

Galeni Operū. Epitom

EPITOME

GALENI PERGAMENI OPERUM,

IN QVATVOR PARTES DIGESTA, PVLCHERRIMA METHODO VNIVERSAM ILLIVS VIri doctrinam complectens: per DO. AND. LACVNAM Secobiensem, Equitem auratum, & Medicum longè excellentissimum, summa fide studióque collecta.

ACCESSERUNT EIUSDEM AND. LACUNÆ Annotationes in Galeni Interpretes: quibus varij loci, in quos hactenus impegerunt lectores, & explicantur & summa fide restituuntur.

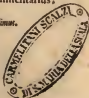
Item,

De ponderibus & mensuris medicinalibus vtilis Commentarius;

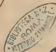
Index rerum & verborum maximè memorabilium copiosissimus.

Cornelio Francescucci

BASILEÆ,
PER THOMAM GVARINVM,
M. D. LXXI.

AD LACVNAM.

Debemus tibi plurimum Lacuna,
Quicunque egregias amamus artes,
Et Coi studiis senis tenemur.
Tu, quicquid pater asserit Galenus
Versu multiplici & laborioso,
Paucis contrahis, explicásque chartis,
Et suum statuis modum labori.
Felix ô ter & amplius vocandus.
Non frustra tibi contigit Lacuna,
In re difficili, & parum expedita,
Ἁπάντων μέτρον ἐμμετρεῖν ἄριστον.

Pyrrhus.

ILLVSTRISSIMO ET REVERENDISSIMO D. D. FRANCISCO A BOVADILLA ET MENDOZA, Caurienſi Epiſcopo, ac ſanctæ Romanæ Eccleſiæ Senatori vigilantiſſimo, Patrono ſuo, & optimo Mecœnati, ANDREAS LACVNA Secobienſis, Doctor Medicus; Miles S. Petri,

S. P. D.

Eroſtratum illum inſolentiſſimum haud immeritò infamãt, conuiciiſq́; proſcindunt literæ, Pater ampliſsime, quòd combuſſerit antiquiſsimum illud ac celeberrimum Epheſiæ Dianæ delubrum: idq́; non odio aliquo in deam ipſam accenſus, ſed vt tantùm memoriã ſui, poſteritati relinqueret: quæ ſanè vel hodie viget, piacularis tamen, & flagitioſa, nimirum qualis fuit ille. Siquidem ſi non aliud, at certè veriſimile eſt, nebulonem illum fuiſſe caduci, vilis atque deiecti animi: qui cùm potuiſſet optimis inſtitutis & artibus iuuare mortalium genus; ſimúlq́; immortalem ſe reddere, maluerit tamen facinus tam indignum perpetrans, omnibus innoteſcere, famamq́; ſibi eam conciliare, quam præſtitiſſet illi ſi conſecutus nõ fuiſſet. Contrà verò fecerunt veteres illi patres, philoſophiǽq́; grauiſsimi, bonorũ nobis omnium autores, qui ob admirandã illam ſapientiã ſuam, ſtrenuéq́; in cõmunem vſum nauatã operam, hodie celebrantur ab vniuerſis, atq́; inter diuos relati ſunt. In quibus illi, mea quidem ſententia, ſumma laude videntur digni, qui arti Medicæ, totius humani generis tutrici, conſeruatriciq́;, ſummo ſtudio incubuerunt, eamq́; opibus & facultatibus ſuis auxerunt, atq́; locupletarunt: cuius porrò inuentionem Græci ferè vniuerſi, in deos ipſos, atq́; illorum amicos, referunt. Tradunt quippe Aeſculapium ab Apolline patre inſtitutum, filios ſuos poſtea Medicinam docuiſſe, atq́; in hunc modum artem ipſam cœptam diuinis auſpiciis, ſucceſsione quadam hæreditaria, à parentibus propagatã ſemper in libros, ad Hippocratem vſque (qui oriundus etiam ab Aeſculapio fuit) perueniſſe. Cautum ſiquidem erat in illa Aſclepiadarum familia, ne quis artem & induſtriã medendi, poſſeſsionem planè diuinam, à Deóq́; ſolis ipſis conceſſam, cuipiam cõmunem faceret, qui ab eodem non eſſet genere exortus. Id quod fuiſſe in cauſa, videtur, vt peritos artis illius, τῶν ἰατρῶν παῖδας; hoc eſt, filios Medicorum, Græci ſemper vocarint: ac ſi fieri vllo modo non poſſet; vt legitimè quiſpiam Medicinam profiteretur, quam minimè à genitoribus ſuis accepiſſet. Nec perperàm quidem illi, iudicio meo, factitabant: quandoquidem vel optima quæq́; inſtituta vileſcunt, & dilabuntur, variiſq́; fiunt obnoxia adulteriis, dum citra delectum vllum ab omnibus profanantur: multóq́; aptiores ad quamcunq́; artem capeſſendam, exercendamq́;, ſunt ii, qui à parentibus ſuis, vnà cum generationis primordiis contraxerunt quandam veluti inclinationem, propenſionemq́; in eam ipſam artem; cui poſtea indulſerint: quàm quibus natura & mens, ob diuerſam genituram, ad contraria inclinatur. Quare ſæpe ſoleo admirari, cùm ad cudenda numiſmata Principes admittant tantùm eos viros, qui & ingenui ſunt, & induſtrii, moribúſq́; integerrimis præditi: cur ad conſeruandam inſtaurandámq́; ſalutẽ hominum (quæ quibuſuis gemmis & margaritis longè precioſior eſt) vt deligant quidem inculpatiſsima ingenia, eiſq́; ſolis prouinciam adeò periculoſam committant: abigant aũt illos à tam ſacro & heroico munere, qui ad aurigandum vel remigandum ſunt, potius quàm ad medendũ, aptiores, non ſint æquè ſoliciti. Hoc ſiquidem maximẽ ſua ipſo-

rum intererat. Ut igitur ad Hippocratem redeam, ille omnium primus artem Medicam rationali methodo condidit, nobisq́ volumina octoginta reliquit, quæ incõparabilem doctrinam eius, vitæq́ innocentiam, testantur. Eum postea secuti sunt Diocles Caristius, Praxagoras, Chrysippus sophista, Erasistratúsq́ ex filia Aristotelis genitus: qui antistites Rationalis sectæ extiterunt. Nam sub Philino Coo, eodem ferè tempore, factio Empiricorum est orta: cuius fautores fuerunt Serapion Alexandrinus, Apollonius Antiochenus, & Menodotus. Qui sanè dissidebant à Rationalibus, quòd illi quidem ratione simul & experientia vterentur ad inuestiganda præsidia, morbis ipsis cõgruentia: hi autem solo vsu contenti essent, eorum quæ aliàs obseruauerant. Ab vtrisq́ recesserunt ex æquo Methodici nuncupati, causarum abditarum indaginem (quas Logici summo studio explorabant) respuentes: nec tribuentes quicquam experimentis particularibus, quibus nitebantur Empirici. Reducebant aũt hi, vt omnes particulares affectus ad generales duos, nempe astrictum & laxum: sic vniuersas curationes ipsorum, ad duas similiter: astrictionem videlicet eorum quæ laxa essent, & relaxationem illorum quæ astricta. Auspicia huic sectæ dedit Themison Laodiceus: absolnit aũt eam Thessalus ille Trallianus, qui pollicebatur se edocturũ artem ipsam accuratissimè, vel sex mensibus tantùm. Post quos omnes tandem Galenus secutus, Medicinam in tot sectas diuulsam, lacerámq́, suæ integritati atq́ nitori restituit: explodens quidẽ omnia peruersa dogmata, quæ grassabantur suo tempore, dirámq́ exercebant tyrannidem: reuocans autem Hippocraticã rationem medendi, quæ iam plus quàm sexcentos annos sepulta fuerat, eámq́ & explanans, & validissimis rationibus roborans. Cuius viri doctrina & methodus, ob dulcedinem insitam, atq́ sublimitatem, adeò allicit omniũ studiosorum animos, vt qui semel illam gustarit, amplius abstinere ab ipsa non possit. Cæterùm cùm ob crebras digressiones, quas facit, dum prauas opiniones aliquantulum morose refellit, nonnulli quibus cordi est breuitas, à lectione illius deterrerentur: rem non minus gratam, quàm vtilem vniuersis, me facturum existimaui, si omnia Galeni opera in Epitomen succinctam redigerem, excutiens quidem illa, quæ nihil succi in se haberent, colligens verò reliqua, ex quibus tota ars constaret. Quod hercle institutũ meum mirum in modum promouit, ac velvti cõcalfecit clarissimus & ornatissimus vir, amplitudinísque tuæ amantissimus, Ioannes Aquilerius, Medicus Pontificius: qui quidem quo feruet sapientiæ incredibili amore, nunquam destitit me hortari, monere, instigare, & (vt ingenuè fatear) cogere, donec ad laborem me accinxi. Quam prouinciã difficilem, ac meis humeris imparẽ, equidem vix suscepissem, nisi ille institisset tanta vehemẽtia. Quantũ verò laboris exhauserim, dum huic saxo voluẽdo incumbo, nemo æquè nouit ac tua Celsitudo, Antistes reuerendiss. sub cuius vmbra & auspiciis omnia fuerunt elaborata. Quanquam vel ex ipsius operis mole, atq́ difficultate, perpendere lectores candidi poterunt, non potuisse hunc nostrũ partũ in lucem edi, citra enixus atq́ conatus maximos: cùm nobis necessum fuerit, in primis quidem, instaurare deprauata exemplaria, tã latina, quàm græca: dein ea mutuò inter se cõferre: postea lapsus omnes corrigere, lucémq́ obscuris sententiis addere: demũ succum omnẽ atq́ medullam elicere, eámq́ digerere in ordinẽ: ac deniq́ vniuersos locos communes, præcipuásq́ sententias, ad margines annotare. Quòd si addidero, quoties mihi opus fuerit eadem ipsa relegere, examinare, & transcribere, priusquàm traderentur prælo, nec modum nec finẽ fecero. Perpetuò autẽ sum-

ma

ma cũ religione curauimus, ne aut aliquid insereremus huic operi, quod Galeni non esset: aut ex doctrina illius quippiã relinqueremus, quod pertinere videretur ad artem. Iam verò præcipua loca quæ restituenda censuimus, asterisco annotauimus, quo videlicet Lector admonitus, posset si quãdo vellet, codices græcos consulere, iudiciúmq; suum interponere. Ex annotationibus margini appositis, quæ esse vice scholiorũ possunt, cõflauimus copiosissimũ Indicem, vt omniũ rerum & sententiarũ, quæ præcipuæ in Galeno habentur, lectori ad manũ larga semper copia suppeteret. Porrò vniuersum opus in quatuor sectiones, siue classes, digessimus: quarum prima quidem continet ea omnia, quæ ad artis constitutionẽ, humaniq; corporis fabricam atq; compositionem pertinent. Secunda autem, quæ tum ad sanitatem tuendam, tum ad morborum cognitionem spectant. Tertia verò, omnes differentias morborum, generalémq; medendi methodum, ambit. Quarta deniq; vendicat sibi historiam omnium medicamentorum simplicium, atque compositorũ. Harum autem nostrarũ lucubrationũ eam partem cõsecrare T. C. statui, quæ vt lectu iucũdissima est, sic in se veram philosophiã, adeóq; (si Galeno credendũ sit) exactissimam Theologiam amplexatur: cùm exercitatio meditatióq; assidua circa res naturales, ac præsertim circa nostri structuram corporis, nostrã erga Deum fidem, propensionémq; multùm adaugeat, ac velut concalfaciat. Nam cognitis iis perfectè quæ sapientia & bonitate sua fecit ille conditor noster, in maximã admirationẽ, cõmendationémq; sui, omniũ animos reuocat. Tali autem admirationi, charitas, fides, atq; firmissima spes, e vestigiò succedunt. Sed ex hac etiam naturalium rerum contemplatione, cogimur æquitatem exercere & iustitiã: quandoquidem & elementa ipsa, & cæteras vniuersi partes, sibi inuicem cedere, & suum amare quæq; ordinẽ, æquabilitatémq; seruare geometricã, nemo tam cæcutiens est, qui nõ cernat. Vnde ab ambitione, possidendíq; libidine, naturalis Philosophiæ pars nos reddet alienos. Hinc etiam nõ vulgarem fortitudinem comparamus contra mortis formidinem: cùm didicerimus hominẽ esse portiunculam vix perceptibilem vniuersi, cunctáq;, si genita sint, etiã corruptioni esse obnoxia.

Vt verò hanc naturalium rerum historiam dicarem T. C. eædem me causæ impulerunt, quæ iampridem conciliarunt tibi omniũ studiosorũ animos, Pater obseruandiss. nempe singularis prudentia tua, rara temperantia simul & continentia, non vulgaris animi magnitudo, constantia insignis, admiranda clementia, incomparabilisq; omniũ linguarum, artium, atq; disciplinarum peritia. Eo siquidem semper sapientiæ amore flagrasti, vt quarum vnam tantum aut alteram, vel optima quæq; ingenia vix tandem post multos annos assequi mediocriter possunt, eas omnes disciplinas, non per transennã (quod aiunt) aut primoribus degustandas labris, sed consummatè, integreq; tibi esse indipiscendas putares. Quem feruorem ac diuinum affectum animi, adeò labore improbo, vigilijsq; immensis fouisti, vt non modò tui voti compos, sed promptuarium etiam omnium Musarum, quid dico promptuarium? imò sacratissimũ quoddam templum, nobis euasisse videaris. In quo quidem, si latinæ, græcæ, atq; hebraicæ linguæ puritatem ac proprietatem requirat quis: si artium omniũ liberalium ornatũ: si Iurisprudentiæ, Theologiæq; velut summũ apicem, vniuersas inquam has scientias & facultates reperiet absolutissimas. In quarum singulis tam feliciter es versatus, vt ex æquo omnes didicisse videaris. Quæ immortales virtutes tuæ, adeò, tanquam per gradus quosdam, te ad maximum dignitatis fastigium pari amoris vicissitudine promouerunt, vt pri-

mò quidem, dum egressus pueritiæ fines vix esses, cum maximo bonorum omnium applausu creatus fueris Gymnasiarcha celeberrimæ Academiæ Salmanticensis: quam ita singulari prudentia tua & consilio rexisti; vt eorum qui eo in munere te præcesserant, gloriam prorsus obliteraueris. Haud multò pòst factus es Toletanæ Ecclesiæ Archidiaconus: quæ dignitas quantopere in Hispaniis illustris sit, nemo est qui viuat & nesciat. Nec intercesserũt multa mensium curricula, quin iam Episcopus Cauriensis euaderes. Quod pastoris tam insigne munus, adeò piè religioseq́ hactenus semper administrasti, vt si cæteri Ecclesiastici proceres eandem, quam tu, viam ingrederentur, non tot cladibus hodie afficeretur Ecclesia: non tot indies sauciaretur vulneribus: sed semper cõtra hostes suos præualeret. Postea verò PAVLVS III. *Pont. max. fama tuarũ virtutum adductus, à Deóq́ ipso inspiratus, te vltrò (vt solet complures alios, quos & pietate & doctrina cæteris antecellere intelligit) in ordinem Patrum amplissimorum censuit esse accersendum. Inter quos adeò splendes & fulges, vt de te cunctis raram quandam expectationem exhibeas. Nihil dicam impræsentiarum de antiquissima & nobilissima, ex qua oriundus es, Mendozzarum familia: quandoquidem illa vniuerso innotescit orbi: & animus nobis est persequi, non quæ natura tibi, sed quæ virtutes tuæ præstiterunt. Vt autem reliqua expediam: quemadmodum ingenuissimus iste animus tuus Musarum omnium delubrũ atq́ sacrarium est, sic ædes tuæ semper Academia quædam hominum doctissimorum quam absolutissima existit: quos adeò semper foues, auges, cohonestasq́ muneribus, vt eruditis tantùm viris natus esse videaris. Quam sanè tibi insitam, cognatámq́ in studiosos omnes benignitatem, abundè etiam sum ipse expertus: quippe cùm me anno quadragesimosexto supra millesimum, ex Germania redeuntem, vbi primùm attigi Romam, quam munificentissimè exceperis, exceptúmque præfeceris curæ valetudinis tuæ, ac postea indies magis summa liberalitate locupletaueris. Hac itaq́ omnia adduxerũt me, vt hasce mei ingenij primitias, calore splendoris tui confectas, admaturitatémq́ perductas, Tuæ Celsitudini offerrem. Tuæ igitur partes erunt, Pater amplissime, eorum meditationes contra maledicorum morsus defendere, quos in tutelam tuam recepisti quam benignissimè. Vale. Venetiis, ex ædibus illustrissimi D. D. Ioannis Furtadi à Mendozza, in hac insigni Republica Cæsarei Oratoris circunspectissimi.*

XV. Calend. Maias, M. D. XLVIII.

ELENCHVS LIBRORVM GALENI, QVI IN quaq; sectione habētur, cùm eorundem interpretibus, quorum uersiones, dum Epitomen condere-mus, sequuti sumus.

PRIMAE SECTIONIS LIBRI.

SECVNDAE SECTIONIS LIBRI.

FINIS.

GALENI PERGAMENI EXHORTATIO AD BONAS ARTES DISCENDAS.

TAMETSI animalia bruta nõ habeãt rationem illam enunciatiuã, sermocinatricémve, qua nos ipsi præditi sumus: eam tamen quæ secundùm animã intelligitur, quam ἐνδιάθετον vocant, hoc est, *rationẽ intus delitescentem, fortasse nobiscum habent omnia cõmunem, licet alia magis, alia minus.

Brutis inesse rationẽ reconditã. ** ἐνδιάθετος λόγος.*

Cęterùm cùm animantia omnia sint artis omnino expertia (paucis quibusdam exceptis, quibus natura magis quàm institutione cõtigisse videntur artes) solus autem homo scientiæ capax, quancunque velit artẽ percipiat, ac tum ea quæ subter humum, tum ea quæ supra cœlos sunt, contempletur: ac denique omnium bonorũ maximũ, nempe philosophiã, sua sibi pararit industria, meritò solus is dicitur rationalis, quòd ratione cæteris omnibus antecellat.

Bruta esse artium expertia. *Homo solus scientiæ capax.* *Homo solus dicitur rationalis, quòd ratione cæteris antecellat.*

Quare longè turpissimũ est, hanc ipsam rationis vim, quæ nobis inest cõmunis cum Diis, negligentes, caducarum rerum studio teneri, ac spretis artibus, nos improbæ fortunæ cõmittere, quæ plerunque bonis viris posthabitis, quorũ oportebat haberi rationẽ, locupletat indignos, ac ne id quidem cõstanter, sed tantisper donec, pari qua dedit temeritate, rursus eripiat donata. Quã deam qui infelices sequuntur, omnes infeliciter pereunt.

Ratio nobis inest cõmunis cum diis. *Fortunæ improbitas, incõstantiáque.*

Contrà verò qui Mercurio, rationis domino, omniúsque artis autori, se addicũt, nunquã destituũtur ab eo, sed quandiu sequuntur illum, semper eius prouidentia, patrocinio, & splendore fruuntur.

Mercurij cõmendatio, eiu omnium artium autoris.

Qui igitur pendentes ex ipsius solo nutu fortunæ, honestissimas artes & disciplinás, ceu virus, torue intuentur, & cùm interim equos ipsos & canes artium exercitus erudiant, famulum autẽ ignauũ, nulliúsque peritum artis, nullo precio dignum existimẽt, curent præterea & agros, & cæteras possessiones, vt quæque sit quamoptimè exculta, solos seipsos negligunt, abdicántque ab omni liberali instituto, ne hoc quidẽ intelligẽres, animã habeant necne, an nõ is, quamvis Crœso ditiores sint, omniũ abiectissimi existunt, cõtemptissimisque famulis similes? Eiusdem farinæ videntur, qui nobilitatẽ sui generis venditant, atque hinc sibi placentes, erigunt cristas: quanquã non vident infelicissimi, qui generi non respondent suo, eos magis cõtemni, quàm obscuro loco natos.

Ineruditorum hominum infelicitas.

Siquidẽ imperiti, qui genere sunt vehementer obscuro, hoc lucrifaciunt, quòd plerique nesciant, quales nam illi sint. At quos decus & claritudo generis non sinit latére, quid aliud fructus ferunt ex illa nobilitate, nisi vt eorum infelicitas sit illustrior? Proinde si quis sapit, ad exercendam artẽ se conferat: per quam si nobilis fuerit, videbitur genere non indignus: sin minus, suum ipse genus nobilitabit.

Imperitorũ infelicitas tãto illustrior est, quãto genus eorum est clarius.

Sed nec ob elegantem corporis formam, quę nisi arte fuerit exculta, prorsus ad omnia est inutilis, debemus animi venustatem negligere, quę tanto illa dignior & excellentior est, quanto ipse animus corpore videtur esse quippiã præstantius.

Pulchritudo arte non exculta, est inutilis. *Animi venustas præferenda pulchritudini corporis.*

Oportet itaque adolescentem suam ipsius formam ad speculum contemplari: qui si se conspexerit facie pulchra, advigilandum est, vt talis sit etiam animus: existiméque vehementer absurdum, in formoso corpore animũ habitare deformem. Rursus, si se viderit esse forma corporis infelici, tanto magis illi curandum est, vt elegantem efficiat animum, quo audire possit illud Homeri:

Est aliquis, cui forma parum sit corpore felix.
Sed comptis formam uerbis Deus ornat, &c.

Quòd autem nec ipsa Athletarũ professio, quæ pollicetur maximũ robur, gloriámque apud vulgus conciliat, etiam componi debeat cum artibus homine libero dignis, vel hinc nobis licet colligere, quòd cùm variæ sint bonorũ species, quæ natura hominibus insunt, putà quę ad animum, quæ ad corpus, & quæ ad facultates exteriores spectãt, nullam harum Athletæ, ne in somnis quidem, agnoscunt.

Athletarum professio. *Bonorum species tres.*

Siquidẽ quod ad primam attinet, animam habeant necne, prorsus ignorant Athletæ: tantum abest, vt illam sciant esse rationis participẽ. Etenim cùm semper maximam vim carniũ, sanguinísque coaceruent, habent animam suam velut multo immersam cœno, vt nihil possit intelligere, verũ nõ minus stupida sit, quàm brutorũ animæ.

Athleta omni genere bonorũ sunt destituti. *Athletarũ animam esse velut multo demersam cœno.*

Cùm autẽ supra modum laborent, supra modúmque (vt dixi) expleantur, manifestum vtique est, eorũ habitudinẽ maximè periculosam existere: id quod sentiens Hippoc. ait, summè bonam habitudinẽ Athletarũ in maximo versari discrimine: affectionémque Athleticam nõ esse secundùm naturã: meliorem autẽ esse habitudinẽ salubriorem. Quibus verbis nõ solùm negauit palàm eorum exercitationem naturalem existere, sed ne habitudinẽ quidem illam dignatus est appellare, quòd obnoxia periculo sit, facilèque in diuersum mutabilis.

Athletarũ habitudinem maximè periculosam existere.

Iam quod ad formã corporis attinet, sic illis habet res, vt nõ solũ exercitatio Athletica nihil ad pulchritudinẽ conferat, verumetiam plurimum obsit, ob ingluuiẽ illam, qua distenduntur, ac supra modum ingurgitantur.

Athleticam exercitationẽ pulchritudini obesse.

At fortasse nihil quidem ex iis quæ exposita sunt, sed robur sibi vendicabunt Athletæ. Quod per deos robur? aut ad quid vtile? an ad agrum colendum? Perpulchrè igitur vel fodere, vel metere, vel aliud quidpiã, quod ad agricolationem pertinet, possunt. Sed fortassis ad res bellicas valet. Audi Euripidem igitur, qui laudes eorum canit, dicens:

Athletarum esse robur inutile

Num aduersus hostem præliabuntur, manu
Discos ferentes? Num vibrata aspide,
Pedibus citi hostem submouebunt patria?
Nullus profectò: uana sunt hæc,
Vbi cominus ferrum micare cœperit.

Ergo inde fortè gloriãtur, quòd præ cęteris plurimum colligũt, coaceruẽtque pecuniarũ. Atqui videre licet omnes istos æri alieno obstrictos, non solùm id temporis, quo exercent artẽ Athleticam, verumetiã dum ab ea dimissi sunt. Quanquam ne id quidem præclarum est, ex arte parare diuitias, sed eiusmodi potius artem scire, quę fracta naui, simul cum domino enatet. Ex dictis igitur euadit perspicuum, ô ingenuissimi adole-

Athletas omnes esse æri alieno obstrictos. *Ars quæ paranda.*

scentes, nec diuitiis, nec generis claritate, nec pulcritudine formæ, nec exercitio aut robore Athletico fretos, oportere nos studia liberaliũ artium negligere. Verumenimverò cùm in geminũ discrimen ipsæ artes distribuãtur, quarum quædam ratione cõstant, súntq; ingenuæ & honestæ: quædam contrà, cõtempnbiles, quòd corporis laboribus cõstent, quas sedentarias & manuarias vocant: præstiterit vtiq; ex priori genere quampiam ediscere. Nam posterius alterũ genus destituere solet senectute cõfectos artifices. Prioris porrò generis sunt, Medicina, Rhetorica, Musica, Geometria, Arithmetica, Dialectica, Astronomia, Grãmatica, & Legum prudentia. Adde his si velis, fingendi, pingendiq; artificiũ. Quanquã enim hæ in manuaria consistunt opera, earum tamen exercitatio nõ eget robore iuuenili. Ex his itaq; artibus aliquam eligere cõvenit, & in ea exercere optimè iuuentutẽ, cui mens nõ sit omnino pecunia: vel præstantissimã harũ omniũ, quæ quidẽ iudicio meo, est ars medendi, quod deinceps nobis est demonstrandum.

Artium diuisio in liberales & sedentarias.

Artes liberales quur aliis sint praeferenda.

Artes liberales quae.

Pingendi fingẽdique artes cur liberales dicuntur.

Medicinam esse ingenuarum omniũ præstãtissimam artẽ.

GALENI PERGAMENI *de optimo docendi genere, liber vnus.*

Doctrinae genus optimũ quod.

Epoche.

Auorinus censet illud esse optimũ genus doctrinæ, per quod vtranq; in partem præparamur. Quam doctrinã Academici vetustiores existimabãt desinere in epochen, hoc est suspensam sententiã. Siquidem cùm argumẽtis cõtrariis in vtranq; partem suo more agitassent aliquod dogma, tandẽ permittebant discipulis, vt quod verius ipsis videretur, eligerent. Cæterùm cùm nonnulla videamur nobis videre, aut aliquo alio sensu percipere, vt in somniis, aut per insaniam: nonnulla item revera videamus, aut alio quovis percipiamus sensu: hęc quidem posteriora, omnes homines, exceptis Academicis & Pyrrhoniis, credunt ad certam cognitionẽ pertingere. Quæ verò per somnium, aut mentis errorem apparent animo, ea falsa prorsus existimant. Quod quidem si sic se habere Academici nobis concesserint, deleant oportet è libris suis, quod inibi scriptum est, in rerum iudicio nec sano esse magis fidẽ habendã, quàm insano: nec rectè valenti magis quàm ægro, nec vigilanti magis quàm dormienti. Quippe si istis nihil est cognoscibilius, quàm iis qui sunt diuerso modo affecti, nimirum veritatis iudicia confusa erunt: nec ipse præceptor Academicus, neq; etiam eius discipulus poterit iudicare rationes, quæ in ambas partes inter se pugnantes differuntur. Atq; hoc ipsum est, quod veteres illi docuerunt, nullum esse datum à natura iudicium homini, quo exactè possit dignoscere: eóq; nulla de re pronunciandũ esse absolutè, sed de omnib. semper suspendendam esse sententiã. Verũ si nobis physicis concedant (vt decet) sensus iam nihil opus habebimus in vtranq; exerceri partem, sed opus tantùm erit repetitione eorum, quæ fuerint exemplis tradita. Lubens autem Fauorinum interrogarem, num homini naturalis quædam iudicandi vis insit, quæ sermones veros discernat à falsis: an potius ars quædam & ratio sit, vtrunque cognoscendi. Si natura, quî fit, vt non omnes inter nos consentiamus, nec similiter iudicemus? Sin ars est, & ratio, hæc omniũ primùm erat discenda. Dein conveniebat ludimagistros variis modis exercere discipulos, multis exemplis propositis. Nam dicere, nullũ adesse nobis veri ac falsi iudiciũ, est omnem agnitionis spem prorsus exterminare. Igitur quamvis iudicium naturæ, sophistæ contendant nullum, eo tamen nullũ nec antiquius habemus, nec generosius. Cui quidẽ naturali iudicio licet credere, vel non credere: ipsum autem per aliud iudicari non potest, cùm nimirum eo cætera iudicentur omnia. Quoniam autem ex ipso naturali iudicio artes omnes parant sibi & instrumenta, & iudicandi secundùm artem, organa: per quæ quidem alia sibi cõponunt homines, alia rursus ab aliis composita iudicant: docebo equidem in vniuersum & instrumẽta, & iudicia, tum ea per quæ tibi parabis veros sermones, tum ea per quę iudicabis ab aliis dictos. Nam quod ex sese evidenter apparet sensibus, aut intellectui, ad id nihil est opus inquisitione. Cęterùm si nihil sit tale, necessum est vt accedat cognitio, quæ aliunde petatur. Etenim si perinde ac in corpore oculus, sic sit intellectus in animo, hoc est, non pariter acutus omnibus, consentaneũ profectò rationi est, vt quemadmodũ qui cernit acutiùs, adducit ad id quod videtur, eũ cui visus hebetior est: ita quibus contigit in rebus intelligibilibus perspicere clarè, quod intellectui offertur, veluti manu ducant ad contemplationem & cognitionem eandem, illos qui hallucinantur. Atq; hoc quidem est præceptoris officium.

Pyrrhoniĩ.

Academicorũ falsum dogma

Fauorinus conuincitur.

Iudicio naturali singula iudicantur

Praeceptoris officium.

GALENI PERGAMENI, *quòd optimus medicus idem sit & philosophus, liber.*

Vod accidere solet Athletarũ plerisq;, qui cupiunt quidem in Olympiis victores evadere, cæterũ vt id assequãtur, nihil exercẽt, curántve, tale quippiam cõpluribus medicis vsu venit. Nam laudant quidem Hippoc. ac medicis omnibus anteponũt: vt autẽ similes illi evadãt, quidvis studio habẽt potius q̃ hoc: quippe qui ne legũt quidem illius cõmentarios, nec si id faciãt, intelligunt quę dicũtur: aut si quis id quoq; cõsequatur, nõ perducit speculatiuã artis rationẽ ad experientiã, vt confirmet quod didicit. Quorũ si desit altervtrũ, necessum est sui vniuersi studij atq; instituti fine frustretur. Nullũ autem nunc nasci, qui natura satis cõpositus sit ad percipiendam artem tam familiarẽ, támq; amicã humano generi, dictu absurdum videtur, cùm idem sit nunc mundus qui olim. Probabile tamen est, ob prauam educationẽ, qua hodie instituuntur mortales, & ob diuitias virtuti antepositas, ita neminem amplius existere, qualis fuit vel Phidias inter statuarios, vel Hippocrates inter medicos. Siquidẽ fieri non potest, vt qui pluris facit diuitias, quàm virtutẽ quiq; artem non in hoc didicit, vt bene de hominib. mererẽ, sed vt di-

Speculatiua artis rationẽ confirmãdam esse experientia.

vt diteſceret, ad propriũ artis finem perveniat. Proinde fieri etiã nequit, vt ſimul & pecunię ſtudio ſeruiamus, & exerceamus artem tam ſublimem, tamq; arduam: ſed neceſſe eſt, vt qui vehementiùs incumbit in alterũ, alterum negligat.

Medicum oportet varias regiones orbis luſtraſſe.

Iam verò cùm oporteat medicum varias regiones orbis luſtraſſe, diuerſãſq; ciuitatũ & locorũ temperaturas, ſitus, & conſtitutiones accuratè nouiſſe, vt de illis poſsit iudiciũ ferre, manifeſtũ vtiq; eſt, qui talis ſit evaſurus, eum debere non modò contemptorem pecunię, ſed ſuprà modũ etiam induſtrium, atq; impigrũ eſſe.

Medicum debere eſſe contẽptorem pecuniæ.

At fieri non poteſt, vt is ſit induſtrius & impiger, qui inebriatur, qui ſeſe ingurgitat, quiq; (vt ſummatim dicam) pudendis tantùm, ac ventri obſecundat.

Medicus acuratus qui ſit.

Qui igitur ſobrietatis amator eſt, nec minus veritatis amans, hic verus medicus comperitur.

Rationalis ars neceſſaria medico.

Huic autẽ cum naturali, etiam ars rationalis diſcenda, exercẽdáq; eſt: quò ſciat, quot in vniuerſum ſint morbi, & quo pacto cuiuſq; ſumenda ſit curationis ratio, qualiſq; pręterea ſit vniuerſa corporis humani natura: id quod ars ipſa rationalis, ſiue logica, docet accuratiſsimè.

Medicum debere eſſe & philoſophum.

Quid igitur iam deeſt medico, quo minus ſit & philoſophus, quiſquis Hippocratis artem, vt par eſt, exercuerit? Etenim ſi ob dictas cauſas eum in logica ſpeculatione exerceri convenit: vt verò impigrè perſeueret in exercẽda arte, oportet ipſum tum aſpernari pecuniam, tum ſobrietatẽ amplecti, nimirũ omnes philoſophiæ partes habebit,

Philoſophiæ partes, naturalis, rationalis, moralis.

nempe eam quæ rationalis dicitur, & eam quæ naturalis: atque adeò etiã cum his, eam quæ moralis. Nec enim verendũ fuerit, ne qui pecunias contemnit, ac ſobrietatẽ ſuſpicit, aliquid abſurdum cõmittat.

Facinora perpetrari, aut auaritiæ perſuaſu, aut voluptatis fallacia.

Nam quicquid facinoris audent patrare homines, aut auaritiæ perſuaſu, aut voluptatis fallacia patrant. Nec arbitror vlla eſſe opus demõſtratione, vt probemus, medicis eſſe neceſſariam philoſophiam ad rectè vtendum arte, cùm plerunq; videamus eos non medicos, ſed veneficos eſſe, qui pecuniæ ſtudio dediti, in aliud vtuntur arte, quàm eſt inventa. Ergo ipſi philoſophiæ nauemus ſtrenuam operam, ſi modò veri ſumus æmulatores Hippocratis. Quod quidem ſi fecerimus, nihil vetat quo minus euadamus, non dicam illi ſimiles, ſed ſuperiores certè illo, percipientes quidem quę rectè ab eo ſunt tradita, quæ verò reſtant, noſtra ipſorum induſtria invenientes.

GALENI PERGAMENI *de Sectis ad eos qui introducuntur, liber vnus.*

Medicinæ ſcopus, ſanitas. Medicinæ finis, ſanitatis adeptio.

Propoſitũ artis medicæ ſanitas eſt: finis, ipſius adeptio. Quibus autem quis vel abſentẽ ſanitatem recuperet, vel præſentẽ conſeruet, medicis eſt neceſſarium cognoſcere.

Curationes.

Porrò quæ abſentẽ quidem ſanitatẽ reſtituunt, curationes & auxilia appellãtur: quæ verò præſentẽ cõſeruant, ſalubris victus ratio.

Victus ratio ſalubris.

Medicina quid. Salubria quæ.

Hac igitur de cauſa, & ipſam medicinã ſalubrium & morboſorum ſcientiam eſſe, antiqua definitio aſſerit: ſalubria quidem vocans ea, quæ præſentẽ ſanitatẽ tuentur, reſtituúntq; deperditã: morboſa verò, quæ contraria his ſunt.

Morboſa quæ. Medicum quæ noſſe oportrat.

Vtraq; igitur medicum noſſe oportet. Cæterũ qua ratione horum ſcientiã facilè quis cõſequatur, nõ pariter adhuc omnibus eſt confeſſum. Verùm hi experientiam ſolam arti ſatis eſſe affirmant: aliis verò & ratio nõ parũ videtur conferre.

Empirici ſola experientia ducuntur. Dogmatici & rationales qui.

Qui igitur ſola experientia ducuntur, Empirici & Memores nuncupantur: ſicuti Dogmatici & Rationales, qui vtuntur ratione ad inveniẽda remedia. Atq; hæ quidem duæ principes ſunt inter medicos ſectæ: altera quidẽ per experientiam ad remediorũ inventionẽ feſtinans, altera verò per indicationẽ. At tum iuuantia, tum noxia Empirici in duas ſpecies diuidunt, quarũ primã naturalem appellant, cõplectentẽ affectus omnes, qui in corpore citra manifeſtam cauſam oriuntur: ſecundam autem, artem fortuitam, quam eorũ eſſe volunt, quę à caſu ſolent homini accidere.

Empiricæ inſpectionis tres ſpecies.

Ipſius autẽ inſpectionis Empiricæ tres ſunt ſpecies. Prima dici Græcis περίπτωσιν, quaſi incidentiam dicas, dum incõſultò ad experiundum accedimus.

περίπτωσιν. αὐτοσχέδιον.

Secunda αὐτοσχέδιον, hoc eſt, ex propoſito, nominatur, quando vel in ſomniis admoniti, vel alia opinione ducti, aliqui ſpõtè experiuntur.

Imitatrix.

Tertia deniq; dicitur imitatrix, dum quidvis eorum quæ opem attulerunt, aut noxã, rurſus in iiſdem affectibus aut experimur, aut declinamus. Quæ quidem vltima ſpecies, ipſorũ artem maximè cõſtituiſſe videtur. Quia verò occurrunt ipſis Empiricis interdum affectus incogniti, vel quorũ nõ habent ſatis explorata remedia, inſtrumentũ quoddam commentiuntur ad invenienda præſidia, nempe tranſitũ ad ſimilia, nimirũ ab affectu ad affectũ, à loco ad locũ, ſicuti ab auxilio ad auxiliũ.

Tranſitus ad ſimilia.

Talis itaq; via eſt per experientiã ad artis finem.

Rationalium progreſſus.

Quæ verò ratione perficitur, corporis curandi naturam priùs addiſci iubet, necnon omniũ cauſarũ vires, in quas incidens corpus, vel ſalubrius, vel morboſius ſeipſo efficitur. Præter iſta, aëris etiã, & aquarũ, & regionũ naturæ, & vitæ ſtudiorũ, & ciborum, & potuum, & conſuetudinũ, oportere medicum neceſſariò peritum eſſe, Rationales contendunt, vt ægritudinũ omniũ cauſas, & medicaminũ facultates inveniat, ritèq; tum ab affectu ipſo, tum à viribus ægrotantis, necnon ab omnibus iis, quæ recenſui, poſsit indicationes elicere, congruentiáq; morbis ſemper accõmodare remedia: ſemper contrariis affectibus contraria præſidia miniſtrans.

Medicis quæ cognoſcenda ſint ſecũdum rationaliũ hæreſim.

Cæterũ à quibus rei cõferentis indicationẽ Dogmatici, ab iiſdẽ Empirici obſeruationẽ eliciunt.

Empirici Dogmaticique diſcrimen.

Dogmaticus ſiquidem interdũ plus ſanguinis detrahit, ipſa rei natura & ratione ductus: Empiricus verò, quòd in aliis ſic obſeruauerit. In vniuerſum autẽ, eadem in iiſdem affectibus remedia Dogmatici pariter & Empirici admittũt, de modo invẽtionis ipſorum interim altercantes. Ex apparentibus enim accidentibus circa corpus, indicatio cauſæ Dogmaticis fit, per quam inveniũt. Empiricis verò inſtituitur recordatio eorũ, quę ſæpius eodẽ modo obſeruata ſunt. In quibus autem Dogmatici nullũ habent accidens manifeſtũ, quod cauſam ipſam demõſtret, in his cauſam procatarcticam nõ cũctãtur inveſtigare: vt, ſi canis rabidus fue-

Morſus rabidi canis curatio.

rit, aut vipera, quod momordit, tunc sanè minimè cicatricem statim inducunt vlceri, sed potius contrà, particulas quæ circa vlcus cõsistunt, nõnunq; minutatim præcidũt, dein verò calidis & acribus medicamentis venenũ extrahunt, quod in corpus vnà cum morsu est illapsum. Eadem autẽ medicamenta etiã Empirici applicant, non ipsa rei natura ad illorum inventionẽ perducti, quẽadmodũ Rationales, sed recordatione solũ eorum, quæ longo vsu atq; experiẽtia explorarunt. Dogmatici porrò ipsam experientiam accusant, hi tanquã inconstantẽ, alij ceu imperfectam, alij vt artis omnino expertem, Rursus rationẽ Empirici, tanquam probabilem quidem, sed nõ veram, damnant. Methodici autem (sic enim seipsos nuncupauerũt, ac si nõ etiam priores dogmatici artẽ methodo pertractandam esse tradiderint) nõ verbotenus cum veterũ sectis certare mihi videntur, sed multa adhuc artis immutare opera: quãdoquidem neq; locũ passum, neq; causam, neq; ætatem, neq; anni tempus, nec regionem, nec consuetudinẽ, nec virium ægri inspectionẽ, seu naturæ, seu habitus, cõferre quicquam ad indicationẽ aiũt, sed à solis affectibus, eius quod confert, indicationẽ satis sibi esse putant. Atq; horum sanè quidam, morborũ omniũ qui ex victus ratione proveniunt, alij omnium simpliciter, duas esse cõmunitates, & tertiã quandam ex illis mistam, ostendere nobis conantur, astrictionẽ videlicet, fluorémq;, atq; ex his tertiã dispositionẽ conflatam. Morbum itaq; omnem, vel astrictum, vel fluentem, vel etiam ex vtroq; complicatum esse contendunt. Vtrius autem indicationem, in astrictis quidem, laxationem: in fluentibus verò, suppressionẽ existere. At in cõplicatis affectibus, ei qui magis vrget, esse occurrendum. Suam autem sectam definiunt esse cognitionem evidentiũ cõmunitatum, finem medicinæ sequentium. Nolunt porrò dici dogmatici, quòd iactitent se nõ indigere latentibus, quẽadmodum illi. Nec Empirici etiam se appellari patiuntur, licet illi q; maximè circa evidentia versentur, quòd Empirici in evidentibus vtantur obseruatione, ipsi verò indicatione regantur: quódq; illi quidem, tanquam ab ignotis, ab obscuris recedant, ipsi verò tanq; ab inutilibus, inanibúsq;. Porrò totam artem medendi adeò breuem efficiunt, atq; in angustum contrahunt, vt nõ modò in pervulgans illis sex mensibus (quibus posse doceri eam profitentur) verùm multò eam citiùs vniuersam possit quispiam ediscere: cùm iuxta eorum decreta, sat sit nobis causis vniuersis, tam procatarcticis, quàm coniunctis, neglectis, astrictos quidem affectus laxare, fluidos autem sistere, à quacunq; illi causa processerint: idq; nulla habita temporum, ætatum, regionum, aut laborantium particularum ratione. At quantopere hallucinentur hi, vel Empirici percipere possunt: qui vident planè, quos rabidus canis momordit, si statim vlcus ad cicatricẽ ducatur, prius non administratis remedijs, quæ ab ipsius causæ procatarcticæ indicatione sumũtur, convulsos omnes animã exhalare: seruari autẽ quibus iuxta indicationem illius, adhibita fuerit medendi ratio. Quare neq; ipsarum causarũ, neq; ætatum, nec temporum, nec regionum, nec deniq; affectarum particularũ indicationes negligunt: cùm experientia didicerint, nec senectute confectus, nec item admodum pueris, vel si laborent pleuritide, venam secandam esse. Sub canicula autem, & ante canem laboriosas purgationes existere. Eos qui septentrioni subiacent, aut Aegyptũ, aut plagam meridionalem incolunt, copiosas & semel factas evacuationes nõ ferre. Qui verò inter hos sunt medij, manifestam subinde ex venæ sectione vtilitatem sentire. Quinetiam oculum phlegmone obsessum, diuersam curationem requirere, ab ea, quam inflammata auris postulat. Quippe acetũ cum oleo rosaceo instillatum, vnicè aurium inflãmationi auxiliatur. Oculis autem, si quis id infundat, haud leuem noxam attulerit. Ad hęc gurgulioni inflammato, spinæ Aegyptiæ fructus, necnõ scissile alumen, præsentanea remedia sunt: quibus tamen neq; in auribus, neque in oculis vti impunè licebit. Obijcient etiã Empirici cõtra ipsos methodicos: vbi pars quæpiam astricta est, nõ continuò laxandam esse: cùm nimirum in ipsius cruris inflammatione, quæ sponte decubuit, minimè quidem ante totius corporis evacuationem (dum plethora adest) laxanda sit inflammata particula: sed refrigerantibus potius & astringentibus medicamẽtis admodum cõprimenda. Vbi autẽ corpus vacuatum fuerit, tum demũ laxandam esse. Atque his quidem contra illos argumentis vtuntur Empirici. At Dogmatici, quòd tum sudores, tum vrinas, tum deiectiones alui, atque adeo etiam sanguinis fluxus per nares, q;vis modum naturæ excedant, in morbis cõtingat oriri vtiliter, cõvellunt eorũ methodicorũ sententiã, qui ex immoderatis fluxionibus morbos cõmuniter iudicãt: nempe in fluore quidem vocantes morbum, vbi humores excernuntur immodicè: in astrictione autem, vbi præter naturam sistuntur: curantésq; vtrunq; remedio cõtrario. Nam tametsi illæ excretiones creticæ supprimẽdæ vllo modo nõ sint, quia per eas id quod lædit, vacuatur: Methodici tamen, qui naturalibus excretionibus ad omnia, tanquã regula, vtuntur, prohibere eiusmodi accidentia conantur. Cæterùm qui methodici non in excretionibus ipsis, sed in affectionibus corporum, cõmunitates suas collocant (nomine siquidem tenus inter se omnes concordes sunt, sed in rebus ipsis dissentiunt) quo pacto eas dicere evidentes sunt ausi, cùm à sensibus remotissimæ sint, nec possint nisi per signa cognosci? Quod quidem si nobis fateant, in quónam à priscis medicis discrepent, non satis noui: nec etiam qua freti ratione, sex tantùm mensium curriculo, se edocturos artem promittant. Quippe ad cognoscenda ea quæ nostros sensus effugiunt, non videtur mihi esse opus methodo exigua: cùm præsertim talia indaganti necessaria in primis sit anatomicæ administrationis cognitio, ac tum naturalis scientia, tum dialectica exercitatio: vt quæ vniuscuiusq; partis propria functio sit, atq; eius quis vsus, facilè deprehendat: vtq; etiam ex quibus quid concluditur, planè perspiciat, ne sophismatis quandoque aut ab alijs, aut etiam à seipso fallatur. Verùm quan-

Methodici multa artis immutant opera.

Methodici à solis affectibus indicationes sumunt.

Methodici constituunt duas communitates morborũ, astrictionem atque fluorem, ac tertiam ex his cõflatam.

Methodicorum secta quid.

Methodici quibus distinguãtur ab Empiricis et Rationalibus.

Methodici pollicentur se totã artem docturos curriculo mensium sex.

Pueris senibúsq; quo nullo pacto venam secãdam esse.

Vacuationes copiosas quo ferãt minimè, quiq; facilè.

Aurium inflãmationi auxiliari acetũ cum rosaceo instillatum.

Oculis acetum esse perniciosissimum.

Gurgulioni inflammato quæ conferant.

Empiricorum argumenta cõtra methodicos.

Dogmaticorũ obiectiones contra methodicos.

quandoquidem & de phlegmone, & de meatibus, plurima absurda prodiderūt Methodici, pauca adversus eos dicere est animus, quæ iuuentuti erudiendæ nonnihil vtilitatis adferent.

Inflammatio seu phlegmone, quid.

Phlegmone affectam particulam nec rariorem, nec densiorem, nec duriorem efficit.

Phlegmones curatio.

Tensio comitatur repleta.

Laxitas comitatur vacua.

Inflammatio est tumor præter naturā, dolorificus, tactui renitēs, durus & calidus, partē ipsam, quàm antea (contrà quàm illi existimant) nec rariorem, nec densiorem, nec etiam duriorem efficiens: sed affluxu humoris supervacui repletam, atq; ea de causa distentam. Cuius quidem curatio, evacuatio est humorum: quibus vacuatis, partes laxiores reddentur. Tensio igitur, necessariò comitatur repletas: sicvti laxitas, eas, quæ evacuatæ fuerint, particulas. At densitas & raritas horum neutri sunt ex necessitate annexæ: sicvti nec fluor, nec retentio. Neque enim si rarum quippiam existit, etiā ex ipso quid effluere prorsus necesse est (quid enim si crassum & pusillum fuerit quod cōtinetur?) nec si densum sit, necessariò quodcunq; cōtinebit. Nam multum & tenue, etiam per densos meatus diffluit. Præstabat itaque didicisse illos, excerni quod priùs in particula contentū est, rarefacto eo quod ipsum continet: & eo quod continetur, attenuato, copiosioriq; effecto, & vehemētiùs moto, & ab aliquo exteriorū attracto, vel ab aliquo interiorū expulso: non autem ipsam evacuationem referre ad solam raritatē meatuū. Frequenter etiam natura ipsa impetu vehementiori insurgens, quicquid sentit supervacaneū in corpore, expellit, exprimitq;. Oculus præterea nonnunquam fluxione affligitur, aut copiosiori existēte quod fluit, aut etiam tenuiori effecto, aut à natura per eam partem expulso, nihil illis corporibus à naturali constitutione mutatis. Et oportet quidē, si velimus mederi affectui, tenuem fluxum crassiorem reddere, copiosum verò evacuare. Opinari autē inflammationē vnam affectum astrictum esse, & complicatū aliā, quemadmodū opinantur methodici, deprauati certè est iudicij. At quia iis, qui introducēdi sunt, ista sufficiūt, huic præsenti sermoni iam suum finem imponam.

Excretio quib. modis fiat.

Tenuē fluxionē oculorū crassiorem esse reddendam.

GALENI PERGAMENI
de optima secta ad Thrasybulum, liber vnus.

Theorema omne verum, vtile, cōsentiénsque esse debet.

Falsi comprehēsio nulla.

Edicorū * theorematū singulum, atq; vniuersim omne theorema, in primis verū esse debet: secūdò, vtile: tertiò, iactis fundamentis cōsentiens. quorū si desit vnū, ne theorema quidem dici meretur. Quatenus enim sub cōprehensionē omne theorema cadit, eatenus verū sit est necesse. Falsi nanq; cōprehensio nulla est. Quatenus autē ad finem aliquem vitæ cōmodum pertinet, eò vtile esse affirmandū est. Quia verò quemadmodū sub vno principe subditorum multitudo mente concipitur, sic & theorema ipsum ad antè iactum principiū refertur: ob id omne theorema verū, vtile, consentiénsq;, necessariò dicēdum. Quare si omne aliud, liquidū certè est, medica etiā theoremata his tribus esse diiudicanda. Igitur quandoquidem nec verum ipsum, quale nam sit, nec vtile, nec etiam consequens, facilè aut æstimari, aut deprehendi possunt, notas horū aliquas iudicandiq; instrumenta in primis tradere, preciū operæ fuerit. Ipsum porrò verum, ex orationis cum rebus cōcordia æstimabitur. At rerum, aliquæ sensibus evidentes sunt, aliquæ sensum latent. Evidentium rursus aliquę per se innotescunt, vt albus atérq; color: aliæ ab aliis evidentiā adipiscuntur, vt quæ deprehendūtur signis. Ad hæc, rerum sensui abditarū aliquæ intellectui & perspicuæ sunt, & dicuntur: vt, bis duo, quatuor constituunt: aliæ cognoscuntur per ostensionē: vt si dixeris, quo bene vti licet, eodem & abvti. Oportet autem semper sermonem, atq; omne theorema ad propositæ rei speciem referre. Iam verò iudicia de rebus sensui evidentibus atq; occultis differunt. Quæcunq; enim sensui evidentium rerum, per se de seipsis notitiam faciunt, sensu diiudicantur: vt album & atrum. Quare illi medici iure sunt deridendi, qui de rebus sensui evidentibus, sententiam, non sensoriis, sed ferre demonstratione conantur. At evidentium quidem sensui, non autem per se cognitorū, iudex est obseruatio. Præterea, sensui abstrusarum rerum, vt plures sunt differentiæ, ita & diuersa iudicandi instrumenta. Ex abstrusis autē sensui, aliqua intellectui perspicua sunt: vt hoc, fieri non posse, vt idem homo Athenis simul atque in Aegypto sit. Aliqua per ostensionem agnoscuntur. De perspicuis intellectui iudicium ex cōmuni omniū hominum conceptione habetur. At quæ ostensione percipiuntur, per consensum ab iis, quæ ab omnibus conceduntur, diiudicantur. Rursus, concessi diiudicatio in plura diuiditur. Aut enim ex cōsensu cum sensui apparētibus, aut cum intellectui perspicuis, aut cum demonstratis, concessum discernitur. Igitur quo modo verum, & ad iudiciū veri ducētia, iudicari oporteat, iam explicauimus.

Verum vnde æstimetur.

Rerum differentia.

Vtile theorema quomodo dignoscatur.

Deinceps de vtili dicamus theoremate. Vtilé theorema, cùm ad artis finem refertur, dignoscitur. Oportet autem ipsum, primū quidem comprehendi posse: alioqui invtile theorema redditur. Deinde, ipsius apprehensionem non convenit vulgaribus esse communem, sed artificibus propriam. Idcirco nanq; eos falsos esse nos dicimus, qui sensui evidentia initiū artis existimant. Neque enim ex sensui evidentibus ars constituitur, nec per sensui evidentia fit eius traditio: quandoquidem nemo sensui nota tradit, sed ea quæ ex sensui notis præcepta oriūtur, quę planè sensui subiecta nō sunt. Hæc igitur artis principium esse, haud ab re quispiam existimauerit: dico enim theoremata, ex evidentibus sensui nata, quòd principium tradendæ ab sensui evidentibus artibus evadāt. Itaq; sensui nota, principiū inventionis theorematū esse iure dicentur: principium verò artis nequaquam. Nam artis principia vulgo ignota esse debent, sicvti & ipsæ artes illi omnes ignotæ sunt. Præterea, artiū principia tradūtur: evidētia autem sensui haudquaquam traduntur. Theoremata nanq;, aut in sensui notis, aut in iis quæ ex aliis percipiuntur, aut in his quæ præostensa fuere, aut in manifestis intellectui consistunt. Quod igitur ex manifesto sensui cōsensu, aut in iis quæ manifesta sunt sensui, ratione inventū est, & vniuersim prolatum,

Artem non constitui ex evidētibus sensui.

Artis principia vulgo esse ignota.

Artes vulgo esse ignotas.

Theoremata in quibus consistant.

Theorema quid dicatur.

Theorema omne æternum, firmũ atq; perpetuum esse.

id appellatur theorema. Omne autē theorema, æternum, firmum, atq; perpetuum est. Quamobrem hallucinantur illi, qui ab ipsis theorematis medicinam appellari existimant artem coniectatricem: cùm ab actione, & medentiũ opera, quæ incertum habet eventum, ea coniectrix reddatur. Cæterùm quoniam vtile diiudicandum esse profitebamur, si referretur ad finem, artis finem proponere iam tempestiuum fuerit.

Artiũ fines diversi.

Artiũ igitur aliquæ, ea quæ non sunt efficiunt: vt nauium structoria. Nonnullæ, quæ facta sunt, conseruant: vt nauium gubernatoria. Aliæ vtrunq; prçstant: vt ædificatoria. Porrò in facientibus artibus, aut seruantibus, vnus est consequendi finis modus: ac proinde in his simplex est vtilis æstimatio. At in iis quæ iuxtà faciunt & seruant, non ita facilè fuerit diiudicare.

Medicam artē esse factricem simul & cōseruatricem.

Ars itaq; medica inter eas est, quæ faciunt, atq; conseruāt: non ob id tamen geminũ esse eius finē credere cōvenit, & quod nō est facere, vtpote sanitatem: & eam quæ est, conseruare.

Medicinæ esse propositum atque finem vnicum.

Siquidem ipsius artis vnicũ est propositũ, sanitas scilicet: finisq; vnicus, nempe adeptio illius: quamvis modi sint ipsius adeptionis multiplices. Quippe dum submouemus adversa & noxia, sanitatem acquirimus: dum vitamus illa, præsentem sanitatem tuemur. Quare vtile in medicina rectè æstimabimus, nonnunq̃ si ad sanitatē accersendam, nonnunq̃ si ad eam retinendam confert, nobiscũ reputantes. Consecutionē autem ipsam diiudicare oportet ex eo, q̃d sublato vno, aliud necessariò aufertur: sicuti & posito, ponitur.

Consequentia quæ dicantur.

Talia nanq; consequentia, consociatáq;, iure putanda sunt. Neq; enim quòd medicinale theorema verum vtiléq; sit, cognoscere satisfuerit, sed nihilo secius ipsum cum aliis cohærere, cōsentiréq; opus est. Quandoquidem igitur omnis oratio, omneq; theorema, tribus hisce perpēditur: tres autē in medicina sectę celebres sunt, Rationalis, Empirica, Methodicáq;, agè & hisce iudicandi rationibus vsi, earũ singulas diligentiùs examinemus, vt synceræ & salutari, cæteris posthabitis, adhæreamus.

Secta medicorum tres, rationalis, empirica, methodicáque.

In primis itaque quid inter eas conveniat, & quid cuiusque sit proprium, exponere videtur necesse. Dein autem, singulas ad examen reducere.

Sectarum triũ communia.

Porrò cōvenit inter illarum trium sectarũ professores, quòd evidentia theoremata vtilia sunt, analogismus, obseruatio, historia, ad simile trāsitus. Prçterea quòd historia sine iudicio nō admittenda: quòd instrumenta, & remediorũ applicandorum modus ex vsu sint: quòd ex aliis alia deprehenduntur: quòd iisdem præsentibus malis eadem sint facienda: quòd adiectionibus & subtractionibus sanitas cōseruatur, atq; fugātur morbi: q; ad materiæ adhibendæ nontiã, experientia potēs atq; vtilis est. Siquidem quæ nutriũt, & quæ nō nutriunt, purgantia & letalia omnia, experientia cōperta sunt.

Methodici & rationales qui conveniant differántque inter se.

Verùm Methodici & Rationales eatenus inter se conveniunt, quatenus vtriq; vtile percipi ex indicatione arbitrantur. Quatenus verò à diuersis accipiũt, eatenus sunt discordes.

Empirici methodicíq; quib. inter se sint concordes.

Siquidem methodici ex evidentibus sensui, vtilia iudicari existimant. At Rationales, ab huiuscemodi quidem minimè, sed ab occultis, hoc est, à causis. Qua in re etiam Empirici Rationalibus suffragātur. Rursùm, hoc loco inter Empiricos methodicósq; convenit, occultũ ex evidentibus nō agnosci, ex quo cōferentium indicatio oriatur.

Empiricorum methodicorũq; in rationales obiectio.

Obiiciunt autem Empirici & Methodici Rationalibus, invtilem esse rerũ abditarum notitiam: nihil enim abditum vtile reperiri.

Rationalium contra Empiricos responsio.

Ad hoc Rationales Empiricis quidē respondent, sensu cognita non satis esse, vt in ipsis vnica obseruatione deprehēdantur, cùm ne ipsi quidem Empirici in omnibus sensu perceptis, vtantur obseruatione. Ac proinde occultis esse opus, vt à quibus cōferentium indicationes nascantur. Vltra dicta etiam, quandoquidem Empirici asserunt, & in præteritis & in præsentibus obseruandum esse, cùm infinita sint, tum præterita, tum præsentia, in infinitis autem obseruatio fieri nō possit, planè eorum obseruationem ex iis esse, quæ fieri non possunt.

Rationalium assertio contra methodicos.

In Methodicos autem, sensui perspicua conferentium esse indicatiua putantes, hæc Rationales adducunt: Sensui nota ex seipsis percipi possunt: vulgo igitur nota erunt. Quoniam verò & cōmunitates indicant, simúlq; cum indicantibus sese indicata offerunt, vulgaribus vtiq; indicabunt cōmunitates: atq; ita nihil à vulgaribus, ô Methodici, differetis.

Indicationem conferentium non sumi ab affectibus.

Quòd ab affectibus verò conferentium indicatio non proveniat, hinc maximè licet cernere: quòd eodem affectu, exempli gratia, phlegmone, occupante differentes corporis partes, vt oculos, iecur & gulam, nō vtimur eadem ratione medēdi, cùm nimirũ desideretur diuersa.

Oculo inflammato succus fœniculi, & lac muliebre auxiliatur.

Oculo nanq; inflammato, succus fœniculi, & lac muliebre cōveniunt. Gulę autē, aut iecori, aliud quippiam: cùm tamen idem semper in omnibus eidem affectui applicandum esset præsidium, si affectus ipsi conferentia indicarent.

Affectus conferentia non indicant.

Non applicatur autem, affectus igitur conferentia nō indicant. His summatim expositis, quidnam sit ipsa indicatio, atq; etiã analogismus, & qua ratione ab illis, necnō ab obseruatione sumat vtile, expedit aliquid dicere. Quemadmodũ igitur sensui evidentium aliqua per seipsa percipiũtur, vt album, & nigrum: nōnulla, adhibita obseruatione, vt ea quæ dignoscuntur per notas: ita & iuuantia quidem per indicationem patefiunt, nulliúsq; cogitationis ope indigēt.

Iuuantia per indicationē patefieri.

Quare quod in apertissimis & sine cōtroversia cōcessis reperit, id nimirũ & in perceptis ex indicatione contigerit. Obseruatio autē, proportione ad ea respondet, quæ per signa & notas comprehenduntur.

Iuuans quo pacto percipiatur ex analogismo.

Verùm ex analogismo iuuans ipsum percipitur, quando causa ipsa ignoratur, nulláq; obseruatio habetur, sed affectus quãsimillimus ex symptomatis est. In huiusmodi enim ab indicatione profuturum colligi nequit, cùm ignoretur causa. Idcirco nulla præterea facta obseruatione, casuum similitudinem intuentes, cogimur ad simile transgredi.

Analogismum fieri per transitũ ad similia.

Analogismus itaq; per transitũ ad simile fit: quo vtentes, à simili ad similia transimus. Empirici verò secus ac nos (hoc est, nullo prorsus iudicio adhibito) transitum huiusmodi vsurpãt.

Indicatio quid.

Est igitur indicatio, iuuantis cōprehensio, simul cum cōprehensione infestantis advenięs, sine obseruatione aut ratiocinio.

Experientia quid.

Experientia verò, est eius quod frequenter & eodē modo

visum

Obseruatio & experientia idem.
Analogismus quid.

visum est, cōprehensio & memoria. Cæterū obseruatio & experientia sunt idem. Analogismus autem est comparatio, & perceptio causarum iuuantium, per similitudinem. At deinceps, propria cuiusq; sectæ cùm exposuerimus, adversus singulas aliquid inducemus. Empiricorum sunt propria, iuuantium in concursibus obseruatio, historia, diuersúsq; à simili transitus. Ab ipsis tamen causa iure petenda est, cur non in omnibus accidentibus, sed in certis quibusdam, se conferentia obseruare fateantur: cùm accidentia, quatenus sensui evidētia sunt, tam illa in quibus fit obseruatio, quàm cætera omnia invtilia, nulla ex parte dissideant. * Dicant igitur nobis, quidnam accidentia vtilia cōmonstret: apparēnsne, an occultū? Si enim apparens dixerint, quo vtilia accidentia produntur, & in quibus est obseruandum, inferemus iterum, hoc apparens, quatenus conspicuum est, nihil ab invtilibus differre accidentibus. Quòd si occultum esse id quod indicat vtilia accidentia, affirmēt, occulta ad accidentium obseruationem conducere, necessum est fateātur. At occulta nulla vi alia, quàm ratione comprehendi queunt. Quare si occulta vtilia sunt, in concursibus occultorum est obseruatio. Et si nihil aliud quàm ratio comprehendit ea, apertum iam est, absq; ratione obseruationē fieri nō posse. Quòd autē in similium accidentiū cōcursibus obseruatio colligi nequeat, per hęc euadet perspicuum. Cùm enim prorsus oporteat ipsa concurrentia, nō modò genere eadem, numero æqualia, magnitudinéq; similia esse, sed etiam idem tempus, eundémq; ordinem seruari necessum sit (vt etiā confitentur Empirici) si debeat integra, absolutáq; obseruatio fieri: cúmq; in omni vita, ne duobus quidē ægrotis, nedum pluribus, omnia symptomata quæ comitantur morbos, accidere similiter queant, clarū est huiusmodi obseruationē fieri haudquaquā in istis concursibus posse. Quòd si duo etiam ægri nulla in re differentes inventi fuerint, non ob id tamen cōcedenda obseruatio est: quandoquidem ipsa in pluribus fieri debet. Porrò in quibus propositis vtile ipsum aut invtile nos obseruemus, iam dicamus Empiricis. Nos scilicet in solis symptomatum generibus obseruare, in quibus nec potentia, nec tempore, nec magnitudine, nec ordine, nec alio quopiam est opus: vt in dentiū stupore: quæcunq; causæ, loci, facultatísve symptomata sunt, ea reputantes vtilia: quæ verò nō huiusmodi, ceu invtilia explodentes. Cæterùm si dicant, morsum hæmorrhoi plura symptomata comitantur, vos autem nihil in his obseruatis: ad hæc eis respondebimus, non in illis symptomatis, sed in antegressa causa, nos obseruationem facere: symptomata verò ad antegressarum causarum cognitionem, in quibus obseruationē statuimus, expendere. Causa nanq; ignorata, & facultate curādi ex indicatione carentes, obseruationē in antegressis causis præstamus. Etenim cùm dentes stupent, minimè portulaca obseruatur, sed affectus ab acidis acerbisq; ortus: qui si ex fluxione, aut vomitu, aut secātis serræ stridore productus sit, nihil in portulaca pręsidij fuerit. Priùs itaq; causam rimati, dein portulaca vtemur. Iam verò Empiricorū historiā, qua vtuntur, cùm vt remedijs cōtra omnes morbos abvndent, tum vt ipsa traditio sit breuior, inanem omnino esse, nec confici posse, mox patefaciam.

Empiricorum propria.
Rationalium obiectiones adversus Empiricos.
Obseruationē absque ratione fieri non posse.
Obseruationē non posse colligi in similium accidentiū concursibus.
Obseruatio debet fieri in pluribus.
Portulaca auxiliatur stupori dentium.

Omnis enim historia, aut præsentium, aut præteritorum est. Siquidem futurorum non historia, sed potius diuinatio est dicenda. Etenim ipsi Empirici frequenter præteritorum historia sunt vsi: quam definiūt esse narrationem rerum sæpius circa eadem probatarum. Cùm autem omnia in historia enarrata vera esse affirmēt, aliquem profectò iudicem habere deberent, qui rectè historiam institutam esse, diiudicaret. Is cùm non adsit, aliquod diiudicandæ historiæ instrumentum est reperiendum, quo à falsis vera discerni possint. Siquidem circa vnam eandémq; rem, non solùm non consentiunt medici, sed etiam contraria opinantur. Quare cùm ipsi fateri cogantur, vtile esse historiam admittere, interrogandi sunt, experientiáne, an ratione, historiam iudicent. Ratione quidem nequeunt, cùm ipsam exterminēt, et alioqui eo iudicare debent, quo istorū vnumquodq; percipitur. Atqui experientia, quæ iuuant, deprehensa fuisse prædicāt: experientia igitur etiam iudicari ea est necesse. Quare necessariò etiam Empirici de historia per experientiam iudicium facient: id quod si ita est, relinquitur, supervacuam invtilémq; esse historiam. At Rationalis medicus, per causam diiudicare historiam poterit: qui vbi causam nancisci non potest, historiæ iudicium experientię cōmittit. Nullius autem iuuantis notitiam haberi posse ex historia, nō magno quis negocio probauerit. Siquidem per quæ conclusimus in concursibus obseruationem fieri non posse, per eadem efficitur, neque historiam posse constitui. Neq; enim obseruationem fieri non pòsse, posse autem non obseruata describi, quispiam dixerit. Vtuntur autem ipso transitu ad simile Empirici, nonnunq̄ ab auxilijs ad auxilia, nonnunq̄ à locis ad locos: est cùm à vitiis ad vitia. Ab auxilijs quidem ad auxilia, vt quando mespilos, vice coroneorū, torminosis exhibent. A locis autem ad locos, vt quando ea quæ in musculosis membris obseruarunt, talibus etiam applicuerunt. A vitijs verò ad vitia ita transeunt, velvti cùm remedia ad sanguinis fluxum probata, ad hæmorrhoi morsum accipiunt. Quomodo autem intelligant ipsam similitudinem, si interroges, facilè ipsos cōvinces, atq; in absurditates innumeras pręcipitabis. Nunc verò declarandum superest, quo modo Rationales transitum ad simile (quem nonnulli vocant analogismū) vsurpent. Ipsorum symptomatū, aliqua quidem causas, aliqua passos locos, aliqua facoltates, aliqua ægrotantes sequuntur. Hæc Rationalis omnia distinguit, noscitq; vbi obseruandum sit, nec ne. Quòd alia verò adsint, absintve, non laborat, cùm nihil ad corationē conferant. Quin etiā, vbi concursus ipse in aliquo symptomate invtili variare videtur, haud secus iisdem vtitur, quàm si penitus consimilis concursus adesset. Quocirca vtilia symptomata distinguēs Rationalis ab invtilibus (qua facultate carent Empirici, cùm secundùm concursum aut absentiam similium

Historiā omnē esse præsentiū aut præteritorum.
Futurorum nō historiam, sed diuinationem esse.
Historiam iudicari ab Empiricis per experientiam, & à Rationalibus per causas.
Ex historia nō posse haberi iuuantis notitiā.
Empirici quomodo vtantur transitu ad simile.
Rationales quo pacto vsurpent ad simile trāsitum.

symptomatũ, solcant semper curationẽ variare) sæpius dissimili in multis apparente concursu, eadem medicamenta sectatur, vt in emprosthotono, opisthotonò, & tetano: qui affectus diuersum cõcursum habere vidẽtur. Intelligẽs siquidem copiã sanguinis (si sic evenerit) in causa esse illorũ affectuũ, musculorúmq; esse vitium, atq; vnum eundémq; morbum, eadem via incedet. Nam in priorẽ, aut in posteriorẽ, aut æqualiter in vtranq; partem convelli, patientis symptoma est: quod obseruatum, nullum ad curationẽ momentum adfert: quemadmodum nec lachrymari. Contrà nonnunquam simili apparente concursu, vbi causam animadvertit, differenti curatione vtitur: vt in illis qui ob erosionem, aut fracturam, cruenta ore emittebant. Diuidens enim symptomata Rationalis, ad vtiléq; indicantia respiciens, atq; vtilia tantũ ex ipsis deligens, auxiliisq; contra ea pugnare valentibus vtens, plerunque diuerso apparente concursu, eodem ipse semper modo curabit: aut contrà, apparente simili, diuersam curationẽ instituet, remedia nempe causis symptomata producentibus, contraria adhibens. Sed quomodo, dicet aliquis, vtilia symptomata à vanis, ipse Rationalis distinguet? Ad indicantia proposita referendo, respondeas. Quemadmodum autem concursus, ita & curandi rationem distinguit: atque in primis perspicuum habet, quænam curationis auxilia, symptomatis quæ à causis producta sunt, adversantur: quæ symptomatis à loco, facultatéve exortis. Sciens nanq; hoc à causis symptoma enasci, à locis illud, aliud denique à facultate: à causa præterea, auxilij genus indicari, à loco vtendi modum, sicvti à facultate mensuram, si quidem eadem causa sit, & causam prodentia signa simul etiã appareant, sed nec locus sit idem, nec facultas eadem, vtique idem remedij genus accipiet, sed mensuram, & vtendi rationẽ variabit. Contrà, si causa planè diuersa fuerit, sed locus & facultas sint iidem, nõ idem auxilij genus, sed mensura, & vtendi ratio seruabitur. Postquam igitur Rationalis medicus & concursus & curationes metiri est idoneus, potest secundùm cõcursuum similitudines, aliquas curationis partes pro suo arbitratu mutare. At Empiricus neque causam, neq; causarũ, aut loci, aut facultatis proditoria rimatus symptomata, id nunquam facere poterit: quocirca neque ad simile transitum inter curandum ritè vsurpauerit. Ostendimus itaque ea quibus Empiricorum secta insignitur, atq; informatur: nempe obseruationẽ, historiam, & ad simile transitum, frustratoria esse, miniméq; consistere posse. Modò superest vltima acies cum Methodicis depugnanda, quorum sanè instituta sunt hæc. Cùm eadem symptomata sunt, affectus autem, quibus hæc inhærent, differunt, nõ eadem medendi ratione est vtendum: vt in plenitudine generis astricti, atq; laxi. Rursus, si iidem adsint affectus, symptomata autẽ differãt, eadẽ (inquiũt) curatione vtemur: vt in costarũ, cerebriq; phlegmone, si vtraq; sub astrictionis genere contineatur. Quandoquidẽ igitur symptomata eadem cùm sint, dissidente tamen ratione in medendo vtimur, cúmq; illa differũt, eodem nõ

Causa genus auxilij indicat.
Locus indicat vtendi modũ.
Facultas mensuram præsidij indicat.

Rationalis posse curationem variare, id quod non licet Empirico.

Methodicorum dogmata.

nunquã modo curamus, ideo invtilia prorsus ad curationẽ pronunciant esse symptomata. Cùm autẽ sublatis affectibus, ipsa pereant symptomata: positis autem, perdurent, vtiles esse affectus contendunt, vt qui hæc exorientes producant, extinguant autem evanescentes. Quòd autem per ea quæ methodici faciũt, cogantur vtilia fateri symptomata, facilè cognitu est. Nam homines vtcunq; insanientes, siue ob fluxum, siue ob astrictionem insaniant, collocant in tenebricoso cubiculo, lucẽ ipsam addere ad insaniam existimantes. At veternosos, siue astrictione, siue etiam fluxu laborent, loco splendido continere conantur. Tenebris enim veternũ augescere putant. Cùm igitur delirantes ex astrictione, in tenebris, quæ adaugent ipsam astrictionem, detineant: in luce autem, veternosos ex fluxu, licet lux ipsa fluxum reddat magis exorbitantem, vidẽtur certè mihi affectus ipsos negligere, soláq; intueri symptomata. Sed neq; affectus conferentia indicare, vt opinãtur Methodici, iisdem illis rationibus, quibus ipsi invtilia esse symptomata nitebantur probare, etiam elici poterit. Nam si iidem affectus sint, causæ verò differant, non eandem curationẽ admittunt. Vrinæ nanq; suppressio, vnus quidem affectus est. Verùm si calculus sit in causa, excindimus: si phlegmone, cataplasma illinimus. Si vesicæ supra modũ distentio, oriculariũ specillum, aut catheтera imponimus: aut ægrum in genua flectentes, aphronitro extremum vrinariæ fistulæ perfricamus. At vna cùm est causa, licet affectus dissideant, idem curandi genus admittimus. Cholera nanq; & arquatus morbus, quamvis dissimiles, eadem fermè & ipsi ratione curantur. Quamobrem, quoniam sublatæ causæ affectus auferũt, positæ constituũt: item diuersæ causæ, quãvis affectus sint iidem, diuersam: eædem, licet affectus varient, eandem curationem postulant, non iniuria nos & causas, & affectus, & passos locos expendimus. Et quemadmodũ symptomata ipsi Methodici, quoniam à diuersis affectibus eadem, & ab iisdem diuersa proveniunt, nihil cõmodi indicare testãtur: itidem nos, à diuersis causis eosdem, ab iisdem diuersos gigni affectus cernentes, eos ad vtiliũ indicationẽ incõmodos esse dicimus: ad curationẽ autẽ sufficere perceptionẽ causæ, dignotionem perpessi loci, necnon ipsius facultatis mensuram. Quandoquidem sit ne fluor, an astrictio, supervacaneum puto cognoscere, cùm affectus nõ quid agendũ sit, aut quo modo, sed suam ipsorũ sublationẽ indicẽt: id quod ne bruta quidem ignorãt. At artifices tali indicatione nõ egent, sed illa scire exoptant, per quæ languores pellantur. Nam si morbi sua ipsorũ remedia edocerẽt, laborãtes ipsi, per quæ ad sanitatẽ redirent, intelligerent. Quin & ex auxiliis adhibitis, non morbos, sed causas indicare medelam, deprehenditur. Auxilia nanq; non effectis, sed efficientibus adversantur. Itaq; non prorsus incõmoda esse symptomata, nec à morbis conducibile, sed à causis, indicari, satis amplè est ostensum. Iam verò cùm Methodici medicã facultatem definiãt esse cognitionem per se evidentiũ cõmunitatum, manifestè etiam hallucinantur,

Rationales contra methodicos.
Insanientes cõmuniter collocari in tenebris.
Lucem augere insaniam.
Tenebris veternum augescere.

Affectus conferentia non indicare.

Vrina suppressæ varia curationes, pro diuersitate causarum.

Curationi quæ sufficiant.

Affectus suam ipsorum sublationem indicare duntaxat.

Causa medelã indicant.
Auxilia non effectis, sed efficientibus adversantur.

atq;

atque convinci possunt: quandoquidem cõmunitates ipsæ, quas vocant, neque evidentes sunt, neque per se perceptibiles. Siquidem cùm non omnis densatio & retẽtio astrictio sit, neque omnis raritas aut excretio fluor (in prægnantibus enim retentio menstruorũ nõ est astrictio: sicuti neque fluor, expulsio illa materiæ inutilis, quæ in muliercul is molliori victus ratione vsis excerni singulis mensibus solet) relinquitur manifestum, qui sola ipsa symptomata respicit, eum nec fluxum, nec astrictionem deprehendere posse. Sed hæc ex aliis etiã esse diiudicanda. Siquidem densitas ipsa & raritas, nonnullis quidem ingenitæ, aliis adventitiæ, & præter eorum naturam sunt: ac proinde oportet, in aliud quippiam affectiones eas referentes, ita secundũ naturam ne sint, an vitiosæ, iudicium ferre. Amplius, id quod immoderatũ, atque præter naturam est, evidens non est: quandoquidem vt cognoscatur, magna est opus inquisitione, necnon collatione ad vires.

Menstruorum retentio, nõ est astrictio, sicuti neq; fluor eorũ naturalis, excretio.

Atqui cõmunitates (quod fatentur etiã Methodici) præter naturam sunt, atque immodica quædam, cõmunitates igitur evidentes nõ erunt. Illud etiam considerandum est, num quispiam vnquam medicum accersierit, spissitudine aut immodica raritate vexatus. Quòd si nemo vnquã cõmunitates percipit sensu, cur ipsi artem medicam definiunt esse notitiam per se evidentium communitatum, quas quidem investigare & cognoscere, Erasistratus & Hippocrates oppidò quàm difficile & laboriosum existimarunt? Cæterùm etiamsi cõmunitates ipsæ evidentes sint, nec ob id tamen eas aliquid vtile indicare est fatendum, cùm aliunde ipsa vera indicatio inuestigari debeat, nempe ab efficientibus causis, quarum differentia cõmunissima est duplex: aliæ siquidem in nostro corpore continentur, aliæ accedunt extrinsecus. Verùm cùm ab aliqua externa causa pulsamur, minimè lædi possumus, nisi alia intestina causa in corpore delitescens, impetum externę illius excipiat. Porrò Methodici nõ duas tantùm cõmunitates, sed plures etiam statuũt. Alias namque in victus ratione, alias in chirurgia collocant. In victus quidem ratione, vt astrictum, & fluens, adiunctamque magnitudinẽ, & morbi tempora quatuor, & longinquitatem, & accretionem, et intermissionem. In manuaria autem opera, quod à natura alienum est, ponũt, loco, & tempore, & pluribus aliis. Sed de iis tantùm cõmunitatibus, quæ ad victus rationẽ pertinent, satis fuerit impresentiarum aliquid dicere: quas quidem introduxerunt, nihil reperientes, quod auxiliorum differentias indicaret, vt scilicet iuxta ipsarum diuersitatẽ, diuersam invenirent medendi rationem. Quòd autem magnitudo cõmunitatum non indicet magnitudinem remediorũ, hinc nobis discere licet, quòd in ipsis morbis curandis, non simpliciter auxiliorum magnitudine egemus, sed huiuscemodi certa magnitudine. At magnitudo communitatum, non hanc huiusce auxilij magnitudinem, sed simpliciter magnitudinẽ indicat. Deinceps neque morbi tempora vtile quippiam indicare ostendemus: prius tamen aliqua de temporum differentiis tractanda sunt. Duę igitur temporũ differentiæ apud medicos celebrantur. Aliqua enim morborũ, aliqua auxiliorũ dicuntur tempora. Atque hinc iam manifesta curatio fiet. Causarum autẽ motiones morbi esse tẽpora dicunt. At motionis differentiæ sunt quatuor: initium, incrementum, status, & declinatio. Hæc eadem sunt & temporum nomina. Auxiliorũ verò tempora, ea quæ ad ipsorum exhibitionem idonea sunt prædicant. Sunt autem idonea, quando remedium postulantia quidem adsiint: prohibens verò, nullum. Plerique autem auxiliorũ morborumque tempora, non re ipsa, sed cogitatione tantùm differre existimant: quòd auxilij morbique tempus simul incidãt, interdumque eodem tempore & morbus sit, & auxiliis optima reperiatur occasio. Hallucinantur autem non leuiter. Nam si eadem auxiliorum morborumque tempora forent, nec re ipsa distarẽt, oporteret quocunque morbi tempore, tempus etiam auxilij adesse: nõ autẽ quocunque morbi tempore auxilia adhibemus, nõ eadem igitur auxiliorum morborúmque sunt tempora. Plerunque etiam administramus remedia, cùm morbus quidem non adest, sed futurus timetur. In morbi autem vigore & impetu, auxiliis cõmodum tempus nõ est. Contrà verò in ipso vno declinationis tempore, plura quis auxiliorũ tempora, & quidem opportunissima accipiet. Ad hæc, morborum quatuor tempora habentur, initium, augmentum, status & inclinatio, quæ quidem in auxiliis minimè reperire licebit. Quinetiam morborũ tempora, aliqua vniuersalia, aliqua particularia sunt. At remediorum, generalia quidem describi possunt, particularia verò nõ item. Ex quibus liquidò constat, non sola cogitatione, sed re ipsa etiã, distingui huiuscemodi tempora. Ac tẽpora quidem id quod vtile est indicare, methodici hac ratione impulsi putarũt, quòd tempora nõ omnia ad cibi medicamentive assumptionem apta esse cernebant: cúmque temporibus nõnullis hæc vtiliter exhiberi, nõnullis verò noxiè spectarent, id ob temporũ discrimina accidere arbitrabantur. Quare ex eodem fonte & cibi proposita, & remediorum tempora manare profitebantur. Thessalúmque inter illos fefellit Hippocrates, dicens: Quando morbus in summo est, tunc victu tenuissimo vtẽdum. Suspicatus est quippe, ipsum natura temporis ductum, alimenti qualitatem tunc præscripsisse, cùm tamen à tempore facultatem illic mensus fuerit, ac secundũ ipsius facultatis mensurã, cibi qualitatẽ acceperit: id quod ex iis quæ subiunxit, declarat. Coniectandũ enim, inquit, an æger possit durare. Plerũque enim tempora, quod à facultate requiritur, intervertũt, & ne accipiatur impediũt: nonnunquã aũt quid faciendũ sit, edocent. Cùm igitur id quod aliquid postulat, eius quod postulatur propositum sit: quod verò nos postulatũ sumere impedit, propositũ nequaquã dicatur: vtique morbi tẽpora nos interdum postulatum sumere prohibentia, proposita minimè fuerint. Neque alia ratione constat dixisse Hippocratem, Inter morborum initia si quid videtur mouendũ, moue: vigentibus autẽ, quiescere melius est: quàm quòd circa ipsa principia, vires nondum infirmas esse intellexerit,

Communitates evidentes non esse.

Causarum differẽtia duplex.

Causa externa non lædit, nisi intestina causa adsit.

Temporũ differentia duplex.

Causarum motione differentia sunt quatuor.

Tempora auxiliorum.

Tempora auxiliorũ remediorumq; non eadem esse.

In vigore morbo existente, nõ esse opportuna auxilia.

Declinãte morbo opportunũ esse auxiliorũ vsum.

Morborum tempora quatuor.

Tẽpora interdum intervertere quod à facultate requiritur.

ſed poſſe eas facilè inanitiones perferre: at circa morbi ſtatum, & invaleſcere cauſas morbificas, & virtutem languidam effici, proſterni, atq; labefactari. Cui accedit, neq; impunè poſſe administrari remedia, cùm omnia præter naturā ſint, ob idq; naturales facultates infeſtēt, nec poſsint adeò morboſas cauſas reſcindere, quin vnà cum illis, aliquid etiam benignæ ſubſtantiæ rapiant.

Remedia omnia eſſe præter naturam.

Quare primùm ipſam auxiliorum naturam, & vſum, non ignorare oportet. Auxilia autem per ſe, cauſas extirpare non poſſunt, ſed naturæ adminiculum poſtulant: & fermè ſolum impetum, motúſq; initium naturæ inuciūt, quæ per ſe poſtea totum opus abſoluit. Igitur cùm eſt valida, remediorum violentiam perfert, & bonæ ingenitæq; ſubſtantiæ detractionem facilè ſuſtinet, minimóq; negocio ipſam divexantia excutere poteſt. At in morbi vehemētia valde laborans, adhuc remediis adhibitis magis opprimitur, & propriis direptis opibus, infirmior redditur, & lædentibus cauſis magis ſuccumbit, morbiq; autores nullatenus poteſt expellere. Cùm verò natura ipſa conata, diſcutere ſibi infeſta nō valuit, magnopere ex ipſo conatu imbecilla efficitur. Atq; his de cauſis, in principio quidem nō licet, mouere, iuxta doctrinā Hippocratis: in ſtatu aūt ceſſandum eſt.

Auxilia per ſe cauſas morbificas extirpare non poſſe, ſed initium motus naturæ inucere.

Quod autē neq; facultas ipſa indicare remediū poſsit, ex hoc evadet perſpicuū. Nam ſi conſtans vis remedium indicat, in ſanis quoq;, quādoquidem in eis conſtat, remedium ſimiliter indicabit. Sed in ſanis remediū non indicat, ergo neq; etiam in ægris modum ſeruans facultas indicabit remediū. Siquidem opus eſt, vt ſcopus præſentia indicet: facultas autē ipſa, quemadmodum ſuprà eſt expoſitum, prohibere ne accipiatur id quod requiritur, valet: itaque remedij ſcopus, ipſa nequaquam exiſtit. Quam vicem autē in exhibendis remediis facultas gerit, eandē in dandis cibis, morbi tempora. Item, vt ad remedia ſe habent eorum appetentes cauſæ, ita & ad alimenta facultas.

Facultatem nō indicare remedia.

Facultas prohibet ne accipiatur id quod requiritur.

Facultatem verò exiguam eſcam poſtulare, nō initium, aut incrementum, inde declaratur, quòd ex ægritudine convaleſcentibus modicum cibum præbemus, quem facultas requirit. Nam ſi modicum cibum incrementū oſtenderet, expediret iſtos ad ſaturitatem impleri, abſente nempe ipſo paucum cibum indicante propoſito.

Convaleſcētibus modicū cibum præberi.

Adhæc, non indicari alimenti qualitatem, quantitatémve à tempore, hinc etiā liquet. Quod genus indicat, id qualitatem indicare eſt neceſſe. Atqui alimenti genus facultas indicat: illius igitur qualitatem, quantitatémque indicabit: nam ſine differentia alimenti genus indicat. Differentiam verò accipiens, & diſcrimen in genere demōſtrabit.

Tempus nec qualitatē nec quantitatē alimenti indicare.
Facultas indicat alimenti genus.

Quare meritò Hippocrates ciborum quantitatis ſcopum, facultatem ſtatuiſſe videtur, vbi ait: Augeſcentia corpora plurimum habent calidi innati: plurimo igitur alimento indigent. Item qualitatem pro facultatis differētia evidenter aſſumit, dicens: Cibus iuuenibus quidem in ſummo ætatis flore non mutatus: ſenibus autem exquiſitè permutatus. Ex quibus clariſsimū eſt, virtutem abſolutè eſcarū genus appetere: differentia verò addita, qualitatem.

Facultatem eſſe ciborū quantitatis ſcopum.

At tempus, nec ciborū qualitatem, nec quantitatē oſtendere. Nam ſi morborum tempora ciborum quantitatem & qualitatem præſcriberent, aut in ſui conſeruationē, aut abolitionem id facerent. Primum autem eſt omni ex parte ridiculum. Ex ſecundo verò infertur, talem tantúmq; cibum, aliqua adverſus tempora contrarietate eſſe præditum. A ſolis nanq; contrariis contraria tolluntur. At temporibus nec talis, nec tantus cibus cōtrarius dicitur, cùm nō ſub eodem genere contineantur, nec poſsit quod vnum eſt, dici contrariū pluribus. Hac eadem ratione efficietur, vt nec remediorum differentiam morborū tempora indicent.

Contraria à ſolis cōtrariis tolli.

Vnū pluribus dici cōtrarium non poſſe.

Morborum tempora, remediorū differētiam non indicant.

Quòd autem aiunt, principium indicare, quod augmentum prohibet, ſcopum aūt agnitum indicare nihil, extremè ridiculum eſt. Cuius erroris origo ipſis ex altera falſa opinione manauit. Credentes enim quēlibet morbū tranſire per quatuor tempora, veriſimile arbitrati ſunt, vt morborū initia ſuppreſsionem incrementi indicarent. Id igitur ipſos latuit, non omnem morbum incipere, augeri, in ſummo cōſiſtere, ac declinare. Acuti nanque morbi, qualis apoplexia eſt, ſimulatq; invaſerunt, ad extremam aſcendunt magnitudinem. Et qui iudicantur morbi, vno tempore, declinatione ſcilicet, mutilātur. Siquidem iudicationes, in ſua vehementia morbos, adhuc etiam augeſcentes, diſcutiunt.

Morbi non omnes quatuor ſortiuntur tempora.

Acuti morbi ſimulatq; invaſerūt, ad extremā perveniūt magnitudinē.

Morbi qui iudicantur, mutilantur declinatione.

Poteſt præterea inter initia, remediis adhibitis, deleri morbus: atque ita cętera morbi tempora præverti, ſuccidiq; cōtinget. Id præterea Methodicorū decretū eſt fatuum, quòd inter morborū initia aſtringētibus ſemper vtendū cenſent. Cauſam verò inde placitum illud accepit, quòd multæ phlegmonæ per aſtringentia, reprimentiáq;, inter initia deſināt. Cùm autē quælibet ſecundū ipſos phlegmone, aſtrictio ſit, abſurdū planè videtur, aſtrictos affectus per cōdenſantia tolli: id quod ſe hoc nomine facere profitentur, nō vt cauſæ reprimantur, ſed vt corpora firmiora, minúſq; patibilia reddantur. Quibus ita reſpōſum velim, minimè fieri poſſe, vt nocentibus cauſis ſimul auctis, corpora ægrè patibilia reddantur.

Morbū poſſe in initio diſcuti.

Cæterū quòd inchoantibus phlegmonis, cōmodè aſtringentia admoueantur, ob repercuſsionē humorū lædentium, nō vt cōcilietur robur particulę, vt illi exiſtimant, nemo id nō fatetur. Nam ſi ex aſtrictoria ratione firmitudo conciliaretur corporibus, cutem rigidā diſtentámq; præ egeſtate habētes, valentiores bene ſanis, ſeneſq; iunioribus longè vegetiores exiſterēt.

Phlegmonis incipientibus, cōmodè adhiberi aſtringentia.

Qui igitur corporibus robur firmitudinémq; cōparare ſtuduerit, minimè qui corpus durū reddatur, cogitet opus eſt: ſed qua ratione membrorū vires augeſcant, quibus liberè atq; expeditè proprios vſus exhibeant.

Robur qua ratione conciliandum corporib.

GALENI PERGAMENI
de Conſtitutione artis medicæ, liber vnus.

Vandoquidem diuino quodā præditus affectu, Patrophile, mihi videris, vt qui omnia cū demōſtratione & methodo indipiſci deſideres, nec ſoli eam provinciā tibi cōmittere au-

re audeas, statui alacritati tuæ obsecundare, atq; in tuam gratiam duos cõmentarios cõscribere, alterum in quo monstratur, quamlibet artem à finis notione suam habere constitutionẽ: alterũ (quẽ habemus præ manibus) vbi ostendimus, methodum eam quæ omnes alias artes, ipsam quoq; medicinã constituisse: id quod iam nobis est exordiendum. Cùm igitur artium ipsarũ aliæ quidem in sola naturæ rerum contemplatione, quas sibi proposuerũt considerandas, suum habeant finem, vt astrologia & physice: aliæ edant præterea nõnullas actiones, à quibus cessantes, nullum permanens opificium ostendunt, vt saltatoria: aliæ opificium aliquod possint ostendere, vt ars ædificatoria & fabrilis: aliæ deniq; nihil efficiant ipsæ, aliquid tamen aucupari conentur, vt venatoria: manifestum vtiq; est, artem medicam ex effectiuarum genere existere: habet .n. aliquod opificiũ, qd' finita actione possit ostendere. Quare iam operæpretium fuerit, eandem methodũ, quam in cęteris factiuis artibus priori cõmentario tradidimus, ad hanc, quã in præsenti cõstituere conamur, transferre, posito hîc quoq; eodem principio, quod in aliis est statutum, nempe finis notione. Prima igitur quæ in nobis suboritur cognitio, est hominum rectè valentium: altera ab illa, eorundem, cùm morbis implicitì sunt. Vnde mox in nobis bene valendi desiderium assurgit, artémq; aliquam sanitatis conciliatricem constituendi. Vt autem proponimus efficere integram valetudinem, sic ex factiuarum numero ars ea futura est, quam cõstituere volumus. Dein, cùm duplices factiuæ artes sint (nõnullæ quidem res ipsas conficiunt, aliæ labefactatas instaurant, corrigúntq;) hæc quam investigamus, in eis potius erit, quæ rem iam factam reficiunt, quàm quæ aliquid, quod priùs non esset, edunt. Quemadmodum igitur illi qui ædificaturus, aut collapsas instauraturus est ædes, necessum est priùs omnes ædiũ particulas, earúmq; constitutionẽ accuratè nouisse: sic etiã qui artem, quæ circa humanũ corpus versatur, constituturus est, illius partes omnes sigillatim necessariò debet cognoscere: quali nimirũ substantia, qua magnitudine, quali figura & numero præditæ sint, quámq; inter se structuram sortiantur. Et quemadmodũ ille qui extruit domũ, nunquam cognitionẽ particularũ, nisi ex resolutione assequi poterit, ita nos corporis humani notitiã, ex illius dissectione consequimur. Deus quippe & natura, instar illius qui primùm ædes est fabricatus, prænorunt partes, earum officijs pro exemplari vsi. Nos verò illum qui extructã domum contemplatur, imitamur. Vbi autem ex dissectione ipsa, naturã, formam, magnitudinẽ, numerum, & concretionẽ partium similariũ apprehenderimus, compositorũ pariter membrorum (quæ nonnunquã & instrumentaria vocantur) scientiã assequemur. Quo fit deinde, vt duplices partiũ actiones in corpore reperiantur, simpliciũ nempe, atq; compositarũ: cùm & crus vniuersum moueri, & sigillatim musculos eius omnes videamus: cúmq; musculo quocunque per transversum resecto, necessum sit deperire ipsius motũ aliquem cruris: vulneratóq; neruo, primùm quidem, musculum cui inseritur, expertem motus & sensus reddi, mox verò & articulum q ab eo mouebatur. Quare hanc nobis artem cõstituturis, necessariũ fore arbitror, etiam partiũ actiones cognoscere: id quod sanè ab ædificatoribus nos distinguit. Duplex igitur est, vt particularum, ita & actionũ natura: vna quidem prima, & maximè propria, dum pariter omnes simplices partes agunt: altera verò ex accidenti, aut secundaria, quę totius est instrumenti. Vt, totius quidẽ cruris actio incessus est, qui fit, dum articuli illius vicissim nunc extenduntur, nunc inflectuntur. Ipsius porrò facultatis motricis à cerebro descendentis, neruus veluti via quędam est. Cerebrũ nanq; esse neruis omnibus huiuscemodi facultatis originẽ, principiúmve, inde perdiscas licet, quod secto quocũq; neruo, in supremis partibus, quæ cerebro continentes sunt, actiones seruantur integræ, cùm tamen omnes in inferioribus pereãt. Incessus itaq; actio est totius cruris, cui actioni musculorum præest genus. Ossa siquidem, cartilagines, adeps, glandulæ, arteriæ, cutis, venæ, membranæ, ligamentáq;, à musculis habent initium motus. Primùm enim ab ipsis ossa mouentur, mox cætera vnà cum ipsis etiam moueantur oportet. Ad quem motum necessaria fuit optima cùm ossium, tum etiam ligamentorũ cõmoderatio, constitutióq;. Ac de cæterarum partium actione & vsu, similiter disserendum, vt quæ optimè constitutę sunt, seruentur, quæ autem vitio nõ carent, ad meliorem statum ducantur: id quod minimè nobis licebit, nisi vniuscuiusq; partis tum actionẽ, tum vsum, atqueadeo etiam structuram examinauerimus. Structuram porrò cuiuspiam rei, an vitiosa sit, an ab omni prorsus immunis vitio, nemo perpendere poterit, nisi is magnitudinẽ, numerum, figuram, & situm omniũ partiũ, ex quibus talis res constat, optimè scrutatus priùs fuerit. Quandoquidẽ omniũ instrumentariorũ corporũ, quæ ex cõpositione suam essentiã sortiuntur, tum vitiũ, tum integritas, affectúsq; omnis, quatuor generib. his cõtinetur. Quòd si partes vnionis quoq; ex natura participes sint, quintũ hoc genus his addendũ erit corporibus: ita vt quod in ipsis se præstantissimè habuerit, sit optimas habiturũ actiones: quẽadmodũ pessimas, quod deterrimè. Si ergo etiam vnio soluatur, talis affectio erit morbus, quem vnitatis diuortiũ vocamus, quo nõ solùm instrumẽtariæ, sed similares etiam affliguntur particulæ. Cęterũ in osse is affectus fractura dicitur: in carnea verò musculorũ parte, si cum distentione accidat, ῥῆγμα, hoc est, scissura. Vbi autem sic filamenta tenduntur vt disrumpantur, convulsio: vbi caro citra tensionem soluitur, vulnus. In neruo dicitur affectus is, scissio. Si vulnus ab acuto telo infligatur, punctio vocatur: si à graui, cõtusio: si à corrosione ortum habeat, in osse quidem, caries: in aliis autem partibus, vlcus vocatur. Tot ergo, talésque in hoc quinto morborum genere, quum simplices particulas occupat, differentiæ erunt. Instrumentariis verò sæpe accidunt, atq; divulsiones dicuntur. Sed si similaris quæpiam particula dissecetur in totũ, affectio illa, partium

Ars quælibet à finis notione suã habet cõstitutionem.

Methodus quæ alias artes, ipsã quoq; medicinã constituit.

Medicam artẽ ex effectiuarũ genere existere.

Factiuæ artes duplices.

Medicam artẽ ex iis esse quæ labefactata instaurant.

Medicam artẽ constituturus corporis humani particulas exquisitè debet cognoscere.

Deus & natura prænorunt corporis partes, earum officiis pro exemplari vsi.

Actiones partium duplices, simpliciũ nempe, & compositarum.

Medicam artẽ cõstituturo, necessaria est partium actionũ cognitio.

Cerebrum esse originem facultatis motricis per neruos delatæ.

Musculos præesse incessui.

Instrumentorũ vitium integritatemq; in magnitudine, numero, figura & situ consistere.

Vnitatis solutio communis morbus est similarium & instrumentalium particularum.

Fractura.

Scissura.

Conuulsio.

Vulnus.

Scissio.

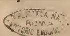
Punctio.

Contusio.

Caries.

Vlcus.

Diuulsio.

illius quæ secta est, dicetur, partim totius instrumenti: quamvis nõnunquã huius nõ nisi ex accidenti dicenda sit, vt cùm aliquis musculus patitur. Quãdoq; autẽ etiam primũ, vt cùm aliquod ligamentum: quemadmodũ igitur in hoc vno morborum genere fecimus, sic in aliis quatuor differentiæ tibi scrutandæ sunt. Quibus examinatis, nosse oportet, posit ne pars quæpiam in alterius locum restitui, an minimè. Quãdoquidem si resecueris carnem vitiatam, facilè poteris similem aliam reficere: secus autẽ si neruus, vel ligamentũ dissectum fuerit. Neq; enim alia resarcies, qualia erant priora: cùm illa quidem ex sanguine generetur, hæc verò ex semine ducant originem. Os quoq; in iis est, quę per primam efformationem constructa sunt. Cæterùm in locum ipsius aliquid suggerere possumus, quod ossi quamsimillimũ sit. Verùm iam methodus ipsa nos cogit ad inquirẽdum, vtrũ vnaquæq; pars, earum quæ & simplices, & similares videnl, vnũ sit, an potius ex pluribus constituta: & pręterea, quis sit earum cõpositionis modus. Quæ inquisitio, quãvis nõ philosophis modò, sed etiã medicorũ nõnullis admodum sit visa difficilis, iis tamen quibus adsint septem adiumenta quæ subdam, facilè cùm illius, tum aliarum omniũ difficultatum, ipsam veritatẽ invenient: aut si minus, saltem non omnino de invẽtione desperabunt. Septem igitur illa sunt, natura perspicax, educatio optima, præceptores ingenui, labor improbus, veritatis ardentissimus amor, optima methodus, exercitatio deniq; assidua. Quorũ si vel vnum desideretur, qui ad viã veritatis introducendus est, non est admodum sperandum, illum posse sui voti compotem fieri: si verò omnia cumulata adsint, quid deinde vetat, quo minus veritatem, bona etiam spe, exquiramus? Revertamur autem eò, vnde digressa est oratio, disquiramúsq; primũ, an carnis (exempli gratia) elementum, vnũ specie sit. Deinde verò, si secus videatur, an plura. Mox quot ea sint, & quæ, & quem habeant cõpositionis modum. Profectò si caro cùm vel secatur, vel impensiùs calfit, dolet, fieri nequit vt ex vno elemento cõstet: vt ex atomo, quemadmodũ Epicurus existimauit. Quare pulchrè diuus inquit Hippocrates: Si vnus existat homo, neutiquã dolebit: quia in alterũ nequit mutari, si vnũ est, cùm nihil præterea relinquatur, in quod mutetur. Quòd si est mutationis, erit quoq; alterationis expers, atque impatibile, ac proinde nulli dolori obnoxiũ. Si itaq; elemẽtum carnis esset specie vnũ, nunquã illa doleret: dolet autem, igitur elementũ carnis non erit specie vnum. Rursus, si impatibile esset elementum carnis, nõ doleret: atqui dolet, non igitur est impatibile. Quibus rationib. subvertũtur dogmata eorũ, qui tum atomos, tum similaritates, tum elemẽta quatuor, sed quæ mutuò inter se transmutari nequeant, introduxerũt. Quippe si duos digitos simul cõmittas, móxq; disiungas iterũ, neq; eorum conventus, nec diductio, aliquẽ excitabit dolorem. Vt enim aliquid dolet, ita patitur. Siquidem pati, ab his duobus prodit, ab alteratione per totum, & à continui dissolutione. Quandoquidem igitur nec conventus, nec separatio corporibus vel manifestò patibilibus, vllũ adfert dolorẽ, minus profectò adferet impatibilibus. Etenim quodcũq; in dolore futurum est, necessum habet, vt cùm patiendi, tum sentiendi facultate præditũ sit. Nulla tamen necessitas cogit, id quod sentit, ex illis primis constare, quæ ipsa etiam vim habeant sentiendi: nam fit et si ex patibilibus fit. Dũ enim patiuntur, alterabunturq;, poterit aliquã sentiendi vim assequi. Cùm innumerę possint esse alterationes elementorũ, vnde mox innumerę particularũ poterunt proprietates oriri, sic vt aliæ evadant sensus expertes, aliæ illo præditæ sint. Ex dictis igitur constat, elementa esse plura vno, eáq; alterationi esse obnoxia: nunc verò numerus eorũ nobis investigandus est. Necessum autem est, vt illa quæ rem quampiã alterant, primũ quidem illud contingant, quod ab eis alterãdum est, atq; ita mox ipsum tandem immutent, idq; per tactiles qualitates, quæ alterare totam proximæ rei substantiam possunt: cuiusmodi sunt caliditas, frigiditas, humiditas, atq; siccitas: quæ quidem actiuæ qualitates planè & sunt, & dicuntur: ex eisq; vel maximè oppositio prima, atq; in hac ipsa, caliditas. Præter has quatuor, nulla reperitur qualitas, quæ corpora quib. occurrit, alterare p totũ posit. Vnde si niuem ad minima vsq; secueris, nix quidem seruabitur: sed simulac calfiet, desinet actutùm nix esse. Quare quæcunq; corpora has quatuor qualitates sibi vendicauerint primùm, erunt omniũ corporũ elementa: sunt autẽ hæc, terra, aqua, aẽr, ignisq;. Ac proinde vniuersi, qui demõstrationi parent, philosophi, hæc esse omniũ quæ gignuntur, intereúntq;, vera elementa, necnon mutuò se transmutare, haberéq; omnia subiectum quoddam cõmune, autumãt. Igitur ex quatuor elementis simul contemperatis, corpus vnũ similare gignitur: quod pro varia temperamenti ratione, aut particeps sensus, aut illius expers evadit. Vnde corporũ similariũ differentiæ, quę simplices quidem sunt, tot sunt, quot elemẽta: calidiores nempe, frigidiores, humidiores, atque sicciores. Totidẽ verò & cõpositæ, vt quę simul calidiores & humidiores sunt: quæq; frigidiores & humidiores: & præter has, alia tertia, siccior atq; calidior: & quarto deinde loco, quæ siccior est, & frigidior: sic tamẽ, vt quę temperatissima est, & horum omniũ prima, nõ negligatur. Cùm igitur abvndè sit iam ostẽsum, similarium partium integritatẽ & vitium, in elementorũ tum moderatione, tum immoderatione cõsistere, superest vt inquiramus, quomodo ab earũ vitio morbus sit distinguendus. Distinguetur autem à rei cuiusq; notione. Porrò salubris constitutio corporis, actiones sibi ex natura debitas, inoffensas habet: morbosa, offensas. Idcirco si quis sanus quidem sit, altero tamen, qui itidẽ prospera valetudine fruatur, actiones habeat imbecilliores, erit sanè is intemperatior illo, necdum tamen ægrotat. Itaq; inter salubres habitus vniuersos, vnus erit temperatissimus, octo autẽ intemperati. At inter morbos, nullũ temperatum invenias; eundem tamen numerũ complent, quem intemperaturæ salubres. Ac de his hactenus. Deinceps autẽ dicendum est, quo

modo

Carne resecta, similem instaurari posse. Neruum aut ligamentum scissum, refici rursus non posse. Carnẽ ex sanguine, neruos ex semine generari.

Adiumenta septẽ ad veritatem in abstrusis rebus pervestigandam.

Carnis elementum non esse vnicum.

Carnis elementum nõ esse impatibile.

Pati contingit aliquid, ob alterationem & solutionem continui.

Doliturum corpus idẽ esse debet patibileq; & sensibile. Sensibile corpus non necessario ex sensibilibus confici.

Elementa esse tum plura vno, tum alterationi obnoxia. Alterationẽ fieri absq; cõtactu non posse. Tactiles qualitates.

Actiuæ qualitates, caliditas, frigiditas, humiditas & siccitas.

Elementa omnium sunt, terra, aqua, aẽr, ignisq;.

Similarium corporum differentias simplices, tot esse, quot elementa, totidemque etiam compositas.

Similariũ partium integritatem & vitium in elementorũ moderatione, immoderatione consistere. Morbus quô distinguendus a vitio similarium particularum.

Morbi tot sunt, quot constitutiones salubres.

modo quis morbos curet, quo modo & sanitatē tueatur. Enimvero medendi Methodus ex ipso cùm sanorū, tū ægrorū corporū affectu, suū principium habet. Cùm .n. id qđ exquisitè sanū existit, omni ex parte sit moderatū: qđ verò ægrū, immoderatū: advertendū in primis est, quęnam ea sit illius immoderatio. Quippe necessariū est aliā inveniri immoderationē contrariā, per quā illam exterminemus. Reditus siquidem ab immoderatione ad temperiē, in omnibus erit per immoderationē contrariam. Vt tandem necessum sit, id quod prēter naturam affectū est, dum ad naturalem statum redit, illam eandem quasi viam incedere, quam prius confecerat, prætērq̃ quòd ordine contrario.

Reditū ab immoderatione ad temperiem, per immoderationem contrariam fieri debere.

Quare generalissimus curandorū morborū scopus erit, Contraria contrariis remedia esse, & particularibus particularia cōtraria. Calido enim morbo, frigidum: & frigido calidū. Ita etiā sicco, qđ humectat: humido quod exiccat. In similaribus siquidē res se habet hoc modo. In instrumentariis autem, oportet in vnoquoq; prædictorū quatuor generū, morbosæ immoderationi eousq; adhibere contrariam, donec ad moderationē, naturalémq; statum perventum fuerit. Vt, si (exempli gratia) caro plus quàm par sit, vlceri excreuerit, erodenda est. Sin autem nimis cauum sit vlcus, implendum. Similiter & in aliis faciundum. Considerandum autem in omnibus generibus est, num habeamus facultatem, ea quę ex indicatione se offerūt, perficiendi.

Contraria contrariis remedia sunt.

Siquidem morbi species, curationis tantùm modum indicat. Id autē fieri posit nec ne, haud item indicat. Etenim eorum omnium quæ prosunt corpori, in causa est, cùm ipsa natura, tum etiam medicus. Quædam tamen medicus, quædam etiam natura præstare nequit. Os nimirum ita perfractum, vt de suo loco partes decedant, membrúmq; distortum reddatur, haud potest natura corrigere aut conformare, sicvti potest medicus. Sed natura potest vlcus cauum implere: quemadmodū quæ semicocta sunt, aut etiam cruda, concoquere: id quod negatū est medico. Quanq̃ ad hæc peragenda, medici ministerium naturæ potest ex vsu esse, vt dum congruis medicamentis vlcus reddit purissimū, & eis quę concoctione egent, ea offert quæ modicè calfaciant. Iam verò natura ipsa, nonnulla etiam primùm à se confecta, denuò non valet reficere: vt venam, arteriam, ligamentū, neruū, & alia id genus. Siquidem ob inopiam materię, nullum eorum natura reficere valet, quæ ex semine suum ortum duxerunt.

Morbi species curationem tā tum indicat.

Natura quæ nequeat præstare, & quæ possit.

Medicū esse naturæ ministrū.

Naturā nihil vt in quæ à semine orta sunt, posse denuo reficere.

Igitur scopis ipsis à Methodo medendi repertis, eos in particulares materias inducere oportet: vt deinde comprehendantur, quæ aut omnino, aut ex parte aliqua, aut aliquo etiam tempore, secundū eam fieri possint, quęq; secus. Nec verò est exigua huius artis portio, remediorum omniū materias, tam similarium partium, quàm dissimilariū morbis cōgruentium, adinvenire. Quorum vniuersum genus, in offerendis, efficiendis, evacuandis, & iis præterea quæ extrinsecus accidunt, planè consistunt. Quę omnia, vbi artis cōstitutor ad amussim persecutus, et consecutus fuerit, iam causas omnes salubres, vt nihil illi præterea ad artem medendi desit, absoluisse putandus est: his omnibus redactis in capita duo, nempe corporū cognitionē, quibus remedia offerenda sunt, atq; ipsam remediorum naturam.

Remediorū vniuersum genus in quibus consistat.

Verùm hoc mox illi quoq; supererit, vt sibi aliquam affectuū omniū dignoscendorum facultatē comparet, maximè verò eorū, qui partes in alto sitas occupant: quos exactè cognoscere, vnà cum affectus particulis, haud fuerit obvii cuiusq;. Quocirca de his etiam aliquid impræsentiarū dicendum. Tria sunt genera rerum præter naturā. Primū, affectus qui lædūt naturales functiones. Secundum, horū causæ. Tertium, symptomata. Sed causæ potissimū appellantur, cùm agunt: quāvis ita nonnunq̃ dicātur, quòd vim habeant agendi.

Rerum præter naturam esse tria genera. Affectus. Causa. Symptomata.

Symptomatū verò genus in tres differentias digeritur: in actionis læsionem, in ea quæ corpori accidunt, & in excrementorū exuperātias. Quocirca omniū symptomatū existit causa ipse affectus: ob idq; meritò ex illis agnoscitur.

Symptomatum differētia tres. Affectū cognosci ex symptomatis.

Symptomatū porrò nonnulla affectus ipsos necessariò concomitantur. Alia non ex necessitate, sed aut sæpius, aut rarò, aut ęqualiter. Sicvti alia rursus, affectuū differētias necessariò sequūtur: quędā sępe, alia rarò, alia in ancipiti sunt. Ea itaq; symptomata, q̃ morbos ex necessitate sequūtur, quòd affectuū in se cognitionē habeant, dicūtur Gręcis pathognomonica, & pro morborum notis habenda sunt.

Pathognomonica.

Quæ verò non necessariò, ea vel morbi differentiam, vel illius mores, vel magnitudinē indicāt. Vtrorunq; autem vim vno eodémq; aperiamus exemplo. Costas succingēs membrana teneatur inflammatione: quē affectum necessariò sequentur tumor prēter naturam, rubor, & dolor velvti pungens circa ipsas costas: quoniā est substantia affectæ partis membranea. Latè etiam vagabitur dolor, quòd ea ipsa membrana latè etiam diffunditur. Febrim quoq; tum ex ipsa phlegmone, tum ex vicinia cordis, sequi necessarium est. Quorū si vel alterū desit, iam non ex necessitate febris aderit. Nam si digitus inflāmatione laboret, aut costas cingens membrana* scirrho, œdematéve affligatur, nō cōtinuò adorietur febris. Quin & spirandi difficultas incider, quam affectus ipse producet, potius quàm læsa pars.

Pleuritidos symptomata.

Dolor nanq; respirationis operā (eius vsu nondum expleto) dissoluit: vt mox necessum sit alterā celeriùs illi succedere actionem, vnde spiritus frequēs & paruus redditur. Aderit etiā, præter eam quæ seiungi à febri nō potest, & pulsuum quoq; alteratio, nempe durities tensioni iuncta: quia pars phlegmone obsessa, neruosa est. Cùm autē duplex sit ea tunica quæ costas velat, si ea pars quæ exteriùs ossibus hæret, valde aliquādo laboret, faciliùs ægri in latus decumbūt oppositū. Nam si decumbant in læsum, cōpressio molestiā adfert. At si interior (q̃d frequentiùs contingit) vehementiùs dolent, si in oppositum latus reclinent, cùm nimirū pensilis sic reddatur inflāmata particula. Quòd si vtraq; membrana afficiatur, par in vtroq; latere decubitus fuerit. Ad hæc, si inflammatio in supremis illius partibus excitetur, clauicula trahi deorsum videtur. Si in infernis, dolor pręcordia pertingit. Quamobrem exigua inflammatio erit, & secundū partes costarū

Dolorem lateris exoluere respirationis operam.

medias, si in neutram se inclinet partẽ. Quòd verò tenue quid, purulentúmq;, ex inflammata effluat particula, cùm ex morbo ipso, tum ex parte læsa procedit. Subôritur etenim inflammatio ex humorum affluxu. Vbi igitur multus, tenuísq; is humor fuerit, qui influit in inflammatam partem, atq; pars etiam ipsa est rarior, plurimum est quod effluit. E contrario autem, si fluxio fuerit tum exigua, tum crassa, corpúsq; præterea densum, minimũ erit quod transfundetur: ac proinde excitabit tussim, ita vt nihil inde excernatur. Quemadmodũ si copiosum fuerit, tussient plurimum, nec parum expuent. Hunc itaq; affectũ semper ac necessariò sequitur tussis. Screatus autem post tussim, non semper: at maiori ex parte. Quod sputo reiicitur, necessum est semper esse infectum colore, non tamen perpetuò eodem, cùm nec excrementũ in inflãmata particula semper sit eiusdem naturæ. Etenim cùm sanguinolentum fuerit, biliosúmve (eiusmodi siquidem ferè semper ea fluxio est, quæ in pleuriticis phlegmonem gignit) à detento succo in inflammata particula, sputũ colore inficitur: rubeo quidem, si sanguineum id fuerit: flauo autem, si biliosum. Cæterùm si pituitosus primùm fuerit is succus, qui & conclusus demũ putrescat, ac deinde sit in causa fluxionis gignentis phlegmonẽ, tunc spumosa excreantur. Sed quandoq; cernitur screatus niger, dum biliosa, sanguinolentáve fluxio præassatur. Quare omnia hæc, cùm partis affectæ, affectúsq; ipsius dignotione, etiam fluxionis indicant differentiam. Ex dictis igitur constat, pernecessariũ esse ad affectus, lociq; affecti inventionẽ, tum vniuscuiusq; affectę partis substantiam, actionémq;, tum eiusdem cum vicinis consortium callere: necnon morborũ & symptomatum genituras, adeóq; morborũ effectrices causas, priùs investigasse. Porrò in nuper proposito exemplo, perniciosissimus succus est atra bilis: omniũ mitissimus, sanguis. Medium in simplicitate & malignitate reliqui duo obtinẽt. Ex symptomatibus autẽ, vt nihil omnino expuere, perniciosissimũ est: ita screatus facilis, saluberrimus, præcipuè si concocta expuantur. Pulsuum etiam symptomata morborũ mores ostendunt: sicvti & quæ lege consortij accidunt, vt deliria, somni quidam inexpugnabiles, fastidia, vrinæ, deiectionésq; alui. Ex quibus omnibus erit petenda ratio cùm præsagiendi, tum cõmodè vtendi remediis. Præsagia nanq;, & medicum ab omni mortis culpa reddunt immunẽ, & ægros ad obtemperandũ faciles, occasionémq; remediorum præmonstrant. At verò quòd aptus remediorum vsus, id sit, quod in arte est præcipuum, liquet. Iam excrementorũ species, multorũ notitiam adfert, cùm & corpus secum cõnexum habeat, è quo illa excerni videmus. Locus autẽ per quem fit excretio, poterit certiùs nos ad affectas partes perducere. Nam si per inferiorem aluum, membraneum quid excernatur, vlcus indicabit in intestinis. Si per superna vomatur, in ventriculo. Si per tussim excreetur, abradi tunicas asperæ arteriæ, indicium erit. Sicvti si mingatur, vel vesicam, vel pudendi meatũ. Sed non parũ præterea ad rem faciet, ea quæ primario affectu, ab iis quæ per consensum laborant, distinguere. In vniuersum autem maximè necessariũ est ad cõmodum remediorũ vsum, partis, quam curaturi sumus, substantiam, figuráq;, & positum, accuratè cognoscere. Substantia enim affectus primos, qui in intemperie consistunt, quantũ à naturali statu aberrarint, ostendit, quantúmq; refrigerare, calfacere, humectare, aut exiccare oporteat. Figura verò, morbos qui ad ipsam spectãt, eorúmq; magnitudinẽ indicat: necnon quovsq; sit opus ad naturalem habitum per contrária reducere. Obstructiones autem ad hoc genus pertinent: quanq̃ habent aliquã cõmunionem cum illis indicationibus, quæ desumuntur à situ: de quibus iam agam, vno proposito exemplo. Obstructio affectus est partium instrumentariarũ, qui præcipuè iecori solet negocium facessere. Nam venæ quæ à portis oriũtur, per vniuersam huius visceris partem cauam disseminatæ, tandem illis quæ in gibba sunt, per quædam oscula sensum effugientia applicãtur. Vniuersum verò alimentũ, ex ventriculo in hunc vnum locũ, qui ob idipsum, quod nuper diximus, porta appellatus est, suggeritur. Quemadmodũ enim in vrbes nihil inuehi nisi per portas potest, ita ferri nihil potest in iecur, nisi in hunc priùs locum feratur: vnde in totam iecoris partem cauam demittitur: inde verò, per eos quos diximus terminos, in ipsam gibbam. Quare nihil mirum videatur, si viscus hoc, & ob viarum angustiam, & ob copiam pertranseuntis substantiæ, assiduè obstructionibus corripiatur. Ei igitur curatio adhibenda est, priùs quàm obstructiones excrescãt, atq; accendatur febris, tũ cibis, tum medicamentis attenuantibus administrans. Nam si auctæ illæ fuerint, evacuatione erit opus. quæ per quem locum molienda sit, mẽbri figura & situs dictabunt. Quippe si quid iecoris cauo adhærescat, id per intestina detrahemus. Quæ autem in gibbo comprehenduntur, vrinam cientibus evacuabimus. Eodem etiã modo, quæ in pulmone & pectore delitescunt, per tusses sunt expurganda: sicuti deducenda ad nares, quæ in cerebro sunt. Nec minus à membri figura & situ desumpta ratio est, sanandi phlegmone detentas particulas. Siquidem fluxiones quæ decubuere in coxam, sectis venis in poplite aut in talo, evacuamus: et eas pariter quæ in vtero cõprehensæ sunt. Quæ in thorace aut pulmone, per cubiti interiorẽ venam. Sicvti eas quę in capite & collo, per humeralem. Ea quippe vacuatio facillimè & optimè fiet, quæ per vicinas venas, & affines parti affectæ, fuerit administrata. Porrò & suam ex morbo habet indicationẽ, in halitũ difflandum esse, quod in inflammatũ locum defluxit. Situs tamẽ affectæ partis, varium deinde insinuat particularium auxiliorũ vsum. Etenim quæcunq; in summa cute ortum habent, tale exposcunt difflatorium remedium, quale ipsa indicat inflammationis species. At quæ in profundo, eò egent medicamẽtis acrioribus, quò magis ab exterioribus recessere: vt quandoq; cucurbitulis sit vtẽdum, si sedem plurimũ profundam habeant, quod tamen inflammationibus quæ in summa cute consistunt, quamadversissimũ est. Nec minus etiam

situs

Affluxus ratio.

Pleuritim necessariò sequitur tussis.

Sputorum colores varij, ob varietatem humorum gignentiũ pleuritidem sunt.

Atra bilis perniciosissimus succus.

Screatus qui saluberrimus.

Præsagiorum virtus.

Remediorũ vsus aptus, est in arte præcipuũ.

Excrementorũ species.

Locus per quẽ fit excretio.

Substãtia partis quid indicet.

Figura partis quid indicet.

Obstructionem esse affectum partium instrumentariarum.

Porta vena cur sic dicatur.

Iecur assiduè obstructionibus corripi.

Iecoris partes caua gibbáq;, per quas regiones purganda.

Pulmonis pectorisq; excrementa expurganda per tussim.

Vena secanda ratio in fluxionibus quæ decumbunt ad coxam, vterum, thoracem, pulmonem, caput, & collum.

Vacuatio omnium optima quæ.

Situs variat auxiliorũ particularium vsum.

Cute summa affectus, qualia remedia postulent.

Profundarum partiũ affectus qualia remedia postulent.

Cucurbitulis vtendũ in affectibus alti situs.

situs loci æstimandus est, quãdo astringente medicamento opus fuerit. Quia si medicamentum ipsum astringens potest eò pervenire, nil vetat quo minus ipsum administremus. Sin minus, cauendum tunc, ne humorem ex vicinis partibus in affectum locum pellamus. Quare vel aliquid admiscendum astringenti medicamento est, q̃d eò virtutem illius perducat: vel ab illius vsu in totum fuerit supersedendum. Ac de his quidem iam dicta sufficiant.

Astringentium vsus quãdo vitandus.

Deinceps nonnihil de præsagio dicendum, cuius artem qui constituere voluerit, is necesse habet priùs examinasse, an sicuti cuilibet rei animatæ propriũ vitæ spacium cõstitutum est à natura, sic etiam omnibus morbis: vt nullo deinde pacto, si sit alicui illorum à natura constitutum bimestre tempus, posit is quatuor diebus absolui: an verò & in longum protrahi, & celerrimè posit finiri.

Animatis omnibus proprium vitæ spatium constitutum esse à natura.

Vbi igitur excremẽta in locum aliquem decubuerint, nec defluant amplius, si cuiusq; humoris naturam explorauerimus, facilè artificiali quadam cõiectura concoctionis rationem & tempus deprehendemus: modò cætera omnia rectè circa ægrotantem tractentur. Nam quicquid erroris fuerit in his commissum, erit profectò in causa, vt vel seriùs morbus soluatur, vel mors celeriùs adveniet. Quare tunc sanè præsagia sunt eventura, vbi & medicus præstantissimus fuerit, & æger in nullo delinquat. Medicus igitur his duobus, morbo inquam & naturę, veluti colluctantibus, semper mentẽ intendit: ac dum discernit quodnam horum robustius sit, primùm quidem suum de salute hominis aut interitu, præsagium depromit. Dein verò, quò alterum altero fortius esse nouit, eò & illius præfinitum tempus agnoscit. Vt enim celerrimè morbus soluẽdus est, si vires sint validiores: sic citò mors advẽtabit, si hæ imbecilles fuerint, morbus autem vehemens. Sed magnitudo excessus horum tempus indicabit.

Errores circa ægrum admissi producunt morbum, vel etiam mortem accersunt.

Præsagia quando eventura.

Medicus intentus naturæ & morbo.

Naturæ robur ex proprijs illius actionibus cõprehendes, maximè verò ex pulsu. Siquidem is, facultatis vitalis est opus. Morbi autem magnitudinẽ cognosces ex suis symptomatis. At quatenus alterum altero prævalet, concoctio cruditásq; indicabit: quas subinde ex proprijs excrementis cognosces. Quę enim in ventriculo conficiuntur, deiectiones cõmonstrant: quæ in vasis, vrinæ: quæ in corpore vniuerso, sudores. Quo etiam modo & rebquæ concoctiones omnes se habẽt, quę in vna quapiã parte, aut pluribus absoluuntur. Quibus omnib. cõmune est, nunquam morbum solui posse, nisi priùs in excrementis, concoctionis signa cernantur. Nam vt concoctiones omnes celerem crisim, salutisq; securitatem indicant, sic cruda, & quæ in prauos vertuntur abscessus, vel nullam crisim, vel labores, vel tempus prolixum, vel mortes, vel recidiuas declarant.

Robur naturæ cognosci ex proprijs illius actionibus, ac maximè ex pulsu.

Morbi magnitudinem cognosci ex eius symptomatis.

Concoctio quid indicet.

Cruditas quid indicet.

Deiectiones.

Vrinæ.

Sudores.

Morbum nunquam solui, nisi concoctionis signa in excrementis præcesserint.

Concoctiones quid indicent.

Cruditates quid indicent.

Ac iam mihi videtur vniuersa medendi Methodus (quę formam tantùm, ac veluti vniuersalem speciem totius negocij continet) ad finem suum pervenisse. Reliquũ autem nunc fuerit, vt modum aliquem, quo quis posset eos, qui à morbis sunt liberati, reficere: prospicere autem ijs, qui in morbos procliues sunt: ac eos denique, qui inculpata fruuntur corporis valetudine conseruare, doceamus. Ergo ex symptomatibus, quæ medium inter ea quę sanis insunt, & ea quæ eveniũt ægris, seruant, deprehenditur ipsa in morbos procliuitas. Affectiones verò quæ talem procliuitatẽ gignunt, per contraria sunt corrigendæ: si tamen hæc res summatim tractanda est: nam si transigenda particulatim, omne exuberans est vacuandũ: sic vt priùs sit distinguenda exuberandi ratio, quantitaténe an qualitate, aut vtraque etiam ratione exuberet.

Procliuitas in morbos vnde deprehẽdatur.

Exuberans omne vacuandum esse.

Ac deinde, quod potest iterum ad naturalem statũ redire, sic per contraria alteretur, vt quod crassum lentúmq; est, tenue fiat: quod tenue, crassius reddatur: ambo verò pariter concoquantur: obstructiones præterea aperiantur: quæ toto genere existunt præter naturam, quemadmodũ venena animaliũ, tum alterentur, tum evacuentur. Alteratio autem per contraria fiat, quæ vel tota substantia adversantur, vel altera, vel vtraq; qualitate. At evacuatio, p̃ ea quę trahendi vim habẽt. Cæterũ hæc omnia quibus sint peragenda remedijs, ab ipsis morbis petendũ est.

Tenues succos esse incrassandos, vt concoquantur: crassos autem tenuandos.

Venena alterãda & vacuanda esse.

Alterationem per contraria moliendam.

Vacuatio fiat per trahentia.

Quin si omnes pariter humores accreuerint, præcipua ipsorum vacuatio erit per sectam venam. Deinde verò per frictiones, per exercitia, per balnea, per inediam. Nec alia etiam erit vacuandi ratio, cùm solus sanguis excesserit. Vbi autẽ flauæ vel atrę bilis succus, vel serosus humor contineatur in primis venis, purgandi tales humores sunt ijs, quæ aluum commoueant. Si in alijs tenuia & aquosa excrementa fuerint, per vrinã: si biliosiora, per purgatoria. Possunt tamen & tenuia etiam alui deiectione purgari. Sed quæ totum corporis habitum occupauerint, cùm tenuia fuerint, aut sudore, aut medicamentis, quæ cuti applicita, vim exiccandi habent: cùm verò biliosa, primùm quidem purgatione egent, mox evacuatione per cutim. At cùm pituitosus succus exuberârit, si salsus sit, est purgandus. Si * acidus, experiundum an possimus eum alterare: & longè etiam magis si dulcis fuerit, erit enim is cõcoctu facilior.

Sectione venæ commodissimè vacuari plethoram.

Purgatio quibus debeatur humoribus, qualisque.

Pituitã dulcis est concoctu facilior.

Porrò ad concoctionem conducit quies, calfactio modica, cibi parcus vsus, boni tamen succi, potus vini parũ calfacientis, moderata frictio, mediocris vsus calidarum aquarum, insupérq; cibi atq; medicamẽta moderatè calfacientia. Obstructiones reserant quęcunq; vel esculenta, vel medicamenta attenuantia.

Concoctioni quæ conducãt.

Obstructiones aperientia.

In quibus autem nulla causa, nullúsq; affectus præter naturam est, sed cum gracilitate, sola imbecillitas virium, ij facilè in naturalem habitũ reducentur, si moderatis cibis & motionibus reficiantur. At materias quibus hi alendi instaurandíq; sint, in opere de sanitate tuenda explicuimus. Ne tamen deesse aliqd huic sermoni videatur, non modò ipsius analeptices, sed vniuersi etiam salubris negocij methodus, hoc quoq; loco repetenda est.

Analeptice.

Si solum hoc eveniret corpori, vt in halitus difflaretur, & subinde inaniretur, cibus potúsq; defectũ illum sarcire posset. Quia verò humorũ copia, prauáq; excrementa gignuntur, egemus exercitationibus: quarum nimirũ est munus, superfluum succum vacuare, excrementa verò cõcoquere et expurgare: si tamẽ causæ omnes vitentur, à quibus solet vitiari sanitas, refrigeratio inquam, æstus,

Exercitiorum vsus.

Sanitatem vitiantia.

lassitudo, cruditas, temulentia, ira, furor, & consimilia. Ergo vt vniuersam medicinæ rationem per capita resumamus, medicina est è numero factiuarum artium, quæ res vitiatas reficiunt. Ea autem sibi exemplar nullum confingit, sed contemplatur quidem omnia ex corporis affectione: ac dein, si quid vitij sit, corrigere id conatur. Sed hoc differt ab aliis artibus, quód maxima ex parte se operanti naturæ ministram præstet.

Medicinã esse è numero factiuarum artiũ, quæ vitiata reficiunt.

Medicina ancillatur naturæ.

GALENI PERGAMENI
de partibus artis medicæ lib.

On absque ratione mihi quidem, Iuste clarissime, de partibus artis medicæ dubitare videris: quippe cùm alios alio modo eas partiri animaduertas: idque maximé Romę, vbi artẽ ipsam medicã, in membra innumera resecãt: ita vt alios ocularios medicos vocent, alios auricu lares, & eos etiam qui ani cristis medentur, peculiari suo nomine appellẽt, tótque in summa medicos faciant, quot sunt corporis humani particulæ. Quanquã certé mirum non est, si ars ea, quæ omniũ maxima sit, tot in se admittat sectiones: atque etiam, si in maxima ciuitate, pro vnaquaque harum statim aliquis reperiatur, qui inde dicatur medicus. Neque enim in oppido quodam exiguo posset quis victum sibi parare, qui tantùm suffusiones pungeret oculorum, aut hernias incideret. Roma veró & Alexandria, præ mortalium in eis multitudine, possunt quencunque alere, qui vel vnicam tantùm ex artibus his profiteatur. Vnde huiuscemodi medici vrbes Græciæ sæpe mutare coguntur, vt idem tota Græcia illis afferat, quod aliis qui in Italia sunt, sola Roma. Igitur vt sermonem, quatenus ego sentio, instituam: quemadmodum in corporis humani sectionibus, particulas omnes ad minimam vsque scrutamur secundum speciem, quę elementa etiã sensibilia appellantur: sic artiom minimas oportet etiam inuestigare particulas, quæ & ipsæ sint earum sensibilia elementa. Etenim instrumentũ quoddam est caput (exempli gratia) cuius partes, præter alias, sunt aures & nasus. Harũ quęlibet in alias diuiditur, vtputa in carnem, neruũ, venam, arteriam. Arteria duplici tunica constat: quarum altera obliquas habet fibras, altera rectas. Quas fibras non amplius in aliam quampiam speciẽ partiri possumus, vtpote minimas & indiuiduas specie. Ex eis autem vnumquodque instrumentorum contextum est. Pro istius itaque exempli similitudine, punctoriam suffusionũ artem, talem vniuersæ artis medicæ partem existimabimus, qualis ea est corporis pars, quam instrumentũ siue organũ appellamus. Cuius vtraque particula, proportione respondet sensibilibus corporis elemẽtis. Huiuscemodi artis partes sunt, theoremata, siue notiones. Quarũ prima est cognitio illius instrumenti, quod est pungendum. Secunda, illius particulæ huius instrumenti, vbi pungere oportet. Tertia est mensurę, pro affectus ratione. Quarta conversionem respicit. Quinta remotionẽ suffusionis è loco quẽ occupabat. Sexta circa astrictionem versatur. Atque hæ sunt notiones vltimæ & minimæ, quę in alias simpliciores haud quidem secari sustinent. Vniuersa tamen ratio curandi suffusiones, aliis quibusdam notitiis eget, & illis quidem duplicibus secũdum genus. Sunt autem hæ, prima quidem præparatoria. Secunda veró illa, quam apotherapeuticen Græci vocant. Siquidem si quis velit aliquem nimis repletũ, aut prauis plenum humoribus, vel etiam dolentem secũdum caput, ad huiusmodi operationem deducere, is inflammationes in membranis quæ punctæ fuerint, facilé excitabit, & malé vniuersum caput afficiet. Quod ne fiat, arte præparatoria erit opus: cuius institutum est, totum corpus ab excrementis, succisque exundantibus vacuũ, atque etiã caput ab omni dolore immune reddere. Nec veró eodẽ modo se habet notitia inflammationis curandæ, quo illam se habere diximus, qua succurrẽdum est suffusionibus. Quinetiam alia est ars curandæ inflammationis secundum genus: alia eius, quæ ex certa particula definitur: vt ophthalmiæ, quæ inflammatio externæ oculorum tunicæ existit: aut peripneumoniæ, quæ pulmonis: aut pleuritidis, quæ membranæ costas ambientis. Porró si secundum corporis affectiones velit quis ipsam artem partiri, primæ maximæque eius partes erũt, curatrix, salubris, prophylactice, analeptice, senum custodiendorũ ratio, educatrix infantiũ, necnon optimi habitus conciliatrix. Est tamen & alia partitio, quę à ratione operationũ, & earum differentiis depromi potest: quemadmodum chirurgicen, pharmaceuticen, & diæteticen, esse primas atque præcipuas artis medicæ partes pronunciãt. Quę partitio quibusdam penes materierum differentias fieri videtur. Nam cùm omnis particula corporis iuuari & seruari possit, aut victus ratione, aut medicamentis, aut manuum opera, inde tres illas medicinæ partes distinxisse videntur. Dicamus itaque primas, & ꝓprias, & quãmaximé esse artis medicæ partes eas, per quas ipsius artis finẽ consequimur: alias autem esse his superiores. Ac tot quidem secundum numerum primę proximæque sunt, quot sunt maximé propriæ rationes medendi. Licebit porró medicam ipsam artem in suas partes diuidere duplici modo: vno quidẽ, si sumamus initium ab ipsius artis prima ac maximé propria materia, vt constat per multimembrem illam diuisionem, quam assignauimus. Altero veró, à secũda materia, nec ita propria, hoc est, à corpore humano (quod quidem per accidens, eatenúsque artis medicinalis, necnon philosophiæ materia existit, quatenus sanitatẽ & morbum recipit, generationémque & interitum subit) initio diuisionis exordio. Cęterũ non modó partitio quæ ex huiusce materiæ sectione elicitur, ad vltimas vsque deducitur, & elementares ipsius artis particulas, verũ & illa etiã, quæ à præcipua totius artis materia oriebatur. Pręterea aũt & alio modo fieri hæc artis partitio potest, si vnumquodque morborũ propositũ genus, per ꝓximas differẽtias ad vltimas vsque particulas animus sit diuidere: quæ partitio si rećté fiat, consequenter etiam perveniet ad elemẽtares vsque notitias. Nihil igitur est, cur ex multiplicitate partitionũ turberis. Quin potius tecum perpende, an nihil sit

Romanis esse medicina artẽ multiplicem.

Medicina omniũ artium maxima.

Romã Alexandriamq; populosissimas vrbes posse quemvis medicum alere, qui vel vnicum morbũ curare norit. Græciam vniversam vix potuisse præstare medico, quod sola Roma.

Arteriam constare duplici tunica.

Punctoria ars.

Theoremata.

Suffusioni curãda, quæ notiones sint necessaria.

Notitia præparatoria.

Notitia apotherapeutice.

Pũgi debere neminem ex suffusis, ante vacuationem humorum peccantium.

Ophthalmia quid.

Peripneumonia quid.

Pleuritis quid.

Medicina partes secundũ corporis affectiones.

Medicina partes secundũ operationes dicta.

Partes seruari victus ratione, medicamentis, aut manuum opera.

Medicina partes maxima propria sunt, per quas artis finem consequimur.

Medicina partitio duplex.

Corpus humanum ex accidẽte dici subiectũ medicinæ philosophiæq;.

præter-

prætermissum, ex iis quæ occurrere possunt. Optimum tamen iudicio meo fuerit, si initium à maximè propria sumpserimus ipsius artis materia: cui mox ex prædicta methodo addiderimus cætera.

Medicina diuisionem ordiendam esse à materia maxime propria ipsius artis materia.

GALENI PERGAMENI de elementis lib. I.

Elementum est minima rei, quam cõstituit, portio.

Sensum non esse iudicem propriorũ elementorum.

Vandoquidem elementum est minima rei, quam constituit, portio: nec id ipsum quod videtur, est etiam reuera minimũ: manifestè sanè liquet, sensum minimè eorũ fore iudicem, quæ vera, & ex ipsa natura sunt rei vniuscuiusq; elemẽta. Idcirco nos cum Hippocrate, neglectis iis quæ prima, sensus iudicio, simplicissimáq; habentur, illa statim quæ verè sunt naturæ humanæ elementa, quęq; in alia dissolui non possunt, nec minus curandis morbis ex vsu sunt, quàm hæc, quæ sensui talia videntur, summo studio inquiramus: nempe an vnum tantũ specie, an plura potius & dissimilia sint. Quòd si non tantùm vnũ, sed plura sint atq; varia elementa, quærendum rursus, quot nimirum sint illa: sicuti & quę, & qualia, quamq; inter se tandem cõmunionem sortiantur. Quòd igitur primũ id elemẽtum, ex quo tum nostrum, tum aliorum omniũ corpora constant, nec forma, nec potestate sit vnum, hac docet ratione Hippocrates. Si homo esset vnũ, neutiquam doleret. Quòd si doleret, vnicum necessariò medicamentum desideraret. rectè quidem ille & breuissimè totam rei summã demonstrans. Nam si homo esset vnum, hoc est, vnico ex elemento conflatus, nõ esset ex quo dolorem posset accipere. Quòd si aliquo dolore corriperetur, vnica tantùm esset medendi ratio. Nam cùm à nulla causa externa perpeti posset, necessariò à sua ipsius natura, internè pati deberet. Cùm autem vnica tantùm fuerit vniuscuiusque natura, vnicus erit affectus, ratióq; redeundi ad naturalem statum vnica: id quod absurdum est, cùm infinitæ ferè sint, vt morborum, sic præsidiorum species. Eadem quoq; ratione licet eorum sententias conuellere, qui atomos, omnis prorsus qualitatis atque alterationis expertes, necnon incõpactilia corpuscula introduxerunt, vniuersæ generationis primordia. Quippe nec homo doleret, si talis esset natura illius. Siquidẽ necessum est, vt id quod dolet, cùm sensus, tum etiam alterationis sit capax. Quòd si ab omni penitus sit alteratione alienum, eundem omnino statum, quem ab initio sortitũ est, perpetuò seruabit. Iam verò, si transmutetur quidem, sed nulla illi sit innata sentiendi vis, nihil propterea magis affectiones ipsas sentire poterit, quàm ipsi lapides sentiunt. Cùm igitur vtrunq; horum atomis in alternis illis corpusculísque desideretur, certè si ex eis, aut alia quapiam simili atque vniformi natura concreti essemus, non vtiq; doleremus: dolemus autẽ, nequaquã igitur sumus ex vlla simplici vniformiq; substantia conditi. Porrò cùm duo sunt instrumenta, quibus omnia inueniuntur dogmata, ratio videlicet atq; experientia, neutrum horum vnquã ita illis inseruiet, vt aliquid sint reperturi cõcretum ex iis, quæ pariter impatibilia, & sine sensu sint: quod ipsum deinde patibile sit, atq; sensus particeps. Imò verò quantumlibet illæ omnes atomi insitum haberent sensum, essent tamen impatibiles impenetrabilésq;, ita vt ex solo mutuo earum complexu, ipsa caro generaretur, nihilo magis impactum acum persentiremus, quàm cùm acu ipsa digitos iunctos disiungimus. Reliquũ igitur erit, vt sentiens corpus vel ex iis sit, quæ pariter vim habeant sentiendi & patiendi: vel ex iis, quæ pati quidem possint, sed nullum deinde sensum habeant. Nos autem mox perpẽdemus, vtrum horum sit verum. Si igitur elementũ non potest esse impatibile, nõ erit etiam specie vnũ. Siquidem quod est vnum, semper est impatibile: cùm nihil reliquum sit, in quod transmutari, aut à quo pati queat. Quicquid enim transmutatur, in alterum transmutatur: & quod patitur, ab altero patitur. Quare plura esse elemẽta, iam compertum cùm sit, eorum numerum inquiramus. Priùs tamen sectas omnes eorum, qui in vniuersum de elementis differunt, distinguamus. Rediguntur enim in quatuor. quarum prima est, quæ ex sensu vacuis, pariter & impatibilibus: altera, quæ ex sensu quidem præditis, cæterùm impatibilibus, consistere quæ sunt alterationi obnoxia, pronũciat. Quæ ambę in hoc cõueniunt, quòd ex impatibilibus statuũt. Quare cùm impossibilia tradant, eas missas faciamus. Supersunt itaq; duæ: altera, quæ corpus sentiẽs, ex primis elementis facultatem cùm patiendi, tum sentiendi habentibus, constituit: altera, quę ex patibilibus, sed sensu expertibus. Inter quas item ea est cõmunio, quòd ambæ ex patibilibus aiunt. Quarum sectarum vtraq; possibile quid profitetur. Nam si ipsas particulas explorare, rationéq; examinare volueris, ea quæ corporum sunt vim sentiendi habentium, omnes & patibiles sunt, & facultate sentiendi præditæ. Quòd si prima respexeris elementa, facilè fieri poterit, vt quamvis ea nullum habere sensum dicãtur, modò possint in se mutuò, multifariámq; & agere & pati, aliquod inde, multis intercedentib. particularibus alterationibus, sensu præditum corpus gignatur. Quotiescunque enim ex pluribus quicquam componitur, si ea quæ in compositionem veniunt, qualia sunt, talia ad extremum durauerint, nunquam profectò id nouam aliquam, adventitiámve adipiscetur formam, quæ in iis non præfuerit, ex quibus constituebatur. At si ea multifariam varientur, transmutentur, & cõmisceantur, poterit tunc in composito aliquid suboriri, quod ab iis quæ priùs in primis illis elementis reperiebãtur, sit generis alterius. Quare qui ex igne, aqua, aëre & terra, invicem transmutatis atq; alteratis, & ad temperamentũ quoddam reductis, gigni corpus volunt sensitrice facultate præditum, hi cõsentanea pronunciant. Qui verò ex illis ita vt sunt permanentibus, & permistis tantummodo, perinde vt triticum hordeũq;, & fabæ sunt in aceruo, ij nimirũ ea quæ fieri nequeunt, sectantur. His igitur, & quòd vno plura omnino sint elementa, & quòd pati etiam possint, monstratũ est: id quod confirmans Hippocrates, ait: Qui, obsecro, fieri po-

Elementũ corporum non esse vnum.

Atomos haud posse quidem esse elementa corporum.

Doliturum, necessariò debere esse tum sensus, tum alterationis capax.

Instrumenta quibus omnia inueniuntur dogmata, esse duo, rationem & experientiam.

Elementum nõ posse esse impatibile.

Transmutationem fieri in alterum.

Passionem fieri ab altero.

Sectas eorũ qui de elemẽtis differunt, esse quatuor.

De elemẽtis opinio consentanea rationi.

test, vt ex vno quicquam constituatur, cùm ne ex pluribus quidem possit, nisi ea probè fuerint contemperata? An verò ex iis primis elementis, quibus omnibus vis insit sentiendi, cõstent sensilia corpora: an ex illis potius quæ illa careant, nondum monstratum est. Porrò nonnulla quidem omni carere sensu inde perspicuũ est, quòd ex compositis etiam quædam huiusmodi sint. Fatua itaq; est hæc tam naturalium philosophorum, quàm medicorũ opinio, qui vnum vel hominis, vel etiam ipsius vniuersi elementum asserunt. Thales etenim, Anaximenes, Anaximander, cum illisq; etiam Heraclitus, ex elementorũ transmutatione mutua, quòd singula in vicina alia cernant degenerare, vnũquodq; ex illis esse elementum vniuersale, prorsus demonstrare conantur, sic tamen vt alius aliud statuat.

Materiam primam vnicam quatuor elemẽtis subiectam esse.

Qui sanè mihi videntur omnes cõmunem illam somniasse materiam primam, omnibus elementis subiectam. quam vt vnicam viderunt, sic etiam vnicum esse elementum putarunt. Cæterùm qui vniuersa pronunciant vnum, tam ipsius naturalis philosophiæ, quàm Medicinæ principia destruunt, ob idq; contra eos disputandum nõ est. Id autem ab omni ratione est alienũ, si propterea quòd nullum ex elementis quatuor, solum syncerúmq; in corpore cernitur, velit quis inficiari, ea omnia simul in eo reperiri.

Elementum purum nullibi reperiri posse.

Terra elementaris cuiusmodi esse debeat.

Nam cur vis tu in animantium corporibus reperire terram (exempli gratia) impermistam & puram, quum ne in vniuerso quidem eiuscemodi à te ostendi queat? Quamcunq; enim particulam eius acceperis, ea statim erit alicuius caloris humorisq;, & aëreæ substantiæ particeps: cùm tamen ea terra, quam opinamur esse elementum, sit q̃maximè densa, grauisq;, ac præterea frigida & sicca. Quòd si tu in mundo mihi ostenderis lapidem, terreum sanè corpus: ego tibi aliquid illi simile in animantium corporibus, ossium nempe, cartilaginũ, pilorum, testarúmq; genus ostendam. Ne igitur amplius impermistum quicquam exquiras in animalium corporibus, quandoquidem nec in ipso orbe id reperies, adulterio carens.

Elementorum singulis esse quid simile in animantiũ corporibus.

Sed quotiescunq; aliquam videris particulam frigidam, siccámq; & densam, ea satis sit, ad revocandam tibi in memoriam terram. Satis etiam sit humidum aliquid conspexisse, rarúmq;, & fluens, ad concipiendam mente aquam. Calor quoq; animantis, ignis tibi repræsentet memoriam: necnon natura spiritus, citra quem animal constare nequaquam potest, aëris in primis, ac mox ignis, tibi memoriam refricet.

Fructus vniuersos ex terra gigni et ex aqua.

Nec verò inficiari poteris, vniuersos fructus ex terra gigni & ex aqua, cùm inde suum habere ortum videantur. Quòd autem aëris ignisq; per tota simul temperatorũ etiam participes sint, hinc planè licet cognoscere, quòd si aqua maceraueris terram, nihil præter lutum efficies: fructus autẽ lutum non sunt. Si igitur fructus omnes ex elementis vniuersitatis suam ducunt originem, nõ est quòd de ipsis animalibus dubites, cùm nimirum & ab illis alantur.

Elementa prima esse terrã, aquam, aerem & ignem.

Audenter itaq; profitendum est, terram, aquam, aërem & ignem, prima esse, cõmuniáq; & simplicissima rerum omnium elementa, & primordia: ex quibus vtique tum stirpes, tum animalia omnia gignuntur, aluntur, atq; augmentum suscipiunt.

Elementis solis summas qualitates inesse.

In ipsis enim solis summas qualitates reperies, absque ulla mistura aut temperie. In igne nempe, summam caliditatem & siccitatem. In terra, summam frigiditatem & siccitatem. In reliquis, reliquas qualitates, provt sui cuiusq; natura postulat.

Aquã esse summè humidam.

Affirmare autem esse aliquod elementũ summè humidum, simúlque arbitrari illud esse quippiam ab aqua diuersum, extremæ cuiusdam ineptiæ est.

Calore summo accedente ad materiam, constitui ignem.

Porrò quòd summus calor igne simplicior sit, quódq; illo accedente ad materiam, ignis gignatur, pro confesso ab omnibus habetur philosophis: qui quidem in vniuersum fatentur, materiam quandam prorsus qualitatum expertem (quæ omnibus elementis subiicitur) atq; etiam calorẽ summum, qui in ea producitur, igni existere suæ generationis principium.

Materiam ingenerabilẽ, incorruptibilémq;.

Qualitatem gigni in materia perireq;.

Quin etiam materiam ipsam esse ab omni penitus generatione & interitu immunem: qualitatem autem id esse, quod in illa tum gignatur, tum pereat.

Elemẽti et principij discrimen.

At elementum eò à principio differt, quòd minimè sit necesse principia in eodem esse genere, cum iis quorum sunt principia: elementa verò, ad idem semper genus pertineant. Simplex nanq; qualitas compositæ, & simplex corpus, corporis compositi elementum existit.

Calidum, frigidum, humidũ et siccum tripliciter dici.

Cùm igitur calidum, frigidum, humidum atq; siccum, dicantur tripliciter: nempe vel sicvt qualitas, vel sicvt impermistum corpus, vel sicvt illud quod mistum est: nec ipsa deinde qualitas esse elementũ videatur, nec etiam mistum, temperatúmque corpus: reliquum est, vt elementum id esse corpus dicamus, quod est omnis temperamenti atq; misturæ expers, necnõ qualitatibus simplex.

Elementũ quod esse corpus dicatur.

Quare ad ipsum ignẽ, aërem, aquam & terram, tandem ac necessariò devenimus: in quibus primis summus est calor, summum frigus, summus humor, & summa siccitas.

Elementis vniuersalibus nos ipsos persæpe vti.

Quibus etiam elemẽtis vniuersalibus, vel synceris, persæpe vtimur: quemadmodum aqua quotidie, cùm bibimus, aut lauamur: et aëre, qui nos vndiq; ambit, dum illum inspirando attrahimus. Igne etiam, dum frigemus, vt caleamus vtimur. Animantia præterea quæ vel arena, vel terra, vel lapidibus, vel etiam luto, ossibúsve vescuntur, terram manifestè introducunt in corpus. Quare nõ video equidem, cur dicant nonnulli, nec ignem, nec aërem, nec aquam, nec terram, vel detrahi ex corpore nostro, vel illi etiam apponi: ac proinde ea minimè nostri corporis elementa existere. Quòd si qui ob id non putent vllum nos corpori elementum offerre, quòd nemo eatenus calfiat, donec vratur: vel bibat, quoad disrumpatur: ij non intelligunt, si vel vnum elementũ omnino intereat, statim etiam interiturũ animal.

Animal interiturum, si vel vnum ex elemẽtis intereat.

Interibit autem frigidum elementum, si comburatur: calidum, si nimis refrigeretur: humidum, si arescat impensè: siccum deniq;, si plus quàm par sit, humectetur.

Elemẽtum semper aut eximi, aut apponi corporibus nostris.

Vnde aliter se habet res, quàm illi sentiunt. Semper enim aut eximitur elementũ aliquod, aut apponitur corpori: id quod moderatè fieri debet ab iis, qui seruare incolume animal ipsum conantur.

Elementorum vsum immoderatum, ad interitũ ducere.

Siquidem immoderatus elementorũ vsus, ad interitũ ducit. Ergo cùm nulla qualitas reperiri seorsum

à sub-

Qualitas nulla esse absque substantiis potest.

à substantiis queat, cogimur eas vnà cum substantiis assumere, atque ita corporibus, quæ illis egent, offerre. Quæ si illas summas exposcant, ipsum elementum administramus: ignem inquam, aut aquam, aut terram, aut aërem. Vbi verò mediocri opus est qualitate, misto ex elementis medicamento, atque interdum nutrimento vtimur. Neque sanè vnquam ceu medicina elementum ex vsu est, nisi dum corpus summa qualitate indiget. Quòd autẽ Hippocrates nomine qualitatis, corpus summa præditum qualitate sæpenumero intelligat, ex dictione illius licet nobis colligere. Siquidem vbi ait, cùm interit homo, necessum esse vnumquodque ad propriam naturam reverti, siccum ad siccum, humidum ad humidum, calidum ad calidum, frigidum denique ad frigidum: non solas profectò qualitates, siccum, humidum, calidum, & frigidum vocat, sed substantias illas, in quibus qualitates exuperantur. Ipsæ enim sunt, quæ animali vita functo abeunt, quæque elementis vniuersitatis miscentur. Qualitates autem dixerimus animante mortuo interire: ad propriam verò eas naturam reverti, non item. Quare nõ est quòd quispiam amplius persuadere conetur, illum ex qualitatibus, quæ ne seorsum quidem à corporibus consistere possunt, animalia gigni arbitrari: sed ex corporibus, quibus summæ illæ qualitates insunt. Ea quippe sunt cõmunia elementa omniũ.

Substantias elementorum, animali vita functo, reverti ad propria elementa.

Qualitates elementorum interire, animali intereunte.

Elementa secundum substãtias misceri.

Quæ verò calidum, frigidum, humidum, atque siccum, ob aliquam excellentiam horum, dicuntur, propria sunt vnicuique. Homo igitur constat ex simplicissimis sensibilibusque elementis, quæ similaria vocantur. Ipsa autem ex quatuor humoribus. Qui rursus ab esculentis & potulentis suam ducunt originem. At hæc, ex aëre, igni, aqua, & terra gignuntur. Quæ sanè ex nullo amplius corpore constituta sunt, sed ex materia & qualitatibus tantùm: quas ipsorum esse principia concedimus, elementa autem nequaquam: tametsi elementa, ab ipsis qualitatibus habeant, quòd elementa sint. Siquidem si summus calor materię accedat, iam id totum elementum ignis evadet: similitérque de cæteris qualitatibus tribus, dicendum. Ex nulla autem qualitate alia, præterquàm ex his quatuor, iudicatur esse elementum.

Hominis constitutio.

Elementa ex materia et qualitatibus constitus duntaxat.

Elementa ex qualitatibus habere quod elementa sint.

At verò de propriis animaliũ elementis, hoc est, de ipsis humoribus, in sequenti commentario tractandum est. Ex eis enim partes similares gignuntur. His rursus simul coëuntibus, primum id, ac simplicissimum instrumentum absoluitur, quod vnius functionis gratia à natura productum est. Mox autem, quum hæc item vnà componuntur, aliud maius instrumentum perficitur: ac dein, vniuersi integritas corporis. Ergo, vt totam repetamus disputationẽ, si nos dolemus, neque specie vna erit, nec impatibilis nostra substantia. Atqui dolemus, nõ igitur erit specie vna, neque impatibilis. Rursus, si patiatur, oportet vt calfacta, vel frigefacta, vel humectata, vel resiccata patiatur: quum nulla alia qualitate possint quæ proxima sunt, alterari tota per tota. Quocirca manifestum est, caliditatem ipsam, frigiditatem, humiditatem & siccitatem, substantiam cuiusque rei constituere. Quòd pa

Elementa animaliũ propria, quatuor humores.

Similares partes.

Instrumentum primum vnius functionis gratia est productum.

Instrumentum maius.

Substantiã cuiusque rei à qualitatibus primis constitui.

cto autem ea quæ miscentur, tota per tota misceantur, solis ne qualitatibus (vt Aristoteles sensit) an potius ipsis etiam substantiis in sese penetrantibus mutuò, non est opus medicum explorasse. Hoc tamen dixisse impræsentiarum sit satis, quòd si vinum (exempli gratia) aquæ misceatur, particulæ vtriusque horum infringuntur in minima: móxque inter se mutuò agunt, atque patiuntur: eóque facilius sibi invicem qualitates cõmunicant, quò in minutiora redacta, diutiúsque commota, & cõmista fuerint. Tempore nanque est opus, vt eorum quæ cõmiscentur mutuò, particulæ inter se invicem exactè agant, exactéque etiam patiantur, ac ita totum id vnum & sibi vndique & penitus simile evadat.

Mistioni corporum exactissima, plurimum conducere communitionem, commotionem, & in ipso congressu moram.

GALENI PERGAMENI de elementis lib. II.

IGitur vt calidum, frigidum, humidum atque siccum, omnium rerum communia sunt elementa: sic nimirum sanguis, pituita, ac bilis tum atra, tum flaua, omnium animalium sanguine præditorum propria elementa existunt. Cæterùm hominum proprię sunt similares particulæ: quamvis & hę nonnullis sanguine præditorum etiam communes adsint, vt boui, cani, & equo: non tamẽ vsque adeo humanis similes. At verò quòd omnes sanguineorũ animalium partes, ex materno gignantur sanguine, satis omnibus constat: qui cùm sit non modò pituitæ, sed vtriusque etiam bilis particeps, demonstratum est, qua ratione adductus Hippocrates, ipsos quatuor humores materiam esse generando homini tradidit. Caro porrò & neruus particulæ similares existũt. Cùm autem caro sanguinea sit, præterea mollis & calida: at neruus exanguis, durus & frigidus: similitérque aliæ particulæ alias differentias sortiantur: rationi consentaneũ videtur, ipsam sagacem naturam, quo tempore ex sanguine menstruo efformabat fœtum, quod crassius in eo erat, ad solidiora: quod tenuius, ad molliora: sicvti quod calidius, ad calidiora: & quod frigidius, ad frigidiora corpora constituenda, attraxisse. Subsequenti autẽ tempore vnamquanque ex concretis particulis, suũ habuisse alimentũ incrementúmque, ex propria & peculiari materia. Nam quemadmodum in lacte reperitur & serum, & quędam caseosa substantia: sic in sanguine reperire licet quendam tenuem liquorem sero lactis persimilem, nec non velvti limũ quendam, ac præterea ipsas fibras, quibus à sanguine exemptis, vt nõ amplius ipse sanguis concrescet, sic enã colore variabitur. Vnde sanguis minimè simplex erit. Alioqui in omnibus quum animalibus, tum hominibus esset perpetuò similis. Contrariũ autem licet experiẽtia cognoscere, cùm ex varietate colorum, tum vel maximè ex iis quæ vacuantur ope medicamentorum purgantium. Quæ quidem si propinentur, vt decet, pro differentia morborum, differentes ac peculiares sibi succos elicient: contrà quàm Asclepiades persuadere conatur, nempe medicamenta ipsa haud quidem familiares sibi succos attrahere, sed trãsmutare illos corrumperéque, ac in sui naturam, qualescunque fuerint illi, convertere.

Elementa communia.

Elementa propria.

Similares particula hominibus propria.

Menstruo ex sanguine gigni omnes sanguineorum partes.

Humores quatuor, sunt materia humanæ generationis.

Solidiores partes ex solidiorẽ menstrui portione constructas esse.

Alimenti, incrementiq; ratio.

Sanguinis partes diuersa.

Sanguinem nõ concrescere, si eius fibra detrahantur.

Sanguis non est simplex.

Asclepiadis opinio refellitur circa medicamenta purgantia.

Purgantia medicamenta humores proprios trahere, et quonam ordine.

Quæ sanè vt sunt absurdissima, sic ea quæ per immodicas purgationes indies fieri videmus, ostendunt evidentissimè, quemadmodum proprium humorem quodlibet pharmacum attrahat. Siquidem quotiescunque aliquis medicamentum hauserit, quod vim habet bilem supra modum vacuādi, primò quidem, vomitu talem humorem eiicier, mox pituitā, postmodum bilem atram, postremò sanguinem purum, quo evacuato agunt animam. Quòd si medicamentū pituitam soluens propinæs, illa in primis vacuabitur: dein flaua bilis, quòd eductu sit facilis: post quam atra, ad motum rebellis & contumax: vltimò autem omnium semper educitur sanguis, quòd naturę is admodum affinis existat. Vbi igitur primus ille humor prorsus vacuatus est, non potest iam esse incolume animal, cùm vnum ex suis elementis amiserit: sed dissoluitur prorsus, & perit. Mox autem ex reliquis profluit humor is, qui aptior est vt vacuetur. Quippe naturalis quædam vis rei vnicuique inest, ea quæ cōveniunt sibi, trahendi. Sicvti in magnete vis est attrahendi ferrum. Atque per hanc facultatem tum nutritiones, tum vacuationes fiūt: ipsa quidem semper id quod expediens est, attrahente, nonnunquā tamen cum hoc, aliquid eius quod non est congruum: vt in purgantibus medicinis vsu aliquando venit. Quæ quidem, vbi vniuersum id bilis, aut pituitæ, quod in corpore fluitat, attraxerint, peculiarem solidarum partium humorem, vi & labore arripiunt, eas quasi dissoluentes & colliquantes, deducentésque ad elementa, atque animal ipsum internecioni tradentes. Violentiā verò illius attractionis, alius quispiam humor consequitur illi affinis, qui primùm vi attrahebatur.

Sanguinem vltimò omniū vacuari, quòd sit affinis naturæ.

Attractricē familiarium vim inesse singulis. Magnes trahit ferrum.

Purgationes immodicæ.

GALENI PERGAMENI
de temperamentis lib. I.

Constitutio animaliū ex dispari elementorum miscella.

Onstare animalium corpora ex calidi, frigidi, sicci, humidique mistura, neque esse horum omnium parem in temperatura portionē, demonstratum antiquis abvndè est, tum philosophorum, tum medicorum præcipuis. Cùm autem ex calidi, frigidi, humidi & sicci temperie cōstari corpora dicunt, de iis quæ summo gradu sic se habent, ipsis scilicet elementis, intelligendum aiunt. Cùm verò animal, stirpémve, calidam, frigidam, humidam, aut siccam esse, non item. Neque enim vllum animal aut calidum in summo esse posse, vt est ignis, aut in summo humidum, vt est aqua. Pari modo nec frigidū, siccúmve in summo: sed ab eo quod in mistura pollet, appellationem sortiri. Non posse autem differentias temperamentorum esse plures quàm quator, hinc docere conantur, quòd duntaxat quatuor sint qualitates, quæ in se agere parique possunt: nempe calor, frigus, siccitas & humiditas: ex quibus quatuor tantùm (iudicio suo) oriuntur temperamentorū cōiugationes, quæ cōsistere possint: nempe calidum & humidum, calidū & siccum, frigidum & humidum, frigidum & siccum. Siquidem coniugia alia duo, quæ ex contrariis qualitatibus constant, calidum nempe & frigidum, necnon siccum & humidum, minimè cōsistere posse. Quæ verò illi mihi prætermisisse videntur, nunc adiicienda reor. Vnū igitur & primū id est, quòd temperatam naturam; quæ & virtute & viribus, reliquis præstat, sine qua de illis ne loqui quidem potuerunt, omninò ac si nulla sit, omiserunt. Quippe quòd vel in calida temperie calidum prævalet frigido, vel in frigida temperie frigidū præstet calido, id ne intellexisse quidem est, nisi priùs ponantur eucratos, siue temperata ad quā sunt intenti, cùm victum sanitatis tuendæ investigāt, efficeréque temperatum quendam statum conātur. Ergo quem assiduè sectantur, & quò semper respiciētes, intemperatos status corrigunt, hunc ego quidem primū omniū statuum censuerim. Hi autem tantùm abest vt eius meminerint, vt etiam totū prætereant. At non prætermus, inquiunt ex iis aliqui: in calido namque & humido cōprehenditur. Quam sententiā Athenæi sectatores fouentes, ipsas quatuor temperaturas, quatuor anni temporibus comparant. Hyemem itaque frigidam & humidam dicūt. Aestatem autem, calidam simul & siccam. Autumnum, frigidum atque siccum. Ver deniq;, tum temperatum, tum calidum & humidum vocāt. Ad eundem modum & ex ætatibus, puerilem quidem tum temperatam esse, tum verò calidam humidámque. Sed & mortem aiunt animantium corpora ad frigidum & siccum perducere. Vnde colligunt, vitam, cùm illi cōtraria sit, calidam & humidam esse: ac proinde calidū & humidum temperamentum, optimum & temperatissimum esse. Bifariam autem hallucinantur. Primū quidem, quòd in quatuor anni temporibus, quartam temperamentorum coniugationem inveniri contendunt: id quod non videtur necesse. Dein, quòd ea ratione concludunt, ver calidum & humidū esse, quòd sit hyeme quidem calidius, ęstate autem humidius. Siquidem eodem nomine dicetur frigidum simul & siccū, propterea quòd æstate frigidius est, sicvti & siccius hyeme. Quare nec æstati, nec hyemi ver comparare est æquum, sed potius ipsum per se æstimare: cùm quodlibet anni temporū, non ex alterius comparatione, sed suapte æstimatum natura, iudicari debeat tale, vel tale. Ad quam formā si expendas ver, videbitur tibi planè in omnis excessus medio consistens. Proinde rectè ab Hippocrate est dictum, vel saluberrimū esse, minimèque morbis perniciosis obnoxiū. Est & autumnus, vt quàm æstas minus calidus, sic vnque quàm hyems minus frigidus. Quare ratione hac nec calidus absoluto sermone est, nec frigidus: quippe cùm ambo sit, ac neutrum ad summum. Cæterùm alterum in eo est incōmodum, nempe inæqualis ipsa temperies, quæ autumnū maximè morbificum facit. Quod Hippocrates etiā significauit, dicens: Cùm eodem die modò calor, modò frigus nos afficit, expectandos esse autumnales morbos. Itaque non rectè frigidus, siccúsque dicitur. Nec tamen æquabiliter est tēperatus, vt ver: quin potius hoc maximè ab illo tempore dissidet, quòd mediam temperiem & æqualitatē perpetuò parem nō seruet. Quippe meridie multū est calidior quàm manè, aut vesperi:

Animalia non dici calida in summo, sed per excellentiam.

Temperatam naturam esse à veteribus prætermissam.

Temperatam naturā esse regulam constituendæ valetudinis.

Veterum duplex lapsus circa assignationem temperamentorum.

Ver esse per se æstimandum.

Ver in medio omnium excessuum consistit.

Ver saluberrimum esse.

Autumni inæqualis tēperies, illum morbificum facit.

Autumnus ad siccum declinat.

Ver non esse dicendum calidũ & humidum.

speri: nec in humido & sicco omnino medium statum obtinet, quemadmodum ver, sed ad siccius declinat. Idcirco patère arbitror, nec autumnũ absoluto sermone, & citra exceptionem, frigidum & siccum dicendum esse: sicvti neque ver calidum atq; humidum. Ego siquidem, tantum abest vt ver, aut si quid aliud est temperatum, calidum & humidum esse credam, vt quod planè contrarium est, id affirmem, omnium scilicet aëris temperamentorũ id pessimum esse, quod humidum est & calidum. Quod sanè temperamentum in quatuor anni temporibus invenire non possis: quamvis id in pestilenti aëris constitutione incidere aliquando videatur, quemadmodũ Hippocrates olim contigisse in Cranone memorat, vbi nimirum assiduè per æstum largo imbri pluerat (quod calidi humidique status est proprium) quam intemperiem aëris comitati sunt varij & grauissimi affectus, hauddubiè diræ putredinis soboles. Nam vt à frigido & sicco omnia incorrupta seruãtur, sic à calido & humido facilimè cõputrescunt. Boreæ etenim flatus siccus & frigidus, omnia q̃ diutissimè imputria cõseruat. Austrinus autem flatus, qui calidus & humidus est, illa subitò ad corruptionem perducit. Ver itaq; haudquaq̃ calidum & humidum pronunciamus, cùm nec tale sit, nec si esset, vtiq; salubre esset, aut sanitati accõmodum. At quatuor qualitatum mistionis æqualitas, & mediæ temperaturæ eius, & salubritatis est causa. Perperàm etiam faciunt, dum ætatum temperamenta, ad quatuor anni tempora transferunt, quum non idem sit, aut similiter dicatur animalis tẽperies calida & humida, sicvti aëris temperamentum calidum & humidum dicitur. Qui error inde illis videtur ortus, quòd nõ meminerint, animantia veteribus pronunciata fuisse calida & humida, nõ propriæ temperaturæ ratione, nec sermone absoluto, sed ad stirpes, & demortua, collata. Quippe demortuis & stirpibus, animantia calidiora humidioráq; sunt. Quinetiam ex animãtibus ipsis inter se speciatim collatis, canis quidẽ est siccior, homo autem humidior. At si formicæ, vel api ipsum canem compares, illas shicciores, hunc humidiorem invenies. Ita idem animans, præ vt homo, siccum: præ vt apicula, humidum fuerit. Rursus ad hominem collatum, calidum: ad leonem, frigidum erit. Calidus etiam est canis, vt viuens (cùm mortuus non amplius calidus fit) non calidus autẽ, si ad alterum compareur canem. Atq; hæc quidem omnia per collationẽ inter se dicuntur. Quæ verò in animantium genere conferuntur, alia ratione: sicvti etiam quæcunq; in aliqua animalium specie. Canis nanq; ad formicam est humidus: in animantium genere est siccus. Rursus, ipsorum speciatim canum, hic siccus, ille humidus, alius (vt fas est cani) temperatus existit. Quod ergo absoluto sermone, nec ad aliud vllum collatum, vocatur siccum, id in solis est elementis: similitérq; de cæteris qualitatibus est sentiendum. Nullum enim cæterorum corporum, prorsus calidum aut frigidum est, sed sola elementa. Quicquid preter hæc ceperis, ex his mistis constat. Ac propterea per secundam significationem, nõ amplius absoluta ratione, velvti syncerum & à mistione alienum, reliquorũ quodvis calidum aut frigidum dicitur. Ac duo quidèm significata calidi, frigidi, humidi & sicci, hæc sunt: alterũ, absoluto sermone loquentium, mistura carens atq; syncerũ: alterum contrariis quidem mistis constans, cæterùm ex pollentis in mistura nomine appellatum. Quo genere sanguis humidus dicitur, sicvti & os siccũ. Formica verò sicca est, & vermis humidus: scilicet vt sunt animalia. Dicitur porrò vnumquodq; secundum genus, vel speciem, non modò calidum esse, aut frigidum, sed aliis etiam qualitatibus præditum, cùm suprà mediocre atq; mediũ fuerit. Verbi gratia, animal dicitur calidum, cùm supra mediũ temperie sit animal. Equus calidus, cùm supra medium temperie equus fuerit. At verò in quoque genere speciéve sunt media, quę à summis in eo genere, speciéve, finibus æqualiter distant. Ac genus quidem est animal, species equus & canis. Medium temperie in toto animalium genere, est homo. Medium verò vt in hominum specie, quem Græci eusarcon, hoc est, quadratum appellant, ab omni excessu, defectúve remotus. Quisquis igitur supra hunc fuerit, is aut prorsus calidior, aut frigidior, aut humidior, aut siccior erit: idque partim absoluto sermone, quia minimè vni alicui priuatim collatus dicitur talis: partim non absoluto, quòd symmetrò & medio totius speciei comparetur. Ergo vnumquodq; horũ quæ talia sunt, aut calidum, aut frigidum, aut humidum, aut siccum tripliciter dicimus. Nempe aut comparantes id cuilibet particulari indiuiduo: aut cum vniuscuiusq; tum generis, tum speciei medio id conferentes: vel deniq; summũ atq; impermistum ipsum esse æstimantes, id quod sanè ad sola pertinet elementa. Quare ad tractationẽ de temperamẽtis illi duo primi modi nobis tantùm sunt necessarij. Quoniã autem multa genera sunt, quemadmodũ & indiuidua, ad quæ cõparare possumus, poterit idem corpus multis modis, calidum, fridigum, humidũ, atq; siccum existere, simúlq; suscipere varias appellationes. Verũ vbi stirpem animãlsve vllum, eucratõ, siue optimè temperatũ dicimus, nequaq̃ in ea dictione, simpliciter cõtraria inter se cõparamus: sed ad naturam vel animalis, vel stirpis referimus, cùm eorum quodq; pro sua natura optimè sese habeat, optiméq; suas obeat functiones. Sic enim dicimus animalia ipsa & stirpes optimã & mediam habere suo in genere temperaturã, non vtiq; absoluto sermone, ac si paritas exquisita cõtrariorum in iis reperiatur, sed quòd ea mediocritas, quę ad potestatẽ refertur, eis adsit. Ac tale quid etiam dicimus esse & iustitiã, nõ quæ mensura & pondere, sed quæ eo quod pro dignitate convenit, æqualitatem explorat. Est ergo temperatura æqualitas, in omnibus animalibus temperans, stirpibúsq;, non ea quę ex pari elementorum commistorum mole spectatur, sed quę tum animalis, tum stirpis naturæ convenit. Convenit autem aliàs, vt humidum sicco, & frigidum calido præponderet. Itaq; ad interrogantem, cuius temperamenti sit homo, si quidẽ vt in animalibus interrogatio fiat, ad id q̃d medio est inter

Temperiem aëris calidã atq; humidam, esse omnium aliarum pessimam, nec reperiri posse in quatuor anni temporibus.

Incorrupta seruari à frigido & sicco omnia, putrescere à calido et humido. Boream seruare imputria vniuersa. Austrinum flatum putrefacere singula. Ver temperatum, et saluberrimum.

Animantia dicta esse calida & humida nõ absolutè, sed collata ad stirpes.

Canis siccior homine.

Canis humidior formicis et apibus. Temperamẽtorum collationes diuersa.

Elementa sola dici absolutè calida, aut humida, aut frigida, aut sicca.

Media in quoque genere, vel specie, quæ dicantur.

Homo est mediũ in toto animaliũ genere.

Temperatura corporum quotupliciter assumantur.

Temperatura ad iustitiam. Iustitia quid.

animalia omnia temperamento respiciẽtes, respondere oportet. Si verò facta collatione cum indiuiduo aliquo, vtiq; ad illud solum conferendo, tunc respondendum est. Si absolutè, atque vt ad omnem substantiam, sic iam contraria quæ sunt in eo comparare oportet, atque æstimare, haudquaq̃ ad actionem referentes temperiem, sed potius ad elementorum portiones, hoc est, ad substantiam quandam, quæ pariter ab extremis distet, quæ prima omniũ sunt elementa. Siquidem quæ supra citràve hanc substantiã temperies fuerit, eam simpliciter calidam, frigidam, humidã, siccámve asseremus. Vbi verò cum medio temperamento conferimus, nõ simpliciter, sed quod ad mediocre eiusdem generis sic se habet. Porrò generum omniũ supremum substantia est, sub qua quidem tam animata, quàm inanimata continentur. Vltima autem genera, supernè descendentibus nobis, sunt, homo, cornus & ficus, eóq; species dicuntur. Infernè verò ascendentibus, scilicet ab indiuiduis substantiis, eadem sunt prima genera: indicatúmq; alio opere est, meritò omnia quæ media sunt, inter indiuidua & genera prima, tum genera, tum species à veteribus nominari. Iam verò, quemadmodũ nomen albi, tum de colore albo, tum de corpore, quod ipsum colorem suscipit, enunciatur: sic etiam calidi nomen, non solùm de substantia calore prędita, sed de ipsa etiam caliditate dicetur. Dicitur itaq; ipsa caliditas calidum: sicvti & corpus ipsum, quod tamen nunquam caliditas appellabitur: in cæterisq; similiter qualitatibus eadem ratio est habenda. Quæ corpora igitur has qualitates quatuor, caliditatem inquam, frigiditatem, humiditatem & siccitatem, puras & impermistas sortiuntur, absolutè dicuntur talia, elementáq; genitorum & pereuntium existunt. Reliqua verò vniuersa corpora, in illorum medio sunt collocata, cùm non sint summis qualitatibus prædita, sed prorsus aut in medio contrariorum consistant, aut ad alterum extremorũ sint procliuia & propensa. Idcirco nouem in vniuersum temperamentorum differẽtiæ exoriuntur. Quarũ vna quidẽ temperata est & media, octo verò nõ temperatæ. Harum rursus, quatuor simplices sunt, calida, frigida, humida & sicca: quatuor verò compositę, calida & humida, calida & sicca, frigida & humida, frigida & sicca. Temperatã enim dicimus esse, in qua illæ quatuor qualitates ad æquilibrium miscentur. Non temperatam autem, in qua vna aut duæ qualitates præpollent. At calidam temperaturam pronuncio, in qua calor vincit ipsam frigiditatem alterius oppositionis, quę in humido & sicco est; interim paritate seruata. Similitérq; in frigida, humida, & sicca temperie simplici iudicandum. Cęterùm calidam & humidam eam temperaturam censemus, in qua frigiditatem caliditas, siccitatem humiditas superat. Nec secus calida & sicca, frigida & humida, frigida & sicca temperies sunt æstimandæ. In qualibet autem dictarum temperaturarum permagnus est excessus, defectúsq; modus. Idcirco, si cui agnoscendarũ illarum est cura, incipiat exercitationem ab iis naturis in quolibet genere oportet, quæ temperatæ mediæq;

Substantiã esse generũ omniũ supremum.
Genera vltima dici species.
Elementa quæ sint.
Temperamẽtorum differẽtiæ nouem.
Temperata tẽperies.
Temperies non tẽperata quæ.

sunt: quandoquidem si cum his alias comparet, facilè quod in quavis superet, deficiátve, inveniet. Cùm igitur temperies calida, alia quidem actu, alia potestate dicatur, quòd videlicet nondum sit, sed possit esse quod dicitur: disseramus primùm de iis, quæ calida, frigida, humida, aut sicca esse actu dicuntur, idq; auspicati ab vniuersa substantia, mox descensuri ad animalia & stirpes. Cùm autem quod in omni genere, maximéq; in vniuersa substantia est mediũ, id ex mistione extremorum conficetur, certè si à calidissimo igni, aut aqua feruenti, ad frigidissimam glaciem transeamus, in ipso exquisitissimo medio, id quod symmetron est, intellectu deprehendemus. Quinetiam id nobis præparare licebit, miscentibus aquæ feruenti parem modum glaciei. Quod enim ex ambobus est mistum, pari interuallo ab vtroq; extremorum aberit. Quare non erit difficile, ei qui tale mistum tetigerit, habere medium vniuersæ substantiæ, in calidi & frigidi oppositione: atque alia omnia, illi velvti formæ adaptata, discernere. Quòd si terram etiam pari aquę modo imbueris, medium in sicci humidiq; oppositione feceris. Quanquam hæ non mistiones verę, sed tantùm particularum appositiones sunt. Siquidẽ miscere corpora tota per tota, non hominis, sed Dei & naturæ est opus. Iam verò corpus de quo iudicandum est, mediocriter calens esto: nam interdum nimio calore liquatur adeò, vt humoris falsam imaginem præ se ferat. Sicvti interdum etiam adeò cogitur frigore, vt siccius quàm sit mediocre, nobis esse videatur. Porrò ipsa hominis temperatissimi cutis, ac præcipuè quę in manu est, omnium extremorum est media: fuitq; sic temperata à natura, quòd sensibilium omnium esset velvti norma quędam, tactúsq; instrumentũ futura. Ex dictis igitur constat, inter omnia quidem corpora, hominẽ esse temperatissimũ: inter omnes autem humanas particulas, cutim eam, quæ intra manũ habetur, si modò nullũ callum cõtraxerit. Qua quidẽ quę sunt duriores particulæ, in his omnibus siccum prævalet: quæcunq; verò molliores, in iis humidi plus est quàm sicci. Cæterũ homo temperatissimus, qui tum hominũ, tum reliquorũ animalium futurus est regula, cum vniuersa substantia collatus, medius apparere in ea debet: magisq; cum hominibus atque bestiis. Dein verò sapientissimus sit oportet, habeátq; actiones corporeas consentientes animi moribus: ac non solùm mediam temperaturã, sed optimam etiam formationem sortiatur. Quod verò ad manus pertinet, quum eæ gemini vsus gratia sint factæ, nempe tangendi atque comprehendendi: vtique illæ quæ molles sunt, ad exquisitius tangendum, vt duræ ad aliquid vi maiori capiendum, magis idoneæ existunt. Quinetiam cutis, quæ vniuersæ, quæ generationi corruptioniq; subiicitur, substantiæ est media, nec dura lapideáve est, sed ab omni exuberantia remota, atque omnino secundum naturam se habẽs. Quo scilicet cutis genere maximè perfectum esse tactum censemus. Etenim neruus omnis est exanguis & frigidus. Caro multi sanguinis, atq; calida. Media inter vtrunque est cutis: nec planè exanguis

Temperiem calidam dici vel actu, vel potestate.
Medium in vniuersa substãtia.
Mistionem exquisitã, solius Dei, atq; naturæ esse opus.
Cutim volæ manus in homine temperato esse extremorum mediam.
Cutem esse instrumentum tactus.
Hominem esse omniũ corporũ temperatissimum.
Hominem qui futurus sit animaliũ omniũ regula, qualem nam esse oporteat.
Manus tangendi atque apprehendendi gratia esse factas.
Manus molles.
Manus duræ.
Cutis media qualis nam esse debeat.
Neruũ omnem esse exanguem, & frigidum.
Carnẽ esse multi sanguinis, calidamq;.

Intemperies collata ad cutem octo. Pituita. Sanguis. Pilus. Os. Cartilago. Chondrosyndesmus. Tendo. Membrana. Arteria. Vena. Neruus.

Sanguinem à corde suum calorem accipere. Cor omnium particularum tum maximè sanguineum, tum calidissimum esse. Hepar. Caro. Spinalis medulla. Cerebrum. Adeps quo pacto gignatur, et quibus hæreat partibus. Pulmonis caro. Lienis caro. Renum caro.

exanguis vt neruus, nec sanguine abvndans vt caro, sed velvti neruus sanguine præditus. Si igitur hanc omniũ animalium partium, velvti normam iudicémq; proponens, reliqua illi cõferas, octo in vniuersum diuersas intemperies reperies: de quibus membranm differam. Humidissimum frigidissimúmq; in corpore pituita est. Calidissimũ, sanguis: non tamen perinde is humidus est vt pituita. Frigidissimũ est ac siccissimũ, pilus. Minus eo & frigidum & siccum, os. Hoc verò minus siccum est cartilago. Proximè hanc sequitur chondrosyndesmos. Post hunc tendo. Deinceps membrana, & arteria, & vena. Succedunt dein nerui duri: molles quippe in humiditate & siccitate mediam naturam, sicvti cutis, obtinent. Nam in altera oppositione tantùm caloris desiderant, quantùm sanguinis. Ita verò & reliqua prius dictà, tãtò sunt frigidiora cute, quãtò minus habent sanguinis. Etiam vasorũ tunicæ nõ solùm exangues sunt, sed etiam naturæ frigidæ: contactu tamen sanguinis calfiunt, atque ad mediũ temperamenti statum deveniunt. Sanguis verò ipse à corde suũm calorem accipit. Id viscus siquidem tum omnium animalis particularum maximè sanguineum, tum verò calidissimum est. Proximũ illi est iecur. Verùm cor, paulò minus quàm cutis est durum: iecur multò. At caro humidior cute est: eadem tamen calidior. Spinalis autẽ medulla cute est humidior, atq; frigidior: sicvti hac rursus humidius est cerebrum. Cerebro autẽ ipso adeps: cui concretio cõtingit, propterea quòd oleosa cùm sit, membranis frigidis adiacet, ob quarũ viciniam cogitur. At nec circa iecur coire adeps potest, nec circa arterias, venas, aut cor: sicvti nec circa vllam aliam præcalidam partem. Quoniã autẽ cogitur ab eo quod valde est frigidum, idcirco calfacta liquatur, cæterorũ coagulatorũ more. At cerebrum calfactũ liquatur minimè: eòq; adipe minus est humidũ. Minus humida quàm adeps est ipsa etiam pulmonum caro, quæ ne calfacta quidem liquatur. Iam longè etiam quàm hæc adipe minus humida est tum lienis, tum renum caro. Omnia tamẽ hæc cute sunt humidiora. Quarum rerũ demonstrationes proximo commentario trademus.

GALENI PERGAMENI
de temperamentis lib. II.

Animalia frigida quæ. Animalia dici calida et humida, nõ simpliciter, sed ad demortua collata. Cutim volæ esse medũ totius substantiæ. Hominis temperatissimi nota.

ERgo quot sint in vniuersum temperamenta, quótq; modis vnumquodq; illorũ dicatur, in proximo definitũ est libro. Vbi à nobis etiam est traditũ, animal ipsum minimè quidem absoluto sermone calidum & humidũ dici, quòd in eo scilicet humiditas aut calor exvperet (sic enim liceret invenire animalia sicca, frigidáq; cõplura, velvti culices, muscas, apes, formicásq;) sed tantũ ad demortua collatum. Monstratúmq; similiter est, cutem volæ manus, in homine qui optima temperatura sit prędiius, esse temperatissimam, totiúsq; medium substantiæ. Est autem plurima in hominibus differẽtia. Verùm maximè temperatus is est, qui corporis habitu medius horum extremorũ videtur, gracilitatis nẽpe, crassitudinis, mollitiei, duritiei, itémq; caloris & frigoris (nam interdũ in animali sanguine prædito & humido, frigiditatẽ quandam pollentem reperias) quiq; etiam liber cùm sit ab immodicis animi affectibus, omnes tam naturales quàm animales actiones & facultates habet inculpatissimas. Idem medium oportet sit inter somnolentum atq; pervigilem, inter glabrũ & hirtum, inter nigrum & candidum: pilósq; habeat cùm puer est, magis rufos, quàm nigros: cùm in flore consistit, contrà. Cæterũ quandoquidem se nobis occasio iam obtulit, de ætatibus nonnihil dicendum est. Prima constitutio animalis recens formati in vtero, ex semine & sanguine est: qui humores calidi sunt & humidi. His autẽ magis semper siccescẽtibus, primũ quidem formantur membranę, tunicæ, nerui, visceráq;, & sanguinis vasa, nempe illorum substantia tẽsa. Vltimò verò perficiuntur ossa, vngues, & cartilagines, scilicet substantia ipsorum cõcreta. Quibus perfectis in vtero, ita deinde paritur infans, adeò tamen mollis & humidus omnibus partibus suis, vt omnia ipsius membra nutrices, perinde ac si cerea sint, pro arbitrio forment & fingant. Idcirco nuper nati animalis corpus maximè si suillum, ouillúmve id sit, propter redvndantem in eo humorem, libens non comedas. Nam caprillum, quòd siccius sit, & melius esui est, & iucundius. Contrà verò quàm in nouellis porcellis, quæcunq; iam consenuerint, hæc omnes partes præsiccas rigidásq;, & sine succo possident. Quæ medio statu horum, ac nuper natorũ sunt, ea quantùm à senio absunt, tantùm & ab extrema sunt siccitate remota. Quæ minora sunt, atq; adhuc augescunt, tantùm ea quoq; absunt ab humore fœtus delitescentis vtero, quantũ processerũt ætate. Florescens verò ætas omniũ animalium, maximè in medio extremorũ est. Porrò senes naturali particularũ temperamẽto sunt sicci, licet copia excrementorũ humidi esse dicantur. Siquidem cùm particulæ senilium corporũ per caloris imbecillitatem similiter nutriri non possint (qua ratione dicuntur siccæ) foris illis copia humidi excrementi redvndat, & superfluitat. His itaque siccus est senex, quibus scilicet puer est humidus: ipsis nimirum solidis corporis partibus. Quòd igitur siccissima ætatum senilis sit, ex iam dictis constat. Quòd autem & frigidissima, ex tactu ipso, ex liuore qui videtur in senibus, ex frigidis morbis, quibus facilè corripiuntur, ac deniq; ex imbecillitate naturalium functionũ, facilè etiam quis iudicauerit. Et quid quæso aliud est senium, quàm via ad interitum? Si enim mors, naturalis caloris extinctio est, vtique senium velvti tabes quædam eius fuerit. At verò de puerorũ & florentium ætate, vtra nam sit calidior, maxima inter medicos digladiatio est. Qui quidem omnes perperàm mihi vidẽtur facere, dum sensibilium rerum cognitionem, laborioso cõsequi ratiocinio moliũtur. Nam cùm eorũ quæ actu calida sunt, alius esse iudex quàm tactus nullus possit, sanè si multos viros, tum senes, tum adolescentes, tum pueros, tum infantes tetigerint, invenient facilè, qui magis, minúsve calidi sint. Ego siquidem, quod actu calidum est, tactu iudico: sicvti & quod potestate calidum iudicatur, id ratione conor investigare.

Formationem primã animalis constare ex semine, & sanguine mẽstruo. Partes quæ citius, quæ posterius formentur vtero.

Recens edita animaliũ corpora esui inepta existere. Capreolorum carnes laudantur.

Aetatem florentem esse in medio extremorũ. Senes esse naturali tẽperie siccos, humidos excrementorũ copia.

Senilem ætatẽ esse siccissimã aliarum, & frigidissimam.

Senium esse ad interitum viã. Mortem esse extinctionem naturalis caloris.

Tactum solum esse iudicem eorum quæ actu calida sunt. Potestate calida investigari ratione.

Calidum itaq; quod in ætatibus cognoscere cupimus, primùm & maximè tactu diiudicemus. Fiet autē optimū iudiciū in alicuius infantis corpore. Potest nanq;, & qualis calor illi ante biennium fuerit, in memoria reponi: & qualis nunc sit, post duos fortè vel tres interpositos annos. Nam si mutatio omnino vlla ad calidū frigidúmve infanti facta videbitur, nullū præterea negocium erit, qui vsq; ad florentem ætatem excessus futurus sit, colligere.

Aetatum calores qua methodo dignoscēda.

Quòd si plures puellos pluribus cōferre ætate florentibus velis, similes per omnia, & natura, & educatione, suis similibus cōferes, ita vt reliqua omnia, quātum fieri potest, sint paria, vna tantū ætate excepta. Siquidem in cōtrariis naturis disquirere differentiam ætatū, citra maximā imposturam nō licet. Quare te his iam instructum, ceu rectè iudicaturū, ad ipsam experientiam remitto. Quippe si reliquis omnibus quæ extrinsecus adveniunt alterationibus circuncisis, eas quæ ex sola ætate proveniūt differentias perpenderis, nec puer iuuene, sicvti nec iuuenis puero, absolutè videbitur esse tibi calidior, cùm nimirum eorum calores differant qualitate quadam, quæ ex imparitate distlatus gignitur.

Puerorum iuuenumq; calorem differre inter se qualitate tātum.

Puerorū calor mitis.

Florentium calor acris.

Est enim puerorū calor magis halituosus atq; copiosus, tangentiq; blandior. Florentium verò calor subacre quiddā habet, atq; insuaue. Quæ differentia occursus adducit plures vt credant, florentiū corpus esse longè calidius. Res verò secus se habet. Nam quemadmodum aër, aut etiam lapis, aliquando pari calore cum aqua esse potest, nullum eò faciente discrimen, quód lapis siccus sit, aqua humida: sic nimirū caloris æqualitas in pueris, florentibúsq; invenietur, etiā si alter in humida, alter in substantia sicca repræsētetur. Qua ratione in pueris magis halituosus, & multus, & suauis: in florentibus verò exiguus & aridus, nec similiter suauis occursus caloris existit. Siquidem puerorū substantię, vtpote humidæ, multū foras effluit: florentium substantiæ parū, vtpote siccæ. Itaq; neuter eorū simpliciter videtur calidior, sed alter multitudine eius quod distlatur, alter acrimonia. Quippe insiti caloris, eiúsq; blandioris, plus habet puer, quàm florens ætate, à quo quidē acrimonia caloris vincitur.

Tactus quorū sit iudex.

Sicca omnia esse dura.

Dura quæ sunt, non necessariò esse sicca.

Ergo calidi frigidiq; corporis solus tactus est iudex: humidi autem & sicci, vnà cum tactu ipsa ratio. Siquidē quod siccū est, durum prorsus est: nō tamen si quid durū est, idem statim & siccum erit, nisi mediocriter existat calidum. Nam & quod à frigore concretū est, durū cernitur, sicvti glacies.

Molle cum mediocri calore esse humidum.

Quare nec si quid cum vehemēti calore sit molle, idem statim est humidū: verùm cùm mediocriter est calidum, tū æstimare durúm ne, an molle sit, oportet. Si enim molle sit, humidum est: si durū, siccum. Quæ quidem si sic se habent, partiū quæ in humano corpore duræ sunt, nulla est humida. Neq; enim tanta in eo esse frigiditas potest, vt aliquid in ipso cōcrescere in duritiem queat. Potest tamē quod priùs fuit fluxile, aliquando cōcrescere, vt adeps: at durum, ne sic quidem evaserit. Cōmodè igitur dictum veteribus est, humidissimā esse adipem.

Carnis plures species.

Secundo post eam loco, carnosum genus. Eius plures sunt species. Prima quidem, quæ propriè caro appellatur, quā scilicet nusquam in corpore per se solam invenies, sed est perpetuò musculi pars.

Carnē nusquā per se reperiri.

Dein cuiusq; viscerum propria substantia est, cui ipsorum tota actio tribuitur. Porrò cerebri pulmonisq; corpus, proximum adipi est, humiditatis ratione. Propinquam habet naturam his, ossium medulla: nō est tamen eiusdem generis cum ipso cerebro, neq; etiam cum spinali medulla. Hac cerebrum calidius est, & humidius, eóq; mollius. Cuius anteriores partes tantò humidiores sunt, quantò molliores. Omnia tamen hæc cute humidiora & frigidiora existūt: ac breuiter, omne exangue, frigidius est sanguine prædito.

Exanguia omnia frigidiora sunt sanguine præditis.

Proxima cuti est mollium neruorum natura. Duriores autē in humido & sicco, secundum cutis naturam se habent. At calore ab eius natura tantùm absunt, quantū consentiens est exangue corpus à sanguinè prædito abesse. Lienis autem, renum, & iecinoris caro, tantò cute est humidior, quantò est mollior: calidior verò, quantò magis abvndat sanguine.

Cordis caro calidior vniversis corporis partibus.

Iam cordis caro his omnibus tantò est siccior, quātò durior: calidior autem nō modò his, sed etiā omnibus absolutè corporis partibus. At iecoris, lienis, renum, pulmonisq; caro, simplicis cuiusdam naturæ est, circa cuiusq; visceris venas, arterias, & neruos crescens. Cordis simplex carnis natura non est, sed sunt in eo fibræ, quales in musculis cernimus, quibus caro circumhæret.

Fibra.

Atq; hæ quidem carnes cute sunt calidiores: fibrę verò quàm cutis, partim paulò magis, partim paulò minus, tum frigidæ sunt, tum siccę, partim similes omnino cutis substantiæ.

Membranæ.

Porrò omnes membranę cute sunt sicciores: ligamentáq; ipsa, quātò cute duriora sunt, tantò etiā sicciora.

Tendones.

Cartilago.

Chondrosyndesmos.

Tendones quoq; longè duriores sunt cute. Cartilago verò post ligamentum est: ac deinceps mediū quoddam inter ea corpus, quod χονδροσύνδεσμον quidam anatomici appellant, ac si dixeris ligamentum cartilagineū.

Os.

Pilus.

Os verò omniū quæ cutis operit, durissimum est. At eorum quæ cute extant, siccissimus est pilus: deinde cornu, mox vngues, vngulę, calcaria, & rostrà.

Sanguis succorum optimus.

Atra bilis fæx sanguinis.

Pituita frigidissimū & humidissimū omniū quæ in corpore habentur.

Succorum optimus ac maximè familiaris est sāguis. Huius velvti sedimentum est fæx, atra bilis. Quæ idcirco tum frigidior, tū crassior sanguine est, sicvti flaua bilis longè calidior. Frigidissimū verò ac humidissimū omniū quæ in animali habētur, pituita est.

Tactus est instrumentum qualitatū discernendarum.

Instrumentū autem quo id cognoscitur, ipse est tactus. Ac particulæ quidem, & succi corporis, ad hunc modū se habent. Iam verò crassitudo & gracilitas habitus, corporum temperamenta sequuntur, non ea modò quæ naturalia sunt, sed etiam si qua ex longa cōsuetudine sunt cōtracta. Multos siquidem, qui natura graciles fuerant, pingues redditos vidi: contráq; qui pingues fuerant, graciles: illis quidem ex ociosa & delicata vita, toto temperamento ad humidius mutato: his verò, multa tolerantia, & curis & tenui victu persiccatis.

Pinguitudo vnde cōtrahatur.

Gracilitas vnde cōtrahatur.

Venis latioribus præditi, calidiores, sicvti angustioribus, frigidiores.

Cęterū quibuscunq; latiores sunt venæ, ij calidiores natura sunt. Quibus angustiores, cōtrà, magis frigidi. Caloris nanq; opus est, has dilatare. Quare meritò in idem recidunt, venarū quidem angustia, cum habitu pingui & crassiori: habitus autē gracilis, cū laxitate venarum,

venarum. Quòd si quis simul pinguis crassúsq; est, ac venas latas habet, is cõsuetudinis alicuius occasione, nõ natura, pinguis est redditus. Sicvti è diuerso, qui angustas habet venas, & gracilis est, ne hũc quidem talem esse natura, est necesse. Quinetiam cùm fames vrget, ex laxitate & angustia venarum, nõ ex cætero corporis habitu, spectandã esse mediocritatem, monet diuus Hippocrates.

Venas angustas habentes, ægrè ferunt inediam.

Quippe qui angustas possidẽt venas, & exigui sunt sanguinis, nec longam inediam ferunt. Quibus sunt latæ, iis copia sanguinis inest, & citra noxam cibo abstinent.

Venas latas habentes, facilè cibo abstinent.

Etenim quicquid pingue est in sanguine, leuéq;, id in corporibus calidioribus alimentum quoddam calido fit: in frigidioribus verò asseruat. Vbi igitur id à venis transmissum, inciderit in particulas frigidas, in ipsis quidem concrescit. In calidioribus verò natura partibus, cuiusmodi sunt carnosæ, à calore absumitur, & digeritur: nisi fortè frigiditati temperamenti vita indulgentior accedens, ipsis carnosis particulis allinat aliquid pinguitudinis.

Fœminæ cur sint viris pinguiores.

Atq; hac ratione fœminę viris pinguiores sunt, quòd nimirum sint eis frigidiores, plurimúmq; domi versentur. At qui habitus natura sunt temperati, mediocriq; exercitio vtũtur, hos necessum est eusarcos esse, hoc est, mediocri habitudine corporis.

Eusarcoi.

Quibus verò abvndat humidum, & calor à mediocritate summa non longè abest, ij corpulenti sunt.

Corpulẽti qui.

Corpulenti etiam fiunt, qui natura sunt temperati, cæterũ ociosi & desides viuunt: cùm videlicet consuetudo sit velvti acquisititia natura.

Cõsuetudo velvti acquisititia natura.

Adeps quo gignatur.

Adeps etenim, ex habitus frigiditate gignitur. Corpulentia, ex sanguinis copia. Mediocritas, temperatæ naturæ est nota. Et corpulenti quidem, omnino plus adipis habẽt, quàm mediocri habitudine præditi. Nec tamen pro carnis semper portione, adeps simul augetur: sed alios habere plus carnis, alios plus adipis videas: aliis ambo pari modo sunt aucta, cùm videlicet tantũ illis, supra temperatam naturam, humoris est, quantũ & frigoris. Quibus autẽ plus est adipis, in his frigidi plus est, quàm humidi: æquè vt quibus caro est plenior, his humoris plus iusto est, nõ tamẽ frigoris. Porrò vbi nullũ adhuc morbosum symptoma crassato corpori incidit, ipsa abvndantia humoris intra sanitatis est fines.

Temperatã naturam esse omnium aliarũ canonem.

Cùm autem mediam temperatámq; naturã, reliquarũ velvti canonem semper statuamus, quæ verò ex huius vtraq; sunt parte, iudicemus intemperatas, manifestum vtiq; est, in sanitatis statu & latitudinẽ, & maioris minorisq; inveniri rationem. Est enim alia sanitatis, alia morbi intemperies. Morbi quidem, ea quæ à media temperie quàm lõgissimè abest. Sanitatis, quę paulùm. Definire autẽ modum, nec mensura, nec pondere licet. Cæterũ intemperiei quæ intra sanitatem cõsistit, sufficiens nota est, quòd nulla functio animalis manifestè adhuc sit oblæsa.

Sanitatis statũ habere in se latitudinem.

Intemperies sanitatis et morbi, quibus notis deprehendantur.

Quantũ igitur intervallum est inter id quod perfectissimè suam obit functionem, & id quod actionẽ aliquam habet manifestè vitiatam, tanta est profectò & sanitatis, & intemperiei, quę intra sanitatem cõsistit, latitudo. Ab hac proxima est intemperies morbosa, cùm scilicet animal vitio intemperiei iam ægrotat. Rursus, quemadmodum naturali calore optimã seruante temperiem, humidum', quod intra sanitatis terminos est, auctũ, nõ adipem modò in homine, sed etiã corpulentiã gignit: & adipem quidem parciùs aducit, liberaliùs autem carnẽ adauget: sic etiã, si humidum & siccum mediocritatẽ ad vnguem inter se seruent, calor autẽ sit in homine minor, necesse est huius corpus adipe quàm carnis copia magis abvndet. At verò si calor augeat, seruétq; mediocritatem altera contrarietas, minus erit ei animali adipis, quàm carnis. Sicvti è diuerso, si quando præpolleat siccum, altera contrarietate medium modum seruãte, & gracilius & durius corpus evadet. Ex quibus liquet, non solùm ratione monstratũ esse, quòd simplices in animalium corporibus intemperies habeantur, sed etiam, quòd singularũ manifestæ sint notæ, idq; in vniuersis habituum corporis differentiis.

Hirsuta esse quæ calida sint & sicca.

Porrò calida & sicca temperies, hirsuta est: verũ ea in summo. Mediocriter autẽ, quæ calida quidem est, sed in altera contrarietate mediocritatẽ habet. Similiter & quæ sicca quidem est, sed in calido & frigido mediam temperiem obtinet, modicè est hirta. Nuda pilis sunt frigida omnia temperamenta, siue ea modicè se habeant in humiditate, siue etiam immodicè. Cæterũ ad summum glabra est frigida temperies & humida.

Glabra existere, quæ frigida sunt & humida.

Minus hac, quæ frigida est, sed in altera oppositione, temperata. Adhuc minus, quæ frigida est & sicca. Siquidem siccitas cutis, in iis qui molli sunt cute, maximè omniũ idonea est ad pilorũ generationem: & quò siccior calidiórq; fuerit, eò magis pilos gignere potest.

Cutis siccitatẽ idoneam esse pilorum generationi.

Hanc enim siccam & calidam cutim, velim terræ statui assimiles, quæ abeunte fit vere, vel ineunte æstate. Etenim per omnẽ cutim digeritur semper à calido aliquid, quod secum etiam nõnihil interni humoris evehit. In quibus igitur humida est cutis, & mollis, qualis modò cõcrescens caseus, in iis, eorũ quæ exciderunt, viæ per cutem dilatatæ nõ manent: nẽpe partibus eius, quæ priùs dissidebãt, rursus inter se coeũtib. At in quibus dura est, nec absimilis caseo cõcreto, perforatur quidem, eorum quæ exeunt transfluxu. Cùm autem vniri rursus per siccitatem nequeat, seruat immutatos meatus, qui etiam perpetuo transfluentium ictu, indies magisq; fistulãtur. Per eos igitur, halitui minimè impeditus est transitus. Sin autẽ fuliginosus, terreúsq; vapor sit, id quod permeat, subinde contingit, vt in angustis spiramentis impactus, nec facilè rursus intrò redeat, nec item possit vacuari, sed impellatur ab alio secundo vapore, atq; ille rursus ab alio, & sic consequenter, simúlq; multi vapores fuliginosi invicem complicati & coniuncti, in vnum corpus degenerent, quale est fuligo ea, quæ foris cernitur.

Pilorum generatio.

Fit autem niger pilus, cùm devsto vi caloris vapore, excrementũ in exactam fuliginẽ permutatur. Flauus verò, cùm vapor minus torretur. Nã quod tunc est impactum, flaue bilis excrementũ existit. At albus pilus ex pituita nascitur. Rufus, sicvti coloris albi, flauiq; est medius, sic generatio eius ex pituitosæ biliosæq; fæcis, media quadam natura provenit. Crispi pili fiunt, vel propter siccitatem temperamenti, quæ intorquet illos (qua

Pili nigri generatio.

Pili flaui generatio ex flaua bile.

Pili albi generatio ex pituita.

Pili rufi generatio.

Pili crispi qui fiant.

Aethiopes omnes cur crispi.

ratione Aethiopes omnes sunt crispi) vel propter imbecillitatē exhalationis, quæ rectam viā sibi moliri non potest: vel denique ob duriorē cutis naturam, quę ipsam exhalationē, etiam si valens sit, prohibet recta ferri regione, cogitque vt ad latus se inflectat, ac sibi obliquum transitum paret. Est quādo ambobus coēuntibus, & exhalationis, quæ meatum finxit, imbecillitate, & cutis siccitate, pilorum radicibus obliquitas ipsa contingit. Quales autem in radice finguntur, tales rationabile est pilos perpetuò fore. Atque hæc quidem pilorum est generatio. Sequens est, vt causas omniū quæ temperamentis in pilorum pro ætate, regione, & corporis natura, differentiis contingunt, dicamus.

Pilorum varietates secundum varias ætatū, regionum, corporumq; temperaturas.

Ergo Aegyptij, Arabes, Indi, quique calidam & siccam regionem incolunt, nigros, exigui incremēti, siccos, crispos, & fragiles pilos habent. Contrà, qui humidam, frigidamque regionem habitant, Illyrij, Germani, Sarmatæ, & omnis Scythica plaga, modicè auctiles, graciles, rectos, & rufos obtinent. Qui verò inter hos temperatum colunt tractum, hi pilos plurimi incrementi, robustissimos, & modicè nigros, mediocriterque crassos, tum nec prorsus crispos, nec omnino rectos, emittunt. In ætatibus ad eundem modū. Infantium quidem pili, Germanis: florentiū ætate, Aethiopibus: Ephebōrum atque puerorū, iis qui temperatum locum incolunt, in robore, crassitudine, magnitudine, colorèque ad portionem se habent. In corporum quoque naturis, ad ætatum & regionū portionē similiter se habere pili videntur.

Infantes cur glabri.

At pueri admodum parui, nudi prorsus sunt pilis, quòd nec meatus adhuc vllus illis in cute sit, nec excrementum fuliginosum. Incipientes autem pubescere, paruos & imbecilles exigūt. Qui verò iam florent, hi valentiores, multos, magnos, & nigros habent: quòd & frequentes meatus iam illis sint facti, & excrementis fuliginosis, præ siccitate & calore, abundent.

Pilorum capitis, ciliorum & superciliorum generatio qualis existat.

Cæterùm pili qui in capite, ciliis & superciliis habētur, etiam pueris nobis innascuntur. Siquidem generatio iis est, non qualis herbis, sed qualis stirpibus prima ratione à natura condita, nō temperamentū necessariò sequentibus. Verùm hi quoque, quòd quidē sint, id naturæ arti acceptum ferunt. Quòd nigri, rufive, aut alio quovis sint colore, id ætatis temperamento omnino debent. Subnigri enim ferè sunt, quoniam quod in meatibus est impactum, nondum totū est nigrum: quippe cùm humiditas multa sit, & transitus facilis, & deustio imbecilla. Boni verò incremēti & modicè crassi sunt, propter excrementorū, quibus aluntur, copiā. Siquidem ipsa pars corporis, in qua fiunt, sicca est. Tota nanque calua ossea est. Cutis verò quæ illi est circundata, tanto reliqua totius corporis cute est siccior, quanto durior. Ascendunt tamē tum ab iis quæ circa cerebrum sunt, tum verò ex toto corpore, fuliginosi excrementi non parua vis. Quo fit, vt quale ætate florentibus totū corpus, eiusmodi iam infantibus sit capitis cutis. Eóque rationabilius nōnulli procedente tempore calui redduntur, quibus scilicet à primo ortu cutis durior erat.

Calui qui fiāt.

Siquidē in ea cute, quę fuerit siccata impensiùs, nihil nasci potest. Itaque etiam interna manuum, & inferna pedium, semper sunt pilorū expertia, quòd siccissimus, densissimúsque is tendo sit, qui sub cute habetur.

Vola manus cur glabra.

Planta pedis cur glabra.

Cani qui fiāt.

Quibus autē ad summam ariditatem cutis capitis non peruenit, imbecilli iis omnino, albíque pili fiunt: quos vulgò canos appellant. Imbecilli quidem, congruentis alimenti penuria: albi verò, propterea quòd alimentū quo aluntur, velut marcor pituitæ est, quæ spacio computruit. Vbi enim meatus etiamnum manet, excrementū verò exiguū est & lentū, languidéque à calore propellitur, non dissimiliter putredini afficitur.

Caluities cur in syncipite magis.

Canities cur in temporibus potius.

Iam calui fiunt homines, cùm senescunt, à syncipite magis. Canescunt magis à temporibus: quoniam regio illa est omniū aliarum siccissima. Hæret enim cutis illic ossi nudo. Tempora verò, humidiora sunt, quòd in his musculi magni sub ipsa cute habeātur. Omnis nanque musculus carnosus est. At cato tum osse, tum cute humidior. Verūenimverò, quandoquidem humanum corpus nōnullis quidem æquabili per totum temperamento esse potest, nonnullis autem, neque iis paucis, inæqualiter esse affectum, cùm eorū aliæ particulæ temperatæ, aliæ intēperatę esse possint, certè ex vnica particula corporis, simpliciter de toto semper coniectandum nō est.

Pronunciandū simpliciter de corpore vniuerso nō esse, ex vnica eius particula.

Neque enim hi, qui docere mores ex ingenio corporis profitentur, de omnibus pronunciant simpliciter. Verū si quis impensè hirto ēst pectore, hunc audacem iudicant. Sin cruribus hirtis, salacem.

Hirti pectore, audaces.

Hirto cruribus libidinosi.

Quare hominum tēperamenta considerantibus, singulæ partes per se examinandæ sunt. Nec si cui thorax hirsutus est, huic totū corpus calidius, sicciúsque ex necessitate putandum: sed plurimū in corde caloris esse, eóque audacem illum, cui talis fuerit, existere. Posse verò aliquādo etiam huius ipsius rei occasione accidere, quo minus totū his corpus similiter calidum siccúmque sit, quòd scilicet plurimū caloris sursum spirauerit, atque in ambientē abierit.

Calidi & sicci temperamenti nota.

Nam si tota corporis temperies æqualis sit, erit his statim thorax ipse vniuersus latissimus; venæ amplæ, arteriæ magnæ, eædémque maximè vehemētissiméque pulsantes: tum plurimi per totum corpus pili, atque hi quidem in capite plurimi incrementi, nigri, & crispi: vtique in prima ætate. Procedente verò tempore, caluities excipiet. His etiam & robustum, & exactè deliniatum, & musculosum totum erit corpus: tum cutis nigrior, durior, hirsutiórque.

Frigidi humidiq; temperamenti nota.

Ad eundē modum si cōtraria omnia in thorace sint, atque æqualis in toto corpore vigeat temperies, hoc est, si humidiores & frigidiores vniuersæ corporis partes fuerint, thorax quidem angustus, & glaber erit: sicuti etiam totū corpus pilis nudum. Cutis verò mollis & alba, capilli subrufi, potissimum in iuuentute. Hi in senectute nō caluescūt, timidique statim, & ignaui, & segnes: adde etiam, paruis venis, ac minimè conspicuis, & adiposi sunt. Iidem neruis musculisque imbecillis, & artubus parū exactè deliniatis, & blęsis.

Temperies partium, ex earum functionibus pensitanda.

Cutim in regione temperata, subiectarum partium naturam prodere.

At vbi varia partiū temperies est, ex vna earū, de toto pronūciare nō licet: sed adeūdæ singulæ sunt, earúmque temperaturę ex functionibus sigillatim inuestigandæ. Cutis siquidē in nostra regione (quę tēperata est) subiectarum partiū naturā prodit: nō tamen

men omniū, sed earum tantùm, quæ similem hàbent ipsi cuti temperiē. At in regionibus iis quæ recesserunt à temperamento, nō potest ex eo affectu, qui in cute cernitur, internarū partiū temperies clarè discerni, cùm internæ externæq; partes non ad eundem modum se habeant.

Cutis frigida et humida quibus.

Gallis enim, Germanis, & omni Thracio ac Scythico generi, frigida, humidáq; cutis est: ideóq; etiam mollis, alba, & pilis nudata. Omnis verò naturalis his calor in viscera confugit, vnà cum sanguine: vbi dū agitatur & premitur, fervétq;, iracundi, audaces, & præcipitis consilij redduntur.

Iracundæ nationes quæ.

Aethiopibus verò & Arabibus, omnibúsq; breuiter iis, qui ad meridiem incolūt, natura cutis ex ambiētis æstu & naturali calore foras acto, vsta, sicca, dura, & nigra redditur: toto nimirum corpore, naturalis quidem caloris exiguā obtinente portionē, sed alieno, atq; adscititio incalescente. Quare attendendum in singulis corporibus est, suóne ac proprio, an adscititio calore incaleant. Quæ enim putrescūt omnia, adscititio calore sunt calida, frigent proprio. Qui meridianā plagam incolūt, adscititio calore sunt calidi, proprio frigidi. Apud nos quoque naturalis calor hyeme est vberior, adscititius minor. Aestate cōtrà, adscititius maior, & naturalis minor.

Putrescentia omnia, adscititio calore esse calida, naturali frigida.

Aestate adscititiū calorem esse maiorem, proprium minorem, contrà quàm hyeme.

Omnia nanq; hæc definiat oportet, qui rectè tēperamentum est cogniturus. Neq; enim si cutis nigrior appareat, totus homo omnino calidior est. Nam si alter in sole versatus diutius fuerit, alter in vmbra, illi nigrior, huic albidior cutis erit. Verùm hoc ad totius temperamenti alterationem nihil facit: quare singulæ partes particulatim examinandę sunt, iudicandæq; ex functionibus propriis. Verbi gratia, ventriculus, si bene cōcoquit, temperatus: si non bene, intemperatus cognoscit. Si nidorosos, vel fumosos ructus edat, quòd igneus calor in eo fit: sin acidos quòd imbecillus, deprehendes.

Ventriculi temperati, intemperatiq; nota.

Simili modo, si qui bubulam, & omnia quę cōcoctu difficilia sunt, concoquunt, quòd immodicus eorū calor sit: si qui autem hæc cōcoquere nequeant, conficiant autem saxatiles pisces, aliáque similia, quòd infirmus, pronunciare ne dubites. Videndū autē his rursum, num succi alicuius aliunde confluentis culpa, eiusmodi symptomata vētriculo accidāt. Compluribus enim ex capite pituita, idq; maximè Romæ, ac locis perinde humidis, in ventriculum confluit.

Romanam regionem esse admodum humidam.

Nōnullis etiam, licet hoc rarò, & paucissimis accidat, flaua ex iecinore bilis. Siquidem ipse vidi quibusdam perquàm pituitosis hominibus, multam in ventriculo colligi flauam bilem. Vidi & qui bilem nunq̄ vomuerunt, qui tamen & graciles, & hirsuti, & musculosi, & nigri, & venosi erant. Intelligere autē convenit, meatum illum, per quem iecur bilem in ventriculum vomit, aliis geminū esse, aliis vnicum. Ac plurimū quidem is vnicus est, in exortū intestinorum insertus. Vel si geminus meatus sit, in exortum ipsum maior inseritur: minor in fundū ventriculi, parum supra pyloron. Sed tamen in paucissimis superior pars maior, inferior minor existit. Cæterùm quibus est maior, his quotidie in ventrem, nō exiguum bilis effunditur: quam & vomant ante cibos oportet, & nisi id faciant, læduntur.

Bilis in ventriculum quibus confluat.

Quibus autem vnicus est omnino meatus, iis tota bilis in ieiunū confluit. Hos igitur licebit nobis dignoscere, primū quidē, ex totius corporis temperamēto. Dein ex iis quæ infrà excernūtur. Tertiū notæ genus, in iis quæ vomitu reiiciuntur, consistit. Siquidē qui multā colligūt bilem, cuius nihil per supernā partem excernūt, ij biliosa mera deiiciunt. Qui autem & pituitoso sunt corporis habitu, & bilem evomunt, ab his minus deiiciūtur biliosa, quòd & minimū flauæ bilis gignant, & eius maxima portio in superiorem ventrē perveniat.

Bilis vniuersa quibus in ieiunum confluat.

Notæ quibus discernūtur hi quibus bilis in ventriculū atque in ieiunū confluit.

Iam verò, quibus in ventre biliosum excrementū gignitur, id porri virorem præfert: debétq; omnino iis cibus fuisse cū iusto calidior, tum cacochymus.

Bilis prasina quibus in ventre gignatur.

Quibus autem ex iecinore in ventrē defluxit, his flaua ea, pallidáve evomitur, etiā si boni in primis succi fuerit id quod sumpserūt, ad summúmq; fuerit concoctum. Imò verò magis iis qui ad vnguē coxerūt vomūtur flaua: atq; etiā magis his, qui diutius cibo abstinuerūt. Quæ verò bilis porrū refert, iis solis gignitur in ventre, qui vtiq; concoxere malè. Quin etiā sollicitudo, ira, dolor, labor, exercitatio, vigilia, & inedia, plus succi flauę bilis coacervāt, propterea quòd plus eius in iecinore gignūt.

Bilem gignentia.

Sunt igitur hæc certa indicia: tum præterea, quòd vbi siccū & igneū ventriculi calorem cōversio ad biliosum sequitur, panis, & suilla, & bubula caro, cōmodiùs quàm saxatiles pisces coquentur. Quòd si ex iecinore bilis affluat, ex comestorū mutatione nulla secutura est cōcoctionis diuersitas.

Bilis orta ab igneo calore vētriculi, & eius quæ confluit à iecore, indicia.

Ad eundem modum, si defluēs à capite in ventrē pituita, acidi ructus in causa est, aut si caput etiā dolore tentetur, discernere semper oportet illa quæ propria sunt, ab iis quæ per cōsensum accidunt. Iam cerebrū ipsum cuius sit temperamenti, per se æstimare est satius: nempe ex canine, catarrhis, tussi, destilatione, & saliuæ copia (quæ illud frigidius, humidiúsq; esse docent) quàm ex corporis totius affectu.

Cerebri temperies quibus æstimāda sit notis.

At caluities ex siccitate provenit. Nigrorū autem, & frequentium pilorū proventus, æqualis in cerebro temperamenti est nota.

Caluities ex siccitate oritur.

Qui igitur resimos, humidos, advncos autē absolutè siccos dixerūt, duplici nomine hallucinari videntur. Primò, quòd vnius particulæ occasione, de toto corpore pronunciare sunt ausi. Secūdò, quòd formatricis in natura virtutis, quæ artifex facultas est, & particulas secundū animæ mores effingit, parum meminerūt.

Formatrix natura effingit particulas secūdū animæ mores.

De hac enim Aristoteles dubitauit, nū quid diuinioris originis esset, atq; à miscella elementorū diuersa. Rationi autē est consonū, qualitates quidem ipsas esse organa: at formatorē, alium.

Qualitates esse organa opificia.

Nec verò propterea quòd pueri nasis magis sunt resimis, florentes ætate magis advncis, idcirco rationabile est, resimos omnes censere humidos, advncos siccos: cùm fieri possit, vt formatricis potentiæ id opus sit, potius quàm temperamenti. Quod si temperamēti est nota, at certè eius quod in naso tantùm habetur, non eius quod in toto corpore, nota fuerit: nisi fortè totius corporis temperies, cum nasi temperamēto pari ratione se habeat. Ad eundem modum est iudicandum de cute, de cæterísq; corporis partibus. Nec enim si cutis sit duræ, necessariò sic-

cum est animans. Quippe ostrearum corpus humidissimū est, cutis ipsa siccissima. Verùm si per totum æquabiliter sit corpus attemperatum, ratio est, vt qualis sit cutis, talis sit & reliquarū partium vnaquæq;. Spectandum præterea in vniuersum est, ex quibus in quæ, mutationes ipsæ sint factæ. Fit enim nec rarò, vt præsens nota, prioris temperamenti sit, non eius quod in corpore nunc habetur. Velvti si quis sexaginta annos natus, denso pilo sit, non quòd calidus & siccus nunc sit, sed quòd talis antea fuerit. Iam verò neque ex ipsa excrementorum natura, indefinitè de temperamentis est pronunciandum. Fieri siquidem potest, vt colligantur pituitosa excrementa, nec tamen humida sit particula, sed simul frigida & sicca: cùm nimirum ex cibis, neutiquam ex nostro corpore, ipsa pituita oriatur. Corpus enim vbi ingestos cibos non vincit, simile iis ipsum quoq; excrementum gignit. Cæterùm quòd nō omnia quæ calfaciunt, necessariò etiā exiccent, vt perperàm nōnulli putarunt, nemini obscurū existimo. Aqua siquidē calida, & quæcunq; natura sunt calida & humida, si inflāmationi, expleri gratia, admoueantur, tametsi ipsa quidē superuacanea, quæ media similarium spatia occuparūt, evocēt, corpora tamē ipsa tantùm abest vt siccēt, vt etiā illis humorē aduciāt. Atq; iam hūc secūdum cōmentariū claudamus.

Pituita oritur ex cibus, minimè ex nostro corpore.

Calfacientia omnia non ex necessitate siccare.

GALENI PERGAMENI
de temperamentis, liber III.

Actu calidum, frigidū, humidum atq; siccū, quotupliciter dicatur.

CVm igitur antea traditū sit, vnumquodq; actu calidorū, frigidorū, humidorū, atq; siccorū, vel ex eo tale dici, quòd summā habeat huiuscemodi qualitatē: vel quòd vincat in eo id genus qualitatum aliqua: vel quòd ad cognati generis mediocre aliquid, vel ad vnumquodlibet, à nobis sit collatū: mōstratumq; præterea sit, quemadmodū ea quis cognoscere exactè possit: reliquum est, vt de iis, quæ talia potestate sunt, disseramus. Etenim quod quale dicitur, tale nōdum est, sed potest tale esse, id hoc esse potestate dicimus: verbi gratia, hominē qui nuper natus fuit, rationalē, & auem volatilem, scilicet quod eorū vnumquodq; futurū est, hoc ceu iam id sit, apellantes. Est autem perfectum quid, ac præsens, ipse actus: sicvti imperfectum, ac futurū, potestas. Ac maximè quidem propriè sola ea potestate esse dicimus, in quibus natura ipsa suopte impetu ad absolutionē venit. Proximus huic modus, eorū est, quæ sunt propinqua materia, vt dum sanguinem potestate carnē appellas, quòd minimam mutationē ad carnis generationē requirat. Dicitur potestate etiā esse, quod ei quod ex accidenti dicitur, est ex adverso positum: vt si quis dicat, frigidam lauationē ex accidenti, non ex propria potestate calfacere corpus carnosi iuuenis. Porrò quæcunq; medicamenta calfacere nostrū corpus sunt nata, ea, licet talia nō appareāt tangenti, calida tamen potestate vocamus, quòd facilè possint calida esse, quódq; promptè in ignem vertantur: hoc interiecto discrimine, quod oleosa & aërea, in flammam, in prunā autē terrea degenerēt. At quemadmodum neq; ignis ipse augetur prius quàm victa ab eo ligna mutata sint, ita nec animantiū calor à medicamentis, nisi illa priùs & cōminuta aliquantisper, & nostro corpori iuncta, ab ipso etiam mutētur. Quæ quidem si perfrigerato corpori quātumvis tenuia inspergantur, non calfacient illud. Proinde quę refrigeratæ sunt partes, eas eiusmodi medicamentis plurimū perfricamus, rarefacimúsq;, quò scilicet introrsum pharmacum penetrans, naturali animalis calori iunctum, mutetur, & calfiat: quippe cuius si particula quæpiam vel minima, calorem actu concipiat, hunc deinde in totum, propter continuitatem, porrigat. Ac quicquid potestate quidem calidum est, huic nondum in natura sua frigido calidum præpollet, sed in propinquo est vt præpolleat, adeò vt breuē opem quò vincat, requirat extrinsecus. Hanc illi modò frictio abvndè præstare potest, modò vel ignis, vel corporis natura calidi contactus. Alia tamen citiùs, alia tardiùs corpus nostrum recalfaciunt. Cùm autem quatuor sint corporis facultates, attractrix, retentrix, alteratrix, expultrix, quę effectus sunt totius in quovis corpore substantiæ, quam constare ex calido, frigido, humido & sicco, inter se mistis, dicimus, sanè vbi corpus nostrū vna qualibet earum qualitatū corpus sibi admotū demutat, nec ipsum hoc casu tota substantia existimādum est agere, nec quod ab ipso mutatur, posse ei assimilari. Quare nec vnquā nutriet quod ita mutatū est, id quod ipsum mutauit. At si exactè illud mutet, id est, si tota operetur substantia, vti que tūc sibi assimilabit id quod mutabitur, tum etiam ab eo nutrietur. Neq; enim aliud nutritio est, q̃ assimilatio perfecta. Omne autem animal cōgruenti, sibiq; simili alimento nutritur, quale est, quicquid corpori, quod nutritur, assimilari potest. Cæterū pro ratione similitudinis, alia citiùs, alia tardiùs assimilantur. Auiū siquidem caro, haud magno negocio: suilla, maiori: bubula etiam hac maiori: vinum verò, omniū minimo, assimilari poterit, vbi priùs in instrumentis coctionis manserit aliquandiu. In quibus antequam demutatū sit, fieri non potest, vt animalis corpori sit nutrimentū. At quæ quidem assimilantur, omnia quidem nutrimēta vocātur: reliqua omnia, medicamēta: quorū duplex natura est. Quippe vel cuiusmodi sunt assumpta, eiusmodi etiam permanentia, vincunt, corpusq; mutant, ad eundem modum, quo id cibos: atq; hæc prorsus tum venenosa, tum naturæ animalis corruptritia medicamenta sunt. Vel mutationis initium ab animalis corpore consecuta, deinceps iam putrescunt, & corrūpuntur, ac deinceps corpus vnà corrumpunt, & putrefaciunt. Sunt hæc quoq; noxia venena. Est præterea & tertia medicamentorū species, eorum nimirū, quæ corpus quidem recalfaciunt, mali tamen nihil afferunt: sicvti & quarta alia eorū quæ & agunt, & patiuntur aliquid, sed spacio vincūtur, planéq; assimilātur: quibus accidit, vt tam medicamenta sint, q̃ nutrimenta. Nihil autē miri est, si exiguū consecuta momentū aliqua, maximam à priori natura mutationē habent: cùm cōstet olim in Mysia domū integrā cōflagrasse ex solo stercore colūbino, quod ab ardenti sole inflammatū, fenestræ

Potestate quæ dicantur.

Actus, perfectū ac præsens quid.

Potestas, imperfectum atq; futurum.

Potestate propinquissimè quæ dicantur.

Oleosa in flammā vertuntur.

Terrea in prunā degenerant.

Medicamenta augere calorem nostrū non posse priusquā ab ipso mutentur.

Facultates nostri corporis quatuor, attractrix, retētrix, alteratrix, expultrix.

Nutritio est assimilatio perfecta.

Animalia omnia sibi simili alimento nutriri.

Vinū quam citissimè assimilari posse.

Nutrimenta quæ dicantur.

Medicamentorum natura duplex perniciosorum.

Medicamentorum familiarū natura duplex.

Stercus columbinum inflammabile.

proximæ

Archimedis industria. *Specula vrentia.* *Lapides attriti edunt flammã.*

proximæ suum cõmunicauit incendiũ. Qua ratione etiam aiunt Archimedem hostiũ triremes vrentibus speculis incendisse. Succenditur his prompte lana, stupa, ellychinium, ferula, & quicquid similiter his siccum & rarum fuerit. Flammã edunt & lapides attriti, atq; eò magis, si quis sulfure illos illeuerit. Quare lucernã extinguens quidam, ac rursus lapidi, vel muro admouens, quẽ antea sulfure illeuerat, ceu prodigiũ quid illam accensam ostendit. Eiusmodi erat medicamentum Medeæ, ex sulfure & humido bitumine constans: quod quidem quibus illitum erat, omnia, vbi in id incidebat calor, accendebat, & inflammabat. Vniuersa igitur hæc, potestate dicuntur calida. Iam verò quicquid corporum natura calidorum proprium est nutrimentum, id ea semper non roborabit tantùm, sed etiam insitum eorum calorem augebit: id quod omni nutrimento est cõmune. At vino præter cætera proprium ac suum est, mutationis celeritas, ita vtiq; vt tædæ, ellychnio, stupæ, & pici. Porrò cùm trifariam nutrimentum dicatur, secundùm Hippocratem, nempe & quod nutrit, & quod veluti nutrimentum est, & quod futurum est nutrimentum: id vtiq; quod iam nutrit, propriè nutrimentum vocatur, cùm corpus nutriat & calefaciat: quod reliquorum neutrum facit. Quemadmodum igitur si exiguæ & imbecillæ flammæ, confertim multũ olei infundatur, illam prorsus extinguet: sic etiam vinum, vbi plus bibitur quàm vt vinci possit, tantùm abest vt animal calfaciat, vt etiam apoplexias, paraplexias, comata, caros, neruorum resolutiones, epilepsias, conuulsiones, & tetanos, qui affectus sunt frigidi, inducat. Generatim enim, quæcunque assumpta in corpus vt nutrimentum calfaciunt, hæc interim frigefacere deprehendes, si immodicè aut intempestiuè sumantur. Nec verò mirari debemus, si nonnulla quæ cutì imposita, hanc erodunt, exulcerántq;, vt sinapi, muria, allia, & cepæ quamtutissimè comedantur: cùm nimirum neq; intus in vno semper loco permaneant, sed vndequaque ferantur, ac tum cibis, tum variis succis permista cõminutáq;, innumeras subeãt alterationes: ita vt quod conveniens in eis est, assimiletur: quod supervacaneũ & acre, per aluum, vrinas, sudorémq; excernatur. Quòd autem si acrimoniam suam seruarent, etiam exulcerarent interna, ex iis quæ ob cacochymiam spontè accidunt vlceribus, cùm in internis partibus, tum vel maximè in ipsa cute, facilè intelligere poteris. Neq; eniã est dubitandũ, cur medicamentorum nõnulla, cùm nihil nos offendãt extrinsecus, intrò assumpta magnũ afferant malum: aliqua rursus intrò assumpta, nonnunquam lædant, nonnunquam conferant: aliqua nõ solùm intrò assumpta, sed etiam extrinsecus applicita offendant. Quippe nihil intus forisq; parem agendi facultatem sortitur. Mirum etiam esse nõ debet, si lachrymam Cyrenaicam ipsam quidem per se non liceat citra incõmodum sumere: quæ tamen si omnino exigua, vel cum aliis opportunè sit sumpta, magnopere conducit. Atque ad hunc quidem modum, quæcunque corpus excalfaciunt, vbi mutationis principium in ipso accepere, recalfacere illud sunt apta. Quæ verò refrigerant, veluti papaueris succus, hæc à nostro corpore, ne vel paululum quidem demutãtur, sed ipsum statim vincunt, ac mutant, etiam si calfacta priùs dederis. Est enim eorum natura frigida, vt aqua: quæ per se quidem frigida est, ex accidenti verò aliquando calida. Verùm acquisititius eius calor breui perit, naturalis frigiditas manet. Quemadmodum igitur aqua calida flammæ iniecta eam extinguit, sic meconium, vel si id quantumuis calfactum dederis, & calorem animalis perfrigerabit, & necis periculum afferet. Quanquam id genus medicamenta, si parcè exhibita sint, & vnà cum iis quæ ipsorum frigiditatem retundãt, nõnunquam vsum aliquem nostris corporibus præstãt. Iam verò medicamen id quod cantharidas recipit, hydericis auxiliatur, tametsi cantharis ipsa vesicam exulceret. Discernere autem in omnibus quàmmaximè oportet, quæ per se sunt, ab iis quæ per accidens. Nonnulla quippe cùm siccam sint sortita substantiam, vbi largo calore liquata fuerint, humiditatis speciẽ exhibent: vt æs, & ferrum. Quædam per se humida, vbi in syncero frigore sunt morata, apparent sicca: vti glacies. Quocirca de illis absolutè pronunciandum non est: sed qualiter in calore frigoréq; se habeant, considerandum: ac sic tandem non ad id quod secundùm accidens est, sed ad id quod per se, respicientibus nobis, iudicandum. Porrò cõmunis in omnibus, vtriúsq; iudicandi ratio, est alterationis celeritas. At cùm calidum, frigidum, humidum, atq; siccum, *δυνάμει* dicantur: nempe hæc quidem, per id quod exuperat: illa verò secundùm qualitatem quam habent summam, à qua nimirum denominantur: in vtrũcunq; horum promptè vertitur, de quo agitur iudiciũ, tale potestate fuerit. Oleum nanque, bitumẽ, resina, & pix, calida potestate sunt, quòd in flammam vertantur facilè. Vinum autem, quòd facilè fiat sanguis. Pari modo mel, caro, & lac. Atque hæc quidem, totis ipsorum alterans substantiis, nutrimẽta se alterantiũ sunt. Quæ verò vnaqualibet qualitate alterantur, ac mutantur, ea medicamenta tantùm sunt. Medicamenta itidem sunt, & quæ nulla substantiæ suæ mutata parte, sed tota seruata integra, corpus ipsum afficiunt. Cæterùm totum eorum genus naturæ ipsi contrarium, graue, ac maximè deleterium existit: quamvis vbi planè exhibentur minima, nullum exhibent sensibile nocumentum. Porrò iudicabitur contrarietas ipsorum, ex eà, quæ media intercedit, mutatione. In elementis, verbi grana, neque aqua mutari potest in ignem, neq; ignis in aquam, sed ambo in aërem, ipse verò in vtraque. Ergo continens & sine medio est aquæ matatio in aërem: itémq; Ignis: non contineus ignis & aquæ in alterutrũ. Hæc igitur inter se contraria, pugnantiáq; sunt. Non dissimili ratione papaueris succus humano corpori prorsus contrarius est, vt quod in eum quicquam agere, ne vna quidem qualitate possit, ac multò minus tota sua substantia. Atq; vnum quidem deleteriorũ genus eiusmodi est. Alterum est eorum, quæ ex nostro calore momẽtum aliquod mutationis accipiunt, ac dein-

Medea medicamentum. *Calida potestate.* *Vinum mutatur celeriter.* *Nutrimentum dici triplicitur.* *Vinum immodicè haustum frigidos affectus inducere.* *Erodentium cutim nonnulla, cur intus tutò sumantur.* *Nihil intus forisq; parem agendi facultatem sortiri.* *Lachrymã Cyrenaicam tutò per se nõ sumi.*

Papaueris succus non immutatur à nostro corpore. *Aqua per se est frigida.* *Cantharis vesicam exulcerat.* *Distinguenda esse, quæ per se, atq; ex accidenti dicuntur.* *Potestate tale qua ratione dicatur aliquid.* *Potestate calida quæ dicantur.* *Nutrimenta quæ.* *Medicamenta quæ.* *Deleteria quæ dicantur.* *Contrarietas qualiter iudicanda.* *Elementorũ in se inuicẽ trãsitus.* *Papaueris succus humano corpori omnino contrarius.* *Deleteriorũ primum genus.* *Deleteriorũ secundùm genus.*

de in multifarias alterationes vertuntur; quibus corrumpi naturam nostram accidit. Quæ igitur corpus rodunt, putrefaciunt, & liquant, meritò potestate calida nominãtur. Cõtrà, quæ refrigerant, & sensum auferunt, notabilémq; inducunt torporem, frigida. Verùm in applicandis iis quæ natura quidem sunt frigida, sed per accidens calida, cõtingit eorum calorem acquisititium necessariò perire: propriam autem temperiem frigidam, à nostra nihil immutatam perseuerare.

Salamandram vro ab igni, si diutius admota fuerit.

At quemadmodum salamandra ad certum vsq; terminum ab igne nihil patitur, vritur autem si longiori spacio sit igni admota: sic & mandragora, & cicuta, & psillium, breui spacio igni applicita, proprium adhuc temperamentũ seruant: largiùs autem excalfacta, illicò corrumpũtur, nec quicquam efficere, eorum quæ priùs poterant, valent. At talium quidem omniũ natura, hominibus maximè existit contraria: eorũ verò quæ celerrimè nutriunt, cõuenientissima. Reliqua omnia, media inter hæc sunt, quorum alia magis, alia minus agere ac pati à nostro corpore possunt. Siquidem castoreum & piper, agere magis in corpus nostrũ, quàm pati ab eo valent: vinum, & mel, & ptisana, pari magis quàm agere. Cæterùm vbi duo corpora inter se cõmista multo repugnant tempore, certántq; de alterando, vtrunq; eorũ tum agere, tum pati est necesse. Semper quippe agit id quod vincitur, in id quod vincit: adeò tamen exiguum vt sensum effugiat. Hoc autem in iis quæ nutriunt, etiam compertum est.

Lactuca facultates.

Lactuca siquidem, quandiu ab æstuanti ventriculo coquitur, manifestè quidem refrigerat, sitim compescit, atque adeò quòd frigida & humida sit, somnum conciliat. Vbi verò ex ea nutritus homo iam fuerit, insiti caloris substantiam augebit. Ventriculum autem ea lædit refrigeratum.

Nutrimenta simul & medicamenta.

Quare vbi id genus vtrunq; præstant, & quòd velvti medicamenta corpus nostrum afficiant, & tanquam nutrimenta naturalem calorem augeant: cùm hoc exploratum iam sit, interdum qualitatem caloris intendi, interdum substantiam eius augeri: si ergo non concoquatur lactuca, aut si mauis, succus ipsius,

Lactuca succus liberaliter sumptus, similem cum papaueris succo facultatẽ sortitur.

quandò is, si liberaliùs sumatur, similem cum papaueris succo in homine effectum sortitur, erit vtiq; tantùm medicamentum: at si absolutè coquatur, quis ambigit, quin corpori etiam sit nutrimentum? Lactuca itaq;, tam cibus, quàm frigidum medicamentũ existit. Eruca autẽ, & ex herbis anethum, ruta, origanũ, pulegium, calaminthia, thymbra, atq; thymum, tum cibi, tum medicamenta calida sunt. dum scilicet adhuc coquuntur, medicamenta: mutata verò in sanguinẽ, nutrimenta: secunda nimirum nutrimenti significatione, qua id significatur, quod nondũ est alimentum, sed velvti alimentũ. Si igitur frigidior iusto fuerit ventriculus, quandiu in eo delituerint, donec coquantur omnes id genus herbæ, calfaciunt ipsum, atq; ad temperamenti æqualitatem revocant, prosúntq; vt medicamẽta. Si verò calidior impendiò sit, inflammabũt illum, ac magnopere lædent: atq; has quidem alterationes, qualitate sua inducent. Nam omnino percoctæ, atq; in sanguinẽ bonũ conversæ substãtiam caloris naturalis augebunt, non qualitatẽ intendent.

Cibus omnis in sanguinem versus, naturalem calorem auget.

In vniuersum autem, siue frigidus, siue calidus potestate sit cibus, posteaquàm in sanguinẽ est cõversus, naturalem similiter calorem augebit. Quod verò ad sanguinis formam spectat, necdum planè sanguis est redditus, refrigerat, calfacitve animal, medicamenti ritu. Etenim cuilibet corpori proprietas quædam temperamenti est, quæ huic quidem naturæ cõsentiens, ab hac verò dissentiens videtur. Quòd si id quod sibi consentiens est, in suam naturam transmutet, caloris proprij substantiam augebit. Sin verò ipsum temperamentum mutatum sit, vtiq; vel calorem quendam conquiret, si id à quo est mutatum, sit calidum: vel etiam proprium amittet, si id minimè calfaciat.

Ad aliquid quæ dicantur.

Quare omnia eiusmodi ex eorum sunt numero, quæ ad aliquid relata dicuntur: cùm ad proprietatẽ mutantis naturæ, quicquid assumitur, vel nutrimenti, vel medicamenti, vel vtrunque nomen sortiatur.

Cicuta sturno nutrimentum existit, Veratrum est nutrimentum coturnicibus.

Verbi gratia, cicuta sturno nutrimentũ existit, homini medicamentum. Rursus, coturnici veratrum est nutrimentum, homini medicamẽtum. Ergo manifestum iam arbitror factum, iudicium eius quod respectu nostri calidum, frigidum, humidum, atque siccum dicitur, non ex iis quæ posita extrinsecus sunt, sed ex illis quibus ipsi afficimur, certũ exactumq; fieri posse: atque id tanquam primum ac maximum spectandum esse: deinde, si res exigit, etiam quod ab externis petitur: idq; nõ quouis modo, sed secundùm quæsitæ rei substantiã.

Medicamẽta et nutrimẽta exploranda esse: admonẽda tepida, & corporis simplicissimo affectui.

Vt igitur absolutissimè iudicemus, cibus vel medicamen quod admonetur corpori, expers esto omnis acquisititij caloris & frigoris, planéq; sit tepidum. Nam siue potestate frigidum, cùm id applicas, manifestè calfacias, siue calidum refrigeres, corpus primo occursu qualitatis acquisitæ, non eius quæ propria est rei admotæ, sensu afficietur. Applicetur autem ipsum medicamentum, quum eius vim exploras, non cuilibet corporis affectui, sed simplicissimo, & summo. Quòd si summi quidem caloris affectioni admotum, frigoris sensum excitet, erit profectò sic frigidum. Pari modo, si frigido affectui applicitum, calidum statim appareat, id quoque erit calidum. Sin vel calidæ affectioni calidum, vel frigidæ frigidum percipiatur, nõ est quòd hoc calidum, illud frigidum omnino pronuncies.

Accidentariæ actiones qualiter iudicandæ.

Iudicabimus autem quod ex accidenti aliquid facit, tum ex affectu ipso, tum tempore. Ex affectu, si vnus sit, & simplex: ex tempore, ad hunc modũ. Quod protinus vt admotũ est, manifestè calfacere vel refrigerare cernitur, id vtiq; ex se, & per se tale fuerit. Quod tẽpore id facit, fortasse ex accidenti aliquo huc est actum.

Aqua perfusio frigida, calfacit ex accidenti.

Velvti iuueni quadrati corporis tetano æstate media laboranti, frigida liberaliter affusa, caloris repercussum ex accidenti facit, cutim nimirum astringens. Cæterùm quòd aqua frigida per se minimè calfaciat, ex primo eius occursu patet.

Calor ex accidenti refrigerat.

Phlegmones generatio & curatio.

Sed non minus quandoque calor ex accidenti perfrigerat, vacuatione vtiq; intercedente: sicvti perfusio phlegmonem. Cùm enim ex calida fluxione consistat phlegmone, propria quidem eius curatio, vacuatio supervacui est, cui succedit affectæ par-

tis

tis refrigeratio. Ergo cũ duplex, in his quæ phlegmone laborant particulis, affectus cõsistat, vnus quidem in quantitate, alter in qualitate, sequitur prioris curationem, etiam posterioris curatio: fiúntque ex accidenti ea medicamenta, quæ materiam calentem evacuant, inflammationis etiam particularũ refrigeratoria. Sed pro modo simplicis affectus etiam viriũ medicamẽti inveniatur modus. Nẽpe calido in summo affectui, frigidum in summo medicamen paretur. Paululum recedenti à summo, medicamen etiam pro ratione adhibeto, quod declinet parũ à summo frigore. Quippe si auspicatus à tali coniectura examen ipsorum sis, facilius propriam vim eorum inveneris. In vniuersum autẽ, in omni simplici affectu calido, quodcunque adhibitum medicamen primo statim occursu, frigoris sensum intulit, id frigidum potestate est: ac multò profectò magis, si post primam exhibitionem tale perpetuò manet. Quòd si prorsus calidũ ipsum affectum sanet, frigidum id ex necessitate fuerit.

Frigidum potestate.

Adhibendum verò est, quum exploratur quidem, omnino tepidum. Vbi autem iam cognitum est, & gratia curationis petitur, rectius frigidum sumitur: nisi medicamen quidem ipsum, summi sit frigoris, morbus autẽ in summo calore non sit. Porrò cùm frigidum calidúmve aliquid per se, vel primò, vel nullo intercedẽte medio, esse dicimus, omnib. eiusmodi verbis idem potestate significamus.

Medicamẽ quale applicãdum sit.

Quemadmodum igitur actu calidum corpus dicitur, vel vt summam caliditatem habens, vel vt præpollentem duntaxat, vel vt collatum ad mediocre sui generis, vel ad quodvis aliud, quicquid sors ipsa tulerit, sic etiam quod potestate calidum est, intelligi, probarique multis modis oportet. Quo vtique minus rectè, si quid non statim inflammatur, id aliqui, vt ad nos quidem, calidum nõ esse potestate existimant. Nam siue facilè concoquitur & citò nutrit, siue admotum, velvti medicamentum, calfacit, erit id vt ad hominem potestate calidum. Est enim ex iis quæ ad aliquid referuntur, quicquid potestate aliquid dicitur. Quare et probatio quę propria est, melior vnque est, quàm quæ ab externo petitur. Propria vero est vna in singulis, vtique si celeriter tale fieri appareat, quale id esse potestate diximus. Est enim potestate ignis, quicquid celeriter in ignem vertitur. Potestate verò calidum, vt ad hominem, quicquid homini applicitum, naturalis eius caloris vel qualitatem, vel substantiam adauget. Idem etiam & de aliis censendum est, quæcunque potestate frigida, humida, & sicca dicuntur. In omnibus autẽ, tactus ipse, qui iudicaturus est, omnis acquisititij caloris frigorisque oportet sit expers.

Actu & potestate calidum quotupliciter dicatur.

Quæ potestate dicũtur, etiam referuntur ad aliquid.

Probatio propria.

Tactũ iudicaturum tẽperamenta, debere esse expertẽ alienarum qualitatum.

GALENI PERGAMENI de inæquali intemperie, liber Vnus.

INæqualis intemperies aliàs in toto animalis corpore fit, velvti in ea hydropis specie, quã anasarca vocant, ac ferè in omnibus febribus, exceptis quas appellamus hecticas: interdum in singulis partibus, idque tum ob fluxionem, vt dum ex tumore aliquo præter naturam affectæ sunt: tum ob solã qualitatũ alterationẽ, quę multifariã solet accidere, atque in octo intemperaturas, quatuor quidẽ simplices, quatuor verò cõpositas, vt diximus anteã, digeritur.

Inæqualis intẽperantia quotupliciter accidere possit.

Quòd autem eiusmodi intemperies eò ab æqualibus distent, quòd in omnibus intemperanter affecti corporis partibus, non insint æqualiter, id clarè liquet. Ergo quis sit omnis inæqualis intemperaturæ generandæ modus, in proposito libello exequi est animus.

Inæqualis intẽperies, æqualisque discrimen.

Meminisse tamẽ oportet, corpus quidẽ ipsum diuidi in maximas partes: has rursus, in alias minores: atque illas denique in similares & primas, quas diuisisse in aliam speciẽ nõ est: quinetiam cõplura esse spacia inter ipsas similares particulas, atque iis etiam plura & maiora, inter ipsas instrumentarias, compositásque: aliqua verò, & in vnaqualibet similari particula, velvti osse, cutéque. At quæ mollia quidẽ sunt corpora, ea, quoniã sibi invicem incumbũt, interposita spacia latêre conspectũ nostrũ faciunt. Quæ dura siccáque sunt, in iis cernere spacia licet: sicvti ossium cauernulas, quæ plurimo humore tum crasso, tum albo refertæ sunt, ad alenda ossa.

Corporis humani diuisio.

Spacia partibus insita.

Quandoquidem igitur omniũ particularũ inæqualiter affecti corporis, non eadem est temperies, certè differentiæ ipsius intemperamẽti inæqualis, naturam corporũ affectorũ sequentur: cùm aliter simplex caro, aliter vniuersus musculus, impari temperamento afficiatur.

Inæqualis intẽperantia differentiæ, naturã corporum affectorum sequuntur.

Quippe calida fluxio, vbi procubuit in musculum, primũ maiores arteriæ, venæque opplẽtur, ac distenduntur. Ab his, minores: atque ita res procedit ad minimas. In iis, vbi valenter impacta fluxio est, neque adhuc sistitur, pars quidem eius per ipsarũ ora, pars per tunicas transcolatur ad exteriora. Tum verò spacia ipsa vacua, quæ inter prima sunt corpora, fluxione implentur. Sic omnia ab humore, omni ex parte incalescunt, & perfunduntur. Ea sunt nerui, ligamenta, membranæ, caro ipsa, antéque hæc, arteriæ & venæ, quæ scilicet & primæ, & præter cætera, vario dolore afficiuntur. Interiùs nanque à fluxione tum excalfiunt, tum distenduntur, & divelluntur: exteriùs nõ modò calfiunt, sed etiã premuntur, ac degrauantur: appellatúrque morbus ipse phlegmone, q̃ musculi inæqualis est intemperies. Feruet enim iam qui in eo est sanguis: ac secum excalfacit primùm quidem, ac maximè, arteriarum atque venarum tunicas: mox omnia quæ extra has sunt, quibus scilicet circumfunditur. Ita duorum alterum necesse est sequi, vt si fluxio vicerit, corruptio sequatur victorum corporum: sin fluxio sit victa, vt musculi ad naturalem statum redeant.

Phlegmonis generatio exquisita.

Phlegmone est musculi inæqualis intemperantia.

Esto igitur priùs victa fluxio: duplex hic incidit curationis genus: nempe aut discusso omni eo quod in partem confluxit, aut cõcocto. Verùm discussio, siue digestio, optãda maximè curatio est. Concoctionem hæc duo necessariò sequuntur, puris generatio, & eius in aliquod spaciũ abscessio. Abscedit aliquando in capacitatem quæ proximè sunt, tum maximam, tum minimè momentaneam: q̃d sanè abscessionis genus optimũ est. Aliàs in nõ momentaneam quidem, non tamen maximam. Interim in maximã, non tamen

Phlegmones curatio.

Digestionem phlegmonis, esse illius curationem optandam.

Phlegmonis cõcoctionem duo necessariò sequuntur.

Abscessuum modi diversi.

non momentaneam. Ac quæ in ventriculum incidunt abscessionũ optima est, quæ in sinum eius internũ abit, in quem etiam plerunq; se aperiunt: mala verò, quæ sub peritonæum. Pari modo in iis quæ circa cerebrum existunt, bona est, quæ in priores ventriculos eius abscedũt: mala quæ sub involucra ipsius, & quæ etiam in posticum eius ventrẽ se recipit. Qui verò circa costas colliguntur abscessus, hi in capacitates erumpunt pectoris. At musculorum abscessus, sub cutem: viscerum autem, in arterias & venas, quas in se cõtinent: vel in membranam quæ ipsis pro cute est. Verùm si victæ à fluxione fuerint particulæ, in tantam intemperiem devenient, vnde tum earum pereat actio, tum ipsæ tempore corrumpãtur. Porrò desinẽt tum primũ dolere, cùm mutatrici qualitati fuerint assimilatæ. Nõ enim cùm mutata particulæ tẽperies iam est, dolent, sed dum mutantur. Siquidẽ dum alterascit, corrumpiturq; natura (quemadmodum dixit Hippocrates) dolores fiunt. Alteratur autem, corrumpiturq; natura cuiusque, cùm vel calfit, vel frigefit, vel humectatur, vel exiccatur, vel vnitas eius dissoluitur, in iis quidem intemperantiis, quæ inæquales sunt, ex calfaciendo, vel frigefaciendo, potissimum: quippe cùm efficacissimæ qualitates hæ sint: secundo loco, è siccando vel humectando. Ex esuriendo verò, vel sitiendo, deficiente hic humida, illic sicca substantia. Ex vulnerando, & rodendo, & tendendo, & premendo, & convellendo, vnitate soluta. Ergo si calor sanguinis in particula quæ phlegmone laborat, est mitis, tum qui in toto animalis est corpore, mediocriter tẽperatus, non facilè vnà cum afflicta particula calfit. Sin vel ille feruet vehementiùs, vel qui per totum spargitur animal biliosus est, illicò totus ad calorem vertitur. Multò verò magis, si vbi ambo concurrunt. Porrò calfit primũ, qui in arteriis est sanguis. Post hũc verò etiam qui in venis est. Quòd si in propinquo visceri, cui plurimus sit sanguis, obsessa phlegmone particula fuerit, iam celeriùs cum hoc, vniuersus qui in animali est sanguis ipsum calorẽ excipiet. In summa, quicquid facilè alterabile est, aut calidũ natura, id à quovis calfacienti primùm calfit. Non secus & ab eo quod frigefacit, quicquid facilè alteratu est, vel natura frigidum, id primùm refrigeratur. Ac promptus quidem, vt alteretur, spiritus est. Calidissima autem natura est, flaua bilis: frigidissimaq; pituita. Sanguis post flauam bilem maximè est calidus. Sicuti nigra bilis post pituitam, est frigida. Quinetiã alteratur flaua bilis leui momento, ex quovis in eam agente. Nigra ægrè alterascit. In summa, quicquid tenuium est partium, id promptè alteratur. Cõtrà, cui crassæ sunt partes, ægrè. Iam verò quæ perspiratu carent, celeriùs putrescunt, præsertim si calida sint & humida. Quare, pro varietate horum omnium quæ dicta sunt, necessum est multifariæ phlegmonum inæquales alterationes incidant: maximè quidem inflammato eo qui in phlegmone est sanguine: dein eo, qui in visceribus habetur, & corde: atq; huius maximè eo, qui in sinistro eius situ cõsistit. Etenim vbi totũ corpus incalescit prẹter naturam, sinus

Inflãmatæ partis dolor quando desinatur. Dolores fieri, dum alteratur, corrumpiturq; natura.

Qualitates efficacissimæ quæ existant.

Spiritum alterari facilè. Flaua bilis est calidissima. Pituita est frigidissima. Sanguis qualis. Atra bilis qualis. Tenuium partium omnia promptè alterari, crassarum cõtrà ægrè. Perspiratu carentia celeriter putrescere.

ille ad summum calorem pervenit, cùm tenuissimum ac maximè spiritosum sanguinẽ habeat, & moueatur perpetuò. Cæterùm in febribus id genus omnibus, calescit quidem sanguis aliquãdo vniuersus,* recipitq; calorem illum præter naturam, qui ex humorum putredine est ortus. Non tamen aut arteriarum, aut ipsarũ venarum tunicæ, aut aliud vllum circumiacentium corporum, suã prorsus mutauit temperiem, sed adhuc calfiẽs mutatur: quòd si id patiatur diutius, etiã aliquando vincetur, prorsusq; mutabitur. Terminus mutationis cuiusq; particulæ, est functionis illius læsio. Ad quem vsq; terminũ omnis alterationis latitudo, via est in id, quod præter naturam est. Ergo toto hoc tempore corpus incalescens, pro modo alterationis, ad portionẽ sentit dolorem. Quum verò omnes solidæ particulæ corporis excalfactæ ad absolutionẽ iam sunt, eiusmodi febrim Hecticam Græci nominãt, ceu non amplius in humoribus & spiritibus, sed in corporibus iis, qui habitus rationem habent, comprehensam. Hæc doloris est expers: putatq; qui ea febriũt, omnino se nõ febrire. Neq; enim eius calorem percipiunt, nimirum omnibus eorum partibus æquè percalfactis: quum neque etiam citra alterationem sit sensus, neque in iis quæ iam ad perfectionem sunt alterata, dolor. Porrò, quod alicubi Hippocrates ait, omnẽ morbum esse vlcus, id quidem nõ vsqueadeo alienũ videri debet. Vlcus nanq; vnitatis solutio est. Immodicus autẽ calor, segregando substantiæ continuitatem: summum verò frigus, stipando, exprimendo, & quassando, proximè accedunt vt vnitatem soluant: id quod certè immodici caloris & frigoris terminus cõmodè statui poterit. Cęterùm omnis immoderatus excessus, in habitudine consistit ad aliquid. Non enim pari ratione à calidis frigidisq; afficitur omne corpus. Vnde fit, vt aliqua animalium cõvenientes inter se succos habeant: aliqua nõ solùm nõ convenientes, sed etiã qui se mutuò corrumpant: velut homo, atq; vipera, quorũ vtriusq; saliua alteri perniciosa existit. Ita vtiq; & scorpium necaueris, si illi ieiunus inspuas. At non homo hominẽ, nec vipera viperam, nec aspis aspidem, morsũ interimit. Siquidem quod simile est, id cõgruum, amicũmq; est: quod contrarium est, inimicum & noxium. Augetur enim quidq;, ac nutritur similibus: perimitur & corrumpitur à dissimilib. Quo circa sanitatis tutela, per similia perficitur. Morborũ sublatio, per cõtraria. Hecticã itaq; febrem minimè sentit, qui ea laborat. Reliquarũ febriũ nulla est, quæ non à laborante sentiatur: sed aliæ magis, aliæ minus sunt graues. Sunt enim ex iis, & quę rigorem ingerant: quod symptoma fit ab inæquali intemperie. Iam verò accendi febrem, & citra phlegmonem, ex solis humoribus putrescentibus, licet: sicuti & aliud genus inæqualis intemperiei in toto corpore oriri, modò fuliginoso vapore detento, modò exercitationibus & plusculis laboribus calore adaucto, modò ab ira, modò à deustione quavis externa, sanguine incalescente. Quòd igitur intemperies ipsa non nunquã spirituosam duntaxat invadat partẽ, nonnunquã etiam ipsos humores, quòdq; omnibus huius-

Functionis læsionem esse terminum mutationis cuiusque particulæ.

Hecticam febrim occupare solidas corporis partes. Hecticam febrem esse doloris expertem. Sensum non esse absque alteratione. Morbum omnẽ esse vlcus. Vlcus est vnitatis solutio.

Excessum omnem immoderatum, consistere in habitudine ad aliquid.

Saliuam ieiuni hominis necare scorpionem. Similia omnia, sibi esse mutuò congrua & amica. Dissimilia, esse inimica & noxia in vicem. Sanitatis tutelam per similia perfici. Morbos per contraria tolli. Febres putridæ.

Febris ephemeræ generatio.

huiuſcemodi febribus, ſi diu perdurauerint, hectica ſupervematt febris, nemini obſcurum exiſtimo. Quemadmodū ergo ex devſtione accenditur febris, ita nonnulli ſæpe ex frigore refrigerati vehementer toto corpore ſunt: aliqui verò etiam perierūt. Sed quòd n omnes etiā doleant, ne id quidem latet. Dolēt etiam, maximéq; circa vnguium radices, & qui ex rigore ingenti vehemēter perfrigerati, celeriter ſeſe calfacere properarunt.

Refrigeratio vehemens.

Doloris cauſam eſſe inæqualem intemperantiam.

Quam quidem inæqualem intemperantiam, quū videat aperte quis eſſe cauſam doloris, non eſt quod de cæteris dubitet: nec ſi ſimul rigeāt & febricitēt ægrotantiū aliqui, ſentiántq; humorem pituitoſum, qui frigidus eſt, miſtum amaræ bili, quæ eſt cālida, moueri per ſenſibilia membra: vt in epialis febribus, in quibus ſimul ambas qualitates contrarias intra corpus æger ſentire videtur, cùm nimirum calidum ipſum & frigidum, per id genus febres, tenuiſsimis portiunculis aſpergantur, adeóq; miſceantur invicem, vt ne minimam quidem vnius ſumere poſſis particulam, in qua alterum *non ſit comprehenſum. In ipſa tamē acceſsionis invaſione, nōnulli & rigent & ſitiunt: atq; intus quidem, & in ipſis viſceribus, magnū incendiū: in externis autem partibus, frigus maximum ſentiūt.

Epialæ febres.

Lypiriæ febres.

Ac tales febres ſunt, quæ græcè lypiriæ vocantur, atq; ardentium febrium quoddam pernicioſiſsimū genus. Quinetiam ijs qui rigent, nec tamē febriūt, inęquale temperamentum adeſt. Rarum tamen eſt id ſymptoma, licet tum mulieribus, tum viris quibuſdam accidat, vbi aut deſes vita, aut cōtinua ciborum copia præceſsit.

Rigor abſq; febri, quibus accidat.

Veteres fuiſſe temperantiores.

Porrò antiquitus nemo, vt videtur, ita eſt affectus, cùm neque adeò ocioſi, nec in victus ſaturitate tunc viuerent. Vnde factum eſt vt ſcripſerint veteres medici, rigori febrem neceſſariò ſupervenire: tametſi ſæpenumero rigorem viderimus, quem nulla ſequuta ſit febris.

Rigorem ſæpe accidere citra febrim.

Epiala febris quæ dicatur.

Componitur autem ex hac intemperie, & ea quæ febrientium eſt, epialus. Appello ita febrē illam, cui ambo ſemper ſimul accidunt. Nam in qua rigor quidem pręcedit, febris ſequitur, velvti in tertianis & quartanis, hanc epialam non voco. Ita ex duplici inæquali intemperie epialus componitur, atq; etiam aliæ ferè omnes febres, pręter hecticas.

Febres ferè omnes præter hecticas, conſtare ex duplici inæquali intemperie

Tumores ſūt cum inæquali intemperie.

Pariter & qui particulæ alicuius cum tumore ſunt morbi, hi quoq; omnes cum temperamento inæquali cōſiſtunt: vt cancer, eryſipelas, carbunculus, herpes, œdema, phagedæna, gangręna: differunt tamen, pro ipſa fluxionis diuerſitate. Siquidem qualis fluxio fuerit, talem præter naturā tumorem gignet.

GALENI PERGAMENI de optima corporis conſtitutione, liber vnus.

Similariū partiū ſanitas quæ ſit.

Qvandoquidem temperamentū ex calido, frigido, humido & ſicco, definitum congruenti menſura, ſimilariū membrorū exiſtit ſanitas: noſtri autem ex omnibus his conſtructio, poſitione, magnitudine, figura, & partium numero cōſtituitur: concedendū iure eſt, corpus aliquod, licet ex plurimis optimè tēperatis particulis compoſitū ſit, ſecundum tamen ipſarū magnitudinem, aut numerū, aut figuram, aut mutuum inter ſe cōnexum, nōnihil poſſe vitiū contrahere.

Notio communis.

Saluberrimum corpus.

Porrò, vt à cōmuni notione exordiamur, ſaluberrimum corpus omnes vno ore laudant: necnō id quod Græci *εὐεκτικώτατον* vocāt, hoc eſt, optimo habitu pręditum: idq; ad vnam, eandémq; rem reſpicientes. Quippe omnium ipſius corporis particularū functiones eſſe robuſtas aiūt, nec à morbiferis cauſis facilè vinci poſſe. Cæterùm cùm ipſæ particulæ functiones ſecundùm naturam promptè obeunt, ſanitas eſt. Vbi verò id cum quodam etiā robore præſtant, bonus habitus dicitur.

Sanitas quando dicatur.

Habitus bonus quando dicatur.

Cōmune autem vtriſq; eſt, nō facilè morbis ſuccumbere. Quare bonus habitus, omnium illa ſaluberrima cōſtitutio exiſtit, quam vniuerſi percipiunt: cuius accidens & menſura eſt, in obeundis functionibus ſtrenuitas, atq; conſtantia. Qua ratione meritò bonus habitus appellatur.

Corpora noſtra conſtare ex quatuor elemētorū miſcella.

Inſtrumentorū ſingulis ineſſe particulam vnicam, cui tota actio tribuitur.

Conſtitutio optima quæ.

Meminiſſe autem oportet, noſtra corpora ex miſcella quatuor elementorum conſtare, variáſq; eſſe partium temperaturas: ad hæc, ſingulis organicis membris vnicam ineſſe particulam, cui tota actionis cauſa tribuitur: cuius gratia reliqua omnia creata ſunt, quæ totum cōplent inſtrumentū. Quibus præmiſsis, erit optima corporis conſtitutio ea, in qua ſimilares partes propriam temperiem poſsident, necnon cuiuſq; inſtrumentariarū compoſitio ex illis, ſecundùm ipſarum magnitudinē, numerum, figuram, mutuúmq; inter ſe connexum, certa quadam & exacta menſura conſtructa fuerit. Quocirca id tale corpus optimè ſuis fungetur actionibus, ac proinde aliorū omniū & firmiſsimū erit, & minimè prolabetur in morbos. Siquidem vniuerſis cauſis morbificis tam extrinſecis quàm intrinſecis facilè reluctabitur, quòd omnino ab vtriſq; extremis recedat, adeóq; optimis ſuccis abvndet, vt triſtitiā, iras, vigilias, curas, imbres, ſqualores, & peſtilentiam, alijs omnibus ferat multò faciliùs.

Vitioſis ſuccis redvndantia corpora, facilè à cauſis morbificis affici.

Sanitatis eſſe latitudinē amplam.

Nam quæ maximè vitioſis ſuccis redvndāt, facilè ab huiuſmodi cauſis tentātur, vtpote quæ per ſe iam morbis proxima ſint. Quoniā aūt ſanitas extendi in ſatis amplam latitudinem poteſt, non ſolùm in hoc commentario corpus illud abſolutiſsimū, quod rarò invenitur, & tanquā Polycleti regulæ exemplum eſt, debes effingere, ſed corū etiam meminiſſe, quibuscum quotidie verſamur, quæq; ab eo breue aliquid deficiunt, nō tamen adhuc inſignem admodum lapſum ſunt nacta. Quod igitur exquiſitè bona temperie præditū eſt, mediū ſanè locum obtinet inter molle & durum, & inter hirſutū & glabrum: pariter neq; amplis, neq; anguſtis eſt venis, nec pulſibus magnis aut paruis recedere à mediocritate videtur.

Temperatiſsimi corporis nota

Polycleti regula.

Durius moderate corpus adverſus externas cauſas firmius reddi: mollius, adverſus internas.

Quod verò vndecunq; exacta in inſtrumentariis particulis menſura conſtat, id tanquam Polycleti eſt regula. At ea corpora quæ iam calidiora ſunt, plus quàm par ſit, non tamen admodū multò, pariter etiam quæ frigidiora, humidiora, & ſicciora modicè, etſi partē vnam nō rectè efformatā habeant, corpori tamen ſymmetro nōnunq̄ pręſtare videntur. Quippe vbi id genus corpus moderato durius evaſerit, adverſus omnes externas

causas, firmius ac tutius redditur. Vbi verò mollius, adversus internas. Atque eadem ratione vbi densius fuerit, externis magis resistit. Vbi verò rarius, ab internis minus offenditur. Raritas siquidem corporis, quibus plus recrementi per difflationem educitur, salubrior existit: quibus verò minus, insalubrior. Nam ab omnibus externis causis faciliùs corpus rarum oblæditur.

Raritas corporũ quibus salubrior & insalubrior.

Corpus autem quod exquisitissima cõstat mensura, nec rarũ, nec densum dici potest, sed in medio prorsus consistit. Cui quidem vtrunque excedentiũ corporũ præstat secundũ aliquid. Quod enim densius est, magis ab exterioribus causis est tutum: quod verò rarius, ab interioribus. Vtrisque autem quod exactè resistat, planè non invenies. Sed mediocriter id resistit, qđ inter omnes excessus est medium, quódque omniũ etiam corporum saluberrimũ esse censemus. Quare id singulis excedentibus mediũ, secũdum aliquid est deterius: collectim verò omniũ optimũ, & maximè eligendum videtur. Quòd autem corpus ipsum, quod tum similaribus, tũ instrumentariis particulis optimè constitutum est, vel parvum, vel magnũ, vel mediocre necessariò esse nõ debeat, hinc discas licet, quòd magnũ quidem, ob humoris, vel materiæ multitudinem: parvũ autem, ob siccitatem, aut ob materiæ penuriã efficitur tale. Potest itaque aliquod corpus & pulcherrimum, & optimè temperatum effici, quantamcunque magnitudinẽ sortitum id fuerit. Augmentum enim fit, quovsque ossa confirmentur: confirmantur autem, in exigua magnitudine, ob materiæ defectum, vel ob siccitatẽ: ita vt simpliciter neque magnitudo, humiditatis indicium sit, neque parvitas siccitatis, nisi aut magnũ molle, aut parvum etiam sit durum. Quamobrem optimã cõstitutionẽ in his duobus meritò collocabimus, moderata scilicet consimiliũ particularũ temperie, necnõ exactissima instrumentaliũ mensura.

Densius corpus magis esse ab extrinsecis causis tutum.

Medium exquisitè corpus, excedentibus mediocritatem, secundũ aliquid esse deterius.

Magnum corpus, vnde sit tale.

Parvum corpus vnde fiat tale.

Magnitudinẽ nihil conferre ad optimam cõstitutionem corporis.

Augmentũ fit, quovsque ossa confirmentur.

Optima corporis constitutio in quibus consistat.

GALENI PERGAMENI de optimo corporis habitu, liber Vnus.

Habitus nomen de omni fixo & vix solubili pronunciare consueuimus: nihil adhuc magis laudãtes, vel improbantes. At cùm bonum habitũ aut malum dixerimus, iam tũc qualem nam habitũ dicamus, distinguimus. Quippe bonus simpliciter habitus, optimam corporis constitutionem sequitur: cum verò qui non simpliciter bonus sit, in quacunque corporis natura reperire licebit, aut simpliciter, aut ad aliquid relatum. Igitur quum sanitas latitudinem habeat, intensionem quidem ipsius medici bonum habitum vocant: lapsum verò nondum nomine proprio appellarunt, sed perinde ac genus ipsum, sanitatem nuncupauerũt. Itaque bonus habitus optima quædam sanitas est. Cæterùm habitus Athletarum, non est simpliciter bonus habitus, ac promide periculosus exsistit, si ad summum pervenerit, quemadmodum dixit Hippocrates. Nam bonus simpliciter habitus ad summum bonitatis perveniens, omniũ erit corporis affectuum tutissimus. Porrò tam bono simpliciter, quàm ipsorum Athletarum habitui, bona omniũ particularum temperies cõmunis est: vt etiam functionum robur, atque succorum bonitas. Interest autem, quòd in habitu simpliciter bono, sanguinis cõmoderano, ac totius solidarum partium molis, habeatur: in Athletico autem, horum ipsorum, potissimùmque carnosi generis, excellens sit copia, ratione cuius periculũ necessariò sequetur, si is in summo constiterit, ne aut extinguatur, & suffocetur calor innatus, ob plenitudinẽ illam exvberantem difflatione prohibita, aut aliquod ex præcipuis vasis rumpatur, quæ in pulmone, & in iecore, & in thorace sunt sita. Siquidem sanguis ipse, tum ob naturalis caliditatis copiam, tum ob actionis perpetuitatem, necnon ob incrementum assiduum quasi efferuescens, ipsorum vasorum tunicas, vt mustum dolia, disrumpit. Hæc igitur omnia, nec non repentinæ omnium functionum resolutiones (vt paucis docuit Hippocrates) necessariò immoderatas repletiones sequuntur.

Habitus de quibus dicatur.

Habitus simpliciter bonus.

Habitus nõn simpliciter bonus.

Sanitas latitudinem habet.

Habitus bonus est sanitatis intensio.

Athletarũ habitus periculosus.

Habitus simpliciter bonus, vel si ad summum pervenıat, omniũ affectuũ tutissimus.

Habitus simpliciter boni, et nõ simpliciter boni, convenientia, discrepantiáque.

Repletiones immoderatas quæ sequantur.

GALENI PERGAMENI de animæ morum & corporei temperamenti mutua consequutione, liber Vnus.

Quemadmodũ ex cibo & potu, nec non ex quotidianis exercitationibus, bonam corpori conciliamus temperiem, sic etiam ex hac, ad virtútem animæ comparandam, nonnihil emolumenti attulerimus: id quod certè in actionibus atque vniuersis affectibus, qui secundùm tres animæ species, ob temperamentorum diuersitatem maximè in puellis differunt, liquidò constat. Alij enim timidissimi sunt, alij audaces, alij inexplebiles, alij sobrij, alij verecundi, alij denique admodũ impudentes. Ex quo quidem in illis morũ discrimine, ratione concludere aliquis potetit, non eandem omnibus animæ naturam, siue substantiã, inesse. Nam si substantia animæ esset illis per omnia similis, easdem vtique actiones agerent: eisdémque, ob causas similes, afficerentur affectib. Quare hauddubiè pueri tantum inter se animorũ essentia differunt, quantũ propriis actionibus atque affectibus discrepant. Quod quidem cùm sic habeat, facultatibus quoque different. Porrò singulorum quæ fiunt, effectrix quædam causa est, quæ ad aliquid referri intelligitur, cuique nomen per se est inditum. In quadam autem à seipsa ad genitũ relatione, genitri facultas consistit. Quocirca tot facultatibus substantiam, quot etiam actionibus, esse prædítam dicimus. Siquidem quia aloë (exempli gratia) vires habet purgandi, os vẽtriculi roborandi, cruenta vulnera glutinandi, plena vlcera solidandi, & humidas palpebras exiccãdi, tot facultates, quot etiam opera, profitemur ipsam fortiri. In vniuersum autem, animæ species sunt tres: rationalis scilicet, irascibilis, & appetitoria. Quarum quidem illa prima (quam etiam in tellectricem vocamus) veritatis, scientiæ, disciplinarum, atque, vt summatim dicam, honestorum omniũ desideratrix est, secundum desiderij commune

Temperiẽ optimam vnde consciamus.

Temperiem probam cõferre ad virtutem animæ.

Puerilium morũ diuersitates.

Anima substantia non eadem omnibus inest.

Effectrix causa.

Substantiam esse tot facultatibus quot actionibus præditam.

Aloes facultates.

Animæ species tres.

Rationalis anima quanã appetat.

Irascibilis anima quarum rerum flagret libidine.

Appetitoria anima quanam expetat.

mune significatū. At irascibilis, quam etiam animosam appellant, libertatis, victoriæ, potentiæ, imperij, gloriæ, honorisq; flagrat libidine. Tertia verò illa, quæ à Platone per excellentiam appetitoria appellata est, veneris, esculentorū, potulentorúmq; voluptatibus perfrui desiderat. Hæc honestum expetere nequaquam potest: sicuti nec rationalis venerea, nec escas, nec potum: cum quibus etiam imperium, gloriam, dignitatésq; haud iniuria aspernabitur. Pariter q; que irascibilis animæ pars, quæ à rationali & appetitrice exoptantur, non appetet. Iam verò appetitoriam animæ partem in iecore, irascibilem in corde, rationalem in cerebro collocari, alibi à nobis est demonstratum. Ex quibus quidem rationalem esse immortalem, Plato sibi persuasisse videtur. Ego verò, sit immortalis, nec ne, quid illi obiiciam non habeo. Hoc autem mihi cum illo convenit, species animæ, quæ in corde & iecinore habitant, simul cum animali interire. At verò cùm vniuersa corpora ex duobus constent principiis, materia nempe, & temperie quatuor qualitatum primarū, quæ illi inest, & species necessariò dicenda est. anima autē ipsa, dum corporis dicitur esse species ab Aristotele, nō de ea specie, quæ instrumentariis hæret corporibus, sed potius de altero similarium & naturaliū membrorū principio dicatur, quādoquidem ab istis primò actiones proveniūt: certè substantia animæ, calidi, frigidi, humidi, & sicci, quodammodo temperamentū erit. Quòd autem animæ substantiam propriæ eius vires sequātur, ostensum fuerit, si eius etiam actiones ita se habere declarauerimus. Quamobrem, si ratiocinandi facultas animæ pars existat, interibit vtiq;, cùm & ipsa cerebri sit quædam temperies. Atq; in hunc modum omnium animæ specierum vires ipsam temperaturā sequentur: huiúsq; naturæ animæ substantia fuerit. Itaq; ipsius animæ intellectricis, non quælibet corporis species est capax. Cuius tamen dogmatis nullam firmam rationē adferre valeo, cùm animæ substantia, qualis nam sit, me prorsus lateat, si in incorporeis ipsam annumeremus. In corporibus quippe, tēperamenta inter se longissimè distātia, numeróq; permulta esse conspicor. *Incorporeæ verò substantiæ, quæ ipsa per se subsistere queat, neque corporis qualitas aut species sit, nullum discrimen invenio. Noui tamen illud exactè, sanguinis missione, & cicutæ potu corpus frigescere: sicvti & vehementi febri plus quàm par sit calfieri. Cur autem refrigeratum nimis, aut calore æstuans corpus, penitus ab anima relinquatur, lōga indagatione fatigatus nōdum reperi: quemadmodum neq; cur flaua bile in cerebrò copiosiore collecta, desipimus: atra verò, melancholia vexamur: neq; cur pituita, & omnino refrigerantia, lethargi causæ esse soleant: vnde & memoriç, & intelligentiæ iacturam facimus. Necnon cur stultitiam cicuta propinata cōciliet: omnē autē mœrorem & anxietatē discutiat epotum vinū, atq; etiam œnopia radix: Porrò vinum si largius sumatur, malo est: sin verò quis ipsum scitè bibat, concoquet, digeret, sanguinémq; augebit, & nutriet, cum hócq; animū mitiorē iuxtà & audacio

Appetitoria anima in iecore.
Irascibilis anima in corde.
Rationalis anima in cerebro.
Rationalem animam esse immortalem ait Plato.
Animā irascibilem & appetitoriam interire cum animali.
Corpora vniuersa constare ex materia & temperie.
Temperiem necessariò esse speciem, seu formam.
Anima substātiam quodammodo esse temperiē quatuor qualitatum.
Anima substantiam propria eius vires sequuntur.
Ratiocinandi vim interiturā cùm cerebri sit temperies.
Anima vires tēperiem sequi.
Intellectricis anima, non quālibet speciē corporis esse capacem.

Delirium fieri flaua bile collecta in cerebro.
Melancholia vnde.
Lethargum induci à refrigerantibus.
Cicuta stultitiam inducit.
Vinum mœrorē discutit.
Œnopia radix.
Vini facultas.

rem efficiet: interveniente scilicet media temperatura, quam producet ex mediis humoribus. Corporis itaq; temperamenta, nō modò animæ actiones variant, sed etiā ipsam à corpore interdum seiungere possunt: cùm extremè frigida, calidáve medicamēta, statim perimere assumentē cernamus. Quo in genere cōtinentur & ferarū venena. Quippe demorsos ab aspide illicò exanimari cernimus, perinde ac si cicutam biberēt: vtpote ipsius veneno etiam refrigerāte. Sed nec minus ab humido & sicco, quàm à frigido & calido, vires animæ permutantur: vt in assumendis medicamentis, atqueadeo in quotidiano victu, percipimus: id quod etiam demonstratur à Platone in Timæo, vbi humiditatem dementię, ariditatē intelligentiæ in anima causam esse arbitratur. Cæterùm si humiditas amentiam, siccitas sagacitatem parit, extrema siccitas extremā sagacitatem producet: admista verò humiditas tantū perfectæ sagacitati detrahet, quanta eius portio siccitati permista fuerit. Quare animantia omnia, summa intelligentia destituta quum sint, quantum humoris, tantum & amentiæ sortiuntur. Si igitur pars animç capax rationis, vnà cum corporis temperamēto mutatur, certè mortalem speciem animæ non solùm gerere morem corpori, sed corporis etiam esse temperiem censendū est. Temperies itaq; cordis irascibilis anima existit: iecinoris autem, appetitoria. Etenim anima ipsa, substantia quædam existens, facultatibus multis prædita est. Cùm autem substantia dicatur tum materia, tum species, tum ex vtroq; compositū: animam eam esse substantiam quæ species dicitur, Aristoteles pronunciauit, aliud quippiam à temperatura esse animam planè asseuerare non potens. Spiritum autem esse animam, quemadmodum & naturam, Stoici contendunt: sed humidiorem frigidioremq; naturalem: animalem contrà, aridiorem & *calidiorem. Quem quidem spiritū materiam propriam esse animæ constat. Materiæ autem species, temperamentū fuerit in cōmoderata aëreæ igneæq; substantiæ mistione consistens. Neque enim aërem solum, aut ignem, animam esse, dicere possumus: cùm nec summè frigidum animalis corpus, nec summè calidum effici vnquam appareat, neq; ab horum altervtro excellentiùs occupari deprehendatur. Porrò aër, suapte natura frigidum elementum est, sed per ignei elementi mistionem, mediocre, ac temperatū redditur. Qui igitur animā corporis esse speciem, hoc est, formam existimant, hi non siccitate, sed temperaturæ commoderatione ipsam perspicaciorem fieri, dicere contra Platonicos poterunt, neque ob id tamen asserere, siccitatem adversari mentis acumini: quum nimirum splendor siccus, secundùm Heraclitum, sit animus sapientissimus: quæ sententia videtur potior. Quippe sydera pellucida iuxtà & sicca, summa intelligentia esse prædita cernimus: quā si quis illis inesse inficietur, deorum excellentiam nō sentire, planéq; ignorare videbitur. Cùm autem alibi senilem ętatem prolabi ad siccitatem dixerimus, cur haud ita pauci ad extremā vsq; senectam viuentes desipiant, si quis interroget, respōdebimus,

Temperamēta corporis, animæ mores variare, illamq; explodere possunt.
Aspidis venenū refrigerare.
Dementiam inducit humiditas.
Intelligentiam parit ariditas.
Amentia tantū esse animantibus insitum, quantum humoris.
Anima mortalem speciem esse temperiē corporis.
Substātia quotupliciter dicatur.
Animā esse speciem, qua temperatura existit.
Stoicorū de anima opinio.
Spiritus animalis est propria materia animæ.
Materiæ speciē esse temperamentum.
Aerem esse naturaliter frigidum elementū.
Animā perspicaciorem reddi temperatura cō moderatione.
Heracliti sententia de animo.
Sydera esse prædita intelligentia summa.
Senes desipere frigiditatis ratione.

Frigiditatem adversari omnibus animæ actionibus. *Animam totã corporeã suspecatur Galenus.*

id non ob siccitatem, sed ob frigiditatem accidere: quæ omnibus animæ actionibus officit. Ex hoc igitur ingens mihi iam oboritur suspicio, vt totam animæ substantiam esse corporeã credam, quòd interdum non modò pereant ingenitæ animæ facultates, sed etiam aliæ contrariæ illis introducantur: vt dum cernere quæ non cernuntur, audire quæ non audiuntur, sese quis arbitratur. Quo pacto enim ex ea quæ ipsi cum corpore intercedit necessitudine, in naturã planè cõtrariam transire posset, nisi aut qualitas aliqua, aut forma, aut affectus, aut facultas corporis esset? Porrò ex vitioso corporis habitu languere animã,

Malum esse neminẽ vltro, Plato asserit.

ac neminẽ sponte esse malum, sed ob prauam habitudinẽ corporis, & rudem educationem: ac proinde nec debere turpia vituperari, professus quidem est Plato in Timæo.

Animæ vires sequi temperiẽ menstrui, Aristoteles ait. *Mores cognosci ex figura partium Aristoteles ait.*

Aristoteles autẽ, secundo de partib. animaliũ, ipsius animæ vires, materni sanguinis sequi temperiẽ existimat. Qui rursus, primo de historia animalium innuit, instrumẽtariarum partiũ figurationem, animæ moribus accõmodari: ac proinde ex illa recõditos hos cognosci.

Septentrionalium mores esse agrestissimos. *Asia, Asiaticorumq; mores, magnificè commendantur.*

Hippocrates etiã in libro de aquis, aëre, & regionibus, ait, eos qui plagam Septentrionalem incolunt, aut etiã mõtana loca, agrestissimis esse moribus præditos: Asiam autem regionibus cæteris longè clemenniorem existere, in eáq; omnia multò meliora & grandiora nasci: necnon mores hominũ tum mitiores, tum ad agendũ prõptiores esse, ob optimam Asiatici cœli temperiem: haberi tamen illic magis imbelles homines, quàm in Europa.

Mores sequi plerunq; naturam regionis. *Furibundos esse quibus cubiti arteria vehementer pulsat.*

In summa verò, species & mores hominũ ait plerunq; naturam regionis sequi: calido autẽ, frigido, humido, & sicco, vnam regionẽ differre ab alia. Alibi etiam tradit Hippocrates, quibus cubiti vena (veteres enim arterias etiam vocabant venas) vehementẽ ederet pulsationem, eos homines furentes existere: & meritò quidem.

Iracundiam caloris abvndantia excitat. *Stupidos frigiditas efficit.*

Nam præ nimia in corde abvndantia caloris, ita vehementer mouentur arteriæ: furentes autem atq; iracundos, caloris abvndantia efficit. Stupidos verò, graues, & pigros, temperaturæ frigiditas. Hippocrates itaq; voluit, non solùm irascibilis appetitoriæq; partis animæ, sed etiam cogitatricis vires & facultates, corporis temperaturę adhærere, atq; illam omnino sequi. Nec secus Plato, ex terræ diuersis habitationibus, ex vario spiritu, ex insolationibus, ac deniq; ex varietate nutrimentorũ, non solùm ipsorũ corporũ, sed animorum etiam profitetur nasci diuersitates: temperamento scilicet ipso (quod subintelligere oportet) interveniente.

Vino citra duodecimum annum pueros Plato interdixit. *Vinũ lenit acerbitatẽ senectæ.*

Quare pueris quidem citra duodecimũ annũ prorsus vino interdicit, secundo de legibus: idq; ne in furorem agantur. Provectis autẽ, vt ipso vtantur, permittit: quippe quod adversus acerbitatẽ senectæ remedio sit, animiq; mœrores discutiat, ac deniq; duriores mores emolliat.

Vinum senibus cur vtile. *Vinum adversatur crescentibus.* *Vino quibus interdixit Plato.*

Etenim iuuenilis ætas calida est, ac multo referta sanguine. Contrà senilis, & frigida, & sanguinis inops. Propterea senibus vini potus vtilis est: iis autem qui crescũt, adversatur q̃maximè. Iam verò neq; in exercitu permittebat Plato vt vinum gustarent milites, neq; in ciuitate ipsa serui: sicvti neq; principes, neque administrantes rempublicam, neq; iudices, neq; hi breuiter, qui de re aliqua essent consultaturi:

Vinũ imperat animæ facultatibus, velvti quidam tyrannus.

quòd nimirum velvti quidam tyrannus animæ facultatibus imperet. Sed neq; interdiu, nisi aut exercendi corporis, aut tollendi morbi gratia, permisit vnquã vini pononẽ: neq; item noctu, dum liberis nauanda esset opera. Pro virili autẽ esse enitendum singulis, vt alimento, studiis, & disciplinis simul & vitium fugerent, & virtutem ipsam capesserent, idem professus est. Cæterùm qui cunctos homines virtuti comparandæ idoneos, & qui nullum iustitiæ amantem esse arbitrantur (quod est nullũ naturalem finem statuere) vtriq; hominũ naturam ex dimidio tantũ cognouerunt. Neque enim omnes iustitiæ hostes, neq; omnes amatores nascũtur, ob corporis tẽperaturam vtriq; tales geniti. * Ac sanè qui talia astruũt, subinde petunt, quo videlicet iure quispiam debeat laudari, vituperari, odio haberi, aut amari, cùm bonus aut improbus nõ suopte ingenio, sed à temperatura sit factus, quam ab aliis causis quisq; accepisse deprehẽditur.

Inclinatio hominum ad commendanda honesta, et turpia vituperanda.

Quia (scilicet respondebimus nos) omnibus hoc nobis inest, vt amplectamur bona, ambiamus, amemus: malum abominemur, atq; procul arceamus, ignorãtes adhuc, genitúmne sit tale, an minus. Scorpios enim, phalangia, viperásq; necamus, cùm tamen à natura, non sua sponte, talia creata sint.

Deus non genitus, ab æterno, & non ex se, bonus existit.

Primũ etiam, maximúmq; Deum nõ genitum Plato asserens, bonũ tamen illum esse pronũciat, nósq; ipsum talem ab æternitate, nõ ex seipso bonũ effectum, natura duce colimus, & amamus. Prorsus enim nullo vnquam tempore genitus est, omnibus seculis increatus, sempiternúsq; existens. Meritò itaq; malos odimus, causam cur mali existant, necdum præmeditati. Bonos vicissim, siue natura, siue institutione & doctrina, siue honesto vitæ exercitio probitatẽ sint assecuti, recipimus, atque amore prosequimur.

Stoicos sugillat Galenus.

Quocirca Stoicos admiror, qui homines vniuersos ad virtutẽ adipiscendam habiles esse opinantur, sed ab aliis quibus cum viuunt, à recto itinere detorqueri.

Hominum genus non fuisse ab æterno, videtur innuere Galen.

Haud siquidẽ dicere poterunt, qui omniũ hominũ primi geniti sunt, à quibus nam deprauati fuerint, ante se nullum alium habentes. Videmus etiam pueros complures, iisdem parentibus ortos, ab eisdem præceptoribus educatos, iisdémq; alimentis vsos, natura tamen q̃longissimè inter se differre. Quos quidem quis per deos flagitia edocuit?

Puerorum paucos esse natura ad virtutẽ propensos.

Reperies enim paucos admodũ pueros natura ad virtutẽ propensos, sed à parentib. & pædagogis ad eam minis increpationibúsq; converti. Porrò illi extrema dementia tenentur, qui nos voluptate à virtute detorqueri aiunt.

Posidonij egregia sententia.

Quos quidem eruditissimus Posidonius refutans, ait in nobis ipsis intestina quædam vitiorum semina, & tanquam igniculos delitescere: nec tam nobis à vitiosis cauere, quàm vitiorum incrementũ restinguere & coërcere esse opus. Non enim (vt fert Stoicorum opinio) totũ extrinsecus ingruit in nostros animos vitium, sed plurimũ in seipsis vinosi homines causæ habẽt.

Cõsuetudo quãtum possit ad bonitatem morum, vel prauitatem.

Quod extrinsecus advenit, longè minus est. Proinde sanè consuetudine praua accedente, secundùm partem animæ ratione

carentem,

carentem, praui reddimur: falsis autem opinionibus, secundùm intellectricem partem imbuimur. Sicvti dum à bonis, syncerisq; viris instruimur, opiniones quidem veræ sunt, mores autẽ humani. At in cogitatrice animæ parte, intellectio, stultitiáq;, ratione maioris minorisq; evariantes, corporis temperaturas sequuntur. Ipsæ aũt temperaturæ, primam in vtero generationẽ & cibũ probos succos parantẽ, habẽt autorem: atq; hæ mutuò sese & adaugent, & fouent. Calida nanq;, exempli gratia, temperies, iracũdos facit: inde rursus iracundia ingenitũ calorẽ accendit, & igneum reddit. Contrà qui mediocri temperatura constant, mediocritérq; commoti animo, ad probos succos gignendos proficiunt.

Temperies quæ sequantur. *Temperies calida iracundos facit.* *Iracũdia igneũ reddit calorem insitum.*

GALENI PERGAMENI *de naturalibus facultatibus, liber primus.*

Vaudoquidem sentire & moueri secundùm electionẽ, propria animalium sunt: augeri verò, & nutriri, plantis etiam cõmunia: erunt vtiq; priora quidẽ, animæ, posteriora verò, naturæ ipsius opera: quare animalia ipsa, simul & ab anima & à natura gubernari dicimus, stirpes à sola natura. Quanquam his etiam animã vegetatricem aliquis tribuere haud immeritò poterit, distinguens illã à sensitrice, quæ animalibus inest. Porrò cùm corpus aliquod ab iis sub quibus antè fuit in nullo est immutatum, quiescere id dicimus. Quòd si in aliquo ab iis recessit, eatenus id moueri. Vbi igitur corpus ipsũ ab vna in alterã qualitatem mutatur, vt ab albo in nigrũ, aut à frigido in calidum, motũ ipsum alterationem vocamus: éstq; vnũ motus genus. Alterum genus in corporibus iis est, quæ situm mutant: cui generi latio nomen est. Atq; hi quidem duo motus simplices & primi sunt: auctio verò & diminutio, ex his compositi. Illa, cùm ex minori maius fit: hæc, cùm ex maiori minus: propria scilicet vtrobiq; seruata forma. Alij autem duo ab his motus sunt, generatio & corruptio: illa quidem ad substantiã productio, hæc illi cõtraria. Omnibus iis motibus cõmunis est prioris status immutatio: sicvti è diuerso quietibus, prioris status conseruatio. His præmissis, inquirendum iam nobis est, quot & quæ naturæ sint facultates: tum, quod opus edere singulæ earum sint natæ. Porrò opus appello, quod iam factũ atq; completũ per actionẽ est: vel vn sanguinẽ, carnẽ, neruũ. Actionẽ autẽ, ipsum actiuũ motũ. Causam verò, à qua hæc procedit, facultatem. Etenim vbi cibus fit sanguis, passiuus quidẽ cibi, actiuus verò ipsius venæ fit motus: quã actionem licebit tibi appellare naturæ opus, nõ tamẽ opus ipsum, actionem. At mihi quidem tam vena, quàm reliquarũ particularũ singulæ, ob certam quandam temperiem, quã ex quatuor sunt qualitatibus nactæ, hoc vel illo modo videntur agere. Quanquã Aristoteles, atq; ipsum Stoici secuti, calido & frigido omnem actionem tribuunt: siccum & humidũ pro patientibus iis subiciũt: cùm tamen satius fuisset omniũ particularium causas ad ipsas quatuor qualitates reducere. Nã tametsi in animalibus & stirpibus calidum & frigidum magis agere, siccum verò & humidũ pati videãtur, nõ ob id tamẽ sic res habet in omnibus. Cæterũ omnis potentia siue facultas, in relatione ad aliquid intelligitur. Primũ siquidem, actionis ipsius potentia est causa, dein etiam operis, ex accidenti quodam: quare si causa ad aliquid est, potentia quoq; in relatione dicetur ad aliquid, nimirum causa cùm sit. Cuius quidem agentis causæ substantiam quandiu ignoramus, facultatem eam, siue potentiam, appellamus: in venis quidem potentiam quandam sanguificã, in ventriculo concoctricem, in corde pulsatoriam dicentes. Incipiendum itaq; nobis ab ipsis operibus est, si certa ratione & via, quot & quæ facultates sint, inventuri sumus. Singula nanq; opera, ab aliqua procedunt actione. Hanc verò omnino aliqua præcedit causa. Ergo naturæ opera dum adhuc in vtero gestatur, ac fingitur animal, omnes corporis sunt particulæ: edito verò in lucem, cõmune in omnibus naturæ opus est, earũ ad magnitudinẽ perfectam perductio. Postea verò, etiam vt omnes perdurent, molitio. Actiones quæ tribus his operibus respondent, necessariò tres sunt, vna scilicet cuiq; generatio, auctio, & nutritio. Verùm generatio, simplex actio naturæ nõ est, sed ex alteratione & formatione cõposita. Siquidem alterari oportet, ef fingiq; materiã ipsam, vt ex ea gignatur animal. Auctio verò, solidarũ ac iam formatarũ animalis particularũ augmentum, ampliatióq; in longum, latum, & profundũ est. At nutritio, iisdem partibus appositio quædam est, sed sine ampliatione. Ergo primò omniũ agamus de ipsa generatione. Proiecto in vterum, aut etiam in terram semine, statis quibusdam temporibus, multæ cõflantur partes eius quæ gignitur substantiæ, humiditate, siccitate, calore, & frigore, cæterisq; omnibus, quæ hæc sequũtur, qualitatibus (hoc est tactilibus, atq; iis etiã quæ gustu, odoratu & visu diiudicantur) inter se differentes. Quocirca si primas & elementares alterationis facultates requiris, hæ sunt, humiditas, siccitas, caliditas, & frigiditas. Si verò eas quæ ex his inter se mistis nascuntur, tot sanè omni in animali erunt, quot fuerint in eo sensibilia elementa, hoc est, similares particulæ: quas nimirum in prima animalis generatione, natura creat, vsa generatrice, alteratricéq; potentia. Propriũ autẽ vniuscuiusq; visceris corpus, si ab eo venas, neruos, & arterias execueris, similare, simplexq;, atq; cõpositionis est expers. Cæterùm si qua organa ex geminis cõstant tunicis, sed simplicibus & dissimilibus, horum ipsæ tunicæ elementa sunt. Atq; in vtraq; tunica sua quædã alteratrix vis est, quæ ex menstruo sanguine eam particulam generauit. Itaq; alteratrices facultates in omni animalis genere tot membranm erunt, quot habet in se elementares particulas. Sed & actiones proprias cuiq; membrarim particulæ necesse est esse, quemadmodũ & vsus. At alteratrices naturæ facultates, quæ particulares sunt, omnes tunicarũ & ventriculi, & intestinorũ, & vteri substantiã, qualis est, effecerunt: cõpagem verò, formamq;, formatrix

Animaliũ propria. *Plantis commu nia cum animalibus.* *Animæ opera.* *Naturæ opera.* *Animalia gubernari ab anima & à natura.* *Stirpes dispensari à sola natura.* *Stirpibus inest anima vegetatrix.* *Alteratio.* *Latio.* *Auctio.* *Diminutio.* *Generatio.* *Corruptio.* *Opus quid dicatur.* *Actio quid.* *Causa quid.* *Partes omnes agere temperamenti ratione, quo præditæ sunt.*

Facultas omnis in relatione cõsistit ad aliquid. *Venis inest facultas sanguifica.* *Cordi inesse vim pulsatoriam.* *Partes corporis vniuersas esse naturæ opera.* *Actiones naturæ tres, generatio, auctio, nutritio.* *Generationem esse actionem compositam.* *Auctio quid sit.* *Nutritio quid.* *Generationis progressus.* *Facultates elemẽtares primæ, quæ.* *Facultates ex primis cõflatæ, quot.* *Elementa sensibilia sunt similares particulæ.* *Alteratrices facultates tot inesse singulis animalibus quot elemẽtares particulas.* *Formatrix facultas.*

quædam virtus effinxit, quę ars optima existẽs, tam cõsultò & artificiosè compingit singula, vt nõ possint aliter se habere meliùs. Sed neq; ipsa facultas auctrix, deest iis qui gestantur in vtero, sicuti nec vis nutrix. Sunt tamẽ eo tempore alteratricis & formatricis potentiæ, veluti ministræ quædam, nec sustinent ipsæ primas partes. Vbi verò perfectã magnitudinẽ animal est adeptũ, toto postquã editum est tempore, vsq; ad ætatis vigorem, auctrix virtus dominatur. Auxiliatrices & veluti ministræ eius sunt, alteratrix & nutrix. Auctricis autem facultatis est proprium, in omnem partem proferre solidas corporis partes, quas elemẽtares & similares, simplicésq; appellauimus: id quod solius naturæ proprium est munus. Nam quæ à nobis extensa sunt, sicvt vna dimensione id patiuntur, ita minuuntur reliquis. Quare iis quæ augentur, necessaria mutatio est: de qua iam nonnihil dicamus. Quum id quod in nutrimenti affluit specie, corporis eius quod nutritur, omni parti affigitur, actio quidẽ ipsa nutritio est: causa verò huius ipsa facultas.

Auctrix facultas quando vigeat, & quæ famulentur illi.

Auctricis facultatis proprium.

Augere secundum trinam dimensionem, solius naturæ est opus.

Augescentibus nutritionem esse pernecessariam.

Nutritio quando fiat.

Et alteratio quidẽ hic quoq; ipsius actionis genus est, nõ tamen qualis erat in generatione. Ibi nanq; quod os non erat, postea factum est os: in nutritione verò, ei quod iam factũ est, id quod affluit efficitur simile. Ita nõ immeritò alterationem illam nominamus generationẽ, hãc assimilationẽ. Ergo generatio, auctio, & nutritio, prima naturæ operum, ac veluti capita sunt: quare etiam effectrices horum facultates primæ principésq; tres fuerint. Desiderant tamen tum ipsarum inter se, tum aliorũ ministeriũ. Ac quæ quidem generatrix, auctrixq; desiderent, dictũ iam est. Quæ autẽ nutrix facultas requirat, nunc dicetur. Ergo cùm actio huius facultatis assimilatio sit, nec fieri possit, vt assimilentur mutẽtúrq; inter se vlla, nisi societatem aliquam, cognationémq; in qualitatibus habeant, idcirco primùm quidem nec quodq; animal quocunq; cibo nutriri potest: deinde nec quibus nutriri potest, iis vtiq; protinus. Atq; huius necessitatis causa pluribus alterationis nutrimenti instrumentis vtiq; animali est opus. Nam vt ex pane, aut lactuca, aut beta fiat sanguis, permulta sanè alteratio requiritur. Quæ quidem vna est causa, cur multa sint ad alterationem nutrimenti instituta organa. Altera causa est excrementorũ natura: quibus excipiẽdis & evacuandis, secundùm quoddam in corpore particularũ genus est destinatũ. Est & aliud tertium genus instrumentorũ, pro bonis succis vndiq; per totũ corpus deferendis, tributũ. Alia nanq; organa idoneũ cuiq; particulæ nutrimentũ alterando præparant, alia separant excrementa, alia transmittũt, alia suscipiũt, alia expellunt, alia salubrium succorum in omnem partem ferendorũ sunt viæ. Quæ omnia vnius nutritionis gratia, sunt à natura condita. Porrò nutritio ipsa, ad id q̃d nutritur, eius quod nutrit assimilatio est: quam necessariò præcedit semper agglutinatio: sicvti & hanc appositio. Postquã enim succus is qui omnẽ animalis particulam nutriturus est, à vasis éxcidit, in totam eam primum dispergitur: mox adiungitur: deinde agglutinatur, ac demũ assimilatur. Differre aũt

Assimilatio.

Nutricis facultatis opus esse assimilationẽ.

Assimilationi quæ requirantur.

Organa naturalia cur instituta plurima.

Instrumentorũ nutritionis inseruientium genera varia.

Nutritio quid.

Agglutinatio semper assimilationẽ præcedit.

Appositio præcedit agglutinationem.

appositionem ab agglutinatione, sicvti & agglutinationem ipsam ab assimilatione, hinc cõstat, quòd in hydrope quidem humoris fiat appositio, nõ tamen agglutinatio: in leuce autem, adhærentia quidem cernatur, at assimilatio non item. Porro nutrimentum dicitur propriè quod assimilatur & nutrit: nam q̃d agglutinatur, vel quod apponitur, id nõ propriè nutrimentũ est, sed æquivocè, vt velvti nutrimentũ: multóq; minus, quod in ventriculo cõtinetur. quanquã id etiam nutrimentũ vocamus, quod si probè concoquatur, aliquando fit nutriturũ. Cæterũ nullam esse assimilationem veram, sed apparentem tantùm, dicunt hi qui nec artificiosam naturam existimant, nec animalis habere prouidentiam, nec denique vllas proprias obtinere facultates, quibus scilicet alia trahat, alia teneat, alia demutet, alia expellat. Asclepiades porrò nõ solum negauit inesse renibus vim secernendi lotiũ à sanguine, verumetiam vrinam ipsam minimè quidem per meatus vreteras demitti in vesicã, sed per alias quasdam obscuras vias, ac nullo sensu perceptas, professus est, contrà quàm licet planè cognoscere, vel ex ipsa viuorũ anatomè. Sed nec admittit, æstate plus bilis iisdem medicamẽtis vacuari, hyeme pituitæ: neq; rursus plus bilis, in iuuene: in sene, plus pituitæ. Quippe medicamenta ipsa minimè familiares sibi succos attrahere, imò verò nihil prorsus ab vllo trahi, impudenter pronunciat. Opinio cuius q̃ sit absurditatis plena, indicat lapis magnes: ex quo quidem vidimus ferreos stylos quinq; continenter appensos, quorum primus partem lapidis tetigit, per illum scilicet diffusa in reliquos, ipsius lapidis vi. Hippocrates verò, qui naturæ mysteria nouit, hanc semper tum admiratur, tum prædicat. Huic facultates adesse affirmat: vnã, qua sibi cõveniens attrahat: alteram, qua alienũ à se repellat. Ipsam præterea tum nutrire animalia, tum augere. Iam morbos quoque finire, indicareq; iisdem facultatibus putat. Porrò non modò medicamẽta purgantia proprias sibi qualitates attrahunt, sed etiam quæ surculos, & telorũ cuspides, quæ præaltè nõnunquã in carne sunt infixæ, evellunt. Iam verò quæcunq;, vel serpentiũ venena, vel quæ telis sunt illita educunt, hæc quoq; eandem quam magnes lapis facultatem ostendunt. Cæterùm eorum quæ venena extrahunt, alia venenum viperę, alia pastinacæ marinæ alia alterius cuiuspiam eliciunt: liquidóq; videre licet super ipsis medicamentis venena iacentia. Est itaq; rebus quibusq; facultas quædã, quæ nimirum congruentem sibi qualitatem attrahit: id quod certè vel in tritico videre licet manifestissimè. Nam si fictilia vasa aquæ plena, in tritici aceruo recondas, id humorem in se per fictilia evocans, tum molem sibi, tum pondus adiicit: cùm videlicet triticũ ipsum trahendi ad se vicini humoris maiorẽ vim habeat, quàm vel vehemens calor Solis. Atq; ad hunc modũ renibus inest propria quædam vis lotiũ trahendi. Siquidẽ venæ cauę pars altera, sursum ad cor ascẽdit: reliqua super spinã incedit, per totam eam ad crura vsq; porrecta: cui renes à lateribus vtrinq; per venas quasdã emulgẽtes adhærẽt. Per quas

Nutrimentum propriè dictũ.

Nutrimentum æquivocè dictum.

Asclepiadis error.

Magnes.

Hippocrates cultor & admirator naturæ.

Purgãtibus medicamẽtis inesse vim proprias sibi qualitates trahendi.

Medicamenta educentia venena.

Attractricem vim congruentium inesse singulis rebus.

Triticum habere maximam vim trahendi sibi humorem vicinum.

Renibus inesse vim lotij trahendi.

quas quidem cùm etiam feratur sanguis, quod serosum eius, & tenue est, id per renes, ceu per colatoria quædam transibit (non quidem consecutione ad id quod vacuatur, qualiter Erasistratus existimauit, sed ob renum facultatem tractricē, alioqui nulli ex retenta vrina perirent) quod verò sanguineum & crassum, id coërcetur, ac per vniuersum corpus regeritur. Non est autem diuersa ratio, qua vrinæ per renes in vesicam feruntur, & qua sanguis in omnes animalis partes: neq; etiam qua flaua secernitur bilis.

Lotij expurgandi ratio.

GALENI PERGAMENI de naturalibus facultatibus, liber secundus.

QVòd necesse quidem sit fateri vim quandā in renibus esse, quæ huiusmodi qualitatē, qualis in vrina percipitur, ad se trahere sit habilis, superiori monstrauimus libro. Qua nimirum facultate cor etiam, vnicū ex iis quæ post iecur habentur, in dexterum proculdubio sinū, suum alimentū trahit, deinde per arterialem venam ad pulmonem transmittit. Reliquorū quippe nullum, nec Erasistrato quidem ipsi, nutriri ex corde placet, propter eas, quæ super vasis crescunt, membranas. Iam verò, qui pro tenuitate, aut crassitie humorum, latitudine autem, aut angustia meatuū, fieri aiunt ipsam humorū segregationem, hi nobis rationem reddant oportet, cur vrina, quam bile esse tenuiorē constat, in bilis vasa nō influat. At certè nullam aliam reddere poterūt, præter facultatem illam à natura vnicuiq; instrumēto statim ab initio tributam, sine qua durare animalia nō poterūt. Siquidē nec viuere, nec durare vlli animalium, vel breuissimo tēpore fas erit, si tot in se particulas, támq; dissidentes cùm habeat, nulla facultate vtatur, nec q̄ conueniens trahat, nec quæ alienū secernat, nec quæ id quod nutriat, alterabit. Quibus quidem facultatibus vtitur natura illa, quæ particulas effingit, eásq; sensim adauget, atq; omnino est per eas totas extensa: vt quæ sanè totas per totas, fingat, nutriat, atq; augeat, veteri semper ipsius materiæ forma mutata: quo vel maximè nomine differt natura ab statuaria, quæ foris quidē materiam ipsam adornat, intus autem illaboratam atq; neglectam relinquit. Phidias siquidē ex cera efficere ebur, aurúmve nō potuit, sed neq; ex auro ceram: quippe horum quódq; manens id quod à principio erat, foris tantū speciem artis adeptū, perfecta fit statua. At natura, nullius materiæ veterem formā seruat: alioqui sanguis omnino essent cunctæ animalis particulæ, is scilicet qui à matre cōcipiente confluit ad maris semen, instar ceræ cuiuspiam, atq; vnius & vniformis materiæ, artifici subiectæ. Nulla autem animalis particula ex ea ipsa materia fit ita rubea, humidáve, sicvti est ipse sanguis. Nam os, cartilago, arteria, vena, neruus, adeps, glandula, membrana, medulla, exanguia quidē sunt omnia, licet cōcreta ex sanguine, videlicet materiali principio. Semen verò cùm sit efficiēs animalis principium, trahendi sanguinis possidet facultatē, nō secus q̄ magnes ferrū. Quare primò quidem competentem sibi sanguinem attrahet, quem &

Pulmonem solū, inter omnia viscera, nutriri ex corde.

Facultates naturales esse necessarias ad vitam.

Naturā esse per totas corporis partes extensam.

Natura ab statuaria quò differat Phidias.

Sanguis est materiale principium, ex quo cōcrescunt nostri corporis partes. Semen est efficiens animalis principium.

facilè vincere, & celeriter assimilare, & sibi nutrimentum facere possit. Mox arbitror secūdò attrahet, & tertiò, quò scilicet sibi molem magnitudinémq; iustā ex nutritione adiciat. Vnde iā alteratrix inventa vis est. Tertia verò formatrix apparebit: cuius ope semen primū velvti cōcretum quiddam tenue, membranam illam sibi induit, quam Hippocrates sexta die cum fœtu, Musicæ cuidam mulieri ouorū tunicæ similem excidisse ait. Post hoc verò reliqua etiam quæcunq; ab eo, in libello de infantis natura, sunt scripta, fingit. Cæterùm cùm augeri illa post formationem cōveniat, id profectò assequētur, tum in omnē exteuta partem, tum verò nutrita. Cor igitur ab initio ita mihi paruum esse, vt nihil à milij semine, aut si mauis à faba distet, intellige. Augentur porrò ea tantū, quæ viuunt, quorum nimirum formæ perfectæ iam sunt. At eius quod fit, processus ille qui est ad formā, non vtiq; auctio, sed generatio nominatur. Siquidē augetur id quod est: gignitur quod nō est. In vniuersum autē deridenda Erasistrati est opinio, dicēns attractionē fieri successione continui ad id quod vacuatur. Quæ ratio, tantū succedere cōntinui necessariū facit, quantum effluit. Hoc verò iis qui cōmodo sunt corporis habitu, satis ad nutrinonem est: vtpote quibus ea quæ apponuntur, iis quæ effluunt, paria esse oportet. At in iis qui ad vlnmum sunt graciles, ac liberaliter refici postulant, nisi multò plus sit quod apponitur, quàm id quod vacuatur, pristinus restitui habitus nunquam poterit. Liquet igitur, quòd tanto plus sunt hi attracturi, quanto etiam pluribus egent. Trahitur itaq; nutrimentū, nō successione continui, ad id quod vacuatur, sed pinde ac à magnete lapide ferrum, qui scilicet talis qualitatis trahendæ vim habet. At verò distributionis principium expressio ventriculi præstat: reliquū autē eius progressum omnem, tum venæ ipsæ cōtractæ ac propellentes, tum singula quæ nutriūtur ad se trahentia. Quare improbè Erasistratus hallucinatur, dum horum omnium causam successionem illam ad id quod vacuatur, statuit: sicvti etiā vbi ex iecinoris scirrho gigni semper hydropem ait: id quod certè hominis planè est secordis. Siquidē ex diuturnis hæmorhoidibus, vel suppressis, vel immodica profusione, hominem ad extremā frigiditatē ducentibus, nō semel aut bis, sed sæpe iam aquam intercutem collectā vidi. Sicvti mulieribus quoq; tum menstruæ purgationis omnimoda cessatio, tum immodica vacuatio, sæpe hydropem accersiuerunt. Nonnullis verò earum, & qui muliebris vocatur fluxus, in hunc terminatus est morbū: vt interim qui ab ilius incipiunt, alióve quopiam opportunorum ad id membrorum, hydropas impræsentiarum prætercam. Est tamen ea prima generādi hydropis causa, quæ ex sanguificationis defectu procedit: simili genere, atq; ex ciborū cōcoctionis defectu diarrhœa. Atqui in tali hydropis genere, nec aliud viscus vllū, nec iecur vitio est affectū. Sed illud etiā, quod innuere videtur, præ se fert extremā absurditatē: nēpe fieri posse vt bilis cibis statim mista, forinsecus nobis adveniat, non gignatur in corpore. Mel siquidē, non eò q plu-

Formationis functio ratio.

Auctio quò fiat.

Cordis magnitudo in primo ortu.

Augeri tantùm quæ viuunt.

Generatio quid dicatur.

Nutrimentum trahi, non successione ad id quod vacuatur, sed perinde vt à magnete trahitur ferrū.

Distributio alimenti quo modo fiat.

Hydrops quibus ex occasionibus gigni possit.

Hydropis generandi prima causa, ex sanguificationis defectu.

Diarrhœa ex ciborū concoctionis defectu.

rimam in se bilem continet, sed quòd intra corpus est mutatum, in hanc alteratur & vertitur. Quippe amarum gustantibus esset, si bilem in se extra corpus contineret: omnibúsq; similiter hominibus æqualis ex eo gigneretur bilis cõpia.

Mel florentibus in bilem cõuertitur.
Mel senibus commodum.
Bilis generatio

Verùm id secus habet. Siquidem qui iam sunt in flore, potissimum si calidiore natura sint, ac vitam laboriosam trãsigãt, in iis totum mel vertitur in flauam bilem. Senibus verò admodum est accommodum, vtpote quibus non in bilem, sed in sanguinem cõuertatur. Gignitur autem in iecinore, atq; etiã in venis, ipsa bilis vnà cum sanguine. Est enim exactè iam demonstratum veteribus, dum in venis alimentũ ab innato calore alteratur, sanguinẽ quidem ex mediocri calore fieri: reliquos verò succos, ex eodẽ immodico.

Sanguis fit ex mediocri calorẽ.

Atq; huic sententiæ, quæ euidenter sensibus apparent, omnia consentiunt: quandò & ex cibis, hi qui natura sunt calidiore, magis sunt biliosi: qui frigidiore, magis pituitosi. Simili modo ex ætatibus, quæ calidiore natura sunt, has biliosiores esse cõstat: quæ frigidiore, pituitæ magis obnoxias. Iam vitę rationũ, & regionũ, & anni temporum, multóq; priores his, ipsarũ quoq; naturarum, quæ frigidiores sunt, eæ magis cernũtur pituitosæ: quæ calidiores, magis biliosæ.

Frigidi morbi à pituita oriuntur.
Calidi morbi à bile.

Præterea ex morbis quoq;, qui frigidi sunt, hi à pituita oriũtur: qui calidi, hi à bile ortum habent. Cùm enim ob certam illarum quatuor qualitatũ temperiem, particula quæq; certam habeat functionem, necesse omnino est, propter eius temperiei vitium, aut prorsus corrumpi functionem, aut impediri: ac proinde vel totũ, vel in parte ægrotare animal.

Morbi primi quatuor.

Ac primi quidem, maximéq; generales morbi sunt quatuor: qui calore, frigore, siccitate, humiditatéq; inter se dissident.

Concoctionem ventriculi vitiari maximè in febribus.
Actionem ex cõmoda oriri temperie.

Porrò in febribus, admodum viriatur ipsa cõcoctio ventriculi, ob calorem illum præter naturam, qui cùm substantia sua functionem lędat, meritò inter primos morbos annumeratur: quare actio ipsa necessariò ex commoda nascetur temperie. Neq; enim alia de causa potest intemperies primorum esse causa morborũ, nisi quòd cõmoda sit temperies corrupta. Cùm enim ab hac manent actiones, necesse est prima earum vitia, ex hac manare corrupta. Est autem cõmoda caloris temperies, ipsius actionis causa. Quare in omni actione, id quod melius est, cõmodo temperamento ferre acceptum cõuenit: quæ deteriora sunt, vitioso. Sanguinem itaq; à mediocri, bilem ab immodico calore nasci, putandum.

Ieiunantib. diu præter cõsuetudinẽ, quænam accidant.
Quæ coquũtur immodicè, primò salsiora postea amariora reddi.
Mel reddi ex lõga coctura amarum.

Vnde iis qui sani citra vitium sunt, vbi aliqua coacti occasione contra consuetudinẽ cibo abstinuerũt, os quidem amarum, lotium verò biliosum redditur, atq; etiam mordetur venter, quòd videlicet ea quę coquuntur immodicè, primũ quidem salsiora, postea verò amariora reddantur. Nam si mel ipsum, quod omnium dulcissimũ est, plurimum percoquere velis, id quoq; reddideris amarissimũ. Quod nanq; ad dulcedinem generandam caloris ei debebat accedere, id totum prorsus intra se obtinet. Quare si calidum cùm sit, calido adhuc iungatur, statim fit bilis, non sanguis. Postulat itaq; vt vertatur in sanguinem, naturam hominis frigidam, ętatémq; frigidam.

Mel biliosis naturis non esse ex vsu, conferre autem senibus.

Non ab re igitur censuit Hippocrates, mel biliosis naturis nõ esse ex vsu, inimicũ autẽ esse morbis, quos amara excitauit bilis. At senili naturæ, maximè cõueniens existere. In vniuersum autẽ, corporibus calidis, quacũq; ex occasione sint calida, mel atq; dulcia omnia, generandæ bili causam præbent: iis autẽ quæ cõtrarij sunt habitus, sanguini. Atqui non potest idem cibus aliis verti in bilem, aliis in sanguinem, nisi intra corpus eorũ generatio peragatur. Etenim si cibus quisque à se & in se hanc habens, nec in animalis corpore mutatus, bilem gigneret, vtiq; in omnibus eam corporibus pari modo generaret. Sunt igitur semper nobis causæ ipsæ inquirendę. Qui enim intemperamentorũ causas cognorit, is facilè ad naturam suam ea reducet.

Affectus primũ labefactãs functionẽ, est morbus.
Sãguis calidus & humidus.
Bilis calida & sicca.

Porrò affectus qui minimè ex accidenti, sed primùm & per se labefactat functionem, is verè morbus est. Iam verò Hippocrates temperatũ calorem, & qui modicè est humidus, sanguinis generandi causam affirmat: qua ratione sanguinem potestate calidum & humidũ esse ait, æquè vt flauam bilem calidam atq; siccam, quantumuis sit aspectu humida. Quippe dissidet quod secundùm apparentiam humidum est, ab eo quod viribus tale existit. Cùm enim vbi plurima in ventriculo flaua bilis cõtinetur, perpetua siti vrgeamur, signum est, potestate ipsam calidam esse, & siccam: æquè.

Pituita frigida & humida.

vt pituitã frigidam, humidámq;: cum qua etiam albicans ille succus, quem βλέννα, id est, mucum, appellat Prodicus, frigidus atque humidus est.

Atra bilis acrior & maligniòr quàm flaua.

Est & alius humor frigidus simul & siccus, qui & in autumno, & in ætate illa quæ succedit vigori, crescit, quam atram vocamus bilem, flaua multò acriorem, & maligniorem. Dysenteriam siquidem quæ ab atra incipit bile, mortiferã pronunciat Hippocrates. Non tamẽ quæ à flaua oritur, prorsus mortifera est, sed plerįq; ex ea seruãtur.

Lien receptaculum atræ bilis.
Liene imbecillo, quæ accidant.
Regij morbi à liene orti, nigriores.

Est autem atræ bilis receptaculum lien: qui vbi minus quàm iustũ sit, illam ad sese trahit, vtputa quando est malè affectus, neq; valenter trahit, vt sanguis impurior est, sic totũ corpus magis redditur decolor. Tum regij morbi, qui à liene ægrotante ortũ habẽt, nigriores sunt: itémq; vlcerum cicatrices nigræ. Cæterùm quibus corpus floret, iis lien, Hippocratis testimonio, minuitur. Quibus verò id viscus magnũ & tumẽs augescit, iis corpus minuit, et cacochymum reddit.

Musti & sanguinis cõparatio.

Quemadmodũ igitur in feruẽti musto duo prouenire excrementa cernimus, alterũ leuius, magisq; aëreum, quod nimirum florem vocamus: alterum grauius & magis terreum, quod appellamus fæcem: sic etiam in sanguine generando, excrementa gignũtur duo, quæ illis proportione respõdent: alterũ tenue, humidúmq;, & fluidũ, quod flaua dicitur bilis, & in vesicã fellis excipitur: alterum fæculentũ & terreũ, quem veteres atrum succum appellant, quémq; ad se lien ipse trahit.

Flauam bilem dum ad vltimũ perassatur, crassam, igneã, & vitellinam reddi.
Atra bilis perassata, qualis reddatur.

Cæterùm nõ eandem habent hi succi speciem, cùm respondent naturæ modo, quam vbi præter naturã se habent. Quippe quæ flaua dicitur bilis, dũ ad vltimũ perassatur, crassa, ignea, & vitellina redditur. Atra etiam bilis, perpessa idem, lõgè malignior quàm naturalis, euadit. Siquidẽ tum acris, in morẽ aceti, fit: tum

corpus

corpus rodit, necnon terram ipsam fermentat, vbi scilicet ascititia putredo nigro illi succo naturaliter se habenti accessit. Mihiq; videntur veterum medicorum plerique, id quod è tali succo naturaliter se habet, quódq; infrà deiicitur, & sæpe suprà fluitat, atrum vocare succum, non atram bilem: quod verò exvstione quapiã ac putrescentia, in acidã migrauit qualitatẽ, id atram nuncupare bilem: quod excrementũ iam præter naturã est, quum tumirũ ab vstione non naturalis caloris acrimoniã illam asciuerit, ac velvti cinis quidam sit redditum. Sic quodammodo & fæx vsta, à nõ vsta dissidet. Illa nanq; admodum calida est, adeò vt carnem vrat, liquet, atq; corrumpat. Altera quæ nondum est vsta, ad omnia vtuntur medici, ad quę terra figulari, aliisq; etiã quæ tum siccandi, tum refrigerandi facultatẽ habent. Sanè in atræ bilis sic vstæ speciem etiam vitellina. illa subinde vertitur, quoties ipsa quoq; igneo percocta est calore. Reliqua bilis genera, partim ex iam dictorũ mistura constant vniuersa, partim tanquam viæ quædam sunt ad harum tum generationem, tum inter se mutationem. Distaut inter se, quòd aliæ meracæ sunt, ac solæ: aliæ velvti sero quodam imbutæ. Verùm seri genera quæ in succis habentur, omnia sunt excrementa, purúmq; ab iis esse postulat animalis corpus. Ea verò quæ prædicta sunt, naturæ vsum aliquem conferunt. Purgatur autem ab iis sanguis tum per lienem, tum per eam quæ iecinori subest vesicã. Requirit enim sanguis in non paucis animalis particulis crassitudinem. Est etiam quando neq; in postremis flauum succum postulet, qui tamen igneus ad extremũ factus non sit. Porrò quod pituitam expurget, natura nullum instrumentum cõdidit, propterea quòd frigida & humida est, ac velvti ex dimidio coctum nutrimentum. Desiderat igitur talis succus non vtiq; vacuari, sed in corpore manens alterari. Excrementũ verò quod à cerebro destillat, fortasse nec pituitam quis rectè, sed mucum, & destillationem appellet. Ergo quemadmodum ex bilis generibus aliud vtile naturaléq; in animalibus est, aliud invtile & præter naturam: sic pituitæ quod dulce est, id salutare esse animanti & naturale putandũ. Quod acidum salsúmq; est, acidũ quidem, omnino crudũ esse: salsum verò, computruisse. Porrò omnimoda cruditas pituitę intelligenda est, quę in secunda concoctione incidit, quę in venis agitur: non aũt in ea quæ prima est, quæq; in ventriculo perficitur: quũ si hac destitueretur, ne succus quidẽ omnino esse posset.

Ater succus.

Atra bilis.

Fæx vsta vrit atq; corrumpit carnem.

Vitellinam bilẽ verti in speciem atra exvsta, vbi nimis percocta est.

Serò genera omnia, esse extrementa.

Bilis vtraq; à quib. instrumẽtis purgetur.

Pituitã expurgãs cur nullum instrumentum sit conditum.

Pituitam dulcẽ salutarem esse animanti: acidam esse crudam: cõputruisse salsam.

GALENI PERGAMENI
de naturalibus facultatibus, liber tertius.

NVtritionem quidem fieri, quum id quod nutrit, ei quod nutritur, assimilatur: esséq; in singulis animalis particulis facultatem quandam alteratricẽ, quam membratim assimilatricem & nutritoriã vocauimus: aliámq; præterea attractricem, quę materiam cõuenientis nutrimenti suppeditat, in proximo demonstratum est libro. Indicatũ præterea est, * & quòd ante assimilationem agglutinatio fit: hanc verò ab appositione præcedi, quæ finis est actionis quæ ab attractrice perficitur. Porrò ad nutritionem ipsam ampliori opus est tempore, quàm ad perficiendas aliarum facultatũ actiones: requiritúrq; vt appositus in particula succus, si illam sit nutriturus, minimè transferatur ad alias, sed in ea quiescat: quare necessaria etiam videtur naturæ ipsi facultas quædã retentrix, quæ id quod appositum est retineat. Talis autem vis, in maximis, maximéq; cauis instrumentis cõspicua admodum cernitur: in paruis nũc obscurior. At inter animalis partes maximè cauæ, amplissimæq; sunt, ventriculus, vterus, & quæ secundæ vocantur. Retinet autẽ venter cibum, quoad eum concoxit: nec minus fœtũ vterus, quoad hunc consummauit. Cæterùm longè amplius perficiendi fœtus tempus, quàm cibi concoquendi. Ac proinde retẽtrix vteri à nobis multò clariùs cognoscetur. Quippe nouem mensibus plerisque mulieribus perficitur in vtero fœtus, qui tota quidem ceruice conniuet: complectitur autem fœtum vndiq; vnà cum secundis. Estq; tum oris conniuentiæ, tum moræ fœtus in vtero finis, ipsa actionis vtilitas. Nam vbi id completum est, cuius gratia retentrice facultate est vsus vterus, vtiq; hanc inhibet, ac cessare facit, propultrice, quæ hactenus quieuerat, loco eius assumpta. Sanè erat sicvti quietis huius facultatis finis, ipse vsus: ita etiã actionis eiusdẽ, finis, similiter ipse vsus, vtpote quo excitante agat, nõ excitante quiescat. Succedẽtibus igitur rectè omnibus quę in vtero fiunt, expultrix quiescit omnino facultas: improsperè autem cedentibus, non amplius expectat vterus nouem mensiũ temporis moram: imò retentrix facultas statim desistit ab opere, & expultrici vt moueatur permittit: eteuim sibi mutuò succedũt. Iam verò prægnantes ipsæ primis diebus, potissimũq; eo ipso quo semen est conceptũ, moueri, atq; in seipsum concurrere vterum sentiunt: quòd si præter hæc, citra affectum aliquem, etiam conniueat os vteri, iam semen ipsum à mare, & se cepisse, & retinere arbitrantur: quo tẽpore adeò clauditur vterus, vsq; ad horam partus, vt ne specilli quidem mucronẽ admittat. At verò Hippocrates cõniuere os vteri, & in conceptionibus, & dum phlegmone affectũ est, profitetur. Cæterùm in conceptibus, seruato naturali habitu: in phlegmone, in durum mutato. Igitur absoluto, aut etiam mortuo fœtu, sub facultate expultrice os vteri aperitur: fundus aũt, atq; vniuersæ partes circũiacentes vtero, sese deorsum contrahunt, atq; fœtum propellunt: idq; tanto labore et conatu, vt interdum ipse vterus excidat, potissimum cùm eius ad spinã ligamenta sunt laxa. Porrò obstetrices ipsæ non iubent surgere parturientes, neq; in sella collocant, donec ad fœtus transitũ os vteri satis pateat: id quod ex assidua manuũ contrectatione sentiũt fieri paulatim. Opus autem ipsum quod à seipsis præstant parientes, non vteri est, sed musculorum qui sunt in abdomine, qui scilicet tum ad deiectionẽ, tum ad reddendam vrinam nobis etiã auxilio sunt: atq; ita quidem in vtero, duæ memoratæ facultates apparent. In-

Nutritio quãdo fiat.

Facultatum naturalium ordo.

Nutritioni quæ sint necessaria.

Retẽtrix facultas in quibus conspicua.

Partes maximè caua.

Vteri natura et operatio admiranda.

Expultricem et retentricem vteri sibi mutuò succedere.

Conceptionis ratio.

Vteri os cõniuere, & in cõceptionibus, & dũ phlegmone affligitur.

Vteri prouidentia.

Obstetricandi ratio.

ventre verò, ad hunc modum. Quum is pro sua natura se habet, ac constrictoria virtute vtitur, quamlibet exiguũ sit quod in se cõtinet, totũ id vndiq; complexus nullum vacuum relinquit locum. Quum imbecillus est, quacunq; parte complecti exactè assumpta non valet, ac proinde laxum quoddam spatiũ efficit, permittitq; ea quæ in se continent humida, ex alio in alium locum transire, ac fluctuationum sonitus edere.

Vẽtriculus quãdo non rectè cõcoquat.

Talis autẽ ventriculus, quũ imbecillus sit, haud quidem probè concoquet: sed in eo diutius videbitur quædam manere grauitas, tum cibi, tum potus, vt qui etiam tardiùs cõcoquat. Eius autem diutinæ ciborum moræ, non est causa angustia infimi orificij ventriculi, quũ videamus indies multa longè crassissima, quæ per imprudentiã vorantur, facilè excerni: sicvti & alia liquida retineri: vnde neq; etiam eiusdem in ventriculo moræ finis aut terminus erit ciborum in cremorem conversio (alioqui sorbitiones, & lac, & ptisanæ cremor, in omnibus illicò transirent) sed concoctio, quæ à conversione in cremorem res est diuersa, sicvti nutritio à sanguificatione.

Cõcoctio est nutrimenti in propriã eius quod nutritur, qualitatẽ, mutatio.

Est autẽ concoctio ipsa in ventriculo, nutrimenti in propriam eius quod nutritur qualitatem mutatio. Vbi igitur ad perfectionem concoxit cibos ventriculus, tum aperit inferius os, excidúntque per ipsum facilè cibi, etiam si lapides, ossa, acinos, aliáve quæ verti in cremorem non possint, plurima secum habeant. At interim dum coquit ventriculus, cibos totus (perinde vt vterus fœtum) ambit, & amplexatur, clauditúrq; ad vnguẽ infimum illius orificiũ, quod pyloron nominant.

Pyloros.

Itaq; neq; in vtero, neq; in ventre, neque in vesica vtravis, licet reperire locum aliquẽ vacuũ, scilicet instrumentorũ tunicis, ea quæ cõtinent, semper arctè amplectentibus, quandiu naturaliter se habet animal. Quare illis omnibus ingenitæ sunt aliquę facultates, quibus retinere quæ expediunt, expellere aliena, possint.

Vesica fellis trahit bilem.

Siquidem quòd bilem ad se trahat ea quæ iecinori subest vesica, suprà est monstratũ: quod aũt & in ventrẽ quotidie eiiciat, id quoq; evidenter cernitur. Atqui si tractricis operã statim expultricis actio exciperet, nec media semper inter eas intercederet vis retentrix, par semper in vesica bilis inveniretur modus: at nõ sic invenitur, sicuti nec vrinæ in altera, quæ lotio est addicta. Porrò vbi ventriculus circa imas partes multitudine ac acrimonia humoris afficitur, si firmæ sint quæ circa stomachum habentur partes, diarrhœæ citantur.

Diarrhœa quãdo excitentur. Vomitiones quando.

Quũ verò sic eius os infestatur, si cæteræ partes valentes sint, vomitiones sequuntur. Quippe ventriculus, non secus quàm partes reliquæ, vt convenientem sibi qualitatẽ expetit, sic prorsus alienã respuit. Quare si expetit, trahet vtiq;: sicuti et expellet, si etiam fastidiat aliquid. Ad hæc aũt, si trahit, necessariò etiam fruitur: id quod non licebit illi, nisi retineat. Sed ipsius fruitionis aliquis erit finis, nempe benignioris ciborum substantiæ suctus, & repositio intra venas. Post quem finem iam expultricis facultatis agendi succedet tempus. Nam vbi abvndè saturatus est venter, quicquid reliquũ nutrimẽti est, veluti onerosum aliquid reiicit, quanquã ex eo, quod cũ ventriculo habuit, commercio, ipsum quoq; consecutũ est salutare aliquid. Quippe vbi conveniũt duo corpora, quæ ad agendũ ac patiendũ sunt nata, si pares iis vires sint, ex æquo tũ agent, tum patiẽtur. Sin longè superet, vincátque alterum, magnum quiddam, in id quod patitur, efficiet: ipsum verò vel exiguum aliquid, vel omnino nihil patietur: quo nomine dissidet nutrimentũ à medicamento venenoso: hoc nanq; vim corporis vincit, illud ab hac vincitur.

Nutrimentum à deleterio medicamento quo modo differat.

Minimè igitur potest conveniẽs animali nutrimentum esse, quod ab iis quæ in animali sunt qualitatibus non vincitur. At vinci aliud nõ est, quàm alterari.

Vinci nõ esse aliud quam alterari.

Non tamen æqualiter omnes modo vincunt nutrimentũ particulæ. Siquidem alteratio quæ fit in ventre, maior est quàm quæ in ore pficitur: minor verò quàm, quę in iecinore & venis.

Alterationum vbi differẽtia.

Horum nanq; alteratio, nutrimentum in sanguinis substantiam mutat. Quæ in ore agitur, mutat quidem id in alteram speciem manifestè, non tamen ad perfectionem transformat.

Alteratio quæ fit in ore.

Cæterùm quàm magna sit ciborum in ore alteratio, hinc discas licet, quòd mansum triticũ crudos furunculos ocyssimè & mutat & coquit: quum tamen si aquæ admisceatur, nequeat tale quicquam præstare.

Triticum mansum crudos furunculos coquere.

Nec est quòd id mirere. Nam pituita quæ in ore habetur, & lichenum remedium est, & scorpios statim necat: preterea multas ex venenatis bestiis, partim protinus perimit, partim spatio: omnes certè insigniter lædit.

Pituitã oris necare scorpios.

Verùm quanto ij qui mansi sunt cibi, iis qui inhærescunt in vacuis dentium intervallis, magis sunt alterati, tanto etiã his magis ij qui devorati sunt. Siquidem incomparabilis est horum alterationis excessus, si & quæ in ventre est pituita, & bilis, & spiritus, & calor, & tota vẽtris substantia, æstimẽtur.

Alterationis quæ in ventriculo fit, descriptio.

Quòd si viscera quoq; illi adiacẽtia, tãquam magno lebeti plures ignis foci, pariter æstimata sint, à dextris quidem iecur, à sinistris lien, supernè cor, & transversum septum, & eleuatũ, & assiduè motum, ingentem quandam ciborum, qui in ventriculũ sunt devorati, alterationem fieri credideris. Quo autem pacto mutari facilè in sanguinem possent, nisi tali essent mutatione præparati? Monstratũ nanq; est, nihil in contrariam qualitatem totum simul migrare.

Vẽtriculo duas inesse tunicas vsq; ad os pertinentes.

Porrò venter duas habet tunicas, vsq; ad ipsum os pertinentes. Quarũ interior quidẽ, qualis in ipso est ventre, talis persistit, in directúmq; porrectas fibras sortitur, trahendi nimirũ gratia.

Fibræ rectæ, trahẽdi gratia.

Altera ad carnosiorẽ speciem in gula convertitur, habétq; transversas fibras, ad cõtrahendum vndiq;.

Fibræ transversæ ad contractionem.

Quippe singulorũ quæ mouẽtur instrumentorum corpora, pro fibrarum positura motus habent. Iam in singulis intestinis circulares in vtraq; tunica fibræ sunt, quòd contrahantur duntaxat, nec quicquam trahant.

Intestina non trahere, sed contrahi tantùm.

At venter alias fibrarum rectas habet, quibus scilicet trahat: alias transversas, quibus cõstringat. Verùm vbi transversæ fibræ tenduntur, latitudinẽ ventris minorem reddunt. Rectæ autem dum contrahuntur, necessariò longitudinem minuunt. At verò deglutientibus nobis, liquidò cernitur larynx sursum in tantum currens, quantũ gula deorsum trahitur: quũq; cõpleta iam deglutiendi functiõne laxauerit sese gula, luculẽter descẽdere

Larynx sursum tantum trahitur, quantum gula deorsum.

dere cerhit illa summitas asperæ arteriç. Siquidē interna * ventriculi tunica, quæ rectas habet fibras, quæq; tum gulā intrinsecus vestit, tum os ipsum, ea inquam super internis partibus ipsius laryngis extenditur. Itaque fieri nequit, quum ipsa à ventriculo deorsum trahitur, quin simul etiam secum detrahat laryngem. Sed quòd supernis partibus contractus, inferiuæ dilatentur, commune quidem id est, tum viuis, tum demortuis corporibus. Gula igitur, vt monstrauimus, trahitur: alioqui laryngem non traheret. Trahit autē per gulam ipse ventriculus cibos, quos etiā per eandem evomit. Atq; idcirco facilius est deglutire quàm vomere, quòd scilicet deglutiatur ambabus ventris tunicis operantibus, interna quidem trahente, externa se contrahente, ac trudente: vomatur autem altera tantùm, quæ foris est, ac trudit, agente, nec vlla in os trahente. Nō enim sicvti ventris appetentia degluriendos cibos præcedie, sic in vomitionibus appetit oris pars vlla, excitari affectus quippiā, sed sunt ambo ventris affectus inter se contrarij: quorum vtrique inseruit gulæ tunica externa, cui transversæ sunt fibræ. Etenim deglutino in iis qui immodicè appetunt, ocyssimè fit: ventre nempe cibos deorsum vellente, priùs quàm sint mansi, vt in Hiatulis, & Synodontibus accidit, quorum præ gulositate (vt Aristoteles inquit) venter aliquando in ore invenitur. At verò vtranq; gulæ tunicam prædictis fungi actionibus posse, hinc deprehendes: quòd si in vno animali externā quidem tunicam, cui transversæ adsunt fibræ, in alio autem internam, cui rectę, transversa incisione secueris, vtrunq; planè animal deglutire videbis. Ex quo manifestè patet, q; altera earū deglutire licet, cæterùm deterius quàm ambabus. Sed hoc interim perpendendū est, spiritu qui vnà cum cibis degluntur, gulā inter deglutiendū impleri, esseq; sitū huius obliquū. Indicauimus igitur quatuor in ventre virtutes sitas: nempe in degluttendo attractricē, in coquendo retentricem, in vomitione, & concoctorū ciborū in tenue intestinū descensu, expultricem: ipsam verò concoctionem quandam existere alterationem. Quas quidem facultates ministras esse nutritionis, similiter expositū est. Sed enim vt stercus humanum canibus existit suauissimū, ita iecinoris excrementorū, aliud lieni, aliud bilis vesicæ, aliud renibus est acceptum. Ergo vniuersa instrumenta geminas facultates obinnēt, & qua cōveniens trahunt, & qua alienū repellūt. Proinde si quod vel ex vnica tunica instrumētū cōstat, velvti ambæ vesicæ, vterus, & vena, vtrunq; fibrarū genus obtinet, rectarū & transversarū. Quin tertium quoq; fibrarū genus obliquarū est minus omnino, quàm duo prædicta genera, numerosum. Invenitur id in iis instrumēns, quæ ex duabus tunicis constant, in altera sola, rectis scilicet ipsis fibris immistum. In his autem quę ex singulari constituuntur tunica, vnà cum duobus aliis generibus. Sane hæ maximè opitulantur retentricis facultatis actioni. Postulat etiam in hoc opere particula quæq; super ea quę continet, stringi ac circum ea tendi: vtputa venter quidem, toto concoquendi cibi, vterus toto gestandi fœtus tempore. Venæ porrò tunica, ex multifariis fibris est condita. Externa arteriæ tunica, ex circularibus: interna ex rectis plurimis, paucis autem cum his obliquis, conflatur. Sola instrumentorum omnium ex duabus tunicis, atq; harum vtraq; ex transversis constante fibris, facta sunt intestina. At vēter & vtraq; vesica, & vteri, vbi vel multitudine eorū quæ continent degrauantur, vel qualitate mordentur, quod offendit abucere properant. Quorum vtrunq; aliquādo violenter incidit, quo casu provocatur abortus: fit autem is plerunq; ex naturę commodo, quod genus non abortus, sed partus nominatur. Atq; abortus quidem sequuntur vel medicamenta quæ ipsos provocāt, vel etiam tensionem vteri: partus autem, ipsius fœtus motiones vehementissimas. Cōmunis autē omnibus his affectibus ipsa est offensio. Cuius triplex est causa: aut moles nimia, aut pondus aliquod, aut morsus. Moles, vbi amplius distendi vterus nō tolerat. Pondus, quū supra vires eius sit, quod cōtinet. Morsus, vbi vel humores qui prius in mēbranis continebantur, his ruptis, in ipsum vterū sunt effusi: vel etiam totus partus corruptus & putris, ac in noxiam saniem dissolutus, vteri tunicā eius occasione irritat, atq; mordet. Ad hæc, excrementa singula, si morā in corpore diutius trahant, putrescunt: quare mordacia & acria, atq; his quæ ipsa continent, infesta redduntur. Minimè tamen id in ea vesica quæ iecinori subest, similiter se habet, vt quæ neruorū planè sit expers. Quāquam certè cùm hæc ipsa trahat liquidò, excernàtque, necesse est eam vel succi multitudine pressam, vel qualitate illius offensam, expulsionem desiderare. Iam nec illud difficile cōpertu est, & tractum & expulsionem diuersis in tēporibus per eundem eius meatum fieri. Vteri præterea stomachus, pari modo sicvt intrò seminis, ita foras partus via est. Verùm hic tractrix facultas, æquè atq; expultrix, non liquet vulgo. Quum igitur attractionem & expulsionem, per vnam eandémq; fieri viam cernamus, non debemus mirari, etiam si per venas in ventrem natura nonnūquam excremēta propulset, dū purgantia pharmaca propinamus: at multò minus, si per quas venas à ventre in iecur facta est digestio, rursus ex iecinore in ipsum trahi aliquod alimentum in longiori inedia potest. Venæ siquidem illæ, quæ medium spatium inter iecur & partes circa ventrem occupant, duplex ministerium præstant, nempe vt quum in his abundantia fuerit alimenti, per eas sursum feratur in iecur: quum autem vacua fuit, nutririq; aucnt, per easdem ipsas ex hepate rursus trahatur. Siquidem totum ex toto trahere, ac toti impartire, vnáq; omniū confluxio ac cōspiratio esse videtur. Quare multis eorum qui valentem exercitationem subitò ac prorsus intermiserunt, aut artuum aliquem præciderunt, sanguinem per intestina certis periodis simul plurimū cernimus evacuari, sicvti illac etiā alios humores à natura in morbis expelli. Ac trahit quidem id quod est valentius: vacuatur autē id quod est imbecillius. Porrò valētior, imbecilliórq; altera quàm altera particula est, vel absoluto sermone, naturáq;, et cōmuniter

Ventriculi internā tunicam os vestire.

Gulam esse ciborum ad ventriculum viā.

Deglutire cur facilius quàm vomere.

Gula externā tunicā inseruire vomitui, atq; deglutioni.

Venter quibus in ore invenia tur.

Gulā inter deglutiendum impleri spiritu.

Gula situs obliquus.

Ventriculi quatuor facultates naturales, quæ nutritioni inseruiunt.

Instrumētis singulis inesse attractricē & expultricem potentiam.

Fibræ obliquæ opitulantur retentrici potentiæ.

Venæ constitutio.

Arteriæ constitutio.

Intestina sola cōstant ex duabus tunicis, quarum singula ex trāsuersis fibris cōstantur.

Abortus.

Partus.

Vteri offensionis triplex causa.

Excremēta singula vbi morantur diutius in corpore, computrescere.

Vesica fellis, neruorum expers.

Vteri stomachus est via partus & seminis.

Venarum quæ inter ventriculum & hepar sunt, duplex ministerium.

Trahere totum ex toto.

Sanguis quibus evacuatur per intestina, certis quibusdam periodis.

omnibus:vel priuatim huic cuipiam talis efficitur. Et natura quidem, omnibúsque communiter animalibus, cor q̃ iecur, & iecur q̃ intestina & vẽter, item arteriæ q̃ venę, tum quod vtile est ad sese trahere, tum quod diuersum ab hoc est, à se repellere, magis valent. At priuatim in vnoquoque nostrûm alio tẽpore iecur valentiùs trahere potest, alio ventriculus. Quippe vbi in ventriculo copia alimenti est, ac iecur vehementer appetit, omnino id valentiùs trahit. Invicémque, iecinore referto & distento, ventre verò appetente, ac vacuo, valentior habendi vis in hunc transfertur.

Famis toleran-da causa.

Estque nõnunquã quo minus animal esuriat causa, nutrimẽti abvndãtia in iecinore. Nam vẽter, si melius, paratiúsque nutrimentum habet, externum non postulat. Sin aliquando postulat, neque eius copia datur, excremẽtis biliosis, pituitosis, atque serosis impletur: quæ vnque trahenti iecur illi remittit.

Ventriculũ per nutrimenti inopiam, impleri excremẽtis variis.

Siquidem vt particulæ altera ab altera nutrimentum trahũt, sic altera in alteram, quod supervacuum est, à se pellit. Estque hęc vocatarum fluxionum causa.

Fluxionum causa.

Fortiores partes semper ad imbecilliores excremẽta propellere.

Confluunt autem ac fugantur superflua à fortioribus semper ad imbecilliores particulas, donec ad omnium imbecillimas deventum sit: à quibus postea in alias transfluere nequeunt. Constat itaque non esse vnicum motus modũ, quo in corpore materię moueantur, quũ contrarias potentias, necessariò cõtrarij motus sequantur. Eóque venter, quod excrementorum in eo fluitat, per vomitionem expurgat: quod subsidet, alui deiectione: etsi in morbo Ileo, in quo trãsitus omnino est præclusus, ob ipsius intestini phlegmonem, stercus etiã vomatur.

Ileo morbo infestante stercus euomi.

Vnde mirũ non est, si à corporis superficie, insolito frigore subitò & stipata, & imbecilliori reddita, ad ipsa vsque intestina, & ventrẽ, aliquid translatum pervenit. Ac tales quidẽ motus celeriùs cessant. Qui autem ab internis partibus irritant, ij & vehementiores fiunt, & diuturniores. At verò quum particula quæque similiter ventri appetat, vtique & nutritur, & nutrimentum amplectitur ad eundem, quo venter, modum.

Venter cur circa cibos cõtrahatur.

Cæterùm venter ipse non idcirco circa cibos se contrahit, quò reliquis partibus eos reddat accommodos, sed quòd totũ eius corpus, & attrahẽdę proprię sibi qualitatis, & eadẽ fruẽdi, sicvt antè monstratum est, vim obtineat. Accidit verò interim, vt eos alteret. Humore quorum vbi impletus satiatúsque est, pro onere eos de cætero habet, & deiicit, ipse scilicet ad aliud opus, nempe vt agglutinet, conversus. At ab eo nutrimentũ descendẽs, quum per tota intestina tunc permeet, per vasa quæ ad ea pertinẽt, rapitur: plurimũ quidem in venas, exigua quædam portio in arterias. Quo tempore tunicis etiam intestinorum apponitur.

Tempora tria circa nutrimenti concoctionẽ, distributionémque.

Ac tibi omnem iam naturæ circa nutrimẽtum operam in tres temporũ vices cogitatione partitus, In prima quidẽ simul & manere id in ventriculo, & concoqui, intellige: tum ventri ipsi ad saturitatem apponi, aliquid verò eius etiam ad iecur ascendere. In secunda, transire ad intestina, iisque ipsis & iecinori ad saturitatem apponi: tum portiunculam eius exiguam in omnem corporis partem ferri. Porrò hoc tẽpore, quod in primo est appositũ, id ventriculo affigi intellige. In tertia verò temporis portione, ventriculum quidem iam nutriri, iis quæ affixerat planè assimilatis: affigi verò tam iecinori, q̃ intestinis, quæ iis fuerant apposita: prętereà in omnes corporis partes digestionẽ appositionémque fieri. Quòd si rursus animal nutrimentũ accipiat, quo tempore id vẽter coquit, eóque fruitur, quicquid vtile ex ipso est, tunicis suis apponens: eodem intestina quidem eum quem sibi affixerant succum, prorsus assimilabunt. Pari modo iecur. In toto verò corpore, partes nutrimenti quæ fuere appositæ, affingentur.

Ventrem, dũ esurit, per meseraicas venas sibi alimentum trahere.

Sin autem venter manere sine cibo cogatur, hoc tempore à venis quæ in lactibus ac iecinore sunt, nutrimentum trahet, non ex ipso iecinoris corpore. Siquidem qui in quaque particula iam contentus, agglutinatus, ac assimilatus est succus, hunc alteram particulã revellere non est credibile.

Succũ semel appositum alicui parti, nõ revelli ab altera.

Lien aliquãdo mittit in ventriculum melãcholicum succũ.

Iam verò lienem, quod in iecinore crassius est, ad se trahere, conficeréque, & ad vtilius mutare, à lienéque etiã aliquid trahi in vicinas partes, compertũ est. Sicvti & in ventriculũ alio tempore lienem excrementũ remittere: alio rursus ex ventre aliquid proprij illius nutrimenti ad se attrahere. Ergo, vt summatim dicam, quodque ex quoque trahere, ac in vnumquodque mittere, diuersis in tẽporibus potest: vt in arteriis, corde, thorace, & pulmone videre licet: quibus dilatatis vicissim, cõtractisque, necessum est à quibus aliquid priùs est attractum, in ea mox emitti.

Quodque exquoque trahere, & in quodque mittere.

Membranæ vasorũ cordis quorsum factæ.

Quare vasorum, quæ in corde sunt, osculis, membranas applicuit natura, quę retroferri materias prohiberent. Quanquã nõ possunt ita ad vnguem claudi illorum vasorum ora, vt ex eis nihil recurrat retrò, præcipuè in arteriam venosam.

Arteriis omnibus vim quandã inesse à corde, qua dilatãtur & contrahuntur.

Est autem singulis arteriis vis quædam à corde profecta, qua tum dilatãtur, tum contrahuntur. Cæterùm quæ arteriæ ad cutim finiuntur, externũ aẽrem, quum dilatantur, attrahunt. Quæ verò parte aliqua ad venas se aperiunt, quod tenuissimũ, maximéque halituosum in iis sanguinis est, ad se alliciũt. Sicvti à corde, quę illi vicinæ sunt.

Arterias quum dilatantur, aerem externũ attrahere.

Arterias ex venis attrahere subtiliorem portionem sanguinis.

Quippe in successione ad id quod vacuatur, q̃d leuissimũ & tenuissimũ est, prius ei quod vacuatur succedit, q̃ id quod grauius & crassius existit. Est autẽ omniũ quæ in corpore sunt, leuissimum, tenuissimúmque, spiritus. Secũdo loco halitus. Tertio gradu, qui planè absolutus, attenuatúsque est, sanguis.

Spiritum esse omnium tenuissimum quid.

Halitus est spiritum est tenuissimus.

Hæc igitur, arteriæ ex omni parte ad se trahunt. At ex intestinis & ventre, quæ adeò crassum grauéque in se nutrimẽtum habẽt, nihil, de quo ratio vlla sit habẽda, in se possunt trãsferre arteriæ, quũ prius impleantur leuioribus.

Tractionũ duo genera.

Sunt itaque duo tractionum genera: vnũ, quod successione ad id quod vacuatur contingit: alterũ, quod qualitatis fit convenientia. Aliter nanque aẽr in folles, aliter ferrum à magnete attrahitur: ac secundùm prius quidem genus, etiam eminus trahi aliquid potest: at secundùm posterius, cominus duntaxat.

Successio ad id quod vacuatur qui fiat.

Præterea successione ad id quod vacuatur, prius id trahitur quod leuius est: convenientia qualitatis, nõnunquam quod grauius.

Sãguinem subtilissimũ à dextro cordis sinu transfluere in sinistrum, per medium septũ.

Transfertur autẽ sanguis in arterias à venis ob reclusa ora, quę inter se habent, alterũ vas in alterũ. Necnõ ex dextro cordis specu in sinistrũ, quod tenuissimũ sanguinis

est,

est, etiam trahitur, id quod constat, cùm ob foramina illa interpositi septi, quæ à lato ore magis magisque in angustius procedunt: tum vel maximè, quòd cùm in dextro cordis sinu duo ora sint, vnum quo sanguis invehitur, alterum quo emittitur in pulmonē, longè maius est id quo infertur, quàm id quo emittitur. Neque est quòd dicat aliquis, absumptum esse sanguinis aliquid in ipsam substantię cordis nutricationē. Siquidem alia vena est, quæ in id variè fissa dispergitur, quæque nec ortū à corde habet, nec sanguinē ab eo accipit. Manifestū igitur est, aliquā portionē illius sanguinis, qui invehitur in dextrū ventriculum, in sinistrū sinū transmitti: cùm etiā duorum numero quæ in sinistro cordis ventriculo sunt vasorū, longè minus id sit, quod à pulmone in eum ducit spiritum, quàm arteria illa magna, quæ ex eo procedit, à qua reliquæ omnes, quę sunt in corpore, oriūtur: ceu non spiritū modò à pulmone accipiat, sed etiam ex dextro sinu, per iam dictas cōmunes vias, sanguinem.

Cor nutriri à vena quæ per eius superficiē dispergitur, nō ab ea quæ dextrum ventrem ingreditur.

Porrò carnes tum viscerum omniū, tum musculorū, ex sanguine exiguā alterationē consecuto, nutriuntur. Ossa verò quò nutriātur, numerosa quæ intercedat mutatione egent. Estque qualis carnibus sanguis, talis ossibus medulla. Nā quibus similis est substantia, iis mutari inter se fas est: quibus plurimū inter ipsa est discrimen, ea fieri similia citra omnes quæ in medio sunt mutationes, nō possunt. Tale quiddam & cartilagini est mucosum illud quod ei circunfunditur: necnon ligamentis, membranis, & neruis, lentus humor qui in mediis eorum spaciis inspersus cernitur.

Carnē vniuersam nutriri ex sanguine.

Medullam esse nutrimentum ossibus.

Cartilaginem nutriri ex mucoso quodam humore.

Iam verò quòd ocyssimè aliquid digeratur per corpus (vt in plurimis eorum qui biberunt immodicè, atque id quod biberunt, intra breue tempus totū plus minus emingūt, videre licet) qualitatis convenientis, humoris tenuitate, vasorū laxitate, atque adeò trahentis facultatis robore id accidit. Ita nihil miri est, vinū aqua, propter qualitatis cōvenientiam, citius excipi à venis. Ipsorum verò vinorum, quod album est, & purum, tenuitatis gratia, promptè in corpus digeri. Sicuti è contrario nigrum & turbidum, crassitudinis vitio, per viam hærere, & tardari.

Distributio humoris velox per corpus, vnde accidat.

Vinum aqua citiùs excipi à venis.

Vinum album & purū promptè in corpus digeri, nigrum contrà.

GALENI PERGAMENI, *de naturalium facultatum substantia, liber vnus.*

QVòd quidem in nobis anima sit, nemo est qui nesciat: vtpote cùm norit, earū omnium functionū, quas corpore indies obimus, aliquam oportere esse causam. Quippe nihil fieri sine causa potest. At quænam ea sit causa, vnde hæ functiones prodeant, non æquè est compertum. Varij enim vario modo opinātur. Ego autem, licet non sim is, qui velim mihi persuadere, me eorū certam habere notitiam, quorum certā demonstrationem nō habeā, de iis tamen impræsentiarum nonnihil disserā, inde nobis exordio sumpto, quid ego hæc firmiter me scire profiteor. Omnia nimirū corpora, quæ hic penes nos gignuntur, ex quatuor elementorum per totum mistorum temperatura suum habere ortum. Quorum elemētorum ipsæ corporeæ substantiæ, an per se invicem permeent, vel solæ potius qualitates, vt id scire non duco esse operæprecium, sic nec pronunciare velim. Probabilius tamē mihi videtur, quòd temperamētum id per qualitates fiat. Anima verò ipsa, an immortalis sit, quæ corporis immista substantiis animantia gubernet, me nequaquam hoc certò scire affirmauerim: sicuti neque illud, an vllam ea peculiarem, & per se, substantiam possideat. Sed hoc mihi planè constat, quòd quantumlibet anima in hæc commigret corpora: ipsorū tamē naturis ex elementorū temperie constantibus, obnoxia est.

Nihil fieri sine causa posse.

Corpora vniuersa constare ex mistura quatuor elementorum.

Temperamentum fieri per qualitates, probabilius videtur Galeno.

Animā esse immortalem, Galenus ambigit.

Animam cōsentire naturis corporum.

Oportet autem corpus ipsum, quod animam suscepturum est, paratum idoneúmque esse. Nam si magnam subierit illius temperamēti alterationem, cogitur inde anima exire: velvti etiā cùm omnino respiratio intercipitur. At dū corpus ipsum naturalem seruat suā constitutionem, nunquam fieri posse crediderim, vt ab illo anima secernatur. Et hac de causa, scire quænam sit animæ substantia, nec est ad morborum curationes necessarium, neque etiam ad ipsam philosophiam.

Animam non posse secerni à corpore, quandiu illud naturalem constitutionē seruarit.

Porrò stirpes, internum aliquod motus initium, & aliquem præterea rerum sibi congruentium sensum habent, præditæ nimirum facultatibus illis quatuor, attractrice nēpe, retentrice, alteratrice, & expultrice, quas naturales dicimus. Sensu autem & motu, qui ab interno & proprio impetu fit, animalia ipsis plantis præstant. Est enim stirpibus ea tantū cognitio tradita, quæ ex voluptate quadā, vel tristitia, aut alia quapiam istis simili affectione, aut saltē istis ex proportione respōdente, nascitur: cùm nulla alia causa esse possit, cur ea quæ sibi competāt, & attrahant, & conficiant, præter voluptatem, & fruitionem, quæ ab illis gignitur. Nam alterius cuiuspiā cognitionis quæ ad sensus spectet, nequit esse particeps anima naturalis, vtpote quæ visibiles qualitates, vel audibiles, vel gustatiles, vel olfactiles, vel tactiles nequaquā possit apprehendere: sed illas tantū, quæ his quæ alere possunt, vel secus, insunt. Cæterū cùm stirpes trahāt, retineāt, alterent, atque à se expellāt, rectè mihi videtur Plato eas & sensu congruentiū incōgruentiúmque præditas, & animalia etiam esse, dixisse.

Stirpes habere congruentium sensum, præditásque esse quatuor facultatibus naturalibus.

Animalia præstare plātis sensu & voluntario motu.

Anima naturalis quas qualitates apprehendere nequeat.

Stirpes animalia appellant Plato.

GALENI PERGAMENI *an sanguis in arteriis natura contineatur, liber vnus.*

CVm secta quacunque arteria, sanguis inde effluere videat, duorū alterū necesse est: aut illum in ipsis arteriis cōtineri, aut aliunde in eas trāsfundi. Sed aliunde trāsfunditur, iā sanè cuilibet cōstat, eas solum spiritū (cùm secundùm naturam haberent) cōtinuisse. Quòd si ita res esset, profectò esset opus, vt illato vulnere, ante sanguinē, exeuntē spiritū videremus: at nō videmus, igitur neque priùs solus ille continebatur. Itaque arteriæ nunquā visæ sunt solū spiritū cōtinere. Etenim secto abdomine vnà cum peritonęo, in hœdis qui nuper lactarūt, manifestè videre licet mesenterij arterias refertas lacte. Enim-

Arteriæ nunquā solum spiritū continent.

vero quæ in humanam veniunt cognitionem, omnia tum sensu, tum ratione deprehenduntur. Vnde quemadmodũ ex sensibilibus multa sunt, quæ plurimis de causis sensus effugiunt, ita etiã & rationem. Dubitant autem Erasistrati sectatores, quomodo, si sanguine repletæ sint ipsæ arteriæ, possit spiritus à corde in vniuersum corpus deferri.

Spiritum non mitti in corpus a corde, sed vndiq; attrahi à corpore.

Ad quos dicemus, non mitti spiritum, sed attrahi: nec ex solo corde, sed vndiq;. Demõstratũ quippe à nobis est, in libro de vsu respirationis, aut nihil penitus, aut admodũ parũ substãtię spiritus, in cor trãssumi. Vniuersus siquidẽ expirari potest, vt diligentioribus tum philosophis, tum medicis visum est:

Spiritus nõ substantiam, sed qualitatem ex vsu esse cordis, cum refrigerari appetat. Refrigeratio est finis respirationis.

qui nõ eius substantiam, sed qualitatem potius cordi esse ex vsu autumant, vtpote quod refrigerari appetat: atque hunc esse respirationis finẽ. At verò arteriæ ipsæ non eò dilatantur, quia implentur, sed ideo potius implentur, quia dilatantur.

Arteria non eò dilatãtur quia implentur, sed implẽtur quia dilatantur.

Cùm enim in suis tunicis vires quasdam habeant, quibus se dilatant, ex vnaquaq; sui parte, per extrema foramina, quicquid illis continẽs est, vnde possunt, attrahunt. Poteris faciliùs intelligere exemplis, quæ sit differentia, quòd aliquid repletum dilatetur, vel quòd dilatatum repleatur. Vtres quippe sacciq;, dum implentur, dilatantur: fabrorum verò folles, dum dilatantur, implentur. At facultatis illius quæ arterias dilatat, cor velut fontẽ esse, alibi à nobis est dictum. Et est hoc sanè magis naturæ congruens, vt sic opinemur, quàm vt spiritum per eas, velut per inanima quædã corpora, ferri arbitremur.

Viuens quo differat à non viuente.

Differt siquidem viuẽs, à non viuente, non tam substantię cõplexu, quàm quòd sit facultatis particeps. Quòd autem à corde ipso tunicis arteriarum facultas quędam qua dilatentur, non autem materia per illarum cauitatem, mittatur, ex hoc cognosces manifestissimè, quòd si aliquam conspicuã arteriã cute nudaueris, illiq; per longitudinem sectę, fistulã aliquam imposueris, ita vt totum vulnus obstruatur, videbis illã pulsantem. Vbi verò circũducto laqueo, ipsius arteriæ tunicã circa calamũ astrinxeris accuratè, non amplius vltra laqueũ (quantumlibet tam sanguinis quàm spiritus delatio per cauitatem fistulæ fieri possit) pulsantem videbis.

Arteria omnes partes mouentur simul.

Porrò mouetur arteria vniuersa vno eodémq; tempore, nec altera eius pars priùs, altera verò posteriùs, sed quemadmodum simulac mouere pedis digitũ proposuerimus, quamvis nulla in ea parte ratiocinandi vis sita sit, confestim tamen facultate illi, in temporis momento distributa, mouemus, ita etiam idipsum fit in corde & arteriis.

Motus celeritas facultatibus attestatur, materiis adversatur.

Motus enim celeritas, vt facultatibus attestatur, ita materiis potius adversatur.

GALENI PERGAMENI
de motu musculorum, liber I.

Musculi sunt instrumẽta voluntarij motus. Musculos numerari non posse.

INstrumenta motus voluntarij musculi sunt, quorũ adeò magna multitudo est, vt ne numerari quidẽ facilè possint. Nam & natura ita quidem coalescunt inter sese, vt videantur vnus esse. Et cùm vnus aliquis in multos tẽdones desinat, non vnus amplius solus esse videtur, sed quot tendones. Idcirco, & quia multiplici sunt figura, & in dissimiles inseruntur partes, modum motus difficulter comprehensibilem habent. Cæterùm omnis musculus tendóve transversim atque insigniter sectus, aut phlegmone, aut scirrho, aut putrefactione, aut cõtusione, aut duritie cicatricis affectus, nocet quidẽ omnino quibusdã motibus particulæ in quam inseritur.

Tendonis natura media inter ligamentum et neruum.

Tendonũ porrò natura, mista mediáq; est, inter ligamentũ & neruum. Etenim ligamentum ipsum, corpus neruosum est, ex osse omnino ortum habens, insertum autem in os, aut in musculum.

Ligamentum quid.

Neruus. νεῦρον.

Spinalis medulla.

Neruus autem & νεῦρον ex cerebro aut spinali medulla oriuntur: quorum substantia est velut duriusculum factum cerebrũ, qualem esse spinalem medullam constat. Sed ipsius etiam cerebri pars posterior, durior est anteriori: & quicunque neruorum molliores sunt, hi nihil à spinali medulla tibi videbuntur differre. At aliorũ ossium medulla, humida & fluxilis est, pinguedini q; persimilis: quare ex ea oriri nullum neruũ videbis: neque est ipsi involucrum vllum, nec arteria, aut venæ complexus, nec vlla prorsus cõmunicatio cum musculis.

Medulla ossiũ.

Nerui omnes aut à cerebro, aut à spinali medulla oriuntur.

Porrò à cerebro aut spinali medulla musculi omnes necesse est vt neruum accipiant, qui visu quidem paruus, sed virtute magnus existit. Cognosces autem id ex passionibus.

Nerui affectum musculi actionẽ vitiare, aut corrumpere ve.

Nam incisus, oppressus, contusus, laqueo interceptus, scirrhis affectus, & putrefactus, aufert musculo omnem motum & sensum. Quin & neruo inflammato, non pauci spasmo correpti sunt, & mẽte alienati: quorum quidam sic affecti, cùm sapientiorem medicum nacti essent, qui neruum illis abscinderet, statim spasmo, & mentis alienatione sunt liberati: sed postea musculum, in quem neruus insertus erat, insensilem atque invtilem ad motum habuerunt: tanta vis neruis à superno principio affluit.

Neruis influere vim à superno principio.

Non enim ex seipsis eam, neque connatam habent. Id autem hinc facilè cognoscere poteris. Nam si aliquem neruũ, aut ipsam spinalem medullam incideris, quantum superius est incisione, continuum cerebro, id quidem adhuc conseruabit principij vires.

Neruo aut spinali medulla trãsuersim incisis, quæ infra sectionem sunt partes destitui motu simul & sensu.

Omne autem quod inferiùs est, neque sensum neq; motum vlli præbere poterit. Nerui itaq;, riuorum instar, à cerebro, ceu à quodam fonte, deducunt musculis suas facultates.

Neruos à cerebro deferre musculis suas facultates.

Quos quum primum attigerint, scinduntur multipliciter in aliam subinde atq; aliam sectionem: tandémq; in tenues toti & membraneas fibras soluti, totum sic musculi corpus texunt.

Ligamenta gignũt membranas circa musculos.

Ligamenta verò, per quæ ossibus musculi colligãtur, coalescũntq;, membranas circa ipsos gignunt, & quasdam intrò propagines in ipsam carnem musculorum demittunt: quam velut quendam locum intellige multis riuis irriguũ,

Musculorũ caro qualis.

vno quidem prædicto neruo, duobus verò aliis, altero sanguinis calidi & tenuis & vaporosi, altero frigidioris atq; crassioris. Vocatur autem ipsorũ alter, arteria: alter vena.

Arteria.

Vena.

Musculus velut quadam planta.

Isti igitur principium à corde & hepate habentes, corpus musculorum irrigant. Quorũ gratia fit ipse musculus, velut quædam planta.

Musculus, animale instrumẽtum, & naturale.

At propter sensum & voluntarium motum, quibus animal à nõ animali differt, & quos musculus ab ipso suscipit neruo, factus est animale instrumentum, sicuti propter

arte-

Motus naturales qui.
Motus animales qui.

arteriam & venam, naturale. Etenim motus qui ex arteria & vena procedunt, ſunt naturales, & voluntatis expertes: qui autē à muſculis, & animales, & voluntarij. Eſt autem muſculus, inſtrumentum non ſenſus, ſed motus, etiamſi vtriuſq; ſit particeps: quia nullus motus voluntarius poteſt ſine muſculis fieri: at ſenſus ineſt vniuerſis particulis, quæcunq; nerui participes ſunt.

Senſus ineſt cūctis particulis neruo præditis.
Tendo tāto durior neruo, quāto ligamento mollior.

Iam tendo, tanto durior eſt neruo, quanto ligamento mollior: quin & mole corporis talis, vt qui ex ambobus maximè factus ſit. Et ligamentū quidem omne inſenſile: neruus autem omnis ſenſu præditus: tendo verò, neq; inſenſilis, quia eſt nerui particeps: neq; ita ſenſilis vt neruus: nō enim eſt neruus tantū.

Ligamentū omne inſenſile.
Neruus omnis ſenſu præditus.

Quatenus igitur ligamenti naturæ eſt particeps, eatenus hebetatur in eo acrimonia ſenſus. Cùm nanq; ex fine muſculi oriatur, multò maior neruo qui deſcendit in muſculum, liquet vtiq; nō ex neruo tantū ipſum conflatum eſſe, verumetiā aliquid momentaneū ex natura ligamentorum ſumpſiſſe. Multis quippe locis ſexcupla, multis etiam decupla craſsitudine neruū ſuperat. Et meritò ſanè tantus & talis eſt factus, vt qui & nerui, & ligamenti vſum exhibiturus erat.

Tendonis munus.

Alligat enim muſculum ſubiectis oſſibus, in quorum capita munita cartilagine inſeritur. & hac quidē ratione nihil differt à ligamēto. Sentit autem, atq; mouetur, qua ratione nerui eſt particeps.

Neruus eſt via facultatis motricis à cerebro deſcendentis.

At neruus ipſe via quædam exiſtens facultatis motricis, à cerebro deſcendētis, vt eā commonem faciat, extenſus eſt, atq; ligamento commixtus. Tendo itaq; ſic ex vtriſq; cōflatur.

Tēdo omnis in os inſeritur.

Omnis igitur tendo, in os omnino inſeritur; non tamē omnis muſculus deſinit in tendonem. In nullo enim muſculorum mouentiō linguam (cōſtat enim ex variis muſculis) tendo naſcitur.

Lingua muſculis carens tendonibus.
Linguæ munus.

Nullum ſiquidem os erat lingua motura, ſed editura vocē articulatā, & ſapores diiudicatura, & maſticationi atq; deglutitioni adiumento futura. Iam cor plurimū à muſculo differt, & craſsitudine, & formatione, & contextu, & duritie, ſicvti & etiā operibus.

Cor mouetur perpetuò citra voluntatis imperium.

Perpetuò quippe mouetur cor, tum ſyſtole, tum diaſtole, idq; citra voluntatis imperiū. At muſculis nec ſimiles motus ſunt, nec ſine volūtate fieri vnquam poſſent.

Labiorum, oculorūmque munus.

At labra oris, ex cute muſculóq; concreta, abſq; oſſe mouentur. Similiter oculi, motum habent voluntariū à muſculis: nullum autē os cum eis mouetur. Præterea & cutis quæ in fronte & ſuperciliis eſt, tum plurimæ partes faciei, oſsibus quieſcentibus, motu voluntario mouentur. Quòd ſi ſtomachus ipſe, vel œſophagus, muſculus etiam eſt, erit vtiq; muſculus neque in tendonem deſinens, neq; os ſecum mouēs.

Muſculi nullū mouentes os.

At qui in ceruice veſicæ ſuſcipientis vrinam, & qui in ſede etiam eſt, quiq; in teſtes & penem deſcendūt muſculi, nullum profectò ſecum os mouent: quare à prædictis muſculis nullus protſus naſcitur tendo. Cęteri omnes muſculi, quicunq; oſſa mouēt, in tendones omnino deſinunt. Qui verò aliud quippiam mouent, quàm os, vt muſculi oculorū, linguæ, teſtium, penis, pharyngis, atq; laryngis, horum quibuſdam ſunt tendones, quibuſdā minimè. Muſculi igitur oculorum, membraneis quibuſdam, ſed validis aponeuroſibus, in duram & neruoſam tunicam adiacentem ragoidi, perveniunt. Penis autē & teſtium, nulla aponeuroſi facta, carneis ipſorū particulis innaſcūtur. Muſculorum qui in pharynge & larynge ſunt, quibuſdam obſcuræ quædā aponeuroſes, quibuſdam omnino non ſunt. Motionis autem modus alibi alius exiſtit.

Linguæ motus.

In lingua quidē motū omnē videre poſsis: ſurſum enim atq; deorſum, ante & retrò, ſiniſtrorſum & dextrorſum circunferri videtur: partim etiam quaſi reflexa & propenſa, nonnunquam circulariter vndiq; circunducta.

Oculorum motus.

Sed in oculis quatuor quidem ſunt recti motus: ſurſum, deorſum, dextrorſum, & ſiniſtrorſum: duo autē alij circulares.

Temporum muſculi.

Duo etiam muſculorū circa tempora: firmantibus enim dentes, invicem tenduntur, atq; curuantur: hiantibus verò, laxantur & porriguntur.

Brachij muſculus.

Ad hæc, in magna illa brachij motione, dum muſculus flectit cubitum, curuatur planè & in ſeipſum coit: dum extendit illud, laxatur & exporrigit.

Cubiti muſculus.

Eoſdē motus & muſculus magnus interna parte cubiti apparētes habet: contrahitur quidem in flectendis digitis, laxatur & exporrigitur, dum illi extenduntur. Sic etiam & alij muſculi penè omnes qui in artubus ſunt, duplices motus videbuntur habere, ſi eos denudaueris cute.

Sedis muſculus.

Sedis muſculus propriū motū, quoniam & figurā diuerſam, poſſedit, cōtractis crumenis ſimilem.

Septum transuerſum.

Cęterùm ſeptū transverſum ſimile eſt tali cuipiam rei, niſi quòd non perforatum eſt.

Abdominis muſculi.

Accidit autē abdominis muſculis, diuerſum ab iis qui in artubus & facie locantur: hi enim cùm tenduntur & ad principiū retrahuntur, curuantur: illi autem dum tenduntur, exporriguntur: curuantur verò dum laxantur.

Crurum muſculi.

Porrò muſculorum qui in cruribus, manibus, atq; temporibus ſunt, nullus habet tertium alium motū diverſum ab extenſione & contractione. Quare illi omnes hallucinantur, qui vniuſcuiuſque muſculi multos eſſe motus affirmant, ignorantes aliā ab alio muſculo gigni motionem.

Oculorū vtrunque habere quatuor motus rectos, quia totidē muſculos ſimiliter rectos.

Vterque enim oculus, quatuor rectos obtinet motus. quia & rectos muſculos quatuor. Habet etiam duas circulares motiones, quia duos circumvertentes muſculos.

Muſculorū ſingulis, vt vnam actionē, ſic vnicum eſſe natura motum tributum.

Ergo vt actio vna, ſic illorū muſculorū ſingulis, natura vnicus motus ineſt, alius verò per accidens. Siquidē operatꝰ quiſq;, trahēs ad ſeipſum particulā quæ mouetur: nō operatur autem, cùm in contrarium locū ab alio muſculo ſimul cum mota particula abducitur. Ideòq; omnis pars quæ mouetur, nō vno, ſed variis vtitꝰ muſculis, à quibus, velvti à validis in contrariū diſtracta habenis, viciſsim habet alterū ipſorū, nempe qui trahit, intenſum, alterum qui trahitur, laxatum. Iam verò ſi totos muſculos atque tendones per trāſverſum abſcindas, penitus diſſolues motum ſubiectarū particularū. Sin autē inciderís ſolùm, vtiq; tantū lædes, quantū inciſti.

Motuū qui ſibi ſuccedunt invicem, neceſſum eſt vno pereunte, perire alterum.

Quòd ſi vnuſquivis muſculorū contrariorū pereat, motio ſimul peribit. Neceſſe nāq; eſt, motuum qui ſibi invicem ſuccedunt, altero pereunte, & reliquū ſimul perire. Nam ſi is motus pereat, qui particulam eſt natus extendere, flectetur quidem primum, manebit autē in hoc ſtatū ſemper, quòd nō amplius extendi poſsit, motu extēſorio priuata. Quia enim extēdi nō amplius po-

c·

test, idcirco nec flecti quidem. Similiter si motū, qui natus est particulam flectere, exolui accidat, extendetur quidem primū, sed immobilis in posterum fiet, quū nō amplius ad flexionem venire possit, qua præcedēte extensio sequitur. Itaque absciso eo qui intus est musculo, extēsa pars in hac figura perseuerabit: eo autem qui foris, flexa non extendetur amplius. Quòd si tuis illam extēdas manibus, statim in pristinū statum redibit.

Flexio ab interno, extensio ab externo fit tum musculis, tum tendonibus.

Quippe flexio ab internis, extensio ab extrinsecis editur, tum musculis, tum tendonibus.

Musculus transversim sectus, in quam reuellitur partem.

Ad hæc, si principium supernum musculi transuersim abscideris, totus ad caudam feretur. Si finem inferiorem, retrahetur ad caput. Si vtrinque abscideris, eum concurrentem ad medium inter ipsos fines videbis: adeò omnis particula musculi cognatum habet motū in se, ipsam scilicet coitionē. At verò, scirrho genito in interno, aut tendone aut musculo, pars flexa non amplius extenditur: in externo verò, extensa non amplius flectitur: contrario modo quàm in vulneribus se habebat. Quæ autē in scirrhis, eadem in phlegmone, & in cicatricum duritie fieri cernuntur. Ergo tendi quidem sursum, & demitti manum, articuli qui in humero est, & musculorum ipsum mouentium: extendi autem & flecti, brachij ad vlnam: at volui ad pronum, & ad supinum, brachij ad radium est actio. Quā verò manus tangit spinā, ea actio à quatuor articulis simul motis fit.

Musculus omnis dum tenditur, trahit ad seipsum partem, in quam inseritur.

In vniuersum autem, vnusquisque dum tenditur musculus, trahit ad seipsum partem in quā inseritur. Qui enim in caput brachij inseruntur, sursum tendunt ipsum. Cubiti verò os extendūt qui in cubito sunt, foris in ipsum ἀγκῶνα finientes. Radium ad pronū qui intus in cubito sunt, in ipsum extrinsecus terminantes. Porrò quisque digitus ab internis tendonibus flectitur. Cæterùm neque omnis motus manuū, actione fit musculorum: neque omnis immobilitas quiete. Nam cùm duo motus fiūt sibi invicem proximi, sed qui dissimiliter fiunt, reclinatio scilicet ac decidentia, reclinatio quidem actione musculorū, atque ob id voluntariè, perficitur: decidentia præter voluntatem accidit, nec musculo agente, sed potius quiescente indiget.

Reclinatio quò fiat.
Decidentia fit præter voluntatem.
Delatio manus, atque delapsus, quomodo differant.

Hac enim ratione, decidere & declinare differunt: eadémque, & deorsum ferri manum, atque demitti. Deorsum enim fertur cessantibus omnibus musculis qui in ea sunt, & corporibus ab innata grauitate deorsum tractis. Demittitur autem, musculis qui sub ala sunt, ad seipsos trahentibus brachium. Tertius itaque hic decidentiæ motus inventus est musculorū, præter duos illos iam dictos: quo quidem etiamsi nec extendatur, nec contrahatur aliquis musculus, ad totius tamen membri motū mouetur, perinde vt ossa, aut aliquod inanime corpus. Ex ipsis autem veris musculi motibus,

Contractio.
Extensio.

contractio quidem est tanquā instrumenti animæ actio: extensio autem tanquā instrumenti quidem, nō tamen actio, sed simpliciter motus.

Motionis quartum genus.

Est & quartum genus motionis, quo quidem agūt valenter musculi, quamvis haud moueri videantur: vt si manum sursum tensam esse fingamus, & in ea diu figura seruari: quia namque tunc musculi agunt, ideo eos moueri dicimus.

Motuum quatuor differētiæ in musculis.

Quatuor igitur omnino differentiæ motuum reperiūtur in musculis. Nam aut contrahuntur, aut extenduntur, aut transferuntur, aut tensi manent. Est autē eiusdem generis quarta differētia cum prima: ambæ enim actiones musculi sunt. Porrò qui musculorū corpus sic constitutum aiunt, vt suapte natura contrahi & flecti possit, sine adminiculo animalis potentiæ, hi quidē minimè probabilia pronunciant. Nam si vterque musculus, quod secundùm illos natus est facere, id semper ageret, nihil certè prohiberet, perpetuò corpus obnoxium esse tetano affectui, qui tum sanè fit, dū inuitæ partes in cōtraria retrahuntur ab oppositis musculis.

Tetanus quando fiat.

In exactam itaque & perfectam flexionem nunquā corpus musculi ex seipso peruenire poterit, nisi à facultate animali adiutū: licet magis propriū sit corpori ipsius musculi cōtrahi, quā extendi.

Musculū absque facultate animali non posse exquisitè contrahi.
Ossium motionis ratio.

Iam verò cùm ossa invicē coēant, vt aliquis articulus fiat, alterū quidem ipsorum est quod mouetur, alterum velvti sedes quædam ei quod mouetur est subfirmatum, quomodo cernis cardines ostiorum se habere. Quare necessariò manenti quidem, cauitas ei verò quod mouetur, convexitas adest. Vocatur autem cauitas glene & cotyle: sicvti convexitas, caput, condylúsque. Verùm tantò cotyle quàm glene est profundior, quantò caput cōdylo est longius.

Glene, cotyle. Condylus.

Cùm verò hoc modo bene se haberent quæ mouenda erant, multò adhuc aptiùs artificiosiúsque natura cōiunxit eis, quæ motura erant. Nam musculos quidem, instrumenta motuū produxit ex superiacentibus ossibus, in quibus sunt cotylæ. Inseruit autē in capita subiacentiū, quæ erāt mouenda: & per hæc extenta, capitibus sursum tractis, simul cum eis totum membrū sursum trahitur.

Musculorum insertionis ratio.

Cùm autem alter ipsorum maius, alter verò minus os esset moturus, magnitudinem musculorum qui moturi erant, creauit proportione parē moli mouēdorū ossium. Quare alij quidem iure ex ipsis capitibus aut condylis superiacentiū ossium sunt exorti: alij verò paulò his inferiùs iuxta cotylem aut glenam, sed non multū. Parui siquidem hoc pacto penitus fuissent, nec potuissent mouere subiectū os. Ergo nullus musculorum dictorū, extremam flexionē, aut summā extensionem partis efficere poterit, absque animali impetu: quo quidem si priuētur musculi, mediā videbis figurā ossiū inter se mutuò fieri. Quòd si extremū incideris musculum, flecti membrum vltra mediam figurā videbis. Pari modo si musculum internū incidas, extēdi particulam plus medio videbis. Itaque prævalente musculo externo, extensionem: interno autem, flexionem fieri contingit.

Media figura in motione artuum quando seruetur.
Extensio quo musculo fiat.
Flexio interno fit musculo.

Quare æquipollens ipsius corporis musculorum fit motus, quando neuter tonum animalem habet auxiliarem: non æquipollens verò, cùm alter solus dominatur: ac proinde necessum est vincat cōtractio illius musculi, qui ab animali facultate adiuuetur. Porrò musculi, quātum ad structuram quidem ipsorū pertinet, perfectè contrahi possunt: ob ligamentum autem in caput ossis insertum, prohibentur quo minus extremè contrahantur, cogunturque mediam seruare figuram, nisi fortè ab animali facultate moueantur. Ex dictis igitur constat, absciso

musculo

musculo externo, vltra quidem mediā figuram subitò inflecti membrum, non tamen ad extremam: quandoquidem externus musculus non potest penitus extendere ipsum, absque animali impetu. His subscribunt quæ ab Hippocrate de figuris sunt tradita. Primum quidem, quòd flectentes penitus aut extendentes quācunq; partem, dolemus. Secundum, quòd media istarum figura, minimū dolorem affert. Tertium, ꝙ mutationē celerem in extremis figuris appetimus. Quartū, quòd diutissimè mediam figurā seruamus, nullā mutationē cupientes. Quintū, quòd hanc quoq; mutare aliquādo desideramus. Sextum, quòd omnis figura molesta, est summè imbecillis. Nam figurarū excessus, meritò dolorē afferunt: nempe quum alter musculorum agat, alter extendatur prǽter naturā. Media verò istorum figura & ab actione & à nimia tensione vtrosq; inhibens, meritò iucundissima est. Quare & mutationem figurarum quidem quæ dolorificæ sunt, celerem optamus: eius verò quæ dolore caret, tardam: quippe & ipsam mutare aliquando desideramus, quia in ea etiam tensionē quandā musculi sustinent, minorē tamen quàm in omnibus aliis. Eam autem dolore carere dicimus, non quòd nullius penitus doloris sit particeps, sed ꝙ minimi, & eius fermè insensibilis, propter paucitatē. Atq; ipsam mutari tum cupimus, quum cōgregatus paulatim, sensibilis redditur. Dum enī summè imbecilli fuerimus, vt in stomachicis & cardiacis syncopis, tunc nec breuem quidē tensionē ferimus, nec mediā toleramus figurā: quo fit, vt quāvis impotētes simus ad motus, tamen aliàs aliò iactemus mēbra, aliquā quidē cōsequi figurā dolore carentē optantes, sed nihil tale ꝓrsus invenire potentes. Igitur omnes musculi, ex se quidem in extremā contractionem festinant, sed non possunt hanc consequi, quòd oppositos in contraria trahentes habeant, & cum illis grauitatem ossium annexam.

Extremam artuum figuram dolorificā esse.
Media figura dolore caret.
Mediam figurā seruamus diutissimè.
Figura omnis molesta, summè imbecillis est.
Figurarum extremarumq; celerem mutationē optamus, mediæ tardam.
Musculi omnes in extremā contractionem festinant.

GALENI PERGAMENI
de motu musculorum, liber secundus.

Porrò in media figura, quæ in partibus cernitur, necesse est duplicem constitutionem inesse musculis: alteram, qua neuter oppositorum musculorum agit, sed ambo quiescunt: alteram, in qua similiter vtriq; agunt: quæ actio tonica nominatur. Sic aūt etsi prope mediā figuram vtrinq; constitueris membrū, æquè vtrisq; musculis agere poteris. Quum autem ad aliquā superantium figurarū duxeris ipsum, alteri musculi satis esse possunt actioni eiusmodi. Quare media figura cum tali actione, neutra superantiū inferior est: vnde nec ipsam simpliciter carere dolore dicamus, sed eam quę in quiete sit. Media nanq; figura cum intensione vtrorunq; musculorū, æquè ac extremæ, dolorem affert. Quū verò in ipsa quiete media figura partim simpliciter est, partim nō simpliciter: simpliciter quidē media omniū membri superantiū figurarū: non simpliciter autē, quæ alterius oppositionis solius est: quę quidem simpliciter media est, ea sine fatigatione dumtaxat fuerit: de nulla tamē altarā exactè id dici possit. Huius autem sermonis in manu constituamus exemplum. Etenim quum in ipsa extremæ figuræ sint quatuor, prona, supina, summa extensio, & flexio summa: atq; figura quidem supina manus sit, quum eius concaua pars, sursum est, cōvexa autem deorsum: prona verò huic cōtraria: sicuti media ambarū, quum intrinsecus quidem sit concauū, extrinsecus autem convexum: ac subiectus quidem est paruus digitus cæteris: os verò cubiti, ossi radij: quæ figura media, potest quidem extensa perfectè manu, potest etiam flexa constare: quemadmodum & alterius oppositionis media figura constare potest, quum supina est manus, & quum etiam est prona: certè quæ quidem simpliciter media figura est, omnium istarum est media. Quæ autem non simpliciter media, vnius est media vtriusvis oppositionū. Alia enim extensionis atque flexionis extremæ, alia supinæ & pronæ, media figura existit. Media itaq; simpliciter ex concursu ambarum dictarum mediarū figurarum conflatur. Aliæ verò mediæ quatuor quidem erunt vniuersæ, sed nulla ipsarum simpliciter media totius mēbri erit, sed vnius tantū oppositionis. Aut enim extentionis & cōtractionis solùm erit media, aut supinę & pronæ. At quum vtraq; ipsarū sit duplex, iuncta vicissim excessibus reliquæ oppositionis, sic necesse est quatuor omnino fiant. In singulis autem ipsarum, aliud quidem commune est omnium, aliud verò proprium cuiusq;. Commune quidem, quòd omnino vnum aliquod genus musculorum agit: reliqua verò tria tenduntur quidē per accidens, non autem agunt. Propriū verò cuiusq; angularis quidem & pronæ est, vt agant ij quidē musculi, qui intus convertunt os radij, alij autē omnes quiescentes tendātur. Cæterùm angularis quidē, sed supinę, est proprium, vt qui extra circunducunt, agant, reliqui verò quiescentes tendantur. Eodem aūt modo & in media inter pronam & supinam, vt cum summa quidem extensione soli extendentes agant, est proprium: cum flexione verò soli flectentes, quum cæteri omnes ociosi quidem sint, sed tendantur. Rem autem accuratius examinemus in hunc modum. Brachium est pars totius manus maxima: cuius termini sunt articuli duo, quorū alter in flexura brachij, alter in humero cernitur: éstq; illi vnicū os rotūdum & magnum. Altera pars totius manus, quam vlnam dicimus, brachio quidē iungitur per cubiti articulum: carpo autem, per ipsum. Constátq; vlna ipsa duobus ossibus: vno quidē, quod etiam dicitur vlna: altero verò, quod radius. Inarticulantur autem ambo ad brachij inferiorem oram: vlna quidem vbi medius locus condylorum brachij est: radius verò externum brachij ipsius cōdylum amplectitur, in glenem desinens, atq; circum ipsum velvti axem quendam, manus cōversiones regit: quare intrò quidem dum circumagitur, ꝓna figura manus: extrà verò, supina sequitur. Extendere autem & flectere manum, dearticulationis cubiti ad brachium est actio. Brachij enim ora inferior dilatata, nodis circunscribitur. Vlna verò, ꝓcessus duos flexos faciens sibi invicem oppositos, me-

Media figura artuum quæ requiratur.
Media figura quæ cum tensione vtriusque sit musculi, affert dolorem.
Figura media dupliciter dicitur.
Figura manus quatuor extrema.
Figura manus simpliciter media, quæ sit.
Figura nō simpliciter media existit quadruplex.
Angularis figuræ proprium.
Brachij descriptio.
Vlna.
Radius.

diámq; ipsorum cauitatem figura z literæ similem efficiens, hac cauitate amplectitur medium locum condylorum brachij. Quum igitur concauitas vlnę circunfertur circa concauitatē brachij, extendi atq; flecti accidit toti membro. Vt autem in neutrā partem incliner, supercilia mediæ cauitatis, causæ sunt, coarctantes vlnæ apophyses. Quum igitur anterior apophysis, motus dux est, flectitur membrum: extenditur autem, quum posterior. Terminus verò, flexionis quidem, vt anteriorem apophysin affirmet ad os brachij: extensionis verò, vt posteriorem. Duo autem musculi in partibus anterioribus brachij, ac totidē in posterioribus orti sunt, validis ligamentis vlnæ inserti. Incipiunt enim maiores eorum à capite brachij: minores multò inferiùs: feruntúrq; omnes quatuor rectà ad vlnam: & inseruntur in hunc maximè locum, vnde oriri incipiunt coronæ. Ab his igitur musculis vlnam attrahentibus, extensio, & flexio fit.

Extensio, flexióque brachij, à quibus musculis fiant.

Quatuor autem alij, principia quidem habent ab vlna, ex vtraq; parte flexuræ, quæ in gibbero est: duo quidem extrinsecus, duo verò intrinsecus. Omnes tamen quum sint obliqui, ossi radij inseruntur: ad finem quidem ipsius inferiorem, magni: in medio verò, parui: qui etiam ipsi dum tenduntur, ad principia simul attrahūt radium, & per hunc totam manum, pronam quidem interni, supinam externi efficiunt. Ex prædictis igitur facilè demonstrare licebit, in quatuor differentiis figurarum non simpliciter mediarum, vnum quidem genus musculorum semper agere: omne autem aliud quiescere quidē ab actione, verùm extendi: vt in angulari simul & prona figura, in qua musculi quidem interiores mouentes radium, operantur, exteriores autem otiosi extenduntur. Similiter & vlnæ musculi, & alij omnes in figura ea invertuntur, quantū tota manus discedit à figura secundū naturā. Nec secus in figuris aliis non simpliciter mediis existimandum. Ergo media simpliciter figura, præterquàm quòd nullum musculum habet, nec agentem, nec qui violenter moueatur, ne aliquid quidem eorū quæ in membris sunt distorquet: quare sola prorsus caret dolore.

Figura exquisitè media. sola prorsus caret dolore.

Cæteræ verò omnes, aliæ magis, aliæ minus inversos habent musculos omnes, & tendones, & neruos, & pręterea etiam arterias & venas, ac proinde dolorificæ sunt. In singulis autem ipsarum, quantum discedens ab extrema constitutione ducis membrum ad mediam, tanto minus dolorificam efficies figuram. Sola itaq; figura simpliciter media, musculos omnes perfectè quiescentes exhibet. Iam verò ex dormientibus ij tantum musculos omnes perfectè quiescentes habent, qui ob ebrietatem, aut defatigationem, aut virium infirmitatem, omnes corporis partes omnino exolutas habentes, in mediam eas figuram reducere, ipsis musculis permiserunt. Non tamen in extremis figuris vllam particulam quivis potest habere, dum dormit. Quęcunq; autē in medio sunt inter extremas & mediam figuram, in his vt plurimum, somnum capimus.

Somnus in quibus capiatur figuris.

In quacunque enim talium constituens membrum, musculis circa ipsum tonicè agentibus * commiseris ipsius figuræ conseruationem, adeò illam tuentur, vt sedētes quidā dormiuerint, & deambulantes nonnulli. Id quod mihi olim contigit, qui fermè stadium integrum dormiendo peregi.

Dormiens Galenus integrū stadiū absoluit.

Sunt qui paruum aliquod corpus flexis digitis etiam dormientes seruant, nec citra tonicam actionem vehementem. Ad hæc, inferior maxilla, nō discedit à superiori, nisi aut ebrius, aut valde ignauus, aut defessus sit is qui dormiat. Et ipse quoque stertor, propter hæc fieri assolet, relaxata quidem inferiore maxilla, supino autem iacente homine.

Stertor quomodo accidat.

Itaq; & supinum iacere, & hiare * cum stertore, aut exolutionis, aut ebrietatis, aut ignauiæ sunt signa. Ob idque Hippocrates vtrunque damnat: decubitum autem in alterum latus commendat: sicvti & mediocrem hiatum.

Decubitus supinus damnatur.

Decubitū in alterum latus cōmēdari ab Hippocrate.

Extremæ igitur inferioris maxillæ figuræ sunt, tum quæ maximè hiantibus, tum quæ dentes invicem firmantibus fit: quarum illa quidem à musculis qui in mento & collo sunt, deorsum trahentibus: hæc autem ab iis qui intra maxillam ex palato oriuntur, & eis qui temporales vocantur, perficitur.

Maxillæ inferioris figura extrema. à quibus musculis fiant.

Verùm mediocriter hiando, media figura fit, omnibus dictis musculis quiescentibus: ad quam morientibus maxilla inferior sponte sua meritò accedit: omnes enim tunc musculi sua actione priuantur.

Maxillæ figura media morientibus accidit.

Porrò meatuum excretoriorū finibus, ceu portis quibusdam, custodes præsunt præualidi musculi, qui ne in dormientibus quidem permittūt quicquam excerni, priusquàm ratio iusserit.

Musculi excrementorum retētioni dicati.

Contingit autem inuitis nobis aliquod excrementum excerni, aut resolutis his musculis, aut ratione deprauata, vt in phreneticis: aut etiam ratione & musculis grauatis, vt in ebrietatibus. Temeraria igitur sententia est, quæ asserit dormientium animam quiescere: quandoquidem cessatio illa non quies perfecta, sed intermissio vigoris existit. Non enim sensus expertes penitus sunt dormientes, sed difficulter sentientes: ac proinde actiones quæ in illis fiunt, non omnes sunt naturales, sed ex eis multæ animales existunt, quum nimirum variè transferant membra, necnō dormientes loquantur.

Dormientes nō esse omnino sensus expertes.

Ac respiratio ipsa, actio existens phrenôn & musculorum thoracis, motu etiam fit voluntario, estq; animæ, non naturę opus, nempe iudicio subdita: quippe mouere musculos, animæ officiū est.

Respiratio est voluntarius motus, opusq; animæ.

Etenim si quæ fiunt, sedare potes quū vis, & quæ nō fiunt, facere, idq; citius aut tardius, crebrius & rarius, hic motus est volūtarius.

Motus voluntarius qui sit.

At motus arteriæ & cordis, quūdoquidem non subiicitur nostræ voluntatis imperio, non animæ, sed esse opus naturæ dicitur.

Motus arteriæ & cordis est naturalis.

Respirationi itaq; etiam inter dormiendum dominatur voluntas, etiamsi id non assequamur mente. Siquidem neq; palpebrarum motui, neq; aliis multis actionibus animalibus animū adhibemus semper dum vigilamus. Quare quam causam in vigilantibus dixeris, quòd sæpe non animaduertant particulares actiones: hanc etiā & ad dormiētes & grauius oppressos transferre licet. Multos enim homines interdum actiones quasdam egisse constat, quarū paulò pòst penitus sunt obliti, quòd inter... actionibus tota mente non fuerint. Pars quippe animæ imaginatrix,

Imaginatricē vim recordari.

quæ

Memoria tenere, quid. *Obliuisci, quid.*

quę etiã & recordari videtur, si insignes impressiones rerum imaginatione cõceperit, cõseruat perpetuò eas: atq; id quidem est memoria tenere. Sin verò obscuras & penitus superficiarias, non conseruat: & hoc est obliuisci. Ob idq; in vehementibus animi affectibus, nullius eorũ quæ egerint, in posterum meminerunt. Quid igitur miri est, in somnis obscurè agente anima, obscuras etiã imaginationes fieri, ideóq; neq; stabiles, quũ id etiam in vigiliis contingat? Quòd autem totum opus respirationis voluntariè & spontè ab ipsa anima fiat, declarauit quidẽ id barbarus ille seruus, qui cohibita respiratione mortem sibi consciuit. Cæterùm voluntariorum operum, alia quidẽ libera esse, alia verò affectibus corporis inseruire videntur. Priora itaq;, vt ire ad aliquem, & alloqui (verbi gratia) perpetuò à nobis & absque obstaculo fiunt: quare absolutè sunt libera. Posteriora verò, vt egerere, mingeréq;, nõ perpetuò, sed in tempore quodã & cum mensura: súntq; corporis affectuũ remedia. Atqui nõnulli tacuerunt quidem vltrò annum integrum: egestionem verò vel vrinam retinere non modò annis, sed nec diebus quidẽ paucis nemo potuit. Simile igitur et his est spirationis opus: imò multò magis vrget, ac celeriorem necessitatem habet. Etenim periculum est, ne quis moriatur, nisi respirauerit. Quare non est quòd quispiam existimet, naturale esse opus respirationẽ, quòd vsquequaq; retinere ipsam citra discrimẽ vitę nõ liceat. Sed iam quod deest sermoni de mediis figuris, deinceps absoluamus. Vt enim in manibus angularis figura, omnis prorsus doloris est expers: sic in cruribus illa dolore caret, quæ cõsistit inter mediã figuram, & extensionẽ extremã. Causa aũt cõsuetudo est. Plurimũ enim extensis cruribus vtimur: multóq; magis laboramus in extremis flexionibus, q̃ extensionibus. Tantum igitur à media figura ad extensionem progressum est, quod perfectè caret dolore, quantum à diuturna cõsuetudine membrorũ est coactum. Hæc igitur duo cõsiderãs in articulis vniuersis, naturam videlicet & consuetudinem, inuenies medium & dolore carens. Videtur autẽ in idem conspirare vbiq; consuetudo cum natura: figura verò dolore carẽs cum medio. Etenim in cruribus idem est quod dolore caret, & medium. In vniuersum igitur in omnibus articulis extremos motus cõsiderans, inuenies medium, & figuram doloris expertem. Vt enim in articulo ad gibberum, quod vocatur angulare: in articulo verò ad genu, quod propius est extensioni: sic in spina quod propius est flexioni, in articulo verò ad carpum, quod exquisitè rectum est, doloris expers existit. Etenim non vt carpi, sic etiam spinæ rectum ipsum est medium, sed aliquantum curuũ. Quapropter recti magis laboramus particulis spinæ, quàm sedentes, aut iacentes. Opus enim est stantibus quidẽ, tensam esse: iacentibus verò & sedentibus, nihil prohibet esse curuatam spinam. Porrò quicunque musculi sine articulis sunt, etiam in his media constitutio sine dolore est: sicvti in ano se habet, vesica, & lingua. Nam & summè constringere, & maximè dilatare anum, dolorem inducit: ac sic de cæteris. Atque omnes homines quo tempore cessant ab actionibus necessariis, mediam figuram & dolore carentem in omnibus partibus habent. Verùm in lingua quidem per coniugationem omnes musculi orti sunt supernè, infernè, & à dextris, & à sinistris: quare nihil miri si in contrarios motus particula deducatur, à musculis oppositis. In musculo aũt ani et vesicę, necnõ diaphragmatis, aliter habet negotiũ. Nam quum singulis harũ partiũ vnicus tantùm sit rotundus, sine vllo opposito, musculus, in cõtrarios deduci motus hæ particulæ non æquè facilè possunt. At musculi qui est ad vesicam & anum, officiũ est, nõ excernere superflua alimẽti, sed retinere: nisi fortè per accidens, quum desierint agere. Cæterùm instrumenta excretionis, duplicia genere sunt. Eorum quippe alia animæ, alia naturę sunt. Atq; animæ quidem instrumenta semper motu voluntario agunt: instrumenta verò naturæ, citra ipsum. At phrenes quidem, & omnes musculi epigastrij, instrumenta animæ sunt. Intestinorum autem structura, vnà cum vẽtriculo, ipsius naturę. Musculi itaq; epigastrij omnes, quum agentes tenduntur, premunt intrò naturæ instrumenta: hęc autem, si phrenes ipsis cedant, in illarum locum abeuntia, musculorum violentiam exoluũt. Sin autem resistãt, tunc ceu à duabus manibus pressa, extrinsecus à musculis, intrinsecus à phrenibus, anteriore quidem parte cartilagini pectoris, posteriore spinæ cohærentibus, ea quæ continentur in cauitatibus illorum, fortiter propelluntur: quo tempore musculus ani est ociosus. Cæterùm in egerendo quidem, superiores: in meiendo autem, inferiores magis tendũtur musculi. Simul autem cum ambobus extenduntur musculi seruientes respirationi: vt videlicet occurrant ventriculo & intestinis, ab epigastrio ipso propulsatis ad regionẽ thoracis. Iam expirationis nullus musculus omnino est opifex: sed videtur hoc ipsum opus, aut potius affectus thoracis, omnino esse similis decidentiæ illi à nobis expositæ. Efflatio autem est spiritus confertim emissus ab intercostalibus musculis: quod etiam thoracis opus, dictæ reclinationi, quadã proportione respõdet. Verùm quũ expirationi contraria sit inspiratio, efflationi verò vehemẽs inspiratio, priorem quidem oppositionem solæ phrenes efficiunt: alteram verò intercostales, cum musculis qui ad thoracem ex collo, scapulisq; proueniunt. Quum autem maxima quidẽ inspiratio per externos, maxima verò expiratio per internos intercostales fiat, iustius vtiq; quispiam musculos thoracis externos, iis qui thoracis parte interna sunt, quàm phrenibus, oppositos esse dixerit. Porrò diaphragma ipsum, vbi agere desierit, laxiúsq; fuerit, nunc quidem ipsius cõvexitas versus spinã vergit, nunc verò ad ventrẽ: multò tamen promptius versus spinã fertur. Estq; in omnibus figuris hominis (vna excepta prona) superius quidem diaphragma, inferior verò spina: quare meritò ad eam vergit: tum q̃a grauatur quidẽ ab his quæ anteriori parte superiacent, tum quia retrò mollissimum & tenuissimum omniũ viscerũ habet pulmonẽ. Duplex igitur quũ sit tensio omnib. mu-

Respiratione cohibita, seruum quendam sibi mortem consciuisse.

Voluntaria opera duplicia.

Tacuisse nõnullos annum integrum.

Respirationis necessitas.

Naturam consuetudinémq; cõsiderans, inueniet mediã figuram dolore carentem.

Doloris expertes figuræ.

Spina figura media non est recta.

Musculi ani & vesicæ munus est non excernere, sed constringere.

Excretionis instrumenta duplicia.

Phrenes.

Intestina sunt naturalia instrumenta.

Epigastrij musculorum opus.

Expirationis nullum musculum esse opificẽ.

Efflatio quid.

Inspiratio expirationi contraria.

Inspirationem maximam fieri per externos intercostales musculos, vt expirationem per internos.

Tensio duplex musculis omnibus inest.

sculis, vna quidem, quum agentes in seipsos coeunt: altera verò, quum à musculis oppositis extenduntur: priorem quidem phrenes, in inspirationibus non violentis habent: altera verò fit, aliàs musculis ventris agentibus, aliàs intercostalibus, & his etiam solis. Verùm musculi costarum & ventris, quandiu quiescũt, convexi perpetuò sunt: quum autem agunt, intrò cedũt, minúsque curui fiunt, contrà quàm cæteri omnes aliarum partium musculi.

GALENI PERGAMENI
de Vteri dissectione, Liber Vnus.

Vterus inter vesicam & intestinum rectum.

Terus sub peritonæo, inter incumbentem vesicam, & rectum intestinum, suam sedem sortitur. At verò fœminarum vesica circa pubem sita est, collum breuius & laxius habens, quàm vesica virilis, quod inter ossa pubis ad fœmineum pudendum extẽditur. Rectũ verò intestinum ossi sacro, & quibusdam spinæ vertebris innititur: ac proinde spina circa id incuruatur. Magnitudo vteri non ęqualis omnib. est. Cæterùm magnitudine moderatus, superna quidẽ extremitate est propinquus vmbilico, inferna aũt muliebri pudendo cõmittitur. Estque spatiũ ab illa extremitate suprema, vsque ad oram exteriorem pudendi, vt plurimum, quod moderatum est, vndecim digitorum. Secundum latitudinẽ verò, ad vtrunque latus per suos apices, siue cornua, extenditur. Ipsum autem muliebre pudendum circa externas partes pelliceam eminentiã adnatã habet, instar præputij virilis. Corpus vteri, vesicæ simile est: à lateribus tamen habet papillares exortus, versus lumbos nutãtes, qui apices & cornua appellantur. In mulierib. tamen minimè reperiuntur fœtus intra ipsa cornua, quẽadmodũ in cæteris animalib. numerosum partũ gestãtibus (multò enim minora sunt, quàm pro magnitudine fœtus) sed in reliqua tota vteri cauitate. Cõntingit aũt moderatæ magnitudinis vterus ipsa tenuia intestina: qui verò excellenter est paruus, ea solùm cum quibus coaluit. Rursus maximus vterus, nẽpe qui iam fœtum gestat, latera implet, ac imum ventrẽ, & multa intestina contingit. Appendet aũt per fibrosas quasdã & tenues distantias intestino recto & vesicæ. Appendet itẽ ossi sacro per quædã ligamenta robusta, ac per similia etiã, ipsius spinę vertebris: cuius musculis magnis (qui memorabiles vtrinque faciunt exortus, & in vtranque vteri partẽ, & in vesicę collũ, & in sedẽ distribuũtur) connexus est. Laxa sunt autem hæc omnia ligamenta, & ob id vterus plurimũ moueri, & habitu suo transmutari potest. Sunt ligamenta alia & áppendices quæ in ipsum vterum inferuntur, partim quidem eius corpus texentia: quorum pars nõ exigua sunt nerui ab spinali medulla orti: partim verò incremẽti & nutrimẽti ipsius vteri, itémque fœtus gratia, constructa: vt sunt arteriæ atque venæ. Vesicæ autem & podici sic iuxta collum coalescit vterus, separari vt per excoriationem facilè ab ipsis possit. Coalescunt etiam ei testes & seminalia vasa: quemadmodum cum pudendo ipse circa extremitatẽ sui colli. Iam verò à vena caua, & arteria magna illi incumbente, exoriuntur duæ venę, & duæ arterię, vtrinque sanè vna, vena quidem à vena caua, arteria verò ab arteria. Deinde altera quidem à dextris ad dextram, altera verò à sinistris ad sinistrã vteri partem delata, antequam in ipsum vterum inserantur, ramulos ad testes extendũt, posteáque in vteri corpus se insinuant, atque intertexunt ipsum. Hæc itaque quatuor vasa, paulò inferiùs sunt sita, quàm quæ deferuntur sub renes: venæ tamen multò sunt arteriis maiores. Alię præterea venæ & arterię, ab vtraque vteri parte, circa collum ipsius inferuntur, ab ea quæ ad pudendum & sedem pervenit, manifestè distinctæ. Ipsum autem vteri corpus duæ constituunt tunicæ obversim positæ, ad distensionem & contractionem aptissimæ: quarum externa quidem, neruosior, simplex, & vna est: interna autem venosior & duplex: cuius partes committuntur quidem inter sese, non coalescunt tamen, nec prorsus vniuntur, sed seduntaxat contingunt, & à circumsita tunica continentur. Si igitur per excoriationẽ eas separare cõtendas, duo videbuntur tibi vteri esse, sub vna eadémque tunica siti. Hanc enim tunicam vel vn vterum in duas partes separare amplius non potes. Habet autem multas asperedines illa venosa tunica, maximè circa fundũ. At neruosa quæ ipsam ambit, multò crassior quàm vesicæ tunica est, & ipsa multis venis arteriisque interstincta. Cæterùm collum vteri musculosum existens, ex carne natum est dura cartilaginosáque: ac progressu temporis adeò cartilaginosum evadit, vt quę sæpius peperunt, aut iam aniculæ sint, his multùm durum & cartilaginosum existat. Habet autem in se foramen, p quod excernuntur menses, ac tum viri semen excipitur, tum egreditur partus. Finit autem collum ipsum in muliebrem sinum non rectum, neque rectà in omnibus: sed declinat in sinistram, & dextrã, sursúmque & deorsum. Quod autem ad anteriorem & posteriorem partem attinet, similiter se habet in omnibus. Consistentiam etiam vteri, pro ætatum atque affectuum ratione, contingit variari. Quin secundùm naturam, crassus quidem & magnus, ac tumidus apparet vterus, lunari purgatione prodeunte. Siccus autem & tenuis est, qui longissimè ab eo tẽpore abest. Crassior item prægnantis: crassissimus, eius quæ sæpe peperit. Rursus, eius quæ iam concepit, crassus est: eius verò quæ partui est vicina, magnus simul & tenuis. At verò testes fœminei à lateribus vteri siti sunt, singuli ab vtraque fundi parte, prope cornua: magnitudine multò minores quàm in maribus: figura item & corporis miscella omnino multùm differentes. Lati enim sunt fœminis, rotundi verò & oblongi maribus: & glandulosi quidem illis, tenera verò carne masculis. Complectitur autem vtrumvis eorũ propria pellicula tenuis. At scrotum fœminei testes non habent: eis tamen & arteriæ & venæ inferuntur, ex eis quæ ad vterum tendunt, in singulos singulæ progredientes. Verùm cõmista inter se hæc vasa priusquã inferantur testibus, instar cæsariei intorquẽtur, nõ secus quàm

Collum vesicæ fœmineæ.

Rectum intestinum.

Vteri moderata magnitudo.

Pudendi muliebris descriptio.

Cornua, siue apices vteri.

Vteri cõnexiones.

Vteri vasa.

Vterumque constituunt duæ tunicæ.

Vteri collũ cartilagineum.

Vterus prægnãtium crassior.

Testium fœmineorum situs.

Testium fœmineorum masculinorúmque discrimen.

Testiculorum pellicula.

Testes fœminarum carere scroto.

Testium fœm. vasa.

Seminaria vasa in fœmina.

quàm in ipsis maribus. Cæterũ seminaria vasa, quæ & ipsa continent semen, prope testes quidẽ sunt ampla, sensilémq; posſident cauitatem: angustiora verò ac veluti nõ caua redduntur, paulò longiùs inde progressa. Deinde rursus iuxta cornua dilatantur, vbi sanè in vterum inseruntur.

Prægnante muliere, quæ primũ gignantur. Secundæ descriptio.

Porrò prægnante muliere, primò quidem intra vterum secunda producitur: dein tunicæ fœtum ambientes, ac demum fœtus. Secunda ipsa, vasa multa sunt, tum venæ, tum arteriæ, ex propinquo inter se sitæ: quarum spatia intermedia, membranis quibusdam explentur. Ex tunicis autem ipsis, altera totum fœtum amplectitur, altera incumbit duplicata circa caput, clunes, ac pedes eius.

Agnina mẽbrana. Farciminalis. Secundæ connexio cum vtero.

Ac vocatur quidem illa agnina, hæc autem farciminalis. Ambæ autem candidę sunt, ac tenues, ferè aranei telæ consimiles. Adnascitur secunda vtero in hunc modum. Vasorum vteri oscula, per quæ mulieri menses purgantur, aperiuntur quando mulier est conceptura.

Conceptionem fieri aut incipientibus fluere mẽsibus, aut desinentibus.

Contingit autem hoc tempus, incipientibus fluere menstruis, aut desinentibus. Aperiuntur & reliquo omni purgationis tempore hæc vasa, sed tunc non cõcipit mulier: neq; enim in vtero potest semẽ manere, quòd multitudine sanguinis influẽtis eluatur. Quando verò cessant menses, & quum incipiũt, reserata sunt vasa, & purgatio ipsa nec multa, nec coaceruatim effunditur, sed modica et paulatim, ceu sanguineo humore exudante. Quare ob asprędinẽ quidem, semen vtero adhæret: sufficiẽs autem alimentũ habet, paucitatem sanguinis in ipsum confluentis.

Conceptio cur antequam fluere menses inceperint, fieri nequeat.

Priusquàm enim fluere cœperint menses, mulier non concipiet, propterea quòd nutrimento priuatum sit semen, & vnde hæreat non habeat: læuis enim tunc vterus est, ob conclusionem vasorum: quare defluit semen, & cũ tunica ipsius nõ vnitur.

Asperum quàm læue, aptius ad concretionem. Secundam iuxta vasorũ oscula tantum ipsi vtero accrescere.

Aptius enim ad concretionem asperum est, quàm læue. Ex quibus liquet, secundam iuxta vasorum oscula tantùm ipsi vtero accrescere, et iuxta aliud nihil. Vas etenim quod in secunda nascitur, principium habet extremitatem eius quod se in vterũ ingerit, adeò vt quis duo hæc possit esse vnum dicere: vnita enim sunt iuxta oscula, alterúmq; transsumit ab altero, vena quidem sanguinẽ a vena, arteria verò spiritum ab arteria.

Cotyledones, siue acetabula. Vasorum secundæ progressus.

Iuxta hæc vasa etiam cotyledones (quos acetabula vocant) habentur, vinculum firmum secundæ ad vterum existentes. Itaque ipsius secundæ vasa, vnde dictum est, inde initium sumentia, intertexunt secundam, mutuóque miscentur, & perinde ac variæ radices arborum, quę in vnum coëunt stipitem, sic ipsa mutuò inter se cõcrescentia, in duos ceu truncos degenerant, venosa quidem in venas, arteriosa verò in arterias. Qui stipites vtrique, ex vtraq; parte dextra & sinistra, ad ipsum fœtũ circa vmbilicũ confluunt.

Vmbilicus quid.

Neq; enim aliud quicquam vmbilicus est, quàm quatuor hæc vasa, mediũ quendã & communem vragon, hoc est vrinæ ductorẽ, vel aquę ductum, habentia. Hic verò existit principium membranæ farciminalis, perforatúsque est ad fundum vesicæ ipsius fœtus amplo meatu, adeò vt vsicæ vnio sit ad tunicã farciminalẽ, per ipsum vragon in medio vtriusq; situm.

Vragos.

Humor autem non modicus in vtraque continetur membrana: flauus quidem in farciminali, albidior verò in agnina, & copiosior: quandoquidem hæc altera maior est, vtpote vniuersum fœtum contegens.

Agninam membranam contegere totum fœtum.

GALENI PERGAMENI

de Semine, Liber primus.

AN semen sit tum materiale, tum efficiens generationis principium, vt Hippocrates quidem professus est, an efficiens tantùm, vt Aristoteles autumat, nobis venit considerandum. Quòd igitur ex animalibus brutis, quæ quidem retinent semen, omnia etiam concipiãt, minimè autẽ quæ excernunt illud post coitum, ipse didici experimento: id quod etiam in mulieribus postea exploraui, quas quum hac de re percontatus essem, responderunt mihi, se quendam, circa vterum, motum percipere, vt qui veluti velliatur, & paulatim in seipsum contrahatur, vbi semen concipiant.

Bruta excernẽtia semen post coitum, non cõcipere.

Quibus etiam & scripta medicorum subscribunt, & quæ ipse etiam expertus sum, per resectiones animalium prægnantium, quorum omnium vteri apparebant fœtibus obvoluti. Videntur enim vteri (vt Plato ait) velvti animal quoddam, prolis desiderio affici, & ob id attrahere in seipsos semen, & circumcirca in rugas cõplicati continere, quemadmodum & hoc ipsum viris aliquando evidenti sensu est perceptum, nimirum ad cucurbitulæ medicinalis similitudinem attrahente vtero ipsorum pudendũ.

Vterũ prolis desiderio affici, velvti animalia quædam.

Maximè autem contingit hoc, cessantibus iam ipsis mensibus, quo præcipuè tẽpore vteri semen concipiunt. Porrò qui putant Aristotelẽ quidẽ voluisse, semen masculi coniectũ in vterum, principiũ motus menstruo recremento imponere, ac mox excerni: quiq; id partem fieri fœtus ex Aristotelis sententia existimant, vtriq; mentẽ illius viri ignorarũt.

Semen quo præcipuo tempore concipiatur. Aristotelem interpretatur Galenus.

Is quippe, velvti ex ligno & fabro fit mensa, sic ex menstruo sanguine, & motiuo principio viri, fœtum constitui ait. Quapropter * nonnulla animalia, nec excernere geniturã affirmat, sed distribuere tantùm in fœminam animalẽ validitatem, esséq; talia ex insectis quædam: ita vt fœmina quidem articulum in marem demittat, commoratáq; in complexu permultum tempus, corpus quidem accipiat nullum, sed solam facultatem formantem, & formam ipsam specificantem. Iam verò, quod ipsemet Aristoteles ait, inflari & dissolui genituram in vtero, alienum à ratione videtur: quum nimirum conceptionis tempore, minores & minus inflati cernantur vteri.

Aristotelis opinio improbatur.

Cæterùm, etiam si id concedamus, perscrutabimur postea, vtrum in ipsa amplitudine vteri, menstruum quidem recrementum consistat, semen autem aceruatim allabens, ipsum percutiat, atq; exhibito motus principio excernatur rursus, per ipsius vteri collum: an potius eo tempore quo fœmina masculo coit, semini obviam menstruus sanguis feratur, vt suscipiat eam, quam illo assequitur, facultatem. Vtrunq; tamen absurdum. Nam si in ventre vteri aceruatũ, ac longo

Grumus quando fiat.

tempore contineatur menstruum, non amplius vtiq; sanguis hoc fuerit, sed grumus. Quandocunq; enim exciderit sanguis ex vasis in quodq; organum cauum in animali, statim fit grumus. Nec reperio quo pacto etiam semen sine sanguine excerni possit, cũ quo convenit & conspirat in idem iuxta amplitudinem vteri. Si verò obviam venit semini sanguis, oportet sanè ipsorum congressum in vasorũ osculis fieri. Verùm si hoc ita habet, vnum in tot partes semen dicemus diuidi, quot sunt ipsa vasorũ oscula, vt ad singula sua pars deveniat? (id quod seminis viscositati adversatur, & altera moderãte substantia opus habet, quæ diuidat) aut cohærens sibi manere? quod longè convenientius est ipsi substantiæ seminis: & tertia alia substantia nõ indiget, præterquam attractione vteri, & seminis eiectione. Quemadmodum enim venter vbi cibos appetit, cum fundo suo ad gulam recurrit, qua nimirum veluti manu vtitur: eodem modo vterus qualitatem seminis concupiscens, it obviam, ac totus quidem ad pudendũ accurrens, collo ipso, veluti stomacho, ad similitudinẽ manus; vtitur, intrudenti conferım semen. Itaq; si quando hic stomachus debilitetur, semen attrahere nõ potest. Quòd si etiam allabatur vasorũ osculis semen, & rursus discedat, discutiatúrque in aërem, quod per Deos erit principium fœtus? Primùm etenim invenire causam oportet ipsius elapsus sanguinis, semini appropinquantis, ex singulis osculis vasorum vteri: deinde alteram, quæ totum in idem coaceruet: postea autem & causam membranæ totum hunc sanguinem forinsecus cooperientis: quæ quidẽ nõ ex ratione tantùm, sed ex eo quod apparet, necessitatem habet. Apparet enim nobis orbicularim ipsum conceptum continens statim post conceptionem primam. Nam & trium & quatuor à principio dierum sæpe excidit mulieribus genitura tenui contenta involucro: id quod ex resectione animalium licet deprehẽdere. Videbis enim manifestè vterum quidem totum circum semen contractum, membranam verò huic obvolutã: qualem quidẽ excreuit illa nequissima mulier, quam Hippocrates (vt ipsemet fatetur libro de fœtus natura) prudẽs ac volens coëgit facere abortum. Cohærens nanque sibiipsi semen, quo tempore ab vtero attrahitur, extenditur quidem & dilatatur, nempe omnibus vteri partibus æqualiter appetentibus ipsum. Propterea verò quòd viscosum & crassum est, calidis corporibus conversatur, facilè in membranam coalescit, quæ iuxta vasorum ora ex ipso vtero pendet, de cætero in totũ illi subtenta. Porrò vena, arteria, & neruus, prima & cõmunissima animalium organa, à quibus omnes partes reguntur, nõ ex sanguine, vt Aristot. ait, sed ex semine generãtur: nimirũ alba & exãguia quũ sint. Quòd si sanguinem transmutãs natura, ex rubro faceret album, ex liquido crassum, viscosum ex tenui, vt ex eo rectè illa vasa cõpingi possent, laboraret vtiq; frustrà, studens huiusmodi parare sanguinem, quale à principio habet semen. Atqui natura ipsa nihil frustrà molitur: cui quidem nullũ maius operæpreciũ accidere potest, quàm principium optimè cœptum, vt quod nõ solùm medium totius, sed potẽtia etiam totum esse dicatur, vel testimonio Aristotelis. Absurdũ itaq; fuerit dicere, statim in ipsis auspiciis frustra operari naturam: habentémq; album & crassum & viscosum humorem, ad neruorum, venarum, & arteriarum generationem, eiicere quidem hunc, vt Aristoteles putat, ex sanguine verò alium similem gignere. Si nanq; exanguem esse horum trium organorum substantiã natura vult, siue crassam, siue extendi, & in fistulæ modum cauari, ac quamlongissimè progredi citra divulsionem, ad hæc omnia certè nihil substantia seminis reperiri possit aut cõmodius, aut aptius. Est autem semen vitali spiritu plenum. Quare maximè contrarius hic sermo naturæ operibus est, si excerni quidẽ in aërem dissolutum, ipsum dicamus, retineri autem sanguinem menstruũ, ceu benignissimum, quem vt alienum natura excernit singulis mensibus. Non enim est familiaris vtero sanguis mẽstruus, sed ipsum semen: & propterea susceptorium huius organum natura constituit vterum. Quantum igitur ex semine vterum ipsum cõtingit, hoc fit statim mẽbrana. Reliquum verò totum, habuit quidem & ipsum insitas facultates: attractricem quidẽ familiarium, & * per quam retenturum, & altera turum, alimentúmq; sibi facturum erat: expultricem deniq; alienorum & superfluorum. Habuit præterea & familiares materias quas attracturum erat ab vtero, sanguinem videlicet & spiritum, per oscula quibus connexũ est. Et sanè hæc statim à principio per ambientẽ membranã nõdum duram factã, attraxit. Ad finem verò, tantùm per foramina illius, ob attractricem perpetuam, óbq; intervẽtum humorũ, minimè coalescentia, sed adaperta magis, per quę scilicet ferebantur materiæ. Solet autem alimentum non semper pari copia, sed iuxta proportionem augmenti illius quod alitur, aut exiguum, aut copiosum affluere sanguis quidem ex venis, spiritus verò cum sanguine tenui, modico & calido, per arterias, vtrunq; ad propriam suam cauitatem. Quin & temporis progressu necessariũ est hanc viam in fistulæ modum cauari, ac vas fieri. Cæterùm quandoquidem impossibile erat, semen ad fundum vteri illapsum, ipsum totum illinire, vtpote qui exortus vtrinque velvti cornua quædam haberet, hæc sanè fœmineo semine illeuit natura. In hæc siquidem cornua, singula ab vtraque parte existentia, vas seminale se ingerit, ex fœminæ profectum testibus. Quando igitur simul sub idem tempus, cum mare semen fœmina emiserit, ipsum muliebre semen per vtrunque eiectum cornu, delatúmq; in medium vteri spatium, simul quidem oblinit vias, simúlq; ad masculi semen perveniens, vnà cum illo miscetur. Sic ita per membranas ambo mutuò innectuntur, quas tunc in sua profectione ipsum muliebre semen produxit, vt totam genituram amplectens, hanc fœtui vtilitatem præstaret, & vt velvti alimentũ quoddam, masculo semini fieret: tenuius enim est illo, & frigidius; familiarius verò omni alio ad ipsius nutricationem. At verò fines illi vasorũ, per quos singulis men-

Vterum ad pudẽdum procurrere, vt eat obviam semini.

Membranã obvolui semini in vtero.

Hippoc. coegit quandam facere aborsum, cõtra quàm in suo illo iureiurando est pollicitus.

Semen præbere generationẽ venæ, arteriæ, & neruo, primis organis.

Naturã nihil frustra moliri.

Principium dicitur potentia esse totum.

Seminis substãtia quibus rebus aptissima.

Semẽ vitali spiritu est plenum.

Sanguinẽ menstruum non esse familiarem vtero.

Membrana ex qua feminis parte gignatur.

Semini inesse quatuor facultates naturales.

Semẽ quas materias trahat ab vtero, & per quas vias.

Seminalia vasa fœminea, profecta à testibus, inserũtur in cornua matricis.

Semẽ muliebre misceri virili in vtero.

Seminis fœminei vsus.

Semen fœmineum tenuius frigidiúsq; masculo.

Acetabula quæ Cotyledones. Secunda quæ dicatur.

mensibus superfluum sanguinis ex toto corpore in vterum deriuatur, existunt vera acetabula, siue cotyledones. Appellatur autem secunda, externa illa membrana, quam pertranseunt tum arteriæ, tum venæ, materias ipsas ad fœtum ex vtero deferentes. Altera autem membrana, quæ sursum ad cornua pertingit, farciminalis vocatur: quæ augescentibus liquidis excrementis in fœtu, ex ipsis suscipit alterum.

Farciminalis membrana fœtus suscipit lotium.

Porrò ex spiritu & tenuissimo sanguine, qui vnà cũ illo per arterias ad fœtum confluit, calidissimũ ex visceribus ipsa natura constituit. Alter verò sanguis crassus, speciem hepatis originalem producit: atq; hanc etiã pleræq; venę per secundam latæ perficiunt.

Cordis & hepatis generatio

At arteriæ ad aliud calidissimũ viscus ferũtur, quod ob excellentem caliditatem, moueri velvti flammula quędã non cessat, sed semper vicissim distenditur & contrahitur.

Cor moueri perpetuò.

Et venæ quidem arteriæq;, materias in hęc viscera deducentes, velvti radices ipsorum existunt. Quę verò protenduntur in totũ fœtum, tunicis similes sunt, in multos ramos distractis. Generatio autẽ his est, ex substantia seminis in fistulæ modum cauata.

Venarum, arteriarúmque generatiõ.

Cerebrum ex solo semine oriri.

Tertium verò principium, à quo omnes producti sunt nerui, generationẽ ex solo semine habet. In permistione quippe ipsius ad semẽ muliebre, multæ bullæ sunt ruptæ, ex quibus intrò & ad profundũ spiritus seipsum seruare cupiẽs, concessit. Neq; enim velvti vapor erat, sed per se mobile animalis principiũ, quemadmodum & cauitatem spiritus plenam, ex circunstante humore produxit semini. Quò autem neq; etiam inde promptè evacuaretur, firmam sibi domum fecit ex liquida seminis substantia, quæ ipsum ambit: id quod in ea crassius & durius erat, ad externum lineamentũ extrudens: quod vtiq; ipsum progressu temporis calefactum & resiccatum, erat futurum os.

Cranij productio.

Hoc in principio quidem facultas opifex, ac fingẽs animal operatur: nondum tamen apparet, præ paruitate. Quando verò primùm apparere incipiũt, maxima sunt tria hæc ex vicino inter se sita, & se invicem contingentia. Principium quidem neruorum futurum, quod cerebrum appellamus, in altiori sede locatum: cor autem & hepar (quæ sese mutuò contingunt) ei subdita. Quæ principia tria, longius progressu temporis disparantur, & in totum, quod eis efformatur, animalis corpus transmittunt geemina.

Cerebrum in altiori locari sede.

Spinalem nanq; medullam cerebrum velvti truncum quendam producit: cor verò arteriam maximam, quam aortam Aristoteles vocat: hepar deniq; venam cauam. Et sanè apparet statim à principio circa medullam spina ipsa firmata: circa cerebrum verò, caluta obducta: sicvti & iuxta cor thorax, qui nõ solùm domus futurus erat in partu, sed primum & principalissimum respirationis organum.

Spinalem medullam oriri à cerebro.
Aortam oriri à corde.
Venam cauam oriri ab hepate.
Thorax primũ & principalissimum respirationis organũ.

Hæc igitur aliquanto posterius fiunt. Ipsius autem fœtuum generationis, quatuor in vniuersum sunt tempora. Primum, in quo seminis species vincit, & dominatur: quæ quidem constitutio, non fœtus, sed genitura vocatur.

Tempora generationis fœtuũ, quatuor.
Genitura quid.

Vbi verò expletus quidem sanguine fuerit fœtus, cor autem, cerebrũq; & hepar adhuc inarticulata sunt & informia, firmitudinem tamẽ & magnitudinem momentaneam iam habent, hoc tempus secundum erit. Tertiũ deinde est tempus, quando illa principia tria manifestè videre licet, reliquarum verò partium designationem per lineamenta, & quasi obscuriorem quandam advmbrationem. Quartum deniq; & postremum tempus hoc est, quũ fœtus omnibus artubus suis est integrè consummatus & absolutus: quo tempore non fœtus solùm, sed iam puer ab Hippocrate nominatur.

Fœtus itaq; velvti planta, omnem generationem & formationem à semine accipit, duplexq; principium motus & formationis statim ab ipso principio. Qualis enim est radicatio in plantis deorsum, talis est fœtibus insertio arteriarum & venarum in vterum. Qualis verò sursum vergens truncus in plantis, tales sunt in fœtibus à tribus principiis exortus.

Fœtuũ ad plãtas comparatiõ pulcherrima.

Etenim natura seminis non aliis viribus producit plantam, aliis animal: sed quemadmodum plantæ semen terra indiget, vt nutriatur ex ipsa & augescat: sic nostrum indiget vtero semẽ, ob causas easdem. Ad hæc, radices sibi generat planta, quibus trahat alimentum ex terra: ita chorion, hoc est, secunda, gignit vasa, fœtuũ radices. Producit quidem truncum à seipso semen plantæ, & ab illo alios & alios ramos, vsq; ad extremas propagines: at non secus in fœtu videre licet iuxta illa tria principia tres truncos natos, arteriam nempe aortam, venam cauam, & spinalem medullam: qui in varios ramos diuaricantur, vsq; ad vltima germina. Quę triplex planta animal futura est, non reiecta illa, quam à principio habuit facultate vegetatrice, sed altera insuper acquisita.

Animal dicitur triplex planta.

Ex loco autem in locum ipsum transire oportet, vbi perfectum fuerit, ex vteróq; solutum: quod facere minimè posset, si frigidum vt arbores fieret, &, si organis ad ambulandum aptis careret. Quare duo principia acquisiuit, alterum organorum, quæ custoditura sunt ipsi naturalem caliditatẽ: alterũ eorum quæ subseruitura sunt omnibus ad quas concitatur actionibus. Sed his quidem posteriùs vtetur. Principio autem plantatitio primò est vsum, quod vtiq; nõ ex sanguine, sed ex semine, arteriam, venam, neruum, os & membranam produxit: & secundam quidem primùm ei forinsecus circundedit, ac simul cum ipsa farciminalem membranã condidit, tenuem quidem, angustámque & infirmam, futuram tamen adiumento secundæ, in materierum attractione, susceptúrámq; formati animalis vrinam.

Principiũ plantatitiũ, quæ ex semine gignat.
Secunda.
Farciminalis.

Nam ad totum fœtum ambiendum, excipiendúmq; vaporem defluentem ab illo, generata est tunica àgnina, satis ampla & robusta. Reliquarum autem membranarum, quibus varię partes teguntur, nulla in primis diebus necessariam habet generationem (neq; enim suffecisset ad ipsorum omnium opificium, substantia seminis) sed procedẽte tempore, dum quod antea erat semẽ, iam grandis factum est fœtus.

Agnina tunica

Ad quarum generationem natura vtitur genituræ viscositate: ex qua quidem quicquid crassius magísque terreum, ac minus tractile est, ad ossium regionem delegat: quæ sanè arida & terrea, pinguitudinísq; experria, sed obducta membranulis tenuibus, carnéque operta perfecit, ad id maximè vsa

Genitura viscositas, quibus sit generandis idonea
Ossium generatio.

caloris vi: qua nimirū omnem glutinosam substantiam ab ossibus exugēs, ligamentis quibus invicem copulātur, imposuit. Cæterùm vbi ipsis ossibus carnē superseruit, prius quàm membranis integeret, ibi minus aridum totum os factum est. Extendit autem à membranis circumossalibus, etiam carnibus ipsis gracilia opercula. Quin & neruum in vnamquamq; ipsarum dispersit, vbi eos priùs in fibras araneorum telis tenuiores dissoluit. Sed alias etiam fibras & similiter tenues ex ligamētis productas & carnibus implicatas invexit, atq; ita rursus in vnum & idem ambo coëgit fibrarum genera, totum

Musculi constitutio.
Tendo.
Ligamentum.
Visceribus vniversis esse nervos inditos.

quidem organum in quo hæc fabricauit, musculum efficiendo: id verò vbi fibræ congrediūtur, tendinem. Ligamentorum etiam non modicam partem in ipsos musculos indidit: vt neruorum, non in hos solùm, sed & in viscera omnia. Est & aliud fibrarum genus in ventre, intestinis, & vtraq; vesica, adeóq; in vtero & corde, generationem ex semine habens, quibus velut nexui cuipiam totum visceris corpus circumcirca accreuit, ex sanguine ortum.

Carnosa omnia esse ex sanguine orta.
Membranosa omnia à semine orta.
Genita ex sanguine regenerari posse.
Genita ex semine regenerari vix posse.

Omnia siquidem quæ carnosa specie prædita sunt, sunt ex sanguine cōdita. Membranosa verò omnia, ex semine suum ortum sortiuntur. Ob id quæ ex sanguine generata sunt, si corrumpantur quandoq;, facilè regenerantur, vt quæ materiam generationis largam possideant. Quæ verò ex semine, aut neq; prorsus, aut valde rarò, regigni possunt: quanquam efficiens ipsius causa perfectis animalibus insit. Quòd si quicquam eorum quæ ex semine ortum duxere, carne nudatū sit, caro quidem circumnascetur, simile verò illi quod denudatum est, nullo modo amplius innasci potest: vel si Aristoteles moneat, singulorum inesse naturis, vt sibiipsis similia faciant. Etenim in id quod naturæ eius quod transmutatur propinquius est, facilis est trāsmutatio. Ac proinde sanguini facillimum est carnem fieri: difficillimum verò * membranam, neruum, venam, arteriam, tunicámve.

Nutritio, vniversis ex familiari illis portione sanguinis.

Primùm igitur vnumquodq; eorum quæ nutriri debent, familiarem sibi ex sanguine, ac similem succum trahit: qui postea dissolutus vaporis instar, his quæ ipsum attraxerunt, apponitur: ac tandem ab eis transmutatus, illis assimilatur. Non ergo videtur, vnamquanque primarū partium animalis à principio quidem ex semine natam esse, aliud autem esse ipsarum vltimum & familiarissimum alimentum. Procedunt porrò arteria & vena in vtrunque testem non recta via, sed flexuosa, multiformiq;, in qua

Sanguinis in semen degeneratio.
Vasis seminariis inesse vim generatricem seminis.
Semen ex sanguine gigni.

quidem licet videre sanguinem albescentē paulatim: postea verò, vbi ipsum vas testem contingit, in eo planè seminis substantia iam perspicuè conspicitur. Est enim vtriq; tum arteriæ tum venæ, generatrix natura seminis. Verùm ex sanguine ipsum conficiunt, diutissimè in vertiginibus illis versato. Alteratur enim sanguis transiens in semen: quum omne alterās, in suam naturam ducat ipsum quod alteratur, quemadmodum etiam apparet. Album enim & crassum & viscosum est semen, aptum vt ex eo arteriæ & venæ nutriantur.

Venas amputatas, regeneratásq; vidit Galenus.

Cæterùm amputatas venas, ac rursus generatas in magnis vlceribus vidimus: id quod assolet fieri conspirante in vnum robustissima facultate cum materia seminaria copiosa.

Arteriam, nervúmve amputatum, cur regenerari non liceat.

Arteriam verò aut neruum nemo vnquam vidit regeneratum, ob penuriam materiæ, quam & copiosam & validæ facultati iunctam, adeò crassorum vasorum requirit generatio. Verùm iuxta primam generationem ex semine, coaceruatus adhuc est humor, ex quo vasa ipsa formantur: opifex autem ipsius duplex est, tum facultas, quæ in ipso semine habetur, tum quæ in vteri vasis, quibus allapsum est. Quare nihil mirum, prima naturæ organa velociter formari in fœtibus. Sed nec tribuere vasis illis flexuosis totam seminis generationē est æquum, vt Aristoteles facit, priuās testes facultate semen gignendi.

Testes priuauit Aristotel. facultate gignendi semen.
Testicularis vena.
Epididymis.

Arteria itaq; & vena, à vasis quæ circa spinā sunt progredientes, per ilia deorsum feruntur, donec perveniant ad venam testicularem dictam, quæ iuxta caput testiculi incumbit, quod epididymis appellatur, ex qua fistulæ multę in testem perveniunt, seminario humore refertæ. Huic testiculari venę: & arteria & vena adnascuntur, circa paulò antè relatam obvolutionem: cui & parvam quandam à seipsis distributionem largiuntur, priusquam inserantur testi.

Seminalis meatus.
Peritonæi perforatio.

Inde seminalis meatus genituram hauriens, ad pudendi exortum eam subvehit. Quovsq; enim intra ilia sunt arteria ipsa & vena, peritonæo integuntur. Hinc verò peritonęū, vtrinq; momentaneo foramine perforatū est, & meatus ab ipso maximus ad testes descendit. In quo & obvolutio vasorum gignitur, & vas seminale ex vena testiculari enascens, ad ilia ascendit: contingens quidem circa exortū ipsum testiculum, non tamen ex ipso generationē habens. Iam verò iuxta vtrunq; meatum arteriam & venam descendentem reperias, ascendens aūt vas seminarium. Inde verò rursus non amplius extra pubis ossa, sed per profundū & supra ipsa in decliue fertur, donec ad vesicæ perveniat collum, cui pudendum continenter cohæret.

Seminarij vasis insertio in pudendum.

Quia enim vas seminarium longissimum factum est, ob id tantam viam circumcurrit. Contingit enim ita sanguinē in vasis morātem concoqui, & in grumos cogi, & vas seminale longissimum & varicosum iuxta vesicæ collum existens, genituram quamlongissimè iaculari. Cæterū in quibus testes execti sunt, epididymide intacta, nihil patitur vas seminariū. Deperit autem animalibus nō solùm emissio seminis (hoc enim iis feliciter cederet, qui abstinere à venereis percupiunt) sed & virilitas & omnis masculina inclinatio.

Spadonibus, omnem virilitatem perire.

Sic etiā si animali fœminę excidas testiculos, neq; libidine concitabitur, neque marem admittet, sed amittet fœmineam naturam.

Scrofa castrata.
Castratorū carnes suauiores existere.

Quo nomine scrofæ castrantur, fiuntque sic castratis masculis similes, atq; vberius alimētum accipiunt, pinguiorémq; & suauiorem carnem, quam reliquæ scrofæ, habent, quemadmodum & mares maribus.

Testium ablatio in fœminis periculosior, & quare.

Non tamen similiter periculo vacans ablatio testiū ipsis fœminis est. A lateribus enim ab vtraq; parte singuli adiacent, arteriam quidem & venam, velut qui in masculis sunt, pampinoformiter sibi insertas habētes: vas verò seminale ad vtrunq; cornu finiens. Necessarium itaque est vtrunq; latus diffindere, si

quis

quis excindere velit: atq; in hoc sanè maius periculum est, quàm in maribus. Porrò quibus excecti sunt testes, ij virili robore destituuntur, perfrigeranturq;, ceu virium fomite: alteròq; ii sini caloris principio priuati, neq; ampla illis est vena, neq; floridus sanguis, neq; validè pulsant arteriæ, suntq; glabri vniuersum corpus, neq; venerea appetunt, aliud quippiam magis existentes, quàm animal. Quare hac parte testes etiam ipso corde sunt præstantiores, nempe qui præter hoc, quòd caliditatem ac robur animalibus exhibent, amplius etiam generi conseruando prosunt. Quam eorum facultatem insignem, haud scio quomodo neglexerint veteres, conferantne, an non conferant semini, disceptantes. Alteratur enim totum corpus per ipsos testes. Nec solùm insuauior est caro victimarum nõ castratarum, sed & qualitas ipsa carnium simile quiddam testiculorum qualitati habet, graue nempe, & virosum. Testes itaque præsentia sua, tum calorem, tum robur, atqueadeo coëundi appetentiam ipsi animali conciliant. Cæterùm tertium hoc, neque cor ipsum exhibere potest: quare illud quidem viuendi tantùm, testes verò bene viuendi principium fuerint. Quanto autem melius est bene viuere, quàm simpliciter & solùm viuere: tãto in animalibus testes corde sunt præstantiores. At in senescentibus & debilibus, testes ipsi sunt laxi, contrà quàm in iuuenibus, fortibusve. Nõnullis ex quadrupedibus substricti quidem sunt testes, vt suibus: volucribus autem omnibus intra peritonæum prope spinam firmantur. Iam verò vnaquæque animalis pars humorẽ ad se loco alimenti influentem, in sui ipsius naturam permutat. *Est autem propria vniuscuiq; particulæ essentia haud quidem secundùm humorum, qui in ipsis sunt, naturam, sed secundùm corporum solidorum substantiam, à quibus contentorum humorum fit alteratio. Quod quidem si sic se habet, continetur autem serosus humor in testibus, ab huiusmodi vnque ipsorum corpus nutritur. Vnaquęq; autem pars familiarissimum sibi alimentum conficit: quare testes semen etiam conficient. Sed operantur ipsum tum arteriæ, tum venæ, quamvis paucum longo tempore: at testes non solùm multum, atque id breui tempore, sed exactissimè elaboratum: syncerissima enim exactè est ipsis seminis qualitas: ac proinde omnibus animalis partibus quamcelerrimè illã communicãt. Fortes siquidem facultates in naturam suam alterant totum corpus. Pauxillum quippe deleterij humoris corpori animalis illapsum, totum ipsum trãsmutat quambreuissimo tempore. Similiter auxiliaria medicamenta corpus vniuersum alterant, alteratione venenosis contraria, non substantia ipsorũ totum corpus persoluente (quod vtique impossibile esset tam breui tempore) sed qualitatis facta distributione. Quid igitur mirum est, ex testibus in totum corpus facultatem quãdam distribui, qualis neruis quidem sensus & motus ex cerebro, arteriis verò pulsandi facultas ex corde? Atq; ea quidem facultas in maribus, roboris & virilitatis, in fœminis verò effœminationis existit causa. Ob idq; fœmineum

Castratis quæ accidant.
Castrati sunt aliud quippiã magis, quam animal.
Testes quo nomine præstent cordi.
Testes alterant vniuersum corpus.
Carnes non castratarũ redolere quippiam graue & virosum.
Testes quid præstent.
Cor viuendi principium tãtum.
Testes bene viuendi principium.
Testium situs diuersi.
Essentiam cuiusq; particulæ dici secundum corporum solidorum substantiam.
Testium corpus nutriri ab humore seroso, quẽ continent.
Testes conficere semen.
Testes cur celerrimè toto corpori seminis qualitatem communicent.
Facultates fortes corpus in suam naturã mutare.

animal exectis testibus, castrato masculo assimilatur: reliquæ verò omnes partes easdem facultates in vtrisq; habent. Trahunt itaque serosum humorem testes, quem ipsis antè præparant vasorum involutiones. Deinde vbi qualitatis ex ipso fructum ceperunt, eámq; cæteris communicarunt partibus, id quod superfluum est, in meatus seminarios deponunt, hi verò foras in coitu excernunt. Idcirco per immoderatam quidem venerem, omnia spermatica organa, vacua & exhausta redduntur: turgentia verò, vbi adest vitæ ratio castissima. Trahunt itaque violenter semen ab ipsis venis testiculi: venæ rursus à suprapositis: atque hæ rursus ab his quæ deinceps sunt sitæ: qui tractus non cessat, donec ad omnem corporis partem transumptio ipsa perveniat: quo fit vt totius animalis partes omnes proprio alimento priuentur, donec omniũ fortissima expleatur. Neq; verò solam serosam humiditatem ab omnibus animalis partibus sic auferri contingit, sed etiam vitalem spiritum. Quare mirum non est, immodico vtentes coitu imbecilliores reddi: videlicet à toto corpore, vtroque humore syncerissimo ablato, accedentéque ad hæc voluptate, quæ ipsa per se est sufficiens, vt firmitudinem vitalem dissoluat, adeò vt iam quosdam ex nimia voluptate constet animam exhalasse. Igitur omnes solidæ corporis partes ex semine generantur atque nutriuntur. Quippe quæq; pars, ex qua primùm facta est substantia, ex eadem semper nutritur, quòd nutritio expletio sit substantiæ defluentis. Quapropter etiamnum generari licet, quęcunq; à principio ex sanguine sunt concreta: non generari autem præterquam alicvbi venam quandam, atque id rarò (quibus sua ex semine generatio à principio contingit. Vt autem de vasis seminariis rursus aliquid dicam, sciendum est, ipsa esse plena semine, vel eo tempore quo animalia venere non vtuntur: id quod fieri potest trahentibus ipsis genituram à testibus, & ipsis testibus etiam ad illa eam relegantibus: idque per epididymidem maximam, per quam scilicet mediam, connectuntur ipsi grandulosi testiculi seminariis vasis. Imò verò si licet fateri quod verum est, epididymis ipsa est principium & radix vasorum seminalium, quæ ex toto testiculo semen in seipsam haurit.

Execta fœmina, castrato masculo assimilatur.
Testes trahere humorem serosum.
Vitalem spiritum etiã rapi cum humore seroso à seminariis organis.
Coitu immodico vtentes, cur imbecilliores reddantur.
Voluptas vitalem firmitudinem potest dissoluere.
Solidas partes ex semine generari & nutriri.
Nutritio est expletio substantiæ defluentis.
Spermatica vasa esse semper referta semine.
Epididymis est radix seminalium vasorum.

GALENI PERGAMENI de Semine, lib. II.

Porrò testes muliebres adiacent quidem vtero, vtrinque singuli, consimilem vasorum involutionẽ, velvti ij qui in maribus sunt, suscipientes. Non procedunt tamen in eundem locum hæc vasa, propterea quòd neque foras, quemadmodum marem, sed in ipsos vteros oportebat fœminam emittere semen. Ideóq; velvti seminali meatui obviam euntes vteri, à lateribus prælongos exortus extendunt, per quos semen suscẽptant. Maximè verò plenum est vas seminale in animalibus venerem appetẽtibus: sicvti vicissim vacuum à recenti coitu. Habet etiam idem aliquando non modicam co-

Fœminas non emittere foras semen, sed in ipsos vteros.

piam in iis quæ ex longo tẽporis intervallo imprægnantur: in quarũ sanè prælongis illis exortibus, quæ cornua appellantur, videbis manifestè humorẽ seminarium crassiusculum. Ad hunc enim locum farciminalis membrana pervenit, necnon genitura crassa. Admirari autem subit etiam hic eos, qui dicunt vas seminale extra vterum habere adaperta oscula, inserique in collum vesicæ, eodem quo in maribus modo, ac proinde fœminarum semen effluere. Cuius opinionis fuit assertor Herophilus.

Herophilus.

Neuter siquidem seminalis meatus, in vllo aliquo *fœmineo animali in ipsum vesicæ collum inseritur: imò neq; in ipsius vteri collum: verùm à lateralibus vteri partibus adnati, alter hinc, alter inde, ad summum perveniunt vterq; apicem, siue cornu, à sua parte situm: ibidem intra vterum effundentes semen, quod grauidis aceruatur circa eum ipsum locum.

Seminales meatus in fœminis aperiri circa cornua, intra vterum, vbiq; suum semen effundere.

In profusionibus autem seminis quæ per somnum fiunt, primùm quidem in vterũ ipsum illabitur, postea verò foras vacuatur. Itaq; in fœminis, tum vasa seminaria plena sunt semine, tum etiã testes.

Fœtus formandi ratio.

Quòd si in vtero ipsum muliebre semẽ cum virili misceatur, cogatúrque & crassescat, tunc formatio fœtus continget, vt pulchrè Hippocrates tradidit. Potest etiam natura, ex solo muliebri semine farciminalẽ membranam gignere. Potest & alimentum familiare & primum, subornare masculo semini.

Semen muliebre quod possit præstare.

Posse autem ex vtrisq; mistis vnum fieri semen perfectũ, Hippocrates opinatus est.

Semen vnum perfectum posse ex virili & muliebri conflari.

* Sed quæ obsecro possibilia essent, si hęc forẽt impossibilia? Quòd etiam fœmina ad venerem incitetur, vel maximè possibile est. In eis siquidem seminarij meatus pleni semine, excernunt ipsum, citrà vllum congressum cum masculo: quin & seminis effusiones per somnum similiter vt mares patiuntur.

Pollutiones contingere fœminis vel absque mare.

Iam verò quòd opificis opus sit, similem aut dissimilem altervtri ex parentibus fœtum efficere, nemo ignorat. Pueros autẽ matri similes, ob alimentum illis assimilari, sunt qui contendant, idq; producentes omnes alterationes, quę tum animalibus, tum plantis, ob alimentũ contingunt. Non intelligunt tamen, quòd nullam earum alterationum, quas dicunt, possunt speciem alterantem ostendere. Neq; omnino præterea quicquam immutat forma ex specie animalis, siue plantæ: sed ex seminibus omnia tale principium habent.

Similitudinis puerorum ad parentes consideratio.

Similitudo vnde oriatur.

Quinetiam similitudo ipsa ex partium fit formatione, non secundùm communem speciem, sed iuxta insitas differentias ipsarum. Generantur autem omnia animalia ex semine & sanguine menstruo.

Animalia omnia gigni ex menstruo, & semine.

Quandoquidem igitur fœtus vtrisque parentibus assimilantur, commune habent principium, quod eos parentibus ipsis assimilat. Quippe fœtuũ similitudo ad parentes, secundùm principium contingit. Quòd si sic res habeat, aut ex semine, aut ex menstruo, similitudo fœtuũ ad parentes oritur. Sed non ex menstruo, quum substantia eius vtrique parenti non sit communis: à semine igitur proficiscitur.

Similitudinem oriri à semine.

Si verò ex semine oriantur fœtuum similitudines, necessarium vtiq; fuerit fœminam semen emittere, quòd multi pueri matri simillimi appareant. Scrutemur autem nos iam, an quæ tandem sit causa, ob quam species animalis magis fiat secundùm matrem: iuxta altervtrum parentem ipsa similitudo: hoc tamen præmisso, quòd natura quidem corpus præparat animæ moribus & facultatibus aptũ, * sed quod mores & facultates habet, ex temperamento secundùm substantiam insitos, vnde etiam prima ipsorum est generatio.

Naturam præparare corpus animæ moribus aptum.

Morum generatio prima ex tẽperamento.

Contingit igitur ex his suppositis, tanquam fulcris, concludi, species animalium, ad subiectas generationi substãtias, hoc est materias, consequi: & esse ipsum animal, aut equum, aut bouem, aut hominẽ, iuxta substantiam ex qua factum est, & non secundùm facultatem illius substantiæ motricem, formatricémq;.

Species animalium ad subiectas generationis materias cõsequi.

Cæterùm nec semen ipsum facultas solùm est, sed & materia quædam: nec menstruum materia solùm, sed facultas. Vt enim semen ad materiale principium animalis maximè cõfert, sic menstruum ad potentiale conducit.

Semen esse facultatem atq; materiã: menstruum autem, materiam & facultatem.

Est autem semen sanguis accuratè percoctus, à vasis continentibus ipsum: vnde sanguis non solùm materia generandi ipsius fœtus fuerit, sed & semen potentia.

Semen quid.

Sanguis est semen potentia.

Quòd igitur ex materia simul & facultate vnumquodque gignatur animal, omnibus in confesso est.

Animal omne gigni ex materia simul & facultate.

Quòd verò tum semen, tum menstruum habeat vtraq; principia, non tamen æqualibus viribus prædita, sed semen quidem effectiuum fortissimũ, materiale verò modicæ molis: menstruũ autem materiale quidem plurimum, potentiale verò siue effectiuum, maximè debile, id etiam est confitendum. Si ergo materiale gignendi principium, iuxta quod species animalis absoluitur, in solo menstruo esset situm, fœtus vtique exactè eiusdem speciei cum matre generaretur: quemadmodum etiam, si effectiuum solùm in semine esset, semper vtiq; similis foret patri. Quando verò vtrunque ambo ipsa principia habet, ac prædominatur in menstruo quidem materiæ copia, in semine autem facultatis, aut roboris: meritò (opinor) speciem animalis à matre potius ipse suscipit fœtus, quàm à patre, etiamsi ipsius semen ad materiale principium conferat.

Speciem animalis à matre potius suscipit fœtus.

Similitudinem verò non magis iuxta matrem, quàm patrem, refert: quamvis quod ad robur quidem seminis attinet, fœtum patri magis assimilari oportebat. Verùm genitura muliebris etiam ad valetudinem conferens, quum facultatem ex menstruo per nouem menses prodeuntẽ assumpserit, tanto exvperat, quanto circa primum congressum exvperabatur. Propriũ enim muliebri semini est, suam ipsius substantiã ac facultatem magis quàm masculini, augere, atque corroborare. Non desunt qui, si fœmina non solùm materiæ, sed etiam facultatis principium sit, supervacaneos esse masculos dicant. Quidam verò gallinarum hac parte mentionem faciunt, quę subventanea & fauonia appellata oua pariunt, citra mixturã masculi.

Oua subventanea citra operã gallinacei oriuntur.

At Empedocles futuri fœtus partes divulsas esse contendit, easq; partim in masculo, partim in muliebri semine contineri, atque inde etiam ipsius venerei complexus appetentiam oriri animalibus, nimirum divulsis partibus inter se vniri appetentibus. Quę opinio longè absurdissima est, facileq; redargui potest. Quæ verò sit

Empedoclis opinio refellitur.

rò sit causa ob quam quũ ipsum fœmineum animal etiam semen emittat, masculum, tamen sit generatum: aut cur generato masculo, etiam adhuc seruatum sit ipsum semen fœmineum, considerandum. Præstabilius enim erat ipsum fœmineum animal habere excremẽtũ conferens ad fœtus generationem. Quippe semẽ fœmineum, ex quo diximus gigni farciminalem membranam, proprium ac familiare alimentum masculo semini existit, quum sit illo tum humidius, tum frigidius, necnon magis tenue. Quare perperàm faciunt, qui frustra ipsum generatum esse pronunciant, imposibileq́ esse fœminam vtraque coaceruare excrementa, contendunt. Melius siquidem eos modicè castigato sermone erat dicere, imposibile esse fœminam & sanguineum habere excremẽtum, & etiam semen prolificum, vt cui frigidi temperamenti ratione, superfluus sanguis accumuletur: forti autem caliditate opus sit ad generationem seminis exactè elaborati & percocti. Est enim humidior atq; frigidior fœmina: calidior autem & siccior masculus. Vnde meritò alteri quidem deest quidq̃, ad exactam seminis concoctionem: alteri verò imposibile est sanguineum excrementum habere, præ caliditate & siccitate idipsum totum siccante. Ob id igitur & animalia quæ sicciore temperamento prędita sunt, oua generare solent citra conversationem masculi. Deest tamen his quippiam ad perfectionem, si non assumant ex illo caliditatem. Itaq; posibile est animo concipere tale temperamentum corporis, quod * imperfectum animal generet absq; alterius miscella. Perfectum verò in seipso id concipere, sanè difficile, & fortasis etiam imposibile est. Porrò tale debet esse generatiuum semen, vt statim simulatq; est diffusum, substantia ipsius partim in membranam abeat, partim in vas distendatur, partim denique pulset. Quod igitur in plantis est terra, hoc est in conceptibus mater, alimentum suggerens, donec totum animal perfectè absolutum fuerit. Et quemadmodum plantarum semini largus ex terra humor, sic animalium semini, materia in maternis venis insitum alimẽtum existit. Dicere autem quis posit: Si iuxta prædominans semen similitudinem particularum natorum ad parentes fieri cõtingit, omnes partes alteri parentũ necessariò futuras similes, cuiuscunq; tandem semen prædominabitur: id quod secus apparet. Cæterùm (vt discutiamus hæsitationem hanc) quum semen ipsum similarium partium existat, si fœmineum quidem in vtero semini virili misceatur, posibile sanè est ipsa circa effingendos fœtus invicem prædominari, iuxta partes diuersas. Imò verò, etiamsi disimilarium partium ipsum semen existeret, posset tamẽ ex omni sui ipsius particula, pro eiaculationis modo alterata, omnes animalis partes efficere. Prædominatur autem iuxta mixtionem in aliquibus quidem partibus semen masculum, in aliquibus verò fœmineum. At vbicunq; ipsum præpolleat, ea pars dominãti sit similis. Etenim in omni particula materię opifex simul adest, seménq; semper mouet atque concinnat seipsum. Nihil itaq; miri est, vtriq; parenti natos asimilari circa diuersas partes. Num igitur etiam sic de genitalibus partibus eandem asignabimus causam? quòd ex ipsis hæc quidem masculina fiat, hæc autem prorsus fœminea? & quòd masculus toto corpore à fœmina in vniuerso animalium genere differat? Barbæ nanq;, & cristæ, & calcaria, dentésq; exerti, necnon vniuersa cornua, vt in ceruis, masculorum sunt partes: secundum quas fœminæ maribus longè inferiores sunt. Differunt etiam ab illis secũdum alias. Arteriarum tamen omnium atque venarum numerus, formatio, & positio, eadem est, per totum masculorum & fœmineorum animalium corpus. Opinari autem, masculum animal, vbi prævaluerit masculum semen, & fœmineũ iuxta fœminei seminis gigni excellentiam, satis probabile est: pugnat tamen cum hoc, quòd fœminæ sæpenumero simillimæ patri gignantur, & ex masculis non pauci matri. Quod igitur masculus aut fœmina generetur, mihi sanè videtur causam ipsam tribui debere qualitatum actiuarum (quæ caliditas & frigiditas sunt) temperamento. Apparet siquidem masculus non solùm calidior fœmina, sed siccior etiam statim à principio esse: atq; ob id, quàm illa tempore breuiori ipsum formari traditur. Est autẽ siccius, quod citius accipit formam, quòd nimirum ea quæ præ maximo humore diffluunt, vix effingi, aut formari queant, nisi prius compagem firmã habuerint. Ad hęc amplas arterias, & venas, & thoracem, & omnes partium cauitates habet quod est inflatũ, * quandoquidem hoc à spiritu exvberanti & calido effici maximè solet. Quare & arterias maiores, & fortius pulsantes habet, ac totum corpus concitatum & vegetum ad motum, aliáque id genus, quæ omnia non solùm in iam æditis, sed in his etiam quæ adhuc gestantur in vtero, signa sunt caliditatis prædominantis. Idcirco in dextro vtero ferè semper masculi gestari videntur, sicvti in sinistro fœmellæ. Sic etiam testiculus dexter magis succulentus, quàm sinister existit: priusq; in pubertatis tempore inflatus, generatores masculorum efficit: sinister verò macrior, & posterius tumescere incipiens, fœminarum genitores ostendit. Si igitur dextræ partes sinistris sunt calidiores, fuerit vtique hoc signum, masculum calidiorem existere, quem etiã esse sicciorem ostendimus. Quod verò ad calidum & siccum temperamentũ consequatur actionum robur, omnibus est in confesso. Cur autem eiusmodi temperamento præditus, extrà pendentes habeat testiculos, & iuxta ipsos pudendũ prælongũ, atq; ex nulla parte vterum: contrà verò humidior frigidiórq; fœtus, testiculos intus habeat reconditos, itémq; vteros, atq; adeò totum pudendum intrinsecus, impræsentiarũ venit nobis considerandum. Est enim proportio maxima inter genitalia masculi & fœminæ. Omnia siquidem genitalia membra tum masculus, tum fœmina habere eadẽ videntur, positione tamen ac magnitudine differentia. Quin & vasa testes nutriẽtia, vtriq; sexui ex iisdẽ venis & arteriis procedũt. Eandem etiã proportionem sortiuntur principia vasorũ nutrientium vterũ, cum iis quę sunt in scroto viro-

Semen fœmineũ masculino alimentum esse.

Fœminam esse frigidiorem & humidiorem masculo.

Animalia sicciora temperamenti, solent oua gignere absque commercio masculi.

Cõcipi aliquod perfectum animal absque alterius miscella, per difficile esse.

Semen prolificum, quale nã esse debeat.

Semen, similarium partium existere.

Natos posse esse similes vtrique parenti secundum diuersas partes.

Masculorũ & fœminarum discrimen.

Generatio masculi & fœminæ, tribuitur temperamento actiuarũ qualitatum.

Qualitates actiuæ caliditas & frigiditas.

Masculus tẽpore breuiori formatur quàm fœmina.

Siccius est, quod citius accipit formam.

Caloris prædominãtis signa.

Masculi in dextro vtero, fœminæ in sinistro gestantur.

Testiculus dexter masculos, sinister potius fœminas gignit.

Robur actionũ consequi ad calidum & siccũ tẽperamentũ.

Genitalia masculi & fœminæ proportione sibi correspondere.

rum. Nec verò neruorum principium vtrisq; diuersum est, sed ab iisdem medullę spinalis regionibus in maribus fœminisq; procedit. Omnia ergo quæ genitales partes constituũt, in vtroq; sexu existere apparet, in nullóq; penitus fœminã à masculo, aut masculum à fœmina, superari: sed vno solo differre, quòd alteræ partes intus, alterę foras existãt.

Genitalia mascula a fœminis hoc solum differre, quòd illa quidẽ foras promineãt, hæc autem intus existant.

Quare si animo volutabis, quòd in formatione animalis, quod hæret vtero, genitales partes primam delineationem, & quasi adumbrationem intra peritonæum accipiãt, postea verò emergant, sic vtiq; masculi animalis generationem didiceris. Atq; in hunc sanè modũ natura circa vnamquamq; genitaliũ partem omne extrinsecus lineamentũ, velvti septum munitum effingit. Postquam verò opificij speciem delineauit, aceruato spiritus impetu vtens, simul & quod effictum est, propellit, & quod continet, & ambit, simul perrumpit. Si verò aliquando circa vltimum opus debilitetur, ipsum quod moliebatur imperfectum relinquit: quemadmodum profectò circa totum talparum genus apparet, quibus lineamenta quidem oculorum intus expressa sunt, verùm foras emergere non potuerunt, natura debiliori effecta, quàm vt id efficere posset.

Talparum oculos ob imbecillitatẽ naturæ, erumpere nõ potuisse.

Canes porrò, cęcos catulos párere præ festinatione, in proverbio est.

Canes præ festinatione cæcos catulos edere.

Satius tamen est ipsos recẽs editos catulos, imperfectos, quàm cæcos, dicere: vtpote post paucissimos dies visuros. Nihil igitur mirum est, quemadmodum talpæ oculos intus habent, quos natura extra producere non potuit, eodem modo & genitales partes fœminis intus effigiatas esse, & extrinsecus emergere nõ potuisse, propterea q̃ tota natura ipsarũ debilior, & imperfectior sit. Verùm tanto sanè fœmineorum animalium natura perfectior est quàm talparum, in quantum talpæ nullo cæcitatis commodo fruuntur. Non parum verò ad generis propagationem fœmineum animal confert: nam & humidius & frigidius productum, recrementa secum connutritu rum erat, ad alimentum fœtibus ipsis idonea. Quum enim primi & recentis fœtus compages liquidior sit & frigidior, tunc & principium formationis serius accipit, & finem adeò tardum & debilem, vt hæ partes foras emergere non possint. Et quum circa partes quæ postremum effigiantur, naturam delassari & debilitari contingat, absoluuntur etiã aliis imbecilliores.

Excrementa expelli semper à fortioribus ad imbecilliores partes.

Expellitur autem semper excrementum supervacaneũ à fortioribus ad imbecilliores partes. Quia verò omnium fœmininearum particularum debilissimæ sunt genitales, ob id sanè in has supervacaneus sanguis pervenit, qui salubris quidem purgatio fit fœminis, priusquàm concipiant: tempore verò gestationis in vtero, idonea materia in alimentum ipsis existit fœtibus.

Menstruum sanguis idoneũ est alimentum fœtibus.

Manifestum igitur iam factum est, in calidiori & ficciori temperamento masculum generari: in frigidiore verò & humidiore, fœminam.

Masculum gigni in calidiore & sicciore tẽperamento: in frigidiori & humidiori fœminam.

Speciem autem, siue animalis genus, hominem videlicet, leonem, atq; equum, ad naturam materiæ, in animalis generationem subiectæ, consequi: quemadmodum sanè & formæ similitudinem ad vtrunq; parentem, effigiantis ac formantis facultatis esse, quæ in semine continetur.

Speciem animalis ad naturam materiæ subiectæ consequi.

Similitudo formæ ad parẽtes, vnde oriatur.

Quare trium similitudinum, tria principia habebimus: similitudinem nempe generis animalis iuxta substantiam ex qua generatum est, fieri dicentes: formæ verò, iuxta motum ex semine: vt eam quæ est, aut masculi, aut fœminæ, secundùm vtrorunq; principiorum temperamentum. Vtraq; autem principia appello menstruum & semen. Ac de his hactenus.

Similitudinum trium, principia tria.

Deinceps aliquid & de astitibus glandulosis: quos quidem qui semen & continere & generare existimant, hallucinantur.

Astites glandulosi.

Cur enim, si & hi seminis vasa sint, animalibus quibus testes excecti sunt, deperit penitus coẽundi appetentia? Impossibile quippe est, organa seminis generandi viribus prædita habere, ipsorum verò vsum non habere. Natura etenim, quæ neq; inutilem, neq; supervacaneũ aliquam particulã fecit, insitas facultates omnium corporis organorũ, animalibus dedit, easque nulla institutione edoctas, ad proprias actiones obeundas.

Naturã nihil fecisse supervacaneum.

Astites itaq; glandulosi ex testium castratione nihil perpessi, castratum animal ad venereum cõsortium non excitant, ceu quidvis aliud potius existentes, quàm organum seminale, & alterius cuiusdam vtilitatis gratia geniti. Porrò duplicem omnium glandularum vtilitatẽ esse, Optimus Marinus tradidit.

Glandularum duplex vtilitas.

Aut enim fulciunt vasa sublimia, quæ findi solent, & divulsionis periculum circa vehementiores motus sustinere: aut ob humorum generationem partes madefacere possunt, quæ humectatione viscosa, & ex natura dispersa indigent, ne facilè resiccatæ, pigrè ad motum reddantur. Atq; in hoc secundum glandularum genus, quod viscidorum humorum est productiuum, inseri arterias & venas ait, & quasdam in vasorum mesenterij glandulas desinere: Duplex nanque & harum glandularum genus esse, quòd & vtilitas duplex existat: densas quidem & siccas, quæ vasa quæ findi solent, fulciunt: raras verò & humectas, in quas vasa inseruntur.

Glandularum duplex genus.

Si igitur & oris amplitudinẽ, & gulæ summum, & vniuersum intestinum certæ quædam glandulæ humectant, nihil sanè mirum est etiam collo vesicæ simile quoddam auxilium præparatum esse, ne resiccatum aliquando, ægrè mobile fiat.

Pudendum virile.

Ac multò magis verisimile est, huiusmodi auxilium ipsi virili pudendo à natura præparatum fuisse, propterea quòd memorabilis magnitudinis in viris hæ glandulæ existant.

Astites glandulosos cõstructos fuisse ad leniẽdã humore suo penis ariditatẽ.

Periculum enim est, ne quum prælongum & nudum sit constructum pudendum, aliquando resiccatum obtorqueatur, & obstructus meatus eius cõnineat. In fœminis sanè ipsum vteri collum nec prælongum nec nudum est: sed intus sitũ, & ex ambientibus ipsum & circumsitis multam humectationem suscipit: imò ex ipsis menstruis etiam irrigatur. Poterit fortassis & natura verita mordacitatem vrinæ, hunc humorem velvti linimentum huic pudendi meatui præparasse. Si autem in astitibus glandulosis generaretur semen, castrata animalia ipsum vtiq; excernere appeterent: atqui appetere non videntur: palàm igitur est, quod neq; generatur: id quod incussum debet nobis seruari.

Semen non gigni in astitibus glandulosis.

Gale-

GALENI PERGAMENI
de fœtuum formatione, lib. vnus.

On est vnus limitatus ac certus terminus fœtib. manifestæ formanonis, aut mononis, aut partus. Cęterum qui libellũ de natura fœtus cõscripsit, siue is Hippocrates, siue Polybus fuerit, genturã quæ vbi sex diebus in vtero mãsit, foras prolapsa est in quadã muliere, ait similem fuisse ouo crudo, cui adempta sit testa externa, & in cuius interna membrana pellucescat inclusus humor. At liquor ipse in ea genitura (vt autor ille recenset) ruber atq; rotundus erat: in membrana aũt ipsa fibræ quædã albæ crassæq; videbantur inesse, cũ cruore crasso & rubro obvolutæ, ac circa membranã foris etiã cruenta vestigia. Iuxta cuius medium, tenue quid eminebat, instar vmbilici, per quod sanè extrà & intrà spiratio primùm fieri apparebat. Quin & membrana quędam geniturã ambiens cõplectẽnsq;, tota ex illo protendebatur. In qua descriptione membrana geniturã complectẽs, ea erat quæ secunda appellatur. Albas verò atq; crassas fibras, quas cum cruore crasso & rubro in se videbatur habere, generationis venarũ & arteriarũ lineamenta fuisse putandũ est. Cõstat enim membrana ea ex numerosis arteriis & venis, coniunctis tenui & membranoso corpusculo. Principiũ aũt generationis horum vasorũ, ex arteriis & venis vteri existit. Quarũ extrema, in internã vteri regionẽ oscula aperta habent, & per hæc vasa sola fœtibus ad imprægnatas communio existit. Ex nulla enim alia parte secunda perforata est, imò neq; contingit vterũ, pręterquàm iuxta hæc sola vasa. Reliquũ verò spatiũ interiacẽs, subtẽditur quidem vtero intrinsecus, at citra concretionẽ. Ipsa porrò secũdæ vasa, angustissima quidẽ principia habẽt, per quæ vnita sunt osculis vasorum vteri. Secedentia aũt ab ipso, in idem inter se mutuò remeant, velvti plantarũ variæ ac tenues radices, in principiũ trunci coëuntes. Sic siquidem totus ille partialiũ vasorũ cõgressus in duas amplas arterias, ac totidẽ venas absoluitur. In quarum medio, meatus quidam appellatus vragus, hoc est, ductor vrinæ, gignitur, in fundum vesicæ ipsius fœtus perforatus. Cuius pori alterum osculum, vbi à quatuor vasis segregatur, paulatim dilatatur, tenuem membranã farcimini similem generans: quæ forinsecus alteri agninæ nominatæ membranæ, in qua fœtus continetur, prætenditur. Atque hæc quidem extra fœtum existunt. Partium verò quæ ipsi fœtui sunt propriæ, prima omnium est cutis, ad tegendum corpus producta. Deinde consequenter sub ipsa, continuæ his quatuor vasis intra cutem partes, quarum nullam prius possibile est generari, quàm omnia secundæ vasa, per quæ fœtui nutritio contingit, in prędicta quatuor sint cõgregata. Impossibile siquidem est, in fœtu aliquam generari particulã, citra substantiã sanguinis. * Non tamen quæ albæ & exangues sunt partes, gigni ipso ex sanguine possunt, velvt generatur substãtia hepatis. Celerrimã enim generationẽ hoc viscus ex sanguine habet, vtpote quod substantiam ipsi q̃simillimã possidet. Reliquæ partes omnes sanguine longiori tẽpore indigent, vt gignãtur. At venarũ, arteriarũ & membranarũ corpus omnino exangue quum sit, meritò à semine primam habet generationem, nimirum prædito glutinosa substantia. Facta aũt prima vasorũ radicatione in osculis eorum quę in vterum tendunt, verisimile est ipsorum opificem, videlicet semen, alimentũ ipsis suppeditare, trahẽdo ex vtero sanguinẽ: paulatimq; sic primũ genita dilatare, in longum extendere, augereq;: & sensim in idem coagmentare tenuiora, ad ampliorũ generationẽ. Apparet aũt ex his quatuor vasis, *quæ iuxta vmbilicum & porũ qui ad vragũ est, coagmentãtur, statim vbi cutẽ fœtus ipsius penetrarunt, alterũ par evestigiò vniri, atq; sic vnam magnã venã produci, eãmq; inseri in hepar. Nec verò existimandũ est, quòd præexistẽti hepati hæc inseratur vena, sed quòd huius ipsius venæ rursus diuaricatæ & scissæ, vbi introrsum penetrat, alteri quidẽ eius fissuræ, iecoris substantia innascatur: alteri verò, quæ meseraretũ gignit, adiungatur venter, splen, omentũ, & intestinorũ volumina, quũ nihil horũ antea extiterit, sed ad fissuram venarum cõcreta & congenita sint. Non tamen sic ipsæ arterię, vbi primum permearunt cutim, statim aut adnascentem sibi aliam substantiã habent, aut in multas partes scinduntur, sed quamdiutissimè duæ permanent, & vesicam fœtus perreptant, ibiq; firmatæ, tum aliorsum, tum ad corporis ꝓfundũ feruntur, donec in os sacrũ perveniant. Iuxta quod duæ arteriæ apparent, quarũ singulæ ab vtraq; parte deferuntur in crura, maxima nimirum quæ in spina est, & quę sinistro cordis vẽtriculo annexa cernitur, in ipsas diuaricata. Cordi porrò generãdo materiã, ex prægnante aut per arterias, aut per medium hepar suppeditari est necesse, idq; secundùm venam, quæ ex ipso sublimis fertur ad supernarũ huius visceris partium generationem: id quod longũ tempus desiderat. At verò in aborsibus fœtuum supra triginta dies, propè inter se sita manifestè apparent tria hæc animalis membra, hepar, cor, & cerebrum: atque maius quidẽ vtrisq; aliis hepar. Itaq; possibile est invenire, quãdo cor principiũ suę formationis sortiatur. Quum igitur libros de semine scripsi, cor similiter vt hepar circa primos gestationis in vtero dies, velvti fundamentũ quoddã generationis dixi obtinere, ex visu ipsius, q in perfectis animalib. maximè insignis existit, ad hãc ratiocinationẽ ꝑductus. Vbi verò reliqs omnib. tũ medicis, tum philosophis complacitũ esse reperi, fœtum vsq; ad manifestã effigiationẽ similiter gubernari vt plantas, mihi probabilius est visum, nullã generationis ipsius in principio vtilitatẽ haberi, imò penitus hepate posterius ipsum formari: ex duob. his alterũ necessariũ iudicans, aut ex emergente ab hepate sanguine, vnà cum hepatis inde vena etiã cor ipsum gigni: aut per magnam arteriã, quæ nõ solùm spiritum, sed etiam sanguinẽ habet: Qui aũt in cõmentariis de respirationis & pulsuũ vsu à me conscriptis exercitati fuerint, cognoscent fœtũ in principio generationis, quandiu ab vnica anima, hoc est, à natura regitur, neq; arteriarũ,

Librũ de natura fœtus dubitatur fuisse Hippocratis.
Genitura recès concreta descriptio.
Secunda.
Secunda constitutio.
Fœtus per quæ vasa alligetur vtero.
Secunda qua parte cõtingat vterum.
Secundæ vasa in duas venas & totidem arterias coire.
Vragus.
Farciminalem membranã oriri ab vrago.
Agnina mẽbrana fœtum obvolui.
Cutis.
Partẽ nullã in fœtu gigni posse citra substantiã sanguinis.
Hepar celerrimè ex sanguine generari.
Partes à semine orta.
Naturaliũ mẽbrorum ortus.
Arteriarum secũdæ in fœtum progressus.
Hepar videri maius aliis visceribus in prima generatione.
Palinodia Galeni.
Cor hepate posterius formari. Cordis generatio.
Fœtũ, dum à sola natura regitur, nec arteriarum, nec cordis functione egere.

neq; pulsuũ, neq; cordis functione necessariò egere, quemadmodũ neq; plãtas.

Foetus cõparatio ad stirpes.

Porrò quemadmodum vbi plantæ semen in terram moderatè calidã & humidã est coniectũ, ex ipso statim duplex exortus videtur nasci, alter infra terrã, alter supra terrã, qui progressu tẽporis & crassescunt, & in alios atq; alios exortus scindũtur, quos nutriri & augeri in dies cõstat, ferréq; tandẽ fructũ in extremitatibus suis, planta iam absoluta & perfecta: sic foetus primo suæ formationis tẽpore exiguũ augmentum habet: quando verò manifestè in articulos digeri incipit, vberius: quẽadmodum maximũ & vberrimũ, vbi totus fuerit articulatus. Terminus igitur primi tẽporis, in quo foetus nondũ corde habet opus, mihi videtur is esse, in quo iam vniuersa fissura venarum circa hepar est facta. Etenim ipsius magnę venę, quã videmus per vmbilicum ferri, vniuersæ aliæ corporis venę, tum partes, tũ germina existũt: al

Vena porta duplex.

tiore quidẽ porta (est enim duplex foetibus) gratia generationis omniũ, quæ circa hepar sunt, facta: inferiori verò, causa productionis illarum, quæ in ventrem, splenem, omentum, intestináq; disseminantur.

Vena caua vnde orta.

Cõpleto aũt hepate, ex venis quidem iuxta gibbũ ipsius, velvti ex radicibus quibusdã stipes, coaceruatur maxima totius corporis vena, quam cauam ob excellentiã nominãt.

Vena caua diuisio.

Cuius venæ altera quidẽ pars infrà fertur iuxta spinam firmata, in renes ac lumborum regionẽ quædã germina emittens: altera sursum per mediũ thoracẽ in collum tendit, primò quidẽ obiter in septũ transversum, postea in membranas succingentes thoracẽ, inq; tunicam cordi obvolutam, ac deinde in dextrum cordis ventriculũ, inq; ipsum thoracem varios faciens exortus.

Spina supra septum vnde gignatur.

Cor quo formetur tempore.

Ventris partes vnde & quando gignantur.

Ex quibus pars spinæ & thoracis supra septũ transversum materiã generationis suscipiũt: quo tempore etiam cor ipsum formatur. Eodẽ verò tempore verisimile est etiam venas ex interiori porta in omnes partes circa ventrem fissas, his ipsis fieri causam generationis. Formato corde, in ipsum inseri potest prædictũ par arteriarũ, iam coactũ in vnã, quod in media spina firmatũ cernimus, donec prope cor perveniat.

Cordis ventriculi duo, quid & vnde recipiant.

Quũ autem duo cordis ventriculi sint, in dextrum quidẽ sanguis ex hepate accedit calidus moderatè: in sinistrũ verò multò calidior, & tenuior eo, per dictã arteriã fertur.

Cor quando pulset.

Quare & vẽtriculos, & vtrasq; ma terias iam habens cor, pulsabit vtiq;, & arterias eodem suipsius motu mouebit, adeò vt nõ amplius velvti planta, sed quemadmodũ aliquod animal, foetus gubernari videatur.

Pulsus inest corporibus calidis.

Exangue nullũ esse manifestè calidum.

Cor esse inditũ animalibus. velvti focus ignis.

Inest aũt pulsus corporibus calidis. Cæterùm vt nullũ exangue animal est manifestè calidũ, sic nec manifestè calidũ, est exangue. Cor itaq; est inditum animalibus, velvti focus ignis: ex eo siquidẽ animalis corpus maiorem caliditatẽ acquirit ea, quæ insita est à natura venis ac hepati, & sanguini in ipsis contento.

Cor posteriùs hepate generari par erat.

Cerebrum posteriùs gigni ipso corde.

Foetum in vtero non indigere cerebro.

Quemadmodũ aũt cor posteriùs hepate generari, consentaneum rationi erat, ob idq; prægnãtis vtero est propinquius ipsum hepar locatũ: sic cerebrũ adhuc longius quàm cor ab vtero locari expediebat, vtpote quũ etiã structura ipsius posterius sit producẽda, propterea q; neq; indiget foetus qui in vtero gestatur, cerebro, quũ nec voluntario motu aut actione, nec sensu vllo aut exteriori aut interno habeat opus. Posterius itaq; circa tertium temporis ordinem, tum cerebrũ, tum omnia circa faciem sunt efformata, quo tempore vniuersæ partes ad perfectionem suipsius structuræ pervenerunt.

Caluariã post alia omnia ossa compingi.

Manifestum est autẽ, quòd capitis os posterius omnibus aliis ossibus cõgelatur, confirmatúrq;: & ob id iuxta sinciput adeò tenue & imbecille est, vt in recẽs æditis puellis motũ cerebri nõ solùm tactu, sed visu etiam deprehendamus.

Infantibus inesse robustissimas naturales actiones. animales autẽ admodum imbecillas.

Et iam quartũ tempus adest à primo conceptu, in quo partes iuxta motũ posterius formatæ corroborantur: quam ob rem sanè infantes actiones animę nutrinuę robustissimas possidẽt. Secundam in illis sibi vendicãt sedem actiones profectæ à corde. Debilissimæ verò sunt quæ procedũt à cerebro, quũ nec moueri, nec stare firmiter valeãt, tantũ abest vt ratiocinari. Postremum omniũ os capitis ipsis corroboratur, & enascũtur dentes, & calua pilosa redditur.

Arteria & vena prima omnium ex semine oriuntur.

Ratio, postrema omnium & fit, & absoluitur.

Ratio quando feliciter suo fungatur munere.

Actiones corporis vnde oriantur, dignotio.

Postea verò vnà cũ organis absolutæ animæ facultates, actiones suas obeũt. Arterias igitur & venas, necessum est primas omniũ ex semine generatas esse. At circa facultates vitã nostrã administrãtes & gubernantes, ratio ipsa postrema omnium & fit, et absoluitur: quæ quidẽ feliciter dispẽsat res hominũ, vbi vniuersa anima iuxta naturam habet: infeliciter verò, quũ præter naturã emota fuerit. Iam verò vnde nam corporis actiones oriãtur, facilè ex dignotionib. liquet. Prima igitur dignotio ex præcisis, aut laqueo interceptis arteriis & neruis est, in quibus partes quidẽ ex altera laquei parte, videntur proprias obire actiones, ex altera verò eas prorsus amittere: vt si medulla spinalis (exempli gratia) circa aliquẽ spinę locũ fuerit dissecta, nerui quidem, qui supra regionẽ spinæ, ipsi medullę incumbentis, sauciatã oriuntur, tum motũ, tum sensum cõseruare videntur: q verò infrà, omnes vtrunq; amittũt.

Cerebrum demittere motricem facultatẽ spina.

Vnde liquet, eas facultates ipsi spinali medullæ supernè ex cerebro influere. Similiter quũ arteria quæcunq; aliquo vinculo excepta, id quidẽ quod ex ipsa supra laqueũ cõtinuũ cordi est, pulsare, veluti antea, appareat, altera verò pars infra laqueũ statim pulsu priuetur: cõspicuũ sanè etiam hinc est, arteriis principiũ motus ex corde esse.

Cor esse principium motus arteriis.

Substantia cerebri, neruorum, & spinalis medullæ, eadem.

Hepatitidis venæ cõsideratio.

Ad hęc, medullę quidẽ spinalis ac neruorũ, per omnia eadem, quæ cerebri, substantia existit: quemadmodum & continentium ipsa tegminũ eadem etiã est cum involucris ambientibus cerebrũ. Arteriarũ verò substantia, nihil, ne propè quidẽ, cordis habet: quẽadmodũ neq; venarũ, hepatis. De origine autẽ hepatitidis venæ, dubitãt sectoriæ artis periti. Rationabile autẽ est coniectare, principia venarũ in vtero, similia esse extremitatibus radicum plantarum: stipiti verò cuipiam, venam per vmbilicũ in hepar procedentem assimilari: atque omnes deinde venarum extremitates, quæ in animali videntur, ramulis, & non radicibus, consimilem proportionem habere.

Semen habere rationem opificis.

Generatio quibus prius, & quibus posterius accidat.

Semen igitur opificis rationem habet, à quo vasa, per quæ sanguis è prægnante attrahitur ad viscerum generationem, omniũ prima generabuntur. Secunda autem ab his, hepar, & cor, veluti fundamentum domus:

domus: quo tempore & alia quædã finguntur. tum his vicina, tum inter hæc & vterum sita.

Substantiam partiũ nõ permanere, sed fluere, atq; mutari.

Quando verò neq; iuxta quantitatẽ, neq; iuxta qualitatem, substantia partium permanet, nimirum defluxu ipsarum magno quotidie fiente, & qualitate item multiformiter variante, auxilio vtiq; inter se mutuo opus habent, quo et evacuatum rursus expleatur, & quod variatum est, corrigatur.

Cor priuatum spiratione moueri cessat.
Respiratio à quibus causis inhibeatur.

Cor igitur postquam respiratione fuerit priuatum, ipsum moueri cessat, et cum ipso totum animal perit. Priuatur autem respiratione, non solùm strangulatis, aut ob inflammationẽ partium circa asperæ arteriæ summum, obturato meatu respirationis, sed & neruis thoracem

Nerui mouẽtes thoracem, à medulla spinali oriuntur.

mouentibus malè affectis, quorum omniũ principium est medulla spinalis, veluti cerebrum illius. Quemadmodum igitur cerebrũ cordi vtile est, per neruos thoracem mouens, quo distento

Inspiratio expiratióq; quomodo fiant.

quidem inspiratio contingit, contracto autem expiratio: eodem modo cerebro cor vsum aliquem præstat, necnon his hepar.

Hepatis gratia fuisse cõditos renes atq; vesicas duas.

Cæterùm propter hepar generati sunt renes, & vesicæ duæ: quarũ altera bilis susceptrix in ipsum viscus adnata est: altera verò, quæ lotium excipit, iuxta renes locatur.

Lienis munus.
Venter hepati alimẽtum præcoquit.

At fæculẽta huius viscerIa excremẽta repurgat lien. Quòd verò & venter hepati alimentum præcoquat, & intestinorum obvolutio gratia distributiona sit facta, admodum est perspicuum.

Particulis singulis adesse suũ vsum, simulatque nata sunt animalia.

Porrò simul vt nata sunt animalia, ipsia particulis corporis suus vsus adest. Apparet autem vnumquodque animal illa corporis parte sese ad vindictam parare, quæ aliàs supereminet: vt vitulus quidẽ fronte impetere, priusquàm cornua innascãtur: pullus equinus calcitrare, nondum solidis vngulis: id quod videtur ostendere, animam vtentem particulis, oosse ipsarum vtilitatem, vt quæ ipsa illas construxit,

Anima construxit particulas.
Opifice artem quod indicet.

& oon ab alio factia vtatur. Vnum tamen solum est, quod mihi videtur artem opificis nostri manifestè indicare: quam ipsam artem si quis ingenuo & libero intueatur animo, impossibile est vt brutæ ac rationis experti fortunæ eam deferat. Quum enim sint in corpore nostro musculi multò plures, quàm à quibua partes circa voluntariaa actiones mouentur, vnusquisq; ipsorum & figuram decentem habet, & magnitudinem, & caput & finem, & positionẽ, & nerui, venæq; & arteriæ insitionem, ita vt pro magnitudine & loco insitionis, hæc ipsa quadrent. Atqui si trecentarum partium structuræ singulę, decem habeant scopos, appareántque omnes partes ritè absolutæ, omnes vtique scopi ter mille numero fient. Quum autem æqualia etiam sit numerua musculorum in sinistria partibus ad eos qui in dextria sunt, veluti etiam arteriarũ ad arterias, & venarum ad venaa, ac deniq; neruorũ ad neruoa, vtiq; ipsi ter mille scopi geminabũtur.

Ossa corporis plura ducentis.

Idem etiam in osaibus ast, pluribus existentibus ducẽtis. Nam & in his, singulorũ scopi plures quàm quadraginta fiunt: quos geminatos palàm est plures futuros octonis millibua. Eadẽ ars & circa omnia viscera existit, & omnino circa quancunq; partem:

Natura scopi circa corpus fingendum.

vt si quis structuræ scopos numeret, in aliquot decies millenarios, numerus ipsorum excrescat. Hos itaq; scopos haudquaquã ipse crediderim citra sapientissimum, eundémq; potentissimum opificem factoa esse. Quia verò hic sit, pronunciare non audeo, præ consilij inopia obmutescens.

Conditoris magnifica commẽdatio.

Supremam enim video in formatione sapientiam & potestatẽ: neq; animam in semine plantatitiam quidem ab Aristotele, appetitricem verò à Platone, ab Stoicis denique appellatam naturam, fœtum ipsum formare existimo, quum nõ solùm non sit sapiens, sed & penitus bruta & rationis expers:

Animam plantatitiã esse brutam, et rationis expertem.

neq; rursus discedere ab hac opinione valeo, propter natorum ad parentes similitudinem: apparet enim animam corpus formantem, ex parentibus in ipsum fœtum transfundi, ceu contentam in semine.

Rationalis anima nonformat fœtum.
Galenus fatetur se dubitare de opifice fœtus causa, & de substãtia animæ.

A rationali verò anima, quę post partum per omnẽ vitã se ostendit, recedo, propterea quòd ante corporũ dissectionem non cognoscamus, neq; partes corporũ, neq; ipsarũ actiones. Itaq; dubitare me, consiliique inopem esse fateor, de opifice fœtus causa, non secus quàm de substantia animę, quum de his nullam opinionem scientificè demonstratã repererim.

Principia motionum tria nostrum corpus regentia.

Hoc verò vt possibile pronũciare potero, videlicet vniuersum corpus, vbi iam efformatum est, per omnem vitam tribus principiis motuum gubernari atq; regi: eo quod ex cerebro est, per neruos, & musculos: quod ex corde, per arterias: quod ex hepate, per venas. Ex quibus autem principiis hæc fiant, hactenus nihil habeo quod pronunciare intrepidè possim.

GALENI PERGAMENI
de Septimestri partu, lib. vnus.

X seminis cõceptionibus (sine quarum observatione fieri minimè potest, vt idoneum pariendi tempus quis ritè inveniat) plerasque mulieres grauidas in medio temporis spatio, intra centum nonaginta dies, & ducentos, peperisse animadverti: paucas tempestiuiùs, aut tardiùs: nullas planè celeriùs cẽtesimo & octogesimo secundo die cum dimidio, & quibusdam horis, vel post exactum quartum supra ducentesimum.

Septimestris partus ædendi primus terminus.

Iurè igitur septimestris partus ædendi, primus terminus esse censetur dimidij anni tempus: quum nimirum tempestiuiùs nulla partum ædiderit, sed tardiùs omnes. Tempus autem id centesimo & octogesimo tertio die, minus quibusdam horis absoluitur. Atque ego vnam semel mulierem reperi, quæ centesimo & octogesimoquarto die completo peperit.

Dies quid.

Diem impræsentia appello, interuallum vigintiquatuor horarum ęquinoctialium.

Annus quot diebus constet.

Sic enim & anni trecentis & sexaginta quinque diebus, & quarta insuper diei parte constare dicunt: tempua verò menstruum, circiter viginti nouem cum dimidio.

Menstruũ tempus.

Nimirum mensem appellari spatium id, quod ab vno lunæ congressu cum sole, vsque ad alium mox sequentem intereſt, omnibus in confesso est. Si enim triginta diebus quilibet mensis constaret, nonimestres fœtus exactè vsque ad ducentesimum septuagesimum diem vtero gestarentur, quod nõ contingit. At annus dicitur tempua illud, quod

Annus quod tẽpus dicatur. Signum quid. Hippocratis de septimestri fœtu sententia.

ab vno signo solem in idem signum restituit. Signum autem ipsum impræsentiarum pro puncto capitur. Porrò Hippocrates, septem quidem menses septimestri fœtui constituit: ex quibus quinque esse integros ait, qui inter primum & septimum medij habentur: duos autem deficientes, nempe primum & septimum: at non ita deficientes, vt supra dimidium eis deficiat. Mensis enim dimidium, est dierum quatuordecim cum dimidio, & quarta adhuc diei parte: quamobrem primi mensis & septimi tempus, prædicto hoc erit maius spatio. Si igitur primi mensis tempus à conceptu vicesimum diem excedat, sitq; verbi gratia dierum vigintitrium, quum sequentes quinq; menses centum & quadragintaseptem dies supra diei dimidium contineant, tempus sanè id, quod ex vtrisq; constabitur, dierum erit 170. cum dimidio. Septimester autem fœtus ab eo tempore, quindecim, ad minimum, actis diebus, in lucem produci poterit. Necesse quippe est, vt si sextum mensem partus debeat excedere, septimi plus quàm dimidium attingat. Qua ratione omnes hi in vniuersum dies erunt 185. cum dimidia adhuc diei parte. At sicvti citiùs his præscriptis diebus septimester infans ædi non potest, ita neq; omnino tardiùs ducentis. Si enim centum & septuaginta diebus cum dimidio vigintinouem adiectas, omnes simul centum & nonagintanouem cum dimidio erunt. Fingamus rursus mulierem prioris mensis dies 28. gestisse vtero: qui sanè dies si adiiciantur quinq; subsequentium mensium diebus 147. cum dimidio, atque his insuper septimi mensis dies 29. accedant, vniuersum hoc tempus quatuor & ducentis diebus ac insuper dimidio cõstabit. Quia verò in maximis distantiis primus & septimus extiterũt menses, infantem hunc non esse vitalẽ, Hippocrates profitetur.

Mensis lunaris.

Quod autem ad mensem lunarem pertinet, in minori etiam tempore quàm sit anni dimidium, fœtus septimester ędi posset: quod iam ostendam. Qua enim ratione necesse est vt septimester partus anni saltem dimidium attingat, ea nimirum ante centesimum & octogesimum secundum diem, & 15. horas, vel circiter, vitalis nullo pacto existet. Quatenus autem si dies ad menses lunares exactè computentur, prius etiam eo tempore liceat fœcundum partum existimare, nunc declaro. Fingamus enim primo mense mulierem sexdecim dies vtero gestasse: post quinq; autem subsequentes menses, pariter sexdecim dies: quippe hac ratione tempus id omne 179. dies cum dimidio explebit. Verùm in minori intervallo quàm sit anni dimidium, septimestres fœtus vitales ædi negat Hippocrates. Atque idcirco tum primi, tum etiam septimi mensis plus quàm dimidiam partem fœtum attigisse est necesse, priusquàm ædatur in lucem.

LIBRI DE FOETVVM FORMATIONE FINIS.

GALENI PERGAMENI de instrumento olfactus, Lib. vnus.

Olfactus de quibus dicatur.

NOn modo perceptionem odorum, sed etiam facultatem, cuius est odorem percipere, medici olfactum appellant. Secundùm autem vtrunq; significatum, vnum est instrumentum olfactus, quo facultas ea sibi sensibilia apprehendat. Porrò si ipsos nasi meatus aliquo odorato vnguento repleueris, nunquam prius senties, quàm aërem inspiraueris: & ob id nonnullis videtur nasum viam esse olfactilium: id verò corpus cuius est odores percipere, interius esse situm.

Nasus est via olfactilium.

Scire autem oportet, quòd quum nasus septum medium habeat, & duos hos omnibus patentes meatus, vtraque nare alterum, supra mediam nasi regionem vterque eorum bipartitur, ita vt pars quidem altera, in interiores oris partes decliner, altera verò rectà se ad cerebrum conferat.

Nasi meatum vtrunque bipartiri.

Nam sunt ibi duo quoque ipsius exortus oblongi, & caui, qui ex anterioribus cerebri ventriculis suam ducũt originem. Hi in eam caluariæ partem descendunt, vnde exoritur nasus: ibidémque ea ossa habent sedem, quæ colatoria vocantur.

Cerebri exortus versus radicem nasi.

Colatoria ossa.

Sed & crassior membrana, qua parte hæc ossa attingit, exilibus quibusdam foraminibus est pertusa. Vnde per eam primùm, dein per iam dicta ossa in meatus illos excolantur crassiora excrementa cerebri. Nam quæ similiora vapori sunt, per caluarię suturas vacuantur. Extensa insuper est vniuersis illis nasi meatibus exanguis quædam tunica, crassior quàm sit membrana: atq; ea quidem illi continens est, quæ ori, linguæ, gutturi, faucibus, asperæq; arteriæ, & gulæ substernitur.

Nasi tunica.

In hanc autem tunicam à cerebro nonnulli nerui inseruntur, parui quidem omnes, præter illos qui deferuntur in linguam. Satis quippe crassi sunt, hi, quũ ea particula copiosiori etiam egeat sensu, vtpote genita vt existet gustus sensorium.

Linguæ nerui. Lingua est gustus sensorium.

Ob hoc ipsum natura oculis impertita est neruos, eósque longè crassiores illis, qui ad linguam attinent: & secundùm hos, auribus, atque ori ventriculi, quod & ipsum sensu egebat quamplurimo. Oculus itaque visus est instrumentum: auris, auditus: lingua, gustus: appetentię verò cibi & potus, ventriculus, & præsertim os eius.

Sẽsuum instrumenta.

At verò tactilem facultatem, quod ad cognitionem spectat, natura cæterarũ crassissimam fecit: quam vni definito loco, sicuti alias omnes, minimè adscripsit, sed per corpus vniuersum dispersit: ac proinde plures illi neruos exiliores, durióresq; & qui magna ex parte ab spinali medulla oriuntur, indidit.

Tactilem facultatem esse crassissimã omniũ. Tactilem facultatẽ esse per corpus dispersam.

Eis verò quas recensuimus particulis, vtpote quibus ampliori sensu erat opus, maiores, & molliores, & omnes à cerebro prodeũtes, dedit. Iam igitur instrumentum visus, ad quod solum pertinet luminis atque splendoris sensus; quammaximè effecit lucidum: aëreum verò auditus, cuius erat eos percipere sonos, qui cum aëre feruntur. Linguam præterea ex humidiori corporis specie construxit, ceu instrumentum futurum, quo succi omnes discernerentur.

Visus instrumẽtum lucidum. Auditus instrumentum aereũ. Lingua constructio.

Olfactus sensile. *Olfactiliū substantia.*

tur. At verò sensile id quod sibi olfactus asciuit, inter aërem humorémq; & ignem est medium. Nam id quod à singulis corporib. diffluit, ipsa est olfactilium substātia. Quum autem pro suorum sensilium similitudine, instrumentū vnumquodque à natura paratum sit (instrumentum quippe visus, humidum ac pellucidum est, tactus verò, terrestre & durum) sensorium sanè quo percipiantur odores, opus est vt vaporosum existat.

Tactus instrumētum esse terrestre. *Odoratus sensoriū vaporosum existere.*

Quare neq; os nasi, neq; item membrana illa cuius nuper mentionem fecimus, sensorium esse possit olfactus, quum & dura corpora sint: neque tantus eis insit aut talis neruus, quantum & qualem olfaciendi facultas postulat. Neruus etenim qui visui inseruit, quamvis ad crystallinum tantùm pervenit corpus, eo longè maior est, qui defertur ad os ventriculi. Extrema & interior pars illius auditorij meatus, vbi situs auditus est, quanquàm breuissima sit, crassum tamen est neruum adepta. Nec lingua quoq; exiguorum neruorum, ex iis qui à cerebro oriuntur, esse videtur particeps. Quāobrem haudquaquam verisimile est, facultati olfaciendi tributum esse à natura tam exiguum sensorium, vt est ea nasi pellicula.

Olfaciendi sensorium neq; esse nasi pelliculam neq; os nōsum.

Nam quod pertinet ad os nasi, tantum abest vt sit odoratricis facultatis particeps, vt tactrice etiam careat. Sed ex hoc etiam, quòd eo tantùm tempore quo spiritum introducimus naribus, ipsos odores percipimus, planè constare videtur, neque ossa, neque tunicam nasi, neque eam quæ palatum, guttur, ac fauces vestit, sicvti nec colatorium meatum, esse odoratus sensorium, sed aliquam aliam particulam interius sitam, atque in penitiore corporis sede delitescentem.

Inspirationis modus.

Porrò vbi pectus à musculis dilatatur, pulmones sequuntur ipsum: quos subinde externus aër per asperam arteriam, guttur, os, atque etiam nares, continuatione quadam, subsequitur. Potest autem cerebrum, quum inspiramus aërem, & ipsum sua actione, & suis etiam quibusdam quasi germinibus, pectus dilatans, aliquid in suos sinus attrahere. Fieri etiam potest, vt ipsum quod alia mouet, sibi quoque leuem aliquem motum, tum in seipsum, tum verò ex se præstet. Coarctatur enim dum sese contrahit: quum verò vndique se dilatat, funditur: atque ita externus aër, ex continui ratione, illud, quū se retrahit, subsequetur: sicvti etiam dum diffunditur, efflabitur.

Olfaciendi sensum in anterioribus cerebri ventriculis sitū esse. *Nigellā oleo intritam & inspiratam, commode sternutamenta mouere iis qui laborāt coryza.* *Cerebrum incalescere contento spiritu.* *Odorem refrigerantium conferre capiti exusto.*

Quòd igitur olfaciendi sensus in anterioribus ventriculis cerebri situs sit, multis rationibus sum adductus vt credam. Primùm, quòd illos qui capitis grauedine, ob cerebrū crassis vaporib. oppletū, tenentur, atq; inde obtusius olfaciunt, sternutamenta præcipuè iuuent: qualia ex nigella oleo intrita inspirātibus ægris, & capite resupino instillare naribus soleo, idque prius ore aqua repleto. Ad hæc quum cerebrū contento spiritu repleatur, incalescatq;, consentaneum rationi videtur, expirationem ad ea quæ noxia sunt excutienda, inspirationem verò ad refrigerium illi summè conducere. Tertiò autem, quòd in eis quibus exvstū est, aut excalfactum caput, tum rosarum, tum aliorum refrigerantium odor, manifestè remedium calori adferat. Instrumentū itaq; olfactus, minimè in illa nasi pellicula, sed interius reconditum est: ita tamen, vt foraminum nonnulla eò perveniant, quæ neq; etiam perpetuò adaperta sunt, sed habent opercula quædā membranosa & tenuia. His igitur * per inspirationes violentia spiritus reseratis, patet rei sensili aditus ad eam particulā, cui vis illam dignoscendi indita est.

Olfaciendi ratio.

Quare non quemadmodum palpebrarū motus pro nostro fit arbitratu, sic meatus illi opera nostra aperiuntur, quum nullum habeant voluntariū motum, imò nec naturalem, nec dilatentur etiam ab instrumentis quæ inspirationi deseruiunt, sed à solo per inspirationē insiliente aëre. Nisi autem per inspirationem cerebrum dilatetur, expellatúrq; ab eo antea contentus spiritus, fieri non potest, vt aër ad ipsum per dictos meatus irrumpat, quamvis sit is vehementissimè illatus: licet ipsius aëris occursum, tunica in quā ij meatus descendunt, facilè sentiat. Quare si secundùm nares meatus olfactorij consisterent, aperirentur vtiq; in maximo aëris impulsu: quibus adapertis, subinde odoris sensus subsequeretur. Non subsequitur autem, ergo nec secundum nares meatus olfactorij cōsistunt. Ad hæc, si meatus vllos secundùm nares ad odores percipiendos extruxisset natura, vtiq; non obstruxisset illos: quemadmodum neq; eos qui in auribus sunt: quum longè præstet quencunque sensum semper esse ad sua sensilia apprehendenda promptum, quàm solum eo tempore quo fit respiratio. Neque ob eam causam natura oculis operimenta palpebrarum apposuit, quòd melius non sit eos vsquequaque operari: sed quòd molles illi sint, ac proinde expositi, facilè possint à rebus extrinsecus occurrentibus lædi.

Palpebrarum vsus. *Palpebras iuuare ad capessendum somnū.*

Iuuant etiam palpebræ ad capessendum somnum. Nemo siquidem in aëre lucido reclusis oculis potest dormire. Quare & illis animantibus, quibus nullæ sunt palpebræ, foueas quasdam natura indidit, quæ totos oculos, vbi somnus vrgeret, quasi in cubiculo receptos, admitterent. Est enim id naturæ institutum, vt in suis functionibus perpetuò sensus versentur: etsi rei cuiuspiam vtilioris oblata occasione, interquiescere aliquantisper cogantur. Nequit autem animal dormiens, sensus integrè sentientes seruare. Nam quæ simul esse non possunt, ne Dij quidem omnes, etiamsi velint, coniungent. Quòd si eodem fuerint extructi modo ipsi olfactorij meatus, quo ait Aristoteles, erunt potius damno non leui, tantum abest vt allaturi sint nobis vllam vtilitatem: nimirum nos per maius vitæ spatium sensu olfactus priuantes, quod in nullo alio factum fuisse vnquā vidimus.

Aristotelis sententia de olfactorius meatibus cōfutatur. *Sternutamēta auxiliari grauedini.* *Efflatio quid.*

Porrò sternutamenta, capitis grauedini auxilio sunt. Fiunt autē, quum maximas inspirationes progressas, quamcelerrimè efflatio subsequitur. At efflationem voco * cōfertim factam expirationē. Vnde si per sternutamenta nihil excernatur à cerebro, non solùm non leuant ipsa capitis grauitatem, sed magis etiam repletionem eius accumulant.

Sternutatio prouocatur ad solem.

Cæterùm ægrotis ad solem conversis, proritamus sternutationem: quia vaporosius in cerebro spiritus ab eo funditur. Exturbant porrò

Sternutamētorum vſus. *Odores vehementiores caput replere.*

craſsiores & lentos de cerebro mucos ſternutamenta, eos vnà cũ ſpiritu excuſſo explodentia. Quòd autem ab odoribus vehementioribus caput continuò lædatur, repleatúrque, atque reddatur grauius, ac nonnunquam excitetur delirium, id rectè argumento eſt, portionem aliquã ſubſtantiæ illorũ eò inſilire: alioqui ex ſola qualitatis cõmunione nunquam ab effectibus adeò repentinis & validis caput arriperetur.

Reſpiratio à cerebro qua de cauſa fiat.

Si igitur reſpiratio vniuerſa à cerebro ea de cauſa æditur, vt in corde ſeruetur quidam caloris modus, cur ſibi quoq; non adminiſtrabit id ipſum, quum ſuapte natura facillimè à rebus tam calefacientibus quàm refrigerantibus lædi poſsit? Aut cur natura congenitam quandam motionẽ

Cerebrum inſpirare, expirareque.

cerebro non tribueret, qua inſpirando ſe ventilaret atq; excitaret ad pulſum: expirando verò pituitoſa & mucoſa excrementa à ſe abigeret?

GALENI PERGAMENI de oſsibus, ad Tyrones, lib. vnus.

X oſsibus ſingula, qualia ſint, & quam invicem ſtructuram habeãt, nota eſſe medico debent, ſi rectè ea vel fracta, vel dimota ſua ſede, ſit curaturus. Quare in omnibus quæ ad medicinam pertinent, id quod ſecundùm naturam eſt, tanquam ſcopum ſemper habere convenit.

Oſsium natura & munus.

Sunt autem oſſa inter animantis partes duriſsima & aridiſsima, necnon terreſtria maximè: quæ quidem ceu fundamenta quædam, totam molem corporis ſuſtinent, atque ſtabiliunt.

Oſsium differētia.

Eorum tamen quædam grandia & ampliter cõcaua, medulloſáque ſunt: quædam parua, & ſolida, ac ſine vlla medulla. Grandibus magna ex parte in extremo, aliorum oſsium appendices adnaſcuntur: vt pura, humero ſuperius, cubito inferius, radio verò ac fœmori, itémque tibiæ ac ſuræ, infrà ſupráque. Maxilla inferior medulloſa eſt, adnaſcentiſque appendicis expers. Sed ex eius extremis partibus, quæ infrà eſt, vnitur per ſymphyſin, hoc eſt, coalitum. Suprà in duos proceſſus, in coronem videlicet, quæ in acutum tendit, ac ceruicem tantùm, deſinit. Porrò compactio humani corporis oſsium, ſceletos appellatur.

Sceletos. *Articulus.* *Symphyſis.*

Cæterùm alia per articulum, alia per ſymphyſin oſſa iunguntur. Articulus enim naturalis oſsium eſt compoſitio: at ſymphyſis, naturalis vnio eorundem. Articuli differentiæ ſunt duæ: diarthroſis, & ſynarthroſis.

Diarthroſis. *Synarthroſis.*

Dicitur quidem diarthroſis, oſsium ſtructura, quorum motus eſt evidens. Synarthroſis verò oſsium quoque compoſitio eſt, quæ obſcurum invalidúmq; habent motum. Diarthroſeos eſt triplex ſpecies, Enarthroſis, Arthrodia, & Giglymos.

Enarthroſis.

Enarthroſis, quum excipiens cauum, admodum altum eſt, capútq; quod in id inſeritur, oblongum.

Arthrodia.

Arthrodia verò, quæ cauum leniter & in ſuperficie, & capitulum etiam depreſſum habet.

Cotyle, acetabulum. *Glene.* *Giglymus.*

Ex cauis capitula ipſa excipientibus, quod altius deſcendit, cotyle, hoc eſt, acetabulũ: q̃d in ſuperficie ſitum eſt, Glene à nõnullis appellatur. Giglymus eſt, dum oſſa ſeſe invicem ingredientia, coniunguntur: quemadmodũ vertebræ inter ſe, ac humerus cubitúſq; alligantur. Synarthroſeos quoq; triplex habetur ſpecies: Sutura, harmonia, & gomphoſis.

Sutura.

Sutura compoſitio quędam eſt, ad conſutarum rerum ſimilitudinẽ.

Harmonia. *Gomphoſis.*

Harmonia vero oſsium ſtructura eſt per ſimplicem lineam. Gomphoſis, quũ inſtar claui os oſsi infigitur. Symphyſis dupliciter differt. Nam alia inter ſe invicem oſſa, vt molliora: alia aliorũ interventu, vt duriora, coaleſcunt.

Synchondroſis. *Synneuroſis.* *Syſſarcoſis.*

Huius differentiæ vltimę, tres ſunt ſpecies, Synchondroſis, Synneuroſis, & Syſſarcoſis.

Neruorum tres differentiæ.

Quia verò ipſa occaſio ſe obtulit, nonnihil & de neruis dicamus, quorũ tres ſunt ſpecies. Qui enim ex cerebro, & dorſi medulla oriũtur, voluntarij nerui: qui ex muſculis, tendones: qui ab oſsib. ligamẽta appellãtur.

DE CAPITIS OSSIBVS. CAP. I.

Capitis oſsium conſideratio.

Os capitis caluaria dicitur, éſtq; ſuturis diſtinctum: quarũ numerus poſituráq;, pro capitis figura variatur.

Capitis naturalis figura.

Naturalis capitis figura, ad oblõgæ ſphærę ſimilitudinẽ ſtructa eſt: habétq; priorem & poſteriorem partem prominentiorem.

Capitis tres ſuturæ: labdoeides, coronalis, & media.

Ac tali quidem capiti tres inſunt ſuturæ: duæ quidem tranſverſæ, quarum altera in occipitio eſt labdoeides, ad ſimilitudinem Λ literæ ſic appellata: in ſincipite altera, quæ coronalis vocatur: ac tertia, quæ à poſterioris medio, per capitis longitudinem, ad mediam vſq; anteriorem, extenditur. Harum ſuturarum figura H literæ præcipuè ſimilis eſt.

Caput faſtigiatum dãnatur.

At quæ figura faſtigiato eſt vertice, ea quidem vituperatur. Atq; vbi in ipſa quidem poſterior eminẽtia perit, ſutura labdoeides aboletur. Si anterior nõ adſit, coronalis etiã ſutura deperditur: fítq; vtraq; remanentium ſuturarum figura T literæ ſimilis. Harum autem vtrinq; eminentia deperdita, geminæ quæ ſeruantur ſuturæ, ad rectos ſe invicem angulos interſecantes, X literę ſimilitudinẽ referũt. Nanq; altera quidẽ tranſverſa per medium potiſsimũ caput extẽditur: altera à parte poſteriori per longitudinem in priorem, vt in cęteris caluariis omnibus, tendit.

Suturã per capitis longitudinem ſemper ſeruari.

Hæc quippe ſemper ſeruatur: reliquę cum totius capitis figura variantes intercidunt.

Lepidoeides ſuturæ.

Duæ quoq; ab hac æquè diſtantes lineæ ſuper aures feruntur, duobus inter ſe oſsibus, non per ſuturam, ſed per appoſitionem, ſquamarum inſtar, cohærentibus: ob idq; lepidoeides vocantur.

Suturæ capitis quinque præcipuè.

Quo fit, vt quinq; peculiares ſuturę ſint capitis: Labdoeides, coronalis, & quæ rectà per longitudinem fertur, ac duæ illę ab hac æquè diſtantes, quas lepidoeides appellant. Sunt & duæ aliæ communes ſuperiori maxillæ, necnon oſsi

Sphenoides os.

ſphenoeidi, quòd cunei ſimilitudinẽ referat, appellato.

Pterygoeides apophyſes.

Id autem os apophyſes quaſdam ſortitur, quas ab alarũ ſimilitudine pterygoeides vocant: eæq; vtrinq; ſunt concauę. Alia autẽ ſutura capitis, quę ipſum à ſuperiori maxilla diuidit, ex cauis temporis initiũ ſumit: inde ad oculorũ ſedes procedit, pérque eos medios tendens, iuxta mediũ ſuperciliorũ ſibiipſi iungitur.

Oſſa capitis ſex.

Sex itaq; in vniuerſum ſunt totius capitis oſſa, idq; ſphenoide excepto: duo ſcilicet ſincipitis: duo itẽ petroſa, vnũquodq; videlicet ad ſuam aurem: quintũ os occipitis: ſextum deniq; frontis.

Sincipitis oſſa quadrilatera. *Occipitis foramen maximũ.*

Sunt porrò ſincipitis oſſa quadrilatera: quæ verò iuxta aures hærent, trium laterũ ſunt. Os occipitis, maximum omnium quę ſunt in capite, foramen iuxta pri-

xta pri-

Ossium capitis differentia.

xta primam vertebram habet. Horum autẽ sex quę diximus, sincipitis ossa rarissima & infirmissima: occipitium densissimum, firmissimúmq;: medium inter hæc ipsa, os frontis habetur. Reliqua vtrinq; ad aures posita, multifariam se habent. Nanq; horum pars, quia petræ speciem refert, lithoides vocatur: id os, proteusis labdoidis suturæ finibus terminatur. In eo styloeides (quia columnę est similis) processus inest, in eodémque continetur auditorius meatus. Altera deinceps pars, iuxta eos exortus habetur, quorum vnus mamillaris dicitur: alter ossis iugalis est. Præter hanc terna quoque pars à temporibus occupatur.

Columnaris processus.

Mamillaris exortus.

DE OSSE IVGALI. CAP. II.

Iugalis ossis consideratio.

TEmporis musculo præpositum est os, quod transversam in medio suturam habet: eiúsq; posterior pars omnis, cum capitis osse quod iuxta aurem habetur: anterior, cum parte supercilij extrema, ad paruum oculi angulum continuatur. Id os totum Zygoma, à nostris iugale appellatur.

Zygoma.

DE OSSIBVS SVPERIORIS MAXILLAE. CAP. III.

Maxillæ superioris suturæ.

DE suturis quæ in maxilla superiori continentur, dicamus: quarum prima sub osse iugali exoritur, cuius pars posterius tendens, sub eiusdem ossis concauo desinit, ibiq; cum communi sphenoidis ossis sutura committitur. Altera partim rectè, partim obliquè sursum ad oculorum sedes procedens, per medium illorum ambitum inferiorem fertur. Mox ibi tripartitò scinditur. Altera enim pars, magnum prope angulum, exteriore in parte ad medium superciliorum procedit. Quæ deinceps huic succedit, per concauũ sub eodem angulo ad communem capitis suturam pertinet, eadémq; angulum ipsum comprehendit, & illi quoq; naturale foramentum subiectum, quod omnium quæ sunt in eo loco foraminum maximum est. Sub dictis duabus suturis, tertia pars antedictæ scissuræ, inferiorem in sede oculi ambitum inscendens, interius ad imũ tendit, ibiq; communi capitis suturæ iungitur. Quare terna maxillæ ossa ab vtraq; parte censentur. Quorum habetur maximum, quod iuxta iugale situm est. Deinceps situ & magnitudine os illud in oculo ipso habetur, quod neruos ad superiorem maxillam cõnnet. Minimum omniũ, iuxta magnum oculi angulum est locatum. His tribus ab vtroq; latere os vnum insigni magnitudine subiacet: cuius os mali, dentiúmque omnium, exceptis incisoriis, alueoli, partes sunt. Hæc autem ossa discernuntur suturis quatuor. Adiacent verò & his maximis ossibus duo alia exigua, quà scilicet nasi foramenta ad palatum tendunt.

Maxillæ ossa terna.

DE OSSIBVS NASI. CAP. IIII.

Nasi ossium cõsideratio.

NAsi quoq; ossa duo sunt, quę suturis à medio superciliorum descendentibus discernũtur. His ossibus inferiore in parte cartilaginea tenuiáq; corpuscula (alas vocant) ab vtroq; latere adnascuntur. Omisimus in maxillæ superioris extremo, os vnũ, in quo dentiũ, qui secant, radices & alueoli continentur, id quod nonnulli simplex, nonnulli compositum esse tradunt: quemadmodum in superiori maxilla, alij quindecim, alij tantùm ossa octo numerant.

DE DENTIBVS. CAP. V.

Dentes in vtraque maxilla sedecim.

Incisorij dẽtes.

Canini dẽtes.

Maxillares dentes.

DEntes in ossium numero habendi sunt, qui sexdecim in vtraq; maxilla existunt. Eorum autem priores quaterni, quòd secent, τομεῖς appellati, nituntur radicibus singulis. Deinceps illis canini hærent vtrinq;, quibus singulæ quoq; radices insunt. Vltra hos maxillares, quini ab vtroq; latere: sed qui maxillæ superiori infiguntur, ternis: qui inferiori, binis radicibus maiori ex parte adhærescunt. Nonnullis autem non vtrinque quini maxillares, sed quaterni senive oriuntur. Eos non maxillares modò, sed molares etiã appellant, quòd iis cibi atterantur. Caninis nomẽ inditum est, quòd canum dentibus quamsimillimi existant. Omnes in suorum ossium concauis infiguntur. Ex ossibus dẽtes tantummodo mollium cerebri neruorum participes sunt, ob idq; evidentem sentiendi vim possident.

Dentes tantùm recipere molles neruos à cerebro.

DE OSSIBVS MAXILLAE INFERIORIS. CAP. VI.

Maxillæ inferioris ossium cõsideratio.

OSsis maxillæ inferioris, quod elixum in summa menti extremitate laxatur, pars quæ quasi capitulata est, duobus ceu cornibus terminatur: quorum alterum in mucronem desinens, tendonem à temporis musculo descendentem recipit. Alterum capitis ossi sub eo exortu, quem maxillarem vocant, annectitur: ibiq; in paruulum sinum rotundo quodam quasi tuberculo sese inserit.

DE SPINA. CAP. VII.

Spinã constare ex vertebris.

SPina ex vertebris quatuor & viginti constat: quæ si plures pauciorésve sint, præter naturam sunt. Harum contextus omnis in ceruicem, dorsum, lumbos, & os sacrum diuiditur. Ceruix capiti annectitur. Huic dein dorsum, cui par inest quæ & pectori longitudo: quod subest reliquũ, lumbi appellantur: cuius pars vltima sacro latóve osse finitur. Septem in collo vertebrę, duodecim ad costas, ad lumbos quinq;.

DE VERTEBRIS COLLI. CAP. VIII.

Colli vertebrarum cõstructio.

EX vertebris colli, primæ quidem duæ inter se vndiq; colligantur. Reliquarũ verò quinq; anterior pars coalescit nexu constricta firmissimo, idq; interventu eius membranæ, quæ geminas spinalis medullæ tunicas ambit: qua ratione vertebræ omnes se habent, duabus primis exceptis, quæ vt capitis obsecundent motionibus, paulo laxiùs cohærent. Prima vertebra latissima & tenuissima est. Secunda angustior, validiórq;: ac reliquæ deinceps eodem modo se habent. Quò enim spinę medulla in gignendis neruis consumitur, attenuatúrq; magis, eò inferiorum vertebrarum minuuntur foramina. Quum autem capitis duplex sit motus, atque alter annuendo, abnuendóque fiat, alter in latera: illum quidem vertebræ secundæ processus potissimum præstat, hunc verò ipsius summæ vertebræ, & capitis transversæ partes efficiunt. Posteriorem processum, quem spinam vocãt, omnes habent vertebræ, prima excepta, quæ duntaxat in parte anteriori exiguum quẽdam processum exigit. In cęteris ceruicis vertebris, trãsversi processus semper sunt perforati, septima eadémque

Vertebrarum foramina angustari paulatim.

Capitis duplex motus.

Vertebrarum processus.

vltima excepta, cui interdum etiam, sed rarò, à lateribus foramina insunt. Hos ipsos processus solæ ceruicis vertebræ leniter quasi bipartitos gerunt, præter duas primas, in quibus simplices planè habentur: in sexta verò duplices manifestè apparent, & cæterorum omnium maximi: sicvt & ea ipsa maxima est: quorum internus, latus admodũ est. Pars cuiuslibet vertebræ anterior, qua inter se coalescunt, earum potissimum quæ in ceruice sunt, prima excepta, oblonga est. Neruis, autem ab spinæ medulla orientibus, ac iuxta vertebrarum compages prodeuntibus, vtraq; vertebra parem primæ quasi operam confert. In cæteris superior aut magna ex parte, aut omnino id præstat.

DE VERTEBRIS DORSI. CAP. IX.

Dorsi vertebrarum consideratio.

THoracis vertebræ, quæ maiori ex parte sunt duodecim, omnes ad decimam vsque processus habent permagnos: tum eos qui sursum, deorsúmque versum spectãt, tum etiam transversos, quibus costæ annectuntur.

DE LVMBORVM VERTEBRIS. CAP. X.

Lumborũ vertebrarum consideratio.

LVmborum vertebræ quinq;, & omnium crassissimæ sunt: quibus sanè peranguftum inest foramen, tenuisq; medulla. Earum autem processus spectat sursum: atque ab ea tantùm vertebra, quæ præposita est, semper neruus erumpit. Habent singulæ lumborum vertebræ interiore in parte foramina nullo disposita ordine, in quæ se inserunt venulæ, satis manifestæ & conspicuæ, cùm in cæteris vertebris, vel nullæ vsquam, vel perexiguæ spectentur.

DE SACRO OSSE. CAP. XI.

Sacri ossis consideratio.

ID os vertebris, qua parte cum superiori alligatur, proportione respondet. Ipsius autẽ transversi processus grandes patentésq; sunt, quibus in exteriore parte sinus inest quidam leniter cauus, in eúmq; ilium ossa ingrediuntur. Id ipsum os ex tribus particulis constat, harúmq; in extremitate os aliud quartum, quod coccyx nominatur, additum est. Nerui autem, qui à spinę medulla per sacri ossis foramina prodeunt, iuxta suarum velvti vertebrarum compages, sicvti per spinam totam, prosiliunt: non tamen ab vtroque latere, sed intrinsecus quidem, atque extrinsecus: hiq; omnes tria constituunt paria.

Os sacrũ ex tribus cõstare particulis.

DE COCCYGE. CAP. XII.

Coccygis ossis consideratio.

AT coccyx ipsum ex tribus particulis constat, quæ plus cartilaginis, quàm latum os, habent. Iuxta earum compages nerui posteriore ex parte prodeunt. Gemini priores ex ea oriuntur parte, qua coccyx latũ os attingit. Insequens par inde ortum habet, vbi prima huius ossis pars cum secunda committitur. Duo alij inde egrediuntur, qua secunda eiusdem pars, cum tertia coniungitur. Iuxta tertiæ huius extremitatem, quod reliquum est ex spinæ medulla, simplex nullique associatum prosilit.

DE THORACIS OSSIBVS. CAP. XIII.

Thoracis ossiũ consideratio.
Costæ vtrinque duodecim.
Pectoris ossa septem.

OS pectoris, costæ, itémq; ex spina dorsi vertebræ, thoracis sunt ossa. Costæ ab vtraque parte duodecim, singulæ cum singulis vertebris connectuntur. Ossa pectoris per synarthrosin invicem alligantur. Sunt autem numero septẽ, sicvti veræ costæ, quæ cum eo alligantur. Nam quinq; inferiores costæ, quæ nothæ dicuntur, in cartilaginem parum firmam degenerant, & cum diaphragmate, non cum pectore conglutinantur. Imò pectoris ossi cartilago triangula adnascitur, quam ensiformem appellant. Costis omnibus nõ par longitudo est, sed supernæ infernæq; medijs breuiores sunt.

Costæ veræ septem, mendosæ quinque.

Cartilago ensiformis.

DE SCAPVLIS. CAP. XIIII.

Scapularum consideratio.

SCapulæ post thoracem sunt sitæ, gibbæ quidem exteriore ex parte, intrinsecus autem simæ: ad hæc in ima basi tenues, oblongæq;, in summa verò crassæ, paruæq; existunt. Os scapulæ maiori ex parte cartilagine, sed in imo vberius, contegitur, à spináque tenue inchoatur, & paulatim plenius efficitur, donec ad acromij locum pervenerit, vbi iugulo annectitur. Hanc enim compactionem, nonnulli acromion appellant. In ea parte, scapularum ossi processus quidam subest, quem scapulæ ceruicem nominant: isque in acetabulum desinens, cum humeri capite colligatur.

Acromion.

DE IVGVLIS. CAP. XV.

Iugulorum consideratio.

IVgula, hoc est, claues, ab vtroque latere summæ pectoralis ossis extremitati annectuntur: eáque fistulosa sunt, figuráq; & crassitie inæquabili. Pars namque eorum inferior, quæ pectoris ossi alligatur, crassior cæteris, rotundiórq; est. Huic succedens, longè gracilior. Quod reliquum est, totum rotundum, inæquabiléq; est, quoad cum scapularum osse committitur, vbi quasi latiusculum est. Mediæ iuguli totius partes exterius gibbæ sunt, præsertim quę ad scapulas tendunt.

DE HVMERO. CAP. XVI.

Humeri consideratio.

MAximum omnium os humeri (fœmore excepto) est, idq; vtrinque suprà infráq; alligatur. summa eius pars grandiusculum habet caput, paruæ quidem ceruici coagmentatum, adnatúmq;. In eo iuxta anteriorem partem sinus quidam est, ceu alicui patulæ scissuræ similis, qui totum ipsum caput in duo quasi tubercula bifariam diuidit. Pars autem inferior, in tubercula desinit inæqualia: quorum ei quod extrinsecus situm est, capitulum radij annectitur. Cum eo verò quod est in interiori parte, nullum os prorsus committitur. In ima humeri parte sinus persimilis est concauis troclearum orbitis. Cubitus hunc circum mouetur. Vbi autem sinus hic desinit in extremis vtrinque lateribus, duo præterea sunt sinus, quorum anterior posteriore est minor. Ij coronas cubiti, hoc est, acutos processus excipiũt: horúmq; anteriorem, quum cubitus omnino flectitur, anterior sinus: quum tenditur, posterior posteriorem recipit. Cæteræ humeri partes gibbæ quidem anteriore atq; exteriore in parte: in posteriore, atque interiore, simæ sunt.

DE CVBITO. CAP. XVII.

Cubiti consideratio.

PArs omnis quæ inter humerum & carpum sita est, eiusdémque etiam partis os grandius, cubitus appellatur. Is alteri subest ossi, quod radium nominant. Huiúsque pars extrema superior leniter caua, exterius humeri tuberculum recipit, eiq; alligatur. Cuius quidem cõnexionis

Cubitus radio subest.

Cubiti processus duo.

est·

est munus, modò in pronũ, modò in supinum, totam manum adducere. Cubitus duos habet processus: quorum anterior minor est, alter verò grandior: ab iisque cubiti ipsius sinus sigmæ literæ similis comprehenditur. In hunc sinum, humeri orbita inseritur. Huius autem nexus, tendendi, curuandique totam manum officiũ est. Radius suprà infràque validis ligamentis cubito illigatur: media inter se omnino dehiscunt. Vterque adnatam appendicem iuxta carpi habet partes: sed extrinsecus gibbam, intrinsecus autem cauam: cubitus quidem iuxta minimum digitum, radius verò iuxta maximũ. In sinũ eiusmodi sese carpus insinuat, annectiturque. Inest autem cubito ex abundantia quadam, processus quem columnarem appellant, isque brachiali etiam nectitur. Ad hunc quidem nexum pertinet carpum in obliquum ducere: ad alterũ verò, in rectum, cuius opera summam manum extendimus, inflectimúsque.

Cubiti processus duo.

Colũnaris processus.

DE CARPO. CAP. XVIII.

PRima pars palmæ carpos dicitur, ex ossibus octo, duplici distinctis ordine, constans. Dura omnia, & paruula, nec medullosa, multiplicisque figuræ sunt. Cuncta nerueis cartilagineisque nexibus inter se per synarthrosin constructa, non cognata cernuntur: exteriore quidẽ in superficie, leniter gibba, sinuata intrinsecus. Pars carpi superior ex tribus ossibus constat, quæ in rotundam quasi formam constructa, cum cubito, radióque, & columnari processu annectuntur: hoc tamen excepto, quòd carpi os, quod minimum digitum respicit, exiguo lenique sinu, columnarẽ cubiti processum admittit. Ex his autem mediũ, ibi potissimũ sedem habet, vbi cubitus radiúsque inter se copulantur. Tertium, quod bipartitum est, à radio comprehenditur. Pars carpi inferior, quatuor ipsius ossibus metacarpio alligatur. At quintum, iis carpi partibus insidet, quæ iuxta cubiti processum columnarem sunt sitæ.

Carpi consideratio.

Carpus constat ex ossibus octo.

DE METACARPIO. CAP. XIX.

INter digitos & carpum ossa quæ palmam explent, metacarpium appellant: id quod per synarthrosin carpo, digitorum autem priori phalangi per diarthrosin alligatur. Pollicis tantummodo prius internodium, ex transuerso ipsi metacarpio est annexũ. Singuli autem digiti ex tribus ossibus constant, priori semper internodio in subsequentis sinum subeunte. Iuréque dicendum est, pollicem ipsum ex triplici osse constructum esse: ac primum ipsius internodium, cum metacarpio minimè connumerandum. Vnde rectè dixerit quispiam, ex quatuor duntaxat metacarpium, ipsos autem digitos ex quindecim ossibus constitutos esse.

Metacarpij consideratio.

Digitorum singulos ex ossibus tribus constare.

Metacarpium cõstare ex quatuor ossibus.

DE OSSIBVS QVAE CVM SACRO *osse committuntur.* Cap. XX.

REctis ab vtroque latere magnisque lati ossis processibus, duo quædam ossa apposita adstructáque sunt: quibus integris nullum nomen est inditum. Nam latæ ipsorum supernæ partes, ilium ossa: exteriores post fœmoris ingressum, inferioresque, coxendicum: quæ inde in anteriora protensæ, tenuésque & foratæ, atque inter se in extremo cognatæ sunt, pectinis ossa appellantur. Vtrique coxendici prægrande acetabulum inest, cum fœmoris capite nexu validissimo copulatum, cognatúmque.

DE FOEMORE. CAP. XXI.

OS fœmoris magnitudine cunctis animantis ossibus præstat: id suprà, coxendici: infrà, tibiæ alligatur. Superiori in parte rotundissimum caput habet, prolixæ quidem ceruici ad interiora inclinatæ adnatum. Infrà leniter parescens, in duo tubercula desinit, adeò quidem grandia, vt capita appellari possint: quæ sanè tibiæ annectuntur, non modò membranosis ligamentis, sed tribus quoque aliis validis, rotundisque: quorum vnum ab exteriori totius connexionis parte, ab interiori alterum, à medio posterioris interiorisque, tertium porrigitur. Totius autẽ fœmoris forma, anteriori in parte exterioréque, gibba: in posteriori interiorique sima est. Sub huius ceruice sunt duo exigui processus (trochanteras vocant) quorum exteriorem, qui est maior, appellant natem.

Fœmoris consideratio.

Fœmoris os omnium aliorũ maximum.

Trochanteres.

DE TIBIA. CAP. XXII.

TOta pars cruris, quæ inter talum genúque posita est, eiusdémque etiam partis os grãdius tibia, appellatur. Hæc interiore in parte sita est, eique tantummodo fœmur ipsum annectitur. Os autem quod extrinsecus locatum est, sura nominatur: quæ crassitudini tibiæ admodum cedit, nec adeò protenditur, vt genu ipsum contingat, verùm suprà infràque tibiæ per synarthrosin alligatur: media inter se penitus dehiscunt. Tibia, quæ fœmori copulatur, magna quidem adnata, coagmentatáque appendice, duplicem in se sinum habente, capita fœmoris sese insinuantia recipit. Tibiæ quicquid anteriori in parte tenue & carnis est expers, Crea dicitur: imæ ab vtroque latere tibiæ, suræque partes, malleoli nuncupantur. Hallucinantur autem qui eos talos appellant: nam sub his vtrinque talus consistit, ac vndequaque contegitur, vt ne eum tangere quidem possis. Malleoli verò extremæ tibiæ suræque processuum partes sunt: gibbæ quidem exteriore ex parte, intrinsecus cauæ.

Tibia consideratio.

Sura.

Crea.

Malleoli non rectè vocantur tali.

DE PATELLA. CAP. XXIII.

QVa fęmur tibię annectitur, os extrinsecus cartilaginosum, rotundúmque appositum est: quod gibba subiectorum ossium aptis finibus comprehendit: paulúmque intumescẽs, quod inter fœmur, tibiámque spatium patet, complectitur. Id ipsum os patella & mola appellatur.

Patella cõsideratio.

Mola.

DE PEDIS OSSIBVS. CAP. XXIIII.

TAlus ab imis tibiæ suræque processibus comprehenditur. Eius pars quam [illegible] vocant, sursum vergit. Posteriores læuigatæ omnes, modicéque orbiculatæ sunt, & ad superiora potius spectant: anteriores rotundo quidem capite oblongæ ceruici adnato, cum osse connectuntur, quod scaphoeides dicitur. A dextro & sinistro latere, in duo extantia supercilia id desinens, sub tibiæ suræque cauis excipitur. Ipsius quoque pars interna læuorem ferè habet. Huic subest os pedis maximum, quod calcem vocant: idque ipsum & rotundas partes ex talo recipit, & geminos quos habet excessus, in sinum eius percommodè inserit. Pars verò qua ingredimur, leni-

Pedis ossium consideratio.

Scaphoeides os.

Calx.

ter rotunda & latiuſcula eſt. Poſterior quoq; rotunda eſt, eaq; tibiæ rectitudinem excedit admodum. Ex partibus eius anterioribus, quæ è regione magni digiti ſita eſt, ipſius tali capiti ſubiacet, nec cum altero copulatur oſſe. At eius extremitas quæ minimo respondet digito, cum cyboide oſſe per ſynarthroſin nectitur. Cyboeides autem à parte exteriore iuxta ſcaphoeides poſitum eſt. Verùm hoc, quà cum talo iungitur, ſinuatum, cyboeides verò gibbum exiſtit. Tria deinceps oſſa paruula inferiori ſcaphoeidis parti per ſynarthroſin copulantur: cum quibus etiã exteriore ex parte cyboeides pariter porrigitur.

Cyboeides os. Scaphoeides.

Poſt hæc quatuor oſſa, prima pars pedis quam tarſon vocant, finitur.

Tarſus.

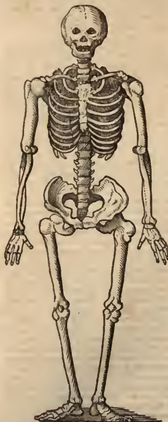
DE PLANTAE OSSIBVS.

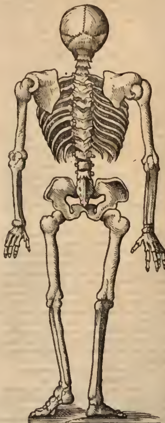
CAP. XXV.

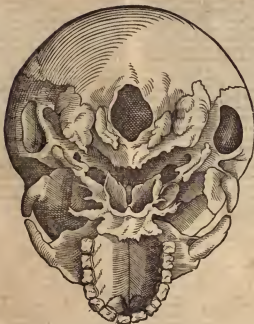
PLanta inde inchoatur, quæ ex quinq; oſsibus constructa eſt. Poſt hæc deinceps pedis digiti ſiti ſunt, qui ex ternis internodiis omnes conſtant, pollice excepto, qui ex duplici tãtùm cõſtatur. Horum dearticulationes membranoſis: quę verò in talo calceq; habentur, validioribus ligamentis coarctãtur. Satis autem ſint hæc tyronibus, prima de oſsibus rudimẽta addiſcentibus.

Planta pedis ex quinq; oſsibus conſtat.

LIBRI DE OSSIBVS FINIS.

GALENI PERGAMENI de dissectione venarum & arteriarum, liber vnus.

Væ in ventrem intestináq; deferuntur venæ, velvti radices arboris sunt.

Caua venæ cõsideratio.

Ea verò quam cauam appellant, quidam ceu truncus existit, omnium quę toto corpore sparguntur venarum.

Cor omniũ arteriarum origo.

Eadem ratione arteriæ, quarum origo omnium est cor, quæ quidem pulmones petunt, imaginem radicũ ostendunt.

Aortæ consideratio.

Quam autem Aristoteles aortam nominauit, ea caudicis in arbore proportionem subit. Igitur ab ea vena, quam iuxta caua iecoris, portas appellant,

Meseraicarum venarum consideratio.

ceu ab vno principio prodentesq;, septem venæ in regionem ventris descendunt. Quarum prima, breuis quidem illa, atque interdum sola, interdum aliis associata minutulis, ad dodecadactylum intestinum descendit, carne quadam glandulosa, quam pancreon dicunt, suffulta.

Pancreon, Pylorus.

Secunda autem, exigua etiam, ad pyloron, imam ventris partem, assurgit, atque in eam regionem ventriculi, quæ circa & ante pylorum est, disseminatur: idq; præter alios duos insignes ramos, qui à portæ vena orti, in ventriculum & lienem se expandunt. Tertia similiter, ex magna vena enascitur, quæ versus sinistram descendens, extremum magnorum intestinorũ mesenterium, ad sedem vsque complectitur. Quarta post hanc vena, à dextris partibus ex eadem magna vena, versus pylorum descendens, ad gibba ventriculi effertur. Quinta deinceps, ex eadem magna nascitur vena, in ipsius latere dextro, quæ coli mesenterium, numerosiori propagine venarum invadit. Sexta similiter orta, ad spatium pervenit, quod inter duo iam dicta mesenteria iacet. Id enim plurimas venas haber, & in ieiunũ primùm, deinde in omne deinceps tenue intestinum fissura multiplici diuiditur. Postrema verò eius venæ pars, tum cæcum intestinum complectitur, tum quandam exiguam coli partem, qua ipsum cæco annectitur. Ad hunc sanè modum venæ illius quæ à portis prodit, in intestina, splenẽ, & ventriculũ, digestio perficit. Quin etiã omnes omẽto intextæ venæ, ab iisdem ipsis venis propagãtur.

Omenti vena à meseraicis oriuntur.

Igitur per omnes iam dictas venas, cibus ad hepatis portas suggerit. Hinc verò per venas ad ipsius fibras pertinentes, in totũ iecur permanat.

Distributionis alimenti consideratio.

Indéq; rursum in alias assumitur venas, per gibbã quidẽ partẽ dispersas, cæterùm à maxima alia vena ortas, quã ob id cauã nominãt.

Caua vena diuisio.

Ab ea etiã alię propagant, quæ in omnes corporis partes sanguinẽ riuãt. A iecore eñ vtrinq;

prolapsa, sursum quidem per septum transversum, ad cor attollitur: deorsum verò in spinam dorsi contorquetur, atque inibi super magnam defertur arteriam. Iam verò ab ea quæ sursum tendit, oriuntur primò quidem coniugatio ad septum transversum: dein capillorum modo tenues permultę, in membranas intercipiẽtes thoracem, mòxq; in pericardium tunicam. Post illas alia magnitudine insignis, in dextram cordis aurem fertur, atq; inde ad dextrum ventriculum. Ab hoc alia duplicẽ, vt arteriæ, tunicam habens, in pulmones progreditur. Quinetiam alia quædam exigua per exteriorem cordis superficiem, in totũ eius visceris corpus spargitur. Quũ autem cor ipsum præteriit vena caua, iamiam festinans ad iugulum, obiter quoddam sui germen diffundit in omnes thoracis partes, præter prima duo, interdum verò etiam tria, costarum intervalla. Deinde alias quasdam prætenues venulas, ad membranas mittit thoracem intersepientes, necnon ad thymum vocatum. Quum verò prope iugulum pervenit, in duas diducitur partes: atq; ita obliquè in latus vtraque pars inclinata, à media paululũ regione divertit. De quibus, dum ad sibi vicinam vtræq; ascendunt claviculã, in media latione, quæ ad thoracis anteriora perveniunt, radices sparguntur. Præter has, magnarũ venarum multiplici se fissura scindentium cõiugatio, intercostalia superioris thoracis alit spatia, & quæ circa scapulas sunt loca, tum nonnullos etiam ex interioribus colli musculis. Ab his ipsis venis etiam illæ nascuntur, quæ vbi ad sextam colli vertebram pervenerũt, in ipsa se foramenta insinuantes, ad caput vsque efferuntur. Quicquid aũt ex eis superest, ad axillas porrigitur: ac dein fissura multiplici, per manum excurrit totam intimis magni musculi partibus, in ipso brachio exporrecta. Ex eius autem propaginibus vna, per interna hæc quoq; percurrens, circa brachium in orbem complicatur, posteriorémque ipsius regionem ita perreptat. Mox in exteriorem partẽ, eandémq; anteriorẽ, subit ad cutem, atq; illinc deorsum tendit, donec ad brachij cõmissuram perveniat. Postrema verò eius pars, aliquando exteriorem brachij nodum excedit paululum: nonnunquã multò vlterius progreditur, sub cute secundùm os cubiti deorsum tendens. At omne quod de magna vena reliquũ est, ad medium pervenit cubiti articulum, vnà cũ viciniori neruo ramos expandens ad intimas musculorum eius loci partes, vsq; ad internus brachij caput, nihilóq; minus per profundum ad posteriores, anterioréśq; musculos. Sed enim priusquàm in cubiti flexum ingrediatur, in venas scinditur complures, è quibus multæ in superficie extant: omnium maxima profundius demergitur. Atq; magna ex parte vna quidem vena, à magna propagatur, ad inferiora magis obliquè declinãs: ac subinde altera ex inferioribus cubiti partibus, multiplici sparsa sobole, ad carpũ pervenit: ac tertia deinceps, circa medium maximè cubiti. Cæterùm earũ fines iuxta carpum miscentur. Elatissimus autem simul & maximus ramus, qui ab ea vena de qua modò institutus est sermo, propagatur, in medium

Arteriosa vena.
Coronalis vena.
Thymus.
Iugulares venæ.
Cubiti venarum consideratio.

pervenit flexum, quà cubitus cum brachio coit: quò etiã obliquè confluit alterius venæ, quę per brachij anteriora sub cute sita est, nõ exigua portio. Duæ enim hæ totius sunt manus venæ: tum ea quæ per axillam in manum fertur, tum ea quę per claviculam, quam humerariam appellant. Verùm non semper idem harum venarum positus, sicuti nec par crassitudo est. At secundũ naturam maximè est, vt vtriusq; venæ pars in interiorem cubiti flexum quadantenus deferatur: quæ partes posteaquàm coierint, venam producunt, quæ omnium in cubito extantium fertur amplissima. Secundùm hanc præcipua magnitudine humeraria est. Ea hinc profecta, quà cubitus cũ brachio coarctatur, pérq; radiũ porrecta, ad extremi cubiti tuberculum, quod carpo adhæret, pervenit: atq; inde mox infimæ, eidémq; extimæ carpi ipsius parti distribuitur. At illa, quam ex confluxu duarum venarum omniũ in superficie extantium maximam fieri dixi, ab interioribus cubiti partibus incipiens, primùm conscendit radium: deinde in extimam evadit partem, vbi in ramos scissa duos, altero ad radij extremum procedit, altero ad summum pertingit cubitum, quà & ipse cohæret carpo: atque inibi venam contingit, quam ab humeraria propagari retulimus. Iam verò, quemadmodũ quæ in interiori cubiti parte sunt venæ, ferè iuxta carpum in multas exiles venas, & inter se commixtas scinduntur, sic etiam, multóq; his magis venæ quæ per exteriorem cubiti partem feruntur. Porrò quæ altius per cubitum manúmq; extremam venæ immerguntur, à duabus magnis oriuntur, hoc modo. Qua parte ab vtraq; magna propagari quasdam ostendimus, quę ad flexum brachij tenderent, duo rami, ab vtraq; singuli, in profundum procurrunt, ibiq; similiter mutuo complexu iunguntur. Ex quibus rursum aliæ duæ insignes venæ exoriuntur, quæ tandem suis germinibus musculos totius manus penetrant. Quæ autem ad interiorem thoracis regionem feruntur venę, ad hunc constant modum. E medio duarum venarum in quas cauam memoravimus findi, vena oritur, quæ ad dextram ossis pectoris tendit: ab sinistra autem cauæ parte, altera. Hæ igitur per totum feruntur thoracem, ossi pectoris subditæ, vsq; ad radicem cartilaginis ensiformis: & ad singula obiter intervalla costarum, ramulum ex se mittunt, quo coniunguntur extremis eius venæ, quæ spatia intercostalia perreptat. Harum venarum portio extra thoracem emergit, ad substratos illic reficiendos musculos. Quæ verò ad mucronatam cartilaginem pertinent, tum in mammas assurgentes, tum in reliquũ pectus dispensatæ, deorsum procedunt, rectis subnixę musculis, in quos partem aliquam mittunt. Quà porrò claviculę adiacent cauæ venæ partibus, in quas secari ipsam diximus, subiecta est venæ radix maxima, vtrinq; vna. Quæ quidem confestim assurgens, bipartitò scinditur, duas ædens magnas venas: quarum altera per anteriorem, aversámq; colli partem, ad interiora magis recedens effertur: altera in partem anteriorẽ deorsum quadantenus subsidens, mox sursum sublata, claviculã ipsam ample-

Axillaris vena.
Humeraria vena.
Media venæ consideratio
Venarũ altius perrepantium cubitum consideratio.
Venarũ pervadentiũ interiora thoracis, cõsideratio.

Iugularium venarum consideratio.

amplectitur, ad modò commemoratam venam contendens extrinsecus. Et confluentibus, seséque commiscentibus, gignitur in summo eminēs iugularis vtriusque vna. At non eodem semper aut modo aut loco nascentur. Duo autem hic huiusmodi venarum solent esse coniugia: obliquum alterum, coëuntium ipsarum, & sese invicem contingentium in cauo iuguli; alterum autem minimè coëuntium. Declinant enim quasi in extimā colli partem obliquæ. Tres autem conspicuæ venæ oriuntur ab ea quę circa claviculā cōtorquetur.

Humeralis vena.

Vna quidem quæ humeraria dicit (quòd obliquè deflectat ad humerum) & sępe eadem visitur crassitudine, cum vena ad collum subeunte. Reliquæ duæ, radices vtrinque humeraria minores habent: quarum altera ad summum ascendit humerū, ac in proxima quæque corpora transiens, ita occultatur: humilior altera, per profunda magis surreptans, secundum magnū musculū ab osse pectoris exporrecta, ad caput brachij pervenit.

Axillaris vena humerali est maior.

Cæterùm axillaris vena multò humerali est maior, & numerosiorem quàm illa in brachio sobolem habet prodeuntium ex se ramorū. Porrò quantum reliquum est de magnis illis venis, in quas vena caua diducitur sub clauiculis rectà per collum, gulam habēs ante se positam, sursum effertur, producens interim varia germina, sed ab ipsa colli superficie remota: quæ nimirum nutriūt musculos altius delitescentes. Nam venæ ab extantibus in superficie iugularib. propagatæ, plurimæ & tenues sunt, quæ per totum ambitum colli, faciei, & capitis, vario plexu disseminantur.

Lingua vnde venas accipiat.

Quin & lingua magnas accipit ab intimis iugularibus venas, posteaquàm ex per ramos cum extimis se coniunxerunt. Reliquū autem omne ex internis iugularibus ad cerebrum assurgens, in caluam excedit per extremam suturæ labdoidis partem. Coniunguntur autem venarū omniū extrema circa ipsum caput, ipsiúsque cum prima vertebra commissuram. At verò earum venarum quę in partes corporis inferiores sanguinem riuant, caua in lumbis sita, est origo.

Caua vena lumborum, est origo venarum quæ ad inferna descendunt.

Hæc enim vena simulatque è iecore primùm se exprompsit, priusquàm in lumbos cōsidat, elatior adhuc existens, parte quidē dextra, in dextri renis tunicam ac circumiecta corpora, varios spargit ramulos. Sinistra autem, notabili magnitudine venam, quæ & ipsa in ramos scissa, corporibus inibi existentibus distribuitur. Ac sæpenumero à caua ipsa ad renem proficiscente, propagines mittuntur, quæ in renis tunica intexūtur, ac vicinis in ambitum locis: eæque nunc filorum araneæ similes sunt, nunc paruæ.

Emulgentes venæ amplissimæ.

Nam quæ à caua inseruntur in renes, facilè sunt omnium amplissimæ. Deinceps post has ad testes deferuntur venæ.

Seminariū vasorum origo.

Ad sinistrū siquidem, ramus mittitur ab ea vena quæ in sinistrū præfertur renem. Quę autē in dextrū testem inseritur vena, ea quidē ab ipsa caua producitur. Quāquam hæc vena mihi semel obseruata est initia duo habere, sicvti ea etiam quæ in sinistrum testem se insinuat, persæpe. Hæ igitur venæ ad testes deferūtur, siue mas, siue fœmina animans fuerit.

Testiculi fœminarum quales.

Habet quippe enī fœmina, ad vteri latera testes multò minores & densiores, quàm visuntur in maribus. Secūdùm eas venas, de singulis vertebris ad ilia venæ mittuntur, quarum postrema ad musculos qui abdomini prętenti sunt, attolluntur.

Abdominis vena.

Thoracis musculi externi à quibus venis alantur.

Qui autem supra hos musculi extra thoracem iacent, alimentum accipiūt à vasis circa clauiculas exilioribus: tum etiam ab iis quæ per pectoris os ad mammas tendunt, sicvti etiam ab iis quæ sunt in spatiis intercostalibus. Quinetiam per singula foramenta spinæ, singulę venæ in medullā ipsam à caua lumbos perreptāte inseruntur. Porrò in vltimis lumborum vertebris non amplius videre est arteriam venę subiectam, sed elatior quidem arteria supra venam ceu provehitur, vena autē per ipsas vertebras. Hac igitur parte & sese contingit vtrunque vas, & in duo membra diuaricatur, instar literę Λ. Vtraque autem cohærentiū vasorum pars ad sibi subiectum crus obliquior descendit: prius tamē ipsorum vasorum quibusdā ramulis, ad alendas lumborum carnes, atque interdum etiam ad eam peritonæi partem, quę ad lumbos spectat, revulsis. Vtriusque autem venarū coniugationis extrema, ad exteriores lati ossis partes se promūt, inque musculos eam regionem consternentes, distribuuntur.

Vteri vena.

Deinde ad vteri partes inferiores, aliæ venæ feruntur, quæ in ceruicem ipsam disseminantur, & quadam sui parte amplexantur testiculos, altera vsque ad vteri fundum pertinent: indéque aliæ subeunt vesicam: alię per pubis os ad exteriora cum eius neruo extenduntur, atque per inferiores illius regionis musculos disseminantur: aliæ per rectos ascendūt musculos, extremisque coniunguntur venarum, quæ per thoracem ad subcartilaginea descendūt. Ab eadem radice venulæ vtrinque singulæ in vterum perferuntur, per quas mammis cum vtero maxima necessitudo existit. Insuper aliud extra musculos est coniugium earum, quæ ad vtriusque sexus pudenda pertinent.

Pudendorum venæ.

Ab his autem statim alia est vena vtrinque, quę ad internos fœmoris musculos tendit. Post has verò aliæ ab inguinibus ortæ, visuntur per ilium regionem ascendere. Aliæ etiam obscuræ, à mammarum venis deductæ, has quas nuper dixi, finibus suis contingunt.

Cruris venæ.

Reliqua magna vena in crus diuiditur, primam iuxta inguina emittens propaginem, quæ cum parua arteria in musculos anteriores spargitur: secundam vtrinque venam, quæ ex internis partibus ad genu vsque subter cutem disseminatur, ac alias non paucas ad profundiores fœmorum partes. Cæterùm paulò altius quàm fœmur cum tibia articulo iungitur, in tres partes diuiditur: quarum media, quæ maxima est, per ipsum deorsum ad poplitem fertur, atque inde per profundum suræ procedens, non modicam in musculos eius sobolem ramorum spargit. Altera autem parte quæ in superficie eminet, per exteriorem partem alterius tibiæ ossis porrecta, ad pedis pertingit articulum. Tertia verò quæ interior est, ad interiorem tibiæ partem procedit, ac inde ad malleolum pervenit, ad ipsum tibiæ extremum, vt sanguinē mittat, quàm commodissima. Enimverò maxima quæ per profundum musculis distribuitur, duo cum arteria, extrema fiunt, quorum alterū quidem maius, à tibia fertur ad interiora: alterum verò, per mediā duorū

tibiæ ossium regionem, ad interiora pedis perducitur, ac propagini alterius venæ immiscetur, quā ab exterioribus tibię partibus per fibulā dixi descendere.

Pedum venæ quatuor.

Ita fit vt sint venæ quatuor, quæ ad pedes descendunt: vna quidē omniū extima, per gibbosum fibulæ extremum: altera per partes ipsius interiores: tertia per anteriorem tibiæ extremi regionem: & quarta, quę ex interioribus partibus extuberātes tibiæ processus complexa est. Hoc igitur tibi dissectionis venarum principium esto. Deinceps de arteriis dicēdum.

Arteriarum origo, sinister cordis vētriculus.

Harū origo est sinister cordis ventriculus. Hinc autem in pulmones, gratia trahendi spiritus, deriuatur radicis instar, vna tenuis simplicíq; tunica constans: tum altera etiam hac multò crassior, quæ velvti truncus omnium arteriarum existit.

Arteria venosa.

Aorta.

Habet præterea cordis ipsius corpus circunfusas in ambitum arterias duas: alteram quidē maiorem, quæ maximam ipsius partem amplectitur, alteram ea maximè regione distributam, vbi tertium ventriculum esse existimauit Aristoteles, quum tamen nusquam is reperiatur.

Tertium cordis vētriculum minimè reperiri.

Arteriæ magnæ diuisio.

Has igitur arterias, simulatque maxima de corde se prompserit, ab ea produci videas, ipsámq; mox in membra haudquaquam paria diduci. Et horum quidem, quod minus est, sursum ferri, ipsúmq; cōfestim in partes rursum inæquales findi, ac subinde ipsarū maiorem, ad iugulum tendentem obliquam, de sinistra ad dextram thoracis partem porrigi, alterámq; oppositum habere situm. At verò arteriæ pars maior, quæ ad iugulum tendit, vbi prope thymū pervenerit, primùm quidem ad sinistram iugularem emittit ramum: post illum, alterum ad dexteriorem. Deinde quicquid ipsius restat, ad scapulam axillámq; sinistram tendit. Quinetiam quædam ad pectoris os, alia ad primas thoracis costas, alia ad spinales musculos, alia denique per foramina sex primarum colli vertebrarum deducta, vnà cum vena, ad spinalis medullæ membranas, descendit: alia ad summum humerum, scapulam, axillámq; dextram extenditur. Quæ quidem, sicvti & aliæ omnes, diuiduntur vnà cum adiacentibus venis: quemadmodum & quæ arteriæ carotides appellantur: ex quibus vnà cum iugulariis internis, ascendit quædam arteria.

Carotides arteriæ.

At quæ in superficie extāt iugulares, eæ sine arteriis conspiciuntur. Omne autem quod ex carotidibus reliquum est, sursum rectà procedens, in caluam penetrat, inibíq; plexū retiformem producit: deinde in duas rursus coiens arterias, subit ad cerebrum.

Plexum retiformē produci ab arteriis carotidibus sub caluaria.

Porrò arteriæ quæ à corde se promit, pars maior ad spinā deflectitur, quintámq; thoracis vertebram ascendit: & inde per totam spinam, vsq; ad latum os, descendit, primùm propaginem quandam tenuem emittens in eas thoracis partes, quibus pulmones adiacent. Extrema autem ipsius ad arteriam vsq; ascendunt: deinde per singulas vertebras rami tum in spatia intercostalia, tum ad spinalem medullam exoriuntur. Vbi autē egressa est magna arteria thoracem, primò duas in septum transversum arterias mittit: deinde in vētrem, lienem, ac iecur iniugem vnam.

Iniugem arteriam mitti singulis visceribus vnam.

Interdum ex vna radice bifariā diducta, ventriculo quidem, & lieni, & hepati altera pars: altera intestinis distribuitur per duo mesenteria, tum id quod ad dextram situm habens, primarium est coli partium: tum id quod est omnium intestinorum medium.

Mesenterium triplex.

Nam tertium mesenterium, quod prope sedem pertingit, in sinistra situm, nullam inde assumit arteriam: sed de imis partibus in ipsum quædam inseritur, quæ propter renes à magna arteria iniugis & ipsa nascitur. Atqui inter hanc & modò commemoratas, duæ magnitudine præcipuæ ad renes tendunt. Cum venis etiam quæ ad ilia & testes feruntur, arteriæ etiam ad eundem procurrunt modum. Cæterùm arteriæ magnæ pars extrema, quum ad latera lumborum pervenerit, suprà positam venam transcendit. Quod postea quàm factum fuerit, haud aliter quàm vena scissa, bipartitò arteria partem vtranque in sibi subiectum crus mittit: à quarum vtraque obiter singuli propagantur ramuli, qui conceptibus per vmbilicum inseruntur: in perfectis autem animantibus, ipsi ad os latum excurrunt.

Arteriæ lumbis in crura diuaricatio.

At ipsa cruris vtrinque arteria ad intimas distributa partes fertur cum magna vena. Nam iis venis quæ in cruribus, manibus, abdomine, dorso, & collo per summam superficiem visuntur, ne vna quidem subest arteria.

Venæ quibus nulla subest arteria.

Sed enim arterias in solo capite iuxta cutem inveneris, tum eas quæ post aures, tum eas quæ ad vtraque tempora extant.

Arteriæ superficiales vbi extantur.

Porrò in conceptibus venæ arteriæq; intexuntur, ab extremis venarum osculis prodeuntes, quæ ad vterum pertinent.

Venarum arteriarúmque in conceptibus cōsideratio.

Quibus inter se coēuntibus, concurrentibúsque iis, quæ ex coitu sunt factæ, artèriis & venis, contingit ex ipsis fieri coniugium illud vtrorunq; vasorum, quod inseritur in vmbilicum. Arteriæ siquidem vesicā fœtus complexæ, ad arterias illas tendūt, quæ à magna per spinam porrecta mittuntur. Venæ autem, simulatque ex vmbilico se proiecerint, coēuntes, vnam magnam perficiunt quæ ad concauum iecinoris tendit, haud procul ab ea vena, quæ ad portas est. Hæc igitur vena sine arteria est, ac post illam tota caua, donec ad spinam pervenerit.

Venæ absq; arteriis quæ sint.

Sic nec septi transversi vena, nec illa quæ alit thoracem, nec humeraria item, nec axillaris (præterquàm vbi altius coarctantur, vt in cubiti articulo) habet vllam arteriam adiunctam. Omnes siquidem quæ per cubiti superficiem expansæ sunt, carent arteriis, sicvti & quæ tum iugulo, tum collo in superficie sparguntur. Omnibus denique superficiariis, aut quæ per dorsum, latera, totum thoracem, inferiorémq; ventrem sub summa cute expanduntur, nullam invenias arteriam subditam. Quæ autem ab iis quæ profundius absconduntur, ortum habent, si quidem ex sublimi deorsum tendant, adiacentem habent arteriam: si verò ex vno subeuntes, supernè descendentibus venis iungantur, sine arteriis ad glandia quædam euadunt.

Venæ adiacentes arterias habentes.

Sed ne illæ quidem venæ cum arteriis coēunt, quæ in exteriores pudendi musculos inseruntur. Arteriæ autem sine venis eæ sunt, quæ vesicam fœtus amplexantur in vtero, propagóq; ea, quæ à magna arteria procedens, in conceptuum venam arteriosam se insinuat, non substantia modò corporis, sed vsu etiam & functione

Arteriæ absq; venis.

functione existeris arteriā. In perfectis autem animalibus, sine venis arteriæ visuntur, primùm magnæ illæ quæ ex corde prodeunt: vna quidē, quæ ad quintam vsque thoracis vertebrā descendit, altera, quę prima omniū effertur ad iugulū. Post has ea etiā quæ ad scapulam & axillā sinistriorem se inclinat. Iam arteria sine vena est, ex carotide propagō vna, quæ ad textum retiformem ascendit, quod etiā rete sine vena est. Tum verò, quæ ad septum transversum, earum nulla cum vena iungitur priusquàm in extrema inciderint venarum, quæ à caua exoriuntur, quemadmodum nec primæ illæ propagines: quæ ad iecur, & ventrem, & lienem, & intestina mittuntur. Nam ne illis quidem adiacent venæ, priusquàm incipiant coniungi.

Retiformē plexū carere venis.

GALENI PERGAMENI
de neruorum dissectione, lib. vnus.

Neruos esse opifices motus voluntarij, atque sensus.

QVòd nulla partirularum animalis nec motum arbitrarium, nec sensum sine neruo obtineat: quódque si incidatur neruus, immobilis confestim, insensilisque reddatur particula, inter omnes constat medicos. Quòd autem origo neruorum atque spinalis medullæ sit cerebrum, quódque alij nerui ex cerebro, alij ex medulla spinali oriantur, iam demonstrandum aggredior. Anteriores ventriculi cerebri in priorem procedentes partem, sensim leuitérque in angustum coarctantur, donec ad principium pertingant nasi, sese contingentes perpetuò, tenui tantùm membrana distincti. Horum autem sinuum, ad partem vtranque, vnus dextra, & alter sinistra, neruus est crassitudine insigni, & aliorum ferè omnium neruorum mollissimus, ex ipso quidem prodiens cerebro in orulos extra caluam, per foramē æquè patens ac latum, quanta est ipsius nerui crassitudo. Vidētur porrò nerui ipsi, ceu quædam oculorum radices. Vterque siquidem in sibi adversum oculum sese quamlatissimè explicat, ipsúmque qui in oculo est, vitreum humorem, in orbem, sphæræ modo, ambit, inibi etiam naturam cerebri retinens. Sed in solis his neruis, antequā in oculos inserātur, sensibilis quidam meatus inest. Ac prima quidem hæc coniugatio est neruorum qui à cerebro oriuntur, longè aliarum omnium mollissima. Altera post hanc est coniugatio in musculos qui oculos mouent distributa, durior multò & tenuior ea quam nuper memorauimus. Huic, dum per caluam procedit, non etiam quum primùm nascitur, adiacet coniugatio neruorum tertia. Sunt autē molliores isti, tum secundæ, tum quartæ, atque aliarum deinceps coniugationū neruis, multique circa primā statim radicē apparent. Paulò is durior, neruorum ex cerebro prodeuntiū quarta coniugatio, statim post exortum, cum tertia miscetur, ac perreptat primùm quidem crassum involucrum cerebri, deinde etiam ipsum capiti obductum os: tum rursus ad palatum recedit. At tertia coniugatio vbi secundam attingit, variè scinditur, atque definit. Primùm igitur singulæ ipsius partes, per commune caluæ foramentum, ad inferiorem capitis partem descendunt. Intelligere autem conuenit, nullum neruum aut à cerebro, aut ab spinali medulla emitti non coniugatum: sed semper alterum ad dextram, ad sinistram alterum, eadem prorsus vtrinque magnitudine, situm obtinere. Igitur pars exigua tertiæ coniugationis statim quà maxilla iungitur, ante aures erumpit. Quod autem velvti truncus est omnium indidem prodeunnum particularum, bipartitò scinditur primùm, deinde membrum vtrunque in multas rursum partes: & alterum quidem tum in temporum ac superioris maxillæ musrulos dispensatur, tum in gingiuas, dentes, & rutem, quæ faciei prætenditur: alterum verò in radices dentium inferioris mandibulæ, gingiuásque & labra inferiora, necnon linguæ tunicam disseminatur. Quamobrem coniugationem hanc nonnulli gustatoriam appellant. At quarta coniugatio neruorum, à tertia recedens, sese in palatum insinuat. Est & quinta coniugatio, cuius nerui non prodeunt ex vna radice, sed sibi inuicem sunt vicini. Sub hac enim auditorius neruus, in priori magis parte ad auditorium meatum descendit, vnà cum dura membrana, quæ indidem, vnde neruus, emergit: cum qua in latitudinem sese effundens, meatui leuiter obducitur. Alter verò, ex parte adversa in alterum quoddam ossis petriformis cæcum foramen inserirur. Coit autem mox neruus hic cum eo qui progreditur foras, quà maxilla iungitur. Quod autem ex ipsis duobus conflatur, in latum musculum scinditur, qui subiectus cuti, buccam siue maxillas mouet. Ad hunc itaque modum quinta digeritur coniugatio, quam duplicem esse constat. Sexta autem neruorum ex cerebro ortorum coniugatio, foramine vsa est, quod ad suturæ labdoeides extremitatem inferiorem interpatet. Principia autem statim è cerebro prodeuntium trium neruorum obtinet: quæ vbi è calua emerserint, multifariam cum inter se commiscentur, tum etiam cum adiacentibus aliis. Superest septima neruorum cerebri coniugatio, cuius pars maxima in linguæ musculos dispensatur. Exigua verò quæpiam particula ad musculos prouenit communes cartilaginis in gutture srutiformis, & inferiorum laterum eius, quæ appellatur labdoeides, atque in alios quosdam non semper. Commiscentur autem inter sese nerui ad inferiora capitis tendentes, tum is qui à tertia coniugatione, tum is qui à duabus nouissimè memoratis oritur. Ac sanè neruorum qui à spinali medulla nascuntur: prima secundáque coniugatio sæpius societatem init cum hisce neruis. Et tibi quidem persæpe videbitur, quod de altero in alterū traiicit, ceu vinculum aliquod duntaxat ambobus esse commune: id verò alterum auget, alterū exiliorem reddit. Porrò ignorarunt vniuersi anatomici, quomodo proprijs laryngis musculis nerui è sexta coniugatione distribuantur, terni vtrinque prodeuntes, vt sex numero omnes sint. Laryngis etenim musculi, ab illo neruo quædam accipiunt germina, qui per foramen ad extremam labdoeidem suturam interpatēs exoritur: qui si laqueo quidem intercipiat,

Cerebrū esse originem neruorum, & spinalis medullæ.

Ventriculi anteriores cerebri.

Neruorum opticorum consideratio.

Neruis opticis solis, sensibiles inesse meatus.

Coniugatio prima neruorum.

Coniugatio secunda neruorū mollium.

Coniugatio mollium neruorū tertia.

Cōiugatio mollium neruorū quarta.

Neruos omnes coniugatos produci.

Cōiugatio neruorum quinta.

Latus musculus.

Cōiugatio mollium neruorum sexta.

Cōiugatio mollium neruorum septima.

Laryngis nerui omnes sex.

Mutū animal quo neruo intercepto reddatur.

statim mutum animal redditur. Aliorum porrò duorum, alter ad vtrosque faucium musculos, linguæque radicem, pertingit: alter ad scapulæ musculum, & ad eum qui latus est, aliósque quosdam illius loci musculos.

GALENI PERGAMENI *de anatomicis administrationibus,* *Liber I.*

Ossium substãtia vsus.

Vod pali in tentoriis præstant, & in ædibus muri, id nimirum in animalibus ossium substãtia: ad cuius imitationem cætera in animãte solent effingi, formarique. Idcirco & simia, inter vniuersa animantium genera, cum visceribus, tum musculis, tum arteriis, & neruis (quandoquidem & ossiũ forma) homini simillima est. Quoniam igitur corporis forma ossibus similis est, quibus etiã natura aliarũ partiũ respondet, operæpretium fuerit in primis exactam humanorũ ossium indipisci peritiã: eámque haud quidem ex libris tãtùm, sed oculata inquisitione venari: id quod licebit tibi, si adsiccata cadauera contempleris accuratissimè, aut etiam earum simiarum ossa, quæ homini quamsimillimæ existunt. Quanquam præstiterit in vtroque animali, & in simia & in homine, cognitionem ossium inuestigare, post quã mox ad concisionẽ musculorum est properandum. Deinde licebit quidvis discere primùm, siue arterias, siue venas, siue neruos. Atque in horum consectionibus versanti, viscerum & reliquorum omnium natura innotescet. Ac sanè positura ossium, seorsum nobis exposita est, sicuti & musculorũ anatome. Quare si in illis commentariis te exerceas priusquam ad hos accingaris, haud inutile fuerit. Quum autem per chirurgiam musculos ipsos propter abscessus altiores, incidere interdum cogamur, actionis ipsorum cognitio maximè ex vsu est, vt tum perdiscere, tum prædicere possis, omnem abigendo calumniam, functionem in magnis vulneribus, vbi musculus totus transuersim dissectus fuerit, abolituram. Taceo qui musculorum actiones norit, eum chirurgum alios quidem musculos cautè, alios autem incisurum audacius. Præstat tamen pro fibrarum ductu, ipsorum diuisionem moliri. Nam incisiones transuersæ, quæ vtique ad angulos rectos fiunt, actionem dissoluunt. Necesse autem est interim, partes quasdam vulneribus angustis altioribúsque confectas, adhuc amplius diuidere, alias ob alios vsus: quo in opere, fibrarum positurae, musculorúmque actionum intelligentia, omnium maximè desideratur. Hanc qui ambit, ne pigeat ipsum vel propriis manibus pellẽ auferre cadaueris. Nam octo stanm musculos ignorarunt, qui ante me simias aliis excoriandas tradiderunt. Sunt verò horũ octo musculorum, duo ad buccarum motum à natura formati: alij autem duo, brachia lateribus adducentes. Porrò quatuor reliquos reperi, duos quidem sub illis glabris pelliculis, quæ vestiunt interna manuum: alios autem duos, sub illis quibus plantæ pedum teguntur. Ad hæc verò, quum simiæ cui

Simia cur sit quamsimillima homini.

Formã corporis esse ossibus similem.

Anatomica methodus.

Actionis musculorum cognitio maximè ex vsu est.

Musculorum sectionem moliendam esse pro fibrarum ductu. Trãsuersas musculorũ sectiones actionẽ dissoluere.

Musculi octo à veteribus ignorati.

piã, quã in aqua extinxerã, detraxissem olim extremam cutem, inueni in illa etiam musculum tenuem & membranosum, costis omnibus incũbentem: qui habebat inferius principium, subter vniuersam illum cutem expansum. Vt igitur exordiamur à manibus, singuli in singulis digitis ad extremum vsque extenduntur musculi fibras quasdam exiguas, & telæ araneæ persimiles, in ossa post articulorum iuncturas sita, immittentes. Similiter se habent hæc & in summo pede. Primùm itaque totam cubiti atque digitorum cutem exteriorẽ detrahemus, ab ea solùm quæ manom intus cooperit, abstinentes. Dein, quæ in carpi articulo sunt, studiosè adimere oportet, si fortè quæpiam membrana ex detracta cute reliqua sit. Verùm huiusmodi auellendis, scalpellus acutior est commodus: quemadmodũ musculis inuicem separandis, retusior. Iam verò membranis adeptis, primóque post ipsas, medio cubiti sub cute summa, musculo, videbis ligamenta cõpagibus articulorũ iniecta, posita in vtraque membri parte, foris & intrinsecus transuersa: quibus capita tendinum subiacẽt, interna parte digitos ipsos flectennũ, externa intendennũ. At ex vtraque ligamentorũ, quæ dixi, parte interna quidẽ, duo sunt musculi flectentes carpũ, quorũ hic recto tramite versùs paruũ digitũ, alter versùs indicẽ est porrectus: externa verò, vnus in cubito, qui carpum extendit, duo in radio, carpum vtrique mouentes. Alter ipsorum etiam magni digiti motor est, quem duos esse potius quàm vnũ, existimandum. Cæterùm omnium aforis musculorum, de quibus verba fecimus, capita, ligamina habent transuersim circundata. Iam alius quidam musculus desuper toti radio incumbit, nequaquã in tendinẽ alius quos recẽsui similem cessans, sed inferius ipsius extremum, quo ad interiora conuertitur, paulò membranosius atque carnosius obtinet. Qui musculus quanquã medium videtur habere sedem, externis potius cubiti partibus, quàm internis, ascribendus venit. Extat sub cute in superficie internæ partis manus, medius inter radium & cubitum musculus, qui in latum tendinem desinens, depili manus parti subnascitur, mediúsque interiorum musculorum apparet. Tendo autem eius paulò ante carpi nodum manifestè emergit: quare hinc probè ipsius dissectionem incœperis: nempe scalpello obtusiori tendonis caput in sublime eleuans, incidénsque ipsum sursum versus ad cubiti iuncturam, ex qua originem duxit. Vbi autem transuersum ipsum incideris, partem inferiorem attolles, diuellésque ipsam non modò à subiectis particulis, sed à cute etiam cui adhæresit. Sic enim cognosces, quòd ex tali musculo is tendo ortus sit, quódque internæ omnium digitorum parti tendatur. Post hunc tendinem dilatatum, vasa & nerui inibi distributi se ostendunt: quibus etiam membranæ incumbunt, quæ cum ipsis tollendæ sunt. Nam subsunt tendines qui digitos flectũt, à binis prodeuntes capitibus, illic maximè siti, vbi & ligamenti, & tendinis super illud dilatati caput, positum est. Horum autem subiectorum capitum, alterum quatuor producit tendines, digitis omnibus, præterquàm

Musculus costis transuersis incũbens.

Musculi digitorum.

Dissecãdi ordo.

Ligamenta.

Tendines.

Musculi carpũ flectentes.

Volæ manus musculus.

Tendines mouẽtes digitos.

terquam magno, iuxta secundi internodij principium insertos, à quibus secundus eorum articulus flectitur. Alterum quod huic subiacet tendinum caput in quinque discretum particulas, in extremam vsque digitorum aciem pertingẽs, inibi inseritur.

Tẽdinum munimentum.

Tendines autem vniuersos valens aliquod munimentum, singulos priuatim ambit, multò saue ipso tendine durius, atq; membranæ crassiori simile. Porrò si post caput in ramos scissum, tendines singulos vnà cum prædicto involucro attrahas, flecti per eos, qui subiecti digitorum ossibus insident, primum ipsorum tertiúmq; articulum cernes: hunc quidem, tanquam inibi tendine inserto: illum autem, per circumiacens ligamentum, quod ossibus adhærescit.

Pollicis motus vnde.

At pollici nihil neque ex sublimioribus illis tendinibus, neque ex communi eorum capite accedit, sed aliunde quidam tendo in tertium ipsius articulum exporrigitur, illúmq; similiter: illis mouet. Nam internodium secundum, per tunicam quæ ipsum tendinem ambit, mouetur. Cæterùm aliorum duorum musculorũ, qui carpum flectunt, consectionem, paulò supra articuli commissuram exordieris. Quippe secernens ipsos à circumiacentibus partibus, adusque superius inferiúsque extremum, tendines quidem inferioribus articuli partibus insinuari videbis: capita autem ipsorum, cubiti atque brachij nodum adire. Vnus itaque tendinum in carpo iuxta parui digiti rectitudinem, ossi cartilagineo columnarive inhærescit. Alter tendo statim ab articuli iunctura profundius mergitur, vt in carpi os aliquod putes eum inseri, quum inseratur tamen iuxta principium illius ossis, quod in metacarpio consistens, digito præponitur indici. Hi ergo quinque musculi totam interiorem cubiti occuparunt regionem, quibus ademptis, apparebunt radij motores.

Cubiti externorum musculorũ dissectio.

At externorum dissectio sic administranda est. Sub cute, vasa neruiq; superficiarij extant: quibus cum membranis exemptis, quatuor ligamina transversa clarè cõspicis: vnum cubiti radiiq; extremum constringens, alterum in cubito duntaxat priori subiacet: reliqua duo soli radio inhærent. Sed primum quidem ipsorum, recta linea incidendum est. Dein diuisas particulas, ad suam quanque radicem revellere, aut penitus præcidere, oportet. Post hoc aũt, primum caput quatuor tendinum digitos, præter magnum, tendentium, in medio aliorum situm, hamo in altum attollere: mox id quod exiguos duos digitos ab aliis diducit in latera, in binos scissum tendines. Postea reliquum tertium, similem motum grãdioribus tribus digitis suppeditans, similiter attollere expedit. Primum itaq; tendinum caput, sicuti & secundum, ex vno musculo prodit. Tertium bifariam tibi incidere licet. Nam quod duos digitos, indicem & mediũ mouet, caput ex vno procedere musculo deprehendes: quod verò magnũ, ex altero. Atq; hac ratione quatuor musculi prædictis ligamentis subeunt. His succedit qui carpum, iuxta paruũ digitum, extendit tendine vnico, metacarpij ossi, quod exiguo digito præponitur, inserto. Continet ipsum haud valens ligamentum, quod ex solo cubiti tuberculo oritur. Prope magnum autem digitum, alterum hic quoq; validum ligamentum caput duorum constringit tendinum, quorum vnus in os, quod ante magnum digitum in carpo collocatum est, conijcitur: alter in ipsum magnũ digitũ, statim à primi articuli iunctura, ingredit. Quos duos tendines è duobus musculis invicem coẽuntes genitos dicere, haud inconveniens fuerit. Reliquus exteriorum cubiti musculorum, qui extendens carpum bifido tendine metacarpio se ante indicem mediúmq; digitum inserit, caput tendinis in radio fixum, iuxta carpi iuncturã exigit.

Musculorum in exteriore brachij nodo tria capita.

Porrò in exteriore brachij nodo, tria musculorũ capita invenies: eius sanè qui digitos quatuor extendit, elatissimum: qui iuxta paruum digitum, carpum reflectit, humillimum: mediũ verò inter illa, quod digitos duos minores abducit à cæteris. Sub his interius in vno, duo trium digitorum musculi recondũtur, qui ex toto osse cubiti invicem coẽuntes originem ducunt. qui quidem duobus digitis seruit maxima ex parte: qui verò magni digiti est, prope superius extremum. Incumbit huic alius, carpi cohærens musculo, qui maioris digiti caput extollit. Idem verò totã profunditatẽ regionis, quę inter vtrũq; os radij & cubiti habetur, occupat. Cuius musculi dissectionem, quemadmodum & aliorum omnium, à carpo auspicari cõvenit. Sub eo autem, vbi ipsum à ligamine atque à cohærente musculo avulseris, occurret quidam alius obliquus, exilisq;, de cubito in radium perveniens. Prius tamen adoriere musculum prædicto adnatum, qui cubitum superiori ipsius extremo attingit leniter. Dein elatiorẽ hoc musculum incidere oportet, qui in metacarpium ante indicem & medium digitum bipartito tendine inseritur. Huius musculi finis superior, iuxta sublimem exterioris brachij nodi regionem, quadantenus iam quoque conscendit ad superpositam nodo brachij partem. Qui verò & huic & radio supernè expansus, totam manum reddit supinã, ac simul cum alterius exortu suas etiã mittit propagines, is musculus secundũ extremitatem sui in tenues membranas degenerans, seséq; in musculos brachij insinuans, incisionis cõfundit opus, eius tamen caput ossi brachij alligari comperies, vbi huius musculos dissecueris. Exteriores itaq; cubiti musculi, talia quædã habent capita.

Interiorũ cubiti musculorum origines.

Ex interioribus autem, qui quidem carpũ iuxta paruum inflectit digitũ, à nodo brachij interno incipit, attingitq; cubitũ: qui verò iuxta magnũ, ex eodem nodo ducit originem. Cæterùm inter vtrunque caput, exortus habetur musculi in manus cutem elabentis. Atq; hic rursus subsunt capita duorum musculorũ, qui digitos mouent, & mediam cubiti, radiíque totam regionem implent. Verùm omnibus quos recensui exemptis, radij peculiares musculi apparent, per quos supina pronáque tota manus efficitur.

Radij musculi peculiares, sunt quatuor.

Quatuor autem sunt vniuersi: duo ad primas radij partes, duo ad propria carpi extrema pertinent. Ex iis qui ad carpum spectant, alterum ipsorum scito esse obliquum, radiũ ac cubitum intercedẽtem: per ipsúmq; nempe agentem extrorsum, fieri supinam manum. Alter verò qui radium intrò cir-

cũducit, eam efficit pronã. Reliqui duo musculi radium in superiori parte mouentes, & ipsi quodammodo invicem opponuntur, obliquum situm habẽtes: vnus ab interna parte situs, ex brachij nodo prodit, capitiq; flectentis carpum ad magnum digitum musculi adhæret: alter externus quidem est, sed hoc minor, atq; ideo transversum magis fibrarũ sitũ obtinet. Constat autẽ omnib. interiore tenso pronã manũ constitui, supinam exteriore. Ac dicti mihi iam sunt omnes musculi, qui cubitũ radiúmq; in orbem ambiũt. Post quos tu summæ manus exiguos aggredere.

Manus extrema musculi.

Etenim reperies exiles quosdã musculos, tendinibus tertium articulum digitorum mouẽtibus adnatos. Quatuor autem vt tendines ipsi, ita & digitorũ musculi, hi sunt: parui nẽpe, annularis, medij, & indicis.

Digitorum musculi.

At magnũ, alij mouẽt duo musculi: vnus enim illũ longissimẽ ab omnibus digitis abducit, ex primo carpi osse profectus: alius, indicẽ versus agit. Alius præterea musculus paruũ digitũ à cæteris plurimũ remouet, ex primo ossiũ carpi, quod secundũ illũ consistit, procedẽs. Hi igit septẽ musculi meritò anatomicos nõ latuerunt. *Aliorũ autẽ singuli, ipsis quatuor tendinibus metacarpij in vno sitis quũ adhærescãt, haud mirũ si non ita facilè conspiciãtur. Ex quibus bini ad priorẽ cuiusq; digiti articulũ intrinsecus perveniunt, ac ipsius latera iam quoq; attingunt: reliqui omnes ex carpi ac metacarpij ligamento iuxta ossiũ ferè commissurã processerunt. At pollicis musculi elatiorem his processum exigunt, & ipsi ex ligamento nati, non quidem ossium dictorum, sed quod musculorũ maximorum bina capita, vnde mouentur digiti, cõstringit. Porrò ligamen hoc ex carpi ossibus vtrinq; prodit, nec cubiti extremum attingẽs, nec initium ossium quæ in metacarpio habẽtur. His ablatis musculis, neq; in extrema manu, neq; in cubito superest vllus alius secandus. Post quos ligamẽta scalpello acuto omnia sunt abscindenda.

Ligamẽtorum triplex in corpore est vsus.

Quorum ligamentorum triplex in corpore est vsus: ossa quippe cõnectunt: munimẽto sunt corporibus subditis: ac deniq; indumenta his ipsis tendinibus extrinsecus circundantur. Apparebit autem caput musculi qui radio incumbit, quum anteriorem musculum brachij detexeris. Cęterùm sectio ipsa prope venam humerariam, quæ per totum fertur brachiũ, decliuis administretur, tota quæ inibi adhæret, cute ablata, & vniuersis musculorũ membranis. Sectionem verò quæ in superiori humeri parte facienda est, administrabis, fibrarum similitudinem dissimilitudinémq; obseruans.

Humeralis musculus.

Ex quibus etiam totam humeralis musculi circumscriptionem, ad vnum cacumen pervenientem, cognosces: cuius processus tanquam triangularis, in brachium conijcitur. Qui musculus peculiaris est humeri articulo. Verùm solus ex mouentibus ipsum, necessariò nunc is aufertur, vt anteriores musculi, brachij caput biceps appareat. Brachij interior musculus, duo habet suspensa capita: vnum ad scapularum ceruicis supercilium, alterum ad processum anchoræ similem. Ligamen vtriusq; capitis abvndè trahens, est paulò minus toto rotundũ. Quapropter hæc duo capita ipsius deorsum procurrẽtia, sequẽris: quippe quæ in idem coẽuntia, hunc musculũ generãt, qui alteri, sed minori musculo, subdito (à quo etiã cubitus flectitur) iuxta cubiti articulum insidet, radióq; valido tendine adnascitur, ac totũ flectit articulum. At verò vt duo musculi anteriores sunt qui cubiti articulũ flectunt, sic tres alij connexi invicem, extendunt hunc ipsum.

Musculorum totam manũ extendentiũ principia duo.

Vbi igitur musculum internis partibus brachij iniectum sustuleris, duo principia musculorũ totam manum extendentiũ considerato: quorum alterũ ab humili costa scapularum non tota, sed ex dimidio ferè ipsius partis superioris prodit: alterum verò ex posteriori brachij regione, subter caput. Hæc iã procedentia, in brachio coẽunt: deinde per tendinẽ latum, cubiti tuberculũ ingrediuntur. Iam verò si disiunctã vtrãque musculi partem attrahis, totam extendi manum ab vtroq; videbis, hoc discrimine inclinationis ad latus facto, quòd prior in exteriora, secundus intrò obliquè deflectat. Cæterũ sub hoc, alius delitescit totus carnosus musculus, brachij os ambiens, qui secundo advnitur adeò, vt particula ipsius esse planè putetur. Quem si tendas musculum, interim recta & indeclinabilis circa cubiti articulũ intensio fieri videbitur: nonnunquam intrò paululum emergere. Dicti itaq; mihi iam sunt, omnes totius manus musculi.

GALENI PERGAMENI de anatomicis administrationibus, Liber II.

Anatomen veteribus fuisse familiarissimã.

Vòd veteres nihil scripserint de cõsectionibus administrãdis, vertendum illis vitio non est: quãdoquidẽ erat eis tam frequẽs, tamq; in cõmuni vsu ipsa anatome, vt domi apud parentes etiã ab ipsa pueritia, in illa omnes olim exercerẽtur. Postea verò tam præclaro illo exercitio intermisso, opus certè nobis fuit commentariis, quæ anatomicã disciplinã, chirurgicę medendi rationi maximè necessariã, integrã cõseruarent. Quæ quidem quòd ab alijs hactenus nõ vsqueadeò accuratè tradita sit, ob id nimirũ ad conscribendos hosce commẽtarios me accinxi. Ignorãtia quippe eorũ quæ per exquisitã anatomẽ inveniuntur, in reb. quidẽ securis timidos, in periculosissimis autem, maximè audaces quotidie reddit.

Anatomes pars præcipua circa quæ versetur.

Totius autem anatomes vtilissima pars, circa musculos, neruos, arterias, & venas extremarum partium versatur. Atq; ob id ipsum manuum & crurium anatomicas administrationes alijs præposui omnibus, quòd ad ea, quæ tũ vsui hominum necessario, tum arti maximè conducant, ire primùm iuuenes operæpreciũ sit: deinde verò, quòd eundem ita disciplinæ ordinem commentarij de vsu particularũ obseruem. Quũ igitur superiori libro, quo modo musculorum qui in manibus sunt, sectio administrari debeat, tradiderim, hic simili modo & de cruribus verba facere est animus. Ergo priusquàm exactè cognoscas musculos, dissecare neruos aut vasa, neque ipse poteris, nec aliũ item docere. Quare & hic cutis auferẽda est: attendendúmq; diligẽter, ne in primo plantę exortu iuxta calcis initiũ vnà cum cute tendinẽ subiectũ eo loco auellas: cuius

explicati

explicati interventu, cutis depilis rigidáq; membro subtensa est. Hac igitur cute intacta, oportet reliquam omnẽ adimere, ac ipsos fœmoris musculos omniũ primos incidere: mox qualescũq; velis. Ac facilè quidem secundùm differentiã fibrarũ musculus vnusquisq; cognoscitur. Omniũ itaq; primus tendo, paulatim in carnem versus, sub cute summa apparebit, qui tibiæ infra genu innascitur. Superius aũt huius musculi initiũ, carnoso exortu ex media maximè ilium ofsis spina procedit. Cæterùm post neruosam huius musculi exilitatẽ, etiam alius quidam ex amussi tendo, ab osse pubis descendens, figuráq; teretẽ repræsentans, in anteriorẽ partẽ ofsis tibiç infertatur. Atq; hi duo numero musculi, in vtroq; crure vnus, sese mutuò iuxta primos exortus cõnigũt. Quibus sanè vel tuis manibus tractis versus musculorũ exortus, in animali extincto, tibia ipsa elatiùs simul & interiùs attollitur. Porrò tertia à duabus prædictis insertio lati tendinis est, nominatq; in anteriori tibiæ parte cõtigua. Cuius exortus & caput inferiori exteriorių; coxæ ofsis parti debetur. Musculus itaque hic ab externa coxæ parte descẽdens, obliquè in internã tibiæ insertatur. Necessum aũt est tibiã hac tractã ansa, retrorsum, sursúmq; ferri, atq; *omnino in orbẽ cõvolui. Quare nõ simplex, sed compositus is motus erit. Sciendum verò est, rectos musculos rectum motũ ministrare perpetuò: sicvt obliquos obliquũ. Hi ergo tres musculi, tibiæ tendinibus innascuntur, qs auferre oportebit, si tibiã prius q̃ fœmur, dissecare instituas. Est & alius quartus musculus, qui ab extima ofsis coxç parte procedens, in externã tibiæ regionẽ inseritur: solúsq;, quantũ ad loci rationẽ attinet, aliis tribus opponitur. Cuius quidẽ est munus, tibiam totã simplici motu in exteriorem partem abducere. Iam post quatuor dictos musculos, quintus alius existit, ad inferius fœmoris caput, & musculi tibiæ principiũ, à parte interna descendens, similiter à coxç osse ortus. Atqui si nunc exemeris omnes fœmoris musculos iam expositos, adhuc magni, tum in priore, tũ in posteriore, internáq; vniuersa fœmoris parte restabũt: ex quibus anteriores prius dissecabis. Omnes aũt extendunt articulũ genu: nõ tamen vel situm eundẽ habent, vel etiã similia capita: quç quidẽ in totũ quatuor existũt. Elatissimũ quidem ex spina ilium ofsis, pcedit, è directo musculi omniũ primi dicti, idq; parte ipsius inferiore. Huic verò succedit aliud multò maius priore & humilius, quod in extrema potius fœmoris regione, propter naris processum, eminet: à quo maximus anteriorũ fœmoris musculorũ exortus est. His aũt resectis, alia musculorum capita duo subiecta, manifestò in conspectum veniunt: atq; eorũ quidem alterum, primã grandioris in fœmore processus (Græci trochantera vocant) originem attingit, & præterea capitis fœmoris ceruicem: reliquum verò huius, infra ex anteriori ofsis fœmoris sede emergit. At quòd omnium musculorũ qui genu articulum mouent, validissimã functionẽ obire creduntur hi, qui extendunt, cuivis notum esse arbitror. Nam poplitis flexura, inter leues infirmásque eius actiones refertur. Quamobrem natura nec magnis, nec multis musculis ipsam cõmisit, sed vni soli ex cõmemoratis, qui in caput interioris suræ musculi inseritur: quiq; non magis tibiã flectere quàm abducere ad internã regionem videtur. Sed hunc cernere nõ est, priusquã à tibia musculos ademeris surã cõstituentes. Fœmoris musculis præter magnũ resectis, licebit tibi & coxæ articulũ mouẽtes, necnon circa tibiã vniuersos deinceps incidere. Maximus igitur ille fœmoris musculus, rectis & posterioribus fibris suis coxç articulũ flectit. Is aũt quę in lateribus ad pubis os perveniũt, obliquũ ad interiora totius fœmoris motũ administrari deprehendes. Hunc itaq; à toto pectinis osse resecãs, abstineto ab eo qui in illius foramẽ inseritur: necnon ab alio humili musculo, quẽ in hisce animalibus semper liuidũ vidimus, oriẽtẽ ex inferioribus pectinis ofsis partibus, à quo obliquus intrò motus coxç præstatur. Præter hunc est & alius musculus ex superiorib. lumborũ, illúnq; ofsis partib. ortus, atq; descendens. Quocirca solus lumborũ musculus cõspicitur triplex. Quippe interna sui parte, per validũ tendinẽ, in illam partẽ descendit, vbi pectinis os coxæ cõmissum definit. Externa aũt, altero tendine breuiore & tenuiore, iliũ ofsi infinuatur: Alia deniq; ipsius pars, quæ media inter neruea filamenta descẽdit, tendinem quendam producit exiguo trochanteri adhærentẽ: qui tendo manifestè intrò flectit fœmur, exigitq;. Profectus aũt ad exteriores musculos, vniuersos comperis, q fœmoris caput ambiẽtes, in magnũ trochantera immittuntur. Quorũ primus sub cute summa positus est, ex tota iliũ ofsis spina rectã procedens: ac partim quidẽ carnosus, partim in membranã quandam degenerãs. Incumbit hic musculus iis ofsis iliũ partibus, quæ magis eminent, & obliquè retrorsum spectãt: cæterum spinalium musculorũ extremo cõnexus est. Vbi verò hoc eius membraneum definit, alius exortus carnulentus occurrit, è regione primi, qui ex iliũ osse emergere dictus est. Auferẽdus igitur is obtusiori scalpello est, sed ita, vt deorsum versus, fibras ipsas sequaris: similitérq; circumpositæ carnes circuncidendæ: sic enim fœmoris caput detegens, et bipartitũ musculi finẽ inuenies. Musculus igitur hic, retrorsum abducẽdo, fœmur extẽdit, per insertionem quæ è directo fit capitis, tum ex eo coccygis osse, tum ex coxarũ osse enascẽtis, idq; fœmur ipsum paulùm in exteriora declinãs. Verùm altero eius extremo dilatato, in latus magis fœmur sursum vergit. Ambob. aũt simul tensis, perfectissimã totius membri extensionẽ conspicies. Vbi hunc sustuleris musculum, alius valens & omnino carnosus occurrit, qui ex tota propemodum ilium ofsis sede progrediens, vicinis etiã ofsibus simul incumbit. Cuius tendo vertici magni trochãteris inseritur, adeóq; vlterius adhuc ad anteriora procedit. Caue aũt dum hunc musculũ incidis, ne cũ eo confundas quendam alium exiguũ, qui ab externis inferniśq; lati ofsis finib. ortus, fœmur retrorsum erigit, cũ leui ad interiora deflexu. Porrò alius inibi musculus, colore liuido, delitescẽs, gradu quoq; musculo subiacet, ex interiorib. simul & lateralibus lati ofsis partib. ortus. Atq; hi sanè tres muscu-

Musculus vnusquisq; cognoscitur secundũ differẽtiam fibrarum.

Musculos rectos ministrare etiã rectos motus: obliquos autẽ, obliquos.

Musculi extendentes articulum genu.

Musculorũ qui genu articulũ mouẽt, validissimam functionem obeũt qui extenduntur. Poplitis flexurã ab vnico musculo dispẽsari.

Fœmoris motus obliquus ad interiora, à quibus musculis fiat.

Lumborum musculus solus conspicitur triplex.

Musculi tres in magnum trochantera inserti.

li in magnũ trochantera ingrediũtur. Ab his alij duo cõditi planè, introrsus fœmoris caput detorquent, ꝑ validos tendines in grandioris trochãteris sinũ inserti: quorũ vterq; ex osse pubis procedit. Numerosus aũt musculorũ exortus à foramine quod in pectinis osse est, ad vicina loca exporrigitur. Porrò exteriorẽ musculũ facilè ab ossibus ipsis dissolues. At interiorẽ, si totum voles cõtemplari exquisitè, ossium pectinis cõmissuram, quæ cartilaginea est, valenti prius scalpello dirimes. Nam ossibus à se invicem dissolutis, musculus innotescet. Cæterùm ambo hi musculi fœmoris caput introrsus circumagũt: vnus per totius articuli anteriora, alter per posteriora. Ac talis quidem est musculorũ coxæ articulum mouentium cõsectio. Iam verò ademptis iis, qui ex fœmore in tibiã descendũt, musculis, duo musculorum capita in tibia cõspiciuntur manifestissimè, quę ex posteriori fœmoris regione, illa potissimum, quâ nodorum radix habetur, ducũt originem. Dein aũt poplitem prætergressa, eo in loco qui sura dicitur, miscẽtur invicẽ, vnum gignẽtes musculũ: in quem etiam haud exigua capitis exterioris portio propagatur, quę musculus per se efficitur, in tendinẽ latum paulatim cessans, qui subhærescit pedi. Nec minus ex vtroque musculi nuper in sura geniti capite producitur tendo, qui memorato cõtiguus incumbit, posterioriq; calcis extremo inseritur, quod ad seipsum est trahere idoneus. His recitatis musculis alij etiam cohærẽt, qui ex lateribus tibię internis exorti, omnes ad pedem infimũ porrigũtur. At vbi tendines primùm generant, ibi ligamentũ ipsis extrinsecus est iniectum, ex tibia ad calcem pertinẽs: quo recta linea diuiso, si tendines deinde sequaris, digitis ipsos insertari cõperies, ambósq; mouere primũ, secundũ, atq; tertiũ articulum, si magnũ excipias digitũ. Nam ad secundum ac tertiũ, tendo qui ipsum mouet, porrigitur. Tertius verò alius tendo tibiæ fini adhærescit: eiq; innixus, ligamẽto iterũ peculiari cõstringitur: qui & ipse pedẽ vniuersum, sicvti qui calcem ingrediũtur, retrorsum flectit. Verùm ipsius extremũ in primũ tarsi os interius cõiicitur. His singulatim recisis, diuertendũ est ad exteriores tibiæ musculos,

Tibiæ exteriores musculi tres.

qui quantũ sanè ad superiores exortus attinet, tres existunt: sin autẽ tendines, motuúmq; differentiã spectes, plures. Has itaq; membranas adimẽs, hic etiam sub cute ligamẽtum situ obliquum conspicies, robustius longè, eo quod in manibus cernitur. Oportet autem & hoc incidere iuxta longitudinem membri, mox partes ad originẽ suam erigere, capitibúsq; tendinum subiectorũ detectis, hinc totorũ musculorum consectionẽ auspicari. Ac primũ sanè cõtueberis musculũ vsq; ad superius caput porrectum. cuius extremum ligamentis cõtinetur, & tarso ante digitũ magnum innascitur, paulũ in interiorẽ atq; inferiorẽ pedis regionẽ excedens. Secundum dein musculũ alium spectabis, huic adeò vicinũ, vt pars ipsius esse putetur. Verùm tẽdo eius in caput primi maioris digiti internodij insinuatur. Huic aũt cohæret alius musculus gracilis, medio inter tibiã fibulámq; loco situs, qui totius pollicis latus ingreditur. Porrò post musculos quos nominaui, tendinũ caput, ligamento subiectũ, contemplator. A quo deorsum versus incipiẽs, tendines quatuor, quaternos digitos extendentes, invenies. Sursum verò, musculũ illum videbis fibulę adusq; superius caput adnatũ: cuius extremũ, tarsum ꝑpe digitos maiores ingreditur. Hi igitur musculi in prioribus magis totius tibiæ partibus consistunt: alij tres ab vno capite in exterioribus. Habent etiã & hi præpositum ligamentũ ex fibula ad calcẽ ipsam pertinens: quo soluto, tres neruosas musculorũ spectabis exilitates, quæ cognatas invicẽ propagines obtinẽt. Quarum prima, quæ ex supernis fibulæ partibus ad infimũ pedem pertingit, ex tenuibus ligamentis carni connexus efficitur. Secunda, vbi eius quę prius dicta est, caput desinit: & ipsa non multũ post principiũ in tendinem rotundũ degenerat, gracilis tota existẽs. Tertia verò quæ totum pedem efficit simũ, ex reliqua fibulæ parte procedit. Hæc itaq; pedẽ eleuat, simul & extrorsum declinat. At prior illa, quæ & in magnum descendit digitũ, introrsum ducit. Verùm vtręq; simul tensæ, indeclinabilẽ pedis eleuationem moliũtur. Hoc modo etiã ex musculis qui pedẽ retrorsum agunt, vterq; in latus sensim declinat: ambo aũt simul directè pedem ducunt retrorsum. Alius verò incognitus musculus in articulo poplitis delitescit, quẽ invenies ablatis posterioribus musculis ad surã porrectis: cuius caput si tendas, tibia flectitur.

Pedis musculorũ genera quatuor.

In pede quatuor musculorũ sunt genera: tria quidẽ infra pedem, vnũ supra, in adversa tarsi parte, quod duos cõplectitur musculos, qui obliquos motus quatuor digitis subministrãt. Qui sub pede habentur, septem & hi, cum septenis qui in manu visuntur, conveniunt, singulos digitos in obliquum mouentes. Quorũ duo enati à tarsi ossib. magnũ & paruũ pedis digitos plurimum ab aliis abducunt. Alij quatuor in inferioribus partibus parui sunt musculi, qui ex tendinib. digitos flectentibus, priusquã exactè scindantur, procedũt: quorũ munus est, medium vniuscuiusq; digiti articulum flectere. Septimus musculus is est, qui pollicem indici adducit. Duo alij musculi subter pedem ossibus adhærescunt, atq; cuiusq; digiti primo præpositi articulo, leuiter ipsos flectunt, simul quidẽ pari actione functi, priuatim aũt vterq; in latus sensim declinans. Cõsectis his musculis, nullus prętere a ex iis restat, qui in toto crure cõsistunt. Cõsiderare aũt oportet omniũ articulorũ, quos detexeris, ligamẽta.

Coxarũ articulo inesse ligamentũ duplex.

Etenim coxarũ articulus vnũ in orbem ambiens possidet ligamentũ, quale articuli omnes sortiuntur. Aliud aũt in imo reconditum, fœmoris caput coxę sinui connectit, velvti neruus cartilagineus existens.

Genu articulus tria ligamẽta sortitur.

At genu articulus vnum ligamentũ habet in imo, ac præter id, alia duo in lateribus: vnũ videlicet internũ, atq; externũ alterũ. Quinetiã ab his alia cartilaginosa ligamenta in ipso genu cernuntur, vtriq; tibæ sinui orbiculatim circundata. Ad hæc sunt ligamenta nõnulla in pedibus, quæ nihil iuuant ossiũ articulos, sed in aliqua ossis particula prouenẽtia, tendinũ capita firmãt & roborãt. Quæ verò ab osse in os perveniũt, vt quod a tibię extremo in calcẽ desinit, aut quod fibulæ tibiã vertit, ea sa-

ea sanè vnà tendines subiectos cõstringunt, atq; ossa ipsa committunt. Sunt quatuor ligamenta alia, quæ veluti nerui quidam cartilaginei, talum ipsum ambientibus ossibus colligant, eandem proportionem habentia cum iis, quæ coxæ & genu articulum in imo coniungunt. Ita siquidem & in pede talo quatuor ossibus confirmato, ligamen cartilagineum creatum est, extrinsecus ad fibulæ os, intus ad tibiam, inferius ad calcem: sicuti in priori etiam parte ad os scaphoides. Atq; in vniuersum omnia tarsi ossa valido ligamento in imis comprehẽduntur. Nunc verò superest, vt de vnguibus aliquid etiam dicamus.

Vnguium consideratio.

Vngues igiĩ ossi, neruo, cuti, & carni adnascuntur: haudquaquam ex his ipsis eorum substantia conflatur, quod nonnulli putarunt. Nam singulæ partes similares, ex materia quæ animanti subiecta est, tales à natura fingũtur, quales sunt. Neq; enim ex brachio cubitus, perinde vt neruus ex cerebro, oritur. Quippe non parum differunt, cohærere cuipiã, & ex illo oriri. Nam quod ex aliquo nascitur, ceu propago quædam substantiç illius à quo nascitur, similis speciei esse oportet cũ origine sua. Sic igitur nerui ex substantia cerebri propagantur. Vngues autem non existunt extremi internodij digitorum soboles, sed diuersa essentiæ species est. Coniunxit autem natura illos extremis terminis digitorum, valido ligamento: idq; ipsorum radici, extrinsecus quidem cutim apponẽs, intrinsecus autem carnem subdens. Cæterùm in radices ipsorum, non modò neruus, sed arteria etiam & vena porrigitur, vnde sensum, vitam, & alimentũ, sicuti aliæ partes, accipiunt: quarum nulla ex trium horum vasorum temperie aut coitu conflata est.

Orta ab aliquo, similis speciei esse oportet cũ origine sua.

Nerui ex substantia cerebri propagantur.

Vnguium radix quæ insita.

GALENI PERGAMENI de anatomicis administrationibus, Liber III.

Artuũ natura ex quibus constetur.

Ota artuum natura cõstat ossibus, ligamentis, musculis, arteriis, venis, & neruis, communiq; omnium velamento, cui nomẽ est cuti. Quorum cognitio exacta desideratur, ad commodè curandos affectus. Quippe ob eorum ignorationem, contingit inter medendum medicos quamturpissimè hallucinari. quemadmodum illis methodicis accidit, qui insensibilibus cuiusdam digitis frustrà adhibebant omnẽ medẽdi rationem, tanquã in ipsis esset affectus: quem ægrum postea ipse restitui medicamentis quæ digitis admouebantur, ad dorsi principiũ (nimirum ex casu collisum) iuxta radicem nerui qui in digitos priuatos sensu porrigebatur, trãslatis. Cæterùm advertendum est, non ex iisdem neruis sensum & motum singulis digitis dispensari. Interdum siquidem ob inscitiã chirurgi, sensus, interdum motus, sicuti aliquando vtraq; actio perit. Quamobrem operæprecium fuerit, quemadmodũ de musculis fecimus, sic etiam in præsentiarum nos, quo modo vasorum, neruorúmq; consectionẽ administrare cõveniat, exponere, ab ipsa nimirũ tota manu auspicatos, quæ ab humeri articulo incipit, nõ secus quàm ab articulo carpi ipsa manus extrema. In primis igitur cutim ipsam per se solam acutiore scalpello à subdita membrana, quã venæ cutem nutrientes permeant, separare oportet, vbi prius eius pilos abraseris: promptius siquidem depilem, quàm pilosam, incides. Detracta cute, venas, neruósq; membranæ intextos expendas: nerui tamen in macilentis quàm in obesis evidentius apparẽt: sicuti et venæ in iis qui sanguine abvndant. Semper autem radicem neruorum, atq; lationis modum, meminisse conator, vt si quando cogaris incidere, iuxta longitudinem ipsius lationis sectionẽ ducas, à radicibus quamlongissimè abscedens: hoc enim pacto, vel vnum, vel nullum neruũ intersecueris. Sin autem transversum scalpellum admoueas, multos simul diuides. Exteriorum igitur neruorũ qui in brachio sub cute summa versantur, hi quidem à neruo, qui musculum, à litera Δ, quam imitatur, Deltoidem dictum, iuxta caput brachij intercurrit, veluti à radice quadam oriuntur, atq; ex imo prodeuntes, pilorúmque modo prætenues, vario plexu, per summa brachij, paulò vltra cubitum disseminantur. Hi autem, qui illinc vsq; ad extremã manum procedunt, à maximo neruorum omnium pertinentiũ ad brachiũ, qui & posteriores musculos intertexit, & ad exteriorem membri regionem permeat, cubitiq; articulo inseritur, propagantur. At verò anterior cutis, neruulos accipit, superiori quidẽ parte, ex primo ortu secundi nerui, inter eos qui de spinali medulla in brachium porriguntur: inferiore verò, ante cubiti articulũ ex alio quopiã spinali. Sed internam, posterioremq; brachij cutẽ vniuersam, advsq; scapularũ, quæ ibi sunt extrema, alius quidam neruus interreptat, ex secundo intercostali intervallo per axillam, sicuti & alij omnes, in brachium ipsum porrectus. Ac oportet eum qui clarè ipsos contueri velit, musculum paruũ anatomicis prætermissum, prius incidere. * Iam verò glandibus etiã, membranis, vasisq; ab axilla exemptis, amplæ magnitudinis per profundum exporriguntur nerui. Inimũ porrò sectionis facies propter venã humeralem, eúmq; musculũ qui inter brachij lacertos anteriores, duo quidẽ habet capita, nerueã verò propaginẽ in radij principiũ immittit. Vbi igitur duo huius musculi capita in vnũ coitura sunt, primũ neruũ brachij os conscendere invenies: eodémq; in loco posterior axillæ musculus magnus in brachiũ lato tendine inseritur: quò dein ꝓtẽdit etiã tendo maximi musculorũ, qui mittũtur à pectore: post húncq; rursus tendo deltoidis musculi, qui supernam humeri partem cõplectitur. Porrò quum in vnũ coaluerint illius iam dicti musculi capita, scinde separáq; directa linea vtriusq; musculi partẽ: nam iuxta eam neruus quoq; vnus deorsum mittitur. Dũ hoc agis, alius quoq; neruus multò hoc inferior, in conspectũ occurret, ascensum molitus in brachiũ. In horũ neruorum processu, interim ab altero, interim ab vtroq;, in caput minoris ex brachij anterioribus musculi, propagines transmittũtur. Deinde secundus neruus primo tantũ de se ramum impartit, quantum illic primi reliquũ fuisse apparet. Vnus aũt ex duobus neruus

Sensum & motum nõ ab iisdem neruis dispensari singulis digitis.

Manus tota.

Manus extrema.

Sectio quo modo administrãda.

Neruorum brachij exteriorũ origines.

conflatus, ad cubitũ, per mediũ ipsius articuli cubiti flexũ, porrigitur. Secũdus neruus humiliorem situm habet, insidétq; ibidem brachij nodo, vbi planissimus est. Præter duos illos prædictos, tertius quidam maximúsq; neruus insequitur, ferè prope secundum, profundius tamen, brachium ipsum ingrediens, vnà cum grandibus vasis, arteria nempe, ac vena, quæ per axillam ad brachium etiam perveniunt. Qui neruus cũ ipsis vasis in magnos brachij musculos propagatur, à quibus extenditur articulus cubiti, atq; magnos sui ramos vtrisq; ipsis transmittit, obliquus in externam partem emergens. Vbi verò effertur paulò supra articulum cubiti, ibi pars quædam ipsius ad cutim elabitur, vt prius est dictum. Reliquum per cubiti musculos disseminatur. * Detectis porrò multis iam brachij partibus, reliquos duos neruos prope internã ipsius regionẽ, in qua etiã prædicti tres inserũtur, conspicis paulò inferiores q̃ situs sit tertius neruus: quorum alter summa sub cute omnium primus apparet. Idem neruus in brachio ante cubiti cõmissurã in ramos propagari incipit, fertúrq; per totum ipsius flexum, scissa iam numerosiore ramorum serie. Insuper quintus alius neruus restat, ex iis qui de spinali medulla brachium adeunt. Hic per intimam ipsius regionem aliorum modo fertur, sed nulli brachij particulę aliquam sui portionem communicat. Iam verò ad cubiti confectionẽ accedens, secreta cute à membranosa substantia, neruorum quidem primum principium videbis eius esse, qui in narratione eorum qui in brachio sunt, quartus est dictus neruus. Quod principium internam cubiti regionem ferè totã occupans, inferiori vniuersæ, & exteriorum nõ paucis inseritur partibus. Quantacunq; verò cubiti pars ad radium eminet, vtrinq; tum exterius, tum interius, aliorum neruorũ processus exigit: interna ab omnium primo dicto, exterior à tertio neruo mutuatur. At fines magnorum neruorum, qui per nodum quo brachium cõmittitur cubito, ad cubitum ipsum feruntur, quinq; numero sunt. Sed horum vnus in solam ipsius cutem spargitur. Ex aliis quatuor, primus in mediũ se articulum cubiti insinuans, ramum sui postea externis cubiti partibus vsque ad carpum ipsum transmittit. Secundus hoc humilior, super interiorẽ inferiorémq; nodum brachij ingreditur: ac dein alium in eam partem dispergit, qua caput musculi bicorni tendine extendentis carpum, ascendit. Atq; huius quidem nerui propago vna, totam summæ manus exterioris partem dimidiam amplectitur, sub cute extrema ad summos procurrens digitos: paruos sanè totos, medij aũtem dimidium: reliqua verò soboles, musculo quatuor digitos extendenti, eiq; etiam qui duos paruos in obliquum agit, sicuti & illi qui carpum propter paruum extendit digitum, insertatur. Qui autem reliqui sunt alij duo nerui, internis omnibus cubiti & digitorum musculis distribuuntur. Quos incidens diligenter, assequeris neruos in ipsos disseminatos. Invenies quippe ab vtrisq; neruis processus, musculis qui digitos flectunt, & carpum, communicatos. Musculus autẽ ne vnus quidem in exteriore summæ manus regione, sicuti in interiore, habetur. Cæterùm vna arteria, duæ autem venæ, propagantur in totam manum. Ex venis igitur, illa quidẽ quæ in superficie extat, quæq; iuxta interius latus musculi Deltoeidis excurrẽs, ad extremum ipsius proficiscitur, humeraria vocatur: quæ quidem iuxta articulũ cubiti, radij musculũ oblongum conscendit, inibiq; in pares ferè tres ramos scinditur: quorum vnus in altum demergitur, alter ad ipsius articuli flexum pertendit, vnitus parte alterius venæ, ex iis quæ in totam manum excurrũt. Reliquus tertius ramus, paulatim in exteriorẽ cubiti regionẽ declinat, ibiq; in ramos diffinditur. At vena per axillam procurrens, quum humerali multò sit maior, simul cum huius loci arteria, quæ axillam perreptat, per totum brachiũ in ramos finditur. Ac prædicti nerui in singulos musculos æditi, vtrorúmq; vasorum, arteriæ dico & venæ, propaginem sibi cognatam habent. Quæ quum brachiũ perreptauerint, in totum cum maiori ex anterioribus musculis, parte interna delatæ, arteria quidem penitius ad cubiti musculos tendit: vena autem bifariam scissa, paulò ante articuli cõmissuram, altera parte in profundum dilabitur, vbi arteriã contingit, vnáq; in ramos cum ipsa propagatur perpetuò: altera obliquè sub cutem producta cernitur. Huius igitur venæ soboles prima, deorsum ad cubiti os, obliqua ferri videtur: at vbi cubitum superauerit, reliquã ipsius partem oberrat. Secunda propago aliquatenus elatius defertur, mox bipartitò diuiditur. Cuius pars demissior, versus eam quæ ad os cubiti porrigi dicta est, defertur. At elatior, obliquè paulatim tendit, longiúsq; porrecta, interim ad eam venam pervenit, quæ cum cubito porrigitur, quæq; ad extrema vsque ipsius pertingit cubiti. Iam verò omnium quos retuli terminorum ora coëunt, & ex vnoquoq; duorum coitu, vas vnum confluit, ita vt quot vnita coiërint, præ multitudine & paruitate ne quidem numerare queas. Cæterùm quod vas ex humeraria et magna vena conflatur, in altiorem radij partem ascendit, ac dein per exteriorẽ ossis radij sedem binis ramis expanditur, vt duo hæc vasa Y literã repræsentent. Quippe alterum vasorum directè ad magnum extenditur digitum, alterum versus paruum declinat: in manu autem vterque ramus vario modo diuaricatur. Illius tamen quę versus paruũ digitum tendit, exigua quædam propago mediã digiti medij & annularis regionem ingreditur. Quam venam nonnulli in sinistra manu secantes, sinentésq; sanguinẽ ex ea fluere quovsq; vltrò sistatur, lienem ex tali vacuatione iuuari asserunt. Conspiciuntur autem facilius omnes id genus venę, in calidiore cõstitutione aëris ambientis, ac præcipuè si mẽbro ipso tum demisso, tum loto, eas laqueo intercipias. Quũ igitur vniuersas venas, quas in hominibus ante cõcisionem conspicis, in simia dissecta videre liceat, consuluerim te prius in simia exerceri, vt si humani corporis dissecandi quandoq; copiã sis nactus, promptè singulas partes detegas. Porrò vbi sanguinem mittere est animus, in iis sanè qui totam manifestò venam habent conspicuã, quàm longissi-

Neruorum magnorum in cubitum descendentium fines quinque numero.

Musculum nullum in exteriore manus extrema regione haberi.

Humeraria vena.

Axillarem venam esse longe humerali maiorem.

Vena media cõsideratio.

Vena inter annularẽ & medium digitum sita, in sinistra manu sectione, opitulari lieni.

Vena qua ratione conspectã tur exactius.

Consectionem prius moliendam in simia.

Venas secantibus, quam longissimè recedendum esse ab arteriis.

gissimè recedendum est ab arteria. In quibus autem id solùm quod arteriæ incumbit, in tumorem attollitur, reliquum verò totum, conspectū effugit, nunquā venam ipsam loco inflato secueris, sciens arteriam subditam, quæ lata & valida est, vbi intumescit plurimum, simul secum extollere, atq; vndequaq; circumtendere incumbentem venam. Accidit enim inde, venā in gibba arteriæ parte eleuatam, adeò penes regionem qua circuntenditur inaniri, vt scalpellus mediocriter iniectus, eam quidē subitò penetret, subiectā verò arteriā convulneret. Quare consilium est recedere ab hac, ad vicinarū aliquam, maximè ex iis, quę ad cubiti os deferūtur. Sin autē ex his quoq; nulla cernatur, eam adibis quæ in flexu ex venarum coitu facta, ad radij superiora pervenit. Si hæc occultatur, illam feries, quæ ab humeraria ad cubiti flexum porrigitur. Quòd si hæc non appareat, eam diuides quæ ab ipsa in flexum deducitur. Si nec ipsa, illam quæ sursum ad radium obliqua expanditur. Si nec illa se ostendit, venā ab axilla ad cubiti flexum procurrentem incides: quæ accommodatissima est iis qui partibus infra clauiculas sitis laborant: sicuti & humeraria iis qui in superioribus. At cōmemoratæ, secundum tertiúmq; ordinem post ipsas obtinēt. Communis autem vtriq; est, quæ ad radij superiora conscendit: quare tertium quoq; ordinem in ambabus manibus ei attribuimus. Atq; hactenus de superficiariis vsq; ad digitos totius cubiti venis: quibus ademptis, videre licebit ubi & profundiores, primò quidem mutuò coëuntes, mox vbi cōgressæ fuerint, iterū in binos ramos dissolui: quorum demissior quidem, per os cubiti: elatior, per radium vnà cum arteriis in musculos propagatur: atq; vterq; tandem in propagines varias diffinditur, nonnullæ quarum paucis postea germinibus exteriorum venarum miscentur. Porrò arteria vna duntaxat in manum proficiscitur, vicina venæ quę ad illam permeat. Vtraq; autem thoracem elabitur cum nono pari neruorum à spinali descendentium medulla, & brachium illic ingrediuntur, quò tertius peruenit neruus. Inde omnibus brachij musculis processus notandos mittentes, decliues ad flexum articuli, quò brachium iungitur cubito, excurrūt. At vena in brachij extremo in duas diuisa est soboles, quarum altera vsq; ad cutem effertur, vt antea declaratum est. Quantum verò ipsius per profundiora cum arteria deducitur, id tertiam humerariæ partem assumens, bifariam scinditur, & cum vtraq; parte arteriæ, quæ & ipsa bipartitò diuisa est, simul tum porrigitur, tū in vniuersos, vsq; ad digitorum initia, musculos ramorum serie dispensatur. Itaq; elatiorem arteriam quæ ad radij vsq; os decurrit, prope commissuram carpi tangimus, pulsum exploraturi. Sensibilem etiam in macilentis motum arteria quoq; ædit, quæ mediam indicis & magni digiti regionē pertentat, originem ab hac ducens. Humilioris verò motū, haud facilè discernere possis. Iam verò in extremis cōvexisq; manibus nullam reperire est arteriā, quòd ne musculum quidem vnū. At interna regio, quoniā multis septa est musculis, ideo multas quoq; arterias singulis

Vena quæ secāda.

Axillaris venæ sectionē, accommodatissimam esse iis qui partibus infra claues laborant. Humeralis venæ sectio conducit particulis supra clauiculas laborantibus.

Arteriā vnam duntaxat proficisci in manum.

Arteriam carpi tangi à nobis pulsum exploraturis. Arteriam inter indicem & pollicem mediam, sensibiliter in macilentis moueri. Manus cōvexa caret arteriis.

ipsorum porrectas obtinet. Verùm vniuersas arterias internas carpi, vnà cum venis coniugibus spectabis, lato amputato tendine. Arteriis aūt ipsis & venis, pro ratione magnitudinis virtus inest, non item neruis omnibus: sed alicubi exiguus neruus haud exiguam obtinet potestatem, vt qui musculos motores magni digiti & indicis, intercurrunt: qui soli si seruentur in naturali habitu, cæteris abolitis, non vtiq; mancus homo in totum evaserit. Rursus, si quatuor existant incolumes, musculus autem qui magnum flectit, vel tendit digitum, laborarit, omnia manus officia interibūt. Pariter enim musculorum qui sibi invicem sunt oppositi, * altero resoluto, vtriusque semper actio vitiatur. At verò iuxta principiū fœmoris, separata prius cute à mēbrana subdita, quatuor radices neruorum in cutem excurrentium apparent, pares numero principiis grandium neruorum, qui in musculos disperguntur, vnde scilicet processere. Proinde vna est, quæ ab anterioribus musculis deorsum versus, in totam cutem ipsis vicinam fertur. Hac alia interior per inguina longo angustóq; musculo vehitur. Tertia autē iuxta os quod coccyga Græci vocant, minus cōspicua cæteris. Quarta demùm adhuc magis condita, in pectinis foramine delitescit. Cæterùm exiles superficiariósq; cutis neruos intuitus quum fueris, incidito omnes fœmoris musculos, quibus invicē separatis, grandium neruorū distributiones planè apparebunt. Sunt igitur tria neruorum initia magnitudine sibi invicem coæqualia, quæ primùm exequar. Quartū verò aliud maximū, bifidum ipsis succedit, quo de posterius agam. Itaq; ex tribus principiis vnū in anteriores musculos solos diffunditur: alterum simul cum magnis vasis porrigitur, ipsisq; vasis ramos telæ aranearum modo prętenues, vt musculis cōtiguis, impartit. Quod restat tertium neruorum initium, amplum ossis pectinis foramen permeat, duósq; paruos musculos id amplexos, vnum vtrinq;, aforis alterū, intrinsecus reliquum. Hæc iam tria principia intuitus, ad quartum duorum ramorum grandiū, qui in crus deferuntur, mittúntq; ad extremos vsque digitos propagines quasdam, descendas. Evadet aūt & hoc conspicuum, musculis natum incisis, cum quibus incidantur etiam capita fœmoris musculorum, qui numero quatuor, ex coxendicis osse exoriuntur. Quippe grandes nerui illis subiecti apparēt, qui foras ab interiore lati ossis parte cum neruulis tenuibus ex eo productis, emergunt. Verùm illi in omnes articuli iuncturæ musculos exteriores disseminantur: primùm ex vniuersis in ipsum superficiariū, qui articulum retrorsum agit: mox in carnosum sub ipso magnū: deinde in paruos infra hunc latentes. Nam grādes soli per fœmoris regionem postremam excurrentes, apparent: qui in varios inde musculos disperguntur. Porrò in tibia etiam, duo soli grandes nerui, descendentes per fœmoris posteriorem sedem, sub vnico lato musculo cōspicui visuntur, qui ad tibiæ principium excurrunt, atque ibidem primùm separantur invicem: alter qui minor est, exterioribus ipsius musculis distribuendus: alter, puta major, in-

Arteriis & venis pro ratione magnitudinis, virtus perpetuò inest: neruis autem nō semper.

Neruorū radices quatuor, in cutim fœmoris dispersorum.

Neruorū in musculos fœmoris dispersorum, initia quatuor.

Fœmoris musculi quatuor.

Tibiæ nerui.

terioribus. Sed externus tibiam subter fibulæ caput ingreditur: interior iuxta furæ initium profundius mergitur. Atq; huius nerui pars reliqua non mediocris in pedis inferiora porrigitur. Alterius autem tenuia extrema supremis tarsi partibus dispensantur. Portio quędam ipsius etiam ad neruum alterum pervenit, qui per surã, prope inferiores tibiæ partes defertur. Cæterùm in-

Pedis nerui.

fimam pedis sedem neruus vnus subit haud exiguus, ex altero grandium, quem in posteriores tibiæ musculos digeri commemorauimus, propagatus. At in supernam partem pedis, exiles neruuli quatuor porriguntur, ab iis quos recensuimus, exorti. Ad hæc verò, exigua quædam venia erus per os pectinis adit, modicam ipsius partem nutriẽs. Vna autem alia muxima vena in totum crus ab interiore parte per inguina dissemi natur. Cuius ramus vnus statim in priorem, internámq; fœmoris regionem perfertur, multifariam summa sub cute in ipsum distributus. Ab

Vena in cutim crurum dissemi nata.

hoc, aliæ tenues propagines in cutem tres quatu órve disseminantur. Dein alius primo similis ramus in fœmore prope musculum angustũ cernitur, post eúmque aliæ duæ aut tres perpusillæ. Ab his alia insignis genu interius subit: quam sequitur alia duas in partes diuaricata, cui succedunt aliæ complures. Atq; hæ quidem subter cu

Vena cruris interiora invadentes.

tem summã omnes consistunt. In imo aliæ quædam sic se habent. Prima enim post inguina anterioribus duobus musculis dispẽsatur. Mox alia * penitius grandis satis intra maximum omnium musculũ, & ex anterioribus internũ porrigitur: à qua plures venarum propagines in omnes propemodum fœmoris musculos disperguntur. Post has alia quæpiam deinceps in grandem ex anterioribus musculum ingreditur, elatius ad externam fœmoris regionem emergens. Insuper post illã alia notatu digna profundius in maximum musculum eiq; vicinos inseritur. Atq; post has, in superficialiũ enumeratione prędicta, quæ ab intima genu parte advsq; tibię extremum multiplici ramorum serie cutem subit. Iam verò, præter alias quasdã propagines, quæ interdum in tibia visuntur, etiã ipsi fibulę bipartita venæ soboles apponitur: quarum altera in superficie externis partibus fibulæ ad malleolũ vsq;, ramorum seriem spargit: altera, per ima exteriorum musculorum ducta, ramos communicans singulis, intra tibiam fibulámq; iuxra inferiorem huius finem pervadit, in imámq; pedis regionẽ disseminatur. Ab hac autem proceduut duæ aliæ venæ, propè extuberantes tibiæ fibulæq; terminos, conspicuæ satis: quarum interior sanè miscetur ei, quæ inxta genu descendens, intrinsecus supra suram tibiámq; torã ad malleolos est porrecta: at exterior societatem init cum venis ab illa exporrectis, quæ per exteriores fibulæ partes decliuis fertur. Verùm ab iis quæ ad tibiæ fibúlæq; extrema invicem coëunt, exiles, quædam ad tarsum, digitósq; pedis excurrunt, maiores autem ipsis ad imas partes evadunt, ex

Pedis inferior regio vnde alimentum accipiat.

quibus tota pedis regio inferior alimentum accipit. Nam posterior pars, quæ ad calcẽ habetur, à proximis intus, forisq;, ramos invicẽ coëuntes suscipit. Vena igitur per inguina excurrens, hunc in modũ propagatur. Quæ verò pubis os perreptat, solis indidẽ partibus (qui tres musculi sunt) distribuitur, eásque nutrit. Porrò arteria

Arteria in crus distributio.

maxima cruri per inguina inseritur, eo nimirum loco, quo vena magna. Vtrunque autem vas per interiora protendit fœmoris, arctiori ipsius musculo incumbens. Ac venæ quidẽ arteriis in musculos insertis cohærent: non tamen arteriæ superficiarias venas vnà conscendunt, verùm altius semper musculos ingrediuntur. Id autem inde liquidò constat, quòd carnosis nusquam in crure pulsus appareat, nisi in tarso rectè ad se-

Arteriam tarsi tangendã esse vbi pulsus carpi occultatur.

cundum digitum post maximum. Tangimus itaque subinde arteriam inibi sitam, quum eam quę carpo inest, percipere non potuerimus. Arteria autèm quæ per ossis pubis foramen in fœmur pervenit, perinde ac vena, iisdem tribus musculis distribuitur.

GALENI PERGAMENI de anatomicis administrationibus, Liber IIII.

Aud temerè in his commentariis à manibus sumpsi exordium, quòd nimirum has partes videre in solis

Manus reperiri in solis hominibus.

hominibus liceat. Neq; absurdum fuit statim de cruribus commentari nonnulla, quandoquidem beneficio eorũ, so-

Homo solus ad amussim rectus incedit.

lus homo ad amussim rectus incedit. Nũc verò de faciei & capitis partibus, opportunum videtur dicere. Porrò duo musculi tennes simul & la

Labiorum musculi vnde.

ti in buccam & labra descendunt, à colli spina orti: vnde membraneum, fibrosúmq; ligamentum procedens, substantiã ipsorum constituit. Complures etiam fibræ ex scapularum spinę regionibus, quemadmodum et ex vniuersa clauiculę sede, in buccã terminãtur. Atq; oportet hosce musculos, quum vsus aliquis postulauerit, pro fibrarum natura incidere. Nam si experiantur magnam incisionem transversam, buccas ad alterã partem revellunt. At musculosa compages, quæ

Frontis musculus habet fibras deorsum versus tendentes.

fronti subiecta est, & à qua supercilia attolluntur, & motus frõn͛s perficitur, suas fibras habet deorsum versus tendentes: quas transversim etiam chirurgi imperiti secãtes, in causa sunt, vt frontis cutis tota delabatur ad oculos. Iam ve-

Musculi masticatores.

rò alij musculi masticatores dicti, expansis inferioris maxillæ lateribus sunt subiecti, qui variis

Temporalium musculorum vsus.

totam ipsam modis circumagunt. Nam temporales musculi, non circumagere, sed dum mordemus, vel edimus aliquid, aut os claudimus, adducere maxillam sunt nati. Etenim animalia o-

Maxillam inferiorẽ, superiore immota, mouere animalia omnia, præter crocodylum.

mnia, præter crocodylum, inferiorẽ maxillã mouere, superiori immobili, natura voluit. Vniuersi autem motus ipsius tres sunt: vnus in mandendo, alter in ore claudendo, tertius in aperiundo

Maxillæ inferioris tres motus.

peragitur. Atq; ab his secernitur labrorum atq; buccarum motus, qui fiunt immota maxilla: vt

Oris functiones musculiq; quino genere ambiuntur.

quinq; sint in ore functiones, quina verò musculorum genera. In simia igitur intra aquam extincta, vbi pilos abstuleris, leuissimè cutem incidas scapello acutissimo, rectam ducens lineã à men

Lati musculi inveniendi ratio.

to vsq; ad pectus, iuxta ceruicis ipsius longitudinem: statim siquidem sub cute se ostendet latus

tenuisq;

Lati musculi inueniendi ratio.

tenuisq; musculus, vnà cum numerosa serie neruorum, talem vtrinq; situm habentium, qualem fibræ quibus adnascitur. Quippe omnes ad labra desinunt, ex variis procedentes initiis. * Siquidē ab vniuersis colli vertebris incipiūt quædam; aliæ à scapulis, aliæ ab vtraque clauicula.

Lati musculi fibræ à quibus motus oriātur.

Quę igitur à scapulis ducunt originem, obliquè omnes per buccas in oris latera porrigūtur: quę à vertebris, transversæ magis: quæ uerò à clauiculis emergunt, propemodum rectæ sunt. Hæc autem omnia quam commodissimè discernuntur in iis animalibus, quæ præ senio extenuata sunt. quare ad propositum opus talia sunt deligenda: post quæ, recens nata præstant magnis & pinguibus.

Animalia quæ sint aptiora anatome administrandæ.

Cognosces autem exortus singulorum neruorum, si vbi laqueo illos exceperis proximè ad ipsam maxillam, abstulerisque omnes fibras vtrinque eis adiacentes, iam nudos ipsos reducas ad propria principia. Posterius itaque musculi huius initium ex spina omnino procedit: inde ad occipitij ossis basim defertur, mox sub aurem, deinde musculum masticatorium dictum totum ascendit, ossique superioris maxillæ cōmittitur. His igitur omnium primis ademptis musculis, licebit vel occipitio, vel faciei adhærentes, ostendas.

Maxillā homo sortitur breuissimam.

Iam verò ex omni animantium genere, homo breuissimam, pro totius nimirū corporis proportione, maxillā sortitus est. Mox simia: dein lynces & satyri: postea cynocephali. Hæc autem omnia & collum ita prolixum, & clauiculas hominis modo possident. Ac quædam ipsorum magis insistunt, quędam minus. Insistunt igitur recta, gradiunturq;, alia peius, alia melius.

Animalia duobus incedentia cruribus.

At certè gradiūtur omnia binis innixa pedibus. Aliud autem nullū (quod scimus) animal, duobus cruribus incedit.

Labiorum substantia.

Labiorū motus.

Labra itaque naturam singularem eximiámque obtinent, adhærescúntq; ossi maxillæ, tertiam quandam in se, eandémq; fungosam substantiam sortita, ita vt tota ipsorum natura, ex illa ipsa substantia, cute, & tribus lati musculi terminis, constata sit. Proinde latiorū musculorū beneficio, in latera secundum transversas ipsorum fibras mouentur. Deorsum verò, sursúmq; versus, motum, tota ipsorum substantia suppeditat.

Labiorū nerui.

Atque hos ob motus, neruos ipsis natura, tenuissimis foraminibus perforans maxillam, transmisit. Per quæ foramina elabuntur etiam reliquiæ neruorum, qui dentium sedibus adhærescunt: à quibus gingiuæ, dentes, & etiam membranę ambiētes, ipsum sensum accipiunt.

Dētium & gingiuarū nerui.

Trahuntur porrò deorsum labra, beneficio neruorum qui ex imo sursum versus feruntur. Contrahuntur autem ab extremis vtrorunque musculorum, gracilium, & latorum, ipsis insertis. Sicuti autem his nerui ab inferiore maxilla, sic superioribus labris, à superiori subministrantur.

Narium musculi quales.

Latum musculū inuenit Galenus.

At verò musculos qui narium alas mouent, tales natura esse pronunciare palàm oportet, qualem & latum musculū, quem nos invenimus. Hinc paulatim vsq; ad malas descēdes, cutem à vicinis illarum partibus auferens.

Masseteres musculi.

Hoc enim confecto, bini musculi masseteres dicti, singuli proprio ex capite in extrema inferioris maxillæ profecti, clarè cernuntur: neruis ipsos intercurrētibus, qui ad buccas desinunt, quiq; hamulis ad initium propriū, quod post aures oritur, sunt reducendi, priusquàm masseteras, hoc est, masticatorios, incidas. Ex horum musculorū capitibus, alterum in malis, vt vocāt, alterum iuxta os iugale cōsistit.

Oris musculi.

Post hos musculos, eos qui intra maxillā in ore habētur, adibis: tum temporales ipsos. quæ tria musculorū paria maxillam mouēt: temporales quidem, cum interiorib. sursum cōvellentes: masticatorij, in latera circumagētes.

Temporales musculi.

Os iugale.

Osse iugali ablato, evidēter totus musculus temporalis cōspicitur, dictorúmq; simul trium musculorū societas: quorū duo quidem simplices, masticatorius autem duplex existit.

Maxilla inferior ex duobus ossibus cōstat.

At verò inferior maxilla, ex duobus ossibus circa infimam partem coēuntibus constat: quæ diducenda sunt, vt rectè oris partes cernātur. Porrò vniuersa capitis cute ablata, delineamenta quædam musculorū circa aures cōspicies, quæ in reliquis animātibus nō delineamēta solùm, sed perfectos etiam musculos spectabis. Habetur enim vnus in vtroq; spinæ latere musculus. Neuter tamē vsq; ad aurem procurrit, sed tantum vterq; abest, quantū ab occipitio procedit. Iam verò scapulæ magnis aguntur motibus, nec minus ipsis caput.

Scapularū musculi & motus.

Cæterùm musculus ille duplex ceruicis, qui in scapulas ipsas inseritur, nō capitis, sed scapularum gratia est à natura cōditus, vt illas ad caput cōtrahat. Siquidē si transversim is in ceruice scindatur, confestim cōvelluntur, deorsum versùs, scapulę: sursum autem nō amplius moueri queunt, idq; capitis motu minimè resoluto. Sunt tamē alij musculi, qui caput agunt in latera.. In illum autem scapularū musculum, à cerebro quidam neruus descendit, quem ignorauit Lycus, perinde vt par illud musculorum maxillas mouentiū, quod intra os est situm. Secundum musculorū par est, quod prædictis quibus subiectum est, longitudine respōdet. Nam ex eadē occipitij ossis regione procedens, sublimi scapularū basis angulo inuicitur. Verùm latitudo ipsis æqualis non est, sed multò minor. Hi etiam scapularum basim ceu ad occiput (vnde transversim oriūtur) retrahūt. Priores verò musculi, non modò basim, sed totas ipsas sursum revellunt. Vtriq; autem, à media occipitii ossis regione incidendi sunt. Quibus sublatis, alia pleraq; musculorum coniugia comperies,

Capitis motus.

quæ carnosis ansulis caput ad posteriora reflectūnt, totius colli longitudini iniecta. Sunt et alij musculi, sic ab occipitij osse orti, vt obliquę ipsorum fibrę ad spinā sint inclinatæ: à quibus caput in obliquum convertitur. Ab vtrisq; autem ipsis incumbētibus, de obliqua hac inclinatione, ad rectitudinem æqualem, quæ naturalis est figura, reducitur. Exordiens igitur tria horum musculorum paria ab occipitij osse, cui inhærescunt, dissecare, perges vsque ad extremum inferius. Quibus ablatis, circa articulum capitis alia quatuor exilium musculorum paria cernuntur, quæ retrò habētur, absq; paruis in articulo, iuxta latera primæ vertebræ, reconditis. Succedit aliud quartum par musculorum obliquum, tertio obversim respondens. Hi musculi primā ceruicis vertebram secundæ connectunt. Eorū verò extrema ad laterales primæ processus, &

secundæ spinam, evadunt. Porrò tria hæc paria, nempe, primum ex omnibus quæ recensuimus, tertium, & quartū, triangulū æquis lateribus tibi constituere videbuntur. Itaq; in reflexione capitis, occipitij os cum ipsis primæ vertebræ finibus innititur, atq; secundā præterea cōtingit maximè: ipséq; extremus in renuendo capitis reflexus, hos ipsos terminos obtinet. Annuentibus rursus, in priora caput recedit, & super anteriorem primæ vertebræ processum innititur. Verùm extrema finibus laxa insidēt, à posteriorib. partibus disiuncta:* alioqui primam caput vertebram ad anteriora transcenderet, & musculis & propria grauitate decussum, nisi in processu anteriori ipsius primæ vertebræ, sic constituto à natura, accurate innitens confirmaretur. Verùm hinc exiguam securitatē, maximam verò inde, qua prima cum secunda committitur vertebrā, natura molita est. Nam quum particulam quandam turbini similem, rectam ex hac produxisset, inferiora anterioribus constabiliuit, primā vertebram leuiter excauans, vbi maximè in anteriora processus ædit. Posteriorē quippe ipsius partem, secundę vertebræ processus accliuis, extremū ingreditur, ligamentúmq; validum è vertice ipsius ortū, capiti inseritur: itē aliud quoddam transversum ex ipsa prima vertebra profectum, secundæ extremum turbinatum ad amussim constringit. Obliqui autem musculi in latera caput convertunt. Iam verò qui torquent caput ad anteriora, ij musculi ad pectus & primas clauicularum partes protendunt, ex duplici orti principio, altero post aurem, altero in ipsismet auribus sito: quapropter duplici extremo etiam in prius nominatas particulas inserūtur. Quòd autem & pectus & clauiculas cum ipso thorace circumducunt, simul & sursum versus ad capitis latera, aut caput ipsum in priora circumagunt, cuivis notū esse existimo: sicvti & ipsos hoc pacto non posse mouere thoracem. Quare caput ab ipsis prorsum circumverti necessum est. Nam qui musculi rectam posituram obtinent (vt qui ad scapulas & ceruicem porrigebantur) ij omnes simplici motui præsunt: qui verò non rectam, composito. Quare musculi qui à regione aurium ad clauiculas & pectus descendunt, quum obtineant situm non recto tramite, situi similem motum sortiuntur. His musculis amputatis, ad eos qui in scapulis habentur, digredi licet. Duo sanè iuxta spinā hærent, quos solos scapulas retrorsum agere dicimus. Alius tertius, à prima vertebra oritur, & in extremo scapularū iuxta summum humerum desinit. Quartus gracilis, longúsque, ab osse initio laryngis præposito, quod hyoides dicitur, originem ducens, ipsas illi connectit. Sunt & alij duo musculi vtrinque per spinam dorsi exporrecti, à quibus scapulæ spinam versus tendi videntur. Ab elatiore siquidem leniter ad ceruicem inclinari: ab altero ad inferiores dorsi partes deduci: ab vtrisque verò simul tensis, totas scapulas retrorsum, nullam in partem inclinantes, deferri ad primas septem thoracis vertebras, ad quas protensi sunt, videbis. Atque hi sex musculi peculiares scapularum existunt. Alius autem humerorū articulo communis est, scapulas deorsum versus detrahens: quo de suo tempore agetur. Musculis quos retuli ademptis, apparebit is, qui maxillā inferiorem aperit, incipiens à capitis osse petroso, sursum autem ad summas maxillas protendens: vt vterq; musculus, & qui à dextris, & qui à sinistris pergit, eodem coëant, ac medio itinere, ipsorum pars in neruosa ligamenta degeneret. Quod par solum neruorum, tribus ori claudendo creatis natura opposuit.

Capitis motionum securitas.

Capitis motus ad anteriora, à quibus oriatur musculis.

Scapularū musculi sex.

Os hyoides.

Maxilla inferior à quo aperiatur musculo.

GALENI PERGAMENI de anatomicis administrationibus, liber V.

Vte quæ pectus contegit à subditis liberata, musculum inibi spectabis in aliorum superficie extantem, qui ex mammarum regione incipiens, sursum versus ad humeri articulum obliquus porrigitur. Ipsum itaque à subiectis partibus dirimēs, hamo quidem primùm ipsius fibrarum finem eleuans, dein vsque ad humeri articulum totum musculum separās, post hunc ad alium eo maiorem accedis, qui ad eundem nimirū articulum pervenit, ex toto pectoris osse oriens, mammęq; subiectus. Qui musculus bipartitus quodammodo est, fibris ipsius in similitudinem X literæ, mutuò sibi incumbentibus: alijs ab humiliori ossis pectoris sede ad articuli eminentiorem porrectis, alijs ab elatiore ad demissiora inclinantibus, omnibus autem sese intersecantibus invicem. Porrò ipsa axillæ concauitas à duobus gignitur musculis: vno certè quo de hic agimus, altero ad costas porrecto. Quæ igitur prædicti musculi fibrę ab elatiore pectoris ossis sede incipiunt, brachium thoraci adigunt, non deorsum revellentes: nam ab humilioribus fibris, os brachij vnà cum obductis ei carnibus ad thoracem adductum, deorsum leuiter declinatur. Iam verò alius his tertius succedit motus secundum primi musculi functionē, quem à regionibus propter mammas oriri diximus. Ad hæc alius quartus, quo brachium ad thoracis costas expanditur. Post confectionem illius qui sese intersecat musculi, alius tertius nobis se ostendit musculus, qui ex pectoris osse ducit unam originem, qua secunda, tertia, quarta, quinta, & sexta costa cum ipso coarctantur, eiúsque beneficio brachiū elatius thoraci admouetur. Secundum hunc sequitur, qui iuxta eminentiorem scapularum costam, euidenter iam brachium attollit. Omnes autem illi dicti tres musculi, in tendines latos, brachio sese inserētes desinūt. Postquam igitur tres hosce musculos adusq; articuli iuncturā secueris, scapulæ à pectoris partibus separantur. Verùm duo adhuc musculi ab imo sursum procurrētes, ipsas ad thoracis latera continent: quorum alter quidem in superficie tenuis, ex membranis quibusdam gignitur illum cuti connexis: alter verò inter musculos, q ab imo sursum ferūtur, magnus, initiúmq; sumens ex spinę vertebris, pręcipuè quibus spuriæ costæ coarctantur, cum scapularū basi haud mediocre consortiū obtinet. His verò musculis

Humeri musculi.

Axillæ cauitatem à duobus sterni musculis.

Brachij motus & musculi.

Musculi scapulas admouentes thoraci.

vsq

r

vsq; ad brachiũ cõfectis, adhuc scapulæ vnius grandis musculi, ipsarum partibus cõcauis subnati, interventu, costis: & osse clauiculæ intercedente, pectoris ossi continentur. Primùm igitur à clauicularum osse musculum, superiorem humeri partem amplexantem, amputato: dein clauiculam à pectoris osse tollito, membranosa circa articulum ligamina intersecans, donec musculum ab interna infernáq; ipsius parte in primam costam obliquè insertum, euidenter conspicias. His ritè peractis, scapulisq; revulsis, vasa axillam perreptantia, & neruos cum membranis præcidito. Porrò functio illius musculi qui scapularũ concauã ipsis costis cõnectit, est thoracẽ vniuersum revellere. Sunt aũt alij duo musculi, in vtraq; thoracis parte vnus, hic videlicet in anteriori regione, ille in posteriori, costas etiã revellens: adeò vt tres hi musculi sint ipso thorace elatiores, prior scilicet, posterior, & medius. Quippe medius musculus est ille de quo nuper disserui, medio amborũ collocatus. Ac thorax solo hoc mediorum musculorum coniugio motus, abundè satis animanti subseruit. Altera priorum musculorum coniugatio ex secunda ceruicis vertebra incipit, sed ab omnibus aliis consequentibus orta, in quinq; thoracis costas per valida ligamenta inseritur; quemadmodum & reliqua coniugatio musculorum subtilium, incipit quidem à spina extremarum trium colli vertebrarum, & primæ simul dorsi, ac supernascitur tertiæ costæ, in quartam, quintam, sextam, & septimam insertata. Quòd si caput ipsius prehensum in se attraxeris, costas sursum convelli, distendiq; thoracem, videbis. Idem & in medio prioreq; molitus musculo, paria ipsorũ magnitudini intervalla thoracis fieri conspicies. Hæ igitur tres sublimium thoracis musculorum cõiugationes, sunt respirationis opifices. Quarta deinde, quæ in primis costis consistit. Nam ad pristinam sedem eius attollens musculos, priorum sanè costarum ossa retrahi sursum versus deprehendes: partem verò thoracis quæ hic est, disiungi. Cæterùm alia duo musculorum paria, thorace detecto, iuxta longitudinem apparebunt: hoc quod carnosius est, spinæ omnibúsq; illi adiacentibus costis: illud quod membranosius, pectoris ossi expansum. Huius musculi tẽdo, recto abdominis musculo continuus est, omnibus costarũ terminis, qui ad pectus pertinẽt, incũbens. Etenim musculus hic in omni animãtium genere, ad primam vsq; costam pertendit, vbi & carnosus visitur, & tenui carni supernutrita tendini, latitudinẽ quandam accipit. Iam verò alius musculus huic similem habet functionem, qui per spinam porrigitur, & cum thorace simul incipit, definitq;, orbiculata circunscriptione. Cæterũ finis ipsius inferior, spinæ cohærescit musculo, obliquus, in posteriora vergens, vt tẽsus costas intrò contrahat, stringátq;. Superest aliud vnũ musculorũ par extra thoracem bifidũ, quod in extremis costis, thoracis inibi finem deorsum versus detrahit. Cuius quoq; caput, vni inter abdominis musculos admiscetur. Musculis omnibus quos percensui ablatis, situs fibrarum manifestè apparebit obliquus, si omnes musculos intercostales respicias. Examen autem ipsarũ, à spinalibus auspicaberis musculis & duo cuiusque fibræ extrema contuebere: altius propter spinales magis situm; demissius inde longius remotum: tanquam singulis fibris obliquè in priora, non recto tramite, deorsum versus procurrẽtibus. Spinalibus præterea exemptis, fibras quoq; similiter obliquas ibidem ipsis subiectas spectabis, nonnunquam cùm costarum conversione situm suum variantes. Non enim vt vnũquodq; costæ os à spina prodit, ad pectoris os obliquum porrigitur, ab elatioribus animantis partibus ad humiliores inclinans: sed vbi prope os pectoris iam cartilago vice ossis creata cernitur, alium obtinet situm, priori cõtrarium, obliquè rursum, sed circulatim quodammodo, ad pectus cui coarctatur, protendens. Similiter itaq; fibræ ex imo sursum obliquius platæ, subcontrariam posituram recipiunt. Hoc etenim in costis omnibus cernitur, si spurias duntaxat exceperis, quarũ extrema, pectoris ossi non committuntur. Vniformis siquidem harum costarum ab initio ad vsq; finem latio existit. Definũt porrò ipsæ non in os pectoris, sed in cartilaginem quandam, quæ exortus septi transversi existit. Ab externis itaq; partibus fibræ musculorũ intercostalium obliquum situm sortiuntur, quatenus dictum est. Quæ verò in partibus internis habentur, contrario modo iuxta X literæ figuram exteriores secant. Conspicientur autem & hæ facilè, costis ipsis ad spinam reflexis. Vnus igitur adhuc thoracis musculus superest minimè cõtemnendus, nempe septum transuersum: cuius munus existimauit Plato, distinguere duntaxat animosam à concupiscibili animæ facultate: quum præter id etiam maximè fit ex vsu ad respirandi functionem. Ligamenta complura tenuiáq; ex ossibus prodeuntia, quibus simplex circunducitur caro, hoc septum habet: cuius centrum, exiguus quidam circulus & membranosus existit. Verùm totam ipsius naturam manifestò prius contemplari nõ licet, quàm octo abdominis musculos dissecueris, ad quorum consectionem nunc divertendum est: quanquam tũ ipsorum, tum viscerum omniũ, quæ in imo ventre consistunt, primò omnium solitus eram consectionem moliri, ne videlicet diutius asseruata computrescerent: dein verò aliorum anatomen persequi. Nunc autem disciplinam prædictis succedentẽ nõ deserẽs, costas à pectoris osse revulsas, rursus ad pectoris os reducas oportet. Deinde quod ex abdominis cute adhuc reliquum est detrahas: sub ea siquidem, primi & maximi duo tibi musculi occurrẽt, obliqui, atq; aliis omnib. abdominis musculis superstrati, vnus quidem à dextris partibus, alter à sinistris porrectus: quorum musculorũ suprema, maximo thoracis musculo circa sextã costam cõmunicantur. Nec tamen à sexta costa duntaxat, sed ab aliis etiam spuriis, quæ in cartilaginem magnam degenerant, hæc prima abdominis musculorum coniugatio oritur, obliquus fibris ad ventris anteriora protendens. Cuius vterq; musculus tum ad ilium ossa, tum ad inguina cõtraria procedit, ac pubis ossi, per membraneũ, sed validũ tendinẽ,

Costas revellentes musculi.

Respirationis opifices musculi.

Fibra musculorũ thoracis externa quam latione quemq; situ sortiantur.

Costarũ spuriarũ extrema ossi pectoris non committi, sed desinere in cartilaginem.

Fibras musculorũ thoracis internas habere lationem cõtrariam externarum lationi.

Septi transuersi consideratio.

Anatomen cur Galenus ordiri soleat ab inferiori ventre.

Abdominis musculorum consideratio.

Obliqui musculi abdominis.

ante inguina ortum, Inseritur. Hoc interdū tendine relaxato (qui & peritonæum, & ea quæ ab ipso ambiuntur permeat) aliquod intestinum, aut omenti pars, propriam sedem egreditur, ac per ipsam laxitatem elabitur. Qui morbus cele, atque ramex dicitur.

Cele. Ramex.

Pars autem horum musculorum, quæ ad ventris anteriora porrigitur, in tendinem tenuissimum desinit, rectis extrinsecus musculis superpositum. Pari modo & secundæ coniugationis musculorum abdominis (qui obliquum fibrarum situm primis contrarium possident (tendo in membranam degenerans, anterioribus musculis insidet. Vterq; verò horum ex ilium osse ducit carnosam originē. Hinc deinde obliquè sursum protēsi, musculis trāsversis insident: postea quatuor notharum costarū finibus, carnosa intercedente substātia, inūciuntur. Tendo autem ipsorum tenuis, medius inter rectos musculos, & prædictorū tendinem, pergit: vterq; ab ea regione ortus, quæ circa externa rectorū musculorum latera posita est.

Recti musculi abdominis.

Porrò ipsi recti musculi, qui tertiam coniugationem constituunt, tota substantia carnosi, à supernis deorsum versus descendūt, atq; in pubis os carnis interventu inserantur: qua in parte exactè inuicē coëunt. Nā elatior ipsorū portio adiacet quidē nō aūt accuratè aduniuntur. Quarta & vltima cōiugatio tū ex recta iliū ossis linea, tū ex lateralibus vertebrarū, q in lumbis visuntur processibus, exoritur.

Transuersi abdominis musculi.

Verùm nō statim simulatq; vterq; enascitur, efficitur musculus: sed mēbranosum ligamē valens ex cōmemoratis ossibus productū, deinde in processu fibris adauctū transuersis, in musculi figurā degenerat, partibúsq; internis cuiusq; spuriæ costæ finium subhærescit, necnon rectis miscetur musculis. Cuius tendo curiosè à peritonæo auellendus est, cui vel maximè adhæret.

Peritonæū araneorum telis simillimum.

At peritonæum latis araneorum telis simillimum est, simplex & tenue insigniter. De octo igitur in abdomine musculis, iuxta primam anatomicæ ipsorum administrationis speciem, quæ longè facilior & aptior est, abundè satis disputatum existimo.

Abdominis musculorum quatuor cōiugationes.

Ita verò & coniugationes ipsorum voces licet: primam sanè maximorū obliquorūq;, qui à sexta thoracis costa incipiunt: secundam, his subcontrariorum obliquorum: tertiam, rectorum: & quartam, transuersorum. Poteris etiam ab ipsis musculis anatomē auspicatus, vbi recta linea vniuersum abdomen in dextram & sinistram regionem distinxeris, ab eóq; ipsam cutem detraxeris, à rectis musculis separare primum superficiarium maximi musculi tendinem: deinde secundum ab ipso, qui à secundo nascitur. Vbi verò vtrunq; vtriq; connexum ostenderis, rectorum musculorum confectionem aggredere, ac dein eorum, qui subditi sunt, semper fibrarum continuitatem vsq; ad ipsum musculi caput sequutus. Sic enim totum opus tibi clarum euadet, vt nihil confundatur. Atq; hactenus de præcordiorum musculis.

Septum transuersum nasci ab spuriis costis.

Septi transuersi partes.

Intestinis exemptis, primum septi ex spuriis costis processum indicare expediet: dein quo modo spinę inseratur, patefacere: postea particulas ipsius distinguere. Etenim medium ipsarum est musculus, qui in tendinem latum omni ex parte à carnosis comprehēsum definit. Ex vtraque autem ipsius parte, superiori puta & inferiore, tenuis membrana adhærescit: quarum elatior, quæ duplex est, totum thoracis cauum sublinit, à dextra parte altera, à sinistra quoq; altera.

Membranæ sublinentes thoracem.

Thoracis capacitatem esse in duas laxitates diuisam.

Non enim vna quædam est intra thoracem spaciosa laxitas sibi cōtinua, sed à prædictis membranis intercipitur, quæ recta linea ad pectoris longitudinem mutuò sibi cohærent, nisi quantum ea in parte abscedunt, qua cor situm est. Hoc enim inter se medium capientes propria inclusum membrana, quæ pericardium dicitur, ita ad mucronatam vsque cartilaginem porriguntur.

Pericardiū inuoluit cor.

Totam itaq; vtranq; thoracis regionem internam, membranæ quædā succingunt, natura simplices, telæ araneorum persimiles. Basis ipsarum supernis septi partibus obiecta est: quemadmodum inferioribus alia quædam membrana similis huic substrata, quæ peritonæi vertex iure optimo nuncupatur.

Peritonæi vertex.

Cæterùm hæc membrana sibi continua totam inferiorem septi transuersi regionem sublinit: ac vbi illud vsus necessarii gratia foratū est, ibi eis ipsis quæ permeant, circumhæret, simulq; expanditur. Sunt enim duo foramina septi: alterū grande, quà vertebris via exhibetur, stomacho & magnæ arteriæ præparatum.

Septi foramina duo.

Reliquum verò minus, venam cauam supernis animalis partibus sanguinem deriuantem, excipiens: quæ vena prius cæteris partibus dissecanti occurrit, ceu & in sublimi suspensa, & nihil ante se continens, musculis sublaris.

Vena caua.

Detectis quæ infra septum habentur, nihil mali fuerit membranam lumborum carnibus superstratā detrahere. Est autem hæc, peritonæum lumbis cohærescens, quo auulso carnes ipsorū clarè conspicies: singulos nempe vtrinq; musculos exactos per spinæ longitudinem sibi mutuò connexos, desupérq; toti lumborum longitudini expansos.

Lumborū musculi duo.

Qui quidē quum prope os sacrum peruenerint, dirimuntur inuicem, internis ilium adhærescentes: in quibus quidem musculis duo tēdines reperiūtur, quos anatomici neruosam musculorum propaginem nominant. Prædictæ itaq; duæ lumborum carnis partes tensæ, deorsum flectunt tum eam partem spinæ, quæ per lumbos totos habetur, tum etiam quæ dorsi continua est.

Spinæ partes à quibus flectantur musculis.

Pari modo musculi stomacho subditi superiorem spinæ partem inflectunt. Verùm lumborum carnes in seipsis caput obtinēt tendinis, qui ad femoris trochātera pertinet. Iam verò post prædictos omnes musculos, spinaliū totorū processus diligenter cōsidera.

Spinalium musculorum processus.

Incipiūt etenim ex secunda ceruicis vertebra, singuli duo capita inuicem disiuncta obtinentes. Semper autem magis ac magis corpulenti euadunt, quāvis à tenuibus oriantur capitibus. Nā ex vnaquaq; vertebra processus aliquis ipsis miscetur, ac inibi collum permeātes, tum magnitudine, tum robore insignes sunt. Et primùm in colli extremo in idem coëunt musculi, inibi vtraque spinæ parte nati, hic dextra, ille sinistra, vt omnia amborum musculorum capita, quatuor numerētur.

Spinalium musculorum capita quatuor.

Spinalium musculorum obliquæ fibræ.

Fibræ autem ipsorum obliquæ sunt: quædam à spina ad priora inferioráque decurrentes: nonnullæ contrà, ex lateralibus orientes processibus, quæ retro, deorsumq; vergūt. Quibus

bus diligentem adhibe curam, dum vtroq; musculo dissecto, ad lumbos deveneris. Ibi siquidē musculi ex ligamēto quodā membraneo, quod à locis spinæ prodit, gignuntur, ex ima parte ad postremas thoracis costas sursum paulatim obliquè tendētes. Atq; hi musculi extremas costas detrahunt, ab anatomicisq; sunt prætermissi.

GALENI PERGAMENI de anatomicis administrationibus Liber VI.

Simiam hominis simillimam esse.

IMIA igitur homini simillima est; præcipuè pedibus atque manibus. Quàm si conspexeris aliquando currentem figura erecta, statim ex longinquo eam similem homini deprehēdes. Quēadmodum ergo præstat, simiarū homini quàm fieri poterit simillimarum dissecare artus, quum te in exemplo exercere studes: ita satius est in talis simiæ inopia etiam dissimilium aliquam capere: sicvti etiam si in totum simia desideretur, cynocephalū, vel satyrum, vel lyncem, summatimq; ea animantia, quibus artuū extrema in digitos quinq; discreta sunt. His animantibus succedunt, vrsus, leo, & quæ serratos dentes sortiūtur. Ex actionibus autem quas obeunt, & figura particularum, quam singula animantia extrinsecus habere videntur, nonnulla & de structura ipsorum tibi indicatio sumetur. Nam quæ animalia similem actionem obeunt, similemq; figurā exteriorem repræsentāt, iis similis nimirū & interna tota particularū natura existit. Quippe natura cuiq; animanti corpus animi affectibus idoneū cōdidit: atq; huius gratia simulatq; nata fuerunt omnia particulis vtuntur, tanquam à magistro edocta. Quare aliquod animal antea nō visum, intuitus, sępe equidē iudicaui, qualem nam sub cute structurā haberet, non aliunde eius cognitionem atq; peritiam indeptus, quàm ex firma persuasione, quòd singula animantia corporis structurā animi moribus facultatibúsq; propriā haberent. Quinetiam voce animantis audita, de illius instrumentis coniecturā aliquam sumere poteris. Sed de his alibi latius dicturi sumus. Nunc verò de cibi instrumentis disserere animus est. Quum igitur vnus sit vsus communis animantibus cunctis, cuius gratia alimento indigeant, reperies Instrumenta in singulis ipsorū generibus triplicia. Quędam prima ratione à natura facta, ad concipiendum alimentum, conficiendumq;, & in totum corpus distribuendum. Alia secunda ratione, quæ excrementorum sunt receptacula. Reliquas alias particulas tertia ratione extruxit, quæ horum excretionibus subseruiunt. In quam itaq; particulam cibum animantia recipiunt, ventriculus nominatur. In hoc letiem quandam & primā subeunt mutationē ingesta, ac præparantur iecinori, quod maximam cibi in ipsum permeantis alterationem molitur. Hinc verò confectū ipsum, in totum corpus deriuāt. Vt autem ex iecinore purum, nulliusq; superflui particeps, alimētum vniuerso corpori dispēsetur, natura instrumenta ad id accommoda cōdidit: idq; secunda ratione, nō primaria, sicuti nuper commemoraui. Ex his instrumentis, alia quod subtile & leue in ipso habetur, expurgāt: vt bilis meatus, vesicaq; bilis exceptrix: alia quod terrestre est & graue, vt lien, & ima pars intestini recti: alia quod inter hæc duo consistit, aquosum, serosumq;, vt vrinarij meatus, renes atq; vesica. Cæterùm vt pro arbitrio animantis superfluorū excretio fieret, musculos natura terminis vasorum ea continentiū affabricata est, qui tertia iam ratione inter cibi instrumenta habentur. Itaq; necessariò tria hæc instrumentorum genera in omnibus animantibus ad alimenti distributionem natura condidit. Atq; hoc est commune & idem in vniuersis. Quoniā verò nonnulla animalia validis aluntur cibis, quædam imbecillibus, ed natura respiciens, particulares ventris differentias est machinata. Quare si aliquando videris animal tibi nunquā cōspectum, quod alimētum ligneū & spinosum edat, magnum huic & asperum noris esse cōstructum ventriculum. Si aūt etiam superiores dentes non habeat, ventriculos ei necessariò plures existere, vt in primū statim pabulum ingerat: mox ex hoc ruminans, ore conficiat, ac deinde in alium atq; item alium ventrem deglutiat, est iudicandū. Contrà verò quibus superior dentium acies concessa est, ea animalia nec ruminare possunt, nec ventres plures habēt. Iam cornigeris magna ex parte superiores dentes abesse nouimus, vt quibus terrestre capitis partiū recrementū in cornua absumatur. Itaque instrumenta quæ cibum conficiunt, tantam magnitudinē possident, talémq; formam, qualis alimento ingerendo requiritur. Omnes igitur venas quæ per intestina, ventriculum, lienem, omentumq; (quod velvti congenitū operculum, caloris gratia conditum est) intercurrūt, porrigi ad hepatis portas videbis. Porrò musculos vniuersos inferioris ventris mucronata cartilagine vsque ad pubis ossa diuidens, in corpus quoddam tenue, & latæ araneorum telæ simile incides, cui ob id nomen inditum est peritonęo, quòd simplex & similare existens, prætendatur omnibus tum visceribus, tum intestinis, tum vasis, cæterisq; aliis corporibus, quæ inter septum transversum & crura habentur. Ipsum aūt separare incipies invento loco, vbi per se consistat, nulli musculorū incumbentiū adhærens: nempe nō multò post regionē vmbilici, vbi primū à transversis secernitur musculis, atq; solum relinquitur. Etenim quum grande satis animal fuerit, licebit facilè peritonæum sibi continuum & integrum ad costas spurias vsq; seruare: vbi transversis musculis desinentibus, alius excipit musculus, nempe septum transversum. Siquidē huius quoq; substantia, musculus exactus: figura, circularis existit. Quod in medio ipsius habetur, totum neruosum est. Quod autem in orbem hoc ambit, vniuersum carnósum existit. Peritonæum itaq; carnosæ septi particulæ oboritur, à qua eodem modo detrahere ipsum convenit, quo & à reliquis musculis avulsum fuerit. Studiosè autem incumbentibus operi, facilè liberatur, quousq; ad cauā venam perventū sit, propter quam gibba hepatis septo transverso adiacent, & connectuntur. Ab hoc cōnexu versus sinistrā regio-

Animalia sectioni apta. dū simia copia nō datur.

Animalia quæ similia dicantur.

Naturam cuiq; animanti corpus animi affectibus congruū fecisse.

Animalia omnia particulis vtuntur simul ac nata sunt.

Cibi instrumēta triplicia.

Ventriculus cibus excipiendis conditus.

Iecur maximā cibi alterationē moliri, quē postea per venas digerit.

Vesica bilis exceptrix.

Lien.

Intestinum rectum.

Renes. Vesica.

Ventris differētias pro differētia ciborum, esse à natura constructas.

Animalia carētia superiori dētibus, habere ventriculum geminum.

Cornigeris cur magna ex parte superiori dentibus careant.

Omētum calorem fouendi gratia conditū est.

Meseraicas venas omnes porrigi ad hepatis portas.

Peritonæū prætendi omnibus nutritionis organis.

Septi trāsuersi substātia exactus musculus: figura, circularis existit.

Septi trāsuersi connexiones.

nem, peritonæum humilius cum ore ventriculi coit, deinde toti capacitati crassius seipso factũ, obducitur, sic tamẽ vt non magno negotio possit ab illa seiungi. Quanto autem inibi crassius est, tanto tenuius iecori obtenditur, omnésq; ipsius particulas, ceu tunica quædã peculiaris, cõtegit. Quód veró adhæret ventriculo, germinibus venarum, quæ in illum descendunt, involucrum, vallũ, firmamentúmq; efficitur. At quemadmodum exiguæ grandium vasorum propagines in ventriculum demergũtur, ita in pronum, ceu ad vmbilicũ, aliæ paruæ, magnarũ soboles, ex alto deferuntur, duabus peritonæi partibus compræhensæ. Et hoc corpus ex duplici peritonæi, ceu plexu (intra quem continẽtur vasa) conflatum, dicitur tum omentum, tum epiploum.

Omentũ quid. Epiploon.

Oportet autem venam vtrobiq; gibbum ventriculi intercurrentẽ persequi accuratissimé. Siquidem per dextram animantis partem deducet te ad processum, quo tenue intestinũ ex ventriculo oritur: altera parte ad lienis concaua, in sinistra positi. Cuius visceris gibba pars ad extrema notharum costarum conuersa est, & quicquid his ad sinistra ilia contiguum est. Concaua autem ad dextram partem inclinat, contra iecur & partes inibi sita. Mittit itaque á se vena illa ramos quosdam exiguos, partim in lienem, partim in omentũ. Non tamen vas in lienẽ absumitur, sed quod ex eo restat, vná cum arteriç sibi iunctæ reliquo, deorsum versus, per sinistra ilia pertendit, fitq; omẽto generationis principium, penes hãc partem. Eodem modo in dextris illius omenti portio descendit, cum illius loci vasis, quæ in ventris gibbo sese contingunt. Quapropter & hic illud, tanquam Indicem sequutus, adamussim ipsius originem, præter iam dictas, conspicies. Porró inferior omenti portio, pauciores venas & numero & magnitudine obtinet. Enascitur autẽ ex ventris simis, vnde & vasa habet, reliquias quasdam simul ipsi deorsum versus abducentia. Omnes autem hæ particulæ sibi mutuó continuæ sunt, corpúsque vnum, nempe omentum, constituũt, idq; figura marsupij, quod orificiũ quidem ex ventriculo exortũ superius & inferius obtinet: totũ veró eius spatium, quatenus ex dictis cõsistit principijs, deorsum versus procedit. Adnascitur aũt interdũ omentũ ipsum alicui fibræ iecinoris, lieni, atq; etiã colo. Sed qualenam sit omentum, & vnde oriatur, si ad prædictum modum consectionem moliaris, haud ægré invenies.

Lienis positio.

Omenti figura.

Quum aũt multæ sint coniugationes ex arteria, vena & neruo, in singulis orbibus intestinorũ: insuper multa inter eas spatia, in quibus duplex peritonęum habetur: ex his omnibus constare mesenterij substantiã, ipsi omẽto persimilem, intelligito. Hoc siquidẽ corpus, quod mesenterium, mesarçum, & lactes dicitur, medium inter intestina habet sitũ, & omnes venas ex iecore in ipsum descendentes, vnà cum vicinis arterijs & venis, in orbem complectitur, quemadmodum ipsa intestina singula. Vbi igitur vasis & intestinis obtenditur, simplex est: vbi veró ipsis medium interiacet, nõ amplius indumenti vsum, sed copulæ exhibet, nimirũ duplex quum sit. Quód si obesum abvndé animal fuerit, catenus augeri mesenterij pinguitudinẽ accidit, vt interdum vasa conscendat. Quanquã in huiuscemodi animantibus etiã alias pleraśq; peritonæi partes pinguedinẽ habere conspicimus, præcipué in quibus non grandia vasa habentur, & viscera longius absunt: quippe á calore liquescit, á frigore conseruatur: atq; ob id semper in neruosis consistit partibus, & iis qui otiosam vitam agunt, abvndat. Talis sané peritonæi, & eorum quæ ex eo gignuntur, natura est.

Mesenterij substantia ex quibus constet.

Mesenterium. Lactes. Mesaræum.

Pinguitudinẽ á calore liquescere, conseruari á frigore.

Meseraica vena.

Porró mesenterij arteriæ ac venę inuicem coẽuntes, ceu in arboribus ipsis radices, ad principium vnum omnes perveniunt. Iam veró ea quæ intra peritonæum consistunt, pręstat singula per se, ex corpore exempta, inspicere. Licebit etiã, post exempta intestina, glandulas mesenterij vnà cũ vasis, quæ ad ipsas perveniunt, ab illis orta, quæ ferebantur ad intestina, intueri. Ventriculo igitur, atque singulis intestinorũ, duæ tunicæ insunt: vnica autẽ tum vesicæ, tum vuluæ. Habet aũt interior ventriculi tunica, fibras rectas, exterior orbiculares. At intestinis, pleræq; circulares insunt fibræ, quibus pauculæ rectæ superpositæ sunt. Omnia igitur hæc cunctis animalibus sanguine præditis insunt: quibus omnibus etiã & iecur inest. Quæ veró iecur habent, iis & lien omnino est, & meatus qui bilem excipiant, etsi fellis vesica nonnulla careant. Cuius situs idem ipsam sortitis animalibus, sub maxima fibrarum iecoris perpetuó est.

Ventriculo singulisq; intestinorum duæ tunicæ insunt.

Vesicæ & vuluæ vnica tunica inest.

Fibræ ventris & intestinorũ.

Sanguine præditis quæ insint.

Vesica fellis situs.

Non tamen iecoris fibræ pares numero, vel genere, vel specie, vel magnitudine, in animalibus cunctis habentur. Gulosis enim & timidis inest magnum iecur, multifidúmq; * diuersum autem, contrario modo affectis. At quibus magnum est, in plures maioréśque fibras, quàm hominibus, scissum est: quanquã in hominibus vniuersis, nec magnitudo, nec fibrarũ numerus similis visatur. Occupat autem interdum paucis in hominibus partem sinistrã iecur, sicuti & in multis animalibus alijs.

Iecur magnum multifidúmq; inesse gulosis & timidis.

Iecur nonnullis hominum in sinistra parte locatum.

Intestinorum natura, quatenus intestina sunt, omniũ eadem habetur: magnitudine autem & numero anfractuũ evariat. Primum igitur intestinũ est, quod exortum, siue ἔκφυσιν vocant, pyloro continuũ. Ab hoc secundum, quód á duodecim digitorum longitudine, dodecadactylon dicitur: ieiunum autẽ, quód cibo semper sit vacuum. Tertium tenuius intestinũ, est substantia huic simile. Differt autem, quód neq; reperiatur vacuum, nec tot vasis scateat. Quartum est, quod cæcum appellant. Quintum, quod colon. Ab hoc in extremo rectum intestinum ad sedem vsque porrectum est.

Intestinorũ natura, & ordo.

Exortum intestinum.

Dodecadactylõ, siue ieiunũ.

Tenue intestinũ, siue ileon.

Cæcum intestinum.

Colõ intestinũ.

Rectum intestinum.

Sic & lien in sinistra parte consistit, concauo ipsius in dextram conuerso. Atque vena quædam ex iecinore ad ipsum pertinet, cuius processus in ventriculũ deriuat. Porró iecur venas ex mesenterio ad concauã ipsius partem pertinentes, excipit. Vocant autem hunc locum, in quem omnes venæ meseraicæ se colligũt, portas. Hic enim reperies maximũ venæ os, in quam aliquo specillo immisso, per singulas fibras leuiter ipsum propellẽs, substantiã incumbentẽ scalpello præcides, donec ad eam venam, in qua latet specillum, perveneris. Hac detecta, sic vt ipsam nõ dissecueris, carnẽ visceri circundatã vasis inde procedentibus,

Lienis sinistra parte locatus.

Vena á liene in ventriculũ.

Portæ vena.

cedentibus intermediã adimito. Siquidē à portis in singulas fibras, quotquot fuerint, venā vnam grandē porrigi deprehendes, qua in exiles multas diffusa, sicvti & illis in alias, quantū vasa interiacet, totū visceris carne repletum est, quam tuismet digitis eximere poteris, vt vasa ipsa nuda cernere liceat. Quod aūt in vna tibi fibra conspectū fuerit, id comperies in omnibus. Quòd si exactè portarū regionem sequaris, spectabis etiam meatū ex bilis vesica, ad intestinorū productionis initiū pervenientē, non multò inferius, quā pylorus habetur. Qui meatus, quà huic inseritur, ramulum de se paulò supra pylorū emittit. Omnia itaq; hæc accuratè intuitus, deinde hepatis gibbū accedes, illā ipsius fibrā incidens, cuius concaua in parte venas detexeris: quippe venas similiter in gibba sine arteriis propagari cernes. Constat aūt vena ex vna duntaxat tunica, sicvti arteria ex duabus. Sed iam ad renes ire tempestiuū videtur, quorū dexter in omnibus animantibus elatior eminet, nonnunquā grandem iecoris fibram attingens. Porrò à spinæ vasis, arteria nēpe & vena, inseruntur in eos haud exiguæ magnitudinis vasa, simius quidem singula vtrinq;: aliis autē quibusdā animalibus, bina. Insuper cō caua in sese renes cōversa obuertē: gibba verò ad animantis latera adversa. Euidenter aūt renis sinum cernes, corpore quodā membraneo circundatū: cui quidē haud pcul à vasorū insertione, alterum quoddā corpus in vtroq; rene adnascitur, concauū & oblongū, qd à deferēdo lotio, vreteta, hoc est, vrinariū meatū nomināt; qui vna tantùm tunica cōstat, crassiori tamen q̄ quæ inest venis. Hi igitur duo pori, substantia quidē vesicę similes, obliquè simul in eam inseruntur, in cuius regione interna, tale sortiuntur operculū, quale in columbariis scyphones dicti. Est siquidē tam sapienter constructū, vt ab iis solùm recludi possit, quæ p meatū deferuntur. Mox aūt deprehendes, quū meatus vrinarios peritonæo (quo obvoluuntur) nudaueris, & arterias & venas similiter suspensas, ad peritonæi foramina obliquas deduci: has quidē vt testes nutriant, illas vt generationi subseruiant. Superest aūt vt tertiā tibi instrumentorū differentiam cōmemorem, quæ nimirum musculi sunt, alij in abdomine, nō excrementis tantū egerēdis, sed ad efflationes quoq; & voces ædendas, cōmodi: alij in sede ad stringendū, claudendúmq; meatus extremū, accōmodati: à quibus etiā revellitur sedes, si quando per deiectiones crebras plapsa fuerit. Vbi igitur pubis ossa, cartilaginis interventu coēuntia, diduxeris, in exterioremq; partē vtrūq; iliū os detorseris, conspicies sanè ligamentū quod tum ex lato osse, tum ex pectine oritur, in vnū musculi corpus degenerare, magni quidē, sed membranosi, latiq;, ad sedis vtrāq; partem producti. Eo igitur tempore, quo animal aluū exonerat, octo abdominis musculi pariter cum septo, pro cōmuni omnium musculorū functione tenduntur: orbiculari musculo relaxato, qui circulatim sedē complectitur. Reliquo omni tempore circularis hic musculus constrictus, sedis os claudit. Similiter dum vesicæ termini musculum, vbi primùm ipsius ceruix oritur, detexeris, haud dissimilē eū

Bilis meatus in exortum intestinorum descendens.

Hepatis gibba habere sine arteriis venas.

Vena cōstat ex vna tunica.

Arteria ex duabus tunicis constat.

Ren dexter elatior eminet.

Vasa in renes inserta à magna vena et arteria.

Renū ventres.

Vreteres pori vna tantū tunica constant.

Vreterum vasorum intra vesicam opercula.

Vasa in testes delata.

Abdominis musculorum vsus.

Sedis musculorum vsus.

Colli vesicæ musculus p omnia similis est sedis musculo.

esse ab illo sedis orbiculari comperies, tum functione, tum vsu: quippe & hic, sicvt ille, orificiū, cui præpositus est, constringit.

GALENI PERGAMENI de anatomicis administrationib. lib. VII.

Oc libro quomodo spiritalium instrumentorū confectionē administres, explicare proposui. Pulmo igitur, cor, & thorax, principaliora spiritus instrumēta sunt. Mox arteriarum genus duplex: vnū à sinistro cordis ventriculo in vniuersum corpus propagatū: alterum quod earum est arteriarū, quas asperas vocant. Quarū quidē in ceruice vna maxima existit, quæ frequenti ramorū serie pulmones adit. Cuius superiori extremo, velvn caput quoddā, incumbit particula larynx dicta. Hæc itaq; vniuersa, primaria ratione natura condidit: quædā necessaria ad vitā ipsam vsus gratia: quædā vtilia, non tamen animantibus necessaria. Iam verò aliā quandam cōstruxit particulā, quæ & substantiæ peritonæo similis compos est, & eundē vsum omnibus spiritus instrumentis, velvti illud cibi, exhibet. Est aūt particula hæc, ipsa costas succingēs membrana, quæ omnibus intra thoracem instrumentis obducitur, quemadmodū peritonæū vasis quæ infra septū habentur. Ex ipsa aūt, membranę thoracem intercipientes nascuntur. Atq; hac sola re, structura ipsius à peritonæo evariat, quòd videlicet duplex omnino sit, non vna, quemadmodū illud. Porrò naturam ipsius accuratè perdisces, si os pectoris, vbi detectū prius fuerit, secundū longitudinem dissecueris, vsq; ad cartilaginem ensiformem, ac dein vtranq; pectoris partem leuiter in exteriora reduxeris, ita vt pericardium, qd ambit cor, minimè vulneretur. Quòd si id fieri nequeat, membranæ tamē thoracē interseplentes, ab affectu immunes permaneant. Sic siquidem vtraq; mēbrana, tam quę dextras, quàm quę sinistras succingit costas, quæq; supernis partibus, ipsiq; pulmoni obducitur, sibi cōtinua apparebit. At cordis tunica peculiaris, pericardios nomine, diuersa ab vtraq; harum existit, in medio ambarū sita, & vtrinq; ab ipsis cōprehensa. Non tamen ipsi cordis corpori pericardios hæc tunica annexa est: verùm circa alias quidem omnes ipsius partes, haud parua quædā regio intermedia existit, motui cordis accōmodata: ad basim verò eius, quę orbiculata est, prodeuntibus ab illo vasis, à quibus trahit ortū, connectitur. Porrò quemadmodū pulsans viscus, omnes appellant cor, sic etiā pulsantia vasa, arterias nuncupāt. Cęteras igitur omnes arterias pulsantes, quotquot toto insunt corpore, sensu dignoscere, nullius est negotij: & omniū ipsarū cum maiore arteria cōtinuitas, idem hoc indicat. Verùm in pulmone pulsantes, sensu admodum evidenter deprehendere nemo potest: inde tamen, quòd sinistro ventriculo sint continuæ, coniecturam aliquis fecerit. Etenim quod vas ex sinistro cordis ventriculo in pulmones defertur, tametsi corporis quidem substantia, sit vena, hoc est, venæ tunica constet, vsu tamen venosa arteria vocatur.

Spiritus instrumenta principaliora quæ.

Arteriarum genus duplex.

Aspera arteria.

Larynx.

Membrana costas succingens est duplex.

Pericardium ambire cor.

Pericardij situs.

Cor pulsans corpus.

Arteriæ vasa pulsantia.

Arteria venosa fertur in pulmones à sinistro cordis ventriculo, venæ tunica constās.

Vena arteriosa duabus tunicis constans, producitur ad pulmones ex dextro cordis specu.

Quod verò ex dextro procedit, tametsi duas sortiatur tunicas, perinde vt arteria, quia tamen nõ pulsat, appellatur vena, sed arteriosa. Optimum quippe fuerit, pulsu, atque eius defectu ipsa vasa discernere. Verùm quum hoc sensibus nõ adeò clarè distingui queat, à communione quam cum vtroque cordis ventriculo habent, indi nomen debet: appendix verò, à corporea substantia. Cæterùm iuxta corpoream substantiã arteria quidem est illud vas, quod ex dextro cordis ventriculo oritur: vena autem, quod ex sinistro. Contrà, vsus ratione, quod ex sinistro prodit, arteria est: quod ex dextro, vena.

Venas totius corporis constare ex vnica tunica: arterias ex duabus.

Arteriæ tunicæ quales.

Totius igitur corporis venæ, ex peculiari vna tunica constant: arteriæ verò, ex duabus: quarum exterior quidem, qualis venæ tunica existit: interior autem, crassitie huius ferè quintupla, duriórque, & trãsversis fibris distincta: quæ interna superficie habet aliam, ceu cuticulam quãdam araneorũ telæ persimilem. At exterior, quum etiam venæ obtinẽt, rectis fibris, & quibusdã mediocriter obliquis, transversis nullis, contexta est.

Arteria venosa.

Vena arteriosa.

Arteria aspera compositio.

Ex tribus itaque vasis pulmonem intertexentibus, quod à sinistro cordis ventriculo proficiscitur, nuncupetur arteria venosa: quod à dextro, arteriosa vena: tertiũ, arteria aspera, ex cartilaginibus quæ imaginem C referunt, fabrefacta. Quæ cartilagines circulares, tum in grandi arteria, quæ in collo candidis tationem obtinet: tum in paruis, quæ ab illa in pulmones insertæ sunt, in priori parte situm habent: in collo quidem, vicinæ œsophago: in pulmone autem, venæ quam paulò antè vocauimus arteriosam. Porrò vasorum intercapedines, peculiari pulmonis substantia replentur. Licet autem pulmonem thorace exemptum, sicuti & cor ipsum, incidere, non tamen ità societatem ipsorum, quam cum membranis ineunt, cognoscere.

Ossium thoracis cõsideratio.

Iam verò ossium thoracis naturam similiter speculabere, quæ evidenter quidem, corde animali exempto, in conspectũ prodit: quanquã & insito adhuc ipso, palàm cernatur.

Cor inter vtraque thoracis spatia medium consistere.

Spiritus receptaculum esse sinistrũ cordis ventriculum.

Præterea in tali administratione, præter iam commemoratum, hoc conspicies, nempe cor, inter vtraque thoracis spacia medium, consistere. Motus autem ipsius indicat, quasi in parte sinistra sit collocatum: idque duplici de causa: Primùm, quia spiritus conceptaculum hic consistit: deinde, quia vertex eius ad hanc magis regionem inclinat.

Costarum lationes.

Porrò costæ singulæ deorsum versus simul & prorsum obliquè feruntur, ex spina ducentes ortum. Nam duplicibus inibi articulis cum vnaquaque dorsi vertebra committuntur. Vbi verò ad pectoris regionem perveniunt, contrario modo, sed obliquè etiam ad os illius attolluntur: vbi cartilago vice ossis genita, diversam naturam obtinet, facilèque acuto simul & valenti scalpello potest incidi. Rectam itaque vtraque parte lineam deorsum versus per totius thoracis regionem ducens, eam pectoris partem attollas, quam vtrinque ductæ lineæ diffiniunt: possis verò diducas latera, robore maximo adhibito, ad reflectendas eas partes costarum, quę vertebris vicinæ existunt. Sic enim omnes thoracis partes palàm intueri licebit, ac multò magis septo à costis abscisso: insuper hoc magis adhuc, si duabus costis diremptis invicem, omnem carnem intermediam præcidas.

Cordis aures.

Sic igitur & venam cauã manifestè ad iugulum vsque recto tramite percurrentẽ cernes, & cordis processus, quos aures nominant, peculiarem naturę sortientes substantiam, quæ in alia nulla particula habeatur, quemadmodũ profectò & cordis ipsius essentiã.

Cordis substantiam permultũ differre à musculo.

Cordis motum esse nõ arbitrarium.

Musculorũ functio arbitrio animalis subseruit.

Actiones imitantur proprietatẽ substantiæ.

Quod autem corporea cordis substantia, permultum à musculo differat, ex illius sanè constat actione. Est enim cordis motus non arbitrarius, nec cessare, quoad animal vita fruitur, potest. Musculorum autem functio subinde quiescit, ac rursus excitatur, animantis arbitrio subseruiens. Actiones verò imitantur proprietatem substantiæ. Huius rei gratia, quæ quidem particulę eandem speciem substantiæ possident, similiter operantur, etsi diuersis permultis animantibus insint: quæ verò non habent, diuersa harum est functio, quamvis vnius animantis particulę existant. Quapropter nec musculi eandem cũ corde functionem habent, quoniam neque substantiam.

Gustus differentes, differentes esculentorũ substantias arguit.

Cor nec musculus est, nec eget neruis ad obeũdas functiones.

Etenim si quis cor & musculum quemlibet pariter coctum, vtrunque gustarit, haud mediocrem ipsorum gustu differentiam persentiet: id quod substantiarũ differentię maxima nota existit. Hallucinantur igitur qui cor musculum esse existimant, aut neruis id ad suam functionẽ egere: non intelligentes actionis ipsius excellentiã, ex sua visceri substantia necessariò inesse. Cor siquidem thorace exemptũ, diù moueri videtur: quare neruis ad eum motum non indiget. Qui si similem motum præstare possent, cur cæteræ partes cui nerui insunt, non similiter pulsare videntur?

Neruis omnib. sentiendi et mouendi facultas insita.

Neruos molles ad sensum, duros esse ad motum aptiores.

Viscerũ vnde neruos recipiant.

Porrò omnes neruos vtranque facultatem habere, sensitricem nempe & motricem, ratio est. Verùm molles ad sensum aptiores, duri ad motum existunt. Ab eadem tamen radice pluries discissa, apparent quidam nerui in musculos, alij in alias particulas inseri, quemadmodum & in tertia ipsorum coniugatione, & sexta nihilo minus, habere nouimus, à qua cor exilem quendã neruum accipit: vnde etiam pulmo, iecur, ventriculus, et mesenterium insuper totum, vnà cum intestinis, necnõ vniuersi laryngis musculi, suas excipiunt propagines.

Cor animosæ facultatis initium esse.

Cordis auricula.

Iam verò cordi, quod animosæ virtutis initium est, ac velvti fons quidam natiui caloris, aures quædam annexæ sunt, neruosiores ac magis cuticulares ipsa cordis substantia: Quæ particulæ & colore nigriores sunt, & corpusculis cuticularibus manifestò similes, sinus cuiusdam ante cor efficiundi gratia: ob quam rem, ipsas natura & concauas & cuticulares condidit.

Cordis auricularũ numerus.

Duæ verò hæ sunt, in vtroque vasorum materiam invehentium singulæ. In dextra quidem parte, qua vena in cordis sinum inseritur: in sinisteriori verò, qua arteria venosa.

Cordis auriculis incumbentium membranarũ numerus, & figura.

Has aures quum aperueris, tum ipsum cordis corpus in conspectu erit, tum ex dictis orificiis vtrunque: deinde membranæ insertioni ipsorũ incumbentes, tres quidem in sinu dextro, duæ verò in sinistro: quarũ structuræ figura, similis telorũ cuspidi existit. Sed hæc quidem & corde thoraci exempto licet accuratè intueri, sicuti etiã reliqua duo orificia vasorum, quæ materias ex dextro quidem ventriculo in pulmonem educunt, vt venæ arteriosæ:

arteriosæ: ex sinistro autem in totum animantis corpus, vt grandis arteriæ. In quibus iterum tres vtrinq; membranas ad C. literæ similitudinem factas comperies, extra cor tendentes, velvti trisulcas intrò. Prius verò quàm cor ex animante auferas, cauæ venæ ramos considera, ad hæc glandium magnum, quod Græci thymum vocant: rursúsq; cordis panniculi radicem. Insuper examina, quo modo à dextro sinu vena quędam ad spinam portendat, quintã dorsi conscendens vertebrã. Etenim quæ venæ ipsum cor nutriunt, perpetuò in omnibus animantibus, ex illo etiam sinu prodeũt: ac vocant ea vasa, cor involuentia: quoniam bina numero totum ipsum perreptant: quemadmodũ à læua parte duæ arteriæ, maioris soboles, post primũ extra membranam processum, in ipsum cordis corpus perveniunt. Reperitur autẽ os vnũ in corde animaliũ omnium, quanquã non exactum, sed cartilaginis instar. Cæterùm quanto animãtis genus fuerit corporis mole vastius, tanto plus osseæ substãtiæ cartilago illa sortietur. Quare in maximis, vbi plus osseæ substantiæ gignitur, convenit ipsam tunc appellare cartilagineum os, minimè cartilaginem osseam: quale nimirũ os, ipse haud magno negocio reperi, in illius elephanti corde, qui Romæ nuper fuit iugulatus. Suspenduntur autem ex tali osse ipsæ membranarũ radices, vasorúmq; arterialium processus, ibidem suspensi corroborantur: quem scopum sibi in illius generatione proposuit artificiosa natura. Cæterùm qui me administrantem non vidit, sed edoctus libris ad confectionem accedit, detecto quidem sinistro sinu, aperto autem in longũ toto aortæ processu, si studiosè radices aortæ & membranarum sequatur, ex facili os ipsum inveniet: siquidem huius radix, & venæ arteriosæ, membranarúmq; ipsarum, in osse cordis habentur. Quòd verò Aristoteles ait, triplicem sinum inesse cordi, merum esse somnium videtur. Toto corde nudato, videbis sinisteriorem eius ventriculum ad summum patescere verticem: dextrum inferius multò cessare, & circunscriptionem subinde propriam habere. Omne autem animal, vel elephante grandius, vel alauda minutius, quod aërem inspiret, similem cordis structurã obtinet, vel potius specie eandem. Similiter & pulmonis: cuius fibræ in omnibus animantibus, de quibus verba fecimus, duæ quidem in dextra ipsius parte habentur, duæ verò in sinistra: præter has in dextra thoracis parte alia quædam quinta fibra exigua, velvti altervtrius soboles, cernitur. Licet autem cor ipsum, adhuc viuente animali, citra thoracis sinuum convulnerationẽ, detegere, si pectoris os à subiacentibus liberans, te confestim ad involucrum ipsius cordis dissecandum convertas, membranis quæ thoracem intersepiunt, minimè vulneratis. Quæ quidẽ si, vt dixi, corde detecto illæsæ permaneant, omnes ipsius cordis functiones incolumes in viuo animali seruantur. Siquidẽ & respirare similiter, & clamare animal vides: ac si à vinculis ipsum liberes, currere, vt prius cõsueuit. Quòd si vulnus vinculis adhuc cõprimas, etiam cibum assumere, si esuriat, cõspicis: atq; si sitiat, bibere. Et quid oportet mirari, quũ Marylli Mimographi puer curatus sit, viuátq; adhuc, etsi cor illi aliquãdo fuerit detectum? Vbi igitur cor citra thoracis perforationem detectũ est, vasorum exortum sunt excipere minimè possis: cordis autem basim possis, verùm animal statim cõmoritur. Porrò altervtra, vel vtraq; capacitate thoracis forata, omnia quæ respirationi subseruiunt, destruuntur. Antè verò quàm perforata sit vna vel altera pars thoracis, non licet ipsum pulmonem cernere, nisi fortè costa excisa, succingentem membranam conserues integram. Si verò animus sit vtranq; thoracis capacitatem scindere, duas lineas per costarum flexus ad animalis longitudinem ducito, quibus ossa reflexa dirimes. Deinde aliam transversam lineam tertiam per mucronatam cartilaginem incides. Post hæc toto pectoris osse reflexo sursum, pericardióq; diuulso, ambos cordis sinus æquè pulsantes videbis. Cæterùm evidentius adhuc quàm antea cernes arterias, aut vicissim, aut eodem tempore & numero per totũ animal eleuari, submittiq;. Hæc igitur confestim ipso detecto innotescũt. Procedente tẽpore, breues vtriusq; ventriculi motus, longis intervallis intercipiuntur. Iam dextri sinus eleuatio, peculiari ipsius natura perficitur. Huiusmodi autem spectabis potissimum, vbi ipsi ventriculi immobiles propè evaserint. Primùm etenim, vtraq; ipsorum, quæ ad verticem cõsistunt, moueri cessant: mox quę his proxima sunt: atq; hoc fit perpetuò, donec solæ bases in motu versantur. Quibus cessantibus, languidus breuísque motus ex longis intervallis in cordis auribus cernitur. Enimverò qui pollicentur se ostensuros arteriam sanguine vacuam, inania illi, & minimè probabilia pronunciant.

Glandium. Thymon.

Vena cor nutrientes, vnde exoriantur.

Arterias duas corpus cordis involuere.

Cordi inesse os vnum cartilagineum.

Cordis ossis vsus.

Cordis ossis inveniẽdi ratio.

Cordi nõ inesse tres sinus.

Cordis structuram inspirãtibus aërem esse omnibus eandem.

Pulmonis structuram esse omnibus eandẽ.

Pulmonis fibrarum numerus.

Marylli puerũ curatum fuisse, cui detectũ cor fuerat.

Cordis vtrunq; sinum pulsare.

Arteriis inesse sanguinem.

GALENI PERGAMENI de anatomicis administrationibus Liber VIII.

Horacem porrò nominant, quod à costis cõprehenditur. Sunt autẽ hæ omnibus quæ prius retuli animantibus, in duodenum numerũ exporrectæ. Rarissimè siquidem decimatertia costa visitur: atq; hæc ita rara sunt, vt inter mille vix vnũ tali costarũ numero invenias. Elatior autẽ thoracis finis, ipsæ clauiculæ existunt: quemadmodũ demissior omni animantiũ generi, septũ transversum, quod phrenas & diaphragma nominant. Sedes omnibus costis duplex: prior, pectoris os: posterior, vertebræ sunt, quæ totidem numero planè, quot & costæ habentur. Pectoris os, vnũ quidem apparet, ob structuræ concinnitatem. Membranis aũt derasis, quòd & plura ossa sint, & numero totidem, quot cum eo costæ cõmittuntur, palàm innotescit. At verò septem priores thoracis costæ, cum pectoris osse coarctantur. Octaua verò ad radicem cartilaginis ensiformis consistit. Reliquæ quatuor in thoracis latera desinunt, tantũ priori parte deficientes, quanto etiã aliis breuiores sunt. Minima inter ipsas est quæ postrema habetur. Omnes igitur retrò cũ dorsi vertebris coarctantur, idq; du-

Thorax dicitur quod à costis cõtinetur.

Costarum duodenus numerus.

Clauicula.

Septum transversum. Phrenes. Diaphragma.

Costis omnibus duplex sedes.

Pectoris ossa tot quot costæ cum eo committuntur.

Costarum septem priores cũ pectoris osse coarctari.

Costas omnes vertebris dorsi alligari duplici nodo.

plici nodo: altiori quidē, ad ipsum vertebræ corpus: humiliori, ad lateralem ipsarum processum decliuē. Hinc aūt in priorem, inferiorēmq; regionem longiùs obliquæ procurrunt, & quum iam anterius fuerint, ab hac latione cessant: vbi naturam cartilagineā sortitæ, sursùm ad pectoris os, cōtra priorē motum mouentur: quarū finis cartilago exquisita censetur. Ab huius aūt cartilaginis partibus intimis, septū transversum oritur.

Septi transversi origo.

Elatior, anteriórque ipsius pars, cartilagini mucronatę subnascitur: quēadmodū posterior atq; demissior, ipsi spinæ cohæresçit. Verùm superior pectoris ossis finis cū prima semper costa committitur, necnō cū clauiculis, in quibus hæ nimirum habentur. Cæterùm nō omnes musculi, qui thoraci quocunq; modo cohæresçunt, motus ipsius gratia sunt cōditi. Nam quidā à pectore & costarū spuriarū sedibus sursum tendentes, humeri subseruiūt articulo. Quidam ad abdomen descendentes, suos vsus habēt, & thoracē paululum detrahūt. Quemadmodū qui costarū extremis àforis obiecti, iuxta pectoris os prorsum, & vertebras retrorsum, iuncturas constringunt, & thoracē leuiter cōprimūt. Totū verò ipsius motū manifestè gubernat inferius septum ipsum transversum, dum intenditur, laxatúrq; vicissim: dilatans, cōpriménsq; indidem terminū, ac attrahēs ab ima parte per mucronatā cartilaginē pectoris os: costas aūt spurias sursum leuiter & prorsum.

Respirationem (qua putatur esse naturale opus) à solo septo transverso suppeditari.
Septum transversum est musculus.
Musculorum intercostalium fibra.

Iam verò respirationē (quæ naturale opus, nō animale putàtur esse) septū transversum duntaxat suppeditat. quod nō modò substantia, sed vsu quoq; musculus est. Vt autē ad intercostales musculos nos cōvertamus, eorū fibras superficiarias ab elatiore costa ad humiliorē leniter obliquè in anteriora pertinētes cōspicies. Paulatim verò has dissecās in animali cōmortuo, tunc internas accedes situ his adversas, vt ambo ad X literæ similitudinē habitū inter se exigāt, quem vsque ad cartilaginosas singularū costarū particulas cōseruari videbis, in illis aūt variari. Etenim in his exteriores fibræ talem haud dubiè situ occupant, qualem interiorē sortitæ erant: cōtrà interiores, qualē possidebāt externæ. At in musculis costarū, quas nothas vocant, ad finem vsq; ipsorū, eadem fibrarū natura cōsistit: quoniā hæ nullo flexu incuruātur.

Costarum singulis in propinquo esse arteriam, venam, & neruum.

In ipsis porrò intercostalibus musculis, proximè ad ipsius costæ os, arteriam, venam, & neruū, in ima cuiusq; ipsorū parte cōperies: propius tamē ipsum neruū. Quare diligentiam adhibeas oportet, corporibus quæ fibris incidendis subiacēt: nam hæc tria mutuò se videntur cōtingere, nempe arteria, vena, atq; neruus. Cæterùm medio inter summas altásque fibras situ neruum cernes, si fibras ad amussim sequaris. Plures tamē superficiarię fibræ iis quæ in alto habentur, esse apparebūt.

Fibris vtrorúmque musculorū intercostalium dissectis perire vocem.
Suem magnum esse aptissimū ad spiritualiū organorū anatomen.

Porrò animal amplissima voce prǣditū, aptissimū est ad cōfectiones, in quibus vox quædam læditur. Vtrisq; igitur fibris dissectis, vocem simul et efflationē animalis perire, ipsa res persuadebit. Quare præstat in huiusmodi administratione suem magnū adhiberi. Valens enim ei membrana costas succingēs inest, quam ne perseces, sedulò curandū est. Hac enim secta, dum thorax attollitur, nō parum aëris ambientis, in mediam thoracis pulmonisq; regionem trahitur. Dum aūt submittitur, hoc ipsum rursum per vulnus egreditur. Notum verò est, ex aëre qui per inspirationē attrahitur, tantum necessariò ob vulnus perire, quantum videlicet in ipsum thoracē influit extrinsecus. Quantò autem per os minus quàm ad necessariū sibi vsum inspirauerit animans, tantò etiam minus efflabit. Cæterùm quanto efflatio ipsa decreuerit, tanto vocem sequi breuiorē necesse est. Iam verò in quocunq; musculorum intercostaliū, si incidatur costas succingens membrana, idq; linea notabili, animal semispirans protinus & semivocale redditur.

Spiratio et vox quãdo pereãt.

Sin autem in altera thoracis parte æquè secta fuerit, spiratio & vox aboletur. * Quemadmodum si in cōtractatione thoracis vacui aëre, qui per vulnera elapsus est foras, plagas obturaueris ipsas, respirabit confestim animal, vocémq; emittet. Quòd autem vtrisq; fibris sectis in omnibus musculis intercostalibus, non vox modò, sed efflatio quoq; intereat, nostrum inventum est: quemadmodum etiam, vbi solis neruis præter dorsi medullam sectis, inoffensæ quidem musculorum fibræ seruantur, actio autem deperditur. Licet verò circa spinā dorsi neruos omnes, q in musculos intercostales perveniunt, lino excepto attollere, non tamen vinculo astringere. Clamat enim sic percussum animal: deinde subitò obmutescēs, ob neruos lino cōstrictos, spectatores reddit attonitos.

Mutum qua ratione subito reddi possit animal.

Nam miraculum esse videtur, neruis exiguis in dorso laqueo interceptis, vocem perire. Complures tamen in huiusmodi indicationibus tibi subseruiant oportet, vt quàm celerrimè laquei omnibus neruis circumponātur. At magnitudo offensæ haud æqualis in totum omnibus intercostalibus obvenit: sed iis qui costas spurias attingūt, tanto minor, quanto musculi earū elatioribus minutiores existunt: quanquā musculus qui ad primam pertinet costam, oblęsus, minimā etiam offensam adfert. Porrò in elatioribus costis, neruus ipsis porrectus altius invenitur: recedens autem paululum ad imam regionem, in humilioribus. Cauendum itaq;, ne quum fibras diuidis, neruum subditum lædas: cuius offensionem immobilitas musculorū intercostalium, cohibitio efflationis, atq; abolitio vocis sequūtur.

Mutum reddi animal, insigniter læsis neruis qui excurrunt propter arterias carotidas.

Ad hæc, nerui propter arterias carotidas transcurrentes, si noxa aliqua momentanea afficiantur, animal reddunt mutū: non aūt iis similiter, qui intercostalia excurrunt. Quippe raucus quidā strepitus in iis relinquitur, qualis in somno stertētibus fieri apparēt. Hic strepitus musculis intercostalib. resolutis obliteratur.

Intercostales musculi qua ratione resolui soleant.

Resoluuntur aūt cōfestim, aut fibris ipsorū consectis, aut costis excisis, aut neruo ad radicē vitiato, aut tota spinali medulla propter dorsi initiū incisa: qua sectione potissimū raucus strepitus aboletur, simúlq; omnes inferiores particulæ, quæ ad musculos intercostales, atq; imū ventrē spectant, cum eisq; etiā & sedis musculi, pudendorū, vesicæ, & crurū, subitò resoluuntur. Verùm diaphragma, licet infra musculos intercostales habeatur, non resoluitur tamen, quòd videlicet ipsius neruorum origo, tota sit clatior thorace. Neq; etiam illi musculi sex,

qui

Diaphragmatis neruus vniuersam originẽ esse elatiorem thorace.

Septo transuerso vti animal solo, ad paruas respirationes.

qui ex ceruice descendunt, attollentes supernam thoracis regionem, quicquam inde offendũtur: etenim & in hos nerui deferuntur à medulla spinali ceruicis. Vtitur aũt animal septo transverso solo in paruis respirationibus. Quũ verò maioris respirationis vsus ipsi oboritur, aut ob exercitia, aut febrim, aut vehemẽtem aẽris calorem, oecessitas quidem est, functioni diaphragmatis etiam intercostales musculos subveuire. Sin autem magis vsus respirandi increuerit, vel ipsis elatioribus musculis illã functionem obit. Commuue autem hoc de omnibus musculis sciendũ est, quòd siue neruos ipsorũ læseris, siue amputaueris fibras omnes transversas, totos statim musculos suo motu priuabis. Quare necessariũ tibi admodum fuerit, principia neruorum, qui in ipsos distribuuntur, & fibrarũ situm, pernoscere. Etenim costę cuiusq; os, iuxta inferiorem circunferentiam nudare oportet. Vbi antem iam apparuerit neruus, vnà cum eo venit inspicienda vena, & arteria, quæ in superficie magis quàm neruu extanr, humiliùs tamen paulatim sitæ. Igitur ab elatiori parte iuxta costæ circuuferentiam hamulo exiguo subdito, licebit tibi neruum excipere, citra adiacentia vasa, præcipuè citra ipsam arteriam: quoniam ea, vehementiori sanguinis profluuio, oeruum obscurat. Si verò ipsam quandoque vulneres, scalpello statim prehenso, transversam totam disseca: hęc nanque communis est omnium vasorum sanguinem mittentium prohibino. At spinalem medullam totam transversim incides, nihil integrũ ex ipsa relinquens: nisi fortè ex industria dimidium eius tantùm velis resoluere. Iam verò spinalis medulla, quum iuxta longitudinem deorsum versus per medium ad rectam secatur lioeam, nullum ex intercostalibus neruis resoluit: neq; eos qui lumbis vel cruribus insunt. Transversim autem quum dimidia duntaxat pars eius diuisa fuerit, siue sinistra ea sit, siue dextra, omnes nerui, iuxta rectum incisæ partis tramitem, ordine resoluuntur. Quum itaque semivocale animal voles reddere, in hũc secabis modum. Vbi autem mutũ subitò, totam spinę medullam transversam diuides. Quoniam verò costis etiam excisis, tum efflatio, tum vox animalis offenditur, quemadmodũ ob musculorum, oeruorúmq; sectionem: dum animal vocem edit, transversam aliquam costam disseca, vsq; ad succingentem membranam, ita tamen vt illam nec coovellas, nec vulneres. Vbi verò costam à subdita membrana deraseris, facillimum erit partes eius diuisas, ad vtrunq; terminũ, nempe ad os pectoris atq; spinam, reflectere, ac sic læsionem deprehendere. At si musculi altervtra in parte, aut dextra, aut sinistra, resolutionẽ experti fuerint, dimidiata efflationis ac vocis portio aboletur. Sin autem altervtrius dimidiata, tum ambarum functionum pars quarta vitiabitur. Nam pro musculorum qui eesoluuntur numero & magnitudine, semper ooxa voci succedit. Verùm fibris musculorũ intercostalium sectis, vel excisis costarũ ossibus, musculi quidã relinquuntur ex iis, qui thoracem comprimũt, tum qui costarũ extremis porriguntur, adeóq; eorũ qui in imo ventre coosistunt, primum atq; tertiũ coniugium. Quum antẽ thorax modicè ab his comprimatur, modica etiã efflatio gigiutur, cui vox ipsa proportionatur. Ac sauè intercostales musculos, per neruos qui de spinali medulla ad ipsos pertinent, motu destitues, in quẽ dixi modũ: diaphragma verò, vbi huius neruorũ principia similiter vt reliqua affeceris. Descendũt enim in thoracẽ hi nerui per ceruicis latera inter duas grandes colli venas, deorsum versus obliqui, musculis collo subditis inhærẽtes, tres quidẽ vtraq; ex parte, qui plerũq; in suibus habẽtur: in simiis veeò plurimùm duo. Tertius aũt rarò in his videt, vt in suibus quartus. Origo ipsorũ omniũ est ceruicis spinę medulla. Ex quartę siquidẽ & quintæ vertebræ intervallo, prima cõiugatio procedit: ex quiotæ & sextæ spacio, secuoda: ex regione post sextũ vertebrã, tertia, quæ etiã exigua admodum est: quemadmodũ si quarta quandoq; accedat, eius quę post septimã vertebrã habetur cõiugationis, propago perpusilla existit. Igitur omnibus iis incisis, diaphragma motus fit expers. Pari modo si musculorum singulorũ ex ceruice ad thoracem descendentiũ, qui sex numero habentur, neruos affeceris. actionẽ vinas. Affectus aũt est duplex: vel dum secãtue, vel dum intercipiuntur. Hoc itaq; in vniuersum de omnibus musculis intelligito, q. dissecto ipsorum capite, nõ amplius functionem obibunt. Quia verò in quibusdam musculis capitum numerus ne deprehendi quidem potest, quũ ex pluribus incipiat ossium processibus, tutius fuerit illic ipsos secare, vbi capita in idem primùm conspirãt. Atq; hoc quidẽ in anterioribus musculis facitare consueui, in quibus profunda sectione opus est, vt qui penitiorem sitũ occupent, vbi capita ipsorũ coeuot. Nam in posterioribus expeditissima dioisio est, adeò vt vel vnguibus possit administrari. At verò si in regione media tertiæ quartæq; vertebræ, persecueris totam spinalem medullã, spiratione cõfestim totum animal destituitur, nõ solùm thorace, verumetiam infra sectionem toto corpore resoluto. Atqui perspicuum est, quòd si post secundam ant primam vertebram, aut in ipso spinalis medullæ principio sectionem ducas, repentè animal corrumpetur. Verùm si post sextã vertebram, medullã spinæ transversam totam secueris, vniuersi quidem thoracis musculi statim motum amittent: solius autem diaphragmatis beneficio animans respirabit. At inferiores hac vertebra sectiones spioalis medullæ, permultis ipsius partibus thoracem moueri concedunt. Et quanto magis ad humiliores vertebras sectio ipsa inclinauerit, tanto plures thoracis musculos actionem obeuntes habebis. Non tamen sexta neruorum à cerebro coniugatio, respirationis muneri subministrare videtur: quia ne vel particula quæpiam ipsius in vllum thoracis musculũ propagatur. Quod verò ad pulmonum situm spectat, costa excisa, atque vnà cum membrana quę illam ambit, quæq; ὑπεζωκὼς vocatur, ablata, succingens costas simplex soláq; relinquitur, *quæ adeò transparentem per se inspectionem efficit, vt omnes faculè cernãt illos, pulmones dico, in viuo animali esse thoraci coniunctos. At manifestior adhuc fit speculatio * per diaphragma

Musculi qua ratione priuetur motu.

Medulla spinalis incisa transversim, quid accidat.

Diaphragmatis nerui vnde proficiscantur.

Neruorum affectus duplex.

Musculi nõ obibunt functionem, si capita eorum dissecentur.

Spinali medulla secta inter tertiã & quartam vertebrã, spiratione confestim destitui animal.

Sexta neruorũ coniugationis nullam particulam in aliquẽ thoracis musculum propagari.

nudatum, vbi peritonæi vertex avellitur. Sic siquidem admodũ conspicua diaphragmatis nervosa pars redditur, vt omnes palam fateantur, pulmonem semper thoraci appositum esse, siue inspiret, siue etiam expiret animal. Cæterùm vel si etiam id suffocaueris, pulmonem à septo plurimum seiunctum videbis: nec secus à thoracis lateribus: vnde liquet colligere, spiritum in ipso contentum, in regionem eius & thoracis mediã vacuari. Omnino siquidem in animalibus quomodocunque extinctis, pulmo à thorace distare videtur: quod fieri non posset, nisi spiritus aliquid per substantiam pulmonis transfluens, in amplam thoracis capacitatem transiret: id quod certè Erasistrati opinioni adversatur.

Pulmo à thorace distare videtur in animalibus quomodocunque extinctis.

GALENI PERGAMENI
de anatomicis administrationibus,
Liber IX.

Vonam pacto ea quæ in cerebro & spinali medulla per consectionem apparent, optimè queas intueri, tum mortuo, tum viuo adhuc animante, hoc libro indicabimus. Quũ aũt anatome quę in cadauere celebratur, cuiusque particulę naturã & situm indicet, in viuo aũt, interim functionẽ ostendat, interim autẽ ad inventionem huius, ratiocinationes exhibeat, manifestum vtique est, mortui animãtis consectionem præcedere eam oportere, quæ in viuo administratur. Igitur ossibus caluariæ exẽptis, membranam quæ cerebrum in orbem contegit, quęque dura siue crassa appellatur, ad amussim inspicies, iuxta mediã ipsius longitudinem multò crassiorem seipsa apparentẽ. Pari modo sub sutura quę à Græcorum literæ Λ similitudine appellatur labdoides, crassam ipsam membranam, duplici structam plexu, cerebrúmque aliquatenus ingredientem, cernes. Venæ porrò per ipsam vtrinque singulæ iuxta suturæ labdoidis latera excurrunt. Vbi verò hæ in idem mutuò coiuerint, altissimus is ferè est locus, eorum qui in orbem circumiacẽt: quam regionem Herophilus vocat lenon, à torcularis similitudine. Non autem æqualis ab ea tum prior, tum posterior cerebri pars existit, sed anterior est multò maior. Verùm ad id quod elatissimum habetur, alter etiam crassæ membranę implexus accedit, necnon tertia quædam alia vena, præter duas prædictas, ad longitudinem porrigitur in anteriora excurrens. In superficie verò, alius venarum exilium, quæ leno incumbũt, cõgressus est, iuxta illã partẽ, vbi sutura labdoides ossibus squãmatis cõnectitur. Quapropter venas has superficiarias prius secabis ad leni vsque summitatẽ. Dum autẽ secas, primùm vacuabis, si grumus quispiã in ipsis coaluerit: deinde internã mẽbranæ superficiẽ intueberis, quomodo substãtię speciem, etsi non tenuitatẽ, venis habeat simillimã. Inde tenues venas ab vtraque lenorum parte orientes spectabis, nõnullas quidem admodũ graciles, quasdam verò ampliores. Cernes aũt has quidẽ à parua leno, quęque in superficie est, in propinquas cerebri particulas superficiarias disseminari: illas verò ab altitudine magna, tum in posteriorẽ totã cerebri partem, quæ à nõnullis cerebellũ: siue parencephalis dicitur, tum in priorẽ propagari regionẽ. Cerebello igitur venæ se inserentes, & ab iis quæ per suturæ labdoidis latera in lenum perveniunt, & ab ipso leno exactam venæ tunicam habẽt. At in ipsum cerebrum, quod nonnulli anterius cerebrum vocant, per crassam membranam, mediam exactè sitam, secantémque cerebrũ in duas partes æquales, sanguis deriuatur. Cęterùm & hinc venæ frequentes omnino per totam longitudinem, in vtranque cerebri partem, sinistram & dextrã distribuuntur, omnes tamen exiguæ, duabus tantùm exceptis, vna quidem ad lenum, in anteriora penitius procedente, ad totius capitis longitudinem, altera verò multò maiore, neque propinqua admodum leni regioni, neque remota, sed in medio totius cerebri sita. Hæc vena in altũ decliuis descendit, vnde & multifariam propagatur. Spectabis igitur omnia hæc, priusquàm cerebrũ aliqua ex parte diuiseris, in sola membrana crassa. Nudabis autem ipsam tribus in locis, quoniam & triplici plexu totum cerebrum secuit. Deinde iuxta sectiones tuis met digitis attolles seorsum partẽ ipsius sinistram, atque seorsum dextrã, quibus contegebatur anterius cerebrum: seorsúmque similiter reliquam, qua nimirũ posterius: omnésque venarũ processus in tres totius cerebri partes disseminari conspicies, nonnullas quidem tã superficiarias, vt ipsarum rami in conspectum prodeant: quasdam verò altè penetrantes: omnémque tenuem membranã, quam barbari piã matrem appellant, & quæ enumeratas venas colligat, & cerebro extrinsecus circundatur, cum venis ipsis in ventriculum illius descendentem. Hæc itaque secundam, qua involuitur fœtus vtero, referens, cerebro semper, etiam in profundo, cohæret: crassa verò, ab illo plurimum distat. Vbi ea fueris intuitus, quæ cerebrum ambiunt, opportunum iam erit cerebrum consecare, anatomen ipsius exorsus à meninge illa tenui, bifariam anteriorem partem secante. Vnde absectis vel avulsis venarum exortibus, à priori auspicatus termino, sursum tuis ipsius digitis illam attollito, donec ad grandem venam perveneris, ex ea procedẽtem, quam in penitiora decliuem ferri retulimus: atque hîc rursus in altum sublatam alteri tenendam dabis: mox ipse iuxta longitudinem dissolues, vtranque cerebri partem à mutuo connexu leniter tuis secernens digitis, quovsque ad venam in lõgum inibi porrectam veneris, quam prius magnitudinis esse notandę commemorauimus. Postquam verò decliuem illam venam, de qua facta est mentio, videas, atque ipsius vsum simul inspiciendo * cognoris, venã ipsam à subiectis corporibus adimes, regionem interim quã detexeris, diligenter inspiciens, quę calli imaginem refert, ita vt naturalis quædam inibi concauitas esse videatur, quæ ex circunstãtibus partibus portionem alimenti non integrè elaborati recipit. Cæterùm leuiter avellere pergens, effigies etiam meatuum tenuium, qui ad medium vsque perveniunt ventriculum cerebri, invenies. Notitiam porrò assequêris ventriculorum cerebri, callosam illam portionem conspicatus,

Consectio animantis mortui debet præcedere illã, quæ administratur in viuo.

Membranarũ cerebri consideratio.

Lenon.

Parencephalis.

Cerebro sanguis qua via influat.

Meningem crassam secare tribus in locis cerebrum.

Meningem tenuiorẽ cum venis penetrare ad ventriculum cerebri.

Meatus pervenientes ad medium ventriculum cerebri.

ſpicatus, quæ manifeſtâ ad eò differentiâ à diſſectis cerebri particulis obtinet. Cernes autem in his etiam plexus, ſecundarum modo efformatos, cum quibus quidem aſcendunt tum arteriæ, tum venæ, atq; in varios ramos diſſeminantur. Quare plexus hos inviolatos ſeruare conaberis. In prima igitur vtriuſq; ventriculi confectione, plexuum dictorum, atque adeò calloſi corporis in cerebro aſpectus, ubi index fuerit. Mox verò corpus illud, quod dextrũ ventriculũ cerebri à ſiniſtro diſpeſcit, inſpicito: quod eandẽ cum toto cerebro ſubſtantiã poſſidet. Atq; hoc iam facilè abrumpitur, ſi vehementius extendatur. At ſi hunc quoque totum ipſum ſimul cum vnitis particulis auferas, & ventriculi euidentius, & vena decliuis circa corpus quoddam turbinatum diſcindi apparebit. Cuius venæ propagines, tenuis quædam membrana, quemadmodum alias omnes venas, connectit: quæ à membrana ſubtili, nec ſubſtantia, nec continuitate euariat. Atq; huius membranæ interventu, corpus illud turbinatum, cui venæ incumbunt, abſconditur: neq; fieri poteſt vt prius ipſum videas, quàm membranas aliquatenus diuulſeris. Quòd ſi à baſi illius propter verticem lineam rectam duxeris, ac poſtea vtrinq; tunicam inciſam detraxeris, facilè corpus ipſum detexeris. His peractis ſic, iam licet antequam mediam turbinari & ventriculorũ ſedem detexeris, vtraſq; venas conſiderare cum plexu ipſo, circa turbinatum tendentes. Siquidem vbi corpus intermediũ detexeris, manifeſtò illinc ipſas prodire condiſces. Contegitur autem ab illo corpore, præter iam dictos, quidam alius tertius ventriculus cerebri. Itaq; illis potiſſimum locus ipſum nudabis, per quæ venæ, tanquã foramina quædã irrumpentes, priorib. ventriculis incidũt: nam media regio ſimul cum anterioribus patefcit ad ipſa foramina. Vocatur porrò illud corpus ψαλιδοειδὲς, ob fornicis ſimilitudinem. Quòd ſi ipſum deſeces, callus occurret ubi, vt in ventriculis anterioribus. Ad baſim ipſius affirmatæ ſunt venæ, quæ concauitatem fornicis permeant. Extrinſecus ſiquidem gibbũ habetur, intrinſecus autem cauum, quemadmodũ faſtigiũ fornicis. Cæterùm ſi perpendas quomodo in animali viuente omnes craſſæ membranæ partes, caluariæ adhæreant: cerebro autem ſoli, quę ad ipſius implexus eſt: credes vtiq; verticem cameræ, ſiue fornicis, ſurſum verſus tenſum ſeruari, ventriculum ſub ſe magnum efficientem. Sic autem quum priores etiam ventriculi grandiores exiſtant, totum ſepti caput in ſublime ſimul cum continuis corporibus attolli neceſſe eſt. Ex quo igitur corpora quæ ſuperiacent ſublimia & ſuſpenſa ſunt, latam intus trium ventriculorum capacitatẽ efficiunt, quam in confectionibus perire neceſſe eſt, corporibus quæ ſuperſtrata ſunt delabentibus. Inſuper meatus quidam maximus tertij huius ventriculi baſi ſubiacet, qui ex prioribus ſuperfluitates recipit, nec non ex * ſuprapoſitis partibus. Omnibus igitur quæ hic propoſitæ ſunt particulis probè detectis, tertium videbis ventriculũ, inter duos priores, & quartum poſteriorẽ, mediũ. Etenim meatum cui pars turbinata inſidet, ad mediũ ventriculum pertingentẽ cernes, vt foramina haud exigua duo videantur, vnum ad cerebellum, alterum ad medium ventriculum pertinens. At prædictus meatus, qui ex medio ventriculo ad poſteriorem pertinet, inter carunculas quaſdam, nares & teſtes cognominatas, quæ cerebri partes ſunt, conſiſtit, peculiari velatus tunica, qualis nimirũ eſt tenuis membrana cerebri. Quinetiam alia particula cerebri tali meatui incumbit, eũq; contegit, quæ ob ſimilitudinem quam habet cũ verme, excreſcẽtia vermicularis vocatur. Cuius duplex ſpectabis extremum: alterum in priori parte corpori turbinato exporrectum: alterum retrò, ab elatiore cerebelli parte occultatũ: quo quidem ad anteriora reflexo, nudari prorſus cõtingit quartum vltimumq; ventriculum cerebri.

Ventriculus dexter atque ſiniſter cerebri.
Ventriculus cerebri tertius.
ψαλιδοειδὲς corpus.
Craſſa meningis partes omnes adhærere calvariæ, in animali viuente.
Ventriculos anteriores cerebri eſſe grãdiores.
Ventriculi cerebri tres.
Tertium ventriculum cerebri reperiri inter duos priores, et quartum poſteriorem, medium.
Nates cerebri.
Vermicularis excreſcentia cerebri.

GALENI PERGAMENI *de Vſu partium corporis humani* *Liber I.*

Orpora quæ nec vndequaque propriam habent circunſcriptionem, nec vndequaque coniuncta ſunt alis, ea omnia particulæ vocitantur. Quod quidem ſi verũ ſit, multæ erunt animaliũ particulæ, aliæ ſanè maiores, ſicuti & aliæ minores, atq; aliæ etiã omnino in aliã ſpeciẽ indiuiſibiles. Vtiles aũt hæ omnes ipſi animæ ſunt, quippe cuius organum corpus exiſtit: & propterea multum differunt à ſe inuicem animalium particulæ, quoniam & ipſæ animæ. Omnibus verò aptum eſt corpus animę moribus & facultatibus. Equo ſiquidem fortibus vngulis & iuba eſt munitum: etenim velox, ſuperbum, ac generoſum eſt animal. Leoni autem, vtpote animoſo & feroci, dentibus & vnguibus validum. At ceruo & lepori, animalibus timidis, velox quidem eſt corpus, ſed nudum omnino, & inerme. Timidis quippe, velocitas: arma verò audacibus expediebant. Neque igitur timidum aliquod armauit natura, neq; audax quidpiam nudum deſtituit. Homini autem (ſapiens enim hoc animal eſt, & ſolum inter terreſtria omnia diuinum) pro omnibus ſimul defenſorijs armis, manus largita eſt, inſtrumentum ad omnes quidem artes perneceſſarium: paci verò, non minus quàm bello, idoneum. Non igitur indiguit cornu, aut vngula ſibi innata, quum meliora illis arma, quandocunq; volet, manibus poſſit accipere. Sed velocior eſt homine leo. Quid hoc tãdem eſt? Homo ſanè equum domuit ſapientia & manibus, velocius leone animal: quo vtens, & ſubterfugit & leonem perſequitur. Quin & ſedens ex alto, humilem illum percutit. Non igitur eſt nudus, neq; inermis, neq; facilis vulneratu, neq; calciamentorum expers homo, quum & thoracem ferreum, & multiplicem cùm armorum, tum etiam calceamẽtorum atq; operimentorũ ſpecies, inter quæ ſunt domus, turris, & murus, ſua ſibi parare poſſit induſtria. Si autem innatũ ei eſſet cornu in manibus, minimè poſſet eis vti ad earũ rerum omnium compoſitionẽ. Iiſdem manibus homo veſtem, rete, naſſam, velum, & ſagenam

Particula.
Anima organũ exiſtit corpus.
Moribus animæ eſſe aptum corpus, in omnibus.
Equi natura.
Leonis natura.
Timidis expedire velocitatem.
Audacibus expedire arma.
Homo ſapiens animal, & ſolum inter terreſtria diuinũ.
Manus homini a natura, pro omnibus ſimul defenſorijs armis.
Equus velocior leone.
Hominis prærogatiua.

contexuit. Quare nõ solùm iis quæ in terra sunt animalibus, sed eis etiam quæ in mari & aëre, dominatur. Ac talia quidem homini ad fortitudinẽ arma sunt manus. Attamen pacificum & politicum animal homo, manibus & leges scripsit, & aras, & simulachra Diis erexit, & vniuersa artiũ instrumenta construxit, commentarióśq; etiam speculationis eorũ scriptos reliquit. * Vt aũt sapientissimum omnium animalium est homo, sic manus sunt organa sapienti animali conuenientissima. Non enim quia manus habuit, propterea est sapientissimum: sed quia sapientissimum erat, propter hoc manus habuit. Non siquidem manus ipsæ hominem artes docuerunt, sed ratio. Manus quippe ipsæ sunt artium organa, sicuti lyra musici, & forceps fabri. Vt igitur lyra non docuit musicũ, nec forceps fabrum, sed est vterque ipsorum artifex, per eam, qua præditus est, rationem: agere autem nõ potest ex arte absque organis: ita & vnaquælibet anima, facultates quasdam à sua ipsius substantia obtinet. efficere autem ea quæ nata efficere, sine organis nequaquam potest. Quòd autem corporis particulæ animam non impellant, aut timidam, aut strenuam, aut sapientem fieri, manifestè videre licet, si animalia recens genita consideres, quæ quidem prius agere conantur, quàm perfectas habeant particulas. Etenim si oua tria acceperis, vnum aquilæ, alterum anatis, reliquum serpentis, & calore modico foueris, animaliáq; genita rupto putamine excluseris, illa quidem alis volare conantia, antè etiam quàm volare possint, hoc autem revolui videbis, & serpere affectans quamvis molle adhuc & invalidum fuerit. Omne siquidem animal suæ ipsius animæ facultates, ac in quos vsus partes suæ maximè polleant, nullo doctore præsentit. Naturæ quippe animalium (vt ait Hippocrates) à nullo doctæ sunt. Quapropter cætera quidem animalia mihi natura magis quàm ratione artem aliquam exercere videntur, vt tum formicæ, tum apes. Homo autem sicuti corpus armis nudum, ita & animam artibus destitutam habet. Proinde pro corporis nuditate, manus: pro artium imperitia, rationem accepit: quibus fretus, corpus quidem armat, & omnibus modis tuetur: animam autem vniuersis artibus ornat. Vt enim si innata sibi aliqua haberet arma, illa ei sola semper adessent, ita & si aliquam artem natura sortitus esset reliquas sanè ignoraret. Pulchrè igitur Aristoteles, manum velvti organum quoddam esse ante organa, dixit: quem ex nostris aliquis imitatus, rationem etiam, velvti quandam artem esse ante alias artes, haud invenustiùs asseuerauit. Homo igitur animalium omniũ solus, quum artem ante artes in anima habeat, nempe rationem, optimo sanè iure organum ante organa in corpore manum possedit. Cuius quidem constitutio, si aliter constructa fuisset quàm est, fuisset ne felicior ad actiones futura, considerandum. Porrò vnum, primúmque caput organi apprehensorij optimè compositi est, si omnes figuras, atq; omnes eas magnitudines, quas mouere homo potest, probè apprehendit. Ad quod munus præstandũ, multiformiter diuidi manũ fuit melius,

Manus esse organa sapienti animali conuenientissima.

Manus esse artium organa.

Animam habere facultates quasdam à sua ipsius substantia ortas, non posse tamẽ operari sine organis.

Particulæ non impellunt animam ad agendum.

Animalia præsentire sua animæ facultates absq; vllo doctore.

Animaliũ natura à nullo sunt docta.

Animalia cætera natura potius quàm ratione nõnullas exercent artes.

Homo vt corpus nudum, sic animam artibus destitutam habet.

Manum esse organum ante organa.

Rationem esse artem ante alias artes.

Apprehensorij organi optimè constituti, primũ caput quod.

Manus cur diuisa.

Nam si indiuisa mansisset, cõtingere tantummodo sibi æqualem corporis cuiusque admoti magnitudinem posset. At in multas partes diuisa, moles seipsa multò maiores facilè amplectitur, & minimas quasq; res exactè etiam venatur, colligitq;. Quum autem eadẽ circum corpus sphæricum posita in orbem contrahi, rectum autem & cauum fideliter etiam amplecti, manifestè vtique omnem comprehendit figuram: quæ nimirũ omnis ex tribus lineis constat, aut curua, aut caua, aut recta. Cæterùm quoniam corpora non pauca maiori mole sunt prædita, quàm quæ manu vna comprehendi queat, adiutricem alteri, alteram natura æqualem manum adiunxit, vt ambæ ex oppositis partibus ea corpora complectentes, vna manu maxima nihilo sint inferiores. Nec verò ad firmiter comprehendendum sat erat manum esse diuisam, nisi etiam digitus vnus, alijs quatuor oppositus fuisset, vt cum eis actionem ipsam absolueret: quum nimirum aut vndique circulo, aut omnino ex duobus locis contrariis integra fiat comprehẽsio. Quinetiam digitos ipsos tum molles, tum rotundos, tum vnguibus iuxta summitatem munitos * esse expediebat, si ad omnem corporum magnitudinem & consistentiam firmiter comprehendendam erant futuri ex vsu. Etenim qui immodicè prolixi sunt vngues, ac propterea mutuò sese supergrediuntur, tametsi ad excoriandum, aut radendum sint vtiles, minuta tamen corpora ægrè apprehendere possunt. Qui verò propter paruitatem ad fines vsque digitorum non extenduntur, naturam carneam firmitate priuantes, eam ad apprehendendum admodum invalidam reddunt. Qui autem summitatibus digitorum æquantur, ij omnium soli, vtilitatem cuius grana sunt conditi, perfectissimè complent. | Pulchrè igitur monet Hippocrates (sententia cuius nobis est diuinum oraculum) particulas corporis vniuersas sibi invicem consentire, hoc est, conspirare in ministerium vnius operationis. Manifestum nanque est, manus apprehensionis gratia constructas esse. Quòd verò omnes earum particulæ & tales & tantæ sint, vt in vnam organi totius actionem conspirent, hoc nondum omnes cognoscunt. Porrò ipsa particularum constructio, earum actionibus iuncta, optimæ habitudinis, veræq; pulchritudinis discernendæ regulam, mensuram, iudiciúmque præstat. Vera siquidem pulchritudo, aliud est nihil quàm constitutio optima, quæ actionibus exploratur: non albedine, non mollitie, vel id genus aliis, per quæ nec natiua, nec vera, sed fucata pulchritudo ostentatur. Deinceps itaq; omnẽ manus fabricam persequamur: quæ tamẽ corporibus insunt obiter distinguentes. Insunt autẽ primũ & maximè temperamenta: quippe quæ propriã particularũ substantiam complent. Nam singulis id esse quod sunt, ob quatuor qualitatum primarum certam quandam temperiem contingit. Hæc igitur eis secundum substantiæ rationem insunt. Consequũtur autem necessariò odores, sapores, colores, durities, atque mollities. Alia verò necessariò accidunt, vt positio, magnitudo, connexio, confirmatióq;.

Manus omnem comprehendit figuram.

Figurã omnem constare ex linea curua, aut caua, aut recta.

Manus cur binæ.

Pollex cur oppositus quatuor reliquis digitis.

Comprehensio integra quomodo fiat.

Vngues apti ad apprehendendũ, debent summitatibus digitorum æquari.

Particulas vniuersas sibi inuicem cõsentire.

Manus apprehendendi gratia conditæ.

Pulchritudo vera, est constitutio optima, quæ actionibus exploratur.

Temperamẽta complent particularũ substantiam.

Essentiam singulis à temperie quatuor qualitatũ primarũ accedere.

Actio omnis magna ex parte à propria organi substãtia procedit.

matioq;. Cæterùm maiori ex parte omnis actio à propria organi substantia procedit, licet interdum fiat propter aliquid consequentium, vt visio propter colorem. Debet autem ipsa actio esse in proposita indagatione, principiũ simul inquisitionis, & inventorum examen.

Manus actio est apprehẽsio.

Quoniam igitur actio quidem manus est apprehensio, apprehendere autẽ nihil possit ipsa immobilis per manens, vnque præcipua ipsi actionis pars ea erit, per quam mouebitur.

Motus volũtarij omnes à musculis fiunt.

Qunm autem omnes voluntarij motus, quales manui sunt, à musculis fiant, hi vtique, primum motionis organum manui erunt: aliâ verò vniuersa, hæc quidem, vt melius actio fieret: alia, vt sine quibus fieri non poterat: sicvti & alia, pro custodia omnium horũm condita sunt.

Vnguium genus gratia eius quod melius est, conditum.

Ac genus quidem vnguium, grana eius quod est melius, videtur factum: quũ absq; illis manus apprehendere possent, at non æquè feliciter.

Vngues cur mediocriter duri.

Eorum autem securitati natura prospicieus, mediocriter ipsos duros effecit, vt neq; vtilitati, cuius grana facti sunt, quicquam decederet, neque ipsi facilè paterentur. Omnes siquidem animalium particulas prominentes & nudas, ex tali substantia creauit, qualis neque quassari facilè propter mollitiẽ, nec rumpi propter siccitatẽ posset.

Vngues rotundi facti securitatis gratia.

Figurarum sola rotunda patitur ægrè.

Etiam securitatis gratia rotundi constructi sunt vngues. Sola quippe figurarum rotunda ad vix patiendũ exquisitè comparata est, vt quæ nullum expositum angulum frangi potentem habeat.

Vngues cur sic augeantur.

Sed quoniam scalpendo, vel aliud quodvis vnguibus agendo, exteri debebant nobis eorum extremitates, solas has animalis particulas ita construxit natura, vt semper augeri possint, quamvis iam totum corpus augeri desierit.

Vnguium augmentũ in longum tantùm.

Augentur autem, pilorum instar, in longum tantùm, subnascẽtibus alus semper vnguibus nouis, & veteres propellentibus.

Ossium genus in digitis, gratia eius quod melius est.

Ossium verò genus in digitis, quòd & hoc ipsũ grana eius quod est melius, factum sit, hinc discas licet, quòd moueri quidem multiformiter inesset eis, vel sine ossibus, sicvti polypodibus: firmitatem autem in actionibus nunquam haberemus, carentes dura & obsistente particula: & quod inest propter morbum trementibus, id nobis inesset semper natura. Ad hæc, si sine ossibus facti essent digiti, illas actiones solas probè perficerent, in quibus eos circulo implicari oporteret, circa comprehensibile. Si autẽ vnicum os haberent, illis actionibus solis rectè seruirent, in quibus eis egeremus extensis.

Digitorum singuli cur ex tribus ossibus constent.

Quia verò nec sine ossibus, nec ex vno solo creati sunt, sed ex tribus invicem per singulos conuexis articulos vnusquisq; est factus, ob id sanè ad omnem actionẽ promptissimè figurantur.

Figurarum cuiusq; digiti sex vniuersales differentiæ circa ipsam apprehensionem.

Plerunque enim quum neque omnibus extensis, neque omnibus curuans egeamus, aliquando quidem primum solum, vel secundum, vel tertium articulum: aliquando autem, vel primum simul & secundum, vel secundum & tertium, vel primum simul & tertium extendẽtes aut flectentes, hoc modo sex figurarũ vniuersales differentias exprimimus: particulares aũt secundum magis & minus, innumeras.

Caro cur subtẽsa interna digitorum regioni, minimè autem externa.

Est autẽ mollita carnis generationem natura, nõ quidem in externa digitorum regione, quòd illic esset futura oneri, sed sub internis partibus, vt quum eius consistentia sit mollis, & occursantibus cedat leuiter, ossium rectitudinem corrigat, quando est aliquid circulo comprehensura. Proinde in articulis quidem perpaucam, plurimam in partibus inter articulos mediis carnem produxit. At lateribus digitorũ, tantum carnis adnasci fecit, quãta medium inibi spatium repletura erat. Hæc igitur tot & talia commoda, manus à carne obtinet: præterea etiam, vt fricet, & molliat, quæcũque moderatè mollibus instrumentis egent, qualia in omnibus artubus plurima existũt. Propriæ igitur hæ sunt carnis manus vtilitates. Communis autem vtilitas, quòd velvti propugnaculum quoddam & tegmen sit, adversus omnes tam frigidas, quàm calidas iniurias extrinsecas, calidam in se quandam humiditatem possidens eáque vtrique intemperantiæ resistens, vt balneũ.

Balnei vsus.

Siquidem nihil invenias quod valido æstu occupatos præsentius refrigerare, aut rigentes frigore, promptius calefacere queat, quàm balneum. Quum enim natura humidum sit, & moderatè calidum, humiditate quidem, natam ex calore siccitatem irrigat: caliditate verò, ortam ex gelu frigiditatem persanat.

Digitorum omnium actiones per tria ossa cõpleri.

Quum igitur omniũ digitorum actiones, per ossa tria compleantur, cõstat sanè quòd nec pauciora, nec plura tribus illa fieri expediebat: quandò si plura essent, minus firmam extensionem præstarent: sicvti si pauciora, tam diuersas particulares figuras digiti non haberent.

Os postlocatũ prælocato minus esse debere.

Manifestum præterea est, postlocatum os minus esse debere, quàm prælocatum, à quo vnque vehitur: & quòd in valde paruum atq; rotundum desinere digitorum summitates oportuit, ossiũ magnitudine decrescente paulatim, ad optimè apprehendendum.

Digitorũ ossa cur cõvexa quidẽ extrinsecus, intus verò nequaquam, sicuti neq; in lateribus.

Quòd autem vnumquodq; os extrinsecus quidẽ exactè convexum sit, intus verò & in lateribus non exactè, id melioris gratia factũ existimo. Internis siquidem partibus suis ipsi digiti molliunt & terunt, ac breuiter omnia accipiunt: quæ quidem deterius fierent, si ossa inibi convexa fuissent. Externis verò, quum nihil agant, reliquum fuit vt ad solam patiendi difficultatem exquisitè constructi essent. At in lateribus, vt nullum in medio spatium vacuum, dum adducuntur, relinquerent, hac parte eos minimè curuos fieri expediebat. Quare meritò magnus digitus supernam, sicut & paruus infernã circumferentiã exactè cõvexam obtinet, qunm ab hac parte neuter illorum aut ab aliquo custodiri, aut alteri adiungi debeat.

Ossium structura in digitis.

Sed neq; simpliciter, neq; à casu aut temerè, ex tribus ossibus vnusquisq; digitorum est factus: sed velvti ianuarum cardines, ita & articulorum vnusquisq; eminentiam cauitati appositè immissam & æqualem sortitus est.

Supercilia ambientia cauitates ossium quibus cohærent.

Quas quidem cauitates ossium, quasi supercilia eminẽtia circulo ambiunt: ad maximam firmitudinẽ articulorũ, ne aliquando excidant.

Motioni articulorum in digitis auxiliũ duplex.

Ad facilitatẽ autem motionis, atque ossium securitatem, auxilium duplex excogitauit natura: vnum quidem, cartilagine os vtrunque subvngens, oblinénsq;: alterum verò, ipsis cartilaginibus humorem vnctuosum & viscosum, velvti oleum quoddam, suffundens, per quem facilè mobilis, & attri-

tu cõtumax omnis articulatio ossium est facta. Vt verò longè adhuc tutius articulus omnis inconcussus custodiretur, ligamenta quædam ex vtroq; osse produxit, ab vno videlicet in alterũ pervenientia: maxima quidem crassissimáq; ad præcipuos articulos continendos: minora verò, ad minores. Cæterũ labia ossiũ, extrinsecus quidem maiora sunt, intrinsecus verò minora, tum propter firmitudinem extẽsionis, tum propter flexionis diuersitatẽ. Sunt autem dura, densa, medullæq; expertia digitorũ ossa: quia nuda sunt omnia, & propterea facilè patibilia. Nõ potest tamen rectè inveniri vtilitas partis, antequã eius actio noscatur. Quòd igitur principiũ neruorum omnium cerebrum sit, atq; spinalis medulla: & quòd ipsius rursus spinalis medullæ cerebrum, arteriarũ verò omniũ cor, vt hepar venarum: & quod nerui quidem à cerebro animalem virtutem, arteriæ autem à corde pulsatilem, sicuti venæ ab hepate vegetatiuam accipiunt, demonstratum alibi à nobis est. Erit itaq; vsus quẽ præstant nerui, facultates sensus & motus à principio in partes deducere. Arteriarum autem, custodire naturalem caliditatem, & nutrire animalem spiritum. Sanguinis autem generandi, simul & in omnes partes ferendi gratia, factæ sunt venæ. Quum igitur digitorũ ossa ex se moueri motu voluntario non possent, natura ex cubiti musculis productos tendones, secundum rectitudinem digitorum deduxit, eósq; inseruit in articulos singulos, hoc est, in caput secundi ossis, quod nimirũ mouendũ erat. Quorũ generatio tendonũ, ex neruis & ligamentis in musculos dispersis, rursúsq; invicẽ coëuntibus, est. Sentiunt itaq; & mouentur motu voluntario tendones, ratione neruorum ex quibus constant: colligant autem musculos ossibus, ob ligamenta quæ in se recipiunt. At ligamentum ipsum album, exangue, & concauitatis expers quum sit, neruus esse videtur. Verùm non est natum ex cerebro, neque ex spinali medulla, sed ex ossibus ad ossa trãsit, neruóq; multò durius, ac penitus insensibile est, nec mouere quicquam potest. Ossa igitur omnia quæ sublocantur, circa prælocatum sibi ipsis os immotum manens, mota, extendũtur quidem, quando exterior trahit tendo: flectuntur autẽ, quãdo interior. Ne verò per longam viam & nudam carne, facilè colliderentur tendones, membranis vestiuit illos natura, eósq; à musculis vsque ad articulos, vt paterentur ægrius, exquisitè rotundos creauit. Nam quà applicantur, ibi vnusquisq; ipsorũ expanditur, vt facilius moueat, trahens apprehensionibus pluribus. Sed quoniam quatuor motibus, vnusquisq; digitorum moueri debebat, vno quidẽ, flexis, alio verò extensis, duobus item ad latera: quadrifariam illis applicantur tendones, orti partim à cubiti musculis, internis quidem flectentes, externis verò extendentes, mouentibus autem ad latera, deducentes ad paruum digitum: partim à paruis in manum musculis, qui reliquum ex obliquis motum, pollicem versus operantur. Atq; is sanè maximus digitorũ, internum quidem habet vnum tenuẽ tendonẽ, duos verò externos, eósq; robustos admodum: at ex lateribus, parte

Ligamenta articulorum in digitis.

Labia ossium in digitis.

Digitorum ossa qualia, et quare sint talia.

Neruorũ principium est cerebrum, & spinalis medulla.

Cor est omniũ arteriarũ principium.

Hepar est venarum omniũ principium.

Nerui deducũt facultatem sensus & motus.

Arteriarum munus.

Venarũ vsus.

Tẽdones mouẽtes digitos procedere à cubiti musculis.

Tendonũ generatio & vsus.

Ligamentũ ab osse transire in os, essé q; insensibile penitus, nec posse quicquam mouere.

Extensio articuli fit ab externo tendone.

Flectuntur articuli ab interno tendone.

Tendones cur vestiti mẽbranis atq; rotundi sint.

Digitis quadrifariam mouendis, quadrifariam applicantur tendones.

Pollicis tendones et musculi.

quidem quæ est versus indicem, paruum & tenuem haber musculũ: altera verò parte, vbi manus assurgit, hoc multò maiorẽ. Reliqui omnes quatuor digiti, intus quidẽ duos tendones magnos, foris verò vnum sortiuntur, alteri illorũ, scilicet minori, æqualem: tenuiorem autem hoc, eum qui ad latera exteriorũ partium pervenit: reliquum verò omnium tenuissimũ ad latera partium interiorum attinentem. Ac sic quidem rectè natura, molem ipsorum tendonum, actionis & vtilitatis excellentiæ respondentem construxit. Quum enim quatuor digitis flexis plurimas & vehementissimas actiones obeamus, nõ magnos tantùm ipsos tẽdones internos, sed etiam duplices erat nobis opus habere. Contrà res habet in magno digito. Ad nullã enim aliam actionem nobis flectendus est, nisi quando aliis iam curuatis illum desuper inijcere oportet. Quia verò primus eius articulus otiosus est, ad eum nullus interna parte tendo applicatur, sed ad secundum & tertium duntaxat eius articulum, vnus exiguus pervenit. Porrò duo illi tendones qui extrinsecus apparent in magno digito, si ambo quidẽ tendantur, digitũ tendunt exactè: si verò alter eorum, partem alterã sibi proximã ad latus trahit. Atq; actionem quidem tendonis ad indicem perducentis, musculus paruus suscipit, ad hoc ibi locatus. Contrarium verò, magnus, qui in palmæ altiori parte, quam thenar vocant, consistit. Atq; vnusquisq; tendo ad suum caput trahere particulam natus est, quę à seipso mouetur. Tendo igitur qui magnum flectit digitum, ab ea deneruationis, quæ in carpo est, parte, ducit originem, à qua nimirum oritur etiam qui ad medium pervenit digitũ. Vectus enim super hunc multo spatio, & colligatus membranis fortibus, tum primùm decedens recedit ab eo, quum ad manus cauitatem accessit, modo persimili iugorum habenis, quæ per aliquos annulos super iugum locatæ excedunt. Et quemadmodũ exteriorum tendonum illi quidem qui ad alios digitos pertinent, in superficie locantur, subiacent verò ipsis qui ad magnũ spectant, sic è conuerso, qui interni ad digitos quatuor perveniunt, per profunditatem manus feruntur: supervehitur autem qui ad magnum defertur digitum. Semper enim natura, in profundo quidem id quod præcipuum est, in superficie verò id quod non est præcipuum, collocat. Porrò musculorum deneruationes apparent duplices, quo maximè loco ipsum carpum flectimus, sibi invicem superpositæ: maior quidem ea, quæ est in profundo: minor autem quæ in superficie: idq; diuisa planè ea quæ subiacet quidem, in quinq; tendones: quæ verò supergreditur, in quatuor: & omnibus ipsis rectà perlatis ad digitos, supervehuntur quidem minores maioribus, membranis verò fortibus quælibet quatuor coniugationum per totam viam munitur. Quando autem descenderint ad primos digitorum articulos, ibi quisque subiacentium tendonum diffusus, caput primæ aciei flectit, per ambiens eum membranosum ligamen. Reliquũ verò omne in vnaquaq; coniugatione fertur vlterius, secundum viam à principio cœptã, rectà ad digitorũ extremitates. Vbi

Digitorum vniuersi tendones.

Flectendis digitis cur magni duplicesq; tendones sint dati.

Pollicis tendones cur tales.

Thenar.

Naturæ prouidentia.

Musculorũ deneruationes duplices.

Tendonum in articulos digitorum insertionis ratio.

verò

verò ad secundos articulos pervenerunt, ibi rursus tendo superior bifariam diuisus, & vtraque parte amplificata circa subiectum tendonem inuolutus, internis partibus capitis secundæ aciei inseritur. At ille qui subditus est, solus inde ad tertiam articulationem ascendens, ad caput tertij & vltimi ossis digitorum, etiam ipse implantatur. Flectitur quidem vnusquisque qui iuxta ipsos est articulus à dictis tendonum implantationibus: extenditur autẽ ab externis carpi tendonibus. Sed tendones interim, qui per profundum feruntur, primũ & tertiũ articulum vniuscuiusq; quatuor digitorum mouent. Qui autem per superficiem, hoc est, exigui, ad vnum, nempe mediũ, implantantur duntaxat.

Carnem omnẽ esse ex se insensibilem.

Quia verò nulla caro ex seipsa sensum habet, & absurdum erat apprehensorium organum insensili tegi particula, non paruam neruorũ portionem in carnes manuum natura disseminauit. Ex quibus sic factis musculis, produxit tendines, lateralibúsq; vniuscuiusq; digiti partibus eos implantauit: dextræ quidem manus, his partibus quę versus sinistrã: sinistræ verò, eis quæ versus dextram sunt sitæ. Reliquos verò tendones, qui ad laterale vniuscuiusq; digiti partem perveniunt, à cubiti musculis generauit.

Tendones digitorũ vnde omnes oriantur.

Cæterùm oriuntur ipsi tendones ab eodẽ principio, quod iuxta carpũ est, omnes: feruntur autem ad digitos secundum rectas lineas, æquales angulos ad caput ipsum efficientes. Quare principiũ ipsum, summitates tendonum flecti ad seipsum cogit. Nam si cessantibus motibus iis qui sunt ad latera, potius extenderis, vel flexeris digitos, extendente quidẽ te, distabunt: flectente aũt, in idem mutuò coibũt. Ad hæc, tensos eos coniungere possumus, si dextri quidẽ digitorũ eum, qui est in lateribus, sinistrũ tendonẽ, sinistri verò, dextrũ tendamus. Rursus plurimũ à se inuicẽ abducemus, si ipsius quidem dextri, dextrum, sinistri verò sinistrum similiter distenderimus. Si verò neutro lateraliũ tendonum agamus, sed externis tantùm, mediam prędictarum constitutionẽ habebũt digiti.

Figura indolẽs est in singulis articulis media.

Enimverò in vnoquoque articulo, vnica quidem nobis figura est indolens, media videlicet: aliæ verò omnes vtrinq; dolent, sed magis quæ lõgius à media recedit. Omnino aũt dolorificę sunt extremæ figuræ, post quas nimirũ nec flectere, nec extendere licet.

Figura extrema sunt dolorifica.

Meritò igitur inter omnes figuras ea est maximè dolorifica, quũ dux quidẽ motionis musculus, extrema contractione, huic autem oppositus, perfecta extensione cruciatur.

Figura media qui fiat.

Figuram verò mediam vtrinq; circunstantes operantur, aut ambo musculi, aut alter omnino: potest tamen aliquando in ipsa neuter eorum operari. Cæterùm paruorũ tendonum motus non poterit vnquã magnis agentibus apparere.

Tẽdonum lateralium consideratio.

Nulla autem ex parte offendetur digitorum flexio aut extensio, etiamsi abscindantur laterales tendones: quorum is quidem imbecillior est, qui est interior: vterq; autem operatur tensis digitis, quiescit verò flexis.

Articuli omniũ digitorum manuum, triginta numero.

Quum autem in vtriusq; manus digitis articuli triginta habeãtur, quorũ vnusquisq; in locis quatuor implantationes tendonũ habet, præter primũ magni digiti articulum, qui secũdũ quidẽ latera, extrinsecúsq; applicationes tendonũ recipit, intus verò nullam: erunt vtiq; omnes applicationes ad digitos pertinentes centum & duodeviginti.

Implãtationes tendonũ ad digitos, centum et duodeviginti.

Porrò simiæ, vtpote secundum animam animali ridiculo, ridiculũ quoq; corpus natura tribuit: id quod maximè licet cernere in formatione pollicis, qui & paruus & ridiculus est, parúmq; ab indice distãs.

Simiarum ridicula anima ridiculum corpus tributum

Quòd aũt si pauciores digiti essent, multæ actiones imperfectius absoluerentur: pluribus autẽ ad nullam rem indigeamus, id adeò perspicuum est, vt demonstrari non debeat.

Naturam nihil frustra operari.

Quare pulcrè quidem natura quinq; in vtraque manu digitos fabrefecit: quæ vt est ne quid deficiat solicita, ita nihil frustra operatur.

Digitorũ inæqualitas ad quid conducat.

Cur autem inæquales digiti omnes sunt facti, atq; medius omnium longissimus? Sanè quòd eorum summitates ad æqualitatem venire melius erat, quum magnas aliquas moles in circuitu comprehendunt, & quũ in seipsis humidum vel paruum corpus continere conantur: ad quod quidem inæqualitas digitorum vtilitatem præstat manifestissimam.

GALENI PERGAMENI de Vsu partium lib. II.

VNumquemque autem musculum, ex iis qui radium & cubitum circulo comprehendunt, adeò adornauit natura, vt ne constructio quidem melior ulla possit excogitari.

Musculi cubiti & manus viginti tres.

Porrò musculorum omnium cubiti & manus numerus, ad viginti tres pervenit. Septem nanque parui sunt in manu: alij tondem magni totam interiorem regionẽ cubiti, vt reliqui nouem totam exteriorem occupauerũt.

Musculorũ manus vsus.

Musculorum cubiti vsus.

Parui itaque manus extremæ musculi, duces sunt alterius obliquorum motuum. Eorum autem qui sunt intra cubitum, duo quidem maximi, digitos flectunt: magnitudine autem his secundi, duo etiam numero, totum carpum: obliqui verò duo, primùm quidem radium, cum eo autem & totam manum, ad pronam figuram circumagunt. Reliquus eorum septimus, qui minimus est eorum qui in longum extensi sunt, nullum digitum mouet, sed alterius vtilitatis gratia factus est, quam procedente sermone enarrabo. Ex iis verò nouem musculis qui in cubiti externa parte consistunt, vnus quidem digitos omnes, præterquàm magnum, extendit, duo autem alij eosdem quatuor digitos ad transuersum abducunt. At quartus alius musculus, solum magnum digitum mouet, altero motu externorum duorũ, scilicet obliquiori: alius item vnus reliquum magni digiti motum præstat, moderatéq; carpum totum extendit. Fortiter autem hoc circa carpum efficiunt alij duo musculi: reliqui verò duo convertentes ad figuram supinam radium, cum eo & totam manum, ad eandem ducunt figuram.

Manus totius diuisio.

Brachium.

Cubitus.

Extrema manus.

Cæterùm in tres magnas partes tota manus diuiditur: quarum vna brachium, alia cubitus siue vlna, tertia appellatur * extrema manus. Sed de brachio quidem nunc sermo non est futurus. Cubitus dicitur totum membrum, quod est inter articulationem carpi & ancones medium. Ancon autẽ est pars illa cui innitimur, & quam etiã totius nomine, appellant cubitum.

Ancon.

Cæterùm ofsium cubiti, alterũ quidem maius, cuius pars eſt ancon, ſpecialius vocatur cubitus, quod in media manus figura, ofsi alteri, nempe radio, ſubiacet.

Radius.

Gibbi verò proceſſus ofsium radij & cubiti, qui carpo inſeruntur, vocãtur quidẽ & id ipſum quod ſunt, proceſſus, & interdũ capita, & tuberãda.

Proceſſus cubiti.

Digitorum ſingulis proprium adeſſe muſculum.

Vnicuiq; igiť digitorũ proprius vnus paruus muſculus ineſt: duo autẽ alij maximi in manu thenara generãt, per quos tum carnoſa pars manus alta, media verò caua efficitur: tum digitorum vterq; maximus & minimus, plurimũ abducuntur ab alijs. Qui aũt inter magnũ & indicẽ cõſiſtit muſculus, eam partẽ replet, pollicemq; adducit ad indicẽ. Inſeruntur tamẽ in ipſum pollicẽ alij fortiores tẽdones, à muſculis vlnæ producti. Quare quũ quatuor quidẽ ſint qui quatuor digitis inſunt, duo aũt circa magnum, alius verò vnus ad paruũ digitũ, rationabiliter omnes manus muſculi ſeptẽ ſunt facti, à quorũ ſingulis haud ab re vnicus eſt tendo productus.

Manus muſculi ſeptem.

Iam verò duo illi muſculi, qui intra cubitũ ſiti, ipſos digitos flectunt, mediã exquiſitè regionem obtinent: quoniam & capita tendonũ flectentiũ digitos, ad mediã regionẽ pervenire erat melius. Vtrinq; verò vnus eſt flectẽs carpũ. Alij autẽ duo intrinſecus in vlna conſiſtũt, eam ad obliquũ ducentes. Reliquus extenſorũ ſecundũ longũ muſculorũ intra vlnã, tenuiſsimus omniũ, in ſuperficie conſiſtit, à quo quidem vnus tendo productus, ſub interna cute manus diſſeminatur, nullũ quidem articulum mouens, ſed ipſam perficiens tangendi vim, quæ ad apprehenſionem requiritur.

Tangendi vis in manu à quo perficiatur tendine.

Exteriorũ verò cubiti muſculorum, qui quidem extendit quatuor digitos, in ſuperficie ſub ipſa cute locatus eſt, mediã maximè totius membri regionem obtinens. Alij autem poſt eum, obliquè ad mediam deſcẽdentes regionem, tribus quidẽ maioribus digitis, duo: reliquis verò minoribus, reliquas explantationes mittit. Reliquorum verò trium, vnus quidẽ qui in vlna eſt, carpum tendone ſimplici extendit: qui aũt ſunt in radio, alter quidem condylum eius tranſcendens, obliquus, in duoq; diuiſus, extendit ſimul carpum, & magnum, digitum abducit ab alijs: reliquus autem extrinſecus, ad pronum circunducit extremam manum, atq; ipſum carpum extendit. Sunt & alij duo in vlna, ipſam circumvertentes: obliqui quidem, quoniam & motus quẽ efficiunt, obliquus eſt: pervenientes autem ad radij os, quoniam hic motus eſt actio dearticulationis huius ofsis, quæ ad brachium conſiſtit. Apparent itaq; nouẽ quidẽ externi, ſeptem autẽ interni muſculi, ſi annumeres duplices illos muſculos, qui circumagunt obliqui vlnã. Nam qui manus gratia ſunt conditi, ſeptem quidem externi, quinq; interni habentur. Quoniam autẽ quatuor ſint motus carpi, extenſio, flexio, ad pronum circunductio, & ad ſupinum: duo quidem tendones & muſculi ſunt duces flexionis, duo autem alij extenſionis.

Carpi motiones quot, & à quibus profecta tendonibus.

Hi verò ipſi etiam converſiones laterales concinnant ad pronã figurã, ſimul adiuuante quippiã eo muſculo, qui in externa vlna locatus, deſinit in medium potiſsimũ metacarpium, per tendonem duplicem. Flectentium igitur carpum tendonum, alter quidem ad eam quæ ſupra paruum digitum, alter autem ad eam quæ ſupra magnum eſt, regionem internã pervenit. Ad eundem verò modum extendentium vterque, hic quidem ſupra paruum, ille autem ſupra magnum digitum, ſuperna parte implantantur. Ac ſi vtriq; ſanè tenſi fuerint, flectũt quidem interni, tendunt externi manum: tenſo verò altervtro ipſorum, altero quidem qui ad magnum digitum, parte interna, altero autem qui ad paruum, parte externa eſt, ad pronum ſenſim quodammodo manus circunducetur: eo verò qui ad paruum digitum, tenſo intrinſecus, vel eo qui ad magnum eſt, extrinſecus, ad ſupinum. Si verò ſimul tenſi fuerint, & qui ad magnũ digitũ intrinſecus eſt, & qui ad paruũ extrinſecus, non amplius ſenſim, ſed quamplurimum ſic ad pronum circumagitur manus. Ita etiam & eo qui ad paruum digitum intrinſecus eſt, & ſimul eo, qui ad magnũ extrinſecus, tenſo, admodum manus ſupina fit. Diſtinguere autem oportet carpi motus, à motibus totius vlnæ.

Vlnæ quatuor motus.

Sunt enim & huic quatuor motus, proportione quatuor motibus reſpondentes, qui ab ijs, quæ ad brachiũ ſunt, dearticulationibus fiunt. Etenim extenſam, & flexam, & circunductam ad pronũ & ſupinum, videbis totam vlnam, quieſcẽte manu. Sed extenſionẽ quidẽ & flexionẽ, vlnæ dearticulatio, quæ eſt ad media brachij, efficit: circunductionem verò ad latera, articulatio brachij ad externum eius caput. Ac duo quidem muſculi ad pronum circunducunt, duo autem ad ſupinum convertunt radium: nam ſatius fuit duobus muſculis, quàm vni talem motum cõmittere.

Muſculi convertentes radium ad pronum, ſupinumq;.

Eorum autem muſculorum, hic quidem in ſupernas partes quæ iuxta brachiũ ſunt: ille in infernas, iuxta carpum inſeritur: fertur verò vltra amplius vterq;, neq; in ipſas ſolùm inſerũtur extremitates, propterea quòd carnoſis partibus immittuntur, antequam in tendones deſinant. Ab eis ſiquidem nullus tendo producitur, quum impoſsibile ſit ita propinquis ſibi ofsibus, incipientem ab vlna muſculum, in neruoſam tenuitatẽ mutatũ, inſeri radio. Neruis quippe & ligamẽtis in carnes muſculi diſſeminatis, poſtea paulatim in idẽ aceruatis, generatio fit tendonibus: paulatim autem illud longiori eget via, & maximè quando ex magno muſculo aceruatio fit.

Tendonum generatio.

Verum autem eſſe id quod dicitur, oſtendit qui radio incumbit supernè muſculus, à quo ſolo inter quatuor prædictos muſculos, quòd minimus & longiſsimus ſit, membranoſus iuxta finẽ explantatur tendo, enatus à partibus radio internis, prope carpum. Collocauit autẽ natura, eos quidem, qui ad pronam figuram membrum circunducunt, ex internis partibus, omnium primò ſecuritatis gratia, quum plurimas & maximè neceſſarias, & vehementiſsimas, in hac figura, actiones obeamos: eorum verò qui ad ſupinũ abducunt, alterum quidẽ occultauit in regione inter vlnam & radium media, eum ab vlna in radiũ producens: alterũ verò impoſuit deſuper ipſi radio, longiſsimũ faciendo hunc omnium, qui circa membrum hoc ſunt muſculorũ. Pervenit itaq; eius ſuperior quidem extremitas ad externam brachij partem: inferior autem,

per

per quam mouet radium, in membranosum tendonem desinens, applicatur intrinsecus eius partibus, prope ipsam cum carpo articulationē. Porrò vbi quis viderit, quando neruū aut tendonē aliquem præterferri opus est magnam ossis convexitatē, vnum horū trium fieri, aut cauari particulam, aut perforari, aut omnino circa basim eius, neruum involui, nusquam autem nudum, aut non munitum vehi per convexitatem, intelliget omnino tunc quantam artem in securitate singularum partium ostendit natura. Ac tendones quidem ipsos trium externorum manus musculorum carpum mouentium, radix, & vlnæ cauata excipiunt. Mox autem & ligamentis latis, & fortibus, & duris, quæ ossa ipsa suscipientia producunt, induuntur omnes eius loci tendones, vt neq; ab incidentibus extrinsecus promptè panantur, neque à duritie ossium lædantur. Iam verò imbecilliores quidē actiones, paruis cōmisit natura musculis: ad vehementiores autem, non magnos solùm, sed etiam binos fecit.

Natura solicitudo circa particularum securitatem.

Carpus ex octo ossibus constat.

Quod pertinet ad carpi compositionem, is concauus quidem intus, convexus foris, octo ex ossibus constat, quæ vnum putabis esse, nisi prorsus membranas abstuleris ea cooperientes. Haberaūt ad anteriorem sui finem, quatuor cauitates exiguas, quæ inarticulantur cum metacarpij ossibus, numero nimirum quaternis. Cartilago aūt non has modò, sed etiā eas quæ in ipso sunt carpo commissuras omnes oblinit: easque foris cōprimunt membranæ fortes, quæ sunt ligamenta simul ipsis articulis & operimentum, totis ossibus circumpositæ. Quatuor verò metacarpij ossa sibi invicē propinqua vsq; ad digitos protenduntur. Distant tamen à se invicem, nec sunt coniuncta, sicvti ossa carpi, quia plurimum invicem distantibus digitis debebant articulari. Sed & figura, convexa foris quidem leuiter, intus verò sima magis facta sunt, vt post ossa carpi locata, illorū speciem imitarentur. Tam igitur carpi, quàm metacarpij ossibus robur colligationū auxilio est, vt minus laxentur in manus vehementi extensione. Extendimus autem organa quæ in carpo & metacarpio sunt, vt cauitatem quidem manus repleamus, complanemus autem convexitatem. At concauam effecturi manum, prorsus cōtraria facimus, prius tenta flectentes. Quibus motibus minimè obsequerētur carpi & metacarpij ossa, si essent omnia vnum simplex. Iam verò si inter digitos & vlnam vnum simplex os esset, vbi semel confringeretur, mox totum præter naturā haberet, vtiq; vnum existens: id quod minimè accidere possit carpo, nec metacarpio, vel si aliquod eorum os confringatur. Quinetiā vt omnino nihil patiantur, melius fuit ex multis componi, & potissimū ita duris. Cedentia enim occursantibus ad suas articulationes, exoluunt ipsorum violentiam. Sagitta siquidem, tensa coria facilius quàm laxa penetrat. Ad hæc, multiformis figurarū varietas, ad eam, quæ cōmunis est, patiendi difficultatē conducit incredibiliter. At verò primus articulus pollicis, ossi carpi propinquo inarticulatur. Nam si alicui ossiū metacarpij cōmitteretur, parua vtiq; esset ei distantia ab indice. Constat aūt metacarpium ex quatuor

Metacarpij ossa quaterna.

Carpi & metacarpij ossa cur plura.

Figurarum varietatem conferre ad patiendi difficultatem.

Metacarpium cōstat ex quatuor ossibus.

ossibus, quoniam quatuor tantùm digiti in ipsum articulari debebāt. Cæterùm quia in carpo multa fieri ossa fuit melius, componi verò fines eorum cum vlna non similiter vt cum metacarpio, in duos ordines ea digessit natura. Quum igitur necessariò sint quatuor metacarpij ossa, adiaceat autem eis in vno ordine primū magni digiti os (quod sanè nonnulli propter hoc ipsum metacarpio attribuunt) & hic vniuersus ordo inarticuletur inferiori parti ipsius carpi, convenienter ex quatuor quidem hæc pars, altera autem quæ vlnæ inarticulatur, ex tribus ossibus facta est. Quum itaque tres sint ordines inter vlnam & scissionem digitorum medij, qui quidem est ad vlnam, ex tribus ossibus quamarctissimè iunctis: qui verò deinceps est, ex quatuor laxius compositis: tertius deniq; huic inarticulatus, ex quinq; compactus est, quorū vnum quidem est magni digiti, alia verò quatuor, metacarpij. Videlitur itaq; sic quidē carpus septē omnino constare ossibus, præter quæ est aliud prælongum, quod vehitur per internas eius partes, in quibus & inarticulatur ad tenuem vlnæ processum. Quoniam igitur carpum oporteliat inarticulari vlnæ, ac radij finibus, convenienter horum os vtrunq; epiphysim habuit, gibbam quidā & rotundam extrinsecus, concauā verò intrinsecus: sed epiphysis quidem radij, vndiq; labium habet circumpositum, à quo exactè stringitur is terminus carpi, qui ad vlnam spectat: vlnæ autem epiphysis, nō amplius similiter, sed interna quidem sua pars, & quæ spectat ad radiū, est similis: alia verò extremitas, quæ secundum longitudinem & rectitudinē totius membri extat, in rotundū caput finit, quo circundatur locatum ibi os carpi, cōcauitate leuiter profunda: vt duplex sit articulatio in carpo: altera quidem finium ipsius carpi ingredientium cōcauitatem inter epiphysim radij & vlnæ mediā: alia autem parua, ossis circumplectentis paruam apophysim vlnæ. Atq; hæc quidem gratia versionis manus ad pronum & supinum facta est: propter aliā verò magnam extenditur & flectitur carpi articulus. Ob hæc sanè, gibbositates factæ sunt finium vlnæ & radij. Quia tamē extrinsecus quidē magna erat altitudo ipsi extremitati vlnę, internæ verò partes imę & demissæ, propter apophysim eius paruā extrinsecus & infernè locatā, posuit hic natura, veluti quoddam vallum, prælongum os, intrò nutans rectum, à quo ea quæ ibi sunt sita, muniuntur. Atq; hoc est os carpi octauum de quo disserere distuleram. Cuius finis quidē inferior, subtilis & cartilagineus est, validisq; quibusdā membranis alligatur circumiacentibus ossibus, atq; in ipsum tandē inseritur ille tendo, qui carpum flectit. Quinetiam aliam quandam ἐπίφυσιν ossis parui cartilaginosi natura creauit, per colligationes fortes copulati, partim huic nunc dicto ossi ipsius carpi, partim ei quod est post ipsum, articulato ad primam aciem magni digiti, vt & ibi cōtingat parte altera tendonem, à quo magnus digitus atq; carpus mouentur. Nam aliquis poterit hoc os numerare, sed non est numeratū ab anatomicis, sicvti nec aliquod eorum quæ σησαμοειδῆ vocantur, quæ multis manuum & pedum

Carpi os octauum, qua vehatur.

Epiphysis radij & vlnæ, qua committuntur carpo.

Carpi articulatio duplex.

Carpi ossis octaui vsus.

Σησαμοειδῆ.

articulis natura velut auctariũ circumposuit, securitatis gratia. Iam verò ex quatuor tendonibus extendentibus & flectentibus carpum, qui quidem extrorsum sunt, manifeste apparēt obliqui, & perveniunt, hic quidē magis ad externas partes aciei, quæ est ante paruũ digitum: ille aũt ad internas aciei, quæ est ante magnũ. At interni, obliquiores quodammodo sunt, vt non solùm extendant, & flectant, sed etiam circunducant manũ ad latera.

Tendones extēdentes atq; flectentes carpũ.

Ad hæc positio ipsius radij, obliqua meritò fuit, quemadmodum vlnæ positio recta: hæc siquidē extensionibus & flexionibus, ille verò cõversionibus ad latera subseruit.

Vlnæ positio recta.

Ob eam causam ad brachiũ vtriusq; ossis dearticulatio, dissimilis fuit. Porrò superiorem extremitatem radij, ad caput brachij externum produxit natura: inferiorem ad magnum extendens digitum, quòd videlicet talis obliquitas multò paratior sit, vt motibus ad pronum obediat, qui ad plures ac magis necessarias actiones sunt vtiles.

Radij dearticulationes.

Cur autem incumbit vlnæ radius? quia hoc illa longior est, & plurimum articulationis ad brachium ipsa obtinet. Sed cur vtriusq; partes, quę in medio quidem sunt, tenuiores: quæ in cubito autem & carpo, multò crassiores existunt? quia illas musculis locũ præbere oportebat, has crassescere per epiphyses. Cur ex ipsis finibus, ille quidem vlnæ, qui in cubito est, crassior: radij verò, is qui ad carpum consistit? an quòd vtriusque est ad carpum dearticulatio? In ea verò dearticulatione quæ est ad brachium, tantum superet vlna radium necesse est, quanto vlnæ dearticulatio cunctis manus actionibus cõmodior existit.

Radius cur vlnæ incumbat.
Radij & vlnæ, quod pertinet ad figuram & cõstitutionem, discrimina.

Sunt sanè hoc loco quidam processus ipsius vlnę duplices, gibberosi quidem foris, caui autem intus: vnus ex posterioribus & infernis ipsius partibus, qui certè & maior est: alter ex anterioribus & supernis, multò minor priore. Conversis autem ad seinvicem eorũ cõcauitatibus, vna ex ambabus conficitur magna cauitas, similis literæ græcæ *S. quos quidem exortus vocant κορώνας: atq; hæc vlnæ extremitas talem habet figuram.

Corona.
Vlnæ extremitatis figura.

Brachij verò extremitas hoc modo secundum laterales partes capitis epiphysin habet: hanc quidem foris, illam autē intus: quarum in medio cauitas quædam est, lęuis & rotunda, similis rotularum vocatis cauitatibus, circa quam vlnæ coronæ mouentur. Vbi autem ipsa desinit, vtrinq; βαθμίδες, hoc est, brachij cauitates consistunt, quas extendentibus totam manum, & flectentibus, vlnæ κορῶναι ingrediuntur, suntq; hæ extremæ extensionis & flexionis terminus. Quæ dearticulatio tuta simul & accommoda actionibus facta est.

Brachij epiphyses.
Βαθμίδες brachij.

Porrò brachij capitum, alterum quidem externum & minus, ob radij ad ipsum dearticulationem est factum: alterum verò maius, quod intrò spectat, nullum os sibi cõiunctum habet, sed nodus prominens, vasa munit quę illac perreptãt, in ipsúmq; annectuntur capita musculorum vlnæ internorum, qui secundum rectitudinē eius sunt siti. Non solùm aũt radium & vlnam brachio, sed etiam radium vlnę validis ligamentis natura cõnnexit, vt omnia quamfirmissimè cohærerēt.

Brachij capita.

Os igitur brachij rationabiliter quidem extrinsecus magis est gibberosum: internis verò partibus magis simũ, vt ad seinvicem converterentur manus, id quod longè erat melius.

Brachij ossis figura.

Talis etiam constructio brachia effecit aptiora, ad comprehendendũ cõvexa corpora, præparando simul locum vasis, quæ ad totas manus feruntur. Quum autē vlna duobus prædita motibus esset, extensione & flexione, necessariũ erat interna quidē ipsius brachij parte flexionis ducem musculũ, externa verò extensionis, locari, vt tum ipsam motionē vlnæ, tum brachio tegumentum præstarent.

Musculorum flectentium atq; extendentiũ vlnam, quis situs.

Ne autem regio illa quæ inter ipsos musculos media futura erat, superna nempe & inferna, omnino nuda relinqueretur, aut otiosa vestita carne, fortiores simul ac tutiores motus natura ædidit, duplicata multitudine musculorum. Ex vtraque siquidem parte duos obliquos musculos in ipso membro produxit, figura simili X græcæ literæ, sese mutuò secantes, prope dictas regiones: positione quorum tecto esse vndiq; brachio contigit.

Musculi obliqui in brachio.

Hoc aũt est dignũ admiratione, quòd binis obliquis motibus, vnũ rectum cõficiunt, quemadmodũ carpum mouentes tendones.

Rectum motũ fieri à musculis obliquis in brachio, dum obliquo simul motu mouentur.

Atq; vnus quidē musculorum flectentiũ vlnam, ortũ habet ab internis partibus loci, qui ad humerũ vergit: inde autem perfertur ad anteriores brachij partes: alter autem minor, explantationem quidem ab internis brachij partibus habens, intrò illinc paulatim sese convertit.

Musculi vlnam flectentes vnde oriantur.

Maiori porrò musculo agente, manus tangit internas regiones articuli, ad humerum spectantis: minore verò, externas iis oppositas. Eodem modo & posteriores brachij musculos reperies factos, oppositum scilicet vtrunq; vtriq; internorũ, idq; pari seruata similitudine. Ambo nanq; inseruntur cubito, sed huius quidem maxima pars, ad internas cubiti regiones: illius autem, ad externas: & prioris quidem dictorum supernæ explantationes, in internis brachij magis: alterius autem, in posterioribus. Ergo musculi duo interni, secundum rectitudinem quidem exactè tendunt vlnã, si ambo tendantur. Siti autem alter quidem eorũ agat, alter verò quiescat, parum à rectitudine versus alteru tram partem deflectunt. Eadem ratio est habenda in extensione quam moliuntur his oppositi musculi.

Iam verò laxiora & cauernosiora, magisq; concaua semper sunt ossa maiora cunctis minoribus, ne maximo grauent onere. Sed intra cauitates eorũ medulla reposita est, familiare ossibus nutrimentum.

Ossa maiora cur semper cauernosiora minoribus.
Medullam esse familiare ossibus nutrimentum.

Enimvero in cubiti & carpi articulis, non crassa modò, sed etiam dura quædam ligamenta vndiq; contranitentia, & prohibentia, ne articulorum ossa plurimum à mutuo connexu resiliant, ac distent, sunt facta. Quapropter etsi sæpe violenter moueri cogantur, minus tamen quàm in humeris, articulorum luxatio accidit. Non enim fieri potest, vt os aliquod suo articulo aberret, nisi plurimum à reliquis distet.

Non autem omnes articulos natura firmos construxit: quoniam pugnam habebat necessariam varietas motuum, cum securitate constructionis, nec poterant in idem cõvenire ambę. Sequitur enim illa quidem laxitatem dearticulationis, hæc autem stabilimentum, & omni ex parte constructionē. Quare cũ duo sint quæ stabilitatem

Motuum varietatem pugnare cum cõstructionis securitate.

Firmitudinē articulorum quæ efficiant.

Humerum carere exacta compositione, et fortudine ligamētorum.

tem articulorum efficiant, fortitudo videlicet ligamentorum, & exacta compositio, vtraq; quidem est in cubito & carpo, altera verò in digito: in humero autem neutra exactè invenitur.

GALENI PERGAMENI de Vsu partium, lib. III.

Manus solus animaliū homo habuit.

Homo solus inter pedestria bipes, erectū'q;.

Naturam non posse miscere corpora plurimum differentia.

Centauros non recipit vnquā fuisse Galenus.

Lupam concipere ex cane.

Canem concipere ex lupo, et ex vulpe, nec nō econverso.

Equam aut nō recipere humanum semē, aut receptum corrumpere.

MAnus homo omnium animalium solus habuit, organa animali sapienti convenientia. Bipes verò ipse solus inter pedestria factus, & erectus, quia manus habuit. Cur autem non habuit quatuor crura, & præterea etiam manus, sicvt centaurus? Quoniam primò quidem impossibilis est ipsi naturæ, corporum adeò differentium mistio. Neq; enim si coitus quidam venereus homini cum equa fiat, perficient matrices sperma. Quare quod de centauris fertur, omnino fabula est. Equa siquidē asini, & asina equi poterit sperma recipere, perficereq; ad animalis misti generationem. Ita & lupa masculi canis, canis verò ipsa non lupi solùm, sed & vulpis, sicvti & vulpes canis. Equa autem humanum semen fortè ne receperit quidem in sinus matricis: longiori enim pudendo opus fuerat. Quòd si quando id suscipiat, corrumpet vtiq; ipsum vel mox, vel nō multò pòst. Iam verò si homini quatuor adessent crura, esset ineptissimus ad vniuersas humanas actiones, ac ne sedere quidē posset. Etenim vt solus homo erectus stare, sic etiā solus sedere potest.

Homo solus sedere potest.

At animalia cætera, quę destituta sunt manibus, oportuit hęc quidem anterioribus tibiis cibū admouere ori: alia verò, inclinata sumere. Cęterū quę herbis vescūtur, alia quidem solidas, alia verò bifidas habent vngulas: carnivora autē, habitu feroci quū sint, nō solùm habent multifidos pedes, sed etiā curuos vngues, firmissimósq; sortiūtur. Porrò quæcunq; omnino sunt timida, his neq; solida vngula, neq; cornu, vice propugnaculi, inest, sed vngula tantùm tenuis bifida: atq; hæc quidē inclinata pascuntur.

Animalibus herbivoris quæ insint.

Carnivoris quæ insint.

Timidis animalibus quæ adsint.

Carnivora autem anterioribus pedibus pro manu vtuntur, & ad retinendū animal quod venata fuerint, & ad cibū ori afferendum. Quæcūq; verò animalia exanguia, ea sanè frigidiori temperie sunt: quapropter imbecilliora omnino, & ad motus pigriora, paruis & multis vtuntur tibiis. Quædam autem etiam ob id prælonga totis corporibus facta fuerunt, sicvti & iulus, & scolopendra, copiosæ tibiarum productioni natura locum suppeditante.

Carnivora vti anterioribus pedibus vice manuum.

Exanguia animalia cur paruis & numerosis tibiis vtantur.

Iulus.

Scolopendra.

Omnibus sanguineis pedestribus, quę maximè hominibus assimilantur, quatuor sunt pedes tributi. Tutius siquidem erat ipsis, quatuor ambulare tibiis, quàm rectis stare super duabus. Nam sic ambulantibus, vti ambulant, partes ventris, quæ sunt offensis magis obnoxiæ, occultantur, & custodiuntur à superiacentibus: expositæ autem sunt, quæ sunt patibiles minus. Erectis verò accideret prorsus contrarium. Neq; enim manibus & ratione vtentia, quemadmodum homo, opposituгa erant ventri externum aliquod propugnaculum. E contrario autē horum, homini melius fuit esse bipedi, vt qui ea velocitate, quā ex tibiarum multitudine habent animantia cætera, neutiquam indigeret, & ad multa, nisi bipes fuisset, deterior futurus erat.

Quadrupedibus quæ commoditas adsit ex illa corporis fabrica.

At bipedes quidem & aues sunt: rectus tamen solus animalium est homo. Soli enim ipsi secundū rectitudinem crurū spina est, ceu corporis quædam carina existens: ad quā crura ipsa, in auibus quidem, vt & quadrupedibus, angulum rectū efficiunt: solis autē hominibus, instar rectæ lineæ extendūtur. Quare eorum animaliū nullum vnquā stare potest. Sed nec sedere, quòd ad sedendum oporteat crura coxis copulata, in fæmoris ad tibiā dearticulatione, retrorsum flecti, id quod fieri in illis non potest, quum omnia nimirum antrorsum posteriorum crurum habeant flexiones, quemadmodum priorū retrorsum, contrà quàm in hominibus cernimus. In eis siquidem manus ad anticā cubiti partē flectuntur, quòd melius sit eas ad se cōverti: crura autē flexionem in genu retrorsum obtinēt, nam hoc solo modo pulchrè licet sedere.

Bipedes sunt aues.

Rectus est solus homo.

Spinā esse ceu quandam carinam corporis.

Crura in solis hominibus ad rectam lineam subtēdi spinæ.

Quadrupeda cur nequeāt sedere.

Vbi igitur vnā rectam lineā efficit spina cum cruribus, ad tres differentias figurarum agi animal potest: quū si ipsam quidem spinā humi reclinauerit, supinum omnino fiat: si ventrē, pronum: si firmetur pedibus, tum exactè stet rectū. Si verò aliquem angulum crura ad spinam fecerint, constat nullam earum figurarum exactè esse rectam. Solus igitur omnium animalium homo & rectus stare & sedere potest: etenim omnes manuum in opificiis actiones, duabus iis egent figuris: hæc nanq; erecti, hæc sedentes conficimus manibus. Nemo autem aut pronus, aut supinus molitur quicquā.

Figurari posse tripliciter animal, si rectam lineam efficiat spina cum cruribus.

Homo solus & rectus stare, & sedere potest.

Actiones omnes manuarias fieri, aut stātibus aut sedentibus nobis.

At opinari ob id rectè stare hominem, vt promptè ad cœlum suspiciat, hominum est, qui nunquam viderunt *ὀυρανοσκόπον* piscem: hic nanq; vel inuitus semper cœlum aspicit: quū homo, nisi collum reflexerit, cœlum nunquam videre possit: qui reflexus etiam asinis inest. Id autem nō est sursum aspicere, quum quis supinū seipsum reclinarit oscitās, sed quando mente naturam rerum considerat.

Οὐρανοσκόπος piscis perpetuò aspicit cœlum.

Sursum aspicere, est mente naturam rerū considerare.

Postea igitur quàm vt manus apprehensionis, ita crus ambulationis erat futurū organum, præstitit nō rotundos & duros, sed oblongos, latos, molles, multifidósq; subiici ipsis cruribus pedes: quum videlicet talis cōstructio, ad omnes locorū difficultates, & sicvbi oporteat sublimes muros, aut arbores, aut petras scandere, maximè opportuna videatur. Etenim equis & bobus, aliisq; id genus animalibus, quibus duri & vestiti sunt pedes, melius fuit quovis modo ad patiendi difficultatē eos cōparasse, vt quæ nec manus, nec artes habeant: homini verò (qui idoneū sibi calceamentū invenire potuit, sæpe etiā nudis pedibus vti, opus habuit) pręstitit esse eos tum detectos, tum molles.

Crus ambulationis organū.

Pedum constructio valde opportuna.

Pedes homini præstitit esse tum detectos, tum molles.

Porrò ambulatio fit, altero quidem crure in terra firmato, altero autem circumlato. Sed firmari quidem, pedis: circumferri autem, totius cruris est actio. Nec verò ambulantibus tantùm, sed currentibus etiā, alter quidē pedum in terra firmus est, alter verò simul cum toto crure profertur. Cæterùm mutare quidem loca, beneficio cruris quod mouetur cōtingit: quòd verò non cadamus, hoc pes in terram fixus efficit. Iam stare quidem possunt, duobus mutilis pedibus homines, moueri autem non possunt. Vidi etenim quosdam, quorum digiti soli à niue mor

Ambulatio quomodo fiat.

Stare posse homines duobus mutilis pedibus mouere autem non item.

tificati exciderant: sed hi quidem, neque stando, neq; ambulando, neq; item currendo, in planis saltem & læuibus, vincebantur à sanis, invtiles tamen & impotētes, ad pervadendum aliquem præcipitem locum. Quibus autem non solùm digiti, sed quæ ante digitos est, etiam planta com putruit, fallax his gressus est, etiam in planis locis. Si verò tarsus etiam corruptus fuerit, non solùm hi non possunt ambulare tutò, sed ne stare quidem constanter.

Stationi firmæ amplos & oblongos pedes esse appositos.

Constat igitur hinc ad firmam stationem amplos & oblongos pedes esse appositos: quibus accessit multiplex illa fissura, necnon conspicua in medio cauitas, ad securitatem in gibbosis locis vtraq; maximè congruens.

Pes hominis imitatur manum.

Pes etiā apprehensoriū organum.

Humanus itaque pes, quammaximè fieri potest, manum imitari videtur. Quare si apprehensoriū organum manus fuit, fuerit vtiq; & pes ipse, alio quodam modo, huiusmodi. Non autem habet oppositum aliis digitum magnum, sed in vno deinceps ordine constitutos omnes: nam sic ad firmitudinem expediebat.

Ταρσὸς æquiparatur carpo.

Πεδίον, siue plāta, est quod metacarpio simile.

Iam verò quod in humano pede ταρσὸς dicitur, carpi manus similitudinem refert: metacarpij autem, πεδίον, hoc est planta: nam digiti in pede, digitis manus sunt similes. Hæ igitur tres partes pedis sunt, quales & manus, digiti, tarsus & planta.

Talus.

Calcaneum.

Nauiforme os.

Basis instrumenta.

Subiacens verò ipsi tibiæ pars pedis, ex tribus ossibus cōstat, talo videlicet, calcaneo, & nauiformi osse. Atque iis quidem solis, nulla est in manu particula quæ proportione respondeat, sed sunt simpliciter basis solius instrumenta. Aliæ verò omnes particulæ, basis simul & apprehènsionis. Quæcunq; igitur pes, vt apprehensorium instrumentū, manui similia est sortitus, ea ad sermonem de manu habitum, remittenda sunt: quęcunq; verò, vt ambulatorium, hic enarrare oportet.

Pedum constructio.

Quòd itaque ex multis ac variis ossibus constituti sint, invicem quidem multifariam dearticulatis, per membranosa verò ligamenta cōnexis, id vt apprehensionis instrumentis, pedibus accidit. Quòd verò & minores quàm manibus, digiti, similiq; omnes serie positi eis insint, hoc proprium est pedibus, tanquam firmationis organis.

Pedum partes internæ, cur altiores, & magis cauæ externis.

Tutioris autem apprehensionis ambulationisq; gratia, altiores & magis cauæ factæ sunt pedum partes internæ, externis: quæ quidem si fuissent æquales versus crus eleuari pedis, alter semper pes inclinaret, ac sic ambulādo facilè euerteremur. Internæ aūt pedis cōcauitatis gratia, calcanei anterior pars, tenuior est & angustior, magisq; recedere ad digitum paruum videtur.

Astragalus.

Talus.

Propterea astragalus, siue talus, intrò magis vergere apparet, licet eius partes posteræ, ad medium sint calcaneum firmatæ.

Cubiforme os.

Scaphoides.

Tarsi ossa tria.

Quæ autem coniunguntur his ossa, quod calcaneo quidem cohæret, cubiforme vocatum, ab externis partibus pedis firmum in terra statuitur: quod verò astragalo, scaphoides dictum, similiter ipsi astragalo sublime est, & sublatum à terra, interna regione pedis locatur. Pari autem modo tria tarsi ossa huic coniuncta, & ipsa sublimia apparent, & internis pedis partibus posita sunt: quibus externa parte firmum ac humile os cubiforme appositum est.

Calcaneū subiacere ad perpendiculum toti cruri.

Sed calcaneum quidem ad exteriora pedis maximum quidem est factum, quoniam ad perpendiculum subiacet toti membro: læue autem partibus inferioribus, firmationis stabilis gratia: rotundum, vt non facilè pateretur.

Astragalus coniungitur nauiformi ossi.

Porrò astragalus altus, alto nauiformi coniungitur, fornici similem perficiens figuram. His deinceps adiacent ossa tarsi, tria quidem nauiformi coniuncta: quartum verò calcaneo.

Plantæ ossa.

Post hæc sunt plantæ ossa, terram post astragalum contingentia, & nauiforme, & continua huic tria ossa tarsi. Deinde sunt digiti, quorū maximus est nō amplius ex trium ossium ordinibus, vt reliqui, constitutus, sed ex duobus.

Pedis magnum digitum ex duobus tantùm articulis constat.

Cęterùm ossi quod magno digito præpositum est, duo videntur subiecta esse inferiore parte, velvti sustentacula quædam, & stabilimenta.

Planta proportione metacarpio respondet.

Ac planta quidem, proportione omnino metacarpio respondet. Verùm in pede, ceu vno ordine omnibus iacentibus digitis, quantus est illorum numerus, tantus meritò est & ossium plantæ, quæ præponuntur illis.

Tarsus proportione respondet carpo.

Sed nec carpi quidem ad tarsum proportio constructionis obscura existit. Siquidem ex quatuor ossibus tarsus conflatus est, ex duplicatis autem carpus, ceu ex duobus ordinibus cōstans. Nam ex pluribus & minoribus componi particulis apprehensorium instrumentū erat expediens: vt ex maioribus, sed paucioribus, ambulatoriū. Anteriores igitur partes pedis adamussim persimiles comprehensoriis, ex æqualibus illis numero ossibus constant. Posteriores verò, quū instrumenta omnino sint gressus, nullā habent in manu proportione respondentē particulā. Reliqua pars media ambarum, qualis existit tarsus, vtriusq; imitatur naturam.

Cubiforme os.

Nauiforme os.

Astragalus.

Os itaq; quod ab externis ipsius partibus est locatū, quod sanè & cubiforme dicitur, inarticulatur cauitati calcanei, ad finē adiacenti. Reliqua verò tria tres cubis nauiformis ossis obequitant. Hoc autem ipsum rursus circumambit caput astragali, qui iacet inter adnata tibiæ & fibulæ, supernè à lateribus, & præterea à tergo ab ipsis comprehensiis. Superiacet autem calcaneo duabus eminentiis, ibi in duabus cauitatibus eius firmatus.

Pedis motus à quibus dearticulationibus proficiscantur.

Atq; extendere quidem & flectere pedem, supernæ astragali dearticulationis est opus: ad latera verò circumferre, opus est dearticulationis quæ fit ad os nauiforme.

Calcaneum esse maximū os, firmissimeq; dearticulatum.

At pedem & crus firmari, sicvti & sustinere vniuersum corpus, ad ipsum præcipuè calcaneum pertinet: quod os, ea de causa nō solùm cætera ossa, sed ipsum etiā astragalum magnitudine superat, cum quo etiā habet articulationes firmissimas. Vt autem firmius dearticularetur, in medio ipsius & tibiæ astragalus est locatus, cohærens illi validis ligamentis cartilagineis.

Calcanei cutis durissima.

Pedis cauitas trium commodorum gratia efformata est.

Duræ porrò calcanei naturæ, dura cutis subducta est, vt occurreret violentis occursibus. At cauitas pedis, trium gratia constructa est, nempe internæ altitudinis, apprehensionis, & leuitatis gratia.

Tibia, Fibula

Fæmur esse omnium ossium maximum.

Ad hæc, in fęmore quidem est vnicum os, quemadmodum & in brachio: duo autem in tibia iis similia, quæ in vlna cernuntur: quorum vnum quidem vocatur tibia, alterum verò fibula. Maximum omnium corporis ossium fæmur meritò fuit. Primum nanque hoc, firmatum est cauitate, primúmq; omnem corporis molem superiacentem velut: curuum quidem, priore & externa parte:

resimum

Blæsi ad genu qui fiant. *Fæmoris partē supernam pro sede ischij cotylem fortiri.*

resimum verò, partibus his contrariis. Quibus enim fæmur fuerit natura rectius, q̃ convenit, blæsi fiunt omnino ad genu. Superiori ipsius fęmoris parti, ischij cotylem præparauit natura sedem. Eius autem collum, statim ex cotyle obliquum foras abscedit, vt relinquatur locus internis fæmoris vasis & musculis: postea autem intrò rursus revertitur, versus genu. Ad hæc, magis quidem sima retrorsum, antrorsum verò magis curua quum sit structura fæmoris, ad sessiones idonea existit.

Fæmoris structura idonea ad sessiones exsis. *Tibia structura.*

Quin & tibiam ipsam circa supernas partes magis curuam extrinsecus natura fabricata est, firmitudinis & velocitatis ratione. Nam inferiores partes illius, quæ sunt ad malleolos, intrò sese reflectunt. Quemadmodū igitur singuli in manu digiti, à duplicibus quidem maximisq; flectuntur tendonibus: ab aliis autem simplicibus minoribúsque extenduntur: atq; ab aliis adhuc minoribus ad paruum digitū abducuntur: ac deniq; ab aliis illis minoribus reliquus motus internus ad pollicem obliquè agitur: ita dicamus etiā, & in vnoquoq; pedum digito hos quatuor motus meritò inesse, quum à maximis quidē tendonibus digiti pedū flectantur, à minimis autem parte interna cōvertantur obliquè.

Digitorum pedis motiones.

Porrò media inter vtrosque est magnitudo extendentibus, & parte externa circumagentibus. Non tamen æquè magni sunt in pedibus flectentes, ac in manibus: quia nō itidem vt manus, pedem constituere oportebat instrumentum apprehensorium, sed basis firmandæ organum. Quanto igitur pes manu est maior totus tota, tanto huius digiti, illius digitis, & tendones tendonibus sunt minores.

Tendonum mouentiū digitos pedis, duo tantum genera producuntur à musculis tibiæ.

Non ergo fuit æquum, quatuor genera tendonū mouentiū digitos pedū à musculis tibiæ produci, quēadmodū in manu à musculis vlnæ: sed duo sola, nempe alterum, quod eorum extensionē efficeret: alterū, quod flexionem primi & tertij eorum, qui sunt in quatuor digitis, articulorum. Motus itaque cuiq; articulo digitorū pedis molita est quatuor natura, & quinq; principia ipsorum, vt in manu: non tamen omnia ex locis proportione respondentibus prodeuntia. Tria siquidem ab ipsis pedibus motus principia oriuntur, duo verò deferuntur ex tibia. Etenim in ipso qui ad plantam est loco, musculos obliquo motui interno præituros cōstituit: in reliqua verò ipsius parte tota vsq; ad calcaneū eos locauit, qui secundum articulum cuiusq; quatuor digitorum flectunt, magno digito excepto, qui à maioribus tendonibus germinationem insertam secundo suiipsius & terio articulo habet, vt is qui est in manibus. Pariter & ex superioribus pedis partibus alios posuit musculos, motui externo obliquo inseruientes. Quare supernè quidem ex tibia, duo *principia motus descendūt: inferiore verò parte prodeunt ex pedibus tria.

Tendonum qui inferuntur pedibus implicationes.

Tendones in pedes inserti, modo quodam simillimo neruis à spinali medulla colli in tota brachia productis, implicantur, cōmiscentúrq; inter se, vt offensionibus multò fortius resistant. Ob id ipsum nanq;, vel vbi magnitudo intervalli magna fuerit, vel locus periculosus, ibi mistionē huiusmodi machinatur natura.

Musculi parui in pede ab anatomicis ignorati.

Musculi aūt valde parui, ab anatomicis nō animadversi, primum articulū cuiusq; digiti flectūt, pariter in manibus, pedibúsq;. Iam verò fines tibiæ, fibulæq; simul inter se vniti & coniuncti, fæmori exactè in genu ipso adaptantur.

Tibiæ inesse tredecim tendonū capita.

In tibia porrò tredecim capita sunt tendonum, retrorsum quidem sex, antrorsum autem septem, mouéntq; pedem secundum omnes convenientes eis motus.

Pedi cōveniunt motus quatuor.

At conveniunt toti pedi absq; digitis, motus quatuor, vt carpo. Etenim à musculo tibiæ supertenso antrorsum, enascitur quidam tendo robustus, qui in duas partes diuisus, partibus circa magnū digitū pedis inseritur. Ab eo verò musculo qui fibulæ circumtenditur, prodiens tendo alius, iis inditur partibus, quæ ante paruum digitum sunt. Qui duo si vtrinque tensi fuerint, attollunt, resimúmque reddunt pedem vniuersum: altero verò actionem obeunte, motus ad obliqua fiunt. Quinetiam ex posterioribus partibus, proportione eorum qui sunt in manu, opposuit natura duas musculorum germinationes, quæ contrarios dictus motus pedis efficiunt. Quarū minor à musculo, qui per profundum fertur, orta, in eum, qui est ante magnū digitū, locum infernè implantatur.

Calcaneum fortissimū omniū pedis ossium, et principalissimum ambulationis organū. *Tendo in calcaneum insertus, ex tribus aliis tendonibus constat.*

Altera verò maior est, conspicuus ille tendo, qui in calcaneū, fortissimum omnium pedis ossium, & principalissimum ambulationis instrumentum, retrorsum supernè inseritur: qui vel si solus aliquando patiatur, pes necessariò claudicat. * Is tendo solus, ex tribus aliis in ipsum venientibus, atque à maximis musculis ortis, conflatur: vt si vel vnus ipsorum, aut etiam duo afficiantur, reliqui, aut reliquus ipsam actionem obeat. Vbi enim hic tendo calcaneum ad seipsum trahit, sic membrū vniuersum obfirmat, vt si altero pede stare aliquando velis, non possis facilè everti, neque labefactari.

Obliqui musculi obliquos motus præstant. *Recti musculi, exactam flexionem aut extensionem moliuntur.*

Meminisse autem in vniuersum convenit, obliquos quidem in membris musculos, obliquos motus pręstare: rectos aūt exactam flexionem, aut extensionem moliri.

Tibiæ posterioris partis musculos sex inesse. *Tibiæ anterioris, musculi sex, aut septem.*

Quum igitur tres suræ musculi ipsum calcaneum moueant, & depilem pedis partem constituant: post illos autem, tres alij digitos flectant, & in pede convenientem motionē ædant, iure optimo posterioris tibiæ partis sex omnino musculi fuerint, vnusquisq; secundum rectitudinē particulę quam est moturus, locatus. Quinetiam anteriores musculi tibiæ, sex aut septē censentur. Nempe vnus, qui quatuor extendit digitos. Ex vtraq; verò ipsius parte, rursus alius vnus, qui in triplicia tendonum capita desinit. Quibus tum ipsis, tum ipsorum vtilitatibus, si quis intendat animum, ipsos sex, aut septem vniuersos statuet. Quòd autem vnguibus pedes proportione respondeant manibus, quódq; eis hoc vt apprehensoris organis insit, verbis nihil est opus.

Cutis pedi quæ sit subdita.

Cutē ipsam, nō laxā, aut subtilem, aut mollem, sed constrictam & mediocriter duram, sensilémq;, vt nō facilè pateretur, subdidit pedi sapientissimus ille conditor noster:

Commentarios hos Deo, ceu hymnos quosdam conscripsit Galenus. *Pietas vera quæ.*

cui commentarios hos ceu hymnos quosdam compono, in eo veram esse pietatē existimans, non si taurorum *hecatombas* ei plurimas quispiam sacrificarit, & casias, aliáq; sexcenta vnguenta suffumigarit: sed si nouerim ipse primus, deinde exposuerim aliis, quænā sit ipsius sapien-

tia, quæ virtus, quæ prouidentia, quæ bonitas: ignoratio quorum, ſumma impietas eſt, non ſi à ſacrificio abſtineas. Quòd enim cultu cõuenienti exornarit omnia, nulliꝗ bona inuiderit, id perfectiſsimæ bonitatis ſpecimen eſſe ſtatuo. Inueniſſe autē quo pacto omnia adornarentur, ſummæ ſapientiæ eſt: at effeciſſe omnia quæ voluit, virtutis eſt inuictæ.

Impietas ſumma quæ ſit.
Bonitatis diuinæ ſpecimē perfectiſsimum.
Virtutis inuictæ opus.

Ne igitur mireris, vniuerſa cœleſtia corpora ſummo eſſe artificio diſpoſita néve eorum ordo vel pulchritudo adeò te attonitum reddat, vt ſi inferiora hæc comparaueris, parua tibi eſſe videantur, et omni ornatu carere: ſiquidem ſapientiã, virtutem, & prouidentiam, hic quoque inuenies. Nam tametſi ex ſanguine menſtruo & ſemine, immortale animal, aut impatibile, aut ſemper mobile, aut ſplendidum & pulchrum, æquè ac ſol eſt, non potuerit conſtitui, in ipſa tamē vilitate materiæ, conditoris ars ſplendeſcit. Attonitum enim facit, idiotam quidem, materiæ: artificem autem, pulchritudo artificij.

Conditoris artē ſplendeſcere etiam in vilitate materiæ.
Idiotam reddit attonitum pulchritudo materiæ.
Artificem reddit ſtupidũ pulchritudo artificij.

Etenim ſol & luna, diuina quidem & cœleſtia ſunt corpora: nos autem terreæ ſtatuæ: opificis tamen induſtria in vtroꝙ æqualis. Paruam & abiectam eſſe partem animalis pedem, quis inficietur? magnum verò & pulcherrimum omnium quę ſunt in mundo eſſe ſolem, ne hoc quidem ignoramus. Neutrum tamen corpus commodius potuiſſet locari, ꝗ̄ eſt locatum. In mundo enim medium eſſe ſolem inter errantia ſydera, infimum autem in animali pedem, neceſſe fuit. Maximum & pulcherrimũ rerum omnium eſſe mundum quis tandem negat? Sed & animal, vel vn paruũ quendã mundũ eſſe, aiunt veteres naturæ periti: eandem nanꝙ in ambobus inuenies ſapientiam Creatoris. Quòd ſi ſolem quidem oſtendere in corpore animalis non liceat, licebit certè oculum, organum lucidiſsimum, & quam ſimillimum ſoli.

Homines eſſe terreas ſtatuas.
Solem eſſe pulcherrimum omniũ quæ ſunt in mundo.
Solem eſſe mediũ inter errantia ſydera.
Mundũ eſſe maximum & pulcherrimum rerum omnium.
Animal eſſe veluti paruũ mũdum.
Oculum eſſe organum lucidiſsimũ, & quàm ſimillimũ ſoli.

Sed neꝙ oculo, nec cerebro deterius eſt pes cõſtructus, ſi vtraꝙ pars ad actiones cuius gratia fuit facta, ſe habeat optimè. Neꝙ cerebrum ſine pede ſe probè haberet, neꝙ pes ſine cerebro: eget enim, opinor, illud quidem vehiculo, hic autem ſenſu. Vehiculum enim cerebri eſt pes, ac totum corpus reliquum: ſenſum autem ipſis cerebrum præbet.

Pes eſt vehiculum cerebri.
Cerebrum præbet corpori ſenſum.

Etenim illius tendonis triplicis qui ad calcaneũ deſcendit, ſuperficialis portio ad inferiorem pae tem pedis prætergreſſa, cuti ad intrinſecum veſtigium ſubducitur: profunditati autem pedis, quæ eſt ſub cute, in qua etiam duo parui muſculi ſunt, diſtribuuntur parua germina eorum neruorum, qui à ſpinali medulla oriuntur. Per quæ organa pars pedis inferior facultatem ſentiendi ſuſcipit.

Planta pedis vnde facultatē ſenſitricem ſuſcipiat.

Vt autem neꝙ admodum ſenſilis ſit, neꝙ promptè patiatur, exceſſus vtroſꝙ vitauit natura, mediàm exactè fabricata infernam pedis cutem, inter mollem & duram. Porrò fibula extrinſecus tibiæ eſt attenſa, tenue admodũ os, & multò minus quàm tibia. Atꝙ vna quidem fibulæ vtilitas eſt, dearticulationis ad aſtragalum, à qua extenditur pes, atꝙ flectitur. Altera autem, quòd omnia vaſa & muſculos tibiæ cuſtodiat ab iniuriis extrinſecis. Tertia vtilitas eſt in externo fæmoris capite, qnod tibia ſuſtinet. Ad id enim loci adfirmata, firmitudini & ſecuritati non parum confert.

Fibula extrinſecus tibiæ eſt attenſa.
Fibulæ vtilitates.

Cæterùm quum tibiam portandi fæmoris gratia præſtaret eſſe maiorem, vt autem ipſa moueretur facilè, minorem, eſſétꝙ neceſſarium alterum eligere, quum ambo ſimul conuenire nõ poſſent: ratio quidem fuit eligere quod vtilius, alterum verò non omnino negligere. Propterea igitur minorem fecit fæmore tibiam, non tamen vſꝙ eo minorem, vt non poſſet iam tutò ipſum portare.

Tibiam eſſe minorem fæmore.

Ad hęc, ſi abſꝙ articulis fuiſſet conſtructum crus, nec extendi poſſet, nec flecti: in multas autem articulationes diuiſum, lubricum ac fallax eſſet adeò, vt nunquam conſtanter vno crure ſtare poſſemus, quin confeſtim circumuerteremur, & caderemus. Quare ipſa prudens natura, tantum ex vtroꝙ accepit, quantũ neꝙ motus facilitatem, neꝙ firmationis ſecuritatem vitiaturũ erat. Iam verò adnata oſſis ipſius fæmoris, adeò congruentes in tibia cauitates ſortiuntur, vt neꝙ laxus ſit inceſſus ipſorum, neꝙ motu difficilis propter loci anguſtiã.

Adnata fæmoris.

Circumpoſita quoꝙ ligamenta continent articulationem, adeò vt flectentibus nobis aliquando, aut extendentibus plurimùm, fæmur à tibia non excidat. Patella quoꝙ vocata, os cartilaginoſum, anteriores partes articulationis omnes coërcet, prohibens quidem & ipſum fęmur prolabi ad anteriora, atꝙ ne nos cadamus haud modicam præbens vtilitatē.

Ligamenta fæmori tibiam nectentia.
Patella vſus.

Quatuor enim quum ſint regiones circa articulum genu, anterior, poſterior, dextra, & ſiniſtra: anteriori quidem, ceu magis fallaci, cæteriſꝙ magis laboraturæ, appoſuit patellam: externæ, quæ periculis magis obnoxia eſt, quàm interna, vnum ligamentum rotundum, validúmꝙ, ſimul cum fine lati cuiuſdã muſculi applicuit: internæ aliud indidit ligamentum. At poſteriori, plus nimirum laboraturæ, quàm paſſuræ, neꝙ os neꝙ inſigne ligamentum appoſuit, pręter lata illa & tenuia, quibus omnis articulus copulatur.

Genu regiones quatuor, quibus præſidiis fulciantur.

Omnes porrò muſculi in fæmore, ſenario numero ambiuntur. Tres quidem maximi, qui in anteriori ſunt fæmoris parte, rectà ad genu feruntur: quorũ vnus quidem implantatur patellæ, duo autem reliqui, vnum maximũ gignunt tendonem, qui dilatatus, inhæret etiã toti patellæ, conſtringens ipſam prorſus, & coniungens ſubiectis. Poſtea verò, prætervectus articulum, inſeritur anterioribus partibus tibiæ, ipſam, ſi tenſus fuerit, attollens ſurſum, & totam extendens genu dearticulationē.

Fæmoris muſculi ſex.

Alij verò duo muſculi vtraꝙ prædictorũ trium parte, hic quidem externus, ille autem internus, ad laterales tibiæ inſeruntur partes, obliquæ motioni vterꝙ præfectus. Qui nanꝙ externus eſt, foras abducit: alter verò, crus intrò adducit. Enaſcitur autē hic quidem, ex cõmiſſura oſsium pubis: ille, ab extimis partibus coxæ. In medio inter hos ſpatio, aliæ tres ſunt muſculorum explantationes, ordine poſitæ, paruis motibus ipſum genu mouẽtes. Flectit enim genu, & ad interiora adducit tibiam is, qui eſt interiori continuus. Abducit aũt foras ſimul flectendo, is qui tangit externum. Reliquus verò, qui & medius omnium eſt, in fæmoris caput internum inſertus, flectit quidem totum quoꝙ fæmur, cum eo autem ſimul & tibiam attrahit. Qui ſupereſt aũt nouem

nouem musculorum articulationem ipsius genu mouentium, strictus & longus ex osse ilium ortus tollit sursum tibiã, in illa maximè figura crus totum statuens, in qua emollientes & subigentes sursum ferimus pedem ad inguen alterius cruris. Præter hos omnes, est paruus musculus poplitis, qui flectit genu. Porrò prima actio cruris, cuius gratia factũ est, ambulatio est: ad quam tribus illis magnis musculis ipsum crus extendentibus (quibus debetur robur totius ferè motus qui fit in genu) maximè nobis est opus, quũ nimirum toti cruri extensionem rectam suppeditent. Tribus autẽ his tres opposuit retrorsum natura, non æquè robustos tamen, neq; in tendones, vt illi, validos desinentes, quum non sit æqualis dignitas extendentis genu motus, & flectentis. At motus cruris ad latera, ex abvndantia est. Descendunt aũt musculi fęmoris semper ad caput tibiæ, prætérita articulatione. Nam quẽ admodum qui per quosdam funiculos lignea simulachra mouẽt, vltra articulos ad caput membri mouendi, eos applicant, ita & natura multò prior quenq; articulum fabricata est. Ex dictis igitur constat liquidò, eandem cõuenientes animi moribus & potentiis vniuersas corporis particulas cunctis animalibus construxisse.

Poplitis musculus flectit genu.
Ambulatio est prima actio cruris.
Ambulationi qui sint necessarij musculi.
Motũ cruris ad latera, ex abvndantia esse.
Fæmoris musculos descendere ad caput mouendæ tibiæ, articulatione præterita.
Particulas corporis esse à natura cõstructas cõgruentes animi moribus.

GALENI PERGAMENI de Vsu partium, lib. IIII.

QVandoquidẽ nutriri necesse erat animalis particulas: ingressus verò cibariis in corpus, vnus adest per os: communis sanè & maxima, primáq; omnium via est, quæ ab ore ipso fert ad ventriculum, quasi ad promptuarium quoddam, omnium particularũ commune, in medio animali positũ. Cuius viæ, nomen quidẽ propriũ, œsophagus, seu gula est: commune aũt, stomachus: at promptuarium ipsum, alimentum vniuersum excipiens, illud accuratè elaborat, quod in eo quidẽ reperitur invtile, atq; recrementitium, infernè pellens: quod verò benignum, vtiléq;, per venas quæ tum ad ipsum ventriculũ, tum ad intestina perveniũt, distribuens. Porrò venæ alimentum ipsum, priua in ventriculo elaboratũ, & suscipiũt auidè, & ad aliquem cõ coctionis locũ communem totius animalis deferunt, quem nominamus hepar. Ingressus autẽ in locũ hunc, multis angustis diuisum viis, vnus est, quem appellamus portas. Nec verò solùm deducunt ex ventriculo nutrimentum venæ, sed attrahunt etiam illud ad hepar, præparantq;, modo, quo ipsum, simillimo: quippe quæ natura sint illi similes, & primum germen ex illo ducant. Ipsum autem hepar, postquã id nutrimentum acceperit, à famulis iam præparatũ, obscuráq; sanguinis speciem referens, inducit ei postremũ ornatum, ad sanguinis exacti generationem. Ac velim impræsentiarum intelligas, distributũ à ventriculo ad hepar chylum, à visceris caliditate, velvti vinum in dolio musteum, feruere, coneoqui, alterariq; in sanguinis boni generationem: in ebullitione autem hac, ex ipsis excrementis, quod fæculentum quidem ac crassum est, subsidere: innatare verò, quod tenue ac leue existit, & velvti spumam quandam in superficie sanguinis fluitare. Quorũ excrementorum, huic quidem quod flauum & lrue est, excipiendo, natura ad hepar vesicam quandam apposuit: illi autẽ, quod crassum & limosum existit, lienem in sinistris ventris partibus subdidit, & quendã velvti stomachũ ex sima regione ipsius splenis productum, venosum vas, ad portas extendit, vt nilulo minus hepar certè purgetur, q̃ si prope ipsum esset splen locatus. Postquam igitur humor, qui in cauis hepatis ad animalis nutrimentũ paratur, prædicta duo excrementa deposuit, & ab innata caliditate coctionem exactã indeptus est, ruber iam & purus sursum ad gibbas hepatis partes ascendit. Excipit aũt ipsum illic vna vena maxima, ex gibbis hepatis orta, quę velvti aquæductus sanguine plenus, ad vtranq; animalis partẽ fertur, superiorẽ simul & inferiorẽ. vnde per totũ corpus, in ramos scissa varios disseminatur. At in hac quoq; vena, multo adhuc humore tenui & aquoso, qui vehiculũ nutrimẽti existit, plenus est sanguis. Eundẽ, quẽ ille, vsum præstat animalibus aqua. Siquidẽ ex ea nutriri nulla particula potest: distribui verò ex ventre, quod nutriturũ est, non poterat, nisi deductum fuisset à quopiã ita liquido. Has igitur tenues humiditates, postquã suo officio perfunctæ fuerint expurgãt renes, instrumẽta concaua, stomachis aliis quidem trahentia, aliis aũt eas emittentia. Adiacẽt enim vtrinq; ipsi venæ cauæ (quã paulò antè diximus maximã) paulũ sub hepate, vt quicquid in ipsam sanguinis assumatur, confestim purgetur, solúsq; postea is purus eat per totũ corpus, pauca omnino ipsi aquosa humiditate permista. Inseritur autẽ ipsius venæ superior pars, ad cordis ventriculũ dextrũ, saltem in quibus is inest. Porrò ventriculo inest facultas quędã propriæ qualitatis attractrix: inest & quædã alia receptorum retentrix: & rursus alia excretrix superfluorum: sicuti & ante has omnes, alteratrix quædam, propter quam illis quoq; ventriculus eguit. Sed aliis quidem omnibus animalis particulis, quanquã easdem facultates habeant, non indidit natura sensum eorum quæ desunt: sed in plantarum modum nutriuntur hæ, assiduè ex venis alimentum haurientes. Soli verò ventriculo, & maximè eius partibus, iis quæ ad orificiũ pertinent, sensum indigentiæ cõtulit, ad sumendum cibum animal excitantem. Quum enim totius corporis partes nutrimentum ex venis à caua prognatis trahant, ipsa rursus caua ex venis hepatis, hæ rursus ex iis quæ sursum ad portas feruntur, illæ rursum ex ventriculo & intestinis: certè vbi nulla iam supersit amplius particula, à qua ventriculum capere oporteat, necessum est animalibus, extrinsecus ipsum replere: in eóque differunt iam animalia à plantis. Siquidem his, etsi quammaximè illas quatuor facultates, paulò antè memoratas, habere cõtigerit, eis tamen sensus eorũ, quæ sibi desunt, nõ inest. Non enim per os nutriendæ erant, promptuariũ copiosi alimenti subiectã habentes terram, cui cohærentibus atq; vnitis semper alimenta adfluũt. Ipsi verò substantiæ animaliũ, præterquam quòd multum à terra differt, insuper etiam motus volun-

Ventriculũ esse veluti prõptuarium cõmune omnium corporis particularũ.
Oesophagus.
Gula.
Stomachus.
Ventriculi munus.
Venæ à ventriculo cibum elaboratum suggerunt hepati.
Porta.
Venas præparare alimẽtum eodem modo quo hepar.
Hepar inducere sanguini extremũ ornatũ.
Sanguificationis ad feruorẽ musti collatio.
Vesicã fellis sanguini repurgare à bile.
Lienem in sinistra locatũ emere melãcholicum succum à sanguine.
Venæ cauæ diuaricatio.
Serũ esse vehiculũ sanguinis
Aquam haudquaquam nutrire, deducere tamen alimentũ per corpus.
Serum expurgant renes à sanguine.
Venæ cauæ insertatio in cordis ventriculũ dextrum.
Vẽtriculo inesse quatuor naturales potentias, seu facultates.
Ventriculo soli sensum indigẽtiæ contulisse naturam.
Animalia à plantis quo differant.
Plantis non inesse sensum eorum quæ sibi desunt.
Animalibus adesse arbitrarium motum.

tarius adest, & loci ex loco mutario: vnde impossibile fuit ipsis, plantarum ritu, sugere humorem ex terra. Opus igitur erat vnūquodq; familiaribus sibi nutrimentis nutriri, eaq; id temporis edere, quo ventriculus indigentiam perciperet.

Particulā nullam ex se habere sensum.

At quum nulla animalis particula ex se sensum habeat, affluere ventriculo huiusmodi facultatē aliunde oportebat, vel vn per canales à principio sensifico.

Neruorum par vnum disseminari in ventriculum.

Cuius rei gratia ad eum par neruorum haud mediocre supernè defertur, & disseminatur: contexitq; maximè quidem os eius, & partes ipsi continuas, & in reliquas vsq; ad ventriculi fundum protenditur. Positus est autem ventriculus non statim post os, sed quem vocamus thoracem, & quæ in ipso sunt viscera, præ-

Thoracem esse inter os & ventriculum.

posuit natura, vt ille quidem in inferioribus partibus effluuia habeat superfluorum: hic autem per os attrahens, & rursus emittens aërem, vocis & respirationis fiat cōditor.

Fundum vētriculi cōsistere in dextra animalis parte, subque foueri ab hepate.

At verò fundum vētriculi in dextra animalis parte cōsistit, quod iecur in regione similiter dextra superiorīq; amplexatur, septum transuersum contingens.

Lienē sinistris subtendi vētriculi partibus.

Lien autem sinistris ipsius ventriculi partibus inferioribusq; est protensus.

Ventriculus cur rotundus.

Figura rotunda quæ insint.

Figura omniū maxima.

Ventriculus cur oblongus.

Ac meritò sanè rotundus simul & longus factus est ipse ventriculus: rotundus quidem, quòd hæc figura minimè omnium existens læsioni obnoxia, etiam capacissima sit. Omnium siquidē figurarū, æqualē in ambitu mensurā habentiū, planarū quidem, circulus: solidarū autem sphæra, maximæ sunt. Oblongus autem, quoniam infernè quidē explantatio eius ad intestina est: supernè autem ad œsophagum ipse idem progreditur: quà verò incumbit vertebris, comprimitur: ob idq; ipsum vitiata est eius conuexitas.

Ventriculi orificiū superius, cur inferiore latius.

Iam verò superius orificium ventriculi est inferiore latius, quòd illud quidē moles duras, magnas, & integras aliquādo trāsglutiat: hoc autem nihil exire permittat, non in chylum & læuorem conuersum.

Gulam esse partem ventriculi.

Atq; est quidem gula ipsa pars quædam prælonga ventriculi, intestinū autem nequaquā.

Tunicis ventriculi & gulæ quæ fibræ adsint.

Quare tunicarū natura, ventriculo quidem & gulæ adsimilis est, intestinis autem dissimilis. Interna namq; tunica in ventriculo simul & gula, membranosior, villos rectos supernè deorsum tendentes habet: externa verò, & carnosior, transuersos, quales habent

Intestinorū ambas tunicas habere villos trāsuersos.

ambæ intestinorū tunicę, idq; meritò. Siquidem ventriculus trahat ad seipsum per stomachū cibum & potum, tanquam manibus, rectis his villis oportet, propellat autem transuersis.

Intestina nō indigere facultate attractrice.

Intestinis verò (attractrice enim facultate non indigebant) soli ad propellendum idonei sunt facti villi. Quinetiam continua est interna ventriculi, stomachi, & omnium quæ in ore consistunt, tu-

Tunica ventriculi, gulæ, et omnium quæ in ore consistūt, cur sit una cōtinua.

nica, quum ad attractionem contentorum in ore ciborum, tum vt lingua deorsum trahatur cum musculis qui sunt ad tonsillas, à quorum omnium tensione, sublato larynge, & currente sursum ad epiglottida, obturatoq; ab ea, repentè ac simul humor influere in pulmonem prohibetur.

Intestina esse ad distributionem condita.

Ac duriora quidem & densiora sunt interna horum, quàm intestinorū: quia intestina sanè, ad distributionē: ventriculus verò, & stomachus, & os, ad patiendi difficultatem sunt cōparata, ob magnitudinem, asperitatem, atq; duritiem eorum quæ transglutiuntur. Ob id ipsum tunica quæ communis ori, stomacho, & ventriculo existit, rarior & mollior fit paulatim, vsque ad fundum vētriculi.

Venarum mesaraicarū distributio inæqualis.

Neq; ob aliam rem quamplurimæ quidem ad singula intestina immittuntur venæ: paucæ autem ad inferiora ventriculi, paucæ etiam ad eius oris partes: & omnino obscuræ quędā ad œsophagū: hic siquidem via erat ciborū tantùm: ventriculus verò, coctionis organū: vt intestinū, distributionis.

Ventriculū cur amplectatur hepar.

Ambit autem ventriculū hepar, amplexaturq; quibusdam lobis ceu digitis, vt ille quidem ab hoc, cibaria verò ab eo calefiant.

Lien.

Spina.

Habet etiam ventriculus vt ex sinistris longum lienem protensum, à quo sinistræ illius partes calefiunt, sic retrorsum spinā & spinales musculos: illam quidem ceu propugnaculum quoddam densum: hos autem velvti substerniculum molle, à quibus eius calor foueatur.

Omēti natura.

In reliqua verò ipsius anteriori parte, calefactionis gratia, generauit natura omentum, corpus densum, simul & leue, ac præterea calidum: cuius argumento est, quòd facilè in flammam vertatur.

Frigidum nihil promptè cōburi.

Omenti constitutio & vsus.

Nihil siquidem frigidū promptè comburitur. Id igitur corpus, ex duabus quidem tunicis densis atq; subtilibus, sibiipsis incumbentibus, quamplurimis verò arteriis & venis, pinguitudineq; non pauca conflatū, per totum ventrem extenditur, vt illius caliditatē foueat. Quare quibus pars huius, ob vulnera, adempta est, omnes infeliciter concoquunt, plurimisque fomentis egent.

Peritonæi cōstitutio & vsus.

Est & alia membrana peritonæos dicta, quæ viscera omnia, quæ in regione ventris sub septo transuerso sunt, contegit, ab eisque musculos incumbentes distinguit, citatq; excretionem aridorum excrementorum, ac breuiter impedimento est, quo minus facilè flatibus (quorum tamen pars ructu, pars crepitu ventris solet sæpe vacuari, sicvt & halituosior pars concoqui, vbi viscera sunt valentia) distendantur intestina & ventriculus, singulis priuatim firmum tegumentum existens.

Peritonæi connexio.

Siquidem anterioribus ipsorum omnium partibus est prætensum: procedit autem illinc ad dextram & sinistrā * per ilia, vsq; ad lumborū vertebras: quo fit vt singulis intestinis ac visceribus, præterea tum arteriis omnibus, venis, & neruis circuntendatur. Quod verò ad reliquas eius extremitates pertinet, superior quidem septo transuerso infernè adhęrescit: inferior autem ossibus pubis, & præterea ilium. Porrò instrumentorū in illis duabus sitorū partibus, quæ superiori quidem parte sunt (cuiusmodi est ventriculus atq; hepar) à peritonæi portione septo transuerso infernè adnata: quæ verò inferiori (vt tum vesica tum intestina) ab ea quæ ossibus pubis hæret, vestiuntur. Quod antē à septo transuerso adnascitur ori ventriculi extrinsecus, vnitur iis quę vtrinq; à dorso ascēdūt:

Ventriculi tertia tunica.

estq; id principiū generationis tertiæ tunicæ vētriculi, extrinsecus ipsum vndiq; ambientis: quā sanè operimentū quoddā ac propugnaculū secundæ tunicæ carnosę circumposuit natura, eaq; existente crassa pro ligamento vtitur, ad ventriculum totum cum corporibus quę iuxta spinam sunt, colligandum.

Omenti origo.

At verò omentum oritur ab eis peritonæi partibus, quæ à dorso vtrinque ascendunt,

ascendũt, sibi invicem occurrentes ad altissimã partẽ ventriculi. Quum enim ex illa dorsi regione produxisset natura venas & arterias quamplurimas ab vtroque magno vase, simul produxit cum eis vtrinq; peritonæi particulas, vniuscuiusq; prædictorum vasorum partem ad sese attinentem, circumvestientes & colligantes. Mediam autem inter vasa regionem contexunt peritonæi portiones, velvti filamenta quædam, sibi invicem incumbentes, ibiq; plurimum adipis congerũt, quod fouet simul ventrem, iungitq; membranas, ac permediam calore natiuo suggerit alimentum. Talis itaque constitutio omenti, siue epiploi existit, quod quidem etiam spleni inseritur, corporiq; πάγκρεας vocato. Pari modo exortui, qui fit in tenue intestinum, & mesenterio, & colo, & ipsius deniq; ventriculi simæ parti alligatur. Est autem id, quod velvti hepatis caro existit, primum sanguinis gignendi organũ, atque venarum principium. Quare natura ipsius, sanguini esse videtur proxima. Etenim si hoc q;dem agit caro hepatis, vt sibi chylũ assimilet: nihil autem contrarias, aut omnino multùm differentes qualitates potest recipere, nisi per media prius iter fecerit: medium vtiq; vtriusq; erit sanguis, tanto à hepatis relictus, quanto superat coctum in ventriculo chylum. Caro itaq; hepatis, quæ ipsius corpus atque substantia est, primum sanguinis gignendi organum, & venarum origo existit: Quapropter & venis quæ ad ventriculum & vniuersa intestina pertinẽt, inest facultas quædam effectrix sanguinis, qua succum qui ex cibis distribuitur, in sanguinem mutare sunt aptæ, prius quàm is ad hepar perveniat. Poros verò qui sunt in vesica bilem recipiente, perspicuum est gratia separandæ bilis constructos esse. Membrana autem exterior velvti cutis quędam hepatis est. Neruus in ipsum inseritur, ne omnino viscus sit sensus expers: quemadmodum certè & arteria distributa cum venis, vt caloris natiui moderationem ipsi conseruet. At verò multas venas illas quæ à ventriculo & intestinis omnibus ferunt sursum cibum ad hepar, quum semel vniuisset natura ad portas, rursus intra substantiam hepatis in quamplurimas angustissimásq; diuisit, vt diutius hærens ac morans alimentum in viscere, in sanguinem perfectè trãsmutaretur. Vbi enim diutius natura voluit immorari materias, ibi transitum ipsis est molita difficilem. Venæ autem illæ quæ sunt in hepate, omnium quæ sparguntur in totum corpus, longè tenuissimæ sunt, ceu nulli patiendi periculo expositæ (tutissimã enim habent sedem in viscere) & melius ita sanguinem elaboraturæ. At pori attrahentes ad se flauam bilem, post venas alimentũ ex ventriculo sursum ferentes, priores locati sunt aliis venis id excepturis, vt videlicet sanguinem opportuna liorum vasorũ positione purgatum, cõmodè vena caua suscipiat. Etenim his solis venis quæ in simis hepatis sunt, subiecit natura arterias, haud ignara gibbis illius continuum esse motum ex septi transuersi vicinia. Iurè autem & paruæ admodũ fuerunt, vt quæ refrigerationem solum simis visceris suppeditarẽt. Minimum autem neruum hepati dedit natura, vtpote neq; ad

Omenti pinguedinis vsus.

Epiploon.
Πάγκρεας corpus.

Hepatis caro primũ sanguificationis organum venarũq; principium.

Mutari in contraria nihil potest, nisi per medium.
Sanguinem esse medium inter chylum & carnem hepatis.
Venis inest facultas sanguifica.

Pori vesicæ fellis.

Hepatis tunica.
Hepatis neruus.
Hepatis arteria.

Hepatis vena.

Vera materiarũ diutina morãdam esse naturam difficilem transitum.
Venas quæ sũt in hepate, aliarũ omniũ esse tenuissimas.
Pororum bilem excipientium situs.

Venis quæ in simis hepatis sunt solis subdidisse arterias naturam.
Hepati exiguum neruum datum.

motum, neque ad sensum futuro ex vsu animali: quare eum aut non omnino in viscus, aut non in totum inseruit. Eiusmodi siquidem facultatis hepar principiũ est, cuiq; actiones sunt tum ipsi, tum eius venis concreditæ, cuiusmodi & plantis insunt. Non licet autem rectè invenire vsum vllum cuiusvis particulæ, totius organi actione ignorata. Porrò hepar facultatis nutritoriæ principiũ, copulari oportuit duobus principiis aliis, sicvti & illa sibi invicem. Hepar siquidem, pecus quoddam (vt inquit Plato) est agreste, ipsúmq; nutrire colligatum necesse est, si modò hominum genus sit duraturum. At ratio, quæ homo est, sedem in cerebro habens, velvti famulam quandam atq; adiutricem irascentiam accersit, quæ sibi adversus hoc pecus auxilio sit. Quo fit, vt ipsa principia tria, per processus, vtputa, neruos, venas, & arterias, coniuncta, cõditor noster sit machinatus, vt sibi vicissim obsequerentur. Ad hæc verò hepar, ventriculo, intestinísq; omnibus per venas, & colligantem ipsa tunicam iunctum, proprio etiam tegmine membranoso, quod oritur à peritonæo, proximis corporibus colligatur. Omnia siquidẽ tunica hac obvoluuntur. Magno præterea alio vinculo, septo transverso: atque aliis quibusdam membranosis & paruis, costis nothis connexum est. Copulatur etiam & cordi hepar intercedente septo transuerso, vtpote medio inter vtrunq; viscus. Quippe vena caua, septum transuersum permeans, ab hepate ad cor ascendit. Cuius venæ indumẽtum crassum, tum venam ipsam, tum totum viscus, ad septum transuersum alligat. Quum autem venæ ipsius eo in loco læsio, omnibus quæ in toto animali sunt venis, esset futura communis (vulnerata enim ea, aut diuulsa, subitò velox sequitur mors) haud ab re natura, in anterioribus quidem eius venæ iuxta dictam regionem partibus, ad maiorem securitatem, crassissimum indumentum: in posterioribus autem tenuissimum, apposuit. Illæ enim his facilius læduntur. Quia verò septum transuersum non solùm à naturalibus distinguit vitalia, sed etiam organum nec minimũ respirationis existit, vtrunq; vicinorum viscerum, ne videlicet illud comprimerent, quantũ fieri potuit abduxit cõditor noster. Porrò lien limosos & melancholicos succos in hepate genitos trahit per venosum meatum: attractos autem, non protinus in ventriculum excernit, sed ipse prius per multum ocium conficit atque immutat, vtens ad hanc actionem potissimum ipsis arteriis, quæ certè multæ & magnæ per totum viscus feruntur: quarum assidua motione simul & innata caliditate, frangi & elaborari crassi illi succi possunt. Quicquid igitur eorum in succum huic visceri maximè convenientem translatum fuerit, alimentum spleni efficitur. Quod autem prorsus inutile elaborari non potest, hoc ad ventriculũ per alium venosum stomachum splen eructat. Est autem splenis corpus rarum admodum atq; laxum, spongiç instar, sic vt crassos & melancholicos succos facilè trahat, excipiatq;. Cæterùm splenis caro, tametsi laxa sit, à pulmonis tamen carne magno spatio relinquitur. Laxissima siquidem ea est & le-

Hepar enim facultatis principium.
Vsus partis inveniri non potest actione illius ignorata.

Hepar agreste est pecus.

Ratio (quæ est homo) in cerebro collocatur.

Principia animalis tria cur inter se sint coniuncta.

Hepatis cũ cæteris colligatio.

Septum transuersum intercedit cordi & hepati.
Venæ cauæ indumentum.

Septi transuersi vsus.

Lienis vsus.

Lienem elaborare melancholicos succos.
Lienem nutriri succo melancholico, à se elaborato, atq; mitiori reddito.
Lienẽ mittere quod elaborari nõ potest ad vicinum ventriculum.
Lienis substantia.

uissima, * parùmque abest quin alba, vtpote ex spuma quadam velvti coagulata. Nutritur enim ex purissimo sanguine, flauo, subtili, & spirituoso, tanquam delato à corde. Splenis autem corpus, quũ tanto rarius hepate sit, quanto est crassius pulmone, meritò ex tenuiori sanguinis parte nutritur. Consentiens quippe est ex arteriis quidem, tenuius: ex venis autem crassius nutrimentum transumi, quum tunica arteriarũ quàm venarum sit densior, & sanguis subtilior & vaporosior. Atq; ex tali præstint laxam carnem nutriri, velvti ex crassiori densam. Cæterùm qui attrahitur ad splenem sanguis, crassior est eo qui est in hepate. Quia tamen elaboratus ab arteriis quæ illic sunt, atqueadeo venis, multò densiorem tunicam habentibus, quàm quæ sunt in hepate, non affatim, neq; crassus, carni splenis, sed subtilis, & paulatim mittitur, ob id caro quidem huius visceris rarior & leuior est, quàm hepatis, nõ tamen rubicundior aut flauior. Nam melancholicus erat is, quem purgauit humor, à quo elaborato nutrita est. Hepar verò benigno simul & crasso nutritur, tum propter subtilitatẽ tunicæ venarum quæ sunt in hepate, tum propter magnitudinem foraminum. In summa igitur, hepar ex rubicũdo & crasso sanguine: splen ex subtili, sed nigro: pulmo ex elaborato ad vnguem, flauo, subtili, spiritali, ac puro, alimentum capit. Præstant etiam spleni maximum vsum arteriæ, contractione sua illius expellentes excrementa fuliginosa. Vt enim pulmo refrigeratione vehementi, quam dilatatæ arteriæ conciliant, sic splen insigni indiget purgatione, quæ contractu illis paratur. Quare illi arteriæ multæ, & magnæ tributæ sunt. Hepar verò nec tali egens purgatione, nec refrigerio magno, iure optimo paruis indiguit arteriis. Conversa autem sunt ad hepar atq; ventriculum, ipsius lienis sima, quæ quidem venarum & arteriarũ immissiones, & quæ ad omentum pertinet, insertionem cõtinent. Coquitur porrò alimentũ, & in ipso per intestina transitu: vt in venis omnibus, sanguis: quum tamen neq; intestinorũ vllum coquendi alimenti, neq; venæ sanguinis gignẽdi gratia exstiterint. Quẽadmodum igitur venis (quũ eas instrumenta distributionis ipsa natura fecisset) facultatem sanguinis generatricẽ indidit, ne dum per illas ferretur, tempus ipsi alimento periret frustra: ad eundem opinor modũ & intestinis (substantia quorum haud multum à ventriculo differt) distributionis tantùm in venas gratia institutis, facultas quædam concoctrix ciborum inest: quod fieri omnino non posset, nisi singulæ animalis particulæ virtutem quandam haberent alteratricem. Sunt autem convoluta intestina plurimis cõversionibus orbicularis, ne alimentum ocyus elaberetur, inexplebilémq; vorandi semper necessitatem inducens, à philosophia & Musis nos reuocaret. Nam quæ animalia à ventriculo intestinũ simplex & rectum vsq; ad anum sortiuntur, insatiabilia omnia & gulosa sunt, plantarúmq; modo cibo assiduè inhærent. Quæ circumvolutiones intestinorum quum innumerabilem venarũ multitudinem ex hepate sibiipsis habeant insertam, omnem in ventriculo coctum succũ sursum

Pulmonem carnẽ laxissimã, nutriri ex purissimo sanguine.
Lienẽ nutriri tenuiori, quàm hepar, portione sanguinis.
Sanguis qui ad splenem attrahitur, crassior est illo qui cõsistit in hepate.
Splenis caro rarior & leuior est illa, qua hepar constat.
Hepar benigno & crasso nutritur sanguine.
Arterias contractione sua expellere excremẽta splenis.
Lieni arterias multas esse, atque magnas tributas.
Hepar cur paruis indiguit arteriis.
Alimentum coqui etiam in intestinis.
Sanguinem coqui in venis.
Venis inesse sãguificãdi vim.
Intestinorũ substantia nõ multum à ventriculo differt.
Alteratricem vim inesse singulis animalis particulis.
Intestina cur variè involuta.
Gulosa & inexplebilia esse, quibus vnicũ intestinum ac rectum.

mittunt. Vnde fieri nequit, vt humor aliquis animali nutriẽdo idoneus, ab animali labatur, quãdo saltem naturaliter se habent corpora. At verò orificia arteriarũ, quæ in intestina se aperiũt, modicum etiam nutrimenti assumunt, quemadmodum plurimum venæ. Naturaliter quippe continetur sanguis & in arteriis. Porrò vt attractrices potentiæ, rectorum villorũ motu, sic expultrices, transuersorũ actione constant. Quemadmodum igitur ventriculo vtrosq; villos sortito, duabus opus fuit tunicis, contrario inter se modo habentibus: ita & intestinũ quodq; vnam speciem motus propultricem quum habeat, vnam pariter tunicæ speciem, in transuersos & circulares villos dissolutã, obtinuit. Habet autem etsi similem, duplicem tamen tunicam, quodque intestinum, partim vt facultas ipsorũ expultrix valentior fit: partim vt ipsa instrumenta, ab iniuriis omnibus sint tutiora. Nonnullis verò intestinorum, præcipuè in animalibus iis, quæ subtiles ipsorum tunicas possident, quidam villi recti obtenduntur extrinsecus, ad transuersorum tutelam. At quòd peritonæum ipsum (à quo tunicæ omnium viscerum sub septo transuerso sumunt originẽ) hanc secundam vestiat tunicam intestinorũ, colligétq; omnia intestina, tum quæ ad spinam sunt corporibus, tum aliis, quódq; ab eo & septo transuerso, velut à duabus compressa manibus, supernè quidẽ vnitis, infernè autem distantibus, excrementa explodãtur, liquidò cõstat. Ne autem assiduè egererent, meierentúe animalia, vt humidis quidem excrementis vesica subiacet, sic siccis intestinum, quod crassum dicimus: principium cuius cæcum intestinum existit. Vbi enim tenue intestinum definit, illinc ad dextra quidem ilia, cæcum: ad sinistra autem colon emergit, per sinistra prius ilia sursum ductũ. Porrò cæcum prorsus velvti venter quidam est crassus, excrementis recipiendis appositus, cui ad portionem colon respondet. Atq; plurimis sanè auibus propter actionis robur, cæcum intestinum est duplex. Nam si quid in transitu per tenue intestinum distributionem fefellerit, id omne, diuturna in cæco mora, planè exugitur. Vtrisque autem tam humidorum, quàm siccorum excrementorum effluuiis, musculi quidam incumbunt instar claustri cuiusdam, ne cõtinenter aut intempestiuè excernantur. Siquidem vesicæ collum musculosum existit: recti autem intestini ora inferior, à musculis in orbem circumfusis constringitur. Musculi nanq; omnes quum sint motus voluntarij instrumenta, non sinunt foras ferri excrementa, antequam ratio iusserit. At verò ad perfectam intestinorum & ventriculi nutritionem, toti mesenterio & omento natura plures intexuit venas, nutriendis illis dicatas, haudquaquã ab eis traiicientes ad hepar. Quanquam reficiuntur etiam interdum ea, cremore illo quẽ ex cibis cõficiunt: necnon in longiori inedia, per quas venas prius distributio ad hepar facta est, per easdem rursus aliquando sanguis benignus ad eorum nutritionem retrahitur. Colligens ergo natura vt in arboribus exiguas radices, ita in animalibus vasa minora in maiora, & illa rursus in alia maiora, idq; semper agens vsq; ad hepar

Arteriæ descendentes in intestina.
Arterias continere naturaliter sanguinem.
Attractionem fieri per villos rectos.
Expulsionẽ fieri villis transuersis.
Ventriculũ habere duas tunicas inter se differentes, ratione diuersorum villorum.
Intestinorũ singulis inesse duplicem tunicã vtranque villis transuersis constitam.
Peritonaũ esse originem tunicarum omniũ viscerum sub septo transuerso.
Vesicæ vsus.
Crassi intestini vsus.
Cæci intestini figura, et vsus.
Musculi retentioni excrementorum dicati.
Musculi sunt motus volũtarij instrumẽta.
Venæ, intestinorum ventriculiq; nutritioni dicatæ.
Sanguinẽ regeri ad intestina & ventriculũ per mesaraicas venas, in longiori inedia.
Mesaraicas venas desinere in portam.

Arterias omnes in dorsi arteriam coëgisse.
Mesenterij origo & vsus.
Glandulæ mesenterij.

par ab intestinis, in vnam omnia venam coëgit, quæ ad portas est sita: á qua etiam, vena quæ tum ad ventriculũ, tum ad splenẽ fertur, enascitur. Similiter & arterias omnes in vnã magnam dorso incumbentẽ, pari modo cõtraxit. Ne autẽ venæ ipsæ longo ductu perrumperentur, á tunica colligante ac vestiente intestina, similem peritonæo membranã, hoc est, mesenterium, produxit: qua vasorum singula induit. In spatiis verò inter vasa inanibus, eandem hanc tunicam, sed iam duplicem, applicans, ad angulósque vasorum, quæ in vnum coeunt, carnosam quandam naturã, quas glandulas appellamus, apponens, quod ea nimirum regio iniuriæ magis obnoxia sit, validissimum sic vinculum, præsidium, & munimentum ipsis vasis constituit, quod sane totum mesenterium vocatur.

GALENI PERGAMENI de vsu partium, lib. V.

LOnge autem fuit satius, vnam venam porte ab hepate ipso produci, ac deinde in venas mesaraicas discissam, quemadmodum dictum est, in nutritoria membra disseminari, quàm si statim à multis partibus hepatis multæ venæ ortæ, in illa tandem deducerentur: id quod maximè obesset, quum ipsarum venarum, tum etiam integritati sectionis. Vt verò æqua quidem venarum distributio esset omnibus nutritoriis organis, vas autem id descenderet ab hepate, sedem haberet stabilem, inter ventriculum atque intestina ipsum oportuit ductum, incumbere ea parte subiacentibus vertebris. Cum ipsis autem venis per totum mesenterium arterias distribuit etiam natura, necnon neruum vnum. Quum igitur oporteret venã, arteriã, neruũ, & quartum cum eis bilis meatum, peruenire eò loci, sane ad fulciendã & roborãdam regionem illam, in qua primum diuaricantur & diuiduntur prædicta vasa, vtpote periculo expositã, glandulosum quoddam corpus, quod πάγκρεας appellatur, fabricata natura, substrauit simul illud, atque in orbem omnibus circumposuit, diuisionésque omnino repleuit, vt nullum ipsorum facilè iam findatur, aut concussum possit labefactari. Quinetiam membranas fortes tum priuatis singulis vasis, tum communiter ipsis omnibus circundedit, vestientes ac iungentes ea circunfusis omnibus instrumentis. Ad hæc autem peragenda capax spatiũ requirebatur: quare primũ omniũ intestinũ, quod ventriculo coniunctum est exortúsque dicitur, natura quidem minimè in circumvolutiones reflexit. Quod autem hoc consequitur, circumvoluitur atque flectitur: vocatúrque ieiunum, quòd semper reperiatur mane, nec tantillum quidem in seipso alimenti contineat. Tertium autem est intestinum quod vocant tenue: quartum cæcum: quintum κῶλον: sextum denique rectum, in cuius fine sunt musculi, qui constringunt ac retinent excrementa. Porrò exortus ipse ex ventriculi fundo descendens, per dextram partem ad spinam deducitur, atque supra illam firmatur. At verò inanitio ieiuni ex iis est, quæ nullum præstant vsum, sed alia necessariò sequuntur, quæ propter aliquam vtilitatẽ sunt facta. Siquidem & quòd primum omnium intestinorum ieiunum, ipsum chylum excipiat, & quòd situm iuxta hepar sit, vasorum in sese multorum ostiis continens, & quòd etiam bilis meatus paulò suprà implantetur ad ipsum vẽtriculi exortum: ob has inquàm causas, inane semper ac vacuum cernitur. Nam præter cætera, quæ citissimam ex ipso distributionem faciunt, etiam bilis ipsa nondum excrementis permista, sed syncera & pura in id intestinum confluens, sua mordacitate illius tunicas ad celerem excretionem excitat. Oportuit autem sic insinuari talem bilis meatum, quia breuior illi via erat, commodior, seu eorum etiam futuro participi, quæ natura ad tutelam vasorum eò pertinentium construxerat: & quia tamen etiam eius portio expediebat exceptum bilem omnibus instrumentis, in quibus necessariò ac naturaliter indies maxima pituitosorum excrementorum copia colligitur, quam diuidere, incidere, comminuere, atque ablue[re] est opus. Merito itaque natura excrementi id genus præsidium maximum est molita, acrem atque abstersorium hunc succum, quem omnino oportebat vacuari é corpore, non in intestinum aliquod ano proximum, sed in primum exortum demittens, ne quod inferiorum intestinorum, externo aliquando indigeret auxilio: quam quàm certè vbi ex prauo corporis habitu, copiosius pituitosum excrementum colligitur, ileos, lienterias, tuesmósque, omnium qui ventri contingunt morborum grauissimos, inducere solet. At verò nullam bilis portionem in ventriculum immisit natura, quamuis & ipse non pauca gignat pituitosa excrementa: quia vitium quidẽ id adeò est exile, vt præsidio externo abundè corrigi possit; mala verò quæ in ventriculum confluens bilis induceret, essent tanta, vt functiones ipsius funditus deturbarent. Flaua siquidem bilis, acrem, mordentem, atque omnia abradentem, obtinet facultatem. Cuius succi vomitum copiosiorem, morsus intestinorum, cardialgiæque, solent semper præcedere. Ventriculum itaque, quàm ieiunum, seu in exactiori prædictum, bilis in ipsum confluens, cogeret alimentum prius deorsum trudere, quàm planè concoctum esset. Siquidem ventriculi propria actio est concoctio: postulant autem quæ concoquũtur, temporis diuturnitatem, quam sanè biliosus humor non patitur. Rectè igitur veteres medici, vomitus, à cibis in singulos menses repeti præcipiebant, alii quidem semel, alii verò bis: omnes tamen iis, qualitates ipsas comedendorũ in eum vsum acres & abstersorias deligere consulentes, vt pituita omnis é corpore purgaretur. Nam quæ mordent & abstergũt cibaria, biliosa omnia sunt & cacochyma. Quòd autem bilis ab intestinis in corpus naturaliter sese habens non transumatur, ipsa indicat excrementorum varietas. Siquidem in ictericis, comestorum colorem referunt, bile videlicet minimè deorsum subeunte, sed sursum in totũ corpus perlata. In sanis verò, quòd humor eis biliosus in intestina cõfluat, flauo colore sunt tincta. At melancholicum excrementum in ventriculum excreuit natura, ceu nullam

Pancreas.
Intestinum primum exortus. Exortus.
Ieiunũ intestinum semper reperiri inane.
Ileon, siue tenue intestinum.
Cæcum intestinum.
Κῶλον intestinum.
Rectũ intestinũ.
Ieiuni inanitio vnde.
Meatum bilis implantari in ventriculi exortum.
Bilis crassi[o]r excrementũ excernendo aptissima.
Pituitosi excrementum collectio copiosior, quid efficit.
Bilis nullã portionem demisit natura in ventriculum.
Bilis flaua facultas.
Bilis vomitum quæ præcedere soleant.
Ventriculi propria actio est concoctio.
Concoquenda egent tempore.
Vomitum qua ratione olim singulis mensibus veteres probabant.
Mordentia & abstergentia cibaria esse biliosa, cacochymaque.
Ictericorũ excrementa cur referant colorem ciborum.
Excrementa sanorum, flaua.
Melancholicum excrementũ in ventriculũ excreuit natura.

Atra bilis qualitas, facultasque.
Atra bilis iuuat actionem ventriculi.

noxam illi allaturum. Acerba siquidem, acidáque quum sit atra bilis, contrahere ipsum, constringeréque, non vt flava, subvertere, est nata. Quare nō modò non lædit, sed actionem ipsius etiam iuuat. Nam ventriculum intendit, contrahitque in seipsum, vt cibos ad vnguem circumplectatur retineatque, quousque fuerint percocti.

Renes expurgant lotium.
Vesicā esse subditam renibus, velvti quandā cisternam.
Vesica musculus.
Vrinarij meatus.

Porrò ad secernendam vrinam, natura etiam renes propè hepar construxit: quibus velvti quandam cisternam, ipsam vesicam subdidit, ad cuius finem musculum fabricata est, custodem, nè superflua intempestiuè effluerent. Renes autem ipsi vesicæ connectunt meatus quidam prælongi, validique, quos οὐρητῆρας Græci, nos vrinarios vocamus. Sic igitur vrina vi renum segregatur à sanguine, & hinc per vreteras ad vesicā demittitur, indéque excernitur, quo tempore ratio tulerit.

Arterias inseri in renes.
Arteria sanguinem cōtinent.

Cæterùm quùm arteriæ, pari magnitudine qua & ipsæ venæ, inserantur etiam in renes, indicium certè est sanguinem similiter in eis contineri, qui nimirum purgari postulet. Atque alter quidem renum superiorem, alter inferiorem positionē sortitur. Nam quum serum trahendo, ita demum purgent sanguinem, certè si adversum haberent situm, alter tractu suo in contrarium, alterius tractui moram adferret. Nunc autem vterque agit liberè, solúsque attrahit, quum nihil sibi è regione habeat oppositū.

Ren dexter, est superior sinistro.
Hepar in dextris locari.

Est itaque dexter quidem ren, superior ac primus, sinister verò inferior ac secundus: quia viscus ipsum quod purgatur, in dextris locatum erat, & plurima cauæ venæ germina in dextram partem suis orificiis desinunt, ex gibba hepatis ad eam venam sanguinē deriuantia.

Trahit omne, expeditius ex directè oppositis trahere.
Vrinæ purgandæ cur natura duo instrumenta cōstruxerit: singulis alterū excrementorū, vnicum.

Omne autem trahens, expeditius ex directè oppositis attrahit. Sed neque locus pariter vacuus in sinistris erat sinistro reni, ob splenem hepate inferius locatum. At verò serosæ humiditatis expurgandæ, natura duo instrumenta construxit: aliorum autem excrementorū singulis, vnicum tantùm: nam paucissimum quidem est melancholicum excrementum: copiosius autem ipso, biliosum: vtroque aquosius, multò cumulatius. Sed & crassissimum quidem melancholicū: tenuissimum verò serosum: atque amborum medium, biliosum existit.

Renū spissitudinis causa dua.

Iam verò ipsius renū spissitudinis sunt causæ duæ: facilis scilicet huiusmodi humidi attractio, atque ex ipso necessaria renum nutritio. Siquidem orificiorum angustiis, stipatióque in causa est, vt familiaris succus, syncerus, impermistúsque ad partes, quibus talia orificia insunt, trahatur.

Renes vnà cū lotio attrahere bilem & sanguinem.

Quanquam nec lien, nec renes, accommodatum sibi duntaxat eliciunt succum: verùm splen quidem, cum illo trahit etiam aliquid sanguinis: renum verò vterque sibi plurimum bilis conciliat: multum etiam tenuioris & humidioris sanguinis. At biliosi quidē excrementi, quicquid non admodum crassum fuerit, cum vrinis permeat: sanguis verò, carni ipsi renum aspergitur, instar fæcis cuiusdam.

Sanguinem aspergi renum substantia.

Inde iam vaporis modo paulatim in totam ipsam dispergitur, adhærescitque, atque demum alimentum fit renibus. Ne igitur cum vrinis, per aliquod foraminum quæ habentur in renibus, quemadmodum tenue biliosum, ita & sanguis elaberetur, densum esse eorum corpus præstiterat. Eis autem ad sui nutritionem tertio quopiam alio vase opus non fuit, præter duo magna, quorum alterum oritur ab arteria quæ spinæ incubat, alterū à vena caua.

Renes ad sui nutritionē nō egere aliis vasis, præterquā emulgentibus.
Vesica vtraque ad suā nutritionem alia vasa, præter porus, desiderat.

Verùm vtraque bilis & vrinæ vesica, purum atque ab aliis secretum quum attrahant sibi familiare excrementū, vasa alia, alimentū sibi suppeditantia, iure optimo flagitarunt. Quum autem copiosius multò serosum excrementū, quàm ipsum biliosum, esset, maiori certè receptaculo indiguit, cui ob id venis, arteriis, & neruis, multò maioribus haud iniuria fuit opus.

Vesica vrinæ, quæ vasa, vnde contrahantur.

Vesicæ igitur quæ vrinam excipit, neruos à spinali medulla, quia parte situm latū os est, inseruit natura: venásque & arterias, à propinquis ipsi vasis. Alteri verò vesicæ, quæ ad iecur positionem habet, arteriam quidē & neruum, ab his quæ in viscus ipsum inseruntur, deducens, paruū vtrunque admodū, ac vix cōspicuum: at sensilem atque conspicuā venam ab iis quæ sunt ad portas, producēs, hæc tria iuxta collū eius infixit: vnde vsque ad fundū perveniunt.

Vesica vrinaria seu vasa.

Pari modo & in vesicā aliā maiorē, ad collū ipsum vasa sex, vtrinque videlicet tria inseruit: quæ quidē tutelæ gratia membranis quibusdā tenuibus obvoluit, ac per easdē ita sibi mutuò cōiunxit. Eorum autem in ipso statim primo ingressu diuisorum bifariā, pars quidem in totam vesicam disseminatur: pars verò auersa fertur deorsum, secundum collum, exiguum quidem in fœminis, magnū verò in masculis, quòd hi particula quadam insigni, ad extremū collum vesicæ sita, exuperabant, quæ dicitur coles.

Coles.

Alia itaque per ea vasa, quæ excrementa secernunt, nutriuntur, vt lien & renes: alia aliis quibus alerentur, eguerunt, vt ipsa vesica.

Neruū exilib. quæ sunt prædi...

Habent autem & renes ipsi, neruum, quantum hepar, lien, & bilem excipiens vesica: quibus omnibus exiles omnino sunt nerui, in suis ipsorum tunicis conspicui extrinsecus, sentiendi gratia.

Scopi naturæ propositi circa neruorū distributionem sunt tres.

Tres nanque scopi naturæ ipsi in neruorum distributione extiterunt: primus quidē, vt sensoriis instrumentis sensum imperturet: secundus, vt motoriis motum: tertius, vt omnibus aliis facultatem daret, qua sibi infesta dignoscerent.

Nerui quibus gratia sensus tributi.

Porrò sensus causa, linguæ, oculis, auribus, maximi sunt nerui tributi: necnon partibus manuum internis, atque adeo ipsius orificio ventriculi. Sunt enim quodammodo & hæc sensoria.

Tactū fieri per volam manus exquisitissimū.
Fames sensus.

Siquidē per manus ex tactu est dignotio certissima. Orificiū autem ventriculi sensum habet alimenti deficientis ipsi animali; quæ fames nuncupatur.

Nerui ad percipienda insignia.

Secundo autem loco, in musculis, motus voluntarij instrumentis, reperire est neruos maximos. Ad discernenda verò quæ dolorem adferūt, nutritoriis organis aliis quidem liberalius, aliis autem parcius, pro cuiusque nimirū constitutione neruos largita est natura. Nam si quibus afficiuntur iniuriis, eas non sentirent particulæ, animalia vtique breuissimo euerterentur tempore, facilè ab acribus excrementis exesa. Ob id in singulas circumvolutiones intestinorum, singuli disseminantur nerui, perinde ac vena, & arteria.

Dysenteria incipiens ab atra bile, letalis.

In hepar aūt, neruus insertus est minimus, vt quod musculorū ritu haudquaquam moueatur, neque vt intestina, sensu exquisitiore egeat: hæc quippe acrimonia retrimētorum exasperantur: vnde dysenteria, si ab atra bile inceperit, letalis

est,

Hepar à quatuor instrumentis purgari.

Trahi excrementa non posse ab organis absque necessitudine aliqua. Nihil à familiari infestari.

Vesica vrinaria ad maiorē sensum, plures & maiores neruos natura tribuit.

Vesica vrinaria tunica.

Tunicæ instrumentorū internæ et externæ. Fibrarum differentiæ et vsus.

Intestinis neq; attrahere, nec retinere necessum esse.

Vesicæ vtriusq; tunicam simplicem esse, fortirīq; omnem differentiam fibrarum.

Ventriculi tunica cuius gratia sit duplex.

Meatuum cum vesicis in quas inseruntur similitudo.

Vrinariorum meatuum insertio admirāda.

Instrumenta alimenti principalissima.

Instrumenta alimenti secunda.

Instrumenta alimenti tertia.

est, vt inquit Hippocrates: hepar verò à quatuor instrumentis purgatur, duobus quidem renibus, tertio autem splene, atqueadeò quarta ipsi inhærente vesica. Quæ instrumenta quatuor, quòd à propriis excrementis nihil acceptura essent incommodi, sensum maiorem non postularunt. Neq; enim trahere huiusmodi excrementa potuissent, nisi qualitatis communitas quædam cum excrementis ipsis intercessisset. Nihil autē ab eo quod cognatum & familiare est, dolore aliquo afficitur. At maiori vesicæ, quæ lotij receptaculū est, nisi lotiū id, quòd biliosius acriúsq; est, repentè excernatur, magnas sæpe noxas adferret. Quare vt sensu prædita esset maiore; plures; & eos quidē maiores neruos, ipsi natura tribuit: sicuti & validiorē quàm aliis tunicam, quòd passim distendenda & evacuanda esset. Porrò tunicæ quæ prædictis omnibus instrumentis extrinsecus sunt circumiectæ, nonnullæ quidem tenuitate ipsa, omnes tamen simul figura existunt araneis similes: quandoquidem earum nulla in fibras instar internarum dissoluitur, quæ ipsorū instrumentorum sunt propriæ. At internæ, quæ corpora ipsa particularum constituunt, in ventriculo quidem ac stomacho duæ, fibras quidem orbiculatas externa, expellendi videlicet gratia, & obliquas interna, gratia attrahendi retinendiq; habuerūt. Intestina autem (vt quibus nec attrahere, nec renuere necessum erat, sed cōtractis vndique prorsum pellere) quum simplici egerēt motu, simplices quoq; fibras sortita sunt. Cæterùm vesicarum tunicæ, rectos, & circulares, & obliquos possident villos. Vna enim quū sit vtriusq; vesicæ tunica, vt omnes species motus consequeretur, omne genus fibrarum obtinuit. At verò in ventriculo tunicæ duæ constructæ sunt, triplicis vsus gratia: variarum scilicet actionum, patiendi difficultatis, & crassitudinis. Quippe ad concoctionem ciborum, oportuit crassum esse atque carnosum ventriculum. Quæ causa sanè est, cur quibus corpus ventriculi est gracile, ij deterius concoquant, quàm quibus corpulentum. Ergo vtriq; vesicæ, durities adversus iniurias data est, quæ tunicarum tenuitatem pensaret: coquendi verò instrumētis, crassities, quæ mollitiem emendaret, ac cibos calore foueret suo, obtigit. Iam vt meatus bilis, eam suscipienti vesicæ, sic pori vreteres, substantia corporis, maiori vesicæ sunt similes. Et quemadmodum ille quidem in intestinum, ita hi obliquè intrò in laxiorē sinum vesicæ inserti, velvti membranam quandam ab interna parte succidunt, quæ ab excrementorū quidem intrò irrumpentium impetu evertitur, ac patefit: reliquo verò tempore omni concidit, ac cōtrahitur, meatuiq; operculum tam exquisitum efficitur, vt non solùm humoribus, sed etiā flatibus, reditus omnis fit interclusus. Etenim prima & principalissima nutrimenti instrumenta sunt, quæ concoquunt, vtiléq; alimentum aliis transmittunt. Secunda verò quæ purgant, quæ deducunt, & excrementum excipiunt. Tertia, quæ excernendis excrementis sunt destinata: quorum alia quidem effluuium intempestiuū ipsorum cobibent, vt musculi sedem constituentes: alia verò tem-

Sedis musculi tres.

Octo abdominis musculi. Recti abdominis musculi.

Trāsversi abdominis musculi. Obliqui abdominis musculi.

Excrementa alui à quibus exterminetur musculis.

Septum transversum distinguere spiritualia instrumenta à naturalibus mēbris, existens respirationis organū.

Musculorum intercostalium vsus.

Laryngis musculi.

Abdominis musculorum varij vsus.

Musculi ad collum vesicæ locati, vsus duplex.

pestiuum incitant, vt musculi epigastrij omnes. Eorum igitur qui sunt ad anum, vnus quidem est sine pari, transversus extremæ ipsius oræ circumfusus, vt rectum intestinum ad amussim ac fortiter claudat. Cuius musculi substantia est inter cutem ac musculum media. At reliqui duo musculi obliqui, vtrinq; vnus, supra ipsum rotundum siti, sedem sursum revellunt, vbi in conatibus ipsa magnis prolabitur. Cæterùm octo abdominis musculorū, recti quidem duo, sibiq; ipsis simillimi; per medium omnem ventrem rectas fibras ferentes, ab ossibus pectoris ad pubis ossa extenduntur, ibiq; sese mutuò contingunt. Alij verò duo transversi, & ipsi per omnia similes, vniuersum peritonæum circumtegētes, rectum cum antedictis efficiunt angulum. Reliqui quatuor sunt obliqui, super hos incedentes: quorū duo quidem, fibras ab hypochondriis ad ilium ossa extensas habent: alij autem duo, hos in speciem X græcæ literæ intersecantes, ab ilibus ad hypochondriorum partes descendunt. Omnes tamen in rectos ac medios musculos desinunt, suis tenuitatibus nerueis, producentes semper æquales ac similes fibras: Ergo quum fibrarum positiones omnino sint quatuor, musculi quoq; vtrinq; totidem meritò fuerunt, à quibus operantibus simul, alui excrementa, ceu manibus quibusdam cōpressa, fortiter expelluntur, conferente ad id plurimum septo transverso, musculò magno, & rotundo, qui spiritus instrumenta, à naturalibus membris distinguit. Siquidē his superior est omnibus: illis autē subijcitur, existens etiam respirationis organū. Hic musculus, ab ipsius pectoris ora inferiori (vnde etiā capita musculorum rectorū abdominis pendent) superioris exortus initium ducens, atq; hinc ad fines costarum notharū vtrinque descendens, posteriori parte ac inferiore obliquus admodum fit. Sine hoc igitur musculo, aliorū octo, qui in abdomine sunt, cōpressio, nō magis ad inferiora, quàm ad superiora ventris excrementa propelleret. Eius autem cōtractione illorū compressioni accedente, necessum est retrimenta ipsa, velvti duabus cōpressa manibus, applicatis quidē sibi ipsis ad carpum, distantibus verò inferius plurimū, ita deorsum trudi, vt ne tantillum quidem ipsorum sursum ad stomachum remeet. Ne autem vnicus existens hic musculus ab octo abdominis multis & magnis in thoracis sinum magnū everteretur, natura in subsidium eius, musculos intercostales construxit, qui thoracem ipsum cōtendere, atq; intrò contrahere possent. Ne verò inter comprimendum: efflationes contingerent, nimirum larynge aperto, musculos non paucos circumposuit laryngi, quorum alios quidem claudere ipsum, alios verò aperire instituit. Abvtitur antē natura ipsis abdominis musculis (quos, vt propugnaculum subiectarū partium existerent, excretionisq; instrumenta, construxit) tum ad magnæ efflationis ac vocis generationem, tum ad partū edendum, atqueadeò ad spiritus cohibitionem. Porrò musculus qui extrinsecus in vesicæ collo consistit, priori quidem ratione, vbi constringitur, pellit quicquid in meatu continetur: posteriori autem, cum claudit: quanquam

Vesicam claudi posse absq; musculo.
Vreterum obliqua insertionis vsus.

uesica ipsa claudi etiã sine musculo posset, quum præterquam quòd meatum habet angustum, omnis etiam ei fibrarũ species insit, vt ventriculo atq; matrici. At verò, ne quid denuò à vesica sursum ad renes remeet, facit ipsorum vreterũ obliqua in vesicam insertio: ne verò continua fiat vrinæ excretio, præstat fibrarum ipsius vesicæ varietas, sed obliquarum præcipuè: Quum enim omnes intendit, vndiq; circum ea quæ continet, vehementer astringitur, donec supra modum referta, grauetur pondere. Quum verò excretioni accingitur, cæteras quidem fibras laxat, solas autem intendit transuersas. Quo tempore musculi quoq; suppetias ferunt: is quidem qui ad meatũ est vrinarium, suum ipsius principium, quo vesicæ adnectitur, laxans: tensi verò omnes abdominis musculi, vt intrò propellant vesicam, & comprimant: contractúsq; postremò vndiq; ille idem qui circum collum est, preménsq; foras id lotij quod in meatum subierit, atq; ipsam deniq; excretionem accelerans. Subest autem vesicę collum, ipsius pubis ossibus: subiacéntq; ei infernè; rectum intestinum, os sacrum, atque in fœminis collum similiter vteri: quo loco omni, secundum animalis longitudinem fertur deorsum, quousque extra ossa emicuerit. Inde aũt secundum peritonæũ fertur sursum, vsq; ad virgæ virilis exortum: pòst, hinc rursus per ipsam virgam, instar S. Romanæ literæ, obliquum. Sed in mulieribus vnicam habet meatus hic in collo vesicæ flexionem: in viris autem secunda, velvti auctarium, accessit. Ne quid igitur in ipso subsisteret, musculus ille multis transuersis præditus fibris, circumfusus est, qui simul vrinã à vesica ad pudendum vsq; deducat.

Colli vesicæ situs.

GALENI PERGAMENI de Vsu partium, lib. VI.

QVod à costis vtrinq; circũscribitur, pertinétq; anteriore quidem parte ad pectus, ac septũ transuersum, decumbit verò posteriore ad spinã, hoc omne spatiũ medici appellant thoracem. In cuius amplo sinu, piscibus quidem cor solum continetur: ob eámq; causam genus ipsorũ vniuersum est mutũ, quòd pulmone ad vocis generationẽ necessario instrumento careat. Nam omnibus, quæ aërẽ inspirant, animantibus, ac rursus ipsum ore expirãt, pulmo impleuit thoracis capacitatẽ, vt qui vocis simul ac respirationis instrumentũ existit. Cæterùm à thorace illi motus initiũ accedit. Porrò vsus respirationis in animalibus, cordis causa est inventus, & quòd ipsum aëris substantiã requirat, & quòd simul etiã calore efferuescens, vti refrigerio desideret. Ac refrigerat ipsum inspiratio quidem, frigidam ei qualitatem affundens: expiratio verò, quod in ipso feruet & quasi combustum & fuliginosum est, ex eo profligans. Atq; attrahit quidem dilatatum, insnitur verò, contractum. Ipsum autem quod ceu invtile expirandum erat, materia vocis efficitur. Trahit igitur cor aërem externum, non protinus per fauces: sed vtriusq; medium pulmonem, quasi spiritus promptuarium quoddam statuit natura, qui ambabus simul actionibus seruire posset. Nam si cor dilatatum ex faucibus traheret, rursúsq; astrictum in illas aërem emitteret, eundem esse concentum respirationis, & pulsus cordis, esset necesse: id quod certè nõ solum ad perfectè viuendum, sed ad viuendum etiam incommodaret. Nam nec verba diu continuare possemus, nec mergi in aquam, metu suffocationis, nec deniq; sine inspiratione fumum, aut puluerem, aut pestiferã aliquam aëris qualitatem percurrere. Vnde necessum esset, vel aërem pestilentẽ intempestiuè inspirare, vel omnino nihil inspirantes, suffocari confestim. Quocirca natura cor ipsum, non tantummodo respirandi instrumentũ fecit, sed ipsi extrinsecus pulmonem ac thoracem circundedit, qui spiritum illi simul appararent, & vocem animanti efficerent. Quum autem ex pulmone cor spiritum ducat, eúmq; rursus in pulmonem reddat, licitum est nobis aliàs voce vti, & quidem diutissimè: aliàs etiam nihil omnino spirare, corde nihil impedito. At verò pulmonem quidem, velvti subsultus cordis mollitudine sua exceptu-rum, thoracem autem, tanquã septum prævalidum tutelæ gratia, nõ cordi modò, sed pulmonibus circundedit natura. Cor autem in medio omnino thoracis situ, secundum omnes dimensiones ad æquilibrium consistit, loco quum ad securitatem aptissimo, tum ad æquabilem ex toto pulmone refrigerationem opportunissimo. Existimãt tamen id ad leuam regionẽ situm; ob sinistri ventriculi pulsationem, quæ circa sinistram mammam sentitur. Verùm ad eius dextram, ventriculus etiam alius existit, ad venam cauam atq; hepar conversus. Totus autem thorax secundum mediam sui longitudinem, à validis quibusdã membranis (quæ anteriori quidem parte, ossi pectoris: posteriore verò, spinæ vertebris inseruntur) in duos ventres distinguitur: vt si forte magno vulnere in alterutram eius partem accepto, respirationis munus eius partis perierit, reliquus venter incolumis, dimidiũ saltem actionis retineat. Nam si vterque venter confossus fuerit, voce simul & respiratione planè destituetur animal. Ad hæc verò, arteriæ quæ in ipso thorace sunt, & venæ, & nerui, & œsophagus, ac deniq; totus pulmo colligantur toti thoraci, teguntúrque omnia, hisce membranis obducta. Ne autem vena caua (quam necesse erat per medium septum transuersum sursum ad cor ascendere, atque inde rursus ad nuncupatum iugulum) à respirationis organis, quæ in assiduo motu versantur, quicquam collideretur, dictę etiam tunicæ præstant, quæ tum illam, tum geminas illius, adiacentibus particulis colligant, ac totam tunicæ molem robustiorem efficiunt, ipsam venam sursum veluti manu ducentes. Auxilium autem eius venæ partibus singulatim paratum, est triplex. Nam in medio quidem thorace, cor porrigit illi fortem productionẽ atq; neruosam, tanquam dextram quandam. Parte verò inferna quintus pulmonis lobus (qui in dextra parte consistit, quiq; propter eam duntaxat venam, quæ per dextrum latus ascendit, excogitatus est) sensim illi excauatus subijcitur. Superna deniq; maximum & mollissimum adena, quem vocant thymon,

Thorax quid.
Pisces esse omnes mutos, quòd careant pulmone.
Pulmo vocis & respirationis est instrumentum.
Respiratio, cordis causa est inventa.
Inspirationis vsus.
Expirationis vsus.
Cor dilatatum trahit.
Vocis materia.
Pulmonis vsus.
Respirationis & pulsus non seruare eundẽ concentum.
Cor respirandi instrumentum.
Cor trahere ex pulmone spiritum.
Thorax velvti murus est cordi & pulmoni positus.
Cor in thoracis medio ad æquilibrium locatur.
Cordis ventriculi bini.
Thorax cur in duos ventres distinctus.
Venæ cauæ securitas.
Pulmonis quintus lobus cuius gratia cõditus.

Thymus.

thymon, ipsi natura subdidit. Porrò duo magni lobi in vtraq; pulmonis parte existunt: quintus verò ille paruus, in dextris, venæ cauæ gratia, à transuerso septo vsq; ad cordis aurem pertingit.

Vena caua progressus ad superiora.

Hinc autem altera quidem pars venæ cauæ in ipsum cor inseritur: altera verò, eadémq; maior, rectà ad iugulum fertur, deducta quadantenus à productionibus cordis, deinceps adene, quem thymon vocant, inuecta.

Glandulis ad quæ vtatur natura.

Id verò naturæ est perpetuũ, vt quoties sublime vas aliquod diuidit, ibi mediam glandulam, diuisionẽ oppleturam, interserat. Sunt autem hoc in loco venarum germina maximarum, ad scapulas, & brachia, & mammas pertinentium: quibus ad munimentum & firmitudinem, ex prædictis glandulis natura commoditatem maximam conciliauit.

Oesophagi situs & vsus.

Cauæ autẽ venæ, opposita ductus via, œsophagus descendit, per quem ad ventriculum cibus ab ore delabitur. Ipse igitur spinæ vertebris iunctus & colligatus, totum ita permeat thoracem, quodammodo obliquè positus, tutissimámq; sedem sortitus, vt neque ipse spiritus instrumentis aliquod negocium facessat, neq; ab illis etiam quicquam lædatur. Per medias enim ad perpendiculum quatuor vertebras dorsi extensus, vbi ad quintam pertingit, deerrat quidem à recto cursu, digreditúrq; ad dexteram, vt sedem præbeat meliorẽ, ac cedat instrumento magis præcipuo,

Arteriæ magnæ progressus.

maximæ omnium arteriæ: quæ vt firmitudinem nanciscatur, per viam omnium breuissimam, à corde ad illum spinæ locum se recipit.

Arteriam maximam oriri à sinistro cordis ventriculo.

Arteriæ magnæ inferiorem ramum esse superiori maiorem.

Hanc enim ex sinistro cordis ventriculo exortam, in totum autem animantis corpus distribuendam, æquum fuit primùm quidem in duas partes impares diuidi, earúmq; esse multò maiorem, quæ deorsum fertur, quòd totius animalis partes, quæ subiiciuntur cordi, multò plures superioribus sint, ac maiores: deinde per optimam vertebrarum partem ferri. Atq; inuehitur quidem ipsa arteria mediis vertebris: non tamen imperiosè admodum, nec superfluè stomachum deprimit, sed paululũ quidem & ipsa cedens, ipsum recipit & admittit socium vertebrarum sedis.

Stomachi, siue œsophagi descensus.

Oesophagi implãtatio in ventriculum.

Ventriculi itaq; stomachus, quatuor quidem thoracis primis spondylis præteritis, propter reliquos octo, ad dexteram fertur. Cumprimùm verò septum transuersum contigerit (quod est sanè ora inferior thoracis) membranis fortibus admodum sublimè elatus, supra magnam rursus arteriam transit in alteram partem: quo loco prælapsus septum transuersum, ori ventriculi inseritur: sublimis quidem, ne in asperiorum ciborum transitu arteriam comprimat: in læuam

Oris ventriculi situs.

verò declinans, quòd eo in loco satius fuit constitui os ventriculi. Adde huc, quòd neruis, qui à cerebro in ventriculum iuxta stomachum deferuntur, obliqua via multò tutior futura erat, quàm recta. *Molles enim quũ sint hi, & tenues, si longo interuallo secundum rectitudinem tenderentur, habentes ventriculum à seipsis suspensum, quẽ subinde impleri cibo oportebat, vtiq; disrumperẽtur facilè.

Cor in medio consistens, à pulmonis lobis cõprehendi.

Cõstat igitur iam ex dictis, cor in medio thorace oportuisse locari, pulmonésq; ei vndiq; circumfundi, suis lobis, ceu digitis quibusdã in orbem id cõplectentes: vtriq; verò extrinsecus circundatũ esse thoracem.

Cordis figura.

Cordis vasa oriri ab illius basi aliarum partium principalissima.

Cordis partes.

Est autem cor non rotundum, sed turbinatum, ex basi cuius, ceu parte aliarum omnium principalissima simul atq; tutissima, ipsa vasa exoriũtur. Quę verò ex vtraq; parte cõsequuntur ad inferiorem finem, quasi latera quædam, ventriculorum generationi sunt destinata. At ipse finis inferior, processus quidam est fortis & densus, qui veluti operculum ventriculorum, propugnaculúmq; totius cordis existit. Atque hæc quidem cordis pars, si cum aliis eam conferas, longè abiectissima est.

Vtilitas partiũ triplex.

Particulæ principes quæ dicãtur.

Etenim quum triplex sit partium vtilitas: aut enim refertur ad vitã ipsam, aut ad commodiorem vitam, aut ad horum duorum conseruationem: quæ sanè ad vitam ipsam particulæ conferunt, eæ principes sunt habendæ: reliquorum verò duorum generum, à primi generis præstantia discedentium, eæ minus aliis discedere sunt putandæ, quibus hæ principes facilè comparantur.

Cor esse caloris fontem.

Quum igitur cor caloris natiui, quo animal regitur, quasi fons quidam ac domicilium sit, omnis eo modo ipsius pars princeps dicenda fuerit: at magis hæ, quarũ vsus toti animali vitam conseruat: id quod faciũt duorũ vasorum orificia in sinistro ipsius ventriculo, quẽ medici spirituosum appellant.

Sinister cordis ventriculus.

Sinistri cordis ventriculi orificia duo.

Horũ enim duorum orificiorum, per minus quidem cor iis, quæ in pulmone sunt, arteriis: per maius autem, omnibus quæ in toto animali habẽtur, continuũ est. Minus autem his præcipua sunt ea quæ in altero ipsius ventriculo, quem *sanguificum vocant, insunt.

Dextri cordis ventriculi orificia duo.

Sunt tamen quàm alia hæc quoque præstantiora: quorum alterum quidem, sanguinem in ipsum cor intromittit: alterum autem, ex ipso in pulmonem deducit. Atq; ob magnitudinem duorum vasorum, cor ea parte fuit aded magnum, & in media regione thoracis situm.

Cordis caro qualis.

Musculis inesse vnum tantum fibrarũ genus.

Cor sortiri omnia fibrarum genera.

Cor autem ipsum est caro dura, & ægrè patibilis, multiplicibus fibris conflata: quo nomine à musculo differt. Musculis siquidem vnũ tantùm inest fibrarum genus, rectarũ scilicet aut transuersarum. Vtrasque autem cor, & præter illas, etiam obliquas sortitur, durine, contentione, & patiendi difficultate plurimũ ab aliis omnibus differentes, ob actionis continuitatem, & vehementiam, in qua semper cor ipsum versatur.

Musculis singulis inesse singulos & simplices motus.

Fibrarũ actiones variæ.

Porrò singuli musculi, singulos habent ac simplices motus, ob idq; multiplici fibrarum varietate nõ egent, quemadmodum cor, ventriculus, matrix, atq; vesica vtraq;. Quippe horum singula, rectis quidem fibris attrahunt, excernunt transuersis, retinent autem simul omnibus cooperantibus. Quarum omnium actiones in corde ipso, vel iamiam ab animali auulso, ac pulsante adhuc, vel detecto per anteriorẽ regionem pectoris, contemplari licebit.

Cordis dilatatio quãdo fiat.

Nam quũ rectis quidem fibris contrahentibus se, reliquis aũt diductis & laxis, contractior sanè fuerit facta longitudo, laxior verò vniuersa ipsius latitudo, hoc statu cor totũ videbis dilatari.

Cordis contractio quando fiat.

Cordis quies accidit, obliquis operantibus fibris.

Contrà autem relaxantibus se iis quæ sunt secundum longitudinẽ, contractis autem quæ sunt secundum latitudinem, eo casu rursus contrahi ipsum perspicies, ac deprimi. Medio porrò inter has motiones interuallo, exigua quædam quies intercedit, corde qui-

Cordis contractionē quæ ad iuuant, vel totā potius efficiūt.

dem circa ea quæ continet, vndiq; ad vnguē astricto, fibris autem tunc agentibus omnibus, & earum maximè obliquis. Adiuuant autem, imò totam ferè contractionem efficiunt, quæ in intimis ipsius cordis ventriculis nitidissima ligamenta tenduntur, desinentia in illud, quod interiacet inter ipsos ventriculos, septum. Ob eam igitur causam, tum fortia ligamenta, tum omne fibrarum genus cor habuit, vt facilè dilatetur, quando quod naturæ suæ est accommodatum, trahere appetit: astringatur verò vndiq;, quando iis quæ traxerit, frui tempestiuum fuerit: contrahatur denique, quando superfluis excernendis sese accinxerit. Iis ergo quæ aërem per fauces, nares, & os inspirant, pulmo, & dexter cordis ventriculus inest. Reliquis verò omnibus neq; pulmo est, neq; ad dextram cordis partem latitudo vlla. Duo enim hæc necessariò vnà cū pulmone intereunt, animalis vox, & cordis dexter ventriculus. Nam dexter quidem ventriculus, gratia pulmonis est factus: pulmo verò, respirationis simul & vocis est instrumentum. At vtilitas vocis piscibus rectè nulla est, vt qui in aqua degant: sed nec respirare ipsis quidem licet per fauces, quomodo ne nobis quidem ipsis, si in eam mergamur: respirant tamē per branchias aëri & vapori pervias, constructio quarum ipsis vice pulmonis est. Natura etiam frigidiores sunt pisces, quàm vt ipsorū cor magna refrigeratione indigeat: vtpote exiguo sanguine præditi. Cæterùm quæ aquatilia multum sanguinis possident, vt delphinus, vitulus, balæna, hæc omnia aërē inspirant quodam incredibili modo, quem aliquando exponemus. Iam verò pro eo spiritu quem cor à pulmone recipit, in illum per arteriosam venam à suo dextro ventriculo etiam sanguinem mittit, mutuam ei gratiam referens. Commutauit autem in pulmone natura ipsorum vasorum tunicas, venam quidem faciens arteriosam, venosam autem arteriam. Siquidem in solo pulmone arteria quidem venæ, vena autem arteriæ habuit tunicas. Etenim in toto animalis corpore satius fuit sanguinem quidem, vtpote crassum & grauem, tenui ac rara: spiritum autem, nimirum tenuem & leuem, densa & crassa concludi tunica: vt videlicet hic quidem facilè effluerer, ille autē æquè distribueretur. In pulmone autem diuersa ratione construxit vasa natura. Quum enim pulmo ex se omnino motus expers, moueatur ad ipsius motum thoracis: ac venas quidem ipsas, quòd sint veluti promptuarium cibi, non conueniat eo motu moueri, sed pulmoni largiri purissimum sanguinem: arterias autem, ceu receptacula spiritus, omnino necessum sit, facilè quidem repleri, inspirantibus nobis: celeriter verò vacuari, expirantibus, & loquentibus: ob id sanè cōmodum fuit, his quidē molle, illis verò durū corpus efficere: siquidem has promptè obsequi vtriusq; thoracis actionibus, illas verò prorsus nihil eis obedire, præstiterat. Qua ex constructione contingit, vt quū pulmonis corpus leue ac rarum existens, sanguine vaporoso & tenui nutriri indigeat (non autem, quomodo iecur, limoso & crasso) foueriq; exuberantissimo spiritu: per angusta quidem ora ipsius venæ arteriosæ, quàm tenuissimum sanguinem: per laxa verò venosæ arteriæ, copiosissimum recipiat spiritum. Quare nutriendi ratio pulmoni planè cōtraria est, ac cæteris omnibus partibus, quemadmodum & substantia corporis. Maximas autem venas in eo natura construxit, vt quantū propter tunicæ crassitudinē iustæ nutritioni detrahitur, id magnitudine ipsarum expleatur. Arripit autem violenter pulmo dilatatione sua, vel ex densissimis instrumentis, etiā aliquid nutrimenti, quod vehementi calore suo in minimas partes comminuit. Porrò quum venæ illæ arteriosæ, ob tunicarum diuersitatem à caua oriri non possent, sicvti neq; ipsarum adnata: reliquum fuit, vt à dextro cordis specu orirentur, vnde sanguinem elaboratum à corde ad ipsos pulmones transvehunt. Enimvero vt à thoracis motu non vinceretur vena arteriosa, consonū fuit illius ori membranas quasdam adiunctas esse, quot, & quales nunc sunt: sine quarum præsidio, in contractione pulmonis, ille sanguis semel ad ipsum missus, rursus refluerer ad cor, nec liceret sic arteriis & venis ex se invicem sanguinem spiritúmq; transumere per anastomoses ac osculorum adapertiones, quæ lex in corpore vniuerso obseruatur. Nunc autem reditu ipsius sanguinis, per os magnum venæ intercluso, dū vndiq; ipsa vena cōprimitur, destillat quippiam per exigua illa orificia in arterias. Quantò igitur thorax contendit vehementius, sanguinē per contractionem versus cor exprimens, tantò membranæ exactius os ipsius venæ claudunt. Quippe ab interiore parte extrà emergentes, totúmq; orificiū in orbem ita obsidentes, vt si tensæ omnes atque erectæ simul fuerint, vnius magnæ totum orificiū obturantis speciem referant, ab iis quidem quæ ab internis extra erumpunt, euersæ, & extrorsus ad tunicas ipsius venæ decidentes, transitum ipsis, adaperto ac plurimùm diducto orificio, facilè dant. Quòd si quid extrinsecus intrò feratur, hoc ipsum cogit ita membranas in vnū, vt ex eis quandam velvti portam ad amussim clausam cōstituat. In omnibus itaq; vasorū à corde proficiscentiū orificiis membranæ aliæ alias ascendentes existūt, vt ea, si fuerint tensæ, obstruentes, materias remigrare prohibeant. Proprium autem ipsarum est, educentium quidem è corde materias, ne amplius ad ipsum remeent: inducentium verò, ne contrà ex ipso effluant. Cæterùm quū sint omnino orificia quatuor, bina in vtroq; ventriculo: alterum quidem inducit, alterum verò educit. Quum igitur vena caua simul & arteriosa, in dextrum cordis ventriculum desinant (qui pulmonis gratia fuit factus) per illam quidē trahitur sanguis, per hanc autem emittitur. At verò quæ animalia pulmone carent, iis solus ille ventriculus inest, qui motum arteriis largitur. Nam vt venæ ab hepate, ita arteriæ à corde originem ducunt. Porrò prima agendorum causa, scopus actionis existit. Nam quum plura causarum sint genera, primum quidem ac potissimum illud est, cuius causa aliquid fit: secundum verò, à quo fit: tertium, ex quo: quartum, per quod: & quintū, si vis, * secundum quod. Quibus quidem vtens opifex, ad optimam

Pulmo & dexter cordis ventriculus, quib. adsint.

Pulmone intereunte, interire vocem, & dextrū cordis ventriculum.

Dextrum cordis ventriculū gratia pulmonis: pulmones gratia vocis & respirationis cōditos esse.

Pisces respirare per branchias.

Pisces frigidiores esse, quàm vt magna refrigeratione cor ipsorū indigeat.

Pisces aerem inspirantes.

Cordis cum pulmone commercium.

Vasorum tunicas in pulmone commutasse naturam.

Pulmo ex se motus expers, mouetur ad motū thoracis.

Pulmonis vasa cur natura alterarit.

Iecur nutriri sanguine crasso & limoso.

Pulmoni cur maxima venæ insint.

Venas arteriosas oriri à dextro cordis specu.

Vena arteriosa ori membranas quasdā adiunctas.

Vena arteriosa adnasci membranas tres, intus foras vergentes.

Vasorum omnium profectorum à corde orificiis, quasdā membranas esse insitas.

Cordis orificia quatuor.

Cordis ventriculum dextrū, fuisse gratia pulmonis factum.

Pulmone carentia animalia, habere sinistrū tantum cordis ventriculū.

Genera causarum quinq;.

mam ſpeciē ſingula quæ fiunt, effingit: arterias quidem pulmonis, raras: venas autē denſas efficiens, propter eam quam diximus cauſam. Quorum vaſorum efformationi, ceu materiam quandam ſubiecit humidi & ſicci miſcellam, vſus calido & frigido invicē temperatis, tanquā inſtrumentis efficientibus circa ipſam materiam. Qua in miſtione, partim quidem materiæ exiccari à calido conſtituit, partim autem frigido concreſcere, atq; ex horum denique miſtura, ſpiritū optimè temperatū gigni: quem poſtea flatu in latum extendens, diducénſq; materiam, cauum vas ac prælongum effecit, copioſiorem quidem materiam affundens, cui melius erat eſſe craſsiori: parciorem autē, cui tenuiori. Noſter ſiquidem conditor in efformandis particulis, hunc perpetuò ſcopum ſequitur, nempe vt quod melius eſt, ſemper eligat. Quum igitur quatuor in corde ſint orificia, tres quidem ſingulis aliis inſunt membranæ, duæ autem duntaxat arteriæ venoſæ. Oriuntur ſanè omnes ex orificiis ipſis: vnde profectæ, aliæ quidem intrò progrediuntur in cordis ventriculos, ad quos etiam ligamentis fortibus annectuntur: aliæ verò foras vergunt, quà primùm vtrunq; vas è corde emergit. Sunt itaque in vena arterioſa, quæ alit pulmonem, membranæ tres intus foras ſpectantes, quas à figura literæ σίγμα, ſigmoeides appellant. In ea autem vena quæ ſanguinem introducit, tres quoq; foris intrò pertinentes inſunt membranæ, ſed quæ multum craſſitie, robore, ac magnitudine illas anteeant. Præterea etiam orificio illius maximæ arteriæ, quæ à ſiniſtro ventriculo orta, principium eſt arteriarum omnium, tria quoq; membranarum σιγμοειδῶν intus foras vergentium adnata inſunt. Reliquum verò arteriæ venoſæ, quæ in pulmone diſtribuitur, orificium, duarum membranarum foris intrò pertinentiū, habet adnata. Corde igitur dilatato, omnia ipſius ligamenta perrenſa, trahunt ad ſeipſa, & velvti reſupināt membranas ad corpus cordis: membranas inquam vaſorum inducentium materias. Quibus membranis reflexis, vaſorum orificia pateſiunt, vt facillimè poſsit cor materias ipſas attrahere, nimirum cauſis omnibus, à quibus celerrima fit materiarum attractio, eòdem aſpirantibus. Nam quod ſuo loco transfertur, aut trahi ipſum oportet, aut mitti ab aliquo, aut deduci. Quæ omnia ſimul adſunt materiis, ſi cor dilatetur. Cor ſiquidem trahit: mittunt præpoſitæ ad aures cauitates, atq; ipſa vaſa deducunt. Quorum omniū vnum eſt motionis principiū, cordis ipſius dilatatio. At aures (quæ ſunt adnata quędam neruoſa, & caua, ante orificia) laxæ quidē reliquo tempore ſunt, & idcirco concauæ: quum verò cor dilatatur, eodē quo membranæ modo tenduntur, & contrahuntur, ob idq; materias ex ſeipſis expreſſas præmittunt cordi, ſpiritum nempe ad refrigerationem, ſanguinem ad nutritionē illius. Etenim quia vaſa quæ materiam cordi ſuppeditant, ſi dilatato eo tracta violentius fuiſſent, quū tenues ac molles habeant tunicas, facili negocio diuellerentur: ob id aurium concauitates extrinſecus ad orificia ſingula excogitauit natura, vt ex illis, velvti ex promptuariis quibuſdam,

Vaſorum generatio.

Arteria venoſa duas membranas ineſſe.

Σιγμοειδεῖς membrana.

Vena caua ducēte ad cor ſanguinē, tres membranas eſſe inſitas foris intrò pertinentes.

Arteria aorta ineſſe membranas tres intus, foras vergētes.

Arteria venoſa adnaſci membranas duas foris, intrò inclinantes.

Tranſlationi materierum quod requiratur.

Aurium cordis vtilitas.

cor ipſum traheret, citra vllum vaſorum diſcrimen. Vtriuſq; autem auris ſubſtantia tenuis facta eſt, & neruoſa, vt & contrahantur facilius, & etiam tutiores ſint ab iniuriis extrinſecis. At verò membranarum ipſarum, eas quæ vaſis adiacent materias introducentibus, tantò fortiores & maiores oportuit eſſe iis, quæ inducentibus inſunt, quantò maior in dilatando, quàm in contrahendo vis eſt. Vt autē pauciores membranæ tribus, minus exactè ac tardius orificia vaſorum clauderēt: ſic etiam ſi plures fuiſſent, imbecilliorem actionē ederent. In ſolo tamen arteriæ venoſæ orificio, meritò ſunt duarum tantùm membranarum adnata. Solius ſiquidem huius orificij intererat, ne ad amuſsim clauderetur, propterea quòd ſolum ipſum oportebat eſſe tranſitū à corde ad pulmones, excrementis fuliginoſis, quæ in illo ob copiā innati caloris neceſſariò gignuntur: quanq̄ etiam & per reliqua trium vaſorū orificia, aliquid retrò fertur & effluit. Nam quēadmodū in ipſa aſpera arteria fieri non poteſt quominus tranſglutientibus nobis exiguum quiddam humidum tranſcoletur, ſic membranæ illæ non poſſunt adeò accuratè occludere illorū orificia vaſorum, quin vltro citróque aliquid ſanguinis & ſpiritus permeet. Sunt enim omnia in omnibus, atque arteriæ quidem tenuem & purum & vaporoſum continent ſanguinem: venæ autem paucum, eundémq; caliginoſum aërem. Simili ratione per ſtomachum ſpiritus tranſglutientibus atq; inſpirantibus nobis ad ventriculum permeat: nihilque eſt ſyncerum in corpore, ſed omnia commercium habent cum omnibus. Etenim ipſius cordis ventriculus pulſare quidem vterq; videntur, non tamen pari menſura vtriq; ſanguis & ſpiritus adeſt. Copioſior quippe eſt, in dextro quidem ſanguinis, in ſiniſtro autem ſpiritus ſubſtantia: vacuatur tamen ſanguis per vulneratas arterias, quem à venis per commutuonem orificiorū exugunt: adapertio quorum hic etiam efficit, vt reſpirationis atq; pulſus vtilitas, venis communicetur. Porrò cordis ſiniſtra pars admodū craſſa eſt & dura, vt quæ ventriculi ſpirituoſi tegumentū eſſet futura. Dextra verò tenuis & mollis, ſimul quidem vt materiis vtrobiq; eſſet conſentaneus locus, ſimul autem ne cor in alterutram partem propenderet. Quare cor ipſum, in medio illius duræ tunicæ (quam περικάρδιον appellant) rectè firmitèrque libratur. Quæ tunica ex capite ipſius ampliſsima exoriens, poſtea ſecundum figuram eius paulatim in mucronem contrahitur, velvti vallum quoddam ac domicilium ei circumiecta, tantúmq; inter ſeipſam & cor ſpatij circunſcribens, quantum cordi dilatato ſuſcipiendo erat ſatis. Eſt autem ſubſtantia ipſius tunicæ mediocriter craſſa & robuſta, vt neq; collidatur, neq; etiam pulmones lædat. Cæterùm quo tēpore cor dilatatur, membranarum radices trahens, aperit quidem orificia vaſorum intromittentiū materias, claudit autem educentiū. In vniuerſum aūt leuiora omnia expeditius obſequuntur trahentibus. Iam verò quæ in corde apparent foramina, pertinentia potiſsimum ad medium ipſius ſeptum, prædictæ communionis gratia extiterunt. Eſt autem ani-

Aurium cordis ſubſtantia.

Arteria venoſa orificio, cur duæ tantū membranæ adnaſcantur.

Omnia eſſe in omnibus.

Syncerum nihil in corpore.

Cordis ventriculus vterq; pulſare videtur.

Venis communicari pulſuū et reſpirationis vſum.

Cordis ſiniſtra pars cur ſit craſſior & durior dextra.

Περικάρδιον.

Pericardij ſubſtantia.

Leuiora expeditius obſequuntur trahentib.

Septi cordis foramina.

Animalis spiritus est exhalatio benignissimi sanguinis.

malis spiritus, exhalatio quædam benignissimi sanguinis. Quare meritò sanguis purus & tenuis cõtinetur in ipsis arteriis, vtpote qui animali spiritui sit alimento futurus.

Arteriis cur tunica duplex.

Ob cuius tenuitatem spiritus, necnon propter motũ perpetuum, valida & duplici tunica fuit ipsis arteriis opus.

Cordis vasa quæ maiora minoráq;.

Ad hæc, quæ vena in cor infigitur, maior ea est, quæ ab eodem in pulmones inferitur, quum nimirum vehat sanguinem, qui per hanc defertur in illos, & qui in sinistrum cordis specum ad gignendos spiritus vitales transumitur. Ad eundem autem modum arteria etiam, quæ ex pulmone ad cor perducit spiritum, multò minor est magna arteria, quòd hæc quidem à dextro ventriculo aliquam sanguinis portionem assumat, omniúmque arteriarum, quæ toto animali insunt, sit futurum principium.

Cor egebat crassiori alimento, quam sit spiritus.

Quia verò corpus ipsius cordis crassum erat ac densum, alimentóq; egebat crassiori, ob id sanguinẽ ducit à vena caua, quo nutriatur, priusquam ea ad cor immigret. Cor itaq; pulmoni alimentũ præparat, sibi autem nequaquam.

Similibus vnũ quodq; nutriri.

Quum enim quale est vnumquodq;, tali ipsum nutriri alimento oporteat, iure optimo cor quidem crasso, pulmo autem vaporoso sanguine indiguit.

Cor à qua vena alatur.

Quæ causa est, vt cor non alatur ex seipso, sed priusquàm vena caua dextro inseratur ventriculo, pars eius tanta, quãta cordi nutriendo erat satis, seiuncta circa cordis caput, extrinsecus obvoluatur, & in omnes ipsius partes dissemineturːcum qua etiã tanta arteriæ magnæ portio dispergitur, quanta ad prædictam venam refrigerandam, conseruandúmq; probum temperamentũ caloris innati externarũ cordis partium, esse videbatur sufficiens.

Neruus nullus videtur in cor distribui, neq; in hepar, renes, lienémq;.

Nullus autem videtur neruus in cor distribui, quemadmodum neque in hepar, renes, lienémq;. Solum nanque pericardium propagines tenuium neruorum recipit: à quibus diuisis, sensibiles alias ac manifestas in cordis ipsius tunicã etiam inseri, in maioribus saltẽ animalibus, constat.

Cor nullam actionem animalẽ sortitur.

Quemadmodum enim musculis omnibus, quòd actionis animalis instrumenta essent, magnis neruis fuit opus: ita & cordi nullam actionem animalem habenti, tantis neruis opus fuit, quantis prædictorum viscerum singulis: addam etiam & pulmoni. Cõmuniter enim omnia hæc, ne sensu omnino carerent, neruos etiam habuerunt: priuatim autem inter ea hepar & cor,

Hepar animæ appetitoriæ sedes.

Cor principiũ irascibilis facultatis.

quòd illud quidem animæ appetitoriæ, hoc autem irascibilis esset principium.

Cordis quale os insit.

Cordis os ad quod vtile.

Ad hæc, in magnorum quidem animalium corde, os quoddam reperitur cartilagineũ: in exiguis verò admodum, corpus ex cartilagine & neruo constatum: quod quidem tum ad ligaméntorum principia tutius colliganda, tum ad totius cordis firmitatem, est constitutum. Hæ igitur sunt in perfectis iam animalibus cordis particulæ.

Fœtus in vtero dispensatio.

In iis autẽ quæ adhuc formantur in vtero, animadvertens natura pulmonem, qui neq; absolutus est, neq; motu pręditus, non eandem postulare dispensationem, atq; is qui perfectus quum sit, mouetur etiam, vnum quidem vas validum, crassum & densum, ad arteriam magnam: alterum verò, imbecillum, & tenue, & rarum, ad venam causm anastomosi applicuit. Quum igitur arteriam magnam, ad crassum illud ac densum pulmonis vas, ad tenue verò & rarum venam cauam per anastomoses *aperuisset, pulmoni quidem vtrasque materias iustè largita est, & cor nihilominus à pulmonis seruitute liberauit. Quocirca non oportet mirari, si quum in illis nec sanguinem, nec spiritum mittat pulmonibus cor: nec totius corporis arteriis suppeditet, vt in perfectis: ad solam propriam vitã quampaucissimo indiguerit spiritu, quem maximè etiam, vt opinor, ex ipsa magna arteria ducere poterat.

Cor in vtero accipere spiritũ à magna arteria.

Quinetiam licuit cordi per id orificium, cui soli tunicas duas foris intrò pertinentes diximus adhærescere, ex pulmone sanguinem ac spiritum sibi mista attrahere. Vas siquidem hoc in fœtibus ex caua quidem vena sanguinem per quandam memorandæ magnitudinis anastomosin recipit: quum sanguis aliàs in perfectis quidem, ex sanguineis: in fœtibus verò, ex spirituosis instrumentis sumatur. Etenim si fœtu adhuc vtero matris hærente, per ipsius matricẽ penetrando, arterias quæ in vmbilico sunt, vinculo exceperis, quæ in secundis sunt arteriæ omnes, pulsu destituentur, quum tamen quæ ipsi embryo insunt, adhuc pulsent. Quòd si venas etiam quæ sunt in vmbilico laqueis complexus fueris, haudquaquam quæ in embryo sunt arteriæ amplius pulsauerint: quòd videlicet vis illa quæ mouet secundarum arterias, à corde ipsius fœtus proficiscatur: à venis autem per anastomoses arterię recipiant spiritum, à quo calor natiuus, saltem aliquantisper, seruari potest.

Secundarũ arterias moueri à corde fœtus delitescẽtis vtero. Arterias fœtus per anastomoses recipere à venis spiritum.

Fieri igitur potest in corde, vt ex vase sanguinem continente, commodum aliquod calori, qui in sinistro eius ventriculo est, accedat, cuius causa animalia & respirant, & pulsibus egent. Cor itaque non modò in perfectis animalibus, sed in fœtibus etiam, vim illam arteriis suppeditat, qua mouentur: nõ tamen ipsas ceu vtres flatu replet aut inflat. Non siquidem ob id dilatantur quòd implentur arteriæ, sed quia dilatantur, implentur.

Arteriæ implentur, quia dilatantur: non dilatantur quia implentur.

Porrò natura, quemadmodum venam illam quæ ab vmbilico pertinet ad iecur, & arterias quæ sunt ad spinam, tandem exiccat, & velvti funiculos quosdam tenues efficit: ad eundem modum & prædictas, quę ad cor pertinent, vasorum anastomoses, in animali iam nato abolet: quæ vsui animalibus in lucem æditis futura non sunt, ea ne esse quidem permittens.

Inutilia animalis natura ne esse quidem permittit.

GALENI PERGAMENI
de vsu partium, lib. VII.

CAeterum quemadmodũ hepar, sic etiã pulmo, qui plurimis est vasis cõtextus: quorum intervalla molli carne replentur.

Pulmonis vasa vnde oriantur.

Vasorũ porrò ipsius proficiscuntur, hoc quidẽ ex sinistro cordis ventriculo, illud aũt ex dextro: tertiũ deniq; ex faucibus. Deinde illinc progressa diuiduntur in quatuor lobos pulmonis.

Pulmonis quintus lobus.

In quintũ aũt lobum (quum paruus sit, ac velvti substerniculum venæ cauæ, in dextra thoracis regione) propagines quædam exiguæ, à vasis in lobum magnum illi propinquũ distributis, disseminantur.

Pulmonis tunica.

Ambit autem lobos omnes extrinsecus tenuis quædam membrana, portiones quasdam

corum

eorum neruorum, qui iuxta stomachum inferne ad ventriculum tendunt, accipiens. Porrò tertium illud vas, quod à faucibus in pulmonem

Aspera arteria cõstructio. Bronchus.

descendit, quódque aspera arteria, necnon bronchus dicitur, ex corpusculis quibusdam cartilagineis circularibusque conflatur, per totam longitudinem colli optimè inter se ordinéque singulari compactis.

Cartilaginum aspera arteria figura.

At verò, qua parte contractura subiectum erant stomachũ huiuscemodi corpora, amplius cartilaginea non sunt, sed C Latinum literam referunt, vt videlicet cibis qui deglutiuntur cedant.

Aspera arteria tunica interna.

Vestit autem intrinsecus ipsam arteriam asperã, eiúsque partes omnes subungit, quędam tunica penitus circularis, densa simul & solida, fibras habens secundum longitudinem rectas: ac breuiter, continua illi, quæ ab ore in ventriculum ducitur. Quare per hanc membranã dũ animalia deglutiunt, cartilagines cum larynge ad ipsas fauces trahuntur.

Aspera arteria tunica exterior.

Extrinsecus etiã alia circunducitur tunica, velvti totius asperę arterię non vulgare indumentũ.

Aspera arteria quarum actionum sit instrumentum.

Per hanc igitur arteriã asperam, quæ in omnes pulmonis partes est distributa cum vasis quæ à corde proficiscũtur, inspiratio & expiratio, vox & efflatio perficitur. Atque hoc solum in pulmone vas omnino vacuũ est sanguine, quàndiu animal secundum naturã se habet.

Cartilago cur ad elidendam vocẽ sit instrumentum aptissimum.

Fuit autem instrumento vocis omnino cartilagine opus, quũ molliora quàm pro ipsius natura præ imbecillitate aërem remissius percutiant: duriora autem, facilè ipsum evertant, sic vt fluere potius, quàm percuti aër ipse videatur. At cartilago est simplex quædam particula, vt aliarum omnium durissima, sic osse duntaxat mollior, ob ídque ad elidendam vocem instrumentum aptissimum.

Aspera arteria motus vnde proficiscantur.

Non est autem ex vna simplici cartilagine & sola, constituta aspera arteria, sed membranosam quoque assumpsit substãtiam, quæ circulares eius annulos colligat, vt per animalis inspirationes, expirationésque, facilè possit tum dilatari, tum contrahi, atque etiam longior, & breuior reddi. Siquidẽ mutationes pulmonis in longitudinem ac breuitatem, à ligamentis cartilagines inter se connectentibus, tensis quidem per inspirationes, per expirationes autem laxis, atque in se concidentibus, proficiscuntur: incrementum verò in latitudinem & concidentiam, ab iis quę interrupta annulorum complent, gibbis quidem factis extrorsum per ipsas inspirationes, laxis autem per expirationes, procedit.

Cartilagines sunt instrumẽta vocis.

Ac proinde cartilagines ipsę, vocis sunt instrumẽta: quæ verò eas ligamenta coniungunt, respirationis. At pars illa quæ cum faucibus asperã arteriã connectit, & quæ sursum nobis transglutientibus fertur, cuiúsque vocem aspera arteria præparat, larynx vocatur:

Larynx primũ & principalissimum instrumentum vocis.

qui totus cartilagineus existẽs, primum & principalissimum vocis est instrumentum.

Palatum. Columella.

Quanquam vocem ab ipso æditam, palatum, velvti refractoriũ quoddã, & columella, tanquam plectrum, adaugent.

Vocis materia expiratio est.

Porrò ipsius vocis materia expiratio est, à thoracis musculis facta.

Pisces carent aspera arteria & pulmone.

Pulmonis itaque propria particula est hæc arteria, qua meritò pisces caruerũt, atque etiam pulmone, quòd ne voce quidem egerent, vtpote in aquis degentes. Erit igitur ipsa aspera arteria respirationis simul & vocis organum.

Aspera arteria cartilaginum situs.

Artificiosè autem natura cartilaginosam quidem partem arteriæ, ad anteriora colli: carnosam verò, quà stomachum contactura erat, ad posteriora convertit, ne facilè afficeretur, stomachus quidem ab ipsa arteria, hæc autem rursus ab iniuriis extrinsecis.

Deglutitionem respirationemque nunquam eodem tempore fieri.

Quare quum alio quidem tempore respiratio, alio autẽ transglutitio fiat, (nunquam enim simul contingunt) mutuis vicissim capacitatibus arteria stomachúsque vtuntur: adeò vt tẽpore exiguo plurima, per vtrosque meatus, feratur propria materia. Ob idque constructum est rotundum vtrunque organum, vt per locum minimum plurima pervadat materia. vtque vtrunque ab iniuriis sit tutius.

Aspera arteria membrana interna vsus.

Enimverò tunica illa (quam diximus) obtenditur internæ parti ipsius asperæ arteriæ, vt destillationes tum cibi tum potus, nec non fuliginosi spiritus, atque etiam humorũ acriũ (quorum omnium delapsus prohiberi interdum non potest) excipiens, cartilagines eius tueatur.

Cartilaginum aspera arteria affectus sanatu difficillimos esse.

Quarum quidem affectus aut insanabiles sunt, aut sanatu quàm difficillimi. Ac ipsius tunicæ incommoda facilè resarciuntur: nisi forte aliquando à magna putredine, ipsius portio quædam erosa, cartilaginem penitus destituerit nudam.

Aspera arteria tunica interna cur tenuis, densa, & mediocriter sicca.
Sicca quàm madida melius sonare.

Cæterùm tenuis simul & densa facta est illa tunica, vt neque fistulæ capacitatem sua mole angustiorem redderet, nec facilè defluentes succos imbiberet, vocemque sic efficeret raucam. Melius enim sonant sicca quàm madida. Quia verò si extremè sunt sicca, iis quæ talia sunt moderatè, vocem deteriorẽ elidunt, ob id tunicam quæ cartilaginibus subest, natura mediocriter siccã effecit, vtrunque excessum declinans. Verũ nec aspera arteria habet sanguinis copiam quo alatur, antequàm venæ quædam à corde ipsi fuerint connexæ:

Cor esse colligatum pulmoni per laues arterias.

neque ipsum cor fructum vllum ex respiratione percipit, priusquàm per illas arterias læues, quæ tenuem, purum, & vaporosum continent sanguinem, nec solius spiritus instrumenta sunt, coniunctum & colligatum huic fuerit.

Arteriarũ cordis in pulmonẽ oscula.

Quarum læuium arteriarum oscula, à natura nihil agente temerè, eò commoderationis adducta sunt, vt vapori quidem ac spiritui sint pervia: sanguini verò, & crassis similiter substantiis, invia.

Tussis quando excitetur.

Quòd si forte aliquo tempore patula, naturalem cõmoderationẽ amiserint, portio aliqua sanguinis ex læuibus in asperas arterias effunditur, quem casum repentè tussis cõsequitur, & sanguinis per os profusio.

Pulmonis caro qualis, & quẽ vsum præstet.

Ipsa porrò caro pulmonum non solùm diuisionem vasorũ longè tutissimã reddit, sed etiam quemadmodũ hepatis caro ad cibi, sic ad aëris coctionẽ ea fuit comparata: ob idque mollis, foraminulenta, & spirituosa existit. Non enim confertim nec repentè aër quẽ inspiramus, nutrimentum spiritus animalis evadit: sed paulatim eum immutari est necesse, diuturnioréque tempore spiritui innato familiarem qualitatẽ acquirere.

Pulmonis carnẽ cõficere spiritũ cordis.

Cuius alterationis pulmonis caro primum est instrumentum. Spiritus igitur qui trahitur ab asperis arteriis extrinsecus, primùm in pulmonis carne conficitur, dein autem in corde atque vniuersis arteriis, sed in eis pręcipuè, quæ in plexu retiformi consistunt:

Plexus retiformis.

at vltimùm ac perfectissimè in ventriculis cerebri, vbi vtique efficitur animalis. Cur autẽ nos ignorãtes

Spiritum animalem fieri in ventriculis cerebri.

planè substantiam animæ, eum animalem vocemus, non est dicendi nunc locus. Fuit autẽ aspera arteria in medio læuis & venæ locata, quòd per mediam quidem læuem, respirationis vtilitatem cordi exhibitura erat: à vena autem, necessariò debebat nutriri. Ad hęc, à dorso quidem habet aspera arteria venam: ab anteriori autem parte, arteriam: quia longius à corde producere ipsam arteriam, quę teouẽ atq; imbecillã sortitur tunicã, non erat tutum. Quare illam natura subitò à corde ortam, in pulmonem disseminauit. Alterum verò vas quod fortius erat, abduxit longius.

Aspera arteria situs inter venam & læuem arteriam.

Venis arteriosis cur tunica dura tributa sint.

Facta est venarum tunica dura, tum quòd eas comprimi facilè ac dilatari in respirationibus non oporteret (vt videlicet ipsa thoracis capacitas spiritus instrumentis esset perpetuò patens; & ne sanguis ad cor ex eis violenter recurreret) tum etiã quòd sanguine vaporoso & tenui quàm crasso, pulmonẽ ali erat melius.

Arteriis venosis cur tunica rara insunt.

Respirationis vsus.

Arteriarum contrà tunica est rara, vt liberalius pulmones foueãt suo tenuissimo sanguine, cordiq; trahenti spiritus, longè faciliùs cedant. Quum itaq; vsus respirationis primus & maximus sit, vt caloris symmetriam conseruet: secundus aũt, nec minor, vt nutriat animales spiritus, tum ad hæc, tum ad vocis generationẽ, pulmonẽ accõmodauit natura.

Arterias læues insertas esse cordis sinistro vẽtriculo.

Applicuit autem omnes arterias læues sinistro cordis ventriculo, in quo caloris natiui est principiũ, perennẽ illi refrigerationem hinc comparans.

Fuliginem cordis expelli in systole per læues, & per magnã arteriam.

At verò quod fuliginosum ac fumidũ in ipso corde est, in illius cõpressionibus per has ipsas læues arterias explodit, multóq; adhuc magis per magnam arteriam ad alias. Pulmo igitur totam impleus thoracis capacitatẽ, ad ipsiusmet thoracis motus mouetur.

Pulmo ad thoracis motũ mouetur.

Cõsequutione aũt ad id qđ vacuatur, prius sem per leue quàm graue, attrahentia instrumẽta sequitur: quæ p ampla orificia multò facilius implentur. At asperarũ arteriarũ omnium vnũ est maximum os, pertinens ad pharyngem: læuium autem aliud vnum ad sinistrum cordis ventriculum, vt venarum etiam ad dextrum. Sed ex pharynge quidem, aër solus ad arterias asperas: ex dextro vẽtriculo sanguis solus ad venas: ex sinistro, mixtũ quid ex ambobus pervenit.

Pulmonis vasa quo ordine proprie materia impleantur.

Pulmone igitur dilatato, primò quidem externus aër asperas arterias implebit: secundd autem, quod ex sinistro cordis ventriculo effertur, læues: postremò deniq; ac tertiò horum omnium, sanguis implebit venas. Antè verò quàm asperæ arteriæ repleantur aëre, ad quodvis aliorum nihil transumitur. Fuerunt enim asperæ arteriæ à natura institutæ, vt pulmonem in maximam distensionẽ agerent. Ac proinde in inspirationibus aër externus in has solas necessariò ingreditur.

Spiritum trahi à corde in diastole, expelli in systole.

At spiritus in cor ipsum attrahitur, dilatato eo: quemad modum rursus compresso, excernitur. At læues quidem arteriæ, cordis motibus: asperæ verò pulmonis, inseruiunt.

Cordis motus à natura.

Thoràcis motus ab anima.

Respirationem esse arbitrariam.

Verùm vt cordis motus à natura, sic thoracis ab anima ꝓficiscitur: melius siquidem fuit ipsam respirationem voluntati inseruire animalis. Iam pulmo neruis minimis prędit is, vt totus facilè dilatetur & comprimatur, in lobos dissectus est, quibus tanquam quibusdam digitis cor accuratè complectitur.

Larynx ex tribus cartilaginibus constat, mouetur q; a proprijs duodecim musculis.

Larynx portò ex tribus magnis cartilaginibus constat. Mouetur autem à musculis, propria quidem sua compositione, duodecim: quatenus verò commercium habet cum vicinis particulis, ab alijs octo.

Scutiformis & prima cartilago laryngis, quam positionem habeat.

Harum igitur laryngis cartilaginum, anterior est maxima, extrinsecus quidem convexa, intus autem concaua, prælongo scuto persimilis: quare scutiformis vocatur. Secunda verò cartilago, quanto minor est prima, tanto maior quàm tertia est: internis partibus, quà consistit stomachus, positionem habẽs. Cęterùm quantũ maxima deficit à perfecta figura circuli, hoc ipsa perficit.

Laryngis cartilago secunda.

Etenim vbi desinit vltima cartilago asperæ arteriæ, ibi primùm quidem hæc secunda incipit, omnibus partibus totam illam contingens: hoc est, anteriore, posteriore, & obliqua. Paulò verò supra anteriores ipsius partes cartilago scutiformis incipit. secunda videlicet retrorsum cedente. Articulantur autem & committuntur inter se partibus obliquis. Atq; etiam paulò superius ligamenta quædam membranosa & neruosa, ex prima pertinent ad secundam. Verùm vbi minor quæ intus est, desinit, duæ quidem superiacent paruæ convexitates.

Laryngis tertia cartilago arytænoides.

Incipit autem illuc tertia cartilago, quam arytænoidem appellant ob formam vasis, convenientes ad amussim eminentijs illius cauitates habens, adeò vt commissio harum duarum cartilaginum, duplicem dearticulationem efficiat. Est autem strictior, quàm inferna basis, secunda cartilago: ob eámque causam totius laryngis ora infima, qua asperam arteriam attingit, amplior est superiori orificio, quod in pharynga desinit. Atque etiam tertia cartilago in angustum valde & ipsa desinit. Conuersa autem est huius quoq; cartilaginis cauitas ad meatum spiritus, vt velut fistula quædam fiat, quod ex tribus ijs est compositum.

Ligula consideratio.

Parte verò interna, in ipso meatu laryngis, corpus quoddã incumbit membranosum, adiposum & glandulosum, figuráq; linguã fistulę referens.

Vocem primò in larynge formari.

Larynx cur nõ ex simplici cartilagine cõstet.

Quòd igitur primum in larynge vox efficiatur, quódq; dilatetur plurimùm, & cõprimatur ad vnguem supernum eius orificiũ, alibi demonstrauimus: ob quas nimirũ motiones necessum fuit laryngem non ex simplici vna, sed ex pluribus simul cõmissis cartilaginibus confici, motúmq; ipsius non naturalem, vt arteriarum, sed voluntarium existere, ad quem perficiendũ musculi instituti fuerunt.

Laryngis cartilagines connectentes musculi.

In animalibus igitur magna voce præditis, in quibus homo etiã annumeratur, quatuor sunt musculi, qui cum secunda, cartilaginem primam connectunt. Alij verò quatuor in omnibus animalibus sunt, qui secundã tertiæ: & alij duo, qui primam tertiæ cõmittunt. Deriuantur autẽ ex prima cartilagine scutiformi ad secundam, hoc pacto. Secundum finem inferiorem vtriusq; cartilaginum, vbi tracheam arteriã, & semuscem tangunt, ex magna cartilagine perveniũt ad secundam, extrorsum quidem duo musculi, introrsum aũt duo, vtraq; parte externi externis, & interni internis omnino æquales. Hi igitur exactè coarctãt, angustáq; efficiunt oram laryngis infernam, primam cartilaginem secundæ simul applicantes. Alij verò quatuor, qui secundam cum tertia iungunt,

finem

finem laryngis superiorem aperiunt. Quorum qui parte sunt posteriore, cartilaginem arytænoidem retrò flectunt: ad obliqua verò plurimùm diducunt, qui situm ibi habent obliquum. Porrò reliqui duo, iis quatuor actionem & positionem contrariam habentes, claudunt ad vnguem os supernum laryngis, ad internam capacitatem, primam cartilaginem adducentes.

Musculi decem cõmunes tribus laryngis cartilaginibus.

Decem igitur dicti musculi, trium cartilaginum sunt cõmunes: alij verò duo sunt in basi arytænoidis. Cæterùm alij sunt his multò maiores, soliq; scutiformis proprij: quorum duo quidem, ex inferioribus ossis hyoidis lateribus habent originẽ, indéq; secundũ longitudinẽ omnẽ primæ cartilaginis producuntur parte anteriore. Alij verò duo, ab ipsa quidem cartilagine exorti, sed ad pectus tendentes, aliis duobus miscẽtur. Reliqui duo transuersi musculi, ex obliquis scutiformis partibus enati, deinde in orbem stomachum cõplectentes, simul inter se coeunt.

Laryngis cartilaginibus inesse duplices articulationes et motus.

Quoniam igitur duplices genere oportebat ipsis cartilaginibus inesse articulationes & motus, alios quidem, qui eas dilatarent, & comprimerent: alios autẽ, qui clauderent & aperirent: ad priorum quidem motuum constitutionem, primæ ad secundam facta est articulatio: ad secundorum verò, secundæ ad tertiam. At motus alio tertio genere præterea quũ minimè egeret larynx, neque articulatione tertia, & proinde neq; particula quarta indiguit.

Laryngis musculi decem.

Laryngẽ aliis partibus colligantes musculi, octo numero.

Illi igitur primi musculi decem, in larynge ipso cõsistunt, cum nullo adiacentium instrumentorũ connexi. Alij verò octo musculi, colligantes ipsum cum circunfusis corporibus, alterius motus sunt duces, quo nimirum totius spirationis meatus amplificatur, constringitúrq;. Quorum qui ab osse hyoide ad partes anteriores ac superiores pertinẽt, cartilaginẽ primam trahentes, à posterioribus eam cartilaginibus abducunt, meatúmque amplificant. Musculi verò obliqui, contrariam his actionem habentes, ac positionem, qui ex scutiformi cartilagine deorsum feruntur, partes cartilaginis inferiores contrahunt trahúntque infrà, cum hoc leniter asperam arteriam contrahentes, & constringentes. Reliqui autem, qui ex obliquis scutiformis partibus prodeunt, has partes primæ cartilaginis protrahunt, secundæq; applicant, quo meatus constringatur.

Pharynx principalissimum instrumentum vocis.

At pharynx, substantia & figura ab aliis corporis partibus differens, principalissimum vocis est instrumentum, linguam alicuius fistulæ referens. Melius autem sit corpus hoc fistularum linguis minimè assimilare, sed eas huic potius:

Natura est prior atq; sapientior arte.

quãdoquidem natura & prior tẽpore, & in operibus sapiens magis quàm ars ipsa existit. Quare si corpus hoc naturæ est opus, illud autem quod in fistulis est, artis invẽtum,

Ars imitatur naturæ opera.

nimirum hoc ad illius imitationem ab aliquo sapienti viro excogitatum fuerit, qui intelligere ac imitari naturæ opera potuit. Cæterũ qđ absque lingua invtilis sit fistula, res ipsa indicat:

Vox fieri nõ potest, nisi transitus sit angustior.

sicvti etiã vocẽ fieri nõ posse, nisi trãsitus sit angustior. Etenim ad ædẽdã vocẽ, opus est motione spiritus, quę ab infernis repentè simul erũpat: necnon angustiori transitu, eóq; non simpliciter, sed qui paulatim quidẽ ex amplo adstrictius tendat, paulatim rursus ex strictiori amplificetur: id quod penitus efficit ipsius laryngis ligula, quam epiglottida vocant:

Epiglottis ad vocem & cohibitionem spiritus maximè necessaria.

quæ non modò ad vocem est necessaria, sed etiam ad cohibitionem spiritus. Nam particulæ ipsius tum dextræ, tum sinistræ, adeò in idem coeunt, vt sibiipsis incidãt, claudántq; exactè meatum.

Ligula fissura & ventriculo.

In vtraque autem ipsius ligulæ parte dextra & sinistra, natura foramen vnum, vel potius rimam ac fissuram quandã effecit, cui parte interna ventriculum etiã vnũ minimè paruum apposuit. Quare à dextris ac sinistris spiritus intrò præterfluẽs, nullam habet causam, cur aut rimam ipsam aperiat, aut etiam ventriculum oppleat. At quum pulsus ab internis quidẽ violenter spiritus fuerit, sed superne, quo minus rectà feratur, inhibetur, ibi refractus, & facto velvti vertigine, ad latera meatus cõvertitur, quibus magna vi incidens, membranas vtriusq; fissuræ, ad subiectas vsq; cauitates diducit: totam autem opplet ligulam, atque inflat, quam rem subsequitur necessariò exacta meatus ipsius obturatio.

Epiglottidis corpus quale.

Porrò corpus ipsius epiglottidos membranosum quidem existit, vt ne ab spiritu impletum, aut à motibus laryngis commotum, rumpatur. Humidum autem simul & viscidum, & quodammodo pingue est, vt propria humiditate, eáq; non facilè dissolubili (qualis est vnctuosa & viscosa) madeat perpetuò: id quod maximè ad vocem desideratur.

Voci necessariũ esse madorem faucium.

Vnde neque ij qui ex ardentissimis resiccati sunt febribus, nec qui per magnos æstus fecerunt iter, loqui prius possunt, quàm perfusus larynx eis fuerit. Quum igitur musculi laryngẽ claudẽtes, qui ipsam quoq; ligulam comprehendunt, quiq; resistunt musculis vniuersis thoracem ipsum contrahentibus, ex media basis scutiformis emergant, recti verò protendantur, tantum spatij parte posteriori atque obliqua circunscribentes, vt proxime tertiæ cartilaginis articulationẽ pertineant, necessariũ fuit in partes eius inferiores aliquot neruos inseri.

Musculis omnibus inseri neruum aut in ipsum caput, aut in partium aliquã quæ circa medium sunt.

Siquidẽ musculis omnibus, aut in ipsum caput neruus insignitur, à cerebro, vel spinali medulla facultatem sensificam ac motricem ad ipsos perferens: aut omnino in partiũ aliquam, quæ sub caput sunt, aut certè non infra mediũ corpus, ad caudam verò nunquã: alioqui principium ea esset musculi, non finis.

Musculi ad eã partem trahũtur diuisi, ad quam vergunt ipsorum fibræ.

Omnibus autem commune est musculis, vt ad eam partem diuisi extendantur, ad quã vergunt ipsorũ fibrę. Necessariũ est etiam, reliquis quoq; duabus neruorum coniugationibus, à quibus laryngis os reseratur, ex parte inferna neruos immitti. Non tamen æquales magnitudine, aut æquè pollentes robore neruos postulant duo musculi aperientes larytigẽ, & alij duo qui eundem claudũt: hi siquidem omnibus thoracis musculis, in spiritus cohibitione obsistunt: illi autem per expirationes eisdẽ obsequium præstant.

Neruus omnis vel à cerebro vel à spinali medulla oritur.

At verò quum satis constet neruũ omnẽ manare vel à cerebro, vel à spinali medulla, cæteris quidem musculis omnibus, qui ad caput sunt & collum, motus est facilis. Siquidẽ in eos qui supernè feruntur deorsum, à cerebro neruus manifestè inferitur: in obliquos verò, à spinali medulla colli, ex septima coniugatione, quòd & ipsa exortum habeat

Laryngis musculi unde suos neruos recipiant.

obliquum. Videndum igitur est, vnde nam sex illi prædicti musculi, qui recti, secundum laryngis longitudinē, à partibus inferioribus sursum rendunt, suos neruos sortiantur. Enimverò à cerebro posteriori neruorum est recta productio per totum collum deorsum, & vtraq; asperæ arteriæ procedens: cui parua quædā alia se iungit. Ab hac productione reliqui laryngis musculi (præter sex illos) atq; etiam eorum nonnulli qui in collo sunt recti, distributiones accipiunt. Verùm quum sexta hæc neruorum coniugatio sit maxima, non parua etiam eius propago totum collum præterlapsa, decidit in thoracem: & primam quidem neruorū coniugationem producit ad thoracē ipsum, & radicem costarū pertinentem. Alias autem præter has multas, partim ad cor, partim ad pulmonem, ac stomachū, partim denique ad omnia viscera inferiora, delegat. Dum igitur nerui hi per thoracem deferuntur, propago quædam vtrinq; enata, per eandem reuertitur viam, qua prius descenderat, ceu cursum reciprocans. Siquidem vbi vterque neruus vsque ad regionem cordis processit, sinister quidē longius progressus, circū maximā arteriā, velvti circa rotulam aut merā quandā fortem atq; transuersam obvoluitur, potissimum ea in parte, qua primum à corde emergens, sese ad spinam inflectit. Dexter verò, quum nullū haberet in ea thoracis parte, per quam fertur, ascensum similem, circa illam arteriæ partem, quæ obliqua à corde sursum ad dextrā axillam fertur, obducitur. Sed quia flexio hæc erat multò deterior, quàm illa sinistra ad cor, vtpote obliqua, partim multitudine productionum nerui in vtranque partem, ab eadem regione emissa, partim etiā ligamentorū vi corroborauit ipsam natura, cuius opera non modò laudibus, sed sunt etiam hymnis maiora. Neruus itaq; vterq; (quatenus dictū est) circunductus, sursum ad asperæ arteriæ caput recurrit, idem quidem iter conficiens, ac prius: nulli verò amplius musculo, ne minimam quidem sui portionem distribuens, quòd nullum alium musculum principium motionis suæ ex partibus inferioribus necesse erat accipere. Dispergitur autem eorum vterq; in laryngis musculos sibi correspondentes: qui dextra quidē est parte, in tres illi è directo positos: qui autem sinistra, in reliquos tres, ambò uerò in sex, à quibus aperiri & claudi larynga contingit. Conciliarunt autem sibi prædicti nerui, robur non mediocre, ex itineris longitudine: quum in productionibus primis, nerui omnes sint molles, & cerebro ipsi adsimiles: progredientes uerò, magis magisq; scipsis duriores evadant. Iam inter respirādum, in meatum spiritus uō potio modò, sed cibus etiā repentè incideret, nisi natura prouidè orificio laryngis epiglottida, ueluti operculū, admouisset: rectam quidem alio tempore omni quo animal respirat stantem: quum autem quidvis transglutit, laryngi ipsi assidentem. Siquidē ipsum quod transglutitur, ceu primùm ipsius radici incidens, pòst autem dorso invectum, inclinari ipsam cogit, ac collabi, ut cuius substantia cartilago sit, eaq; prætenuis. Figura autem epiglottis rotunda est: at magnitudine, paulò maior orificio laryngis. Vergit porrò ad stomachum, positionemq; habet tertiæ cartilagini ἀρυταινοειδῆ cōtrariam, vtpote ex adversa illi regione exorta. Verùm quemadmodum à cibariis epiglottis in laryngis meatum compellitur, ita ab iis quæ evomuntur, cartilago ἀρυταινοειδής. Spectat enim & illa in laryngis capacitatem: quo fit, vt eorum impetus quæ sursum à stomacho suggeruntur, dorso ipsius incidens, totam cartilaginem facilè in locum cedentem evertat. Nec tamen ita claudunt meatum laryngis huiusmodi cartilagines, vt nihil prorsus transfluere possit, sed ne multum, néve confertim. Siquidem exiguum quiddam potionis semper in asperam arteriam delabitur, non per mediam laxitatem iter suum faciens, sed in orbem secundum tunicas eius inunctum, quo nimirum madescit atq; fouetur pulmo. Quin & glandulę ipsæ quæ laryngi adiacēt, laxiores & fungosiores quum sint, portionem eius humoris excipiūt, vt eo videlicet partes omnes circunstantes perfundāt. Quòd aūt transglutientibus nobis cibos, œsophagus à larynge toto cartilaginoso minimè coarctetur, ob id fit, quia tunc commutatur positio eorum: quippe stomachi initium, ad asperam descendit arteriam, larynx verò sursum ad fauces recurrit. Porrò bona pars musculorum linguæ, necnon musculorum laryngis coniugatio anterior, aliique nonnulli qui ad omoplatas feruntur, præterea robustus alius geminus, qui ad os pectoris fertur, postremò alij duo musculi pertinētes ad genas, sicvti & reliqui parui, qui sunt ad radices propaginū, quos columnares appellāt, hi inquā omnes musculi, ab osse hyoide ob similitudinem υ literæ sic appellato, oriuntur. At musculi vltimò omnium dicti, & qui ante illos sunt, genæ ipsius sunt proprij, quam mouent obliquis motibus sibi oppositis. Qui autem ab osse hyoide inseruntur linguæ, illius gratia exititerunt: quibus oppositus simul est is, qui duplex ad pectoris os descendit, vt deorsum os hyoides detrahat, si fortè à superioribus musculis violentius sursum tendatur: existens etiā cartilagini scutiformi propugnaculū quoddā, quemadmodū & ipsum hyoides. Huc adde, quòd is musculus tracheam arteriā simul coërcet ac dirigit. Quinetiā & qui ad omoplatas feruntur musculi, tum laryngis, tum ossis hyoidis motum versus collum efficiunt. Invectū igitur gibbis ipsius laryngis hoc os, à multis musculis oppositis sibi invicem & ęquipollentibus communitur, atq; in medio firmatur. Verùm ad maiorem securitatem, non solùm duobus ipsius ossis lateribus applicuit natura ligamenta quædam robusta, sed etiam cartilaginosa quædā alia & rotunda producens, ea vtriq; lateri inseruit. Connectitur autem nihilominus per membranas quasdam, non modò ad laryngem & epiglottidem, verumetiam ad stomachum, à quibus firmiter continetur annexū capiti, his quidem osseum magis, aliis cartilagineū, pro ratione musculorum qui ab eo exoriuntur. Quod pertinet ad thoracem, alibi demonstrauimus, multa esse illi motus principia: respirationémq; aliam omni carere vi, aliam violentam existere: atque vtriq; proprios inesse musculos.

Porrò

Recurrentium neruorū laryngis consideratio.

Naturæ opera esse longè hymnis maiora.

Neruos quo magis digrediūtur à cerebro, eo magis durescere.

Epiglottidis vsus.

Epiglottidis substantia, magnitudo, situsque.

Arytænoides cartilago.

Asperam in arteriam illabi semper nonnihil potionis.

Glādulæ adiacentes laryngi.

Laryngē recurrere ad fauces transglutientibus nobis.

Musculi ab osse hyoide producti.

Hyoides os existere propugnaculum cartilaginis scutiformis.

Hyoidis ossis ligamenta duplicia.

Respiratio duplex.

Musculorum intercostalium fibra qualē inter se positionē habeant.

Porrò musculorum, qui inter costas sunt, fibræ, ab vna costa ad aliam perveniunt, cum paruia ad obliquũ declinatione: quinetiam internæ fibræ, externis situm contrarium habent: necnon illæ quæ ad os pectoris in partibus costarum cartilaginosis consistunt, contrariæ sunt iis, quæ in osseis sunt, usq; ad vertebras.

Septi transuersi substātia & tunica.

Propria septi trāsuersi substantia, musculus est: tunicæ verò ipsi duæ insunt: inferior quidem, peritonæi tunicæ summitas: superior aũt, basis tunicæ succingentis costas.

Diaphragmatis vsus.

Costa mendosa cur ad finē cartilaginea.

Confert autē diaphragma, non solùm ad pellenda excrementa alui, sed etiam ad ipsam respirationē. At cartilago multa notharũ costarum extremitatibus circunfusa est, quò tutiores sint ipsæ ab iniuriis extrinsecis, ac per eas subiecta corpora. Nā pulsata cartilago minimè cōminuitur, aut frangitur.

Pectoris os.

Cartilago ensiformis.

Costarum, septē veras esse, & quinq; mendosas.

Principia animalis tria.

Iā verò pectorale os (cuius vltima pars est cartilago ensiformis, oris ventriculi, septi transuersi, cordisq; similiter propugnaculum) ex septem ossibus constat, quòd septem in ipsum costæ veræ inarticulatæ sint: nam reliquæ mendosæ sunt quinq;. Quum enim tria essent principia, quæ animal ipsum dispensant, os quidem immobile sine musculis primo principio circumiecit natura. Solos autem musculos tertio elargita est. At medio inter vtrunq; posito, & ossa & musculos.

Cerebrum non eguisse musculis ceu fontē arbitrarij motus.

Craniū immobile, propugnaculum cerebri.

Cerebrum nanque in nullos vsus indiguit musculis, ceu fons motus voluntarij & principiũ. Quo fit, vt cranium immobile, quasi murus, ipsi sit circundatum. Quòd si hepati aut ventriculo septum eius generis aliquod circumfusum fuisset, vbi cibus & potus exciperetur? vbi fœtus moles reconderetur? Quæ deniq; excernerētur superflua, si nullus illis præesset musculus?

Thorax cur ex ossibus simul et musculis cōstet.

At thorax motũ penitus amisisset, si ex solis constaret ossibus. Sin verò contrà ex solis musculis, inciderent hi pulmoni & cordi, nemine eos explodente. Vt igitur simul quidem spatium intus esset, simul autem totum instrumentum moueretur, musculi alternatim fuerunt ossibus interpositi.

Lac esse recrementum vtilis alimenti.

Lac, quibus animalibus colligi in pectore nequeat.

Mammas inesse plures numerosam vno partu prolem adentibus.

Quod verò ad mammas spectat, quum lac vtilis alimenti superfluũ sit, iure optimo quibus animantibus in cornua & alia id genus, in partibus superioribus copia superfluorum absumebatur, in his quidem ad thoracem non poterat aceruari aliud vtile recrementum. Vnde ad ventrem eorum, ex thorace natura mammas deduxit: atq; illic numerosam quidem vno partu prolem ædentibus, multas: contrariis autem binas tantùm apposuit. Poerò quibus animalibus in partibus supernis superflui nihil absumitur, his in pectora eas collocauit.

Mamma quibus in pectore duæ.

Mammas tegumento esse cordi.

Et si vnũ aut duo concipiant, duas: sin verò plura, duas quidē in pectore, alias verò inferius adhibet. At in homine meritò mammæ pectori adhærent, vbi & cordi tegumēto esse possunt, vtpote glandulosæ existentes, crassisq; indumētis persimiles, & multò melius quàm alibi, ex sanguine in venis elaborato, copiam optimi lactis conficere.

Lac gigni ex sanguine elaborato

Mammarũ vasa vnde exoriantur.

Siquidem ex vena caua, vbi iam prope claues pervenit, natura duas venarũ cōmemorabilium, ac duas item cum eis arteriarũ propagines, quatuor simul eas infra per totum pectus deduxit: eóq; modo binas demũ vtriq; mamillæ inseruit, in tā longo isto itinere id molita, vt plurimũ in vasis esset sanguis percoctus.

Lactis elaborationi qua conferant.

Qui quum fertur sursum, per cor sanè iter facit: rursúsque deorsum tendens, occurrit: exagitatúrq; semper quidem à motu thoracis, & in his eiusmodi vagationibus incalescit, parti perpetuo motu præditæ diu immoratus: quæ omnia simul ad perfectam ipsi coctionem conferunt.

Mamma quando hæreant ad pectus masculis.

Porrò quibus animalibus mammæ in pectore sunt, seruantur & in masculis: quibus verò in ventre solũ insunt, non adhuc seruantur, nisi partus similitudinem corporis cum matre potius quàm cum patre obtineat.

Fœminas omnes esse masculis frigidiores.

In vniuersum autem constat, omnem fœminam esse masculo frigidiorem.

GALENI PERGAMENI
de vsu partium, lib. VIII.

Collum fuisse factum gratia aspera arteria.

Collum nasci, interireq; cum pulmone.

AT collum fuit constitutũ vnius asperæ arteriæ gratia, videtúrque ob id semper vnà cum pulmone interire. Quam ob rem pisces omnes, quòd pulmonem non habeant, collo carent: contrà autē, quibus animalibus inest pulmo, ea & collo prædita sunt, & spiritũ attrahunt in pulmonē per arteriā asperā, rursúsq; eiiciunt per eandē.

Efflatio existit vocis materia.

Larynx est principalissimũ instrumentum vocis.

Pharynx.

Ligula.

Ad hæc efflatio, quæ vocis materia est, eiusdem arteriæ est actio, citra quam nec vox efficitur. Estq; primum & principalissimum vocis instrumentum (cui larynx nomen est) finis superior asperæ arteriæ, quam etiam pharynga nominant, quemadmodũ & ligulā, quæ laryngi incumbit.

Collo priuata sunt muta.

Idcirco, si pulmoni aspera arteria est affinis, tantósq; animali vsus præstat, eius sanè gratia collum formatum extitit: ob idq; priuata collo animalia, sunt muta. Etenim quum in thorace contineatur pulmo, asperáq; arteria ex ipso emergens, ad os, magno intervallo semotũ, necessariò pertineat, spatium sanè quod ori & thoraci interiacet, quum asperæ arteriæ sit transitus, eorum etiam existit via, quæ tum supernè deorsum, tum infernè sursum feruntur. Ac supernè quidem feruntur deorsum nerui, stomachus, musculi, & spinalis medulla: infernè verò sursum venæ, arteriæ, atq; ipsa pharynx.

Spinalem medullam muniri à vertebris.

Glandulas replere diuisiones vasorum.

Cutis operimētum commune.

At spinali medullæ munimento sunt circumpositæ vertebræ: vasorũ verò diuisiones glandulæ replent: membranæ item ac ligamenta quædam, muniunt simul prædicta & colligant. Quibus omnibus cutis commune operimentum existit.

Colli longitudo in varijs animalib. varia.

Animalia quæ alimentum sibi à terra ore suppeditant, collum habent longitudine cruribus simile. At homo, & quæ similia ei animalia sunt, quum propter pharyngē collũ, & illam vocis & respirationis gratia possideāt, magnitudinē etiam colli sortiũtur tantā, quanta pharyngi necessaria ad prædictas actiones erat.

Colli vertebra quibus partibus neruos largiantur.

Ad hæc etiā, quũ oporteret partes eas quæ ad humerum, brachium, vlnam, extremā manũ, ac deniq; septum transuersum spectant, à spinali medulla colli neruos accipere, horum neruorum gratia, in spatio inter caput atq; thoracē medio, alij generati sunt spondyli, ex quibus collum conflatur.

Cancros carere capite.

Caput autem plurimis visum est propter cerebrum factum fuisse, ob eámq; causam sensus omnes in se continere, tanquam seruos quosdam & magni regis stipatores. At cancris & aliis molli crusta in

rectis, caput quidem non est: particula tamen quæ sensuum dux est, ac motus voluntarij, omnino certè eis in thorace consistit, vbi omnia ipsis sensuū instrumenta insunt. Itaq; quod in nobis est cerebrum, id in illis sanè animalibus erit pars ea, ad quam prædictorum quoq; refertur.

Aristotelis opinio refellitur.

Cæterùm existimare, caloris qui cordi inest refrigerandi gratia, cerebrum fuisse constructū (qualis fuit sententia Aristotelis) omnino absurdum videtur, nec absimile, ac si quis dicat, calcaneum cordis causa extitisse. Nam qui obsecro fieri potest, vt cor assidua respiratione aëris commodissimè refrigeratum (vtpote refertum arterijs & venis, quibus nulla est calidior in corpore animalis particula) à cerebro quod remotissimum est, crassissimisq; interceptum ossibus, ac semper ipso aëre calidius, aliquod refrigerium desideret? Etenim vbi cranium est fractum, id curamus præcipuè, vt quamcitissimè ossa fracta excidamus, ne videlicet ipsum cerebrum occursu aëris refrigeretur: id quod certè esset malorum vltimum, illi cui fractum est caput. Atqui si aër cerebro esset calidior, haudquaquam refrigeraretur ab eo. Nunc autem vel si æstas fuerit, refrigeratur facilè, indigetq; etiam tum foueri citissimè, tanquam non solùm id non sit frigidum, sed ne citra molestiā quidem occursum substantiæ frigidæ toleret. Aut quomodo satis cordi refrigerando esse potest, cor autem non multò magis cerebrum supra se positum possit excalfacere, quum calor omnis feratur sublimè? Cur etiā, ad cor quidem obscura quædā apophysis ab ipso pertinet, sensuum verò instrumēta à cerebro portionem immensam recipiunt? Etenim in vtranq; aurem insignis neruus vnà cum meningibus insertatur. In vtrasq; etiam nares portio cerebri pertinet, multò maior ea, quę ad aures peruenit. Similiter in vtrunq; oculum, vnus quidē mollis neruus in radicem ipsius, vnus autem durus, in musculos mouentes inseritur. Ad linguā verò, nónne quatuor, duo quidem molles per palatum tendunt: duo autem duri, secus vtranq; aurem feruntur? In vniuersum autē omnia cum ipso cerebro communionem habent. Quod quidem quum longinqua quidem refrigeret, proxima autem non afficiat similiter, monstrū quoddam esse mihi videtur. Fieri autem non potest, vt particulæ alicuius vtilitatem ritè exponamus, nisi totius instrumenti actionem prius inueneri mus. Cerebrum igitur principium existit neruorum, sensusq; & voluntarij motus. Cor autem, arteriarum atq; caloris insiti. Porrò etsi cerebrū (quod ἐγκέφαλος, hoc est, in capite situm, dicitur) in animalibus capitis expertibus iuxta pectus collocatum cernatur, non ob id tamen aliud quippiam cerebro proportionale, dicemus illis inesse, sed idem ipsum, licet vetus nomen ei non conueniat. Siquidē quod sensus ac motus principium est, vnum atq; idem est in omnibus animalibus, etiamsi in locis diuersis inueniantur. Quum igitur in animalibus capite destitutis, cerebrum atq; etiam os sint ad pectus: sicuti & aures & nares, manifestum vnque est, propter nullam earum particularum caput conditum fuisse à natura. Cæterùm eisdem animalibus capite

Cerebrum semper esse calidius aere.

Cranio fracto quod agendum præcipuè.

Cerebri refrigerationē in cranij fractura esse malorum vltimum.

Cerebrum facile ab aere refrigerari.

Calor omnis sublimè fertur.

Cerebrum cordi exiguā, sensuū organis immensam neruorum apophysin mittere.

Aurium nerui.

Naribus demitti portionem cerebri.

Oculorū nerui.

Linguæ nerui.

Cerebrū est neruorū, sensusq; & motus voluntarij principium.

Cor est arteriarum insitiq; caloris origo.

destitutis, vt cancris, balænis, scarabæisq;, oculi sublimes, vt qui duri & robusti futuri erāt, recon diti prælongis ceruicibus insunt, quòd illorum actio locum æditum postularet. Quæ causa etiā fuit, vt qui hostiū aut prædonum longè infestas incursiones speculantur, muros aut turres altas, aut montes quosdam conscendant. Homini autem, cæterisq; animalibus ei similibus, roros oculos molles necessariò habituris, prælongis ceruicibus oculos imponere erat periculosius. Quum igitur neq; in imo constitui eos, è re ipsorū esset, natura inuenit qua arte faceret ipsis particulam, quæ alta simul esset, & eos tueri satis posset: suprà quidem supercilia constituens: infrà verò quas malas appellamus, attollens: interius præterea partibus nasum applicans: vt exterius, ossis processum, quod iugale appellamus. Iam verò sensoria omnia neruum postulāt mollem: neruū quidem, quia is sensuū est instrumentum: mollem autem, quia sensorium, vt sentiat, pati & affici debet: verùm quod molle est, ad patiendum: quod durum, ad agendum est aptius. Proinde sensoria quæ motu voluntario aguntur, vt oculus ipse & lingua, duplex habeuerunt neruorum genus, non vnum duntaxat molle, perinde ac aures & nares. Quòd si quando alterum eorum læsum fuerit, ea facultas vitiabitur quam læsus neruus præstabat. Videre nanq; sæpe est linguam, aliàs quidem ad motū, aliàs autē ad saporū dignotionē, esse impeditam. Oriūtur autem nerui molles, ex mollibus cerebri partibus: duri aūt, ex duris. Rursus illi quidē rectā ad sensoria, hi verò per circuitū tendunt. Neruorū itaq; descendentium ad linguam, illi quidem ex inferioribus & anterioribus orti, statim insignuntur in ipsam: hi autē ex posterioribus, obliquisq; emergentes, circum collum prius obuoluuntur. Cæterùm molles quidem, in extimam linguæ superficiem ad sapores diiudicandos, in musculos verò ad motum duri disseminātur. Eadem porrò ratio est & in oculorum neruis: duri quippe in ipsorum musculos inseruntur: alij verò in primum & principalissimum visus instrumentum, humorem scilicet crystallinum. Quorum mollium neruorū nullus vltra sensoria progreditur: alioqui facilè rumperentur progressi. Ob hanc igitur causam sensoria omnia prope cerebrum esse oportebat. Quod quidem si verum est, constat vtiq; cerebrum propter oculos in capite collocatum esse: reliqua autem sensoria omnia, propter cerebrū. Similiter etiam de ore liquet, quòd hoc quoque adiacere capiti erat necesse: aut potius in se cōtinere linguā, vt quæ ad iudicandos sapores, concinnandum sermonem, ac denique ad masticandos & transglutiendos cibos, neutiquam alibi quàm in ore commodius collocari potuisset. Est autem cerebrum substantia quidē neruis simillimum (quorum ipsum principium erat futurū) nisi quòd illis est mollius. Nam id etiam illi expediebat, vt quod sensus quidem omnes reciperet, omnesq; imaginationes, & intellectus cōplectitur. Quia verò neruorū oportebat duplicem esse materiā, duplex etiam cerebrum extitit, mollius quidē anterius, ad producendos molles: posterius autem durius, quod παρεγκεφαλίς

Animalibus capite destitutis quales oculi insint.

Oculorū situs longè tutissimus.

Sensoria postulant neruum mollem.

Sensoriū dum sentit, patitur.

Mollia ad patiendum aptiora.

Dura, ad agendum aptiora.

Sensorijs, quæ voluntariè mouentur, duplex neruorum genus inesse.

Neruorū molliū, durorumq; ortus atq; progressus.

Linguæ nerui vnde oriātur.

Oculorū nerui.

Crystallinus humor, principalissimum visus organum.

Cerebrum propter oculos in capite collocatur, propter cerebrū aūt sensoria reliqua.

Linguæ vsus.

Cerebrum neruis esse simillimum, mollius tamen.

Cerebrum recipit sensus, imaginationesq;, et intellectum complectitur.

Cerebri pars anterior est mollior, mollibus, posterior durior, duris neruis gignendis.

γωειδῆ nominant, ad duriorum neruorum generationem. Quum autem mollis cum duro non admodum conueniēs futurus esset contractus, dictæ cerebri partes duplicata dura meninge, quæ cōplexura erat totum cerebrū, dirimuntur, & per meatū solum, qui sub capitis vertice est, & corpora meatum ipsum affluentia, coniunguntur. Ad hæc, ipsius anterioris cerebri, quæ partes duram meningem contingunt, mediis duriores sunt, quum ad patiendi difficultatē, tum ad productionem durorū neruorum: quales sunt qui oculos mouent: nam à mediis commodè molles oriuntur. At ex ea parte cerebri posteriori, mollis neruus penitus nullus ꝓducitur. Igitur nerui omnes consistentia cerebro sunt duriores, opticis tantùm exceptis, qui cerebro densiores quū sint, duriores eo non apparent, seu soli ex cerebri substantia veluti concreta, non tamen exiccata, conflari. Qui soli etiam sensibiles quosdam poros in seipsis habere videntur. Quum igitur in capite quatuor sint instrumenta sensoria, quæ à cerebro sensus principium habent, etsi hac ratione similia appareāt, inest tamē eis secundum speciem dissimilitudo, nō modò in ipsis sentiendi facultatibus, verumetiam in corporibus, per quæ facultates ipsæ feruntur. Quandoquidem facultatum alia odorū, alia saporum, alia sonorum, alia est colorū diiudicatrix. Viarum autem, ea quidem quæ fert ab vtroq; ventriculo ad nares, productio est pꝛelonga, nihil ab ipsis ventriculis discrepans. Quæ verò ad oculos ducit, variat iam quodammodo & dissidet, non tamen planè certus est neruus. Quæ ad linguam descendit, perfectè quidem est neruus, sed mollis. Quæ denique ad aures, nec similiter quidem mollis, nec tamen certè est durus. Quinta verò viarum facultatis à cerebro descendentis, fortis simul ac durus est neruus, ad motus quidē, & ad ea quæ crassarum sunt partium sensu tactus dignoscenda, optimè accommodatus: ad exquisitiorem autem aliquam dignotionem, cuiusmodi aliis sensoriis inest, admodum ineptus atque impotens. Quandoquidem omnia hæc, vt sensus fiat, immutentur omnino est necesse. Immutatur autem non à quovis sensibili omne sensorium: sed splendidum quidem ac luminosum, à coloribus: aëreum, à sonis: vaporosum, ab odoribus: atque (vt in summa dicam) simile simili est notum & familiare. Igitur nullum sensorium, præterquàm visus, à coloribus immutabitur. Solus etiam visus sensorium habet lucidum, & purum, splendidúmq;, humorem videlicet crystallinum. At nullum præstaret vsum ipsius sensorii alteratio, nisi eam imaginatio, ratiocinatio, & memoria (quæ ad principem animæ pertinent facultatem) perciperent. Producit itaque cerebrum ad humorem crystallinum quandam à sese portionem, vt affectus eius humoris agnoscat: quę productio sola meritò meatū habuit sensibilem, vt per eum, ad lucidum splēdidúmq; sensorium, maxima copia spiritus à principio ipso transmitteretur. Cæterùm ea ipsa productio, vsque ad viam quidem quæ fert ad oculum, * mollis, rara, pura, & syncera extenditur: vbi verò iam elapsura est cranio, securitatis gratia, durior & compactior efficitur. Quum autem in cauitates quæ superciliis subsunt inciderit, amplificatur plurimum, pristinámq; naturam recipit, sic vt cerebrum esse videatur. Postea verò ad pupillam coalescit, eadē ipsa propago quæ oculis inest: ad quam nimirū propaginem cornea tunica (cui humor crystallinus incumbit) tenuis, alba, & pura quum sit, facilè colorum externorum alterationem transmittit. Quia verò etiam ad aures propaginē quandam à cerebro erat necessiūm descendere, excepturam occursurum sensibile (quod erat sonus & vox, aut repercussio aëris) os durum ac densum auribus oppositum, flexibus obliquis instar labyrinthi natura ipsa pertudit, quo frigidi quidem aëris vires integras, flexuum varietate, sensim exolueret: aliorum aūt corporum exiguorū impetū propulsaret. Igitur propter patiendi difficultatem ita constructi sunt auditorij meatus: necnō vterq; auditorius neruus, durior effectus est, quàm vt ipsi actioni cōueniat. Linguæ autem neruus (etsi quartū hoc sensoriū diximus esse) est mollior: & qualem esse oportebat: quia natura illi poterat oris tegumento ad maximā securitatē consulere. Auditorius verò, ad patiendi difficultatē, potius quàm ad sentiendi promptitudinem, fuit comparatus. At solum sensoriū olfactus intra craniū consistit, nempe in ipsis ventriculis anterioribus cerebri, qui etiā vaporosum quendam spiritū continent. Ad cuius quidē sensibile transmittendum liberè, & conseruandum, oportebat reperire viam tantò rariorē atq; laxiorem auditorio meatu, quanto sensibile huius, q̃ auditus, crassiorū erat partiū. Ferè enim, quantū aër partium tenuitate à luce relinquitur, tantum vapor etiā ab aëre. Quum igitur cerebri ventriculi loco inferiori sint siti, ex partibúsq; sibi propinquis necessariò etiam excrementa affluentia excipiant, ne melior quidem vlla via excogitari ea potuit, quæ ampla simul atq; decliuis esset. Ac talis quidem est narium meatus, per quem intus foras excrementa excernuntur: foris autem intrò, penetrant sensibilia olfaciendi. Quarum vtilitatum, altera ad vitam necessaria est, altera ad commodiorem vitam. Sunt tamen & alij canales duo, qui per palatum in os, totius cerebri excrementa eructant: qui duo soli purgando sufficiunt cerebro, quando animal omnino rectè habet. Quare propter odorum dignotionem potissimum atq; hac adhuc antiquiorem, & necessariam ad vitam inspirationem in cerebrum, facta sunt illa in nares foramina. Ex abundanti verò cerebri malè affecti excremēta repurgant. Opposuit autem natura ipsi olfaciendi sensorio, os quoddam variè pertusum, veluti spongiam quandam, simul ne aliud corpus durū extrinsecus incidat, simul ne viribus integris aër frigidus inspirantibus nobis rectà in cerebri irrumpat ventriculos. Qua ratione etiam, quæ sunt ante meningas ossa, *ἠθμοειδῆ* à cribri similitudine dicti, spongiarum instar admodum foraminulenta videntur, meatib. tortuosis distincta. Quinetiam & dura meninx, quæ cerebrum contegit, similiter perforata est. Cæterùm non facilè per foramina illius expurgarentur pituitosa excrementa cerebri, nec sine magno negotio ipse

Cerebri anteriora à posteriorib. dirimi, intercedente dura meninge.

Oculorum motores nerui vnde exoriantur.

Optici nerui soli cerebro nō apparēt duriores.

Optici nerui soli, sensibiles meatus sortiuntur.

Sensoria in capite quatuor.

Facultas sensitrix quadruplex.

Productionū à cerebro ad sensoria discrimina.

Neruos duros & fortes præesse motui. conferréq; ad ea quæ crassarum sunt partium, tactu diiudicanda.

Sensorium non immutari à quouis sensibili.

Simile simili notum & familiare.

Visus sensoriū quale.

Sensorij alterationem, vt fiat sensus ab imaginatione, ratiocinatio, & memoria, debere percipi.

Visio quo modo fiat.

Opticorum neruorum progressus.

Cornea tunica qualis.

Auditus sensibile sonus et vox.

Auditorij meatus vtilitas.

Linguæ neruus.

Olfactus sensorium solum cōtineri in ventriculis cerebri.

Olfactus sensibile esse crassiorum partium, quàm sensibile auditus.

Narium meatus vtilitas.

Palati foraminum vsus.

Inspirationē in cerebrū esse necessariam ad vitam.

Ossis colatorij vsus.

Ἠθμοειδῆ ossa.

Meningem duram esse foraminulentam.

Odorum dignotio promouetur ab inspirãte cerebro.

Excrementorũ expulsio à cerebro expirãte innatur.

Odorum dignotio iuuat plurimum totam respirationem.

Instrumentum vnicum pluribus actionibus sufficit.

vapor ascenderet, qui est sensibile olfactus, nisi vtrunq; opus inspiratione simul & expiratione, cerebri natura proveheret. Quare illapsu quidẽ inspirationis, quæ fit à cerebro, promouetur odorum dignotio: expirationis verò impetu, superfluorum excretio: nempe vehementia spiritus, vnà secum excrementa pertinacia trahente. At quæ in meatu nimis impacta sunt, ea efflatione expurgantur. Ipsa verò rursus odorũ dignotio, non parum iuuat totam respirationem: non sinens vapores prauos, qui alioqui nos laterent, vnà cum puro spiritu ingredi. Porrò vnicum sæpe instrumentum multis actionibus sufficit: vt videlicet tenuis meninx, quæ secundæ persimilis cerebrum stabilit ac tegit, vasáque ipsius omnia colligat. Sed in omnes etiam cerebri partes hæc membrana se insinuat, totum ipsum contexens, extendénsq; se vsq; ad ventriculorũ capacitatem. Est tamen & tegumentũ cerebri crassa meninx, aut potius propugnaculum quoddam, propulsandis oppressionibus cranij oppositum.

Meningis tenuioris vsus.

Crassæ meningis vsus.

Meningem tenuẽ inter cerebrum & crassam consistere: crassam, inter tenuem & cranium.

Medium natura quid sit.

Tenuis autem meninx, naturale operimentum eius existit. Nam crassa certè ab ipso est seiuncta, excidentibus autem vasis cohærens. Quòd si tenuem illam meningem non interposuisset natura, cerebri cum crassa meninge vicinitas non vacaret dolore. Sola autem si fuisset illa, adhæsisset haud citra noxam cranio. Quũ igitur id natura dicendum sit medium, quod eadem proportione ab extremis distat, neutra verò meninx ad portionem à cranio & cerebro distet, meritò certè, ne cerebrum aut eius operimentũ quicquam afficeretur, prior quidem tenuis meninx, post ipsam autẽ, crassa locata est, quæ quantò osse est mollior, tantò tenui membrana est durior: quantò autem hac tenuis est mollior, tantò tenui cerebrum mollius etiam existit. Duobus itaq; medijs & vinculis natura ipsa tutò inter cranium & cerebrum necessitudinẽ conciliauit. Quemadmodum igitur cerebrum tenuis meninx, sic illam crassa, atque hanc deniq; cranium ambit, & cõprehendit, eiq; per multa vincula annectitur: quæ quidem ab ipsa meninge, membranarũ instar exorta, extenduntur singula versus partem cranij sibi è directo correspondentem: inde per suturas progressa, sibi mutuò occurrunt, coaptantur, & coalescunt, cõmunémq; ex seipsis omnibus pericranium procreant membranam, quæ cum cranio duram meningem connectit.

Pericranium à crassa meninge ortũ, cranio illam annectit.

Cerebri anteriores ventriculos inspirationem, expirationem, atq; efflationem efficere.

Sensorium omne esse geminum.

Geminorum vtilitas.

Cerebri altero ventriculo vulnerato, fuisse quendam seruatum.

Iam verò duo anteriores ventriculi cerebri (qui cerebro spiritum animalem prius & conficiunt, & præparant) inspirationem, & expirationem, ipsámq; efflationẽ efficiunt. Eos autem præstitit esse duos quàm vnum, quòd esset infernus canalis duplex, & sensoriũ omne, cerebrúmq; ipsum sit geminum. Prima tamen, maximéq; communis geminorum instrumentorum vtilitas est, vt si alterum eorum læsum fuerit, subseruiat reliquum. In Ionia siquidem vidimus quendã adolescentem vulnere in alterum anteriorũ cerebri ventriculorum accepto, fuisse superstitẽ: qui ne momentum quidem temporis potuisset viuere, si vulnus vtrunq; simul violasset. Itaq; tutius est, in quibus licet, quod geminum est, quàm quod simplex. At in vno animali duas facere spinas non licuit, quare nec duas spinales medullas: ac proinde nec duplex esse cerebri posterior ventriculus poterat, quum ex ipso spinalis medulla oriatur. Sed quoniam nerui omnes qui sub capite in totum sparguntur corpus, aut ex posteriore cerebro, aut ex medulla spinali oriuntur, ventriculum hunc oportuit maximum esse, à ventriculisq; anterioribus per meatum insignẽ, animalem spiritum antea in illis elaboratum, excipere: per quem nimirum meatum, procedentem ab extremitate communi anteriorum ventriculorum, quem nonnulli quartum ventriculum vocant, cum cerebro, hoc est, anteriori cerebri parte (quę postica maior est) parencephalis, hoc est, cerebellum cõmittitur.

Ventriculus cerebri posterior omnium maximus, ab anterioribus, per insignem meatũ, animalem spiritum recipit.

Parencephalis.

Pars autem cerebri quæ supra communem illam cauitatem est sita, velut domus tectum, in sphæræ superficiem cõcauam circunducta, haud ab re appellatur καμάριον, & ψαλλιδοειδὲς, quòd testudinis aut fornicis instar sit fabrefacta. Quæ quidem partem omnem cerebri incumbentem, sine labore sustinet. Vndiq; enim sibiipsi simillimum est, quod rotũdum est, atq; orbiculare: ob idq; omniũ figurarum ad patiendum est difficillimum, omniúmque etiam est capacissimũ, earum quæ æqualem dimẽsionem sortiuntur.

Καμάριον.

Figuram circularem esse difficillimã ad patiendum, capacissimámq;.

Est autem commodum id minimè contemnendũ in organis vniuersis, quæ ad continendũ substantias quasdam fuerunt comparata: id quod re ipsa constat, etiã in illo meatu, qui à ventriculo, quem cameratum diximus, ducit ad parencephalida. Omnes etenim meatus corporis, quemadmodum & vniuersi ventriculi, secundum ipsorum mediũ, omnino sphærici sunt, quòd sic capaciores existant, ac difficilius etiam patiantur. Quum autem ventriculos qui materiales magis substantias recipiunt, expediat esse maiores: minores verò, qui materias maiorum virium ac facultatis, hoc est, elaboratas magis & absolutas, continent: sanè ventriculus posterioris cerebri, minor meritò fuit anterioribus.

Ventriculus cerebelli cur anterioribus minor.

Iam cerebellum ipsum minimè quidem ex magnis flexibus tenui meninge interceptis, vt cerebrum, sed ex multis quidem, & his admodum paruis, alióq; modo structis, conflatur. Quia verò nõ in solis ventriculis, sed in toto cerebri corpore continetur multus animalis spiritus, existimandum est plurimum etiam in posteriori cerebro contineri, vt quod omniũ qui in totum corpus distribuuntur neruorum principium futurũ sit: mediáq; illa intervalla, quæ partes eius connectunt, spiritus esse vias.

Animalem spiritum cõtineri non in ventriculo modò, sed etiam in toto cerebro.

Intellectus temperiem sequitur.

At intellectus sequitur non compositionis varietatem, sed corporis cogitantis, intelligentísque, bonam temperiem. Neq; enim bonitas ac perfectio intellectus multitudini spiritus animalis potius attribuenda videtur, quàm qualitati. Ad principium aũt illius meatus qui ventriculos anteriores cũ cerebello cõiungit, appositũ est glandulosum corpus, à figura coni κωνάριον dictum: quod quidem cerebri pars nõ existens, diuisionẽ illius magnę venę explet ac firmat, à qua omnes ferè anteriorũ ventriculorum plexus χοροειδεῖς conflantur. Extenditur præterea secundum totum meatũ inter ambas eminentias cerebri, quas γλουτία, hoc est, paruas nates, appellant, epiphysis quædam vermi similis,

Κωνάριον corpus.

Γλουτία.

Epiphysis vermi similis.

simills, ex particulis quamplurimis, cōnexis per membranas tenues, composita: quæ quidem cerebri pars existens, altera parte sui, posteriori cerebri ventriculo annectitur. Inde autē paulatim adaucta, ac secundū meatum porrecta, ipsum totum planè obstruit. Cæterū vbi contracta reflectitur, idq; transversis flexibus, meatum totum in tantum aperit, in quantum retrorsum cesserit. Etenim cùm sic in seipsam cōsidens rotundetur, quantum minuitur longitudo, tantum latitudo eius augetur. Quare constat ea sic paulò magis amplificata, in solas meatus partes, quæ ad basim sunt, strictissimas, nequaquam ingredi posse fines ipsius inferiores. Semper autem tantum de meatu aperitur, quantum de illius convexitate, in ipsum ingressura, minuitur. Quibus quidem motionibns hoc ipsum corpus transitui spirituum præest, dominaturq;. Alligatur autē eminentiis cerebri, ligamentis quibusdam, à quibus vtrinq; constricta & coërcita, cōtinetur, ne diuagari possit: cuius quidem epiphysis cōstructione, alia nulla melior potuit excogitari. Nullam siquidem invenias cōstructionis bonitatem ad actionis perfectionem, meliorem ea, quæ adeò exquisita existit, vt si vel tantillum immutes, tota confestim vitietur.

Vermiculare corpus trāsitum spirituū præest.

GALENI PERGAMENI de vsu partium, lib. IX.

QVum autē succi eius quod ad partē confluit, hoc quidē, ceu vtile, assimiletur illi: hoc verò, tanquam alienū, omnino excerni conveniat: certè ad hanc excretionē natura meatus opportunos desiderat. Quos nisi nacta fuerit, aceruatum ibi excrementum, primùm quidem instar oneris grauat, deinde prohibet quo minus succi benigni illuc confluant, illorū vias præoccupans: quo fit vt membrū nutriri nō sinat: sed quemadmodū animalia esurientia, lutum, aut aliud quidvis simile vorant, ita partes accōmodato sibi alimento carentes, cogantur aliquid vel ex ipsis prauis succis attrahere. Vnde postea in ipsis collecta excrementa, putrescunt tandem, ac sic acriora simul & calidiora reddita, inflammationes, erysipelata, herpetas, carbunculos, febres, innumerabilémq; aliorum morborū turbam exuscitant. Quare magnam semper curam natura adhibuit, vt excernerentur superflua. Quæ cum genere sint duplicia (alia enim vaporosa & fumosa, naturaliter ad sublimia feruntur: alia autem aquosa & limosa, motu suo deorsum decumbūt) vacuandis quidem iis quæ ad superna volitant, meatus quosdam tenues in altū duxit: decliues autē & amplos eis subdidit, quæ suo pondere delabuntur ad inferiora. Cæterùm decliues cerebri meatus, tum per palatum in os, tum per corpus nariū, sensibilia excrementa eructant. At vaporosæ excretiones, præ tenuitate sensum nostrum effugiunt. Porrò in humidis quidem & mollibus corporis partibus, nulla est præscripta recta quædam tali excretioni via, quū humidum omne ac molle corpus, cedere quidem expeditè iis quæ impetu concitatiore per ipsum feruntur: trāsmissis verò his, rursus coire atq; coalescere soleat. At in duris corporibus, nisi via quædam prius parata sit, transire per eam nihil potest. Idcirco in cranio, quod cerebri ceu galea quædam existit, cōspicuas ac sensiles vias natura vaporosis his fuliginosisq; excrementis aperuit: simul quidem ipsum cauernosum efficiens, simul & variis suturis coarticulatū. Alioqui nec potuisset caput ipsum purgari, quod quidem quum à subiectis partibus omnia quæ sursum feruntur fuliginosa excremēta excipiat, largiori eget euacuatione. Ossium autem quæ adaptantur ad suturæ generationem, vtrunq; eminentiam habet & cauitatem, non vna serie, sed situ alternantes, vt duarum serrarum sese invicem ingredientium instar, mutuò inter se cohærescant, vtroq; nimirum osse cauitatibus suis excipiente eminentias alterius. Quæ structura maximum ad securitatē & firmitudinē videtur habere momentum, præter id, quòd etiam per suturas fit transpiratio. Non sunt autem foraminibus pertusa capitis ossa, sed intus cauernulas cōplures sortiuntur, quòd oporteret vtrāq; eorum superficiem læuem & æqualem existere, ne videlicet aspredine sua, quam vtiq; foratæ obtinuissent, colliderēt tum pericranium, tum ipsas meninges cerebri. Crassiora igitur fuliginosorum excrementorū per suturas solas vacuantur: nam tenuioribus, vel cranium ipsum est perviū. Nec verò ad transpiratum duntaxat, sed ad excidentia etiam vasa tenuia suturis ipsis natura est abusa. Non est factum capitis os tenue simul & densum, sicvti neque densum & crassum, sed rarum, cauernosum, & crassum, quòd sic neq; grauaturum esset, nec viam in cerebrum breuem, vulnerantibus se, daturum. Meatuum porrò qui ad palatum descendunt, alter quidē profectus ex fundo medij ventriculi cerebri, fertur deorsum: reliquus verò emergit à meatu qui cerebrum cerebello connectit. Fertur autem obliquus deorsum, versus alterum. Quum verò primùm simul in idem convenerint, locus quidam cōmunis, constitutus à tenui meninge, vtrosque excipit, cauus ac decliuis, velvti quædam lacuna, cuius labrū supernū absolutus est circulus. Inde magis ac magis arctatus descēdens in subiectū adenē, manifestam cauitatem habentem, excrementáq; transcolantem, immittitur. Excipit autem hunc, os cribro simile in palatum desinens. Quum igitur locorum omnium quæ in toto sunt corpore, longè tutissimus sit, qui circa adenem prædictum versatur, inter cerebrum & os palati consistens, meritò retiformis plexus, omnium quæ illic visuntur maximè admiranda particula, inibi collocatus est, complectēs quidem in orbem & ipsum adenem, pertingens autem retrò longissimè. Toti siquidem cerebri basi propemodum hic plexus subiicitur, ex maxima portione earum arteriarum quæ à corde sursum ad caput feruntur, contextus. Est autem non simplex rete, sed cuiusmodi vulgaria hæc piscatorum retia, si plura alia aliis cumulata superiniicias. Reliqua porrò arteriarum pars, quæ rectà ad caput ascendit, vbi cranium sunt prætergressæ, medio inter hoc & crassam meningem loco, primùm quidem diuiduntur in crebras, eásq; admodum

Partes destitutas familiari alimento explere succis vitiosis.

Excrementa putrescentia quæ mala inferant.

Excrementorū duo genera.

Cerebri meatuum decliuiū vsus.

Excretiones vaporosas sensum effugere.

Corporum humidorum natura.

Cranio inesse meatus sensiles per quos fuliginosa excernantur.

Suturis cranij qualia ossa desiderentur.

Cerebri excrementa crassiora, per suturas expelli.

Cranium crassum, rarum, & cauernosum.

Cerebri meatuum ad palatum descensus.

Lacuna cerebri.

Aden subiectus cerebro.

Os colatorium.

Locus omnium tutissimus.

Retiformis plexus vbi locatus.

Retiformis plexus ex plurimis arteriis contextus.

tenues arterias: quarum aliæ in capitis anteriora, aliæ in posteriora, aliæ ad læuam, aliæ ad dextram feruntur, inter se mutuò cõplexæ. Postea verò ex ipsis, velut radicibus in truncum suum coalescentibus, coniugatio alia arteriarũ enascitur, ei quæ initio à corde sursum ferebatur, æquabilis: eóq; modo iam per crassæ meningis foramina subit ad cerebrum.

Concoquendis exactè humoribus procurat natura moras diuturnitatem in vasis.

Variciformes testiculorum flexus.

Etenim vbi natura vult exactè materiã conficere, diuturnã ei moram in coctionis instrumentis comparat: id quod licet planè videre in flexibus illis variciformibus, qui ad testiculos pertinẽt. Venæ siquidẽ & arteriæ in primis flexuũ partibus sanguinem syncerũ continent, qui certè in vltimis flexibus ad ipsos testiculos, nõ amplius ruber est, sed iam quodãmodo albicat, exiguũ adhuc requirẽs ad substantiæ seminis generationẽ, quod ei à testiculis cõciliatur. At quanto spiritus animalis cerebri exactiorem semine concoctionem desiderabat, tanto plexus retiformis flexuosior variciformi existit, vt in eo immoratus diutissimè, pro dignitate concoquatur.

Animalis spiritus gignitur ex vitali.

Anima rationalis habet sedem in cerebro.

Generatio aũt animalis spiritus, materiã propriam spiritũ habet vitalem. Quũ igitur anima ratiocinatrix resideat in cerebro, per quod quidem nos ipsi ratiocinamur, necessum fuit in eo contineri plurimũ animalem spiritũ, qualitatis proprietatẽ ex suipsius concoctione adeptũ.

Arterias effundere animalem spiritum in vẽtriculos cerebri.

Quare totũ cerebrũ iis arteriis multipliciter diuisis contextum est, multæq; ipsarum diuisiones, à basi in ipsius ventriculos desinũt, quemadmodum & venarũ, ex eius vertice descendentium. Verùm vt hæ quidem in illos excernunt superflua, sic arteriæ largiter spiritum ipsum respirant. Fruitur autem vniuersum cerebri corpus, tum ipso venarum sanguine, tum arteriarum spiritu.

Partium singulis inesse facultatem propriã materiam trahendi.

Siquidem partes omnes facultatem habent, propriam sibi materiam trahendi. Porrò in cæteris corporis partibus adeò propinquæ sunt semper vena & arteria, vt mutuò sese contingant, ac vena semper arteriæ incumbat. At in cerebro, quòd satius esset ex locis diuersis, aut potius omnino contrariis, vasa in ipsum inseri, à corde sursum per collum venæ atque arteriæ ad ipsum vsq; caput simul productæ, inde hæ quidem ad plexum retiformem, illæ autem ad summum capitis verticem diverterunt, cõmunitæ crassa meninge,

Crassæ meningis vsus.

quæ quidem duplicata, venas in seipsam mediam recepit: idq; vasis tutissimam præbens viam, simúlq; vtraq; sui parte, altera quidem cerebrum, altera verò cerebellum complectens: ac deniq; ex suipsius duplicatione hac, valida ligamenta producẽs, quibus caluariæ annectitur. Quia verò ligamenta ea emergere per suturas erat necesse, natura illic suturam à specie Λ græcæ literæ lábdoidem dictam, adhibuit.

Labdoides sutura.

Postquam autẽ facta hæc fuerunt, quamplurimis, in transitu sanguinis per crassam meningẽ, foraminibus factis, per ea venas, alias quidem magnas, alias verò paruas produxit: sursum quidem, ad cranij duplicationem, quæq; * ex ea oritur, pericraniũ membranam: infernè autem, ad subiectam tenuem meningem. Coëuntes autem in vertice capitis, quæ sanguinem deducunt meningis duplicationes, in locum quendam vacuum, quasi lacunam, quem torcular appellat Herophilus,

Torcular.

ibiq; relinquentes bonam portionẽ sanguinis, inde velut ab arce quadam, omnibus subiectis partibus, quæ innumeræ sunt, riuos numerosissimos mittunt. Reliquũ verò sanguinis, riuulus ex ipsius crassæ meningis confectus partibus, in regionem anteriorẽ deducit, à quo quidem medium accedente ventriculũ, magnæ exoriuntur venę, quę in plexus tenuis meningis disseminantur: cum quibus etiã securitatis gratia aden semper glandulosus extenditur. Quod reliquũ est, rectà secundum longitudinem, vt initio cœperat, prorsum longissimè fertur, multas producens venas, quę in totum cerebrũ disperguntur. Atq; huic quidem crassę meningis portioni, quæ prædictum sanguinis riuum efficit, cerebrúmq; in binas partes dispescit, aliam quoq; suturã natura addidit, quæ à vertice ad frontem rectà per caput medium fertur.

Sutura recta.

Ipsius autem ad frontem pertinentis meningis, pars illa quæ meatui disiungenti anterius cerebrum à cerebello, necnõ epiphysi vermiculari incumbit, cũ sursum ad seipsam tendit propinqua corpora, impedit quo minus ab eis productio meatus premiutur. Pari modo & duplicatio illa quæ inest suturæ labdoidi, corpora posteriora incumbẽtia ventriculo, sursum trahit. Nec minus tertia & coronalis sutura, quę per medium anteriorum ventriculorum transversa fertur, ab omni compressione subiectos ventriculos liberat, incumbentia corpora in sublime revellens.

Coronalis sutura, per medium anteriorũ ventriculorum cerebri fertur trãsversa.

Cerebri ea productiones sunt maximæ, quæ ad nares pertinent.

Igitur ex productionibus cerebri, maximæ quidẽ sunt quæ ad nares pertinent: quarum parte vtraq; pori sunt oculorum, iuxta quos sunt nerui, qui eorum musculos mouent. At poris opticis coëuntibus priusquàm ex crassa meninge excidant, * ac separatis rursus post eam, qua parte quidem vniuntur, est peluis, quam arteriæ vtrinq; tangunt.

Peluis iuxta cõgressum opticorum neruorum consistens.

Lingua duplex.

Lingua vtraq; parte à posteriori basi ipsius cerebri neruũ possidet.

Cæterùm lingua duplex quũ sit, quemadmodũ & reliqua omnia sensoria, partémq; omnem dextrã sinistrę habeat æqualem (qua ambæ tam molendi transglutiendiq; cibi, quàm etiã loquendi gratia coaluerunt) meritò in vtranq; eius partẽ, à posteriori basi ipsius cerebri, natura propriũ neruum deduxit. Quum aũt omnibus quoq; oris partibus ab iisdẽ locis sensum gustatoriũ esset melius tribuere, & ad has etiã neruos illinc produxit, vicinitatis atq; situs ratione obseruata: quibus etiã adiunxit comitem, ipsam tenuem meningem, vt simul illos nutriret ac tegeret.

Oris partes vnde neruos ad sapores discernendos recipiant.

Vt verò crassa meninx has productiones admitteret, in modũ fistulæ dilatauit ipsam vsq; ad ossa anteriora, quæ illic perforauit, & cum vtraq; meninge, partem quidem ipsorum neruorum in ipsam linguam, partem in superiorem, partem in inferiorem maxillam infixit. Ante quorum distributionem, obiter quendam neruum vtriq; productum musculo temporali inseruit, duriorem certè illis omnibus, quòd non ad gustum, sed destinatus ad motum esset.

Temporales musculi quales neruos sortiantur.

Verùm quòd nerui maxillæ inferiori, necnon * linguæ infixi, decliues ducantur, earum partiũ positio fecit. Qui autem in superiorẽ maxillam feruntur, eos natura versus anteriora deducẽs, nõ per oculorũ foramina (sic enim offendisset mollissimos opticos neruos, propter quos totus factus est oculus, vt in quibus præcipua

Maxillæ superiores nerui, qua parte eam subeãt.

Oculus est factus propter opticos neruos.

cipua pars consistat) sed per aliud tertium praelongum, nec vsqueadeò rotundum, quod iuxta magnum oculi canthon est, per quod nerui oculorum musculis inseruntur, traiecit. Plura nanque fecisse foramina, firmitudini ossium non expediebat. Vbi igitur praedicti nerui ad oculorum cauitatem peruenerunt, vterque eorum ad nuncupatum malum fertur, perforatis rursus illic, quae sub oculis sunt, ossibus, transitumque ei praebentibus, ne contingens musculos, aut offendat illos, aut ab eis collidatur: ac sic denique in regionem sibi è directo correspondentem dispergitur. Ergo si exortus illos, qui ad nares feruntur, non numeremus, ceu à quibus nullae neruorum productiones oriantur, Prima coniugatio erit, mollium neruorum qui ad oculos tendunt. Secunda, eorum qui oculorū musculos mouent. Tertia, de qua nuper disserebamus, quae illinc oritur, vbi pars cerebri anterior, cum posteriori connectitur. Quarta neruorū coniugatio, paulò posterius his est locata, magis quidem quàm priores à basi emergēs. Propagines aūt eius omnes sunt sibiipsis propinquae. Ac cōmiscetur quidem statim neruis tertiae coniugationis, cum quibus fertur longissimè: postea tamen seiungitur, totique palati tunicae inseritur. Exigui porrò admodum sunt hi nerui, neruisque tertiae coniugationis paulò duriores: quia tunica quę os vestit, durior est, non lingua modò, sed etiam aliis propemodum omnibus faciei partibus. Ob id etiā producuntur ex paulò duriori regione cerebri, quàm nerui tertiae coniugationis. Quanto enim magis retrò progredimur, tanto seipso durius effectum cerebrū cernimus. Atque etiam partes quae ad basim ipsius pertinēt, aliis duriores existunt. Quinta mollium neruorum coniugatio, productiones eas connnet, quae à lateribus capitis, versus ossa lapidea extenduntur. Earum autem vtraque diuiditur in ipso per ossa trāsitu, in duas partes: quarum maior quidem in meatū auditorium inferitur: minor verò extra craniū in caecum nuncupatum foramen, quod tamen caecum non est, licet existimetur tale, ob suam flexuosam obliquitatem. Est & sexta alia neruorum coniugatio, à basi cerebri productorū, qui nondum etiam sunt duri: omnibus tamen praedictis tanto duriores sunt, quanto spinali medullae propiores. Haec enim durorum neruorum principium est, ob idque cerebro est multò durior: & quo magis deorsum progreditur, eo durior semper seipsa euadit. Descendunt autem hi nerui vsque ad os latum, quae spinae extremitas est, in omnia ferè intestina & viscera distribuunt, quòd nimirū ea, mollia quum sint, voluntarióque motu priuata, molles neruos desiderent, ne omnino sensus maneant expertia. Ventriculo tamen praecipuè tales erant ex vsu, vt cui adesse exactissimum sensum deficientis cibi, & potionis, maximè conueniebat. Quare horum neruorū pars maxima in ipsum distributa videtur, & potissimum in partes ori eius circumiacentes, quae ob id sensu acutissimo praeditę sunt, atque iis qui vehementer esuriunt, contrahi & conuelli sentiuntur. Ne autem nerui hi, molles quū sint, per longum iter deducti, periclitarentur atque in discrimen venirēt, membranis fortibus ipsos obduxit natura, corporibúsque propinquis connexuit, quae multa descendentibus illis occurrunt. Quae connexio plerunque illis etiam corporibus cōmodum adfert non contemnendum: quemadmodū & septimae coniugationis neruis, quos quidem copulatos illis qui à sexta cōiugatione oriuntur, simulatque capitis osse excesserūt, membranis fortibus circundedit natura, ad vnguémque vndique cōmuniuit, vtrisque cōmune hoc cōmodum machinata. Quippe nerui coniuncti, copulatique, quàm simplices, multò tutiores ab iniuriis existūt. Postea verò quàm neruos septimae coniugationis ab ipsis (vbi paulūlum erant vnà cum illis progressi) seiungere ad linguā esset necesse, rursus eos cū arteriis carotidibus iunxit, per totúmque cum illis collum traduxit, cōmunibus colligatos membranis. At in thorace, quū arteriae ad sinistrum cordis ventriculum tenderent, rursus eos separauit, ac dextrū quidem in laeuam, sinistrum autem in dextram ventriculi partem, vtrunque obliquo ductu inseruit, id quod longè erat tutius, quàm si rectà descēdentes, postea in ventre diuisi fuissent. Porrò illinc nerui septimae coniugationis oriuntur, vbi & cerebrum desinit, & spinalis medullae est initiū, progressi quadantenus vnà cum neruis sextae coniugationis. Pòst autem ab ipsis seiuncti, parte quadam sui, eadémque minima, rectos laryngis contexunt musculos: maiori verò, in totam linguam disseminantur. * In vniuersum autem, ex neruis hi existūt primi, qui exquisitè sunt duri. Nam praedictorum omnium neruorū, nullus similiter durus est, ac hi nerui. Iam verò in musculos oculorū, etsi prorsus minimos, magni tamen nerui inseruntur, quòd consistentia η sint molliores, quàm motoriis conueniat. Vtrique etiā musculo temporali, tres insiguntur nerui: duo quidem à tertia coniugatione (de quibus loquuti sumus) tertius autem durior, de quo mox verba faciemus. Musculi quoque genarum, narium, ac labiorum, vt molae, sic etiam duritia, mediocres neruorum productiones recipiunt. Quum enim per ossa longius ferantur, ex viae longitudine ipsis durities accedit. Nerui igitur qui linguam mouent, neque produci aliunde cōmodiùs potuissent, nec via vn opportuniore, quàm qua nunc vtuntur. Etenim sensifici nerui, simulatque inseruntur, amplificati, tunicā linguae externam contexunt, subiectos musculos ne attingentes quidem. * Hi autem motorij, qui ad septimam coniugationē pertinent, tenues quidem, sed valadi, atque in multas fibras soluti, omnes linguae musculos texunt, idque meritò. Illis quippe saporres diiudicat, his autē lingua mouetur: quas actiones duas nō poterat altero genere neruorū praestare. Quum igitur quinta illa (quam memorauimus) neruorum copula, ex obliquis capitis partibus in ossa lapidea emergens, à duobus foraminibus inaequalibus duplex facta excipiatur, eiúsque grandior portio per foramen latiùs rectà ad aures feratur: minor verò, in angustius, quod caecum vocant, illapsa per foramen quoddam, quod iuxta aures est, penetret, viáque omnis media inter huius nerui principium internum, atque finem externum, variè instar labyrinthi tor-

Prima copula molliū neruorum.
Secunda.
Tertia.
Quarta.
Oris tunica durior est omnib. ferè faciei partibus.
Cerebri quae partes duriores sint.
Quinta molliū neruorum copula.
Caecum foramen.
Sexta mollium neruorum copula.
Spinalis medulla est origo durorum neruorum.
Os latum, spinae extremitas.
Sexta copula neruis molles, in quas partes distribuantur.
Oris ventriculi partes, cur sensu acutissimo praeditae.
Septimae coniugationis neruos, cum illis qui à sexta oriuntur, copulauit natura.
Arteriae carotides.
Neruorum sextae coniugationis in ventriculum obliqua implantatio.
Septimae coniugationis nerui vnde exoriantur, & in quas partes disseminentur.
Septima copula neruorum, sunt primo exquisitè duri.
Temporali musculo vtrinque tres neruos insigi.
Linguae nerui sensifici.
Linguae motores musculi à septima oriuntur coniugatione.

queatur, sanè per hunc labyrinthum, durum illum neruum produxit, qui maxima quidem sui parte latum buccarum aperit musculum: exigua verò, quæ reliqua est, neruis à tertia coniugatione, ad temporales musculos pertinentibus, opitulatur. Ad cuius quidem generationem & deductionem, os illud lapideũ fuit maximè & opportunum, & aptum. Duos porrò mihi neruos concipias, vnum quidem omnium durissimum, alterũ contrà mollissimũ, ac deniq; tertium inter vtrunq;, medium ad æquilibrium. Qui igitur inter medium hunc sunt & durissimum, omnes simul duros: reliquos verò alios, qui ab eodem medio sunt vsq; ad mollissimũ, appelles molles.

Lapideum os. Neruorum mollities ac durities æstimandæ methodus.

Ac duros quidem ad motũ esse optimè comparatos, ad sensum contrà ineptissimos, iudices. Rursus mollibus esse ad sensum aptitudinẽ exactiorem: sicvti imbecillitatem ad robur actionis. Neruorum igitur omniũ durorum principiũ est spinalis medulla: durissimorũ autem, eius finis inferior. Cerebrum verò est omnium neruorum mollium origo: vt mollissimorum, quod in medio anteriorum eius partiũ consistit. At substantiæ mediorum neruorum principium ea regio est, quà cerebrũ & spinalis medulla iunguntur. Cæterùm mollium neruorum, alij quidem procedentes siccescunt, ob idque motorij evadunt: alij verò perpetuò propriam naturã retinent, vt qui ad ventriculũ deferuntur, quos sensificos semper manere oportebat.

Neruos duros, ad motum; molles ad sensum esse optimè comparatos.

Cerebrum est neruorũ omniũ mollium origo.

Rursus, neruorum tertiæ coniugationis, qui ad ossa quidem maxillæ inferioris * descendunt, magnósq; dentes * prætergrediuntur, ij exiccati, & duriores effecti, iuxtaq; dentes caninos elapsi, in labiorũ musculos disperguntur. Qui verò per oculorum cauitates ad malarum ossa pertinẽt, adeò etiam duri sunt redditi in transitu, vt eos musculos moueant, qui in superiori maxilla, & in narium alis consistunt. At gingiuæ, dentésq; omnes, necnon tota cutis faciei, cum tunica narium interna, à tertia neruorum coniugatione recipiunt propagines, * sed molæ quidem cõspicuas & magnas, per eam viam, quæ per genam deducitur: gingiuæ autem & reliqui dentes, tenues & vix conspicuas. Ab his verò neruis, qui ex regione oculorum ad musculos temporales ascendunt, palpebræ, & quæ circa supercilia sunt omnia, & frons tota neruos recipit. A' neruo autem qui ex cæcis foraminibus excidens, temporalibus obscuram mittit distributionem, feruntur quædam propagines ad glandulas & partes illas quæ iuxta aures sunt, atque adeo ad partes maxillarũ tenues. Maxima tamẽ eius nerui pars maxillarũ motum ad latera efficit per latum musculum, de quo postea dicendum est. Ipsa verò cutis pilosa, sensus gratia duntaxat, propagines paucas & tenues, instar araneæ filorum, ex omnibus subiectis recepit partibus. At cutis frontis, quòd motus voluntarij sit particeps, coëátque cum subiecta illi musculosa natura, eodémq; cum illa motu moueatur, fibras neruorum conspicuas adepta est. Porrò labiorũ cutis adeò coalescit cum musculis, vt nec musculum, nec cutim vocare queas, quod ex vtrisq; conflatum est: quæ constructio ad illorum exactam conniuentiam & diductionem requirebatur.

Labiorum nerui vnde.

Dentes omnes à tertia neruorum coniugatione accipiunt propagines.

Gingiua.

Latus musculus.

Frontis cutis.

Iam verò per foramen illud quod cernitur in maiori oculi angulo, neruus haudquaquam exiguus ab oculorũ cauitate enatus, in internam narium membranã, atq; in palatum etiam (cuius tunica à crassa meninge prolapsa, per foramina oris & narium orta quum sit, ori ac narium membranæ est cõmunis) disseminatur. Porrò crassa meninx, tum suturis, tum fortissimis ligamentis, cum superius cranij partibus atq; obliquis connectitur, vt minimè cerebrum comprimat. Partibus verò anterioribus perexigua quædam ligamenta, atq; imbecilla cohæret: vbi nullam membranam producit, qualis partibus superioribus est pericranios tunica. Ad basim autem, vbi crassior est, paucis etiam illi & imbecillis ligamentis fuit opus, quum suopte nutu deorsum semper feratur. Cæterùm in eadem basi portionẽ quandam à se productam, retiformi plexui substrauit, ne scilicet à subiectis ossibus comprimeretur. Conflatur autẽ ex multis ossibus cranium, vt si quando confractum fuerit, rupturæ eius per totum non progrediantur. Verùm cùm caput velvti prælonga quædam sphæra sit, sutẽ vna quidem sutura recta per medium ipsius à posterioribus ad anteriora est extensa: duæ autẽ transversæ hanc excipiunt: quarum posterior quidem labdoædes, anterior coronalis vocatur. Fitq; ex illis tribus suturis figura * ⌶ literæ similis. In acutis tamẽ & turbinatis capitibus, non omnes eæ suturæ cernuntur.

Crassam meningem esse connexam cranio.

Retiformẽ plexum recipere productionem quandam à crassa meninge.

Cranium cur ex pluribus ossibus constet.

*Sutura cerebri. * ⌶*

Sunt autem in vniuersum tres capitum acutorum figuræ. Prima est, vbi caput anteriorem simul & posteriorem eminentiam amisit. Duæ verò aliæ figuræ sunt, quarũ altera quidem in fronte, altera rursus in occipitio nullam eminentiã habet. At suturæ capitis rotundi & sphærici, X græcæ literæ sunt persimiles. Vbi caput in occipitio nullum habet tumorem, perit labdoædes sutura, recta & coronali manente, ex quibus constat sutura instar literæ T. Similiter cùm frontis eminentia perierit, dispungitur coronalis, relictis recta & labdoæde, quæ literam ⊥ reversam constituunt. At verò quæ à media sutura æquidistant, & ad vtranq; aurem constitutæ, secundum capitis longitudinem deferuntur, rectè squamosæ agglutinationes vocantur: quum non hic vt in suturis ossa sese mutuò ingrediantur, sed extenuata in subtiles quasdam squamas, ad maiorẽ firmitudinem earum partium, supra ossa descendentia applicentur. Ossium autem in temporibus compositiones atq; structuræ, sicvti & quæ in superiori maxilla cernuntur, suturæ mihi planè esse videntur.

Capitum acutorum figura.

Squamosæ appositiones.

GALENI PERGAMENI
de Vsu partium, lib. X.

QVòd autem in parte corporis anteriore, in quam mouemur, præstitit oculos collocari, eósq; geminos esse, nemini obscurum existimo. Cæterùm non insunt oculi posterioribus etiam capitis partibus, quia ab illis oriri nerui molles non poterant, quales in vtrunq; mittuntur oculũ: ad quos quidem dum per ossa contendunt, densantur & compinguntur. Vbi

Opticorum neruorum progressus.

verò

verò ad illos pervenerint, amplificati denuò, in orbémq; humorẽ vitreum complexi, sese in crystallinum humorem inserunt, qui existit primũ videndi organum: id quod planè suffusiones ostendunt, quæ inter humorem crystallinũ & corneam interiacentes, impediũt visum, quoad deprimantur. Humor autem crystallinus, qui albus est atq; splendens (hac enim sola ratione, à coloribus immutatur) ab humore vitreo nutritur, qui quanto crassior & candidior est sanguine, tãto à crystallino humore relinquitur humiditate & albedine. Hic enim albus est planissimè, ac mediocriter durus: vitreus verò, humidus quidem est, instar vitri cuiusdam fusi: albus autem, albedine quadam adulterata. Quum igitur in neutro horum humorum sit vena, verisimile est vtrunq; per transumptionem nutriri: crystallinũ quidem à vitreo, vitreum autem ab amplificata illa retiformique productione, quæ ipsum ambiens, duos vsus præstat: primùm, vt crystallini alterationem persentiat: secundum, vt plurimis arteriis & venis (quas ducit portio tenuis meningis) referta, vitreo humori alimentum adferat. Ipsa aũt productio choroidis tunicæ, non solùm corpus illud retiforme alit, sed quibusdã filamentis tenuibus à se productis etiam texit & colligat. Cæterùm vbi primùm neruus in oculum ipsum inseritur, natura ab eo vtrasq; productiones membranarũ abducens (quod nusquam in aliis neruis molita est) easq; crassas ac duras efficiens, duram quidẽ meningẽ ossibus alligauit, choroidem autem solàm diuagari permisit. Quæ quidem tunc destituta suis vasis, ac paulò pòst à supernis omnibus locis, quamplurimaa vasorum immissiones recipiens, reuertitur tandem, immensam quandã vasorum tenuium, sibi ipsis propinquorũ, copiam, velvti ex foro adferens: cum quibus omnibus rursus in superiorem productionem inseritur. Vbi autem productio ipsius nerui in humorem crystallinum se inseruit (cuius nimirum gratia descenderat) neutiquam amplius progreditur: quandoquidẽ illic hærẽs, affectuũ illius verax crebro esse nuncius potest. Verumenimverò quum ipsa insertio in medium crystallinum humorem (qui sphæricus est) vndiq; facta sit, necessariò maximus in crystallino circulus describetur, illũ in duas partes diuidens. Omniũ siquidẽ quæ rotundis corporibus connectuntur, ad maximum in ipsis circulũ connexio est tutissima. Ad hunc igitur circulum consentaneum erat humorem vitreum motu vlteriore inhibere. Quocirca medius * in ipso vehitur crystallinus humor, quasi semisecta quæpiam sphæra in aqua. Ab altera etiã interna parte ipsius crystallini humoris, quæ illius velvti hemisphæriũ existit, firmitatis gratia * humores ipsos circulus vnus maximus omnium coniunxit: qui quidem vtrique terminus existens communis, ligamentũ his ipsis efficitur, & præterea corpori retiformi, & quartò ipsi choroidi tunicæ: quæ etiam vt ægrius afficeretur, à crassæ meningis tunica, vt in cerebro, ita hic quoq; circumvestitur. Nam quũ hæc ab ea in aliis omnibus partibus, præterquàm in vasorum productionibus, distet, cum illa ramen in hoc memorato circulo

Vitreus humor Crystallinus humor primũ videndi organum.
Suffusiones gignuntur inter crystallinum & corneam.
Crystallinum humorem nutriri à vitreo.
Crystallinus qualis.
Vitreus qualis.
Productionis cerebri in oculos, vsus.
Productio choroidis tunicæ in oculos.
Opticum inseri in crystallinum.
Productionem optici nerui, esse veracẽ nunciũ affectuũ crystallini humoris, ad cerebrum.
Connexionem ad maximum circulum esse tutissimam, omnium, quæ circa rotunda corpora fiunt.
Crystallinus vehitur in vitreo, velvti sphæra semisecta in aqua.
Circulus cõiungens humores oculi.

iungitur. Quæ quidẽ quinta coniunctio, præter illas quatuor in vno loco prædictas, subiectas partes munit, tegit, & roborat. Dura igitur meninx tutò choroidi est applicita: hæc verò retiformi: retiformis deniq; vitreo & crystallino humoribus: illi quidem, per totum ipsum: huic autem per solam iridem. Itaque per corpora media humor vitreus illi tunicæ omnium extimæ, durissimæq; est vnitus. Propè ad illum eundem circulũ extrinsecus alia quædam tunica accedit, quæ se in duram illam membranã insinuans, sextam insertionẽ facit, [illegible] (hoc est, dissolutio neruea) musculorũ oculos mouentium, existens. Septima autẽ præter has omnino est alia; scilicet periostij insertio, quæ totum sanè oculum cum ossibus colligat, simúlq; mouentes ipsum musculos operit. Ac cernitur quidẽ membrana hæc, candida: desinit verò in circulum cui aliæ omnes subiectæ sunt, vbi albũ nigro coniũgitur: qui locus tum iris, tum corona appellatur. Quòd si hæc dissecueris probè, circulos videbis hic septẽ, sibiipsis deinceps mutuò insidentes, crassitie tamen & colore discrepantes: vt ne si velis quidem, locum hunc aliter quàm irim appellare queas. Ac primum quidem circulũ circa mediũ crystallinũ, vitreus humor facit. Secundum, retiformis membrana. Tertiũ, choroides tunica. Quartus circulus est, qui illa simul comprehendit & colligat. Quintum ædit tunica orta ex crassa meninge. Sextũ, quam diximus aponeurosim esse. Septimũ deniq; circulum circumscribit tunica quæ à periostio deducitur. Iã verò ipsam meningem duriorem, quæ choroidem (vt dixi) complectitur, ad anteriorem crystallini humoris regionem ipsa natura producens, partem eius maximè mediam, longè tenuissimã ac densissimam fecit, cornibus extenuatis persimilem: vnde ea ceratoeides, hoc est, corniformis vocatur, existens instrumẽti visorij fortissimũ propugnaculum. Tenuis igitur, dura, & densa cùm esset facta huiuscemodi ceratoeides tunica, protinus vtique erat futura splendida, ad splendorémq; transmittendũ opportunissima, perinde vt cornua ad amussim polita & derasa. Quod summum artificium naturæ, vt cunctis admirari licet, sic imitari nemini. Quanquam multò facilius est invenire aliquid, quod animadversum non fuerat, in iis quæ facta iam sunt, cauillariq;, quàm inculpata omnia à principio construere. Quia verò periculum erat, ne ipsa tunica cornea laboraret alimẽti penuria, aut duritie sua humorem crystallinũ collideret: aut deniq; immissam oculis supernè visoriam facultatẽ (cuius substantia est splẽdida) suo splendore discuteret, his incommodis omnibus natura perfidio vnico occurrit, quod declarabimus postea. Quòd autem vehementi splendore oculi nostri offendãtur, docuerunt id quidẽ milites Xenophontis, qui per multã niuem iter facientes, vehementer læsi oculis fuerunt. Experti sunt etiam id illi miseri, qui ex obscurissimo carcere in splendidissimam domum, calcéq; illitam, & læuigatam, à Dionysio tyranno repentè ducti subitò occæcabantur, minimè repentinum illum occursum splendidæ lucis ferentes. Quare meritò sanè pictores, quum

Oculi humoribus quæ productiones incumbant.
Aneurosim musculorũ mouentiũ oculos.
Periostij insertio.
Iris.
Circuli ad irim oculi, septem, quem seruent ordinem, & à quibus ortantur.
Ceratoeidem tunicam gigni à crassa meninge tenuiori reddita.
Naturæ artificium admirari, non imitari possumus.
Oculi offendũtur à vehementi splendore. Xenophontis milites.
Dionysij tyranni inclemẽtia.

Pictores fuscis et caeruleis coloribus recreare atque reficere visum.

pingunt in coriis albis, à quibus visus offenditur, colores fuscos ac coeruleos opponunt, in quos subinde intuentes, recreant atque reficiunt oculos.

Ophthalmia laborantes offendit lux & coarguit.

Similiter ophthalmia laborantes offendit lux & ∘ redarguit: qui tamẽ fusca & coerulea sine dolore intuentur. Percipere etiam clara nos à longinquo cupientes, ad supercilia manus obtendimus.

Astra videri à nobis per defectus solis insignes: quae etiã cernimus ex profundissimis puteis.

Quare in magnis solis defectibus stellae nobis apparent, quas cernimus etiam ex profundissimis puteis, potissimum quando non est sol in meridie. Quòd si solem ipsum explicatis oculis intueri velis, illos celeriter perdes: quemadmodũ contingit multis, qui post eclipsim solis, fixis oculis ipsum quũ intuerentur, nosse affectum eius cupientes, prorsus sunt occaecati.

Flammula sub ardẽti sole marcescit, extinguiturque prope maiorem flammã.

Etenim si flammulam quandam exiguam in sole luculento constituas, marcescet: imò extinguitur etiam, si eam prope aliam maiorẽ flammam locaueris: quum minor lux à maiori vincatur semper, ac dissipetur. Ne igitur crystallini & vitrei humoris splendor, à splendore corneae discuteretur, natura ipsam choroidem tunicam, à tenui meninge ortam, ex iride vnà cum cornea promouens, multis partibus illam tum nigrã, tum fuscam, tum coeruleam, extriusecus autem densam effecit, quò videlicet tres praedictos vsus praestaret: nimirum corneam sibi vicinam alens, eandemque ne humori crystallino incideret, prohibens: ac visui denique affecto spectaculum medicamentosum existens.

Choroidis tunicae origo & colores.

Choroidis tunicae vsus.

Palpebras cur claudamus, vbi splendor nos laesit.

Quae causa est, vt omnes natura duce, quum lucis splendore offendimur, palpebras repentè claudamus, properantes ad naturale remedium. Caeterùm humida & mollis instar spongiae quum sit, qua parte humorẽ crystallinũ cõtingit, ipsa choroides tunica impedimento est quo minus asperitas retiformis membranae, aliqua ex parte illi noceat.

Ragoides tunica.

His omnibus admirabilior est tunicae huius coeruleae (quã ragoidem etiã, hoc est, vuiformẽ appellãt, idque acino vuae laeuitatẽ eius externam, & asperitatẽ internam, haud perperàm comparantes) pupillam versus, foramen.

Choroidis tunicae foramen.

Ea siquidem in centro sui est pertusa: & quà hoc duntaxat foramen consistit, nulla tunica alia est inter corneã & crystallinum media: sed velvti pertenue admodum & candidum cornu, splendor internus cum externo cõmunicat, commiscetúrque.

Splendorẽ oculi internũ, cum externo misceri.

Vt autem quà foramẽ, hoc est, cornea tunica neunquam humorem crystalinum contingeret, portionem ipsius natura longius foras abduxit: simul autem humorem quendam syncerum & tenuem (cuiusmodi inest ouis) crystallino ipso obduxit: spiritúque aëreo & splendido, omnem pupillae locum oppleuit.

Albuginei humoris vsus.

Id quod ex suffusorum compunctionibus disces.

Suffusionũ purgandarum ratio.

Nam quum suffusiones omnes loco inter corneam & crystallinũ medio consistant, instrumentum quod deducturum eam per externum angulum oculi immittitur, in orbem & quoquoversum circumactum, neutrum illorum corporum tangit, tanquã magna à se inuicem distent intercapedine.

Oculo vno clauso, amplificari alterius pupillam.

Porrò si alterũ oculorũ clauserimus, alterũ aperientes, amplificatã & dilatatam, ac veluti inflatã pupillã cernemus, quòd illuc maior copia spiritus cõfluat.

Mortuo animali cur sit laxa pupilla.

At in mortuo animali, vel si humor tenuis evacuatus non sit, laxa tamen pupilla videtur, quòd nimirũ spiritus quidẽ ipse leuior & tenuior existens, facilè ante anatomen evacuetur: humor autem adhuc remaneat, sensibilem evacuationem postulans. Iis praeterea qui maximè sunt aetate provecti, ob spiritus supernè affluentis inopiam, adeò cornea tunica corrugatur, vt alij quidem prorsus nihil, alij verò malè, ac vix adhuc videant.

Phthisis oculi.

Affectus aũt quẽ φθίσιν appellant, quibus alteri oculorum ∗ vt plurimum accidit, solius est imminutae pupillae, nihil cornea priuatim affecta.

Spiritus oculi.

Spiritus igitur ipse, lucidus omnino quũ sit, ad oculorum etiam actionem confert: humor verò, praeter dictum à nobis vsum, hoc etiam praestat, ne crystallinus humor ac portio vuae interna exiccetur. Siquidem crystallini exiccatio γλαύκωσιν morbum inducit, à quo caecitas vel maximè oritur.

Γλαύκωσις. Arachnoides tunica.

Propria ipsius crystallini humoris tunica, & quae partem illius anteriorem vestit, araneis tenuibus est subtilior & albior: in qua quidem ipsius pupillae imago, veluti in speculo quodam conspicitur: quandoquidem leuis est haec tunica & fulgens, supra omnia specula.

Choroides tunicae natura & vsus.

Quod verò naturali huic crystallini operimento est proximum, venosum, molle, nigrum, atque pertusum est. Venosum quidem, quò corneã abvndè nutriat. Molle autẽ, ne contactu suo humorem crystallinum affligeret. Nigrum, vt splendorem colligat, atque ad pupillam transmittat. Pertusum denique, vt quem transmisit splendorem, foras emittat.

Corneae tunicae vsus.

Quod autem omnium est extremum operimentum ac propugnaculum, tenue, album, ac durum est, quasi cornu. Tenue quidem & album, vt splendores promptè transmittat: durum, vt tutò conseruet.

Crystallinus humor cur non sit factus omnino sphaericus.

Porrò crystallinus humor nõ fuit factus omnino sphaericus, vt & circulos coalescentes in iride facilè admitteret, & per violentas plagas aut motus, minimè exturbaretur à vitreo.

Connexiones in exquisitè rotundis esse fallaciores quàm in planioribus.

Cõnexiones quippe ac sedes in absolutè rotundis, sunt fallaciores, quàm in planioribus. Quia verò cornea tunica maximè exposita erat iniuriis extrinsecis, ob id illam natura, quamvis ex se robustissimã, palpebris, ciliis, circumiacentibus ossibus, atque etiam cute muniuit.

Ciliorum vsus.

At cilia quidẽ, quasi vallum quoddã pilorum propulsandis exiguis corporibus, ne facilè oculis apertis inciderent, primo loco constituit.

Palpebrarum vsus.

Palpebras verò ipsas, tanquam scuta quaedã, vt simul coirẽt atque cõplicarentur, oculúmque clauderẽt, si quid fortè maiorũ corporum in ipsum illaberetur, apposuit.

Superciliorum vsus.

Malae.

Nasus.

Os iugale.

Porrò adversus maiorũ ad hoc moliũ incursus, supernè quidem supercilia locauit, infernè autẽ malas: ad maiorem angulum, nasum: ad minorem denique, productionẽ ossis iugalis. A quibus omnibus oculus in medio comprehenditur, atque illaesus seruatur, cutis motu ad patendi difficultatẽ non mediocriter conferente.

Palpebrarum constitutio.

Quum igitur ex dura quidem omnino substãna, sed quae moueri facile, & cum cornea versari sine eius noxa posset, palpebras fieri esset consonũ, atque etiam connecti ossibus: membranã quam περιόστεον vocant, à superciliorũ labiis natura abducens, in longitudinémque tantam producens, in quantã palpebras extendi oportebat, rursus eam per partes palpebrarũ infernas, internásve reduxit, illámque non ad

principium

Περιόστεον.

principium vnde emersit, sed ad subiectos illi principio musculos, qui vtique oculos mouent, applicuit: indéq; ad iridem vsq; produxit, vbi ipsam in corneam tunicã insertauit. Spatium verò inter duas portiones periostij corporis medium, viscosa atque vnctuosa occuparunt, cum membranis quibusdam à musculis ipsis extensis: quo loco quas vocant ὑδατίδας gigni contingit. Ad portionẽ autem huius cõstructionis, palpebræ inferiores constantur, à malarũ periostio, quadantenus quidem extenso, revertente autẽ rursus ad corneam. Qua parte verò hæc periostios remeare incipit, substantia quædam membrana durior adtensa est, quam ταρσὸν nominãt, constringens quidem & comprehendens quod convexum efficitur ex eius duplicatione: sedem autem atq; extensionis rectitudinem palpebrarum pilis suppeditans, propter innatam sibi duritiem. Nam quemadmodũ superciliorũ pilos, vtpote excepturos quod à fronte atque à capite defluit, sibiipsis incidere mutuò præstiterat, ita hos & rectos, & tensos, pariq; & cõvenienti intervallo dispositos, necnon antrorsum vergentes, semper conservari expediebat, vt qui pulverem, & animalcula volitantia, vt minus illaberẽtur oculis, essent prohibituri. At quũ oculi nõ ex quavis positione visibilia omnia cernere possint, sed illud duntaxat cernant, quod ipsi pupillæ est directum, ob id natura sic disposuit eos, vt possent plurimum circumagi: & cum ipsis totum collum ad motũ habile fecit. Qua de causã etiã, non vnũ, sed geminos oculos cõdidit. Postquam igitur oculorum motus voluntarij sunt quatuor: vnus quidem quo sursum, alius autem quo deorsum, ac duo etiam quibus adducuntur ad latera: consentaneũ fuit, & musculos qui motuum illorum duces essent, totidem esse numero: duos quidẽ à lateribus, nempe vnum vtrinq; consistentem: alios autem duos, quorum vnus est infernus, alter supernus.* Dissoluti namq; hi omnes in neruosa filamenta, circulum vnum efficiunt lati tendonis, in iridem desinẽtis. Quum verò oculũ circumagi esset melius, natura duos alios musculos, positione obliquos effecit: singulos in singulis palpebris, versus minorẽ angulum suprà atq; infrà extensos: quorum beneficio oculum, quoquoversus torquemus. Est & alius quidam musculus magnus circa eorũ radicem: constringens quidẽ ac muniens nerui illius mollem immissionem, ne disrumpatur: oculum autẽ attollens sursum, ac deorsum contrahens, nonnihil etiam convertens. Cæterùm quum partes omnes quæ motu voluntario sunt præditæ, duobus vt minimum egeant musculis sibiipsis oppositis, altero scilicet extendente, atq; flectente altero (nõ potest enim ab vno vterq; motus præstari) superiores autem palpebræ motu voluntario moueantur (inferiores quippe ne mouentur quidẽ) natura duos exiguos musculos singulis eorũ applicuit, sub membrana quæ cuti subiacet, atq; à neruosis tenuitatibus tarsi extenditur, delitescentes. Quorum sanè musculorũ, alter quidem in maiori angulo apud nasum constitutus oblique, ad tarsi partẽ dimidiam, quæ illic est, pertingit: alter verò totus & ipse obliquus, & ad minorem extensus angulum, ad reliquam tarsi partem dimidiam sibi propinquã prorumpit. Dum igitur prior musculus agit, quum caput eius ad maiorem angulum constet, partem palpebræ sibi continuam deorsum trahit. Dum verò alter, reliquã sursum attollit: vt cuius caput ad supercilium spectet. Trahunt enim musculi versus proprium principiũ. Quòd si vterq; eodem tempore tendant, oculus nõ magis erit apertus, quàm clausus: quã eversionem palpebrarũ in morbis, Hippocrates λαγωόν nominat, illam dicens esse signum perniciosissimum. Fit autem affectus is vtroq; musculorum convulso, partémq; tarsi continuã ad seipsum trahente. Cæterùm si alter quidem musculus agat, altero prorsus cessante, aperiri & claudi totam contingit palpebram, quum pars altera tarsi, quæ mouetur, semper vna secum trahat & reliquam. Cuius causa est durities quam illi dedit natura, durũ ipsum & cartilaginosum efficiens, in omnibúsque vtriusque musculi finem inserens. At palpebra inferior minor superiori est constructa: nam si maior fuisset, compli caretur, atq; in seipsam recideret, plurimaq; excrementa colligeret. Non indiget autem motu, quia pusilla & exigua est. Porrò ad vtrunq; foramen, quod iuxta magnum angulũ est, per quod oculorũ excrementa expurgantur in nares, natura carunculam quandam veluti operimentum apposuit, cuius beneficio contingit, vt excrementa oculorum minimè quidem vacuentur per angulos, ad proprios autem impellantur meatus. Confluunt siquidem per foramina illa, in ipsum os atq; in nares ab oculis excrementa. Vnde medicamenta ocularia, non multò post invnctionem, alij quidem expuerunt, alij verò emunxerunt. Quam ob rem qui carunculam illam neruosam, quæ iuxta vtrunq; angulum est, pharmacis acribus colliquarunt, aut resciderunt, ij chirurgi effluxum excrementis ea parte aperuerunt: quem affectum vocamus ῥοιάδα. Sunt in palpebris paulò extra maiorẽ angulum, tenuia quædam alia foramina, pertinentia vsq; ad nasum: quæ quidem tenuem humorem dant vicissim, accipiuntq;, ad symmetriam naturalem seruandam, quæ motuum præstat agilitatem: ad quam similiter perficiendam, glandulæ etiam duæ in vtroq; extiterunt oculo, altera infernis, altera supernis partibus hærens: quæ meatibus non obscuris, humidũ in illos effundũt, perinde vt glandulæ, quæ linguæ radici adiunctæ, salivam in os deriuant. Humectandi etiam eos gratia, pinguitudo est oculis circumfusa. Iam ipsi nerui sensifici (quibus solis viæ spiritus conspicuæ ac sensibiles insunt) ex diuersis quidem locis cerebri proficiscuntur: progressi verò (essem enim in diuinissimũ quidẽ instrumentũ iniquus, impius aũt in conditorem ipsius, si hæc prædictis non adderem) sibi mutuò cohærent: ac postea rursus à se invicem digrediuntur, & instar literæ X separantur, idq; minimè cõmutati, aut interfecti à se invicem, sed cohærentes primò, ac post vterque ad regionem propriam diducti, sic, vt ob aliud nihil cõvenisse videantur, quàm vt meatus suos coniungerent. Vt autẽ modũ quo fit visio percipias, intelligito circulum ab vno tantum oculorũ cer

Marginalia: *ὑδατίδας* — *Τάρσος* — *Ciliorum productio & vsus.* — *Oculos cernere tãtùm quæ pupillæ è directo opposita sunt, ob idq; volubiles esse.* — *Oculi quare gemini.* — *Oculorum voluntarij motus sunt quatuor: totidémq; illis præfecti musculi.* — *Oculorum musculi obliqui.* — *Oculi musculus magnus.* — *Palpebras inferiores haudquaquam moueri.* — *Palpebrarum superiorũ musculi.* — *Palpebrarum motus.* — *Musculi semper trahunt versus proprium principium.* — *λαγωόν quo pacto fiat.* — *Palpebrã inferior cur superiore minor, motúsq; expers.* — *Oculorũ excrementa qua parte expurgentur in nares.* — *Rhoas.* — *Glandularum oculorum vsus.* — *Glandulæ linguæ adiacentes.* — *Optici nerui soli insesse meatus sensibiles.* — *Opticorum neruorum conspiratio in vnum, diductióq;.* — *Visionis modus.*

Circulus quid. *Centrũ quid.* *Conus.* *Axis.* *Leue, medium esse inter conuexum & concauum.*

ni. Est enim circulus figura quæ à medio vndiq; distat æqualiter. Ab eius autem puncto medio (quod centrum dicitur) vsq; ad pupillam videntem id, rectam duci lineam existima, quemadmodum plures alias & similes duci à pupilla ad ipsam circunferentiã. At figurã quæ ab his omnibus rectis lineis circuli circũscribitur, conum nomina: cuius verticẽ pupillã: basim esse circulũ tene. Lineam verò rectam quæ à pupilla ad centrum circuli extensa est, totius figuræ axem appella. Dum autem intelligis convexum & concauum, intelligis etiam amborum medium, videlicet leue ac planum, cui nihil nec cauitatis, nec convexitatis inest: cuius superna pars, plana superficies existit. Quemadmodum igitur si ex axe ipsius coni, qui à pupilla ad centrum circuli per aërem protenditur, milij granũ aliquod pendeat, conspectũ centri pupilli eripiet; ita quoduis corpus, quod in medio visus & rei videndæ positũ fuerit, phibiturũ est, quo minus id quod ante oculos est, amplius cernatur. Quandoquidem vt aliquid conspiciatur, opus est id careat omni caligine, nullúmq; inter se & pupillam habeat impedimẽtũ.

Visionem fieri per rectas lineas. *Visionem solis radiis assimilari.* *Videri nihil solum, aut nudũ.* *Visus hallucinationes.*

Siquidem per rectas lineas fit visio: quæ haud dubiè ipsius solis radiis excidentibus per angustum foramen, prorsúmq; semper rectã & citra flexionẽ tendentibus, assimilatur. Sciendum autem est, vnumquodq; corporũ quę videtur, nec videri solũ nec nudũ, sed quippiam circum ipsum etiam omnino cerni: quum visiones quæ corpus id complectuntur, accidant interdum iis, quę vltra corpus videndum sunt. Secundò etiam disce, corpus quod à solo dextro oculo cernitur, id si propius sit, in sinistris magis partibus esse putari: sin longius absit, magis quodãmodo in dextris. Quod verò à sinistro solo conspicitur, in dextris situm videtur esse, si id est propinquius: magis autẽ in sinistris, si est remotius. Quod autem ab vtroq;, in medio.

Pupilla alterius oculorum compressa, apparere duplicia, quæ antea simplicia erãt.

Tertium præter hæc tibi discendum venit, alterius oculorũ pupilla compressa, sursúmve aut deorsum adducta, apparere duplicia, quæ antea simplicia apparebant. Cæterùm si deorsum quidem fuerit pupilla detracta, humilius id apparebit, quod intuebere: contrariũ autẽ, si sursum sublata fuerit. At dum pupillã ad maiorẽ aut minorẽ canthum adducimus, facimus vt quod cernitur, sinistrum magis, aut dextrum appareat, nõ tamẽ duplex. Est aũt necesse axes conorũ visoriorum in vno eodémque plano positionem habere, ne quod est vnum, duplex appareat. Verùm prædicta axiomata tametsi rationibus philosophicis, mathematicisq; facillimè comprobari possint, quia tamen experientia ea omnia constant, breuitatis gratia ab illorũ accurata demonstratione supersedebo.

Optici nerui intra cranium quidem iungantur, postea autem diuaricentur.

Iam verò quòd pori illi optici intra cranium quidem iungantur, atq; in vnum conspirent, postea autem diuaricẽtur, vtilitates duæ in causa extiterunt: quarum prima ac maxima necessaria est, ne quod extrà intuemur, appareat duplex. Secunda, vt si quando alter oculorũ sit clausus, aut omnino mutilus, in alterum, per illum porum communem, vniuersus spiritus confluat. Quippe facultate visoria duplicata eo modo, longè acutior futurus est visus. Quum igitur quæ videntur, secundũ rectas lineas videantur; ante humorem autem crystallinum, foramen vuæ sit situm, per quod cum suis obiectis erat habiturus commercium: perspicuum certè iam est, quod figura exactè rotũda, paucioribus sui partibus, plana autẽ pluribus, cum suis obiectis communicabit.

Crystallinus humor cur rotundus simul & oblongus sit factus.

Quocirca diuinus ille architectus, rotundũ ipsum, sed paulò oblongius, crystallinũ corpus compegit, vt tutior ab ipsis iniuriis esset, ac simul pluribus sui partibus, species rerum videndarum exciperet.

GALENI PERGAMENI
de vsu partium, lib. XI.

Temporales musculi gratia inferioris maxillæ sunt conditi. *Temporales musculi quib. sint maximi.* *Hominis fortitudo non consistit in dentibus, sed in ratione & manibus.* *Homini debilis & minimus temporalis musculus inest.* *Iustitiæ diuinæ quod proprium.* *Simia est hominis imitatio ridicula.*

PORrò musculi temporales, quorum gratia inferioris maxillæ à natura sint constituti, secundum magnitudinem cuius, atq; in mordendo robur, suam magnitudinẽ atq; structurã contrahunt: meritò in animalibus quidẽ iis, quę serratos dentes sortiuntur, maximè simul & fortissimi habentur: quandoquidẽ non solùm magnã, sed validam etiam maxillam obtinent. Maximi autem, sed nec neruosi, nec in agẽdo præpotentes, in asinis, bubus, & suibus, ac breuiter in iis omnibus; quibus magna quidem inferior maxilla inest, minimè tamen robusta ad mordendum. Homini verò, ceu genam paruam habenti, dentésq; ad solum esum idoneos (non enim in morsu hominis fortitudo consistit, nec dentibus domita est animantia cætera, sed ratione & manibus) musculus temporalis, haud iniuria, debilis simul & minimus extitit; nimirum ipsa natura non modò inveniente quæ oportet, sed ea etiã cuiq; pro dignitate tribuente: id quod diuinæ iustitiæ est propriũ. Lynces etiã, sicuti & cebi, & simiæ, similiter habent musculos temporales exiles simul & imbecillos. Est autem simia homini quàm simillima; illiúsq; veluti imitatio quædam ridicula: vt quæ rotundissimam habet faciem, dentes caninos paruos, latum pectus, claues longiores, minimùm hirsuta, quæ recta etiam stat bellè, vt & gradiri sine errore, & currere celeriter possit.

Collũ quæ prolixiorẽ habeãt.

Iam verò quę animalia prona ore cibum assumũt, ea vt collũ maius, sic prolixiorem habent inferiorem maxillam.

Tẽporales musculi læsi, quæ symptomata inducant. *Temporalibus musculis nihil propinquius cerebro.* *Temporalium musculorum situs securitasq;.* *Ζυγώματα.* *Os qua ratione claudatur.*

Verumenimvero quũ inter omnes musculos, si temporales potissimum læsi fuerint, convulsiones, febres, sopores, deliria, symptomatáq; letalia inducant, vtpote cerebro existentes proximi (neq; enim reperitur ipsis quicquam propinquius cerebro, sicuti neq; vllus musculus, qui per plures neruos ipsi cerebro hæreat) meritò natura eos propemodum totos, ne facilè afficerẽtur ab iniuriis extrinsecis, in capitis ossibus abdidit, ossa quidem ea quibus ipsi incubant, excauãs admodũ, exculpénsq;: alia autẽ dura, ac præcipuè quæ illis præposita, ζυγώματα nominantur, rigida, & medullæ expertia, in orbẽ quasi septũ quoddam eis circumiiciens: ita vt exigua quædam eorum pars tantùm, ad finem frontis emineat. Vterque autẽ musculus temporalis in vnum tendonem desinens, curuo maxillę inferioris acumini infigitur: qui si tensus fuerit, sursum eam trahit: hic sic os animalis clauditur. Sunt tamẽ alij duo musculi

Maxillæ inferioris musculi. *Columnares processus.* *Os qua ratione aperiatur.* *Maxillam inferiorem circumagētes musculi.*

sculi in inferiori maxilla, vtrinque vnus, ambo verò nuper dictis oppositi. Qui quidem ex posterioribus oriūtur capitis partibus, quo loco sunt quos vocant columnares processus. Maxillæ autem inferiori infiguntur statim post flexionem, ad eum vsque pervenientes locum, qui est ad mentum: vnus vtrinque ex internis partibus adhærescens. Qui certè si tensi fuerint, os recludūt, quēadmodum temporales claudūt. Alij autem quidam duo musculi, ad mandibulæ in masticationibus circumactionē à natura fuerūt comparati, qui carnosam quoque genarū partem cōstituunt. Quorum vtrunque nonnulli non simplicē musculum, sed triplicē esse existimant, quòd tres ipsorum in maxillam sint insertiones, instar principiorum quorundam. Vterque enim triangularis existit, habens verticem iuxta vocatam malum, vbi neruosior est: atque ex lateribus ipsis, hoc quidem ad zygomatis extremitatem hinc exporrectū, illud autē versus inferiorē mandibulam: tertium nanque, velvti basis quædam, prædicta latera partibus inferioris genæ coniungens, secundum longitudinem ipsius extenditur. Mouet autem ac circumagit maxillam, aliàs alias fibris & insertionibus, vt motibus aliis alios vicissim excipientibus, multiplices fiant actiones in masticationibus. Quare haud ineptè hi musculi masticatores vocantur: tametsi ad musculos tēporales hæc quoque appellatiò pertineat, quòd dentes inter se vehementer committant, vt si quid inter eos fuerit, cōminuatur. Cæterùm cibū læuigari, atque in partes minimas redigi à molaribus, quasi à molis, masticatorum musculorum est actio: ad quam etiam lingua nō minimum confert, in ore cibos assiduè voluens, & transferens, quò pars ipsorū omnis itidem conteratur. Maximo etiam ad eam rem ei sunt auxilio fines buccarum inferiores, qui cutacei sunt, spectántque ad labia, ad quos perveniūt tenues ac lati musculi, vtraque parte vnus, toti collò circumiecti. Mouentur enim ab his buccæ, cum labiis, etiam si gena immobilis omnino fuerit. Temporales porrò musculi, quique eis infrà oppositi sunt, os aperientes, omnibus aliis musculis hac ratione sunt dissimiles, quòd ex ipsis quidem temporalibus mediis, tendo ille nascatur, qui in coronem sublimē inferiòris maxillæ inseritur: oppositorum autē illis musculorum partes, carnosæ in principio ac fine existentes, neruosæ in medio cernūtur: quod in nullis aliis reperias musculis. Etenim quū medium temporaliū musculorū, coronæ quæ motu indigebat, esset directum, tendonem iam hinc emergere fuit necesse. At quod pertinet ad os aperientes musculos, quum ab eo loco produci deberent, qui multis instrumentis refertus esset, eorum vterque tendo excarnis circa tonsillas est factus. Quandoquidem si crassiores essent, penetrare præ locorum angustia non possent. Vbi verò natura eos extra angustias deduxit, tunc iam paulatim ipsos carne circumvestiens, musculos rursus effecit. Tria itaque hæc musculorum genera, natura ad os mouendū adhibuit: quorum alij quidē aperiūt, alij claudūt, alij variè circumagūt. Suntque claudentes quidē, maximi omniū: aperientes autē, minimi: magnitudine verò medij, qui mediam etiam positionē sortiuntur. Alij musculi duo ex internis genę inferioris partibus, quā ipsa est maximè caua, situm habentes, sursum extensi versus os capitis, musculis temporalibus adiutores sunt dati, vt qui etiā genam sursum trahere queant. Cæterùm neruorū principiū omnibus faciei musculis, aliisque propemodum omnibus ipsius partibus, tertia neruorum est coniugatio, qui à cerebro proficiscūtur. Quorum sanè distributio tam recta, sicuti & aliorum omnium æquissima dispensatio, non fortunæ aut casui, sed arti ac providentiæ debetur.

Masticatores musculi. *Tēporales musculi inseruiūt etiam masticationi.* *Linguam conferre plurimū ad ipsam masticationem.* *Buccarum fines inferni.* *Ori mouendo, tria musculorū genera destinata: aperientiū nēpe, claudentium & circumagentium.* *Faciei musculos omnes recipere neruos à tertia coniugatione.*

Quod verò ad dentes pertinet, duos & triginta in vniversum habemus, vno ordine, in vtraque maxilla sexdecim collocatos: parte quidem anteriore, quos incisores appellāt, acutos ac latos, qui morsu possunt incidere. Proximos autem iis caninos, inferiori quidem basi latos, parte autem superna acutos: ut si quid propter duritiem ab incisoriis minus scindi potuit, id possint ipsi confringere. Hos maxillares sequuntur (quos etiam molares appellant) asperi & lati, duri ac magni: vt incisa ab incisoriis, ac fracta à caninis, læuigare planè ac terere queant. Ad hæc inter eos, paruis quidem vna, duæ autem aut tres maioribus, quatuor verò maximis insunt radices. Quorum omnium si vnumquidvis mente immutaueris, vtilitatem repentè eorum cernes labefactatam. Præterea ipsorum molarium dentium, medij quidem maximi sunt: qui autem vtraque ipsorum parte locantur, minores existunt: quòd minimè congruum videatur, angustis quidem oris partibus magnos, amplis verò dentes exiguos inseri. Quinetiam quum linguam ad radicem esse oporteret ampliorē, magnos illic dentes minimè locari præstiterat. Habet autem vtraque gena tenues quosdam processus, quorum singuli cauitatibus suis, singulos dentes excipiūt, eosque validis ligamentis adeò constringunt & continent, præcipuè circa illorum radices, quibus etiā nerui inseruntur, vt non facilè cōcutiantur. Porrò quòd inferni supernis dentibus omnino æquabiles sint, quódque dextri sinistris, ac cauitates quidē cauitatibus, quódque numerus vtrorumque sit idem dextris ac sinistris vtriusque maxillæ partibus, nónne id est etiam æquitatis cuiusdam specimen, artisque potius quàm fortunæ opus? Ad hęc, quòd fortibus animalib. acuti multi dentes, ac fortes sint comparati, quemadmodum etiam vngues: nihil aūt in timidis sit huiusmodi, sed vt fragiles dētes, ita lati, molles atque obtusi vngues, hoc est magis adhuc admirandū. Verùm quum leones, canes, & lupi, vtrinque multos habeant caninos dentes, homo certè vnicum parte vtraque caninum dentem produxit: cogitante nimirum natura, se animal ciuile atque mansuetum effingere, cui robur ac vires essent ex sapientia, nō ex corporis fortitudine. Quātū igitur ad frangendū quippiam duriorum videbatur necesse, id ipsum duo satis erant præstituri: proinde incisores plures numero duplo effecit, quòd ipsorū vtilitas latius patebat: & his adhuc plures molares, quòd ipsorū vsus pateret latissimè. Horum tamē dentium numerus definitus non est: sed qui longiores quidem habent genas, iis quinque insunt

Dentes in vniuersum inesse os triginta duos, in vtraque maxilla sexdecim. *Incisorij dētes.* *Canini dentes.* *Molares dētes.* *Dentium radices.* *Molarium dentium magnitudines.* *Genarum processus.* *Dentes inferiores superiorib. esse per omnia æquabiles.* *Fortibus animalibus inesse dētes fortes ac multos, quemadmodū etiam vngues: timidis autē cōtrarios.* *Caninus dens homini vtrinque vnicus inest, in vtraque maxilla.* *Homini, animali mansueto, vires comparatas ex sapientia.* *Incisores dentes esse plures duplo caninis.*

Molarium dentium numerū definitum non esse. vt plurimū tamen haberi vtroq; in latere quinq;.
Lingua diuisa serpētibus, cur coierit hominibus.
Linguā in omnem partē moueri liberè: esseq; geminam, vt sensoria reliqua.
Lingua arteria, vena, atq; neruus.

vtrinq;: qui verò minores, quatuor. Maxima tamen ex parte, sunt vtroq; latere quinq;, inferiores superioribus semper magnitudine & numero æquales. Porrò lingua, quum animaliū nonnullis, vtputa serpentibus, sit diuisa, in homine partes eius coiuerunt, quòd tum ad sermonem, tum ad comestionē, id esset longè commodius. Mouetur autem in omnem partem, idq; liberè: quod requiritur ad perficiundas oris actiones liberas. Quòd si ipsa est gemina, quemadmodum & reliqua instrumenta sensuum, non alienū fuit vtraq; ipsius parte numero ac magnitudine musculos esse æquabiles. Pari modo enim & duas habuit in seipsam insertas arterias, vtrinq; videlicet vnam: duas itidem venas, ac neruorum coniugationes duas: vnam quidem mollem, alteram verò duram: atque illam sanè in extremam ipsius pelliculam distributā, hanc autem dispersam in musculos: quandoquidem illa coniugatione sapores discernere, hac motu voluntario moueri ipsam oportebat. Porrò quòd sedis ac firmitudinis gratia, magna ac fortis ad basim fuit: celeris verò motus causa, ad extremitatem tenuis: quódq; ab aliis quidē musculorū sursum, ab aliis deorsum, ab aliis deniq; trahatur ad latera, musculis vniuersis partes ipsas versus proprium principiū trahentibus, mihi certè hęc quoq; cuiuspiam esse prouidentiæ videntur. Sed ne ipsa fortè aliquando exiccata, ad motus tardior efficeretur, quemadmodum ad laryngem, sic natura illi glandulas spongiis similes, vnam vtrinque apposuit. A quibus meatus ducti per obliquas atq; inferiores partes, in eam humorem pituitosum eructant, non ipsam modò, sed omnia etiā quæ infra illam, in eiusq; lateribus sunt, humectantes. Superiora siquidem à meatu descendente à cerebro perluuntur. Iam illius ligamenti quod partibus eius infernis inest, quódq; ipsam linguā, veluti quoddā frænum, coērcet & temperat, ne aut nimis cōvellatur à musculis, aut plus quàm par sit soluta divagetur, quis non admiretur symmetriā, atq; cōmoderationē? Adeò enim mensurata est, & certa ipsius cōnexionis cōmoderatio, vt si vel tantillū adieceris, aut ademeris, totius instrumēti actionem vitiaueris. Est verò & hoc summè in natura admirandū, quod peccata & vitia eorū qui nos procrearunt, ipsa sua industria resarciat. Ebrij siquidē cū ebriis coëunt: & qui præ crapula, vbi terrarum sint, nesciunt, cum mulieribus ita affectis consuescunt. Quo fit vt geniture principium, statim ea ratione vitiosum fit: postea verò ob omnimodam intemperantiam illius quæ concepit mulieris, in vtero longè deterius reddatur. Attamen adversus tot errores natura obsistit, eósq; plerunq; corrigit, sic vt partus mentis compos ædatur. Etenim quum vniuersi agricolæ primùm quidem, cuiusmodi terræ sua committant semina, diu multúmque prouideant: postea autem admodum etiam caueant, ne multo humore demersa putrescant, aut extabescant frigore, nullus sanè ex hominibus eam in serendo diligentiam adhibuit, neq; in eo quod conceptū iam est, educando, sed quemadmodum in omni vita aliis rebus omnibus seipsos ducūt posteriores, alij quidē insatiabilibus voluptatibus, abdominiq; inseruientes: alij diuitias, aut magistratus, aut denique potentiam ambientes: ad eundem modum & ipsam posthabuerunt primam generationem. Tunicam quæ omnis oris partes subiungit, à cerebro etiam recipere neruorum molliū momentaneā portionē, vt quo modo lingua ipsa sit etiā diiudicatrix saporū, iam diximus. At verò vua, quā gurgulionē & columellam vocant, ad magnitudinem atque elegantiam voci auxiliatur. A qua quidē aer ingrediens, inciditur prius, impetúsq; ipsius violentia, & frigiditas frangitur. Vnde nonnulli quibus ad basim vsq; illa fuit amputata, non modò deterius loquuti sunt, verumetiā frigidiorem senserunt respirationē. Plerique eiusmodi, pulmone & thorace nimis refrigerato, perierūt. Ac proinde nunquā ita temerè abscindenda est, vt pars quædā basis nō relinquatur. Scripsimus autem prius & de foraminibus narium, quò pacto mirificè ea os quoddam excipit, ventriculis cerebri prælocatum: tum & de ipsorū in os perforatione, quæ est in palato. Quæ quidem extitit, ne inspirationis initium sit secundum rectitudinem tracheæ arteriæ, sed quædā deflexio habeatur, ac veluti ambages, priusquàm spiritus ad arteriā perveniat. Proinde fit, vt spiritus quidem obiter per hunc flexum contemperatus, vlterius tandem feratur: hæreant autem corpuscula exigua, aut si quid fortè ad os vsq; permearit, sistatur etiam circa palati columnam: sic nanque vuam ipsam appellant. Hinc fit, vt qui in multo puluere colluctati fuerint, hi paulo pòst emungant puluerem, expuántq;. At nisi prius quidem nasi pori rectà ad caput sursum ferrentur, postea autem obliqui ad palatū reverterentur, vnámq; ibi sese excipientē haberent, quid obstaret quo minus in arteriā hæc omnia delaberentur? Nam id etiam accidet, si quis per os inspirarit, magna indigens inspiratione. Cæterùm vbi sani homines sunt, ore ad respirandum nihil est opus, nisi quis asthmate multo ac vehementi vrgeatur. Quare nasus, primum ordine respirandi instrumentum est: os verò, si nullus affectus infestet animal, nullo pacto respirandi instrumentum existit. Quum autem nudæ ac eminentes particulæ, quæq; externis iniuriis expositæ sunt, ex ea oporteret esse substantia conditas, quæ neq; contundi, neq; frangi facilè posset, meritò quidem aures ipsas natura cartilaginosas effecit. Nam si duræ penitus vt ossa extitissent, facilè frangerentur: si molles vt carnes, contunderentur paruo negocio. Nunc verò mediocriter molles quum sint, eóq; facilè incidentibus cedant, vim illorum exoluunt. Cæterùm prominent aures, vt meatui auditorio operimētum ac murus existant, simúlque & ipsæ aliquem sonum refundant. Quippe Hadrianus Romanus consul, quum haberet læsum auditum, manus, cauas, quò audiret facilius, à posterioribus ad anteriora spectantes, auribus obtendebat. Aristoteles etiā dicebat, animalia grandes aures habentia, semper eas agitare, ac circumvertere ad sonos & voces, vsum partiū à natura edocta. At in hominibus, quū paruas eas esse oporteret, nihil aut certè parū iuuare poterant si mobiles ac versatiles

Musculi vniuer trahunt partes versus proprium principium.
Glandularum linguæ adiacētium vsus.
Linguæ vinculi inferni vsus.
Naturam sarcire errores & vitia eorum, qui nos procrearunt.
Genituræ principium vitiari ob genitorū intemperātiam.
Generationem primam negligenter tractari ab vniuersis hominibus.
Oris tunicam diiudicare sapores, quemadmodum lingua diiudicat.
Vuam conferre ad vocis concinnitatem.
Gurgulionis seu columellæ vsus.
Gurgulionem non esse abscindendum radicitus.
Narium foramina, cur oblique in os deriuantur.
Sanis ad respirandum os nō esse opus.
Aures cur sint cartilagineæ.
Aures cur promineant.
Hadrianus Romanus consul, quò audiret facilius manus cauas à posteriorib. ad anteriora spectātes obtendebat auribus.
Aures hominibus cur immobiles.

fatiles fuissent: ac proinde immobiles sunt, aut obscuro motu mouentur. Porrò quòd extrinsecus quidem convexæ, intrinsecus autem cauæ extiterint, factum id propterea est, ne quid meatui incideret, néve ipsæ facilè afficerentur. Vtraq; autem est flexuosa, vt complicari, ac in seipsas replicari facilius possint. Iam verò quemadmodum boni artifices, præter opus institutū, artem suam ostentant, sic natura ex abvndanti tum aures ipsas, tum omnia humana membra exornauit, ita vt primò quidem actionibus, vtilitatibusq; partium incumberet: postea verò cohonestaret illas, in eisque velvti operas additamenta, ac ludicra quædam faceret, vt in ipsis natium carnibus constat. Evidenter quippe partis ipsius turpitudinem, si nuda carnibus fuisset, simiam conspicatus agnosces. Obscurantur tamen ornamenta particularum, à splendore ipsius vtilitatis. Pro nihilo siquidem ducitur oculi pulchritudo, sicvti & nasi, & labiorū ornatus, quòd ipsorum vtilitas valde sit admiranda. Cæterùm partis actio, vt constructione ac generatione prior est, sic dignitate quàm ipsa vtilitas est posterior. At vera pulchritudo, ad vtilitatis successum, & bonitatem refertur: primúsq; partium omnium constructionis scopus, vtilitas est. At pili qui in mento oriuntur, non modò genas operiunt, verum etiam decus mari, ornamentum, & seueritatem cōciliant. Malæ autem & nasus destituuntur pilis, pulchritudinis gratia. Etenim mulieri, totum corpus molle atq; depile, puerorum instar habēti, ipsius faciei glabrities plurimum ad pulchritudinem addit. Nam quum mores non habeat æquè venerandos vt masculus, nec forma quidē ei veneranda opus erat. Semper quippe natura, moribus animæ, formam corporis aptam & congruentem effingit. Præterea quum ex humoribus ipsis halitus semper quidam sursum ad caput feratur, crassioribus excrementa illius, ad pilorum alimentū præcipuè natura abvtitur, pilorum inquam, ornatum & tegumentum capiti conciliantium. In viris autem, quātò hi mulieribus sunt calidiores, tantò hæc quoque excrementa sunt plura: proinde duplicem his natura invenit evacuationem, alteram ex capitis, alteram ex genarum pilis. Pilos nō habet frons, quòd tegi possit à pilis capitis, quantum volumus: quódq; si eos produxisset, tondere ipsam nobis assiduè fuisset necesse, quæ oculis nimirū incumbat, propter quod etiam motu voluntario mouetur. Motus siquidē cutis vndiq; oculis circumfusæ, ad oculos exactè aperiendos & concludendos, maximè opitulatur. Porrò quum pili capitis & maxillarum augeri ac minui plurimùm possint, secundum sexus, ætatis, temporum, & locorum naturam: qui superciliis & palpebris insunt, eandem semper magnitudinem seruant: vtpote quorum hi quidem, ne quod corporum exiguorum oculis patefactis incidat, veluti vallum quoddam, ipsis appositi sint: hos autem instar muri cuiusdam, propulsare oporteat, ac primos omnia quæ à capite defluunt, excipere. Si igitur eos aut minores, aut rariores, aut lōgiores, aut densiores effeceris, tantundem eorū vtilitatē vitiaueris. Postea verò quàm eiusmodi

Aures cur intrinsecus quidē cauæ, extrinsecus autem conuexæ.

Artificis boni munus.

Natiū carnes.

Particularum ornamenta obscurari à splendore ipsius vtilitatis.

Pulchritudo vera ad quid referatur.

Scopus primus constructionis particularū, est vtilitas.

Pilorum menti vsus.

Mulieres glabra.

Mulieri nō fuisse opus venerāda facie, quandoquidem nec moribus veneranda est prædita.

Moribus dari corporis formā congruentem.

Capillorum generatio.

Viris adesse evacuationē duplicem fuliginosorū excrementorum.

Frons pilis nudata.

Pili palpebrarum atq; superciliorū cur eandem magnitudinē semper tueantur.

facere pilos constituit Deus, his quidem durum corpus subiecit, illis autem cutem duram, cartilagini per superiora connexam. Non enim sat erat, eos duntaxat velle tales esse. Neq; enim si lapidem repentè velit facere hominem, efficere id poterit. Atq; in hoc opinio nostra & Platonis à Mose dissidet. Omnia enim ipse Deum facere posse arbitratur, etiamsi ex cineribus equum aut bouem facere velit. Nos autem non ita sentimus, sed confirmamus quædam naturam neutiquā facere posse, eáq; Deum ne aggredi quidem omnino: sed ex iis quæ facere potest, quod melius est eligere. Etenim quum pilos in palpebris satius esset æquales semper esse magnitudine ac numero, non ipsum id quidem voluisse affirmamus: illos autem mox factos fuisse (neque enim id facere potuisset) sed contendimus potius eos, etiamsi millies voluisset, nunquam tamen tales futuros, si ex cute molli producti fuissent: quum nec recti quidem stare possent, nisi in duro fixi essent. Vtraq; itaque attribuimus Deo: tum eius quod est melius, in ipsis opificiis electionem, tum etiam materiæ delectum. Quòd si substantiæ cuipiam molli & carnosæ pilos eos infixisset, non Mose modò, verumetiam aliquo malo duce videretur inertior, qui murum in palude, aut vallum iaceret. Nam quemadmodum herbæ ac plantæ, quæ ex terra humida & pingui proveniunt, altissimè crescunt: quæ verò ex petrosa, squallentéq;, paruæ ac duræ, nulliusq; incrementi permanent: ad eundem, opinor, modum & pili, qui ex humidis ac mollibus emergunt partibus, plurimi sunt incrementi, cuiusmodi apparent in capite, axillis, pudendisq;: qui verò ex duris & aridis, exiles atq; incrementi nullius. Quocirca duplex ipsis origo existit, quemadmodum herbis ac plantis: alia quidem à conditoris providentia, alia verò à loci natura. Ordo autem æqualitasq; ortus ipsorum, discrimen facit. Atq; à loci quidem natura oriuntur pili tum axillarum, tum aliorum membrorum, nullis certis lineis descripti (quemadmodum sunt ii, qui in palpebris sunt, superciliis, & capite) sed inæquales habētes terminos, nulloq; proiecti ordine: quandoquidem à loci humore proveniunt, neq; sunt ipsius opificis opera. Quo fit vt calidis quidem naturis sint plurimi, frigidis autem nulli omnino, aut perpauci gignantur. Quorum autem opifex curā habet, ii in omnibus naturis insunt, calidis, frigidis, humidis, siccis, nisi quādo prorsus fuerint intemperatæ, cuiusmodi est petrosa atq; arenosa terra. Nō defluunt aūt palpebrarū, aut superciliorum pili, nisi in magnis partiū affectibus. Sed neq; à capite defluūt, nisi etiā in eiusdem affectibus quidē, verùm quàm prædictorū, minoribus. Nam plantæ quæ in terra dura aridáq; proveniūt, vt generationem habent difficilem, multámq; providentiam requirunt, ita non facilè intereunt. Ad eundem vtiq; modum & Aethiopum capita, paruos quidem, nulliúsq; incrementi habent capillos, præ siccitate cutis: verùm caluescunt ægrè. Quæ omnia quum opifex provideret, in palpebris quidem & superciliis satius esse ratus exiguos quidem & nullius incrementi pilos, verùm stabiles, gignere, in cute dura &

Mosaica sententia reluctatur Galenus.

Natura non esse possibilia omnia.

Deo quæ attribuat Galenus.

Pilorum origo duplex, quēadmodū herbis et plantis.

Pili orti à loci natura.

Pili naturis calidis plurimi, frigidis nulli, aut perpauci gignuntur.

Pilos à conditoris providentia ortos, singulis naturis inesse.

Alopecia quando accidat.

Aethiopes ob siccitatem cutis habēt pilos paruos, & incremēti nullius, caluescunt tamen ægrè.

Palpebrarū cutis cur dura cartilagineáq;.

cartilaginosa radices eorũ, quasi in lapidosa quadam atq; argillacea terra, defixit. Iam verò & circum pudenda pili quoq; necessariò proveniunt, (calida enim & humida sunt hęc loca) operimentúmq; ac ornamentũ eius loci partibus præbent, vt nates ano, atq; præputiũ pudendo.

Pudendorum pili cuius gratia orti.

Frontis cutis cum musculosa quadã & tenui substantia, quę illi subdita est, vnitur: vt partes manuũ internæ, & plantæ pedum, cũ tendone coalescunt. Tertia verò præter has differentia cutis est, quæ in toto animali videtur, substantiæ quidẽ subiectæ hærescens, non aũt coalescens cum illa. Quarta deinde est labiorũ, cui musculi per totum miscentur.

Frontis cutis.

Cutis totius animalis.

Labiorũ cutis.

Quòd aũt frons à subiectis quidem ossibus per membranã periostiũ distincta sit, soláq; ex duabus cutibus mobilibus constans, ac breuiter tota in se laxa, ob id certè motu voluntario mouetur. Cæterùm labiorũ substantia, quam moueri etiam motu voluntario oportebat, eiusmodi extitit, vt eam, aut musculũ pro cute, aut cutẽ musculosam meritò voces.

Periostion est membrana cranio adhærescẽs.

Labiorum substantia.

Quatuor aũt sunt musculorum ad labia pervenientium principia: perspicua quidẽ anteq̃ cum misceantur: obscura verò, & quę à substantia illius separari nõ possunt, vbi semel in vnum coiuerunt. Quare totidem etiam erunt musculi, vtriq; scilicet duo: vnus quidem, qui ad læuam: alter autem, qui ad dextram, ipsa circumagat. Capita autẽ sunt appensa, aliis quidem supernè, versus malas, vt qui motus obliquos vtriq; labij parti essent præbituri. Inferiorum rursus obliqua quoq; positio est, quoniã & obliqui sunt motus. Ac per hos quidẽ quatuor musculos opifex octo motus instituit: quatuor sanè obliquos, in vtroq; labio duos: ac totidem etiam rectos: duos quidem omnino rectos, quũ labia plurimum à se tum distant, tum etiam in se cõmittuntur.

Labiis inferiorum musculorũ principia quatuor.

Nam quemadmodum in carpo & brachio ostẽdimus ex obliquis motibus rectos fieri, sic & in labiis accidit. Quare si musculus solus vtriusvis labij agat, motus fit ad obliquum. Sin verò tensi vtriq; fuerint, eo modo iam totũ simul labrũ sursum quidem à musculis superioribus trahitur: deorsum autem ab inferioribus. Atq; etiam tensis fibris externis, labia foras deflectere: intrò autem cedere & complicari, ab infernis accidit: vt si duos hos motus, iis qui planè sunt recti, adnumeres, octo omnino labiorũ motus reperias.

Labiorum motus rectos fieri à duobus obliquis.

Labiorum motus in vniuersum sunt octo.

Vt autem maximi non solùm hi, sed cum eis etiam illi qui in genis sunt, motus efficerentur, musculum latum ac tenuẽ natura extrinsecus subdidit, vnum in parte vtraq; vsq; ad colli spinam pertinentẽ, ex omnibúsq; ferè colli partibus neruorum maximã vim recipientem. Qui musculus ad sermonem & masticationem valde confert.

Lati musculi origo.

At verò quum ad inspirationes paulò maiores & subitas, item ad eflationes, nasi alæ non parum conducant, oportuit certè eas mobiles esse, idq; pro voluntatis imperio. Cartilaginosæ autẽ fuerunt, quòd ea substantia non facilè contundi nec rumpi possit.

Nasi alarum vtilitas.

Verùm musculi in illas inserti, subtus malas oriuntur exigui, iuxta principia musculorum qui ad labia descendunt. Cum quibus quadantenus coniuncti musculis, semper magis magisq; obliqui digrediuntur ad nasum, recipiuntq; à neruis qui per maxillam superiorem feruntur, exiguas quasdam propagines.

Nasi alarũ musculi & nerui.

Interna autẽ ipsius nasi tunica fuit constructa, tum vt illum intus succingeret, tum vt illi sensum tribueret: quandoquidem neque os eius, nec cartilago, sensum habere poterat.

Nasi tunica interna, in quem vsum facta.

Porrò cõstructio ossium, aut motus gratia, aut perspiratus, aut transitus cuiusdam, aut partiũ discriminis, aut securitatis, & patiendi difficultatis, extitit, vt liquet in ipsarum particularũ propositis nobis exemplis.

Ossium structura, cuius gratia.

Vbi os medullam habet in se, eius finibus vtrinque caput instar operculi cuiusdam, vt plurimum videmus adnasci. Nullum tamen paruum os habet medullam, quòd sinum nullum habet cõmemorabilem, sed cauernulas angustas & exiles. Nam si exiguũ & cauum fuisset, careret robore: quemadmodum si quodvis magnorum densum fuisset ac sine sinu, grauissimum foret, ac gestatu difficile.

Ossibus medullosis insunt vtrinq; capita.

Ossa parua carere medulla.

Omnibus autem imbecillioribus animãtibus ossa sunt laxiora & concaua magis: fortioribus verò densiora, magisq; compacta. Quin & leo, qui omnium est ferocissimus, ac fortissimus, ossa omnia medullæ expertia habere creditur.

Leonum ossa omnia medullæ experti.

Natura quippe, musculorũ imbecillitatem atq; robur intuita, ad ipsorum portionẽ, ossium pondera effecit. Quũ igitur ad propriam securitatem, durities: ad animalis verò motum leuitas ossium requireretur, (nec adesse simul duo hæc esset facile) id oportebat eligere, quod erat commodius.

Ossa sunt dispensata iuxta musculorũ imbecillitatem & robur.

Commodior porrò animalibus motus est, vt qui fit ex ipsorum substantia. Non enim quatenus est animal, omnino ab iniuriis est tutum: at ex seipso mouetur.

Motum esse ex substantia animalium.

In quibus tamẽ propter musculorum robur, ac totius corporis fortitudinem, vtrunq; comparare erat licitum, his omnibus densa ac dura, instar lapidum quorundam, ossa compegit, vt in leone. Quia verò homo non est æquè fortis ac leo, iure optimo, quæ ossa in eo sunt maxima, ea non caua modò, verumetiam laxa extiterunt, plena tamen medulla, quæ proprium alimentum est ossibus. Nam quibus cauitas nulla inest, iis ossibus tale quid in eorum cauernulis continetur.

Ossa humana qualia.

Ossium nutrimentum, medulla.

At capitum processus (quos Græci vocant ἐπιφύσεις) non protinus omnia quæ medullam habent sortiuntur. Quandoquidem maxilla inferior medullæ quippiam in seipsa continet, ac processum nullum sortitur, quum sit densior, quàm vt processu indigeat, atque ita facilè possit medullam sibi sine vlla externa epiphysi claudere.

Ἐπιφύσεις.

Maxilla inferior nullũ processum sortitur, tametsi medullam in seipsa contineat.

Causa autẽ cur sit hoc os brachio & fęmore densius, est nuditas. Vbi verò laxitas simul & cauitas adsunt ossibus, eorum capitibus ossa densa ac dura, cartilaginis glutinosę interventu, adeò fuerunt accuratè apposita, vt cõmissio eorum non facilè cerni queat, nisi ossa ipsa concocta, aut exiccata fuerint. At superior maxilla omnino medullæ fuit expers, quòd prorsus non moueretur, ob idq; illi necessaria non esset leuitas, quemadmodum inferiori. Quare ad solam patiendi difficultatẽ, ex ossium multitudine fuit cõpacta.

Maxilla superior cur sit destituta medulla.

Nam quũ vtilitates haberet diuersas, ex diuersis quoque substantia ossibus manifestè cõflatur. Malarũ siquidem ossa, crassissima sunt: nasi tenuissima: reliqua verò durissima. Quum enim ossa nasi, si læsa fuerint, minimam animali

Malarum ossa crassissima.

Nasi ossa tenuissima.

adferant

adferant noxã, multùm ab aliis principalioribus, duritie & crassitie vincuntur. Reperitur autem

Maxillarum suturæ.

sutura vna secundum longitudinem in vtraque maxilla, quòd nimirũ vtraq; corpus sit geminũ. Obscura tamẽ ea in densissimis ossib. est: cuiusmodi est occipitis, frontis, palati, & summæ maxillæ. Quum igitur ossa quæ ad verticem capitis pertinent, nec plagis similiter essent obnoxia, vt ossa frontis & occipitij, necnon quę in lateribus sunt, euacuationésq; indigerent copiosa: hæc autem vulnera sæpenumero exceptura essent, vacuationémq; non postularent; natura rectè illa quidem rara simul & cauernosa, hæc verò dura & densa cõstruxit.

Verticis ossa cur rara simul & cauernosa. Frontis ossa cur dura simul & densa.

Palati os cur durum & densum.

Palati autem os durum etiam ac densum extitit, quòd ad basim capitis sit: quódq; ab excrementis quæ per ipsum trãsfluunt, breui extabuisset, si fuisset laxum.

Ossium aliis similium vsus.

Ossium porrò aliis similium productio, ex ipso facta est, sedem simul atq; operimentũ musculis oris à lateribus exhibitura.

Bregmatis ossa.

At ossa bregmatis (quę duo laxa sunt capiti desuper incumbentia, ac vndique à duris ac densis ossibus circundata) parte quidem posteriore ab osse occipitij, anteriore verò frontis, vtrinq; verò ab ossibus temporũ, meritò suturis fuerunt distincta. Septimum est os palati, quod nonnulli superiori maxillæ, nonnulli capiti attribuunt.

Maxillæ superioris ossa nouem.

Reliqua omnia maxillæ superioris nouẽ sunt numero; duo nasi: tertium, cui hærent incisores dentes: vtrinque autem duo, quæ molares ac reliquos dentes excipiunt; supra quę alia duo sunt, quæ ad anteriorem zygomatis productionem, atq; internã oculorum cauitatem spectant. Reliqua duo sunt iuxta nasi in os meatus.

Κορώνη. Zygoma. Mamillares productiones.

Porrò articulorum inferioris maxillæ, alteri quidem, qui κορώνη dicitur, zygoma circumposuit natura, maximúmque musculi temporalis tendonem, à quo nimirum os clauditur: alteri verò mamillares capitis productiones apposuit, ne quando in violentis motibus, à subiecta cauitate elaberetur.

Os à quibus aperiatur organis.

Aperiunt autem os ipsum tum posterior articulus, qui est ad mamillares eas productiones: tum musculi articulum mouentes, oppositi temporalibus musculis.

GALENI PERGAMENI de Vsu partium, lib. XII.

Svnt autem partes collo & capiti cõmunes, per quas caput in omnẽ partem mouemus: id quod sine articulis, ligamentis, ac musculis agere nobis non licet.

Articulatio quid.

Porrò articulatio, ossium est compositio, propter motũ voluntarium comparata.

Componendis ossibus quæ requirantur.

Cæterùm quæ componuntur, pauciora duobus esse non possunt: oportetq; vt musculi ab vno osse producti, inserantur in alterũ.

Motui quæ requirantur.

Motus autem fieri non potest, nisi ossa articulentur simul, ac per musculos cõnectantur.

Ligamentorum vsus & constitutio.

At ligamenta, quũ ossa in suis articulationibus exactè contineant ne excidant, ad rectè etiam mouendum conferunt: adeò quidem dura existentia, vt in motibus vehementioribus minimè disrumpantur: in tantũ autem mollia, ratione cuiusdam humiditatis viscidæ, quæ articulis innutritur, vt tractis ossibus facilè & obsecundẽt, & cedant.

Corporis machina quæ desideret.

Quũ igitur cartilagine, ligamento, & neruo, corporis machina indigeat: ac cartilago quidem sit durior, neruus autem mollior: medium verò sit ligamentum: mirabiliter sanè natura singulis vtitur in omnibus animalis partibus, nunquam loco vnius constituens alterum.

Cartilaginis vsus.

At verò cartilago subiungit quodammodo articulos: neruus,

Neruus quantũ mollitiei, tãtundem sensus sortitur.

quantũ habet mollitiei, tantundem & sensus habet. Verùm imbecillior est, quàm vt totos artus mouere & transferre queat.

Ligamentũ nec sensum, nec motum possidet: oritur autem ab osse.

Ligamentũ autem valde colligare potest, nec impedit quo minus membra moueantur: motorium tamen instrumentum esse non potuit, quum nec sensum nec motũ habeat, nec ex principio animal mouente, sed ex osse exoriatur. Conuenienter igitur, vbi membrum solo vinculo indiget, ibi solum est ligamentũ: vbi verò sensu solo, neruus; vbi motu voluntario est opus, vtrunq; ibi reperias: neruũ quidem, qui missum à ratione imperium perferat, motúsq; principium præbeat: ligamentum verò, quod robur ad ea quæ à neruis mouentur gestanda suppeditet. Proinde musculum quoddam instrumentum motus ex ambobus, primùm quidem in tenues fibras solutis, postea verò coalescentibus, intercapedinésq; medias molli carne repletas habentibus, efficere oportuit, quod omnino neruo quidem durius, ligamento autem mollius existens, reliquarũ etiam contrariarum affectionum quæ illis insunt, medium locum teneret.

Tendonis generatio, ex ligamẽto & neruo. Tendo primum est instrumentum motus.

Atq; hoc quidem instrumentum est tendo, qui ex iisdem illis fibris inter se commistis conflatur. Tendo igitur primum instrumentum est motus.

Musculi vsus.

Musculus autem, ad constituendum ipsum fuit comparatus, carnisq; coagmentatæ & compositæ animali contra iniurias extrinsecas præbet vtilitates.

Articuli capitis luxatio, quæ inferat mala.

Porrò articulus capitis adeò magni est momenti animalibus, vt omnium solus, non dico luxationẽ magnã, sed ne deflexionẽ quidem, vel temporis momento ferre queat. Repentè siquidẽ respiratione ac voce, motúque simul & sensu, totum priuatur animal, ipsa nimirum neruorum radice affecta.

Cerebrum esse omnium neruorum principium.

Est enim principium omnium neruorum cerebrum, in ipsúmq; velvti in aruũ quoddam anima ratiocinatrix semen mittit: germen verò inde, velvti truncus quidam in arbore exvrgens, medulla

Spinalis medulla velvti truncus arboris.

spinalis existit: à quo trunco per totam spinam extenso, deducti nerui quamplurimi, instar ramorum quorundã, in sexcentas propagines distribuuntur.

Neruos largiri corpori motum & sensum.

Corpus autẽ vniuersum, per eos sumit primum quidem & maximè motum: dein verò, sensum.

Articuli capitis constructio & securitas.

Cæterùm articulus capitis tutissimã omnium constructionem sortitur, quòd in seipso radicẽ neruorum omniũ, partes inferiores mouentium, contineat. Accedit ei hæc securitas à ligamentorum crassitie, musculorum multitudine, & ossium exacta compositione. Fortissima enim ligamenta ossa ipsa connectunt: quorum vnum maximum ac latum, in orbem totam articulationem complectitur. Alia autem sunt duo mediocriter, instar neruorũ, rotunda: quorum alterum quidem, finem productionis prælongæ, vertebræ secundæ, cum capitis osse connectit: alterũ verò transuersum, velvti angulum

Capitis articulo octo incumbentes musculi.

rectum efficiens, à partibus primi spondyli dextris, ad læuam pertingit. Octo autem musculi

ex ipsis duntaxat partibus posterioribus, articulationi incumbũt, ipsam regentes simul atq; mouentes.

Capitis totius duo motuum genera.

Quum igitur capitis totius motus duos genere esse oporteret: vnũ quidẽ, dum deorsum inclinamus, ac sursum attollimus ipsum: alterũ verò, dum ad latera circumagimus: nec ex duobus simplicibus motibus rectus vnus illic effici posset, vtrisque priuatim præstitit musculos atq; articulationes efficere. Quocirca dearticulationes ipsæ, duplices, musculorum autem mouentium ipsas, genera duplicia extiterunt, quatuor differentiis comprehensa. Alij enim caput attollunt, alij deprimunt: alij ad dextrã, alij ad læuam circumagunt.

Spondylo primo duas cauitates inesse.

Igitur motuũ in vtranq; partem gratia, primo spondylo natura duas cauitates indidit, alteram in sinistris, alterã in dextris, capitis cõvexitatibus, quæ ibidem sunt, prorsus æquales. Nam tametsi potuisset natura vnum maximum processum, atq; rotundum vndique, in primi spondyli maximam cauitatem inserens (quemadmodum in humeri articulo fecit) capiti omnes motuũ differentias præstare, quia tamen sine laxa articulatione & fallaci fieri id non poterat (ob quam nimirum omniũ maximè articulorum, luxationi humerus est obnoxius) maluit paucissimos capiti motus, eósq; tutò tribuere, quàm varios simul, atq; periculosos.

Humerus omnium maximè articulorũ cur luxationi est obnoxius.

At verò secundo spondylo vtrinque vnus dentiformis processus inest, accliuis atq; prælongus, qui robustissimo ligamento capiti connexus est. Atq; eius quidem beneficio caput attollitur, deprimitúrq;, quemadmodum per articulos cum primo spondylo ad obliqua mouetur.

Capitis motus sursum deorsúmq;, et in obliquum, vnde proficiscantur. Dentiformis processus.

Quũ autẽ ex partibus anterioribus secundæ vertebræ, ille dentiformis processus exortus, invehi deberet secundum supremam sui oram partibus primæ vertebræ anterioribus atque internis, meritò natura, vertebræ partem eam excauauit, dentémque ipsum ibi indidit, validum ligamentum atq; trãsversum extrinsecus ei circundans, quod simul ipsum á spinali medulla abduceret (ne videlicet illam collideret) simul autem ad primæ vertebræ cauitatem alligaret. Quinetiam supernis primæ vertebræ cauitatibus, quæ capitis eminentias excipiunt, aliæ quædam cauitates parte inferna consimiles subiacent, quæ eiusdem primæ vertebræ complectuntur convexitates. Quarum beneficio neq; vertebræ secundæ cum capite connexio (cuius actio erat caput sursum attollere, deprimeréq;) á prima quicquam habet negotij: neq; reliquus motus ad latera, propter articulationẽ cum prima, impeditur quicquã á secunda.

Vertebras spinæ totius esse vigintiquatuor.

Verùm quũ quatuor & viginti totius spinæ sint vertebrę, quòd in nulla quidẽ alia eiusmodi ligamenta, qualia in prima, cernantur, neq; in hac etiam secundum aliam partẽ, quàm sit expediens, sint facta, nemo opinor audebit dicere id accidisse fortuitò.

Musculos caput ambiẽtes esse octo & viginti.

Musculi qui caput mouent sunt octo & viginti; aut plures, ipsum in orbẽ circumvestientes: quorum alius aliam habet actionem. Sunt autem ipsorum, octo quidem partibus anterioribus, quatuordecim autem posterioribus, ex diametro sibiipsis oppositi. Alij verò, vtraq; parte duo, quorum hi quidem ex dextris, illi autem ex sinistris, oppositi & ipsi inter se, primùm quidem & maximè collum ad seipsos trahunt, cum illo autem & totum caput: natura semper singulis motu prædiis musculis opponente alios contrarij motus autores.

Musculorũ mouentium singulis, natura oppositos esse alios contrarij motus autores.

Musculorũ caput attollentium & inclinantium, octo quidem, iidémq; parui, retrò, circum articulum ipsum sunt siti: quibus maiores alij in toto collo extensi, per primas quidẽ fibras, solius capitis motibus inseruientes, eos obeunt, qui ad primam sunt atq; secundam vertebram: per proximas verò, mouent quinq; reliquas colli vertebras. Cæterũ ex octo musculis, quos paruos esse diximus, quatuor sunt recti motus autores, qui ex osse occipitis exoriuntur, paulò suprà articulationem: inseruntur autem in secundi spondyli posteriorem processum, atq; in partem primi proximã. Reliquorum verò quatuor, duo quidem, quo modo prædicti, ab osse occipitis nati, foras tamen obliqui digredientes, obliquis primi spondyli processibus inseruntur, motũ totius capitis obliquum præstantes. Reliqui autem duo, primum spondylum secundo coniungentes, obliqui, positionem habent duobus prædictis contrariam, ac motum oppositũ. Illi enim caput habentes obliquum, vnà cum eo secundam vertebram ad primam adducunt: hi autem in rectum & naturalem statum, inclinatũ caput reducunt.

Capitis musculorum actiones variæ.

At tres musculorum magnorum cõiugationes, eundem cum dorsalibus musculis habent motum, quem paulò pòst explicabo. Mouent autem per primas quidem fibras (quæ in primũ & secundum spondylum inseruntur) solum caput: per reliquas verò, primum quidem reliquos colli spondylos: simul autem cum eis, caput retrorsum agunt. Obliqui tamen, sensim motus obliquos efficiunt. Anteriorum verò, qui stomacho quidem subiacent, per primas fibras (quæ in primũ ac secundum spondylum defixæ sunt) caput duntaxat flectunt, ac simul obliquis fibris, ad obliqua deducunt: per quas musculorum etiam paruorum propriam habent circumscriptionẽ: per reliquas verò collum flectentes, simul cum eo caput cogunt nutare. At reliqui sex, non rectum, vt hi, capitis nutum, sed sensim obliquũ efficiunt: cum quo etiam caput in anteriora convertunt. Quatuor autem alij musculi robusti & magni, vtraq; parte duo, dextra * & sinistra, locati, collum ad latera cum parua declinatione mouent: atq; antrorsum, anterior ipsorum coniugatio paululum inclinans, reliqua autem retrorsum: illa sanè ex perforata secundæ vertebræ apophysi productionem habet, hæc autem ex primæ obliqua eminentia nascitur. Fit autem omnium musculorum actio pro fibrarũ positionis modo, quas vt plurimum habent secundum sui longitudinem exporrectas: rarò autem obliquas, vt spinales musculi, qui quidem recti secundum spinã extensi, fibras in obliquũ producunt.

Musculorum actio fit pro fibrarum positionis modo. Musculis maiori ex parte inesse fibras secundum longitudinem exporrectas.

Securitas itaque articulis capitis, ex iis quæ diximus, accessit: motuum autem detrimentum, quod eam sequebatur, musculorũ multitudine, magnitudine ac situ vario natura ita pensauit, vt nullus capiti desit motus. Cæterùm omnium musculorum sunt minimi, posteriores, vt qui soli exactè articulationẽ comprehendũt.

Aequè

Aequè autem opportunam cum his positionem habet prima portio musculorũ stomacho subiectorum, quæ ad flectendum caput est comparata. Verùm quod ipsorum est reliquum, progrediturq́ vsq; ad quintam thoracis vertebram, flexionẽ rectam efficit, nõ modò vertebris subdutis, sed etiam cum eis vniuerso capiti. Postquã verò ex musculis octo exiguis & posterioribus, qui caput ad obliqua inclinant, rectam quidem erectionem efficiunt, quum coniunctim ac bini agunt: obliquam autem, quando alter eorum solus agit: similiterq́ etiã qui maiores ipsis incumbunt, vsq; ad collum extensi: ob idque necessum erat quosdam illis parte anteriori opponere musculos, obliquam flexionem ædentes: ideo musculi sex qui ad clauem & pectus perveniunt, fuerunt comparati qui caput possunt flectere, atq; etiam antrorsum circumagere. Pari modo, & musculorum quatuor qui collum flectunt ad latera, si vnus solus egerit, ad illum inclinatur. Tota verò anterior coniugatio, exiguum quiddam flectit antrorsum, nusquam præterea flectens ad latera: quemadmodum & quum posterior agit, paulatim quidem attollitur, in neutram partem se inclinans. Omnibus verò quatuor simul agentibus, in nullam omnino partem propensum perstat. Quum autem nusquã alibi tantùm alterum os, alterum superet, quantùm capitis os primorum spondylorum ossa, quibus iungitur, magnitudine superat (præter enim inferiorem maxillam sedecim insunt capiti ossa) certè opus fuit multis ac robustissimis musculis, qui pendentes omnino à capite, insererentur, non omnes quidẽ in primas vertebras, sed illi tantùm quibus licitum esset. Erat id autem tantùm licitum iis, qui motum rectum ad vnguem suppeditant capiti, aut alicui eorum, qui ad obliquũ deflectuut. Meritò igitur nõ omnes qui caput mouent, in primos spondylos insiguntur musculi, sed parte quidẽ posteriore, parui soli: anteriore verò, prima portio musculorũ stomacho subiectorum: à lateribus parui alij musculi, qui capiti vertebram primam coniungunt: ac proinde parvas vertebras nõ oportuit esse maiores. At verò spinam natura animalibus velvti carinam quandam corporis ad vitam necessariam, non ex vno simplici osse molita, intus eius omnes vertebras excauauit: viam hanc præparans opportunam portioni cerebri, quæ per ipsam erat descensura. Non cõstruxit autem eam simplicem (quanquã ad sedem tutam, & patiendi difficultatem, talis structura erat longè cõmodior) quòd multis ac variis motibus animal esset vsurum, quibus spina ex vnico formata osse, minimè obsecũdaret. Quare natura quidem rectè vtrunq; scopum simul considerans, iudicánsq;, priorem quidem dignitate, actionem: post illam autem, securitatem: sicvti rursus, ad sanitatis diuturnitatem, securitatẽ esse quidem priorẽ, posteriorem autem actionẽ: vtriusq; scopi, actionis scilicet & incolumitatis, in spinæ vertebris exquisitam fecit miscellam. Quòd autem necessum fuerit spinalem medullam velvti fluuium quendam ex cerebro, tanquam fonte, manantem, locis omnibus quæ præterit, neruum semper immittere, tanquam sensus ac motus riuulũ: longéq; melius sic in vniuersas corporis partes transmitti eas facultates, quàm si nullius intervẽtu, à cerebro per tenuem aliquem neruum dispergerentur, neminem opinor latere. Ad hæc vero, spina, quod sit velvti quædã carina, totiúsq; animalis stabilimentũ, ex duris ossibus est conflata. Quòd autem medullæ spinalis sit via, ob id intus est caua. Quia verò ipsi, & visceribus instar muri est, ea de causa multis propugnaculis in orbem est cõmunita. At quia motus est instrumentum, ob id ex pluribus & paruis ossibus per articulos cõmissis inter sese constituit. Conflatur enim ex quatuor & viginti ossibus, præter os latum, quod extremæ ipsi subiacet. Maximæ igitur partes spinæ sunt quatuor in vniuersum: collum, dorsum, lumbus, & sacrum os. Ex quibus collum quidem septem spondylis, dorsum duodecim, lumbi quinque, os denique sacrũ aut latum, quatuor ossibus constat. Iam verò læso spondylo, motus simul & sensus omnium partium quæ illi subditæ sunt, læduntur. Quare, vt rectè monuit Hippocrates, si multi quidem spondyli ordine sese consequentes, emoti fuerint, malum id est. Sin verò vnusquivis ex cæterorum harmonia & compage exilierit, exitiosum: quòd illa quidem prima, spinalis medullæ sit circularis, hæc autem secunda, angularis perversio, qua maximè ipsa medulla comprimitur, sustinere magnam simultaneámq; flexionem non potens. Quia igitur per magnos ac laxos articulos, multúmq; dissitos, moueri spina sine molestia non poterat, melius fuit ex multis, paruis, singulis paulùm conferentibus, totam ipsam conflari, vt secundum circuli circunferentiam, citra angularem medullæ perversionẽ, tota flecti & moueri posset. Quũ itaq; necessum sit plures esse in spina spondylos, consentaneum etiam rationi fuerit, cuiq; ipsorum motum inesse proprium: id quod fieri non posset, si duo illi musculi à capite vsq; ad os sacrum extensi, haberent fibras secundum longitudinẽ expor rectas, quæ nimirum omnes itidem traherent. Nunc verò, quum obliquæ in quoq; spondylo fibræ fuerint, tum ad latera circumagere, tum flectere, atque erigere, nunc hanc, nunc illam spinæ partem possumus. Sed quum mouere ipsam spinam sigillatim possimus, poterimus & totam simul mouere, fibrisq; musculorum omnibus simul agere. Quòd si fibras secundum spinæ longitudinem tenderemus, simul quidem totam promptè moueremus, singulos tamen spondylos non item. Melior igitur habenda est constructio, quæ vtrunq; simul probè præstare potest, necnon conversiones ad latera, quàm quæ alterum tantùm. Quòd autem propter instrumentorum copiam, quæ locanda ibi omnino erant, primi spondyli magni esse non poterant, nõ obscurum existimo. Sicvti neq; etiam, quòd expediebat subiacentibus quidem semper superiores esse minores: siquidem quod gestatur, minus esse oportet eo quod gestat. Quæ causa fuit, cur natura omnium spinæ ossium infimum, fecerit maximum, ipsum velvti fundamentum quoddam, ossibus omnibus subdens. Secundũ magnitudinis locum habet spondylus illi secun

Capitis ossa sexdecim, præter inferiorem maxillam.

Spina, quæ corporis velvti quædam carina est, constructio.

Spina cur ex pluribus sit cõpacta ossibus.

Dignitatẽ quidẽ actionum, primam esse: secundam autem securitatis.

Spinæ vsus consistentia, et constructio.

Spina conflat ex quatuor & viginti ossibus.

Spinæ extremum, os latum.

Spinæ maximæ partes quatuor: collum, dorsum, lumbi, & os sacrum.

Luxationum spinæ, quæ pessima.

Circularis perversio.

Angularis perversio spinæ.

Spondylorũ singulis fibras inesse obliquas.

Gestata ossa, minora esse debere iis, à quibus gestantur.

Os latum, cur omnium spinæ ossium sit maximum.

dus coniectus. Reliqui autem, quantum situ ab infimo discedunt, tantum & magnitudine distant. Veruntamen quum spinalis medulla transiens per primas vertebras, longè corpulentior existat, quàm vbi vlterius progreditur: consonũ fuit rationi, eorum spondylorũ latitudinem esse omnium maximam. Quòd si læues etiam debebant esse, vt omnibus aliis incumberent, perspicuum est, quòd eas tenues etiam esse par erat. In hoc tamen videtur natura summè admiranda, quòd tantã à cerebro produxerit spinalem medullam, quantã maximè partibus omnibus infernis suffectura esset. Siquidem quũ in neruos octo & quinquaginta spinalis medulla diuidenda esset, tantam ex cerebro produxit, vt distributioni in neruos planè esset æqualis, neq; in ipsa quicquam deficeret, nec redvndaret. Cæterùm loca vnde emergũt, adeò omni ex parte sunt tuta, vt neq; lædantur quicquã, nec in tot, ac eiusmodi spinæ motibus, afficiantur. Moles verò cuiusque est tanta, quantam pars recipiens postulat. At via omnis quæ est inter primam productionem, & insertionem ipsius, mirabiliter ad cuiusque securitatem est comparata. Quum igitur spinalis medulla velvti alterum quoddam cerebrum, partibus sub capite sitis futura esset: & spina ipsi via simul indiuertibilis, necnon firmũ præsidium, destinaretur: ob eam causam tum alia multa in spondylis est machinata, tum quam ἄκανθαν, hoc est, spinam vocant, ex mediis postremisq; eorum produxit partibus, quæ esset velvti vallum quoddam ante spinam totam oppositum. Quantũ aũt os ipsum, quod hic spinã vocamus, versus posteriores partes extenditur, tantum illi, tegumenti gratia, cartilaginis circunducitur. Huic autem rursus cartilagini ligamenta neruosa, crassa, lata, fortia, & mediocriter dura natura indidit, seruatura simul, ac totam spinam colligatura. Productionum autem spinæ, quæ quidem situm suprà habent, deorsum: quæ infrà, sursum spectant, vt ipsarum figuræ fornices aut testudines referant: quarum forma figurarum omnium ad patiendum est difficillima. Non debet autem esse mirum, si soli spondylo qui in medio est spinæ, productio posterior, quæ acantham efficit, in neutrã partem inclinet: hoc est, neq; in collum, neq; in lumbos, sed omnino sit recta: quandoquidem non potuisset natura similem fornici totã spinam construere, nisi productiones omnes tam infernas, quàm supernas, in terminum quendam cõmunem rectum, ac nusquam inclinantẽ iunxisset, qui velvti fornicis summitas quædam esset futurus. Iam verò quum in thorace cor esset locatum, magnáq; arteria spinæ incumberet, natura longissimas fecit illic productiones, quæ spinam constituunt: in aliis autem partibus omnibus, quam breuissimas. Quemadmodum verò productionẽ cuiusque spondyli parte posteriore, quæ spinam efficit, propugnaculi vsum ostendebamus præstare: ita & aliæ productiones trãsuersæ spondylis sunt datæ, quæ simul quidem lateralibus ipsorum partibus simile præbent præsidium, simul etiam veluti sedes quædam sunt, musculis spinæ internis atq; externis subditæ. Prædictarum autem productionũ fines, quemadmodum & acanthæ totius, sunt ad mediam spinam conversi. Cur autem crassæ sunt productiones laterales spondylorum thoracis, tenues autem in spondylis lumbi & magni ossis, in colli verò spondylis crassæ & bifidæ? An quòd in thorace quidem, quum costæ non solùm eis essent inarticulatæ, verumetiam per totum incumberent, consentaneum fuit, firmas atque stabiles facere productiones? Lumbi aũt & ossis magni productionibus, quũ vasa solùm ac musculi incumberẽt, nihil erat robore opus? Quæ verò sunt in collo, meritissimè exiterunt bifidæ & crassæ, vt quod securitatis, propter acantharum breuitatem eius spondylis deerat, id ex transuersis compensaretur? Porrò spondyli omnes, præter duos primos, partibus quidem anterioribus tutò inter se colligati, posteriori verò articulati, firmitudinem simul sunt atq; ad motum facilitatem indepti. Atq; ob eam causam antrorsum quidem plurimũ flecti possumus, retrorsum verò non item: quemadmodum certè expediebat ad omnes humanas actiones. Siquidem facilè rumperentur multa & præstantia vasa, si extensa plurimũ ac refracta, dum spinam totam retorqueremus, essent.

Vertebrarum primarum cur latitudo sit omnium maxima.

Spinalem medullã distribui in neruos quinquaginta octo.

ἄκανθαν.

Spondylus medius in tota spina, cur productionem posteriorem in neutrã inclinet partẽ.

Productiones spondylorum transuersæ.

GALENI PERGAMENI
de Vsu partium, lib. XIII.

QVum autẽ spondylorũ locus posterior, in tres diuidatur partes: primã, quæ exactè posterior est, q̃ loco sunt spinæ: duas, quæ vtraque huius parte sunt, quas productionum transuersarum radices terminant, meritò ex vtroque harum duarum posteriori loco, inter se articulantur ipsi spondyli: quandoquidem aliunde id fieri nec licebat, nec erat expediens. Cæterum quum ipsorum spondylorum quisq;, parte superna & inferna, iis qui vtrinq; è regione sunt, cõmittatur, meritò duæ quidem accliues, totidem autem decliues productiones eis exiterunt: hæ siquidem omnibus sunt communes. Ex abvndanti autem, velvti cumulus, magnis spondylis aliæ duæ decliues insunt. Quum enim ex decliuibus productionibus, accliuibus invectis, spondyli articularentur, ad securitatem maiorem natura alteram decliuium totam articulationi subiecit, ligamentúmq; validum ex ipsius fine productum, sub accliuem totam submisit. Verùm si prædictis tribus productionibus (quarum vna est omnium maxima, quæ spinam constituit, ac duæ transuersæ) duas quidem accliues, quatuor autem decliues adiunxeris, nouem omnino ipsas reperies, quot sanè & quales in lumbi spondylis cernuntur: quemadmodum in collo vndecim, præter mediã illam quæ antrorsum consistit. Porrò dorsi spondylis singulis, productiones septem exiterunt, tametsi non omnes formã habent similem, quòd spondylorum eius, nouem superni, productionem superiorem habeant maximam, transuersas verò crassissimas, tum accliues ac decliues, crassas simul ac latas. Decimus autem qui hos sequitur, cætera quidem est similis, non tamen productionem posteriorem, vt illi, habet longam, de-

Spondyli quæ parte inarticulentur mutuò.

Productiones spondylorum quot habeantur.

Lumbi spondylorum productiones nouem.

Colli spondylorum productiones vndecim.

Dorsi spondylis singulis septem productiones inesse.

cliuem & tenuem: neq; etiam ipsas quatuor, per quas cum aliis vtrinq; spoodylis articulatur, habet similes: sed superne quidem duæ, prælocatorum nouem spondylorum productionibus accliuibus: reliquæ verò duę decliues, reliquis sunt decliuibus similes. Hunc enim soli spondylorum omnium id est eximium, quòd vtraque articulatione propinquo sibi spoodylo vtrique invelutur. Reliquis verò omnibus qui sub hoc decimo sunt locati, id ioest, quòd accliues quidē productiones sunt cauæ, decliues verò couvexæ. Ob id convexis quidem, subiectis spoodylis invehuntur: accliuibus autem, superiores excipiunt. Qui verò supra hunc in dorso sunt & collo, iu omnes recipiunt simul, ac decliuibus productionibus ambiunt accliues, quæ sensim fiunt convexæ. Postremi autem duo dorsi spondyli, productiones duas reliquas declines ex partib. infernis ad tutandos articulos summissas, atq; ab aliis seiunctas habent: qui soli spondylorū omnium obliquas vtrinq; productiones, quas appellauimus transuersas, non posiident: pro quibus decliues illas haboerunt. Per decimum igitur illū dorsi spondylum, qui immotus in medio manet, natura totā spinā in partes omnino ęquales diuisit, mole spondylorum æstimata, nō numero. At verò superioribus ipso medio spondylis fecit productiones oatura, cōvexas quidem accliues, cauas verò sensim decliues: inferioribus autem contrà, cauas quidem effecit accliues, convexas autem decliues. Quæ structura tum ad flectendam spinam, tum ad erigendam requirebatur. Est autem vtriusq; figuræ terminus, vt quum flectimur, spondyli, quàm possunt longissime, à seinvicem digrediantur, perinde ac si spina tum longior esse deberet. Quum verò erigimur, cootrà, vt cuncti coëant, ad medium spondylorum accedentes, ac si spinam expediat esse breuiorem. Quòd autem cauitates quæ circū ossium inter se dearticulatorū convexitates vtroq; vertūtur, sint ad motus obliquos aptissimæ: quódq; motus ex duobus obliquis, parum à motu medio partem vtroq; simul circūagentibos constitutus, necessariò vnus rectus fiat: necnon quòd io spina satius fuerit, ex obliquis rectos efficere motus, ex dictis facilè constat. Porrò primus colli spoodylus posteriorem productionem non habet, quòd recti musculi & breues, qui caput totum erigunt, omnem ipsius regionem occupent. Cui soli primo spondylo non insunt obliqua foramina, per quæ oerui à spinali medulla excidūt, & qualia omoibus aliis colli spondylis natura insculpsit, qua parte inter se comiunguntur, sic vt ex ambobus vnum foramen iostar semicirculi, neruo aptum, oriatur: ita enim non modò foramina ipsa, sed nerui etiam, qui per ea emergunt, sub prodoctionum accliuium ac decliuium radicibus (vbi primū ipsorū spondylorū latera desinūt) sita, adeò cōmuniuntur vndiq;, vt alibi melios ea minimè collocari potuerint. In lumbis autem, si alteram productionū decliuium accuratius consideres, non ad ligamenti firmandi duntaxat vsum reperies vtilem, sed multò etiam magis, primę oerui productionis gratia comparatam. Siquidem exporrecta post oeruum, murus severa efficitur, & propugnaculum adversus ea quæ illi quoquo modo incident. Hanc igitur prodoctionem in lumbi spondylis videas magnam (quòd ipsi maximi sint) & duobus postremis thoracis similem. In aliis verò spondylis decem, eandem vtilitatem neruis præstant productiones laterales, quibus costarum ossa invehuntur, atq; inarticulantur. Reliquæ etiam, præter primū, colli spondyli, neruorū productiones ab vtriusq; spondyli simbus lateralibus prominētes, habēt à transuersis productionibus (quas bifidas esse diximus) tectas atq; stipatas. Etenim in lumbi spondylis, apertè neruus lateribus partium infernarum iovehitur. In spondylis autem dorsi, invehitur etiam hic quidem sinu superni spondyli euidenter, sic tamen vt iofernum attingere spondylum videatur. In colli verò spondylis, quòd omniū minimi essent, vterq; spondylus æqualē portiooem ad viam nerui cootulit. Quum autem spondyli singuli, primum constructionis scopum haberēt duplicem, sedem scilicet tutam spinæ totius, atq; etiam motum, aliorum quidē omnium qui sunt sob collo spondylorum vsus in securitate est maior: superiorum verò, in motione. At quia nec inferni spondyli, alij aliis incumbere tutò poterant sine lata basi, ac forti ligamento: nec superni moueri facilè, sine longo processu, aut ligamento laxiori, vtrique spinæ parti natura congruente structura consuluit, prælongas quidem infernè, cauas verò supernè colli vertebras faciens, non modò ad motum facilem, sed ad tutum etiam obeundom: alias aūt omnes in planum, læuem, atq; vndiq; æqualem, solidúmq; circulum, terminans. Quæ vbi primus spōdylus crassissimos est, ibi ipsum prope supernas articulationes foraminibus pertudit tenoissimis; quibus omnibus rebus potuit, patiendi difficultatem tum ipsi spondylo, tum neruo producendo comparans. Cui spondylo crassities illa ob tutam perforationem fuit comparata, & vt parte quidem inferna, secundi spondyli convexitates, superna verò, capitis eminentias excideret. Quæ enim ipsius spondyli partes maximè erant laboraturæ, has præter cæteras, satius fuit fortes efficere. Vtrunque autem excidentium neruorū, in musculos ipsi primo spondylo incumbētes, natura distribuit. Verùm quū prima coniugatio sit tenuis, ob idq; ex ipsa portio capiti distriboi nequeat, ex secunda coniugatione natura id effecit. Nam per supernos musculos neruus vterque perlabitur; qoi obliquus quidem primò in partem posteriorem ac superiorem tendit: obliquus autem rursus post hæc, prorsum ac sursum progressus, in caput totum demum dispergitur. Quod autem ex secunda ipsa cōiugatione iofrà supererat, in propinquos omnes musculos est distributum, à quibus primorum spondylorum motus, tum inter se, tum cum capite fiunt. Cæterùm egreditur secunda hæc coniugatio, ab vtraque ipsius acanthæ parte, ex regione inter primum & secundum spondylū media. Tertia verò neruorum, qui à spinali medulla oriuntur, cōiugatio, ex cōmuni foramine secundi & tertij spondyli emergit, musculisq;

Spinam totam esse diuisam in partes omnino æquales, per decimum spondylum.

Vertebras superiores decima, habere accliues quidem productiones, convexas: decliues autem, concauas: inferiores autē decima, cōtrà.

Colli spondylū primum posteriore productione carere, foraminibusq; obliquis.

Colli vtrunque spondylū, æqualem portionem ad viam nerui conferre.

Naturæ industria circa formandas vertebras.

Prima coniugatio neruorum à spinali medulla ortorum.

Secunda.

Tertia.

genas mouentibus, & illis qui collũ totum cum capite retrò erigunt, distribuitur. Pars verò ipsius quæ prorsum fertur, secundę & quartæ coniugationi miscetur.

Quarta.

Nam tertia & quarta coniugatio, neruos communibus colli & capitis musculis suppeditat, ac præterea musculis genas mouentibus, quemadmodum certè & partibus omnibus quæ sunt post aures.

Quinta.

Quinta coniugatio productionem habet, qua quartus spondylus cum quinto coniungitur. Distribuitur autem quemadmodum & prædictæ. Pars tamen ipsius quædam retrò per profundum fertur in communes colli & capitis musculos: alia verò pars antrorsum in musculos genas mouentes, & caput inclinãtes: sicuti alia & tertia, in media prædictarũ partium, sursum, versus scapulæ summitatem, fertur. Iuxta radicẽ autem neruorũ, pars eius vtrinq; vicinarum coniugationum, sextæ videlicet & quartæ, miscetur: & qui neruus à quarta ad ipsam descendit tenuis, is manifestò cernitur parti eius misceri, qua maximam portionem ex eius loci spondylis, neruus diaphragmatis colligit, vtrinq; vnus, qui sub membranas thoracem sepientes fertur.

Sexta.

Sextæ post hanc coniugationis, sub quinto spondylo excidentis, mistio fit magna cum propinquis vtriusq;, sed plurima eius pars ad sima scapularum extenditur. Auget autem quodammodo partibus anterioribus & diaphragmatis neruum, quemadmodum & aliis omnibus eius loci spondylis propagines quasdam exiguas mittit.

Septima.

Septimę coniugationis, quæ ex communi sexti & septimi spondyli oritur foramine, magna fit permistio cum proximis. Ea tamen partem sui maximam extendit ad brachium: quemadmodum certè & ab octaua coniugatione, quæ post septimũ spondylum oritur, maxima pars in vlnam peruenit.

Octaua.

Nona.

Sicũ nona coniugatione, quæ post octauũ spondylum præcedenti miscetur, pars non exigua ad manus extremas peruenit: qui nerui circa primum intercostale spatium minimum locum occupant, quòd primæ etiam costæ sint minimæ.

Costæ primæ sunt minimæ.

Ob idq; post septimum spondylum natura cœpit thoracem effingere, quòd ea coniugatione, quæ est post octauum spondylum, ad vtraq; vti poterat, ad primum scilicet inter costas spatium & manum. Ad diaphragma etiam mirabiliter admodum neruos ex spinali medulla colli, & ad musculos intercostales ex singulis propinquis spondylis, deduxit.

Septi trãsuersi figura, et situs.

Est autem septi transuersi figura rotunda, situs verò obliquus, partibusque anterioribus ac superioribus ad pectus pertingit: inde retrò semper ad dorsum fertur, donec spinam contingat, cui adhæresçit ad lumbum. Caput autem eius, ad quod annectuntur fibræ, & in quod ipsi nerui descendunt, in medio eius consistit. Quam ob rem diaphragma solum, earum partium quæ sunt sub clauibus, neruos ab spinali medulla colli recipit, membranis thoracem dispescentibus, stabilitos: aliarum verò inferiorum nulla. Melius siquidem fuit spinalem medullam thoracis, neruorũ propagines ex propinquo omnibus quæ illic sunt, suggerere. Ob eámque causam à neruis qui singulis insunt spatiis intercostalibus, portio nõ exigua per musculos ad externa excidit. * Iuxta radices autem costarum, in instrumenta quæ sunt ad spinam, dispergitur. Pòst verò, prope conuexa maximè singularum costarum, in corpora thoraci circũfusa, velut & prope pectus, partibus quæ illic sunt, disseminatus.

Collũ ex septẽ spondylis cõstare.

Homini igitur, ac similibus, collum ex septem spõdylis iure est compactum: quum eiusmodi magnitudo laryngi, primo instrumento vocis, conueniat, ex eóq; partes omnes, quas à spinali medulla colli præstiterat neruos recipere, recipiant quod satis est.

Larynx primũ instrumentum est vocis.

Thoracem esse necessarium voci atq; respirationi.

Quum aũt nec respiratio, nec vox possit sine thorace fieri, cuius præsidio indigent cor ipsum atq; pulmones, in illius certè structura hos quatuor scopos sibi natura proposuit, vocem scilicet, respirationem, ac tum cordis, tum pulmonis magnitudinem.

Scopi quos proposuit sibi natura thoracem fingens.

Sequitur quippe vt arteriam asperam generatio pulmonis, sic magnitudinem huius, magnitudo thoracis. Quin & cor positionẽ & magnitudinem in thorace sibi congruentẽ sortitur. Nec minus thorax, qui quidem ex duodecim vertebris constat: quæ verò has deinceps sequuntur quinq; spinæ vertebræ, eadem ratione sunt factæ, qua illæ quæ sunt in collo.

Thorax ex duodecim vertebris constat.

Nam quũ nerui qui à spinali medulla proficiscuntur, in spinales atq; hypochondrij musculos diuidantur, primas quidem productiones oportuit ad eas partes mitti: pòst autem, & ad crura: ac tum os sacrum oriri, quod simul quidem velut fundamentum quoddam spinæ futurum esset, simul autem ossa coxendicum atq; ilium incumbentia sibi, excepturum: sine quibus nec pubis ossa constare poterant, cruriũq; ad ischion dearticulatio omnino non fuisset.

Ossis sacri vsus.

Pubis ossa.

Horum enim primorum gratia, tum autem vteri, vesicæ, atq; intestini recti os latum, siue sacrum molita est natura. Per cuius quidem foramen primum qui neruus excidit, iis qui ad crus feruntur, miscetur. Proinde coniugationes quę sunt sub diaphragmate, neruorum à spinali medulla proficiscentium, qui ad musculos prædictos & crura feruntur, quinque quidem spondylis egruerunt: sexta verò quæ eas excipit cõiugatio, primis ossis magni foraminibus. Sunt autem & aliæ tres in eo cõiugationes, quæ in partes superiores distribuuntur. Constat itaq; collum meritò ex septem spondylis compingi, thoracẽ ex duodecim, lumbum ex quinq;.

Lumbi ex quinque spondylis conflantur.

Porrò os sacrum cum vltimo articulatum lumbi spondylo, ad finem cartilaginis habet quandam epiphysim, vt multò difficilius patiatur.

Vertebrarum ligamentum.

At verò validum ligamentum anteriores omnium spondylorũ partes validissimè colligans, desinit posteriore quidem parte in tunicam meningas spinalis medullæ ambientem: anteriore verò, paulùm progressum, vtraq; sui parte inseritur in cartilaginẽ, quæ spondylos iungit.

Humiditas vertebrarum.

Cæterum spondyli omnes ab ea connexione, quam parte anteriore habent retrò progressi, paulatim à se diducuntur, locum omnem medium refertũ habentes humiditate crassa & viscosa, quæ ad motionis facilitatem conducit. Meninges autem vestientes spinalem medullam, cerebri inuolucra similitudine referunt, nisi quòd crassa medullæ spinalis meninx, vndique tenuem tangit & comprehendit. Sunt enim cõmunia spinali medul-

Spinali medullæ quæ ſint cõmunia cum cerebro, & quæ etiam vtrique propria.

medullæ cum cerebro, quòd corporis ſubſtantia ſit illi hæc ſimilis, & neruorum etiam principium exiſtat. Propria aũt, quòd quũ cerebrũ pulſet ac moueatur, quanquam oſſe immobili deliteſcens, ipſa tamen non moueatur, tametſi à mobilibus vertebris contineatur. Non ab re igitur duæ meninges ipſis ſimiliter fuerunt datæ: altera quidem ad vaſa quæ ipſis inſunt, colliganda, totámq; eorum ſubſtantiam, quæ mollis eſt admodum, conſtringendam: altera verò quæ tegat, & adverſus oſſa circumfuſa muniat. Oſſa etiam ipſa extrinſecus ſunt attributa, vel vti propugnaculũ atq; murus, contra iniurias extrinſecas.

Cerebrum pulſare.

Priuatim verò vtriq;, quòd cerebrum quidem pulſabat, craſſa meninx tantum ab eo diſceſsit, quoad ipſi, dum dilataretur, ſuſcipiendo eſſet ſatis.

Spinalem medullam nõ pulſare.

Quòd verò ſpinalis medulla non pulſaret, craſſa meninx cum tenui vndiq; ſe coniunxit. Quòd etiam capitis oſsibus conſpicuus nullus motus ineſſet, ſpinalis autem medullæ oſsibus vehemens, cerebro quidem nullum extra craſſam meningem aliud operimentum fuit circundatum: ſpinali autem medullæ, tertia illa fortis atque neruoſa tunica: cui etiã viſcidus ille humor eſt circunfuſus, ne aſsiduo motu exiccetur.

Spinalis medulla tertia tunica.

Spinæ inſerta vaſa, qua via inſerantur.

Singulis autem ſpinæ partibus ab adiacentibus vaſis, per foramina quæ neruos ipſos deducunt, propagines natura ſuppeditauit, vnam ſingulis ſpondylis coniugationem tantæ magnitudinis, vt in corpora omnia ſpondylo circumiacentia, diuidi planè queat.

Spondylorum ſingulos emittere vnã neruorũ copulam.

Sed quoniam coniugatio neruorum vna ex ſingulis ſpondylis enaſcebatur, planum eſt, quòd ipſorum numerus, venarum & arteriarum numero æqualis erat futurus. Cæterùm paruis quidem ſpondylis prædicta duo foramina ſatis eſſe poſſunt, per quæ intrò quidem venæ & arteriæ, foras verò nerui ferantur. Magnis autem, non hæc modò, verumetiam quæ vaſis nutrituris ſeruirent, natura decenter eſt machinata.

Scapularum vſus.

At verò ſcapulas ipſas, primò quidem propter humeri articulationem, dein autem ex abvndanti, propter partium thoracis, quæ illic ſunt, cuſtodiam, excogitauit natura.

Thorax reſpirationis organum.

Cor vitæ principium.

Thorax ſiquidem reſpirationis eſt inſtrumentum, non minus quàm pulmo: cor autem vitæ principium. Quia igitur thoracis partibus poſterioribus non aderãt nobis oculi, quibus prævidere nocitura liceret: ne omnino negligeretur, natura regionem illam vallo quodam ſpondylorum, atq; productionum ſpinæ, muniuit, quibus ſurſum porrectis, primùm quidem ſcapulas vtrinq; applicuit, dein carnis copiam appoſuit. Ad hæc læuiter ſuperiorem ſpinæ finem adaugens, rectúmque illum attollens, atque ibi claui coniugens, ἀκρώμιον, quod vocant, efficit, tum humeri articulationi, tum brachij, capiti, atque adeò ſcapulæ ipſi præſidium, & firmamentum futurum.

Ἀκρώμιον.

Clauicularum vſus.

Quòd ſi inter os pectoris & ſpinæ finem, quæ ad ſcapulas eſt, connexa clauis non fuiſſet, nihil vtique prohiberet, quo minus os latum ſcapularum, nuſquam ſtabilitum, thoraci incideret, coarctaréтq; ibi humeri articulum, multóſque motus brachij impediret. Non temerè autem natura in homine quidem humeri articulum longiſsimè à thorace abduxit: in quadrupedibus verò, proximè collocauit: quòd in illo quidem manus ad varios vſus ſeruientes, ſpatioſum locum deſiderent: in brutis autem nequaquam, quòd in eis anteriores artus tantùm ambulationi ſubſeruiant.

Humeri articulus cur in homine quã longiſsimè à thorace abductus.

Meritò itaq; homo, ne ſi velit quidem ambulare quatuor artubus queat, quòd in ipſo ſcapularum articuli longè ſint à thorace abducti. Meritò etiam ſimia, vt in cæteris eſt hominis imitatio ridicula, ita & in artubus.

Simia eſt hominis imitatio ridicula.

Cæterùm quemadmodum ſimia, quòd animam habet ridiculam, corpus ob id habuit ridiculum: ita homo, quòd animã rationalem haberet, ob id etiam corpus ſolum inter ea quæ ſunt ſuper terram, habuit diuinum.

Simia, quòd animam habeat ridiculã, corpus ſortita eſt ridiculum.

Homini ſoli inter animalia terreſtria, cur diuinum corpus tributum.

Porrò iuxta iugulum ipſum eſt clauis, convexa quidem foris, intus verò caua: quò videlicet locum iis inſtrumentis præbeat, quæ per illas partes feruntur. Vbi verò à iugulo cœpit diſcedere, tantùm paulatim antrorſum redit, vſque ad humeri ſummitatem, quantum finis particulæ ipſius clauis intumeſcentis, retrò ſeceſſerat.

Clauicula colligatio.

Colligat autem ibi ipſam ſpinæ, os paruum & cartilaginoſum ſcapulæ. Quum autem manus tota ad multos ac varios motus comparata eſſet, caput quidem brachij rotundum habere ipſam oportuit, cauitatem verò ei ſubditam, nec magnopere profundam, nec in magna ſupercilia finientem. Qua quidem ſtructura ad varias motiones apta, quum conſtet humeri articulus, parũ abeſt quin aſsiduè brachij caput luxetur, quippe quod cauitate adeò exigua vehatur, vt pars ipſius magna extrà ſit, nulloque innixa ſublimis pendeat.

Humeri articulatio cur luxationi obnoxia.

Humeri ligamenta tria.

Cui diſcrimini occurrens natura, tria ligamenta valida, os brachij cum ſcapulæ ceruice iungentia, præter commune omnium articulorum, rotundum eſt machinata: duos præterea ſcapulæ proceſſus recuruos, qui articulum muniunt, atq; ex vtraq; horũ parte, muſculos ipſum maximos conſtringentes.

Scapulæ proceſſus recurui.

Quorum trium ligamentorum duo quidem prorſus ſunt rotunda, tertium verò leniter latum. Enaſcitur autem, primum quidem ex fine apophyſeos, quæ anchoram refert, internisq́; brachij attenditur partibus. Alterum verò, quod hoc eſt maius, ex ceruice ſcapulæ, qua parte ſupercilium cauitatis illius eſt altiſsimum: atq; hinc caput brachij ſedem præbet firmiſsimam, ſua lata fiſſura. Reliquum deniq; & tertium, ex eodem loco, quo ſecundum, oritur: obliquum autem ſub eo inſeritur & ipſum in primum capitis brachij initium, quo modo latum ligamentum, quod in orbem articulum totum complectitur. Quæ ligamenta duo, ad muſculum brachio incumbentẽ perveniunt, quem roborant. * Munitur humeri articulus, à ſcapulæ etiam proceſsibus ſuperioribus, nempe ab illo qui eſt ad ſummitatem humeri (quẽ cornuformem appellant) & ab externo, qui anchoræ eſt ſimilis: necnon à maximis muſculis tendonibúſque, qui totam mouent articulationem, conſtringitur vndique: quorum muſculorum fines oſsi brachij infiguntur. Cæterùm ad pectus brachium adducit, leuitérq; trahit deorſum, is muſculus qui iuxta mammas oritur, magnitudine mediocris. Alius autem contrà, ex æditis enatus pectoris partibus, adductionis ſurſum eſt

Brachij motus à quibus oriantur muſculis.

autor. Tertius præter hos geminus, aut ex duobus coalescens, à toto pectoris osse exortus, æquabiliter ad illud totum brachiũ adducit, si vterq; tendatur. Nã altero solùm agente, aut deorsum, aut sursum, modicè motus brachij inclinabit. Porrò musculus ille, qui à sublimi pectoris parte iuxta claues oritur, duo habet capita, internis quidem partibus epomidi insertus, externis autem adhærescens infernis scapulæ partibus. Ac solius musculi huius tensi actio, brachiũ extrorsum extendit: alterius verò, qui ad clauẽ pervenit, versus interiora convertit. Tensis autem æquè fortiter ambobus capitibus, brachium rectam planè ac mediam extensionem assumit. Atque alij etiã duo musculi, vtraq; spinæ, quæ est ad scapulam, parte, similem prædicto habent actionem. Octanus verò alius vltra prædictos est musculus, qui ortus * à maxima parte inferioris, qui in scapula est, lateris, brachium extrorsum abducit, iis qui sunt ad pectus, oppositus, qui brachiũ sursum attollunt. Duæ sunt post hanc musculorũ motiones, brachium extrorsum ac deorsum circumagentes: verùm amplius quidem extrà abducit musculus, * qui ab inferiori ora lateris, quod in scapula est, proficiscitur. Nam qui scapulæ partem simam complectitur, minus quidem extrà, sed deorsum magis brachium circunagit. Reliquus verò alius vnus est musculus, qui deprimit, ipsumq; retrò agit: cui prædictus musculus paruus succedit, qui efficit ne brachiũ dum deprimitur, vllam in partem incinet. Contenta autem fuit hoc natura, tametsi omniũ minimo, propter naturalem manus ad inferiora impetum.

Brachium attollentes et circumagẽtes musculos esse robustissimos omnium.

At qui musculi brachium attollunt, actione indigent vehementiori, ob idq; tum ipsi, tum qui brachia circumagunt (est enim hic motus violentissimus omnium) in omnibus articulis robustissimi sunt, ac tendones maximè neruosos sortiuntur.

Scapularũ motus à quib. proficiscantur musculis.

Verùm scapulam deorsum trahit musculus, ex inferiori quidem thoracis spondylo enatus, inferioribus autem partibus scapulæ insertus. Trahit autem eam sursum musculus latus ac magnus, qui à spina enatus, sursum ad os occipitis pervenit. Trahit etiam sursum & musculus tenuis, qui ab iisdem capitis ossibus ortus, ipsi ad spinæ basim inseritur. Retrò autem alij duo musculi abducunt ad totam animalis spinam: quorũ editior ipsam inflectit sursum, ad colli spondylos: reliquus autem abducit ad spondylos dorsi. Tensis verò ambobus simul secundum proprij situs rectitudinem, fertur ad * dorsum. Quum autem tensus est is musculus, qui ex laterali primi spondyli apophysi exoritur, scapulæq; finibus, qui sunt ad summitatem humeri, inseritur, maximè quidem ipsum humerum trahit: cum eo autem & scapulam totã, ad partes colli laterales, vt ad anteriores musculus tenuis, qui à labdoide oritur, convertit. Quinetiam ex musculis qui è pectore ad eam sursum feruntur, qui est editior, non solùm mihi videtur caput brachij trahere, sed etiam scapulam, vt qui ligamento articulationem totam continenti inseratur.

GALENI PERGAMENI
de Vsu partium, lib. XIIII.

Particularum tria genera.

QVum ipsarum animalis partium, nõnullæ quidem ad viuendum sint necessariæ, vt cerebrum, cor, & hepar: aliæ ad viuẽdum commodius, vt oculi, nares, & manus: atq; aliæ deniq; ad instaurationẽ generis, vt pudenda, testes, atque matrices: de his quidem vltimis hoc libro agendum est, quandoquidem superiores illas iam explicuimus. Ergo natura, si fieri potuisset, maximè optasset suum opificium esse immortale. Quod quum per materiam minimè illi liceret, subsidium quod potuit ipsi ad immortalitatem est fabricata, sapientis cuiusdam vrbis conditoris exemplo. Quanquam nulla ciuitas comperitur adeò floruisse, vt non ipsa exedens vetustas, memoriam conditoris deleuerit.

Naturæ opificiũ perpetuũ.

Naturæ verò opificium iam multis annorum millibus constitit, atq; stabit perpetuò. Nam mirabilem quãdam rationem invenit, qua in demortui animalis locum, nouum aliud sufficiat.

Concipiendi instrumenta.

Generandi cupiditas vniuersis animantibus insita.

Omnibus siquidem animalibus natura concipiendi instrumenta congruentia tribuit: ipsisq; instrumentis eximiam quandam vim voluptatis effectricem: animæ verò ipsis vsuræ, incredibilem vtendi cupiditatem cõiunxit: à qua animalia incitata, stimulatáq;, etiamsi rationis experria, ætateq; tenera sint, provident tamen non secus, ac si prudentissima essent, vt genus suum sit superstes.

Matricum situs opportunissimus.

Porrò in fœmineo sexu matrices ventri subiecit, qui locus est tum ad vsum venereorũ, tum ad recipiendum sperma, necnon ad incrementũ fœtus, & perfecti enixum, opportunissimus.

Matricis collũ.

Etenim collum matricis, in pudendum muliebre desinit: quod quum animal concepit, adeò ad vnguem clauditur, vt ne minimum quidem aut intus foras laxet, aut foris intrò recipiat. In coitu autem eousq; patet ac tenditur, vt semen per latam viam progrediens, facilè in matricis sinũ perveniat. Plurimum etiam & in partu distenditur, sic vt totum embryon facilè ea via expellatur.

Matricis collũ cur neruosum, ac mediocriter durum.

Quare meritò à natura factum est neruosum simul ac mediocriter durum, vt citra noxam plurimum contrahatur & dilatetur, dirigatúrq; ad excipiendum semen. Nam si præ mollitie in seipsum concidens, plexus quosdam efficeret, ab iis semen prohiberetur, quo minus ad sinus matricis perveniret celeriter, ac sic humor spiritúsq; à se mutuò separarentur, quos tamen coire est necesse,

Spiritum esse motus principiũ in ipsa generatione.

hunc quidem vt motus principiũ, illum autem vt materiam ad fœtuum generationem appositam.

Sanguis menstruus non est prima materia, gignendiq; animalis propria.

Cæterùm sanguis menstruus neutiquam prima est materia, atq; gignendi animalis propria; sed quum seminis humiditas à calore insito * ducta, tunicis matricum inciderit, non secus ac pinguitudo facilè agglutinatur. Atq; inde vno temporis momento multa fiunt, eáq; admirabilia naturæ, circa animalis generationis principiũ, opera.

Generationis ordo.

Nam matrix ipsa quàm celerrimè vndique semini adhæret: collum autem totum conniuet, & eius maximè orificium internum. Qui igitur humor matricis asperitates illinit, toti superficiei internæ subtensus, membrana tenuis efficitur. Interea autem spiritus

tus vndique ad vnguem retentus, non elabitur, sed motus naturales primus orditur. At verò quo tempore nec semen intrò, nec fœtus extrà fertur, matricis collum in flexus & contorsiones concidit: quæ ne matricis regio perfrigeretur, plurimum habent momenn. Neq; enim alia ratione in menstruis purgationibus partubúsq; mulieres refrigerantur, quàm quòd tunc matricis collum sit rectum, referatúmq;. Porrò in animalibus numerosos fœtus gestantibus, natura fecit sinus matricis plures: in homine verò, ac eiusmodi, quemadmodum corpus totum est geminum, ita & matricis sinus est duplex, alter quidem in dextris, alter verò in sinistris locatus. * Si quidem quæ ob corporis imbecillitatem, breuioris vitæ futura erant, aut etiã præda fortioribus, iis animalibus omnibus asiduì interitus remedium excogitauit natura, fœcundam scilicet generationem: semper receptaculorum matricis numerum, æqualem numero mamillarum præscribens. Mammis autem lac tunc accedit, quo tempore iam absolutus est fœtus. Nam quum tenera adhuc sint atq; imbecilla recens nata animalia, nec possint solidos cibos conficere, alimentũ ob id natura eis comparauit, perinde ac si vtero adhuc gestarentur. Quibus verò animalibus propter corporis siccitatem superfluus humor subnutriti non poterat, vt volucribus omnibus, iis natura præcipuum quendam amorem in ea quæ procrearunt, ingenerauit: quo impulsa, bellum pro pullis cum ferocibus animalibus, quæ antea declinabant, suscipiunt intrepidè, victúmq; illis convenientem suppeditant. Vt igitur matrices duæ mulieribus in vnum collum desinentes sunt factæ, ita & vbera duo, vtrunq; suæ matrici, instar ministri boni, subseruiens. Vnde Hippocrates ait: Si mulieri geminos gerenti, mammarũ altera gracilescat, si dextra quidem, masculi: sin sinistra, fœminæ aborsum faciet. Siquidẽ mares in dextris, fœminæ in sinistris maiori ex parte locantur. Etenim exiguæ, dum fœtus augentur, sunt mammæ, quo modo etiam matrices. Quum autem perfecti fuerint, & pariendi tempus instíterit, simul cum matricibus, quod satis est intumescunt. Matricis itaq; partes sunt, sperma recipere, atque fœtum absoluere: mammarum verò, quod iam natum est educare. Quòd si animalia attentius dissecueris, reperies in iis quidem quæ adhuc augentur, vesicas matricibus multò maiores: in perfectis autem, matrices vesicis. Vesica nanq; ad portionem omnium aliarum partium augetur, vt quæ omnibus ætatibus æqualiter seruiat: matrix verò, nec dum augentur adhuc animalia, nec quum iam consenescunt, ritè actionem suam potest obire. Siquidem alimento benigno abvndantiq; fœtibus opus est, cuiusmodi in solis florentibus abvndare potest: quum in declinantibus quidem, alimentum non ritè coquatur: in iis autem quæ augentur, quamvis rectè concoctum sit, in nutrinonem & auctionem totum id absumatur. Est autem fœmina mare imperfectior, vna quidem & prima ratione, quia frigidior. Siquidem in animalibus calidum est magis actiuũ frigido. Cæterùm omnes quæ viris insunt partes,

Puerpera, aut quibus menses fluunt, cur facilè refrigerētur.

Matrices plures sinus numerosos partus edentibus.

Matricis sinum esse hominis duplicem.

Generationis fœcunditatem quibus natura concesserit.

Matricis receptaculorum numerum, mamillarum esse numero æqualem.

Lac quo tempore accedat.

Lac cur generis natura.

Amor improcreata.

Vbera duo, vt matrices duæ, mulieribus insunt.

Aborsus quando accidat.

Mares in dextris, fœminas in sinistris matricis partibus, maiori ex parte locari.

Matricis munus.

Mammarum munus.

Fœmina mare imperfectior, quia frigidior. Calidum esse magis actiuũ frigido.

in mulieribus etiam reperias, eo discrepantes duntaxat, quòd in mulieribus quidem ipsæ intus sunt conditæ, in viris autem extrà pendent, iuxta nuncupatum perinæum. Quòd si muliebres quidẽ partes evertas extrorsum, viriles autẽ intrò reuertas, replicésq;, invenies omnes inter se similes: cuiusmodi & in talparum oculis sumere licet exemplum. Hæ enim vitreum & crystallinum humorem, & præterea tunicas his circũdátas, nõ minus habent, quàm animalia quę vtuntur oculis. At neq; eis aperti fuerunt oculi, nec foras prodierunt, sed imperfecti fuerunt relicti. Sunt enim animaliũ naturę varię. Alia quippe non longè recesserunt à plantis, súntq; ea animalium omnium imperfectissima, sensu vnico tactus prædita: vt ostreorum plurima. His recesserũt amplius, quibus gustus inest: his adhuc amplius, quæ odoratus instrumentum sortiuntur. Quibus adhuc multò magis, quæ instrumento audiendi sunt prædita. At perfectis proxima sunt, quibus præter hæc omnia, adest visus. Solis autem hominibus ratio inest, qua diuinius nihil mortali animali est concessum. Sicvt igitur homo animal est perfectissimum omniũ, sic tantò est fœmina imperfectior mare, quantò frigidior. Genitalia autem eius, formata intus fuerũt, dum ipsá vtero adhuc gestaretur. Quum enim extare & foras propulsari præ caloris imbecillitate non possent, ipsum quidem animal quod cõformabatur, imperfectius eo, quod vndiq; est absolutum, reddiderunt: quam imperfectionem tamen consequuta est vtilitas nõ aspernanda, ad instaurãdum humanum genus. Nam quum fœtus ipse materiam copiosam postulet, tam ad primam sui constitutionem, quàm ad omne incrementum, si calidissima quidem ipsa fœmina esset, vtiq; discuteret talem materiã, nec sineret coaceruari eam: quemadmodum si impensè frigida, ne humorem quidem ipsum concoqueret. Frigidiorem igitur eam eo vsq; fieri satius fuit, quoad alimentum quod concoxisset & cõfecisset, discutere totum non posset. Hæc itaque est frigiditatis fœmineæ vtilitas, quam mox sequutura erat partium imperfectio, quum ipsæ præ caloris imbecillitate prorumpere foras non possent. Quod commodum ad instaurandum genus, est secundum ac maximum. Nam si extrà prodiissent, scrotum vtiq; extitisset: quod quum intus iam delitescat, matricum substantia est factum instrumentum semini recipiendo, ac retinendo, fœtui præterea alendo, ac perficiendo, aptissimũ. Statim autem & testiculos fœmina erat habitura minores, imperfectioresque: ac sperma in ipsis, tum parcius, tum frigidius, humidiúsq;. Sequuntur enim hæc quoq; necessariò caloris penuriã. Non igitur semen eiusmodi, generando animali satis esse poterat, licet in eam rem fuerit & ipsum vtile. Mas verò quantò est calidior, tantò ipsius testiculi extiterũt maiores. Semen autẽ quod in ipsis gignitur, quum sit summè coctum, principium effectiuum est animalis. Ex vno itaq; principio, ab opifice sapienter invento, iuxta quod fœmina mare fuit imperfectior, nata sunt omnia, quæ ad animalis generationem pertinent: tum quòd muliebres par-

Muliebres partes pudendi, virilib. esse similes, nisi quod sunt inuersa.

Talparum oculi inclusi, imperfectiq;.

Natura animalium varia.

Animalia omnium imperfectissima.

Ratio inest soli homini, qua diuinius nihil animali mortali est concessum.

Genitalia fœminea fuisse intus formata, quia in vtero præ imbecillitate caloris foras propulsari haudquaquã potuerunt.

Frigiditatis fœminea vtilitas

Testiculi fœminæ & semen qualia.

Testiculi masculini calidiores fœmineis.

Semen masculũ esse principium effectiuum animalis.

Pudendum virile quale. Semen virile quale.

tes intus reconditæ sint, quatenus dictum est; tum quòd virile pudendum, extrà oblongum promineat, ad venerem, atq; ad semen excernendum aptissimum, quódq; semen ipsum virile sit multum, & crassum & calidum. Quod quidem non alia quadam ratione ad maris, alia ad fœminæ procreationem mouetur (sic enim principiũ animalis non esset simplex, si motus omnino repugnãtes haberet) verùm * quod imperfectius quidem mouetur semen, fit fœmina: quod perfectius autem, masculus. Ipsum autem motum perfectum aut imperfectum, inæqualitati quæ in calido & frigido est, iurè tribueris, ad quod vnum principium, particulares omnes revocabis actiones.

Semẽ quod imperfectius mouetur, fit fœmina: quod perfectius, masculus.

Iam ipsum fœmineum semen gignere per se fœtum non potest, sed maris semen omnino flagitat, cum quo oportet misceatur, ita vt vtrunq; semen in vnum motum conspiret. Nam tametsi gallinæ citra gallinacei operam, oua subventanea concipiant, ex illis tamen animalia excludere nequeunt: quandoquidem vt ea perficerentur, masculi caliditatem desiderabant. Sed ne id quidẽ in gressilibus animalibus vnquam potest contingere. Solum nanq; si quod animalis est genus temperatura eousq; siccum, vt humoris frigidi redundantiam in fœmineo semine quadantenus possit absumere, id fœtum eiusmodi, qualia in gallinis sunt ea oua, sine mare potest efficere. At mulierem nemo vnquam vidit sine viro vel molam, vel eiusmodi quippiam concepisse. Quamobrem satius fuerit maris semen motus principium existimare: fœminæ verò, ad animalis generationem aliquid etiam ipsi conferre.

Semen vtrunq; necessariò miscẽdum esse ad fœtus generationem.

Oua subventanea animalis excludendo inepta.

Animalia absque commercio maris, oua gignentia.

Molã absq; viro concipi à muliere non posse.

Semen masculi esse motus principium.

Vena caua.

Porrò vena caua, quà primùm adhuc ex hepate emergens, sublimis ad spinã flectitur, dextrum habet renem, ad dextram sibi adiacentem: tum deinceps paulò infrà ad lævam, sinistrum. Producitur autem ex ipsa vas venosum maximum in vtrũq; renem, sicvti & arteriosum, ex maxima arteria quæ dorso incumbit. Quoniam verò genitalia organa his vasis subiacent, hinc iugũ venarum & arteriarũ ad ea proficisci erat necesse. Quocirca vasorum quæ ad ipsa feruntur, quæ ad dextram quidem matricem atq; ipsius testiculum progrediuntur, à magnis ipsis vasis, quæ sunt ad spinam, proficiscuntur, vena quidem à caua vena, arteria autem ab arteria magna: etsi raro à vasis quæ in dextrum procedunt renem, oriãtur, vbi dexter ren sinistro propinquus fuerit.

Ren sinister dextro inferior.

Vasa emulgentia.

Spermatica vasa dextra, oriri à magna dorsi vena & arteria, raro autẽ ab emulgentibus dextris.

Spermatica vasa sinistra, à sinistris oriri emulgentibus.

Quæ verò ad sinistrum testiculum in masculis, aut ad matricem sinistrã in fœminis tendunt (sunt autem hæc etiam duo, arteria scilicet vna, atq; alia vena) non amplius à magnis vasis, sed ab eis quæ in renes feruntur, emergunt. Ex quo intelligi potest, testiculum sinistrum in masculis, & matricem sinistrã in fœminis, sanguinem impurum adhuc, excrementosum, humidum, ac serosum recipere. Qua ex re accidit, vt ipsa quoque recipientia instrumenta, temperamentum habeant diuersum. Quemadmodum enim sanguis purus excrementoso est calidior, ita & partes dextræ quæ ex ipso nutriũtur, sinistris sunt calidiores: id quod principiò etiã erant, vel ratione hac, quòd secundũ hepatis rectitudinem locarentur. Quod quidẽ si verum est ac præterea masculus est calidior fœmina, probabile vtique fuerit, partes quidem dextras, masculorum: sinistras autem, fœminarum esse generatrices.

Testiculum sinistrum in viris, & matricem sinistrã in fœminis, recipere impurissimum sanguinem.

Partes matricis dextra cur sint calidiores sinistris.

Dextras partes, masculorũ. sinistras, fœminarum esse generatrices.

Eòdem pertinent & quæ ab Hippocrate dicta sunt: Si dexter quidem testiculus attollatur, hoc est, si valentior sit, masculum gignet: sin verò sinister, fœminam. Cæterùm pars aliqua dicitur fortior aut imbecillior altera, bifariam: vno quidem modo, simpliciter: atq; ita cor hepate, arteriæ venis, nerui carnibus, ac deniq; omnia dextra sinistris in omni animalium genere sunt fortiora: alio autem, secundum huius indiuidui constitutionem. Leoni siquidẽ potest esse sinister testiculus fortior, si præcipuè in prima compactione, dextro aliquis affectus acciderit: quum nimirũ quælibet pars, morbida magis atq; imbecillior in omnem vitam reddatur, si quod vitium vel exiguum, in prima cõformatione contraxerit. Cuius vitij culpa, tum in primum maris cum fœmina coitum intempestiuũ, tum in grauidæ victus rationem sequentem, est referenda.

Fortius vnum altero, bifariã dicitur.

Principium generationis masculorũ duplex

Quum igitur duplex sit masculorum generationis principium, in fœminis quidem dextra matrix, in masculis verò dexter testiculus: consentaneum est masculum in dextra matrice, fœminã in sinistra maiori ex parte inveniri. Fieri tamen potest, licet rariter, vt sinistra matrix à calore seminis victa, pro fœmina masculum in seipsa gigni permittat. Quemadmodum contingit etiam interdum, vt semen quod fœminã erat generaturum, calefactum à dextra matrice fœtum efficiat masculum: contrà, quod masculum erat geniturum, à sinistra refrigeratum, in contrarium mutetur. Ipsorum autem fœtuum causa, exijt principium venarum, matrices ipsas nutrientium, ac mammas cum eis colligantium. Sola enim hæc instrumenta per vasa cõiungi expediebat, vt quando in matricibus augeretur fœtus, atq; conformaretur, illi soli venæ communes, ex vtrisq; partibus alimentum affunderent: quando vero in lucem æditus esset, mammis rursum totum alimentum surreperet.

Venæ alentes matricẽ, mammisq; eam colligantes, fœtus gratia constructa.

Quæ causa est, cur eodẽ tempore menstrua bellè procedere nequeant, & fœmina ipsa lactare. Porrò ante conceptum in muliere ætate florente, quicquid sanguinis superflui colligitur, natura singulis mensibus per venas ad vterum pertinentes excernit. Quum autem iam conceperit, ex iisdem vasis fœtus trahit alimentum copiosum. Quod verò reliquum est, ad pectoris regionem suggeritur. Itaq; meritò dixit Hippocrates, lac germanũ esse sanguini menstruo.

Lactante fœmina, menses probè non fluere.

Menstrua euacuatio.

Lac germanũ esse sanguini menstruo.

Cæterùm quũ fœtus imbecillior effectus, sufficiens alimentũ non trahit, ante tempus lacte intumescunt vbera: gracilescunt autem, quum matrices alimenti penuria laborant: quam constitutionem aborsus sequitur. Iam verò non ob id tantùm, quòd dij voluerint genitalibus quidem voluptatẽ maximam esse cum vsu venereorũ coniunctam, florentibus aũt insanã quandã atq; immensam veneris cupiditatẽ ingenitam, pronuus voluptas atq; cupiditas animalibus accesserũt: sed ex materia atq; instrumẽtis ad ea ipsa cõparans, vtraq; affectio exoritur, Siquidem arteriæ & venæ prędictæ, quæ ad partes genitales feruntur, matri-

Aborsus quam constitutionem sequatur.

Venerea voluptatis, appetentiaq; causam, in materia & instrumentis consistere.

cum

cum quidem fundum prætervehuntur: lateralibus verò ipsarum partibus postea invectæ, in duo divaricantur.

Testium fœmineorum situs.

Tum autem pars alia illinc à lateribus ad fœminæ testes secedit, qui & ipsi matricibus adiacent. Altera verò in fundū progressa, multipliciter tota in ipsum distribuitur. Committuntur autem hic fines vasorum, quæ in sinistrū sinū matricis diuisa sunt, cum finibus eorū, quæ in dextrum eiusdem sinum sunt distributa.

Serosam humiditatem quæ in matricem confluit, vbi incaluerit, partes excitare ad agendum, voluptatémque maximam conciliare.

Quo fit vt dextra etiam matrix assumat serosam humiditatem, quamvis exiguam. Siquidem nō solùm auget in sinistris partibus frigiditatem ea ipsa humiditas, sed etiam cum spiritu iuncta, vbi incalescit, atque evacuari postulat, acrimonia & mordacitate sua, omnium maximè potest partes ipsas excitare ad agendum, voluptatémque incredibilem interim dum agunt, præbere, acrium humorum exemplo, qui delitescentes sub cute, maximum etiam pruritum inferunt, ac suo motu voluptatem non exiguam inducunt. Sunt autem genitales particulæ longè, quàm cutis ipsa, sensibiliores, ac proinde maiori voluptate afficiuntur.

Seminis substantia.

Semen igitur (cuius humiditas crassa, viscosa, spumosa, ac vitali spiritu plena existit) quando in propriū locum inciderit, principium fit animalis generationis. Quum autem in alienum, exiccatur & contabescit: nimirum expirante quidem repentè spiritu, confidente autem humiditate viscosa.

Semen fœmineū quo pacto gignatur.

Causa generationis fœminei seminis, est huiusmodi. Ex iis vasis quæ ad matrices accedunt, pars illa quæ fertur deorsum, involuitur, modo persimili iis vasis, quæ in testiculos masculorum perveniūt. Itaque superiacens quidem vena, subiacens autem arteria, vtraque inflexus numerosos atque æquales torquetur: in quibus plexibus sanguis & spiritus qui ad testes descendunt, diutissimè cōcoquuntur.

Testes viriles, quàm muliebres, cur semen exactius concoquant.

Testes verò quū sint laxi, cavernosique, excipientes humorem qui in vasis cœpius erat concoqui, rursus eum & ipsi percoquūt: perfectius quidem ad fœtus procreationem, viriles testes, maiores & calidiores quum sint, genituràmque magis elaboratam excipiant: imperfectius autem muliebres, vtpote minores, & frigidiores, excipientésque humorem non vsqueadeo concoctū.

Partes omnes alimentum sibiipsis assimilare.

Semen cur candidum.

Quum igitur omnes particulæ alimentum sibiipsis assimilent, mirum esse non debet, si tunicæ vasorum albæ existentes, sanguinem in formam sibiipsis similem, propter longam moram, immutent.

Fœmina in seipsam eiaculatur semen.

Vasorum excipientium à testiculis semē, implantationes.

Quum autem marem quidem semen foras eiaculari, fœminam verò in seipsam, oporteret: ob eam caussam & vasa quæ à testibus semen exciperent, in maribus quidem ad pudendum exporrexit natura, & ad meatū per quem etiam lotium emittitur, orificio adaptavit: in fœminis autem tum in ipsas matrices inseruit, tum constituit, vt in capacitatem internam semen excernerent. Ad hæc etiam, virile vas spermaticū, latum ac longum existens, quum iam prope pudendum accesserit, contrahit velvti quosdam sinus: at muliebre, simul est angustum ac breve, quòd nec multū, nec crassum semen deducturum, vt illud, esset.

Cōvulsio organorum spermaticorū ad seminis extrusionē conducit.

Ad excernenda ea quæ continentur in vasis, ipsa partium genitalium velvti convulsio quædam, quæ in coitu venereo accidit, haud exiguum habet momentum. Nam quòd in morbo comitiali, & gonorrhœa, contrahantur vasa testiculorū, ob id etiam coguntur semen ipsum exprimere. Iam verò muliebre semen, præterquam quòd confert animalis generationi, etiam ad voluptatem in coitu excitandam conducit.

Semē virile est membranarum & vasorum omnium origo. Semen virile à muliebri ali.

Est autem virile semen membranarum atque vasorum omnium origo. Ipsum quippe * statim concoquitur, atque inino ex muliebri nutritur semine, tanquam id naturæ sit familiare magis quàm sanguis. Quicquid enim nutritur, à similibus augeri facilius potest.

Humoris genitiui in glandulosis corporib. vtrimque adhærentibus collo vesicæ, vsus.

Porrò qui humor in illis corporibus glandulosis gignitur, quæ vtraque parte colli vesicæ locata sunt, is in meatum vrinarium effunditur: atque in masculis quidem, vnà cum semine in matricem delabitur: in fœminis autem, & foras, & in muliebre pudendum erumpit. Vtilitates autem eius in sexu vtroque sunt, quòd ad venerem excitet, in coitúque delectet, ac denique meatum vrinarium madore suo perfundat, habilioremque ad vrinæ transitum reddat.

Spadones inter coëundum qua ratione voluptate fruantur.

Cuius humoris virtute etiam ipsi spadones voluptate inter coëundum fruuntur. Effluit autem tunc fœminis, quum vehementer oblectantur in coitu. Quo tempore qui concumbunt, circa pudendum sibi eum effundi percipiunt. In masculis autem propria & præcipua eius vtilitas est, qualis seminis existit in fœminis. Sunt enim inter se specie simillima, muliebre semen, & humor qui glandulosis marium corporibus inest: quum & robur & calor masculorum, detentum in iis partibus humorē ita concoquat, vt nihil ei ad fœminarum semen desit.

Astites glandulosi.

Astites varicosi.

Vnde & meatus qui ex iis corporibus proficiscuntur, non dubitant nonnulli vasa spermatica nuncupare, & astites glandulosos: sicvti & varicosos astites, eos qui à testiculis explantantur. At in fœminis ille humor, tenuis atque crudus existit, ineptúsque ad gignendum.

Semen esse succum matrici familiarissimum.

Collū matricis.

Cornuum matricis vsus, & situs.

Verumenimverò quū semen matricibus sit succus familiarissimus (cuius recipiendi gratia extiterunt) idque duplex habeatur, ad virile quidem trahendum, matricis collum est destinatum: ad semen autem à propriis trahendum testiculis, comparata ipsa cornua fuerunt: quæ propterea sursum ad ilia spectant, paulatimque arctata desinūt in angustissimos fines, testiculis qui è directo sunt, coniuncta. Quod autem eò pertingit vas, marium spermaticis vasis quadam proportione respondet. * Cui insunt etiā & musculosa corpora, quæ ad testiculos ipsos descendunt, qualia in masculis à musculis hypogastrij oriuntur.

Spermaticorū vasorum situs & progressus in masculis.

Quū aūt ut testiculos, sic uasa spermatica, in maribus oporteret esse maiora, ac testes ipsi utrinque pudendi radici adhærerent, longum quendam viæ circuitum ipsis uasis excogitauit natura: ea primò ducēs sursum ad ilia: rursus autem per interna deducens, ad eum vsque locum vnde pudendum enascitur, vbi semen erant eructatura. Quo loco multis flexibus ea contorquens, varicosáque efficiens, plurimúmque amplificans atque dilatans vndique, proventui seminis sic præparauit quamplurima receptacula.

Testiculorū fœmineorum positio.

At fœminarum testiculi, quum parui penitus existentes, vasa etiam exigua producturi essent, loco, quē nunc possident, opportunissimo sunt locati. vtraque quidem matricis parte po-

Meatus à peritonæo descendentis vsus.

siti: paulò autem supra cornua, abducti. Præterea quo meatu descendente à peritonæo, velut fistula quadam, nutrientia viriles testes vasa deduxit natura, eodē est ad spermatici vasis ascensum abusa, communem tribus vasorū generibus securitatem, vnum hunc meatum inveniens. Illinc autem rursus deducens, coxendicū quidem ossibus, à lateribus: pubis verò, ex anterioribus: osse denique lato, ex posterioribus, ipsum muniuit.

Vesicæ situs.

Cæterùm vesica prima pubis ossibus subiacet. Post hanc autem, sunt matrices in fœminis.

Matricum locatio inter vesicā & intestinum rectum.

Post matrices intestinum rectum, tanquam substerniculum molle. Quum autem masculorū vasa spermatica, tendi contrahiq; magis quàm fœminarum in ipso coitu oporteat, ob id ea etiam robustiori tunica constant.

Genitaliū neruus, venæ, arteriæq;, quales.
Vasorum in testes implantationes.

Porrò ad genitales particulas, nerui quidem mediocres, venæ verò & arteriæ maximæ, duplicésq;, feruntur. Siquidem alterum iugum earum, ex locis propinquis renibus in testiculos & matricis fundum (vt diximus) proficiscitur: alterum autem ex vasis, quæ sunt ad os sacrum, seiunctum, inferois partibus insertatur, vbi primū in fœminis quidem matricis collum, in maribus autem virga, exoritur. Quandoquidē ex hac copula, inferiores illæ partes nutriuntur. Sed neruorum etiam iugum quoddā mediocre, ab illa ossis magni regione, simul cum vasis ipsis natura ad partes easdē deduxit.

Scopi in neruis distribuendis tres.

Quum enim tres sint scopi in neruis partibus singulis distribuendis: sensus quidē in instrumentis sensificis: motionis, in motoriis: dignotionis doloris in reliquis omnibus:

Neruis paucissimis fuisse opus matricibus, & partib. quæ ad marium testiculos pertinent.

matricibus quidem totis, & partibus quæ ad mariū testiculos pertinent, paucissimis opus fuit neruis, qui in ipsas distribuerentur, vt quæ neq; ad sensum exactiorem, neq; ad motum aliquē voluntarium inseruiāt, nec sint item excrementorū meatus.

Virga virili, et collo matricis, cur plures nerui inserantur.

At virga maris, & collum matricis, cæteráq; quæ ad pudendum spectant, quòd sensum absolutiorem postulent, venereorū ratione, meritò sanè sunt plures neruos indepta.

Matrix cur vnica tunica cōstet.

Constat autem matrix vna duntaxat tunica, quòd sanguine puro atq; benigno alatur, nec periculum sit, ne exulceretur ab acribus succis,

Intestinis cur duplex tunica insit.

quemadmodū ventriculus & intestina, quibus nimirum ob id est tunica duplex tributa.

Vesica vtrique vnica tunica est data.

Quinetiam vesicę vtriq; vnica tunica est data, dura tamen & robustissima, ægréq; patibilis, quum videlicet ea instrumenta, ad excipienda tantùm excrementa sint destinata.

Matricis tunicæ cur insit omne genus fibrarum.

Verùm genus omne fibrarum tunicæ matricis est inditū, quò rectis quidem fibris ad sese trahere, transversis excernere, retinere aūt simul omnibus possit. Quæ verò membrana intrinsecus circundata est matrici, vtrunq; illius sinū in idem iungit.

Matricis connexiones ad vicina corpora.

Alligantur aūt matrices corporib. circumiacentibus per quædam ligamenta ita soluta & laxa, vt tensioni quidem ipsarū & concidentiæ facilè cedant & obsequantur, eas tamen minimè avelli aut deturbari permittant. Iam verò quum collum quidem matricis, deorsum in pudendum incliner, reliquā totam capacitatē in ventre esse sitam oportuit. Quia autem laxi admodum testes & carnosi & molles, cum spermaticis vasis, densis, duris, & fortibus, coalescere tutò non poterant, ob id natura, non in ipsos testes, sed in vocatam ἐπιδιδυμίδα, mediam amborum, spermaticum vas inseruit.

Epididymides.

Epididymides tamen in fœminarū testiculis maximè sunt obscuræ: quia & testiculi rarum, & etiam vasa spermatica, admodum sunt exigua: substantiæ quorum inter se nō magno discrimine dissident.

Testes marium humidiores sunt ac molliores fœmineis.

Porrò marium testes humidiores sunt ac molliores fœminarum testibus, & vasa seminaria duriora.

GALENI PERGAMENI de Vsu partium, lib. XV.

Quum igitur duo facere animalia quæ procrearent, esset melius, quàm vnum, pulchrè mea quidem sententia, ipsarum particularum alias quidem ad recipiendum, alias autem ad excernendū semen, natura fecit accommodatas: quarum nulla aut perfectius constitui, aut melius vsquam locari potuit. Ipsius autem transmutationis tam subitæ, qua pudendū virile in cōtrarias dispositiones mutatur, quum venæ in causa esse non possent (sanguinis enim substantia non potuisset tam celeriter aut repleri, aut vacuari, sed aër vel spiritus) nec arteriæ etiam, ob perpetuam illam dilatationis & concidentiæ necessitatem: nec nerui qui à cerebro aut spinali medulla oriuntur (nullam enim habent hi cauitatem conspicuam, nec dilatari aut contrahi naturaliter possunt)

Neruis nō inesse cauitatē conspicuam.

nec denique ligamenta, aut tendones, aut carnes, aut ossa, aut cartilagines: necessarium vtique fuit illud corpus neruosum, quod à pubis ossibus nascitur, cauum simul & omni vacuum humore (id quod cæteris ligamentis nō contigit) vt vicissim tum intumesceret, tum mole deprimeretur.

Erectioni depressioniq; pudendi virilis, necessariā fuisse generationē illius neruosi corporis, quod a pubis ossibus nascitur.

Quo pacto autem id corpus talem constructionē sit nactum, si nimis anxiè scruteris, convinceris quidem non intelligere, neq; tuam imbecillitatem, nec tui facultatem creatoris. Oportuit autem ipsum ex mediis superioribúsq; ossium, quę in pube sunt, partibus, exoriri. Nam sic plurimum ab ano erit ipsum pudendum dissitum, ad coitúmq; locum opportuniorem habebit.

Coniuge carentem particulā, requirere positionem mediā.

Etenim quandocunq; pars aliqua caret coniuge, maiori ex parte positionē mediam requirit. Vbi verò duarum partium coniugium adest, vtraque pars æquabiliter vult à media recedere.

Tensi pudendi causa.

Porrò non solum ipsius coitus causa, per venerem oportet esse exactè tensum pudendū, sed etiam quò meatu diducto ac directo, semen evibretur longissimè. Siquidem si concideret aut flecteretur ipse meatus, hæreret semē.

Generare qui nequeant.

Quam ob rem quibus ob vinculum quod ad virgæ glandem habetur, meatus contortus est, ij generare non possunt. Fœcundi autem redduntur, vinculo abscisso.

Penis quando intendatur.

Cæterùm extenditur penis, atq; in tumorem attollitur, dum spiritu neruous ille cauus repletur.

Seminarij meatus positio.

Iam verò in partibus pudendi inferioribus, seminis meatus secundū longitudinē exporrectus, medius est constitutus.

Pudendi neruus cauus.

Incubat autem huic neruus cauus.

Pudendi musculi duo.

Vtraq; verò horum parte, musculi duo, quò meatus ceu à manibus quibusdā in vtranque partem distractus, quammaximè dilatetur, toto pudendo stabili permanente. At quum vesica etiam propè constituta esset, non erat opus

ad ex-

ad excernendum lotiũ alium meatum cõstruere, sed seminis vti meatu. Quare meritò collũ vesicę totum peritonæum occupat, vtpote sursum ab ano (cui incubabat primò) vsq; ad pudendi exortum se extendens. In mulieribus autem, pudendum quidem ipsum ano incumbit: in finem autem eius superiorem, collum vesicæ desinit, vnde lotium profunditur. Quod verò ad cutis epiphyses, quæ sunt in finibus vtriusque pudendi, pertinet, in mulieribus quidem tum ornamenti gratia extiterunt, tum ne matrices refrigerarentur: viris autem, præterquàm quòd ornamentũ adferunt, carere ipsi omnino iis non poterant. Cuiusmodi autem pharyngi vua est propugnaculum, tale est matricibus, quam nympham appellant. At fœtui delitescenti in vtero, tenuis quædam membrana, quam agninã vocant, vndiq; est circumiecta, ipsius velvti sudorem excipiens. Huic autẽ extrinsecus alia tenuior incumbit, farciminalis dicta, ad vesicã vsq; fœtus pertusa, quæ vsq; ad horam partus in seipsa lotium illius colligit. His rursus in orbem chorion, hoc est, secundæ, sunt circunfusæ, matricẽ totam intrinsecus subvngentes, vt per eas medias fœtus matrici annectatur. In singulis porrò orificiis vasorum, quæ intrinsecus ad matricem pertinent, (per quæ etiam sanguis menstruus in ipsam deferebatur) quo tẽpore vtero geritur, aliud vas gignitur, arteria quidem in arteriæ, vena verò in venæ orificio. vt sint ea quæ generantur, numero æqualia iis orificiis, quæ intrò in matricẽ desinunt. Colligat autem ea inter se tenuis quidem, sed fortis membrana, quæ extrinsecus vasis omnibus circumhæret, partibus verò matricis interius inseritur. Exiguũ sanè est illorum vasorũ quodque, quum primùm à matrice exoriuntur, cuiusmodi sunt arboris radices extremæ, in terram defixæ. Ea tamen progressa paululum, per coniugationem coalescunt, ex duobúsq; vnum procreatur, rursúsq; illorum singula cum singulis eiusdem generis coëunt, fitq; id perpetuò, donec parua omnia in duo magna coalescant, quæ velvti stipites quidam, fœtui per vmbilicũ intertantur. Quatuor itaq; omnino sunt iam hic vasa, duæ scilicet arteriæ, & vesicæ totidẽ, nullis diuersi generis inter se cõmistis, sed venis semper cum venis, arteriis cum arteriis in idem coëuntibus. Quòd aũt venæ ipsæ vmbilicũ prætergressę, in partes hepatis simas, arteriæ verò in partem arteriæ magnæ, quæ ad lumbos est, inserantur, quomodo non sit dignum admiratione? Siquidem venas videre est, statim vt vmbilicũ superarint, inter sese mutuò coire, vnãq; effici, quæ postea membranis fortibus cõvestita, vicinisq; corporibus colligata, rectà ad viscus vsq; progreditur. Oportebat enim ipsam prius ad venarũ principium in fœtu accedere, postea illinc in omnes partes distribui. Arterias autem expediebat & ipsas sanè in arteriarum principium, sinistrum videlicet cordis ventriculum inseri. Verùm quum hic ventriculus à locis vmbilici sit dissitus quàm longissimè, nõ erat tutum eas velvti pendentes, tanto itinere sursum ducere. Quare gratia maioris securitatis, primò quidem ad propinquã vesicam produxit illas: dein verò per totam ipsam (cui vinculis alligantur) tutò ad magnam vsque arteriam, quæ à corde fuit exorta, deduxit. Quatuor itaq; sunt prædicta in vmbilico vasa, duæ scilicet arteriæ, & totidem venæ, in medio sui habentes οὐραχὸν, hoc est, vrinarium meatum, qui ex fundo vesicæ exortus, lotium in farciminalem membranam deriuat. Cæterùm superioribus ipsius meatus partibus, venæ: inferioribus arteriæ adhærescunt. Per quæ vasa, velvti per truncos quosdã, ex matrice trahit fœtus sanguinem & spiritũ. Inter hæc verò omnia, & vasa illa exigua, quæ in matricem seruntur, media est quædam ceu trunci radicatio, quam chorion appellant, existẽs prodigiosa multitudo vasorum, quæ à membrana tenui quidem, sed forti & duplici, amiciuntur, connectuntur, & colligantur. Est autem vtilitas minimè cõtemnenda illius humoris, qui intra amiculum, hoc est, agninã continetur membranã. Fœtus siquidem in eo quasi innatans, sursum tollitur ac vehitur, vt minus sit grauis iis vinculis, per quæ matrici cohærescit. Ad hæc etiam cùm partus instat, eo humore perfusus, facilius collo matricis elabitur. Veruntamen si acetabula, quæ sunt ad matricem peruenientium orificia vasorum, mucore referta fuerint, nequeunt fœtum gestare. At verò vt matricis capacitas tota fœtui cederet, ipsáque grauida pondere premeretur minus, atq; in partu etiam facilè rumperetur, iurè natura membranas omnes, quæ ad fœtum spectant, efficiendo pertenues, ex mutua inter se connexione securitatem eis comparauit. Quum autem fiat excretio vrinæ, dum vesica motu naturali circum humores quos in seipsa continet, vndique tota contrahitur: adsit verò infantulo delitescenti in vtero ad ipsum collum vesicæ vrinarius meatus: quid potest in causa esse, cur per eum nihil lotij reddatur, sed totum sursum ad vrinaculum dictum ascendat? In causa certè sunt, tum latitudo vrinaculi, multis numeris maior ea quæ collo inest: tum rectitudo maxima eiusdem, quæ ad educendam vrinã, colli obliquitate est præstantior. Taceo nullum musculũ esse extrinsecus vrinaculo appositum, qui effluxum excrementorum prohibeat, cuiusmodi reperitur ad collum vesicæ. At verò maiori mensura, quàm pro aliarum partium portione, hepar in primo conformationis tempore excedit: excedit etiam non mediocriter vsq; ad partum. Secundum ipsum, cerebrum, & cor, excellunt magis quàm pro aliarum ratione particularum. Causa autem eius rei est, quod hepar quidem venarum principiũ existit. Quia igitur fœtus dum formatur, atq; augescit in vtero; magis eo vsu indiget, quem venæ præstant (vt qui diutissimè plantarũ more regatur) principium harum mox à prima generatione natura robustissimum fecit. Cerebro quippe & cordi, & instrumentis quæ ab illis emergunt, vtilitas quæ à venis proficiscitur, necessaria erat, quod ea sine sanguine, nec generari, nec augeri possint. Hepati verò ac venis, arteriarum quidem vsus erat exiguus: neruorum autem nullus, antequàm absoluta essent. At cur pulmo in iis qui geruntur vtero, est ruber: nõ aũt vt in perfectis animalibus, albicãs? Quia tũc nutritur per vasa vni-

Colli vesicæ positio. *Pudendi mulie bris positio.* *Pudẽdi vtriusque epiphyses, cuius gratia cõstructæ.* *Nympha.* *Agnina membrana.* *Farciminalis membrana.* *Secundarum vsus.* *Vasa quæ intra matricẽ fœtus alendo gignuntur.* *Venam prætergressam vmbilicũ in sima hepatis inseri.* *Arteriam prætergressam vmbilicum, in lumborũ arteriam inseri.*

Vmbilici vasa quatuor. *Οὐραχὸς.* *Vrinaculi vsus.* *Chorion.* *Humoris contenti in agnina membrana, vsus.* *Acetabula.* *Vrinæ excretio quo fiat modo.* *Vrina fœtus cur per vesicæ collum non excernatur.* *Hepar est venarũ principium.* *Venarum vsum fuisse necessarium cerebrõ & cordi gignẽdis.* *Hepati ac venis nõ fuisse vsque adeo opus arteriis aut neruis in primã generatione.* *Pulmo cur iis qui gestantur vtero, admodũ ruber sit.*

cam tunicã, & eam tenuem habentia, ad quę quidem ex vena caua fluit sanguis: in natis verò, occæcatur quidem vasorum reseratio: aër autem copiosissimus tunc incidit, sanguisque parcissimus, atq; idem tenuissimus. Quinetiam pulmo tunc motu perpetuo agitatur, animali nimirum tunc respirante. Quo fit vt sanguis à spiritu incisus, motúq; agitatus duplici, altero quem ex arteriis habet, altero quẽ ex toto pulmone acquirit, tenuior adhuc seipso & mollior, ac velvti spumosus reddatur, pulmonisq; carnẽ sibi similem reddat.

Venam cauam in fœtibus in arteriam venosam pertundi, atq; hãc in magnam arteriã.

In fœtibus itaq; vena caua est in arteriã venosam pertusa. Qũum aũt id vas, nempe arteria venosa, venæ officiũ pulmoni præstaret, necessum fuit vas alterum in arteriæ vsum accõmodari: quocirca natura id quoq; in magnam arteriam pertudit. Verùm quum hic vasa aliquantulum inter se distarent, aliud tertiũ vas exiguum, quod vtrunq; coniungeret, effecit. In reliquis verò duobus, quum hæc quoq; mutuò se contingerent, velvti foramen quoddam vtriq; commune aperuit: tum membranam quandam in eo, instar operculi, est machinata, quæ ad pulmonis vas facilè resupinaretur, quò sanguini à vena caua impetu affluenti cederet quidem: prohiberet autẽ, ne sanguis rursus in venam cauam reverteretur. Quod foramen, quamprimùm animans est in lucem emissum, aut certè non multò pòst, coalescente membranula, conglutinatur. Pari modo id vas, quod magnam arteriam venæ, quę fertur ad pulmonem, connectit, quum aliæ omnes animalis particulæ augeantur, non modò non augetur, verumetiã tenuius semper efficitur, adeò vt tẽpore procedente penitus tabescat, atq; exiccetur. Quòd igitur hæc omnia natura affabrefaciat, declarat singulorum vsus.

Facultatem inuenire, qua natura singula efficiat, humani ingenij nõ esse.

Invenire autem facultatem quæ talia efficiat, humani ingenij nõ est. Iam verò quòd os matricis, quo tempore fœmina in vtero gerit, adeò constrictum sit, vt ne specilli quidem cuspidem in matricis collum immittere queas: quum tempus autem pariendi appetit (nempe quum fœtus iam ita perfectus est, vt possit per os nutriri) adeò aperiatur & dilatetur, vt integrum animal reddat: quonam pacto id accidat, mirari quidem possumus, intelligere autem non item.

Caput fœtus in ipso partu primùm edi à matrice: hunc autẽ cõtrarias alias pariendi formas, periculosissimas esse.

Caput autem fœtus in ipso partu natura primũ collo matricis indidit, tum per id aliis ipsius partibus viam muniuit, intelligens nimirum contrarias huic alias pariendi formas longè periculosissimas esse.

Animalia edita in lucem, statim docta esse actiones omniũ particularum.

Cæterùm hoc omnem admirationẽ superat, quòd natura animalia quæ in lucem æduntur, actiones omniũ partium docuerit, facultatem quandam sapientiæ ipsis à sese doctam ingenerãs, quã instructa, subitò ad alimentum sibiipsis familiare festinant.

Lac esse alimẽtum proprium hominis recẽs in lucem editi.

At homini recens ædito proprium alimentũ est lac in mamillis contentum, ad quas suopte conatu mouetur.

Actiones reliquas sequi in iam aditu, post actionem mandendi.

Producuntur autem postea dentes infantulo, ne is semper matri molestus sit. At quum dentibus mandendi actio accedit, quæ & ipsa à nemine docta est, reliquæ deinceps actiones omnes sequuntur. Sed de musculis articulũ ischij mouentibus, pauca impræsentiarũ dicamus.

Crura duo solis hominibus data esse inter pedestria omnia.

Natura solis hominibus inter pedestria omnia, duo crura tribuit, quæ essent ambulationis organa. Similæ verò quatuor, sed talia dedit, qualia adsunt infanti, nunc primũ eis vti conanti.

Infantes quatuor artubus quadrupedum instar, gradiri.

Etenim quatuor artubus, quadrupedũ instar, graditur: & præterea anterioribus tanquam manibus vtitur. At vbi homo increuit, non amplius anterioribus artubus, tanquam pedibus, vtitur.

Simia gressus.

Simia verò perpetuò inter vtraq; ambigit.

Natium musculos esse simiæ ridiculos, & decurtatos, homini autem bellè constructos.

Ad hæc, quos musculos natium ridiculos ac decurtatos simia sortitur, eosdẽ homo habet sitos bellissimè, tum ad decus partium necessariarum, tum ne anus contundatur sedendo. Quũ igitur articulum coxæ flecti quidem oporteret crure sublato, extendi verò eodem depresso, in iisq; actio eius præcipua constaret,

Musculos crus extendentes atque flectentes fecit natura multos & maximos.

musculos crus extendentes atq; flectentes, fecit natura tum maximos, tum plurimos: secundum illos, magnitudine ac numero, eos fecit qui crus circumagunt. Prima itaq; musculorum differentia est triplex, quarum singulæ in alias duas diuiduntur. Nam flectentes, extendentibus magnitudine & numero sunt minores: sicvti adducentes intrò, foras abducentibus. Porrò qui fæmur in orbem circumagunt, quodammodo sunt æquales.

Crurum actiones quæ. Ambulatio, cursus, statioq; quomodo fiãt.

Est autem crurũ actio, ambulatio, cursus, & statio. Verùm ambulatio quidem & cursus, cruribus ipsis contrario inter se modo affectis: statio verò, itidẽ habentibus, hoc est, fixis in terrã perficitur.

Cruris flexio extensioq; quãdo accidant.

Flectitur autem crus ad inguen, quum ipsum attollimus: extenditur, quũ id ad terram deprimimus. Summã verò extensionem & statum vltimum habet, quum stamus.

Musculi crus extendentes.

Proinde natura fortibus, multis, ac magnis musculis hanc actionem cõmisit. Primùm quidem ei, qui totũ articulum ex posterioribus partibus tegit. Pòst autem illi, qui ipsum excipit, quiq; ab osse ilium exortus, in altissimã magni trochanteris partẽ inseritur. Tertiò ei, qui post hunc ab externis & inferioribus ossis ilium emergẽs partibus, in primas internas magni trochanteris partes insigitur. Quartò præter hos ei, qui ab osse lato profectus, inseritur omnibus posterioribus partibus, vsq; ad summitatẽ, magno trochanteri. Sed primus omnium commemoratus, inclinabilem extensionẽ fortem efficit, dum fæmur duobus finibus sursum trahit. Nam si altero tantùm agat, paululum deducet ad latera. Secundus extendit simul, & fæmoris caput intrò retrahit. Reliquorũ vterq;, sursum quidem tendit paululum, sed alter quidem fæmur extra circumagit, alter autem intrò paulò magis tendit, quàm sursum.

Musculus omnium maximus, quinam sit...

Alius præter hos est quintus musculus, omniũ qui sunt in corpore, maximus, internis & posterioribus partibus vsque ad genu, toti ossi fæmoris circumnascens. Cuius musculi posteriores fibræ, quæ à coxendice emanant, crus firmum stabiliunt, extendentes articulationem. Porrò qui prædictis quinq; musculis sunt oppositi, ipsamque articulationem flectunt, illis sunt inferiores, tum numero, tum magnitudine. Quorum supernus est rectus, vnicoq; tendone, ex duplici exortu, conflato, in summitatem parui trochãteris inseritur. Sed qui cum eo in ipsum quoque trochanterem descendit, insertatur inferius. Musculus item alius, ex partibus anterioribus ossis pubis enatus, obliquus attenditur, similem actionẽ cum eo habens. Tum quartus,

qui

qui articulationem quæ genu inest extendit per aponeurosin, quæ patellam genu supergreditur. Verùm hic quidẽ per accidens fæmur flectit, vtpote mouendæ tibiæ gratia productus: alij verò tres, prima actione.

Fæmur intrò abducentes musculi.

Qui verò intrò fæmur abducunt (sunt enim duo, à partibus ossis pubis anterioribus orti) nõ modò crus intus trahere, sed flectere etiam mediocriter possunt. Cui etiam actioni inseruit tertius alius prælongus musculus, qui productus ex pubis ossis anterioribus partibus, in caput internũ genu insertatur. Quã etiam actionẽ præstat, primi quem diximus musculi pars interna.

Fæmur extrorsum agẽtes musculi.

Extrorsum autẽ fæmur abducit, tum pars altera huius eiusdẽ musculi qui primus omnium fuit numeratus: tum etiam musculus ille, qui ab osse lato emergens, paululum circumagit fæmur. Reliqui autem alij sunt duo musculi, qui fæmur mouent, vnus quidem ex internis, alter verò ab externis ossis pubis partibus ortus: qui ambo circa articulum coxæ obvoluti coalescunt.

Fæmur circumagẽtes musculi.

Atque hi omnium prædictorum musculorum soli, vterq; versus seipsum trahens, fæmur inuertit, ac circumagit. Nam quemadmodum ex superioribus quidem partibus oportet musculus is descendat, qui crus sursum trahit: eorum verò qui ad latera mouent, intrinsecus quidem exoriri est necesse eos qui intrò crus abducunt, extrinsecus autem qui foras: sic etiam qui musculi fæmur torquent & circunducunt, ij in orbem conuoluantur est necessarium.

GALENI PERGAMENI de vsu partium, lib. XVI.

Cerebrum principium esse neruorum.
Cor esse arteriarum principium.
Hepar esse venarum originem.

Qvum autem cerebrum principiũ neruorum, cor arteriarum, ac deniq; hepar venarum esset futurũ, atq; hæc quidem instrumenta, æquissimè simul & tutissimè in singulas corporis partes distribui oporteret; satius existimauit natura, nec tot numero producere, quot ipsæ existunt particulæ: nec prorsus multa, sed vbi maximũ vnum organum, ceu truncũ, ab vnoquoq; produxisset principio, tum demũ ab eo progrediente, velut ramos quosdam dispertire in partes propinquas, secundum dignitatẽ cuiusq;: quemadmodum aquam potabilem, qui huius rei sunt periti, in totam vrbem distribuũt.

Venam cauam esse trunco bifido similem.

Meritò igitur vena caua, quæ ex gibbis partibus hepatis sursum ac deorsum procedit, trunco bifido est similis, propterea quòd corporis nostri, alia quidem pars hepate est altior, alia verò humilior.

Arteria magna diuaricatio.

Ad eundem modum arteriã, quæ ex corde enascitur, cernes protinus imparibus sectionibus bifariam esse diuisam: altera maiore, quæ fertur deorsum, quòd ibi corpus sit maius: altera minore, altioribus corporis partibus distributa.

Spinalis medulla velut quidam neruorum truncus.

Simile quippiam prædictis, à cerebro etiã producitur spinalis medulla, quæ partib. omnibus quæ sunt sub capite, neruos immittit.

Neruos partes carentes.
Glandularum natura duplex.

Nullus tamen neruus neq; in ossa, neq; in cartilagines, neq; in ligamẽta, neq; in quasvis glandulas, quarũ duplex natura existit, inseritur: quandoquidem superuacaneũ erat illis motum voluntarium, aut sensum tribuere.

Adeps quibus adhæreat.
Adipis vsus.

Nec verò adeps quoque vlla in re neruos desiderat, quæ ex parte pinguiore sanguinis per tenues venas affusa, partibus animantis membranosis, tenuibus atq; siccis, instar olei pinguis, adhæret, * vt eas videlicet per diuturnas inedias, exercitationes vehementes, atque calores improbos, ocyssimè resiccatas, natiua sua pinguitudine humectet.

Glandulæ stabiliunt diuisiones vasorum.

Glandulæ verò, quæ sunt velut stabilimentũ diuisionis vasorum, nullis sanè ad id neruis indigent, quum nec sensum, nec motum voluntarium ad id desiderent.

Glandulæ neruis præditæ.

Quæ autem ad succos animanti vtiles fuerunt comparatæ, quemadmodum venas & arterias nonnunquam perspicuas, ita & neruos habuerũt, vnius sensus gratia.

Musculi, voluntarij sunt motus autores.
Musculos solos voluntario motu esse præditos.

Siquidem ad voluntarium motum obeundum, natura in animalibus vnũ genus instrumentorũ construxit, quos musculos vocant. Proinde quanquam nerui omnes motũ habeant & sensum, nulla tamen pars alia, quæ neruos recipit, motu voluntario est prædita, sed sentit duntaxat: vt cutis, membranæ, tunicæ, arteria, vena, intestina, matrix, vesica, ventriculus, ac viscera omnia, & glandularum species altera. Quòd verò & sensuum organa, neruos ad sensum flagitabant, quid opus est cõmemorare?

Neruos molles quibus tribuerit natura.
Neruos duros quibus tribuit.

Cæterùm quibus sensu exactiori erat opus, iis neruos molles natura tribuit: vt illis quæ motum voluntarium postulabant, duros omnes: quibus autem vtraq; actione erat opus, neruorum genus vtrunq; inseruit: ad sensum quidem, neruũ qui pateretur facilius, accommodans: ad motum autem, qui valentius ageret.

Neruus mollis semper in ipsa sensoria inseritur: vt durus, in musculos illa mouentes.

At neruus mollis semper in ipsa sensoria inseritur: durus autem, in musculos qui ea mouent.

Dentibus cur inter ossa cætera, solis sit mollis neruus tributus.
Dentes diiudicare sapores.

Porrò inest mollis neruus ventriculo, hepati, intestinis omnibus, ac visceribus, quemadmodum & ex ossibus omnibus, solis dentibus, tum quòd hi, iis quæ sibi occurrũt, nudi sũt expositi, tum quòd ipsos vnà cum lingua sentire oporteret sapores atq; diiudicare, nõ aliter quàm cæteras oris particulas. At verò in cutem ipsam à subiectis partibus fibræ quędam neruorũ perueniunt, quę simul ipsam cum subditis corporibus colligant, simul etiam ei sentiendi facultatẽ suppeditant.

Oculos sortiri maiores et molliores neruos, quàm vlla alia pars.
Oculorum sensum esse aliorũ omnium certissimum.

Soli autem oculi, propter vtilitatis dignitatem, maiores & molliores, quàm vlla alia pars, sunt neruos sortiti, quòd videlicet eorũ sensus sit aliorum omniũ certissimus.

Sensus in passione consistit.
Motus in actione versatur.

Quum igitur sensus quidem in patiendo sit: motus aũt quo nerui & musculi mouent, in agendo: optimo sanè in re ipsi quidem primo videndi instrumento in oculo neruus mollis, mouentibus verò ipsum musculis, durus insertus est.

Lingua duo neruorum genera inesse.

Ad eundem modum & linguæ ipsi natura duo neruorum genera tribuit: alterum quidem molle, quo sapores diiudicaret: alterum verò durum, quo multiformiter moueretur. Ad aurem etiam vtranque, neruum mollem induxit, aliósq; duros auribus iis immiscuit, quæ habituræ motum aliquem erant. Mollium quoque neruorum nasus etiam fuit particeps, & dentes, & totum palatũ: nam hæc quoq; sensu exactiori indigebant.

Opticis neruis meatus inesse sensibiles.

Rursum nerui optici meatus habent sensibiles, per quos ad cerebri ventriculum pertingentes, ad oculos spiritus sensibilis defluit: quæ etiã causa fuit, cur crassi extiterint. Etenim vbi vterq; anterior ventri-

Opticorum nervorum ortus.

Nerui duri quibus tribuãtur partibus à spinali medulla.

culus ad latera definit, illinc optici nerui exoriuntur, ipséq; ventriculorũ ceu thalamus, propter illos neruos exiftit. Ob vehementiam autẽ actionis, confiftentiæ duritiem, atq; fitum remotum, cæteris omnibus partibus, quæ fub facie confiftunt, fuggeruntur nerui duri à fpinali medulla, præterquàm inteftinis, vifceribus atq; inftrumentis vocis. Quorum nõnulla quidem, vt cor atq; os ventriculi, cum cerebro colligari oportebat: alia verò, q; prope ipfum fita effent, foló q; fenfu indigerẽt, neruos molles habuerunt.

Vox principalissima est omnium animæ actionum.

Vox cogitationis mentis est nuncia.

Laryngis munus & compositio.

Laryngis musculorum situs & positiones.

Porrò quòd vox principalifsima fit omnium animæ actionum (nam cogitationum mentis eft nuncia) oportuit eam quoq; fieri per inftrumenta quæ neruos à cerebro affumerent. Quum igitur larynx fit primum & principalifsimum inftrumentum vocis, ex tribus quidem conflatum cartilaginibus, habens autem in medio fui epiglottidem, ac mufculos circiter viginti, ei ferè vfui feruientẽs, quorum mufculòrum nonnulli tranfverfam magis quodammodo, alij obliquã habent pofitionem, alij deniq; rectam: fic tamen vt eorum quidam fupernè orti, finibus fuis infernis partes quafdam laryngis moueant: alij contrà, oriantur quidem infernè, ac fuperioribus finibus agant: æquum certè fuit, iis qui fupernè deorfum feruntur, neruum fupernè immitti: eis verò qui furfum ex inferioribus partibus, indidem effe neruorũ principium, quemadmodum obliquis atq; tranfverfis, etiam fecundum pofitionis figuram. Ac fupernè quidem deorfum feruntur, tum ij qui ab offe hyoide ad cartilaginem fcutiformem perveniunt mufculi, tum qui ab ambobus ad pectus proficifcuntur. Ab infernis autem partibus furfum fe attollunt, qui arytænoidem cartilaginem mouent. Recti itaque funt prorfus quatuor, duo ad obliquum inclinant. Quanquam leuiter etiam obliqui funt, qui fines inferiores cartilaginis θυρεοειδῆ, fiue fcutiformis, cum cartilagine, quę nomine caret, connectunt. Quin & ij mufculi qui trium cartilaginum maximam connectunt ftomacho, fibras tranfverfas, fed in obliquum fpectantes, fortiuntur. Atq; his certè natura, à fexta coniugatione neruos immittit, quorum alter quidem ad verticem cartilaginis θυρεοειδῆ, intrò in ipfum laryngem pertinet, alter autem ad trãfverfos accedit mufculos: à quo etiam ad mufculos ad pectus porrectos, fines quidam perrumpunt. Duæ itaque funt hæ coniugationes neruorum, ad pofitionem obliquam fpectantium. Tertia verò eft alia eorum, qui ad mufculos cartilaginem furfum tollentes perveniunt; quæ quum altius principium poftularet, nõ potuit à fexta coniugatione produci. Quare à cerebro per totum laryngem vtraq; parte duo nerui recti extenduntur, vnus ad læuam, alter ad dextram. Quũ verò tres fuperfint in larynge mufculorũ coniugationes, maximè quidem neceffariorum ad vocis generationem, rectam autem pofitionem habentiũ, ita vt capita fint infernè, fines autem ipforum fupernè, quibus neceffum erat à cerebro per partes inferiores neruos ipfos immitti: natura ex fexta coniugatione, à qua oportuit cordi & ventriculo & hepati neruos etiam diftribui, neruos

Recurrentium neruorũ ortus, progressus, & reditus.

quofdam carotidibus arteriis ftabilitos, ad infernam thoracis partẽ deduxit. Vbi verò pervenerunt illuc, vnde germina arteriæ magnę exoriuntur, quum aliquã ipforum partem reverti ad laryngem effet neceffe, duo ab aliis atq; à feinvicem feparati & diducti, finifter quidẽ paulò longius progreffus, ad radicem maximæ arteriæ fe inflexit, velvti circa aliquam rotulam, atq; illinc denuò ad laryngem reverfus eft. Dextrum autem dorfo illius arteriæ impofitum, quæ in dextra thoracis parte obliquam pofitionem tuetur, & à qua acclivis carotis oritur, circa eum angulum natura inflexit, qui fit in ipfius carotidia productione, ac rurfus verfus laryngem produxit. Quia verò talis inflexio erat lubrica, natura apophyfim quandam à fexta coniugatione, ei tanquam manum porrexit. Quæ quidem cum magno neruo eum colligans, flexionem fimul & reditum quamtutifsimum illi effecit. Portio etiam neruorũ quædam à cerebro ad vifcera mittitur, exigua quidem ad partes cæteras, magna autem ad os ventriculi, quòd natura partẽ hanc fecerit inftrumentũ appetitus ciborum, ad portam (vt fic dicam) fitum, omnium organorum quæ ad alimenti difpenfationem fuerunt comparata. Quare natura in id neruum quendam fyncerum, & cum nullo duro miftum deduxit. Ex quo portionem exiguam in ipfo tranfitu decidens, ftomacho, pulmoni, & afperæ arteriæ illam communicauit. Ex eadem etiam coniugatione fyncerum neruum cordi & hepati indidit, Ad alia verò omnia quę funt fub diaphragmate, intra peritonæũ, ab his quoq; neruis pars quædam accedit, non amplius fyncera, fed iis neruis qui à fpinali medulla oriuntur, permifta. Quare partes in quas deferuntur, robur quidem ac vires, ex fpinalis medullæ: fenfum autem cæteris exactiorem, à cerebri mifcella recipiunt. Porrò vbi natura per longum iter neruum eft ductura, aut motui mufculi vehementi miniftraturũ, ibi fubftantiam eius corpore crafsiori quidem, cætera autem fimili intercipit: beneficio cuius contingit neruo ipfi craffefcere atq; corroborari. In primos autem eofdémq; latos fcapularum mufculos, qui ab occipitio oriuntur, ac definunt in dorfum ofsium fcapularum (quod furfum trahunt) à cerebro magnus neruus inferitur, emergens vnà cum aliis, quos diximus oriri à fexta coniugatione. Maximo enim neruo erat opus iis mufculis, nõ modò propter magnitudinem, verumetiam propter actionis vehementiam, vt qui totam fcapulam furfum trahant. Poft hos autem nerui commemorabiles, mufculis à primo quidem fpondylo ortis, in fublimem autem fcapulæ partem infertis, à natura funt dati. Primæ verò productioni mufculorum circumagentium caput, à neruis ad magnos mufculos vtriufque fcapulæ pertinentibus, propago quædam inferitur: deinceps autem à colli fpondylis, vt quodque principium ad feipfum trahens mufculum vicatim motum efficiat. Quin & mufculis duobus qui funt ad tonfillas, & iis qui ad imam partem hyoidis perveniunt, neruus à cerebro datur. Alia præterea neruorum tenuium coniugatio, quæ à fexta oritur, ad linguæ radicem

Os ventriculi est instrumentum appetitus ciborum, ob idq; à cerebro neruũ syncerissimum recipit.

Lati scapularũ musculi vnde neruos recipiant.

ceps pervenit. Nullus autem alius à cerebro infra faciem descendit. At à secunda copula eorum qui à collo oriuntur, nerui ad caput ascendunt, duo quidem ex partibus posterioribus, duo autem à lateribus in cutem faciei distributi, atque aurem vtranque. Quum autem musculus latus, qui buccas & oris latera mouet, multa principia sortiatur, desinatque in buccas ipsas & labia, os aperiens ad latera, idcirco fibras omnes etiam à colli spondylis recipit, ad eas partes tendentes, & cum eis neruos transuersos, maximósque & plurimos. Fibris verò quæ in scapulas & clauim sursum ferũtur, nerui minores insunt, qui etiã cum fibris procedũt. Quæ verò ipsius lati musculi partes ab radice auriũ per buccas, super musculũ mansorẽ nate, neruis vtũtur per foramen excidentibus cæcum, positionem habent fibris, quæ ei parti insunt, similem, & principium propinquius. Quemadmodum autem ad musculos colli nerui ab inferioribus partibus sursum feruntur, quòd ij caput antrorsum moueãt: ita & duobus musculis qui retrò ad dorsum totam scapulam contrahunt, iuxta posticam apophysim, quam acantham vocant, neruorũ principium est constitutũ. Pari modo & reliquos scapularũ neruos, & eos qui ad costas perveniunt, reperias secundũ ipsas musculorũ fibras dissemi natos. Nam iis musculis qui sursum feruntur, ex partibus thoracis intercostalibus nerui excidentes distribuuntur. Qui verò à collo deorsum ad thoracem descendunt, iis spinalis medulla colli neruos demittit. Quum autem musculi qui ad epomida sunt, totum brachium sursum tollentes, validum neruum desiderarent, à regione inter quartum & quintum colli spondylum sita, ex ipsa spinali medulla duplicem neruum produxit, quem ad partem epomidos externam simul & superiorem extendit, ita profundum vtrunque, vt ne appareant quidem. Solet etenim securitatis gratia non solùm copulare neruos natura, sed etiã per interna deducere, quemadmodum arterias & venas. Sic etiam nerui qui ad extremas manus perveniunt, per internam brachij partem, imi ad vlnam vehuntur, prope vlnæ articulationem prætereuntes. Deinde vterque musculis internis vlnæ occultatus ad carpum extenditur, ac sic tandem in digitos distribuitur. Tertium præter hos neruum ad externam vlnæ partem deduxit natura, musculo carnosissimo, qui illic est, vsa vice propugnaculi. Maiores enim neruos meritò internis partibus manuum distribuit, quòd manuum actiones omnes, per eas nimirum obeat. Differunt autem nerui manuum à neruis crurum, itineris quo feruntur ratione, eò quòd nerui omnes ad manus per internũ brachiũ accedunt: ad crura verò, omnes, præter paucissimos, per partes fæmoris posteriores deorsum feruntur, à sacro osse, lumborúmque vertebris, propagati: in ipso autem eorum descensu ad poplitem, obiter distribuente neruum natura singulis musculis fęmoris, prout cuiusque ratio postulat. A poplite autem, per suram, quæ tota est carnosa, alios quidem in externã tibiã, alios in internam duxit, alios per mediam ipsam porrexit, musculis qui illic sunt, ipsos distribuens.

Latum musculum fibras omnes recipere à colli spondylis.

Musculi retrò ad dorsum totam scapulam contrahentes vnde recipiant neruos.

Epomidis musculi.

Nerui manuũ & crurũ, quo differant.

Eos igitur qui per internam suram feruntur, ad talum ac tibiam occultans, ad inferiorem pedis partem deduxit: illos verò qui per externam, ad talum & fibulam abdens, ad anteriora simul & superiora pedis porrexit. Nullum itaque neruũ nec ad curuaturam cubiti, nec ad genu & tibiam anteriorem reperias: sed vbique omnes, in profundo, inter ossium propugnacula, aut cartilaginum, aut ligamentorum, aut denique carnium, delitescentes. At verò per magnum ossis pubis foramen, cum aliis vasis, nerui quædam propago penetrans, in internos eos fęmoris musculos, qui ab eodem osse pubis oriuntur, ad ipsorum capita inseritur, atque ad ipsum vsque genu descendit. Ab illa eadem propagine, cutis tota quæ illic est, productiones recipit: quemadmodũ certè & à foraminibus quæ sunt ad os latum, parui musculi qui iuxta os ipsum consistunt: tum qui ad anum, vesicam, atque pudendum pertinẽt: ad hæc etiam membranæ quæ illic sunt, nec secus matrix, & peritonæum, neruos sortiuntur. Semper quippe solet natura, neruos, venas, arterias, à partibus propinquis immittere, modò nihil aliud prohibeat. Quum autem de neruis abundè dixerimus, tempestiuum iam est ad arteriarum atque venarum distributionem transire. Est igitur vas quoddam maximum, quod à sinistro cordis ventriculo, velvti stipes enatum, in totum corpus distribuitur. Cæterùm vbi primùm à corde emergit, statim in duas partes diuiditur: quarum altera quæ maior est, ad spinã deflectitur, partibus omnibus inferioribus arterias dispensatura: altera verò sursum ad caput fertur, & ipsa omnibus quæ sunt supra cor, vasorũ propagines præbitura. Porrò pars illa quæ fertur deorsum, ad locum productioni sitæ è directo oppositum, fertur: à quo nusquã declinans tramite, sed rectissima & cõpendiosissima via progrediens, quintũ thoracis spondylum conscendit: altera verò pars statim post productionem primam, portionem quandã à se mittit sursum, ad sinistram scapulam & axillam: quæ pulmoni invecta, & membranis fulta, sursum vsque ad primam costam producitur, nusquam diuisa. Illinc autem iam quandam à sese partem mittit ad prima intercostalia spatia, dein ad hypochondrion ac mammã mittit alteram, quæ toto pectori est subdita: tum tertiam ad spinalem medullam colli, quæ per sex spondylorum foramina penetrat, mittitque etiam obiter musculis propinquis propagines. Reliquum autem huius arteriæ, in totam manum sinistram, & scapulam distribuitur. Altera verò maior pars totius arteriæ, maximæ mollissimæque glandulæ præsidio firmata, vbi in dextrum brachium germen emisit, sursum ad iugulum tendit, quæ & ipsa celerrimè ossi medio pectoris iungitur. Per quam regionem vena caua & stomachus transeuntes, hic quidem spinæ spondylis adhæret, illa autem pectori subditur. Ex quo etiam arteriis positio cõparatur opportunissima: vt quum per collum diuisæ feruntur, arteriæ quidem in profundo sint, venæ autem ipsis incumbant. Quum autem arteria magna trãsit per thoracis partes infernas, obiter mittit portionem maximã in eos qui illic sunt siti, mu-

Arteriæ magnæ ortus, distributioque.

sculos intercostales: non exiguam tamen in musculos thoracis externos, quemadmodum & in septum transuersum. Sed nec ventriculum, nec lienem, nec hepar, nec intestina, nec renes, præstiterat arterias aliunde recipere, quàm ab hac sola maxima, quum primùm ad loca, quæ sub phrenibus sunt, pervenerit. * Productio tamen arteriæ, quæ in dextrum renem prorumpit, superiorem habet exortum, quàm ea quæ ad sinistrum tendit, quòd renum positio sit inæqualis.

Renum positionem esse inæqualem.

Arteriæ autem quæ ad testiculos deferuntur, eas ordine consequuntur, quæ accedunt ad renes. Nam quæ à pertibus sinistris proficiscitur, omnino aliquid perperuò ex ea quę fertur ad renem assumit: quæ verò à dextris procedit, semper quidem ab ipsa magna arteria exoritur: interdum autem assumit etiam aliquid ab ea quæ ad renem fertur. Quum autem lac & semen ex sanguine exactè cocto gignantur, quæ absoluta cōcoctio fieri citra moram sanguinis in vasis ipsis non potest: ob eam causam, non solùm à longinquo natura venas & arterias ad testiculos atque mammas porrexit, sed præterea multipliciter eas, prius quàm insertaret, involuit: diuturnam, opinor, ex eo, cum vase ferente, consuetudinem ipsi materiæ comparans.

Lac & semen ex sanguine exactè cocto gignuntur.

Plexus vasorū circa testes & mammas, cuius gratia sit factus.

Sed venæ quidem in hoc solo loco involuuntur: arteriæ autem, etiam in retiformi plexu. Nutriunt enim hæ spiritum animalem cerebri, qui certè multum ab alus spiritibus distans, elaboratissimo alimento indiget.

Retiformis plexus.

Arteria nutriunt animalem spiritum cerebri.

A magna item arteria, aliæ sunt, post prædictas apophyses, ad musculos epigastrij: aliæq; etiam minutorum vasorum propagines, in spinalem prorumpentes medullam. Quarum pars quidem non contemnenda, per commissuras spondylorum penetrat in dextros spinæ musculos, pars autem in sinistros disseminatur. Quæ germina sunt neruis qui ab ipsa spinali medulla oriuntur, numero æqualia, obducunturq; tenui meninge, quæ spinalem medullam ambit. Ob has igitur productiones crassitudo semper minuitur arteriæ. Porrò ad vltimum spinæ spondylum arteriæ subiacet vena, quæ antea supra eam ferebatur.

Arteria subiacet vena circa vltimū spinæ spondylum.

Postea verò quàm peritonæum prætergressæ, in crura diuidendæ erant, rursus venæ incubuerunt arteriis, quò tutior esset ipsarum per crura delatio, A quibus vasis transeuntibus, vesica quidem exiguas, magnas verò duplicesq; propagines acceperunt matrices, vt quæ non eas solas, sed fœtum in ipsis matricibus concipiendum, nutrituræ essent.

Matricis vasa.

Quæ igitur à regione renum in testiculos perveniunt, vsq; ad matricum fundum disseminantur. Quæ verò tum ad partes, quæ ad collum pertinent, tum ad eas quæ sunt infrà, post testiculos, perveniunt, à vasis quæ ad crura feruntur, productæ sunt, eodem loco, vnde in masculis ad virgam accedunt. Ex iis autem locis rursum vasa venosa sursum feruntur, quæ propter commercium, cum iis copulantur vasis, quę deorsum à mammis descendunt. Ab iisdem locis vna coniugatio exiguorum vasorum, ad ea quę ad pudendum pertinent, accedit. Ad inguen autem natura magnas glandulas diuisionibus vasorum velvti fulcimentum, & adversus iniu-

Inguinum glādula quorsum productæ fuerint.

rias externas operimentū, indidit. Vbi igitur arteria magna quæ ad supernas partes perreprat, iis quæ in thorace sunt, distribuit propagines, quod ex ea reliquum est, vna scilicet vtrinq; arteria, sursum ad caput fertur. Quorum productiones vasorum, omnes faciei & colli partes contexunt. Ex eis autem quæ in scapulas diuiduntur, dorsales musculi suas recipiunt propagines. Ab iis etiam ipsis, quum primùm ad collū extra thoracem iam emicuerint, feruntur germina per foramina cuiusq; sex primarum vertebrarum, quæ sunt ad latera, vsque ad caput. Verùm qua parte neruis qui à spinali medulla proficiscuntur, exortus est, eadem certè ab arteria & vena, quædam exigua propago in spinalem medullam inseritur. Finis autem vasorum, quæ sursum ad caput vsque feruntur, postquam egressus primum est spondylum, bifariā diuiditur: atq; altera quidem parte ad cerebrum posterius intrò fertur: reliqua verò ad musculos articulo capitis circunfusos disseminatur, finibus vasorum quæ in tenui meninge sunt locata, seipsum coniungens. Nam musculos qui sunt in superficie, & cutem, vasorum propagines quæ in scapulis sunt, contexunt. Nusquam enim in corpore vllum reperias musculū, qui vena & arteria careat.

Musculum nullum destitui arteria, nec vena.

Iam verò arterias quæ in axillis ad manus diuaricantur, validis quibusdam glandulis natura (vt non facilè rumperentur) iuxta diuisiones corroborauit.

Glandularum vsus.

Est præterea iugum arteriarum carotidum, quod fertur sursum rectum ad caput, in profundissimis colli partibus abditum. Cuius quidem vtraque atreria quum diuidatur bifariam, & altera sanè pars retrorsum, altera verò magis antrorsum vergat, rursum harum vtraque in duas alias diuiditur.

Carotidum arteriarum diuisio, processusq;.

Deinde altera pars eius quam antrorsum tendere diximus, ad linguam accedit, & internos maxillæ inferioris musculos. Altera verò magis quidem in superficie, quàm illa, est locata: magnis tamen & ipsa glandulis tecta, sursum ad interiora aurium, vsque ad temporalem musculum, fertur: ibiq; diuiditur, atque à posterioribus sursum vsque ad verticem tollitur. Reliqua verò arteriæ carotidos pars, quam retrò magis ferri dicebam, diuiditur & ipsa in duas partes maximas. Quarum minor, retrò magis ad basim cerebelli ascendit, magno ac prælongo ipsam excipiente foramine, quod est in fine suturæ labdoidis. Reliqua verò, anterioribus partibus per foramen quod ossi lapideo inest, sursum fertur & ipsa, ad plexum retiformem, qui toti basi cerebri subiacet, & ex memoratis arteriis texitur.

Retiformē plexum esse toto basi cerebri subditum.

In cerebrum autem ipsum, arteriarum haud exiguum iugum ascendit, ex quo plexus χοροειδὴς, qui est in illius ventriculis, gignitur.

Plexus χοροειδὴς.

Vt verò summatim dicam, natura in facie & toto capite, arterias quidem quamplurimas cum arteriis, venas autem cum venis, tum à dextris ad sinistra, tum ex sinistris ad dextra, tum à posteriore parte ad anteriorem, & rursus ab * anteriore ad posteriorem, & ab externis intrò, & ab internis foras ducens, committit. Commiscentur autem arteriæ venis, & venæ arteriis, & vtraq; hæc neruis, & his ambobus nerui, in toto animalis corpore. Etenim

Complicari inter se omnia instrumenta in corpore.

cuiusq;

Sensu destitutas esse arterias & venas.

cuiusq; partis arteriæ & venæ sunt omnino sensus expertes, siue illas frangere velis, siue vrere, siue incidere: id quod cognosces, neruis eiusdē partis vinculo exceptis. Inserunt autem ea vasa in partes sibi circumvicinas, tenues quasdā propagines: venæ quidem numero interdū quamplurimas, & magnitudine insignes: arteriæ autem, tum pauciores, tum mole inferiores: mittunt tamen & ipsæ. Causa huius est, quòd partes omnes alimento indigent, calidæ, frigidæ, duræ, & molles. Vt autem caloris natiui modus ad vnguem seruetur, non amplius similiter omnes postulant. Nam partes naturali temperamento frigidæ, vel si ad vltimum aliquando frigiditatis pervenerint, sustinent tamen & viuunt, & rursus sine dolore, pristino calori restituūtur. Quare sine arteriis venas quasdā reperire licebit: sed arteriam nullam sine sua coniuge vena. Coniugem autem intelligo, quę propter eundem vsum extiterit. Quum igitur nutriri corpora sit necesse, quòd ea vacuentur, alimentum sit æquale est necesse, copiæ substantiæ effluentis. Defluit autē plurimum à calidis, mollibúsq; corporibus, & iis quę assiduè aut vehementer mouentur: minimū verò à frigidis, atq; duris, & quæ moderatas obeunt actiones. Frigus enim corpora dēsat, cogit, constringit'q;, ac prohibet substantiæ defluuium. Calor autem contrà, corpora rarefacit, liquat, tenuat, & digerit. Rursus, quod ad ipsam substantiam attinet, quæ durior quidem est & lapidea, permanens est, nec facilè dissipatur: quæ verò humida & mollis, celeriter quidē à calore in halitus soluitur, eóq; citò exhalat, ac perit. Pulmoni igitur omnia insunt, quæ ad celerem vacuationem pertinent: nam & mollissimus, & calidissimus est, motúq; agitatur perpetuo. Ossibus verò insunt, velvti ex diametro, cum eo pugnātia: etenim frigida sunt & dura, bonámq; totius vitæ partem quiescunt: ob quas nimirum causas perdurat ipsorum substantia, neq; soluitur facilè. Ne igitur mireris, si iis natura iustissima exiguas adeò tribuit venas, vt ne clarè quidem cernantur: pulmoni verò, vena maxima sit à corde implantata. Duas itaque partes inter se comparaui, quarum altera quidem plurimo, altera verò paucissimo alimento indiget. In medio autem harum sunt reliquę omnes, quarum alię quidem magis, aliæ verò minus vacuantur, nutririq; postulant. Nusquam autem vena ab arteria relinquitur: sed vbi vas arteriosum videris, ibi necessum est venam etiam adesse: paucis tamen venis in corpora, quæ ad cutim pertinent, sine arteriis diuisis. Porrò quā vena caua primùm fertur sursū à gibbis hepatis, iam inde propagines magnas ad septum transuersum mittit. Vbi verò ipsum cor attingit, ibi eam quæ octo costas vtrinq; alit, producit. Quemadmodum autem in cruribus, ita etiā in externis & anterioribus brachij partibus, natura sine arteriis proprias disseminauit venas per superficiem. Et quemadmodum ipsum brachium & crus vena vna abvndat, ita in superficie colli altera vena iugularis sine coniuge cernitur.

Alimento omnes partes indigent.

Arteriā nullā reperiri sine sua coniuge vena.

Alimentum debet æquale esse copiæ materiæ effluentis.

Effluxum quæ corpora maiorem, & quæ minorem patiantur.

Frigoris opera.

Caloris opera.

Pulmoni omnia inesse, quæ ad celerem vacuationem pertinent.

Ossium substātiam non solui facilè.

Venā nusquā ab arteria relinqui.

Vena absq; arteriis.

GALENI PERGAMENI
de Vsu partium, lib. XVII.

AT verò partis actio, ab eiusdē vsu differt: quòd actio quidem motus actiuus sit: vsus verò nihil aliud existat, quàm aptitudo ad vtendum. Porrò dixi actionem esse motum actiuum, quòd plerinq; motus fiant patiendo, quos sanè passiuos nuncupant: qui tum partibus quibusdam accidunt, quum ab aliis mouentur. Atq; is motus sanè inest ossibus, quæ in brachiis & cruribus sunt, fitq; à musculis illa mouentibus. * Cæterùm si ad primū mouens (quod est princeps animæ facultas) ipsos musculos cōpares, rationem instrumenti habebunt: si verò ad id os quod mouent, non modò hanc, sed opificis etiam rationem sortientur. Idcirco prima vtilitas animalibus ab actionibus ipsis accedit, secunda à partibus. Nullam siquidem partem propter seipsam habere cupimus. Supervacanea quippe esset, si actione esset orbata, & abscindenda potius, quàm optanda. In omnibus autem animalium partibus, vnà cum actione ipsarum, vsus etiā adest coniunctus: quemadmodum, exempli gratia, videre est in elephanti proboscide, qua parte, etsi aliquando ea mihi visa fuerit ociosa, animal tamen ipsum, ceu manibus quamaptissimis, vtitur: ac per eam etiam, perforata quum sit, velvti per nares quasdam respirat. Sunt igitur in vniuersum opera naturæ admiranda, quæ præter partium omnium æqualitatem, actiones etiam exhibuit, ac præterea statim vt fuit genitum animal, ipsum earum vsum edocuit: ac breuiter, non solùm proportionē omniū membrorū extrinsecus, more statuariorū, sed in profundo etiam seruauit. Siquidē Polycletus canonem illum suum tam celebrē affabrè faciens, naturā est imitatus, in quibus potuit eam imitari. Potuit autem in solis externis partibus, in quibus artem considerauit. Sunt itaq; opera naturæ digna quæ suspiciantur: cuius nimirum arte & industria, ex multis omnia ferè optimè fiunt: quum tamen à fortuna ipsa, ex innumeris contingat fortè fieri rectè vnum tantùm, aut alterū. Quis igitur ex ortu & structura animalium non statim concipit animo, mentem quandam esse, quæ vim habeat admirabilem, quæq; terras omnes pervadens, in omnes orbis partes extenditur? Vbiq; certè animalia procreari videas, quæ constructionem habent dignam admiratione. Quanquam quænam vniuersi pars ignobilior est terra? Attamen mens quædam cernitur ad ipsam à corporibus superioribus pervenisse: quę si quis contemplatus fuerit, statim substantiæ pulchritudinem admirabitur: primùm ac maximè solis: post ipsum, lunæ: deinde syderum: in quibus par est, quantò corporis substātia eis est purior, tantò etiam mentē inhabitare, quàm in corporibus his terrestribus, & meliorē & perfectiorem. Quum enim in limo, in colluuie, in paludibus, in plantis deniq; ac fructibus putrescentibus, animalia gignantur, quæ mirificas conditoris vires ostendunt, quid de corporibus superioribus est putandum? Licet autem * ratiocinatricem quandam naturam, etiamnum vel in

Actio partis, est motus actiuus. Vsus partis, est aptitudo ad vtendum.

Motus passiui qui.

Vtilitatem primam animalibus ab actione accedere, secundam à partibus.

Partem nullā propter seipsam habere cupimus.

Partium actioni semper etiā vsum esse coniunctum.

Elephantū vti proboscide tanquam manib. ac per eam respirare.

Polycletum in canone suo illo celebri, fuisse imitatum naturam.

Fortunam rarò quicquam rectè operari.

Terra infusam esse vim superiorum corporum.

Mentem habitare in syderibus tātò meliorē & perfectiorem, quàm in corporibus his terrestribus, quantò substātia illorum est purior.

Ratiocinatricem naturā inesse hominibus.

ipsis hominibus cernere, si Platonem, Aristotelē, Hipparchum, Archimedem, & complures alios contempleris accuratissimè. Si igitur in tanta colluuie (quo enim alio nomine quis appellet id quod ex carne, sanguine, pituita, ac bile vtraque est conflatum?) mens gignatur adeò eximia & excellens, quantam eiusdem putandum est esse excellentiam, in sole, luna, alijsq; etiam syderibus? Mihi quidem dum hæc mecum voluto, non exigua quædā mens talis, per ipsum etiam nos aërem ambientem, esse extensa videtur. Fieri enim non potest, quū lucis ipsius Solis sit particeps, quin vim etiam ab ipso assumat. Quæ omnia qui exquisitè perpenderit, tum sapientiā opificis, tum humanæ mentis prærogatiuam intelliget: ac denique hoc opus de vsu particularum, quod prius despiciebat, tanquam exiguum, perfectissimæ theologiæ verum principium constituet, quæ theologia multò est maior atq; præstātior tota medicina. Idcirco non soli medico, opus de vsu partium est vtile, sed multò certè magis philosopho, qui totius naturæ scientiam sibi cōparare studeat, circa cuius indagationē nos consenescere oportet. Nec verò in solo homine videre est ipsam summū artem naturę, sed quodcunq; animal dissecare velis, parem in eo industriam opificis, & sapiētiam reperies. Et quantò ipsum minus fuerit, tantò maiorem tibi excitabit admirationem. Quod declarāt opifices, quū in corporibus paruis, aliquid magnum sculpūt: quemadmodum is, qui nuper in annulo exiguo Phaëtonta quatuor inuectum equis sculpsit, spectaculum certè incredibile. Quanquam horum nihil structuram cruris pulicis superabat. Quum igitur tanta opificis ars velvti actuarium atque parergon quoddam in tam abiectis animalibus elucescat, quantā eius vim ac sapientiam, in præstantioribus inesse putabimus? Vnum igitur ex hoc opere ac maximū, non vt medicis, sed vt naturæ studiosis, hoc nobis accedit cōmodum, nempe facultatis (quæ inest conditori) cognitio. Secunda autem vtilitas est, ad affectus partiū, quæ intus in alto corpore delitescunt, cognoscēdos: quam ad rem, actionis cognitio magnum habet momentum. Quandoquidem qui iam exploratum habet, quòd actio crurum est ambulatio, si quem viderit qui ambulare non possit, statim iudicat partem cruris aliquam esse affectam. Sed quemadmodum in actionibus, ita & in vtilitatibus res se habet. Vt enim ambulatio tollitur, si nerui ac musculi qui cruribus insunt, affecti fuerint: ita tolletur, si os aliquod fuerit fractum, aut sua sede dimotū. Si verò nescimus, quòd per ossa cruribus innitamur, haudquaquam scire possumus, quòd ossibus læsis animal etiam lædatur. Eóq; modo fit, vt ad cognoscendum quænā pars sit affecta, non minus conferat vtilitatum quàm actionum cognitio. Eadem est ratio & de futurorum prçcognitione. Nam qui affectus insunt cruribus incurabiles (vt luxationes quæ cū vlcere incidunt, aut perversiones coxendicum) insanabilem in futurum tempus significant ambulationis noxam. Tertia, præter prædictas, huius operis vtilitas est adversus sophistas, qui nobis non concedunt crises morborū à natura fieri, quiq; ipsam vllam animantium habere rationem pernegant. Iam verò in partibus quibusdā scindendis, aut circuncidendis, aut abscindēdis, quemadmodum & in eximendis sagittis, vel iaculis, qui partium vtilitates probè calluerit, prçscribet quas nam audacter & securè, quásve trepidè & cautè incidere oporteat. Hæc itaq; tot ac tanta huius, quod ad vmbilicum iam perduximus, operis commoda, liber iste, velvti bonus quidam ἐπῳδὸς, explicat.

Diuinam mentem esse extensam per aerem, arbitratur Galenus.

Opus de vsu partiū esse constituendū perfectissima theologia verū principiū, qua longe medicina est maior.

Opus de vsu partium philosophis esse longe vtilissimū.

Cōmoda quæ opus hoc de vsu partium conciliet nobis.

Actionis cognitio plurimum confert ad cognoscendos affectus partiū, quæ in alto corpore delitescūt.

Vtilitatum nō minus quam actionū cognitio cōfert ad cognoscendam affectam sedem.

Luxationem cum vlcere esse incurabilem.

Crises morborum fieri à natura.

Vtilitatis partium cognitio, chirurgos facit intrepidos.

GAL. LIBRORVM DE VSV PARTIVM FINIS.

ILLVSTRI AC GENEROSISSIMO

VIRO, D. D. FERDINANDO, COGNOMENTO A' Mendozza, literarum patrono, Andreas Lacuna, Sec. Doc. M. Miles Sancti Petri, S.

Commentarios Galeni de placitis Hippocratis & Platonis à me haud ita pridem elaboratos, atq; (vt ita dixerim) ad meliorem frugem redactos, multis de caussis adductus sum, tibi vt dicarem, Ferd. generosiss. Primùm, quòd rationi esse consonum ducerem, vt aliquātulus ad te rediret mearum meditationum fructus, qui fouere indies illas atq; provehere non desinis. Dein, quòd te conspicerē diuino quodam affectu præditū, sapientiæq; ardentissimo amore inflammatū, diu noctúq; ipsi philosophiæ incumbere, eiq; nauare haud instrenuā operam: ac proinde eorum philosophorum dogmata fore tibi non minus accepta, quàm tuis studiis apta, sperarem. Quocirca vt officiū meum obseruantiámq; erga T. Dignationē testarer, simúlq; lucubrationibus meis conciliarē patronum optimum (qualem hac virulentissima ætate omnes ingenuæ artes & disciplinæ desiderant) non alia fieri posse ratione apud me existimaui, quàm si nominis tui præfatione illustratum, idipsum laboris quod est, ederetur in lucem. Tuum igitur est, Vir clariss. hasce vigilias nostras neutiquam pœnitendas, vultu hilari in tuos sinus excipere, exceptásq; contra viros malè feriatos defendere: vt verè sis id quod diceris, Philanthropos, μισοπόνηρος, philalethes, φιλόσοφος. Vale. Venetiis,

XII. Calend. April.

GALE-

GALENI PERGAMENI de Hippocratis & Platonis placitis, liber II.

Nam primus desideratur etiam in greco exemplari.

Animam delitescere in corde, quib. Chrysippus rationibus nitatur probare.

Orrò Chrysippus his friuolis assumptionibus, animam rationalem delitescere in corde persuadere conatur, quòd dum animi sententiam exprimimus, atque indicantes nosipsos, hanc vocem, Ego, proferimus, in priori syllaba, E, os & mentū inferius velvti ad pectora deducamus: quódque etiam manum interdum admoueamus pectori similiter indicantes nosipsos: vt cùm dicimus, Mihi hoc convenit. Cæterùm quòd etiam nasum similiter homines quandoque attingunt, dicentes, mihi hoc da, tametsi in eo anima non resideat, omnino esse oblitus videtur. Cur autē, dum cōcedimus aliquid annuētes capite, in quā partem ipsum flectimus, in illa principiū animi esse potius ostēdimus, quàm in ea quę mouetur?

Anima sedem existimari debere particulā, quæ primò, dū annuimus, mouetur.

Etenim quæ primū in nobis mouetur particula, dum annuimus, eam nimirū probabilius est animæ principium in se cōtinere, quàm aliarū vllā, ad quā motu perfertur: vt interim illos homines non cōmemorem, qui capite renuūt, cùm assentiuntur.

Assumptiones propriæ, substantialesque.

Oportebat itaque ab ipsa rei substantia, quā tractabat, Chrysippū orsum, tum per cōvenientes, tum per proprias assumptiones investigare. Nam quæ demōstrationes ab ea rei substātia recedūt, vt minimè scientificæ sunt, sic eas aut exercitatorias probabilésve, siue dialecticas, aut rhetoricas, aut denique sophisticas nominaueris. Ac traditum sanè à veteribus de singulis est: de sophisticis quidem, in elenchis: de rhetoricis autē, in rhetoricis artibus: in topicis, de dialecticis

Secunda analytica.

sicvti in libris de demōstratione (quæ dicuntur secunda analytica) de scientificis: in quibus omnibus, qui rectè demonstraturus est, sese oportet exerceat. Quia igitur propositū est nobis cōsiderare, num animæ principatus in corde consistat, omnia quæ cordi insunt, & à quibus demōstrationes desumi possunt, dinumeremus.

Cordi quæ insunt.

Cordi sanè insunt, situs, magnitudo, plexus, cōformatio, dispositio, & motus.

Cordis situs, positusque.

Situm autem est cor, thoracis quidē ratione, quodāmodo mediū magis: totius verò animantis respectu, tantò superius medijs partibus eius, quantò ab vmbilici regionibus (quæ ad amussim sunt mediæ) distat.

Vmbilici regionem in toto corpore esse ad amussim mediā.

Aspera arteria.

Versus ipsam etiā arteriā asperam, per quā respiramus, ita quodammodo situm est, vt per medium pulmonē ei cōmittatur.

Arteria venosa iungit cordi pulmonem.

Nā ex sinistro cordis ventriculo arteria quædā venosa in pulmonum fibras disseminatur, ad cuius quidē numerosas propagines, fines asperæ arteriæ perveniunt, quæ & ipsa in totū viscus simili distribuitur modo, quo arteria venosa. Quinetiam iuxta pulmonem ita locatū est cor, vt extrinsecus ab eo vndique cōtegatur. Verùm neque ex situ, neque ex cōmunione cordis cum illis partibus, licet eius quod petimus scientificū vllum argumentū discere: quādoquidem nondū per ea colligitur, cor sensus motúsque voluntarij principium esse: quēadmodū neque etiam quòd cor vocis opifex sit, qualis est quorūdam sententia.

Larynx est primū instrumentum vocis.

Etenim vocis instrumentū & primum & peculiare, est summa pars gutturis, quā Græci larynga vocant. Si igitur infrà ipsum asperam arteriā incideris, non amplius animal vociferari audies, etsi respirare ipsum sine impedimēto, etiamnum videas.

Thoracis musculi. Abdominis musculi.

Iam verò thoracis musculos, vnà cum iis qui in abdomine sunt, quum animal vocem molitur ædere, vehementer extendi conspicies, corde nullā nouam insuper actionē interim acquirēte. Non itaque iam spiritus qui ab imo sursum effertur, priusquàm ab ipso concinnetur larynge, vocis habet specimen, sed solius tantùm sibili. Icta autē à supremi asperæ arteriæ finis cartilaginibus, velvti plectris quibusdam, efflatio hæc, vox efficitur.

Vox qua ratione efficiatur.

Larynx ex tribus cartilaginibus constat.

Cæterùm cōposita est summa gutturis regio, larynx dicta, ex tribus cartilaginibus, quas complures musculi mouent, tā quam motus voluntarij instrumenta.

Musculi motus voluntarij instrumenta.

Neruos productos à cerebro, largiri suū musculis motum.

At musculi, vt ipsi moueantur, neruos à cerebro orientes requirunt. Ex quibus si aliquem fune interceperis, dissecuerisve, statim immobilem illū musculum reddes, in quem inseritur neruus: immobile etiā animantis membrū, quod prius à musculo mouebatur, quàm neruus esset incisus. Ac fit quidem ab aliis instrumentis, musculisque & neruis, inspiratio libera, qualis sanis adest nulla forti motu agitatis: ab aliis aūt violenta, quam efflationē appellare solemus: ad quam perficiendam videbis omnes scapularū particulas simul attolli.

Inspiratio libera. Inspiratio violenta.

Est tamen proprium vocis instrumentum larynx, ac tum eius motores musculi, neruique à cerebro in musculos ipsos demissi: deinde lingua, quæ non vocis modò, sed loquelæ etiam instrumētum existit.

Lingua, vocis & loquelæ instrumentum existit.

Inspiratio quid.

At verò pulmo, à thorace motus, distentus quidē, externum aerem, id quod est inspiratio, attrahit: contractus aūt, eundē in asperam arteriam, atque in os ipsum, extrudit: quod opus est expiratio.

Expiratio quid.

Atqui, si vox ab eo, qui in corde est spiritu, fieret, nō aboleretur statim, neruis quibusdam vel in collo, vel in capite sectis: multóque minus aut contuso aut vulnerato cerebro, aut spinali medulla dissecta; sed potius oblæso corde, id quod non accidit.

Corde nudato & contuso, nulla prorsus voluntaria actione impediri animal.

Etenim si nudaueris cor, contuderisque ipsum atque depresseris, nec voce, nec spiratione, nec vlla prorsus voluntaria actione impediri animal cernes. Quòd si minimè perforaueris concauitatem thoracis, licebit tibi etiam vniuersum ac semel cor ipsum eximere, illæsis voluntariis actionibus: id quod in nonnullis sacrificiis contingit, in quibus animātia cernuntur, corde iam aris imposito, non respirare tantùm, aut clamare fortiter, sed etiam fugére, quovsque perfusione sanguinis cōmoriantur.

Corde iam aris imposito, animantia respirare, clamare, & fugere.

Cerebro detecto ossibus, aut compressu eius ventriculis, quænam accidant.

Cerebrum autem ossibus si detexeris, aut quencunque ipsius sinum compresseris, nō mutum duntaxat, ac protinus spirationis expers efficies, sed etiam omnino sensu, omnibúsque arbitratus actionibus animal ipsum priuabis. Porrò tauris, quibus spinalis medullæ origo iuxta primam vertebram dissecatur quotidie, simul cum sectione ipsa, motus, respiratio, & vox exoluuntur, illæso motu cordis & arteriarum: quòd ipsa

pulsandi vis, à cerebrò non descendat. Vt enim pulsatio ipsa motus alterius generis est, sic etiam principiorum alterum non indiget altero.

Cor neq; respirationis, neque vocis principium est.

Quare neque respirationis, neque vocis, cor existit principium. tametsi propter illud maiori ex parte contingat fieri respirationem.

Animæ sedem in corde esse, quibus argumentis probabant veteres.

Argumenta autem Zenonis, Diogenis Babylonij, & Chrysippi, quibus freti, in corde rationalem animam habitare, ab eóq; emitti vocem contendunt, in hoc vnum ferè conspirant omnia. Vnde vox ac sermo eliditur, illic necessum est fiat ratiocinatio, intelligentiáq;, & meditatio omnis, ibidémq; etiam mens delitescat. Est enim sermo velvti mentis nuncius, qui ex ea procedit: nec alia existit vocis origo, alia animę pars præcipua. Atqui vox & sermo, qui vox articulata est, à pectore proficiscuntur, cùm per asperam emittantur arteriam, id quod nõ fieret si à cerebro emitterentur. Mens igitur & omnes eius actiones, in pectore, ac præcipuè circa cor, non in capite, delitescunt. Quæ quidem argumentatio facilè redargui potest. Primò siquidem, dum situs obseruantes propinquitatem, aiunt, si ex cerebro sermo oriretur, non per asperam arteriam procederet, perperam hallucinantur:

Mentem, vbicũque ea sit, quælibet instrumẽtá, vel longissimè sita, subitò mouere posse.

cùm nimirũ mens ipsa, aut voluntas (siue eam in cerebro, siue in corde posueris) quælibet instrumenta, etiam lõgissimè sita, actutùm mouere possit, nihil ex interuallo, ad celeritatem, impedimenti recipiens. Vt enim nullum sensibile tempus est, interea dum particula vulneratur, & ipsum animal sentit: ita nec interim dum homo respirare aut loqui vult, atque ipsam actionem obit. Quare nihil prohibet, quò minus voce per asperam arteriam emissa, cerebrum motus asperæ arteriæ sit causa. Falluntur etiam secundò, sermonem procedere ex mente dicentes.

Sermo à mente nõ ex mẽte, sed ex summo gutture proficiscitur.

Sermo quippe, aut vox significatiua, à mente (quemadmodum voluntaria omnia) non tamẽ ex mente, sed ex summo gutture, quod larynx dicitur, proficiscitur. Prius autem nondum vox, id quod effertur, extitit: sed materia quædam vocis (quam efflationem aut sibilum vocamus) ex asperis arteriis profecta, quarum nulla cor attingit: id quod certè sensui manifestum cùm sit, fidem ex seipso facit. Ergo non dicemus, vt illi, vnde sermo emittitur, illic etiam ratiocinationem fieri:

Ratiocinationem esse principis animæ actionem.

sed, à qua parte sermo emittitur, secundum illam quoque, & in illa fieri ipsam ratiocinationem, quæ principis animæ est actio.

Mentis nomenclatura.

Licet nanque pro mente, principem animæ partem dicere, sicvti & dominantem, imperantem, præsidentem, ratiocinantem, atque intelligentem.

Cor per quæ vasa cerebro connectatur.

Iam verò cùm tria vasorum genera, venæ scilicet, arteriæ, & nerui, cerebro cor connectant: si primum quidem ea in superiori & inferiore ceruicis regione funiculis exceperis validis, ne sanguinis perfusio magna sequatur: dein autem, vinculorum medium secueris: videbis planè, ipsis quidem neruis qui iuxta arterias consistunt incisis, statim obmutescere animal, illæsis aliis vniuersis actionibus: arteriis autem solis aut sectis, aut interceptis, minimè reddi animal mutum, priuari tamen pulsu omnes quæ supra vulnus aut vinculũ sunt, eius particulas: iis quæ infrà consistunt, semper eodẽ modo pulsantibus: venis deniq; aut incisis aut interceptis, nullam manifestè aboleri functionẽ.

Cor ad pulsuũ motum nõ eget cerebro.

Cerebrum non eget corde, vt sentiat & moueatur animal.

Vnde liquidò constat, neq; cor, ad pulsuũ motũ cerebro egere: neq; cerebrũ corde, vt sentiat animal, operetúrq; pro voluntatis imperio. Porrò si intelligẽdo, discendo, docẽdóve, nullus insignis motus in corde apparet: in omnibus autẽ perturbationibus is manifestè innotescit (quod etiã Chrysippus confirmat) clarum vtiq; evadit, ratiocinatricem animæ facultatem non esse in corde:

Animã irrationalem, affectibusq; obnoxiã, in corde cõprehendi.

irrationalem autem, & affectibus obnoxiã, in ipso comprehendi. Cæterùm qui per cardialgiam cor dolere autumant, vocis æquivocationem non sentiunt, qua nimirum os ventriculi veteres cor appellabant.

Os ventriculi veteres cor nominabant.

Os ventriculi quibus præcipuè irritetur.

Quæ pars cùm ab acribus humoribus irritatur, tali sensu tristitiæ afficitur: id quod maximè iis contingere solet, qui impendiò diutius à cibo abstinuerunt, præcipuè post exercitationes vehementes. Nam exercitatis valentius, in ventriculo flaua bilis colligitur, à quo morsi, cardialgia laborant.

Cardialgia.

Ad hęc autem, etiam si concesserimus, cor primum omniũ particularum formari, non ob id tamẽ inferre oportebit, cor initium facultate existere, sed secũdum generationem. Quòd autem cor primum omnium particularum moueri incipiat, atque vltimum cesset, ostendit quidem, id motus initium esse, non tamen omnis, sed solius qui in pulsibus est: qui genere à voluntario differt, cuius cerebrum origo existit. Quòd si nobis obiiciant, in corde copiam neruorum conspici: respondebimus, non neruos, sed neruosa quædam esse corpora in corde, quæ specie solùm neruis respondent, nõ actione & vsu. Dicunt præterea, in corde consistere nutritionis animalium originem, ac proinde in eo vim ratiocinatricem esse debere. Verùm in vtroq; mentiuntur lemmate.

Nutrimenti principia.

Meseraicas venas primũ conficere sanguinem.

Cauã venam suggerere alimentũ vniuerso corpori.

Nam primum nutrimenti principium sunt os, stomachus, & ventriculus: alterum, meseraicæ venæ, in quibus primis fit sanguis: tertium iecur ipsum: quartum post iecur, vena caua, in qua primùm purus à recrementis sanguis relinquitur: ab hac enim, quemadmodum aliæ omnes animalis particulæ, cor alimentum recipit. Sed nec si cor nutritionis esse principium admitteremus, consequens esset, in qua parte id genus principium est, in eadem ratiocinatricem facultatem haberi. Præterea vbi aiunt, vnde spiritus suggeritur, ibidem esse animæ principatum: cogimur id cõcedere, si quidem de animali spiritu intelligãt.

Spiritus vitalis à corde nascitur.

Vbi verò postea subdunt, ex corde spiritum suppeditari, vitalem quidem fatebimur, animalem autem non item.

Spiritus naturalis.

Principium alimento spiritus.

Quòd si neutrum horum spirituũ intelligere se fateantur, sed naturalem, qui sicco humidóq; alimento proportione respondet, audient dicentem Hippocratem: Principium alimenti spiritus, os est, nasus, aspera arteria, pulmo, ac reliqua perspiratió: quibus sanè instrumentis initium motus à capite nos transmitti fatemur.

Animam esse sanguinẽ qui putarint.

An verò animæ substantia sit evaporatio siue ex alimento, siue ex spiritu, hac de re nihil ad præsens in dubium vertimus, ne per omnia Diogeni videamur infesti esse, qui sanguinem esse animam, vt Empedocles & Critias, existimauit.

GALENI PERGAMENI de Placitis Hippocratis & Platonis, lib. III.

QVòd sanè necessariũ existat, non solùm medicis, sed philosophis etiam, nosse, quę genere sint, & quales secundum speciem singulæ, quámque potissimũ animantis particulã occupent, facultates corpus nostrũ regentes, primo libro demonstratũ à nobis est. Secundo autem, de sumptionũ differentiis sermonem habui; quæ quidem in vniuersum sunt quatuor. Nõnullæ quippe ipsarum, ab iis quæ particulæ insunt, iuxta problematis substantiam sumũtur: aliæ verò ab iis sanè quæ insunt, non tamen secundũ id quod propositũ est, ac de quo quæstio habetur: aliæ ab externis testibus, vt rhetoricæ: alię denique à principiis sophisticis, vocularũ ambiguitate & impostura obarmatæ. De quibus cùm iam disseruerim (idque illorum qui eis vtuntur, exemplis propositis) operæprecium videtur nunc in tertio hoc commentario, numerum & substantias facultatum docere, numerúmque etiam atque discrimina eorum quæ illis accidunt. Satis autem mirari non possum, videns Chrysippum, qui deberet ostendere, animam rationalem in corde domicilium habere (est enim hoc illius dogma) sese nimis anxiè torquentem, vt tum rationibus, tum innumeris poëtarum exemplis (quæ breuitatis gratia prætereo) irascibilem facultatem, perturbationibúsque obnoxiam, in thorace habitare demonstret: id quod iampridem est à veteribus demonstratum: qui quidem feruorem innati caloris aliquem in corde per iracundiam oriri dicunt: cuius ratione accidit, vt tota facies infletur, corpus vniuersum rubescat, incalescátque, & vehementer cor vnà cum animantia arteriis subsiliat: quæ omnia pulchrè describit Plato in Timæo. Ad hæc verò, cùm debuisset Chrysippus, quæ suam quidem fouent sententiam, ea tantùm testimonia poëtarum eligere: quæ euertunt autem, & labefaciunt, explodere: ille sanè ex æquo omnium meminit: imò verò maximè præcipua, & quæ ipsi patrocinabantur, omisit. Qualia sunt illa:

Sumptionũ differentiæ sunt quatuor.

Iracundia quæ superueniant.

Iuppiter exemit tunc ipsi ex pectore mentem. &
Consilium Neptune meum, hoc in pectore nosti. &
Non mihi stat talis sententia pectore.

Hæc igitur testimonia sola, & similia alia, quæ rationalem vim in corde sitam esse portendunt, seligere conveniebat Chrysippum, si omnino testibus litem dirimere statuebat. Nam numerosa illa quæ adduxit, tametsi vera sint, eius tamen prorsus opinionem deiiciunt, prę sertim quæ iracundiæ manifestò adversantem faciũt rationem: velvti & hæc sonant:

Pectora sed feriens, ipsum cor increpat ira:
Suffer & hæc cor, nam grauiora aliquando tulisti.

Hæc siquidem Vlyssem ad se dicentem introduxit Homerus, cùm ob ea quæ ab ancillis domi agi videret, calor in corde ipsius efferuesceret: & animus, siue iracundia, ratione devicta, ad intempestiuam mulierum punitionem, ipsum iam vi præcipitem actura esset. Nam quam eques ad equum, aut venator etiam ad canem, rationem obtinet, hanc ratio ad animum, siue iracundiam. Etenim imperare in omnibus & prævalere iustius est, id quod natura præcellit: equitem sanè equo, venatorem autem cani, necnon iracundiæ rationem. At non semper accidit, vt tale coniugium, lege administretur naturæ. Verùm quemadmodum equus, nonnunquam refractarius & contumax, non pro decoro elatus, insessorem virium imbecillitate, aut equestris scientiæ ignorantia victum, simul secum rapit, trahitque longius: sic iracundia effrenis, & ad præcipitem vindictam erumpens, rationem interdum imbecillam, ignarámve, vnà secum solet præcipitare. Si igitur robur scientiámque habeat, vincet nimirum & ratio iram (quale exemplum in Vlysse proponitur) & auriga equum. Sin autem aut alterutro, aut vtroque priuetur, periculum ibi est, ne id quod præstantius est, à deteriore vincatur: id quod certè in Medea contigit. In qua quidem, priusquàm filiis occidendis admoliretur impiatas manus, diu multúmque ratio reluctata cum iracundia est. Nouerat enim quàm impium facinus perpetraret. Cæterùm postea tandem à perturbatione devicta, ipsi iracundiæ concessit, dicens:

Vlyssis in ancillas excandescentia.

Rationẽ præesse animo, vt equo præesse videtur eques.

Medeæ facinus.

Noui equidem cuiusmodi faciam mala,
Sed fortior iracundia consiliis meis.

Nouit itaque magnitudinem malorum, quæ erat perpetratura, à ratione edocta. Verùm iracundiam longè fortiorem esse ratione ait, ac propterea se ab illa violenter ad scelus perpetrandum abduci. Vlysses autem contrà, ratione iracundiam coërcuit. Sæpe igitur in alio irascibilem animæ partem ratio adeò superat, vt ne pugna quidem vnquam ipsis inter se oriatur, sed hæc dominetur, illa obtemperet: id quod sanè iis adest, qui ad summum philosophiæ peruenerunt. Rursus iracundia subinde ita rationem vincit, vt imperet, ac ducat perperuò: quemadmodum in multis barbaris, & pueris natura iracundis, necnon in ferarum non paucis, & hominibus belluinis videre licet. Est quum ne alterum quidem vsqu adeo valens sit, vt statim alterum trahat: sed adversantur invicem, pugnántque, & temporis spacio alterum vincit: vt in Vlysse quidem ratio, in Medea autem iracundia. Quas animæ aut partes aut facultates maximè inter se differentes, Chrysippus quum in vnum confundat, carminum tamen Vlyssis & Medeæ meminit, qui evidenter ipsius opinionem subvertunt. Taceo etiam Chrysippum, qui leonibus iracundiam ademit, carmen illud Tyrtæi inter alia adducere, Leonis animum continens in pectore: quod leonibus maximam inesse iracundiam suadet. Et quum pronunciet, ideo nonnullos vocàri excordes, quòd vniuersi homines animæ principatum in corde statuant: miror sanè quòd nõ intelligat, nullum stolidum aut imprudentẽ, excordem dici: sed illos quidem omnes, vacuos cerebro: meticulosos autẽ, excordes: sicuti & euisceratos eos, qui nullo affectu mouentur: omnibus nimirũ putantibus, in cerebro quidem rationẽ, in corde iracundiam consistere. At quia tertiũ quoque viscus iecur extitit, in quo appetitoria animæ vis consistat, huic etiam

Medea iracundiam, superasse rationem.

Vlyssem coërcuisse iracundiam ratione.

Rationi semper iracundia obsecũdat, in iis qui ad summũ philosophiæ peruenerunt.

Cerebro vacui.
Excordes.
Euiscerati.

Iecori inesse vim animæ appetitoriam.

commoderationem quandam propriorum motuum inesse oportet, si homo in totum ornari anima debet. Quas quidem tres animę facultates Euripides in Medea vehementissimas esse describens (appetitricē enim ardentissimus ille amor quo Iasonem ardebat: irascibilem, immanis eius furor in liberos: rationalē deniq;, suadela qua se ipsam à tanto scelere dehortabatur, satis abundè declarant) eam magnis visceribus donatam fuisse ait.

Medeam fuisse magnis donatā visceribus, ait Euripides, quod possideret tres illas animæ facultates vehementissimas.

* Quanquam neq; Euripides, neque vllus alius poëta (quorum testimonia præter morem recitare, me Chrysippi garrulitas cogit) imò verò neq; ipse etiam Hippocrates, omnium medicorum calculo, præstantissimus, quemadmodum neque Plato philosophorum princeps (cuius nec opinionem sectatores Chrysippi superare vnquam poterunt, nec imitari demonstrationis ornatum) de proposito placito fidem facere possit, citra demonstrationem.

Hippocratis Platonisq; encomia.

Chrysippus autem cùm nullius demonstrationis meminerit, interim non erubescit Tyrtæum & Stesichorum testes nobis citare: quos si etiam viuos aliquis interrogaret, an de horum dogmatū scientia ambigerent, faterentur vtique voce vna, nihil se ipsorum sensisse: ipsiq; potius à Chrysippo nonnihil discere, quàm de illis demonstrare (vt arbitror) mallent. Ratiocinari igitur, & quæ dicuntur considerare, item pugnantiam, aut cōsequentiam rerum nouisse, rationalis facultatis (quæ cerebro inest) est opus. Ob cōuicia autem, aut minas, neque irasci, neque excandescere, animosæ (quæ cordi hæret) est proprium.

Rationalis facultatis, quæ cerebro inest opera.

Irascibilis facultatis, quæ cordi inest, quod proprium.

Etenim dum ea quæ in homine sunt, convenienter administrantur, cerebrum quidem imperat: cor autē paret, & obsecundat. Diximus autem, neruorū, quæ motus voluntarij, atque sensus sunt instrumenta, cerebrum originem esse: quemadmodū arteriarum, cor: ad hæc etiam, contusis aut vulneratis ventriculis cerebri, totum animal subitò evadere torpidum, illæso motu cordis & arteriarum: sicuti & vbi cor similiter affectum fuerit, arteriarum motus offendi, citra vllam noxam voluntarij motus, & sensus, quòd eorum principiorum neutrum cōmemoratas facultates alteri subministraret.

Cerebrum esse originem neruorum, quæ motus voluntarij & sensus sunt instrumenta.

Cor esse arteriarum principium.

Porrò patiente cerebro, promptè animal desipit, motúq; & sensu priuatur. At corde affecto, syncope arripitur, interitq;, prædictorum nullo quicquam perpesso.

Cerebri affecti symptomata.

Cordis affecti symptomata.

Iam verò Aristoteles, plures animæ facultates genere diuersas esse concedit, etsi illas in vno corde constituat: Chrysippus autem neque eas omnes differre inter se profitetur, neq; alia quadam vi animal irasci, alia concupiscere, alia ratiocinari: cùm tamen vel testimoniis poëtarum, quos citat, asserere contraria cogatur.

Aristoteles plures animæ facultates diuersas in vno corde constituit.

Chrysippi de partibus animæ opinio.

Etenim in iecinore delitescere appetitoriam animæ facultatem, illic planè Homerus nos docet, vbi ait, vultures apud inferos Tityo iecur exedere, quòd concupiuisset constuprare Latonam: * partem nimirum illam plectentes, quæ illatæ contumeliæ fuerat velvti origo & radix.

Appetitoriā animam inesse iecinori.

Tityo apud inferos hepar exedi à vulturibus.

Quod pertinet ad rationalem animæ facultatem, cùm sentiret Chrysippus, fabulam de Minerua, quæ post degluitam Metidem, ex Iouis capite orta esse putatur, suis ipsius dogmatis adversari, maximè illam detorquere conatur, hinc figmentum illud habuisse originem dicens, * quod artes quidem vniuersæ concipiantur & consistant in corde: à ratione autem per caput, hoc est, per os (quæ capitis particula existit) emittantur sermone.

Mineruam ex Iouis cerebro fuisse ortā, fingūt poetæ.

Cæterùm (vt figmentum secus interpretemur) quemadmodum cordis corpus virtute sua distentum & contractum vicissim, proprias materias attrahit, expellitque: pari modo cerebrum, vbi statuerit spiritum animalem, in suis contentum ventriculis, particulæ cuipiam transmittere, motu ad id idoneo incitatum, distribuit ipsum. Hunc autem spiritum qui in ventriculis ipsius est, fortassis quidem paucum, etiam venæ ad ipsos pertinentes generant: copiosissimum verò & principalissimum arteriæ, plexum reticularem, qui ad cerebri basim est, perreptantes, suppēditant, quæ à corde sursum feruntur.

Cordis motus duplex.

Spiritum animalemq; contineri in ventriculis cerebri.

Cerebro motus.

Spiritum animalem partim à venis gigni, partim & præcipuè ab arteriis.

Retiformē plexum consistere ad basim cerebri.

Quare si quis fabulam veris velit connectere, in partibus inferioribus prudentiam conceptam (hoc est, animalem spiritum) in capite natura perfici * dixerit, præsertim in vertice: quandoquidem in eo medius & principalissimus cerebri sinus habetur.

Ventriculum cerebro principalissimum, verti ce inesse capitis.

Verùm si scientificas demonstrationes sequutus, omisisset Chryppus fabulas, etymologias, reclinationes, declinationésque capitis, manuum motiones, labiorúmq; figuras, vnà cum mulierculis, & aliis idiotis, vtique veritatem ipse inuenisset, nec nobis periisset tempus, ostendentibus ipsum nihil ex iis quæ adducit, iuuari.

GALENI PERGAMENI de placitis Hippocratis & Platonis, lib. IIII.

At verò vbi Chrysippus affectum definiens, eum esse ait irrationalem, & præter naturam animi motum, hoc est, reluctantem rationi: rectè sanè ipsum qui in affectu est motū, ab inanimis irrationabilibúsq; distinxit. Mouetur siquidem lapis & lignum, sic tamen vt nō reluctentur rationi. Cuius enim neutiquam interest vt obtemperet, sequatúrq; rationem, hoc quomodo repugnare rationi poterit? Meritò itaq; id nō vti ratione dicetur: sicvti reluctari rationi, quod naturā quidem habet sequendi, obtēperandiq;, sed interim præter sui naturā, alio modo fertur. Vnde liquet, nec inanimato cuipiam, neq; irrationali animanti, affectū innasci posse animalem.

Rationi reluctari, quæ sint dicenda.

Affectū animalem nō posse innasci inanimato alicui, sicuti neq; irrationali animali.

Perdecenter etiam ab erroribus affectus ipsos distinguit. Quādoquidem errores, praua sunt iudicia, & ratio veritatem mentita, implicitáq; errori. Affectus contrà, nullum quidem erratū, neq; prætermissum in ratiocinatione: sed est animi motus rationi inobediens. Nam qui vt patriam seruet, liberorū vitā cōtemnit, vel iugulandos tradit, honesti imaginatione id facit, ac ratiocinio vsus. Medea autem, quæ sciebat qualia perpetraret flagitia, non errore, vt ille, sed perturbatione ducta, trahebatur.

Errores sunt praua iudicia.

Affectus est motus animi, rationi inobediens.

Quinetiam, vbi celeriter currentium, qui ne si sistere quidem velint, statim id possunt, Chrysippus meminit, apertè illo exemplo aliam vim præter rationalem, nobis posuit ob oculos, à qua affectiones ipsæ absoluuntur. Etenim eorum qui per accliuia currunt, nulli adest ea difficultas sisten-

Currentiū per accliuia, decliuia, & plana, consideratio.

Currentiũ per accliuia, decliuia, & plana, consideratio.

sistendi: sed iis tantùm, qui per planam quandã aut decliuem feruntur viam. Quippe composita inest ipsorum lationis causa: vna, tanquam animalium, quæ animæ impetu mouentur: altera, tanquam inanimatorum corporum quæ corpore inclinant. Cæterùm qui in plana regione retrorsum corporis inclinationem inter currendum molitur, sistendi potens est, & sui iuris: qui verò in anteriorem partem, vtique ab illa impeditur. Qua de causa hoc pacto omnes currunt, ab ipsa rei natura edocti, corporis inclinationem in anteriora, celeritati motus conferre. Quemadmodum igitur iis, qui nihil à corporis pondere ad motus celeritatem iuuantur, in promptu est vt sistant: illis verò qui ex duplici causa celeritatem generant, non amplius voluntas est satis: eodem modo in animi impetu, quum ratiocinatio sola causam habuerit, promptum est propter ipsam cessare impetum: vbi verò aut iracundia ei, aut cupiditas quædam accesserit, quæ sunt vires irrationales, & corporis grauitati persimiles, statim quidem neutiquam posse consistere, verisimile est: etsi tẽporis spatio fortè hoc quoque fiet, quemadmodum in currentibus. Nam quum ratiocinatio, & iracundia, mouere ipsum impetũ possint, si quidem à sola ratione fiat, & compescere ipsum, & rursus excitare sola voluntate licebit. Sin ab iracundia quadam & cupiditate, quum illæ cessauerint. Sin ab vtrisque operantibus fiat, ratione simul, & facultate quadam irrationali: ratione quidẽ renitente, quod valentius est, præcellet: simul autem concurrente, nunquam cessabit. Concurrit affectui ratio, quum quæ ille facit, etiam ratio opinatur: quemadmodum in intemperantibus & proteruis hominibus, qui summum bonum in voluptatum fruitione collocant, vltro ratio ipsam cupiditatem sequitur. At reniti ac repugnare affectui rationem dico, quum homo non opinatur propositæ voluptatis fruitionem, honestum aut bonum esse: trahitur autẽ quodammodo ad eam, propter valentem appetitoriæ virtutis motum. Verùm si ratio superauerit, talis homo tum sui, tum suorum affectuum continens, & est, & dicitur. Sin autem cupiditas, contrariam huic appellationem sortitus, incontinens nominatur. Quum verò à ratione sola ad suauium vsum ducitur, talis vocatur temperans, hoc consilio ea deligens, non vt fruatur, sed vt iuuetur: quemadmodum etiam proteruus, qui à sola cupiditate ducitur, ratione tanquam famulo quodam eam subsequente. Eiusmodi ergo causarum, impetus animi exiccantium, complexui, attestatur etiam Chrysippi exemplum. Etenim adversus accliue currẽtes, sola vi rationali ducuntur. Qui autem inuiti feruntur ad præcipitium, irrationali: quam sanè corporis esse pondus diximus: in decliue currentes, vtrisque: perinde vt qui in plano currunt, si prorsum tendant. Nam si renitantur retrorsum, current quidem aliis minus, sed vbi voluerint, sistẽtur. Quare nihil Chrysippus vsque ad definitionũ expositionem veteribus contrarium pronunciat. Maximè autem ab eis recedit, ac sibimet adversatur, dum affectus esse iudicia existimat. In summa verò, Chrysippus semper velvti in vnda fluctuat: nunc quidẽ sine omni ratione fieri dicens affectus, nunc ad solã rationalẽ pertinere animæ facultatẽ: ac proinde eos, iudicia quum sint, irrationabilibus animalibus non inesse. Oblitus autem esse videtur interim, quòd à vitiis oppido quàm decenter affectus ipsos distinxerit. Ratio siquidem, etiam ex Chrysippi sententia, siue sana & vera, siue praua & mendax extiterit, is qui secundum ipsam mouetur, nunquam in affectum incidit. Quandoquidem secundũ veram, rectè & venustè mouetur: secundum falsam, prauè & vitiosè. Vbi enim ratio dux est, aut virtus sequitur, aut vitiũ: affectus nunquam. Itaque putare voluptatem bonum existere, quemadmodum Epicurus existimabat, peccãs, vitiosa & falsa ratio est: omnésque actiones & particulares animi motus, qui voluptatem, tãquam finem respiciunt prauè, prauos sanè necessariò, & aberrantes facit, ac vitiosos: non tamen iam affectus quoque. Quippe proprium affectus hoc ipsum est, vt anima citra rationem moueatur: id quod pulchrè etiã scripsit Chrysippus. Quum aũt nihil sine causa oriatur, ratio verò minimè præsit affectibus, iustum est iam nobis Chrysippus respondeat, quidnam affectus ipsos producat. Nos siquidẽ affirmamus, interim quidem ab irascibili, interim ab appetitoria animæ facultate illos ducere originem. At Chrysippus nulli firmiter hærens sententiæ, modò eos præter rationem oriri ait, modò secundum rationem, modò temerè atque à casu procedere: quocirca reprehensionem vllo pacto effugere nequit. Nam si dicat affectuum insultus ab ipsa ratione oriri, discernere iam vitium ab affectu non potest. Si verò rationem adimat, in motum quendam causæ expertem incidit: quum liceat illi ex facili ambas absurditates vitare, si cõfiteatur irrationales quasdam facultates in anima, affectuum ipsius causas existere. Quanquã vbi ea quę nõ rectè homines faciunt, partim quidem ad prauũ iudiciũ refert, partim ad infirmitatem animi, imbecillitatémque: quemadmodũ vbi rursus iis quæ rectè administrant, rectum iudicium cum bono animi robore præesse ait: illic sanè diuersam à ratiocinatrice vim quandã esse in animis hominum, causam talium affectuum fateri, velit nolit, cõpellitur. Siquidem vt iudiciũ, facultatis rationalis est opus: ita firmitas, robur virtúsque, facultatis est diuersæ à ratiocinatione. Porrò vt scientiam habere (secundum quam, ex Platonis sententia, nemo vlla in re potest hallucinari) non est affectus: ita neque obliuio illius affectus dicenda est, sed inscitia potius, aut ignorantia. At si quis iracundia, aut voluptate deceptus, ab iis quæ initio statuerat recesserit, imbecillis quidem huic anima & infirma est: motus autem ipsius, est affectus dicendus: vt constat in Menelao, qui quum Helenã occidere decreuisset, eámque districto gladio invasisset, propius accedens, ac mammas illius candidissimas conspicatus, attonitúsque ob pulchritudinẽ eius, propter infirmitatẽ imbecillitatémque animi, nõ solùm gladium abiecit, sed mulierem etiam est osculatus, eique seipsum mancipium obtulit, citra iudicium, citráque rationem, impetu ad cõtra-

Inclinationem corporis in anteriora, celeritati motus conferre.

Impetum posse & à ratione, et ab iracundia moueri.

Ratio quando concurrat affectui.

Ratio quando reluctetur affectui.

Continens qui dicatur.

Incontinẽs qui vocetur.

Temperãs qui.

Proteruus qui.

Irrationalis animæ vis, corporis põderi comparatur.

Affectus distinguit à vitiis.

Ratione duce, virtutẽ aut vitium sequi: affectum nunquã. Voluptatẽ non esse in bonis ponendam.

Affectus proprium.

Nihil sine causa oritur.

Ratio non præest affectibus.

Affectus vnde proficiscantur.

Facultates quasdam irrationales in anima, affectuum causas existere.

Scientiam habens, nulla in re potest hallucinari.

Menelai imbecillitas, mollitiésque animi.

ria ductus, eorum quę initio decreuerat. Quemadmodum igitur in Medea iracundia oppressit rationem, eamq; ad perpetrandum scelus pertraxit: sic animam Menelai ipsa decipiens cupiditas, reuocauit illam ab instituto. Quæ quidem exempla ab ipso Chrysippo adducta, maxime illi aduersantur, quum ex iis constet, tres facultates diuersas inesse hominibus: nec esse affectus ipsos iudicia, ut qui præter iudicium oriantur. Nec verò à veteri placito illa carmina abhorrent, quæ, vt suam opinionē tueatur, citat etiam de animantibus.

Venus siquidem admonita laxat nihil,
Si namq; cogas, amplius intendere appetit.
Admonitus autem amor, magis premit.

Quibus postea subdit, affectus ipsos amantium declinare semper rationem, tanquam intempestiuum increpatorem. Reperies & alia innumera in libro De affectibus, ab eo prodita, pugnantia quidem iis dogmatis, quæ ipse statuit: consentanea autem & manifestò apparentibus, & opinioni Platonis.

Tristitia quid.

Quum autem Chrysippus dixisset, tristitiam esse opinionem recentem præsentis mali: ab eo Posidonius exigit causam, cur mali quidem opinio, si recens sit, tristitiam inferat: inveterata autem, neutiquam, aut non perinde angat animum.

Tristitiam cur inferat opinio recens præsentis mali: inveterata aūt, nequaquam aut non perinde.

Quam causam, quòd eam ignoraret Chrysippus, ipsemet Posidonius reddens, ait, omne immodicum & peregrinum subitò irruens, animum permutare: vsitatum verò & consuetum, inueteratúmq;, aut minimè affectus mouere, aut parum admodum. Quare domesticum & familiare sibi facere dicit, rebus non præsentibus, tanquam præsentibus vti.

Immodicum omne irruens subitò, permutat animū: consuetum verò, nō vsqueadeo.

Ac proinde sapientes complures, etiamsi existiment se in maximis bonis, aut etiam malis versari, esse tamen ab affectu omni immunissimos.

Immunes ab affectu esse, qui non præsentib. tanquā præsentibus rebus vtuntur.

Quocirca dictum Anaxagoræ assumpsit, qui quidem, quū aliquis filium mortuum ei renunciasset, admodum constanter respondit, Noui me mortalem genuisse.

Anaxagoræ dictum heroicū.

In hunc sensum etiam Euripides Theseum introduxit loquentem:

A sapiente aliquo perdoctus ego,
In curas animum & calamitates indidi.
Atq; exulem me proposui à patria mea ad mortes
Immaturas, & uias malas alias:
Vt si quid paterer ex iis quæ putauram
Aliquando, animum non morderent recentia.

Eódem pertinent & illa.

Si hic primus esset malorum dies mihi,
Et non diu uexarer in laboribus,
Forsan renitterer, ut pullus iugo recens
Subditus, excutiens frænum susceptum nuper.
At nunc malis obdurui, & occallui.
Hæc interim emollescent longo tempore,
Malum pubescit nunc.

Affectus sedari tempore, etiāsi opinio ipsorum permaneat.

Tempore itaque affectus cessant, etiamsi opinio eorum & iudicia permaneant. Vt enim pars animæ obnoxia affectibus, peculiaria quædam concupiscit appetibilia: ita etiam ipsis, quum acciderit, repletur & saturatur, atq; in hoc suum ipsius motum sistit, qui animalis impetui præerat.

Affectus quomodo compescantur.

Nihil autem tam clarum est, quàm vires quasdam in nostris animis inesse natura concupiscentes, hanc voluptatis, illam dominij & victoriæ, Iam verò sunt qui nolentes plorant, lachrymas cohibere impotentes. Sunt contrà, qui plorare cupientes, protinus cessant, ob motiones affectibus subditas, vehementer ita inhærentes, vt non evincantur à voluntate: aut ita omnino cessantes, vt ab ipsis excitari nequeant. Quorum causas investigantes, inveniemus quo pacto ratio cum affectu pugnet, atque ab eo differat, simulq; seruabimus animæ facultates. Consuetudines itaque & tempus, ad affectuum motus plurimum posse videntur. Consuetudine quippe mollescit animæ irrationabilitas, in quocunque educetur. Tempore autem affectus conquiescunt, repletis irrationabilibus potentiis animæ, iis quæ antea desiderabant. At rationales cognitiones, iudicia, & summam scientiæ omnes, & artes, neq; difficiles ad dissolutionem fieri apparent propter solum tempus nudum (quemadmodum consuetudines secundum affectum) neq; transponi & cessare, sicuti tristitia, aliiq; affectus id genus.

Consuetudine mollescit animæ irrationabilitas.
Tempore affectus conquiescunt.

GALENI PERGAMENI de Placitis Hippocratis & Platonis, lib. V.

Chrysippi sectatorum discursus.

Quum igitur sectatores Chrysippi ostenderint,* quemadmodū ipsi quidem existimant, vniuersos affectus in corde consistere: vt autem veritas habet, solos eos, qui circa irascibilem facultatem versantur: ac deinde assumpserint, vbicunq; animi affectiones sint, ibidem quoque ratiocinatricem ipsius facultatem haberi: ita demum concludunt, in corde ratiocinatricem existere. Nos verò, quòd inde iracundia nascatur, vnà cum ipsis fatemur: quòd autem in loco eodem delitescant vis irascibilis & ratiocinatrix, non item: neq; quòd vnius operæ facultatis existant.

Affectus quid.

Porrò affectum animi, motionem quandam esse præter naturam, rationis expertem, quę ciuilium animis non innascatur, nō veteres tantùm, sed Chrysippus quoque fatetur.

Animi constitutionem corporis cōstitutioni esse similem.

Est autem inter animi constitutionem, & eam quæ corpori inest, quædam similitudo & proportio. Quare Posidonium laudo, quòd prauorum animas, quum extra affectus constiterint, sanis corporibus similiter se habere prædicat: non probo autem, quòd eiusmodi constitutionem morbum nominet.

Animarū cum corporibus comparationes diuersæ.

Oportebat nanque, si rectè sapientium animas vellet assimilare, dicere,* eas similes esse corporibus iis, quæ ab affectibus sunt immunia. At prouidorum, bono habitu præditis. Mediocrium verò virorum, sanis sine bona habitudine. Vulgarium & iniquorum, iis qui vel ex occasione leuissima in morbos incidunt. Irascentium deniq;, aut furibundorum, aut lugentium, amantiúmve, aut obsessorū aliquo affectu, iis quæ iam ægrotant. Siquidem quocunque tempore vel dormiunt, vel ad aliud mentem hi transferunt, extra affectum feruntur. Paulò pòst vbi ipsorum meminerint, in constitutionem perveniunt febrium insultibus similem.

Sanitas corporis quæ.

Quemadmodum autem sanitas corporis, est cōmoderatio simplicissimarum eius particularum, quę iam elementa vocamus:

Sanitas animi.

mus: eodem modo etiã erit animi sanitas, commoderatio quædam simplicium particularum ipsius.

Morbus animi.

Quinetiam morbus animi similiter immoderatio quædam est, & discordia ipsarum harum particularum inter se, quarum cõmoderatio erat animi sanitas.

Animæ partes sunt, irascibilis, rationalis, & appetitoria.

Sunt autem hæ particulæ iuxta Platonis sententiam, irascibilis, rationalis, & præter has etiam appetitoria. Etenim concordes invicem, & in nullo dissidentes hæ tres, sanitatem animi efficiunt: discordes autem & contendentes, morbum.

Chrysippi error duplex.

Vbi autem Chrysippus ait, animæ partes esse, per quas ratio in ea consistit: intelligens animam, notionum & præsumptionum quandam collectionem existere, dupliciter errat. Primùm enim non animi, sed rationis has dicendum erat esse particulas.

Anima & ratio non sunt idem, quum ratio in anima contineatur.

Quippe non idem est anima & ratio, quum hæc in ea contineatur. Quòd si hoc etiam aliquis irreprehensum permiserit, certè notiones & præsumptiones, non particulas animæ, sed actiones animæ dicere oportet.

Nihil ex propriis constat actionibus.

Nihil autem ex propriis functionibus constat. Ad hæc etiam Chrysippus sanitatem animæ & pulchritudinẽ in vnum atq; idem confundit.

Pulchritudo corporis, in particularum commoderatione consistit.

Porrò corporis pulchritudo, in particularum commoderatione (qualis in Polycleti regula cernitur) secundum omnes medicos philosophósq;, cõsistit.

Sanitas est elementorum commoderatio.

Sanitas verò, elementorum, quæcunq; illa sint, inter se est cõmoderatio.

Pulchritudo animæ, ad decentes eius motus refertur, vt turpitudo, ad immodicos & efferatos eiusdem.

Cæterum animæ pulchritudo, ad moderatos ac decentes ipsius animæ motus (qualis est Platonis sententia) refertur: ad immodicos autem & efferatos, turpitudo eiusdem. Siquidem in cõmoderatione motionum particularium, pulchritudo actionum est cognita: sicvti turpitudo in immoderatione.

Anima nostra constat ex partibus omnino inter se differentibus.

Quòd autem anima nostra composita ex particulis diuersi generis, & substantia & sede inter se differentibus sit, quódq; innumeras vires sortiatur, Hippocrates est atq; Platonis Placitum. Quare neq; in vna particula animæ, neq; in vna ipsius facultate, tum iudicia, tum etiam affectus fient, vt Chrysippus existimauit.

Pueris vehementiores, pluresq; affectus, quàm adultis, oriri.

Iam verò pueris multò plures & vehementiores quàm adultis oboriuntur affectus: quum à nullo docti magistro, sed naturali ductu illi omnes ad voluptates flectantur, aversentur autem labores. Videmus enim ipsos & irascentes, & calcitrantes, & mordentes, & prævalere cupientes, vt nonnulla animantia, nullo præmio proposito, præter ipsam victoriam. Neque verò à ratione impetus eorum coërceri dicere posis, vt qui rationem needum habeant: neq; quòd non innumeris affectibus implicentur. At vbi processerint, quoniam ad honestum, naturalem quandam propensionem habent, & erubescunt peccantes, & iustitiam, aliásq; virtutes amplectuntur, facientes plurima secundũ earum notiones: etsi prius, quum essent parui, ex affectu viuerent, nullámq; præceptorum ex ratione curam haberent.

Animæ constitutiones ex diversis corporũ temperamentis nasci.

Iracundiora esse animalia quæ lati pectoris, & calidiora existunt.

Regionum varietas, discrimẽ in morib. facit.

Cæterùm animæ constitutiones, ex diuersis corporis temperamentis oriuntur: quum videamus animalium, quæ lati pectoris & calidiora sunt, omnia sortiri naturam iracundiorem: vt timidiorem, quæ latis coxis, & frigidiora. Ac secundum varietatem regionum, haud parum etiam moribus homines ad timorem & audaciam, vel voluptatis laborisq; studium, differũt. Quare, mea sententia, curatio animi affectuum, in nonnullis quidem prompta & facilis est, eò quòd neque affectuum motus ipsis insint validi, neq; ratiocinatrix pars, imbecillis natura & imprudens, sed propter inscitiam prauásq; consuetudines, id genus hominum viuere ex affectu cogantur. Nonnullis verò difficilis, quum motus affectuum, qui ex corporis constitutione necessariò obveniunt, magni & vehemẽtes extiterint: ratiocinatrix autem facultas imbecillis, imprudénsque. Hunc quippe veri scientiam indipisci oportet, ac affectuum motus retundere, probis institutionibus assuescentem.

Hominem ab initio, quo pacto secundu virtutem formare atq; instituere oporteat.

Sic itaq; & ab initio hominem ad optimum conformare oportet, ante omnia quidem, ipsorum seminum, dein victus quo grauida vtetur, ac prę terea cibi. potus, exercitiorum, atq; adeo quietis & somni ratione habita. Oportet autẽ (ut inquit Plato) pueros iam æditos, ita educari & institui, vt reddant partem animi affectibus opportunam & irrationalem, motibus commoderatam, ac rationis iussis audientem.

Pueris rationẽ ipsam esse imbecillam; valentẽ autem evadere, circa quartumdecimum annum.

In pueritia tamen exiguam & imbecillam * hanc ipsam rationem esse verisimile est: magnam verò & valentem evadere, circa quartumdecimum ætatis annum: quandò iam dominari & imperare ipsam conuenit, tanquam aurigam quendam pari connatorum equorum, nempe cupiditati, iracundiæq;, dum non valentes nimium sunt, neq; imbecillæ, nec pigræ, nec effrenes, nec contumaces omnino, aut indecoræ, aut contumeliosæ, sed in omne promptæ, tum sequi, tum obsecundare rationi. Huius autem institutionem, virtutémque, scientiam esse oportet rerum naturę: quemadmodum aurigę, speculationum artis aurigandi.

Scientiam non innasci irrationalibus animæ facultatibus.

Nam in irrationabilibus animæ viribus, scientiæ non solent innasci, sicvti neque equis: sed his sanè propria virtus, ex consuetudine quadam irrationali proficiscitur, aurigis autem ex disciplina rationali.

Irrationalium animæ partiũ, irrationales virtutes esse: rationalem autẽ, solius ratiocinatricis.

Quemadmodum igitur irrationaliũ animæ partium necesse est irrationales quoq; virtutes esse, ita rationalem, solius ratiocinatricis. Quapropter meritò illarum virtutes, facultates dicendæ sunt: solius autem ratiocinatricis, scientia. Quum itaque in nobis alia potior sit animæ pars, alia deterior: qui potiorem sequitur, consentaneam naturæ vitam dicetur agere: qui deteriorem, repugnantem.

Viuere qui ex affectu, & qui secundum rationẽ dicatur.

Hic enim ex affectu, ille secundum rationem, viuit.

Propensiones quibus monemur natura, sunt tres.

Quum igitur hæ tres propensiones nobis natura insint: ad voluptatem sanè, propter appetitoriam: ad victoriam verò, propter irascibilem: ad honestum deniq;, propter ratiocinatricem animæ facultatem: Epicurus quidem infimæ animę partis tantùm proportionem conspexit: Chrysippus autem, optimæ, quum dixerit peculiariter nos affici erga solum honestum. At vniuersas tres proprietates perspicere solis veteribus philosophis licuit. Porrò qui ex affectu viuit, hic irrationalem & attonitam animæ partem: qui verò sine affectu, rationalem atq; diuinam sequitur.

Affectuum causa cognita, plurimum ad remedij inventionem confert.

Quare affectuum causa cognita, plurimum ad remediũ inventionem confert. Idcirco Damon musicus quum esset apud tibicinam Phrygium modulantem, ebriis quibusdam

adolescentibus,& insana quædã peragentibus, Doricũ canere iussit: illi verò statim à motu insulso cessarunt: non quòd opiniones ratiocinatricis facultatis docerentur à cantionibus tibicinæ, sed quòd affectibus obnoxia pars animæ, quũ esset irrationalis, excitaretur, mitigareturq; motibus irrationabilibus. Siquidem irrationali, ab irrationabilibus & cõmodum & noxa obvenit: rationali verò, à scientia bonaque disciplina. Verùm pars animę affectibus obnoxia, temporis spatio partim repletur propriis cupiditatibus, partim diuturnis laborat motibus. Quapropter amborum nomine ea conquiescente, & mediocriter mota, superior esse ratio iam potest: quemadmodum & equo effreni insessorem violenter excutiente, deinde laborãte simul cursu, & præterea saturato iis quæ concupiuit, rursus auriga superior evadit. At Chrysippus neq; diuersam animæ partem affectibus deditam, à rationali arbitratur: & affectus tollit à brutis animantibus, quum tamen libidine & iracundia regantur. Posidonius autem rectius, quæ animantia ægrè mouentur, & stirpium modo adhærescunt petris, ea cupiditate sola gubernari pronunciat. Reliqua verò bruta vniuersa, vtrisq; facultatibus vti, & appetitoria, & irascibili. Hominem autem solum, tribus: quippe rationale principium, hunc sumere. Quòd igitur pars animæ appetitoria, diuersa sit à ratiocinatrice, hinc colligere licet, quòd pueri dum sumus, instar brutorum animalium promptè ad repletionem ferimur, neq; an id conducat, aut obsit, considerantes. Aetate verò & ratione provecti, sæpe ne bibimus quidem omnino, vbi persuasum habuerimus, ex potu noxam subsecuturã: sæpe minus quàm appetimus, si & hic copia obfutura est. Interim aquam bibimus, vinum concupiscentes. Rationis autem expertes homines, similiter infantibus atq; feris, neq; tempus expectant, neq; quantitatẽ, qualitatémve corporis inspicere sustinent. Quòd ergo nec feræ, nec infantes, ratione vtantur, etiam apud Chrysippum in confesso est. At quòd vi alia præter rationẽ ad fruendum iis quæ concupiscunt, alliciantur, modò ait, modò negat. Etenim irrationalis in nobis facultas, ad singula quæ desiderantur, requirentem allicit: ratio retrahit, & inopportunã cõmotionem continet, ac pugna frequenter vtrisq; valida inter se oboritur, evidenter indicans duplicem esse in nobis naturam facultatũ invicem dissidentium. Si enim vna esset sola, quemadmodum in pueris, nihil sanè prohiberet intempestiuè nos frui appetibilibus. Quemadmodum etiam si sola esset ratio, nullum esset negocium, sitientem non bibere, aut esurientem non esse: neq; continens, neq; sobrius, qui non bibit, nominaretur: sicvti nec qui non vadit, nisi velit. Sitientis itaq; nolentis autem bibere, anima, vna quidem facultate, aut parte, potum concupiscit: altera verò, fugit, & aversatur. Vni enim & eidem arripere aliquid fugeréq;, non licet. At verò rationi iracundia, vt subseruiat & auxilietur illi, perinde ac venatori canis, contra tertiam animæ speciem, à natura tributa est. Quare vbi vltro sequitur ratio appetentiam, consequitur & iracundia rationem. Vbi autem adversatur illi, atq; renititur, iracundia à ratione stat, atq; illi fert opem, præcipuè cùm ratio ipsa ab aliquo vel intus, vel extrinsecus se affici iniuria, & vi compelli, autumat. Siquidem autumare se iniuria affici, rationalis est facultatis: eam autem vlcisci, animosæ proprium existit. Quum igitur appetitoria facultas, immoderatè ad aliquid irruens, inuitam rationem eò secum attraxerit, irascibilis contra illam rationi suppetias fert. At vbi à nullo affici iniuria putatur ratio, minimè sanè iracundia efferuescit, etsi quàmaximè tunc corpus iustè puniatur ab aliquo, vel algere, vel famescere, vel sitire coactum. Vnde liquet, iracundiam naturali statu præditam, opiniones rationis sequi. Fieri tamen quandoq; potest, vt hæc quoq; prauè affecta, immorigera rationi moueatur. Quòd autẽ iracundia à ratione diuersa sit, hinc docet Plato, quòd pueri, perinde vt ferę maximè iracundi existentes, ratione careant. Eodem siquidem modo irascuntur pueri, quo & ætate provecti: hoc interiecto discrimine, quòd hi sanè in multis, ratione continent iracundiam, quemadmodũ generosum canem, ferocius proximos insilientem aliquis pastor: in pueris autem, nihil eiusmodi accidit, quemadmodum neq; in bestiis: quòd in * illis quidem, nõdum, in his autem nunquam, ratio impetus animi inhibeat.

Bruta, libidine & iracũdia regi.

Animalia quæ à quibus animæ facultatib. dispensentur.

Animæ partem appetitoriã, diuersam à ratiocinatrice existere.

Naturam facultatũ nobis inesse duplicem.

Iracundiam esse à natura tributam rationi contrà cupiditatem, ceu venatori canem.

Iracundia se naturaliter habens opinionẽ rationis sequitur.

Pueros carere ratione.

GALENI PERGAMENI

de placitis Hippocratis & Platonis, lib. VI.

Est autẽ actio, motus quidam efficiens, hoc est, qui ex se existit: affectus verò, motus in altero, ab altero, vt necessariò sæpe in vnũ subiectum cum affectu actio conveniat. Nam à secante facta diuisio in eo quod secatur, vna & eadem res quum sit, secantis quidem actio: eius autem quod secatur, affectus est. Ita sanè & iracundia, actio quidem est irascibilis animæ: affectus autem, reliquarum ipsius duarum partium, & præterea totius nostri corporis, quum ab iracundia violenter ad actiones ducitur. Atque hoc vnum est significatum vtriusque nominis. Alterum autem, si actionem quidem, motum quendam naturalem intelligamus: idq; primaria ratione: affectum autem, præter naturam. Etenim primaria ratione illa fieri à natura dicimus, quæ velvti scopos natura amplectitur: nec ex aliqua consequentia, alia necessariò sequitur. Vt autem res magis innotescat exemplis, cordis motus, * qui in pulsibus quidem fit, actio dicitur: qui verò in palpitationibus, affectus: pro secunda huius dictionis (affectus) significatione. Atque ita non omnis pulsus est actio, sed is tantùm, qui naturalis existit. Iracundia igitur & omnes animi affectus, actiones quędã sunt, secundum primum significatum. Quatenus autem effrenes & immoderati existũt, neq; secundum naturã, affectus esse dicentur, ex significatione secunda. Qualis enim res in arteriarum motu magnus est pulsus, talis in irascibilis animæ motu, iracũdia. Qualis rursus paruus pulsus, talis timiditas. Porrò iracundiam ipsam frequenter alia

Actio quid.

Affectus quid.

Iracundiam esse actionem & affectum, secundum varias animæ partes.

Actionis affectusq; duplex significatum.

Primaria ratione quæ fieri à natura dicãtur.

duo

duo sequuntur: sæpe verò cõcupiscentiã, tanquã abstracta, compulsáq; ingalium equorũ instar, quorum alter valentius impellens, alterũ secum trahit, vnà cum auriga & curru. Tunc enim in efreni equo motus, actio & affectus eius dicetur: priori quidem significato, actio (motus enim ex seipso est) secundo autem, nõ actio, cùm sit motus ei præter naturam, sed iam affectus. Aurigæ verò motus, ne secundum alterũ quidem significatum actio est, sed secundum vtrunq; affectus: cùm neq; ex seipso, neq; secundum naturã ei adsit motus. Iam verò facultates illas tres corpus nostrũ regentes, rationalem, irascibilem, & appetitoriã, tum species, tum partes animæ rectè aliquis nominarit. Quarũ appetitoriã quidem, belluæ varię, multicipitiq;: irascibilem autem, leoni: homini deniq; rationalem Plato interdum comparat. Quãvis idem in Phædro, priores quidem illas equinam quandam formã referre ait: aurigam verò, tertiam. Quamobrem Plato locis eas esse distinctas, & substantiis permultũ variare arbitratus, meritò illas tum species, tum partes appellat. Aristoteles autem & Posidonius, facultates eas esse vnius substantiæ ex corde proficiscẽtis, affirmant. At Chrysippus, tanquàm ad vnã substantiam, ita & ad vnã facultatem ratiocinatricem diducit tum iracundiam, tum ipsam concupiscentiã. Porrò in stirpibus solam speciẽ appetitoriam habitare, professus est Plato: in diis autem ratiocinatricem. Irascibilẽ verò in hominibus creatam esse ait, rationali animæ auxiliatricem, tanquàm canem quendã, cõtra multicipitẽ illam & agrestem ferã, cupiditatẽ. Plato item nos docuit, quòd quæcunq; fuerit species, hæc, pars nominari etiam possit: nõ tamen quælibet pars, statim species erit. Cùm igitur ex iis quę superius à nobis sunt tradita, constet iam ratiocinatricem quidem animæ partem fontémq; voluntariarũ actionũ consistere in cerebro: in corde autẽ tum irascibilem, tum pulsificam facultatem (etenim si fune intercipiantur, aut dissecentur nerui, particulæ quidem continuæ cerebro, principij sui retinere facultates apparent: quæ verò infra funẽ habentur, statim & sensum perdunt, & motum: quemadmodum etiã arteriæ, quæ quidem cordi cõtinuæ sunt, originis suæ perpetuò functiones obeunt: quæ verò vinculo interveniente, illius cõmercio priuantur, prorsus nõ pulsant. ac præterea affectus animi qui ex iracũdia & motu accidunt, cor palàm immutare à sua actione videntur) reliquũ est vt appetitoriã delitescere in hepate, similiter ostendamus. Quippe hoc viscere læso, etsi non subitò afficiantur reliquæ partes, quẽadmodum per aliorũ læsiones, temporis tamen processu animal nutrimenti inopi elanguescit, atq; in pallidum colorẽ mutatur. Eiusmodi nãq; facultatis initium est iecur, qualis & stirpibus inest. Ad cuius demonstrationẽ, optimũ prius fuerit considerare, quo modo stirpes gignãtur. Proiecto in terram semine qualicunq;, si squalida illa fuerit, ac sicca, nihil amplius ad stirpis generationem ipsum semen molietur, cùm nimirũ omnem eius madorem ad se ipsa terra alliciat. Vbi verò mediocriter humida est, molle redditur semen, intumescitq; iuxta ambiens ipsum operculum: quod vtiq; rumpitur quidem primũ, madore seminis in aërem converso: deinde protenditur iuxta rupturam germen quoddam tenue, & vtrobiq; molle: ac superior seminis portio ceu ad aërem, inferior in terrã vergit. Atq; hæc quidem continuò videntur augescere, ac semper ferri in quæ ab initio inclinabant. Processu temporis, si arboris cuiusdã magnæ sit semen, pars quæ in aërem fertur, caudex ipsius evadit: quę in imũ terræ declinat, radix: & vtraq; portio varus scissuris diuaricatur, si multifidæ arboris ipsum semen extiterit. Vnum itaq; principium generationis & incrementi omnibus stirpis partibus est locus ille, vnde sursum quidem caudex, initium verò radicis nascitur: ac apparet velut ex loco quodam, virtus dispensans arborem, illinc procedere. Quale autẽ est animantibus os, tale stirpibus extremũ radicationis videtur, osculis pluribus ex terra alimentũ trahentibus, fabricatũ. In hũc igitur arboris modum licet magnã arteriam cernere, quæ caudicis instar ex corde procedens diuaricatur, altera quidem parte minore ad caput perreptans, altera verò maiore per spinã sese detorquens: à quibus propagines omniũ corporis arteriarũ oriuntur. Cõtemplare rursus alterã arteriam ex ipso cordis sinu profectam, quæ in pulmones, nõ secus ac radicis pars in terram, diffunditur. Quemadmodũ enim ex terra per radices totũ alimentũ trahit arbos, ita ex pulmone cor per dictam arteriã haurit. Quare arteria quæ veluti caudex apparet, maxima est omnium quæ in tota animali habentur: quæ in pulmonẽ inseritur, omniũ maxima est, quę inibi existunt: ipsum verò cor, medium ambarũ est, & origo facultatum eas gubernantiũ. Constat nanq; maiora minorum semper esse principia, sicuti & fontem, riuorum in quos dispensatur: quamvis nõnulli eò veniunt absurditatis, vt principiò ea quæ pòst ipsum sunt, esse maiora existiment, decepti ob flumina, quæ exigua planè cùm prope fontes existãt, progressu augentur. Non vident tamẽ id sic accidere, quòd in se alios decursus aquarũ exceperint. Quippe nullũ flumen ex vno procedens fonte, minus caput obtinet iis quæ subsequũtur. Esset autẽ summa impudentia, aliud viscus à corde statuere arteriarũ principium, cùm hoc solum viscus animalis corpore exemptũ, diutissimè naturalem functionẽ retineat, ceu initium motus tum sibi, tum iis quæ ab ipso proficiscuntur, arteriis. Hæ autẽ ab eo segregatæ, aut funibus interceptæ, aut diuisæ sectionibus, vnà cum affectu ipso, motum etiam amittant. Porrò venæ quæ à iecore ad ventrem pertinent, similes sunt radicibus. Nam vt arboribus terra, sic est animãtibus venter. Cæterũ vena caua truncus quidam existens, atq; à gibbis partibus hepatis orta, in superiorem & inferiorẽ corporis regionem excurrit. Cuius latissima portio est, quæ infra iecur descendit: minus autem lata, quæ sursum per septũ transuersum adit: his verò duabus minor, quæ in cor inseritur: quanquàm si esset cor venę cauę, sicuti arteriæ magnæ, principiũ, maxima esset (opinor) portio venæ ei cõtinua. Est itaq; tũ venarum, tum sanguinis, tum nutriẽtis facultatis initiũ hepar: quod viscus in vniuersas corporis par

Animæ partiũ singulas, quib. animalibus cõparaùt Plato.

Aristotelis & Posidonij sentẽtia de speciebus animæ.

Stirpibus inesse solam appetitoriam vim, ait Plato.

Species omnis potest vocari pars: non tamẽ omnis pars, species statimerit.

Ratiocinatrix facultas consistit in cerebro.

Neruo secto, partes supra sectionem, vicinas cerebro, solas retinere motũ & sensum.

Irascibilem facultatem consistere in corde.

Iecur esse eiusdem facultatis initium, qualis stirpibus inest.

Stirpes qua ratione gignantur.

Arteriæ magnæ ortus, diuaricatioq;.

Arteria venosa.

Cor haurire spiritum à pulmone per arteriã.

Maiora minorũ semper esse principia.

Venter animalibus est, quod arborib. terra.

Vena caua (quæ ab hepate nascitur) diuisio, processúsque.

Hepar esse tum venarum, tum sanguinis, tum nutrientis facultatis initiũ.

Hepatis recrementa, expurgātia organa.

tes benignum alimentum distribuit. Quòd autē sanguis perficiatur in hepate, argumēto sunt recrementorum purgatoria instrumenta, quæ natura illi fabricata est, renes videlicet, lien, ac receptrix bilis vesica. Nam quartū aliud alimenti excrementū, vel materiæ qualiscunque à calore mutatæ, ne cogitare quidem licet. At in corde, neque aliud quoddam purgans instrumentum natura fecit, neque alium machinata est humorē. Similis namque sanguis est, & qui in dextro cordis sinu, & qui in omnibus venis per totum animal cōtinetur: quemadmodū & qui in arteriis habetur, ei respondet, qui in sinu sinistro existit. Maximam facit fidem, iecur nullū humorem præparare ipsi cordi, ad particularē nutricationē (quemadmodum nōnulli putabāt) sed ipsum vniuersām eius speciem absoluere, quòd etiam vna sit vena quæ ex iecore in cor procedit, alia nulla feratur ex altera ipsius cordis parte, quæ elaboratum humorem in totum corpus deducat: etsi alia quidem arteria inferat, alia educat spiritū.

Vasis non iisdē vti naturā ad semielaboratas materias, et ad omnino confectas.

Videtur quippe natura nōn eisdem vti vasis, & ad semielaboratas materias, & ad omnino confectas: Imò ne eisdem quidem viis. Taceo complura animalia, dextro cordis sinu carere. Vnde existimari nō potest, cauam venam ex hoc oriri ventriculo, cùm in permultis animaliū generibus, iecur quidem existat, & caua vena: sinus autem dexter nequaquam.

Animalia non respirantia ex aere, neq; pulmonē habere, neq; cordis vētriculū dextrū, qui cum pulmone perit, & generatur.

Etenim quæ non respirant ex aëre animalia, ea neque pulmonem habent, neque cordis ventriculum dextrum: qui sanè simul cum pulmone perit, & generatur. Igitur quemadmodū arteria magna ex corde, sic semper vena caua ex iecinoris gibbo oritur, vel si dexter cordis sinus non adsit.

Vena caua diuaricatio.

Vena porta.

Quæ quidem vbi septum transuersum subter cor penetrauerit, in duos magnos ramos diuaricatur. Quinetiam ex cauis hepatis, altera vena (quàm portas, aut portis vicinam appellant) producta, in partes ventris varias demittit propagines.

Venarum radicatio est hepar. Cor est radicatio arteriarū.

Quarum omnium cùm nulla cordi cōtinua sit, meritò dictum est, venarū omnium esse radicationem hepar, arteriarum cor: sicuti & arboris, partem illam, quam occupauit semen proiectum. At Pelops venarum principium cerebrum esse existimans, cōfectionem ipsarum à iecore est auspicatus: affirmans hoc viscus, ad disciplinam fieri initium sermonis: cùm tamē initium à natura cōstitutum, etiam disciplinam cogat à seipso fieri. Quare inquirendum non est aliud rei naturæ principium, aliud ipsius disciplinæ.

Initium à natura constitutum, cogit disciplinā à seipso fieri.

Cordi inesse quatuor tantū ora vasorum.

Iam verò, cùm in corde reperiantur tantùm quatuor ora vasorum: duo in sinistro ventriculo, quorum vnum quidem ex pulmone spiritum introducit, alterum educit à corde in vniuersas arterias: atque in dextro similiter duo, quorum alterum sanguinem vehit in pulmones, alterum in dextrū sinum cordis introducit ab hepate: habeatque hoc orificium quartum, tres quasdam in se membranas foris intrò vergentes, quæ ad orificium id concidentes, impedimento sunt, quò minus contracto corde, sanguis semel in cor ingressus, reuertatur rursus ad venā cauam: nec reperiatur quintū aliud ab his orificium, quo sanguinem ex iecore ad ipsum cor peruenientē, in totū corpus transmittat: sanè liquidò cōstat, cor

Cor neque esse initium opifex sanguinis, neque instrumentum ipsius.

Viuere licere nobis, etiam si vēter cibos nō conterat: pereunte autē sanguificatione, non item.

neque esse initium sanguinis totū corpus nutrientis opifex, neque instrumentū ipsius. Quàm verò necessaria sit animantiū vitæ, ipsa sanguificatio, hinc discas licet, quòd cùm possimus viuere, etiā si cibos venter non cōterat (interdum enim succos tantū, aut ipsum lac propinamus) necessariò moriendum sit nobis, sanguinis generatione pereunte. Quòd autem ipsæ venæ non procedant à corde, vel in ipsa in vtero fœtuum conformatione, facilè perspicere est. Omnes siquidē secundarum venæ, quæ vtero conceptum annectunt, propagines sunt vnius venæ maximæ, prodeuntis ab hepate. Siquidē ostensum est, maxima vasa vicinorum esse principia. Quarum venarū extrema, velut radicata in vtero, sanguinem ex eo ad iecur, tāquam totius stirpis principiū, sursum videntur transmittere.

Secundarum tam arterias, quàm venas, à vena caua, & maxima arteria produci.

Vena itaque procedens ex iecore, venarū omniū quæ secundas perreptant, initium existit: sicut & arteriarum, arteria quæ à corde trahit ortum. Etenim hæc quoque omnibus quæ in secundis sunt, propriam facultatem suppeditat, non illæ huic. Quippe ex semine infantibus provenit initium facultatum eos gubernantium, nō ex vtero.

Vmbilici arterijs funiculo interceptis, oēs quæ in secūdis habentur, destitui pulsu.

Vterū non præstare motus initium secundarum arterijs.

Porrò si fune interceperis, aut tuismet digitis vmbilici arterias compresseris: omnes quæ in secundis habentur, statim pulsu destitutas videbis: cuius contrarium cerneres, si motus initiū ipsis præstaret vterus. In quod igitur omnes desinunt secundarum venæ, inde necessariò procedunt. Atqui (vt manifestè ex consectionibus liquet) vniuersę in vnam coëunt venam ex iecore enatam: sicut & arterię omnes, in duas magnas degenerant, quæ cōscendentes vesicam, atque in decliue pergentes, in illas terminātur arterias, quæ à magna lumborum arteria ortæ, in crura fœtus feruntur.

Hepar cor magis principium venarū dicendum sit, quàm cor arteriarū.

Quare multò magis hepar venarum principium dicendum est, quàm cor arteriarum. Sed neque illud te oportet lateat, quòd omnino pulsarent venæ, si ex corde originem ducerent. Pulsat namque totum ipsius cordis corpus, sublatum, contractúmque ex seipso: quam quidem eandem vim à se ortis elargitur arteriis.

Cordis ventriculum dextrū pulsare, necnon venam illi à iecore insertam.

Quòd si cor operimētis nudaueris, dextri ipsius ventriculi pulsum evidenter contuebere. Nec te latebit etiam, ei vas insertū, quod cauæ venæ est propago, similiter arteriis pulsare: quāuis etiam pulsatio minimè communicetur cæteris quæ per vniuersum corpus feruntur venis: vt motus arteriæ magnæ. At verò non quia implentur arterię, ob id dilatantur: sed quia dilatantur, implentur.

Arteriae non dilatantur quia implentur: sed ob id implētur, quia dilatantur.

Vt igitur denuò sermonem repetam, si requiris exordiū primæ generationis venarū, id iecur est: si materię dispensationis, qua vniuersum corpus nutritur, & virtutis, aliud nullū viscus reperias, quod aptius initiū censeatur. Ad hæc verò, si id quod mutatur, in similem speciem cum eo quod mutat, pervenit, iecoris ipsius carne nihil ad sanguinis generationem reperiri possit accōmodatius.

Caro hepatis. Sanguinem fieri a propria hepatis carnis substantia.

Venarum tunicas ex sua ipsarū natura non posse sanguinem gignere.

Nam sanguis si incrassatus fuerit, tum colore, tum cōsistentia, exacta iecoris caro efficietur. Ac proinde si humor qui ex ventriculo in iecur distribuitur, fieri sanguis debeat, necessum est vt ipsius à propria hepatis substantia fiat mutatio: quandoquidem ipsæ venarum tunicæ, ex sua ipsarum natura, generare sanguinem nequeunt.

Non

Venarum nutritio vnde.

Non enim rubrum illum humorē, sed album & viscosum reddere idoneæ sunt, vnde & generatio ipsis est, & incrementum, & nutritio. Porrò

Ventriculū sui ipsius tantum gratia cibos coquere.

ventriculus circa cibos sui tantū ipsius gratia cō tractus, peculiarem sibi ex ipsis humorem sugit: quo quidem vbi fuerit expletus, superfluum totum ad ieiunum intestinum propellit. Inde rursus iecur trahit ipsum, atque elaborat. Sicut autem ventris reliqui iecinori fit idoneū, ita huius rursus ipsius superfluū, iis quæ post iecur habentur omnibus, cū neque iecur ipsum, eorū causa alimē-

Iecur nullius partis gratia alimētum permutat.
Distributio alimenti.

tū permutet. Quemadmodū igitur iecur per venas ex ventriculo & intestinis alimentum attraxit, quod sibipsi, hoc est, suæ carni assimilat, ita quæ post illud constitutæ sunt partes, per alias ad se venas alliciunt, deinde rursus aliæ, donec in omnem animantis particulam alimentum sit distributum: ac præparat semper præcedens vnaquæque particula ei quæ sequitur, secundum distri-

Instrumentaria partes.

butionis continuitatem. Singulæ autem animalis instrumentariæ partes cùm ex aliis simplicioribus cōstent, omnino peculiari quadā eiusmodi substantia sunt præditæ, quali nō aliud totius animantis corpus. Arteriæ verò, nerui, atque venæ, instrumentis inserūtur cōmunis vsus gratia:

Vasorum actionem neutiquā immutari ratione corporum quibus inserta sunt.

quorum actio neutiquā ex corporis loco immutatur, sed vbicunque sint, semper illū vsum cōmunem præstant. Quinetiam proprium cuiusque corporis, sine his ipsis existit: ac proinde actionem propriā, eximiéque diuersam ab aliis, singula pos-

Singulis inesse propriam actionem, propter proprietatem substantiæ.
Iecur est veluti sanguis quidā concretus.
Grumi generatio.

sident, propter proprietatem substantiæ. Nihil itaque mirum est, iecoris proprium corpus secundum ipsius naturā esse gignēdo sanguini aptissimum, vt quod rubertimū sit, tanquā sanguis, & solum hoc, quod coagulatum sit, ab eo differens. Grumi siquidem coagulatio, ab ambiente fit, extinguente quidem calorē ipsius: deinde grandescente autem substantiā, propter refrigerationē. At non ita etiam in hepate accidit, sed ab insita caliditate, quæ exornet id magis, quàm corrumpat. Alteratur enim vtroque modo sanguis, siue grumus euaserit, siue iecoris caro. Verùm alteratio in grumum, via ad corruptionē est: in iecoris autem substantiam, actio naturæ. Cor etiam rubei coloris est particeps, at nō quantū iecur: quippe hoc viscus, corde est humidius, eóque rubrius,

Cor est siccius atque calidius hepate.

molliúsque: cor aūt siccius, calidiúsque iecore existit. Ita enim futurū est simul durius, & duplici motu, arteriis similiter, agitabitur: vt eiusmodi agitatione, conseruetur caloris natiui symmetria.

Sanguinis humidi & rubri, prima in iecore generatio consistit.
Sanguinis flaui spiritalisque, prima in sinistro cordis sinu est origo: vbi anima irascibilis habitat.

Igitur sanguinis humidi & rubei, prima in iecore generatio consistit. Riui autē venæ eam in totum corpus distribuunt. At sanguinis flaui, tenuis, subtilis, spirituosi, calidíssimique, & qui rapide per omnia membra fertur, vt inquit Plato, prima in sinistro cordis sinu est origo: ideóque irascibilis anima ibidem habitare ostenditur. Sanguinem autē hunc arteriæ in vniuersum corpus dispensant: quas vetustissimi medicorum similiter appellarūt venas: etsi ab aliis, quod quidem vas

Arteria.
Vena.
Arteria cubiti citatior motus quid indicet.

pulsat, arteria: quod autē pulsus est expers, vena cōmuniter appelletur. Porrò cùm motus arteriæ quæ cubitum, ac præsertim sinistrum, excurrit, ex generatione est citatus, & magnus, validúsque, robustam in corde vim irascibilem innuit: calorem verò in eo vigentem, & feruidum, quem nominare furiosum iracundúmque mos est. Eam autem arteriam appellās venam Hippocrates, ait:

Hippocrates.

Cui celeriter vena in cubito pulsat, is furiosus & iracundus erit: cui autem lentè, torpidus. Quòd autem in iecore collocarit Plato eam animæ partem, quæ esculenta potulentáque expetit, illic maximè significare videtur, vbi ait: Verùm eam animi partem, quæ cibum potúmque, & reliqua omnino quibus corpus indiget concupiscit, me-

Appetitoriam animam Plato in hepate collocat.

dia regione inter septum transuersum, & vmbilici terminum collocarunt: quoddā quasi præsepe ad totius corporis alimoniā fabricati, ac ibidem illam animi vim, ceu feram agrestem illigarunt: quam sanè corpus suum alere necessarium est, si mortalium genus aliquandiu sit permansurum. Et paulo post: Quod, inquit, Deus perpendens, hanc ipsius iecoris speciem constituit, &c. Nihil autem refert, venarū principium dicas iecur, aut sanguinis, aut appetitoriæ animæ: familiarius tamen est medico, de corporis instrumentis: philosopho, de animæ facultatibus disciplinam instituere: id quod facit Hippocrates, dicens: Venarum radicatio, iecur, arteriarum cor est. Etenim de corde Plato sic disserit: Cor, & ve-

Venarum radicatio hepar.
Cor radicatio arteriarum.
Platonis de corde sententia.

narum, & sanguinis, qui per omnes partes vehementer circumfertur, fontem, in domicilium munitum constituerūt: vt cùm iracundiæ vehementia ferueret, ratione hortāte, si quid iniquè in eis fiat extrinsecus, vel etiam ab internis cupiditatibus, statim per omnes angustos meatus, quicquid sensus est particeps in corpore, iussa minásque sentiens, fiat morigerū, & vndequaque obsequatur, præstantissimúmque in ipsis omnib. principatum gerere sinat. At Hippocrates, dum prauo colori corporis, gracilitatique in habitu persi-

Iracūdia quibus sit excitanda.

gerato medetur, iracundiam dicit studiosè excitandam esse, tum coloris recipiendi gratia, tum effusionis humorū. Iracundiam porrò esse defi-

Iracundia quid.
Homerus.

niūt philosophi, caloris efferuescentiā in corde. Quod autē vel testimonio Homeri possimus cō firmare appetitoriam vim in hepate delitescere, facilè cognoscent ij, qui apud illum Tityi fabulā legent: cui nimirum finxit à vulturibus hepar exedi, quòd Latonam cōpellasset stupri. Quemadmodum nunc factitare solent, qui peccantes famulos puniūt: eorū sanè qui fugitiui sunt, crura exurentes, sacrificantes, atque ferientes: eorum

Particulas eas plecti solere, quib. quis prauas obiit actiones.

qui sunt in furto deprehensi, manus: gulosorū, ventrem: garrientium, linguam: summatim verò eas plectentes particulas, quibus illi prauas obeunt actiones.

GALENI PERGAMENI de Hippocratis & Platonis placitis, liber VII.

Quemadmodum autem affectus ab ipsa tolluntur anima, si sit sola ratiocinatrix facultas, nulla neque appetitoria, neque irascibili, præter eā, existente: sic & virtutes omnes, præter prudentiā, exterminātur. Quia verò (vt prius est demonstratū) alia vis ratiocinatrix, alia irascibilis, alia denique appetitoria existit, vna quædam in singulis earum existit virtus: quan-

Animæ facultatibus singulis, vnam virtutem inesse.

Vnũ esse, quod præstantissimũ est.

doquidem quod præstantissimum est in singulis, vnum tantùm existit: sicvti & perfectio vna, quam virtutem vocamus. Eam igitur quæ in ratiocinatrice est, sapientiam, aut prudentiam, aut scientiam appellare licebit: eam quæ in irascibili rursus habetur, fortitudinem, aut virilitatem: sic vti & eam quæ in appetitoria oritur, appellare poteris temperantiam. Ex quarum quidem animæ trium particularum mutua cõmoderatione, ac venustate decente, quarta virtus iustitia nascitur: ac proinde meritò totam animam dixeris iustam. Cæterùm virtutes ipsæ in partibus animæ irrationabilibus, habitus quidam sunt, & facultates solummodo. In rationali autem, non habitus modò, sed etiã scientia, aut virtus. Sola enim hæc animæ pars, scientiæ compos est: aliæ autẽ, facultates sanè quasdam, habitúsve, aut meliores, aut peiores comparare possunt: scientia autem fieri participes, nõ item, quatenus neq; etiã rationis. At Plato sciẽtias omnes rectè, mea quidem sententia, vnam esse virtutem ait, cognitionem videlicet bonorum atq; malorum: hoc est, eligibilium, & eorum quæ declinari debẽt. Cùm autem in omnibus vitæ actionibus, deligamus id quod videtur bonũ: quod autem apparet malum, vitemus: habeamúsq; natura impetus hos ad horum vtrunq;: philosophia, quæ verè bonũ malũq; docet, à peccatis immunes reddit. Ostendimus igitur dispensationem animalis in lucem æditi, à tribus administrari principiis: vno in capite collocato, cuius opera per se quidem, imaginatio, memoria, intellectio, cogitatióq;: in relatione autem ad aliud, sensum partibus animalis sensibilibus impartiri, motúmq; arbitrarium iis quæ mouentur: secundo autem in corde consistente, cuius opera per se quidem, robur est animi, firmitudóque in iis, quæcunq; ipsa ratio iusserit: atq; etiam invictus animus: secundum affectum autem, velut feruor natiui caloris, anima tunc eum qui iniuriã inferre est visus, punire desiderante: at relatione ad aliud, initium esse particularis caloris, singulis corporis partibus: sicvti pulsatilis motus, arteriis. Tertiæ vltimæq; virtutis in hepate collocatæ opera sunt, quæ ad animalis nutritionem spectant omnia: necnon suauium fruitio: per quam vehementius, quàm par sit, mota, intemperantiam atq; libidinem gignit. Demonstrato autem quòd neruorum principiũ in capite delitescat, simul etiam cognoscitur neruos ipsos non à cerebri dura meninge, quemadmodum aliquãdo opinatus est Erasistratus, sed ab eius medulla oriri: etsi primò quidem, tenuis membranæ processu, secundò autem crassioris, sint involuti. Porrò exciso capitis osse, viuẽte adhuc animali, & crassiori detecta membrana, si vtrobiq; medio rectitudinis, quà cerebro hæc plexu duplici incumbit, per hamulos eleuatam, aut solam ipsam incideris, aut totam excideris, neq; insensile, neq; immobile ipsum evadet animal: quemadmodum nec si obtegentem ipsius partem totum posterius cerebrum, * aut solam incideris, aut excideris: * imò verò ne si cerebrũ ab ipsis quomodocunq; excindas, sic quoq; animãs motus aut sensus expers reddetur, priusquàm ad aliquem ventriculorũ ipsius, talis sectio perveniat. Maximè autem ventriculus posterior offendit animal: deinde medius: minorẽ verò anteriorum vterq; noxam adfert. Cùm igitur coniunctis ventriculis cerebri (diuisio quorũ abstulerat motũ & sensum) paulò pòst rursus sentiat ac moueatur animal, dicendum est in ipsius quidem cerebri corpore animam habitare: primum autem eius organum, tum ad vniuersos animantis sensus, tum ad motus voluntarios, esse animalem spiritum: qui quidem si animæ substantia esset (quod aliquis posset existimare) simul cum eo, dum evacuatur, periret anima: cuius contrarium contingit. Nam evacuatus, donec recolligatur, sensu, motúq;, non vita destituit animal. Meritò igitur generatur hic spiritus * iuxta ventriculos cerebri, atq; ideo illinc desinit arteriarũ venarúmq; nõ exigua copia, ex qua sunt plexus choroides formati. Nam ex arteriis conscendentibus caput, ac postea sese ad cerebri basim torquentibus, conficitur plexus reticularis, in quo elaboratur ipse animalis spiritus. Etenim arteriarum spiritus, vitalis & est, & dicitur: * sicvti & animalis, qui consistit in cerebro: non tanquã animæ substantia is sit, sed velvti primarium ipsius organum, habitantis in cerebro, qualiscunq; illa substantia existat. Quemadmodũ autem vitalis spiritus in arteriis & corde gignitur, ex inspiratione & humorum vapore, ita animalis ex vitali accuratius elaborato ducit originẽ: ad quã quidem elaborationẽ retiformis ille plexus fuit fabrefactus. Nam si exactè semen ipsum & lac natura elaborare desiderãs, fecit vt diutius ea in coctionis instrumentis immorarentur: ac propterea semini quidẽ anfractũ quendam ante testiculos præparauit, lacti verò longitudinẽ vasorum ad mammas tendentiũ: meritò etiam ad cõficiẽdum animalem spiritum ex vitali, velvti labyrinthum varium, prædictum illum plexum construxit. At verò cùm nerui ipsi ex cerebro & membranis id ambientibus contrahantur, per eam ipsorum partem quæ ex cerebro oritur, sensus omnibus mẽbris atq; motus suppeditatur. Quæ autẽ vtriusq; membranæ propago est, eundem neruis vsum præbet, quem cerebro illæ exhibebãt. Quare vel si ambas exemeris, nihil læditur particula, in quam neruus inserebatur: quemadmodum neq; si ipsi cerebro exteriores membranas abstuleris, in præsenti quicquam offendes, etsi processu temporis aliquid sequi possit incommodi. Quòd autem ad facultatem, quæ à cerebro descendit, spectat, nõ licet nobis promptè affirmare, an quemadmodum ex solari splendore qualitas quædam profecta, in omnem aẽris ambientis partem disseminatur, ipsa Solis substantia in loco suo permanente: sic etiam ex cerebro virtus quædam mẽbris per neruos influat: an potius substantia spiritus vsq; ad sensibiles mobiléSq; particulas proficiscatur: aut aliqua ex parte in neruos incidens, ita ipsos immutet, vt alteratio eorum in mobilia membra distribuatur: cuiusmodi quippiã fieri in sensu visorio cõtingit. Siquidem per opticos neruos, qui ab anterioribus ventriculis cerebri (qua parte versus medium ventriculum in obliquum & angustũ se contrahunt) oriuntur, & manifestè cõcaui sunt, splen-

Ratiocinatricis animæ virtus, prudentia.
Irascibilis animæ virtus, virilitas.
Appetitoriæ animæ virtus, est temperãtia.
Iustitia nascitur ex symmetria mutua trium animæ particularum.
Habitus qua virtutes dicãtur.
Sciẽtiæ compos dicitur sola ratiocinatrix pars animæ.
Platonis de virtute sententia.
Philosophia reddit à peccatis immunes.
Principia tria dispensantia animal.
Rationalis principij opera.
Irascibilis principij opera.
Appetitorij principij opera.
Neruos non à dura meninge cerebri, sed à medulla illius exoriri.
Cerebro exciso, animãl nõ priuari motu, ac sensu, priusquã ad aliquẽ ventriculorum ipsa sectio perueniat.
Cerebri ventriculi quatuor.
Animam habitare in ipso cerebri corpore, primũ autem illius instrumẽtum esse animalem spiritũ.
Animalis spiritus non est substãtia animæ.
Choroides plexus.
Retiformis plexus.
Spiritus vitalis.
Spiritus animalis.
Seminis & lactis elaboratio.
Sensus & motus membris qua via suppeditetur.
Cerebro nudato à membranis, animal nihil offendi.
Facultas à cerebro descendens per neruos, sit ne corporea, an incorporea, Galenus ambigit.
Opticorum neruorũ exortus.

Oculo vno clauso, dilatari alterius pupillam.

splēdidus ſpiritus ad oculos fertur: id quod ipſa ſtructura docet: & præterea quòd vno quidē oculo clauſo, dilateſcat alterius pupilla: aperto autē, ſtatim rurſus in naturalem magnitudinē redeat. Cæterùm quòd inanitionis repletionuiſque celeritas, non humoris cuiuſdā influentis, ſed ſolius ſpiritalis ſubſtantiæ ſit opus, haud negocioſum eſt cōtueri. Quoniā verò in idem vtriq; meatus perveniūt, veriſimile eſt cōmunem regionē ex vtriſq; meatibus ſpiritū recipientem, dum alter oculus clauditur, alteri totū ipſum trāſmittere. Quare ſi iis qui ſuffuſione laborant, dilatetur pupillæ foramē, clauſo altero oculo, incolumis vis viſoria ſeruatur: ſin aūt hoc eis non eveniat, perierit omnino: ac proinde licet probè ſuffuſio curata ſit, ipſi non cernent. Aliis verò quibuſdā accidit, vt non videant, vel citra ſuffuſionem, ob viſoriorū obſtructionem meatuum. Verūenimvero minimè quidem arbitror neruis omnibus ineſſe meatus, ſed iis tantùm qui corpulentiores exiſtunt: quemadmodū eſt proceſſus ille ſpinalis medullæ, cui porus ita ſenſilis ineſt vt viſorijs neruis, ad vehementiorem virtutis diſtributionem. At verò quod ab omnibus vocatur diſtribuno virtutis, alterationis quædā eſt impartitio: qualis etiam in aëre à ſolari ſplendore accidit. Sic vtiq; conſentaneum eſt, etiam ſpiritū qui in oculos proficiſcitur, primo illapſu vniri cum aëre ambiente, & ſimul ipſum in ſuam ipſius naturam inalterare, non tamen extendi plurimū. * Corpus ſiquidem quod videtur, aut mittens de ſe aliquid ad nos, cum illo etiam propriam indicat dignotionem: aut ſi ipſum nihil mittit, expectat aliquā à nobis ab ſe venire facultatem ſenſificam. Vtrum igitur ipſorū ſit neruis, hoc iudicabitur modo. Per pupillæ foramen fit viſio, quod quidem ſi expectaret portionem aliquam, aut facultatem, aut imaginem, aut qualitatē corporū extrinſecus ſubiectorū, ad ſe proficiſci, nūquam eius quod videtur, magnitudinem cognoſceremus: vt montis, exempli gratia, maximi: alioqui tanta imago eius oculis noſtris incideret, * quātus eſt ipſe mons: quod omnino ratione caret: quemadmodum & ſi quis dicat, eam vna temporis occaſione, ad ſingulos videntes, etiam ſi fuerint mille, permeare poſſe: cùm viſorius etiam ſpiritus nequeat fluore ſuo tantū extendi, vt toto corpori quod videtur, circumfundatur. Relinquitur itaq; adhuc, aërem ambientem tale nobis inſtrumentū fieri, quo tēporè videmus, quale in corpore neruus perpetuò exiſtit. Eiuſmodi autem quippiam accidere videtur ambienti nos aëri, ab excidente ſpiritu, cuiuſmodi etiam ab ſplendore ſolis. Ille ſiquidem ſupernū aëris extremum attingens, in totum virtutem cōmunicat. Viſus autem per neruos viſorios exiliens, cùm ſubſtantiā habeat ſpiritalem, vbi in ambientē incidit, primo in curſu alterationem efficiens, * ac ſe quamlongiſsimè extendens, illuminat quod illi continuū eſt, nempe quod ambit corpus, ſic vt in momento temporis alterationē in totū ipſum tranſmittat. Apparet autē ſimilis quidā affectus vtrique accidere, & neruo, & ambienti aëri. Nam quemadmodū ſi interponatur aliquod ſolidum corpus in medio ſubſequētis aëris, ſtatim videmus eius ſplendorē perire, ceú qui dum immutatur evadat lucidus, nō autē quòd permutatus fuerit (ſic enim lumen perpetuò ſeruaret, vel ſi ablatū id quod illuminat eſſet) ita & neruo ſecto, quantū ſectio à cōtinuitate cerebri ſeparauerit, tantū is inſenſibilis ſtatim reddetur. Sed in arterijs etiam eadem natura, quæ in neruis, cernitur. Diſſectę ſiquidē, interceptæ ue funiculo, non pulſant, deſtitutæ, non vt Eraſiſtratus putat, eo quod à corde mittitur, ſed facultate illa quam tunicæ ipſarū, corpori cordis cōtinuæ, influentē ab eo ſemper obtinent. Cōmune igitur omnium eſt ſenſus facultatū, quæ à cerebro originem ducūt, per neruos vſq; ad propria inſtrumenta deferri. Item quòd neruus ſubſtantia cerebro eſt ſimilis, niſi quòd quantū, ne eſſet ad patiendū facilior, ſtatim condenſatus eſt, tantū à cerebri natura receſsit. Quantū igitur ſinguli nerui propriè dicti ſenſorij, à cerebri natura recedunt, tantū etiā ab ipſius facultate. Vocantur autē propriè ſenſorij nerui, qui inſtrumētis immittūtur ſenſorijs, molliores aliis, qui particulas mouent: idq; meritò. Senſus quippe non fit, abſq; hoc quòd quoquo modo afficiantur nerui: motus autē, in agendo ſolùm actionē obtinet: ac proinde nō ab re ſenſorius mollior, durior autē motorius neruus eſt factus. At motorij omnes, ſunt ſenſus tactus participes, quoniā huius ſenſibile craſsiorū eſt partiū. Porrò viſorius neruus, omniū neruorū maximus, inter cerebrū & oculū totus medius cōſiſtit: interiorē quidem ſui partē, molliorē habēs, externā verò duriorē, vt & facilè per ipſum multa ex cerebro ſpiritalis ſubſtantia in oculi regionem perveniat, & etiam ægrè afficiatur. Quantò aūt oculi primū ſenſibile exactius eſt, & tenuius, quàm ſenſoriorū aliorū, tantò etiam oculus magis quàm illa, cerebri naturæ eſt particeps. Quare cùm ſub tunicis oculorū duo cōtineantur humores orbiculares, vnus qui vitrum, alter qui refert cryſtallum, vbi primū viſificus neruus exteriorem oculi tunicam permeat, ſpiritus quidem per eius porum illapſus, humoribus illis miſcetur, vt ſubſtantia eorū fiat tota ſenſibilis: ipſius autem nerui ſubſtantia ſoluta, dilatatáq;, amplectitur vitreum humorem, in maximum cryſtalloidis circulum deſinens. At plexus quē efficiūt fibræ ipſius nerui optici dilatati, vocatur tunica amphibleſtroides, ac ſi dicas reticularis: quam ſi velis rurſus in vnū cogere, coaceruaréq;, cerebrū tibi eſſe apparebit. Ac meritò ſanè ſi conſtructus is neruus fuit, inſtrumento vſurus aëre circumfluo. Tale autē inſtrumentū neruo fit aër, ad propriam ſenſibilium explorationem; quale exiſtit ipſi cerebro neruus. Proinde quam cerebrum rationem habet ad neruum, talem habet ad aërem oculus. At propriū viſus ſenſibile (quod primum antea appellaui) colorum eſt genus. Illud ſiquidem primum, & per ſe, & ſolus inter alios ſentit, quēadmodū guſtus * ſapores: quanquàm & coloratū corpus ſimul cum eo cognoſcit, perinde vt guſtus * id quod ſapores edit. Cæterū vt guſtus atq; alij ſenſus fiant, opus eſt vt ad animātis corpus ipſum perveniat ſenſibile. Viſus autē per mediū aërem ad coloratū extēditur, vnde ipſe ſolus vnà cū colore illius quod videtur, cognoſcit

Opticorum neruorū in vnum locū conſluxus.

Suffuſione laborātes, quinam cernere poſſint.

Neruis omnibus non ineſſe meatus.

Spinalis medullæ exortus ineſſe porum ſenſibilem.

Diſtributio virtutis quid.

Viſionem fieri extrà mittēdo.

Viſio fit per pupillæ foramen.

Aër ambiens tale nobis inſtrumentum omnet videndum efficitur, quale exiſtit neruus in corpore.

Viſio qua fiat ratione.

Neruus quando reddatur inſenſilis.

Arteria quando nō pulſent.

Arteriarū tunicis influere pulſificam vim à corde.

Animales facultates deſcendere per neruos à cerebro, vſq; ad propria inſtrumenta.

Nerui ſenſorij ſunt molliores iis, qui mouent particulas.

Senſum abſque neruo affectu non fieri.

Motum in actione conſiſtit.

Nerui motores omnes ſenſu tactus ſunt præditi.

Optici nerui ſitus, et conſiſtentia, & conſtructio.

Oculi fabrica.

Vitreus humor.

Cryſtallinus humor.

Amphibleſtroides tunica.

Colorum genus eſſe proprium viſus ſenſibile.

Guſtus ſapores percipit.

Viſus qua percipiat.

& magnitudinem, & figuram, & situm, & intervallum, id quod sensibus aliis non licet, nisi per accidēs nōnunquam tactui. Si igitur visus solus percipit sensile quod ipsum mouet per medium aërem, nō ceu per baculum quendā, sed particulam cōsimilem specie, & cognatā ipsi, ac soli hoc illi eximium est datum, simul quòd per reflexum videt, meritò opus habuit spiritu desuper influēte pellucido, qui ambienti aëri incidens (qualis est Platonis, Empedoclisque sententia) & veluti conuerberans ipsum, sibi illum assimularet:

Platonis de visione sententia.

Sensoriorum instrumentorū singula, qualia esse dicantur.

Visus igitur necessariò dicetur esse instrumentū pellucidū, splendidúmq́: auditus, aëreum: olfactus, vaporosum: gustus, liquidum: tactus denique terreum. Neque enim aliter consistere possent, vt quæ ex similibus alteratonē requirant. Sed enim instrumentū olfactus, minimè in nariū meatibus, sed in extremitatibus anteriorū cerebri ventriculorum consistit: in quas vtique nariū meatus perveniunt.

Olfactorij instrumēti sedes.

Cæterū cōmunis quædam facultas (de qua etiā disseruit Plato) ex cerebro per neruos in singula sensoria perveniens, alterationes quæ in ipsis sunt, perseutiscit. Porrò quemadmodum tactilis sensus instrumenta per contactum, sic gustatorij per humiditatem & succos in sensus cognitionem perveniunt.

Tactus & gustus, quibus intercedentibus fiant.

Vnde si inarefacta vehemētee sit lingua, corrumpitur ipsa saporū dignotio. At obstructis narium meatibus, odorū sensus labefactatur: non secus quàm auditorius, si aures obstructę fuerint. Eiusmodi obstructionibus respondet oculorū suffusio, in qua sic obstruitur solaris luminis meatus, qui in tunica rhagoide habetur, vt propriū visus instrumentum non amplius cum aëre, qui totum extrinsecus oculū ambit, iungatur.

Suffusioni quæ accidant.

At sensus ipse neutiquam est alteratio, sed alterationis dignotio. Quare dispositio in qua corpora, excedentia naturæ modum cōsistunt, & sensus ipsius, invicem differunt.

Sensus est non alteratio, sed alterationis dignotio.

Quippe id genus dispositiones labores vocans Hippocrates, ait: Qui laborātes aliqua parte corporis, plerunque laborē non sentiunt, iis mens ægrotat.

Hippocrates.

Mens quibus ægrotet.

Patiuntur porrò singula exiguas mutationes ex finitimis genere.

Pati modicè singula, à finitimis genere.

Idcirco visus instrumentū; quoniam coloribus discernendis idoneū ipsum esse expediebat, splendidum creatū est, quòd sola huiusmodi corpora à colorib. alterari soleāt: quemadmodū iudicat etiam aer ambiens, qui cùm maximè purus est, tunc à coloribus alteratur.

Visus instrumentum cur splendidum.

Aer purus à colore mutatur.

Vt enim à Solis splendore solùm contractus aer, totus ei cōfertim assimilatur, sic protinus à colore mutatur. Neruus itaque, cerebri pars existit, veluti germē arboris. Pars aūt in quam inseritur, virtutem ipsius totā in sese excipiens, omnino redditur habilis, vt discernat ea quæ seipsam cōtingunt. Persimile quid etiam in aëre nobis circunfluo accidit. Nam illuminatus à sole, tale iam est nobis visus instrumentū, quale ex cerebro proficiscens spiritus.

Aër quale visus instrumentum sit nobis.

Animæ substantia quæ sit.

At si de animę substantia aliquid pronunciare oporteat, altervtrū necessariò dicemus: aut hanc esse velvti lucidū æthereúmque corpus: aut prorsus incorpoream substantiā, cuius primū vehiculum hoc ipsum corpus lucidum sit, per totū cerebrū means, & continuitate quadam spiritū visificum, etiam splendidum reddens: intercessu cuius, cum reliquis corporibus communionem ipsa anima habet. Alteratur itaque sensus instrumentum: dignotio autem ipsius alterationis, fit ex vna facultate omnibus sensoriis cōmuni, quæ à principio influit.

Sensus instrumētum alterari, dū sentimus.

Cæterùm initiū ipsorum, siue cōmunem sensum, siue princeps sensorium nuncupare voles, nihil intererit.

Sensoriorū principium esse communem sensum.

Atque hoc prior disputatio iudicauit esse cerebrum, à quo omnes particulæ sensum & motū obtinent, descendentibus aliis neruis in sensuum instrumenta, vt sensilia dignoscantur: aliis mouentibus ea quæ moueri desiderant.

Cerebrum esse princeps sensorium.

Etenim à cerebro oritur & ipsa spinalis medulla, à qua nerui sexaginta procedūt.

Neruos sexaginta oriri à spinali medulla.

Quæ sanè vt cerebrum, duas etiam sortitur membranas: quas si quando iuxta singulos neruos ademeris, nulla pars offendetur, in quā neruus demissus fuerit, cùm videlicet membranæ ipsæ, tegmina tantùm sint & cerebri & spinalis medullę: sensus autem & motus vis, in medulla, quam comprehendunt, existat.

Spinalis medulla membrana

Quòd si nerui partem medullarem secueris, statim membrum in quod neruus deferebatur, sensus motúsque omnino expers reddetur. Quòd autem spinalis medulla à cerebro suscipiat facultatum originē, hinc licet perpendere, quòd secta ipsa quacunque in parte, quæ regio supra sectionem habetur, cōseruetur incolumis: iis quę infra eam sunt, destitutis motu simul & sensu.

Spinali medulla secta, quid accidat.

GALENI PERGAMENI de Hippocratis & Platonis placitis, lib. VIII.

Diximus igitur animę principatum id esse, quòd sensui ac voluntario præest motui. Voluntario enim dico, nam cordis & arteriarum motus, non pro arbitrio nostro perficitur: sicuti nec tertium motionis genus, quod circa alimenti dispensationem versatur.

Animæ principatus quid.

Cordis & arteriarū motū, voluntarium nō esse.

Iam verò, vbi principium neruorum est, ibi animæ principatus existit. Atqui principium neruorum in cerebro est: illic igitur animæ principatus est nobis statuendus.

Animæ principatus in cerebro.

Omnes porrò animantium particulæ, neruorum compotes sunt: hæ manifestò ex cerebro descendentium in ipsas, illæ per mediam spinæ medullam.

Partes omnes corporis, esse neruorum compotes.

At iecur virtutis vegetatricis, quemadmodum & venarum, origo existit: nec reperitur alia in animante particula, cui omnes venæ connatæ sint.

Iecur esse virtutis vegetatricis, et venarum originem.

Si enim vena caua oriretur ex dextro cordis ventriculo, quod nonnulli existimāt, omnino hæc, vt arteria, bifariam scissa, alterâ parte sui ad iugulum, altera ad iecur ferretur. Quod quum non appareat, clarum est, neque ex corde ipsam originem ducere. Quòd autem cor tum arteriarum, tum irascibilis animę principium existat, abundè à nobis est demonstratum.

Cor esse arteriarum principiū, atque irascibilis animæ facultatis.

Deinceps verò de naturalibus elementis, secundum Hippocratis & Platonis doctrinā, similiter disseramus. Elementum est minima illius quòd constituit portio.

Elementum est minima illius quod cōstituit, portio.

Quare ex iis quæ ad aliquid sunt, vox hæc elimentum dicitur: quemadmodum etiam pars. Vt igitur sermonis nostri quatuor & viginti sunt elementa, eodem modo omnium generabilium & corruptibilium corporum, terra, aer, aqua, & ignis, minimæ particulæ existunt.

Elementa omnium generabilium & corruptibilium quæ.

At minimum dicitur, quod neutiquam

Minimū quid dicatur.

sectionem

sectionem admittit. Quum autem nullum corpus tam paruum sit, quod secundum magnitudinem per sectionem reddi minus non possit, certè quæ in diuersam aliam speciem amplius diuidi nequeunt, ea corpora & minima, & insectilia, & elementa vocamus. Etenim pro cõfesso habetur, in vnoquoq; rerũ genere reperiri indiuiduã quandam speciem talem, qualis est in naturalibus corporibus terra, aqua, aër, & ignis. Hæc enim elementa naturalium rerum, Hippocratem sequutus, Plato in Timæo statuens, sic disserit:

Indiuiduã speciem reperiri in singulis rerũ generibus.

Quum enim ex terra, igni, aqua, & aëre compactum sit corpus, horum præter naturam excessus, defectúsque, & ex loco proprio in alienum translatio, seditiones ac morbos procreãt. Quæ quidem elementa postea in materiam atque figuram diuidit.

Platonis de elementis sententia.

Quòd igitur excessus defectúsq; bonam temperiem corrumpat, in qua consistit primorum corporum sanitas, omnibus est perspicuum: item & quod translatio: si consideremus, quomodo simulatq; thoracis & asperæ arteriæ instrumentis sanguis, aut alius quidam humor concidit, in culpata ipsorum sanitas aboletur. Cur autem humectet aqua, vrat ignis, ac reliqua etiam vnde suas vires sortiantur, inquirere (quod anxiè indagauit Plato) ad morborum curationes nihil conducit.

Sanitatem primorum corporum in bona temperie consistere.

Sufficit siquidem sanitatem cõseruaturo, curaturóq; morbos, scire, propter bonam temperiem calidi, frigidi, humidi, & sicci, sanitatẽ adesse animantibus: ob malas autẽ horũ intemperantias procreari morbos.

Medico quid sufficiat.

Ex elementis itaq; mutuò inter se atq; sæpius mutatis, tum Plato, tum Hippocrates aiunt, nostra cõflari corpora. Etenim ex quatuor elementis & stirpium generatio est, & ex ipsis tum fructus, tũ semina. Alimentum verò hæc omnia, ouibus, suibus, capris, bubus, aliisq; animantibus quæ herbas, aut arborum fructus, aut surculos, aut radices comedunt: hominibus hæc eadem animalia alimento sunt: atq; hinc ipsis generatur sanguis, pituita, & bilis vtraq;. Est autem sanguis ceu generationis nostræ materia, ex quatuor humoribus cõstans: ex quo quidem in vtero primã conformationẽ accipimus, ac postea particulis efformatis, artuũ confirmationẽ, incrementũ, & absolutionem, æditi in lucem recepimus: ac primũ sanè ex lacte nutrimur, à sanguine qui in venis est generationem ducente: deinde solidioribus alimentis, vnde rursus sanguis, pituita, bilis flaua & atra proueniunt.

Sanguinem ex quatuor constare humoribus.

Lac gigni ex sanguine.

Quę omnia Hippocrates primus omniũ definiẽs, morbos primorum corporũ ex intemperie fieri dicebat. Porrò prima corpora appello similares particulas, quæ in diuersi generis alias minimè diuidũtur, & ex quibus instrumentariæ cõstant. Prima itaq; generatio nostri, ex sanguine, qui ex alimento quod intra corpus assumitur fit, est, & ex semine. Ex his primariæ particulæ generãtur, cartilago, os, neruus, membrana, ligamentũ, aliáq; eiusmodi. Ex his rursus instrumentariæ, oculus, lingua, caput, viscera, & artus: ex quibus tandẽ vniuersum corpus conflatur.

Morbos similarium particularum in intemperie consistere.

Prima corpora quæ.

Generatio prima vnde.

Partes primaria quæ.

Partes instrumentaria.

Sunt autem elementa in corporibus, non actu, sed facultate: hoc est, quatuor nobis humores insunt, ex illis, alimentorũ interuentu, procreati: sanguis videlicet, pituita, bilisque tum flaua, tum atra.

Quatuor humores qui.

Igni siquidem flaua bilis respondet: atra, terræ: pituita, aquæ. Ideóq; calida & sicca ipsa flaua bilis existit, quẽadmodũ ignis: atra, frigida & sicca, consimiliter terræ: pituita verò frigida & humida, quemadmodũ aqua. At solum aëreum elementũ in animantiũ corporibus, propinquum suæ ipsius naturæ videtur, & in respirationibus & in pulsibus.

Humorũ singuli, quales nam sint, quibúsq; elemẽtis proportione respondeant.

Moderata ex omnibus quatuor elementis temperies, exactum produxit sanguinem. Sanum igitur maximè est corpus (vt Hippocrates nobis est autor) cùm mediocriter & virtute & copia hæc inter se habuerint. Dolet autẽ, cùm aliquid horum minus aut maius fuerit, aut dum ab aliis semotum, in alienam sedem trãscurrit.

Sanguinẽ productum fuisse à moderata quatuor elemẽtorũ temperie.

Sanũ esse quando dicatur corpus.

Dolor quando accidat.

Etenim hi quatuor humores, ad quamcunq; particulam transfluant, in ea morbos efficiunt: erysipelata & herpetas, flaua bilis: cancros, atra: œdemata, pituita. At sanguis cùm in pulmone, & spacio inter pulmonem & costas medio, ex propriis instrumentis effusus constiterit, putrescens tempore, tabem efficit. In ventre etiam, & per magna vulnera in grumũ coalescens, extrema pericula inducit.

Morbi ob humorum affluxum.

Sanguinem putrescentem in ventre, aut in grumũ coactũ, extrema pericula inducere.

Terrã verò nullibi per se videre est solam in corpore coaceruatam: quemadmodũ neq; ignem etiã per se solũ, neq; aquam elementũ. Porrò Hippocrates multò accuratius quàm Plato, demõstrauit quatuor esse in corpore humores, & lege & natura distinctos: videlicet sanguinẽ, pituitam, bilem flauam, & atram: illorum simul opinionem conuellens, qui vnum tantũ humorem elementum hominis constituebant. Cùm igitur astruxisset quatuor humores inesse nobis secundum naturam, eósq; vt quantitate excedentes, sic qualitate alteratos, morborum autores fieri: postea ostendit, hyeme quidem redundare pituitam, vere sanguinem, æstate flauam bilem, autumno denique nigram.

Humorum qui in quibus redundent temporibus.

Cæterũ de anni temporibus disserens, virtute etiam, de ætatibus, regionibúsq; disseruit: cùm nimirum aliàs semper iubeat cum anni tempore, regionẽ & ætatem considerari. Ex regionibus, temperata quidẽ, veri respõdet: calida æstati: inæqualis calore & frigiditate, sed frigore & siccitate redundans, autumno: humida denique & frigida, hyemi.

Regionum cum temporibus cõparatio.

Hæc itaq; vbi docuit Hippocrates, & præterea quòd contraria contrariorum remedia existunt, artis methodi elementa tradidit. Postea verò, traditis iis quæ ad aphorismos pertinent, de exuperantibus in vnoquoq; anni tempore & ætate, morbis, velvti syllabas his adiunxit.

Contraria contrariorum remedia existere.

At verò Plato, aëris quidem excessui, quotidianas: aquæ autẽ exuberantiæ, febres tertianas tribuens, hallucinatus est. Primũ quidem, quòd in cõmunia omniũ corporũ, nõ in sanguineorũ animantium elementa, febrium circuitu remeantium, causam retulit: deinde, quoniam ad veram earum febrium causam, ne propè quidem accessit.

Platonis duplex error circa febrium substantias.

Apparet enim euidenter, in quotidianis pituitosus superare humor, qui humidus est & frigidus: in tertianis flaua bilis, quæ sicca & calida existit. Gignuntur tamen acutissimæ & ardentissimæ febres à flaua bile: atque ex genere ardentium febrium ipsa quoq; tertiana existit. Etenim de ipsius flauæ bilis natura, sic Plato scribit: Quæ autẽ corporis partes incendi dicũtur, à bilis æstu-

Quotidianas febres oriri à pituitoso humore.

Tertianas febres à flaua bile produci.

Tertianam febrem ex genere ardentium existere.

& flamma omnes infestantur: & post hæc deinceps. Quæ quũ respirat extrinsecus, omnigenas tuberculorũ species feruens emittit: intus autem cohibita, igneos, plurimósq; morbos procreat. Verùm dum Hippocrates tradit, semper insitum calidum, omnium naturæ operum esse quammaximè causam, Plato non calidum dicit, sed ignem: quum tamen si ab igne ciborum cõcoctio fieret, necnon distributio, sanguificatio, & nutritio, melius vtiq; in acutè febrientibus hæc perfici viderentur. At insitus calor temperatus existens, substantia quidem in sanguine & pituita consistit: qualitate autem, mixtus est temperatè, ex caliditate atq; frigiditate. Tutius igitur dixit Hippocrates, qui crescunt, plurimum habent calidi innati. atq; illud: Ventres hyeme & vere natura calidissimi sunt: & hic etiã calore insito intelligens. Falsus etiam est Plato, dum attractionem pulmonis inter respirandum è medio tollit, inspirationémq; ipsam successione ad id quod vacuatur, nempe succedente vno spiritu atq; subingrediente per cutis poros, in locum alterius, qui expulsos est, necessariò fieri contendit. Quippe nerui ab spinali medulla orti, arbitrarium motum musculis thoracis largiuntur: à quibus eleuatus quidem, externum aërem per fauces & asperam arteriam, in pulmonẽ attrahit: cõtractus autem, per eadem expellit. Pulsus autem à corde & arteriis fit: atq; in eleuatione quidem, per arteriarum ora in cutem pertinentia, externus aër intra corpus attrahitur, triplicis vsus gratia: refrigerij, euentilationis, & spiritus animalis generationis: in contractione verò, arteriæ explodunt quicquid fuliginosum fumosúmve in ipsis procreatum est. Sermo itaque Platonis coarguitur: primò quidem, quòd inspirationem affectum so peruenientem, non actionem voluntariam constituat: cùm tamen in nostro situm sit arbitratu, citius, tardius, minus, magis, & frequentius inspirare, quemadmodum expirare. Secundò autem, quia post arteriarum contractionem, oporteret statim inspirationem fieri: sicuti & post expirationem, protinus arteriarum eleuationem. Cæterùm licet nobis longiori tempore respirationem cohibere, nec ob id tamen desinunt moueri arteriæ cum corde. Quinetiam eleuantur nõnunquam hæ inspirantibus nobis: sicuti & expirantibus contrahuntur: & in vnius respirationis tempore, septies, aut octies, cor cum arteriis attollitur, deprimitúrque. At qui Platonem credunt fuisse adeò imperitum & rudem, vt cùm dixerit, spiritum potúmq; pulmones ipsos excipere, existimarit potum omnem in pulmones deferri, ij sanè manifestè falluntur: quandoquidem non fuit talis eius viri sententia, sed nonnihil ex ipsa potione, per fauces, pérque asperam arteriam in subditum pulmonem defluere, non per mediam instrumenti laxitatem delatum, sed circa tunicam, ceu lenimentũ quoddam, aëris modo descendens: id quod verissimum est, atque rationi cõsonum. Quòd si aliquis accepta, dum stat, copiosa aqua intra os, dein supinus decumbat, eiusmodi percipiet defluxũ, si aperuerit modicè gutturis orificium. Verùm cumulata potio et copiosa, tantáq; vt spiritus vias intercipiat, animal ad tussim irritat: modica autẽ, nec omnino sensum sui, cùm per arteriam delabitur, exhibet. Ad hæc, si sitibundo animali coloratam aquam propines, ac dein statim iugulatũ id disseces, pulmonem eius similiter coloratũ inuenies. Liquet itaq; manifestè, aliquid ex potione ipsos pulmones allabi.

Calorem insitũ consistere in pituita & in sanguine, mistúmque temperatè esse, ex caliditate ac frigiditate.

Respiratio quomodo fiat.

Pulsum fieri à corde & arteriis.

Dilatationis arteriarum triplex vsus.

Platonis opinio de inspiratione & respiratione conuellitur.

Inspirationem esse voluntariã actionem.

Potionis partẽ aliquã in pulmonem semper defluere, per ipsam arteriam asperam.

Tussis vnde irritari soleat.

GALENI PERGAMENI de placitis Hippocratis & Platonis, lib. IX.

CVm autem facultatem discernendi rerum similitudines plurimi fecerint tum Hippocrates, tum etiam Plato, atq; ad discretionem huiusmodi necessaria sit veritatis cognitio, equidem veritatem eorum quæ inquiris inventurum te affirmo, si primum initium viæ quæ ad ea ducit, cognoueris: à qua aberrans, in permagnam verborum captionem, errorémque decides. Est autem principium, dimidium, & (vt Plato ait) totius operis maximum. Si igitur nullum nobis insit naturale iudicij instrumentum, neq; artificiosum, nihil poterimus inuenire. At cùm naturalia & cõmunia omnes habeamus, inuenerimus etiam aliquod artificiosum. Quæ autem sunt illa naturalia iudicij instrumenta, quæ nobis cõmunia adsunt? Oculi secundum naturam habentes, qui visibilia conspiciunt: aures naturali modo dispositæ, quæ audibilia percipiunt: lingua saporum diiudicatrix: nares odorum: & tota cutis tactuum. Ad hæc intellectus, vel notio, vel mens, vel ratio, qua consequentiam repugnantiámq; internoscimus: atque alia præterea quæ his incidunt, in quibus est diuisio, & compositio, similitudo, & dissimilitudo. Vt enim sensibilium iudex est sensus, ita & intelligibilium alia quædam facultas, quam vt quisque appellare voluerit, illi permittimus. Rectè itaq; dixit Hippocrates, rerum naturam inueniri, si à maximis quidem vsu, facillimis autem cognitu, inceperimus. Etenim natura ambo nobis hæc dedit, & ipsa iudicij instrumenta, & quòd ipsis à nullo docti præceptore credamus. Ea igitur quibus iudicamus, & instrumẽta sensuum sunt, & facultates instrumentis vtentes. At fides ipsorum, citra disciplinam, & natura, non hominibus tantùm, sed aliis etiam animantibus inest. Quum igitur appareant artium opera vitæ hominum conducibilia, vtrique naturalibus iudiciis fidem accommodantes homines, de ipsis iudicium fecerunt: ac nos illis eò feliciores sumus, quòd quæ illi longo tempore, laboréq; improbo adinuenere vtilia, ipsi breui condiscimus tempore, futuri etiam præstantiores prioribus, si pari ac illi studio, similium dissimiliúmq; dignotioni indefessè insistamus, idq; semper auspicantes à facillimis cognitu. Enimvero Plato, cũ prius nos in ciuitate exercuisset, iudicassétq; aliã populi partem dominari, aliam propugnare, tertiam aliam opificem esse in ea: digressus tandem ad animam, etiam in ea ostendit aliam partem esse quæ dominetur, cum bene habet: alterã quæ ipsi ministret, quemadmodũ in vrbibus ministrare militaris consueuit: ac reliquam denique tertiam,

Facultatẽ discernẽdi rerũ similitudines, plurimi fecerũt veteres.

Veritatis inueniendæ methodus.

Principium est totius operis maximum.

Iudicij naturalia instrumẽta, quæ cunctis communia adsunt.

Sensibilium iudex est sensus. Intellectus est intelligibilium iudex.

Natura rerum quo pacto inueniatur.

Iudicia fieri per instrumẽta sensuum, & facultates instrumẽtis vtentes.

Feliciores qua ratione simus veteribus.

Platonem tres animæ facultates, tribus reipublicæ partibus comparasse.

tertiã, quam alendi corporis gratia opifices nostri apposuerunt: etsi discernendi similitudines imperiti, vnam esse omnes sentiant, nõ tres commemoratas particulas. Similiter etiam Plato in Phædro nos docet, ne vnam quidem in se dubitationem habere, quæ naturalibus iudicijs instrumentis manifestò subduntur: in cæteris verò ambiguitatem fieri. Laborandum autem est in vnaquaq; artis exercitatione circa materias, quarum actiones, vitæ vtiles, expetimus. Atqui vno mulierum proposito exemplo in quinto de Repubu lib. nos Plato exercuit, quo modo invenire discernereq; possimus, in quo similia naturis, & in quo dissimilia, quę conferuntur, existant. Ait em̃ illic, mulierem omniũ studiorum natura compotem esse: ac proinde non esse præter naturam, si vxores custodum musicen, gymnasticénq; exerceant: in omnibus tamen fœminã viro imbecilliorẽ existere. Mulieres porrò viris similes sunt, quatenus hæ rationalia animalia existũt, hoc est, scientiæ capacia. Quatenus autem virorũ genus est fortius, & ad omne opus & disciplinam præstantius, mulieres autem imbecilliores, deterioresq;, dissimiles in hoc fuerint. Differunt præterea à nobis mulieres, quatenus hæ quidem sunt fœminæ, eóq; ad concipiendum idoneæ. Mulieribus siquidem certæ quædam corporis particulæ insunt, quibus masculi carẽt. Quare verè aliquis dixerit, in aliquo mulieres viris respondere structura simili, in aliquo ab illis differre. Hippocrates autem faciem ægri nos inspicere iubet, vtrũ similis sit, an dissimilis sanis: pręsertim an ipse sibi respondeat. Est quãdo elapsum articulũ sano Hippoc. cõparat, collatione in ipso affecto homine facta: nam deceptio plerunq; accidit, si alienis articulis ipsum conferas. Consueuerunt autem Græci similia nonnunquam vocare quæ idem aliquid obtinẽt. Ad hæc, exempla secundũ idem, in iis quæ conferuntur, Plato nos facere iussit: qui quidem in Philebo & Phædro, diuisoriam compositoriámq; speculationẽ maximè necessariam esse ad artium constitutionem ostendit: in qua sanè duplici modo exerceri nos voluit, à primo quidem & generalissimo descendẽtes, ad ea quę non amplius diuidi queunt, per differentias in medio consistentes: quibus & diffinitiones specierum constitui, in Sophista & Politico commonstrarat. Contrà verò, à specialissimis, quæ multa sunt, ad primum genus, per compositionẽ ascendentes. Viam nanq; esse vtriusq; vnam, sed iter duplex, ab altero primorum, ad alterum vicissim eunti. Nequit autem rationalis artiũ constitutio fieri, nisi in diuisione & cõpositione exercitatio accesserit. Porrò speculationem circa medicorum dissidia, magnam vim obtinere, nõ ægris tantũ ad sanitatem recuperandam, sed valentibus etiam, ad tuendam eandem, autor est nobis Hippocrates. Mirari autẽ licet, cur artem medici pertractantes, in qua ea quæ offeruntur remedia, vsu possunt diiudicare, vtrũ prosint, an noceant, maximè cõtraria de iis quæ prosunt aut nocent, intrepidè pronunciarint. Siquidẽ in philosophia nõ sedatas esse plurimas dissensiones, nihil miri est, cùm res experientia iudicari perindè nequeat, vt ea de quibus medici digladiãtur.

Mulierẽ omniũ studiorũ natura cõpotẽ esse.

Fœminas viris imbecilliores existere.

Fœminas viris lõgè deteriores existere.

Mulierũ similitudo, dissimilitudóq; ad viros.

Faciem ægri inspiciendam esse.

Plato.

Diuisoriã, compositoriámque speculationem, maximè necessariam esse ad artiũ constitutionem.

Speculatio circa medicorum dissidia, quid prosit.

Cæterũ hinc nascitur hæc cõtroversia, quòd medicis quidem illis qui experientia sola artẽ constituerũt, illud solum visum est vtile, quod fortefortuna ipsis frequenter profuisse apparuit: neq; etiã ad contrariã victus rationẽ transire audent, vt illam quoq; experiantur, nimirũ veriti successum improsperũ. Solus autẽ qui naturã ægrotantis nouit, & morbi dispositionẽ, et vim auxilij q̃d adhibebitur, præterea tempus quo vtendũ ipso est, audere possit, vsus auxilio iam ratione explorato, spem confirmare experientia. Quare hic solus inveniet dissidij causam, et distinctiones, quibus animũ adhibens, ad id quod ægrotanti cõducit, perveniet. Aliorũ verò nullus hoc ipsum cognoscet. Nam qui cognitis per experientiam adhærent, immorãtúrq;, illa sola assumunt, causantes naturam, aut artem, aut eiusmodi aliquid causam offensæ extitisse: id quod etiam in opere de fracturis ostendit luculenter Hippocrates, qui de vino, mulsa, melle, aqua, oxymlite, ptisana, & balneis, distinctiones conscripsit, accusans eos, qui in omnibus laborantibus grauiter, vel iubent, vel prohibẽt, singulis cõmemoratis vti. Nam interroganti an vinũ febrienti sit exhibendum, respõderi debet, quòd huic alicui dandum est. Idem verò hoc de voluptate Plato factitasse videtur quasdem ipsarum, nempe ab honestis rebus profectas, appetere nos præcipiens: quasdã vero fugere, quales sunt quę ad ventrẽ spectant: quæ autem nihil ab his secretum obtinent, illas neq; fugere, neq; persequi. Inveniũtur porrò generis voluptatum differentiæ ex methodo diuisoria: quare quæ huius via inveniuntur, affinia & communia sunt iis, quæ ex similis cognitione intelligi solent. At voluptates habent similitudinem quidem inter se invicem: communitatẽ autem secundum genus. Elegantissimè itaque omniũ Hippocrates atq; Plato tractarũt eas duas speculationes, dico illam quę discretione similiũ & dissimilium constat, et eam quæ via iuxta diuisionem generum vsq; ad indiuidua tendit, ac rursusã particularibus ad primum genus per differentias intercedentes reditum reciprocum facit. In vniuersum autem, rei de qua disputatur in primis oportet habere substantiam cognitã. Nam qui nouit, non simplicem vnam animæ in nobis speciem esse, sicuti in stirpibus appetitoriam, in diis rationalem, sed in homine ambas cõsistere, & tertiam præterea irascibilem, nouit cum hoc etiam virtutum numerũ, vim, & possessionem: quemadmodum qui naturalem corporis nostri structuram habet perspectam, atque in similaribus quidem, secundum elementorũ commoderationem: in instrumentariis autem, ex similarium quantitate & qualitate, item vniuscuiusque conformatione & situ, didicerit naturalem habitum effici, is morborũ curationis cuique convenientis, & præseruationis copiam habebit. Meritò igitur nõnulli exactã similiũ & dissimiliũ cognitionẽ sufficere ad methodicã cuiuslibet artis constitutionẽ existimant. Siquidẽ etiam ad iudicandum de iis quæ in ambiguo sunt, dux hæc est abvndè faciẽs. Speculari porrò, num hic mũdus generatus sit, an ingenitus: sicvti etiam, an geniti ipsius deus aliqs opifex fuerit: an deus nullus

Experiri tutò quis possit medicus.

Hippocrates.

Voluptatũ eas nobis sequẽdas ait Plato, quæ ab honestis rebus proficiscuntur: fugiẽdas autem, quæ à turpibus.

Voluptates habent similitudinem quidem inter se invicẽ, communitatem autẽ secundum genus.

Rei de qua disputatur, in primis oportet habere substantiã cognitam.

Animam nostram esse triplicem.

Bonus habitus similarium & dissimilarium particularum, in quo cõsistat.

Cognitionẽ similium & dissimilium sufficere ad methodicam cuiuslibet artis constitutionem.

Quæstiones inutiles humanis actionibus, quænam sint.

quidem, ſed cauſa quædam irrationalis & inàrtificioſa, fortuitò ipſum adeò pulchrum effecerit: an etiã Deus præſit mundi ſtructuræ, ſapientiſsimus ſimul & potentiſsimus: huiuſcemodi inquã quæſtiones nihil conferunt ad honeſtè rem familiarem adminiſtrandã, aut ciuitatis negociis cõmodè conſulendum, aut deniq; ad morales virtutes ac ciuiles adipiſcendas. Cæterùm nõ ſicvti mundus genitúſne an non genitus ſit, quærere invtile eſt, ita etiã de prouidentia & de diis. Nam quòd ſit aliquid homine præſtantius, virtute & ſapientia in mundo, omnibus nobis inveſtigare præſtat: nõ tamen quales dij ſint ſubſtantia, vtrũ incorporei omnino, an corporei exiſtãt, neceſſarium eſt cõſiderare. Sunt autẽ multa falſa, quamſimillima veris: imò etiam ipſa ſophiſmata, ex ſimilitudine quam cum veris ſermonibus habẽt, cõſtituuntur. Sed internoſcere ea, & invicem diſcernere poſſunt, in illa materia, circa quam ars verſatur, exercitati, & præditi naturali induſtria: quam oportebat potiſsimũ in puerili ætate, à cuiuſq; ciuitatis ſenioribus prudentiſsimis iudicari, ac dein vnumquenq; artem ſuæ naturæ congruam doceri: quandoquidem permultos videmus hodie artes rationales exercentes, qui ne ea ſanè quæ ipſi dicũt, aſſequũtur. Cùm igitur quod in omnibus rectè fit, omnes ad artem referant: quod autem in vno aut duobus, non ad artem, ſed ad fortunam: meritò ex noſtri ſtructura corporis, licet admirari ſummam artem, æquitatem, & vim naturæ, quæ nos cõſtruxit. Conſtat ſiquidem corpus noſtrum ex oſsibus pluribus q̃ ducentis. Ad ſingula verò oſſa pervenit nutriẽs vena, ſicvti ad muſculos: cum hac, etiam arteria, & nerui: pariáq; ad amuſsim ſunt & omnino ſimilia in dextra animantis parte ſita, iis quæ in altera ſunt, os oſsi, muſculus muſculo, vena venæ, arteria arteriæ, ac neruus neruo: idq; exceptis viſceribus, atq; nõnullis particulis, quæ habere propriam deſcriptionẽ videntur. Duplices itaq; noſtri corporis partes, omnino inter ſe ſunt ſimiles, & magnitudine, & conformatione, ſicvti & conſiſtentia, quam voco iuxta mollitiem duritiémq; differentiam. Quemadmodum igitur de humanis affectibus iudicium facimus, ex naui ſumma arte cõſtructa cognoſcentes peritiam artificis, ita etiam de diuinis facere convenit, corporiſq; noſtri opificem admirari, quicunq; tandem is deorum exiſtat, etiam ſi eum non videamus. Vocar autẽ ipſum naturam cõmuni nomine Hippocrates, cuius miniſtrũ medicũ eſſe ait. Plato etiam, Deum cauſam quæ nos conſtruxit, mundi opificem pronunciauit, qui ſuis filiis iuſſerit humanum genus compingere, à ſe quidem accepta ſubſtantia immortalis animæ: in ea autẽ appoſito eo quod generatur. Cæterũ quæ de animi ſubſtãna & de diis à diuiniſsimo Platone traduntur, probabilia tantũ & veriſimilia cùm ſint, quomodo poſsim de ipſis audacter pronunciare, non video. Contrà autem, quòd plures animæ ſint ſpecies, quódq; ſede triplici collocatæ: & quòd diuina ex ipſis ſit, qua ratiocinamur: reliquę autẽ duæ affectibus obnoxiæ: hæc qua iraſcimur, illa qua corporis voluptates experimus: quinetiã quòd alia in cerebro, alia in corde, alia in iecinore deliteſcat, me ſcientificas habere demonſtrationes affirmo. Iuſtum tamen eſt admirari Platonem, qui non ſolùm methodos cõpendioſè expoſuerit, ſed etiam nos exercuerit in ſingulis. Sunt enim tria capita. Primum, quod diuiſione & compoſitione conſtat: ſecundum, quod ſequentium, & pugnantium cognitione: tertium deniq;, rerũ inter ſe mutatione, in maioris & minoris, æqualis & ſimilis ratione. Itaq; ſcopi ſecũdum quos ſingula rectè aliquis aggrediatur, omnino pauci ſunt: *ſecundum autem ipſos exercitatio, non parum temporis poſtulat: id quod Plato quarto de Repub. oſtendit, vbi conatur animam noſtram nõ ſimplicem, neq; vniformem ſubſtantia, ſed ex tribus partibus cõpoſitam demonſtrare, quæ ſingulæ propriam habent ſpeciem, non vnam autem vim, ſed plures. Vnum enim appellat, quodcunq; ſubiectum cùm ſit, peculiarem obtinet ſubſtantiam, aut accidens. Porrò ſubſtantia dicitur, quæ nõ poteſt contraria circa idem eodem tempore pariter facere ac pati. At verò hæc vox diuiſio dicitur propriè, cùm totum aliquod cõtinuum, in particulas ſcinditur. Sed metaphoricè dicitur, cùm in differẽtias, aut ſpecies diuiditur: vt tertio modo, cùm vox diuiditur in ſignificata.

Sophiſmata cõſtitui ex ſimilitudine quã cũ veris ſermonib. habent.

Sophiſmata à quibus poſsint diſcerni.

Indolem & naturam cuiuſq; explorãdam in puerili ætate eſſe: ac dein vnũquenq; artẽ naturæ ſuæ aptã, docendum.

Arti quæ tribuantur.

Fortunæ quæ tribuantur.

Naturæ cõmendatio.

Oſſa plura ducentis ineſſe humano corpori.

Dextras partes ſiniſtris eſſe numero pares.

Conſiſtentia quid.

Deum vocat naturam Hippocrates: illius autẽ miniſtru, medicum.

Platonis opinio de Deo.

Animæ ſpecies, ſedes, & differentiæ.

Scopi ſecundũ quos ſingula rectè quis aggrediatur.

Vnum quid.

Subſtantia quid.

Diuiſio quid.

EPITOMES GALENI OPERVM *ſectionis primæ, finis.*

EPITOMES OMNIVM GALENI OPERVM SECTIO SECVNDA.

SANCTISSIMO D. N. P. III. P. M. ANDREAS LACVNA SECOBIENSIS, MILES S. PETRI, S. P. D.

QVI vt Medicam artem exterminent, eámq; non esse ex vsu mortalibus persuadeant, summum diem ita hominibus esse à Deo præfinitum contendunt, vt non modò non produci, sed ne quidem ante illam metam vllo pacto vita intercipi queat, ij, Beatiß. Pater, præterquàm quòd falsa & inania loquuntur, omnem ferè humanam prouidentiam è medio tollunt. Quocirca tametsi sycophantæ id genus, infestißimi sint Medicinæ ipsius hostes, eámq; aßiduè sancient vulneribus, eius tamen sunt ope & præsidio curandi, cùm grauißimo laborent animi morbo, correptique phrenitide, aut alia quauis animi alienatione, talia insanire cogantur. Infixit autem hanc opinionem complurium mentibus, quòd legitur apud prophetam Iob, Deum constituisse terminos homini, qui præteriri non possent: id quod sanè est verißimum. Deus quippe & natura non hominibus tantùm, sed etiam animantibus vniuersis (sub quibus comprehendo stirpes) constituerunt ceu quendam suæ durationis atque periodi apicem, ad quem singula peruenire possent, si omnes occasiones effugerent, quæ interitum præcocē accersunt. Cùm autem hic vitæ cursus in singulis animalibus, ab insito vitaliq; humore proficiscatur, portionem cuius in prima generatione non omnia fuerunt parem sortita, meritò, mea quidem sententia, illa durabiliora erunt, quibus eius copia largior obtigerit: vitæ verò breuioris, quibus humoris insit parcior. Quemadmodum igitur si conseruemus oleum purißimum, semper illi inardebit flammula, quandiu oleum ipsum durauerit: extinguetur autem, ipso oleo absumpto: pari etiam ratione, si humorem natiui caloris fomitem, immunem ab omni corruptela tueamur, non defungemur vita, donec ipse prorsus nos deserat: quod vbi acciderit, produci amplius dies nostri non possunt: ac proinde is erit verè vltimus vitæ terminus, quem nimirum transgredi nulla homo industria, aut ratione potest. Quòd si quispiam Dei donum ac beneficium contemnens, aut vitam exosam habens, prius quàm ad finem sibi designatum aduentet, det seipsum præcipitem, disrumpátue crapula & vino: præuidit quidem huic talem Deus exitum, nō præfiniuit autem, cùm ipsum suo in consilio atque imperio voluntatis reliquerit. Est itaq; singulis iam sua extrema dies, ad quam vtiq; peruenire, vsi optima victus ratione, poßint, à Parcis ipsis præfixa: quā quidem vt præterire nemini ab illis est datum, sic etiam vt eam consequantur, solis contingit illis, qui præceptis Medicorum audientes, & temperātißimè viuunt, & fouere vapidum illum humorē, vitæ autorem, omnibus modis conantur: ad quam rem plurimum confert cum exquisitißimo victu, exercitiisque modicis, etiam regio vel admodum temperata, vel ad frigus magis quàm ad calorem declinans. Pro varijs siquidem ipsius cæli constitutionibus, constat hominum temperamenta, adeóq; ætates ipsas variari. Aethiopes quippe (id quod tradit ex Asclepiade Galenus libro de philosophica historia) circa tricesimum annum senescunt, quòd sub ardentißimo sole, eorum calor genuinus quàm citißimè vnà cum subiecto humore euanescat. Angli verò Danique, ob contrariam causam, ad vicesimum supra centesimum annum, nisi propria pereant intemperantia, solent vitam ipsam protrahere. At Hispani, vt situ sunt medij inter hos, sic vitam illis quidem longiorem, his autem longè breuiorem sortiuntur. Inter omnes porrò temperies atque constitutiones ambientis, quas mihi experiri contigit, nullam hactenus adeò propitiam reperi tum hominibus, tum fructibus vniuersis, atq; est hæc qua perfruuntur Veneti: apud quos, fructus quidem ipsi quamdiutißimè incorrupti & succulenti seruantur: homines autem, vegeti, flor. diq;, raro nisi extremo senio absumuntur. Id quod sanè est in causa, vt Venetijs paßim tot senes, támq; reuerendi, cernantur. Romæ verò contrà, perpauci inueniuntur veri atque genuini ciues sexagenarij. Quòd si qui exteri illuc ætate ingrauescentes confluāt, intercipiuntur breui: quod certè argumentū efficacißimū est, te, Beatißime Pater, singulari modestia & temperantia tua, peruicisse malignitatē syderis: quippe qui sensibus vniuersis integris, absolutißimisq;, tam venerandam canitiem indeptus atq; assecutus fueris: ad quam quidem nobis feliciter cōseruandam, producēdámq; in multa annorū curricula, quæcunq; de tuenda valetudine Galenus Pergamenus conscripsit, ea omnia nuper instigatione Excellentißimi viri Ioan. Aquilerij, tui medici longè vigilantißimi, à me et castigata, et in enchiridiō coacta, dicare Tuæ Beatitudini statui: sperās fore, vt hoc erga T. S. officiū meū pius omnib. quā gratißimū esset, ac præcipuè illustriß. et reuerendiß. D. D. Frācisco à Bouadilla et Mendozza, Cardinali Cauriensi, Patronóq; meo singulari: qui

Beatitudinis Tuæ amantissimus, nihil tam habet in votis; quàm vt eam diu CHRISTVS seruet superstitem. Quare vnicè T.S. oro, Beatissime Pater, vt quemadmodum superioribus diebus periochen illam de victus & exercitij ratione à nobis oblatam, vultu hilari suscepisti, sic salutares hos commentarios, quos offerimus denuò, suscipias: exiguos quidem, sed ea imbutos eruditione & doctrina, quæ possit mirè tuum oblectare animum, téq; manu placidissima ducere ad extremum illud senectutis fastigium, quòd omnes cupimus, quódque prius quàm assequaris, tibi longum adhuc iter est conficiundum: cùm non dubitem quin, si Galeni institutis & documentis vsus, pro solita etiam sapientia tua, constantiáq;, & animi magnitudine insuperabili, fausta omnia & aduersa, breuitérq; vniuersas humanarum rerum vicissitudines, eodem animo tuleris, adhuc sis victurus nobis diutissimè. Quod quidem Ecclesiæ suæ largiri dignetur Deus Opt. Max. Vale. Venetiis, ex ædibus illustrissimi D.D. Ioannis Furtadi à Mendozza, in hac Repub. Cæsarei Oratoris longè dignissimi, quarto Idus Aprilis, M. D. XLVIII.

REVERENDISSIMO IN CHRISTO PATRI, D. D. NICOLAO VINCEIO, EPISCOPO BALNEOREGIENSI, ac S. D. N. P. III. Datario vigilantissimo, sapientissimóq;, dirigitur liber De sanitate tuenda, ad Pontificem maximum.

I liber, & quam fers, domino impartire salutem,
Viuat vt admonitu tempora longa tuo.
Sis licet exiguus, tecum sed Nestoris annos,
Multáq; conciso corpore secla geris.
Verùm ne nimium timidus videare, vel audax
Materiæ pecces vtilitate tuæ:
Scis cui magnarum Paulus molimina rerum,
Eius vt arbitrio sténtq;, cadántq;, dedit:
Qui sacras dispensat oues, qui ne quid ab vllo
Tentetur contra iúsq; piúmq;, cauet:
Huic vni te crede liber: si duxerit intrò,
Et patrocinio iuuerit ille suo,
Res tunc facta tibi fuerit, nihil amplius optes.
Sed propera ad sacros oscula ferre pedes.

GALENI PERGAMENI AD THRASYBULUM, Num ratio tuendæ sanitatis, ad medicinalem artem, an ad exercitatoriam spectet, liber vnus.

Initium inventionis optimum quod sit. Rationalem contemplationem pernecessariam ad inventionem esse.

IN omni cõtemplatione optimũ inventionis initium est, prius exactè cognoscere quidnam sit id de quo disputetur. Qui autem rationalem cõtemplationem satis diligenter tractarit, is quodlibet sanè quæsitum æquè discutere poterit: sine qua quidem commentarios evoluere, nihil aliud est, quàm oleũ & operam ludere. Cùm igitur in controversiam vertatur, num ars sanitatis tuendæ ad medicinalem artem spectet, an ad exercitatoriam, qui medicinã esse curatricem ægrorũ, & sanorum conseruatricem, definiunt, hi certè medicinæ partem, salubrem esse confirmant. Qui verò medicinam laborantiũ tantùm curam habere aiunt, ab ea sanitatis conseruatricem abstrahũt. Ita & exercitatoriam si quispiam sanitatis seruatricem statuat, quæsitum pro comperto habuerit; quemadmodum & qui solum boni habitus eam opificem tradit, diverso modo & ille ambiguum pro certo assumet. Nunquid igitur sic medicinam definire præstiterit, eam esse cuius finis est sanitas: Gymnasticam verò, cuius finis est bonus habitus; At sic etiam gymnasticæ salubrem, tanquam nihil sit dubium, detrahemus: medicinæ autem adhuc obscurũ attribuemus. quæcunque enim definitiones constituuntur à fine, non exiguas ambiguitates pariunt. At qui salubrium scientiam medicinam esse affirmauerit, is etiam nimis audacter salubre, tanquã medicinæ partẽ, accepisse videbitur. Non deerunt siquidem contrariæ factionis nõnulli, qui ægrotabilium tantùm scientiam esse medicinã contendant: hi tamen primũ ignorant, contrariorũ omniũ vnam esse scientiã, & quicunque ægrotabilia norit, hunc & salubria non latere necesse esse. Dein verò nesciunt, quòd & salubre dicimus signum, quod ægroto adveniens, futuram sanitatem portendit: necnon causam salubrem, quæ sanitatis est procreatrix. sicut & salubre corpus, quod est sanitate præditum; quorum omniũ medicus scientiam habet. Periculum autem fuerit, ne si vnam transeamus, septem circa humanũ corpus artes constituamus: primam & manifestissimã, & penè solam controversia carentem, eam scilicet quæ expellit morbos: duas alias, vnam à sanitate secundùm affectionẽ, & lubrica, ad eam quæ est in habitu, ducentem: alteram, in ea conseruantẽ: duas item alias circa bonum simpliciter habitum, effectricem vnam, alteram quæ cõseruat: præter has etiam duas alias, circa bonum habitum Athletarum versantes, qui non simpliciter bonus est, sed cum adiectione, atque periculosus. Ab his autẽ septem, alias possemus etiam numerare artes, cuiusmodi est & comptiua, quæ corpori pulchritudinem quandam adulterinã conciliat, vitiosa & adulatrix existens. Huic etenim est cõtraria, quæ circa legitimã, veràmque pulchritudinẽ (quæ in vegeto colore, carnis moderata copia, membrorũmque congrua coagmentatione consistit) versatur. Porrò sanitas & bonus habitus nõ idem nobis significãt: cùm sanitas quidem, salubrẽ quandam affectionẽ: bonus autem habitus, non affectionem simpliciter, sed fixam & permanentem significet, quam nimirum omnes desideramus. Cùm autem omnes actiuæ artes proponant sibi quod in materia circa quam versantur, est valde optimũ, ac maximè duraturum: earùmque finis sit vnus, nempe ipsius propositi consecutio: vtique manifestum evadit, artis circa corpus nostrum versantis, finem etiam vnum, vt propositũ vnũ, existere, siue id quispiam integritatem, siue bonũ habitum, siue sanitatem, siue naturalem corporis structuram, siue naturalem actionẽ, aut affectionem nominare voluerit. Vt enim corpus humanũ vna res est, sic huius quoque vna perfectio habetur, quam & præsentem custodire, & absentem revocare, alicuius artis officium est. Quare nec multa corporis bona ponenda sunt, neque ipsius boni, quod est, aliam opificem, aliam conseruatricem artẽ statuere oportet. Ita verò cùm vnum sit corporis bonũ primariè ac propriè dictum, vtputa sanitas, ad quod cętera referuntur, vt actio integra, pulchritudóque, certè nõ per alia exquisitè sanescet corpus, per alia robustum atque pulchrum evadet: vnde vna circa corpus esse ars concluditur. Quemadmodum igitur animi, sic etiam corporis bona multipliciter dici solent: vnũ quidem ratione primaria, vt sanitas: aliud, tanquã fructus illius, vt actio: tertium denique necessariò consequens, vt videlicet pulchritudo: nec licet alicui horum prodesse, aut obesse, quin omnibus tribus aut prosis, aut noceas. Ars itaque in primis efficere sanitatẽ videtur, quam necesse est actio naturalis pulchritudóque sequatur. Quod enim primũ artifex cùm fecerit, acquiescat, id eius planè finis existit: at naturali affectione per quam agimus (hoc est, sanitate) restituta, cõquiescit: finis igitur medicinæ sanitas est, quam cùm induxit, nihil circa actionem pulchritudinémve laborat, vt quę vel inuito artifice sanitatẽ seqnãtur. Sed neque in vlla materia ars vna finis effectio, altera conseruatrix habetur. Qui autem sanitatem propria ratione tuetur, circa illa, iudicio meo, versatur, quibus, velimus nolimus, corpus nostrũ vtitur: qualia sunt, ipse nos ambiens aër, somnus, vigilia, quies, motus, ac denique cibus & potus. Hæc siquidem quæ per se lædendi iuuandique potestatem habent, sanitatis custos speculatur, id semper ante oculos habens, vt in corpore exactè sano, validóque, nihil nouare audeat: cùm verò aliquantulum moderationẽ transierit, continuò quod deficit, priusquã latius id malum serpat, resarciat. Siue enim plenitudine, siue inanitione laboret corpus, vtrũque vnum ars vna vno modo emendat, quod deficit nimium instaurans. Cæterũ in quanto, nõ in quali, correctionis differentia versatur. Atqui secũdum quantũ in his quæ fiunt differentia, ad vnam artem pertinet: quòd si alterius artis esse debeat, oportet prorsus qualitate etiam differat. Porrò cùm multæ ac variæ sint medendi rationes, quarum aliæ ferro,

Medicinã esse curatricẽ ægrorum, & sanorũ conseruatricẽ.

Exercitatoria.

Definitiones cõstitutas à fine, nõ exiguas ambiguitates parere.

Contrariorum vnam esse scientiam.

Salubre signũ.

Causa salubris.

Salubre corpus.

Athletarum habitus periculosus.

Comptiua ars vitiosa & adulatrix existit.

Pulchritudo vera in quibus cõsistat.

Sanitas quid. Bonus habitus quid.

Artium omniũ scopus.

Artis cuiusq. finis, est consequutio scopi.

Artis medicæ finis.

Perfectio humani corporis, vna tantum existit.

Vnicam esse artem, quæ circa humanum corpus versatur.

Bona animi & corporis multipliciter dici.

Sanitatẽ actio naturalis, pulchritudóque consequuntur.

Finis artis quod sit.

Medicinæ finis est sanitas.

Res expendenda a medico.

Nouandum nihil in sanis corporibus.

Medendi rationes variæ.

Artes distinguendas nõ esse, per actiones singulas.

aliæ igni, aliæ medicamentis, aliæ victus ratione curantur, hallucinantur sanè qui per singulas actiones, artes esse distinguendas putant. Nam quis adeò fatuus atq; stupidus est, vt à medicina modò propositas actiones deducat, atq; aliam quampiã artẽ pro vnaquaq; ipsarũ statuat? Etenim ob cõmune propositũ, quæ sanitas est, omnes qui quocũq; modo medẽtur, medici vocitantur: sed propter actiones, aut materiæ, aut membri diuersitatẽ, hic manuarius, ille medicamentarius, alter ocularius, & est, & dicitur: manuarius ab actione, medicamentarius à materia, sicvti ocularius à membro: & cùm omnes sanitatis gratia operentur (artes enim omnes in subiectæ substantiæ bono versantur, atq; illi operam nauant) sequũtur operationis modos diuersos. Erit itaq; medicina vnica, sed ipsius variæ species ac partes, omnes ad eundem scopũ tendentes, ad sanitatẽ videlicet. Ac proinde nõ multitudine agentium, sed propositis exploratis, artes sunt distinguendę. Siquidem singularia innumera sunt, sed generale quoddam opus omnibus est cõmune. Nam & corpori aliquid vt supervacuum detrahens, aut aliquid quod deficiat adiiciens, vnum vterq; opus pręstat, corpori naturalem modum, hoc est, sanitatẽ cõparans: proinde verò & calefaciens, & refrigerans, sicvti & madefaciẽs & siccans. Non est autem vnius artis, opus facere: alterius, vitiatũ corrigere: sed eiusdem. Quòd si non eiusdẽ, at certè medicina nihil q̃d prius nõ esset, procreat, sed arti laceras ac tritas vestes sarcienti oppido q̃ similis est: sanitatisq; conseruatio, parũ labefactata corrigit, minimè existẽs diuersum genus à curatiuo. Est porrò id artis finis, q̃d quiescẽte artifice, demõstrare valemus, vt sanitas: qua ratione effectiuę artes ab actiuis, quarũ finis ipsa actio est, tantũ differũt. Nam quamprimũ actiuæ ab agendo desierunt, finis quoque vnà desiit. Nihil siquidem in saltatoria præter ipsam actionem ostendere possumus, vt in fabrili grabatum, in ędificatoria domũ, sanitatẽ in medicina. Quare nec sanitatem custodire, aut vitiatam emendare, aut prorsus amissam recuperare, finis est: sed omnia hæc actiones sunt, finis autem est sanitas. Sed neq; ex materiis ipsis artes diiudicãdæ sunt: quandoquidem materiã vnam constat pluribus artibus subiici (vt lignum, exempli gratia, nauiũ artifici, carpentario, machinarúmq; structori) sicut & vnam eandémq; artem, permultis vti materiis. Quippe medicæ arti, vna cùm sit, infinitæ materiæ subsunt: corpus nempe sanitatem suscipiens, cibi, ac potus, & medicamenta omnia, sicuti & vocata diætemata. Hæc igitur materiæ sunt causarum vim obtinentes: corpus autẽ, tanquam id ex quo finis, aut in quo. Itaq; ad finem properare omni ex parte, ab eoq; artes iudicare, præcipit ratio. Propter hunc enim & cõmunibus actionibus, & propriis præceptis atq; principiis differunt: nam hæc & secundum artiũ fines variant: & cuiusq; artis constitutio à fine (quæ regula omnium artis præceptorum existit) sumit initium. Igitur vnum tantũ cùm sit humani corporis bonum, sicvti & aliarum omnium substantiarum, atque vna similiter ars, quæ circa illud versatur, huius artis iam omnes particulas speculemur: cuius quidem finis cùm nõ in sola contemplatione sit situs, sicvti Arithmeticę, Astronomiæ, ac Physicæ: nec simul cum actione ipsa desinat, quod cõtigit in saltatoria: manifestum vtiq; est, neq; inter actiuas, neq; cõtemplatiuas, sed inter effectiuas aut acquisitiuas, quales sunt quæ ex parte vitiatum corrigunt, eam esse connumerandam: sic vt natura quidem & corpus fabricetur, & ipsum imbecillum confirmet: eius autẽ ministra sit ars, quę in præsentiarũ investigatur. Appelletur igitur correctiua: quæ quidem aut multum subitò corrigit, aut pauxillum. Etenim quæ ipsius pars multum semel corrigit, eam medicatiuam aut curatiuam dicamus: cuius sanè, quemadmodũ quantitatis, differentia permagna existit. quæ verò pauxillum, conseruatiuam. Atque hæc quidem insignibus differentiis tripartitò distingui videtur. Aut enim exactè valentem accipiens, in hoc ipsum gradu conseruat, dicitúrq; euectice, hoc est, boni habitus conseruatrix: aut eos qui iam evaserit morbum, ac secundũ habitudinem sani existunt, reficit, appellatúrq; analeptice, hoc est, instauratrix: nam quę inter vtrãq; pars collocatur, versatúrq; circa corpora in habitu, non in bono habitu, sana, ea conseruatiua simul & salubris nuncupatur. Tres igitur hæ partes conseruatiuę, analeptice, salubris, & euectice, sunt quidem omnes sub ea medicinæ parte, quæ exigua tollit vitia: inter se autem ratione maioris minorisq; dissentiunt. Minora enim castigat euectice: paulò his maiora salubris: adhuc maiora analeptice. Quidam verò & quartã his particulam prophylacticen, hoc est, præseruatricem addunt, facultatẽq; habentem oppositam, quæ à morbo reficit liberatos. Curatiua igitur, magna vitia: euectice autem atq; salubris, parua tollit: in medio verò harũ interstitio analeptice & prophylactice positæ sunt, si ad salubrem atque euecticen comparẽtur, haud exigua vitia emendantes: si ad curatiuam, non magna. Quocirca non immeritò neutrę appellari possunt. Ergo vt totum sermonem repetam, circa corpus humanum vnam quandã artem constituo, eiúsq; duas has esse partes, efficientem vnam, corrigentẽ alteram: ambásq; hasce prius natura inesse, sed ipsarum alteri, emendatrici scilicet, humanam artem opitulari. quæ & ipsa bipartitò diuiditur, in curatricem partem, seu medicatricem, atq; in alteram conseruatricem, quæ & salubris vocatur. Huius rursus tres partes sunt, analeptice, euectice, ac toti generi cognominis, salubris. Cùm autem omnis quæstio sub definitionem cadat, sanè si quid tum medicina, tum gymnastica sit, didicerimus, nec amplius difficile fuerit invenire ad vtram ipsarum salubris referatur. Cùm ergo vna tantùm ars circa corpus versetur, poterit qui volet, medicinam eam appellare: sin hoc nõ placet, exercitatoriam. Sin id quoq; displiceat, totam artem nomine carere dicens, vnam eius partem, medicinam, alteram exercitatoriam appellet. Si neq; id probas, salubrem quandam artem curatiuæ ex diuerso distinctam, eiúsq; partes diætericen, gymnasticénq; dicito. Singula enim nomina si interpretabere, ita vniuersum quod quærebas indeptus fueris. Quòd autẽ vt artẽ corpora

male

Scopus cõmunis medentium omnium, est sanitas.

Artes omnes in subiectæ substãtiæ bono versari.

Medicina vnius variæ species, siue partes sunt, omnes ad sanitatem tendentes.

Artes esse distinguendas scopis.

Medicinam arti laceras vestes sarcienti, esse similem.

Finis artis quid sit.

Artes effectiuæ ab actiuis, quo differant.

Sanitas est medicinæ finis.

Artes nõ esse ex materiis diiudicandas.

Medicinæ infinitas materias subiici.

Artes iudicandas ex fine esse.

Artis cuiusq; cõstitutio, à fine sumit initium.

Medicinam esse inter factiuas artes connumerandam.

Medicinam esse ministram naturæ.

Medicatrix medicinæ pars.

Conseruatrix medicinæ pars, triplex.

Euectice.

Analeptice.

Salubris.

Prophylactice.

Correctrici artis parti, humanam artem opitulari.

Quæstionem omnem sub definitionẽ cadere.

Iatrice.

malè affecta curantem, iatricen, hoc est, medicinam, sic artificem etiam ipsum, Medicum appellet Homerus, perinde atque alij Græci, verba illius indicant vbi ait:

Vir medicus multis aliis tibi dignior esto,
Dira uenena trahens, & pharmaca mitia fundens,
Multa salubria miscens, & letalia multa:
**Vnicus existens, sed tamen omnia callens.*

Medicinæ quæ sint partes præcipuæ.

Præcipuas porrò medicinæ partes esse pharmaceuticen, chirurgicen, & diæteticen, nemo ferè inficiatur.

Gymnastarum ars quando sit exorta.

At gymnasticæ artis nomen, Homeri seculo nōdum repertum erat. Nam pauló ante Platonis tempora gymnastarum ars exorta est: quo etiam tempore Athletarum exercitatio emersit: quorū quidem bonus habitus vt vituperandus est, sic etiam ipsos instruens gymnastica, cōtumelia nō caret.

Athletarū habitum esse vituperandum.
Bonus habitus quis laudādus.

Eum autem habitū bonum laudamus, qui & tutissimus est, & ad obeundas naturales actiones maximè idoneus: cuius materię effectiuæ simul & conseruatiuæ, duæ sunt, & salubris vocata victus ratio, & exercitatio. Nā cùm quatuor sint genere omnes materiæ, à quib. nostrum alteratur corpus, manuaria functio, medicatio, exercitium, ac victus ratio: vna quidem est ægrotis invtilis, duę verò secundum naturam se habentibus.

Materia alterantes corpus, sunt quatuor in vniuersum.
Aegri exercitio non egent.
Sanus exquisitè, quæ necessaria.

Aeger quippe in multis medicamina, manuum operam, victúsq; rationem postulans, nulla ex parte exercitatione eget: exquisitè autē sanus, corpus exerceat, & certa quadam victus ratione vtatur necesse est, sed medicamenta, aut manus ministerium, nō postulat.

Salubris artis partē esse gymnasticen.

Salubris igitur artis cōstat partem quandam esse gymnasticam. Siquidem etiam Plato in Gorgia, aliam gymnasticā esse ait, vt artis corpus regentis partem: atque aliam qua vtuntur Athletæ: quam nimirum ceu omnium flagitiosissimam criminatur plurimis modis: huius quidem finem, viriū esse incrementum, quo adversarios prosternant: illius autem, vsum ad naturales actiones, confirmans.

Sanitatē in moderatione consistere.
Athletarum gymnastica intēperiem excessúmq; molitur.
Ventrē crassum subtilem mentē non gignere.
Athletas esse morbis obnoxios.

Cùm igitur in quadam moderatione sanitas sita sit, Athletarum autem gymnastica intemperiem excessúmq; moliatur, multā ac solidam carnem procreās, sanguinisq; copiam quamtenacissimi adaugens: haud difficile inventu fuerit, artem hanc omnibus naturalibus animalibúsq; actionibus prorsus invtilem esse (crassus enim venter subtilem mentem nō parit) atq; obnoxiam periculis. Quare Athletarū nonnulli repentè obmutuerunt: alij sensum motúmq; amiserunt, ac penitus attoniti facti sunt, mole illa præter naturā, ac multitudine, insitum extinguēte calorem, liberúmq; spiritui transitū intercludente. Quicunq; autem ex ipsis mitiora mala patiuntur, rupto vase sanguinem vomunt, aut exspuunt.

Gymnasticæ legitimæ autores.

Cæterùm legitimæ gymnasticæ autores sunt, Hippocrates, Diocles, Praxagoras, Philotimus, Erasistratus, atq; Herophilus, & quicunq; alij totam artem ad corpus pertinentem optimè didicerunt: quorū sanè dogmatis congruit illud Platonis: Vna cùm sit corporis curatio, duas eius partes appello, vnam gymnasticen, alterā curatricem. Licebit etiam in ipsa arte corporis præside, si quis invenire partes eius desiderat, ægros curantē, medicatiuā: sanis cōsulentem, salubrem appellare. Vel melius sic vt diximus antea: Ars corporis curam habens emēdatrix cùm sit, qua parte magna vitia corrigit, medicatrix dicetur: qua verò exiguas noxas tollit, vocabitur conseruatrix.

Correctrix ars Medicatrix.
Conseruatrix.

Quinetiam aptius à materiis has partes, morbidam vna, salubrem alteram appellaueris: quæ vt antè à nobis est dictum, in refectricē, salubrem secundùm habitum, & euecticen, siue boni habitus effectricem, diducitur. Nam dictarum partiū singulis propria materia subiicitur: primæ quidem, secundum habitudinē siue affectionem valens corpus: secundæ, secundum habitum: tertiæ deniq;, bono habitu præditū.

Corpus secundum affectionē sanum, quandā esse dicatur.
Corpus sanum secundum habitum.
Corpus bono habitu præditum.

Etenim corpus secundum affectionē sanum appello, quod iam extra morbum cùm sit, leui tamen noxa pulsatum, facilè in morbum relabitur: imbecillum etiam ad actiones existens. Secundum habitum autem, quod iam periculis obnoxium non est, absolutū tamen actionū robur nondum est cōsecutum. At bono habitu præditum, quod extra omne versatur periculū, ac prę se fert etiam insigne quoddam omnium actionum robur.

Sanitatem tripliciter dici.

De sanitate etiam similiter indicandū. Sanitas nanque secundum habitum, inter sanitatem secundum affectionem & bonum habitū, actionibus media est. Nam sanitas in affectione, debiles actiones producit: bonus habitus firmiores. Sanitas autem in habitu, nondum quidem firmas, non amplius tamen debiles.

Cōseruatricem artem, secundū auxiliorū materias esse quadruplicem.

Quòd si secundum auxiliorū materias artem hanc salutarē, conseruatricémq; distribuas, in quatuor partes secabitur. Vna siquidem in assumptis, altera in iis quæ fiunt, tertia in his quæ evacuantur, quarta in forinsecus occursantibus, prorsus versari videbitur: per hæc enim sanitas custoditur. Pars igitur quæ in his quæ assumuntur versatur, ciborū potionúmq; ad sanitatis custodiam pertinentiū est scientia. Quæ verò in iis quæ evacuantur, excrementorū omnium est exploratrix. Quæ exterius incidentiū est, aërē, aquam, oleū, & cætera id genus speculatur. At quarta pars artis quæ superest, in iis quæ aguntur posita, studiis exercitationibúsq; cōtinetur. Insomnietas nanque, vigilia, somnus, venus, ira, lauatio, ex hoc genere sunt. Cæterùm singulorū enumeratorū salubriū quātitas, qualitas, & occasio, dignoscenda est.

Exercitatoriā esse minimam artis salubris partem.

Minima igitur salubris artis pars est de exercitationibus scientia: rectius enim puro gymnastica ars appellabitur, quæ omnium exercitiorū facultatis cognitio est. Nam quæ ad palæstram solū pertinent, cognoscere, perquàm exiguum est, omnibúsq; mortalibus minimè vtile. Vnde tibi iam intueri licet, non modò salubris artis quota sit portio gymnastica, sed etiam gymnasticæ minimam esse particulam luctandi studiū, & huic cognatum Athletarum exercitium, affectionis cuiusdam non naturalis effectiuū. Idcirco eos malè sentire cōstat, qui in diuidenda tota arte, gymnasticam medicatiuæ opponunt: illa nanq; à materia, hæc à generali cōmuniq; actione appellationē habet. Similiter etiā quisquis p diuisionē, medicatiuo conseruatiuum opponit, cognatorū oppositionem facit.

Artes omnes mechanicas, mutua ope indigere.

Porrò cùm vniuersæ artes mechanicæ mutua ope indigeant, perfectioribúsq; materias ex quibus finē suum consequantur, suppeditent: instrumentáq; optima, per quæ

Artem medicã præsidere vniuersis mediãtibus artibus.

illas adornẽt, conficiant: eis omnibus, ceu quædam architectonica, ars corporis curatiua, quæ vna est, præsidet. Siquidem ædificatoriæ, vt tales quasdam ædes extruat, præcipit: calceariæ, vt calceum: panifici, vt panem: culinariæ, vt obsoniũ: aliisq; singulis, vt quæque apta est, imperat.

Salubris medicinæ pars.

Sed huiusce artis corpus nostrum curantis, salubris appellata pars est, cuius quadripartitò diuisæ, partis vnius gymnastica particula existit.

Gymnastice. Pædotriba. Gymnasta.

Cauendum tamẽ est ne pædotribam, aut palæstræ præfectũ, cum gymnaste confundamus. Nam qui luctas omnes & frictionũ sigillatim omnes actiones ritè obire valet, iste panifici et coquo proportione respondet,

Panifex. Coquus.

facere quidem panem & obsonia scientibus, minimè tamen quid in ipsis optimum sit, quid nõ optimũ, intelligentibus: quámve facultatẽ ipsorũ vnumquodq; ad sanitatẽ habeat, nõ dignoscentibus.

Pædotribam esse ministrũ gymnastica.

Vt igitur miles artis imperatoriæ, sic pædotriba gymnasticę minister est. Vocant tamen nõ solùm pædotribas eos qui exercent athletas, sed etiã gymnastas. * Quare gymnastica duabus artibus maximè separatis inseruit:

Gymnasticam duabus artib. inseruire diuersis.

quemadmodũ culinaria, quæ salutare obsonium medico salubriq; concinnat: gustui verò iucundum, ac voluptuosum, nõ amplius id arti cuipiam, sed adulationi potius cuidam, finẽ sibi nõ sanitatem, sed voluptatem cõstituenti.

Luctatoria.

Similiter & luctatoria, id, quod ad sanitatem bonũ est, salubribus & gymnasticis dictis cõciliat. Quod autem ad affectionem athleticam pertinet, illi vitiosæ parti comparat, quæ se gymnasticam vocat, cùm tamen prostratoria potius, aut cabalice appellari mereatur.

Cabalice.

Luctatoriam artem vitæ robur prosternere.

Verùm omnis bene instituta respublica hoc genus artis odit ac detestatur, vt quæ omne vitæ robur prosternat, haud in bonã affectionem traducens corpora.

Curatiuam artis partẽ primò omnium fuisse institutam. Medicina. Medicus.

Iam verò cùm prima totius artis pars curatiua, quòd sic expediret maximè, constituta sit: deinde per multũ ociũ conseruatiua salubrisq; vocata, ei adiecta fuerit: totam artem à pręcipua magis parte medicinam denominari cõtingit, sicvti & medicũ illius professorem. Idcirco non ab re nunc quispiam interrogatus, cuiúsnam artis pars sit illa facultas, quæ tuendæ sanitatis noticiam tradit, medicinæ respondere poterit, latius fuso & amplificato vocabulo, neq; adhuc partem, sed integram humani corporis artem significante.

Medicinæ præcipuæ partes.

Cuius sanè duas maximas partes esse curatricem & salubrem, sicvti & huius salubris, gymnasticam membrum existere constat.

GALENI PERGAMENI *de exercitatione paruæ sphæræ libellus.*

Exercitationũ vtilissima sũt, quæ exercentes corpus, oblectãt animum.

ILlæ mihi sanè videntur vtilissimæ omnium exercitationum, quæ non corpus solùm exercere, verumetiã animum oblectare possunt. Vnde & sapiẽtes, & naturæ humanæ illos probè fuisse peritos iudico, quicũq; venationes, & alias animalium capturas, primi omnium adinuenerunt, laborẽ qui in illis est, voluptate, oblectatione, laudisq; cupiditate lenientes & temperantes.

Animi affectus ad pellendos et conciliandos morbos quantã vim habeant.

Adeò enim potentes sunt, quæ in id genus exercitiis contingunt motiones animi, vt multi morbis sæpe liberati ex delectatione fuerint: multi rursus ex nimia cõturbatione, in morbos inciderint. Nullus est autem corporis affectus tantus, vt vehementior animæ affectionibus esse possit.

Animi affectuũ quàm corporis, cur maior habenda cura.

Quamobrem diligentior istarũ, quàm corporis passionũ habenda ratio est, tùm aliis de causis, tum quia corpore longè præstantior est anima.

Parua sphæra exercitium alia longè antecellere.

Cæterùm aliis omnibus paruæ sphæræ exercitium multis nominibus antecellit. Primò siquidem cùm cæteræ exercitationes maximum apparatum, hominémq; ociosæ admodum vitæ requirant, huic certè vna tantùm pila, eáq; perexigua est opus, quam vel pauperrimus quisque comparare sibi facilè poterit: neq; is qui ea se exercet, cogitur reliqua negociorum relinquere.

Parua sphæra exercitiũ, omni fortunæ, omniq; negocio conuenit: ex æquo etiã omnes corporis partes exercet, potestq; intendi & remitti.

Quid igitur eo esse possit commodius, quod omni fortunæ, omni item negocio cõuenit? Iam verò quę ex æquo exercere partes corporis vniuersas, seséq; nunc in summam vehementiam intendere, nunc in summam facilitatem remittere possit, aliarum, præter hanc paruæ pilæ, nullam quidem exercitationem inuenies, quæ modò celerrima, modò tardissima, iam vehementissima, rursúsq; leuissima, vtcunque sanè volueris, corpúsq; toleret, fieri assolet: hac enim membra simul omnia, si commodùm tibi videatur, aut alia præ aliis, si id magis placet, studiosius exercere potes. Vbi enim inuicem sibi oppositi, alter alteri pilã ipsam præripiunt, in ea certè cõcertatione caput quidẽ ceruixq;, colli permotionibus exercetur: latera autem, pectus, & venter, faciei subleuationibus, depressionibus, obnixibus, cæterisq; id genus prehensionibus, vehementer laborant: validéq; tum lumbi tenduntur, tum etiã crura firmantur. Hæc itaq; vna exercitatio omnes corporis partes quamfidelissimè exercet. Siquidem progredientibus, alij nerui musculiq;: alij item subeuntibus, plus agitantur: quemadmodum etiam alij illis qui in obliquũ se transferũt, & quotquot vno modo crura ipsa commouent. Quinetiam eorum membra qui transuersi feruntur, mouentur planè inæqualiter, sicvti & illorũ qui impariter currunt. Sed quemadmodum cruribus, ita & brachiis exercitatio hæc, cuiq; æquã portionem largitur: quandoquidem pilam excipere in omni figura studẽt. Accidit autẽ, vt dum necesse habent variis subinde modis se transmouere, aliis musculis alij fortius tendantur: hicq; inuices omnes laborent, æqualiter quietẽ partita, aliis requiescentibus dum fatigãtur reliqui: sicq; vicissim et laborent cuncti, et requiescãt, nec sint ociosi omnes, nec laborent omnes.

Parua pila ludum, etiam exercere oculos.

Quod porrò etiã visum exerceat, patebit, si reputemus quàm diligenter pila sit oculis obseruanda, vt statim quò dilapsura sit, præsentiatur, ne in illius apprehensione aberrare necesse sit. Vnde etiã animus intentus atq; solicitus redditur.

Solicitudinem exercitationis & gloriæ cupiditati commistam, in voluptatem abire.

Et licet sola solicitudo macerare nos extenuaréq; soleat, exercitationi tamen & gloriæ cupiditati cõiuncta, in voluptatem abit, plurimúmq; & ad corporis sanitatem, & ad animi prudentiam confert.

Parua pila exercitiũ, exercere ad res maximas corpus simul & animũ.

Quòd autem & ad res maximas, adeóq; eas, quas subire præstaréq; imperatores, vrbiũ reginæ leges præcipiunt, animum & corpus exerceat, demonstratu nõ est difficile. Quandoquidem & aggredi in

di in tempore, & insidiando latêre, & occasionem præbitam momento arripere, & aut vi, aut improviso astu, quæ hostium sunt occupare, occupatáq; tueri, bonorum imperatorum sunt opera. Etenim egregiè cautum, subdolúmq; esse ducem oportet.

Ducem oportere esse cautum subdolúmq;.

At quotquot in palæstris dimicāt, corporis obesitatem, potius quàm virtutis exercitationem, consequuntur. Vnde multi ad tantam pervenere crassitiem, vt vix etiam respirare possent. Et sanè genus hoc hominū vel ad bella gerenda, vel ad regia vel ciuilia obeunda munera, minimè valent: ac suibus propemodū potius, quàm his, rem quampiam quis possit cōmittere.

Athletarum genus inutile.

Sed cursum fortasse, & cætera exercitia, quæcunq; gracile reddunt corpus, laudaturū me suspicaberis. At hoc nō ita se habet. Nimium enim quod est, reprehendo semper: omnémq; qua exerceri velimus artem, esse moderatā volo: quæ si modum excedat, iam bona esse desinit. Qua ratione ipse neq; cursus cōmendo, vt qui nimium extenuent corporis habitum, ac ne tantillum virilis habeant exercitationis. Non enim celeriter fugiendo, sed fortiter stando, pugnandóq; paratur victoria.

Nimium omne est vitiosum.

Cursum extenuare nimium corporis habitum.

Victoriā non fugiendo, sed stando, pugnandóq; parari.

Iam si ad sanitatem respicias, quatenus per cursum inæqualiter exercentur membra, eatenus valetudo læditur. Necessariò nanq; fit, vt alia defatigentur, alia autē sint omnino ociosa. Horum verò neutrum bonum, sed vtrunq; & morborū seminariū est, & vires in primis debilitat. Quapropter eam potissimum exercitationē probo, quæ & corpus conseruare validum, & membra retinere integra, compositáq;, & animū præterea vegetum, alacrémq; reddere est potis. Quæ quidem facultas, in ea quæ parua pila fit exercitatione, reperitur. Quòd autem placidissima sit, hinc discas licet, quòd pueris, senibus, atque à morbo cōvalescentibus, hoc etiā nomine, aliis omnibus exercitatio hæc esse præstantior videatur. Quippe facilius nullū est exercitium, si præmissa molli ex oleo vnctione, eo leniter, adeóq; moderatè vtaris, vt ipsius qualitas minimè à quantitate obscuretur. Illud siquidem omnium lenissimū est, q̃d laxaris requieturísq; vtile in primis, potentissimúmq; ad debilitatas vires revocandas existit, iunioribus iuxtà senioribúsq; cōducens maximè.

Parua sphæra exercitium omnium placidissimum esse.

Vnctionem ex oleo mollē, debere pila exercitiō præcedere.

Inter alia eius quæ recensui cōmoda, neq; hoc esse prætermittendū videtur, quòd maximè omnium extra pericula sit, quæ frequenter adeò in reliquas cadunt exercitationes. Celeres enim cursus, iam multos rupto vase præcipuo perdiderūt. Quemadmodū & voces magnæ, vehementésq; & confertim emissæ, maximorū nō paucis malorū causa extiterūt. Sic equitationes etiam concitatæ, sæpe renes ruperunt, & pectori frequēter nocuerūt: poris quoq; nōnunq̃ spermaticis: vt ea interim prætereā incōmoda, quæ ab ipsis equis existere solent, ita vt multi equites sellis excussi subitò sint exanimati. Similes iis saltus, discus, & quæcūq; nimis inflectunt corpus exercitia sunt. Nam de illis qui ad palæstram proficiscūtur, quid attinet dicere, cùm eos videas aut claudos, aut distortos, aut fractos, aut aliqua omnino parte mutilatos redire? Quamobrem cùm præter reliqua cōmoda, paruæ huic pilæ exercitio adsit etiam securitas, nimirum aliarum omnium vtilissima hæc exercitatio meritò censenda est.

Parua sphæra exercitium omni vacare periculo.

Exercitationes reliquæ quorū malorum causa esse soleant.

Paruæ pilæ exercitiq; securitas.

GALENI PERGAMENI
de alimentorum facultatibus, liber primus.

Acultates alimentorū meritò præstantissimorū medicorū plurimi diligenter pervestigarunt, quòd aliis quidē præsidiis minimè omni tempore vtamur, sine alimento autem, ne viuere quidem, nec secunda nec adversa valetudine liceat. Porrò cùm demonstrationum duo genere sint principia (aut enim à sensu, aut à notione evidenti, demōstratio omnis ac fides proficiscitur) nos de iisdem facultatibus conscripturi, satius esse duximus ab experientia auspicari, eóq; maximè, quòd bona pars medicorū, hac sola vires alimentorum esse pronunciarint inventas: inter quos præcipuè Diocles, experientia sola, facultates alimentorum nobis notas esse arbitratur, non ex indicationibus, quæ tum à temperamento, tum à saporibus desumūtur.

Viuere absque alimento non licet.

Demōstratio omnis aut à sensu proficiscitur, aut ab evidenti notione.

Diocles.

Quòd verò experientia, vt alia pleraq;, ita & qui cibi facilè concoquantur, aut secus, quæq; stomachū iuuent, aut offendant, aluúmq; laxent, aut sistant, nos doceat, nemo sanæ mentis ignorat. Cæterū in iis ipsis pleriq; falluntur, qui citra limitationē faciunt de rebus periculum. Etenim quibus flauæ bilis copia in ventriculo, vel ob prauā quampiam temperiem, vel ob peculiarem constructionem colligitur, ij cibos corruptu difficiles, melius quàm faciles, concoquunt: quandò quæ facilè concoquuntur, facilè item alterantur, & corrumpuntur: contrà quæ concoctu sunt difficilia, nō facilè quoq; tum alterantur, tum corrumpuntur. Hæc itaq; si in multum calorem inciderint, coquuntur magis, quàm si moderato occurrerint. Atq; hac profectò ratione accidit, vt nōnulli bubulam facilius quàm saxatiles pisces cōficiant.

Experiētia quæ cognoscantur.

Biliosum fortitos ventriculū, cibos corruptu difficiles, quàm faciles, multò melius cōcoquere.

Bubulā, quàm saxatiles pisces, cur nonnulli multò facilius conficiant.

Lens autē quibusdam aluum mouet magis quàm inhibeat: melicratum verò magis sistit quàm laxet, ob naturā ex pugnantibus composita facultatibus. Nam solidum cuiusq; corpus tardè permeat, aluúmq; sistit: humor verò, ad excretionē stimulat. Quare lentis aut brassicæ decoctū, aluū subducit: ipsa verò corpora, inhibet. Siquidem brassica bis cocta, sunt qui ad ventris cohibitionē vtantur.

Lentis & brassicæ decoctum, aluum subducere, ipsas autem substantias, sistere.

Omnibus enim quæ in humore coquuntur vsu venit, vt quiddam ab eius facultate in se deriuent, ac de sua vicissim portionem aliquam ipsi impartiantur. Quare si aut lentem, aut brassicam, aut aliquem marinorum piscium, quibus testa pro cute est, decoxeris, ac postea decoctum ipsum oleo, garo, piperéq; conditum, propinaueris cuipiam, videbis planè potione quidem aluum dilui, esu autē solidi corporis constipari: sicuti & tormina & inflationes oriri, si vnà cum ipsorū iure, solidū etiā corpus sumatur. Sic nanq; pugna quædā inter vtrūq; fit, cùm solidum quidem corpus hæreat subinde, succus autem ad excretionem properet. At cùm nōnullis quidem venter ad egerendum sit natura propensus, aliis autem difficilis, vtriq; pro sua natura symptomatis quæ ab huiusmodi cibis fiunt,

Elixa omnia deponere in aqua nonnihil propria substātia, & vicissim sibi aliquid ab illa accipere.

Tormina fieri, eduliorum contrarijs facultatibus inter se pugnantibus.

afficiuntur, quum venter alius succi, alius solidi corporis facultati opituletur. Interdum etiam pituitosum in ventre humorem, interdum biliosum acervari contingit.

Pituitosi humoris quadruplex differentia.

Atque ipsius pituitosi, alius quidem est acidus, alius salsus, alius dulcis, alius denique sensibilis qualitatis expers. Rursus alius est liquidus, alius crassus, alius viscidus, alius dissipatu difficilis.

Biliosi humoris discrimina.

Humoris etiam biliosi, alius est flauus, alius pallidus: in quorum vtroque maximũ est, pro maioris minorisque ratione, discrimen. Singuli igitur memorati humores, cùm aut ad alui excretionem, aut eiusdem cohibitionem plurimum habeant momenti, postquàm integra ciborum memoratorum corpora cum suis succis in ventrem pervenerint, iis quidem qui eiusdem secum sunt facultatis, ferunt suppetias.

Alimentorũ celer tardiórque descensus, à quib. proficiscatur causis possit.

Alimenta ergo citi tardive transitus esse comperiuntur, aliàs ob naturalem nostrã ab initio constitutionem, aliàs ob ventris dispositionẽ acquisititiam, nõnunquam ob peculiarem esculentorum ac potulentorum substantiam.

Olera quæ ob lentorẽ descendunt facilè.

Siquidem atriplex, blitum, malua, cucurbita, quia sunt lenta & perhumida, aliis quæ talia non sunt, celerius subsidunt, in iis potissimum, qui sumptis illis, leniter in pauimento obambulant.

Fructus subducenda aluo idonei.

Eodem in genere aliquis ponere possit, mora, dulcia cerasia, & ex vinis quæ dulcia simul sunt atque crassa.

Peponibus, melopeponibúsque vim inesse diureticam.

Pepones quoque & melopepones, quòd humidi sint ac lenti, ventri sunt subducendo idonei, facultatémque mediocriter abstergẽdi habẽt, ideóque inter ea quæ vrinam mouent, connumerantur. Ex numero etiam humidorum atque aquosorum corporum sunt & illa quæ præcoccia, & Persica vocant: & omnino quæ nullam gustantibus aut olfacientibus qualitatẽ repræsentant. Quæ quidem si venter sit ad deiiciendum procliuis, non ægrè subsident: sin minus, hærent & ipsa sublimia, medium quodammodo inter aluum sistentia, & proritantia, locum sortita.

Melicratum quando excretionem extinet.

At melicratum, in quibus celeriter distribui anticipat, nihil aluo ad excretionem confert: quinimò cibis secum commistis, ad distributionem præit. Quòd si distribui celeriter ooo antevertat, excretionem, non secus ac flaua bilis, sua acrimonia & mordacitate proritat. Atque horum cibariorum potionúmque genus, duntaxat mordicatione sua ventris partes ad expulsionẽ exuscitat.

Alimenta medicamentosa.

Alia autem sunt, quæ ventrem subducunt, quòd facultates in se medicamentosas habeant commistas: ac proinde horum substantia ex cibo pharmacóque conflatur.

Alimenta tantùm.

Porrò quæ medij temperamenti sunt nulláque vincenti qualitate prædita, ea solùm sunt alimenta, non etiam medicamenta, quum nullam aliam dispositionem in animantis corpore ingenerent, sed quale animalis, quod nutritur, corpus assumpserant, tale prorsus conseruent.

Temperata corpora, tẽperatis alimẽtis seruanda esse.

Cæterùm si hominis quidem corpus medij planè temperamenti sit, per alimenta medij temperamenti eo in statu seruabitur.

Intemperata corpora, reducenda ad mediocritatẽ sunt, per alimenta quæ contrariã illis intemperiẽ sortiuntur.

Sin autem frigidius, calidiúsve, aut siccius, aut humidius id fuerit, medij temperamenti cibum & potum perperàm exhibueris. Quippe huiuscemodi corpus, quatenus ab exactè media constitutione recessit, eatenus in diuersum statum traducatur oportet: idque per præsentis intemperantiæ contraria, in eodem gradu adhibita.

Temperamẽta hominum et ciborum esse consideranda.

Quare ad præsentem speculationẽ summè necessarium esse videtur, hominum pariter ac ciborum temperamenta considerasse, vt cognoscamus quænam quibus sint adhibenda.

Mel calidis & siccis naturis esse adversissimum, humidis autem & frigidis, maximè ex vsu.

Etenim mel, verbi gratia, calidis & siccis naturis est aduersissimum: frigidis verò ac humidis vtilissimum, siue ea temperies sit eis naturalis, siue accesserit propter ætatem, siue propter regionem, aut anni tempus, aut vitæ conditionem.

Alimentorũ secundas qualitates etiam esse explorandas.

Neque verò satis est principalissimam cuiusque cibi temperiem nouisse, sed qualitates etiam quæ hanc sequuntur, callere oportet: quarum multæ quidem in saporibus, quædam in odoribus videntur consistere:

Saporum commercium quid indicet.

quandoquidem cibi ipsi eandem cum iis medicamentis obtinent facultatem, quibus cum sapore conueniunt. Cæterùm in commentariis de medicamentis causam explicuimus, quamobrem astringentia quædam non eadem cum aliis astringentibus agant, vt aloë, æs vstum, atramentum sutorium, flos æris, squammaque, & chalcitis. Siquidem quòd in quoque istorum, astringenti facultati alia quæpiam sit mista, euenit vt opera quæ sigilatim edunt, sint diuersa, perinde ac

Cydoniũ mali cum scãmonio preparatio, ad soluendã aluũ.

si malo cydonio scammoniam intus inseueris: quod interdum vtique facimus, partes mali quæ circum semen sunt, exculpentes, deinde cauitatem scammonio replentes, ac postea luto* circumlinentes, assantésque, atque ita malum mandendum dantes. Quod namque hunc in modum præparatum est, absque stomachi subuersione aluum subducit. Quare minimè dubitandum est, quin saporum facultates, actionem suam quam à natura habent, efficiant.

Astringentis qualitatis opera.

Porrò in quo qualitas inest astringens, ipsa quantum in seipsa est, vicina corpora cogit, constringit, refrigerat. Idem tamen corpus nonnunquam alias sui partes calefacientes, alias refrigerantes habere potest.

Edulium soluẽda aluo, quomodo ex beta & lente paretur.

Nos autem ex beta & lente cum sale & garo interdum edulium paramus, alui soluendæ gratia. Sin minus velis subducere, vbi lentem excorticatam bis coxeris (nempe aqua priore effusa) ac dein portiunculam gari atque salis indideris, tantum aceti misceto, quantum gustum minimè offendat. Ita enim pharmacum iucundissimum vtilissimúmque reddideris, & cibum non paucis eorum qui diuturna cõflictantur diarrhœa.

Affectuũ cognitio existit remediorũ materia.

Cæterùm affectuum cognitio, existit remediorum materia, non autem remedia ipsa: de quorum facultatibus disserere in hisce commentariis est animus:

Libros esse monumenta quædam eruditorum.

quanquam libri solent esse monumenta quædam eruditorum, non rudium & indoctorum perfecta doctrina.

Artifex nemo ex libro euasit. Doctrina illa est optima, quæ viua voce explicatur.

Neque enim quisquam ex libro nauclerus, aut artifex alterius artis euasit. Ac proinde rectè illud vulgò dici videtur, optimam esse doctrinam, quæ viua voce traditur.

De Tritico.

Tritici differentia.

PLVRIMVM exigua mole habet redditque alimenti id triticum, quod densum est, dentibúsque vix diuidi potest. Quod huic contrarium existit, magna mole exiguum alimentum largitur. Est autem quod densum est, laxo longè grauius & põderosius, coloréque magis flauescens. Porrò

furfuracei panes parum quidem alunt, ventrem verò multis excrementis implent, ob eámq; causam facilè etiam descendunt. Ad hæc, quòd furfur nonnihil facultatis detersoriæ sortiatur, meritò intestinis exasperatis, celeris eorum fit deiectio. Iis autem cōtrarij sunt panes purisimi, plurimum ponderis exigua mole habentes: qui omnium tardisimè deiciūtur: quare copiosiori fermento egent quàm furfuracei, subactionémq; longiorem: nec statim post ipsam assari postulāt. Iidem assationem diuturniorem, quàm furfuracei, requirunt. Est autem & alia panum species inter hos planè media, quos αὐτοπύρους & συγκομιστούς, hoc est, miscellaneos ex farina & furfure, appellant. At verò purisimus panis apud Romanos, siligineus dicitur: quemadmodum qui huic est proximus, similaceus. Inter panes igitur siligineus plurimum alimenti præstat: post ipsum similaceus: tertio loco medius, qui & miscellaneus dicitur: post hunc, sordidorum est quartum genus: in quib. furfuraceus postremus est, minimúmq; omnium nutrit, sed omnium maximè per aluum * descendit. Cōcoctu autem sunt inter panes facillimi, qui plurimum sunt fermentati, probéq; subacti, quíq; in clibano igne moderato fuerint assati. Iam ex panibus is athletæ quidem est commodus, qui neq; est bellisimè assatus, neq; multum fermenti recepit: priuato autem & seni, qui in clibano probe coctus cùm sit, habet etiam fermenti multum. At qui omnino caret fermento, prorsus nemini est cōmodus. Quid si casei etiā aliquid illi addatur (sic enim rustici apud nos festis diebus panes quos vocant azymos conficere solent) eius vsu promptè omnes læduntur, etiam si fortisimo sint corporis habitu: cuiusmodi sunt messorum ac fossorum robustisimi, qui in Alexandria, asinina & camelina vescuntur carne, ob idq; grauisimis cruditatis morbis tentantur, atq; ante senectam intereunt. Quòd autem eorum pleriq;, qui se confecerunt laboribus, minus à prauis cibis lædantur, in causa est, quòd iis somni sint profundiores: quæ res ad cōctiones multum ipsis adfert momenti. Athletæ verò alimentis vtuntur crasi & viscidi succi, & quæ per exercitia improba, non facilè aut computrescāt, aut in vapores soluantur. Quibus cibis si priuatus aliquis, aut ab exercitiis alienus vti voluerit, celerrimè in plenitudinis morbum incidet, copiam crudi & crasi succi coaceruans: qualis est ille humor qui in vrinis subsidet, puri quandoque assimilis: nisi quòd pus & graueolens est, & lentum, crudus verò succus non item. Inter panes rursus, optimi sunt clibanitæ; his proximi, qui assantur in furno minori. At qui super craticulam, aut cineres calidos, aut foci pauimentū, seu in clibano, assantur, praui omnes sunt, vt qui se inæqualiter habeant. Omnium autem pesimi sunt, quātum ad modum assandi pertinet, quos eò subcinericios nuncupant, quòd cineribus tecti assentur.

Furfuracei panes & parū alere, & ventrem multis excremētis implere, ob idq; subduci facile.
Furfur nōnihil facultatis detersoriæ sortiri.
Panes qui tardisimè deiiciantur.
Miscellanei panes.
Siligineus panis plurimum alimenti præstat.
Similaceus panis vt nutriat.
Furfuraceus panis omnium minimum nutrit.
Panes concoctu facillimi.
Panis athletæ commodus.
Panis seni aptus.
Panes azymos esse nemini cōmodos.
Azymi panis vsu, qui aliquid casei receperit, promptè omnes lædi.
Alexandrini fossores, camelinis vescuntur carnibus.
Somnos profundiores plurimū conferre ad coctionem.
Athletarum crassam plenamq; victus rationem, iis qui non exercentur esse periculosam.
Puris a crudo humore discernendi ratio.
Panis coquendi forma qua præstantiores habeantur.
Panes subcinericij, pesimi.

De Placenta, quam τηγανίτην appellant.

Qvas placenta ex farina triticea læuigata sufficienti aquæ portione, atque oleo intra sartaginem fricta, conficiatur, appellatúrq; τηγανίτης ab Atticis, ea quidem cohibet ventrem, & crudorū succorum est generatrix. Quapropter & quibusdam mellis quippiam ei admiscetur. Sunt qui & salem marinum misceant.

De Itriorum compositione.

Dvplex autem est Itriorum species: præstantior quidem, quam rhyemata: deterior, quā lachana appellant. Quæ sanè ex his ac similagine componuntur, crasi sunt succi, & tardè subsident, iecorisq; obstruunt meatus: ad hæc lienis imbecillitatem augent, calculósq; in renibus gignunt. Quòd si cocta bellè fuerint, atque mutata in sanguinem, admodum nutrient. Quæ verò cum melle parantur, mistam posident facultatem. Quanquam in iis qui obstructionis principium habent, aut inflammatione, aut scirrho sunt aliquo obsesi, nihil minus quàm illa nocēt: nonnunquàm etiam grauius. Vt autem de pane sermonem repetam, is saluberrimus est homini neq; iuueni, neq; exercitationibus dedito, qui tū salis, tum fermenti habet plurimum, maximéq; fuerit, antequàm assetur, subactus. Modus autē fermenti & salis sit is, qui gustui sensum tristem non inferat.

De Pane loto.

Qvi panis abluendi rationem excogitarūt, minoris sanè alimenti cibum, sed qui ab obstructionis noxa abiit, quoad licet, longisimè, inuenerunt. Siquidem panis hic, succum crassum & lētum habet minimum, vt qui ex terrestri aëreus sit factus. Cæterùm id edulium quod ex multa triticea farina lacti permista constat, tametsi boni succi & multi alimenti sit, ex iis tamen est, quæ ob asiduum vsum, hepatis obstructiones, & calculos renum procreant: ad hoc etiam conferente renum temperamento acri simul & igneo.

De Alica, siue Chondro.

Alica ex genere est tritici, & valenter nutrit, succúmq; lentū habet. Proinde huius vsum multum vitare conuenit, idq; potisimum quibus iecur facile obstruitur, aut renes calculis gignēdis sunt prompti. Quod autem ad sorbitiones alicæ pertinet, oportet succum eius (qui sanè magnam concoctionem desiderat) tum multæ aquæ admixtum super carbones coquere, plurimum mouendo, quoad exactè percoctus fuerit: tum verò salis quippiam etiam iniicere, oleúmque in principio, si placeat. Quòd si quando sani ob vehementem ventris mordicationem, aut biliosi humoris & multi transitum, sorbitione eguerint, iis alicam plurimum coctā donec extabuerit, ac dein cōlatam propina.

De Tritico elixo.

Elixvm triticum ventrem, ceu pondus maximum, premit, nauseam ciborum inducit, flatus generat, dolorem capitis, caliginémq; oculorum conciliat, ac deniq; immodicè sistit aluum: cuius facultas, vnicum in cruditatibus est remedium. Nutrit tamen validè corpus: & robur insigne iis, qui ipso vsi fuerint, comparat.

De Amylo, hoc est, farina citra molam ex tritico facta.

Amylvm ex tritico fit, partes exasperatas læuigandi vim obtinens: lotísque panibus similem facultatem sortitus. Nam vt illi, minus

τηγανίτης alvum sistit, & crudorum humorum est generatrix.
Itriorum compositiones, & noxæ.
Panis saluberrimus homini nec iuueni, nec exercitiis dedito, qualis nam esse debeat.
Panis lotus nutrit minus, omniumq; minimè obstruit.
Panis loti substantia.
Pultē ex lacte & farina, hepatis obstructiones & renū calculos gignere.
Alica.
Chondri vsus quibus debet esse suspectus.
Alica sorbitio quibus sit propinanda.
Tritici elixi incommoda.
Alui facultas in cruditatib. vnicum est remedium.
Amyli facultas.

quàm panes non loti, corpori alimentũ præbet & non calefacit, cùm cæteri panes calefaciant.

Panes calfacere.

De Hordeo.

Hordeum refrigerat.
Hordeum quomodo à tritico differat.

Hordevm, quoquomodo ipso vtaris, vim quandam habere refrigerandi cernitur: qua quidem ratione à tritico differt, necnon quòd triticum sanè crassum & lentum humorem gignat, hordeum autem, & tenuem, & detersorium nõnihil. Cæterũ polenta quæ ex frixo hordeo conficitur, siccare conspicuè cernitur: quum tamen ipsa ptisana humectet, vbi plurimum intumuerit coctione longa, tandémque in chylum degenerauerit. Acetum autem tunc ei admiscetur, cùm planè intumuerit: cùm verò cocta fuerit exactè, sub edendi tempus salem tenuem inücere oportet. Oleum etiam, si in principio statim inieceris, coctioni nihil nocueris. Porrò hordeum ex quo conficienda est ptisana, aliquandiu in aqua præmacerandum est, postea verò in mortarium coniectum, vsque eò terendum est re aliqua aspera, dum is qui in superficie est cortex, abiectus sit. Quòd si non quicquid est paleaceum deciderit, elixa ptisana magis quidem deterget, nulla autem aliam noxam accipiet. Sic præparatæ ipsius ptisanæ lentor, læuis, continuus, blandus, lubricus, & moderatè humidus est: sitímque arcet, ad abluendúmque idoneus, nec astrictionem habet, nec tormina gignit, nec denique in ventre exturgescit, cùm intumuerit inter coquendum, quantum intumescere poterat.

Ptisana humectat.
Ptisanæ conficiendæ ratio.
Ptisanam detergere magis, vbi ex hordeo non plenè decorticato confecta fuerit.
Ptisanæ magnifica commendatio.

De panibus hordeaceis.

Hordeacei panes nutriunt multò minus triticeis, magisque subducuntur per aluum.
Hordeum laudatissimum quale.
Rugosa semina, deteriora esse.
Seminib. quando vtendum.
Semina quæ diu fuerunt reposita, cur vires habeant imbecilliores.

Hordeacei panes (quorum similes sunt differentiæ illis quas de triticeis tradidimus) multò minus triticeis alunt, magisque subducuntur per aluum, & potissimum si facti ex peiori hordeo fuerint. Laudatissimum autem est hordeum quod candidum, vbi pinsitum est, apparet, nonnihilque habet densitatis & ponderis. Porrò quod totum plenum est, & circunscriptionem externam habet tensam, melius eo est, quod gracile est & rugosum: id quod seminum omnium tibi sit indicium commune. Cæterùm non debes vti seminibus statim post collectionem, sed vbi ea in locis reposueris, diu ab eis abstinere, quò interea pars quidem humoris superflui exhalet, pars autem etiam coquatur. Defluit enim à plantis, fructibus, & seminibus, postquàm collecta et reposita fuerint, primum quidem quicquid in ipsis aquosum est, ac tenue: pòst autem, & nonnihil humidi naturalis. Quare quæ diutissimè fuerunt reposita, vires habent imbecilliores. Verũ huius terminus sit, cùm ab ipsis diuisis puluis quidam tenuis excidit.

De Polenta.

Polenta epota cum vino austero, ventrem siccare.
Polenta quib. plurimũ alimẽti largiatur.

Ex recenti hordeo mediocriter frixo laudatissima fit polenta. Quum autem polenta omnis quæ rectè est facta, boni sit odoris, ea est suaueolentissima, quæ ex optimo ac recenti hordeo, & quod aristam non admodum habeat siccam, cõfecta est. Quæ quidem si cum vino austero fuerit epota, ventrem desiccat. In vniuersum autem, priuatis quidem & in ocio degẽtibus, plurimum alimenti largitur: iis verò qui quoquo modo exercentur, minus quàm quòd sit satis.

De Maza.

Maza ægrius coquitur panibus hordeaceis, flatuq. magis ventriculũ implet.
Ptisanæ facultas.

At maza (quæ ex polenta frixa conficitur) tantùm in alendo corpore, à panibus hordeaceis, quantùm hi à triticeis, relinquitur. Quippe cùm hordeum initio suapte natura furfurem haberet nõ paucum, vel ex se ad concoctionem ineptum, frixum iam, eum ipsum habebit tum sicciorem, tum fractu & comminutu difficiliorem: sicuti & cremorem illum ex quo corpus alimentũ sumebat, similiter aridiorem. Quo fit vt maza panibus hordeaceis, ægrius coquatur, magisque ventriculum flatu impleat: in quo etiam si diutius manserit turbationem excitat. Citius autem subducitur, si cõmista diutius, atque subacta fuerit. Quòd si mel quoque addatur, citius etiam ob id ventrem excitabit ad excretionem. Porrò ptisana detersoria & incisoria est: qđ in cute nostra indicat, ipsius sordes eluens. Iã si paulò pòst, quàm ipsam cuipiam sorbendam dederis: vomere ipsum compuleris, pituitam quæ in ventriculo continebatur, deterget, & omnia vomitu simul cum ea eiiciet.

De Zea, Typha, & Olyra.

Spelta.
Zea media inter hordeum et triticum.
Olyra.
Typha.
Tragus quomodo præparetur.
Semina optimi succi & multi alimenti sunt, quæ parua mole multam reddunt substantiam.
Semina praui succi quæ.

Zea (quam vulgò speltã vocant) nutrit quidem hordeo valentius, at impotentius tritico: ac proinde mediam inter triticum & hordeum naturam possidet. Olyra eiusdem cum Zea est generis. Quæ quidem si bona sit, panes ex ea confecti, post triticeos saltem sunt præstantissimi. Secundi ab his sunt qui ex typha parantur. Ex nobilissima autem olyra, vt decet, excorticata, sunt qui nominatũ tragum conficiant: quo plerique vtuntur, primũ in aqua coquentes, deinde ea effusa infundentes sapam, aut vinũ dulce, aut mulsum, quibus postea superinüciunt & pineas nuces aqua præmaceratas, donec plurimũ intũuerint. Quod verò ad colorem natiuũ pertinet, in hordeo quidem & olyra est albus, in tritico & zea subflauus. At typha flauior tritico existit. In vniuersum antẽ, quæ semina parua mole multã reddunt substãtiam, eámque crassam & viscidam, optimi succi sunt, ac multi alimenti: nõ tamen facilè per aluum secedunt. Quæ verò his sunt contraria, mollem quidem ac laxam habent substantiam: partes autem ipsorum furfureæ, citius quidem subducuntur, sed alunt minus. In iis ipsis, quæ graueolentia sunt, & gustum quendam habent iniucundum, perspicuum est quòd omnia & praui sunt succi, & difficilia concoctu.

De Auena, quæ Bromus dicitur.

Bromus.
Auena est admodũ calida.

Avena, iumentorũ, non hominum, est alimentum, nisi eos extrema fames illa nutriri compellat. Est autem admodum calida, minúsque nutrit quàm typha: & panis inde confectus, insuauis existit, non tamen aluum aut sistit, aut prouitat, sed quòd ad id saltem pertinet, medium locum obtinet.

De Milio & Panico.

Panicum.
Milium ad omnia est panico præstantius.

Panis qui ex milio fit & panico, exigui est alimenti, & frigidus: ac præter id, tum præaridus, tum friabilis, cùm nihil in sese habeat nec lentoris, nec pinguitudinis. Quare aluum humentem desiccat. Porrò milium ad omnia est panico prestantius, suauiúsque editur: ad hæc cõcoquitur facilè, ventrem minus sistit, ac magis nutrit.

De

DE LEGUMINIBUS, HOC EST, SEMINIBUS CEREALIBUS, EX quibus panis non fit: ac primùm de Oryza.

Oryza omnes ad sistendũ aluum vtuntur.

ORYZA omnes ad sistendam aluum vtuntur: quod semen difficilius quàm alica concoquitur, ac minus alit, illa insuauior existens.

De Lentibus.

Lentis substantia. Lentis succus.

SUBSTANTIA lentis crassa, terrea, austera & astringens existit. Succus autem qualitatẽ astringenti contrariam possidet. Quare decoctũ ipsarum sale, garo, aut oleo etiam conditum, aluum deiicit. Cæterũ lens bis cocta supprimit alui profluuia: stomachum, intestina, & totum denique ventrẽ corroborat. Lens porrò decorticata magis nutrit quàm quæ cortice spoliata nõ est: succum tamen crassum & prauum gignit, nec sic alui profluuia desiccat. Iure igitur qui largius hoc edulio vtuntur, elephantiasim & cancros incurrunt: iisq; tantùm qui laborant cachexia, vtiliter talis cibus præbetur. Qui quidem integrũ & inculpatũ visum hebetat, ipsum immoderatè exiccans: ei verò qui contrario modo se habet, confert: retinetq; muliebria profluuia. Cùm autem ptisana, in eo saltem, contrariam ipsi facultatem possideat, ex amborum mistione præstantissimũ edulium conficitur, idq; minori portione ipsius ptisanæ iniecta, necnõ satureia, aut pulegio addito. In summa verò, lẽs ad versatur iis, qui crasso melancholicóq; succo redundant. Cæterũ in ipsa victus ratione, temporum ratio est habenda, sicuti & regionum, & anni temporũ. Etenim autumno melancholicis ac siccantibus cibis abstinere, hyeme autem vti oporteti quemadmodum æstate humectantibus simul & refrigerantibus. At vere, quòd medij temperamenti sit, mediæ facultatis cibi sunt dandi.

Lens bis cocta ventrem fluentem supprimit, corroboratq;.

Lens, si quis ea largius vtatur, elephantiasim & cancros inducit.

Lens visum inculpatum hebetat.

Lens ptisanæ immista, optimum edulium euadit.

Lens aduersatur iis qui crasso melancholicoq; redundant succo.

Tẽporibus singulis quales cibi conueniãt.

Ver, medij temperamenti existere.

De Fabis.

Fabaceus cibus est flatulẽtus.

Flatum à cibis discuti per calfacientia & tenuantia.

CIBUS qui ex fabis conficitur flatulentus est, etiã si coquatur diutissimè: id quod sentientes nonnulli, cepas ipsis adiiciunt: cùm quicquid flatulentum cibariis inest, corrigatur per calfacientia, & tenuantia. Habent autem fabæ substãtiam non densem nec grauem, sed fungosam ac leuem, quæ vim quandam detergendi possidet. Quare fabacea farina mulieres faciem deuingũt: tollit enim lentes quæ in facie apparẽt: ob quam sanè facultatem, ventrem non cunctanter fabæ ipsæ permeant. Porrò si frixæ fuerint, sicuti & legumina omnia, flatum quidem deponunt, sed concoctu sunt difficiliima, tardéq; prætereunt, & crassi succi alimentũ exhibent. Quæ fabæ si virides quidem collectæ sunt, postea verò exsiccatæ, vt minus nutriũt, sic deiiciuntur promptius.

Fabarum substantia.

Fabacea farina lentes faciei extergit.

Legumina omnia frixa reddi cócoctu difficiliora.

De Faba Aegyptia.

FABA Aegyptia vt magnitudine, sic insita humiditate, quàm nostra, est lõgè superior, magisq; etiam excrementitia.

De Pisis.

Pisa ægrius deiiciuntur quàm faba.

PISA tota substantia cum fabis sunt consimilia, eodémq; modo sumuntur: non sunt tamen flatulenta vsqueadeo, nec sortiuntur vim detergendi, ideóq; magis in aluo morantur.

De Ciceribus.

Cicer prouocat venerem.

Cicera aigra, calculos renum frangunt.

CICER edulium est non minus flatulentum quàm faba: sed valentius nutrit illa. Ad venerem autem incitat, creditúmq; etiam est semen gignere. Abstergit præterea cicer magis quàm faba: sic vt nigra & exigua cicera manifestè calculos renum, vel hærentes, cõminuant. Satius tamen est succum ipsorum in aqua coctum ebibere.

De Lupinis.

Lupinus est cõcoctu difficilis, crassumq; succum producit.

ELIXUS lupinus, ac deinde maceratus in aqua dulci donec omnẽ insuauitatem exuerit, sic demum manditur cum garo & oxygaro, vel solùm cum sale mediocri conditus. Lupini porrò substantia, dura & terrestris existit: quocirca ipse concoctu difficilis fit, succumq; crassum gignat, eius necessarium. Ex quo nõ probè in venis confecto, crudus propriè appellatus succus colligitur. Quare lupinus ipse tardè ac difficulter descendit. In vniuersum autem, vt eæ quæ humiliro ra sunt consistentia, exiguum corpori dant alimentum, & quod celeriter in halitus digeratur, sic dura & terrestria (è quorum numero lupinus existit) perdurabile, copiosum, & quod ægrè absumatur, largiuntur.

Lupinus alimẽtum copiosum, perdurabileq; largitur.

De Fœnograeco, quod τῆλις dicitur.

Fœnumgræcum calfacit, lenit, atq; dolorẽ mitigat, facultatẽ etiam possidẽs abstergẽtem.

Fœnigræci succum annuliari diuturnis thoracis affectib.

INTER manifestè calefacientia hoc semen censetur, eundémque hominibus in cibo visum præstat, quem lupini. Præsumitur autem ipsum cum garo, alui subducendæ gratia, Caput, si sumatur copiosius, ferit. Succus elixi fœnigræci sumptus ex melle, ad omnes prauos humores, qui in intestinis habentur, subducendos est commodus: suo quidem lentore, leniens: calore autem, dolorem mitigans. Quòd autem abstersoriæ qualitatis quoq; sit particeps, intestina etiam ad excretionẽ instigat. Sed parcius mel ei est miscendum, ne mordacitas ipsa exuperet. In diuturnis verò thoracis citra febrim affectibus, pingues cum eo quidem palmulas elixare oportet: vbi autẽ succum ipsum expressum copiosò melli miscueris, ac rursum super carbones ad mediocrem crassitiem coxeris, tum demum longè ante cibum eo vti præstat.

De Phaselis & Eruiala.

Phaselorum & eruiala facultas.

HAEC quoque semina homines, quo modò & fœnumgræcũ, prius in aqua, quoad radicem produxerint, macerãtes, ventris subducendi gratia mandunt ante alios cibos, garo intingentes. Succum autem, cùm coctus est, atque in corpus distributus, habent copiosioris alimenti, quàm fœnumgræcum. Inter ea tamen quæ succum bonum ac prauum generant, inter concoctu facilia & difficilia, tardè & celeriter transeuntia, flatulenta & flatus expertia, multum ac parum nutrientia, medium sibi vendicant locum.

De Cicercula.

Cicercula vis.

SUCCUM habet phaselis & eruialis facultate quodammodo similem, sed consistentia crassiorem: ob eámq; ipsam causam, plus aliquantulo, quàm illa, nutrit.

De Aracis.

Aracorum facultas.

SEMEN hoc & vsu & facultate semini cicerculæ est simile, nisi quòd durius est, ægriúsq; eliχatur, ac proinde in ventre difficilius concoquitur.

De Dolichis, siue Smilace hortensi.

Dolichus, siue smilax hortensis.

QVEMADMODVM frumĕtacea semina spicis, ita memorata legumina siliquis cõtinentur, similitérq; ipsos dolichos siliquæ continent: qui quidem minus sunt flatulenti quàm pisa, necnõ affluentius nutriunt, ac celerius etiam descendunt. Cæterùm integros ipsos atq; etiamnum virides vnà cũ suis siliquis, ex oleo & garó, vt plurimum homines mandunt. Nonnulli etiam vinum adiiciunt. Sed eos, nisi prius resiccentur, nõ reponunt, propter copiosiorem humiditatem, cuius occasione solent corrumpi. In summa verò, dolichus videtur species esse illius plãtæ, quã hodie phaseolum appellant.

Dolichus videtur esse species phaseoli.

De Orobo siue Eruo.

Eruum.
Orobus praui est succi.
Orobi expurgant pectus.
Orobi duplices.

ERVVM insuauissimũ est, & praui succi: quare homines ab eo, nisi in summa fame, abstinent. Vtimur autem orobis ipsis cum melle, ceu medicamentis humores crassos thoracis pulmonisq; expurgantibus. Porrò inter orobos, albi minus sunt medicamentosi iis, qui ad flauitiem, aut pallorem recedunt. Bis cocti, insuauitatem, ac simul detergendi incidendiq; vim amittunt, ac sic citra insignem amarorem desiccandi vim possident.

De Sesamo & Erysimo.

SESAMI semen pingue est, ideóq; repositum, celerrimè fit oleosum. Quamobrem eos qui ipso vescuntur, celeriter implet, stomachúmq; subvertit, vt pinguia omnia, ac tardè concoquitur, pinguéq; corpori alimentum præbet. Est autem crassi succi: ideóq; non properè pervadit. Cæterùm ipso solo nõ vsqueadeo vescuntur, sed cum melle coacto in placentulas. Panibus etiam inspergitur. Erysimum sesamo quodammodo esse affine videtur, sed eo omnino deterius. Vtrunque tamẽ temperie est calidum, quamobrem sitim excitant.

Sesamum subuertit stomachum.
Sesamum crassi est succi.
Sesamum cum melle in placentulas cogitur.
Erysimum.
Sesamum calfacit.

De Papaueris semine.

Papaueris semẽ cõmodè permiscetur panib.
Papaueris facultates insignes.

SATIVI papaueris semen, panibus vtiliter ceu condimentum inspergitur: est tamen album nigro præstantius. Refrigerandi autem possidet facultatem, ideóq; somniferum est. Quòd si sumptum liberalius fuerit, soporem etiam inducit, atq; coquitur ægrè. Inhibet præterea quæ ex pulmone ac thorace tussi expuuntur. Confert verò iis qui catarrhis fluxu tenui à capite defluentibus infestantur: corpori autem multùm commemorabile alimentum præstat.

De Lini semine, quod Linospermon vocant.

Linospermon.
Lini semen mõdicè vrinã mouet.

STOMACHO noxiũ est, & coctu difficile, exiguúmq; alimentum corpori exhibet: modicam tamen mouendæ vrinæ possidet facultatẽ: quæ magis apparet, cùm frixum sumitur. Tunc autẽ magis quóq; aluum sistit.

De Ormino, vulgò Gallitricho appellato.

Orminum.
Gallitrichum.

PARVM in seipso habet alimẽti, vt quod mediæ inter erysimum & cuminum naturæ existat.

De Cannabis semine.

HOC semen concoctu est difficile, stomachóq; & capiti nocet, ac breuiter prauum succum producit. Multum autem calefacit, ideóq; sumptum pauló largius, caput ferit, vaporem suũ ad ipsum mittens, calidum simul & medicamentosum.

Cannabis semen calidũ est, capútq; ferit.

De Viticis, siue Agni casti semine.

Vitex.

ID semen etiam per se frixum manditur, creditúrq; appetitus inhibere venereos. Alimẽtum autem corpori præbet exiguũ, idq; siccans refrigeránsq;. Flatus autem valde dissipat: quorum omnium occasione, iis qui à venere puros se seruare conantur, est accommodum.

Agni casti semẽ flatus discutit, quo nomine et est venereum.

De Aphace & Vicia.

Aphace.
Vicia.

HAEC legumina non insuauia modò, sed concoctu etiã sunt difficilia, aluúmq; inhibent: quare alimentum haud boni succi, sed crassum, atq; ad humorem melancholicum gignendum, idoneum exhibent.

De seminibus alienigenis, quæ in quoq; genere permista reperiuntur.

Lolium.
Aegilops.
Aracum.
Securinum.
Aparine.
Melampyrum.

IN tritico quidem frequens lolium reperitur: in hordeis etiam, sed paucum. Quam autem ægilopem vocant, ea in hordeis frequens inuenitur: sicvti in lente aracum, & securinum, & planta illa, quam aparinem dicunt, quæ ipsam lentẽ strãgulat. Melampyrum autem nuncupatum ex tritici quoq; mutatione gignitur, sed prauitate quã plurimum à lolio relinquitur. Non igitur oportet nos in purgandis seminibus, quæ ad esum cõparantur, esse negligentes: persuasos, etiam si noxam quæ quotidie fit, ob exiguitatem sensu non percipimus, quod tamen longo tempore ex ipsa aceruatur, tandem erupturum.

Semina quibus vescimur, esse diligenter purganda.

GALENI PERGAMENI de alimentorum facultate, liber secundus.

OMNIA edulia, quæ primo libro fuerunt commemorata, plantarum erãt semina, exiguum quiddam à fructibus discrepãtia: nunc verò de fructibus agere instituo, in quorum visceribus reperiuntur & alia semina, quæ ab ipsis fructibus maximè dissident: cuiusmodi sunt quæ in ficubus, vuarum acinis, piris, ac denique aliis plantarum fructibus, vt cucurbitis, peponibus & melopeponibus, licet cernere semina. Cæterùm in fabis, lupinis, dolichis, lente, & aliis id genus seminibus, quæ siliquis obvoluuntur, quod quidem ex siliqua seminéq; est cõpositum, ipse fructus existit. Plurima tamen substantiæ pars in seminibus inest. Porrò aliorum propémodum omnium, quæ primo memorauimus libro, semen duntaxat manditur: solius autem dolichi, dum adhuc virescit, fructus integer editur. Vnde veterum nonnullos arbitror sub phaseolorum nomine dolichos comprehendisse.

Fructuum semina.

Dolichos edi simul cũ siliquis.

De fructibus fugacibus, quos Græci ὡραίους nuncupant.

HORAM anni, Græci id tempus appellant, in cuius medio caniculam exoriri contingit. Tempus autem id dierum est quadraginta: quo tempore omnes horarii (quos vocant) fructus, consistunt, vt cucurbitæ, mora, pepones, melopepones, persica, & consimilia. Vocant autem ipsos horarios, quò eos ab iis qui ad reponendũ idonei sunt, distinguant. Corrumpuntur siquidẽ facilè, nec probè asseruari queũt, quemadmodum

Hora quod tẽpus anni dicatur.

Horarios fructus corrũpi facile, ægréq; asseruari posse.

cerealia

Cucurbita quomodo reponantur in hyemẽ.

cerealia omnia. Nonnulli tamen è cucurbitis semen vacuantes, dein earum velut carnẽ siccates, in hyemem reponunt. Porrò quæ corpus habent cõpactum, ea vt permanentem, sic solidam, terream, multiq; nutrimenti substantiam possident. Quæ verò cõsistentia sunt humida, corrumpuntur, exiguumq; habent alimentũ, & quod excernatur facilè, potissimum cùm nitrosum quippiam ipsis inest, ac detergendi facultas. Talia sanè deterioris succi esse perhibemus ea, quæ nullam saporis qualitatem habent sensibilem, quomodo aqua optima nullam habet. Hæc igitur omnia, & iis multò magis quæ ante exactam maturitatem mandimus, flatulenta quidem sunt, verùm subducuntur celerius: quemadmodũ etiam quæ succum habent tenuem, citius distribuũtur. Sunt autem omnia hæc praui succi; solúsq; is vtiliter ipsis vtetur, qui æstu vehementiore, & longiore itinere sese cõfecerit: tunc enim iuuant, corporis squalorem humectantia: & si frigida sumãtur, moderatè refrigerantia. Etenim humectandi quidem semper habent facultatem: refrigerandi verò nequaquam, si calida, sic vt dixi affectus, fuerint comesta.

Aqua optima nullam gustus qualitatem ostendit.

De Cucurbita.

CRVDA quidem insuauis est, concoctúq; difficillima: stomachũ lædit, nisi vomitione reddatur. Hanc igitur & alia fugacia pleraq;, aut postq̃ elixa fuerint, aut statim certè, aut in sartagine frixa, aut assa, omnes homines esse consueuerunt. Siquidem cucurbita elixa, prorsus insipida est: quocirca multos apparandi modos admittit, vt quæ in medio omnis excessus consistat, ob idq; ad quemvis excessum ex æquo duci queat: ac proinde illis quibus mista fuerit, assimilatur. Ea verò cucurbita, quantum in se est, humidum frigidúmq;, & ob id exiguum corpori alimentum præbet: facilè tamen descendit. Sed neq; coquitur ægrè, si modò prius corrupta non fuerit: id quod interdum ei, vt aliis omnibus humidis, simulac fugacibus accidit, si diutius in ventriculo hæreat. Assa autem vel frixa in sartagine, quamplurimum quidem de propria humiditate deponit. Cæterùm ob aqueam sibi qualitatem innatam, meritò gaudet origano.

Cucurbita quũ sit insipida, multos apparãdi modos admittit, condimentisq; illis quibus iuncta fuerit, assimilatur, humidũ tamẽ frigidũq; alimentum largitur.

Fugaces fructus corrũpi, si diu in ventriculo hæserint.

De Peponibus.

Peponum facultas.

Vrinam cient.

Peponum semẽ comminuit calculos renum.

VNIVERSA Peponum natura frigidior est, cum humiditate copiosa. Habent aũt vim quandam abstergendi, cuius beneficio vrinam cient, & deorsum expeditius quàm cucurbita, melopeponésq;, permeant. Semen autẽ potentius quàm ipsorum velut caro, deterget: adeò vt adversus renes calculo infestatos conveniat. Succum tamen in corpore gignit vinosum, idq; potissimũ, cùm coococtum probè nõ fuerit: quo casu choleræ morbo obnoxios consueuit efficere. Quin etiam priusquàm corruptum fuerit, ad vomitum quoq; est idoneum, præcipuè si largius sumat.

Vomitum prouocat.

De Melopepoonibus.

MELOPEPONES minus quam pepones sunt humidi, nec adeò praui sunt succi. Minus item vrinas mouent, traduntq; deorsum descendunt. Ad vomitum præterea excitandum, non tantum, quantum pepones, habent momenti, nec adeò celeriter in ventriculo corrumpuntur, etsi

Melopeponum facultas.

in iunsdo eo, autumnalibus fructibus longè sint inferiores.

De Cucumeribus.

VRINAM quidem & ipsi, quomodò pepones, cient, minus tamen quàm illi, quia ipsorum substantia minus humida est, ideoq; non facilè, vt illi in ventriculo corrumpuntur. Invenias autem qui ipsos concoquant, ob naturæ cum eis familiaritatem. Siquidem à totius substantiæ proprietate, suus cuiq; animantium generi cibus est familiaris: vt coturnicibus quidem elleborus, sturnis autem cicuta. Cæterùm quibus biliosus humor, aut omnino prauum excrementũ quodvis, in ventriculo sæpe congeritur, in iis quæ natura concoctu facilia sunt, celeriter corrumpuntur. Quòd si quispiam eorum aliquid, quæ cæteris concoctu sunt difficilia, concoxerit, succus tamen qui ex eo in corpus distribuetur, eandem semper retinebit naturam. Quare omnibus praui succi edulijs censeo abstinendum, etiamsi ea quibusdam esse concoctu facilia videantur.

Cucumeres mouent vrinam.

Coturnices vescuntur elleboro.

Sturni aluntur cicuta.

Bile redundantẽ ventriculũ, corrũpere cibos concoctu faciles.

De fructibus qui ab arboribus colliguntur.

EX fructibus quibus vescuntur homines, humidi quidem, tenue humidúmq; corpori alimentum præbent: quod ob id per corpus celeriter permeat, excernitúrq; tum per cutim, tum per vrinas. Consistentia autem solidi, vt alimentum copiosius exhibent, sic etiam ad permeandum tardius.

De Ficubus.

FICVS quanquam prauitatem non potuerunt omnino effugere, facilè tamen totum corpus pervadunt. Nam & abstergendi quoque insignem obtinent facultatem: quo fit, vt post ipsarum esum, nephritici arenulas multas excernant. Nutriunt præterea vberius cæteris autumnalibus fructibus: flatibus tamen hæ quoque implent. At quæ ficus prorsus iam maturuerit, propemodum nihil omnino lædunt, quomodo nec caricæ, quæ multiplicem quidem præstãt vtilitatem: si quis tamen largius eas esitauerit, offendetur ab ipsis, quandoquidem sanguinẽ non admodum probum gignunt. Quo fit vt ex ipsarum esu pediculorum multitudo proveniat. Habent etiam tenuandi facultatem, & incidendi, qua ventrem quoq; ad excretionem irritant, renésq; expurgant. Cæterùm iecori, lieniq; inflammatione obsessis sunt noxię: quemadmodum & ficus, cõmuni omnium dulcium ciborum ac potuum ratione. Obstructis tamen illis, aut scirrho affectis, ipsę ex sese nihil cõmodant, nec officiũt: sed medicamentis incidentibus, extenuantibus, & abstergentibus mistæ, non mediocriter iuuãt, tum caricæ tum ficus.

Ficus pollutare nulas facultate extergendi prædita, flatibus tamen implent.

Caricas vberius sumptas, pediculorum multitudinem gignere.

Caricas ficúsque adversari inflammatis visceribus cõmuni omnium dulcium ratione.

De Vuis.

FICVS & vua quemadmodum inter autumnales fructus principatum obtinent, ita fugacibus omnibus magis nutriunt, minimúmq; praui succi habent: laxam tamen carnẽ ac præhumidam gignunt, ob idq; celeriter flaccescentẽ. Verùm vuæ minus alunt quàm ficus, maximũq; id ipsis inest cõmodum, quòd descendant velociter. Quocirca si quãdo hæserint, grauiter lædũt, quum id minimè maturis ficubus insit. Etenim

Vua minus alunt quàm ficus, descendũtque velociter.

2.

Acinorum substantia ex quibus constet.

acinorum substantia, composita est ex carne, humore, seminibus, atq; ambiente pellicula. Cæterùm substantia seminis sicca est, & quodammodo astringens, omniaq; intestina pervadit, nihil, quod sensu queat deprehendi, à se mutata: non secus ac in ficubus κεγχραμίδες. Exiguam etiam & tegumentū acini recipit in ventriculo mutationem. Quare si sola acinorum caro cum succo sit transglutita, magis aluus laxabitur. Laxatur autem impensius, cum solus ipse succus expressus (vulgo mustū appellant) fuerit epotus: qui ventrem, ni pertranseat velociter, nonnihil flatibus implet. Ex hoc sanè alimenti nōnihil corpori accedit: copiosius tamen ex carnea substantia. Ergo quibus vuis exiguus est succus, eæ magis nutriunt. Quibus verò vberior, minus quidem nutriunt, sed promptius deiiciuntur. Vocant autē vuas huiusmodi generosas, quæ humidam quidem substantiam habent exiguam, solidiorē autem nō paucam. Quas quidem reponentes, eas in mustum coniiciunt, aut impletas eis nouas ollas, sic in vinaceis, hoc est, in vuarum reliquiis, recondunt, vt ne minimam quidem habeant respirationem. Atq; huiuscemodi sanè vuæ, ventriculum dissolutum corroborantes, hominibus appetentiam restituunt, nō tamen per aluū descendunt. Quod si sumātur largius, feriunt caput: minus tamen quàm quæ in musto conduntur. At pensilis, nihil prorsus caput lædit, ventrē autem nec sistit, nec ad deiectionē irritat. Porrò vuæ in musto, aut in ollis reconditæ, aliarum omniū facillimè concoquuntur. Cùm autē non sit parua differentia inter vuas, quæ sanè dulces existunt, calidiorē possident succū, ob idq; siticulosę sunt, atq; aluum subducunt: austerę verò, acidæ, acerbæq;, frigidiorem: ac proinde nō excretioni modò, sed coctioni, distributioni, & nutritioni sunt noxiæ. At qualitatis expertes, quas vinosas appellant, locum inter calidum & frigidum, mediū obtinent. Maximè autem subducit aluum, ipsum mustum dulcissimū. Quod verò ab vuis austeris aut acidis est expressum, ad omnia pessimū est. Solent præterea coniectis in parua dolia vinaceis, tantū aquæ superaffundere, quoad omnia permadeant. Quod vbi satis factum videtur, in dolii fundo foramē aperiunt, vt dilutum (quam nos appellamus loram) effluat: id quod postea pro vino bibunt. Capitis tamen dolorem affert, nisi quis dilutiorem loram ipsam ebibat: quamvis ocyus per vrinas excernitur. Cæterùm dilutū id multò vinosius efficitur, si vinaceus ad ver, aut æstatem, repositus fuerit.

Acinorum semina astringere, nihilq; mutari in corpore.

Mustum nonnihil ventrē flatibus replet, ni pertranseat velociter.

Vua quæ nutriant magis, & quæ deiiciantur promptius.

Vua generosa quæ sint.

Vuas asseruādi industria diversa.

Vuarum asseruatarum discrimina.

Vua dulces quam vim possideant.

Vua austera.

Acida.

Acerba.

Vinosa.

Mustum dulcissimum, subducere aluum maximè.

Lora cōpositio.

Lora qua ratione vinosior reddatur.

De Vuis passis.

VVAE passæ cum aliis vuis eandem habent rationem, quam caricæ cum ficubus. Cæterum vt dulces temperamento sunt calidiore, ita austeræ frigidiores: quæ quidem stomachum roborāt, & ventrem constipant, & his multò magis, acerbæ; inter quas mediam quodammodo constitutionem dulces obtinent. His enim vt vis quædā semper inest contemperandi, ita & mediocriter detergēdi: vnde exiguas mordicationes, quæ os ventriculi infestant, obtundunt. Inter passas autem præstantiores sunt, quæ tum pingues sunt, tum cuticulam habent tenuem. Quæ quidem si inveteratæ sint, aqua præmaceratæ, purgatæq; à seminibus, multò præstantiores redduntur. In Cilicia tamen crescunt nonnullæ solidæ, minutulæq;, nullum semen prorsus habentes. Porrò in regionibus frigidis, ne vuæ quidem ipsæ exquisitè maturari queunt, nedum passarū quæpiam: ob idq; resinam vinis immittunt, ne acescant celeriter. Alimentū ex passis tale qualitate in corpus distribuetur, qualis ipsarū natura fuerit: quātitate verò, copiosius ex pinguib. dulcibúsq;: parcius ex austeris & macris. Quod si pinguiū dulciúmq; repurgatarū parem molem cum pari vuarum mole contuleris, passas valentius nutrire deprehendes.

Vuarum passarum discrimina & facultates.

Passarum quæ præstantiores habeantur.

Passulas expertes seminum in Cilicia crescere.

Vuas non maturescere in regionib. frigidis.

Passarum quale & quantum corpori alimentum largiantur.

Passa valētius nutriūt quàm vua.

De Sycaminis, quæ & mora appellantur.

MORA (quorum succum recipit medicamen diamoron, ori gratum) celerrimè pertranseunt, cibisq; aliis præeunt, si in ventriculum purū inciderint, & sumpta in primis epulis fuerint. Quòd si post alios cibos sumātur, aut prauum succum in ventriculo offenderint, celerrimè computrescūt cum aliis cibis, vt in cucurbitis accidit. Quare vt posteriores ii cibi sumendi sunt, qui tardè permeant: sic omniū primi, qui celeriter quidem permeant: corrumpuntur tamen, si in ventriculo cōmorentur diutius. Tempus verò vtendi vt peponibus, ita & moris est, cùm corpus ventriculi squalore æstuat: quo tempore necesse quodammodo est hepati quoq; idem accidere. Porrò moris, cùm nō admodum maturuerint, qualitas quædam astringens inest, sicuti & immaturioribus acida: vnde nonnulli iis exsiccatis, ad diuturna alui profluuia vtuntur. Matura autē, si corrupta non fuerint, omnino quidē humectāt: non tamen omnino refrigerant, nisi sumpta frigida fuerint. Alimentū verò corpori præbent minimum, quomodo pepones: non tamē vt ii, vomitum excitant, neq; stomachum lædunt.

Diamoron ori gratum.

Mora debere alios cibos præcedere.

Cibos qui tardè quidem permeant, posteriores sumendos esse: qui celeriter autem, priores.

Moris vtendū esse, dum ventriculus æstuat.

Mora immatura exsiccataq; alui profluuio congruunt.

Mororum maturorum vires.

De Cerasiis.

EX cerasiis quędam sunt moris similia, cuiusmodi sunt quæ nullam habent astrictionem: alia ruborum fructui, vt quæ evidentius astringunt. Quædam autem sunt quæ vel valentius astringunt. Proinde memoratæ cuiusq; speciei facultatem, ex iis quæ de moris & rubi fructibus diximus, potes colligere.

Cerasiorum species & facultates.

De Rubi fructibus quos βάτινα vocant.

MAGIS astringunt quàm mora: quòd si quis largius ipsis vescatur, capitis dolorē sentiet. Alii stomacho anguntur. Proinde vt mora, sic fructū hunc, priusquàm edatur, maximè abluere oportet. Cohibet autem ventrem: atq; medicamenta omnia quæ ex mororū succo parantur, si ex hoc rubi fructu fiūt, facultatē habebunt efficaciorē.

Batina.

Rubi fructū vires & facultates.

De fructibus Canirubi, κυνόβατον appellant.

MVLTO magis quàm ruborū fructus astringūt, ac vētrē cohibēt: parūq; alimēti suggerunt.

Cynobatos.

Canirubi fructuū facultas.

De Iuniperi fructibus.

FRVCTVS iuniperi, acris admodum est, cum exiguā dulcedine, & minori præterea astrictione. Habet aūt & aromaticū quiddam: vnde constat, quòd calefacit. Omne enim aroma calidū. Hepar autem & renes purgat: succos crassos & lentos tenuat: vnde medicamentis salubribus admiscetur. Cæterùm alimentū præbet exiguū.

Iuniperi fructus facultas.

Aroma omne calidum.

At

At largius sumptus mordet stomachũ, caput calfacit: ob id'q; ipsum nonnunquã replet infestát'q; doloribus: ventrémq; nec proritat, nec cohibet: vrinas tamen mediocriter vacuat.

De fructibus Cedri.

Cedri baccarũ facultas.

FRVCTVS cedri, fructui iuniperi est similis, nisi quòd eo est durior, siccior, exilior & acrior, nihil, vt ille, aromaticũ habens. Quare nisi quis ipsum aqua præmacerauerit, nullum corpori alimentum præstat. Valde autem stomachum mordicat, capitis'q; dolorē infert, nisi quis ipsum parcissimé sumpserit.

De Nuce pinea, siue Strobilo.

Strobilus. Nux pinea.

SVCCI boni est & crassi, multúmq; nutrit, nõ tamen facilè coquitur.

De fructu Myrti.

Myrti fructus cũ astrictione est acris.

NVTRIT tenuiter, astringit'q; valenter, atq; ob id aluum sistit. Cęterũ astrictioni habet quandam acrimoniam admistam.

De Persicis.

Persica cur non sint post alios cibos mãdũda.

CORRVMPITVR horũ tum succus, tum corpo: prauaq; omnino sunt. Quare nõ sunt post alios cibos mandenda (alioqui corrumpũtur, in superficie natantia) sed in primis mensis, vt cæteraque & mali sunt succi, & subduci facilè queũt.

De Armeniacis & præcoccibus.

Armeniaca.

HAEC quoq; ex genere sunt persicorum, bonitate nõnihil ea superantia. Neq; enim in ventriculo corrumpuntur vt illa, neq; etiã acescunt: vulgò autem suauiora apparent, vnde etiam stomacho sunt gratiora. Præcoccia tamē Armeniacis præstant. Porrò ventriculus, quæ deorsum quidē vergunt, ut molestantibus, ea per aluum expellit. Quæ verò superuatant, per vomitus eiicit.

Præcoccia. Vētriculus quo pellat exundã tia excremẽta.

De Malis.

Malorum differentia atq; facultates diuersa.

MALA quidem quæ astringunt, succum habent frigidum atq; terreum. Quæ verò acida apparent, frigidũ simul atq; tenuium partium. Mediæ autem temperaturæ sunt dulcia, quæ tamen ad calidius vergunt: vt ea quæ omnis sunt qualitatis expertia, & veluti aquosa, ad frigidius inclinant. Porrò hæc tria saporum nomina, astringens, austerum, acerbum, qualitatem quidem vnam significant. Acerba tamen valentius austeris astringunt. Austeris igitur potius vtẽris, cùm ventriculus, vel propter calidam intemperiem, vel multam humiditatē, est imbecillus: acerbis autem, cùm duo hæc aucta admodũ fuerint: acidis, quando succum crassum, qui non magnopere frigidus sit, suspicaberis esse in ipso collectũ. Quandoquidem succus frigidus, non acida, sed acria postulat. Vtraq; certè & acida & acria, succos crassos incidunt: sed hæc quidem cum calefactione, illa cum refrigeratione id præstant. Iam verò astringentia quidem alui deiectiones perpetuò cohibent, acida autem cùm succum crassum in ventre offenderint, incidunt ipsum, atq; deorsum trudunt, ob id'q; deiectiones humectant. Quòd si purum ventrē inuenerint, ipsum magis sistunt. At succus dulcis, cùm purus & per se fuerit, distribuitur celerius: si verò acrimoniã aut crassitiem sortiatur, citius subducitur. Est & aliud succi genus, non pomis modò, sed cæteris omnibus, aqueum & qualitatis expers, quod in medio memoratarum facultatum, quemadmodum aqua ipsa, consistit. Optima poma (quæ colligi ante maturitatem non debent) sæpe in morbis maximũ præsidium afferunt, vel cataplasmatis modo cum farina admota, vel in calidis cineribus mediocriter assa, vel in aquæ bullientis vapore percocta. Cæterum post cibum statim dare ipsa conuenit iis, qui deiecta sunt appetentia, tardéq; concoquunt, aut vomitu, diarrhœa, & dysenteria infestantur. Sed in huuc vsum acerba sunt commodissima.

Austeris malis quando est vtendum.

Acerbis malis quãdo vti expediat.

Acidorũ malorum vsus quãdo vtilis.

Acria cum calore incidunt, acida cum refrigeratione.

Malorũ astringentium atque acidorum discrimen.

Mala quãdo et quibus offerre debeant.

Mala acerba quibus sint cõmodissima.

Qui fiat vt poma aut pira astringentia, ventrem quibusdam laxent.

Astringẽtia siquidem sumantur post fluida, deiectionē accelerant: si verò lubricis præsumãtur, aluum constringunt.

VBI post ea quæ fluida & lubrica sunt, astringentia sumuntur, in iis potissimũ qui stomachũ imbecillum sortiuntur, deiectionē ipsam accelerant, ventriculũ roborantia, & ad expellendum deorsum, quæ in sese continet, incitantia. Quòd si prima omniũ astringentia ingerantur, ac deinde quæ pinguiora & magis fluida existunt, os quidem subuertetur vētriculi, aluus autē ipsa firmabitur: id quod in Prota Rhetore, vsu & experientia exploraui. Quamobrem vbi pallida bilis, aut alius quispiã humor ventriculũ turbar, si is qui sic est affectus, aliquod astringentiũ gustarit, repentè deorsum succum infestantem excernet.

De Cydoniis & Struthomelis.

Cydoniorum struthomelorũmq; succum, diu cum melle asseruari, firmareq; exoluti ventriculi firmitudinem. Diacytonite vulgo appellatum.

HIS pomis eximium quiddam, quod in aliis non inuenitur, inest. Nam præterquam quòd astrictionē possident copiosiorem, succus etiam eorũ diu permanet, si quis ipsum cum melle confectum asseruet: cùm aliorum succus si reponatur, acescat, ob exuberantem humiditatem. Quocirca ad exolutã ventriculi robur vti succo illorum solemus, ita vt monui, confecto. Sed ex carne ipsorum & melle placentæ quędam parantur prodigiosæ perennitatis. Nos verò medicamini q̃d ex eorum succo & melle conficitur, nonnihil piperis albi, zingiberis, atq; aceti miscemus.

De Piris & Punicis.

Pirorum vsus, qualis malorũ.

QVAE de malorũ differentiis diximus, si ad pira punicáq; trãstuleris, nihil erit quod nos de ipsis dicere oporteat. Pirorũ igitur vsus, pomorum vsui est similis. Punica verò, cætera quidem sunt similia: in eo tamen discrepant, quòd nunquam cum hordei farina assentur, neq; in aqua aut vaporibus elixentur. Succum autem habent piris & pomis tum copiosiorem, tum gustu suauiorem, interdúmq; etiam vtiliorē: vtpura dum, cardialgia, hoc est, mordicatio oris vētriculi, infestat. Cùm autem minimi nutrimenti sint punica, nunquam ipsis ceu alimento, sed tantùm vt medicamēto egemus. At pira aliquantulum nutriũt. Quibus quidem in tenues orbes dissectis, & exiccatis, ac postea tandem elixis, hyeme & vere, vice ciborum vtuntur.

Punicorum malorum succum cardialgia esse vtilem.

Pira quomodo exiccari debeant.

De Mespilis & Sorbis.

Mespila. Sorba.

AMBO enim astringunt, verũ mespila multò valentius quàm sorba: proinde ventri fluenti cibus est, cõmodissimus: sorba tamen in cibo ipsis sunt suauiora. Quamuis neutro ipsorũ vt nutrimento, sed tantùm vt medicamento, egemus.

De Palmæ fructu, quem phœnicem, dactylum, & palmulam vocant.

Phœnix. Dactylus. Palmula.

PALMVLARVM aliæ quidē sunt siccę, astrin

R

Palmulæ Aegyptiæ. *καρυῶται.*

genteśq; vt Aegyptiæ: aliæ molles, humidæ, & dulces, vt quæ *καρυῶται* appellantur. Reliquæ omnes palmæ inter hæc duo genera videntur mediæ. Omnes autẽ difficiles concoctu sunt, capitiq; dolorẽ conciliant, si largius sumantur. Porrò succus qui ab ipsis in corpus digeritur, crassus omnino est: habet etiam & lentoris quippiã, cùm palma ipsa pinguis fuerit. Cùm autẽ dulcedo tali succo permista sit, celerrimé quidẽ hepar ab ipsa obstruitur. Læditur autem vel maxime à palmularũ esu, * vel inflammatũ, vel scirrho affectum. Post hepar etiam lien & obstruitur, & læditur. Quòd autem dulces palmæ succum calidiorem possideant, ficuũ & astringentes, magis frigidum: quódq; virides, flatus gignant, nec in regionibus non admodum calidis possint maturescere exactè, perspicuum est.

Palmularum esu quam celerrimè hepar obstrui.

Palmulas non maturescere nisi in regionibus admodum calidis.

De Oliuis.

Oliuas parum nutrimenti largiri. *Oliuas halmadas & colymbadas, edi ante alios cibos, ventris subducendi gratia.*

EXIGVVM quidem & ipsæ corpori alimentum præbent, potissimúmq; caducæ. Edunt autem homines has quidem cum pane, maiore ex parte: sine illo verò, quas halmadas & colymbadas vocant, idq; garo perfusas, & ante alios cibos, ventris subducendi gratia. Porrò quemadmodum caducę, pinguitudinis habent plurimũ, ita hæ succum astringentem: proinde stomachũ roborant, & appetentiam excitant. In vniuersum autem, quod suauius est, facilius iis quæ ex æquo sunt salubria, concoquitur.

Suauiorem cibum, iis quæ ex æquo sunt salubres, faciliùs concoqui.

De Nucibus.

Nuces Ponticæ. Auellanæ.

NVCES corpori alimentũ præbent exiguum: copiosius tamen Ponticæ nuncupatæ, quas auellanas appellant, quòd substantia ipsarum coactior sit, minúsq; oleosa quàm regiarũ; hoc est, cõmunium. Habet tamen & astringentis facultatis exiguũ ipsa nux regia, quæ procedente marcescit tempore, tota ipsius substantia, in cibum pinguem transmutata. Coquitur autẽ hæc nux facilius, quàm Pontica, stomachóq; est gratior, & multò magis quando manditur cum caricis. Hominẽ à pharmacis letalibus nihil magnopere læsum iri, si vtrasq; has ante alios cibos cũ ruta sumpserit, proditũ est. Liquet præterea, quòd humida quidem apta ad deiectionem est, sicca verò minus. Plerique autem ventris subducendi gratia, cum garo etiã ipsam præsumunt: in quem vsum viridis est accõmodatior, vtpote minus astringẽs. Quin & siccarũ quoq;, si in aqua fuerint præmaceratæ, facultas, viridibus est assimilis.

Regiæ nuces astringunt nonnihil.

Nucem regiã, si cum carica et ruta sumatur, fieri alexipharmacum.

Nucem regiã, viridem, esse aptam vẽtri soluendo.

De Amygdalis.

Amygdalarum facultas.

SOLA in amygdalis tenuandi facultas ac detergendi præpollet, qua tum viscera purgant, tũ humores é pulmonibus ac thorace, sputis expectorant: sed potentius quæ amaræ sunt. Sunt autem omnes oleosæ & pinguis qualitatis participes, minus tamen quàm nuces: quare tardius illis oleosæ fieri cernuntur. Cæterùm nec ventri subducendo conferunt, nec corpus multùm nutriunt.

Amygdalas amaras dulcib. potentiores existere.

Amygdala nõ multũ nutriũt.

De Pistaciis, vulgò fisticis appellatis.

Pistacia. Fistici.

QVALITATEM obtinent aromaticam, subamaram, & subastringentem. Quare parum quidem nutriunt, verùm ad hepar roborandum, & succos in ipsius vias infarctos purgandos, conducunt.

De Prunis.

Prunorum vires. *Damascena pruna.* *Pruna Hispanica.*

HIC fructus minimũ quidem nutrit, sed ventrem mediocriter humectat, atque refrigerat, ipsumq; tum humiditate sua, tum lentore, subducit. Siccatus porrò esse esui potest, vt ficus. Damascena pruna perhibẽtur prǽstãntissima omniũ. Secũdæ tribuũtur partes iis quæ in Hispania proueniunt. Maximé illa omniũ probãtur, quæ cum mediocri astrictione, magna simul sunt, & laxa. Cocta in melicrato, in quo pluscusũ sit mellis, admodũ aluũ deiciũt, etiã si quis sola ipsa sumpserit, & multò magis, si postea melicratum biberit. Confert etiã ad subducendam aluũ, post sumpta ipsa, vinũ dulce exhibere, temporisq; aliquid interponere, non autẽ statim pòst prandere: quod in omnibus solutiuis sit præceptum commune.

Pruna cocta in melicrato, aluũ subducere.

Solutiuũ quod vis vbi aliquis sumpserit, non statim illi prãdendum esse.

De fructu quem Serica appellant.

Serica.

EXIGVI quidem est alimenti, & cõcoctu difficilis, nec iuuat quicquam stomachum.

De Ceranis, hoc est, siliquis. Algarrobas Hispani vocant.

Ceraria. Siliqua.

EDVLIVM lignosum est; ob idq; praui succi, & concoctu difficile existens, nõ deiicitur facile.

De Cappare.

Capparis facultates insignes.

TENVIVM quidem est partiũ, ac proinde minimũ alimenti exhibet. Vtimur autẽ fructu huius plantæ magis vt medicamento, quàm vt alimento. Sale enim cõspersus ad nos importatur; propterea quòd putrescit, si reponatur solus. Vbi igitur salsuginem deposuerit elota, collapsam appetendi vim excitat, pituitam ventris detergit, atq; subducit, purgatq; tum lienis, tum hepatis obstructiones. Vti autem ad eas res oportet ante alios omnes cibos ex oxymelite, vel oxelæo. Huius etiam plantę, virides ac teneros surculos, nõ aliter quàm terebinthi, mandunt, in aceto simul & muria, aut solo aceto condientes.

Cappare vtendum in primis epulis esse, idq; ex oxymelite, vel oxelæo.

De Sycomoris.

Sycomora.

PLANTA est paruæ ficui albæ persimilis: cuius fructus exiguæ est dulcedinis particeps, inter mororum atque ficuum medio consistens, vnde nomen contraxit.

De Persea planta, quæ à Persica diuersa existit.

Persea fructus.

HVIVS arboris fructũ apud Persas adeò esse noxium fertur, vt perimat: esculentum aũt euadere, in Aegyptum translatum.

De Citrio, quod etiam malum Medicum vocant.

Malum Medicum. *Citrium ex quibus constetur partibus.* *Citrij cortex concoctionem adiuuatur.* *Acetum imbecillum cũ citrij acore fit acrius.*

TRES huius fructus partes existũt: acida, quę in medio ipsius sita est: præterea quæ velvti fructus est caro: & terna, quæ vt tegumentum extrinsecus circundatur, suaueolens & aromatica existens. Atq; hæc sanè concoctu difficilis est, vtpote dura & callosa: quanquàm vt medicamentũ exhibita, cõcoctioni auxiliatur. Partẽ autẽ ipsius mali acidam, in acetum imbecillum coniiciunt, quò ipsum longè acrius reddant. Cęterùm pars inter dictas media, quæ neque acidam neq; acrem qualitatem sortitur, propter duritiem etiã concoctu est difficilis: quare ipsam omnes cum garo & aceto edunt.

De fructibus plantarum agrestium, inter quos sunt quercuum glandes.

Plantæ agrestes quæ sint. *Glandes quercina.*

PLANTÆ illæ vocãtur agrestes, quę citra mã

gonij induſtriam proveniunt, vt fagus, quercus, ilex, cornus, comarus, rubus, canirubus, acherdus, pirus, atq; agricoccymelus, cuius fructus appellatur in Italia vnedo, ſtomachóque nocet, & capitis dolorem conciliat: eſtq; acerbus cum exigua quadam dulcedine. Porro glandes æquè nutriunt, ac frumentaceorum eduliorum pleraq;. Alimentum autem quod ex eis ſumitur, tardi eſt tranſitus, & craſsi ſucci: ob idq; ſunt concoctu difficiles. Cæterùm Comari fructus, μεμαίκυλον appellatus, glande querna ad omnia eſt deterior: quemadmodum hæc glande, quam vocant caſtaneam.

Vnedonem conciliare dolorem capitis.
Comari fructus.
Caſtanea.

De alimento quod à plantis ipſis agreſtibus ſumitur.

Non modò plantarum ſemina & fructus, ſed etiam integras ipſas ſæpenumero mandimus: idq; aut vrgente neceſsitate, aut etiam ſuauitatis gratia. Siquidem palmæ verticem edimus, necnon tenellas ſpinas, aut elixas, aut crudas, vel ſi ad id fame adacti non ſimus. Cæterùm omnia id genus & parciſsimè nutriunt, & praui ſucci ſunt productiua. Quædā etiam ex ipſis, noxam ventriculo adferunt, præter ſpinas, quæ nunc primum è terra emerſerint.

Palmæ vertex eſt reſcus.
Spinæ recentes.

De Lactuca.

Hoc olus ſucci eſt, quàm alia omnia, laudabilioris. Nam quum reliqua omnia ſanguinem gignant pauciſsimum, ac praui ſucci, lactuca nō multum quidem generat: id tamen nec mali ſucci eſt, neq; omnino laudabilis. Porrò dum eſſem iuuenis, ventriculusq; mihi infeſtaretur bili, lactuca, quò ipſum refrigerarem, vtebar: quum verò ad ætatem declinantem perueni, hoc ipſum olus fuit mihi contra vigilias auxilio, quæ ſenibus eſſe annexæ videntur. Habet itaque lactuca ſuccum quidem frigidum atq; humidum, minimè tamen prauum. Quare nec concoctioni reſiſtit, nec perinde vt reliqua olera, ventrem cohibet: ſicuti neq; etiam proritat.

Olera omnia gignere pauciſsimum ſanguinem, prauiq; ſucci, excepta lactuca.
Lactucam refrigerare, & ſomniferam eſſe.
Vigilias eſſe cognatas ſenibus.

De Seri, ſiue Intybo.

Intybi facultatem habent lactucis ſimilem: ſuauitate tamen & cæteris quæ lactucis inſunt, ab eis relinquuntur.

Seris.
Intybus.

De Malua.

Dissident agreſtis malua & ſatiua, quòd hæc quidem humiditate, illa ſiccitate exuperet. Vtraq; autem calorem habet moderatum & tepidum, facileq; ſubducitur, non modò propter humiditatē, verumetiam propter lentorem, præſertim ſi cum oleo & garo, copioſa ipſa ingeratur. Nutrit tamen mediocriter.

Maluæ vtriuſq; facultates.

De Beta.

Svccvs betæ abſtergendi vim adeò manifeſtam ſortitur, vt ventrem ad excernendum excitet, atq; ſtomachum mordicet, præſertim quibus ſenſu exactiori eſt præditus. Ob idq; edulium id eſt ſtomacho noxium, ſi largius ſumatur. Corpori autem ab ipſa, vt ab alijs oleribus, paucum alimentum accedit. Verùm obſtructū hepar magis quàm malua aperit, præcipuè ſi cum ſinapi, aut ſaltem cum aceto mandatur. Lienoſis item eodē modo ſumpta, vtile medicamentum exiſtit.

Beta ſuccū inſigni extergēdi facultate eſſe præditum.
Braſsica ſuccus quidē purgat, corpus autem magis ſiſtit, quàm laxet.

De Braſsica.

Brassicae quidem ſuccus purgatricē poſsidet facultatem; eſtq; non probus; vt lactuca, ſed prauus graueolensq;: at corpus, cōmuni ſiccantium ratione, magis ſiſtit quàm laxat. Quare dum humentem aluum reſiccare eſt conſilium, braſsica ipſa diſcocta in ſecūda aqua donec extabeſcat, vtimur. Quippe nihil quod accuratè coquitur, propriū ſuccum ſeruare omnino poteſt: ſed neceſſe quidem eſt vt totū abijciat, ſi coctum diutius fuerit. Quin & lenticulā diximus eodem quo braſsicam modo, oportere parari, vt quæ vtrunq; poſsit efficere, ventris ſubductionē ſcilicet, & cohibitionem. Cæterū nihil ex iis quæ bis coquūtur, aërem frigidum, aut frigidam aquam attingat, alioqui non extabeſcet: ſed oportet calidam in promptu habere, vt cùm ex priori extraxeris, protinus in illam conijcias. Lens itaq; & braſsica, æquali inter ſe menſura ſiccant, ob idq; viſum hebetant. At lens quidem, non exiguum corpori alimentum præſtat, idq; craſſum, & melancholicum: braſsica verò paucum habet alimentum, verùm quàm lens humidius.

Braſsica diſcocta.
Lenticulam aluum ſoluere ſiſtereq;.
Lens braſsicaque viſum hebetant.

De Atriplice & Blito.

Haec ſunt alijs oleribus aquoſiora, necnon qualitatis expertia magis quàm cucurbita, aut ſaltem non minus, cùm cocta videlicet fuerint. Quo fit, vt non ex ſolo oleo & garo ipſa mandant, ſed acetum etiam inijciant: alioqui ſunt ſtomacho noxia. Corpori porrò alimentū præſtant exiguum, nonnihilq; ad deiectionem inclinant.

Atriplex.
Blitum.

De Portulaca.

Nvtrimentvm exiguum exhibet, idq; humidum, frigidum, atque lentum. Quo ſanè lentore ſuo mordicationis experte, ſtuporem dentium perſanat.

Portulacam ſanare ſtuporem dentium.

De Lapatho, quod licet appellare betam agreſtem.

Non guſtu modò, ſed viribus etiam betæ hortenſi eſt perſimile. Quia tamen beta lapatho eſt ſuauior, idcirco nemo eſt, qui ipſa non libentius veſcatur.

Lapathum.

De Oxylapatho, ſiue Rumice, ſiue Lapatho acido.

Oxylapathū.
Rumex.
Lapathum acidum.

Mvlieres, ruſticæ laborantes pica, necnon pueri quidem guloſi, oxylapathum crudum interdum mandunt: quod quidem olus non nutrit multò magis quàm lapathum.

De Solano, ſiue Solatro, ſiue Morella.

Raro ipſo vtimur vt alimento: vt medicamento autem, aſsiduè. Efficax enim eſt in iis, in quibus aſtrictionis refrigerātis vius incidit. Minimi autem eſt nutrimenti.

Solanum.
Morella.
Morella aſtringit, refrigeratque.

De plantis ſpinoſis.

Pleriqve ruſticorū plantis huiuſcemodi è terra nuper emerſis, priuſquàm ipſarū folia deſinant in ſpinas, veſcuntur, non crudis modò, ſed in aqua etiam elixis: crudas quidem aceto & garo intingentes, coctis verò præter hæc affundentes oleum. Mediocriter enim iuuant ventriculū.

Plantæ ſpinoſa.

De Cinnara, quam Romani Caccopham, Galli Artichao vocant.

Pravi ſucci eſt edulium, maximè cùm pluſculum obduruerit. Tunc ſiquidem ex ea ſuccus melancholicus: ex ipſius autem ſucco, tenuis ac bilioſiſsimus gignitur. Quare longè ſatius fuerit ipſam elixam, aut frixam mandere.

Cinnaram praui eſſe ſucci.

De Apio, Hipposelino, Sio, & Smyrnio.

Apium. Petroselinum. Sion. Smyrnium.

HAEC omnia vrinas cient: inter quæ apiũ est vsitatissimũ, & suaue, atq; stomacho gratum. Petroselinum autem, & Sion, insuauiora. Smyrniũ verò non est inusitatum. Siquidem Romæ maxima copia manditur, acriúsq; multò est quàm apium, necnõ calidius: præterea aromaticũ etiam nõnihil possidet. Proinde vrinas valentius prouocat quàm apium, quámque Hipposelinum & Sion, mensésq; mulieribus mouet. Cæterũ Hipposelinum ipsum & Sion, cocta mandunt, cùm vtrumq; ipsorum crudum sit insuaue. Nam tametsi nos vtilitatem quæ ex cibis prouenit spectemus, non voluptatem, quia tamen cibi insuauitas magna ex parte causa est, quo minus ipsum nonnulli conficiant, ob id nimirum satius fuerit cibos condire interdum mediocriter: non vti coqui faciunt, cõdimenta quorum plus interdum concoctioni obsunt, quàm prosint.

Smyrnij habere magnũ prouentũ Romæ.

Hipposelinon.

Cibi insuauitas magna ex parte in causa est, quò minus nõnulli ipsum conficiant.

Condimẽta coquorũ plus interdum obsunt, quam prosint.

De Eruca.

HOC olus manifestissimè calfacit, seménq; gignere creditur, & coeundi excitare appetitum. Capiti etiam dolorem infert, præsertim si quis ipso solo vescatur.

Eruca facultas creditur spermatica.

De Acalyphe, siue Vrtica.

TANVIVM est virium & partium: vnde nemo ipsa vt alimẽto vtitur, nisi fame extrema prematur. Vtilis autem est, vt obsonium, ac medicamentum quod aluum deiicit.

Acalyphe.

Vrtica aluum deiicit.

De Scandice, Gingidio, quod Chærefolium vocant.

GINGIDIVM non aliter q̃ scandix manditur apud nos, stomachúmq; admodum iuuat, collapsúmq; illius appetẽtiam, si cum aceto sumatur, excitat, siue elixum siue crudum mandere velis. Elixa nonnẽ tamen diuturniorem nõ tolerat. Est porrò non tam alimentũ, quàm medicamentũ, astrictionẽ & amarorẽ nõ mediocrem sortitum.

Gingidium. Scandix.

De Ocymo, quod vulgò Basilicon vocant.

HOC olus ventriculo existit noxium, prauiq; succi, & concoctu difficile.

Ocymum. Basilicon.

De Fœniculo.

ASSIDVE vtuntur anetho quidem in condimentis, fœniculo autem etiam in obsoniis. Nam apud nos sanè reponunt ipsum, eodem modo quo pyrethrum & terebinthum, adeò vt in totum annum sit vtile.

Fœniculũ olim etiam in totũ annum reponebatur.

De Asparagis.

OMNES propémodum Græci, teneros caules, quo tempore ad fructus ac seminis productionẽ augescunt, asparagos cõmuniter vocant. Brassicę igitur germen, minus q̃ brassica ipsa siccat: tametsi aliorũ olerum caulis temperatura sit vt plurimum q̃ folia siccior: vt atriplicis, lactucæ, blin, betæ, maluęq;. At radiculę asparagus, sicuri & rapæ, sinapi, cardami, pyrethri, & omniũ propémodum acriũ & calidorũ, humidior existit. Bulbus autem, apium, sion, eruca, ocymum, oxylapathum, lapathum, & omnes oleracei generis herbę, antequàm semen effundant, eiusmodi caulem quendam producunt, qui post semen effusum siccatur, fitq; ad cibum hominibus vtilis. Hæc autẽ omnia aquę incocta mandunt cum oleo & garo, pauco aceto adiecto. Alimentũ tamen paucum dant corpori, neq; id boni succi.

Asparagos communiter dici omnes teneros caules, quo tempore ad seminis productionem augescunt.

Asparagi diuersorum olerum.

De alio genere asparagorum.

QVI asparagi in oxymyrsine, chamædaphne, oxyacantha, & bryonia proueniũt, ac tum is qui regius, tum qui ἑλειος vocatur, omnes inquam hi stomachũ iuuant, vrinásq; cient, ac parũ nutriũt.

Asparagi iuuãtes ventriculũ, quinam sint.

De germinibus.

ARBORVM ac fruticum germina, olerum asparagis proportione respondent. Quæ quidem omnia aquæ incocta manduntur, præter insuauia quædam ac medicamentosa. Quibus etiam vrgente fame, homines vesci coguntur. Omniũ tamen præstantissima sunt, terebinthi, viticis, vitis, iunci, rubi, & canirubi germina.

Arborũ & fruticũ germina.

De discrimine quod partibus plantarum esculentarum inest.

NON est autem Mnesitheus audiendus, vbi ait, radices omnes concoctu difficiles esse, longéq; ipsis foliis crudiores. Radiculæ siquidem, radicem habent caule ipso, ac foliis acriorem: similiter cepa, ampeloprasum, porrũ, & allium. Quòd si betæ quoq;, & maluæ, & rapæ radicẽ cõparare ad folia volueris, plus viriũ in ea deprehendes: quemadmodũ & in altheæ, quæ agrestis quædã esse malua videtur. Nã radix ipsius, vt & betæ, cũ tumores multos pituitosos discutiat (id quod folia præstare nequeũt) planè facultatẽ suam indicat. Etenim quod in radicib. id genus probè cõcoctũ non fuerit, in folia & caulem ipsa natura excernit: vt facere videtur etiã in ceruis, totius substantiæ excremẽta, ad gignenda cornua, minimè necessaria transmittens. Tutius itaq; est, gustantẽ prius atq; olfacientem, singulas plantarũ partes ipsas per se explorare: post autem experiri mandentem: quandoquidem olfactus & gustus, omne ipsius plantæ temperamentum ostendunt.

Mnesitheus.

Radices caule, & foliis acriores & potentiores, quæ sint.

Radicem altheæ, & betæ discutere pituitosos humores, quod non datur foliis earundem.

Ceruis totius substantiæ excremẽta ad gignenda cornua transmitti.

Plantarũ temperamentum ostendi ab olfactu & gustu.

De Rapa siue Buniade.

DVRA quidem est, minimèq; esculenta, nisi coquatur. In aqua autẽ cocta non nutrit minus cõgeneribus aliis. Succũ autẽ in corpus distribuit mediocri crassiorẽ, coctionemq; diuturniorẽ desiderat: atq; illa vnicè cõmẽdatur, quæ bis cocta fuerit. Quòd si crudior sumatur, cõcoctu difficilior, & flatulenta redditur, stomachóq; noxia.

Rapa. Bunias.

De Aro.

MANDITVR & huius plantæ radix eodẽ modo quo rapæ. Cæterũ dum ipsam coquis, priore aqua effusa, in aliam calidam, eam cõiicere conuenit. Quæ autẽ acrior & medicamentosior existit (qualis in nõnullis regionib. crescit) ad eliciẽdos tussi crassos pulmonis succos est pręferẽda.

Aron.

De Draconrio.

HVIVS quoq; radicẽ bis terve elixãtes, quo ad medicamentosum omne posuerit, nõnunquã exhibemus mandendam: quemadmodũ & ari, quando humores crassi & lenti, qui in thorace ac pulmonibus habentur, vi maiori indigent. In vniuersum autẽ, acria quidẽ et amara si edantur, corpus parciùs nutriunt: insipida autẽ, & iis adhuc magis dulcia, multũ: & multò magis, si compactam adhuc habeant substantiam.

Dracontij vsus.

Nutrire corpus quæ parcius, et quæ vberius possint.

De Asphodelo.

RADIX asphodeli & magnitudine, & figura, & amarore, scillæ radici quodãmodo est similis: facultatémq; habet tenuandi, atq; aperiẽdi. Si tamen, vt lupini, paretur, maximam sui amaroris

partem

partem deponit: scillæ antem qualitas difficillimè eluitur,

De Bulbis.

Bulborum vis.

BVLBVS quoq; eiusdem cum prædictis est generis: manditur enim ipsius radix sine folus: vere autem, interdum & asparagus. Facultatem habet in se amarã & austeram, eamq; insignem: vnde etiam stomachum exolutum, ad appetentiam quodammodo excitat. Cæterũ si bulbi elixi bis fuerint, magis quidem nutrient: verùm cùm amarorem omnem iam deposuerint, adversabuntur iis, quæ sputo sunt eiicienda. Quidam ex ipsorum esu liberaliore, semen sibi inauctum, seq; ad venerem alacriores manifestè senserunt. Alimentum porrò dant mali succi, nisi probè coquãtur.

De Pastinaca, Dauco, & Caro.

Pastinaca.

HORVM quoq; radices manduntur: minus tamen quàm rapæ & arum Cyrenaicũ nutriunt. Calefaciunt autẽ insigniter, aromaticũmq; nonnihil ostentant: conficiendi tamen difficultas iis inest. Vrinam porrò cient: & si quis eis copiosius vtatur, mediocriter vitiosum succum producũt.

Carus.

Cari tamen radix melioris est succi, quàm pastinacæ. Sunt qui pastinacam agrestem appellent

Daucus.

daucum: qui vrinas quidem mouet potentius, sed medicamentosior existit.

De Tuberibus.

Tubera.

HAEC quoq; radicibus aut bulbis annumeranda sunt, vt quæ nullam qualitatem habẽt insignem: crassum autem alimentum largiuntur.

De Fungis.

Fungi. Boleti.

EX fungis quidem boleti, si bellè in aqua fuerint elixi, propè accedunt ad insipidos cibos. Alimẽtum autem ex ipsis est pituitosum, frigidum, prauiq; succi. Omnium tamen ij minimum noxij existunt. Secundi autem post hos, sunt amanitæ.

Amanitæ. Fungorũ esum esse periculosum. Fungorũ noxa qua opitulentur.

Reliquos verò omnes tutius est ne attingere quidem: multi enim ex ipsorum esu interierunt. Cęterùm oxymeli per se, & cum hyssopo & origano, quibus nitri spuma fuerit inspersa, si propinetur, auxiliatur iis qui ex fungorum esu habent pessimè.

De Radicula.

Radiculæ facultates.

RADIX eius ex iis est quibus assiduè vescimur: estq; obsonium magis quàm alimentum: nimirum quæ & ipsa cum manifesta calefactione attenuandi facultatem sortitur, nam qualitas acris in ipsa superat. Sed caulis eius elixus magis nutrit quàm cruda radicula: paucissimum tamẽ & ipse alimentum præstat.

Radiculas crudas perperàm esitari post cœnam.

Mirari autem subit eos medicos & idiotas, qui non sine multorum incommodo, post cœnam crudas eas esitandas tradunt.

De Cepis, Alliis, Porris, & Ampeloprasis.

CORPVS calefaciunt, & qui in ipso sunt humores crassos attenuant, lentósq; incidunt. Si cocta autem bis tèrve fuerint, acrimoniam quidem deponunt, tenuant tamen adhuc, & alimẽtum corpori dant paucissimum: quod certè priusquàm elixa essent, omnino non dabant.

Allium esitari vt medicamentum. Allium elixũ, imbecillius quidem, benignius tamen redd.

Cæterùm allium quidem mandũt non vt obsonium, sed vt salubre medicamentum, quod digerendi, & obstructiones aperiendi habet facultatem: quod si elixum parum fuerit, vires quidem imbecilliores, succi autem prauitatem nõ amplius retinet: quemadmodum nec porra, nec cepæ, quum elixa bis fuerint.

Porra. Cepa. Ampeloprasa.

Ampeloprasa verò tantùm à porris dissident, quantùm in aliis omnibus cogeneribus agrestia à domesticis. Abstinendum autem ab assiduo vsu omnium acrium est, præcipuè natura biliosis.

Acres cibi quibus tantum cõueniant.

Solis enim qui vel succum pituitosum, vel crudum & crassum ac lentũ aceruarint, eiusmodi cibi expediunt.

GALENI PERGAMENI *de alimentis, lib. III.*

De alimento quod à gressilibus animalibus sumitur.

Carnes elixas optimum gignere sanguinem.

PARTES animalium omnes non eadem facultate sunt præditæ: sed carnes quidem, cùm probè elixæ fuerint, optimum gignunt sanguinem, & ponsimum, si ex animalium boni succi fuerint, cuiusmodi est suum genus: nã partes neruosę, iusto sunt pituitosiores.

Neruosas partes iusto pituitosiores existere.

Suilla caro omnium potentissimè nutrit.

Omniũ itaq; ciborũ, suũ caro potentissimè nutrit. At bubula, alimentũ quidẽ & ipsa corpori suggerit non mediocre, nec dissipatu facilè: sanguinem tamẽ gignit, quàm cõveniat, crassiorem.

Bubulã gignere melancholicum sanguinẽ. Melancholici affectus qui sint.

Quòd si quis naturali temperamento melancholicus magis fuerit, affectu aliquo melancholico prehendetur, si largius ea vescatur. Affectus melancholici sunt, cancer, elephas, scabies, lepra, febris quartana, & quæ peculiari nomine melancholia nominatur. Lien autem quibusdã à tali succo intumuit: quam rem cachexia & hydropes sunt consecuti. Cæterùm quantũ carnes bubulæ totius suæ substantiæ crassitie suillã superant, tantò suillæ bubulas lentore antecedũt.

Iuuenibus ætate florentibus, suillas, vitulinas, atq; hædinas carnes cõgruere.

Vt autem iis iuuenibus qui bono sunt corporis habitu, sues ætate florentes magis quàm porcelli congruunt, sic vituli perfectis bobus, hœdiq; capris, sunt præferendi, vtpote quorũ carnes multo facilius atq; præstantius coquantur.

Capræ temperamentum.

Porrò capra temperamento minus quàm bos est sicca: si tamen sui & homini comparetur, multũ superat.

Suillas carnes esse humanis simillimas.

Suillæ autẽ carnis similitudinẽ cum humana ex eo poteris intelligere, quòd nonnulli carnes humanas pro suillis exhibitas ab hospitibus improbis, sine vlla in gustu vel olfactu suspicione comederint.

Porcelli quale alimentum exhibeant.

Meritò igitur porcelli alimentũ nobis præbent tantò magnis suibus excrementosius, quantò ipsis sunt humidiores: ac meritò etiã minus nutriunt.

Alimentum humidius distribui discutiq; celerius.

Nam alimentum humidius vt distribuitur, ita etiam discuntur longẽ celerius.

Agnina carnes. Ouilla. Caprilla. Hircina. Arietina. Taurina.

At agni carnem habent humidissimã, pituitosamq;: ouiũ verò excrementosior est, ac deterioris succi. Caprarum quoq; caro, præter succũ vinosum, acrimoniam etiam sortitur. Hircorum autẽ, tum ad coquendum, tum ad succum bonum gignendum, est deterrima. Hanc sequitur arietum, pòst taurorum.

Castratorum carnes sunt præstantiores, vt senũ pessima.

Porrò in iis omnibus carnes castratorum sunt præstantiores: quemadmodũ senũ pessimæ.

Leporina. Ceruina. Asinina.

Ad hæc caro leporum, sanguinẽ quidem gignit crassiorem, sed melioris succi, quàm bubula ouillàq;. Ceruina autem nõ minus iis succum vinosum generat, & concoctu difficilem. His agrestium asinorum bene habitorum, ac iuuenũ caro est propinqua. Sunt tamen qui asinorum,

Equina carnes. Camelina. Vrsina. Leonina. Pardorum. Vulpina.

domesticorum, vbi senuerint, carnes mandunt, quæ pessimi succi sunt, concoctúq; difficillimæ, atq; stomachū lædūt, etiā insuaues inter edendū: quemadmodū equorū & camelorū carnes, quibus & ipsis homines animo & corpore asinini camelinię vescuntur. Sunt qui & vrsis, & iis adhuc deterioribus, leonibus ac pardis vescūtur, semel aut bis elixantes. Vulpiū aūt carnibus autumno apud nos venatores vescuntur: tunc siquidem vuarū vsu pinguescunt. Porrò animalia omnia quibus alimenta propria affatim suppetunt, longè seipsis in cibo præstantiora evadunt: quēadmodum deteriora fiunt, quibus ea minus adsunt.

Assa frixaque sicciùs quàm elixa, dant alimentum corpori.

Cæterùm quæ assantes homines mandunt, aut in sartagine frigentes, ea corpori siccius dant alimentum: quæ verò in aqua præcoquunt, humidius: quæ in patinis cōdiuntur, inter hæc media sunt: quanquam & illa ipsa pro modo conditurę inter se multū discrepant.

Garum.

Siquidem quæ vinum aut garum habēt copiosum, ea sunt aliis quæ ipsa non habent, sicciora. Rursus quæ exiguam quidem illorū portionem, aut sapæ etiam ampliorem habent, aut in simplici & plebeio, albóq; appellato iure elixa sunt, ea prędictis longè sunt humidiora.

Album ius.

Quę autē in sola aqua coquuntur, iis quoq; adhuc humidiora exiſtūt. Maximū præterea in præparatione discrimen accidit, pro eorum quæ iniiciuntur potentia: vt cùm omnia siccant quidem, sed alia magis, alia minus.

Cōdimentorū genera varia.

Sunt porrò hæc ex seminibus quidem, anethū, apium, carum, libysticum, cuminū: ex plantis, porrū, cepa, anethum, satureia, thymum, pulegium, mentha odorata, origanū, & alia id genus pertinentia ad obsonatricem commentationem.

De limacibus.

Limaces

LIMACES Græci omnes quotidie mandunt, carnem quidem duram habentes, eóq; cōcoctu difficilem, sed quæ confecta potentissimè nutriat.

Limacum succus subducit aluum.

Succus autem ipsis inest qui ventrem subducit: quemadmodum & iis, quibus testa pro cute est. Quapropter quidam oleo, garo, vinoq; ipsos condientes, eo iusculo ad aluum deiiciendam vtuntur.

Limacis caro bis cocta, aluū sistit.

Huius porrò animalis caro bis térq; elixa, condităq; aluum sistit, alimentúmq; dat corpori minimè contemnendum.

De animalium pedestrium partibus excarnibus.

EXTREMAE corporis partes, vt pinguedinis ita substantiæ carnosæ habent minimū. Neruosa enim, hoc est, ligamētosa, & cutacea natura in ipsis præpollet: non tamen tales hi nerui, cutisve sunt, quales in reliquo corpore: nam in excarnibus magis exercitatoria sunt, eóq; magis lenta.

Extrema membra minus alūt, sed deiiciūtur promptius. Porcellorū pedes coniecti in ptisanam, meliorē reddunt.

Quare meritò quidem corpus minus alunt: ob lentorē tamen facilius deiiciuntur per aluū. Meliores autē sunt pedes suum quàm rostrū: quemadmodum hoc auribus est præstantius. Porcellorum pedes ptisanæ elixæ iniecti, illam meliorē efficiunt, ipsi etiam meliores redditi: quare sic in ore & ventriculo melius elaborantur. Quantò aūt aliorum animalium carnes alimenti bonitate suilla sunt inferiores, tantò illorum partes excarnes partibus suū excarnibus sunt deteriores.

De animalium pedestrium lingua.

Linguæ caro.

PECVLIARIS quædam huic parti substantia inest: carnem enim habet fungosiorē, ac sanguineam magis: eam tamen haudquaquam solam, sed cum musculis, glādulis, venis, arteriis, & neruis (quæ illi communia sunt) exemptam, solent coquere & mandere.

De Glandulis.

Glandularum linguæ, & māmarum vsus.

QVANTVM lingua à carnis substantia, tantùm glandulæ à linguæ substantia recesserunt. Porro glandulas quæ iuxta liguam consistunt, ad saliuam generandam comparauit natura: ad conficiendum autem lac, mamillares: ob idq; post fœtum cōceptum laxescunt, atque lacte replentur.

Glandulas omnes esse in cibo suaues.

Omnibus autem glandulis illud cōmune inest, vt suaues in cibo, friabilésq; appareant. Cæterùm mamillares, cùm imbutæ sunt lacte, dè ipsius etiam dulcedine aliquid præ se ferunt. Alimentum autem quod ex iis probè quidem in vētriculo concoctis provenit, propè sanè ad carniū alimentum accedit. Quòd si minus quàm par est sint confectæ, succum crudum aut pituitosum generant: humidiores quidem pituitosum, duriores verò crudum.

De testibus.

Testes esse ex genere glandularum.

TESTES autem, cùm ex genere sint glandularum, non perinde tamen sunt laudabilis succi vt mamillares: sed habent virosum quiddam, seminis, quod in se generant, naturam referētes, ceu renes vrinæ. Animalium gressilium testes, còncoctu sunt longè difficiliores.

Testes gallinaceorum præstāt corpori alimētū laudabile. Renes praui sunt succi. Testes arietinos mali esse succi.

Nam testes gallinaceorū altilium & suauissimi sunt, & laudabile corpori alimentū præbent. Renes admodū praui sunt succi, & concoctu difficiles, vt adultiorū animalium testes. Iuniorū quippe sunt præstantiores. Porrò taurorū, hircorum & arietum, insuaues sunt & mali succi, concoctúq; difficiles.

Castratorum carnes suauiores, & succulētiores existere.

Sues quidem apud nos execant, quòd videlicet castratorum caro suauior sit, & alimenti plenioris, concoctúq; facilior: boues autem, vt multò melius eis ad agriculturam vtantur, cùm non facilè tauri domentur. Capræ autem & oues, propter vtrunq; vsum castrantur. Cæterùm omnes memoratorum animalium testes, concoctioni resistunt, ac mali sunt succi: nutriunt tamen, si bellè conficiantur.

Suillam carnē esse cæteris præstantiorem. Gallorum testes.

Quantò autem suum caro aliis præstantior est, tantò horum quoque testes, aliorum animantium testibus sunt meliores. Soli autem gallorum gallinaceorum vndequaque sunt præstantissimi, & potissimum eorum qui saginati fuerint.

De Cerebro.

CAEREBRVM omne cibus est pituitosior, crassiq; succi, & tardè permeans, atq; ad coctionem difficilis: nec minimū lędit vētriculū.

Cerebrum nauseam excitat. Cerebrum quale alimentum præstet.

Excitat pręterea nauseā, omninóq; vomitioni est accōmodatius, si cōcinnatū cū incidētibus & calefacientibus fuerit. Si tamen rectè concoqui possit, alimentum corpori præstabit nō contemnendum.

De ossium medulla.

Medulla ossiū.

HAEC cerebro est dulcior, iucundior & pinguior, nauseámq; provocat, si liberalius sumatur: nutrit tamen & ipsa, si conficiatur probè.

De spinali medulla.

Spinalis medulla.

SPINALIS medulla (quæ perperàm medulla appellatur) cerebro cōtinua, eiusdémq; cū eo naturæ existit: nisi quòd ipso multò est durior, potissimum

tissimũ in infernis spinæ finibus. Quantũ enim à cerebro abscedit, tantùm magis durescit. Pinguitudinis præterea habet minimum, quo fit, vt nauseam non provocet: ac si probè conficiatur, non exiguum corpori alimentum suggerit.

De pinguedine & adipe.

Pinguedo. Adeps.

PINGVEDO, humida quæpiã res est, oleo longa vetustate incrassato assimilis: adeps verò pinguitudine multò est siccior, ideóque fusus concrescit facilè. Pauci vtraque est nutrimẽti, potiúsque carnium nos alentium sunt cõdimenta, quàm alimenta.

De pedestrium animalium visceribus.

Iecur quale nutrimentum exhibeat.

OMNIVM quidẽ animaliũ iecur crassi est succi, ac ad coquendũ difficile, tardéque permeat. Omnium autẽ est præstantissimũ nõ modò ad voluptatem, sed ad alia omnia, quod ex caricarũ esu optimè præparatũ fuerit. At lien gustu est suauissimus: in eo tamẽ reperitur perspicua quędã acerbitas. Meritò etiã praui succi esse creditur, vt qui sanguinẽ melancholicũ gignat.

Lien sanguinẽ melancholicum gignit.

Pulmo.

Vtroque verò tantò pulmo facilius coquitur, quãtò est rarior. Multò tamen quod ad nutriendum attinet, est hepati inferior. Pituitosius autem est alimentũ quod exhibet.

Cor.

Cor substantia quidem caro est fibrosa ac dura, ideóque concoctu difficile: & tardè permeat. Si tamen probè conficiatur, alimentũ corpori dat vt non paucum, ita nec mali succi.

De quadrupedum animalium ventriculo, vtero, & intestinis.

Interanea quale alimentum præbeant.

DVRIORES carnibus sunt hæ partes: ob id, etiam si ritè conficiantur, succum tamen gignũt non planè sanguineum, sed frigidiorem, atque crudiorem. Proinde multùm temporis postulant, priusquàm satis confici queant.

De agrestium ac domesticorum animalium differentia.

Agrestium animaliũ carnes, valentius nutriunt, & succũ gignunt meliorẽ.

DOMESTICA animalia, temperie humidiora sunt quàm agrestia, tum ob aëris in quo degunt, humiditatẽ, tum ob vitæ ignauiã. Caro eorũ quę in montibus degũt, ob cõtrarias causas est durior, nulliúsque prorsus pinguedinis, aut paucissimæ particeps. Ob idque pluribus diebus quàm domesticorum, imputris seruatur: alimentúmque exhibet minus excrementitiũ, eo quòd à domesticis sumitur: ac proinde & nutrit valentius, & succum gignit meliorem.

De lacte.

Lactis differentiæ.

LAC boum crassissimũ ac pinguissimũ est: liquidissimũ ac minimè pingue, camelorũ: mox equarum: deinde asinarũ: mediæ autem consistentiæ est caprarũ: hoc crassius, ouium. Secundùm autem anni tempora, lac post partũ est liquidissimum. Temporis verò progressu, magis semper ac magis crassescit. At media æstate, ipsum etiam in suæ naturæ medio consistit. Post id autẽ tempus, sensim iam crassescit, quoad penitus deficiat: sed Vere, vt liquidissimum, ita copiosissimũ est. Porrò liquidissimum lac, serum: crassissimũ, caseum habet plurimum. Meritò igitur liquidius quidem lac, magis: crassius autem, minus aluum subducit.

Lac quod lapillos ignitos extinxerit, aluũ fluentẽ sistere.

Quinetiam lac quod ignitos lapillos, aut orbiculos ferreos extinxerit, & ventrem sistit, & iis auxiliatur, quibus venter acrium excrementorũ morsu infestatur. Facilè tamen sic paratum lac in ventriculo cogitur: ob idque mel illi, & salem, adiicimus: sicuti & aquam etiam, quæ seri acrimoniam corrigit.

Lac ex quibus substantiis constet.

Constat siquidem lac omnino ex cõtrariis substãtiis, sero scilicet, caseo, & pinguitudine, ex qua butyrum conflatur: quo in frigidis plerisque regionibus, pro oleo vtũtur. Cuius pinguis succi asininũ lac habet minimũ.

Lac asininũ raro alicui in vẽtre cogi.

Quocirca rarò alicui in ventriculo cogitur, si statim vt mammis excidit, calidum fuerit epotum. Quòd si sal & mel adiiciantur, fieri nõ potest, vt ipsum in ventriculo coaguletur.

Lac asininũ habere plurimum substantiæ sero sæ.

Eandem ob causam magis per aluũ deiicitur, vt quod serũ multum habeat, à quo lac omne facultatẽ accipit deiiciendi, vti à caseosa substantia sistendi.

Sero vtebantur veteres ad deiiciendam aluũ.

Quare plurimo sero ad deiiciendam aluum vsi sunt veteres. Cui quidem tantùm mellis optimi & salis est adiiciendũ, quantũ suaue citra stomachi euersionem sentietur.

Lac optimum optimi est succi.

Porrò inter omnia quæ mandimus, lac optimũ, optimi succi est. Nam quod vitiosum existit, prauo succo vtentium corpora replet. Quòd si capræ, aut alterius animalis, scammoniũ tithymalúmve depasti, lac cibi loco quis sumpserit, omnino aluus ei fluet.

Lac nimis serosum, obesse non potest.

Lac igitur quod seri habet plurimũ, etiamsi semper eo vtaris, nihil penitus periculi adfert.

Lac admodum caseosum quibus noceat.

Quod verò huiusmodi humiditatẽ habet exiguam, cáseosam autẽ crassitiem multam, eos quidem offendet, qui calculis generandis sunt prompti: iecúrque obstruet iis, qui hoc affectu facilè prehendi possunt.

Lac omne esse vtile pectori.

Lac quibus noceat.

Thòracis autẽ ac pulmonis partibus lac omne est vtile: capiti verò, nisi quis ipsum habeat admodum firmum, non est accõmodum: vt neque hypochondriis, quę leui de causa inflantur: plurimis siquidem in ventriculo in flatus vertitur. Si verò cum aliquo eorum cibariorum, quæ crassi sunt succi, diutius elixum fuerit, flatuosam quidem naturam deponit, sed iecur magis obstruit, & promptius calculos in renibus gignit.

Lac optimum quale.

Illud igitur lac boni succi & multi alimenti existit, quod ex contrariis substantiis & facultatibus constat, subducendi scilicet, ac sistendi, obstruẽdi ac tenuandi.

Lac nocet dentibus gingiuísque.

Nocet autem ipsius vsus assiduus tum dentibus, tum gingiuis: has quippe humidas, dentes putrefactioni reddit obnoxios.

Lactis noxam quæ corrigant.

Cæterùm occurres huic malo, si aut diluto, aut meraco vino, cui nonnihil mellis permistũ sit, aut primò quidem melicrato, dein verò astringẽte vino, sumpto lacte, os ipsum abslueris.

De oxygalacte, hoc est, acido lacte.

Oxygala quibus conveniat, aut minimè.

DENTES qui secundum naturam habent, nihil offendit: eos autẽ lædit, qui iustò frigidiores existũt. Iam verò ventriculus quavis de causa frigidior, oxygala non bellè cõcoquit: temperatus verò, quamvis ægrè, conficit tamen id aliquando. Contrà, ventriculi calidiores, præterquàm quòd nihil ab huiuscemodi eduliis læduntur, aliquo etiam fruuntur cõmodo. Pro diuersa autem ventriculorum natura accidit, vt lac ipsum interdum acescat. Siquidem caloris inopia, in acorẽ: eiusdem excessus, in nidorem & fumum vertit. Porrò oxygala etsi in ventriculo non coquatur, nunquam tamen in nidorem convertitur, potissimum si in feruentissimum ac biliosissimum ventriculũ incidat. Est autẽ natura tum frigidũ, tum crassi succi: quare nõ facilè à modicæ naturæ corpore cõcoctionẽ suscipit. Quinetiã cõsentaneum est crudũ succũ à cibis huiusmodi gigni.

Non ab re autem eduliũ hoc calidissimis est ventriculis vtile: quemadmodum frigidioribus adversissimũ. At partes ipsius lactis, citra coagulũ, etiam scissio, quam vocant, discernit, cùm lacti abvndè calido oxymel frigidũ instillamus. Idem etiam mulso efficimus. Interdum citra vllam liquoris instillationem, vase frigidissimã aquã habente, in lac demisso, ipsum scindimus. Præterea sine coagulo id lac, quod post editum fœtũ emulsum fuerit, cõcrescit protinus, si super cineres calidos parũper calefiat. Nutrit autẽ vberius ex lacte id quod concretũ est: parcius verò, quod serosum existit. Cęterùm quod lac à partu concrescens, nihil recipit mellis, concoctu quidẽ est difficilius, atq; succi crassioris: præterea per aluum tardius secedit, corpus tamen abvndè nutrit.

Lac quibus modis scindatur.

Lactis partes quæ magis, & quæ minus alant.

De Caseo.

Dvm caseus cõficitur, assumit ab iniecto coagulo acrimoniam quandam, humiditatémq; omnem deponit, & potissimũ si inveterauerit: tunc enim quàm prius, longè acrior evadit, ac manifestè calidior, atque ardentior redditur: ob idq; ipsum, siticulosior, & difficilior concoctu, & peioris succi efficitur: ac proinde calculis est generandis. Vbi enim succorũ crassities cum ardenti calore iungitur, illic calculi generãtur. Itaq; caseus id genus, omnium ad omnia est pessimus. Deinceps autem malus quidem, sed prædictò minus putandus est, qui neq; est vetus, neq; acris. Omnium autem caseorum recentium, præstantissimus is habetur, qui à nostris incolis oxygalactinus dicitur, suauissimus quidem in cibo, stomacho autẽ minimè noxius, aliisq; omnibus caseis cõcóctu transitúq; facilior: succum habens nõ vitiosum, neq; vsqueadeo crassum. Præstãtissimus etiam est is, quẽ Romani *Bathvs* appellant. In vniuersum autẽ, mollior caseus duriore est præstantior: rarus verò ac laxus, densò admodum, & cõpacto. Iam verò cùm glutinosus valde, & is qui ad asperitatẽ vsq; est friabilis, sint vitiosi, præstantior est qui inter hos duos est medius. Quod autem ad gustũ pertinet, is omniũ est præstantissimus, qui nullã vehementẽ obtinet qualitatẽ, sed dulcem habet supra alias parùm eminentẽ. Ructu etiã, cuius qualitas paulatim marcescit, præstantior: cuius contrà perdurat, non bonus.

Caseus inveteratus calculũ gignit.

Calculi à quibus à causis gignantur.

Oxygalactinũ caseum esse omnium caseorum optimum.

Bathvs caseus.

Caseorum qui præferendi.

De pedestrium animalium sanguine.

Sangvis omnis concoctu est difficilis, præcipuè crassus & melancholicus, qualis bobus & apris inest. Leporinus autem, caprinúsq;, vt suauissimi celebrantur.

Sanguis omnis est concoctu difficilis.

De alimento quod à volucribus animalibus sumitur.

Avivm omniũ volantium genus paucissimum præstat alimentũ, si ad genus gressiliũ conferatur: potissimũ si ad suillam, qua nõ aliud invenias, quod copiosioris sit nutrimenti. Volucrium tamen caro concoctu facilior est, præcipuè perdicis, attagenis, columbę, galli gallinacei & gallinæ. Turdorum verò & merularũ, minutorúmq; passerculorũ caro, quàm prædictorum, est durior. His autẽ ipsis, turturis, palumbi, anatisq; caro etiam durior existit. At phasianorum caro, quod ad concoctionem & nutrimentũ attinet, carni gallinarũ est similis: voluptate tamen in edendo eam superat. His durior est pauonum caro, & fibrosior, & difficilior concoctu. In vniuersum autem, augescentium caro multò est pręstautior, quàm inclinantium ætate: media verò est inter vtranq;, florentium. Praua autem admodum est nouellorũ, sed diuersa ratione ac senũ. Siquidem horum caro, dura est & sicca, ac neruosa, ideóq; concoctu difficilis, & nutrimenti exigui: contra animalium nuperrimè æditorũ corpora, mucosa sunt ac humida, eóq; excrementis plena: facilius tamen per aluum descendunt. Secundum etiam præparationis modos, & locos in quibus ipsa animalia viuunt, non mediocris eorum est differentia.

Suilla carne nihil nutrire copiosius.

Volucrium carnes quæ faciliùs, & quæ ægrius coquantur.

Phasianorum caro.

Pauonum caro.

Carnis differentia secundũ ætates.

De anseribus & struthocamelis.

Caro horum excrementitia existit, multóq; difficilior concoctu, quàm prædictorum volucrium. Ipsorum tamen alæ, non sunt cæterorum alis deteriores: quandoquidem in multis, alarũ substantia fibrosa est & dura. Quarundam autẽ caro, tota est eiusmodi cuiusmodi gruum: quas tamen & ipsas mandunt, plurimis antè diebus macerantes & mortificantes. Inter grues & anseres, caro tardarum est media.

Anserum caro.

Struthocamelorum caro.

Gruum caro.

Tardarũ caro.

De differentia quæ est in partibus animalium volucrium.

Non manduntur intestina volucrium: ventriculi autem & vesci sunt, & nutriunt. Quidam autem ipsorum valde etiam sunt iucundi, ceu anserum: secundum quos, sunt altilium gallinarum. Ad hæc anserum quibus lac in alimentis miscetur, iecur est iucundissimũ, atq; potenter nutrit: & cùm sit optimi succi, deiicitur facilè, probéque in ventre cõcoquitur. Ad hæc alæ anserum, & iis adhucmagis gallinarum, minimo negocio coquuntur. Pedes autem paulò minus omniũ, cibo sunt inepti. Cæterùm iuniorum & probè nutritorum caro, gracilium carni atq; annosorum præstat. Gallorum testes, præcipuè altilium, pręstantissimi sunt, & multo magis, si cibus ipsorũ, quo sunt nutriti, seroso lacte fuerit imbutus. Porrò volucria, exiguum quidem habent cerebrũ: ipsum tamen tantò pedestrium cerebro præstantius est, quanto durius. Ac montana sanè, quàm palustria, cerebrum habent præstantius.

Anserinum ventriculum esse suauissimum.

Anserinum hepar vnicè commendatur.

Alæ anserinæ, gallinaceæq;.

Testes gallorũ.

Cerebrũ auiũ.

De Ouis.

Gallinarvm & phasianorum oua, omnibus sunt præstantiora: deteriora autem anserum & struthocamelorum. Porrò quæ oua dicuntur tremula, ad nutriendum omniũ sunt præstantissima. Sorbilia autem, minus quidem nutriunt, sed subducuntur facilius, & pharyngis asperitates læuigant. Cocta verò, et ad coquendum sunt difficilia, & tardi transitus, corporiq; crassius alimentum largiuntur. His autẽ tardius permeant, & crassioris sunt succi, quæ in calidis assantur cineribus. Quæ verò in sartagine sunt inspissata, pessimum habent modis omnibus alimentum. Porrò quæ suffocata appellant, sunt elixis atque assis meliora. parantur autem ad hunc modum: Vbi enim ipsa oleo & garo, & pauco vini cõspersa fuerint, vas quo cõtinentur, cacabo aquam calidam habenti indunt. Deinde vbi ipsum totum supernè obturarint, ignem substruunt, quoad oua mediocrem consistentiam sortiantur.

Ouorum differentia.

Oua tremula.

Oua sorbilia.

Oua cocta.

Oua assa in cineribus.

Oua frixa.

Oua suffocata parãdi modus.

De volucrium animalium sanguine.

Sanguis gallinaceus. Columbinus. Leporinus. Sanguis omnis excrementitius.

Gallinarum & columbarū sanguine nōnulli vescuntur, maximè alijs: qui suum sanguine haudquaq̄ inferior est, neq; * suauitate, neq; concoctionis facilitate. Plurimū tamen a leporino relinquitur. Cæterùm sanguis omnis concoctu est difficilis & excrementitius.

De nutrimento quod ab aquatilibus animalibus sumitur: & primùm de Mugile.

Mugilum caro.

Mugiles ex squamatorum piscium sunt genere. Verùm eorū caro; qui in aquis limosis, sordidis & stagnantibus degunt, excrementitia admodum atq; mucosa exsistit. Optima autē eorum est, qui in puro mari viuunt, præcipuè cùm ventorum procellis ipsum mare agitatur, atque ad Boream spectat. Nam in quieto, nullisq; agitato fluctibus, tantò piscium caro deterior fit, quantò minus exercitatur. Eorum autem qui in fluuiis gignuntur, præstantiores sunt, qui in iis gignuntur, in quibus aqua rapidè fluit, & copiosa. Qui verò in stagnantibus, nō laudabiles. Præterea penes alimenta ipsa pisces meliores peioresve evadunt. Etenim qui in fluminibus vrbem magnam præterfluentibus, hominum stercoribus, & prauis id genus escis victitant, omniū deterrimi sunt. Porrò qui mugil in mari gignitur, is à mari longissimè abscedens, adverso flumine natat, numerosasq; ac paruas spinas non habet. Qui verò à fluuiis stagnisq; ingreditur mare, huiusmodi spinarū est plenus. Nam omniū ferè piscium caro, qui in stagnis aut fluminibus crescunt, tenuibus spinis plena invenitur, quas nullus marinorū habet. Pauci autem fluuialiū mare ingrediuntur: at marini omnes, fluuiis gaudent. Mugilis præstantioris caro est iucundior & acrior, necnon expers pinguedinis. Nam pingues, & soluti sapore, & vitiosi sunt succi. Quapropter eos cum origano præparant. Hic piscis vnus eorum est, qui conditi sale asseruantur.

Piscium carnis differentia, pro diuersitate locorū in quib. degunt, et alimentorū quibus vescuntur.

Piscium qui multis tenuibusque spinis abundēt, & qui minimè.

Marinos pisces omnes gaudere fluuiis.

Mugil conditus sale asseruatur.

De Lupo seu Laurace.

Lupus. Laurax.

Hunc piscem natum in aquis dulcibus non vidimus, sed è mari in flumina aut stagna, ipsum ascendisse cōspeximus: ideóq; paruus rarò, quēadmodum mugil sæpe, invenitur. Alimentū sanè quod tum ex hoc, tum ex aliis piscibus provenit, sanguinem gignit cōsistentia tenuiorem, quàm quod ex pedestribus animalibus sumitur: adeò vt nō affluenter nutriat, & discutiatur celerius.

De Mullo seu Trigla.

Trigla. Mulli caro.

Hic quoq; pelagiis piscibus annumeratur: habetq; aliorum fermè omniū carnem durissimā, & valde friabilem. Ac nutrit sanè cùm probè confectus fuerit, copiosius omnibus aliis piscibus, quòd durior & crassiorum partium exstat, habeatq; substantiam alendo corpori accōmodatam. Quare mulli caro iucunda est: quæ quidem licet aliorum carne sit durior, mandi tamen quotidie potest, propterea quòd friabilis est, & pinguedinis expers, cū quadā acrimonia. Nam pinguia & lenta cibaria statim vt sumpta fuerint, celeriter implent, & appetentiā evertūt. Mulli etiā hepar propter voluptatē à gulosis summopere expetitur. Optimi autem mulli fiunt, vt alij etiā omnes pisces, cùm propter mare purum, tum vel maximè propter alimenta.

Pinguia cibaria appetentiā evertere. Mulli hepar.

De piscibus saxatilibus.

Saxatiles pisces vnde dicātur.

Scarum, merulam, turdum, iuliam, fucam, percam, à petrosis promōtoriis maris, in quibus comperiūtur versari, saxatiles appellantur. Inter eos autē scarus excellere sumitate creditur. Secundùm hunc, merulæ, ac turdi. Tertio loco iuliæ, fucæ, ac percæ. Porrò alimentū quod ex eis sumitur, nō modò concoctu est facile, sed hominum etiā corporibus saluberrimū, vt quod sanguinem medium consistentia generet.

Saxatiles pisces præbere alimētum saluberrimum corpori.

De Gobione.

Gobio littoralis est piscis, ex numero etiā eorum, qui parui perpetuò manent. Præstantissimus autē omniū ad voluptatē, coctionē, distributionem, ac deniq; succi bonitatem is est, qui in arenosis littoribus, aut saxosis promōtoriis degit. Cæterū gobiorum caro, vt carne saxatilium est durior, ita mollior quàm mullorū. Ipsa igitur proportione, vescentium corpus nutrit.

Gobiorum caro.

De piscibus molli carne præditis.

Scarus.

Scarus itaque primas inter pisces saxatiles obtinet: quibus omnib. caro inest quàm aliis piscibus mollior & friabilior. Sūt q; carnis tantùm duritie à saxatilibus dissidentes, cuiusmodi sunt pelagici propemodū omnes: nisi si q; ipsorū prauo alimento propriā carnē corrumpant, vt mulli, q; cancellos, animalia flauo colore, minimis cācris similia, mandūt. Porrò saxatiles pisces, nec loca, nec alimenta mutant, nec dulcibus aquis vtūtur: ob eámq; causam omnes perpetuò sunt inculpati. At aselli dicti, si probo alimento vtātur, & mari puro, carnis bonitate contendent cum saxatilibus. Qui verò prauo alimento vtuntur, aut in aquis mistis, aut vitiosis versantur; carnis quidē non abuciūt mollitiem, sed pinguitudinem atq; lentorē contrahuut. Quare neq; suaues persistūt, sed alimentū excrementitiū reddunt. In vniuersum autem, pessimi pisces gignuntur in eorū fluuiorum ostiis, quæ purgamenta cuiuspiam ciuitatis magnæ recipiūt. Idcirco in eiusmodi fluuiorum ostiis (qualis est Romam præterfluens Tyberis) muræna pessima gignitur: eóq; in ea vrbe omniū ferè marinorū piscium ea minimo venditur, cùm tamē meliores sint eius fluminis pisces, priusquā is ad vrbem perveniat. Quin & alius etiam est fluuius, trecētis & quinquaginta stadiis ab vrbe in Tyberim profluens, Nar appellatus, qui pisces habet longè Tyberinis meliores. Similes autem quodammodo inter se sunt, passer & solea: non tamen omnino eiusdem sunt speciei. Solea nanq; mollior est, & cibo suauior, atque in totum præstantior quàm passer. Quin & lacerti medij quodāmodo sunt inter pisces carnis mollis & duræ. Nullus tamen memoratorū piscium, aceto, aut sinapi, aut origano indiget: vel vt pingues, lenti, atq; duri. Quidam etiam frixis iis in sartagine aluntur: alij assant, aut in patinis condiunt, vt rhombos, & citharos. Optimè antē omnium condimentum ex albo iure concoquitur, quod in hunc modū paratur. Copiosam aquam primùm inijce: dein olei quod sans fit affundito, cum pauco anethi, & porri. Vbi verò pisces semicocti fuerint, salis tantum aspergito, quoad totum ius salsum nōdum appareat. Hæc

Mulli. Cancelli.

Pisces pessimi vbi locorū gignantur. Tyberis.

Murænam Romæ omnium ferè marinorū piscium minimo vendi.

Nar fluuiū producere pisces longè Tyberinis meliores.

Passer. Solea. Lacerti.

Albi iuris condimentum.

siquidem præparatio vel ægrotis ipsis est cōmoda. Quibus autem inculpata sanitas est, iis piscium in sartagine frixorum, secundo loco super craticula assorum, præparatio est conveniens. Hæc tamē, oleum garúmq; cum pauco vino exposcit. At frixis, plus vini, garíq; addere expedit, minimè verò olei. Quòd si cui id subvertat stomachum, paratum habeat acetum, modicum in se gari, piperisq; cōtinens. Omnium autem memoratorum piscium alimentum, hominibus ociosis, senibus, imbecillibus, & ægrotis est accōmodatissimum. Qui verò corpus exercēt, cibos firmiores postulant.

De piscibus duræ carnis.

Pisces duræ carnis qui sint.

DRACONES quidem, libellę, cuculi, scorpius, trachurus, mullus, cernua, glaucus, conger, pager, hamya, & aquila, inter duræ carnis pisces annumerantur: nonnullæq; mustellorum species. Nam celeber ille qui apud Romanos galexia dicitur, in eorum numero, qui dura carne cōstant, habetur. At canis ad cetaceorum genus refertur, vt qui carnem duram habeat, atque excrementitiam. Quapropter ipso in partes secto & salito, vescuntur vulgares homines. Ingrati enim saporis est, ac mucosus, ideóq; cum sinapi & oxelæo, atque id genus acribus condimentis eum mandunt. Ex hoc item genere sunt balenæ, delphini, & phocæ: ad quos proximè magni thunni accedunt: quanquam non æquè sunt vt prædicti, iucundi. Insuaues enim sunt hi, præsertim recentes: nam salsi evadūt meliores. Thunnorū autē caro, qui & ætate & corporis mole sunt minores, nō perinde dura est, ideóq; hi facilius etiā coquūtur: & iis adhuc magis pelamides, quæ sale cōditæ, laudatissimis salsamentis nō cedunt. Post sardas autē & pelamides, myli qui ex Ponto afferūtur, præcipuè cōmendantur. Post ipsos sunt graculi. Porrò duræ carnis pisces, ægrius quàm molles cōcoquuntur. Siquidem quę molliora sunt, facilius alterantur, quòd facilius patiātur. Durior etiā cibus crassiorē habet substantiā, vt mollior tenuiorē: ac proinde ille succū crassiorē gignit.

Galexia.
Canis piscis.
Balena. Delphinus. Phoca.
Thunnos salsos evadere meliores recentibus.
Sarda. Myli. Pelamides. Graculi.
Molliora facilius alterātur.

An dura omnia per decoctionem salsos succos gignant, vt Praxagoras & Philotimus existimarunt.

Decoctum omnium, quandiu coquitur, semper salsius evadere.

EQVIDEM omniū decoctū, quandiu coquitur, salsius semper evadere, pòst autem, amarum, deprehendo. Nam corpus ipsum solidum quod in aqua elixatur, qualitates quæ initiò sibi inerant, in ea deponit, sic vt qualitatis expers evadat. Clarius autem huiusce rei veritatem intelliges, si quando quod elixas, in aliam aquā transfusum, secūdò & tertiò recoquas. Invenies quippe id quòd decoquitur, propriā amisisse qualitatem, siue salsam, siue acrem, siue etiam acerbam: aquam autem, eam in se recepisse. Si verò succos ipsos solos concoxeris, primū quidem salsiores, postea autē amari etiam fient. Siquidem vel ipsa aqua optima diutius cocta, salsam qualitatē tandem assumit. Quamobrem, quod ad succos attinet, Praxagoram ac Philotimū rectè sensisse, nobis est concedendum: quod verò ad solidá corpora pertinet, non item.

Omnia quæ decoquuntur, propriam qualitatem amittere: aquam autem, illam in se recipere.
Praxagoras. Philotimus.

De animalibus quibus testa pro cute est.

OMNIBVS id genus piscibus cōmune est, vt salsum in carne succum contineant, qui aluum subducit: quod seorsum cuiq; magis minúsve inest, pro qualitatis & quantitatis ratione. Siquidem ostrea, inter alia testacea, carnē habent mollissimam: paruæ autem hiatulæ, vertebræ, vngues, purpuræ, buccinæ, omniáq; eiusmodi, duram. Non ab re igitur ostrea quidem, aluum valentius subducunt, corpus autem imbecillius alunt. Duriora verò, difficilius quidem coquūtur, sed firmioris sunt nutrimēti. Verū hæc quidē omnia elixātur. Ostrea verò etiā citra elixationē mādūtur. Sunt qui ea in sartagine frigant. Quemadmodum autē ex ipsis testaceis, quæ dura sunt, carnem habent concoctu difficiliorem, sic etiam quæ corrumpatur ægrè. Quare ipsa bis térve cocta, eis exhibemus, quibus ob prauos succos cibi in ventriculo corrumpuntur: gignitur tamen ex ipsis succus crudus plurimus, vt ex iis quæ molli sunt carne, pituita.

Testaceorū succum aluum subducere.
Ostrea.
Ostrea edi etiā cruda.
Testacea duræ carnis, quibus conferant.

De Crustatis.

Crustata.

ASTACI, paguri, cancri, locustæ, carides, gammari, atque id genus alia, tenui testa concluduntur, duritiéq; sunt testaceis similia: sed salsi humoris minus quàm illa continent, quanquam eum habent satis multum. Dura in totum carne constant: ideóq; & concoctu sunt difficilia, & firmi alimenti, quum scilicet in aqua potulenta percocta fuerint. Horum quoq; caro, vt ostreorum, vbi percocta, vt dictum est, in aqua succum salsum reliquerit, aluum sistit: ægrè etiam corrumpuntur, non secus ac testacea, quæ duram carnem possident.

De mollibus.

Molli cute intecta.

MOLLIA vocantur, quæ neq; squamas, neq; asperā cutem, aut testaceam habent, sed mollem: vt polypi, sepiæ, lolligines, & his consimilia: quæ omnia mollia tangenti apparent, duræ tamen sunt carnis, & difficilia cōcoctu, exiguúmq; in se succum salsum continent. Cæterū si concoquantur, alimentum exhibebunt non paucum corpori: succi tamen crudi plurimum gignent.

De Cartilagineis.

Cartilaginea.
Torpedo.
Pastinaca.
Raia.

HORVM animalium cutis est aspara, ac noctu splendicans. Inter ea autem torpedo & pastinaca carnem habent mollem atq; iucundam, ceu mediocriter per ventrem subeuntem, nec concoctu difficilem. Nutriunt item mediocriter. Raia autem, leuiraia, squatina, omniáque huiusmodi, duriora sunt, & concoctu difficiliora, alimentíq; copiosioris, quàm torpedo & pastinaca.

De Cetaceis animalibus.

Cetacea.

OMNIA eiusmodi duram & praui succi, excrementitiámq; habent carnem.

De Echinis marinis.

Echini marini.

EX mulso eduntur hi & garo, alui subducendæ gratia: parāturq; in patinis, ouis, pipere, melléq; iniectis. Imbecillis sunt alimenti, ac medij inter ea quæ humores extenuant & densant.

De Melle.

Mel.
Manna vulgò appellata ortus.
Mel roscidum.
Mel aereum.

MEL oritur in foliis plantarum, eiusdem cum rore generis. Porrò in monte Libano quotannis persæpe coria super terram extendūt, ac dein arbores excurientes, quod ab eis defluit, excipiunt, & ollas ac fictilia melle implent: vocántq; id mel roscidum, & aëreum. Proinde constat

marci iam

Mel laudatissimum vbi gignatur. *Mel quibus facile in bilē vertatur, & quob. sit maximè ex vsu.* *Mellis acrimonia quomodo corrigatur.* *Melicratum.* *Mel crudum.* *Mel coctum, vrinam mouet.* *Mel largius sumptū, vomitum provocat.* *Mel senibus cōmodissimum, ætate florentibus in bilē vertitur.*

materiam ex qua mel gignitur, rori esse congenerem. Videtur autem & ex plantis, in quarum folus colligitur, boni malive quidpiam ipsi accedere. Ideóque laudatissimū in locis mel gignitur, in quibus thymus, & aliæ quædam herbæ, & frutices temperamento calido & sicco, affatim proveniunt. Tenniorū enim est partium id mel: ideóque in calidis corporibus promptè in bilem convertitur. Frigidis verò est accōmodatissimum. Cùm autem tenuium sit partium, acrimoniæ quiddam habeat etiam necesse est, qua aluum ad excretionem proritet. Quam quidem adimentes per iniectionem aquæ, atque coctionem, ipsum reddemus ad distributionem atque concoctionem accōmodatius. At melicratum quod paulùper aut nihil omnino concoctum fuerit, prius deiicitur, quàm concoqui, & in corpus distribui, & nutrire posšit. Præterea mel nō planè coctum, in ventriculo & intestinis flatus quosdam gignit: contrà quod in decoctione spumam omnem abiecerit, flatus est expers, & vrinam mouet. Quòd si quis citra aquæ admistionē mel solum delingat, nutriet quidem infirmius, sed aluū prōptius deiiciet. Largius verò sumptū, ventrē superiorē cōcitare ad vomitū solet. Coctum autē sine aqua, neque vomitū similiter mouet, neque aluū subducit: verū distribuitur & nutrit magis: vrinā autē minus eo quod cum aqua coctum est, mouet. Senibus itaque mel cōmodissimū est: ætate autem florentibus & calidis, in bilem vertitur.

De Vino.

Vinorum differentia. *Vina rubra simul & crassa, sanguini generando esse accommodatissima.* *Vina alba & tenuia, minimum omnium nutrire.* *Vina dulcia.*

SI MODO quicquid alit, cibus est, vinū etiam in genere ciborum est collocandum. Cæterū vinorum omnium, rubra simul & crassa, sanguini generando sunt accōmodatissima, ceu quæ minima mutatione indigeant vt fiant sanguis. Post ipsa sunt nigra, crassaque & dulcia: tum quæ colore quidem rubra sunt & nigra, cōsistentia autem crassa, vnà cum qualitate astringente. His autem minus sua natura alunt, quæ alba sunt, simul & crassa, & acerba. Omnium autem minimum nutriunt, quæ colore quidem sunt alba, consistentia autem tenuia, & aquis hydromeli faciendo appositis, similia quodāmodo. Dulcia verò concificiuntur in ventriculo, & distribuuntur facilius, quàm austera, vt quæ facultate sunt calidiora. Quia autem sunt admodum crassa, tardius quidem perficiuntur, atque distribuuntur. Si tamen in ventriculum adeò robustum incidant, vt confici rectè ab eo posšint, alimentum copiosius corpori dabunt. Constat præterea, quòd quemadmodum hæc corpori alendo tenuioribus sunt præstantiora, ita ad vrinam ciendam sunt deteriora.

De cibis sale conditis.

Cōditura quæ animalia sint apta, et quæ inepta. *Sal humores superfluos digerit.* *Nitri spuma.* *Aphronitrum.* *Suum carnes.*

ANIMALIVM corpora, quorū carnes simul duræ sunt & excrementitiæ, sunt ad saliendum accōmoda. Quæ verò aut admodū mollem, aut valde siccum, & minimè excremētosum habent corporis habitum, sunt ad saliendum inepta. Salis namque facultas, humores superfluos tenuat, & digerit, corporaque cogit atque condensat: cùm nitri spuma, & laxum aphronitrū, tenuare quidem & discutere posšint, cogere verò & condensare non posšint. Sunt igitur obesorum & ætate florentium carnes, ad saliendum sunt cōgruentissimæ, vt quæ ab vtroque extremo absint. Quemadmodum enim corpora sicca salita, coriis evadūt similia: sic cōtrà, quæ immodica humiditate diffluunt, salis commercio tabescunt. Ob eam causam neque pisces mollis carnis, & excrementis vacui, vt saxatiles & aselli, ad saliendum sunt apti. Graculi verò, pelamides, myli, sardæ, & sardenæ, quæque *σαρδήνους* vocant, & salsamenta, ad saliendum appositi sunt. Mulli verò, quòd dura eorum sit caro, & ab excrementis pura, non sunt ad saliendum accommodi. Ex his autem perspicuum est, ea esse concoctu admodum difficilia, quæ sale condita, dura & neruosa evadunt, ac velvti coriacea. Quæ verò contrà habent, tenuia quidem ipsa redduntur, mansa autem humores crassos & glutinosos attenuant. At præstantissima omnium quæ mihi licuit experientia cognoscere, sunt quæ à veteribus medicis Sardica salsamenta appellantur.

Pisces apti ad saliendum. *Sardica salsamenta.*

De mediis edulis.

Animalibus tēperiē naturalē seruantibus similia naturis suis cibaria congruunt: contraria verò iis qui prauam temperaturam sortiuntur.

IN singulis differentiis, quas alimentis inesse diximus, quædam sunt media. Animalibus autem naturalem temperiem atque inculpatam servantibus, similia suis naturis cibaria conveniunt: iis verò quæ prauam temperiem, aut ab initio sunt sortita, aut pòst acquisiuerunt, non similium sibiipsis esus, sed contrariorum est vtilis. Itaque singulæ naturæ suum proprium medium habebunt, idque secundum ætatum, vitæ cōditionum, institutionum, & regionum, in quibus tandiu habitant, differentias.

GALENI PERGAMENI de euchymia & cacochymia, liber Vnus.

Succos vitiosos ad gignendos morbos maximam vim habere. *Nutriri nos ab iis quæ naturæ nostræ sunt familiaria.* *Scorpionem hominis ieiuni sputo conspersum, perimi.* *Galenus quandiu ab omni intemperie immunis perstiterit.*

ANnonæ caritas assidua, quæ nō paucos abhinc annos multas nationes Romano imperio subditas afflixit, coëgitque vesci alimentis pessimi nutrimenti, ac proinde varios, & maximè perniciosos morbos induxit, planè significauit, quantam vitiosi succi ad gignendos morbos vim habeant. Etenim ab iis alimur, quæ naturæ nostræ sunt familiaria: quæ verò illi adversantur, nos in perniciem deducunt. Ceterùm qui haustu letalium venenorum pereunt, facilè secerni ab iis possunt, qui ab aliqua corporis affectione extinguuntur. Neque etiam quispiam inficias ibit, ob humorem quem venenata animantia in ictam particulam infligunt, vel illam celeriter vita priuari, vel in putredinem labi, vel doloribus vehementissimis, aut phlegmone vrgeri: necnon scorpionem ieiuni hominis sputo bis térve aspersum, protinus interire. Nam sicvti naturæ quædam cum aliis quoque naturis conveniunt, sic altera quoque adversatur alteri, eámque corrumpit. Porrò quandiu ipse patris consilium sequutus, ab vsu immodico fructuum, quos horarios vocant, abstinui, obseruauique ab illo traditam optimam victus rationem, tandiu immunis ab omni intemperie perstiti. Quoties autem eius præcepta negligēs, vnà cum coætaneis meis vltra modū fructibus illis me impleus, semper in morbos incidi, qui sanguinis missionem

Galeni pater in omni disciplinarum genere fuit versatus.

desiderarent. Erat enim pater meus geometriæ, architecturæ, astronomiæ, arithmeticæ, logisticésq; studiis excellens, maximéq; omnibus quibus erat notus, ob ipsius iustitiam, modestiam, bonitatémq;, vt quivis ex philosophis alius, admirationi.

Cibis admodũ exquisitis non egere qui possunt exerceri ante cibum.

Cæterũ qui potest exerceri ante cibũ, is haud sané admodum exquisitos cibos desiderat: cui veró negocia & occupationes impedimẽto sunt, non modó huic probato innoxióq; victu, sed salubribus quoq; medicamẽtis est opus. In primis igitur iis qui quiete ac pro animi sententia vitam traducunt, eam victus rationẽ describam, ex qua gigni sanguis optimus possit. Dein enitendũ est, vt quædam iis etiam præcepta tradantur, qui turbulentã vitam, atq; negociis deditam agunt.

Panis optimus quis sit.

Cibi itaq; succi probati sunt, ex frumentaceorũ genere panes purissimi probéq; confecti, adhibita prius maceratione atque fermentatione debita, necnon sale iniecto. At cocti in clibano præstãnt: post quos furnaceis secũdæ debentur partes.

Alica.
Suilla caro.

Alica veró, sicvti & suilla caro, si exacté in ventriculo concoquantur, in sanguinémq; à iecinore cõvertãtur, probatissimos gignunt humores: aliquid tamen glutinosi in se habent, ob idq; in iis iecur obstruunt, & renes, quibus hæc à natura astrictos meatus sortiũtur, ac proinde distributionẽ impediunt. Horũ quoque vsus vberior, in supradictis particulis vel grauitatẽ, vel dolorem nonnunquã facit. Quin etiã in venis quæ per caua iecinoris, aut per mesaræon ferũtur, redundans humor periculũ adfert, ne vel putredinẽ contrahat, vel eæ ipsæ particulæ in quibus cõgeritur, afficiantur phlegmone.

Crudos humores necessarió debere aut concoqui, aut computrescere.

Quippe necesse est crudos crassósq; humores, vel concoqui, vertíq; in sanguinem, vel computrescere: non secus ac quæ calidis in locis diutius manent. Quamobrem inventa medicamenta salubria sunt, quæ tenuandi vim possidẽt, quę obstructionibus liberant. Quanquã horum frequentior vsus, vel serosum, vel biliosum, vel melancholicum procedente tempore sanguinẽ reddit. Quandoquidem id genus medicamenta, nõ solùm incidunt & tenuant, sed etiam immodicé calefaciunt: ob idq; & solida membra exiccant,

Calculorum generatio.

& crassum humorẽ reddunt, quo in renibus asso, gignuntur calculi. Optima itaq; corporis constitutio, quæ tẽperatissima est, meatus, per quos

Exercitiũ ante cibũ mediocre.

humor fertur, patentiores habet: quam quidem talem conseruat ante cibos exercitiũ mediocre.

Tragus.

Tragus ex frumentacei generis alimentis, eiusdem cum alica naturæ est: ægrius tamen concoquitur. Propé etiam natura ouorũ atq; vires accedunt. Iam veró quæ glutinosos crassósq; humores gignunt, si in hepate convertantur in sanguinem probum, potentissimé nutriunt.

Cibi consistentes in mediocritate, omniũ cõmendatissimi sunt.

Cæterùm qui cibi in omnis excessus mediocritate cõsistunt, ij omniũ cõmendatissimi sunt. Eius generis panes optimi habentur: præterea gallinarum gallinaceorúmq; carnes, necnon phasianorum, perdicum, attagenarũ, columbarũ, merularum, turdorum, turturúmq;, & omniũ passerculorũ. Pisces item saxatiles, pelagici, littorales, gobij, murenæ, buglossi, aselli, & simpliciter pisces omnes, qui neq; insuaue, neq; mali odoris, neq; glutinosum quicq̃ gustu repræsentant. Verùm ad sa-

Exercitiũ ante prandium mediocre, confert ad sanitatem tuendam.

nitatem tuendam, si ante cibum corpora moderaté exerceantur, mirum in modum prodest: at contrà, quies & ocium diuturnũ, iis maximo nocumento est.

Motus post cibum incõmoda.

Qualiscunq; autem post cibum motus, alimentũ ex ventre crudum in diuersas corporis partes distribuit.

Panis vitiosus.

Porró panis qui nec fermenti, nec salis quod sat est continet, neq; probé maceratus nec coctus est, is glutinosum succum producit.

Caseorum differentia.

Caseus omnis, crassi: vetus, mali succi est: recens veró, succi prauitate caret: qui quidem ex melle sumptus, aluum subducit.

Lactis substantia triplex.
Lactis differentia.
Lac caprillum.

Lac autẽ cùm ex triplici, dissimiliq; substantia constet, nempe serosa, crassa, & pingui: camelinũ, asininũq; lac, serosi humoris plus habet: plus crassi & caseosi, ouillum: plus pinguitudinis bubulum. At lac caprillũ, inter cætera lactis genera moderatẽ se habet, ob idq; in corporibus nostris mediũ etiam præstat effectum.

Lac serosum.

Etenim lac quod serosum & tenue est, minus nutrit, sed aluũ magis deiicit:

Lac crassius.

contrà crassius, minus aluum subducit, cæterũ magis nutrit.

Lac caprillum absque melle sumptum, periculosum.
Sanguis in grumos mutatus grauissima symptomata inducit.

At lac caprillum, sine melle sumptum, periculosum existit, quòd nimirũ in ventriculo concrescens strangulet: quemadmodum vbi sanguis in grumos cõcretus, aut in vulnus aliquod, aut in ventrem, aut in aliquod intestinorũ defluxerit, grauissima symptomata inducit.

Lac statim vbi est mulctum, hauriendum.

Lac itaq;, statim vbi est emulctum, hauriatur. Cui quidem ne in ventre concrescat, mellis, aquæ, & salis aliqui solent nõnihil miscere.

Serum lactis aluum subducit.

At quod ex lactis cõcretione defluit serum, aluum egregié mouet.

Placentarũ natura.

Quæ ex lacte & caseo placenta conficitur, itriáq; etiam, quæ ex lacte & similagine constant, crassi succi alimoniam præstant.

Cochlea.
Oua.

Cochleæ crassi succi censentur: itémq; oua, quæ vel elixa, vel tosta, penitus sint densata. Frixa veró, mali succi, fumosáq; in ventriculo cocturæ existunt, secum etiam corrumpentes admistos cibos.

Oua tremula.

Mediocriter veró cocta, quæ ideo appellãtur tremula, ad coctionem, digestionem, nutritionem, boniq; succi generationem,

Oua sorbilia.

sicvti & quæ sorbilia dicimus, ad leniẽdas gutturis asperitates, idonea sunt.

Pisces molles.

In aquatilibus veró, quæ mollia dicuntur, videlicet lolligines, sepiæ, polypi, aliáq; id genus, crasso & tenaci sunt succo:

Cetacei pisces.

necnon ex piscibus, quæ cetacei generis habẽtur, cuiusmodi sunt thynni. Sed pelamides ex his magis ad mediocritatẽ tendunt.

Testacea.

Ostreæ item, buccinæ, purpuræ, crassi admodũ succi sunt: ac omnia breuiter, quæ dura testa integuntur, necnon chamæ, patellæ, pectines, pinnæ, & alia id genus. Quorum omniũ succum scire debes, nõ secus ac serum lactis, aluum deiicere: at solidiores ipsarum partes, serius ob crassitiem cõcoqui, crudúmq; & crassum, & frigidum humorem gignere: quales vires in brassica & lente etiam videre licet. Quorum tamen succus, nõ glutinosus, sed nitrosus, & deiiciendo aluo efficax est:

Dracunculus.
Aron.
Bulbi.

sicvti dracunculi acerrimus, & amarissimus. Vtrunq; etiam aron præstat, sed minus efficaciter. Bulbi austero amaróq; sunt succo: ex quibus lotis coctisq; sæpius, quicq̃d superest, crassi succi habetur.

Fungi.
Boleti.

Sed fungi inter huius generis cibos, frigidissimo, tenacissimo, & crasso succo redundant: à boletis tantùm neminẽ interiisse memoriæ proditum est. Sed hi vbi concoqui nequiuerunt, in nonnullis choleram excitarunt. Alij

omnes

Tuber. omnes fungi periculosissimi sunt. Tuber, leniter crassi, non mali succi est: cuius generis amylū habetur. *Nux pinea.* Itidem nux pinea se habet. In his quę crassi succi censentur, *Iecur.* iecur, renes, & testes annumerandi sunt. *Renes.* Verùm iecur mali succi non est: renes *Testes gallinacei.* testésq; nō boni, testibus gallinaceorū exceptis. Lien ex cæteris animalibus, satis vitiosi est succi; *Lien.* melancholicúsq; minus verò nocet suillus. *Cor.* Cordis substantia durior ac magis fibrosa est, quàm quę in aliis habetur visceribus: quare ipsum nō-nulli inter musculos collocant. *Musculi.* Sed musculorū verorum capita, neruosiora quoquomodo cætera carne sunt, in eáq; ex ossibus ligamenta orta disseminantur. *Tendones.* In fine autē musculi tendones oriuntur: eámq; ob causam extremæ vtrinq; musculorū partes neruosiores: sicvti & mediæ carnosæ sunt, & vberrimè nutriūt. Porrò totus musculus propriis quibusdam lineamentis circunscriptus, seiunctúsq; ab aliis partibus cernitur, obitq; functionē vnam, quæ est ex motibus voluntariis. *Extrema partes.* Extremæ animaliū partes, ligamentosæ existunt, corporiq; alimentū lentum & glutinosum præbent. *Rostra.* Partes etiā quæ penes labia pedestrium sunt, lentum, sed non crassum humorē gignūt, coquuntúrq; cōmodè: *Ala volucriū.* itémq; & volatilium alæ, cōmuni quadā cum corporibus se exercentibus ratione. Nam hæc omnia excrementis carent: quæ verò in ocio degunt, excrementosa sunt. *Suilla cutis.* Suilla cutis præpinguis, vbi probè fuerit elixa, glutinosum, sed non satis quidem crassum succum præstat: nec velut extremæ partes, concoctionē admittit: nec bonū succum, sed excrementosiorem producit. *Cerebrum.* Cerebrū quoq; pars crassi succi est, & quæ dorso medulla excipitur. *Spinalis medulla.* Sunt glandulę eiusdem naturæ, sed mediocriter: *Glandula.* necnon iuuenū victimarū testes. *Partiū natura pro differentia ætatum.* In vniuersum autem, partes seniorum, duræ, siccæ, & cōcoctu difficiles sunt: sicvti & iuniorum, humidæ, mollésq; atq; idcirco faciliores concoctu: his tamen exceptis, quæ vbi in lucem æditæ sunt, protinus in cibo sumūtur. Sunt enim id genus omnes mucosæ. *Mammarum glandula.* Quę in mammis glandulæ habentur, si lac in sese contineant, crassi sunt succi edulia. Quòd si animal ex quo sumuntur, boni habitus fuerit, abvndè nutriūt, & bonū succū efficiunt. Etenim lac probatissimi succi habetur. Quare nonnulli *Lac sanare pulmonis vlcera.* pulmonis vlcere affectos, potione tantū lactis curari putāt, antea scilicet quàm idipsum vlcus vastius atq; callosum fiat. *Lac muliebre nobis esse familiarissimum.* Sed præ cęteris lac muliebre, tanq̃ naturæ eiusdem, nobisq; familiarissimum, cōmendatur cùm ab aliis medicis, tum vel maximè ab Herodoto & Euriphone, q quidem vbera ab ita affectis sugenda esse pronunciant. Lac siquidem, simulatq; est emulctum, nō-nihil natiuæ bonitatis amittit. Scire autē oportet, lac ex iis animantibus quidem, quæ boni habitus fuerint, boni esse succi: ex iis autē quæ deprauato, nō secus ac sanguis q in illis habetur, cacochymū existere. Inter crassi succi cibos annumeratur vtraq; balanorū species, *Glandes querna.* querna videlicet, ac fructus etiam palmarū. *Palmarum fructus.* Ex his autē quas quercus ferunt, gratæ sunt castaneæ & suaues: *Castanea.* quæ quidē & cōcoquuntur cōmodius, & prauū succū non gignunt: eæ enim assæ vel elixæ manduntur. At quæ figura oblonga sunt, & similes palmulis, suibus sunt certè nutriēdis, haud item hominibus congruæ. *Iligna glandes.* Ilignæ verò glandes duræ sunt & acerbæ, ægréq; concoctionē admittunt, atq; crassum succū largiuntur: ac proinde vitandæ sunt. Est autem in austeris quidem remissa astringendi qualitas, in acerbis autē intensa. Sed quantò ilignæ glandes valentiore astringendi potestate cæteras superant, tantò hac in re ab ipsis glandibus superantur castaneæ: *Castanea.* à quarum tamen vsu vberiori cauendum, quòd & crassi sint succi, ægréq; coquantur, ac tum aluum astringere, tum excitare inflationes possint. Porrò palmarū fructus dulcis sunt succi, crassiq;, & astringentem facultatē habentis: *Phœnices facile iecur obstruūt.* quare facilè iecur obstruit. *Dulces cibi, quæ mala inducant.* Siquidem dulces cibi, crassiq; succi, iecinoris ac lienis obstructiones faciunt: inchoātémq; in visceribus phlegmonē augent: necnon inflationes, scirrhosa vitia, adeóq; abscessuū generationes proritāt. Nostris autē corporibus alimentum accōmodatissimū est, quod ex iis rebus cōficitur, quæ nec crassi, nec tenacis sunt succi: hæc siquidem moderatæ consistentiæ sanguinem gignunt. Quod verò tenue admodum est, parum nutrit. In his quoq; vitium est cibis, qui omnino *Friabiles cibi.* friabiles sunt, vt qui paucissimum in se habeant lentorem. *Panicum.* Panis quippe ex panico, milióve con*Milium.*fectus, dum estur, arenidum quiddam, vel quasi cinerem sapit: nisi ei aliquid indideris pinguitudinis. Quare ad bonam valetudinē ij cibi cōmodissimi sunt, qui mediam quandam naturā inter ea quæ diximus obtinent. *Semina præstātiora quæ sint.* Cæterū quæ ex seminibus, aut omnino ex fructibus intumescunt, veterémq; protinus siccitatem atq; durinem deponunt, molliorāq; & humidiora redduntur, præstantiora existunt: deteriora verò, quę pristinam duritiem retinent, atque etiam minimè tument. *Ptisana quæ præstantior.* Quod verò ad ptisanam pertinet, quæ celeriter quidem turget, probatissima est: quæ autē post multū temporis intumuit parum, vitiosa. *Triticum.* Porrò quod præstantius est tritici, plus quidem: quod deterius, minus farinæ reddit. *Fructus ad reponendum aptiores.* Ii autem fructus cōmodè, iudicio meo, asseruantur, qui priusquā marcescant, siccantur. *Cucurbita.* Nonnulli cucurbitas in tenues offas dissectas, arescere sinunt. *Fungi.* At fungi cùm siccari nequeant, vitium in se habere maximum indicant. *Fructus qui siccari non possunt.* Paucissimos tamen fructus reperias, qui siccari nō possint, præter pepones, melopepones, Armeniaca, Persica, & quæ à Romanis præcoccia appellantur. *Ficus.* Ficus enī siccatæ du*Cucumeres.*rant, & cucumeres vt cucurbitæ similiter reponuntur. Qui cibi illicò in tumorem crescunt, interim dum in aqua coquuntur, ij & cōficiuntur aptius, & ad bonos humores gignendos sunt præstantiores. Nihil autem in cibariis omnibus ad boni succi generationē tam pertinet, quàm si probè in ventriculo cōcoquantur: *Concoctio triplex.* hæc siquidem & secundam, quæ in iecore & venis fit, & tertiā, quæ in particulis quæ nutriuntur, perficitur, facilius concoctionem admittunt. *Nutritio quomodo fiat.* Fit enim nutritio, alimento secundum qualitatē mutato, & particulis quæ nutriuntur assimilato. *Præcocta melius transmutari quàm cruda.* Cæterū præparata præcoctáq;, cōmodius transmutantur, q̃ cruda, cùm ad inuicem cōcoctiones succedant. *Concoctionis organa.* Cunctis igitur corporis partibus iecur alimentum præparat, illi ventriculus, huic os, ori ars

obsonatrix, quæ variis modis concinnat cibos: quibus denique omnibus gubernatrix natura fructiferas plantas disponit. At ventriculi, vuluæ, intestináque animaliũ, quò duriori substantia q̃ caro constant, eò etiam cõcoctu difficiliora, nec adeò boni succi sunt, nec tam apta ad nutriendũ. Sed caudæ sunt his quoque duriores: reliqua verò in ipsis, quæ ad concoctionem & nutritionẽ spectant, duritiei proportione respondent: hoc tamen excepto, quòd motionis causa minimè excrementis redundant. Cum his volatilium colla, similitudinem quandam habent. Ventriculi pedestriũ & volatiliũ, maximè inter se differunt. Nanque ex volatilibus crassus durúsque est, & concoctu difficilis: at si coquatur, vberrimè nutrit. Gallinæ & anseris præstantissimus est. Cæteræ verò anserinæ partes, alia exceptis, sunt duræ, & excrementosæ, nec facilè concoctionem admittunt. Struthocamelorũ membra omnia, dura, excrementitia, & cõcoctu sunt difficilia. Auriũ cartilago & sicca est, & minimè nutrit: earum cutis exterior tenuis aridáque: ægrè item cõcoquitur, & parcissimè nutrit. Oculi à paucis edũtur: constãt enim ex substantia dissimili. Cæterũ eorum musculi tantùm facillimè cõcoquuntur. Ex animantibus quorũ natura est ad gignendos bonos humores aptissima, sues mediocris iam ætatis habentur. Caro ex porcellis paruulis, excrementis scatet. Itaque ex pedestribus animalibus suilla caro cibus probatissimus est: deinde hœdina, mox vitulina. Agnina verò, humida, tum lentorem, mucorémque in se habere censetur. A cęteris pedestris generis, meo iudicio, abstineat, quisquis boni succi generationi animũ curámque intendit. Ptisana probè ex optimo hordeo confecta, inter cibaria omnia prorsus omni noxa caret: nutrit tamen quàm panis minus. Fœnogræcum nõ boni succi est, si quis eo liberalius vtatur. Ptisanam verò, etsi quondie ad satietatẽ sumpseris, nõ idcirco boni succi generationẽ impedias. Idẽ quoque de fabis dicerem, cùm nec mali sint succi, nec ob vim illam detergendi, quam habent, obstructiones faciant, nisi inflationes parerẽt. At pisum extergendi quidẽ vim nõ æquè habet, ac faba: sed inflatione caret. Lentes & vitiosi succi, & melancholici sunt. Ochri præterea & dolichi his quæ diximus deteriores, & cicerculis meliores habẽtur. Post hordeum olyra annumeranda est: post hãc typhe. A panico prorsus abstineas. Huic milium consimilis est generis, sed minus malũ. Cicer egregie nutrit, sed nec boni succi est, & inflat nõ minus q̃ faba, seménque auget, ac veneris desiderium. Lupinus nõ mali, sed crassi succi est, proptereáque nutrit egregiè. Fructus quos arbores ferunt, omnes ferè mali sunt succi, castaneis tamẽ exceptis, quæ si in ventriculo concoquantur, efficaciter nutriũt: atque eæ crassi quidem, nunq̃ autem sunt mali succi. Cæterùm qui fructus horæi appellantur, humorem vitiosum gignunt: quòd si fortè in ventriculo corrumpantur, similes letalibus venenis redduntur. At ficus & vuæ cæteris autumnalibus fructibus sunt præstantiores: Quippe maturæ ficus ferè innoxiæ sunt: vuæ deinde, & eæ quidem appensæ. Verùm caricæ, si diutius immorentur in corpore, mali sunt succi, & pediculorum copiam producunt. Cum nucibus autem sumptæ, cibi præstantissimi sunt, cum amygdalisque similiter: sed cum his obstructiones aperiunt, non tamen ita bonum succum præstant, nutriúntque, vt cùm miscentur cum nucibus. Sunt qui caricas cum ruta nucibúsque præsumptas, venenis vniuersis adversari fateantur. Reliqui arborum fructus mali succi sunt, iique potissimum, quos syluestres plantæ & frutices ferunt. Sed malis, piris, punicisque, et mespilis, non alimentorũ, sed medicamẽtorũ loco vtimur, ad ventriculi firmitudinẽ. Inter fructus quoque, cucumeres, pepones, melopeponésque cõnumerãtur: quorum nullus boni succi est. Quòd si celeriter perfici, digeríque nõ possint, in succum ferè letalibus venenis similem convertuntur. Cucurbita duntaxat ex huiuscemodi fructibus damnanda nõ est. Si tamen in ventriculo corrumpatur, ipsa etiam malum succum producit. Mora indem, si perficiantur citò, & priusq̃ corrumpãtur transierint, innoxia sunt: nisi iis quispiam liberalius vtatur. Ex oleraceis nihil est quod bonũ succum præstet. Lactuca tamen in iis quæ boni malique succi sunt, mediocriter se habet. Post illam malua habetur. Post hanc portulaca, atriplex, blitũ, rumex. Sed lactuca agrestis, chondrilla, scandix, gingidium, seris, cichorium, aliáque ex oleraceis agrestibus omnia, succum vinosissimũ gignunt. Radices olerum in se acrimoniã habentium, vt allij, cepæ, porri, raphani, & pastinacæ syluestris, malum succũ producunt. Sed ari, caríque radix, & capi, in iis quæ boni prauique succi sunt, media habetur. Aues piscésque ferè omnes, boni succi censentur, exceptis lacustribus, palustribus, et qui in immundis fluminibus atque turbidis degunt. Minus enim hæ natationibus sese exercẽt, vinatóque aẽre, & prauo victus genare vtuntur. Quæ verò in meliores aquas se transferũt, adhuc animalia ea iis deteriora sunt, quę puro ex mari victitant. Omnia siquidem propemodũ animãtia, quæ in ea maris parte versantur, quæ dulci aquæ se non immiscet, innoxia sunt: vt pelagica, & saxatilia, quę tum ad bonos humores gignendos, tum ad gustus ipsius voluptatẽ, cæteris multò sunt præstantiora. Horũ itaque frequẽs vsus, tutissimus est. Nonnulla præterea sunt quæ duplici ex humore viuũt, tum marino, tum dulci: vt lupi, capitones, cancri, gobij, murenæ, anguillæ. Sed quæ puro ex mari victũ petũt, ea & boni odoris sunt, & gustui suauia: pinguedinis autẽ aut nihil omnino, vel paucissimũ in se cõtinent: diutiúsque à putredine illæsa durant (quibus signis discernuntur ab aliis) pręsertim si niue obducãtur. Ad hunc enim modum quæ duriori sunt carne, præstantiores evadunt. Murænæ igitur ex aquis impuris, pessimæ. Anguillæ nunq̃ boni sunt succi, vel si in puro humore versentur, nedũ in eo qui purgamẽta vrbium recipit. Secundũ quoque locorũ pasturas, pisces & meliores & deteriores fiũt: id quod odore & gustu explorabis facilè. Cæterùm neque auxiliorũ, neque exactam salubrium ciborũ notitiam cõsequetur is, q illorũ vires accuratissimè norit, nisi corporũ quoque atque particularũ naturas, quorũ causa cibi expetũtur, agnoscat. Ex his enim nonnulla sunt densa, & quæ spirare non

possunt:

Interanea animalium. *Cauda.* *Colla volucriũ.* *Ventriculi gallinacei anserinique.* *Anserina carnes.* *Struthocamelorum partes.* *Aures.* *Oculi.* *Sues.* *Porcelli.* *Suilla caro.* *Hedina.* *Vitulina.* *Agnina.* *Ptisana.* *Fœnogræcum.* *Fabæ inflationes gignunt.* *Pisa.* *Lentes.* *Ochri. Dolichi.* *Cicercula.* *Olyra.* *Typhe.* *Panicum.* *Milium.* *Cicer.* *Lupinus.* *Castanea.* *Horæi fructus si corrumpãtur in ventre similes letalibus venenis redduntur.* *Ficus. Vuæ.* *Caricæ quando pediculos gignant.*

Caricas cum ruta nucibúsque præsumptas, adversari venenis. *Fructus quibus vt medicamentis vtimur.* *Cucumeres.* *Pepones.* *Melopepones.* *Cucurbita.* *Mora.* *Oleracea omnia cacochyma.* *Olerum varia species.* *Radices olerum acrimoniã habentium.* *Aues. Pisces.* *Pelagici pisces. Saxatiles.* *Pisces duplici ex aqua viuentes.* *Pisces puro ex mari victum capientes.* *Murænæ.* *Anguillæ nunquã boni sunt succi.* *Corporum differentia.*

Naturas diversas, diversa esse alendas victus ratione.

possunt: laxa nonnulla; & quę inaniuntur facilè: eámque ob causam humidiore illa alimēto egent, hæc ficciore. Alia item glutinosius, alia tenacius, alia parcius, alia vberius alimentū desiderāt. Similiter, quibus sanguis est admodū melancholicus, humidi calidique cibi sunt dandi: quibus verò biliosior, frigidi & humidi. Verùm vbi pituitosus existit, cibis tunc opus est qui calefaciendi siccandique vires obtineant. Qui probo sanguine abvndant, alendi sunt parcius iis cibis, qui naturam mediam sortiantur, sic vt neque aliqua primarum qualitatum excellant, nec crassi aut tennes, nec lenti aut aridi, aut denique friabiles sint. Porrò ariditas, in duris valdeque siccis rebus: friabilitas autem, in mollibus, mediisque inter humida & sicca invenitur. Commune tamen vtrique est, vt tenaci lentore careat omnino.

Ariditas in quibus adsit. Friabilitas in quibus.

Vina alba et tenuia, movere vrinas.

Vinorū differentia.

Ex vinis quæ aquosa tenuiáque sunt, vrinas mouent, & paucissimi sunt nutrimenti: crassa verò, vt Theræum & Scybelites, quæ absolutæ dulcedinis sunt, non leuiter quidem nutriunt. Cilicium vinum, austerū simul & dulce existit. Quæ Aegis & Perperinæ proveniunt, medium inter dulcem & exquisitè astringentem qualitatem, saporem reddunt: nigráque hæc omnia sunt.

Vinum omne crassum & dulce, esse nigrum.

Nulla enim vina invenies crassa pariter & dulcia, quæ nigra non sint. Alba vina haudquaquā dulcia sunt, sed alia austera & crassa, alia aquosa & tenuia. Ex flauis autem, rutilisque, nonnulla mediocriter dulcia sunt, sicvti Hippodamantiū, Faustinum, Falernum: nonnulla omnino dulcedine carent. Sunt autem his rubra crassiora, & ex rubris, quæ proxima colore ipso nigris sunt. Nutriunt autē hæc omnia crassitudinis proportione: eámque ob causam, qui indigent refectione, vt dulce vinū potent, suadendi sunt; ac tum præcipuè, cùm horum iecur, lien, & renes, vitio penitus carent.

Vinum dulce quibus sit propinandum.

Verùm cui crassus succus per venas redvndat, tenuis substantiæ vinum: cui frigidus, acre & vetustum: cui non frigidus, quod neque acre neque vetustum sit, accommodatum est. Ad bonos autē humores gignendos, odoratū præstantius: sed tamen caput tentat.

Vinum odoratum caput tentat.

Vinum tenue movet vrinas.

Tenue, ciendæ vrinæ magis idoneum, capiti nullam infert noxam. Vitanda quæ crassa simul, malique odoris, gustuique ingrata & austera sunt. Ex vinis ꝓbatissimi succi Falernū habetur, potissimúmque id q̄d dulcius. Ad alui fluxiones sistendas, austeris vtimur vinis: quæ ad nullos alios vsus accōmodare solemus. Cæterū in ipsorum vinorū exhibitione, non minus regionum, temporū, exercitiorúmque, quàm affectuū, & temperaturarū hominū, ratio est habenda, sic vt moderata conseruemus similibus, immoderata corrigamus contrariis.

Moderata esse cōseruanda similibus, immoderata corrigēda contrariis.

Temperaturis igitur frigidioribus, rutilum dulcéque vinū, vtpote calidum, accōmodatū est. Contrariū verò, temperamentis atque dispositionibus calidis: quòd illud calefaciat impensē, capitisque dolores, & febres facilè inferat, neruósque nonnunq̃ lædat. Quòd autē crassa vina dulciáque deiiciant aluum, nemini obscurum est.

Mustum deiicere aluum.

Mustum etenim, licet coquatur ægrè, crassúmque succum & inflationes gignat, aluum tamen subducit: id quod si interdum efficere nequeat, mirum in modum nocet. Vitanda ergo quæ nimis vetusta sunt, nimisve recentia. Nanque illa præter modum, hæc nullatenus, quandiu recentia fuerint, calfaciunt: quæ tantum abest vt aliquem vsum cibis concoquendis afferunt, vt etiam ipsamet conficiantur ægerrimè.

Vina vetusta calfacere impēsius, recētia nullatenus.

Vinorum recentium noxa.

Præterea nec cōmodè per aluum transeunt, nec digeruntur, nec vrinas mouent, nec sanguinis confectioni nutritionique idonea sunt. Sæpe etiam, vt aqua; in ventre suspensa remanēt: vt si paulò amplius ex iis hauseris, facillimè coacescant. Sed ex recentibus vinis genus illud duntaxat tutò bibitur; quod tenuis substantiæ est: sicvti ex Italicis, Cauchanum, Albanum, & ex Sabinis Thusciśque nonnulla. Aminæū quoque quod in eo colle nascitur qui Neapoli imminet, citò vt bibatur idoneum redditur: quale apud nos in Asia est Tibinū, Arsinium, & Titacazenum.

Aminaeum vinum.

Quæ sanè tenuia, candida, & aquosa existunt, ideóque oligophora vocantur. Et quemadmodū rutila vina, cùm calida potestate sint, replent protinus caput, sic illa, nempe tenuia, & aquosa, leniterque astringentia, non modò capiti innoxia sunt, sed etiam leues eos capitis dolores nonnunquam tollunt, qui ab humoribus in ventriculo collectis proficiscuntur: Quin & aquæ potio, vitium præcipuè in se habentis, nonnullis capitis dolores infert: nam & ipsa corrūpitur, & naturale robur exoluit.

Aquæ potio qua mala inferat.

Quo fit, vt vbi ventriculum invalidum reddidit, in cauas eius partes ex reliquo corpore sanies quædam biliosa defluere consueuerit, more eorum quos premit inedia. Quibus sanè offensis, noxisque, dictum vinū, sui temperamēti ratione, hominem actutùm liberat: paulóque post, vbi firmarit ventriculū, quæ illi noxia sunt, ad partes infernas defert. His ergo qui calido admodū temperamento sunt, aquæ potus longè accōmodatior est vino: quod vtique si interdū propinare expediat, sit quidem tenue, leniterque austerū.

Aquæ potus quibus conveniat.

Ex vinis itaque quod vetustissimū est, adeò ab albo & austero, necnō recente & crasso distinguitur, vt illud quidem efficacissimè calefaciat, sensibilem hoc refrigerandi facultatem obtineat. Dulcissimum autē acerrimúmque mel, eximiæ æstimationis est. Verū cuiuslibet generis mel calefaciendi vires sortitur, sumptúmque à calidis corporibus facilè in bilem vertitur. Idcirco pituitosis admodum naturis, ætatéque & senio confectis, vtiliter datur: frigidis quoque morbis accōmodatissimū est.

Mel omne calfacit, atque in corporibus calidis bilescit facilè.

Mel quibus conveniat.

Oxymel ætatibus & naturis esse omnibus vtile.

Acetū mulsum, hoc est, oxymel, sanitatis tuendæ gratia ætatibus naturisque omnibus vtilissimum est: siquidē obstructiones omnes discutit, astrictósque meatus ita aperit, vt nulla in parte crassi glutinosique succi adhærescant. Quare medicamenta salubria, tenuandi omnia in se potestatem habēt, tutioráque ad valetudinē tuendam cēsentur, quàm quæ crassiores humores gignūt: sed bonā habitudinē, robúrque efficere nequeūt. Vitanda autē penitus quæ vinosi sunt succi, præterquàm æstate, cùm languentium corporū siccitati & calori occurrendum est.

Cibi æstate admittēdi.

His enim hoc ipso tempore, mâla, pruna, cerasa, moráque idonea sunt: item cucumeres, pepones, melopeponésque: sed parcius his vti cōvenit. Dantur quoque præcoccia, persica, & quæ à Romanis milce dicitur, refrigerata tamen: necnon spuma lactis, atque etiā cibaria ex lacte confecta. Ficus item frigidæ,

Aestuantibus victus ratio conveniens.

& cucurbitæ, ita affectis accommodæ sunt. Prudens tamen vir, ad refrigerandos æstus ex balneis rediēs, epota prius aqua, mox vino mediocriter aquoso, iisq; per vomitum redditis, lactucam edat, quę innoxia est, simúlq; vires habet refrigerandi. Sumat postea suillos pedes bene decoctos, ex aceto & garo: itémq; alas gallinæ vel anseris, & eiusdem etiam ventriculum, necnon pisces nonnullos frixos, ex iis qui molli sunt carne. Danda item ex oleribus quæ mali succi non sunt, sicvti malua cucurbitáque. Vinum postea, vbi frigida aqua dilutum sit, potet. Mihi sæpius similes æstus & calores perpesso, ptisanæ cremor bene refrigeratus fuit sanie. Sunt qui niue refrigerentur. Sed hæc illis præcepta traduntur, qui assiduis occupationibus impediuntur: qui verò huiusmodi sunt soluti negociis, si exercitatione vti solent, quamrarissimè frigido potu indigent. Qui minimè exercitantur, summa necessitate cùm vehementi calore vrgentur, aquam fontanam bibant, ab vsúq; niuis abstineant. Hæc siquidem, quamvis protinus nullam corporibus iuuenum læsionem sensibilem inferat, sensim tamen, occultéq; crescente vitio, cùm iam ætas progressu temporis inclinarit, articulos, viscera, neruósq; iis morbis vexat, qui vel difficulter admodum, vel omnino tolli nō possunt: nimirū semper imbecilliori particula, facilè quancunq; excipiente læsionem. Quòd autem vitiosi humores morbos gignant, cruditas assidua maximè in causa est. Ea autem cruditas deterior est aliis, quam vitiosi succi cibaria effecerūt. Quæ cùm duplici modo se habeant, si tenuem quidem succum reddant, acutos morbos cum maleficis quoq; febribus invehunt: succoríumq; vitio in vnam duntaxat particulam decumbente, tunc erysipelata, herpetes, aliæq; affectiones calidæ oriuntur. Si verò crassum succum efficiant, articulorum & renum vitia, podagræ, anhelationes, tum lienis iecinorísq; scirrhosi affectus gignuntur. At quibus malus corporis humor melancholicus fuerit, affectus melancholici oriuntur. Sed ex humoribus mixtis, mixtæ affectiones proveniunt.

Exercitatos quamrarissimè frigido potu egere.
Niuis vsum esse periculosum.
Cruditas quæ sit aliis deterior.
Affectus à tenuis fluxione orti.
Affectus à crassa fluxione.

GALENI PERGAMENI
de attenuante victus ratione liber vnus.

Tenuans victus ratio quibus affectibus conferat.

Vm victus ratio attenuans plerisq; diuturnis morbis, vt arthrindi, dyspnϾ, tumoribus lienis & hepatis, necnon morbo comitiali [illegible] pienti, adeò conferat, vt [illegible] ne vllo alio medicamento, sublati sępe ij fuerint, operæprecium videtur aliquid & de ipsa perscribere. Vocant autem eam attenuantem, quemadmodum incrassantem, quæ illi contraria existit: pro eo humore scilicet, quem vtraque in nostris corporibus gignit. Etenim olfactus & gustus, mentem nostram ad omnes eiusmodi cibos discernendos, satis abvndè instruunt. Quippe quæ sensus nostros pungunt & mordicant, ea omnia constat esse acria, & quæ succos crassos tenuare queāt. Quæ etiā, si largius æquo sumpta fuerint, ventriculū mordicant, ciborúmq; nauseam magnam inducunt, & halitus [illegible] emittūt. Plurima autem eorū vrinas & sudores graueolentes & acres promonent: alia autem divellunt, erodunt atq; pertundunt. Cæterū corpora in quibus humores frigidi, crassi & lenti redvndant, huiusmodi cibor͞ vsu maiori ex parte iuuantur. Nemo igitur est qui allium, cepam, nasturtium, porrum, & sinapi, in genere ignoret esse tenuantium: post illa autem, smyrniū, pyrethrum, origanum, calaminthen, sisymbrium, pulegium, satureiam, thymū: quæ omnia viridia quidem manduntur: exiccata verò, iam non amplius sunt cibi, sed medicamenta. In summa, omne quod siccum est, viridi valentius existit. Eorū verò quæ sicca non sunt, maturiora minus maturis: & quæ in montibus & locis siccis proveniunt, iis quæ in campestribus, planis, hortis, & paludibus crescunt, sunt fortiora. Prędictus autem ordine proxima est capparis, & terebinthi fructus: his autem eruca, sium, apium, petroselinum, orminū, raphanus, brassica, & beta. Malua verò & blitū, & atriplex, tametsi iis specie sint proxima, facultatibus tamen dissident: aquea enim sunt, minimúq; acris facultatis sortiūtur: quomodo cucurbitæ, citrulli, melones, melopepones, & pruna: humida siquidē sunt hæc omnia, necnō frigida, & pituitosa, potissimū si cruda & non elixa mandantur. Omnia igitur tenera & increscentia, facultatibus moderata existunt. Quo fit vt pleraque medicamenta, dum oriuntur & adolescunt, non secus ac cibi mandantur: vt silphij, sinapis, pyrethri, & iringij stolones, quæ omnia vbi commaturuerunt, magnam habent vim incidendi. Tenuant verò admodum, dum oriuntur, atque adolescunt. Pari modo & vrtica, priusquàm exiccetur est esculenta: præterea fœniculus, ruta, coriandrum, anethum, eiusdem cum illis sunt speciei, evidentérq; etiam calfaciunt. At verò agrestia olera, inter ea quæ diximus, naturam mediam sortiuntur. Si quid igitur olfactui, aut gustui, aut vtriq; simul, acre, mordicans & calidum apparebit, scito facultatem id habere tenuandi, atq; incidendi. Ad hæc, si quid olfactui bonū odorem inferens, aromatis speciem repræsentet, id quoq; viribus calidum esse oportet: sed non æquè ac mordicanna & rodentia, & insigniter calfacientia. Incidunt præterea & quæ saporem habent nitrosum, aut salsum: quor͞ plurima etiā aluum deiiciunt, nec minus iis amara, facultate tenuandi sunt prædita. Incidendi autē in illis facultas, acero & melle intēditur, oleó verò minuitur. Mixacanthus porrò, mediæ quodammodo est facultatis: ab eo autem elij & chamædaphne vtrinq; nō multūm differunt. Stomacho autem minus prædictis cōmodant vins albæ, & viticia, & spinæ asparagi: omnium autem maximè austeri atq; astringentes, quales sunt vitis, ac rubi. Spinæ verò asparagus aluum deiicit. Iuuat etiā ventriculū, facultatísq; est mediocris, & palmæ germen. Qui asparagi amaroris quippiā præferunt, quātò amariores, tantò iis sunt ficciores, & incidentes magis. Semina sunt facultate suæ plantæ similia: nisi quòd illis prorsus ficciora sunt, magísq; ad calorē propensa, eóq; magis tenuantia.

Olfactus.
Gustus.
Acria quæ dicantur.
Acria largius sumpta, quæ mala inferant.
Acria quibus vtilia.
Tenuantia medicamenta.
Sicca esse valentiora viridibus.
Montana esse valentiora campestribus.
Acria habere facultatem tenuandi.
Tenuandi facultatem aceto intendi atque melle, remitti autem oleo.
Palmæ germē.
Semina esse facultate suæ plantæ similia.

Non

Non omnia tamen sunt vesca, vt nec herbæ ipsę. Est itaq; papaueris semen herba ipsa præstãtius, adeò vt tanq̃ innoxiũ panibus ipsum & placentis permisceant. Refrigerare tamen & ipsum palàm ex hoc intelliges, quòd caput grauat, & soporiferũ est, sed nõ perinde ac succus ipsius. Soporiferũ est & lactucæ semen: quandoquidem & olus ipsum frigidũ est & humidũ. Ab his igitur frigidis humidisque seminibus ei est cauendum, qui tenuante victus ratione vti volet. Sesami semen, succum crassum ac lentum in corpore gignit: apij verò, petroselini, cumini, carui, anisi, libystici, sinapi, ameos, dauci, seseleos, & omnium deniq; odoratorũ & acriũ, euidentérq; calfacientium semen, tenuanti diæta vtentibus congruit. Cæterũ rutæ semen vehemẽtissimam tenuandi vim possidet. Pari modo & lini & cannabis semina: quæ etiã & caput tentant. Quibus tunc præcipuè vtendũ est, dum sanguinẽ per vrinas purgare volumus. Cerealia omnia generaliter appellantur legumina. Quæ verò manu leguntur, speciatim dicũtur chedropa: sicvt & frumenta, quæ falce putantur. Triticũ igitur firmissimi est alimenti: succúmq; crassum admodum gignit ac lentũ. Quare illo simpliciter elixo nõ est vescendum: nam cõcoctioni renititur, & crassum succũ producit. Sola autẽ ea præparatio est probanda, quæ fermento constat, sale, & clibano. Paulò deterior quæ minori furno. Triticum quod graue est & densum, ac in profundo flauum, copiosissimi alimenti est, crassique succi ac lenti. Contrà quod leue est, & rarum, & album, minus nutrit, succúmq; gignit crassum minus, ac lentũ. Similago autẽ & alica, multũ alunt, crassiq; sunt succi, ac lenti. Verũ similaginem quidem nõ conuenit eos attingere, qui extenuante victu vtũtur. Alicã verò possunt vesci moderatè, tum sola aquæ incocta, tum verò cum mulso, aut vino dulci, flauóq; ac tenui, quódq; viribus Falerno sit proximum. Licebit etiã miscere tum betas tritas, tum anethi nõnihil, vel porri, vel pulegij, vel calaminthes, vel hyssopi, vel piperis. Prisana autem ipsa per se nõnihil absterget, vt hyssopo nõ magnopere egeat. Mel prisanæ immiscere opus non est, nisi quis ea quæ in thorace ac pulmonibus continentur, studeat expectorare. In hepatis verò ac lienis affectibus ipsum admiscere nõ conuenit. Hordeacei panes, quouis illi modo parentur, exigui alimenti sunt, succúmq; crassum, ac flatus minimũ generant. Polenta verò, similiter ac panes, nutrit: nisi quòd siccat magis, propterea quòd frixa existit. At farina est vtrisq; humidior, excremẽtosáq; magis ac flatulenta, & potissimũ si cum lacte coquatur. Ex typha porrò & auena, panes similiter cõficiuntur, qui & ægrè coquuntur, & succum reddunt nõ probum. Inter hæc & triticum, olyra medium locum sortitur: nimirũ tantò deterior tritico, quantò his melior existit. Quod verò ad zeam pertinet, non arbitror esse aliud frumenti genus, ab olyra & typha diuersum: sed existimo, id quod nos appellamus typham, à veteribus zeam appellari. Quod semen vbi à cortice spoliatum fuerit, tritico, hordeo, & olyra, longè tenuius atq; exilius existit. Flauum præterea est, vt triticũ: nõ autẽ album, vt hordeũ.

Papaueris semẽ tanquam innoxium, panib. et placentis misceri: soporiferũ tamen existere.
Lactuca semen soporiferũ esse.
Semina tenuãdo vim posidẽtia.
Ruta semen.
Cerealia.
Chedropa.
Frumenta.
Triticum.
Tritico elixo cur non sit vescendum.
Panis optimi compositio.
Tritici differentia.
Similago.
Alica.
Prisana.
Mel quãdo miscendum prisanæ.
Mel incommodum hepatis et lienis affectib.
Hordeacei panes.
Polenta.
Farina.
Typha.
Auena.
Olyra.
Zeam et typhã esse idem frumenti genus.

Fabæ minus quidẽ quàm hordeũ tergẽt: verùm sunt concoctu difficiles, atq; admodũ flatulentæ. Fabis pisa ad omnia sunt præstantiora. Eruilæ verò, & dolichi, & phaseoli, multò fabis sunt deteriores. Lentes autẽ tametsi succum crassum gignant, non omnino tamen sunt aspernandæ. Lupini similes sunt lentibus, nisi quòd multum siccant. Cicer cibus est flatulentus, & concoctu difficilis, atq; excrementitius: ad mouendas tamen vrinas cõmodum. Eruũ boum magis q̃ hominum est alimentũ: incidendi tamen facultate insignitur. Vnde et ex eo medicamentũ paratur, quod in iis quæ in thoracẽ hærent expectorandis, nulli est secundũ. Fœnogræcũ nõ incõmodè alui deiiciendæ gratia, ante alios cibos sumitur. Cum melle quoq; eius succũ exhibent, vt qui calfaciendi ac detergendi vim habeat. Quòd tamẽ caput tentet, vsus eius multus cauendus est. Pruna Damascena hydromelite incocta, præmandunt ij, quibus extenuante victus ratione est vtendum. Verũ his magis aluũ deiiciunt, quæ ex Iberia exportãtur. Ventrẽ pręterea subducũt echini marini, & concharũ omniũ atq; annosorũ gallinaceorũ iuscula. Panicũ & miliũ praui sunt succi, flatulenta, & difficilia cõcoctu. Nam alui fluorem impensè siccant. Hortenses lobi cibo adaptantur: crassi tamẽ, pituitosiq; sunt succi. Ex frumentaceis cibis solũ hordeũ, tenuanti victui est innoxiũ. Secundũ hoc sunt panes clibanitæ, qui ex tritico fiunt. A reliquis abstinendũ censeo. Ex piscibus saxatilibus, montanisq; auiculis, multũ copiosumq; potes alimentũ ad tenuantẽ victum accõmodare. Animalia siquidem quæ in stagnis ac locis aquosis & campestribus degunt, humidiora sunt, atq; excremẽtitia: quæ verò in montibus viuũt, omnia sunt tum sicciora, tum calidiora tẽperie: eorũq; caro minimũ pituitosa ac viscida existit. Quare animalia omnia in montib. nata, multò iis quæ in locis oriũtur planis, sunt pręstantiora. Mandẽdæ etiã sunt aues eæ, quę in turribus vineisq; agũt vitã. Quare columbæ turricolæ domesticis sunt meliores: tum etiã pari modo & apri, suibus domesticis: atq; vt in summa dicam, omnia quę exercẽtur, iis quæ sunt ociosa: et quę cibis siccioribus, iis quę humidiorib. vtũtur: & quæ purũ ac tenuẽ aërem inspirãt, iis quæ cõtrarium, ad tenuẽ victũ sunt præferẽda. Etenim suũ domesticorũ caro omniũ aliorum ciborũ firmissimè nutrit: plurimum tamẽ habet lentoris. Quòd si is qui talẽ victũ requirit, sese multũ exerceat, licebit ei & auribus, & rostris, & pedibus suillis vesci: ventre præterea, & matrice, si modò ea elixa bellè fuerint. Qui autẽ vitam in maiori ocio degunt, abvndè eis fuerit mõtanis auibus vesci, & piscibus saxatilibus, ac breuiter omnib. quæ carnẽ habent simul mollem atq; friabilem. Nam ab iis quę aut durã habent, aut lentã, omnino abstinendũ est, nisi aliorum pęnuria nos aliquando talia esse cõpellat. Porrò anguilla, & mollium pisciũ pars maxima, tametsi carnẽ mollem sortiuntur, quòd tamen succo lento ac pituitoso redundent, iis qui victu tenuante vti volunt, plurimũ noxia est. Hirci autẽ & boues, carnẽ quidẽ habẽt satis friabilem, nocent tametsi propter duritiem, & in alterando difficultatem. At solà car-

Faba.
Pisa.
Eruila.
Dolichi.
Phaseoli.
Lentes.
Lupini.
Cicer.
Eruum.
Fœnogræcum.
Pruna Damascena.
Pruna Iberica.
Echini marini.
Panicum.
Milium.
Lobi hortenses.
Hordeum.
Saxatiles pisces.
Montanæ auiculæ.
Montana animalia campestribus, omnia esse calidiora & sicciora, atq; ob id præstantiora.
Columbæ turricolas, domesticis præstantiores esse.
Apri sunt meliores suibus domesticis.
Tenui victui quæ animalia conducant magis.
Suilla carnes.
Anguilla victui tenui aduersatur.
Hircina carnes.
Bubula.

Torpedo. Turtur piſcis. Arietes. Hædina carnes. Agnina. Equina. Aſinina. Pardorum carnes. Vrſina. Leonina. Ceruina. Leporina.

tilagineorum torpedo & turtur laudantur: poſſiſq; nonnunq̃ in ſaxatiliũ penuria iis vti. Ex terreſtribus verò animalibus, hirci & arietes, & genus omne oviũ caprarũq;, non vſquequaq; ſunt alimẽti laudabilis. Solis autẽ hœdis innoxiè vtẽris. Agnorum eſus propter inſignem eſt humiditatem fugiendus. Equorum & aſinorũ eſum, hominibus aſininis: vt pardorum, & vrſorũ, & leonum, hominibus tantùm feris permitto. Proximi ſunt aſinis cerui, eóq; ab eorum eſu abſtinendum. Caro autem leporũ, ad aliam victus rationem ſiccantẽ eſt, nõ ad propoſitã, cõmoda: ſanguinẽ enim vehementer craſſum producit.

Sanguinem in cibo vitandũ non eſſe, ſicuti neq; viſceribus. Canina carnes. Vulpina carnes.

Sanguis omniũ animaliũ in cibo eſt vitãdus, & multò adhuc magis in tenuante diæta. Pari modo à viſceribus eſt abſtinendũ: ſunt enim excrementitia, difficiliáque concoctu, necnon craſsi ſucci. Canum & vulpium carnem equidem nunq̃ guſtaui. ſunt tamen ea animalia ſicco temperamento. Vt autem ſuum extremis partibus veſci aliquando cõceſsimus, ita & vti gallinarũ alia permittimus: teſtes tamen & viſcera tenuanti victui non competunt.

Teſtes gallinacei tenui victui non cõgruunt.

At corporum gallinarũ eſum, ſi quis exerceatur, nõ veto: & potiſsimũ earum, quæ in montibus enutritæ fuerint. Qui verò nõ exercetur, mandendæ ei erunt modicè, non modò gallinæ, ſed columbæ etiam ac turtures.

Perdices nõ eſſe mãdendas recẽtes, priuſquã vnum diem ſuſpenſæ fuerint. Palumbes. Perdices turturéſque aſſeruatas vnum diẽ meliores reddi.

Cæterum nec recens turtur, nec perdix mandenda eſt, nec alia omnia, quæ carnẽ habent moderatè ſiccam: ſed vbi vnum diem ad ſummum ſuſpenderis, ita demũ edas licet. Porrò palumbes, præterquàm quòd carnem habet columbis, perdicibus, turturibuſq; duriorẽ, etiam concoctu difficilem, excrementitiámq; ſortitur. Perdices verò ac turtures nec duriſsimas habent carnes, nec concoctu difficiles, nec prauo ſucco refertas: ſed ipſarum durities, ſi mortuæ vno die aſſeruẽtur, facilè vincitur, fiúntq; omnino friabiles, atq; inculpatæ. Alimentũ autem dant corpori laudabile, ſanguinémq; minimè viſcidum generant, & craſsi ac tenuis medium. Proinde quibus ſalubris cibus curæ eſt, eos, vt arbitror, vti his conuenit.

Olerum omniũ radices excrementitiæ ſunt. Rapa. Bulbi. Fungi.

Olerũ omniũ radices excrementitiæ ſunt, & concoctu difficiles: adverſiſsimæ autẽ ſunt rapæ. His paulò minus adverſi ſunt bulbi. Omniũ peſsimi fungi exiſtunt. Itaq; eorum omniũ quæ guſtu nullum morſum, nec acrimoniam, nec calorem referunt, radices ſuſpectas habere oportet. Quid iam olera memorem, quorũ nõ ſolùm radices, ſed etiã germina, ſtipitéſq; ac folia, ſuccum gignunt admodũ pituitoſum?

Radices guſtandæ ad tenuẽ victus rationem, quæ ſint. Fructus tenui victus rationi apti.

Solæ itaque radices acres & calidæ ſunt guſtandæ, vt allia, cepæ, & radiculæ, eæq; pro pharmacia potius q̃ pro alimentis habendæ. Quod verò ad fructus pertinet, rei propoſitæ minus ſunt noxij, qui ventrem lubricant: vt mora, pruna, ceraſia, & ficus. Deteriores autem ſunt qui tardè permeant, maximè ſi cõſiſtentia ſint duri: à quibus prorſus eſt temperandũ. Mandendi autem qui ad reponendum ſunt apti, qualia ſunt pira, cydonia, & pleraq; vuarum genera: in quibus molliora potius quàm duriora mandenda ſunt. Nemo tamen vllo horum ad ſanitatẽ vtitur: quemadmodũ neq; pomis, nec perſicis, nec Armeniacis, quæ latinis præcoccia appellãtur: & iis multò adhuc minus, ſericis, quæ vocant, & myrtis, & aliis eiuſmodi. Pari modo nec meſpilis, nec ſorbis: quibus tamẽ rectè quis ad alia vtetur.

Tenui victus rationi quæ ſint adverſa.

Summatim verò quæ vehementer ſunt auſtera, & pontica, huic ſunt victus rationi adverſa. Soli autem ventris fluxui, aut ventriculo ſtomachóve imbecillis, cõferunt.

Caricæ. Nuces. Piſtacia. Amygdalæ. Nuces Ponticæ. Caſtaneæ craſſum generant ſuccum. Oliuæ. Vuæ.

Porrò inter ea quæ in hyemem ſeruari poſſunt, caricæ ac nuces tum ad id ſunt accommodatiſsimæ, tum etiam nihilominus ad tenuẽ victus rationem. Piſtacia præterea, & amaræ amygdalæ, haudquaq̃ ſunt improbandæ. His duriores ſunt nuces ponticæ, nullámq; abſtergendi ex viſceribus excrementa vim poſsident. Caſtaneæ verò, ſiue elixentur, ſiue aſſentur, ſiue etiam frigantur, ſemper ſunt prauæ: & multò magis, ſi crudæ mandantur. Oliuæ, quod quidem ad propoſitam diætam attinet, medium quodammodo ſunt edulium. Quæ vuæ in vinaceis conduntur, ventriculi quidem imbecillitati conferunt, præſenti autem ſcopo nõ item: & his adhuc minus, quæ in vinis ſeruantur.

Vuas paſſas ſi aſtringentes nõ ſint, non conducere lieni et hepati tumeſcentibus, ſed prodeſſe thoracis affectibus. Punica mâla. Citrium mâlũ ex quibus conſtet partibus.

Vuæ paſſę ſi aſtringentes nõ ſint, tumentibus lieni & hepati nõ conducũt: thoracis autẽ ac pulmonis affectibus auxiliãtur. Noxia etiam ſunt mâla punica, ſi fuerint pontica: imbecillũ tamẽ ventriculũ iuuant. In ſumma verò, duri omnes ac pontici fructus, ſunt praui: reliquis autẽ moderatè vti poteris. Quòd ſi quis exiſtat, qui in variis ſui partibus ſapores habeat diuerſos (mâli enim citrij cortex eſt acris, acida autẽ pars intima: at caro, tum pituitoſa, tum craſſi ſucci) partes quidem acidæ & acres ſumendæ, ab aliis autẽ eſt temperandum.

Aceti facultas. Muriæ facultas.

Quæ in aceto & muria condũtur, ea tantũ à priſtinis viribus eſſe immutata putanda ſunt, quantũ à cõditura alterata fuerint. Quamobrem cùm acetum & muria palàm ex eorum numero ſint, quæ incidunt, tenuántq;: certè piſces aridi exucciq;, qui in illis cõditi fuerunt, humores craſſos ac lentos attenuabunt vehemẽter. Eligendi tamen ſunt, qui natura carnẽ mollem ſortiũtur: fugiẽdi verò cetacei, & eis adhuc magis ipſa cete. Prętereà ſuilla exucca tutò adhiberi poterit: quæ vtiq; alioqui eſſet vitanda, vt quæ ſucci craſſum ac lentũ generet.

Mel. Vina dulcia. Sapa eſt muſtũ plurimũ coctũ. Ficus exactè maturæ.

Mel nõ modò eſt ciborũ omniũ dulciſsimũ, ſed ſuccũ etiã cõſiſtentia tenuiſsimũ gignit. At vina quæ admodũ dulcia exiſtũt, omnia craſſum ſanguinẽ gignunt: nigra nanq; hæc ſunt, & cõſiſtentia craſſa: & iis adhuc magis ſapa, quod eſt muſtum plurimũ coctũ. Porrò ficus exactè maturæ, nec ſuccos evidenter cõdenſant, nec tenuãt. Aliæ verò omnes hoc genere ſunt inferiores.

Vinũ aliquod album non reperiri dulce. Vina craſſa, nigráq;, & dulcia. Vina alba & tenuia, ſanguinem per renes expurgant.

Quę vina clara ſunt & pellucida, coloréq; pallida & flaua, ea fortè minimum dulcia invenias. Præterea nullũ albũ dulce cõperies: quemadmodũ nec flauum quodvis admodũ dulce exiſtit. Quæ verò craſſa ſunt, nigráq; ſimul & dulcia, craſſo ſanguine venas refercĩunt. At alba ſimul atq; tenuia, humores craſſos incidũt, & ſanguinẽ per renes expurgãt. Quæ autẽ inter hæc cõſiſtentia ſunt media, vt ſunt flaua ſimulac dulcia, et ſplẽdida, ea vina neq; vt craſſa ſanguinẽ craſſum generãt, neq; vt alba per vrinas ſecedũt. Cæterũ Ariuſiũ vinũ, Lesbiũ, Falernũ, et Tmolites, vnicè cõmendãtur: quæ quidẽ ſanguinẽ bonũ & cõſiſtentia mediocrem gignũt. At quæ odorata ſunt, & cæteris va-

lidiora

Vina odorata caput tentant.

lidiora, meritò caput tentant: quocirca vitanda iis sunt, qui cephalæa, aut hemicrania, aut cephalalgia, aut morbo comitiali, aut denique mania laborāt. Affectus verò omnes thoracis ac pulmonis, qui diuturni sunt, & sine febre infestant, à vinis huiusmodi iuuantur mirū in modū, & potissimū qui humoris per sputa expectoratione purgantur. Siquidem quæ vina sunt crassa & dulcia, propterea quòd humiditatē possident crassam, & ob id perdurantē, in thoracis ac pulmonū affectibus, si cum tenuantibus medicamentis sumantur, multū adferent cōmodi. Verū nec acerbam, nec austeram, nec omnino astringentē vim eis inesse oportet: sed ad melleam magis, odore, gustu, & facultate, spectare ipsa expediet: ac tale sanè est quod Tmolites dicitur. Porrò vina Pontica multum implent, ac tardè permeāt, ambásque excretiones morantur: tum eam quæ fit per sedem, tum etiam quę per vesicam: hærentque in hypochondriis diutissimè: & facilè acescunt, nauseamque prouocant. Soli autem ventri fluenti cōferunt, idque si moderatè sumantur.

Vina crassa simul & dulcia, cur prosint morbis thoracis.

Vina pontica.

GALENI PERGAMENI de cognoscendis curandisque animi affectibus, liber vnus.

Peccata à falsa opinione nasci. Affectus vnde proficiscantur. Error cōmunis hominum.

PEccata quidem hominū à falsa opinione proficiscūtur: affectus aūt, siue perturbationes, à vi quadam rationis experte, quę minimè rationi obtemperat. Etenim cernimus cunctos homines existimare seipsos aut esse omnino sine peccato, aut paucis exiguisque rebus rectā rationē offendere: cùm ab aliis fortè omniū flagitiosissimi habeātur. Quicunque igitur aliis permiserūt, vt de seipsis ferrent sententiā, ac iudicarent quales nam essent, eos in paucissimis aberrare solitos animaduerti. At quicūque seipsos optimos existimarūt, nec aliis iudiciū suiipsorū facere permiserūt, hos contrà, & in maximis rebus, & in plurimis offendētes cōspexi. Quamobrem meritò cōmendatur illud præceptū Pythiū, quo iubetur vnusquisque seipsum cognoscere. Is tamē solus qui sapientissimus est, perfectè seipsum cognoscere poterit: reliquorū autē omniū, perfectè quidem nullus, alius autem alio, & magis & minus. Quod enim in vita vniuersa & in artibus omnibus cernimus, vt magnas quidem atque insignes rerum eminētias differentiásque, vnusquisque facilè possit discernere: exiguas autē ac tenues, ii duntaxat qui & prudentes sint, & ipsarū artiū periti: idem quoque in peccatis affectibúsque solet vsu venire. Siquidem perturbationes maximas vniuersi facilè deprehendūt: mediocres aūt & leues & quæ etiā correctionē desiderant (tametsi eas vitare propterea quòd paruæ existunt, magis sit arduū) nō item omnes agnoscunt. Quisquis igitur velit honestus atque probus euadere, is cogitabit necessū esse, vt plurima à se peccata sua ignorētur. Nam cùm duplicē manticam (vt ille Aesopus aiebat) è collo suspensam geramus, vnā quidem ante pectus alienorū, alteram verò à tergo, nostrorū criminū plenā: aliena sanè spectamus semper, propria autem cernere nunquam possumus,

Pythium præceptum.

Sapientissimū solū seipsum perfectè posse cognoscere.

Perturbationes maximas facile deprehendi ab omnibus, leues autem nequaquam.

Duplicem nos manticam è collo suspensam gerere.

Peccata aliena, quàm nostra, clarius perspici à nobis.

Etenim quicquid amāt, vt inquit Plato, cæcū est erga eam rem, quam amat. Ac proinde si nostrū quiuis seipsum omnium maximè diligit, vnusquisque nostrûm erga seipsum maximè cæcutiat est necessarium. Quomodo igitur propria mala inspiciet, aut se peccantem intelliget? Si ante omnia se ab affectibus liberarit: quandoquidem par est ab iis nos detentos, semper falsa opinari. Sūt autem animi affectus, quæ omnes nouimus, excandescētia, ira, timor, mœror, inuidia, vehemēs cupiditas, ac denique alicuius rei excellens amor, aut odium. Quare probè dictum est illud, mensuram esse optimā: tanquā nil rectè fieri possit sine illa. Quomodo igitur quis ista vnquā reiiciet, nisi prius ea se habere cognorit? At verò vt quis cognoscat, fieri non potest ob philautiam. Si igitur ratio tibi hæc nō permittit, vt de teipso iudices: at saltē vt de alio, quē neque ames neque oderis, iudicium feras, tibi non adimit potestatem. Cùm ergo audieris in vrbe quempiā à multis laudari, quòd nullis hominibus aduletur: tunc ipse, vbi ad illum propius accesseris, num sit talis, qualis vtique perhibetur, huiuscemodi periculū fac. Primū, si videas ab eo frequentari ędes magnatum, ac principum, non existimes illum fore veridicū. Obsequia quippe istiusmodi, mendacium sequi cōsueuit. Deinde, siue id genus hominū salutantem, siue illis seipsum comitem exhibentem, conuiuiisue illorum ac cœnis ingerentē conspicias, non solùm nō veracem, sed omnis etiam nequitiæ alumnum illum talem esse ne dubites: quippe qui aut pecuniarum, aut principatus, aut gloriæ, aut honoris cupiditate trahatur. Quem verò nec salutare, nec comitari id genus hominū, nec cum valde potentibus cœnitare, sed frugi ac temperato victu vti solitum indies magis compereris, sperauerisque tibi vera dicturum, conare hunc quoque profundius altiúsque cognoscere, vt scias cuiusmodi tandem sit vita: quā cognitionē ex longiori cum eo consuetudine comparabis. Quòd si talem offenderis, qualē ipsum fore sperasti, seuoca aliquando hominē, rogáque, vt si quē tibi ex illis animi affectibus turbulentis inhærēte notauerit, continuò admoneat, téque illi maximam habiturū gratiam, existimaturúmque te ab ipso magis seruatū, quàm si corpore ægrotantē sanasset. Quòd si ille recipiat se facturū, cùm primùm aliquo tali vitio te laborantē inspexerit, ac deinde longo temporis interuallo interiecto, nihil dixerit, accusa hominē, rogáque iterū aliquantò blandius quàm prius, vt quicquid talium perturbationū in te residere animaduerterit, illicò tibi significet. Qui si tibi respondeat, propterea se nihil tibi dixisse, quòd tali tēpore nihil in te istiusmodi deprehenderit, ne ob id quidem continuò illi fidem adhibeas: néve existimes te repentè omnino euasisse inculpabilem, sed duorū alterū in causa esse, aut negligentiorē amicū fuisse, aut illū redarguendi verecundia impeditū, tacuisse, aut etiam nolle tibi in odium venire: cùm haud ignarus sit, omnibus (vt ita dicam) hominibus hūc morē esse, vt eos oderint, qui vera loquūtur. Aut si nihil horū est, scito hominē propterea tacere, quòd nolit tibi prodesse: aut ob aliud quampiam, nempe quòd nō sibi obseruāda putauerit, quę

Amantes omnes, esse cæcum erga eam rem, quam amat.

Quisque seipsum omnium maximè diligit.

Affectus animi qui.

Mensuram esse optimam.

Philautia.

Veraces esse nō posse, qui magnatum ædes frequentant.

Methodus cognoscendi mores alienos.

à te perperàm agitentur: id quod certè non probo. Est autẽ sapiẽs omnino à peccato immunis: ac proinde philosophi, non hominẽ, sed Deo similem sapientẽ esse dixerunt. At tu repentè Deo similis nunquam effici poteris.

Sapiens est omnino à peccato immunis.
Sapiens Deo similis.

Cęterùm si ei qui te reprehenderit gratias egeris, pòst autẽ diligenter tecũ expenderis, verène te ille, an falsò increpauerit, ex ea re senties te magnã percipere vtilitatem. Si verò idem assiduè egeris, tibiq; animus sit ad meliorem frugem te morésq; tuos componere, facilè absolutus euaseris. Cæterũ hæc sit tibi exercitatio præcipua, vt calumnias & contumelias æquo animo feras: quod vbi feceris, atq; sedatus fueris, habuerisq; tuas perturbationes perspectas, tum aggreditor respõdere calumniatoribus: quorũ audias rationibus, quammitissimè cum eis lites tuas cõponas: atq; ita rem omnẽ agas, ac si pædagogis mox sis redditurus rationem.

Contumelias esse æquo ferendas animo.

Porrò si quis sit vel apprimè potens, vel opulentus, qui velit in virũ egregiũ euadere, habeatq; admonitores liberos, necessum est illã maiestatẽ relinquat his præsertim temporibus, in quibus nullus adest Diogenes, qui vel opulentissimo Principi, vel alicui Monarchæ sit ipsam veritatẽ dicturus.

Temporum suorum deplorat infelicitatem Galenus.

Iis autẽ monitoribus duntaxat credendum est, qui & inculpatissimè vixerint, & ætate prouecti sunt. Cùm aũt nullus sine peccatis, aut sine affectib. viuat, vel si optima quis natura sit præditus, sed necessum sit vnũquẽq; labi & errare in aliquibus, eóq; etiam magis, quò iunior quispiã fuerit, hauddubiè quisq; nostrũ exercitatione per totã indiget vitã, vt vir perfectus reddatur.

Exercitationẽ per totam vitã requiri, vt quis vir perfectus reddatur.

Nec tamen deterreri quempiam oportet, quò minus seipsum conetur meliorẽ facere, etiã si iam factus sexagenarius, sentiat sibi animũ vitio immedicabili deformatũ. Nã tametsi nobis cõpertũ sit, animũ nos nõ posse sapientia consequi (id quod fortè liceret etiã, si à teneris illũ excoleremus) at saltẽ ne totũ illũ omnino deformẽ geramus, vt Thersites corpus, sedulò nobis curandum est. Etenim si supremã quispiã animi excellentiã assequi haudquaquàm possit, at certè post supremos illos sapiẽtes, in secundis, aut tertiis, aut quartis vt collocetur, id facere lõgiori tẽpore atq; assidua exercitatione poterit. Primò igitur satis erit, si neq; in deos maledicta iactabis, neq; calcibus feries, aut dentibus aggredieris lapides, neq; efferato vultu intueberis, sed intra te ipsum cõtinebis, atq; occultabis iracundiã. Nam ab ira prorsus liberari simulac quis velit, nõ cõtinuò quis potest: cõprimere autẽ illius perturbationis intẽperantiã, atq; insolentiã potest.

Iracundiam si non vinci, at certè posse reprimi à nobis.

Quod remediũ si sæpius quis vsurpauerit, agnoscet tãdem adeò seipsum minus quàm antea propẽsum ad irã, vt ne ob magnas quidẽ causas irasci possit. Porrò seruũ à me vnquàm mea manu verberatũ fuisse, nõ memini: id quod etiã pater meus perpetuò cauit, qui complures amicos increpare solitus erat, quòd ferociter sæuirent in famulos.

Galeni in seruos benignitas.

Id igitur quod in nobis est iracundiæ ac furoris, ratione coërcere atq; erudire oportet: erudietur autẽ exercitatione improba. Turpe enim est quempiam multos annos cõtinenter laborare, exercerique, vt vel medicus, vel grãmaticus fiat: vt autẽ in virũ bonũ euadat, in tanto curriculo tẽporis nunquam sibi quicquã laboris assumere. Ergò nec tuis ipsius manibus seruum cædas, nec quam diu iratus fueris, alij vt id faciat imperes, sed in posterum differas: Postquàm enim furor refrigeratus fuerit, prudentius, temperatiúsq; dispicies, quot verberib. famulus plectendus sit dignus: nisi fortè melius esse videatur, initio statim concessa venia, negociũ ipsum transigere, & vbi lorum afferri iusseris, tum verbis duntaxat corrigere, minitarique, te non amplius cõdonaturum, si rursus ille idem scelus patrarit.

Furore refrigerato prudentius multò vindictam sumi.

Præstat itaque te facere omnia quæ facis, vbi impetus ille animi deferbuerit: quo tempore iam ratione opitulante, punitionis modum sis inuenturus: cùm nimirum impetus irascentis nihil ab insania, vel à furore differat. Quamobrem à veteribus haud immeritò animi affectus hæc quinque appellata fuerunt: mœror videlicet, ira, excandescentia, cupiditas, metúsq;.

Irascentis impetum nihil ab insania differre.
Affectus animi quinq;.

Singulis itaq; diebus atque horis habere hanc in promptu opinionem oportet, quòd præstet quidem vnumquenq; sese exhibere dignum, qui egregius ac frugi ab omnibus appelletur: hoc autem fieri nõ posse vt contingat nobis, nisi eum, qui singula errata indicet, censorẽ admonitorémq; habuerimus: quem sanè ipsum nostrorũ peccatorum indicem, & seruatorem nostrum, & amicum maximũ existimare conuenit. Qui quidem & si tibi visus fuerit ãliquãdo falsa crimina obiicere, ne ob id quidem irasci oportet: & quòd multò melius quàm tu, ille singula peccata tua perspicere possit: & quòd licet falsum quandoq; tibi crimen obiiciat, in eo tamen tibi sit vtilis, quòd te ad eorum quæ agis diligentiorem obseruationem excitet. Curabis autem perpetuò, vt quàm dignus sis, quantiq; faciendus, à teipso, non ab alio, accipias: habénsq; in memoria semper, quanta sit eorum qui irascũtur, deformitas animi, quantáq; rursus venustas eorum qui sine ira viuunt.

Iracundorum deformitas animi.

Omnibus accusandi teipsum potestatem facias, gratiámq; habeas nõ adulantibus, sed obiurgantibus potius. Pateant autem semper domicilij tui fores, vt liceat notis ac familiaribus omni tempore ingredi: cùm sic affecto, atq; omnia ritè facienti, verendum tibi non sit, ne ab ingredientibus aliquo magnò scelere implicitus deprehendaris. Volo itaq; vt non modò alios omnes, sed teipsum in primis etiam verearis, illiúsq; auscultes qui dixit: Omniũ autem maximè tuiipsius te pudeat.

Quisq; non alios modò, sed seipsum etiam debet vereri.

Quod sanè si feceris, poteris quandoque expertem illam rationis vim, qua excandescimus, quasi feram quandam reprimere, mansuefacereq;. Vt autem longè turpissimum est, hominem iracundia percitum intemperanter, aliquid agere, sic etiam ob amorem, vinique & crapulæ cupiditatem: quæ omnia facultatis appetitoriæ sunt affectus & opera, ob quæ homo non iam equo vel cani, disciplinæ capacibus, euadit similis, velvti ob illa priora, sed vel petulanti apro, vel hirco, vel cuipiam agresti belluæ, quæ mansuefieri non possit.

Appetitoriæ facultatis affectus & opera.

Quocircà libido hæc perduci ad obedientiam non potest, quemadmodum illa poterat: castigari autẽ quodammodo potest, si rebus potiri ac frui prohibeatur, quarum appetens est. Nam si potiatur, crescit, maiórq; ac vehementior fit. Sin castigetur,

Libido nos reddit similes belluis agrestibus.
Libido qua ratione castigari queat.

tenuis

tenuis atq; imbecilla redditur, ac sic imbecillitate coacta, nō vltrò, ipsam ratiooē sequitur, velvti quoddam maocipiū. Duplex itaq; in nobis est

Animi vis expers rationis est duplex.

animi vis expers rationis: vna, cuius & citò excandescere & irasci est officium: altera, quæ ad id quod ipsi iucundum, suauéq; visum sit, præceps fertur, antequàm vtile ne sit atq; honestū, an noxium & turpe, cognorit. Hanc igitur, quæ vehementissima est, cohibere actutum oportet, priusquā vbi iocrementū acceperit, viribus invictā inexpugnabilémq; se exhibeat: tunc enim vel si volueris, non poteris illam cōpescere, sed dices (qđ audiui olim quendam ámantē) velle te quidem desinere, at nō posse. Quippe vt nōnulla corporis vitia propter magnitudinē insanabilia sunt:

Concupiscibilis facultatis immoderatio.

sic vis illa, cuius est temerè cōcupiscere, plerunq; amore accenditur insanabili, nō corporum modò quæ sunt formosa, aut rerū quæ pertineāt ad venerē, sed etiā crapulæ & vinolentiæ, itémq; ob scœnitatū quæ præter naturam patrantur. Quæ igitur de ira & excandescentia vincenda dixi, eadem puta de aliis affectibus me dixisse. Quæ omnia tibi sæpius revocanda in memoriā sunt, q; si nō possis tam crebrò, at saltē matutinis horis, semper anteq̃ aliquid eorū quæ acturus es aggrediaris, & vespertinis anteq̃ cubitū eas. Ego siquidem cōsueui admonitiones has, primū quidem bis legere singulis diebus, pòst verò etiam ore enunciare. Neq; autē sat esse putas ab ira vna duntaxat liberū te conseruare, nisi etiā ab omni edacitate, vinolentia, nequitia, curiositate, & invidia, te purū integrúmq; cōserues. Nam nec propter sitim decet, sorbentiū instar, totum calicem exhaurire: nec propter famem in conspectu omniū, insanabiliter ipsum ventrē explere: sed danda opera est, vt omnibus vnà cœnātibus, minus obsonij assumamus, & à cibis gulam nimiū irri-

Edendum esse sobriè & salubriter.

tantibus abstineamus: moderatè interim vescētes iis, quæ salubria habentur. Progressu verò tēporis, ne respicere quidem te ad conuiuantes velim * (magnū quippe nō fuerit, si in cibo & potu illis continentior esse videaris) verùm, si hoc honore te afficere decreuisti, cura sedulò, vt con-

Continentius viuendum esse hodie quam heri.

tinētius viuas hodie q̃ heri. Quod si feceris, senties hauddubiè te indies ab iis, quæ dixi, multò minori negocio abstinere: maximáq; perfundêris lætitia, si quando verus modestiæ, temperan-

Gaudent qui in ea re promouentur, cuius amore flagrāt.

tiæq; amator extiteris. Sic enim gaudet, quicūq; in ea re promouetur, cuius amore flagrat. Hāc enim si ingrediamur viā, nō satis esse putabimus, si plusquàm dissoluti homines consecuti simus modestiæ, probitatis, & continentiæ: sed primū quidem eos qui hisce student virtutibus, supera-

Concertatio pulcherrima quæ dicatur.

re conabimur (est enim hæc concertatio atq; æmulatio pulcherrima) pòst verò, etiam nosipsos: idq; memores semper pulcherrimorū dictorum, quorū vel hoc in primis est vnum: Delige opti-

Consuetudine reddi iucundum optimum vitæ genus.

mum vitæ genus, quod reddet consuetudo iucundum. Quemadmodum igitur cùm te adversus iracundiā exercere iubebam, tum argumento vti poteras, te aliquid profecisse, quòd nō amplius te excandescentem cerneres: ita in iis quæ ad modestiam pertinent, hoc indicio intelliges quantū profeceris, quòd nec cupiditate quidem suauissimarū rerum tangaris. Cæterùm ad mo-

Viam ad modestiā esse vnam, per cōtinentiā.

destiam vna est via per cōtinentiam. Hoc siquidem modestus superat continentē, quòd ille ne

Modestus quā in re continentem superet.

cupit quidē amplius titillantes palatū cibos. Laboriosa tamē ab initio via hæc est & aspera, quēadmodū cæteræ omnes honestorū studiorū exercitationes. Verùm si pro malitia cupis habere

Via quæ ad virtutem ducit est laboriosa.

virtutē, ac pro voluptatibus corporis, tranquillitatem animi: per continentiā, ratione duce, ad modestiam cōtendas oportet. At verò & contētionis, & gloriæ, & principatus appetitio, animi planè est affectus, licet illis iam dictis minor. De

Inuidia est omniū vitiorū fœdissimum.

invidia autē quid attinet dicere, cùm omniū sit vitiorum fœdissimū? Est enim invidia, dolor ex

Inuidia est dolor ex alienis bonis cōceptus.

alienis bonis conceptus. Sic itaq; id genus affectus omnes sunt dispungendi, vt ne radicē quidem eorū vllam in nostris animis relinquamus. Nam ex iis quæ sic relinquuntur, solet rursus aliquid pullulare, dum idipsum à nequitia & prauitate irrigatur. Porrò natura in puerili ætate ad

Natura in puerili ætate quantā vim habeat ad mores formandos.

vitam perficiendam, in cunctis plurimū potest: secundo autē loco, studia, exercitationésq; disciplinarū. Cæterùm ipsa puerorū ingenia plurimū

Exercitia disciplinarū plurimum posse, ad virtutes adipiscendas.

inter se differunt, cùm alia magis, alia minus virtutes ipsas sectentur: omnia tamen sunt vel maximè ad affectus propensa. Verùm educatio pue-

Puerilia ingenia omnia esse ad affectus propensa.

rorum, similis quodāmodo est sedulitati, qua in plantis alendis vtimur. Siquidem, vel si optimus sis plantarū sator & cultor, nunquàm tamē efficies, vt rubus vuā producat, quòd natura illius talem à principio perfectionem capere nequeat.

Puerorū educationem esse similem culturæ plantarum.

Rursus vites, quę, quod ad ipsas pertinet, fructū ferre paratæ sunt, si neglexeris, reliquerísq; soli naturæ curandas, aut multò deteriorē, aut planè nullum edere fructum animadvertes. Mihi autē ingenti quadam felicitate contigit, vt patrem ab

Galeni pater nas laudes lingua tibin decātat.

omni iracundia alienum, iustissimum, frugalissimum, humanissimúmq; haberem: at matrē vsq; adeò iracundā, vt interdū etiam morderet ancil-

Galeni mater iracunda.

las, semperq; & vociferaretur, & cum patre contenderet, idq; longè quidē odiosius, quàm Xantippe illa cum Socrate. Inter omnia porrò admonebat me pater, vt à nulla secta cognomen sumerem: sed illas perpetuò artes ediscerem, per quas iustitiam, modestiam, animi magnitudinem, atq; prudentiam consequerer. Laudant autem (dicebat mihi) virtutes has cūcti, tametsi sibi ipsis sint conscij, nullam se harū habere: dántq; operā pro virili, vt aliis appareant fortes, modesti, iusti, & prudentes. Vt verè autē mœroris sint atq; tristitiæ expertes, vel si minimè tales esse videātur, id magno studio contendunt. Quare etiā huic à me rei in primis studendum esse, cui omnes mortales student, præ omnibus aliis virtutibus, vnū hoc quærendum suadebat. Quæ documenta paterna in hanc vsq; diem retinens, nec vllius sectę

Galeni constantia.

nomenclaturæ me addixi, neq; ob vllam fortunæ vicissitudinē fui perturbatus animo. Quippe assuefecit me pater gloriam & honorem contemnere, atque vnam tantùm, eámq; nudam veritatem suspicere. Suadebat etiam, ne ob vllam pecuniæ iacturā mœrore afficerer, quandiu quę reliqua essent, ad curandum corpus sufficerent.

Diuitiarum primus finis qui sit.

Hunc enim primū finem illis quę possiderentur, statuebat, non esurire, non algere, nō sitim pati: quòd si cui plura suppeterēt, quàm horum vsus

Galeni opulentia.

postulat, iis sane ad eas res agendas; quæ honestæ essent, esse vtendū censebat. Nec me latet (aiebat ille) te fortunarū plus duplo quàm ipse habeam, possidere, in nostráq; hac ciuitate nō mediocri honore esse præditū: vsqueadeo vt quænam mœroris tibi causa futura sit, nullā videā, præter inexplebilem ac summā quandam cupiditatem. Comparabat autem insatiabilem illam habendi libidinē, voracitati ventriculi, qua plus quàm satis sit, ciborum ingeritur. Etenim cibo, vt dicebat, nulla alia causa egemus, nisi vt alamus corpus. Nutrit verò corpus, si bene concoctus fuerit: bene autem coquetur, si modicus. Nam si immodicus fuerit, concoctionē nō experietur, sed vsus ipsius corrumpetur. Siquidem aut deiectus per inferiora, profusionē alui excitabit: aut distributus per vniuersum corporis habitum, malum intra venas humorē gignet. Quæ igitur in corpore didicisti, ad animū licet transferas: cuius inexhausta cupiditas, plura perpetuò expetit, q̃ ipse vsus postulet, vnicáq; omnis mœroris atq; tristitiæ est causa. Ea nanq; accensi nōnulli, qui præsentiū rerum inexplebiles sunt, nunq̃ concupiscere desinūt, sed si duplum quippiam habeant, triplū ilicò student acquirere. Triplum nacti, quadruplum appetere incipiūt. Qui quidem nunq̃ sibi proponunt eos, qui pauciora possident: sed illos tantùm, qui plura: quos etiā superare conātur. Quanq̃ certè multò satius est ciuem in eo cæteris antecellere, quòd iis quæ nunc habeat, sit omnino cōtentus: id quod certè (dicebat pater) in tua manu est. Contrà, diuitiis præstare, nō virtutis, sed fortunæ munus existit, quæ plerunq; seruos atq; libertos facit longè ditiores nobis, qui & generosi, & nobiles appellamur. Quòd si tu (quo in nostra repub. reperiūtur pauci ditiores) quantū optas aliquando assequaris, hoc est, vt plus vniuersis possideas ciuibus, ne sic quidē satis sis habiturus: sed ilicò circunspicies, num quis in alia ciuitate sit ditior: quem quidem si superaueris, tibi obsecundante fortuna, ad alias progredieris nationes, & iis q̃s apud illas opulentos offenderis, fieri opulētior cōtendes. Quare nunq̃ tu sanè omnibus ditior, sed propter immensas cupiditates, semper futurus es pauper. Quòd si ipso vsu rerū metieris id quod modulo tuo respondeat, iam teipsum vnū ex diuitibus numeraueris: aut saltē ex iis, qui eò quod opus est abundent: erisq; quatenus ad rationē pecuniarū spectat, beatus, cùm earū causa minimè futurus sis tristis. Si verò etiā illā, quę ad honores appetendos pertinet, insatiabilitatē explóseris, hac quoq; parte iucundè ac sine molestia vitam ipsam traduces. Sin autem tibi non satis fuerit honorari ab iis, qui tua consuetudine vtantur, sed velis ab omnibus omnino qui sunt in ciuitate laudari, etiam ab illis scilicet à quibus ignoraris prorsus: fortasse primū quidem ab iis ipsis cognosci voles: tum autē, vbi cognitus fueris, suspici. At illud quidem, velle cognosci ab omnibus, ab immēsa quadam proficiscitur glorię cupiditate: hoc autē quod est, velle honorari & suspici, ab inani planè & stulta ambitione. Quocirca tibi necesse erit, vt nec pecuniis quærendis invigilanti; sic tunc ad gloriæ honorisq; studiū

Inexplebilem habendi libidinē cōparari insatiabilitati ventriculi.

Cupiditatem esse vnicam omnis mœroris atq; tristitiæ causam.

Diuitiis præstare, nō virtutis, sed fortunæ munus existit.

Galeni genus clarum.

Velle cognosci ab omnibus, vnde proficiscatur.

Velle honorari ab omnibus à stulta ambitione procedit.

cupidinē intēdenti, ob illos qui cùm plures sint te neq; cognoscent, neq; honorabunt, maiori q̃ nunc tristitia & dolore affici. Si igitur in his semper nos exercuerimus, iam exploratū habentes, insatiabilitatem vitium esse animi pessimū, fundamentúmq; omniū cupiditatum, pecuniæ, gloriæ, honorum, principatus, & cōtentionis, haud dubiè citra omnem molestiam viuemus. Qui enim sua sorte contentus fuerit, is omni mœrore ac tristitia carebit. Quis autem nolit omnē ætatem citra mœrorem transigere? aut quis nō hoc omnibus præposuerit mobilibus, imò verò sceleratis diuitiis? Ille igitur hæc & alia multa mihi & aliis quàm verissimè pronunciabat. Turpe siquidem est libertatem eam, quæ humanis legibus accepta refertur, maximi facere: eam autem quæ & verè, & natura ipsa est libertas, non omni studio venari, sed inhonestis, impuris, atq; tyrannicis dominis inseruirē, lucris videlicet, minutissimisq; quibusque pecuniariis rationibus, ac principatus, glorię, honorisq; ambitiosis cupiditatibus. Quorū sanè omniū matrē ego haud dubitauerim dicere, inexplebilem habendi libidinem. Quis igitur talem in animo pestem habēs, possit vnquā aut honestus, aut probus evadere? aut cur nō mille sit mortibus dignus, qui nō toto animo talem turpitudinē oderit? Porrò autē hanc ipsam multò magis & odisse & fugere debent adolescentes, qui se saluos esse velint. Nam si fortè initiò assueuerunt pecuniam insatiabiliter cupere, fieri iam certè non poterit, vt cùm ad annum pervenerint quadragesimū, seipsos recuperent. Cęterùm tametsi difficile atq; arduum videatur, adolescentes ipsos in principio sese liberare ab affectibus, progressu tamen temporis omnia faciliora reddentur. Quò enim maius rationalis nostri animi pars in huiuscemodi exercitationibus ac studiis incrementū acceperit, eò perfectiorem obedientiā habebit. Nam cùm ea quæ maxima sunt, ratio nondum exercitata pervicerit, minimè dubium est, quin vbi duplicem excellentiam indepta spacio temporis fuerit, sit multò facilius superatura: quippe ex eo quòd iam sese exercuerit, evaserit multò generosior quàm antea: proindéq; sic abundè sufficiet exterminandis affectibus, iam etiam imbecilliorib us redditis.

Insatiabilitas est fundamentum omnium cupiditatum.

Contentus sua sorte qui fuerit, is omni carebit tristitia.

Adolescentes si fortè initio assueuerint pecuniam insatiabiliter cupere, fieri non posse, vt cùm ad annum peruenerint quadragesimum, seipsos recuperēt.

Rationem per experientiam indies reddi generosiorem.

GALENI PERGAMENI
de consuetudine, liber vnus.

Vod consuetudinis ratio ad inventionem eorum quæ sanitati conducunt, magnam sibi vendicarit facultatem, non modò Hippocrates, sed Erasistratus etiā professus est: quā quidem negligentes medici, interdum ægros q̃ miserrimè iugularunt: vt in Ario Peripatetico factitatum fuisse videtur, qui cùm gracilis natura esset, & os ventriculi frigidissimum sortiretur, ita vt vel ex leuissima refrigeratione singultu statim corriperetur, ob idq; nunquā fuisset ausus aquam gustare, tandē febri occupatus, à medicisq; præter consuetudinem coactus potu frigidæ vti, subitò fuit quidem exanimatus. Alii verò

Arius Peripateticus fuit inscitia medicorum extinctus.

verò contrà, nisi audacter potus is propinetur, periculum sanè est, ne extinguantur celerrimè. Sūt enim quibusdā aliqua peculiariá ex propria natura, aliúdq; alimentum alij corpori accōmodatur. Ob idq; animalia ipsa absque vlla disciplina, sed tracta à natura, ad ea pabula accedunt, quæ sibi magis sunt familiaria: iumēta nimirū ad herbas, fœnum, paleas, & hordeum: ad carnes verò, tum leones, tum lupi. Vt autem nō parua in animantibus iuxta varia genera propriorū alimentorum reperitur differentia, sic in eodem etiam genere multa intersunt atq; magna discrimina. Nam multa sunt quæ vinum (exempli gratia) ne gustare quidem possint, quod tamē ab alijs plurimum sine vlla modestia bibitur: ac de cæteris quidem pari iudicio. Solēt quippe homines alia alijs auidius mandere, pro suæ naturæ ratione, quòd videlicet talia ipsis faciliora concoctu videantur: contrà verò quæ gustui sunt ingrata, fugere & fastidire, tanq̃ ea quæ ab ipsis concoqui nequeant. Est igitur hic consuetudo ipsa signum naturalis cuiusdā proprietatis. Sed quòd ea nōnunquàm fit etiā illius causa, hinc liquidò constat, quòd aliquib. rerū quarundā vsus inter initia ingratus & noxius cùm sit, vbi paulatim assueuerint, iam ea illis neq; amplius ingrata, neq; noxia redduntur. Nam vt vnū quodq; eorū quæ vel comeduntur, vel bibuntur, alteratur secundū qualitatē: ita & ipsum quoq;, id à quo alteratur, quoquomodo afficit. Quòd autem similitudo quædā sit inter ea quæ alunt, & illa quæ aluntur, tum semina, tum plantæ, euidenti argumēto esse possunt, quæ ita sæpissimè alterantur & transmutantur, vt quæ in vno loco soleant esse exitiosa, ad aliū translata, maximè cōferentia reddantur. Iam verò vt corpus cibo & potu immutatur, sic etiā iis quæ extrinsecus occurrunt nobis, quæq; nō minus cōsuetudini inseruiunt. Primū igitur à refrigerantibus rebus cutis ipsa colligitur: dein ceteræ partes quæ illi proximæ sunt, donec ad profundiores alteratio ipsa perveniat: idq; primò & per se. Nam per accidens, calor in alto collectus corpore, cute densata præ frigore, increscit. At verò sicvt causa refrigerans eiusmodi alterationes invehit, sic calefaciens, istis contrarias. Cæterùm ab vna & eadem causa sæpe contraria fiunt. Sol siquidē inter initia, dum nos calfacit, fundit humores, cutem lenit, carnémq; reddit molliorem. Si quis tamen æstiuo tempore pluribus diebus nudus sub eo sit diuersatus, illi tum cutis, tum caro, dura aridáq; reddetur: id quod nō est caloris solius, sed siccitatis etiam illi annexæ opus. Porrò balnea dulcium aquarum calefaciunt nos & humectant, quòd calori habeant humorem cōiunctum. Quare necessum est nos nouisse, aliam quidem esse rationē caloris humidi, aliam verò sicci. Cæterū corpus rarum & molle facilè ab extrinsecis iniuriis afficitur: durum autē multò facilius eas tolerat, ægerriméq; ab illis labefactatur, ad quā etiam patiendi facilitatē & dyspathiā, consuetudo nō exiguam vim obtinet. Quod verò ad exercitia pertinet, exercitatæ particulæ fortiores pariter & solidiores reddūtur, ac proinde motiones suas obire ac ferre, q̃ cęteræ, longè facilius possunt: quæ, quòd exercitio caruerint, molles atq; languidæ existunt. Eòdem etiā animi exercitationes spectant, quibus exerceri solemus: primū quidem grāmaticis rudimentis, dum sumus pueri: mox rhetoricis, geometricis, arithmeticis, logicisq; theorematis. Cùm enim facultates illæ, quæ ad animi principem vim spectāt, ad omnes artes pernecessariæ sint, quarū altera quidem cognoscimus quid consequens, quidve repugnans est, altera verò memores sumus: si prima sanè id habemus, vt sapientiores simus: à secunda autē, vt magis memores. Eam tamen naturam hæ facultates habent, vt exercitatione vires indipiscantur & crescāt: ocio aūt languescāt, ac minuantur: id quod disertissimè explicuit Plato in Timæo, secutus Hippocratem, qui vsum robur addere, ocium verò dissoluere pronūciauit. Verùm ipsis exercitationibus, sicvti & cibo, & potui, vigiliisq; & veneri, mensura congrua adhibenda est, quæ rem ipsam neq; vltrà quàm par sit, protrahat, neq; etiam de illa adimet: quia excessus dissoluunt vires: defectus verò tantum de vtilitate detrahunt, quantùm ipsi à recta mensura deficiūt. Facultates itaq; nostræ robur sibi cōparant, si moderatis congruentibúsq; exercitiis foueantur. Atq; hæ quidem sunt consuetudinū differentiæ, à vi materierum in quibus illæ consistunt, & à quibus fiunt, desumptæ. At vacuationes non debentur corporibus ob consuetudinē aliquam, quemadmodum Erasistratus existimauit: sed ob causam quæ illas postulat. Sunt siquidem qui ex malo victu, sunt qui ex praua corporis affectione sanguinē plurimū, aut vitiosos humores aggregent: quos plurimum iuuare solet, cùm aut à natura, aut à medico, quod redundat, antequàm in morbum labantur, detrahitur: quo remedio toties vtuntur, quoties aut morbum præsentem vident, aut eum adventare præsentiunt: adeò vt talis medendi ratio in consuetudinem illis esse versa videatur.

Animalia naturaliter ad ea pabula accedere, quæ illis magis sunt familiaria.

Consuetudo est signum naturalis cuiusdā proprietatis, atq; etiam interdū causa.

Nutrimentum vt alteratur, sic etiam quoquomodo alterat id quod nutritur.

Similitudinem esse inter ea quæ alunt, & illa quæ aluntur.

Calor internus ex accidenti crescit, cute refrigerata.

Contraria per sæpe oriri ab vna eademq; causa.

Balnea dulcia calfaciunt nos & humectant.

Corpus rarum. Corpus durū. Cōsuetudo ad dyspathiam haud exiguam vim obtinet.

Exercitatio particulas reddit fortiores & solidiores.

Exercitatio in artium liberalium studiis.

Intellectus. Memoria.

Animæ facultates exercitatione vires indipiscuntur, & crescunt: ocio languescunt, & minuūtur.

Exercitia debere esse modica.

Excessus dissoluunt vires.

Vacuationes fieri ob causas, quæ illas postulant.

GALENI PERGAMENI de tuenda sanitate liber, primus.

Vm vna sit ars, quę circa humanum corpus versatur, eius primæ ac maximæ partes sunt duæ: quarum altera sanitatis tuendæ, altera morbi profligandi facultas est. Ac sunt quidem officia earum contraria: illi quippe tueri, huic immutare statum corporis, est propositum. Quoniàm autē & dignitate & tempore sanitas morbū præcedit, vtiq; & nos, quemadmodū hęc seruanda sit, prius tractare conveniet: post autē, quo pacto cōmodissimè sit abigendus morbus. Vtriusq; facultatis inveniendæ cōmunis ratio est, vt quidnam ea corporis affectio sit, quæ sanitas dicitur, liquidò cōstet: quandoquidem nec præsentē seruare, nec amissam restituere, si eam penitus ignores, licet. At similariū partiū sanitas, calidi, frigidi, humidi, & sicci symmetria est. Instrumentaliū verò, ex similariū ipsarū cōpositione, numero, magnitudine, & figura cōstat. Quare quisquis hæc cōmodè tueri possit, is optimus sanitatis custos fuerit. Tuebitur hæc, qui modos

Medicinæ primæ ac maximæ partes sunt duæ.

Medicinæ partium officia cōtraria.

Sanitas morbo, dignitate & tempore est prior.

Sanitas similarium partium quid sit.

Sanitas partiū instrumentalium in quibus consistat.

omnes quibus vitiantur, cōpertos prius habuerit. Sane quæ corpus nostrū lædūt corrūpúntq;, ea sunt genere duplicia: altera nobiscū congenita, & quæ evitare nequeas, quǽq; ex ipsis generationis principiis oriuntur: altera, quæ & declinare possis, & orta à nobis nō sunt, sed aliunde perveniunt: quæ tamen nō minus ꝙ illa corpus nostrū conficiūt.

Lædentia corrumpentiaq; corpus, genere duplicia existere.

Etenim sanguis, seménq; genitale, generationis nostræ primordia sunt: ille, ceu materies quædam apta: hoc opificis rationē obtinens.

Primordia nostra generationis esse sanguinem, & genitale semen. illū tanquam materiam, hoc opificis rationē obtinens.

Constat horū vtrunq; ex iisdem genere elementis, nempe calido, frigido, humido, & sicco. Cæterū in semine plus est igneæ substātiæ, & aëreę: in sanguine aqueę, terreæq;: quanꝙ præpollet in hoc quoq; calidum frigido, & humidū sicco. Semen itaq; sanguine siccius est, etsi sit ipsum quoq; humidum atq; fluxile.

Semen esse ipso sanguine sicciūs.

Quare nobis vtrinq; ex humida substātia geniturę origo proficiscitur. Hanc autē siccari oportuit ad generationem siccarū particularū, elemento nempe facultate siccandi prædito confluente illuc liberalius. Siccat autē tum ignis, tum terra. Ex illo tamen ad vtrunq; principiū maior cōfluxit copia, vt scilicet tum siccaret abundè, tum calore suo ad motiones agilitatem præstaret.

Siccantia elementa sunt ignis & terra. Ignis maiorē copiam cōfluxisse ad vtrunq; nostra generationis principium.

Ab hoc siquidem primùm cogitur atq; concrescit fœtus. Mox siccior redditus, velvti lineamenta quædam cuiusq; membri obtinet. Vlterius verò siccescens, exactam vniuscuiusq; speciē ostendit: ac tandem in lucem editus, magnitudine augetur, sicciórq; & valentior vsq; ad summum incrementū efficitur. Quo tempore vniuersa membra, non solùm robusta & integra sunt, sed vires suas etiam summas sortiūtur. In eo verò quod sequitur tempore, omnibus iam partibus supra iustum siccescētibus, nō solùm cuiusq; officiū minus probè administratur, sed etiam corpus ipsum macilētius, gracilius, atq; rugosius redditur, artúsq; omnes invalidi, atq; ad motus suos pigri & inconstantes cernūtur. Quæ affectio appellatur seniū, ipsi marcori plantarū, provenienti ob siccitátis excessum, quadam proportione respondens.

Seniȝ accurata descriptio.

Vna igitur hæc est omni genito corpori corruptelæ, interitúsq; connata necessitas. Altera autē, quæ præcipuè in ipsis animalibus cernitur, totius substantiæ fluor, quē insitus calor excitat. Hæc itaq; incōmoda, nullum quod genitū sit corpus effugere potest.

Corruptela interitusq; duplici inesse nobis necessitatē.

Reliqua quæ hæc sequuntur, & quæ ad victus rationē pertinent, providētia cōsilióq; certè potest. Neq; enim his aliunde origo est, ꝙ ex ipsis iam dictis incommodis corrigendis atq; sarciendis. Nam cùm tota moles animalium in perpetuo fluore sit, ni similis altera substātia pro ea quæ defluxit, restituta fuerit, evaporabitur certè, dissipabitúrque vniuersa.

Animaliū corpora in perpetuo fluore versari.

Idcirco natura non modò animalibus, sed stirpibus etiam, insitas quasdam vires, deficientis ac desiderati semper appetentes, statim ab initio indidit.

Animantibus vniuersis esse insitas quasdā vires, deficientis ac desiderati appetentes.

Cibo igitur, quicquid siccioris substātiæ effluxit, restituimus: potione, quicquid humidioris. Ita verò & aëreę, igneæq; substantiæ modum, respiratu, arteriarúmque pulsu tuemur. Necesse autem est, ex his omnibus colligi excrementorū proventū, cùm nimirū iis quæ effluxerunt, prorsus similia non sint, sed varias mutationes alterationésq; priusquàm assimilentur, postulent. Cùm igitur esse, biberéq;, necessaria animantibus sint, has autem res generatio excrementorum sequatur, natura non solùm eis excernendis instituit organa, verumetiam organis ipsis facultates inseruit, quibus incitata, quædam ad se trahunt, quædam aliis transmittunt, quædam omnino explodunt ipsa excrementa.

Excrementis pellendis varia organa diversis facultatibus prædita instituisse naturā.

Porrò hæc, quò semper mundum corpus ipsum seruetur, nec obstrui aliquatenus, nec ad proprias functiones imbecilla esse oportet. Atq; ita geminū iam scopū salubris victus sermo noster exposuit: alterū eius quod exhaustum est reficiendi, alterū excrementa expellendi.

Salubris victus geminus scopus.

Nam tertius, qui huc spectat, ne animal præproperè senescat, duos iam dictos necessariò comitatur. Ex se itaq; duplici ratione cōsumitur corpus: & quòd vel ętatis cursu, vel assiduo fluore ad interitum tendat: & quód etiam excrementorum copia obruatur.

Corpus ex se duplici ratione consumi.

Eorum verò quæ extrinsecus incidunt, vnum certè est, quod ab eo separari nō potest, sed perpetuò illi velvti cognatum adhæret, aër ipse ambiens.

Aërem ambientem esse velvti cognatū corpori.

Alia nec necessariò, & incertis temporibus nobis accedunt. Aër igitur circunfusus nos lædit, calidos immodicè, vel frigidos, vel humidos, vel siccos efficiens. Hæc, quòd cōtundant, divellant, vulnerēt, articulúmq; aliquem sua sede dimoueant. Est autem sanitas, haud quidem absolutè ipsorū elementorum, sed duntaxat partiū similariū temperamentū commoderatum.

Sanitas similarium corporum quid.

Quemadmodū & instrumentaliū sanitas, in figura, numero, magnitudine, & compositione similarium consistit.

Sanitas instrumentorū in quibus consistat.

Porrò habitū sanitatis discernimus, ex functionibus secundum naturam obitis: in ipsáq; latitudine sanitatis, sanitas quædā optima, cōsummatáq; existit: quædam velvti recedens ab hac, nec ita planè absoluta, quæ & ipsa suam etiam nec paruam latitudinem habet.

Sanitatis habitum discerni ex functionibus secundum naturā obitis.

Sanitati inesse latitudinē amplam.

Nam cùm sanitas symmetria quędam existat, symmetria autem omnis duplici ratione dicatur: aut enim veluti summa & perfecta, aut tanquā à perfectione hac deficiens paululum: vtiq; & sanitans symmetria similiter duplex erit, hæc quidē absoluta & optima, illa paulò recedēs ab hac, nō tamen eatenus, vt animali sit grauis.

Sanitas est symmetria.

Symmetriam omnem duplici dici ratione.

Quemadmodū igitur corpus aliud magis, aliud minus album cernitur: ita quod sanum dicimus, magis minúsq; tale esse mihi videtur: id quod ex mutatione ætatum atq; actionū diuersitate licet planè colligere. Siquidem cùm ipsæ actiones quæ debitæ respondent temperaturæ, corporisq; constitutioni (quæ sanitas est) sint variæ: necessariū profectò est, vt temperaturas atq; constitutiones hominū, sic sanitates etiā varias & diuersas existere, secundū maioris minorisq; rationē.

Sanitates hominum esse diversas.

Non itaq; absoluta illa tantùm, quæ insectilis est, simul est & dicitur sanitas, sed etiā quæ ab hac deficit, & in qua nec doloribus cruciamur, nec vitæ actionibus impedimur. Sed nec functionū imbecillitas, morbi statim est nota, nisi adiicias, quæ præter naturam cuiusq; sit.

Imbecillitas functionum, nisi præter naturam sit non esse indicium morbi.

Nam vt sanitas est naturalis affectio actionem perficiens, sic morbus affectio præter naturam, impediens actionem. Quare nō omnis affectus secundum naturam, cōtinuò etiam sanitas erit. Siquidem Aegyptiorum nigritia, licet naturalis

Sanitas quid. Morbus est affectus præter naturam, impediens actionē.

affectus

affectus fit, nõ tamen dicitur sanitas, cùm ea minimè in colore consistat. Neq; si præter naturam aliquis affectus se habeat, protinus morbus est: alioquin morbus esset nigredo ex insolatu contracta. Permagnam itaq; haberi sanitatis latitudinem cõstat, nec eam in nobis omnibus æqualiter prorsus inesse.

Sensu iudicandam esse eucrasiam & dyscrasiam.

Iudicabimus autẽ ipsam eucrasiam & dyscrasiam, in quibus sanitas & morbus consistunt, vnius sensus opera: is siquidem ad omnia vitæ munia vbique nobis est iudex. Quare actionis virium, non antè pronunciabimus morbum, quàm ad sensibilem pervenerit magnitudinem.

Actiones sequũtur constitutiones corporum.

Porrò actiones ipsæ, cõstitutiones corporis necessariò sequũtur, eam quæ proba est, inculpatæ probæq;: quæ contrà est, culpabiles ac vitiosæ. Ac proinde nihil refert impræsentiarũ, si quis in genere functionũ, aut constitutionũ, sanitatẽ & morbũ collocet: modò intelligat, in naturali cõstitutione corporis illa maximè seruanda esse, quorũ beneficio obeuntur functiones:

Functionũ causa quæ constãt.

& quòd similariũ quidem partiũ eucrasia, instrumentalium autẽ forma, positura, numerus, & magnitudo, causæ existunt functionum: quódq; hæc omnia spectentur in latitudine quadam. At verò diuersitatem eucrasiæ in corporibus sanis, ex ætatibus ad amussim cognosces,

Adolescẽtes esse quamaptissimos ad omnes voluntarias actiones.

cùm nimirũ ad omnes volũtarias actiones adolescentiũ ætas q̃ aptissima sit, ineptior autẽ infantium & senum, propterea quòd humor in illis, in his siccitas frigiditásque nimis abvndet.

Infantiũ ætas habet naturales functiones vehementiores multò, quàm reliqua ætates.

Quanq̃ certè in functionib. naturalibus, infantium ætas cæteris omnibus antecellit. Neq; tamẽ eò secius omnib. per omnes ætates licet esse sanis. Et quẽadmodũ in ætatibus sese habet, ita etiã in naturis eorũ immensam esse differentiã temperamẽtorum invenies. Quibuscunq; igitur corporibus multò supra iustũ calidis, frigidis, humidis, aut siccis esse cõtigit, iis planè optima temperies nõ est.

Sanitas est duplex: vna temperatissima, altera vel vti vitio exposita.

In quibus autem ab eo quod absolutissimè temperatũ est, diuersitas quędam intelligitur, minor tamen q̃ quæ sensu discerni possit, hæc certè ꝓ absolutissimis accipimus: ita vt sanitatis, quã in latitudine contemplamur, hæc quidem medij temperamenti sit, nec vlli vitio obnoxia, quod saltem sensu percipiatur: hæc ceu intemperata, vitióq; exposita.

Sanitas inculpabilis conseruanda est: quæ vitio nõ caret, reducenda per contraria est ad moderatius temperamẽtũ.

Quocirca illi quã inculpatã diximus, exacta absolutáq; debetur custodia: alteri quæ vitio nõ caret, haud ita exacta. Quippe intemperies quæ intra sanitatis consistunt terminos, ita corrigere oportet, vt per contraria reducantur ad moderatius temperamentũ. Sicvti igitur nec nimis gracile corpus probamus, nec q̊d valde est obesum: ita nec temperamenta eorũ, à quibus videlicet habitudines id genus oriuntur, planè laudabimus, tametsi vtrunq; maximè sanũ esse cõspicimus.

Eusarcoi.

Sed quæ in medio horũ habitudinis sunt, εὔσαρκοι Græcis dictæ, sicvti ipsæ debitam partium convenientiam, speciémq; inculpatam habent: ita id totũ cõvenientis laudabilisq; temperamenti beneficio acceptũ ferunt. Cæterùm ne tales quidem corporũ habitus absoluta exactáq; temperie dixeris tẽperatos: quòd nunquam eodem in statu permaneant: licet secundũ sensum, & quatenus ad vsum sit satis, nõ inculpabiles modò, sed etiã optimos eos esse censueris.

Optima corporis constitutio quæ dicatur.

Est autem optima corporis cõstitutio, si substantiam eius spectes, & quæ optimo temperamento sit, & quę figuram partium, omnémq; tum numerum, tum magnitudinẽ, tum omniũ earũ, inter se contexturam, ad functiones egregiè comparatam habet. Si verò indicia notásq; respicias, cuius corpus carnis mediocritatem præfert, atq; secundum singulas partes, in medio excessuum omniũ libratur, pulcherrimũ simul & cõmoderatum existens. Huius ergo sortis homo, si statim vbi editus est in lucẽ, arti sanitatis tuendæ educandus tradatur, erit vtique fortunatissimus.

Mores reddi probos à recta victus ratione.

Sic nanq; ad animi quoq; affectus nonnihil lucrifaciet, ipsa nimirũ recta victus ratione mores quoque probos reddente.

Infantuli educandi ratio.

Ergo recens is natus infantulus, cuius corporis constitutio omni nota vacat, primum quidem fasciis deligetur,

Infantulo, prius quàm involuatur, sale esse inspergendum.

sed corpori prius toti sale modicè insperso, quò cutis eius densior solidiórq; iis quæ intus sunt partibus reddatur, vt resistat facilè iniuriis extrinsecis.

Lac.

Balnea.

Vbi verò involutus iam fuerit, lacte pro alimẽto vtatur, & balneis salubriũ aquarũ. Vniuersam nanq; victus rationẽ, humidã sibi adhiberi postulat, vt qui cæteris ætatibus temperamento sit humidiore. Id quod sentiẽs Hippocrates, ait, humidam omnẽ victus rationẽ febricitantibus esse vtilẽ,

Humida victus ratio quibus conveniat.

præcipuè verò puellis, & iis qui tali refici victu sunt assueti: vbi à morbo quidem contrarij adhibendi indicationẽ accipit: ab ætate & consuetudine similiũ.

Corpora secundum naturã se habẽtia seruãda esse: alteranda, quæ aliquo morbo premuntur.

Quæ enim corpora secundum naturã se habent, iis custodiri suum habitũ decet: quæ aliquo morbo premuntur, iis contrà, alterari & ad contrarium trahi habitũ expedit.

Similibus singula cõseruari.

Alteratio fit per contraria.

Ac seruatur quidem similibus vnumquodq;, alteratur contrariis. Si itaq; nulla præter naturam humiditas subsit, pro naturæ ratione alendi, ac dulciũ aquarum balneis humectandi sunt puelli.

Aquæ siccantes quæ.

Nam sulphureæ, bituminosæ, aluminosǽq; aquæ, planè omnes siccant.

Sanguine in vtero alimur.

Lac fit ex sanguine.

Cùm igitur sanguine in vtero ali nos constet, ex sanguine autem exiguam in mamillis mutationẽ perpesso gignatur lac, erit vtiq; lac maternũ non modò alimentum consuetũ, sed etiam maximè propriũ cunctis infantibus, ac præcipuè optimè temperato:

Lac familiare alimentum infantulo.

quippe cuius maternũ non corpus modò totum, sed etiam lac, à vitio esse alienũ non sit absimile.

Infantes mulcẽdi ratio triplex.

Tribus autẽ remediis nutrices ipso vsu edoctę mulcere solent infantes, dũ aut offenduntur, aut plorant: nempe ipsa papilla ori indita, motu mediocri, necnon vocis modulatione. Quibus non solùm eos mitigant, sed etiam somnum conciliãt:

Infantes natura propensos esse ad musicẽ, atq; exercitia.

vel hoc ipso testificante natura, ad musicen eos & exercitia suopte esse ingenio propẽsos. Adeò quisquis his artibus probè vti sciet, is corpus & animam optimè instituet.

Infantibus motionem triplicẽ excogitarunt nutrices.

Nutricibus porrò triplex infantibus excogitata dimotio est: in cunis, in pendentibus lectulis, in suis ipsarum vlnis: totidémq; in vniuersum notantur etiã prima exercitationum genera.

Exercitiorum prima genera tria.

Quippe aut à nobisipsis mouemur, aut ab aliis, aut medicamento. Horum tamen tertia species, ad sanos nequaq̃ pertinet. Sed qui ab altero præstatur motus, nauigando, equitando, vehendo, atq; in cunis, lectulis, & vlnis obitur. Recens tamẽ nati puelli, tam valentẽ motũ, quàm est qui vehiculis, nauigiis equisve

Galeni pater in omni disciplinarum genere fuit versatus.

desiderarent. Erat enim pater meus geometriæ, architecturæ, astronomiæ, arithmeticæ, logisticésq; studiis excellens, maximéq; omnibus quibus erat notus, ob ipsius iustitiam, modestiam, bonitatémq;, vt quivis ex philosophis alius, admirationi.

Cibis admodũ exquisitis non egere qui possunt exerceri ante cibum.

Cæterũ qui potest exerceri ante cibũ, is haud sanè admodum exquisitos cibos desiderat: cui verò negocia & occupationes impedimẽto sunt, non modò huic probato innoxióq; victu, sed salubribus quoq; medicamẽtis est opus. In primis igitur iis qui quiete ac pro animi sententia vitam traducunt, eam victus rationẽ describam, ex qua gigni sanguis optimus possit. Dein enitendũ est, vt quædam his etiam præcepta tradantur, qui turbulentã vitam, atq; negociis deditam agunt. Cibi itaq; succi probati sunt,

Panis optimus quis sit.

ex frumentaceorũ genere panes purissimi probéq; confecti, adhibita prius maceratione atque fermentatione debita, necnon sale iniecto. At cocti in clibano præstant: post quos furnaceis secũdæ debentur partes.

Alica.
Suilla caro.

Alica verò, sicvti & suilla caro, si exactè in ventriculo concoquantur, in sanguinémq; à iecinore cõvertãtur, probatissimos gignunt humores: aliquid tamen glutinosi in se habent, ob idq; in iis iecur obstruunt, & renes, quibus hæc à natura astrictos meatus sortiũtur, ac proinde distributionẽ impediunt. Horũ quoque vsus vberior, in supradictis particulis vel grauitatẽ, vel dolorem nonnunquã facit. Quinetiã in venis quæ per caua iecinoris, aut per mesaræon ferũtur, redundans humor periculũ adfert, ne vel putredinẽ contrahat, vel eæ ipsæ particulæ in quibus cõgeritur, afficiantur phlegmone.

Crudos humores necessariò debere aut concoqui, aut computrescere.

Quippe necesse est crudos crassósq; humores, vel concoqui, vertiq; in sanguinem, vel computrescere: non secus ac quæ calidis in locis diutius manent. Quamobrem inventa medicamenta salubria sunt, quæ tenuandi vim possidẽt, quę obstructionibus liberant. Quanquã horum frequentior vsus, vel serosum, vel biliosum, vel melancholicum procedente tempore sanguinẽ reddit. Quandoquidem id genus medicamenta, nõ solùm incidunt & tenuant, sed etiam immodicè calefaciunt: ob idq; & solida membra exiccant,

Calculorum generatio.

& crassum humorẽ reddunt, quo in renibus asso, gignuntur calculi. Optima itaq; corporis constitutio, quæ tẽperatissima est, meatus, per quos humor fertur, patentiores habet:

Exercitiũ ante cibũ mediocre.
Tragus.

quam quidem talem conseruat ante cibos exercitiũ mediocre. Tragus ex frumentacei generis alimentis, eiusdem cum alica naturæ est: ægrius tamen concoquitur. Propè etiam natura ouorũ atq; vires accedunt. Iam verò quæ glutinosos crassósq; humores gignunt, si in hepate convertantur in sanguinem probum, potentissimè nutriunt.

Cibi consistentes in mediocritate, omniũ cõmendatissimi sunt.

Cæterùm qui cibi in omnis excessus mediocritate cõsistunt, ij omniũ cõmendatissimi sunt. Eius generis panes optimi habentur: præterea gallinarum gallinaceorúmq; carnes, necnon phasianorum, perdicum, attagenarũ, columbarũ, merularum, turdorum, turturúmq;, & omniũ passerculorũ. Pisces item saxatiles, pelagici, littorales, gobij, murenæ, buglossi, aselli, & simpliciter pisces omnes, qui neq; insuaue, neq; mali odoris, neq; glutinosum quicq̃ gustu repræsentant. Verùm ad sanitatem tuendam, si ante cibum corpora moderatè exerceantur, mirum in modum prodest: at contrà, quies & ocium diuturnũ, iis maximo nocumento est.

Exercitiũ ante prandium mediocre, confert ad sanitatem tuendam.

Motionem post cibum incõmoda.

Qualiscunq; autem post cibum motus, alimentũ ex ventre crudum in diuersas corporis partes distribuit.

Panis vitiosus.

Porrò panis qui nec fermenti, nec salis quod sat est continet, neq; probè maceratus nec coctus est, is glutinosum succum producit.

Caseorum differentia.

Caseus omnis, crassi: vetus, mali succi est: recens verò, succi prauitate caret: qui quidem ex melle sumptus, aluum subducit.

Lactis substantia triplex.
Lactis differentiæ.
Lac caprillum.

Lac autẽ cùm ex triplici, dissimilíq; substantia constet, nempe serosa, crassa, & pingui: camelinũ, asininũq; lac, serosi humoris plus habet: plus crassi & caseosi, ouillum: plus pinguitudinis bubulum. At lac caprillũ, inter cætera lactis genera moderatẽ se habet, ob idq; in corporibus nostris mediũ etiam præstat effectum.

Lac serosum.
Lac crassius.

Etenim lac quod serosum & tenue est, minus nutrit, sed aluũ magis deiicit: contrà crassius, minus aluum subducit, cæterũ magis nutrit.

Lac caprillum absque melle sumptum, periculosum.
Sanguis in grumos coactus grauissima symptomata inducit.

At lac caprillum, sine melle sumptum, periculosum existit, quòd nimirũ in ventriculo concrescens strangulet: quemadmodum vbi sanguis in grumos cõcretus, aut in vulnus aliquod, aut in ventrem, aut in aliquod intestinorũ defluxerit, grauissima symptomata inducit.

Lac statim vbi est mulctum, hauriendum.

Lac itaq; statim vbi est emulctum, hauriatur. Cui quidem ne in ventre concrescat, mellis, aquæ, & salis aliqui solent nõnihil miscere.

Serum lactis aluum subducit.

At quod ex lactis cõcretione defluit serum, aluum egregiè mouet.

Placentarũ natura.
Cochlea.
Oua.

Quæ ex lacte & caseo placenta conficitur, itriáq; etiam, quæ ex lacte & similagine constant, crassi succi alimoniam præstant. Cochleæ crassi succi censentur: itémq; oua, quæ vel elixa, vel tosta, penitus sint densata. Frixa verò, mali succi, fumosæq; in ventriculo cocturæ existunt, secum etiam corrumpentes admistos cibos.

Oua tremula.
Oua sorbilia.

Mediocriter verò cocta, quæ ideo appellãtur tremula, ad coctionem, digestionem, nutritionem, boniq; succi generationem, sicvti & quæ sorbilia dicimus, ad leniẽdas gutturis asperitates, idonea sunt.

Pisces molles.
Cetacei pisces.

In aquatilibus verò, quæ mollia dicuntur, videlicet lolligines, sepiæ, polypi, aliáq; id genus, crasso & tenaci sunt succo: necnon ex piscibus, quæ cetacei generis habẽtur, cuiusmodi sunt thynni. Sed pelamides ex his magis ad mediocritatẽ tendunt.

Testacea.

Ostreæ item, buccinæ, purpuræ, crassi admodũ succi sunt: ac omnia breuiter, quæ dura testa integuntur, necnon chamæ, patellæ, pectines, pinnæ, & alia id genus. Quorum omniũ succum scire debes, nõ secus ac serum lactis, aluum deiicere: at solidiores ipsarum partes, serius ob crassitiem cõcoqui, crudúmq; & crassum, & frigidum humorem gignere: quales vires in brassica & lente etiam videre licet. Quorum tamen succus, nõ glutinosus, sed nitrosus, & deiiciendo aluo efficax est:

Dracunculus.
Aron.
Bulbi.

sicvti dracunculi acerrimus, & amarissimus. Vterunq; etiam aron præstat, sed minus efficaciter. Bulbi austero amaróq; sunt succo: ex quibus lotis coctisq; sæpius, quicqd superest, crassi succi habetur.

Fungi.
Boleti.

Sed fungi inter huius generis cibos, frigidissimo, tenacissimo, & crasso succo redundant: à boletis tantùm neminẽ interiisse memoriæ proditum est. Sed hi vbi concoqui nequiuerunt, in nonnullis choleram excitarunt. Alij

omnes

omnes fungi periculosissimi sunt. *[Tuber.]* Tuber, leniter crassi, non mali succi est: cuius generis amylũ habetur. *[Nux pinea.]* Itidem nux pinea se habet. In his quę crassi succi censentur, *[Iecur.]* iecur, *[Renes.]* renes, & testes annumerandi sunt. Verùm iecur mali succi non est: renes testésq; nõ boni, *[Testes gallinacei.]* testibus gallinaceorũ exceptis. *[Lien.]* Lien ex cæteris animalibus, satis vitiosi est succi; melancholicúsq;: minus verò nocet suillus. *[Cor.]* Cordis substantia durior ac magis fibrosa est, quàm quę in aliis habetur visceribus: quare ipsum nõnulli inter musculos collocant. *[Musculi.]* Sed musculorũ verorum capita, neruosiora quoquomodo cætera carne sunt, in eáq; ex ossibus ligamenta orta disseminantur. *[Tendones.]* In fine autẽ musculi tendones oriuntur: eámq; ob causam extremæ vtrinq; musculorũ partes neruosiores: sicvti & mediæ carnosæ sunt, & vberrimè nutriũt. Porrò totus musculus propriis quibusdam lineamentis circunscriptus, seiunctúsq; ab aliis partibus cernitur, obitq; functionẽ vnam, quæ est ex motibus voluntariis. *[Extremæ partes.]* Extremæ animaliũ partes, ligamentosæ existunt, corporiq; alimentũ lentum & glutinosum præbent. *[Rostra.]* Partes etiã quæ penes labia pedestrium sunt, lentum, sed non crassum humorẽ gignũt, coquuntúrq; cõmodè: *[Alæ volucrũ.]* itémq; & volatilium alæ, cõmuni quadã cum corporibus se exercentibus ratione. Nam hæc omnia excrementis carent: quæ verò in ocio degunt, excrementosa sunt. *[Suilla cutis.]* Suilla cutis præpinguis, vbi probè fuerit elixa, glutinosum, sed non satis quidem crassum succum præstat: nec veluti extremæ partes, concoctionẽ admittit: nec bonũ succum, sed excrementosiorem producit. *[Cerebrum.]* Cerebrũ quoq; pars crassi succi est, *[Spinalis medulla.]* & quæ dorso medulla excipitur. *[Glandulæ.]* Sunt glandulę eiusdem naturæ, sed mediocriter: necnon iuuenũ victimarũ testes. *[Partiũ natura pro differentia ætatum.]* In vniuersum autem, partes seniorum, duræ, siccæ, & cõcoctu difficiles sunt: sicvti & iuniorum, humidæ, mollésq; atq;, idcirco faciliores concoctu: his tamen exceptis, quæ vbi in lucem æditæ sunt, protinus in cibo sumũtur. Sunt enim id genus omnes mucosæ. *[Mammarum glandulæ.]* Quę in mammis glandulæ habentur, si lac in sese contineant, crassi sunt succi edulia. Quòd si animal ex quo sumuntur, boni habitus fuerit, abvndè nutriũt, & bonũ succũ efficiunt. Etenim lac probatissimi succi habetur. *[Lac sanare pulmonis vlcera.]* Quare nonnulli pulmonis vlcere affectos, potione tantũ lactis curari putãt, antea scilicet quàm idipsum vlcus vastius atq; callosum fiat. *[Lac muliebre nobis esse famili arissimum.]* Sed præ cęteris lac muliebre, tanq̃ naturæ eiusdem, nobisq; familiarissimum, cõmendatur cùm ab aliis medicis, tum vel maximè ab Herodoto & Euriphone, q quidem vbera ab ita affectis sugenda esse pronunciant. Lac siquidem, simulatq; est emulctum, nõnihil natiuæ bonitatis amittit. Scire autẽ oportet, lac ex iis animantibus quidem, quæ boni habitus fuerint, boni esse succi: ex iis autẽ quæ deprauato, nõ secus ac sanguis q in illis habetur, cacochymũ existere. *[Glandes quernæ.]* Inter crassi succi cibos annumeratur vtraq; balanorũ species, querna videlicet, *[Palmarum fructus.]* ac fructus etiam palmarũ. Ex his autẽ quas quercus ferunt, gratæ sunt *[Castanea.]* castaneæ & suaues: quæ quidẽ & cõcoquuntur cõmodius, & prauũ succũ non gignunt: eæ enim assæ vel elixæ manduntur. At quæ figura oblonga sunt, & similes palmulis, suibus sunt certè nutriẽdis, haud item hominibus congruæ. *[Ilignæ glandes.]* Ilignæ verò glandes duræ sunt & acerbæ, ægréq; concoctionẽ admittunt, atq; crassum succũ largiuntur: ac proinde vitandæ sunt. Est autem in austeris quidem remissa astringendi qualitas, in acerbis autẽ intensa. Sed quantò ilignæ glandes valentiore astringendi potestate cæteras superant, tantò hac in re ab ipsis glandibus superantur *[Castanea.]* castaneæ: à quarum tamen vsu vberiori cauendum, quòd & crassi sint succi, ægréq; coquantur, ac tum aluum astringere, tum excitare inflationes possint. *[Phœnices facile iecur obstruũt.]* Porrò palmarũ fructus dulcis sunt succi, crassiq;, & astringentem facultatẽ habentis: quare facilè iecur obstruit. *[Dulces cibi, quæ mala inducant.]* Siquidem dulces cibi, crassiq; succi, iecinoris ac lienis obstructiones faciunt: inchoatámq; in visceribus phlegmonẽ augent: necnon inflationes, scirrhosa vitia, adeóq; abscessuũ generationes proritãt. Nostris autẽ corporibus alimentum accõmodatissimũ est, quod ex iis rebus cõficitur, quæ nec crassi, nec tenacis sunt succi: hæc siquidem moderatæ consistentiæ sanguinem gignunt. Quod verò tenue admodum est, parum nutrit. In his quoq; vitium est cibis, qui omnino *[Friabiles cibi.]* friabiles sunt, vt qui paucissimum in se habeant lentorem. *[Panicum.]* Panis quippe ex panico, *[Milium.]* milióve confectus, dum estur, arenidum quiddam, vel quasi cinerem sapit: nisi ei aliquid indideris pinguitudinis. Quare ad bonam valetudinẽ ij cibi cõmodissimi sunt, qui mediam quandam naturã inter ea quæ diximus obtinent. *[Semina præstãtiora quæ sint.]* Cæterũ quæ ex seminibus, aut omnino ex fructibus intumescunt, veterémq; protinus siccitatem atq; duritiem deponunt, mollioráq; & humidiora redduntur, præstantiora existunt: deteriora verò, quę pristinam duritiem retinent, atque etiam minimè tument. *[Ptisana quæ præstantior.]* Quod verò ad ptisanam pertinet, quæ celeriter quidem turget, probatissima est: quæ autẽ post multũ temporis intumuit parum, vitiosa. *[Triticum.]* Porrò quod præstantius est triticũ, plus quidem: quod deterius, minus farinæ reddit. *[Fructus ad reponendum aptiores.]* Ii autem fructus cõmodè, iudicio meo, asseruantur, qui priusquã marcescant, siccantur. *[Cucurbitæ.]* Nonnulli cucurbitas in tenues offas dissectas, arescere sinunt. *[Fungi.]* At fungi cùm siccari nequeant, vitium in se habere maximum indicant. *[Fructus qui siccari non possunt.]* Paucissimos tamen fructus reperias, qui siccari nõ possint, præter pepones, melopepones, Armeniaca, Persica, & quæ à Romanis præcoccia appellantur. *[Ficus.]* Ficus enĩ siccatæ durant, *[Cucumeres.]* & cucumeres vt cucurbitæ similiter reponuntur. Qui cibi ilicò in tumorem crescunt, interim dum in aqua coquuntur, ij & cõficiuntur aptius, & ad bonos humores gignendos sunt præstantiores. Nihil autem in cibariis omnibus ad boni succi generationẽ tam pertinet, quàm si probè in ventriculo cõcoquantur: *[Concoctio triplex.]* hæc siquidem & secundam, quæ in iecore & venis fit, & tertiã, quæ in particulis quæ nutriuntur, perficitur, facilius concoctionem admittunt. *[Nutritio quomodo fiat.]* Fit enim nutritio, alimento secundum qualitatẽ mutato, & particulis quæ nutriuntur assimilato. *[Præcocta meliùs transmutari quàm cruda.]* Cæterũ præparata præcoctáq;, cõmodius transmutantur, q̃ cruda, cùm ad inuicem cõcoctiones succedant. *[Concoctionis organa.]* Cunctis igitur corporis partibus iecur alimentum præparat, illi ventriculus, huic os, ori ars

obsonatrix, quæ variis modis concinnat cibos: quibus denique omnibus gubernatrix natura fructiferas plantas disponit.

Interanea animalium.

At ventriculi, vulvæ, intestináque animaliũ, quò duriori substantia q̃ caro constant, eò etiam cõcoctu difficiliora, nec adeò boni succi sunt, nec tam apta ad nutriendũ.

Cauda.

Sed caudæ sunt his quoque duriores: reliqua verò in ipsis, quæ ad concoctionem & nutritionẽ spectant, duritiei proportione respondent: hoc tamen excepto, quòd motionis causa minimè excrementis redundant.

Colla volucriũ.

Cum his volatilium colla, similitudinem quandam habent. Ventriculi pedestriũ & volatiliũ, maximè inter se differunt. Nanque ex volatilibus crassus duriúsque est, & concoctu difficilis: at si coquatur, vberrimè nutrit.

Ventriculi gallinacei anserinique.

Gallinæ & anseris præstantissimus est.

Anserina carnes.

Cæteræ verò anserinæ partes, aliis exceptis, sunt duræ, & excrementosæ, nec facilè concoctionem admittunt.

Struthocamelorum partes.

Struthocamelorũ membra omnia, dura, excrementitia, & cõcoctu sunt difficilia.

Aures.

Auriũ cartilago & sicca est, & minimè nutrit: earum cutis exterior tenuis aridáque: ægrè item cõcoquitur, & parcissimè nutrit.

Oculi.

Oculi à paucis edũtur: constãt enim ex substantia dissimili. Cæterũ eorum musculi tantùm facillimè cõcoquuntur. Ex animantibus quorũ natura est ad gignendos bonos humores aptissima,

Sues.

sues mediocris iam ætatis habentur.

Porcelli.

Caro ex porcellis paruulis, excrementis scatet.

Suilla caro. *Hœdina.* *Vitulina.* *Agnina.*

Itaque ex pedestribus animalibus suilla caro cibus probatissimus est: deinde hœdina, mox vitulina. Agnina verò, humida, tum lentorem, mucorémque in se habere censetur. A cęteris pedestris generis, meo iudicio, abstineat, quisquis boni succi generationi animũ curámque intendit.

Ptisana.

Ptisana probè ex optimo hordeo confecta, inter cibaria omnia prorsus omni noxa caret: nutrit tamen quàm panis minus.

Fœnogræcum.

Fœnogræcum nõ boni succi est, si quis eo liberalius vtatur. Ptisanam verò, etsi quotidię ad satietatẽ sumpseris, nõ idcirco boni succi generationẽ impedias.

Faba inflationes gignunt.

Idẽ quoque de fabis dicerem, cùm nec mali sint succi, nec ob vim illam detergendi, quam habent, obstructiones faciant, nisi inflationes parerẽt.

Pisa.

At pisum extergendi quidẽ vim nõ æquè habet, ac faba: sed inflatione caret.

Lentes.

Lentes & vitiosi succi, & melancholici sunt.

Ochri. Dolichi. *Cicercula.*

Ochri præterea & dolichi his quæ diximus deteriores, & cicerculis meliores habẽtur.

Olyra. *Typhe.*

Post hordeum olyra annumeranda est: post hãc typhe.

Panicum. *Milium.*

A panico prorsus abstineas. Huic milium consimilis est generis, sed minus malũ.

Cicer.

Cicer egregie nutrit, sed nec boni succi est, & inflat nõ minus q̃ faba, seménque auget, ac veneris desiderium.

Lupinus.

Lupinus nõ mali, sed crassi succi est, proptereáque nutrit egregiè.

Castanea.

Fructus quos arbores ferunt, omnes ferè mali sunt succi, castaneis tamẽ exceptis, quæ si in ventriculo concoquantur, efficaciter nutriũt: atque eæ crassi quidem, nunq̃ autem sunt mali succi.

Horæi fructus si corrumpãtur in ventre similes letalibus venenis redduntur.

Cæterùm qui fructus horæi appellantur, humorem vitiosum gignunt: quòd si fortè in ventriculo corrumpantur, similes letalibus venenis redduntur.

Ficus. Vua.

At ficus & vuæ cæteris autumnalibus fructibus sunt præstantiores: Quippe maturæ ficus ferè innoxiæ sunt: vuæ deinde, & eæ quidem appensæ.

Caricæ quando pediculos gignant.

Verùm caricæ, si diutius immorentur in corpore, mali sunt succi, & pediculorum copiam producunt. Cum nucibus autem sumptæ, cibi præstantissimi sunt, cum amygdalisque similiter: sed cum his obstructiones aperiunt, non tamen ita bonum succum præstant, nutriúntque, vt cùm miscentur cum nucibus.

Caricas cum ruta nucibúsque præsumptas, adversari venenis.

Sunt qui caricas cum ruta nucibúsque præsumptas, venenis vniuersis adversari fateantur. Reliqui arborum fructus mali succi sunt, atque potissimum, quos syluestres plantæ & frutices ferunt.

Fructus quibus vt medicamentis vtimur.

Sed malis, piris, punicisque, et mespillis, non alimentorũ, sed medicamẽtorũ loco vtimur, ad ventriculi firmitudinẽ.

Cucumeres. *Pepones.* *Melopepones.*

Inter fructus quoque, cucumeres, pepones, melopeponésque cõnumerãtur: quorum nullus boni succi est. Quòd si celeriter perfici, digeríque nõ possint, in succum ferè letalibus venenis similem convertuntur.

Cucurbita.

Cucurbita duntaxat ex huiuscemodi fructibus damnanda nõ est. Si tamen in ventriculo corrumpatur, ipsa etiam malum succum producit.

Mora.

Mora itidem, si perficiantur citò, & priusq̃ corrumpãtur transierint, innoxia sunt: nisi iis quispiam liberalius vtatur.

Oleracea omnia cacochyma.

Ex oleraceis nihil est quod bonũ succum præstet. Lactuca tamen in iis quæ boni malique succi sunt, mediocriter se habet.

Olerum varia species.

Post illam malua habetur. Post hanc portulaca, atriplex, blitũ, rumex. Sed lactuca agrestis, chondrilla, scandix, gingidium, seris, cichorium, aliáque ex oleraceis agrestibus omnia, succum vitiosissimũ gignunt.

Radices olerum acrimoniã habentium.

Radices olerum in se acrimoniã habentium, vt allii, cepæ, porri, raphani, & pastinacæ syluestris, malum succũ producunt. Sed ari, carique radix, & rapi, in iis quæ boni prauique succi sunt, media habetur.

Aues, Pisces.

Aues piscésque ferè omnes, boni succi censentur, exceptis lacustribus, palustribus, et qui in immundis fluminibus atque turbidis degunt. Minus enim hæ natationibus sese exercẽt, vitiatóque sęte, & prauo victus genere vtuntur. Quæ verò in meliores aquas se transferũt, adhuc animalia ea iis deteriora sunt, quę puro ex mari victitant. Omnia siquidem propemodũ animalia, quæ in ea maris parte versantur, quæ dulci aquæ se non immiscet, innoxia sunt:

Pelagici pisces. Saxatiles.

vt pelagica, & saxatilia, quę tum ad bonos humores gignendos, tum ad gustus ipsius voluptatẽ, cæteris multò sunt præstantiora. Horũ itaque frequẽs vsus, tutissimus est.

Pisces duplici ex aqua viuentes.

Nonnulla præterea sunt quæ duplici ex humore viuũt, tum marino, tum dulci: vt lupi, capitones, cancri, gobii, murenæ, anguillæ.

Pisces puro ex mari victum capientes.

Sed quæ puro ex mari victũ petũt, ea & boni odoris sunt, & gustui suauia: pinguedinis autẽ aut nihil omnino, vel paucissimũ in se cõtinent: diutiúsque à putredine illæsa durant (quibus signis discernuntur ab aliis) pręsertim si niue obducãtur. Ad hunc enim modum quæ duriori sunt carne, præstantiores evadunt.

Muræna.

Murænæ igitur ex aquis impuris, pessimæ.

Anguillæ nunquã boni sunt succi.

Anguillæ nunq̃ boni sunt succi, vel si in puro humore versentur, nedũ in eo qui purgamẽta vrbium recipit. Secundũ quoque locorũ pasturas, pisces & meliores & deteriores fiũt: id quod odore & gustu explorabis facilè. Cæterùm neque auxiliorũ, neque exactam salubrium ciborũ notitiam cõsequetur is, q illorũ vires accuratissimè norit, nisi corporũ quoque atque particularũ naturas, quorũ causa cibi expetũtur, agnoscat.

Corporum differentia.

Ex his enim nonnulla sunt densa, & quæ spirare non

possunt:

Naturas diuersas, diuersa esse alendas victus ratione.

possunt: laxa nonnulla, & quę inaniuntur facilè: eámq; ob causam humidiore illa alimēto egent, hæc ficciore. Alia itaq; glutinosius, alia tenacius, alia parcius, alia vberius alimentū desiderāt. Similiter, quibus sanguis est admodū melancholicus, humidi calidiq; cibi sunt dandi: quibus verò biliosior, frigidi & humidi. Verùm vbi pituitosus existit, cibis tunc opus est qui calefaciendi siccandiq; vires obtineant. Qui probo sanguine abvndant, alendi sunt parcius iis cibis, qui naturam mediam sortiantur, sicvt neq; abqua primarum qualitatum excellant, nec crassi aut tenues, nec lenti aut aridi, aut deniq; friabiles sint.

Ariditas in quibus adsit. Friabilitas in quibus.

Porrò ariditas, in duris valdéq; siccis rebus: friabilitas autem, in mollibus, mediisq; inter humida & sicca invenitur. Commune tamen vtriq; est, vt tenaci lentore careat omnino.

Vina alba et tenuia, mouere vrinas.

Vinorū differentia.

Ex vinis quæ aquosa tenuiáq; sunt, vrinas mouent, & paucissimi sunt nutrimenti: crassa verò, vt Theræum & Scybelites, quæ absolutæ dulcedinis sunt, non leuiter quidem nutriunt. Cilicium vinum, austerū simul & dulce existit. Quæ Aegis & Perperinæ proveniunt, medium inter dulcem & exquisitè astringentem qualitatem, saporem reddunt: nigráq; hæc omnia sunt.

Vinum omne crassum & dulce, esse nigrum.

Nulla enim vina invenies crassa pariter & dulcia, quæ nigra non sint. Alba vina haudquaquā dulcia sunt, sed alia austera & crassa, alia aquosa & tenuia. Ex flauis autem, rutilisq; nonnulla mediocriter dulcia sunt, sicvti Hippodamantiū, Faustinum, Falernum: nonnulla omnino dulcedine carent. Sunt autem his rubra crassiora, & ex rubris, quæ proxima colore ipso nigris sunt. Nutriunt autē hæc omnia crassitudinis proportione:

Vinum dulce quibus sit propinandum.

eámq; ob causam, qui indigent refectione, vt dulce vinū potent, suadendi sunt: ac tum præcipuè, cùm horum iecur, lien, & renes, vitio penitus carent. Verùm cui crassus succus per venas redvndat, tenuis substantiæ vinum: cui frigidus, acre & vetustum: cui non frigidus, quod neq; acre neq; vetustum sit, accommodatum est.

Vinum odoratum caput tentat.

Vinum tenue mouet vrinas.

Ad bonos autē humores gignendos, odoratū præstantius: sed tamen caput tentat. Tenue, ciendæ vrinæ magis idoneum, capiti nullam infert noxam. Vitanda quæ crassa simul, malique odoris, gustuiq; ingrata & austera sunt. Ex vinis ꝓbatissimi succi Falernū habetur, potissimùmq; id q̄d dulcius. Ad alui fluxiones sistendas, austeris vtimur vinis: quæ ad nullos alios vsus accōmodare solemus. Cæterū in ipsorum vinorū exhibitione, non minus regionum, temporū, exercitiorúmq;, quàm affectuū, & temperaturarū hominū, ratio est habenda, sic vt moderata conseruemus similibus, immoderata corrigamus contrariis.

Moderata esse conseruanda similibus, immoderata corrigenda contrariis.

Temperaturis igitur frigidioribus, rutilum dulcéq; vinū, vtpote calidum, accōmodatū est. Contrariū verò, temperamentis atq; dispositionibus calidis: quòd illud calefaciat impensè, capitisque dolores, & febres facilè inferat, neruósq; nonnunq̄ lædat.

Mustum deiicere aluum.

Quòd autē crassa vina dulciáq; deiiciant aluum, nemini obscurum est. Mustum etenim, licet coquatur ægrè, crassúmque succum & inflationes gignat, aluum tamen subducit: id quod si interdum efficere nequeat, mirum in modum nocet. Vitanda ergo quæ nimis vetusta sunt, nimisve recentia. Nanq; illa præter modum; hæc nullatenus, quandiu recentia fuerint, calfaciunt: quæ tantum abest vt aliquem vsum cibis concoquendis afferant, vt etiam ipsamet conficiantur ægerrimè.

Vina vetusta calfacere impēsius, recētia nullatenus.

Vinorum recentium noxa.

Præterea nec cōmodè per aluum transeunt, nec digeruntur, nec vrinas mouent, nec sanguinis confectioni nutritioniq; idonea sunt. Sæpe etiam, vt aqua; in ventre suspensa remanēt: vt si paulò amplius ex iis hauseris, facillimè coacescant. Sed ex recentibus vinis genus illud duntaxat tutò bibitur; quod tenuis substantiæ est: sicvti ex Italicis, Cauchanum, Albanum, & ex Sabinis Thuscisq; nonnulla.

Aminæum vinum.

Aminæū quoq; quod in eo colle nascitur qui Neapoli imminet, citò vt bibatur idoneum redditur: quale apud nos in Asia est Tibinū, Arsinium, & Titacazenum. Quæ sanè tenuia, candida, & aquosa existunt, ideóq; oligophora vocantur. Et quemadmodū rutila vina, cùm calida potestate sint, replent protinus caput, sic illa, nempe tenuia, & aquosa, leniterq; astringentia, non modò capiti innoxia sunt, sed etiam leues eos capitis dolores nonnunquam tollunt, qui ab humoribus in ventriculo collectis proficiscuntur.

Aquæ potio quæ mala inferat.

Quin & aquæ potio, vitium præcipuè in se habentis, nonnullis capitis dolores infert: nam & ipsa corrūpitur, & naturale robur exoluit. Quo fit, vt vbi ventriculum invalidum reddidit, in cauas eius partes ex reliquo corpore sanies quædam biliosa defluere consueuerit, more eorum quos premit inedia. Quibus sanè offensis, noxisq;, dictum vinū, sui temperamēti ratione, hominem actutùm liberat: pauló q; post, vbi firmarit ventriculū, quæ illi noxia sunt, ad partes infernas defert.

Aquæ potus quibus conveniat.

His ergo qui calido admodū temperamento sunt, aquæ potus longè accōmodatior est vino: quod vtiq; si interdū propinare expediat, sit quidem tenue, leniterq; austerū. Ex vinis itaq; quod vetustissimū est, adeò ab albo & austero, necnō recente & crasso distinguitur, vt illud quidem efficacissimè calefaciat, sensibilem hoc refrigerandi facultatem obtineat. Dulcissimum autē acerrimúmq; mel, eximiæ æstimationis est.

Mel omne calfacit, atq; in corporibus calidis bilescit facilè.

Mel quibus conveniat.

Verū cuiuslibet generis mel calefaciendi vires sortitur, sumptúmq; à calidis corporibus facilè in bilem vertitur. Idcirco pituitosis admodum naturis, ætatéque & senio confectis, vtiliter datur: frigidis quoq; morbis accōmodatissimū est.

Oxymel ætatibus & naturis esse omnibus vtile.

Acetū mulsum, hoc est, oxymel, sanitatis tuendæ gratia ætatibus naturisq; omnibus vtilissimum est: siquidē obstructiones omnes discutit, astrictósque meatus ita aperit, vt nulla in parte crassi glutinosiq; succi adhærescant. Quare medicamenta salubria, tenuandi omnia in se pōtestatem habēt, tutioráq; ad valetudinē tuendam cēsentur, quàm quæ crassiores humores gignūt: sed bonā habitudinē, robúrq; efficere nequeūt. Vitanda autē penitus quæ vitiosi sunt succi, præterquàm æstate, cùm languentium corporū siccitati & calori occurrendum est.

Cibi æstate admittēdi.

His enim hoc ipso tempore, mâla, pruna, cerasa, moráq; idonea sunt: item cucumeres, pepones, melopeponésq;: sed parcius his vti cōvenit. Dantur quoq; præcoccia, persica, & quæ à Romanis milce dicitur, refrigerata tamen: necnon spuma lactis, atq; etiā cibaria ex lacte confecta. Ficus item frigidæ,

Assuetis viribus victus ratio conveniens.

& cucurbitæ, ita affectis accommodæ sunt. Prudens tamen vir, ad refrigerandos æstus ex balneis rediēs, epota prius aqua, mox vino mediocriter aquoso, iisq; per vomitum redditis, lactucam edat, quę innoxia est, simúlq; vires habet refrigerandi. Sumat postea suillos pedes bene decoctos, ex aceto & garo: itémq; alas gallinæ vel anseris, & eiusdem etiam ventriculum, necnon pisces nonnullos frixos, ex iis qui molli sunt carne. Danda item ex oleribus quæ mali succi non sunt, sicvti malua cucurbitaque. Vinum postea, vbi frigida aqua dilutum sit, potet. Mihi sæpius similes æstus & calores perpesso, ptisanæ cremor bene refrigeratus fuit satis. Sunt qui niue refrigerentur. Sed hæc illis præcepta traduntur, qui assiduis occupationibus impediuntur: qui verò huiusmodi sunt soluti negocijs, si exercitatione vti solent, quamrarissimè frigido potu indigent. Qui minimè exercitantur, summa æstate cùm vehementi calore vrgentur, aquam fontanam bibant, ab vsúq; niuis abstineant. Hæc siquidem, quamvis protinus nullam corporibus iuuenum læsionem sensibilem inferat, sensim tamen, occultéq; crescente vitio, cùm iam ætas progressu temporis inclinarit, articulos, viscera, neruósq; iis morbis vexat, qui vel difficulter admodum, vel omnino tolli nō possunt: nimirū semper imbecilliori particula, facilè quancunq; excipiente læsionem.

Exercitatos quamrarissimè frigido potu egere.
Niuis vsum esse periculosum.

Quòd autem vitiosi humores morbos gignant, cruditas assidua maximè in causa est. Ea autem cruditas deterior est aliis, quam vitiosi succi cibaria effecerūt. Quæ cùm duplici modo se habeant, si tenuem quidem succum reddant, acutos morbos cum maleficis quoq; febribus invehunt: succorúmq; vitio in vnam duntaxat particulam decumbente, tunc erysipelata, herpetes, aliæq; affectiones calidæ oriuntur. Si verò crassum succum efficiant, articulorum & renum vitia, podagræ, anhelationes, tum lienis iecinorísq; scirrhosi affectus gignuntur. At quibus malus corporis humor melancholicus fuerit, affectus melancholici orientur. Sed ex humoribus mixtis, mixtæ affectiones proveniunt.

Cruditas quæ sit aliis deterior.
Affectus à tenui fluxione oriri.
Affectus à crassa fluxione.

GALENI PERGAMENI de attenuante victus ratione liber vnus.

Tenuans victus ratio quibus affectibus conferat.

CVm victus ratio attenuans plerisq; diuturnis morbis, vt arthritidi, dyspnϾæ, tumoribus lienis & hepatis, necnon morbo comitiali patienti, adeò conferat, vt libri fructu ne vllo alio medicamento, sublati sępe ij fuerint, operæpretium videtur aliquid & de ipsa perscribere. Vocant autem eam attenuantem, quemadmodum incrassantem, quæ illi contraria existit: pro eo humore scilicet, quem vtraque in nostris corporibus gignit. Etenim olfactus & gustus, mentem nostram ad omnes eiusmodi cibos discernendos, satis abvndè instruunt. Quippe quæ sensus nostros pungunt & mordicant, ea omnia constat esse acria, & quæ succos crassos tenuare queāt. Quæ etiā, si largius æquo sumpta fuerint, ventriculū mordicant, ciborúmq; nauseam magnam inducunt, & halitus [illegible] emittūt. Plurima autem eorū vrinas & sudores graueolentes & acres promouent: alia autem divellunt, eroduntatq; pertundunt. Cæterū corpora in quibus humores frigidi, crassi & lenti redvndant, huiusmodi ciborū vsu maiori ex parte iuuantur.

Olfactus.
Gustus.
Acria quæ dicantur.
Acria largius sumpta, quæ mala inferant.
Acria quibus vtilia.

Nemo igitur est qui allium, cepam, nasturtium, porrum, & sinapi, in genere ignoret esse tenuantium: post illa autem, smyrniū, pyrethrum, origanum, calaminthen, sisymbrium, pulegium, satureiam, thymū: quæ omnia viridia quidem manduntur: exiccata verò, iam non amplius sunt cibi, sed medicamenta. In summa, omne quod siccum est, viridi valentius existit. Eorū verò quæ sicca non sunt, maturiora minus maturis: & quæ in montibus & locis siccis proveniunt, iis quæ in campestribus, planis, hortis, & paludibus crescunt, sunt fortiora. Prędictis autem ordine proxima est capparis, & terebinthi fructus: his autem eruca, sium, apium, petroselinum, orminū, raphanis, brassica, & beta. Malua verò & blitū, & atriplex, tametsi iis specie sint proxima, facultatibus tamen dissident: aquea enim sunt, minimúq; acris facultatis sortiūtur: quomodo cucurbitæ, citrulli, melones, melopepones, & pruna: humida siquidē sunt hæc omnia, necnō frigida, & pituitosa, potissimū si cruda & non elixa mandantur. Omnia igitur tenera & increscentia, facultatibus moderata existunt. Quo fit vt pleraque medicamenta, dum oriuntur & adolescunt, non secus ac cibi mandantur: vt silphij, sinapis, pyrethri, & iringij stolones, quæ omnia vbi commaturuerunt, magnam habent vim incidendi. Tenuant verò admodum, dum oriuntur, atque adolescunt. Pari modo & vrtica, priusquàm exiccetur est esculenta: præterea fœniculus, ruta, coriandrum, anethum, eiusdem cum illis sunt speciei, evidentérq; etiam calfaciunt. At verò agrestia olera, inter ea quæ diximus, naturam mediam sortiuntur.

Tenuantia medicamenta.
Sicca esse valentiora viridibus.
Mōtana esse valentiora campestribus.

Si quid igitur olfactui, aut gustui, aut vtriq; simul, acre, mordicans & calidum apparebit, scito facultatem id habere tenuandi, atq; incidendi. Ad hæc, si quid olfactui bonū odorem inferens, aromatis speciem repræsentet, id quoq; viribus calidum esse oportet: sed non æquè ac mordicantia & rodentia, & insigniter calfacientia. Incidunt præterea & quæ saporem habent nitrosum, aut salsum: quorū plurima etiā aluum deiiciunt, nec minus iis amara, facultate tenuandi sunt prædita. Incidendi autē in illis facultas, aceto & melle intēditur, oleó verò minuitur. Mixacanthus porrò, mediæ quodammodo est facultatis: ab eo autem elæ & chamædaphne vtrinq; nō multùm differunt. Stomacho autem minus prædictis cōmodant vitis albæ, & viticis, & spinæ asparagi: omnium autem maximè austeri atq; astringentes, quales sunt vitis, ac rubi. Spinæ verò asparagus aluum deiicit. Iuuat etiā ventriculū, facultatísq; est mediocris, & palmæ germen. Qui asparagi amaroris quippiā præferunt, quātò amariores, tantò iis sunt licciores, & incidentes magis. Semina sunt facultate suæ plantæ similia: nisi quòd illis prorsus sicciora sunt, magísq; ad calorē propensa, eóq; magis tenuantia.

Acria habere facultatem tenuandi.
Tenuandi facultatem aceto intendi atque melle, remitti autem oleo.
Palmæ germē.
Semina esse facultate suæ plātæ similia.

Non

Papaueris semẽ tanquam innoxium, panib. ac placentis misceri: soporiferũ tamen existere.

Non omnia tamen sunt vesca, vt nec herbæ ipsę. Est itaq; papaueris semen herba ipsa præstãtius, adeò vt tanq̃ innoxiũ panibus ipsum & placentis permisceant. Refrigerare tamen & ipsum paulũm ex hoc intelliges, quòd caput grauat, & soporiferũ est, sed nõ perinde ac succus ipsius.

Lactucæ semen soporiferũ esse.

Soporiferũ est & lactucæ semen: quandoquidem & olus ipsum frigidũ est & humidũ. Ab his igitur frigidis humidisque seminibus ei est cauendum, qui tenuante victus ratione vti volet. Sesami semen, succum crassum ac lentum in corpore gignit:

Semina tenuãdi vim possidẽtia.

apij verò, petroselini, cumini, carui, anisi, libystici, sinapi, ameos, dauci, seseleos, & omnium deniq; odoratorũ & acriũ, euidentérq; calfacientium semen, tenuanti diæta vtentibus congruit.

Rutæ semen.

Cæterũ rutæ semen vehemẽtissimam tenuandi vim possidet. Pari modo & lini & cannabis semina: quæ etiã & caput tentant. Quibus tunc præcipuè vtendũ est, dum sanguinẽ per vrinas purgare volumus.

Cerealia.

Cerealia omnia generaliter appellantur legumina.

Chedropa. Frumenta.

Quæ verò manu leguntur, speciatim dicũtur chedropa: sicvti & frumenta, quæ falce putantur.

Triticum.

Triticũ igitur firmissimi est alimenti: succúmq; crassum admodum gignit ac lentũ.

Tritico elixo cur non sit vescendum.

Quare illo simpliciter elixo nõ est vescendum: nam cõcoctioni renititur, & crassum succũ producit.

Panis optimi compositio.

Sola autẽ ea præparatio est probanda, quæ fermento constat, sale, & clibano. Paulò deterior quæ minori furno.

Tritici differentia.

Triticum quod graue est & densum, ac in profundo flauum, copiosissimi alimenti est, crassique succi ac lenti. Contrà quod leue est, & rarum, & album, minus nutrit, succúmq; gignit crassum minus, ac lentũ.

Similago.

Similago autẽ & alica, multũ alunt, crassiq; sunt succi, ac lenti. Verũ similaginem quidem nõ conuenit eos attingere, qui extenuante victu vtũtur.

Alica.

Alicã verò possunt vesci moderatè, tum sola aquæ incocta, tum verò cum mulso, aut vino dulci, flauóq; ac tenui, quódq; viribus Falerno sit proximum. Licebit etiã miscere tum betas tritas, tum anethi nõnihil, vel porri, vel pulegij, vel calaminthes, vel hyssopi, vel piperis.

Prisana.

Prisana autem ipsa per se nõnihil absterget, vt hyssopo nõ magnopere egeat.

Mel quãdo miscendum prisanæ.

Mel prisanæ immiscere opus non est, nisi quis ea quæ in thorace ac pulmonibus continentur, studeat expectorare.

Mel incõmodũ hepatis et lienis affectib.

In hepatis verò ac lienis affectibus ipsum admiscere nõ conuenit.

Hordeacei panes.

Hordeacei panes, quouis illi modo parentur, exigui alimenti sunt, succúmq; crassum, ac flatus minimũ generant.

Polenta.

Polenta verò, similiter ac panes, nutrit: nisi quòd siccat magis, propterea quòd frixa existit.

Farina.

At farina est vtrisq; humidior, excremẽtosáq; magis ac flatulenta, & potissimũ si cum lacte coquatur.

Typha. Auena.

Ex typha porrò & auena, panes similiter cõficiuntur, qui & ægrè coquuntur, & succum reddunt nõ probum.

Olyra.

Inter hæc & triticum, olyra medium locum sortitur: nimirũ tantò deterior tritico, quantò his melior existit.

Zeam et typhã esse idem frumenti genus.

Quod verò ad zeam pertinet, non arbitror esse aliud frumenti genus, ab olyra & typha diuersum: sed existimo, id quod nos appellamus typham, à veteribus zeam appellari. Quod semen vbi à cortice spoliatum fuerit, tritico, hordeo, & olyra, longè tenuius atq; exilius existit. Flauum prętereà est, vt triticũ: nõ autẽ album, vt hordeũ.

Faba.

Fabæ minus quidẽ quàm hordeũ tergẽt: verùm sunt concoctu difficiles, atq; admodũ flatulentæ.

Pisa.

Fabis pisa ad omnia sunt præstantiora.

Eruila. Dolichi. Phaseoli.

Eruilæ verò, & dolichi, & phaseoli, multò fabis sunt deteriores.

Lentes.

Lentes autẽ tametsi succum crassum gignant, non omnino tamen sunt aspernandæ.

Lupini.

Lupini similes sunt lentibus, nisi quòd multum siccant.

Cicer.

Cicer cibus est flatulentus, & concoctu difficilis, atq; excrementitius: ad mouendas tamen vrinas cõmodum.

Eruum.

Eruũ boum magis q̃ hominum est alimentũ: incidendi tamen facultatẽ insignitur. Vnde et ex eo medicamentũ paratur, quod in iis quæ in thorace hærent expectorandis, nulli est secundũ.

Fœnogræcum.

Fœnogræcũ nõ incõmodè alui deiiciendæ gratia, ante alios cibos sumitur. Cum melle quoq; eius succũ exhibent, vt qui calfaciendi ac detergendi vim habeat. Quòd tamẽ caput tentet, vsus eius multus cauendus est.

Pruna Damascena.

Pruna Damascena hydromelite incocta, præmandunt ij, quibus extenuante victus ratione est vtendum.

Pruna Iberica.

Verũ his magis aluũ deiiciunt, quæ ex Iberia exportãtur.

Echini marini.

Ventrẽ prętereà subducũt echini marini, & concharũ omniũ atq; annosorũ gallinaceorũ iuscula.

Panicum. Milium.

Panicũ & miliũ praui sunt succi, flatulenta, & difficilia cõcoctu. Nam alui fluorem impensè siccant.

Lobi hortenses.

Hortenses lobi cibo adaptantur: crassi tamẽ, pituitosiq; sunt succi.

Hordeum.

Ex frumentaceis cibis solũ hordeũ, tenuanti victui est innoxiũ. Secundũ hoc sunt panes clibanitæ, qui ex tritico fiunt. A reliquis abstinendũ censeo.

Saxatiles pisces. Montanæ auiculæ.

Ex piscibus saxatilibus, montanisq; auiculis, multũ copiosumq; potes alimentũ ad tenuantẽ victum accõmodare.

Montana animalia campestribus, omnia esse calidiora & sicciora, atq; ob id præstantiora.

Animalia siquidem quæ in stagnis ac locis aquosis & campestribus degunt, humidiora sunt, atq; excremẽtitia: quæ verò in montibus viuũt, omnia sunt tum sicciora, tum calidiora tẽperie: eorũq; caro minimũ pituitosa ac viscida existit. Quare animalia omnia in montib. nata, multò iis quæ in locis oriũtur planis, sunt pręstantiora. Mandẽdæ etiã sunt aues eæ, quę in turribus vineisq; agũt vitã.

Columbas turricolas domesticis præstantiores esse.

Quare columbæ turricolæ domesticis sunt meliores:

Apri sunt meliores suibus domesticis.

tum etiã pari modo & apri, suibus domesticis: atq; vt in summa dicam, omnia quę exercẽtur, iis quæ sunt ociosa: et quę cibis siccioribus, iis quę humidiorib. vtũtur:

Tenui victui quæ animalia conducant magis.

& quæ purũ ac tenuẽ aërem inspirãt, iis quæ cõtrarium, ad tenuẽ victũ sunt præferẽda.

Suillæ carnes.

Etenim suũ domesticorũ caro omniũ aliorum ciborũ firmissimè nutrit: plurimum tamẽ habet lentoris. Quòd si is qui talẽ victũ requirit, sese multũ exerceat, licebit ei & auribus, & rostris, & pedibus suillis vesci: ventre præterea, & matrice, si modò ea elixa bellè fuerint. Qui autẽ vitam in maiori ocio degunt, abundè eis fuerit montanis auibus vesci, & piscibus saxatilibus, ac breuiter omnib. quæ carnẽ habent simul mollem atq; friabilem. Nam ab iis quę aut durã habent, aut lentã, omnino abstinendũ est, nisi aliorum penuria nos aliquãdo talia esse cõpellat.

Anguilla victus tenui aduersatur.

Porrò anguilla, & mollium pisciũ pars maxima, tametsi carnẽ mollem sortiuntur, quòd tamen succo lento ac pituitoso redundent, iis qui victu tenuãte vti volunt, plurimũ noxia est.

Hircina carnes. Bubula.

Hirci autẽ & boues, carnẽ quidẽ habẽt satis friabilem, nocent tamen propter duritiem, & in alterando difficultatem. At solã car

tilagineorum torpedo & turtur laudantur: possisq; nonnunq̃ in saxatiliũ penuria iis vti. Ex terrestribus verò animalibus, lurci & arietes, & genus omne oniũ caprarũq;, non vsquequaq; sunt alimẽti laudabilis. Solis autẽ hœdis innoxiè vtêris. Agnorum esus propter insignem est humiditatem fugiendus. Equorum & asinorũ esum, hominibus asininis: vt pardorum, & vrsorũ, & leonum, hominibus tantùm feris permitto. Proximi sunt asinis cerui, eóq; ab eorum esu abstinendum. Caro autem leporũ, ad aliam victus rationem siccantẽ est, nõ ad propositã, cõmoda: sanguinẽ enim vehementer crassum producit. Sanguis omniũ animaliũ in cibo est vitãdus, & multò adhuc magis in tenuante diæta. Pari modo à visceribus est abstinendũ: sunt enim excrementitia, difficiliáque concoctu, necnon crassi succi. Canum & vulpium carnem equidem nunq̃ gustaui: sunt tamen ea animalia sicco temperamento. Vt autem suum extremis partibus vesci aliquando cõcessimus, ita & vti gallinarũ alis permittimus: testes tamen & viscera tenuanti victui non competunt. At corporum gallinarũ esum, si quis exerceatur, nõ veto: & potissimũ earum, quæ in montibus enutritæ fuerint. Qui verò nõ exercetur, mandendæ ei erunt modicè, non modò gallinæ, sed columbæ etiam ac turtures. Cæterum nec recens turtur, nec perdix mandenda est, nec alia omnia, quæ carnẽ habent moderatè siccam: sed vbi vnum diem ad summum suspenderis, ita demũ edas licet. Porrò palumbes, præterquàm quòd carnem habet columbis, perdicibus, turturibúsq; duriorẽ, etiam concoctu difficilem, excrementitiámq; sortitur. Perdices verò ac turtures nec durissimas habent carnes, nec concoctu difficiles, nec prauo succo refertas: sed ipsarum durities, si mortuæ vno die asseruẽtur, facilè vincitur, fiúntq; omnino friabiles, atq; inculpatæ. Alimentũ autem dant corpori laudabile, sanguinémq; minimè viscidum generant, & crassi ac tenuis medium. Proinde quibus salubris cibus curæ est, eos, vt arbitror, vti his conuenit. Olerũ omniũ radices excrementitiæ sunt, & concoctu difficiles: adversissimæ autẽ sunt rapæ. His paulò minus adversi sunt bulbi. Omniũ pessimi fungi existunt. Itaq; eorum omniũ quæ gustu nullum morsum, nec acrimoniam, nec calorem referunt, radices suspectas habere oportet. Quid iam olera memorem, quorũ nõ solùm radices, sed etiã germina, stipitésq; ac folia, succum gignunt admodũ pituitosum? Solæ itaque radices acres & calidæ sunt gustandæ, vt allia, cepæ, & radiculæ, eæq; pro pharmacis potius q̃ pro alimentis habendæ. Quod verò ad fructus pertinet, rei propositæ minus sunt noxii, qui ventrem lubricant: vt mora, pruna, cerasia, & ficus. Deteriores autem sunt qui tardè permeant, maximè si cõsistentia sint duri: à quibus prorsus est temperandũ. Mandendi autem qui ad reponendum sunt apti, qualia sunt pira, cydonia, & pleraq; vuarum genera: in quibus molliora potius quàm duriora mandenda sunt. Nemo tamen vllo horum ad sanitatẽ vtitur: quemadmodũ neq; pomis, nec persicis, nec Armeniacis, quæ latinis præcoccia appellãtur: & iis multò adhuc minus,

Torpedo. — Turtur piscis. — Arietes. — Hœdina carnes. — Agnina. — Equina. — Asinina. — Pardorum carnes. — Vrsina. — Leonina. — Ceruina. — Leporina. — Sanguine in cibis vtendũ non esse, sicuti neq; visceribus. — Canina carnes. — Vulpina carnes. — Testes gallinacei tenui victui non cõgruunt. — Perdices nõ esse mãdẽdas recẽtes, priusq̃ vnum diem suspensæ fuerint. — Palumbes. — Perdices turturésque asseruatas vnum diẽ, molliores reddi. — Olerum omniũ radices excrementitiæ sunt. — Rapæ. — Bulbi. — Fungi. — Radices gustandæ ad tenuẽ victus rationem, quæ sint. — Fructus tenui victus rationi apti.

sericis, quæ vocant, & myrtis, & aliis eiusmodi. Pari modo nec mespilis, nec sorbis: quibus tamẽ rectè quis ad alia vtetur. Summatim verò quæ vehementer sunt austera, & pontica, huic sunt victus rationi adversa. Soli autem ventris fluxui, aut ventriculo stomachóve imbecillis, cõferunt. Porrò inter ea quæ in hyemem seruari possunt, caricæ ac nuces tum ad id sunt accommodatissimæ, tum etiam nihilominus ad tenuẽ victus rationem. Pistacia præterea, & amaræ amygdalæ, haudquaq̃ sunt improbandæ. His duriores sunt nuces ponticæ, nullámq; abstergendi ex visceribus excrementa vim possident. Castaneæ verò, siue elixentur, siue assentur, siue etiam frigantur, semper sunt prauæ: & multò magis, si crudæ mandantur. Oliuæ, quod quidem ad propositam diætam attinet, medium quodammodo sunt edulium. Quæ vuæ in vinaceis conduntur, ventriculi quidem imbecillitati conferunt, præsenti autem scopo nõ item: & his adhuc minus, quæ in vinis seruantur. Vuæ passæ si astringentes nõ sint, tumentibus lieni & hepati nõ conducũt: thoracis autẽ ac pulmonis affectibus auxiliãtur. Noxia etiam sunt mâla punica, si fuerint pontica: imbecillũ tamẽ ventriculũ iuuant. In summa verò, duri omnes ac pontici fructus, sunt praui: reliquis autẽ moderatè vti poteris. Quòd si quis existat, qui in variis sui partibus sapores habeat diuersos (mâli enim citrij cortex est acris, acida autẽ pars intima: at caro, tum pituitosa, tum crassi succi) partes quidem acidæ & acres sumendæ, ab aliis autẽ est temperandum. Quæ in aceto & muria condũtur, ea tantũ à pristinis viribus esse immutata putanda sunt, quantũ à cõditura alterata fuerint. Quamobrem cùm acetum & muria palàm ex eorum numero sint, quæ incidunt, tenuántq;: certè pisces aridi exuccíq;, qui in illis cõditi fuerunt, humores crassos ac lentos attenuabunt vehemẽter. Eligendi tamen sunt, qui natura carnẽ mollem sortiũtur: fugiẽdi verò cetacei, & eis adhuc magis ipsa cete. Præterea suilla exucca tutò adhiberi poterit: quæ vtiq; alioqui esset vitanda, vt quæ succũ crassum ac lentũ generet. Mel nõ modò est ciborũ omniũ dulcissimũ, sed succũ etiã cõsistentia tenuissimũ gignit. At vina quæ admodũ dulcia existũt, omnia crassum sanguinẽ gignunt: nigra namq; hæc sunt, & cõsistentia crassa: & his adhuc magis sapa, quod est mustum plurimũ coctũ. Porrò ficus exactè maturæ, nec succos evidenter cõdensant, nec tenuãt. Aliæ verò omnes hoc genere sunt inferiores. Quæ vina clara sunt & pellucida, coloréq; pallida & flaua, ea fortè minimum dulcia invenias. Præterea nullũ albũ dulce cõperies: quemadmodũ nec flauum quodvis admodũ dulce existit. Quæ verò crassa sunt, nigráq; simul & dulcia, crasso sanguine venas referciunt. At alba simul atq; tenuia, humores crassos incidũt, & sanguinẽ per venas expurgãt. Quæ autẽ inter hæc cõsistentia sunt media, vt sunt flaua simulac dulcia, et splẽdida, ea vina neq; vt crassa sanguinẽ crassum generãt, neq; vt alba per vrinas secedũt. Cæterũ Ariusiũ vinũ, Lesbiũ, Falernũ, et Tmolites, vnicè cõmendãtur: quæ quidẽ sanguinẽ bonũ & cõsistentia mediocrem gignũt. At quæ odorata sunt, & cæteris validiora

Tenui victus rationi quæ sunt adversa. — Caricæ. — Nuces. — Pistacia. — Amygdalæ. — Nuces Ponticæ. — Castaneæ crassum generant succum. — Oliuæ. — Vuæ. — Vuas passas si astringentes nõ sint, non conducere lieni et hepati tumescentibus, sed prodesse thoracis affectibus. — Punica mâla. — Citrium mâlũ, ex quibus constet partibus. — Aceti facultas. — Muriæ facultas. — Mel. — Vina dulcia. — Sapa est mustũ plurimũ coctũ. — Ficus exactè maturæ. — Vinũ aliquod album non reperiri dulce. — Vina crassa, nigráq;, & dulcia. — Vina alba & tenuia sanguinem per venas expurgant.

Vina odorata caput tentant.

lidiora, meritò caput tentant: quocirca vitanda iis sunt, qui cephalæa, aut hemicrania, aut cephalalgia, aut morbo comitiali, aut deniq; mania laborãt. Affectus verò omnes thoracis ac pulmonis, qui diuturni sunt, & sine febre infestant, à vinis huiusmodi iuuantur mirũ in modũ, & potissimũ qui humoris per sputa expectoratione purgantur.

Vina crassa simul & dulcia, cur prosint morbis thoracis.

Siquidem quæ vina sunt crassa & dulcia, propterea quòd humiditatẽ possident crassam, & ob id perdurantẽ, in thoracis ac pulmonũ affectibus, si cum tenuantibus medicamentis sumantur, multũ adferent cõmodi. Verũ nec acerbam, nec austeram, nec omnino astringentẽ vim eis inesse oportet: sed ad melleam magis, odore, gustu, & facultate, spectare ipsa expediet: ac tale sanè est quod Tmolites dicitur.

Vina pontica.

Porrò vina Pontica multum implent, ac tardè permeãt, ambásq; excretiones morantur: tum eam quæ fit per sedem, tum etiam quę per vesicam: hærentq; in hypochondriis diutissimè: & facilè acescunt, nauseamq; provocant. Soli autem ventri fluenti cõferunt, idq; si moderatè sumantur.

GALENI PERGAMENI de cognoscendis curandisq́; animi affectibus, liber vnus.

Peccata à falsa opinione nasci. Affectus vnde proficiscantur. Error cõmunis hominum.

Peccata quidem hominũ à falsa opinione proficiscũtur: affectus aũt, siue perturbationes, à vi quadam rationis experte, quę minimè rationi obtemperat. Etenim cernimus cunctos homines existimare seipsos aut esse omnino sine peccato, aut paucis exiguisq; rebus rectã rationẽ offendere: cùm ab aliis fortè omniũ flagitiosissimi habeãtur. Quicunq; igitur aliis permiserũt, vt de seipsis ferrent sententiã, ac iudicarent quales nam essent, eos in paucissimis aberrare solitos animaduerti. At quicũq; seipsos optimos existimarũt, nec aliis iudiciũ suiipsorũ facere permiserũt, hos contrà, & in maximis rebus, & in plurimis offendẽtes cõspexi.

Pythium præceptum.

Sapientissimũ solũ seipsum perfectè posse cognoscere.

Quamobrem meritò cõmendatur illud præceptũ Pythiũ, quo iubetur unusquisq; seipsum cognoscere. Is tamẽ solus qui sapientissimus est, perfectè seipsum cognoscere poterit: reliquorũ autẽ omniũ, perfectè quidem nullus, alius autem alio, & magis & minus. Quod enim in vita vniuersa & in artibus omnibus cernimus, vt magnas quidem atq; insignes rerum eminẽtias differentiásq;, vnusquisq; facilè possit discernere: exiguas autẽ ac tenues, quotaxat qui & prudentes sint, & ipsarũ artiũ periti: idem quoq; in peccatis affectibusq; solet vsu venire.

Perturbationes maximas facile deprehendi ab omnibus, leues autem nequaquam.

Si quidem perturbationes maximas vniuersi facilè deprehendũt: mediocres aũt & leues & quæ etiã correctionẽ desiderant (tametsi eas vitare propterea quòd paruæ existunt, magis sit arduũ) nõ item omnes agnoscunt.

Duplicem nos manticam è collo suspensam gerere.

Peccata aliena, quàm nostra, clarius perspici à nobis.

Quisquis igitur velit honestus atq; probus evadere, is cogitabit necessũ esse, vt plurima à se peccata sua ignorẽtur. Nam cùm duplicẽ manticam (vt ille Aesopus aiebat) è collo suspensam geramus, vnã quidem ante pectus alienorũ, alteram verò à tergo, nostrorũ criminũ plenã: aliena sanè spectamus semper, propria autem cernere nunq̃ possumus,

Amans omne, esse cæcum erga eam rem, quam amat.

Quisq; seipsum omnium maximè diligit.

Etenim quicquid amat, vt inquit Plato, cæcũ est erga eam rem, quam amat. Ac proinde si nostrũ quivis seipsum omnium maximè diligit, vnusquisq; nostrûm erga seipsum maximè cæcutiat est necessarium. Quomodo igitur propria mala inspiciet, aut se peccantem intelliget? Si ante omnia se ab affectibus liberarit: quãdoquidem par est ab iis non detentos, semper falsa opinari.

Affectus animi qui.

Sũt autem animi affectus, quæ omnes nouimus, excandescentia, ira, timor, mœror, inuidia, vehemẽs cupiditas, ac deniq; alicuius rei excellens amor, aut odium.

Mensuram esse optimam.

Quare probè dictum est illud, mensuram esse optimã: tanq̃ nil rectè fieri possit sine illa. Quomodo igitur quis ista vnquã eiiciet, nisi prius ea se habere cognorit? At verò vt quis cognoscat, fieri non potest ob philautiam.

Philautia.

Si igitur ratio tibi hæc nõ permittit, vt de teipso iudices: at saltẽ vt de alio, quẽ neq; ames neq; oderis, iudicium feras, tibi non adimit potestatem. Cùm ergo audieris in vrbe quempiã à multis laudari, quòd nullis hominibus aduletur: tunc ipse, vbi ad illum propius accesseris, num sit talis, qualis vtiq; perhibetur, huiuscemodi periculũ fac.

Veraces esse nõ posse, qui magnatum ædes frequentant.

Primũ, si videas ab eo frequentari ędes magnatum, ac principum, non existimes illum fore veridicũ. Obsequia quippe istiusmodi, mendacium sequi cõsueuit. Deinde, siue id genus hominũ salutantem, siue illis seipsum comitem exhibentem, conuiuiisue illorum ac cœnis ingerentẽ conspicias, non solùm nõ veracem, sed omnis etiam nequitiæ alumnum illum talem esse ne dubites: quippe qui aut pecuniarum, aut principatus, aut gloriæ, aut honoris cupiditate trahatur.

Methodus cognoscendi errores alienos.

Quem verò nec salutare, nec comitari id genus hominũ, nec cum valde potentibus cœnitare, sed frugi ac temperato victu vti solitum indies magisq; comperteris, sperauerisq; tibi vera dicturum; conare hunc quoq; profundius altiúsq; cognoscere, vt scias cuiusmodi tandem sit vita: quã cognitionẽ ex longiori cum eo consuetudine comparabis. Quòd si talem offenderis, qualẽ ipsum fore spectasti, seuoca aliquando hominẽ, rogaq;, vt si quẽ tibi ex illis animi affectibus turbulentis inhærentẽ notauerit, continuò admoneat, teq; illi maximam habiturũ gratiam, existimaturumq; te ab ipso magis seruatũ, quàm si corpore ægrotantẽ sanasset. Quòd si ille recipiat se facturũ, cum primùm aliquo talium te laborantẽ inspexerit, ac deinde longo temporis intervallo interiecto, nihil dixerit, accusa hominẽ, rogaq; iterũ aliquantò blandius q̃ prius, vt quicquid talium perturbationũ in te videre animaduerterit, dicto tibi significet. Qui si tibi respondeat, propterea se nihil tibi dixisse, quòd tali tẽpore nihil in te istiusmodi deprehenderit, ne ob id quidem continuò illi fidem adhibeas: néve existimes te repentè omnino evasisse inculpabilem, sed duorũ alterũ in causa esse, aut negligentiorẽ amicũ fuisse, aut illũ redarguendi verecundia impeditũ, tacuisse, aut etiam nolle tibi in odium venire: cùm haud ignarus sit, omnibus (vt ita dicam) hominibus hunc morẽ esse, vt eos oderint, qui vera loquũtur. Aut si nihil horũ est, scito hominẽ propterea tacere, quòd nolit tibi prodesse: aut ob aliud quippiam, nempe q̃ nõ sibi obseruãda putauerit, quę

Sapiens est omnino à peccato immunis.
Sapiens Deo similis.

à te perperàm agitentur: id quod certè non probo. Est autē sapiēs omnino à peccato immunis: ac proinde philosophi, non hominē, sed Deo similem sapientē esse dixerunt. At tu repentè Deo similis nunquam effici poteris. Cęterùm si ei qui te reprehenderit gratias egeris, pòst autē diligenter tecū expenderis, verène te ille, an falsò increpauerit, ex ea re senties te magnā percipere vtilitatem. Si verò idem assiduè egeris, tibiq; animus sit ad meliorem frugem te morésq; tuos componere, facilè absolutus evaseris. Cæterū hæc sit tibi exercitatio præcipua, vt calumnias & contumelias æquo animo feras: quod vbi feceris, atq; sedatus fueris, habuerisq; tuas perturbationes perspectas, tum aggreditor respōdere calumniatoribus: quorū audiens rationibus, quammitissimè cum eis lites tuas cōponas: atq; ita rem omnē agas, ac si pædagogis mox sis redditurus rationem.

Contumelias esse æquo ferendas animo.

Porrò si quis sit vel apprimè potens, vel opulentus, qui velit in virū egregiū evadere, habeatq; admonitores liberos, necessum est illā maiestatē relinquat his præsertim temporibus, in quibus nullus adest Diogenes, qui vel opulentissimo Principi, vel alicui Monarchæ sit ipsam veritatē dicturus. Iis autē monitoribus duntaxat credendum est, qui & inculpatissimè vixerint, & ætate provecti sunt.

Temporum suorum deplorat infelicitatem Galenus.

Cùm aūt nullus sine peccatis, aut sine affectib. viuat, vel si optima quis natura sit præditus, sed necessum sit vnūquēq; labi & errare in aliquibus, eóq; etiam magis, quò iunior quispiā fuerit, hauddubiè quisq; nostrū exercitatione per totā indiget vitā, vt vir perfectus reddatur. Nec tamen deterreri quempiam oportet, quò minus seipsum conetur meliorē facere, etiā si iam factus sexagenarius, sentiat sibi animū vitiò immedicabili deformatū. Nā tametsi nobis cōpertū sit, animū nos nō posse sapientis consequi (id quod fortè liceret etiā, si à teneris illū excoleremus) at saltē ne totū illū omnino deformē geramus, vt Thersites corpus, sedulò nobis curandum est. Etenim si supremā quispiā animi excellentiā assequi haudquaquàm possit, at certè post supremos illos sapiētes, in secundis, aut tertiis, aut quartis vt collocetur, id facere lōgiori tēpore atq; assidua exercitatione poterit.

Exercitationē per totam vitā requiri, vt quis vir perfectus reddatur.

Primò igitur satis erit, si neq; in deos maledicta iactabis, neq; calcibus feries, aut dentibus aggredieris lapides, neq; efferato vultu intueberis, sed intra te ipsum cōtinebis, atq; occultabis iracundiā. Nam ab ira prorsus liberari simulac quis velit, nō cōtinuò quis potest: cōprimere autē illius perturbationis intēperantiā, atq; insolentiā potest. Quod remediū si sæpius quis vsurpauerit, agnoscet tandem adeò seipsum minus quàm antea propēsum ad irā, vt ne ob magnas quidē causas irasci possit.

Iracundiam si non vinci, at certè posse reprimi à nobis.

Galeni in seruos benignitas.

Porrò seruū à me vnquàm mea manu verberatū fuisse, nō memini: id quod etiā pater meus perpetuò cauit, qui complures amicos increpare solitus erat, q; ferociter sæuirent in famulos. Id igitur quod in nobis est iracundiæ ac furoris, ratione coërcere atq; erudire oportet: erudietur autē exercitatione improba. Turpe enim est quempiam multos annos cōtinenter laborare, exercerīq;, vt vel medicus, vel grāmaticus fiat: vt autē in virū bonū evadat, in tanto curriculo tēporis nunquam sibi quicquā laboris assumere. Ergo nec tuis ipsius manibus seruum cædas, nec quando diu iratus fueris, alij vt id faciat imperes, sed in posterum differas. Postquàm enim furor refrigeratus fuerit, prudentius, temperantiúsq; dispicies, quot verberib. famulus plectendus sit dignus: * nisi fortè melius esse videatur, initio statim concessa venia, negociū ipsum transigere, & vbi lorum afferri iusseris, tum verbis duntaxat corrigere, minitariq;, te non amplius cōdonaturum, si rursus ille idem scelus patrarit.

Furore refrigerato prudentius multò vindictam sumi.

Præstat itaque te facere omnia quæ facis, vbi impetus ille animi deferbuerit: quo tempore iam ratione opitulante, punitionis modum sis initurus: cùm nimirum impetus irascentis nihil ab insania, vel à furore differat. Quamobrem à veteribus haud immeritò animi affectus hæc quinque appellata fuerunt: mœror videlicet, ira, excandescentia, cupiditas, metúsq;.

Irascentis impetum nihil ab insania differre.

Affectus animi quinq;.

Singulis itaq; diebus atque horis habere hanc in promptu opinionem oportet, quòd præstet quidem vnumquenq; sese exhibere dignum, qui egregius ac frugi ab omnibus appelletur: hoc autem fieri nō posse vt contingat nobis, nisi eum, qui singula errata indicet, censorē admonitorémq; habuerimus: quem sanè ipsum nostrorū peccatorum indicem, & seruatorem nostrum, & amicum maximū existimare convenit. Qui quidem & si tibi visus fuerit aliquādo falsa crimina obiicere, ne ob id quidem irasci oportet: & quòd multò melius quàm tu, ille singula peccata tua perspicere possit: & quòd licet falsum quandoq; tibi crimen obiiciat, in eo tamen tibi sit vtilis, quòd te ad eorum quæ agis diligentiorem obseruationem excitet. Curabis autem perpetuò, vt quàm dignus sis, quantiq; faciendus, à teipsò, non ab alio, accipias: habénsq; in memoria semper, quanta sit eorum qui irascūtur, deformitas animi, quantáq; rursus venustas eorum qui sine ira viuunt.

Iracundorum deformitas animi.

Omnibus accusandi teipsum potestatem facias, gratiámq; habeas nō adulantibus, sed obiurgantibus potius. Pateant autem semper domicilij tui fores, vt liceat notis ac familiaribus omni tempore ingredi: cùm sic affecto, atq; omnia ritè facienti, verendum tibi non sit, ne ab ingredientibus aliquo magnò scelere implicitus deprehendaris. Volo itaq; vt non modò alios omnes, sed teipsum in primis etiam verearis, illiq; auscultes qui dixit: Omniū autem maximè tuiipsius te pudeat. Quod sanè si feceris, poteris quandoque expertem illam rationis vim, qua excandescimus, quasi feram quandam reprimere, mansuefacereq;.

Quisq; non alios modò, sed seipsum etiam debet vereri.

Vt autem longè turpissimum est, hominem iracundia percitum intemperanter, aliquid agere, sic etiam ob amorem, viniq; & crapulæ cupiditatem: quæ omnia facultatis appetitoriæ sunt affectus & opera, ob quæ homo non iam equo vel cani, disciplinæ capacibus, evadit similis, velvti ob illa priora, sed vel petulanti apro, vel hirco, vel cuipiam agresti belluæ, quæ mansuefieri non possit. Quocirca libido hæc perduci ad obedientiam non potest, quemadmodum illa poterat: castigari autē quodammodo potest, si rebus potiri ac frui prohibeatur, quarum appetens est. Nam si potiatur, crescit, maiórq; ac vehemētior fit. Sin castigetur,

Appetitoriæ facultatis affectus & opera.

Libido nos reddit similes belluis agrestibus.

Libido qua ratione castigari queat.

tenuis

tenuis atq; imbecilla redditur, ac sic imbecillitate coacta, nō vltrò, ipsam rationē sequitur, velut quoddam mancipiū.

Animi vis expers rationis est duplex.

Duplex itaq; in nobis est animi vis expers rationis: vna, cuius & citò excandescere & irasci est officium: altera, quæ ad id quod ipsi iucundum, suauéq; visum sit, præceps fertur, antequàm vtile ne sit atq; honestū, an noxium & turpe, cognorit. Hanc igitur, quæ vehetissima est, cohibere actutum oportet, priusquā vbi incrementū acceperit, viribus invictā inexpugnabilémq; se exhibeat: tunc enim vel si volueris, non poteris illam cōpescere, sed dices (qđ audiui olim quendam ámantē) velle te quidem desinere, at nō posse. Quippe vt nōnulla corporis vitia propter magnitudinē insanabilia sunt:

Concupiscibilis facultatis immoderatio.

sic vis illa, cuius est temerè cōcupiscere, plerunq; amore accenditur insanabili, nō corporum modò quæ sunt formosa, aut rerū quæ pertineāt ad venerē, sed etiā crapulæ & vinolentiæ, itémq; ob scœnitatū quæ præter naturam patrantur. Quæ igitur de ira & excandescentia vincenda dixi, eadem puta de aliis affectibus me dixisse. Quæ omnia tibi sæpius revocanda in memoriā sunt, & si nō possis tam crebrò, at saltē matutinis horis, semper anteq̃ aliquid eorū quæ acturus es aggrediaris, & vespertinis anteq̃ cubitū eas. Ego siquidem cōsueui admonitiones has, primū quidem bis legere singulis diebus, pòst verò etiam ore enunciare. Neq; autē sat esse putas ab ira vna duntaxat liberū te conseruare, nisi etiā ab omni edacitate, vinolentia, nequitia, curiositate, & invidia, te purū integrúmq; cōserues. Nam nec propter sitim decet, sorbentiū instar, totum calicem exhaurire: nec propter famem in conspectu omniū, insanabiliter ipsum ventrē explere: sed danda opera est, vt omnibus vnà cœnātibus, minus obsonij assumamus, & à cibis gulam nimiū irritantibus abstineamus:

Edendum esse sobriè & salubriter.

moderatè interim vescētes iis, quæ salubria habentur. Progressu verò tēporis, ne respicere quidem te ad conuiuantes velim * (magnū quippe nō fuerit, si in cibo & potu illis continentior esse videaris) verùm, si hoc honore te afficere decreuisti, cura sedulò; vt continētius viuas hodie q̃ heri.

Continentius viuendum esse hodie quàm heri.

Quod si feceris, senties hauddubiè te indies ab iis, quæ dixi, multò minori negocio abstinere: maximáq; perfundētis lætitia, si quando verus modestiæ, temperantiæq; amator extiteris.

Gaudent qui in ea re promouentur, cuius amore flagrāt.

Sic enim gaudet, quicūq; in ea re promouetur, cuius amore flagrat. Hāc enim si ingrediamur viā, nō satis esse putabimus, si plusquàm dissoluti homines consecuti simus modestiæ, probitatis, & continentiæ: sed primū quidem eos qui hisce student virtutibus, superare conabimur

Concertatio pulcherrima quæ dicatur.

(est enim hæc concertatio atq; æmulatio pulcherrima) pòst verò, etiam nosipsos: idq; memores semper pulcherrimorū dictorum, quorū vel hoc in primis est vnum: Delige optimum vitæ genus, quod reddet consuetudo iucundum.

Consuetudine reddi iucundum, optimum vitæ genus.

Quemadmodum igitur cùm te aduersus iracundiā exercere iubebam, tum argumento vti poteras, te aliquid profecisse, quòd nō amplius te excandescentem cerneres: ita in iis quæ ad modestiam pertinent, hoc indicio intelliges quantū profeceris, quòd nec cupiditate quidem suauissimarū rerum tangaris. Cæterùm ad modestiam vna est via per cōtinentiam.

Viam ad modestiā esse vnam, per cōtinentiā.

Modestus quā in re continentem superet.

Hoc siquidem modestus superat continentē, quòd ille ne cupit quidē amplius titillantes palatū cibos.

Via quæ ad virtutem ducit est laboriosā.

Laboriosa tamē ab initio via hæc est & aspera, quēadmodū cæteræ omnes honestorū studiorū exercitationes. Verùm si pro malitia cupis habere virtutē, ac pro voluptatibus corporis, tranquillitatem animi: per continentiā, ratione duce, ad modestiam cōtendas oportet. At verò & contētionis, & gloriæ, & principatus appetitio, animi planè est affectus, licet illis iam dictis minor.

Inuidia est omniū vitiorū fœdissimum.

Inuidia est dolor ex alienis bonis cōceptus.

De invidia autē quid attinet dicere, cùm omniū sit vitiorum fœdissimū? Est enim invidia, dolor ex alienis bonis conceptus. Sic itaq; id genus affectus omnes sunt dispungendi, vt ne radicē quidem eorū vllam in nostris animis relinquamus. Nam ex iis quæ sic relinquuntur, solet rursus aliquid pullurare, dum idipsum à nequitia & prauitate irrigatur.

Natura in puerili ætate quantā vim habeat ad mores formandos.

Porrò natura in puerili ætate ad vitam perficiendam, in cunctis plurimū potest: secundo autē loco, studia, exercitationésq; disciplinarū.

Exercitia disciplinarū plurimum posse, ad virtutes adipiscendas.

Puerilia ingenia omnia esse ad affectus propensa.

Cæterùm ipsa puerorū ingenia plurimū inter se differunt, cùm alia magis, alia minus virtutes ipsas sectentur: omnia tamen sunt vel maximè ad affectus propensa.

Puerorū educationem esse similem culturæ plantarum.

Verùm educatio puerorum, similis quodāmodo est sedulitati, qua in plantis alendis vtimur. Siquidem, vel si optimus sis plantarū sator & cultor, nunquàm tamē efficies, vt rubus vuā producat, quòd natura illius talem à principio perfectionem capere nequeat. Rursus vites, quę, quod ad ipsas pertinet, fructū ferre paratæ sunt, si neglexeris, reliquerísq; soli naturæ curandas, aut multò deteriorē, aut planè nullum edere fructum animaduertęs.

Galeni pater mas laudes longè tibiis decātat.

Galeni mater iracunda.

Mihi autē ingenti quadam felicitate contigit, vt patrem ab omni iracundia alienum, iustissimum, frugalissimum, humanissimúmq; haberem: at matrē vsq; adeò iracundā, vt interdū etiam morderet ancillas, sempérq; & vociferaretur, & cum patre contenderit, idq; longè quidē odiosius, quàm Xantippe illa cum Socrate. Inter omnia porrò admonebat me pater, vt à nulla secta cognomen sumerem: sed illas perpetuò artes ediscerem, per quas iustitiam, modestiam, animi magnitudinem, atq; prudentiam consequerer. Laudant autem (dicebat mihi) virtutes has cūcti, tametsi sibiipsis sint conscij, nullam se harū habere: dántq; operā pro virili, vt aliis appareant fortes, modesti, iusti, & prudentes. Vt verè autē mœroris sint atq; tristitiæ expertes, vel si minimè tales esse videātur, id magno studio contendunt. Quare etiā huic à me rei in primis studendum esse, cui omnes mortales student, præq; omnibus aliis virtutibus, vnū hoc quærendum suadebat. Quæ documenta paterna in hanc vsq; diem retinens, nec vllius sectę nomenclaturæ me addixi, neq; ob vllam fortunæ vicissitudinē fui perturbatus animo.

Galeni constantia.

Quippe assuefecit me pater gloriam & honórem contemnere, atque vnam tantùm, eámq; nudam veritatem suspicere. Suadebat etiam, ne ob vllam pecuniæ iacturā mœrore afficerer, quandiu quę reliqua essent, ad curandum corpus sufficerent.

Diuitiarum primus finis qui sit.

Hunc enim primū finem illis quę possiderentur, statuebat, non esurire, non algere, nō sitim pati: quòd si cui plura suppeterēt, quàm horum vsus

Galeni opulentia.

postulat, iis ſanè ad eas res agendas, quæ honeſtæ eſſent, eſſe vtendũ cenſebat. Nec me latet (aiebat ille) te fortunarũ plus duplo quàm ipſe habeam, poſsidere, in noſtráq; hac ciuitate nõ mediocri honore eſſe præditũ: vſqueadeo vt quænam mœroris tibi cauſa futura ſit, nullã videã, præter inexplebilem ac ſummã quandam cupiditatem. Comparabat autem inſatiabilem illam habendi libidinẽ, voracitati ventriculi, qua plus quàm ſatis ſit, ciborum ingeritur. Etenim cibo, vt dicebat, nulla alia cauſa egemus, niſi vt alamus corpus. Nutrit verò corpus, ſi bene concoctus fuerit: bene autem coquetur, ſi modicus. Nam ſi immodicus fuerit, concoctionẽ nõ experietur, ſed vſus ipſius corrumpetur. Siquidem aut deiectus per inferiora, profuſionẽ alui excitabit: aut diſtributus per vniuerſum corporis habitum, malum intra venas humorẽ gignet. Quæ igitur in corpore didiciſti, ad animũ licet transferas: cuius inexhauſta cupiditas, plura perpetuò expetit, q̃ ipſe vſus poſtulet, vnicáq; omnis mœroris atq; triſtitiæ eſt cauſa. Ea nanq; accenſi nõnulli, qui præſentiũ rerum inexplebiles ſunt, nunq̃ concupiſcere deſinũt, ſed ſi duplum quippiam habeant, triplũ ilicò ſtudent acquirere. Triplum nacti, quadruplum appetere incipiũt. Qui quidem nunq̃ ſibi proponunt eos, qui pauciora poſsident: ſed illos tantùm, qui plura: quos etiã ſuperare conãtur. Quanq̃ certè multò ſatius eſt ciuem in eo cæteris antecellere, quòd iis quæ nunc habeat, ſit omnino cõtentus: id quod certè (dicebat pater) in tua manu eſt. Contrà, diuitiis præſtare, nõ virtutis, ſed fortunæ munus exiſtit, quæ pleruunq; ſeruos atq; libertos facit longè ditiores nobis, qui & generoſi, & nobiles appellamur. Quòd ſi tu (quo in noſtra repub. reperiũtur pauci ditiores) quantũ optas aliquando aſſequaris, hoc eſt, vt plus vniuerſis poſsideas ciuibus, ne ſic quidẽ ſatis ſis habiturus: ſed ilicò circunſpicies, num quis in alia ciuitate ſit ditior: quem quidem ſi ſuperaueris, tibi obſecundante fortuna, ad alias progredieris nationes, & iis q̊s apud illas opulentos offenderis, fieri opulẽtior cõtendes. Quare nunq̃ tu ſanè omnibus ditior, ſed propter immenſas cupiditates, ſemper futurus es pauper. Quòd ſi ipſo vſu rerũ metieris id quod modulo tuo reſpondeat, iam teipſum vnũ ex diuitibus numeraueris: aut ſaltẽ ex iis, qui eò quod opus eſt abvndent: eriſq; quatenus ad rationẽ pecuniarũ ſpectat, beatus, cùm earũ cauſa minimè futurus ſis triſtis. Si verò etiã illã, quæ ad honores appetendos pertinet, inſatiabilitatẽ exploſeris, hac quoq; parte iucundè ac ſine moleſtia vitam ipſam traduces. Sin autem tibi non ſatis fuerit honorari ab iis, qui tua conſuetudine vtantur, ſed velis ab omnibus omnino qui ſunt in ciuitate laudari, etiam ab illis ſcilicet à quibus ignoraris prorſus: fortaſſe primũ quidem ab iis ipſis cognoſci voles: tum autẽ, vbi cognitus fueris, ſuſpici. At illud quidem, velle cognoſci ab omnibus, ab immẽſa quadam proficiſcitur gloriæ cupiditate: hoc autẽ quod eſt, velle honorari & ſuſpici, ab inani planè & ſtulta ambitione. Quocirca tibi neceſſe erit, vt nec pecuniis quærendis invigilanti, ſic tunc ad gloriæ honoriſq; ſtudiũ

Inexplebilem habendi libidinẽ cõparari inſatiabilitati ventriculi.

Cupiditatem eſſe vnicam omnis mœroris atq; triſtitiæ cauſam.

Diuitiis præſtare, nõ virtutis, ſed fortunæ munus exiſtit.

Galeni genus clarum.

Velle cognoſci ab omnibus, vnde proficiſcatur.

Velle honorari ab omnibus à ſtulta ambitione procedit.

cupidinẽ intẽdenti, ob illos qui cùm plures ſint te neq; cognoſcent, neq; honorabunt, maiori q̃ nunc triſtitia & dolore affici. Si igitur in his ſemper nos exercuerimus, iam exploratũ habentes, inſatiabilitatem vitium eſſe animi peſsimũ, fundamentúmq; omniũ cupiditatum, pecuniæ, gloriæ, honorum, principatus, & cõtentionis, haud dubiè citra omnem moleſtiam viuemus. Qui enim ſua ſorte contentus fuerit, is omni mœrore ac triſtitia carebit. Quis autem nolit omnẽ ætatem citra mœrorem tranſigere? aut quis nõ hoc omnibus præpoſuerit immobilibus, imò verò ſceleratis diuitiis? Ille igitur hæc & alia multa mihi & aliis quamveriſsimè pronunciabat. Turpe ſiquidem eſt libertatem eam, quæ humanis legibus accepta refertur, maximi facere: eam autem quæ & verè, & natura ipſa eſt libertas, non omni ſtudio venari, ſed inhoneſtis, impuris, atq; tyrannicis dominis inſeruire, lucris videlicet, minutiſsimiſq; quibuſque pecuniariis rationibus, ac principatus, gloriæ, honoriſq; ambitioſis cupiditatibus. Quorũ ſanè omniũ matrẽ ego haud dubitauerim dicere, inexplebilem habendi libidinem. Quis igitur talem in animo peſtem habẽs, poſsit vnquã aut honeſtus, aut probus evadere? aut cur nõ mille ſit mortibus dignus, qui nõ toto animo talem turpitudinẽ oderit? Porrò autẽ hanc ipſam multò magis & odiſſe & fugere debent adoleſcentes, qui ſe ſaluos eſſe velint. Nam ſi fortè initiò aſſueuerunt pecuniam inſatiabiliter cupere, fieri iam certè non poterit, vt cùm ad annum pervenerint quadrageſimũ, ſeipſos recuperent. Cæterùm tametſi difficile atq; arduum videatur, adoleſcentes ipſos in principio ſeſe liberare ab affectibus, progreſſu tamen temporis omnia faciliora reddentur. Quò enim maius rationalis noſtri animi pars in huiuſcemodi exercitationibus ac ſtudiis incrementũ acceperit, eò perfectiorem obedientiã habebit. Nam cùm ea quæ maxima ſunt, ratio nondum exercitata pervicerit, minimè dubium eſt, quin vbi duplicem excellentiam indepta ſpacio temporis fuerit, ſit multò facilius ſuperatura: quippe ex eo quòd iam ſeſe exercuerit, evaſerit multò generoſior quàm antea: proindéq; ſic abvndè ſufficiet exterminandis affectibus, iam etiam imbecillioribus redditis.

Inſatiabilitas eſt fundamentum omnium cupiditatum.

Contentus ſua ſorte qui fuerit, is omni carebit triſtitia.

Adoleſcentes ſi fortè initio aſſueuerint pecuniam inſatiabiliter cupere, fieri non poſſe, vt cùm ad annum pervenerint quadrageſimum, ſeipſos recuperent.

Rationem per exercitationem ſtudiis reddi generoſiorem.

GALENI PERGAMENI
de conſuetudine, liber vnus.

Vod conſuetudinis ratio ad inventionem eorum quæ ſanitati conducunt, magnam ſibi vendicarit facultatem, non modò Hippocrates, ſed Eraſiſtratus etiã profeſſus eſt: quã quidem negligentes medici, interdum ægros q̃ miſerrimè iugularunt: vt in Ario Peripatetico factitatum fuiſſe videtur, qui cùm gracilis natura eſſet, & os ventriculi frigidiſsimum ſortiretur, ita vt vel ex leuiſsima refrigeratione ſingultu ſtatim corriperetur, ob idq; nunquã fuiſſet auſus aquam guſtare, tandẽ febri occupatus, à mediciſq; præter conſuetudinem coactus potu frigidæ vti, ſubitò fuit quidem exanimatus. Aliis verò

Arius Peripateticus fuit inſcitia medicorum extinctus.

verò contrà, nisi audacter potus is propinetur, periculum sanè est, ne extinguantur celerrimè. Sūt enim quibusdā aliqua peculiaria ex propria natura, aliudq; alimentum alij corpori accōmodatur. Ob idq; animalia ipsa absque vlla disciplina, sed tractā à natura, ad ea pabula accedunt, quæ sibi magis sunt familiaria: iumēta nimirū ad herbas, fœnum, paleas, & hordeum: ad carnes verò, tum leones, tum lupi. Vt autem nō parua in animantibus iuxta varia genera propriorū alimentorum reperitur differentia, sic in eodem etiam genere multa intersunt atq; magna discrimina. Nam multi sunt qui vinum (exempli gratia) ne gustare quidem possint, quod tamē ab aliis plurimum sine vlla modestia bibitur: ac de cæteris quidem pari iudicio. Solēt quippe homines alia aliis auidius mandere, pro suæ naturæ ratione, quòd videlicet talia ipsis faciliora concoctu videantur: contrà verò quæ gustui sunt ingrata, fugere & fastidire, tanq̄ ea quæ ab ipsis concoqui nequeant. Est igitur hic consuetudo ipsa signum naturalis cuiusdā proprietatis. Sed quòd ea nōnunquàm sit etiā illius causa, hinc liquidò constat, quòd aliquib. rerū quarundā vsus inter initia ingratus & noxius cùm sit, vbi paulatim assueuerint, iam ea illis neq; amplius ingrata, neq; noxia redduntur. Nam vt vnū quodq; eorū quæ vel comeduntur, vel bibuntur, alteratur secundū qualitatē: ita & ipsum quoq;, id quo alteratur, quoquomodo afficitur. Quod autem similitudo quædā sit inter ea quæ alunt, & illa quæ aluntur, tum semina, tum plantæ, euidenti argumēto esse possunt, quæ ita sæpissimè alterantur & transmutantur, vt quæ in vno loco solearit esse exitiosa, ad aliū translata, maximè cōferentia reddantur. Iam verò vt corpus cibo & potu immutatur, sic etiā iis quæ extrinsecus occurrunt nobis, quæq; nō minus cōsuetudini inseruiunt. Primū igitur à refrigerantibus rebus cutis ipsa colligitur: dein cæteræ partes quæ illi proximæ sunt, donec ad profundiores alteratio ipsa perueniat: idq; primò & per se. Nam per accidens, calor in alto collectus corpore, cute densata præ frigore, increscit. At verò sicut causa refrigerans eiusmodi alterationes inuehit, sic calefaciens, iis contrarias. Cæterùm ab vna & eadem causa sæpe contraria fiunt. Sol siquidē inter initia, dum nos calfacit, fundit humores, cutem lenit, carnemq; reddit molliorem. Si quis tamen æstiuo tempore pluribus diebus nudus sub eo sit diuersatus, illi tum cutis, tum caro, dura aridaq; reddetur: id quod nō est caloris solius, sed siccitatis etiam illi annexæ opus. Porrò balnea dulcium aquarum calefaciunt nos & humectant, quod calori habeant humorem cōiunctum. Quare necessum est nos nouisse, aliam quidem esse rationē caloris humidi, aliam verò sicci. Cæterū corpus rarum & molle facilè ab extrinsecis iniuriis afficitur: durum autē multò facilius eas tolerat, ægerrimèq; ab illis labefactatur, ad quā etiam patiendi facilitatē & dyspathiā consuetudo nō exiguam vim obtinet. Quod verò ad exercitia pertinet, exercitatæ particulæ fortiores pariter & solidiores redduntur, ac proinde munia suas obire ac ferre, q̄ cæteræ, longè facilius possunt: quæ, quòd exercitio caruerint, molles atq; languidæ existunt. Eōdem etiā animi exercitationes spectant, quibus exerceri solemus: primū quidem grāmaticis rudimentis, dum sumus pueri: mox rhetoricis, geometricis, arithmeticis, logicisq; theorematis. Cùm enim facultates illæ, quæ ad animi principem vim spectāt, ad omnes artes pernecessariæ sint, quarū altera quidem cognoscimus quid consequens, quidve repugnans est, altera verò memores sumus: à prima sanè id habemus, vt sapientiores simus: à secunda autē, vt magis memores. Eam tamen naturam hæ facultates habent, vt exercitatione vires indipiscantur & crescāt: ocio aūt languescāt, ac minuantur: id quod disertissimè explicuit Plato in Timæo, secutus Hippocratem, qui vsum robur addere, ocium verò dissoluere pronūciauit. Verùm ipsis exercitationibus, sicuti & cibo, & potui, vigiliisq; & veneri, mensura congrua adhibenda est, quæ rem ipsam neq; vltrà quàm par sit, protrahat, neq; etiam de illa adimet: quia excessus dissoluunt vires: defectus verò tantum de vtilitate detrahunt, quantùm ipsi à rēcta mensura deficiūt. Facultates itaq; nostræ robur sibi cōparant, si moderatis congruentibusq; exercitiis foueantur. Atq; hæ quidem sunt consuetudinū differentiæ, à vi materierum in quibus illæ consistunt, & à quibus fiunt, desumptæ. At vacuationes non debentur corporibus ob consuetudinē aliquam, quemadmodum Erasistratus existimauit: sed ob causam quæ illas postulat. Sunt siquidem qui ex malo victu, sunt qui ex praua corporis affectione sanguinē plurimū, aut virosos humores aggregent: quos plurimum iuuare solet, cùm aut à natura, aut à medico, quod redundat, antequàm in morbum labantur, detrahitur: quo remedio toties vtuntur, quoties aut morbum præsentem vident, aut eum aduentare præsentiunt: adeò vt talis medendi ratio in consuetudinem illis esse versa videatur.

Animalia naturaliter ad ea pabula accedere, quæ illis magis sunt familiaria.

Consuetudo est signum naturalis cuiusdā proprietatis, atq; etiam interdū causa.

Nutrimentum vt alteratur, sic etiam quoquomodo alterat id quod nutritur.

Similitudinem esse inter ea quæ alunt, & illa quæ aluntur.

Calor internus ex accidenti crescit, cute refrigerata.

Contraria persæpe oriri ab vna eademq; causa.

Balnea dulcia calfaciunt nos & humectant.

Corpus rarum. Corpus durū. Cōsuetudo, ad dyspathiam haud exiguam vim obtinet.

Exercitatas particulas reddi fortiores & solidiores.

Exercitatio in artium liberalium studiis.

Intellectus. Memoria.

Animæ facultates exercitatione vires indipiscuntur, & crescunt: ocio languescunt, & minuuntur.

Exercitia debere esse modica.

Excessus dissoluunt vires.

Vacuationes fieri ob causas, quæ illas postulant.

GALENI PERGAMENI de tuenda sanitate liber primus.

Vm vna sit ars, quæ circa humanum corpus versatur, eius primæ ac maximæ partes sunt duæ: quarum altera sanitatis tuendæ, altera morbi profligandi facultas est. Ac sunt quidem officia earum contraria: illi quippe tueri, huic immutare statum corporis, est propositum. Quoniam autē & dignitate & tempore sanitas morbū præcedit, vtiq; & nos, quemadmodū hęc seruanda sit, prius tractare conueniet: post autē, quo pacto cōmodissimè sit abigendus morbus. Vtriusq; facultatis inueniendæ communis ratio est, vt quidnam ea corporis affectio sit, quæ sanitas dicitur, liquidò cōstet: quandoquidem nec præsentē seruare, nec amissam restituere, si eam penitus ignores, licet. At similariū partiū sanitas, calidi, frigidi, humidi, & sicci symmetria est. Instrumentaliū verò, ex similariū ipsarū cōpositione, numero, magnitudine, & figura cōstat. Quare quisquis hæc cōmodè tueri possit, is optimus sanitatis custos fuerit. Tuebitur hæc, qui modos

Medicinæ primæ et maximæ partes sunt duæ.

Medicinæ partium officia cōtraria.

Sanitas morbo, dignitate & tempore est prior.

Sanitas similarium partium quid sit.

Sanitas partiū instrumentalium in quibus consistat.

Lædētia corrūpētiaq; corpus, genere duplicia existere.

omnes quibus vitiantur, cōpertos prius habuerit. Sanè quæ corpus nostrū lædūt corrūpūntq;, ea sunt genere duplicia: altera nobiscū congenita, & quæ evitare nequeas, quǽq; ex ipsis generationis principiis oriuntur: altera, quæ & declinare possis, & orta à nobis nō sunt, sed aliunde perveniunt: quæ tamen nō minus q̄ illa corpus nostrū conficiūt. Etenim sanguis, semēnq; genitale, generationis nostræ primordia sunt: ille, ceū materies quædam apta: hoc opificis rationē obtinens. Constat horū vtrunq; ex iisdem genere elementis, nempe calido, frigido, humido, & sicco. Cæterū in semine plus est igneæ substāntiæ, & aëreę: in sanguine aqueę, terreæq;: quanq̄ præpollet in hoc quoq; calidum frigido, & humidū sicco. Semen itaq; sanguine siccius est, etsi sit ipsum quoq; humidum atq; fluxile. Quare nobis vtrinq; ex humida substātia genituræ origo proficiscitur. Hanc autē siccari oportuit ad generationem siccarū particularū, elemento nempe facultate siccandi prædito confluente illuc liberalius. Siccat autē tum ignis, tum terra. Ex illo tamen ad vtrunq; principiū maior cōfluxit copia, vt scilicet tum siccaret abundè, tum calore suo ad motiones agilitatem præstaret. Ab hoc siquidem primùm cogitur atq; concrescit fœtus. Mox siccior redditus, veluti lineamenta quædam cuiusq; membri obtinet. Vlterius verò siccescens, exactam vniuscuiusq; speciē ostendit: ac tandem in lucem editus, magnitudine augetur, sicciórq; & valentior vsq; ad summum incrementū efficitur. Quo tempore vniuersa membra, non solùm robusta & integra sunt, sed vires suas etiam summas sortiūtur. In eo verò quod sequitur tempore, omnibus iam partibus supra iustum siccescētibus, nō solùm cuiusq; officiū minus probè administratur, sed etiam corpus ipsum macilētius, gracilius, atq; rugosius redditur, artúsq; omnes invalidi, atq; ad motus suos pigri & inconstantes cernūtur. Quæ affectio appellatur seniū, ipsi marcori plantarū, provenienti ob siccitatis excessum, quadam proportione respondens. Vna igitur hæc est omni genito corpori corruptelæ, interitúsq; connata necessitas. Altera autē, quæ præcipuè in ipsis animalibus cernitur, totius substantiæ fluor, quē insitus calor excitat. Hæc itaq; incōmoda, nullum quod genitū sit corpus effugere potest. Reliqua quæ hæc sequuntur, & quæ ad victus rationē pertinent, providētia cōsilióq; certè potest. Neq; enim his aliunde origo est, q̄ ex ipsis iam dictus incommodis corrigendis atq; sarciendis. Nam cùm tota moles animalium in perpetuo fluore sit, ni similis altera substātia pro ea quæ defluxit, restituta fuerit, evaporabitur certè, dissipabitúrque vniuersa. Idcirco natura non modò animalibus, sed stirpibus etiam, insitas quasdam vires, deficientis ac desiderari semper appetentes, statim ab initio indidit. Cibo igitur, quicquid siccioris substātiæ effluxit, restituimus: potione, quicquid humidioris. Ita verò & aëreę, igneæq; substantiæ modum, respiratu, arteriarūmque pulsu tuemur. Necesse autem est, ex his omnibus colligi excrementorū proventū, cùm nimirū iis quæ effluxerunt, prorsus similia non sint, sed varias mutationes alterationésq; priusquam assimilentur, postulent. Cùm igitur esse bibereq;, necessaria animantibus sint, has autem res generatio excrementorum sequatur, natura non solùm eis excernendis instituit organa, verum etiam organis ipsis facultates inseruit, quibus incitata, quædam ad se trahunt, quædam aliis transmittunt, quædam omnino explodunt ipsa excrementa. Porrò hæc, quò semper mundum corpus ipsum seruetur, nec obstrui aliquatenus, nec ad proprias functiones imbecilla esse oportet. Atq; ita geminū iam scopū salubris victus sermo noster exposuit: alterū eius quod exhaustum est reficiendi, alterū excrementa expellendi. Nam tertius, qui huc spectat, ne animal præproperè senescat, duos iam dictos necessariò comitatur. Ex se itaq; duplici ratione cōsumitur corpus: & quòd vel ætatis cursu, vel assiduo fluore ad interitum tendat: & quód etiam excrementorum copia obruatur. Eorum verò quæ extrinsecus incidunt, vnum certè est, quod ab eo separari nō potest, sed perpetuò illi veluti cognatum adhæret, aër ipse ambiens. Alia nec necessariò, & incertis temporibus nobis accedunt. Aër igitur circunfusus nos lædit, calidos immodicè, vel frigidos, vel humidos, vel siccos efficiens. Hæc, quòd cōtundant, divellant, vulnerēt, articulúsq; aliquem sua sede dimoueant. Est autem sanitas haud quidem absolutè ipsorū elementorum, sed duntaxat partiū similariū temperamentū commoderatum. Quemadmodū & instrumentaliū sanitas, in figura, numero, magnitudine, & compositione similarium consistit. Porrò habitū sanitatis discernimus, ex functionibus secundum naturam obitis: in ipsáq; latitudine sanitatis, sanitas quędā optima, cōsummatáq; existit: quædam velut recedens ab hac, nec ita planè absoluta, quæ & ipsa suam etiam nec paruam latitudinem habet. Nam cùm sanitas symmetria quędam existat, symmetria autem omnis duplici ratione dicatur: aut enim veluti summa & perfecta, aut tanquā à perfectione hac deficiens paululum: vtiq; & sanitatis symmetria similiter duplex erit, hæc quidē absoluta & optima, illa paulò recedēs ab hac, nō tamen carens, vt animali sit grauis. Quemadmodū igitur corpus aliud magis, aliud minus album cernitur: ita quod sanum dicimus, magis minúsq; tale esse mihi videtur: id quod ex mutatione ætatum atq; actionū diuersitate licet planè colligere. Siquidem cùm ipsæ actiones quæ debitæ respondent temperaturæ, corporisq; constitutioni (quæ sanitas est) sint variæ: necessariū profectò est, vt temperaturas atq; constitutiones hominū, sic sanitates etiā varias & diuersas existere, secundū maioris minorisq; rationē. Non itaq; absoluta illa tantùm, quæ insectilis est, simul est & dicitur sanitas, sed etiā quæ ab hac deficit, & in qua nec doloribus cruciamur, nec vitæ actionibus impedimur. Sed nec functionū imbecillitas, morbi statim est nota, nisi adiicias, quæ præter naturam cuiusq; sit. Nam vt sanitas est naturalis affectio actionem perficiens, sic morbus affectio præter naturam, impediens actionem. Quare nō omnis affectus secundum naturam, cōtinuò etiam sanitas erit. Siquidem Aegyptiorum nigritia, licet naturalis affectus

Primordia nostra generationis esse sanguinem, & genitale semen. illū tanquam materiam, hoc opificis rationē obtinens.

Semen esse ipso sanguine sicciuś.

Siccantia elementa esse ignem & terram. Ignis maiorē copiam cōfluxisse ad vtrunq; nostra generationis principium.

Senij accurata descriptio.

Corruptela interitusq; duplicem inesse nobis necessitatē.

Animaliū corpora in perpetuo fluore versari.

Animantibus vniuersis esse insitas quasdā vires, deficientis ac desiderati appetentes.

Excrementis pellendis varia organa diuersis facultatibus prædita instituisse naturā.

Salubris victus geminus scopus.

Corpus ex se duplici ratione consumi. Aërem ambientem esse veluti cognatū corpori.

Sanitas similarium corporum quid.

Sanitas instrumentorū in quibus consistat.

Sanitatis habitus discernitur ex functionibus secundum naturā obitis.

Sanitati inesse latitudinē amplam.

Sanitas est symmetria.

Symmetriam omnem duplici dici ratione.

Sanitates hominum esse diuersas.

Imbecillitas functionum, nisi præter naturam sit non est iudicium morbi.

Sanitas quid. Morbus est affectus præter naturam, impediens actionē.

affectus sit, nõ tamen dicitur sanitas, cùm ea minimè in colore consistat. Neq; si præter naturam aliquis affectus se habeat, protinus morbus est: alioquin morbus esset nigredo ex insolatu contracta. Permagnam itaq; haberi sanitatis latitudinem cõstat, nec eam in nobis omnibus æqualiter prorsus inesse.

Sensu indicandam esse eucrasiam & dyscrasiam.

Iudicabimus autẽ ipsam eucrasiam & dyscrasiam, in quibus sanitas & morbus consistunt, vnius sensus opera: is siquidem ad omnia vitæ munia vbique nobis est iudex. Quare actionis vitium, non antè pronunciabimus morbum, quàm ad sensibilem peruenerit magnitudinem.

Actiones sequũtur constitutiones corporum.

Porrò actiones ipsæ, cõstitutiones corporis necessariò sequũtur, eam quæ proba est, inculpatæ probæq;: quæ contrà est, culpabiles ac vitiosæ. Ac proinde nihil refert impræsentiarũ, si quis in genere functionũ, aut constitutionũ, sanitatẽ & morbũ collocet: modò intelligat, in naturali cõstitutione corporis illa maximè seruanda esse, quorũ beneficio obeuntur functiones:

Functionũ causæ quæ existãt.

& quòd similariũ quidem partiũ eucrasia, instrumentalium autẽ forma, positura, numerus, & magnitudo, causæ existunt functionum: quódq; hæc omnia spectentur in latitudine quadam. At verò diuersitatem eucrasiæ in corporibus sanis, ex ætatibus ad amussim cognosces,

Adolescẽtes esse quàm aptissimos ad omnes voluntarias actiones.

cùm nimirũ ad omnes volũtarias actiones adolescentiũ ætas q̃ aptissima sit, ineptior autẽ infantium & senum, proptereà quòd humor in illis, in his siccitas frigiditásque nimis abvndet.

Infantiũ ætas habet naturales functiones vehementiores multò, quàm reliquæ ætates.

Quanq̃ certè in functionib. naturalibus, infantium ætas cæteris omnibus antecellit. Neq; tamẽ eò secius omnib. per omnes ætates licet esse sanis. Et quẽadmodũ in ætatibus sese habet, ita etiã in naturis eorũ immensam esse differentiã temperamẽtorum invenies. Quibuscunq; igitur corporibus multò supra iustũ calidis, frigidis, humidis, aut siccis esse cõtigit, iis planè optima temperies nõ est.

Sanitas est duplex: vna temperatissima, altera vel vitio exposita.

In quibus autem ab eo quod absolutissimè temperatũ est, diuersitas quędam intelligitur, minor tamen q̃ quæ sensu discerni possit, hæc certè ꝑ absolutissimis accipimus: ita vt sanitatis, quã in latitudine contemplamur, hæc quidem mediĳ temperamenti sit, nec vlli vitio obnoxia, quod saltem sensu percipiatur: hæc ceu intemperata, vitióq; exposita.

Sanitas inculpabilis conseruanda est: quæ vitio nõ caret, reducenda per contraria est ad moderatius temperamentũ.

Quocirca illi quã inculpatã diximus, exacta absolutáq; debetur custodia: alteri quæ vitio nõ caret, haud ita exacta. Quippe in temperies quæ intra sanitatis consistunt terminos, ita corrigere oportet, vt per contraria reducantur ad moderatius temperamentũ. Sicvti igitur nec nimis gracile corpus probamus, nec q̃d valde est obesum: ita nec temperamenta eorũ, à quibus videlicet habitudines id genus oriuntur, planè laudabimus, tametsi vtrunq; maximè sanũ esse cõspicimus.

Eusarcoi.

Sed quæ in medio horũ habitudinis sunt, εὔσαρκοι Græcis dictæ, sicvti ipsæ debitam partium conuenientiam, speciémq; inculpatam habent: ita id totũ cõuenientis laudabilisq; temperamenti beneficio acceptũ ferunt. Cæterùm ne tales quidem corporũ habitus absoluta exactáq; temperie dixeris tẽperatos: quòd nunquam eodem in statu permaneant: licet secundũ sensum, & quatenus ad vsum sit satis, nõ inculpabiles modò, sed etiã optimos eos esse censuens.

Optima corporis constitutio quæ dicatur.

Est autem optima corporis cõstitutio, si substantiam eius spectes, & quæ optimo temperamento sit, & quę figuram partium, omnémq; tum numerum, tum magnitudinẽ, tum omniũ earũ, inter se contexturam, ad functiones egregiè comparatam habet. Si verò indicia notásq; respicias, cuius corpus carnis mediocritatem præfert, atq; secundum singulas partes, in medio excessuum omniũ libratur, pulcherrimũ simul & cõmoderatum existens. Huius ergo sortis homo, si statim vbi editus est in lucẽ, arti sanitatis tuendæ educandus tradatur, erit vtique fortunatissimus.

Mores reddi probos à recta victus ratione.

Sic nanq; ad animi quoq; affectus nonnihil lucrifaciet, ipsa nimirũ recta victus ratione mores quoque probos reddente.

Infantuli educandi ratio.

Ergo recens is natus infantulus, cuius corporis constitutio omni noxa vacat, primum quidem fasciis deligetur, sed corpori prius toti sale modicè insperso,

Infantulo, prius quàm inuoluatur, salẽ esse inspergendum.

quò cutis eius densior solidiórq; iis quæ intus sunt partibus reddatur, vt resistat facilè iniuriis extrinsecis. Vbi verò involutus iam fuerit, lacte pro alimẽto vtatur, & balneis salubriũ aquarũ.

Lac.

Balnea.

Vniuersam nanq; victus rationẽ, humidã sibi adhiberi postulat, vt qui cæteris ætatibus temperamento sit humidiore. Id quod sentiẽs Hippocrates, ait, humidam omnẽ victus rationẽ febricitantibus esse vtilẽ, præcipuè verò pueris, & iis qui tali rei fici victu sunt assueti:

Humida victus ratio quibus conueniat.

vbi à morbo quidem contrarĳ adhibendi indicationẽ accipit: ab ætate & consuetudine similiũ.

Corpora secundum naturã se habentia, seruãda esse: alteranda, quæ aliquo morbo premuntur.

Quæ enim corpora secundum naturã se habent, iis custodiri suum habitũ decet: quæ aliquo morbo premuntur, iis contrà, alterari & ad contrarium trahi habitũ expedit.

Similibus singula cõseruari.

Alteratio fit per contraria.

Ac seruatur quidem similibus vnumquodq;, alteratur contrariis. Si itaq; nulla præter naturam humiditas subsit, pro naturæ ratione alendi, ac dulciũ aquarum balneis humectandi sunt pueli.

Aquæ siccantes quæ.

Nam sulphureæ, bituminosæ, aluminosæq; aquæ, planè omnes siccant.

Sanguine in vtero alimur.

Lac fit ex sanguine.

Cùm igitur sanguine in vtero ali nos constet, ex sanguine autem exiguam in mamillis mutationẽ perpesso gignatur lac, erit vtiq; lac maternũ non modò alimentum consuetũ, sed etiam maximè propriũ cunctis infantibus, ac præcipuè optimè temperato: quippe cuius maternũ non corpus modò totum, sed etiam lac, à vitio esse alienũ non sit absimile.

Lac familiare alimentum infantulo.

Infantes mulcẽdi ratio triplex.

Tribus autẽ remediis nutrices ipso vsu edoctę mulcere solent infantes, dũ aut offenduntur, aut plorant: nempe ipsa papilla ori indita, motu mediocri, necnon vocis modulatione. Quibus non solùm eos mitigant, sed etiam somnum conciliãt:

Infantes natura propensos esse ad musicẽ, atq; exercitia.

vel hoc ipso testificante natura, ad musicen eos & exercitia suopte esse ingenio propẽsos. Adeò quisquis his artibus probè vti sciet, is corpus & animam optimè instituet.

Infantibus motionem triplicẽ excogitarunt nutrices.

Nutricibus porrò triplex infantibus excogitata dimotio est: in cunis, in pendentibus lectulis, in suis ipsarum vlnis: totidémq; in vniuersum notantur etiã prima exercitationum genera.

Exercitiorum prima genera tria.

Quippe aut à nobisipsis mouemur, aut ab aliis, aut medicamento. Horum tamen tertia species, ad sanos nequaq̃ pertinet. Sed qui ab altero præstatur motus, nauigando, equitando, vehendo, atq; in cunis, lectulis, & vlnis obitur. Recens tamẽ nati pueili, tam valentẽ motũ, quàm est qui vehiculis, nauigiis equisve

præstatur, adhuc non desiderant. At qui iam tertium aut quartũ annũ agunt, iis vehiculo, nauigióq; modicè agitari licet. Septennes verò, iam equitare assuescunt. Ac per se tum primũ pueris moueri licet, cùm iam repere cœperint; magisq; etiam cùm ingredi. Immaturè autem cogendi omnino nõ sunt, ne pondere crura eorum vitientur. Sanè vel hac ætate facilè declaratur, quanta sit naturæ nostræ cum exercitiis societas: cùm pueros, ne si cõcluseris loco aliquo, prohibeas quominus discurrant, ac pullorum vitulorúmq; modo lasciuiant. Quippe sua cuiq; animanti natura satis est ad proprias conuenientésq; excitandas appetitiones, quibus sanitatem tueatur.

Pueri cur non sint immaturè cogendi ad motum.

Natura nostra cum exercitiis habetur magna necessitudo.

Iam verò qui optimo corporis habitu præditi sunt infantes, his animi quoq; mores citra vitiũ esse par est. Qui enim sunt ad iram magis procliues, aut animo planè demisso, aut intelligentes magis, aut stupidi, aut appetentes vltra modum, hos parum idoneo temperamento esse iis partibus, quibus prædictorum singula administrant, necesse est. Infantis autem quem absolutum inculpatúmq; proponimus, vt nullũ ex animi motibus corrigere, sic eosdem seruare ne quo vitientur, oportet. Seruatur verò quidq; iisdem planè generibus quibus corrumpitur. Corrumpuntur animi mores praua cõsuetudine cuiusq; horũ, cibi, potionis, exercitationis, vidẽdi, audiendi, totius deniq; musices. Quare peritũ horũ omnium esse eũ medicũ oportet, qui sanitatis tuendæ curã suscipiet.

Pueri optimo præditi corporis habitu, animi quoq; mores inculpatos sortiuntur.

Seruari quidq; iisdem generibus à quib. corrumpitur.

Mores animi quæ corrumpere soleant.

Etenim iracũdia, fletus, ira, cura immodica, & multæ super his vigiliæ, febres accendũt, ac grauissimis ægritudinibus initia præbent: vel vti è diuerso, cogitationis mentisq; segnitiæ, ac animus omnino deses, decoloratos, atq; ex atrophia graciles, ob naturalis caloris imbecillitatẽ, reddunt. Hunc enim calorẽ, præter cætera intra sanitatis fines custodire oportet. Custoditur autem cùm corporis, tũ animi exercitus modicis. Siquidem qui motus nimis modum excesserint, biliosum animãs reddũt: si intra modum nimis subsistunt, frigidũ & pituitosum efficiunt. Quin etiam priorẽ habitudinẽ febres, & qui calidiores affectus sunt: posteriorẽ iecinoris & viscerũ obstructiones, comitiales morbi, apoplexiæ, in summa destillationũ fluxionúmq; morbi plerũq; excipiunt. Et nos ægros quotannis nõ paucos persanauimus, solis animi motibus ad debitũ modum reuocatis.

Caloris naturalis custodiendi ratio.

Motus vehementes quorum malorum existant causa.

Motus admodum languidus quod efficiat.

Itaq; infantes qui optimũ sortiti sunt temperamẽtũ, non leui cura egẽt, ne quos animi motus immodicos incurrant. Quippe loquelæ adhuc expertes, ploratu, clamore, iracundia, & inordinato sui motu, dolorẽ indicant. Nostrum igitur officiũ est, cõiectantes quid optent, assiduè id suppeditare, priusq̃ auctus dolor, in nimiũ atq; inordinatũ motum vnà cum corpore etiã animũ rapiat. Siquidẽ dentientes, aut ab externo quopiam offensi, aut aluũ exonerare, aut meiere, aut esse, bibereve cupientes, aut multitudinem stratorũ, vinculáq; arctiora nõ tolerãtes, aut deniq; diuturnã quietem pertæsi, perinde ac discrucian plorant, enormitérq; mouẽtur. Nullũ enim animal vllo immodico delectatur, sed semper medium modum experit. At medius ipse modus non vnus omnibus est, sed ex eorũ semper est numero, quæ in collatione ad aliud spectantur.

Infantes ne incidant in vehementes animi motus, curandum.

Infantes quibus de causis plorent.

Immodico nullum animal delectatur.

Mediũ semper expetit, consistitq; in relatione ad aliud.

Eum igitur qui curam infantis educandi suscipiet, acrem mediocritatis, conuenientisq; coniectorem esse oportet. Hæc autem omnia, vsq; in tertium à natali annum, circa puerũ peragenda censeo: in primisq; de nutrice ipsa nõ minimam habendam esse curam, quid edat, quid bibat, quo pacto in somno, venere, & exercitatione se habeat, vt videlicet lac eius egregiè sit temperatũ, quale certè erit, si sanguis eius quàm optimus sit. Sanguis porrò fit optimus, à modica exercitatione, & cibis tum boni succi, tum iusto tempore modóq; assumptis: prætetea potione tempestiua, modicéq; assumpta. A venere omnino abstinendam esse, quæcunq; lac præbebit, moneo. Nam & menses viri consuetudine prouocantur, & lac odoris gratiam in deterius mutat. Quin etiam aliquæ concipiunt in vtero, quo alienius à puello adhuc lactente nihil est: cùm quicquid sanguinis optimum est, absumatur in fœtũ. Quare vbi mater concepit, vel aliquo morbo est affecta, alia nutrix est inuenienda:

Nutricis victus rationi quàm diligentissimè obseruandum esse.

Sanguis optimus à quibus gignatur.

Venere interdicendum nutricibus, quòd ab ea citentur mẽses, & lac odoris gratiam amittat.

Nutricem grauidam esse ineptam lactãdo infantulo.

cuius lac gustu, odoratu, visúq; explorandum est diligenter. Siquidem quod optimum est, id gustanti, olfacientiq; planè suaue, intuenti candidum, æquabile, ac medium liquidi crassiq; apparebit. Quod vitiosum est, è diuerso aut crassum & caseosum, aut liquidum & serosum ac liuidũ, tum consistentia ipsa, coloréq; inæquabile nobis videbitur. Idem gustantibus amarorem, aut salsedinem, aut qualitatem quampiam extraneam exhibebit. Tale verò nec olfacienti suaue erit. Atq; lactis probi improbiq; hæc sunt indicia.

Lactis optimi nota.

Lactis vitiosi nota.

Puellum autem ipsum primò quidem solo lacte nutrire: at vbi primores dentes emiserit, cum solidiori quodammodo iam cibo assuefacere conuenit. Corpus autem infantis confricare oportet oleo dulci, idq; posteaquàm vniuersum lac accuratè concoctũ fuerit: alioqui alimento crudo vniuersum corpus replebitur. Quare post lõgissimum somnũ fricandi occasio captanda est. Maiorum tamen puerorum, qui parere plagis & minis norũt, iis duplex tum fricandi, tum lauandi temporis occasio est. Prior ac cõmodior, cùm à matutino somno surrexerint, deinde luserint, ac iam cibum petant. Quòd si qua occupatione, qui puellum alit, auocetur, modico pane præbito, ludere permittat quantùm velit. Dein cùm rursus cibum petierit; tum fricet, lauétq;. Minimè tamen bibere ei permittendum post cibum est, quem balneum excipit: quando ita præcipitatior eorum quæ ventriculus cõtinet, distributio in corpus fiet, id quod in corporibus prorsus sanis cauendum est. Præstiterit autẽ semper, vt in nobis proposito puello, balneum cibus sequatur. Nam quibus vtilius est ante balneum cibum dedisse, horũ planè improbandæ habitudines sunt.

Infantulũ primò quidem solo lacte nutriẽdũ esse, postea verò assuefaciendum solidioribus cibis.

Infantis corpus fricandum oleo dulci esse, idq; post longissimũ somnum.

Pueris maioribus duplex fricandi & lauandi tempus.

Puero post cibũ quem balneũ excepturũ est statim non sit bibendum.

Balneum cibus in optimo habito puero sequatur.

Cæterũ nec Germanis, nec hominib. ad genus aliis agrestibus, hæc documẽta prodimus, nõ magis q̃ apris & vrsis, sed Græcis, & iis qui eorum æmulãtur studia. Nam quis obsecro nostrũ tulerit, modò editũ in lucem infantulum, atq; ab vtero calentem, ad flumen deferri, ibiq; (sicuti fieri apud Germanos aiunt) ceu candens ferrum, in frigidum humorẽ submergi, vt & roboretur

Germanorũ agrestes mores Galenus damnat.

Infantuli olim apud Germanos quamprimum erant editi in lucẽ, demergebantur in frigidam.

corpus,

Cutis quatenus sit densanda.

corpus,& periculũ de vigore illius sumatur. Prẹstat itaque nec adeò densare cutem, vt corporis transpiratũ prolubeat: nec rarefacere ita, vt facilè à qualibet extrinsecus incidenti occasione lædatur. Corpus autẽ propositi nobis puelli, medium excessus omnis exiſtit. At verò cùm mitti iam is in ludum eſt habilis, non necesse erit assiduis præterea balneis vti, sed interim cùm luctari condiscit, mediocriter inibi ante cibum exercerì sat erit, ac balneo plerunq; abstinere.

Puero iam habili ad ludos reddito, quæ peragenda.

Pueris optimè temperatis cur interdicendum sit vino.

Vinum cur ne adultis quidẽ, nisi modicè propinandum sit.

Vinum ad quid vtile.

Viuũ sanè quamdiutissimè qui ea natura puer est, ne gustare quidem suaserim, quòd humectet nimis & calfaciat corpus, capútq; halitu repleat. Quare nec iam adultis vinũ, nisi modicè sumptũ, est vtile: quòd videlicet ad iram & libidinem præcipites facit, & partem animæ rationalem, hebetem atq; turbidam reddit. quanq̃ his ipsis ad bilis excrementa vel mitiganda vel expellenda, est sanè nõ inutile: non minimè verò ad eam siccitatem, quæ in solidis partibus aut ex immodicis laboribus, aut ex proprio temperamento provenit.

Puellis potio frigida à cibo est commoda.

Aqua optima, omnis qualitatis est expers.

Aquarum differentia.

Iam puellis potio frigidẹ, ac præcipuè à cibo & per calores, non incõmoda est. Aqua tamen fontana & recens aliis est præferenda. Quæ autẽ omnium optima est, ea penitus nõ gustui modò, verumetiam olfactui, omnis qualitatis expers videbitur: eritq; iucunda gustui, & celeriter pertransibit præcordia. Porrò quæ aqua ex petra cõtra septentrionẽ fluit, solémq; aversum habet, ægrè quidem concoquitur, ac tardì trãsitus est, tardéq; incalescit, atq; refrigeratur. Cuius ad orientem solem erumpit fons, quæq; per terram puram colatur, eadem calefit ac refrigeratur ocyssimè, omniq; ætati vtilissima est.

Aëris differentia.

Idem de aëre etiã est iudicandum: quem optimum, hoc est, purissimum, in pulmones trahere, omnibus iuxtà salubre est. Nam impurus aër, omni ætati adversatur. At verò quæ ex calore, frigore, siccitate, humiditatéq; diuersitas aëris contingit, nõ perinde se ad omnes homines habet: sed corporibus quæ optimo temperamento sunt, etiam optimè temperatus aër est saluberrimus. In quibus verò aliqua exvperans qualitas dominatur, iis vtilissimus aër est, qui ei qualitati pari gradu adversatur.

Aëris qualitatem temperatis quidem naturis, temperatam. intemperatis aũt contrariã requiri.

Pueri secundũ septennium ingressi, temperamentum.

Porrò vbi puer iam est secundũ septenniũ ingressus, calidum est, eodem gradu quo prius, illi temperamentũ: humidũ verò nõ eodem, quandoquidem omne animans ab ipso statim ortu, siccius indies efficitur. Cui igitur optimi status corpus contingit, is ad quartumdecimũ vsq; annum iam traditam victus rationẽ obseruet, modo semper exercitij seruato. Lauetur autẽ calida potius q̃ gelida, vt qui nondũ hanc citra noxam pertulerit: adhibeáturq; illi educatio optima, q̃ probis consuetudinibus, & grauibus disciplinis paratur.

Educatio optima probis consuetudinib. & grauibus disciplinis paratur.

Pueri mores perficiẽdos esse tertio septennio.

Victuri diu & salubriter debent esse à negociis immunes, sibiq; indulgere corpusculo.

A secundo autem septennio vsq; ad expletum tertium, licebit tibi ad robustissimũ corporis habitum provehere hominẽ, aut instruere iis animi dotibus quæ ad scientiã, sapientiãq; pertinent. Non est tamen eadem vtrobiq; victus ratio. Atq; hac maximè ętate perfici absoluiq; cõvenit, quæ spectant ad mores. Vt aliquis autẽ in longissimũ prolata vita, etiam bona valetudine perpetuò vtatur, is liber oportet sit ab omni negocio publico, nimirũ sibi viuens duntaxat, sibiq; indulgens corpusculo. Etenim immortale fieri quod genitum est, planè non potest: vt verò in longum perduret tempus, id maximè fieri potest. Nam qui optimũ sortitus est corporis habitum, si ab omnibus quæ ad publicum in vita spectant, secedat, sibiq; tantũ vacet, nec morbo vllo quoad fieri poterit vnquam tentabitur, neq; ante longissimũ vitæ tempus morte occupabitur.

Excrementi à syncera substãtia secretio, quomodo fiat.

Musculi expulsionis excrementorũ seruientes.

Cæterùm cùm huic tali edendum, bibendúmq; sit, ad reparanda quæ ex corpore effluũt, necesse vtiq; est, excernendorum habeat rationẽ. In primis igitur excrementum à syncero separatur, & paulatim impellitur per omnia intestina, vsque ad rectum vocatũ: ad cuius exitum musculi quidam inserti sunt, qui ipsum, ne immaturè effluat, coërcent. Postea verò quàm plurimũ congestum iam graue animali fuerit, tum foras agi sinũt, ad celeritatem emissionis etiam abdominis musculis vnà cum transverso septo adiuuantibus.

Bilis flaua in exortũ intestinũ excernitur.

Atra bilis à liene in ventriculum mittitur.

Vrinam secerni à sanguine, per renésq; in vesicã demitti.

Colli vesicæ musculus.

Iecinoris excrementorũ aliud est, quale quod florẽ in vino appellant: aliud, quale quod fæx dicitur. Attrahitur alterum à vesicula quæ iecinori subditur, alterũ à liene. In his collecta excernuntur, alterum in priorem intestini tenuioris partem, alterum in ventriculum, ab hisq; per omnia intestina permeant. Quod autẽ in venis & arteriis excrementũ aceruatur, eiusmodi planè est, quale in lacte concreto serum. Hoc renes à sanguine secernentes, ad vesicam transmittunt. Cuius collo transuersus etiam musculus inest: quo arctato supprimitur, laxato emittitur lotiũ, ad id conferentibus etiam abdominis musculis.

Excrementis quæ in singulis gignuntur particulis, excernẽdis, non fuisse aliquem certũ meatum à natura præscriptum.

Pilorum generatio.

Reliquũ excrementorũ genus in singulis animalis nascitur partibus, ex ipso vnde aluntur succo. Huic excremẽto nullus certus à natura præscriptus meatus est: expellitur tamen partim per ipsa molliora corpora, ac partim per sudorẽ, partim per latentem trãspiratũ discutitur. Sed in hoc perflatu insensibili, etiã crassioris excrementi nõnihil excernitur, à quo tum pili, tum ipsius cutis sordes gignuntur.

Excrementa aliàs supprimi quibus de causis possunt.

Cùm igitur eiici omnia excrementa hæc oportet, expedit arbitror primum nouisse, quibus maximè causis remorentur: dein rationem iniri, qua nec in ipsas incidatur: ac si quando inciditur, q̃primùm error corrigatur. Atque ne incidatur quidem, hinc licet assequamur, vtique si excreta abvndè sint, nec ne, compertũ habuerimus. Porrò iis quæ in ventre continentur excremẽtis mora cõtingit, aut ipsius cibi potionisve culpa, aut ipsius ventriculi vnà cum intestinis. Et cibi quidem potionisq; vitio, aut propter qualitatem eorum, aut quantitatẽ, aut propter ordinẽ, vtendiq; modum. Et propter qualitatem quidem, si acerba, austera, aut siccę naturę fuerint: propter quantitatem, si iusto plura aut pauciora sint assumpta. Ordinis culpa, si quę sicca, astringentiáve sunt, primò: quæ humida, pinguia & dulcia, secundo exhibeantur loco. Modi vsus ratione, si cùm bis fuit edendum, totum semel sumpserit. Quæ ventris aut intestinorũ vitium sequitur excrementorũ mora, vel ob naturalẽ eorũ affectum accidit, vel certè acquisititiũ. Ac quæ quidem naturæ eorũ vitio causæ proveniunt, ex prauis corporis habitibus aliqui sunt. Recentiũ autẽ ventris affectionũ acquisititiarũ,

Affectionū ventris acquisititiarum, differētia octo.

Intēperiei ventris à quibus gignantur.

Flaua bilis retineri quibus de causis posset.

octo sunt differentiæ: quatuor nempe simplices intemperies, totidémque cōpositæ: à quibus maximè in valescentibus, invalida potest reddi expultrix facultas cùm ventris, tum omnium intestinorū. Creantur porrò eiusmodi intemperies, aut à cibo & potione, quibus vis insit medicinalis: aut à vitio aëris ambientis, aut à lauacro, aut ab vnctione, aut denique ab alia re, quæ extrinsecus ventri adhærescens, eum alterandi vim possidet. His igitur de causis excrementum ventris supprimitur. At flauæ bilis excrementum moratur, aut propter attrahentis expellentisve facultatis infirmitatem, aut propter vasorum quibus deducitur atque excernitur angustiam. Porrò infirmitas tum vesiculæ totius quæ subiicitur hepati, tum eorū meatuū qui ab ea in iecur subeūt, tum eorum quibus in intestinum evomitur bilis, ex recenti provenire potest intemperātia. Angustia verò vasorū, aut phlegmonis vitio fit, aut propter scirrhos, aut obstructionē, aut circumiacentiū partiū innixū, aut oscillorū cōniuentiā. Iam ipsa proximarū partium cōpressio, aut propter immodicam copiam eorum quæ in se continent, aut propter phlegmonē aut scirrhum accidit. Aequè & oscillorum conniuentiæ, aut propter horum quicq̄, aut siccitatem. Siccitatē conciliant & quæ valenter astringunt, & quę partim calfaciunt & siccant. Ad eundem modū atræ bilis excrementū aliquādo sistetur, si lien quidem proportione respōdeat bilem excipienti vesicæ: vena verò quę à porta iecoris in ipsum inseritur, vasis illis quæ excrementū biliosum attrahunt: atque ea denique vena quę ex liene in ventriculū fertur, proportione etiam respōdeat meatui illi qui excernit bilem. At excrementū quod per singulas cōgeritur animalis particulas, & copia sui, & crassitudine, & præterea lentore remoratur. Ad hæc, ob imbecillitatem caloris, transitúsque angustiam. Sunt tamē partes quæ præter latētes meatus, alios quosdam patentes atque conspicuos obtinent, vt cerebrū, & oculus: idque aut ob principatum particulæ, aut propter actionē exquisitius obeundam, aut propter continentiū corporum spissitudinē. Est nanque cerebrū rationalis animæ ceu domiciliū: quód cùm osse solido vndique septum sit, plurimis maximisque canalibus expurgatur: primum per nares & palatum, secundò per vtranque aurem, tertiò per caluæ cōmissuras. Nec absimile est etiam aliquid ab eo cōfluere ad oculos. Oculus verò ipse per evidētes meatus eiicit quicquid in eo excremēti gignitur, idque iuxta nares & genas. Illud autem cōmune omniū excrementorū sit documentum, vt rétentionis causæ, contrariā semper causam admoueas. Vt, exempli gratia, si ex comestorum paucitate & siccitate restricta aluus fit, plura & humidiora exhibebis; ac sic de cæteris. Obstructa quippe sunt aperienda: intemperata reducenda per cōtraria ad naturalē temperiē: sicvti & quæ crassa & viscida sunt, incidenda, tenuatoria victus ratione, ac præcipuè exercitiis, quę tam cibis q̄ medicamentis tenuantibus tantò præstant, quantò satius est nullo corporis nostri habitus incōmodo exigi quæ redvndāt, q̄ pariter & carne liquāda, & solidis extenuandis. In his autē tribus primis generib, cō-

Angustia vasorum vnde exoriri possit.

Astringētia siccare.

Atra bilis quādo sistatur.

Excremētū singulis particulis insitum, à quibus supprimi possit.

Meatus latentes quibus partibus sint tributi, ad excernenda excremēta.

Cerebrum animæ domiciliū plurimis canalibus expurgatur.

Oculi qua parte expurgētur.

Retētionis excremētorū causis, cōtraria adhibenda sunt.

Exercitia quātò præstēt cibis & medicamentis tenuātibus.

sistit sanitatis tuendæ studiū, æquè ac medendi methodus: nempe corporibus, causis, & signis. Corporib. quidē, iis quæ & sana iam sunt, & eo statu seruari debēt. Signis verò, corporū accidentibus, ex quibus ipsa corpora dignoscūtur. Causæ sunt, ex quib. custodia sanitatis perficitur. Harū materiā quatuor generib. iuniorū ꝓbatissimi sunt cōplexi: admouendis, educendis, faciendis, extrinsecus incidentib. Satius tamē fortasse fuerit admouendis, educēdis, faciendis, & incidentibus, alterari immutarique corpus dicere. Mutationē verò aut in qualitate fieri, aut in quantitate. In qualitate, dum aut incalescit, aut refrigeratur, aut siccescit, aut humectū redditur. In quātitate, dum alitur aut nutritur. Iam inanitionem ipsam duplicē quoque esse, alteram excrementorum, alterā naturalis substantiæ nostræ, assiduè defluēns, quæ nutritioni ex adverso opponitur. Porrò alimentū est secundum Hippocratem, triplex. Aliud enim est nutriens, aliud velvti nutriens, aliud quod nutriturum est. Quarū differentiarum primæ, ipsius substantiæ fluorem opponas rectè. Secundæ autem, tum hæmorrhagiam, tum omnem sanguinis inanitionem. Tertiæ denique lienteriam & vomitum. Iámque in hoc loco primum commentarium claudamus.

Sanitatis tuendæ studium, methodúsq. medendi, consistere in corporibus, causis & signis.

Causarū medicinalium quatuor genera.

Alterari corpus quotupliciter possit.

Mutationē fieri aut in qualitate, aut in quantitate.

Inanitio duplex.

Alimentum triplex, secundum Hippocratem.

GALENI PERGAMENI
de sanitate tuenda, lib. II.

PRoponatur nobis in hoc cōmentario saluberrimæ naturæ puer, qui iam tertiū ætatis suæ septenniū ingreditur: cuius corpus effingere quoad fieri potest q̄optimè, propositum sit. Cùm autem vt corporum ipsorum numerosa diuersitas est, ita vitæ rationum quibus viuimus, sint species diuersæ: fieri nequit sanè, vt in qualibet propositā vita absolutè optimam corporis nostri curam exhibeas, sed eam tantùm quæ cuique optima sit. Quare omnibus iis qui aut seruitute, aut cnā impediti negociis, corpori curando vacare nequeunt, optimam prorsus corporis curam scripsisse, supervacaneum fuerit. Iis autem qui omni modo liberam vitam degunt, præcepisse fas est, quemadmodum victuri sint feliciterque & diutissimè. Porrò quod simplex inculpatúmque in omni genere est, id cæteris omnibus ceu regula quædā præponi postulat. Ac simplex inculpatúmque in corporib. quidem est quod optimo est habitu: in vitæ generibus, quod omnino liberū est. Primū igitur hoc libro duo hæc coniuncta tractemus. Itaque in optimæ notæ puero, qui tertiū septenniū ingressus est, ac vni corporis curæ vacat, labor cibum præcedat, sintque mediocria omnia, labor scilicet, cibus, potio, somnus, & venus, quemadmodum rectè monuit Hippocrates. Quanq̄ certè venus, quæ somnum debet excipere, tautū florentiū est, vtique quo tempore etiam eius est vsus. Quæ autē hanc vel pręcedunt, vel sequuntur ætates, aut planè semen non effundunt, aut certè infœcundum, aut malè fœcundum. Porrò laboris ipsa appellatio, idem mihi significare videtur, cū cōmuni exercitationis appellatione. At nō quivis motus exercitatio videtur, sed tātū qui vehemētior est. Quoniā autem

Inculpatissimū quod in omni genere est, præponi cæteris ceu regula debet.

Labor cibum præcedat.

Mediocria debere esse omnia.

Venus, quæ somnū debet excipere, à florentibus tātùm est exercenda.

Motus vehemētior tantùm, dicitur exercitatio.

autem eorum quæ ad aliquid dicuntur, est quod vehementius, dicitur, fieri potest, vt idem motus alteri sit exercitatio, alteri non sit. Terminus igitur vehementiæ est alteratio respirationis: quandò in quibus nulla fit respirationis mutatio, hos nondum exercitationes vocamus. Sunt autem excitationis duplicia commoda: hæc quidem ad excrementorum manitionem, illa ad solidarum partium bonam habitudinẽ conferentia. Nam quoniam vehemẽtior motus exercitatio est, instrumentorum duritiem, genuini caloris augmẽtum, & spiritus valentiorem motum necessariò inducit. At ex instrumentorum duritia sequitur ad labores robur & renitentia: ex calore, distributio validior, immutatio expeditior, nutritio absolutior, omniúmq; corporũ fusio, ob quam solida mollescunt, humida tenuantur, exigui meatus laxiores fiunt. Sed ex valentiori spiritus impetu, & purgari hos omnes meatus necesse est, & excrementa expelli. Quoniam autem exercitatio digestionem in corpus adiuuat, non debet, cùm administrabitur, aut cruditas, aut multitudo succorum, vel in ventre, vel in vasis consistere. Quoniam verò & exiguos meatus expurgat, & excrementa expellit, vtilius est ante cibum eam administrare. Siquidem quæ impura corpora sunt, atq; ab excrementis parum purgata, hęc quò magis nutries, magis lædes. Quare tunc ad exercitationem commodissimum tempus est, cùm hesternus cibus duplici concoctione iam prorsus cõfectus fuerit, & ea quæ in ventriculo, & ea quę in vasis sanguinis agitur, ac iam denuò cibandi tempus instet. Quòd si prius aut posterius exercitatione vtare, aut crudis humoribus hominem impleueris, aut pallidę bilis proventum auxeris. Atque huiusce temporis nota, color est vrinæ. Quæ enim aquæ speciem pręfert, crudum adhuc in venis esse indicat succũ eum, qui à ventre submittitur. Quæ verò rufa, biliosáq; est, iamdudum concoctum esse huiusmodi succum. Quæ modicè pallet, peractæ modò secundæ concoctionis est signum. Cùm nanq; bili infecta vrina nondũ est, aquæ speciem alborémq; præfert: cùm verò plus iusto eius bilis acceperit, rufa cernitur. Ergo cùm mediocriter est rufa, mediocritérve pallens, tum est exercitatio adeunda: sed expulsis prius excremẽtis, quæ vel in vesica, vel in inferioribus intestinis continentur, ac partibus solidis molli frictione sensim concalfactis, crassisq; tenuatis humoribus, necnon reclusis per exiguis meatibus, ne vel excrementis repleatur vniuersus corporis habitus, vel rumpatur aliqua pars ex solidis, vel prædicti obturẽtur meatus. Oportet itaque, vbi linteolo suauiter perfricando sic calfeceris totũ corpus, vt floridus quidam rubor per totam eius cutem fundatur, oleo tandẽ ipsum subigere: id quod nunquam tentandum est, priusquàm incalescat cutis, & laxentur eius meatus. Vnctio autem ipsa fieri nudis manibus debet, ac medium, inter mollem & durum, modum seruãtibus: infricandúmq; prima contrectatione blãdius, inde sensim paulò fortius, donec caro manifestè citra contusionem prematur, adeóq; vniuersum corpus legitimè compactum esse videatur. Haudquaquam tamen tam valida frictione

Exercitationis terminus sit alteratio respirationis.

Exercitationis duplicia commoda.

Caloris opera.

Exercitari, si adsit cruditas, aut humorum plenitudo, corbemo non debeat.

Exercitatio cur ante cibum administranda.

Impura corpora quò magis nutries, eo magis lædes.

Exercitationi commodissimũ tempus.

Vrina color tẽpus exercitatio aptũ indicat.

Vrina alba indicat cruditatem.

Vrina rufa quid indicet.

Vrina modicè pallida quid indicet.

Exercitium esse adeundũ prius aluo & vesica solutis, necnon solidis partib. molli frictione concalfactis.

Oleo post frictionem membra subigenda esse.

Vnctio.

Frictio qualisnam esse debeat.

diu vtendum, sed semel aut bis in quaq; parte, ne eius pueri corpus duretur, exiccetúrve, quod seruare in medio temperamẽto est animus. At procedente tempore, vbi iam adolescit, tum duriore frictione vtemur, ac præterea frigida ab exercitando lauatione. In præparatoria verò illa ante exercẽdum frictione, quæ huc spectat, vt corpus molliat, mollis duræq; mediam qualitatem dominari oportet, ac pro eiusdem qualitatis ratione, compleri singula. Variæ autem quàmmaximè ex manuum iniectu circumactúq; frictiones esse debebunt, quò vniuersæ musculorum fibræ, omni ex parte fricentur, nec supernè modò deorsum, aut infernè sursum adhibitæ, sed etiam tum in subrectum, tum in obliquum, tum in transuersum, tum in subtransuersum. Quas quidem differentias frictionum, discere ex hac figura licebit

Frictionibus varijs vtendũ.

Dura porrò frictione ligari corpus, molli solui, multa extenuari, mediocri crassescere, autor est nobis Hippocrates. Quę differentiæ quatuor ex quadruplici omnis frictionis tum virtute, tum vsu oriuntur. Quòd si medias quoq; harũ annumeres, sex in vniuersum differentiæ existent. Iam verò mollem frictionem necessariò consequitur vt corpora emolliat: sicvti duram, vt impingat induretq; illa. Si igitur dura ligandi, mollis soluendi vim habet: quæ supra modum soluta corpora sunt, ea duriter planè fricanda sunt: contrà, quæ cõstricta sunt, molliter. Quæ modicè se habent, manifestum est ea nec molliter nec duriter, sed mediocriter esse fricanda. Sicvti verò in iis differentiis quæ in qualitate spectantur, non solùm dura mollisq; consistunt, sed etiam media, ita & in iis quæ ex quantitate ducuntur non solùm multa, & pauca, sed etiam media internoscitur. Cur autem in iis differentiis quæ ex qualitate trahuntur, omiserit mediam Hippocrates: in iis verò quæ ex quantitate, exiguam, iam dicam. Cùm enim ex contrarietatibus, aliæ quidem in frictionum genere (vt dura & mollis, multa & pauca) aliæ in affectuum qui ab iis proveniunt, necessariò consistant, vt colligatio & solutio, gracilitas & crassitudo: ac prior quidem affectuum contrarietas, ex priori frictionis contrarietate nascatur: secunda autem non item (evenit enim in hac, vt gracilitas proveniat ex multa; carnis incrementũ ex mediocri frictione: quandoquidem pauca augendæ carni non sufficit, sed exci-

Frictionum diuersarum varij vsus.

Frictiones mediæ.

Contrarietatũ alia in frictionum genere, alia in affectuũ qui ab iis proveniunt consistunt.

Frictionũ vtiles differentias cur distinxerit Hippocrates, secũdũ affectuũ cõtrarietates.

tando calori modico, id quod aliis cõmune est omnibus) ob id nimirum secundum affectuum cõtrarietates, seu longe vtiliores iis, quæ in frictionibus spectantur, ipsarum frictionũ distinxit vtiles differentias Hippocrates. Meminit itaque duræ, mollis, multę, & mediocris frictionis, subticens cæteras, quòd ab his corpus in cõtrarias affectiones ducatur: quodq́ vnà cum ipsis protinus se proniant, tum media earum opera, tum ea quæ per coniugationem faciunt. Media, cùm neq; ligare corpus, nec soluere, nec carnem augere, nec minuere studemus. Quæ per coniugationem, cùm, verbi gratia, pariter colligare, & carnem addere. Quis enim nõ videat, cùm duram carnem adiicere corpori volumus, frictionem duram vnà cùm mediocri modo petendam esse? velvti cùm mollem addere studemus, frictionem mollem & quantitate mediocrem adhibendam? & per alias coniugationes ad portionem? Particulares porrò frictionũ coniugationes, sunt nouẽ in vniuersum. Quippe si tres quæ à qualitate frictionum sumuntur differentiæ, tribus quæ à quantitate ducuntur iunxeris, nouem coniugationes effeceris, vt per subiectam formulam constat.

Frictionũ particulares cõiugationes nouẽ.

Qualitas.	Quantitas.
Dura.	Pauca. Multa. Mediocris.
Mollis.	Pauca. Multa. Mediocris.
Mediocris.	Pauca. Multa. Mediocris.

Frictionũ genera omnia dici respectu collationeq́.
Puero habitudinis optimæ qualis frictio conueniat.

Meminisse autem oportet, hæc omnia frictionum genera respectu collationeq́ dici: quandò quæ huic dura est, alteri mollis fuerit. ac sic intelligendum de cæteris. Igitur optimæ habitudinis nobis propositum puerum, cuius volumus pristinam mediocritatem seruari, neq; duriter, neq; molliter, neq; multis frictionibus, neq; quantitate mediocribus, sed paucis, & qualitate mediocribus, infricabimus: nihil vltrà moliri, q̃ vt ad exercitandum corpus ipsius præparemus: ac rursus, cùm iam satis exercitatum sit, apotherapia curemus. In traditione autẽ harũ differentiarũ, Hippocrates vsus est doctrina quæ per rerũ elementa instituitur, seu aliis omnibus vtiliori: quippe quæ & sub cõpendium rem omnẽ cogit, & memoriæ affigit, & reminiscentiæ facilè suggerit, ac omnium quæ singulatim agentur, rectum vsum promptè suppeditat, seu ad pauca & certa elementa referens. Quis enim non facilè membratim frictionum differentias, vsum, ac vires inueniat, si intelligat illam senis sententiã, quę docet, constringere quidem frictionem duram, soluere mollem, minuere multam, augere mediocrem posse? Ex horum nanq; notitia ac memoria, primùm sanè quæ omissæ in verborũ cõtextu sunt, differentias inuenias: mox omnibus inter se cõplicatis, nouem illas cõiugationes efficias, quas paulò suprà descripsimus. Sed iam de affectuum nominibus nõ nihil dicendũ est. Ac duri quidem & mollis vocabulũ, quidnã significet, planè constat: rari autẽ & densi, nõ vsqueadeo. Est enĩ propriè rarũ, q̃d meatus magnos per totũ obtinet: sicvti è diuerso densum, q̃d eosdẽ paruos. Tametsi per metaphorã, de laxo coactóq; hęc ipsa vocabula dici audias. Qua ratione & aërem & ignẽ aliquãdo raros dicimus, aquã & terrã dẽsas, quę tamen & vnita sunt, & ex similaribus natura partibus constant, nec vllos eiusmodi meatus obtinẽt. Oportet autẽ nõ nominũ inspicere numerũ, sed affectuũ genera duplicia in totũ existimare, alterũ quod in similarib. obseruatur, de quo molle durúmve dicitur: alterũ q̃d in instrumẽtalibus, meatuũ ratione, consistit, q̃d densum, vel rarum vocatur. Hi nãq; corporũ ipsorũ proprij affectus existunt. Cęterùm ad institutũ redeundo, frictio ipsa interdũ per se corporibus nostris cõmodũ aliquod affert: interdum iis quæ cõmodum afferunt, subministrat. Efficit autẽ frictio, rara densando, & mollia durando: atq; hæc quidẽ omnino dura esse postulat: præterea dura molliendo, densáq; laxando: quæ contrà sit mollis oportet. Pari modo & quæ carnis augẽdæ minuendæ've causa suscepta est, vtraq; per se vtile aliquid corpori præstat. Quæ tamen ad exercendũ corpora præparat, itẽ quæ post exercitationẽ adhibetur, hæ exercitationibus subseruiũt: illa modicè calfaciẽdo tenues meatus recludẽs, & simul excremẽta carnis fluxilia reddens, & solidas emolliẽs particulas: altera, quam apotherapeuticen, hoc est, recuratricẽ appellãt, cum plusculo oleo administrata, simul sua pinguetudine humectat, & solidas emollit particulas, & quæ in corporis meatibus cõtinentur, discutit. Sed pręparatoria illa frictio in optimi status natura calfaciẽdi corporis causa suscepta, fiat mollis primũ: mox verò exercitationem aggressuro, dura. Quòd si quid erroris contingat, id potius ad durum atq; densum deflectat, q̃ ad laxum & molle. Nam transpirandi defectũ, exercitio sarcire licebit: alterius verò affectionis vitium, quod est ad externas iniurias opportunitas, neq; aliàs corrigi facilè potest, faciq́; vt nõ excrementũ modò, verumetiam corporis nutrimentũ evaporetur. In iis autẽ frictionibus quę à quãtitate ducũtur, in proposita natura & ætate, si qd delinquitur, versus id q̃d minus est id esto, cùm augendi eiusmodi corpus, haudquaq̃ siccandi, nobis studium sit. At verò ipsa frictionũ mensura, secundũ temperaturã aëris qui corpus fricandum ambiet, secundúmq; anni aut diei tempus, atqueadeo constitutionẽ regionis, debet variari. Cæterũ dum proposui hominẽ eo corporis statu de quo queri non posset, obiter etiam regionẽ ipsius potestate nimirum definiui: cùm nec optimo temperamento, nec irreprehensibili omnino membrorũ modulo, corpus vllũ in iis regionibus quæ à temperamenti modo recesserunt, gigni possit. Quippe sicci, graciles, & velvti torrefacti, in æstuosis tractibus homines fiunt. Rursus frigidioris plagæ incolæ, inæquali temperamento visuntur, vt in quibus externa frigeant, interiora impensè caleant. Itaque apud Gallos, Scythas, Aegyptios, Arabas, ne per somnium quidem vsquã est vidisse id corpus, quod velvti

Doctrinã quæ per rerũ elemẽta instituitur, esse aliis omnibus vtiliorem.

Frictionẽ durã cõstringere: mollẽ, soluere: multã, minuere: mediocrem augere posse.

Rarum quid. Densum quid.

Elemẽta carere prorsus meatibus.

Affectuũ duplicia genera.

Frictio dura. Frictio mollis.

Frictiones exercitationib. subseruientes.

Apotherapeutica frictio quẽ vsum præstet.

Frictio præparatoria qualiter administrãda sit.

Frictionũ mensura iuxta quæ sit varianda.

Corpus optimè constitutum in regionibus intemperatis gigni non posse.

Regiones intẽperatæ qualia producant corpora.

veluti Polycleti regula existit. Cui in nostro situ, non pauca similia videas. Siquidem nostræ regionis, quæ in latitudinē non paruam extenditur, id quod in medio habetur, optime sane temperatum est, cuiusmodi patria est Hippocratis. Eiusmodi igitur locum cùm corpori proposito dederis, anni quoq; tempus, veris mediū ipsum dabis: ex die autem, meridiem. Eadem exigit ratio, vt ne domus quidem in qua exercendus est, ipso præsertim die calidior frigidiórve sit, quàm publicus totius vrbis aer: qui hyeme quidem calidior, æstate autem frigidior, vel arte parandus est, quò exacta temperie corpus, frictionis tempore fruatur. Sunt autem rubor & tumor in aëris temperie & corporis statu temperato, mediæ frictionis notæ. Velvti enim si calidam infundas, primū quidem corpus intumescit: si largius infundas, decumbit: ita frictio quoq; attollit quidem primúm, postea contrahit, ac molem deponit. His ergo qui carnis augendæ causa fricantur, tunc planè finienda frictio est, cùm corpus & intumuit, & ad summū ferè tumorem peruenit. Qui autem ad exercitandum iam præparantur, his minimè id tempus expectandū, sed longè prius desistendum à frictione est, potissimum cùm optimi temperamenti sunt, & ætate adhuc pueri. Præparatoriæ verò frictionis est finis, vt solidæ partes molliātur, humidæ soluantur, corporis exigui meatus laxentur. Porrò expedit neque paulò animosiorem esse, qui exercitatur, vt lassis iam viribus etiā exerceri aueat, quod contingit iis qui sunt calidiori temperamento: neq; item ignauū, qui integris adhuc viribus, laborē tamen detrectet, quod solent ij qui aut laborant plethora, vel frigidum temperamentum sortiuntur. Porrò natura optima, quæ hîc est nobis proposita, frictionis, exercitationisque, ac tum cibi, tum somni mensuras apertè indicat. Hæc tunc primū quodlibet horum respuit, cùm eius vltrà non eget. Quare ipsius quidem naturæ ad singula quæ agi debent promptitudo & alacritas, ei qui tali præficitur corpori, fuerit index mensuræ. Quippe sanū corpus ipsum, sibiipsi omnia inuenit proprio naturæ suæ impetu directum: maximè si in iis quæ ad animum pertinent, rectè sit educatū. Nam multi in malis moribus à pueris educati cùm sint, in desidiáque & intemperantia viuentes, bonitatem naturæ corrumpunt. Sicuti contrà nonnulli vitiosām corporis naturā fortiti, temperantia vitæ, & tempestiuis exercitiis, naturæ vitia cōmutarunt in melius. Genera exercitiorum sunt, lucta, pancratiū, pugillatus, cursus, & alia id genus: quorū nōnulla tantū sunt exercitia, vt illa ipsa quæ modò diximus: nōnulla verò exercitia simul & opera, vt cùm aliquis, exempli gratia, fodit, aut remigat, aliúdve quippiam exercet, in vsum mortaliū. Atq; horū etiam plerisq; est, quādo velvti pro exercitatione tantum vtare. Triplex autē ipsorū in vniuersum est vsus: cùm interim operis tantū gratia vsurpentur: interim meditationis, sed quæ ad vsum futuri sit operis: interim pro exercitatione tantum. At nullum exercitium, vt exercitium, aut perpetuum diem obitur, aut alio tempore quàm ante cibū. Seruari verò tum modum exercitationum in his

Hippocratis patriam esse temperatissimam.
Ver.
Meridies.
Domus exercendo puero, qualis nā esse debeat.
Frictionis mediæ indicia sūt rubor et tumor.
Frictionis terminus, dū carnis augendæ gratia præstatur, fit in summo tumor.
Frictionis præparatoriæ finis.
Natura optima omniū exhibendorū mensuras indicat.
Sanum corpus ipsum sibi suapte natura omnia cōgruentia inuenit.
Naturam bonam qui corrūpant, & qui in meliorem, eam quæ vitiosa est commutent.
Exercitiorum genera.
Exercitiorum triplex vsus.
Exercitiū nullum alio tempore, quàm ante cibum administrari.

oportet, tum vocatam apotherapiam. Quòd si etiam idonea frictione vsus, ad ea quis accedat, iam omnes exercitationis numeros impleuerit. Ac genera quidē exercitationū sunt ea quæ diximus: qualitas verò seu differentia, velocitas, tarditásq; mouendi sunt: præterea quòd aliud robustum, aliud imbecillum est: ad hæc, vehementia & lentitas. Vtendi verò rationes sunt huiusmodi. Nam aut perpetuus motus est, aut intercisus: & si perpetuus, æquabilis, aut inæquabilis. Sin intercisus, aut certo ordine, aut citra ordinē. Hæ igitur vtendi rationes ab ipso negocio capiūtur. Quæ verò ab iis quæ extrinsecus sunt posita ducuntur, eiusmodi sunt, quòd aut sub dio exercitatio fit, aut sub tecto, aut in mixta vmbra, aut calenti loco, aut frigido, aut tēperato, aut sicco, aut humido, aut medio, aut cū puluere exiguo multóq;, aut cū exiguo aut exvberanti oleo, aut etiā sine vtroq;. Omniū autē exercitationū cōmune est illud, quòd earū auxilio, animalibus ex ipsorū corporibus, insitī caloris augmentū excitatur. Is tamen proprius exercitationū effectus nō est, si modò & iratis, & perturbatis, & pudore affectis naturalis etiam calor augetur. Quanquā ira, nō augmentū, sed velvti feruor est caloris in corde. Iam verò ex exercitiis ipsis, aliam partem aliud alio magis fatigat: quædam lentè motis fiunt, quædam ocyssimè agitatis, quædam robore & nixu adhibitis, quædam sine his: ad hæc, quædā cum robore pariter & celeritate, quædā lāguidè. Fodere ergo, robusta exercitatio est. Similiter, & quatuor simul equos habenis coërcere, impensè robusta exercitatio est, nō tamen celeris. Ad hæc sublatio maximi oneris, inambulatióq; accliuis, huius quoq; generis sunt. Præterea si quis per funem manibus apprehensum scandat, aut ex eo arrepto sublimis pēdeat, ac diu ipsum teneat, robustū is, validúmq; laborē exercet, citra tamē celeritatē. Ita verò & si quis manibus in pugnū reductis, iisdē prolatis, vel in altū sublatis, diutissimè in habitu eodem consistat. Quòd si adhibitū quempiam deducere sibi manus iubeat, nec tamen ipse remittat, vel impensius hic tum musculos oēs, tum neruos ad robur cōparat, vt quorum maximè propria sunt omnia id genus exercitia. Iam si cuipiam iusseris vt te violenter detrahat, inflectátq;, dum toto erectus es corpore, nō leuem ad membrorum robur exercitationem obieris. Robur aūt partium & exercet & firmat, qui aut quē complectitur mediū, absoluere sese iubeat, aut ipse se à cōplectente soluat. Ita etiā & si quis antagonistam suum à latere aggressus, ilibus apprehensum, ceu aliquod onus sublatū, vicissim proferat, reducátq;. Aequè verò qui pectoribus ex adverso innixi, magno se conatu retrudunt inuicē. Etiā qui à ceruicibus pendentes deorsum trahunt, ad robur præparant. Cæterū talia omnia exerceri citra palæstrā aut copiosum puluerem queunt, quocunq; cōculcato loco, erectis atq; stantibus. Quæ verò luctantes inter se moliuntur, cùm robori augēdo student, hæc aut puluerem altum, aut palæstram desiderant. Sunt infinitæ aliæ in palæstra exercitationes id genus robustę, quarū omniū peritiā vsúmq; pædotriba callet, sic ipse à gymnaste diuersus, vt à medico

Exercitationū qualitas.
Exercitiis vtendi rationes.
Exercitationū omnium quid sit commune.
Calor an quoq; augeatur perturbationibus.
Ira est velvti feruor caloris in corde.
Exercitiorū diuersa genera.
Exercitia robusta absq; celeritate.
Exercitia musculorum maximè propria, quæ.
Exercitiorum quænam citra puluerē, et quæ minimè possint administrari.
Pædotribā differre à gymnaste, vt differt à medico coquus.

Exercitia quæ celeritate absq; robore peraguntur.

coquus. Peragūtur autem celeritate, citra robur & violentiam, cursus, vmbratilis armorum contentio, necnon quæ summis manibus fit concertatio, tum quæ per corycum & pilam exercitatio à distantibus & currētibus administratur. Huius generis est & quod ἐκπλεθρίζειν Græci dicunt, & quod πιτυλίζειν, necnon celeris volutatio & circuitio in palæstra. Potest & solis cruribus, manibúsve, idq; erectus, ac vno loco consistens, celeriter exerceri.

ἐκπλεθρίζειν.
πιτυλίζειν.

Exercitatio vehemens ex robusta celeríq; composita est.

Porrò exercitatio vehemēs, ex robusta celeriq; cōposita est. Non in postremis verò vehementes hæ sunt, fodere, discū mittere, saltare, idq; sine intermissione: similiter, graue qd' vis telum iaculari, cōtinuatis sibi ꝗmaxime iactibus: aut graui armatura tectū, celeriter agitari. Sed qui aliquo taliū exercētur, intermittere paululum solent. Quæ verò remissiores exercitationes sunt, ex sine interposita quiete magis fiunt.

Exercitia crurum.
Manuum.
Lumborum.

Cæterū incessus, cursúsq;, crurū exercitationes sunt: acrochirismi & sciamachiæ, brachiorum ac manuū propriæ. Lumborū autē, assiduè se in omnes partes torquere inclinaréq;, idq; aut pondus aliquod è terra tollentē, aut assiduè in manibus sustinentē.

Exercitationes thoracis sunt respirationes et voces.

Thoracis verò & pulmonis, maximæ respirationes, propriæ exercitationes sunt. Maxima aūt vox præter iam dicta, vocis quoq; instrumenta omnia permouet.

Voluntariæ actiones, quarū partium sint propriæ.

Porrò volūtariæ actiones, musculorū, neruorū, atq; tendonū sunt omnes propriç: cum ipsis tamē vnà mouētur ex accidenti & cæteræ animalis partes, si motus ipse celerius & vehementius edatur.

Motuum naturaliū species diuersa.

Reliquorū autem motuum qui vel naturales sunt, vel pro animi eduntur affectibus, alij cordis & arteriarum, alij venarum & iecinoris actiones sunt: atq; horum quidem primū & maximè: secūdo loco, reliquarum omniū partiū: quandoquidē quatuor naturalibus facultatibus omnes gubernātur.

Facultatibus naturalibus quatuor gubernari omnes partes.
Motus cordis arteriarúmq; intermittitur nunquam.
Pulsus à quib. causis mutētur.

Ac arteriarum quidē cordisq; motus nunꝗ sanè omnino intermittitur. Cæterū magnitudine, paruitate, velocitate, tarditate, & vehementia, variè intēditur atq; remittitur. Vna igitur mutādi pulsus causa est, naturalis caloris auctio, diminutióq;: atq; hæc quidem pro anni tempore, nutrimēto, potione, balneo, frictione, somno, vigilia, itémq; animi affectibus, & volūtariis actionib. incidit. Altera causa est, secundū quantitatē animalis spiritus alteratio, quæ pro motus voluntarij differentiis variatur. Tertia, quæ ex firmitate, infirmitatéq; naturalis virtutis accipitur, pro substātiæ ipsius cordis & arteriarū bono contrarióve temperamento accidens. Quarta denīq; est, quç ex instrumenti ipsius malo affectu æstimatur.

Venarū opus à quib. causis variari possit.

At venarum opus, vnà cū aliis instrumētis, quæcūq; natura ad alimenti dispensationē excogitauit, pro cibo potionéq;, tum verò pro distributionis in corpus, & cōcoctionis, & nutricationis ratione variatur. Huius verò mutationis, arteriæ quoq; participes sunt.

Motuum qui actiones nō sunt, differentia triplex.

Qui verò motus actiones nō sunt, horū triplex intelligitur differētia. Alij oīq; animantibus ex seipsis insunt, vt q̄s antea cōmemorauimus. Alij extrinsecus adveniunt, vt nauigatio. Alios medicamēta proritāt. Noonulli tñ motus placidè sunt mixti, vt equitatio: qua quidē qui exercetur, simul & agit & agitatur.

Equitatione cōcuti viscera.

Concutitur aūt præcipuè secundū viscera. Quæ quidē vbi quispiam fricare voluerit, statuatur is qui fricat, à tergo, ac modò in dextrā, modò in sinistrā, manus iniiciat.

Viscera fricando ratio.
Viscera quæ cōcutiant.

Sanè cōcutiunt nōnihil ea quæ sub septo viscera sunt, & maximæ tum respirationes, tum voces, pariq; modo efflatus.

Spiritus cohibitio, est musculorū thoracis abdominísq; exercitatio.

Iam ipsa spiritus cohibitio, exercitatio quædam musculorum est, nō minus certè eorū qui in abdomine, ꝗ qui in thorace insunt.

Motuum diuersorum effectus diuersi.

In summa verò, validi & ocyssimi motus, gracile, musculosum, durū, compactum, atq; vegetū corpus efficiunt. At remissi, tardi, & languidi, diuersam omnino affectionē inducūt.

Pædotribam esse ministrū gymnastæ.

Pædotriba igitur, quicquid in palæstra motuum geritur, accuratè pernouit: quid q́sq; motus efficere queat, ignorat: cùm hoc ipsum ad gymnastam solum spectet, cuius pędotriba minister est, indicans nimirū illi omnē actionū exercitiorūq; materiā. Ergo gymnastes propositi nobis adolescentis, omniū quidem exercitationū vires cùm sciat, deligit illi ex omni genere quod moderatū mediúmq; inter vtrunq; excessum est: quādò nō alterare, sed planè seruare optimū corporis statū convenit.

Mediocritatem in omnibus eligendam, ad cōseruandum optimum corporis habitum.

Ac proinde ex omni genere mediocritas adhibenda est, frictione, exercitatione, balneo, cibo, somno, ita vt neq; durior illi, densiórve, nec mollior aut rarior corporis habitudo reddatur: hęc quippe ab extrinsecus imminentibus facilè offenditur: illa corporis inhibet auctum. Exuat autē se puer ipse propositus, vbi in lotio iam pfecta cōcoctio cernitur. Mox frictionis ratio huc spectet, vt membra molliātur.

Puer quo vsque exerceri debeat.

Post hæc exercitetur, dum & corpus intumescit, & color illi floridus apparet, & motus prōptè, æquabiliter, & concinnè edit. Inter hæc verò sudorem cum calido vapore mixtū cernes.

Exercitatio quando inhibenda sit.
Exercitatū corpus quando lauandum sit.

Inhibenda verò exercitatio tum primū est, cùm aliquod horū fuerit mutatū. Nec tamē protinus lauandū eius est corpus, sed vbi summus exercitationis vigor remissus atq; sedatus fuerit. Quòd si illa velit cohibito anhelitu implere, perfundi oleo, atq; apotherapia vti deinceps debebit: de qua in sequēti libro dicemus.

Lauacrū quale esse debeat exercitatis.

Lauacrū autē ipsum omnino medio temperamēto eligendū est, ad propositā ætatem atq; naturā. Cui ne puluere quidē est opus, si domus in qua exercitabitur, optimè constituta sit. Quæ si fuerit calidior, tum puluere vtendum. At eo si vtetur, omnino erit lauandū. Sin nō vtetur, liceat & illotū dimittere, præsertim hyeme.

GALENI PERGAMENI
de sanitate tuenda, lib. III.

Apotherapia duplex.

EST autem apotherapia duplex. Vna quidē ceu exercitationis species: altera verò ceu pars, de qua impræsentiarū agendū est.

Apotherapia quid.
Apotherapia duplex vsus.
Apotherapia proprius scopus.

Omnis igitur exercitationis probè peractæ postrema pars, apotherapia dicitur: quç duplici cōsilio suscipitur, & vt excremēta expurget, & vt corpus à lassitudine tutum reddat. Proprius tamē apotherapiæ scopus est, vt lassitudinē quæ succedere immodico exercitio solet, submoueat, atque prohibeat. Cæterū optimè constituto, à nobísq; proposito puero, cum eóq; aliis, qui tuendæ tantùm bonæ valetudinis gratia exercentur, etsi rarò lassitudo succedat, quemadmodum supervenire solet athletis, cæterisq; etiā qui corpus opere ex necessitate fatigant: eis tamen apotherapia

est ex

est ex vsu, si nõ lassitudinis nomine (à qua etiam nos securiores reddet) at certè excrementa purgandi gratia. Qualis autẽ apotherapia sit adhibenda, ipsa finiũ, ad quos tendimus, demonstrabit natura. Cùm igitur & excrementa digeri, & quæ tensa ex exercitatione sunt, molliri expediat, duræ certæ frictiones fugiendæ sunt, nec his minus à lentis cauendũ arbitror. Nam postq̃ à se corpus non amplius dimouetur, periculũ est ne frigescat ac densescat, dũ nulla ope externa calfit: quare nõ solũ celeriter, sed adlubitis plurium manibus, largioriq; oleo circũfuso, fricandũ est. Oleũ quippe ad velocitatẽ frictionis cõducit, remittit tensa, simúlq; mulcet ac mollit mẽbra defatigata. Sed nimiũ mollis frictio etiã vitãda est, vt quæ neq; altius penetret, neq; ea quæ in angustis meatibus hærent, discutiat: cuius profectò causa, tum ipsam fricãdarũ partiũ tensionẽ, tum spiritus cohibitionem iniungimus. Media igitur frictio, quæ ab vtriusq; distat incõmodo, eligenda est. Nõ exigua autẽ apotherapiæ portio spiritus cohibitio videtur: cũ qua si leuiter cõtrahantur abdominis musculi, partes quæ in ventre cõsistunt, quicquid excrementi est in ipsis, exprimunt. Si verò feriari planè patiaris abdominis musculos, nullius earũ partium excrementa vacuabis. Quæ tamẽ in thorace & pulmonibus delitescũt, ea deorsum trãsferes. Expedit autẽ huc transferãtur potius, q̃ in illis maneant, tantò profectò magis, quantò etiã eorũ quæ in ventre, q̃ quæ in pulmonib. & pectore cõtinentur, promptior exitus patet: hæc enim vel evomũtur facilè, vel deiiciuntur: illa cum conatu & vi eiiciũtur per tusses. Verũ si quis perinde vt septum transversum, ita abdominis quoq; musculos anhelitus cohibitione intẽdat, exquisitius planè expurgabit ea quę sub septo sunt viscera: nõ transferetur tñ quicq̃ à spiritus instrumentis, ad ea quę nutrimento sunt delegata, sed totũ in ipso thorace pulmonibúsq; excremẽtũ manebit. Quare cohibitionẽ anhelitus id genus impræseutiarũ nõ probo: multóq; minus, si quis omnino nõ distento septo, validè ac vehemẽter musculos abdominis contrahat: quandò ita necesse est venas omnes, partésq; quæ circa collũ sunt, flatu ac sanguine impleri: excremẽta verò sursum atq; ad caput, nõ deorsum & ad ventrẽ ferri, vt in tibicinibus, acutámq; & maximã vocẽ edentibus indies videre licet. Est autẽ omne huiuimodi opus, mixtũ ex maxima expiratione, & ex cohibitione spiritus: nimirũ in efflatibus cõfertim factus, maximo expiratu edito, idq; cum validissima musculorũ tum qui costis insident, tum qui in abdomine sunt, tensione. At in spiritus cohibitione, eadem vtrorũq; musculorũ facta tensione, nullo tamen spiritu elabi permisso. In iis qui tibia sonant, aut acutã vocẽ edunt, musculis pari modo tensis: spiritu tamẽ nec penitus cohibito, nec toto simul emisso, sed mediã rationẽ seruãte. Causa autẽ harum actionũ triũ est pharynx, qui in tonus quidem spiritus simul cõpulsi efflatu, latissimè se expandit: in spiritus cohibitione, prsus clauditur: in iis qui tibia sonãt, aut voce acuta simul & magna vtũtur, mediũ quendã habitũ seruat. Cæterũ cohibitio spiritus, quæ ad apotherapiã est vtilis,

Exercitatum corpus qualem ab apotherapia frictionem expetat.

Oleo commoda.

Frictio media inter mollem et durã adhibenda.

Spiritus cohibitio quod conferat.

Musculis abdominis vnà cum septo transverso intensis, quid accidat.

Spiritus cohibitionis quæ non probanda.

Efflatus quomodo fiant.

Spiritus cohibitio quomodo fiat.

Pharyngem esse causam tum efflationis, tum cohibiti spiritus, atque eadem ipsius vociferationis.

attollit ea quæ ad ventrẽ spectãt, idq; tensis thoracis musculis, & remissis qui sunt in septo & abdomine: ita nanq; deorsum excremẽta ferẽtur. Secundo autem loco habenda est, quæ mediocriter eos qui in abdomine sunt musculos tendit, quò videlicet ea quæ sub septu sunt viscera, apotherapiæ fructũ sentiant. Atq; his ipsis de causis fasciarum circumactus fiant, quas fricantes ipsi dum à tergo fricandorũ cõsistunt, circa totũ ventrẽ adhibent. Aliàs verò cùm à frõte se collocarint, ceruicibus circa dorsum circũvolutiones efficiunt, duabus manibus circũducentes. Alias præterea costis, spinæ, & pectori accõmodant, idq; cõverso pariter cum his quodãmodo eo qui fricatur. Circa lumbos verò similis fasciarũ circumiectiõ fiet, tendente se ad singulas eo qui fricatur, nõ tamen cum omnibus pariter se revertente: cùm neque cõtinuos motus, nec vehemẽtes ei cõtingere ex apotherapia, sicvti ex præparatoria, conveniat: sed certè aliquos, & quibus ex intervallo frictiones sint interpositæ. Hac enim vel maximè ratione, & calorem qui exercitando est adauctus seruauerit, & simul excrementa propriis ipsius tum tensionibus, tum motibus eiecerit. Ad quod sanè opus cohibitio spiritus cõducere non parum mihi videtur. Quippe exilia instrumentorum foramina, vehementiori spiritus inflatu videas etiam expurgãtes opifices: extruduntur siquidem quæ antè occurrũt: attrahuntur quæ ad latus sunt posita, impetu ipsius spiritus vtraque acta. Cùm autẽ vehementissimi materiæ impetus, diuersis tẽporibus ac rationibus, contrarios edere effectus possint: obstruere quidem, cùm crassum & multũ fuerit, quod confertim ac præceps agitur: purgare verò, cùm exiguũ tenuéq; est, nec præproperè, nec violenter cogitur simul vniuersum expelli: rectè mea quidem sententia illi faciunt gymnastæ, qui inter ipsam vehementem exercitationẽ interponunt cohibitionẽ spiritus, necnon frictionẽ quæ apotherapiæ debetur, simul hominẽ recreantes, paulatimq; ipsius cutis expurgantes meatus. Nobis autem proposito iuueni, cùm mediocri exercitio atque etiam victus ratione vtatur, non est opus interpositione id genus, quam ob contrarias causas athletæ postulant. Ac de apotherapia quidem abvndè nobis est dictum. Nunc de balneis agere tempestiuum videtur, ac primũ quidem de aquis dulcibus calefactis. Earum igitur, si media temperie sint, vis calida & humida est: sin tepidiores, humida & frigida. Quòd si iusto calidiores reddantur, calida quidẽ, sed non perinde humida. Quippe horrere corpora, contrahiq; exiles eorũ meatus cogunt, ita vt neq; madescere ab extrinsecus accedente humore possint, nec excremẽti quod intus latet, quicquam emittere. Cæterùm ab iis incipiendum, quæ medium temperamentũ obtinent, quæ per se semper calfaciunt & humectant, licet interdum ex accidenti aut per halitum digerant humores, aut supervacua fluxione corporis particulas impleant, aut molliant, aut concoquãt, aut vires firment, aut soluant: ad hæc siquidem quantitas quoq; earum non minimũ confert. Huius autẽ balnei iuueni à nobis descripto perexiguus est vsus, vt qui omnia iam ex

Spiritus cohibitio, quæ ad apotherapiã est vtilis, quo fiat modo.

Fasciarum circumactus quorsum, & quotupliciter fiant.

Spiritus cohibitio cui operi cõferat.

Materiæ impetus, cõtrarios edere affectus posse.

Spiritus cohibitionem interponendã esse exercitio vehemẽti.

Aquam dulcem calfactam, pro intẽsione ac remissione caloris quem suscipit, varias facultates sortiri.

Aqua modicè calfacta, per se humectant semper & calfaciunt: ex accidente vires alias sortita.

mediocri exercitatione, & dicta apotherapia sit consequutus. Nihilo secius tamen si probè balneum adhibeas, ipsum quoq; apotherapiæ pars aliqua fit.

Balnei moderate calentis vsus

Siquidem duras tensásq; partes emollit: excrementũ, liquamentũq;, si q̃d intus ad cutim hæret, evocat. Verũ neutrius horũ eget talis adolescẽtulus: quare elui sibi in balneo sudorem & pulverẽ, si quãdo hoc vtitur, magis postulat, q̃ calefieri. Ergo transire tantũ ad soliũ vsq;, nõ in balneo morari is debet. Sed nec immorari huic in piscina est opus: imò lotus quatenus dictum est, festinet cõfestim ad mediocriter frigidam.

Frigida lauandum nõ est optimũ corpus, quãdiu augescit.

Siquidem optimũ corpus quoad augescit, frigida lauandum non est, ne eius incrementũ moretur.

Frigida lauationis vsus.

Vbi verò iam abvndè est auctum, tum frigidæ quoq; assuefaciendum, vt quæ & illud roboret, & cutem duram atque densam efficiat.

Frigida lauationis tempus, et gymnasterium aptum.

Tempus autẽ ad id percõmodum, est æstatis initium, vt ante hyemẽ, toto interposito tempore, cõsuetudo minimè spernenda inducatur. Esto præterea dies, quo auspicabimur, q̃maximè tranquillus, & quoad id tempus feret, calidissimus: cuius etiam calidissima pars eligenda est: sicvti & gymnasterium mediocriter temperatum.

Frigida lauatione vsurus, medium quarti septennij attingat.

Qui verò frigida vtetur, in quarti maximè septẽnij medio consistat, pristinã salubritatẽ ad vnguem servãs: sitq; is cùm animo hilari, tum minimè abiecto: ac primùm quidem linteis durioribus fricetur, q̃ antea, vehementius: dein oleo provt assueuit fricetur: ac postmodũ exercitetur exercitationib. multitudine paribus, sed citatiorib. q̃ antea. Ab his in frigidã, eámq; nec tepidam, nec glacialem, totus simul insiliat: altera nanq; repercussum caloris non facit: altera ferit insuetos, atq; impensè refrigerat.

Aqua glacialis ferit insuetos atq; impensè refrigerat.

Quanq̃ hac procedẽte tẽpore vtetur, si necessitas exigat. Exeunti verò ab aqua fricari oleo, idq; à pluribus, expedit, quoad cutis ipsa incalescat. Post hæc cibũ plusq̃ cõsuetũ, potionẽ intra consuetudinẽ, capiat: quæ vltro ipse facturus est, modò sint omnia ritè peracta.

Frigida lauationis cõmoda.

Nam à frigida lauatione & plus appetũt, & melius cõcoquunt, ac minus sitiũt, veniũtq; ad exercitationes postri die planè meliori habitu: corporis quidẽ mole, pari ei quæ antè, cæterũ cõpacta & musculosiore, ac vegetiore: cute verò duriore ac densiore. In hoc ergo secundo præterea die, similiter omnia sunt peragenda, etiã tertio & quarto. Postea verò procedente tempore, ad eundem modũ frigidam iterum ingredi iubebimus, videlicet post eam quæ priori ingressui successit frictionẽ: verũ tertiò eam ingredi, minimè laudo. Nam & secundò id fecisse est abvndè, præsertim cùm pro arbitrio nostro remorari ac detinere illic hominẽ liceat. Cæterũ si egressus frigidam, coloratior ex frictione citò reddatur, id mediocriter moratũ fuisse indicat. Sin & tardius ei calor redeat, & decolor diutius maneat, plus æquo moratum docet. quare ex notis quæ in cute sunt, disces moræ mensuram.

Mensurã moræ futuræ in frigida balneo, ex notis quæ in cute visuntur sumi.

Quia verò fieri nõ potest, quin iuuenis exercitationibus deditus, aut suiipsius, aut etiã gymnastæ errore aliquãdo in lassitudinẽ incidat, nõnihil de ipsa dicendum est.

Lassitudinis differentiæ in vniuersũ sunt octo.

Porrò lassitudinis in vniuersum octo sunt differentiæ: quatuor simplices, totidémq; cõpositæ. Nam quòd incendi tendíq; corpus videatur, & quòd mouẽti se, vel vlceris, vel phlegmonis sensus oboriatur, affectiones nõ sunt, sed symptomata. Simplicũ igitur lassitudinis differentiarũ, prima est vlcerosa: quæ oritur ab excrementorũ copia tenuiũ simul & acriũ, adeò pungentiũ ac velvti vulnerantiũ tum cutem, tum carnẽ inter exercitandum, vt etiã horror ac ceu cõcussio vniuersi corporis interim oboriatur.

Lassitudo vlcerosa vnde proficiscatur.

Secũda est lassitudo tensiua, citra vllum vlceris sensum.

Lassitudo tensiua quando accidat.

Accidit nanq; in vehemẽti tensione, omnes musculorũ fibras tendi, eas tamen in primis lassari, quæ per longitudinem tensionis porrigũtur: quippe vbi tensæ fuerunt immoderatius, tendi adhuc videntur, etiam si nulla iam tensione vrgeãtur. Tertia differentia dicitur concussoria, qua nimirũ ceu contusas aut phlegmone obsessas partes sentimus: eáq; tum solet maximè incidere, cùm musculi nimiũ excalfacti attraxerũt quippiã ex circunfusis sibi excrementis.

Lassitudo concussoria qualis, & quando sentiatur.

Quòd si etiã tum tendonibus, tum neruis idem affectus incidat, ὀστεόκοπον, quasi ossiũ laborem, ob peniniorem sensum, eum vocant.

ὀστεόκοπος.

At differentia quarta, quæ impropriè dicitur lassitudo, tum incidit, cùm musculi supra iustum siccantur, sic vt squalens contractúmq; corpus videatur, atq; ad motũ quodammodo pigrũ, citra tamen vllum nũc descriptorũ symptomatũ.

Lassitudo squalida.

Harum autẽ quatuor differentiarũ singulis, sua remedia sunt. Cæterũ lassitudo vlcerosa, maximè in ea incidit corpora, quæ & mali succi sunt, & excrementis abvndant.

Lassitudo vlcerosa quæ potissimum corpora infestet.

Succedit verò recentibus cruditatib. cùm aut exercitantur immoderatius, aut in sole sunt morati. Nihil tamen obstat, quo minus in corpore boni succi & citra cruditatem proveniat, vtiq; ob exercitationis excessum. Remedium aũt huius est redvndantis evaporatio, quæ fiet frictione tum multa, tum molli, cum oleo adhibita, à quo omnis astringendi vis absit: quod genus maximè Sabinũ est.

Lassitudinis vlcerosæ remedia.

Oleũ Sabinũ.

Adversissimum verò huic affectioni est, q̃d ὀμφάκινον ex Hispania & Iberia portatur: quódq; etiã fit circa Aulonẽ. Vtendum itaque est dulcissimo oleo & copioso, primo quidem die, quò suspecta lassitudo omnino nõ sit futura. Secundo verò, vt si qua incidit, discutiatur. Discutit porrò eam apotherapia, in qua scilicet motus adhibeas quantitate mediocres, qualitate tardiores: idq; cum frequenti interposita his quiete, qua vtiq; fricare hominem oportet, pluribus cõtrectantibus, quò nec frigescat pars vlla, & excrementa ocyssimè digerãtur.

Lassitudine affecti vlcerosa quibus motib. ac frictionibus sint tractandi.

Porrò frictionũ plus adhibebitur iis, qui in cute & sub cute excrementorũ collectam vim habẽt: motuũ verò, quos ipsimet edant, in altera lassitudine, in qua plus est in ipsis congestum musculis. At lassitudo tensiua, pro remedio relaxationem postulat: ea nanque tensioni contraria est, quemadmodum & duritati mollities.

Lassitudinis tẽsiuæ curatio.

Hac autẽ lassitudine affecti, relaxabuntur panca mollique ex oleo dulci egelidóq; frictione: tum intermissione omnino, aut quiete, aut lauatione medij temperamẽti, atq; in calida pluscula mora: quòd si bis térve laueris, plus proderis. Hi verò & post balneum vngi desiderant, priusquàm vestiãtur. Quinetiam postero die, cùm è cubili surgunt, vngi his expedit: nũquam tamen oleo extremè frigido, nec dura frictione. Tertia lassitudo, quæ

ex ve-

ex vehementissimis nascitur motibus, atq; eos maxime iuvadit, qui exercitationibus assueti nõ sunt, vacuationẽ supervacanei, extenti requiem, & inflammationis refrigerationẽ desiderat. Ecgo & oleum copiosum & tepidum cum frictione mollissima, & longissima in medij temperamenti aquis mora, huiusmodi lassitudines corrigit. Quòd si paulò tepidior aqua sit, præstiterit. Ad eundem modũ & multa quies, & vnctio assidua, breuitérq; omnia quæ id quod lassatum est, quiete, lenimentóq; recreaut, ac quod supervacuum est per halitũ digerant. Differẽtia autẽ quarta, quæ gracilitatem tantũ, atq; ariditatem inducit, primo quidem die nihil diuersum postulat ab iis quæ iam dicta sunt, præter calidiorem aquam, quæ sensim contrahat, calefaciat; & roboret cutem. Secundo die apotherapiæ exercitationem, quæ tum motu, tum frictione, & pauca, & mollis, & tarda sit. Præterea soliũ similiter calidum: verũ protinus insiliant in frigidam, quò videlicet ipsis robur in cute vnà cum calore constet: nam & minus sic diffiabuntur, & facilè in carnem & cutẽ nutrimentũ resument. Postulat autẽ id corpus nutriri simul & madefieri, id quod simul vtrunq; præstat humidum nutrimentũ. Cæterùm lassitudo vlcerosa post legitimã apotherapiam consuetum nutrimentũ desiderat, aut etiam parcius, præterea humidius. At quæ tensionem lassitudo præfert, ea etiam magis quàm vlcerosa, parcè nutriri postulat. Quæ verò phlegmones sensum affert, ea supra reliquas omnes, tum humidissimũ, tum minimũ, tum verò quod refrigerans quippiam habeat, requirit. Boni succi tamen nutrimentũ omnes qui lassitudine grauantur, iuxtà postulant. Cauendus tamen in vlcerosa & ea quæ phlegmones sensum exhibet, glutinosus cibus est, ceu qui excrementorũ digestionem moretur. At in tensionis lassitudine, etiam exhibendum eiusmodi nutrimentũ est, sed minuto eius modo. Lassitudo autẽ interdũ lassitudine soluitur, cùm videlicet hesternis exercitationibus, pares postridie adhibẽdas videtur expediens. Sicvti & lassitudinis interdũ medela est quies, partim in iis quæ ex congestis excrementis lassitudines consistunt: partim in iis quæ tensionis & phlegmones emphasim præbent: parcius tamẽ nutriendi sunt in hac lassitudine quæ phlegmones sensum præfert: in vlcerosa verò, pro cõsuetudine, vbi certè apotherapia sunt vsi. Sicvti & vberius cibandũ, in emeritita illa quarta lassitudinis differẽtia. Simili ratione, & medij temperamẽti aquis lauandũ in iis tantũ differentiis lassitudinis est, quæ ex rédvndantia supervacuorũ sunt natæ. Porrò humidũ nutrimentũ siccitati medetur: ipsum tamẽ nec remediũ nec cautio lassitudinũ est. Sed cùm mẽbra sicciora sunt facta, nulla tamen nec tensio subest, nec tenue acréq; excrementũ, nec phlegmonæ affectus similis, reficere nutrimẽto humectante expedit, quæ exhausto humore sunt siccata: alioqui gracilius & aridius q̃ fuerat, postero die cernetur corpus. Porrigitur autem interdum minus q̃ pro cõsuetudine, aut propterea quòd pari opus nõ est, aut quòd cõcoqui id nõ possit. Iam verò, in eo quidem affectu qui ex neruosarũ partiũ tensione cõsistit, calidiori q̃ ex cõsuetudine lauari nõ convenit: simili ratione neq; in iis quos excremẽta excitarũt. In gracilitate autẽ quæ citra hæc cõsistit, expedit calidiore aqua, quàm quæ mediocriter se habeat, lauari. Siquidem sic affectorũ refectio, in appositione eius quod est detractũ, cõsistit: id quod nequit accidere cute existente laxa. Cogere ergo hãc prius, astringeréq; atq; densare oportet, si qua plenioris nutrimẽti expectanda est vtilitas. Sanè cogit, clauditq; tum frigida, tum feruens aqua. Verũ à frigidæ vsu lædi hominẽ metus est, vtpote qui iam ex multa exercitatione & laxior, & vacuus est redditus. Ex feruenti, vt noxa certè nulla, ita secura in cute densitas paritur, ipso qui in ea derelinquitur calore nonnihil conferente. Vnde nec immorari in frigida nimiũ debet qui ita est lauatus, vt quæ feruentis lauationis cõmoda frustretur. Cæterũ iis duntaxat corporibus quæ bona habitudine sunt, quarta illa impropria lassitudinis differentia incidit: cuiusmodi sunt athletarũ qui bene sunt nutriti, necnon propositi nũc in disputatione iuuenis. Sunt itaq; tres propriæ ac simplices lassitudinis differentiæ, illæ primæ de quibus iam egimus. Post has ex binis copulatis aliæ fiunt tres. Ab iis verò septima est, vbi in vnũ coëunt tres notæ. Remedij verò cõmune in omnibus complicatis cõsilium est, vt ei quod superat, sis intentus: nec tamen quod reliquum est, planè contemnas: proprium verò, ab iis membratim affectibus accipiendum est. Sicvti verò lassitudines ipsæ numero tres, si invicẽ illas cõiungas, quatuor cõiungationes efficiunt: ita sanè si his quartũ affectũ addas, multò plures existent. Quod dicimus, ex descriptione licet clarius intelligas. In ea primũ locum vlcerosus habeto. Secundũ, in quo tẽsio est molesta. Tertiũ, qui phlegmonę similis est. Quartum, in quo corpus gracilius est redditum. Ex his igitur, aut primus cum secundo cõiungetur, aut cum tertio, aut cum quarto: aut rursus, secundus cum tertio, vel quarto: aut deniq; tertius cum quarto: ita nimirum vt ex binis cõiunctis affectibus, sex in vniuersum complexiones oriantur. Rursus, cùm tres vnà miscueris, quatuor aliæ fiunt. Nam aut primum iunxeris cum secundo & tertio, aut cum secundo & quarto, aut cum tertio & quarto: aut rursus secundum cum tertio & quarto. Postrema omnium complexionum erit, vbi quatuor simul coierint, ita vt vndecim numero in totum fiant. Erant verò & simplices quatuor: efficiuntur itaq; in vniuersum quindecim.

Lassitudinis quassantis remedia.

Lassitudinis aridæ remedia.

Victus ratio singulis lassitudinum generibus congruens.

Lassitudo interdum lassitudine soluitur. Lassitudo in quibus soluenda sit quiete.

Calidiore aqua quàm quæ mediocriter se habeat, in quo sit affectu vtendum.

Cutim cogit clauditq; ab aqua tum frigida, tum feruenti.

Frigida lauatio vbi periculosior sit, quàm quæ administratur per calidam.

Lassitudinum tres aliæ differentiæ oriri ex trib. primis, dũ binæ inter se copulantur: ac septimam deniq; dum in vnum simul omnes tres coëunt.

Complicatorũ affectuum illi esse intenti debemus, qui superat, interim nõ negligentes alterum.

Lassitudinum coniugationes quindecim.

Simplices affectus.

Vlcerosus A. Tensionis B. In quo phlegmones sensus est, C. Gracilitatis, D.

Compositi.

AB. AC. AD. BC. BD. CD. ABC. ABD. ACD. BCD. ABCD.

Quòd si præterea occlusæ cutis aut aliorũ symptomatum differẽtias, tum secum, tum cum his quindecim complicueris, innumeras alias cõplexiones inveneris. Vnusquisq; igitur horum affectuum, si quidem per se consistat, simplex remedium exiget. Sin alteri sit coniunctus, illi præcipua medendi ratio adhibenda est, qui dignitate

Affectus simplices, simplex remedium postulant.

& viribus antecellit. Ac dignitate quidem & viribus maior lassitudo est, quæ phlegmones sensum præfert, quàm excrementosa. Est affectus iam dictus proximus, & ipsa meatuum cutis angustia, quæ obstructis illis aut densatis cōtingit.

Obstructio vnde oriatur.
Densitas vnde.

Ac obstructio quidem ex lentis crassisq; excrementis oritur: densitas, tum ab iis quæ astringunt, tum quæ refrigerant. Verùm obstrui propositi nobis corporis cutis, si ad præscriptam rationem ritè agatur, non potest: densari certè aliquãdo potest, tum ex valido frigore, tum aluminoso balneo. Fieri autē potest, vt & post balneū, sudorémve, prius laxata cute, auræ flatus incidens, obstructionē quampiam densationémque efficiat. Cui remedium est calfactio: ac proinde valentiore exercitatione, ac balneo calidiore vtendum. Magis autē ad rem pertinebit, si in prima domo pinguiter oleo aliquo antiquo, relaxantéq; (quale Sabinum est) volutetur. Mora verò in frigido solio diuturna ne sit, sed neq; aqua frigida. Inducēdi autem, vngantur aliquo, quod mediocriter calefaciat.

Olea calida & relaxantia.

Oleis quidem, ex iis quæ in Aegypto habentur, cicino & raphanino in reliquo orbe, dulci, tenui, ac modicè antiquo.

Vnguenta relaxantia.

Vnguentis verò, susino, gleucino, irino, amaricino, & cōmagino. Ex quibus sanè gleucinū, prorsus acopum est, ac relaxans. Paulò hoc calidius, magisq; relaxans, susinum est. Irinum verò & amaricinum, & cōmaginum, etiā susino calefacere potentiora, iis affectibus qui propriè frigiditates dicuntur, sunt idonea.

Anethinum vnguentū esse aptum cutis densa laxanda.
Affectus varij si in vnum conspirent, quid agendum.

Cutis tamen densitati sanandæ, etiam anethinū est satis, maximè si ex viridi anetho fiat. Facit & ad tales affectus acopū quod ex abietis semine conficitur. In vniuersum autem, cùm in idem varij affectus coierint, hi, si vnam medendi rationem indicent, vtiq; intendi magis eam rationem conveniet, quàm si singuli seorsum consisterent. Sin cōtrarij sint, is qui vincit affectus prius est corrigendus, ita tamen ne reliquum omnino negligas. At qui vel propter ætatem, vel etiam alia ratione imbecilles, concubuere, in his virium infirmitas necesse est superet. Qui verò firmiores & iuuenes, velvti qui nunc est propositus, horum habitus corporis in raritatem magis, quàm vires in imbecillitatem, mutatur. Itaq; etiam corrigũtur hi per ea quæ cogunt & contrahunt, qualis præparatoria existit.

Venereo ex vsu imbecilliores redditi, aut exoluti, aut refrigerati, qua ratione corrigi debeant.

Quòd si etiā ex venere, & refrigeratio sentiatur, tum præcipuè præparatoria exercitatione est vtendum: quandoquidem ea nō solùm calorē excitat, sed habitū etiam cogit, atq; constringit. Si verò anni tempus non dissuadeat, neq; à frigido balneo abstinendum censeo. Sit autem cibus & humidior, & parcior, medióque temperamento, vel calidiore.

Venus reddit corpus laxius, frigidius, imbecillius & siccius.

Nam cùm corpus à venere & laxius, & frigidius, & imbecillius, & siccius sit redditum, debent planè quæ densent, & calefaciant, & vires reparent, adhiberi, atq; ad hæc studium omne impendi.

Apotherapia quando sit vtilis.
Exercendū non esse si subsit cruditas.

Post vigiliam autem vel tristitiā, vel ambas, quæ apotherapia dicitur exercitatio idonea est, si tamē cruditas absit. Nam si qua subsit, omnino exercitandū nō est. Cùm autē à vigiliis & tristitia graciles magisq; aridi, ac minus dicto audiētes planè cernūtur, siccius existimandū est his redditū esse corpus. Quare tales affectus, partim molli frictione ex multo oleo, partim tēperato balneo sanantur: partim tarda & modica agitatione, quæq; subinde interponat quietē. Is verò apotherapeutici exercitij erat modus.

Siccitates à vigiliis & animi affectibus orta, quomodo corrigenda.

Ad eundem modum eæ quæ ab ira, vel potionis penuria siccitates fiunt, corrigendæ sunt. Cōtraria prorsus à iam dictis ratione humiditates emendare conveniet, quacunq; ex occasione proveniant: quippe studium in his ad siccationē dirigitur.

Humiditatū curationes diuersæ, secundū varietatem causarum.

Cæterū si ex longiori desidia, & humectantis alimenti immodico intempestiuóq; vsu, cōtracta humiditas est, longiori remedio est opus: sin ex liberaliori potione quæ pridie sit hausta, citra vllum capitis, aut oris ventriculi affectum constiterit, eam vel vnico die persanare licebit, si sicca frictione largius, & exercitatione veloci, & parciori potione, & sicciori cibo vtēre. Porrò si lassitudinis sensus vllus à somno appareat in proposito iuuene, atq; is siccior iusto cernatur, vngendus dulci oleo est: fricandúsq; vt omnino parcissimè, ita neq; duriter, nec molliter est, idq; matutino tempore.

Cutis densa quomodo relaxanda.

Quòd si etiam cutis densitatem corrigere studes, vtiq; ei quæ ex duris tum frictione, tum contrectatione, præterea vehementi exercitatione orta est, mollis frictio cum copioso, & dulci oleo medetur. Quæ verò cōtracta ex frigore est, eam primū frictione sicca ac celeri, deinde cum oleo adhibito calefacientes, naturæ suæ restituemus.

Laxitas cutis qua ratione sananda.

Laxitatē verò, quæ freqnens balneum, & mollem frictionem, & veneris vsum consecuta est, paucula frictione, primùm quidem sicca, deinde cum oleo quopiam eorum quæ astringant sanaueris. Humiditatem quę nimię potioni successit, sicca frictio cum linteo administrata, vel cum manica, interdū etiam solis manibus, corrigit.

Frictio vespertina quibus vtilis.
Prandiū quando esse debet minus.

At vespertina frictio iis vtilis est, quos vel lassitudo valida premit, vel siccitas malè habet, vel atrophia macerat. Igitur in natura proposita, cùm valida lassitudo, vel immodica siccitas corpus afficit, prandium minus esto: tum ab eo ad cœnam longius interponatur tempus. Præterea plurimū quiescat: modi cùm tamen inambulet, quò cibus per erectā agitationem concussus subsidat. Vtilius etiam fit, si & aluū exonerare possit. His etenim probè peractis, securus oleo dulci frices, idq; ventre prorsus intacto. Quòd si in musculis ei vicinis vel lassitudinis sensus aliquis, vel siccitas appareat maior, vngi debebunt mediocriter, & blandè, & suspensa manu.

GALENI PERGAMENI
de sanitate tuenda, lib. IIII.

NVnc autem primò de morbosis symptomatis disserere est animus, provt citra exercitationem incidunt. Secundo loco de illis quæ similitudinem quandam cum his habent. Ac quæ immodicas quidem exercitationes lassitudo excipit, sanorū symptoma est: quæ verò sine his cōsistit, morbosum. Itaq; & ab Hippocrate cōmodissimè dictum esse videtur, lassitudines spontè natas nunciare morbos.

Lassitudines spōtè nata morbos pronunciāt.

Atq; vlcerosus quidē sensus symptoma lassitudinis est. Causa verò vnde ea nascitur, affectus lassitudi-

nis

Causa antecedens quæ dicatur.

Causa procatarctica quæ.

nis est. Huius rursus ipsius causa bifariam scinditur. Aut enim intra ipsum animalis continetur corpus, diciturq; antecedens internáq; : aut omnino nō inest, ac ꝓcatarctica nominatur, siue primitiua, siue etiā externa. Itaq; tria in vniuersum genera sunt, de quibus habendus sermo est: ipsius lassitudinis symptoma; affectus vnde hoc oritur, & affectus ipsius causa. Cuiusq; igitur horum species quædam differentes sunt. Causarū; externa & interna: affectus, is qui vlceris, & qui tensionis, & qui phlegmones sensum inuehit: symptomatis verò, ipsi tres sensus. Qui igitur vlceris sensum facit, is affectus motis quidem grauem excitat sensum, ceu corpus vlceretur: idque vel circa cutim tantū, vtiq; cùm est moderatior: vel circa subiectā illi carnē, cùm est valentior: vel circa vtrāq;, cùm adhuc est atrocior.

Vlcerosus sensus triplex.

Atq; sensus ipse est symptoma. Affectio verò ex qua id nascitur, acrimonia est tenuis & calidi humoris, qui corpus erodit & pungit.

Vlcerosus sensus vnde proveniat.

Oritur hæc aliquando ex immodico motu, aliquando ex vitioso succo. Ac tales lassitudines, spōtaneas appellat Hippocrates. Tensiuę lassitudinis genus plethoricis solet supervenire.

Lassitudo tensiua solet supervenire plethoricis.

At tertium lassitudinis genus, quod phlegmones sensum affert, ex ambobus oritur, tum nimia boni succi abvndātia, tum prędicto vitioso succo.

Lassitudo phlegmonosa vnde contrahatur.

Solus autem rodens & acris succus lassitudinē vlcerosam inducit, idq; dum à venis ad carnes atq; cutē trāsfertur. Qui verò ex abvndantia nasci hanc lassitudinem putant, falluntur: nam neque ex ea copia quam plethoram dicimus, neq; ex ea quæ vires prægrauat, vlceris sensus procedit, sed grauitas, vel ad motiones segnitia, vel vitia quædā in pulsibus.

Lassitudinē vlcerosam ex abvndantia non nasci.

Porrò vbi erodentib. succis corpus ipsum scatet, minimus quidē motus, lassitudinis duntaxat sensum inducit: vehementior, rigorē excitat: medius inter vtrunq;, horrorē parit. Potest enim tum horror, tum rigor, à calida causa excitari.

Horror vnde. Rigor.

Impellitur autē ipse acris humor, interdū à sensibili corpore, q̄d repellendi alieni vim possidet: interdum à vehementiori motione, id quod tum ab exercitando, tum frictione, tum balneo cōquirit. Quòd si calida & putria excrementa sint, vbi vehementius mouētur, nō horrorē modò rigorémve, sed etiā febrim accendunt.

Febris quando accendatur.

At quæ frigida sunt, & ex partibus tenuibus cōstant, ea horrorē quidem rigorémq; inducūt, nō tamen febrē. Porrò vim quandam vtriusq; congestam esse oportet, si hæc fuerint. Oportet igitur excrementū, siue calidum id sit, siue frigidum, ipsum aut expellas, aut certè alteres. Cæterùm quod prorsus alienū est, id ægrè alterari à natura potest: ac ꝓinde educere id quamprimùm tentandum est: æquè certè vt quæ in ventre corrupta prorsus sunt, ea vel vomitione, vel deiectione expelli profectò est optimum. Non tamen perinde promptū est in carne, atque aliis corporibus imbibitū vitiosum succum educere.

Excrementorum vitiis qui occurrit, vacuationē & alterationē scopos cōmunes habet.

Cōmunes igitur scopos, quibus quis omnium excrementorū vitiis medeatur, iam diximus vacuationē & alterationem esse: proprios verò vtriusq; generis adiiciamus. Neq; enim vna tantùm ratione educendum alterandúmve est: sed explorata quæ ei quod affligit, magis accōmodata sit, ei est insistendum. Ea autem ex cuiusque contrario debet administrari. Quoniam igitur lassitudo vlcerosa, vitio acrium excrementorum oritur, ante omnia considerandum est, in solidis ne tantùm corporibus, an intra venarum sinus, malus succus cōtineatur. De iis verò quæ intra venas sunt, nullum planè nec manifestum; nec evidens signum habemus, præter solam vrinam.

Vrinam solam indicare naturam humorum delitescentium in venis.

Coniicere tamen licebit ex natura, cōsuetudinéq;, ac breuiter ex vniuersa victus & exercitij ratione, corporis ea lassitudine affecti, qualis ipsius mali succi sit modus. Nec minus profectò ex vniuersis affectibus cutis, quibus aliquando tentari est solitum: ac deniq; ex evacuationibus aut retentis, aut intermissis. Vbi igitur omnino exiguus, & ad cutim tantū collectus ipse vitiosus est humor, mediocrius remedium postulat: valentius autem, si multus & in profundo. Porrò si à nobis ille boni succi antea propositus iuuenis, nunc necessitate quapiam vrgente, longi temporis iter confecerit, in quo praua victus & exercitij ratione vsus fuerit, nihil tamē in modo assumptorū deliquerit, ac proinde neq; in cruditatem inciderit, talis certè multū mali succi congessisse non potuit: quare sola apotherapia curatur, huc omni revocato consilio, vt excrementa quæ circa cutem sunt, educantur, propterea quod affectus in hac vna consistit.

Apotherapia sola quando sit lassitudinis vlcerosæ sufficiens remedium.

Quòd si præter alia etiam in cruditates inciderit, sentiátq; nō cute tenus modò, verū in alto corpore vlcerationis sensum, sic vt totum id malis succis refertum suspicêre, huic nec exercitationē, neq; vllum omnino iniungemus motū, sed quiescere ac dormire iussum, in abstinentia totum diem exigere cogemus.

Lassitudinis vlcerosæ, coniunctæ cruditati, curatio.

Dein vesperi pinguiter vncto, & temperato balneo mediocriter lauato, pro cibo dabimus sorbitionē aliquam boni succi, sed planè q̄minimā.

Balneorū vsus in cruditatib.

Nec tamen à vino eum abstinebimus: concoquit enim id semicrudos humores, tum sudorem, vrinámq; promouet, ac somnū conciliat.

Vini opera.

Quod igitur mali succi iam planè corruptū est, nec concoqui potest, in sudore, vrináq; expellatur: quod semicoctum adhuc est, concoquatur, atq; vtile reddatur. Id autem quies & somnus optimè præstant.

Corrupta vacuanda esse.

Cruda esse coquenda.

Cruda cōcoquì à quiete & somno.

Si ergo his peractis malū cōstiterit, ad consuetudinem rursus reducendus homo est. Sin in posterum etiam diem duret, de valentiore iam remedio est cogitandū: maximè si per noctem vel lassitudo magis q̄ antea, vel fastidium infestet, vel peruigilet, vel somnos turbatos, & imaginationib. inquietos habeat. His siquidem, si vires nō dissuadent, aut sanguis mittendus est, aut purgatio exhibenda. Nam si vires imbecilliores dehortantur, sanguis mittēdus nō est, sed deiectione mediocri vtendum.

Sanguis quando mittendus.

Deiectione quando est vtendum.

At cōstante robore virium, si lassitudo adhuc infestet, ac vitiosus quidem humor qui ipsam gignit, cum sanguinis copia cōsistat, vena tundenda est, aut aliquid quod tantundem valeat agendū. Sanè tantundem potest, hæmorrhoidū, menstruorúmq; provocatio, quibus suppressa sunt. Quibus autē horū est nihil, malleolorū incisio cum scalpello.

Malleolorū incisio quādo molienda.

Post hæc aluus eo medicamēto deiicienda est, q̄d malo succo maximè accōmodatū sit. Quòd si vitiosi tantū succi citra sanguinis copiam subsint, purgatio petenda est, quæ infestanti excremēto

Cacochymiæ notæ vnde sumendæ sint.

sit etiam cōmoda. Hinc autē mali succi notæ sumeutur. Qui in ocio degunt, hi pituitosum succum solent accumulare. Quos multus labor exercet, hi biliosum, vel melancholicū, illum æstate, hunc autumno gignunt. Quantò autem diuturniores labores fuerint, tantò sunt ad atram generandam bilem magis procliues. Præterea

Humores crassiores gigni per labores qui cum sudore obeuntur: tenuiores autem in illis, qui absque sudore fiūt

qui cum multo sudore obeuntur, hi crassius excrementū faciunt: qui sine sudore peragūtur, magis tenue: velvti qui hyeme, & frigido aëris statu colliguntur. Ad hæc etiam, nō solùm vrinæ multitudo & qualitas, sed ipsius etiam sudoris considerāda est. Cuius in eo qualitatis dignotio nō modò ex gustu & olfactu, sed ex colore etiā facilis est. Pallidus quippe cernitur sudor, pro eiusmodi bilis ratione. Sæpe tamē post validissimos labores & vehementē æstū, planè flauus conspicitur: aliquando medius, atque ex ambobus mixtus. Ad eundē modū & ipse bilis humor se habet. Qualiscunq; verò is in corpore habetus, tale necesse est eius appareat serum.

Sudorem esse notam succorū qui in vniuerso corpore abundant.

Vrina indicat tantū quæ continentur in vasis.

Ac sudor quidem succorū qui in vniuerso corpore abvndāt, nota est: vrina eorū tantū qui vasis continentur. Itaq; tum consistentiam, tum colorē vrinæ, nec non quæ in ea peudent, aut sidunt, perpendere oportet, vt quæ ostendant qualisnam sanguis sit qui in vasis habetur. Quandò si is biliosus sit, serum quoq; eius biliosum esse necesse est. Simili modo pituitosum, si pituitosus.

Vrina aquosa & tenuis quid indicet.

At vbi crudus planè is est, vtriq; tenuis aquosáq; vrina cernitur, nihil nec quod sidat, nec quod peudeat in se habens. Vbi autem concoctus, hæc in vrina apparent, desupérq; tenues quædā nubeculæ.

Turbulenta vrina quid indicet.

Quòd si turbida sit, qualis veterinorum visitur, crudis succis refertas venas indicat, non tamen cessare naturā, sed eos valenter concoquere. Si verò celeris separatio crassi à liquido in ea cernitur, sitq; quod subsidet album, læue, & æquale, iamiam superaturā ipsos omnes succos naturā indicat.

Vrina permutationis species varia.

Sin cùm emingitur, pura sit, pronnus verò turbetur, iam crudi succi concoctionē aggredi naturā docet. At si interposito tempore turbetur, nō protinus, sed pòst aggressuram insinuat. Similiter si pronnus separano fiat, & id quod subsidet, sit album, læue, & æquale, superiorem longè naturā succis quos concoquit, indicat. Sin bonum sit quod subsidet, sed lougiori tempore colligatur, etiam naturam temporis spacio superaturā succos declarat. Si verò vel omnino nulla separatio, vel id quod subsidet malum sit, imbecillitas naturæ significatur, egétq; ope aliqua ad succos percoquendos.

Sudor quid indicet.

Sicvti verò vrina succorū qui in vasis sunt constitutionē prodit: ita sudor, & alia quæ per vniuersum animalis habitū conspiciuntur, eorum qui illic sunt affectus demonstrant. Quippe superantibus in eo calidis succis, insolitus caloris sensus percipitur: frigoris verò, cùm frigidi dominantur. Iam albiores, pituita dominante: pallidiores, bili abvndāte, cernuntur.

Color à succo proficiscitur, nō à solidis animalis partibus. Succi à quibus causis intrò pellantur.

Siquidem color à succo provenit, nō à solidis animalis partibus, vtiq; cùm se succi in altum non recepērūt. Accidit verò id illis propter frigora, rigores, vel animi affectus: velvti timorē, vel Ingentem tristitiam, vel incipientē verecundiam: quorum si adsit nullum, nunquam se in altum recipiunt succi. Aequè neque in cutem violentius irruentes, hanc advrent vnquam, nisi animus aliquo modo affectus sit, aut æstu immodico animal extrinsecus obsessum.

Color corporis quando sit exquisita nota eorum, qui subsunt, humorū.

Ergo si neq; ambientis violentia, neq; vllus animi affectus subsit, certissima succi animalis cognitio ex colore datur. Quare si ad rubicūdius q̃ pro natura mutatū sit corpus, sanguinis abundantiā subesse significat: si ad nigrius, nigram superesse bilem ostendit.

Color plumbe' quid indicet.

Porrò color plumbeus, quiq; mixtus ex albo & liuido est, crudos & pituitosos dominari succos indicāt, minus tamē humidos q̃ sit pituita cōmuniter dicta: cui si adsit lentor, vitreus succus dicitur à Praxagora.

Vitreus succus.

Generaliter igitur eiusmodi succi omnes albi crudiq; sunt: nomenclaturā verò alius aliam sortitur. Ipsorū autē & biliosorū sanguis in medio est: hi siquidem ex eo sopra iustū percocto fiunt: illi autem, ex nondum perfecto. Ac singulorū quidem variæ sunt differentiæ.

Sanguis mittendus quando in lassitudine sit.

Cæterùm in corpore lassitudine affecto, vbi paululum vel citra sanguinem restitum, vel vltrà processum est succis, audacter mittēdus est sanguis: vbi plus, consideratius agendum: vbi plurimū, in hoc nullus omnino mittendus. Inspicere verò & quantitatē conveniet: vt, verbi gratia, si bonus sanguis exiguus sit, reliquus verò succus plurimus, vtriq; in his abstinendū à detractione sanguinis est. Sin is quidem exiguus, sanguis verò copiosus, audacter incidenda vena est. Dein deiicere aluum oportet, ratione habita de abundantis succi copia & specie.

Aluum esse largius vacuandā in quo per lassitudinem vlcerosam detrahi sibi sanguinem nolunt.

Quòd si quis detrahi sibi sanguinē nolit, huic deiicienda largius est aluus: aut si id quoq; suspectū habeat, alia ratione educendum est supervacuum. Iam verò, si in venoso vasorū genere copia semicrudorum humorū subsit, in reliquo autem corpore multitudo horū mordaciū, cùm duo hi nobis scopi sint, nempe semicoctorū percoctio, atq; acriū & mordacium eductio, abstinere eos cōvenit ab omni valido motu, quos lassitudo secuta fuerit. Blandè tamen vnctos atq; oleo perfrictos, perquàm suaui lauare balneo expedit: inde in ocio abstinentiáq; habere, atq; etiā somno, si id fieri possit.

Somnum à balneo, cōcoquere, ac malos succos discutere.

Balneum cōducere ad somnū.

Nihil enim ęquè cōcoquit, aut malos succos discutit, vt somnus à balneo. Conducit autem ad somnum non in postremis etiam & balneum ipsum. Quòd si secunda die & tertia, similiter grauatum sentiamus hominem, iterum atq; iterum vtemur eadem medendi ratione. Sitq; tibi somnus & causa & signum speratæ vtilitatis percōmodum: sicvti è diverso, non posse à balneo dormire, nec causa, nec signū est cōmodum.

Frigidos quidē succos soporem: calidos autē, vigilias gignere.

Sed ex somno vigiliisq; plerunq; redundantis succi indicia sumuntur. Frigidi nanque succi, * soporem & longiores somnos inducunt: calidi & mordaces, vigilias.

Cruditati quæ sorbitio commoda.

Sicvti autem in primo, ita in secundo die, ex simplici cremore ptisanæ, aut ex alica, cui pauxillum aceti ad incidendum permistum sit, si cruditatis suspicio subsit, sorbitionem minimam eis exhibebimus.

Abstinentia omnimoda inducit nauseā, ac prauum succū accumulat.

Quippe vt largior nutritio nocet, sic abstinentia omnimoda, nauseā inducit, ventriculum lædit, resoluit vires, ac prauū succum accumulat.

Alicæ lentor corrigendus aceto & porro.

At boni quidem succi est alica. Cæterùm nisi lentor ipsius corrigatur, adiectis aceti & porri modico, non solùm obstruet,

sed

Ptisanæ cremor cruditatibus cõmodissimus.

sed etiam nutriet plenius, q̃ propositis sit ex vsu. Hac itaq; ex causa ptisanę cremor in hoc casu tutior est, vt qui tum modicè nutriat, tum facilè per angusta permeet, dissecétq; & dissoluat quicquid in crudis habetur succis. Horũ ipsorũ gratia & mulsa his idonea est, & oxymeli, & apomeli, & piper, & zingiber, atq; omnia breuiter, quæ citra vitiosi generationem succi, humorem crassum dissecant, soluúntq;.

Cruditatibus quæ cibi potissimũ congruant.

Frugum itaq; maximè apta est ptisana: olerum, sola lactuca: piscium, qui dicuntur saxatiles: panis, qui in clibano coctus, & fermentatus, & modicè purus est: aues monticolæ: potio, oxymeli, mulsa, vinum tenue, & albũ.

Diuretica prævalentia, non esse cruditati vtilia.

Quæ verò vrinam cient, hoc casu non probo: maximè quæ prævalentia ex his sunt, & sanguinem calefaciunt, & liquant. Quippe quod concoquendum probè est, huic tanta vexatio non convenit. Hæc itaq; omnia secũdo die ita facienda sunt, atq; etiam tertio, quartóq;. Quòd si tum lassitudinis sensus leuetur, tum cætera pro naturæ ordine appareant, fricare quidem liberalius, exercere verò parcè hominem audebis. His ita peractis, si nullus lassitudinis sensus præterea supersit, ad consuetas statim exercitationes reduces ipsum. Sin quicquam appareat priorum aut symptomatum, aut notarum; rursus tu quoque in id intentus, mutare tentabis ea quæ particulatim non rectè habent.

Lassato corpore, cui sanguis quidem bonus exiguus sit, crudi aũt humores plurimi, quæ medendi ratio adhibenda.

At si in eodem lassato corpore, reliqua eadem habeantur, sanguis autem bonus exiguus sit, crudiq; humores plurimi, huic nec sanguis mittendus, nec alui dejectio, aut exercitatio, aut omnino motus, aut balneum adhibendum: sed seruandus in omni quiete is est, dandáq; ipsi cibus, potio, medicamentáque sunt singula eius generis, quæ attenuent, dissecent, & cõficiant succorum crassitudinem, idq; citra manifestũ calorem. Ergo nutrietur hos maximè oxymelite, aliquando etiam ptisanæ & mulsi exiguo quopiam.

Crudis succis referti cur tenuissimam victus rationem perferant.

Sustinent enim hi victũ, si modò alij vlli, tenuem; ipsa nimirum crudorum humorum copia, quos paulatim concoquunt, ad corporis alimentum abvtentes. Quoniam autem præcordia istiusmodi omnibus turgida inflatáq; sunt, & facilè quicquid assumpserint, in flatum vertitur, non inutile fuerit & longi piperis, aut albi, aut nigri aliquid cum cibo dare.

Piper cum cibo exhibẽdum per cruditates esse.

Sed album quidem supra reliqua duo genera aluum roborat. Nigrum id eligendum est, quod præcellit pondere. Vtilius tamẽ sit & Diospolitico medicamento vti, cuius duplex est cõpositio.

Diospolitici medicamẽti cõpositio duplex, vtraq; cruditatibus apta.

Nam aliàs ex paribus omnibus, cumino, pipere, ruta, nitróq; id cõficitur: ac potest sic magis ventrem soluere: aliàs cum reliquorũ pari pondere miscetur nitri dimidiũ. Præstiterit aũt cuminũ esse quod Aethiopicũ vocant, piper verò vel longum vel album. Macerabitur cuminũ in aceto maximè acri: dein cõtinuò id tunditur, aut etiam prius modicè frigitur in vase fictili, q̃d coctum in camino q̃optimè sit. Sunto verò & rutæ folia modicè exiccata. Sumitur & per se medicamentum hoc, & cum ptisanæ cremore, & ante & post cibum. Porrò ad eum vsum maximè commendatur, quod mel optimum, optiméq; despumatum admixtum habet. Appositum sanè remedium sic affectis est, & quod ex tribus piperibus constat, vtiq; cùm non admodum medicamentosum sit, atq; ex variis confectum, quale est illud quo vtimur in iis fluxionibus quæ à capite descendunt ad pectus. Expedit autem præparatum habere vtrunq; ad manũ.

Diatrion pepereõ simplex, cruditatibus esse medicamen appositissimum.

Simplex igitur illud, quo ad cruditatẽ quæ in primis est venis vtimur, huiusmodi est: Ad cuiusq; triũ piperũ drachmas quinquaginta, ab vndè adduntur anisi, & thymi, & zingiberis, singulorũ drachmæ octo.

Diatrion peperion simplicis compositio.

Hoc magis simplex est, à quo detractũ sit zingiber. Alterũ verò est, quod ex iisdem conficitur: verũ ad cuiusq; triũ piperũ drachmas quinquaginta, reliquorũ cuiusq; sexdecim drachmarũ inijcitur pondus. Debet autẽ, si haberi potest, anisum Cretense esse. Thymum aut Atticum, aut ex editis locis & siccis: cuius quicquid lignosum est circũcisũ, coma ipsa vnà cum floribus inijcietur. Esto verò & piper, quod longũ quidem est, integrum, minimèq; foratũ: æquè verò & zingiber. Quod autẽ piperis qualitatẽ retinet, ac nec maceratum resoluitur, nec etiam pertusum est, piper id longum vt maximè idoneum est, sic minimè fuerit adulterinũ.

Piper longum quale sit eligendum.

Piperis nigri, albiq; electio.

Nigrum verò nec exile, nec rugosum, nec crassi corticis esto, sed maximum plenissimúmq;: quæ duæ notæ album etiã piper cõmendant. Deinde omnibus simul tusis, & per tenue cribrũ transmissis; mel optimũ, curioséq; despumatũ miscetur: id quod debet esse odoratũ, flauum, acerrimũ, dulcissimúmq;, atq; crassitudine quadam mediocri, & quæ suam cõtinuitatẽ tueatur.

Mellis optimi notæ.

Diatrion peperion quo offerendum modus.

Hoc igitur medicamen & ante cibum, & post, & euntibus cubitum rectè datur, cochlearij pleni mensura: atque huius quidem, vt paruis parui, & maximis maximi, ita modus ad portionẽ: præterea etiam zingiber, quod ex barbaris affertur, aceto maceratum. Est id virentis herbæ radix, à collectu statim in acetũ iniecta.

Zingiber quid.

Piperatorũ calorem circa primas venas extingui.

Extinguitur enim eiusmodi medicamentorum calor circa ipsas primas venas: neq; in totum perfertur corpus, velvti aliorũ quorũdam, cuiusmodi est quod diacalaminthen appellant. Idcirco etiam oxymeli hic vtilissimum est, cuius talis est cõpositio.

Oxymelitos cõpositio.

Cùm melli optimo super carbones spumam abstuleris, cõiicies in ipsum acetũ tantùm, vnde gustanti nec acidum nimis, nec dulce videbitur, ac denuò super prunas coques, quoad planè vnitæ amborum qualitates sint. Hinc ab igni depones, cúmq; vti voles, aquam ei miscebis, ita nimirũ temperans vt vinũ. Quò autem pluribus id cõveniat, vni aceti parti, mellis à quo detracta spuma sit, duplum est miscendum. Pro vniuscuiusque tum gustu aut natura, plus aut aceti, aut mellis nos adiicere convenit, id esse sumentis naturæ convenientissimũ oxymeli ratos, quod illi vtiq; iucundissimũ est.

Oxymelitos aquati faciendi modus.

Mel vitiosum multam spumã egerit: optimũ verò, minimã, breuissimóq; coquitur tẽpore.

Cum aqua verò ita facies oxymeli. Quadruplũ optimæ aquæ miscebis melli: dein coquee modico igni, donec spumare desinat. Ac malũ quidẽ mel multã egerit spumã: quò etiam diutius cõcoqui debebit. Optimum verò vt breuissimo coquitur tempore, ita minimũ spumæ evomit. Pòst verò dimidio aceti adiecto, rursus coquendũ, donec qualitatum omnino sit vnitas, nec acetum crudum sentiatur. Conficitur sanè oxymeli, etiam tribus statim à principio mixtis, ad hunc modũ.

Aceti vni parti, additur mellis duplum, & aquæ quadruplũ: atq; hæc ad tertiam vel etiam quartam partem coquuntur, spuma interim detenta. Quòd si valentius id facere studes, tantundẽ inijcies aceti, quantùm mellis.

Apomeli refrigerat.

Apomeli optimum aqua conijcitur, bibitúrq; tota æstate refrigerantis vice. Potest verò cui id libet, & ad quam proposuimus affectionem eo cõmodè vti, potissimum vbi coacuit: id quod sæpe contingit ei, alijs magis, alijs minus, vtpote ex aqua confecto non pluuia, sicvt mulsa, sed qualibet.

Mulsam ex pluuia aqua conficit.

Quanquam potest qui volet, & ex aqua pluuia id cõficere, ipséq; si pluuiam aquã probarem, id suaderem: verùm neq; ipsam probo, & nihilo est deterius si acescit, potissimũ ad ea quæ nunc sunt proposita.

Pluuiam aquã non probat Galenus.

Quinimò mediocriter etiam acetũ quod non omnino incuriose est confectum. Sanè cura conficiendi in eo est, vt nec fauus admodum sit vitiosus, coquatúrque bene in fontana aqua, quæ & pura sit, & dulcis.

Apomelites cõpositio.

Oportet enim expresso à fauis melle, eatenus in aqua coquere, quoad nulla inde spuma existat. Ergo tum hac vtendum potione est, tum verò è vinis iis quę leuiter acescunt.

Vina quæ acescunt leuiter esse cruditatibus commoda.

Nutriendũ præterea cibis est, qui citra calorem extenuent, cuiusmodi capparis est, si ex oxymelite vel oleo sumatur.

Capparis ex oxymelite facit ad cruditates.

Quod si crudos iã succos satis attenuatos speras, vinũ dabis quod & substantia sit tenue, & colore fuluũ albúmve: hoc enim ad succi bonitatem, & concoctionem facit: illud vrinã mouet. Sunt verò in Italia, prioris generis Falernum, & Surrentinum: posterioris, Sabinum & Albanum, & Adrianum.

Vinorum genera varia.
Vina cruditati adversantia.

In Asia verò, prioris generis Lesbium, & Ariusium. Secundi Titacazenum, & Arsyinum. At crassa & nigra vina sunt reijcienda. Quòd si his adhibitis melius habere se senserit, etiã lauare tum hominem debebis, vngeréq;, ac molliter fricare. Vt verò primũ in vrina hypostasis cernitur, tũ frictiones augere, tum ad cõsuetas exercitationes paulatim reducere. Hoc tẽpore vnguentis iis quoq; vtendum, quæ per halitũ evocent. Vomitu autẽ minimè in affectibus id genus vtaris, ne succi revellantur intrò mordaces, qui videlicet carni inhærent.

Vomitu cur nõ vtendũ per cruditates lassitudini copulatas.

Quemadmodum autem exercitatio, frictio, balneũ, fomenta calida, vnctio calefaciens, iracundiáq;, humores ab alto revocant, ita quæ refrigerant astringúntq; cutim, ad hæc tristitia, horrórq; à quacũq; causa calida frigidáve procedens, necnon omnia quæ introrsum impetũ faciunt, ea inquã à cute ipsa motũ humorũ ad interna cõcitant.

Humores revocantia ab alto.
Humores intrò pellentia.

Hæc itaq; omnia devitanda tum sunt, cùm idem homo pariter & lassitudinẽ sentit, & venas habet crudis succis refertas. Nam nec qui extrà sunt, rectè intrò revocãtur: nec qui intus, foras. Imò qui foris sunt, leuiter educendi per halitũ sunt. Ergo quibus intus crudi succi copia est, & foris lassitudinis sensus, iis hyssopum in mulso coquens, nõ statim nec primo die, sed in sequentibus dabis: vomitu verò abstinebis, nisi vbi crudos citra lassitudinẽ succos evacuare contendis.

Vomitu quãdo vtendum.

At verò si vnà cum sensu vlceroso, etiã crudorũ copia aut à calore, aut ab immodico motu in corporis habitũ sit transmissa, quæ quidẽ iã non in venis, sed in solidis animalis partibus hæreat, tũc sanè ea exhibenda sunt, quę vel ad cutim vsq; suum calorẽ transfundant: fricandúmq; largiter oleo quod relaxãdi vim habeat, ac potissimũ manè, cùm surgunt à somno.

Vlcerosa præsente sensu, crudisque humoribus ab alto in corporis habitum distributis, quo vtendum sit ratione medendi.

Nam ea frictio concoquit crudum succũ, simúlq; corpoream molem animantis nutrit. Quiescendũ verò diu post hæc est. Cedet autẽ negociũ felicius, si homo exiguũ cibũ pridie sumpserit, nec aliud à cœna biberit, quàm tenue vinũ, fuluúmq;. Post ipsam autem quietem diuturnam, modicè inambulandum est: ac dein tum denuò multa frictione, tum balneo modicè calido, & alimentis quæ boni sint succi, vtendũ. Quinetiam medicamen eis diacalaminthen audacter dabis: cuius talis est compositio: Accipe calaminthes, pulegij, petroselini, seseleos, cuiusq; vncias ij. seminis apij, cacuminum thymi, singulorum vnc. iiij. Libystici, vnc. xvj. piperis vnc. xlviij. Hæc omnia vbi electissima fuerint, simul tundenda cribrandáq; sunt tenui cribro.

Diacalaminthes confectio.

Tenuia quippe medicamenta in totum corporis habitũ maximè digeruntur, velvti è diverso, crassiora in ventre hærent. Idcirco Diospoliticon medicamen crassius facere soleo, quoties deijcere aluum per id studeo.

Tenuia facilè digeri.
Crassiora in ventre hærere.
Purgantia medicamenta debent crassiora relinqui.

Miscendum his ita præparatis mel optimũ est, curiose despumatum. Porrò vsus eius erit post matutinam frictionem, ante exercitationem & balneum: potéstq; etiam cum aliquo cibo mixtum assumi. Post cibum autem nunquam nec hoc medicamen, nec aliud vllum quod ad distributionem vehementiorem facit, sumendum est.

Distributioni conferens medicamen nullum statim à cibo dandum.

Licet & sine admixto melle siccum medicamentũ reponere, eóq; salis vice vti. Ad ipsorũ autem concoctionem ciborũ, præstat sanè aut medicamen diatrion pepereon simplex, aut ipsum piper potioni inspersum, aut etiã quod ex succo mali cydonij cõstat medicamentum porrigere.

Concoctioni ciborum quæ conferant.

Verùm ad ea quæ nunc agimus, optimum omnium est, quod constat ex calaminthe. Nam crassa lentáq; attenuat, & per halitum educit, & vrinas mouet, & muliebria provocat, estq; iucundissimum gustui.

Diacalaminthes medicamenti vsus.

Vbi igitur circiter duos vel tres primos dies ita præparatus homo est, exercitationibus cõsuetis tradatur, animaduersis prius vniuersis quas iam diximus notis. Nam si omnia cõmodè se habere videntur, plenè exercitandus est. Sin minus, etiam ante mediocritatem desistet, prius dicta victus & medendi ratione tractandus, donec postridie circa exercitia omnibus ex sententia se habentibus, ad consuetum victum revocari iam postulet. Quia verò & acopo quod ex abiete fit, vti expedit iis qui in carne & tota corporis mole succos congesserunt, qui aut concoqui desiderent, aut per halitum digeri, apponamus eius compositionem.

Acopi ex abiete compositio contra omnem lassitudinem valens.

Igitur abietis pulcherrimum semẽ, quale circa Septembrem colligitur, conijcere oportet in oleum, quolibet anni tempore, vbi prius contusum fuerit. Postea verò quàm spacium dierũ ad minimũ quadraginta in ipso oleo relaxante (quale Sabinum videtur esse) maduerit, ipse liquor est percolandus. Conijcietur autẽ in quinq; & viginti olei heminas, eius seminis modius Italicus. Excolato oleo, quatuor ceræ libras adiungito: resinæ verò abietinæ tertiã vnius libræ partẽ: inijcies etiam & pineæ resinæ tantundem. Quòd si harũ copia nõ sit, earũ loco

tere-

terebinthina vtendum. Coques autē cōmodius hæc in vase duplici, aut certè igni lento. Medicamentum enim hoc aptissimū ad omnē lassitudinem est. Vtile etiam est & quod ex populi flori-

Medicaminis quod ex populi floribus fit, cō positio.

bus fit. Est autē id tale: Ex illis enim adhuc tōnigēnibus mediocriterq; contritis, modius Italicus in quinderim aut viginti libras Sabini olei aut alterius similis, immittitur, quotidieq; sub sole feruido simul totū id dimouebitur, si id fieri liceat. Itaq; post binos aut ternos menses potes flo re expresso habere oleū, quod sine vlla mordicatione, nihilo minus quàm abietinū, per halitum digerat. Cui tantundē ceræ & resinæ licebit addere, quantum illi esse adiiciendum diximus. Si quā verò humidū id quod exprimitur, crassius videbitur, sat fuerit vel quintam partem ceræ adiici. Sunt qui in duplici vase eleganter id medicamentū conficiant. Qui verò celerius id præparare cogitur, hunc necesse est aquæ vinive quartam aut quintā partem, ne torreatur, iniicere. Atq; ad ea quidē de quibus nunc agitur, vtilior aqua est: vinum verò ad articulares affectus. Ergo & hæc

Succos carni cutiq; hærentes, euaporantia.

Chamæmelinū oleum.

medicamenta succos quicunq; nō crassi nec lenti in carne cuteq; resident, euaporant: necnō q̄d ex chamæmelo fit oleum, tum ipsum solum, tum ceræ quarta, resinæ duodecima parte immixta.

Anethinum oleum.

Potest etiam & anethinum oleum, aut per se, aut cum cera & resina, similiter discutere in halitum. Præparetur autem in duplici vase, fiatq; ex anetho viridi, maturóq;.

Sampsychinū oleum.

Iam sampsychinum oleum, hyeme, & regione frigida, ac tempestate simili, idoneum medicamentum est.

Discutientia efficaciter quæ.

Simili ratione ros maris herba, aut betæ albæ radix, aut agrestis cucumeris, aut althææ, aut vitis albæ, efficaciter etiam discutit, vbi suas vires in oleo similis facultatis quæque ipsarum dimiserit. Quòd si eorum singulis, vel ceram solam, vel cum ea resinam iniiceris, non solùm pulcherrimū, sed etiam quod in loco bene hæreat vnguentum facies. Abundè autē omnino erit, si ceræ quartam partē, resinæ

Resinarum species variæ.

duodecimā addas. Si verò abietinam simul & pineam resinam iniicias, aut cum his etiā terebinthinam, aut si hæ desint, humidā pini resinā, aut resinam quæ in fictilibus est, aut etiam quam frixam appellant, sic quoque medicamentum feceris, quod euaporandi vim habet.

Vlceroso sensui si sit coniuncta cruditas, tā in primis venis, quàm in externo consistēs corporis habitu, quid agendum.

Porrò vbi præter vlcerosum sensum, etiam copia humorū crudorum in toto corpore abundat, concoquenda quidem ipsa cruditas primarum venarum est, concoquendáq; simul & discutienda quæ extremas obsidet corporis partes: semper ipsius curationis studio in id propenso, quod affligere magis videtur. Nam si pari noxa ipsi infestent affectus, respectu æquali curādi sunt: sed ita tamen, vt inter initia potiores medendi partes ei præstentur, qui in primis venis consistit: in fine verò, ei qui in carne. Medio inter hæc tempore, ambæ rationes æquabiliter miscebūtur.

Lassitudinis tēsiuæ spōtaneæq; curatio.

At lassitudo tensiua, cùm citra exercitationem incidit, abundantiam indicat, quæ solidas animalis partes distendit. Vbi igitur sanguinis redundantia grauat, optimū est vel venam tundere, vel scarificare malleolum. Ex iis autem quæ in vlceroso affectu retulimus, vbi vitioso succo miscetur, licet ratiocinari & de alio quovis, cùm solus constiterit.

Lassitudinis quæ phlegmones sensum infert, curatio per sanguinis missionem vsq; ad animi deliquium, administratur.

Iam verò lassitudo quæ phlegmones sensum infert, si quidem spontè oriatur, subitò accendit vehementissimam febrem, nisi missione sanguinis malo prius sit occursum. Itaq; nec cūctari, nec parū detrahere conuenit, sed (nisi quid obstet) ad animi vsq; defectum. Optimum verò fuerit, bis eodem die, si fieri possit, detrahere: ac

Sāguinis missio quando sit eodē die repetenda.

primùm quidem ita mittere expedit, vt animi defectum homo non adeat: secundò verò, ne defectus quidem ipse est formidandus. Quippe, qui priore detractione resolutus est, secundam sustinere haud poterit: in hac verò si quid tale homini incidit, facilè reuocabitur. Qui verò sic affecti sanguinem non miserint, hi si euaserint, vtique fortunæ beneficio id acceptum ferent. Aestimare autem diligenter oportet, qui sanguinem sunt missuri, in thoracéne, dorso, & lumbis tensio, pulsansq; dolor figatur: an in capite potius & collo.

Humeralis vena quādo secāda.

His nanq; affectis, humeralem venam diuides, maxime si repletum caput & calidum sentiunt: illis verò internam.

Interna vena in quibus tundenda.

Media quando aperiēda vena.

Si verò omnino æqualiter lassitudo occupat corpus, ambarum mediam. Ac si ab incisa quidem vena febrire cœperint, alterius est artis, nempe curatiuæ, his prospicere.

Lassitudini phlegmonosæ victus ratio conueniens.

Sin autē tum non febricitent, primo die post incisam venam, aut ptisanæ cremorem, aut sorbitionē ex alica solùm dabis. Secundo verò etiā lauare licet cum copioso oleo, nutrire autē moderatissimè, lactucæ, vel cucurbitæ, vel ptisanæ aliquid offerens. Est & alica nō inutilis. Si cucurbitæ copia nō sit, malua, betáq;, & lapatho, & atriplice vtendum. Quòd si carnē quoq; gustare velit, saxatiles pisces, vel oniscos in albo iure (quod anetho, sale, oleo, & porri exiguo in aquam coniectis conficitur) broe elixos

Albi iuris compositio.

dabis. Vino autē vtiliter etiam ipso secundo die parcet. Tertio verò, si quidem aquæ potionem facilè toleret, tunc quoq; vino abstinebit: si non ferat, potissimum quidem apomeli dabis. Hoc si non sit, album & tenue vinum offeres, aliáque pro ratione exhibebis, quæ vt boni sint succi, ita minimè calefaciant. Cauendum tamen vel maximè est, ne properè & multū, sed sensim, & paulatim contritas. Alioqui minimè ipse ventriculus poterit tantam ciborū colluuiem pro dignitate concoquere, ac proinde plurimū crudi succi rapietur in vniuersum corporis habitum.

Ventriculus sua ipsius causa nutrimentum suscipit.

Venter quippe sua ipsius causa nutrimentū suscipit, vt eo nimirū fruatur. Vbi autem expletus fuerit, quod reliquū ciborū est, exprimit, pessumq; ceu onus alienum deiicit, videlicet ad ipsa intestina.

Nutritionis modus.

Ab his verò rursus ad venas suggeritur, à quibus tandem in vniuersas animalis partes disseminatur: vbi alimentum ipsum nactum iam coctionem tertiam, alendo corpori assimilatur. Vnde multi exinanito corporis habitu, nisi reficiantur lentè, plurimum excrementorum in toto eo congerunt, atq; ex iis nō leuiter ægrotant.

Sanguinis detractioni prima & secunda cur interponendum sit tēpus.

Quoniam autem per lassitudinē quæ phlegmonem repræsentat, vis calidi sanguinis congesta in corporis mole est, venæ autem sectio succos è vasis emittit, vtile est post priorem detractionem tantisper intermittere, dum aliquid eorum, qui in corpore sunt humores, remigrare possit ad venas. Quod tamen quoniam cōmittendum

Sanguinis detractio cur iteranda sit.

non est vt in iis maneat, vtpote ex dimidio corruptum, idcirco detractionem sanguinis etiam secundo die iteramus: aliquando verò & in tertio, vbi videlicet & revellere, & ex aliis in alia transferre visum est conducere.

GALENI PERGAMENI de sanitate tuenda, lib. V.

Hominū natura diuersa.

Ars sanitatis tuēda quod præstet.

Galenū vixisse sanissimum.

CVm hominū naturæ sint numerosæ, diuersam victus & exercitij rationē postulant, quæ ex arte quæ valetudinē tuetur petenda est. Huius enim beneficio cōtingit, vt qui ab ipso ortu imbecillum corpus nō sunt sortiti, sensibus illæsis, ab omniq; prorsus morbo & dolore alieni, ad summam senectutem perveniant. Ego verò, tametsi nec salubrem corporis statū ab ortu ipso sim nactus, nec vitam planè liberā egerim; hac tamen ipsa arte vsus, post octauum & vicesimū annum nē minimo quidem laborauī morbo, nisi fortè diaria febri, ob lassitudinē aliquando contracta: cùm alioqui liceat nō modò hanc, sed bubonē etiam effugere, si quis liberam vitam sit nactus, vacétq; ab vtroq; genere excrementorū, & eo quod in quātitate, & eo quod in qualitate cōsistit.

Corpus optimè constitutū, ad custodiā sui desiderare omnibus excessuū medium.

Excessum corrigendum esse per contrarij excessus vsurpationem.

Affectuū cognitio quid moneat. Recordatio præteritorum quid conferat.

Ergo corpus optimè constitutū, ad sui custodiam, tum in exercitationibus, tum in potulentis & esculentis, necnon in somno, vigiliis, balneis, atq; vniuersis animi actionibus, medium vtriusq; excessus, idq; in qualitate, quantitate, & facultate, postulat. Quòd si in aliquo sit erratū, corrigendus error est, per contrarij excessus vsurpationē. Vt autem corrigēdo nō erres, primū corporis affectus ad vnguem scire oportet. Deinde omniū eorū quæ priore die facta videris, meminisse. Nam affectus quidē, quod delictū sit, docebunt: recordatio eorū quæ pridie sunt acta, quantū tibi à consuetis sit recedendum, insinuat. Imò verò id quod peccatū est, memoria factorū ostendet: & prout corrigetur, ex præsentium collatione docebit. Vt, exempli gratia, si mollius quàm prius postridie corpus videatur, primū quidem frictionū meminisse conveniet, an molles, & cū pinguitudine & balneis leuiter tepidis sint adhibitæ. Ab his revocari ad memoriā debebit, an exercitationes tardæ & exiguæ præcesserint. Deīn, an potio vberior fuerit. Mox, an cibos plures, aut natura humidiores acceperit. Postremū, an multùm dormierit.

Humidus affectus à molli quo differat.

Proximus molli corporis affectui, est humidus: hoc differens, quod mollis ipsorum corporum propria qualitas est: humidus, qui in eo continentur, humorum. Discernūtur in tactu: nam humidus affectus cū madore cutis est: mollis sine hoc: quanquam est profectò & molle corpus humidum suis ipsius partibus: non tamen cum mollitie necessariò cōiunctus est humidus affectus. Potest namq; durata caro esse, & tamen mador sudórve è corpore emitti.

Siccus immodicè affectus quid indicet.

At siccus quidē immodicè affectus, habitū statim durum efficit: indicat autē, aut cibi potionisve penuriam, aut vigilias, aut vitæ sollicitudinem, aut multam frictionem, aut deniq; exercitationem immodicam. Hæc itaq; considerans, corrigere quotidie errorem poteris, priusquàm is inauctus, curatu difficilior euadat. Semper autem memineris, excessum omnem contrario excessu emendandum esse.

Excessus omnis contrario est corrigēdus excessu.

Medicinæ vsus.

Cui præcepto si corporū dignoscendorū peritiam adieceris, & singulorū remediorū facultates adiunxeris, vniuersæ iam artis quæ corpori hominis tuendo dicata est, peritus fueris: cuius ope licet præsentem sanitatē tueri, & amissam recuperare.

Desicere ab optima constitutione, tribus de causis contingit.

Atq; optimum quidem corpus cuiúsmodi sit, dictum iam est. Quod ab huius perfectione defecit, scire licet tribus id de causis defecisse: aut quòd statim in vtero, vitioso statu fuit: aut quòd qualibet de causa in non naturalem affectum post concessit: aut ætatis ratione. Omnia verò corrigenda per contrarium excessum sunt.

Senium siccum & frigidū, humectātibus simul & calfacientibus corrigendum esse.

Nam senium, frigidum & siccum cùm sit, per ea quæ calefaciunt & humectant, corrigitur. Talia sunt balneum dulcis & calidæ aquæ, vini potio: præterea ex cibis quicunq; humectare calefacereq; sunt nati. Quod pertinet ad exercitationem, frictionem, atq; omnem motum (qui cibum debet præcedere) scire licet poëtam ex parte verum dixisse.

Vt lauit, sumpsitq; cibum, det membra sopori.
Namq; hæc iusta seni.

Senum nemo quietem ex toto postulat: sed neq; exercitiū vehemens.

Senum corpora plurimum iuuari pingui frictione, post somnum matutinum adhibita. Frictionis matutina post somnum adhibita vtilitas.

Senibus qualis esse debet exercitatio.

Postulat autem senum, non secus quàm iuuenū, corpus, dimoueri aliquando. Imò corporū quæ in florenti ætate sunt, nō desunt quæ quietem requirant. Senum verò nemo quietem ex toto postulat: sed neq; exercitiū vehemēs. Ceu enim ventulo quodam excitari, accendiq; calor eorū desiderat: vehementiori autē motu deiicitur. Cùm igitur senium omne corpus sit frigidum, nec potens alimentū ad sese trahere; atq; id probè conficere, ex eóq; nutriri, plurimū frictione pingui adhibita post somnū matutinū iuuatur: quippe quæ vitale robur excitet, ac modicē calefaciat, efficiatq; vt sit distributio nutrimēti facilior, atq; nutritio promptior. Quare multos etiam laborantes atrophia, eiusmodi frictione adhibita, facilè paucis diebus carne impleuimus. Frictio itaque ex oleo administrata manè, velvti exercitatio quædā sit senibus. Post hanc inambulatio, gestatióq;, ex senis viribus cōlectatæ. Etenim exercitatio acuta corpus tenuat: cōtraria crassius reddit: multa corpus siccat: mediocris obesum præstat.

Exercitationis forma, quæ senib. vtiles sunt, vnde sint coniectanda.

Verū exercitationis formæ quæ senibus vtiles alienǽve sint, tum ex corporis totius affectu, cōsuetudineq;, tum vitiis ipsis quæ infestant, intelligentur. Ex totius corporis affectu: nam optimi status corpus, sicvti in iuuentute ad vehementissimos quosq; labores maximè idoneū est, ita in senecta se habet ad omnes mediocres. Quod verò à mediocritate recedit corpus, ad pleraq; id exercitationū ineptū est. Quippe vitiosæ figuræ thorax, in iis quæ per vocem administrātur offenditur. Per ambulationē gracilia crura læduntur: de cæterisq; pari iudicio censendum.

Membra infeliciter ab initio formata, fieri exercitādo imbecillia.

Consuetudinis exercitiorum esse habendam rationem.

Quicquid autem ex his parum ritè ab initio cōditum est, id exercitando imbecillū redditur. Senibus verò quæ præcipua ad sanitatem exercitia sunt, hæc per valētiores corporis partes sunt obeunda. Sed habenda consuetudinis in primis est ratiō. Nam quæ consueta sunt, vt minimè lassant iis quos exercent, etiā delectāt: sicvti è diuerso, quæ insueta sunt; tum displicent, tum verò lassant. Porrò quibus operibus arte opus est, ea ne attingere

Senes consuetis laboribus sunt exercendi.

gere quidem senes debebunt. Senes igitur consuetis laboribus exercendi sunt, sed tamen vehementia eorū remissa. Tertiū quo dirigit qui exercitationis formā præscribit, ab affectione sumitur. Nam quos comitiales morbi, vertigines, grauis ophthalmia, vel auriū dolores ex leui occasione malè habent, iis inclinato capite, dorsóve, aut humi volutatis, exercitari non expedit: sed tum ambulatione sæpe, tum cursu mediocri, tum gestatione in vehiculis citra fatigationē vti. Simili modo quibus aut in fauces, aut in partes eas quæ circa collum aut totū caput consistunt, fluxiones procumbunt, minimè quæ caput impleat exercitationē sustinent:

Exerceri quibus superioribus & quos inferioribus partib. debeāt.

sed sunt his omnibus quæ per crura gerūtur vtilia: sicvti è diuerso, qui imbecillis sunt cruribus, his superiorib. partibus exercitari est satius. At quorum mediæ crurum brachiorúmque partes opportunæ offensionibus sunt iis quodvis exercitationū genus idoneum fuerit, modò ne reliquarū considerationū vlla prohibeat. Quæ tamen circa thoracem partes sunt, magis inferiorū exercitatione iuuātur: quæ circa vesicā & renes, superiorum. Lien, ventriculus, iecur, & intestina, vt in medio superiorum & inferiorū sunt, ita se ad exercitationes habent.

Infirmæ partes dum laborāt, non sunt fricādæ.

Frictio prohibet dolores per circuitum venientes, si duas vel tres horas ante accessionē adhibita sit.

Frictiones tamen partibus infirmis, quo tempore laborant, admouere non convenit. Vbi sanæ sunt, convenit vel magis quàm aliis, & potissimū siccas. Quinetiam qui certa periodo redeunt quibusdam partibus dolores, hi ne fiant, nō exigua ex eiusmodi frictione cautio est, præcipuéque si duas vel tres horas ante accessionem adhibita sit: firmantur enim eæ partes, & cōsuetas fluxiones minus admittūt. Atque hæc quidem omnibus ætatibus cōmunia existunt. Non exercitari verò imbecillis partibus, solis senibus suadeo: ex cæteris, quantò quisque remotior à senio fuerit: tantò illi magis exercitari pars debet.

Crura gracilia picanda esse, et cursu exercēda.

Cæterùm si crura gracilia sortiatur, ea sanè picari, modicéque fricari, & cursu vti potius quàm alio exercitio conducet. Si igitur nec lassitudo, nec calor præter modum sentiatur, augeri ambulationem & cursum oportet, necnon alternis diebus picari. Sin aliquid horum cernitur, crura sursum habita in lecto collocare cōveniet, & copiam exercitationis minuere, atque infernè sursum vti frictione. Vbi verò, his obiis, consecuta fuerint naturalem habitum crura, ad eum quem cœpisti remediorū vsum redibis: adhibitis & rotundis frictionibus, quæ durarum ac mollium sunt mediæ. Aliquando etiam & pingui puluere prius inspersis cruribus, oleum infundes, & mox fricabis.

Brachia gracilia & picāda, & omni modo exercenda.

Gestatione in quibus vtēdū.

Si cui verò crassiora quidem crura sunt, brachia verò cubitique gracilia, huic omnia quæ per manus fiunt exercitia, sunt petenda: fugienda verò quæ cruribus obeuntur. Frictiones tamen & picationes simili modo fiant. Porrò qui imbecilliores sunt, hos gestatione potius quàm inambulatione dimouebis: validiores vtroque genere exercitabis, agésque ad secundam frictionem vtrosque, sed semper imbecilliorē citius. Nam vbi imbecillæ sunt vires, crebra exiguáque frictione vtendum: vbi validæ, rara multaque.

Senibus eadem qua cōualescentibus expedit victus ratio.

Scire autē licet, senilis statum corporis, quoniam ex leui momento in morbum incidit, similis ratione eis qui ex morbo convalescunt, in victu esse curandum.

Senes crebrius & paucum cibandi esse.

Antiochus qua vsus victus ratione, sensibus & membris omnibus integris ad extremum durarit.

Tutius ergo est imbecillo seni exiguum dare ter die, sicvti Antiochus medicus solitus est se cibare, qui circa tertiam vel ad summū quartam horam, panem cum attico melle sumebat. Post sextā autem, iam exercitatus & lotus, prādebat mediocriter, primū iis sumptis quæ aluum deiiciūt: post hæc maximè piscibus, vel quos saxatiles vocant, vel qui in alto mari degunt. Rursus in cœna à piscium vsu abstinuit: sumpsit autem aut far cum mulso, aut auem ex iure simplici: qua quidem victus ratione sensibus & membris omnibus integris ad extremū durauit.

Vinum vt pueris est aduersissimū, ita ipsum aptissimū senibus.

Sciendum autem est, vt pueris vinum est adversissimū, ita esse quamaptissimū senibus. Esto autē id ex his quæ calidioris naturæ existunt, qualia sunt in Græcia quidem Ariusium, & Lesbium, & Mysium: ex Italicis verò Falernum & Surrentinū. Proxima his sunt in Italia quidē Tiburtinum & Signinū, ambo vetera: quando nouella diu fluitant in vētre. Secundo ab his loco sunt Adrianum & Sabinum, & Albanum, & Gabrianum, & Triphilinū: præterea omnia Aminæa quæ in Italia nascitur, & circa Neapolim & in Tuscia.

Senibus qualia vina sint commoda.

Ergo de his modicæ antiquitatis bibendum senibus est, vtique quibus valentius caput non est. Quibus autem est, his & Falernum, & Surrentinū, & Ariusium, & Lesbiū, & Mysium, & Tmolites, idonea sunt. Huc autem dirigi omne consilium debet, vt vinum ipsum sit substantia tenuissimū, atque fuluo colore: quanquā pallidum cōmodum etiam existit.

Vinum flauum calidissimum esse, album verò minimè calidum.

Calidissimū autem vinum, si colorē spectes, est flauum: minimè verò calidum, album. Quæ media inter hæc sunt, prout alterutri magis accedunt, ita vim eius exhibent.

Vinum quæ cōmoda præstet senibus.

Vnū igitur illud maximū senibus cōmodum ex vino accedit, quòd omnia eorum membra calefacit: alterum, quòd per vrinas serum sanguinis expurgat. Quæ omnia præstat tenue simul & flauū vinum. Quæ verò ex pallidis aut flauis vinis substantiæ pinguis sunt, hæc & sanguinē augent, & corpus nutriūt: quo fit vt ea vtilia senibus interdum sint, vtique quo tempore nec serosam humiditatem in venis habent, & ali liberalius desiderant.

Vina incommoda senibus.

Cæterùm quæ diu in ventre morantur, vt crassa simul & astringentia vina, eorum sanè nullum aptum est seni. Si quis ergo senum dulci vino vti à balneo velit, vbi mane comederit, huic optimum Faustianum Falernum fuerit, aut aliquod illi simile. Possunt etiam vinis iis vti senes, quæ melle condiuntur: maximè vbi suspicio est gignendi calculi in renibus, aut podagræ, articularísve morbi impetus futuri.

Senes à quibus cibis cauere debeant.

Carnes omni ætati inutiles, sunt ceruina, caprina, & bubula.

Verùm quia obstructio à cibis crassum atque lentum succum gignentibus, difficilior curatu est eâ quæ à vinis procedit, ideo cauendum senibus est à multo alicæ, aut casei, aut ouorum, aut cochlearum, aut bulborum, aut lentis, aut suillę carnis esu: multóque magis ne anguillarum, aut ostrearum, aut cartilagineorum, aut thynnorum, aut cetariorum vsum frequentent. Sed neque ex carnibus ceruina, caprináve, aut bubula est vtilis, nō modò senibus, sed neque vlli ætati. Ouilla verò iuuenibus quidem nō malus est cibus. Senibus tamē, nec ea est cōmoda: atque hac etiā multò minus agnina. Hœdina verò seni nō

incōmoda est: præterea aues eę quæ extra paludes ac flumina, stagnáq; degunt. Salita autem omnia meliora recentibus sunt.

Senibus salita esse meliora recentibus.

Ergo ante omnia cauendum ab obstruentibus est. Quòd si res cogat aliquando copiosius iis vti, protinus sumendum medicamen Diacalaminthes est, aut etiam diatrion pepereon: aut piper album & redactum in pollinem, cum ipsis cibis ac potione est miscendum. Sed & cepas esitare tunc expediet, alliúmque, si huic assueuerint. Quòd si post obstruentes cibos, ea quę obstructiones aperiāt dederis, atq; ab iis ipsis soluta aluus fit, vtilissimè postridie theriacen propinaueris, sicvti & Ambrosiam, & Athanasiā.

Senes quib. vti debeant præsidiis ne in obstructiones incidant.

Iam illud patère arbitror, panē quoq; his exhibēdum, qui nec salem, nec fermentū, nec subactionē, nec iustam coctionem desideret: nō autē aut similaginem, aut quæ ex ea fiūt bellaria, cùm nimirū viscera obstruāt.

Panis qualis exhibendus senibus.

Bellaria esse abigenda à senibus.

Quippe nisi placentis quæ ex butyro & similagine fiunt, mel affatim admixtū esset, nullus cibus omnibus hominibus, nedum senibus, magis aduersus esset.

Melle corrigi prauitatē placentularum.

Panis itaq; quò purior fuerit, eò magis seni adversatur.

Panis quò purior fuerit, eò magis seni aduersatur.

Siquidem nisi multū fermenti & salis receperit, diligentissiméque sit coctus, obstructiones in iecinore, liene, & renibus facit: maximè quibus in his visceribus vasorū exitus angustiores natura sunt: pro quorū sanè diuersitate contingit etiam, vt alij citra noxam diu lacte nutriantur, alij grauitatē in pręcordiis ac maximū pondus, dum vtūtur illo, persentiant. Noui autem quendam, cui ex lactis vsu dentes omnes perierunt: idq; quod ea de causa contigit multis aliis.

Lac esse aduersissimum dentibus.

Porrò lactis cōmoda sunt, ventris moderata deiectio, succi bonitas & nutritio: pascuis ipsis quoq; animaliū, quorum lacte sumus vsuri, nō parum ad hæc conferentibus.

Lactis commoda.

Pascua animaliū cōferre plurimum ad bonitatem lactis, malitiámve.

Nam si scammonia, aut tithymalorū quopiam vescantur, cōstat in lacte etiam laxandi vires inesse. Quare animaliū quorū velvti optimi succi lacte sis vsurus, neq; acria, neq; acuta, neq; admodum austera nutrimenta esse debent. Animal autem ipsum sit ætate florens oportet, habitúq; inculpato corporis. Satiúsq; fuerit alterum capram, alterū asinam esse, earúq; lacte vicibus vti. Quippe asinæ lac tenue serosúmq; est: capręę, mediocris substantiæ existit. Itaq; hoc nutriet magis, illud omnino tutius est.

Asininum lac quale.

Caprillū lac.

Nam & si quando solum cum pane sumitur, tum citius subducitur, tum minimè est flatulentū: sed neq; in ventre cogitur, potissimū si prius salis aliquid & mellis immiseris.

Lac asininum minimè in ventre cogitur.

Lac tamē nō omnibus exhibendum est, sed iis solis, qui id probè concoquant, nec vllum ex eo symptoma in dextra præcordiorū parte sentiant.

Lac quibus sit exhibendum.

Vina autē quæ calidiora sunt, & quæ ipsas vrinas mouent, ea magis conducunt senibus.

Vina senibus quæ conducāt.

Cùm autem senile corpus, quantùm ad ipsas partes attinet, frigidum siccúmq; sit: facilè autem serosis & pituitosis excrementis, ob virium infirmitatem, impleatur, hæc quidem purganda sunt, solidæ autē partes calefaciēdæ simul & humectandæ.

Senile corpus, partibus quidē solidis esse siccum et frigidū, colligere tamen in se pituitosa & serosa excrementa, quæ sunt purganda.

Iam quòd moderato motu & somno senes indigeant, satis magna documenta sunt, quô victus eorum consilium dirigi debeat. Quare si quando propter pituitam aut obstructiones cogimur aliquid ex iis quæ incidant ac dissecent petere, reuertendū sine mora ad humectantē victum est: atq; alica ex melle, cui aceti aliquid mistum sit, aut ex mulso, vinóve Falerno exhibenda: aut lacte vtendū, aut ptisana bene cocta, quę piperis pollinem acceperit.

Senibus victus humectans congruit.

Ita verò & maturi fici, præ cæteris autumnalibus fructibus eligendi sunt, sicvti hyeme caricæ.

Ficus maturos congruere senibus.

Panis autē præparatus sic vti diximus exhibeatur. Sed vrinas quotidie moueri cōuenit, nō per pharmaca, sed apio, et melle, vinisq; ad id facientibus: necnon aluum soluere, potissimum oleo ante cibum absorpto, atq; oleribus ex oleo garóq; ante cibum assumptis.

Senibus vrina & aluus quib. medicamentis atque cibis mouenda.

Quin & ficis, prunis, aliisq; id genus quę æstate autūnóq; vigent, soluitur nōnullis aluus. Hyeme verò tū caricis, tum Damascenis prunis, aut elixis, aut in mulso, cui plusculum insit Attici mellis, maceratis. Longè autem ad deiiciendā aluum Damascenis Hispana præstant.

Damascena pruna.

Oliuas etiam ex muria præsumere aliquando licet.

Oliuæ.

Aloën verò (quod multos senum, quibus siccus vēter est, facere video) haudquaquam sumi suaserim, nisi maior aliqua necessitas vrgeat.

Aloës vsum improbat Galenus in senibus.

Quòd si biduo astrictus venter tertio die nō soluitur, sat eo tempore fuerit mercurialem herbam, & marinam brassicam, & cnicum in ptisana, dedisse.

Ventrē soluentia quæ.

Similiter & terebinthi resinam, nucis ponticæ magnitudine: aliquandò duarum triúmve. Quippe non modò aluum soluere citra noxam potest, sed etiā viscera omnia, iecur, lienem, renes, pulmonésq; abstergere.*

Terebinthinā soluere aluum abstergereque viscera.

** [illegible]*

Vicatim autem prædicta exhibere oportet, tum verò id medicamentū quod ex caricarum cnicóq;, à pelliculis exutorum tusorúmq;, pari mensura constat. Sumere verò cōuenit duarum triúmve caricarum magnitudinis modum.

Medicamen ex caricis & cnico, aluo soluenda cōmodum.

Cæterum nullum eorum quæ dicta sunt exhiberi admodum copiosè debebit. Siquidem nonnulli in præsens gaudent, si copiosius desederint: verùm quantò magis sunt vacuati, tantò his venter sequentibus diebus magis astringitur.

Ventrem tantò magis astringi sequenti tempore, quò magis fuerit vacuatus.

Quo fit vt ipse, si qui sunt quibus in diuturnis morbis venter sistitur (contingit enim id post longum morbum in conualescentia) iis aluum ducam non acribus per inferna infusis, sed tantū oleo: id quod sanis similiter vtile est.

Clysmos ex solo oleo ad deiiciendam aluū commodissimos esse.

Omnis porrò affectionis corporalis prouidentia, in duobus cōsistit: nempe propria eius internoscenda essentia, & materiæ præsidiorum viribus.

Affectuum corporis prouidentia, in propria eius internoscēda essentia, & viribus præsidiorū consistit.

Vt statim in proposito nunc senio, qui scienter pernouit senectutem esse siccum & frigidum corporis temperamentum, annorum multitudinis ratione proveniēs; si quidem quæ humectent pariter & calfaciant præsidiorum materias norit, is idoneus senum medicus fuerit.

Senium quid.

Quadruplex verò materiæ genus cùm sit, quæ sumuntur, quæ geruntur, quæ educūtur, quæ foris admouentur: vtiq; ex singulis eligere oportet, quæ calefacere humectaréq; possint.

Materia remediorū quadruplex genus.

Senibus deligenda quæ humectent, & calfaciant.

Quod autē ad exercitia pertinet, vt iuuenibus ea mutare quę nocent, tentandum est, etiā si à pueris his maximè insueuerint: sic vtilius est senibus consueto opere exercitari, vel si modicè noxium sit.

Senes exercendi consueto opere, vel si modicè noxium sit.

Sicuti verò senum ipsorum inter se non parua differentia est, ita & eorum qui natura ficciore frigidioréq; sunt, si ad mediocrem statum compares, non paruum intemperiei discrimen invenias. Atq; humectare quidem hos

cale-

calefacereq́ conveniet: audacius tamen eos, qui per ætatem maiori exercitio feruido sunt. Conducit autem ad certiorē affectuū notitiam, cùm ætatis consuetudinisq́, tum causarum quas procatarcticas vocant, consideratio. Qui verò affectum exactè norit, facilè adinveniet remediū: cùm contraria contrariis auxilio sint. Malè itaq; affecto corpori, semper contraria: optimè se habenti, viribus similia exhibeantur. Quinetiam intemperies ipsas, quæcunq; adhuc intra sanitatis fines subsistunt, si corrigere studebis, contraria quodammodo victus ratione curabis: quod tamen per multum fit ocium. Nam si in negocio sint, similibus vteris, potissimum cùm ita fuerint corpora assueta. Atque hactenus malè affecto corpori contraria exhibebimus, quoad pristinum statum sit consecutum. Cæterùm ea victus ratio quę intemperies corrigit, longius plerunq; procedit, propterea quòd similibus maiori ex parte morbis tentamur. Facilius itaq; quicquid intemperatū est, ad propriam naturā redit, quàm ad optimū temperamentū accedat. Quippe id cùm in medio omnis intemperantiæ sit, quisquis conueniente naturæ suæ morbo laborat, ab eo longius abest: qui dissimili, minus. Ergo nec assuetudines ipsæ, tametsi paruæ sint, displicentibus adhuc sibi corporibus, sunt mutandæ. Cùm autem cōtrarij inter se multorū hominum corporis status sint, certè mirandum non est, nōnullos vtilitatem ex contrariis percipere. Ac proinde sicvti fieri non potest, vt vnum calopodium ad omnes homines sutor accōmodet, ita nec medicus vnam omnibus vitæ speciē quæ conducat, potest accōmodare. Nonnullos siquidem noui, qui si triduo se ab exercitatione abstinerent, protinus ægrotabant: alios in perpetua quiete degentes, tamen secundam tueri valetudinem: atq; horum ipsorū alios minimè lauare: alios nisi lauissent, ilicò febricitare: sicvti Premigenem Mitylenæum, cui nimirum ob excrementa fumida sub cute collecta cohibitaq;, febris excitabatur. Quare naturis eiusmodi balneum est vtilissimū, nō modò quòd fumidum evocet, sed etiam quòd humectet, idq; dulci humore. Facillimè igitur id qd' quæritur, ratiocinatio invenit: fidem verò eius experientia cōprobat. Porrò vbi Hippocrates ait, labores debere ipsos cibos præcedere: illic agit de ordine exercitationis & cibi, nequaquam illud affirmans, quòd omnibus hominibus hæc ambo cōducant, sed quòd iis quibus exercitari expedit, præcedere exercitatio ipsos cibos debeat: cùm nimirū in lib. De morbis vulgò grassantibus, calidis naturis quiescēdum esse suadeat, hoc est, à vehemēti motione cauendum: quandoquidem ex ipsa in totū desidia, nemo vnquā adiutus est. Quibus itaq; mordax calor à natura est, adeò vt fumida gignat excremēta iis balneum salubre est, tum motus qui exiguus & lentus sit: multus autem & celer, adversissimus est. Quare istis non semel modò, verum etiam bis lauari die cōducit, potissimum æstate. Esse quoq; boni succi nutrimentū, in quo nihil sit acre. In sole autē versari, & irasci, & multū cogitare, his inimica sunt. Qui diuersæ ab his naturæ sunt (hi autē sunt frigido & humido temperamento) valentiores motus desiderāt, ac victū in quo superet quod tenuem succū faciat. Hi verò, nec si in sole exercites, læduntur: nec etiam si balneo abstineant. Porrò senescūt celeriter, quæ corpora frigida & sicca sunt. At humidum & calidū temperamentū est fluxionū vitiis obnoxiū. Iam verò omnes intēperatas naturās corrigere quidem contrariis oportet, dum planè in ocio sunt: seruare autē similibus, dum per negocia vacare sibi nō possunt. Cæterū plus laborandū est propter humiditatē corporis: præceleri motu non vtendum, propter calorē. Ad hæc, cùm ex segniore vitæ ratione ad exercitationes & balnea se transferūt, ilicò fluxionū tentantur morbis, nisi prius sint vacuati, quàm exercitationes adeant: quare antevertere per veris initiū sanguinis detractione oportet, aut per incisam venā, aut scarificatis malleolis. Quòd si ita inaniri recusent, purgandi medicamento sunt, non simplicis facultatis, sed quod trahere flauam bilem, & pituitam, & serosa excrementa possit. Vinum autem frigidis & siccis naturis vtilissimū esse prius dictum est: circumcidendū verò iis est, qui summè calidi propter intemperiē existunt. Nam qui media temperie sunt, vtiq; plurimus iis fuerit naturalis calor: ac tali quidem naturæ mediocre dandum est vinum, sicvti ipsa quoq; mediocris est. Sed cùm triplex genere sit calidi temperamenti differentia: vna, in qua reliqua cōtrarietas (nempe quæ in humido & sicco cōsistit) mediam temperiem seruat: alterā, in qua siccitas subsultat: & tertia, in qua vnā cum calido etiā redundat humidum: ei quidem quam primò loco diximus, tantùm albi, tenuis, atque diluti vini offeremus, quantū ipsa à summa intemperie recessit. Reliquarū autē differentiarū neutri, cùm summæ caliditates existant. At quod calidissimum vinum est, id frigidissimis intemperantiis est vtile: reliquis autem quod portione respondet. Hæc verò dicta mihi de iis sunt, qui mediam senectutis ætatem agunt.

Affectu cognito, facilè inveniri remedia.
Contraria contrariis auxilio esse.
Sana esse conservanda similibus.
Intemperies quæ intra sanitatis fines consistunt, per ocium quidem contraria postulant: per laborem autem, similia.
Similibus maiori ex parte morbis tentamur.
Intemperatum quodvis facilius ad propriā naturā redit, quā ad temperamentum optimum.
Assuetudines mutandas non esse.
Speciem vitæ vnam, nō posse omnibus accommodari.
Balneū quibus sit vtilissimū.
Ratio invenit. Experientia fidem inventorum cōprobat.
Labor in quib. debeat cibos præcedere.
Calidis naturis quiescendū esse.
Desidia neminem iuvit vnquam.
Balneum quibus salubre.
Calore mordaci præditis quæ adversentur.
Naturis frigidis ac humidis, quæ cōveniāt.
Senescentia celeriter corpora quæ.
Intemperata natura dum sunt in ocio, corrigenda cōtrariis, vt seruāda similibus, dum sibi vacare nō possunt.
Sanguinis detractione, aut purgatione, quibus nam prospiciendum sit ineunte vere.
Vinum frigidis & siccis naturis est vtilissimum.
Vinum mediocre, mediocri naturæ dandum.
Calidi temperamenti differentia triplex.
Calido tēperamento absq; excessu humoris & siccitatis, quantum vini offerendum sit.

GALENI PERGAMENI de sanitate tuenda, lib. VI.

CVm autē anterioribus quinq; libris, quo pacto quis eum qui optimo corporis sit statu, ab omniq; ciuili negocio immunis, propriæ tantū valetudini indulget, à prima ineunte ætate ad vltimam vsq; senectutem in sanitate custodiat, iam abvndè docuerimus: nunc sanè ad eos veniemus, quibus per negocia esse, bibere, atque exerceri debito tempore haud licet: præterea ad eos, qui statim ab ortu sunt valetudinarium corporis statum sortiti. Vitiosi autem corporū status, genere duplices sunt. Alij siquidem vniuersas similares particulas similiter habent intemperatas: alij verò dissimiliter, inæqualiterq;. Quinetiam instrumentaliū partium compositione, quædam æqualiter, quædam inæqualiter conditæ sunt. At primū quidem dicam hîc quoq;, qui status corporum sint maximè valetudinarij: sicvti & prius, qui maximè sanus esset, ostendi. Verum is vnicus erat. Etenim in omnium rerum genere, quod optimum est, id vnum est.

Vitiosos status corporum esse duplices genere.
Vnum vbiq; esse, quod optimum est.

Vitiosa esse plurima.

Vitiosa verò plurima sunt. Eorum autē quæ per omnes partes similem habent intemperantiam, maximè improbanda sunt, quæ validas habent ipsas intemperaturas, ac potissimum frigidas simul & siccas. At eorū quibus inæqualiter se habent corporis partes, illa quidem maximè morbis parent, quorū principes maximè partes contrariis temperamētis affectæ sunt. Minus obnoxiæ valetudini sunt, quibus ignobiliores partes ita se habent. Afficiūtur autem interdum partes per consensum aliarum, atq; consortij lege. Primùm ergo de iis verbā faciā, qui æquali sunt intemperie, idq; ab iis qui præcalidi sunt, auspicatus. Dictū autē alibi à nobis est, nō posse diu intemperiem vnā solam per se durare: quādò ipsa sibiipsi alteram ex necessitate asciscat. Sciendum etiam est, temperiem optimā corpori in adolescentia accedere: reliquas autē ætates, hac deteriores existere: necnō corporales quidem actiones, præcipuas adesse pueris: animales autem, ei ætati, quę à pueritia ad remissionē vsq; succedit. Nec tamen est has ætates annorū numero circūscribere: nisi fortè in latitudine quadam. Pubescere quippè incipiunt aliqui, vbi expleuerunt quartumdecimū annum. Quidam vno post anno, aut etiam amplius. Initium præterea remissionis nōnulli habent statim à trigesimo anno: nonnulli post quintū & trigesimū. Ac robur quidem omnibus minuitur, post ipsam summi vigoris ætatem: nō tamen hi sanitatem amittunt, tametsi minus hanc quàm antea laudabilem habeant. Nam cùm latitudo sanitatis sit ampla, nō solùm vsque ad initium senectutis, verumetiam in ipsa senectute tota (quæ quibusdam naturalis esse morbus videtur) sani dicuntur homines, sanitate senectuti congruente: quæ tamen, sanitas absolutè non est, cum actiones in senibus nō sint perinde validæ & firmæ, vt in iis qui ætate florescunt. Quare horum sanitas, propter ipsam actionum virtutem integra est, & de qua queri non possit: senum sanitas, querimoniis non vacat. Quamvis enim omnes actiones habet, nullam tamē validam possidet. Porrò corpora quæ à prima statim genitura pronum ad morbos statum sortita sunt, ea sanè ad senectutē nunquam perveniunt: aut si quando pervenerint, vno saltem diutino morbo penitus laborant. Qui autem salubrem viuendi rationem ignorant, credibile etiam est, hos citius quàm pro naturę ratione interire. Sed iam ad illos cōvertamus sermonem, qui æqualiter per omnes partes; calidius sunt sortiti temperamentū: cæterùm in humiditate & siccitate se habēt modicè. Ac talis quidem corporis natura, ab initio statim magis apparet sana, quàm quæ in vtraq; oppositione est vitiosa. Citius quippe edet dentes, & citius articulatam vocem, ingredieturq; citius, & singulis annis ad portionem increscet. Postea verò q̄ adolescentiæ annos compleuerit, exinde ad remissionem vsq; manifestè apparebit calidior; ita vt tum morbis, tum symptomatis quæ à bile oriuntur, facilè sit obnoxia. Multus nanq; calor dum humorem absumit, siccius reddit temperamentum. At cùm florens iam ætas item calida sit, nimirum composita eorum temperies, calida simul & sicca erit. In talibus autem temperamentis, bilis abundare tum pallida, tum flaua solet. Sunt verò, qui hac natura sunt, ad ætatem vsque adolescentiæ, similiter educandi iis, qui optimæ sunt naturæ. Si igitur bilis ipsa ventrem superiorem petat, per vomitum expellenda est, post exercitationes aqua tepida propinata: nam vino tunc vtendum nō est, nisi difficulter vomatio ex aqua. Quippe eiusmodi quædam naturæ sunt, quibus vtiq; vinum dulce, vbi aquam perbiberint, est concedendū. Præterea etiam magis, vbi temperamentum eorum ab initio calidius siccius fuit, vomitio petenda est. Quin & exercitatio his vtilis est, non acutis exercitationibus & præuegetis, sed potius tardis, & mollibus. Sunt enim omnes qui hoc sunt, graciliores. Acutæ autem exercitationes extenuant, lentæ implent corpus. Sunt verò ex iis qui impense calido temperamento sunt, & qui exercitari prorsus nō debeant: sed abundè his satisfaciāt inambulatio, balneū, & mollis ex oleo frictio. Quos etiam iuuat à cibis balneum, nisi in dextra præcordiorū parte dolorem, tensionemve aut grauitatem sentiant. Etenim quidam eorum incredibile est, quàm etiam obesi sint redditi ex tali victus ratione. Antiquū autem vinum inimicū iis est: album verò & tenue, idoneum. At si quando eorum quæ dixi aliquod circa dextra præcordia sentiatur, ilicò dandum aliquid est eorū quæ iecur obstructū liberent, abstinendūq; ab iis cibis, qui crassum efficiūt succum: idq; donec affectus sese remiserit. Vtile sanè fuerit & liquorē in quo macerata sit absinthij coma, offerre: præterea & id tum ex eā, tum ex aniso & amaris amygdalis cōficitur: quod etiam bibere ex oxymelite præstat in eo tempore, quod inter surgendum à somno, lauandúmq; intervenit. Non inutile est & medicamentum diacalaminthes, ex oxymelite: cuius tamē assiduum vsum cauere oportet in biliosis temperamentis. Porrò alimēti species, si quis horum temperamentū vertere in melius studet, cōtraria esse intemperantiæ debet. Cæterū qui versatur in rebus ciuilibus, & multis negociis distringitur, huic tutius est, vt nec tentet suum temperamentum mutare, sed similia sibi nutrimenta assumat. Nutritio siquidem fit, cùm is qui nutrit cibus, corpori quod alit, assimilatur. Citius autem assimilantur sicca siccis, & humida humidis. Quibus verò æquale temperamentū est, iis quātò iucundius fuerit quod edunt, tantò vtiq; fit magis nutriens. At qui inæqualē temperiem sortiti sunt, iis diuersum est, quod assumptu iucundum est, ab eo quod cuiq; est particulæ idoneum. Duplex autē est, idipsum quod cuiq; cōueniēs dicitur. Aliud quippe secūdū simplices qualitates, aliud secundū totam substantiā esse cōueniens dicitur. Atq; illo quidem vtimur, dum aut mutare intemperiem per ociū volumus, aut seruare, propter negocia. Hoc autē quod tota substantia maximè idoneū est, sola experiētia discernitur, habetq; vim non vulgarem, ad mutationē alimentorum in substantiā animalis nutriendi, totius substantiæ conuenientia. Fiunt autem & qualitatibus cōuenientiæ, vtiq; si seruare temperamentum studes: humidis naturis humectante

Intemperiem vnā per se diu durare non posse.

Temperiem optimam soli adolescentiæ accedere.

Actiones corporeas adesse præcipuas pueris, at animales, provectioribus vsque ad declinationem.

Aetates circūscribi numero annorum non posse.

Robur imminui omnib. post vigentem ætatem.

Sanitatis latitudo est ampla.

Sanitas senum non est sanitas absoluta.

Corpora ab initio pessimè constituta, nō pervenire ad senectam: aut aliquo semper morbo teneri.

Calidiori absque excessu humiditatis aut siccitatis temperamento quæ adsint.

Bilem abundare in calido & sicco temperamento.

Bilis purgatio quomodo sit molienda.

Calido & sicco temperamento prædito, tardis mollibusq; exercitiis, sunt exercendi.

Mensibus quali victus ratione pinguescere soleant.

Obstructioni viscerum opitulari absinthium, anisum, amaras amygdalas, & medicamen diacalaminthes.

Occupati negociis, non debent temperamentū mutare.

Nutritio fit, cū nutriens cibus alendo corpori assimilatur.

Cōueniens cuique dupliciter dici: aut secundum qualitates, aut secundum totā substantiam.

Temperamenta esse seruanda similibus, vt alteranda, cōtrariis.

cibo

Calidis, frigidisve intemperantiis, cur semper contraria exhibenda.

cibo maxime quadrante: siccis verò eo qui siccet: sin alterare placet, contrariis. In eo verò qui est in calido frigidóve ad intemperãtiam lapsus, contraria dare semper expedit: cùm efficaciores, quàm quæ ex siccitate & humiditate consistunt, eiusmodi intemperies sint, facileq; similibus nutrimentis in morbosam intemperantiam abeãt. At si siccius quodvis membrũ efficias, nihil manifestè lædes. Pari modo nec si humidiori suam serues humiditatem. Euidenti verò argumento tibi ætates sint. Quæ enim à prima genitura, ado lescentiam vsq; habentur, humidissima iis caro est.

Similes partes esse admodum siccas, licet mediæ capacitates superflua humiditate redundent.

At senili ætati, tum caro, tum cæteræ partes admodum siccæ sunt, licet mediæ capacitates superflua humiditate impleantur. Corpus itaque iusto calidius, si quidem in prima constitutione medium siccitatis humiditatisq; habitum obtinuerit, omnino id in incrementi statu siccius efficitur: idq; tum magis, tum celerius, si etiam natura erat siccius. Sed & senescet idem citius, quantò vtiq; ad summum incrementum pervenit citius.

Calido & sicco temperamento qualis victus ratio conveniat.

Hi ergo in præcipui vigoris ætate potissimum humidam victus rationem postulant: quæ humectantibus cibis & balneis, tum exercitationum, quæ prævalidæ & multæ sint, abstinentia, perficitur. Prodest his & frigidæ potio.

Venus siccis temperamentis inimicissima est.

At Venus siccis temperamentis inimicissima est. Vitandæ quàm maxime his sunt exvstiones, & lassitudines, & solicitudines, & vigiliæ, & motus omnis celer.

Iracundia vis.

Iracundia verò, cùm biliosas naturas maxime accendat, acutas febres parit. Eatenus autem intendere, remittereve speciem victus oportet, quatenus supra naturalem habitum aucta diminutave sunt temperamenti elementa. Ac mutatur quidem temperamentũ contraria victus ratione: custoditur simili.

Calidiores humidioresq; naturæ in puerili ætate, fluxionum, putredinumq; morbis tentantur.

Sanà calidioris humidiorisq; naturæ in puerili ætate, fluxionum, putredinis, & redundantiæ morbis tentantur maxime. Quo magis & pluribus exercitationibus, & exacta ventris concoctione indigent. Itaque & ante cibũ bis terq; hi si lauent, & calidis sponte ortis vtantur, maximum inde cõmodum sentient. Quippe huc dirigitur in his consilium, vt ipsas animalis particulas seruemus humidas. Quæ res omnis temperamenti cõmunis est, si modò contraria ratio omnium animantiũ corpora citius ad senectutem perducit, ipsaq; est, cuius culpa omne genitũ corpus mortale sit.

Corruptionis necessitas vnde accidat nobis.

Nam cùm non liceat corpori effugere progressum ad siccitatem, idcirco senescere nobis, corrumpiq; est necesse. Erit tamen id maxime diuturnum, quicquid erit minime siccatum.

Longæuos maxime esse, qui maxime existunt humidi. Humidum temperamentum in principio deterius esse, postea verò reliquis melius euadere.

Ac proinde qui maxime humidi sunt, ii maxime sunt longæui, & sanitate, vbi corpus ad robur pervenit, plus cæteris fruuntur: & reliquis qui parem ætatem agunt, valentiores ad extremum vsque senium persistunt. Nam tametsi humidũ temperamentum in principio deterius sit, tempore tamen reliquis præstantius evadit. Quo magis qui tuendæ huius corporis sanitati præficitur, excretioni omnium recrementorum oportet maximam operam nauet, tum balneis ante cibũ plurimis, tum exercitatione, tum apophlegmatismis & purgationibus: sed ante omnia cibis boni succi, necnon vini potione, quod vrinas promoueat.

Frigidorum temperamẽtorum differentiæ tres.

At frigidorũ temperamentorũ tres summæ differentiæ existunt. Nam aut modicè se habent in altera oppositione: aut altera qualitas in his exuperat, vtique uel siccitas, uel humiditas.

Sicca tẽperatura pessima existit. Sicco frigidoq; temperamento præditi, qua ratione calfaciendi simul & humectandi.

Pessima tamen meritò sicca tẽperatura est: quippe quod temporis spacio senescentibus accidit, id iis statim à principio contingit. Ergo istos humectare calefacereq; oportebit: quod fiet exercitatione modica, & nutrimento humectante, & calido: præterea calidi vini potione, & somno liberaliore: illud interim providentibus nobis, vt quotidie excrementa omnia expellantur.

Venus adversatur temperamentis siccis & frigidis. Venus quibus innoxia.

Venerem autem adversissimam esse temperamentis siccis, iam diximus, Quare adversari eam iis qui præter siccitatem sunt quoq; frigidi, etiam verisimile est. Nam innoxia venus iis tantùm est, qui calidi sunt & humidi, tum verò qui genitura naturaliter abvndant. Malum verò & illud frigidum temperamentũ est, quod cum humiditate coniungitur: maximeq; est id fluxionũ morbis obiectum.

Humido & frigido temperamento, qua sit occurrendum victus ratione.

Succurritur huic & balnei abstinentia, & exercitio, & tenuiori victu, & vnctionibus quæ modicè calefaciant. At qui frigidi natura sunt, cæterùm in sicci humidiq; temperatura se modicè habent, minus ii vel ad sanitatem, vel ad corporis robur sunt inepti, quàm qui sunt in illis intemperati. Horum igitur excitare, firmareque calorem expedit: in humiditatis verò siccitatisq; specie, tota victus ratio sit media.

Salubris corporis constitutio, vt sanitas, etiã latitudinẽ habet.

Nunc autem de iis dicamus, quibus corporis status est inculpatus, viuunt tamen vitam seruilem, aut negociis implicitam: sed ita, vt ad extremum diei liberè possint sibi vacare. Salubris & inculpatus corporis status, in latitudine intelligi debet, sicuti & ipsa sanitas.

Dies maximi & minimi quot sint horarum Romæ, & in magna Alexandria.

Cùm autem ad extremum diei dico, distinguendum est: circáue solstitium æstiuum, hybernumve, an circa æquinoctia, dies ipsa sit æstimanda. Romæ siquidem maximi dies ac noctes paulò maiores quindecim æquinoctialibus horis sunt: cõtrà minimi, paulò intra nouẽ. In magna verò Alexandria, maximus dies quatuordecim horarũ est, minimus decẽ. Ergo qui in breuissimis diebus & longissimis noctibus à ministerio sole occidente redit, huic fricari per ocium, & lauari, & modicè dormire licet. Nemo autem tam infelici est sorte, qui in maximis, & etiam in minimis diebus, non possit aliquid mediocriter agere. Cæterũ qui exercitationi nõ assueuerùnt, sed citra frictionẽ protinus perfusi oleo cõsueuerũt lauari, satis per se transpirabiles, ita vt neq; assiduè, nec longo tempore ægrotẽt, ii quidem ad aliã consuetudinẽ transferendi non sunt: sicut neq; vlli alii, nisi qui iam longo tempore ægrotare autem solent, aut redundantia, aut succi vitio. At si quidẽ redundantiæ vitiis ægrotent, succi ad cõvenientem modum sunt reuocandi. Sin succorum vitio, ad meliorem frugẽ ii reducantur oportet.

Redundantiæ morbi quando soleant oriri.

Vbi igitur quod exhalat à corpore, minus est iis quæ accepit, redundãtiæ oriri morbi solẽt. Quare prospiciendũ est, vt eorum quę eduntur & bibuntur, respectu eorũ quę expelluntur, seruetur conveniens mediocritas. Seruabitur sanè is modus, si ponderetur à nobis in vtrisq; quantitas. Detrahimus porrò de nutrimenti vel quantitate, vel qualitate, vel etiam

vtraq;. Ac quemadmodũ de quãtitate dematur, notum est. De qualitate demitur, cùm vnius maximè alentis cibi loco, alius exigui nutrimẽti apponitur. Qui igitur celeriter notabilem abundantiam aceruant, iis de vtraq;: qui nõ celeriter, aut nõ notabilem, iis de altera demptum esse sat fuerit, vtra videlicet homo ipse potius voluerit. Qui verò vitiosos congerunt succos, ij nõn perinde vt qui redundantiam cogunt, vni tantùm rei sunt intenti: quandoquidem neq; vnica est vitiosi succi species. Cuiq; tamen horum ab iis cibis potionibúsq; abstinendum est, qui eum quẽ ipsi congesserunt vitiosum succũ facilè gignant.

Nutrimenti quãdo minuenda quantitas, aut mutanda qualitas, aut vtrunq; faciendum sit.

Ac sanè omnibus his cõmune auxiliũ est alui deiectio, sicuti & veneris conveniens mediocritas. Nam quibus inculpata corporis constitutio est, nõ debent ij, velvti siccis suprà præceptum est, à venere omnino abstinere. An verò semel in die, an bis, sit iis qui eiusmodi vitã agunt, comedisse exvsu, cùm ex corporis ipsorũ natura, tum ex cõsuetudine, atque adeo tolerantia ad ipsius cõsuetudinis mutationẽ, indicationes petendæ sunt.

Alui deiectio quibus sit auxilium cõmune.

Et corũ quidem quibus biliosus venter est, primi semper ciborũ ac potionũ sint, qui aluũ deiiciãt. Nempe ex vinis dulcia, & quæ mollire ventrem possint. Ex cibis olera cũ oleo & garo. Vitanda verò ex vinis sunt austera: ex cibis, qui astringũt: nisi si firmandi oris ventris gratia, post totã comestionem exhibeantur. Siquidem astringentiũ vsus, in iis qui imbecillius os ventris obtinent, nõ solùm aluum non cõprimit, sed etiam ad deiiciendam illam conducit.

Nutrimẽta vẽtrem soluẽtia, quibus ante alios cibos sint ingerenda.

Astringentium vsus in iis qui os ventriculi imbecillũ possident, ad aluũ deiiciendam conducit.

Quicũq; verò palæstræ exercitiis ante balneum sunt vsi, priusquàm districtæ negociis vitæ se addicerent, iis vt ab ipsis abstinuisse est incõmodissimum, ita vt similiter vtantur, præter incõmodum etiam fieri non potest. Ergo apotherapia istis vtendum censeo: & simul de suillæ carnis modo nonnihil demendũ. Quibus autẽ ante balneũ aliquid esitasse est melius, si quidem in die (gratia exempli) tredecim horarum æquinoctialium, circa horam decimã curaturi sint corpus, ij hora quarta solum panẽ assumãt, id quod ipse sum solitus facere: Modus autem eius sit is, qui decima horá possit esse concoctus. Sed nec post assumptũ ipsum bibendum est.

Apotherapia vsus quibus cõueniat.

Eorum porrò qui repleti cibo se exercent, nõ nullis caput repletur vaporibus, & in iecinore aut ponderis, aut distentionis, aut vtriusq; sensus percipitur. Si igitur caput repletum sit, succurrendum ambulationibus est, sed potissimũ ante cibum. Nihil tamen vetat quin & post cibũ. Cæterùm has quammaximè lẽtas esse oportet, illas his celeriores.

Exercitia post crapulam, quæ mala soleant producere.

Capiti pleno succurrendum ambulationib.

Si iecur obstructum sit iis quæ in viis eius hærentia expediãt. At quæ ob[illegible] os hepatis meatus aperiunt, eadem tarditati concoctionis conducunt. Horum optima sunt oxymeli, & diatriõ pepereon, quod nihil non familiare receperit: ad hæc extenuatorius victus. Vbi verò corruptio ciborũ in ventre accidit, quibus id quod corrumpitur, per aluum descendit, iis maximum id compendiũ ad sanitatem est. Quibus autem nõ descendit, ij provocandi iis sunt, quæ deiiciunt leuiter: cuiusmodi sunt diospolincon, vtiq; cùm pari cum reliquis pondere nitrum immixtum habet: & quod ex ficis & cnico compónitur; aliáq; quæ ex cnico vel epithymo cõficiũtur.

Obstructionis remedia etiam ad concoctionẽ faciunt.

Oxymeli, Diatrion pepereon.

Deiicere aluũ leuiter Diospoliticum medicamen. & quæ ex ficu. & cnico, & epithymo constant.

Porrò iis qui sic sunt affecti, etiam vomitus ante cibum ex vini dulcis potione conducit: nec non alui subductio, ex convenienti intervallo, medicamine dialoẽs (quód amarùm vocant) exhibito. Nam si lõgo tempore vitiosum succum augeri sinas, grauis quispiam ipsis incidet morbus. Consulendum verò his est, ne quid fumidum, aut malè olens, aut facilè corruptibile nutrimentum accipiant, sed qui boni succi sunt potius eligant.

Vomitus ante cibum quibus conducat.

Dialoes.

Ars quippe quæ sanitatẽ tuetur, iis qui sibi paruerint, firmissimam sanitatem promittit: qui verò aut voluptate, aut ambitione victi, parere recusant, iis perinde est, ac si omnino nõ esset.

Ars sanitatis tuenda, iis qui sibi paruerint, firmissimam sanitatẽ promittit.

Iam verò, iis qui nimis graciles sunt (solet enim accidere nonnullis gracilitas ob frigidã & siccam intemperantiam, nonnullis propter digerentis in corpus, vel nutrientis, vel ambarum facultatũ naturalem imbecillitatẽ) illitio ex pice cõducit maximè. Dein vnguentũ illud quod dropax dicitur. Prodest tamẽ si ante balneum manu mediocriter molli corpus perfrices, quoad ruborẽ contrahat: deinde dura frictione, non multa, cutem cogens, densam eam durámq; efficias. Ab his, si mediocri exercitatione vsum, ac lotum, citra longam tamen in solio moram; hominẽ abstergas, móxq; vngas oleo exiguo, & cibum offeras. Quippe studium in his est, vbi bonum sanguinẽ in corporis molem attraxeris, vt tum nutricem vim firmes, tum ne quod attractũ est exhalet, prospicias.

Gracilitas vnde.

Gracilitatis remedia.

Ac firmatur quidem nutriendi vis excitato in carnibus calore. Non exhalabit qui in has sanguis attractus est, si oleo vnxeris: vtpote quod emplastici medicamẽti vim habet. Quòd si ætas non reclamet, etiam si frigida lauatione vnà cum prædictis vtatur, magno fruetur cõmodo.

Nutriendi vis qua ratione firmetur.

Olei inunctio prohibet exhalationem succorum.

Contrà verò in iis qui immodicè sunt obesi, minuenda digestio est, augenda verò corporis exhalatio. Minuetur porrò digestio, assidua ventris deiectione. Corporis autem exhalatio inaugebitur celeri exercitatione: cuius generis cursus est: prę terea vnguentis iis quæ evaporandi vim habent, fricando q̃plurimũ. Frictio tamen ipsa esse mollis debet, ac quæ laxum corpus efficiat. Qua ratione præpinguẽ quendam paruo tempore ad mediocritatẽ carnis reduxi. Sed & alias quæ totum occupant corpus intemperantias, simili methodo corrigere convenit: primùm, eorum quæ agi expediet, invento scopo: mox materiis quæ ipsa præstare queant.

Obesis esse cibõ digestionem minuendã, augendam autem exhalationem.

Exhalationem molientia.

At iam ad inæquales corporis status accingor. Sanè inæquales status trifariam fiunt, provt compositio corporis nostri est triplex. Vna ex primis elementis; ex quibus constant similares particulæ. Secunda ex iis ipsis similaribus, ex quibus instrumentalium compositio consistit. Tertia ab his, compositio totius corporis ex ipsis instrumentalibus. Ac facillima quidem, tum ad discernendum, tum ad curandum, tertia est: difficilior secunda: maximè lubrica est prima. Cõmodius ergo à tertia incipitur. Quare exordiamur disputationem à capite, quod intemperatæ naturę fit, adeò vt multa excremẽta gignat, vnde lædi subiecta membra cõtingat, in quo dcũq; excrementa decubuerint. Ac promptissimè quidem in os

Inæquales status trifariam fieri.

Constitutio corporis triplex.

& nares

Capitis excrementa in quas partes soleãt decumbere.

& nares excrementa impetũ faciũt. Decidunt verò & in oculos: nõnullis etiam in aures. Sed excrementi in os decursum, tum gula excipit, tum aspera arteria, cuius summa pars ori coniuncta, quæ larynx dicitur, instrumentũ est vocis.

Larynx instrumentum est vocis. quæ si recipiat fluxionem: illam potest adimere.

Ergo is larynx ab iis quę capite decidunt madefactus, principiò quidem raucã vocem facit: procedente verò tempore paruam. Si verò longius etiam procedit malum, totam adimit: quippe cum larynge, arteria quoq; ipsa vnà humectat. Quòd si acris fluxio sit, nõ solùm ad vocem ineptæ prædictæ partes fiunt, sed etiam grauissima eis erosio accedit, qua & pulmo simul exulceratur, qui morbus tabes dicitur.

Tabes vnde gignatur.

At si in gulam & ventrem feratur fluxio, quæ quidem frigida est, in frigidã intemperiem corpora mutat: quæ calida, in calidam. Hæc verò etiam spacio exulcerat. Verũ inter initia appetentiã & concoctionẽ prosternit.

Calida in ventriculũ fluxio quid moliatur. Frigida in ventriculũ fluxio quid faciat.

At frigida quidem fluxio tarditatem concoctionis & cruditatẽ, & acidos ructus creat. Quòd si etiam corrupta sit, alimentũ quoq; vertit in corruptelam. Si verò inferius se noxa recipiat, & ieiunum, & colon intestinum affligit, tangitq; vasa quæ in mesenterio sunt, per quæ fit in iecur cibi digestio. Ac nõnullos quidem fastidium ciborũ excipit: alios appetẽtia canina, aut etiam vitiosi cibi cupiditas, qualis est citta affectus in grauidis.

Citta.

Nec latet vuam quoq;, & paristhmia, & paratides, & antiades, & erosiones dentium, & vlcera, & in ore putredines, hanc saniem quæ à capite in ipsa decidit, consequi. Satius autem in his omnibus est, ipsum mali ceu fontem prius tollere, caput firmãdo, quàm ad eorũ curationẽ nos conuertamus.

Capiti prospiciendũ esse, priusquam ad curandos morbos à defluxo humore ex ipso ortos, nos cõuertamus.

Aut si id præ magnitudine naturalis intemperantiæ non licet, saltem illi prospicere, ab ipsa scilicet vitij specie, prouidentiæ indicatione semper accepta. Quibus igitur ex calida intemperie caput malè habet, hos frequẽti balneo dulcis aquæ fouere expedit.

Capiti laborãti intẽperie calida, frequenti balneo dulcis aquæ medendum esse.

Calidarum autem quæ sponte nascuntur, noxius his vsus est. Siquidem quæ ex iis sulfureæ bituminosæue sunt, eæ propterea quòd calefaciunt, inimicissimę calido naturaliter capiti sunt: aluminosę verò, quoniam angustos meatus claudũt. Solis autem iis sponte natis quæ dulces sunt (si tamen ipsis vtendum sit) vti citra noxam poterunt. Nam quòd vtile etiã aliquid ipsæ præstare possint, hoc dicere nõ perinde tutũ est: quãdò nec calidæ fortasse forent, si omnis calefacientis medicamẽtosæ virtutis essent expertes. Quibus verò caput vehementer calidum æstuánsq; est, iis præstat æstatis tempore rosaceo perungi, quod ex rosis in oleũ omphacinũ salis expers iniectis, cõponitur.

Caput vehementer æstuãs, rosaceo recreandum esse.

Sũt capita quæ propter arteriarũ temperamentũ in vertigines & capitis dolores incidunt: in quibus etiam incidere arterias solemus.

Arteria quando secanda in capite.

Sed hoc genus propositæ artis limites egreditur. Quæ autẽ ex nimis acuto neruorũ sensu (qui à capite orti, inter alia os etiã ventriculi texunt) frequenter dolent, his sanè mederi, propositæ artis officiũ est. Potius tamẽ consiliũ est id agere, quò minus hęc vllo modo incidant, curando ne aut biliosus humor in ventrem prorsus confluat, aut q̃ celerrimè inde expellatur. Atq; vt ne prorsus quidẽ confluat consulueris, si citius cibum exhibeas. Vbi

Bilem non confluere in ventriculum, si cibũ citius exhibeas.

enim totius corporis biliosius temperamentum est, necnon imbecillus venter, nisi is corroboretur cibo, defluũt in eum quas corpus accumulat superfluæ sanies: ex quarũ vapore dolores capitis, suffusiones, atq; morbi comitiales gignũtur: Horum itaq; omniũ vniuersa victus ratio ad frigidius potius, humidiúsq; mutãda est.

Ventriculũ imbecillũ, nisi corroboretur cibo, recipere saniem excrementa corporis.

Quod autem in ventrẽ cõfluit, id vomitione ac ventris solutione expellendũ. Stomachus verò cibis quidem quotidie priusquam bilem cõtrahat firmandus. Purgetur etiã medicamẽtis ex maiori interuallo, absinthij coma, & compositione ex aloë, quã picram nominant: quippe hæc quod altius in tunicas biliosi ventris se recipit, expurgat: absinthio parum id præstare valente, vt cui vis insit tantũ detergendi astringendiq;, ac talis, quæ sordes tunicarũ ventris detergeat: nõ si quid altius in eo imbibitũ est, foras extrahat expellátq;, sicvt aloë.

Picram ex aloe expurgare humores altius imbibitos in ipsius ventriculi tunicis.

Absinthiũ vires.

Quæ verò post hanc ventri extrinsecus admouentur vnctiones, eæ modicè astringẽtes sunto: vt melinũ, mastichinũ, & nardinũ. Ac æstate quidẽ potius melinũ; hyeme nardinũ, vere mastichinũ sumendũ. Est autẽ opulentis mulierib. & quod præstantius nardino vnguentũ sit, nempe foliatũ: præterea quæ spicata vocantur, quæ ventrem & roborare possunt, & calefacere.

Vnctiones roborantes ventriculum.

Foliata vnguenta.

Spicata vnguenta.

Si verò nõ modò caput calidam saniẽ transmittit ventri, sed etiam venter ipse calidam intemperiẽ habeat, vtiq; refrigerante tum potione, tum cibo, semper vti cõueniet: atq; eam qualitatem in his pro temporũ anni ratione intendere variè, ac remittere: nusquã tamen ad contrariã peruenire. Ad eundẽ modũ si vtraq; pars sit frigida intemperie affecta, illis calefacientibus est vtendũ: variè tamẽ ea pro ratione temporũ intendenda remittẽdáq; sunt.

Frigida intemperantia capitis & ventriculi quomodo succurrendum.

Porrò difficilis cõnexio est, quoties vel in calidum ventrẽ frigida & pituitosa saniẽs defluit, vel in frigidũ calida. Atq; harũ duarũ alterã semper expertus sum magis ad curandũ rebellem: nempe in qua frigidi pituitosiq; succi in calidũ decidunt ventrẽ. Pessimus verò is status est, si præter id, homo etiam ea natura sit, vt neq; aluum facilè solubilem habeat, nec vomere ex facili possit.

Status ventriculi pessimus quis.

Si verò pituitosus succus à capite in frigidum natura ventrem decurrat, facilè his succurritur, si manè aliquid medicaminis diatriõ pepereon sumpserint. Sed & piper solum, præcipuè quod album est, cõminutũ, atq; aquæ immixtum, bibere iis licet. At potio absinthij his aduersissima est, vt quæ pituitosum succũ ipsorum ventri affigat. Sed neq; aloë valde his conducit, cùm ei biliosi trahendi humoris facultas sit: eóq; excogitata salubriter est cõpositio quam picram dicunt, quæ acrimonia caloréq; eorum quæ in se habet, crassos & lentos succos dissecat, ac deterget.

Diatrion pepereon piperq; ex aqua succurrere ventriculo frigido in quẽ pituita descendit à capite: absinthium autẽ illi esse aduersissimũ. neq; aloem valde vtilem.

Verùm assiduè vti hoc medicamento nõ licet, sicvti diatrion pepereõ, aut diacalaminthes. In totũ ergo ad aloës drachmas centũ, reliquorum cuiusq; conniciuntur sex drachmæ, quæ ipsa quoq; sex sunt. Atq; hæc est picra quã Romæ omnes præparãt. Ego verò etiã alias duas cõpono: atq; in altera, eorũ quæ calefaciũt, plus: in altera, minus cõiicio. Vtrũq; autẽ fiet, si aloës solius põderi nunc præscripto, aut addamus, aut detrahamus viginti drachmas. Cæterũ si cinnamomi co

Picra vsus, atq; cõpositiones diuersæ.

pia nō sit, ponendū pro eo est optimæ casiæ duplum. At in quibus quidem venter aut frigidus est, aut eiā temperatus, ad frigus tamen propensior, iis aptū diospoliticō est: quod dupliciter cōfici assueuit: iis nempe qui aluo sunt astricta, nitro, quod Berenicariū vocāt, cum cumino, ruta, & pipere, pari pōdere admixto: iis verò qui sunt soluta, dimidio. Grauis autē nec facilè tractabilis cōplexio est ventris, qui intemperanter calidus sit, cum frigido capite: quippe os ventris ab iis quæ calorē accendūt, offenditur. Ergo in iis qui sic sunt affecti, id agēdum, vt pituitā disseces, detergeásq; iis quæ minimè calefaciūt, quod genus oxymeli esse nouimus. Iam lubrica atq; ad curationē difficilis connexio est, vbi tales partiū affectus coierint, in quibus os ventris imbecillū ac nauseosum est, sistitur autem venter. Iis igitur cōvenit primo loco olera cū oleo & garo, aliáq; quæ ventrē mollire solent, sumere. Post iustū autem cibi modum, aliquid eorū quæ stomachum roborent, accipere. Ea sunt mala, & pira, & punica. Ipse autē qui affligitur, omnibus seorsum vsu exploratis, quòd minimè noxium, iucundissimúmq; invenerit, eo in quantitate mediocri vtatur. Atq; in totum magis qui ita sunt affecti deiiciunt, si quid astringens post cibū sumpserint, q̄ si eo caruerint. Siquidem eorū vsu roboratus vētriculus, natātes succos pellit ad intestina, quos ea etiam cōtinuata expulsione propellunt. quēadmodū è converso, vbi humor aliquis mordax, ad expulsionē sui circa sedem nos irritat, quē tamen cohibere propter ciuilia negocia coacti, neque ab his expediti eum expellimus, signum est illum ipsum humorē, conversione facta, ab intestinis pulsum esse versus superna, vnde sæpenumero capitis dolore tentamur. At vbi renes calculos aut tophos gignūt, totus verò habitus gracilis est (quæ inæqualis cōnexio, cæteris malignitate nō cedit) hi medicamenta & victū quę extenuare possint, requirūt: ea tamen gracili corpori inimicissima sunt. Cæterū cùm interrogaret me quispiam, qui ob tales renum affectus, siccissimi, victus ratione vsus, in maximam siccitatem inciderat, quo vtiq; victu, citra renum noxam, mederi quis posset siccitati illi suæ, ptisanæ cremorem excogitaui, & pisces tum saxatiles, tum qui in alto mari degunt. Simili ratione & ex volatilibus quæcunq; similem carnē habent, Porrò multæ ex mōtanis volucribus tali sunt temperamento. Quas nanq; in vrbibus cōclusas humido nutrimento impinguant caupones, adversissimæ his sunt. Optima verò sic affectis caro est, vt ex auibus, perdicum: proxima attagenarum, & sturnorum, & merularū, & turdorum. Quòd si montanarū auium copia nō est, de iis quæ in agro victitāt, & gregalibus columbis, passeribúsq;, qui in turribus nidificant, sumere licebit. Sunto autem in editis locis huiuscemodi turres. Ita nanq; & gallinis, & gallinaceis qui in corte aluntur, vti licet. Ex lactibus autem, solum asininū est concedendū, propterea quòd cæteris omnibus est tenuius. Ac breuiter, media inter extenuantem impinguantémq; sit eorū victus ratio. At si obesus sit quē calculus infestat, audacter huic tenuē victum iniungito. Eadem & iis qui articulorum vitiis laborant, convenire præcepta censebis. Scire tamen licet, podagrica antidota multū distare à nephriticis, nō tantū quòd crassos glutinosósq; succos attenuent, sed quòd etiā calefaciāt & siccent. Nam calculosis, quæ valde calefaciūt, dare nullo modo cōvenit. Iam verò partes quæ læsæ sunt ob defluxionem à capite, nō omnes corroborandæ veniūt, sed eæ tantùm, quarum permagnus est vsus: vt oculus, atq; auris. Idcirco decidentibus in has partes excrementis à capite, deriuatio per vicinas partes molienda est, ac ad nasum potissimum trahēda, quæ in illa decumbūt, idq; per ea quæ sternutamenta mouent, atq; eius obstructiones aperiunt. Si ad nasum nō sequuntur, in os ipsum apophlegmatismis sunt deducenda. Oculis verò ipsis robur adiicies, si sicco collyrio, quod ex Phrygio lapide constat, vtare: ac sic palpebris specillo inducas, ne oculi mēbranam intus cōtingas. Ita nanq; mulieres quotidie faciunt, cùm stibio oculis gratiam cōciliant. Ad aurium verò robur adhibeas vel glaucium solū super cote tritum cum aceto, ac mox tepidū: aut collyrium quod diaglaucium vocatur, aut diarhodon, aut crocodes, aut nardinum, aut quod *di' elen* dicitur, aut deniq; foliata & spicata vnguēta. Cæterū vbi satis firmatæ sunt, ita vt nihil iam in has confluat, assiduè aliquid instillandum est optimi vnguenti nardini. Porrò auriū vlceri, Andronis medicamento, similibúsq; medeberis. Interim tamen auertere materiam ad nasum & os oportet. Vt autem ex iis quæ à capite defluunt, læduntur nōnulla eorū quæ illi subiecta sunt, sic ex iecinore & renibus, & liene, in alias partes quæ ipsis sunt imbecilliores, morbi incidunt: nimirum semper ipso excremento à fortiore ad imbecilliorem partem demisso, donec ad imbecillimam omniū deventū sit. Atq; ad hunc modum, quorū nulla sui cura est, alius alia parte assiduè vexatur. Qui verò nihil colligūt supervacui, nec qualitate, nec quantitate, his manent imbecillæ partes semper in tuto. Iam quod redundat, aut per totum colligitur corpus dicitúrque affectus plethora: aut in parte aliqua principe: sed quæ alioqui natura sit imbecillior. Ante omnia tamen est definiendū, propriónε affectu laboret membrum: an propter aliud, quod prius ipso sit affectum. Sed extrinsecus etiā imbecillæ parti noxa potest accidere: plurimū tamen ex vitiosa victus ratione. Attēdere itaq; magnitudini naturalis infirmitatis membri conveniet, ac tenuiorem quidem victum quàm antea, exhibere homini: tum idoneam exercitationem iniungere, cauendo ne quid ab externis causis noxę incidat. Postea si ab his neq; ipse gracilis fiat, neq; imbecilla eius pars affligatur, insistendum eidem victus rationi est. Sin autē aut omnibus membris fiat gracilis, aut malè afficiatur quod vitioso est habitu, mutare talem victus rationem debebis vtiq; si affligitur, aut victum hominis in tenuiorem mutabis, aut certo anni tempore purgatione vteris. Ac aliis quidem vna quotannis purgatio vere incipiēte satisfacit: aliis altera quoq; post hanc, autū no est opus. At si sanguinis quidem abundantiam corpus accumulauit, mittendus is est. Sin vitiosum succū, vacuādus proprio ad id medicamēto fuerit. Quòd

Diospolitici cōpositio duplex.

Ventriculi intemperie calida coeūte cum capitis frigida, quid agendum.

Oxymeli.

Ore ventriculi nauseabundo existente, cum astrictione alui, quid agendum.

Renes si gignūt calculos, totum autē corpus sit gracile, qua vtendum victus ratione.

Lac asininum solum esse vtile renibus calculosis, cum totius corporis siccitate.

Podagrica remedia differre à nephriticis.

Calculosis nullo modo dāda valde calefacientia.

Deriuatio per vicinas partes molienda est.

Collyrium siccum ex phrygio lapide oculis robur addere.

Auribus accōmodata remedia.

Excrementa semper à fortioribus ad imbecilliores partes defluere.

Plethora quid.

Picatione quãdo vtendum.

rit: Quòd si ex tenui victus pars afflicta leuatur, sed corpus emaciatur, picatione vtendũ. Porrò status corporis eorũ etiã est pessimus, qui genitale semen copiosum calidúmque gignunt, quod eos ad expulsionẽ sui prouitat: post quã & vẽtris os illis resoluitur, & ipsi toto corpore nõ solum relaxantur, imbecillique fiunt, sed etiam sicci, graciles, pallidi, cauisque oculis cõspiciũtur. Quòd si propterea quòd ex cõcubitu sic vexãtur, ab hoc se retrahant, nõ modò capitis molestiam, sed stomachi offensionẽ, fastidiaque sentiunt, nec ex continentia magnopere iuuantur. Accidunt enim ipsis per nocturnas imagines nõ minora incommoda iis, quæ à cõcubitu senserunt. Sumere igitur ij debent non cibos modò, verumetiam medicamenta quæ semen extinguant: tum verò exercitationibus vti, quæ supernas tantùm partes exerceant: ac denique à balneo lumbos totos vngere vnctione aliqua refrigerante, qualis ex omphacino oleo, & rosaceo, & melino conficitur. Ipsis autem oleis, ne defluant, ceram adiicere poteris. Vbi verò ceratum id in mortario subegeris, cum eo succum aliquem refrigerantem miscebis accuratissimè: videlicet semperuiui, aut solani, aut vmbilici Veneris, aut psyllij, aut polygoni, aut tribuli, aut portulacæ, aut lactucæ. Portulaca tamen succũ suum non remittit, nisi dum in mortario tunditur, affusum sit humoris quippiã tenuis aquosæque substantiæ, qualis vuæ immaturæ est, & rosarum. Quinetiam lini semen si in aqua coquas, refrigerantem cremorẽ efficit. Ego verò cùm è plebe cuidam consulerem, vt plumbi laminam renibus superponeret, quò nocturnis careret Veneris imaginibus, tali præsidio adiutus postea mihi egit gratias. Alter autem qui plumbi duritiam non tulit, ex dictarum herbarum, cum eisque mollium amerinæ & rutæ foliorum appositione, necnon ex assiduo esu seminis ipsius amerinæ, singulare præsidium sensit. At quęcunque ex papauere mandragoráve vnctiones fiunt, omnino fugiendæ sunt. Sed neque vt prædictis, ita his quoque substratis vtendum est, cùm in vigore cõsistunt. Quin rosas experiri cuidam suasi, sensitque ex iis substratis leuamen citra vllam renũ noxam. Alios autẽ, qui vbi cibis boni succi modicè se impleuerunt in cœna, postea concubuere dormientes, postero die cùm satis dormierint, ac surrexerint, iubeo linteo fricari, quoad rubor per cutem appareat: mox aliqua ex oleo frictione modicè vti: tum exiguo interposito tempore panis aliquid fermentati & in clibano cocti, & puri, ex vino mixto, illis gustandum porrigo: atque ita ad cõsuetum opus dimitto, magnam hinc vtilitatem expertos. Non dissimilem roborandi per cibum stomachi rationẽ, & grammatico cuidam, quẽ assiduè morbus comitialis vrgebat, suasi: ac mirificè contulit. Maximè verò in fiduciam veni hominis iuuandi, vbi didici tum spasmos incidere, cùm diutius à cibo abstinuisset, magisque si dolor interim, iráve interuenisset. Quinetiam habitũ eius intuebar gracilem: sciscitantique mihi de hac ipsa re, stomachum assiduè bili vrgeri est fassus. Nõnulli itaque immodicę veneris vsu lædũtur. Alij citra noxã vsu eius ad seniũ vsque sufficiũt. Verũ hæc ambo genera ra-

Semen calidũ copiosúmque gignentibus, adeò vt ipsos ad expulsionẽ sui prouocet, qualis victus ac medendi ratio conueniat.

Semen cohibẽtia.

Lini semen in aqua coctum, refrigerantem cremorem efficere.

Plumbeã laminã lumbis hærentem, facere contra Veneris nocturnas imagines.

Vnctiones ex papauere mandragoráve fugienda.

ra. Totum verò quod in medio est, id cum maioris minorisque discrimine, ad magnũ hominũ numerum se extendit. Ac de his hactenus. Huic autem cõmentario iam colophonẽ imponam, vbi medicamen illud descripsero, quod ex mâlorum succo conficitur, tum ad appetendi vim excitandam, tum ad iuuandam facultatẽ coctricem, roborandumque conciliandum ventriculo, maximè conferens. Accipies igitur succi mâlorũ cotoneorum, quæ dulciora maioráque sint, sextarios Romanos duos, quibus mellis optimi tantũdem miscebis, aceti sextariũ vnum & semissem. Hæc cùm super prunas modicè coxeris, & spumã detraxeris, immittes zingiberis vncias tres, piperis albi vnc. ij. Dein rursus in simili igni recoques, donec mellis crassitudo consistat. Qua vtique crassitudine, stomachica medicamẽta parari solent. Hoc porrò pharmacũ, etiam iis quibus inualidum iecur est, salutare in primis existit. Illud verò latere nõ debet, ieiunis id maximè dandum esse, mediocris cochlearis modo. Quanquã nec si à cibo sit sumptum, quicquam lædit. Cõmodè quoque dabitur, etiam si prius pransus quispiam, ante cœnam id sumpserit. Maximè tamen tempestiuè id duabus horis aut tribus ante cibum obtuleris. Quòd si id astringere magis voles, ex succo acerborum cotoneorũ conficies ipsum. Licebit autẽ piperis zingiberisque portioni addere, sicuti etiã detrahere, atque omnino nihil illorum miscere, prout is qui tali est medicamine vsurus, aut calidum biliosúmque ventrem sortitus: aut contrà, frigidum atque refertum pituita: aut denique in medio constitutum temperamento.

Medicaminis ex cydoniorum succo & vsus, & compositio.

GALENI PERGAMENI
de vsu respirationis, lib. vnus.

Minimè sanè vulgarem esse respirationis vsum, hinc liquet, quòd ea priuati, ne momentum quidem possimus viuere. Ex quo manifestũ est, respirationẽ ipsam, ad nullam particularem actionẽ, sed ad solam vitam conferre. Cùm igitur actio animæ, vita sit, quæ plurimũ à respiratione iuuatur: tandiu certè vtilitatis modum nos ignorare oportet, quandiu animæ substantiam (quæ nobis incognita est) ignorauerimus. Coarguitur autẽ faciè Erasistrati opinio, dicentis, impossibile esse vt cor ex pulmone aërem transumat, circa respirationis cohibitionem. Nam si millies quis inspirationem faciat, plurimúmque vndique premat thoracem, & nihil rursus expiret, apparebit certè nihilominus in ipso cor pulsans, hoc est, tum attrahens, tum expellens: suffocatur tamen interim homo idque eò magis & citius, quò plus inspirauerit: quòd nimirum tunc non substantia, sed qualitate spiritus, cor opus habeat. Quare illius suffocationis medela, vnica expiratio existit: quæ quidem si confertim & cum magno strepitu fiat, validè compresso thorace, & reserato asperæ arteriæ orificio, efflatio appellatur. Si igitur ipsum cor substantia tantùm egeret spiritus (quod nimirum Erasistratus existimabat) magis vtique ex penuria ipsius, quàm ex abundantia oborirẽtur

Respiratione priuati, ne momentum quidẽ possumus viuere.

Vita est actio animæ.

Animæ substãtia est nobis incognita.

Suffocationis medela, expiratio.

Efflatio quid.

læsiones, id quòd minimè apparet, cùm tūc præcipuè affligatur, dum maximè illius copia redundat. Similiter confutatur illorum etiam opinio, qui solius nutricationis ipsius animalis spiritus gratia, nos respirare contendunt, cùm suffocatio, respiratione cohibita, non propter inopiam nutrimenti animalis spiritus accidat. Adest siquidem largus tunc in pulmone spiritus: longiúsq; requiritur tempus ad hoc, vt animal propter inopiam nutrientis spiritus pereat. Etenim substātia animæ, etiam si non vna sit, per omnem tamē vitam, ad multum tempus durat. Ergo si non ob substantiæ, relinquitur quòd ob qualitatis penuriam, animalia in respirationis cohibitione extinguantur. Quæ igitur ista qualitas sit, inquirendum venit.

Animæ substantiam ad multū tēpus durare.

Suffocari animalia ob qualitatis penuriā, dum respiratio cohibetur.

Porrò quandoquidem vbi amplior quàm secūdum naturam caliditas in locis circa cor & thoracem fuerit collecta, statim, & amplius solito, respirare appetimus: videri vtiq; possit refrigerationis gratia, respiratio fieri. Rursus, si perfrigeratis iisdem organis (quemadmodum in magna fame, & vbi quis in magno frigore sit versatus, contingit) non solùm non refrigerare eam, quæ in nobis est, caliditatem oportet, sed etiam calfacere, refrigerationis gratia respiratio minimè fieri apparet. Nōnulli tamen huic obiectioni occurrentes, insitum calorem semper egere refrigeratione contendunt: verùm cùm auctus is sit, ampliori: pauciori verò, cùm imbecillior est redditus. Hanc autem controversiam diluemus, flammæ exemplo proposito: quę quidem (vt animalia) aëre priuata extinguitur: quemadmodum indicant cucurbitæ medicinales, vndique circumpositæ. Nec verò tantùm si quis cauum quid circumponat flammis, sed in balneis etiam, & Solis ardoribus, & frigoribus excellentibus, & vehementer ventilatæ, & materiæ multitudine obrutæ, sicuti & inopia alimenti, similiter extingui videntur.

Flammæ quot modis extingui possunt.

Augentur autem ac roborantur à moderato frigore, & si moderatè ventiles, & cōmoderato alimento nutritæ. Omnes autē flammæ duplici moueri motu videntur: altero à materia ex qua accenduntur, per quem maximè sursum feruntur, & vndequaque disperguntur: altero huic contrario, ad sui ipsarum principium, ac velut radices vergente, per quem considunt & contrahuntur. Etenim si facis q̄maximè supernam extremitatem accenderis, confestim ad infernam perveniet ignis. Siquidem cùm omnis flamma celerrimè corrumpatur, ob id necessarium est, velocissimam eius esse generationē. Atqui generatio vniuscuiusq; flammæ, est ex subiecta materia accēdi. Corrumpi igitur omnem flammam est necessariū, si aut materia, aut altero motu priuetur.

Flammæ à quibus augeātur.
Flammarū motus duplex.

Quippe ex contrariis motibus, quorum alter alterum mutuò excipit & consequitur, alterum sine altero conseruari impossibile est. Ob id igitur, moderatè frigido ambiente aëre omnis flamma opus habet. Qui enim excellenter calidus est, motum alterum ipsius immodicè extrà extendendo, frigidus verò alterum immoderatè intrà protrudendo, extinguit. Vterq; autem * modicè ventilatus, flammam materiæ applicat, vt frigidus aër temperatè: supra modum verò moueri, flammā dispergit velut etiam calidus vehemēter ambiens.

Motuū seiunctionem consequentem, alterū sine altero seruari, non est possibile.

Flammā omnem egere moderatè frigido aëre.

At verò moderatio, omniū cōseruatrix flammarum existit. Eodem igitur modo caliditas animantibus insita, materiam vnde accenditur, sanguinem habet: necnon à natura insitum principium motus in vtranq; partem, ita vt altero priuata, etiam reliquo ex necessitate destituatur: & ob idipsum, siue à respiratione prohibeas, siue à sanguine, statim corrumpitur: nam & lucernæ flammā tolles suffocando, aut omnino oleo priuando.

Caliditatis animantiū materia, est sanguis.

Simile itaque ponito cor funiculo, oleo sanguinē, alicui organo cauo pulmonē: nam circumsitus est cordi forinsecus, ad cucurbitæ similitudinem. Verùm quo tempore expirat animal, assimilaueris potius ipsum cucurbitæ foratæ: vbi verò respiratio cohibetur, imperforatæ & vndiq; occlusæ. Quemadmodū itaq; cucurbita perforata intra se non potest flammam extinguere, respirantem per ipsum foramen: quæ verò è vestigio est conclusa, eam per suffocationem extinguit: ad eundem modum pulmo arctus & densus, qualis est in respiratione cohibita, extinguit: perforatus autem & rarus (talis enim existit circa respirationem) insitam caliditatem cōseruat.

Pulmonem esse medicæ cucurbitulæ similē.

Iam expiratio ipsa, ad evacuandum id quod veluti fuligo sanguinis est, mirè conducit. Fauilla quippe, & fumus, & fuligo, & omnis eiusmodi vstæ materię superfluitas, non secus quàm aqua, consueuit ignem extinguere.

Expirationem conferre ad sanguinis expellendam fuliginem.

Ex omnibus itaq; sunt recipiendi ij, qui dicunt, insiti caloris gratia respirare animalia. Nam & moderatè illum tum ventilari, tùm refrigerari expedit: motúmq; aliquem præfici fuliginoso excremento, quod nascitur ex vstione sanguinis, explodendo. Itaque ex ventilatione principij caloris insiti, & ex moderata refrigeratione, & ex eius quod in ipso veluti fumosum est, defluxione, vnum conseruatur caput & summa, conseruatio videlicet naturalis caloris.

Respirationem fieri tuendi caloris insiti gratia.

Quare in balneis diutius versantes exoluimur, ac tandem morimur: idq; non ob evacuatum ex toto corpore spiritum, sed quòd perspiratio tam quæ per vniuersum corpus, quàm quæ per os fit, offendatur, calidum spiritū attrahens.

Balnea diutina cur nos exoluant, mortiq; tradant.

Nam cùm torpedini talis vis insit, vt vel per infixum ipsi tridentem piscatores maximè stupefaciat: certè mirum esse non debet, si aër etiam ambiens, suam nobis, qualiscunque illa sit, qualitatem cōmunicet.

Torpedinis virus.

Porrò per vehementes exercitationes, perq; ardentissimas febres, amplius & frequentius respirare solemus: minus autem & rarius, vbi loci circa cor & pulmonem refrigerati sunt. Valde nanque & crebrò ventilare paruam caliditatem non convenit. Siquidem maior flamma ampliori aëre, minor pauciori habet opus: omnis tamen flamma eo indiget, ac proinde & calor omnis aliquam ventilationem desiderat.

Respiratio magna & parua quando accidat.

Calor omnis eget ventulo.

Iam verò pueri, q̄ puberes, plus & crebrius respirant, ob id fortè quòd plurimū habēt calidi innati (necessariò enim sequitur ad magnitudinem caliditatis, magnitudo & frequentia respirationis) aut quòd eorum spiritus, si quidem à respiratione nutritur, ampliorem aërem desideret: quem dum conficiunt, plurimū fuliginis procreant. Vbi enim amplius alimentū elaboratur, ibi amplior superfluitas gignitur. At senibus,

Pueri quàm puberes, cur plus & crebrius respirent.

cùm

Senibus respiratio est perexigua & rara.

cùm pueris adolescentibúsq; frigidiores existãt, respiratio adest minor, & rara. In calidis prætærea regionibus & naturis, semper editur respiratio maior, & densior: frigidis verò, minor, et rarior.

Respiratio parua frequénsq; in quib. dispositionib. adsit.

Parum etiam & frequenter respirant, qui cibum acceperunt & potum, ob septi transuersi coarctationem: sic & prægnantes. In aqua etiam inter cutem, & in hepatis, ventrisque & splenis inflammationibus, similiter respirant eadẽ de causa. Iam verò quandoquidem vbi ventriculi animalis spiritus iuxta cerebrum vulnerantur, statim immobiles ac sensus expertes eos reddunt:

Spiritũ animalẽ esse aut substantiam animæ, aut primũ ipsius instrumentum.

opportet vtique omnino hunc ipsum spiritum, aut substantiam animæ existere, aut primum ipsius instrumentum. Qui sanè spiritus cùm necessariò nutriri debeat, certè rationi est consonũ, partim ab aëre per inspirationem attracto, partim à sanguinis evaporatione, illi nutritionẽ accedere.

Spiritus animalis vnde nutriatur.

Nam si arteriæ carondes circa collum vinculis constringantur, nihil offenditur animal, quod pertinet ad respirationem, nec non ad motum & sensum. Vnde liquet cerebrum spiritu per eas à corde allato, non valde habere opus. Reliquum itaque est, aut evaporationem ex sanguine ipsi sufficientem existere, aut per nares inspirationem. Atqui nec evaporationem largam contingere verisimile est, si arteriæ laqueo excipiantur: quare necessum est ex inspiratione per nares potissimam alimenti partem animali spiritui accedere: id quod sensit Hippocrates dicens: Principium alimenti spiritus, os, nares, guttur, pulmo, & cætera respiratio. Ex omnibus enim his nutritur nullatenus impeditis. At si quod ex iis impediatur, per reliqua tamen ei alimentum suggeritur.

Spiritum animalẽ præcipuè nutriri ex inspiratione quæ fit per nares.

Caliditatem moderatã vniuerso corpori esse maximè necessariam.

Est itaque maximè & vtilis & necessaria animalibus moderata caliditas, præsertim animali spiritui, & principalissimis organis, imò verò etiam vniuerso corpori. Iurè igitur principium naturalis caliditatis, ipsum videlicet cor, respiratione in tantum egens habemus, quantùm etiam ipsi moderata caliditate indigemus.

Caliditas absque respiratione salua esse nõ potest.

Siquidem citra respirationem impossibile est saluam esse caliditatem: proinde totum corpus est transpirabile. Cæterùm respiratio moderata omnibus aliis membris per arterias contingit.

Respirationis organa.

Cerebro verò & cordi duo præcipua adiacent respirationis organa: illi nares, huic pulmo. Verùm vt moueatur pulmo, thorace opus habuit. Quòd si etiam sanguinis evaporatione ad nutricationem animalis spiritus indiget, id quod credibile est, maximum habuerint sanè animalia & hoc à moderata caliditate cõmodum.

Delirium in æstuosis febribus cur accidat.

* Etenim vbi sanguis melãcholicus aut etiam biliosus est, in vitiosos vapores soluitur: atque alter ad atram bilem, alter ad animi alienationem perducit: proptereàque in æstuosis febribus ægri ipsi delirant. Confert moderata caliditas ad vniuscuiusque membri conseruandam propriam constitutionem, actionémque similiter: quæ à nulla re promptius læditur, quàm à calore immodico: quemadmodum & constitutio ipsa, quæ in debita temperatura quatuor qualitatum consistit.

Actionem membri promptissimè à calore immodico lædi.

Constitutio mẽbri in quo consistat.

Atque in aliis quidem organis actionum offensa parui momenti est. In his verò quæ ad vitam pertinent, magni refert. Postremò in his quæ non solum ad vitam conducunt, sed ad alia etiam rationem principij habent, maximè. Talia autem sunt cor & cerebrum: quorũ constitutionis læsio vitæ damnũ infert. Nequit autem constitutio ipsorum aliter breui offendi, quàm per caliditatem immoderatam. Nec ob aliã causam in spiritus cohibitionibus defungimur vita, quàm ob immoderatam caliditatem.

Respirationis prima vtilitas.

Prima itaque respirationis vtilitas, per inspirationem & expirationem completur: alteram nimirũ refrigerantem & ventilantem, alteram expellentem fuliginosa. Secunda verò, quæ est nutritio animalis spiritus, per inspirationem duntaxat accidit.

Respirationis secunda vtilitas.

Expiratus aër cur sit par inspirato.

Quòd verò cùm cor à pulmone aërem partim quidem ad se attrahat, partim vicinis arteriis transmittat, ipse aër qui expiratur nihilo parcior appareat eo, qui per inspirationẽ attractus est, in causa esse videtur, quòd vapor quidam omnino expiratur, par copia portioni spiritus in cor & arterias transumptæ.

GALENI PERGAMENI
de causis respirationis, lib. vnus.

QVi respirationis causam efficientem deprehẽderit, is demum solus tum offensionis differentiam, tum curandi modum cognoscet.

Respirationis causas esse in genere tres.

Cæterum cùm tres sint in genere respirationis causæ, facultas voluntaria, instrumenta voluntati seruientia, & ad hæc vtilitas ipsa, ob quã etiam prioribus causis opus habemus: vtilitas sanè principem inter respirationis causas locum obtinet, vtpote quæ innati caloris commoderationem conseruat, & animalis spiritus substantiam alit.

Vtilitatem respirationis, inter causas illius obtinere principem locum.

Voluntas.

Voluntas verò disponit, & velvn ad rhythmum coaptat respiratorias actiones.

Instrumentorũ respirationis species multiplices.

Verùm instrumentorum species multifida & multiformis existit. Quædam enim ad vecturam spiritus destinata sunt, quædam aërem susceptant, quædam ea quæ mouentur mouent.

Aër est materia respirationis.

Principium itaque est aër, qui per os & narés attrahitur, materia existens vtilitatis respirandi, bifariam partitus: cuius altera quidem & minor pars, ad cerebrum per nares suggeritur: altera verò maior, per asperam arteriam ad pulmones illabitur.

Aëris portionẽ vnam ad cerebrum, aliã ad pulmones illabi.

Arteriæ asperæ vsus.

At qui arteria ipse organum vocis, via est etiam respirationis.

Pulmonis vsus.

Thoracis vsus.

Septum transuersum.

Pulmo autem, velvti profundus ventriculus, destinatus spiritui est: cuius dilatationem & cõtractionem thorax gubernat, qui musculis mouetur, & ossibus inarticulatur: præterea septum transuersum, respirationis similiter organũ. Circulare enim id est, in centro quidem neruosum, circumcirca verò carnosum.

Intercostales musculi duo & viginti.

Musculi abdominis octo.

* Sic etiã in mediis costarũ regionibus duo & viginti musculi numerantur, * præter duos alios primarum costarum, & totidem extremarum. Vltra hos, tres alij ex collo vtrinque provenientes: deinde qui iuxta spinam porrecti, & cum ipsis, qui circa * abdomen consistunt, octo. Ac tot sanè sunt musculi inseruientes respirationi.

Musculorũ inseruientium respirationi, dinumeratio.

Musculorũ thoracis actiones particulares.

Actiones autẽ singulatim, eorum quidem qui in septo transuerso sunt, vt respirationẽ inviolentam operentur: eorũ verò qui iuxta costas consistunt, vt thoracem exactè dilatent, & cõtrahant. Qui cùm du

Musculi intercostales duplices.

plices sint, externi expirationem, interni inspirationem perficiunt. Et primorũ quidem duorum actio est, vt supernam tantùm thoracis partẽ dilatent: inferiorũ verò, vt infernam eius partem constringant. Qui ex collo descendunt, retrahũt simul & dilatant sublimes thoracis partes. Ex rectis etiam * iuxta ipsum collum musculis, hi qui ad clauiculas extenduntur, fines cartilaginum quæ illic sunt, contrahunt: quemadmodũ etiam ij, qui ad costarũ in spina radices pertinent.

Musculi abdominis.

Musculi demum * abdominis, firmitudo existentes septi transuersi, thoracis contractionem adiuuant. Cùm itaq; duo genera respirationum sint, nempe facilis & violenta, habeatq; vtraq; ipsarũ inspirationem & expirationẽ, fit vt in totũ quatuor sint respirationis partes.

Respirationis partes sũt quatuor.

Spirationis facilis violentæq; quæ organa inseruiant.

Cæterùm singulis his quatuor partibus, propria quædam instrumentorũ natura inest. Quippe facili inspirationi septum transuersum subseruit: violentæ * tum sima scapularum pars, tum interni musculi intercostales. At facili expirationi * musculi famulantur abdominis: violentæ autem, * externi musculi intercostales. Atq; hoc quidem modo res musculorũ se habet.

Septi transuersi nerui.

Porrò nerui duo qui ad septum pertingunt, ex cõnexione inter quartum & quintum colli vertebrũ procedentes, in ipsam septi neruosam partem se inserunt. Qui verò à spina disperguntur in musculos intercostales, transuersim progrediuntur ad pectus.

Musculorũ inspirationi inseruientium nerui.

At qui in alios musculos respirationis opifices feruntur nerui, ferè omnes ex spinali medulla oriuntur.

Voluntas est equiti similis.

Nerui habenis sunt similes.

Volũtas igitur similis equiti existit, qui habenarum motu equos ipsos impellit: Habenis autem sunt nerui similes, quemadmodum equis musculi. Sic verò & vtilitas extremũ est respirationis votum, perinde ac victoria artis aurigandi.

GALENI PERGAMENI *de difficultate respirationis, liber primus.*

Dyspnœa est respirationis læsio.

QVod respirandi difficultas respirationis quædam sit læsio, nomen apertè indicat.

Vnũ esse quod secundum naturam est.

Varium esse quod præter naturam existit.

Cùm igitur id quod secundùm naturam habet, vnum atq; idem sibiq; semper simile existat, velvti regula quædam: varium autem atque dissimile multiplicíq; errore involutum, ac proinde & infinitum numero, & arte incomprehensibile, quod præter naturã: impossibile certè est, huius immensitatẽ certis terminis comprehendere, citra cognitionem eius quod habet secundum naturam.

Immoderatum omne esse duplex.

Cùm itaq; vnum sit hoc, & animali cõmodum, palàm est etiam id moderatum existere. Quare immoderatum fuerit, quod præter naturam habet. Cùm igitur immoderatum omne duplex sit genere (aut enim deest quid ab eo quod secundum naturam habet, aut excedit) tot sanè in seipso particulares differentias sortietur, quod possibile est rem ipsam suscipere, circa moderati excessus defectúsq;. Suscipit autem simplex duplices: compositum verò ex pluribus, duplicatas, iuxta numerum eorum ex quibus conflatur.

Respirationis partes præcipuæ duæ.

At verò, cùm duæ quidem sint primæ & principalissimæ totius respirationis partes, inspiratio videlicet, & expiratio: duæ verò aliæ per accidens, nimirum quæ interueniunt cessationes: in quatuor sanè his vniuersa consideratio de respirandi difficultate cõsistit. Quare oportebit omnino vnam ex prædictis, aut plures, aut simul omnes vitiari, aut corrumpi, ut respirandi difficultati sit locus.

Dyspnœa simplex quæ sit dicenda, & quæ præterea cõposita.

Fuerit autem optimum, simplicem appellare respirandi difficultatem, quæ vnam tantùm respirationis partem occupat: compositam verò, qua plures læduntur. At cùm posterius sit semper compositum simplicibus, à simplicibus auspicabimur respirandi difficultatibus. Quandoquidem igitur ex iis quas diximus partibus, duo motus sũt, inspiratio videlicet, expiratióque: duæ verò hos cessationes distinguunt: ac generatio quidem motibus composita est, cessationibus verò simplex: manifestum vtique fuerit, immoderationes aliorum, plures: cessationum verò, binas tantùm produci. Hæ nanq; simplices existentes, iuxta temporis quantitatem solùm differentias sortiuntur: motus verò nõ solùm iuxta hanc, sed iuxta quantitatem etiam spacij localis, per quod instrumenta respirationis mouentur. Itaq; duplices erunt immoderationes ipsorũ, quemadmodum & cessationum, vtræq; iuxta temporis quãtitatem deductę, secundum quas aut veloces aut * tardi motus dicuntur: duæ verò adhuc aliæ, iuxta quantitatem distensionis instrumentorũ distinctę, quarum nimirũ ratione, aut * magni, aut parui appellantur.

Inseparabilia ab omni latione esse, tempus, et spacium, per quod mobile corpus mouetur.

Siquidem inseparabilia sunt ab omni circa locum motione, tum tempus, tum spatium, per quod id quod agitur motu, mouetur.

Motui propria. Cessationum quantitati propria.

Quemadmodum autem motui propria sunt velocitas atq; tarditas: ita & quantitati cessationũ, raritas & densitas. Præterea cùm & ipsa respiratio ex contrariis motibus per cessationes distinctis cõposita sit, densam ipsam reddet breuitas cessationũ, raram verò longitudo. Atq; hæ sanè vniuersæ sunt simplices respirandi difficultates.

Respiratio constat ex contrariis motibus intermissione distinctis.

Cùm itaq; respiratio ex duobus contrariis motibus constet, inspiratione videlicet, & expiratione: necnon ex cessationibus binis: offensiones vtiq; circa motus cõtingent, in velocitatem & tarditatem, magnitudinemq; & paruitatẽ: circa cessationes verò, in raritatem & densitatem: nec præter has, simplicem aliam difficultatis respirandi differentiam reperias. Porrò cùm vnũquodq; ab iisdem peius aut melius reddatur, per quæ omnino produci solet: certè si sciuerimus à quibus causis respiratio producitur, sciemus etiam & respirandi difficultatis causas. Igitur animalis facultas thoracem mouet, cum quo simul pulmo mouetur: ad distentionem cuius sequitur inspiratio; sicvti ad contractionem ipsa expiratio.

Respirationis vtilitas principalissima est cõseruatio caloris insiti, animalisq; spiritus nutricatio.

Etenim principalissima respirationis vtilitas, est conseruatio caloris insiti, animalisq; spiritus nutricatio. Si ergo & facultas, & vsus, & vnumquodq; organorũ optimè habuerint, iuxta naturæ legem animal respirabit: sin verò ex eis fuerit quicq̃ vitiatũ, iuxta illud etiam respirationem impediri est necesse. Inquirendũ igitur iam, quænam causæ esse possint respirationis celeris.

Vsum eundẽ esse respirationis & pulsus.

Enimverò si illud est verum, eandem vtilitatem à respiratione quidem, ei qui circa cor est calori: à pulsi-

Pulsus velox vnde oriatur.

à pulsibus verò, ei qui per totũ animal est dispersus, contingere: ac velox quidem pulsus, sicvti & omnis motus, ab vtilitate vrgente, facultate integra, & promptis organis perficiatur (quæ quidẽ à nobis alibi sunt demonstrata) eædem certè esse possint causæ velocis respirationis.

Respirationis velocis possunt esse eadem causa, quæ pulsus velocis.

Possibile tamen est vtilitate sufficienter vrgente, etiam si facultas moderatè debilior sit, quandoq; motum fieri velocem. Si verò magis debilitetur, nõ amplius possibile est velocem actionẽ fieri, sed pro veloci densam.

Dẽsitatis actionum causa vna est prioris actionis defectus.

Omnis autem densitatis actionũ vna causa assignatur, prioris videlicet actionis defectus: siquidem illa vrgente, coguntur festinare expeditius. * Porrò sermo à nobis habitus in cõmentariis de pulsibus, respirationi videtur fuisse cõmunis. Primũ quidem, nam de omni motu illic disseruimus in vniuersum. Deinde, quia parum abest, quin omnis respiratio pulsui proportione respondeat.

Respiratio ferè omnis pulsui proportione respondet.

Quippe similiter vt ille, est composita ex contrariis motibus per cessationes distinctis: atque eiusdem vtilitatis gratia contingit. Præterea ex partibus eius, inspiratio quidem consimilis existens pulsus dilatationi, insitam caliditatẽ refrigerat: expiratio verò, velvti contractio pulsuum, fumidum sanguinis excrementũ excernit.

Inspirationis vsus.

Expirationis vsus.

Quin & ad nutritionẽ animalis spiritus ambas actiones conferre: & ex cessationibus, eam quidem quæ post dilatationẽ fit, breuiorem esse: quæ verò contractionem sequitur, longiorẽ: ambobus cõmunia existunt.

Quietem quæ post dilatationem fit, breuiorem: quæ post compressionẽ, longiorẽ esse in respiratione & in pulsibus.

Eundem autem causarũ concursum magnitudo respirationis, quem velocitas, postulat: nempe vtilitatem vrgentem, facultatis robur, & promptitudinem organorũ.

Respirationis magnitudo eundem causarum concursum quẽ velocitas postulat.

At tarditas paruitasq; non omnino opus habent cõtrariis omnibus simul, sed vnum ex ipsis prorsus adesse oportet: plura non est necesse. Quemadmodũ igitur si parum sit aucta caliditas, perspicuè maior, nõ tamen velocior: sin autem plurimum, & maxima & velox & densa inspiratio redditur: eodem modo vbi caliditas secundum naturam imminuta fuerit, aliis causis immotis manentibus, necesse est paruam, tardam, & raram inspirationẽ fieri: sed paulò tamen quàm secundum naturam minorem, multò verò tardiorem, plurimũ autem rariorẽ. Robusta enim existente facultate, non est possibile multò minorẽ fieri dilatationem.

Facultate robusta existente, dilatationem thoracis nõ posse multò minorem fieri.

Sed si quæ ad vtilitatem pertinent, admodum exoluantur, plurimam cessationẽ fieri verisimile est: non tamen propterea omnino tardè moueri, modò facultas robusta sit. Porrò quæ in aucto calore, eadem & in animali spiritu ad nutritionem vrgente, species erunt respirationis difficultatis, eius videlicet quæ circa * inspirationes consistit. * Quemadmodũ etiã immoderatio fuliginis easdem respirãdi difficultates circa expirationẽ efficiet, quæ circa respirationẽ relatæ sunt.

Fuliginis immoderatio, quas respirãdi difficultates inducat.

Veloces quippe erũt, & magnæ & dẽsæ, vbi multa eiusmodi superfluitas collecta fuerit: tardæ autẽ & paruæ & raræ, circa affectiones cõtrarias. * An igitur sic ratio poscit, reluctatur autẽ aliquid eorũ quæ evidẽter apparẽt? Ego sanè omnia hæc circa ætates, regiones, vniuersas cõstitutiones aëris ambientis, exercitia deniq; & morbos, maximè consentientia reperio. Vbi.n. abvndat caliditas, veloces, magnas, & densas videre est inspirationes fieri: vbi rursus frigiditas, contrarias, nempe tardas, paruas, & raras.

Inspirationes ob caloris excessum, quales.

At verò quibus animalis spiritus evacuatur, & ob id cita renutritione habent opus, hi nõ solùm valde, sed & citò & densè inspirant: quibus nihil vacuatur, hi contrariã illis habent inspirationis speciem.

Inspirationes ob immodicum frigus, quales.

Inspirationes ab exhausto spiritu.

Si verò ambo concurrant, & caloris augmentũ, & spiritus consumptio, hi omniũ maximam, & velocissimam, & densissimam inspirationẽ sortiuntur: & maximè si ambo fuerint aucta vehementer: quemadmodum vbi ambo fuerint admodùm imminuta, minimæ, tardissimæ, & rarissimæ fiunt inspirationes. Ipsa etiam expirationis species, siquidem multæ fumosæ superfluitates collectæ sint, maxima, velocissima, & densissima erit. Si verò paucissimæ penitus fuerint superfluitates, minima, tardissima, rarissimaq;.

Expirationis species pro causarũ differẽtiis variantur.

Etenim ex ætatibus omnes quæ in augmento sunt, magnam, velocem, & densam facere inspirationem cernimus: quæ verò decrescunt, raram, paruam, & tardam, propterea quòd illis caliditas amplior, his longè minor existit: & illis quidem animalis spiritus substantiam cum corpore coaugeri est necesse, his verò cõtabescere.

Augescentiũ & decrescentium inspirationes.

Iam verò cùm in ætatibus quidem crescentibus, ob insiti caloris robur, atqueadeo ob ipsum augmentũ, maxima humorũ copia absumatur: in decrescentibus autẽ, quantùm necesse est ad ipsam vitam duntaxat, vtpote quæ neq; augescunt amplius, & iam sunt perfrigeratæ: meritò sanè illis velox, magna & densa: his vice versa, per omnia cõtraria editur expiratio. Quemadmodũ verò secundum ætates, ita & iuxta tempora, & regiones, & omnes ambientis constitutiones, tum pulsus cum respirationibus, tum respirationes cum pulsibus proportionem habent: in calidis quidem ad magnitudinẽ, velocitatẽ, & densitatem, mutatæ: in frigidis verò, cõtrario modo. Quin etiã in exercitiis improbis (quòd in eis augeatur quidem caliditas, absũmatur autẽ animalis spiritus) valde, velociter, & densè respirare solemus: quiescentes verò, parũ, tardè, rarèq;: quandoquidem sic marcescit caliditas, spiritus autẽ neq; in totũ, aut omnino modicè absumitur.

Exercitiis improbis augeri quidem caliditatem, spiritũ autem animalem absumi.

Ex balneis etiã, calida quidem, velocem, magnã, & densam faciũt respirationẽ: frigida verò, contrariã.

Balnea qualẽ reddant respirationem.

Porrò in somnis, magnitudine & velocitate motus, expiratio inspirationẽ excellit: quandò ciborũ cõsũmptiones & concoctiones maximè tum perficiũtur. Vnde verisimile est, coaceruari in illis plurimũ fuliginosi excrementi.

Expiratio in dormientib. cur magnitudine & velocitate ipsam inspirationem excedat.

At per affectus febriles, maximè vbi circa aliquod respirationis organũ, aut circa cor, maxima caloris copia est collecta, omnis respiratio magna, velox, & densa redditur.

Febricentiũ respiratio qualis.

In quib. verò perfrigeratus est calor, cõtraria prorsus.

Perfrigeratorũ pulsus.

Atq; his etiam, vt in aliis omnibus, pulsus & respiratio proportionẽ habere videntur. Neutrũ nanq; ipsorũ in totũ perire est possibile, quãdiu vixerit animal: etsi interdũ ob paruitatẽ nõnullis periisse putentur.

Vita manente, nec pulsum, nec respirationẽ omnino perire posse.

Hoc autẽ discrimen est inter respirationẽ & pulsum: quòd illã quidẽ, cùm sit animale opus, volũtas possit coërcere, ac proinde in varias species mutare, vel si vtilitas bona sit, & facultas integra, & organa respiratiõis ad operãdũ prõptis.

Respiratio est voluntarium opus.

Pulsus est naturalis actio.

sima: pulsus autē, vtpote existēs opus vitale, nec supprimi, nec variari possit, quandiu tres illę causæ inculpabiles conspirarint in vnum. Ob idque circa inflammatas partes dolor vehemens ob arteriarum motū oritur, quòd in nostra manu nō sit motum facere magnitudine minorē, aut velocitate tardiorem.

Respiratio inflammati thoracis.

Thorax itaq; vnum ex respirationis organis, quādoquidem respiratio motus voluntarius existit, ad similitudinē crurum mouebitur. Quamobrem si sit inflāmatus, & ad motum cogatur, tardius multò q̄ oportebit, dilatabitur, ac proinde cum respiratione difficili, animal in discrimen suffocationis perducet. Cæterum ne suffocetur, dēsiores actiones edit, nō amplius tantùm cessans, quantū solebat cùm secundum naturam haberet. Quamobrem tunc est necesse totam respirationē fieri paruam, tardam, & densam, multòq; sanè minorem, q̄ par est, nō autem ita multò tardiorem. Dolor quippe nō adeò grauiter vexat thoracem, ob motus velocitatem, sicuti ob magnitudinem dilatationis. Quòd si solus dolor thoracis particulas affligat, manente calore cordis intra naturæ terminos, tunc motus thoracis manifestè tardior reddetur. Si verò ardor quidam in ipso corde oboriatur, velocitas quidem minimè exoluitur, aufertur autē hic etiam multū de magnitudine, pro qua densitas generatur, ob vrgentē vtilitatē.

Dispnœa ob solum ardorem producta, qualis.

At quæ ob solū ardorem contingit dyspnœa, ea magnū & velocem & densum spiritum efficit. Ob idq; magnitudine tantùm & velocitate, ab ea quæ propter dolorem solùm orta est, distinguitur. Quæ verò ex ambabus causis coëuntibus generatur, ab ea quidem quæ ob ardorem fit, sola paruitate differt: ab ea autem quæ propter dolorē, sola velocitate. Cæterùm difficultas respirandi ob perfrigerationem naturalis caloris, paruum, tardum, & rarum spiritū reddit: cùm aliarum nulli simul tarditas & raritas accidat. At quantū in defectibus & excessibus caliditatis, ipsa respirationis species à rhythmo naturæ excedit, tantum etiam cum pulsibus cōmuniter & eodem modo habet. Differt autem ab illis, in eis quæ ob dolorificos organorū affectus accidunt. Nam reliquæ affectiones instrumentorū, quæ citra dolorem per obturationes, aut durities, aut compressiones, aut omnino coarctationes quasdam fiunt, consimiles variationes in vtrisq; actionibus, animalibus & vitalibus faciūt. Quippe in id genus affectibus, paruus & velox, & densus spiritus redditur circa pulsus & respirationes, necnon inæqualis, quæ vel præcipua earum affectionū est nota.

Spiritus inæqualitas, quarum affectionū sit nota.

Ac paruus quidem tunc spiritus agitur, propterea quòd ob angustiā susceptoriorū instrumentorum, paucior q̄ oportet attrahitur: densus autem, quia nō expletur votū vtilitatis: atq; ob eandem causam densus. Vt autem quæ respiratoriis instrumentis sunt propria cōmemorem, tumores præter naturam, qui circa ventrē, hepar, splenem, colon, hisq; coniunctas partes consistunt, ob septi transuersi coarctationem, paruum & velocem & densum faciūt spiritum.

Tumores præter naturam coarctantes septum transuersum, paruum, velocem, & densum faciunt spiritū.

Iuxta eundem modum & aqua inter cutem laborantibus, & gerentibus vterum, & iis qui se supra modum cibo expleuerunt, & qui prominētem ventrem habent, huiusmodi fit respirationis species.

Orthopnœa quid sit, & vnde gignatur.

In orthopnœa etiam (quæ erecta ceruice spiratio est, sitq; collectis viscidis & crassis humoribus circa asperas pulmonis arterias) & similiter vbi circa pulmonē aliquid induratur, aut tuberculū gignitur premens atq; coarctans ipsam arteriam asperam, paruus, densus, velóxque spiritus redditur. Ad eundē modū si in thorace tuberculū tale cōstiterit, paruus & densus & velox spiritus generabitur: occupante nimirū tumore præter naturam, pulmonis regionē, in quā dilatatus extendebatur. *Perinde autē est, ad hoc vt compressus pulmo nō possit sufficientē aërē attrahere, siue thorax totus angustus reddatur in affectu quovis, siue media regio occupetur à quibusdā præter naturā corpusculis, siue ipse etiā pulmo induretur, aut obturetur, aut intumescat, velvti in peripneumonicis vitiis cōtingit. Vna enim in iis omnibus cōiuncta est causa, ob quā parua inspiratio redditur, coarctatio videlicet asperæ arteriæ. Cæterùm paruitatem inspirationis densitas & velocitas sequitur, si facultas robusta fuerit.

Inspirationis paruitatē densitas & velocitas sequitur, si facultas robusta fuerit.

At cùm iuxta pulmonē affectus ipse consistit, q̄uis thorax distendi plurimū possit, parū tamen inspirāt: ita etiam vbi intermediæ ipsorū organorū regiones fuerint occupatæ. Vbi verò totus thorax aut fœtibus, aut aliter paruus & angustus redditur, tūc distentionē paruam efficiens, pulmoni causa est velocis inspirationis: quemadmodū & septum transuersum, quādo ab aliqua mole iuxta infernam regionē opprimitur. Porrò suppuratorum affectio, q̄uis sæpe ex pleuritide oriatur, his proximè relatis annumerabitur, quæ videlicet iuxta pulmonē coarctationē citra dolorem faciendo, paruā reddunt inspirationē.*

Empyema reddit paruam inspirationem.

Quo modo igitur hæc respiratoriorū organorū vitia citra dolorē consistentia, ab iis quæ cum dolore fiunt distinguentur, si & paruus & densus vtrisque similiter spiritus redditur? Motus velocitate. In affectibus siquidē dolorificis modicè respirant & densè, nō tamen velociter, nisi fortè etiā febris adsit.

Motus velocitas distinguit affectus dolorificos organorū respirationis, ab iis qui citra dolorem consistunt.

Qua præsente, licet iuxta paruitatē & velocitatē respirent similiter, tamen densitudine distinguuntur: quippe non modicè densatur ipsis spiritus: id q̄d nō euenit illis, qui ob solam coarctationē instrumentorū difficulter respirant. Quin & expiratio febrientibus maior simúlq; calidior est: quod nō cōtingit iis, qui ob coarctationē parum & densè expirant.

Expiratio febrientibus qualis.

Verùm in doloribus organorū respirationis, minimè quidem ob affectionē ipsam, sed ob actionis facultatē, quæ animalis existit, spiritus paruus & densus redditur.

Spiritus paruus & densus, quibus superueniat affectibus.

At species difficultans respirandi, quæ ad coarctationē pulmonis cōsequitur, nihil opus habet facultate ad sui generationem. Perspicuum igitur est, q amplius in magnis thoracis motibus dolore vexantur partes quæ in vētre consistūt, minus verò in paruis: & ob id paruus & dēsus erit spiritus, nō solùm in pleuriticis, sed & quibus stomachum, aut ventrem, aut hepar, aut splenem, aut peritonæū, aut intestina, aut præcordiorū musculos, dolorifica affectio infestat: cùm nimirum ea omnia partim appensa sint, partim agnata respiratoriis organis, atq; ad eorum motū moueantur, ac proinde offendantur in respirationibus. Quare illis etiā

non

Respiratoriũ organum providentiam inesse, qua cauent, ne grauiꝰ dolore affligatur animal.

non vulgaris providentia inest, vt * ne grauius dolore affligatur animal. Quod verò ad pulmonem spectat, parũ abest quin omnino sensus sit expers. Itaq; licebit pronunciare iam nobis in vniuersum, paruum & densum spiritum signũ esse doloris, nõ modò respiratoriarũ particularũ, sed etiam aliarum omniũ, quæ cum respirationis organis cõmouentur.

Pulmo ferè est insensilis.

Spiritus paruus & densus, doloris existit signum.

Igitur naturales facultates omnes, semper necessariis sibi operibus vacant, & nunquam torpent, aut negligentes sunt: quæ verò sub voluntatis potestatem cadunt, eæ sæpe, vbi voluntas ipsa circa alias actiones detenta fuerit, negligentius perficiũtur. Quare qui animi alienatione laborant, animalium actionum obliuiscuntur: quas omnes, vt longo interposito tempore faciũt, sic confertim & magnas.

Alienati mente obliuiscũtur animalium actionum, quas postea confertim & magnas obeunt.

Cæterũ si quis minus quàm oportet bibat, non ad dies tantùm, sed ad integros menses durare posit: sin verò minus q̃ par sit respiret, nec minimam diei partem durare queat. Proinde respirationis vtilitas nõ expleta in iis qui cõmoti sunt mente, sollicitè ad actiones excitat: quibus sanè maximis, totũ illud recuperat, quo per cessationis tempus fuit defraudata. Atq; ita nõ rarus modò, sed magnus alienatorũ mente spiritus redditur, tantóq; quàm cõvenit maior, quantò videlicet rarior: contrà quàm in potu contingit: multò enim rarius, pauló verò plus bibunt.

Alienati mẽte, cur rarũ & magnum spiritũ reddant.

Porrò vbi secundum naturã se habent organa, quantitas spiritus semper est ipsorum distentionibus similis: nõ autẽ cùm præter naturã fuerint disposita: nam posibile aliquando est plurimũ distendi thoracẽ, verũ ob coarctationẽ pulmonis, aut ob aliam causam, parùm inspirari aëris externi. Nequaq̃ igitur ad affectionũ omniũ spiritalium instrumentorum proportionẽ, sed solùm asperarũ arteriarũ, inspirationes fiunt.

Spiritus quantitas distẽtioni organorum spiritaliũ semper proportione respõdet, quãdiu pro natura modo se habent.

Sufficit autem ad dignoscenda omnia hæc, inspicere quantus aër inspiretur, & quantus per expirationem reddatur. * Etenim cõtractiones thoracis citra abdominis musculorũ cõcitationem, nunquam magnam possunt facere expirationẽ. Quæ verò illorũ etiam impulsu fiunt, quæq; efflationes existunt, magnitudinis sunt opifices. Vt autem ad compositas respirandi difficultates veniamus, cùm aliqua sit magna inspiratio, & aliqua velox, sintq; contrariæ his parua & tarda, necessum est quatuor fieri omnes inspirandi compositas difficultates: magnam videlicet & tardam, magnã & velocem, paruam & tardam, paruam & velocem: totidémq; similiter expirationis.

Inspirãdi cõposita difficultates sũt numero quatuor: totidemq; similiter expirandi.

In cessationibus verò imposibile est cõpositam respirandi difficultatis speciem fieri, cùm vna tantùm in eis oppositio habeatur, iuxta raritatem & densitatem consistens. At verò ipsis motibus mutuò inter se collatis, inspiratione dico cum expiratione, species quædam erunt consonantiæ totius respirationis.

Inspirationis cũ expiratione collatio.

Posibile est enim inspirationem fieri magnã, expirationem autem paruam: aut vice versa, paruam inspirationẽ, & expirationem magnam: aut vtrasq; paruas, aut vtrasq; magnas: sic & veloces, aut tardas vtrasq;: aut alteram velocem, alteram tardam. Quin & inæqualis est aliqua respiratio, quemadmodũ & pulsus, tum circa motuũ cõiugationes, tum circa motũ vnũ.

Respirationem dari inæqualẽ.

Similiter & ordinata & inordinata fieri respiratio potest, perinde ac pulsus.

Respiratio ordinata, inordinataq;.

Et sanè quot differentiæ inæqualium pulsuum, tum circa vnũ motũ, tum circa plures consistentiũ existunt, tot etiam reperiuntur respirationum. Etenim si inspiratio aut expiratio varietur, siue ex tarditate in velocitatẽ, siue ex velocitate in tarditatẽ motu transeunte, cõpositam siue inæqualem ipsam actionẽ dicemus. Similiter si cessatio aliqua interceperit, secueritve alterum motum, siue inspirationem, siue expirationẽ, compositam etiam esse dicemus tunc eam quæ interrupta est, vtra tandem ea existat. Aliquandò autem, licet rarò, est visum in vno eodémq; homine simul intercipi vtramq;, nimirum à collecta in arteriis asperis tanta humorum colluuie, quæ suffocare animal posset, ob pleuritidẽ perniciosam, aut peripneumoniam, aut deniq; suppurationẽ non expurgatam. Quemadmodum etiam ob arteriarum læuium obturationes compressionésq;, interdum pulsuũ inæqualitas gignitur. Ob facultatis præterea imbecillitatem, quæ vna vice non potest ipsam actionem perficere, vt in pulsũ, sic etiam in respiratione, est quando inæqualitas cernitur: hoc tamẽ interiecto discrimine, quòd ad ipsam sanè respirationem, quandoquidem actio animalis existit, plurimùm ipsa voluntas confert: nĩhil autem ad pulsuum motus, quòd ij à facultate vitali proficiscantur.

Respirationis inæqualitas vnde soleat accidere.

Vbi igitur voluntas nihil ad actionem cõducit, vt in pulsuũ inæqualitate, eadem prænotio affectionis est in vniuersis hominibus. Vbi verò aut totum, aut plurimũ confert, vt in ipsa respiratione, ibi amplius mores ægri expendere oportet.

Mores ægri quando expendendi.

Sed quemadmodũ differentia facultatum efficientium actiones, tum circa pulsus, tum circa respirationes, differẽtes prænotiones facit: sic etiam circa ipsam organorũ naturã, quædam iudicationis alteratio erit. Pulsus enim per læues arterias, respiratio verò tum per asperas, tum per musculosum genus perficitur.

Pulsus per læues arterias fit. Respiratio fit per asperas arterias, & musculos.

Primò siquidem animalis facultas mouet musculos ad respirationis generationem: hi thoracem: qui tandem pulmones cõmouet, quorũ pars asperæ arteriæ existunt, in quas aër qui inspiratur, illabitur. Quemadmodũ igitur harum coarctationes totam respirationẽ sæpe inæqualem reddunt, sic & musculorum aberrantes motus & inordinati. Atq; illarum quidem, vt receptaculorum spiritus: horum verò, vt organorũ motionis est noxa. Cæterùm coarctationis in arteriis asperis, tumores præter naturam declarauerim reos. Porrò affectiones simul & aberrantes motus musculorum existunt, conuulsiones, concussiones, atq; tremores, ob quos nimirum respiratio inæqualis reddetur.

Musculorũ affectiones & aberrantes motus.

Omnium itaque respirationis inæqualitatum, aut asperarum arteriarũ coarctatio, aut thoracis musculorũ aberrans motus, aut facultatis ipsam efficientis debilitas, in causa est.

Respirationis inæqualitatis causæ.

Musculorũ igitur genus proprium & priuatim destinatum respirationibus est, præter pulsuum rationẽ. Præterea facultatis quidem respiratoriæ arbitriũ, voluntati permissum est: vitalis autẽ facultas, nullũ dominũ superiorẽ agnoscit, sed prorsus libera consistit. * Quin etiam eximiũ quid ad inæqualitatis generationẽ

Respiratio est arbitrio subdita.

Vitalis facultas est libera.

respiratio habebit, præter pulsuum ratione: dum videlicet partim quidem à sola proficiscitur facultate animali, partim verò à complexu ipsius cum doloribus. Porrò in deliriis superat quidē raritas & magnitudo: apparet autē quædam inæqualitas, & ordinis perturbatio, tum iuxta plures respirationes, tum iuxta vnam solam: quòd nimirū * spectra & phantasmata aliquādo plus, aliquando minus, rationem à naturalibus operibus revocent. In doloribus etiam instrumentorū cōtingit totam respirationē inæqualem & inordinatā reddi, cùm neq; in illis etiam expleatur vtilitas iuxta actiones singulas: qppe nec velociter, nec dense, nec amplius thoracē distendere possunt. Omnia enim hæc ipsis molesta sunt, & præsertim magnitudo: deinde velocitas: postremò autē densitas. Dolentibus nanq; minus molestum est per longius tempus, q̄ per breuius moueri. Cæterū dum ob ipsorū motuū imminutiones, parū abest quin animal suffocetur, voluntas tunc cogitur ad aliquod tempus maiorē facere respirationem, & multò velociorē, & priore densiorē. At cùm in eiusmodi actionibus vtilitas quidē expleatur, animal verò affligatur doloribus (omnia siquidem quæ vtilitatem explent, exacerbant dolores) voluntas rursus à magnitudine & velocitate & densitate detrahit aliquando plus, aliquando minus: vtpote quę cōsilij inops, nec sistere actionē possit, ob suffocationis periculū, nec reperire aliquam doloris medelā: quare modò ad hoc, modò ad illud transit. Vnde tum inęqualitas circa singulas & omnes deinceps respirationes, tum multiformis illa ordinis perturbatio oritur. Siquidē ex corruptione parilitatis, inæqualitatū omniū, itemq; ordinis perturbationū generatio cōstat. Parilitas quippe cōtinua, æqualitas est: parilitas verò iuxta circuitus, est ordo. Ob idq; vbi paritas cōtinua corrūpitur, gignitur inęqualitas: vbi verò iuxta circuitus revertens, ordinis perturbatio introducitur. Cæterū q̄vis multa inæqualitas & ordinis perturbatio in eiusmodi affectionibus incidat, superat tamen id genus respirandi difficultatis, q̄d iuxta paruitatē & densitatē cōsistit. Quare rectè videtur dictū, quòd ad omnia dolore afflicta organa, quæ cōmouentur circa respirationes, paruus & densus spiritus consequatur: & iuxta eandē rationē in deliriis magnū fieri & rarum spiritū, idq; inæqualiter: nunq̄ autē paruū & densum. Igitur inspiratio magna simul & velox, ob vtilitatē vrgentem, prompta organa, & integram, aut certè parū remissam, gignitur facultatē. At magna simul & tarda, solis mente motis cōtingit, atq; his non semper. Cōspicua aūt etiam hic est ex prędictis, causæ cōsideratio: quemadmodū etiā, cùm paruā habēt inspirationem & tardam ij, quibus calor insitus est nimis perfrigeratus. Quæ restat adhuc cōiugatio quarta, paruitas erat cum velocitate: fitq; penitus in nulla affectione simplici, quemadmodū neq; magna simul & tarda, quam aliquando alienatis mente accidere diximus: sequitur tamen vtplurimū, vbi simul dolor & vtilitatis incrementū concurrūt. Ad eundē cum prædictis modū etiam in cōiugationibus circa expirationem perscrutari ipsas affectiones oportet.

Delirātium respiratio qualis.

Dolores organorum respirationis, reddunt actionē ipsam inæqualem inordinatámq;.

Vtilitatem explentia exacerbare dolores.

Parilitatis corruptio, causa sit causa.

Aequalitas quid.

Ordo quid.

Respirationis dolentia organa, qualis consequatur spiritus.

Delirantiū spiritus magnus simul et rarus.

Inspirationis magnæ & velocis causa.

Inspiratio parua simul & velox.

Nam & in his, aut facultatem, aut aliquod organum læsum, aut caloris modum alteratū deprehendimus. Si igitur quis fumosa caliditate in corporibus redvndante, expirationem magnam simúlq; velocem fieri dicat, nō vtiq; errarit. Manifestum est autē quòd & facultatē integram tunc esse oportet, & ex organis nullum vitiatū. Similiter autē magnā simul & tardam in quibusdam delirantibus fieri, eodē modo quo inspirationē, contigit. Sic paruā simul & tardam fieri iis, quibus nullum fumosum recrementū fuerit collectum. Sicvti tum paruam, tum velocem illis, qui cùm recrementū fuliginosum collegerint, dolēt etiam aliqua parte earum quæ circa respirationem mouētur. Ad dissonantias aūt deveniendo motuū respirationis, si tardior quidem & minor quàm secundū naturā sit inspiratio, expiratio autem & velocior & maior, dicemus sane imminutum esse calorē secundū naturā, auctum verò excrementū fumosum. Si cōtrà, inspiratio quidem sit magna & velox, expiratio autē parua simul & tarda, auctū naturalem calorē dicemus, nullūq; inesse recrementū fumosum. Porrò simplices respirandi difficultates, plurium affectionū cōmunes existunt: ob idq; nil certi indicant. Coniugatæ autem aliis, ad iudicium minimè fallax perducunt. Magnitudo siquidem * inspirationis, ipsa per se respirandi quædam difficultas est simplex, verùm nullius certæ cognitionis est signū. Nam & vrgente vtilitate, & læsa fieri mente assolet. At si cum densitate consistat, vtilitatem vrgentem: si verò cum raritate, delirū indicat. Similiter & cùm per seipsam paruitas nil certi sit, aut dolere afflictam particulam aliquā, aut exolutam vtilitatem ostendit: at densitati iuncta, dolorem: sicvti raritati, vtilitatis exolutionem portendit. Per se etiam nec rara quidem, nec densa firmi quicquam ostendunt. At densa simul & magna, vtilitatis augmentum indicat: densa verò simul & parua, organi alicuius quod inter respirandum mouetur, dolorem. Rara similiter, si cum magnitudine quidem coēat, deliria: si verò cum paruitate, perfrigerationes ostēdit. Atq; ob id sanè omnium compositarū respirandi difficultatum hæ quatuor vltimæ coniugationes sunt vtilissimæ. Fiunt autē, differentiis actionū iuxta magnitudinem & paruitatē, ad cessationū differentias permistis. Cæterū ex cessationum oppositione (quæ vnica tantum est penes raritatem & densitatem) aliis differentiis permista, quatuor etiam oriuntur coniugationes. Prima quidem est densa & velox: secunda, densa simul & tarda: tertia, rara & velox: quarta deniq; rara simul & tarda. Nullum tamen certæ cognitionis signum simpliciter & necessariò exhibent, quemadmodū priores quatuor: quare his ad prænotiones neutiq̄ indigemus, cùm nimirū si q̄d significēt, id iam distinctū per priores illas habeamus. Porrò si qs ægrotantis facultatis respiratoriæ, omnisq; facultatis animalis, præcipuè refrigeratæ, propria signa cupit habere, is alarū nasi motū habebit, & omniū musculorū, q circa scapulas sunt, actionē, & cōfertim factā cōcidentiā thoracis. Quādo.n. hic debilius q̄ expediat mouetur, circa respirationes qdē, spiritus ductū nasi alæ adiuuant: circa expirationes autem

Expirationis magnæ & velocis causa.

Expiratio magna simul & tarda in delirantib. accidit.

Expiratio parua simul et tarda, quibus.

Expiratio parua simul & velox, quibus.

Dissonantium motuum respirationis causa.

Respirandi simplices quidē difficultates, nil certi indicant: coniugata autem, ad iudiciū minimè fallax perducunt.

Respirādi difficultatum cōpositarum, quæ sint vtilissimæ coniugationes.

Cessationū circa respirationē est oppositio vnica, penes raritatem & densitatem.

Respiratoriæ animalisq; facultatis extremæ refrigeratæ, propria signa quæ sint.

Nasi alæ quando spiritus ductum adiuuēt.

Cōcidentia thoracis & eiusdē demissionis discrimen. Septum transuersum.

Efflatus fieri ab intercostalibus musculis.

Respirationū duplex cessatio.

Respirationis motionū offensio duplex.

Cessationes inter respirandū breues & longæ, à quibus causis proficiscantur.

autē, thorax confertim delabitur, nō autem paulatim demittitur. Etenim cōcidentia differt à demissione: quòd illa quidem, facultate ægrotante fiat: hæc autem, integra & valente eadem. Etenim septum transuersum thoracis tensionē adiuuat, solúmque illam per expirationes resoluit; nōnihil etiam opitulantibus intercostalibus musculis, per quorum actiones ipsi fiunt efflatus. Cùm autē duplex existat cessatio in respirationibus, vna ante inspirationē, altera ante expirationem: vter sanè motus offendatur, cessationē præcedentem, ab eo quod secundum naturam habet, immutat. Duplici igitur existente in motibus offensione, ac duplici item in cessationibus: vtilitans quidē defectus, diuturni temporis semper cessationes efficiunt: redvndantiæ verò, breuioris. Itaq; abvndantia caloris secundum naturam, reddens inspirationē magnā, statim etiam præcedentē ipsam cessationem, breuis temporis efficit. Abvndantia verò caloris præter naturā, fuliginosíq́; vt expirationem magnam, sic etiam cessationem præcedentē reddit breuiorē. Quare magnus & densus penitus fit spiritus, vbi calidirans genus redvndat. Sic etiam si sublata vtilitas fit, ob caloris videlicet imminutionem, vbi quidem naturalis calor imminutus paruam reddit inspirationem, etiam longa cessatio præcedit. Vbi verò calor præter naturam deperditus fuerit, parua quidem expiratio, longa verò ante ipsam cessatio accidit. Sæpenumero verò calor præter naturam est auctus, imminuto calore secundum naturam. Atq; ita cessatio ante expirationem * breuis temporis redditur: altera verò ante inspirationem * longioris. Vtrum enim ex motibus ipsa vrgebit vtilitas, is præcedentē cessationem cunctari non permittit.

Respirationis motus maius ab vsu compulsus præcedentē cessationem contrahit.

GALENI PERGAMENI de difficultate respirationis, liber secundus.

Desipiētia proprium symptoma est respiratio magna simul & rara.

Desipientes cur obliuiosi reddantur.

Spiratio magna simul & rara, non est inseparabilis à delirio.

PRoprium itaq; desipientiæ symptoma est, magnam & raram, hoc est, per longū tempus, respirationē facere: videnturq; ambæ hæ, velut obliuiosæ actionis affectus esse. Nam immoderatam facere spiritus attractionem, rursúmq; immodicā quietem, eius est, qui nec quando desinere ab actione oporteat, nouit, nec quando rursus incipere: sed in vtrisque mensuram egreditur, ob convenientis ignorationem. Cùm igitur respiratio animale opus sit, desipientes autem habeant oblæsam rationem, obliuiosiores tum circa actiones, tum circa ipsarum intersitia fiunt. Quamobrem & actiones & quietes in multo facientes tempore, hoc modo magnitudinem & raritatem circa totam respirationem efficiunt: id quod Hippocrates cùm in aliis locis, tum etiam in prænotionibus, sensisse videtur, vbi ait: Spiritus magnus & per multum tempus, desipientiam significat. Quo sanè oraculo, magnum & rarum spiritum desipientiæ signum esse contendit: non tamen necessum esse, vt is qui delirat, magnam simul & raram faciat inspirationem. Nec enim inseparabilem magnum & rarum spiritū, sed proprium esse delirij diximus.

Proprium omne non statim est etiam inseparabile.

Suspirantes ex luctu, cur post longum tempus inspirationem magnam efficiant.

Quicquid autem proprium existit, haud continuò est etiam inseparabile. Esse quippe geometram, propriū hominis est, nō autem inseparabile, quemadmodum rationale, existit. Licet itaq; discere ex doctrina Hippocratis, omnibus quidem deliriis magnū & rarum spiritū iuxta propriam ipsorum rationē comitem esse: nō autem deliris omnibus, sed illis tantū, qui nō per aliam quandam affectionē delirio maiorē, habent respirationem aliter alteratam. Hippocrates siquidem aliquando magnū & rarum spiritū fieri deliris nouit, aliquando verò ipsius cōtrarium: interdum in eodem homine vtrunq; vicissim incidere. Porrò qui in mœrore & luctu suspirant, duplici de causa post longum tempus inspirationem magnā efficiunt: tum quòd circa curam, ob quam tristantur, conversi, per multas ex ordine actiones respirarint minus & rariùs, ob idq; tandem cōgātur vno actu totam semel explere atq; reparare iacturā: tum amplius etiā, propterea quòd per mœrores, & spiritus & calor intus moueatur, quod quidē homini facessens negociū, eum ad maiorē expirationē compellit. At in affectionibus delirantiū, necessitas quidem magnæ respirationis à prima quidem causa, est persimilis: à secunda verò nō item, cùm nō intrò magis quàm extrà his calor moueatur, nisi alia fortè quædā accessio fiat. Differunt autem & febris ratione deliri ab iis, qui aliàs aliquo mœrore cruciantur. Igitur revocatis in memoriam quæ in primo libro sunt tradita, si à solo delirio pervertatur respirationis cōcinnitas, omnino erit spiritus magnus simul & rarus. Si verò à solo dolore, paruus & densus. At si conspirent ambo, & dolor * præcelluerit vehemēter, obscura omnino altera tio ex delirio erit. Sin autē moderatus fuerit dolor, aut plus quidem à dolore, minus verò à delirio respirationē alterari cōtinget, aut vice versa, aut æqualiter iuxta vtrunq;. Sic etiam si cum alia quapiam affectione deliriū complexū sit, respirationis speciem interdū aliam efficiet, prout superat, aut superatur, aut æqua potentia est prædi tum: aut nunc quidem (si ita contingat) superat, rursus alio morbi tempore superabitur. At verò in peripneumonicis, pleuriticis, & in anginá, ac breuiter in omnibus quibus aliquid circa thoracem aut pulmonem, aut etiam in ventre inferiore sit phlegmone (hoc est, tumore dolente, duro & calido) obsessum, paruus omnino & densus spiritus sequitur: qualis etiā hydropicos, & eos qui se aut potu aut cibis expleuerūt intemperantius, necnō prægnantes, ventre prominulo præditos, anhelosos, purulentos, atque eos denique quibus dorsi spina contorta est, comitatur. Verùm Hippocrates de his quidem respirandi difficultatibus, quæ sunt vel idiotis notissimæ, nihil memoriæ prodidit. Porrò in pleuritide quatuor mala semper se ostendūt symptomata: videlicet febris ardens, assiduus dolor, tussis, ac difficilis respiratio, parua simul & dēsa existēs. Dolor quippe, non secus quàm perfrigeratio, paruā solet facere respirationē: verùm dolor quidē, cum densitate: perfrigeratio autē, cum raritate. Cùm autem splen sit viscus minimè obnoxiū dolori, nec septum transversum, primū & principalissimum

Respiratio delirantium simul & dolentium qualis.

Phlegmone quid.

Spiritus paruus & densus quas comitetur dispositiones.

Pleuritidis symptomata sunt, febris ardēs, assiduus dolor, tussis, ac difficilis respiratio, parua nempe simul & dēsa.

Splen est viscus minime obnoxium dolori.

Septum transuersum est principalissimum respirationis organum.

respirationis organum, ipsius tumor cōprimat, nisi maximus sit, & caput illius occupet, haud quidem sufficiens est vt respirandi difficultatem ex delirio inductam superet, spiritū paruum & densum reddens. Quandoquidem opus est dolorem ipsum consistere circa aliquam partē, quæ iuxta respirationem mouetur: aut aliquod ex organis respiratoriis coarctari, vt paruus & densus spiritus fiat.

GALENI PERGAMENI de difficultate respirationis liber tertius.

Respirationis difficilis quatuor coniugationes.

RECtè autem Hippocrates rationaliq; diuisione vsus, sexto populariū morborum libro duas oppositiones difficilis respirationis inter se complicans, eam scilicet quæ secundum magnitudinē & paruitatē est, illi quæ secundum raritatem & densitatē, quatuor in vniuersum fecit cōiugationes: vnam videlicet, magnā & raram: secundam, paruam & raram: tertiam, magnā simul & densam: quartā, paruam & densam. Quibus etiam adiecit ibidem, & reliquas duas cōiugationes, quę ex collatione inspirationis cum expiratione oriuntur: vtputa magnam inspirationē & expirationē paruam. Inspirationem exiguam, & magnā expirationē. Duę siquidem oppositiones inter se complicatæ, quatuor coniugationes efficiūt. Porrò qui methodicè velit diuidere, in primis expendat oportet, qualis naturæ existat, quod diuidendū venit. Quòd si simplex esse videatur, quæ iuxta substātiæ ipsius rationē sunt, quot sint, & quæ, ac qualia, considerandum. Si verò compositū, vtranq; aut singulas eius partes diuidere expedit: totum autē, ex modo compositionis. Igitur dictio Hippocratis ita habet: Spiritus parui densi, magni rari, parui rari, magni densi, extra magnus intra paruus, intra magnus extra paruus, alius extendens, alius vrgens, dupla intra reuocatio velvti super inspirantibus, calidus, frigidus. Quòd itaq; ex spiritus intrà & extrà meatu, totius respirationis actio composita sit, quódq; altera eius pars inspiratio, altera expiratio appelletur, ignorat nemo. Quòd verò nullius alterius rei, q̄ motus, propria sint velocitas atq; tarditas, iam est à nobis expositū. Cæterū magnitudo & paruitas, vt motui propria sunt, sic omnino inseparabilia existunt ab eo, quod per localem distantiam fertur: ob idq; iuxta vtranq; respirationis partem duæ differentes oppositiones erunt: altera iuxta velocitatem ac tarditatē, altera iuxta magnitudinē & paruitatem. Est autem & alia oppositio iuxta densitatem & raritatem consistens: quæ quidem nō tanq̄ motui, sed tanquā alicui rei ex ipsis distantiis conflatæ, inest respirationi. Quare in his tribus oppositionū generibus omnes respirationis differentias esse necesse est. In velocitate quidem & tarditate, propterea quòd hæc propria, & ab omni motu inseparabilia sint. In magnitudine & paruitate, quòd per distantiam * organa respirationis moueantur. Densitas autem & raritas (quæ tertia oppositio est) neutrius propriarum ac primarū respirationis partiū proprium aut inseparabile existit, verùm totius respirationis pars fit per accidens: quādoquidem ex duobus cōtrariis motibus quietè distinctus constat. Hæc itaq; sunt primæ differentiæ totius respirationis. Cæterùm cùm respiratio res sit, quę & facere aliquid, & pati possit, aliud vtiq; fuerit differentiarum genus in ipsa, vtraq; videlicet parte æqualiter inæqualitérve perfecta: aliúdq; rursus ipsius totius vt compositæ, partibus inter se mutuò collatis. Hæc cùm ita habeant, sciendum primas quatuor differētias difficilis respirationis, in proposita Hippocratis dictione assignatas, totius respirationis esse, cùm ad neutrā eius partem raritas densitásve pertineat. Similiter etiam sequentes duas: nam & in iis duæ totius respirationis partes mutuò inter se conferuntur. Quæ verò deinceps aliæ duæ sequuntur, vbi ait: Alius extendens, alius vrgens (quibus tardus & velox pulsus significatur) eas sanè alterius ipsius respirationis partis proprias, maximéq; substantiales, putandū est. Tarditas nanq; & velocitas ab omni motu inseparabilia sunt. Quod postea deinceps habetur, Dupla intrò reuocatio, veluti super inspirātibus, inæqualem inspirationē ostendit. Inquirenda est aūt eadem oppositio & in expiratione, quam ego omissam puto à transcribentibus, potius quàm ab ipso Hippocrate. Addidit præterea & optimè differētiis prædictis, calidum frigidúmq; spiritū. Quanq̄ certè in Prænotionum libro, horum trium, densi, & magni, & frigidi tantùm spiritus meminit, tali dictione vtens: Spiritus densus existens, dolorē, aut caloris efferuescentiā in locis supra septum transversum significat. Magnus autē & per multum tempus, desipientiam ostendit. Frigidus verò ex naribus & ore prodiens, valde iam perniciosus est. Reliquas autem differentias subticuit, tum propter breuitatē veteribus familiarissimā, tum propter altitudinē animi, quæ ipsimet erat genuina Hippocrati. Demōstratū enim à nobis est, q̄ grauis sit semper hic vir, vt qui ea quæ aliis medicis nota sunt, prætereat, velvti quæ à nemine eorū qui artē ingenuè exercent, ignorari queant: quæ verò talibus sunt ignota, omnia diligenter, simúlq; perspicuè exponat. Meritò itaq; differentias densitatis, vt quæ medicis esse ignotæ non possint, vna summa comprehensas exposuit, dicens: Spiritus densus, dolorem, aut maximū incendium significat, in locis supra septum transversum: tanq̄ sanè possumus nos intelligere, q cum paruitate quidem, dolorem significet: cum magnitudine verò, incendiū inexpugnabile partium supra diaphragma, quòd immodicæ caliditates partiū quę infra id sunt, respirationē in magnitudinem & densitatem augere nō possint. In pleuritide itaq; & peripneumoniis, anginisq; & orthopnœis, densus fit ac paruus spiritus.* Imò verò, etiam si pleuritis nō adsit, solus autem dolor costas infestet, spiritus densus & paruus redditur. In vniuersum autē, siue tumor quis sit premens coarctánsq; quodcunq; respiratoriū organum, siue dolor circa quamcunq; partem, sic appropinquantē respiratoriis organis, vt ipsis motus simul moueatur, densus ac paruus ipse spiritus erit. At calore maximo in respiratoriis organis coa-

Methodicè diuisuris quæ sint consideranda.

Respirationis differentias omnes in tribus oppositionib. comprehendi.

Respirationis totius quænam sint differētia.

Spiritus frigidus, ore & naribus prodiens, admodū perniciosus est.

Breuitatē fuisse veteribus familiarissimā. Hippocratis grauitas.

Spiritus densus quid significet.

Spiritus paruus & densus in quibus affectibus accidat.

Spiritus densus simul & magnus quando redditur.

nis coaceruato, spiritus densus simul & magnus agetur: id quod indies in omnibus exvrentibus febribus est conspicuũ. Quare ignorandum non est Hippocratem, densum quidem & paruũ, dolori: spiritũ autem densum & magnũ, incendio caliditatis tribuisse. Quemadmodũ enim dolentibus cruribus, progredi multũ non possumus, eodem modo vbi aliquod organũ ex iis quæ inter respirandum mouentur, doluerit, parum respirare cogimur, & citius desistere cupimus: q; sic citius à dolore immunes reddamur. Cæterũ quantò citius quàm oportuit, motus respirationis cohibetur, tantò ipsum animal defectuosius est inspiratione recreatũ. Quemadmodum igitur si quis pauciores cibos, quàm sit ex vsu, accipiat, hic statim aliorũ ciborũ opus habebit: sic si quis minus quàm expediens sit, inspirauerit, is citius inspiratione indigebit: qua ex occasione spiritũ densari cõtingit: id quod etiam sentiens Hippocrates in libro de Victus ratione in acutis morbis, ait: Sputũ intrà retentum, prohibet quidem spiritũ intrò ferri; cogitq; eum citò expirari. Porrò iuxta copiam eius quæ inspiratur, substantiæ, oportet magnitudinẽ ipsius respirationis metiri. Reliquit autem Hippocrates exemplum difficilis respirationis ortæ à dolore, quòd multis locis iam ipse dixerit, actiones organorũ à dolore impediri, quódq; illius cognitio oppidò q̃ facilis sit. Nec verò tantũ à dolore & retento spiritu, oriri densitas respirationis potest, sed vel maximè etiã ab incendio febrilis caliditatis: cuius quidem est multũ densúmq; spiritum reddere. Magnus spiritus, quantitate circa singulas iudicatur respirationes: multum verò, possibile est aliquando ex multis paruis coaceruari: vt videre est in pleuriticis, qui cùm magnũ quidem spiritũ semel ducere ob dolorẽ nõ possint, quamvis aëre largiori ob febrim opus habeant, continuitate tamen actionis, ęqualẽ multitudinem spiritus magnis respirationibus colligunt. Quod enim paucæ magnæ, hoc multæ paruæ præstant. Similiter in peripneumonicis multo est opus spiritu, verùm ob coarctationẽ locorum parum inspiratur: quare densitas iacturam paruæ inspirationis restaurat. Quòd autẽ in orthopnœis paruus & densus ob coarctationem fiat spiritus, haud scio an quisquam ignoret. Cęterùm omnes qui ob talem coarctationem sufficienter inspirare nõ possunt, stertorosam faciunt respirationem, & in suffocationis discrimen veniunt, si decumbant: ob id tum totum thoracẽ, tum collum, eos rectũ habere oportet, cùm non paruum auxiliũ ipsis ex huiusmodi figura accedat. Quippe ampliora simúlq; longiora sic fiunt omnia respirationis organa, partim quidem per rectam figuram in directam extenta, partim verò minus in sese cõcidere prohibita. Iam verò relicta etiam parua simul & rara respiratione, Hippocrates frigidæ meminit, quòd nimirũ nõ alia sit parua simul & rara, alia verò frigida. Nam cùm magna & densa ex immoderato calore collecto in organis respiratorus gignatur, necessariò certè parua & rara (quæ illius contraria existit) his ipsis organis perfrigeratis orietur. Siquidem calida respiratio, cuius similiter meminit, eadem est cum densa & magna, sub qua videlicet cõprehenditur. Etenim spiritus frigidus, omnino paruus & rarus est: densum autẽ & magnũ * indicare incendiũ organorũ respirationis, minimè sanè quis dixerit, nisi & ipse etiam effietur calidus. Solam verò frigidam expirationẽ dixit esse perniciosam Hippocrates, mortisq; nunciã, quòd perfrigerari respiratoriis organis planè sit perniciosum, cùm nimirũ inter ea sit cor situm, insiti caloris fons & principiũ. At vehemens illorum caliditas, aut dolor, aut desipientia, nõ omnino sunt perniciosa, licet nõ sint extra periculum. Nam si facilis respiratio valde magnã vim ad salutem habere putanda est, in omnibus acutis morbis, qui cum febribus sunt, & intra quadraginta dies iudicantur (quale documentũ nobis reliquit Hippocrates) vtiq; respirationes difficiles minimè vacabunt periculo. Verùm quæ iam morientibus accidunt, vt videlicet ipsa expiratio frigida, ea nullũ magnũ momentũ in prænotionibus habent. Est enim bonorũ medicorũ opus, non quæ iam idiotis apparent, præsagire, sed quę & ipsos latent, & cùm nihil mali æger habere putetur, cernuntur. At frigidæ spirationis Hippocrates meminit, vt omnes respirandi difficultates complecteretur, & quòd etiam magnæ simul & densæ ipsa opposita existeret. Porrò in Prænotionũ libro nihil de inæquali respirationis difficultate scripsit nobis Hippocrates, quandoquidem propositũ illi erat in prænotionibus solum ea quæ verè acutorum morborũ propria sunt, recensere: quæ verò diuturnis propria essent relinquere. Quare rationabiliter etiam illic inæqualem respirationis difficultatem, ex alio morborũ genere, conuulsorio videlicet, procedentem, omisit. Acuti autẽ sunt morbi, qui omnino cum febribus cõtinentibus fiunt: vt pleuritis, peripneumonia, phrenitis, ac febris æstuans. Nec meminit in prænotionibus de iis respirandi difficultatibus, in quibus aut sola inspiratio, aut sola expiratio est magna: sicvti nec velocis, nec tardæ respirationis: quòd ad quinq; iam dictas difficilis respirationis differẽtias hæ omnes reduci possint. Iam verò expiratio rara simul & magna (id quod etiam docuit Hippocrates) continuarum oscitationum & signum & causa medicatoria existit. Nam cùm oscitatio continua fiat ob vaporosum quendam crassúmq; spiritũ in genere musculorũ contentum, certè expiratio quæ rara est & magna, erit quidẽ signũ, vt affectionis in contrarium mutatæ: causa vero medicatoria, quòd contrariorũ sint cõtraria remedia. Etenim per talem expirationẽ spiritus diutius cohibitus, qua ratione singultus sanat, videlicet aliena evacuando, eadem etiam mederi oscitationibus poterit. Quemadmodũ autem ipsa detentio spiritus superflua excernere potest, sic respiratio continua, ventilare simul potest & excalfacere perfrigerata: existens eorum & signũ, & causa salubris. Iuxta hanc igitur rationẽ etiam in secundo Morborũ populariũ consuluit Hippocrates, vt iis qui perfrigerati essent, excandescentiam induceremus, & revocandi caloris, et sanguinis in vasa subter cuticulam colligendi gratia: tanq̃ sanè innatũ calorẽ excitare queat excandescentia.

Organorũ respirationis dolore aliquo, cur paruum, sed crebrò agam' spiritũ.

Febrilis caliditas multũ densũmq; spiritum reddit.

Peripneumonicorũ spiritus est paruus & densus.

Orthopnœa in qualis cõstituetur spiritus.

Orthopnœa laborantes cur iuuet spiratio recta.

Respirationem paruam & raram oriri ab organis respirationis refrigeratis.

Expiratio frigida quur mortis nuncia.

Cor est insiti caloris fons & principium.

Spiratio facilis, ad salutem magnam vim obtinet.

Medici optimi munus quod sit.

Acuti morbi sunt, qui omnino cum febrib. continentibus fiunt.

Expiratio rara simul & magna continuarum oscitationum signũ atq; medela existit.

Oscitationu cõtinua causa.

Contrariorum sunt contraria remedia.

Spiritus diu cohibitus, sanat singultum.

Respiratio continua ventilare simul potest & excalfacere refrigerata.

Refrigerati cur sint excitandi ad iram.

Excandescentia innatum calorem revocat, et densiorem reddit respirationem.

quæ quidem quòd densiorē etiam omnino reddat respirationem, nemo ignorat. Vtemur itaq; ipsa in refrigeratis, decoloratis, gracilibúsq;, nō tamen perpetuò, sed ex intervallis, & opportunis temporibus, ne videlicet facultatē valde lædamus. Verumenimvero quod Hippocrates ait, spiritū frigidum ex naribus & ôre prodeuntem, valde perniciosum existere, id in morbis acutis intelligendum est. In aliis autem morbis, qui citra febrem consistunt, sæpe frigiditas totum animalis habitū apprehendit: & accidit quidem neque his extra periculum, nō tamen penitus perniciosa. Ex his enim est strangulatio vteri, omnesque spiritus interceptiones, quæ mulieribus quidem assiduè, viduis præsertim, accidunt: rarò autē aliquando & viris. In huiusmodi enim omnibus affectionibus, præ multitudine materię frigidæ, innatus calor opprimitur; ad similitudinē flāmæ, quæ suffocatur multis humidis lignis obruta. Quare etiā accendere quandoq; possibile est hanc, vbi materiam exvperauerit. Aliquando tamen consumpta materia, necessariò etiam & ipsa extinguitur: *quare in iis qui p acutos morbos sic expirant, nulla spes salutis relinquitur.

Spiritus frigidus ore & naribus effluēs, in acutis tantùm morbis est perniciosus admodum.

Quòd autē in spiritus interceptionibus nō omnino respiratio perierit, licet minimus rarissimúsq; spiritus per illas trahatur, hinc cognosces manifestissimè, quòd si aut pilū, aut tenuissimā lanā, ægri prætendas naribus, illam moueri percipies. Atq; in affectibus sanè id genus omnibus spiritus densus, causa simúlq; signū salubre existit: quemadmodū continuarū oscitationū, expiratio rara simul & magna.

Respirationem non omnino periisse per interceptiones spirituum qua ratione cognosci posset.

At verò anhelosa respiratio, quæ & densum spiritum facit, & thoracem nimis distendit, oritur aliquādo quidem in affectibus multa inspiratione indigentibus. Fit tamen interdū à cursu, aut ab alio quovis exercitio improbo. Eiusmodi etiam spiritus accidit in omnibus ardentibus febribus: & quando obturatio, aut compressio, aut coarctatio, instrumenta respirationis infestat.

Anhelosa respiratio vnde proficiscatur.

In vniuersum autē, quādo aut tumor, aut dolor quispiā, in partibus iuxta ilia constiterit, paruus & densus necessariò spiritus ducitur. Porrò spiritū impensè densatū, anhelationē cōsueuit vocare Hippocrates: quēadmodū & sublimem eum, qui paruus simul & densus fuerit, qualis in anginis percipitur.

Spiritus paruus et densus quando ducatur.
Anhelatio.
Sublimis spiritus.

At obscurum spiritū ait esse tabescentibus malū, sicvti & nō parientibus. Etenim nō pariētes mulieres (sunt autē hæ omnino quæ nō probè purgātur) maximè à spiritus interceptionib. apprehenduntur: perinde vt illæ, quæ diu sunt orbatæ suis viris. Quare spiritus qui conspicui & insignes non sunt, eos obscuros nominat. Ac sermo de respiratione difficili suum iam hic finem sortiatur.

Spiritus obscurus, quibus sit malus.
Spiritus interceptione steriles ac viduas frequentissime corripi.

GALENI PERGAMENI

de pulsuum vsu, lib. vnus.

NOn esse eundem vsum pulsus & respirationis, cōtrà quàm medici existimāt, certè rationibus his quispiā cōtendere possit. Primū: nam respirationem si cui adimas, ilicò mortē afferes. At pulsu si complures particulas priues, nō magnopere lædes. Quippe si vel arterias quæ per inguina descendūt ad crura, vel quæ per alas ferūtur ad manus, laqueo cōplecti velis, vniuersas quidem, quæ in iis artubus sunt, arterias pulsu priuabis: nō tamē artubus ipsis aut motū adimes voluntariū, aut sensum.

Pulsus & respirationis non esse eundē vsum, quibus suaderi possit rationib.
Pulsu priuatas particulas, non magnopere lædi.

At si neruos funiculo religes, immotas prorsus, insensibilésq; extemplò reddes particulas. Debebāt igitur & arteriæ, vbi similiter neruis essent affectæ, quod singulis membris antea cōtulissent vtile, id ipsum protinus præstare desistere. Ad hæc si ipsas quæ in collo sunt arterias vinculo exceperis, nullā evidentem noxā animali attuleris: tametsi cor cum cerebro, princeps scilicet instrumentū actionū vitalium, cum principe animaliū, cōnectant. Si igitur cùm sint læsæ arteriæ, nihil tamen officiunt, cōstat vtiq; & cùm valentes sunt, nihil eas cōferre.

Neruis fune interceptis, partes in quas ferebātur destitui motu simul & sensu.

* At si obiiciamus illi qui arteriarum vsum sic negligit, nos maximè præsagire ex pulsu: id minimè quidem fieri vt ex causis id genus, quæ plurimum habeāt momenti, sed vt ex opportunis signis, responsum dabit: vt si quis mortē ex incuruis vnguibus nigricantibúsq; coniectet.

Præsagium ex pulsibus sumi.

Cor siquidem princeps viscus existere, ex quo omnes arteriæ oriūtur: ac proinde eas eundem cum illo motū seruare, offendiq; similiter, atq; ita nō exiguę rei indices esse posse.

Cor esse arteriarum originem.

At maior medicorū atq; philosophorū pars, inde eundem vtriusque motus esse vsum existimant, quòd vterq; similes iisdem ex causis mutationes accipiat. Nam & qui exercitātur, & qui in balneo lauātur, & qui alter quovis modo excalfiunt, eorū nō modò respirationem celeriorē frequentiorémq; ac maiorē cōtueri licet, sed pulsus etiam pari modo mutatos.

Pulsum & respirationis vnde colligamus esse vnum eundemq; vsum.

Præterea qui algent, aliteŕve quolibet modo perfrigerati sunt, horum sicuti respiratio rarior, tardior, ac minor visitur, ita & pulsus. Similiter qui vrentibus prehensi sunt febribus, vt maximè ii & celerrimè densissiméq; respirant, sic etiam maximè, densissimè, & velocissimè, iis pulsant arteriæ.

Respiratio & pulsus iisdē ex causis mutationes similes recipiunt.

Quòd si ab immodica repletione pulsus sentiūtur maiores, respirationes minores, ne id quidem sermonē hunc reddat ambiguum. Quippe minorē tam respiratū quàm pulsum idcirco habent, quòd angustus transverso eorum septo superstit locus. Cęterū quantò minorē, tantò hunc & crebriorē habent: scilicet respirandi paruitatem, assiduitatis eius ope pensantes. Ideóq; tantundem minor simul & frequētior respiratio potest, quantū maior simul atq; infrequentior.

Repletiones immodica reddūt pulsus quidem maiores, respirationes autem minores atque crebriores.

Dicimus autem hoc loco rariorē pulsum eum qui comestioni succedit, non vtiq; cum eo qui comestionem præcedit comparantes (quippe quo est frequentior) sed ad respirationis speciem referentes. Igitur si respiratio pari cum pulsu modo, iisdem ex causis mutatur, non tamen parem noxam, cùm perit, affert, licebit vtique hinc etiam colligere opposita: nempe tum ambos motus à natura eiusdem vsus gratia esse datos, tum non eiusdem: id quod est impossibile. Itaque nobis investigandum est, qua parte altera rationum claudicet, ipso respirationis vsu pro norma nobis proposito. Qui quidem duplex existit: nempe alter qui maior est, insiti caloris custodia: alter qui minor, animalis spiritus nutricatio: in quorum vtroque ex attracto per nares spiritu

Respirationis vsus est duplex: vnus insiti caloris custodia, alter animalis spiritus nutricatio.

accedere

Cerebrum frui respiratione per nares.

accedere cerebro vtilitatem dicimus. Id quod videri posſit in cauſa, vt carondibus arteriis (quæ ſanguine calido & halituoſo plenæ, cùm perreptant ad cerebrum, antequàm duram eius membranam tranſierint, iuxta ipſius cerebri baſim multis ac variis plexibus involutæ, admirãdum quoddam rete conficiunt: vt quemadmodum in vaſorum teſtium revolutionibus ſemen, atq; in voluminibus inteſtinorum chylus, ita in eo ſanguis ille diutins hærens, perfecuſsimè elaboretur, adſitq; ſimul animali qui in cerebro eſt ſpiritui, alimentum copioſum) vinculo exceptis, per diem integrum animal ſine noxa perduret.

Retiformẽ plexũ fieri à carotidibus ad baſim cerebri convolutis.

Quanquam certè ſi cogatur tale animal currere, diu quidem id facit probè, poſtea verò fatiſcit, atq; elangueſcit: cùm nimirum ille animalis ſpiritus, quo pleni ſunt ventriculi cerebri, aſsiduè nutriri poſtulet, abſumaturq; per voluntarias, præcipuéq; violentas motiones.

Spiritum animalem exhauriri per violentas motiones.

Cæterùm ſi animal quieſcat, quãvis cõmercium cum corde ſit interceptum cerebro, ſatisfacere tamen ei diu textus ille reticularis poteſt, ceu animali ſpiritu in motum voluntarium minimè tum conſumpto. Mirum autem eſſe non debet, ſi alicuius partis haud omnino pereat caliditas, etiam ſi arteriæ illius vinculo conſtringantur. Nam cùm totum corpus ſit ſibi conſpirabile & fluxile, certè ſi non per arterias, at per alia, & præcipuè per venas, propter eum qui eſt de vna in alteram tranſitum, in omnẽ particulam deferetur à corde caloris aliquid.

Corpus vniverſum eſſe, ſibi tranſpirabile & fluxile.

Nec vero ſimile eſt, aut inſiti caloris principium pati, aut aliquod eorum quæ ab illo calorem accipiũt. Id ſiquidem ſemper ſervere eſt opus, vt quod tum cæteris pulſandi vim præſtet, tum ea calfaciat: his autem ad ſalutẽ eſt ſatis, ſi nõ omnino ſint frigida. Nec mirari præterea debemus, ſi principium ipſum, vbi reſpiratio ne priuatur, plus quàm cætera noxæ contrahit: quippe ſub cucurbitulis medicinalibus flamma ilicò extinguitur.

Flammã extinguiilicò ſub cucurbitis medicinalibus.

Iam verò ſi cor nudatũ refrigeres, celerrimè perit animal: ſin calidũ ſerues, patitur nihil. Quòd ſi corde refrigerato, ac propterea animali iam mortuo, in altervtrũ ventriculorum eius, & præcipuè in ſiniſtrum, inſeras digitum, magnũ ibi calorem deprehẽdes, longéq; maiorem quàm in aliis ſit partibus, dummodo pro naturæ modo ſe habeant. Siquidem vt par hæc caloris portio cordi eſt minima, ſic reliquis partibus omnino eſt magna. Proinde vbi quod pro naturæ modo eſt, non ſeruatur, cordis quidem calor, qui velvti flamma eſt, perit: reliquorũ calor longo tempore durat. Porrò illi ſola reſpiratio calorem tuetur.

Reſpiratio ſola, cordis calorem tuetur.

Aliis autem partibus duplex eius cuſtodia eſt: pulſus videlicet, qui velvti quædam eſt reſpiratio. & quod ex abvndantiore naturæ gratia accedit, q̃d à corde confluit.

Caloris cuſtodia reliquis poſt cor partibus duplex.

Quòd autẽ non ſolùm per arterias, ſed etiam per venas confluat à corde calor, hinc colligere licet, quòd quibus ex vinculo exceptæ fuerunt, ob vulnera, partes in quas ferebantur, fuerint perfrigeratæ.

Calorem à corde membris etiam demitti per venas.

Cùm igitur nihil iam adverſari videatur, quo minus vnus reſpirationis & pulſuum vſus, finiſque ſit, facilè promptúmq; collectu arbitror, caloris in quaq; parte cuſtodiendi gratia pulſum conditum eſſe: atq; ita, quod ex reſpiratione vni præſtatur cordi, id ex pulſu calori illi qui in toto eſt animali, accedere; cõmunem verò vtriuſq; eſſe, & animalis ſpiritus nutritionem: magis tamen arteriarũ propriam.

Reſpirationis & pulſus eſſe vſum idem.

Pulſus eſt datus caloris ſeruandi gratia.

Animalis ſpiritus nutritionẽ eſſe munus commune reſpirationis et pulſus.

Quoniam igitur in iis quæ de reſpirationis vſu tradidimus, nobis monſtratum eſt, natiuũ calorẽ per inſpirationẽ quidem refrigerari; per expirationẽ autem purgari, fumido ſcilicet excremẽto excuſſo: ambas vero actiones ad eius cuſtodiam conferre aliquid vtile: patet arbitror, quòd in pulſu etiam idem dicendũ erit; nempe in diaſtole arteriæ, ſubſtantiã quampiam attrahi: in ſyſtole, q̃d ex humorũ devſtione in toto animali contractum eſt, velvti fumida ſuperfluitas, expelli.

Calorem innatum refrigerari per inſpirationẽ, purgari aũt per expirationem.

Diaſtole arteriarum ſubſtãtiam ſpiritus attrahi, ſyſtole expelli fuliginem.

Verùm quemadmodũ & fauces, & pulmones, & vniuerſum pectus, dum recipiunt ſpiritũ, dilatantur: itidem arterias, quo trahunt tempore, dilatari oportet, non quo ſpiritum reddunt, vt exiſtimauit Archigenes.

Arteria dilatantur dũ trahunt ſpiritum.

Quin & quies illa quę arteriarũ contractioni ſuccedit, cùm multò maior ſit ea quę dilatationem ſequitur, ſicvti quæ inſpirationem præcedit, ea quæ ſuperuenit illi: oſtendit ſanè, etiam ſecundum hoc eſſe quandam ſimilitudinem inter ipſam reſpirationem & pulſum.

Pulſuũ et reſpirationis ſimilitudo.

Cuiuſmodi enim inſtrumentis ſpiritus res inſpiratio eſt, eiuſmodi arteriis dilatatio exiſtit. Et cuiuſmodi eſt illis emiſsio ſpiritus, eiuſmodi eſt arteriis contractio. Cuius quidem duplicis & compoſiti arteriarum motus, quẽ nominamus pulſum, autor & origo eſt cor.

Cor eſt principium compoſiti arteriarum motus.

Cæterùm cùm vis illa, vnde cor contrahitur dilataturq;, in omnes arterias per tunicas earũ influẽs, eas cogat aperiatq;, quemadmodũ ipſum cor: vtiq; ſicvt illud dum dilatatur, ea quæ oſculis ſuis appropinquant, trahit: cùm contrahitur, expellit: ſic & arteriæ, cùm ſe aperiunt, ad ſe vndiq; trahunt, cùm contrahuntur, in omnem partem expellunt, videlicet per vniuerſos meatus, quibus in inteſtina, ventriculum, vniuerſam cutim, atque adeò in venas ſe aperiũt.

Pulſificã facultatẽ à corde influere arteriis, per ipſarum tunicarũ ſubſtantias.

Quippe ſi animali alicui, ex iis quibus arteriæ ſunt amplæ, magnas multáſq; arterias quis vulueret, vniuerſum per eas ſanguinẽ evacuarit. Sunt itaq; arteriis & venis communia oſcula, per quæ quidem, dum dilatantur arteriæ, ex venis trahunt: in eas, dum cõtrahuntur, regerũt. Sicvti nimirũ per ora, quæ in cutem finiuntur, quicquid halituoſum fumidúmve excrementũ habẽt, excernũt: recipiũt autẽ ex aëre ambiente, nõ exiguam in ſe portionem, per aliáq; ſpiramenta ſimiliter.

Arteria trahunt, dum dilatantur, expellunt cum contrahuntur.

Arterias trahere à venis, et in illas pellere per communia orificia.

At à corde quidem accipiũt plus: reddũt autẽ ei minus, propter membranas illas, quæ in earũ ſuperna naſcuntur parte: quanq̃ certè aliquid impertiũtur.

Arterias parũ cordi ſuggerere.

Iam verò cùm ſanguis in arteriis, etiã rectè ſe habente animali, cõtineatur: manifeſtũ eſt nõ ideo dilatari arterias, quòd ſpiritu profectò à corde impleãtur: ſed potius ob id impleri, quòd dilatẽtur.

Sanguinem contineri in arteriis.

Arteria non quia implẽtur dilatantur ſed quia dilatãtur implentur.

Quippe ſi eſſent ſanguine vacuæ, fieri fortaſſe poſſet, vt exiguo tempore, quod à corde confluit, ad fines earũ perveniret: ſanguinẽ verò in ſe habentibus, fieri omnino nequit, vt motus celeritas cum ea dilatatione cõſentiat, quæ ex iis a corde implendis proveniat. Arteriæ itaq; ſeipſas mouẽt, viciſsim ſe attollẽtes ſummittẽtéſq;: idq; eadẽ qua cor ui: quã ſcilicet ab ipſo corde ortã, per tunicas earũ tranſmitti diximus. Eſt enim vt

Arteria ſeipſas mouent, eadem qua cor facultate.

Respirationem esse opus animalis potentiæ: pulsum, vitalis.

respirationis vis animalis, quæ à cerebro proficiscitur, sic pulsuum vitalis facultas, quæ à corde emanat, effectrix. Porrò venæ, animali vita iam functo, simul atq; vacuæ sunt sanguine, prorsus in seipsas sidunt, ita vt superna earũ tunicæ pars, cõmittatur cum inferiore: at arteriæ, partibus dissidentibus nunq̃ nõ conspiciũtur: quod sanè propter alteram earũ tunicam, quæ dura est, evenit.

Diastolem esse etiam arteriarum actionem.

Quòd autẽ nõ modò systole, sed diastole sit etiã actio arteriarum, contra q̃ nõnulli arbitrantur, admodum perspicuũ videtur: cùm nimirũ ipsa diastole sub virium robore magna sit: sicvti è diuerso parua, sub facultate imbecilla. Ad hæc, si quemadmodũ expiratio, sic diastole actionis esset remissio, vtique nec intensio in ea, nec remissio, sicvti nec in spiritus emissione, perciperẽtur: nec omnino robur & vehemẽtia ictus, quæ percipiuntur. Diastole itaq; mihi ex genere actionũ videtur. Deinceps considerandum, an sicvti expiratio remissio actionis thoracis est, ac tanquã cessatio quędam: efflatio verò actio, atq; idcirco intensionem & remissionẽ admittens, quod expiratio non facit: sic systole in pulsibus relaxatio sit arteriarũ operis, aliaq; huic annexa inveniatur, quæ efflationi respondeat, actio. Ac mihi id quoq; videtur esse verissimũ. Etenim rationabile est, vbi ex humorũ dvstione collectus fuliginosus vapor plurimus fuerit, tum animal efflatũ appetere. Contrà verò vel ob succi temperiẽ, vel caloris mediocritatẽ, nihil talis excremẽti colligitur, tũ expirationẽ duntaxat. In arteriis quoq;, vbi tale excrementũ redvndat, similẽ efflatui systolem edi. Reliquas, cùm id q̃d ex ipsis vacuatur, halitui q̃ fumo est similius. Quãobrem iis qui se ingurgitarũt cibo, per somnũ fit remissior quidem diastole, systole autẽ intensior: quippe tunc intrò magis q̃ foras naturali calore se cõferente: eóq; etiam circa viscera & ventrem, qui succos & cibos cõcoquit, iam plurimo collecto, necessum est excrementũ, quoniã id quoq; copiosius gignitur, naturalẽ vacuationẽ desideret. Proinde expiratio quidẽ maior, & plerũq; cũ efflatione perficitur: cõtractio autẽ arteriæ, illi proportione respõdens. Similiter ambæ & in pueris excellunt, quòd sit in eis vehemens propter incrementũ concoctio. Contrà senũ ætas tardiorẽ & minorẽ videtur habere systolen, vtpote minus necessariã, cùm & imbecilliter cõcoquant, & minimè succos cõficiant. Ad proportionẽ horũ omniũ, tum anni tempus, tum regio, tum omnis vno verbo circundantis nos aëris ad frigus et calorem mutatio, pulsus alterare vidẽtur. Pari modo & animi affectus omnes, & vitæ sortes, & morbi, arteriarum motum introrsus extorsúsve promouent. Qui verò inquiunt, arterias nõ agendo aliquid, celerius interiúsq; descendere: sed propter tunicarũ mollitiem, vbi à diastole dimittuntur, & vlterius & celerius, q̃ duras, in seipsas recidere: facilè redargui possunt. Quippe faciliores ad motus erũt molles tunicæ, cùm scilicet facultates ipsę aliquid per eas moliũtur, vtpote sic magis eis obsequentes. Dum verò postq̃ ab iis sunt motæ, rursum permittuntur ad statũ propriũ redire, tum vtiq; duræ, q̃ molles, ob impetũ, robur & firmitudinẽ suę cõstitutionis, revertũtur multò celerius: quemadmodũ grandiores arbores, quę vt cum renixu trahuntur, sic dimissæ, reflectuntur celerrimè. Diximus igitur, & quòd pulsus naturalis qui per totum corpus diffunditur, caloris gratia sit conditus: & quòd dilatata arteria, is calor refrigeretur, contracta rursus purgetur: & quòd motus hi, spiritus motibus omnino sint similes: & q; animali spiritui cõducant: & q; vna re tantũ, respiratio & pulsus dissideãt, nẽpe q; illa ab animali facultate, hic à vitali oriatur.

Syſtolem naturalem esse relaxationẽ actionis.

Systolen reperiri, quæ efflationi proportione respondeat.

Ingurgitatorũ cibo diastole et systole qualis.

Calorem per somnum ad interna converti.

Pueris expiratio et systole excellunt.

Senibus systole tardior.

Pulsus à quibus mutari possit.

Molles tunicæ quãdo sint agiliores ad motũ, & quando tardiores duræ.

Pulsuum vsus.

Respiratio & pulsus quomodo differant.

GALENI PERGAMENI introductio in pulsus.

Pulsum habent cor et omnes arteriæ similem.

Vniuersæ arteriæ pulsum habent nõ modò sibi inter se, verũ etiã cordi ipsi persimilẽ, adeò vt ex vna ipsarũ possis de reliquis iudiciũ facere: nõ tamen motũ omniũ æquabiliter sentias, sed earũ quidem quæ partibus excarnibus insunt, clarius: quæ verò in carnosis, obscurius: quæ autẽ carne multa integuntur, aut intra ossa sunt, aut aliis corporibus subiacẽt, earũ motum sensu haudquaq̃ deprehenderis, nisi forte extabuerit animal. Nam sic motus arteriæ quæ splnæ incumbit, tangentibus epigastriũ plerũq; deprehendi solet. Porrò quę in temporibus sunt, tarsis pedũ, & interna parte carporũ, eæ perpetuo motu sensibili prædite sunt. Verũ neq; expeditius, neq; honestius, nec si vsum spectes, maiori commodo aliam attigeris, si eas quæ in carpis sunt præterieris, & quod maximè perspicuæ & expositæ sint, & secundum rectitudinem sitæ.

Pulsum non æqualiter percipi in arteriis omnibus.

Arteriæ sensibilem pulsum edentes.

Carporum arterias esse omniũ aptissimas, vt tangantur.

De quantitate dilatationis.

Arteria in omnem dimensionem extẽditur.

Dimẽsiones corporum esse tres.

Tibi autẽ tangenti, arteria sentietur in omnẽ dimensionẽ extendi. At dimensiones corporum omniũ sunt tres: in longũ scilicet, latum, & profundum. Cæterũ cùm animal secundum naturã habet, cõperies arteriam moderatè admodũ dilatari: cùm autem contra præter naturam habet, interdum secundum quamvis dimensionẽ partim minuitur, partim exuperat: quo casu memoria tenere oportet, cuiusmodi pulsus naturalis extiterat. Tum feris qui est præter naturam, auctus latitudine inveniatur, latũ: sin longitudine, longum: si profunditate, altum appellare. Ad portionem & iis contrarios, qui videlicet naturali sunt minores, angustum, breuem, atq; humilem vocitabis. Pulsuũ verò secundum omnem dimẽsionem in statum præter naturã traductorũ, qui vndiq; est diminutus, paruus: qui auctus vndiq; est, magnus nuncupatur. Atq; hæ pulsus sunt in dilatationis quantitate differentiæ.

Pulsuũ, qui naturæ modum egressi sunt, dignoscendorũ ratio.

De motus qualitate.

Propriæ motus differentiæ sunt, celeritas & tarditas: quarum illa quidem, motus quidam est concitatus, hæc autem exolutus: quas ita demũ diiudicabimus, si eas ad motum naturalem comparauerimus. In occursus porrò qualitate, languor ac vehementia consistunt. Cæterũ durities atq; mollities, tunicæ ipsius arteriæ sunt qualitates: minimè autem propriam pulsus differentiam constituũt, licet cum eo percipiantur. Tres igitur has differentias pulsuũ, & præterea quartam illam quæ in magnitudine erat & paruitate, in percussione arteriæ reperies.

Pulsus celeritas quid.

Tarditas.

Languidus pulsus.

Vehemens.

Pulsus. duritiẽ atq; mollitiem, ad tunicas arteriarũ referri.

De

De tempore quietis.

Pulsum dici frequentē, rarum, et moderatum, pro ratiōe quae eis intercedentis systolem & diastolem.

Quintā autē aliam numerabis, quæ est in intermisſione, quæ inter percuſsiones intercedit. Voco enim percuſsiones, cùm arteria tactui nostro occurrit: intermisſionē autem, quietem quæ inter duas percuſsiones intercedit: ſecundum quam, frequēs, rarus, atq; inter vtrunq; medius pulſus iudicatur: quo in medio pulſus ſecūdum naturam conſiſtunt. Porrò omnes ij temporis etiam quantitate diiudicātur. Nam frequēs dicitur, cùm quietis tempus breue fuerit: rarus, cùm diuturnum. Non fuerit autem alienum, ſi tyronibus contractio arteriæ ponatur eſſe inſenſibilis.

De æqualitate atq; inæqualitate.

Aequalitas pulſus quomodo iudicāda veniat.

Aequalitas autem & inæqualitas in dictis omnibus differentiis inveniuntur. Nam vbi in illis ordine ſe conſequentibus eſt æqualitas ac ſimilitudo, æqualitatem tunc vocitamus. Verbi gratia, ſi pulſuum ordine ſubſequentium magnitudo fuerit æquabilis, ibi tum pulſum in magnitudine æqualem dicere poſſumus: ſin in celeritate, celeritate æqualem. Ad eundem etiam modum in vehementia, frequentia, & languore.

Inæqualitas pulſuū quid.

Inæqualitas porrò, æquabilitatis eſt labes, in quauis pulſuum differentia ipſa accidat.

De pulſu ordinato inordinatóq;.

Nonnunq̃ autem & poſt certam quandā percuſsionū numero præfinitarum ſeriem, pulſibus æqualibus inæqualis vnus intercidit, idq; multis modis. Nam tres æquales, quartus inæqualis ſubſequitur, ſeruatúrq; id deinceps vno tenore: aut quatuor, quintus: pari modo & in omni alio numero. In quibus certè omnibus æqualitas nō ſeruatur, ob eámq; cauſam pulſus fit inæqualis.

Pulſus ordinatus, inordinatuſq; quomodo diſcernendus.

Quia verò certa quędam ſeries ſeruatur, ob id ordinatus vocatur. Quæ certa periodos ſi minimè ſeruaretur, pulſus is diceretur etiā inordinatus.

De inæqualitate quæ in vno pulſu accidit.

Inæqualitas in vno pulſu quādo accidat.

Accidit autē & in vno pulſu inæqualitas, tum partibus arteriæ ſitu & motu inter ſe diſsidentibus, tum cuiuſq; pulſus motu ſibiipſi non conſentiente. Inæqualitas igitur in partium ſitu accidit, cùm arteria ipſa à propria ſede traducitur. In motu autem, cùm arteriæ velocius aut tardius, tempeſtiuius aut ſerius, vehementius aut languidius, tempore diuturniore aut breuiore, aſsiduè aut penitus nihil, mouentur.

Inæqualitates ſimplices pulſuum.

At in ſingulis pulſus partibus eſt inæqualitas, cùm pulſus eſt interciſus, repetitve. Præterea cùm motu celeritatem eandem, aut vehementiam, aut languorē, aut magnitudinem, aut paruitatem non ſeruat. Sunt igitur hæ ſimplices inæqualitates.

De pulſuum inæqualitate compoſita.

Inæqualitates compoſitæ pulſuum.

Compoſitæ autē fuerint, quatenus licuerit alteram alteri, ac ſingulas ſingulis, aut vnam pluribus, aut plures pluribus copulari. Quarū nōnullæ quidem adeptæ ſunt propriam appellationē: quemadmodum pulſus vermicans, formicās, & hecticus.

Vermicans pulſus quando accidat.

Vermicans quidem, cùm arteria velut reptantē vermem, atq; fluctus inſtar ſubſilientē nobis repræſentat, nō autē tota ipſa vno tempore dilatatur. Cæterū ſi cum exigua dilatatione id accidat, vermicās: ſin cū magna, fluctuoſus ſimpliciter appellatur.

Fluctuoſus pulſus.

Perſpicuū autem eſt, q vermicans pulſus, languidus eſt & frequens.

Formicans pulſus quo dicatur.

Formicans pulſus non eſt celer.

Qui verò languidus ſummè fuerit, frequens ac paruus, is formicās cognominabitur: qui tametſi celeritatē præ ſe ferat, nō tamē eſt revera celer.

Hecticus pulſus.

Hecticus verò, q̃ modo febris, ita pulſus quoq; nuncupatur, quòd nihil magnopere immutetur, ſed perpetuò ſui ſimilis, cohærēs, ac nunq̃ ſolutus permaneat, vtpote toto corporis habitu in febribus eiuſmodi ac pulſibus, in ſtatū morboſum mutato. Vt igitur quæ ſunt dicta, denuò in memoriā revocem:

Pulſus magnus. Longus. Latus. Altus. Vehemens. Mollis. Celer. Frequens. Aequalis. Ordinatus.

Pulſus magnus eſt, qui fit cùm arteria multū in longū, latū, & ꝓfundū diducitur. Lōgus, cùm in longitudinē tantū. Latus, cùm in latitudinē. Altus, cùm in profunditatē. Pulſus autē vehemens eſt, qui validè tactū percutit. Mollis, in quo arteriæ tunica blāda eſt ac tenera. Celer, qui fit dum arteria exiguo tempore dilatatur. Frequēs, cùm paruo interpoſito repetit. Aequalis, qui ſerie cōtinua ſibi eſt æqualis. Ordinatus, qui ſingulis periodis eſt æqualis. Qui verò in vna percuſsione eſt inæqualis, in vna percuſsione dicitur inæqualis. Pulſus omnibus his cōtrarij, ſatis ſunt perſpicui.

Pulſus inter æqualem & inæqualem nullus eſt medius: ſicut neq; inter ordinatum & inordinatū.

Liquet pręterea, quòd aliorū contrariorū omniū vnus eſt medius: æqualis verò & inæqualis, nullus eſt medius: ſicvti nec ordinati, & inordinati: quódq; illorū quidem omniū medij ipſi ſunt ſecundum naturam, in his verò ſolus ęqualis & ordinatus.

De cauſis pulſuum.

Pulſuum mutationis differentia triplex.

Cùm ab omni cauſa pulſus mutari ſoleant, triplicem & generaliſsimā mutationis ipſorū differentiam ſtatuo. Ac prima quidem mutatio, naturalis exiſtit: ſecunda nō naturalis, q̃vis nondum præter naturā: tertia deniq; præter naturā. Verū omnes hę mutationes, differentias naturales ſequuntur. Arteriæ ſiquidem, alij aliter natura mouentur. Proinde primas eas illi eſſe exploratas oportet, qui velit dignoſcere, à qua cauſa, & quatenus pulſum ipſum mutatū eſſe cōtigerit.

Pulſum cuiuſq; proprium experiētia cognoſci.

Proprium autē cuiuſq; pulſum experientia certò didicerit: ob idq; arteriā tangere ſæpe cōvenit, potiſsimū quidē perfectè ſani, ac dum ab omni vehementi motu quieſcit: pòſt autē, & in ipſis affectibus. At cùm fieri nequeat vt pulſus omniū experientia explorētur, certè artifex plurimū poterit, ſi eorum quæ multis paſsim ſimiliter inſunt, ſcientiam ſibi cōpararit. Nam cōmunio quædā naturę viris inter ſe eſt, quemadmodū etiam mulieribus: quam qui probè calluerit, à recto aberrare non poterit.

Pulſus virorū.

Ac viri ſanè in vniuerſum mulieribus pulſum habent maiorem multò, vehementiorémq;: cæterùm tardiorem paulò, ac longè rariorem.

Pulſus calidiorum.

Qui natura ſunt calidiores, ij quidem pulſum habent maiorem & celeriorem, ac longè frequentiorē, non multò tamen vehementiorem.

Pulſus graciliorum.

Qui autē natura ſunt graciliores, maiorem quidem, ac longè rariorem, verùm non multò vehementiorem.

Pulſus infantuli. Pulſus ſenis.

Mutatur verò pulſus, & per ætates. Puero recens in lucem ædito, pulſus frequentior eſt, ſicvti ſeni rarior. Qui verò ætate ſunt inter hos media, iis pulſus ad portionē reſpondent, provt ſcilicet propius ad pueri aut ſenis ætatē acceſſerint. Pari modo puero quidem celerrimus eſt, ſeni verò tardiſsimus: mediū mediæ ætates ſortiuntur. Cæterùm inter ætates,

Pulsus florentium.

maximus florentiũ est pulsus: minimus autẽ senum: medius inter ipsos puerorũ, est paulò maior. Præterea florentium quidem vehementissimus, senum autem languidus, puerorum deniq; medius.

Pulsuum differentiæ secundũ diuersa tẽpora.

Sed per anni tempora pulsus etiam mutantur. Siquidem vere medio, pulsus sunt maximi & vehementissimi, celeritate verò ac frequentia, moderati. Pariter etiã & autumno medio se habent. At progrediente vere, magnitudo quidem ac vehementia ipsius minuuntur: augetur aũt celeritas & frequentia: ac tandem vbi æstas advenerit, fiũt languidi, parui, celeres, ac frequẽtes. Autũno verò progrediente, omnis minuuntur, magnitudo, vehemẽtia, celeritas, & frequentia: vt cum hyems accesserit, iam sint pulsus in paruitatem, languorem, tarditatem, ac raritatẽ mutati. Porrò vt veris initium, autumni exitui: ita veris exitus, autumni initio respondet. Tum quemadmodum æstatis initium, æstatis exitui: sic hyemis initium, hyemis exitui respõdet. Proinde quæ ab æstate media, hyemeq; media, in vtranq; partem distant, itidem æqualiter pulsum immutant. At æstas media, partim hyemi mediæ est similis, partim dissimilis. In vtraq; enim pulsus sunt parui, ac languidi: æstate tamen sunt celeres, ac frequentes: hyeme verò tardi, ac rari. Non tamen sunt parui pariter hyeme atq; æstate, sed æstate minus: nec pariter hyeme atq; æstate languent, sed minus hyeme.

Pulsuũ differentia pro diuersitate regionum.

Mutantur & per regiones pulsus, pérq; alias constitutiones aëris ambientis. In calidis quippe, tales reddũtur pulsus, quales æstate media: in valde frigidis, quales hyeme media: in temperatis, quales vere medio: quæ verò inter has sunt mediæ, ad portionem se habent.

Pulsus gerentiũ vtero.

Mulieribus vtero gerẽtibus, pulsus sunt maiores, frequentiores, ac celeriores: cætera verò modũ suum naturalem retinent.

Pulsus dormientium.

Somnus etiã permutat pulsus. Nam principio quidem minorem ipsum, tardiorem, rariorem, & languidiorẽ efficit: procedente verò tempore, tarditatem intendit, & raritatem, idque præcipuè post cibum. Maior autem fit tunc & vehementior. Quòd si diuturnior is fuerit, rursum in languorem mutatur ac paruitatẽ: tarditatẽ autem & raritatẽ retinet.

Pulsus expergefactorũ à somno.

Qui à somno sunt exciti, protinus quidẽ iis pulsus sunt magni, vehementes, celeres, frequentes, & turbati quodammodo: verùm nõ ita multò pòst, reuertuntur ad mediocritatẽ. Quod verò ad status corporis acquisititios pertinet, non aliter ij, q̃ naturales, pulsus immutant. Quando quidem qui natura erat gracilis, factus postea quadratus (quẽ Græci τετράγωνον vocant) pulsum habet ei, qui talis natura est, similem: de cæterisq; pari iudicio.

Pulsum mutari ab acquisitis habitibus & temperamẽtis, perinde ac a naturalibus.

Corporis quoq; temperamenta acquisititis, haud secus q̃ naturalia, pulsus immutant.

Pulsuum differentiæ pro exercitiorum diuersitate.

Inter causas autẽ non naturales, incipientes quidem exercitationes, quousq; ad mediocritatem pervenerint, pulsus vehementiores efficiunt, magnos, celeres, ac frequentes. Si quis verò multũ ac supra vires laboret, paruos, languidos, celeres, ac frequentissimos. Sin modũ plurimùm excesserit, adeò vt vires sint exolutæ magnopere, paruos admodum, languidos, tardos, ac raros pulsus habebit. Quòd si ad virium progrediatur dissolutionẽ, pulsus habebit viriũ dissolutarum proprios.

Pulsuũ differentia pro balneorum diuersitate.

Balneorũ quæ moderatè calida sunt, magnos, celeres, frequentes ac vehemẽtes: quæ verò immodicè, paruos ac languidos, præterea celeres & frequẽtes pulsus efficiũt. Quòd si ibi nõ cessetur, paruos & tardos, raros, & languidos. Quæ autẽ frigida sunt, repentè quidem paruos ac tardos, raros & rariores pulsus reddunt: pòst autẽ aut stuporẽ, aut robur inducent. Quod si refrigerarint, stuporémq; induxerint, paruos ac languidos, tardos & raros: sin calorem conciliarint & robur, magnos quidem ac vehementes, celeritate tamen ac frequentia moderatos efficiẽt.

Pulsuum differentia pro modo cibi assumpti.

Copiosior cibus, q̃ vt vinci possit, pulsus inæquales iuxtà & inordinatos efficit: moderatus autẽ, magnos, vehementes, celeres, atq; frequentes: parcior, q̃ sit ex vsu, minorem & breuiorẽ pulsus mutationẽ efficiet.

Vinũ qualiter pulsum immutet.

Vinũ, cæterà quidem, ciborũ instar, pulsus immutat: in eo tamen differt, quòd repentè immutet, quódq; mutatio quæ ab eo proficiscitur, citius desinat, q̃ quæ à cibis provenit: ac deniq; quòd celeritatẽ magis augeat & magnitudinẽ, q̃ vehementiam & frequentiã.

Aqua quomodo pulsus immutet.

Aqua omniũ quæ sumũtur, mutationẽ minimã efficit: mutat tamen & ipsa ad portionẽ ciborũ. Reliqua verò omnia, quantũ possũt aut alere, aut calfacere, aut refrigerare, tantũ arteriarũm motũ immutant.

Immodica omnia esse præter naturam.

At aëris constitutiones, ac ciborũ copia tanta, vt vires opprimat: præterea exercitationes, balnea, & somni, vbi modũ excedunt, omnia sunt præter naturã. Nam causæ quas naturales & non naturales diximus, quantitatis excessu cedunt in causas præter naturã. Causarũ verò quæ nõ quantitate modò, verumetiã genere sunt præter naturã, numerus est infinitus.

Causarũ præter naturã differentia.

Porrò causarũ omniũ præter naturã, aliæ quidem vires vitales velvti soluunt & dissipant: aliæ autẽ velvti premũt & grauãt.

Vitalem facultatem soluẽtia.

Ac soluũt quidẽ, alimenti inopia, morborũ malignitas, eorúmq; aut diuturnitas, aut vehementia: præterea affectus animi immodici, necnõ vacuationes immoderatæ.

Vitalem facultatem quæ opprimant.

Opprimũt autẽ, tum ipsa materiæ copia, tum instrumentorũ affectus: inflãmationes videlicet, scirrhi, tumorũ moles, abscessus, & corruptiones variæ.

Pulsus facultatis solutio.

Solutæ itaq; vires, paruũ, languidũ, ac valde frequentẽ pulsum efficiũt:

Pulsus facultatis oppressæ.

pressæ verò, pulsus mutant, cùm in reliquam omnẽ inæqualitatẽ, & ordinis cõfusionẽ, tum in eam quæ in vehementia spectatur, & magnitudine: nam inæqualitates hæ, oppressarũ viriũ maximè propriæ existunt. Quinetiã in eiusmodi affectibus, motus quidam funditus pereũt, aut intercidunt. Cæterũ qui intercidunt, minorẽ: qui pereunt, maiorem læsionem indicãt.

Pulsus facultatis solutæ ob alimenti inopiã.

Solutarũ igitur ob alimenti inopiã viriũ, pulsus vertuntur principiò quidem, in languorem, paruitatẽ, celeritatem, ac frequentiã: ad medium aũt, in languorem, paruitatẽ, tarditatẽ, & raritatẽ: postremò in paruitatem summã, languorem, frequentiam, & ementitam celeritatis imaginem: qui pulsus est, quem formicantẽ appellant.

Formicans pulsus.

Vermicãs pulsus.

Vermicãs autem pulsus, fit quoq; & ipse viribus iam dissolutis, sed aliquantũ adhuc resistentibus: in eóque à formicante discrepat, quòd nõ itidem in summũ languorem ac paruitatẽ redactus sit, tum quòd perspicuam habeat in vno ictu inæqualitatem, quæ fit, dum partes moueri tempe-

tempestiuius aut serius incipiūt: vnde tardus est minus q̃ paruus, nonnunq̃ autē nihil penitus habet tarditatis, ob idq; ipsum, minimè malignus

Pulsuū differētia secundū diuersas syncopas.

existit. At quæ à febribus exitialibus atq; acutis oriuntur syncopæ, pulsum vermicantem nō habent: qualis vtiq; reliquas virium solutiones vt plurimū comitatur, ac eas præcipuè, quæ sine febribus accidunt: aut certè cum exiguis admodū. Ob eam vtiq; causam syncopas quidem cardiacas, formicantes: choleras verò morbos, ac fluxus ventris vehementes, hæmorrhagias, fluxus muliebres, reliquósque affectus qui corpus inaniunt celeriter, vt plurimū vermicātes: cùm autē extremū affligant, formicātes sequūtur: Iam ve-

Iracundorum pulsus. Voluptas quomodo immutet pulsum. Mœstorum pulsus. Metuentiū pulsus.

rò ab ira pulsus fit altus, magnus, vehemens, celer ac frequens: A voluptate autē, magnus, ac rarus, nō tamen vehementia diuersus. A mœstitia, paruus, tardus, languidus, atq; rarus: A metu recenti quidem ac vehementi, celer, turbulentus, inordinatus, atq; inæqualis: inueterato autē, pulsui à mœstitia est similis. In omnibus porrò his, si diu perseuerarint, aut vehementes admodum fuerint, tales pulsus fiunt, quales consequuntur solutas vires. Dolor autem qui pulsus immutat, aut quia vehemens, aut quia in partibus principalibus est, id facit: quemadmodū inflammatio.

Pulsuū differentia pro varietate dolorum.

Cùm igitur adhuc paruus est, atque in ipso ortu, maiorem, vehementiorē, celeriorem ac frequentiorem pulsum efficit: auctus autē, vehemensq; admodū factus, vt iam robori vitali noxam inferat, minorem, languidiorem, celerem ac frequentē. Qui verò vires iam dissoluit, pulsus mutat in languorem, paruitatem, & falsam celeritatis imaginem, immensámq; frequentiam. Inflam-

Pulsus inflammationum omniū serratilis.

mationum pulsus, cōmunis quidem omnium, quasi serratilis est: vt pars quidem arteriæ alia quidem dilatari videatur, alia autē minimè, quæ videlicet durior sentitur. Habet autē pulsus hic & turbationis nonnihil: præterea celer quidem est ac frequens, magnus verò non semper. Proprius cuiusq;, incipientis quidem, maior est naturali, vehementior, celerior, frequentiórq;. At in ea quæ adhuc increscit, omnia hæc fiunt auctiora, pulsúsque iam palàm est durior & turbulentior. Cùm verò ad vigorem peruenerit, euidentior quidem est, durior, ac turbulentior, sed minor quàm anteà: non tamen languidior, nisi morbus vires exuperarit, quo casu frequentior & celer redditur. Quòd si diu admodū perseueret, ritúq; scirrhosorum durescat, pulsus tenuitas ac durities prædictis accedet. Hæc itaq; illi phlegmoni accidūt, quæ totius animalis pulsum immutat. Eius verò quæ animal totū nō turbat pulsus, in parte saltem inflāmatione accensa, est cuiusmodi esse illum in toto corpore diximus. In-

Pulsuū differētia pro inflammationum, & partium inflāmatarum natura diuersa.

tenditur autē ac remittitur prædictorū quodq;, aut pro inflammationis qualitate, aut pro ipsius instrumēti phlegmone obsessi natura. Nam quæ partes magis sunt neruosæ, eæ duriores, serratilésq; magis, ac minores pulsus efficiūt: quę verò sunt venosæ magis atq; arteriosæ, cōtrarios. His autē ipsis maior est in partibus magis arteriosis, ibidēq; facilè inæqualis & inordinatus efficitur. At præter ipsius pulsus differentiā, quibus septū transversum est inflammatum, celeriter ij conuel-

Septo transuerso inflāmato, quam celerrimè conuulsiones oriri: vt suffocationes pulmone phlegmone obsesso.

luntur: suffocātur aūt quibus pulmones. Syncope prehendūtur, quibus os ventriculi. Atrophia laborāt, quibus hepar. Non cōcoquunt, quibus vētriculus. Vrinæ supprimūtur, quibus renes experiuntur inflāmationē. Ad hęc partes sensu exactiori præditæ, pulsus, propter dolores, immutant: hebetiori autē, duntaxat propter affectū. I-

Pleuriticorum pulsus.

taq; pulsus pleuriticorū celer ac frequēs est, non tamen magnus admodū. Est præterea nō languidus quidem, nō tamen, quod ad affectū spectat, vehemens. Porrò quantitas frequentiæ in pulsu excedit consuetū modū pleuritidi, cùm pleuritis ipsa in peripneumoniā transit, aut etiā minatur syncopen. Infra modū autē subsistit, cùm in cataphoram, aut neruorū læsionem desinit. Eodem

Serratilis inæqualitas pleuriticorum.

modo & inæqualitas illa serratilis, quæ pleuriticis maximè est propria, remittit quidem, si pleuritis sit mollis, ac facilè cōcoquatur: intēditur autem, si ea sit exitialis: indicátq; ipsam esse coctu

Pleuritidum differentia.

difficilē. Tales autē pleuritides, si simul adsit imbecillitas virū, periculū præsens minātur. Sin virium robur nō desit, signū est eas concoctas iam esse, aut in empyema translatas, aut in tabidum marcorem degenerasse. Cæterùm si pleuritis coquatur, sensim deponit pulsus omnem mutationem præter naturā. Cùm verò transit in empyema, fiunt pulsus empyematum proprij. Pari modo & marcoris proprij eis accidunt, qui tabidos marcores sunt incursuri. Talis autē est purulen-

Purulentorum pulsus, est qualis vigentium inflammationū.

torum nuper ordientiū pulsus, qualis vigentis inflāmationis: hæc siquidem ipsarū est suppurationum principiū. Nonnunq̃ autem est inæqualis & inordinatus: omnibus tamen est hecticus. Cùm verò iam pus instat, cæterà quidem est similis, nisi quòd magis æqualis. Postquā autē est ruptum, languidior, latior, tardior ac rarior. Mar-

Marcescentiū pulsus.

cescentium pulsus nō simpliciter, neq; secundum vnam speciē, mutatur. Qui nanq; vnà cum phlegmone nōdum soluta paulatim emarcuerūt, pulsus habent languidos, celeriores, frequentes valde, atq; cum depressione in angustum redactos:

Myuri pulsus. Pulsus hecticus omnium marcescentium cōmunis.

quos vtiq; myuros vocant. Porrò marcescentibus omnibus cōmunis est pulsus hecticus: dein autē in diastoles magnitudine myuron imitans inæqualitas: postremò verò ea quæ in frequētia consistit: quę omnibus etiam perpetuò inest, qui in marasmum inciderunt propter inflammationes: aut quibus propter cardiacos affectus, vel syncopas stomachicas, periculū præsens imminet: quiq; vino epoto periculū quidē pręceps effugerūt, nihilominus tamen tempore proceden-

Phthisicorum pulsus. Peripneumonicorum pulsus.

te marcuerunt. Phthisicorum pulsus, paruus, languidus, mollis & celer est, hecticúsq; mediocriter. Peripneumonicorū, verò, magnus, aliquantulum fluctuosus, languidus, mollis, non aliter quàm lethargicorū: nisi quòd inæqualitate superat, tum ea quæ in vna percussione cōsistit, tum ea quam systematicam vocant. Cùm autē peri-

Peripneumonicis quæ adsint.

pneumonici omnes aut febri acuta infestent, aut soporis grauis nōnihil habeāt, vtrum vis prævaluerit horū, secūdum illud frequentiæ quantitas maximè deprehēditur. Nam si in peripneumonia sit inflāmatior febris, pulsus erit admodū frequēs: sin sopor paulò magis polleat, infrequen-

Lethargicorū pulsus.

tior. Lethargicorū pulsus, cùm sit magnitudine,

languore, & mollitie, peripneumonicorū pulsui cōsimilis, eodem tamen est tardior, languidior, minus inæqualis, magisq; deficiēs quàm intercidens. Porrò cōfusio ordinis vtplurimū inæqualitates sequitur: nam inæqualē pulsum raro quidem ordinatū reperias. Cæterū minores noxæ, inæquales & ordinatos: maiores verò, inæquales & inordinatos efficiunt. Phreniticorum pulsus est paruus: rarissimè autem magnus fuit visus, robúrq; mediocre habere. Durus præterea est, ac neruosus & frequens, & valde celer. Videas autem licet & speciem inæqualitatis in situ, in eo nonnunquā vehementer accidere. Quin & tibi sæpe videbitur tota arteria suo ipsius loco relicto, sursum deorsúmq; ferri turbulentissimè: cuius magna frequentia eminentem minatur syncopen. Est & alius quidam nomine carens affectus, ex phrenitidis & lethargi generibus mistus: quo detenti, bonam quidem temporis partem oculos claudunt, suntq; somnolenti ac stertunt: pòst autem oculis incōniuentibus atq; immotis intuentur diutissimè, nō aliter q̃ catochi: tum si quis eos interroget, invitósque ad colloquium trahat, tardi erunt ad respondendū, difficileśq;: plerunq; autē turbulenter effutiunt, quicquid primū in buccam venerit. Atq; eius sanè affectus pulsus sunt frequentes & celeres, quo modo phreniticorum, sed minus. Pari modo & roboris habent minus quàm illi, verùm lati sunt, atq; parui, nec dum extrà mouētur, quicq̃ habēt cōfertim ac simul intercisum: sed alia ratione veluti intrò properantes suffugiūt, systolem quidē accelerantes, suffurantes autem diastolem. Non tamen, ne in hac quidem sunt phreniticis similes, cùm non habeāt, nescio quid intercisum. Catochôn, hoc est, detentorum pulsus, cætera quidem similes sunt lethargicis, magnitudine, tarditate, ac raritate: quemadmodū & totus affectus à lethargo specie nō multū discrepat. Catochôn tamen pulsus imbecilli non sunt, nec molles, sed in his vel multùm dissident: quemadmodū certè & quòd lethargicis totus habitus sit solutus, ac tumens, catochis verò constrictus, coactúsq;. Præterea detentorū pulsus æqualis est: inæqualis autem lethargicorū. In convulsis, ipsum quidem corpus arteriæ coactum esse videtur, compactúmq; vndiq;, nō tanquam à quoquam compressum, aut arctatum: nec rigidum planè, vt in febribus, & maximè in earum accessionibus: nec propter duritiem dilatatu difficile, quòd temporis longinquitate accidere solet, præsertim si vitia quædam, aut viscerū affectus adfuerint: sed nō aliter quàm si corpus neruosum cauū, vt intestinum, ab vtroq; fine fuerit extensum. Talis est motus inæqualis arteriæ, quæ instar funis, sursum & deorsum traducitur. Nec enim vllum est diastoles aut systoles signum, sed confusioni potius simile quippiā hic accidit. Apparet autē vehemens esse ac magnus convulsorū pulsus: is verò nec languidus est, nec paruus: nō tamen adeò vehemens aut magnus vti videtur. Percussio enim multis imponit, quæ propter tensionē quidem, robusta: propter turbationē autem, exilire apparet. Vnde aliàs quidē altior, aliàs quasi strepitum quendā asperū ad tactum nostrū videtur efficere. Quem pulsum, qui fuerit exercitatus, facilè deprehendet, cùm nulli sit alteri similis. Paralyseos pulsus paruus est, languidúsq; & tardus: nonnullis tamē rarus: sicvti aliis frequens quidem verùm penè deficiens inordinatè. Epilepticorū autē & apoplecticorū pulsus, sunt similes: quocirca quæ de epilepticis memorabūtur, eadem & de apoplecticis dicta fuisse est putādum, nisi quòd omnia sunt in his intensiora. Porrò quandiu mediocriter natura ipso affectu turbatur, tantisper nullam mutationē in pulsu est reperire cōmemorabilem: sed solū velvti tensa in vtranq; partē videtur arteria, quemadmodum in convulsis. Vbi verò invaluerit affectus, ita vt opprimat vires, inæqualitatē quandam ac tensionē fortē asciscit, longiórq; fit pulsus, languidior & rarior. Quòd si affectus ipsas vires deiecerit, pulsus efficiet languidos, frequentes ac celeres. Angina laborantium pulsus, tensionem quandam habet cōvulsioni assimilem: magnus tamen est, ac fluctuosus, quo modo peripneumonicorum. Atq; vtrumvis in eo prævaluerit insigniter, secundum illud est trāsmutatio expectanda. Nam si pulsus peripneumonicorum similis præpollet, in peripneumoniam: sin cōvulsionis, in convulsionē, angina terminabitur. Cæterū qui ex ipsis nimis anguntur, iis pulsus fit paruus & rarus: expirantiū aūt, iam frequens & inæqualis. Orthopnœæ acutę pulsus est inæqualis, inordinatus, & penè deficiens, cùm autem mediocriter est maligna, frequens: cùm ad extremū vrget, tardus ac deficiens: cùm hominem iam è medio tollit, frequens ac languidus. Suffocationis à matrice ortæ pulsus, est cōvulsoriè extensus, ac rarus: eius autē quæ est exitialis, frequens, languidus, inordinatus, & penè deficiens. Os ventriculi affectum, si quidem infestetur inflāmatione, eā facit mutationē duntaxat, cuiusmodi in inflāmatione corporis neruosi fieri iam diximus. At morsus illius, vomitus, nausea, singultus, appetitus priuatio, atq; dissolutiones, præterq̃ quòd pulsum paruū efficiūt & languidū, ipsum etiā nimis frequentē reddūt, & quibusdā moderatè celeriorem. Cōpressio autē sola, citra ea omnia, rarum, tardū, paruū, obscurū. Præterea quibus fames est magna, pulsus est eiusmodi. Qui verò affectus in frequentiā ipsum pulsum permutāt, si diutius perseuerarint, aut vehemētius affixerint, ij pulsum vermicantē efficiēt. Qui in raritatē, præterq̃ quòd memoratas differentias intendunt, talem præterea quādā pulsus speciē in ea inæqualitate, quæ in vno pulsu accidit, efficiūt, vt corpus arteriç in multas partes cōminutū esse videatur. Hydropum pulsus, ascitæ quidē, longus, frequens, & subdurus cum quadā tensione est: tympanitæ autē longior, nō imbecillus, celerior, frequens, subdurus, cum quadā tensione. Eius verò qui in toto nascitur corporis habitu (quē Greci ἀνάσαρκα nominant) fluctuosus, latior, ac mollis. Elephantiasi laborantiū pulsus paruus, imbecillus, tardus, & frequens. Ictericorū pulsus sine febri, minor, frequentior, durior, non languidus, neq; celer. Eorum qui sumpserunt helleborū, paulò quidem anteq̃ vomant, latus rarus, languidior: cùm autem vomunt ac divelluntur, inęqualis, & inordina-

Inæqualis pulsus, quo ordinatus sit, reperitur raro.
Phreniticorum pulsus.
Catalepticorū signa, & pulsus.
Catochon, hoc est, detentorū, pulsus.
Conuulsorum pulsus.
Percussionē arteriæ multis imponere.
Paralyticorum pulsus.
Epilepticorum apoplecticorū que pulsus sunt similes.
Epilepticorum pulsus.
Anginæ laborantium pulsus.
Orthopnœa acuta pulsus.
Suffocationis productæ ab vtero pulsus.
Pulsuum differentia diuersa, pro varijs oris ventriculi affectibus.
Hydropicorum pulsus.
Hydropis trina species.
Elephanticorum pulsus.
Ictericorum pulsus.
Pulsus eorū qui sumpserunt helleborum.

inordinatus: cùm meliusculè iam habent, ordinatus quidem, sed adhuc inæqualis, minus tamẽ quàm prius. Cùm autẽ sanescũt iam, & penè ad statũ naturalem redierũt, æqualis & maior q̃ antea, vehementiórq;. Qui verò ex iis syncope corripiuntur, convelluntur, atq; singultiunt, iis pulsus paruus & languidus, inordinatus, celerior, atque admodũ frequẽs. Qui ex eis suffocãtur, paruus, languidus, inordinatus, inæqualis, nõ tamẽ frequens, neq; celer, sed subtardus magis. Præ se fert aũt & fluctuosum quiddam & latum, & nõnunquam exiguam quandam arteriæ tensionẽ.

GALENI PERGAMENI *de differentiis pulsuum, liber primus.*

Prima genera pulsuum.

Arteria corpus quale.

Vandoquidem arteriæ corpus est cauum, longũ & circunductile, habétq; perpetuũ geminũ motum ex contrariis constitutũ partibus (aut enim in seipsam vndiq; cõsidet, aut in omnẽ partẽ distẽditur: qui duplex motus vocatur pulsus) in vtroq; ei gemina quies accidat necesse est: altera à distentione, priusquã cõtrahatur: altera à contractione, priusquã distendatur. Quas quidem binas quietes experientiũ tactus cognoscit, nec minus demonstrat ratio. Nam prius contrariũ motum natura, q̃ priorẽ sedauerit, nõ exorditur. Atqui sedari, subsistere est, & in quiete esse. Sic motibus intercedit quies. Exprimit ergo necessitas, quoddam esse tempus proprium vtriusq; motus: aliquod etiam intermissionum, & harum item vtriusq; proprium. Iam quia tres arteria dimensiones, vt reliqua omnia corpora, obtinet, longitudinem, latitudinẽ, profunditatẽ: non potest in singulis dimensionibus nõ fieri quantitas aliqua distentionis & contractionis. Præterea contentionẽ quandam necessariò habet, vt aut ægrè, aut languidè, aut prõptè, valentérq; operetur. Est etiam ipsa arteriæ tunica aut mollis aut dura: necnon intercapedo interna, aut vacua quodammodo, aut plena. Atq; hæc omnia aliquando æqualia, aliquando inæqualia sunt. Temporis item distentionis aliqua proportio est cum tempore contractionis. Aliã in vno pulsu differentiam constituas præter has nullam: sed sunt omnes quę in vnum pulsum incidunt differentiæ generales, quas retulimus. Quibus duæ accedunt aliç, quas collectiuas appellant. Ex his in plurium pulsuum mutua cõntentione, æqualitatem & inæqualitatem, ordinẽ & eius perturbationem æstimamus.

Pulsus quid. Pulsus inest quies gemina.

Motum cõtrarium non exordiri naturam prius, quàm priorem sedauerit.

Arteriã sortiri tres dimensiones, perinde vt reliqua corpora.

Quantitas distentionis et contractionis.

Arteriis contentionem inesse.

Arteriis consistentia inest & cauitas.

Proportio vnius motionis pulsus, ad alterã.

Differentiæ in vnum pulsum incidentes, quæ sint.

Differentiæ cuiusq; generis pulsuum.

At motum ipsum pulsus, aut moderatũ & naturalem esse, aut tardiorem, aut celeriorẽ, oportet: quæ tres pulsuum circa motũ differentiæ existunt. Fit igitur pulsus celer, vbi modico tempore ipsa arteria mouetur: tardus, cùm multo: moderatus, vbi mediocri. Differentiæ pulsuũ in distentionis quantitate, si quidem in singulis concipiantur dimensionibus, nouem numero sunt, in vnaquaq; trium dimensionũ tres. In longitudine arteriæ, qui moderatus in ea est, & qui hunc excellit, vel eo est inferior. Vocatur qui excellit, longus: qui inferior est, breuis. In latitudine, moderatus, & alij immoderati duo: nempe latus, qui moderatum excellit: huic contrarius, angustus. Itidem in dimensione profunditatis arteriæ, vnus moderatus est, alius altus, & alius humilis. Hæ pulsuum sunt in vna dimensione acceptorum differentiæ. At differentiæ pulsuum in trinis simul dimensionibus, sunt septem & viginti. Perspicies has manifestè in tabella. Vnus enim erit longus simul & latus, altúsq;, qui omnibus præponatur: alius longus, latus, & profunditate moderata, scribatúrq; secundus: alius longus, latus, humilis, qui sit ordine tertius: similique reliqui omnes cognoscentur via & ratione, vt duæ primæ dimensiones maneãt immotæ, trifariam vltima variet, hoc pacto. Quartus longus, moderata latitudine, & altus. Quintus longus, moderata latitudine, simulq; moderata profunditate. Sextus longus, latitudine moderata, humilis. Deinde alij tres, prima dimensione longum seruante, secunda angustum, tertia trifariã variante. In his nouem, vna dimẽsio permanet, longitudinis longæ: aliæ omnino cõmutantur. Mox alteri nouem, dimensione longitudinis in mediocritate seruata, variantibus reliquis. Ad hæc nouem alij, vbi longitudinis breuis dimensio sit, & aliæ immutentur.

Pulsuum differentiæ circa motũ sunt tres.

Celer pulsus.

Tardus.

Moderatus.

Differentia pulsuum in distentione, secũdum singulas dimensiones sumptorũ sunt nouẽ.

Longus pulsus.

Breuis.

Latus.

Angustus.

Altus.

Humilis.

Pulsuũ differẽtiæ in trinis simul dimensionibus acceptorum, sunt septẽ & viginti.

TABELLA.

1	Longus	latus	altus	magnus.
2	Longus	latus	moderatus	
3	Longus	latus	humilis	
4	Longus	moderatus	altus	
5	Longus	moderatus	moderatus	gracilis.
6	Longus	moderatus	humilis	gracilis.
7	Longus	angustus	altus	
8	Longus	angustus	moderatus	gracilis.
9	Longus	angustus	humilis	gracilis.
10	Moderatus	latus	altus	turgidus.
11	Moderatus	latus	moderatus	
12	Moderatus	latus	humilis.	
13	Moderatus	moderatus	altus	
14	Moderatus	moderatus	moderatus	medius
15	Moderatus	moderatus	humilis.	
16	Moderatus	angustus	altus	
17	Moderatus	angustus	moderatus	
18	Moderatus	angustus	humilis	gracilis.
19	Breuis	latus	altus	turgidus.
20	Breuis	latus	moderatus	turgidus.
21	Breuis	latus	humilis.	
22	Breuis	moderatus	altus	turgidus.
23	Breuis	moderatus	moderatus	turgidus.
24	Breuis	moderatus	humilis.	
25	Breuis	angustus	altus	
26	Breuis	angustus	moderatus	
27	Breuis	angustus	humilis	paruus.

Pulsus magnus, paruus.

Atq; inter hos uigintiseptē hos pulsus qui ex tertiis dimensionibus constant, primus quidem ab omnibus magnus dicitur, vltimus autē paruus. Reliqui verò proprio nomine carēt. Neq; enim qui graciles dicūtur & turgidi, certū vnum significant, sed multis simul generatim tribuuntur. Nam in quibus longitudinis dimensio duabus reliquis pręstat, omnes hos tenues & graciles vocant: in quibus duæ reliquæ ab hac, tum crassos, tum turgidos. At moderatū dimensionibus pulsum, mediū inter magnū & paruum nominant.

Gracilis. *Turgidus.*

De differentiis reliquorum generum pulsuum.

Pulsus vehemens. *Languidus.*

Tertij generis pulsuū, quod in cōtentione cōsistit, tres differentiæ existūt. Vnus quippe est validus cōtentione, qui vehemēs vocatur: alter imbecillus, qui languidus: & tertius inter vtrunq;, qui medius dicitur. Quarti etiā generis, quod circa arterię corpus versatur, totidem sunt differentiæ: durus videlicet, mollis, & medius. Similiter quinti generis, quod arteriæ velvti infusionē declarat, sunt differētiæ tres: pleuus, vacuus, & inter vtrunq; medium tenens. Quæ quidem differentiæ quinq;, cum æqualitatibus & inæqualitatibus suis, in vno arteriæ motu consistunt.

Durus. *Mollis.* *Plenus.* *Vacuus.*

De differentiis pulsuum quæ in tempore intermissionis consistunt.

Qui contractionē pulsuum percipere se fatentur, tarditatē quidem & celeritatem in distentionis contractionisq; tempore collocant: crebritatem verò & raritatem, in quiete vtraq;: at rhythmum, in distentionis tempore, vnà cum tempore insequētis eam quietis, ad tempus collato cōtractionis, simul & excipientis eam quietis. Porrò quietem quam vocant superam, quæ secundum distentionem contractionē præcedit, quanta sit, tactu queas ad vnguem assequi: inferā non item planè, quòd vtrinque sibi asciscat partes, ad initium, contractionis extremitatem: ad finem, principium distentionis.

Quietem pulsuum superam, quanta sit, tactu posse dici, certam: inferam autem, nō item planè.

De differentiis quietis & rhythmi.

Pulsuum differentia secundū quietē arteriæ, sunt tres. rarus, creber, & medius. *Eurhythmus pulsus.* *Arhythmus pulsus.* *Eurhythmus pulsus cur dictus.* *Arhythmus pulsus est triplex.*

Itaq; in genere quietis arteriæ, tres pulsuum differentiæ consistunt, rarus, creber, & medius. At verò cùm omnis pulsus aliquo rhythmo constet, erit vtiq; arhythmo pulsui eurhythmus contrarius: eurhythmus autem, genus commune vtriusq;. Cæterùm pulsus eurhythmus indiuisus & vnus manet. Arhythmi tres differentiæ sunt: pararhythmus, heterorhythmus, ecrhythmus. Etenim cuique ætati suus est naturalis pulsus. Qui ex iis igitur rhythmum seruat, vocatur eurhythmus: qui labefactat, arhythmus. Atque labefactans ipse, interim vicinæ ætatis rhythmum mutuatur, q pararhythmus: interim cuiusvis alterius, qui heterorhythmus dicitur: sicvti q: rhythmum prorsus nullius ætatis retinet, ecrhythmus. Easdem differentias & in naturis, annique temporibus, necnon regionibus, ac breuiter in omnibus, statuere oportet. Iam verò inter omnes rhythmos, hi quidem pari proportione, illi impari constant. Pari, vbi distentionis tēpus æquet tempus contractionis. Impari, si alteruter eorū excedat: id quod modò certis, modò incertis fit excessibus. Certis bifariam, aut multiplici proportione, aut vt numeri ad numerū. At proportio quidē multiplex, aut dupla est, aut tripla, aut quadrupla, aut insequentiū aliqua. Vt numeri ad numerum, vbi quot est distentio temporum, totidem fuerit contractio. Incertis, in vniuersum tripliciter. Nam aut distentionis est tempus incertum, aut contractionis, aut vtrunq;.

Rhythmorum differentiæ multiplices.

De æqualitate, inæqualitate, ordine, & ordinis perturbatione.

Aequalitatem inæqualitatem que in vno pulsu & in pluribus fieri. ordinem confusionemq;, in pluribus tātum.

Porrò ęqualitas & inæqualitas tū in vno pulsu fiūt, tum in pluribus. Ordo & perturbatio ordinis, in pluribus duntaxat. Ergo (vt à facilioribus cognitu ordiamur) quę in pluribus pulsibus æqualitas inęqualitásq; cernuntur, quas collectiuas vocitant, in contentione omnium differentiarum ęstimantur primi pulsus cum reliquorum differentiis. Nam pares si omnino maneant, æqualis absolutè is pulsus vocatur: sin omnino impares, absolutè inæqualis. Quòd si in vna vel pluribus pares existāt, & in vna vel pluribus impares: quatenus pares sunt, hactenus dicetur æqualis pulsus: quatenus impares, hactenus inæqualis. Nam pulsus absolutè æqualis, nec magnitudinē, nec velocitatem, nec aliud habet impar quicquā. At vero ordinatus & inordinatus pulsus diuisa inæqualitate in paritatē circuituū, & in absolutam imparitatem, in vtroque membro gignūtur: in circuituum paritate, ordinatus: in absoluta imparitate, inordinatus. Sint itaque omnes vnius pulsus differentiæ, insequentium differentiis omni in genere pares. Absolutè ęqualis talis pulsus dicetur. Contra omnes sint omnibus impares: erit ille absolutè inæqualis. Quòd si aliqua uel aliquæ pares existant, & aliqua vel aliquæ impares: in aliqua pulsus vel aliquibus æqualis erit, in aliqua vel aliquibus inæqualis. Qui enim absolutè est æqualis, aut vna, aut pluribus differentiis, non admittit sectionē. Qui autem absolutè inęqualis est, hunc per vnam aut plures species secātes, circuituum paritate & imparitate ordinatū reperiemus & inordinatū vel absolutè, vel pluribus in differentiis, vel vna. Cęterùm qui absolutè ordinatus est, pares sortitur circuitus omnes. Qui circulatim ordinatus est, nō omnes æquales, sed certos. E diuerso inordinatus absolutè, nec habet deinceps omnes pares circuitus, nec certos. Circulatim verò inordinatus, ambo hæc nō habet alterū habet. Ita vtriusq; medius fit, ordinati & inordinati: atque illud vtriusq; commune habet, hoc non habet.

Pulsus absolutè æqualis. *Pulsus absolutè inæqualis.* *Pulsus ordinatus in circuituum paritate consistit.* *Pulsus inordinatus in absoluta consistit circuituum imparitate.* *Pulsus absolutè æqualis nō admittit sectionē.* *Pulsus absolutè ordinatus, pares sortitur circuitus oēs.* *Pulsus inordinatus simpliciter.* *Pulsus circulatim inordinatus.*

De collectiuæ inæqualitatis differentiis: ac primò de æqualibus inæqualitatibus.

Collectiuæ inæqualitates, quæ in aceruo plurium pulsuum consistunt, primam habent differentiam, qua interim æqualiter, interim inæqualiter fiunt. Quippe inæquales pulsus, sicvti & cætera ferè omnia, pristinam naturam mutantia, quatenus æquam semper mutationem recipiunt, æqualiter dicuntur mutati. Quæ verò parem mutationem minimè asciscunt, ea inæqualiter inæqualia vocantur. Vbi igitur primo pulsu secundus est paulò minor, & tertius tantò secundo, & quartus similiter tertio, ac sic deinceps: tales sanè pulsus μύουροι, quasi imminutos, à turbinatis figuris sumpto nomine, appellant. Iam qui ex ipsis perpetuò diminuūtur, nec unquam desistūt deniq;

Aequaliter mutari quæ dicantur. *Inæqualiter inæqualia quæ nominentur.* *Pulsus myuri.*

Deficientes myuri pulsus. Myurorum pulsuum differentia multiplices. Pulsus imminuti reciproci.

denique ad quietem omnino recidunt, motúque deficiuntur, quos vocant deficientes μύουρος. At qui desinunt, duplici sunt differentia. Quidam enim in quã primùm paruitate minui destiterunt, hãc constantissimè seruant. Alij autem rursus augentur, quos imminutos reciprocos vocant. Quorum quidem ipsorum nonnulli ad parem reuertunt pristinæ magnitudinẽ, alij ad maiorem: alij iisdem excessibus quibus fuerant prius imminuti, rursus augentur. Sunt qui minoribus accessionibus, maioribúsve vtantur.

De inæqualium inæqualitatum differentiis.

Inæqualium inæqualitatum differentia.

Inæqualium inæqualitatum quædam nullam prorsus æqualitatem retinent: aliquæ retinent ad tres vsque, vel quatuor, vel quinque pulsus, sed postea amittunt: in quorum inest vtrisque vel ordo, vel perturbatio ordinis: ordo, si circuitus seruent aliquos pares: perturbatio ordinis, si & hos quoque violent. Atque hi quidem ex ipsis & motibus deficiuntur, vt illi qui æqualiter agitãtur. Cæterùm vt illos decurtatos deficientes, sic hos inæquales deficientes vocamus. Porrò intercurrens pulsus ex sola inæqualitate crebritatis nascitur: intermittens verò, ex inæqualitate raritatis & paruitatis, alio atque alio vtrobique modo, constat. In raritatis inæqualitate, quòd quies sit producta lõgissimè: in paruitate, quòd minima fuerit dutẽtio. Vel potius, ex pulsuum paruitatibus deficientes cõstant: intermittẽtes, ex raritatibus.

Decurtati deficientes pulsus. Inæquales deficientes pulsus. Intercurrens pulsus. Intermittens pulsus.

De inæqualitatis vnius pulsus differentiis.

Inæqualitatis motus in vno pulsu differentia.

At inæqualitatis motus in vno pulsu, duæ primæ differentiæ constituendæ sunt. Quarũ vna, in vna arteriæ parte gignitur: in pluribus altera. Earum autẽ vtraque potest iterum in plures distribui. Auspicabimur tamen ab ea, quæ circa vnam arteriæ partem versatur, licet distinctis temporibus: quòd nimirũ inæqualitas illa sæpe inueniatur in pulsibus, multáque denotare consueuerit. Tres igitur illius sunt differentiæ primæ: cùm videlicet quies interpellat motum particulæ: aut cùm ille continuus apparet, non paris tamen velocitatis: aut cùm interdũ recurrit. In prima autem, vbi à quiete motus interpellatur, pulsuũ nouem differentiæ inueniuntur.

Primæ differentiæ inæqualitatis motus, membra.

Pulsus differentia vna in parte inæqualiter inæqualium.

Sit prior motus celer: alter verò, aut celer, aut tardus, aut moderatus: iam hinc tres differentiæ oriuntur. Rursus alteræ tres, vbi prior manet tardus, & trifariam secundus variat. Aliæ item tres, si permaneat moderatus primus, varietur autẽ tribus secundus modis. At verò inter non intermittentes distentionem inæquales motu pulsus, quidam velociter motum exordientes, tarditate finiunt: alij contrà, tardi sunt initio, celerésque semper magis ac magis euadunt: idque horum vtrique habent aut æqualiter, aut inæqualiter. Illorum ergo qui motum æqualiter minuunt, vel augent, quidam ab extrema tarditate ad moderatum motum perueniunt: quidam à moderato motu ad vltimam tarditatem: alij à prima celeritate ad moderatum motum: sicuti & alij ab hoc ad extremam celeritatẽ. Sunt præterea qui vtrinque à moderato motu paululum deflectunt, hique bifariam; modò enim celeriores, modò tardiores fiunt, vt sex sint cunctæ eorum differentiæ, tametsi plures excogitari possint. In solis autem inæqualibus pulsibus qui inæqualiter variant, interdum (licet raro) accidit motus ex tardissimo velocissimus, sicuti & ex velocissimo tardissimus redditur.

Differentiæ pulsuum vna in parte inæqualiter inæqualium.

Eorum verò pulsuũ qui inæquales cùm sint, inæquali in mutatione versantur, interim duæ planè, interim tres motus differentiæ cernuntur. Nos quartum aliquando, sed obscurè animaduertimus. Vbi igitur motus arteriæ duas sensibiles differentias efficit, sex erunt formæ concursuum: vbi autem tres, quatuor & viginti. Quòd autem cùm in vtroque disparium motuum insint tres pulsus, velox, tardus, & moderatus, ex concursibus eorum nõ nouem dicamus, sed sex differentias prodire, hac ratione intelliges, si noris, qui eundẽ bis deinceps pulsum ponat nulla intercedente quiete fieri, vnum eum totum æqualem pulsum effecturum. Itaque de nouem cõmissuris tres detrahuntur, in quibus non inæqualis iam pulsus, sed æqualis redditur, vel celer, vel tardus, vel moderatus: id quod ex tabella euadet apertum. Nam secundus in ea, & quartus, & nonus, sunt æquales: celer secundus, tardus quartus, nonus moderatus.

TABELLA.

1	Celer	tardus
2	Celer	celer
3	Celer	moderatus
4	Tardus	tardus
5	Tardus	celer
6	Tardus	moderatus
7	Moderatus	tardus
8	Moderatus	celer
9	Moderatus	moderatus.

Eadem ratione si tribus positis inter se disparibus motibus, in singulis iis ternos pulsus commutatos committas, vigintiseptem numero formæ erunt. Ex quibus tres necesse est inæqualitatem recidant: éstque id etiã ipsum ex tabella planũ.

TABELLA.

1	Celer	celer	tardus
2	Celer	celer	celer
3	Celer	celer	moderatus
4	Celer	tardus	tardus
5	Celer	tardus	celer
6	Celer	tardus	moderatus
7	Celer	moderatus	tardus
8	Celer	moderatus	celer
9	Celer	moderatus	moderatus.
10	Tardus	celer	tardus
11	Tardus	celer	celer
12	Tardus	celer	moderatus
13	Tardus	tardus	tardus
14	Tardus	tardus	celer
15	Tardus	tardus	moderatus
16	Tardus	moderatus	tardus
17	Tardus	moderatus	celer
18	Tardus	moderatus	moderatus

19	Moderatus	celer	tardus
20	Moderatus	celer	celer
21	Moderatus	celer	moderatus
22	Moderatus	tardus	tardus
23	Moderatus	tardus	celer
24	Moderatus	tardus	moderatus
25	Moderatus	moderatus	tardus
26	Moderatus	moderatus	celer
27	Moderatus	moderatus	moderatus.

Itaque tres in his ſunt æquales, ſecundus 10 tabella, & tertiuſdecimus, & vigeſimuſſeptimus. Celer enim ſecundus eſt: tardus tertiuſdecimus: medius vltimus. Et iam alij duodecim pulſus, in primam tabellam tranſeunt. Nam primo primæ tabellæ, duo fient ſimiles, primus nempe & quartus ſecundæ tabellæ, hic tarditatis plus, ille celeritatis habẽs. Et tertio, tertius & nonus, ille plus obtinens celeritatis, hic mediocritatis. Quinto vndecimus & quartuſdecimus, ille maiori celeritate, hic tarditate prędittus. Sexto decimuſquintus, atq; decimuſoctauus, hic plus habẽs mediocritatis, ille tarditatis. Septimo vigeſimuſſecundus, & vigeſimuſquintus: hic mediocritate, ille tarditate excellens. Reliqui de ſecunda tabella duo, vigeſimus, & vigeſimuſſextus, octauo ſunt primæ tabellæ ſimiles, hic mediocritate præſtãs, ille celeritate. At duodecim ſecundæ tabellæ reliquos, qui prorſus ſunt inæquales, nihil cũ illis prioris tabellæ conſentire, clariſsimũ eſt: in quibus ſanè ipſa eſt aſcripta inæqualitas, non quòd alij illi duodecim qui conueniunt cum prima tabella inęquales nõ ſint, ſed quòd in ternis hi differentiis motuũ aperta inæqualitate ſint prædi ti, cùm in binis differentiis eam habeãt alij. Sunt autẽ, ſi ordine à primo numeres, quintus, ſextus, ſeptimus, octauus, decimus, duodecimus, decimuſſextus, decimuſſeptimus, decimuſnonus, vigeſimuſprimus, vigeſimuſtertius, vigeſimuſquartus.

De tertia differentia pulſuum in vna parte inæqualium.

Dicrotum pulſum, ſiue ferientem iterum, nõ duos, ſed vnũ tãtum pulſum exiſtere.

Qui repetentem pulſum, ſiue ferientem iterum (quem Archigenes dicrotum vocat) duos eſſe pulſus exiſtimant, hallucinantur. Nam qui in vna diſtentione intermittũt, quanquã iterũ feriant, non ob id tamen eos dixeris duos pulſus exiſtere. Quemadmodum enim dum malleo ad incudem ex longo interuallo prior validéq; pulſans incutitur ictus, illi ſecundus mitior accedit, velut reſultante haud ita multùm ab incude malleo, recidentéq; in eam languidius & breuiori interuallo, ſic dicrotæ pulſationes in vna dilatatione inæquales oriuntur.

Dicrotæ pulſationes quomodo fiãt in vna dilatatione inæqualẽ.

Arteria ſiquidem in occurſu quaſi repellitur, móxq; redit. Cuius delapſum à * primæ diſtentionis fine nulla dirimit manifeſta quies, qualis animaduertitur inter ſyſtolem & diaſtolem, ſed ſimulatq; attolli deſtitit, ipſa arteria recedit, atq; paulìſper vibrata, mox occurrit iterum: id quod etiam vi tractis ramis deindéq; dimiſsis accidit. Atq; vbi cum vi maiori tales pulſus contingunt, ipſius arteriæ partes vno eodémq; tempore, hæ quidem attolli, decidere illę videntur.

Dicrotorũ differentia in quibus cõſiſtant generibus.

Sic itaq; cùm gignãtur dicroti, differentiæ eorũ in illis omnib. quæ retulimus generibus erunt, plenitudinis, duritiei, magnitudinis, vehemẽtiæ, celeritatis, & his contrariorum, tam in ipſo primo motu, quàm in reditu ab ipſorum diſceſſu. Nã magnus poteſt eſſe & non magnus, ſicuti & ęqualis & inęqualis: ac ſic de cæteris differentiis, quarum ſanè cõmutationes, multas ſpecies conſtituunt dicrotorum pulſuum: quorũ hę quidem in vna diſtentione ſunt differentiæ, inæqualitate occupante vnam partem duntaxat.

De inæqualitate diuerſarum partium in vna diſtentione.

Inæqualitatis pulſuũ, quæ ſecundum diuerſas arteriæ partes, fit differentiæ.

Inæqualitatis quæ ſecundum diuerſas fit partes, primæ differentiæ ſunt duæ, iuxta quas aut continuus eſt motus, aut interciſus. Reliquæ ex harum diuiſione gignuntur. Nam cõtinuus, aut eſt æqualis, aut inæqualis. Si æqualis, aut remittatur celeritas, aut increſcat à primo, ſex modis, neceſſe eſt, vt paulò antè expoſuimus. Inæqualis ſunt differentiæ plures, pro pulſus magnitudine longa, vel breui, vel moderata. Nanque duobus digitis ſi motus occurrat, ſex differentiæ exiſtẽt: ſi tribus, quatuor & viginti: ſi quatuor, ſeptuagintaocto. Nam cùm eorum quæ tres differentias habent, coniugationes exiſtant vigintiſeptẽ, ſi quartũ illis accedat, cui tres differentiæ inſint, vnam & octoginta numero eſſe ratio poſtulat. Quibus ſi tres quæ creant æquales pulſus, eripias, reliqui quidem erunt ſeptuagintaocto.

De differentiis motus interrupti.

Interrupti motus in pulſu, differentia quatuor.

Interrupti motus primæ differentiæ ſunt quatuor, quarum ſingularũ complures. At quatuor in hunc modum. Aut primus & tertius digitus motum ſentiunt, non ſecundus autẽ & quartus: aut primus & tertius & quartus, nõ autẽ ſecundus: aut primus, ſecũdus, & quartus, minimè verò tertius: aut primus deniq; & quartus, ſecũdus & tertius nequaquã. Vbi igitur primus & tertius duntaxàt ſentiunt, nouenæ pulſuum in ſingulis generibus differentiæ fiunt: vbi verò primus & tertius, & quartus, vigenæ ſeptenæ. Totidẽ cùm primus, ſecundus, & quartus: at cùm primus & quartus, nouenæ. Atq; hæc quidem eſt iam inæqualitatis diuiſio, quæ diuerſis in partibus fit. Cõmiſcentur porrò variis modis ambæ inter ſe primæ differentiæ, vt non iam diuerſas tantùm partes, verumetiam ſingulas teneat inęqualitas.

De inæqualitate quantitatis diſtentionis in diuerſis arteriæ partibus.

Inæqualitas quantitatis dilatationis diuerſas arteriæ partes occupans.

At verò inæqualitas quantitatis diſtentionis diuerſas quidem arteriæ partes occupans, cùm animaduertitur crebrò, tum percipitur facillimè, & interrupta, & continua, æqualiter & inæqualiter. In vna verò arteriæ parte nõ recipit huiuſ generis inæqualitatem vnus pulſus, quòd priuſquàm finem motus attingat, magnitudo minimè deprehendi poſsit. Siquidem magnitudinis & paruitatis differentiam, nisi iam moueri arteria deſtiterit, neuóquam cognoſcere poſsis.

Inæqualitatis vitalis contentionis differentiæ.

Inæqualitatis vitalis contentionis differentia.

Inæqualitas verò contentionis vitalis, eandem diſtributionem ac inæqualitas motus habet. Nam aut eandem partem, aut diſtinctas tenet. Eandem tribus modis: aut interrupto motu, aut perpetuo, aut dicroto. Diſtinctas bifariã, vel cõtinuo motu, vel interciſo. Singulorũ prætereа

terea horũ generũ totidem sunt singulares differentiæ, quot motus. Quin & cõmisceri etiam positas vna in parte inæqualitates necesse est, vt illas quæ in diuersis fiunt.

De inæqualitate corporis arteriæ.

Inæqualitas corporis arteriæ, esse in vna parte non potest: in diuersis potest, modis duobus.

Sed inæqualitas corporis arteriæ, ex qua pulsus aut mollis aut durus redditur, in vna quidẽ nõ potest parte fieri: in diuersis fieri duobus modis videtur (non aliter ac inæqualitas motus & contentionis) vt aut continuus motus sit, aut intercisus. Quo fit vt differentiæ huius generis sint eædem, atq; prædictæ illorum. Verùm arteriæ pars vna non potest initio esse distentionis, mollis, dura in fine: aut contrà primò dura, in exitu mollis. Quare hactenus quidem ab hoc pulsus genere duritiei & mollitudinis, duo genera dissident priora, motus & contentionis.

De inæqualitate ab infusa materia in cauitatem arteriæ.

Inæqualitas pulsus ab infusa materia.

Pulsuum genus quod efficit infusa materia, in quo quidem pulsus plenus & vacuus est, easdem habet quæstiones ac superius quod quantitate distẽtionis constabat. Videbitur nanq; hic quoq; obtinere diuersas partes posse in vno pulsu inæqualitas: vnam autem eandemq; non posse. Porrò quia evidentius in arteriæ sede febris calor qui sit, quàm si aliam tangas partem, cognoscitur, ideo probabatur quibusdam, inter alia hoc etiam genus pulsuum annumerari, quo caloris qualitatem perniostimus. Cuius quidem generis æqualitas & inæqualitas in vna distentione versantur. Ac inæqualitatis erũt differentiæ, prima, tum quæ diuersas partes, tum quæ singulas tenet. Quas iterũ si prædictis rationibus seces, alteræ particulares plures nascentur.

De inæqualitate à sede arteriæ.

Inæqualitas vnius pulsus à sede arteriæ profecta.

Est & aliud genus diuersum inæqualitatis in vno pulsu, quod à sede arteriæ proficiscitur: vbi pars quidẽ eius dextrorsum, pars sinistrorsum, pars sursum, pars deorsum deflectitur: id quod accidit aut in duobus locis, aut pluribus.

De pulsu vndoso & vermiculante.

Vndosus pulsus quomodo fiat.

Aliud item inæqualitatis vnius pulsus genus est, quod vocatur vndosum. Ad cuius sanè generationem minimè videtur arteria in ea inæqualitate simul distendi vniuersa: sed primò prima eius pars, deinde secunda, mox tertia, & sic consequenter: idq; cum eleuatione quadam vndosa, altera vnda semper priorem excipiente. Prioris siquidem partis arteriæ dilatationem, secundæ cõsequitur, ut interveniat pars à motu libera nulla: verùm propemodũ quieti similis est finis vndarum. At non reperias tamen vllam partẽ prorsus quiescentẽ. A vermiculante porrò hic pulsus magnitudine differt. Neque enim eos qualitas, sed quantitas separat. Vtriq; tamen, omnibusq; eorum speciebus aliquid inest cõmune, sicvti & aliquid propriũ. cõmune, vnde nomen vterque invenit, vndoso quidem, exurgere quasi vndas in arteria alteram ab altera: vermiculanti verò, esse vermis gressui consimilem. Differentiæ autem eorum hoc modo speciatim fiunt. Quibusdam enim rectà fertur vnda: quibusdam in obliquum deflectit. Quidam etiam breui longitudine, altitudinem insignem sortiuntur. Sunt contrà, qui longiores altitudinem humilem: aliqui lati sunt, nonnulli angusti, alij etiam pari celeritate præditi, alij secus. Et cõtentionis hæc etiam vnda plus, illa habet minus: interim simul est istarum differentiarum inæqualitas. Habent autem vtriq; hi, tum vndosi, tum vermiculãtes pulsus, vt tales sint, à sola distentionis inæqualitate ipsius quantitatis. Vna enim hæc inæqualitas, adiuncto sibi, vt partium motus alter antevertat, alter cunctetur, huiuscemodi pulsus gignit.

Vermiculãtem pulsum ab vndoso non qualitas, sed quãtitas sola distinguit.

Vndoso & vermiculãti pulsui, quæ communia et quæ propria insint.

De pulsu formicante.

Vndoso pulsui succedit vermiculans.

Vermiculanti pulsui succedit formicans.

Formicans pulsus est omnium minimus, non tamen est celer.

Iam verò vt vndoso pulsui succedit vermiculans imminuto ita formicans vermiculanti, vbi multis amissis motibus, in vnũ eundemq; prorsus paruũ desiuerit. Quare inæqualitas eius præ exiguitate nos fugit. Est porrò hic pulsus paruus (quo nec alius est minor) languidissimusq; & creberrimus: non tamen (vt quibusdam visus est) celer.

De vibrato & convulso pulsu.

Conuulsi pulsus.

Vibrati pulsus.

Supersunt autem vibrati & convulsiui, qui hactenus quidem sunt inter se similes, quòd vnum locum arteria non teneat, sed sursum deorsumq; agitetur, naturali sese deserta. Distant tamen vel hoc ipso, quòd non adeò is affectus in convulsiuos cadat: in vibratos magnopere, admodumq; perspicuè: ac præterea, quatenus ex terminis vtrisq; retrahi, contendiq; & convelli convulsiui videntur. Vibrati omni isto vacant. Ad hæc magna frequenter est dilatatio vibratis, at convulsiuis parua. Et partes arteriæ quædam superiora petere, quædam demitti vno eodemq; tempore apertè in vibratis cernũtur: convulsiuis verò id perpaucis & obscurè accidit. Breuiter sentias vel vti fidem quandam intensam in cõvulsiuo pulsu, quæ illi res cum nullo alio convenit. In vibratis nihil simile animaduertas. Maximè enim iaculis motum eorum, quæ magna vi emissa, celeri impetu vibrantur, assimiles. Omnes autem hosce pulsus qui præter quinq; illa prima genera in vna distentione inæquales sunt, horũ duorum accessio constituit, quæ sunt, genus inæqualitatis in arteriæ sede, & cùm maturius aut serius motum partes auspicantur.

De pulsu caprizante.

Caprizãs pulsus quando generatur.

Pulsus etiam caprizans inter inæquales in vno pulsu refertur: estq; etiam compositus, expers tamen inæqualitatis vtriusque, quæ primis quinque generibus adiuncta erat. Verùm vbi motum arteria interpellat quapiam in parte, tum potissimùm generatur, licet nõ semper, sed vbi motus à quiete alter celerior primo & vehementior oritur.

De inæqualitate crebritatis, raritatis & rhythmi, in diuersis pulsibus: quã collectiuam inæqualitatem appellant.

Collectiua inæqualitas.

Inæqualitas in crebritate, raritateq; secundũ diuersos pulsus.

Rhythmus quãdo æqualis, & quãdo inæqualis dicatur.

Vbi omnia ordine æqua ictuum sunt intervalla per omnes pulsus, æqualem dictitãt haud ab re tunc pulsum esse: vbi verò partim maiora, partim minora, inæqualem in crebritate, raritateq;. Rhythmũ iam etiam eodem modo ex proportione temporis ictuũ ad intervalli tempus constantem, cùm deinceps maneat eadem, æqualem eum esse aiunt: quemadmodũ inæqualem, vbi talis proportio variatur.

De inæqualitate crebritatis, raritatis, rhythmiq; in vno pulsu.

Inæqualitas crebritatis, raritatis & rhythmi, in vno pulsu contingens examinatur.

Partes arteriæ aut omnes vnà motum exordiuntur, aut hæ quidem maturius, illæ autem tardius. Si * igitur moueri omnes simul cœperint, postea autē motæ, minus æquis temporibus dilatationem alterā aggrediantur, duorum generum in vno pulsu inæqualitas erit: quòd videlicet illa sit quidem cognita, vbi primū secunda distentio cœpit, in secunda tamen ipsa minimè cōtineatur: sicvt neq; ipse * rhythmus, nec genus crebritatis & raritatis, cùm & hæc ipsa fiant in vno pulsu, * quamvis vt cognoscantur, omnino secundum desiderent: quandoquidem ante huius initium, prioris nequit finis cognosci: quo incognito, nec crebritatem, nec raritatē, nec rhythmum valeas cognoscere. At verò tempus partis quæ * præ cæteris prima motu deficitur, minimum est: maximum eius quæ vltima: proportione autem media, in quantū aut à prima, aut à postrema absint. Contrà ac tempora motus, quietum tempora, longiora sunt illis quæ primæ à motu desistunt: in illis quæ postremæ, breuiora. Quare tempus motus quem habuit pars, quæ prima moueri desiit, minimum, cum maximo tempore quietis eiusdem comparatur. Et vltimæ tempus, quod maximum erat omniū motus temporū, ad minimū confertur quietis eiusdem partis. Atq; ita rhythmus in singulis cōmutatur, quatenus proportio temporis motus ad quietis tempus non eadem in omnibus manet.

Rhythmus inæqualitas quomodo fiat.

Si itaque dilatatio quidem prior, in omnibus simul partibus auspicetur motum, sed non pari in omnibus tempore: secunda autem deinde & ipsa motum incipiat, non tamen simul omnium partium, sed prius quidem eius quæ prior quieuerat, secundò autem illius quæ secunda, atque ita deinceps: inæqualitas quidem ita rhythmi fiet, crebritatis & raritatis nō item. Nam quies cùm in omnibus æqua sit, differentiam in crebritate & raritate efficit nullam: nō respōdet tamen motus tempus, tēpori quietis. Siquidem motionis tempus nō erat omnib. par: quietis erat, ac proinde nō idem omnibus rhythmus erit. Quòd si cùm moueri arteriæ simul omnes partes cœperint, non item simul omnes alteram distentionē ordiantur, nec priorem terminauerint simul, sed ne quies quidem in omnibus æqua sit, binas in eo necesse est differentias esse. Nam crebritatis & raritatis in altervtra differentia inæqualitas fit, at nō rhythmi tamē necessariò. Possunt quippe omnium partium tempora motus, quietum temporibus respondere. Et si hoc, erit quidem rhythmus æqualis. Sin autem eadem in omnib. partibus proportio non constet, simul perdetur rhythmus. Iam verò vbi vnà omnes partes moueri cœperint, motæq; æquo sint tempore, si * secundæ dilatationis nō idem omnes initium partes ordiantur, sed quædam maturius, quædam incœperint serius, non erit iam rhythmus æqualis, nec crebritatis raritatisq; differentia. Hanc enim impares quietes inæqualem efficiunt: rhythmum verò, proportionum commutatio.

Rhythmum efficit inæqualē, proportionum commutatio.

Ac tot sunt inæqualitatis vtriusq; vno in pulsu generis differentię, cùm omnes vnà partes arteriæ distēdi cœperint. At vbi hæc primò, illa secundò distēdi cœperit, si omnes simul quieuerint, ac dein distentionem vnà alteram auspicatæ sint, necessariò inæqualitas in altero tantū genere fiet rhythmi. Quòd si alteram distentionem arteria iuxtà orsa sit, ac priorem, vt in vtraq; distentione eadē pars prior altera pari intervallo incipiat, idq; sit in omnibus partibus constans: atq; illæ etiam simul priorem distentionem absoluerint, * necessariò vtrq; in vtroq; genere inæqualitas erit. Nā omne tempus quod est ex motu & intervallo cōflatum, omnibus est æquabile arteriæ particulis. Sed motuū proportiones, quòd totum tempus in ęquas partes non distribuatur, non respondēt proportionibus quietum. Quare simul inæqualis rhythmus necessariò erit singularum partiū: & quatenus tempora intermissionum differunt, etiam crebritatis raritatisq; coniungi cum iis inæqualitatem est necessarium. Si verò altera distētio, perinde ac prior fecerat, initium motus partium sit orsa, non sit autem prioris distentionis finis omnibus idem, duæ differentiæ orientur. Potest enim & longè quidē quiescere prius, quæ prius motum est auspicata: potest etiam posterius. * Si igitur tantò quieuerit prius, quantò cœpit, fiet ita æqualis in vtroque genere pulsus. Sin multò prius atq; est auspicata quieuerit, duorum generum inæqualem pulsum efficiet. At si quæ prior cœpit desistat posterior, duorū generū omnino inæqualitatē creabit: si videlicet aut multò tardius, aut paulò, quieuerit. At verò si nec prioris distentionis initiū ex omnibus simul partib, fiat, neq; secundæ, est cùm rhythmus possit esse inæqualis, necnon crebritatis & raritatis genus. Verùm si sic motuū tempora temporibus quietum respondeant, rhythmus æqualis erit. Si verò tempora sola paria fuerint intermissionum, æqualitas erit in altero genere. Sed hæc infrequētia sunt: inæqualitates verò permultæ. Nam omnes possūt simul partes à motu cessare, & nō simul. Et cū nō cessant simul, hæ prius, illæ posterius: iam etiā vel longè prius, vel longè tardius.

GALENI PERGAMENI *de differentiis pulsuum, lib. II.*

NOn eundem vsum hic liber pollicetur, ac primus: sed quam veratrum rationem habet, vel scāmonium cum pane, & carnib. eandem quæ nunc dicemus, cum superioribus habent. Nutrire enim mentes illa sanas, hæc resecare prauas sentētias valent, vt morbos quosdam. In primis antem mihi cum sophistis est bellum circa vsurpanda nomina. Illi quippe ipsas res negligentes, barbaras quasdam voces, vndique citra delectum contractas, Grçcorum commiscent nominibus: neq; iis sanè integris, legitimisve, sed corruptissimis: atque ita nobis aures obtundunt, qui perpetuò sumus soliciti, vt nominibus quāpurissimis sensum interpretemur: vt clarissimè quis mentem suam possit significare, ita sermone vti eum optimè, existimantes. Ad hæc verò, illi priusquàm homonymiam distinxerint, singula definire conantur: vnde necessum est eos quam turpissimè hallucinari. Neq; enim nominū sunt, sed rerū definitiones. Proinde

Sophistæ res ipsas negligētes, de nominibus anxy & soliciti.

Definitiones sunt rerum, nō nominum.

quando

Definitiones ipsas tot debere esse, quot res.

quando ab vno nomine res indicantur multæ, tot definitiones, quot res, necessariò desiderantur. Vbi verò vnius rei plura nomina habentur, vnâ tantùm definitione est opus. Porrò vbi Archigenes etiam de octo qualitatibus pulsuum temerariam illam suam nobis sentẽtiam protulit, debuisset aliquam addere, si non firmam demõstrationẽ, at certè rationem validam: vt ne quis initio statim, velvti in Mosis & Christi scholam impingens, leges audiret nulla stabilitas demõstratione.

Christi doctrinam impiè subsannat Galenus.

Olim etenim homo duarum linguarũ peritus, ostendebatur digito, omnibúsque erat admirationi. At sophistæ hodie nos multas edíscere volunt, cæterùm barbarissimas, cùm tamen præstaret ipsas doceri vnam græcam adeò ornatam & cultam, præterea communem omnibus, ac plenam humanitatis.

Græcã linguã vnicè commendat Galenus.

Qua quidem si imbutus fueris, neutiquam vt illi fateberis, omnia prima genera pulsuum, qualitates existere. Siquidem inter differentias ipsorum referri tum magnum, tum paruum, tum medium constat; necnon longum, breuem, latum, angustum, atq; alios deniq; aliter nominatos: quorum quidem omnium vnum esse cõmune genus consistens in qualitate, nemo sanæ mentis fateatur. Quippe ipsius magni pulsus & parui, nõ qualitatem, sed aut quantitatem, aut ad aliquid, aut cõiunctam cum ad aliquid quantitatem esse genus, rationi consentaneum videtur.

Ad aliquid, esse cõmune multis generibus.

Neq; enim sumus nescij, multis generibus esse cõmune Ad aliquid. Siquidem albius & nigrius sunt in coloris genere. Atqui color qualitas est. Iam superius & inferius etiam in genere Vbi: matutius item & tardius, in genere Quãdo. In aliis etiam pluribus generalibus prædicamentis, versatur Ad aliquid. Proinde mirum non est, si in prædicamento quantitatis illi adsit etiam locus. Quare optimè sanè valeas moderatum pulsum, qui desideratur, ostendere, si exquisitè moderatũ cognoris.

Pulsus maioris dicti, cõstitue quinq; aut sex differentias.

Cæterũ in maiori pulsu, qui videlicet moderatũ excellit, sat fuerit cõstituere quinq; aut sex differentias. Etenim illum qui omnes superet, maximũ appellabimus.

Maximus pulsus.

Magnus simpliciter pulsus.

Qui medius est inter maximũ & mediũ, simpliciter magnum. Iam interponendi huic & illi vtrinq; bini alteri: vnus paulò maior moderato, alter qui magno paulùm cõcedit. Alius item qui magnum superet: sicuti & alius qui sit proximus maximo.

Pulsus magnus & paruus, sub prædicamento Ad aliquid est, & quantitatẽ significat.

Dicimus itaq; maximum & paruum pulsum, sub prædicamento Ad aliquid esse, & quantitatem significare: inesséq; vtrique magnitudinem, vt magno magnam, ita paruo pusillam.

Longus pulsus.

Latus.

Altus.

At longus dicitur, qui longitudine excedit medium: latus, qui latitudine: altus, qui profunditate: quorum intelligitur nullus in tribus dimensionibus arteriæ, citra quas nulla magnitudo constiterit.

Magnitudo nulla constare potest absq; dimensionibus tribus.

Quantitatem vnius extensionis, nõ esse magnitudinem.

Siquidem quantitas vnius extensionis, non magnitudo, sed longitudo est: ex qua nõnullos longos & breues dicimus, nõ magnos vel paruos. Nec verò ita lineam vnq̃ appellamus, sed aut longam, aut breuem. Verùm corpora quæ trinam dimensionẽ sortiuntur, ea magna & parua appellamus. Proinde pulsus qui ab vna dimensione cognominantur, à magnitudinis quidem genere reiiciuntur: sub eo autem qui secundum quantitatẽ est, continentur. Vbi igitur à proportione tres illæ dimensiones discedunt, atq; aliqua vel aliquæ illarũ minuũtur, vel superant, quatuor & viginti pulsuum differentiæ nascuntur: quas nos, quò vigintiseptem esse obtinentiũ tres dimensiones pulsuũ differentias ostenderemus, cũ prædictis tribus in tabella proposuimus.

Pulsuum differentiæ vigintiseptem.

Quibus omnibus vnum commune genus, quantitatẽ scilicet distentionis arteriæ, inuenimus. Quòd si liceat etiã contractionẽ tactu discernere, & in hac quoq; reperiẽtur totidẽ differentiæ. Enimvero qui nullũ aiunt longũ se simpliciter pulsum posse animo cõprehendere, cùm omnino is aliqua sit præditus latitudine & profunditate, mihi rudes primarũ disciplinarũ videntur: quandoquidem nec magnũ etiam sic concipere possent, quòd videlicet is simplex non detur, nisi simul celer vel tardus, vel vehemens, vel languidus, vel particeps sit aliarũ differentiarũ. Etenim quæ sine aliis esse nõ possunt, nõne mera fatuitas est, ne cognitioni quidem repræsentari citra illa profiteri? Porrò ex vnica dimensione pulsus, multa nos cognoscere possumus. Nã vt certã rem demõstrare magnus pulsus potest, ita etiam altus solus, non simul cum ipso conceptis aliis dimensionibus animo. At verò pulsus binarum dimensionum, nec ad viam & rationẽ quicquam faciunt eorum, qui trinis simul dimensionibus intelliguntur, & à diuidendi sunt methodo abducti. Porrò vbi ex omnibus differentiis volumus intelligere compositũ ipsum, tunc ars iubet, vt propositæ rei totam perspiciamus naturam. Eam itaq; nos in simplices differentias resoluimus, quòd alisq; eo, compositum exactè intelligi nequeat.

Compositum non posse intelligi absq; ipsius resolutione in simplices differentias.

Nisi verò totam rei naturam in vnum complecti, neq; in vna differentia & simplici consistere valeas, nulla erit ars, nulla via vel ratio, nulla deniq; vtilitas. Quamobrem nos primùm pulsuum vniuersam naturam diduximus in differentias, quæ ipsam constituunt: atq; hanc quantitatem distentionis vocauimus, illam qualitatis ictus, aliam qualitatis tunicæ, aliásq; ordine commemoratas. Deinde in his rursus simplices notiones inuestigauimus: vt quam habet rationem differentia quantitatis distentionis ad totam pulsuum ex omnibus cõflatam naturam, ita inueniatur aliud, ad hanc ipsam se similiter habens. Sunt autem differentiæ omnes vniuscuiusq; dimensionis, aliarum omnibus copulandæ: vt in vnaquaq; binarum dimensionum copulatione existant nouem differentiæ, omnes vigintiseptem. Adscribam vnã, postea de reliquis etiam licebit discere.

1	Longus	latus
2	Longus	moderatus
3	Longus	angustus
4	Latus	moderatus
5	Moderatus	moderatus
6	Angustus	moderatus
7	Breuis	latus
8	Breuis	moderatus
9	Breuis	angustus.

In hac ergo tabella tres longitudinis differentias cõplicantes cum tribus latitudinis, nouẽ ef-

ficimus differentias. Altera erit eodem modo tabella, cum tribus longitudinis differentiis, coniunctas profunditatis tres habens. Tertia prætere ea, in qua profunditatis tribus, copulabuntur tres latitudinis. Erunt itaque omnes differentiæ vigintiseptem, cùm singulæ tabellæ nouem contineant. Cæterùm hos omnes pulsus, qui concipiuntur bini, ob dictas causas omisimus: tradidimus autem eos, qui singulis dimensiotubus intelliguntur, numero nouem: atque eos qui trinis simul, quos in tabella descripsimus, vigintiseptem: quorum omniũ fecimus cõmune genus quantitatẽ distentionis. Porrò excessus pulsuum atq; defectus, qui vna dimensione intelliguntur, à principio diuidere poteris: vt in magno nobis est demonstratũ. Nam moderati soli singulis generibus indiuisibiles sunt: alij autem, plures diuisiones recipiunt, ac sua quidem natura infinitas. Quod enim genus maiorẽ & minorẽ excessum & defectum obtinet, infinitas necesse est differentias sortiatur, non tamen secundum sensum. Ergo esse quoddam genus pulsuũ, qui in quantitate distensionis consistunt, satis ostensum est. At quandoquidẽ celer quidam est, & tardus, & moderatus, in arteriæ motu pulsus: atq; horum cõmune genus qualitas est motus: tum aliquod invenire cõmune genus valeamus qualitatis & quantitatis, nobis est attendendũ. Quod si nequeamus, in prima referemus genera, tum quantitatẽ distentionis, tum qualitatem motus. Cùm aũt qualitas motus differat à qualitate corporis ipsius arteriæ, certè qualitatis prædicamentũ cõmune erit vtriq; generi: tamen genus haud item ambæ qualitates vllum cõmune obtinent. Nam per homonymiã vtraq; affectio qualitas dicitur. Neq; enim eadem est in ambabus qualitas, sicvti in albo & nigro, atq; frigido & calido. Genus autem pulsuũ in quantitate distentionis, à genere motus, corporisq; arteriæ, planè distat: quãtitas siquidem à qualitate dissidet: atq; idcirco etiã à genere contentionis, necnon à rhythmo, & à genere ordinis & perturbationis illius, sicvti & æqualitatis inæqualitatisq;. Quæ quidem prædicamento Ad aliquid attribuuntur omnia. Proinde superest, vt illud cõparemus cum genere crebritatis & raritatis: nam hoc constituere videtur quantitas temporis quietis. Sed sub idem sic rursus prædicamentũ reducentur: genus amborum tamen non erit idem. Nam genere toto quantitas dimensionis corporis, à quãtitate abest temporis. Ac nullum sanè esse, apertũ est, in pulsibus genus altius, quantitatis genere distentionis. Verùm differentiæ ipsæ interdum quidem atq; cõmuniter accipiũtur, tum pro generibus, tum pro speciebus: peculiarius autem pro illis quæ in diuisionibus reperiũtur, quæ nec species sunt, nec genera. Differentiæ tamen nomen potest omnibus assignari qualitatibus, quantitatibus, relationibus, & vno verbo, vniuersis. Nam ab eo quòd differat vnum ab altero, nomen differentiæ factũ est & conceptum. Differunt autẽ quædam statim primis generibus prædicamentorũ, vt homo, album, bicubitale, dextrũ. Nam vnum illorum est substantia, alterum qualitas, aliud quantitas, aliud Ad aliquid. Quædam subiectis generibus sub his: vt album & triangulare. Color enim, illius est genus: huius figura. Hæc rursus ambo prædicamento subiecta sunt Qualitatis. Itaq; albo primũ prædicamentum cum triangulari convenit: est enim vtrunq; qualitas: cæterùm generis sunt diuersi, hoc figurarũ, illud colorum. Alia iam specie differunt, cùm non differant genere: vt album & flauũ. Similiter alia differunt numero: vt, gratia exempli, album ab hoc albo, peculiari quadam differentia dissidet, sed eidem speciei subditum est, albo: preterea vtriusque idem genus est color, & commune prædicamentũ Qualitas. Atq; ita sanè quodlibet à quovis, alterum ab altero prorsus aliquatenus differt. Quandò igitur differe[n]tia à differendo appellata est, & inventa: differre autem tum indiuidua, tum species, tum genera inveniuntur subalterna, & semel omnia quæ aliquo modo sunt: differentiáq; rebus omnibus inest, nõ autẽ qualitas: malè vtiq; Archigenes prima genera differentiarũ pulsuum, qualitates vocauit: nos autẽ rectè, atq; ordine, cùm hæc, tum alia omnia, differentias. Quare etiam vniuerso operi titulũ fecimus, De differentiis pulsuum.

Moderati pulsus soli singulis generibus indiuisibiles sunt.

Differentias interdum accipi pro generibus speciebúsq;.

Differentia nomẽ quibus possit accommodari.

Differentiæ nomen vnde sit ductum.

Pulsuũ differentiarum genera prima, Archigenes perperam qualitates vocauit.

GALENI PERGAMENI de differentiis pulsuum, lib. III.

SI amor sapientiæ atq; honesti singulis iuxtà placeret (vt ait tragicus) nulla foret mortalibus contentio ambigua. Nunc quia non videtur omnibus idem nec honestum, nec sapiens esse, neq; etiam verum, necessariò controversia nascitur. Cæterùm qui in dubia opinione versatur, quòd non assequatur scientiam, ei condonandum fuerit. At qui de nominibus digladiantur, nec vllum hic faciunt finem aut modum, minimè mihi venia digni uidentur. Nam rerũ cùm sit ea obscuritas, vt si vel in triplum hæc vita nostra prorogaretur, ne tum quidem exactè cognoscere omnia possemus (qua ratione adductus Hippocrates, vitam ait esse breuem, & artem longam) quo modo, qui in iis quæ ab re sunt tempus conterit, absurditatis impudẽtiæq; notam abiiciet? Etenim de nominibus laborare, est prorsus operam ludere: res autem ipsas expendere, artes locupletare. Perinde siquidem est si vocemus ipsum pulsum Dionem: dicamus autem illum dignosci exactè, si comprimamus arteriam, nec leuiter attingamus: necnon pulsum proficisci à robore facultatis vitalis, esséq; signũ salubre in morbis: & præterea quales indicationes soleat promittere. Porrò ipsius robur ictus, in tactus impulsu, repulsu, subuersionéque positum esse, omnibus in professo est: at à qua causa fiat, controversum existit: vnusquisque siquidem propriam opinionem tuetur. Citius autem Mosis asseclæ & Christi sua deserant dogmata, quàm qui sectis addicti & consecrati sunt, tum medici, tum philosophi. Itaque inter pulsus est quidam, qui tactum ipsum subvertit: id est, valde & cum renixu quodam pulsat. Dignoscitur autem is, vbi plurimùm infigimus digitos, non leuiter palpamus. Causa eius existit, facultatis robur pulsus efficientis. Proinde si de medicis vocabulis primò omnis nostra potestas sit instituendis,

Controversia vnde nascatur.

Vita breuis. Ars longa.

Pulsum proficisci à robore facultatis vitalis.

Robur ipsius arteriarum ictus, in quo positum sit.

Christianorũ cõstantiã summam Galenus exprimit.

Pulsus contentus.

tuendis, contentum eum pulsum, non vehementem vocemus. Nunc quia à pluribus iampridem vehemens est vocitatus, nomen nihil mutamus: tametsi non simus nescij, vehementiæ nomen actioni semper tribui, contentæ simulátque citatæ.

Vacuum nihil in orbe dari. Pulsus vacuus, quomodo intelligendus sit.

Iam verò dum vacuum pulsum appellant, cùm nihil omnino vacuum in orbe detur, bifariam illum interpretabimur. Nam aut arteriam sic intelligemus vacuam, vt quæ aërem tantùm contineat: & quanquam sit plurimùm inflata & distenta, vacua tamen sit appellanda, vt inflatus culeus vacuus dicitur vino: aut ita illam vacuã esse dicemus vt vtres ipsos, quãdo aëre expulso, eorum tunicæ considunt. Ac prima sanè significatione erit pulsus talis, qualem Erasistratus natura eum semper asserit esse: altera nihil à paruo differet. Itaq; necessum videtur, vt aut paruum pulsum, aut aëreum, vocemus vacuum: itemq; contrarios iis plenos, magnum scilicet, atq; eum qui humidam speciem refert.

Plenum aut vacuũ vas præcipuè dici infusæ substantiæ ratione. Metaphorã esse ablegandã ab artificiosa doctrina. Similare corpus nullum esse plenum aut vacuum. Dura quæ sint, Mollia quæ.

Præcipuè tamen infusæ substantiæ ratione appellare licebit plenum aut vacuum vas: ratione autem tunicarum arteriæ, aliter: quas rectius sanè duras & molles, non plenas vel vacuas appelles: cùm similare corpus (nisi per metaphoram, quæ à disciplina artificiosa ablrganda est) quod vacuum vocetur vel plenum, sit nullum. Quãdoquidem autem omnia corpora, ex terra, aqua, igne, & aëre conflata sunt: in quibus exuperat quidem vel terrestre elementum, vel aqueum à gelu concretum, non possunt ea non dura esse: in quibus verò igneum, vel aëreum, vel humidum elemẽtum excellit, non concretum, necessum est ea mollia existant. Præterea si prædita foraminibus sint, vel meatibus, si superior ibi sit terrestris substantia, vel aquosa concreta, facit necessariò ad totius duritiem corporis: sin subtilis vel humida, sed non concreta, ad mollitiem.

Tactus est iudex duri, mollisq;. Mollia esse quæ cedunt tactui. Dura esse quæ nostram repellunt cutim.

Est autem in nobis tactus iudex corporis duri mollisq;. Quem quidem dum applicamus obiectis, quæ offendimus illum admittere, & quasi subeunti cedere, mollia appellamus. Contrà, quæ vim afferunt cuti nostræ, & protrudunt, si hæc cedens vrgentia intus excipiat, dura illa vocamus. At si omnino cedat & deiciatur ab vrgente, id quod concidit, imbecillius omnes: quod deicit, validius appellant.

Aristoteles præfertur Platoni.

Porrò Aristoteles elimatius quàm Plato non id quod cedit, appellat molle: sed ei addit, modò, quod in seipsum: modò, quod loco non dimouetur.

Molle esse quod in seipsum cedit nec migrat aliò.

Quòd si simul vtrunq; addamus, vt in secundo libro de Generatione & interitu Aristoteles fecit, ac molle dicamus esse, quod in seipsum cedit, nec migrat aliò, adhuc definiemus apertius: vtrunq; siquidẽ soli accidit molli. Nam cedere quidem, commune symptoma est mollis, & imbecilli: at in seipsum, solius est mollis: vt nõ in seipsum, imbecilli tantùm. Præterea, vt in vicinum locum migratio, propriũ infirmi est: ita nõ demigrare, vnius mollis.

Durities est qualitas tactilis. Qualitates tactiles quænam sint.

Iam verò, vt tangibile est corpus durum, sic durities est qualitas tactilis. Siquidem qualitates tactiles sunt, calor, frigus, humiditas, siccitas, grauitas, leuitas, durities, mollities, lentor, friabilitas, asperitas, læuor, crassities atq; tenuitas. Quæ omnes exprimi tangibiles qualitates possunt, & corpora non secus iis prædita.

Tactilium corporum septem oppositiones.

Quippe horum pariter septem sunt oppositæ coniugationes, & nomina quatuordecim. Prima est oppositio calidi & frigidi. Secunda, sicci & humidi. Tertia, grauis & leuis. Quarta duri & mollis. Quinta, lenti & friabilis. Sexta, asperi & læuis. Septima, crassi atq; tenuis.

Durum corpus simpliciter.

Durum igitur corpus; quod sic propriè & primariè appellatur, renititur, & nihil tangẽti cedit.

Metaphoræ quænam sint recipiendæ.

Quia verò multa corpori duro accidunt, vnumquodq; eorũ metaphoras nobis suppeditat: inter quas sanè vt repudiamus obscuras & tectas, sic probamus illas, quæ apertam illustrémq; similitudinẽ præ se ferunt. Vt, dum legem duram & iudicẽ dicunt, qui à venia danda sunt omnino alieni.

Pulsum dici durum aut mollẽ ex accidenti.

Corpus itaq; arteriæ, vel durum, vel molle primò & præcipuè est dicendum. At pulsus eius statũ denuncians, non propriè, nec primò, sed per accidens venit durus aut mollis vocandus.

GALENI PERGAMENI
de differentiis pulsuum, lib. IIII.

AT verò, vbi etiam ante definitiones, ipsæ res notæ existunt, nullus profectò est vsus definitionum: quemadmodum in pulsus appellatione, quam intelligunt etiam omnes mortales, nedũ medici. Proinde incusandi sunt, qui circa definitionem pulsuum inter se maximè digladiantur, alij aliud esse pulsum censentes.

Definitionum prima genera duo, notionale videlicet, atq; essentiale.

Sunt porrò definitionũ prima genera duo: alterum quod planè rei notionem explicat: alterum, quod ipsam essentiam docet. Virtus est sua vtrique definitioni: illi quæ notionem explicat, vt omnibus sit testata, qui eodem sermone vtuntur, & ad rei essentiam ne aspiret. Huic quæ essentiam docet, vt ei quæ notionem subiicit, consentiat, non sit tamen cum ea eadem. Ac prima quidem debet ex seipsa fidem habere, res perspicuas explicans, manifestásq;.

Definitio nominis. Definitio quid sit explanans.

Vnde Aristoteles eam definitionem nominis appellauit: sicvti alteram esse definitionem ait, quæ quid sit, explanat.

Arteriarũ motum in carpo esse oculis perceptibilem.

Etenim quibusdam in partibus cutis, nõ modò tactu, sed etiam oculis, motum quendam percipimus. Qui quidem in iis qui rectè se habent, in multis corporis partibus cernitur: de quibus est carpus manus. Palàm siquidem illic deprehendimus ascensum quendam atq; descensum, præterea mediam intermissionem. Quam sanè motionem omnes pulsum appellant. Hunc qui breuibus possit interpretari, optimè definitionem ille notionis effecerit, si nec omittat quicquam, nec superflui aliquid addat. Vt si dicat, eum talem motum, esse arteriarum pulsum. At si quis tunicas arteriæ explorarit, facultatémq; repererit quæ arteriarum motionem excitat, ipsiúsq; motionis vsum cognorit, is certè vt prętergressus notionem est, sic vniuersam essentiam pulsuum generationis tenuerit.

Pulsuum essentiæ definitio, quæ breuis sit, nulla constitui potest. Pulsus quid.

Verũtamen ista quidem nequeas definitione vniuersa complecti. Vnde fit, vt nulla pulsuum definitio prorsus essentialis constitui possit: aut certè prælonga erit. Sensibilis itaq; ille arteriarum motus (quem quiete interpellari diximus) pulsus vocatur. Nihil autem apertius est, quàm motum ipsum in altum latum & longum extendi, in gracilibus corporum, atque in maximis pulsibus. Cæterùm

Pulsuum usus est tutela innati caloris.

integram pulsus definitionem feceris, si usum eorum generationis adiunxeris, quæ tutela innati caloris existit. Facit autem ad procreandum animalem spiritum, illa spiritalis substantia, quam arteriæ continent. Atq; attrahunt quidem arteriæ, dum dilatantur: excernunt autem dum contrahuntur.

Arteriæ attrahunt dum dilatantur: expellunt dum contrahuntur.

Igitur definitio essentialis, quæ oratio est rei essentiam edocēs, necessariò est genus explicatura, & differentias, & usum generationis: causam item efficientem, & materialem, aut instrumentalem, aut utcunque appellare volueris. ut Genus, aut motum, aut actionem, aut passionem arteriarū. Differentias, quòd per distentionem & cōtractionem, quódq; sponte. Usum, quòd innati caloris nomine, vel spiritus vitalis gignendi, aut hercle etiam animalis. Causam efficientem, quòd vis sit quædam cor distendens & arterias, aut vitalis, aut animalis, aut utraque. Materialem denique & instrumentalem, conformationem arteriarum ad actionem, videtur demonstratura. Atq; ita suam quæq; secta rationalis, sortiretur definitionem.

Pulsus definitio essentialis.

Nos verò dicemus pulsum esse peculiarem actionem, cordis præcipuè, deinde arteriarum, quæ distentione & contractione mouentur à facultate vitali, quò caloris natiui mediocritas retineatur, generetur autem in cerebro spiritus animalis. Verum apud tyrones cuiusvis disciplinæ, minimè sanè proferendæ substantiales definitiones sunt: sed ubi à notione exorsi, ad essentiæ eos notitiam ducemus, hic iam, promptæ memoriæ gratia, rem uniuersam limitata complecti ratione fuerit expediēs. Cùm valemus igitur, cordis & arteriarum motus, quando illa distenduntur undequaque, rursúsq; in se considunt, pro dignitate obeuntur. Sin autem ægrotemus; ut palpitans, vel concutiens, vel conuulsiuus, vel tremulus motus arteriarum appareat, nil noui est, si pulsum vocemus modò conuulsiuū, modò vibratū, interdum palpitantem, interdum tremulum. Quanquam certè conuulsio ipsa tremórq;, in solis contingit neruis. Nam palpitationē perspicuè etiā fieri in cute cernas: sicuti & in carnosis partibus, quæ portiones sunt musculorū. Porrò quietes pulsuum longè obscuriores sunt, quàm respirationis: ob idq; nōnulli eas inter partes pulsuum minimè annumerarunt. Quiescit autē thorax & pulmo id temporis quod intercedit inter ingressum spiritus, & eiusdem exitum. Ac pro tempore quidem harum quietum, raram appellant, vel crebram respirationem. Similiter dicuntur rarus & creber pulsus: súntque unà cum æqualitate sua & inæqualitate, cúmq; ordine & illius perturbatione, ex eorum genere, quæ non parua nunciant. Itidem intermittens pulsus & intercurrens; ex eodem hoc genere, futurorum sunt haud negligenda signa.

Conuulsio & tremor, in solis cōsistit neruis. Palpitationem fieri etiam in cute.

Rarum & crebrum dici pulsum, ut respirationem, pro differentia quietum intercidentium motibus.

Non perperàm autem Zeno mixtum quendam motū ait esse pulsum, non simplicem, neq; uniformem: cùm ex cōtrariis motibus consistet, ut motus respirationis. Porrò quod cōmune est omnibus pulsibus, id debet in definitione proferri: nempe res per quam pulsus concipiuntur, dicunturq;, non per quam certi quidam pulsus. Ad hæc, rerum quæ in generatione sunt, definitio causam efficientem complectens, optima habetur: de quibus est pulsus, qui ut cæteri motus, dum fit, est.

Pulsum esse mixtum motū, ait Zeno. Definitio rerū quæ in generatione cōsistunt, quæ habeatur optima.

In uniuersum igitur, definitione quidem significationem explicare propositi nominis, si quidem propositā rem non omnes planè assequantur, non dico conducit, sed necessarium est. Necessarium etiam, ubi quis vel versutia de industria, vel præ stupore imprudēs, significationes cōmutet nominū, tribuēs aliis rebus, ac omnes homines. At si absq; utroq; horum sit, omnino res nō est aperienda definitione: quòd suū ipsam nomen abundè declaret. Nam definire omnia velle, ad sophisticā pertinet disciplinā.

Definitione quando est res explicanda, & quādo minimè.

Definire omnia velle, ad sophisticam pertinet disciplinam.

GALENI PERGAMENI de dignoscendis pulsibus, liber primus.

Peculatio autem hæc quæ ad pulsuum dignotionē spectat, minimè quidem orationē prolixam desiderat, sed tempus aliis simul omnibus longius: quandoquidem tactu est nobis opus exercitato, ut vel paruam eorum exactè differentiam sentiamus: nec in nostra manu est illius exercitatio. Itaq; ad exercendū tactum medicus plurimū temporis postulat, utpote cui plurimi uno eodémq; tempore affectus arteriæ sint perpendendi: primū distentionis quantitas: dein qualitas & tempus motus: quin & mouentis facultatis cōtentio, ac deniq; ipsius tunicæ arteriæ status. Hæc enim simulatq; illa attollitur, omnia sunt cognoscenda. Quinetiā caloris qualitatem, * impulsus, qui in arteriæ motione fit, apertius indicat: & etiam æqualiter an inæqualiter illa quæ memorauimus omnia, una in parte & in diuersis fiant. Atq; in distentione hæc consideranda sunt. In contractione sanè similia illis: præterea tempus inter utrunq; mediū, quo quiescit, duplex illud: unū à distentione ante contractionē: alterū à contractione ante distentionem: & horum mutua proportio, videlicet temporis motus ad tempus motus, temporis quietis ad tempus quietis, & utriusq; simul ad utrūq;. Quæ sunt uniuersa ante alterū arteriæ ictum cognoscenda, cōfecto iam primo pulsu. Nam cùm iam alter incœperit, cum ipso prima sunt attendenda, quæ declarata in priori fuerūt: tum verò quò æqualitatem eorū & inæqualitatem perspicias, omnésq; differentias, quæ in illo sunt exposita, cum iis quæ in hoc, conferenda sunt. Inde tres, quatuor, quinque, atqueadeo multi deinceps sunt pulsus videndi, ut ordo tibi atq; cōfusio sit explorata. Ad quorum omniū absolutissimam cognitionem, totam humanā requiri vitam existimo. Quanquā certè exercitatio assidua, usum tandem scientificámq; cognitionem conciliat, cum maximo emolumēto: ubi quispiam fuerit, ut veritatis studio accensus, sic ab immensa diuitiarum siti, ac gloriæ cupiditate (quæ hodie dominatur inter mortales) alienus. Neq; verò deliciis deditos, sed egregiè nauos industriósq;, hæc cōmentatio desiderat. Porrò dum pulsui admouetur manus, hic quidem firmius est infigenda, illic applicanda leuius, ut in vehementi & languido pulsu. Nam illum, nisi premas arteriam, non

Pulsuum dignotionē admodū lōgum tempus desiderari.

Tangenti arteriā, quæ simul sint perpendenda, ad dignotionē pulsuum.

Vitā humanā totam desiderari ad exactam dignotionem pulsuum.

Exercitatio assidua usum, & scientificam cognitionem conciliat.

Pulsui vehementi, firmius insidenda est manus: ut languido applicanda leuius.

nõ dignoſcas: hunc tantum abeſt vt cognoſcas premendo, vt ſemel etiam ſi ita facias, videatur immotus. In convulſiuo autẽ pulſu, aut minimè ſentiri diſtẽtio, aut parum certè & obſcurè videtur: arteria nimirum ipſa in fidis modum ſurſum deorſúmque iactata. Similiter etiam fit & vibratus pulſus, vbi arteria propriam ſedem deſeruit. Si tamen animum intendamus, nõ modò ictus (vt opinantur Empirici) ſed diſtentio etiam omnium pulſuum, tactu ipſo cognoſcitur. Quòd autem contractio etiam ſentiri poſsit, his rationibus evadet perſpicuum. Quandoquidem tangentia corpora partim leniter ſeſe ac mutuò tangunt, palpitantia duntaxat: partim verò vrgent, impellunt, evertúntq;: atque ita quod fortius eſt & durius, velvti ſubit imbecillius & mollius: alterum autẽ cedit, evertitúrq;, ac velvti amplectitur id quod vrget: ſanè diſceſſus eorum mutuus nõ poteſt eodem modo effici: cæterùm quæ in ſuperficie tangunt, diſcedunt ſubitò. At quæ cedente molliore, longius progreſſa, velvti intrãt illud, nõ revertunt item ſubitò: ſed quantò à primo occurſu progreſſa penitus vrgebãt, tantum illis diſcedentibus ſenſibile ſupereſt. Tempus nanq; intercedet inter primũ impetum diſcedendi, & extremũ finem, ſecundum quem non diſcedere amplius, ſed ſubſiſtere iam dicentur. Quo tempore toto, paulatim diſcedente altero, paulatim etiam alterius remiſſo preſſu, vtriuſq; ſentietur motus. Iam ſi hoc accedat, vt quod ab imo mouetur, feratur ſurſum: & quod tangit, ſupernè incumbat: præter hoc, quòd preſſus ei q̃d incumbit, detrahetur, etiam accidet ei, vt velvti ſubſidat: quia quod prius excipiebat, & ſurſum impellebat, nunc deſertur. Quorum ſanè omniũ in veſicis ipſis & vtribus, poſsis periculum facere, cognoſceréq;, ſic ſe habere contactus corporum, atque receſſus, vt diximus. Sentimus itaq; ab impreſsione vehementium pulſuum, carnem noſtram, vnà cum ambiente illam cute, repelli: huic autem eſt adiuncta moti & prementis cognitio. Quinetiam recedente arteria ſentimus in ipſo corpore noſtro motum. Siquidem introrſum compreſſa, ſiue ea cutis eſt, ſiue carnis pars, comitatur deſcendentem arteriam, priſtinam ſedem, qua deiecta erat, occupans: ſimúlque fit, vt in receſſus cognitionem veniamus. Nam ſentimus primos omniũ, affectus noſtrorũ corporũ: deinde, quæ hos induxerunt foris obiecta. Vbi igitur à premendo recedit arteria, ſola inæqualitas preſſus, reditum & contractionẽ eius annunciat. Porrò languidos pulſus, ſi quis leniter tangendos illos ignoret, fortaſſe abolitum homini pulſum dicet: qui quidem mentietur inde, q; non rectè ipſos tetigerit. Contrà planè vehementes, quo ipſorũ deprehendatur robur, requirunt, vt qui tangunt, digitos validè infigant. Repelli enim hoc tibi magis videbuntur, quo eos vrgeas magis. Vnde etiam contractionem omnes vehementes pulſus habent ſenſibilem: languidorum verò nullus. Cæterùm qui maximus ſimul & vehementiſsimus duriſq; fit (quatenus coniungi cum magnitudine durities valeat) non autẽ velox, hic apertiſsimã habet contractionẽ. Omnes alii, quatenus plus vel minus de illorũ aliquo habeant adiunctum, eatenus percipientur aut facilius aut ægrius. At verò non vt maximos ſimul & vehementiſsimos, ita duriſsimos eoſdémque maximos vnquam pulſus reperias: ac ne duros pariter & maximos: ſed qui inter durum & mollem medius eſt pulſus, cum maximo connexus invenitur frequenter. Etiam durum ſimul ac vehementem non rarò eundem cernas: ſicvti & durum ſimul & vehementiſsimũ. At vehementiſsimus & duriſsimus nunquam idem pulſus exiſtit: nec maximus, vehementiſsimúſq;, atque idem tardiſsimus. Quippe maximi & vehementiſsimi maiori ex parte ſunt celeres: ſin minus, at nõ tardi. Vehemẽtiſsimus ergo & maximus, qui nec mollis ſit, nec velox, clariſsimam contractionem adducet. Claram etiam vehementiſsimus certè, & magnus, & durus, & etiam vehementes ſimul & magni, & duri. Minus autem quàm horum, ſed evidens tamen contractio vehementis, magni, & mollis exiſtit. Manifeſta adhuc vehementis ſimul & moderati magnitudine atque duritia. Imò verò qui tribus differentiis eſt moderatus, perſpicuam adhuc contractionem ſortitur. At non facilè contractio vehementis & parui, qui omnino etiam durus eſt, cognoſcitur. At parui, durique, ſed contentione moderata, etiam obſcurior eſt. Iam ſi paruus nec durus ſit, & moderato robore, vt deprehendatur is, ſenſum flagitat probè exercitatum. Languidus pulſus, neq; cum magno coniunctus, neq; cum paruo, apertam obtinet contractionem. Is ſi cum duro iungatur, neceſſariò erit minimus. Itaque non cuiuſvis pulſus poteſt cõtractio ſentiri: nec quorũ poteſt, perinde omnium eſt evidens. Cæterùm vel vehemens, vel non languidus is pulſus ſit, eſt neceſſe, qui ſenſibilẽ tangentibus contractionem fuerit repræſentaturus. Porrò ex ſanis, qui moderato ſunt corpore, & temperata natura, in flore ætatis, maximè Vere inter anni tempora, regionémq; incolunt temperatam, atque robuſti ſunt, & omni mœrore, metu, ſaturitate, motúq; vacui, hi pulſum vehementem magnúmq; omnes habent. Qui ſi ſe moderatè exercuerint, fotiq; ſint modicis balneis, vel vini non permultum hauſerint, vel irati ſint, vel aliquam operam ſtrenuam nauauerint, non magnos iam & vehementes tantùm, ſed quàm maximos, vehementiſsimóſq; pulſus habebunt. Iidem ſi laborent ſyncera tertiana, vel ardenti, mitti, & ſimplici, vel qua alia magnopere calida, & velvti feruente febri: præterea diariarum aliqua, quæ ex bubone proficiſcuntur, & ex advſtionibus, modicíſq; laſsitudinibus, maximos etiã tum, & vehementiſsimos pulſus habebunt. Quorum quidem ſi arterias contingas, clariſsimè contractionem perſenties. Nam vt maximum receſſus arteriæ ſpatium & tempus in illis eſt, ſic apertiſsima eius erit cognitio. Sed nõnihil etiã conducet duritia, ad percipiendam ſyſtolem, quum ad vim ictus magnopere conferat. Quòd igitur diſtentionis violentiæ ſemper reſpondeat contractionis ſenſus, hinc contractiones dignoſcentur clarius, quò violẽtioribus ſuccedẽt dilatationib. Magnus tñ pulſus haud facilè cũ duro miſcetur. Cæterũ quib. valida vitalis facultas eſt, ſed in victu

Convulſiuum pulſus.

Vibratum pulſum.

Cõtractionem pulſus etiã ſentiri poſſe.

Arteriæ ſyſtole quãdo deprehẽdatur.

Pulſus languidos eſſe leniter contrectandos. Pulſus vehemẽtes ſunt validè apprehẽdendi.

Duriſsimum ſimul & maximum pulſum non reperiri vnquam.

Pulſus inter ſe coeuntes, et qui coire non poſſint.

Contractio arteriarum in quibus conſpicua ſit pulſibus, & in quibus obſcura.

Cõtractionem exhibiturus ſenſibilem pulſus, qualis nam eſſe debeat.

Pulſus vehemẽs magnúſq; quibus adſit.

Diaria febris vnde proficiſcãtur.

Arteriæ duritiẽ cõferre plurimũ ad percipiendã ſyſtolem.

delinquũt, ac præcipuè in vini intempestiua potione, iis tales pulsus cõtingunt, conspicuáq; est in eis ipsius arteriæ cõtractio. Iam tarditas, quãtum auget recessus tempus, tantò manifestiorẽ motum ostendet. Quòd verò ad manus applicationem pertinet, si comprimendo applicemus tactum, nulla differentia sensibilis ex manus super arteriã, vel subter, applicatione invenietur. Vel si palpando tantùm, velvti suspensis digitis, ne tum quidem vllam differentiam animaduertamus. At tertius applicandi modus, qui medius est inter compressionem & palpationẽ leuem, ne obiri quidem potest, si infernè tangas arteriam. Siquidem liberare oportet tum manum omnibus voluntariis motibus, & velvti languidã admouere. Quod ni fecerimus, delabetur manus à grauitate depressa, vt minus contrectare possit arteriam. Proinde supernè attingere tantùm licebit, infernè autem nequaquã. Quatenus igitur in vehementibus magnis, nec velocibus pulsibus, ab arteriæ distentionibus tactũ repelli accidit: hactenus recedente illa, sensibilis contractio fiat, necesse est. At verò contractionẽ magis comprimendo, quàm leniter attingendo, dignosces: nec minus si infernè tangamus, quàm si supernè: quòd perinde vtrobique arteriæ contractionem tactus sequatur. Verùm manus ipsa quæ tanget, non modò promptè sentiat oportet, verumetiam sit mollis: sic enim vel minimos motus dignoscet. Similiter etiam, si per longius intervallum feratur, clarius cõtractionem percipiet. Etenim media applicatio quæ citra vllam vim fit, hactenus motum sentiet in pulsibus minimè certè languidis, quatenus visus: in languidis verò sentiendis, etiam visui concedet. Altera, cùm premimus, in languidis, supra primam, motum arteriæ obscurabit: in vehementibus percipiet prę cæteris. At tertia, qua velvti suspendimus manum, motum sanè quambreuem sentiet. Iam verò maximæ quidem arteriæ, quæ secundum dorsum est sita, cuius fugit pridem motus, simulatque contabuit animal, ad abdomen motus percipitur. Arteriæ quippe, leuiora corpora, vbi distenduntur, facilè secum attollunt: grauiora ægrius, prægrauia autem ne mouent quidem. Hinc fit, vt crassis pulsus exiguus insit, quòd videlicet longitudo eius minuatur, & latitudo fiat limitatior, cõstricta nimirũ à multa carne. Ascensus item in illis vbertate corporũ incumbentiũ supprimitur. Gracilium verò, cæterùm robustorum, insignem latitudinẽ & longitudinem pulsus habet, conspicuum etiam ascensum. Verumenimverò initium distentionis nostrum sensum effugere, cùm ob corpora quę degrauant arteriã, tum interdum etiam ob internę quietis magnitudinẽ, nemini obscurũ existimo: quemadmodum & ipsius contractionis finem. Nam cùm maiorem motum in contractionibus nõ sentiamus, sed vel parẽ ac in distentionibus, vel quod verum est, minorem: omnem autem in distentionibus non percipimus: planum est vtiq; nec totum nos percepturos in contractionibus. Tanta autẽ pars distentionis nõ sentitur, quanta inter arteriæ primum impetum motus, & ictus vsq; ad nostrum tactum distributionem intercedit. Similiter quando tantã sentimus contractionis partem, quantã distentionis, aut paulò minorẽ: erit etiam contractionis pars illa quę nõ sentitur, par distentionis parti, aut aliquantò maior. At verò arteriæ interna & externa quies, per accidens pulsus partes dicũtur. Quarũ externam quidem, simpliciter manũ admouens, quanta illa sit, maximè deprehendes: aut si etiã premere libeat, idq; in vehementissimis pulsibus, videlicet vrgendo hactenus, vt motum ipsum nõ lædas. Internam autem si premas, quoad tibi per præsentem liceat vehementiam, ita maximè illam dignosces. Atque externam quidem totam quietem, si ordine attingas, planè animadvertes: internam verò, vnà cum partibus quæ sentiri nequeunt, vtriusq; motus, fine videlicet contractionis, & distentionis initio. Vbi igitur dignoscere externam quietem est animus, citra vllam vim applicare tactum debemus. Contrà, internam, ni vrgeas comprimásque, non cognoscas. Nam contractioni arteriæ constantissimè debet hærere tactus. At premere minimè nisi in vehementioribus licet. Liquet itaq; in his etiam solis internam quietem posse dignosci: imò ne hic quidem exactè, sed plerunq; sanè multò maiorem quàm revera sit: interdum paulò, attamen adhuc illam maiorem animadvertes. Necessariò enim duo ei tempora accedunt partium insensibilium vtriusq; motus: & quod ad finem contractionis est, & quod in distentionis principio. Quæ cùm aliis aliam longitudinem habeant, nec parem semper accessionem tempus internæ quietis habebit, nec exactè vnquam dignosci poterit.

Applicatio manus ad carpum qualis molienda sit.

Contractio arteriæ qualiter discernẽda sit.

Manus tangendo apta qualis nam esse debeat.

Applicationis manus ad carpum tres differentiæ.

Arteria dorsalis pulsum in tabidis ad abdomen discerni.

Crassis pulsum exiguum cur adsit.

Gracilibus simul & validis pulsum esse omni dimensione conspicuum. Initium dilatationis arteriæ, & contractionis finem, cur nostrũ sensum effugiat.

Quietes arteriæ per accidẽs pulsus partes dicuntur.

Quietũ arteriæ dignoscẽdarum ratio.

Quietis internæ tempus in pulsu non posse exactè dignosci.

GALENI PERGAMENI de dignoscendis pulsibus, liber secundus.

DEinceps autem quæ partibus pulsuũ insunt, accuratè exponamus, à distentione auspicati: quòd princeps hæc pulsuum pars sit, & plurimam habeat cognitionis in se varietatem, plurimúmq; ad præsagiendum sit vtilis. Porrò cùm multa sint quæ distentionibus insunt, inter ea omnia motus principalissimas partes occupat, ex ratione substantiæ pulsuum maximè ad illas pertinens. Omnis autem motus tempus habet, quo fit: præterea celeritatem vel tarditatem, vel æqualitatem, vel inæqualitatem: ad hæc, vbi feratur, spacium. At aliter videtur tempus dignosci, aliter tarditas & celeritas. Neque enim si motionis sit breuius tempus, continuò pulsum dixero celeriorem existere. Est autem pulsus celer, qui in pauco tempore motum finit: tardus, qui multo. Cæterùm motus præditi longiori tempore pulsus, est nõ raro velocior eo, qui breuius obtinet. Hallucinãtur igitur qui formicantẽ pulsum, quòd imbecillus, creber, & paruus sit, celerem esse existimant. Siquidem ad indicandam motus alicuius celeritatẽ, non modò temporis, sed spacij etiam in quo fit motus, ratio est habenda. Nam fieri non potest, quin arteria quæ breuissimo intervallo vehitur, minus consumat temporis, quàm quę maximo.

Distentionẽ esse principẽ pulsus partem, plurimúmq; ad præsagiendum conducere.

Motui quæ insint.

Pulsus celer & tardus, qui sint.

Formicantem pulsum non esse celerem.

Si igitur

Celeritati pulſuum diiudicādæ, quid expendere oporteat.

Si igitur & ſpacium ſpacio, & tempus reſpōdeat tempori, æquè celeres fieri motus dicemus. Si verò maior ſit proportio ſpacij ad ſpacium, quàm temporis ad tempus: vel temporis ad tempus, quàm ſpacij ad ſpacium: hos motus minimè exiſtimamus pari celeritate fieri. Siquidem ſi ſpacij cum ſpacio collati maior ſit proportio, quàm temporis comparati cum tempore, manifeſtum eſt eum motum neceſſariò celeriorem exiſtere. Contrà, ſi prioris motus ſpacium minorem habeat proportionem ad ſpacium alterius, quàm tempus, prior neceſſariò erit tardior. Fingamus igitur iam duos aſcēſu impares pulſus, ſitq́; profunditas profunditatis decupla, & tempus temporis duplū: pulſus certè, cuius altitudo erit decupla, multò erit celerior altero. Nam humilis ſi in eodem conſtans motu, decuplò in profunditatis dimenſione increuerit, fiet ille quidē æquè ac alter altus, ſed tēpore longè maiori, q̄ ille. Inventus itaq; eſt humilis pulſus breui tēpore durans, qui alto diuturno ſit tardior. Iam verò vermicans atq; formicans pulſus mutuò inter ſe cōvertuntur: quippe vt vermiculantis extremus delapſus formicantem gignit, ita formicantis incrementum generat vermiculantem.

Vermicantē & formicantē pulſum ſibi mutuò ſuccedere.

Quamplurimū autem intereſt, tardiorem dicas aliquē motum, an tardum: celeriorem, an celerem. Siquidem celer & tardus proferuntur abſoluto ſermone: at celerior tardiórq́;, referuntur ad alterum, ſimiliſq́; in aliis differentiis eſſe ratio videtur. Porrò magnus & paruus, ſicvti & maior & minor pulſus, ſi non ad relationis, at certè ad quantitatis prædicamentum ſpectant. Dicimus autem vnamquanq; rem magnam vel paruam, non abſolutè, ſed cùm aliis ſui generis comparatam. Atq; hoc ſanè inter magnū & maius intereſt, quòd maius quidem omni minori poſsit maius dici: magnū verò nō quolibet maius, ſed tantùm cognatis. Eadem de minore & paruo diſtinctio eſt: necnō de celeri & celeriore, tardo & tardiore, duro & duriore, molli & molliori, crebro & crebtiori: ac ſic de cæteris omnibus, quæ partim cum altero quolibet cōparata, partim cum iis tantùm cum quibus conveniunt, talia vel talia dicuntur. Nec verò ſi cum omnibus quæ ſunt eiuſdem generis magnum comparemus, ſtatim ſic nominabimus.

Magni & maioris diſcrimen.

Cæterùm cum medio ipſo, moderatóq; in vnoquoq; genere, ceu cum regula, ſingula comparantes, quæ illud quidem excedunt, magna eſſe dicemus omnia: quæ contrà, parua: id quod vſu venit in omni vita, & præcipuè in artibus vniuerſis. Nam ad moderati omnes examen referuntur. Verùm pro ratione ætatum, habitudinum corporum, temperamentorum, anni temporum, locorum, ſtatuum, inſtitutorum vitæ, ac deniq; animi affectuum, alios magnos, alios paruos, alios moderatos pulſus dicimus eſſe. Iam hos celeres, illos tardos, quoſdam moderatos: parique modo in cæteris differentiis.

Comparationē magni & parui faciendam eſſe ad ipſum generis medium.

Siquidem pro ſingulis earum cauſarum indices ipſi pulſus variantur. Quæ cauſæ quum ſemper mutuò permiſtæ ſint, difficile, ac potius impoſsibile fuerit, repetire diſtinctam aliquam differentiam pulſus, quæ omnino & ſigillatim earū cuipiam reſpondeat. Quare ſatius fuerit à tali inquiſitione ſuperſedere: per ſingulas aūt earum cauſarum exercere hominē, cuius pulſum ipſe iam exploraris: ac ſic perpendere, quam in illum mutationem eiuſdem pulſus moliantur: id quod etiā in aliis atq; aliis hominibus eſt faciendum periculum.

Pulſus variari pro ratione diverſarum cauſarum.

Pulſuum examen qualiter ineundum ſit.

Cæterùm ſi neq; id quod commune eſt, in ſuas diuiſerimus partes, nec cauſas quæ per ſe & primariò agunt, ab iis quæ ex accidenti ſunt diſtinxerimus, hauddubiè in iudicio pulſuum turpiſsimè hallucinabimur. Nam ſi dixeris exercitatorum tales pulſus exiſtere, nec addideris quorum exercitatorum, nec explicaueris ipſius exercitij ſpeciem, nec modum, nec qualitatem, nec deniq; quantitatem, vtiq; magnum lapſum committes, quòd videlicet rem cōmunem minimè in ſuas differētias ſecueris. At verò ſi qui plethoricus ſit, ac thorace & pulmone affecto, ſimul vt cœpit exerceri velociter, in dyſpnœam inciderit, vtique pro dyſpnœa ipſi pulſus variabunt: quorum alterationem tu exercitationi attribues, quòd cauſam ex accidenti minimè à propria diſtinxeris. Ergo ne in experiundo fallamur, corpus propoſitum deſignabimus ad experientiam, cùm ſanum ſit, ac nulli externæ obnoxium alterationi: tum exercitationem qua ad id vtemur, moderatā quantitate ſeruabimus: præterea in mutatione id attendemus, ecquid caſu inciderit, non ex ipſa exercitationis natura. Si enim tria hæc reſpicias, nullo negocio inveneris, quemadmodum & quatenus omnis adventitia cauſa pulſum ipſum immutet.

Pulſuum cognituris permutationes, tria ſpectanda eſſe.

Itaque ſi in omni genere cauſæ, alterationem experientia didiceris, non eſt quòd ſis ſolicitus, vt qualis ſit, qui natura moderatus eſt pulſus, præſcias. Sed ſi, qui ſit ſingulis, de quibus agitur, peculiaris, teneas, quatenus mutatus hic eſt, cùm ab aliis cauſis, tum verò ab ipſo morbo, noſcas licebit. Porrò moderata exercitia pulſus in magnitudinem, celeritatem, vehementiam & crebritatem cōvertunt.

Exercitia moderata quomodo immutent pulſus.

Pro ætatibus autem, maximi ſunt iuuenum pulſus: ſenum minimi: eorum quorum ætas declinat, maiores quidem quàm ſenum, minores tamen quàm iuuenum: ſenum deniq; minimi.

Pulſuū differentia ſecundum ætates.

Exoriri autem quæſtio poſsit, cur paruus pueris ſit pulſus: quanquā certè nullam reperio cauſam, cur debeat in eis eſſe talis.

Pueris cur pulſus ſit paruus.

Proinde moderatum pulſum cognoſcere, adhuc magis neceſſariū videtur. Poteſt quippe vel pueri pulſus moderatū excellere. Quare niſi moderatū prius pulſum invenerit, ne Empiricus quidem ipſe obſeruationem accuratè inſtituere poterit: cùm nō omnium ægrotorum vſus ſit conſuetudine per ſanitatē, quò experientia naturam illorū agnoſcat, indéq; memor illius, cum ægrotātibus eam comparet.

Pulſum moderatum eſſe inveniendum.

Vbi igitur optimam conſtitutionem humani invenerimus corporis, primū animadvertendum eſt, qui nam eius ſint pulſus: idque nec obiter, nec negligenter: ſed in eo ſtatu hominem accipiemus, vbi ſuum proprium motum pulſus, à nulla externa cauſa immutati, retineāt. Hoc fiet ſi homo ipſe ab omni exceſſu & defectu ſit immunis & liber. Poſtea inveſtigandæ ſunt corporū vitioſæ conſtitutiones: earúmq; exceſſus atq; defectus, cum moderata & optima conferendi. Dein verò, vbi quantū oporteat earum

Pulſum moderatum immodicóſq; inveniendi ratio.

naturarum pulsus disidere ab inculpatissimæ pulsu perpenderis, longóq; vsu exercueris rationem simul & tactum, iam demum certò putabis te moderatū tenere in omni genere pulsuum: illósq; etiam, qui aliquo modo vltra hunc sunt, & citra. Idcirco quicunq; aut corporis nostri optimam naturā, aut vitiosas non nouit, aut ratione quidem perspexit eas, sed vsu vt dignosceret nō laborauit, nihil huic fructus feret hic sermo: siquidem illa prius sunt ediscenda, postea huc veniendum. Naturæ igitur optimæ pulsus, aliorū omnium medius, ac velvti mensura & regula quædam existit: cum quo vbi cæteros comparamus, celeres, tardos, magnos & paruos dicimus esse. Ipse verò qui medius & est & dicitur, nullo nomine quod immoderationē significet, nominatur: sicvti neq; homo eo ipso præditus: quem quidem non crassum, non gracilem, non calidum, frigidum, humidum, aut siccum dicimus, sed omnibus partibus corporis temperatū. Cæterùm dubitauerit quispiam in hunc modum: Cùm omnes quæ in corpore sunt arteriæ, esse æquales non posint, ac proinde nec etiam distendi æqualiter, vtique non poterit pulsus vnus in quantitate distentionis moderatus existere, ne si optima quidem natura fuerit: sed in motu & robore, cæterisq; generibus vnus esse per omnes arterias potest. Quippe similem cùm inter se mutuò, tum cum corde motum, omnes necesse est habeant: magnitudine verò, vt earum differunt corpora, sic distentiones par est esse diuersas. Verùm hæc qui dicit, ignorat, æquè in magnis corporibus ac in paruis constare eandem naturam posse. *Quod quidem si exploratū haberet, neutiquam amplius requireret, nec arteriarū quæ in singulis partibus sunt, nec item ipsarū dilatationum, parem magnitudinē esse in vniuersis inculpatis naturis, cuùm pro magnitudine & paruitate corporū, illa etiam variet. Porrò vesicarū, follium, vtrium, omniū deniq; rerum quæ prædita cauitate aliqua sunt, magnas & paruas distentiones solemus dicere. Dicimus etiam interdum vesicam esse distentam maximè: vtrem autē & saccum, qui viginti eiusmodi vesicas facilè capiant, nondum maximam distentionem esse consecutos. Censemus siquidem distentionem ad cuiusque cauitatē corporis esse æstimandam, non absolutè pronunciandam ad eundem vbiq; modū. Nam est certus in re qualibet modus, in quo nec contendi tunicas, quæ cauitatem ipsám complectuntur, nec remitti cōtingit. Vbi igitur aut tensio, aut cauitas in ipsis percipitur, tum magnas dicimus eis aut paruas distentiones inesse. Vbi verò nec sensibilis cauitas sese ostēdit, nec tunicæ laborant tensæ sub ipsa dilatatione, modicam sanè & moderatam, natiuámq; corporis distentionem illam censemus existere. Similiter igitur est iusta quædam ipsius arteriæ distentio, ita vt nec contendatur, vel laxam aliquam sui partē relinquat. Nam vt omnino considat, tunicarum dura natura prohibet. Atq; eam sanè distentionē moderatā & naturalem dicemus. Etenim in naturis optimis hactenus dilatatur arteria, quoad vsus expleatur largiter, & nihil lædantur tunicæ. Proinde qui regulam velit attendere in magnis pulsibus & tardis dignoscendis, optima natura inventa, cognitáq; vnius in illa arteriæ cuiuscunq; magnitudine corporis atque distentionis, recordandum illi & æstimandū est, arteriam hac maiorē, quantò oporteat maiorē distentionem habere, in naturis optimis. Quæ si tanta reperiatur esse, quantā fore coniiciebat, sic moderatum pulsum appellabit: sin vel maiorē hac, vel minorem, magnum vel paruum. Arteriæ deprehendet in optima natura magnitudinē, aut per dissectionem, aut ex collectione signorū. Quòd si nesciat etiam quanta sit arteria præditis optima natura, certè eorum pulsus memor, si in alterum postea incidat, & colligere posit, num par sit maiores hunc aut minores, q̃ illum habere arterias: cum magnitudine iam distentionis cōferre poterit, coniectaréq;, an magnus, an paruus, an moderatus sit pulsus. * Etenim si quantò videtur arterias maiores habere homo qui comparatur, tantò maiorem etiam distentionē sortiatur, moderatum esse illius dicemus pulsum. Quòd si arteriæ magnitudo videatur superare magnitudinē distentionis, aut minor quàm illa sit, magnum tunc, vel paruū pulsum vocabimus. Præterea si arteriæ corpus videatur esse maius quàm pulsus, paruum: sin arteriæ minus, & pulsus maior, magnum. Haud secus in reliquis generibus pulsuum: vt in ipsius motus genere, in quo celeritatem & tarditatem dignoscimus: in genere quietis, in quo crebritatem & raritatem: contentionis, in quo vehementiam & remissionem: ad hæc, corporis arteriæ, in quo duritiem & mollitudinem. Nam per hæc omnia, tum moderatum inveniemus in optima natura, tum immoderatos vel ob excessum, vel ob defectū, non inter se, sed cum moderato comparabimus.

Pulsum naturæ optimæ, aliorū omniū regulā et mensurā existere.

Arterias inter se mutuò, & simul cum corde similem semper motū seruare.

Arteriæ iusta distentio.

Pulsus moderatus quomodo iudicandus sit.

Arteriæ magnitudo quomodo cognoscenda.

Pulsus magnus vel paruꝰ quādo dicendus.

Pulsus in omni genere, moderatos immoderatósq; inveniendi ratio.

GALENI PERGAMENI de dignoscendis pulsibus, liber tertius.

CEler autē pulsus vocatur, qui pauco tempore suum motum absoluit: quemadmodum tardus, qui multo. Etenim si hoc prius nobis constet, moderatus pulsus quanto tempore, quantum confecerit intervallum: deinde alterius offendamus, qui par habuit tempus, spacium minus: multo tempore dicemus hunc motum fuisse. Siquidem si duo pueri dimissi in diuersos locos non æquè distantes sint, & simul reversi: alterum, quòd iter pauco tempore absoluerit, collaudamus: alterum increpamus, quòd multo. Nam ex viæ longitudine æstimamus, quam paucum vel multum temporis dicimus, non absoluto sermone. Cæterùm ad dignoscendum celerem pulsum vel tardum, nec quantitatem temporis, nec intervalli (vt iam quod verum est fatear) considerandam censemus: imò ne proportiones quidem illorum, de quibus (ad extirpandum errorem quorundam, qui ex solius temporis quantitate, iudicium ipsorum pulsuum ferebant) verba fecimus in superiori libro. Nam celeritatem quidem & tarditatem, vt primùm occurrit arteria, noscimus: rationem verò temporis ad tempus, & intervalli

Pulsus celer & tardus quis sit.

Pulsuum celeritatem vel tarditatem vt cognoscamus, neque temporis, neq; intervalli quantitatē esse spectandam.

intervalli ad intervallum, vt exploremus, opus nobis est longo tempore. Quemadmodum itaq; si ob oculos moueri quempiā videamus, impetus ipse indicare potest motus celeritatem: sic & in arteria contingit. Nam aut incitatum, aut remissum eius motum inuenias. Omnia enim corpora quæ mouentur, ex locis vbi semper mouentur, quo modo moueantur, dignoscimus. Siquidem si in iis immorentur, tardum esse motū eum dicimus: si verò descendant leuiter, celerē. Vnus itaq; sensus celeres & tardos pulsus declarat, ex ipso locorū transitu iudiciū nobis confirmans.

Motus celeritatem aut tarditatem, ex locis vbi mouentur corpora iudicari.

Quare celeritatis & tarditatis facilè notitiā consequimur: non perinde consecuturi, si quantitate temporis & intervallorū aucupata, eorū proportiones obseruare sustineremus. Atqui nō sustinemus: nam vt primū sciem intendimus, momento temporis obiectum motúmq; corpus deprehendimus, ex quo conijcimus transitū. Quæ igitur eminus cernimus, ea diutius videntur nobis consistere, vel si agitentur celerrimè. Vnde liquet, ratione nos motum colligere, minimè sensu deprehendere. Quia verò sensui ratio coniuncta est, & transcursus mentis est velocissimus, sæpenumero non ratione, sed deprehendi sensu videtur.

Motum non sensu, sed ratione colligimus.
Ratio est sensui coniuncta.
Mentis trāscursus est velocissimus.

Non est itaq; temporū neq; intervallorū quantitas inspicienda, sed ipsa qualitas motus, licet explicatu difficilis: à qua etiā dignotio inæqualium celeritate & tarditate pulsuum ducit originem. Quippe vnius distentionis sæpe initiū motus planè celerius videtur: proximū tardius: iterum finis celerior. Quo minus leuiter palpandum est, vbi genus hoc pulsuum perpendimus: alioqui extremum motus finem sentiemus duntaxat, nō integrum motum. Ex quibus liquet, eiuscemodi pulsus nec paruos, nec languidos esse. Neq; enim trifariam posis secare motum, nec in paruis intervallis, nec in viribus imbecillis. Quamobrem nec in pulsibus lethargicis deprehenderis inæqualitatem. Porrò maximus & vehementissimus pulsus validam fert compressionem: atq; alius quisq;, quantū à vehementia vel magnitudine abest, tantò minorem.

Pulsum maximum vehementissimúmq; ferre validā compressionem.

Quare qui cuiq; pulsui inventurus sit contrectationē appositam, hunc singulari prudentia esse, & expertū in dignoscendo oportet. Moderatus igitur motu pulsus in optima constitutione, nō ex intervalli aut temporis quantitate est, sed ex ipsa qualitate explorandus. Quo quidem qui percipientur celerius decedere, celeres: qui tardius, tardos vocemus.

Pulsum moderatum esse ex sola motus qualitate explorandum.

Cæterū si pulsus æqualis sit, vniuersam distentionem nō expectamus, sed ex parte eius, facere de tota coniecturam licebit. Si verò inæqualis, integram assequi expediet, tactúmq; pro magnitudine pulsus & vehementia variè applicare.

Pulsuum æqualitas et inæqualitas quomodo cognoscenda.

Deinceps de quātitate distentionis agamus. Enimvero cùm corporis arteriæ dimensiones sint tres, lōgitudo, latitudo & profunditas: nullā earum possumus totam sentire. Ac de longitudine quidem apertissimū est. Vtrinq; enim arteria, plerunq; longa tres cubitos, vsq; ad extremum terminū pulsat, cùm tamen tribus aut quatuor duntaxat digitis motus ipsius percipiatur. Sed nec in dimensionibus ceteris, quod diximus obscurum videtur, cùm à corporibus incumbentibus adeò circumvallentur & contegantur arteriæ, vt nec latitudo nec profunditas motus exactè deprehendi possint.

Arteriæ dimensiones sunt tres, quarum nullā totam percipimus.

Est tamen in singulis corporum naturis aliquid sub ipsa cute elucescens, verùm in natura optima, moderatū. Etenim si quid supra hoc secundum longitudinem sit, longum: si quid infra, breuem pulsum efficiet, qui definiri numero digitorum non potest.

Pulsuum dimensiones deprehendendi ratio.

Eodem modo iuxta dimensionem secundam, tum latos, tum angustos pulsus cum moderato collatos deprehendes: similiter altos & humiles iuxta tertiam: sicuti in tribus simul dimensionibus, magnum & paruum. At verò singulos esse in singulis alijs pulsuum generibus moderatos, sed in sola quantitate non planè vnum, sed suum cuiq; corporis parti, antea explicatum est. Quandoquidem igitur dimensiones pulsuū nō facilè deprehenduntur, danda nobis opera est, vt cōmonstremus rationē qua in optimam singularum cognitionem veniamus: ac primū sanè de illa dicemus, quæ circa longitudinem tota versatur. Esse autem eam censendam optimam, quæ motus maximam partem sentiat, clarissimum est. Porrò in tribus his, natura videlicet, exercitatione, & applicationis modo, sensibilium cognitionum omnes differentiæ sunt sitæ.

Sensibilium cognitionum omnes differentiæ in natura, exercitatione, et applicationis modo, consistunt.

Nam qui naturam habet appositissimam ad sentiendum, & probè ipsum tactum exercitatum, quem sensibilibus etiam decenter admoneat, optimus hic explorator fuerit eorum quæ intus sunt condita. At qui hoc aliquatenus est inferior, quammaximè ab illo abest, tam pessimè absolutam cognitionem consequitur. Qui igitur ad tangendum fuerit optimè comparatus, is cogniturus longitudinem pulsus, omnino nō premat, imò sæpe cōtrectet leniter, ac velvti suspendat manum.

Arteriam cōtrectandi modus.

Qui modus accōmodatus in primis est, paruis pariter & imbecillis pulsib. Quorum quidem, si eos aliquatenus premas, magna ex parte motus exoluitur, imò verò petit sæpe vniuersus. At modicum pressum non grauiter ferunt quidem pulsus vehementes: non læduntur tamen ne hi quidem, si nihil premas. Qui modus tangendi cùm optimus sit languidis pulsibus, nec incōmodus vehementibus, nulli alteri est postponendus. Porrò vbi diuersas partes secundum arteriæ longitudinem premis, non perinde videtur in omnibus lædi motus. Sed si cordi viciniores premantur, magnā iniuriam subiectus inferūt: si remotiores, sæpenumero nullam, quæ animadverti posit, si bene pulsus sit vehemens: interim tamen manifestam, in non vehementibus. Porrò vt sensu percipimus differentias latitudinis & profunditatis, sic nos sæpe circularem figuram deprehendere in pulsu manifestè fatemur.

Arteria circularem figuram in pulsu deprehendi posse.

Quod igitur ad dignoscendas eas duas dimensiones pertinet, si leniter palpes, aut pluribus in partibus necessum est arteriæ occursum percipias, aut in paucioribus. Quo cognito, ad sensum ratio adiuncta, nobis magnam distentionem suggeret esse, quæ multis partibus monet tactum: paruam, quæ paucis. Agè fac circularem eius occursum esse: quid, nónne clarū est, si insigni sit circunferentia circuli magnitudine, totam etiam crassam esse distentionem

Distentio magna quæ sit.

arteriæ: & vniuersam distentionem gracilem, si circunferentia sit parua. Quòd si gibbosiores ac præruptiores videantur obliqui occursus arteriæ, præterea cautior quodam modo & humilior in profunditate, adeò vt ne circuli quidem circunferentia cernatur amplius, sed velvti recta linea: profectò apertū est talem pulsum latum fore atq; humilem. E diuerso, si motus obliqui partes, longè citra medium constiterint, ac medium ipsum satis gibbosum appareat, planè is pulsus altus & angustus existet. Si semel angustus eius in latitudine occursus euadat, vt non modò imminutus esse obliquus motus, sed & totus periisse omnino videatur, difficilis cognitu est, vel potius cognosci non potest, quantum in his est, qualis sit pulsus. Iam verò opportunum est & de rhythmo etiā aliquid dicere. Qui quidem cùm in collatione temporis distentionis, cum tempore contractionis consistat, prius paranda nobis separatim vtriusq; temporis notitia est, id quod fuerit laboriosissimū: quandoquidem initiū distentionis, & contractionis finis, cognosci non possunt. Iam quatenus aliquid motus nos latet, eatenus etiam præteribit & tempus. Cæterū ad explorandam quantitatē motus, quantum promota spacij sit, perpendimus. Quòd si finem distentionis accuratè teneamus, ratio cum sensu coniuncta, nobis eius quantitatē subiiciet. Possumus itaq; (nisi partem aliam præter finem motus sentiamus) quantū habeat temporis ignorare: scire tamen quantū interualli peruecta sit. At verò in vehementioribus pulsibus, si modicè arteriam compresserimus, perspiciemus quidem initium motus, sed quantitatē ignorabimus interualli. Non potest aūt simul et examinari quantitas temporis motus, & celeritas vel tarditas percipi. Portò ad dignoscendum rhythmum, solam quantitatem temporis quæ in motu absumitur, exploramus. Quare instituēda manus ea applicatio est, quæ arteriæ omnem motū intuetur accuratissimè. Si igitur pulsus magnus, sed languidus fuerit, in eo certè nō possis deprehendere totius dilatationis motū, sed externi finis duntaxat. Sic etiam cōtractionis initium duntaxat, recessūmq;, præterea nihil. Proinde leniter istiusmodi pulsus sunt palpitandi: qua tactus applicatione quantitatē animaduertere interualli distentionis poteris: temporis motus nō poteris. At verò in cōtractione non tantū temporis motus non inuenies quantitatem, sed ne ipsius quidem interualli: cuius etiam vel qualitas nobis ignota erit. Qui enim motus etiamnum qualitas dignoscatur, vniuerso sensum latente motu? Nimirū requiritur prius essentia rei, quàm ipsa qualitas. Quæ quidem si fugiat sensum, parari nequit ipsius qualitatis notitia. Quandoquidē igitur motum distentionis & contractionis arteriæ noscimus in iis tantum pulsibus, qui minimè languidi existūt, in eorum sanè solorū notitiam rhythmi veniemus, digitis ita moderatè applicatis, vt nihil motus externi interpellent. In solis itaq; vehemētissimis pulsibus exactè rhythmus dignoscitur: quòd in cæteris magna pars initij distentionis, & contractionis finis, nos fugiat, id quod maximè rhythmum offendit.

Rhythmus in quo consistat.

Distentionis arteriæ initium, & cōtractionis finem, imperceptibilem esse.

Rhythmo dignoscendo quid explorandum.

Essentiam rei prius requiri quàm qualitatem.

Rhythmum in solis dignosci vehementissimis pulsibus.

GALENI PERGAMENI

de dignoscendis pulsib. lib. IIII.

Est autē in distētione arteriæ velvti quidam ictus, qui, dùm tangimus, tactū ferit. Hūc, si violentus sit, propriè existimabis ictum vocari: at si violentia careat, nō item. Comitatur porrò ictus ipse multas ac varias species pulsuū. Duri siquidem pulsus, vehementis, magni, celeris, alti, conuulsiui, & vibrati est comes, atq; commune symptoma. Quare cōfundendi illi pulsus non sunt, sed discernendi suis notis. Cùm igitur tactum impelli à pulsu, si illius debeat sentire occursum, necesse sit (impellitur enim non perindè semper, sed nunc plus, nunc minus, interdum vt palpet tantū) quicunq; motus eum protrudunt, & longè submouent, ii sanè violenti ictus speciē referūt. Ac protrudere quidem longè potest motus arteriæ duræ, velvti tactum contundens: & qui robore mouentis eam facultatis velvti euertit: præterea qui magnitudine distentionis progreditur plurimū: iam etiam, qui qua fertur celeritate impellit valenter; & qui præ altitudine veluti subit ac intrat: quique quòd tensus sit, ægrè mouetur: ac deniq; is, qui ob vibrationem, simul tensionis & duritiei, celerisq; occursus imaginē repræsentat. Cæterùm incidas in multos quotidie medicos, qui illos omnes pulsus vel maximè discrepantes, dicant vehementes esse. Etenim quod occursus celeritas, non eadem sit cum violentia ictus, hinc cognoscere licet, quòd nec longius celer pulsus impellere valet tactum, nisi simul sit magnus. Vnde liquet, non hoc eum sua sponte obtinere symptoma, sed ob magnitudinem iunctam. Quippe longè impellere magis ad magnitudinem pertinet: vel etiam ad hanc per accidēs, videlicet vehementiæ rationis. Magnitudo siquidem, non quòd longius intret, sed quòd multis in partibus longitudinis pariter & latitudinis & profunditatis attingat tactum, cognoscitur. Si enim pulsus circunferentiā quæ satis magna est perceperimus, ex ea facilè ascensum, qui ex multa profunditate fit, cōiiciemus.* vel si tactus totum interuallum assecutus nō fuerit, sed externū tantū finem persenserit. Si verò * à primo dilatationis impetu, velimus motū ipsum sentire, magna ex parte magnitudinē interpellabimus, ita vt ne magnus iam esse pulsus videatur: idq; vbi magnitudini vehemētia est adiuncta. Nam si in pulsibus qui citra vehementiam sunt magni, aut ascensui occurras, aut ipsam arteriam cōprimas, mox totus pulsus perierit. Iam verò si magnus pulsus tribus dimensionibus præditus, nisi etiā vehemens fuerit, minimè tactum protrudit longius, manifestum vtiq; est, nec altum id sua natura effecturum, qui vna tantū dimensione operatur, sed quòd simul aut vehemēs sit, aut certè minimè languidus. Omnes itaq; illi pulsus, vt longè propulsent tactum, planè vehementiā desiderant. Quanquam & alii etiam, à quibus diuelli durities non potest, violenter feriunt, vt vibratus, & cōvulsiuus. Qui quidem non aliunde cōpararunt ictus violentiam, quàm à duritie perpetua. Quamobrem duo tantū genera habētur pulsuum violenter ferientium: nempe vehemen-

tium

Ictus quos comitatur pulsus.

Tactum nostrū qui motus repellant.

Impellere tactū solius magnitudinis est, cum vehementia cōiuncta.

Magnitudo pulsus vnde cognoscatur.

Pulsum nullum absq; vehementia posse tactū protrudere.

Pulsuum vehementer ferientiū, duo tantū genera haberi.

Dura quæ dicantur. Mollia quæ sint.

tium, atq; durorũ. Etenim quibus carnis nostræ natura cedit, ea dura vocantur: quæ verò carni, vt aqua, hæc mollia dicũtur. Fingamus itaq; manum nostram nunc aquæ rapido fluctui ex adverso occurrere: nũc lapidi, quem altera manus sensim admoueat: nónne ab aqua perspicies planè ipsam everti, non pressam tamen: & lapidem ab hac everti, sed pressa ab illo? Nam durum quidem, quò minus progrediamur, obstare per se non potest: sed aut per pondus, aut motum acquisititium impedire interdũ poterit: vehemens autem, suapte natura reprimere, cohibere, repellere, ac deturbare intelligitur. Liquet igitur, aliud nos cùm vehementia tangimus, aliud cùm duras sentire: nam hæc premunt carnem tantũ, illa impediunt progressum. At quia sæpe fit vt ambo conveniant, atq; id quod occurrit fit durum, paritérq; vehementer moueatur, non potest sensus etiam non duplex nobis offerri: vnus velvti prementis, alter velvti evertentis. Quę si sint ita, vt sunt certè, duri pulsus, in premendo tactu, cognitio ponenda est, vt vtrisq; ictus violentia conveniat: sed proprium duri sit premere, evertere vehementis. Hallucinatur autem Archigenes, dum pulsum, cùm arteriæ status cognoscitur, plénum pulsum appellat: potius is durus, aut mollis, aut moderatus dici mereatur. Dum verò ait, secundo alio pleni pulsus genere cognosci qualitatem substantiæ in arteriis cõtentæ: quam qualitatem intelligat, haud pro dignitate explicat.

Duri proprium est premere. Vehementis est proprium evertere.

Archigenẽ sugillat Galenus.

Cæterũ grauissimè peccat tertium aliud genus pleni pulsus assignans, cuius vi, ea quæ in arteriis sunt, innotescant nobis. Quippe tactus, spiritúsne in arteriis tantum sit, an simul humores aliqui, indicare nõ valet. Quinetiã nullus prorsus est sensus, qui cõmonstrare valeat, in arteriis contentus sanguis, quàm sit multus & qualis. Imò verò in ipsa aqua inter cutem neutiquam licet nobis, humórne sit an spiritus, qui in regionibus continetur ventris, ipso tactu explorare, nisi pressu cute cauata: quam nec frequenter cauari conspicias in synceris ascitis, & in eo hydrope, quem tympanitem appellant. Sed ad veram notitiam comparandam pulsare cogimur abdomen, vt attẽdamus si velvti tympanum resonet: secundo loco aliter componere hominẽ, convertereq; in latera, quò fluctuationem aliquam exaudiamus. Siquidem vt strepitus in motũ tympani spiritũ nobis annunciat, sic fluctuatio humorem. Vno autẽ admoto tactu, haud facilè deprehenderis, flatúsne an aqua subsit, tametsi cutis his contabuerit: tantũ abest, vt per crassam arteriæ tunicam, & quæ peritonæi est sexcupla, quod latitat in ipsa arteria noscamus. Præterea ex magnitudine quidem pulsus, copiam contenti humoris cognoscimus. Sed nõ perpetuò hinc nobis (quod ille arbitratur) humidum esse ipsum humorem constat. Solæ itaque fluctuationes & strepitus sunt, ex quibus cognosci possit quid sit, aut quale, quod contineatur. Sensus autem tactus, manet sui semper similis.

Ascites. Hydropi. Tympanites.

Contentorum quantitas qua itaq; vnde deprehendatur.

GALENI PERGAMENI
de causis pulsuum, lib. I.

QVæ immutant pulsus, partim eorũ generationis sunt causæ, partim tantùm alterationis. Ac generationis quidem, tum vsus, cuius gratia fiũt: tum facultas abs qua, tum instrumenta per quæ distenduntur. Alterationis, cæteræ omnes, & quæ præcedentes vocantur, & quæ harum sunt procatarcticæ. Nam triplex sanè, nõ in pulsibus modò, sed in aliis cunctis, causarum genus existit. Vnum quidem primũ atq; præcipuum, quod cõtinens ideo appellatur, quia eorum essentiam complectitur, nimirum generationis (vt modò diximus) existens causa. Reliqua verò duo genera, vt fiant pulsus, in causa nõ sunt: causæ tamen existunt illorũ qui iam sunt, mutationis. Quippe humorum crassitudo, abvndantia, lentor, acredo, efficere nõ valent pulsus, alterare valent. Ita frigidum balneum, vel calidum, & hyems, æstásq;, breuiter frigus & calor, alterandorum pulsuum sunt, non gignendorũ, causæ.* Cæterùm quas vltimò cõmemorauimus, procatarcticæ siue præincipientes dicuntur. Quas verò ante has, illæ nempe quæ circa humores versantur, antecedentes. In summa autem, quæcunque extra corpus positæ, quicquam in corpore immutãt, procatarcticæ causæ, siue præincipientes vocãtur, * ceu incipientes prius quàm dispositiones corporum. * Quæ quidem ipsæ dispositione, quando continentes excitant, ipsarũ antecedentes causæ redduntur. Densetur enim ab occursu externi frigoris, cutis: cuius densitas, naturalem halitus digestionem reprimat. Repressus ille coaceruetur, tandémq; febrim accendat, ob quàm vsus pulsuum mutetur, ipsiq; similiter pulsus. Hic certè occursus externi frigoris est procatarctica causa: cæteræ vsq; ad vsum pulsuum omnes antecedentes. Causa igitur procatarctica, antecedentibus causis mediantibus, quia vsum pulsuum permutat, quæ vna ex cõtinentibus causis existit, dicitur etiã pulsus ipsos variare. Neq; enim possit vlla cõtinẽs causa mutari, vt constans maneat eius effectus. At priusquàm continentes alteratio attingat, pulsus immutari non possunt. Ideóq; principes hæ, & præcipuæ sunt, primæq; causæ pulsuũ. Cæteræ sunt harũ gratia, nec per se alterare ipsos pulsus possunt. Quare illum qui peritus evadere artis de pulsibus velit, in omnibus causarum generibus apprimè esse exercitatum oportet. Porrò quatenus gignendorum pulsuum origines sunt continentes causæ, eatenus etiam alterandorum. Siquidem differentiæ causarũ in quantitate qualitatéq;, pulsuum differentias in qualitate & quantitate constituunt. At verò cùm perpetuò cor ipsum vnà cum arteriis omnibus, quàdiu superstes est animal, cernamus habere motum illum pulsatilem: homine autem iam vita functo, tum arterias, tum cor, ipso pulsu destitui: sanè constat aliquam fuisse causam, à qua ille motus excitaretur. Quam quidem causam, licet eius essentia nos fugiat, quòd facultatẽ tamen habeat faciendi pulsus, illam facultatem vocamus. Quum

Pulsus à quibus mutentur.

Causarum genera tria.

Causæ continentes.

Causæ procatarcticæ.

Causæ antecedentes.

Causarum quæ pulsus mutant, generalis vno exemplo traditio.

Causæ continens alterationis pulsuum, est vsus eiusdem.

Causæ præcipuæ pulsuum, sunt continentes.

Animæ essentiã ignorauit Galenus.

autē omnis facultas, alicuius facultas sit, haud dubiè eius notio erit relationi subiecta. Cæterū dum robur facultatis, virtutémve dicimus, aut contrà infirmitatem & vitium, hæc nomina ad functionem referimus. Siquidem quæ obit efficitque functionem causa, interim ad eam melius est apposita, interim deterius. Quo fit, vt modò præclarius: postea si res ferat, deterius, functio ipsa obeatur. Ac præstantior ad functionē dispositio, facultatis virtus & robur est: deterior, infirmitas atq; vitium.

Pulsus fuisse institutos gratia tuendi vniuersi caloris, gignendique animalis spiritus.

Quod verò ad pulsuum vsum spectat, gratia tuendi caloris vniuersi corporis, instituti vidētur, vt videlicet illum refrigerent: & si quid sit fuliginis ex succorū advstione contractū, id evestigio excernant. Conferūt etiā ad gignendum animalem spiritum.

Arteriarum corpus annumerari inter cōtinentes pulsuū generationis causas.

Reliqua & tertia gignendorum pulsuum continens causa, ipsum est arteriarū corpus. Siquidem omnia facultas quæ alicuius causa agit, instrumenta quærit ad opus apposita. Erat autem hic instrumentum accōmodum, quod spissis tunicis esset, atq; intus cauum. Vbi igitur illa facultas refrigerantem substantiam trahit, arteriarū corpus distenditur. Vbi verò fuliginosum expurgat, contrahitur. Nunc itaq; præpollet dilatationis vsus, nunc contractionis: consequitúrque omnino alteram motus partem reliqua.

Pulsuū variationes, pro causarum alterationibus fieri.
Pulsuū tot esse primas differentias, quot causarum.
Mediocritates efficere naturales pulsus.

Cùm ergo ex his causis pulsus proficiscantur, omnes variationes illorū pro causarū alterationibus fiant est necesse. Vnde tot sunt primæ & generales pulsuum differentiæ, quot causarum. Et facultatis quidem differentiæ sunt, robur & imbecillitas. Natiui caloris, advstio, refrigeratióq;. Arteriæ tunicæ, durities, & mollitudo: atque præ his omnibus, in singulis generibus, cōmemoratorū mediocritates: quæ vt naturales efficiunt pulsus, qui medium locum inter excedentes sortiuntur, ita excessus ipsi, pulsus gignunt præter naturam. At facultatis robur necessariò pulsum vehementem facit, infirmitas languidum: sicvti instrumentorū durities, durum, mollitudo mollem. Vt autem incremento vel decremento natiui caloris consequatur semper vnum & idem genus pulsuum, non est necesse. Nec enim celer, nec magnus, aut creber incidit semper, vbi natura advritur: nec dum extinguitur, tardus, vel paruus, vel rarus.

Pulsuum alterationes quæ à quibus causis magis proficiscantur.

* Disputat autem contra magnum Archigenes, quòd celeritas pulsus non à robore potius, q̄ à facultatis imbecillitate proficiscatur. At neutrū sequitur necessariò. Magis tamen peculiaris celeritas robori facultatis est, abvndantiæq; caloris, necnon mollitudini instrumentorū: tarditas autē contrariis. Eodem modo validæ facultati magnitudo, & copiæ caloris, tum etiā mollibus instrumentis familiaris existit: paruitas verò contrariis. At crebritas nulli necessariò ex cōmemoratis inhæret: magis tamen facultatis imbecillitati est propria, copiæq; caloris, ac duritiei item instrumentorū. Similiter raritas magis ad cōtraria declinat, non tamen illis perpetuò annexa. Si amplior in corpore fuerit collectus calor, animanti cùm maiori erit opus respiratione, tum maioribus pulsibus: & quia maioribus: cōtinuò etiā celerioribus & crebrioribus. Vt enim qui sitibundi sunt, nō multū modò, sed & celeriter potant, & crebrò: ita qui refrigerio indigent, copiosum simul & celeriter, crebróq; attrahūt.

Calori copioso quinam pulsus sint familiares.

Quamobrem peculiares dixi esse pulsus copioso calori, magnū, celerem, crebrúmq;, nō tamen illi perpetuò annexos. Postulāt enim vt tales evadant, facultatē validam, atq; ipsa instrumenta mollia. Quòd si infirma facultas sit, aut instrumentū durum, nec magni esse, nec celeres possint, cùm instrumentū quidem sit per duritiā adversus mouentem facultatē contumax: illa verò attollere quatenus oportet arterias, per imbecillitatē impos.

Pulsui celeri vel magno gignendo, conspirare in vnum qua causa debeant.

Quare vt celer pulsus vel magnus fiat, tria oportet causarum genera inter se coëant: nempe, vt vsus illorum generationis vrgeat: facultas valida sit: mollésq; arteriarū tunicæ, aut certè nō rigidæ. Porrò vbi solus calor increuerit, & manserit facultas, tunicæq; arteriarum immotæ: pulsus necessariò maiores & celeriores fient, vnáq; cum calore augebuntur, donec ad maximam distentionem pervenerint.

Celerrimi pulsus quando gignantur.

Celerrimi verò ne sic quidem prius erunt, quàm calor ipse superauerit maximam distentionem, ita vt ab ea satis refrigerari non possit: tunc enim celeritate resarcietur motus defectus, atq; sic evadent pulsus celerrimi. Cæterùm neq; hæc satisfaciunt calori vehementer incenso. Nam quod temporis inter duos motus antea quiescebat, nunc id præsecat etiā, adeóq; efficit breue, vt totus vnus esse motus cōtinuus nulla interceptus quiete videatur.

Pulsus creberrimi est causa calor extremè accensus.

Hoc tamen accidit, vbi extremè calor fuerit accensus: tunc enim, cùm tres sint præsidij rationes in excessibus vniuersis, omnibus simul vtitur. Nam & plurimum consequitur refrigerantis substantiæ, celerriméq;, & in primis assiduè. Quorum primū maximos pulsus, secundum celerrimos, tertium creberrimos reddit. Nec vbi liberaliter illum magnitudo distenrionis refrigerat, irritat celeritatem: sicvti nec crebritatem vbi ab ambabus auxilium recipit: sed alterius illarū semper defectus, corrigitur altera: magnitudinis, celeritate: celeritatis, crebritate. Quid multis?

Crebritatis pulsuum causa est prioris actionis defectus.
Caloris naturalis defectus qui pulsus sint familiares.

crebritatis pulsuum causa vna est, prioris actionis defectus. Iam quoq; defectū naturalis caloris nullus comitatur ex necessitate pulsus: familiaris sunt tamen ei paruus & tardus præcipuè, mox etiam rarus. Nam vt natura quæ iampridem refrigerata est, nec multū requirit, nec celere refrigeriū, sic nec breuibus intervallis. Porrò inter magnū pulsum & paruum, naturalis intercedit & moderatus: cum quo comparantes & æstimantes reliquos omnes, qui maiores sunt eo, hos magnos vocamus: qui minores, paruos. Indem inter celerem & tardum medius moderatúsq;, naturalis existit. Sic inter crebrum & rarū, durum & mollem, medij sunt naturales.

Pulsus omnes medij sunt naturales, excepto illo qui habetur inter vehementem & languidum.

At naturalis nō item videtur, qui inter vehementem est medius & languidum. Validæ quippe facultatis est opus, vehemens pulsus: velvti infirmæ, languidus. Cuius sanè nō est contra naturam firmitas: imò hæc virtus est, & secundum naturā: infirmitas verò facultatis, vitium, atq; præter naturam.

Vino modicè epoto, quales pulsus gignantur.
Iracundia comites pulsus, quales.

Iam verò vino modicè epoto, cùm maiores & celeriores, tum vehementiores apertè pulsus evadunt. In ira autē, & exercitationibus modicis, nō perinde apertè: imò si quid illis accedat

vehe-

vehementiæ, id adeò est minutū, vt animadverti ægrè posset. Cùm igitur in cōfesso sit, à facultate distendi arterias, probabile est ipsam plus & celerius eas attollere validam, minus autem & tardius infirmam. Vt autem priora reperam, quorū pulsuū postulat generatio vnā causam, huic perpetuò illi adhærebunt, eiúsq; fidelissimum signū existent: vt vehemens, valentis facultatis: langui dus, imbecillæ. At quorum nisi plures interim causæ, constitui generatio nequit, hos familiares causis esse dicemus, non autē significare certam ex illis aliquam. Eodem modo, si ex vna aliquando causa pulsus proficiscatur, sed non semper ab ea, familiaris quidē omnibus causis erit, quæ efficiunt eum: cōstanter verò nullam ex eis indicabit. Neq; enim si celeritas pulsuum adsit, statim robur quoq; necessariò facultatis adfuerit. Imò est, cùm maior sit vsus generati animalis spiritus: & est cùm caloris sit copia, vel instrumentorū mollities, vel horum quædam, vel omnia simul. Haud aliter si magnitudo sit pulsuum, erit vel facultatis robur, vel impendiū animalis spiritus maius, vel calor in corde abundantior, vel mollitudo organorū, vel quædam horum, vel vniuersa. Qui igitur optimè constitutus ac temperatus fuerit, is homo si calidior solito evaserit, atq; hac re sit alteratus duntaxat, vehementiam pulsuum non immutauerit: imò nec duritiæ, neq; mollitudinis genus: sed in magnitudinem & celeritatem vertet, interim etiam in crebritatem, prout magis vel minus eius calor increuerit. At si frigidior iustò sit factus, primū raritas perspicua erit, deinde tarditas, postremò paruitas. Nam cùm valida facultas existit, etsi paulò minor sit vsus, primam actionem nec paruam necesse est, nec tardam esse: secundam verò post longius tempus, quàm si vrgeret vsus, est consentaneū ratione. Iam si maior fuerit refrigeratio, eóq; magnopere vsus ipse remissus, vnà elanguescet celeritas motus, atq; minor statim erit distentio. Si plurimū sit refrigeratio progressa, necessum est pulsus ipsos rarissimos quidem esse, cæterùm nec tardissimos, nec etiā minimos. Nam perfectè tardi vel parui, si valida facultas sit, vel si admodū sit ipse vsus remissus, nunquā fient pulsus. Eadem & in respiratione est ratio. At verò vbi non modò vsus, verumetiā facultas mutatur, quatuor tum differentiæ diuersæ in vniuersum erunt: Quarū prima quidem circa facultatis imbecillitatem, calorisq; augmentū versatur. Si igitur magnopere sit imbecillis facultas, calor autē igneus, parui & tardi pulsus, creberrimíq; orientur. Sin noxa sit moderata, æquè fiunt crebri, sed in distentione & motu mediocres. Secunda coniugatio in imbecillitate & perfrigeratione cōsistit: cui pulsus competit cùm imbecillus, tum paruus, tardúsq;, sicut pulsus prioris cōiugationis: sed nō æquè vt illi, ad extremam deuenit crebritatem, nisi vbi omnino facultas prostrata fuerit: tunc enim pulsus minimus erit, intermittétq; & deficiet frequenter. At si modicè sit facultas infirma, validáque refrigeratio, creber minimè evadit pulsus, quòd videlicet vsui faciat talis facultas satis. Tertia cōiugatio fit, vbi calor simulatq; facultas augētur: quā quidē coniugationē vehementissimi pulsus & maximi comitantur, sed non perinde celerrimi. Creberrimi verò ferè non sunt apertè. Quarta coniugatio est, in qua coëunt robur facultatis, & caloris penuria: cuius sanè sunt pulsus magnitudine moderati, sed tardiores, & satis rari. Nam cùm sit paruus tum pulsuum vsus, totumq; facilè magnitudo distentionis tueatur, haud immeritò diutissimè quiescunt arteriæ: tamen ob facultatis robur, distentionis nō impeditur apertè vel dilucidè quantitas. Qua ratione etiam, nec multū præpollet tarditas. In vniuersum autē, ipsius ictus qualitas, ferientis naturæ respondet. Porrò molle instrumentū, quia promptè in omnē partē extenditur, facilè dilatatur: durū non absq; magno negocio. Iam comes est promptitudinis distentionis, magnitudo: renixus & cōtumaciæ, paruitas: itémq; celeritas, prioris generis: sicvti alterius, tarditas: non tamen ex æquo & magnitudo & paruitas. Paulò enim celerior est pulsus profectus à mollitudine instrumētorum, eo quem procreat durities: maior autē permultò: quia tunicæ ipsius arteriæ, quamvis duriores interim sint, ad celeritatem quandā motus sunt faciles: ad magnitudinē verò distentionis, ineptissimæ omniū. Nam opus est, vt in omnē partem extēdatur facilè, quod maximā dilatationē sit effecturū: huiusmodi enim est molle. Cæterū vbi à natura longissimè aut ad mollitudinē, aut ad duritiē, corpus arteriarū recesserit, tardior mollis pulsus sit duro: magnitudine tamen nō modò eum etiamnū superat, sed illum etiam qui secundum naturā habet. Iam verò cùm durorum instrumentorū dura distentio sit, ac proinde minus expleatur vsus: molliū contrà, insignis distentio fiat, & quæ vsui par sit explendo, meritò cum duris pulsibus crebritates, cum mollibus raritates cohærent. Quòd si quando incidat, vt cum duritie concurrat refrigeratio, & calor cum mollitudine, tum pulsus duri, mollibus evadent rariores. Si igitur durum corpus arteriarum sit coniunctum cum innati caloris refrigeratione, pulsus efficiet iusto minores, tardioresq;. Si superet durities, minores quàm tardiores. Sin autem refrigeratio, contrà tardiores quàm minores. Ad eundē modum crebriores, si durities refrigeratione superior sit: sin vincat refrigeratio, rariores. At si par sit vtrisq; à natura flexus, tantò fient pulsus minores, quantò tardiores: à raritate verò & crebritate nō abducuntur. Est altera coniugatio, in qua cùm calore superat mollitudo. Quæ etiā tres necessariò primas differētias producit. Interim enim par mollitudinis est & caloris mutatio: interim præpollet vel mollitudo, vel calor. Quare si quantū naturam mollitudo reliquerit, tantūdem desciscat etiam ab ea calor, magnos necesse est, & celeres fieri pulsus: nō tamen statim crebros, sed vbi generandorum eorum vsus vincat magnitudinem distentionis. Si mollitudo præstet, magnitudo etiam superabit celeritatem. Si verò ita præpolleat calor, vt vsum actio complere nequeat, celeriores vt fiant necesse est, quàm maiores pulsus, simúlq; etiā crebri. Quòd si abvndè natura fruatur vsu, æquè magni atque celeres. Sed & tertia erit causarum complexio, quæ pulsum in hoc

Pulsuum qui nam vni semper causa adhærescant, eámq; fideliter indicent; & qui non sint familiares tantùm ipsis causis dicātur.

Celeritas pulsuum à quibus causis oriri possit.

Pulsuum magnitudo ortu ex quibus occasionibus possit.

Facultate existente valida, nunquā pulsus fiūt perfectè tardi vel parui.

Pulsuū differentia quatuor, dū facultas simulatq; vsus mutatur.

Ictus qualitas, ferientis naturam sequitur. Molle instrumentū facilè dilatari, contrà quàm durum.

Pulsuum differentiæ, pro mollitudine vel duritie organorū.

Duris pulsibus crebritates, mollibus raritates annexas esse.

Calore coëunte cum mollitudine instrumentorū, quæ pulsuū differentiæ oriantur.

Calori si sit adiuncta instrumentorũ durities, quas pulsus differentias admittat.

genere variant, vbi calori sit adiuncta durities. Quum igitur vterq; plurimùm à natura declinat, pulsus erunt celerrimi, creberrimiq;: minimi autem nequaquam (nisi simul facultas oblæsa fuerit) sed aliquatenus iusto minores. At si immodicus calor sit, & instrumentum non magnopere durum, verùm paululum à moderato variet, tantùm abest vt iusto fiat distentio arteriarum minor, vt etiam maior evadat. Erit autem celeris, vtra causarum excellat: maximè tamen cùm calor: quo tempore luculentior erit & breuitas.

Frigiditati mollities organorũ si coniungatur, quæ pulsuum differentiæ proueniant.

Superest cõiugatio ex mollitie & frigiditate. Quia verò magnus pulsus hic quoq; est mollitudini affinis, & paruus frigiditatibus, vtra longius à natura deflectat qualitas, illi necesse est pulsus assimulentur. Enimvero omnes naturales pulsus inter excessus moderatos & medios annumerantur: non tamen quicunq; sunt moderati, etiam naturales existunt.

Pulsus omnes qui moderati sunt, non continuò et naturales existunt.

Pulsuum differentia, pro miscella modis quib. facultas & instrumẽta miscentur.

At verò quot excellentiam caloris affectus sequuntur pulsuum, tot etiã vsus generandi animalis spiritus. Sic instrumentorum durities facultatis imbecillitati coniuncta, paruos pulsus, & tardos, & crebros concitat: robori, paruos & crebros, non etiam tardos, imò longè interim quàm par sit, celeriores. Verùm si instrumentũ sit molle, facultas autẽ valida, maiores quidem manifestò pulsus fiunt, at aliquantò tardiores, rarioresque. Quòd si ad mollitudinem instrumentorũ infirmitas adiuncta sit facultatis, si quidẽ æquus vtriusq;, simúlq; modicus fuerit à natura flexus, moderati simul & naturales videbuntur ij pulsus esse, nisi quòd erunt mollitie varij. Sin valde immodicus sit, parui, tardi, atq; crebri fient. Si verò imbecillitas multò præpolleat, tunc etiam erunt parui, tardi, crebriq;. Si superior sit mollitudo, accedent pulsus ad moderatos.

Continentium causarum variantiũ pulsus, octo cõiugationes.

Restat iam vt omnes simul cõmittamus differentias continentiũ causarum pulsuum: ex quibus octo coniugationes constantur. Duæ, quum remissa facultate pariter & vsu, modò mollius solito sit instrumentũ, modò durius. Duæ alteræ, vbi languescat facultas, & vsus auctus sit, instrumentáq; vel mollia, vel dura. Præterea aliæ duæ, quando valida sit facultas, sed remissus vsus, vnà cum variante instrumentorum differentia. Reliquæ duæ, quum valens facultas sit, auctus vsus, accedátq; instrumentorum, quam diximus, differẽtia. Ac languida quidem facultate simul & remisso vsu, omnino in paruitatem & tarditatem mutantur pulsus, in vtraq; differentia instrumentorum. Cæterùm non redduntur necessariò crebri vel rari. Sed si parua facultatis offensio sit, nec insignis instrumentorum duritia, nihil crebritate pulsus variant: siquidem non pulsus modò, sed vniuersæ actiones crebriores ob defectum evadunt, qui earum accidit singulis.

Actiones omnes reddi crebriores ob defectũ qui accidit illis.

Iã defectus, vsu æstimatur. Quũ ergo remissus hic fuerit, paruáq; læsio facultatis, nisi per instrumentorum nimiam duritiem, nihil in actione desiderabitur. At si facultas sit magnopere læsa, modicè vsus remissus, instrumentáq; bene dura evaserint, non poterunt non pulsus fieri, quàm postulat vsus, minores: itaque imperfectũ simul officium: ac quantò quidem imperfectius, tantò etiam crebrius. Verùm provt facultas plus vel minus, aut vsus offensus est, etiam pulsus ipsi necesse est plus vel minus ad paruitatem transeant & tarditatem. Nec verò existimandum est, alterationem pulsuum quæ ex omnibus simul causis moderatè oblæsis procedit, maiorem oportere ea esse, quam facit vna. Possunt siquidem, vel ob vnicam tantũ causam exactè affectam, ad vltimam devenire ipsi pulsus alterationem.

Facultas extremè deiecta, minimos efficit pulsus.

Igitur facultas extremè deiecta, minimos efficit pulsus, etiã si molles quidẽ tunicæ instrumentorũ sint, vrgeat aũt necessitas. Itaque ad pulsus extremos constituendos, interdũ plures causæ desiderantur, interdũ satis est vna. Maximus quippe pulsus neutiquam fieri possit ob facultatis robur summum, citra opem aliarum: minimus autẽ nõnunquam ob imbecillitatem fit solam. Quare ante omnia in pulsuum alterationibus, attẽdenda quantitas est causarum offensionis. Vt autem ad tertiã & quartã coniugationẽ explicandas nos convertamus, vbi languescat facultas, vrgeat vsus, durũq; instrumentum sit, ponsimũ ad crebritatẽ, deinde ad paruitatẽ, postea ad tarditatẽ, pulsus videbis vergere: non necessariò tamen, nec perpetuò, nec etiã in quolibet illorum, nec simul concurrunt omnia. Etenim vbi læsæ insigniter sint omnes causæ, minimi, creberrimi, & tardi ipsi pulsus fiunt. At si offensio sit instrumentorum & facultatis parua, ac generationis eorũ multus vsus, hi non erunt iusto minores, nec tardiores: imò interdũ manifestè celeriores: maiores autẽ si non apertè, pares certè perspicuè moderatis. Si verò infirma facultas sit, & maior vsus, vnà cum mollitudine instrumentorum (quod in quarta coniugatione contingit) si quidem permultùm vsus non crescat, nec longè à natura absint facultas & instrumenta, multò magis increscet pulsus in magnitudinem, quàm in celeritatem. Crebrior etiam iusto erit, sed non perinde ac ille tertij cõplexus, quòd vsui quàm ille magis hic satisfaciat. Quòd si paululum vsus & facultas à naturali statu deflectant, instrumẽta verò multùm ad mollitiẽ desciscant, ad mediocritatem pulsus horum affectuũ accedẽt, tum quantitate distentionis, tum qualitate motus, præterea quietis tempore, tantúmq; vna occursus mollitudine statũ naturalem excedent. Si verò non ita deflectant multũ vsus & instrumẽta, facultas aũt vehementer laboret, tales pulsus admodũ parui erunt & crebri, modicè verò tardi. Si autẽ durũ sit instrumentũ, facultas valida, & vsus remissior (hoc enim erit quintum coniugium) minores pulsus gignentur, non tamen necessariò tardiores, sicvti nec crebriores. Verùm si admodum remissus sit vsus, & instrumenta modicè dura, non minores modò, verùm & perspicuè tardiores atq; rariores fient. Si vitium vsus, à vitio instrumentorũ vincatur, abvndè fuerit is pulsus paruus, & creber. Si verò instrumenta sint mollia (quemadmodũ per sextam coniugationẽ) neutiquam minor quàm naturalis, quod quidem cõspici possit, pulsus ipse videbitur, nisi singulariter vsus sit imminutus: & omnino hóc rarior apparebit, quò dissolutior sit vsus. Porrò si vsu aucto facultatéq; valente, mollia sint instrumenta (hanc enim

constituo

constituo coniugationē septimam) prorsus magni erunt pulsus & celeres: crebri verò non semper, sed vbi modicè ipse vsus increuerit. At si arteriarum duræ sint tunicæ (quæ octaua & vltima est coniugatio) si parua quidem durities sit, sed vsus insignis mutatio, maiores, celeriores, crebrioréſq;, quàm iustum sit, ipsi pulsus evadent. Sin autē æquo vtraq; causa, nec illo admodū longo intervallo, à natura deflexerit, pares quidem naturalibus, sed celeriores atq; crebriores fient. Iam si insignis læsio vsus & instrumentorū sit, vt hæc planè duriora sint reddita, ille vrgeat impensè, celeriores etiamnum moderatis erunt, minoréſq; & crebriores. Cùm igitur à valida facultate vehemens discludi pulsus non possit, nec mollis à mollibus instrumentis: si quando pulsum deprehenderis celerem (qualem diximus familiarem esse robori facultatis, vsuique vrgenti, & mollitudini instrumentorum) si quidem cum neutro illorum celeritas sit coniuncta, intelligas eum pulsum oriri à solo vsu vrgēte: si verò cum altero, omnino ex illo orietur, quod signum tale producet, necessarióque etiam ex incremento vsus. Non possunt siquidem celeres pulsus existere, sicuti nec magni, nisi vsus postulet. At quatenus ad robur, vel imbecillitatem facultas trāsit, ex propriis eius pulsibus dignoscas licet. Eadem est ratio & in qualitate instrumentorum noscenda. Quantus autem pulsuum generationis sit vsus, colligendum est ex commutatione magnitudinis, crebritatis atque celeritatis. Si enim pulsus maximus sit, creberrimúsque & celerrimus, summè vrget vsus. Sin magnus tantùm, & paulò celerior sit, non tamen maximus, nec creber, vsus nō erit magna immutatio. Ex aliis etiā signis, citra pulsus, ipse vsus cognoscitur. Nam siue copiosus sit calor, siue exhauriatur animalis spiritus, id haud magno negocio exploratur: quòd videlicet calor quidem tactum nō fugiat, ac præterea spirandi difficultate, siti, atq; interno laborantis sensu prodatur: animalis autem spiritus absumatur in iis qui exercentur immodicè, ac per halitum digeruntur: & quibus humores fluunt ad interna.

Pulsus nec celeres posse esse, nec magnos, nisi vsus postulet.

Calor quibus signis deprehendatur.

Animalis spiritus in quib. soleat absumi.

GALENI PERGAMENI
de causis pulsuum, lib. II.

INæqualium pulsuum quidam in arteriæ vno motu labefactant æqualitatē, alij illam evertunt in pluribus: quam medici collectiuam inæqualitatem appellant. De cuius sanè causis primo loco considerabimus. Comitantur enim eiuscemodi pulsus inæqualem cordis temperiē, vitiáq; instrumentorū & facultatis. Nam aut obstructionibus, aut compreſsionibus, aut duritiei, aut plenitudini superveniunt, sic vt intelligas plenitudinem quæ æstimatur ad vires, seu facultatem. Cùm igitur tres causæ sint continentes pulsus generationis, instrumentum, facultas & vsus: non potest ex vsus alteratione constitui collectiua, quæ aperta sit, inæqualitas: quòd nec repentè, nec cumulatè adeò vnquam immutari vsus posſit, vt pulsus (verbi gratia) prior sit magnus, vel celer, vel crebrior: alter tardus, vel paruus, vel rarus. Cæterum non quos ratio colligit esse impares, vocare inæquales solemus: sed quos dilucidè comperimus sensu tales existere. Porrò iracundia (quæ videtur innati caloris esse velvti quidam feruor) habet sanè interdum & ipsa inæquales pulsus: nō illos quidem sua sponte (semper enim haberet tales) sed vbi adiūctus ad eam aliquis timor fuerit. Iurè ergo tunc & inæquales apparent, cùm nō tantùm à diuersis alterentur caußis, sed etiam natura cōtrariis. Nam propter vindictæ cupiditatē, alti, magni, celeres, vehementes: quum verò timor est maior accipiendi mali, quàm spes inferendi, parui, humiles, languidi, & tardi fiunt. Quare in vicem vtrique pro causæ præpollentis natura, vidētur variari: ac excellit modò quidem ira, modò metus. Quinimò ipse timor vehemens existens, inæquales efficit pulsus, idq; nō vsu, sed facultate oblæsa, nec imperante omnibus instrumentis. Non tamen omni facultatis læsioni succedit collectiua inæqualitas. Siquidem cùm per se infirma est, gignit pulsus nō ita crebrò inæquales. Vbi verò suapte natura est valida, opprimitur aūt à copia humorū, aut etiam cōtumacia instrumenta sortitur, tunc illā inæqualitatē efficit. Cùm itaq; delapsa in imbecillitatē insignē facultas arteriæ fuerit, pulsus ēdūtur languidi, parui, tardiq;. Sin illa, quantū in ea est, valeat, sed aliqua copia opprimatur, varios ita & inæquales cōficit pulsus: plurimos qdē languidos, tardos & paruos, cùm videlicet grauis onere est pressa: plurimos autē vehemētes, celeres atq; tardos, vbi leuiori. Quòd si nec admodum grauis, nec nimiū leuis offensio sit, cōtrarij ex æquo, paréſq; numero ipsi pulsus conspirant.

Iracundia est velvti innati caloris feruor. Iracūdia, dum illi est timor adiunctus, pulsus inæquales efficit.

Timorem esse affectū iracundiæ cōtrarium.

Timor vehemēs qua ratione pulsus inæquales efficiat.

Facultas arteriæ extremè imbecilla, vel aliqua mole humorum oppressa, quos pulsus edat.

At instrumentorū vitia, in hunc modum gignunt inæqualitatē. Vbi enim circūiectas regiones arteriæ, quæ ad hoc destinatæ sunt, vt illam distentam excipiant, aliud corpus insederit, non possunt per illud restrictæ arteriæ distendi satis. Itaq; singularū actionū defectus,* tandem confertim vnū magnū opus absoluit, quòd alioqui vsus nō expleatur. Quo tempore violenter & vehementer agere ipsa facultas cogitur, vt explodat omnino illa, quæ sua instrumēta obsederūt, & prohibuerūt motu. Ac sic sanè maiorē prioribus, & vehementiorē, & celeriorē, necesse est pulsum evadere, qui etiā crebrior * vel ab ipso principio fuerat: quādoquidem impariū vsui actionum, necessariò comes est crebritas. Si igitur parem impetū facultas in omnibus quæ cōsequuntur distentionib. retineret, æquè magni semper fierēt, & vehemētes, & celeres pulsus: quia verò non retinet, sed refert se ad pristinū motū, ne incassū defatigetur, varia oritur & cōtinua inæqualitas. Accidit etiā interim inæqualitas ob sanguinis copiā, aut in venas, aut in arterias ipsas infusam. Ea tamen facillimè sanguinis detractione sedatur. Siquidem sanguinis copia in venis, vicinas arterias nō secus ac tumor præter naturā cōstringēs & premens, si per venæ vacuetur sectionem, subitò arteriis amplū exhibet locū. Quòd verò sanguis in ipsas arterias influens, præcipuè si crassus vel lentus sit, viam intercipiat spiritus, variaſq; & difficillimas edat inæqualitates, nemo est qui nesciat. Vbi igitur aut validè comprimuntur, aut obstruūtur arteriæ, vel si integra sit

Pulsuū generationis causæ cōtinentes sunt tres, instrumentum, facultas et vsus.

Pulsus inæquales à quibus causis proficiscantur.

Instrumētorum vitia quomodo inæquales pulsus efficiant.

Pulsuū inæqualitatem accidere interdum ob sanguinis copiā in venas aut in arterias infusam.

facultas, inæqualitas corripit pulsus. Quòd si vna cum instrumentorũ affectu, facultas etiã perpessa fuerit, clarissimũ est magis variam inæqualitatẽ existere. Verũ si instrumentorũ illæsus status sit, sed magnopere facultas infirma, decurtata inæqualitas fiet. Ab admotis enim digitis victa facultas, minores semper imbecillioresq; pulsus creat.

Facultatis oblasiones diuersæ, varias pulsuũ inæqualitates producunt.

Cæterũ ipsarũ facultatis imbecillitatum, quæ quidem prima & exigua existit, minores languidioresq;, nõ autem decurtatos pulsus efficit. Quæ verò est hac tantò maior, vt iam facultati sint oneri applicati digiti, hæc pulsuũ decurtatorũ est causa.

Decurtatorum pulsuum discrimen.

Quorũ ij quidem, qui ad pristinũ revertũtur motũ, reciprociq; vocantur, minorem imbecillitatẽ ostendunt: qui verò alicubi restitant, maiorẽ. Quemadmodũ si perfectè pulsus deficeret, extremam imbecillitatem nunciaret. Verùm hæc omnia exploranda esse applicitis arteriæ digitis, non suspensis, apertissimũ est.

Pulsuũ abolitio à deficiẽte pulsu quomodo differat.

Differt autem abolitio pulsus, ab eo deficiente: quòd illa quidem velut priuatio sit totius functionis: hic, dimidiæ tantũ amissio. Qui sanè deficiens pulsus quantò decurtatis est grauior, tantò leuior existit ipsa pulsus abolitione. Atque hi quidẽ tres status quãtitate noxæ differũt.

Pulsus decurtati reciproci.

Quartus est reciprocorũ decurtatorũ: nempe omniũ leuissimus.

Pulsus intermittentes.

Quintus his additur intermittentiũ, qui præcedit deficientium statum. Quod enim in vno aut altero erat, aut certè in numero pulsuum certo, id status deficientium in omnibus efficit.

Pulsus intercidentes.

Porrò intercidentes pulsus, contraria ratione ac intermittentes, noscuntur: qui quidem etiam inter æquales, qui aceruatim fiunt, consistunt: incidũtq; vbi valens facultas copia humorum, vel instrumentorum obstructione impeditur. Vt ergo ad repellenda quæ molestant, maiores sæpe & vehementiores ædit, celerioresq; pulsus: ita plures quoque in eiuscemodi præsertim statibus, atq; alti pulsus fiunt: itaq; decretoriam excretionem portendunt.

Decretoriã excretionem qui pulsus indicẽt.

Intermittens pulsus à quibus causis oriri possit.

Nec verò tantùm facultatis infirmitas inducit intermittentem pulsum, sed instrumentorũ etiam valida obstructio, compressióq; & constrictio, vbi in se nihil prorsus arteriæ allicere valeant. Nunc verò de causis inæqualitatis in vno pulsu est agendum.

Inæqualitatis in vno pulsu causa.

Solet igitur celeriter quidem primũ concitata arteria, deinde parua interposita quiete, motu quodam tardo reliquũ distentionis absoluere, dum & vsus vrget, & facultas, quantùm in ea est, obsecundat: interrumpitur tamen ab instrumentorum vitio, aut ab humorum insigni abvndantia. Etenim facultatis robur, prioris motus celeritas indicat: sicvti vrgentem vsum, motus qui sequitur quietẽ. Quippe nisi vsus vrgeret, nunquã inceptum motũ facultas absolueret: sed vbi inhibitus primũ eius motus esset, ibi desineret distentionem, vnúmq; hunc faceret paruũ pulsum. Est & alia differentia distentionis per mediam quietem distinctæ, in qua motus vtrinq; est celer. Videtúrq; tunc facultas propriam contentionem tueri, copiæq; humorũ reluctari: quare differentia hæc omniũ est saluberrima. Est præterea quidam alius status medius inter vtrunq;, vbi motus secundus medius est inter tardum & celerẽ, hoc est, moderatus. Hæ sunt tres differentiæ distentionum quiete interpellatarum.

Distentionum pulsus quiete interpellatarũ tres differẽtiæ.

Sunt præter has & tres aliæ, vbi tardo priore motu, alter trifariam variat: vt aut tardus, aut celer, aut moderatus fiat. Ex quibus pessimus est, qui pulsus vtrunq; motũ tardum habet. Ac longè hoc commodior, in quo celer alter: medius inter vtrũq;, vbi sit moderatus. Haud aliter cùm à primo motu moderato, alter tribus modis convertitur, cõmodiorem significabit statum celer motus: perniciosiorem tardus: medium moderatus. Quin etiam tempus quietis, quò fuerit in singulis harum differentiarum longius, hòc est deterius. E diuerso, diuturnius motuum tempus meliorem declarat statũ. Præterea vtriusq; distentionis magnitudo, optima: contrà pessima est paruitas. Similiter vehementia optima, remissio pessima. Quòd si omnia quæ cõmemorauimus mala, in vno pulsu cõveniant, hic illorum pessimus erit: contrà, si omnia cõmoda, optimus. Transeundo autem ad eos pulsus, qui totius distentionis habent quidem perpetuum motum, non vniuersum tamen pari celeritate, certè qui iam inde ab initio in celeritatem insurgunt, minus onerari facultatem annunciant: qui contrà, magis. Cæterùm facultate oppressa, nullus horum existit.

Pulsuum in cõtraria affatim permutatorũ, quod propriũ.

Est autẽ propriũ iis qui in contraria affatim mutantur, non solùm grauari facultatẽ, sed etiã obstrui & premi instrumenta. At in cõtraria affatim mutari intelligo, si cùm moueantur celeriter, subitò fiant tardi: aut si ex tardo primo motu evadant celeres. Oriuntur enim hi, cùm ex obstructionibus & compressionibus, tum ob facultatem humorum colluuie oneratam.

Vibratus pulsus vnde fiat.

At verò vibratus pulsus fit, facultate existente valida, instrumento duro, vsúq; vrgente. Quorũ si absit quicquã, *minimè vibratus existet. Cæterũ violenta duræ arteriæ distentio, proximè illius generationẽ cõstituit.

Vsus pulsuum quãdo vrgeat.

Vrget autẽ vsus, vbi functio ipsi nõ satisfacit, idq; aut ob propriã imbecillitatẽ, aut cõtumaciam instrumentorũ, vt etiam maiorẽ vsum. Cùm igitur in proposito pulsuũ genere facultas requiratur vegeta: relinquitur vt vel vsu increscẽte, vel redvndantibus instrumẽtis, vel vtrisq; iunctis, distentio in vibratis pulsibus ipsi vsui sit impar.

Vsus pulsuum abvndãtia caloris augetur, vel exhausto animali spiritu.

At vsus, abvndantia caloris augetur, vel exhausto animali spiritu.

Instrumenta cõtumacia quomodo fiant.

Contumacia instrumenta fiunt, ob obstructiones, cõpressiones, atq; duritiem. Quæ sanè durities inflãmatis, scirrho affectis, reficcatis, perfrigeratis, ac deniq; distentis accidit instrumẽtis. Itaq; iam omnes invenimus causas originis vibratorũ. Nam intemperata inæqualitas, si progrediatur, vibrationẽ quidẽ augebit, nõ tamen causa est eorũ generationis.

Dicrotis pulsus (qui necessariò etiam vibrat) est generatio.

Dicrotus autẽ pulsus (qui fieri nõ potest, quin sit vibratus) in hũc gignitur modũ. Vbi parte illa arteriæ, quã tangimus, duriores sint frigidioresq;, atque ita difficilius moueãtur partes vtrinq; sitæ, quas nõ attingimus: ac deinde partẽ mediã distentione sua cõcitauerint, retraxerintq; intrò, ac secum rursus extulerint, bis necesse est ipse tactus feriatur.

Dicrotus tantũ pulsus qui dicatur.

Atq; huiuscemodi pulsus est dicrotus tantùm, nõ autẽ vibratus perspicuè.

Dicrotus vibratus vnde.

Alter verò qui iuxtà & satis vibratus est & dicrotus, fit ad hunc modũ. Vbi enim arteriæ sublatæ cum vibratione pars illa quæ sola cute est intecta, tactetur facilè,

aliæ

aliæ autē partes vtrinq; sitæ, crassitudine numeróq; onerētur corporū incūbentium, adeò vt neq; motus quidē earū occurrat tangentibus: necesse tum est, parte hac, quæ est aperta, omni iā sublata, reliquas non manifestas, quæ vtrinq; sunt, adhuc attolli: ac proinde etiā media, quæ delata iandudū est, de integro vnà cum illis quę vtrinq; sunt, attolletur, ita vt redeat, occurrátq; iterū foris ipsam tangentibus. Planū est igitur dicrotum pulsum, interim ex magna intemperie ortū trahere, paruáq; duritie arteriæ; interim ex ingenti duritie, cōiuncta cum intēperie aliqua, vel crassitudine, vel colluuie humoris, vel carnis. Caprizanti verò pulsui hoc cū dicroto conuenit, quòd bis pulsat, causa autē nō cōuenit. Neq; enim cum instrumentorū duritia necesse illi est, nec cum intemperie, vt iungatur. Verùm vbi facultas cōtentionē natiuā retinet, arcetur autē à motu, vel ob humorū colluuiem, vel obstructionem, vel compressionem instrumentorū, quies tū distentionē intercipit. Cuius altera pars post quietē, iure robustior est illa, quæ eam antecedit, quòd ab impetu collectæ facultatis oriatur. Quòd si etiam ille secundus impetus inferior atq; imbecillior fuerit, erit sanè is caprizante deterior pulsus, non tamen dicetur caprizans. At vndosi & vermiculantes pulsus, sola differunt quantitate, sub vno cōprehensi genere. At sunt sanè inter eos nōnulli, qui in diuersis partibus arteriæ, inæqualitatē, idq; in vna distentione, sortiūtur. Sunt aūt illorū generationis causę, imbecillitas facultatis, vel copia humorum, vel instrumentorū summa mollities. Nam cùm vis à principio in arterias permeans, totum vas attollere pari firmitudine nequeat, hic quæ propinquior est parti principi, motum primò auspicatur: sicuti quæ remotior, serius: id quod Erasistratus perpetuò fieri, cæterùm falsò, arbitratur. Siquidem nemo ignorat, omnes arteriarū partes naturaliter eodem moueri tempore. Raró autē, idq; præter naturā, partes cordi viciniores mouētur prius, ac dein remotiores. Qui pulsus nec vndosus, nec vermiculans est, nisi etiā hoc illi accesserit, vt quod fluere per arterias videtur, sisti alicubi, & quiescere appareat: mox verò iterū fluere, ac iterū retineri, atq; hoc per vniuersam arteriā. Porrò qui ex his à copia humorū gignūtur, ab illis quos imbecillitas facultatis, citra humorū copiā, induxit, sola magnitudine differunt: vnde hi ob paruitatē, vermiculantes: illi ob magnitudinē, vndosi appellati sunt. Et causam habēt illi facultatis languorē, hi abundantiā humorū. Sed consequūtur etiam extremā mollitudinē instrumentorū huiuscemodi pulsus. Cuius rei molles ac tenellæ virgæ, quę vndoso modo tendūtur, nobis exemplū suggerūt. Validam itaq; facultatē vndosus habet: cuius nimirum ope, magnas poterit arteriarū partes attollere: imbecilliorē vermiculans, quòd paruis interuallis tum * ipsa facultas moueatur. Quem certè necesse est, inæqualem alioqui, etiā intermittentem euadere. Decurtati etiam pulsus cōsequūtur imbecillitatē ipsius facultatis, à qua nimirū pulsus creantur. Vbi enim à corde vis permeās in arterias singulas, magis ac magis dissoluitur in partibus remotioribus, minores tunc languidioresq; necessariò earum motus fient. Si autem verum sit illud, reperiri nōnunquam minores motus in partibus origini propinquioribus, ad inæqualitatem intemperiei arteriarum causa id genus pulsuum est referenda. Siquidem instrumentū à pari robore, eodémq;, si humiditate & calore sit modico temperatū, facilius ac magis mouetur: squalidum autem, aut impensè humidum, aut frigidum, lentius minúsq;. Annuentes autem & circūnuentes pulsus, fieri aliquando simili modo possunt: sæpe aliis de causis accidere. Si enim valida sit facultas, corpora autē incumbentia arteriis marcescant, qua parte illorum maximè marcida, atque eo leuiore, emicare motus possit, ibi etiam maximè illius magnitudo elucescat. Quòd si huius partis dilatationē aliis vtrinq; minoribus compares, decurtatum motum in vtrisque partibus cernes: id quod fieri in facultatibus validissimis nequit. At verò ex situ arteriæ fit inæqualitas pulsuum, vbi tēduntur in illas corporis partes, in quas distorquentur. Porrò inflammationes, scirrhi, abscessus, & crudorum quorūdam generatio tuberculorū, ac breuiter omnes præter naturā tumores, vicinas partes ad sese trahere valent. Squallida præterea durities, frigúsq; immodicum, necnon conuulsiua intentio, ac breuiter intemperatura inæqualis, arterias ipsas distorquet. Conuulsiuus autem pulsus ab ipsa specie, & affectu, quē denotare solet, rectè nomē accepit. Tendi enim ad vtrunque arteriam putaueris, statimq; homo conuulsione corripitur. Est enim confluxio vna (vt rectè dixit Hippocrates) & conspiratio vna, & omnia consentiunt omnibus, estq; omniū natura cōmunis. Nam nisi hoc esset, duo animalia esset, non vnum, quisq; nostrûm. Cor igitur cerebro arterias, vinculum societatis, transmittit: cerebrum neruos cordi, pari vicissitudine: qui quanquam non magni sint, mandatū tamen rationis perferre possunt. * Singulis præterea arteriis fibræ à neruis deductæ ad societatem cohærent, per quas fit mutuus quidam, non modò actionum, sed affectuum etiam consensus. Nihil itaq; mirum, si cùm vniuersum neruosum genus coniunctum arteriis sit, cōmunis appareat affectus. Vt autem de alti, humilis, lati, angusti, longi, & breuis pulsus etiam generatione dicamus, sciendum est, in valentibus omnibus & ægrotantiū plerisq;, dum dilatātur arteriæ, nos earum superficiem * supernam multò clarius percipere, quàm partes obliquas, & quòd illa propius ad nostrū accedat tactum, & quòd eum * paucioribus interpositis corporib. feriat. Proinde si rectè expēdas, naturalis pulsus est altior, quàm deficiat semper eius in latū motus, præpolleat autē in altum. Verū quia is aliorū omniū nobis est mensura, & velvti regula quędā, nec altū ipsum, nec angustū vocamus, sed moderatū, atq; inter omnes excessus mediū. Etem lōgus & breuis ad hūc collatus dicitur. * At verò dū moderatū eū pulsū dicimus, nō sensum, sed naturalē proportionē & mediocritatē, cōstituimus æqualitatis normā. Nā si pro sensu iudiciū facias, in illo pulsu lōgitudo pręstat profunditati: quēadmodū hęc latitudini. Equidem altos pulsus in iracūdia & ante iudicationes

Caprizantis dicrotiq; pulsus discrimen.

Vndosi & vermiculantes pulsus sola differunt quantitate.

Arteriarū partes omnes, dum pro natura modo se habent, eodem mouentur tempore.

Vermicantes pulsus. Vndosi.

Decurtati pulsus vnde proueniant.

Annuentes pulsus, circumnuentesq; vnde gignantur.

Inæqualitatis ex situ arteriæ causa.

Conuulsiui pulsus causa.

Confluxio in toto corpore est vna.

Membrorum principalium nexus modo.

Arteriis singulis inesse fibras à neruis deductas.

Pulsus naturalis cur altior semper videatur.

Pulsus moderatus quo dicatur.

Pulsus alti, latiq; vbi cernātur.

Pulsus alti qui sint dicendi.

fieri manifestè cōperio: latos autē vt plurimū in excretionibus decretoriis. Pulsus igitur moderati memores, si quādo offendamus ipsius motus admodū altitudinē auctā, latitudinē autē aut nihil, aut parū, rectè vocabimus eos pulsus altos: Quòd si latitudini manifestū incrementū accedat, eos magnos simul & altos dicemus. Si ambo increuerint, altitudo simul & latitudo, sed nō multū latitudinē altitudo superet, hos magnos appellamus duntaxat. Cùm verò eadem proportione altitudo adaucta latitudinem vincat, qua etiam in naturali pulsu superaret, is pulsus eandem, quā moderatus, retinebit speciē. Itaq; non altus, vt neq; ille, sed maior tantùm illo videtur. Quinetiā eadem est & in lōgitudine ratio. Nam vbi eadem proportione augetur, qua profunditas & latitudo, vniuersum pulsum, vti diximus modò, repræsentat maiorē. Quare vt magnus sit pulsus, nō requiritur vt pares sint motus qui in dimensionib. trinis augentur, sed tantùm vt proportione æquales existant. At constat eorū proportio, vbi nulla præter naturā insignis in crassitudinē mutatio, aut in gracilitatē corporis fiat: præterea nec siccitas immodica, vel humiditas, vel maximè distentionis necessitas. Perit autem, aut perturbatur, cuiuspiā horū præsentia. Vt, si cętera omnia se rectè habeant, facultas autē cōpellatur ita magnā facere distentionē, vt eius tumorem circūiecta arteriis loca nō capiant, in eo affectu necessum est altus pulsus appareat. Dū enim in eā attollitur magnitudinē distentio arteriæ, vt nusquā coarctetur, naturalē trium dimensionū proportionē tuebitur. At coarctata, tantū detrahet de illa dimensione quantū est progressu prohibita. Quocirca iratis, licet corpore sint optimè cōparato, fit pulsus altus. Distentionis enim summum excessum, ne is quidem cōmodè ferat habitus, sed iam ex imo premitur, & ex obliquo arteria. Sola ergo pars illius ea, quæ instrata sola cute est, nempe superna, omnē calorē excipit: quare necessariò fit altus pulsus. Cæterū multis gracili corpore, nec facultate admodum firma, pulsus, si irascātur, magni, & nō alti vidētur esse. Nā cùm in aliis pulsibus tantū facultatis robur desideretur, vt maximā distentionē moliri possit, & quā loca arterias ambientia excipere nequeant: manifestū vtiq; est, in cōmemoratos affectus nō posse altos pulsus incidere. Iam verò vbi naturali robore facultas aliquatenus deficiatur, & latitudo sit insignis locorū, pondúsq; accedat arteriis ex superioribus partibus, hic pulsus collatus ad moderatū, est latior. Etenim aut altitudo imminuta, aut latitudo aucta, potest latum pulsum efficere. Invenitur aūt motus nonnunquā, qui quatuor occurrat digitis, sed ita angustus & obscurus vt subtilis fidis speciē referat: atq; is quidem pulsus lōgus vocatur. Ac talis quidē pulsus, qui videlicet fidem aut pilum refert, nō solùm tunicarum maximā siccitatē ostendit, sed etiam indicat facultatē imbecilliorē, quàm quæ possit contumax instrumentū distēdere. Quid igitur si hæc vera sunt, * non statim talis pulsus fit breuis? an quòd huiuscemodi pulsus, in tenui corpore, cōtentáq; & aliquāto duriori cute accidat? Etenim si cutis remissa & crassa, magnā partem motus * obscurat, vtiq; tenuis simul cōtentáq;, totū omnino seruabit. Vnde liquet conspirare gracilitatē totius corporis oportere, & duritiem cutis simul & instrumentorū, cum facultatis imbecillitate, nō summa tamē, ad talem pulsum gignendū. Ac vocatur quidem per excellentiam longus: propriè autē tenuis & gracilis. Nam propriè & absolutè dicitur longus, cuius neutram aliquarū dimensionū percipimus. At verò breuis fit pulsus, vbi in parua quapiam particula, arteria sola cute contegitur, ob idq; sensibiliter pulsat: partes autem ex vtroq; illius latere omnes in profundum merguntur, vnde prodere motū nequeunt sensibilem. Dicitur etiam per excellentiam hic pulsus breuis. Propriū tamen eius nomen est, crassus & turgidus. Nam qui simpliciter breuis est, vel ex corpulentia nascitur, vel ex paruitate. Proximū est vt de ordinatis & inordinatis agamus. Qui quidem quandoquidem inęquales omnes sunt, sed in eo variant, quòd æqualitatē hi certis orbibus seruent, illi cōfusi vndequaq; sint: intelligendum est, causam, quæcunq; inæqualitatē efficiat, semper firmam in ordinatis & fixam esse: in inordinatis autem, nequaquā. Insuper ordo, vt æqualitas, naturæ, si quid aliud, est familiaris. Quare si alterum eorum sit cōturbatum, minorem significat offensam: sin vtrunq;, maiorem. Concurrunt autem ambo in inordinatis: alterum in ordinatis qui sunt inæquales. Quòd verò ad mutatorum rhythmorū causas pertinet, si rectè quidem est demonstratū, allici per arteriarum dilatationes aëream quandam substantiam: in contractionibus autem excrementa excerni, & quasi fuliginem advstorum humorum: certè necessum est, cùm distentionis vsus instet, maiorem fieri, celerioremq; distentionem: cùm contractionis, contractionem. Quamobrem, quibus in ætatibus plurimi insumuntur humores, ac proinde plurimum excrementi colligitur (semper enim quantitati confectorū succorum, excrementorū respondet quantitas) quæ sunt vsq; ad iuuentutem in iis nonnihil cedit contractioni distentio. In quibus autem paucissimi (quod contingit in senibus) longè maius est distentionis tempus tēpore contractionis.

Pulsus magno gignendo quid requiratur.

Iratis fit pulsus altus.

Pulsus latus quando accidat.

Pulsus longus qualis, & quid significet.

Pulsus longus qui propriè dicatur.

Pulsus simpliciter breuis quo-fit.

Pulsus ordinati inordinatiq; causa.

Ordo æqualitasq; naturæ familiaris existit.

Rhythmorum mutatorū causa.

Arteriæ dilatatæ trahunt aerē, contractæ expellunt fuliginem.

Excrementorū quātitas respōdet quantitati confectorum succorum.

GALENI PERGAMENI
de causis pulsuum, lib. III.

QVandoquidē pulsuum alterationes, quę ex primis & pręcipuis causis proficiscūtur, abvnde * sermo antè habitus enarrauit, illas nunc explicabimus: quæ ab aliis omnibus fiunt, quæq; non per se planè, sed quòd mutent primas, causæ pulsuū vocantur. Cæterū quia hæ partim præter naturā sunt, partim naturales, partim etiam inter has mediæ, quas nō naturales appellant: rationi videtur consonū, vt à naturalibus exordiamur, idq; eundem sequētes ordinē, quē in libro tyronibus descripto obseruauimus.

Causarum differentia triplex.

Viri igitur * in vniuersum, mulieribus habent pulsum longè & maiorem, & vehementiorē, paulò tamen tardiorem, sicvti & satis rariorem. Siquidem cùm mas sit calidior & siccior fœmina, necessum est vsum generationis pulsuum, & instrumentorum * constitutionē, differre in illis: ac proin-

Viri in vniuersum mulierib. habent pulsum longè & maiorem & vehementiorem.

proinde ipsos pulsus. Atqui copiosi caloris magnum pulsum esse familiarem ostendimus. Igitur cùm mas sit nō calidior modò, sed multò calidior fœmina, vtiq; maiores, ac multò maiores quàm illa pulsus habebit. Siquidem pro naturali temperamento, maior tantū, non multò maior erit ipsius viri pulsus: si autē accesserit à peculiaribus vitæ institutis vtriq; differentia (illa enim in ocio viuit, hic in multis laborib.) vt sanè multò ita calidior vir reddatur, sic pulsibus est q̃ fœmina longè maioribus. Addidimus autē sermoni particulam illam, *in vniuersum*, vt studiosis vice stimuli esse, ad totius rei perscrutandam naturam. Sic enim statim de naturali differētia viri & mulieris meditabūtur, reperiéntq; vniuersum genus in omnibus animalibus, masculinum valentius fœmineo esse. Cæterū secundum alias differentias præter naturam (vt videlicet si hominem frigido præditū temperamento, mollitérq; educatum, cum biliosa viragine cōferas) certè in muliere ipsa reperies quàm in viro pulsum longè maiorem. Naturalis itaque differentia, vt maris quidem ad fœmellam, maiores tantū, atq; vehementiores: vt viri autē ad mulierē, multò maiores ac vehementiores pulsus producit: quòd nimirum viris naturale robur laboribus crescat. Quinetiam & facultatis robur, quod maribus adest, & ipsum aliquid conferet ad magnitudinem pulsuum. Quippe validis facultatibus magni pulsus peculiares existunt. Taceo totū corpus virile, ad perspiratū esse optimè comparatū, purum, excrementisq; vacuū, neq; compressum; fœminis autem cōtrario modo dispositū. Quare vt illorum habitus ad magnitudinem, sic harum ad paruitatem pulsus videtur aptus. Nam etsi ipsis adsit instrumentorum mollities, quæ ad pulsus magnitudinem facit, plures tamen fortiores quàm aliæ, sunt paruitatis causæ: nec plurimùm viri à mulieribus dissident mollitudine. Quòd si multò mulieris instrumentum sit mollius, cùm facilius sic sit cessurum humoribus infestantibus, id ipsum erit etiam in causa, vt minores in eis pulsus fiant. Est autem mulieris pulsus celerior quidem pulsu virorum, non tamen excessu insigni. Si quidem cùm earū pulsus sit multò minor, quàm vt possit vsum explere, auget quantùm potest celeritatem: cui eandem ob causam accedit crebritas. At verò infans masculus maiorem tantùm, vehementiorem, rariorem, non item multò, pulsum habet, quàm infans fœmella. Qui natura calidi sunt, multò habent maiorem, celeriorem, atque crebriorem pulsum: non autem multò vehementiorem. Cæterùm impræsentiarum calidos (vt moris est) dicimus, qui humiditate, siccitatéque temperati cùm sint, caliditate exuperant. Hi igitur quò calidiores sunt temperatis, eò maiores habent, celeriores atq; crebriores pulsus. Cur autem non multò vehementiores, id quidem iam exposuimus prius, de ipsóq; non nihil postea dicetur. Graciliores citra vllum affectum alium, maiorē, rarioremq; multò, vehementiorem paulò pulsum sortiuntur. Nam cùm gracilitas ipsa, regiones arteriarum magis dilatet, leuioráq; incumbentia corpora reddat, pulsibus magnitudinem haud contemnendam conciliat. Atqui, vbi pari relicto vsu, crescit magnitudo, rariores tūc necesse est pulsus fiant, idq; tantò, quātò scilicet sunt maiores. Maiores verò erūt multò, proinde rariores etiā multò erunt. At vehementiores esse apparebūt, nō quòd vllum acquisierint robur, sed quòd magis prodant quā habebant tensionem. Pro ætatibus hoc pacto pulsus variātur. Infātis pulsus creberrimus est, rarissimus senis: omnes qui inter hos intercedunt, proportionē seruant, prout vel ad puerū, vel ad senem accedūt propius. Celerrimus item pueri pulsus, tardior senis existit. Reliquarū ætatum pulsus ambigūt inter hos. At senex à puero, longè magis raritate, quàm celeritate distat. In vehemētiæ & magnitudinis differentia, maximus est, vt in ætatibus, pulsus iuuenū, minimus senum, medius & paulò maior pulsus puerorū. Iam vehementissimus iuuenū, languidissimus senū, medius inter hos, puerorū est pulsus. Etenim cùm calore nō pauco pueri præditi sint, substantiā quoq; quæ refrigeraret illū, nō paucam postulant. Quinetiā substantiā animalis spiritus in illis nō tantū nutriri oportet, vt in adultis, sed etiā vnà cum instrumētis augeri. Itaq; his nominibus pueri magnis dilatationibus egent. Quia verò etiā humores exhauriūt plurimos (videlicet nutrimenti & incremēti ratione) ob idq; fuliginosorū excrementorū aceruū per totū corporis habitū contrahant, vtiq; desiderant etiam arteriarū maximas cōtractiones. Maximū ergo, simúlq; celerrimū pueri vtrunq; motū requirūt: sicq; infra vsum est functio in iis. Nam licet q̃maxime celeres sint, & magni, vsum tamen non explent: quare hic crebris opus est motibus. In senibus autē planè contrà habet, calor paucus, cui par est generatio fuliginosorū excrementorū, spiritusq; animalis nutritio. Iure itaq; habent contrarios illis pulsus, paruos, tardos & raros. Sunt ergo pulsus puerorū magni, si cum magnitudine eos arteriarū cōferas: parui autē, si quantitatē tantū distentionis spectes, eámq; ad pulsus iuuenum cōferas. Sed tamen nō maximos pulsus sortiuntur pueri, ne si ad magnitudinē quidem eos arteriarū perpendas. Siquidē q; nec facultas eorum perveniat ad summū robur, & cōtrectētur in eis molles arteriarū tunicæ, multū de maxima distentione detrahitur, tametsi pulsus eorū mediū superet. Porrò mollitudines instrumentorū, quæ remotæ à coarctatione sunt, ad pulsuum magnitudinē conferūt: quæ verò premūtur atq; grauātur, ad paruitatē: præcipuè si facultas destituatur robore. Cùm autē vtriusq; motus plurimus infantibus vsus sit, minimus senibus, & omne interpositū tempus ætatū vtrunq; vsum commutat, magis autē cōtractionis: rationi consonū est, vt quantū à pueris recedant ad senes, tantò semper vtrūq; motū habeant tardiorē; magis autē cōtractionis. Atq; ex his nascūtur differentiæ rhythmorum pro ætatibus. Est autē vehementissimus iuuenū pulsus, & languidissimus senū: quoniā illis quidē facultas validissima est, his debilissima. In aliis etiā ætatibus, pro robore illarū vel imbecillitate, pulsus remissione & vehemētia differunt. At verò pro anni temporibus, medio quidē Veris pulsus maximi & vehemētissimi sunt, vt in tē-

Mas est calidior & siccior fœmina.

Viris naturale robur laboribus crescit.

Facultatibus validis magni pulsus peculiares existunt.

Mollitiē instrumentorum, ad pulsuum magnitudinem facere.

Mulierum pulsus est quàm virorum celerior.

Calidiorum natura, pulsus.

Graciliorū pulsus quales.

Pulsuum secundum ætates discrimina.

Iuuenū pulsus est maximus.

Puerorum pulsus celerrimi, magni, & crebri.

Senum pulsus parui, tardi, atque rari.

Mollities instrumentorū quando ad pulsuum magnitudinē conferant, & quando secus.

Autumno quales fiãt pulsus.

poribus: celeritate verò & crebritate commoderati. Pari modo medio autumno. * Progrediens autem Ver, nõnihil de magnitudine & vehementia detrahit, sed auget celeritatem & crebritatẽ, ita vt ineunte æstate iam languidi, parui, celeres, crebrique fiant. Autumni progressus cuncta imminuit, magnitudinem, vehementiam, celeritatem, & crebritatem. Sic ineunte hyeme, in paruitatem convertuntur, remissionem, tarditatem, & raritatem. Respondet autem initium veris, extremitati autumni: illius finis, initio huius. Aestatis item principiũ, suo, & principiũ hyemis, suo fini. Proinde quæ pari spacio à media æstate & media hyeme in vtranque deflexerunt partem, similiter variant. Porrò media æstas, partim convenit cum media hyeme, partim dissidet. Nam parui vtrobique & languidi sunt: sed celeres crebrique æstate: tardi, rarique hyeme. Non perinde tamen parui æstate ac hyeme: sed æstate minus. Nec ita hyeme languidi, vt æstate.

Hyeme quales fiant pulsus.

Pulsuũ differentiæ secundum tempora referũtur ad vsum, facultatem, & instrumenta.

Ver medium esse temperatissimũ: quo tempore habent optimè corpora.

Pulsus peculiares optimæ constitutioni corporis, qualis...

Quæ igitur secundum tempora accidunt, ad has referuntur tres causas: ad vsum, facultatem, & instrumenta. Nam prout in ipsis horum singula variant, mutantur pulsus. At medio quidem Vere, aëris status nos amplectentis, temperatissimus est: itaque corpora etiam sunt sana. Siquidem eo præcipuè tempore, facultas est robustissima, & moderatissimus calor, nec non instrumenta ipsa libera ab omni excessu. Vnde & pulsus corporibus quidem optimè comparatis, maximi & vehementissimi fiunt. Nam hi peculiares sunt validæ facultati, & moderato vsui, instrumentisque naturali lege constitutis. Si verò vsus nonnihil mediocritatem excedat, non modò magni & vehementes, sed etiam celeres fient. Quod si ne sic quidem functio expleat vsum, mutatio transibit in crebritatem.

Aestate crescit vsus pulsuum, sed languescit facultas.

Aestate porrò crescit vsus, sed languescit facultas. Quamobrem aliquatenus decrescit illa vehementia simul & magnitudo: sed tamen hæc minus. Nam quia viget vsus, augetur nonnihil: vnde etiam celeritati & crebritati accedit momentum non contemnendũ.

Hyeme augetur facultas, sed pulsuũ vsus minuitur.

Hyeme contrà, quàm æstate, est validior facultas, non æquè tamen ac Vere: sed vsus remittitur generationis pulsuum. Quare languidiores pulsus hyeme quàm Vere sunt, & vehementiores quàm æstate: cæterùm satis sunt parui, quòd & facultas infra summum sit robur, & vsus remissus admodum: quæ ipsa in causa remissio est, cur tardi, rarique existant.

Crescentia plurimũ habent calidi innati.

Calor innatus est tẽperatus, vt acquisititius intemperatus.

Iam verò vbi Hippocrates dixit, Quæ augentur, plurimũ habent calidi: non simpliciter calidi dixit, sed innati addidit, vt qui alterum sciret calidum acquisititium esse, cuius magna copia iuuenibus suppetit. Est enim temperatus calor natiuus, acquisititius autem intemperatus, & quasi igneus. Similiter quando inquit, Ventres hyeme & Vere natura calidissimi sunt: de calore natiuo intelligit.

Calor adventitius functiones reddit imbecilliores.

Quę quidem cùm obtineant æstate paucissimũ, adventitio calore abundant: vnde marcescit potius, quàm nutritur, corpus. Ad hæc, is adventitius calor tantũ abest vt functiones meliores reddat, vt eas etiã longè inferiores efficiat illis, quæ à moderato proficiscuntur.

Pulsus immutari à regionibus, nõ secus quam à temporibus.

Pro regionibus etiam, perinde vt pro natura temporũ. In vehementer calidis, sicuti media æstate: in magnopere frigidis, vt media hyeme: in temperatis, ita vt medio Vere. Ad harum proportionẽ, quę mediũ locum sortiuntur. Similiter alij status aëris nos circundantis, calidi quidem, temporibus calidis, frigidi frigidis, medij medio Veri respondent.

Prægnantium pulsus maiores, crebriores & celeriores.

Prægnantiũ pulsus, maiores, crebriores & celeriores sunt: * cætera verò tuentur. In eis siquidem, præter vsum, priorum mutatum est nihil. Increscit autem is, & augetur, quòd mulier non sibi iam soli respiret ac pulset, sed fœtui etiam cogatur: quare celeriores, maiores, & crebriores fiunt pulsus.

Somni quos pulsus faciant.

Somni etiam, si quid aliud, inter naturalia censentur, qui & ipsi variant pulsus: initio siquidem minores, languidiores, tardiores, rarioresque illos efficiunt: * procedentes, tarditatem pedetentim augent, & raritatem, præsertim à cibo: tunc tamen sunt maiores, vehementioresque pulsus: tandemque si diuturni ij fuerint, ad remissionem & paruitatem redeunt, tarditatem & raritatem seruantes.

Concoctrix facultas per somnũ se intrò recipit magis.

Etenim facultas concoctrix per somnum se intrò recipit magis. Cùm ergo intrò moueatur, conficiatque materiam; primò quidem velvti imbecillior redditur, oneraturque: paulò autem pòst, dum alimento fruitur, quod conficit, confirmatur ipsa, calorque animantis augetur. Quia igitur oneratur facultas initio somni, atque debilitatur, oportet minores pulsus & languidiores existere: at mox ea confirmata, è diuerso maiores, vehementioresque. Cur autem concoctiones per somnum exactiùs fiant non in ventriculo modò, sed in arteriis & venis, non est huius loci explicare.

Contractiones arteriarum per somnos cur celeriores ipsis dilatationibus fiant.

At verò quandoquidem dormientibus motus caloris qui foras tendit, est imminutus: viget autem, qui intrò: contractionem quidem oportet celeriorem fieri, distentionem verò tardiorem: ac proinde totus ille pulsus non est absolutè tardus, potius quàm velox, sed tantũ altera parte tardus. Nam si motus qui intrò pergit, præpolleat, prorsusque considerat: ac rursus inde incipiat, qui foras tendit, haudquaquã hic pulsus distentionem producet plurimam. Si verò præpolleat motus qui cõcitatur foras, contrario existente debili, minimè sane tũc ab extremo orditur collapsu in distentione, at summã tandem assequitur magnitudinem. Porrò dormientum pulsus, qua parte foras mouetur, similis est vigilantium pulsibus: qua intrò, permultum videtur distare, quòd terminos internos motuum sensus noster non assequatur. Minor tamen est & languidor, præsertim in ipso principio. Præterea tardus in distentionibus est, & in contractionibus velox, introque recurrens magis. Quare si vehementem eum in contractionibus dicas, nihil erres. Etenim excrementũ fuliginosum, quod tunc ex confectis succis copiosius colligitur, arteria excernere vehementius desiderat.

Somnus post cõfectos succos perdurans, immoderatus existit.

Somnus est mortis frater.

At verò vbi absolutè succi confecti sunt, si in somno permaneat homo, immoderatus erit vtique talis somnus: ob idque meritò vterque motus erit minor, tardus, imbecillus & rarus, cùm nimirum somnus sit mortis frater. Nam si alimenti elaborationem excipias, quæ communis somno cum viuentibus adest, cætera mortem referunt: non

videre

videre, non audire, nihil intelligere, vel cogitare, vel sentire, ratione carere, ac breuiter, proiectum esse.

Somnus est via ad interitum. Experrectorũ pulsus.

Quid itaq; aliud est somnus, illo communi ablato, quàm ad interitũ via? Qui expergiscuntur, evestigiò pulsus magnos, vehementes, celeres, crebros, & cum quadam vibratione habent: qui mox mediocritatem assequuntur. Non perinde autem in somnum incidimus vigiles, ac ex somno evigilamur: quòd hoc ferè subitò, illud omnino pedetentim fiat. Etenim turbulenta insomnia, vel si quis vociferetur, perstrepat, aut ipsum dormientem tangat, celerem sic, & subitaneam cõcitat mutationem. Quare tunc pulsus illi quos nuper cõmemorauimus, clarissimè percipiuntur.

Somnus quo fiat modo.

Fit autem somnus, vbi natiuus calor aut ex fatigatione, & nimia siccitate ad alimentum sese cõvertit: aut ob immodicam humiditatẽ foras nequit progredi.

Somnus naturalis qui. Somnus præter naturam. Vigilia immodica.

Quorum primus quidem saluber & naturalis existit: secundus autem, qualis est in comatibus & lethargis. Cui opposita est phreniridum & vigiliarum nõ naturalium vigilantia, vbi desiccatus natiuus calor est, & quasi inflammatus, atque idcirco foras etiam mouetur immodicè.

Ascititia habitudines, pulsus vt naturales immutant.

Ascititiæ habitudines corporis, perinde pulsus vt naturales immutant. Nam gracilis natura, si quadratus evaserit, et qui talis natura est, assimilem pulsum habet: ac sic de cæteris habitudinibus est dicendum, semota tamen omni virium immutatione.

Ascititia temperamenta, perinde vt naturalia permutant pulsus.

Iam etiam temperamenta corporis ascititia, pulsus naturalibus temperamẽtis mutant similiter. Calida siquidem, calidis, frigida frigidis, assimiles pulsus creant. Nam temperamentorũ in humiditate & siccitate discrimen, continetur in habitudinibus corporis. Siccis quippe gracilitas, corpulentia est humidis familiaris. Præterea duritia corporis, sicca temperamenta: mollitudo, humida comitatur: atque ita pulsus his mollis est, illis durus.

Pulsuũ pro exercitationum varietate mutatio.

Vt autem mutationes alias, quæ causis naturalibus carent, recenseamus: exercitationes quidem, si moderatæ sint, vehementes, magnos, celeres & crebros pulsus efficiunt: sin autẽ multæ, viresq; laborantis excedant, paruos, languidos, celeres & crebros in summo. Nimiũ immodicæ, adeò vt ægrè iam se posit homo mouere, et multis interpositis quietibus, aut nihil prorsus posit, sed remissæ vires impense sint, pulsus mirè paruos & languidos, tardosq; & raros. Quòd si perventum eò sit, vt vires oppressæ sint, pulsus creant illis proprios. Etenim facultas in exercitationibus, vniuersam adhibet contentionem: vnde pulsus excitantur vehementes:

Vsum pulsuum augeri ob exhalationem spiritus, & incrementum caloris.

vsus autem increscit, vnde magni, celeresq;. Cùm verò ille duplici ex occasione augeatur, nempe & exhalatione spiritus, & incremento caloris: ob id nimirũ crebri fiunt pulsus, quòd eorum vsus haud sans magnitudine & celeritate compleatur. Quòd si adeò quis laborare cogatur, vt non modò superiores facultate labores sint, sed continenter necesse habeat interquiescere, huic vniuersum corpus refrigeratur. Quare pulsus ob imbecillam facultatẽ, languidi sunt & parui: ob frigus, nec celeres, nec crebri.

Pulsuũ pro varietate calidorum balneorũ mutatio.

Balneæ calidæ, moderatæ si sint, pulsus creant magnos, celeres, crebros, vehementes: si immodicæ, paruos & languidos, tamen adhuc celeres & crebros. Quòd si hic non cessetur, paruos languidos, tardos & raros.

Balneorum moderatorum cõmoda.

Etenim ex balneis commoditatis, si quis eis opportunè vtatur, videlicet vbi defessi fuerimus, incaluerimus, refrigerati, resiccati, nauseaue affecti, aut inæquali intemperie fuerimus, aut denique evacuationẽ desiderauerimus, manifestè corpus iuuatur. Nam corpori restituunt mediocritatem temperamenti, vires corrigunt, opportunum calorem augent, ac denique vnà cum sudoribus nonnihil * flatuum discutiunt.

Balnea immodica facultatẽ dissoluunt.

At immodicæ balneæ, ipsam facultatem dissoluunt, vsúmque præter modum intendunt.

Balnea frigida quomodo pulsus immutent.

Frigidæ balneæ, ilicò paruos & languidiores, & tardos, raròsq; pulsus efficiunt. Postea, provt id fit quod induxerunt, omnino vel torporem conciliabunt, vel robur. Quæ torporem induxerunt & refrigerarunt, paruos & languidiores, & tardos & raros efficiunt. Quæ excalfecerunt, & robur concitarunt, magnos, vehementes, celeritate & crebritate moderatos. Etenim balneæ frigidæ statim refrigerant omnino: postea verò vel confirmant, vel obruunt facultatem, vnáq; perfrigerant. Itaq; & pulsus pro ratione immutantur causarum. Porrò in lotione frigida, arteriarum motus plus intrò quàm foras fertur: quòd & calor illuc ilicò magis feratur.

Pulsuum pro cibo varius modo mutatio.

Cibus adeò copiosus, vt opprimat facultatem, pulsus inæquales atque inordinatos concitat. Modicus, magnos, celeres, crebros, vehementes. Parcior quàm qui satis nutriat, non æquè ac moderatus, cæterùm minus mutat, neque id diu.

Vinum quòd celerrimè ipsos pulsus immutat.

Vinum pulsus cæterà vt cibus variat: hoc verò interest, quòd ilicò immutet, & citius mutatio à vino profecta recedat, quàm illa quæ à cibo: quòd item celeritatem amplius & magnitudinem, quàm vehementiam & crebritatem augeat. Etenim appositio quam facit vinum, celeris est, quòd humidum sit & calidum. Præterea, quæ affatim ac subitò nutriunt, hæc celeriter permeant.

Vini appositio ad corpora, vt celeris ita minimè diuturna existit.

Quamobrem, vt celerem, ita minimè diuturnam à vino appositionem corpora accipiunt, cùm facilè digeratur per halitum. Porrò quòd nutriat, pulsus ita vt cibus variabit:

Vinum cur pulsum, quàm cibus, maiorem & celeriorem reddat.

quòd autẽ amplius quàm ille calfaciat, insigniorem addiiciet illis & magnitudinem, & celeritatem.

Vermiculantes pulsus quibus affectibus accidant.

Iam verò in choleris, magnis alui fluorib. mensibus, ac omnibus deniq; iis, quæ immodicè corpus vacuantia, ipsam facultatem debilitant, cõtinenter pulsus vermiculantes accidunt.

Formicantes pulsus quando gignantur. Cacoethes febres.

Vbi autem oppressa est à febre cacoëthe facultas formicantes oriuntur. Siquidem vt pulsus vermiculans fit, tardus omnino esse atque rarus debet. At in acutis febribus (cuiusmodi necessariò sunt cacoëthes) non sustinet pulsum caloris copia, vel tardum in summo, vel semel fieri rarum. Cæterùm tardus est, aut certè nõ celer pulsus, vbi facultas opprimitur.

GALENI PERGAMENI de causis pulsuum, lib. IIII.

Iræ pulsus qualis.

IN hoc autem libro, de causis pulsuum præter naturam dicamus, ab animi perturbationibus orsi. Iræ igitur altus est pulsus, magnus, vehemens, celer & cereber. Siquidem

facultates animalis moderatrices, si quando impendeat necessitas, maiore vi suas obeunt functiones: id quod in iracundia conspicitur. Similiter etiam per bonas iudicationes, pulsus fiunt manifestè vehementes. Tunc siquidem facultas, vt molesta explodat, seipsam excitat. Lætitiæ magnus, rarus, & tardus est pulsus: at nihil differt vehementia. Lætis enim diffunditur per vniuersum corpus calor, ac plus foras eius motus effertur, vt tristibus intrò. Vnde maior fit meritò pulsus illorum, nō tamen vehementior. Cæterùm ea quæ diximus, *de moderata lætitia, & quæ propria ratione pulsus ipsos immutat, non de immodica, quæ vires ipsas * resoluit, intelligenda veniunt. Tristitiæ paruus, languidus, tardus & rarus est. Nam cùm tristitia ipsa refrigeret, caloremq́ intrò concitet, meritò contrarios pulsus superioribus efficit, qui lętitiā sequuntur.

Pulsus reddi vehementes, per bonas indicationes.
Lætitiæ pulsus.
Lætos diffundi calorē per vniuersum corpus.
Tristibus intrò cōuerti caloris motum.
Tristitiæ pulsus.
Tristitia refrigerat.

Timoris recentis vehementisq́, celer, vibratus, inordinatus, atq; inæqualis est pulsus. Nam inueteratus, similem habet tristitiæ. Neque enim quicquam à tristitia abest diuturnus timor. Omnibus autē his, si diuturna, aut vehementia fuerint, pulsus succedunt, quales viribus dissolutis: cùm nimirū dissoluant omnia hæc facultatē: breui quidem, vehementia: tempore verò cōtraria.

Timoris pulsus.
Timor inueteratus à tristitia non differt.

Dolor, qui quidem variat pulsus (variat autē ingens, aut qui principes occupat partes, quemadmodum & inflammatio) si paruus sit, atq; incipiens, pulsum ædit maiorem, vehementiorem, celeriorem, crebriorē. Auctus verò iam, admodumq; validus vt etiam vitale robur offendat, minorem, languidiorem, celerem, atq; crebrū. Et quò diuturnior sit aut vehementior, hòc illorū quodq; increscet magis. Qui verò iam facultatē dissoluit, in remissionem & paruitatem, ementitamq́ celeritatis speciem, atq; ingentem crebritatem commutat. Siquidem vt in omni molestia facultas, ita in doloribus sese solet, ad reiiciendū id quod infestat, accingere. Quare in magnitudinem & celeritatem, vehementiamq́ ipsos pulsus permutat. Quæ si in eo nihil proficiat, velvò ex inani labore vis eius atq; contentio opprimitur: ac sic pulsus in remissionē recidūt. Inflammatio omnis habet cōmunem pulsum, velvti serrātem: vt alia pars attolli arteriæ, alia haudquaq̄ videatur. Habet etiā vibrationis aliquid hic pulsus, ac celer quidem & creber est, nō tamen perpetuò magnus. At singulis est suus proprius. Orientibus quidem, maior iusto, vehementior, celerior & crebrior. Augescentibus adhuc, cùm illa omnia increscunt, tum clarè iam durior, magisq́ vibratus est. Vigescentibus autem manifestior est, duriórq;, atq; vibratus magis, sed minor est quàm dudum, non tamen languidior, nisi superet facultatē affectus: quinetiam crebrior fit, atque celer. Quòd si diuturnior fit inflammatio, atq; durescat in scirrhum, accedet dictis gracilitas pulsus, duritiésq;. Atq; hæc quidē in inflammatione cernuntur, quæ pulsum per totum corpus immutat, vel quià magna est, vel quia principem partem obsidet. Si verò minimè vniuersum corpus afficiat, talis erit pulsus in parte inflammata, qualem descripsimus. At verò partes neruosiores, duriores ædunt pulsus, magisq́ serrantes, & minores: quæ plurib. venis præditæ sunt, & arteriis, contrà. Atq; inter hos maior est, dum arteriæ in parte abvndant: fitq; tunc inæqualis, ac facilè inordinatus.

Pulsuū pro dolorū varietate mutatio.
Pulsuū pro ratione inflāmationū mutatio.
Neruosiores partes pulsus duriores ediūt.

Porrò quibus septū transuersum est inflammatū, hi conuulsionibus sunt obnoxij: quibus pulmo, suffocationibus: quibus os ventriculi, syncopis: quibus iecur, atrophiæ: quibus ventriculus, cruditati: quibus renes, vrinæ suppressioni. Ad hęc, partes insigniori præditæ sensu, pulsus etiam dolorum nomine mutant: quæ minus sentiunt, pro affectu tantū.

Inflāmationes diuersarū partiū, varia symptomata inducunt.

Etenim omni parti quæ inflammata est, hæc necessariò duo accidunt, calor immodicus, & tensio: quę corpori vniuerso cōmunicantur, vbi aut pars nobilis inflammata fuerit, aut insigni prædita inflāmatione. Atqui immodicus calor qui vniuersum corpus occupet, febris est, quæ vsum pulsuum alterabit dilucidè. At partis inflammatæ tensio peruadet arterias: quamobrem pulsus durior reddetur, præcipuè in neruosis partibus, quòd præ cæteris hæ tendantur inflammationibus, vt quæ sunt sua natura iam tensæ, atq; vnà secum partes vicinas contendunt. Nihil autem est mirum, si inæquales in arteriosis partibus inflammatis fiant pulsus, cùm eorum facultas effectrix, opprimatur humorū colluuie, ipsaq; sint affecta instrumēta.

Inflāmatis partib. accidit necessariò immodicus calor, & tensio.
Febris quid.
Arteriosis partibus inflāmatis cur inæquales fiāt pulsus.

Pleuriticorū celer est pulsus & creber, nec admodum magnus. Videri etiam possit vehemens. Est tamen nec vehemens, nec languidus, quod ad affectū attinet. Etenim pleuriticorū pulsus, quia neruosiorē dårioremq; arteriā prodit, imperitis imponit, vt videlicet durum pulsum, esse vehementē existiment. At verò illa inæqualitatis species, quæ serrantis præbet imaginem, pleuritidis in primis propriū est signum: si quidem remissa sit, mollis & facilè maturandæ: si verò magna, difficilis, & admodum crudæ pleuritidis. Tales cum imbecilli facultate coniunctæ, periculosæ existunt: cum firma autē, aut tardè coquentur, aut ad suppurationem deflectent, aut tabidus eas excipiet marcor. Ac illius sanè quæ maturescit, pulsus pedetentim deponit omnem mutationē præter naturam. Quæ vergit ad suppurationē, pulsus suppuratorū proprios sortitur: sicuti & marcorum illa, quæ in tabem degenerat.

Pleuriticorum pulsus.
Pleuritidis propriū signum, est serrās vocatus pulsus.

Est autē ipsa pleuritis inflammatio costas succingentis membranæ. Itaq; febriūt acutè, quia pars affecta, cordi est vicina. Quia verò eo modo febricitant, ideo habent & pulsum celerem: durum autē insigniter, quòd pars neruosa affligatur. Iam quia ita habet, ideo minor est pulsus, quàm febri expediat. Quare vt & creber fiat, par est: quòd magnos pulsus calor postulet, refragetur autem durities. Siquidem quantū ab vsu abest magnitudo ipsius pulsus, tantūdem à crebritate pensatur. Inæqualis autē in iis est crebritas, quòd neq; humorū qui inflammationem cōmittunt, vna sit species. Quare si sint biliosiores, etiam febris acutior erit, cōsequetúrq; facultatis offensio quædam. Sin pituitosiores, & leuior erit febris, & ad soporem procliuior. Nunq̄ enim in pleuritide & peripneumonia fit, vt caput non afficiatur, quòd humorū excipiat in illis inflammationibus putrescentiū fuliginē. Verùm si putris humor fuerit biliosus, vaporē edit instar

Pleuritis est inflāmatio costas succingētis mēbranæ.
Pleuritici cur acutè febricitent.
Pleuriticorum pulsus celer, durus, minor quā febris expediat, nec non creber exsistit.
Pleuritidis varia symptomata pro differentiis humorū à quib. gignitur.
Pleuriticis et peripneumonicis cur caput perpetuò afficiatur.

instar fuliginis acrem, qui mordicat & erodit, irritátq; cerebrũ: itaq; ad delirium perducit. Si pituitosus fit, nec fumo acri similis, sed caligini crassæ turbulentæq;, quasi nubem quandam ad caput attollens, humectat id grauatq; cerebrũ, cogitq; in grauem somnum deferri, atque sopiri hominem. Rectè ergo, cùm pulsus in maiorem crebritatem mutantur, aut peripneumoniã, aut syncopem nunciant. Peripneumoniam, quòd occupet semper, offendátq; lateris inflammatio vicinas partes, vt quæ à calido gignatur feruentéq; humore, atq; facilè mobili: syncopem verò, ex affecta facultate, vel per neruorum læsionem, vel soporem, cùm ex pituitosis humoribus vaporantibus cerebrũ ipsum repletur. Quòd si læsio progredi ad ramulos valeat, consequetur offensio neruorũ: sicvti sopor, si nequeat. Ac talibus quidem humoribus, rariores: contrariis, puta biliosis, crebriores iusto modo pleuritidis pulsus eveniunt. Porrò autem medius est inter raritatem & crebritatem modus in pleuritide, vbi qui morbum committit humor sanguineus sit. Sic etiam modus medius duritiei ex tali humore, ac moderata inflammatione oritur. Augetur verò, aut ob inflammationis immodicam magnitudinem, aut ob humores biliosos. Itémq; per contraria imminuitur. Suppuratorum pulsus initio statim pulsum refert vigescẽtis inflammationis: nonnunquam est inæqualis & inordinatus ob vitiata instrumenta & facultatem imbecilliorẽ, sed omnibus hecticus. Vbi verò iam pus adfuerit, cætera quidem fit pulsus similis, æqualior tamen. At quum erumpit, languidior, latior, tardior & rarior. Qui igitur multum puris inter thoracem & pulmonem collectum habent, ij suppurati appellantur. Qui fiunt, vbi maxima iuxta costas inflammatio, pervenit ad suppurationẽ. Interim affectus is comitatur peripneumonias. In vniuersum autem, omnes quibus inflammatum viscus aliquod conversum ad suppurationem est, suppurati siue purulenti dicuntur. Marcoris nomen translatum à marcescentibus flãmis est, quæ * penuria alimenti extinguũtur. Vbi igitur animantium natiuus calor eodẽ modo marcescit, oportet esse languidos pulsus. Siquidem sic affectis, redditur facultas languida, ac proinde etiam fiunt parui. Iam celeritate etiam quadã videntur præditi, quòd neq; hæc abesse à febriẽtibus posſit. Quia verò & febricitant, & facultate sunt imbecilla, itaque pulsum habent paruũ, necessariò iam simul & crebrum obtinent. Porrò facultatis imbecillitatem comitatur etiam circumnuens pulsus, qui in vtraq; parte decurtatus existit. Planum autem est, sic affectos habituros pulsum semper vndequaque similem, quòd non ex humoribus morbus, neq; spiritu oriatur, sed in ipsis consistat solidis partibus. In his enim corporis habitus vniuersus, vt carbo quidam, est factus: qua de re hecticos neoterici medici hos pulsus appellant. At quibus iam calor extinctus est totus, quod accidit potisſimum senibus, rarior quoque fit pulsus. Hunc marcorem Philippus vocat ex morbo senium: quo * præcipuè occupantur provectiores ætate, & interim etiam iuuenes. Qui igitur vna cùm inflammatione, quæ nondum discussa sit, emarcuerunt, lãguidos & celeriores, miréq; crebros pulsus habent, ac decurtatos magnitudine in vno ictu. At verò hecticus pulsus omnibus marcescentibus inest: estq; eis communisſimus. Post illum autem inæqualitas distentionis magnitudine decurtata: quæ etiam adest plerisq;, deinde crebritas: etenim hæc quoque omnibus qui ex inflammatione marcuerint, perpetua adhæret. Paucis autem marcescentibus in aliam inæqualitatem pulsus, ac illam quæ penes magnitudinem est, permutatur. Phthisici habent pulsum paruum & languidum, ob facultatis imbecillitatem: at non nimium celerem, vt plerique febricitantes, quòd vrente febri non detineantur. Cæterùm habẽt & hi, vt febrim, sic pulsum hecticum. Peripneumonicorum magnus est pulsus & languidus, mollisq;, similiter atque lethargicorum pulsus, nisi quatenus præpollet inæqualitate, & in vno pulsu, & collectiua, quam vocant: In vno ictu, nam velvti interpellatur, vndosúsq;, ac interdum bis feriens redditur. In collectiua autem, cùm alias differentias sortitur, tum modò intermittit, modò intercurrit. Neq; enim est mirum, vel magnum esse pulsum illorum, vel languidũ, vel inæqualem, ob pulmonis inflammationem, visceris tam laxi & mollis, fistulisq; inanibus vndiq; infinitis caui, támq; vicini cordi. Nam quia laxum est & molle, & vndique vacuum, à pituitosiore atq; crassiore inflammatur sanguine. Talis enim fluxio, tunicam vasorum irrigat, frangit autem vim facultatis, quæ in illis est: quo fit vt magnos simul & languidos pulsus efficiat. Quia verò cordi est ipsum viscus coniunctum, multiformis inęqualitas gignitur: nimirum pulmonis arteriis oppresſis, constrictis, atq; languidis redditis. Raro itaq; in peripneumoniis pulsus dicrotus accidit: quòd is vasorũ duritiem postulet. Iã pro offensæ magnitudine, vel intermittentes pulsus, vel intercurrentes cernentur. Cùm autem febre teneantur acuta omnes peripneumonici, atque habeant adiunctum nõnihil comatis, si insignior esse videatur febris, pulsus erit admodum creber: sin maius coma, minus creber existet.

Lethargicorum pulsus, pulsui peripneumonicorum est similis, magnitudine, remisſione, mollitudine: sed eo est tardior, rarióq;, ac minus inæqualis, intermittens potius quàm intercurrẽs. Est cùm dicrotus fiat. At vndosus semper in altis quidem soporibus est. Gignitur autẽ lethargus etiam ex pituitoso humore. Vnde meritò eius pulsus simillimus est peripneumonicorũ pulsui: verũ hoc tardior, quòd procul sit à corde remotum cerebrum. Est autẽ intermittens potius quàm intercurrens, cùm longè frigidior sit, atq;, vt ita dicã, letalior morbus lethargus, quàm peripneumonia. Etenim affectui frigido, facultatique valde refrigeratæ, proprius pulsus intermittẽs existit. Phreniticorũ pulsus est paruus, modicéq; contentus. Rarisſimè autem conspectus est magnus. Est præterea durus, neruosus, miréq; celer & creber. Habet præterea nonnihil vndosi: atq; interim subtremere tibi videbitur: interim etiã præcisus cum convulsione quadam. Etenim febriũ propriũ celeritatis symptoma hic obtinet

Pleuriticorum pulsus si in maiorem crebritatem mutentur, nunciant peripneumoniam, aut syncopen.

Pulsuum durities à quibus augeri soleat.

Suppuratorum pulsus.

Suppurati qui dicantur.

Suppuratio quãdo accidat.

Marcoris nomẽ vnde trãslatũ.

Marcescentis caloris pulsus.

Marcescentes febricitare.

Marcescentium pulsus est vndequaq; æqualis, quum consistat in solidis partibus.

Hecticus pulsus.

Senium ex morbo.

Marcidorum simul cum inflãmatione. quales sint pulsus.

Phthisicorum pulsus.

Phthisici habẽt vt febrim, sic pulsum hecticum.

Peripneumonicorum pulsus.

Pulmonis substantia laxa, mollis q; cum sit, à pituitosiore inflãmatur sanguine.

Peripneumonicis omnibus adesse febrem acutam, nõnihilq; comatis.

Lethargicorum pulsus.

Lethargum gigni ex pituitoso humore.

Lethargũ esse perniciosiorem morbum peripneumonia.

Phreniticorum pulsus.

evidentissimè, in vtroque termino distentionis, præcipuè extremo. Invenias etiam inæqualitatis in positu genus, insigniter aliquando in illo apparere. Imò totam subinde arteriam, sua sede deserta, cõspicias attolli potius cum vibratione ebullientẽ, quàm more pulsus distentã. Pari modo detractam potius, quàm cõtractam.

Phreniticorum pulsuum immodica crebritas, proximã denũciat syncopam. Phrenitim à bilioso produci humore. Lethargum ab humore pituitoso exoriri. Lethargũ gigni in cerebro. Phrenitim gigni in tenui meninge, & in septo transuerso.

At verò immodica eius crebritas proximã denunciat syncopam. Nec sanè causas illorũ quæ diximus invenire magni laboris fuerit, si scias generari à bilioso humore phrenitim, vt lethargum à pituitoso. Præterea lethargum * præcipuè gigni in cerebro: phrenitim verò in tenui meninge, atq; septo transuerso. Quę si memineris, etiam paruos meritò pulsus & duros esse, nõ habebis necesse discere. Atqui si affectus calidus est, pulsus autem parui, omnino etiam crebri sunt. Porrò phreniticorum pulsus rarissimè vndosus percipitur, quòd mollitudine vacet. Quòd verò subtremere imbecillæ facultatis sit signum, alibi à nobis ostensum est. Vbi enim arteriarum facultas ob caloris copiam distendere illas amplius conatur, idq; tunicæ durities prohibeat, quodammodo videtur pulsus subtremere: id quod tunc potissimùm accidit, vbi syncopa imminet: quo modo vbi convulsio, etiam motus pulsuum est convulsiuus.

Phreniticorum pulsibus quidnam adsit perpetuo.

At hoc phrenitici pulsus habent perpetuum, vt cum convulsione quadam motus eorum abrumpatur, non autem paulatim desinat: calor siquidem viget, súntque dura instrumenta. Iam verò insignis illa crebritas, cùm ab imbecilla facultate exoriatur, syncopem instare portendit.

Catalepticorũ descriptio & pulsus.

Est & alius quidam affectus ex phrenitide & lethargo conflatus: quo quidem qui tenentur, * vt plurimùm oculis conniuent, somnolentique sunt & stertunt. Rursus oculis fixis, inconniuentibúsque diutissimè, vt catochi, intuentur. Quòd si illos ad colloquium compelles, difficiles sunt, ad respondendúmq; tardi: plerunq; etiam stultè loquuntur, temereq; respondent. Horum igitur pulsus sunt celeres crebriq;, perinde vt phreniticorum, minus tamen: & roboris item minus quàm illi obtinent. Lati autem sunt, ac breues. Externum motum non habent subitò truncatum, sed alio modo velvti intrò se proripientes subterfugiunt, ac concitant contractionem, & quasi suffurantur distentionem.

Catochorum pulsus.

Catochorum pulsus cætera lethargicis similes sunt, magnitudine, tarditate, crebritate: vt nec tonus huius affectus specie latè ab illo dissidet. Catochorum tamen nõ imbecillis est pulsus, nec mollis, sed in his sanè multùm differt:

Catochorum lethargicorũq; discrimen.

vt etiam in hoc, quòd laxatur lethargicis atq; intumescit totus habitus, contrà stipatur cogiturq; catochis. Præterea æqualis est catochorum pulsus, inæqualis lethargicorum.

Convulsorum pulsus.

Convulsorum ipsum corpus arteriæ videtur compactum, & vndiq; coactum esse, velvti instrumentũ cauum ex vtroq; fine distentum. Motus autem ipsius arteriæ est in modum chordæ sursum deorsúmq; agitatæ, inæqualis, idq; minimè certis temporibus. Cæterũ vehemens & magnus convulsorum pulsus videtur. Est verò hic non imbecillus nec paruus: non perinde tamen vt videtur, vehemens vel magnus. Ictus enim imponit, dum ob tensionem validus, ob vibrationem exilire apparet.

Paralyticorum pulsus.

Paralyticorum paruus pulsus, languidus, tardúsq; est. Nõnullis rarus quoque, aliis creber, sed nonnihil inordinatè intermittens.

Paralysis est morbus frigidus.

Est enim paruus & tardus, quia morbus est frigidus: languidus, quòd facultas infirmior.

Comitialium pulsus esse pulsibus apoplecticorum similes.

Comitialium & attonitorum pulsus sunt similes: quare quæ de comitialibus exponemus, eadem de attonitis, sed cumulatius, sunt accipienda. Dum affectus non vsqueadeo invaluit, nulla insignis in pulsu mutatio cernitur. Tantùm est convulsis intenta iure vtrinque arteria. Sin autem affectus superet facultatem, inæqualitatem atq; tensionem validam sibi contrahit pulsus: necnon minor, languidior, rarus, tardúsq; efficitur. Si morbus opprimat facultatem, languidos, paruos, celeresq; pulsus conciliat.

Anginæ pulsus.

Anginæ pulsus tensione quadam præditus est, convulsiuo persimilis. Magnus est & vndosus, vt pulsus peripneumonicorũ. Cæterùm si peripneumonica species superior sit, in peripneumoniam; si verò convulsiua, in spasmum angina desinet. Quicunque autem ex anginosis suffocantur vehementer, paruum hi habent & rarum pulsum: vbi verò iam animam agunt, crebrum atq; inæqualem. Plus autẽ vel minus tensionis habet anginæ pulsus, prout humor in fauces influens aut biliosior, aut pituitosior fuerit: necnon pro ipsorum instrumentorũ in asperdine diuersitate. Siquidem neruosiora & contentiora vehementius pulsum tendunt: carnosa & remissa, illum vndosiorem efficiunt.

Orthopnææ pulsus.

Orthopnœa acuta (talis enim est, quæ diuturna) inæqualem habet pulsum, & inordinatum, deficientémq; nonnihil. Quæ mediocriter est grauis, crebrum. Quæ violentissima, tardum & deficientem. Quæ iam perimit hominẽ, crebrum, & languidum. Cæterùm pro diuersitate offensæ, vel creber magis, vel rarus fit pulsus. Nam celer, ob facultatis imbecillitatem fit nunquam.

Vteri suffocationis pulsus.

Vteri * suffocationis pulsus, vt si convelleretur, protensus est, atq; rarus. Quòd si exitialis sit suffocatio, creber, inordinatus, & nonnihil deficiens. Cùm enim neruosus sit locus affectus, par est vt protendatur pulsus, quasi cõvulsus existat. Quia verò affectus est frigidus, adiuncta est raritas. At vbi oppressa iam prorsus facultas sit, rectè fit creber, inæqualis, & nonnihil deficiens.

Pulsuũ differentiæ pro variis oris ventriculi affectibus.

Os ventriculi affectum, si duntaxat sit inflãmatum, ita pulsum immutat, vt solet corporis neruosi inflammatio, si comprimatur, vellicetur, languescat, singultiat, vomat, nauseet, fastidiat, doleat, pro genere cuiusque symptomatis. Nam vellicationes, vomitus, nauseæ: singultus, languor, non solùm paruum & languidum reddunt, & interim modicè celeriorem, sed etiam admodum crebrum. Sola verò compressio, rarum, tardum, paruum, & languidum, qualis etiam per caninam famem conspicitur.

Fames canina.

Porrò omnes affectus qui in crebritatem mutant, si sint diuturni, vel grauiores evaserint, pulsum gignunt vermiculantem. Qui verò in raritatem, non solùm commemoratas differentias adaugent, sed speciem etiam inæqualitatis in vno pulsu generant, vt multis locis pertusum corpus arteriæ videatur: nimirum ob ipsius instru-

Hydropum singula species quam pulsuũ differentiam sortiantur.

strumenti intemperiem. Aquæ inter cutem pulsus: Ascitæ paruus crebrior, subdurus, & cũ quadam tensione est. Tympanitæ longior, non imbecillus, celerior, creber, subdurus, cum quadam tensione. Illius quam anasarca vocant, vndosus, latior, mollisq;.

Ascites.

Ascites siquidem, copiam aceruans nõ modicam secundum ventrem humoris aquosi, simul magnas arterias intendit, grauat, refrigeratq;. At tensionis quidem nomine meritò reddit pulsum cum tensione quadam subdurum. Quia verò facultas læsa & refrigerata est, minorem. Iam quò minorẽ iusto, hòc etiam crebriorem, præsertim vbi adiuncta sit febris. Tympanites minus grauat, verùm nõ minus tendit: quare pulsus etiam subduros gignit, cum nõnulla tensione, sed aliquanto celeriores, minúsq; imbecillos, quàm ascites: at crebros, iisdem de causis ac ille. Longiores, ob leuitatem tegentium arterias corporũ, quæ quidem in tympanite adest: etenim spiritu vniuersum corpus replet.

Tympanites replet vniuersum corpus spiritu.
Anasarca imbuit humiditate vniuersum corporis habitum.
Elephantiasis pulsus.
Ictericorum pulsus.
Flaua bilis obtinet vim desiccandi.

Anasarca autẽ, quia imbuit vniuersum corporis habitum humiditate copiosa, tunicas reddit arteriarum molles, ac proinde pulsus molliores, vndosos, latioresq; efficit. Elephantiasis pulsus paruus, languidus, tardus, creberq; est. Ictericorum pulsus est, si absit febris, minor, durior, crebrior, non languidus, nec celer. Vim enim possidet desiccandi flaua bilis, vt muria, & mare. Quamobrem tunicam arteriarũ indurando & desiccãdo, pulsum quoq; reddit duriorem atq; minorẽ, ac proinde etiam crebriorem. Cæterũ nec languidus est, nec celer, quia nec imbecillitas, nec febris adest.

Veratrum epotum qualiter soleat pulsus mutare.

Qui sumpserunt veratrum, hi paulò ante vomitum, vbi comprimũtur, pulsum habent latum, rarum, languidiorem, atq; tardiorẽ: interea dum vomunt & divelluntur, inæqualem & inordinatum. Cùm rectius habere cœperint, ordinatum quidem, sed inęqualem ad adhuc, minus tamen quàm antea. Vbi verò iam ad naturalem revertuntur statum, æqualem ac maiorem quàm dudum, vehemẽtioremq;. Qui horum syncopa corripiuntur, convelluntur, atque singultiunt, paruum hi, & languidum, inordinatúmq;, & celeriorem, atq; multùm crebrum sortiuntur. Qui ex his suffocantur, paruum, languidum, inordinatum, inęqualem, non autem crebrum, nec celerem, sed potius tardum. Repræsentat etiam nonnihil vndosi & lati, atq; interdum paruã arteriæ tensionem.

GALENI PERGAMENI
de præcognitione ex pulsibus, liber primus.

Præscientiã habere non futurorum modo, sed præsentium etiam, atq; præteritorum.

Vòd non tantùm * futurorum præscientia sit, sed præsentiũ etiam atq; præteritorum, satis id Hippocrates demonstrauit. Cuius quidem qui peritus futurus sit, eum in iis quę de dignoscendis pulsibus, deq; differentiis, & causis pulsuum à nobis tradita sunt, prius exerceri oportet.

Causarum gignentium pulsus, tria genera.

At verò causarũ pulsuum diximus esse vnum genus, eorũ generationi coniunctũ, quod scilicet naturale existit; alterum autem contrariũ, nempe causarum præter naturam: ac tertium denique causarum non naturalium. Quæ tria genera referuntur ad illorũ essentiam veram: aliud autem quartum, ad apparentem. Quod quidem, quia proprium est in primis præsagiendi commentationi, diligentissimè est explicandum. Porrò nullus pulsus mutari potest, nisi effectrix eius facultas, vel tunica arteriæ, vel vsus, quamobrẽ fit, in aliqua sint mutatione & alteratione. Vbi igitur pulsus, exempli gratia, maior ęquo videatur, expendendum est, facultásne sit robustior: an hęc eadem manserit, mollis autem evaserit tunica arteriæ: an quòd increuerit vsus, talis mutatio acciderit. At si facultas robusta sit, pulsus erit vehemẽtior. posuimus autem eum maiorem duntaxat videri. Quòd si tunica tantum arteriæ emollita fuerit, pulsus necessariò erit mollior. Si igitur neutrum appareat, clarum est mutatũ aliquatenus esse vsum pulsuum generandorũ, quẽ esse docuimus duplicem: primum atq; maximũ, tutelam natiui caloris: alterum, animalis spiritus generationem. Sic voco illum quo vtitur anima ad voluntarias functiones.

Pulsuum vsum esse mutatum, qua ratione deprehendamus.
Pulsuu generãdorum vsus est duplex: tutela innati caloris, & animalis spiritus conseruatio.

Cæterũ si parua fiat à natura * alteratio ob vsum, sola perspicua erit magnitudo, nõdum autẽ celeritas. Si maior, increscet magis magnitudo, & clarè celeritas apparebit. Sin adhuc amplificabitur, magnitudo celeritásq; augebuntur, atque accedet præterea crebritas. Sin autem nõ sit factus maior pulsus, sed talis esse videatur, gracilius solito aliqua de causa evasit hominis corpus. His cognitis, ineundum examen est, primùm in corporibus simpliciter sanis: mox in iis, vbi adiunctus est aliquis ascititius motus: postea in corporibus * simpliciter ægrotantibus: ac postremò in iis, quibus alteratio quæpiam adest externa. Etenim in corporibus inculpata valetudine præditis, docebit magnus pulsus & temperamentum hominis, & corporis habitudinem. In corporibus vbi adiunctus est ascititius status, illum præpollere motum, cui magnus pulsus est peculiaris. At in iis qui ægrotant simpliciter, indicabit magnus pulsus calidam * morbi cõstitutionem. Si vnà cum morbo recens aliqua * externáque alteratio adsit, illum vincere motum, cui magnus pulsus sit familiaris. Revocandus autẽ ad memoriam pulsus est moderatus (qualis reperitur in corporibus optimè temperatis, atq; ab omni qualitate adventitia alienis) & quẽ nunc invenimus, magnus, vt in comparatione illius considerandus est, ex qua causa in magnitudinem ipsam excreuerit.

Pulsus moderatus in quibus nã reperiatur.

Aut enim ex gracilitate corporis, aut ex calore temperamenti, aut ex ascititio motu. Cæterùm motus ascititij mox desinunt: permanent verò amplius ob gracilitatem & temperamentum.

Ascititij motus mox desinunt.

At verò omnium alterationũ quæ corpori accidunt, certissimã assequimur in illis corporibus cognitionem, quorum naturam noscimus. Hãc autem non agnoscimus semper, quare nec in exactam vbique cognitionem veniemus: verùm à cognitione absoluta tantùm aberimus, quantũ ab ipsius naturæ cognitione. Igitur mutationes pulsuum ex causa externa, in hunc modum sunt discernendæ: Quæ ex balneis, cursibus, frictionibus, cæterisque motibus fit, non est diuturna, sed mox ad pristinum statum revertitur. At ma-

Pulsuum mutationes à causa externa, quomodo discernẽda sint.

gnitudo pulsuum ex vino & cibo profecta, diuturnia existit. Haec ex vehementia exploratur, quae illi coniuncta est. Nunc tantum is propositus est, qui duntaxat fit maior. Iam etiam magnitudo quam ira concitat, adiunctam habet vehementiam: quae alioqui prudentem non latet, si oculos iratus respiciat, vniuersumque corpus. Etenim calor quidam copiosior secundum pectus iratorum, non secus quàm exercitatorum, percipitur. Atque hi sanè sunt artificiales modi causarum dignoscendarũ. Externos autem, vbi minimè in tentatores, ac pessimos sycophantas, fraudulentosve incideris, partim per inuestigationem, partim ex eo quòd non discesseris ab aegroto, quamoptimos fore iudico. Nam qui fiũt dum medicus non semper aegrotis adest, nec illi volunt veritatem exponere, hi sunt difficillimi, & medicum requirunt accuratè prudentem. Cui sanè ad veritatem peruestigandam esse primus scopus debet ipsius accessionis tẽpus: dein aegrotantis cõsuetudo & mores. Sunt siquidem qui medico imponant, nihilque magis habeant in vots, quàm vt coarguant illum, eumque nihil firmi scire demonstrent. Quare tunc habenda omnia suspecta sunt, distinguendaque, tum quae propria artis ratione pertineant ad dignoscendum, tum quae adueniunt extrinsecus. Alij contrà sunt candidi, modestique, nec celãt quicquam, dissimulãtve: quare in his nil clàm factum, est suspicãdum. Porrò cùm magnus pulsus nũc ad moderatum, nunc ad alium quemlibet referatur: cùmque duplex sit hic quilibet, aut minor moderato, aut maior: deinceps de incremento ad magnitudinem est dicendum vtriusque pulsus: dico enim minoris eo qui mediocris est, & maioris. Commune igitur est omnis ad magnitudinem incrementi, solùm auctum calorẽ esse, quo scilicet tempore nec facultas affecta sit, nec instrumenta, sitque immotus aegrotans. Proprium autem est deffuxui illius à natura, vnius magnitudinis incrementum. Reliquorum duorum etiam, nempe celeritatis & crebritatis nonnunquam. Cõmutationis etiam pulsuũ in paruitatẽ, tres numero sunt differentiae. Aut enim ex moderato, aut ex maiore quàm hic sit, aut ex minore, mutationes in paruitatem contingit fieri. Vocatur autẽ qui moderato est maior, absolutè magnus: qui minor, paruus. Sit igitur pulsus cuipiam homini minor quàm dudum, mutanone praeditus praeterea nulla vllius generis. Etenim minor solito pulsus fit, aut cùm imbecillior facta fit facultas, aut instrumenta duriora, aut vsus remissus. Nunc autẽ nec imbecillior facta facultas est, alioqui coniuncta fit cum paruitate remissio: nec corpus arteriae durius (neque enim tum minor tantùm, sed & durior pulsus esset) superest ergo solùm esse alteratum vsum: ac si id tẽporis quietus homo fuerit, quantitati refrigerationis quantitatẽ respondere mutationi. Quae quidem mutatio accidit ex maiori pulsu, quàm qui sit naturalis. Nam de naturali statu ob frigiditatem mutatio ad paruitatẽ, simul etiã rariorem eum atque tardiorem reddit. At imminutio ex magno supra modum aucto, statim adiungit sibi celeritatis & crebritatis aliquid: quòd qui multũ vltra modũ sit auctus, tribus in generibus variet. Quamobrẽ qui magnitudinẽ tantũ imminuit pulsus, & reliqua seruat immota, hic est qui paulò maior sit iusto, solùsque ex paruo incremento caloris constat. Iam verò, quemadmodum vbi corpus calfit praeter modũ, magnitudo planè prima, mox celeritas, inde crebritas apparet in pulsu: sic etiam vbi refrigeratur, raritas primò percipitur, dein tarditas, ac vltimo loco paruitas. Porrò causae refrigerãtes totidem numero sunt, quod numerantur calfacientes. Aër siquidẽ frigidus nos circumstans, inspiratúsque, & aqua frigida, vel balneum, vel medicamentũ corpori inunctũ, refrigerat. Quinetiã longa quies, & vel vn latebrae, & pituitosus cibus, medicaminaque refrigerantia, ac breuiter, metus diuturnus, corpus frigidius efficiunt. Ex contentis in corpore humoribus, qui frigidi tẽperamento cùm antea quiescerent, nũc cõmoti, aut tenuiores quodammodo calidis sunt effecti, etiã corpus refrigerãt.

Causarũ dignoscẽdarum quae sunt artificiales modi.

Causarũ dignoscendarum modi extra medicam artem positi.

Fraudulenti quorundam sycophantarum mores.

Pulsuum mutationis in paruitatem, tres numero sunt differentiae.

Refrigerantes causae tot numero sunt, quot calfacientes.

Timor diuturnus corpus refrigerat.

Arteriae altitudo semper aequalem latitudini distentionẽ habet: sed fit vt occultetur aut arceatur saepe à corporibus circumiectis & oppositis, vel vniuersus motus, vel certè eius quaedã pars: idque aut in profunditate magis, aut in latitudine, aut simul in vtraque dimẽsione. Vbi igitur per totum corpus sensu nostro pulsare nulla arteria percipitur, is affectus dicitur pulsus priuatio: reuera tamẽ in corpus viuum nunquam cadere potest. Neque enim est vnquã, quin cor vnà cũ arteriis, in omnib. agitetur. At verò longi dicuntur pulsus, quibus sensibilis motus longitudo naturalẽ excedit: breues, quibus infrà naturalem statũ est: quibus par est naturali statui, moderati. Tantũ enim animaduertitur semper de motu arteriarũ, quantùm permittunt adiacenna corpora. Vnde fit, vt corpulenti breues pulsus sortiantur: graciles verò, longos, & quadrans, moderatisque, esse moderati videantur. Iam etiam apparentis motus his, non aequè semper vt profunditas, latitudo impeditur. Verùm vbi arteriarum regiones in obliquo, vel adipis, vel carnis, vel vaporum, vel humorũ sint plenae, ac incumbens supernè cutis nihil eas oneret, latitudinis tãtũ obscuratur motus: & magis si vehemẽs pulsus & magnus, quam tùm in ipso est, fuerit. Cùm verò regiones vicinae sunt mundae, rugosa autẽ quae eas tegit cutis, magis profunditatis motus latet in eo corpore, ac ponus si non vehemens pulsus & magnus, quod in eo est, fit. Si igitur pulsum inuenias lõgiorem iusto, si quidem vnà latitudo eius profunditásque increuerit, vide gracilior homo solito, an calidior euaserit, remoto motu aduentitio. Nam si factus gracilior fit, idque tantò, quantò est pulsus maior, vnum hoc tantũ eum immutauit. Sin autem nõ tantò, non hoc modò est causa, verumetiam calor. Quòd si in eadem constiterit habitudine corpus, solus mutatus est calor. Siu crassior euaserit, duplo auctum calorem aestima. Sin longior sit factus pulsus, & latior, nõ autem perinde auctus profunditate, sed moderatus, huic praeter superiores notas, necesse est rugosiorem euasisse supernè arteriae incumbentẽ cutem. At si conuertas membrũ, vt quae eius pars modò superior erat, nunc sit inferior, nulla tum profunditas videbitur impedita. Atque hi quidem duo pulsus

Pulsuum priuationem corpus viuum nunquã incadere potest.

Pulsus lõgi quinam dicantur.

Pulsus breues qui.

Pulsus moderatus.

Latitudinis motus quando in pulsu obscuretur.

pulsus, in primo libro de eorum differentiis, omnium primi inter vigintiseptem pulsus constantes ex dimensionibus ternis, sunt in tabellam relati. Reliquorũ autẽ vigintiquinq; haud difficile fuerit causas simili etiam methodo investigare.

Gracilitatem corporis qui pulsus significet.

Igitur vbi supra proportionẽ profunditatis & latitudinis longitudo fuerit extensa, corporis significat gracilitatẽ: non tamen vbi * imminuta infra proportionem profunditatis est, corpulentiam denotat, sed vel naturalem quandam conformationem, vel situm arteriæ inæqualem. At verò quæ quidem in omniũ primo, ac magno distincta sunt pulsu, eadem etiã in vltimo, nempe breui, angusto, humiliq; (qui nimirũ vocatur paruus) sunt distinguenda. Nam si naturaliter comparata sit corporis habitudo, hic pulsus nõ solũ videtur paruus, sed etiã talis existit. At cùm crassior sit, si * quantò homo seipso crassior evasit, tantò sit pulsus minor, erit tum quidem quod ad ipsum attinet, moderatus: sed ob corporis crassitudinem minor moderato videtur. Si longè sit crassior quàm pulsus minor, is pulsus quantùm in ipso est, mediocri erit maior. Sin autẽ minus sit crassus quàm paruus pulsus, hic, si eius naturam spectes, naturali erit minor. Quòd si gracilius corpus sit, quàm videatur pulsus paruus, is sanè est paruus natura, sed non perinde videtur paruus, ac verè est: quòd gracilitas, quatenus à natura recessit, hactenus ei speciẽ magnitudinis augeat. Similiter etiam in aliis pulsibus omnib. adhibenda eadem est distinctio, quæ de paruo & magno pulsu est adhibita: sciendúmq; illorum quenq; vel paruum esse natura, vel magnum, vel moderatũ. Ac tres hi pulsus in quantitate distentionis positi sunt, quod ad ipsius rei naturã attinet. Videntur verò esse vigintiseptem, ob crassitudinem vel gracilitatẽ corporis, vel ob rugosiorem cutem, vel regionũ arteriarũ inæqualem angustiam, vel proprietatẽ cõformationis. Iam verò longus, angustus, & humilis pulsus, quod quidem ad suam naturam pertinet, idem erit & paruus: nimirum longitudine ipsa accedente ob tenuem habitudinem corporis.

Facultate valente nunquã pulsus esse paruus ad summũ potest.

Quòd autẽ & languidus sit, hinc evadit perspicuum, quòd nunquã facultate valente, pulsus esse paruus ad summũ possit. At duritiem nihil est necesse coniunctam esse huic pulsui. Oportet tamen cor vnà cum arteriis esse refrigeratũ, atq; etiamnum perfrigerari. Quòd verò refrigeratũ esse, læsam esse facultatem sit: refrigerari autẽ, mutari vsum, vtiq; intelligere oportet.

Essentiã facultatis cuiusque partis, in commodo eiusdem partis tempera mento cõsistere.

Facultatis essentia singularum partium, in singularũ illarũ posita cõmodo temperamento est. Nam tum demũ suum quæq; munus obit strenuè, vbi sit temperatissima. Contrà malè fungitur, si intemperata sit: atq; hactenus malè, quatenus sit intemperata. Ad eundem modum cordis corpus cùm immodicè fuerit refrigeratum, calfactum, humectatũ, aut exiccatum, pulsus pro suæ intemperiei modo facit languidos: id quod illi est facultatẽ oblæsam esse. At verò consuetudinẽ habere cum sanguine in ipsius contento finibus, & cum spiritu, qui calidior longè ac naturalis status requirit, sit, aut cum eo qui in involucro cor ambiente cõsistit, vel in pulmone, aut cum ipso etiam involucro cor ambiente, & pulmone: vsum est tantũ variasse, citra facultatis offensam. Ac sic eandem rationẽ habet, refrigeratum esse, & refrigerari. Nam si in ipsa cordis temperie frigidum elementũ præpolleat, facultas læditur. Sin verò in tunica cor ambiente, & in pulmone, sanguinéq; & spiritu, quos eius ventriculi continent, vsus est remissio. Iam humiditates & siccitates, si in ipso corpore cordis consistant, nocẽt facultati: si in quopiam vicino, non immutant vsum.

Temperiem intemperiemq; cordis, ex quatuor elementis constare.

Siquidem proba temperatura, intemperiésq;, ex quatuor fiunt elementis: vsus verò incremẽta vel remissiones, duntaxat ex calido & frigido. Porrò vbi iam ad vltimam vsus dissolutionẽ deveniat, corporibus vicinis cordi vehementer refrigeratis, non poterit etiam cordis corpus nõ intemperatũ existere: id quod nihil est aliud, quàm facultatem debilitari. At verò vbi cum duritie coniunctus est pulsus ille oblongus, angustus, & himilis: necessariò etiã ei adest vel languidus, vel medius inter languidũ ac vehementẽ: declaratúrq; esse is affectus in corpore, qui reddit arteriam duram. Hæc est siccitas, vel constrictio à frigore, vel tensio.

Siccitas in quibus morbis arterias invadat.

Siccitas quidem in ardentissimis febribus, vbi pessimè inveterarint: ac præcipuè * in marcore torrido, certisq; melancholiæ & quartanę febris generibus.

Constrictio.

Constrictio fit à rebus refrigerantibus. Tensio ab affectibus convellentibus, & ingentibus inflammationibus. Ex scirrhis verò constrictio arteriarũ & tensio nascitur, cùm aliàs, tum vel maximè vbi lien & hepar scirrhó indurantur. Sed tactu eiusmodi affectus deprehendẽtur, & per vrinas, & alui excrementa, perq; tum linguæ, tum vniuersi colorem corporis, atque adeo etiam per febrium genus. Qui autẽ alij corporis affectus pulsum creant durũ, partim originem ex recentibus offensionibus repentinam trahunt, reliqui omnes pedetentim. Offensiones quæ inducunt eiusmodi affectus, sunt vini potio & frigidæ intempestiua. Sæpe etiam fructus refrigerantes, balneúmq; frigidum.

Noxa illata à vino, quomodo deprehendẽda.

Deprehendes noxam à vino illatam, cùm subitò pulsus non durus modò, sed maior etiam fit, celerior & vehementior. Cæteras à vino in cõmuni discernes, quòd nec magnitudinem adiunctam, nec vehementiam, nec celeritatem habent: singulas autem seorsum, vbi symptoma aliquod apparuerit, eorum quæ fructibus id genus ingestis solent supervenire: vt delirium, exempli gratia, quod à vinosis fructibus proficiscitur.

Convulsiuæ dispositiones quæ sint.

Iam verò si neruorum originem aliquis dictorum affectuum occupet, convulsiuas dispositiones inducit. Sic enim illas appello, quas ante mortem, convulsionis aliquod necessariò comitatur symptoma. Ac moriũtur sanè omnes in hunc modũ affecti, etiamnum calidi, contrà ac illi, qui corripiuntur syncopa: hi siquidem vehementer etiam frigidi, viuunt adhuc.

Duros simul & paruos pulsus, omnes ferè fieri vibratos.

Est autem operæpretium nosse, omnes duros simul & paruos pulsus, quamcitissimè fieri vibratos: & si qui vibrati non sunt, eos aut ob vitalis facultatis imbecillitatem, aut remissionem vsus, aut vtriusque concursum, non admittere vibrationem. Nam si quidem vsus magnam postulet distentionem, visq; operari valeat vitalis, sed vnum refragetur corpus

Vibratio pulſus quãdo accidat.

arteriæ, quod attolli in magnam diſtentionem præ duritie non poſsit, vibratio in eum ſtatum incidit. Nulla præterea ratione fiat arteriæ vibratus motus. Quocirca hic pulſus qui videtur vibratione carere, aut extremam imbecillitatem virtutis, aut remiſsionem vſus declarat maximam.

Vibratus pulſus ſi adſit, non nihil roboris facultatẽ poſſidere declarat.

At vibratus ſi ſit, nonnihil roboris facultatem poſsidere portendit, nec pulſuum vſum prorſus diſſolutũ exiſtere. Ad eundem modum ſi pulſus citra vibrationem * longior ſit naturali, anguſtiórq; & humilior, non longiſsimè tamen à natura in ſingulis his receſſerit, ſed aliquantulum: ſi quidem etiam ſit durus, frigiditatem, vel facultatis imbecillitatem indicat, vel vtrunq; ſimul. Atq; hæc ex cõſequentibus diſcernuntur. Sin verò ſimul & durus ſit, & vibratus, illos ſignificabit affectus, à quibus durus pulſus producitur: facultatẽ tamen nõ imbecillam, vt in illis, nec diſſolutũ vſum. Quanta verò vtriuſq; ſit noxa, in facultate indicabit vehemẽtiæ & remiſſionis differentia, vnà cum quãtitate ipſius vibrationis: in vſu, differẽtia celeritatis & crebritatis, cum vibrationis item quãtitate. Reliqua ex antedictis coníicito. Haud aliter ſi nõ paulum, nec multũ tribus differentiis pulſus ille à naturali recedat, ſed mediocriter & moderatè, ex dictis notato diſcrimina. Celer etiam pulſus dicitur, interim cõparatus cum moderato, interim cum quolibet alio.

Moderatus pulſus quot modis dicatur.

Præterea ille ipſe moderatus, nũc abſolutè dicitur, quem in optima natura conſpicimus: nunc de vnoquoq; homine, qui inculpata ſanitate fruatur. Atq; hic ex comparatione abſolutè temperati æſtimatur, docétq; quale nam ſit ipſum temperamentum.

Celerior pulſus, calidius: tardior, frigidius temperamentum declarat.

Ac celerior quidem calidius, tardior frigidius temperamentum declarat. Verùm ſolam non eſt reperire mutationẽ in celeritatem & tarditatem, nec in ſanis, nec in affectis corporibus. Nam qui calidiore eſt temperamento, quàm ſimpliciter moderatus, ſi videatur habere celeriorẽ pulſum, eum habet neceſſariò maiorem. Et cui pulſus eſt aliqua ex occaſione celerior ſolito, omnino etiam eſt maior: neuter tamen horum neceſſariò eſt crebrior: ſiquidem crebritas illis, vbi calor accumuletur copioſior, accedit.

Celeri pulſui modò magnitudo, modò adiũgitur crebritas.

Itaq; cum celeritate, modò magnitudo, modò etiam crebritas eſt coniuncta. Similiter mutationes in tarditatem pulſuum, partim ex moderato ſtatim in raritatem ſimul mutantur: ſubinde etiam in paruitatẽ, vbi amplius vſus ſit imminutus: partim ex ſtatibus nõ naturalibus, nunc aucto vſu, ſæpe vnà cum mutatione in paruitatem, interim cum raritate, nonnunquam cum mutatione in vtranq;. Cæterùm mutationes pulſuum ob imminutũ vſum, in tarditatem fiunt, cum raritate & paruitate.

Mutationes primæ & ſimpliciſsimæ pulſuũ in celeritatem & tarditatem.

Habes primas & ſimpliciſsimas pulſuũ mutationes in celeritatem & tarditatem: * quarum cauſæ antecedentes & primitiuę, eadem inveniuntur ratione, atq; illæ quas de magnitudine & paruitate expoſuimus. Mixtæ verò mutationes atque compoſitæ, cum vehementia, vel remiſsione, vel duritie, vel mollitudine coẽunt. Quæ etiam examinandæ diſcernendǽq; ſunt eadem via & ratione, quã cùm de longo, anguſto & humili diſputaremus, declarauimus. Vt, exempli gratia, ſi ſimul & celerior eſſe & mollior videatur pulſus, animaduertendum eſt, tantóne celerior ſit, quantò mollior, an magis. Nam ſi quantò eſt mollior, tantò etiã celerior ſit, à ſola mollitudine ipſa mutatio eſt facta. Sin celerior q̃ mollior, nõ à mollitudine tantũ, ſed etiam ab vſu aucto. Contrà ſi mollior quàm celerior, quantò mollior eſt, tantũdem detraxit ſolius vſus remiſsio. Similiter in aliis cõiugationibus danda opera eſt, vt præpollentem cauſam inveſtigemus: magnitudinẽ quarum ex proportionis exceſſu deprehendes.

Diſtentionis arteriæ quatuor generales ſunt differentiæ.

Cùm igitur in diſtentione arterię quatuor generales ſint differentiæ: prima, eadémq; inter omnes maximè pulſuum propria, quæ in qualitate conſiſtit motus: ſecunda, quæ in quantitate diſtentionis: tertia, quę facultatẽ: quarta deniq; & vltima, quę tunicam arteriæ indicat: hoc certè poſtremũ genus, non eſt proprium pulſuum, ſed adventitiũ. Cæterùm tum ipſum, tum penultimum genus, cauſam ſemper à qua gignuntur, manifeſtè declarant: duo autem reliqua genera ſuperiora, nõ perpetuò. Etenim duobus obvenit generibus poſterioribus, vt ab vna vtrunq; cauſa conſtituatur: primis verò duobus, vt ab omnibus cauſis, quas tres demonſtrauimus eſſe: quare in primis illis ad inveniendam cauſam, q̃ in vltimis, pluribus opus eſt diſtinctionibus.

Quantitatẽ dilatationis arteriæ, ſeptẽ & viginti pulſuum differentias cõplecti.

Porrò ſecundũ genus, quod circa diſtentionis quantitatem verſatur, hoc præter cætera habet, quòd ſeptem & viginti pulſuũ differentias cõplecti videatur, quæ tamen ſunt tres duntaxat.

Vehementem pulſum à facultatis ſemper robore fieri.

Porrò vehemens pulſus à facultatis ſemper robore ſit: proinde * quantò vehementior fuerit, tantò facultatis maius eſſe robur ſignificabit: languidus, ex facultatis imbecillitate: quare * quantò languidior ſit, tantò facultatem oſtendet imbecilliorẽ.

Pulſus durus et mollis vnde proficiſcantur.

Haud aliter durus pulſus efficitur ab arteriæ tunica dura: mollis à molli. Præterea quantitas pulſus duritiei mollitudiniſq;, quantitatem duritiei mollitudiniſq; arteriæ declarat. Cæterùm qui medius eſt inter durum & mollem (qualis dicitur moderatus) primus natura eſt inter eos, ſolúſque dicitur naturalis.

Mediũ pulſum qui naturalis ſit dari nullũ inter languidũ & vehementẽ poſſe.

At inter languidum & vehementem hac ratione medius eſt nullus: quòd languidus ſit oriundus ex facultate imbecilla, & deficiente à natura: vehemens autẽ à firma & rectiſsimè habente. Verùm alio modo, inter languidũ & vehementẽ medius aliquis eſſe poſsit.

Medius pulſus inter languidũ & vehementẽ quomodo dignoſcatur.

Modus autẽ dignoſcendi per tactum adhibitũ eſt. Nam cùm à pulſu evertitur, eum vehementem vocamus: vbi tactus evertit pulſum, languidum: vbi neutrum ſit, medium eum pulſum dicimus inter vehementẽ & languidum: qui quidem nõ aliter atq; languidus, præter naturam eſt. Porrò alterationes pulſuum, * quæ quidem in remiſsionem & vehementiam fiunt, illæ certè & ſolæ frequenter fiunt, hoc eſt, citra vllam aliarum differentiarum miſcellam, atque etiam ab vna cauſa: vt ſi cæteris cauſis naturalem modum ſeruantibus, facultatis robur ſit paululum auctum, aut imminutum: interdum tamen ab vna quidem cauſa gignuntur, at non ſolæ: quemadmodum vbi facultas aut imbecillima, aut robuſtiſsima effecta fuerit. At mutatio pulſuũ in duritiem & mollitudinẽ, ſi quidem ab vna cauſa procedat,

om-

omnino aliquod vnâ generum aliorum mutabitur. Quòd si sola constet, ex concursu plurium causarũ gignitur. Simul autem & sola & ab vna causa nequaquam fiat, nisi minimo planè spacio à natura recesserit.

Causæ antecedentes, quæ facultatis robur adaugent, sunt duplices.

Causæ antecedentes quæ robur facultatis adaugent, partim in ipso insunt corpore: ac humores quidam sunt semicocti & crudi, qui iam concoquantur: & naturæ ad iudicationem impetus: ac præterea iracundia. Partim adveniunt extrinsecus, vt vinum, cibus, modicæ exercitationes, & omnia quæ intemperies corrigunt.

Facultatē quæ depriment.

Deprimunt verò facultatem inedia, vigiliæ, solicitudines, mœrores, vacuationes immodicæ, vehementes dolores, vel cum quadam proprietate accidentes, vt quem stomachicũ affectum appellant, qui animi deliquium inducit. His adiunge omnia quæ cordis vel arteriarum creant intemperiem.

Arteriam mollem reddentia.

Mollem reddunt arteriam humidi cibi, frequentiores balneæ, somni multi, mollior vita, & deliciæ: quæ omnia intra septa naturæ manent. Præter naturam autem sunt, simúlque idem moliuntur, lethargus, coma, hydrops, & si quæ sint alia quæ largo humore ac maximè pituitoso arteriarum tunicas imbuunt.

Pulsus ante alia omnia, indicat coniuncta causæ naturã atque constitutionem.

Igitur præsentem cõstitutionem singularum coniunctarum causarum pulsus primam omniũ indicat: qua cognita, antecedentes & externæ causæ, quæ coniunctas introduxerũt, deprehenduntur. Atque in hoc præteritorum præcognitio consistit. Nam futurorũ, ex iis quæ comitantur dispositiones, præsagia sumuntur.

GALENI PERGAMENI *de præcognitione ex pulsibus, liber secundus.*

Cõtractioni arteriæ insunt quatuor genera pulsuum.

Contractio etiã habet quatuor genera pulsuum, quot scilicet dilatatio. Siquidem velocior & tardior, maior & minor, vehementior & languidior (si naturam ipsam spectes rei) fit contractionis motus: ac præterea etiam arteriæ corpus, aut durum, aut molle redditur. Haud dignoscas tamen horum generum, præter tarditatem & celeritatem, vllum.

Distentionis cõtractionisque arteriarum vsus.

Porrò tum distentio tum contractio arteriarum, naturalis caloris tuetur mediocritatem: distentio, velvti inspiratio quædam, excessum caloris refrigerando, & ventilatione quod extinguitur incendendo: cõtractio in modum expirationis fuliginem expurgando.

Cõtractionis in arteriis celeritas, magnam vim excrementi fuliginosi indicat.

Ergo celeritas contractionis indicio erit fuliginosorum excrementorum ingentem colligi * multitudinem, expurgarique id temporis, quandocunque inveniatur. Tarditas contrà, nec eius multùm coaceruari excremẽti, eóque neque evacuationẽ desiderari.

Fuliginosi excrementi quando plus, & quãdo minus accrescat.

Atque aceruatur quidem magna copia fuliginis, * vbi humores putrescunt: quo tempore necessum est febres accendi: pauca autem, dum corpus bonos humores continet. In aliis statibus qui medii inter hos sunt, pro portione singulorum statuum. Inter edendum & dormiendũ, plus: per vigilias & inedias, minus. Eadem planè ratione pro ciborũ natura, ex illis qui prauos humores gignunt, plus: minus ex iis qui probos. In febribus ad eundem modũ, in accessionib. plus: aliis temporibus minus: adeóque plus ex crassis & lentis humoribus, qui pituitosi sunt, & quos crudos appellant: ex biliosis minus & melancholicis: medio modo ex sanguine, qui & ipse putrescit in inflammationibus:

Sanguis in inflammationib. computrescens, quas febres gignere soleat.

vnde oriuntur febres, cùm aliæ, tum illæ, quarũ adeò est immodicus ardor, vt cutem devrant, & carbunculum generent. Eiusdem ferè naturæ sunt herpetes depascentes: in omnib. quippe his, ipsi humores putrescunt.

Humores in asperis pulmonis arteriis deliteſcentes, vnde illuc confluãt, & qua de causa putrescant.

Alio autem modo putrescentes in asperis arteriis succi. Pulmonem enim suo vitio contaminant: quod viscus tempore etiam ipsum putrescit. Colliguntur autem in asperis arteriis id genus succi, vel per destillationem à capite, vel ex pleuritide, vel peripneumonia, vel pulmonis affectu, vel angina, vel ex translato pãrte. Originem hinc ducunt putredinis, quòd minus probè expuantur. Nam vt sunt vitiosi, & locus calidus, maturam desiderãt evacuationem.

Tabes vnde cõtrahatur.

Subinde etiam fit, vt cùm pulmonis rumpitur vas, immittat sanguinis aliquid in ipsas arterias asperas: qui quidem diuturnitate putrescens, tabem excitat. Quô etiã devenit celerius, quem vasa emittunt exvlcerata. Ergo in omnibus his, contractio arteriarum secundum quantitatem augetur, etsi sensu id planè nõ percipiatur. At celeritatis clarè incrementũ dignoscitur.

Quies arteriæ duplex. Quietibus arteriarum quid sit commune.

Nunc ad crebritatem, raritatémque nos convertamus: quarum duplex est vtraque, quòd etiam quietibus contigit arteriæ duplicibus esse: vni ab distentione ante contractionem: alteri post contractionem ante distentionem. At quiddam ambabus est commune: aliquid proprium vtrique. Cõmune, quòd duabus de causis abbreuiãtur, vel quòd prior productus sit motus, vel quòd sequens anticipet. Contrà protenduntur, si vel breuior fuerit prior motus, vel si remoretur posterior.

Quieti arteriarũ vtrique quid sit proprium.

Vtrique proprium, quòd denotare possunt. Illud autẽ ab eis cõstat significari, quod ex producto altero motu, vel anticipante altero potest prodi: aut cõtrà, ex abbreuiato altero motu, & morante altero. Quando enim syncerus calor, paucissimisque excrementis pollutus, distentionem maiorẽ & celeriorẽ concitat: contrà qui confusus excrementis est putribus, contractionem: vbi ex anticipatione vel magnitudine distentionis pulsus creber fuerit, calorẽ purum indicabit plurimum increuisse in corpore. Vbi verò quòd maturius incipiat cõtractio, impuri copiam, atque excrementis referti caloris, arguet. Nec aliter, cùm rarior pulsus externa quiete sit: siquidem ob distentionis breuitatem, indicabit esse refrigeratum calorem: sin ob contractionis moram, fumosa imminuta esse excrementa. In quiete interna è diuerso, si ex productione contractionis creber sit pulsus, suppullulare abvndantiam fumosorũ excrementorum: si ob maturiorem distentionis exorsum, auctum calorem esse. At verò cùm rarior in hac quiete pulsus est, si ob imminutam cõtractionem, pauciora excrementa annunciabit: imminutum calorem esse, si ob distentionis moram. Quòd si coniuncta ambo sint, vt & protendatur motus prior, & alter anticipet, siue in externa hoc quiete, siue accidat in interna, compositũ declarauerit affectum ex illis, quorum sigillatim significabat vtrunque,

Indem si pulsus sit rarior, in vtra hi coierint ambo quiete, cõtractus prior motus, & alter nimis tardatus, erit status tunc quoque duplex, atq; ex vtroq; compositus. Cæterũ externa quies clarè sentitur, interna autem ne obscurè quidem. Eam tamen cõiectura quis assequi possit, ex vtriusq; motionis impetu. Iam verò cõtractio ipsa, interim nõ tam diuturna est, quàm distentio: interim æquè diuturna est, cùm diuturnior sit, non

Herophilus.

tamen quintuplo (vt ait Herophilus) sed paulò maior. Inæqualium pulsuum quidam in vno ictu inæqualitatem sortiuntur: alij verò in plu-

Collectiua inæqualitas.
Inæquales pulsus vnde gignantur.

rium aceruo, quam collectiuam inæqualitatem appellant. Omnes autem in vniuersum, aut ex obstructionibus, aut ex compressionibus instrumentorum, aut abvndantia humorum, ad facultatem collata, aut cordis inæquali intemperie constant: éstq; inæqualitas incõmodior, quæ circa vnum pulsum, quàm quæ circa aceruum, versatur.

Intermissio arteriæ periculosior est aliis inæqualitatibus omnibus.
Intermittentes pulsus vnde exoriantur.

Iam verò intermissio motus arteriæ, siue in vno pulsu, siue contingat in pluribus, periculosior est aliis inæqualitatibus omnibus. Vt igitur à collectiua (quæ apertior est) auspicemur, facultas ipsa gignit intermittentes pulsus, vel grauata, vel impedita ob crassitudinem aut copiam humorum obstruentium, aut opprimentium arterias, aut etiam occupantium spacia, in quibus illæ distendi solent. Est enim inflammatio vel scirrhus corpora incumbentia arteriis infestans, earum distentionem coërceat. Si verò ipsarum arteriarum tunicas tale quid occupauerit, maius periculum imminet: sicvti extremum malum, si cordis corpus inuaserit: nam ij subitò

Intemperies cordis est mitior inflammatione.
Cordis intemperiei comes est imbecillitas facultatis.

syncope corripiuntur. At intemperies cordis nõ est perinde exitialis, sed est longè mitior inflammatione. Cuius quidem intemperiei comes facultatis imbecillitas est: pulsúsque languidus, præter talem affectum, indicat nihil. Nam moderato cor præditum temperamento, pulsum edit vehementem: prauo, languidum. Paruum itaque & languidum pulsum sola intemperies

Inæquali pulsus gignẽdo quæ requirantur.

reddit: non tamen continuò inæqualem, nisi humoribus contentis in ipso corde, & in arteriis & venis coniunctis illi, sit facultas inferior: aut etiam ipsius cordis corpus, inæquali intemperie affligatur. Sunt autem raris pulsus intermittentes finitimi: hoc ab eis differentes, quòd rhythmum vniuersum amittant. Qui quidem eò periculosiores existent, quò fuerit ipsa intermissio

Pulsuum duorũ motu intermisso Galenus dubitat an quispiam viuere possit.

maior. Porrò si arteria duorum pulsuum tempus moretur, haud scio an quispiam esse superstes possit: at vnius pulsus tempus, aut paulò amplius, intermittente arteriarum motu, sæpenumero conspeximus hominem liberari, præsertim quum ætatem senilem ageret. Etenim fa-

Validæ facultates tãtùm deiiciuntur à maximis occasionibus.

cultates languidæ, à paruis sæpe occasionibus offenduntur: firmæ autem, tantùm deiiciuntur à maximis. Proinde qui habitu sunt valente, diúq; à morbis immunes fuerunt, periclitantur si eis prehendantur. At imbecilli, quique assiduè

Imbecillia corpora cur vbi inciderunt in morbos, facillimè restituãtur.

obiecti ad omnes sunt causas, facillimè restituuntur: quòd scilicet horum nemo, quum à qualibet lædatur vel minima, magnam causam expectet. Itaque intermittentes pulsus minus perniciosos possident senes quàm iuuenes: mox

Intermittentes pulsus minus perniciosos habent senes & pueri, quàm iuuenes.

pueri ab illis, quòd concoquant digerántq; per halitum, humorum copiam & crassitudinẽ, quæ intemperies inæquales produxit: cùm nimirum concoctrice facultate sint validissima, corporéq; mollissimo, ac facilè perspirabili. Iam verò naturalis arteriæ motus, sanitatẽ refert: vitiosus, mor-

Pulsus omnino intermissus mortem refert.

bum: omnino intermissus, mortem. Et quemadmodum soluere apoplexiam ingentem quidem est impossibile, leuem autem non facilè: sic intermissio diuturna pulsuum vt tollatur, fieri non potest; breuis autem potest, haud tamen citra negocium. Cæterùm diuturnam voco, quæ excedit duorum pulsuum curriculum: breuem, quæ intra duorum pulsuum tempus manet. Iam mors à pulsibus intermittentibus repentina corripit, non aliter ac ab apoplexia. Vtrobiq; enim cordis calor extinguitur, destitutus respiratio-

Raritas ab intermittente pulsu quomodo distinguatur.

ne. At raritas quidem ab intermittente pulsu discernitur diuturnitate temporis: interdum enĩ, quòd raritas interim habet æqualitatem cõiunctam omnium ictuum: intermittens autem pulsus necessariò inæqualis existit. Ad hæc, ingens

Rarus pulsus vnde gignatur.

frigiditas raros pulsus producit: quæ quidem vel corpus cordis, vel sanguinem spiritúmq; illius, vel * consentientem ei aliquam partem occupat. Si igitur corpus ipsum cordis prehendat, ita languidos, tardos, & paruos reddit pulsus, vt ipsa præpotens est. Quæ verò à parte proficiscitur alia, raritatẽ longius quàm cætera genera, à natura avertit. At mors tum minus potest declinari, vbi frigiditas corpus cordis inuaserit: quanq; & repentina etiã in altera differentia oritur. Ac moriuntur quidem priores illi inter dormiendum potius. Alteri autem, hi cùm illo mo-

Intermittẽs pulsus cur perniciosiores sint raris.

do, tum etiam inter loquendum. Intermittentes pulsus perniciosiores sunt raris: * siquidem generatio ipsorum fit raritate producta: solutio autem; est reditus quidam per raritatem, in commoderationem pristinam. · Raro pulsui adver-

Intercurrẽs pulsus intermittenti adversatur.

satur creber, sicvti intermittenti intercurrens. Fit autem ipse intercurrens ex crebritate inæquali, quòd functionem obeat cor minus plenam, quàm vsus postulet: id quod fit sanè, vbi ab humorũ colluuie oneratum est cor, aut instrumenta obstructa, aut in arctũ coacta. Quæ qui-

Intermittẽs pulsus vnde exoriatur.

dem causa erat etiã intermittentiũ. At dissident inter se, quòd repugnat in intercurrentibus, ac decertat cum noxiis causis facultas: in intermittentibus autẽ, hoc nõ sustineat facere. Quare iudicationem sæpe attulerint pulsus intercurrentes.

Ardentissimæ febres omnes, pulsum crebrũ sortiuntur.

Iam verò omnes ardentissimæ febres, pulsum crebrum sortiuntur: quarum quædam extra periculũ sunt. At qui in syncope sunt crebri pulsus, propter remissionem (quæ perpetuò coniuncta est cum omnibus syncopis) existunt periculosi.

Raritas pulsuũ nunquã vacat periculo, sicvti nec remissio, nec paruitas.

Cæterũ raritas nunquam vacat periculo, sicvti nec remissio, nec paruitas. Sola autem extrema vehementia in pulsibus, non modò vacat periculo, sed est etiam maximè vtilis.

Vehemẽtia pulsuum est vtilis.

Magnitudo autem summa, vbi coniuncta est cum mollitie morbosa, periculum nunciat: sin cum salubri aliquo arteriæ statu, nihil subest ei mali. Præterea

Veloces pulsus tardis sunt securiores.

veloces pulsus tardis sunt securiores: siquidem summa celeritas, summa tarditate est securior. Summa quippe tarditas, non secus ac raritas,

tum

tum incidit, cùm calor natiuus extinguitur. Celeritatis incrementum procedit ab vsu vrgente,

Formicans pulsus.

atque à valida facultate. Verùm formicans pulsus, nec omnino est celer, nec summum attigit crebritatis.

Durissimus pulsus vnde accidat.

Durissimus pulsus perinde est, vt mollissimus, periculosus. Nam ex scirrho ille, aut inflammatione insigni visceris, aut ex constrictione per frigus, aut ex siccitate ab ardentissima febre profecta, aut ex valida conuulsione:

Mollissimi pulsus causa.

hic ex alto comate, & leucophlegmatia, atque ex immodica humiditate habitus gignitur. In summa verò, omnes pulsus, qui longè à naturæ modo recedunt, non sunt laudabiles.

Pulsus omnium pessimi, qui.

At languidissimus, tardissimus, rarissimúsque, omnium pessimi sunt: ab illis, minimus, mollissimus, durissimus: inde creberrimus. At non celerrimus vel maximus: sed sunt hi modicè periculosi.

Pulsus vehementissimus, optimus.

Vnus verò inter omnes extremos optimus est vehementissimus.

Inæqualitas intermittēs in vno pulsu, mortē annuncidt.

Inæqualitas etiam intermittens in vno pulsu, omnium periculosissima est, præsentémque mortem annunciat. Hæc fit, vbi distentionem interpellat quies.

Pulsuum intermittentiū qui existant periculosiores.

Vbi igitur vehementior secundus motus fit priore, commodius est: vbi languidior, periculosius. Iam tardior item, signum periculosius existit: celerior, tutius. Gignuntur quippe hi pulsus, dum simul & certat natura, & impeditur ab insalubribus causis. Est etiam melior motus vehemens, & celeris langui do & tardo. At verò prior motus alterum nihil excellit ferè, in magnitudinis paruitatísque differentia: sicvti neque in duritia, aut mollitie: etsi quòd interdum vibratus fit, durior alter occursus videatur.

Vibratio quid.

Etenim vibratio est duræ arteriæ symptoma, vbi amplius cogitur vi distendi. Pessimus autem est pulsus is intermittens, cuius tempus quietis prolixius fuerit.

Inæqualitas vnius pulsus, longè est quàm collectiua deterior.

Inæqualitas igitur intermittens in vno pulsu, causas habet genere easdem, ac collectiua: sed quàm illa est deterior longè.

Cordis facultas

Corpus cordis facultatē quandam obtinet, quæ distendit & contrahit, tuendi gratia innati caloris. Hæc in contractionibus fuliginosum excrementum effundit: in distentionibus allicit refrigerium. Vbi igitur ex æquo calidum, vel frigidum, vel purum, vel turbidum, ipsum cor fuerit, omnes eius partes pari impetu ad functionem contendunt. Vbi verò aliæ calidiores, aliæ frigidiores extiterint: ac hæ omnino mundæ, illæ abvndantia excrementorum confusæ: non eodem omnes impetu ad munus feruntur, sed hæ antevertunt, illæ cunctantur.

Cor moueri catenus, quatenus à particulis suis excitatur ad motum.

Vt autem plures & maiori vi ad actionem properantes fuerint, vniuersum cor excitant: ita contrà, vbi pauciores sint quæ ad motum festinant, quæ consistunt plures, vniuersum in longiore quiete continent. Iam verò calidiores si motui præsint, maturior simul & celerior, maiórque distentio editur: sin frigidæ, serior, tardior & minor. Motus itaque principatus maiori numero partium defertur: sæpe etiam magnitudini vsus. At verò si alteræ partes alteris vel paulò sint plures, vel platiè pares, vicissim vincunt, atque vincuntur, variósque efficiunt & inæquales totius visceris motus.

Caprizans pulsus.

Caprizans pulsus ex genere est illorum, qui intercipiuntur quiete: succeditque interdum talibus cordis affectibus, quemadmodum etiam

Dicrot⁹ pulsus

dicrotus, qui ex genere est intrò retractorum: & comitatur nōnunquam inæqualem cordis intemperantiam. Etenim si vnà contingat, vt quædam sint partes cordis præcalidæ, aliæ fumosa fuligine præfocentur, ad contrarios prosilient motus, vt hæ quidem distentionem moliantur, illæ consīdant. Ac tunc sanè distentioni contractio potest succedere tribus modis. Primò, cùm distentionem, prius quàm mensuram impleat, contractio exceperit: secundò, vbi prorsus completæ succedat, externa quiete deperdita: tertiò denique, dum distentionem nōdum perfectam contractio retrahit, cæterùm debilior reddita, reliquum permittit compleri. Haud aliter etiam contractionem distentio, nunc absolutam consequitur, nec permittit consistere: nunc etiam prius quàm sit completa, impeditam & victam excipit: nōnunquam retrahit nonnihil, superatur tamen. Atque hi arteriarum motus fiunt interdum vel citra affectum cordis, aut propter eārum inæqualem intemperiem, aut facultatis imbecillitatem, aut etiam duritiem tunicæ.

Essentiā facultatis nihil esse aliud præter qualitatē temperamenti.

Porrò ipsius facultatis essentiam, nihil aliud putamus esse, præter qualitatem temperamenti.

Pulsuum bis ferientium generationes tres.

Tres autem affectus hactenus, originésque bis ferientium pulsuum inuenimus: vnam vibratorum, hac sola re ab illis distinctam, quòd cùm breuem pulsus longitudinem habeat ex vtraque parte arteriæ, obscura vibratio sit: quamobrem dicrotus, non vibratus videtur. Alteram, in qua non vibratus est pulsus, sed arteria dura, & imbecilla facultas, vt à corporibus decumbentibus opprimatur, aliqua tamen parte iuxta cutem sita, attollatur liberè. Atque hi quidem duo pulsus tum dicroti sunt, tum duri. Tertius qui ex intemperie nascitur, haud est dicrotus, sed bis modò pulsans, nec necessariò durus: possumus tamen eum dicrotum appellare. Etenim intemperiem qua cordis corpus affligitur, comitatur pulsus bis feriens: consequitúrque etiam ille, cuius externa quies est amissa, & cuius impeditur distentio. Est & aliud frequens genus inæqualitatis in vno pulsu, vbi arteriæ principio propinquior pars, prius mouetur.

Vermicans pulsus infirmā facultatē denunciat.

In quo genere vndosus atque vermiculans pulsus consistunt, à molli arteria & non valida facultate profecti. Ac vermiculans quidem, non modò non validam, sed infirmam etiam facultatem denunciat.

Vndosus pulsus quādo sudorem decretoriū promittat.

Vndosus autem, interdum non satis firmam, ac nonnunquam mediocriter validam, cùm præsertim sudorem decretorium promittit. In humidis enim reperitur & pituitosis morbis: in quibus etiam tarditatem & raritatem, magnitudinémque solet acquirere. Quòd si altitudinem præterea, & vehementiam sit nactus, decretorium hauddubiè sudorem significabit. Magis hic sperandus est, si plures vehementes & alti appareant, quàm cōtrarij. Qui si æqualiter etiam fiant, salubrē simul & breui pollicentur sudorem, maximè si cōcoctionis morbi appareāt indicia.

Vndosus pulsus ex humida mollíque arteria nascitur.

Vndosus itaque pulsus, ex humida mollíque arteria oritur, simúlque ex facultate modicè affecta: vermiculans autem, ex molli quidem, verùm ex imbecilla insigniter facultate.

Vermicans pulsus solet citra febrem accidere.

Quāobrem etiā sine febribus solet supervenire vniuersis largis evacuationibus. Decurtatorū pulsuū

Decurtatorum pulsuũ duplex genus.

duplex est genus: alterũ in vnica distentione, alterum in aceruo. Quod in vnica distentione fit, facultatis imbecillitatem vnà cum corporis gracilitate arguit. Est autem ad modum digitis arteria tangenda. Deinde si animaduertatur interea in arteriæ primis partibus maior pulsus, vel vehementior, vel vterq;: in postremis minor, vel languidior, vel ambo: primus digitorũ applicatorum est attollendus, perspiciendúmq;, vtrum similẽ illi qui antea erat, quàm hic sustolleretur, sequentes digiti motũ percipiant, an vehementiorem atq; maiorem. Ergo si motũ similem, digiti sequentes sublatũ digitũ, sentiant, sua sponte arteria decurtatã distentionem habebat: quod nobis infirmæ facultatis à corde prodeuntis, vestigium erit. Nam illa quando rectè se habet, vsque ad finem arteriarũ omnium contenno quæ attollit eas, similiter permeat. At in pulsibus decurtatis, paulatim remittitur, tantóq; efficitur imbecillior solito, quantum est à principio remota. Quòd si eleuato tu primo digito, postea motum percipias validiorem, ac maiorem quàm antea: declarat ille quidem etiamnum facultatis arteriæ imbecillitatem, sed minorem certè quàm alter: quòd illic facultas remitteretur à principio discedens: hic maneat, quantũ in ipsa est, par, sed grauata ab iniectis digitis, imbecillius moueatur arteria: quod quidem minus habet periculi. Neq; enim ita ipsius cordis, vt arteriæ quam tangimus, ostendit affectum. Alterum autẽ, potius cor esse imbecillum significat. Porrò si omnino pulsus deficiant, tum multò magis declarabunt facultatis imbecillitatẽ: quo tempore sunt submouendi omnes digiti, ac dein spacio paruo interposito, deintegro admouẽdi. Bifariam autem ipse aboletur pulsus: vel quia prorsus nõ pulsant arteriæ, id quod extremum est malum: vel quia pulsant quidem, sed ita languidè & parum, vt fugiant sensum: éitq; sanè hic affectus, si citra deliquium aliquod animi repentinum accidat, difficillimus. Reciprocatur autẽ motus, modò ex vltima pulsus abolitione, modò ex paruo pulsu & languido. Sed ille quidem * deficiens reciprocus dicitur, hic reciprocus decurtatus. In huiuscemodi æstimandis, sic debemus partem componere, quancunq; tangamus, vt subter arteriam noster sit tactus. Omniũ verò sunt pessimi pulsus, qui ab amisso motu minimè reciprocantur in verso membro. Minus his, qui in verso illo videntur moueri. Quibus etiam minus, qui sunt decurtati, non tamen perdunt planè omnẽ motum. Iam etiam his minus reciproci decurtati, adeóq; si multis simul occurrant digitis. Cæterùm numerus digitorũ, quibus motus sit occursurus, suus cuiq; est arteriæ. Ad quã rem magnopere refert naturam tenere ægrotantis. Quibusdã enim natura sua pulsus existit minor: sicvti & aliquibus breuior. Quòd si nos naturæ ipsius ægroti proprietas lateat, ex cõmunioribus differentiis coniecturam faciemus, temperamenti scilicet, & habitudinis corporis. At in temperamento, præsertim calidi & frigidi differentiam expendimus: in habitudine, gracilitatis & corpulentiæ. Ac fit interdum, vt ambæ inæqualitates pulsuum, tum quæ in vno pulsu, tum quæ in aceruo consistit, concurrant. Sæpe quoq; illa quæ in vno pulsu consistit, nõ adest: quæ autem in aceruo, manifestè conspicitur. Latet autẽ inæqualitas vnius pulsus, aut ob affectionis exiguitatem, aut ob ipsorum pulsuũ breuitatẽ. Vtrunque itaq; genus decurtatorũ pulsuum, significat facultatis imbecillitatem. Verùm si in vna fiat distentione, etiam gracilitatem indicat. Fit igitur decurtatus pulsus in quibusdam, ex causis præter naturam: in nonnullis tamen inuenitur ex propria conformatione: quo modo innuens & circumnuens pulsus. Qui quidem fit, si arteria ita sit conformata, vt eius pars duntaxat media, nudæ cuti subiecta sit: partes autẽ vtrinq; altius demergantur. Quanquam fit etiam ob facultatis imbecillitatem, quæ attollere onus non potest. Ex horum etiam genere est pulsus tremulus, qui non perinde est conspicuus. Quia verò imbecillitatem facultatis sequitur tremor, necessarium est ideo etiam tremulum pulsum languidum simul & paruũ esse: qua de re fugit sensum. Pulsus igitur tremulus, facultatem imbecillam, tunicam arteriæ mollem, corporisq; gracilem nunciat habitum. Videtur autem quisque ordo perturbationi eiusdem generis præstare, propterea quòd ordo naturæ nostræ in primis familiaris existit. Ordo etenim fixam quodãmodo causam esse & perpetuam, indicare videtur: perturbatio autem illius, variantem, nec in vna manentem vel magnitudine, vel specie, vel regione. Cæterùm talis causa non perniciosior, sed incertior censenda est. Itaque nihil certi, nihil ordinis perturbatio firmi habet: nec tale, quale ordo, vel bonum, vel malum.

Decurtatorum pulsuum digno scendorũ ratio.

Pulsum aboleri bifariam.

Pulsus deficiens reciprocus.
Pulsus reciprocus decurtatus.
Arterias tãgendi ratio.

Decurtati pulsus significãt facultatis imbecillitatem.

Pulsuũ innuentium & circũnuentiũ causa.

Pulsus tremulus quod indicet.

Ordo est familiaris naturæ nostræ.
Ordo pulsuum quid indicet.

Perturbatio ordinis quid significet.

GALENI PERGAMENI
de præcognitione ex pulsibus, liber tertius.

DEinceps agendum de iis pulsibus est, qui dispositionibus præter naturam peculiares existunt. Etenim quicquid præter naturam est, aut affectus sunt, aut causæ horũ, aut symptomata. Cùm igitur ex affectibus, hi quidem similarium, hi autem instrumentalium partium sint proprij: exordiar à similarium affectibus, qui quidem sunt octo numero, ab intemperie omnes profecti. Quorum quatuor dicuntur simplices, calor, siccitas, frigiditas, humiditas: quatuor compositi, frigiditas siccitati, caliditas siccitati, frigiditas humiditati, caliditas humiditati cõiuncta. At verò pulsus per intemperiem, nisi arteriæ sint affectę, vel cor, alterari nõ queũt: possunt tamen arteriæ nihil læso corde affici. At affecto corde vt innoxiæ permaneãt arteriæ, impossibile est. Cæterũ frigida & calida intemperies cordis promptè in omnes arterias permeat: humida & sicca ægrius. Peculiares igitur pulsus copioso calori sunt, magnus, celer & creber. At magnus, non tantũ calorem excellentem, sed & instrumenta requirit mollia, facultatémq; validam: itaq; non erit calidæ intemperiei perpetuus. Celer etiam firmam postulat facultatẽ, ac instrumenta quæ distendantur promptè: quare nec hic quidem perpetuus erit. Creber similiter,

Rerum præter naturã esse tres differẽtias, affectus, causas, symptomata.

Affectus similarium particularũ sunt octo numero: quatuor simplices, quatuor compositi.

Corde affecto, necessario etiã arterias affici.
Calori peculiares pulsus qui sint.

si largè

si largè vsui à magnitudine & celeritate sit factum satis, nulla fiat ratione: si non expleatur vsus, fiat: proinde perpetuus ne hic quidem fuerit. Quamobrem ex peculiaribus nullus erit inseparabilis.

Caloris peculiarium pulsuum nullus erit inseparabilis.

Si igitur calor solus increuerit, & in naturali statu maneat facultas, instrumentáque, quum mutatio ipsa est parua, magnitudo tantùm pulsuum augetur: quum maior, etiam celeritas: vbi insignis, iam etiam crebritas. Proinde maximus pulsus, idémque celerrimus & creberrimus, summum incrementum caloris significabit. At si celerrimus & creberrimus sit, non autem maximus, hoc nisi facultas sit imbecillior, vel arteria durior, accidere nulla alia ratione possit. Similiter vbi ingens sit crebritas, nec simul celeritatis & magnitudinis par incrementum, calorem quidem etiam tunc oportet esse copiosum, sed vel facultatis imbecillitatem, vel instrumentorum duritiam. Cæterùm imbecillitati erit adiunctus languidus: duritiei durus pariter & vibratus. Si durus citra vibrationem sit pulsus, ac summè creber, imbecillam facultatem vnà cum calore magno nunciabit: & quum talis languidus sit, minabitur syncopem. Est autem aliud, cor & incalescere & incaluisse. Etenim vbi à substantia quam in suis ventriculis continet, ipsum cor calfit, potest firma facultas esse: vbi verò & incaluit, & in eandem incidit caloris intemperantiam, qua tenebantur sanguis & spiritus ventriculorum, tunc sanè eam intemperiem sequitur necessariò imbecillitas facultatis. Quòd si incaluerit largius, & per ipsum totum calor febrilis permeauerit, febrem excitat hecticam. A calore itaque cordis ipsi pulsus variantur. Qui quidem calor duplex quum sit, aut est certè à putribus humoribus genitus, vnde acrem qualitatem atque fumosam contraxit: aut cum * vapida quadam & suaui humiditate coniunctus, sola quantitate à natura recessit. Ille igitur prior constans & * ægrè solubilis est: secundus autem, nō vsqueadeo obfirmatus: qui quidem balneis, exercitationibus, cibo calido, vini potu, atq; ex animi affectibus * timori & iracundiæ solet superuenire. Porrò calor qui diuersus est à natiuo, breuem habet externam quietem: celeriorem autem, quàm pro portione distentionis, cōtractionem. Qui quantitate sola variat, maiorem simul & celeriorem distentionem contractione. At qui etiam fuliginosus est, longè citatiorem distentionem, contractionémque celerrimam reddet. At verò si cor quidem calidius sit, frigidiores autem arteriæ, ipsa motuum exordia simul vtrobique fient, si modò venæ à corde facultatem citra læsionem recipiant. Cor tamen singulis arteriis maiorem, celeriorem, vehementioremque pulsum habebit. Etenim motus principium à corde illæ omnes habent: eius autem speciem sortiuntur singulæ, prout cū ipso corde temperatura consenserint. Porrò nonnunquam accidet, vt arteriæ eodem tempore nō accipiant ex corde influentem facultatem: verùm quæ cordi propiores sunt, primæ: posteriores, quæ remotiores: quod potissimùm eveniet, si arteriæ frigidiores & cor imbecillius coi-

Hectica febris quando excitatur.

Pulsus à calore cordis variantur.

Cordis calor duplex.

Arteriæ habent motus principium à corde.

Arterias nōnunquam non eodē omnes tempore à corde influentem facultatem recipere.

uerint. Nonnunquam etiam in corde ipso percipitur temperamentorum pugnantia. Nam modò frigidius visceris corpus æquo est, & in ventriculis contenta substantia calidior: modò è diuerso, substantia frigidior, cor autem calidius: vbi etiam pulsus fiunt moderatis similes. At vbi aër quem inspiramus, infectus putredine sit, putredóque ipsa ad cordis corpus peruenerit, febrim pestilentem ac letalem accendit: quæ quidem ex caloris acredine, ipsóque caloris genere agnoscitur: & ex pulsu etiam, qui parum à naturæ modo recedens, in eodem statu perpetuò manet: quemadmodum in hecticis febribus, quarum sanè duo hæc propria sunt signa, si perpetuò sibi illæ videantur similes, nec inuasionem vllam accessionis, nec incrementum, nec vigorem, nec remissionem habeant, nec febricitare se percipiat ægrotus. Hos pulsus nihil est necesse maiores iusto, atq; interim nec crebriores quidem esse: at omnino celeres tamen, cùm febrientium pulsibus vniuersis ad sit perpetuò celeritas. Cæterùm quibus putridus ille calor, non cordis corpus inuasit, sed humores in ventriculis illius contentos, (deprehenduntur enim affecti hac peste, si febrem primum percipiant, nec dein æqualiter semper febricitent. ad hæc, si pulsum non habeant peruvalidum) multi horum seruantur. Frigidæ intemperaturæ ipsius cordis, pulsus paruos, tardos, atque raros efficiunt. Ac primùm sanè crebritas immutabitur, dein celeritas, ac vltimò magnitudo, si quidē illæsa facultas sit: nam si ipsa fuerit offensa, ad paruitatem & tarditatem potius, quàm ad raritatem pulsus mutabitur. Cæterùm vbi facultas laboret plurimum, etsi coniuncta frigiditas sit, pulsus extremè quidem fiūt parui, sed non tardi extremè: imò nonnunquam moderatis similes: crebritatem tamen non abiiciunt pristinam, sed etiam adaugent. At vbi paululum debilitata facultas sit, & frigiditas vigeat plurimum, longissimè ad raritatem pulsus deflectunt, parum ad paruitatem, medio modo ad tarditatem. Eodem etiam arteriæ modo, si in natiuo temperamento constent, mouebuntur. Nam si corde frigidiore existente, ipsæ calidiores sint æquo, tantùm alterabunt pulsum illius, quantùm à natura recesserint. Vacant huiuscemodi affectus febre, quòd fiant refrigerato corde à succis frigidis, iisdémque lentis & crassis. At verò si perinde vt cor arteriæ etiam iusto sint frigidiores, remissionem motuum illius augebunt: idque in genere eodem. Accidit autem interdum frigidius iusto esse cor, fumidorúmque excrementorum plenum: quo tempore pariter & minor & rarior distentio fit, contractio verò celerior. At si ipsum corpus cordis inciderit in intemperiem aliquam inæqualem, necessum est pulsus ipsius cordis, adeoque arteriarum omnium, variè inæquales fieri. Siquidem & collectiua, & circa vnum pulsum inæqualitas, in omni genere accidit: quòd * subita fiat in magnitudinem, paruitatem, celeritatem, tarditatem; remissionem, crebritatem & raritatem, mutatio. Verùm in duritiam & mollitudinem, subita mutatio fieri vnquam non

Cordi inesse nonnunquam varia temperamenta.

Pestilentium febrium pulsum parum à naturali recedere.

Hecticarum febrium duo signa propria.

Febrientiū pulsibus vniuersis adest semper celeritas.

Frigidam cordis temperiem qui comitentur pulsus.

Cor, si laboret inæquali intēperie, pulsus vniuersos variè inæquales efficere.

potest. Non vibratus autem interdum & vibratus, subita quadā vicissitudine sese in affectibus excipiunt, adiuncta ad cordis intemperiem duri

Pulsus bis feriens, intemperies corporis cordis propriū symptoma est.

tia vel tensione arteriarum. Porrò pulsus bis feriens, intemperiei corporis cordis propriū symptoma est. Cæterū si durities accesserit, iam hoc indicium labefactatur: nam in dicrotum conuertitur cōmunem plurium affectuum. At vibratus dicrotus gignitur, vbi pulsus qui absolutè est vibratus, deminuta sit longitudo. Dicrotus verò non vibratus, æquè est ac vibratus durus: sed talis per suam tarditatem efficitur, & corporum onus incumbentium. Iam verò vbi cordis corpus præter modum est calidum, materiæ autem contentæ in eo frigidiores, aut etiā partes illi adhærentes, tribus id contingere differentiis potest. Aut enim illud tantò calidius est, quantù hæ frigidiores: aut multò illud calidius, quàm hæ frigidiores: aut minus illud calidius, quàm hæ frigidiores. Quarum prima differentia pulsum repræsentat ad vnguem moderatū, magnitudine, celeritate & crebritate. Ad remissionē autē tantùm depellit, quanto spacio naturalem temperaturam viscus ipsum reliquit.

Pestilentes non paucas febres esse ab initio hecticas.

Sunt autē pestilentes non paucæ febres inde ab initio hecticæ, distantq́ ab omnibus aliis febribus, quæ ex magna putredine oriuntur.

Hectica febres quandò ab initio fiant.

Præterea mœrorem interdum sequuntur & iram à principio quædam hecticæ febres: aliter nescio an inde ab initio fiat hectica. At successu temporis, multis aliis succedūt hecticæ, quas perpetua æqualitas satis manifestè declarat.

Hecticarum febrium notitiā ex vrina investigari nō posse.

Notitia autem firma in huiuscemodi affectibus ex vrina quidem investigari nō potest: ex pulsibus autem initio adhuc atque primis diebus per febres hecticas nō facilè cōparatur, cùm speciem cōmunem habeant tunc cum diariis febribus. Verùm elapso triduo, iam clariores fiunt etiam pulsuū iudicio. Siquidem apertè hæ celeriores, quàm deceat, pulsus habent, tantóq; languidiores iusto, quantùm calor increuerit. Deinceps de illis febrib. dicamus, in quibus cor calidius est, quàm vicina frigidiora. Nam in huiuscemodi affectibus, pulsus celeriores simul & maiores, & crebriores, lāguidioresq; iusto erūt. Longius tamen ad remissionē & celeritatem, minus ad crebritatem & magnitudinē, divertent à natura. Stabilis & cōstans harum generatio est, vt cæterarū hecticarum. Quòd si non ita longè viscus à natura desciscat ad calorem, vicina ei longius ad frigiditatē: minores pulsus in his & rariores erunt: at celeritate vel similes erunt naturalibus, vel tardiores. Similes, si non multò frigidiora vicina sint: tardiores, vbi multò longiori intervallo, hæc ad frigiditatem à natura deflexerint, quàm ad calorem cor. Remissio hic etiā quantitati caloris respondebit. At verò si frigidius iusto fit ipsum cordis corpus, materia porrò, reliquáq; vicina, eo calidiora, erūt & hic tres numero differentiæ, & variabunt pulsus in vnaquaq;, sicvti superiores. Primū æquè refrigeratū sit cor, vt incaluerunt vicina: tardior æquo erit

Diaria febre vel putrida quando febricitabit homo.

is pulsus, si insignis fuerit alteratio: cui etiam remissio respondet. Cæterùm si viscus fit frigidius omnino, quàm postulet naturalis modus, & vicina similiter calidiora, febricitabit vtiq; homo, nō hectica tamen febre, sed vel diaria, vel ea quæ humorū putredinem sequitur. * Vtriusq; autem sunt propria signa.

Diaria febris indicia propria.

* Diariæ quidem coniunctæ cum frigidiore corpore cordis, si ex æquo à natura vterq; pulsus recesserit, nihilq; magnitudine à naturali differat, nec crebritate ferè, nec celeritate, ni vtraq; insignis fit mutatio. Erit etiam tunc tantò languidior pulsus, quantò viscus frigidius.

Febris putrida propria signa.

* Eius autem quæ humorū putredinem sequitur sunt indicia, par semper magnitudo in pulsu: nō tamen vt in eo qui secundum naturam erat: nec eadē erit paritas in aliis generibus. Verùm vbi à natura * parum recessum est, nihil ferè: vbi maiori intervallo, apertè in contractione pulsus celerior fit. Iam etiam clarè in extrema quiete crebrior & lāguidior apparet tantò, quantùm refrigeratum est cor. Fingamus rursus, magis refrigeratum cor esse, quàm vicina incaluerint, sitq; febris ephemera: horum pulsus manifestè languidiores erunt, & minores: at tardi non perinde apertè, sed * pro ratione excessus, quo vicinis partibus est cordis corpus frigidius. Si verò sit febris putrida, pulsus languidus aderit, perinde vt superior: sed illo etiā minor in distentione, tardiórque: at contractio naturali celerior erit. Ponatur rursus tertium genus cōmutationis, hoc est, minus ad frigiditatē cor declinasse, q̄ ei cōiuncta ad calorem: ac febrem esse diariā: pulsus habebit hoc corpus tantò q̄ par est imbecilliores, quātò corpus cordis fuerit intemperatius: ac maiores & celeriores naturali, sed maiores q̄ celeriores: ad hæc crebriores erunt. Hæc om̄ia sunt accipiēda, pulsibus nec in duritiā, nec in mollitudinem apertè mutatis.

Diaria febres qualiter pulsus mutant.

Omnes febres diariæ, in magnitudinē, celeritatē, crebritatémq;, pulsus, quantū in ipsis est, mutant. Nam si cōcurrat alius affectus, mistam oportebit mutationē esse, ex illa, & hac, quæ comitatur febrim. Similiter febres hecticæ, pulsus in easdem differentias convertūt, quantū in iis est: ampliúsq; in iis mutatur celeritas.

Febres putrida quales pulsus sortiantur.

At quæ ortæ sunt ex putredine humorū, in vigoribus vtrunq; habent motū celerem, & distentionis, & contractionis. Præterea crebritatem ex æquo mutant, cùm externæ quietis, tum internæ. In initio accessionis, non perinde, sed magis augent contractionis celeritatem. In incrementis cùm hanc, tum etiam externam quietem plurimū concitant, vt pulsus in illa creberrimus esse videatur. Atq; hi pulsus febriū per se sunt proprij. Reliqui omnes qui febrientibus accidunt, alios potius affectus, quàm febres, sequuntur. Quorū etiam affectuum sunt duo genera: aut facultatis, aut instrumentorum vitium.

Causa mutantes pulsum vt inveniātur, cōsiderare oportet instrumentum, vsum, & facultatem.

Quippe ad causas inveniendas, quæ immutant pulsum, tria hæc sunt animadvertenda, instrumentū, vsus, & facultas. Porrò pulsus qui ab inflammatione excitantur, ab iis quos humorum putredo effecit, sola distinguuntur duritia. Siquidem pulsuum ortorū ex inflammationibus, durus occursus existit.

Arteria à quibus causis durentur.

Quare si durum occursum, quem efficit tensio arteriæ, discernere ab eo vales quē generat frigiditas atq; duritia, tres prædicere hinc causas præteritas poteris, potum frigidæ, meracius vinum, inflammationē. Siquidē indurescunt ex immodicis frigidæ potionibus

arte-

arteriarum tunicæ, & à vino immodicè poto exiccantur.

Hectica febres rarissimè à principio oriuntur.

Iam verò frebris hectica * rarissimè à principio oritur, quanquam eo tempore nonnunquam sint ortæ.

Hecticis nūquā adest magnus pulsus, nec vehemens.

Ad hæc, nec magnus pulsus, nec vehemens, vnquam cum febribus hecticis coēunt: sed si alterutrum habeant horum, minimè sanè sunt hecticæ. Si simul vtrūq; habeant, planè sunt diariæ, si quidem eorum contractio non properet.

Celeritas, febris putridæ propria.

Propria est enim eius quæ sequitur putredinem humorū, celeritas. Cæterùm in remissionibus accessionū, celeritas contractionis exoluitur: inimò autem gignitur, ac per incrementum augetur. At vbi iam propè vigor adfuerit, ingens incrementū suscipit distentionis celeritas, contractionis pari celeritate manente. Vbi verò vigeat iam planè febris, in illa accessione ad summā celeritatem distentio pervenit, imminuitúrq; celeritas contractionis.

Pulsus in vtrāque partē mutatio, accessionis initiū nunciat.

At verò pulsus in vtranq; partem mutatio (si adiecerimus * distinctionē) accessionis initium nunciat. *Distinctio autē ipsa erit, si mutatio citra alienam occasionem acciderit.

Causarum genus duplex.

Atq; occasiones quidem ipsæ, partim externæ sunt, partim ab ipso corpore oriuntur: quarum vtræq; sunt notæ.

Causæ antecedentes quæ dicantur.

Causæ externæ, seu procatarcticæ, quæ vocentur.

Verùm clarioris doctrinæ gratia, appellabimus quæ procedunt ex corpore causas, vnde vel facultas, vel instrumenta alterantur, antecedentes: harum autē ipsarū causas, quæ extra corpus positæ induxerunt alterationem, externas, seu procatarcticas.

Inæqualitas pulsuum iuxta accessiones, quod indicet.

Porrò inæqualitas pulsuū, quæ ferè invadit vnà cum accessionibus, compressarū vel obstructarum modò arteriarū, vel copiæ humorū opprimentium facultatē, est signum. Quæ igitur pulsuum mutationes fiunt, dum cordis calor augetur, aut confluunt intrò humores, apertè accessionis initium anuunciant, si quidem ab aliis occasionibus sint remotæ. Existimare autem convenit, vbi aceruus materiæ humidæ initio accessionis ad cor pervenerit, in primis quidem, mortis periculū esse: quod periculum maxima mutatio pulsuum in raritatē, tarditatē, paruitatémq;, prænunciat. Nam si his insignis remissio successerit, extemplò peribunt. Sin autem absit remissio, contendit natura eam superare, atq; arteriarum motū maiorem, celeriorē, crebrioremq; excitat: vt vterq; motus celerior quidē fiat, sed clarius contractionis, increscátq; hic breui manifestè, donec augescat accessio. Tandem vbi materiam superauerit, calor quasi flamma succēditur:

Vigor accessionis quod sit.

atq; is est vigor accessionū, vbi fuliginosum natura excrementū, expiratione & cōtractione arteriarū expellit. Quod verò est velvti cineritium, non perinde, quia crassum est, potest excernere, sed per insignes quosdam meatus educit. Hoc in partibus inflammatis, pus est: in ipsis vasis, sedimentū vrinæ. At si cor siccius quàm pro modo naturæ evaserit, vnà secum omnes alterabit arterias: id quod interdum in vna animalis parte ipsis arteriis accidet, interdum autem in pluribus. Est cùm sint contrà quàm cor affectæ ipsæ arteriæ, sed tamen eius affectionē recipiāt: ita vt conficetur illis medius quidam affectus in humiditate siccitatéq;.

Causa indurātes arterias quæ sint.

Præcedentes causæ quæ indurant arterias, sunt aqua sulfurea aluminosáq;, & omnia breuiter quæ exiccandi vim possident. Quæ quidem intemperies vbicunq; arterias invaserit, pulsum reddit duriorem.

Cor exiccare quæ possint.

* In corde autem siccam intemperiē producit sicca victus ratio, diutius administrata: præterea medicamentorū exiccantiū tum esus tum poto, in quibus est vinū merum: ad hæc cibi potionisq; abstinentia, immodicus labor, seniū, solicitudo, tristitiæ, diuturnæ vigiliæ, febris hectica, præq; cæteris, marcida.

Humida intemperies causa.

Causæ humidæ intemperiei sunt œdemata, quæ partes diutius tenuerunt: leucophlegmatiæ, quæ ipsum etiam cor mutāt: omnia denique principum viscerum œdemata cùm arterias humectant & cor, tum pulsus efficiunt molles.

Pulsus molles & duros quæ efficiant.

Pulsuum causæ mollitudinis mediocris sunt, ciborum copia humidorū, multū ocium, somnus longus, balneæ à cibo. At durorū pulsuum antea ostendimus esse paruitatem, vt mollium magnitudinem * comitem: quas quidem celeritas atq; tarditas, crebritásq; & raritas cōsequuntur.

Pulsuū generandorum primæ causæ sūt. vsus atq; facultas.

Sunt autē primæ ac velvti cōiunctæ causæ generationis pulsuū, vsus atq; facultas.

Cordi nunquā oboriri tumores qui pulsum duriorē efficiāt.

Porrò in corde nō excitātur tumores, qui pulsum duriorē efficiant, quemadmodū in aliis visceribus inflāmationes & scirrhi: siquidem prius homo correptus syncope intereat, in illorum tumorum auspiciis.

GALENI PERGAMENI

de præcognitione ex pulsibus, liber quartus.

Reliquum autem in hoc libro fuerit, cæterarum partium dispositiones, quibus coe consentiens cōmutat pulsus, omnes explicare suo ordine: vbi hoc ante omnia admonuerimus,

Pulsum totius corporis, antequàm cor cōsentiat parti prius affectæ, pertrahi in communem alterationem non posse.

totius corporis pulsus, antequā cor consentiat parti prius affectæ, fieri nō posse vt in cōmunem alterationē trahatur: in parte tamen aliqua, licet offensionē cor non percipiat, arteriarum motus variari posse.

Respirationis organa.

Nutritionis organa.

Partes animalis respirationi seruientes duæ tantū sunt, pulmo & thorax. Nutritionis multò plura quàm duo instrumenta, iecur, ventriculus, intestina, lien, renes, & vtraq; vesica. Celerrimam cordi & omniū maximam noxam, dat pulmo.

Pulmonis situs.

Sedem habet enim omnium ei cōiunctissimam, illiq; vasis q̄maximè affinis est, & confluens per maxima ostia in ventriculos eius. Quamobrem si quando solito calidior evaserit, continuò cor calfacit: sicvti & refrigerat, frigidior effectus. At humiditatis & siccitatis intemperiem, non perinde ac illas, sed citius etiam has tamen, quàm cætera instrumenta, impartit.

Cor pulmoni cōsentiens quales pulsus soleat efficere.

Vbi igitur ob pulmonē excalfactū, cor prauum calorem contraxerit, pulsus efficit, quales solet vsus auctus efficere. Qui affectus si sit diuturnior, in periculū vocabitur illud, ne in febrem hecticam incidat. Atq; perinde respiratio & pulsus alterabuntur, siue solùm per se cor intemperatum sit, siue consentiat pulmoni.

Pulmonis calida intēperie affecti notæ.

Maiorem tamē in toto sinu thoracis æstum percipiet, qui ex pulmone laborat, calidúmq; planè expirabit, & sitiet etiam altero magis, & calidioribus erit faucibus atq; lingua, eáq; maiori ex parte sicciore: quæ, si ingrauescat malum, cum aspredine quadam nigrescet. At si pulmo refrigeratus fit, cor ei consentiens, pulsus primò in eam alterationem adducet, quæ vsum exolutum consequi-

tur: processu temporis, vbi hecticam frigiditatẽ contraxerit, pulsus excitabit, quales huic, si polleat, tribuũtur. Cæterũ quibus primus refrigeratus est pulmo, frigidam respirationẽ persentiũt. Si siccitate fuerit intemperatus pulmo, à primo pulsus penè nihil mutabit: tandẽ cõsentiente illi corde, ipsos duriores efficiet. His fauces, tametsi nihil sinant, promptè arescũt. Humida intemperies vuidas reddit fauces, sitim extinguit, temporéq; ad mollitudinem pulsus ipsos traducit. Atq; ex simplicibus his, discernere cõpositas intemperies licebit.

Fluxionum omnium in pulmonem irruentiũ, cõmunis est inæqualitas pulsuum.

At verò fluxionũ omniũ quæ in pulmonẽ impingunt, cõmunis est inæqualitas pulsuũ: verũ minor quidẽ, à subtilibus simul & paucis: insignior autẽ à crassis & viscidis, copiosisq; fluxionibus ꝓficiscitur: quòd videlicet hę magis obstruant, grauent, & cõprimant. Duriores oporteat fiunt pulsus, per intemperiem siccam, & inflãmatos induratósq; tumores pulmonis: contrà, molliores, per œdemata.

Pulmo frigida fluxione infestatus qualẽ edat respirationem.

Frigida intẽperies paruã, tardam, rarámq; respirationẽ gignit, non aliter ac pulsus. At fluxiones frigidæ, pulsus similiter mutant: respirationẽ autem, nec paruã, nec tardam, nec rarã reddunt. Quia enim cõstrictus pulmo est, paucus spiritus recipitur: qui cùm naturæ nõ faciat satis, cõtingit vt altera actio, statim celeris efficiatur & magna.

Fluxiones cunctas pulmonis eadẽ comitatur species respirationis.

Respirationis itaq; * species est omnibus fluxionibus eadem: at non omnibus accidit similiter suffocatio, * sed calidioribus omnibus magis: quãdoquidem largiorem attrahi spiritũ natura tum postulat. Solã intemperiem nullũ suffocationis periculũ excipit. Porrò si arteriæ tantũ asperæ sint oppletæ, nihil pulsus durina variant: sin læues, quia totius animantis arteriæ intõduntur, pulsum efficiunt duriorem.

Thoracis intemperies, tumoresq́ue qualẽ pulsus alterationẽ inducant.

Intemperies thoracis easdem alterationes inducũt, ac paulò antè illæ pulmonis: tumores, pro multitudine & genere humorũ qui efficiunt eos. Variãt autẽ, quòd citius cor, ac magis pulmoni thoraci consentiat: & quòd interim pars thoracis affecta sit musculus, interim succingens costas mẽbrana. Maior siquidem tensio oritur, vbi duræ partes & spissæ intumescũt. Vnde etiam pleuritici semper duriorẽ pulsum quàm peripneumonici habent: æqualem tamen, nõ vt illi inæqualem.

Iecur affectum quales pulsus producat.

Iecinore affecto pulsus ex intẽperie variant, vt superius docuimus. Si excitati sint tumores præter naturã, conveniũt ferè etiã in his, sed minus ex inflammationib. indurescũt, quàm ex thoracis inflãmationibus, & tantò quidem, quantò quàm ex pulmonis magis.

Oedemate nec thoracem, nec iecur infestari vnquam.

Nunq autem ex thoracis vel iecinoris tumore pulsus mollis gignitur, quòd nec instrumẽta ea vnquã œdemate pituitoso affligantur.

Cor consentit hepati, vinculo caua vena.

At cor cõsentit iecinori, vinculo cauæ venæ.

Cor qualiter cõsentiat septo transverso.

Consentit autẽ septo transverso cor præter omnes alias thoracis partes, quòd ex ipsa caua vena in illud venæ inserantur. Tensionẽ verò nulla perinde alia pars infert arteriis, præcipuè si neruosa eius pars sit affecta. Quòd si à solis excrementis * quæ in eo gignuntur, absq; febre intendatur, dolor ac dyspnœa ab ipso principio orietur, postea putrescentibus excrementis febricitabũt. Si ex fluxione quæ aliunde in ipsum decumbit (omnino autẽ hæc sit vel flauę bilis, vel calidi sanguinis & tenuis oportet: nam crassum sanguinẽ & pituitam lentam, propter densitatẽ, nunq recipiat) necessariò hi delirabunt, pulsúmq; habebũt insigniter durũ: itaq; etiam paruũ, ac proinde creberrimũ, cùm nimirum etiã copiosus sit calor.

Septi transversi affectus, vt pulsus varient.

Iam verò omnia quæ magnis pleuritidibus accidunt, respondent symptomatibus partis neruosæ septi transversi: tum quòd succingẽs costas tunica multis neruis prædita sit, tum quòd adhæreat septo transverso, membranisq; thoracẽ intersepiẽtibus, per quas ad cor cõtinuatur.

Pleuritidẽ exitialem quo pulsus significent.

Ac maximũ sanè indicium exitialis pleuritidis est, si pulsus sit magnopere durus, ob idq; similiter paruus, & ob ambo hæc, calorémq;, creberrimus. Pleuriticus nanq; cum tali pulsu est nullus vnq seruatus.

Diaphragma inflammatum cur deliria sequantur.

Cæterũ hi minus, quàm quibus inflammatũ est septũ transversum, delirant: siquidem propius accedit ad cerebrum, diaphragmatis neruorũ exortus.

Vẽtriculus affectus quales pulsus efficiat.

Ventriculus intemperie affectus, pulsus ita vt superiora immutabit. Si tumore secundũ fundum, aliorũ more. Si ad eius os is constiterit, pulsus ob neruorũ multitudinem erit durior: non ita durus tamen vt ex septo transverso, aut costas succingente membrana.

Oris ventriculi nerui quales.

Siquidem quia ij nerui insigni sensu præditi futuri erant, ob id molles & magni sunt cõditi, atq; à principio ipso producti. Igitur ob mollitiẽ ipsorum, & quòd ea pars sit carnosa, nunq ex ore vẽtriculi ita durus fit pulsus, sed tum paruus, tum creber: quia propter eximiũ sensum defatigatur primũ, deiicitúrq; facultas: quæ quidem ne paulisper quidem illic copiam humorũ sustinet, sed degrauatur, pulsúsq; inæquales, atq; interdum languidos efficit. Cætera instrumenta nutricationis, quæ propiora quidem sunt cordi, & magnis vasis ei copulata, celerius & magis id in cõsensum trahent: quæ remotiora sunt, & paruis affixa, minus & tardius. Eodem modo quæ dura & cõtenta, neruisq; prædita sunt plurimis duris, facilè hæc duros pulsus efficiunt: quæ contrà, molles. Quæ sensu vigent, vtroq; incõmodo facultatem afficiunt. Porrò qui inclusi in spissioribus corporibus & constipati sunt humores, ij maiorem dolorem, qui in rarioribus & mollibus sunt, concitant.

Cerebri aut meningum inflammationes necessario febris atq; delirium sequitur.

At verò si cerebrũ, aut illius etiã meninges, laborẽt inflãmatione, necessariò febris atq; deliriũ sequitur: nõ necessariò autem per aliarũ capitis partiũ inflammationes. Nam musculorũ temporaliũ inflãmationes, si magnæ sint, febres, deliria, spasmos, soporésq; frequenter inducũt, non tamen semper: quippe si paruæ sint, nunq talia symptomata excitant.

Cerebrum intẽperie affectum qualia symptomata inducat.
Vigilia vnde.

Cerebrũ ipsum vbi in morbosam intemperiem incurrerit, symptoma necessariò, qđ intemperiei familiare est, inducit: in caloribus immoderatis, si quando soli per se acciderint, deliriũ: si siccitati coniũcti, vnà cum vigiliis. Vigilia siquidem proprium est siccitatis symptoma: vt humiditatis, somnus profundus: ac refrigerationis, fatuitas.

Somnus profundus.
Fatuitas.
Vigilans sopor.

Cæterũ si cum frigiditate humiditas coẽat, altus sopor inducitur. Si verò longè calidius humidiúsq; cerebrũ, sit ęquũ, evaserit, sopor vigiliis atq; delirio iũctus orietur. Vehemẽs frigiditas cerebri, siccitati cõiuncta, motu priuat vniuersũ corpus. Si cerebrũ admodũ calidũ sit, nec adsit siccitas, * in cõsistentia arterię pulsus moderati erũt: magnitudine

verò,

verò, celeritate, & crebritate hactenus superabunt, quatenus prauus calor natiuū excesserit. Si non modò sit calidius, sed siccius præter naturā, statim vtiq; etiam tenuis meninx, quæ tegit cerebrum, in eandē affectionē incidit, vnáq; cum ea omnes nerui: atq; arteriæ inde pulsum nanciscūtur duriorem, q̀ earū tunicæ & exiccentur & contendātur. Quòd si ex biliosi humoris affluētia cerebrum in affectū calidū & siccū devenerit, etiā magis tendūtur arteriæ: si verò ex calidi ac velvti feruētis sanguinis, siccitas minor & maior tensio cū ipsas meningas corripit, tum neruos atq; etiā arterias. Si igitur arteriæ corpus cum siccitate videatur durius, altervtrū est existimandū obsidere ipsum cerebrū, vel intemperiem calidā & siccam, vel copiam bilis: inflammationē autē, si cum tensione. At si cum ambabus dispositionibus, affectū puta conflatum esse ex sanguineo & bilioso humore. Ac delirant sanè omnes in hunc modū affecti: modicè tamen qui sola intēperie laborant, habéntq; ij infirmas omnes voluntarias actiones. Qui verò à bilioso humore affligūtur, nō eas habēt infirmas, sed delirāt impēsius. Qui ex *atra bile feruescēte ob putredinē id patiūtur, facilè mente alienātur: quorū pulsus etiā sunt duri, siccitatis atq; tensionis ratione: simúlq; parui ob duritiē, & iusto celeriores, quia febriunt: necnō crebri, quòd vsui nō fiat satis. Humidæ intemperantiæ cerebri, molles tēpore efficiunt pulsus, somnolentúmq; hominē. Si ad illas febrilis calor accesserit, morbus appellatur lethargus, pulsúsq; speciē referet arteriæ cōtentæ, quanq̄ illa sit mollis. At magni pulsus in morbis hisce omnib. hactenus erūt, quatenus auctus sit calor. Celeritas aut omnino minima est, aut his nihil prorsus intēditur: crebritásq; similiter. Si verò ex bile simul & pituita ipse affectus fit mistus, nec prorsus vigilant, nec alio sopore tenētur, sed somnolēti desipiunt, genásq; attollere nequeūt: quare pulsus eorū etiā sunt miscellanei. Si morbosa frigiditas citra materiā in cerebro oriatur, cui cor cōsentiat, *minores, tardiores, atq; rariores æquo pulsus ædētur, idq; absq; vlla tēsione. Sin aūt cum ea intēperie materia etiam melancholica affluxerit, aut crassa & glutinosa pituita, fiet vt arteriæ tendātur, ac proinde pulsus durior videatur. Si humida & flatulenta pituita comitata sit intemperiem, sine tensione molliter pulsabit arteria. Si mista fuerit pituita, simul mollis erit, & nōnihil intētus pulsus. Neq; autē obscurū est, quin si pulsus sit mollior, erit etiā maior q̄ antea. Subtilis meninx quæ *disiungit cerebrū, absq; illo perpeti dictorū quicq̄ nō potest, neq; etiā absq; meninge cerebrū: sed statim sibi affectū vltrò citroq; cōmunicant. At dura meninx, quia longissimè à cerebro dissita est, affecta esse sola potest. Cuius affectus si insignis sit, vt cor ad cōsensum atq; arterias soliciter, pulsus, quemadmodū in affectibus cerebri, alterabuntur. Calidi itaq; affectus illius vsum augent: frigidi cùm hūc remittūt, tum arterias sensim indurāt, præcipuè eas quæ corde sunt altiores. Sicci intentū & durū pulsum efficiūt, humidi mollē: attamen nō ita mollē & durū, vt cerebrū, sed duriorem & minus mollem. Siquidem corpora sua spōte dura, si in affectus indurantes inciderint, maximā cōtrahent duritiē. Quæ autē natura sunt mollia, si in humectantes & soluētes incurrāt, semel remittūtur atq; mollescūt. Sin dura arripiātur affectibus humectantibus, aut mollia indurantibus, nequaq̄ assequūtur extremū sibi cōtrarij status. Porrò qui cerebri & pulmonis gratia molles sunt pulsus, ità sunt molles, vt nullus alius. His præ cæteris vicinior est ille, qui ex iecinore & liene oritur œdemate affectis. Nam scirrho etiā hæc viscera obsessa, pulsus satis duros efficiūt: minus, si sint inflāmata, q̄ si laborent scirrho. Cerebrū atq; pulmo, fortassis ne scirrhū quidē admiserint: duris enim corporibus & spissis hic affectus, non raris & mollibus familiaris existit. Igitur affectus supra omnē modū frigidi, pulsus duros efficiūt, alioqui nequaq̄. Ad hæc arteriæ viciniores affectui, promptius in mollitudinem atq; duritiē transeunt. Quæ verò longius dissitæ sunt, aut si cor interpositum adsit, minus. Quod si teneas, non est quòd dubites in cæteris morbis faciei, colli, & artuum, quales pulsus gignantur. Nam pars affecta si fit spissa atq; dura, pulsus efficiet duros, siue inflāmata, siue scirrhò affecta, siue supra modum refrigerata ipsas arterias solicitet. Si sit carnosior, eáq; vel inflammata sit, vel scirrho indutuerit, duros quidem, sed minus superiorib. Sin œdema habuerit, molles. Cōsentient autē arteriosis celerius vicinæ omnes arteriæ, & cor venosis secundū has: tardissimè autem neruosis. Iam verò cùm insigni lien scirrho esset affectus, frequenter cōspeximus non consecutam aquā inter cutē, quæ indurato iecinori necessariò succedit, fitq; tum pulsus præditus signis vtriusq; affectus, existens partim mollis, partim durus & tensus. Oritur porrò hydrops ob hæmorrhoidū mensiūq; immodicā vacuationē, aut suppressionē insolitā. Testes, etsi *extra inguina sint, statim tamē febres propter vasorū vicinitatē accendūt. Etenim supernè à renū regionibus vena & arteria descendūt per peritonæi foramina ad testes, vasa sanè magnitudine insigni. Præterea ipsa erythroides tunica adnata peritonæo est: ob idq; si sit inflāmata, pulsum efficit durū, ac proinde minorē. A testibus inflāmatis nō perinde durus oritur, sed magnus tamen, febris ratione. Quæ enī partes arteriosæ & venosæ sunt, maiores pulsus excitant: quæ neruosæ, aut omnino nihil, aut paruos: at tetanos & spasmos generāt.

Ac præsentiū quidē cognitio nihil est aliud, q̄ affectuū invētio. Cognitio autē præteritorū est invennio causarū, quæ induxerūt affectus. At ex præsentibus præsagia *futurorū sumuntur. Vnū igitur ac primū quod præcognoscere cupimus, est, qualē exitū habiturus sit morbus. Secundū, quo tēpore iudicabitur ad salutē aut mortē. Tertium, quinam modus erit aut salutis, aut mortis. Quæ omia ex *dispositionib. iis præsagiūtur, ex quib. morbi genus, & facultatis imbecillitas, vel robur, dignoscitur. Morb. porrò cognoscitur ex loco affecto, eiúsq; *dispositione. Facultas ex cōmodo temperamēto, vel intemperie corporū solidorū. Nam si imbecillitates quædā ob spiritū accidāt animalē, breues sunt illæ, & symptomatū ratione cōsequūtur. Ergo si facultas vigori morbi sit sustinendo, homo necessariò seruabitur: si

Delirium quos cerebri affectus sequatur.

Cerebri intemperies humidas qua sequātur. Lethargus quādo gignatur.

Meningem tenuiorē affici nō posse absq; cerebro, sicuti neq; hoc absq; illa. Meninx durior affecta quos pulsus gignat.

Pulsus mollissimos esse, qui ex affectu cerebri & pulmonis oriuntur.

Scirrhus duris tantū corporib. familiaris existit.

Partes spissas et duras, pulsus duros efficere.

Aquam inter cutem necessariò succedere indurato iecinori.

Hydropis causa.

Testes inflammatos cur statim febres accendant.

Cognoscere quæ vnicè optamus.

Morbus vnde cognoscatur. Facultas vnde cognoscatur. Salutis spes quando adsit, & quando sit deplorata.

quidem nihil * delictũ fuerit extrinsecus. Sin autem facultas sit impar, moriatur is est necesse. Iã verò qui sunt evasuri, eo liberabuntur tempore, quo natura morbũ superauerit * absolutissimè. Qui autẽ sunt morituri, tunc peribunt sanè, cùm facultas adeò vincetur à morbo, vt functio aliqua necessariarũ ad vitã penitus extinguatur. At rano tum salutis, tum morbi, indidem etiã præscietur.

Functionũ requisitarum ad vitã, tres differentia.

Porrò functiones requisitæ ad vitam, vbi extinguuntur, hæ quidẽ suffocant, hæ vitalem facultatẽ prosternunt: aliæ simul & hanc prosternunt & suffocãt. Quæ igitur facultatem vitalem suffocant, à thoracis, pulmonis, asperæ arteriæ, gutturis, faucíumq; procedunt dispositionibus, nõnullæ etiam in ipso corde consistunt. Quæ facultatẽ prosternũt, ab stomachicis dispositionibus (quas sequitur syncope) hepaticisq; diuturnis, ob quas * ciborũ vsu nõ ꝓmouẽtur, præterea ex longis doloribus, vel vehementibus, ad hæc ex omnibus hecticis febribus, ac breuiter cordis ingenti intemperie ortæ, deiiciunt illam. Similiter animalis facultatis imbecillitates quidẽ comitantur maximas intemperantias cerebri: quæ verò vel vn suffocationes sunt, tum repletiones vẽtriculorũ illius, obstructionésq; meatuũ illuc ducentium.

Prænoscendis futuris quis sit peritissimus medicus.

Proinde cui status facultatis ad vnguẽ ꝑspectus sit, locúsq; affectus, ac illius dispositio, hic ad futura prænoscenda peritissimus erit.

Facultas vnde noscatur.

Cognoscatur autẽ ipsa facultas & ex actionibus, & ex intemperie agentium.

Pulsuum languor quãdo per vniuersum corpus, & quando in vnica parte accidat.

At verò vbi oẽs pulsus per se languidi sunt, facultas vitalis est imbecilla: id quod accidet per vniuersum corpus, si ipsum cordis corpus intẽperatum fuerit: in vna parte, si sola illa pars. Vbi verò earundẽ arteriarum nunc languidus pulsus fit, nunc vehemẽs, facultas nõ est per se quidẽ imbecilla, sed abvndantia humorum degrauatur: quę inæqualitas ob eandẽ occasionem fit & in cæteris differentiis pulsuum. Cęterũ si pulsus vehementes & magni, numero contrarios vincãt, minus facultas à copia ipsa offenditur: sin parui & languidi, magis. Præterea inæquales in vno ictu, si fines motuum validiores & celeriores efficiãt, nunciãt facultatẽ robustiorem cæteris, qui languidiores & tardiores effecerint. Si verò in tali cõstitutione altus pulsus videatur, statim is magnus erit, ostenditq; naturam plenitudine superiorem. At languidus pulsus nunq̃ altus existet. Verùm magis & minus vehemẽs, quò altior simul & vehementior evaserit, robur facultatis, motúmq; minimè impeditum declarat.

Crisim morbi cum excretione, qui pulsus indicent.

Omnes igitur huiuscemodi pulsus iudicium morbi cum excretione futurum indicãt. Quare contractionis motus est spectandus: ea siquidẽ semper abiicit priorem illam celeritatem, idq; nunc magis, nunc minus. Melior autẽ indicatio expectari solet, contractionis celeritate plus exoluta. Quòd si etiã signa cõcoctionis accesserint, optimam iudicationem hic status ꝓmittit. At pulsus magnus & vehemens, si non præcedat eum inæqualitas, non semper excretionem portendit. Altus autem semper quidem, sed si inæqualitas nõ præcesserit, modicas excretiones prænunciat: copiosas, cùm multas sequatur inæqualitates, quæ declarent facultatem copia onerari. Non est autem eadem facultas vitalis & nutritiua, naturalisve.

Facultatis vitalis opus.

Illius siquidẽ hoc vnũ opus est, generatio pulsus.

Facultatis naturalis opera.

Naturalis, id q̃d familiare est ad nutritionem, allicere, & q̃d est alienũ, excernere: pręterea retinere, alterareq; familiare alimentum. Hæc quippe ad nutrienda corpora desiderantur, sicvti ad natiui caloris mediocritatem tuendam, distẽtio & cõtractio cordis & arteriarum.

Facultas vitalis quibus negata, & quibus vehementissima data sit animalibus.

Quam facultatem neq; in stirpib. invenias, neq; in animalibus frigidis: cuius generis sunt ostrea, & quæ petris, vel aliis solidis corporibus adnascuntur. Animalia calida, maximè sanguine prędita, apertissimã hanc facultatẽ, & vehementissimã obtinent.

Contractione arteriarũ excerni fuliginem.

Hęc in contractionibus pulsuum tantum eiicit excremẽtum fuliginosum, q̃d obesse potest caloris mediocritati:

Dilatatione arteriarum attrahi spiritum.

in distẽtionibus item, q̃d se refrigeret, allicit. Altera facultas nutritiua, conveniẽs attrahit alimentum, excernitq; incommodum.

Facultatũ principia distincta esse, ipsas autẽ misceri in singulis instrumentis.

Distincta igitur facultatum principia sunt, ipsæ tñ mutuò in singulis instrumentis inter se confunduntur. Nam arteriæ, quatenus nutriuntur, facultate nutritoria gubernantur: cuius excernere alimenti excrementa est munus: * quemadmodum alterius vitalis, fuliginosa excremẽta expellere. Quę cùm abvndant, maximã simul & celerrimam cõtractionem ipsæ arterię moliuntur. Vbi verò nulla hæc excrementa fuerint, humores autem, qui putrescebãt antè, sint assecuti coctionem, ab altera naturali vi concoctorũ excrementa expelluntur. Quæ facultas sanè nõ per solas arterias & venas dispergitur, sed per omnia animantis membra, pérq; carnem, neruos, ligamenta & ossa, disseminatur.

Expultricem facultatem esse, quæ crises facit.

Hæc igitur est illa facultas, quæ iudicationes efficit: cuius quatenus arteriæ participes sunt, nutrimenti excrementum expellunt. Altera facultate pulsatrice, quam solæ ipsæ obtinent, in cõtractionibus recremẽtum fuliginosum explodunt: distentionibus autem refrigerium alliciũt. At vsus nõ perpetuò par vtriusq; est actionis, sed prępollentis vsus excellit nonnunq̃. Itaq; ex se enam pulsum figurat, si quidem ei facultas respõdeat. At verò si fumidum excrementum præpolleat, cõtrahitur plurimum: distenditur autem nõ plurimum cor cum arteriis, sed hactenus duntaxat, vt satis refrigerari ab extrema contractione suppetat iis. Sin autem paucus fuerit fumosus calor, copiosissimus autẽ mundus & purus & quasi flammeus, in plurimum distenduntur: at contrahuntur eatenus, quatenus satisfiat alteri vsui. Quare semper ęqua magnitudine distentio fit & contractio, nisi casu nobis admouentibus digitis, fiat repentina mutatio.

Altus pulsus quando excretionẽ significet.

Vnde altus pulsus excretionem significat, concoctis qui inducebant febrẽ humoribus superveniens.

Excretio naturalis semper sequitur concoctionem.

Semper enim omnis excretio, naturæ lege ꝑfecta, sequitur cõcoctionem: quippe secundum ventrem conspicitur natura excrementũ à cõcoctione excernere. Cæteras excretiones quæ cibi concoctionem præcedunt, nunc q̃ vellicetur ab illis quę cõtinet, nunc q̃ degrauetur, ante tempus concoctionis moliri cogitur. Haud aliter totius corporis facultas, posteaquam satis familiarem succum singularum partium concoxerit, tum demum excrementum excernit, nisi quid eam irritet importunè.

Excremẽtorum copia vnde deprehendatur.

Copia excrementorum, tum ex plethoricis signis quæ pręcesserunt, tum ex præsenti caloris inflammatione

Excretiones pessimæ quæ.

tione prænoscitur, ob quẽ ipsũ calorẽ pulsus magni videntur & alti. Quare pessimæ omniũ sunt excretiones, in quib. pulsus est minimè magnus: at celer in contractione. Porrò autẽ si etiã se plus intrò recipiat, fumidi excremẽti affluentis in primis est nuncius, simúlq; morbi crudi. Si præterea sit pulsus languidus, syncopæ periculum imminet. Si verò pituitosior sit morbus, cùm ab inæqualibus pulsibus mutatio fiat in plures vehementes & magnos, iudicatio fiet per abscessum.

GALENI PERGAMENI
de diebus decretoriis, lib. I.

Solutioni morborũ fixæ, quæ adesse debent.

Recidiua morbi quando timenda.

Vò solutiones morborum qui non paulatim, sed subitò finierũt, certas esse cognoscamus, aliqua excretio copiosa, vel insignis abscessus *desideratur. Nam qui morbi citra hæc finiuntur, in iis recidiua timenda est. Quare tunc ægrũ modis omnibus obseruare oportet, ne quæ omnino sanis vel in cibo, vel in potu, vel balneis, vel motu, vel denique in aliis quibuslibet concedimus, agere ipsum permittamus. Si nanq; cõquiescens morbus exiguus fuerit, forsan ob tam exactam victus rationem prorsus subsederit, vt postea nunq̃ revertatur. At si malignior existat, etiã tunc, cùm hoc vincẽdi modo vsus fueris, redibit, sed tamen non cum summo discrimine. Si verò tanq̃ planè solutũ neglexeris, evadet multò grauior quàm antè. Firmã itaq; solutionẽ vehementis morbi, oportet solutoria signa præcedãt. Præcedunt autem ipsas creticas excretiones abscessúsq;, grauia quædam symptomata, ac nõ mediocris in ægri corpore perturbatio: adeò vt nihil ille ab iis distare videatur, qui in foro de capite iudicãtur. Quam sanè turbationẽ subitam, nos appellamus crisim: eámq; finire interdum quidem ad salutẽ, interdum aũt ad exitium, affirmamus.

Creticas excretiones grauia præcedũt symptomatibus, ægrique maxima perturbatio.
Crisis quid.

Crises accidere singulis diebus.

At verò ipsæ crises singulis diebus accidunt, sed neq; pares numero, neq; ex æquali fide. Hoc intercedit etiã discriminis inter illas, quòd aliæ salubres, aliæ perniciosæ accedãt. Quædam enim cum pluribus & difficilioribus symptomatibus, & maiori certamine, nõnullæ statim ab initio tutissimè eveniunt. Quinetiã in hoc plurimũ differunt, quòd hæ deficientes, illæ perfectæ sunt: nec minus, quòd aliæ certis statisq; diebus iudicatæ prius, fiũt: aliæ repentè, & ex improviso eveniãt.

Iudiciorum tot differẽtiæ quot dierum decretoriorum existunt.

Septimũ diem esse optimũ decretorium.

Sextum diẽ esse decretoriũ pessimum.

Tot autẽ iudiciorũ, quot dierum decretoriorũ, differentiæ existunt. Cæterũ in duodecimo & decimosexto, nullum vnq̃ iudicatum vidi. In septimo, ne vel numerare omnes adhuc possum. In sexto iudicãtur, sed cum difficilibus symptomatis, & periculo nõ mediocri: ad hæc, absq; fide, imperfectè, obscurè, sine notis, & ad perniciem. Etenim multi morbi iudicãtur septimo die absolutè pariter & securè, apertéq;, & cum signis salubribus: duodecimo autẽ rari adeò, vt nobis nõdum sint visi.

Iudicationum differentia varia.

Porrò imperfectã iudicationẽ vocamus, vbi ex morbo quippiam relinquitur: infidam siue incertã, quam morbi sequitur recidiua: periculosam, quæ cum grauibus symptomatis accidit: obscuram, quæ citra excretionẽ, vel evidentem abscessum evenit. sine signis evenire dicitur, quæ à nullo priore die iudicata est: mala, quòd in ægri perniciem omnino desinat. Rursus absolutam eam dico, quæ ex morbo nihil facit reliqui: fidam, firmã, securam, certam, quæ redit nunq̃: tutam, quæ sine periculosis symptomatis accidit: manifestam, cui excretio quædam, aut abscessus insignis atq; cõspicuus adest. cum bonis accidit signis, quæ ab *indice die præmõstrata iam fuerit. bona denique est illa, quæ in sanitatẽ desinit. Cæterũ nõ sat est, rarò vidisse diem aliquem iudicantẽ morbos, vt is decretorius dicatur, sed oportet eiũ illo crebrò iudicia fieri: præterea vt crisis sit bona, perfecta, secura, manifesta, tuta, necnõ præmonstrata.

Decretorũ dies qui existant.

Quis igitur vel septimum, vel vndecimũ, vel decimumquartũ, vel alios quosdam eis similes, nõ dixerit decretorios? nemo, opinor, cùm omnes notæ iudicationũ in illis adsint. Est enim decretoriorũ dierũ natura quædam propria & eximia. Quare cognitio ipsorum, ad curationes morborũ nõ leue momentũ adfert: ne videlicet iis timeamus, qui fidis diebus sunt iudicati: aut tenuem victum eis iniungamus: néve perfidis iudicatos diebus, parũ accuratè obseruemus.

Decretoriorum dierum cognitio ad curationes morborum nõn leue momẽtum adfert.

Septimus dies est inter decretorios præcipu⁹.

Primũ igitur omniũ dierum decretoriorũ septimũ dicimus, idq; nõ numero, aut ordine, sed dignitate & potentia: omnes quippe decretoriorũ notas sortitur. Nam plurimos iudicat, & absolutè: Item cum manifesta excretione, vel abscessu, & sine periculo vehementi: éstque vt plurimũ quartus index illius.

Septimi quartus est index.

Nam si vrinæ, vel sputi, vel deiectionis, vel appetentiæ, vel cogitationis, vel sensus mutatio manifesta in quarto die cõtigerit, rationi consonum est, vt similis iudicatio cõsequatur illam in septimo: bona videlicet, si ad salutem: mala, si ad mortẽ mutatio illa aspirauerit. Plerunq; itaq; bona iudicia eveniunt in septimo: quanq̃ nõnulli etiam in eo moriantur; alij evidenti conversione ad peiora vergentes, in sequẽti quodam decretorio intereant.

Sextus dies quantò malignior sit septimo.

Sextum verò diem, quãtò pauciores in eo iudicantur, quàm in septimo, tantò eum maligniorem invenio, vt qui ferè ex adverso natura septimo oppositus sit. Quinetiam qui in quarto ad peiorẽ statũ recidunt, pleriq; sexto moriũtur. E cõtrario rursus si bona conversio cõtingat, septimũ expectabit. Quòd si rarò interim ad meliora conversionẽ in quarto die factã excipiens sextus, eam iudicauerit, dici nõ potest quanta cũ perturbatione, periculo, & metu id fiat, quasi æger statim adeò fato sit functurus. Nam si quæ excretio accidat, omnino cõsternantur, pulsus ipsorum cõcidunt, color abit, tremũt & collabuntur. At septimus dies, pro excretionis portione reficit semper ipsos magis ac recreat.

Sexto die qualia excernãtur.

Præterea sexto die maligna, acria, fœtidáq; *maiori ex parte tum deiciũt, tum vomũt: rarò autem sudores æquales, toto manãtes corpore, calidiq; visuntur: quales si qñ oboriãtur, * intercipiuntur. Interdũ parotides malignæ, vel arcuatus morbus, vel alius quidam abscessus, alterũ certamen, quo discutiatur requirẽs, emergit. Sed neq; in vrinis boni quicq̃ inveneris. Etenim crudę, decolores, tenues, boni nihil, quod subsideat, habentes, sed copia tantũ conducẽs, in die sexto visuntur. Atq; hæc moderatissima leuissimáque sunt, quæ illo die incolumi futuro contingunt. Nam plurimos

alios syncope statim corripuit, vel sanguinis larga effusione, aut evacuatione immodica exanimauit, vel in catochem aut insaniã perduxit: aliis denique perniciẽ insanabilẽ conciliauit.

Septimus dies assimilatur regi.
Sextus dies tyranno similis.

Mihi sanè frequenter in mentẽ venit septimi diei naturam regi cuipiam assimilare, sexti verò tyranno. Ille siquidẽ longè clementior, ceu benignus aliquis princeps, iis quos iudicat, vel supplicij partẽ adimit, vel illustrat victoriã: hic è contrario, vel pernicie illius, quem iudicandũ suscipit, gaudet, vel salute dolet, quæritque vbi animũ expleat, & malè ægrum, qui in ipsum incidit, tractet, & longa punitione exerceat. Est itaque sextus dies decretorius quidẽ, sed malus: quẽadmodum septimus, bonus.

Quartus dies vt septimi, sic sexti etiam est index.
Septimum qui dies imitentur.
Sextum diem qui referant.

Cæterũ sexti diei vt septimi quartus etiã est index. At verò naturã septimi, maximè imitatur decimusquartus. Proximi his sunt nonus, vndecimus & vigesimus: prope hos verò septimusdecimus & quintus: post hos quartus: hunc sequuntur tertius & decimusoctauus. Sexti autẽ naturã nullus exactè aliorũ dierũ imitatur. Si aliquando in octauũ diem, vel decimũ, subita morbi solutio incidat, similis ferè ei est, quæ sexto accidat. Verũ raro in his soluitur, nec cum fide, nec bene, nec perfectè, sed obscurè simul & citra notas: quare alterius esse naturæ cum supradictis apparẽt.

Dies qui subitò morbos non soluunt.

Quemadmodũ autẽ in his subitò morbus nõ soluitur, ita neque in duodecimo, sextodecimo & nonodecimo. Medius autẽ inter eos qui subitò morbũ nõ soluunt, & eos qui subitam iudicationẽ faciunt, videtur mihi esse decimustertius. Atque huiuscemodi quædã dictorũ dierũ, ad vigesimum vsque differẽtia est.

Principiũ morbi invenire, laboriosum existit.
Initium morbi quod sit.

Cęterũ cùm exactũ morbi principiũ statuere semper sit laboriosum: morbis iis, in quibus obscura principia sunt, omissis, decretorios dies in manifestissimis experiamur: initiũ morbi tempus illud in vniuersum existimantes, cùm ægri manifestè incipientes febrire decubuerint: id quod cœnatis, & exercitatis, & lotis, facillimè subitoque plerisque cõtingit. In quẽ sanè modum Hippocrates iudicationes ipsas, à primo die quo febricitauit homo, nõ ab illo quo doluit capite, vel eiusmodi aliud quippiã est passus, accuratè explorauit: quod in principiis huiusmodi experientia dierũ decretoriorũ sit medicis sita.

Vndecimus quartidecimi est index.
Quartus septimo est index.

Porrò quẽadmodũ vndecimus quartidecimi est index, ita septimi quartus. Si igitur vel quarto vel vndecimo facto indice, crisis quolibet modo attigerit vel septimũ, vel decimumquartũ, illorũ ipsam crisim esse, arbitrari est opus. At si iudiciũ extra illos dies cadat, vt neque in illis incipiat neque compleatur, constat non adhuc esse dicendum, morbum in septimo aut decimoquarto iudicatum fuisse: verum in alio quopiam die, qui totã crisim in se comprehendat. Quòd si nullo indice prius habito, crisis contingat subitò, duos attingens dies, vtriusnam sit distingues, proportione accessionũ, natura dierũ, numero decretoriorũ temporũ, ac tempore iudicij exploratis.

Accessionũ proportio quomodo exploranda sit.
Iudicia maiori ex parte in accessionibus fiũt.

Sic autẽ exploratur accessionũ proportio. Nam si æger diebus imparibus laborauerit magis, diei imparis erit magis propriũ iudiciũ: quemadmodũ paris, si paribus: quãdoquidẽ in accessionibus iudicia maiori ex parte cõtingunt. Dierũ aũt natura obseruatur hoc pacto: Si ambigas vtrum noni diei, vel decimi sit iudiciũ, si quidẽ salubre, perfectũ, atque sine periculo sit, noni est magis: si imperfectum, malũ atque periculosum, decimi.

Decretoria tempora tria.

Quod verò ad numerũ decretoriorũ temporum pertinet (sunt enim tria: nẽpe decretoriæ accessionis initium, decretoriæ motionis principiũ, ac denique ipse iudicij finis) qui dies sibi tempora duo vendicauerit, magis sibi iudiciũ assumit. Sic & ipsum tempus iudicij, vtra die longius fuerit, illi magis iudiciũ attribui debet.

Iudicia quæ in ancipiti sunt, quibus diebus sint tribuẽda.

Si itaque quatuor hæ notæ vno die introducãtur, huic tu quoque iudiciũ attribues. At si vna ex his relinquatur, ei ascribes similiter, sic tamẽ vt iam alterum etiã diem existimes ipsius crisis esse participem. Si verò æquales sint notæ, iudiciũ vtrique diei putabis esse cõmune. Interim non duos modò, sed tres etiã dies iudiciũ attingit. Ac tũc sanè, quantũ ad temporis longitudinẽ attinet, medius est præferendus: nõ tamẽ vniuersum ei iudiciũ tribuendũ.

Crisis quid.

At verò si præceps ac subita in ægrotantis corpore perturbatio, morbi solutionẽ præcedẽs, crisis sit appellanda, vtique nec primũ, nec secundum diem, decretorios esse censebimus.

Dies primus atque secũdus appellari cretici quomodo possint.
Ephemeræ quãdo soluantur.

Sin autẽ solutio simpliciter appellanda est crisis, hi quoque erunt decretorij. Quare omnes febres diariẽ solutionẽ partim primo statim die, partim secundo nanciscuntur. Ad hęc perturbatio illa, quæ fit ante exactã solutionẽ morbi, absoluto sermone dici crisis meretur: aliarum aũt nulla absolutè: verũ quę ad perniciẽ tendit, mala crisis: quę autẽ insigne quidem momentũ attulit, morbũ verò exactè nõ soluit, deficiens crisis dicatur. Alia quæ insigniter ad peiora declinat, imperfecta simul & mala. In vniuersum autẽ, quæ omniũ crisium notas sortitur, crisis absolutè vocatur: aliæ autẽ, cum appositione nominis appellabũtur.

Dierũ ordo post vigesimum.

Qđ pertinet ad decretorios dies post vigesimũ, equidem vigesimo vigesimũprimũ postpono, licet eum illi præposuerit Archigenes. Similiter vigesimumseptimũ vigesimooctauo antepono. Habet præterea & trigesimusquartus vim neutiquã negligendam: atque hoc maiorẽ quadragesimus. His minus decernũt vigesimusquartus & vigesimusprimus, & multò adhuc minus trigesimusseptimus: ita vt in dierũ decernentiũ, & eorũ qui non decernunt, medio collocatus esse videatur, magisque ex nõ decernentibus esse.

Dies facultatis decernendi omnino expertes qui sint.

Reliqua multitudo dierũ inter vigesimum & quadragesimũ, prorsus facultatis decernendi est expers. Ii sunt duodecim numero: nempe vigesimussecundus, vigesimustertius, vigesimusquintus, vigesimussextus, vigesimusnonus, trigesimus, trigesimussecũdus, trigesimustertius trigesimusquintus, trigesimussextus, trigesimusoctauus, ac trigesimusnonus. Atque vsque ad quartumdecimũ quidẽ, magnæ sunt perturbationes in morbis: proximo loco succedunt, quæ vsque ad vigesimũ habẽtur: quę post hunc ad quadragesimũ pergũt, paulatim vehementiã remittũt.

Dies omnes post quadragesimũ concoctione potius morbos & abscessib. quàm crisibus, terminant.

Dies autẽ omes post quadragesimũ, prorsus languẽt, cõcoctione potius morbos & abscessibus, quàm crisibus, terminantes. Accidũt in his quoque per excretiones iudicia interdum, sed raro, nec magnã habentia efficaciã. Et frequenter iudicia ipsa pluribus dieb. cõplentur, maximè cùm in abscessum desierint. Ac cæteros quidẽ post quadragesimũ

dies

dies, contēnere videtur Hippocrates: sexagesimi tamē, octogesimi, centesimiq; ratioē habet. Ab iis alios qdem septē mensibus, alios septē annis finiri ait, alios verò in binis annorū hebdomadis, vel in ternis.

Septimo quando crisis futura sit.

Vbi igitur morbus acutus nullum signū periculosum portendat, & quarto die evidens quædā cōcoctionis nota apparuerit, septimo crisis futura est. Quare signa periculosa salutariáq; in primis sunt cognoscēda, vnà cum coctionis indiciis, vt hæc præsagire valeamus. Porrò si periculosa symptomata quarto die adsint, vnà cum nota coctionis, iudiciū, si parib. diebus accessio fiat, sexto expectandū est: q si hunc excesserit, octauo: si imparib. diebus, septimo. Bonis signis apparētib. septimo die discutietur morbus: at letalia signa, cum cōcoctionis notis coibunt nunq̄.

Letalia signa coire nunquā cum concoctionis signis.

Hęc autē nō minus q̄ periculosa & salutaria inspiciūda sunt: qa si quarto apparuerint, septimo aderit mors: quæ crisis est mala.

Letalia signa cōsideranda. Dierum paritatem imparitatemq; expendere oportet.

Cæterū animum advertere necesse est letaliū signorū magnitudini & copiæ. Si nanq; multa & magna die quarto evenerint, accessionib. distinguendū erit de morte futura, cognoscendúmq; hominē sexto die moriturum, si diebus parib. ipsa accessio fit facta: quemadmodū si imparib. septimo. Interdū sextus hominem iugulat, vel si accessio cōtigerit in imparibus, idq; propter morbi celeritatē, magnitudinem, & symptomatum in quarto die evenientium copiā.

Quartus natura sua est index septimi.

Est itaq; quartus dies suapte natura index septimi: hoc est, si nihil extrinsecus accidat, quod inclinationē illius intercipiat. Etenim vbi malum aliq̄d extrinsecus præter spem evenerit, morbúsq; peracutus fuerit, & vires ægri imbecillæ, signū malum, quod quarto die se ostēdit, septimum diem non expectat: verū sexto morietur æger, præsertim si paribus diebus accessiones invaserint. Quòd si nihil extrinsecus sit erratum, & morbi motus haud ita pręceps & velox, ęgérq; validus sit, si qdem manifestum in quarto die malum iodiciū fuerit, septimo interibit die: si verò obscurum, excedet hunc quoq;. Iam verò si accessiones paribus diebus cōtigerint, octauo: si imparibus, nono æger decedet. At si quarto die bonum indicium videatur, in nullo autem æger versetur discrimine, fieri non potest, quin septimo die iudicetur morbus, si nihil extrinsecus sit peccatum.

Erroribus circa ægrū cōmissis, virtutem decretorij dies obscurari.

Committuntur autem quædā peccata, interdum qdem ab ægro, interdū ab ipso medico: est cùm assistentium culpa, & ob ea quæ extrinsecus accidunt, similiter delinquatur circa ęgrum, vnde virtus diei obscuratur: id quod perpendens Hippocrates ait: Natura quidem sufficit, peccatur tamen in hanc extrinsecus cataplasmate, vnctione, totiúsq; & partis fomentis. Præterea rursus in ipso statim aphorismorū initio, id exactius cōfirmans, ait: Oportet autem non solùm ipsum, medicum scilicet, quæ res postulat facere, sed & ægrum, & assistentes, & exteriora. Quo in loco exteriora intelligit omnia illa, quæ extrinsecus accidētia possunt aut obesse, aut prodesse ægrotanti. Hæc igitur quatuor genera, quę plures habent differentias particulares, * si naturæ motus præpediant, ordinem circuituum subvertunt. * At vbi quartus dies evidens indicij signum attulerit, si nec medicus qoid peccauerit, nec æger, nec ministrorum quisquam, ad hæc etiam nec extrinsecus error admissus sit, necessariò morbus die septimo iudicabitur.

Victus ratio proba sine præcognitione vigoris & crisis morbi, nunquā institui potest.

Cùm autem omnis circa victus rationem error, iudicium ipsum impediat, nec victus ratio proba sine præcognitione vigoris & crisis morbi vnquam institui possit, vtique non alius quispiam medicus rectè curauerit, alius præsagiet exactè: sed quicunq; præstantissimus fuerit, is simul præsagictque & medebitur. Porrò si leuis error quarto die vnà cum bonis indiciis contigerit, eveniet sanè etiam die septimo crisis, non tamen exactè inculpabilis: sin magnus, vt á septimo in sequentium aliquem differatur, magnitudo ipsios noxæ indicabit, an nono vel vndecimo die, morbus sit iudicandus.

Morbi faciles ob delicta producuntur, atq; interdum letales fiunt.

Itaq; morbi qui omnino sine periculo sunt, diuturni esse ob delicta solent: qui incolumitatem promittunt, nō tamen vacant periculosis symptomatis, ob errata letales fiunt. Imò verò qui minimè existuot periculosi, multis magnisq; deinceps cōmissis erroribus, in letalium naturam * degenerant: idquod mirum esse non debet. Nam si in rectè valentibus delicta grauia, morborum letalium fiunt causæ, quid in ægrotis est expectandum? At verò si in letali morbo dies quartus signum letale habuerit, septimo die mala expectanda est crisis. Cæterùm si peccatum aliquod noo ita exiguum interea temporis accidat, septimum diem crisis nō expectabit: sed si accessiones quidem ipsæ fiant diebus imparibus, morbus autem sit peracutus, & peccata non admodum leuia in ipso quarto contigerint, miraculum nō est in quinto hominem interire. Sin autem accessiones fiant paribus diebus, nec morbus sit peracutus, nec magna læsio erratorum, sextum diem expectabit. Vbi verò diem mortis cognoueris, considerandum est inde, in qua potissimum cuiusque accessonis parte æger grauetur maximè, grauioráq; adsint symptomata.

Moriuntur homines in pessimo totius accessionis tempore.

Quippe non ignorandum est, in pessimo accessionis tempore hominem moriturum. Ac proinde non magni negocij fuerit, vti diem, sic etiam crisis horam prædicere.

Horam crisis posse etiam dignosci.

* Si igitur secundus dies (exempli gratia) & quartus, longè vehementiorem accessionem, quàm primus, tertius & quintus, afferant, ad sextum diem mors prædicēda est. Quòd si etiam cuiusq; accessionis pars (gratia exempli) sit circa sextam horā grauissima, non fuerit difficile præsagire, in die iudicationis, illa eadē hora hominem moriturum. Nam tametsi speculatione hac interdum falli possimus, maiori tamē ex parte hoc verum esse deprehendimus. Cæterum in omni principio non licet futura cognoscere, nisi quis morbi speciem adamussim perspectam habet. Porrò si quis primo die acuta febre infestetur, nullum autem ei adsit signum periculosum, sed in vrinis aliqua concoctionis nota apparuerit, intra quartum diem soluetur morbus. Si verò multa letalia sigoa primo statim die deprehendantur, æger intra quartum morietur. At si acutè febricitet: nullum verò adsit signū letale, sed nec aliqua cōcoctionis nota, fieri nō potest, vt hic quartanus decedat. Quòd si nec cōcoctionis, nec lōgitudinis morbi indicia adfuerint in secundo quaternione morbus statū accipiet,

Nutriendi modus vnde colligi posit. Cibum vberiorem eò dādum quo longius ab fuerit status. et morbus clementior fuerit.

Si longitudinis indicia adsint, secundum quaternionem excedet, hoc est, diē septimū: ex qua quidem præcognitione, qualis debeat esse nutriendi modus, perdisces. Siquidem quò longiùs abfuerit status morbi, ac morbus ipse clementior fuerit, eò nutries vberius. At morbi qui ad decimumquartum omnino sunt crudi, tardiúsq; mouentur quodāmodo, nō finiuntur ante quadragesimū diem. Quare signorum vires maximè cognoscere oportet. Vt igitur quartus septimi, sic vndecimus decimiquarti est index. At vigesimi & vigesimiprimi, index est decimusseptimus: magis tamē vigesimi, vt decimusoctauus * solius vigesimiprimi. Cōsiderare aūt in vniuersum oportet, totius morbi motū, omniáq; indicia & symptomata, vt ritè crisim præsagire valeamus.

Decimus septimus est index vigesimi & vigesimiprimi, magis tamen vigesimi.

GALENI PERGAMENI de diebus decretoriis, lib. II.

Natura in singulis prouidentia.

QVanta sit prouidentia naturæ, quātus ordo & ornatus in motionibus suis animaliū generationes, ortus, & incremēta indicant. Siquidem cuiusq; animantis conceptui, suū tempus est statutū, natura scilicet ordinatos semper motus seruante. Post partū etiā animantia singula increscunt, perficiuntur atq; fatiscūt, idq; præfinitis temporibus. Cæterū si recorderis quantopere prouidentia & ordine superetur caduca hæc atq; inferior natura, ab æthetea illa & cœlesti, vtiq; huius nostræ substantiæ motui non ordinē, sed illius perturbationē tribueris: necnō quicquid in ea pulchrum ordinatúmq; est & artificiosum, omne id à superna illa natura omnino emanare putabis: sicvti inordinatū omne & erraticum, à nostra proficisci materia. Est autē natura in nobis quædam res ordinata. Quæ quidē vbi superarit materiā proportionibus quibusdā certis, ordinatisq; periodis, suas motiones perficit. At quæ aliquando præter rationē eveniunt, ordinémq; cōfundunt, tunc ipsi obveniunt, cùm nō planè materiam vicerit, sed impeditur ab ea, prohiberúrq; moueri proportionib. suis. Si igitur cœlestes substantiæ, necnō quæ terrenis animantibus insunt, certa quadā proportione manifestè mouētur, nemini sanè debet videri mirū, si decretorij dies numerū ordinatum sortiantur. Constat aūt vnāquamq; septimanā esse perfectā periodum. Quippe medium ipsius ab vtroq; extremo æqualiter distat, ob idq; ad ambo similem cōmunionem sortitur. Etenim quartus dies morbos qui primo die non cessarunt, soluit: vndecimus rursum, quos septimus nō discussit. Quòd si morbus maior sit, q̄ vt iudicari quarto die possit, solutio quidem ipsius in eodem * præparabitur, finis autem septimo die adiicietur. Pari modo qui septimo nō desierunt, eos natura soluere vndecimo die molitur: quare aut in ipso eos iudicat, aut decimoquarto disponit. Verū septimanæ præcipuas sibi vendicant vires, dein quaterniones. Nec negligere tamen oportet dies intercalares, tertium puta, quintum, sextum & nonū. Porrò si in vigesimū diem tres septimanæ finiuntur (vt Hippocrates arbitratur) oportet haud dubiè decimumseptimū diem esse vigesimi indicē: excidere autem è primo dierum decretoriorum ordine, decimumoctauū & vigesimumprimū. At si integræ hebdomades connumerandæ sint, decimusoctauus vigesimiprimi erit iudex: rationē verò nullam decretoriam habebunt, decimusseptimus, & vigesimus dies. Cùm autem nō solùm iudicari morbos decimoseptimo die, sed firmiter iudicari & absq; recidiuæ timore, profiteatur Hippocrates, sanè inter validos & primos decretorios debet annumerari. Quare si cōstituamus decimumquartū diem vt finem secundæ, sic initium tertiæ septimanæ existere (quod Hippocratis doctrinæ est consentiens) vtiq; decimusseptimus primi quaternionis in tertia septimana erit finis, atq; index vigesimi, tertiam hebdomadam terminantis. Quippe vigesimo die plures absolutè fuisse factas morborū iudicationes, experiētia didicit etiam Hippocrates: id quod naturam decimiseptimi satis abvndè cōprobat. Quinetiā in permultis aliis diebus, qui ex ordine decimiseptimi sunt post vigesimum, fuisse morbos integrè ac feliciter iudicatos meminit: vt in vigesimoquarto, vigesimoseptimo, trigesimoquarto, quadragesimo, & octogesimo: in nullo autē eorum, qui à decimooctauo procedunt, facta supputatione per septimanas integras, tale quid cōtigisse prodidit: excepto vigesimoprimo, in quo aliquando morbi facta fuit crisis. Constat itaq;, decimiseptimi ordinem altero longè fortiorem existere: ipsúmq; decimumseptimū decimooctauo, & vigesimū vigesimoprimo, quod pertinet ad iudicandi vim, multis numeris antecellere. Porrò quantò vlterius morbi processerint, diuturnioréśq; evaserint, perturbatio quæ præcipitem immutationem præcedit, tantò magis conquiescit: iudiciáq; ipsa tunc paulatim venientia, duos aut tres dies in totum occupant. Vnde medicorum nōnulli diuturnos morbos minimè iudicari pronunciant. Quanq̄ certè nihil aliud esse iudiciū, q̄ solutionē morbi, vel testimonio Dioclis, liquet. Non tamen putandum est, diuturniores morbos necessariò absq; vlla conspicua iudicari excretione: aut eorum crisim plures semper dies occupare. Aliquando siquidē morbi diuturni fuerūt iudicati die vnico, idq; per excretionē. Differūt autē huiuscemodi omnes inter se dies, tum natura, tum vsu. Natura sanè, quia omnib. pulchrè evenientibus ad quaternionis circuitus iudicia omnino perveniūt: erratis antē quibusdam, in coincidentes recidunt. Vsu verò, nam ad futuræ crisis cognitionē quaternionis circuitus sufficit. Cæterùm ad iam factā crisim iudicandā, omnibus semper opus est cognitis. Est autē lōgè tutior crisis quæ nono die accidit, quàm quæ octauo. Porrò certitudo iudicij, ad bonā victus rationem iudicatis morbo præscribendam conducit. Prænoscere autem quando crisis adveniet, ad nondum iudicatos est necessarium. Dierum igitur differentias haud ignorās. Hippocrates, meritò eorū tantū in prognosticis atq; aphorismis meminit, qui secūdum quaterniones inter se cōplicantur. Ait quippe in prognostico: Febres, siue sanus ab iis quis evadat, siue pereat, æquali dierum numero finiuntur. Verū vt saluberrimæ febres, quæ videlicet tutissimis fulciuntur notis, die quarto vel antea quiescere solent: ita pessimæ

Naturam hāc inferiorem à cœlesti magnopere superari, ab eaq; quicquid habet boni, recipere.

Natura quid.

Septimanam esse perfectam periodum.

Septimum diē absoluere quod quartus non potuit.

Intercalares dies.

Vigesimū diem esse finem triū septimanarū.

Decimum septimum diem esse vigesimi indicem.

Decimus quartus vt finis secūdæ, sic initium tertiæ septimanæ existit.

Vigesimo die plures absolutè fuisse factas morborum iudicationes.

Decimiseptimi ordinem, altero qui à decimooctauo fit, longè fortiorē existere.

Crisim nihil aliud esse quā solutionem morbi.

Dierum decretoriorum differentia duplex.

Iudicij iā facti & faciendi cognitio, ad quid conferat.

Hippocratis de diebus decretoriis sententia.

mæ quæq; , & quibus periculoſiſsima ſigna adſunt, die quarto, vel citiùs interficiunt. Primus itaq; earum inſultus ſic finitur. Secundus quaternio in ſeptimũ diem producitur. Tertius in vndecimũ. Quartus in decimumquartũ. Quintus in decimũſeptimũ. Sextus in vigeſimũ. In aphoriſmis etiam ſic ait: Septimorũ quartus eſt index. Alterius ſeptimanæ octauus initiũ. Contemplatorius autẽ rurſus vndecimus. Hic enim eſt quartus ſecũdæ ſeptimanæ. Cõtemplatorius iterũ decimuſſeptimus. Hic enim quartus eſt à decimoquarto, vt ſeptimus ab vndecimo. At in primo Epidemiôn, omniũ dierum mentionẽ fecit, ſic dicens: Eſt autẽ primus decretorius circuituũ, qui paribus diebus decernunt, quartus, ſextus, decimus, decimuſquartus, decimuſoctauus, vigeſimus, vigeſimuſquartus, vigeſimuſoctauus, trigeſimus, trigeſimuſquartus, quadrageſimus, ſexageſimus, octogeſimus, centeſimus, cẽteſimus vigeſimus. Eorum qui imparibus circuitibus iudicant, primus eſt tertius, dein quintus, ſeptimus, nonus, vndecimus, decimuſſeptimus, vigeſimus primus, vigeſimuſſeptimus, trigeſimus primus.

Septimus eſt omnium decretoriorum fortiſsimus.

Quarto diei quæ adſint.

Decretorius itaq; fortiſsimus omniũ eſt dies ſeptimus: quẽ dies quartus prænunciat, hæc duo habetis, vt & decretorius ſit minor, & index ſeptimi. Deinde vndecimus & decimuſquartus, eandem naturã & proportionẽ invicẽ cõſeruantes, quã cum ſeptimo quartus. Poſt hos frequenter quidẽ decimuſſeptimus ad vigeſimũ, rarò autem decimuſoctauus ad vigeſimũprimũ, eãdem rationẽ habet, quã cum ſeptimo quartus, & vndecimus cum decimoquarto. Hi igitur quaternario aucti, ad viginti perveniũt.

Coincidentes dies.

Coincidũt eis nonus, quintus, & tertius. Ac plurimos quidem nonus iudicat, ſecundam vim quintus obtinet, & poſt hunc tertius.

Sextus malus eſt decretorius.

Decimus tertius dies in medio decretoriorum & minimè decernentium conſiſtit.

Sextus malus eſt decretorius. Decimuſtertius omniũ imbecillimus decretoriorum, cæterum omniũ qui nõ decernunt fortiſsimus, in medio quodã virtutis vtrorũq; eſt ſitus. Vehemẽtiſsimæ itaq; ſunt criſes, quæ ad decimũ quartũ diẽ veniũt: minus his, quæ ad vigeſimum vſq; pertingunt: inde ad quadrageſimũ productæ, adhuc imbecilliores evadunt, ſed in illo abſolutè exoluuntur.

Decretoriorum dierum ſemper proportionem ſeruari.

Proportio aũt dierum decretoriorũ ꝑpetuò ſeruatur. Vt enim decimuſquartus & ſecundæ ſeptimanæ finis eſt, & tertiæ principium, ita trigeſimuſquartus quintæ terminus eſt ſimul, & ſextæ initiũ. Quare tres ſeptimanæ viginti diebus ſemper deſcribuntur: ideóq; ſexageſimus, nõ ſexageſimuſtertius, decretorius exiſtet. Pari modo octogeſimus, & centeſimus, & centeſimus vigeſimus. Reſpondebit ergo trigeſimuſquartus decimoquarto circuitus, cùm ex duabus ſeptimanis diſiunctis fiat: & quadrageſimus vigeſimo, vt qui tertiam hebdomadam cõiunctã expleat.

Circuitus minores qui.

Dicuntur aũt minores circuitus illi, qui diebus quaternis fiunt. Secundas partes obtinent, qui diebus ſeptem cõplentur. Hos accedunt qui ſeptimanis duabus conſtant, licet imperfecti quodammodo. Omnium perfectiſsimi ſunt, qui ex trinis ſeptimanis conſtantur. Morbi tamen ipſi, partim quidem diebus, partim menſibus, partim annis ſortiũtur ſuas iudicationes. Atq; in horũ ſingulis, differentiæ quædam particulares exiſtunt.

Curatio adoleſcentis valido morbo correpti.

Proponatur igitur adoleſcẽs valido morbo correptus, qui in primo quaternione ſit diſcutiendus, in eo certè eſt aphoriſmus ille imitandus: Vbi morbus eſt peracutus, ſtatim etiã extremi dolores adſunt, tenuiſsimóq; victu eſt vtendum. Quare nihil ei alimẽti exhibueris: imò etiã ab aqua, quantũ poteſt, ipſum abſtinere iubeto. Si verò ſeptimo die criſim ſit habiturus, paululũ hãc victus rationẽ immuta, vel mulſam ei exhibens, vel aliã quampiã potionẽ morbi naturæ familiarẽ. Quòd ſi æger facilè diſſoluatur inedia, eiúſq; offendatur vẽtriculus, ptiſanæ cremorẽ exactè percolatũ quotidie modicè ꝓpinabis, memor illius præcepti.

Conſuetudini eſſe aliquid cõdonandum.

Sed aliquid tum cõſuetudinis grana, tum ne vaſorũ magna fiat inanitio, ingerere oportet. At ſi iam ſeptimus dies inſtet, nequaquã ægrũ nutrire cõvenit, ſed pridie, vel antea, minus eſt exhibendum. Rurſus, ſi tertio vel quarto die morbũ finitũ iri ſpes adſit, nec malignitatẽ ſtomachi, nec ſuſpiceris inanitionẽ habitus, ipſéq; etiã æger validiſsimis virib. ſit facileq; longã inediã toleret, nec morbus aut oxymeli, aut mulſam requirat, is certè ad ſeptimũ vſq; diẽ à cibis poterit abſtinere. Quòd ſi ad tertium vel quartũ quaternionẽ criſis futura videatur, nõ ita abſtinere poteſt, nec ſola potione ſeruari.

Peracutus communiter dicitur morbus qui tantum ad ſeptimum vſque diẽ extenditur.

Peracutus exactè morb. quis.

Acutus exactè morbus qui.

At verò peracutus morbus vocatur, qui tãtũ ad ſeptimũ vſq; diẽ extenditur. Qui lõgius procedit, ſimpliciter acutus. Cæterũ exactè peracutus is eſt, q vſq; ad diẽ quartum progreditur: nõ exactè, qui ad ſeptimũ vſq; producitur. Similiter qui vſq; ad decimũquartũ extẽditur, exactè acutus vocatur: nõ exactè verò, q durat vſq; ad vigeſimum: quãq̃ eſt & ipſe etiã acutus. Eſt & aliud morborũ genus, ad quadrageſimum vſq; diẽ ꝑveniẽs, q̃d ab acuto nõ integrè iudicato ducit originẽ.

Morborum qui ad quadrageſimũ vſq; perveniunt diem natura duplex.

Cõtinua febris dicitur quæ nũquam remittit.

Spiratio facilis in quibus acutis morbis ad ſalutẽ magnũ habeat momentum.

Acuti ex decidentia morbi.

Nõnulli præterea ſtatim ab initio tanquã prohibiti, ad quadrageſimum ꝓducũtur: quorũ duplex natura eſt. Aut enim remiſsiones paroxyſmorũ in exactã integritatẽ deſinunt, aut ſemper cõtinua febris perdurat. Noui eñ cõplures ad quadrageſimum vſq; diẽ cõtinua febre cõflictatos eſſe: ſic enim voco illã, quæ nunq̃ remittit: de quib. ſermonem videtur feciſſe Hippocrates in prognoſtico, vbi ait: Exiſtimare autem oportet, q facilis ſpiratio in omnib. acutis morbis, quibus febris copulatur, quiq; intra quadraginta dies iudicantur, magnum ad ſalutem habet momentum. Atque hoc ſanè vltimò prædictum genus, acutum ex decidentia vocari debet. Nullus autem morbus à primò acutus in vigeſimum diem illabitur, qui nõ prius iudicium expertus ſit.

Diuturni morbi qui.

Qui verò ab initio ſubmerſi leniúq; apparent, & inde ad quadrageſimum perſeuerant tales, ſed rurſus intendi videntur, hos iure diuturnos appellaueris.

GALENI PERGAMENI
de diebus decretoriis, lib. III.

IGitur non omnes dies de morbis decernere, experimento cõſtat: ſicuti & q ſeptimani circuitus validiſsima ſunt virtute prædita: poſt hos quaternarij, quidam verò extra hos coincidant. Imò quòd nec omnes ſeptimanæ invicem ſeparentur, ſed aliquæ ipſarum etiam cõiungantur: nec omnes quaternarij, ſed horum aliqui

Acutis morbis impari dierum numero, longis pari iudicia adveniunt.

ſeparentur, aliqui cõiungãtur. Inſuper, quòd acutis morbis impari dierũ numero, longis pari, iudicia omnino accidant. Porrò cauſas horũ ratione nobis indagantibus, duo prima omniũ quæ fiunt primordia eſſe ſtatuenda videntur: inordinatum videlicet, quod ex hac mũdi materie proficiſcitur: ordine verò ornatúq; procedẽs, quod cœleſtibus originẽ fert acceptã.

Inferiora hæc omnia recipere ornamentum à ſuperioribus.

Sol autor tẽporum, animalia etiam gignit.

Omnia ſiquidẽ hæc inferiora ab illis venuſtatẽ & ornamentum ſuſcipiunt. Fruimur nanq; ſuperiorum omnium, aſtrorũ virtute. Verũ Sol maximè hunc orbẽ exornat, & cõcinnè diſponit. Quippe veris, ęſtatis, autumni, & hyemis autor nemo alius extat: nec alius tam manifeſtò vel ex terreſtri fęce animalia gignere poteſt, vel maturare fruges, vel ad coitũ & generis propagationẽ animalia incitare.

Luna opera Solis effectibus inferiora.

Luna menſes atq; dies eius diſponit.

Nouilunium quando fiat.

Lunam quãdo deficit lumen.

Lunam a ſolis receſſu ſuas omnes mutationes recipere.

Lunares forma.

Magna ſanè & Lunę opera in hac rerũ ſubſtantia apparent, verũ Solis effectibus inferiora. Etenim menſes hęc perpetuò, atq; omnes eius dies diſponit, idq; evidẽter adeo in marinis belluis: quanq̃ & hoc ipſum Solis beneficio debet. Nouũ enim lumen ſortitur, cùm Sole primùm fruitur: tãtáq; ſemper eius portio illuceſcit, quãtam Sol aſpicit. Prorſus autẽ deficit, lucisq; expers redditur, vbi terra ſuo intervẽtu ipſam obtenebrarit. Quapropter à Solis receſſu omnes ſuſtinet mutationes. Etenim plena eſt, cùm diametra apparet. Aequa portione diuiſa, cùm eſt quadrangula. Gibboſa, cùm triãgula. Falcatã ſpeciẽ refert, ſexangularis. Ac tũ primũ recens eſt, cùm poſt Solis congreſſũ oſtenditur. Obſcuratur omnino, * cùm ſub ipſo Sole coruſcat. Igitur fructus auget, incraſſátq;: animãtia implet, mẽſtruorũ ſtatutũ tempus cõſeruat mulieribus: comitialiũq; circuitus gignit, * quatenus Solis plus, vel minus participat.

Luna opera invaleſcere, quũ ipſa eſt plena.

Luna eis qui ſub lumine ipſius immorati diutius fuerint, pallorem, & capitis grauitatem conciliat.

Omnia ſiquidẽ quę facere nata eſt, vbi falcis figuram repræſentat, languida fiunt: invaleſcũt, cùm plena fuerit. Quapropter & fruges interea adauget & maturat celerrimè: ferarũ occiſa corpora in tabem viſu ſuo reſoluit: ſomnóq; ſopitis ſub eius lumine, vel aliter immoratis diutius, pallorẽ, & * capitis grauitatẽ cõciliat.

Luna Solis auxilio eget.

Sol nullius aſtri opem deſiderat.

Temporum ortus.

Sol velvti rex quiſpiam maximus eſt.

Luna eſt velvti princeps inter ſolem atq; nos medius.

Cęterũ vt Luna Solis auxilio in omnibus indiget, ita Sol nihil vel maximi alterius cuiuſdã aſtri, vel ipſius Lunæ opem deſiderat. A nullo enim impeditur, quo minus æſtatẽ faciat, cùm in vertice noſtro cõſtiterit: aut frigus adducat, ſi humilis eius curſus fuerit: aut æquinoctiũ vtrunq; cõſtituat: cùm modicè obliquus videtur. Sed ipſe velvti rex quiſpiam maximus eſt: Luna verò, vt princeps nõ mediocris inter illum & nos medius cõſtitutus, meritò terreſtrem hanc regionẽ gubernat: nõ potentia cæteros planetas, ſed vicinitate exuperans.

Mutationum quæ à facultate lunæ proficiſcuntur differentiæ multiplices.

Porrò vehementiores mutationes eveniũt, vbi ipſa cum Sole coit: dein autem, in apparitionibus plenilunij: minores his cõtingunt, dum medio orbe apparet: obſcuræ, dum curuata in cornua, & falcata videtur. * Etenim diametra Lunę ſtatio, ceu diſtinguens diſpeſcénsq;, maximè cõtrarias ipſius Lunæ diſpoſitiones (maximè enim Lunæ incremẽtũ, eiuſdem imminutioni adverſatur) earũ omniũ eſt validiſsima. Dein verò duę diſpoſitiones dichotomi, in quibus Luna per mediũ videtur ſecta, vtranque ipſius differentiam, dico augmentũ & decrementũ, ad æquilibrium ſecant: prior quidem augmẽtum, decrementũ ſecunda. At omniũ extremę obſcuriſsimæq; aëris nos ambientis * permutationes in falcatis, incuruisq; apparitionibus fiunt: magis autẽ, in ipſis incuruis. Iam verò plenitudines Lunæ, celerrimas mutationes efficiunt: nouilunia verò, inæquales, diuturnáſq;.

Lunæ occultationis tempus quàm longum ſit.

Nam quid ante Lunam apparentẽ manifeſtè pronũcies, nõ eſt. Longum autẽ hoc tempus occultationis eſt, integri ferè ſigni curſum explens. At mutationẽ ex incremento ad imminutionẽ, punctum ex ſe ſẽ diſtinguit: quod punctum à Luna quaſi momento abſoluitur.

Plenilunij coniunctiones breues exiſtunt, diuturnæ coniunctionales.

Criſis tuta quãdo accidat.

Quare breues plenilunij cõſtitutiones exiſtunt, diuturnæ coniunctionales. Tuta igitur criſis evadet, quãdo in toto menſe ſtatus ſecũdo die fiet, quo primo & manifeſto Luna, & longo ſatis tẽpore ſuper terrã iam apparet, & lumen ſenſibile de ſe mittit, ad hæc vmbram evidenter oſtendit. Primus autẽ dies tandiu Lunã ſupra terrã vagantem habet, quandiu adhuc Solis etiã lumen poſt occaſum retinet. Quare in hoc Luna ſimul cum Sole occidit: ſubinde verò & prior eſt occidua, & ſecunda die prius eluceſcit: nunc minus, nũc magis apparet. Atq; hoc ei accidit longitudine à Sole receſſus. Plerũq; autẽ Luna triduò in coitu Solis morata, planè inviſibilis eſt: quo nõdum hæc terrena immutare poteſt.

Lunæ circuitus viginti ſeptem diebus & tertia ferè diei parte peragitur.

Cuius circuitus vicenis diebus ſeptenisq;, & tertia ferè diei parte peragitur. In tanto enim tempore totũ ſigniferi circulum percurrit. At quòd is circuitus, quo nobis luceſcit, eidẽ quoq; numero cõveniat, perſpicuè intelliges, ſi occultationis tempus ex toto menſtruo tempore eximas.

Menſis non omnino conſtat triginta dieb.

Quòd autẽ menſtruũ tẽpus nõ omnino triginta diebus conſtet, ſed minus vnius ferè diei dimidio: quòdq; menſium alius quaſi mutilus & imperfectus, dies viginti nouem ſortiatur: alius verò, tẽpe abſolutus, triginta, liquidò conſtat.

Sol annum abſoluit.

Quemadmodũ igitur annũ integrũ Sol abſoluit, ita Luna menſem, immutatione per ſeptimanas ei accidente. Nam vtrunq; tempus, & quo poſt primã apparitionẽ in mediũ orbem accreſcit, & quo inde plenã efficit, ſeptem diebus abſoluitur, ambo quatuordecim. Simili modo, ſi inde, cùm æquali portione eſt diuiſa, ad ſecundam diuiſionẽ eiuſmodi rationẽ ſubduxeris, & hos dies, reliquóſque, cùm planè ab oculis Luna declinata eſt, ſeptẽ invenies. Quòd autem aërem nos circũſtans, maximas mutationes ſortiatur, dum Luna primũ occultatur, ac dein rurſus ſe oſtendit, nemo mortaliũ ignorat.

Menſem à luna immutari per ſeptimanas, vt alia omnia.

Itaq; mẽſem à Luna immutari ſecundũ ſeptimanas, ac proinde cætera omnia, admodũ eſt perſpicuũ. Iam verò quæ omnib. ſubſiſtentibus accidunt, horum cauſam Luna habere obſeruata eſt, maximè in tetragonis & diametris ſtationibus ea immutans.

Lunæ motũ eſſe cauſam omniũ permutationũ, quæ in corporibus accidunt.

Nam ſi Luna in tauro exiſtente ſemen conceptũ fuerit, vel etiã partus cõtigerit, magnas eius mutationes inuenias, cùm in leone, ſcorpio, & aquario ſigniferũ ambit. Verũ in leone tetragonos ſeptimanæ vnius exiſtit: in ſcorpio diametra duas ſeptimanas habet. Ita quoq; in aquario, ſecunda quadrangularis ſtatio neceſſariò in tertiam ſeptimanam procedit: quòd Luna vicenis diebus, ſeptenisq;, & particula quadam adiecta, maximè tertia diei parte, vniuerſum ſigniferi ambitum peragat.

Lunã indicare felicem aut infelicem progressum exitũq; nõ modo ægris, sed sanis etiã posse.

peragat. Nec verò ægris tantum luna, sed etiã sanis, dies quales tandẽ futuri sint, prænũciare potest. Etenim Luna, si planetas salutares ac tẽperatos aspexerit, faustos ac bonos ꝓducet dies: molestos autẽ, si intemperatos. Ad hæc, alterationes magnas, quas in tetragonis & diametris per septimanas fieri diximus, in letalibus quidẽ morbis, letales & ipsas: in salubribus, bonas evenire est necesse. Lunæ igitur tetragonæ, diametræq; stationes, in principiis bonis, bonas faciunt alterationes: in malis, malas.

Circuituũ differentia.

Circuituũ autẽ alij numero quodã dierũ constãt, alij mensibus. Cæterùm qui diebus cõstant, septimani sunt, & Lunæ modo incedũt. Qui mensibus, ad Solẽ referũtur, eodem modo evenientes. Ac sic illud intelligendum est, q̃d ait Hippoc. æstiuos morbos hyeme, hyemales æstate solui.

Diuturnorum morborum iudicationis constitutum tempus, est annus.

Hoc enim diuturnorũ annaliúmve morborũ iudicationis tempus statum est, quẽadmodũ acutorũ decimusquartus. Cùm enim à mensis principio ad vsq; pleniluniũ tempus, totius lunaris circuitus dimidiũ existat, eandem rationẽ habet cum intervallo, q̃d ab hyeme ad æstatẽ vsq; intercidit. Quinenã à plenilunio ad occultationẽ tempus, spacio q̃d ab æstate ad hyemẽ vsq; porrigitur, ꝓportione respõdet. Sed horũ vtroq; bifariã secto, in acutis morbis est septimana: diuturnis, clarissimorũ syderum exortus: quorũ ratione ver, æstas, hyems, & autumnus, describũtur. Quemadmodũ autẽ septimana acutorũ morborũ est decretoria, sic temporis anni mutatio, diuturnos morbos discutit: vt hyeme quidem cõstitutum morbũ ver dissoluat: in vere cõflatum, æstas. Simili ratione per æstatem cõtractum, autũnus: in hoc paratũ, hyems. Cæterũ anni tempora singulis partib. bifariã diuisis, mẽsis quaternionib. proportione respõdent. Et quẽadmodum anni temporis cuiusq; & initium et finis, syderum manifestorum ortu & occasu describitur: ita etiã medietas singuli, alterius rursus syderis exortu distinguitur. Itaq; vniuersas particulares morborũ mutationes, vel tanq̃ ad propriũ ipsorũ principiũ, vel ambientis nos aëris conversionẽ, evenire est necesse. Qui igitur ex proprio principio mutãtur, Lunã sequũtur: qui verò ceu ab aëre nobis circunfluo immutãtur, in toto quidem anno, Solem: in singulis mensibus, Lunam.

Mutationes validissimas esse quæcunq; per septimanos dies propriè contingunt.

Hinc iam accidit, mutationes validissimas esse, quę cunq; per septimanos dies propriè cõtingũt: q̃vis ipsis ferè cõmisceãtur, quas aër excitat. Atq; in acutis quidem morbis coincidentes decretorij sunt plures: quoniã & corpus mutationi accõmodum, in motu & perturbatione vehemẽti cõstitutum est: in longioribus, via & ordine magis septimanarũ circuitus procedit.

Tertiũ diem esse principiũ decernẽtiũ acutè.

Principiũ igitur dierũ qui acutè decernunt, & cum quadã perturbatione morbos immutãt, tertiũ diẽ ab ipso principio statuere oportet: quippe qui nullã sĩ cum prima septimana cõmunionẽ habeat, sed ex coincidentib. fit.

Excremẽta cur interdũ citius, interdum tardius, quam oporteat a natura expellãtur. Expultricẽ vim crises in morbis facere.

Iam verò perturbationis violẽtia, naturã ea quæ molestant, etiã ante tempus propulsare cõpellit: id quod alioqui nunq̃ factura fuissent ante coctionẽ perfectã: qua interdum iã absoluta, sæpius tardari solet, propter facultatis (quæ aliena excernit, & crises in morbis efficit) infirmitatẽ. Fiũt itaq; iudicationes optimæ, cùm iã omnia in animantis corpore fuerint accurratè cõcocta.

Crises optimæ quãdo fiant.

Perniciosum autẽ est, si quando ipsa crisis præveniat. Nam idonea simul cum iis quæ lædunt, excernũtur: id q̃d fit natura incitata, vel ab exteriore quodam, vel ab iis quę in ipso corpore detinentur. Atq; vnum quidem ex illis quæ naturã stimulant, & velvti provocant, accessio est, nullã quietem, nec moram cõcedens, verum incitans, mouénsq;, & ceu pugnã indicẽs.

Accessio morbi naturam commouet.

Acutorum morborum iudicia in diebus imparibus fiũt, quia & accessiones.

Vnde acutorum morborum in diebus imparibus iudicium contingit. In his enim & accessiones fiunt. Nã secunda accessio ab initio ad tertium diem delabetur, tertia ad quintum, quarta ad septimum, quinta ad nonum, omnes denique in imparibus fient. At dies ipsi primariã decernendi virtutẽ nõ habent, sed per accidẽs id cõsequuntur: quòd videlicet in accessionib. iudicentur morbi, illę autẽ in dies impares incidant.

Dies nõ primariò, sed ex accidẽte decernũt.

Neq; enim septimi, vel quarti numerus, crisis est autor: sed quòd Luna innouante, et terrena immutante, motuũ quoq; circuitus ad hos principes numeros venire contingat, meritò in ipsis tanq̃ stata alterationum tempora inveniuntur. Quippe mutationes nõ numeris, sed Lunæ terrena debent. At cùm id quod mutat in motu cõsistat, tempus mutationib. necessariò cõiunctũ est: quare necessariò & numerus. Luna itaq; omnia terrena immutat, atq; in septimanis præcipuè magnas mutationes inducit: dein autẽ paruas in quaternionibus.

Dies tertius & quintus qua ratione decernãt.

Porrò tertius & quintus dies decernunt, non ex lunari circuitu talem facultatẽ sortiri, sed quòd tertius violenta accessione crisim quarto die futuram prævertat: natura autem quarto die defatigata, miniméq; irritata conquiescat, ac postea in quinto ad iudicium moueatur.

Noni diei facultas.

Iam verò & nonus, inter duos decretorios septimum & vndecimũ medius, vel nõ factum in septimo die iudicium, vel vndecimo futurum, ipse sibi vendicat: at rarius quidem septimi, sæpius vndecimi assumit crisim. Porrò in diuturnis morbis, vt accessionis vehementia, sic numerus coincidentiũ dierũ minuitur.

Peracutos morbos (quorũ vltimus decretorius est septimus) in omnibus ferè diebus iudicari contingit.

In omnibus autem ferè dieb. peracutos morbos iudicari contingit, quoniã vltimus decretorius ipsorum est septimus: & ante hunc nõ quartus modò, sed tertius, quintus & sextus aliquando decernunt. At peracuti omnes morbi vel cõtinuam febrem, vniformémq; à principio vsq; ad crisim sibi habẽt comitem: vel aliã, quæ etsi manifestas habeat declinationes & accessiones, nõ tamen tertio quoque die manifestas tantùm habet, verùm in ipsorum quoq; dierum mediis, quemadmodũ & semitertiana.

Peracutorum morborum triplex differẽtia.

Proinde prima peracutorũ differentia, velvti vna quædã accessio est. Quamobrem nihil (quantum ad accessionem pertinet) impares paribus præstant, cùm febris singulis diebus æqualis existat. At in altera differentia, cùm quidem velvti ad septimum diem festinat, & secundùm ipsius rationem in eodem finiturus est: mediæ verò accessionis magnitudo, naturã ante suũ tempus venire ad crisim compellat, vel si extrinsecus aliquid eveniens ipsam irritet, crisis haudubiè sexto die prærumpet. Etenim in secundo die natura aliquo modo est valida: item in quarto magis quàm in sexto: sed nondum in certamen venire audet: in sexto autem accessionis

vehementia frequēter eam ad certamen provocat: quare vel in eo deiicitur prius, ꝗ quæ infestāt excreuerit, extinguiturq;: vel eorū magnā partē propulsat: reliquū verò adhuc nō potest sed imbecilla & defatigata prorsus cadit, & victa iacet. Deinde si postero tempore recreari ac refici possit, morbū paulatim concoquit. At si morbi reliquiæ robore illius maiores sint, tandiu æger superviuet, quādiu natura sufficere poterit: morietur tamen postea. Decernit autem vigesimus, & vigesimusprimus, sed multò magis vigesimus: quoniam huiusmodi morbus diuturnus iam est, & paribus diebus accessiones fiūt: dein, quia septimana nō integris septem diebus constat. Etenim vt annus ad trecētos sexagintaquinq; dies particulam diei maiorē quarta adiectam habet: ac mensis ad triginta dies absoluendos, vnius dimidiū desiderat: sic & septimana, sexta maximè diei parte, vt septē integros habeat, indiget. Quāobrem tres septimanæ nō vnū & viginti dies integros, sed minus ferè vnius tota dimidia parte cōsequuntur. Ob quod etiā, numerū huiuscemodi nō magis viginti, ꝗ vni & viginti diebus vicinum, vtriq; pari cōvenire videas. Quoniam igitur vigesimus exactā periodum propinquā sibi vendicat, tales iam morbi inveterascūt, & accessiones paribus diebus accipiūt. Quorū autē accessiones in imparib. accidūt, horū & iudicia ad vigesimūprimū delabūtur. Non solū autē Lunæ circuitus, sed menstruū etiam tempus apparitionis, virtutē quandā in nos possidet. Quod quidem tēpus, septē & viginti dies propémodū necessariò cōtinet: ideóq; septimana eius minor ad huc prius dicta meritò evadet. Siue em̄ à triginta, tres illos coitionis dies, in quibus nihil de aëre decernitur, auferre cogites, siue à viginti nouē cum dimidio, reliquū tempus, quo Luna manifestum de se lumen præbet, priore modo septē & viginti dies, altero vigintisex & dimidiū habebit. Cùm ergo apparitionis manifestę efficacisq; tēpus sit dies vigesimussextus & dimidius: signiferi verò circuitus expleant vigintiseptē dies cum tertia vnius parte, liquet medium ipsorū fore vigesimumsextū diem, ad hęc dimidiū, & tertiā maximè & duodecimā vnius diei partē. Horū itaq; nihil supputari potest per dies integros citra fracturam, nec septimana, nec quaternio, nec mensis, nec annus, nec aliud quicꝗ omniū. Quoniam verò inter septimanas ipsas duæ solùm primę separantur, tertia copulatur: perspicuū est quaterniones quoq; nōnullos necessariò cōiūgi, alios separari. Itaq; secūdus tertio & primus coniungentur, quòd vnius septimanæ primæ bifariā diuisæ particula vterq; sit. Tertius à secūdo disiungetur, quoniā & septimana secūda à priore distincta est. Tertius aūt quarto copulatur, quoniā secūdæ septimanę vterq; particula est. Hic itaq; rursum quartus propter tertiā septimanā secūdę cōiunctā, quinto copulabitur. Adiungetur etiā sextus quaternio quinto, in decimoseptimo die, tāquā tertiæ septimanæ pars vterq; existens. Porrò falluntur nōnulli medici, omnē morbū breuem esse acutū existimātes: sicvti & omnē tardū, diuturnū. Siquidē omnis acutus (qui ex motus celeritate hunc in modū vocatur) planè exigui est tēporis: & omnis diuturnus, necessariò tardus. Nō tamen si breuis temporis sit, acutus statim fuerit (cùm multæ ephemerę lōgè breuissimę sint, omniq; periculo vacēt) nec si tardus, longi tēporis.

Vigesimus cur decernat magis quàm vigesimusprimus.

Annus.

Mensis.

Septimana.

Vigesimus dies quos morbos iudicet.

Apparitionis lunæ tempus quantum.

Quaternionū qui separētur, & qui inuicē coniungantur.

Acuti morbi omnes sunt tempore exigui, non tamen omnes breues morbi continuò existunt acuti.

GALENI PERGAMENI
de crisibus, lib. I.

TOtius morbi tempora sunt quatuor in vniuersum: principium videlicet, augmentū, status, & declinatio. Quędam verò ægritudines ob earum malignitatem, atq; ægrotantis imbecillitatem, in ipso statim * augmenti tempore hominem iugulant: sicvti & quædam aliæ in vigore. Definiuntur aūt ea tempora minimè dierū numero. Porrò an ipse morbus augeatur, non ex eo tantùm cōiecturari oportet, quòd accessiones anticipent (sæpe enim talis anticipatio, morbi proprietatē consequitur, potius quàm incrementum, cùm & quartanæ, & tertianæ, & quotidianæ febris quidam circuitus vsq; ad integrā solutionē ita anticipare sint visi) sed quòd etiā longiores & maligniores existāt: id quod similiter est in intermissione & declinatione considerandū. Voco enim intermissionē, quādo febris in quietem desierit: declinationē, omnē eius partem, quæ vigorem ipsū subsequitur, vsq; ad secūdæ accessionis principiū. Etenim si accessio (exempli gratia) consuetam anticipet horam, longior etiam fiat, & vehementior, maligniórq;, & cū multis prauisq; symptomatis accidat: ad hæc, ipsum declinationis tēpus fiat breue, nec omnino facilè, nec * symptomatum accessionis omnino expers, is certè morbus ad magnitudinem crescit. Si verò accessionis initium tardet, longitudo autem eius ac magnitudo minor existat, cesseritq; etiā malignitas, necnon intermissio vel declinatio fit facilis toleratu, longiuscula, omniúq; accessionis delens * symptómata, hauddubiè declinationis morbi hæc fuerint aperta indicia. Vbi verò quæ ad accessiones duas pertinent, æqualia fuerint, morbum demonstrant cōsistere. Quare Hippocrates ait, ad morbi incrementū noscendum, esse accessiones invicē conferendas. Iam verò sæpe quidē in morbis nullum reperitur sensibile ipsius vigoris tempus: sed habente adhuc quarta (si ita cōtigerit) accessione indicia augmenti, quinta superveniet accessio, declinationis habens principiū. Simile quiddam accidit in morborū augmentis. Nam sępe prior accessio principiū simul habuit, ascensúmq; & vigorē: dein secūda videtur manifestè inclinare. Generosi aūt medici est munus, futurum statū pręcognoscere, cùm omnē victus rationē ad ipsum inspiciēs instituat. Eadē ratione principiū, atq; augmentū morbi, nō vbi iam perfecta sunt, sed multò antea præstat cognoscere. At accessiones & constitutiones (quemadmodū inquit Hippoc.) morbi indicant & anni tempora, & circuituū successiua incrementa, siue quotidie, siue alternis diebus, siue in longiori tempore fiant. Præterea si in laterali morbo sputum statim appareat, incipientē morbū facit breuiorē. si verò posterius, longiorem. Porrò quæ propria sunt morbi accidentia, simul cum morbo invadunt, incipiūtq;: reliqua verò omnia mox apparent.

Tēpora totius morbi sunt quatuor.

Tempora morbi non definiri dierū numero.

Anticipatio accessionis non semper morbi incrementum arguit.

Incrementum morbi vnde cōiicere oportet.

Intermissio.

Declinatio.

Morbi crescentis ad magnitudinem nota.

Declinationis morbi argumenta.

Morbi vigentis indicia.

Status morbi docet qualis et quanta victus ratio esse debeat.

Pleuritidis propria symptomata.

rēt. Invadunt igitur vnà cū laterali morbo febris acuta, lateris dolor pugenti simili, tussis, & difficilis respiratio. Mox autē apparēt quædā, vt ipsi morbo ꝓpria: nonnulla, vt cōmunia omnib. febricitātib. Propria sanè ipsius morbi, primùm quidem, si nihil cum sputo educatur: q̃d sufficiēs crudi morbi est indicium. Secundò autē, si educatur qdem, sed nō bonum. Est aūt & hoc duplex: vnū qdem, q̃d solum caret coctione: alterū verò, q̃d etiā prauum existit. Ab his omnibus, id quod coctum est, separatur: quod etiā propriè sputum appellāt. Si igitur hoc statim appareat, morbum facit breuiorē: cùm verò nullo modo educitur, aut crudum, lōgitudinē morbi ostendit. Si qd autem prauum expuitur, periculū imminere significat: mortē verò, si prorsus malignum fuerit. At quæ propriè expuitiones vocantur, ex his, quæcunq; subflauæ, & subruffæ, & subpallidæ, & subspumosæ, & tenues existunt, solā cruditatē significant: nullū verò insigne malū prænunciāt. Quæ verò sine alia cōmistione sunt flauæ, ruffæ, crassæ, spumosæ, virides, viscosæ, rotundæ, atq; his etiā magis nigræ, sunt perniciosæ. Præterea facilitas expuitionis, bona est: vt difficultas, mala: id q̃d pulchrè in prognosticis docuit Hippocrates, dicens: Sputum oportet in omnibus doloribus, qui pulmonē & latera infestant, celeriter expui ac facilè, cōmistúmq; vehemēter videri flauum sputo. Eadem autē & in vrinis, & in alui excrementis faciēda distinctio est, quā in ipsis sputis fecimus. Siquidem nōnulla eorum, coctionis sunt signa: nōnulla verò cruditatis: quædā mortis indicia existūt. Etenim vt nigrum sputum, præter id q̃d crudum est, etiā mortē portendit: sic & vrina nigra, non cruda solùm, sed etiā letalis existit. Est autē simpliciter crudum, quod album est ac tenue: quod aquosum vocamus. Porrò quoties de principio morbi fecit sermonem Hippocrates, nō de indiuisibili illo primæ accessionis insultu, in quo nihil possumus obseruare, sed de alio quodā principio, q̃d sensibilē habet latitudinē, nobis suam mentē exposuit. At verò principium secundū latitudinē, cōmuni quadā imaginatione, absq; vllo artificio, continetur in prima accessione. Atq; idcirco quædā statim cùm incipiunt, statum accepisse dicuntur, quemadmodum in primo Epidemiatum, vbi ait idem Hippoc. Statim enim continua est, quę incipiens florescit ac viget. Nā verbum illud, *incipiens*, non dicitur hoc loco de vero morbi tempore, sed de eo q̃d subsequitur exquisitum principium, quod vt plurimum ad tertium diē extenditur. Cuiusq; itaq; partis superfluitas, eam quæ illi inest dispositionē ostendit: si cocta qdem fuerit, salubrē: cruda antē, ægram. Alui excrementa (Hippocrate autore) optima sunt quæ mollia & cohærentia existunt: & quæ eandē exitus horā seruāt, quā in sanitate habuerunt. Quātitas verò esse debet pro ratione cibi, qui assumitur. Nā si exeuntia talia fuerint, ventrē inferiorē sanescere indicant. Et sputum quoq; cùm fuerit exquisitè simile illi quod sanis advenit, integrā sanitatem instrumentorum respirationis significat. Si quo modo autem à naturali modo recesserit, tantum ea læsa esse demonstrat, quantum ipsam formā naturalem amiserit. Quod verò illi

Spuere nihil, signum esse crudæ pleuritidis. Sputum nō bonum, duplex.

Sputum concoctum, morbum facit breuiorē. Sputum prauū malignumq;, periculum atq; perniciem indicat.

Expuitiones quæ perniciosæ existant. Sputum facile, bonum.

Vrina nigra, perinde vt sputum nigrum, mortem prænunciat.

Principium secundum latitudinem contineri in prima accessione.

Superfluitas partis cuiusq; illius propriam dispositionem indicat. Excrementa alui qualia esse debeant.

q̃d secundum naturā est, maximè cōtrarium videtur, existit crudum, magnámq; patientium membrorum imbecillitatē indicat. Quod vitiosæ causæ aliquod signum habuerit, quēadmodū nigrū, est perniciosum. Ita etiā in vrinis res habet. Nam & hæ, quę sanis similes sunt, venosum instrumētorū genus satis robustū esse indicāt. Quæ verò crudiores sunt, eiusdē imbecillitatem significāt. Rursus quæ maximè sunt sanis cōtrariæ, hæ quidem omnino sunt crudæ, & maximā vniuersi venosi generis imbecillitatē declarāt. Quæcūq; verò & superantis causæ prauitatē ostendunt, velvti nigræ, hæ sunt penitus exitiales. Hęc itaq; tria signorum genera, singula quæq; coctionis præbent indicium: vrinæ qdem, eius quę fit in venis: deiectiones autē, eius quæ in ventre: sputa verò, eius quæ in respirādi instrumētis. Sanguinis aūt profluuium è naribus, sudores & tumores qui iuxta aures fiunt, reliquíq; defluxus, si in tēpore quidem fiāt opportuno, prodesse possunt: intēpestiua autē, nihil iuuāt. Nō sunt autē eadem decretoria, & quæ coctionis indicia dicuntur. Siquidem fieri nō potest, quin ista omnino vel bene, vel malè se habeāt. At cōcoctionis signa, salutem qdem hominis: nō tamē per crisim omnino, futurā nobis ostendunt. Porrò in febrib. vniuersis, quoniā venosi generis sunt passiones (nā & arterias in hoc genere cōprehendimus) ad vrinas præcipuè attendere oportet. In iis autem qui laterali morbo afficiuntur, primum qdem sputa, secundo loco vrinas: quoniā is morbus omnino cū febrib. iungitur. vt in passionib. ventris, si sine febre fuerint, sola excremēta inspicere oportet: si aūt cum febre, etiā vrinas. Proprium igitur vniuscuiusq; morbi principium, coctionis signis determinatur: potéstq; vsq; ad multos quaterniones extendi. Cęterum tunc finietur, cum primum cōcoctionis signa apparuerint. Reliquum verò deincept tempus vsq; ad statum, iā alterum tempus est, q̃d augmentum & ascensus vocatur. Dein posthac, status: qui est vehemētissima totius morbi pars. Vltima verò omnium est declinatio. Coctionis igitur signa (sæpius enim quæ vtilia sunt, repetere cōvenit) nunq̃ malè apparent: decretoria autē, est vbi malè: neq; enim in augmentis, neq; in principiis, sed in statibus illa apparere convenit. Quippe nec sudores, nec vomitus, nec alui excremēta, nec tumores post aures, nec profluuia sanguinis, ante cōcoctionē morbi veniētia, vnq̃ per crisim finietunt morbos. Hæc igitur iā velvti causæ, morbos creduntur soluere: quæ verò velvti horum indicatiua sunt signa, deliria existunt, vigiliæ, graues sopores, dolores, lachrymæ, respirādi difficultates, oculis tenebræ obortæ, & quæcunq; similia: quę omnia si absq; coctionis signis in morbi principio appareant, pessimarum sunt dispositionū indicia. At reliqua tria quæ coctionū ostendunt signa, etiamsi in prima protinus accessionis hora apparuerint, ad bonum apparēt. Sicvti igitur non habetur exquisita principii cognitio, anteq̃ incipiat ascensus: ita neq; ascensus, anteq̃ status invadat. Exercitandum itaq; hoc in loco est, vt ingruentē cognoscamus statum: deinde, vt præcognoscamus. Quòd verò principiū morbi intellexerit Hippocrates esse, totum illud

Vrina indicāt concoctionem quæ fit in venis.

Decretoria signa a signis cōcoctionis quomodo differāt.

Febres esse affectus venosi generis.

Vrinas esse spectandas in febribus.

Sputa esse inspicienda in pleuritide.

Principiū proprium cuiusq; morbi, coctionis signis determinatur.

Augmenti tempus quod sit.

Status est vehementissima totius morbi pars.

Declinatio.

Decretoria signa ante concoctionem venientia, nunquam per crisim finiegrunt morbos.

Concoctionis indicia, quocūque tēpore appareant, in bonū apparent.

Statum morbi esse cognoscendum atq; præcognoscendum.

tempus quo ipse morbus est crudus, colligere ex hac eius dictione licet: Cōcocta medicari & mouere, nō cruda, nec in principiis, modò non gliscant. Eōdē illa pertinēt.

Inflāmationes non esse statim in principio soluendas.

Quicūq; inflāmationes statim in principio morborū soluere tentant, ex eo quidem q̃d distentū est atq; inflāmatum, nihil adimūt: neq; enim cedit cruda adhuc passio: quę verò morbo resistunt, & sana sunt, colliquescere faciūt.

Incrementi terminus vnde possit dignosci.

Præfinies autē manifestū aliquē terminū vltimæ parti ascensus, quemadmodū fini, si status indicia inspexeris, memineris q; Hippocraticarū admonitionū, quibus ait: In principiis quidem omnia sunt imbecilliora, in statu verò, fortiora. Ad hæc: Vbi morbus peracutus est, statim extremos habet labores.

Vigoris latitudo in morbis, quanta esse soleat.

Cōtingit autē nōnunq̃ duas accessiones, vbi maximæ aliarū factæ fuerint, invicem verò æquales, circunscribere ipsius vigoris tempus: nōnunq̃ verò vnā omniū aliarū præcedentiū reliquarúmq; sequentiū, esse maximam. Ad tres autē extendi accessiones vigoris tempus, in morbis acutis nō admodum accidit: in diuturnis verò, nō modò ad totidē, sed ad longè plurimas.

Excrementum alui laudabile quale nam esse debeat.

Alui igitur excrementū optimū (ait Hippocrates) est molle atq; coniunctū, quod ea hora exierit, qua tempore sanitatis consueuerat. Quantitas verò eius, sit pro ratione cibi assumpti. Tale enim vim cōcoquendi in inferiori ventre validā liquidò ostendit, ac digestionē optimè fieri, nullámq; ventris partibus inflāmationem inesse.

Excrementorū color, non magnā vim habet ad inferioris vētris indicādam dispositionem.

Nō meminit autē coloris ipsius excrementi, quoniā nō magnā vim habet ad inferioris vētris indicandam dispositionē. Iam verò tale excrementū cōiunctum cùm sit, necessariò etiā erit & læue. Quòd si præter dicta, etiā subrufum fuerit, & nō admodū fœtidum, exquisitè secundum naturā se habebit: ac neq; in vētre, neq; in circunstantibus organis, aliquod erratū esse significabit. At si vel rufūm purū, vel nullo modo subrufum extiterit, sed etiā secundum ciborum colorem, alterū duorū significat, scilicet plus rufæ bilis in ventrem defluere, aut nihil omnino. Horū verò primū quidem si circa initia fiat, biliosiorē morbum ostendit: si verò declinationis tempore, corpus expurgari integrè.

Excrementum incoctum alui, quale nam esse soleat.

Incoctum autē alui excrementū est album, tenue, asperū, humoris expers, ac ciborū retinens qualitatē. Secundum præter hæc est excrementorū genus, quod nō ex ciborū fit dispositione, sed ex cōfluentibus à toto corpore ad ventrē superfluitatibus q̃d aliquid etiā indicare potest.

Excrementorū alui species cōplures præter naturam.

Etenim si sit viride, indicium bilis æruginosæ existit: si autē nigrū, vel atræ bilis, vel sanguinis eo in loco perusti. Si autē velvti humidū quoddā in excremento apparuerit, vbi non fuerit tale aliquid intra corpus assumptū (id quod semper subintelligere oportet) partiū internarū validū frigus, ac velvti mortificationem ostendit. Si verò pingue, pinguis colliquationis est signum: quemadmodū etiam si glutinosum, colliquationē solidarū partium portendit, quæ longè periculosior existit.

Excrementum vehementer fœtidum, vehemētē putrefactionem indicat.

Præterea q̃d vehementer fœtet, vehementem putrefactionem indicat. Excrementū stridēs, flatū quidem sibi cum tenui humiditate permistū esse declarat: organa autem in vnū coacta, atq; in angustū restricta. Spumosum verò fit, vel re aliqua feruente, vel cū aliquis flatulentus spiritus colluctatur cum humiditate. Ac primùm sanè immoderatæ caliditatis corpus colliquantis: secundū verò, est inæqualis perturbationis effectus.

Excrementum varium varijs corpus affectibus esse obnoxium ostendit.

Variū autē, varijs corpus affectibus esse obnoxiū ostendit: & ob hoc ipsum, & diuturnū & malignū existit. Etenim simplex affectus facilius cōcoquitur, & minus est, q̃ multiformis, periculosus.

Vrinarū quæ sit optima.

Vrinarū autem illa optima est, quę vrinę sanorū simillima. Quęcūq; verò nō est talis, simpliciter est incocta, vel præter hoc, etiā pernitiosa. Vrinā igitur optimè coctam, in iis qui supremū sanitatis obtinent gradum explorare oportet. Talis enim est subrufa, vel subflaua: magisq; subrufa q̃ subflaua: statim enim & hæc mediocrē crassitudinem possidet. Nam quę hac ipsa crassior est, aut tenuior, coctionem imperfectam significat. Siquidem altera nondum in humorem cōversa est, altera verò adhuc cōturbata existit.

Vrinarū turbidarum differētia triplex.

Cæterū cùm triplex sit vrinarū turbidarū differentia: q̃a vel cùm tales mictæ fuerint, paulò pòst resident, vel semper similes permanēt, vel puræ quidem minguntur, postea verò conturbātur: praua quidem ex dictis tertia, bona autē prima, media verò inter vtranq; est secunda: Siquidem quæ statim residet, parū aliquid inæqualis turbulentiæ superesse demōstrat: quæ verò semper manet similis, vigere adhuc quę est in sanguine agitationē ostendit. At quæ extrà cōturbatur, debet incipere cōcoqui: quare * meritò deterrima est: nam longiori tēpore, & virtute forti, indiget ad coctionē.

Vrina cruda.

Porrò quæ ad summū incocta est, has omnes malignitate superat: est enī aquosa exquisitè: ac proinde velvti desperatæ coctionis accidens, affectióq; venosæ naturæ existit: * quēadmodū ventris, cruditas. Vbi verò vrina ipsa * celeriter mingitur (hæc enim passio ὕδερος & diabete vocatur: estq; talis, qualis circa aluum intestinorū læuitas: nempe extinctio vtriusq; virtutis, retentricis simul & alteratricis) tunc sanè inter omnes vrinas crudas ea pessima existit.

Diabete.

Vrinarū crudarum quæ exstat pessima.

Vrina aquosa.

Sed post ipsam est aquosa, quæ quidē solius facultatis alteratricis imbecillitatē demōstrat. Huic proxima est altera vrina, quæ in multis apparet morbis, vt videatur mistā habere formā vini tenuis & albi. Gignitur autem ex ipsa alba & aquosa, vt quæ paucum liquorē ex bili rufa susceperit. Atq; hæc sanè vrina proximè accedit ad crudam.

Vrina suppallida.

Post hanc est suppallida. Pallida verò iam & subrufa est.

Vrina pallida.

Vrina subrufa & subflaua, omnium optima existit.

Optima autem omniū vrina, subrufa & subflaua existit. Etenim cùm adhuc coquitur sanguis; vrina quæ mingitur, lęuem, æqualē, albā ac multam facit hypostasim. Perfecta coctione, color quidem vrinæ intenditur, minus autē subsidet. Quòd si diutius homo à cibo abstineat, vrina magis rufa reddetur: siquidem quicquid alimenti supra modum calfit, præsertim si dulce fuerit & pingue, in amaram bilem convertitur.

Coloris rufi flauiq; discrimen.

Porrò color rufus ad flauū proximè accedit: in hoc autem differūt, quòd rufus quidem magis ad albū, flauus autem ad splendidum vergit.

Color flauus.

Color rubicundus.

Quantū verò flauo rufum est albius, tantū illo pallidū. Quantò rursus minus album est flauum q̃ rufum, tantò flauo rubicundū. Iam verò in pueris ferè omnibus, & perfectam ætatē habentibus, qui ociosam vitam degunt, aut quovis alio modo sunt

pleni,

Vrina in quibus habeant subsidentiam plurimam.

pleni, saris multã habent vrinæ subsidenriã: quia in his omnib. plurimũ crudi humoris colligitur. Quare us qui ex ocio & repletione febricitant, si sanitati restitui debeant, in vrina plurimũ necessarid subsidet. Contra iis, qui ex inedia & labore rubidæ simul & biliosæ vrinæ excernuntur. Soluitur qppe morbus plerunq; priusquã subsideat aliqd: sufficitq; in his & nebula, & suspensio oprima, qualis est alba, læuis, æqualis. Nec verò vrinã rufam, simpliciter vituperauit Hippocrates; sed quamdiu rufa simul atq; subtilis esset: qudd tunc cruditatem significaret.

Subsidentia farinæ hordeaceæ crassiori simi- les quid significent.

Cæterũ quæ farinæ hordeaceæ crassiori in vrina sunt subsidentiæ similes, grandis colliquationis & ardentissimi incendη sunt signa.

Vrinæ laminas repræsentãtes, furfureæq;, quid indicent.

At quę folia repræsentant, sunt vasorum partes superficiales, quæ scilicet contabuerunt. Ita & furfureæ: nisi quòd illis crassiores atq; minores sunt. Nigræ verò subsidentiæ, vel excedentẽ caliditatem, atq; igneam ostendunt: vel ex frigiditate vehementi, extinctionẽ.

Vrina nigra cur omnium pessima.

Pessima igitur est omnis denigrata vrina, adeò vt neminem vnquam seruatum viderim, ex iis qui talem minxerunt. Minus verò perniciosa est, si sola sit hypostasis nigra: atq; adhuc minus, si solùm id quod in medio pendet, ac multò minus etiam si nebula:

Viridis color quomodo fiat.

Color verò viridis fit in transitu ad nigrum, * estq; velvti quoddam initiũ nigri. Nam si morbus malignus fuerit, & vomitibus, & alui excrementis, & vrinis viridibus, postmodum nigræ superveniũt.

Vrina liuida.
Vrina fœtida.
Vrina oleaginosa.

Color autẽ liuidus, est tantũ frigiditatis effectus: odor grauis, putrefactionis. Quòd si velvti oleũ mingatur, colliquationis est signũ: tales quidem vrinæ prauæ sunt.

Vrina optima.

Quæ autem bono colore sunt præditæ, & subsidentias habent albas, & lęues, & æquales, aut nebulas quasdam, aut suspensa similia, omnes vrinas bonitate præcellunt: & præsertim in quibus subsidentia læuis fuerit. Secundũ bonitatis obtinent locum, in quibus suspensa sunt talia. Tertium, in quibus nebulæ.

Coctionis signa.

Hæc igitur coctionis sunt signa. Reliquę verò omnes partim cruditatem, partim perniciem portendunt. Nam quæ alba, & quæ tenuis, & quæ turbulenta, cruditatem. At quę farinæ hordei crassiori, aut foliis, aut furfuribus similia habet: quæq; nigra, aut viridis, aut liuida, aut oleaginea, aut fœtida est, perniciem significat.

Subrufa vrina.
Subflaua vrina.

Subrufa & subflaua, si tenuis fit, media est inter exactè coctas & crudas: sicvti & illa etiam, in qua alba quædam & læuia suprà efferuntur, aut subsident: divulsa verò, minimeq; sibi continua, siquidem morbum semicoctũ ostendunt.

Subrubea vrina.

At subrubeæ vrinæ, habentesq; statim subrubeam atq; lęuem hypostasim, sunt quidem salutares satis, sed semicoctis iis diuturniores.

Vrina quæ in viris atq; mulieribus, & quæ item pueris optimalis existant.

Iam verò in viris quidẽ atq; mulieribus, vrinæ nigræ sunt pessimæ: in pueris autem aquæ similes. Quoniam igitur neq; signum vllum ita fidele est, vt exquisitè ostendat singula ex futuris temporibus: nec quę secundum concursus signa sunt complicata, sola possunt iudicari experiẽtia: idcirco necessum est signi cuiusq; naturã accuratè considerare, si quis

Victus institui nõ poterit, nisi præsciatur status morbi.

vult rectè pręcognoscere, vt ex vi vniuscuiusque præcognitionẽ faciat. Etenim sæpe vnum signũ, forte, multis debilibus fidelius existit. Omnino autẽ malè quis victũ instituet, nisi per fida signa, statũ futurũ præcognorit.

Signorum differentia triplex.

Triplex in vniuersum signorũ omniũ est differẽtia. Nõnulla siquidem cruditatis & coctionis sunt signa: nõnulla salutis & mortis: tertiũ autẽ signorũ genus est, quod crisibus adiacet.

Coctionis signa.

Coctionis igitur cruditatisq; signa, alui excrementa, & vrinas, & sputa, statuere oportet.

Signa mortem & salutem nunciantia.

Mortẽ autẽ atq; salutẽ nunciantia sunt, quæ vnà cum his excernuntur, & quæ per totum apparent corpus. Quantũ ad crises attinet, aliqd quidem valent nõnulla ex his: est tamen propriũ

Decretoriorum signorũ genus haberi propriũ.

atq; præcipuũ eorũ signorũ genus. At cruditatis atq; coctionis signa, propriã vim habent semper stabilẽ, siue statim in primo die, siue in sequẽtib. apparuerint. Quædam itaq; horũ signorũ in vrinis, & alui excremẽtis, & sputis apparent: quædã in dispositione totius corporis inveniuntur: quędam in naturalib. & animalib. cõspiciuntur operationib. Hæc tamen nõ omnia fidelia sunt, in omnib. morbi tẽporib.

Criticorũ symptomatum duplex natura.
Criticorũ symptomatum naturam esse infidam.

Etenim criticorũ symptomatũ duplex natura est. Siquidẽ eorũ aliqua sunt tanquàm causæ & signa: aliqua tanquàm signa duntaxat. Infida verò est vniuersa eorũ natura, & contraria significans in diuersis morbi temporib. In his autem totum est præcognitionis studium. Nam in alio quidẽ tempore secundum aliã dispositionẽ critica sunt: secundũ verò aliã dispositionẽ, symptomata, vel signa praua fiunt: critica autẽ non item omnino.

Crisis celeritatem concoctio indicat.

Coctio igitur celeritatẽ crisis, & salubrem securitatẽ significat: cruda autẽ & incocta, & in malos cõversa abscessus, crisiũ defectũ, aut vehementes labores, aut mortes, aut eorundem malorũ reversiones.

Cruditas quid commonstret.
Crisis in primis quatuor diebus accessura, exemplum.

Porrò si quis primo statim die, nullũ habens signũ periculosum, sed potius salutaria omnia, acutè quidem febricitet. vrinã autem mingat bene coloratã, ac mediocriter crassam: is certè in primis quatuor diebus crisim est habiturus: & eò magis, si nebula aliqua vel suspẽsio optima in vrina videatur: magisq; adhuc, si hypostasis bona se ostendat. Cuius rei nõ ignarus Hippocrates, ait: Mitissimæ febres, quæ cum signis securissimis fiunt, quarto soluũtur die, vel prius. At quæ malignitate excellũt, & cum signis grauissimis accidunt, quarto die vel citius occidunt. Sicvti igitur quæ omnia habet signa tutissima febris acuta, in primo periodo decretoriorũ dierũ solutionẽ habet: sic quæ isti proximè adiacet, diẽ septimã nõ transcendet. Similiter etiã maligna, & cum grauibus facta signis, quantũ absit à malignissima, & cum grauissimis accedente signis, tantò tardiorẽ mortẽ inducet. Sit itaq; primo die vrina quidẽ exquisitè aquea, febris verò debilis, hęc sanè in longũ protrahetur tẽpus. Sed quantũ hoc erit, in primis diebus cognosci non potest, nec cognitu est vtile. At præsens principij tẽpus nõ solũ internoscere datur, sed etiã sæpius prȩcognoscere quo finietur. Atq; in his quidem adeò diuturnis, sufficienter est tempus principij longũ: in peracutis extremè angustũ. Nam si statim in prima die, in vrinis appareat aliqd signũ coctionis, iam hic principiũ transgressum est. Similiter etiã acuti principij, ne prȩcognitionẽ quidem finis inquirere oportet: sed satis putare, si

Principij in acutis morbis cognoscẽdi ratio.

dum adest, cognosci possit: & cùm quàm primùm ad ascẽsum cõvertitur, manifestè deprehẽdatur. Si itaq; aliqd manifestũ appareat coctionis signum,

quicqd interiacet temporis, erit principium morbi. Quantum autem desit ad perspicuum illud cõcoctionis indicium, & à morbi motu, & natura, & anni tempore, & regione, & ætate, & temperatura ipsius laborantis, invenies. Nam si morbus natura longus extiterit, quemadmodum febris amphimerina, & videatur tardè in hoc ægrotante moueri: tempúsq; anni sit hyems, & regio frigida, ætásq; & natura laborantis ad frigidũ declinarit, multũ interim temporis ad manifesti signi generationẽ desiderabitur: quod totũ tẽpus principio erit contribuendũ.

Amphimerina febris diuturna.

At verò perfecta coctio est, quãdo in vrinis subsederit aliquid album, læue, æquale, & continuũ: debilis autẽ est, quando ex aquosa mediocriter suppallida facta fuerit: aut etiã turbulenta existens, talis permaneat. Rufa etiam & tenuis ad idem genus spectãt. Sed nihil horum iam principium esse finitum ostendit. Hoc enim manifestius indicium semper expetit, vel solam nebulam albã, vel suspensionem æqualem, cõtinuã atq; albam. Præterea rubens nubecula, & subsidentia talis, & absq; subsidentia probè colorata vrina, & crassitudine mediocris, principij finem declarat.

Concoctionis absolutæ imbecillæq; signa.

Principij finẽ quæ indicent.

Sic & in laterum & pulmonũ passionibus, ea quę propriè sputa vocãtur, vrinarum subsidentiis assimilãtur. Nihil verò omnino expuere, sed rursim tantũmodo siccã habere, tale quiddam est, quale in vrinis extremè crudum, q̃d nominamus aquosum. Quòd si ab eo quod est nihil expuere, * ad expuendũ quidem, verũ liquida, & omnino cruda, fiat trãsmutatio, debilis & occulta ea permutatio erit: nec absolutum erit tunc ipsum principij tẽpus. At vbi æger cœperit expuere pauca cõcocta, ac reliquo omni tempore hinc vsq; ad statũ, plura & meliora, & facilius excreuerit, tũc sanè expirabit principiũ, augmentúmq; morbi invalescet. Cùm verò exquisitè cõcocta fuerint & multa, eductáq; sine difficultate, tunc status est tempus. Quãdo verò similiter exquisitè cocta, & sine molestia educta, sed eorũ copia imminuta fuerit, dolórq; nõ amplius adsit, tunc cessare statũ oportet, subsequi autẽ declinationem.

Sputa in pleuritide, vrinarum subsidentiis sunt persimilia.

Status tempus in pleuritide quando iã adesse significabitur.

Declinatio in pleuritide quãdo adsit.

Sciendum autẽ est, secundum ipsas præcognitiones temporum, vndecimũ diem esse indicem decimiquarti: sicvti & vigesimi decimumseptimũ. Cõtingit autem laborantem pleuritide, die quidem decimoseptimo pauca quædã concocta expuere: sequi autem crisim, sed imperfectam vigesimo: ac postea tandem iudicari absolutè morbũ trigesimoquarto: quemadmodũ contigit in Anaxione, cuius Hippocrates meminit tertio Epidemiorum libro. Porrò primi dies tum indices, tum decretorij, valentiores quidem sunt vltimis, vbi morbus est breuis: eo tamẽ producto, lõgè imbecilliores redduntur.

Vndecimum esse indicem decimiquarti.

Vigesimi est index decimiseptimus.

Pleuritidem iudicari posse die trigesimoquarto.

Primi dies in morbis breuibus valentiores sunt vltimis contra in longis.

Igitur perfecti ac iam finiri principij manifestum & firmũ, est signum manifesta concoctio. Finituri autem, & morbi natura, & tempus anni, & ætas laborãtis: ex abvndanti verò, & regio in qua ægrotat, & modus eius qui antecesserit victus, cùm nondum morbo correptus esset. Specialiora verò indicia futuri finis primo ægritudinis tempore, coctionis indicia sunt. Cæterùm si integræ cruditatis indicia in primis quatuor diebus morbi permaneant, longũ erit huic morbo principij tempus: si verò debilis mediocriter in ipso apparuerint, lõgum quidẽ & hoc erit, sed nõ priori similiter. Si aũt parua fuerint cruditatis signa, futurũ etiã principij tempus erit exiguũ. Meminisse autẽ cõvenit illius aphorismi: Frigidi sudores cum acuta quidem febre, mortẽ significant: cum mitiori verò, morbi prolixitatẽ. Quæ sanè prolixitas vniuersis ipsius morbi temporibus cõmunicabitur. Iam verò post summi vigoris tẽpus sæpe qdẽ nulla fit crisis, sed paulatim soluitur morbus, longo tempore concoctionẽ recipiẽs: at huiuscemodi solutionem absolutè crisim non nomino. Si qua verò confertim fiat permutatio, & multò magis adhuc * agitationẽ quæ illam præcedit, ita appellare consueui.

Sudores frigidi quid indicent.

Crisis absolutã est agitatio præcedens morbi permutationẽ.

GALENI PERGAMENI de crisibus, lib. II.

DEinceps autẽ, quo pacto quis primo statim die possit morbi naturã cognoscere, est adiiciendum. Cæterũ diem per totum hunc sermonẽ nostrum, in ea significatione accipiemus, vt nõ solùm lucem, sed etiã noctem complectatur. Sicvti & mensem ex triginta diebus cõstare dicimus: nõ id tempus tantum, quo Sol supra terram fertur appellantes diem, sed noctem etiã ei copulantes. Atq; in hunc modum annum quodammodo dicimus trecentos & sexaginta quinq; dies cõtinere.

Dies.

Mensis.

Annũ constare ex trecẽtis sexaginta quinq; diebus.

Morbus est dispositio quædam functiones lædens: quæ quidem duplex sæpe consistit. Simplicẽ tamen dispositionẽ, nemo qui perspicaci sit ingenio, in primo die ignorabit: habet enim propria indicia. Eam verò quæ cõmista est, nõ omnibus per initia cõtingit agnoscere. Oportet autẽ in omnib. simplicibus dispositionibus sic exerceri, vt earũ singulas seorsum, & iam perfectas promptè noscamus. Simplicem itaq; morborum singulorum dispositionẽ, ante omnia ipsã per seipsam cognoscere expedit: primum quidem ac maximè, ex iis quæ secundum propriã ipsi insunt substantiã: deinde iam ex iis quę sæpius ei accidunt.

Morbus quid.

Simplices dispositiones esse per se noscendas.

Velvti in ea febre quæ tertiana dicitur, non hoc tantum advertas, si tertio quoq; die fiant accessiones desinentes integrè. Nam si duæ tertianæ fierent, aut duæ quintanæ: duæ quidem tertianæ quolibet die, per tertium autẽ duæ quintanæ accẽderẽtur. Quare vel duas tertianas vnam sic quotidianã putares, vel duas quintanas vnam tertianã. Forma itaq; accessionum maximè inspiciẽda est. Porrò exquisitæ tertianæ longissimus terminus, septem absoluitur circuitib. Fiunt autẽ tertianæ plurimæ, vt etiã cõtinuæ & ardentes, æstiuo tempore, vbi secũdum naturã se habet. Etenim quemadmodum hyems præ omnibus anni temporibus humidissima & frigidissima existit: sic æstas, siccissima simul & calidissima, dummodo propriã naturã retineat. Nec enim debes existimare, q propter anni temporũ appellationes, singulæ ęgritudines accidãt tales scilicet vel tales: sed propter ambiẽtes aëris temperaturã. Nam qualem hic naturã sortitur, ita etiam nos afficit. Similiter etiam regio & temperies hominis calida & sicca, plurimarũ febriũ feracior est, iis quæ tẽperamentum cõtrariũ possident. Quòd si etiam victu calidiori & sicciori

Tertianas duas copulatas inuadere singulis diebus.

Quintanas duas copulatas, tertio quoq; die accessionem facere.

Tertiana exquisita longissimus terminus septem absoluitur circuitibus.

Hyemis temperies.

Æstatis temperies.

vsus

vsus aliquis fuerit, hoc est, laboribus, vigiliis, curis, & anxietatibus, cibisq; paucioribus & biliosioribus, nōne etiam in hoc ipse seipso biliosior reddetur, ac proinde calidior & siccior? Atq; hæc sanè quæ diximus, cōmunia sunt ardentium febrium & tertianarũ generationis. Etenim tertiana accessio ab acutissimis maximéq; adurentibus febribus nullo modo relinquitur: sed hoc discrimen interest, quòd in hac, per totum corpus bilis defertur, atq; ideo vehemens fit rigor, bilisque supervenit vomitus, atq; vrinę & sudores biliosi adsunt: in aliis verò adurentibus febribus, quæ nullam habent intermissionē, flaua bilis in vasis vnà cum sanguine cōtinetur: id quod certè est in causa, vt tertiana febris per sudores vomitúsq; finiatur: in adurētibus autē, singulæ accessiones ad infebricitationē nō perveniant: quoniā qui earum est causa humor, non expurgatur. Sed quādo in his bilis agitatur vehementius, ac velvti efferuescit, à naturáq; invalescente impellitur, tunc rigor supervenit, & febris soluitur. Nā ardens febris, si superveniat ei rigor (vt inquit Hippocrates) soluitur. Quòd verò non modò causa frigida, sed acris etiam & calida, rigorem faciat, in libro de symptomatum causis ostendimus. Etenim acres & mordaces humores vehementius emoti agitatíq;, & per sentientia corpora violenter delati, stimulant, pungunt & feriūt; atq; hinc sensum inæqualem, rigorem, cōcussionémq; invehūt. Tertiana itaq; febris, quæ ex flaua bile mota ortũ habet, rationabiliter statim ab initio rigorē affert nō mediocrē: hoc ipso primũ à quartanæ rigore differentē, quoniā in illa quidem pungi videtur ac percuti corpus (talis enim est in tertianis febribus sensus rigoris) in quartana autē frebre similem frigefactionē habet, qualis per gelu, tempore hyberno sentitur. Quippe in quartana febre atra bilis redundat: sicvti in quotidiana, pituita. Tertianā igitur febrem minimè quidem licet absq; rigore vehementi, pungente atq; feriente carnem, oriri. At quartana febris nō primo statim die cum rigore invadit vehementi, sed progrediente ipsa, atq; aucta, vnà etiam rigor quidam grauis, ac velvti ossa cōtundens, augetur. Quotidianas autē nō comitatur rigor, nec in initio, nec in progressu, sed frigefactio dũtaxat. Præterea quartanæ febres paruos, debiles, tardos & raros adeò pulsus efficiunt in invasionibus, vt nulla altera dispositio: tertianis verò parui quidē ac debiles, tardíq; ac rari, cùm invadunt, pulsus necessariò adsunt. Verũ tarditas ac raritas nō paruo ab iis intervallo relinquitur, quæ in quartanis accidunt. Nam in quartanarum principus videbitur tibi arteria quodam modo ad interiora retracta, impeditáq;: in tertianis verò, nec aliqd tale percipitur, tarditásq; propè accedit ad eum qui secundum naturā est motus: ac præterea certus ordo æqualitásq; pulsibus inest. Habet etiam tertiana febris per incrementa, æqualem hbenimque celeritatem: statimq; ad magnitudinē atq; vehementiā excitatur, hisq; omnibus frequentiā correspōdentē: neq; ipsi vllũ adest inflāmationis signũ. Iam igitur & sitim invehit, & hominē exurit, & paulò pòst in vigore consistit: calor æqualiter quaqueversus extenditur nihilóq; plus thorax extremitatibus calet: & si manum imposueris, in primo occursu quidem percipitur calor multus & acris, quiq; velvti quodem cum vapore efferatur: paulò pòst verò superatur à manu: non vt in febribus malis & adurentibus accidit. Ac iam sanè bibendi tempus ægrotanti instat: statimq; post potũ plurimus vapor calens per cutem exhalat, sudoris nuncius; bilisq; supervenit vomitus, venterq; soluitur, & biliosum mingunt. Incipit itaq; sudor vapidus calidúsq;, velvti in balneis: totum verò ipsis corpus æqualiter sudat, talisq; est pulsus, qualis in iis qui rectè valentes exercitantur & balneātur: velox scilicet, magnus, vehemens & creber. Sed præter hæc omnia statim ad infebricitationē desinit, vniuersum accessionis tēpus vltra duodecim horas nō protrahēs: Sæpius aũt septē horas accessio cōtinet. Nōnunquā citius aut tardius, sed non multò, finitur. Descripsimus itaq; veram & exquisitā tertianam. Quòd si vrina reddatur rufa, aut subflaua, appareatque crassitudo mediocris: ac paulò pòst, vel albam nebulam, vel suspēsionem optimam fecerit, febris ipsa vltra quartũ circuitum non progredietur. Rufiore verò vrina existente, neq; suspensione aliqua, nec nebula in primo circuitu apparente, ad septimum extendetur. Quòd si præter alia signa, in vrinis appareat subsidentia leuis, æqualisq; circa primũ statim diem, vltra tertium circuitum ipsa febris nō divagabitur. Ingruente autem accessione quartana, eximia quædam ad tarditatem ac raritatē fit pulsuum conversio. Solet porrò quartana febris maximè oriri in autumno, præcipuè si tempus ipsum frigidam & siccam, & inęqualem sortiatur temperaturam. Quòd si etiam regio taliũ febrium sit generatrix, & ægrotātis natura atræ bili obnoxia, talisque victus ratio antecesserit, quæ huiusmodi aggregarit humorē: & si eo tempore quartanæ febres populariter fiant, homóq; lienosus fuerit, vel febres erraticas passus: si augmentum & status plurimũ contraria fuerint, tenuésq; & albæ & aquosæ vrinæ reddantur: si inquā hæc omnia indicia in prima accessione adsint, quartanam esse febrem non dubites. Sed quotidianam à tertiana distinguere facilius est. Neq; enim primo statim die cum rigore invadit, sed progressu temporis refrigerationes potius quàm rigores ipsis adveniunt; neq; vllus ordo aut æqualitas pulsibus assidet, cùm primũ accessiones fiunt. Sed nec devrũt laborantes, nec denudare corpora, & pallia iactare cogũt: nec multùm ac frequenter respirare, ac velvti flammam ex ore efflare, frigidúmq; potum expetere. Verũ isti cùm febricitant, minimè sitiunt: vrinæq; ipsis in primis diebus tales sunt, quales quartanis incipientibus adsunt. Atq; in primis diebus minimè sudant: sed progrediente tempore hoc etiam illis advenit. Eget autem hæc frebris, natura humidiore, vitáq; ociosa, & plena crapulis. Quare in pueris assiduè fit: ac perrarum est, quin & os ventriculi, & hepar in ipsis malè afficiatur. Sed et cruditates antecedunt plurimæ, & coquēdi moræ, & acidi ructus: & cùm primũ febrire incipiũt, præcordia vltra naturalem habitũ intumescunt. Color his cum pallore albus: talisq; morborũ

Febres ardētes & tertianas quæ gignant.

Tertianarũ ad urentiumq; febriũ discrimē.

Ardens febris si superueniat ei rigor, soluitur.

Rigorem fieri à frigida & à calida causa.

Tertianam febrem oriri à flaua bile per corpus mota.

Rigor tertianæ & quartanæ quomodo differant.

Quartanā gigni à bile atra. Febris quotidiana fit a pituita.

Quotidianæ nō cum rigore, sed cum refrigeratione quadam invadunt.

Tertianarum quartanarũq; secundum pulsum discrimen.

Tertianarum signa & symptomata.

Tertiana corpore quo accessionum tempore est potio dāda.

Tertiana accessio vltra duodecim non protrahitur horas.

Tertiana exquisita descriptio.

Tertiana brevem solutionē qua vrina indicent.

Quartanarum febrium signa & symptomata.

Quotidiana et tertiana febris discrimen.

Quotidianarũ febriũ indicia.

Quotidiana cur assiduè pueros invadant.

Quotidiana quo præcipuè gignantur tempore.

hybernum tempus est ferax, & status temporis humidus, & eiusdem naturæ locus: fitq; accesſionum principiũ circa vesperam. Ita quidem quotidiana, tertiana, & quartana, prima die invicem discernuntur. Cõtinuas autem febres, quæ idem genus cum iis quas diximus habẽt, similiter primo die vir exercitatus cognoſcet.

Ardentium exquisitarum & tertianæ febris discrimen.

Etenim exquisita ardens, cùm omnia alia ſeruet exquisitæ tertianæ indicia, eo ſolo differt, quòd neq; cum rigore invadit, neq; ad infebricitationem deſinit.

Continuæ quotidianæ descriptio.

Quæ verò quotidie accesſionem facit, quando temporis ſtatum, & ætatem, & naturam corporis, & victus rationem antecedentem, ac prætérea pulſuum formã, coloremq; eundem habuerit cum exquisitis quotidianis, non pervenerit autem ad infebricitationem, idem genus cum illis obtinet.

Cõtinuæ quartanæ descriptio.

Eodem modo & quæ quarto quoq; die accesſionẽ facit ſine vlla intermiſsione, nulla interpoſita febris quiete, eiusdem est generis cum quartana. Et palàm eſt, quòd nec rigor in ea accesſiones antecedet, neq; ſequetur ſudor.

Continuarum & intermittentium febriũ discrimen, secundum modum generationis.

Quæ igitur in ſola flaua bile febris accenditur, ſine aliquo affectu visceris, ſi quidem manente adhuc intra vaſa bile accendatur, exquiſita febris ardẽs dicetur: ſi verò per totum corpus deferatur, tertiana. Sic & ſi ab atra bile fiat febris, cùm per totum corpus delata fuerit, quartana efficitur: cùm immobilis, illa quæ quarto quoq; die excreſcit: queadmodũ ſi ex pituita ortũ habeãt, vel quotidianæ ſunt, vel quæ accẽduntur ſingulis diebus.

Febris cõtinua est, quæ ad infebricitationem, prius quam soluatur, non desinit.

In vniuerſum autẽ voco cõtinuam febrem, quæ ad infebricitationẽ, anteq̃ ex toto ſoluatur, non deſinit: etſi declinatio aliqua ſenſibilis in ea deprehẽdatur. Cùm verò nec declinatio aliqua ſenſibilis fiat, ſemper verò à primo principio febris vſq; ad criſim ſimilis perſeuerauerit, erit hæc ex genere febrium devrentiũ, ab iiſdem verò acutie differet.

Devrentes febres.

Sed nec in primo die, nec in ſecundo eſt huiuſmodi febrem præcognoſcere, nec aliter vtile. Sat enim eſt genus agnoſcere, q̃ ſcilicet biliosa ſit, devrens, & peracuta. Atq; huius generis febres omnes in prima ſeptimana diiudicantur: ſi verò tertiana pura fuerit, intra ſeptimum circuitum.

Tertiana pura intra septimũ circuitum absoluitur.

Febres diuturnæ quæ.

Omnino autem diuturnæ ſunt, & quotidiana intermittens, & illi adhærens continua, ſicuti & quartana, & quæ per quartum excreſcit. Quare tria erunt vniuerſa ſimplicium febrium genera.

Febrium simplicium tria genera.

Singula verò ipſorũ in duas primas differentias ſcindentur: vel enim intermittentes, vel febres continuæ erunt. At ſi morbus compoſitus fuerit, non æquè facilè cognoſcetur.

Febrium genus compositum, constitui dupliciter.

Dupliciter verò genus febris cõpoſitum cõſtituitur: in prima quidem ſectione, vel quia eæ quas diximus febres citra alicuius membri affectũ miſcentur: vel quia ex membri cuiuſpiam inflãmatione accenduntur. Quæ igitur citra membri affectum cõſiſtunt, dupliciter cõmiſcentur: aliquando implicatæ, nonnunq̃ verò per ſe totas confuſæ. Sic quoq; membra inflãmata: nam ex ipſis quædam ſanè veluti complicantur tantũmodo, quædam verò velvti confuſionẽ quandam habent diſpoſitionum.

Febres quomodo inter se misceantur.

Ac febres ſanè, quædam complicantur vnius generis cum aliis eiuſdẽ generis, vel vnius ſpeciei cum aliis eiuſdem ſpeciei. Cõtingit verò nonnunq̃, vt etiam differentes miſceantur. Nam quotidianæ tertianis, & his quartanæ, & quæ eandem ſpeciem ſeruant, in vicẽ plerunq; implicantur.

Quartanis circuitibus tribus posse vnum eundemq; simul hominem corripi.

Quo fit, vt idem homo tres interdũ habeat quartanos circuitus: ſed hos quidem nõ eſt difficile agnoſcere. Quandoq; verò aliqua ex intermittentiũ genere cum cõtinua, difficillimã vixq; explorabilem facit miſtionẽ.

Patientia loca quomodo affectibus fiunt implicata.

Porrò quemadmodum febres, ita & patientia loca miſtionem recipiunt: vel quia differẽtia membra propriã ſingula febrim accendunt, vt lien & iecur: vel quia diſpoſitio miſta, velvti inflammatio cum eryſipelate, aut eryſipelas cum inflãmatione miſcetur. Pro differentia enim affectarũ particularũ, atq; etiã earum affectuum, ſolent etiam ipſæ febres variari. Vbi igitur ſingula accuratè diſtinxeris, tunc ſanè facilè miſtionẽ deprẽhendes. Nulla autem eſt nec ſpecies, nec genus, q̃d circa tertiam vel quartam diem, cuius naturæ ſit, innoteſcere nequeat.

Hemitritæi febris descriptio.

Invadat igitur febres aliqua horrida, atq; omnino inæqualis in pulſibus, & in eo qui per totum corpus ſentitur calore, vt ſæpius propius ſtatum eſſe exiſtimetur, vel medium augmẽti obtinere. Rurſus verò horrida fiat, & pulſus minores, debiliores, tardiores, atq; rariores habeat: & calorem quidem ab extremis partibus recedentem, circa verò ventrẽ atq; thoracẽ, copioſum. Hanc non abſq; ratione quiſpiam hemitritęũ fore ſperauerit, vel potius iam eſſe: à multis autem tertio die noſcetur.

Hemitritæũ cõstare ex biliosa pituitosaq; febre per se totas confusis, vel ex iisdem inter se complicatis: quod fieri quadrupliciter potest.

Sed hæc quidem mixta eſt, ex biliosa pituitoſáque febre, non invicem complicatis, ſed per ſe totas confuſis. Quæ autem ex complicatione fit, quadrupliciter conſiſtit. Vel enim tertiana quotidianæ commiſta: vel ea quę quotidie accesſionem habet continua, illi quæ per tertiũ continua eſt: vel tertiana ei quæ ſingulis diebus accesſionem facit continuæ: vel quotidiana ei quæ per tertium continua eſt.

Tertiana duplex quando adesse dicatur.

Si qua verò febris in primo die exquiſita tertiana deprehẽſa, deinde ſequenti die ſimilem priori omnino fecerit accesſionem, hęc duplex tertiana exiſtit. Sic autem & duæ & tres quartanæ ſæpius invicem complicantur, quas accesſionũ forma à quotidianis diſtinguit.

Febriũ putridarũ tria genera.

Tria igitur ſunt omnia quæ ex humorũ putredine febrium accenduntur genera: quædã enim ex flaua bile (hæq; plurimæ ſunt) quædam ex atra, quædam ex pituita conſiſtunt. Aliarũ autem omnium febrium varietas, ex miſcella horũ humorũ naſcitur. At ephemerę & hecticę febres, alia duo conſtituunt genera, ab iis, quæ dicũtur acutæ febres, diſtincta.

Febris acuta quibus gignatur ex occasionibus posset.

Porrò febris acuta, vel aliquo dictorum humorũ cõputreſcente, vel membro phlegmone obſeſſo, gignitur. Mirantur autem nõnulli, quòd poſsit intermittens febris cũ cõtinua miſceri, quódq; nulla intermiſsione accedente febris, interdũ ſolæ intermittentes mutuò inter ſe miſceantur: id q̃d accidit nõ in tertianis tantũ, aut quotidianis intermittentibus, ſed etiã in ipſis quartanis. Cùm enim plures invicẽ cõplicantur, ſiue eiuſdẽ generis, ſiue diuerſi, accidit vt febris ſecunda plurimũ anticipet advenire, anteq̃ prima in exactam integritatẽ deſinat: Deinde rurſus tertia eidem ſuccedit, antequam perfectè ſoluatur. Hoc verò maximè accidit in longioribus accesſionibus. Etenim trium tertianarum complicatio, in ſecundo ſtatim die nobis

mani-

Febriũ quæ ex locis patiẽtibus accidunt, formam esse compositam.
Pleuritidis generatio, signa, & symptomata.

manifestè est conspecta. Earũ verò febrium quæ ex locis patiennbus acciduut, forma composita est. Quædam enim loci indicia præ se ferũt: quædam autem eius, ob quam consiitunt, causæ. Vel vti in morbo laterali locus quidem patiens est, costas succingẽs membrana. Quæ quidem cùm inflammata sit, necessariò dolorẽ invehit, quoniam neruosa est: sed hunc pungentem, & longè extensum, quoniam pars affecta, est membrana. Quæ quidem cùm vnum sit ex spirandi instrumentis necessariò difficilem habebit respirationem animal. Quia verò & cordi & pulmoni proxima est, necessariò & febricitabit, & statim infestabitur tussi: nõ tamen statim expuet. Sed si quidem multũ ac crassum ab inflãmatione defluxerit, tunc tussi expuet: si verò paucũ & tenue, irritabitur quidẽ necessariò, ita vt tussis moueatur: nõ tameu expuet, anteq̃ collectum simul atq; cõcoctum ad multitudinẽ crassitudiuémq; peruenerit.

Sputorum colores ostendunt differentias humorum gignentium pleuritidem.

Nunquid verd magis pituitosus sit, vel biliosus humor, is qui inflãmationem facit, ex forma sputorũ cognosces. Nam si sputa sint spumosa, fluxum maximè pituitosum ostendunt: flaua autem, biliosum impermistũ: quę verò rufa sunt, amaram quidem & ista referunt bilem, sed non paucam serosam humiditatem cum bile misceri significant: & multò ampliorem, quando pallida quis expuerit. Sic & nigra, atræ bilis fluxum ostẽdunt: sicvti quæ magis rubida sunt, plurimũ quidem sanguinis: minimum aũt amaræ bilis, in eo qui inflãmationem facit, contineri significãt.

Sputa mitiora quando sint in pleuritide, & quæ exitialia magis.
Pleuriticorum pulsus quales.

Atq; ideo inter omnia sputa hæc sunt mitiora: sicvti nigra, magis exitialia. Pulsus igitur pleuriticorum, quà quidem duram præ se fert tensionẽ, neruosum esse locum affectum ostendit: quà verò serræ similis est, inflãmationis affectum. Quà velox simul & frequens, ac magnus, ad inflammationem consequi febrem. Quà singula quæ diximus, maiora aut minora sunt, vel magnam esse, vel paruam ostendit dispositionem.

Febrium diuisio.

Igitur aut simplex est febris, aut cõposita: vel cum loco patiẽte, vel ephemera, vel hectica. Si simplex omnino fuerit, humoris indicia affert, ex quo genita est. Si verò composita, ex quot simplicibus febribus composita est, totidem numero humorũ multitudinem indicabit. At si hoc indicet, illud etiam significabit, nũquid morbus diu durabit, au citò finietur.

Febrium longitudinẽ & breuitatem deprehendi posse ex notitia humorum ex quibus gignuntur, vel dispositionum partium à quibus procedunt.

Nam si humor pituitosus extiterit, necessariò diuturnus erit: longè verò magis, si atræ bilis naturam referat. Quòd si ad flauam bilem inclinet, minimè quidem diuturnus erit. Sic & locus patiẽs, qui quidem motu multo exercetur, calidúsq; est, ac rarus, & principatum gerit, acutiorem fore morbum portẽdit. Qui verò neq; in motu continuo est, frigidúsq; ac densus, & sine principatu existit, ad longius tempus debere extendi significat. Eodem modo & dispositio, si quidem difficilem motum habuerit, frigidiórq; fuerit ac densior, diu duraturum: sin autẽ facilè moueatur, calidiórq; fuerit, & rarior, citò solutum iri. Similiter & de causis est iudicãdum.

Crises repẽtinæ violentæq; calidarum febriũ sunt propriæ.

Eas igitur quæ cum magno ac repentino certamine fiunt solutiones morborum (quę præcipuè crises vocantur) febrium earum quæ ex calidis humoribus accenduntur, proprias esse est putãdum. Post has, earum, quæcunq; membrorum sunt principatum habentium, facilè mobiles calidæq; dispositiones. Ephemeræ verò & hecticæ febres, sine magna pturbatione, & minimè subitas faciunt permutationes.

Constipatio febrem qua ratione gignat.

Ergo in omnibus inflammatis particulis constipatio ipsa, quę locum probè difflari prohibet, statim quidem putrefacit humores, simúlq; quendam calorem excitat, qualis & in reliquis omnibus putrescentibus gignitur. Cuius caloris modus, cùm simplex fuerit, necessariò alicui earum, quas diximus, febriũ assimilatur: vel potius vna ex illis est, vel ad amaram bilem, vel ad atram, vel ad pituitam attinens.

Inflãmationẽ gignit vel flaua bilis, vel atra, vel pituita.
Bilis quos edat tumores.
Atra bilis quales tumores gignat.
Pituita gignit œdemata.

Omninò enim humor qui inflammationem efficit, vel flauæ bilis est, vel atræ, vel pituitæ. Si igitur impermistæ multæq; flauæ bilis fuerit, tum facit erysipelata, & eos qui herpetes nominantur: sicvti si nigræ, cancros, & phagedænas, aut elephantos, aut aliquem ex his adeò incurabilibus morbis. Quæcunq; verò ingruente pituita in tumorem attolluntur, hæc œdemata nuncupantur. At qui sanguis atræ bilis est permistus, duras gignit inflammationes: erysipelatibus verò similes, qui amaræ: inflatas, qui pituitæ.

Sanguis producit, propriè dictam inflammationem.

Cùm verò ipse secundum naturam se habens sanguis, trusus in locum fluxioni obnoxium putruerit, hic quidem affectus inflãmatio est. Simplex verò ex ipsa febris accenditur, maximè ephemeris similis, quæ ex inflammationibus inguinum accidunt: nam & ipsa inguinis inflammatio ex optimo sanguine fit.

Sanguinem putrescentem ad amaræ bilis naturam transire.

Liquet autem, q̃ cùm hic putrescere cœperit, non amplius bonus remanet, sed iam ad amaræ bilis naturam transit. Atq; in hoc illud seruatur, triplex esse genus vniuersum simplicium febrium. Quæ enim ex sanguinis putredine fit, iam quodammodo biliosa est.

Humorũ generationes atque transmutationes.

Etenim sanguis ex moderato calore gignitur: flaua autẽ bilis, ex maiore: atra verò ex impense immodico. Quicquid igitur pingue ac tenue in sanguine est, fit flaua bilis: crassum verò, ac velvti fæx, quando immodicè exaruerit ex calfactum, atra. Flaua etiam bilis quandoq; in atram cõvertitur, cùm assata fuerit. Omnes igitur quæ in particula aliqua accenduntur febres, vnum aliquem ex dictis, vel simplicem, vel compositum characterem habebunt.

Febrium mistionem nõ ignorabit, qui singulas simplicium cognorit.
Ephemeræ febres, solius spiritus sunt passiones.
Ephemerarum febrium causæ.
Ephemerarũ febrium indicia.

Qui verò singulas per se febres exquisitè cognorit, earum & mistionem nõ ignorabit. Ephemeræ febres solius spiritus sunt passiones, absq; humorũ putredine, aut membri inflammatione, nisi inflammatis inguinibus accidant. Earum autem generationis sunt occasiones cõmunes, vigiliæ, cruditas, tristitia, timor, curæ, iracundia, devstio, refrigeratio, lassitudo, ebrietas, & quæcunq; similia. Cõmuniter omniũ pulsus ꝓmouetur ad paruitatẽ atq; frequentiam, & nonnunq̃ ad magnitudinẽ. Exquisitè autẽ seruat eam quę secundum naturã est, æqualitatem, mollitiem, & ordinem. Sic & vrinæ, nõnullæ quidem, suspensiones, nõnullæ verò subsidentias bonas habent, quædam autẽ nebulas. Omnes verò probè coloratæ sunt; sicvti & in omnibus calor vapidus est: atq; ab omnibus ipsis absunt maligna accidentia. Cõmunes autẽ sunt omnib. & vrinæ rufiores. Cæterũ iis qui ob tristitiam febricitãt, acrimonia potius

Tristitiam quæ signa arguant.

adest, q̃ multitudo caloris: sicuti iis qui ob iram, contrario modo. Sed & tenuitas corporis in iis qui tristitia, q̃ in iis qui curis vexati sunt, manifestius apparet, & oculorum cõcauitas, & insolita quædã decoloratio. Et hæc quidem cõmunia omniũ etiã aliorũ, qui quocunq; modo cogitationibus impliciti fuerint, indicia sunt. Sed præcipuè ex oculis sunt discernendi: licet enim ex his etiã in sanis animi affectum cõiicere.

Oculorum ex signis, in sanis etiam animi affectus cognosci.
Vigiliis maceratorum signa.
Iracundorum signa.
Febrientiũ ex lassitudine signa.
Ephemeræ ex densata cute.

Eos qui nimiũ vigilauerunt, distinguit decolorationis modus: subtumida præterea ipsis est facies, palpebrásq; nõ facilè attollũt, oculósq; habent præhumidos. Iracũdis neq; oculorũ cõcauitas, nec manifesta inest decoloratio. Sed nec magnitudo pulsuũ aufertur. Eorũ verò qui febriũt ex lassitudine, cutis est siccior, q̃ in aliqua alia febrium ephemerarũ. Quæ ex densata cute febres oriũtur, solæ inter omnes ephemeras in passione astricta cõsistunt, facilèq; dignoscũtur ex tactu: sicuti & aridæ febres quæ ex lassitudine fiũt. Caliditatis aũt motus in iis quodãmodo augescit.

Ephemeras ex bubone ortas quæ arguant.

Earũ verò febriũ ephemerarũ, quæ ex bubone accenduntur, pulsus maximi sunt, veloces atq; frequentes, calórq; plurimus, qui post statum statim ex profundo attollitur, sed suauis. Præterea rubea facies magna ex parte ipsis inest, & maior tumor, & vrinæ subalbę. Cõmunis autẽ his febribus inest æqualitas pulsuũ.

Hecticarum febrium nulla fit statim in primis diebus, sed in progressu.

Quia verò nulla hecticarũ febrium in primis diebus, sed in progressu tẽporis fit, de illis non agemus impræsentiarum.

GALENI PERGAMENI de crisibus, lib. III.

Crisis per excellentiã dicitur subita permutatio morbi ad salutem.
Crisis mala.
Crisis imperfecta.

VBi morbus subitò ad sanitatem pervenit, ea permutatio omniũ optima est, atque ideo ipsam per excellentiam crisim vocamus. Ex aliis autẽ permutationibus, quæ quidẽ ad subitam mortẽ fit, mala crisis existit. Quæ verò aliquam effatu dignam mutationẽ efficiunt, non tamen integram solutionẽ, imperfectæ crises vocantur: sicuti & quæ sensim emoriente vel virtute, vel morbo contingunt: quæ solutiones simpliciter, non crises vocari debent. Sola igitur subita ad sanitatẽ conversio, simpliciter crisis vocatur: quæ fit subitis quibusdam excretionibus, aut effatu dignis abscessibus.

Crisis optima fit cum subitis excretionibus aut effatu dignis abscessib.
Crisim prævenientia symptomata.

Quicunq; enim aliter quieuerint, retrocedunt malignius. Antecedit autẽ huiusmodi excretiones abscessúsq; non mediocris perturbatio in ægrotantis corpore. Nam anxietates, vigiliæ, dementiæ graues somni; respirationes difficiles, vertigines, sensuum difficultates, dolores capitis, colli, stomachi, & multorum aliorum membrorũ: nonnullis verò aurium sonitus, & vanæ ante oculos apparent imagines, & lachrymæ inuoluntariæ effluunt, & vrina retinetur, & labrũ agitatur, & aliquid tremulum fit: obliuio præterea, & præsentiũ ignorantia, & vehemens rigor accidit, & plurimum accessio consuetam anticipat horam, & multus æstus, sitisq; inexpugnabilis sequitur: clamant & saliunt, sicuti furentes, nec possunt in eodem situ recumbere. Deinde repentè multus sudor erumpit, aut vomitus nõ exiguus insequitur, aut venter subitò soluitur, aut abvndans fit fluxus sanguinis, aut hæc omnia simul contingunt, vnde non paruus invadit timor adstantes.

Concoctiones esse expendendas, ad cognoscendam præsentem crisim, ac prævidendã futuram.
Interiisse aliquem qui crisim post coctiones præcedentes habuisset, non vidit Galenus vnquam.

Vt igitur qualẽ sit habitura exitũ præsens crisis, agnoscas, prævideas autem futurã, primũ ac maximè omniũ expendendæ coctiones sunt ex vrinis, alui excrementis, atq; ex ipsis sputis. Quippe neminem vidi intereuntẽ, qui præcedentibus coctionibus, crisim ipsam habuisset. Non tamen æquà omniũ signorũ dignitas existimanda est: sed in morbis quidem thoracis atq; pulmonis, præcipuè sputa sunt exploranda: non tamen vrinarũ contemplatio explodenda: sed & excrementa sunt inspiciunda.

Excretiones corporis, quæ in quibus morbis præcipuè sint expendenda.

Si verò tantùm febricitẽt absq; alicuius visceris affectione, • aut si etiam aliquid eorum quæ circa hepar, renes, vesicam, atq; splenem habentur, phlegmone obsessum sit, maximè vrinis est intendendus animus. Sicuti si circa ventriculum passio consistat, primùm excrementa alui inspiciunda: sed neque interim sunt negligendæ vrinæ.

Crisis bonæ & instantis indicia.

Primũ itaq; & maximum instantis bonæ crisis indicium, sunt concoctiones. Secundum autem, quòd ab aliqua die indicatoria, indicata prius fuerit, cui annexa sit dici ipsius iudicantis facultas. Deinceps verò inspicere oportet, & speciem morbi, & morem: ac postea, si formæ morbi, ipsa excretio respondeat.

Ardentis febris solutio cũ quibus excretionibus fiat.

Etenim si febris exvrens sit, vel sanguis è naribus profluet, vel post vehementem rigorem sudor multus & calidus per totum corpus manabit: aut per vomitum, aut per aluum, biliosum aliquid excernetur.

Tertianæ solutionẽ excretio bilis testatur.
Quotidianarũ solutio quas excretiones adferat.
Phrenitis quib. excretionibus soluatur.

Ita & tertiana vomitibus & excrementis biliosis, & sudoribus toto corpore fluctibus, finiri debet. Plurimum autem pituitę in febribus excernitur quotidianis, & multi per totum corpus sudores fiunt. Finit autem & phrenitidem sudor multus, præcipuè si calidus è capite fluxerit, sudante simul reliquo corpore. Contingit etiam interdum, vt per sanguinem fluentem è naribus phrenitis etiam soluatur. Non tamen lethargus, aut peripneumonia fluxũ sanguinis amittit. Inter ipsas autem pleuritis medium obtinet locũ.

Sanguis è nari quo atq; è directo profluens, quas soluat inflammationes.

Lienis etiam hepatisq; soluit inflammationes, si simul adsit acuta febris, sanguis è naribus profluens: sicuti & reliquas omnes, quæ sub præcordiis fiunt, feruentes & acutas inflammationes. Oportet autem per directum fluere sanguinem, ex dextra quidem nare, patiente hepate, vel locis sub dextris pręcordiis positis: ex sinistra autẽ, liene, & locis vicinis. Iuuat etiã & sudor bonus omnes quæ sunt iuxta præcordia inflãmationes calidas & acutas.

Hepatis partes quibus excretionibus solui soleant.
Sudores omnes sunt febribus proprij.

Hepatis verò cõvexæ quidem partes patientes, fluxibus sanguinis è nare dextra, sudoribus bonis, copiosisq; vrinis soluũtur. Cauæ autem partes excrementis biliosis atq; sudoribus: nõnunq̃ verò & vomitibus. Sudores tamen omnibus febribus proprij sunt, & præcipuè exvrentibus. Finiunt autem quartanas febres, si atra simul cum eis atq; varia excernantur: semitertianas verò, si biliosa simul & pituitosa.

Sudores, quos dissoluant affectus.

Soluunt etiam parotides, lethargos, reliquósq; omnes affectus capitis. Porrò cæteri abscessus, febres omnes diuturnas securè soluere consueuerunt. At verò ægrotantis ætas atq; natura, præterea victus ratio antecedens, locus in quo ægrotat, anni tempus, præsénsq; status temporis, veniunt cõsideranda. Atq; ex his quæ diximus licet

exer-

Crisi futura præcognoscēdæ quæ requirantur.

exercitatis vltis præsentē crisim cognoscere. Ad præcognoscendam verò futurā, illa quæ nuper diximus, vnà cum natura morbi similiter expendenda sunt. Post hæc autem & accessionū circuitus veniunt considerandi, an per tertiū, vel per quartū, vel per singulos dies eveniant, vel nullo modo eveniāt, sicvti in synochis accidit. Si enim properauerint, ac semper proportionabiliter anticipauerint horā, aut multò vehementius infestauerint, & per tertiū occursauerint, citò crisim subsecuturā denunciāt. Si verò lente moueātur, atq; eadē invaserint hora, & singulis diebus fiāt, post longius tempus crisim futurā portendunt. Præterea coctiones inspicere oportet: quarū insignes permutationes, si in diebus indicatoriis accidant, indicia sunt, quòd sequentes iudicatorij dies ægrotū absoluent morbo. Minimè autē contingit, febrem omnia signa securissima habentem, nec illam, in qua sunt omnia maximè perniciosa, alteram quidem nō liberare, alteram verò non occidere in primo quaternario ægrotantem. Cùm autem vnaquæque accessio quatuor habeat partes, principium, augmentū, statum, & declinationem: vel has omnes breui tempore accessio percurrit, vel tardo: vel nonnullas quidem citius, nonnullas verò serius. Si omnes igitur celeriter peragat, manifestū inde fit, quòd ad crisim properat: omninóq; huiusmodi febris est de numero intermittentiū. Neq; enim contingit, vt illa quæ omnes celeriter peragat, amplius continua permaneat: sicvti neque vt quæ in omnibus partibus prolixitatem seruat, sit intermittens. Voco febrem intermittentem, quæ ad infebricitationē pervenit. Porrò febris synochæ longus est status: * imò verò tota hæc febris status est. Cùm igitur morbi species, & magnitudo, & motus, & mos, inter se distinguantur: & species quidem sit ex propriis accidētibus cognita: magnitudo verò, ex eorundem quantitate: motus, ex tempore accessionis partiū: mos, ex accidentibus supervenientibus: his quoq; adiuncta consideratione temporis anni, & naturæ, & regionis, & similium: nunquid morietur æger, aut seruabitur, ad hæc tria respiciens invenies, ad speciem, & morem, & magnitudinem: sed præcipuè morem expendere oportet. Vtrùm verò per crisim terminabitur morbus, an non, primū quidem ex motu ac magnitudine perspicies: deinceps autē ex ipsius specie: postea ex anni tempore, & ex aliis quæ eiusdem sunt ordinis, & ex supervenientibus accidentibus, quæ vel vnà cum crisi ab initio invadūt, vel paululum anticipant. Nam cùm supervenientia accidentia diuidātur trifariam: in ea scilicet quæ morē morbi natura ostendere apta sunt: & in ea quæ affuturam proximè crisim denunciant: & in ea quæ non solùm signa, sed etiā causæ crisis existunt: primū quidem ex his simplex est genus: secundum verò & tertium nō semper, neq; idem facere neq; ostendere est aptum, sed variatur secundum tempora. Si æger igitur primo die habeat signa salutis manifestissima, huic in primo quaternione soluet morbus. Vtrùm verò per solutionem vel crisim, magnitudine & paruitate distinguit. Magna siquidem, iudicantur omnino: parua autem duntaxat soluūtur. At dies crisis ex ipso motu invenietur. Nam si febris synocha fuerit, nullíusque accide-rit error, sperandum est crisim quarto futuram die. Si verò continua fuerit, magnitudinē ac motum inspicere oporter. Convenit nanq; in tertio vel quinto die crisim fieri: in tertio quidē, si morbus sit magnus, ac motum habeat velocem: in quinto autem, si nec valde magnus sit, nec moueatur velociter. Oportet enim crisim in idem tempus incidere cum accessione. Ob idq; rarò accidit, vt in quarto die continuarū crisis videat. Continuæ itaq; febres, quæ in accessionibus crisim habent, tertio die, vel quinto, rationabiliter finiuntur. Adiuuat motus celeritatē morbi magnitudo, & anni tempus, & regio, & ætas, & quæcunq; alia amaræ bili conveniunt. Tarditati autē motus insunt contraria. Cæterū principij signa, si diutius perseuerarint, diuturnū fore morbum significant. Augmenti verò, si in quarta vel septima die apparuerint, sperandum aliquid in quartodecimo est: * id tamē vndecimo designabitur: Nam si hæc tria in eo die coniuncta fuerint, & motus velocitas, & febris magnitudo, & manifestum coctionis indicium, fiet crisis in quartodecimo. Si verò solùm manifestum coctionis signum die vndecima appareat, nec tamen morbi magnitudo, aut morbi velocitas festinarint, tūc vltra diē decimūquartū differetur crisis. At si nec die quartodecimo aliquid innouatum fuerit, quod sit exquisitū, tunc ad diem decimūseptimū est respiciendum. Si enim in eo apparuerit aliquod signum, id fidissimū erit, quāvis sit perexiguū, crisimq; vigesimi diei præmōstrabit. Quæ igitur crises post signa optima, & exquisitā factæ fuerint coctionē, eæ necessariò erunt optimæ: quoniā & sola coctio, crisis celeritatē salubrē ostendit. Exquisita verò fit coctio tēpore status. Cùm igitur forma victus ad statū instituat, & crisis optima in illo fiat, vtiq; omnium crisium ipse erit regula. Quæ enim huic est proximior, altera magis distante est potior. Quare in nulla re adeò exercitandus est medicus, vt in status præcognitione. Etenim quicūq; morbi status tēpus præterierint iniudicati, hi sine crisi perseuerāt, & paulatim soluuntur: nullúmq; periculū est, status tempore elapso, quantū iudicio assequi possum. Qui verò perierunt in declinationibus, omnes ij aut proprio sunt, aut errore medicorū extincti, nequaquam autem vi morbi. Vbi enim natura superior evasit, restititq; vehementiori morbi conatui, & quæ infestabant oppressit (hoc enim est ipsa coctio) fieri non potest, vt deinceps succumbat. Quòd si à morbo nō vincatur natura, mortem subsequi nullo modo contingit. Siquidē nihil aliud mors est, quàm omnimoda naturæ prostratio. Igitur an moriturus sit æger, nec ne, præcognoscet nemo, nisi status tempus præsciuerit. Vt autem scire non possumus, an portando oneri quispiam sufficiens erit, hominis robore, oneris magnitudine, ac viæ longitudine antea nō exploratis: sic nihil de ægrotantis salute prius pronunciare licebit, quàm magnitudinē morbi, naturæ robur, ac futurum statum investigarimus. At verò si ex tribus iis cognouerimus, nunquid liberabitur aut morietur æger, colligere ita poterimus aliquid

Synochas febres nullum habere circuitum.

Crisim citò & tardius futuram, quæ indicent.

Coctionū permutationes quæ indicent.

Accessiones singulæ quatuor sortiuntur tempora: initium, augmentū, statum, & declinationem.

Intermittens febris est, quæ ad integritatē desinit.

Synocha febris tota vnus status existit.

Crisim salutarem aut perniciosam cognosces, ad speciem morbi, morem, & magnitudinem si respexeris.

Solutio morbi, sit ne futura per crisim, an secus, vnde cognosci possit.

Accidentia supervenientia, trifariam diuidi.

Synochas diuersas esse à continuis febribus.

Crisis in idem coire tempus debet cum accessione.

Continuæ febres, quare tertio vel quinto die soluantur.

Motus celeritatem tarditatémq; adiuuantia.

Crises optimæ quæ.

Victus rationē iuxta statum instituo.

Status morbi, omniū criseon est regula.

Status præcognitio maximè curæ esse medico debet.

Status tempore elapso, solui paulatim morbos, omnéq; abesse periculum.

Mors est omnimoda naturæ prostratio.

Prædicturus salutē vel mortē, debet prius magnitudinē morbi, naturæ robur ac futurū statū investigare.

de crisis tempore & modo. Nam si morbus inveniatur salubris, & neq; eius acumen, nec magnitudo festinent, nec error aliquis cōmittatur circa ægrū, status tempus crisis expectat: quæ sanè optima erit, vt quæ morbo cōcocto fiat. Si verò vel propter morbi magnitudinē, vel motus celeritatem, ante statū crisis venire cogatur, tātò hæc deterior optima erit, quantū statum anticipauerit. Quòd si neq; vsq; ad statum sufficere posʃit, necessum est ægrum ex hoc morbo interire, non tamen omnino propter statū.

Crisis quo morbo tēpore fiat.
Mors quo morbi tempore accidat.

Crisis enim vel in statu, vel parum ante ipsum fit: mors autē, in tribus temporibus, principio, augmento, & statu.

Permutationis morborum tres differentiæ.
Crisis perfecta quid.

Porrò vbi quis subitò liberatur à morbo, omnino huic aliqua evacuatio effatu digna, aut absceßus cōtingit, præcedente tamen insigni quadam perturbatione. Atque hunc sanè solutionis modum vocamus crisim. Est & alius solutionis modus, vbi scilicet nō omnino absoluitur æger: quæ crisis dicitur imperfecta.

Crisis imperfecta.
Crisis per abvsum quando dicatur.
Permutationis morborū, cùm æger est interiturus, tres modi.

Vbi verò morbi paulatim & citra perturbationē soluūtur, solutio illa per abvsum crisis vocatur. Ac tres quidem hi sunt modi *permutationis morborū, cùm ægrotus est evasurus: tres verò alij istis proportionales, cùm videlicet est moriturus. Vel enim subitò moritur, cum perturbationibus, evacuationib. vel absceßibus momentaneis: vel mortem non subit quidem ex istis, sed multò deterius evadit.

Crises non bonæ.
Arefactio.

Vocentur autē hæ duæ crises nō bonæ: quarum prima quidem perfecta, secunda imperfecta existit. At tertia species malæ permutationis, quæ hominē paulatim ducit ad mortē, arefactio dicatur. Est & quartus modus subitæ permutationis ad peius, sine magnis excretionibus, vel materię in aliquē locū affluxibus, quam neq; crisim appello. Statuens igitur aliquā esse vitalem potentiam, stude vt agnoscas *ipsius ita in robore, vt in imbecillitate, dispositionē. Vbi verò in his exercitatus iam fueris, cura deinceps, vt omnes morborū tam in magnitudine, q̃ in more differentias, & post hæc, futuri status præcognitionē, perdiscas. Quæ vbi accuratè didiceris, tunc te exerceas oportet in cōprehendenda per exquisitā coniecturā, tam morbi magnitudine, q̃ ægrotantis robore: & quanto hæc tempore posʃint perdurare.

Euasurus morbum, necessariò debet trāsire illius vniuersalia tempora.
Moriturus ad declinationis tēpus pertingere minimè potest.
Crisim vt moriatur quispiā, non esse necessariam.
Crisis non fit absq; certamine.
Nemo absq; crisi subitò morbū evasit.
Mors absq; crisi quibus contingat in accessionum principiis

Sicvti enim qui signa omnia bona præ se fert, in primo quaternione integrè liberabitur: ita qui omnia mala, intra primū quaternarium morietur. Cæterū qui quidem liberatur, omnia morbi tempora vniuersalia pertransit. Moriturus verò ad declinationis tempus pertingere minimè potest: * imò nec necessariò ad statū. Contingit quippe ipsum in augmēti & principij etiā tempore mori. Crisim verò subire nō est necessarium, & maximè si in principio morbi moriatur. Hoc autē accidit, vbi natura à morbo plurimum superatur. Tunc siquidem nec certare adversus ipsum aggreditur: atqui sine certamine non fit crisis. Hic igitur est quartus modus mortis, qui nulli salutarium asʃimilatur. Nemo siquidē subitò morbū evasit sine crisi. Multi verò sine hac subitò intereūt, plurimiq; in accesʃionū principiis, illi præsertim qui propter materiæ multitudinē & crasʃitiem, aut inflammationis magnitudinē, exitialiter laborant. In accesʃionū etiam particularium declinationibus, ob virium imbecillitatem moriūtur.

Mori cur nemo posʃit in totius morbi declinatione, nisi ob errorē cōmissum.

In totius aūt morbi declinatione, nullus vnquā extinguitur propria morbi ratione, sed ob errorē cōmissum. Quandoquidē vbi morbi status præteriit, natura evasit superior: alioqui nō declinasset morbus. Fit aūt semper vehementior pulsus, ęqualiorq; & ordinatior, in optima declinatione. Debilior verò, inordinatior, & inæqualior, in exitiali.

Mortis esse tres modos, in quo absq; crisi moriuntur.

Tres itaq; sunt omes mortis modi, iis qui sine crisi moriūtur. Primus quidē in accesʃionū principiis, q in magnis inflāmationibus principaliū membrorū contingit plurimum, vel ob humorū multitudinē, crasʃitudinē, & tenacitatē. Secundus in tempore status, à morbi vi natura superata. Tertius in declinationib. qui rarisʃimè accidit, vigore soluto vitali. Horū verò nullus cōtingit cum crisi. Neq; enim morbum depellere in huiusmodi mortis modis ab initio natura tentauit. Vbi verò tentauerit, sed succubuerit, malam crisim talem eventū appello: fitq; omnino cum excretionibus, aut absceßibus momentaneis. Sicvti autē in malis crisibus est plurima incertitudo cōiecturaq;, ita in bonis scientia, & firmitas prævalet.

Naturæ motus quādo determinati, ordinatique sint, et quādo itē cōtrarij.

Determinati siquidem sunt, atq; ordinati naturæ motus, si & valida sit, & dominetur materiæ, ꝓpriasq; perficiat operationes. Indeterminati verò, inordinatique & incogniti, si quando succumbat. Porrò si morbo pernicioso existente, quarto die letalia signa se ostendant: si quidem imparibus diebus accesʃio fiat, septimo accedet crisis: si verò pluribus, sexto. Certiorē tamen expectationē faciet ipsius morbi motus. Nam si is acutè moueatur, crisim sexto die venturā significat. Sin verò tardè, ad septimā differetur. Cùm verò dies indicatrix nullum de mala crisi futura signū ostenderit, præcognitio eius minimè facilis erit.

Mortem absq; crisi accessurā quæ indicent.

Est autem primū & maximū morbis mortalibus signū, quòd sine crisi mors sit subsecutura, virīū imbecillitas. Secundum verò, si nullum adsit signum coctionis: & præter hæc, si magnus sit morbus malignúsq;, & moueatur celeriter. Cùm enim hæc affuerint, omnino absq; crisi mors subsequetur.

Mortis dies qua via cognoscatur.

Mortis autem dies præcognoscitur, quantò superet morbus naturam considerando, & grauiores accesʃiones inspiciendo. Si enim effatu dignus fuerit excesʃus, & parū resistere adhuc vis naturę videatur, mors citò subsequetur. Si verò cōtraria affuerint, tardius. Sit igitur, gratia exēpli, multus excesʃus, nō tamen manifestus: an ad vnum diem, vel duos extendi poterit, hoc certè distinguetur accesʃionū circuitibus. Quo enim die debet accesʃio fieri, in illo morietur. Constet rursus morbum esse exitialem, nec multam prostrationē virium adesse: liquet primū ex hoc, mortē nō esse propinquā. Deinde inquirendū est, an crisis fieri posʃit.

Crisim quādo tētabit natura.

Si igitur virtus robusta fuerit, & morbus moueatur velociter, & aliquod signū coctionis affuerit, nō extra rationē est, quòd natura tentabit crisim. At si virtus quodāmodo succubuerit, ac morbus tardū habuerit motū, nullūq; adfuerit coctionis signū, in hoc subsequi haud crisim cōtinget.

Crises optimas fieri in statib⁹.

Itaq; optimæ crises in statibus fiūt: in augmentis verò, si salus sit subsecutura, vel imperfectæ, vel nō securæ. At in morituris, vel inte

rimunt

rimunt subitò, vel magnam ad peius mutationẽ efficiunt. In principio autem morbi, crises non fiunt. Quando igitur futura crisis ostenditur, & nox præcedens molesta fuerit, & post ipsam accessio citius invaserit cũ quibusdã insolitis accidentibus, necesse est in eadem accessione fieri crisim. Qualis autem futura sit crisis, vtrùm per sanguinis fluxum, vel vomitum, vel sudorem, vel per aliquod aliud ex iis, quæ sæpe enumerauimus antea, autor bonarum disciplinarũ Hippocrates accuratissimè exposuit, cùm in primo Epidemiarũ libro, tum vel maximè in cõmentario prognosticorũ.

Naturæ ipsius inclinationem tantum esse cõsiderãdam, ad crisis modũ inuestigandum.

In vniuersum autem, nihil aliud oportet considerare in modo crisis, præter naturæ ipsius inclinationẽ. Distinguendum autem est, an calidus & acutus sit morbus, crisisq; in primis fiat periodis: quippe necesse est tunc post crisim, non abscessum, sed excretionem subsequi.

Acuti morbi per excretionem, vt diuturni per abscessus, magis soluuntur.

At tardi & diuturni morbi per abscessus quiescere consueuerunt: præcipuè si vrinæ tenues & crudæ longo tempore exierint. Nam si multam & optimam subsidentiam habuerint, rationabile est morbum potius paulatim concoctum iri, non per abscessus soluendum esse. His præfinitis, deinceps considerandum est, si quidem per excretionem debeat terminari morbus, nunquid profluuiũ sanguinis, vel vomitus, vel sudor, vel alui subductio sequetur: si verò per abscessum, quodnã membrũ, & quis articulus abscessum suscipiet. Cæterũ in iis qui per excretionem debent terminari, dupliciter distinguere oportet: & futuræ excretionis signis, si affuerint: & aliorum, si minimè adsint.

Rigor quando expectãdus sit.

Si igitur præter rationem aluus supprimitur, vel vrina, iam propè crisi existente, rigorem sperare oportet. * Qui si accidat, distinguendũ tunc est, nunquid sudor post ipsum sequatur, vel vomitus, vel subductio ventris, vel aliqua horum, vel omnia. Et primũ quidem ad morbi speciem est inspiciendum. Si enim exquisitè fuerit incendens, statim certior erit rigoris ipsius præcognitio. Quod enim incendit, biliosum est.

Biliosus humor vehementer motus, rigorem facit.

Atqui biliosus humor, vbi vehementius mouetur, rigorem facit. Post hæc autẽ & illud considerandum est, nunquid vrinis tantùm, vel etiam aluo cõpressa, riguit. Si enim ambobus, necessariò rigor plurimus subsequetur. Si vrinis solis, considerare oportet, nunquid alui excrementa plura quàm priora, vel pauciora ante crisim exierint. Si enim * plura, manifestius motus naturæ ad hunc locum est agnoscendus: sin pauciora, ad sudores. Si verò & vomitus signa adfuerint, per has ambas crises iudicabitur.

Sudores critici, quãdo soli expectandi sint.

At si vomitus signa non adsint, solos sudores expectare oportet, & magis quando ægrotantes delirauerint increscente accessione, & partes exteriores calidiores ac rubidiores extiterint, & vapor quidam calidus exeat, qualis antea nõ aderat.

Vndosus pulsus nũciat sudores. Pulsus creticas excretiones significantes. Pulsus magnus præostendit sanguinis fluxum è naribus.

Quòd si pulsus etiam vndosus fiat, & insigniter mollis, adhuc etiã amplius sudores expectare oportet. Durus autẽ pulsus, vomitus magis quàm sudores præostendit. At altus, omnimodæ excretionis est index, perinde ac vehemẽs. Si verò magnus extiterit, motus ad exteriora potius, quàm ad interiora, signũ existit. Cùm verò vterq; fiat modo duplici, hic quidẽ qui ad exteriora, per fluxum sanguinis è naribus, atq; sudores: alter autem qui ad interiora, per aluum atq; stomachũ: vndosus quidem pulsus, sudores: magnus autẽ, simpliciter sanguinis fluxũ præostendit. At motu superante ad interna, cùm non aderunt signa vomituũ, per ventris excrementa fiet crisis: si verò affuerint, & venter insigniter subducatur, per vtraq; perficietur.

Inæquales pulsus quando per crises fiant. Vomituũ signa quæ sint.

Inæqualis autẽ pulsus in plurimis quidem crisibus fit, & præcipuè cùm non fiunt sine periculo & pugna. Vomituum signa sunt, oris ventriculi morsus, vnà cum dolore capitis, oborteq; vertigines, agitatio labri inferioris, magnúsq; sputi tenuis defluxus.

Sanguinem fluxurum per nares quæ prædicent.

Propria verò signa profluuij sanguinis, quidam fulgoris motus oculis apparentes, quoniã humor est flauus. Obtusiones autẽ, quoniã multus, & totus simul elatus ad superiora, spirituũ meatus obserat. Ita autẽ & oculi lachrymantur, ob multitudinẽ fluxus. Eodem modo rubidi aliquãdo videntur in malis: nonnunquã & naribus. Proprium verò signum sanguinis fluxus è naribus est, etiam præcordiorũ tensio sine dolore. Nam & hoc nõ paruum iudicium est sanguinis ad superiora tendentis: sicuti etiã difficultas respirationis, quæ cõtingit sanguine transeunte in thoracẽ.

Præcordiorũ dolor tensiõq; sanguinis fluxũ è naribus, inflãmationemq; illius partis indicat.

Si verò præcordia cum dolore extendantur, non modo fluxum sanguinis nunciant, sed etiam aliquam ibi adesse inflammationẽ significant. Sed & dolores capitis, qui quidem velvti mordaces sunt, vomitum: qui verò quodammodo graues atq; extendentes, pulsantésq; & calidi, sanguinis fluxũ propriè significant. Sic etiam viscerum sub præcordiis existentiũ inflãmationes, causæ sunt ac signa sanguinis fluxuũ, quando morbus per excretionem est iudicandus.

Sanguis profusurus inflãmationibus viscerum, secundum eorum rectitudinem effluere debet.

* Cæterũ si ex contraria parte fluat sanguis, malum est: bonũ autem, si secundum rectitudinẽ visceris, vt inquit Hippocrates. Quare præcordia dextra per dextrã narem bonã afferũt crisim: per sinistram autẽ, sinistra. Si verò per excremẽta alui sit crisis subsecutura, manifestum quidem nullum est signum: sed ex eo quòd adsunt quidẽ crisis signa, desunt autẽ vomituũ, & fluxus sanguinis, & sudorum, colligere licet. Quanquã vel si nullum horũ signorũ adsit, non hoc tantũ modo, sed etiam per hæmorrhoidas, fieri crises contingit, & mulieribua per purgationes menstruas. Non tamen impossibile omnino est talia distinguere.

Menstruæ purgationes creticæ, quæ signa præcedere soleant.

Grauitas quippe lumborũ effatu digna, & tensio, & dolor, menstrua hic antecedit. Hæmorrhoides verò, nõ omnibus sunt consuetæ. Quibus autẽ sunt consuetæ, in iis difficile fuerit distinguere. Igitur aliis omnibus, quando adfuerint signa coctionis & crisis, vomitus verò nõ adfuerint, vel fluxus sanguinia, vel sudorum, omnino venter turbabitur.

Crisis per abscessus futura signa quæ sint.

Si verò morbi ad abscessus conuerti videantur, cõmunia quidem omnia indicia sunt, vbi ægri salus deplorata non est, quòd neq; morbus soluatur, neq; vrina multa, & multam habens subsistentiam, sed cruda & tenuis appareat. Propria verò non admodum diuturnorum morborũ, si æger in difficiliorem respirationem repentè incidens, breui quidem liberetur à tali respirandi difficultate: sed excipiat ipsum statim dolor, capitis grauitas, inexpugnabilia dormiendi necessitas,

surditásq;. Huic siquidem in glandulosis post aures partibus, necessium est abscessum oriri. At si morbus fuerit inveteratus, neq; vllum ex his signis affuerit, sed in ægroto ex locis inferioribus vel grauitas, vel tensio, vel *incendium, vel dolor aliquis apparuerit, huic abscessus ad partes inferiores est expectandus.

GALENI PERGAMENI de præcognitione lib. vnus.

CAPVT I.

Vòd fieri nequeat, vt quæ in singulis morbis sunt evẽtura ægris, præcognoscãtur, quamplurimi medici existimant, ô charissime Epigenes. Postquam enim multos reperire est nõ in Medicina modò, sed etiam in cæteris artibus, qui apparere, quàm esse, malũt: si quid in disciplinis inest optimũ, negligi cœpit: cõtrà exquiri ea, è quibus vulgo plurimi fiant: dicere inquã & agere in alienã gratiam, adulari, diuites & primarios ciues manè officiosissimè salutare, comitari postmodũ, domúmq; reducere: cœnantibus insuper satellitum instar astare, scurrásq; agere.

Disciplinæ omnes vnde negligi inceperint.

Atq; hinc est orta cõmunis illa omniũ artiũ infelicitas, quæ nostra ætate irrepsit. Nam quod quidem ad medicam professionẽ pertinet, si quando aliquis medicorũ qui rectè ꝓfiteatur artem, aliquod symptoma ægroto affore prædixerit, rarum quiddam & mõstrosum ipsi vulgo videtur: tantúmq; abest, vt admirationi sit, qui hoc prædixerit, vt etiã bene secũ is agi putet, ni velvti impostorẽ aliquem aversentur. Iam verò aliorũ medicorũ invidiam adeò grandem in se concitabit, vt ab eis tandem circũveniatur veneno (quo illi præcipuè insidiari solent) aut pro splendido eruditionis suæ præmio, cogatur in exilium abire: id quod olim fuit Quintus passus, qui cùm Romanis medicis, multis nominibus antecelleret, Roma tamẽ est pulsus, idq; falso quodã prætextu, quòd ægros perderet.

Artium omniũ infœlicitas vnde emanarit.

Romanorũ medicorũ insidiæ.

Quintus medicus ab invidia olim fuit pulsus Roma.

Quare multi syncerissimi viri, prauitatẽ, qua hæc nostra ætas detenta est, exploratã habentes, à turba & frequentia hominũ, ceu à valida quadam tempestate & procella, in solitudinis salutarẽ portũ sese recipiunt. Atq; erunt profectò hi multitudini ignoti: cæterùm noti & amici primũ & maximè diis immortalibus, deinde viris quoq; optimis. *Quinetiã vitam tranquillam agent, sinéntq; versutos illos *esse apud vulgus admirationi.

Viri optimi cur subducant se in solitudinem.

Porrò diuitũ & præpotentium mollities, malorum omniũ esse causa videtur: qui voluptatem præferentes virtuti, eos quoq; nihili faciunt, qui quæ verè bona sunt, norunt, & alios docere possunt: sed potius totos sese iis dedunt, qui voluptatem cõciliant, hos ditant, hos admirantur, hos evehunt sublimes, adeò vt saltatorũ & aurigarũ imagines inter deorum simulacra erectas videas. Viros autẽ eruditos eatenus suspiciũt, quatenus eorũ opera indigent. Geometria igitur & arithmerica, ea duntaxat ratione in precio sunt, quòd ad supputandas sumptuũ ratiũculas, aut domos extruendas, vsum ferunt. Astronomia verò & diuinatoria, ad præsciendas hæreditates vtuntur. Musica, quatenus oblectare potest auditũ. Philosophiã autẽ harũ omniũ dominã, & demonstratiuã disciplinã, omnino negligũt: nisi quando rhetoribus sophistica arte, instrumento sanè maligno, vti in oratione est animus. Hi etiã in medica disciplina necessariũ illam vsum tantũmodo spectant, neq; hunc satis exactè: sed, vt Plato quandoq; ait, si quidem pueri & insipientes, de medicis & coquis ferre iudicium debeant, nõ parum procuidubio coquus medico præferetur.

Præpotentium mollities malorum omniũ esse causa videtur.

Coquus medico præferetur, si de vtroq; ipsorum pueri & insipientes ferre iudicium debeãt.

CAPVT II.

Cùm igitur primũ Romam veni, horum omnium ignarus, nihilq; eiusmodi suspicatus, studui nõ equidem ex solis verbis, sed ex operibus ipsis, & morbos curando, & futura præcognoscendo, omnibus innotescere, quovsq; mihi tandem evenerũt quæ paulò antè dicebam. Etenim tunc in Eudemo Peripatetico mirè quartanam febrem ab aliis ignoratam prædiximus: qua quidem vbi se manifestè correptum sensit, me miris laudibus extulit, ceu in contrectando pulsu admodum consummatum. Nam antea in sola philosophia me credebat præcellere, medicinam verò obiter attigisse: tametsi nõ ignoraret patrem meum apertis insomniis admonitũ, ex professo me ipsam medicinam docuisse.

Galenus Eudemo Peripatetico affuturã febrem quartanam prædixit.

Galenum insomniis patris allectum, nauasse arti medicæ operam.

Cùm igitur cæteris medicis videretur, vt summo mane eius diei, in quo febris invasura erat, Eudemus Theriacẽ biberet, ipse, vbi illi abierunt, rogauit me, ecquid mihi spei in pharmaci vsu foret. Ast ego nihil cunctatus, respondi, pharmacum non modò nihil præsidij allaturũ, sed potius ex simplici quartana duplicem effectureũ. Eam quippe illius medicamenti vim esse, vt vitiosis succos adhuc crudos mouere, & ad perturbationẽ perducere valeat: concoquere autem, aut per halitum digerere, nequeat, præsertim ineunte iam hyeme.

Theriacẽ posse crudos succos mouere, concoquere autem, aut discutere per halitũ, minimè.

Nec verò aliter contigit, q̃ ego ei affirmaram. Nam postridie summo mane accedentes medici, propinarunt illi Theriacem, & ex vna & simplici, nõ modò duplicẽ, sed triplicem reddiderũt quartanam. Cùm igitur omnia, vt prædixeram, evenissent, obstupuit Eudemus, cunctisq; astantibus, ordine singula exposuit. Aderãt enim forte quadam, si qui in vrbe Roma dignitate & eruditione erant celebres: vtputa Sergius, & Paulus, qui paulò pòst prætor creatur: Flauius quoq;, & ipse vir consularis, & Aristotelicæ disciplinæ studiosus: præterea Boëthus, & Barbarus (erat enĩ Iuc Lucij Imperatoris auunculus, qui tũc Mesopotamiæ præturã gerebat) cum ipsisq; Seuerus etiam vir cõsularis, & Aristotelicæ disciplinę addictus.

Barbarus Lucij Imperatoris auunculus.

Dein verò, posteaq̃ ex tribus illis quartanis, quanam die singulæ soluendæ essent, prædicerem, quemadmodũ etiam earum ortus prædixerã, nõ modò ex prædictione ipsa (quæ ad votũ successit) sed ex curatione etiã insignẽ gloriã sum consecutus.

Galenus liberauit Eudemũ à tribus quartanis.

Atq; inde prima mihi invidiæ origo extitit, cùm iam & ob artis opera, & ob vitæ integritatem, esse admirationi cœpissem.

Galeni integritas.

Porrò Antigenes medicus, vnus ex Quinti discipulis, qui mirum in modum me irriserat, quòd Eudemum tres & sexaginta annos natum, triplici afflictum quartana, hyeméq; media, curandũ susciperẽ, parum abfuit quin postea, vbi vidit eventum rei, obrueretur terra.

Antigenes medicus.

At Martianus calũniari cœpit

Martianus.

meas

meas prædictiones, ceu non ex Medica disciplina, sed ex diuinatoria quapiam arte profectas.

CAPVT III.

Galenus qua ratiõe Eudemo crisim triplicis quartanæ prædixerit.

Cognoui autem atque prædixi Eudemo, crisim illius quartanæ triplicis certa quadã nocte futurã, ex pulsu ipso. Siquidem arteriarũ motus plurimũ se efferebat in altũ, secundum vtrãq; dimensionẽ: quod nimirũ cõtingere solet, cùm natura infestantes succos è corpore excernere nititur. Recensens igitur illi omnia ea, quæ cæteras excretiones prænunciant: excretionis verò eius quę per deiectionẽ fit alui, nullas neq; proprias, neque efficaces esse notas asserens: tandem quia nullius ex cæteris excretionibus signa tũc apparebant, dixi alui profluuiũ esse expectandũ. Cuius rei successum vbi vidit philosophus, iam nõ solita moderatione, sed clamans dicebat omnibus, En amici, Pythius Apollo per os Galeni vult, nõ sanitatẽ modò ægris, sed diem etiã vaticinari, in qua omnino sint liberandi. Ipse eñ opportuno vsu Theriaces me tribus quartanis affictum, in sanitatẽ asseruit, quas ex intempestiua illius exhibitione incideram: nec quicquã præterit, quin omnia vti prædixerat, evenirent.

Galenus opportuno Theriaces vsu, à quartana triplici liberauit Eudemũ.

CAPVT IIII.

Cùm verò apud Eudemũ conquererer de illa animi prauitate, quam medicis inesse videbam, qui in vrbe Roma clari habebantur: Nolim, inquit ille, persuasum sit tibi, viros natura probos, cùm in hanc vrbẽ venerint, malos aliqua ex parte fieri: cæterũ qui iam antea prauo animo extiterant, cùm hîc & negociorũ materia abvndent, mercésq; multò amplior, quàm in aliis vrbibus, vndiq; alliciat eos, cernántq; quotidie multos sibi ditari similes, multiplices actiones eorum accuratè imitari contendunt: itaq; multis de causis ad summam illam improbitatem deveniunt. Quòd si fortè improbi ab aliquo deprehendantur, habent alios in tanta vrbe quos adoriantur tutò, vtpote suorum morum ignaros. Vnde maximè fit, vt eadem semper perpetrare flagitia possint. Qui verò paruas ciuitates incolunt, capi lucri magnitudine nequeunt: tum quales sint, facilius à suis conciuibus dignoscuntur: nec si quid delinquãt vel minimum, crimen ipsum ita callidè operire norunt. Contrà evenit iis qui hîc degunt. Nam quæ improbè agunt, plurimos latent, vnde innata illa malitia facilè augescit. Etenim ignotis atq; imparatis imponere est facile. His auditis, me breui Roma discedere iam constituisse respondi; vt quamcitissimè fieri posset, illorum declinarem improbitatem. Ad hæc ille: Non resciuere, inquit, hoc decreuisse te. Quanquam si resciissent, cùm ipsi assiduè mentiri soleant, eadem de te quoq; suspicarentur. Quemadmodum enim ipsi, indocti pariter atque inopes, idcirco vrbem hanc petunt, quòd in patria vitam agere nequeant (neq; enim quæ committunt quotidie, illic diu latêre possent) alios etiã eadem de causa huc cõfluere existimant, nec nisi pecunia onustos, abituros sperant. Cùm hæc & alia multa dixisset, adiecit postremò, veneno quoq; mihi molituros insidias, vbi ad nocendũ alia via deesset. Sic quippe iuuenem quendam in arte maximè exercitatum, vnà cum duobus famulis, fuisse ab ipsis extinctum. Ad hæc ego: Gratias tibi ago præceptor longè charissime, quòd mihi adeò exquisitè, cuncta quæ ad eorũ improbitatẽ pertinent, enarraueris. Ego enim posthac *mihi cauebo sedulò, tum ipsis cedens, tum inscitiam ipsorũ* dissimulans: atq; ex hac vrbe maxima, populiq; frequentia admirabili, in paruã & paucorũ ciuium cõcedam, * in qua omnes inuicem nouimus, genus, eruditionẽ, mores, rem familiarẽ, ac demũ omnem vitæ rationẽ ciuis vniuscuiusq;. Hæc cùm ita facere decreuissem, inscitiam eorũ & improbitatẽ * redarguere destiti. Restitui tamẽ interim pręter cõplures alios, tum Charilampis familiarẽ, tum Diomedem rhetorẽ in Sandalario, morbo diuturno afflictum. Quæ omnia, digna magna laude sunt visa. Quare me omnes magnopere suscipiebãt atq; venerabãtur: *magnúmq; vbiq; erat Galeni nomen. At velvti indies gloria, sic pari quoq; passu augebatur inuidia.

Roma olim Medicis, quàm hac nostra tẽpestate infœlicis, multò maior merces atq; splendidior proponebatur.

Imponere imparatis est facilè.

Galeni pusilla nimitas.

Galeno degenti Romæ, cum gloria ex æquo augebatur inuidia.

CAPVT V.

Flauius Boëthus.

Eo tempore Flauius Boëthus, vir consularis, summus virtutis amator, atq; discendi auidus, petiit à me, vt nõnulla ex dissectionibus, hoc est, qua ratione vox cõformetur, animantiáq; respirent, exponerem. In quem vsum hœdos atq; porcellos nõ paucos iam comparauerat. Siquidem non hæc modò animalia, sed & pedestria ferè vniuersa, eandem earum partiũ structurã sortiuntur. Ad illud igitur spectaculum omnes sunt conuocati quicunque Romæ vel in Medicina, vel in Philosophia clari habebantur. Inter cæteros autem aderat Adrianus rhetor, qui nondum causas actitabat, sed adhuc cum Boëtho familiariter viuebat. Aderat & Demetrius Fauorini amicus, necnon Alexander * Damascenus, Boëthi præceptor, ad cõtradicendum promptus. Cùm itaq; multis diebus haberetur conventus, monstraui primũ, inspirationem thoracis eleuatione fieri: depressione verò, expirationẽ. Dein musculos quibus attollitur, & neruos qui ex spinali medulla procedunt, ostendi. Præterea, quòd spiritus, si absq; violentia foras feratur, tacitam facit expirationẽ: cùm verò vi multa, strepentem atq; sonoram, quam etiam efflationẽ vocamus. Monstraui insuper, aërem solum, dum efflatur, ac circa gutturis exitũ à cartilagineis corporibus repercutitur, vocem efficere. Cartilagines verò ipsas à musculis, musculos à neruis moueri: qui si abscindãtur, aut excipiãtur vinculo, animal mutum redditur. Quæ omnia Boëthus per notarios cursim cõscribi iussit, eorum cõmentaria apud se habere percupiens.

Adrianus Rhetor.

Demetrius.

Inspirationem fieri dilatato thorace.

Expiratio fit thorace depresso.

Expiratio tacita, sonoráque, quomodo fiat.

Efflatio quid.

Aër solus efficit vocem.

Neruis mouẽtes laryngis musculos, si abscindãtur, aut excipiantur vinculo, mutũ animal redditur.

CAPVT VI.

Iam verò rogatus interea sum, vt mulierem quandam inuiserem, quę noctes integras insomnes ducebat, ac subinde decubitus formam permutans, sese in lectulo huc & illinc iactabat. Quã quidem cùm febre omniq; affectu corporis vacare perspicerẽ, hinc illã Pyladis cuiusdam amore detentam cognoui, quòd eius nomine audito, non vultus illi modò permutabatur, sed pulsus etiã cõtrahebant sibi omnimodam inæqualitatem, vt qui satis perturbatũ animũ indicarẽt. Eiusmodi nãq; pulsus in iis invenias, quib. rem arduã aggressuris fluctuat animus. Nec dissimili

Galenus qua ratione quandam matronã Romanã ex libidine ægrotare cognorit.

Inæqualitas pulsus inesse iis, qui faciunt aliquod magnum sunt aggressuri

quoque ratione diuitis cuiusdam œconomum, nō morbo, sed mœrore cōfici deprehendi, quòd vniuersæ administrationis, ad quam cogebatur, rationē reddere pro dignitate non posset. Ex animi enim conflictatione & timore, pulsus statim evariant.

Pulsus variari in perturbationibus animi.

CAPVT VII.

Haud absimili industria Boëthi filium, qui sępius recidebat in morbum, animadverti, ob edulia, quibus clàm explebatur, id ipsum perpeti.

CAPVT VIII.

Cùm aūt Boëthi vxor laboraret muliebri profluuio, cui supervenit postea grandis in vētre tumor, tractareturq; ab obstetricibus, perinde ac si prægnans esset, cōtigit vt in prima balnei domo, grauissimus dolor subitò eam invaderet. Ab eo verò aquosæ humiditatis vim adeò grandem excreuit, vt animo protinus linqueretur. Igitur clamore muliercularū audito, insilio actutū, eamq; in vlnas excipiens, nardino vnguento os ventris perfricui: iussiq; astantibus, vt partitis officiis, hæc manus concalfaceret, illa pedes, aliæ bene olentia naribus admouerēt. Atq; ita sanè q̄celerrimè illam restitui. Erāt aūtē inter fricandum quæ spectabāt ad ventris regionem, admodum mollia & præhumida. Fuit porrò visum medicis vniuersis, qui illuc confluximus, optimū fore, si immodicā illam humidi affectus sobolem exiccaremus, ita tamē vt curatio nō per siccantia tantùm, sed quæ excalfacere simul possent, procederet. In maris itaq; arena, & quidē excalfacta, eam reclinauimus. Talem autem ipse illi victum instituí, vt q̄minimo potu vteretur: frictionésq; & vnctiones vniuerso admoueret corpori, quæ solo melle cōstarent: primū quidem elixato q̄optimè, dein instar fontanæ per æstatem aquæ, refrigerato. Sicvti verò superfluas humiditates per cutim cōmodissimè digeri iudicaui: sic & ad vesicam, per ea quæ vrinas proritant, deduci, & per aluum deiici. Atq; hæc quidem diebus septem à vacuatione illa magna, sumus experti. Postea verò, vbi mihi soli Boëthus vxorem suam permisit pro arbitrio meo tractandam: primū quidem aquam ducente medicamento illam curaui. Dein propinaui illi, asari, apiiq; decoctū. His duobus diebus peractis, cùm nihil iam profluuij appareret, rursus die tertia modicū quippiā ex medicamento aluū purgante exhibui. Post hæc diebus singulis melle illeui, corpúsq; perfricui, ex mollissimo primùm linteo, postmodū ex asperrimo. victus interim, vel ex carnibus montanarū auiū erat, vel ex saxatilibus piscibus. Quibus per dies quindecim peractis, cùm ne minima quidem affectus nota extaret, præcauendi modū postulauit Boëthus. Mense demū exacto, cùm adeò bene colorata foret, vt distaret nihil à naturali habitu, quadringentos aureos mihi dono dedit.

Boëthi vxorem laborantē suffocatione vteri, qua ratione restituerit Galenus.

Boëthi vxori qualem victus rationem instituerit Galenus.

Boëthi vxorem qua ratione curauerit Galen. laborantē profluuio muliebri

Boëthus ob restitutam vxorē quadringentis aureis Galenū donauit.

CAPVT IX.

Cæterū invidiā apud illos insignes medicos nō parum Boëthus auxit, magnificè de me prædicans. Iámq; sibi in animo erat, de me loqui apud Imperatorē M. Aureliū Antoninū, qui tunc Romæ agebat. Nam Lucius vrbe aberat, ad Parthicū bellum cōpescendum. Dum hæc fiūt, bellicos tumultus in patria sedatos audio: quare statim Roma digredior, simulans me proficisci in Campaniā. Primū itaq; Capuā petij, dein Brundusium, vt ibi nauim quæ Dirrachium, mox in Græciam transveheret, expectarem: metuens ne quis ex vrbis primatibus, aut ipse quoq; Imperator, vbi discessum rescissent meū, missis qui me prosequerentur militibus, Romā quasi fugitiuū reducerent. Postero denique die, Casiopolim appuli. Non multò pòst, cùm Lucius Romā reversus esset, alterū bellum, quod cum Germanis est gestum, initiū habuit. Cùm itaq; mox vrbe exiissent, bellum aggressuri, Aquileiæ, vt delectus haberent, & copias cogerent, hyemare placuit. Interim ad me mittunt, qui imperēt, vt illò me conferam. Cùm verò Lucius hyeme media migrasset ad superos, frater cadauere Romam asportato, & iustis mortuorū peractis, apparatū in Germanos suscepit, méq; insequi iussit. Quòd autē vir probus & benignus foret, facilè persuaderi potuit, vt me Romæ dimitteret, cùm præsertim breui rediturus videretur. Igitur toto expeditionis illius tempore, sans memor insitæ prauitatis tum medicorū, tum philosophorum, qui Romæ agebant, optimū iudicaui ab eis secedere, modò in hunc, modò in illum locum: ideq; Cōmodum ipsius filium secutus, qui sub Pitholao educabatur. Nam huic Imperator Antoninus iusserat, vt si quando puer ægrotaret, curam mihi illius cōmitteret. Cùm verò vltra opinionem protraheretur bellum Germanicū, scripsi interim multa, partim ad rem medicā spectantia, partim ad philosophicam. Quæ omnia post Imperatoris reditum, amicis efflagitantibus tradidi, persuasus nemini alteri ea esse legenda. Nam si vel minimum suspicatus fuissem in manus indignorū ea perventura, profectò nec iis dedissem.

Galenum vidisse Romæ imperante Marco Aurelio Antonino.

Galeni in patriam reditus.

Lucij interitus.

Marci Aurelij clementiā Galenus testatur. Cōmodum sequebatur in Italia Galenus, dū Marcus Aurelius inferebat bellum Germanis.

CAPVT X.

At verò Sextus Antonini filius, acutissima febre detinebatur, adeò vt septimam diem citra iudicationem pertransire non posset. Sæpe nanq; irritata crisis eam diem prævenit, quę tutò morbum erat iudicatura: id quod Sexto evenire posse, quarta die cognoram: rémq; omnē Pitholao prædixeram, affirmans morbum septimā diem pertransire non posse, sed sexta vel septima die affuturam crisim. Quòd si sexta, morbum omnino reversurum prædixi: sin septima, crisim habiturum firmissimam, eámq; omnino per sudores. Postquam igitur sexta die, quo prædixeram modo, morbus iudicatus est, rursus decimaquarta illum febris invasit. Interrogante verò Claudio Seuero, ecquid de recidiua illa sperarem: respondi (quod & Sexto & Pitholao paulò antè dixeram) accessionem illam post triduum habiturā suum finem, affuturúmq; sudorem post decimū septimū diem, ad secundam noctis horam: quod præsagium ne tantillum quidem fefellit.

Crisis, dum irritatur, prævenit decretoriū diē.

Galenus Sexto Antonini filio prædixit modum, horam, et recidiuam morbi.

CAPVT XI.

Credidit etiam aliquādo ipse Imperator, nec minus Medici qui peregrinationis suæ comites fuerant, initium febrilis accessionis sibi adesse. Accitus sum itaque & ego, atq; in palatio cubare iussus. Venit autem primis facibus quidam *missus ab Imperatore, qui nos vocauit. Igitur cùm ex tribus medicis qui manè ipsum inviserant,

duo

duo pulsus tetigissent, ambobus pariter visum est febrem iam adventare. Vbi verò me quoque pulsum cõtrectare iussisset, equidem bona quadam fortuna tactũ natura exquisitissimum nactus, pensitatis omnibus, habitáque tum ætatis, tum naturæ ipsius ratione, ac semotum pulsum sentiens, qui accessionũ principia significare solet, me nil tale suspicari dixi: sed potius ab assum pto cibo stomachum angorem quendam sentire. Ille verò quanti agnitionem hanc faceret significauit, ter statim repetẽs, Ita est vt dicis: Profectò idipsum: Vt dixisti res habet. Nam à frigidiori alimento grauari me sentio. Quid igitur (subiunxit) oportet me facere? Cui sic respondi: Si quando in quemvis alium ita affectum incido, vinum iniecto pipere propinare consueui. Quia verò medici in regibus, securissimis medicamentis vtuntur, satis erit lanam calido nardino imbutam, ori ventris apponere. Consueuerat & ipse, si quando & venter malè haberet, ex purpurea lana vnguentum nardinũ calidum applicare. Quare Pitholao, vt hoc faceret, imperauit, nósq; dimitteret. Dum autẽ vnguentũ ventri applicuisset, pedésq; incaluissent, calidis manibus perfricati, Sabinum vinum cum pipere bibit: dixitq; Pitholao, eo epoto, Singularem sanè medicum nacti sumus, cúmq; valde ingenuum. Nec de me loqui cessabat, & medicum præstantissimũ esse affirmãs, & singularẽ philosophum,

Galenus fuit præditus exquisitissimo tactu.

Marci Aurelij dispositionẽ nõ fuisse febrilem, contrà quàm cæteri medici, deprehẽdit, Galenus.

Vinum cui iniectum sit piper, vnicè auxiliari ventriculo, à frigidiori alimentorum vsu refrigerato, lanámq; nardino imbutam, atq; ori eius applicitam.

Galenus à Marco Imperatore magnificè commendabatur.

CAPVT XII.

At Cõmodus aliquando è palæstra reversus, octaua hora prius quàm cibum caperet, febre admodum calida correptus est. Cùm igitur pulsum tetigissem, particulam ipsius quampiã phlegmone laborare sensi: neque id iniuria: quippe fauces habebat maximè rubẽtes & asperas, quas etiam gargarismate ex rhoẽ & melle magis exasperauerat. Iussi itaq; vt pro eo, mulsam sumeret, rosis incoctis: qua per noctem, & insequentem diem, & quæ huic successit noctem, crebrò vteretur. Tertio die manè phlegmone omnis sedata erat, & puer quasi febre liber. Suasi itaq; Pitholao, vt ipsum in balneũ duceret, ac postea eum victu consueto reficeret. Quod consilium tamen Ania, Faustinæ cognatione coniuncta, non vsq; adeò probauit: vt quæ diatrito methodicorũ faueret. Porrò Faustina* me ipsum prehensum manu ducebat, irridens quendam methodicũ, eiq; dicens: Quantopere præstet doctrina huius Galeni, vestræ, modò satis apparuit. Nam cùm puer regius, absente patre, vehementi febre per biduum detineretur, non vtiq; passus est (vt vobis placet) octauam horam ieiunum ipsum & sordidum expectare, sed & manè lauit, & cibũ dedit. Cui quidem inscensuræ currum, ipse valedicens, subiunxi: Multò magis exosum reddidisti me apud hosce medicos, ô Imperatrix. Igitur affectuum corporis agnitio, speculatione investigatur: ex cognitione verò exquisita affectionũ, futurorum præcognitio colligitur.

Commodi morbus.

Gargarismate ex mulsa, in qua rosa decocta fuerant, leniuit Galenus Commodo fauces nimiũ exasperatas.

** Faustina Galenum prohẽsum manu ducebat.*

Præcognitio futurorũ ex affectuũ cognitione paratur.

CAPVT XIII.

Iam verò, cùm semel in quodam ægrò, qui quintum morbi diem agebat, vniversi medici secare venam, & rectè quidem, deliberarent: ipse præsens submonui, si paululum cunctaremur, naturam ipsam per se moliturã sanguinis evacuationẽ, idq; per dextrã narem. Etenim æger ipse, cùm perinde ac si fugere vellet exiliret è lecto, interrogatus qua de causa id faceret, respondit, videre se rubrũ anguẽ proserpentẽ è tecto. Ad hæc dextrã narem ad genã vsq; cernebam esse rubore magno perfusam, q̃d satis firmũ esse solet indicium, quòd illac sit erupturus sanguis. Vbi igitur ægrum vidi, quasi nares scalperet, digitũ in ipsas immittere, ac postea sanguinolentum extrahere, iussi vt vas subderetur (iam.n. effluebat sanguis) subiunxiq; vacuationẽ eam fore vehementẽ. Vires siquidẽ validæ erant, necnõ morbus crudus: quibus sanè causis immodicæ vacuationes solẽt succedere. Cùm itaq; ad quatuor librarũ & dimidiæ pondus, sanguis iam effluxisset, tunc resupinum ægrũ statuens, iussi vt frigidam poscam naribus exugeret: frontiq; spongiam frigida posca madentem apposui, artúsq; devinxi. Verùm cùm neq; his profluentis impetum possem supprimere, affixa demum dextro hypochondrio cucurbitula, fluorem statim compescui.

Galenus qua ratione prædixerit crudam affuturum sanguinis fluxum per nares.

Vacuationes immodicæ quibus causis soleant succedere.

Galenus sanguinis fluxum vehementem à nare dextra, affixa cucurbitula hypochõdrio dextro, compescuit.

CAPVT XIIII.

Cùm verò œconomus quidam incidisset in morbum, foretq; eius cura aliis quibusdam medicis demandata, crisim in septima per sudores habuit. Postridie autẽ cùm pulsum eius tetigissent, vbi intermittentẽ sensere, malignũ quẽpiã affectum delitescere suspicati, magnopere sunt decepti. Nam cùm me ob eam rem cõsuluissent, perduxissẽntq; ad ægrum, ipse pulsum eius contrectans, monui vt ad refectorium victum traducerent: esse enim tutò & integrè iudicatum. Quippe illam pulsus intermisionẽ, naturalem ipsi, non ex maligno quopiam affectu, existere: id quod postea sic esse deprehenderũt. Vbi enim pulsus vel in vnica tantummodo pulsatione, vel pluribus sibi invicem subsequentibus vnà comprehensis, nil aliud, intermisione illa excepta, præter naturam habere videatur, scire licet, affectum illum ab ortu ipso extitisse.

Intermisio in pulsib. sit ne naturalis an præter naturam, quomodo dignoscenda.

GALENI PERGAMENI de præsagio ex insomniis sumendo, liber.

St etiam ex insomniis, corporis dispositionem coniecturis quibusdam deprehendere. Si igitur incendium quis per somnium videat, eum flaua quidem bile infestari significatur. Si verò fumum, aut caliginem, aut profundas tenebras, atra bile granatur. Rursus si imbres somniet, in eo frigidam humiditatem redvndare indicatur. Sic qui niuem, qui glaciem, qui grandinem, phlegmatis* frigidi est plenus. In his autem & tempus, & consueta viuendi ratio obseruanda venit. Etenim si tiue aliqua conspergi sibi videatur, si quidem id post invasionẽ paroxysmi cum horrore, rigore, frigoréq; veniẽtis, somniet, tum plus est tempori, q̃ corporis affectioni tribuendũ. Sin verò remittente iam paroxysmo, huiusmodi somnium sese offerat, firmiorem nobis præbet significationem, frigidos in eo humores prævalere. Quæ certior fuerit, si præterea

Insomnia multùm lucis adferre ad cognoscendas dispositiones corporeas, exemplis variis Galenus comprobat.

cibis pituitosis vsus non fuerit: quibus sumptis, huiusmodi solent evenire phãtasiæ, vel si per vniuersum corpus talis dispositio nõ adsit. Cùm igitur in somnus quidam crus sibi alterũ factũ lapideum cerneret, prꝫter omniũ opinionẽ eo crure factus est paralyticus. Palæstritã autẽ qui in cisterna quadam sanguinis plena stare sibi erat visus, sanguine abvndare cõiecimus, vacuationéq; indigere. Quidã crisi instante sudaturi, lauare, calidarúmq; aquarũ lacus se natare somniabãt. Sic inexplebiliter bibere, visio est sitibundorũ hominum frequens: quemadmodũ insaniabiliter edere, famelicorũ: & veneri indulgere, eorũ quibus semen abvndat. Videtur nanq; in somnis anima corporis ꝓfundũ ingressa, externis relictis sensibus, eas quæ corporis sunt, dispositiones sentire: & omnibus quæ ipsa cupit, tanq̃ iam præsentibus, per hanc imaginationẽ perfrui. Quæ quidem animalis vis interdũ adeò multitudine humorũ grauatur, vt vix mouere se posse, aut grauia quædã ferre onera, nõnulli sibi videãtur. Ecõverso quoq; accidit, vt adeò sit leuis temperatáq; cõplexio corporis, vt nunc volare, nunc velocissimè currere, per insomniũ se putẽt. Sic etiã in cœno stercoréq; agere quidã se somniãt, q eos nimirum, corruptos, fœtidos, putridósq; humores habere, aut intestina stercore oppleta, est indicium. Cõtrà alij in odoratis locis versari se putãt, propter diuersam ab illa dispositionẽ. Quapropter quæ in somnus se facere putant ægri, q̃ sæpissimè nobis & ad defectus, & ad excessus, & qualitates denique humorum cognoscendas, conducunt.

Anima in somnis, corporis profundum ingressa, videtur solas corporis dispositiones sentire.

GALENI PERGAMENI
quomodo morbum simulantes sint coarguendi, lib. vnus.

Vm multæ sint causæ, quas propter ęgrotare se homines simulant, videtur & in huiusmodi omnibus veritatis inventio ad medicũ spectare. Etenim phlegmonem, erysipelas, & tumores laxos, per pharmaca apposita extrinsecus, ex industria excitatos, medico ab iis quæ ex ipso corpore ꝓficiscuntur, licet discernere: sicvti & sanguinẽ ex oris partib. profluentẽ, ab eo qui ex stomacho, ventre, organisve spiritalibus provenit. Nam deprehẽsi sunt quidam, qui sub finẽ tussis, quoties vellent, sanguinẽ excrearẽt: venula quadã in hoc prius circa gingiuas aperta, sicq; cõparata, vt quũ videretur, lingua illã sugẽtes, statimq; pòst tussiẽtes, sanguinẽ, quasi ex inferioribus redditũ, expuerent. Sic & delirare nonnulli, desiperéq; se & alios, simulauerunt. Fit autẽ sępe, vt dolor quispiã ita simuletur, vt ingẽs, feréq; intolerabilis esse videatur. Equidẽ ipse quendã noui, in concionẽ vocatum à ciuibus, qui postq̃ id sibi minimè ex vsu fore vidisset, proptereáq; interesse nollet, colica se passione torqueri fingebat: id q̃d ego certis cõiecturis deprehẽdi. Nam & remedia respuebat, quibus fuerat aliàs eodem in morbo adiutus: & cõcione dimissa, extemplò conqueri desiit. Quin & ipsa viuendi ratio quæ pręcesserat, talis erat, vt colicã in eo dispositionẽ generare nõ posset: quandoquidẽ ex * cruditate refrigerationéq;, huiuscemodi gigni solent affectus: quorũ neutrũ in illo pręcesserat. Hoc igitur, q nõ ratione anteacti victus, ortus morbus ille esset, potuisse cognoscere, medicę erat experientiæ opus. Alterũ verò istud, q ob cõcionem simulare hæc illum suspicatus eram, medicinæ ꝓpriũ non fuerat, sed captus, & rationis eius, quæ communis dicitur: quã, licet omnibus sit communis, pauci tamen exactã, perfectámq; habent, vt in vnoquoque negocio possint, qd faciundum, dicendúmve sit. Experientiæ igitur medicæ si coniungatur hæc externa facultas, alia quoq; similia fingentes, validósq; dolores simulantes, deprehendere licet. Quemadmodum ipse nuper, cùm vtroq; genu vehementissimè dolere se pedissequus quidam diceret, statim doloris eius fictionem depꝛehendi: ex eo partim suspicionẽ sumẽs, q ad illam fortè diem dominus ex vrbe profecturus erat: partim ex adolescentis moribus, qui talis esset, vt facilè in huiuscemodi mẽtiretur, q̃dq; amore mulierculæ cuiusdã flagraret, ob quam in vrbe restitare cupiebat. Quocirca per thapsiam admotã, sibi in genu tumorẽ maximum excitauerat. Ego verò, cùm ꝓfecto domino pharmacum imposuissem, q̃d dolorem quidẽ nihil leniebat, verùm thapsiæ solum qualitatẽ infrigidare poterat, post horã vnã illum cõfitentẽ habui, nihil amplius se doloris sentire. Quòd si ex phlegmone doloris natus fuisset, nõ solum per id infrigidãs non resedisset, sed etiã redditus fuisset vehementior. Potest verò quis ex eo, q leuius morbum ferant, indicium ficti doloris sumere. Accidit enim istud omnino sępe (non advertentibus iis q morbi vehementiã simulãt) quòd in alium se, aliúmq; habitum, illi qui verè laborant, magnitudine videlicet doloris agitati, trãsficiunt. Præterea si reuera morbo vehementi premãtur, q̃dvis perpeti auxilium parati sunt, accersúntq; ipsi vltrò medicos, vt agant q̃d illis lubeat, quò affectus ipse curetur. Sin verò leuiter, penitúsve non dolent, huiusmodi auxilia refugiũt: neq; longiora ieiunia, neq; mordaciũ pharmacorũ oblationẽ ferentes. Quæ sola quidẽ, cùm grauiter se laborare dicũt, huiusmodi dispositionib. cõferre, nos illis affirmare oportet: quẽadmodũ & sectiones, & vstiones, & omnis cibi potúsq;, cui videmus eos esse obnoxios, abstinentiã. Morbũ igitur simulãtes, & magnitudo doloris arguet, & nosipsi deprehendemus, cùm ex aliis multis, tum ex medicinalis experientiæ notionibus: in quibus sunt languere, infrigidari extrema, pallere, interdũ quoque frigidũ sudare, pulsus inæquales (qui quidẽ iis etiã accidũt, qui mediocriter dolent) pluresq; minorũ, q̃ magnorũ: & obscurorũ, q̃ vehemẽtiũ, habere: prꝫterea interrogatũ de morbi specie, peculiarẽ affecti mẽbri dispositionẽ explicare posse. Quædã nanq; dolores longè latéq; se diffundentes habẽt: quædam verò tanquã fixos, vniq; tantùm parti inhærentes. Sic aliæ pungunt, pulsántq;: aliæ quasi divellunt: aliæ quodammodo obstupefacere, aliæ grauare videntur: nonnullæ denique vomitus, quædã ventris perturbationes, quædam caliginem inferunt.

Colici affectus ex cruditate refrigerationéque gignuntur.

Ratio communis.

Thapsia facultas.

Doloris ficti vnde possit indicium sumi.

Simulantes dolorem qua ratione deprehẽdi possint.

Morborum species diversæ.

EPITOMES GALENI OPERVM SECTIONIS SECVNDAE FINIS.

EPITOMES OMNIVM GALENI OPERVM SECTIO TERTIA.

ILLVSTRISSIMO ET CLEMENTISS. PRINCIPI, COSMO MEDICES, TVSCORVM DVCI OPTIMO ET MAXIMO, Andreas Lacuna Secobiensis, Doctor Medicus, miles Sancti Petri, S. D.

Vmani corporis fabricam ciuitati optimè institutæ esse similem, diuinus ille Plato professus est, clementissime Princeps: neq; id iniuria. Nam si constitutionem vtriusq;, dispensationémq; accuratè expendamus, nihil planè reperiemus in ciuitate, quod longè cumulatius absolutiúsq;, humano etiam non insit corpori. Etenim fortissima quæq; ciuitas, solet esse valido cincta muro, quo incursiones hostium atq; insultus arceantur. Vice muri cuiusdam est corpori etiam extima cutis, quæ tuetur ipsum ab iniuriis extrinsecis. Ciuitatem qui volunt inexpugnabilem reddere, miniméq; insidiis obnoxiam, solent semper optimi duces vnam tantùm illi portam amplam relinquere, excipiendis cõmeatibus peruiam: plures autem veluti canales & aquæ ductus, ad illius expurganda excrementa. Similiter etiam natura os vnicum corpori humano indidit, per quod nimirum ingrederentur quidem omnia quæ ad partes eius alendas pertinent: sermo autem elideretur, instruendis animis hominum pietate & doctrina, maximè necessarius. ac præterea varios meatus, per quos excernerentur quæ nõ erant futura ex vsu. Optima quæq; ciuitas, præsertim si duratura sit, vnica tantùm, sed prudentissimo, iustissimo, & clementissimo debet esse Principi subdita: quandoquidem Polyarchia semper fuit seditioni opportuna. Princeps autem ipse à ciuium commercio abstractus, à fidisq; stipatoribus custoditus, in sublimiori fortiorisq; vrbis parte se cõtinere, vt illinc, veluti ex quadam specula, vniuersos ciues suos contueri, & si qua coniuratio oriatur, eam facilè restinguere possit. Non aliter, dubio procul, ratio ipsa in homine, quæ reliquarum omnium facultatum est imperatrix, in cerebro, sublimiori corporis parte, veluti in arce quadam cõsistens, membris vniuersis sibi subditis imperat, eisq; viuendi leges imponit. Eius autem stipatores, ac veluti incorrupti quidam satellites, sensus exteriores existunt: qui nunquam nõ facientes excubias, explorantésque singula, quæ aut rationi ipsi, aut cuipiam subiectorum illi membrorũ, obesse aliqua ex parte possint, quicquid tandem perceperint, actutùm sensui cõmuni renunciant: qui ceu dux quidam, ipsi rationi coniunctus, illis præfectus est. Iam verò vt Principibus adsunt nonnulli viri à secretis, qui eos in expediundis negociis magna solicitudine liberant: sic adest rationi memoria, vniuersa quæ illi occurrunt, si alicuius ponderis sint, quamfidelissimè asseruans: eáq; dum occasio postulat, subitò, veluti ex promptuario quodam, suppeditans. Solent habere Principes & pace & bello, milites quosdam sacramentarios, tum ad repellendas iniurias extrinsecas, tum ad continendos in obsequio & fide ipsos animos ciuium. Non secus profectò diuinus ille architectus noster, rationi vim irascibilem, à Platone θυμοειδῆ vocatam, adiunxit: vt si quando ratio immeritò ab aliquo infestaretur, confestim hæc excandescens, illi ferret manus auxiliatrices, omnémq; vim propulsaret. Collocauit autẽ natura hanc ipsam, qua irascimur, facultatẽ, in corde: vt media exquisitè esset inter rationẽ atq; cupiditates, quæ in iecinore sitæ, atq; illinc varias excursiones facientes, admodũ seditiosæ existunt, rationiq; plurimũ negocij facessunt. Quocirca inter ipsas & vim irascibilem, natura etiam vallum quoddam firmissimum, diaphragma nempe, interiecit, ne videlicet imparatam illæ iracundiam opprimerent, insurgentésq; postea contra rationem, arcem illius expugnarent. Reperiuntur in ciuitate opificia hominũ varia: cùm alij, gratia exempli, conficiant panes: alij culinariã exerceant: alij retrimenta omnia expurgent: alij deniq; diuersas merces per totam vrbem in cõmunem vsum traducãt. An nõ etiam in corpore humano ventriculus cibos concoquit, hepar sanguinem gignit, melancholicum succum expurgat lien, vesica vrinam, venæ per vniuersum corporis habitũ (veluti baiuli quidam) sanguinem copiosissimũ riuant, arteriæ vitalem spiritũ, ac breuiter, nerui animalem, qui autor est motus & sensus? Corporis itaq; nostri harmonia ciuitatis optimam refert constitutionẽ: imò verò respublicæ, ciuitatésq; vniuersæ, ad exemplum corporis humani sunt conditæ, cùm arti natura ipsa tempore & dignitate antecellat. Quemadmodum igitur si in aliqua ciuitate princeps quidem, vt par est, dominetur: ciues autẽ omnes, militésq;, eius decretis audiant: atq; vnusquisq; opifex suo rectè fungatur munere, salus reipublicæ constat: labefactatur verò, si cõtraria accidant: sic etiam quandiu in nostro corpusculo ratio ipsa gesserit habenas imperij, affectus autẽ omnes atq; cupiditates obtemperauerint: sin-

gulæq; particulæ pro dignitate sua munia exercuerint, nec interim praua alimẽta ingerantur: tandiu certè integra sanitate corporis animiq; perfruemur. Si verò aut ratio ipsa in consiliũ admittat cupiditates, aut irascibilis facultas in vnũ cum his aduersus rationẽ conspiret: aut ex organis quæ vsui cõmuni inseruiũt, vnũ, plura, vel omnia, prauè suas obeãt functiones: vel deniq; materiæ vnde particulæ aluntur sint cacochymæ: pro cõcursu harũ causarũ necessum est aut mẽtis, aut corporis, aut vtriusq; morbũ contrahamus. Atq; ita sanè varia in corpore morborũ genera oriuntur, dissoluta videlicet alterataq; varijs modis habitudine illa & temperie, quã inter se mutuò vniuersa mẽbra, dum naturali ordini respõderent, tuebantur. Quorũ vniuersa curatio eadẽ adhibetur methodo, qua curari solẽt etiã morbi Reipub. Quippe vt in hac peccata leuiora nũc vinculis, nũc virgis, nũc exilio, nunc succisa auricula cot[illegible]ar: in grauiora aũt, laqueo, securi flamma, atq; feruẽti oleo, acerbissimè animaduertitur: sic exiguos quidẽ affectus corporis, leuiusculis quibusdã præsidiis, vtputa purgatione, atq; interdũ sola tenui victus ratione, curamus: cõtumaces verò immedicabilésq; (cuiusmodi tum sphaceli, tum cãcri existũt) ferro, cauterióq;, ne in sanas partes grassentur, exterminamus. Cæterùm quemadmodũ ad stabiliendã Rempub. plectẽdósq; facinorosos homines, leges fuerũt inuẽtæ: sic ad cõseruandã temperiẽ corporis, rescindendósq; morbos, è cœlo delapsa nobis est Medicina. Quo munere nullũ hactenus mortalium generi à Deo ipso datum est maius, nec (si Galeno credendũ sit) dabitur vnquã. At verò quum hanc ipsam artem atq; industriã medendi, olim sola experiẽtia constantẽ, Hippocrates primus omniũ methodo tradidisset, reliquisset tamẽ incultam, imperfectámq;: postea superueniens Galenus, multis illam modis excoluit, eiq; extremũ ornatum addidit. Qui cùm ob illam quidem admirandam doctrinam ac sermonis fœcunditatẽ, qua planè refertus est, magno exciperetur omniũ ferè studiosorum applausu: ob prolixitatẽ autem immensam (quæ in tanta vitæ breuitate est exosa) nonnulli à lectione illius abhorrerent: equidem vt ad votum omnes eo fruerentur, vniuersa viri illius opera in breuiusculam quandam periochen, verũ admodum succulentã, ea fide & diligentia contraxi, vt ex iis quæ iuuare lectores poterãt, nihil prorsus omiserim: multa aũt quæ deprauata & peruersa in codicibus tam Latinis, quàm Græcis erant, accuratissimè restituerim. Ex quibus nostris lucubrationibus placuit sub splendore Excellentiæ tuæ, Illustrissime Princeps, partem maximã ædere, nempe quadraginta commentarios Galeni, qui in se omnes differentias morborũ, atq; eorũ curandorũ generales methodos cõtinent: vtiq; sperans fore, vt cùm ipse inter omnes Italiæ Principes optimorũ ingeniorũ sis promotor & altor, eisq; semper ceu propitiũ quoddam sydus affulgeas, vel ex sola tui nominis præfatione, studiosi omnes ad eorum lectionẽ inflammarentur. Adeò siquidem tuam Celsitudinẽ, cum ob alias planè regias virtutes, tum vel maximè ob ardentissimum istum sapientiæ amorem, quo semper accensa est, docti omnes vbiq; locorũ suspiciũt, colunt, & venerantur, vt se nõ minus debere tibi, quàm ipsis Musis, vniuersi vno ore pronuncient: qua (vt ego reor) opinione minimè hallucinantur. Siquidem nõ modò studiosi, sed artes etiam, atq; scientiæ vniuersæ, si nõ maiorẽ, at certè non minorẽ iis gratiam debent, qui sua munificentia fouendo ipsas, vt subinde crescerent, summúmq; suæ dignitatis fastigiũ attingerẽt, effecerũt: quàm illis, quorũ industria primũ inuentæ, ac in vsus hominũ aditæ sunt. In maximam itaq; sibi felicitatẽ ascribũt omnia bonarũ literarũ studia, quòd hisce turbulentis calamitosisq; temporibus, dum Italia penè vniuersa variis æstuat dissidiis, versatúrq; in assiduo strepitu armorum: dum optima quæq; instituta infirmis titubant pedibus: dum virtus pudórq; exulat omnis, nacta sint clementissimũ & serenissimũ Principẽ, qui explosa vndiq;, ea in suos sinus excipiat, exceptáq; aduersus iniurias omnes tueatur. Haud ab re igitur illustrissimus & reuerendiss. D. D. Franciscus à Bouadilla & Mendozza, sanctæ Romanæ ecclesiæ Senator vigilantissimus, meúsq; patronus vnicus, nec non illustrissimus & sapientiss. D. D. Ioannes Furtadus à Mendozza, apud Venetos Orator Cæsareus, vterq; Celsitudini T. addictissimus, nunquã desinunt heroicas istas tui animi dotes magnificis encomiis efferre: Florentiámq;, tuam istam florentissimã vrbẽ, nimium felicem vocare, quòd obtigerit illi Princeps iustissimus, clementissimus, sapientiáq; simul & pietate integerrimus. Ergo si, illustrissime Heros, hasce nostras vigilias tuo patrocinio dignaberis, ego quidem videbor haud lusisse meã operam. Galenus autẽ, ad pristinã dignitatẽ quã gerebat olim, dum in summa esset autoritate apud priscos Imperatores, deesse sibi nihil prorsus existimabit: quin potius hærens apud C. T. auctam plurimis modis beatitudinẽ suã arbitrabitur. Vale. Venetiis, ex ædibus illustriss. viri, D. D. Ioannis Furtadi à Mendozza, in hac Repub. Cæsarei Oratoris lõgè dignissimi. IIII. Idus April. M. D. XLVIII.

GALENI PERGAMENI DE DIFFErentiis morborum, liber.

VNIVERSI tunc se sanos existimant, cùm optimè ad vitæ functiones ministerio particularũ vtuntur. At eam partem ægrotare arbitrãtur, cuius operatio sit læsa. Cùm igitur sanitas inuestiganda sit, aut in ipsis operationibus, aut in fabrica instrumentorũ: manifestũ vtiq; est, morbũ esse vel operationis, vel structuræ oblæsionẽ. Cæterùm sanitas nõ operationis actu, sed aptitudine potius est definiẽda. Sanitas itaq; moderatio quædam existit: morbus autẽ, vtpote sanitati cõtrarius, in immoderatione eorũ consistit, quorũ sanitas est moderatio. At verò cùm animalium corpora magis & minus suscipiant, patiq; & alterascere possint (id quod fieri nõ posset, si ex elemento cõstarent vnico, aut ex atomis nulli alterationi obnoxiis) tot nimirũ genera morborum simpliciũ cõtrahent, quot sunt elementa ex quibus cõstantur. Etenim cõpositio & formatio triplex reperitur in corpore. Prima quidem similarium particularũ est: vt arteriæ, venæ, ossis, nerui, cartilaginis, ligãmenti, membranæ & carnis: secunda autẽ, instrumentaliũ: vt cerebri, cordis, & consimiliũ: tertia deniq; totius corporis. Corpus siquidem ex instrumentalibus cõstat; instrumentales autẽ partes, ex similaribus: illæ deniq; ex simplicissimis elementis constituunt. Porrò si elementa cõstituamus impassibilia esse (vt nonnulli autumarunt) duobus tantũ morbis particulæ similares prement: meatuũ videlicet astrictione, & eorundem relaxatione. Fruentur autẽ sanitate absoluta, dum eorũ elementorũ constructio fuerit cõmoderata. At si nostri corporis elemẽta mutuò inter se patiant, & tota per totã implicentur (id quod incõcussè est tenendũ) totidem simplices morbi dicẽdi sunt, quot primaria elementa censent. Primaria autẽ elemẽta sunt quatuor, calidum scilicet, frigidum, humidum, siccum: ex quibus moderatè confusis, oritur sanitas: immoderatè verò, ægritudo. Erunt itaq; similariũ particularũ simplices morbi quatuor numero: caliditas videlicet, frigiditas, humiditas atq; siccitas, vbi earum qualitatum singulæ, naturę modũ excesserint. At morbi partiũ instrumentaliũ, tum illis qui ex impatibilibus cõstare corpora dicunt: tum nobis, qui ex elementis affectioni subiectis, ea cõstari arbitramur, prorsus existunt cõmunes. Sunt autẽ eorũ genera quatuor. Primũ enim est, vbi forma cõueniens membro fuerit vitiata: secundum, vbi in numero reperitur vitiũ: vt si qd desit, q̃d haberi erat opportunũ: aut redvndat aliquid minimè necessariũ. Tertiũ genus consistit in organi magnitudine, vbi aliquid impẽsius adultum sit, aut similiter diminutũ. At quartũ genus refertur deprauatæ cõpositionis: quæ fieri solet aut naturali positu variato, aut mutata partis copula. Porrò prima instrumenta dicuntur, quæ cùm constent ex particulis similaribus, vnius operationis gratia sunt cõstituta: vt musculus, atque vena. At quæ rursus ex his cõstantur, vt digitus, atq; hoc magis pes, instrumenta secunda dicuntur. Verũ vtrisq; instrumentis erũt ipsi morbi cõmunes. Aliud autem genus morbi, præter iam dicta, nullũ est reperire, quod sit propriũ vel simplicibus, vel cõpositis partibus. Est tamen vnus morbus cõmunis corporibus similaribus iuxtà & dissimilaribus, nempe vnitatis diuortium. Ad reliquas tamẽ simplicium morborũ in partib. similaribus differentias examinãdas nos cõuertamus. Igitur impatibiliũ elemẽtorũ autores, duas in similaribus corporib. ægritudines statuebant: nempe aut astrictionẽ, aut relaxationẽ meatuũ: quarũ singulæ, in alias rursus differẽtias secãtur. Astrictio siquidẽ fit, cùm aut totũ corpus simul cõtrahitur, aut soli obstruũtur meatus: relaxatio autẽ, vbi vniuersum corpus simul in omnẽ partem laxatur, aut soli aperiũtur meatus. Similiter iuxta opinionẽ secundã, morborũ partiũ similarium duplex differẽtia nobis oritur. Nam interdum quidem solis qualitatib. alterantur: interdũ autẽ, cum humorũ affluxu: qui sanè secũdus modus, tumorem conspicuũ excitat. Cæterũ vna & item altera harum differentiarũ, varias differentias sortitur. Vt autẽ ad partium instrumentaliũ (quarum sanè imbecillitas vel ob meatuũ ametriam, vel ob intemperiem nascitur) discutiendos morbos nos conuertamus. Totius instrumenti functio tunc præcipuè vitiabitur, vbi pars ipsa, quæ functionis est causa, ægrotarit. Quanq̃ & reliquarũ partiũ, illi inseruientiũ, vehementiores affectus, actionem ipsam impediunt. Oblæsiones igitur quæ omnino propria ratione, immediateq; operationẽ totius organi offendunt, aut saltem impediũt, ægritudines sunt putandæ. At si minimè id p seipsas moliantur, sed ea solùm ratione, quòd primi instrumenti officiũt operationi, causæ morborũ sunt, nõ item morbi. Dupliciter autẽ solet vnusquisq; morbus cõtingere in partibus instrumentalib. Nam aut sequitur alios morbosos affectus, aut cõtrahitur à prima generatione. Porrò vbi pars aliqua in tumorẽ attollitur, atq; idcirco meatus illius occludũtur, si qdẽ talis particula nullã habeat propriã operationẽ, obstructio ipsa meatuũ dicetur morbus duntaxat: tumor verò nequaq̃, sed obstructionis causa. Cęterũ si affecta pars aliquod munus propriũ obtineat, hac ratione tum obstructio ipsa, tum particulæ tumor, morbus est appellandus. Quẽadmodũ (exempli gratia) si tunica alicuius venæ quæ in gibbis hepatis est, adeò intumescat, vt eius cauitas obstruatur: tumor quidẽ ipse, morb. dicetur, q sanguificationem oblædat: obstructio autẽ similiter, quòd impediat distributionẽ. Siquidem qui affectus primò lædũt operationẽ, ij & sunt, & verè dici morbi merẽtur. At operationis oblæsio, passio aut symptoma, non morbus, est appellanda. Qui verò ipsam induxit affectus, morbus absolutè vocatur: sicuti & causa morbifica, quicquid ipsum morbũ pepererit, si aliã læsionem nõ adferat. Attulimus itaq; exemplũ morbi, q̃d in genere formationis cõsistit. At in numero, duas differentias morborũ assignaueramus: cùm scilicet aliqua particula crescit, aut superabvndat. Quarũ differentiarũ vtraq; rursus in bi-

Sanitas in quibus inuestiganda.

Morbus est vel operationis, vel structuræ oblæsio.

Sanitas definitur aptitudine operationis, moderationeq; existit.

Morbus quorũ immoderatio dicatur.

Morborum simplicium genera tot sunt quot simplicia elemẽta.

Compositio corporis nostri est triplex.

Elemẽta corporis nostri mutuò inter se patiuntur, ac tota per tota miscentur.

Elementa primaria sunt quatuor.

Sanitas & morbus vnde oriantur.

Similariũ particularium simplices morbi quatuor.

Dissimilarium partium morbi, quatuor generibus continentur.

Instrumẽta prima sunt quæ ex similaribus partibus; vnius functionis gratia sunt cõstituta.

Instrumẽta secunda quæ.

Solutio cõtinui est morbus communis tam similarib. quàm dissimilaribus partibus.

Similariũ partium morbi, secundum constituentes impatibilia elementa, astrictio & laxatio.

Similariũ particularũ singuli morbi sunt duplices, quatenus aut solis qualitatibus, aut accedente humorum affluxu, afficiunt.

Instrumẽti functio quando vitietur.

Affectus primariò lædẽtes functionem, sunt morbi.

Causa morborum quæ dicenda.

Instrumentalis morbus dupliciter accidit.

Morbus in formatione.

Functionis læsio, non morb⁹, sed passio aut symptoma vocatur.

Causa morbi quæ sit dicẽda.

Morbus in numero duplex, cuius vtraq; differentia bifariã scinditur.

nas alias secatur. Siquidem eorũ quæ superfluũt, nõnulla planè sunt ex genere naturali: vt si cui sextus adnascatur digitus: nõnulla verò toto genere præter naturam: velvti si in ventre gignantur vermes, aut in vesica lapis. Similiter deficientiũ particularum, nõnullæ quidem penitus abolitæ sunt, nonnullæ verò ex dimidio præcisæ: vtrunq; autẽ, aut natura, aut morbo. Ex his tamen, quæcunq; functionem impediunt, eadem ratione in morborũ genere cõtinentur. Quæcũq; verò partem aliquam operationi dicatam, vel refrigerãt, vel non satis ei alimenti transmittũt, causæ morborum dicuntur. Quædam tamen & morbi, & morborũ causæ censentur: vt si gurgulio radicitus præcidatur. Nam & vocem perturbat, & pectus & pulmonem refrigerat.

Gurgulio præcisus perturbat vocem, pectusq; & pulmonem refrigerat.

Morbus in magnitudine.

In magnitudine etiam varij morbi contingunt: vbi scilicet totum corpus, vel pars aliqua, aut in prima generatione, aut ob aliquem affectum præter naturam, vel prodigiosam contraxit molem, vel præter modum est imminuta.

Morbi in deprauata compositione.

Qui morbi in deprauata cõpositura consistunt, varias differentias sortiunt. Alij siquidem fiunt, vbi naturalis partiũ situs variatur: alij vbi ligamenta nimis soluuntur, ac relaxantur: alij vbi illa impensè fuerint astricta. Quippe immodica linguæ vincula, loquẽdi mandendiq; impediũt functionẽ: pudendorũ verò, ob aversum meatũ, impedimento sunt, quo minus procul rectàq; excutiatur semen.

Vnitatis solutio vtrisq; partibus existit morbus communis.

Reliquũ autẽ est quintũ ægritudinis genus, nempe vnitatis solutio, quæ tam similaribus q̃ dissimilaribus partibus accidere potest. Nam si in manu (gratia exẽpli) neruus aliquis præcidatur omnino, talis solutio erit cõmunis & toti instrumento, & ipsi præcisæ particulæ. Quòd si nõ integrè, sed aliqua ex parte præcisus fuerit, solius nerui propria iudicatur affectio, instrumẽti verò nequaq̃, nisi ex accidenti.

Solutionis continui species diuersæ, pro differentia particularum.

Sed pro differentia particularũ, continui solutio varia sibi nomina vendicat. Siquidẽ quæ in osse fit, ab omnibus fractura vocat. Quæ verò in carne cõtingit, vlcus, vulnus, atq; ruptura. Quæ neruosis particulis accidit, cõvulsio nominari consueuit. Diximus itaq; simpliciũ differentias morborũ: superest autẽ nunc, vt ad compositorũ dignotionẽ veniamus. Erit igitur iuxta hæresim priorẽ in particula similari morbus cõpositus, dum illius, hi quidẽ adstringuntur, hi verò relaxantur, meatus.

Similariũ morborum cõpositorum differentiæ quatuor, iuxta cõstituentes passibilia elementa.

At iuxta eos, qui elemẽta esse alterationi obiecta cõtendunt, quatuor numero cõpositi morbi censentur: nempe calidus simul & humidus, calidus simul & siccus, frigidus iuxtà & humidus, frigidus atq; siccus: dum vtraque videlicet qualitas excellit plus q̃ naturæ cõveniat.

Affluxus humorũ gignit quatuor differẽtias morborum compositorum.

Quòd si etiã qualitatibus illis plus iusto auctis, accedat pariter humorũ affluxus, toti dem morbi nascẽtur, differentes nimirũ ab illis, qui invadũt sine humorũ colluuie.

Solutio cõtinui, Inflammata simul & exulcerata particula, quot morbos simul patiatur.

Similiter solutio cõtinui miscetur morbis cõpositis secundum vnam & alterã sectam, necnõ simplicibus, quorum à principio mentionem fecimus. Porrò omnes inflammatæ simul & exvlceratæ particulæ, tres quidẽ necessariò, nõnunq̃ quatuor morbos patiuntur.

Inflammatio quid.

Voco autẽ impræsentiarũ inflãmationem, rubentẽ renitentẽmq; tumorẽ, & qui dolorem inferat. Quia verò omnes ferè id genus tumores, mutuò inter se cõmiscentur, raròq; reperire aliquẽ ipsorũ purũ atq; syncerũ licet, necessariò dicendum est, erysipelas, herpetem, carbunculum, cancrum, atq; alios id genus tumores, esse compositas ægritudines.

Carbunculus invadit semper cum vlcere.

E quibus carbunculus quidem semper cum vlcere invadit, cætera verò interdum citra vlcus infestant.

Tumorum præter naturã singulis sui humores tribuuntur.

Gignitur autẽ erysipelas à rufa bile, ab atra cancer, inflãmatio à sanguine, à pituita deniq; œdema, existens tumor laxus & cedens. Qui humores tametsi specie sint humidi, potentia tamen nõ omnes humidi sunt.

Humorũ quatuor, qualis quisque temperie sit præditus.

Quippe atra bilis sicca est & frigida: flaua, calida & sicca: vt pituita, frigida & humida: ac sanguis deniq; humidus simul & calidus. Igitur de morbis cõpositis similariũ particularũ dictũ nobis cùm sit, ad eos qui instrumenta discruciãt, sermonẽ iam convertamus.

Dissimilarium partium morbi compositi, qui sint dicendi.

Proprij dissimilariũ partium dicentur morbi cõposìti, qui plures atq; diuersas partes simul afflixerint: ex accidenti autem, qui vnicam tantum instrumẽtorum particulam occupauerint.

Lippitudo est inflãmatio tunicæ incũbentis corneæ.

Etenim si lippitudine obsideatur tunica incumbẽs corneæ, cùm lippitudo quidem sit inflãmatio ipsius partis, inflammatio autem omnis existat cõpositus morbus, nemini dubiũ est, lippitudinẽ futurã etiã morbum compositum, tunicæ quidẽ ipsi proprium, ex accidẽti verò vniuerso instrumẽto. Cæterum si pterygiũ, suffusio, ac deniq; angulorum coarctatio simul ipsum oculum presserint, constitutio talis totius oculi dicetur ægritudo composita, cùm nimirum vno eodémq; tempore diuersæ particulæ contristentur. Nihil autem refert si dixeris, vnicam esse compositam ægritudinem, an plures, sed in diuersis partibus constitutas.

GALENI PERGAMENI de causis morborum, lib.

NVnc verò ad morborum qui secundum sectã generosiorẽ partes similares invadũt, causas discutiẽdas nos cõvertamus, idq; à calore immoderato auspicati.

Calor immodicus à quib. accendi occasionibus possit.

Vniuersa corpora plus æquo incalescere solẽt, vel ex motu improbo, vel ex putredine, vel ex cõsortio alterius corporis feruidioris, vel ex astrictione, vel ex alimẽto ad accẽdendã caliditatẽ accõmodo.

Mouendi munus ad articulos & musculos pertinet.

Cæterum vbi q̄s immodica exercitatione vsus fuerit, si calor inde ortus non occupauerit totum corpus, lassitudinẽ tantum inducit, videlicet articulorum & musculorum, ad q̄s præcipuè mouendi munus spectat. Si verò extẽdatur per vniuersum corpus, febrim accẽdit.

Ira est caloris quo iuxta cor est velvti quidam feruor.

Ex ira etiã, quæ caloris iuxta cor, est velvti quidã feruor, vbi is per totum corpus dispergitur, solet febris succẽdi. In tumorib. etiã præter naturã, vbi humores putrescunt, calor interdum cordi sensim communicat, ac deniq; excitat febris. Quare hic venit intelligẽda secunda & tertia causa caloris præter naturã. Nam ob putrediuẽ, & ob viciniã partis cõtabescentis, in iis tumorib. febrilis calor accendit.

Febris ex astrictione quomodo oriatur.

Quarta species causæ consistebat in astrictione, & quidem meritò. Nam si ob astrictam cutim cohibeantur difflari ea, quæ prius difflari cõsueuerãt, si q̄dem fuliginosa fuerint, in specus cordis conversa, eos exvrunt, protinúsq; febrim accendunt. Calidorum

rum etiam alimẽtorum vſus (in eo enim quintũ genus conſtituebamus) interdum febrim accendit: ſicuti & acria medicamẽta, ſiue remedia ſint, ſiue deleteria & contraria. Non autem ex æquo omnes haſce ob cauſas febricitãt: quòd nec ſemper illis cõtingat par quantitas aut actiuitas cauſæ: quódq; animantiũ corpora plurimũ alterum ab altero differant. Etenim ad hoc vt accendatur febris in corpore, oportet vt corpus ipſum ſit accõmodatũ & habile ad excipiendam febrilem caliditatẽ: cauſa autẽ efficiens exiſtat valida, tempúſq; & patientis proximitatẽ ſortiatur, vt videlicet in actione immoretur diutius, & paſſuro corpore ſuperior evadat. Porrò cauſæ quæ in corpore humano præter naturã oriuntur, cauſæ antecedentes vocantur: procatarcticæ verò, ſiue evidentes, quæ extrinſecus advenientes occurſant. Frigiditatis etiã plurimæ exiſtunt cauſę: vel vti frigidorũ propinquitas, alimentorũ quantitas atq; qualitas, adſtrictio etiã atq; laxatio, ociũ deniq; & motus immoderatus, quibus ex occaſionibus conſtat etiã ipſum ignẽ extingui. Prima igitur ſpecies cauſæ occurſans extrinſecus, ſiue contactu ipſo, ſiue etiã potentia, ſolet frigiditatis morbũ inducere. Ob ſecundam verò, nempe ob frigidiora alimenta, nonnullos correptos vidimus attonito aut epileptico morbo, aut alio quopiam modo refrigeratos: id q̃d ex ebrietate vel maximè accidere ſolet. Quanq̃ vinũ modicè hauſtũ, cùm familiare alimentũ ſit, mirè calorem auget. In vniuerſum autẽ omnes optimi cibi, qui animali plurimũ nutrimẽti adferũt, ſi ſupra modum ſumantur, frigidos morbos generant: ſicuti & cætera; quæ natura refrigeratoria cùm ſint, ſimiliter ingerũtur. Iuxta tertium genus cauſæ, nempe aſtrictionẽ, ſæpiſsimè corporis habitus etiam refrigeratur: vt quæ interdũ ſopores graues, veternúmque & apoplexiam inducat. Aſtrictione autem tunc præcipuè torquetur corpus, dum venæ ipſæ & arteriæ adeò turgent & intumeſcũt ſanguine, vt nullus relinquatur locus inanis, in quem, vbi dilatantur, ambientem aërem poſsint excipere. Quo quidem dum defraudantur, natiuus calor ſubitò ferè extinguitur. Proinde qui ſic ſunt affecti, actutùm deſtituuntur motu ſimul & ſenſu: id q̃d Hippocrates ſignificaſſe videtur, dicens, Venarum (hoc eſt, arteriarũ) interceptiones ſtatim vocem eripere. Igitur cordis calor, per meatũ gutturis cum ambiente nos aëre cõmercium habet. Quam viam ſi præcluſeris, ilicò præfocaueris animal. Calor autẽ qui in omnibus eſt arteriis, per cor quidem, quatenus viã habet ad fauces, & per vniuerſam cutem, in circumfluũ aërem tranſpirat: ac ventilatur quidem, dum attolluntur arteriæ: purgatur verò à fuligine, dum contrahuntur. Atq; vtroq; horum, naturalis ipſius modus ſeruatur. Si igitur tali motionis viciſsitudine ob aſtrictionẽ deſtituantur arteriæ, neceſſum eſt calorẽ extingui, corpúſq; omnino refrigeratũ emori. Cæterũ ſi corpus refertũ fuliginoſo excremento aſtringatur, aut excitabitur febris, aut extinguetur calor natiuus: ſin verò halituoſo vapore ſanguinis, aut fiet corpus ipſum plethoricum, aut eius calor increſcet. Sed quemadmodũ aſtrictio ſæpius frigefactionis eſt

Febris cur non contingat ex æquo omnibus.

Febri gignendæ quæ requirantur.

Cauſas antecedẽtes dici, quæ in corpore oriuntur: vt procatarcticas, quæ adveniunt extrinſecus.

Frigiditatis immodicæ, cauſa.

Apoplexia vnde interdum cõtrahatur.

Epilepſiam vnde fieri contingat.

Vinum modicè ſumptum, mirè calorem auget.

Cibi omnes alẽtes plurimũ, immodicè ſumpti frigidos morbos gignunt.

Arteriarum interceptiones cur vocem eripiãt.

Suffocatio quãdo accidat.

Calorem cordis ventilari dilatatione arteriarum, purgari contractione earundem.

Aſtrictio ſæpe frigefactionis cauſa.

cauſa: ſic etiam & rarefactio, vbi plus q̃ ex vſu ſit diſsipat diſpergitq; natiuum calorẽ, frigidius efficit corpus. At verò perinde ac aſtrictio ipſa interdum vniuerſo corpori, nonnunq̃ alicui eius parti accidere ſolet: eodem etiam modo habet & rarefactio. Porrò quæ extrinſecus admouentur, partem ipſam raram vel conſtipatã reddere poſſunt. At vincula arctiſsima, & vita membrũ priuant, & ipſum impenſe refrigerant. Sed iam de ſiccis affectibus opportunum eſt vt dicamus. Si quis multò magis diſſletur, q̃ pro modo alimẽti aſſumpti, vtatúrq; cibis ſiccioribus, facilè in ſiccam ægritudinẽ delabetur: præſertim ſi curis & anxietatibus, necnõ vigiliis torqueatur. Sicca etiã tẽperies aëris, balnea quæ deſiccãdi vim obtinent, necnõ medicamenta, quæ intus & foris adminiſtrata, exiccandi poſsident facultatẽ, ſimiliter corpora exiccant. Humidorũ morborũ omnes ſunt cauſæ cõtrariæ: nempe maxima ciborũ humectantiũ colluuies, molliuſcula viuendi ratio, animi ſumma tranquillitas, ac deniq; balnearum dulciũ vſus immoderatus, maximéq; poſt cibũ. Ad idem facit deſidioſa vita, pluuiarum copia, humida temporis cõſtitutio, ac breuiter, humectantia medicamẽta. Iam verò cauſæ cõpoſitorum morborum, ſimiliter cõpoſitæ ſunt. Si .n. calida ſimul & ſicca in vnum aliquãdo cõſpirẽt, calidus ſimul & ſiccus ſequetur morbus. Itidẽ eſt cogitãdum & in aliis combinationib. At ſæpius cauſæ natura ſimiles, corpus ipſum immutãt. Pleruncq; tamen viribus pugnant cõtrariis, ita vt aliquãdo cõtingat corpus ſimul fieri calidum atq; frigidum, ſicuti & ſiccum & humidum, plus quã naturæ cõveniat, etiamſi minimè id fieri poſſe videatur: quę inæqualis intẽperies vocatur. Advertendum autẽ eſt rurſus, corpora ipſa interdum à ſolis qualitatib. alterari, quandoq; etiã ab illis quidẽ, ſed accedẽte aliquo affluxu, humido quidẽ ſpecie, facultate verò non item. Flaua ſiquidem bilis poteſtate eſt calida & ſicca: atra, ſicca & frigida: ſanguis, humidus atq; calidus: pituita deniq, frigida & humida. Quorum humorum ſinguli, interdum ſynceri & puri, interdum inuicẽ miſti, ſolent in imbecilliorẽ partẽ cõfluere: ob idq; tumores partium variãtur. Etenĩ cùm quatuor ſint facultates, quib. quælibet pars tum animalis, tum plantæ, prædita eſt: attractrix, retẽtrix, alteratrix, expultrix: excremẽtúmq; omne aut qualitate, aut quantitate offendat: nec ſit par robur oĩm particularum: ſemper quę fortior eſt, excrementum ipſum ad imbecilliorẽ ꝓpellit. Omnium autẽ imbecillima eſt cutis, totius corporis excremẽta recipiẽs. Aſsignatis iam cauſis morborum ſimilarium particularum, ad organicos deinceps nos convertamus, exordium à formatione vitiata ſumẽtes. Evariat enim interdum naturalis figura, dum ob maximã materiæ colluuiẽ, aut ob qualitatẽ incõmodã, impedito ſeminis motu, in vtero deprauatur ipſius fœtus formatio. Secundò autẽ poteſt vitiari alicuius particulæ forma, dum infantes nõ rectè ab obſtetricibus excipiuntur (facilè ſiquidẽ pervertuntur, molles fluxiléſq; cùm ſint) aut ruditer involuuntur faſciis, aut lac tabefactum ſugunt, aut perperàm educãtur, ſiue inepta victus ratione, ſiue exercitiis intempeſtiuis.

Rarefactio qua ratione refrigeret.

Admota extrinſecus.

Vincula arctiſsima, vita mẽbrum priuant.

Siccæ intemperies cauſa.

Humidæ intemperãtiæ cauſa.

Compoſitorum morborum cauſæ compoſitæ ſunt.

Cõtrariis intẽperãtiis corpus noſtrum ſimul poſſe affici.

Inæqualis intẽperies quæ ſit dicenda.

Humorũ ſingulorum tẽperies.

Tumores partium variari pro humorũ differẽtiis fluentium.

Facultates naturales ſunt quatuor.

Excrementum omne qualitate aut quantitate infeſtare: ſempérq; à fortioribus ad partes imbecilliores protrudi.

Cutis eſt omniũ imbecillima pars.

Forma mẽbrorum venient à quibus cauſis poſsit vitiari.

Crura quippe, ob incumbentiũ eis corporũ poodus, interdum in exteriorem, nõnunq̃ in interiorem partẽ torquentur: idq; pro natiua ipsorũ inclinatione. Nam quibus rectiora sunt, q̃ ordo naturæ postulet, magna ex parte fiunt vatij: vari autẽ, quibus magis curuata. Voco enim vatium, cui in exteriorem partem crus vertitur: varũ, cui è converso. At posteaq̃ adoleuerint, sæpe ob repletionem immodicam, aut ob alimẽti penuriã, figuram naturalem permutant, idq; primaria ratione. Illud enim in elephantiasi, hoc in tabe perspicuũ est. At ob resolutionem neruorũ, distentionem, inflammationẽ, aut scirrhum, naturalis membri figura ex accidenti vitiatur. Siquidem In iis qui altera parte sunt resoluti, membrũ trahitur à musculis actionem facientibus: at in iis quos in altera parte convulsio exercet, aut phlegmone, aut scirrhus, aut dura cicatrix, pars sana trahit ab affectis musculis. Cauitates partiũ atq; meatus pereunt, vel offenduntur, q; nimirũ coalescant, aut constipentur, aut obstruantur, aut cõfringantur, aut in sese cõcidant. At facultatis retentricis motus immoderatus, solet esse causa cõstipationis: quẽadmodũ laxitatis, operatio expultricis immodica, retentricisq; languor. Exasperantur læuia, & læuigantur aspera (nam hæc ad formã vitiatã pertinent) illa quidem ob acres humores, aut medicamẽta abstergentia: hæc verò ob pinguitudinẽ succi, viscositatẽmve. Secundi generis, hoc est, vitiati numeri causæ sunt, si quidem numerus sit diminutus, sectio, aut putrefactio, aut immodica refrigeratio: sin autẽ aliquid supercreuerit, quod nõ sit è numero partiũ natura constantium, formámque naturalem sortiatur, abvndantia optimæ materiæ erit causa. Quòd si id ipsum præ se formã nõ naturalem ferat, materiæ qualitas non naturalis etiam erit in causa. Vtrobiq; tamẽ vires validas esse oportet: alioqui nec conformari poterit q̃d est vtile, nec extrudi q̃d vitiosum existit: natura enim vtrũq; molitur. Magnitudo partiũ augetur (in ea enim oblæsa tertium genus constituebamus) à copia materiæ benignæ, necnõ à poteontæ robore: imminuitur antem à causis cõtrariis, vel ob sectionem, vel exvstionem, vel putrefactionem, vel deniq; ob frigefactionẽ ingeotem. Quartũ verò morborũ instrumentalium genus quod in praua compositione consistit, interdum ob repentinam improbãmq; agitationem contingit: interdum ob articulorũ humiditatẽ immodicã: quandoq; ob eversionem superciliorũ in ipsis articulis: est cùm ob relaxationẽ compositio vitietur, quemadmodũ in intestinorũ lapsu, quæ laxato peritonæo in scrotum descendũt. Ex his itaq; & aliis plurimis occasionibus, organorũ compositio pervertit. Nunc verò alterius generis causas examinemus, quod vtrisq;, tam corporibus similaribus, q̃ instrumentalibus, cõmuniter accidit: id enim est vnitatis solutio. Quæ quidem si carni accidat, vlcus aut vulnus vocatur: sin autẽ ossi, dicitur vel fractura, vel caries, quæ ab erodentibus oritur humorib. Ad capitis ossa, cõplura instituta sunt nomina. Collisio magna ex parte accidit carni: quanq̃ & in osse nõnunq̃ etiã cõtingit, idq; maximè in pueris, subirruente extrinsecus aliquo violento, valido ac duro corpore. Ad solutionẽ etiam continui pertinent & ruptio & cõvulsio, hæc in neruis, illa in carne consistens: quæ causam suæ generationis habẽt, repentinum, validum atq; inæqualem motũ. Vt igitur paucis expediam, omniũ huiusce generis ægritudinum causæ, nõnullæ quidem occurrũt extrinsecus, nõnullæ ab ipso corpore emanant. Porrò extrinsecæ sunt, ea omnia quæ percutere, collidere que sunt apta. Quæ verò à corpore emergunt, sunt immodicæ inordinatæq; animalis motiones, ac præterea humores vitiosi, erodendi vim possidentes. Hæ itaq; sunt simplices ægritudines similarib. partibus organicisq; cõmunes: ac præterea ipsarũ simplices causæ. Compositas autem ægritudinũ causas, nõ est admodũ invenire difficile, cùm nimirũ ex his quas diximus, cõstituãtur.

Vatij qui fiãt, & qui dicãtur. *Vari qui.* *Elephantiasis.* *Tabes.* *Resolutis altera parte musculis, membrũ trahitur à reliquis, qui in actione versantur.* *Convulsi alterius partis musculis, ad se partem valentẽ alteram trahũt.* *Constipationis causa.* *Laxitatis causa.* *Numeri deprauati causa.* *Magnitudinem partis quæ causa possint augere, ac minuere.* *Compositio partis vitiosa vnde accidat.* *Enterocelos generatio.* *Soluta vnitatis causa.* *Caries vnde gignatur.* *Collisionis causa.* *Ruptio.* *Convulsio.*

GALENI PERGAMENI de symptomatum differentiis, liber vnus.

Mnis præter naturam affectus, aut morbus est, aut morbi causa, aut illius symptoma. Est autẽ morbus, affectus quidam præter naturam, functionẽ lædens. Cæterũ differt affectus à morbo: nam ille quidem extẽditur etiam ad sanos & neutros: hic verò solùm circa ægrotantes versat, cùm nimirũ sanitati cõtrarius existat. At ab vtrisq; dissidet, quod Græci pathos, Latini passionẽ appellãt. Est enim passio, motus qui ab altero fit in alterũ: ita vt agentis motus dicatur actio: motus verò, eius quod affectum est, passio. In summa, ipsum affici, quodammodo idem quod pati est. Differt itaq; ab affectu passio, ipsius tantũ motionis ratione. Quandoquidem in ipso verti & mutari, præterea alterari & moueri, passio habet generationẽ: in eo verò q̃d manet, prorsus affectus consistit. Propriè igitur affectus dicitur passio iam facta, nõ autẽ quæ etiamnũ fit. Sed quemadmodũ ad sanos & ægros ipse affectus extendit, sic etiã & passio: quo quidem nomine à morbo similiter differt. Rursus affectus ipse, alius quidẽ naturalẽ actionem efficit, alius verò evertit & labefactat. Est igitur sanitas, naturalis quidẽ affectus functionis autor: morbus autẽ, affectus præter naturã, oblæsæ functionis causa. At passio, motus est in materia, qui ab agente fit: actio verò, ipse motus agentis. Quod autẽ suapte natura aliquid cõfert ad eiua quod fit generationẽ, causa vocat: quæ quidẽ & ipsa multiplex est. Nam materia, vtilitas, scopus, instrumentũ, initiũ deniq; vnde ꝓficiscitur motus, hæc omnia causæ dicunt. Quæ verò nihil cõferunt, sed tamen ab iis quæ cõferunt seiungi nõ possuot, hæc eius sine quo nõ, rationẽ obtinent. Adverte autẽ, aliquid fieri per se, idem esse quod primò: ex accidenti verò, q̃d secundò. Vt, si quis digito vnũ calculũ mouear, à quo moueat & alius, per se quidẽ dicetur mouere primũ, ex accidenti autem secundũ. Ad eundẽ igitur modum, qui affectus præter naturã suapte ratione actionem nõ labefactant, sed per morbos à se productos, ij non morbi, sed morborũ causæ, sunt appellandi. Morbi enim sunt, qui primò lædunt actio-

Affectus præter naturã est triplex. *Morbus est affectus præter naturam functionem lædens.* *Affectus et morbus vt differãt.* *Passio quid.* *Actio quid.* *Affici quodammodo est idem quod pati.* *Passio versatur in motu.* *Affectus consistit in permanentia.* *Passio, vt affectus, ad sanos extenditur.* *Sanitas quid.* *Causa quid.* *Causa multipliciter dicitur.* *Causa rationẽ eius sine quo non, obtinẽtes.* *Fieri per se, & ex accidenti, quid sit.* *Morborum causa.* *Morbi primò lædunt functionẽ*

Symptoma est quod sequitur morbum.

Symptoma largè sumptum quid sit.

Symptoma à passione et morbo quo differat.

actionem. Porrò quod morbū velvti vmbra sequitur, id morbi symptoma vocatur: quēadmodum functionis læsio. Est autē symptoma largè sumptū, omnis à naturali statu mutatio: ob idq; quicquid animali præter naturā accidit, ea significatione est symptoma. Quamobrem morbus quadantenus etiam symptoma dicitur, sicvti & causa præter naturā. Differt aūt à passione symptoma (tametsi interdū in idem coëant) q̧ passio quidem omnino in motu versetur, sitq; interim secundum naturam: symptoma verò nō in motu tantū, sed in habitu etiam & permanentia esse possit, omnino præter naturam. A morbo verò differt, quoniā neq; affectus necessariò est, neq; actionem ex necessitate lædit: quæ sanè ad constituendum morbū desiderantur.

Symptoma propriè dictum, est triplex.

Porrò symptomata propriè strictéq; sumpta (de quibus agere est animus) differentia triplici continentur. Alia siquidem nostri corporis sunt affectus, alia functionū læsiones, alia ambo hæc comitantur: vt sunt excrementorū immodicę tum excretiones, tum suppressiones. Cæterū sub actionis lęsione, priuatio quoq; mihi inaudiatur, quemadmodū immobilitas, insensibilitas, atq; cruditas: quæ q̄dem actionū læsiones sunt. Has igitur symptomatū differentias deinceps examinemus, ab actionis læsione auspicati.

Actionum læsio est duplex, altera ad animalem, altera ad naturalem functionē pertinens.

Actio animalis est triplex.

Sensibilis animæ functio est quintuplex.

Actionū læsio duplex est: altera enim ad animalem, altera verò ad naturalem functionē pertinet. Actiones siquidem duplices potissimū numerātur, naturalis videlicet & animalis. Rursus animalis diuiditur in sensibilem, motiuā atq; gubernatricē. Quorū membrorum singula rursus in alia secātur. Sensibilis quippe animæ functio, quinq; differentias sortitur, vsiuam scilicet, olfactoriam, gustatoriā, auditoriam, atq; tactricem.

Motrix functio variatur pro instrumentorū diuersitate.

Gubernatrix animæ functio est triplex.

Sentiēdi actionum læsiones cōmunes et particulares.

Tactus quàm reliqui sensus, multò grauius afficitur.

Sensus reliqui à tactu, ab externis contristātur duntaxat, idq; ratione tactus quem possident.

Sēsus cōmunis symptoma est vigiliæ veternusq;.

Tactus est omnibus sensoriis communis sensus.

Motricis facultatis symptoma est triplex.

Motiua autē facultas, cùm vnicum instrumentū habeat, vnum tantùm habet motionis modū: variatur tamen pro particulariū instrumentorū diuersitate. Vltima functio animæ, quam diximus esse gubernatricem, in imaginatricem, ratiocinatricem, ac deniq; memoratricē diducitur. Igitur noxæ omniū actionum sentiēdi, communes quidem vniuersaléśq; sunt, insensibilitas, & difficultas sensus: particulares autem, quæ in singulis sensibus repetiuntur: quemadmodum in oculis cæcitas: & caligo: in auribus surditas & hebetatio: atq; in aliis similiter, vbi videlicet actio abolita est, aut deprauata, aut diminuta. Cęterū tactus in actione sua, quàm reliqui sensus, multò grauius symptoma, cùm ab extrinsecus occursantibus, tum vel maximè ab affectibus interioribus, solet recipere. Etenim alij sensus non ab internis, sed ab externis affectibus, in functionibus suis cōtristantur: ac ne id quidem per se, sed ex accidenti, quòd videlicet in se habeāt facultatē tangendi. Est enim tactus omnibus sensoriis sensus quidā cōmunis: reliqui verò quatuor, suo quisq; tantùm est proprius. Quamobrē oculi sæpissimè graui dolore cruciantur: cōtristato sensu tāgendi. At verò vigilia & veternus, sunt ipsius cōmunis sensus symptoma. Motricis facultatis triplex repetitur symptoma: immobilitas, diminutus motus, ac denique deprauatus. Cæterū deprauatus motus, alius tremulus est, alius convulsiuus, alius palpitatis, alius deniq; vibrās.

Motus deprauati species.

Epilepsia quid.

Apoplexia.

Porrò si cōvellatur vniuersum corpus, animæq; princeps potētia simul sit impedita; id symptoma epilepsia vocatur: apoplexia autē, dum totius corporis perit omnino motus, simúlq; principes actiones cohibentur. Hæc itaq; motiuarū actionū sunt vitia.

Imaginatricis facultatis symptomata.

Ratiocinatricis facultatis symptomata.

Amentia quid.

Fatuitas.

Delirium.

Proximū est, vt gubernatriciū functionum iā offensas tradamus, ac primū imaginatricis. Hæc enim interdum tota corrumpitur exoluitúrq;, quemadmodū in catalepsi: interdū aūt vitiatur, vt in delirio: est cùm deficit atq; debilitatur, q̄d in lethargo cōtingit. Sic etiā ratiocinatio, nunc exoluitur penitus, ipsúmq; symptoma est amentia: nunc deficit atq; remittitur, vocatúrq; id symptoma fatuitas: nunc lęditur ac deprauatur, q̄d symptoma vocāt delirium. Plerunq; siquidrm in vtrisq; simul cōsistit delirium, tum parum probè imaginādo, tum parum aptè ratiocinādo. Est quādo duntaxat in altero.

Rationē interdū vitiari, imaginatione, atq; memoria illæsis; et vicissim contrà.

Interdum quippe ratio vitiatur, imaginatione simul atq; memoria illæsa. Quemadmodū etiā ratione integra, cōtingit tum imaginationē, tum memoriā vitiari. Quòd autē in memorandi potentia consistant vitia, nemini opinor obscurum. De animalium itaq; actionum symptomatis dictum nobis cùm sit, ad naturalium symptomata examinānda nos convertamus.

Naturalium facultatum singulis duplex tribuitur symptoma, nempe & abolitæ functionis, & non rite obitæ.

Methodus autem eorum inueniendorum est, naturalium facultatum cognitio: in quarum singulis duplex reperitur symptoma, alterum abolitæ functionis, alterum nō ritè obitæ: quod quidem hoc est duplex: alterum quod in diminuta, alterum quod in vitiata actione cōsistit.

Vētriculi actionis symptomata sunt, cruditas, concoctionis tarditas prauitasq;.

Appetitricis facultatis symptomata.

Nutritoriæ actionis symptomata.

Facultates naturales sunt quatuor.

Naturalium instrumentorum singulis, duodecim attribui symptomata.

Animali instrumēto quindecim inesse posse symptomata.

Similarium particularū singulis quæ nutrimentum suscipiunt, duodecim attribuuntur symptomata.

Exemplum autem ponamus in cōcoctione ventriculi: quæ interdum quidem tota corrumpitur, interdum remittitur ob imbecillitatem, interdum vitiatur. Quorum primū symptoma dicitur cruditas: secundum, cōcoctionis tarditas: tertium prauitas & vitiū vocatur. Porrò appetitricis functionis symptomata sunt, abolita appetentia, & immodica cibi cupiditas. Circa nutricationis actionem, si scopum minimè attigerit, atrophia & phthisis accidunt. Vitiatam verò nutricationē sequuntur, leuce, ophiasis, alopecia, & reliqua id genus symptomata. Cùm igitur naturales facultates sint quatuor, attractrix, retentrix, alteratrix, expultrix, sanè in singulis naturalibus organis, quatenus naturalia sunt, duodecim oriri possunt symptomata: tribus videlicet in vnāquanq; facultatē cōgestis: in animalibus verò, quindecim. Quòd si animale instrumentum simul & mouendi & sentiendi vires obtineat, duodeviginti symptomatum formas habere poterit. Ventriculus igitur duodecim sortitur symptomata, quatenus est cōcoctionis organū: totidémq; quatenus pars similaris, quæ nutriri desiderat. Siquidē omnes particulæ quæ nutrimentū suscipiunt, duodecim recipiunt symptomata: nēpe tria (vt diximus) secundū singulas facultates, vbi videlicet aut nihil trahunt, aut languidè, aut vitiose: vbi id q̄d attractū est, aut nō retinent, aut languidè, aut vitiose: vbi q̄d iam retinuerunt, aut penitus crudum relinquūt, aut diminutè concoquunt, aut in alienam qualitatem cōvertunt: vbi excrementa ipsa expellere nequeunt, aut languidè, aut perperam: hoc est, citius aut tardius, q̄ animali expediat. Ex quibus

vtiq; accidit, particulas non nutriri, aut imbeciliter, aut perperàm & vitiose. Quod verò in facultatibus similariū particularū dicimus, id etiā intelligendū est in iis quæ ad instrumentales spectant.

Alteratrix facultas ventriculi, quando abolita & imbecilla, & deprauata dicatur.

Porrò alteratrix facultas in ventre tunc abolita censetur, vbi cibus talis relinquitur, qualis assumptus est. Imbecilla autē dicitur, quæ tardè concoctionē absoluit: sicuti deprauata, quæ in malignam qualitatē cibos ipsos permutat. At absoluta concoctio dicitur, vbi cibus in qualitatem animāti familiarē mutatur.

Symptoma vnum succedit alteri.

Animadvertendum tamen hoc loco magnopere est, alteri symptomati alterū nōnunq̄ succedere. Siquidē iniustum cōplectendi tēpus, cōtinuò sequitur diminuta cōcoctio.

Deiectionem ciborum celerem quæ sequãtur. Corruptelã ciborum quæ sequantur.

Præterea celeris deiectionis ciborum inseparabilia symptomata sunt, excrementorum humiditas, alimentiq; per corpus imminuta digestio. Corruptelā cibi seqtur necessariò quidem excrementorū fœtor, nō necessariò verò, mordicatio & inflatio.

Morbi, quorum sint causæ symptomatum.

Atq; horū sanè omniū iam dictorū symptomatū, quæ in actione oblæsa consistunt, sicuti & aliorū duorum generum, sciēdum est morbos causas existere.

Symptomatum quæ in corporū consistunt affectibus, prima differentia est quadruplex.

Symptomatum quæ in corporum cōsistunt affectibus, primæ differentiæ sunt quatuor. Siquidem alia ad visum, alia ad odoratū, alia ad gustū, alia deniq; ad tactum pertinent. Etenim quæ ad visum spectant, ea sunt quæ cōsistunt in colore præter naturam, siue is vniuersum corpus occupet, vt in arcuatis: siue aliquā eius partem, vt in carbunculis. At quæ pertinent ad odoratū, ea in respiratu ac perspiratu deprehenduntur: vt si (gratia exēpli) quod indies expirat è corpore, siue per arteriam asperā, siue per vniuersam cutim, graueolens ac putre sentiatur. In gustu autē symptomata sunt, omnes sapores qui ęgris præter solitū accidunt: vt si alienas qualitates percipere sibi videantur. Tangibiles differentiæ sunt, vbi eæ quæ subiiciuntur tactui, genuinā mutarunt constitutionē: vt si cutis quæ antea erat mollis, deprehendatur dura, rigidáq;: aut è conuerso.

Naturalia omnia ex commoda tēperie nascuntur.

Cùm igitur omne quod naturale est, ex cōmoda temperatura nascatur: vtiq; id quod præter naturā existit, ex aliqua intēperie orietur. Quāobrem cùm hæc omnia quæ diximus, prorsus præter naturā sint, meritò intemperiei feruntur accepta. Atqui intemperies omnis est morbus: ergo liquidò constat, has quatuor symptomatū differētias, à morbis generationē cōtrahere.

Intemperies omnis est morb.

Quæ verò vel excernuntur à corpore, vel retinentur in eo pręter naturā (hæc enim ad tertiū pertinebant genus symptomatū) aut tota quidem substantia, aut qualitatibus tantū, aut deniq; quantitatibus, à naturæ ordine digrediuntur. Atq; ipsa etiā vel immeditatè sequuntur morbos, vel mediatè: intercidētibus scilicet symptomatibus aliis.

Hæmorrhagia quibus modis fiat.

Iam verò hæmorrhagia, quod ad excretam substantiā pertinet, toto est genere præter naturā, fitq; aut aperto vasis osculo, aut rupto vase, aut eroso. Etenim vulnus, ruptura, erosio, proprij similariū partiū sunt morbi: at apertio osculorū, ad instrumenta pertinet. Accidit enim interdum ipse sanguinis fluor ob retentricis facultatis infirmitatē: interdum quia expultrix immodicè mouet: nōnunq̄ ob vtriusq; functionis noxam. Sic fit etiā muliebre profluuiū, aut ob dictatū functionū symptomata, aut quia sanguis est nimis serosus atq; subtilis redditus.

Symptomata dici non debēt quæ tempestiuè atq; ad animalis cōmodū circa corpus contingunt, vel si tota sint genere præter naturam.

Sciendū tamen est, nihil eorū quæ tempestiuè, hoc est, ad animalis cōmodum, circa corpus cōtingunt, etiā si toto genere præter naturam sint, verè dici symptoma (quale vtiq; est id quod sequitur morbum, atq; in læsione actionis consistit) cùm nimirū vnumquodq; eorū sit elegans & absolutū opus naturæ, tametsi ad alterū symptomatū genus, nempe ad affectum præter naturā, reduci possit: vt si sanguis per nares, aut hæmorrhoidas, commodè erumpat.

GALENI PERGAMENI de symptomatum causis, lib. I.

Sentiēdi actio triplex symptomatū genus in sepsa admittit.

IN sensili actione triplex symptomatū genus deprehenditur. Vnū, cùm primū sensus instrumētum quippiā perpessum est: alterū, cùm sentiendi potentia: tertiū, cùm ministrantium primo sensus instrumento partium aliqua fuerit affecta.

Crystallinus humor est primum sentiendi organum. Opticus neruus vnus manifestū foramen.

vt, in oculo primū sentiendi instrumentum est crystalloides humor, qui à coloribus alteratur. Vis sentiendi est quæ à cerebro per neruum opticum, qui solus manifestum habet foramen, in ipsum descendentē, procedit. Illius verò gratia creatæ sunt reliquæ omnes oculi partes. Quicquid igitur ex enumeratis sit lęsum, animal vel malè vel nihil omnino videbit.

Crystallinus humor octo offendi solet intemperantiis. Visoria facultas offenditur, vel neruo affecto, vel cerebro. Solutionem cōtinui esse cōmunem morbum similaribus & instrumentarius particulis. Crystallino humore sursum aut deorsum peruerso, obiecta videntur dupla.

Solet crystallinus humor octo intēperaturis à naturæ modo discedere. At facultas visoria offenditur, vel neruo affecto vel cerebro. Hæc aūt, quatenus similaria sunt, octo morborū generib. cōflictātur: quatenus instrumētalia, tū obstructione, tum aliarū rerū intrixu, atq; adeò diuortio cōtinui, q̄d quidē tam similaribus, q̄ ipsis instrumētalibus semper adest cōmune. Iam verò si crystalloides humor peruertatur ad alterū angulorū, haud ita notatu digna succedet noxa: sin verò vel ad superiora, vel ad inferiora declinet, tūc quicq̄d cernitur, duplum esse videtur. Illa porrò quæ ex vsu sunt primo instrumento, variis modis etiam cōtingit lædi: vtputa si albugineus humor, spiritúsve, q̄ ante crystalloidē locatur, vsqueadeo copiosus sit, vt visoriam facultatem impediat: aut similiter si foramen rhagoidis vel relaxetur, vel coarctetur, magis q̄ expediat visioni: aut si in aliquā diuellatur partē, aut deniq; si rumpatur.

Pupillæ foraminis relaxatio semper visui incōmodat: cōstrictio aūt si quidē natiua sit, acutissimæ visionis est causa: si verò à morbo producta, lædit visionem.

Cæterum relaxatio illius, siue ab ortu sit, siue postea præter naturam accesserit, semper visui incōmodat: adstrictio autē & imminutio, si quidē à natiuitate contracta fuerit, acutissimæ visionis est causa: sin verò ex morbo talis coarctatio contigerit, visionē impedit manifestè: idq; nō quatenus coarctatio est, sed quatenus à pessimis causis inducta. At rediquorū neutrū, siue à primo ortu, siue posteaq̄ quis genitus est, acciderit, visioni, incōmodū notatu dignū adferre potest.

Oculo altero clauso cur dilatetur alterius pupilla. Suffusorū quinam possint visum recipere, et qui minimè.

Etenim vbi alterū oculum claudimus, dilatatur alterius pupilla: q̄ spiritus antea ambobus particulatim distributus, vniuersus in vnū cōfluat. Idcirco quibus suffusis altero oculo clauso pupilla clarior apparet, ij sperare debent fore aliquādo, vt visum, punctione facta, recuperent. Quibus autem non dilatatur, ij omni spe recuperādi visus sunt destituti. Vnde

liquidò

Spiritū animalem à cerebro demitti ad oculos.

liquidò cõstat, spiritum aliquẽ animalẽ à cerebro demitti ad oculos. Si igitur pupilla amplior fuerit, spiritus implere illã nõ potest: quare diffundi ipsum, dissolui, dissipariq́ʒ est necesse. Si verò angustior, cogitur & cõstringitur, ac densior fit spiritus.

Spiritus cõstrictus coactusq́ʒ plurimũ cõducit ad sensus facilitatẽ: at dissolutus contrà obest.

At coactus spiritus cõstrictúsq́ʒ, ad facilitatẽ sensus conducit plurimũ. E diverso dissolutus dissipatúsq́ʒ, sentiẽdi difficultatẽ inducit. Est aũt albugineus humor velvti ꝓpugnaculum crystallini, cuius etiã nonnihil essentiã iuuat.

Albuginei humoris vsus.

Quãobrẽ si imminuatur quodãmodo, ipse crystallinus arescit, ac super ipsum rhagoides tunica corrugatur & cõcidit, sic vt visio ipsa oblædatur: nimirũ externo lumine ꝑ exiguũ mediũ humori crystallino occurrente. Iã verò instrumentum visionis, citra tædiũ tolerare splendorẽ nõ potest: ob idq́ʒ rhagoides tunica illi est obiecta, nigra existens simul atq́ʒ cœrulea, quibus colorib. oculus potissimum recreatur, quẽ infestauit splendor.

Rhagoidis tunicæ vsus.

Pupillæ coarctatio quando facilè, & quando ægrè curationẽ recipiat.

Verùm coarctatio pupillæ, quẽadmodum amplitudo, si quidem ab humiditate superflua trahat ortũ, facilem: sin verò à siccitate quadã inexpugnabili, desperatã curationẽ sortitur. Porrò si rhagoides tunica ita sua cõtinuitate soluatur, vt tenuis ille humor prolabatur ad exteriora, maximè visio labefactatur.

Rhagoidis solutio quando visum euoluat.

Obiecta quando fenestrata videantur.

Ad hæc, si humor ille albugineus seipso crassior sit redditus, exactã cernendi aciem multò obtusiorẽ reddet. Quòd si plurimum aucta sit crassitudo, visum omnino prohibebit. At si non totum foramen à cõtento ibi crasso corpore obtenebretur, sed relinquatur eius aliqua particula pura, videre licebit, per illã externas res, idq́ʒ nihilo deterius q̃ antea: sed vnam quamlibet solã.

Obiecta quando fenestrata videantur.

At si in pupillæ centro exigua consistat suffusio, maneántq́ʒ partes quæ in circuitu sunt, puræ: qui sic sunt affecti, quicquid aspiciunt, id velvti fenestratum putant. Vbi verò humor inter crystallo idem atq́ʒ rhagoidem medius, proprium colorẽ mutarit, si quidem ad fuscum declinet, arbitrabitur quis se per nebulã, vel per fumum etiã videre. Sin alio quovis colore inficiatur, huius quoq́ʒ imaginem, ea quæ spectantur, referent. Præterea, quibus adeò absoluta est cernendi facultas, vt ne minimum quidem visibile eos latere possit, si vapores à ventriculo sursum ferantur, hos symptomata suffusioni similia infestabũt. In vniuersum autem, vel parua, vel magna symptomata accedent, pro ipsius magnitudine affectus. Cui spiritus animalis simul & multus fuerit, & æthereus, is, res quæ porrò distant, & videre, & discernere potest.

Videre planè distantia obiecta quibus contingat.

Cui verò paucus quidem fuerit, sed purus, is vt res propinquas planè discernit, sic distantes haudquaq̃ videt. Quòd si humidior simul fuerit & multus, res distantes videt quidem, sed nõ ad vnguem discernit: quẽadmodum cui humidior simul fuerit & exiguus, is neq́ʒ exactè, neq́ʒ porrò videre põt.

Ceratoides tunica.

Ceratoidis tunicæ pars illa quæ pupillæ est obiecta, si crassior densiórq́ʒ sit, aciem hebetem reddit. Si verò humidior densiórq́ʒ fuerit, nõ modò reddit visum obtusum, sed etiam efficit, vt qui sic est affectus, putet se ꝑ tenebras, aut nebulã, aut vaporem aliquem, aut per fumum, res ipsas cernere. At si humores nõ multitudine, sed colore peccauerint, secundum eiusdem coloris naturam ipsa cæcutientia oborietur. Proinde

Icterici putant omnia obiecta pallere.

qui morbo regio laborant, quicquid vident, id pallere arbitrantur. Quibus autem ea ceratoidis pars insigniter vlcerata est, aut vulnerata vsqueadeo, vt ipsum vulnus ad interiora pertingat, ĩ magna ex parte obcæcantur.

Visum recuperasse puerum, cui albugineus humor effluebat, corneaq́ʒ omnino corrugabatur, Galenus vidit.

Vidi tamen equidẽ puerum, cùm iuxta pupillam punctus fuisset stylo, sic vt aquosus humor effluerit, ac tota omnino cornea corrugaretur, visum (incredibile q̃ꝓpiã) recuperasse, instaurato scilicet paulatim humore qui per vulnus effluxerat. Solius etiam corneæ ipsius corrugatio (qualis senectute confectis solet semper accidere) similiter visum ostendit. Cæterum si pupilla simul sit imminuta, scire licet, aquosum quoq́ʒ humorem imminutum existere: sin verò æqualis permanserit, ad solã ceratoidem affectus pertinet. Corneæ igitur morbi, si fuerint magni, in totum visionem impediunt: maximè si vel phlegmone, vel supputatione, vel scirrho (quatenus instrumentũ est) infestetur. Inhærens verò membrana phlegmone obsessa, ex accidenti quoq́ʒ impedire potest visionẽ.

Chymosis.

Vnguis oculi.

At chymosis, vnguisq́ʒ, nõ ex accidenti, sed primaria ratione pupillã ipsam obscurãt; quemadmodũ genarum ingentes tumores præter naturam.

Auditus symptomata vnde proficiscantur.

Grauis auditio surditásq́ʒ animãtu evenire solent, aut ob auris partẽ aliquã, aut ob neruũ à cerebro descendentẽ, aut ob cerebrum ipsum, si ea in parte, vnde neruus oritur, affectum fuerit. Igitur nerui cerebriq́ʒ offensa in his, haud aliter quàm in oculorum affectibus, accidit. Reliquarum verò partium noxæ, illis ad portionem respondent: verùm non omnino similis læsio existit. Partes itaque ad auditum pertinentes, quatenus similares sunt, octo intemperaturis vexantur, ac præterea solutione continui: quatenus autem instrumentales, tum hac, tum obstructionibus invaduntur, ob tumorem aliquem præter naturam, aut ob sordem obturantem auditorium meatum.

Linguã inesse duplicem facultatem, sensitricem atque motricem.

Cùm autem lingua sit duplici facultate prædita, ac per vnam quidem sentiat, per alteram voluntariè moueatur: contingit sanè ipsam aut minimè sapores percipere, aut deprauatè: idq́ʒ ob tunicæ, quæ illam involuit, vel corporis ipsius, vel mollium neruorum, vel eius cerebri partis, vnde illi exoriuntur, affectum aliquem præter naturam.

Gustãdi vis ob quarum partium affectus corrumpi, aut vitiari possit.

Etenim deprauata saporum dignotio, vbi lingua alieno quopiam humore fuerit imbuta, evenire consueuit. Nam quemadmodum per suffusiones, ipsa visoria facultas foris videtur eã cernere, quæ in oculo apparent: ita & gustandi vis, internam linguæ affectionem rebus sensibilibus tribuit: quemadmodum etiã, vbi sonum aures percipiunt, nulla re extrinsecus obstrepente, sed ipsa circa membranas motione, phantasmata transmittente.

Odorandi sensoriũ esse principium anteriorũ cerebri ventriculorum.

Nasum inseruire odoratui & respirationi.

Quod verò spectat ad olfactricem potentiam, odorandi sensoriũ est principium anteriorũ cerebri ventriculorũ: inseruit autẽ nasus odoratui simul & respirationi. Si igitur vel cõtundatur ipse, vel eius obstruatur meatus, idq́ʒ vel ab humore aliquo, vel à tumore præter naturam, olfaciendi facultas vel minus probè odores percipiet, vel eos omnino nõ sentiet.

Olfaciendi vis à quibus soleat labefactari.

Obstructiones etiam ossium colatoriorũ, præterea cerebri membranarum, atqueadeò illæ quæ in processibus anteriorum cerebri ventri-

culorũ oriuntur, ac deniq; insignes dictarũ partium tum contusiones, tum sectiones, olfactricẽ vim maximè labefaciũt. Ob intemperiem etiam ipsarũ partium, solet fieri olfactus vitiosus. Porrò tactus (qui sensus cõmunis est omnibus particulis sensibilibus) varia symptomata recipit: inter quæ annumeratur tũ hæmodia, tum torpor. Est enim hæmodia dentiũ stupor, qui ob acidos acerbósq; cibos magna ex parte oboritur. Torpor autẽ in toto corpore cõtingere solet, ex sentiendi mouendiq; difficultate affectus quidam cõpositus. Qui quidẽ manifestè videtur tum à refrigeratione, tum à compressione corporũ neruosorũ, ac deniq; à torpedinis marini animalis contactu, procedere. Vbi verò citra aliquam huiuscemodi causam vltrò torpor accident, tũc vel vitæ ignauiam, vel ciborum multitudinẽ, crassitiem, lentitudinẽ, aut solitæ secretionis suppressionem antecessisse necesse est. Igitur eius causa cõiuncta, affectus nerui est talis, vt facultatẽ illi à principe parte missam impedire possit. Atqui impedietur, si neruus meatu aliquo præditus, vel obstructus fit, vel compressus. Si verò meatũ nõ habeat, sed vti Solis radij per aquam, aërémve transeunt, eodem modo facultas à principio per neruorum corpora permeet, ipsa in transitu præpedietur, si ad immodicam crassitudinẽ neruus ipse peruenerit: id quod illi cõtinget, aut crassis viscidisq; succis nutrito, aut violẽto frigore perfrigerato. Torpescunt etiam nerui, vbi vel laqueo, vel manibus constringuntur: aut extrinsecus à vicinæ partis phlegmone, vel scirrho comprimuntur: aut vbi luxatis fractisve ossibus fiũt arctiores. Principiò igitur stupidi fiunt, deinde omnino & sensum & motum amittunt: quod vitium ipsorũ, dicitur paralysis, à torpore sola magnitudine differens. Quòd si omnes occupauerit neruos, repentè vniuersum corpus sensu & motu priuabitur, succedétq; citissima mors, quòd prohibita sit respiratio. Si spinæ principiũ lædatur, solæ partes capitis, quoad vixerit animãs, & sentire & moueri possunt. Si tamẽ cerebro quoq; noxa ipsa acciderit, qui sic afficiuntur, iis omniũ partiũ perit simul & motus & sensus. Viuere autem possunt vtriq; tanto tempore, quanto viuũt ij qui præfocati strangulãtur. Spina verò in inferiori loco affecta, nempe sub ea neruorũ propagine, à quibus thorax attollitur, si quidem ingens fuerit affectus, partes inferiores om̃es subitò & sentiendi & mouendi facultate priuantur. Si verò nõ ita vehemẽs affectus videatur, stuporem inducet. Atq; ij sanè mortẽ effugiũt, quando quidẽ in ipsis respiratio seruatur. At quibus quinta spinæ vertebra affecta est, eorũ manus omnino & sensum & motũ amittunt. Vox autẽ omnibus illis perit, quibus ea spinæ pars quæ in ceruice est, fuerit insigniter læsa. Porrò qui nerui, dum rectè valent, facultatẽ sentiendi suppeditãt, iidẽ lædũt ipsam si affecti fuerint. Cæterũ cùm partes aliquæ per quem neruũ volũtariè mouentur, per eundẽ sentiendi quoq; vim habeant, duplex necessariò noxa orietur ex ipsius nerui affectu: quarũ altera quidẽ sensum, altera motũ impediet. Interdũ tamẽ quarundã partiũ motus voluntarius exoluitur, sensu prorsus illæso: sicuti è cõverso etiã contingit sensum perire: incolumi functione mouẽdi: vt in lingua & oculis planè videre licet, ac breuiter in omnibus partibus, quæ per diuersos neruos, hoc est, molles & duros, illas facultates recipiũt. At in quibus mẽbris duri duntaxat nerui inueniuntur, per quos vtraq; facultas defertur: ex ipsorum vehemẽti læsione functiones ambæ labefactãtur. Nam si ablata cute subiectus musculus, qui nudus est, videatur immobilis, sentiat tamẽ tãgentes, exiguã ei accidisse noxã putãdũ est: nempe quòd tantã animalis facultatis partẽ susceperit, quãta ad sensum excitãdũ sufficiat: ad musculi verò motũ, nõ item: quippe tangẽdi sensus, pati aliquid, potius quàm agere, deprehenditur: proinde ab exigua facultate functio eius perfici potest. At musculorũ motus in agendo, nõ in patiendo, actionis efficaciã possidet. Is enim totũ corpus transferre debet: quàobrem plurima indiget facultate animali. Delectatio autẽ & dolor omnibus accidit sensibus: sed in oculis minus quàm in cæteris evidẽter perspicitur: in tactu & gustu, luculentissimè: ab iis deinceps in odoratu: atq; hunc tandem auditus sequitur. Iã verò affectio præter naturã violenter affatimq; incidens, doloris (vt Plato inquit) est causa. Vbi verò corpus ad naturalem habitum redit, idq; rursus affatim, oboritur voluptas. Porrò vehementes evenũt in tactu à naturali habitu transmutationes, ob violentem calidi frigidiq; occursum: atq; ob eas res, quæ cõtundere, secare, extendere, aut erodere possunt. Nam siccitas humórq;, nisi calori frigorive iungãtur, occursu suo inferre vim minimè cõsueuerunt. Cæterũ sectio & ruptio dolorẽ infert, nõ vbi facta est (nisi fortè ex accidẽti aliquo) sed vbi etiamnum fit. Iam instrumentũ gustandi, quatenus habet facultatẽ tangendi, à iam dictis causis divellitur: quatenus verò ad gustũ propriè pertinet, ab amaris, acidis, acerbis atque acribus: quandoquidem horũ singula continuũ diuidere possunt. At ab humoribus acribus resoluti vapores, vim olfactricem infestant: nam & ipsi continuũ divellunt. Auditũ vox turbat aspera, grauis, maximaq; & celerrima: quemadmodũ omnis violentus strepitus. Visum autẽ, illustrissimi splendores offendũt corrumpúntq;, eò quòd nimiũ disgregent. Passio itaq; molesta quatenus dictũ est, oriri in omnibus sensibus solet: delectatio autem illi adversa, à cõtrariis nascitur causis. Etenim vt cœruleus color iucundissimũ est oculis spectaculum, ita splendor candicãs, qualis in sole cernitur, maximũ ipsis dolorem inferre potest. Post hos secundo loco molestus quidem est color albus, delectat verò fuscus: nam ille visificam essentiã dissoluit, hic eam cogit citra violẽtiam. Color siquidẽ niger hoc nomine visionis essentiæ adversatur, quòd cogat ipsam violentius, quàm vt eam reducat ad naturalẽ habitũ. Cæterùm id quod nigerrimũ est, splendidissimo minus visum offendit, quia crassiori cõstat substantia, ob idq; minus efficaciter agit: cùm nimirum omnis res tenuis crassam actiuitate superet. Sic igitur sol valde tenuis cùm sit, protinus visum dissipat. Quare si quis diu in dẽsissimis tenebris versatus fuerit, postea luci restituatur, occæcabitur is quodãmodo. Meritò itaq; cœruleus color, vt visio-

Tactus inest omnibus sensibilibus.

Hæmodia vnde proficiscatur.

Torpor affectus compositus, è quibus causis oriri soleat.

Nerui ipsi sintne foraminib. præditi, an minimè, Galenus [illegible].

Paralysis à torpore sola magnitudine differt.

Spina quinta vertebra affecta, resolui manus.

Vox quibus pereat.

Motum quarundam partiũ voluntariũ exolui, prorsus illæso sensu, sic vicissim è contra. id quod accidit in omnibus partibus quæ per diuersos neruos vtranq; facultatem recipiunt.

Tactus pati videtur potius quam agere.

Tangendi functio cur ab exigua facultate perfici possit.

Motus cur plurima facultate indigeat.

Delectatio & dolor quibus sensibus maior, & quibus minor adsit.

Doloris causa.

Voluptas quando fiat.

Dolorem nec siccitas, nec humiditas infert propria ratione.

Gustandi sensorium à quibus nã afficiatur.

Olfactum acres vapores infestant.

Auditum quæ obtundant.

Visum quæ offendant.

Cæruleus color est optatissimus oculis.

Niger color qua ratione visui aduersetur.

Tenuis res omnis, crassam actiuitate superat.

Sol cur visum dissipet.

vt visioni iucundissimus est, ita maximã quoq; præbet vtilitatẽ: sed nõ illi, quę à sole discussa fuerit. Huic enim vtpote iam ægrotanti, cõtrarium remedium (videlicet color niger) est adhibendũ: ei verò quę sana, sed fatigata est, color cœruleus, fuscúsq;, saluberrima spectacula existunt. Porrò fuscus color, ex albo nigróq; contemperatis nascitur: cœruleus verò, vbi candor splendori iunctus, non ita parum in nigrum degenerat. Medij siquidem moderatiq; colores (vt inquit Plato) ex contrariis invicem confusis oriuntur. In auditu verò nõ malè affecto, vt iucũdissima vox censetur quæ & lenissima & tardissima est: ita asperrima, citissimáq;, maximã inferre solet molestiã. Vbi autem fatigatus auditus fuerit, præter lenẽ ac tardam, exigua quoq; est amica. At cùm ægrotat, lenissima simul & tardissima, atq; perquàm exigua, iisq; multò magis absolutum silentium. In hoc sensu manifestior conspicitur delectatio, quia crassior constat essentia: manifestiórq; adhuc quàm in hoc, voluptas percipitur à sensu olfactus, quòd ipsius quoq; essentia sit crassior. Et enim vt aër splendorem crassitudine vincit, ita vapor (qui extenuatus est humor) aëre crassior existit. Atqui splendor ad videndi, aër ad audiẽdi, vapor ad odorandi sensum pertinet: quemadmodum ad gustum, natura humida: ad tactũ verò, solidũ corpus. Gustui igitur, cùm à naturali habitu nõ declinat, maximã voluptatẽ adferũt omnes succi dulces, pinguésq;, ceu corporis essentię familiarissimi. Si verò ab aliquo ipsum infestante nuper vitiũ cõtraxerit, pingues. Nam ij exasperatas partes maximè lenire consuerũt. At vbi iam morbo afficitur, tunc succi contrarij iis qui morbũ excitarũt, delectare videntur. Ventriculus etenim visceribus & venis inseruit, huiusmodi succos appetens, quales illis sunt necessarij. Pręcedit tamẽ iudiciũ linguæ, quæ iis potissimum delectatur succis, quibus ventriculus indigere videtur. Cõsensus aũt huiusmodi potissima causa est, vestiens ipsam membrana. Porrò odorandi vis, q̃d ad ea pertinet quæ extrinsecus vel voluptatẽ, vel molestiam adferũt, gustandi facultati proportione respondet. At vapores qui intrinsecus continentur, si molesti fuerint, possunt sensu percipi: suaues verò & omnino delectabiles, sensum latent: quẽadmodũ in visu quoq;, & auditu, qui in se nullum patiuntur vehementem affectũ. Delectamur in id genus sensibus, ad naturalẽ habitũ redeuntes: hoc autẽ fit per idonea cõtraria. Idoneũ autẽ voco id, quod primariò & per se, nõ per mediũ alterius rei interventũ, fuerit effectus causa. Quare procatarcticę causæ in præsentiarũ spectandæ nõ sunt. Iam verò genitales partes proprio quodam & eximio sensu afficiuntur, vnde & validissima prædita sunt facultate, expultrice quidem seminis genitalis, in masculis: in fœminis autem tum hac, in testiculis & seminariis vasis, tum attractrice per totum vterum. At genitalis seminis tum excretionem, tum comprehensionẽ, ingens comitatur & cupiditas & voluptas. Molestia autem quæ ex redundante atq; intus retento semine oritur, paulatim & longo temporis tractu increscit. Nulla autẽ est pars quæ vel adeò exactè sentiat, vel principum partium vtranq; pro suarũ affectionũ modo perinde afficiat, atq; orificium ventriculi, qui stomachus appellatur. Siquidem syncope, cardialgia, dyspnœa, apnœa, morsus, epilepsia, delirium, insania, huius partis occasione evenire solent, idq; consortij lege. Abolitam verò, difficilem, & deprauatam appetentiam, ipsa per se sustinet. Abolitam voco appetentiam, dum quis nihil omnino appetit: difficilem, eam quæ est imbecilla. At deprauata, partim ad immoderatam cibi potionisq; exhibitionẽ vertitur, partim ad alienæ qualitatis desideriũ. Etenim cùm nutritoria functio nõ vitalis, sed naturalis sit: haud aliter in animalibus q̃ in plantis perficitur. Idcirco animalibus vice terræ fabrefecit natura ventriculum, velvti promptuarium cibi. Addidit insuper facultatem qua penuriam sentiret: vt animalia ad cibum potionémq; excitata, eodem implerẽtur tempore: vocatúrq; huiusmodi plenitudinis desideriũ appetentia. Hæc ortum habet à penuriæ sensu, cum venæ ex ipso ventriculo trahunt, velvti mulgentes, sugentésq;. Igitur suctionis sensus est fames. Primũ itaq; symptoma omnium est inanitio. Secundum est inanitarũ partiũ naturalis appetentia. Hanc sequitur per venas, quæ porriguntur in ventriculum, suctio. Deinde suctionis sensus. Postremò ipsa animalis appetentia omniũ vltima. Quam sanè functionẽ aboleri contingit, si vel suctionis sensus pereat, vel suctus non fiat, vel corpus non inaniatur. Imbecilla verò erit, si iam dictæ affectiones accedere proximè ad abolitionẽ videantur. At deprauata fit appetentia, si vehementer modum excedat: vocatúrq; à nonnullis canina, vbi vel ob acidi humoris vitium ventriculus mordicus infestatur: vel dum totũ corpus exhaustum, assidua nutricatione indiget. Quippe frigidi humoris vitium, rosionem quæ suctui proportione respondeat, inducit: ac appetentiã, non aliter q̃ naturale pathema, excitat: magis tamen cibi q̃ potionis desiderium affert, idq; propter refrigerationem. Si verò salsi aut biliosi humoris vitio ventriculus mordicationẽ senserit, potionem magis quàm cibum desiderabit. Itaq; ad excitandam famem frigus in ventriculo non parũ confert. Inter potissimas autem causas, quibus fames impeditur, calor annumeratur, vt qui solida quidẽ corpora laxando dissoluat, atq; ad attractionis functionẽ reddat imbecilliora: humida verò fundendo, supra modũ extendat. Prauas autem qualitates appetunt ij, quibus ventriculi tunicæ sunt prauo aliquo excremento imbutę. Qui affectus citta, seu pica dicitur, & mulieres vitiosis succis refertas infestare cõsueuit, præcipuè vbi vtero gestant: quanq̃ viris etiã nõnunquã accidit, vbi ipsis quoque vitiati humores ad osculũ ventriculi confluunt. Similiter circa potũ accidit quasi priuatio appetẽtiæ, vbi corpus nulla omnino eget potione, ob frigoris atq; humoris excessum: vel ventriculus propriã affectionẽ non sentit. Deficiens verò appetentia apparet, vbi hæc eadem fuerint imbecilliora. At deprauata potionis cupiditas, deprauatæ appetentiæ ciborum proportione respõdet. Siquidem immoderata potio appetitur, quando contenti in ventriculi tunicis vitiosi humores, aut salsi sunt, aut

Color niger fuscus, cœruleúsq; disgregationibus ipsius visus conferunt.

Colores medij, ex cõtrariis invicem confusis oriuntur.

Auditui bene affecto, & ægroto, quæ voces sint infestæ, & quæ gratæ.

Sensuum qui maiori voluptate fruãtur, & qui crassiora obiecta possideant.

Vapor est extenuatus humor.

Gustum qui succi delectent.

Pingues succi, exasperata leniunt.

Ventriculus inseruit viscerib.

Odorandi vis, vapores quidẽ internos, vbi sunt graves, sentit: qui verò delectabiles sunt, eã latent.

Sensus intra se nullam affectionẽ vehementem patiuntur.

Genitaliũ mẽbrorum vires.

Seminis excretionem comprehensionemq; comitatur ingens cupiditas, voluptasq;.

Molestia ex retento semine.

Os ventriculi ex quisitissimo est sensu præditũ.

Os ventriculi quorũ affectuũ consortij lege & propria ratione sit causa.

Nutritoriam functionem nõ aliter perfici in animalibus quã in plantis.

Ventriculus promptuarium cibi.

Appetentia quid.

Fames quid.

Appetentiam quando aboleri vel imbecillam reddi, vel vitiari contingat.

Canina appetẽtia à quibus causis proficiscatur.

Frigidi succi appetentiã excitant.

Sitim salsi humores atq; biliosi gignunt.

Fames cur à calore impediatur.

Citta morbus quos maximè infestet.

Appetentia potionis quibus de causis aut pereat, aut minuatur, aut deprauetur.

biliosi: interdum etiã, cùm velvti feruet in eo natiua ipsius humiditas. At prauas potiones nonnulli appetunt, pro vitiosi humoris, qui in ipsis vincit, ratione. Est praeterea & aliud symptoma nõnunq̃ osculum ventriculi infestãs, nempe cardialgia vocata, quae à mordacibus succis oritur. Bulimos etiã, siue inexplebilis fames, symptoma est eiusdem particulae, vbi penuria, imbecillitate, atq; refrigeratione afficitur. Mirandum autẽ nõ est, si ob oris ventriculi affectus, animalia maximis iisdémq; vehementissimis affectibus affligantur, cùm nimirum pars illa per neruos quidem cerebro, per arterias autẽ cordi, vicino sibi, suas offensiones cõmunicet. At verò singuli sensus in singulis particulatim instrumẽtis à sensilibus alterati, perficiuntur. Hanc verò alterationẽ pars alterata sentit, eò quòd à cerebro suscipit facultatem, quae ad ipsam per neruũ deriuatur. Quippe cerebrum nõ vt sit sentiendi instrumentũ, sed vt sensuum instrumẽtis vim sentiendi largiatur, à natura institutũ est. Nam quòd singulis animalis partibus per neruos sentiendi facultatẽ transmittat, liquidò patet, vbi neruus aliquis est dissectus. Siquidem pars ea in quam neruus ille distributus est, protinus sensum amittit. Taceo sensus inter dormiẽdum, aut ociosos omnino esse, aut debiliter agere: quòd tunc exigua facultas à cerebro in reliquas partes defluat. Quiescit itaque per somnum animalis facultas, naturalis autem validius operari videtur: cùm tunc cibus multò melius coquatur nõ in ventriculo modò, sed etiã per vniuersum corporis habitũ. Est etiã rationi consonũ, illud animalis membrũ, in quo anima rationalis, velvti in arce habitat, aliquando quiescere. Cor siquidem exiguã admodũ habere quietẽ videtur, quòd longiori nõ magnopere indigeat. At res aliter se habet in cerebro: quod quidem per vigilias officio suo semper fungitur, per somnũ vero feriatur. Quamobrem profundius vidẽtur dormire ij, qui fatigati multa exercitatione fuerũt: vtpote quibus inter exercitandũ plurimũ facultatis à principio defluebat: quocirca cerebrũ & requie & virium instauratione indiget, tum ob facultatis, quam transmisit, minutionẽ: tũ ob labores, quibus per multas functiones defatigatũ est. Quemadmodũ autẽ exercitati & proniores sunt ad somnum, & grauius dormiũt: ita illi quoq; qui cibum ingesserũt. Atq; hi eò grauiori detinentur somno, quò ingestus cibus humidior suapte natura fuerit. Indẽ & ij qui plurimo se vino ingurgitarunt, aut balneis multis, calidisq; liberaliter circa caput sunt vsi. Quippe huiuscemodi omnia implere cerebrũ suo madore vidẽtur: qui alioqui nõ est inutilis ei quem multa exercitatio & lassum & aridum reddidit. Etenim q repletio capitis somnũ conciliet, satis Aristoteles demõstrauit. At verò si à frigida multàq; opprimatur humiditate ipsum cerebrũ, veternosum lethargicũq; somnũ inducit. Igitur ea quae dũtaxat humectãt, nõ ab re somnifera nominãtur: quae verò refrigerãt, ea nec somnũ cõciliare, nec indolentiã inducere verè dicẽtur: sed pro somno veternũ, grauẽq; soporẽ: pro indolẽtia autẽ, vel abolitionẽ, vel difficultatẽ sensus efficient: idq; ob frigiditatis excessum. Rursus siccitas immoderatior, & calor, velvti in phrenitide, vigilias infert: quas neq; moestitia, neq; solicitudo peperit. Sed apoplexia etiã & morbus comitialis affecto cerebro fiunt. Verùm vt profundus somnus sentiendi functiones: ita apoplexia eas actiones quae pendent à voluntatis imperio, offendit. Ad haec, qualis est insomnietas sentiendi functionibus, talis est cõvulsio per morbũ comitialem motibus voluntariis. Porrò convulsio quae per totum corpus fit citra delirium, aut soporem, à spinalis medullae, quae in ceruice continetur, morbo dependet. Si verò vel manus, vel crus, vel musculus distendatur, aut convellatur violenter, ad illum semper neruum, qui partem mouet, referenda est noxa.

Cardialgia vnde nominatur.
Bulimos quando accidat.
Oris ventriculi cum principibus membris cõsensus.
Sensationes quomodo fiãt.
Cerebrũ quorsum conditum.
Cerebrum vim sentiendi partibus per neruos largitur.
Facultas animalis per somnum quiescit: naturalis operatur vehementius.
Exercitati vehementius, cur altius dormiãt.
Cibo ingesto cur proni ad somnum reddamur.
Cerebrum quae potiones impleant.
Capitis repletio conciliat somnum.
Veterni causa.
Lethargi causa.
Somnifera sunt humectantia.
Soporifera dicuntur quae extreme refrigerant.
Vigilias inducit siccitas & calor immoderatus.
Apoplexia quo in affectu fit.
Epilepsia qualis convulsio sit.

GALENI PERGAMENI
de symptomatum causis, lib. II.

QVandoquidẽ iam exposuimus symptomata quae circa sensum versantur, operę precium fuerit deinceps illa etiam examinare, quae sub deprauato motu, ceu cõmuni genere continentur: cuiusmodi sunt, convulsio, tremor, palpitatio, singultus, tussis, ructus, sternutatio, pandiculatio, & stridor dentiũ. Quorũ sanè nõnulla quidem naturae sunt opera, sed coactae ab aliqua causa praeter naturam: alia morbidos sequuntur affectus, nihil ad ipsorũ generationem cõferente natura: alia deniq; à natura & morbo simul coëuntibus ducunt originem. Porrò naturae opera sunt, sternutatio, tussis, oscitatio, pandiculatio, & singultus. Solius morbi, palpitatio, convulsio, resolutióq;. Sicvti amborum coëuntiũ, omnis torpor & tremor. Ad quorũ sanè omniũ particulares propriásq; differẽtias investigandas, sciendum est, quatuor esse facultates, quibus omnia quae aluntur corpora gubernantur: attractricem videlicet, retentricem, alteratricem & expultricem. Cùm igitur iuxta naturae leges animal gubernatur, nullus ipsarum motus esse symptoma censetur. Quòd si quippiã in corpore praeter naturã cõsistat, insurgatq; ad ipsum deiiciẽdum expultriciũ facultatũ aliqua, fit interim vt ipsarũ motus sensu minimè percipiãtur, interim vt nõ lateãt sensum, vtriq; tamẽ in naturam symptomatis transeant. Igitur functionis à voluntatis imperio prodeuntis noxa est, neruorum resolutio, convulsio, tremor, stupor. Caeterùm si instrumentorũ quibus respiratio perficitur, resoluti sint nerui, apnoea, hoc est, abolita spiratio: si verò vocales nerui, aphonia, id est, vocis priuatio, vocatur. At linguę paralysis, etsi sermonem, voluntatis opus, omnino tollat, nullũ tamen proprium obtinuit nomen. Rursus ischuria, hoc est, vrinę suppressio, haud absimile quiddam apnoeae significare videtur: q̃vis per ipsam functio, à natura, nõ à voluntatis imperio pendens, tollatur. Sed si quis invitus cogatur meiere, voluntariae functionis offensa est. Haud aliter alui excremẽta, si supprimãtur, ad naturalem sin deiiciantur, idq; homine invito, ad voluntariam functionẽ noxa referri debet. At si paralysis totum corpus invadat, symptoma ipsum apoplexia vocatur. Convulsio etiam ipsa pro varietate particularũ, varias appellationes sortitur. Nam si man-

Sensus deprauati symptomata.
Symptomatum quae ad motum deprauatũ spectant, alia quidem naturae, alia morbi sunt opera, sicuti alia vtriusq;.
Facultates naturales sunt quatuor.
Motus voluntarij noxa.
Apnoea quid.
Aphonia quid.
Linguae paralysis.
Ischuria naturalem functionem cohibet.
Excretiones inuoluntariae quo referendae sint.
Apoplexia est paralysis vniuersi corporis.

Dentium stridor. *Strabilismus.* *Gonorrhaea.* *Singultus.* *Inspirationis duplex refractio.* *Epilepsia.* *Stupor quo fiat modo.* *Tensio omnis fit aut à plenitudine aut ab inanitione.*

si mandibularũ musculi cõvellantur, stridor dentium: si verò oculorũ, tum perversio, tum strabilismus, symptoma dicitur. Iam verò si rigido pene semen effluat, velvti cõvulsio quædã ipsa gonorrhœa existit: si nõ rigeat penis, referri debet ad retentricis facultatis imbecillitatem. Non desunt & quibus uideãtur tum singultus, tum duplex inspirãdi aëris refractio, aliquãdo ex cõvulsione musculorũ qui inspirationi inseruiũt, procedere. Epilepsia autẽ est convulsio vniuersi corporis. At stupor imperfecta quædam est resolutio neruorũ: estq; ferè mistum symptoma, cõcuntibus in vnũ pugnantibúsq; morbo simul & facultate. Omnes autẽ affectus qui neruos intendere possunt, in duo capita reducũtur: plenitudinem scilicet, atq; etiam inanitionẽ. Ac phlegmonæ quidem plenitudinẽ pariũt: ardentissimæ autem & aridissimæ febres, inanitionẽ. Quod verò ad motum immobilitatémq; pertinet naturalem, si manũ extendere, extentámq; immobilem seruare valeamus, animalis facultatis hæc functio est: qui status, & motus & immobilitas dici potest. Sin autem supra rem aliquam solidam, rectè valentẽ manũ deponens, omnes musculorũ actiones laxaueris, hanc manus quietẽ neq; ad morbum, neq; ad facultatẽ, sed ad innatam animalibus grauitatem referre oportet. Quemadmodum autẽ extenta manus duobus æquè valentibus regitur motibus: sursum quidem ferente facultate, trahente verò deorsum insita grauitate; sic etiam tremor perficitur duabus motionibus: vna, qua cogitur membrũ ob grauitatem ad inferiora dehiscere: altera, qua sursum fertur à facultate. Pugnat itaq; per tremorẽ manifestè facultas cum grauitate: vicissimq; facultas nunc vincit, nunc imbecilla vincitur. Quãobrem contrariorũ semper inter se motuũ successione, tremor fieri videtur, cùm sit motus cõpositus, quẽadmodum arteriarũ pulsatio. Patet ergo huius quoq; symptomatis generatio, & quòd omnino cum conatu fit mouendi, secundúmq; voluntatis imperiũ, cum facultatis tamẽ infirmitate. Porrò maximũ onus validam deiicit facultatẽ: invalidam verò, nõ solùm hoc, sed parua quoq; prosternit sarcina. Quòd si ad multã imbecillitatem devenerit, vel sub proprio opprimetur corpore.

Tremor fit, ipsium membro pendere pugnante cum facultate. *Tremorem esse voluntariam actionem, sed imbecillam.*

Animi affectus tremulas functiones efficiunt ac similiter morbi corporis. *Senectus est intemperies.* *Tremore cur senes, nonnulliq; ex iuuenib. corripiantur.* *Palpitatio quid et quibus partibus accidat.*

Quemadmodũ autẽ animi affectus, qui motricem facultatẽ imbecilliorẽ reddũt, tremulas functiones efficiũt (vt in timore videre licet) sic morbi corporis incõmodãtes viribus, tremoris symptomata inducunt. In primis itaq; & omniũ maximè officit facultati, quicquid in intemperie cõsistit. At senectus quoq; intemperies quædã est, ad frigus & siccitatẽ procliuior. Quamobrem senes facilè tremore vexantur. Ex iuuenibus verò corripiuntur ij, qui vehementer fuerunt refrigerati, & qui multo meraco vino se repleuere, aut multas subinde cruditates congesserunt, aut qui diu multis cibis ingestis, nullo vsi sunt exercitio, sed ignaui in ocio vixerũt, aut qui intempestiuè frigidam aquam bibeeũt. Præterea crassi lentíq; succi, facultatis meatus obstruentes, tremorem efficere possunt. Palpitatio autẽ est dilatatio præter naturam, omni parti, quæ dilatationẽ suapte natura admittit, accidere potens, aliarũ verò nulli. At dilatari sunt nata, omnia quæ naturaliter mollia existunt. Palpitationẽ itaq; nonnunq̃ cuti, subiectisq; illi musculis, & visceribus accidere cernimus: quemadmodũ ipsi cordi & arteriis, alio in eis præter pulsum (qui ab insita facultate fit) deprehenso motu. Cùm autẽ palpitatio ipsa celeriter oriatur & evanescat, necessum est illius causam esse aëream essentiã. Quæ quidem si pauca fuerit & tenuis, ilicò à corpore defluet. Proinde videtur esse vapor crassus ac multus, idq; pro captu spacij in quo cõtinetur. Dilatat igitur, attollit, atq; inflat partem, donec violenter explosus, in cognatũ sibi aërem expiret. Verisimile autem est, refrigeratis quomodolibet partibus, atque interdũ etiã obstructis, palpitationes accidere. Porrò vniuersus palpitationis motus, quo in vtranq; partẽ agi videtur membrũ, existit præter naturam: qua ratione à tremore distinguitur, & q; etiam maiora intervalla, quàm tremor ipse, sortiatur. At verò, vt in membrorũ palpitatione fit motus paucus, paruus, & rarus: ita in rigore fit multus, citus, & frequens. Atqui multũ, voco ex ipso motionũ numero: citum, ex motionis impetu: frequentẽ, ex breui tempore quietis. Cæterùm motus hic nõ est vniuersus præter naturã, vt palpitatio & cõvulsio: sed potius totus ad expultricem facultatẽ est referendus: etsi ipsam irritans causa, cogénsq; vt violenter moueat, præter naturam esse censeatur. Est itaq; rigor motus quidam cõpositus ex causa præter naturam, & facultate animantis, sed in quo virtus, quàm in tremore, est vegetior. Vt autẽ exempla facultatis expultricis proponam, vterus nõ alio pacto ad fœtus æditionẽ insurgit, quàm vt retentam expellat molem. Cùm enim nouẽ mensibus sustineat tum fœtus grauitatẽ, tum suam ipsius extensionem, atq; toto hoc tempore osculum ipsius adeò exactè claudatur, vt ne specilli quidem aculeum admittat: absoluto fœtu, ad ipsius secretionẽ accedit, diuersa omnino cõstitutione affectus. Nã fauces quidem ipsius antea clausæ, adeò patent, vt facilè per ipsas totus fœtus erumpat. Tunicæ verò plurimũ antea extentæ, & cõtrahuntur vndiq;, & fœtum explodunt, vt q̃ celeriter ab vteri ceruice decidat. Corruptũ verò fœtum eiicit illa facultas expultrix, aut tertio, aut quarto, aut alio quolibet mense, haud aliter q̃ instante pariendi tempore, matricis fauces aperiens. Similiter etiã ventriculus, ingestis cibis, claudit inferius osculum, ac nihil egredi sinit, priusquã accuratè concoctum fuerit: si modò nihil aliud intercidere ipsam cogat functionẽ: quemadmodũ corruptela fœtus in vtero. Sic siquidem solet ventriculus natantes cibos evomere: ad inferiora verò tendentes, per inferiora deiicere. Sine cibis etiã insurgit sæpe vẽtriculi facultas ad vomitũ: idq; ob prauam aut bilem, aut pituitã, aut aliũ huiusmodi succũ, aut saniem. Iam verò qualis est per vomitiones in vẽtriculo expultricis actio, eiusmodi etiã per tusses, est in pectore, & in pulmonib. beneficio spiritus qui ad exteriora vehementer mouetur. Nullũ aũt animal aut nauseare, aut vomere, aut tussire didicit. Verũ si causa præter naturam, aut ventriculi osculum, aut respirationis meatũ obsederit, protinus animal vel vomitiõe,

Palpitationem esse diuersum motũ à pulsu. *Palpitationem fieri à vapore crasso simul et multo incluso in palpitante particula.* *Palpitationis motus existit præter naturã.* *Palpitatio à tremore quo differat.* *Rigori adesse motum multũ, citum atq; frequentem.* *Rigor est referendus ad vim expultricem.* *Rigor est motus compositus ex causa præter naturam, & facultate animali.* *Vteri conniuentia & relaxatio opportuna.* *Ventriculi retentrix, expultrixq; facultas.*

Sternutatio. Nares sunt meatus respirationis.

vel tussi vexabitur. Ad horũ genus refertur etiã sternutatio, qua expelluntur quæ retenta in naribus hærent: quæ & ipsæ, meatus respirationis existũt. Spiritus igitur vehementer motus, earũ meatus expurgat, tibicinum exemplo, tibias fistulásq; expurgantium. Itaq; huiusmodi motus, naturæ opera existunt: annumerãtur tamen symptomatis præter naturã, ob causas naturã ipsam vt sic moueatur cogentes.

Tussis quid sit.

Tussis porrò nihil est aliud, quàm vehementissima efflatio, qua plurimus spiritus celerrimè foras erumpẽs, impetu suo extrahit exploditque excrementa, meatum ipsius obstruentia.

Humores qui à pectore educantur facile.

Expelluntur autem facilè, quorum neq; nimis aquosa, nec lenta essentia fuerit. Cæterùm illos humores qui in arteria contumaciter hærent, & qui difficulter expectorantur, magis euellunt sternutamenta: vtpote quæ validiorẽ, quàm tussis, habent spiritus impetũ, licet aliam generationis suæ causam sortiãtur.

Sternutamẽta, quàm tussis, validius à pectore impactos humores euellunt.

Quippe nõ ob ea quæ asperis arteriis, sed naribus molesta sunt, spiritus violenter emittitur, cum quo ex prioribus ventriculis cerebri explodi nõnihil solet.

Tussis nihil cõducit capiti. Sternutatio iuuat plurimum caput, nisi ob destillationem accidat.

Proinde tussis capiti nihil cõducit. Sternutatio verò, nisi ob destiliationem acciderit, haud mediocre præsidium affert capiti repleto vaporib. Nec mirum videri debet, spiritũ vnico impetu & ex pulmone & ex capite emitti: nã cùm principiũ insurgit, vt expellat quæ infestant nares, vtroq; vtitur expirationis meatu. Hæc igitur sunt facultatis à voluntate pendentis symptomata. Vomitus verò, quàmuis illis proportione quadã respondeat, ad facultatẽ naturalem refertur.

Nausea præcedit vomitum. Cerchnos præcedit tussim.

Vt autẽ vomitum nausea præcedit, sic tussim cerchnos, exiguus ad tussiendum impetus.

Tussis necessaria esse, quæ spiritum intercipiunt.

Porrò quicquid spiritũ interceperit, id tussi reiicere oportet: siue humor sit à capite defluẽs, siue illapsa portio cibi vel potus, siue aliquid in asperis arteriis collectũ, vt in peripneumonia, pleuritide, & in convexarũ iecinoris partium phlegmone, aut in gutturis ipsius asperitatibus.

Tussis ob refrigerata organa, spiritus cohibitione prohibetur. Spiritus cohibitio calorẽ in organis respirationis adauget.

Est & aliud tussis genus, quod accidit respirationis organis refrigeratis. Sed ita affecti nihil inter tussiendũ expuunt: adeóq; est exigua ea tussis, vt spiritus cohibitione supprimi, & ne eveniat, prohiberi possit. Quippe augetur in instrumẽtis respirationis calor, ob cohibitã animã: spiritúsq; sub thorace violẽter oppressus, in omnes arctos meatus penetrat. Hæc autẽ vtraq; dum fiunt, omnia læuigant, ad temperamentiq; æquabilitatẽ perducũt. Iam verò intemperies ipsa, interdũ simplici qualitate, interdum duplici cõstat: nonnunquã eiusmodi qualitates comitatur id quod intemperatũ est, velvti ros quidam.

Aequalis intẽperies cur nullo afficiat dolore.

Sed enim æqualis intemperies nullo dolore affligit, cùm nimirum particulæ affectæ adsit iam velvti acquisititia quædam natura. Nullum autẽ corpus à sua ipsius natura infestatur.

Dolor quando accidat.

Nã ij quorum natura mutatur, corrumpitúrq;, dolore afficiuntur: nõ quorũ iã mutata aut corrupta est.

Inæquales intẽperies dolores secum inducunt.

Vbi verò in corpore quopiam sentiendi vi prædito, inæqualis suboritur intemperantia: quantã fuerit intemperiei magnitudo, tanta etiã erit molestia. Quare per tales intemperantias inæqualitatẽ quandam sentire se aiunt ægri, & pandiculãtur, omnésq; partes distendũt, sese tuendi gratia. Distẽduntur aũt maximè à somno experrecti, vtpote carnibus vaporãtia excremẽta sentientes, tum ob cõgesti cibi coctionẽ, tum ob huiusmodi motionũ quietẽ.

Experrecti à somno cur se distendant.

Lassitudinis triplex potest oriri sensus.

Triplex autẽ in lassitudine potest oriri sensus: cõtundens scilicet, tensiuus, & vlcerosus: idq; à causis præter naturã omnes corporis partes quassantibus, distẽdẽtibus, exvlcerãtib.

Lassitudo tensiua spontanea.

Igitur vbi tẽdi videtur corporis moles citra quampiã exercitationẽ, affectus is lassitudo tensionis spõtanea vocatur:

Lassitudo vlcerosa motu magis accidit, quàm quiescentibus.

quemadmodũ vlcerosa, vbi vlceris sensus transcurrere per corpus apparet: id quod motis magis accidit, quàm quiescentibus, nisi admodũ magna sit lassitudo.

Lassitudo contundens.

Per tertiũ verò lassitudinis genus, quo aiũt sibi quassa esse ossa, ne minimũ quidem motũ tolerare ægri possunt: sicvti nec per lassitudinẽ vlcerosam, vbi nimiũ increuerit.

Horror transit in rigorem, si motus adsit.

Cæterũ quemadmodũ vbi vlcerosus fit sensus horrent ægri, si cõmoueãtur: ita horroris affectus, si aliquis motus accesserit, in rigorẽ transit. Atqui hęc omnia oriũtur ab excremẽtis mordacib. Differũt verò inter se excrementorũ multitudine & motu: propterea quòd alia magis, alia minus erodant: quodq; ex corporibus ipsis alia sint imbecilla, alia facilius, alia ægrius & afficiantur & sentiãt. Facit etiã discrimẽ causa, vbi citius vel tardius mouetur. Ad hęc idẽ etiã homo, dum quiescit, solã interdum sentit inæqualitatẽ: dum mouetur, horrorẽ: dũ verò exercitatur, rigorẽ. Quãobrem sic affectis consulunt medici, vt ab omni motu se abstineãt.

Excrementa à quibus causis moueantur.

Quinetiã sol, balneũ, exercitatio, ad motũ excitant excrementa, alioqui quiescentia: quemadmodũ & ex animi affectibus ira. Porrò à seipsis ad motũ excrementa insurgũt, si vel calfiãt, vel extenuẽtur, vel in spiritũ dissoluãtur.

Causa emota longè est molestior quiescẽte.

Causa itaq; emota longè est molestior quiescente, præsertim vbi defertur per corpora sensibilia. Cum enim quippiam per hæc transiens, violenter ad cutim fertur, in ipso per carnem cutémq; transitu necesse est vt stimulet, pungat, diuidat, vulneretq; eas partes omnes, quib. obviũ fuerit.

Mordax motáque omnis causa, siue frigida siue calida fuerit, horrorem rigorémq; inducere potest.

Omnis autẽ causa mordax motáque, siue frigidissima, siue calidissima fuerit, & horrorẽ & rigorem animanti inducere potest. Cæterũ febres tertianæ, vt omniũ maximè biliosæ calidæq; sunt, ita præ cæteris maximè horrorẽ possunt efficere: & quò fuerint syncериores, eò in ipsis vehemẽtior fit rigor.

Rigor ardentẽ febrem, illi superueniens, soluat.

Porrò ardentem febrem rigor superveniẽs soluit, quòd bilis quæ interim in venis cõtinebatur, à natura per carnes ad cutem decretoriè excutiatur. Quare motionis eius, rigor & symptoma est & signũ. Nam huiusmodi rigore affecti, postea sudãt, & liberãtur à febre, nimirũ eiecta bile. Quæ interdum etiam nõ ad cutem, sed ad internas partes impetum faciẽs, vel vomitione, vel alui solutione deiicitur. Sæpenumero & intrò & foras eadẽ die defertur, vt simul & sudore & vomitu & alui deiectione bilis vacuetur. Vbi igitur erodẽs quippiã in particulis cõtinetur, contristantur sanè, præcipuè si illud moueatur: quare maximè ad eius expulsionẽ festinant.

Concussio quomodo corpori accidat.

Cõtrahunt itaq; atq; cõstringunt sese, mox quælibet impellit eam quam cõtinet excrementi portionẽ. Atq; in hunc sanè modũ motis vniuersis particulis, totum corpus concussione quassationéq; vexatur: qualis videtur in iis, qui sunt rigore correpti. Similiter etiã concutiuntur

thoracis

thoracis musculi, ea quæ carnibus ipsorũ molesta sunt, per pulmonũ arterias expellere properãtes. At verò nõnulli ægri cùm egeant reiectione sputi per regionẽ pulmonis, nec eam ob imbecillum thoracẽ moliri queant, sibi sternutationem provocãt, naribus irritatis: vt ob violentum motionis impetum, ea expuãt, quæ tussiendo antea reiicere haudquaq̃ poterãt.

Sternutatione interdũ ea expuũt, quæ reiici per tussim non poterant.

Illa autẽ tussis, quæ ob intemperiẽ organorum respirationis accidit, ad horroris rigorisq́ genus pertinere videtur. Vbi verò quæ corpus infestãt, humida suapte natura fuerint, per tussim ac rigorẽ ab expultrice facultate impulsa, vltrò citróq; feruntur, donec applicuerint ad convenientẽ evacuationi locũ. Sin aũt solus spiritus sine humore, immodicè vel calidus vel frigidus per corpus trãseat, is tunc horrorem excitat, ac nõnunq̃ rigorẽ: nulla tamen sequitur cõspicua evacuatio. Cùm igitur & frigida & calida causa posſit excitare rigorẽ: calidæ quidẽ, si aërea fuerit, refrigeratio satis efficaciter auxiliatur. Si verò sit humor, eam febris necessariò sequetur. Curatur aũt evacuatione. At frigidæ, si aërea fuerit, remediũ est calfactio. Sin verò sit humor, interdũ sola cõcòctio sufficit, interdum vacuatio, nõnunq̃ ambæ cõveniunt.

Rigor oriri à causa calida et frigida potest.

Rigoris medela.

Etenim citra febrim nonnunq̃ oriuntur rigores ob pessimam victus rationẽ, vbi quis per ociũ se impleuerit, et subinde à cibo lauerit. Quã rigoris speciem veteres ignorarunt medici, q̃ homines superiori illo seculo, nec tam intemperãter viuerent, nec tã crebrò lauarẽt.

Rigores citra febrim quando gignantur.

Intemperãtius viuitur nunc, quàm superiori seculo.

Attamen rigor ille quo partes vehemẽter quatiuntur & cõcutiuntur, ob frigidos succos nunq̃ excitari videtur: q̃ n ob crassitudinẽ vehementer moueri nõ possint. Iã verò si rigor per febrẽ nõ intermittẽtẽ acciderit, idq́ ægro imbecillo, est letalis, vt inq̃t Hippoc. Siquidem in eiusmodi rigorib. insurgit natura cõtra res noxias, quò eas expellat: sed victa cadit, extinguitúrq́, atq́ hãc ob rem redditur perniciosum symptoma.

Rigor quando sit letalis.

Porrò in quartanis febribus succus ex calido frigidóq́ mixtus, rigorem excitat quippe atra bilis suapte natura frigidus succus censetur. Vbi verò adeò putris effecta est, vt febrim inducat, quãta adfuerit illi putredo, tãtus & calor inerit.

Atra bilis in quartanis qua ratione rigorem gignat.

Cùm aũt rigor à calidis simul & rodentibus succis fiat, mirari haudquaq̃ oportet, si partes extremę omnes refrigerãtur, declinante animali facultate vnà cum sanguine ad interiora: qualem motum videre licet in cõplurib. animæ affectib.

Rigente homine solæ partes extremæ refrigerantur, recurrente sanguine ad interiora.

Quod verò ad animæ essentiam pertinet, quæcunq́ illa fuerit, è duobus alterum fateri oportet: aut q̃ ad omnes functiones vt primis instrumentis vtitur & spiritu & sanguine, ac vel alterius, vel vtriusq́ calore: aut q̃ in his ipsis cõsistit.

Animæ substãtiam Galenus definire non audet.

Per timorem etiam & spiritus & sanguis intus sese recipiunt: quo fit vt algeãt partes in superficie positæ: idq́ adeò interdum vehementer, vt nonnulli rigore quoq́ arripiantur. Per iram verò soluuntur ac disperguntur, proindéq́ exteriora incalescunt.

Timore perfrigerari extrema, calore ad internas se recipiente.

Ira calfacit partes extremas.

At agonia, affectus ex vtrisq́ cõflatus, inæquales habet motiones. Iam & cordis & arteriarũ pulsationes, & minimæ, & perq̃ debiles in trepidantibus esse videntur: sicvti in iratis maximæ & validissimæ. At in agonia sunt inæquales.

Agonia quid.

Per verecundiã, animalis facultas in primis quidẽ ad interiora mouetur, sed rursus affatim redit ad exteriora. Nam si nõ redierit, nõ verecundia, sed timor censeri debet.

Verecundia, vt moueatur.

Vt autẽ in timore cõfertim, sic in tristitia paulatim ad interiora fit motus: magnitudine duntaxat ac vehemẽtia, nõ toto genere differentibus inter se pathematis.

Tristitia quam motionem sortiatur.

Atqui nõnulli ob subitum timorẽ perierunt: id q̃d solet cõtingere, vbi debilis suapte natura animula, sub valida perturbatione confertim & extinguitur & suffocatur. Etenim extinctio, affectum ex refrigeratione ortum consequitur: suffocatio autem, concursum sanguinis vniuersi ad ipsum principiũ. At ex iratis nemo mortuus est vnquã: vtpote quibus neq́ calor refrigeratur, neque robur dissoluitur. Præ gaudio autẽ nonnulli supra modũ pusillanimes animã exhalarunt, quemadmodũ & timentes.

Timor subitus quando perimat.

Extinctio quid.

Suffocatio quid.

Iratorum nemo pulsus oberit.

Gaudio suffo nonnullos examinatos.

Iam dolor è diuerso cogens moueri animã, haud leuiora symptomata, q̃ maximus timor, inducit. Quippe laborantes dolores fiunt, refrigerãtur, cõcutiuntur rigore, tremunt, pulsus habẽt minores, exolutósq́, ac tandem similiter iis qui perterrentur, moriũtur. Nã & in iis fugit insitus calor ad suum principium: animáq́ simul & soluitur, & extinguitur.

Dolor qualia inducat symptomata.

Per rigorem itaq́ frigus non internarum, sed externarũ partiũ sentitur. Quamobrẽ tunc nõnulli vehementi siti cruciantur, nimirũ ipsis interno calore seruato. Conflictatur igitur, pugnátq́ per rigores cõtra ea quæ infestant, facultas, donec radicitus evallantur, excutiantúrq́.

Rigenti externa refrigerantur, & interna incalescunt.

* Ob incursiones autẽ vehementes, & quia etiã in intimo corpore cogitur, rursus magna vi caloris revertitur, febrimq́ à rigore accendit, in eo certamine materiam habens auxiliatricẽ: vnde & febris evadit vehemẽtior. Quòd si aliquando in pugna defatigetur anteaq̃ dimouere res noxias posſit, necessariò mors subsequetur.

Rigori febris cur superveniat.

At pruritus, qui excrementorũ leuiter mordicãtium est sensus, eos vexare solet, qui aut balneum negligunt, aut strigmentis redundãt, aut cruditatibus sunt referti, aut praui succi cibis vescuntur: sed præcipuè affligit infectos psora vel lepra.

Pruritus quid, & quos infestare soleat.

Vt autẽ prædictorum symptomatũ causas accuratius exponã, exigua quidem est, tenuis, salsa, & immota in pruritu. Exigua, tenuis, erodens, immotáq́, in lassitudine vlcerosa. Multa, salsa, crassa & immota in lepra, psoráq́. Pauca, tenuis, mordax, ac breuẽ motum posſidens, in horrore. Si verò aut vehementius moueatur, aut multũ abvndet, aut sit mordacior, iam nõ horrorẽ, sed excitare rigorem est nata. Pro intensione autẽ aut remissione ipsius causæ, intendũtur aut remittũtur symptomata.

Pruritus causa.

Vlcerosæ lassitudinis causa.

Lepræ psoræq́ causa.

Horroris causa.

Rigoris causa.

Iam tussis causa in pulmone, gutture ac thorace consistit: sternutamenti, in naribus: singultus verò, in ventriculo & gula. Atq́ in his omnibus expultrix facultas, quò excutiat molesta, se ad motus vehementissimos excitat. Porrò sternutamentũ ipsum nõnunq ex accidenti, humorũ in pectore delitescentiũ, remediũ existit, licet eius rei gratia excitatũ nõ fuerit. Similiter purgat ventrẽ & gulam: qua ratione etiam singultui auxiliatur.

Sternutatio nõ nunquã ex accidenti conducit excrementis pectoris educendis purgatq́; ventrem & gulam

Sed iam opportunũ est vt de iis dicamus symptomatis, quæ circa principes functiones versantur. Quorũ sanè tria genera deprehendũtur. Primũ, vbi perit omnino functio. Secundũ, vbi illa ob-

Stultitia oritur à frigore. Obliuio à frigore gignitur.

lęditur. Tertiò, quādo in alienā speciem degenerat. At perit quidem functio in stultitia, obliuioneq;: qui affectus à frigore oriuntur. Quippe medicamentis quæ huiusmodi symptomata facere possunt, refrigerādi facultas inest. Hæc itaq; symptomata cerebri corpus esse refrigeratum declarāt.

Apoplexia causa. Epilepsia causa.

Apoplexia verò epilepsiáq;, ex subitanea colluuione pituitę, replentis ventriculos cerebri, nasci vidētur. Proinde horum symptomatū subita est generatio & discussio, qualis esse per corporū intemperies nō posset. At modica offendicula, ac velut torpores tum rationis, tum memoriæ, ob minorē refrigerationē eveniūt.

Delirium quid, & vnde ortum habeat. Phrenitis quid. Mania. Melancholicæ alienationes. Phrenitis ad gignendū, requiritur phlegmone in cerebro, aut in mēbranis illius.

Porrò delirium omne, deprauatus est principis facultatis motus, à prauis succis, aut cerebri intemperie ortum habens. Cæterùm phrenitis dicitur, si febris adsit: vt mania, si absq; febri accidat. Solæ autem melācholicę alienationes, à frigidiori succo ꝓduci solēt. Nā phrenitis non simpliciter ob calidos succos accidit, sed cùm phlegmonem vel in cerebro, vel in ipsius membranis producunt. At quę deliria in acutissimarū febriū vigore oriuntur, mordacem calidúmq; vaporē habent, cerebrum occupantē.

Atra bilis sedi rationis occupans timorē, mœstitiam, ac mortis expectatione inducit. Tenebræ perterrefaciunt.

In omnib. autem animi alienationibus, si timor atq; tristitia diu perseuerent, atrā bilem in causa esse est indicium. Quòd verò atra bilis rationalem animæ arcem occupās, timorem, mœstitiam, ac mortis expectationem inducat, nihil mirandum est, cùm videamus in rebus externis nihil magis nos, q̄ tenebras ipsas, perterrefacere. Si igitur quippiam tenebris simile rationali parti animę circunfundatur, hominem semper timere est necesse, vt qui timoris causam semper in corpore secum ferat: vt in flatulento illo morbo, quem hypochondriacum nominant, indies videre licet.

Hypochondriacus affectus.

GALENI PERGAMENI de symptomatum causis, lib. III.

Cō, ctio quid.

DEinceps autē de symptomatis quæ circa tum actiones, tū facultates naturales versantur, dicēdū est. Quādoquidē igitur cōctio nihil est aliud q̄ alteratio secundū qualitatem, quā ventriculus nimirū molitur, dum sibi cibos assimilat: nemo sanè negauerit alterationis errorē fore cōcoctionis symptoma.

Alterationis error est concoctionis symptoma. Cruditas quid.

Cęterū si nulla penitus alteratio fiat, hoc symptoma absolutè vocatur cruditas. Si verò fiat qdem alteratio, sed nō qualem fieri expedit, vocabitur & hæc cruditas, nō qdem tanq̄ priuatio, sed ceu vitium cōcoctionis existens.

Concoctionis vitium contingit bifariam.

At vitiū ipsum, bifariā accidere solet. Aut enim tardè alterātur cibi, vt vix propriam transmutationē suscipiāt: aut corrumpuntur omnino, vt nullā cōcoctionē admittere possint: atq; huiusmodi sunt cōcoctionis noxę. Quarum causa cōmunis quidem est alteratricis potentiæ ab scopo aberratio. Cuius aberrationis duo prima sunt genera. Vnū, quod in potētia lęsa: alterum, quod in externo aliquo errore cōsistit.

Facultas bifariam læditur.

Cæterum potētia bifariā læditur: aut per suā ipsius essentiā, aut per aliquē morbū instrumentorū. Error autem externus tripliciter accidit. Nā aut ab excremētis vētriculi, aut à cibis, aut à somni tempore oritur.

Essentiæ facultatis læsiones propriæ, sunt intemperies.

Iā in propria essentia noxę, intemperies quædā agentium qualitatum existūt. Ad morbos instrumētorum pertinent tumores præter naturā, abscessúsq;, & alij affectus cōsimiles, quib. si crucietur vētriculus, impeditur facultas eius cōcoctrix.

Instrumentorū morbi.

Quòd si cum intēperie coēāt ipsi instrumentorū affectus, vtroq; modo facultas illa patietur noxā. Atq; ob hasce omnes causas ventriculus malè cōcoquit, vel nullo extrinseco errore incidente.

Cruditatis, aut concoctionis vitiosæ causa, illæso ventriculo.

E cōverso autē ventriculo nō malè affecto, interdum nō coquit animal, aut propter ciborū potionúmq; immodicā quantitatem, aut qualitatem alienā, aut quia intempestiuè, aut nō recto ingeruntur ordine, aut ꝓpter excrementū inutile, aut somnū breuē.

Cydonia esse edenda in visimus. Intempestiuus ciborum vsus.

Ordinē præposterū voco, vbi qs aut cydonia, aut punica mala in primis ingesserit, mox olera sumat ex oleo & garo. Intempestiuus aūt dicętur, vt si in aurora anteq̄ hesternus cibus descēderit, aut corpus fuerit modicè exercitatum, prādium sumatur.

Corruptela fumosa acidaq; à quibus cibis gignantur.

Porrò corruptelæ ipsæ, quę qdem fumosæ sunt, ex calidioribus, magisq; fumosis oriuntur cibis: acidę verò, ex iis qui frigidiores natura sunt, magisque pituitosi. Similiter etiā & in excrementis cōtingit. Acidas siquidem creāt, quæ pituitosa sunt & frigida: fumosas, quæ biliosa & calida. Nec secus vēter, sub frigidiorib. quidē morbis acidas: sub calidioribus, fumosas mutatiōes efficit.

Concoctionis tarditas vnde.

Tarda cōcoctio fit, qa cibi difficulter corrumpūtur: vel quia illos facultas nō superat: vel quia somnus fuit breuior, q̄ vt eos vincere posset. Vbi verò citra corruptelam cibus omnino cōcoctione priuatur, sciendum est ventriculum planè esse victū, vel ab immodica multitudine, vel ab ingēti frigore. Ad eosdem reducuntur modos quæ in vasis cruditates cōtingunt: illæq; etiā quæ in tertia cōcoctione gignūtur. Atq; hęc omnia indicauit nobis præcognita cōcoctionis ratio.

Alterationis ciborum causa est temperies ventriculi.

Cùm enim temperiem huiusmodi, quæ ex quatuor elementis cōflatur, & quæ corporis ventriculi proprietatem cōstituit, sciuerimus esse causam alterationis ciborū, quódq; ad hāc rem nō mediocriter cōfert calidum elementum: facilè nobis via ostendetur, qua cruditatis causas quoq; inveniamus.

Symptomatum genera tria reperiri in vniuersis actionibus: nempe abolitam functionem remissam, & deprauatā.

Igitur in vniuersis actionibus tria symptomatum genera reperiuntur. Quorum qdem primū est, abolita actio. Secundū, imperfecta, diminutáq;: tertiū deniq;, vitiosa seu deprauata. Vētriculus itaq; actione priuatur, vbi ne minimū quidem immutat cibos. Imperfectè concoquit, vbi tardè concoquit. Deprauatè verò, vbi cibos corrumpit. Eadē etiā habenda est ratio, & in coctione quæ fit in venis, & in vniuerso corpore.

Succi vitiosi quos affectus producant. Atrophia. Gracilitas. Leuca. Elephantiasis.

Porrò ex vitiatis succis gignuntur erysipelata, cācri, gangrēnæ, phagedænę, carbones, herpetes, aliiq; id genus affectus. Circa nutritoriā autem actionem, priuatio quidem actionis, atrophia est: deficiens nutritio, gracilitas, at vitiosa, in leucis, & elephantiasi cōsistit. Quorum sanè causæ, alię ad potentiæ imbecillitatem: aliæ ad errorē qui circa cibos cōmittitur: aliæ ad studia siue exercitia, & ea quæ extrinsecus animali accidunt, referuntur.

Imbecillitates facultatis quos morbos sequantur.

At verò imbecillitates potentiæ, quæ quidē propriæ sunt, similariū intemperiē: quę verò nō ꝓprię, instrumentales sequuntur morbos. Erroe autē circa cibos exhibitos, ad multitudinē, succorúmq; qualitatē refertur. Quemadmodū & studia,

dia, & ea quæ extrinsecus occurrũt, ad ordinem præposterũ, & intempestiuũ vsum pertinere videntur. Oportet autẽ nõ modò symptoma nosse, verũ eius semper causam inuestigare. Nam si ventriculus ciborũ causa nihil omnino cõcoxerit, facilè id symptoma cognoscitur. Si verò ob extremum potentię lapsum, in lienteriã, aut sỹtympanitem mutabitur. Similis etiã & in sanguificatione, & in cõcoctione illa quę per totũ corporis habitũ fit, est inquisitio facienda. Omnis autẽ intemperies, si vehemẽs fuerit, vires deiicit. Quòd si frigus vicerit, frigidos affectus efficiet: contrà, si calor: nec secus in reliqua oppositione. Si itaq; ventriculus calore immodico æstuet, illicò corrũpentur. Quæ quidem corruptela nidorẽ cõmuniter refert: priuatim verò quilibet cibus id nidoris genus reddit, q̃d naturæ suæ propriũ existit. Nullus autẽ cibus, si immodicè fuerit excalfactus, putredinẽ effugere potest. At qui sic sunt affecti, siti cruciãtur, atq; interdum paruis tenuibúsq; hecticis corripiuntur. Si ob frigoris vehementẽ intemperiem cibus omnino crudus permanserit, ita affecti nec sitiũt, nec febriũt: sed ciborũ qualitatẽ percipiũt, siue ad ructum, siue ad vomitũ prouocẽtur. Quòd si leue aliquod cibis imprimatur coctionis vestigiũ, fuerit q; ciborum natura aut modicè temperata, aut frigidior, acidi ructus incitabũtur. Si verò calidiore intẽperie fuerint, aut suapte natura flatũ excitare possint, vapore spiritúq; ventriculũ replent. Atq; in huiusmodi intemperies facilè ventriculus labitur. Ad tantã autẽ vel siccitatis, vel humiditatis intẽperiem, vt actio eius aboleatur, ventriculus nisi in multo tempore, peruenire nõ potest. In retentrice potentia, triplex etiã reperitur symptoma. Nam aut nihil omnino complectitur, aut debiliter, aut deprauatè. Cùm igitur vel nihil penitus, vel debiliter retinet, tũ inflationes, tum fluctuationes sequũtur. Porrò vlnimæ imbecillitatis vẽtriculi causa aliquis morbus existit. Morborum autẽ qui accidunt illi, alij veluti similarẽ, alij tanq̃ instrumentalem partẽ, ipsum solent affligere. Miscentur autem interdum & morbi, & symptomata tum retentricis, tum expultricis potentiæ, vt in ea ventriculi cõmotione, quæ veluti cõuulsio illius est, eiq; per singultũ accidit. Vẽtriculus siquidem per singultũ, prauè cibos amplectitur: conatúrq; deprauato illo cõuulsiuóq; motu, etiã molesta expellere. Etenim quemadmodum per vomitiones expelluntur ea quæ in capacitate fluctuant: sic per singultũ illa, quæ imbuerũt ipsius ventriculi corpus. Quapropter piper, si in tenuissima cõminutũ (vt possit penetrare ipsius ventriculi corpus) fumatur, bibatúrq; postmodũ calida potio, singultũ vel maximè excitat. In vniuersum autẽ, siue calida sint, siue frigida, quæ permeant ventriculi corpus, excitabũt singultum: qui primum quidem expultricis, dein retentricis facultatis est motus. Nausea quoq;, expultricis facultatis est deprauatus motus, quò per gulam celerimè vacuetur, q̃d os ventriculi infestat. Inter hęc numeratur lienteria: vbi à re quapiã sic irritatur ventriculus, vt eam per inferius osculũ expellere cupiat. Illo siquidẽ ad expulsionẽ vtitur orificio, in q̃d humores cõtristantes incidũt. Quòd

Intemperies omnis vehemẽs deiicit vires.

Ventriculus æstuans, cibos in vapores nidorosos corrumpit.

Acidi à quibus adãtur ructus.

Retentrici potẽtia triplex symptoma tribuitur.

Ventriculi morbi duplices.

Singultus causa.

Singultu expel li illa, quæ imbibita sunt in ipsius ventriculi corpore.

Piper si tenue fumatur, postmodũq; bibatur calida potio, singultum excitat.

Nausea, expultricis facultatis est deprauatus motus.

Lienteria causa.

si in vtrunq; repãt, vt in cholera morbo, vtrunq; orificiũ accõmodat. Attractrix etiã facultas, aut omnino nequit cibos attrahere (quod symptoma dicitur gulæ paralysis) aut difficulter trahit, vbi incipit gula resolui: aut deprauatè trahit: de quo motu iam sæpe diximus. Est cùm ob innatã carunculam tota gula aut eius pars obstruatur: qui morbus instrumentalis vocatur. Cùm igitur ventriculus naturaliter habet, supernis partibus ad sese trahit, atq; per inferiores deiicit. Vbi verò præter naturã affectus est, etiam ab infernis assumit aliquid. Siquidem nõnullis clysmi vomitione sunt redditi: sicuti & stercus, per letales volulos. Satius tamen est dicere, ventriculũ per id genus affectus, nõ trahere, sed recipere ab intestinis excrementa violenter cõpressa. Id quod fit conningere iis, quibus ob negocia non licuit, quãdo expediens erat, deiicere. Nonnunq̃ etiam fit voluulus, vbi intestina suo illo naturali cõstrictorioq; motu priuãtur. Quin etiã induratũ stercus tumoréũq; præter naturã, obstant aliquãdo, vt vel tuhil excrementorũ feratur deorsum, vel nõ satis copiosè deiiciantur. In summa verò, omnia symptomata intestinorũ, ad ea quæ de vẽtriculo diximus, referũtur. Alimenti per corpus digestio (quæ & ipsa naturale opus existit) tunc ad amussim perficitur, vbi quælibet pars peculiarẽ sibi allicit cibum. Acciduut autẽ illi tria symptomatum genera. Nam vel imbecilla est, vel deprauata vel omnino cessat. Quorũ sanè symptomatum causæ dicuntur, aut trahentiũ partiũ intemperies, aut instrumentorũ morbi, aut digerendi alimenti prauitas. Ac per intemperies quidem, facultas redditur imbecilla. Instrumentorũ verò morbi, alimẽti meatus cõstringunt. Prauitas autem dicetur, si vel crassior, vel glutinosior fit cibus similiter impeditæ expulsionis excrementorum, triplices causæ inueniũtur. Vnã, cùm partes quæ excrementa expurgant, sunt imbecillę: alterã, viarũ angustia. Postrema est excrementi malitia. Imbecillitatẽ intemperies parit, angustiã verò, vel obturatio, vel aliquis instrumentorũ tumor. Atqui tumorũ causa est humorũ affluxus. Obturationẽ facit humorum vel crassitudo, vel lentor, vel innatũ tuberculũ. Excremẽtorum aũt malitia, est multitudo, crassitudo, & viscositas. Per concoctionem in venis factã, tria redundãt excrementorum genera. Vnum bilis amara, quæ ab hepatis vesica expurgatur: alterum atra bilis, quæ à liene: tertium veluti serum, quod attrahitur à renibus. Cùm autem viarũ duo sunt genera: vnum per quod excrementũ traiicitur, alterum per quod expellitur: vtriuslibet angustia excretionem lædere potest. Nonnunq̃ etiam horũ nullum est læsum, sed excremẽti multitudo cùm immodica est, vt tota expurgari non possit, vnã cum sanguine per totum corpus defertur. Huius verò immoderationis duplex affertur causa: nẽpe alteratrix potentia malè affecta, & alimentorum prauitas. Iam verò pallida bilis, si redundet per vniuersum corporis habitũ, regium morbũ: sin autẽ in vna tantum parte cõsistat, erysipelata & herpetes excitat. Atram bilem, si in vniuerso adsit corpore, elephas: si in vna aliqua parte, cancer sequitur. Pituitã, si per vniuersum corpus in-

Cholera morbus.

Attractricis facultatis symptomata.

Voluulo morbo affligente, ventriculus ab intestinis excremẽta suppressa recipit.

Voluulus vnde soleat oriri.

Digestionis ciborum symptomata, atq; ipsorum symptomatum causa.

Expulsionis excrementorũ nõ respondentis, causa triplex.

Excremẽtorum peruagantium venas cum sanguine, tria genera.

Excrementorũ viæ duplices.

Bilis pallida quos morbos gignat, per corpus fusa.

Atra bilis quos morbos pariat.

Pituita quos morbos gignat.

creuerit, leucophlegmatia comitatur. Sin aũt in vna parte, œdema. Serosa excrementa si redundent, ascitẽ aquã inter cutim inducũt. Quæ si vnam aliquam partẽ inuaserint, in ea pustulas gignunt. Pro miscella autẽ ipsorũ excremẽtorum, variari solẽt & morbi, & symptomata. Porrò nutricatio, vt naturaliũ actionũ est prima, sic perquã necessaria existit: quippe quæ species alteratricis facultatis censetur. Assimilatio siquidem alteratio est: quæ quidem, licet nomen diuersum à nutricatione sortiatur, idem tamẽ vtriusq; est opus. Nutricatio autem à scopo aberrat, si vel nihil omnino agit, vel ab actione perfecta deficit, vel vitiosè agit: idq; ob altricem facultatẽ, quæ sub alterationis genere continetur, vel ob materiæ tum defectũ, tum prauitatem. Ob defectũ quidem, vt in atrophiis, siue hæ ex defectu, siue ex priuatione dicãtur. Hic aũt in atrophiis defectus, nõ propriè ad cibũ qui ingeritur, sed ad materiã membro dicatã, est referendus. At prauitas cibi, leucas & elephãtiasim, eiúsq; generis alios affectus gignit. Verũ vbi caro nigra pallidáq; fuerit, elephas nominatur. Nec aliter affectus hic gigni solet, quàm leuce. Iam alphi haud diuersam à prædictis habent generationẽ. Cæterũ per hos non caro vniuersa afficitur, sed corporis superficies duntaxat, velvti squamis quibusdã inspergitur. Atq; albi quidem ex pituita, nigri verò ex melancholico humore prodeunt. Siquidem alimenta carnem maximè permutare ad suam ipsorũ naturam possunt (etenim Persica planta, cùm in Persia fuisset letalis, postea in Aegyptum translata, quod inerat noxium amisit) quanquã à carne etiam, alimẽta ipsa immutãtur. Omnis siquidem res, vel si longè potentior sit, ab illa cum qua versatur, afficitur. At nõ solũ ob alteratricis facultatis imbecillitatem, pars aliqua alimẽto priuatur: sed etiã vbi attrahendi vis imbecillior fuerit, aut expultrix immodicè mouerit. Atqui tũc immodicè mouet expellendi vis, vbi retentrix potentia grauatur, vel ob excrementorũ multitudinem, vel acrimoniam, vel ob propriam imbecillitatẽ. Tunc siquidem necesse est, vt cum eo quod redũdat, simul etiã id quod vtile est, excernatur: vt in lienteria, dysenteria, choleráque fieri contingit. Quòd si expultrix facultas sit imbecilla, necesse est carnem tunc humidiorem fieri, pluribúsque excrementis impleri. At redundantia multorum excrementorum, ob alteratricis facultatis imbecillitatem accidit. Pro ipsorum autem excrementorum tum quantitate, tum qualitate, aliàs aliter caro immutatur. Quod verò ad sanguinis excretiones pertinet, si excipias eam quæ fœminis per singulos menses accidit, reliquæ omnes toto genere præter naturam existunt. Profluuia autẽ vteri, vbi modum in quantitate excesserint, tunc solùm præter naturam censeantur. Omnium autem sanguinis fluorum causa, trifariam potest accidere. Quippe vel facultas ora vasorum aperit, vt in sanguinis fluore è narib. est videre: vel sanguis est malè affectus, vel vasorum aliquod etiã malè affectum, vel ruptum. Etenim vasa rumpi cõtingit, aut ob plagã acceptam extrinsecus, aut ob saltum, aut ob casum ab alto, aut ob vociferationem vehemẽtem. Sanguinem malè affectum dico, vel cùm adeò vitiosus est, vt vasa quib. continetur, erodat: vel adeò auctus, vt à vasis cõtineri nõ possit. Vasa malè affecta dicũtur, si vel molliora, vel duriora, vel tenuiora fuerint. Si quidẽ quod immodicè molle est, facilè ob imbecillitatem rumpitur: sicvt [illegible] valde durum, quia nõ facilè multum extendi potest. At tenue, ob huiusmodi has vtrasq; affectiones, nõ solùm ab internis causis, verumetiam ab externis vt rumpatur facilè, est habile. Verùm nõ omnia vasa erodi similiter possunt. Nam durum crassúmq;, erosu est contumax. Similiter de reseratione est dicendũ. Nam vasa imbecilla, mollia & tenuia, prona sunt vt oscula ipsorum pateant: robusta verò, & crassa & dura, sunt ad talem reserationem inepta. Cæterùm reseratio accidit ab iis quæ ora vasorum irritant, & à plenitudine grauante: sicvti quandoq; à natura, cùm excernit ea quæ sibi molesta sunt. Sed iam de iis quæ vomitu reiiciuntur dicamus. Excernũtur igitur hæc interdum, quòd quantitate & mole sua ventriculũ grauent: vt cùm plurimum cibi est ingestum: interdum, quòd sua mordacitate contristent: vt si nutrimentum assumptum vel acidum, vel nidorosum, vel amarũ, vel acre, ob vitium cõcoctionis evaserit. Eodem genere cõtinentur & biliosa, & pituitosa, & serosa excrementa, vel inibi nata, vel ex vniuerso corpore illuc confluentia. Tertium causarum genus ventriculum ad vomitũ incitans, est quod haud quaquã irritans, in illo cõtinetur præter naturam: vt videlicet sanguis. Cõmuniter aũt dicũtur esse præter naturam, quæ etiam si sint concocta, minimè possunt alere. Iam verò recrementorũ ad infernas partes expulsio, nonnunquã solitum tempus prævenit, vel quia venter copia multi cibi grauatur, vel pungitur, vellicatúrq; vt à re mordente, quam vt alienam expellere nititur. At dicimus multum cibum, vel quia facultas seipsa imbecillior est reddita, vel quia existit assumptũ alimentum immodicũ: vel ob vtranq; causam. Præter iam dictas causas, alimenta tum humidiora, tum viscosiora ingesta, ipsam deiectionẽ accelerant. Quæ tum celerius delabuntur, cùm leuiter post eorum assumptionẽ deambulaueris. * Cùm autem complura sint intestinorũ volumina, per quæ deferri alimenta est necesse, cibi sanè ipsi ob grauitatẽ diu immorari nõ possunt: quòd si eorum quippiam in ipsis circumvolutionibus fixum inhæreat, id subitò ab actione intestinorum (quibus inest vis expellendi infestantia, propellitur. Tardius quàm pro consuetudine excernit venter, aut ob intestinorũ vel imbecillitatẽ, vel obtusum sensum: aut ob alimentorum tum paucitatem, tum qualitatem. Sed musculorum abdominis imbecillitas etiam deiectiones retardat, præsertim si duriora sint excrementa: quo tempore thoracis musculi etiam auxilio sunt. Pauciora quàm pro ratione assumptorũ excrementa excernuntur, vbi plus ex cibis per corpus digeritur. E contrario plura deiiciũtur quàm pro portione ingestorum, interdum ob defectum digestionis per corpus, interdum ob excrementi quædam è supernis ad regionẽ vẽtris defluxa. Porrò assiduæ excretiones, vel ob imbecillitatẽ, vel ob morsum eveniunt. Imbecillitatem intemperies inducit.

At mor-

Serum sanguinis quos affectus producat.
Nutritio est naturalium actionum prima.
Assimilatio alteratio est.
Nutritoria facultatis symptomata.
Atrophia.
Elephas quid.
Alphi.
Alimenta ad suam naturã immutant carnẽ, & immutantur ab illa.
Persica plãta.
Conuenitia affici mutuò.
Alimenti priuatio vnde accidat.
Expultrix vis quãdo immodicè moueat.
Expultrice facultate existente imbecilla, quid accidat.
Sãguinis excretiones omnes, menstrua excepta, præter naturam existunt.
Sanguis quotuplicitèr effluere possit.
Vasa quibus modis disrumpi possunt.
Sanguis aut quãtitate, aut qualitate immodicus.
Vasa quotuplicitèr male affecta dicantur.
Reseratio vasorum vnde accidat.
Vomitus à quibus causis moueri possit.
Sanguis in vẽtriculo continetur præter naturam.
Deiectionẽ citantes causæ.
Cibus multus quotuplicitèr dicatur.
Aluum tardius deiicere quæ cõpellant.
Excrementa cur nunc plura, nunc pauciora, quàm pro ratione cibi assumpti, excernantur.
Fluxionis assiduæ causa.

At mordicant humores contenti. Est & alius assiduæ deiectionis modus, quæ fit ob sedis musculos resolutos. Quippe huiusmodi deiectiones à voluntatis imperio nõ pendẽt: proinde & intempestiuæ, & inordinatæ, & assiduę sunt.

Deiectiones intempestiuæ fiũt præter voluntatis imperium.

Iam verò solet flatus in ventriculi spaciis oriri, cùm vel humores pituitosi illic cõtenti, vel cibi, in vapores ab imbecillo calore soluunt. Etenim vt ab solutum frigus vaporem haudquaq̃ excitat, sic vehemẽs calor exactius magna ex parte cibum ipsum cõminuit, q̃ vaporis generationi conveniat: nisi fortè is suapte natura sit flatulentus.

Flatus in vẽtre gignũ à pituitosis humoribus, & calore imbecillo.

Quemadmodũ enim frigidissima cõstitutio, maximè spirãte borea, aërem sereniorem reddit: ac rursus calidissima constitutio æstatis, efficit aërem nos ambientẽ purissimũ: mediæ verò constitutiones nebulas pariunt: sic in animaliũ corporibus, à solo moderato, imbecilloq́; calore, * flatulentũ gigni excrementũ contingit.

Serenissimum reddi aërem, borea spirante.

Hoc igitur si per os excutiatur, ructum efficit: sin autem per sedem, flatũ molitur, interim strepẽtem, interim sine strepitu. Cùm verò per neutrã defertur partem, inflationẽ, symptoma ventriculi imbecilli, producit: quę etiam mota per vacua intestina, in illis varios gignit strepitus: qui quidem eò acutius atque tenuius resonant, quò purior spiritus fuerit, magisq́; per intestina tenuiora & superiora delatus: eò autẽ minor, sed grauior resonatio sentietur, quò spiritus magis ad inferiora intestina descenderit.

Flatũ in vẽtriculo genitum, quæ sequantur symptomata.

Strepitum à flatu profectum eò acutiorem edi, quo flatus ipse tenuiora intestina magis p vadit: grauiorẽ autem, quò magis ille crassiora versus descenderit.

Quòd si intestina ipsa aliquã humiditatẽ cõtineãt, strepitus murmurillus dictus gignetur, qui humidi excremẽti deiectionẽ nunciabit. Si verò strepitus æditus, purus & clarus resonet, aut intestini ipsius inanitionẽ, aut in superiori eius parte excrementa dura cõtineri significabit. Qui strepitus cũ stridore fit, is ab instrumentorũ angustia, & inflante spiritu, atq; pauca humiditate procedit.

Strepitus murmurillus purus stridensq́; quid indicent.

Defluxus à supernis partibus in ventriculũ fit, vbi facultas pręvalida, redundantia excrementa expellit: interdum vbi adeò imbecilla existit, vt ne id quidem quod vtile est, ferre possit.

Defluxus vnde in ventriculũ accidat.

Excernit id quod redundat, tum per crises, tum per integrã valetudinẽ: vt in mulieribus singulis mensibus, & in iis quibus aliq̃d membrũ est mutilatũ: Id quod etiam per definitos circuitus cõtingere in aliis multis videmus, qui prioris vitæ exercitia, cum ignauo ocio mutarunt.

Excretio quib. fiat modis.

Atq; excrementũ huiusmodi sola quantitate est alienũ. Alterũ qualitate aberrat, magnaq́; ex parte in acutis morbis solet excerni per crisim.

Excrementum sola quantitate alienũ, quod sit.

Inter hæc duo excrementorũ genera, est aliud tertiũ genus mediũ: vt in ventriculo semicoctus cibus. Hoc autem per hepaticas affectiones maximè excernitur. Cæterũ nominant hepatici, quos ob iecinoris imbecillitatem infestat morbus, etiã si nulla adsit phlegmone.

Hepatici qui dicantur.

Hepar igitur, si quando alimentũ, quod per meseraicas venas attraxerat, nequeat conficere, per easdem rursus id semicoctũ ac simile aquæ in qua fuerunt ablutæ carnes nuper mactatæ, respuit. Quòd si alimentũ in hepate accuratè concoctum fuerit, ob aliquod autẽ impedimẽtum distribui in corpus nõ possit, vt ad * ventrem redeat est necessariũ.

Alimentum ab hepate in ventrẽ regeri, quãdo necessum sit.

Quo tẽpore excretus sanguis apparet nigrior, splendidiorq́; illo, qui naturalis existit: vtpote ex sanguine & atra bile cõmistus. Etenim sanguis solus per se ob refrigerationẽ nigricans, tantùm abest vt splendorẽ vllum acquirat, vt etiam eum quem ab initio habuit amittat. Atra autem bilis eo splendidior existit: quale maris mortui bitumen Iudaicũ.

Atram bilẽ esse excreto sanguine splendidiorem.

Siquidem nõ ex refrigerato sanguine, vt grumus, sed ex immodicè assato, feruidóque, velvti quidam cinis, gignitur atra bilis. Cæterùm ipsa est frigida, quia terrestris: nõ tamẽ caloris expers: quemadmodũ nec cinis, nec etiam acetum.

Atram bilẽ gigni ex sanguine immodice assato, esseq́; frigidam, non tamen caloris expertem.

Igitur cruentorum excrementorũ quatuor sunt differentiæ. Prima est, vbi sanguis quatenus dictũ est, per circuitus quosdam emanat. Secunda, cùm ob imbecillitatem iecinoris, haud absimilis lauacro ablutarũ carnium sanguis deiicitur. Tertia (quã nuper diximus) ex melancholico splendentéque sanguine constat. Ac per has tres differentias, & multum est excrementum, & affatim excernitur. Per quartam verò (quæ ex vlcere intestinorũ oritur, pręcipuéq; dysenteria vocatur) paulatim & breuibus interuallis deiectionem fieri cõtingit, nonnunq̃ synceri sanguinis, nõnunq̃ grumosi: cum quo interdũ puris quoq; nõnihil excerni solet: quemadmodum & ramenta, & partes quædam membranis intestinorum consimiles. Sæpenumero densum quoq; stercus excernitur, cruentis guttis respersum.

Cruẽtorum excrementorũ differentiæ quatuor.

Dysenteriæ signa.

Eiusdẽ generis cum prædicta dysenteria est tinesmos vocatus, ob recti intestini vlcus eueniens: qui quidem cætera symptomata dysenteriæ similia habet: tensionis verò vehementia, dysenteriã longè superat.

Tinesmus oritur ab vlcere intestini recti.

Vrinæ tum suppressiones, tum deprauatæ expulsiones, excrementis quæ vel in ventre retinentur, vel præter morem naturę eiiciuntur, proportione respõdent. Supprimitur igitur, vel ob vesicæ imbecillitatẽ excernere nõ potentis, vel ob ostioli ipsius angustiam. Quorũ duorum morborũ ischuria est vnum commune symptoma.

Vrina vnde suppressa accidat.

Ischuria, quorũ symptoma existat.

Est & aliud symptoma, cùm nihil penitus vrinæ in vesicam delabitur, abolita nimirum renũ actione. Alius itaq; affectus censendus est, cùm oppleta vesica, alius cùm vacua, nihil vrinæ redditur. Nam in ea affectione qua vesica est plena, oportet aut orificium eius angustum, aut naturam imbecillam existere. Os igitur fit angustũ, quia obstruitur & cõniuet. Atq; obstruitur quidem à grumo, vel crasso pure, vel lapide, vel callo, vel tuberculo, quod in meatu creuit: cuiusmodi in externis partibus omnibus accidere cernimus. Conniuet autẽ, aut ob tumorem præter naturam, cuiusmodi est phlegmone: aut ob siccitatem ingentẽ, qualis per febres ardentissimas gignitur.

Vrinæ meatus ex quib. obstrui occasionib. possit.

Vesicæ osculũ, qua ex causa conniueat.

Sunt verò deprehensi quidam vesicã oppletam habentes, qui veriti surgere à cœna, vt illam exonerarẽt, postea meiere nequiuerũt: qualis etiam affectus ventri & intestinis solet interdum accidere. Igitur iam dicti affectus, vim excernendi vrinã, sua functione defraudãt. Qui verò ab iis magnitudine relinquunt, actiones efficiunt obtusas, torpidásq;. Reliquos affectus tertium genus symptomatũ (quod in motib. deprauatis cõsistit) comitari cõsueuit: cuius multæ species habentur. Primam stranguriam appellant, quæ vel ob imbecillitatem vesicæ, vel ob acre lotium fieri videtur. Secunda species profluuio

Stranguria fit vel ob imbecillitatẽ, vesicæ, vel ob lotij acrimoniam.

Crura quippe, ob incumbentiũ eis corporũ pondus, interdum in exteriorem, nõnunquã in interiorem partẽ torquentur: idq; pro natiua ipsorũ inclinatione.

Varij qui fiãt, & qui dicãtur. *Vari qui.*

Nam quibus rectiora sunt, quã ordo naturæ postulet, magna ex parte fiunt vatij: vari autẽ, quibus magis curuata. Voco enim vatium, cui in exteriorem partem crus vertitur: varũ, cui è converso. At posteaquã adoleuerint, sæpe ob repletionem immodicam, aut ob alimẽn penuriã, figuram naturalem permutant, idq; primaria ratione.

Elephantiasis. Tabes.

Illud enim in elephantiasi, hoc in tabe perspicuũ est. At ob resolutionem neruorũ, distentionem, inflammationẽ, aut scirrhum, naturalis membri figura ex accidenti vitiatur.

Resolutis altera parte musculis, membrũ trahitur à reliquis, qui in actione versantur.

Siquidem in iis qui altera parte sunt resoluti, membrũ trahitur à musculis actionem facientibus: at in iis quos in altera parte convulsio exercet, aut phlegmone, aut scirrhus, aut dura cicatrix, pars sana trahit ab affectis musculis.

Convulsi alterius partis musculi, ad se partem valentẽ alteram trahũt. *Constipationis causa.* *Laxitatis causa.*

Cauitates partiũ atq; meatus pereunt, vel offenduntur, quòd nimirũ coalescant, aut constipentur, aut obstruantur, aut cõfringantur, aut in sese cõcidant. At facultatis retentricis motus immoderatus, solet esse causa cõstipationis: quẽadmodũ laxitatis, operatio expultricis immodica, retentricisq; languor. Exasperantur læuia, & læuigantur aspera (nam hæc ad formã vitiatã pertinent) illa quidem ob acres humores, aut medicamẽta abstergentia: hæc verò ob pinguitudinẽ succi, viscositatémve.

Numeri depravati causa.

Secundi generis, hoc est, viriati numeri causæ sunt, si quidem numerus sit diminutus, sectio, aut putrefactio, aut immodica refrigeratio: sin autẽ aliquid supercreuerit, quod nõ sit è numero partiũ natura constantium, formámque naturalem sortiatur, abundantia optimæ materiæ erit causa. Quòd si id ipsum præ se formã nõ naturalem ferat, materiæ qualitas non naturalis etiam erit in causa. Vtrobiq; tamẽ vires validas esse oportet: alioqui nec conformari poterit quòd est vtile, nec extrudi quòd vitiosum existit: natura enim vtrũq; molitur.

Magnitudinem partis qua causa possint augere, ac minuere.

Magnitudo partiũ augetur (in ea enim oblæsa tertium genus constituebamus) à copia materiæ benignæ, necnõ à potentiæ robore: imminuitur autem à causis cõtrariis, vel ob sectionem, vel exustionem, vel putrefactionem, vel denique ob frigefactionẽ ingentem.

Compositio partis vitiosa vnde accidat.

Quartũ verò morborũ instrumentalium genus quod in praua compositione consistit, interdum ob repentinam improbámq; agitationem contingit: interdum ob articulorũ humiditatẽ immodicã: quandoq; ob eversionem superciliorũ in ipsis articulis: est cùm ob relaxationẽ compositio vitietur,

Enterocoles generatio.

quemadmodũ in intestinorũ lapsu, quæ laxato peritonæo in scrotum descendũt. Ex his itaq; & aliis plurimis occasionibus, organorũ compositio pervertit.

Solutæ vnitatis causa.

Nunc verò alterius generis causas examinemus, quod vtrisq;, tam corporibus similaribus, quã instrumentalibus, cõmuniter accidit: id enim est vnitatis solutio. Quæ quidem si carni accidat, vlcus aut vulnus vocatur: sin autẽ ossi, dicitur vel fractura, vel caries, quæ ab erodentibus oritur humorib.

Caries vnde gignatur. *Collisionis causa.*

Ad capitis ossa, cõplura instituta sunt nomina. Collisio magna ex parte accidit carni: quanquã & in osse nõnunquã etiã cõtingit, idq; maximè in pueris, subirruente extrinsecus aliquo violento, valido ac duro corpore. Ad solutionẽ etiam continui pertinent & ruptio & cõvulsio, hæc in neruis, illa in carne consistens: quæ causam suæ generationis habẽt, repentinum, validum atq; inæqualem motũ.

Ruptio. *Convulsio.*

Vt igitur paucis expediam, omniũ huiusce generis ægritudinum causæ, nõnullæ quidem occurrũt extrinsecus, nõnullæ ab ipso corpore emanant. Porrò extrinsecæ sunt, ea omnia quæ percutere, collidereque sunt apta. Quæ verò à corpore emergunt, sunt immodicæ inordinatæq; animalis motiones, ac præterea humores virosi, erodendi vim possidentes. Hæ itaq; sunt simplices ægritudines similarib. partibus organicisq; cõmunes: ac præterea ipsarũ simplices causæ. Compositas autem ægritudinũ causas, nõ est admodũ invenire difficile, cùm nimirum ex his quas diximus, cõstituãtur.

GALENI PERGAMENI de symptomatum differentiis, liber vnus.

Affectus præter naturã est triplex. *Morbus est affectus præter naturam, functionem lædens.* *Affectus et morbus vt differãt.*

OMnis præter naturam affectus, aut morbus est, aut morbi causa, aut illius symptoma. Est autẽ morbus, affectus quidam præter naturam, functionẽ lædens. Cæterũ differt affectus à morbo: nam ille quidem extẽditur etiam ad sanos & neutros: hic verò solùm circa ægrotantes versat, cùm nimirũ sanitati cõtrarius existat.

Passio quid. *Actio quid.*

At ab vtrisq; dissidet, quod Græci pathos, Latini passionẽ appellãt. Est enim passio, motus qui ab altero fit in alterũ: ita vt agentis motus dicatur actio: motus verò, eius quod affectum est, passio.

Affici quodammodo est idem quod pati. *Passio versatur in motu.* *Affectus consistit in permanentia.* *Passio, vt affectus, ad sanos extenditur.*

In summa, ipsum affici, quodammodo idem quod pati est. Differt itaq; ab affectu passio, ipsius tantũ motionis ratione. Quandoquidem in ipso verti & mutari, præterea alterari & moueri, passio habet generationẽ: in eo verò quòd manet, prorsus affectus consistit. Propriè igitur affectus dicitur passio iam facta, nõ autẽ quæ etiamnũ fit. Sed quemadmodũ ad sanos & ægros ipse affectus extendit, sic etiã & passio: quo quidem nomine à morbo similiter differt. Rursus affectus ipse, alius quidẽ naturalẽ actionem efficit, alius verò evertit & labefactat.

Sanitas quid.

Est igitur sanitas, naturalis quidã affectus functionis autor: morbus autẽ, affectus præter naturã, oblæsæ functionis causa. At passio, motus est in materia, qui ab agente fit: actio verò, ipse motus agentis.

Causa quid. *Causa multipliciter dicitur.*

Quod autẽ suapte natura aliquid cõfert ad eius quod fit generationẽ, causa vocat: quæ quidẽ & ipsa multiplex est. Nam materia, vtilitas, scopus, instrumentũ, initiũ deniq; vnde proficiscitur motus, hæc omnia causæ dicunt.

Causa rationẽ eius sine quo non, obtinẽtes. *Fieri per se, & ex accidenti, quid sit.*

Quæ verò nihil cõferunt, sed tamen ab iis quæ cõferunt seiungi nõ possunt, hæc eius siue quo nõ, rationẽ obtinent. Adverte autẽ, aliquid fieri per se, idem esse quod primò: ex accidenti verò, quòd secundò. Vt, si quis digito vnũ calculũ moueat, à quo moueat & alius, per se quidẽ dicetur mouere primũ, ex accidenti autem secundũ.

Morborum causa. *Morbi primò lædunt functionẽ.*

Ad eundẽ igitur modum, qui affectus præter naturã suapte ratione actionem nõ labefactant, sed per morbos à se productos, hi non morbi, sed morborũ causæ, sunt appellandi. Morbi enim sunt, qui primò lædunt actio-

Symptoma est quod sequitur morbum.
Symptoma largè sumptum quid sit.

actionem. Porrò quod morbū velvti vmbra sequitur, id morbi symptoma vocatur: quēadmodum functionis læsio. Est autē symptoma largè sumptū, omnis à naturali statu mutatio: ob idq; quicquid animali præter naturā accidit, ea significatione est symptoma. Quamobrem morbus quadantenus etiam symptoma dicitur, sicut & causa præter naturā.

Symptoma à passione et morbo quo differat.

Differt aūt à passione symptoma (tametsi interdū in idem coēant) q; passio quidem omnino in motu versetur, sitq; interim secundum naturam: symptoma verò nō in motu tantū, sed in habitu etiam & permanentia esse possit, omnino præter naturam. A morbo verò differt, quoniā neq; affectus necessariò est, neq; actionem ex necessitate lædit: quæ sanè ad constituendum morbū desiderantur.

Symptoma propriè dictum, est triplex.

Porrò symptomata propriè strictèq; sumpta (de quibus agere est animus) differentia triplici continentur. Alia siquidem nostri corporis sunt affectus, alia functionū læsiones, alia ambo hæc comitantur: vt sunt excrementorū immodicę tum excretiones, tum suppressiones. Cæterū sub actionis lęsione, priuatio quoq; mihi inaudiatur, quemadmodū immobilitas, insensibilitas, atq; cruditas: quæ q-dem actionū læsiones sunt. Has igitur symptomatū differentias deinceps examinemus, ab actionis læsione auspicati.

Actionum læsio est duplex, altera ad animalem, altera ad naturalem functionē pertinens.
Actio animalis est triplex.
Sensibilis animæ functio est quintuplex.

Actionū læsio duplex est: altera enim ad animalem, altera verò ad naturalem functionē pertinet. Actiones siquidem duplices potissimū numerātur, naturalis videlicet & animalis. Rursus animalis diuiditur in sensibilem, motiuā atq; gubernatricē. Quorū membrorum singula rursus in alia secātur. Sensibilis quippe animæ functio, quinq; differentias sortitur, visiuam scilicet, olfactoriam, gustatoriā, auditoriam, atq; tactricem.

Motrix functio variatur pro instrumentorū diuersitate.
Gubernatrix animæ functio est triplex.

Motiua autē facultas, cùm vnicum instrumentū habeat, vnum tantùm habet motionis modū: variatur tamen pro particulariū instrumentorū diuersitate. Vltima functio animæ, quam diximus esse gubernatricem, in imaginatricem, ratiocinatricem, ac deniq; memoratricē diducitur.

Sentiēdi actionum læsiones cōmunes et particulares.

Igitur noxæ omniū actionum sentiēdi, communes quidem vniuersalésq; sunt, insensibilitas, & difficultas sensus: particulares autem, quæ in singulis sensibus reperiuntur: quemadmodum in oculis cæcitas: & caligo: in auribus surditas & hebetatio: atq; in aliis similiter, vbi videlicet actio abolita est, aut deprauata, aut diminuta.

Tactus quàm reliqui sensus, multò grauius afficitur.
Sensus reliqui à tactu, ab externis contristātur duntaxat, idq; ratione tactus quem possident.

Cęterū tactus in actione sua, quàm reliqui sensus, multò grauius symptoma, cùm ab extrinsecus occursantibus, tum vel maximè ab affectibus interioribus, solet recipere. Etenim alij sensus non ab internis, sed ab externis affectibus, in functionibus suis cōtristantur: ac ne id quidem per se, sed ex accidenti, quòd videlicet in se habeāt facultatē tangendi. Est enim tactus omnibus sensoriis sensus quidā cōmunis: reliqui verò quatuor, suo quisq; tantùm est proprius.

Sēsus cōmunis symptoma est vigilia veternúsq;.
Tactus est omnibus sensoriis communis sensus.

Quamobrē oculi sæpissimè graui dolore cruciantur: cōtristato sensu tāgendi. At verò vigilia & veternus, sunt ipsius cōmunis sensus symptoma.

Motricis facultatis symptoma est triplex.

Motricis facultatis triplex reperitur symptoma: immobilitas, diminutus motus, ac denique deprauatus.

Motus deprauati species.
Epilepsia quid.
Apoplexia.

Cæterū deprauatus motus, alius tremulus est, alius conuulsiuus, alius palpitans, alius deniq; vibrās. Porrò si cōvellatur vniuersum corpus, animæq; princeps potētia simul sit impedita; id symptoma epilepsiā vocatur: apoplexia autē, dum tonus corporis perit omnino motus, simúlq; principes actiones cohibentur. Hæc itaq; motiuarū actionū sunt vitia.

Imaginatricis facultatis symptomata.

Proximū est, vt gubernatriciū functionum iā offensas tradamus, ac primū imaginatricis. Hæc enim interdum tota corrumpitur exoluitúrq;, quemadmodū in catalepsi: interdū aūt vitiatur, vt in delirio: est cùm deficit atq; debilitatur, q̄d in lethargo cōtingit.

Ratiocinatricis facultatis symptomata.
Amentia quid.
Fatuitas.
Delirium.

Sic etiā ratiocinatio, nunc exoluitur penitus, ipsúmq; symptoma est amentia: nunc deficit atq; remittitur, vocatúrq; id symptoma fatuitas: nunc lęditur ac deprauatur, q̄d symptoma vocāt delirium. Plerunq; siquidem in vtrisq; simul cōsistit delirium, tum parum probè imaginādo, tum parum aptè ratiocinādo. Est quādo duntaxat in altero.

Rationē interdū vitiari, imaginatione, atq; memoria illæsis: et contrà.

Interdum quippe ratio vitiatur, imaginatione simul atq; memoria illæsa. Quemadmodū etiā ratione integra, cōtingit tum imaginationē, tum memoriā vitiari. Quòd autē in memorandi potentia consistant vitia, nemini opinor obscurum. De animalium itaq; actionum symptomatis dictum nobis cùm sit, ad naturalium symptomata examinādа nos convertamus.

Naturalium facultatum singulis duplex tribuitur symptoma, nempe & abolitæ functionis, & non ritè obitæ.

Methodus autem eorum inveniendorum est, naturalium facultatum cognitio: in quarum singulis duplex reperitur symptoma, alterum abolitæ functionis, alterum nō ritè obitæ: quod quidem hoc est duplex: alterum quod in diminuta, alterum quod in vitiata actione cōsistit. Exemplum autem ponamus in cōcoctione ventriculi: quæ interdum quidem tota corrumpitur, interdum remittitur ob imbecillitatem, interdum vitiatur.

Vētriculi actionis symptomata sunt, cruditas, concoctionis tarditas prauitasq;.
Appetitricis facultatis symptomata.
Nutritoriæ actionis symptomata.

Quorum primū symptoma dicitur cruditas: secundum, cōcoctionis tarditas: tertium prauitas & vitiū vocatur. Porrò appetitricis functionis symptomata sunt, abolita appetentia, & immodica cibi cupiditas. Circa nutricationis actionem, si scopum minimè attigerit, atrophia & phthisis accidunt. Vitiatam verò nutricationē sequuntur, leuce, ophiasis, alopecia, & reliqua id genus symptomata.

Facultates naturales sunt quatuor.
Naturalium instrumentorum singulis, duodecim attribui symptomata.
Animali instrumēto quindecim inesse posse symptomata.

Cùm igitur naturales facultates sint quatuor, attractrix, retentrix, alteratrix, expultrix, sanè in singulis naturalibus organis, quatenus naturalia sunt, duodecim oriri possunt symptomata: tribus videlicet in vnāquanq; facultatē cōgestis: in animalibus verò, quindecim. Quòd si animale instrumentum simul & mouendi & sentiendi vires obtineat, duodeviginti symptomatum formas habere poterit.

Similarium particularū singulis quæ nutrimentum suscipiunt, duodecim attribuuntur symptomata.

Ventriculus igitur duodecim sortitur symptomata, quatenus est cōcoctionis organū: totidémq; quatenus pars similaris, quæ nutriri desiderat. Siquidē omnes particulæ quæ nutrimentū suscipiunt, duodecim recipiunt symptomata: nēpe tria (vt diximus) secundū singulas facultates, vbi videlicet aut nihil trahunt, aut languidè, aut vitiose: vbi id q̄d attractū est, aut nō retinent, aut languidè, aut vitiose: vbi q̄d iam retinuerunt, aut penitus crudum relinqnūt, aut diminutè concoquunt, aut in alienam qualitatem cōvertunt: vbi excrementa ipsa expellere nequeunt, aut languidè, aut perperam: hoc est, citius aut tardius, q̄ animali expediat. Ex quibus

vtiq; accidit, particulas non nutriri, aut imbeciliter, aut perperàm & vitiose. Quod verò in facultatibus similariũ particularũ dicimus, id etiã intelligendũ est in iis quæ ad instrumentales spectant.

Alteratrix facultas ventriculi, quando abolita & imbecilla, & deprauata dicatur.

Porrò alteratrix facultas in ventre tunc abolita censetur, vbi cibus talis relinquitur, qualis assumptus est. Imbecilla autẽ dicitur, quæ tardè concoctionẽ absoluit: sicuti deprauata, quæ in malignam qualitatẽ cibos ipsos permutat. At absoluta concoctio dicitur, vbi cibus in qualitatem animãti familiarẽ mutatur.

Symptoma vnum succedit alteri.

Animadvertendum tamen hoc loco magnopere est, alteri symptomati alterũ nõnunq̃ succedere. Siquidẽ iniustum cõplectendi tẽpus, cõtinuò sequitur diminuta cõcoctio.

Deiectionem ciborum celerem quæ sequãtur. Corruptelã ciborum quæ sequantur.

Præterea celeris deiectionis ciborum inseparabilia symptomata sunt, excrementorum humiditas, alimentiq; per corpus imminuta digestio. Corruptelã cibi sequtur necessariò quidem excrementorũ fœtor, nõ necessariò verò, mordicatio & inflatio.

Morbi, quorum sint causæ symptomatum.

Atq; horũ sanè omniũ iam dictorũ symptomatũ, quæ in actione oblæsa consistunt, sicuti & aliorũ duorum generum, sciẽdum est morbos causas existere.

Symptomatum quæ in corporũ consistunt affectibus, prima differentia est quadruplex.

Symptomatum quæ in corporum cõsistunt affectibus, primæ differentiæ sunt quatuor. Siquidem alia ad visum, alia ad odoratũ, alia ad gustũ, alia deniq; ad tactum pertinent. Etenim quæ ad visum spectant, ea sunt quæ cõsistunt in colore præter naturam, siue is vniuersum corpus occupet, vt in arcuatis: siue aliquã eius partem, vt in carbunculis. At quæ pertinent ad odoratũ, ea in respiratu ac perspiratu deprehenduntur: vt si (gratia exẽpli) quod indies expirat è corpore, siue per arteriam asperã, siue per vniuersam cutim, graueolens ac putre sentiatur. In gustu autẽ symptomata sunt; omnes sapores qui ęgris præter solitũ accidunt: vt si alienas qualitates percipere sibi videantur. Tangibiles differentiæ sunt, vbi ea quæ subiiciuntur tactui, genuinã mutarunt constitutionẽ: vt si cutis quæ antea erat mollis, deprehendatur dura, rigidàq;: aut è conuerso.

Naturalia omnia ex commoda tẽperie nascuntur.

Cùm igitur omne quod naturale est, ex cõmoda temperatura nascatur; vtiq; id quod præter naturã existit, ex aliqua intẽperie orietur. Quãobrem cùm hæc omnia quæ diximus, prorsus præter naturã sint, meritò intemperiei feruntur accepta.

Intemperies omnis est morb.

Atqui intemperies omnis est morbus: ergo liquidò constat, has quatuor symptomatũ differẽtias, à morbis generationẽ cõtrahere. Quæ verò vel excernuntur à corpore, vel retinentur in eo pręter naturã (hæc enim ad tertiũ pertinebant genus symptomatũ) aut tota quidem substantia, aut qualitatibus tantũ, aut deniq; quantitatibus, à naturæ ordine digrediuntur. Atq; ipsa etiã vel immeditatè sequuntur morbos, vel mediatè: intercidẽtibus scilicet symptomatibus aliis.

Hæmorrhagia quibus modis fiat.

Iam verò hæmorrhagia, quod ad excretam substantiã pertinet, toto est genere præter naturã, fitq; aut aperto vasis osculo, aut rupto vase, aut eroso. Etenim vulnus, ruptura, erosio, proprij similariũ partiũ sunt morbi: at apertio osculorũ, ad instrumenta pertinet. Accidit enim interdum ipse sanguinis fluor ob retentricis facultatis infirmitatẽ: interdum quia expultrix immodicè mouet: nõnunq̃ ob vtriusq; functionis noxam. Sic fit etiã muliebre profluuiũ, aut ob dictarũ functionũ symptomata, aut quia sanguis est nimis serosus atq; subtilis redditus.

Symptomata dici non debẽt quæ tempestiuè atq; ad animalis cõmodũ circa corpus contingunt, vel si tota sint genere præter naturam.

Sciendũ tamen est, nihil eorũ quæ tempestiuè, hoc est, ad animalis cõmodum, circa corpus cõtingunt, etiã si toto genere præter naturam sint, verè dici symptoma (quale vtiq; est id quod sequitur morbum, atq; in læsione actionis consistit) cùm nimirũ vnumquodq; eorũ sit elegans & absolutũ opus naturæ, tametsi ad alterũ symptomatũ genus, nempe ad affectum præter naturã, reduci possit: vt si sanguis per nares, aut hæmorrhoidas, commodè erumpat.

GALENI PERGAMENI
de symptomatum causis, lib. I.

Sentiẽdi actio triplex symptomatũ genus in sepsa admittit.

IN sensili actione triplex symptomatũ genus deprehenditur. Vnũ, cùm primũ sensus instrumẽtum quippiã perpessum est: alterũ, cùm sentiendi potentia: tertiũ, cùm ministrantium primo sensus instrumento partium aliqua fuerit affecta.

Crystallinus humor est primum sentiendi organum. Opticus neruus solus manifestũ foramen.

vt, in oculo primũ sentiendi instrumentum est crystalloides humor, qui à coloribus alteratur. Vis sentiendi est quæ à cerebro per neruum opticum, qui solus manifestum habet foramen, in ipsum descendentẽ, procedit. Illius verò gratia creatæ sunt reliquæ omnes oculi partes. Quicquid igitur ex enumeratis sit lęsum, animal vel malè vel nihil omnino videbit.

Crystallinus humor octo offendi solet intemperantiis. Visoria facultas offenditur, vel neruo affecto, vel cerebro. Solutionem cõtinuus esse cõmunem morbum similaribus & instrumentaris particulis.

Solet crystallinus humor octo intẽperaturis à naturæ modo discedere. At facultas visoria offenditur, vel neruo affecto vel cerebro. Hæc aũt, quatenus similaria sunt, octo morborũ generib. cõflictãtur: quatenus instrumẽtalia, tũ obstructione, tum aliarũ rerũ innixu, atq; adeò diuortio cõtinui, q̃d quidẽ tam similaribus, q̃ ipsis instrumẽtalibus semper adest cõmune.

Crystallino humore sursum aut deorsum peruerso, obiecta videntur dupla.

Iam verò si crystalloides humor peruertatur ad alterũ angulorũ, haud ita notatu digna succedet noxa: sin verò vel ad superiora, vel ad inferiora declinet, tũc quicq̃d cernitur, duplum esse videtur. Illa porrò quæ ex vsu sunt primo instrumento, variis modis etiam cõtingit lædi: vtpura si albugineus humor, spiritùsve, q̃ ante crystalloidẽ locatur, vsque adeo copiosus sit, vt visoriam facultatem impediat: aut similiter si foramen rhagoidis vel relaxetur, vel coarctetur, magis q̃ expediat visioni: aut si in aliquã divellatur partẽ, aut deniq; si rumpatur.

Pupillæ foraminis relaxatio semper visus incõmodat: cõstrictio aũt si quidẽ natiua sit, acutissima visionis est causa: si verò à morbo producta, lædit visionem.

Cæterum relaxatio illius, siue ab ortu sit, siue postea præter naturam accesserit, semper visui incõmodat: adstrictio autẽ & imminutio, si quidẽ à natiuitate contracta fuerit, acutissimæ visionis est causa: sin verò ex morbo talis coarctatio contigerit, visionẽ impedit manifestè: idq; nõ quatenus coarctatio est, sed quatenus à pessimis causis inducta. At reliquorũ neutrũ, siue à primo ortu, siue posteaq̃ quis genitus est, acciderit, visioni, incõmodũ notatu dignũ adferre potest.

Oculo altero clauso cur dilatetur alterius pupilla.

Etenim vbi alterũ oculum claudimus, dilatatur alterius pupilla: q; spiritus antea ambobus particulatim distributus, vniuersus in vnũ cõfluat.

Suffusorũ quinam possint visum recipere, at qui minimè.

Idcirco quibus suffusis altero oculo clauso pupilla clarior apparet, ij sperare debent fore aliquãdo, vt visum, punctione facta, recuperent. Quibus autem non dilatatur, ij omni spe recuperãdi visus sunt destituti. Vnde

liquidò

Spiritū animalem à cerebro demitti ad oculos.

liquidò cōstat, spiritum aliquē animalē à cerebro demitti ad oculos. Si igitur pupilla amplior fuerit, spiritus implere illā nō potest: quare diffundi ipsum, dissolui, dissipariq; est necesse. Si verò angustior, cogitur & cōstringitur, ac densior fit spiritus. At coactus spiritus cōstrictúsq; ad facilitatē sensus conducit plurimū. E diverso dissolutus dissipatúsq; sentiēdi difficultatē inducit. Est aūt albugineus humor velvti ꝓpugnaculum crystallini, cuius etiā nonnihil essentiā iuuat. Quāobrē si imminuatur quodāmodo, ipse crystallinus arescit, ac super ipsum rhagoides tunica corrugatur & cōcidit, sic vt visio ipsa oblædatur: nimirū externo lumine ꝑ exiguū mediū humori crystallino occurrentē. Iā verò instrumentum visionis, citra tædiū tolerare splendorē nō potest: ob idq; rhagoides tunica illi est obiecta, nigra existens simul atq; cærulea, quibus colorib. oculus potissimum recreatur, quē infestauit splendor. Verùm coarctatio pupillæ, quēadmodum amplitudo, si qdem ab humiditate superflua trahat ortū, facilem: sin verò à siccitate quadā inexpugnabili, desperatā curationē sortitur. Porrò si rhagoides tunica ita sua cōtinuitate soluatur, vt tenuis ille humor prolabatur ad exteriora, maximè visio labefactatur. Ad hæc, si humor ille albugineus seipso crassior sit redditus, exactā cernendi, aciem multò obtusiorē reddet. Quòd si plurimum aucta sit crassitudo, visum omnino prohibebit. At si non totum foramen à cōtento ibi crasso corpore obtenebretur, sed relinquatur eius aliqua particula pura, videre licebit, per illā externas res, idq; nihilo deterius q̄ antea: sed vnam quamlibet solā. At si in pupillæ centro exigua coosistat suffusio, maneantq; partes quæ in circuitu sunt, puræ: qui sic sunt affecti, quicquid aspiciunt, id velvti fenestratum putant. Vbi verò humor inter crystalloidem atq; rhagoidem medius, proprium colorē mutarit, si quidem ad fuscum declinet, arbitrabitur quis se per nebulā, vel per fumum etiā videre. Sin alio quovis colore inficiatur, huius quoq; imaginem, ea quæ spectantur, referent. Præterea, quibus adeò absoluta est cernendi facultas, vt ne minimum quidem visibile eos latēre possit, si vapores à ventriculo sursum ferantur, hos symptomata suffusioni similia infestabūt. In vniuersum autem, vel parua, vel magna symptomata accedent, pro ipsius magnitudine affectus. Cui spiritus animalis simul & multus fuerit, & æthereus, is, res quæ porrò distant, & videre, & discernere potest. Cui verò paucus qdem fuerit, sed purus, is vt res propinquas planè discernit, sic distantes haudquaq̄ videt. Quòd si humidior simul fuerit & multus, res distaotes videt quidem, sed nō ad vnguem discernit: quēadmodum cui humidior simul fuerit & exiguus, is neq; exactè, neq; porrò videre pōt. Ceratoidis tunicæ para illa quæ pupillæ est obiecta, si crassior densiórq; sit, aciem hebetem reddit. Si verò humidior densiórq; fuerit, nō modò reddit visum obtusum, sed etiam efficit, vt qui sic est affectus, putet se ꝑ tenebras, aut nebulā, aut vaporem, aliquem, aut per fumum, res ipsas cernere. At si humores nō multitudine, sed colore peccauerint, secundum eiusdem coloris naturam ipsa cæcutientia oborietur. Proinde

Spiritus cōstrictus coactusq; plurimū conducit ad sensus facilitatē: at dissolutus contrà obest.

Albuginei humoris vsus.

Rhagoidis tunicæ vsus.

Pupillæ coarctatio quando facilè, & quando ægrè curationem recipiat.

Rhagoidis solutio quando visum excæcat.

Obiecta quando fenestrata videantur.

Obiecta quando fenestrata videantur.

Videre planè distantia obiecta quibus contingat.

Ceratoides tunica.

qui morbo regio laborant, quicquid vident, id pallere arbitrantur. Quibus autem ea ceratoidis pars insigniter vlcerata est, aut vulnerata vsqueadeo, vt ipsum vulnus ad interiora pertingat, ij magna ex parte obcæcantur. Vidi tameo equidē puerum, cùm iuxta pupillam punctus fuisset stylo, sic vt aquosus humor efflueret, ac tota omnino cornea corrugaretur, visum (incredibile quispiā) recuperasse, instaurato scilicet paulatim humore qui per vulnus effluxerat. Solius etiam corneæ ipsius corrugatio (qualia senectute confectis solet semper accidere) similiter visum offendit. Cæterum si pupilla simul sit imminuta, scire licet, aquosum quoq; humorem imminutum existere: sin verò æqualia permanserit, ad solā ceratoidem affectus pertinet. Corneæ igitur morbi, si fuerint magni, in totum visionem impediunt: maximè si vel phlegmone, vel supputatione, vel scirrho (quatenus instrumentū est) infestetur. In hærens verò membrana phlegmone obsessa, ex accidenti quoq; impedire potest visionē. At chymosis, vnguisq;, nō ex accidenti, sed primaria ratiooe pupillā ipsam obscurāt: quemadmodū genarum ingentes tumores præter naturam. Grauis auditio surditásq; animātu evenire solent, aut ob auris partē aliquā, aut ob neruū à cerebro descendentē, aut ob cerebrum ipsum, si ea in parte, vnde neruus oritur, affectum fuerit. Igitur nerui cerebriq; offensa in his, haud aliter quàm in oculorum affectibus, accidit. Reliquarum verò partium noxæ, illis ad portionem respondent: verùm non omnino similis læsio existit. Partes itaque ad auditum pertinentes, quatenus similares sunt, octo intemperaturia vexantur, ac præterea solutione continui: quatenus autem instrumentales, tum hac, tum obstructionibus invaduntur, ob tumorem aliquem præter naturam, aut ob sordem obturantem auditorium meatum.

Cholerici putant omnia obiecta pallere.

Visum recuperasse puerum, cui albugineus humor effluebat, cornea quæ omnino corrugabatur, Galenus vidit.

Chymosis. Vnguis oculi.

Auditus symptomata vnde proficiscantur.

Cùm autem lingua sit duplici facultate prædita, ac per vnam quidem sentiat, per alteram voluntariè moueatur: contingit sanè ipsam aut minimè saporea percipere, aut deprauatè: idq; ob tunicæ, quæ illam involuit, vel corporis ipsius, vel mollium neruorum, vel eius cerebri partis, vnde illi exoriuntur, affectum aliquem præter naturam. Etenim deprauata saporum dignotio, vbi lingua alieno quopiam humore fuerit imbuta, evenire consueuit. Nam quemadmodum per suffusiones, ipsa visoria facultas foris videtur eā cernere, quæ in oculo apparent: ita & gustandi vis, internam linguæ affectionem rebus sensibilibus tribuit: quemadmodum etiā, vbi sonum aures percipiunt, nulla re extrinsecus obstrepente, sed ipsa circa membranas motione, phantasmata transmittente. Quod verò spectat ad olfactricem potentiam, odorandi sensoriū est principium anteriorū cerebri ventriculorū: inseruit autē nasus odoratui simul & respirationi. Si igitur vel cōtundatur ipse, vel eius obstruatur meatus, idq; vel ab humore aliquo, vel à tumore præter naturam, olfaciendi facultas vel minus probè odores percipiet, vel eos omnino nō sentiet. Obstructiones etiam ossium colatoriorū, præterea cerebri membranarum, atqueadeò illæ quæ in processibus anteriorum cerebri ventri-

Linguæ inesse duplicem facultatem, sensitricem atque motricem.

Gustādi vis ob quarum partium affectus corrumpi, aut vitiari possit.

Odorandi sensoriū esse principium anteriorū cerebri ventriculorum.

Nasum inseruire odoratui & respirationi.

Olfaciendi vis à quibus soleat labefactari.

culorũ oriuntur, ac deniq; insignes dictarũ partium tum contusiones, tum sectiones, olfactricē vim maximè labefaciũt. Ob intemperiem etiam ipsarũ partium, solet fieri olfactus vitiosus.

Tactus inest omnibus sensibilibus.

Porrò tactus (qui sensus cõmunis est omnibus particulis sensibilibus) varia symptomata recipit: inter quæ annumeratur tũ hæmodia, tum torpor.

Hæmodia vnde proficiscatur.

Est enim hæmodia dentiũ stupor, qui ob acidos acerbósq; cibos magna ex parte oboritur.

Torpor affectus compositus, à quibus causis oriri soleat.

Torpor autē in toto corpore cõnngere solet, ex sentiendi mouendiq; difficultate affectus quidam cõpositus. Qui quidē manifestè videtur tum à refrigeratione, tum à compressione corporũ neruosorũ, ac deniq; à torpedinis marini animalis contactu, procedere. Vbi verò citra aliquam huiuscemodi causam vltrò torpor acciderit, tũc vel vitæ ignauiam, vel ciborum multitudinē, crassitiem, lentitudinē, aut solitæ secretionis suppressionem antecessisse necesse est. Igitur eius causa cõiuncta, affectus nerui est talis, vt facultatē illi à prinripe parte missam impedire possit.

Nerui ipsi sint ne foraminib. præditi, an minimè, Galenus hæret.

Atqui impedietur, si neruus meatu aliquo præditus, vel obstructus sit, vel compressus. Si verò meatũ nõ habeat, sed vti Solis radij per aquam, aërémve transeunt, eodem modo facultas à principio per neruorum corpora permeet, ipsa in transitu præpedietur; si ad immodicam crassitudinē neruus ipse peruenerit: id quod illi cõtinget, aut crassis viscidisq; succis nutrito, aut violēto frigore perfrigerato. Torpescunt etiam nerui, vbi vel laqueo, vel manibus constringuntur: aut extrinsecus à vicinæ partis phlegmone, vel scirrho comprimuntur: aut vbi luxatis fractisve ossibus fiũt arctiores. Principiò igitur stupidi fiunt, deinde omnino & sensum & motum amittunt:

Paralysis à torpore sola magnitudine differt.

quod vitium ipsorũ, dicitur paralysis, à torpore sola magnitudine differens. Quòd si omnes occupauerit neruos, repentè vniuersum corpus sensu & motu priuabitur, succedétq; citissima mors, quòd prohibita sit respiratio. Si spinæ principiũ lædatur, solæ partes capitis, quoad vixerit animãs, & sentire & moueri possunt. Si tamē cerebro quoq; noxa ipsa acciderit, qui sic afficiuntur, iis omniũ partiũ perit simul & motus & sensus. Viuere autem possunt vtriq; tanto tempore, quanto viuũt ij qui præfocati strangulãtur. Spina verò in inferiori loco affecta, nempe sub ea neruorũ propagine, à quibus thorax attollitur, si quidem ingens fuerit affectus, partes inferiores omnes subitò & sentiendi & mouendi facultate priuantur. Si verò nõ ita vehemēs affectus videatur, stuporem inducet. Atq; ij sanè mortē effugiũt, quando quidē in ipsis respiratio seruatur.

Spina quinta vertebra affecta, resolui manus.

At quibus quinta spinæ vertebra affecta est, eorũ manus omnino & sensum & motũ amittunt.

Vox quibus pereat.

Vox autē omnibus illis perit, quibus ea spinæ pars quæ in ceruice est, fuerit insigniter læsa. Porrò qui nerui, dum rectè valent, facultatē sentiendi suppeditãt, iidē lædũt ipsam si affecti fuerint.

Motum quarundam partiũ voluntariũ exolui, prorsus illæso sensu, sicuti è cõtra. id quod accidit in omnibus partibus quæ per diuersos neruos vtrãq; facultatem recipiunt.

Cæterũ cùm partes aliquæ per quem neruũ voluntariè mouentur, per eundē sentiendi quoq; vim habeant, duplex necessariò noxa orietur ex ipsius nerui affectu: quarũ altera quidē sensum, altera motũ impediet. Interdũ tamē quarundã partiũ motus voluntarius exoluitur, sensu prorsus illæso: sicuti è cõverso etiã contingit sensum perire: incolumi functione mouēdi: vt in lingua & oculis planè videre licet, ac breuiter in omnibus partibus, quæ per diuersos neruos, hoc est, molles & duros, illas facultates recipiũt. At in quibus mēbris duri duntaxat nerui inveniuntur, per quos vtraq; facultas defertur: ex ipsorum vehemēti læsione functiones ambæ labefactãtur. Nam si ablata cute subiectus musculus, qui nudus est, videatur immobilis, sentiat tamē tãgentes, exiguã ei accidisse noxã putãdũ est: nempe quòd tantã animalis facultatis partē susceperit, quãta ad sensum excitãdũ sufficiat: ad musculi verò motũ, nõ item:

Tactus pati videtur potius quàm agere.

Tangendi functio cur ab exigua facultate perfici possit.

quippe tangēdi sensus, pati aliquid, potius quàm agere, deprehenditur: proinde ab exigua facultate functio eius perfici potest.

Motus cur plurima facultate indigeat.

At musculorũ motus in agendo, nõ in patiendo, actionis efficaciã possidet. Is enim totũ corpus transferre debet: quãobrem plurima indiget facultate animali.

Delectatio & dolor quibus sensibus maior, & quibus minor adsit.

Delectatio autē & dolor omnibus accidit sensibus: sed in oculis minus quàm in cæteris evidēter perspicitur: in tactu & gustu, luculentissimè: ab iis deinceps in odoratu: atq; hunc tandem auditus sequitur.

Doloris causa.

Iã verò affectio præter naturã violenter affatimq; incidens, doloris (vt Plato inquit) est causa.

Voluptas quando fiat.

Vbi verò corpus ad naturalem habitum redit, idq; rursus affatim, oboritur voluptas. Porrò vehementes evenũt in tactu à naturali habitu transmutationes, ob violentem calidi frigidiq; occursum: atq; ob eas res, quæ cõtundere, secare, extendere, aut erodere possunt.

Dolorem nec siccitas, nec humiditas infert propria ratione.

Nam siccitas humórq;, nisi calori frigorive iungãtur, occursu suo inferre vim minimè cõsueuerunt. Cæterũ sectio & ruptio dolorē infert, nõ vbi facta est (nisi fortè ex accidēti aliquo) sed vbi etiamnum fit.

Gustandi sensorium à quibus mã afficiatur.

Iam instrumentũ gustandi, quatenus habet facultatē tangendi, à iam dictis causis divellitur: quatenus verò ad gustũ propriè pertinet, ab amaris, acidis, acerbis atque acribus: quandoquidem horũ singula continuũ diuidere possunt.

Olfactum acres vapores infestant.

At ab humoribus acribus resoluti vapores, vim olfactricem infestant: nam & ipsi continuũ divellunt.

Auditum quæ obtundant.

Auditũ vox turbat aspera, grauis, maximáq; & celerrima: quemadmodũ omnis violentus strepitus.

Visum quæ offendant.

Visum autē, illustrissimi splendores offendũt corrumpũtq;, eò quòd nimiũ disgregent. Passio itaq; molesta quatenus dictũ est, oriri in omnibus sensibus solet: delectatio autem illi adversa, à cõtrariis nascitur causis.

Cæruleus color est optatissimus oculis.

Etenim vt cæruleus color iucundissimũ est oculis spectaculum, ita splendor candicãs, qualis in sole cernitur, maximũ ipsis dolorem inferre potest. Post hos secundo loco molestus quidem est color albus, delectat verò fuscus: nam ille visificam essentiã dissoluit, hic eam cogit citra violētiam.

Niger color qua ratione visui aduersetur.

Color siquidē niger hoc nomine visionis essentiæ adversatur, quòd cogat ipsam violentius, quàm vt eam reducat ad naturalē habitũ. Cæterũm id quod nigerrimũ est, splendidissimo minus visum offendit, quia crassiori cõstat substantia, ob idq; minus efficaciter agit:

Tenuis res omnis, crassam actiuitate superat.

cùm nimirum omnis res tenuis crassam actiuitate superet.

Sol cur visum dissipet.

Sic igitur sol valde tenuis cùm sit, protinus visum dissipat. Quare si quis diu in dēsissimis tenebris versatus fuerit, postea luci restituatur, occæcabitur is quodãmodo. Meritò itaq; cæruleus color, vt visio-

vt visioni iucundissimus est, ita maximã quoq; præbet vtilitatẽ: sed nõ illi, quę à sole discussa fuerit. Huic enim vtpote iam ægrotanti, cõtrarium remedium (videlicet color niger) est adhibendũ: ei verò quę sana, sed fatigata est, color cœruleus, fuscúsq;, saluberrima spectacula existunt. Porrò fuscus color, ex albo nigróq; contemperatis nascitur: cœruleus verò, vbi candor splendori iunctus, non ita parum in nigrum degenerat. Medij siquidem moderatiq; colores (vt inquit Plato) ex contrarijs invicem confusis oriuntur. In auditu verò nõ malè affecto, vt iucũdissima vox censetur quæ & lenissima & tardissima est: ita asperrima, citissimáq;, maximã inferre solet molestiã. Vbi autem fatigatus auditus fuerit, præter lenẽ ac tardam, exigua quoq; est amica. At cùm ægrotat, lenissima simul & tardissima, atq; perquàm exigua, iisq; multò magis absolutum silentium. In hoc sensu manifestior conspicitur delectatio, quia crassior constat essentia: manifestiórq; adhuc quàm in hoc, voluptas percipitur à sensu olfactus, quòd ipsius quoq; essentia sit crassior. Et enim vt aër splendorem crassitudine vincit, ita vapor (qui extenuatus est humor) aëre crassior existit. Atqui splendor ad videndi, aër ad audiẽdi, vapor ad odorandi sensum pertinet: quemadmodum ad gustum, natura humida: ad tactũ verò, solidũ corpus. Gustui igitur, cùm à naturali habitu nõ declinat, maximã voluptatẽ adferũt omnes succi dulces, pinguésq;, ceu corporis essentię familiarissimi. Si verò ab aliquo ipsum infestante nuper vitiũ cõtraxerit, pingues. Nam ij exasperatas partes maximè lenire consuerũt. At vbi iam morbo afficitur, tunc succi contrarij ijs qui morbũ excitarũt, delectare videntur. Ventriculus etenim visceribus & venis inseruit, huiusmodi succos appetens, quales illis sunt necessarij. Pręcedit tamẽ iudiciũ linguæ, quæ iis potissimum delectatur succis, quibus ventriculus indigere videtur. Cõsensus aũt huiusmodi potissima causa est, vestiens ipsam membrana. Porrò odorandi vis, q̃d ad ea pertinet quæ extrinsecus vel voluptatẽ, vel molestiam adferũt, gustandi facultati proportione respondet. At vapores qui intrinsecus continentur, si molesti fuerint, possunt sensu percipi: suaues verò & omnino delectabiles, sensum latent: quẽadmodũ in visu quoq;, & auditu, qui in se nullum patiuntur vehementem affectũ. Delectamur in id genus sensibus, ad naturalẽ habitũ redeuntes: hoc autẽ fit per idonea cõtraria. Idoneũ autẽ voco id, quod primariò & per se, nõ per mediũ alterius rei interventũ, fuerit effectus causa. Quare procatarcticę causæ impræsentiarũ spectandæ nõ sunt. Iam verò genitales partes proprio quodam & eximio sensu afficiuntur, vnde & validissima prædita sunt facultate, expultrice quidem seminis genitalis, in masculis: in fœminis autem tum hac, in testiculis & seminarijs vasis, tum attractrice per totum vterum. At genitalis seminis tum excretionem, tum comprehensionẽ, ingens comitatur & cupiditas & voluptas. Molestia autem quæ ex redundante atq; intus retento semine oritur, paulatim & longo temporis tractu increscit. Nulla autẽ est pars quæ vel adeò exactè sentiat, vel principum partium vtranq; pro suarũ affectionũ modo perinde afficiat, atq; orificium ventriculi, qui stomachus appellatur. Siquidem syncope, cardialgia, dyspnœa, apnœa, morsus, epilepsia, delirium, insania, huius partis occasione evenire solent, idq; consortij lege. Abolitam verò, difficilem, & deprauatam appetentiam, ipsa per se sustinet. Abolitam voco appetentiam, dum quis nihil omnino appetit: difficilem, eam quæ est imbecilla. At deprauata, partim ad immoderatam cibi potionisq; exhibitionẽ vertitur, partim ad alienæ qualitatis desideriũ. Etenim cùm nutritoria functio nõ vitalis, sed naturalis sit: haud aliter in animalibus q̃ in plantis perficitur. Idcirco animalibus vice terræ fabrefecit natura ventriculum, velvti promptuarium cibi. Addidit insuper facultatem qua penuriam sentiret: vt animalia ad cibum potionémq; excitata, eodem implerẽtur tempore: vocatúrq; huiusmodi plenitudinis desideriũ appetentia. Hæc ortum habet à penuriæ sensu, cùm venæ ex ipso ventriculo trahunt, velvti mulgentes, sugentésq;. Igitur suctionis sensus est fames. Primũ itaq; symptoma omnium est inanitio. Secundum est inanitarũ partiũ naturalis appetentia. Hanc sequitur per venas, quæ porriguntur in ventriculum, suctio. Deinde suctionis sensus. Postremò ipsa animalis appetentia omniũ vltima. Quam sanè functionẽ aboleri contingit, si vel suctionis sensus pereat, vel suctus non fiat, vel corpus non inaniatur. Imbecilla verò erit, si iam dictæ affectiones accedere proximè ad abolitionẽ videantur. At deprauata fit appetentia, si vehementiæ modum excedat: vocatúrq; à nonnullis canina, vbi vel ob acidi humoris vitium ventriculus mordicus infestatur: vel dum totũ corpus exhaustum, assidua nutricatione indiget. Quippe frigidi humoris vitium, rosionem quæ suctui proportione respondeat, inducit: ac appetentiã, non aliter q̃ naturale pathema, excitat: magis tamen cibi q̃ potionis desiderium affert, idq; propter refrigerationem. Si verò salsi aut biliosi humoris vitio ventriculus mordicationẽ senserit, potionem magis quàm cibum desiderabit. Itaq; ad excitandam famem frigus in ventriculo non parũ confert. Inter potissimas autem causas, quibus fames impeditur, calor annumeratur, vt qui solida quidẽ corpora laxando dissoluat, atq; ad attractionis functionẽ reddat imbecilliora: humida verò fundendo, supra modũ extendat. Prauas autem qualitates appetunt ij, quibus ventriculi tunicæ sunt prauo aliquo excremento imbutę. Qui affectus citta, seu pica dicitur, & mulieres vitiosis succis refertas infestare cõsueuit, præcipuè vbi vtero gestant: quanq̃ viris etiã nõnunquã accidit, vbi ipsis quoque vitiosi humores ad osculũ ventriculi confluunt. Similiter circa potũ accidit quasi prius in appetẽtiæ, vbi corpus nulla omnino eget potione, ob frigoris atq; humoris excessum: vel ventriculus propriã affectionẽ non sentit. Deficiens verò appetentia apparet, vbi hæc eadem fuerint imbecilliora. At deprauata potionis cupiditas, deprauatæ appetentiæ ciborum proportione respõdet. Siquidem immoderata potio appetitur, quando contenti in ventriculi tunicis vitiosi humores, aut salsi sunt, aut

Color niger fessum, cœruleúsq; disgregationibus ipsius visus conferunt.

Colores medij, ex cõtrarijs invicem confusis oriuntur.

Auditui bene affecto, & ægroto, quæ voces sint infesta, & quæ grata.

Sensuum qui maiori voluptate fruãtur, & qui crassiora obiecta possideant.

Vapor est extenuatus humor.

Gustum qui succi delectent.

Pingues succi, exasperata leniunt.

Ventriculus inseruit viscerib.

Odorandi vis, vapores quidẽ internos, vbi sunt graues, sentit: qui verò delectabiles sunt, eũ latent.

Sensus intra se nullum affectũ vehementem patiuntur.

Genitaliũ membrorum vires.

Seminis excretionem comprehensionemq; comitatur ingens cupiditas, voluptasq;.

Molestia ex retento semine.

Os vẽtriculi exquisitissimo est sensu præditũ.

Os ventriculi quorũ affectuũ consortij lege & propria ratione sit causa.

Nutritoriam functionem nõ aliter perfici in animalibus quã in plantis.

Ventriculum promptuarium cibi.

Appetentia quid.

Fames quid.

Appetentiam quando aboleri vel imbecillam reddi, vel vitiari contingat.

Canina appetitia à quibus causis proficiscatur.

Frigidi succi appetentiã excitant.

Sitim salsi humores atq; biliosi gignunt.

Fames cur à calore impediatur.

Citta morbus quib. maximè infestet.

Appetentia potionis quibus de causis aut pereat, aut minuatur, aut deprauetur.

biliosi: interdum etiã, cùm velvti feruet in eo natiua ipsius humiditas. At prauas potiones nonnulli appetunt, pro vitiosi humoris, qui in ipsis vincit, ratione. Est prætereа & aliud symptoma

Cardialgia vnde excitatur.

nõnunq̃ osculum ventriculi infestãs, nempe cardialgia vocata, quæ à mordacibus succis oritur.

Bulimos quando accidat.

Bulimos etiã, siue inexplebilis fames, symptoma est eiusdem particulæ, vbi penuria, imbecillitate, atq; refrigeratione afficitur. Mirandum autẽ nõ

Oris ventriculi cum principibus membris cõnexio.

est, si ob oris ventriculi affectus, animalia maximis iisdémq; vehementissimis affectibus affligãtur, cùm nimirum pars illa per neruos quidem cerebro, per arterias autẽ cordi, vicino sibi, suas offensiones cõmunicet.

Sensationes quomodo fiãt.

At verò singuli sensus in singulis particulatim instrumẽtis à sensilibus alterati, perficiuntur. Hanc verò alterationẽ pars alterata sentit, eò quòd à cerebro suscipit facultatem, quæ ad ipsam per neruũ deriuatur.

Cerebrũ quorsum conditum.

Cerebrum vim sentiendi partibus per neruos largitur.

Quippe cerebrum nõ vt sit sentiendi instrumentũ, sed vt sensuum instrumẽtis vim sentiendi largiatur, à natura institutũ est. Nam quòd singulis animalis partibus per neruos sentiendi facultatẽ transmittat, liquidò patet, vbi neruus aliquis est dissectus. Siquidem pars ea in quam neruus ille distributus est, protinus sensum amittit. Taceo sensus inter dormiẽdum, aut ociosos omnino esse, aut debiliter agere: quòd tunc exigua facultas à cerebro in reliquis partes defluat.

Facultas animalis per somnum quiescit: naturalis operatur vehemẽtius.

Quiescit itaque per somnum animalis facultas, naturalis autem validius operari videtur: cùm tunc cibus multò melius coquatur nõ in ventriculo modò, sed etiã per vniuersum corporis habitũ. Est etiã rationi consonũ, illud animalis membrũ, in quo anima rationalis, velvti in arce habitat, aliquando quiescere. Cor siquidem exiguã admodũ habere quietẽ videtur, quòd longiori nõ magnopere indigeat. At res aliter se habet in cerebro: quod quidem per vigilias officio suo semper fungitur, per somnũ verò feriatur.

Exercitati vehementius, cur altius dormiãt.

Quamobrem profundius vidẽtur dormire ij, qui fatigati multa exercitatione fuerũt: vtpote quibus inter exercitandũ plurimũ facultatis à principio defluebat: quocirca cerebrũ & requie & virium instauratione indiget, tum ob facultatis, quam transmisit, inanitionẽ: tũ ob labores, quibus per multas functiones defatigatũ est. Quemadmodũ antẽ exercitati & proniores sunt ad somnum, & grauius dormiũt: ita illi quoq; qui cibum ingesserũt.

Cibo ingesto cur proni ad somnum reddamur.

Atq; hi eò grauiori detinentur somno, quò ingestus cibus humidior suapte natura fuerit. Itidẽ & ij qui plurimo se vino ingurgitarunt, aut balneis multis, calidisq; liberaliter circa caput sunt vsi.

Cerebrum quæ possint implere.

Quippe huiuscemodi omnia implere cerebrũ suo madore vidẽtur: qui alioqui nõ est inutilis ei quem multa exercitatio & lassum & aridum reddidit.

Capitis repletio conciliat somnum.

Etenim q; repletio capitis somnũ conciliet, satis Aristoteles demõstrauit.

Veterni causa.

Lethargi causa.

At verò si à frigida multáq; opprimatur humiditate ipsum cerebrũ, veternosum lethargicũq; somnũ inducit.

Sõnifera sunt humectantia.

Soporifera dicuntur quæ extremè refrigerant.

Igitur ea quæ dũtaxat humectãt, nõ ab re somnifera nominãtur: quæ verò refrigerãt, ea nec somnũ cõciliare, nec indolentiã inducere verè dicẽtur: sed pro somno veternũ, grauẽq; soporẽ: pro indolẽtia autẽ, vel abolitionẽ, vel difficultatẽ sensus efficient: idq; ob frigiditatis excessum. Rursus siccitas immoderatior, & calor, velvti in phrenitide, vigilias infert: quas neq; mœstitia, neq; solicitudo peperit.

Vigilias inducit siccitas & calor immoderatus.

Sed apoplexia etiã & morbus comitialis affecto cerebro fiunt. Verùm vt profundus somnus sentiendi functiones: ita apoplexia eas actiones quæ pendent à voluntatis imperio, offendit.

Apoplexia qualis affectus sit.

Epilepsia qualis convulsio sit.

Ad hæc, qualis est insomnietas sentiendi functionibus, talis est cõvulsio per morbũ comitialem motibus voluntariis. Porrò convulsio quæ per totum corpus fit citra delirium, aut soporem, à spinalis medullæ, quæ in ceruice continetur, morbo dependet. Si verò vel manus, vel crus, vel musculus distendatur, aut convellatur violenter, ad illum semper neruum, qui partem mouet, referenda est noxa.

GALENI PERGAMENI
de symptomatum causis, lib. II.

QVandoquidẽ iam exposuimus symptomata quæ circa sensum versantur, operę precium fuerit deinceps illa etiam examinare, quæ sub deprauato motu, ceu cõmuni genere continentur: cuiusmodi sunt, convulsio, tremor, palpitatio, singultus, tussis, ructus, sternutatio, pandiculatio, & stridor dentiũ.

Sensus deprauati symptomata.

Quorũ sanè nõnulla quidem naturæ sunt opera, sed coactæ ab aliqua causa præter naturam: alia morbidos sequuntur affectus, nihil ad ipsorũ generationem cõferente natura: alia deniq; à natura & morbo simul coëuntibus ducunt originem.

Symptomatum quæ ad motum deprauatũ spectant, alia quidem naturæ, alia morbi sũt opera, sicvti alia vtriusq;.

Porrò naturæ opera sunt, sternutatio, tussis, oscitatio, pandiculatio, & singultus. Solius morbi, palpitatio, convulsio, resolutióq;. Sicvti amborum coëuntiũ, omnis torpor & tremor. Ad quorũ sanè omniũ particulares propriásq; differẽtias investigandas, sciendum est, quatuor esse facultates, quibus omnia quæ aluntur corpora gubernantur: attractricem videlicet, retentricem, alteratricem & expultricem.

Facultates naturales sunt quatuor.

Cùm igitur iuxta naturæ leges animal gubernatur, nullus ipsarum motus esse symptoma censetur. Quòd si quippiã in corpore præter naturã cõsistat, insurgátq; ad ipsum deiiciẽdum expultriciũ facultatũ aliqua, fit interim vt ipsarũ motus sensu minimè percipiãtur, interim vt nõ lateãt sensum, vtriq; tamẽ in naturam symptomatis transeant. Igitur functionis à voluntatis imperio prodeuntis noxa est, neruorum resolutio, convulsio, tremor, stupor.

Motus voluntarij noxa.

Apnœa quid.

Aphonia quid.

Linguæ paralysis.

Cæterùm si instrumentorũ quibus respiratio perficitur, resoluti sint nerui, apnœa, hoc est, abolita spiratio: si verò vocales nerui, aphonia, id est, vocis priuatio, vocatur. At linguę paralysis, etsi sermonem, voluntatis opus, omnino tollat, nullũ tamen proprium obtinuit nomen.

Ischuria naturalem functionem cohibet.

Rursus ischuria, hoc est, vrinę suppressio, haud absimile quiddam apnœæ significare videtur: q̃uis per ipsam functio, à natura, nõ à voluntatis imperio pendens, tollatur.

Excretiones in voluntaria quo referenda sint.

Sed si quis invitus cogatur meiere, voluntariæ functionis offensa est. Haud aliter alui excremẽta, si supprimãtur, ad naturalem: si in deiiciantur, idq; homine invito, ad voluntariam functionẽ noxa referri debet.

Apoplexia est paralysis vniuersi corporis.

At si paralysis totum corpus invadat, symptoma ipsum apoplexia vocatur. Convulsio etiam ipsa pro varietate particularũ, varias appellationes sortitur. Nam

si man-

Dentium stridor. Strabilismus.

si mandibularũ musculi cõvellantur, stridor dentium: si verò oculorũ, tum perversio, tum strabilismus, symptoma dicitur.

Gonorrhœa.

Iam verò si rigido pene semen effluat, velvti cõvulsio quædã ipsa gonorrhœa existit: si nõ rigeat penis, referri debet ad retentricis facultatis imbecillitatem.

Singultus. Inspirationis duplex refractio. Epilepsia. Stupor quo fiat modo.

Non desunt & quibus videãtur tum singultus, tum duplex inspirãdi aëris refractio, aliquãdo ex cõvulsione musculorũ qui inspirationi inseruiũt, procedere. Epilepsia autẽ est convulsio vniuersi corporis. At stupor imperfecta quædam est resolutio neruorũ: estq; ferè mistum symptoma, cõcurrentibus in vnũ pugnantibúsq; morbo simul & facultate.

Tensio omnis fit aut à plenitudine aut ab inanitione.

Omnes autẽ affectus qui neruos intendere possunt, in duo capita reducũtur: plenitudinem scilicet, atq; etiam inanitionẽ. Ac phlegmonæ quidem plenitudinẽ pariũt: ardentissimæ autem & aridissimæ febres, inanitionẽ. Quod verò ad motum immobilitatémq; pertinet naturalem, si manũ extendere, extentámq; immobilem seruare valeamus, animalis facultatis hæc functio est: qui status, & motus & immobilitas dici potest. Sin autem supra rem aliquam solidam, rectè valentẽ manũ deponens, omnes musculorũ actiones laxaueris, hanc manus quietẽ neq; ad morbum, neq; ad facultatẽ, sed ad innatam animalibus grauitatem referre oportet. Quemadmodum autẽ extenta manus duobus æquè valentibus regitur motibus: sursum quidem ferente facultate, trahente verò deorsum insita grauitate: sic etiam tremor perficitur duabus motionibus: vna, qua cogitur membrũ ob grauitatem ad inferiora debiscere: altera, qua sursum fertur à facultate.

Tremor fit, ipsius membri pondere pugnante cum facultate.

Pugnat itaq; per tremorẽ manifestè facultas cum grauitate: vicissimq; facultas nunc vincit, nunc imbecilla vincitur. Quãobrem contrariorũ semper inter se motuũ successione, tremor fieri videtur, cùm sit motus cõpositus, quẽadmodum arteriarũ pulsatio. Patet ergo huius quoq; symptomatis generatio, & quòd omnino cum conatu fit mouendi, secundúmq; voluntatis imperiũ, cum facultatis tamẽ infirmitate.

Tremorem esse voluntariam actionem, sed imbecillam.

Porrò maximũ onus validam deiicit facultatẽ: invalidam verò, nõ solùm hoc, sed parua quoq; prosternit sarcina. Quòd si ad multã imbecillitatem deuenerit, vel sub proprio opprimetur corpore.

Animi affectus tremulas functiones efficiunt ac similiter morbi corporis.

Quemadmodũ autẽ animi affectus, qui motricem facultatẽ imbecilliorẽ reddũt, tremulas functiones efficiũt (vt in timore videre licet) sic morbi corporis incõmodãtes viribus, tremoris symptomata inducunt. In primis itaq; & omniũ maximè officit facultati, quicquid in intemperie cõsistit.

Senectus est intemperies. Tremore cur senes, nonnulliq; ex iuuenib. corripiantur.

At senectus quoq; intemperies quædã est, ad frigus & siccitatẽ procliuior. Quamobrem senes facilè tremore vexantur. Ex iuuenibus verò corripiuntur ij, qui vehementer fuerunt refrigerati, & qui multo meraco vino se repleuere, aut multas subinde cruditates congesserunt, aut qui diu multis cibis ingestis, nullo vsi sunt exercitio, sed ignaui in ocio vixerũt, aut qui intempestiuè frigidam aquam biberũt. Præterea crassi lentiq; succi, facultatis meatus obstruentes, tremorem efficere possunt.

Palpitatio quid et quibus partibus accidat.

Palpitatio autẽ est dilatatio præter naturam, omni parti, quæ dilatationẽ suapte natura admittit, accidere potens, aliarũ verò nulli. At dilatari sunt nata, omnia quæ naturaliter mollia existunt. Palpitationẽ itaq; nonnunquã cuti, subiectisq; illi musculis, & visceribus accidere cernimus: quemadmodũ ipsi cordi & arterijs, alio in eis præter pulsum (qui ab insita facultate fit) deprehenso motu.

Palpitationem esse diversum motũ à pulsu.

Cùm autẽ palpitatio ipsa celeriter oriatur & evanescat, necessum est illius causam esse aëream essentiã. Quæ quidem si pauca fuerit & tenuis, ilicò à corpore defluet.

Palpitationem fieri à vapore crasso simul et multo incluso in palpitante particula.

Proinde videtur esse vapor crassus ac multus, idq; pro captu spacij in quo cõtinetur. Dilatat igitur, attollit, atq; inflat partem, donec violenter explosus, in cognatũ sibi aërem expiret. Verisimile autem est, refrigeratis quomodolibet partibus, atque interdũ etiã obstructis, palpitationes accidere.

Palpitationis motus existit præter naturã. Palpitatio à tremore quo differat.

Porrò vniuersus palpitationis motus, quo in vtranq; partẽ agi videtur membrũ, existit præter naturam: qua ratione à tremore distinguitur, & quòd etiam maiora intervalla, quàm tremor ipse, sortiatur.

Rigori adesse motum multũ, citum atq; frequentem. Rigor est referendus ad vim expultricem. Rigor est motus compositus ex causa præter naturam, & facultate animali.

At verò, vt in membrorũ palpitatione fit motus paucus, paruus, & rarus: ita in rigore fit multus, citus, & frequens. Atqui multũ, voco ex ipso motionũ numero: citum, ex motionis impetu: frequentẽ, ex breui tempore quietis. Cæterùm motus hic nõ est vniuersus præter naturã, vt palpitatio & cõvulsio: sed potius totus ad expultricem facultatẽ est referendus: etsi ipsam irritans causa, cogénsq; vt violenter moueat, præter naturam esse censeatur. Est itaq; rigor motus quidam cõpositus ex causa præter naturam, & facultate animantis, sed in quo virtus, quàm in tremore, est vegetior. Vt autẽ exempla facultatis expultricis proponam, vterus nõ alio pacto ad fœtus æditionẽ insurgit, quàm vt retentam expellat molem.

Vteri continentia & relaxatio opportuna.

Cùm enim nouẽ mensibus sustineat tum fœtus grauitatẽ, tum suam ipsius extensionem, atq; toto hoc tempore osculum ipsius adeò exactè claudatur, vt ne specilli quidem aculeum admittat: absoluto fœtu, ad ipsius secretionẽ accedit, diuersa omnino cõstitutione affectus. Nã fauces quidem ipsius antea clausæ, adeò patent, vt facilè per ipsas totus fœtus erumpat. Tunicæ verò plurimũ antea extentæ, & cõtrahuntur vndiq;, & fœtum explodunt, vt quã celeriter ab vteri ceruice decidat. Corruptũ verò fœtum eiicit illa facultas expultrix, aut tertio, aut quarto, aut alio quolibet mense, haud aliter quàm instante pariendi tempore, matricis fauces aperiens.

Ventriculi retentrix, expultrixq; facultas.

Similiter etiã ventriculus, ingestis cibis, claudit inferius osculum, ac nihil egredi sinit, priusquã accuratè concoctum fuerit: si modò nihil aliud intercidere ipsam cogat functionẽ: quemadmodũ corruptela fœtus in vtero. Sic siquidem solet ventriculus natantes cibos evomere: ad inferiora verò tendentes, per inferiora deiicere. Sine cibis etiã insurgit sæpe vẽtriculi facultas ad vomitũ: idq; ob prauam aut bilem, aut pituitã, aut aliũ huiusmodi succũ, aut saniem. Iam verò qualis est per vomitiones in vẽtriculo expultricis actio, eiusmodi etiã per tusses, est in pectore, & in pulmonib. beneficio spiritus qui ad exteriora vehementer mouetur. Nullũ aũt animal aut nauseare, aut vomere, aut tussire didicit. Verũ si causa præter naturam, aut ventriculi osculum, aut respirationis meatũ obsederit, protinus animal vel vomitiõe,

vel tussi vexabitur. Ad horũ genus refertur etiã sternutatio, qua expelluntur quæ retenta in naribus hærent: quæ & ipsæ, meatus respirationis existũt. Spiritus igitur vehementer motus, earũ meatus expurgat, tibicinum exemplo, tibias fistulásq; expurgantium. Itaq; huiusmodi motus, naturæ opera existunt: annumerãtur tamen symptomatis præter naturã, ob causas naturã ipsam vt sic moueatur cogentes. Tussis porrò nihil est aliud, q̃ vehementissima efflatio, qua plurimus spiritus celerrimè foras erumpẽs, impetu suo extrahit exploditque excrementa, meatum ipsius obstruentia. Expelluntur autem facilè, quorum nec nimis aquosa, nec lenta essentia fuerit. Cæterùm illos humores qui in arteria contumaciter hærent, & qui difficulter expectorantur, magis euellunt sternutamenta: vtpote quæ validiorẽ, q̃ tussis, habent spiritus impetũ, licet aliam generationis suæ causam sortiãtur. Quippe nõ ob ea quæ asperis arteriis, sed naribus molesta sunt, spiritus violenter emittitur, cum quo ex prioribus ventriculis cerebri explodi nõnihil solet. Proinde tussis capiti nihil cõducit. Sternutatio verò, nisi ob destillationem acciderit, haud mediocre præsidium affert capiti repleto vaporib. Nec mirum videri debet, spiritũ vnico impetu & ex pulmone & ex capite emitti: nã cùm principiũ insurgit, vt expellat quæ infestant nares, vtroq; vtitur expirationis meatu. Hæc igitur sunt facultatis à voluntate pendentis symptomata. Vomitus verò, q̃vis illis proportione quadã respondeat, ad facultatẽ naturalem refertur. Vt autẽ vomitum nausea præcedit, sic tussim cerchnos, exiguus ad tussiendum impetus. Porrò quicquid spiritũ interceperit, id tussi reiicere oportet: siue humor sit à capite defluẽs, siue illapsa portio cibi vel potus, siue aliquid in asperis arteriis collectũ, vt in peripneumonia, pleuritide, & in convexarũ iecinoris partium phlegmone, aut in gutturis ipsius asperitatibus. Est & aliud tussis genus, quod accidit respirationis organis refrigeratis. Sed ita affecti nihil inter tussiendũ expuunt: adeóq; est exigua ea tussis, vt spiritus cohibitione supprimi, & ne eveniat, prohiberi possit. Quippe augetur in instrumẽtis respirationis calor, ob cohibitũ animã: spiritúsq; sub thorace violẽter oppressus, in omnes arctos meatus penetrat. Hæc autẽ vtraq; dum fiunt, omnia læuigant, ad temperamentiq; æquabilitatẽ perducũt. Iam verò intemperies ipsa, interdũ simplici qualitate, interdum duplici cõstat: nonnunq̃ eiusmodi qualitates comitatur id quod intemperatũ est, velvti ros quidam. Sed enim æqualis intemperies nullo dolore affligit, cùm nimirum particulæ affectæ adsit iam velvti acquisititia quædam natura. Nullum autẽ corpus à sua ipsius natura infestatur. Nã ij quorum natura mutatur, corrumpitúrq;, dolore afficiuntur: nõ quorũ iã mutata aut corrupta est. Vbi verò in corpore quopiam sentiendi vi prædito, inæqualis suboritur intemperantia: quantã fuerit intemperiei magnitudo, tanta etiã erit molestia. Quare per tales intemperantias inæqualitatẽ quandam sentire se aiunt ægri, & pandiculãtur, omnésq; partes distendũt, sese tuendĩ gratia. Distẽduntur aũt maximè à somno experrecti, vtpote carnibus vaporãria excremẽta sentientes, tum ob cõgesti cibi coctionẽ, tum ob huiusmodi motionũ quietẽ. Triplex autẽ in lassitudine potest oriri sensus: cõtundens scilicet, tensiuus, & vlcerosus: idq; à causis præter naturã omnes corporis partes quassantibus, distẽdẽtibus, exvlcerãtib. Igitur vbi tẽdi videtur corporis moles citra quampiã exercitationẽ, affectus is lassitudo tensionis spõtanea vocatur: quemadmodũ vlcerosa, vbi vlceris sensus transcurrere per corpus apparet: id q̃d motis magis accidit, q̃ quiescentibus, nisi admodũ magna sit lassitudo. Per tertiũ verò lassitudinis genus, quo aiũt sibi quassa esse ossa, ne minimũ quidem motũ tolerare ægri possunt: sicvti nec per lassitudinẽ vlcerosam, vbi nimiũ increuerit. Cæterũ quemadmodũ vbi vlcerosus fit sensus horrent ægri, si cõmouẽtur: ita horroris affectus, si aliquis motus accesserit, in rigorẽ transit. Atqui hęc omnia oriũtur ab excremẽtis mordacib. Differũt verò inter se excrementorũ multitudine & motu: propterea quòd alia magis, alia minus erodant: quódq; ex corporibus ipsis alia sint imbecilla, alia facilius, alia ægrius & afficiantur & sentiãt. Facit etiã discrimẽ causa, vbi citius vel tardius mouetur. Ad hęc idẽ etiã homo, dum quiescit, solã interdum sentit inæqualitatẽ: dum mouetur, horrorẽ: dũ verò exercitatur, rigorẽ. Quãobrem sic affectis consulunt medici, vt ab omni motu se abstineãt. Quinetiã sol, balneũ, exercitatio, ad motũ excitant excrementa, alioqui quiescentia: quemadmodũ & ex animi affectibus ira. Porrò à seipsis ad motũ excrementa insurgũt, si vel calfiãt, vel extenuẽtur, vel in spiritũ dissoluãtur. Causa itaq; emota longè est molestior quiescente, præsertim vbi defertur per corpora sensibilia. Cum enim quippiam per hæc transiens, violenter ad cutim fertur, in ipso per carnem cutémq; transitu necesse est vt stimulet, pungat, diuidat, vulnerétq; eas partes omnes, quib. obviũ fuerit. Omnis autẽ causa mordax motaque, siue frigidissima, siue calidissima fuerit, & horrorẽ & rigorem animanti inducere potest. Cæterũ febres tertianæ, vt omniũ maximè biliosæ calidæq; sunt, ita præ cæteris maximè horrorẽ possunt efficere: & quò fuerint synceriores, eò in ipsis vehemẽtior fit rigor. Porrò ardentem febrem rigor superveniẽs soluit, q bilis quæ interim in venis cõtinebatur, à natura p carnes ad cutem decretoriè excutiatur. Quare motionis eius, rigor & symptoma est & signũ. Nam huiusmodi rigore affecti, postea sudãt, & liberãtur à febre, nimirũ eiecta bile. Quæ interdum etiam nõ ad cutem, sed ad internas partes impetum faciẽs, vel vomitione, vel alui solutione deiicitur. Sæpenumero & intrò & foras eadẽ die defertur, vt simul & sudore & vomitu & alui deiectione bilis vacuetur. Vbi igitur erodẽs q̃ppiã in particulis cõtinetur, contristantur sanè, præcipuè si illud moueatur: quare maximè ad eius expulsionẽ festinant. Cõtrahunt itaq; atq; cõstringunt sese, mox quælibet impellit eam quam cõtinet excrementi portionẽ. Atq; in hunc sanè modũ motis vniuersis particulis, totum corpus concussione quassationéq; vexatur: qualis videtur in iis, qui sunt rigore correpti. Similiter etiã concutiuntur thoracis

Sternutatio. Nares sunt meatus respirationis. — *Tussis quid sit.* — *Humores qui à pectore educantur facile.* — *Sternutamẽta, quàm tussis, validius à pectore impactos humores euellunt.* — *Tussis nihil cõducit capiti. Sternutatio iuuat plurimum caput, nisi ob destillationem accidat.* — *Nausea præcedit vomitum. Cerchnos præcedit tussim. Tussis reiiciẽda esse, quæ spiritum intercipiunt.* — *Tussis ob refrigerata organa, spiritus cohibitione prohibetur. Spiritus cohibitio calorẽ in organis respirationis adauget.* — *Aequalis intẽperies cur nullo afficiat dolore.* — *Dolor quando accidat.* — *Inæquales intẽperies dolorem secum inducunt.*

Experrecti à somno cur se distendant. — *Lassitudinis triplex potest oriri sensus.* — *Lassitudo tensiua spontanea quæ.* — *Lassitudo vlcerosa motis magis accidit, quã quiescentibus.* — *Lassitudo contundens.* — *Horror transit in rigorem, si motus adsit.* — *Excrementa & quibus causis moueantur.* — *Causa emota longè est molestior quiescẽte.* — *Mordax motáque omnis causa, siue frigida siue calida fuerit, horrorem rigorémq; inducere potest.* — *Rigor ardentẽ febrem, illi superueniens, soluat.* — *Concussio quomodo corpori accidat.*

thoracis musculi, ea quæ carnibus ipsorũ molesta sunt, per pulmonũ arterias expellere properãtes. At verò nõnulli ægri cùm egeant reiectione sputi per regionẽ pulmonis, nec eam ob imbecillum thoracẽ moliri queant, sibi sternutationem provocãt, naribus irritatis: vt ob violentum motionis impetum, ea expuãt, quæ tussiendo antea reiicere haudquaq̃ poterãt.

Sternutatione interdũ ea expui, quæ reiectione per tussim non poterant.

Illa autẽ tussis, quæ ob intemperiẽ organorum respirationis accidit, ad horroris rigorisq; genus pertinere videtur. Vbi verò quæ corpus infestãt, humida suapte natura fuerint, per tussim ac rigorẽ ab expultrice facultate impulsa, vltrò citroq; feruntur, donec applicuerint ad convenientẽ evacuationi locũ. Sin aũt solus spiritus sine humore, immodicè vel calidus vel frigidus per corpus trãseat, is tunc horrorem excitat, ac nõnunq̃ rigorẽ: nulla tamen sequitur cõspicua evacuatio.

Rigor oriri à causa calida et frigida potest.

Cùm igitur & frigida & calida causa possit excitare rigorẽ: calidæ quidã, si aërea fuerit, refrigeratio satis efficaciter auxiliatur. Si verò sit humor, eam febris necessariò sequetur. Curatur aũt evacuatione.

Rigoris medela.

At frigidæ, si aërea fuerit, remediũ est calfactio. Sin verò sit humor, interdũ sola cõcòctio sufficit, interdum vacuatio, nõnunq̃ ambæ cõveniunt.

Rigores citra febrim quando gignantur.

Intemperãtius viuitur nunc, quàm superiori seculo.

Etenim citra febrim nonnunq̃ oriuntur rigores ob pessimam victus rationẽ, vbi quis per ociũ se impleuerit, et subinde à cibo lauerit. Quã rigoris speciem veteres ignorarunt medici, quòd homines superiori illo seculo, nec tam intemperãter viuerent, nec tã crebrò lauarẽt. Attamen rigor ille quo partes vehemẽter quatiuntur & cõcutiuntur, ob frigidos succos nunq̃ excitari videtur: quòd ii ob crassitudinẽ vehementer moueri nõ possint.

Rigor quando sit letalis.

Iã verò si rigor per febrẽ nõ intermittẽtẽ acciderit, idq; ægro imbecillo, est letalis, vt inquit Hippoc. Siquidem in eiusmodi rigorib. insurgit natura cõtra res noxias, quò eas expellat: sed victa cadit, extinguitúrq;, atq; hãc ob rem redditur perniciosum symptoma.

Atra bilis in quartanis qua ratione rigorem gignat.

Porrò in quartanis febribus succus ex calido frigidóq; mixtus, rigorem excitat quippe atra bilis suapte natura frigidus succus censetur. Vbi verò adeò putris effecta est, vt febrim inducat, quãta adfuerit illi putredo, tãtus & calor inerit.

Rigente homine solæ partes extremæ refrigerantur, recurrente sanguine ad interiora.

Cùm aũt rigor à calidis simul & rodentibus succis fiat, mirari haudquaq̃ oportet, si partes extremę omnes refrigerãtur, declinante animali facultate vnà cum sanguine ad interiora: qualem motum videre licet in cõplurib. animæ affectib.

Animæ substãtiam Galenus definire non audet.

Quod verò ad animæ essentiam pertinet, quæcunq; illa fuerit, è duobus alterum fateri oportet: aut quòd ad omnes functiones vt primis instrumentis vtitur & spiritu & sanguine, ac vel alterius, vel vtriusq; calore: aut quòd in his ipsis cõsistit.

Timore perfrigerari extrema, calore ad interna se recipiente.

Per timorem etiam & spiritus & sanguis intus se recipiunt: quo fit vt algeãt partes in superficie positæ: idq; adeò interdum vehementer, vt nonnulli rigore quoq; arripiantur.

Ira calfacit partes extremas.

Agonia quid.

Per iram verò soluuntur ac disperguntur, proindéq; exteriora incalescunt. At agonia, affectus ex vtrisq; cõflatus, inæquales habet motiones. Iam & cordis & arteriarũ pulsationes, & minimæ, & perq̃ debiles in trepidantibus esse videntur: sicuti in irans maximæ & validissimæ. At in agonia sunt inæquales.

Verecundia, vt moueatur.

Per verecundiã, animalis facultas in primis quidẽ ad interiora mouetur, sed rursus affatim redit ad exteriora. Nam si nõ redierit, nõ verecundia, sed timor censeri debet.

Tristitia quam motionem sortiatur.

Vt autẽ in timore cõfertim, sic in tristitia paulatim ad interiora fit motus: magnitudine duntaxat ac vehemẽtia, nõ toto genere differentibus inter se pathematis.

Timor subitus quando perimat.

Extinctio quid.

Suffocatio quid.

Atqui nõnulli ob subitum timorẽ perierunt: id quod solet cõtingere, vbi debilis suapte natura animula, sub valida perturbatione confertim & extinguitur & suffocatur. Etenim extinctio, affectum ex refrigeratione ortum consequitur: suffocatio autem, concursum sanguinis vniuersi ad ipsum principiũ.

Iratorum cur nullus obierit.

Gaudio fusso nonnullos exanimatos.

At ex iratis nemo mortuus est vnquã: vtpote quibus neq; calor refrigeratur, neque robur dissoluitur. Præ gaudio autẽ nonnulli supra modũ pusillanimes animã exhalarunt, quemadmodũ & timentes.

Dolor qualia inducat symptomata.

Iam dolor è diverso cogens moueri animã, haud leuiora symptomata, q̃ maximus timor, inducit. Quippe laborantes dolores fiunt, refrigerãtur, cõcutiuntur rigore, tremunt, pulsus habẽt minores, exolutósq;, ac tandem similiter iis qui perterrentur, moriũtur. Nã & in iis fugit insitus calor ad suum principium: animáq; simul & soluitur, & extinguitur.

Rigenti externa refrigerantur, & interna incalescunt.

Per rigorem itaq; frigus non internarum, sed externarũ partiũ sentitur. Quamobrẽ tunc nõnulli vehementi siti cruciantur, nimirũ ipsis interno calore seruato. Conflictatur igitur, pugnátq; per rigores cõtra ea quæ infestant, facultas, donec radicitus evallantur, excutiantúrq;.

Rigori febris cur superveniat.

* Ob incursiones autẽ vehementes, & quia etiã in intimo corpore cogitur, rursus magna vi caloris revertitur, febrimq; à rigore accendit, in eo certamine materiam habens auxiliatricẽ: vnde & febris evadit vehemẽtior. Quòd si aliquando in pugna defatigetur anteaq̃ dimouere res noxias possit, necessariò mors subsequetur.

Pruritus quid, & quos infestare soleat.

At pruritus, qui excrementorũ leuiter mordicãtium est sensus, eos vexare solet, qui aut balneum negligunt, aut strigmentis redundãt, aut cruditatibus sunt referti, aut praui succi cibis vescuntur: sed præcipuè affligit infectos psora vel lepra.

Pruritus causa.

Vlcerosæ lassitudinis causa.

Lepra psoráq; causa.

Horroris causa.

Rigoris causa.

Vt autẽ prædictorum symptomatũ causas accuratius exponã, exigua quidem est, tenuis, salsa, & immota in pruritu. Exigua, tenuis, erodens, immotáq;, in lassitudine vlcerosa. Multa, salsa, crassa & immota in lepra, psoráq;. Pauca, tenuis, mordax, ac breuẽ motum possidens, in horrore. Si verò aut vehementius moueatur, aut multũ abundet, aut sit mordacior, iam nõ horrorẽ, sed excitare rigorem est nata. Pro intensione autẽ aut remissione ipsius causæ, intendũtur aut remittũtur symptomata. Iam tussis causa in pulmone, gutture ac thorace consistit: sternutamenti, in naribus: singultus verò, in ventriculo & gula. Atq; in his omnibus expultrix facultas, quò excutiat molesta, se ad motus vehementissimos excitat.

Sternutatio nõ nunquã ex accidenti conducit excrementis pectoris educendis purgatq; ventrem & gulam.

Porrò sternutamentũ ipsum nõnunq ex accidenti, humorũ in pectore delitescentiũ, remediũ existit, licet eius rei gratia excitatũ nõ fuerit. Similiter purgat ventrẽ & gulam: qua ratione etiam singultui auxiliatur. Sed iam opportunũ est vt de iis dicamus symptomatis, quæ circa principes functiones versantur. Quorũ sanè tria genera deprehendũtur. Primũ, vbi perit omnino functio. Secundũ, vbi illa ob-

Stultitia oritur à frigore.
Obliuio à frigore gignitur.

lęditur. Tertiū, quādo in alienā speciem degenerat. At perit quidem functio in stultitia, obliuioneq́; qui affectus à frigore oriuntur. Quippe medicamentis quæ huiusmodi symptomata facere possunt, refrigerādi facultas inest. Hæc itaq; symptomata cerebri corpus esse refrigeratum declarāt.

Apoplexia causa.
epilepsia causa.

Apoplexia verò epilepsiáq; ex subitanea colluuione pituitę, replentis ventriculos cerebri, nasci vidētur. Proinde horum symptomatū subita est generatio & discussio, qualis esse per corporū intemperies nō posset. At modica offendicula, ac velvti torpores tum rationis, tum memoriæ, ob minorē refrigerationē eveniūt.

Delirium quid, & vnde ortum habeat.
Phrenitis quid.
Mania.
Melancholicæ alienationes.
Phrenitidis gignendæ requiritur phlegmone in cerebro, aut in mēbranis illius.

Porrò delirium omne, deprauatus est principis facultatis motus, à prauis succis, aut cerebri intemperie ortum habens. Cæterùm phrenitis dicitur, si febris adsit: vt mania, si absq; febri accidat. Solæ autem melācholicę alienationes, à frigidiori succo ꝓducī solēt. Nā phrenitis non simpliciter ob calidos succos accidit, sed cùm phlegmonem vel in cerebro, vel in ipsius membranis producunt. At quę deliria in acutissimarū febriū vigore oriuntur, mordacem calidúmq; vaporē habent, cerebrum occupantē.

Atra bilis sedē rationis occupans timorē, mœstitiam, ac mortis expectationē inducit.
Tenebræ perterrefaciunt.

In omnib. autem animi alienationibus, si timor atq; tristitia diu perseuerent, atrā bilem in causa esse est indicium. Quòd verò atra bilis rationalem animæ arcem occupās, timorem, mœstitiam, ac mortis expectationem inducat, nihil mirandum est, cùm videamus in rebus externis nihil magis nos, q̃ tenebras ipsas, perterrēfacere. Si igitur quippiam tenebris simile rationali parti animę circunfundatur, hominem semper timere est necesse, vt qui timoris causam semper in corpore secum ferat: vt in flatulento illo morbo, quem hypochondriacum nominant, indies videre licet.

Hypochondriacus affectus.

GALENI PERGAMENI
de symptomatum causis, lib. III.

Cōcoctio quid.

DEinceps antē de symptomatis quæ circa tum actiones, tū facultates naturales versantur, dicēdū est. Quādoquidē igitur cōcoctio nihil est aliud q̃ alteratio secundū qualitatem, quā ventriculus nimirū molitur, dum sibi cibos assimilat: nemo sanè negauerit alterationis errorē fore cōcoctionis symptoma.

Alterationis error est concoctionis symptoma.
Cruditas quid.

Cęterū si nulla penitus alteratio fiat, hoc symptoma absolutè vocatur cruditas. Si verò fiat ꝗdem alteratio, sed nō qualem fieri expedit, vocabitur & hæc cruditas, nō ꝗdem tanq̃ priuatio, sed ceu vitium cōcoctionis existens.

Concoctionis vitium contingit bifariam.

At vitiū ipsum, bifariā accidere solet. Aut enim tardè alterātur cibi, vt vix propriam transmutationē suscipiāt: aut corrumpuntur omnino, vt nullā cōcoctionē admittere possint: atq; huiusmodi sunt cōcoctionis noxę. Quarum causa cōmunis quidem est alteratricis potentiæ ab scopo aberratio. Cuius aberrationis duo prima sunt genera. Vnū, quod in potētia lęsa: alterum, quod in externo aliquo errore cōsistit.

Facultas bifariam læditur.
Essentia facultatis læsionis propria, sunt intemperies.

Cæterum potētia bifariā læditur: aut per suā ipsius essentiā, aut per aliquē morbū instrumentorū. Error autem externus tripliciter accidit. Nā aut ab excremētis vētriculi, aut à cibis, aut à somni tempore oritur. Ið in propria essentia noxę, intemperies quædā agentium qualitatum existūt, Ad morbos instrumētorum pertinent tumores præter naturā, abscessúsq;, & alij affectus cōsimiles, quib. si crucietur vētriculus, impeditur facultas eius cōcoctrix.

Instrumentorū morbi.

Quòd si cum intēperie coeāt ipsi instrumentorū affectus, vtroq; modo facultas illa patietur noxā. Atq; ob hasce omnes causas ventriculus malè cōcoquit, vel nullo extrinseco errore incidente.

Cruditatis, aut concoctionis vitiosæ causa, illæso ventriculo.

E cōverso autē ventriculo nō malè affecto, interdum nō coquit animal, aut propter ciborū potionúmq; immodicā quantitatem, aut qualitatem alienā, aut quia intempestiuè, aut nō recto ingeruntur ordine, aut ꝓpter excrementū inutile, aut somnū breuē.

Cydonia esse edenda in vltimis.
Intempestiuus ciborum vsus.

Ordinē præposterū voco, vbi qs aut cydonia, aut punica mala in primis ingesserit, mox olera sumat ex oleo & garo. Intempestiuus aūt dicetur, vt si in aurora anteq̃ hesternus cibus descēderit, aut corpus fuerit modicè exercitatum, prādium sumatur.

Corruptela fumosa acidáq́, à quibus cibis gignantur.

Porrò corruptelæ ipsæ, quę ꝗdem fumosæ sunt, ex calidioribus, magisq́; fumosis oriuntur cibis: acidę verò, ex iis qui frigidiores natura sunt, magisque pituitosi. Similiter enā & in excrementis cōtingit. Acidas siquidem creāt, quæ pituitosa sunt & frigida: fumosas, quæ biliosa & calida. Nec secus vēter, sub frigidiorib. quidē morbis acidas: sub calidioribus, fumosas mutatiōes efficit.

Concoctionis tarditas vnde.

Tarda cōcoctio fit, qa cibi difficulter corrumpūtur: vel quia illos facultas nō superat: vel quia somnus fuit breuior, q̃ vt eos vincere posset. Vbi verò citra corruptelam cibus omnino cōcoctione priuatur, sciendum est ventriculum planè esse victū, vel ab immodica multitudine, vel ab ingēti frigore. Ad eosdem reducuntur modos quæ in vasis cruditates cōtingunt: illæq; etiā quæ in tertia cōcoctione gignūtur. Atq; hęc omnia indicauit nobis præcognita cōcoctionis ratio.

Alterationis ciborum causa est temperies ventriculi.

Cùm enim temperiem huiusmodi, quæ ex quatuor elementis cōflatur, & quæ corporis ventriculi proprietatem cōstituit, sciuerimus esse causam alterationis ciborū, quódq; ad hāc rem nō mediocriter cōfert calidum elementum: facilè nobis via ostendetur, qua cruditatis causas quoq; inveniamus.

Symptomatum genera tria reperiri in vniuersis actionibus: nempe abolitam functionem remissam, & deprauatā.

Igitur in vniuersis actionibus tria symptomatum genera reperiuntur. Quorum ꝗdem primū est, abolita actio. Secundū, imperfecta, diminutáq;: tertiū deniq;, vitiosa seu deprauata. Vētriculus itaq; actione priuatur, vbi ne minimū quidem immutat cibos. Imperfectè concoquit, vbi tardè concoquit. Deprauatè verò, vbi cibos corrumpit. Eadē etiā habenda est ratio, & in coctione quæ fit in venis, & in vniuerso corpore.

Succi vitiosi quos affectus producant.
Atrophia.
Gracilitas.
Leuca.
Elephantiasis.

Porrò ex vitiatis succis gignuntur erysipelata, cācri, gangrēnæ, phagedænę, carbones, herpetes, aliiq; id genus affectus. Circa nutritoriā autem actionem, priuatio quidem actionis, atrophia est: deficiens nutritio, gracilitas, at vitiosa, in leucis, & elephantiasi cōsistit. Quorum sanè causæ, alię ad potentiæ imbecillitatem: aliæ ad errorē qui circa cibos cōmittitur: aliæ ad studia siue exercitia, & ea quæ extrinsecus animali accidunt, referuntur.

Imbecillitates facultatis quos morbos sequantur.

At verò imbecillitates potentiæ, quæ quidē propriæ sunt, similariū intemperiē: quę verò nō ꝓprię, instrumentales sequuntur morbos. Error autē circa cibos exhibitos, ad multitudinē, succorúmq; qualitatē refertur. Quemadmodū & studia,

dia, & ea quæ extrinsecus occurrũt, ad ordinem præposterũ, & intempestiuũ vsum pertinere videntur. Oportet autẽ nõ modò symptoma nosse, verũ eius semper causam inuestigare. Nam si ventriculus ciborũ causa nihil omnino cõcoxerit, facilè id symptoma c[illegible]gitur. Si verò ob extremum potentię lapsum, in lienteriã, aut [illegible]rym panitem mutabitur. Similis etiã & in sanguifica tione, & in cõcoctione illa quę per totũ corporis habitũ fit, est inquisitio facienda. Omnis autẽ intemperies, si vehemẽs fuerit, vires deiicit. Quòd si frigus vicerit, frigidos affectus efficiet: contrà, si calor: nec secus in reliqua oppositione. Si itaque ventriculus calore immodico æstuet, illicò corrũpentur. Quæ quidem corruptela nidorẽ cõmuniter refert: priuatim verò quilibet cibus id nidoris genus reddit, q̃d naturæ suæ propriũ existit. Nullus autẽ cibus, si immodicè fuerit excalfactus, putredinẽ effugere potest. At qui sic sunt affecti, siti cruciãtur, atque interdum paruis tenuibúsque hecticis corripiuntur. Si ob frigoris vehementẽ intemperiem cibus omnino crudus permanserit, ita affecti nec sitiũt, nec febriũt: sed ciborũ qualitatẽ percipiũt, siue ad ructum, siue ad vomitũ provocẽtur. Quòd si leue aliquod cibis imprimatur coctionis vestigiũ, fueritque ciborum natura aut modicè temperata, aut frigidior, acidi ructus incitabũtur. Si verò calidiore intẽperie fuerint, aut suapte natura flatũ excitare possint, vapore spirituque ventriculũ replent. Atque in huiusmodi intemperies facilè ventriculus labitur. Ad tantã autẽ vel siccitatis, vel humiditatis intẽperiem, vt actio eius aboleatur, ventriculus nisi in multo tempore, pervenire nõ potest. In retentrice potentia, triplex etiã reperitur symptoma. Nam aut nihil omnino complectitur, aut debiliter, aut deprauatè. Cùm igitur vel nihil penitus, vel debiliter retinet, tũ inflationes, tum fluctuationes sequũtur. Porrò vltimæ imbecillitatis vẽtriculi causa aliquis morbus existit. Morborum autẽ qui accidunt illi, alij velvti similarẽ, alij tanquam instrumentalem partẽ, ipsum solent affligere. Miscentur autem interdum & morbi, & symptomata tum retentricis, tum expultricis potentiæ, vt in ea ventriculi cõmotione, quæ velvti cõvulsio illius est, eique per singultũ accidit. Vẽtriculus siquidem per singultũ, pranè cibos amplectitur: conatúrque deprauato illo cõvulsiuóque motu, etiã molesta expellere. Etenim quemadmodum per vomitiones expelluntur ea quæ in capacitate fluctuant: sic per singultũ illa, quæ imbuerũt ipsius ventriculi corpus. Quãobrem piper, si in tenuissima cõminutũ (vt possit penetrare ipsius ventriculi corpus) sumatur, bibatúrque postmodũ calida potio, singultũ vel maximè excitat. In vniuersum autẽ, siue calida sint, siue frigida, quæ permeant ventriculi corpus, excitabũt singultum: qui primum quidem expultricis, dein retentricis facultatis est motus. Nausea quoque, expultricis facultatis est deprauatus motus, quò per gulam celerrimè vacuetur, q̃d os ventriculi infestat. Inter hęc numeratur lienteria: vbi à re quapiã sic irritatur ventriculus, vt eam per inferius osculũ expellere cupiat. Illo siquidẽ ad expulsionẽ vtitur orificio, in q̃d humores cõtristantes inclinant. Quòd

Intemperies omnis vehemẽs deiicit vires.

Ventriculus æstuans, cibos in vapores nidorosos corrumpit.

Acidi à quibus edãtur ructus.

Retentrici potẽtiæ triplex symptoma tribuitur.

Ventriculi morbi duplices.

Singultus causa.

Singultu expellit illa, quæ imbibita sunt in ipsius ventriculi corpore.

Piper si tenue sumatur, postmodumq́; bibatur calida potio, singultum excitat.

Nausea, expultricis facultatis est deprauatus motus.

Lienteria causa.

si in vtrunque repãt, vt in cholera morbo, vtrunque orificiũ accõmodat. Attractrix etiã facultas, aut omnino nequit cibos attrahere (quod symptoma dicitur gulæ paralysis) aut difficulter trahit, vbi incipit gula resolui: aut deprauatè trahit: de quo motu iam sæpe diximus. Est cùm ob innatã carunculam tota gula aut eius pars obstruatur: qui morbus instrumentalis vocatur. Cùm igitur ventriculus naturaliter habet, supernis partibus ad sese trahit, atque per inferiores deiicit. Vbi verò præter naturã affectus est, etiam ab infernis assumit aliquid. Siquidem nõnullis clysmi vomitione sunt redditi: sicvti & stercus, per letales volulos. Satius tamen est dicere, ventriculũ per id genus affectus, nõ trahere, sed recipere ab intestinis excrementa violenter cõpressa. Id quod solet contingere iis, quibus ob negocia non licuit, quãdo expediens erat, deiicere. Nonnunq̃ etiam fit voluulus, vbi intestina suo illo naturali cõstitutionis motu priuãtur. Quinetiã induratũ stercus tumoresque præter naturã, obstant aliquãdo, vt vel nihil excrementorũ feratur deorsum, vel nõ satis copiose deiiciantur. In summa verò, omnia symptomata intestinorũ, ad ea quæ de vẽtriculo diximus, referũtur. Alimenti per corpus digestio (quæ & ipsa naturale opus existit) tunc ad amussim perficitur, vbi quælibet pars peculiarẽ sibi allicit cibum. Accidunt autẽ illi tria symptomatum genera. Nam vel imbecilla est, vel deprauata vel omnino cessat. Quorũ sanè symptomatum causæ dicuntur, aut trahentiũ partiũ intemperies, aut instrumentorũ morbi, aut digerendi alimenti prauitas. Ac per intemperies quidem, facultas redditur imbecilla. Instrumentorũ verò morbi, alimẽti meatus cõstringunt. Prauitas autem dicetur, si vel crassior, vel glutinosior sit cibus similiter impeditæ expulsionis excrementorum, triplices causæ inveniũtur. Vna, cùm partes quæ excrementa expurgant, sunt imbecillę: altera, viarũ angustia. Postrema est excrementi malitia. Imbecillitatẽ intemperies parit, angustiã verò, vel obturatio, vel aliquis instrumentorũ tumor. Atqui tumorũ causa est humorũ affluxus. Obturationẽ facit humorum vel crassitudo, vel lentor, vel innatũ tuberculũ. Excremẽtorum aũt malitia, est multitudo, crassitudo, & viscositas. Per concoctionem in venis factã, tria redvndãt excrementorum genera. Vnum bilis amara, quæ ab hepatis vesica expurgatur: alterum atra bilis, quæ a liene: tertium velvti serum, quod attrahitur à renibus. Cùm autem viarũ duo sunt genera: vnum per quod excrementũ trahitur, alterum per quod expellitur: vtriuslibet angustia excretionem lædere potest. Nonnunq̃ etiam horũ nullum est læsum, sed excremẽti multitudo cùm immodica est, vt tota expurgari non possit, vnà cum sanguine per totum corpus defertur. Huius verò immoderationis duplex affertur causa: nẽpe alteratrix potentia malè affecta, & alimentorum prauitas. Iam verò pallida bilis, si redundet per vniuersum corporis habitũ, regium morbũ: sin autẽ in vna tantum parte cõsistat, erysipelata & herpetes excitat. Atram bilem, si in vniuerso adsit corpore, elephas: si in vna aliqua parte, cancer sequitur. Pituitã, si per vniuersum corpus in-

Cholera morbus.

Attractricis facultatis symptomata.

Voluulo morbo affligente, ventriculus ab intestinis excrementa suppressa recipit.

Voluulus vnde soleat oriri.

Digestionis ciborum symptomata, atq; ipsorum symptomatum causa.

Expulsionis excrementorũ nõ respondentis, causa triplex.

Excremẽtorum peruagantium venas cum sanguine, tria genera.

Excrementorũ via duplices.

Bilis pallida quos morbos gignat. per corpus fusa.

Atra bilis quos morbos pariat.

Pituita quos morbos gignat.

creuerit, leucophlegmatia comitatur. Sin aũt in vna parte, œdema.

Serum sanguinis quos affectus producat.

Serosa excrementa si redundent, ascitẽ aquã inter cutem inducũt. Quæ si vnam aliquam partẽ invaserint, in ea pustulas gignunt. Pro miscella autẽ ipsorũ excremẽtorum, variari solẽt & morbi, & symptomata.

Nutritio est naturalium actionum prima.
Assimilatio alteratio est.
Nutritoria facultatis symptomata.

Porrò nutricatio, vt naturaliũ actionũ est prima, sic perq̃ necessaria existit: quippe quæ species alteratricis facultatis censetur. Assimilatio siquidem alteratio est: quæ quidem, licet nomen diuersum à nutricatione sortiatur, idem tamẽ vtriusq; est opus. Nutricatio autem à scopo aberrat, si vel nihil omnino agit, vel ab actione perfecta deficit, vel vitiosè agit: idq; ob altricem facultatẽ, quę sub alterationis genere continetur, vel ob materiæ tum defectũ, tum prauitatem. Ob defectũ quidem, vt in atrophiis, siue hæc ex defectu, siue ex priuatione dicãtur.

Atrophia.

Hic aũt in atrophiis defectus, nõ propriè ad cibũ qui ingeritur, sed ad materiã membro dicatã, est referendus. At prauitas cibi, leucas & elephãtiasim, eiúsq; generis alios affectus gignit.

Elephas quid.

Verũ vbi caro nigra pallidáq; fuerit, elephas nominatur. Nec aliter affectus hic gigni solet, quàm leuce.

Alphi.

Iam alphi haud diuersam à prædictis habent generationẽ. Cæterũ per hos non caro vniuersa afficitur, sed corporis superficies duntaxat, velvti squamis quibusdã inspergitur. Atq; albi quidem ex pituita, nigri verò ex melancholico humore prodeunt.

Alimenta ad suam naturã immutant carnẽ, & immutantur ab illa.
Persica plãta.
Conueniẽla afficit mutuò.
Alimẽti priuatio vnde accidat.
Expultrix vis quãdo immodicè moueat.

Siquidem alimenta carnem maximè permutare ad suam ipsorũ naturam possunt (etenim Persica planta, cùm in Persia fuisset letalis, postea in Aegyptum translata, quod inerat noxium amisit) quanq̃ à carne etiam, alimẽta ipsa immutãtur. Omnis siquidem res, vel si longè potentior sit, ab illa cum qua versatur, afficitur. At nõ solũ ob alteratricis facultatis imbecillitatem, pars aliqua alimẽto priuatur: sed etiã vbi attrahendi vis imbecillior fuerit, aut expultrix immodicè mouerit. Atqui tũc immodicè mouet expellendi vis, vbi retentrix potentia grauatur, vel ob excrementorũ multitudinem, vel acrimoniam, vel ob propriam imbecillitatẽ. Tunc siquidem necesse est, vt cum eo quod redũdat, simul etiã id quod vtile est, excernatur: vt in lienteria, dysenteria, choleráque fieri contingit.

Expultrice facultate existente imbecilla, quid accidat.

Quòd si expultrix facultas sit imbecilla, necesse est carnem tunc humidiorem fieri, pluribúsque excrementis impleri. At redundantia multorum excrementorum, ob alteratricis facultatis imbecillitatem accidit. Pro ipsorum autem excrementorum tum quantitate, tum qualitate, aliàs aliter caro immutatur.

Sãguinis excretiones omnes, menstrua excepta, præter naturam existunt.

Quod verò ad sanguinis excretiones pertinet, si excipias eam quæ fœminis per singulos menses accidit, reliquæ omnes toto genere præter naturam existunt. Profluuia autẽ vteri, vbi modum in quantitate excesserint, tunc solùm præter naturam censeantur.

Sanguis quotupliciter effluere possit.

Omnium autem sanguinis fluorum causa, trifariam potest accidere. Quippe vel facultas ora vasorum aperit, vt in sanguinis fluore è narib. est videre: vel sanguis est malè affectus, vel vasorum aliquod etiã malè affectum, vel ruptum.

Vasa quibus modis disrumpi possint.

Etenim vasa rumpi cõtingit, aut ob plagã acceptam extrinsecus, aut ob saltum, aut ob casum ab alto, aut ob vociferationem vehemẽtem.

Sanguis aut quãtitate, aut qualitate immodicus.

Sanguinem malè affectum dico, vel cùm adeò vitiosus est, vt vasa quib. continetur, erodat: vel adeò auctus, vt à vasis cõtineri nõ possit.

Vasa quotupliciter male affecta dicantur.

Vasa malè affecta dicũtur, si vel molliora, vel duriora, vel tenuiora fuerint. Siquidẽ quod immodicè molle est, facilè ob imbecillitatem rumpitur: sicvti [...]alde durum, quia nõ facilè multum extendi po[...]. At tenue, ob huiusmodi has vtrasq; affectiones, nõ solùm ab internis causis, verumetiam ab externis vt rumpatur facilè, est habile. Verùm nõ omnia vasa erodi similiter possunt. Nam durum crassúmq;, erosu est contumax. Similiter de reseratione est dicendũ. Nam vasa imbecilla, mollia & tenuia, prona sunt vt oscula ipsorum pateant: robusta verò, & crassa & dura, sunt ad talem reserationem inepta.

Reseratio vasorum vnde accidat.

Cęterùm reseratio accidit ab iis quæ ora vasorum irritant, & à plenitudine grauante: sicvti quandoq; à natura, cùm excernit ea quæ sibi molesta sunt.

Vomitus à quibus causis moueri possit.

Sed iam de iis quæ vomitu reiiciuntur dicamus. Excernũtur igitur hæc interdum, quòd quantitate & mole sua ventriculũ grauent: vt cùm plurimum cibi est ingestum: interdum, quòd sua mordacitate contristent: vt si nutrimentum assumptum vel acidum, vel nidorosum, vel amarũ, vel acre, ob vitium cõcoctionis evaserit. Eodem genere cõtinentur & biliosa, & pituitosa, & serosa excrementa, vel inibi nata, vel ex vniuerso corpore illuc confluentia.

Sanguis in ventriculo continetur præter naturam.

Tertium causarum genus ventriculum ad vomitũ incitans, est quod haud quaq̃ irritans, in illo cõtinetur præter naturam: vt videlicet sanguis. Cõmuniter aũt dicũtur esse præter naturam, quæ etiam si sint concocta, minimè possunt alere.

Deiectionẽ citantes causæ.

Iam verò recrementorũ ad infernas partes expulsio, nonnunq̃ solitum tempus prævenit, vel quia venter copia multi cibi grauatur, vel pungitur, vellicatúrq; vt à re mordente, quam vt alienam expellere nititur.

Cibus multus quotupliciter dicatur.

At dicimus multum cibum, vel quia facultas seipsa imbecillior est reddita, vel quia existit assumptũ alimentum immodicũ: vel ob vtranq; causam. Pręter iam dictas causas, alimenta tum humidiora, tum viscosiora ingesta, ipsam deiectionẽ accelerant. Quæ tum celerius delabuntur, cùm leuiter post eorum assumptionẽ deambulaueris. * Cùm autem complura sint intestinorũ volumina, per quæ deferri alimenta est necesse, cibi sanè ipsi ob grauitatẽ diu immorari nõ possunt: quòd si eorum quippiam in ipsis circumvolutionibus fixum inhęreat, id subitò ab actione intestinorum (quibus inest vis expellendi infestantia, propellitur.

Aluum tardius deiicere quæ cõpellant.

Tardius q̃ pro consuetudine excernit venter, aut ob intestinorũ vel imbecillitatẽ, vel obtusum sensum: aut ob alimentorum tum paucitatem, tum qualitatem. Sed musculorum abdominis imbecillitas etiam deiectiones retardat, pręsertim si duriora sint excrementa: quo tempore thoracis musculi etiam auxilio sunt.

Excrementa cur nunc plura, nunc pauciora, quàm pro ratione cibi assumpti, excernantur.
Excretionis assiduæ causa.

Pauciora q̃ pro ratione assumptorũ excrementa excernuntur, vbi plus ex cibis per corpus digeritur. E contrario plura deiiciũtur quàm pro portione ingestorum, interdum ob defectum digestionis per corpus, interdum ob excrementi quædam è supernis ad regionẽ vẽtris defluxa. Porrò assiduæ excretiones, vel ob imbecillitatẽ, vel ob morsum eveniunt. Imbecillitatem intemperies inducit.

At mor-

At mordicant humores contenti. Est & alius assiduæ deiectionis modus, quæ fit ob sedis musculos resolutos.

Deiectiones intempestiuæ, fiũt præter voluntatis imperium.

Flatus in vẽtre gignis à pituitosis humoribus, & calore imbecillo.

Quippe huiusmodi deiectiones à voluntatis imperio nõ pendẽt: proinde & intempestiuæ, & inordinatæ, & assiduę sunt. Iam verò solet flatus in ventriculi spacijs oriri, cùm vel humores pituitosi illic cõtenti, vel cibi, in vapores ab imbecillo calore soluunt. Etenim vt ab solutum frigus vaporem haudquaq̃ excitat, sic vehemẽs calor exactius magna ex parte cibum ipsum cõminuit, q̃ vaporis generationi conveniat: nisi fortè is suapte natura sit flatulentus.

Serenissimum reddi aërem, borea spirante.

Quemadmodũ enim frigidissima cõstitutio, maximè spirãte borea, aërem sereniorem reddit: ac rursus calidissima constitutio æstatis, efficit aërem nos ambientẽ purissimũ: mediæ verò constitutiones nebulas pariunt: sic in animaliũ corporibus, à solo moderato, imbecilloq; calore, * flatulentũ gigni excrementũ contingit.

Flatũ in vẽtriculo genitum, quæ sequantur symptomata.

Hoc igitur si per os excutiatur, ructum efficit: sin autem per sedem, flatũ molitur, interim strepẽtem, interim sine strepitu. Cùm verò per neutrã defertur partem, inflationẽ, symptoma ventriculi imbecilli, producit: quę etiam mota per vacua intestina, in illis varios gignit strepitus: qui quidem eò acutius atque tenuius resonant, quò purior spiritus fuerit, magisq; per intestina tenuiora & superiora delatus: eò autẽ minor, sed grauior resonatio sentietur, quò spiritus magis ad inferiora intestina descenderit.

Strepitum à flatu profectum eò acutiorem edi, quo flatus ipse tenuiora intestina magis p vadat: grauiorẽ autem, quo magis ille crassiora versus descenderit.

Quòd si intestina ipsa aliquã humiditatẽ cõtineãt, strepitus murmurillus dictus gignetur, qui humidi excremẽti deiectionẽ nunciabit. Si verò strepitus æditus, purus & clarus resonet, aut intestini ipsius inanitionẽ, aut in superiori eius parte excrementa dura cõtineri significabit.

Strepitus murmurillus purus stridensq; quid indicent.

Qui strepitus cũ stridore fit, is ab instrumentorũ angustia, & inflante spiritu, atq; pauca humiditate procedit.

Defluxus vnde in ventriculo accidat.

Defluxus à supernis partibus in ventriculũ fit, vbi facultas pręvalida, redvndantia excrementa expellit: interdum vbi adeò imbecilla existit, vt ne id quidem quod vtile est, ferre possit.

Excretio quib. fiat modis.

Excernit id quod redvndat, tum per crises, tum per integrã valetudinẽ: vt in mulieribus singulis mensibus, & in us quibus aliq̃d membrũ est mutilatũ: id quod etiam per definitos circuitus cõtingere in aliis multis videmus, qui prioris vitæ exercitia, cum ignauo ocio mutarunt.

Excrementum sola quantitate alienũ, quod sit.

Atq; excrementũ huiusmodi sola quantitate est alienũ. Alterũ qualitate aberrat, magnáq; ex parte in acutis morbis solet excerni per crisim. Inter hæc duo excrementorũ genera, est aliud tertiũ genus mediũ: vt in ventriculo semicoctus cibus. Hoc autem per hepaticas affectiones maximè excernitur.

Hepatici qui dicantur.

Cæterũ nominant hepatici, quos ob iecinoris imbecillitatem infestat morbus, etiã si nulla adsit phlegmone. Hepar igitur, si quando alimentũ, quod per meseraicas venas attraxerat, nequeat conficere, per easdem rursus id semicoctũ ac simile aquæ in qua fuerunt ablutæ carnes nuper mactatæ, respuit.

Alimentum ab hepate in vẽtrẽ regeri, quãdo necessum sit.

Quòd si alimentũ in hepate accuratè concoctum fuerit, ob aliquod autẽ impedimẽtum distribui in corpus nõ possit, vt ad * ventrem redeat est necessariũ. Quo tẽpore excretus sanguis apparet nigrior, splendidiórq; illo, qui naturalis existit: vtpote ex sanguine & atra bile cõmistus.

Atram bilẽ ipso excreto sanguine splendidiorem.

Atram bilẽ gigni ex sanguine immodice assato, esseq; frigidam, non tamen caloris expertem.

Etenim sanguis solus per se ob refrigerationẽ nigricans, tantùm abest vt splendorẽ vllum acquirat, vt etiam eum quem ab initio habuit amittat. Atra autem bilis eo splendidior existit: quale maris mortui bitumen Iudaicũ. Siquidem nõ ex refrigerato sanguine, vt grumus, sed ex immodicè assato, feruidóque, velvti quidam cinis, gignitur atra bilis. Cæterùm ipsa est frigida, quia terrestris: nõ tamẽ caloris expers: quemadmodũ nec cinis, nec etiam acetum.

Cruẽtorum excrementorũ differentia quatuor.

Igitur cruentorum excrementorũ quatuor sunt differentiæ. Prima est, vbi sanguis quatenus dictũ est, per circuitus quosdam emanat. Secunda, cùm ob imbecillitatem iecinoris, haud absimilis lauacro ablutarũ carnium sanguis deiicitur. Tertia (quã nuper diximus) ex melancholico splendentéque sanguine constat. Ac per has tres differentias, & multum est excrementum, & affatim excernitur.

Dysenteriæ signa.

Per quartam verò (quæ ex vlcere intestinorũ oritur, pręcipuéq; dysenteria vocatur) paulatim & breuibus interuallis deiectionem fieri cõtingit, nonnunq̃ synceri sanguinis, nõnunq̃ grumosi: cum quo interdũ puris quoq; nõnihil excerni solet: quemadmodum & ramenta, & partes quædam membranis intestinorum consimiles. Sæpenumero densum quoq; stercus excernitur, cruentis guttis respersum.

Tinesmus oritur ab vlcere intestini recti.

Eiusdẽ generis cum prædicta dysenteria est tinesmos vocatus, ob recti intestini vlcus eveniens: qui quidem cætera symptomata dysenteriæ similia habet: tensionis verò vehementia, dysenteriã longè superat. Vrinæ tum suppressiones, tum deprauatæ expulsiones, excrementis quæ vel in ventre retinentur, vel præter morem naturę eiiciuntur, proportione respõdent.

Vrinam vnde suppressio accidat.

Ischuria, quorũ symptoma existat.

Supprimitur igitur, vel ob vesicæ imbecillitatẽ excernere nõ potentis, vel ob ostioli ipsius angustiam. Quorũ duorum morborũ ischuria est vnum commune symptoma. Est & aliud symptoma, cùm nihil penitus vrinæ in vesicam delabitur, abolita nimirum renũ actione. Alius itaq; affectus censendus est, cùm oppleta vesica, alius cùm vacua, nihil vrinæ redditur. Nam in ea affectione qua vesica est plena, oportet aut orificium eius angustum, aut naturam imbecillam existere. Os igitur fit angustũ, quia obstruitur & cõniuet.

Vrinę meatus ex quib. obstrui occasionib. possit.

Vesicæ osculũ, qua ex causa conniueat.

Atq; obstruitur quidem à grumo, vel crasso pure, vel lapide, vel callo, vel tuberculo, quod in meatu creuit: cuiusmodi in externis partibus omnibus accidere cernimus. Conniuet autẽ, aut ob tumorem præter naturam, cuiusmodi est phlegmone: aut ob siccitatem ingentẽ, qualis per febres ardentissimas gignitur. Sunt verò deprehensi quidam vesicã oppletam habentes, qui veriti surgere à cœna, vt illam exonerarẽt, postea meiere nequiuerũt: qualis etiam affectus ventri & intestinis solet interdum accidere. Igitur iam dicti affectus, vim excernendi vrinã, sua functione defraudãt. Qui verò ab iis magnitudine relinquunt, actiones efficiunt obtusas, torpidásq;. Reliquos affectus tertium genus symptomatũ (quod in motib. deprauatis cõsistit) comitari cõsueuit: cuius multæ species habentur.

Stranguria fit vel ob imbecillitatẽ vesicæ, vel ob lotij acrimoniam.

Primam stranguriam appellant, quæ vel ob imbecillitatem vesicæ, vel ob acre lotium fieri videtur. Secunda species profluuio

ventris est similis. Solet autem fieri quędam velvti resolutio, colliquatióve, interim vniuersi corporis, interim succorũ tantũ, quos venæ continẽt. Deinde quod ita liquatũ est, modò in ventrem, modò cum vrina defluit: nõnunq̃ in sudorem degenerat. Igitur venarũ succos in serosam saniem solutos, renes ad sese trahũt, vbi integrè valent, continentérq; ad vesicam transmittunt. Si verò invalidi fuerint, vt ipsos trahere nequeant tunc venæ eiusmodi serum aut in ventrẽ demittunt, nimirum si crassius sit: aut in vniuersum corpus pellentes illud, vbi est tenuius, subitò totum habitum ad aquam inter cutem transmutant. Quòd si caro liquata sit, tum vel venter suscipit ipsam fluxionẽ, si sit crassiuscula: vel sudores profluent, si in vapores soluat. Reliquorũ lotij symptomatũ, alia quidem vesicæ aut renũ quosdam affectus indicant: alia quantũ vel cruditatis vel cõcoctionis accesserit sanguini, ostendunt. Vt verò ad sudores transeamus, vbi ij resoluto corporis habitu eveniunt, affectus vocatur syncope: cuius sanè rei contrarium, per sudores creticos accidit, quippe qui robustas vires annunciãt. Eis autẽ sudores sunt similes, quos modica exercitatio, & balneũ, & calor æstiuus evocat. Per exercitationes autẽ immodicas, nõnihil vtilis humoris excernitur. Odorem verò & colorem excrementi quod expurgant, sudores obtinent. Cæterũ multus sudor effluit, aut ob corporis raritatem, aut excrementi tenuitatem, aut abvndantiam. At detinetur, si paucũ, viscidum, crassumq; excrementũ fuerit, aut cõstipati meatus: id quod accidit ipsis, quia vel obturantur, vel conniuent. Ac obturantur quidem à succis crassis & viscidis. Conniuent ob nutritionẽ pleniorem, vel ob refrigerationem, vel ob mollitiem. Ad hæc, sudoris tum excretio, tum suppressio, ob virium in carne imbecillitatem interdum accidere solet. Porrò nullius partis functio, manente ipsius essentia illæsa, impediri potest. Nulla autem qualitatũ agentium, res vicinas perinde alterare videtur, ac calor. Quare corpus calidum simul & humidum, q̃ celerrimè proprium sibi alimentũ cõcoquet, assimilabitq;. Quod verò ita sit durũ vt & flectatur facilè, & firmiter innitatur, id & trahere vehemẽter quidlibet, & impellere violenter, & detinere fortiter poterit. Optimè itaq; nutrientur calida & humida corpora, vt quæ & celerrimè immũtent, alliciántq; ad se, reponántq; & assimilent alimentũ. Pessimè omnium frigida, & sicca, vt quæ nec alterare, nec suscipere, nec apponere, nec assimilare sint apta. Quòd verò humidiora corpora tum facilius, tum celerius adhæreant, coalescántq;, duriorum autẽ alia nequaq̃, alia nõ facilè id perpetiantur, nemini obscurũ existimo. Cæterũ concoctio & nutritio, alterationes esse censentur. Appositio fit, cùm cibus in roris speciẽ redactus, à nutrito suscipitur. Adhæsio, est alimenti cum alito conglutinatio quædam, dum in vnum coalescunt. Atq; in his omnibus pueri, aliiq;, quorũ temperamentum calidius est & humidius, optimè degunt: nec infeliciter in illis distributio perficitur. Retentricem tamen facultatem pueri habent imbecilliorẽ, ob idq; excernunt celeriter. Similiter etiam expellendi facultas, vt retentrix, modicè illis est imbecilla. Eget autem longiori tempore facultas retentrix, quò suo fungatur munere: expultrix verò breuiori. Pueri igitur, vt alteratricis facultatis robore iuuenes superant, sic attrahendi vi sunt ipsis longè inferiores: atq; ab eis etiam in duabus reliquis facultatibus superãtur. Quanquam expultricis imbecillitas in eis minimè deprehenditur, idq; ob temporis breuitatem, quo suo fungitur munere. Quippe crebrius & deiiciunt & vomũt, q̃ iuuenes, nõ ob expultricis potentiæ robur, sed ob retentricis imbecillitatem. Atq; in cõcoctionibus quæ ad ventriculum pertinent, si humida molliaq; sumpserint, ea perinde ac iuuenes concoquunt: dura verò deterius conficiunt. Siquidem puerorũ calor, ad vaporis naturam: iuuenum, ad siccitatem magis accedit. Atqui humidiora corpora humidioribus indigent alimentis: sicciora, siccioribus. Senes ad omnes ferè actiones corpus malè affectũ sortiuntur: quippe qui iuuenibus aridiores sint, præterea etiam frigidi. Quare nec probè concoquunt, ob caloris penuriam: nec ritè nutriuntur, partim ob siccitatem, partim ob imbecillitatem alteratricis potentiæ. Iam digestio per corpus ipsis & tarda, & imbecilla est, nimirum instrumẽtis velvti torpentibus ob frigiditatem. Porrò ad functiones actiuas calidum instrumentũ & siccum, magis idoneum est: frigidum verò & humidum, imbecillius. Reliquæ duæ coniugationes medium inter has locum obtinent. At verò si ætates ipsas spectes, naturaliter frigidum & humidum corpus minimè deprehenderis: quanq̃ ob affectum præter naturam, talia reperiri contingat. In vniuersum igitur, frigidum vbiq; est debilius & torpidum, siue humori, siue siccitati iungatur. Haud aliter inter naturales potentias, retentrix robustior quidem videtur in aridioribus calidioribúsq; instrumentis: imbecillior verò, in humidioribus frigidioribúsq;. Similiter nerui, tendones, syndesmi, & musculi, quantò sicciores tantò robustiores evadent: nisi adeò modum excesserint, vt ob duritiem vix flecti possint. Nam si sic sint affecti, corripientur spasmo. Contrà naturalia instrumẽta, quò sunt humidiora, eò sunt ad nutricationem magis idonea, vel si ad extremam humiditatem pervenerint: ad concoctionem verò nõ sunt aptiora, nec seipsis, nec aridioribus, quibus similis adsit calor: nisi siccum aliquando cibũ exhibeas instrumẽto sicco & squalido, nõ liberaliter ei tribuens humiditatẽ. Cæterùm & ad digestionẽ per corpus, & ad excretiones, corpora admodum dura, ineptissima existunt: quòd haud facilè vel dilatantur, vel cõtrahuntur: quorũ alterũ attractionẽ, alterũ excretionem molitur. In summa verò, calor auctus ad omnem alterationẽ efficacissimus est, nisi ad tantam, vt colliquet, vehementiam increuerit. Siccitas ad robur & firmitudinem cõfert, nisi adeò sit cruda, vt corpora rigida, immobilia, ac friabilia efficiat. Humiditas ad nutricationem quidem mirificè facit: cæteris verò functionibus omnibus adversatur, excepta qua corpus auget. Deinceps autem de fluxionibus à cerebro oriundis aliquid etiam dicamus. Destillationis igitur & grauedinis

Colliquationes partiũ quibus modis soluũtur.
Renũ facultas.
Aqua inter cutem quomodo generetur.
Syncope quid.
Sudores cretici robustas vires annunciant.
Sudores retinẽt odorem & colorem eius, quem purgant, humoris.
Sudoris tum nimij fluxus, tum suppressi, causa.
Essentia partis illæsa, functio impediri non potest.
Calor vicinas res omniũ maximè alterare potest.
Calidũ & humidum corpus quamcelerrimè propriũ sibi alimentum assimilare.
Frigida et sicca corpora cur nutriantur infelicissimè.
Concoctio.
Nutritio.
Appositio.
Adhæsio.
Pueri vim retẽtricem habent imbecilliorem, expultricémq; non admodum fortem.
Pueri quibus facultatibus superent iuuenes, et quibus ab eis superentur.
Puerilis iuuenilisq; caloris discrimen.
Nutriũtur omnia similibus.
Senes cur ferè ad vniuersas functiones corpus malè affectum sortiãtur.
Actiuis functionibus quæ instrumenta sint commodiora.
Frigidum et humidum naturaliter nullum corpus reperiri in ætatibus.
Frigidum vbiq; esse debilius, torpidúmq;.
Naturalia instrumenta, quò sunt humidiora eò sũt ad nutricationẽ magis idonea: ad cõcoctionem verò ineptiora aridioribus, quibus adsit similis calor.
Qualitatum quæ in quibus sint efficaciores functionibus, & quæ inualeat.

Coryza. Catarrhus.

grauedinis (hæc coryza, illa Græcis catarrhus dicitur) cerebrum causa existit: vt pars quidem similaris vel à frigore, vel à solis ardore in intemperiem adactũ: vt instrumẽtum verò, quatenus infestatur à plenitudine.

Destillatio est defluxus in os. Grauedo est defluxus ad nares. Raucedo est ad fauces defluxus. Vua. Antiades. Paristhmia.

Cæterũ destillatio fit, si ad os excrementũ defluxerit: grauedo, si ad nares: quemadmodũ & raucedo, si ad fauces decũbat. Quòd si fluxio gurgullonẽ inuadat, aut vuã pariet, aut ipsum in tumorẽ attollet. In glandulas quæ ad finẽ oris vtrinque adiacẽt, si decumbat, antiadas procreat: sicuti & paristhmia, inuadens ea quæ illis proxima sunt. Ac defertur quidẽ fluxio à capite nõnunquã in ventrẽ, nõnunquã in asperam arteriã, vtrilibet maximè nocens. Quod verò ad vteri corpus spectat, si solidũ fuerit aut durum, causa est, cur supprimãtur menses.

Vteri corpus à quib. causis durari possit.

Duratur autẽ vel illicò à primo ortu, aut tractu temporis post ipsam generationẽ: videlicet ob intemperiẽ aut affectus alios præter naturã. At intemperies vteri interdũ à natura oritur, interdum sequitur morbos, perinde ac densitas.

Menses vnde retineri contingat.

Detinentur etiam nõnunquã menses, ob materiã ipsam vacuandam, vbi vel crassa est, vel viscida: necnon vbi à crassis humoribus vasa, quæ ad vterum descendunt, obstruuntur. Ad hęc, vterus nihil omnino excernit, ob multas exercitationes, & victũ tenuẽ, & cùm ad alias partes repunt humores. Minus excernit æquo, ob easdem causas, sed remissiores.

Menses quibus ex causis plus æquo fluant. Muliebre profluuium.

Plus autem, ob diuturnũ ocium, & victũ opiparũ. Cæterùm deprauatæ vteri fluxiones (quod symptoma fluxus muliebris dicitur) fiũt expurgato per hanc partem vniuerso corpore. Ac talem semper speciẽ refert id quod excernitur, quale est quod in animali redundat. Est & aliud ex vtero deprauatum profluuiũ, ob affectum aliquẽ ipsum infestantem eueniens. Insuper interdum cohibentur menses sanguine, ob robustas vires in alias partes irruente. Ad hunc autẽ sermonẽ pertinet meminisse mulierum minimè foratarũ, quibus vteri meatus coaluit.

Clausæ mulieres. Priapismus est inuoluntarius tumor virilis pudendi à flatulento spiritu ortus. Gonorrhœa species. Colorum vicissitudines vnde oriantur.

Iam priapismus est, cùm inuito intumescit inflaturque masculinũ pudendum: cuius symptomatis causa existit flatulentus spiritus. Porrò gonorrhœa si pudendo non intento acciderit, retentricis facultatis in seminariis vasis imbecillitatem sequitur. Si verò intento pudendo eueniat, cõuulsioni quodãmodo erit affectus similis. Colorũ vicissitudinem (vt summatim dicam) faciunt succi à sua naturali specie aberrantes, aut in profundum subeũtes, aut cutem velvti illustres. Particulatim verò causæ, ob quas succos ad huiusmodi tum motus, tum affectus peruenire oportet, sunt affectiones animi: ambientis vel ad calorẽ, vel ad frigus mutatio: corporis affectus vel calidiores, vel frigidiores: item sanguis vel paucus, vel plurimus foras elatus, cum introrsum reuulsus. Huc accedit quodlibet humoris vitium, ad suam ipsius speciẽ vniuersi corporis colorem permutare potens.

Figura partiũ à quibus causis vitietur. Symptomata quænam (ex) mutuò ac necessariò sequantur, et quæ minimè.

A naturali autem figura deflectunt partes, immodicè vel repletæ, vel manitæ, vel à propriis sedibus deturbatæ, aut reuulsæ. Vt autẽ hunc iam cõmentarium claudamus, operæpretium mihi videtur addere, quænam symptomata sibi mutuò & necessariò succedant, & quæ item non necessariò. Igitur id quod fit, vtrùm ex causa fiat, an ex pluribus, considerandum. Nam si ab vnica tantùm fiat, necessariò causæ efficienti succedet: si à pluribus, non necessariò. Symptoma itaque quod ab vno alio dependet, necessariò cõsequitur illud. Vbi verò aliæ quædam causæ ad secundi symptomatis generationem accedunt, ipsum non necessariò ad primũ cõsequitur. Neque enim cruditatem (gratia exempli) inflatio ex necessitate sequitur, vel mordicatio, vel nausea: quanquam tum horum, tum reliquorũ symptomatũ ferè omnium nullum est, quod non aliquando cruditates sequi videatur. Verũ & cruditatis magnitudo, & differentia, tum hominis natura, tum sensus vel acutus, vel obtusus, item singularum corporis partiũ & robur & imbecillitas faciũt, vt alias aliud symptoma cruditatẽ sequatur. In summa verò, quæcunque pars cruditatẽ fecerit, illa non tam percipiet, quę maximè imbecilla fuerit.

Cruditatẽ nullum necessariò symptoma sequitur. Atrophia sequitur necessariò alimenti defectum.

Proinde nullũ symptoma necessariò sequi cruditatem, possumus asseuerare. Vbi autem alimẽtum minimè per corpus digeritur, siue priuatio, siue imbecillitas fuerit actionis, atrophiam necessariò inducet, quemadmodũ in singulis partibus alteratricis potentiæ noxa. Præterea expultricis facultatis circa excrementa, aut sanguificæ potentiæ aberratio, necessariò producit praui coloris symptoma.

GALENI PERGAMENI
de causis procatarcticis, lib. vnus.

Procatarctica causa inualida tantùm corpora immutant.

Vas procatarcticas, siue externas, siue præincipientes appellãt, vt magnus calor, frigúsve ambientis, aut etiam aliquis animi affectus, inualida solũ corpora cõmouent: ac proinde à nõnullis nõ causæ, sed morborũ occasiones vocant. Videmus etenim mille simul in theatro sedentes, è quorum numero quatuor duntaxat æstuant, & in eis à febre vnus solus arripitur: quod nuper familiari nostro Menandro contigit: quem nos secunda die inuisentes, iussimus caput rosaceo foueri, mox dormire, postmodũ impensè lauari: ac sic tandem est restitutus.

Menãdrum ex insolatu febriẽtem, qua ratione sanarit Gal.

Alios etiam complures, ob æstum & labores febrientes, reclamantibus cæteris medicis, plurimis balneis ac victu humidiori vsus, similiter persanaui. Non desunt tamen, qui varia connectentes sophismata, quas nuper causas procatarcticas diximus, eas morborũ causas esse inficiantur: quòd videlicet nec semper, nec omnia corpora lędant. Qui quidem nõ secus habendi sunt odio, ac illi, qui spinas & hamos in viis, per quas sunt transituri homines, seminant. Nos itaque horum impedimentorum nonnulla iam rescindamus, aliqua emendemus, alia conteramus, vt antiquam viã, quæ non ad ciuitatem, sed ad artem omnibus ciuitantibus vtilissimã ducit, purgemus. Quòd igitur tum frigus, tum immoderatus calor, & cõtristare, & morbos gignere soleant, id indies natura rerum nos docet: cùm nimirum vel ipsa animalia bruta, soleant loca & regiones mutare, vt æstate quidem calorem, frigus verò hyeme declinẽt.

Bruta mutant regiones, vt æstum & frigus vitent.

Quòd si hæc noxia quidem, nõ tamẽ morborũ esse causas fateãtur, quòd nec semper, nec omnibus noceant, iam nõ de re, sed de nominibus

disputāt: quanquam ne sic quidem effugere poterūt quin convincant, saltē illas esse causas nocumenti iis, quibus nocent corporib. Sunt porrò duæ primæ causæ ac maximè principales in vniuersum, scopus videlicet, siue finis, cuius gratia fiūt omnia quæ fiunt: ac præterea id, à quo ea fiunt. Has dignitate sequuntur tertia & quarta, instrumenta nimirū quibus, & materia ex qua. Etenim in humanis artibus, nisi causæ omnes cōspirent, nullus vnquā effectus absolui poterit. Nam nisi aliqua esset lecticæ vtilitas, nunquā faber illā cōstrueret. Sed si aliqua sit illius vtilitas, careat autē dolabra, serra, terebello, aliáque supellectili instrumentorū, nec sic lecticā coagmentabit. Et si hæc illi omnia præstò sint, & mox ligna deficiāt, neque ita componetur lectica. Sed nec si instrumēta & materia parata sint, & vtilitas vrgeat, absit autē artifex, quicquā vnquam compingi poßit. In iis tamen artibus quæ casu fiunt, interdum finalis causa desideratur, cùm ea nullius gratia fiant, est etiā vbi id per quod fiunt, abest. At nihil invenire licebit, quod materia nō egeat, ex qua cōstet: & efficiente, à quo fiat. Semper siquidem est necesse, vt sit cōvennis alicuius patientis, quod vicem materiæ subeat: & alterius quod circa ipsum agat, & efficientis rationem obtineat. Hoc autē nonnunquā instrumento eget, si alicuius gratia operetur. Interdum sine instrumento agit, vbi nullius gratia, neque ex proposito agit. Vbi igitur ex frigore vel æstu aëris ambientis aliquis læditur, aër ambiens dicitur causa effectrix: materia, corpus affectum. Nullus itaque effectus oriri poterit, nisi efficiens & materia iungantur. Vnde oportet vt hæc vtraque aliquid ad generationē rei conferāt. Quæ autem ad rei generationē cōducunt, meritò causæ appellandæ sunt. Reperire autem licet præter iam dictas, etiam alias causas, accidentales tamen: velvti intermediū spacium minimè impediens, quo faber indiget, vt circa lignum agere poßit: idque non quà artifex est, sed quà corpus, quod alium ab eo qui continet materiam circa quam operatur, occupat locū. Hæc siquidem ex accidenti dicuntur, & tanquā ea sine quibus nō. Solidum quippe corpus interiectum inter fabrum & lignū, impedimento est, quo minus operari artifex poßit. Quod si de medio tollatur, ex accidenti consequitur, vt aër in illius locum succedat, cùm nusquam in hoc orbe vacuū poßit consistere. Proinde cōstat fabrū aëre ex accidenti indigere. Similiter ambulationis causæ sunt, ipsius vtilitas, vis animalis, atque etiā crura: at causæ sine quibus id fieri nequit, aër circunfusus cedens, pauimentúmque renitens. Quod autem ait Erasistratus, Si refrigerari febricitandi causa est, qui magis refriguerit, ille magis febricitabit: maximè absurdū videtur. Nam si effectrix causa ipsa id absque patiente apto efficere posset, qui magis refrigerarentur, magis quoque febricitarēt. At si frigus non omni corpori febrē adferre potest, sed illi tantū, quod ad eam excipiendam est habile, vtique non amplius erit necesse, vt qui friguerunt magis, magis quoque febricitent: imò facilè nōnullos reperias, qui ne semina quidem febris cōcipiant, fiant tamē attoniti, vel torpidi, vel tremuli, vel cōvulsi: vt accidit Alexandro, dum æstiuo tempore in Cydno, Ciliciæ flumine, se lauaret. At verò nec illud etiā revera cōfici potest, vt qui magis frigescit, magis quoque lædatur: sicvti neque hoc etiā, vt si magis lædatur, magis febricitet: cùm aliquando cōtingat aliquē magis lædi, qui tamen nō modò non magis, sed nec omnino febricitet. Idem etiam dicendū est de labore plenitudinéque, & aliis id genus causis, quas eodem paralogismo, ab ordine procatarcticarum febris causarū exterminabat. Sed cur interim operā ludimus, dum hæresim Erasistratiorū cōvellimus, qui asserunt patriam potius prodendam esse, quā propriū dogma? Adeò enim stupidi simul & pertinaces sunt, vt etiam omnes febres à phlegmone exoriri contendant: ob idque nec potū frigidæ, iis qui ardenti febre tenentur, cōcedant: cùm tamen ea opportunè exhibita, nisi obstet viscerum inflāmatio, ægri cōfestim sudent, liberique à morbo reddantur. At si in discernenda hypostasi purulenta, ab ea quæ in sanis, & post solutas febres conspicitur, essent exercitati, convincerentur. Quippe in sanis, & vbi febres solutæ fuerint, id quod residet, album est, nec fœtorem habet, nec colorem, nec lentorem, qualis cernitur vbi phlegmone in suppurationem cōversa soluitur. Sed hactenū est summa impudentia Erasistrati, quòd cùm fateatur repletionē plethoram efficere: hāc verò, sanguinis paremptosin ad arterias: atque hanc denique phlegmonem: nolit tamen concedere, repletionē phlegmonis causam existere. Nam & nos pari modo dicemus, quòd qui plaga homini illata venas colli secuit, non extitit illi causa mortis: quoniam causa proxima fuit, non ille qui percussit, sed potius effusio sanguinis.

Causa primæ & maximè principales in vniuersum, sunt finis cuius gratia fiunt omnia quæ fiūt, et præterea id a quo fiunt: quas postea sequuntur reliqua, nempe instrumenta simul atque materia.

Effectus nullus absolui poterit in humanis artibus, nisi causæ in vnum omnes conspirent: id quod in iis quæ fortuitò cōtingunt minimè necessarium videtur.

Omnia egere materia ex qua & efficiēte à quo fiant.

Causa appellāda sunt, quæ ad rei generationē conducunt.

Causa accidentaria sine quib. operari non licet.

Vacuum nusquam dari.

Frigus illi tantum corpori febrem adferre potest quod ad eam excipiendam est habile. Alexāder torpore fuit correptus, dum in Cydno, Ciliciæ flumine, se lauaret.

Erasistratiq censebant, patriā potius prodendam esse, quàm proprium dogma.

Frigida opportunè exhibita iis, qui ardenti febre tenentur, nisi viscerū inflammatio obstet, ab affectu eos liberat.

Puris hypostasisque discrimen.

GALENI PERGAMENI de plenitudine, liber vnus.

Icvti nullū est quod nostra tempestate in ore ferè omniū medicorum crebrius versei, quā plenitudinis vocabulū: ita nec aliud facilè invenias, quod magis ab eis ignoretur. Vt aūt eos qui ignorantiæ tenebris occęcātur, quique absurda tuētur dogmata, impræsentiarū missos faciamus, cum ingenuis verò ac veritatis amore flagrantib. cōfabulemur: duas in vniuersum notiones, relationésve plenitudinis proponamus: vnam qnidem, secundū robur viresque illius qui talē plenitudinē defert: alterā, secundū excipientis vasis capacitatē. Dein verò sedulò perscrutemur, quænā sint vniuersæ animātis vires: & quo odo plenitudo, quæ secundū earū vnāquanque sistere potest, sit & agnoscenda, & curanda. odū, quot sint eorū humorū species, qui ea aggrauent, vel à vasis cōtineri non pos tur in libris de Placitis Hippocratis & Platonis satis à nobis monstratum est, quòd alia ea vis sit, quæ in venis cōsistit, alia quæ per arterias, sicvti & alia quæ per neruos diffunditur. Vbi etiam docuimus, cor *facultatis arteriarū fontem atque originē esse: neruorū autē cerebrum, sicvti iecur venarū. At in libris de Elemētis ostēdimus, substantiā eorū omniū quæ generationi & interitui obnoxia sunt, à quatuor primis qualitatibus immutari: & ex earum certa quadam temperatura, omnium

Plenitudo est duplex, vna iuxta vires illius, qui eam defert: altera iuxta vasis illam continentis capacitatem.

Cor est arteriarum origo. Cerebrum est fons neruorum. Hepar est venarū principiū

omniũ corporũ ſubſtantiam, ac proìnde virium earum eſſentiam, quæ corpus noſtrũ diſpenſant, conſtare: quippe quæ non ſit, niſi ipſius temperamenti quædam proprietas. Porrò vis ipſa ſiue facultas, cauſa effectrix exiſtit, non materialis ſubſtantia, patibiliſve. Facultas itaq; erit alicuius actionis cauſa, quam mox neceſſe eſt eſſe motum ab agente in id quod patitur. Sicvti & affectus qui in patiente eſt, motus erit ab agente, in rem patientem. Vnde vires ſuam quidem ex alterius comparatione notionem habent: eſſentiam verò, * ex habitudine ad alterum. Quòd autẽ in ſeipſum aut agat, aut aliquid efficiat, omnem mentis captum excedit: ſicvti etiã, quòd ſeipſum aliquid contineat. Quare non modò ex Herophileia multi, ſed & ex Stoicis iuniores, dum contendunt oſtẽdere, quòd ſpiritus atq; ignis & ſeſe, & cætera elementa cõtineant, terra verò & aqua ab iis cõtineantur, nullã demonſtrationẽ adferunt. Nos quippe evidentiſsimè cernimus, ita nihil ab igne contineri, vt potius ab eo vniuerſa ſoluantur. Etenim quod durum eſt, renitẽnſque ac denſum, vel primo aſpectu potius continere videri poſsit: contrà verò, quod molle, cedens, rarúmq; eſt, altero indigere à quo cõtineatur. Dicamus igitur, quotieſcũq; præ multitudine aliquid nimis diſtenditur aut diſrumpitur, affectum talem ad continentia vaſa ſpectare, nõ verò ad aliquas vires: cùm verò grauatur, ad ſenſitricẽ potentiam. Nam neque idipſum omnino ad vires pertinet omnes, * cùm naturalis potentiæ hæc grauitas affectus nõ ſit. At verò plenitudinis genus, quod ex loci continentis capacitate cõmenſuratur, non modò in animantibus reperitur, verum etiam in rebus inanimis, quemadmodũ in veſtibus, vinculis, pellibus, vaſiſq; fictilib. Rumpuntur ſiquidem omnia hæc, vbi multa replentur flatuoſa ſubſtantia. Porrò cùm quatuor ſint naturales potentiæ, attractrix, retentrix, alteratrix, expultrix: alia ſunt inquirenda indicia ad cognoſcendam plenitudinẽ quæ ſecundũ earũ ſingulas accidit: nam nec grauitas in iſtis ſufficere poterit. Etenim imbecillus ventriculus, vi ſenſitrice maxima eſt præditus, qua ſibi grauia ſentire poſsit. Iam quibus ſignis arteriarũ plenitudinem, quæ ex collatione ad earũ vires cõſtat, probè deprehendere liceat, in cõmentariis de pulſibus expoſuimus. Venarũ verò nec ego ſignum aliquod vnquã, quo id ex ſcientia haberi poſsit, præſcripſi, neq; ab alio quopiam literis mandatum reperire potui. Vt autẽ de plenitudine agamus, quæ ſigillatim quaſcunq; particulas occupat, ſciendum eſt, ea membra quæ parũ ſentiunt, vel ſunt ſenſus omnino expertia, nequaq̃ parem cum ventriculo aut veſica, excrementorum quæ in ipſis congeſta ſunt, ſenſum habere: ſed aut omnino exiguũ, aut penitus nullum: exiguũ quidem, vbi maxima plenitudo adfuerit: nullum, vbi illa non multa fuerit. Nam in pulmone, iecore, renibus, atq; in nõnullis oſsibus, aliquis nõnunq̃ oboritur alicuius ponderis ſenſus: quanq̃ is certè potius ad membranas referri debet, q̃ ad eorum viſcerum carnes. At ſecũdum cerebrum, perq̃ manifeſtum ſui ſenſum grauitas interdum excitat. In partibus autem ſenſu vacuis, nullus

Eſſentiam facultatũ corpus noſtrum regentium, ex téperie quatuor qualitatum cõſtare, eſſéq; proprietatem temperamenti.

Facultas eſt cauſa effectrix.

Agere in ſeipſum nihil poteſt, ſicvti nec ſe continere.

Ignis omnia diſſoluit.

Continere videtur dura, renitentiáq;: vt contineri, quæ mollia & cedẽtia exiſtunt.

Plenitudo diſtẽdẽs aliquid, dicitur iuxta vaſa.

Plenitudo grauans, etiã ſi nõ diſtẽdat, ad vires ſenſitrices refertur, minimè aũt ad naturales.

Plenitudinẽ iuxta vaſa reperiri etiã in reb. inanimis.

Plenitudo iuxta venarum vires, qua ratione deprehendi queat, neq; ſcripſit Galenus, neque ab aliis ſcriptum reperit.

poteſt non modò grauitatis, ſed nec alterius etiã ſymptomatis ſenſus haberi. Atqui ſenſu carere videntur nonnulla oſſa, adeps, & glandulæ quædam: præterea medullæ omnes, ſenſus expertes ſunt. Cerebrum tamen atq; ſpinalem medullam, nõnulli in ſentientibus particulis collocant. Tutius tamen poterit quiſpiam de carne, qua gibba iecoris pars conſtat, aſſerere, quòd abſq; vllo ſit ſenſu, cùm neruus illi nulla ex parte inſeratur. De parte autem illius caua, facilè dubitatio exorietur, cùm nerui qui iecori iuxta portas diſtribuuntur, adeò ſint exiles, vt contexere ſolam membranam videantur. Grauitas igitur evidentiſsimũ ſignũ illius eſt plenitudinis, quæ ad vim ſenſitricẽ ſpectat. Nam ſi in aliqua particula quæ ſenſu prædita ſit, vlla humorũ multitudo aggregetur, in ea ſtatim grauitatis ſenſus quoq; excitatur. Nec tamen quotieſcunq; pondus loco alicui inſederit, ibi etiam humorũ multitudo aggregabitur: quandoquidem ſi facultas ſit imbecillior, poterit vel ex ipſiſmet ſolidioribus membris grauari; quemadmodum in corporibus reſolutis contingit. Siquidem præ reſolutione imbecillioribus redditis muſculis, ſentit ille qui reſolutus eſt, in motu grauitatem inſignem: ita tamen, vt infirmus muſculus ſibiipſi minimè grauis videatur. Grauitas quippe ab altero, & in altero, gignitur. Poteſt itaq; muſculus fieri ſe ipſo invalidior, imbecilliórque: vt verò ſibiipſi ſit grauis, id fieri nequit. Agè igitur, maioris perſpicuitatis gratia, ponamus nunc à ſpiritu per neruum delato, moueri muſculum: à muſculo verò, tibiam primùm, cui is inſeritur. Qua mota, articulus in genu, vbi crus vniuerſum cõmittitur, ſubinde etiã moueatur. Quibus ſic conſtitutis, quiſq; verè aſſerere poterit, & muſculum, & totam tibiam, invalido ſpiritui eſſe oneri. Quocirca minimè poteſt exquiſitè dignoſci, quid ſit id quod primùm grauet, quódq; primũ grauetur: niſi prius ſciatur id, quod primũ in nobis vnãquanq; mouet particulam. Ad quod quidem virtum in diſcernendis potentiis, quæ nos gubernãt, peritus, tum in anatome exercitatus, deſideratur. Iam verò, vt nulla eſt neceſsitas illis, qui in obeundis functionibus valentiores, q̃ prius forẽt, effecti ſunt, humores aliqua ex parte accreuiſſe (quod Eraſiſtratus exiſtimabat) ita pernéceſſariũ videt, vt ſi qui validiores actiones habeant, eis viriũ robur acceſſerit. Actionũ ſiquidem fortitudo, ad viriũ robur cõſequitur: ſicvti & robur viriũ, fortitudinẽ comitat functionis. At à ſanguinis multitudine, cõſecutio nulla neceſſariò eſt futura: cùm neq; ſi is maiori ſit copia q̃ antea, validior ex neceſsitate futurus ſit homo: neq; ſi minori, imbecillior: ſicvti nec ſi æqualis ſit, neceſſum eſt illũ viribus eõdẽ ſe habere modo. Liquet itaq; actiones validas propriã eſſe ac inſeparabilem viriũ vigentiũ notam, ſanguinis verò aucti nequaq̃. Porrò vbi adeſt tenſionis ſenſus, nec tamẽ exercitatio præceſſerit, ibi neceſſe eſt plethoram eſſe cõgeſtam. Sanguis autẽ auctus, nõ tamẽ eò, vt venæ adhuc tenſæ ſint, nondum plethoram abſoluit. Vt verò tenſio, copiæ humorum propria vaſa tendentium affinis eſt: ita vlceroſus ſenſus, acrem ſequitur qualitatem humorum, poteſtque vel ex ſolis

Senſu vacuas particulas, nec grauitatis, nec prorſus ſymptomatis vllius poſſe ſenſum percipere.

Medullæ omnes inſenſiles.

Iecoris gibba inſenſilis eſſe.

Grauitas eſt certum indiciũ illius plenitudinis quæ ad vim ſenſitricem ſpectat.

Plenitudini ad vires nõ requiritur neceſſariò magna humorum colluuies.

Grauitas ab altero & in altero gignitur.

Actionum fortitudo ad viriũ robur conſequitur.

Robur virium, fortitudinẽ comitatur functionum.

Actiones validæ, non aucti ſanguinis, ſed vigentium virium ſunt inſeparabilis nota.

Vlceroſus ſenſus acrem ſequitur qualitatem humorum.

quandoq; motionibus gigni. Si igitur particula quæ distenditur, particeps sensus fuerit, necessum est, vt quæcunq; fuerit ea res, quæ eò ipsam distendit, vt capi nequeat, tensionis sensum in animante excitet. Atq; is affectus qui tunc mēbra occupat, tensio appellatur. Quæ si plurimum augeatur, erit etiam necesse, vt quod tendit disrumpatur.

Tendi possunt particulæ à quavis substantia humida & flatulenta.

Cæterū nō tantū ex ipso sanguine, sed ex quacunque substantia humida & flatulenta, possunt partes tensiuo affectu occupari. In vniuersum autem, id quod grauat, multum: quod verò pungit, aut mordet, molestum esse dicemus. At plures reperiri humores mordaces, qui partim in nobis gignantur, partim accedāt extrinsecus,

Mordicantium humorū quatuor, secundum magis et minus differentiæ habentur.

omnibus est compertū. Quorū quatuor penes magis & minus differentiæ extant. Etenim qui modicè mordent, pruritū inferunt, vti scilla: qui verò magis, rodunt, vt cepa. Sed si aliqua præterea adhuc his fuerint acriora, horrorem excitabunt:

Acres humores particulis exulceratis admoti, horrorē atq; rigorem excitāt.

præcipuè quidem, si particulis admoueantur exulceratis: prorogato verò, atq; aucto horrore, symptoma illud rigor vocatur. In nobis quoq; mordaces gignūtur succi eadem ratione, per has quatuor ideas distincti. Quorū sanè pruriginosi illi sunt, qui modicè existunt acres: vlcerosum verò sensum pariunt, qui his sunt mordaciores: qui autē hos quoq; mordacitate superāt, horrorem: sicuti qui præterea iam mordacissimi sunt, hi rigorem inducūt. Affectio igitur vlcerosa, ex succis mordacibus gignitur. Grauitas autē à multitudine, pro viriū cōparatione. At tensiona affectio, & ipsa quidem humorū multitudinem sequitur, non tamen per collationē ad vires corporū continētium, sed tantū ad capacitatem qua continētur illi. Ad hanc ergo affectionē vltimam, tensio tantūmodo pertinet: vt ad secundā grauitas.

Vlcerosus sensus neutrius plenitudinis est propria nota.

Symptomatum differentia varia.

Vlcerosus verò sensus, neutriua est propria nota, nec plenitudinis nuper dictæ, nec secundæ, quæ vires respicit. Ex symptomatis itaq;, alia ad plenitudinē pertinent, quæ respicit vires: alia ad eam quæ in infusione consistit: nonnulla præterea nō sunt * simpliciter plenitudinis notæ, sed huiusce plenitudinis. Quædam verò nullius quidem plenitudinis, sed humorū potius prauitatis & corruptionis sunt signa, aut virium imbecillitatis, aut tumoris solidorū corporū.

Tensiuus affectus quod indicet.

Ergo affectio tensiua, nisi exercitationis sit comes, plurimam omnino substantiā in corpore quod sensu præditū est, contineri insinuat: nō tamen qualis sit ipsa substantia, ostendit: nisi alia etiam indicia accedant.

Actionis languor, vires inualidiores ostēdit.

Actionū verò imbecillitas, vires inualidiores ostendit: * quòd mouens causa impediatur: quemadmodum accidit in languidiori manuum motione: id quod plures constitutiones consequi potest. Nam si in aliquo carneū ac adiposum particularū genus, viribus tamē eosdem fines seruantibus, adaugeatur, necesse fuerit motiones imbecilliores fieri, moto nimirum aucto, mouente verò æquali permanente. Sed si aut vnus quispiam ex humoribus, aut omnes etiā simul excrescant, nec vires alioquin simul vnà augeātur, sic quoq; necesse erit actiones invalidas reddi: nec secus si humores simul & effusiones creuerint, nullo autem in viribus incremento facto: quemadmodū & si pares illi se habuerint, vires verò imbecilliores evadant. Fieri etiā potest, vt & demātur de viriū robore, & humores vnà cum parenchymate, seu transfusione (quæ impræsentiarū molē carnis, pinguitudinisq; significat) vel plures fiant, vel pauciores. Horum itaq; vtrumvis eveniat, necessariò evadent * functiones imbecilliores. * Arbitrari autē quādiu solida corpora optimè nutricantur, posse nonnunquā edi imbecilliorē motum, hominū planè est minimè perpendentiū,

Facultates per vniuersa solidiora corpora permeare.

facultates per vniuersa solidiora corpora permeare: sed perinde ac fistulas, aut canales quosdā, sic spiritui venas & arterias constituentiū. Hallucinantur etiam, qui inter plethorica indicia, corporis tumorem reponunt: quippe venarū tumor poterit forsan esse plethoricū signum, inseparabileq;, vbi corpus ita se habuerit, vt neq; interna externis, neq; hæc illis caleant magis, nec præterea calor immodicus vniuersum corpus detineat.

Tumorē corporis non omnem esse signum plethoricum.

Carnis autē & adipis moles, eorundem multitudinē indicabit: nō tamen plethoricæ plenitudinis quæ desiderat evacuationem, signum existet. Cùm autē syncerus sanguis nunq̄ ita reperiatur in venis, quin illi aliqd aut bilis, aut pituitæ, aut serosi excrementi permistum sit: perinde sanè erit dicere, sanguinem ipsum augeri, ac si etiā humores dixeris.

Venarū tumor, quando sanguinis plenitudinē indicet.

Venarū itaq; tumor, sanguinis plenitudinē indicat, si tamen is à nulla gignatur externa constitutione prorsus invalescente, aut ex fusione, aut ex ebullitione. Cauendum præterea erit, ne particula illa decliuis fuerit, néve paulò antè cætera vehementius mota. In summa verò, plenitudo à venarum tumore indicabitur, si omnes corporis partes eandem constitutionē seruarint, idq; cum mediocri calore. Cæterùm tum tumor ipse, tum tensio, cùm à singulis humoribus, necnon à flatu excitari possint, plenitudinis quantitatē, potius quàm specificas differentias declarant. Siue igitur sanguis eò incrementi pervenerit, vt citra tunicarū tensionē, naturæ modum excedat, corporiq; grauis videatur: siue ita sit auctus, vt vasa continentia distendat: vtrunq; certè & multū, & plenitudo dicitur: sed prior illa, secundū vires, hæc penes vasa vocetur.

Plenitudo secūdum vires.

Plenitudo secūdum vasa.

Rubor insitus, sanguinis plenitudinem indicat.

Iam rubor, si nec ex sole, nec ex balneo, nec ex immoderato exercitio, neq; ex calore, nec ex ira verecundiàve, neque ex alia deniq; occasione extrinseca oriatur, sed vndequaq; corpus æqualiter fuerit affectū, sanguineæ plenitudinis nobis indiciū existit.

Arteriarum motus, venarū plenitudinem indicat.

Omnem autem plenitudinē, quæ in venis congesta est, facilè motus arteriarū ostendit, ob mutuam vasorum confluentiam: nisi vbi humores contenti in venis, q̄ maximè sunt crassi & tenaces.

Plenitudinis species quibus notis sint distinguendæ.

Plenitudinis autem species, vbi in vniuersum illa corpus dispergitur, his notis sunt distinguendæ. Rubor plenitudini sanguineæ attestatur: color verò subpallidus, flauæ bili. Cùm autē pituita nimis excreuerit, in album magis q̄ pro naturæ modo, color ipse mutatur: quemadmodū in atrū, si bilis atra. Opus tamen est, vt cum singulis horum humorum simul sanguis augeatur: alioq nō plenitudo aut plethora, sed cacochymia potius dicenda venit.

Cacochymia quid.

Cæterū si grauitas vel tumor præter naturæ modum accesserit, affectio talis, plethora appellabitur: ipsiusq; humoris vincentis species, ex colore

Plenitudini perpetuò adesse tumorem & pondus.

lore diiudicabitur. Sola tamen bilis nec tumorem, nec pondus (quæ à plenitudine seiungi nequeunt) inferre potest. Nam anteq̃ ita ea increscat, alia illi superventura est affectio. At si sola pituita augeatur (inter cuius species annumeratur humor qui crudus dicitur, fabamq; imitatur elixam, q̃ alia pituita, crassior, ac minus flatulentus existens) duntaxat in leucophlegmatia solet per vniuersum corpus exuberare.

Pituita in leucophlegmatia duntaxat solet per vniuersum corpus exuberare.

Pituitæ species diuersæ, earũq; vsus & facultates.

Sunt enim & aliæ pituitæ species: dulcis nempe, acida & salsa. Verũ ex dulci fiunt somnolenti: ex acida cùm redundat, famelici: quemadmodũ siticulosi, ex salsa. A cruda autẽ, deiicitur appetentia, somnolentiq; etiam fiunt.

Sopor vnde.

Siquidem si humescat, refrigeretúrq; cerebrum, quod est sentiendi principiũ, statim soporosa affectio oboritur: quemadmodũ si siccescat, atq; incalescat, in vigilias illabitur.

Vigiliarũ causa.

Melancholici sunt difficiles, & præter omnẽ rationẽ tristes.

Proinde omnes qui vtraq; bile redundant, insomnes degunt. Id tamen peculiare habent, qui atra bile cruciãtur, quòd difficiles sunt, atq; præter omnem rationẽ tristes. Vigiliæ itaq; & somni causa, in cerebro ipso cõsistit: appetentiæ autẽ & illius defectus, ad os ventriculi pertinet.

Pituita in ore vẽtris collecta, appetẽtiam facit.

Bilis vtriusq; facultates.

In quo quidem si colligat̃ pituita, appetitiones excitat: si flaua bilis, tum sitim, tum cibi fastidiũ pariter, ósq; fiet amarulentum. At si atra, morosi, tristes atq; formidabiles fiunt, & sine siti: saliuáq; plurimũ illis scatet: atq; nõnulli eorum satis videñtur famelici, in quibus nimirũ atra bilis, acida qualitate fuerit affecta: id q̃d sanè contingit, vbi ipsa malignior est reddita. Porrò vbi ea velvti fæx sanguinis permanet, neq; exactè est acida, satius fuerit illam appellare melancholicũ succum: nõ autem melancholiã, siue atram bilem.

Melancholicus succus.

Pulsuum differentia pro varietate humorũ exuperãtium.

Quòd verò ad pulsus pertinet, si in plenitudine flaua bilis redundet, tales necesse est reddi pulsus, qualis vbi cor calfit simul & exiccat̃. Si atra bilis, quales quum frigescit & exiccatur. Si pituita, quales edi solent in humida frigidáq; cõstitutione. Vbi verò sanguis se omnino secundum naturam habuerit, nulla fiet in pulsu ab antiquo statu mutatio: alterantur autem, secũdum ipsius sanguinis mutationẽ.

Sanguinis temperies à diuersis causis variatur.

At verò ex ocio & humido victu sanguis humidior seipso redditur: ex ira autem, exercitatione, æstu, frictione, medicamento alimẽtóq; calfaciẽtibus, necnõ meraciori antiquiorīq; vino, calidior efficitur: quemadmodũ frigidior, ex recenti frigore. Quòd si quispiam alimentis temperaturæ siccioris diutius vtatur, quæ tamẽ alia nulla intemperie teneantur, sanguis siccior euadet. Sed secundum etiam varias complicationes causarum, in diuersas incidet sanguis cõpositas intemperies: idque citra miscellam aliam in eo superantis humoris. Quòd si ob aliorum quoq; humorũ misturam, illabatur in intemperiem, certè absq; cacochymia cõstare talis dyscrasia nõ poterit: alias tamen octo differentias sortietur, sed diuerso modo, quàm vbi ille solus & per se fuerit talis. Verùm an intemperies ad solum pertineat sanguinem, an ad aliquem alium illi humorẽ permistum, ex iis quæ diximus, & ex aliis multis signis, facilè deprehendi potest. Fingamus igitur homini qui febre est vacuus, venas in tumorẽ attolli, ac totum corpus rubicundius euadere. Statum enim est expendendũ, num & causæ aliquæ occurrerint, ex illis quæ vim calefaciendi habent: & si hoc fortè videatur, præstiterit huiusce rei dignotionem tantisper differre, donec mono ab illis in corpore vniuerso excitata cõquieuerit. Tunc autẽ, si qualem diximus, talis appareat, sanguinẽ sanè in eo abundare, indicium erit. Mox verò grauitatẽ, tensionem, pigritiam ad motum, pulsus, vigiliam, somnũ, appetentiã, fastidiũ, præcedentemq; vitæ rationẽ, expedit revocare ad examen, expẽdereq; an aliqua excretio solita, illi suppressa sit, aut exercitatio neglecta: & an alimẽtis pluribus, aut plurimi nutrimenti sit vsus: vel si post cibum se præter morem lauerit: solitúsq; sit plethoricis morbis corripi. Quibus addenda est temporis & regionis cõsideratio. Nam hyeme & vere, locisq; tum frigidis, tum temperatis, maior colligitur plenitudo: minor verò locis & temporibus calidis atq; siccis. Sic etiam qui densa sunt cuti, frequentius plenitudinem colligunt: sicvti rarius, qui rara.

Plenitudo maior colligitur hyeme & vere.

GALENI PERGAMENI
de atra bile liber vnus.

Anguis (qui humor omnibus hominibus est notissimus) vbi vel arteria, vel vena fuerit convulnerata, ilicò effundi videtur: rubens sanè magis è venis, flauior autẽ ex arteriis manans. Vndecunq; autẽ exeat, subitò concrescit in grumũ: idq; nõ solùm extra corpus, sed intra illud etiã, in quovis ipsius loco præter naturã cõtentus.

Sanguis extra sua vasa, subitò in grumum concrescit.

Igitur magna ex parte in hoc humore rubeus color exuperat: & talis exactè optimus sanguis existit. Apparet autẽ nonnunq̃ hoc ipso flauior & nigrior: sicvti etiam ex cõsistentia crassior atq; tenuior. Quin & videtur quandoq; in cõcreto sanguine tenuis quædam humiditas, contracta à potu, innatare.

Serum sanguinis.

Interdũ & pituitosus humor cum sanguine per venas defertur. Cæterùm hæ differentiæ humorũ nõ mutant sanguinis appellationẽ. Est & alius quidam humor sanguini crasso & nigro persimilis, qui tum per vomitum, tum per deiectionẽ excernitur: nõ tamẽ, etsi diutius aëri ambienti expositus fuerit, omnino densatur.

Atra bilis.

Atq; hic ipse humor aliquãdo à vomentibus acidus simul & acerbus sentitur: quandoq; verò nullam qualitatẽ manifestam præ sese fert. Cùm autẽ sanguis maiori ex parte dulcis esse videat̃: pituita autẽ insipida, velvti aqua: certè si quando hi humores sentiãtur salsi, morbosi erunt.

Salsos humores esse morbificos.

Euadit autẽ interdum ipsa pituita dulcis. Poerò pituita omnis esse debet colore albo, minimeq; cõcrescere.

Pituita omnis esse debet colore albo, minimeq; concrescere.

Est & alius humor, qui dum vomitur, semper amarus apparet: nõ semper tamen flauus, sed quãdoq; pallidus. At semper qui flauus est, pallido crassior videtur.

Flaua bilis species.

Iam verò, vt flaua bilis tenui serosæq; humiditati cõmixta, & pallidior, & aquosior euadit: sic vbi resoluit plurimũ, vitellis crudorũ ouorũ apparet similis: ob idq; vitellina appellat̃. Igitur hæc bilis, siue pallida sit, siue flaua, siue vitellina, in vasis habet suã generationẽ. At in ventriculo quædã alia gignit̃ bilis, quæ porri colorẽ refert: alia quæ ab æruginis similitudine, æruginosa vocat̃: alia, quæ isatidis imitatur colorẽ. Quibus omnib. est cõmune,

Bilis porri colorem referens, in vẽtriculo gignitur.

Bilis æruginosa.

vt quales sunt, tales permaneant. Vt verò ad atram bilem redeamus, ea, quia non concrescit, à sanguine nigro distinguitur: nō tamē ab iis quæ propriè excrementa nigra appellant, eo nomine differt.

Nigra excremēta quomodo ab atra differant bile.

Hæc siquidem, cùm talia sæpius vomantur ac deiciantur, ab atra bile q̄plurimū & facultate & qualitatibus differūt. Nam neq; acerbum saporem, neq; acidum manifestè participāt: cùm atra bilis tum gustui, tum olfactui talis esse videatur.

Atra bilis est acida, terramq; fermentat.

Ad hæc, excrementa nigra minimè terrā fermentant, vt atra bilis. Quæ quidem * hac in re cùm sit aceto q̄acerrimo similis, partiū tamen crassitie ab eo q̄maximè dissidet.

Atra bilis differt crassitie ab aceto.

Atra bilis cur excedat, corrodatq;.

Quamobrem, quibus corporis partibus pura & impermixta adhæret, eas exedendo exulcerat. Acetū etenim quod tenuium sit partiū, permeat: at bilis atræ crassities, cùm illi sedem firmam exhibeat, corrosionis fit causa.

Atram bilem gustare nullum animal sustinet.

Taceo quòd nullū animal atram bilem gustare sustinet: sicuti nec meram salsuginem, in qua nullū animal degere potest.

Mare mortuū nullum in se piscem alit.

Cuius rei mare mortuū firmum indiciū præbet. Perniciosa itaq; illius generatio censetur, cùm ex humore atro supra modum assato cōtingat.

Atra bilis quæ flaua præassata oritur, est omniū perniciosissima.

Cæterùm ea bilis atra, quæ ex flaua bile immodicè assata ortum habet, tantò hac perniciosior est æstimanda, quātò flaua bilis efficacior est sanguinis sedimento, quod amurcæ aut fæcis instar generari est proditum.

Atra bilis semper ad perniciē excernitur.

Igitur vt exactæ bilis atræ humorē semper excerni ad perniciem animaduerti, sic eorum quæ nigra appellātur evacuationē, nō rarò salubrem extitisse cōperi.

Sanguis niger quibus secta vena vacuetur.

Porrò sanguis qui vena secta mittitur, nigrior esse videtur in siccis calidisq; temperamentis corporū: sicuti & in huiuscemodi anni temporibus, & regionibus, constitutionibus, vitæ studiis, victus ratione, ac denique cibis crassis & siccis: quales sunt, lens, cochleæ, & carnes taurinæ hircinæq;, præsertim sale asseruatæ.

Melācholicum succum gignentia.

Consimilis etiam naturæ est vinum nigrum, crassúmq; & austerū. Pari etiā ratione, quæcunq; ægritudines fiunt ex calida siccáq; intemperie, cuiusmodi sunt febres ardentes, crassum & nigrum sanguinē gignunt.

Tumores ab atra bile.

Carbunculus.

Elephantiasis.

Vbi igitur per febres ardentes melancholicus humor in cutim ipsam propellitur, carbunculus appellatus producitur. Si verò ad eam, citra febrim, decumbat, fueritq; permistus sanguini, elephantem gignere est aptus. Sin autē solus existat, ab initio quidem nigrū tumorē gignit, qui procedente tempore terminatur in cancrum.

Cancer.

Cancer exulceratus.

Rursus, vbi acrior & contumacior hic humor fuerit, cancrum exulceratum: vbi autem mitior, latentem & citra vlcus producit. Quippe omnes huiusmodi affectus, & præsertim cancer, ab humore melancholico oriuntur: cæterū vt à calidiori carbunculus, ita ab eo qui minus calidus est, oriri cancer consueuit. At vbi is humor niger, qualitates obtinuerit mitiores, nimirum permistus sanguini, subrubeos elephantos progignit: qui tamen processu temporis longè nigriores evadunt. Sæpius autē natura, vasorum quæ ad sedem sunt, reserans venam, huiusmodi humorem excernit commistum sanguini: ob idq; excretio ipsa hæmorrhois appellatur.

Hæmorrhois.

Sæpenumero etiā eundem humorē ad crurium venas transmittit, à quo dilatatæ & distentæ, varicosæ redduntur, & cutis quæ huiuscemodi venas attingit, temporis processu nigrescit.

Varices.

Varices hæmorrhoidesq; si quis cohibere conetur, periculū est ne homo corripiatur melancholia.

Quòd si venas illas turgentes melancholico humore quis moliatur excidere, periculum imminet, ne homo corripiatur melancholia: id quod fieri sæpius est visum, nō in varicibus modò, verumetiā in hæmorrhoidibus, quæ ex huiusmodi humore consistunt. Quòd igitur in venis & arteriis humores omnes vnà cum sanguine cōtineantur, ostendit ipsius varietas, tum in colore, tum in consistentia: id quod etiā ex iis quæ diximus, & quæ in libro de Natura humana, ab Hippocrate prodita sunt, liquidò cōstat. Qui humores quandiu temperamenti obtinuerint mediocritatē, animal erit sanum: ægrotabit autē, vbi vel in omnibus vasis, vel in parte aliqua, eorū aliquis à naturæ modo recesserit. Rationi autē est consentaneum, similes affectus oriri in partibus quæ profundo in corpore delitescūt, iis qui in cute consistunt. Cùm itaq; flaua quidem bilis in vnam quampiam decumbens partem, generet erysipelas: atra verò, carbunculum atq; cancrum: mirū sanè esse nō debet, si vtraq; in intestina descendens (quandoquidem internæ partes non sortiuntur constitutionē adamantinā) aliàs aliud ipsorum erodant, ac nonnunq̄ prorsus insanabilem dysenteriam efficiant.

Erysipelas.

Carbunculus.

Cancer.

Dysenteria.

Exulceratio omnis ab atra bile est insanabilis.

Omnes siquidē exulcerationes ab atra bile sunt insanabiles: nisi quis curationē appellet, vbi affecta pars tota circunquaq; ad partem sanam vsq; dissecta, abscindatur. Quemadmodū igitur intestina citra alicuius auxilii spem vlcerātur ab atra bile: à flaua autem, difficulter curationem admittunt: sic in profundo sitis accidit cæteris partibus, atq; iis præcipuè, quæ intestinis sunt nobiliores. Adde quòd intestinorū curatio facilior est, eò quòd medicamenta quæ iniiciūtur per sedem, statim locis affectis occurrūt: quod sanè in cæteris partibus fieri facilè nequit.

Intestinorum curatio, cur facilior sit, quàm aliarum internarum particularum.

Lien malè affectus, colorem totius corporis vitiat.

Porrò lien malè affectus, vel ex inflammatione, vel scirrho, vel imbecillitate, ad nigrius cōversus, colorē vitiosum in toto corpore efficit. Quin & ipse semper iecore nigrior existit: & præsertim in animalibus calidioribus & sicciorihus, qualia sunt serratos dentes habentia. Hoc viscus etiā vel elixū, gustui quippiam acerbū refert, vt iecori nihil simile appareat.

Lien elixus gustui quippiā acerbum refert.

Hepar à liene expurgatur.

Vnde liquet iecur expurgari à liene: qui nimirū attrahit quicquid in ipso sanguine fæculentum existit: quale vtique est fæx in vino, & in oleo amurca. Ex hoc verò quòd medicamenta flauā bilem trahentia, auxiliantur eis qui regio morbo laborant: quæ autem aquam educunt, hydropes ascitas evacuant: sicuti & quæ nigra expurgāt, elephātos & cancros augeri prohibent: in confesso est etiā, vnumquodq; purgantiū medicamentorū familiarem sibi humorē attrahere.

Purgantiū medicamentorum singula sibi familiares succos attrahere.

Lienem nutriri ab acido humore, quē recipit.

Vt autē ad lienem revertar: quandoquidē vnāquanq; corporis partē proprius alit humor: animaliū verò serratos habentium dentes lien acerbam acidámq; exhibet qualitatē: manifestū est, humorē qui illū nutrit, talem etiā existere: non igitur erit aliam particulam excogitare, quæ melancholico humori excipiendo sit destinata.

Ventriculo demitti aliquādo humores p easdem venas, per quas solet fuggere alimentū hepati.

Iam verò, per quas venas à ventriculo in hepar alimentū suggerit, per easdē à toto corpore in illum etiā humor demittitur, tum in purgationibus quas moliuntur medicamenta,

menta, tum in iis quas natura in morborũ crisibus efficit. Quinetiam in rectè valentibus, nonnunq̃ optimus sanguis ad ventriculum cõmeat, ipsum videlicet nutriturus: id q̃d in longis inedus accidit. Porrò cùm natura quæ fœtũ format & auget, prægnationis tempore optimũ sanguinem attrahat, in venis relinquitur vitiosissimus, qui post partũ tandem excernitur: quemadmodum singulis mensibus, qui nõ solùm quantitate, sed qualitate etiam superfluus atq; invtilis est.

Menstruum sanguinem quãtitate & qualitate esse inutilem.

At pituitosus humor, ex pituitosis cibariis, in prima cõcoctione, quæ in ventriculo fit, generationem obtinet: velvti biliosus melancholicúsq;, in iecore. In cuius quidem coctione pituitosus humor etiam in sanguinem vertitur. Quam ob causam nullum ipsi proprium instrumentum molita est natura, ad sanguinis expurgationẽ, quemadmodum est vtraq; vesica & lien. Siquidem hæ sanguinẽ à bilioso humore & seroso expurgant: lien verò à melancholico humore. Itaq; pituitosus humor, qui in ventriculo gignitur, cùm deferatur in iecur simul cum humoribus genitis ex comestis & bibitis, vnà cum illis concoquitur, in sanguinémq; mutatur.

Pituitam in vẽtriculo gigni, at postea coctã à iecore, in sanguinem verti. Pituita purgãda cur nullum datũ instrumẽtum sit à natura, vt reliquis excrementis.

In vniuersum igitur, omnes qui ab humore melancholico proveniunt affectus, statim inter initia medicamẽtis eum humorem vacuantibus validè purgãs, quo minus augeantur prohibebis, vsque etiam ad cancros. Nõ est autẽ eadem bilis atra in iis qui integra sanitate fruuntur, & in nõnullis eorũ, qui olim naturalem habitũ sunt egressi.

Melãcholici affectus quomodo vbibendi sint.

Porrò medicamenta singula propriũ quendam similémq; sibi succum eliciũt: non autem in naturam suam corporis humores permutant. Nam si medicamenta morbo regio laborantibus propinaueris: quæ verò bilem educunt, his qui infestantur aqua inter cutim: q̃minimum proprij humoris videbis vtrobiq; vacuari: atque inde non solùm nihil iuueris ægrotantes, verumetiam q̃maximè læseris: haud aliter, quàm si ipsis venas incideres.

Medicamenta purgãtia, familiares sibi succos attrahere.

Aduerte autem columbas, atq; alia animalia pleraque, destituta esse vesica fellis.

Columba caret fellis vesica.

GALENI PERGAMENI
de tumoribus præter naturam, liber vnus.

Nter ea corpora quæ naturaliter, & quæ præter naturã se habent, tertia quædam est constitutio eorũ corporum, quæ nõ secundum naturã affecta sunt. Siquidem qui crassior vel graciliot est factus, nõ adhuc naturalis habitus fines egreditur: sed tantũ alter supra naturæ modum, alter verò infra invenitur: vterq; aũt secundum naturã est minimè affectus: quanq̃ certè horum affectuũ nõ naturaliũ, excessus quidẽ, præter naturã existunt: terminus autẽ eorum excessuum, est actionis oblæsio. At qui tumorẽ ex aqua inter cutem contraxit, & qui ex tabe evasit gracilior, præter naturã sanè vterq; est affectus. Igitur in præsenti libro, de tumoribus præter naturam, qui tum corpus vniuersum, tum quãlibet illius partẽ occupãt, nobis disserere est animus, sumpto à phlegmone initio. Phlegmone dicitur tumor carnosarum particularũ, vbi cum tensione, renitentiáq;, necnon dolore pulsatili & calido, ruboréq;, maiorem sibi tumorẽ contrahunt. Ex quibus quidem signis sanguinem redvndare in inflammatione ipsa, existimandũ est.

Phlegmones accurata descriptio.

Cuius sanè defluxus, priusquã sit impactus, facillimè his quæ refrigerãt atq; astringũt, repellit, præsertim si tumor fuerit exiguus. Vbi autẽ fluxio impacta iam tenaciter hæserit, nullum ab astringentibus & refrigerantibus auxilium admittit: indiget autem vacuari.

Phlegmones curatio.

Iam verò pars phlegmone obsessa, nõ statim ab initio fit immodicè calida, sed procedente tempore, pristina nimirũ perspiratione impedita, ex obstructione omniũ meatuũ. Idcirco si inibi sanguis diu immoretur, necessum est vt omnino putrescat. Siquidem omnia corpora simul calida & humida, in calidum locũ coacta, putrescunt promptè, si nec evacuentur, neq; refrigerentur. Quare & quæ ex ipsius putredine caliditas nascitur, ea supervenit, quam antè habebat.

Putrescere calida & humida, vbi in calidum locũ impacta, nec vacuãtur, nec refrigerantur.

In vniuersum autẽ, nihil in inflammata particula permanere potest exactè secundum naturam se habens, inflammatione perseuerante diutius: sed omnia simul cum carne, cutis videlicet, nerui, tendones, membranæ, atq; vasorũ tunicę, fluxionẽ ipsam suscipiunt. Quare & ossa interdũ fluxio ipsa invadit: sicvti & ab ipsis primò affectis, nõnunq̃ oritur: quemadmodũ etiam à neruis, vbi scilicet vulnerani.

Ossa interdum fluxionẽ ipsam suscipere.

Cutis igitur, vbi secundum naturã se habet, laxa est, in iis qui crassi nõ admodum sunt: & locus medius, cui ipsa incumbit, existit vacuus. nec secus ea quæ in carne sunt spacia, cõspiciuntur inania. Omnia antẽ hæc per inflãmationes replentur sanguine, ex vasis quidem per eorum tunicas resudante: in quacunq; aũt carnis particula, ad modum roris permisto.

Phlegmonis generatio.

Vbi verò procedente tempore vicerit quidẽ natura: fluxio autẽ omnis concocta fuerit, ac genitum pus: extra carnẽ id pellitur à facultate, quæ in ea est, expultrice. Quòd si vel meatus naturalis conspicuus fit, vel locus rarus exustat, pus sanè partim perspirat, partim sensibiliter effluit. At si incumbens cutis densa duráq; extiterit, ibi pus detinetur, atq; eam à subiecta ipsi carne dirimit: deinceps & sui acrimonia corrodit, & foras egreditur, nisi quis eam prævertat scarificare.

Abscessus quomodo fiant.

Cæterùm natura à fluxione victa, nõ amplius ad pus, sed ad alienam quampiam mutationẽ, aliàs diuersam, ꝓficiscitur sanguis. Porrò dum pus corpora excoriat, continentiáq; à subiectis diducit: ac deinceps eo vtcũq; vacuato, quæ dissident inter se, pristinã constitutionẽ nequeunt recuperare, is affectus vocaĩ sinus.

Sinus quid.

Qui nimirũ nisi q̃celerrimè percuretur, callum contrahit, procedentéque tempore durus evadit, nec amplius subiectis ipsi partibus agglutinari potest. Astringitur tamen medicamentis, & victus ratione exiccaĩ, ita vt particula integrè esse sana videatur. Nõ solùm tamen ex inflammatione gignuntur abscessus, hoc est, diductiones particularum: sed & statim à principio interdũ proveniunt, propter humorem aliquẽ, qui temporis processu excoriet, atq; à cõtentis cõtinentia dispescat. Proinde & incisi omnimodam speciem humidorũ ac solidorũ corporum intus habere apparent: & non rarò etiam animantia in ipsis reperta sunt, omnibus

Animalcula interdũ reperiri in abscessib⁹.

ferè quæ ex putredine ortū habent, simillima. *Fistula quid.* Fistula, sinus est angustus & longus, aliis sinibus similis: qui sanè astringit, & rursum diducitur etiā ob excrementorū effluxum. *Atheromata. Meliceris. Steatomata.* Iam in atheromatis reperitur quiddam pulti consimile: in melicerīdibus, melli: vt seuo, in steatomatis. Plerunq; autem quædam tunica membranosa singula hæc continet. *Gangræna. Carbunculi.* At gangræna carbunculiq; excitantur, cùm sanguis tanquam feruens & inflammationi propinquus, exvrit cutim. Proinde & cum crusta fiunt, & bullæ vlcus præcedunt, quemadmodum in ambustis. Quin & acutissimā febrim inferunt, atq; in discrimen vitam trahūt. *Carbunculorū descriptio.* Nigra autem prorsus, ac ciuerulenta, apparet crusta carbunculorū vlceris: nec tamen inflāmationis circumstantis color, sicvti in aliis, ruber cōspicitur: sed ad nigrius vergit, alio sanè modo quàm in suggillatis, vel à gelu perfrigeratis. Non enim vehementer liuet, velvti in illis, tumor: verū habet quippiam splendidum, quemadmodū bitumen Iudaicū. *Atra bilis qualis.* Huiusmodi siquidem est exquisita atra bilis: vnde & malignitas vlcerum quę in carbunculis sunt, accidit. Siquidē sanguis, vel statim ab initio, vel in ipso feruore superassatus, melāncholicus fieri videtur. *Cancros gignit atra bilis nō feruida: quæ si acrior fuerit, illos producit exulceratos.* Verùm citra feruorem atra bilis cancros constituit: atq; eos cum vlcere, vbi acriorem illam esse contigerit. Quamobrem & nigriores sunt colore omnibus quæ inflammatione infestantur, & minus calidi. Venæ autē in his replentur & tenduntur magis, q̄ in ipsis inflāmationibus. *Gāgræna quid.* Ad hęc gangræna maximis succedit inflammationibus: quæ sanè mortificatio quædā affectæ partis existit: & nisi curetur celerrimè, vsqueadeo pars affecta extabescit, vt invadat alias cōtinuas, atq; sic hominē perimat. Porrò in naturali statu, insensibilis nobis est arteriarū motus: *Dolor pulsatilis affligit inflammatas particulas, ob arteriarum motionē.* in inflāmationibus autē, is cum dolore sentitur. Arteria siquidem dum dilatatur, corpora circūiacentia percutit: atq; ex eorū plaga ob inflāmationē dolemus. Quòd si arteriæ tunica inflāmatione vrgeatur, tunc ratione percutientia simul & percussi, geminatur dolor. Si fluxio biliosa in aliquam partē decumbat, idq; ab exquisita bile profecta, cutē exvlcerat: si verò sanies aquosas, vel etiam sanguinē habeat, minus erit acris, sed particulā magis in tumorē attollit, q̄ exvlceret. *Erysipelas. Herpes.* Hoc igitur erysipelas nominatur, alterum verò herpes. Humor autem à quo vnumquodq; horum gignit, tum ex colore, tum ex caliditate partis affectæ, facilè dignoscet. Rursus, cùm fluxio acris, hæc quidem minus, hæc verò magis, talis existat: sciendum est, ab acriori fieri herpetē exedentem, ab altera verò miliarem. *Herpes exedens gignitur ab acriori bile; vt miliaris, à minus acri.* Atq; hæc sanè fluxio pituitam habere mistam mihi planè videtur: vt illa proficisci à meracissima bile: quare & cum erosione oritur, affectu semper proximam invadente cutem. Verùm si ex æquo sanguis & bilis cōmista fuerint, huius affectus forma & natura, in medio erysipelatis & inflāmationis consistet. Quòd si alter ex humoribus longè exvperet, ab exvperante affectus nomē sortietur, cum adiectione tamen humoris admisti. *Erysipelas phlegmonosum. Inflāmatio erysipelatosa.* Dicetur itaque erysipelas inflammationis particeps, flaua bile superante: inflammatio verò erysipelatosa, vincente sanguine. Similis quoq; erit aliarū mistionum interpretatio. Quatuor enim sunt affectiones, quæ assiduè ex humorū fluxione oriuntur: erysipelas, œdema, inflammatio, & scirrhus. Erysipelas igitur, vt dictum est, biliosa fluxione exvperante oritur: inflammatio, sanguinea: *Oedema.* œdema verò, tenui pituita: quemadmodum & crassa & lenta, altera quædam scirrhorum species consistit: *Scirrhorum species duæ.* nanq; alterā fæx sanguinis efficit: quæ ipsa rursus sanguinis fæx, est duplex: *Fæx sanguinea duplex specie.* alterā enim speciem Hippocrates nigram nominat: altera verò & ipsa quidem est nigra, propriè tamen atra bilis vocatur. Istius itaq; cancri soboles sunt: alterius verò nigræ, vna quædam scirrhorū species: quæ sanè ab altera quæ ex pituita consistit, colore distinguitur. Atq; vtrisq; cōmunia sunt, maior quàm sit pro naturæ ratione tumor, tum dolore vacans, tum durus: & quòd vtraq; species quandoq; ab initio gignat, quādoq; ex permutatione alicuius tumoris immoderatius refrigerati. *Ecchymomata. Melasmata.* Scirrhis propinqua sunt tum ecchymomata, hoc est transfusiones, tum melasmata, siue denigrationes. Qui affectus fiūt sanguine ex ipsis venis effuso, nunc tunicis earum cōtusis, nunc ipsarū finibus reseratis. *Aneurisma.* Quod si artéria adaperta fuerit, affectus hic aneurisma vocatur. Fit autē, ea vulnerata, cùm ad cicatricē superposita cutis deuenerit, arteriæ verò vlcus permāserit, ipsa nequaq̄ cōglutinata, neq; ad cicatricē perducta, neq; carne obturata. Cæterū tumor ille compressus digito cedit. *Arteriarū sanguis qualis existat.* Cùm igitur sanguis quem arteriæ continent, tenuis & flauus existat, ac præterea mistus subtili spiritu & multo, proindéq; sit etiam calidior eo qui continetur in venis, adeò sanè is effluit, vbi vulnerat arteria, vt ægrè supprimi possit. *Oedema quomodo ab aneurismate differat.* Cedit etiam in œdematibus materia prementibus digitis, & pars ipsa foueæ modo excauat. At in hoc affectu pulsus non adest, vt percipitur in aneurismate: & color albicātior existit. Ad hęc œdema lōgè latius & maius est aneurismate: nisi quādo grumus adnatus, coalitus ex aneurismate, sphacelum, hoc est, syderationē efficiat. *Sphacelus. Syderatio.* Sic enim vniuersam solidorū corporū corruptionem appello, ita vt ossibus quoq; insit. *Gangræna.* Gangræna autem, solidorū corporum mortificatio est & ipsa, verū ossa nequaq̄ corripit, maximásq; sequitur inflammationes. Repetendum autē rursus hoc est: atram bilem, si quidem mordax decubuerit in carnē, circumpositam cutem exvlcerare: si verò minor extiterit, cancros citra vlcus inducere. *Phagedæna. Herpes depascens.* Iam verò, qui affectus ex vlcere & tumore circumambiente constat, phagedæna vocatur. Depascitur etiā & herpes circumvicinas partes: solius tamen cutis exvlceratio existit: phagedæna verò, vnà cum cute, attingit etiam subiecta. *Cacoethe vlcera.* quæ vlcera omnia, cacoēthe, hoc est, maligna vocant. *Scabies. Lepra. Cancer. Elephas.* Porrò scabies & lepra, melancholici affectus, ad solam cutem spectant: quemadmodū si in solis venis & carne fiant, nomen obtinēt cancri. Præterea elephas affectus melācholicus est, à sanguine quidem melancholico primam habens generationē: tempore verò procedente, atra bilis copia sanguinē ipsum exvperat: quo tempore corpus iam & grauiter olet, turpéq; & deformatum videtur, atq; interdū etiam exvlceratur. Iam pudendorum tensiones præter naturam, quæ non

desistunt,

Satyriasmus. Priapismus. Achor.

desistũt, quidam satyriasmũ, quidam priapismũ appellant. Achor autem vlcus est in capitis cute, quod conijceres pituitæ salsæ, & nitrosæ esse sobolem. Ac defluit quidem ab eo sanies quædam nec aquosa simpliciter, nec ita, vt mel, crassa.

Ceria.

Ceria (quos fauos nominant) cum tumore quodã exiguo & q̃plurimis foraminibus accidunt, melleo quodam humore fluentibus. Quin & alij tumores præter naturam his minores per cutem

Myrmeciæ. Acrochordones. Psydraces. Epinyctides. Furunculus.

fiunt, nimirũ myrmeciæ, acrochordones, psydraces, & epinyctides: qui sanè affectus omnibus cogniti sunt. Non minus autẽ est notus furunculus: qui quidem mitis existit, si solam cutem obsederit: malignus autem, si descenderit altius.

Tuberculum.

Sic enim tuberculo est similis, ab eo sola duritie differens. Vterq; autẽ affectus mistæ cum inflãmatione esse speciei videtur. His tertio loco succe-

Bubo. Phygethlon.

dit bubo, quarto is quem nonnulli vocant phygethlõ, caliditate simul & generationis celeritate id ab alijs tuberculis distinguentes. Qui affectus glandulosarũ partiũ est inflammatio. Hæ autem partes vbi ad scirrhum devenerint, is affectus

Struma. Chœras. Sarcocele. Ramex carnosus. Hydrocele. Epiplocele.

struma & chœras vocatur: quemadmodũ etiam vbi indurãtur testes, σαρκοκήλην, & ramex carnosus dicitur. Cùm autẽ in eorũ tunicis humor aquosus colligitur, hydrocele nominatur: à quo affectu, epiplocele, & enterocele differunt: quòd alterum omenti, alterũ intestini cuiuspiam descensum in tunicas testium significet. Quemadmodũ autẽ vnumquodq; dictorũ nominũ partis morbum indicat, à qua affectus cognominatur: sic &

κιρσοκήλη. Ramex varicosus. Varices.

κιρσοκήλη recens nomẽ, hoc est, varicosus ramex, in parte iam dicta declarat ipsum affectum consistere. Quanq̃ veteres, & alias etiam turgentes venas κιρσοὺς, hoc est, varices nominant. Fiũt quippe in cruribus etiam varices, ob imbecillitatẽ venarum quæ inibi existũt: & tunc præsertim, cùm sanguine corpus crasso redũdat. Peritonæo vulnerato, vel rupto, nec postea conglutinato, tumor quidã mollis eam regionẽ occupat. Quòd

Bubonocele.

si id in inguine eveniat, tumor talis bubonocele nominatur. Si verò circa vmbilicum, sic affectos

ὀμφαλοκήλη.

ὀμφαλοκήλους quidam appellãt. Cæterũ peritonæi solius nulla harum affectionũ existit: sed & nerueã propaginem musculo affici prorsus est necessarium.

Hydropis tres species.

In hydropicis etiam copia quidem materiæ eadem in regione aggregatur: aquosæ sanè, in ascite: flatuosæ, per tympanitem: pituitosæ deniq; in affectu anasarca, & eo quem leucophlegmatiam appellant.

Epulides. Parulides. Thymi. Vua. Tonsillæ. Paristhmia.

Porrò epulides, parulides, thymi, & alia id genus, carneæ suppullulationes existunt. At vuæ, gurgulionis, tonsillæ, earum glandularũ quæ invicem in fauciũ initio opponuntur: paristhmia deniq;, eorum corporũ quæ in ipsis faucibus sunt, inflammationes existunt.

Polypodes.

Polypodes autẽ, aut inflammatione, aut tuberculo, aut alia quapiam suppullulatione in naribus consistente, gignuntur.

Encanthis.

Encanthis verò, in magnis oculorũ angulis fit, tumor non toto genere præter naturam, sed sola magnitudine.

Vngues oculi.

Vngues autem adnascentiæ quædam sunt membranæ externus adnatæ oculis, quæ ab osse circũambiente delata, vsq; ad iridis coronã extẽditur.

Staphylomata.

At quæ vocãtur staphylomata, hæc quidẽ solo situ, hæc verò dispositione ipsa, præter naturã existũt,

GALENI PERGAMENI
de tremore, palpitatione, conuulsione, & rigore, liber vnus.

Motus sensibilis duplex: vnus voluntarius, qui ad neruos & musculos. alius vitalis, qui ad cor & arterias pertinet.

Ensiles motus in sanis animalium corporibus, duplices genere existũt. Alij siquidem fiunt secundũ voluntatis imperiũ: quos sanè à neruis & musculis editos, liberæ voluntatis actiones mos est medicis appellare. Alij autem à corde & arterijs profecti, functiones appellantur vitales. Est & tertia in venis insensilis motus species, de qua impræsentiarũ disserere nõ videtur expediens. Cæterũ motus à neruis & musculis editus, quo manus atque crura mouemus, in tremore & convulsione, morbosóque rigore, ac nõnunq̃ palpitatione, apparet. Etenim istiusmodi affectus, incompositi exorbitantésq; sunt motus instrumentorũ, quæ dum integrè valent, motus voluntarios perficiunt.

Tremor quomodo fiat.

Tremor igitur, imbecillitate facultatis quæ vehit atq; mouet corpus, efficitur. Etenim animalium partes graues cùm sint, deorsúmq; ferri natæ, ex se vsqnequaq; moueri nequeunt: sed facultas à principio musculis per neruos delata, quasi vehiculum quoddam atq; ala, motus ipsarum est. Quę si exactè defecerit, partes vti relaxatæ resolutæq;, deorsum vergunt, atque instar auis expilatæ cõcidunt. Vnde membra hoc pacto affecta, omni motu priuantur. Verùm si facultas ad musculos per neruos fluat, exigua tamẽ & debilis, vt quantũ oportet, membra corporis vehere, libraréque, aut velvti pondus aliquod ferre, non possit: membrum sic dispositũ, cum tremore dehiscere necessariò conspicimus.

Motus violẽti, qui viribus superiores sunt, fiunt tremuli.

Siquidem motus coacti violentiq;, qui vires debilium superant, fiunt hauddubiè tremuli: vt constat in onera grauia gestantibus.

Perculsi animo adunt actiones tremulas.

Pari quoq; modo si quis timore correptus fuerit, manibúsq; sine quid agere, siue librare voluerit, tremulæ quidẽ manus agendo, tremula quoq; crura incedendo ei ob timorem fiunt.

Timor facultatis robur imminuit.

Timor quippe facultatis robur, nihilo minus q̃ onus, imminuit.

Senes cur tremuli.

Consimili modo senes imbecillitatis causa tremuli evadunt: & quibus ob ægritudinẽ laborauit ipsius corporis robur, his haud sine tremore perficitur motus.

Tremor est motus compositus.

Tremor itaq; est compositus motus, fitq; vbi corpus propria grauitate deorsum vergit, sed rursus à facultate eleuat sursum, particulis nimirum ipsis vicissim loca mutantibus.

Palpitatio à tremore quo differat.

Differunt autem invicem palpitatio & tremor, cùm nimirum non eodem loco quo tremuli, palpitatione correpti afficiantur, nec eadẽ causa, nec prętterea idem sit vtriusq; symptoma. Nullus enim tremit vtiq;, nisi membrũ aliquod mouere prælegerit. At membra palpitantia, etsi reposita iaceant, nullóq; exagitentur motu, palpitant: id quod mirum esse non debet.

Moueri multa quæ prorsus immota videntur: vt auis quæ sese in sublimi aëris regione sustinet.

Alia siquidem multa, licet immobilia videantur esse, vtpote in eodem permanentia loco, mouentur nihilominus tamen. Auis quippe in sublimi regione aëris suspensa, dum sese, quo minus ruat, sustinet, aliquo vti motu videt. Is igitur motus (quæ immobilitas fortasse tibi apparuerit) ex duobus certis motibus, qui in contraria loca diducere corpus queunt, est mistus. Quorũ sanè si alterũ,

nempe motum sursum, sustuleris, à reliquo deorsum deduci corpus minimo negocio videbis. Ob id etiam stare quàm incedere, iis qui viribus sunt imbecillibus, haud minus est laboriosum: cùm statio sit quoque motus.

Statio est motus.

Sublata nanq; anima, quæ & mouet, & corpus erigit: corpus prius rectum, mox stratum facilè videremus. Quare non immeritò monuit Hippocrates: Si æger seipsum continere non possit, & ex lectica in pedes corruat, grauius est.

Iacentem in pedes delabi, facultatis extremè laborantis est signum.

Nam iacentem ad pedes delabi, facultatis extremè laborantis firmissimum est indicium. Etenim stare, aut sedere, aut surgere non posse, graue certè est, sed eo sanè minus graue. At more viuentis decumbere non posse, sed ceu demortuũ inanimatúmq; corpus deorsum irrepere, extremũ est malum.

Extensam manum habentes, mouentur.

Quòd autem vbi quis manum extensam aliquandiu in illa figura conseruat, aliquo motu moueatur, argumento sunt vtraq; genera musculorum simul & ex æquo tunc operantia. Liquet itaque, ei qui nullo se mouere motu conatur, tremorem minimè accidere posse.

Palpitatio quibus partib. accidat, & quib. minime.

Palpitatio autem, partibus etiam motu carentibus evenit. Etenim supercilium, palpebræq; & oculus, sæpenumero, nulla concurrente voluntate, attolluntur. Præterea in partibus palpitatione affectis, eleuationes depressionesq; apparentes, corporum quasi repletorum, móxq; evacuatorũ, extensiones & contractiones existunt: in tremoribus autem nec distenditur quicquã, nec etiam contrahitur. Cæterùm non omnia palpitant. Neruum siquidem, aut os, aut cartilaginem, palpitare non videas, cùm cauitate careant, qua nunc distenta, nunc contracta, attolli cùm distenduntur, cadere cùm cõtrahuntur, suis partibus possint.

Palpitatio est dilatatio & cõtractio præter naturæ ordinẽ.

Tremor est motus inuoluntarius.

Est itaq; palpitatio, dilatatio quædam atq; contractio, præter naturæ ordinem. Tremor verò, partium quæ vicissim sursum deorsúmq; feruntur, motus inuoluntarius. Vnde perspicuum est, membra quidem tremula priorẽ mutare locũ: palpitantes autem particulas, perpetuò eundem tueri.

Palpitationis causa.

At verò spiritũ crassum & vaporosum in aliqua cauitate collectum, exitúq; prohibitũ, palpitationum esse causam pronuncio. Nam quòd palpitatio à spiritu oriatur, celeritas ortus & solutionis illius indicat.

Constituentia corpus nostrum sunt, continentia, contenta, et quæ feruntur impetu.

Etenim corpus nostrũ constituunt (vt nos Hippocrates docuit) continentia, & contenta, & quæ feruntur impetu. Continentia siquidem appellauit solida: continent enim, ac liquida claudunt. Contenta autem, liquida: nam liquida solidis cõtinentur. Quæ verò impetu sempérq; feruntur, spiritus: nanq; hi per vniuersas corporis partes facilè permeãt. Erit igitur spiritus quidẽ, sed crassus & vaporosus, palpitationis causa. Nã si ille clarus, tenuis, purúsq; fuerit, citra vllũ impedimentũ transfluet: ac proinde partes nec replebit, nec evacuabit. Porrò vt solis arteriis inesse palpitationem minimè verum est (quod profitebatur Praxagoras) sic reperiri posse arteriam non dubito, quæ & palpitationis & cõvulsionis aliquid sæpe ostendat.

Palpitatio quibus sit familiarior.

Iam verò palpitatione facilè corripiũtur frigidiores ætate. Ad hæc, natura corporis frigidior, regio frigida, hyems, mollis viuendi ratio, crapula, & vini vsus immoderatus, cibi flatulenti & frigidi, omnia breuiter quæ corpus absolutè refrigerãt, palpitationi sunt generandæ idonea. Sicvti illorum contraria, eandem submouere possunt.

Calfacientium vires.

Refrigerãtium facultas.

Calfaciẽtia quippe attenuant spiritum, corporáq; mollia simul & rara efficiunt, vt ille expirare possit. Verùm refrigerantia condensant, congregántque, ac corporis meatus arctiores reddunt: insuper crassum, densúmque, ac turbidum efficiunt spiritum, qui sua crassitie, corporúmq; ipsum continentiũ densitudine, retinetur, vt minimè exhalare possit.

Palpitationem quæ soluũt medicamenta.

Meritò igitur veteres, iis contra palpitationẽ sunt vsi medicamentis, quæ attenuare & excalfacere possunt: cuiusmodi sunt quæ ex pyrethro, adarce & pipere cõstant. Aquas quoq; calidas ex terra prodeuntes, & præcipuè nitrosas, sulphureas, bituminosasq; cõmendant. Et aqua marina actu calida, muriáq;, marinæ vice vtuntur, si mare absit. Porrò castoreum, nõ solùm bibitũ, sed etiam admotum extrinsecus, ad id optimũ est medicamen.

Palpitatio ex frigore tantum prouenit.

Tremoris causa diuersa.

Cæterũ palpitationis generatio ex frigido duntaxat prouenit: tremorẽ verò ob multas & alias causas fieri cõtingit. Nam dispositio hæc, facultatis quæ corpus mouet est imbecillitas: sed causa quæ hanc ipsam imbecillitatẽ inducere potest, specie variat. Aut enim alimenti defectu, aut exoluto vitali robore, aut violenta vehementiq; refrigeratione virtutem occupante, aut repletione ipsam instar ponderis aggrauãte, admodum imbecillis ad motũ facultas redditur. Vnde non sicvti palpitantibus, ita & trementibus vna duntaxat medicamentorũ species congruit, sed varia. Ac pro differentia ipsius causæ, oportet per contraria semper medendi rationẽ variare.

Trementẽ mulierẽ ob purgamenta post partum retenta, secta in malleolo vena curauit Hippoc.

Etenim mulierẽ quæ post partum nec secundas expellere, nec sanguinẽ expurgare poterat, indéq; tremore correpta est, secta in malleolo vena, curauit Hippocrates. Quòd autẽ sanguine exvberante, venam incidere oporteat, omnibus notũ esse arbitror, cùm sanguis contineatur in venis.

Matrice laborante, vena secanda est in malleolo, aut poplite.

Quòd verò laborante matrice, in malleolo aut poplite incidere expediat, id docet cõmercium venarũ. Siquidem per venas cõmunicantes semper vacuare est opus. Nam si venas, quæ particulæ affectæ non consentiunt, pertundas, minimè affectum locum curabis, sed potius sanũ offendes. In animalibus itaque motus voluntarij opifex fabricatrixq;, facultas est, quæ vniuersas animalium partes gubernat. Huius autem instrumenta, nerui & musculi existunt. Igitur motu priuari, aut non pro dignitate moueri contingit membra, vel ob instrumentorũ, vel ob facultatis affectus.

Palpitatio est organorum vitium.

Tremor, virtutis imbecillæ est affectus.

Palpitationes itaq; & conuulsiones, & membrorum resolutiones, instrumentorũ vitia: tremores verò, virtutis imbecillæ affectus existunt.

Tremor non fit sine consilio mouendi partem.

Rigor fit inuitis.

Rigor à tremore quo differat.

A rigore autem distinguitur tremor, quòd tremor quidem non sine consilio mouendi partem, contingat: quassatio verò, quæ vehementer rigentibus insidet, adeò violenter validéq; concutiat corpora, vt quietem agere minimè queant, vel si quis viriliter illis resistat. Insuper tremor, vnius duntaxat particulæ, rigor vniuersi corporis est affectus. Ad hæc, tremere quidem nonnullos, absq; vlla refrigeratione sensibili, compertũ est. At rigere, absq; hoc vt videatur corpus refrigeratum, est impossibile. Non tamẽ

refrige-

refrigeratū esse, & videri, idem esse fatearis. Motus præterea in rigentibus, involuntarius omnino est: in trementibus autem, non absq; imperio

Rigori quid requiratur.

voluntatis consistit. Porrò vt motus aliquis dici rigor mereatur, opus est vt cum refrigeratione sensibili, inæqualis involuntariúsq; totius corporis motus accedat. Quæ sanè quassatio, si in nõnullis accessibus solam superficiem concutiat, nec vniuersum corpus commoueat, is affectus horror vocatur.

Horror talis affectus est cutis, qualis totius corporis, rigor.

Rigor quid.

Horror itaq; talis dunraxat cutis, qualis vniuersi corporis rigor, affectus est. Cæterū impræsentiarū nõ de rigore aut horrore qui sana corpora infestāt, sed de illo qui ægris solet supervenire, disputare consilium est. Igitur morbosus rigor secūdum Hippocratis dogma, refrigeratio quædam est dolorifica, cum inæquali totius corporis cõcussione. At verò rigore affici, innati calidi affectū esse omnibus ferè in confesso est. Verumenimverò calidum hoc innatū, minimè gigni motu aut frictioue arbitramur,

Calidum innatum non est animalis generatione posterius.

Natura & anima nihil aliud quàm calidum esse.

sed corpus omni ex parte conspirabile, confluxiléq; esse contendimus: calidum autem ipsum nõ adventitiū, nec animalis generatione posterius, sed primariū, primordiale, insitúmq; putamus. Nautura itaq, animáq;, nihil aliud quàm calidū est. Quocirca si hoc spontè sempérq; mobile esse cognoueris, errare minimè poteris. Qua igitur ratioue is calor semper existit mobilis, ea nimirum nec intus solū, nec foras mouetur, sed alter ipsius motus succedit alteri: citò enim immobilem ipsum redderet intus statio: foris autē, quies eum dissiparet. Nam calidū moderatè extinctū, rursúsq; moderatè accensum (vt ait Heraclitus) semper mobile remanet. Accenditur igitur, vbi appetens nutrimentū versus centrū inclinat. Extinguitur autem, vbi foras & vndequaq; dispergitur.

Calidum innatū quomodo intro & foras moueatur.

Calidum innatū esse mistum, atq; ex calore & frigore suū ortum habere.

Ac mouetur quidem ipsum innatū calidū à suo principio foras, caliditatis ratione: intrò verò, atq; ad propriū principium illabitur, quia etiam frigiditatis est particeps. Hoc siquidem calidum, & mistum est, & ex calore frigoréq; ortū habet. At prima quidem calidi ratio spontaneā suipsius mobilitatem includit, hácq; ad operandum maximè eget. Nihilominus tamen magnū quoq; à frigore adiumentum accipit. Nam cùm innatum calidum & eleuare in altum, & secum alimentum rapere natum sit, certè si frigus lationem calidi non coërceret, penitus evanesceret, atq; dissiparetur.

Animal quando & valere, & ægrotare dicatur.

Porrò animal tunc sanum existimatur, vbi temperamentū, naturæ ipsius limites non excedit: hoc est, cùm calor frigúsq; temperatura mediocri mutuò inter se miscentur. Si verò altera qualitas immodicè alteram superet, tunc animal laboeare morbo, qui congruens sit naturæ causæ superantis, necesse est.

Affectus calidi.

Etenim * inflammationes, erysipelara, vlceráq; serpētia, nec nõ carbones, omuésq; tum impensè calidi, tum febriles affectus, dum vis calidi dominatur, vtrique fiūt.

Affectus frigidi.

At cõvulsiones & tetani, palpitationes, stupores, resolutiones, morbi comitiales, atq; ij affectus qui homines attouitos reddunt, facultate frigoris dominante oriuntur: inter quas affectiones rigor enumeratur,

Rigor est secundum sensum refrigeratio.

qui refrigeratio simpliciter non est, sed tantū secundū sensum. Fuerit itaq; rigor innati calidi, vehemens, confertimq; affligens, ac violenta secundum sensum refrigeratio. Iam verò quemadmodū quod in naturam haud latenter revertitur, est iucundum:

Iucūdum quid.

Dolorificum quid.

ita quod à natura pari modo recedit, dolorificum fuerit. Quare vnum idemq; frigus, aliàs quidem delectasse, aliàs verò tristitia affecisse credimus. Nam si frigus corpori extra modum calfacto, admotum fuerit, id prorsus delectat. At si corpus suam naturā rennens, cõfertim abvndeq; refrigeretur, dolebit vtiq; & tristitia afficietur. Igitur nec dum alimenti defectu innatū calidum obscuratur, nec dum pabuli copia obruitur, nec dum ob imbecillitatem collabitur, rigorem fieri contingit: sed quoties ipsum validum existens, intenditur, ac dein coërcetur, reprimitúrq;:

Rigor quando oboriatur.

quod solet flamma vbi cõfertim aqua illi instillatur. Calor itaq; per rigores, nec substantia nec robore læsus, ad vniuersas corporis partes extendi ferriq; properat: impeditus autē, versus principium propriè consurgit, inibiq; permanere non valens (substantiæ enim semper mobili quies mors est)

Mobilis substantia quies mors est.

seipsúmque congregans, ac velvti in spirā contrahens, æqualiter quidem, nõ amplius tamen citra violentiā, extenditur. Vbi verò exiliens infestantibus reluctantibúsq; rebus occurrit, ac nunc pellit illas, nunc pellitur, idq; impulsibus & conflictibus variis, tunc sanè corpus mira quassatione ob duplicem illum atq; inæqualem motū, haud citra dolorem cõcutitur, quādiu molestantia adfuerint. Concussio igitur, quassatióq;, necnon omnium membrorū fremitus, omnisq; irregularis, inordinatus, involuntariusq; motus, ob caloris innati, factiq; iam vaporosi, inæquales, validos, violentósq; occursus atq; resultationes, rigoris tempore perficiuntur.

Incalescit corpus à rigore vehementius, quàm antea, tribus de causis.

Quamobrē corpus in rigorib. rursus incalescit exactius, quàm cùm naturaliter se ipsum habebat. Sudores quoq; effundūtur è corpore. Etenim vbi post multos conflictus molestantia fuerint explosa, exactéq; iam perspirauerit corpus, tribus de causis id calfieri est necesse: nempe quòd calidum vndiq; spiratione priuatū, in profundo collectū fuerit: quodq; postea vehementer ad exteriora se extenderit: ac tertiò denique, quòd per occursus illos, cõflictus, atq; violentos motus, natura calor reaccēditur. Itaq; sæpe in huiusmodi reditu de profundo calidū quasi ebulliens, cõfertim humidū quoddā effundit, quod sudorē vocamus.

Rigentes nõ recalfieri, prauū indicium est.

Ob idq; in rigore refrigerari, nec rursus calfieri, prauū est, calidumq; succubuisse portendit.

Tertiana quomodo ab ardente cõtinua differat.

Est autē rigor indiciū maximum exquisitæ tertianæ, quæ ab ingenti oritur ardore: catenúsq; ab ardente continua deficit, quatenus in ea incendiū ipsum facit intermissionem. Nam & sitis inexpugnabilis, & refrigerationis cupiditas, & bilis syncerae vomitus, vomituq; peracto quies (quæ omnia signa sunt caloris exvberantis) comitantur exquisitā tertianā.

Rigor solet febres ardentes soluere.

Febribus etiā ex ingenti ardore cõtinuis, solet rigor supervenire, easq; soluére.

Acria vlceri admota, rigorem inferunt.

Præterea acre calidúmq; medicamentū vlceri admotū, primò dolorem, mox horrórem, ac demum rigorem inducit.

Rigor accidit inflammationi in abscessum conuersæ.

Inflammationi etiam in abscessum conversæ, rigorem horroremq; necessariò accidere nouimus.

Formidabilia inducūt horrorem, rigorémq;.

Ad hæc, res auditu visuq; formidabilis, interdum horrorem, rigorémq; inducit. Ex qui-

Rigoris causa.

bus vtiq; liquet, non frigori duntaxat rigorē tribuendum esse, cùm ab aliis causis, & pręcipuè ab acri & calido humore delato per sensibilia corpora, interdum proficiscatur. Cæterū neq; frigidum humorē, neq; acrem, ad rigoris generationem simpliciter excellere, sed propriū modū ipsorū vtriq; necessariò inesse oportet. Modus autem fuerit aut copiæ mensura, aut humoris qualitas, aut aliquis corporis locus, in quo illum aggregari conveniat. In quiete quoq; motúq;, atque ipsius motionis modo, haud parua differentia oboritur. Vbi igitur flaua bilis non per vasa, sed p carnes mouetur, manifestè gignitur rigor. Hoc nanq; solo febres ex ingenti ardore à tertianis differūt, quòd illæ quidem in vasis bilem cōtineant: hæ autem, extra vasa diffusam per sensibilia corpora. Per quæ quidem dum bilis fertur, acredine sua tristitiā inferens, dolorē excitat. In hoc autē duo quædam eveniunt, nempe vt sanguis cōtrahatur in profunditatem corporis, ob idq; exteriores partes refrigerentur: & vt ille eædem corporis partes quæ à bile punguntur, impellant ipsam facultate expultrice, donec ab omnibus profligata partibus, per sudorem aut vomitum, aut deiectionē exterminetur. Hoc etiam iis qui non * concoxerunt, aut malis succis repleti sunt, aut in sole æstiuo, vel balneo diu sunt immorati, aut seipsos exercuerūt, contingit. Horū tanq; aliqui horrore confestim, ac dein rigore correpti sunt. Verùm non solùm mordax causa, sed vehementer mota, si rigor fieri debeat, desideratur. Atq; hoc sanè tā frigidæ quàm calidæ causæ est commune, quòd vtraq; corpus cum dolore cōmoueant. * Idcirco per quartanas atq; tertianas febres, q̄vis à contrariis oriantur humoribus, rigor tamen invadit. Etenim vt atra bilis est frigida, sic flaua calida existit. Cæterùm nō solùm ex atra aut flaua bile, sed ex pituita vltra modum frigida (quam vitream appellauit Praxagoras) rigor fieri consueuit: idq; in mulieribus magis, & quæ in ocio vitam traducunt: qui rigor tamen vehemens non est, & quiescentibus, nullóque modo motis corporibus, ipse etiā conquiescit. Iis autem qui simili affectu correpti sunt, in principio quidem medicamentū diatrion pepereon propino: subinde verò nostrū ex calamintha: deindéq; ex succo Cyrenaico, castoreóq; cōpositum, quod quartanæ exacerbationibus maximè confert, præsertim quando ingentis rigoris impetu ægri afficiuntur. Porrò qui quartanis correpti sunt febribus, vsq; ad ossa sibi penetrare rigorē affirmant: & talem, qualis per immensa frigora, dum iter facerent, eis accidebat. In rigore autem qui tertianas, pariq; modo ab ingenti ardore ortas comitatur, quasi ab acutis tenuibúsq; acubus se perpungi fatentur. Nunc verò de convulsione nōnihil dicamus. Voluntarij omnes motus, per musculos absoluuntur. Vbi igitur musculi in propria retrahūtur capita, ad ea singulæ partes, quibus natura infixi sunt, retrahuntur, cōvelluntúrq;. Verū si passio aliqua suboriatur, quæ in tensionē ipsos adducat, hanc sequitur motus similis quidem naturali, involuntarius tamē: atq; hæc passio cōvulsio appellatur. Nam tendi cōtrahiq; musculū in proprium principium, secúmq; illam corporis partem, cui est insertus revellere, bene valentibus convulsisq; cōmune profectò est. At si invitò id agatur, præter naturæ ordinē dispositis, miniméq; sanis cōtingit. Tenduntur autem nerui: perinde ac cithararum chordæ, interdum quidem plurimo humore imbuti, interdum à causis exciccantibus arefacti. Evenire etiam potest, aliquam corporis partem aut ob inflammationem, aut aliqua alia de causa, vehementer affectam, neruos sibi vicinos vnà secum revellere. Porrò in febribus ab ingenti ardore contractis, convulsiones accidunt, ob solam siccitatē insignē vniuersi neruosi generis: in phrenitide autem, ob principij neruorum inflammationē. Cæterùm cùm corporis partes anterius tenduntur, symptoma dicitur emprosthotonos: cùm verò posterius, opisthotonos: * at cùm in vtrunq; latus ex æquo inclinant, tetanus. Igitur convulsiones à siccitate ortas, minimè curandas susceperis. Nam qui iis sunt affecti, citissimè intereunt. Quæ verò vel ab humorum copia, vel ab inflammatione trahunt ortum, iis, si plenitudinem vacues, aut inflammationi cōmodis remediis succurras, mederi poteris.

Rigor fit vbi flaua bilis fertur per membra sensibilia.

Ardentes febres quomodo à tertianis differāt.

Frigere extrema per accessiones vnde accidat.

Rigor fit à causa non quiescēte, sed mota.

Pituita vitrea inducit interdum rigorem.

Rigentium ex frigido humore, curatio.

Quartanis exacerbationibus medicamē ex succo Cyrenaico & castoreo auxiliatur.

Tertianus rigor qualis.

Motus voluntarij à musculis fiunt.

Cōvulsio quid.

Tensio neruorum interdum ab humectantibus, interdū à siccantibus causis oritur.

Emprosthotonos.

Opisthotonos.

Tetanus.

Convulsio à siccitate non recipit curationē.

GALENI PERGAMENI
de morborum temporibus, lib.

QVod in animalibus ætas, idem tempus in morbis significat. Etenim quemadmodū ipsi nos geniti ad vigorē vsq; augescimus: inde iam contabescere incipientes, ad extremam vsq; corruptionem declinamus, si omnes ætates pertransituri simus: ita singuli morbi à prima ipsorum constitutione ad statum vsq; increscunt, donec pro augmēti prioris portione decrescentes, in totū dissoluātur. Hoc tamen discrimen interest, quòd animalibus quidem, cùm sint corpora, proprium generationis tempus præscriptum est, quo omnes ad vitam necessariæ partes figurantur, formantúrq;: morborū autem, cùm sint accidentia corporū, nullū huiuscemodi tempus est præfinitū, sed à prima statim generatione augescunt. Figurationē itaq; generationémq;, proprietas corporū postulat: accidentia autem ipsorum, cùm nullam figurationē desiderent, statim vbi genita sunt, ad incrementū festinant. Siquidem phlegmone (exempli gratia) cùm primū inceperit esse, huiuscemodi speciē habere videtur, qualem habebit vbi erit maxima: sola autem magnitudine differt. * Porrò pars phlegmone obsessa, calidior seipsa evadit, cum tremore maiori, item dolore & tensione. Sed hæc parua primo aditu sunt: inde autem ad magnitudinem quandam nō omnibus æqualem increscunt. * Postea verò aut discutitur remediis tumor ipse præter naturā, simúlq; illius doloe atq; calor resoluitur, aut certè in pus convertitur. Tempus itaq; nullū inflammationis generationi singulariter proprium tribuitur, ab eo, quod augmenti est, diuersum. Febris etiam (qui caloe præter naturam est) propriū distinctúmq; generationis tempus non habet. Sed vbi corpus primū calidius quàm antea febrili calore fieri cœperit, inde aliud atq; aliud tēpus affectionis incrementū excipit, vsq; ad per-

Tempus morborum cōparatur ætati animalium.

Tēpora morborum ab ætate animaliū quomodo differāt.

Morborū generationi nō esse certū quoddā tempus præscriptum.

Phlegmones accidentia.

Febris quid.

Vigor in singulis rebus, est magnitudo summa.

Initiū morbi.

ad perfectum vigorem, quem in singulis rebus summā esse magnitudinē intelligimus. At verò principium specie quadam ab incremento post ipsum, diuersum esse demonstrare conabimur. Etenim initiū vniuscuiusq; morbi esse censuerūt veteres, non primū illum simplicémq; insultum duntaxat, sed temporis longitudinem latitudinémq; notatu dignam ipsi tribuerunt. Post principium ipsum, collocarunt, ascensum: dein, statū: ab hoc, declinationem. Ex quibus sanè temporibus circuitus morborū constāt. Ipsorum autem circuituum nonnulli describuntur horis viginti quatuor, quotidianiq; vocantur: alij quadraginta octo, hoc est, duabus diebus & noctibus, vocantúrq; tertiani. Alios (quos appellant quartanos) septuaginta duarum horarū tempus describit. At hi circuitus omnes, aliquando ad integritatem perveniunt, vt in quotidiana, tertiana, & quartana febri: interdum ad declinationē solùm, vel propius ad integritatem, vel longius ab illa, accedent.

Incrementum. Status. Declinatio.

Circuitus quotidianus. Circuitus tertianus. Circuitus quartanus.

Tertianae febris descriptio.

Igitur in auspiciis tertianæ febris (quam exempli gratia propono) horror mediocris oritur. Dein cum maiori horrore extrema omnia refrigerātur. Postea verò & rigore & frigore cōcutiuntur plurimæ corporis partes. Quo tempore pulsus durior, minórq; quàm prius, redditur, necnon in contractione velocior. Præterea quies post contractionē ferè maior contingit: post dilatationem, eodem cum illa modo: sæpe priori æqualis, etsi aliquando inæqualis. Atque hæc sanè in quibusdam tertianis, curriculo duarum horarum æquinoctialiū solēt sæpe cōnnge re: in aliis autē longiori vel breuiori intervallo. Inde pulsus maior simul & celerior, densiórq; fieri incipiens, sensim singulis cōmemoratis increscit: statimq; ægri calidiores quàm antea redduntur. In summa, inæqualitas quæplam non mediocris in corpore per hoc tempus exuperat. Atque hoc sanè est secundum tempus à primo illo, in quo ex priori statu fuit vniuersum corpus refrigeratum, pulsúsque in contrariam constitutionem mutatus. Vbi verò febris ad integritatē desinit, tūc pulsus ad naturalem statum revertitur, si qua fides habēda est sensibus. Primū itaq; tempus totius periodi est, quo corpus cum prædictis mutationibus pulsus inalserit. Aliud ab hoc secundum est, quod pulsum & calorem in contraria mutat, donec tota corporis moles æquabiliter concalescat. Post hoc tertium, quo calor etiamnum augescit, pulsibus magnitudine, celeritate & frequentia ei respondentibus. Quarta constitutio post tres cōmemoratas conspicitur, omnibus iam dictis æqualem sibi magnitudinem pro sensus nostri iudicio seruantib. Ad hæc quinta alia, cùm iā calor manifestò decrescit: halitus autem per cutem excernitur, pulsúsq; ad naturalem habitum redit, reiiciens omnia, quæ præter naturam in magnitudine, celeritate, frequentia, duritiéque conquisierat. Hoc tempore plurimis ipsorum sudor oritur. Post hoc autem, intermissionis, siue intervalli tempus succedit. Igitur primū tempus integritati cohærens, quod frigoris sensum præbet, principiū vocetur. Secundum verò, quod frigus paulatim deponit, tempus inæqualitatis dicatur. Ab hoc tertium, æqualis incrementi. At quartū post hoc, consistentię. Quintum imminutionis. Sextum denique integritatis.

Tertianae accessionis tempora seu describuntur: quale reperiuntur & in aliarum intermittentiū circuitibus.

Quòd igitur sex hæ temporū differentiæ in tertianarum aliarúmq; intermittentiū febrium circuitibus reperiantur, id sensu vel multitudo imperita iudicat. Nihil tamen obstat & alium quodammodo febris circuitum in duas, sed maiores partes diuidere: vnam, primæ accessionis à primo insultu ad extremam vsq; remissionē: alterā, quæ in declinationis & insultus secūdæ accessionis medio consistit. Quod igitur ab Hippocrate dictum est, in accessionibus abstinendū esse, pro accessione intelligendū existimo tempus à primo insultu, vsq; ad ipsam declinationem. Porrò clarioris doctrinæ grana, omne id quod accessionem sequitur, remissionē vocabimus: quāvis in intermittentibus febribus, remissio ipsa ablatio etiam dici meretur. Diuisimus itaq; febres defluentes ad integritatē, quotidianam, tertianam, quartanam: quarū singulæ sex distincta sortiuntur tempora.

Febrium nō intermittentium tempora sunt quinque.

Continuarum febrium se remittentiū species.

Quartana nō intermittens, raro inuenitur.

At verò quæ nō intermittunt integrē, in quinq; tantū soluuntur, ab eis nimirū sola integritate remota. Quarum sanè nonnullæ quotidie accessionem habent: quædam tertio quoq; die. Quæ verò quarto habent, non frequenter, sed rarò evenire videtur, vtpote quæ magna ex parte ad integritatem desinant. Ad hæc, febrium quotidianarū, tertianarū, & quartanarū, quæ ad integritatē nō desinunt, duplex species est. Quædam nanq; magnitudinem, celeritatem, frequentiam, atq; duritiem pulsus deponunt: quædam autem reliqua tria ad naturalem statum deducūt: at cōseruant celeritatem, hæ magis, illæ minus. Verùm in quibus febribus citra sensibilem systolen, accessionis insultus accidit, tria tempora in vnum recidere est necessarium, totúmq; id vsq; ad statum fieri incrementū. Nam vbi nō adfuit cōspicua systole, ibi nec inæqualitas adesse potuit. Statum verò nunq; defuisse memini: sed semper sensibili æqualitate in omnibus febribus aliquandiu permansisse. Insultū etiam millies sine dictis conspexi symptomatis.

Synochis febribus nullum circuitum adesse, ac proinde neque accessionē.

Quibus febribus nullus circuitus adest, vt iis quas synochas vocant: nec accessio quædam omnino est, neq; prædictæ partes. Attamen hæ quoq; secundū diuersa tempora totius morbi particulas obtinēt, aliis modis innotescentes, quàm per accessionū tempora. Sed nunc tantùm de febrium circuitibus, iisq; nō complicans, sed simplicibus, nobis habetur sermo.

Mistionem febrium differre à complicatione earundem.

Semitertianae ex quibus constet.

Adverte autē, aliud esse misceri, aliud inter se complicari. Semitertiana quippe, ex miscella & temperamento quotidianæ & tertianæ febris oritur. Potest tamen ipsi semitertianæ copulari alia simplex febris, vel tertiana, vel quotidiana. At huiusmodi varietas minimè ad hunc librum pertinet. Cæterū cognitis singularum febrium temporibus, facilè complicatarū tempora cognoscemus. Igitur de simplicibus dictū abvndè cùm sit, de commistis deinceps differam: in quibus interdū horrificus insultus quidā cōntingit, omnes principij peculiares notas habens, præter rigorem: quāvis interdum & huius quandam imaginē repræsentans. Siquidem vehemēs horror, vel aliquod rigoris initiū, vel paruus rigor videri potest. At exactū rigorē qualis in ter-

Riger vehemēs non adest miscellaneis febribus.

tianis quartanisq́ eſt, febris miſcellanea, cuiuſmodi ſemitertiana exiſtit, non recipit. Vbi igitur ſigna quædam ſecūdi temporis, febris hæc præmonſtrarit, initiū rurſus alterius inuaſionis horrificum efficit, quod nónnulli repetitionē appellant. Aliquando hoc ſecundò molitur: quibuſdam tertiò facit. Deinde vix æquabiliter ſimplex redditur, ad vſq́ ſtatum increſcens. Hęc febris ad integritatē nunq̃ deſinit. Nā permultum temporis vſq́ ad vigorem habet, declinationémq́ ſine perſpiratu ſenſibili: tantū abeſt, vt integrè cum ſudore ſoluatur. Quemadmodū igitur à primo inſultu acceſsio ad vigorem vſq́, multo tempore pervenit, ſic à vigore paulatim minuitur: ideóque poſtridie altera acceſsio advenit, horrifica quidē illa, ſed quæ non item cum priori repetitiones habeat. Porrò hæc acceſsio ad vigorē etiā longo tempore aſcendit, nec exiguo inclinat: atque ob hoc ipſum tertio die, eadem quæ primo acceſsio invadit: poſtea rurſus quarto, ſimilis ei quæ ſecundo habita eſt, idque perpetuo ordine. Hanc igitur febrem, quæ maximè invaleſcit Romæ, voco ſemitertianā. Sunt & aliæ differentiæ particulares febrium, multiq́ alij circuituum modi differentiis particularibus variantes, quos ex induſtria omitto, ceu nihil conferentes ad præſentem commentationem. Atq́ hactenus de particularibus morborum temporibus.

Semitertiana febris acceſsio nunquam integrè deſinit.

Semitertianā febrem invaleſcere maximè Romæ.

GALENI PERGAMENI de totius morbi temporibus liber vnus.

Totius morbi tempora quatuor.

Otius etiam morbi tempora, ſimiliter ac animantium ætates, conſideramus. Quorum vnum quidem & * primū, generationi ipſorum tribuitur, incremento ſecundum, tertium vigori, quartum denique declinationi, ſi ægri ſalui futuri ſint. Nam ſi vel in aſcenſu, vel ſtatu deceſſerint, liquet talem morbum non omnia tempora pertranſiiſſe. Ridiculum autem fuerit, primum tempus primæ acceſsionis, totius morbi principium exiſtimare: cùm nimirum principiū morbi ad præſidia ferenda, vtiles præbeat indicationes. Ad id principium reſpiciens Hippocrates, ait: Incipientibus morbis, ſi quid mouendum videtur moue: cōſiſtentibus verò, præſtat conquieſcere. Præterea nō minus abſurdum fuerit, morbis qui intra diem ſoluuntur ſeptimū, & iis qui prorogantur in annum, æquale principium tribuere. Oſtendimus autem primo libro de Criſibus, totius morbi principium, ipſius cruditatem exiſtere. Porrò inflammationis principium, totum illud tempus exiſtit, quo ſanguinea ſubſtantia pars affecta repletur. Cùm autem influxus ceſſauerit, & quod in particula continetur, putreſieri ceperit, calor quidam ob putredinem naſcitur, & fuſio magis propter calorem: vnde etiam ſpiritus generatur, atq́ ob hæc ambo, particula magis quàm antea diſtenditur, etiam ſi nihil influat. Hoc igitur ſecundum tempus, eſt inflammationis augmentū. At cùm humor in pus iam vertitur, maximi tunc dolores partem ipſam corripiunt. Nam in puris generatione dolores, febriſq́ magis quàm prius, infeſtant. Vocatur autem hoc tempus ægritudinis vigor. Quòd ſi humor in pus mutetur, vel digeratur, minorem tumorem atque tenſionem efficiet: huiuſmodiq́ eſt declinationis principium. Sic itaq́ in inflammatione tempora diuiduntur: nec ſecus in febri, quæ ab illa trahit ortū. At quæ ab humore citra inflammationem oritur, moleſtantiū humorum cruditatem pro initio habet. Hi vbi concoqui incipiunt, initium finitur, atq́ aſcenſus ſiue incrementum adventat. Vbi verò maximè cōcoctio perficitur, vigor adeſt. Quam declinatio è veſtigio ſequitur, dum ſymptomatum magnitudo, & humorum copia eſt repreſſa: reſtat autem humorū modicum, adhuc concoctionem deſiderans. Vlcerum quoq́ eadem habentur tempora. Primùm nanq́ ſanies aquoſæ, incoctæ & tenues ab ipſis defluunt. Dein pauciores atq́ craſsiores. Poſtea iam pus tenue. Poſtremò minus quidem copia, ſed craſsius, & albidum magis redditur: quemadmodum apparet etiam in pleuritide & lippitudine. Quare nullus morborum ſolutorum exiſtit, qui non hæc quatuor percurrat tempora. Noti tamen ex quodam alio quàm cruditatis & concoctionis indiciis, quæ ex recrementis deprehenduntur, cognitio ipſorum conſtat. Etenim fluxionum quæ ex cerebro per palatum & nares fiunt, non ſecus quàm lippitudinis, initium quidem eſt, cùm aquei, tenuéſq́, necnō copioſi & acres, qui fluunt humores apparent: nam extremam hæc cruditatem ſignificant. At concoctionem portendit, craſsior & minus acris, modicúſq́ humor deſcēdens. Iam verò quemadmodum in ætatibus, nō ipſum vigorem modò, ſed omnia quatuor tempora latitudinem habere comperimus: ſic etiam particularium acceſsionum, ac totius morbi vniuerſa tempora, latitudinem momentaneam ſortiuntur. Vigor itaq́ tum acceſsionis, tum totius morbi, ſenſibili tempore abſoluitur. Igitur vniuſcuiuſq́ morbi proprium quoddam tempus generationis exiſtit, interim ſenſui manifeſtum, interim minimè. Poſt quod rurſus augmenti tempus advenit, * nec id æquè manifeſtum in omnibus. * Poſt hæc vigoris ſequitur tempus, omnino ſenſibile. Quòd ſi ſalus futura ſit, declinationis etiam tempus ſequetur, & hoc ſenſui ſubiectum, cùm nimirum amplam latitudinem habeat. At verò morborum qui non ſoluuntur, duplex natura eſt. Nonnulli enim ipſorum præparationem habent, vbi exactè illam abſolutam ſint conſequuti: alij ex eorum natura ſunt, qui ſoluuntur: id quod eis in ægri perniciem accidit. * Hoc autem contingit tripliciter. Nam aut propter ægrotantium imbecillitatem, vel propter propriam vehementiam, vel propter vtranque; prius perimunt, quàm ſoluantur. In vniuerſum autem, nemo ſeruari poteſt, niſi natura ſuperauerit morbum: nec perire, niſi illam morbus proſtrauerit. Igitur morbi ſinguli ex ſua quidē natura magnitudinē quandam poſsident, quę vel ſupra vires eſt, vt eas opprimat: vel viribus ęgri imbecillior, vt ab eis ſuperetur, omnib. probè evenietibus. Proinde cùm ſupra vires fuerit, homo prorſus morietur. At morbi tēpora tunc partim

ſimili

Principiū morbi ad præſidia ferenda, vtiles præbet indicationes.

Principiū morbi totius, eſt eius cruditas. Inflāmationis quatuor tempora deſcribūtur.

Febrium ab humorum putredine ortarum tēpora deſcribuntur.

Vlcerum tempora.

Tempora morborum non aliunde cognoſci, quàm ex cruditatis & concoctionis indiciis.

Tempora vniuerſa morborū latitudinē momentaneam ſortiuntur.

Morbi cuiuſq́ generationis proprium quoddā eſt tempus. Tēpora totius morbi quatuor.

Morborum qui non ſoluuntur, natura duplex.

Seruari nemo poteſt, niſi natura ſuperauerit morbū, nec perire, niſi illū morbus proſtrauerit.

fimili modo cum prædictis fumũtur, partim diffimili. Siquidem initium fimiliter in morbi generatione conftituitur. Afcenfus autẽ, haud in coctionis, ficvti in iis qui fuperftites funt futuri, fed in cruditatis fignis, letalibúfq; confiftit. Ergo bene colorata vrina, & mediocriter craffa, omnium optima exiftit, quantũ ad colorẽ & confiftentiam pertinet. Conveniet autem præterea, vel eneorema, vel oebulam, vel hypoftafin falubrem adeffe, vtcunq; morbi natura poftulauerit. At cruda vrina eft illa, quæ oec fufpenfum quicquam, nec fubfidens, nec nebulã habet: imò quæ nec crafsitiem aliquam, nec pallorem affumpfit, fed alba eft, & confiftentia tenuis, aquæ fpeciem referens. Quòd fi aut nubecula, aut eneorema, aut hypoftafis nigricare videatur, talis vrina eft letalis: quemadmodũ fi quędã fimilia furfuri, vel lamis, in ea videantur. Iam verò fi aut fœtida fit, aut pinguitudinẽ oleaceam in fe contioeat, mortem minatur. Hęc igitur funt vrinæ, magni morbi ootæ. Magnũ etiam effe morbum cognofces, fi fputum pleuritide & peripneumonia laborantibus, vel nigrum, vel * fuluum vehementer, vel fpumans, vel impenfe fœtidum fuerit: vel nihil omnino expuatur: idq; ingenti dolore, vel fpirandi difficultate hominẽ affligente. Refpõdent his & alij morbi, qui iecur, ventriculúmq; exercent, eodem letalium fignorũ genere cõprehenfi. Vnde in huiufmodi morbis vigorem fimiliter cum eo qui falubrium eft, determinare non licet. Nam illic maximæ accefsiones ftatum definiũt: hic verò nõ licet maximas accefsiones fimiliter determinare, cùm morbus quidem ipfe à principio incoctus perfiftat: verũ intellectu maximum capere oportet. Porrò in inflammatione quę terminatur, puris generatio, vigoris terminus eft: in ea verò quæ nõ finiet, homo etiã in eius afcenfu mori poteft. Cæterũ vires validifsimæ vfq; ad extremam phlegmones magnitudinẽ fufficere poffunt: quæ magnitudo extrema, vel in gangrænam, vel in putredinẽ terminatur. Iam verò vno eodémq; tempore duobus tribúfve morbis homo infeftari poteft: quorũ alius iam inclinat, alius principij tempus adhuc, vel augmenti primordia occupat: tertius plurimũ auctus eft. Deinde hominẽ mori contingit, non propter inclinantem, vel nunc incipientem, fed ob vehementer auctum. Qua de caufa, tria facultatũ noftrũ corpus regentium principia, fummè confiderabis, quonam ftatu fint prædita. Dico autem hæc, cerebrum, cor & hepar. Deinde alias quoq; vniuerfas particulas, ex fingulis principiis ortas, nẽpe neruos, venas, arterias: ad hæc illas, quæ naturam quidem propriã habent, fed ab omnibus principiis reguntur. Nã ex hac fpeculatione, primùm, fiue vnus, fiue plures, in homine morbi fint, invenies. Proximũ eft, cuiufq; propria tempora ad præfidiorũ inventionẽ neceffaria infpicere. Etenim circa initium & fines, omnia imbecilliora funt: in vigore fortiora: quæ hæc intercedunt, medio confiftunt ordine. Igitur in vigore, quod mitigandi vim pofsidet, in curatione præpollere debet: in principio & fine, quod vehementiam habet. At media tempora, pro fummorum proportione capiantur. Neque enim quam quis victus rationem inftituet, invenire poterit, neq; vnq̃ nutrire, fine certa temporũ diftinctione. Etenim fi vigoris tempori, etiam fine alimenti exhibitione fufficere pofsit æger, optimũ fanè fuerit, donec morbus inclinet, à cibo abftinere. Si verò fufficere citra cibum nõ pofsit, protinus ab initio in quolibet tempore, quod alimentum admittit, alendus eft. Atque hoc remifsionis eft tempus. Voco remifsionẽ modò, fecundam partem totius circuitus in duo vniuerfa diuifi, nempe accefsionem & remifsionem.

Vrina optima qualis.

Vrina cruda indicia.

Vrina letalis nota.

Sputi pefsimi figna.

Principia facultatum noftrum corpus regentium, tria.

Victus & remedij rationẽ inftituas iuxta ipfius morbi tempora.

GALENI PERGAMENI
de locis affectis, lib. I.

Prò differentia partiũ humani corporis, variari affectuũ curationem cõtingit. Partes igitur quæ in fuperficie corporis fitæ funt: vnà cum affectibus quibus vexantur, facilè fenfibus deprehenduntur. At verò in imo corpore delitefcunt, exercitatæ cogitationis virum defiderant, cùm in partium actione & vfu, tum vel maximè in arte fecandi corpora, quæ nimirum nos docet acuratifsimè proprietatem effentię vniufcuiufq; partis.* Si igitur inter tufsiendum, bronchium aliquod expuatur (eft enim id natura cartilagineum) maximo fanè vlcere affligi pulmonem exiftimemus. Nam tametfi afpera arteria fimilibus fit ex bronchiis cõpacta, tam grandis tamen exvlceratio, fine prematura morte in illa gigni nõ poterit. Nec verò tantũ ex proprietate effentiæ, fed ex magnitudine etiã excrementi reiecti, affectus locus difcernitur. vt, fi vnà cũ tufsi excreetur aliqua portio vafis grandiufcula (quod aliquando contigit) tunc certè credendum eft illam educi à pulmone. Quãdoquidem venæ quæ in afperam arteri[illegible] diffeminantur, minu[illegible] funt, & capillorũ inftar. Similiter fi per dyfenteriam tunicam aliquam corpulentiorem alhus aliquando reddiderit, non ab re coniicies [illegible] crafsiora inteftina torqueri. Necnõ ex rebus naturaliter in particulis quibufdam contentis, creberrimè fedes affecta cognofcitur. vt, fi vrina per vulnus reddatur, veficam: fin verò ftercus, inteftinorũ aliquod: at fi cibus, ventriculum liquet effe convulneratum. Similiter etiam fi vulnerato thorace, fpiritus per vulnus effletur, indicat membranam cingentem coftas, folutam effe. Præterea fanguis eiectus faliendo, arteriam effe vulneratam denunciat. Qui quidem arteriarum fanguis, eo qui à venis effluit, calidior, tenuior atq; flauior apparet. Ex adhærentibus etiam rebus, affectæ fedis notæ petuntur, cùm nimirum & ipfæ etiam effentiæ proprietatem obtineant. Huius generis eft ramentũ: quod quidem oftendit illius partis vlcus, à qua reiicitur. Nam fi id cum lotio excernatur, vrinæ meatuũ: fi tufsiẽdo, fpiritalium inftrumẽtorum: fi per vomitũ, gulæ aut ventriculi: fi cum alui excrementis, inteftinorum vlcerationẽ fignificat. Eft præterea & alius diiudicãdi modus fumptus à rebus alicubi cõtentis præter naturã. vt, fi in vefica aut renib. cõtineatur lapis, in thorace pus: aut deniq; aliqs humor moleftus in animalis corpore, illic genitus, vel adveniens extrinfecus. Fingamus igitur

Curatio affectuum variatur, pro differẽtia affectarum particularum.

Ars fecandi corpora, docet nos proprietatem effentia vniufcuiufq; partis. Effentia proprietas.

Magnitudo excreta fubftãtia.

Res naturaliter in particulis quibufdam contenta.

Sanguis arteriarum qualis. Res adhærẽtes.

Res contenta præter naturã.

(gratia exempli) aliquē tribus diebus non reddidisse vrinā. Ad hæc, evidēs quidā tumor circa pubem emineat, evidentē repletionem vesicæ indicans.

Vrina suppressa quæ sint considerãda.

In primis eñ cõsiderandũ est, num resolutę excretricis potētiæ nomine id accidat, an ob obstructũ vrinariũ meatum: nā vtrunq; potest accidere. Prius tamen revocare in memoriā oportet, musculũ qui claudit collũ vesicæ, ab actione gescere, dum fungitur vesica suo munere.

Musculus vesicæ collũ cõstringens, agit volũtariè.

Vesica non paret voluntatis imperio.

Cuius q; dem musculi actio, paret voluntatis imperio. At vesica ipsa, vtpote naturaliter agens, minimè voluntati obsecũdat. Inest etenim illi, quēadmodũ cæteris ferè omnib. partibus, facultas quædā expultrix, qua vtitur, dum cõtristatur ab excremētis. Quæ sanè excernendi vis, si aliquando fuerit affecta, fieri potest vt supprimatur vrina.

Vrinam suppressam ob resolutam vim excernẽdi quomodo expellere oporteat.

Proinde si hominem sic figuraueris, vt decliuis sit colli vesicæ positus, ac manibus pubis tumorē presseris, tandem reddetur lotium. Quòd si sic faciendo nihil omnino promoueris, non resolutā eam vim, sed vrinæ fistulā constipatā esse, suspicari oportet. Quippe musculus ei circundatus, si resoluatur, nõ cohibiti, sed præter voluntatem emissi lotij, est causa.

Obstruitur collum vesicæ trifariam.

Trifariā autē cõtingit obstrui collum vesicæ. Aut enim corpus ipsius in tantum tumorem attollitur, vt meatus inde occupetur: aut aliquid ei præter naturā, vt caruncula vel callus, innascitur: aut deniq; à re quapiā adveniente, meatus ipse obstruitur. Porrò corpus eius ad magnitudinem insignem attollitur, si vel inflãmatione, vel scirrho, vel abscessu, vel alio quovis tumore fuerit affectum. In meatu caro quidem oritur, si præcesserit vlcus. Obstruitur meatus, vel à lapide, vel grumo, vel pure, vel crasso lentóq; humore: quæ omnia distinguere oportet, ex præsentibus præteritisq; accidentibus.

Lapidis incumbentis collo vesicæ, indicia.

Sit igitur aliquis puer, qui perpetuò pudendum scalpat. Eius autē vrina sit aquæ similis, in qua sabulola quædam subsideant: dein verò repentè supprimatur vrina: nunquid optima ratione coniecceris, hunc lapidem incidisse in collum vesicæ? Itaq; supino collocato puero, vt crura reliquo corpore sint sublimiora, multifariā ipsum concuties: sic enim feceris, vt lapis à meatu recedat. Quibus peractis, iube vt puer vrinā conetur reddere. Quòd si profluxerit, notitiā causæ, ac simul curationis modum te invenisse, ne dubitaueris. Sin autem nihilominus supprimatur vrina, tunc demissa ænea fistula, simul lapidem à vesicæ collo repelles, & evocabis vrinam. At nulla lapidis nota præcedente retentum lotium, si sanguis simul cum vrina profluxerit, argumentũ est grumũ aliquē extitisse ipsius obstructionis causam. Quanq; fieri potest, vt ob vlcus vesicæ, citra sanguinis profusionem, paulatim grumus concrescat. Potest etiā cõtingere, vt sanguis ex renibus per vreteras in vesicam defluens, grumũ efficiat. Ad hæc igitur omnia, sicuti etiā vbi pus, vel aliquis lentus humor meatũ vrinæ obstruxit, haud inutilis est ænea fistula immissa.

Aenea fistula ad quid vtilis.

Carũcula collo vesicæ innata argumenta.

Sic etiam vbi ob carunculam ab vlcere innatam, vesicæ ceruicem obstructam esse putamus, & ex præcedentibus vlceris notis, & ex eo quòd immissa ænea fistula vrina vacuatur, id intelligere possumus. Quippe demissa fistula, dolorem mouet in ea meatus parte, vbi vlcus esse coniicimus: fractáq; sub fistula carne, sequuntur cum vrinæ excretione, & cruor & carnis fragmenta.

Coniectura artificiosa.

In omnibus igitur his artificiosa coniectura nobis perq̃ vtilis est, vt quæ inter exactam notitiam, & omnimodam ignorantiam, media quodāmodo existimetur. Cęterũ cuiuslibet partis vsus, magnificè ad affectorũ locorum cognitionē conducit. Etenim actio, motus partium factiuus est: at vsus, omnibus inest, vel nihil etiam agentibus.

Vrinæ excretio à quibus fiat.

Fit itaq; excretionis vrinæ actio, à compressione vesicæ, opitulantibus etiā abdominis musculis, vbi vrinam admodum exiguam continet, aut vesica ipsa est infirma. Reliquæ autē partes omnes, ad actionē sunt vtiles. Porrò si vesica minimè in tumorē extensa, vrina reddi nõ possit, necessum est vel vreteras, vel renes obstructos esse. Quapropter hic rursus intueri oportet, num anteq̃ supprimeretur vrina, aut lapidis, aut inflammationis, aut alterius cuiuspiam mali accidentia præcesserint. Neq; interim negligenda est vniuersi corporis dispositio: vt possimus planè discernere, num in ipsis renibus, à lapide, vel crassis humoribus, fuerit obstructio oborta, an in vocatis vreteris.

Actionem lædi est necesse, instrumento efficiente ipsam quomodolibet læso.

Cùm igitur singulæ actiones corporis, peculiaria sortiātur organa, quibus obeuntur, sanè actionē lædi est necesse, instrumento efficiente ipsam, quomodolibet læso. Verũ interdum facilè affectus productus soluitur, ita vt simulatq; opifex causa semota fuerit, prorsus ipse conquiescat. Interdum verò vsqueadeo pertinaciter hæret, vt permaneat diutissimè, etiam ablata causa. Accidit autē nonnunq̃, vt efficiens causa pertransiens, nõ firmum faciat affectum: velvti cùm suffusioni similia oculi imaginantur, collecto in ore ventriculi aliquo tenui excremento, vnde vapores sublati ad oculos, similes imagines mouent, quales per suffusiones cernũtur. Oportet siquidem oculos participes fieri eius dispositionis, quæ infestat vētriculum, si videndo debeant hallucinari.

Oculis caligantibus quæ sint consideranda.

Itaque necessum est ordiri semper ab instrumēto actionis oblæsæ. Dein aũt investigare, quisnam sit ipsius noxæ modus: num videlicet dispositio ipsa sit permanens, an adhuc in generatione cõsistēs, nec nata perseuerare. Quòd si nunc quoq; fiat, vtrum causa quæ effectum producit, contineatur in ipsa parte, an per ipsam transeat, investigādum. Etenim arefacto inmodicè humore, quem crystalloidem vocant, perseuerans erit oblæsio, & essentiæ ipsius proprius affectus. Si verò crassus humor in pupilla cõstiterit, essentia quidem nondum * est læsa, verùm accidētis causa in oculo ipso consistit. Tunc autem per ipsum transire dicitur, cùm evaporans humor in ventriculo continetur. Non autem necesse est ad hoc, vt pars aliqua esse affecta dicatur, tñ essentia ipsius permanentem esse dispositionem. Nam vbi vehemens dolor aliquod intestinum infestat, firmato in vna quapiā parte dolore, vt quasi perforari videatur, quo pacto quis vel nequaq̃ intestinum affici dixerit, vel in eo affectum nõ consistere? q̃vis huiuscemodi dolores interdum excreto quodam humore vitreo, vel temporis momento soluantur.

Humor vitreus.

Is igitur humor vitreus, causa illius doloris extitit. Id siquidem quo tangente afficimur,

Causa est id, quo tangente quidem afficimur: ablato autem, affectus sedatur.

afficimur, & quo separato quiescit affectus, causam esse, omnibus in cōfesso est. At verò ipse affectus, nonnunq̄ à causa aliqua oritur: sed ita oritur, vt sublata causa effectrice, haudquaq̄ permanentē habeat dispositionē. Interdum autem partim iam factus est, partim etiamnū fit. Sæpenumero etiam si fieri desinat, vtpote ablata causa, perseuerans tamen permanet dispositio. Velvti in dysenteria, cuius affectus, mordax humor existit causa: vtpote qui ab initio extergat, abradátq;, ac dein temporis tractu vlceret intestinū. Quòd si anteaq̄ produxerit vlcus, * perfluere is humor desinat, affectus ipse nōdum dysenteria vocabitur. Sin verò vlcus iā intestinū exerceat, etiāsi humor finiatur, non ob id finitur affectus.

Dysenteriæ causa mordax existit humor.

Morbus omnis protinus ab initio eandem sibiipsi naturā atq; essentiam sortitur, nec differt nisi magnitudine à iam absoluto et maximo.

Hoc antem summopere venit considerandū, omnem morbū protinus ab initio, vbi primū corpus ipsum limites temperaturæ, quæ sanitati debetur, excesserit, eandem sibiipsi naturam atque essentiam sortiri, nec differre, nisi magnitudine, à iam absoluto & maximo. Siquidem res similares, cùm nullam figuram naturalem desiderent, protinus ab initio eadem essentia constant. Dissimilares verò, & quibus varia est forma, vt domus, essentiam generatione posteriorem habere poterunt. Quum itaque causæ agunt in corpus, ipsa species affectus ab inino est eadem, tamen ob exiguitatē nō planè cernitur: sicvti neq; in saxo cōcauitas, quā vnica stilla produxit. Cæterùm id genus affectus exigui, separatis efficiētibus causis, illicò à natura vincuntur. Illi quippe duntaxat externo egent auxilio, quos ob magnitudinem vincere natura non potest. Igitur vbi primū mordax humor aliquod intestinū erose rit, q̄vis id quod iam factum est, nondum apertè videatur, nihilominus dispositio ipsa sub dysenteriæ specie cōprehenditur. Sit aūt hoc initiū viæ ad inveniendas affectas sedes, nullam actionem lædi, nisi pars quæ illam efficit, afficiatur. Verùm vt affectio & actio diuersæ sunt voces, ita diuersus quoq; earum est vsus. Id siquidem agere dicitur, quod ex seipso motū obtinet. Affici verò, quod motum babet ab alio. Cùm itaq; duo sint motus genera, alterationis & lationis: vbi ad permanentem dispositionem alteratio pervenerit, fueritq; dispositio præter naturam, morbus vocatur: q̄vis per abvsionem nōnulli eam dispositionem affectum nominent. Distinguenda tamen est interim propria & primaria affectio, ab ea quæ per cōsensum accidit. Vt autē recta propriáq; nominū appellatione vtar, afficitur quidē caput, quando condolescit ventriculo: ægrotat verò, cùm proprio morbo laborat. Similiter vētriculū affici quidem dicemus, vbi à vitiosis molestatur humoribus: ægrotare verò, aut per intēperiem propriā, aut cùm inflammationē, vel vlcus, vel abscessum haber præter naturam. Porrò corruptionis cibor ū tres primæ ac velvti generalissimæ sunt differentiæ. Vna quidem per proprios ventriculi morbos, altera à vitiosis humoribus in ipso collectis, tertia ab alimentorū qualitate inducitur. Licet itaq; vitiosam ædi coctionem, ventriculo nō primaria, sed secundaria ratione affecto, miniméq; circa actionē propriam hallucinante: quemadmodum vbi vitiosi cibi & corruptioni obnoxij ingerūtur. Si igitur quispiā fumosum ructum emittat, igneo quodam calore ventriculū eius esse dicemus præditū. At deinde rursus distinguendo investigabimus, vtrū ab intemperie corporis ipsius ventriculi, is calor oriatur: aut à flaua bile, eáq; vel in ipsius spacio cōtenta, aut in tunicas ita, vt vix abstergi possit, demissa. At ne hic quidē cessabimus. Nam rursus quærere oportet, an iecinore malè suo officio fungente, huiusmodi humor accumuletur: an is ex vniuerso defluat corpore: an etiam in ipsomet gignatur ventriculo. Ergo si in vētriculo cibi in fumosam qualitatem mutentur, idq; non ex sua ipsorū natura, causam calidā: si verò acescāt, eam frigidam esse est necesse. Vt discernas autē, num intemperies aliqua, an vitiosus quispiam humor ventriculi corpus infestet, offerre oportet cibos qui suapte natura q̄maximè corruptionis modo adversentur: vt panē aut chondrum illis, qui in fumū transmutare cibum consueuerūt: mel autē his, qui à cibo acidum saporem percipiūt. Dein considerare excrementa, tum ea quæ vomūtur, tum quæ deiiciuntur per aluum: num humor aliquis cum illis quidē biliosus & calidus, cum his verò pituitosus ac frigidus excernatur: an nullo vacuato humore, ipsa exiguam quandam mutationem obtineāt. Quippe vbi * citra humoris affluxum igneo calore ventriculus infestatur, panem aut chondrū absq; humore videbis deiici, perq̄ exigua in ipsis facta trāsmutatiōe. * Quòd si humor quoq; prauus in ipso ventre consistens corrumpat cibos, vidētur ij, vbi deiecti fuerint, in huiusmodi humore submersi, & ab ipsius actione manifestius alterati. Id quod à vomitione etiam clarius discernitur, si laborans sit proclinis ad vomitū. Nam cogere eum qui nequeat vomere, absurdū est. Atq; hæc ita deprehenduntur, si in spacio ventriculi noxius cōtineatur humor. Si verò in tunicis sit imbibitus, vt ad calidum nausea quædam inanis (hoc est, citra vomitum sitisq; vehemens cōsequitur, ita à frigido ciborum cupiditas excitatur. Porrò calida dispositio, vbicunq; fuerit, semper refrigeranda est. At quovsq;, aut quo modo, aut qua materia refrigerare conveniat, locus affectus cōmonstrat. Iam verò iis qui acidū ructū ædunt, auxiliatur medicamē diatrion pepereō, aut aliud simile ex aqua vel vino epotū. Aliis autē qui nidorosum, tum absynthiū, tum hiera picra est ex vsu. Quo quidem medicamine (hiera videlicet, quæ ex aloē cōstat) in potu exhibito, quosdam olim colicos persanaui, quibus mordaciū humorū defluxus in intestinū, conciliauerat affectionē. Cæterū intestinorū proximæ ventriculo partes, exhibitis tum cibis, tum potibus: quæ verò nō ita multū à sede distant, clysmis promptius curantur. Fingamus rursus per ventrē deiici excrementa quædam, aliquādo quidē ramenta, aliquando cruentum aliquid, simúlq; aliquādo hæc ambo: tunc sanè intestinum vlcere affectum esse, dubitauerit nemo. At verò vtrum in exilibus intestinis, an crassis, ipsum vlcus consistat, id ex rasura, & exitus tempore, & ex mistione cum stercore, distinguere oportet. Siquidem infimarū partiū vlcera, nullas omnino vlcerum habēt notas alui excre-

Morbos exiguos subitò vinci à natura.

Dysenteria est vlcus intestinorum.

Actio nulla læditur, nisi pars quæ illā efficit afficiatur.

Agere quid dicatur.

Affici quid dicatur.

Motus genera duo.

Morbus quid.

Affici quando dicatur caput. Aegrotare quādo dicatur caput.

Corruptionis ciborum tres differentiæ.

Ructus fumosus significat igneum calorē ventriculi.

Acescere in vētriculo cibos, ob causam frigidam.

Ructu adito fumoso vel acido, quid agēdum, considerādumve, ad vtriusq; causam pervestigandam.

Vomere nemo cogendus est, nisi sit ad vomendum proclinus.

Nausea inanis indicat calidū succum imbibitum ventriculi tunicis.

Cupiditas cibi vnde excitetur.

Locus affectus quid indicet.

Diatrion pepereon ructibus acidis confert.

Hiera picra quibus conducat affectibus.

Intestina suprema cibo & potu, infima promptius clysmis curari.

Vlcus obsidēsne tenuia intestina, an crassa, quomodo dignoscēdum.

mentis admistas: earum verò partium, quæ paulò altius sunt sitæ, vlcera, mistas quidē cum stercore notas habent, sed id leniter duntaxat. Quēadmodum si multò sint sublimores, vehementior erit mistura. Præcipuè verò in supremis intestinis vlceris notæ stercori accuratè miscētur. Potest ex vno quandoq; indicio simul & locus & dispositio deprehēdi; aut locus vnà cum causa.

Locorum nota vnde sumãtur.

Cæterùm locorū notæ, & ab actione læsa, & excrementis, & positu, & doloris proprietate, & proprus accidentibus desumūtur. Affectuū verò, & ab excrementorū specie, & loci natura, & doloris proprietate, & proprus accidentib.

Actio læsa partem affectam indicat.

Actio itaque læsa, affectam partē indicare potest, hoc modo. Si enim accidens aliquod circa cernendi officium evenerit, oculū affici cōstat.

Excrementorū species partem affectam indicat.

Excrementorū species partē affectā indicat, vel quòd sint ex essenna illius, vel quòd ab ea cōtineantur.

Positus indicat partem læsam.

Positus etiā affectā partē commōstrat. Durusquippe in dextra præcordiorū parte tumor, nō lienis, sed iecoris affecti est nota: in sinistra autē, nō hepatis, sed splenis affectū indicat. Ad hæc, si membranosæ tunicæ frustulū vomendo fuerit reiectum, aut gulæ, aut ventriculi: si tussiendo, gutturis, aut asperæ arteriæ: si excreando, faucium: si cum vrina, eius fistulæ: si à sede, alicuius intestinorum: si per mulieris pudenda, vteri affectum portendit.

Dolores singuli affecta possunt part. ostendere.

Singuli etiā dolores, pro positus varietate, possunt affectam sedem ostendere. Nam si apparentibus per vomitū vlceris notis, in anterioribus partibus circa præcordia sentiatur dolor, ventriculum: si verò in posterioribus circa dorsum, gulam exvlceratam esse est indiciū.

Accidentia propria indicāt locum affectum.

Ex proprius accidentibus etiam innotescit affectus locus. Nam ore ventriculi affecto, fastidium infestat. Per hepatis verò imbecillitatē, excrementa alui, aquæ in qua carnes nuper mactatæ ablutæ fuerūt, assimilantur.

Peripneumonicis videtur maxilla rubea.

At in peripneumonicis, maxillæ videntur rubeę.

Affectuum notæ vnde deprehendantur.

Quinenam propriæ ipsorū affectuum notæ, in excrementis deprehenduntur: siquidem ramentū, vlceris: si in vrina sabulosum residet, lapidis: cucurbitæ verò seminibus excrementa similia, latorū vermiū indicia sunt. A locis etiam ipsis, morborū indicia sumuntur, eò quòd quibusdam solis morbus ille accidat, quibusdam verò solis nunq̃ eveniat. Quippe soli oculi suffusione laborant.

Lapis in quib. gignatur partibus.

Lapis in vesica & renibus duntaxat nascitur: atq; vt nonnullis placet, etiam in colo. Lumbrici in intestinis gignūtur.

Abscessum cor sustinere non potest.

Rursus impossibile est, vt cor abscessum sustineat: aut pulmo, aut ligamenta, dolorē.

Dolorē nec pulmo nec ligamētum patitur.

Ab accidentiū quoq; proprietate affectuum indicia oriuntur. Nam quibusdam per tabificos morbos, vngues advnci evadunt.

Horror intempestiuus cum febre suppurationem inflāmationis indicat.

Intempestiuus horror cum febre, inflāmationis ad suppurationē transeuntis indicium est. Lingua nigricans ardentē febrem portendit. Paucæ tamen affectuū sunt notæ, quæ nō simul affectam sedem ostendant.

Affectuum propria signa quæ sint.

Cæterū vt actionum noxæ affectā duntaxat particulā, sic differēnę earum, ipsius affectū declarant. Ea igitur sola sunt affectuū propria signa, quę per accidens ipsos sequuntur.

Affici per consensum quando dicatur cerebrum.

Porrò cùm ob vapores vel etiā humores ipsos ascendentes ad cerebrū, mens læditur, nemo sanè dixerit cerebrum tunc laborare primogenio affectu: quanq̃ omni affectu carere, ipsum haudquaq̃ defendi potest. Quare dicendum est, illud per cōsensum, siue cōsortij lege affici: hoc est, ab altera parte talem affectionē recipere. Sunt præterea nōnullæ actiones, quæ idonea indigentes materia, ipsam ab aliis partibus præparatā accipiūt. Qua de re interdū optima ratione cōtingit, nulla existente in actionis cuiuspiam proprus instrumentis noxa, actionē ipsam perire, defectu scilicet eius materiæ, ex qua fieri cōsueuit: velvti in voce accidit, cuius quidē materia efflatio existit.

Vocis materia est efflatio, quæ fit contracto thorace ab intercostalibus musculis.

✱ Hæc autē fit cōtracto thorace ab intercostalibus musculis. His igitur nihil agentibus, animal vocē amittit, & quidē nullo interdū in propriis vocis particulis apparente affectu.

Vocis propria instrumenta sunt tres cartilagines quæ cōstituunt laryngē, ac præterea epiglottis.

Sunt verò hæ partes, tres cartilagines à tribus cōmotæ musculis, in quos inserūtur nerui demissi à cerebro. Est præterea in gutture ligula, siue epiglottis, maximè propriū vocis ipsius instrumentū. Etenim cecidit quidam ab alto, ita vt dorsi initiū affligeretur. Is tertio die exiguam admodum vocem emisit. Quarto deinde die omnino obmutuit: resolutáq; simul fuerūt & crura, manibus prorsus illæsis. Sed nec spirationem amisit, nec difficulter spirabat. Nam cùm tota sub ceruice spina esset ei resoluta, accidit thoraci, vt & septum transuersum, & musculi superni, numero quidem sex, mouerentur. Quippe nerui ex spinali medulla, quæ in ceruice est, in ipsos descendunt. At nerui musculorū intercostaliū, qui efflatum efficiunt, omnes affecti erūt. Vbi igitur sedata fuit spinæ inflammatio, à septimo die vox restituta est iuueni, & crura motionis facultatē, antea interceptā, recuperarūt.

Affectionis per consensum species dua.

Huiusmodi ergo noxæ speciem, magis propriè per consensum evenire dixeris, q̃ vbi ab humoribus in ventriculo contentis, exhalantibúsq;, caput dolore tentatur. Iam verò, vt ad crura facultas quædam, sed citra essennā substantiámve descendere ob phlegmonem prohibita est: sic ad oculos, cum essentia, vbi obstructi fuerint visorij meatus. Ad guttur autem, q̃vis materia perveniat per illam spinæ dorsi resolutionem, sufficiens tamen ipsius quantitas nequaq̃ accedit. Qui verò ab intercostaliū musculorū perforationē obmutuit, is totā vocis materiam amisit.

Recurrentes neruos invenit Galenus.

Porrò quemadmodum crura resoluuntur ob inflammationē spinæ, ita etiam guttur, vocalibus siue recurrentibus neruis (quos ipse inveni) aut incisis, aut laqueo interceptis. Atq; idem est modus quo lædūtur gutturis musculi, siue recurrētes nerui, siue ij qui iuxta arterias sunt, vitientur.

Moueri pro voluntatis imperio nemo potest, sine facultate animali.

Vtrinq; enim animalis facultas desideratur, sine qua moueri nemo potest pro voluntatis imperio. Incisis præterea musculis qui epiglottida mouēt, animal etiā evadit mutū. At laqueus collo circundatus nō solū reddit animal mutum, sed etiam suffocat, ipsum respiratione priuando. Aspera autem arteria, si dissecetur, voci quidem nocet, sed animal non priuat respiratione.

Angina est inflammatio internarum gutturis partium.

Angina verò, cùm sit internarum gutturis partiū inflāmatio, strangulationi proportione respondens, respirationē tollere potest, ipsius meatum obstruendo. Idcirco vocalis instrumenti maximè proprius affectus est.

Loci affecti notitia quā ratione Galeno ipsam curationem ostēderit.

Qui autē ex affectu loci notitia ipse curationē invenerim, ex hoc exēplo perdisces. Occurrit mihi

olim

olim quidam, cui sensus trium digitorũ manus, iam triginta diebus perierat, prorsus illæsa motione: nec iuuabatur quicq̃ à medicamentis ipsi manui admotis. Cum igitur intellexissem ex illo, cùm proficisceretur Romam, se decidisse à vehiculo, ac initium dorsi tunc sibi cõtusum fuisse, nec multò pòst accidisse digitorũ affectũ: cõieci inde, * in primo statim exortu nerui post septimam vertebram, partẽ aliquam ob ictum fuisse inflammatã, eamq; iam indurauisse in scirrhum. Quippe neruorũ qui à ceruice prodeunt, vltimi pars * humilior, quæ descendit per cubitũ, in cutem minorũ digitorũ disseminatur, ac præterea per medij digiti mediã partẽ dispergitur. Quam obrem illi spinæ parti, * quæ affectæ particulæ principiũ in se continebat, congruenti medicamento cùm succurrissem, digitis suũ sensum restitui, cum maxima spectantiũ omnium admiratione. Quo autem modo sensus digitorũ periit, motu prorsus illæso, iam audies. Sentire enim, vel vti quiddam pati est: moueri autem, ceu quoddam est agere. Quamobrem vt quis moueatur, opus est robore: at vt sentiat, vel minima facultas est satis. Ob idq; necessum est, vt sensu ipso deperdito, simul exoluatur & motus, vbi per vnum eundémque neruum ambæ perficiuntur actiones. Porrò omnis voluntarius motus, ad musculorum officium pertinet. Quippe nullus neruorũ per se, sine musculo, vllam huiusmodi in animatis particulis actionem efficere poßit. Cæterũ ad partes mouẽdas musculi ipsi aliquãdo quidem * immediatè perueniunt: aliquando verò per medios tendones: quales sunt illi qui mouent digitos. Si igitur affici musculorum neruos contingat, digitorum motus peribit: si verò eos qui ad cutim pertingũt, tangendi sensus corrumpitur. At vbi tota resoluuntur membra, cùm videlicet cõmune principium est læsum, simul & motus & sensus pereunt. Ac tunc locum primariò affectum, ex læsorum neruorum multitudine duntaxat inuenire poteris. Accidit autẽ interdum, vt dextra tantùm pars ipsius spinæ afficiatur, altera omnino illæsa: aut è contrario, vt illa manente integra, sinistra affectum sustineat: atq; hac ratione nonnunq̃ tota pars sinistra resolui, dextera illæsa manente: nonnunq̃ cõtrà, dextra pars duntaxat & afficitur & resoluitur. Vbi verò non affecta spina, tantũ vnus nerui processus est læsus, eas duntaxat partes resolutio occupat, in quas ille neruus est distributus. Itaque si spina fuerit affecta, aut aliquod neruorũ principiũ, cõuertenda illuc tota medendi ratio est: alioqui frustra circa resoluta membra occupaberis. Iam verò ob frigus immoderatũ, interdũ sedis musculus resolui solet q̃maximè, siue sederit quis super lapidẽ frigidũ, siue in aqua frigida supra modũ fuerit versatus. Quã sanè resolutionẽ sequitur inuoluntaria excrementorũ dejectio. Qui igitur in anatome exercitatus fuerit, accuratéq; præcedentia & præsentia accidentia norit, ac sic ad curandorum morborum experientiã methodo & ratione peruenerit, is inueniet & locum affectũ, & ipsam dispositionẽ. Vt autem affecti musculi, voluntarias: sic vesica, necnon intestina oblæsa, naturales actiones lædere possunt: eò quòd ipsis

Sentire, est velut quiddam pati.

Moueri, est velut quiddam agere.

Sensu amisso, cur motus pereat, vbi per vnũ eundemq; neruũ vtraque actio perficitur.

Neruũ nullũ absq; musculo posse motũ præstare.

Spina interdũ dextram, interdum sinistram partẽ resolui.

Medendi rationem esse cõuertendam ad affectus originẽ.

Sedis musculo resolui ob frigus immodicũ.

cõtractis excernantur ea quæ cõtinent. Ac differunt certè plurimũ naturalia ab animalibus instrumentis: quòd naturalibus quidem, cognata actionis vis insit: animalibus verò instrumentis à principio, vel vti lumẽ à sole, ipsa defluat. Quãobrem solis partibus quæ & sentiẽdi & mouendi vim habẽt, accidit, vt ipsis interdũ haudquaq̃ affectis, nihilominus eorum actio exoluatur: id quod naturalibus instrumentis minimè solet accidere. Quoties enim horũ actio læditur, semper ipsa primò afficiũtur. Cæterũ animalibus instrumentis omnibus, * naturalis quoq; dispensatio adest, cùm nimirum & arteriarũ & venarũ adminiculo indigeãt, ad essentiã propriam seruandã. Proinde alterari à vicinis, ipsis vt naturalibus: alterationem verò sentire, vt animatis euenit.

Instrumẽtis naturalib. cognata actionis vis insit.

Instrumẽtis animalibus, velut lumẽ à sole, à principio facultas defluit.

GALENI PERGAMENI
de locis affectis, lib. II.

CAPVT I.

TRes sunt exercitationis modi circa affectorum locorum notitiam. Quorum vnus circa singulas corporis partes, alter circa causas & dispositiones, tertius circa differentiam accidentium versatur. Igitur à locis sumitur modus, vbi dicimus: Affecto cerebro huiuscemodi accidentia sequuntur. A dispositionibus & causis sumptus, existit talis: vt si dixerimus: Inflammationis seorsum, aut refrigerationis, huiuscemodi sunt accidentia. Ab accidentibus, vt cùm dicimus: Hoc doloris genus hasce dispositiones aut hosce locos portendit.

Exercitationis circa affectorum locorũ notitiam, tres modi.

CAPVT II.

Hallucinatur autẽ Archigenes, vbi dolorem stupidum neruis tantũ euenire ait. Quippe stupor à frigida dispositione oritur, non neruorum duntaxat, sed etiam venarũ, arteriarum, carnis, membranarũ, tunicarum, & cutis. Quòd si ob id quòd hæc omnia per neruos sensum habent, ad neruos illam dispositionem refert, cur non reliquas omnes dolorum differentias, proprias esse neruorũ ait? Etenim dolor, tristis est sensus: quẽadmodum ipsa voluptas, blandus. Quòd si rem accuratius inspexeris, haudquaq̃ doloris species dicendus est * stupidus dolor: sicuti neq; species vlceris inflammatũ vlcus: sed vtrobiq; duarũ dispositionũ concursus adest. Etenim stupor refrigeratio est insignis: idcirco corporibus ita dispositis & sensus & motus difficultatẽ inducit: quẽadmodum cõpleta refrigeratio, & sensum & motum omnino tollit. Quòd autẽ stupor dispositionis, nõ doloris aut sensus sit nomen, Hippocrates docet, vbi ait: Stupor enim mediocris dolorem soluere potest. Porrò cõstrictas vehementer particulas, atque eos qui torpedinẽ animal dum adhuc viuit, tetigerint, infestare solet etiã stupor. At quibus membrũ aliquod stupidum fuerit, ij quicquid tetigerint, obscuro & hebeti sensu percipiunt, neq; moueri possunt. Si verò moueri cogantur, dolent. Cæterũ citra hoc quòd moueri tentẽt, affectũ ipsum stuporis haud obscurè persentiũt, sed tunc minimè dolent. Stupor itaq; nõ particulæ cuiuspiam proprius affectus est, sed dispositio, quæ accidere quidem omnibus potest partibus, ab ijs tamen duntaxat manifestè senti-

Archigenis opinio reiicitur.

Stupor à frigida oritur dispositione.

Dolor, tristis est sensus. Voluptas est blãdus sensus.

Refrigeratio cõpleta sensum et motum tollit.

Stupor mediocris, dolori soluere potest.

Stupor quos infestare soleat.

Stupor accidere omnibus partibus potest.

ri, quæ & suos affectus percipere, & moueri pro voluntatis imperio sunt natæ. Iam verò ex carne

Caro per se reperitur nunquam.
Musculi compositio.

(quæ nusquã sola ac per se reperitur) ligamẽtisq́; & tendonibus per ipsam disseminatis, musculorum essentia cõstat: quæ vt permanere posset, venis indigebat, arteriisq́;. Verùm citra dolorẽ pulsare, ad solas arterias pertinet, animali etiamnũ rectè valente. Vbi verò ingens inflãmatio est oborta, vel erysipelas, vel abscessus, arteriarũ pulsus cum dolore sentitur: cùm per bonam valetudinẽ, nec cum dolore, nec sine dolore ipsum discerneremus.

Pulsus doloriscus quando sentiatur.

Etenim duabus præcipuè occasionibus vehemens dolor particulis inflãmatis infertur: * nempe cùm mouentur, & cùm à re quapiam premũtur. Proinde inflammato musculo, duplici nomine, ob dilatatas arterias, dolorem percipimus: & quòd mouẽatur illæ, & cõprimantur ab adiacente carne, atq; ipsam similiter cõprimant.

Dolor inflãmatis musculis vnde accidat.

Quinetiã sine musculo, arteria inflammatoriũ affectum sustinens, ipsa per se cum dolore pulsat. Quòd si aliquãdo per id genus affectus, stupidus esse pulsus ipsi ægro videatur, tunc scilicet, dispositionẽ in musculi neruis ita cõsistere, vt ad resolutionẽ tendãt. Nam dispositio stuporis, media est inter resolutionẽ & integrã valetudinẽ.

Stupor est dispositio media inter resolutionem et integrã valetudinem.
Pulsatilis dolor nec in peripneumonia, neque in pleuritide oritur.
Pulmo caret sensu.
Pleuritis quid.

Cęterũ neq; in peripneumonia, neq; in laterali morbo pulsatilis potest dolor contingere: idq; ob partium naturã. Pulmo siquidem, sensum non habet: morbus verò lateralis, mẽbranæ cingentis costas affectus est. * Cuius quidẽ pars illa quæ costis adhæret, necessariò comprimitur: * quæ verò inter costas est collocata, comprimi nequaquã potest, sed inflammationis duntaxat ratione dolet. Siquidem in eo spacio arteriæ consistunt, per musculos intercostales dispersæ: idq; altius, quàm vt membranã cingentẽ costas attingant. At inflãmans interdum intercostalibus musculis, dilatatio arteriarũ dolorem necessariò infert. Proinde æger pro magnitudine inflãmationis, sentiet in parte inflammata ipsum dolorẽ pulsatilem.

Pulsatilis dolor quas inflãmationes sequatur, & quibus non accidat partibus.

Igitur pulsatilis dolor (qui vehementes partium sensibiliũ inflãmationes sequitur) arterias ipsas primario affectu molestat: per consensum autẽ cæteras partes sensibiles, eò quòd à vicinorum contactu premantur. At neq; in hepate, neq; in renibus vnquam huiuscemodi pulsatio percipitur: quoniã nullus per totũ corpus ipsorũ, sicuti nec per pulmonẽ, neruus disseminatur. Quia verò membrana quæ eorũ viscerũ quodlibet ambit, & per quam dispergitur neruus, sensu prædita est: ob id nimirum in ipsis grauitatis sensus percipitur, vbi tumor aliquis præter naturam illa infestauerit.

Extensiuo dolore quæ afficiãtur partes.
Doloris species primæ sunt duæ.

Etenim membranæ, cutis, adenésq;, cùm his partibus nullæ insint arteriæ, vbi inflammatæ sunt, nõ pulsatili, sed extensiuo dolore cruciantur. In vniuersum autẽ, primæ doloris species sunt duæ: vna quidem, dum subitò temperies mutatur: altera, dum cõtinuitas soluitur. Siquidem pars intenta, aut cõpressa, aut contusa, aut vulnerata, dolet ob continui diuortiũ. Cæterùm nõ eandem doloris speciem excitant mordax humor & plurimus: ille quippe rodendo, hic verò tendendo dolorem infert.

Intemperies dolorem infert.

Quantã autẽ vim habeat intemperantia ad inducendum dolorem, ex iis licet planè perpendere, qui vehementer refrigerati, ad ignem manus affatim calfacere tentant. Quippe intolerabilem sentiunt dolorem, præcipuéq; iuxta vnguium radices.

Colicos dolores oriri ab humore vitreo, impacto in aliquo intestino crassiori.

Similiter etiã per dolores vocatos colicos, vbi frigidissimus aliquis humor (qualis ille est quẽ vitreum Praxagoras nominat) in quopiam intestino crassiori est impactus, adeò torquẽtur ægri, vt videantur sibi circa vreterarũ regionem terebro perforari: id quod olim mihi etiam cõtigit: cæterũ iniecto oleo rutaceo, cùm id paulò pòst conarer excernere, excreui humorem vitro fuso persimilem.

Oleum rutaceum colico dolori est remedium.

Sunt & alij dolores, per quos palus infixus videtur, quod & ipsi corpus affectũ crassum esse significãt. Differũt autẽ inter se, aut multitudine, aut crassitudine, aut rei dolorẽ faciẽtis potentia siue ea humor fuerit, siue spiritus flatulentus. Siquidem paucus plurimo, & tenuis crasso, & permanens moto, ac denique minus refrigerans, eo qui vehementissimam refrigerandi vim obtinet, minorem solet excitare dolorem.

Dolorẽ qui humores maiorẽ, & qui minorẽ inferant.
Crassi intestini dolor, vt dignoscendus.

Igitur siue clauo transfixus esse, siue terebro perforari locus videatur, is dolor ad crassum intestinũ est referendus. Atqui huiuscemodi dolores, ab eo quo lapis impactus est, discerni nõ possunt, nisi quis accidẽtia quæ postea cõsequuntur, expectauerit.

Doloris colici, & eius qui ab impacto lapide oritur, sunt communia præsidia calfacientia.
Philonium.
Colici doloris, & orti à lapide signa diuersa.

Vtriusq; tamen doloris sunt cõmunia præsidia, & quidẽ calorifica in primis, siue ea extrinsecus adhibeantur, siue ea iniiciantur. Deinde, nisi mitigatus dolor fuerit, eorum medicamẽtorũ quæ dolorem obtundere possunt, aliquod adhibendũ est: cuiusmodi existit, quod à Philone instituitur. Verũ si lapis dolorẽ excitauerit, ipse interdum solus, interdũ vnà cũ cruore excernitur, in vrinisq; subsident sabulosa quædã. At si in colo affectus cõstiterit, nihil horũ videtur: sed protinus inflatio quædam & extentio, & flatus complures, & tormina, & excrementa flatibus plena cernuntur. Ea autẽ licet discernere, si & sup aquã natent, & bubulo stercori similentur. Quinetiã cibi tum cupiditas, tum concoctio, deterior euadit, & præsens, & præcedens, & quę sequetur. Vẽtriculũ nanq; malè affici accidit, vt qui parti primariò affectæ cõtinenter adhæreat.

Colicos dolores quæ præcedant symptomata.

Insuper colicos nominatos affectus magna ex parte præcedit cruditas, & spiritus flatulẽtus, & vomitus, & nausea, quæ multo tempore inanis permanet, & in præcordiis mordacitas, & fastidiũ, & indigentia plurima. Igitur id genus dolores vehementissimi, consistere in crassis intestinis putantur. Qui verò mitiores sunt, ex duobus alterũ necessariũ est: aut quòd in his ipsis sunt, sed à leuiori causa orti: aut quòd in tenuibus intestinis consistant.

Dysenteriã dolores mordaces præcedunt.
Dysenteria hepatica.

Porrò qui mordaces dolores sunt, ij à mordaci humore intestinũ erodẽte fiũt. Vnde dysenteriam semper huiusmodi dolores præcedũt, vtpote per quã intestina vlcerẽtur. Cæterũ dysenteria illa, quæ velvti fæculentũ sanguinẽ excernit abvndãtissimè, iecinoris affectũ cẽsetur esse symptoma. Ea verò per quã syncerus multusq; sanguis excernitur, plerũq; vniuersum corpus euacuat, haud secus quàm hæmoerhoides, aut muliebre profluuiũ.

Dolor punctorius.
Hæmodia.

Vt verò ad dolorũ differentias reuertar, punctorius dolor potissimũ circa membranas cõsistit. Quãobrem lateralis dolor, punctorius esse censetur. Iã verò hæmodia, siue dentiũ stupor,

stupor, solis dentibus & gingiuis accidere solet, vbi quispiam & austeros & acidos cibos ingesserit. Cæterùm complura alia dolorũ genera sunt ab Archigene prodita, sed quæ prorsus intelligi nequeant: qui sanè vir, ita omniũ affectuũ proprietates descripsit, ac si omnes ipse fuisset perpessus: quod non verisimile est. Præterea vbi ait, hemicraneas sphacelodes circunscribi, hoc est, submoueri à dissectione vasorũ, minimè declarauit quidnã sphacelos esset: de cuius vocis significato varij variè opinãtur. Dein dolorẽ pulsatorium & turgidum inferri ab arteriis cõtendit, vbi ipsæ per hemicraneas sphacelodes primogenia affectiõne laborãt. Est autẽ turgidus dolor, qui à parte primariò affecta, velvti à radice incipiens, celeriter in partes adiacentes transfertur. Id quod non solũ in hemicrania, sed in cephalæa etiã solet accidere. Sed neq; illud etiã est verũ, affectos neruos protinus intorqueri, indurariq;: cùm reperiãtur nõnulli affectus, per quos laxiores evadũt nerui, quemadmodũ per atrophiam conspicuum est. In inflammationibus autem & tumoribus præter naturam, manifestè intenduntur nerui. Cæterùm inflammatis partibus, præter tensionẽ accidit vt rubescant, renitantur, intumescant, & doleant. Adverte tamen interim, propriæ actionis læsionẽ, esse singularũ partium proprium symptoma. Porrò convulsiones neruorum, Hippocratis testimonio, & à plenitudine, & ab inanitione oriuntur, cùm nimirum nerui per eas dispositiones immodicè tẽdi possint: quemadmodũ chordæ in cithara, quæ à contrariis aëris statibus, siue humidus fuerit ille, vt rigare ipsas implereq; possit, siue vehementer aridus, ad vltimã tensionem perveniunt. Quamobrem citharistæ, vbi instrumenta post vsum reponunt, solent chordas ipsas laxare. At quod Archigenes dixit, profundos esse dolores neruorũ: id ab accidentibus quæ plurimis neruorum eveniunt, est sumptum. Etenim cùm venæ quidem semper priores in superficie consistant: deinde post eas arteriæ, quibus tandẽ nerui subdũtur: idcirco laborãtes tensionẽ in imo sentiũt. Quanq̃ multi tendones (quæ corpora sunt neruosa) non profundos, sed in superficie dolores habent, siquando ipsos sic quoq; tendi contigerit: vt sunt illi qui extendunt digitos. Minimè autem neruis accidere potest affixus dolor, vt falsò profitetur Archigenes, cùm magna ex parte doloris ipsorum ad infernas supernasq; extendantur partes. Iam verò membranarũ dolores in latitudinem protenduntur: videnturq; esse æquales, quòd vniuersum illarũ corpus æquale existat. Semper tamen vbi intenta particula sensu acutiori est prædita, ibi vehemẽtior infestat dolor. Ad hæc pleuriticorũ nõnulli iugulũ dolent, porrecta in hũc locum succingente costas membrana. Aliquãdo ad præcordia descẽdit dolor, per septo ipsius sensu in septo transuerso, vtpote q̃d necessariò mouetur, cùm pleuritici respirant, idq; magis q̃ cæteræ ipsius thoracis partes. Vbi enim velvti radix doloris consistit in latere, tum laborãtes, musculis qui illic sunt, respirare pigritant: ac proinde soli septo transuerso respirationis munus cõmittit natura: quemadmodũ in bene valẽtibus, qui

Sphacelos.

Dolor turgidus.

Nerui in quib. laxentur affectibus, & in quibus tendantur.

Actionis læsio est affectæ partis symptoma.

Conuulsiones oriantur à plenitudine, & ab inanitione.

Citharistæ cur chordas instrumentorum laxent.

Nerui subduntur arteriis & venis.

Tendones sunt neruosa corpora.

Dolor neruorũ non est affixus.

Membranarũ dolores sunt lati æqualesq;.

Pleuritide infestãte respiratio ipsa perficitur à solo septo trãsuerso.

leni, ac minimè violenta vtuntur respiratione. Igitur cùm in internis partibus lateris inflãmatio aliqua oritur, septum transuersum intentum impensius dolet. Cùm verò in supernis, tunc iugulum potius dolor infestat. Vbi ingens in hepate inflammatio oritur, aut vbi ipsum est induratũ, dolor qui tunc iugulum in dextra parte infestat, cauæ venæ magis, q̃ membranarũ tensionem sequitur. Quòd autem membranarũ quæ ossibus adiacent, dolores profundi sint, & velvti dolentium ossiũ quandã imaginẽ referant, haud quidem mirãdum est. Proprius antẽ arteriæ venæq; dolor, extensæ secundum longitudinẽ corporis, velvti chordæ cuiusdam speciem refert, nullam grauitatẽ inducens. Porrò vlcerosus dolor non solùm ad cutem, sed ad imas quoq; partes, vt ossa extenditur. Pruriginosus autẽ ad solam pertinet superficiem: nõ tamen primariò, pro ratione ipsius propria, sed per accidens, * quòd nimirũ cutis omnes sibi subiectas partes spissitudine superet. Horum ergo dolorũ vterq; propriæ dispositionis est accidens. Fiunt autẽ ob quosdam humores acres: tantumq; ipsi inter se, quantũ dispositiones à quibus oriuntur, dissident. Verũ quia crebrò dispositio pruriginosa, vlcerosam antecedit necnon soluta quiescenteq; vlcerosa in pruriginosam fieri trãsmutatio assolet, inde est quòd de ipsis scripserit indistinctè atq; confusè Archigenes. Qui quidem vbi e[illegible] s pungentẽ dolorem in profundo esse, perp[illegible]ãm hallucinatur: quandoquidem ad membranas is, non ad imas partes propriè pertinere videtur. Similiter vbi infixum dolorem vocat, cùm sinus accesserit, sermo illius absurditate nõ caret. Quippe sinus cauitas quædam est, cùm partium antea cõiunctarum, alt[illegible]a distat ab altera. Vbi igitur fluxione impletur, ita vt adiacentes partes tendãtur, tunc tensiuum dolorem sentiunt laborantes, nõ quidem longo spacio porrectum, sed propriis limitibus circunscriptum. Præterea dum ait, hepatis dolorẽ inhærentẽ, hoc est, eodem in loco permanentem, existere, an nõ etiam veris cõtraria profert? Siquidem hepatis dolor, si quispiam alius, vicina corpora ad consensum perducit. Nam & ad iugulum vsq; porrigitur, & spirandi difficultatem creberrimè infert: atq; interdũ tussim quoque, & dysenteriam excitat: nec rarò nothas costas infestat. Porrò inter vehementer respirandũ nonnunq̃ grauitatẽ in dextra præcordiorũ parte sentimus. Cæterùm si id citra febrim eveniat, aut obstructione, aut dura dispositione hepar laborare conicito. Nam vbi inflammatione infestatur, tunc febrim adesse est necesse.

Dolor ab inflãmato hepate.

Dolor membranarũ ambientium ossa.

Dolor arteriæ & venæ.

Dolor vlcerosus & pruriginosus.

Cutis superat omnes subdetas sibi partes spissitudine.

Dolor pungens.

Sinus quid.

Dolor tensiuus quãdo accidat.

Dolor hepatis vicina corpora in consensum adducit.

Hepatis inflãmationi necessariò adest febris.

CAPVT III.

Igitur ad inveniendas affectas sedes, in primis quærere oportet, an singulorũ locorũ, quomodocunq; afficiantur, propria signa inveniri possint: an pro affectuũ ratione alterẽtur. Deinde, vtrum singulorum affectuum propria sint signa: an circa quamlibet partem variẽtur. Postea verò expedit, loci simul & affectus memores, signa ipsa perstringere. Velvti si ita acciderit, vt pulmo inflãmatione laboret, tanta spirandi difficultas orietur, tãtaq; angustia, vt suffocari laborãtes videãtur, ac rectã sedere conẽtur: quẽ affe-

Pulmonis inflãmati symptomata.

Orthopnœa.

ctum vocãt orthopnœam. Quinetiam calidam sentiunt * expirationẽ, idq; maximè si erysipelatis particeps ipsa inflãmatio fuerit: quamobrem vbi plurimũ efflant, iuuantur, inspirarécq; abundanter frigidum aërem desiderant. Sputũ verò ipsum modò hoc, modò alio expuunt colore tinctum. Insuper grauitatis cuiusdã thoraci incumbentis sensum sæpenumero ægri percipiunt, ac dolorem ex imo ad ipsum pervenire, & ad pectus, & ad spinam. Præterea febris acuta ipsis adest. Pulsum verò habent, qualem in libro de Pulsibus diximus.

Pleuritidis quæ adsint symptomata.

Similiter vbi membrana costas succingens est inflammata, acuta febris infestat, simúlq; dolor punctorius, vnà cum spirandi difficultate. Magna etiam ex parte sputũ colore infectũ apparet, haud secus quàm in peripneumonia. Igitur vtrunq; affectũ, respirandi difficultas necessariò cõsequitur, eò quòd affecta particula spiritus instrumentũ exsistat. Oritur autẽ febris, & propter affectũ ipsum (calidus enim affectus est inflammatio) & propter positũ. Nam & pulmo, & succingens costas membrana, prope cor consistunt. Sic etiam tussis ipsis vt spiritalibus convenit. Sed quòd aliquid expuatur, id ab affectu procedit.

Inflãmatio omnis ex affluente fit sanguine.
Sputi pleuriticorum species diuersa.

Quippe iam ostendimus, omnẽ inflammationem ex affluente sanguine fieri. Quapropter si biliosus sanguis fuerit, flauum aut pallidũ erit sputum: si pituitosus, spumans & candidũ. Si melancholicus, aut nigrum aut liuidum. Si nihil horum infecerit sanguinẽ, rubrũ. Quinetiã in laterali morbo sæpenumero magis biliosum: in peripneumonia verò magis pituitosum sequi sputum consueuit.

Thoracis partes inflammatas expurgari per asperam arteriam.

Quòd autem inflammatarũ thoracis partiũ excrementa, per asperam expurgentur arteriam, in causa certè est, tum positus earũ, tum formatio, vt quæ per solam hanc viam efflu xum fortiantur. At verò ventriculus duos habet meatus: ac quod in eo vitiosum est, supernatare solet, vomitionéq; eiicitur: quod autẽ in intestinis subsidet, deiectione vacuatur: velvti renũ vesicæq; excremẽta, meiendo excernũtur.

Cerebri excrementa per quas regiones vacuentur.
Sedes affectæ vnde dignosci possit.

Nam quæ redvndant in cerebro, per nares præcipuè, nonnunquam per palatum & aures exterminãtur. Sedes itaq; affectæ dignoscũtur & ab accidẽtibus, & ab actione læsa, & ab excrementorũ qualitate, & à tumoribus præter naturam, & à doloribus, & à coloris vitio, quod sequitur, vel in vniuerso corpore, vel in vna quapiam parte, vel duabus, idq; maximè in oculis & lingua: quibus addere potes etiam eam affectionẽ, quæ per consensum affligit. Fit autẽ in hisce omnibus exercitatio, vbi particularia sub eandẽ viam & rationẽ ducũtur. In primis igitur intueri oportet, num sit actio aliqua læsa: quippe cum ipsa propriũ aliquod instrumentũ affici necesse est. Deinde, vbi actionẽ esse læsam perspexeris, ad modum læsionis accedendo, considera ad quem affectũ propriè pertineat. Postea partẽ affectam expende, num tumore quodam, aut dolore infestetur, & quidem accuratè cuiuslibet horum speciem investigando. Fingamus ergo, vt quispiam inter respirandum, in notharũ costarum regione doleat: non protinus hunc esse pleuriticum suspicari debes, sed in primis quidẽ, an tussiendo aliquid expuat, cõsiderare. Id enim si coloratũ videris, tunc ægrum dices esse pleuriticũ. Quòd si tussiendo nihil omnino expuat, fieri potest vt nihilominus pleuriticus sit ille quidem, sed inflammationẽ habeat incoctam adeò & impactã, vt nihil ab ea foras eiici possit. Fieri quoq; potest, vt ob hepatis inflammationẽ dolor in iam dicta sede excitetur.

Iecorarium affectum à pleuritico quomodo discernatur.

Cæterùm ex differentia pulsus, ex deiectionibus, ex tumore præter naturã, ex grauitate & pondere, ac deniq; ex aliis notis, quæ hepatis inflãmationi sæpe solent accidere, iecorariũ affectũ à pleuritico licebit nobis discernere. Verũ in huiusmodi dispositionibus, solidum firmúmq; discernendi indicium, per omne tempus morbi, à pulsu sumendũ est: deinde tractu temporis, reliqua etiã consideranda.

Hepate affecto alteratur totius corporis color.

Nam & linguæ, & vniuersi corporis color alteratur, vbi hepar vitiatum est. Sicvti rursus thorace affectio, increscit tussis, atq; sputa cernuntur.

Affectus primarios ab iis qui per consensum accidunt, distinguendos esse.

Distinguendi tamen sunt interim affectus qui primarij dicuntur, ab iis qui per cõsensum affligũt. Nã si in pleuritide vel peripneumonia delirium aliquod incidat, existimandum est principem animæ sedem, in qua & scientia, & opinio, & cogitatio consistit, consentire thoraci, atq; ob eam necessitudinem affici: in aliis autem affectibus, vt in lethargo & phrenitide, minimè consentire, sed laborare affectu primario:

Animæ principis sedes quãdo per se, & quando per consensum lædatur.
Propriæ functiones cerebri quæ dicantur.

vndiq; verò affici, vbi propriarũ ipsius functionũ aliqua oblæsa fuerit. Proprias enim functiones dico, quæ à nulla alia parte vt instrumento, fiunt. Nam revera & videre animam, & audire, haudquaquã negandum est: sed videre oculis, & audire auribus. Atq; vt cogitet, reminiscatur, existimet, eligat, neq; oculis, nec lingua, nec alia quapiam parte vtitur.

Originẽ motus & sensus consistere in cerebro.
Affectionem per consensum unde [illegible]

Verùm quòd * dux sensus & voluntarij motus sedem habeat in cerebro: quódq; cerebrum cõtegatur menyngibus, alibi à nobis est declaratũ. Si igitur per solum consensum cerebro affecto, illa pars quæ primitiuo affectu laborat, curata fuerit, priusquã cerebro propria aliqua dispositio eveniat, nullũ in ipso accidens relinquetur. Quòd si ex cõsensu permanẽs aliqua in ipso dispositio remaneat, nõ solùm parti primariò affectæ, sed capiti quoq; remedia adhibenda sunt. Quapropter exactè definire, vtrũ cerebrũ, an membranæ ipsius primitiuè afficiantur, haud magnam vtilitatem afferre potest, cùm in vtraq; dispositione capiti succurratur eadem medendi ratione.

Cerebri & eius membranarũ affectibus eadẽ succurri medendi ratione.
Essentia morbi in primis est cognoscenda.
Curationẽ per contraria moliendam esse.

Præcipuè verò danda opera est, vt morbi essentiã deprehendamus: qua cognita, facilè nobis licebit per contraria curationem moliri. Itaq; non tantũ affectum locum, sed causam etiam inferentẽ noxam, cõsiderare oportet. vt, exempli gratia, delirium est eius actionis symptoma, quæ à loco mentis compote prodit: similiter sopor stupidus: sed à contrariis causis oriuntur.

Deliria & vigilia à causa calida oriũtur.
Soporosi affectus oriuntur à causa frigida.

Siquidem & vigiliam, & delirium, causa potestate calida efficit. At quotquot somnolenti soporosiq; affectus existunt, omnes à frigida causa proveniũt: id quod ex medicamentorũ natura planè discere licet. Quippe frigida stuporem soporémq;, calida verò vigilias & varias motiones inducunt. Tenuis etiam victus ratio, & vinum meracius, vigilias pariunt, præcipuè si vinum ipsum fuerit suapte natura calidũ, aut etiã antiquius valde.

Vinum meracius inducit vigilias.

Etenim calida causa motum excitat

Calida cur vigilias efficiant. Frigida cur gignant soporem.

citat, ob idq; vigiliaa affert: frigua autē ociosum, & ad motiones pigrum reddit animal: qua ratione somnum soporémq; conciliat. Igitur qui hæc intelligit, cùm per ardentium febrium vigorem, hominem viderit & vigilare & delirare, deinde inclinante iam febre, & dormire & rectè sapere, in capite nullam propriam esse dispositionē, sed à febria abvndanti calore delirium fieri, perpendet. Quippe tunc affectus proprius putandus est, cùm permanere in parte quapiam conspicitur. At vbi pars aliqua simul cum alia sic afficitur, vt irritata quidem vna, altera infestetur vehementiùs: remissa verò irritatione, quiescat, eam per consensum affici putandum est. Sic etiam cōtingit, vt cùm febrium accessiones invadere incipiunt, sopore laborantes grauentur: quòd eo tempore cerebrum fit vehementer refrigeratū, alioqui paratissimū, vt noxam eiusmodi subeat, cùm nimirū frigidiori intemperie sit præditum. Gignitur autem sopor, vel ab intemperie frigida, vel à pituira in cerebro exvperante.

Affectus proprius quando putandus sit. Affectus per cōsensum quando dicatur.

Accessione febrilis invadente, cur ægri corripiantur sopore.

Soporis causa.

GALENI PERGAMENI de locis affectis, lib. III.

Remediorū inventio quæ ex vera demōstratione paratur, in iis quæ rarò contingunt, longè experientia præstat.

IGitur ad cognoscendaa affectaa sedes, curandósq; illarum affectus, accurata inquisitione est opus. Cæterùm per artia exercitationem comperi, eam remediorū inventionem, quæ ex vera demonstratione oritur, in iis quæ rarò contingunt, experientiæ longè præstare. Nam experimenta duntaxat sectantes medici, non ea quæ rarò, sed quæ crebrò accidunt, memoria & imitatione assequuotur. Quocirca dispositionū rarò evenienrium, nō solùm curationem, sed prævenientea etiam notiones ipsarum, negligunt. Ego verò semper investigare studui, quænam sedes vel afficeretur ipsa, vel alteri consentiret. Cùmq; eam inventam esse arbitrarer, tunc ad dispositionem eius investigandam, atq; ex vtrisq; totiua curatiui generia indicationē sumendam, ac denique remediorū qualitatem, quantitatem, idoneámq; materiam comparandam, me accinxi: haud neglecta interim, ætatis, naturæ, temporis, regionis, aliorúmq; id genus omniū contemplatione. Deprehendi autem possunt affectæ sedes ab excrementia, atq; ab iis quæ affectis partibus adnascuntur, necnon à functionū noxa: quibus connumeratur & color præter naturam, figuráq;. Verū vbi nulla mihi paterer alias via, sola functionis læsio fuit satis, ad inventionē affectarum particularum.

Affecta sedes vnde deprehendatur.

CAPVT II.

Memoriam exoletam restituturo quæ sint considerãda.

Cùm autem exoletam cuiusdam memoriam restituere conarer, primùm quidem apud memet ipsum investigaui, quænam pars esset affecta, cui localia adhiberem præsidia, prius videlicet vniuersi corporia vacuatione præmissa, quod præceptum est in morbis omnibus obseruandū. Deinde, qua via & ratione invenirem singula remediorum. Cæterū affectam sedem eam ipsam existimaui, qua princeps animi vis cōtinetur. Medicamenta autem ea adhibenda esse, quæ huiua sedis dispositioni relnctarentur. Cùm igitur huius inquisitionis gratia cōsuluissem epistolam quam dam ad Marsum, ab Archigene scriptam, in qua iubet, deprauata memoria, raso capiti affigi cucurbitulas, nō iniuria sanè inconstantiā hominis sum demiratua: quòd nimirum neglecto corde (cui memoriā ipse, ceu opus cognatū tribuit) ad caput remedia trāsferret. Nam quid per immortales deos ex affectorū locorū notitia (quā ipse ad medendi rationē ait maximè necessariam existere) consequemur vtilitatis, nisi ab ipsia ad remediorū inventionē ducamur? Ad hæc, si affectio quæ oblædit memoriam, existat frigida & sicca, nullū vsum adferūt cucurbitulæ admotæ, siue ex incisa priua cute, siue integra, administrentur. Si quidem detractio sanguinis, quæ fit, vbi scarificata prius cutis fuerit, ad extremū ducit periculum. At citra vllā scarificationē cucurbitulæ adhibitæ, solius excitandi caloris gratia vnlea esse censentur: quippe attrahunt ad sese humorē ex imo, id quod magnopere aridæ dispositioni adversatur. Porrò rationalem animæ vim in cerebro: virilem, irascibilémve, in corde: appetitoriā deniq; in iecore sitam esse, nemini nō persuasum existimo: id q̄d vel ex vulgarium sermone indies discere licet. Fatuū siquidē aiunt carere cerebro: timido & pusillanimi, cor deesse. Tityo verò iecur ab aquila erosum, non solùm poëtæ, verumetiam pictores, sculptorésq; fingūt. At verò, quē admodum si ratio lædatur, sæpenumero contingit lædi memoriā: sic si memoria vitietur, ratio ipsa quodāmodo etiā labefactatur, vtpote actionia vtriusq; noxa procedente ab eadem dispositione: quæ vbi vehementius intēditur, simul cum memoria ratio quoq; omnino deperditur. Ac rationis quidem affectio stultitia vocatur. Sic in lethargo etiā, in omnibusq; soporosis affectibus, vtræque simul pereūt actiones. Quòd autē affectus hi à frigida intemperie oriātur, quæ animalea actiones omnino torpidas reddit, sanè id vel ex animalib. ipsis, quæ per frigora latère cogūtur, satis liquidò cōstat: necnon ex frigidis tum medicamētis, tum cibis. Lactuca quippe graues inducit somnos, si multam quia ipsiua quantitatē ingesserit. Verū & capitis grauitates, quæ sine mordaci infestant dolore, somnū soporémq; conciliant: quibus apophlegmatismi magnificè opitulari videntur. Igitur vt capitis ardor vigilias, sic refrigeratio inducit soporem. Item biliosi calidiq; morbi, vigilias, deliria, phrenitides: contra pituitosi frigidiq;, ignauiā soporémq; efficiunt. Nam quod ad vigilias soporésque per morbos pertinet, calida frigidáq; intemperies primā sibi facultatem vēdicat: altera verò ab hac, ad humiditatē ariditatémq; refert. Balneæ siquidē, eò quòd madefaciant caput, soporiferæ sunt. Haud secus vini moderata potio, omnésq; cibi humectantes. Ex ætatibus etiam, pueritia quidem ob humorē est somnolenta. Senes verò ob ariditatē, vigiliis vexantur. Omnia igitur hæc argumēto esse possunt, ad animi ignauiam inducendam, humiditatem præter naturā obtinere secundas partes, frigiditatem verò priores. Cæterū si humiditas sola, sit abvnder, longoa profundosq; somnos inducit: ita ariditas sola, vigiliaa. Quòd si frigus cū humore intendatur vehementer, soporē stuporémq; constituit: sine hoc verò memoriæ nocet, stultitiámq; inducit. Cùm itaque non solùm in

Archigenis inconstantiā demiratur Galenus.

Memoria oblæsa à causa frigida & sicca, cucurbitulas admotas non esse ex vsu.

Cucurbitulæ sine scarificatione adhibitæ, solius excitandi caloris gratia sunt vtiles.

Animæ facultatũ singulis quæ sedes tribuantur.

Tityo erosum iecur ab aquila fingunt poetæ.

Ratione læsa, sæpe memoriā lædi contingit: & è conuerso.

Stultitia quid.

Frigida intēperies, animales actiones omnino reddit torpidas.

Lactuca soporē gignit.

Apophlegmatismi quibus affectibus cōferāt.

Vigilias qui morbi inferãt.

Balneæ cur soporiferæ.

Vinum modicè sumptum inducit somnum.

Pueri cur somnolenti.

Senes cur vigiles.

Stultitia vnde oriatur.

frigiditate humiditatéq;, verumetiā in ariditate & calore, non paruū secundum magis & minus, discrimen fit: nihil mirū, si multifariæ inveniantur causæ quę animales actiones lædere possint.

Actiones principales. Actiones morales.

Impræsentiarum autem, clarioris doctrinæ gratia, rationalis animæ actiones, principales: irrationalis verò, morales vocentur. Cùm autem bifariam fieri cōtingat intemperies prædictas, duplex quoq; erit vtriusq; dispositionis modus: vnus quidem, in humidis siccisq; humoribus: alter in corporibus solidis, si quando in eandem intemperiē cum mollibus, solidæ partes inciderint. Præterea q̃vis ipsæ intemperies inter se sint contrariæ, *fit tamen ex ipsis interdum mixtum

Vigilans sopor.

quoddam temperamentū: vt in vigilanti sopore, in quo pituitosus biliosúsq; humor exuperāt. Ita in calidi frigidiq; cōtrarietate, eosdem quoq; modos invenire licebit, tum per simplices intemperātias, tum per cōpositas ex ambabus. Quòd si in solidis corporis partibus mixtā ex cōtrariis dispositionē fieri fateamur, tres sic prodibunt in vtraq; cōtrarietate intemperies.

Caput quadrupliciter affici.

Igitur huiusmodi affectus omnes capiti advenire solent, sed inter se differūt, nō solùm mistionis varietate, aut eo quòd magis minúsve intendūtur, verumetiā quia interdum afficiūtur ventriculi cerebri id genus intemperantiis, interdū vniuersa eius vasa, aut humiditas dispersa per corpus cerebri. Accedit ad hæc quartus quoq; modus, cùm videlicet ipsummet corpus cerebri intemperatū redditur.

CAPVT III.

Stulticia est intellectus amissio.

Quorum igitur vel memoria, vel intellectus perit (intellectus enim amissio, stultitia est) somnos obseruare oportet. Præterea, vtrum excernant quippiam, vel ex naribus, vel ab ore, quod à capite defluat: an aridæ huiusmodi partes sint. Quippe ex iis dispositionē ipsam consequi coniectura poterimus.

Memoria exoleta, vel grauiter læsa, causam esse intemperiem frigidā cerebri, quæ calefacienda est.

Vbi igitur vel periit, vel grauiter læsa est memoria, frigida est omnino intemperies cerebri: quocirca calfacere ipsum oportet. At verò exiccare, vel humectare, nō necessarium est: sed si humiditati copuletur, arefacere: si ariditati, madefacere. Cęterùm si inter has medium obtinet, ipsum est conseruandū. Interdum verò vbi principales actiones sunt læsæ, febris quoque accedit: vt in phrenitide & lethargo. Interdum sine febre adest vitium: vt in mania, & melancholia: id quod modò per cōsensum, modò primaria affectione cerebro laborante, accidit.

Affectus primogenij siue primarij, qui sint. Affectus per cōsensum, qui dicantur.

Etenim vbi propriis accidentibus exprimuntur huiuscemodi vitia: permanentiáq; sunt, nec aliis præcedentibus superveniunt, primogenia dicūtur esse. Vbi verò propriis accidentibus minimè limitantur, neq; perpetuò permanent, atq; ad alias affectiones sequunt, per cōsensum ipsa evenire dicimus. Nec interim latêre nos debet, vbi quis lege cōsortij afficitur, fiáitq; adhuc affectio, quòd deletis efficiētibus eam causis, ipsa quoq; simul deletur. Sin autē consentientes partes permanentē iam habeāt dispositionem, q̃vis causa efficiens cōquiescat, ipsa tamen permanebit affectio.

Animæ principaliū facultatum affectus, cōsistunt in cerebro.

Quòd autē in cerebro cōsistant omnes principaliū animæ viriū affectus, pro confesso habēt omnes medici, qui studio veritatis tenētur: sicvti & quòd omnes nerui qui volūtatis imperio audiunt, à cerebro ducant originē.

Neruos omnes à cerebro ducit originem.

Cōvulso siquidem vniuerso corpore, omnes profectò autumant, talem quampiā affici partē, quę vt in arbore caudex ramorū, sic ipsa sit cōmunis omnium neruorū origo. Si igitur partes omnes quæ infra faciē sunt sitæ, convulsæ sint, primas spinalis medullæ partes affectas esse putandū est, ac proinde illis opitulandū. Si verò simul cum vniuerso corpore facies quoq; cōvulsa videatur, *nō modò spinalis medullæ exortum, sed etiam cerebrū ipsum, à quo nerui faciei oriūtur, curamus. At verò si crus tantū, aut altera manus cōvulsione tentetur, totius membri convulsio neruorū, qui ad ipsum feruntur, principium affectū esse declarat. Cæterū cùm omnis motus à voluntate profectus, attractis musculis in eas quibus innascūtur partes, fieri videat: nec fieri possit attractio, nisi ad suam originē retrahatur musculus, cōstat cōvulsionē in cōvulsis partibus factam, hac sola ratione à motu naturali differre, quòd præter voluntatē fit.

Convulsio quo differat à naturali motu.

Convulsio fit ob plenitudinē vel inanitionē.

Porrò ipsam cōvulsionē neruorū, ob plenitudinē vel inanitionē fieri, q̃verissimè professus est nobis Hippocrates: id quod vel ex fidiculis instrumētorum (quæ ob vtranq; intemperiem ambientis aëris, humidam nempe & aridā, adeò tenduntur vt dirumpātur) liquidò cōstat. Si igitur convulsio fiat vel à labore, vel vigiliis, vel fame, vel solicitudine, vel arida æstuantiq; febre, qualē est videre in phreniticis, causam eius ariditatē, inanitionémq;, rectè putaueris. Sin verò temulento cuipiam, ac omnino pleno homini convulsio accidat, nō ab re ipsam à contraria causa iudicabis ortum habuisse. Atqui inanitioni contraria est repletio.

Epilepsia est cōvulsio vniuersi corporis, quæ ex temporum accidit interuallis.

Iam comitialis morbus convulsio est omniū corporis partium, minimè quidem perpetua (vt in emprosthotono, opisthotono & tetano) sed quæ ex temporū accidit intervallis. Nec solùm hac re, sed mentis quoq; & memoriæ, ac sensuum oblæsione, à iam dictis convulsionū generibus differt.

Epilepsia consistit in cerebro. Epilepsia vnde gignatur.

Vnde constat in cerebro hunc affectum consistere. Cæterū velox eius discussio, crassum humorem spiritus meatū in cerebri ventriculis obstruentē, hunc maximè affectum peperisse declarat: neruorū principio seipsum quatiēte, quò excutiat id quod infestat. Itaq; non ab ariditate, inanitionéve, sed à crasso & viscido humore, impediente animalem spiritum, quo minus deferatur in corpus, hanc affectionē gigni, argumento est, quòd subitò & fiat, & soluatur. Siquidem breui tempore fieri nō potest, vt vel cerebrum, vel tenuior ipsius membrana, ad tantam ariditatē perveniat, vt corio simile quippiam patiatur.

Anima collocatur in ipsius cerebri corpore, in quo & ratiocinatio fit, et memoria.

In corpore itaq; cerebri, anima suam sedem sortitur: in quo etiam fit tum ipsa ratiocinatio, tum recordatio sensibiliū imaginum.

Anima primū organū, est animalis spiritus, qui in cerebri ventriculis continetur, sed præcipuè in postremo.

Primū autem instrumentū ipsius animæ, tum in sensibilibus actionibus vniuersis, tum in iis quæ à consilio & voluntate proficiscūtur, spiritus est animalis, qui in cerebri ventriculis continetur, sed præcipuè in postremo: q̃vis nō contemnendus sit medius ventriculus, quē amplecti multis rationibus cogimur, vt duos anteriores deserere. Satis tamen fuerit ad curationem, nosse sedem affectam esse ipsum cerebrū: atq; in eius ventriculis humorē crassum & viscidū comprehendi,

prehendi, nunc pituitosum, nunc melancholicũ. Pituitosum in præsentia humorẽ appello; in quo humiditas frigiditásq; : vt melancholicũ, in quo siccitas & frigiditas dominatur. Ac pituitæ quidem vnum genus est, quod quotidie vel screando, vel vomendo, vel emungendo educitur, vaporoso spiritu plenũ, vt ne sensu quidem lateat ipsum esse dissimilare. Alia verò pituita, similaris quidem videt, licet fortassis nõ similaris existat: qualis est tum crudus humor, qui in vrinis subsidet: tum is qui à Praxagora vitreus vocat. Ex quo genere videtur esse & saliua, quæ neque fluida admodum sit, neq; aquosa. Verũ saliua nõ vnica duntaxat qualitate gustum solet afficere, nedum vniuersa pituita. Sic atra bilis quoq; ob substantiæ varietatem nõ obscuras differentias sortitur. Nam alia est velvti fæx sanguinis, quæ admodum spissa existit, fæcibus vini haud absimilis. Alia verò, q̃ superior essentiæ est multò tenuioris: atq; vomentibus ipsam & olfacientibus videtur acida. Hæc etiam attollit in bullas terrã, eámq; radit, atq; fermentat. At illa quam fæci vini similem esse dixi, in terrã effusa nõ inducit feruorem, nisi forté in ardenti febre ipsam præassari cõtingat: neq; vlla etiam acida qualitate participat: quare iudicio meo potius melancholicus aut succus aut sanguis, q̃ atra bilis, dicenda est. Igitur vt crassus pituitæ succus, ita hic quoq; comitialem morbũ solet efficere, vbi in meatibus ventriculorũ cerebri retinetur, siue is medius sit, siue postremus. Vbi verò in ipso cerebri corpore abvndat, eam insaniæ speciem, quam Græci vocant melancholiam, inducit. Quemadmodũ alter atræ bilis succus, qui præassata flaua bile nascitur, ferina gignit deliramenta, modò cum febre, modò absque illa, in cerebri corpore abvndans. Atq; hanc ob causam phrenitis nonnunq̃ est mitior, vbi à pallida bile ortũ traxit: interdũ vehemẽtior, vbi flaua bilis eam peperit. Deliria autẽ quæ per febriũ vigores accidũt, nõ propria cerebri affectione, sed per cõsensum fiunt. Quãobrem sic delirantes, minimè appellamus phreniticos: quia phreniticorũ insania nõ quiescit mitigato febrium vigore. * Quemadmodũ igitur phreniticorũ febris, vnũ quoddã ex symptomatibus dispositionũ cerebri iudicatur, sic ardentiũ febriũ symptoma delirũ est: quod nimirũ fit elatis ad cerebrũ multis vaporibus * calidis. Haud secus gignitur ea affectio, quæ suffusioni est persimilis, à ventriculi dispositionibus ortum trahens. Nanq; ventriculo cerebrũ, cerebróq; ventriculus, suas affectiones trãsmittit, idq; propter neruorũ à cerebro ad os ventriculi descendentium magnitudinẽ: per quos etiã sensus huic particulæ, q̃ vlli reliquarũ corporis partiũ, acutior est. Quocirca fracturas quidem capitis, vbi ad membranas vsq; perveniunt, biliosus vomitus: capitis autẽ dolores quomodocunq; fiunt, nausea stomachiq; morsus consequitur. Hypochondriacas verò & flatulentas vocatas affectiones, melancholica comitat tristitia: haud secus q̃ acutas febres delirium, & * nonnullas oris ventriculi dispositiones, affectio suffusioni persimilis. Sic neruosis partibus inflammatis, promptius q̃ reliquis, delirũ supervenire solet: idq; ascendente ad caput, interdum per cõtinuas partes solo calore, interdum spiritu vaporoso, vel fumoso, vel fuliginoso.

Pituitæ differẽtia.

Atræ bilis species.

Epilepsiam fieri a crassa pituita, vel à melancholico succo retento in meatibus ventriculorum cerebri.

Melãcholia vnde oriatur.

Maniæ causa.

Phrenitidis differentia.

Phreniticorum insania quomodo ab ardentiũ febrium delirio differat.

Delirũ ardentium febrium quomodo fiat.

Ori ventriculi inesse acutiorẽ sensum quàm reliquis corporum partibus.

Consensus atq; necessitudo cerebri cum ventriculo, vnde innotescat.

Hypochõdriacis affect. quæ sequantur.

CAP. IIII.

Igitur crassi humores qui in cerebri substantia abvndant, interdum ei velvti instrumentali, interdum vt similari nocent. Cùm enim meatus obstruuntur, vt instrumentali: cùm verò alteratur temperamentũ, vt similari. Proinde rectè ab Hippocrate dictum est: Melancholici magna ex parte comitiali morb[illegible]ciũtur: & contrà, morbo comitiali labora[illegible]s, melancholici evadunt. Atque horum vtrumlibet magis accidit, provt vel in hanc, vel in illam partem infirmitas repit. Si enim in corpus, epileptici: si verò in mentem, melancholici evadunt. Cùm autem non solùm ab atra bile, sed etiam à pituita morbus comitialis oriatur: sciendum est, solum eum qui ab atra bile ducit originem, in melancholiam transire posse. Etenim cùm anima ipsa, aut temperamentum actiuarum sit qualitatũ, aut ab ipsarum temperamento mutetur: bilem ipsam vbi cerebro, velvti parti instrumentali, nocet, ad cerebri corpus converti ait: id quod in obstructionibus fieri cõstat. Cùm verò temperamentum mutando, ei velvti similari nocet, ad mentem eam repere dicit. Accidit autem cerebro, vt nonnunq̃ vniuerso in venis sanguine melancholico effecto, ob cõmune vitium, ipsum quoq; lædatur. Nonnunq̃ verò, totius corporis sanguine prorsus innocuo, solus is qui in cerebro contentus est, alteratur: idq; bifariam fit. Aut enim aliunde in ipsum deriuatur: aut in ipsomet melãcholicus humor genitus est, cùm videlicet internus calor aut flauam bilem, aut crassum atrúmq; sanguinẽ superassauit. Si igitur vniuersum corpus redvndet melancholico sanguine, curationem à venæ sectione auspicari oportet: si verò cerebrum tantùm, æger tunc (quod ad hanc dispositionẽ pertinet) sanguinis detractione non indiget: quãuis ob aliã causam sanguis detrahi possit. Vtrum verò melancholicus sanguis vniuersum corpus, an solum cerebrum occupet, sic discernendum est. In primis vniuersi corporis habitum, qualis nam sit, accuratè consideres velim: meminerisq;, quòd molles, & candidi, & obesi, nequaq̃ humorem melancholicũ possident. Macri verò, & nigri, & hirsuti, & quibus latæ sunt venæ, aptissimi sunt, vt huiusmodi in ipsis humor accumuletur. Fitq; interdum, vt * admodum rubicundi, statim melancholicum temperamentum cõtrahant: atq; post hos etiam flaui, si præcipuè vigiliis, & multis laborib. & solicitudine, & tenui victu educati fuerint. Cuius generis etiam hæ notæ existunt: si hæmorrhois aliqua sit restricta, aut cõsueta aliqua sanguinis evacuatio: aut vsus fuerit æger cibis melancholici succi. Porrò qui sanguinem melancholicum gignunt, hi ferè sunt: caprina bubuláq; caro, magísq; hircinæ & taurinæ: sed maximè asinorũ & camelorum carnes: itémq; vulpinæ & caninæ. Magnũ ad huiusmodi sanguinis generationẽ momentũ adfert etiam * leporis esus, sed multò magis aprorũ. Limaces quoq; sanguinẽ melancholicũ pariunt, si frequens sit eorum vsus. Præterea omnium animalium terrestrium carnes sale conditæ: necnõ

Cerebrũ quando afficiatur vt instrumentum, & quãdo vt pars similaris.

Melancholici magna ex parte epileptici fiunt, & è converso.

Atra bilis quãdo in cerebri corpus, et quando in animam repat.

Melancholicus sanguis in quibus minime habeatur, & in quib. omnium maxime accumuletur.

Cibi melancholicum succũ gignentes.

aquatilium carnes, vt thunni, balenæ, vituli marini, delphini, canis, atq; cetaceorũ omniũ. Ex oleribus autẽ, brasſica ferè ſola, gignere ſanguinẽ id genus cõſueuit: quemadmodum & arborum germina, vbi vel muria, vel oxyhalme condiuntur, præcipuè lentiſci, terebinthi, rubi, canirubi. Leguminũ verò omniũ maximè lentes inter melancholicos cibos annumerantur: mox furfuraceus panis, & qui ex typha & vitiatis ſeminibus factus eſt. Præterea vina craſſa, nigráq;, aptiſsima ſunt, vt ex ipſis humor melancholicus fiat. Vetus etiam caſeus, ſi ſupercalfactus in ipſo corpore fuerit, facilè huiuſmodi humorẽ procreat. Sunt etiam nõnulli, qui per febriles morbos contraxerunt melancholicũ ſuccum. Ad efficaciorẽ autem notitiam, non parũ confert anni tempus, ac præterita præſénſq; ipſius cõſtitutio: necnon regio, & laborantis ætas. His itaq; omnibus præmeditatis, ſi exiſtimas in vniuerſi corporis venis contineri ſanguinem melancholicũ, quò certiorem habeas notitiam, cubiti venam ſeca, præcipuéq; mediam, quæ cõmunis eſt, & ei quæ humeralis dicitur, & ei quæ per axillam ad manum fertur. Quòd ſi tum fluens ſanguis nõ videatur melancholicus eſſe, ſupprimatur cõfeſtim. Si verò talis appareat, vacua quantùm pro laborantis corporis habitu ſatis eſſe conieceris.

Venã mediam in cubito pertũdẽdam ijs eſſe, quo ſanguine melancholico abundant per vniuerſum corporis habitum.

Eſt præterea tertium melancholiæ genus, morbi comitialis exemplo, vbi ortum à ventriculo ſuſcipit: ſoléntq; medicorum nonnulli hanc diſpoſitionem, hypochondriacũ, flatulentúmq; morbum vocare. Quem ſanè (vt Diocles teſtatur) ſumpto cibo concoctu difficili, ſtatim ructus acidus comitatur: cum eóq; flatus & æſtus. Ad hęc fluctuatio in præcordiis, non ilicò, ſed vbi cibos venter complexus fuerit. Interdum etiam ventriculi vehementes dolores, qui nõnullis ad dorſum vſq; extenduntur. Cæterũ ægri cibis concoctis quieſcunt: móxq; aliis ingeſtis, eadẽ revertuntur ſymptomata, quæ interdum ieiunos, interdũ etiam à cœna affligunt, ita vt ægri vomant cibos crudos, & pituitam ſubamaram, calidámq; & adeò nonnunq̃ acidam, vt dentes torpere videantur. Atq; horũ plurima ſtatim ab ineunte ætate eveniunt. Vtcunq; tamen acciderint, omnibus protelantur.

Hypochondriaca de flatulenta melancholia, quæ à ventriculo oritur, ſigna.

Cuius morbi cauſam, calorẽ immoderatum venarum meſeraicarũ, obſtructionémq; earundem, à craſſo ſanguine ortam, idem Diocles aſsignat. Videtur autẽ in ipſo ventriculo per huiuſcemodi affectus, inflãmatio quædam conſiſtere: ſanguis autẽ in parte inflammata contentus, & craſsior eſſe, & atra bili ſimilior. Quo quidem exhalante ad cerebrum, melancholica eveniunt circa mentẽ ſymptomata.

Hypochõdriaca melãcholiæ cauſa.

Frequentiſsimè etiam videmus, flaua in ventriculo bile contenta, caput dolore affici: illa verò eiecta per vomitum, ilicò dolorẽ compeſci. Atq; inter optimos medicos convenit, nõ ſolùm hæc accidentia, verumetiã epilepſiam, aliquando capiti à ventriculo oriri.

Epilepſiam aliquando oriri à ventriculo.

Cæterũ melancholicos vt nunq̃ deſerit timor: ita eorũ phantaſmata præter naturã, non ſemper eodem genere cõtinentur. Siquidẽ alius ſe teſtam factum putauit: atq; idcirco obviantibus cedebat, ne collideretur. Alius, ne Atlas, qui mundũ ſuſtinere dicit, grauatus ſub tanto onere, illum à ſeſe excuteret, atq; ipſe cõminueretur cum eo, pertimeſcebat. Differunt porrò inter ſe melancholici: nam omnes timent, mœrent, vitã damnant, odio habent homines, ſed nõ omnes mori cupiunt. Quippe hoc ipſum nõnullis melancholiæ caput exiſtit, quòd pertimeſcunt mortem. Sunt qui ſimul & mortem metuant, & mortem ſibi conſciſcant.

Melancholicos nunquam deſerit timor.

Melancholicorum ſpecies varia.

Quemadmodũ igitur externæ tenebræ pauorem inducunt, ſic atræ bilis color, mentis ſedem tenebris ſimilem reddens, timorẽ efficit. Siquidem tum humores, tum ipſa temperies corporis, poſſunt animę actiones mutare, id quod à nobis eſt demonſtratũ in eo libello cui titulus eſt, Quòd mores animæ corporis temperiem ſequantur.

Atra bilis cur timorem conciliet.

Ergo ſi circa ventriculũ prima inceperint ipſius morbi ſymptomata: quib, auctis melancholica ſequatur affectio: deinde alui deiectione, vomitu, proba coctione, ructibúſq; leueturis qui laborat, hypochondriacũ flatuoſúmq; ipſum morbũ vocabimus.

Hypochõdriacus morbus quo dicendus.

Accidentia verò ipſius dicemus & mœſtitiam, & metũ. Vbi verò propria melancholiæ accidentia eſſe auctiora videntur: circa ventriculum aũt aut nulla, aut perexigua cernunt: haud ab re exiſtimaueris, primitiuam in cerebro affectionem conſiſtere, ob atram in ipſo bilem congeſtam. Quem morbum minimè inveteratũ, frequẽtibus balneis, victúq; humido & boni ſucci, nullo alio præſidio adhibito, ipſe aliàs curaui. Nam vbi diuturnus ipſe morbus eſt factus, fortiora remedia poſtulat.

Melancholiam recentẽ qua victus ratione curarit Galenus.

CAPVT V.

Morbus comitialis, ſimiliter vt melancholia, tribus clauditur differentiis. Verùm omnibus cõmune eſt, quòd afficitur cerebrum, ſiue primaria affectione, ſiue conſortij lege. Prima igitur differentia exiſtit, vbi affectus in ipſo conſiſtit cerebro: id quod pluribus epilepticis accidit. Secunda, vbi ab ore ventriculi per cõſenſum diſpoſitio aſcendit ad cerebrum, quemadmodũ per ſuffuſiones contingit. Tertia demũ fit rarò, cùm à parte alia quavis ipſe affectus incipiens, inde, ſentiente id ægro, ad cerebrum vſq; perreptat.

Epilepſia tres differentiæ.

Quale genus morbi ipſe adhuc adoleſcens primùm vidi in puero tertiumdecimum ætatis annum agente: qui ſanè narrabat, diſpoſitionem ipſam à crure initium capere: mox illinc rectà aſcendere per fæmur & eminentes ei lumbos, ac per latus id, ad ceruicem, donec pervenıret ad caput: quod cùm primùm tangeret, ipſum haudquaquam ſibi conſtare. Interrogantibus autem medicis, quale eſſet quod ferebatur ad caput, nihil habuit quod reſponderet puer. Alius tamen compos mentis dicebat, velvti frigidam quandam auram exiſtere.

Curam huius epileptici habes ſeq. col. verſ. 20

Vnde ex duobus alterũ Pelopi præceptori placuit: aut quòd qualitas quædam, alteratis per continuationem partibus, aut ſpiritalis ſubſtantia trãſmitteretur.

Pelops Galeni præceptor.

Nec mirandũ eſſe dicebat, tam validam vim eſſe humori, in affecta particula præter naturã genito, vt cum perniciosarum ferarum venenis componi poſſet. Etenim vbi phalangium momordit aliquem, q̃vis paruũ exiſtat animal, exiſtimare tamen debemus, venenũ ex ipſius ore, primò quidem in ſuperficiem, dein verò in totũ corpus deferri.

Phalangij morſus.

Præterea marinę turturis, ſicvti & terreni ſcorpionis aculeus,

Turturis marinæ aculeus.

Scorpionis aculeus.

aculeus, q̃vis in extremam illam acutissimámq; partem finiatur, vbi nullum foramen est, per q̃d venenum deiici possit: necessum tamen est, vt excogitemus substantiam quandam inesse illi, aut spiritalem, aut fluidam, quæ vt mole minima, ita facultate est q̃maxima.

Scorpionis venenū refrigerare.

Siquidē cùm nuper fuisset quidam ictus à scorpione, videor mihi esse (inquit) percussus grandine: erátq; omnino frigidus, frigidóq; sudore perfusus. Quippe vbi ex icta parte per totam ipsam celeriter distributa fuerit veneni vis, conringit eam, eodem rursus contactu, in singulas subiectarū ei partium recipi: mox ex illis in alias cōtinuas, donec in aliquā pervenerit principem: quo tempore, mortis periculum instat.

Icta à venenatis bestiis particula quomodo sint curanda.

Ad hanc rem in primis conferunt vincula partibus supernis iniecta, abscisióq; partium venenatarū. Noui equidem rusticum, qui epoto è viperis medicamēto, resciso prius digito, evasit: sicvti & aliū quendā, qui sola sectione, citra medicamen est liberatus. Sed epilepticū illum puerū medici quoq; sanarūt, primò quidem vniuersum eius corpus purgantes, dein medicamen ex thapsia & sinapi, parti primò affectæ adhibentes, ac supra illam medium membrū ligantes.

Epileptica convulsiones quãobrem fiant in affectibus per consensum.

Quod verò ad causam pertinet, ob quam in huiusmodi per consensum affectibus, epilepticæ cōvulsiones fiant: probabile sanè mihi videtur, quemadmodū frequentissimè singultū fieri videmus affecto stomacho, ita hanc oriri dispositionem.

Singultus quãdo excitetur.

Etenim cùm ventriculus ciborum mole grauatur, aut vbi à corruptis cibis mordicus infestatur, singultu hauddubiè corripitur.

Cōvulsionis epilepticorū causa

Imò verò acris humor ipsum ventriculum mordicans nō singultum modò, sed convulsionē etiam, per vniuersum excitat corpus. Quo eiecto per vomitum, ilicò convulsio sedatur. Quo minus mirandum est, si neruorū principiū motu huiusmodi concutiatur, vt à se expellat, quicquid fuerit id, q̃d à parte primò affecta, ad ipsum transmittitur. Vbi verò deperdito sensu quis cōciderit, non accidente motu, quo vel cōvelli, vel salire videatur, affectum ipsum oriri à frigore censeo.

Lethargus.

Apoplexia causa.

Quo in genere cōtinetur lethargus. Apoplexiæ autē, quòd subitò eveniat, aut frigidum, aut crassum, aut viscidū quippiam, quod affatim principes cerebri ventriculos impleat, non totius substantiæ intemperiē, causam esse, est perspicuū: velvti lethargi, phrenitidis, maniæ, melancholiæ, stultitiæ, amissæ memoriæ, sensuum hebetationis, & resoluti motus.

Apoplexia occupante, periculi magnitudo ex nocumēto respirationis colligi debet.

Porrò in omnibus his affectibus in quorū numero apoplexia continetur, periculi magnitudinē ex nocumento respirationis coniicere oportet. Siquidem in cunctis soporosis affectibus, etsi corpus nec moueatur, nec sentiat, sola tamen spiratio, quæ musculorū * thoracē mouentiū est munus, seruatur.

Nerui oriuntur à cerebro, musculisq; principiū motus largiuntur.

Porrò musculis vniuersis, principium motus ab innatis ipsis neruis accedit, qui à cerebro initium primariū sortiuntur. Quamvis enim ex medulla spinali permulti oriri nerui videant̄, vim tamen quam habet illa, cerebrum ipsi omnem suppeditat.

Soporosos affectus omnes consistere in cerebro.

Cùm itaq; spirationem vehemēter impeditam cōspexeris, nō paruam in cerebro morbidam dispositionē esse conuicies, præcipuè in soporosis affectibus, qui omnes consistunt in cerebro.

CAPVT VI.

Vertigo ad cerebrum pertinet.

Affectus vertiginosus siue primariò, siue lege consortij accidat (quod solet ob consensum ventriculi) ad cerebrum ipsum pertinet. Quo detenti, vel à minima occasione hebetātur, adeò vt interdum cadant, si vel ipsi vnico duntaxat circuitu in gyrum agātur, aut quippiam aliud circūrotari viderint.

Vertiginis causa.

Est autem rationi consonum, huiuscemodi affectionem fieri, elato per magnas illas arterias, quæ plexum retiformē constituunt, vapido calidóq; spiritu, atq; cerebrum ipsum replente. Fieri enam potest, vt inæqualis intemperies cerebri, huiusmodi spiritum gignat.

CAPVT VII.

Cephalæa quid.

Cephalæa (qui affectus ad cerebrū etiam pertinet) est capitis dolor diuturnus, difficultérq; solubilis, qui à parua occasione vehementes possidet accessiones, ita vt qui eo torquetur, neq; strepitum, neq; vocē, neq; luminis splendorem, neq; motū perferre possit: sed tranquillitatem, obscurúmq; cubiculum quærat, idq; ob doloris vehementiam. Ad hæc, accessiones huiusmodi, velvti in comitiali morbo, intermissiones habēt, intercedírq; tempus, quo perfectè liberari vidētur ægri.

Cephalalgiæ et cephalææ discrimen.

Differt autē à cephalalgia, quòd in hac non vsqueadeo imbecillæ reddātur partes affectæ, vt in cephalæa, licet in vtroque affectu caput minimo negocio afficiatur. Sunt tñ nonnulli, quibus caput aptissimum est vt impleatur: atq; vniuersi quoq; corporis habitus ad ipsum implendū idoneus. Alij, omnes capitis partes aptas habent, vt afficiātur. Quibus, vbi vitioso victu vtuntur, accidit vt cephalæa arripiantur. Quo minus mirandum est, si horum aliis membranæ cerebrum continentes, dolore afficiantur, aliis pericraniū duntaxat.

Caput intra caluariam dolentibus, dolor vsq; ad radices oculorum extēditur.

At quibus intra caluariam est dispositio, iis ad oculorū vsq; radices, ipse dolor extenditur: quòd nimirū à cerebro, & ab vtraq; membrana, necnō à vasis quæ in ipsis sunt, velvti germina quædam illuc deducātur. Sed & eorū quibus dimidia capitis pars dolore infestatur (vocantur autē ij hemicranici) alij extra caluariam, alij in capitis intimis partibus dolorē percipiūt.

Hemicranici qui dicantur.

At verò dextram capitis partem à sinistra distinguit sutura per longitudinem ipsius exporrecta. Sub qua, intra capitis ossa, linea mediū cerebrū diuidens manifestè protenditur: ad quam etiam pervenit anteriorum duorum ventriculorū septum.

Caput quib. impleatur facilè.

Ea porrò corpora suapte natura idonea sunt vt ipsis caput impleatur, in quibus vaporosus calidúsq; spiritus gignitur: aut quibus biliosa excremēta cumulātur in ore ventriculi. Atqui spiritus, dolores tensiuos pariunt: biliosa excrementa, dolore mordaci afficiunt. Dolores à plenitudine inducti, grauitatis sensum præ se ferunt. Quòd si rubor adsit & calor, calidos in causa esse humores est signū. Sunt quibus caput assiduè dolet, vbi vel liberalius vinū ingesserint, vel meracius: idq; magis, si suapte natura calidū fuerit.

Odorata omnia conciliare dolorē capitis.

Præterea calidi odores omnes, atq; in vniuersum odorata omnia, capiti dolorem concillant. Nonnullos autē ob sensus exvperantiam dolor infestat: quemadmodū in ore ventriculi accidit.

CAPVT VIII.

At verò si aliquādo per totū corpus, neruorū

actio vitioſa redditur, ipſorū eſſe affectū principium conſtat: id quod ex ſola dignoſci poteſt anatome. Cùm igitur omnes pariter nerui, tum ſentiendi, tum mouendi vim amiſerint, affectus is apoplexia appellatᵘ. Vbi verò alteri lateri, aut dextro aut ſiniſtro id accidit, reſolutio nominatur, eius ſcilicet partis, in qua conſiſtit affectus. Quòd ſi in aliquo membrorū idem evenerit, eiuſdem reſolutio dicetᵘ. Cæterū omnes animantis partes ſub ceruice poſitæ, quę à conſilio & voluntatis imperio moueri poſſunt, neruos habēt qui eas moueant, procedentes ab ſpinali medulla.

Apoplexia quid.

Reſolutio quid.

Nerui mouentes thoracem, à colli ſpina exoriuntur.

Spinæ læſionib. quo pacto ſubditarū illi partiū læſiones reſpondeant.

Porrò nerui qui mouent thoracem, ab ea ſpinæ parte quæ in ceruice eſt, exoriuntur. Si itaque tota ſpina trāſverſim diſſecta fuerit, omnes quæ ſub ipſa ſunt corporis partes, ſenſu motúq; priuantur: quòd per eam nimirū facultas ſentiendi & mouendi pro arbitrio, deferatur à cerebro. Quòd ſi tranſverſim ad mediū vſq; ſecundū longitudinē ipſa ſpina incidatur, nō omnes ſuppoſitæ corporis partes, ſed eæ duntaxat quæ è regione ſectionis ſunt, reſoluētur: dextra quidem, dextræ ſpinæ parte diſſecta: ſiniſtræ verò, ſiniſtra. Videntur autē huiuſcemodi reſolutionū aliquæ, faciem quoq; infeſtare: ſed tum reſolutum latus ad alteram faciei partem retrahitur. Cùm igitur nerui qui in faciei partes diſperſi ſunt, à cerebro oriantur, ſanè ſi earū aliqua ſimul cum toto corpore reſoluta ſit, ſcire oportet reſolutionis diſpoſitionem in cerebro ipſo conſiſtere. Vbi verò illæſæ permanſerint, hauddubiè ſpinæ initiū afficitur. Accidit verò nonnullis, vt faciei partes ſolæ afficiantur, vt lingua, oculus, mandibula, & labrum. Quippe nō omnibus ab vno loco principium influit, cùm ex diuerſis cerebri partibus ſuos neruos recipiant.

Apoplexia omnibus actionib. animalibus noxam infert.

Igitur apoplexia omnib. actionibus animalibus noxam inferēs, cerebrū affectum eſſe manifeſtè declarat. Diſcernitur autem magnitudo affectionis, ex noxæ quam ſpirationi infert, vehemētia. Cùm enim naturalem ordinē plurimum egreditur, magnam: cùm verò paulùm impedimenti eſt, paruam in cerebro noxam eſſe, conijcere oportet.

Spiratio peſſima quenā ſit.

Sanè omniū peſſima ſpiratio putanda eſt, quæ & intermittitur, & magna cum violentia trahitur. Siquidem ob id contingit mori apoplecticos, quòd ſpirare non poſſint.

Apoplecticos mori, quod priuentur reſpiratione.

At verò vbi pars aliqua cōvulſa eſt, neruus ei motioni deputatus, aut muſculus, neceſſariò eſt affectus.

Reſolutio præcipuè dicitur, vbi motus periit.

Poriſsimū autē dicitur reſolutio neruorum, vbi motus deperditus eſt. Vbi verò partium aliquarū ſenſus periit, eam partē ſenſus expertem eſſe: reſolutam autē, nō vſqueadeo dicimus. Quanq̃ perinde eſt, vt quiſq; eam nominare voluerit, modò ſedem affectam, ſimúlq; illius diſpoſitionem inveniat.

CAPVT IX.

Vbi olfaciendi vis læditur, nō eorum meatuū qui in naribus ſunt, ſed vel anteriorum cerebri ventriculorū, cùm aliqua intemperie laborant, eſt noxa: vel eorum meatuum, qui in oſsibus colatoriis conſiſtunt, ſi aliquando obturentur. Siquidem odoratorū ſenſus, in anterioribus perficitur cerebri finibus, elatis ad ipſos, per foramina colatorij oſſis, vaporibus.

Odoratorū ſenſus in anterioribus perficitur cerebri finibus.

GALENI PERGAMENI de locis affectis, lib. IIII.

CAPVT I.

Viſum quibus modis exolui contingat.

At verò oculorum interdum quidem ſenſus, interdum motus, ac nonnunq̃ vtraq; functio reſoluit: idq; nunc in altero, nunc in vtroq; contingit oculo. Eſt cùm ſolius palpebræ vel ſenſus, vel motus læditur. Vbi igitur nullo malo apparente in oculo, perierit facultas cernendi, neruo in ipſum deſcēdenti à cerebro, cauſa tribuenda eſt, nimirū vel inflammato, vel indurato, vel quomodocunq; aliter ob humorum affluxum læſo, obſtructóve ſecundū propriū foramen.

Oculorum motum vnde perire accidat.

*Quæ omnia accidere illi tanq̃ organicę parti, neceſſum eſt. Nam tanq̃ pars ſimilaris, octo intemperieb. vexatur. Præter has cauſas exoluti oculorum ſenſus, eſt alia, vbi nihil omnino, vel exiguum admodū viſifici ſpiritus à principio (quod in cerebro conſiſtere putandū eſt) ad eos deſcenderit. Si verò vtervis oculorū, motū duntaxat amiſerit, ſecundæ copulæ neruum, qui à cerebro oritur, moleſtari eſt neceſſe, ab aliquo videlicet eorū affectuum, quos alteri neruo, qui à prima cōiugatione oritur, & cui ſoli meatus conſpicuus ineſt, nuper accidere diximus.

Opticis neruus ſolus ineſſe cōſpicuos meatus.

Oculo mouendo muſculis ſunt ſex tribus.

Quia verò muſculi oculum ipſum mouentes ſenario numero conſtant, ac præter eos alij quoq; adſunt, qui deſcendētes in ipſum amplectunᵗ optici pori radicem, vt videlicet oculum retrahant & firment: nec mollis ille neruus, in proceſſu pervertatur aliqua ex parte: accidit ſanè interim, hoc ipſo neruo nequaq̃ læſo, muſculorū aliquem, aut in propria eſſentia, aut in neruo ad ipſum deſcendente, contriſtari ab aliquo dictorū affectuum. Siquidem ſingulis eorū muſculorū, pars quædā nerui à ſecunda cōiugatione orti, tranſmittitur.

Oculi quotupliciter poſsint perverti.

Cùm itaq; ſex inveniantur mouentes oculū muſculi, ſi is quidem qui ipſum ad ſuperiora trahit afficiatur, totus oculus delapſus videbitur. Si verò is qui ipſum detrahere ſolet, affectus ſit, oculus ſurſum tractus cernetur. Sic ſi vitietur minoris anguli muſculus, ad maiorem: ſi verò hic læſus ſit, ad illum inclinat oculus. At ſi voluentiū muſculorum quiſpiam ſit reſolutus, obliqua totius oculi converſio ædetur. Cæterùm reſolutis muſculis circundantibus mollem neruū, procidet totus oculus, atq; à ſua ſede mouebitur. Porrò cùm oculi à ſede ſua deturbantur, ſi ad altervtrum angulum perverſio fiat, innocua permanebit cernēdi vis. Si verò aut ſurſum, aut deorſum, aut in obliquum quoq; vertātur, quicquid ipſis obieceris, id omne duplū eſſe videbitur.

Oculis ſurſum aut deorſum perverſis obiecta videri duplicia.

Palpebra quotupliciter pervertantur.

Ex muſculis ſupernam mouentibus palpebrā (nam inferior immobilis eſt) ſi is qui ſurſum eam retrahit, reſolutus ſit, laxam efficiet illam, adeò vt oculus aperiri non poſsit. Si verò qui eam detrahunt (gemini enim hi ſunt) exoluantur, oculus claudi nō poterit. Quorum ſi alter afficiatur duntaxat, ad oppoſitum muſculum palpebra reflectetur. Hi ſunt partiū oculi peculiares affectus, qui latentibus locis inſident. Ac ſunt præterea alij, qui ex aliis partibus ei per conſenſum adveniunt, nempe aut oris ventriculi, aut cerebri cognatione. Cuius generis ſunt ſymptomata ſuffuſorum

Oculorum affectus per conſenſum orti.

sorum visis similia. Cæterū visa ob humorum in ventriculo contentorum vitium oborta, vtriq; oculo similiter accidunt. Quæ verò per suffusiones apparent, nec incipiunt simul in vtroq;, nec similiter. Præterea, si tribus quatuórve mensibus suffusionis accidentia apparuerint, pupilla autē pura splendidáq; cernatur, ab ore ventriculi nasci affectum ne dubites. Si verò non ita multum temporis intercesserit, quærendum est in primis, num ex quo incœpit affectus, singulis diebus perpetuò hæc apparitio perseuerarit. Nam assiduitas suffusionē portendit: intermissio autem, quòd malum à ventriculo prodierit, suspicionē excitat: idq; magis, si perfectè quis concoquens, nullū sibi visum apparere fatetur: ac multò magis, si eū apparuerint tales imagines, mordicus in ore ventriculi doluit: maximè verò, si post hæc, vomendo eiecta re mordente, mitigata accidentia fuerint. Quinetiam si à ventriculo symptoma id exoriatur, medicamine ex aloë potui dato, minimo negocio curatur, accedente simul proba coctione. Vbi verò altera pupilla tenebrosior, aut turbidior, aut nō exactè pura conspicatur, suffusionis esse initiū censendum est. Similia quoque suffusioni accidentia in quibusdā phrenitidis speciebus (affecto scilicet cerebro) sæpenumero evenire solent. Sunt etenim phrenitici quidā, qui de iis quæ oculis offeruntur, rectè (quantū ad sensitiuam notitiam pertinet) iudicant: cogitando verò, à naturali iudicio aberrant. Alij rursus, cogitatione quidem falluntur minimè, sensibus tamen hallucinantur: id quod mihi olim contigisse videtur, cùm ardenti febre laborans, & floccos vellerem, & in vestibus festucas colligerem, idq; animo cōstans. Sunt præterea qui simul sensus & cogitationis vitio laboraut. Porrò vbi in cuiuspiā cerebro biliosus succus abvndat, acceditq; febris ardens, ab illo oritur tunc fumus, velvti in lucernis ab oleo: qui, per vasa quæ ad oculum tendunt, delapsus, earū imaginum in ipsis esse causa censetur.

Suffusiones quomodo differant à vaporib. ad oculos à ventriculo elatis.

Hiera picra cui affectui conveniat.

Phreniticorum varia symptomata.

CAPVT II.

In lingua etiam, interdum motū ipsius, interdum sensum, interdum vitiari quoq; tactum contingit. Non tamē alio gustus, atq; alio tactus neruo vtitur. Siquidem nerui à tertia coniugatione orti, qui in linguæ pelliculam disseminantur, nō solùm tangendi, sed gustandi etiā vim obtinent. Crebrius tamen læditur gustandi quàm tangendi facultas, cùm ad gustum exacto iudicio sit opus. Etenim tangendi sensorium, crassissimū: vt cernendi, tenuissimū est. Auditus verò sensoriū, vt in tenuitate à visu, ita sensoriū gustus in crassitudine, à tactu secundum locū obtinet. Olfaciendi verò sensorium, in illorū quatuor medio consistit. Igitur cùm posterior cerebri pars tam dextra quàm sinistra afficitur, ne apoplexia hominem rapiat, timendum est. Vbi autem altera tantùm, in paralysim finiri solet: quæ interdum alteram solùm linguæ partem motu destituit, illæso ipsius tum gustu, tum tactu: interdū partes sub capite constitutas, modò has, modò illas. Cùm autē à parte anteriore cerebri facies suos neruos recipiat: à posteriore verò oēs partes quæ sub capite sunt: à qua etiam oritur septima coniugatio neruorū, qui inserti in musculos linguæ, voluntarium illius motū perficiunt: non ab re quidem anteriore cerebri parte altera affecta, sola linguæ motio vitio carebit: reliquæ verò faciei partes omnes, in altera parte, dextra aut sinistra, sensu & voluntario motu destituētur. Quemadmodū si afficiat posterior pars cerebri, reliquarū partiū faciei incolumi simul & motu & sensu, solius linguæ motus vitiabit. Quòd si aliquādo tota anterior cerebri pars afficiat, supremū ipsius vētrē ei cōsentire necesse est: atq; cogitādi quoq; actiones vitiari. Proinde qui ita est affectus, nec sentit, neq; mouet: spirandi tamen facultas haud quaq; in illo læditur: vocatúrq; hic affectus caros, siue sopor. Qui si vehementer spirationē opprimat, apoplexia nominatur. At solutæ apoplexiæ creberrimè solet paralysis succedere. Sopore verò finito, magna ex parte bona valetudo subsequitur. Fit autem sopor, Hippocrate autore, affectis musculis temporū, atq; in acutis morbis. Inter soporē & apoplexiam, morbus comitialis est medius, convulsionē vniuerso corpori inducens: sed in paralysim non definit. Quorū trium morborū, frigidus, crassúsq;, aut omnino viscidus humor est causa. Verùm & in sopore, & in morbo comitiali, ventres magis, cerebri corpus minus: in apoplexia verò, corpus magis affici solet. Atq; in sopore anterior pars magis, in apoplexia & morbo comitiali vtraq; afficitur. In catalepsi & vigilanti sopore, posteriora cerebri magis læduntur. Quum autem osse aliquo terebra perforato, medius ventriculus fuerit attritus, sopor hominem occupat, sed neq; cōvulsione, nec difficili spiratione oborta: hæc enim apoplexiæ, illa morbo comitiali est affinis: haud secus q̄ catalepsi, soporiq;, seruata secundum naturam spiratio. Verùm vt in sopore clauduntur palpebræ, ita in catalepsi manent apertæ. Iam verò vehementes dolores sopor sequi consueuit, cōcidente videlicet robore animalis spiritus, quod primum animæ instrumentum existit in ventriculis cerebri: indéq; fluens per neruos defert motum & sensum in vniuersas corporis partes. Igitur affectuum linguæ, alij quidem illi cōmunes sunt, *ob cōmercium quod habet cum cerebro & neruis: alij ipsius duntaxat proprij censentur. Quēadmodum ergo consortij lége, per septimā neruorū coniugationē motus ipsius vitiatur: sic sensus impediri potest per tertiā, quæ & mollis est, & in pelliculā illius, sicvti septima in musculos, disseminatur. Quod verò ad proprios illius affectus pertinet, sicvti musculorū eius, vt similariū, intemperantiæ motum impediunt, ita ambientis ipsam extrinsecus membranæ intemperies, & tangendi & gustandi simul sensum vitiat. At instrumentalium affectionū speciem referunt inflammationes, scirrhi, œdemata, erysipelata, suppurationes, & alia id genus: de quibus, quia visu & tactu discerni possunt, nihil in hisce cōmentariis dicemus. Vt autem de ipso auditu nōnihil inseramus sermoni, si illæso apparente aurīū foramine, sola audiendi facultas læditur, neruum proprium esse affectū, licet existimare. Vbi verò reliquæ faciei partes simul cum functione audiendi lædunt, in cerebro esse dispositionē præter na-

Lingua recipit ab iisdē neruis tertiæ coniugationis, qui in illam descēdunt, simul gustū & tactum.

Sensoria, quæ quibus sensib. sint crassiora, aut tenuiora.

Facies vnde suos neruos recipiat.

Caros

Sopor.

Apoplexia soluta solet paralysis succedere.

Sopor fit affectis musculis temporum.

Epilepsia.

Cerebri corpus magis affici in apoplexia, quā in morbo comitiali & sopore: in his autē ventriculos magis.

Catalepsi detēti dormiunt apertis palpebris.

Sopor consueuit sequi vehementes dolores.

Animalis spiritus est primum instrumentū animæ.

Linguæ proprij morbi qui sint.

Audiendi facultas vnde possit læsionem accipere.

turam, est verisimile: ipso vel vt similari, vel vt instrumentali parte affecto. Memineris aũt velim, temporũ maxillarúmq; musculis, item labris & nariũ pinnis, sensum & motũ: linguæ verò, omnibúsq; oris partibus, sensum duntaxat, à tertia cerebri cõiugatione oriri: à secũda, oculorũ musculis motũ, vt à prima, oculis ipsis cernendi sensum suppeditari. Vbi igitur vniuersæ particulæ, quibus à tertia cõiugatione inserũtur nerui, oblęsæ in altera tantũ parte vidẽtur, cõmunem neruũ primariò affectũ esse putandũ est. Si verò vtrãq; simul partẽ lędi cõtigerit, nõ nerui proprius, sed loci cuiuspiã in cerebro, à quo nerui procedunt, est ipse affectus censendus: ac tunc sanè omnes vicinæ partes simul affici cõsueuerũt: proinde & quartæ & *secundæ cõiugationis nerui: vnde sequitur, vt oculorũ quoq; partes lædãtur. Quòd si vnus dũtaxat vel musculus, vel neruus, quoquo modo siue primaria affectione, siue per consensum, affectus fuerit, pars ipsa in adversum trahetur musculũ. Nam resoluto musculo qui dextrã partem labri mouet, ipsa ad sinistrũ flectetur. At si is qui sinistram mouet resoluitur, ipsa trahitur ad dextram. Haud secus & totam mandibulã, & nariũ pinnas, & genas quæ à lato mouẽtur musculo, in adversam partem flecti cõtingit.* At latus musculus nõ recipit neruos à tertia coniugatione: sed nerui à ceruicis vertebris prodeũtes, in illũ ferè totũ dissemin ãtur, exigua ipsius parte, sublimioriq;, excepta, in quã deferuntur nerui à quinta coniugatione. CAP. III.

Neruorum tertia coniugatio in quas partes distribuatur.

Resoluto alicuius particulæ musculo, pars ipsa in cõtrariũ trahitur.

Latus musculus vnde neruos recipiat.

Porrò vbi afficiũtur priores vertebræ spinæ, licet rarò, evenire tamen interdum angina potest, idq; in pueris magis q̃ in adultis, nimirũ ob ipsas vertebras ad interiora luxatas: quemadmodum Hippoc. ait, secundo de popularib. morbis. Cæterùm per huiusmodi anginas guttur nullo proprio affectu laborat. Cùm autẽ spinę partes, quò fuerint altiores, eò sint præstantiores: sanè quò affectio fuerit inferior primis duabus vertebris, eò inferet multò minorẽ noxam. At nerui septi transversi, sub quarta & quinta vertebra oriunt. Ab eo autẽ solo fit spiratio * lenis, accedente intercostaliũ musculorũ actione, vbi vehementiori est opus respiratione: quæ si vehementissima requiratur, supremos etiam musculos cõcurrere oportet. Porrò vbi vnica duntaxat vertebra, aut etiam duæ, aut tres, sese consequentes invicem, distrahũtur, ea parte spinã cauari cõtingit. Vbi verò inter distractas vertebras, vel vna, vel plures, illæsæ manserint, sic affectis gibbus accidere solet. At si in altervtrã partẽ, vel dextram, vel sinistram, distrahatur vertebra, ibidẽ in obliquũ spina torquebitur. Cæterũ alia sequũtur symptomata, vbi proprio affectu laborat spinalis medulla: & alia, vbi vna vel plures vertebrę afflictæ luxantur. Nam cùm proprio affectu spina ipsa affligitur, citra vertebrarũ aliquã luxationẽ, si quidem in altera duntaxat parte afficiat, omniũ inferiorũ corporis partiũ, quæ è regione nocumenti consistunt, tam sensus q̃ motus læditur. Si verò vtraq; pars sit affecta, omnes particulæ tam in dextra, quàm in sinistra regione, ei quæ affecta est subiectæ, similiter resoluũtur. At luxata vel ad gibbũ, vel ad concauũ vertebra, fieri potest vt nulla omnino partiũ inferiorũ, vel in sentiendi, vel mouendi functione, aliquod vitiũ percipiat. Per angulosas tamen luxationes spinæ, subiectas omnes particulas lædi est necesse. Paulatim verò facta luxatione, atq; in orbem magis, nihil notatu dignum patiũtur partes, quæ cõmotæ vertebræ subiiciunt. Sed in obliquũ luxatio, lędit omnino eas partes, ad quas nerui ex luxatis vertebris ꝓcedentes, perveniunt: idque magis in ceruice, in thorace minus, sed multò minus in lumbis accidere solet. Siquidem in ceruice, vertebræ inter se cõnéxæ, æqualiter vtræq; foramini conferũt, vnde neruus procedit: in thorace antẽ, superior magis, inferior minus: sed in lumbis, totus neruus ex superna excidit vertebra.* Quare in eis transversa vertebrarũ luxatio, vnà secũ trahens & medullam, & neruũ, illæsum seruat naturalem ortũ ipsius. In ceruice autẽ, ex loco medio inter duas vertebras procedentes nerui, per obliquas luxationes, in ea quidem parte, ad quam spina deflectitur, opprimũtur: in altera verò tendũtur. Rursus tensiones quidem, vbi ingens quoq; inflãmatio accesserit, cõvulsio comitat. Ad cõpressiones verò earũ partiũ, ad quas oppressus neruus descendit, sequit resolutio. Igitur per eas quas nuper diximus vertebrarũ luxationes, reliquæ faciei partes omnes, neq; in sensu, neq; in motu noxam subeũt. Solę aũt genæ læduntur, vt quæ mouentur à lato musculo.* At vertebræ solent luxari, aut ob casum, aut ictum, aut tumorẽ præter naturam, neruosa corpora vertebris atq; medullæ cognata extendentẽ. Vt autẽ impræsentiarũ aliquid de angina dicamus, Hippocrates affectus omnes, qui cũ spiratione difficili, guttur aut fauces infestant, synanchas, hoc est, anginas appellat. Ac sunt quidẽ anginæ genera quinq;. Primũ est, vbi inflãmantur fauces: hoc est, internus oris locus, vbi & gulæ & gutturis partes extremæ coeunt. Secundũ est, vbi nec fauces, nec reliquæ oris partes, nec etiã externarũ partiũ vlla inflammata videtur: laborans tamen suffocationis periculum in gutture sentit. Tertiũ, vbi extrinsecus circa fauces inflãmatio apparet. Quartũ, vbi gutturis partes tam externæ q̃ internæ, similiter inflammatæ vidẽtur. Quintũ deniq;, cùm ad anteriores partes, colli luxantur vertebrę: id quod sanè cõtingit, vel solis musculis qui cum ipsis communicãt, tumore pręter naturã affectis: vel nato ibi tuberculo, vel gula pariter vitiata, nonnunq̃ musculis quoq; qui gulam gutturi iungunt, propriísque aliquando gutturis musculis, qui ipsum aperiunt, oblæsis. Hi igitur affectus omnes difficilem respirationẽ efficiunt, minimè tamen in discrimen suffocationis adducunt. At ægri & difficulter deglutiũt, & dolẽt, tum præcipuè, cùm eis potus per nares resilit. Nullo aũt spiritalium instrumentorũ nec primariò nec per cõsensum affecto, fieri minimè potest vt spiratio lædat. Quocirca ex sola spirãdi specie, ilicò nõnihil & de affecta sede, & de ipsa dispositione, coniicere licet. Quippe si videatur laborans, inter spirandũ, totum mouere thoracẽ, vt in parte quidẽ anteriore, ad iugulum: in vtroq; latere, ad ceruicẽ: in parte posteriore ad scapulas vsq;, motus ipsius ascendat: tres ex huiuscemodi spiratione dispositiones

Anginam aliquando ob vertebras luxatas accidere.

Spinæ partes altiores, præstantiores existere.

Septũ transversum solum perficere lenem respirationem.

Gibbus vnde accidat.

Spina proprio si laboret affectu, quid accidat.

Angulosæ luxationes spinæ sunt nocentiores iis, quæ in orbẽ atq; paulatim fiunt.

Luxationes spinæ obliquæ.

Luxatio vertebrarũ vnde possit accidere.

Angina genera quinq;.

nes ſignificant. Vna eſt flãmra in corde & pulmone caliditas. Secunda, in altero ſpiritalium inſtrumentorum anguſtia. Tertia, facultatis muſculos mouẽtis debilitas. Cùm igitur huiuſmodi ſpirationẽ cõſpexeris, in primis arteriæ pulſationẽ ꝑpendere oportet: hæc enim quãtus ſit calor, indicat. Deinde ſpirationẽ ipſam expende, an multa, an frequens, an exſufflando fiat. Poſtremò thoracem in pectore tange, quem ſi præter cætera ardentẽ inveneris, iam omnes copioſi caloris notas te habere ne dubita.

Caloris copioſi nota.

Quibus ex abvndantia accedit faciei, oculorũmq; rubor, capitis ardor, ſitis vehemens, lingua arida, ſalebroſáq;. Vbi verò incendĳ ſignis modũ ſeruantibus, thorax dilatatur vehemẽter, anguſtiam in ſpiritalibus inſtrumentis eſſe portendit.

Anguſtiã ſpiritalium inſtrumẽtorum quod indicet.

Solet aũt imbecillitas accidere ſpinæ, interdum cerebri vitio, vtpote à quo & ſentiendi, & mouendi facultatem recipit: interdũ ipſa duntaxat ſpina primario affectu laborante, idq; ob peculiarẽ intemperiem, vel toti ſpinæ, vel diuerſis ipſius partibus advenientem.

Spina vnde accidere imbecillitas ſoleat.

Igitur ob ipſius imbecillitatẽ ſpinæ, omnib. thoracis partibus ſolet aẽr inſpirari, vel nullo ardente calore ægrũ ad id cogente. Siquidem vbi animans quieſcit, viréſq; validæ ſunt, liberam reſpirationẽ ſolum ſeptum trãſverſum efficere ſolet. Vbi verò id ob imbecillitatẽ, ſpirãdi munus perficere nequit, intercoſtaliũ muſculorũ tunc concurrit auxilium. Quòd ſi præterea maiori animal egrat ſpiratione, tunc superni muſculi omnes, quorũ maximi ſcapulas ſecũ manifeſtè mouent, ad ſpirandi actionẽ deſiderãtur.

Nariũ pinnas dilatari per ſpiritalium organorum imbecillitatem.

Cæterũ tametſi per ſpiritaliũ organorũ imbecillitatẽ totus thorax moueatur, dilatentúrq; narium pinnæ, dilatatio tamen thoracis eſt minor, ꝗ in ardentibus febribus: in quibus, ſi vires valeant,* totus thorax plurimũ dilatari cõſueuit: minórq; etiã ꝗ in angina, & dyſpnœa, & peripneumonia. Quippe hoc morbo affecti, & maxima, & frequentiſsima ſpiratione vtũtur. At quemadmodũ ob infirmitatem omniũ organorum reſpirationis, ſic ob vnius quoq; particulæ imbecillitatẽ, omnes thoracis partes dilatari coguntur. In vniuerſum autem, vnica pereunte actione, ſolum muſculũ qui ipſam efficere ſolet, aut neruũ ipſius, eſſe affectũ, putandũ eſt. At vbi plures actiones vitiatæ ſunt in diuerſis locis, accidit interdum omnes muſculos, quibus perficiuntur, ab aliqua cõmuni cauſa eſſe oblæſos. Fieri etiam poteſt, vt neruus aliquis, qui muſculis illis cõmunis eſt, afficiatur. Verùm ſi ex anatome, ad quã particulam porrigantur ſinguli nerui ab ſpina prodeuntes, didiceris, affectas ſedes ꝗfacillimè invenies. Sic enim cùm ex refrigeratione primarũ vertebrarum ſpinæ, à quibus quatuor nerui ad caput aſcendũt, vt pericranio ſenſum largiantur, cuiuſdam olim caput afficeretur: affecta ſede explorata, illiq; remedĳs adhibitis, eum ſubitò perſanauimus.

CAPVT IIII.

Sanguis qua parte ſoleat excerni.

At verò ſanguinẽ è ventriculo gulàq;, vomitione: ex ſpiritalibus partibus, tuſsi: ex faucibus & gurgulione, ſcreatu: ex ore, ſimplici expuitione expelli, apud omnes medicos in confeſſo eſt. Nos verò ſanguinẽ qui à cerebro affatim deſcendebat ad fauces, tuſsiendo educi ſæpenumero vidimus: quippe ſubitò gutturi irruẽs, tuſsim mouere poteſt. Quare diligẽter oportet huiuſcemodi affectus diſtinguere. Cæterũ cõtingit plerũq;, vt vel eroſa, vel exeſa, vel rupta vena, ſanguis tuſsiendo, affatim cõfertimq; eiiciatur. At ſi ſpumoſum aliquid ſimul eductum fuerit, efficaciſsimum eſt indiciũ, ipſum educi à pulmone.

Sãguinis à pulmone reiectio, indicia.

Haud ſecus, ſi bronchi pars quæpiã, aut arteriæ, aut venæ tunica, aut etiam pulmonis ipſius caruncula reiiciat. Quippe nihil horũ accidit iis, qui ex thorace ſanguinẽ tuſsiendo producũt. Iam verò nullus dolor infeſtat eos, quib. à pulmone ſanguis erumpit: vtpote qui duos neruos perꝗ tenues à ſexta neruorũ à cerebro ortorũ cõiugatione recipit, extrinſecus per membranam ipſam continentẽ diſperſos: qui intrinſecus haudquaꝗ per viſceris profunditatẽ extẽduntur.

Dolor non infeſtat eos quibus à pulmone ſanguis erumpit.

Verùm thoraci multi ab internis, multi etiam ab externis partibus adveniũt nerui, quibus facilè dolores percipi poſſunt. Præterea thorax quidem eſt muſculoſus & oſſulentus: pulmo verò & laxus, & tutus à cõtuſione. Proinde thoracis dolores intenſiores ſunt, pulmonis remiſsiores.

Pulmonis dolores cur remiſsiores ſint, quàm thoracis.

Cùm igitur dolente parte quapiã thoracis, ſanguinẽ quis ſpuẽdo reiecerit, nec multũ, nec rubrũ, ſed nigricantem grumoſúmq;, huic thorax primaria affectione infeſtatur. At ſanguis affecto thorace per pulmonẽ educitur: vt in ſuppuratis affectibus pus, quod inter thoracẽ & pulmonẽ deprehẽditur: ad eundémq; modum, quod in pleuritide coloratũ ſputum emitti ſolet, per pulmonẽ excernit.

Sanguis, affecto thorace, per pulmonẽ educitur.

Porrò vlcera quæ ſanguinis reiectioni ſolent ſupervenire, in pulmone quidem ægrè curationẽ admittũt. At in thorace diſrupta vaſa, à quibus ſanguis expuitur, magna ex parte conglutinantur.

Pulmonis vlcera ægrè curationem recipere.

Inveſtigandum verò eſt, num ob adhæreſcentẽ ſanguiſugam, vel in ipſo nariũ meatu, vel in illa oris parte, qua ad nares foramen tendit, ſanguis aut emungatur, aut ſcreetur. Ex ventriculo etiã cruor, epota hirudine, evomitur. Qui cruor tamen eſt tenuis, ſanieiq; ſpeciem referẽs, ſiue is ex ventriculo, ſiue ex naribus, ſiue ex ore feratur.

CAPVT V.

Quòd nõ ſit eadem res, vox atq; ſermo, neminem ignorare exiſtimo. Vox ſiquidem vocaliũ inſtrumentorũ eſt munus: loquela verò, eorum quæ ſermoni ſunt deputata: inter quæ lingua principatũ obtinet: cui nõ parum conferũt & naſus, & labra, & dentes. Sic etiã vocis inſtrumẽta ſunt guttur, & ipſum mouentes muſculi, ac nerui qui à cerebro ipſis mouendi vim deferunt.

Sermonis organa.
Vocis inſtrumenta.

Igitur ſi vel claudentes, vel aperiẽtes guttur muſculi, immobiles reddantur, qui ſic afficitur obmuteſcet. Vbi verò vel difficulter mouẽtur, vel palpitant, vel tremunt, vel aliter afficiuntur, pro affectionis ipſius modo vox ipſa lædetur.

Vox qua ex cauſa perire aut vitiari poſſit.

Quòd ſi alius quiſpiam ex mouentibus guttur muſculis, quoquo modo lædatur, vitiabitur quidem vox, ſed exiguum. Quippe ſic affectus, neq; obmuteſcet omnino, neq; ita paruam habebit vocem. Vt autem ex muſculis guttur mouẽtibus, præcipui habentur ĳ, qui ipſum & aperiunt & claudunt: ita ex vocalibus neruis, ĳ quos recurrentes vocant: qui & ipſi, ſextæ cõiugationis pars ſunt neruorum, qui à cerebro oriũtur: quemadmodũ &

alij, qui quidem per ipsum dispersi, differūt ab illis, eò quòd à neruis sextæ coniugationis, nō in ceruice, sed cùm ad thoracis regionem peruenerint, separātur. Per vulnera igitur recurrētes nerui refrigerati, tantisper vocem impedient, donec calfacti, naturalem temperiē recuperarint. Præterea vitiari vocem * in acumen & magnitudinē haud obscurè cōtingit, vbi fauces etiā à suis musculis contendi & cōtineri nō possunt. Item grauissimè læditur vox, cùm membrana faucibus gutturique continua, multa humiditate rigatur.

Recurrētes nerui refrigerati, voci impediūt.
Vox in acumen & magnitudinem quādo vitietur.

Quòd etiā destillationes eadem ratione vocem raucam efficiant, nemo nō intelligit. Vehemens quoque exclamatio similiter vocem offendit. Cæterùm cùm gutturis musculi interni inflammantur, angina is affectus dicitur, quæ simul & vocem, & spirationē lædit. Idem quoque in vniuersum facere solent omnes præter naturam tumores, siue in spiritalibus vijs exoriātur, siue extrinsecus ipsas cōprimant. Sic enim gula quoque, vbi inflammatione est affecta, vt comprimat asperæ arteriæ tunicam, qua cartilaginū ipsius extremitates, sigmoides dictæ, iungūtur, & spirationi & voci noxā afferre cōsueuit: quemadmodū & vertebrarū ceruicis in anteriorem partem luxatio. Igitur omnes huiusmodi affectus voci accidūt, proprijs ipsius instrumentis vitio aliquo laborantibus.

Vox vnde efficiatur rauca.
Angina offendit vocē simul et respirationē.
Voci qui affectus incommodent.

Sunt autem affectus alij, cùm peculiari sua materia priuat: quæ sanè est, generaliter quidem loquendo, expiratio: secundum speciem verò, efflatio. Quæ quidem fit, cùm spiritus affatim foras effertur, cōcurrentibus ad hanc actionem intercostalibus musculis. Proinde accidit, vt per vehemētia thoracis vulnera, atque omnino ipsius in altera parte resolutiones, in primis quidē semispirans, ac mox animal semivocale evadat: idque per accidens. In apoplexia verò, sopore, morbo comitiali, vigilāti sopore, communi ratione earum actionū, quæ ab imperio voluntatis proficiscuntur, vocē lædi contingit. His itaque quinque actionibus consequētia quadam inter se conuenientibus, expiratione, efflatione citra strepitū, strepenti efflatione, voce, & loquela: si earum prima lædatur, reliquas omnes lædi necesse est. Vltima verò læsa, reliquæ haudquaq̄ læduntur. At cùm secunda, tres oblædūtur reliquæ. Cùm tertia, duæ vltimæ. Cùm quarta, sola postrema. Atqui expirationē efficiunt vniuersi thoracem contrahentes musculi: efflationem (quæ vehemens expiratio est) intercostales maximè: strepentem efflationem, ij qui in faucibus sunt: vocem verò ipsam, gutturis musculi absoluunt. At lingua articulatim vocē distinguens, loquendi vsum largitur: ad quam rem nonnihil conferre videntur dentes, labra, narium foramina, palatum, gurgulio, mediocrèque ipsius linguæ vinculum. Quorū aliquod si fuerit vitiatum, vitiari quoque sermonem ipsum contingit.

Vocis materia est efflatio.
Efflatio quomodo fiat.
Actiones inter se cōuenientes, sunt quinque circa respirationē.
Expiratio.
Efflatio.
Efflatio strepēs.
Vox.
Loquela.

CAPVT VI.

Vt autē ad causas dyspnœæ explorandas rursus hic sermo redeat, si videris aliquem respirantem ægrè, ita vt inter respirandum thoracis omnes moueātur musculi, pectúsque etiam vnà cum scapulis attollatur: certè ex tribus vnum coniucere oportet, aut virium imbecillitatē, aut viarum spiritus angustiam, aūt vehementem in corde & pulmone caliditatē. Quamvis interdum duæ, ac nōnunquam (licet rarò) tres quoque ex iam dictis causis concurrere possunt. Atqui tribus quidem simul coëuntibus, proximam mortē timere oportet. Vbi verò duæ fuerint, difficile est ægrum seruare. Sed vna duntaxat infestāte, peculiari opus est sitione, vt sciatur, seruabitúrne æger, an ipsi malo succumbet. Igitur vbi vires duntaxat fuerint infirmæ, ad tria mouentiū musculorū genera venire, eósque omnes ad motionē excitare solent, vno genere * vehemēter mouere nequeunte. Quippe si septum transuersum solum, veluti cùm secundum naturā se habet, sufficienter mouere posset, vtique nec intercostalibus, nec superioribus musculis indigeret. Quoniā verò imbecillum est, omnes sensim commouet: sed nec frequentem, nec admodum raram actionem efficit.

Difficilis respiratio, in qua omnes thoracis mouētur musculi, à quib. causis oriri possit, inuestigatio.

At plurimū aucto in spiritalibus instrumentis calore, omnibus quidem thoracis musculis agit animal: sed velox, frequens, & vehemētis, est eorum actio, si citra virium imbecillitatē ipse calor infestet. Virium autem imbecillitatē, vbi nō accesserit flāmea caliditas, nec velox, nec frequens omnino comitatur motus: proinde non ita multùm omnes thoracis partes potest distendere. Præterea vbi ob plurimū calorē spiratio est difficilis, spiritus quidam calidus, feruidúsque efflatur: Vbi verò ob solā imbecillitatē, * nulla facta per os efflatione, spiritus per nares tantū emittitur.

Quòd si per inspirationē cuiuspiam nariū pinnæ manifestè * dilatatæ videantur, id sanè efficax roboris prostrati est indiciū. Ob spiritaliū verò instrumentorum angustiam, totus quidem thorax * plurimū, celeriter atque frequenter distenditur. Cæterū qui sic laborāt, * absque vlla efflatione expirant. Si verò simul conuenerint in spiritalibus instrumentis, & calor, & angustia (quod solet in peripneumonia) tunc sanè nec maxima, nec frequentissima, nec etiā celerrima spiratio sufficere potest: sed surgere tentant ægri, quòd sic melius eis thorax dilatari videatur. Similiter solēt respirare & ij, quibus asperæ pulmonis arteriæ, plurima defluxione opplentur: at neque efflant, nec calidum emittūt spiritum. Purulentis enim totus thorax attollitur: sed neque ab eis fit efflatio, neque spiritus emittitur calidus, nisi fortè advrēs febris accesserit. Verùm ij q̄celerrimè suffocantur, tum ob plenitudinē ipsam, tum quòd vires omnibus purulentis necessariò imbecilliores reddantur.

Narium pinnæ manifestè dilatata inter respirandum, robur prostratum indicant.
Recti qui spirare soleant.
Purulentis qualis fiat respiratio.
Purulenti cur quamocyssimè suffocentur.

Contrà autē per anhelantes affectus, humorib. crassis & viscidis in ipso pulmone impactis, permanere possunt vires robustæ & constantes. Ad hæc, si tuberculū coctu difficile aliquando fuerit in ipso ortū, thorax maximè dilatabitur, sed non trahet ita multum spiritū, ob idque crebrò spirare cogetur, * verùm absque efflatione, quæ sanè aucti caloris est propria. Magna porrò interdū fit respiratio, ob magnitudinē dilatationis, quā thorax molitur: interdū verò ob inspirati aëris multam essentiam. Igitur quicunque sine aliqua spiritalium instrumentorum angustia, per febres ardentes difficulter spirant, iis inspirati aëris quantitas, magnitudini dilatationis thoracis proportione respondet. Quibus verò vel tumor vel angustia

Tuberculum in pulmone ortū, qualem respirationem efficiat.
Aëris inspirati quātitas in quibus non respōdeat magnitudini dilatationis thoracis, & in quibus nequaquam.

Inspiratio sublimis qua.
Spiritus magnus & rarus, delirium indicat.
Spiratio exigua simul et rara, quid significet.
Spiratio frequens quid indicet.

gustia sine flammeo calore in spiritalibus est, in his, thoracis quidem dilatatio fit maxima: id verò quod inspirat, nō solùm dilatationē proportione nō assequitur, verum etiam minus, q̃ secundum naturam inspirari solet, attrahitur. Cæterū inspiratio ea quæ ob virium imbecillitatē fit omnibus agentibus musculis, dicenda est sublimis, nō magna. Iam verò multus spiritus, & ex longis intervallis attractus (quemadmodū inquit Hippocrates) deliriū declarat. Spiratio exigua simul & rara, spiritalium instrumentorū frigiditatem: frequens verò, nō solùm spiritalium, sed eorum etiam quæ cum ipsis mouent, vt hepatis, lienis, ventriculi, & gulæ, laborem indicat. Est etiā alia dyspnœæ species, cùm velvti breui quadam quiete intercipitur opus thoracis: idq; modò in inspiratione, modò in expiratione, siue hoc accidat ob convulsionē musculorū thoracis, siue ob caloris copiam, cogentis ægrum cōtinenter vel inspirare vel expirare. Est & alius spirationis affectus, apnœa, hoc est, priuatio spirationis, vocatus: qui tamen constare nequit. Nam videtur esse impossibile, vt animal omni spiratione exactè priuatū, in vita seruari possit. Quāvis animalia ea quæ in cavernis delitescere consueuerunt, mouere thoracē videātur minimè. Proinde cōiicere oportet, aut adeò exiguam adesse illis respirationem, vt effugiat sensum: aut animalia eiusmodi, tunc nō indigere respiratione, sed transpirationē illis sufficere, quæ fit arteriarū motu per vniuersum corpus. Fieri autē cōtingit apnœam, minimè quidem affectis respirationis organis, sed principio à quo illa reguntur.

Apnœa.
Animal nō posse viuere spiratione priuatū.
Latentia animalia.
Trāspiratio fit per arterias.

CAPUT VII.

Pulmo nunquā vehementi dolore cruciatur.

Verumenimvero pulmo nunq̃ vehementi dolore cruciatur: at grauitatis sensum, atq; aliquando extensionē, vel ad pectus, vel ad spinā (quandoquidem inde suspendūtur membranæ ipsum ambientes) percipere potest. Sępenumero etiam pulmone affecto, ægri molestātur angustia, atq; ob id crebrò celeriterq; respirant, & thoracē vehementer attollunt, sed non ita multū aerem attrahunt. Hæc si citra febrem acciderint, aut tuberculum, aut plenitudinē crassorū humorū in eo consistere ostendunt. Cæterùm si inter respirandum ægri minimè videātur stertere, indiesq; augeatur symptoma, crudi tuberculi ortū suspicari oportet. Si verò stertendo strepitū fecerint, lentorum crassorúmq; humorū pertinaciter impactorum multitudinē, pulmonis bronchia molestare est indiciū. Quòd si ilicò ab angustiæ sensu quis difficulter respiret, fluxionem vel à cerebro, vel à vicinis sedibus, irruere in pulmonis bronchia significatur. Porrò si vbi vehemens putrescit pleuritis, remissa iam febris excandescentia, in imo thoracis æger derelictam grauitatem percipiat, ac per varios decubitus, maximè dum repentè ab vno in alterum latus convertitur, aliquid transfluere sentiat, puris multitudinem ibi contineri, coniectura est certissima: præcipuè si nihil penè expuerit laborās. Si verò citra febrim serosus aut pituitosus humor subitò in thoracis spaciū defluens, excitauerit spirandi difficultatem, æger tunc tenue sputum, idq; ab initio quidem exiguum, sed cum vehementi tussi: vbi verò concoctum est, plus atq; crassius, & cum mitiori tussi expuere solet. Quippe bifariā accidere potest, vt vehementer tussiendo pauca quis expuat: nempe aut ob lentum crassúmve humorem, aut ob impensè tenuē. Siquidem tenuis humor cùm subleuatus est, inter tussiendum à spiritu diuisus refluit: lentus verò, aut omnino crassus, difficulter effertur, vtpote qui nō tam facilè à corporibus, quibus impactus est, abstergi, neq; à quovis spiritu, nisi à vehementi & multo, potest impelli. Igitur sputū quod neq; liquidū, neq; aquosum admodum fuerit, neq; crassum etiam, aut lentū, id facilè efferri solet, maximè vbi vires validæ fuerint. Porrò vbi cum spirandi difficultate, cui & angustia & grauitas coniuncta est, acutā quoq; febris inciderit, is affectus est inflammatio pulmonis. At si intolerabile incendiū fuerit, angustiæ verò, grauitatisq; sensus minor, erysipelas ipsum vexare censendum est. Vexatur etiam pulmo interdum inæquali, sicvti & æquali intemperie, citra humorū affluxum. Igitur inæqualis tussim excitat: æqualis verò, si moderata sit, spirationis concinnitatem variat. Si autē vehemens, idq; vincente calore, frigidi aëris & potionis cupiditatem inducit, ac tractu temporis in febrem desinit. Per frigidam autem intemperiem, contraria evenire solent. Quippe si modū seruauerit, calidi aëris, & calidæ desideriū potionis excitat; si verò modum excedit, replet viscus ipsum fluxionib. Ob ruptionē etiam vasorū, contingit sanguinem in pulmones transfluere, atq; excitare tussim. At ruptiones in eo deprehēdes, tum ex multi sanguinis effusione, tum ex magna, notabiliq; aliqua causa, quæ subitò advenerit. Sunt autē causæ prægressæ, casus ab alto, collisio, iracundia, exclamatio, atque aliæ id genus. Contingit quippe interdū vasa disrumpi, vbi nō præmissa lenitione pulmonis per præcedentes exclamationes, vehemēter aliquis exclamare cōtendit. Ad hæc, nulla extrinsecus manifesta adveniente causa, sanguinis abvndantia potest in pulmone vas rumpere, si minimè extendi possit aut ob frigus à vicinis cōtractum, aut ob innatā temperiem. At verò vbi oscula reserantur venarum, calidæ præcedunt semper dispositiones. Quæ verò eroso vase aliquo affatim accidūt sanguinis evacuationes, eas præcedere solēt exigua sputa, acresq; in pulmonē fluxiones à capite. Nōnunq̃ verò & pulmonis aliqua pars, aut crustula simul efferri videtur. Distinguitur autē vlcus pulmonis ab vlcere asperæ arteriæ & gutturis, tum ob ea quæ cum sputo excernuntur, tum ob sputi ipsius quantitatē. Siquidem per vlcus pulmonis, plurimū sputi reiicitur: à partibus autē illis exvlceratis, admodum parum excernitur. Præterea pulmonū vlcera nō comitat dolor: ea verò quæ guttur & asperam arteriā infestant, dolorē quidem inducunt, nō tamen nimis vehementem.

Tuberculum in pulmone ortū quæ indicent.
Puris in thorace contenti indicia.
Pauca cum magna tussi expuuntur dupliciter.
Pulmonis inflāmatio.
Pulmonis erysipelas.
Pulmonis intēperies æqualis & inæqualis indicia.
Rupta esse vasa in pulmone vnde deprehendamus.
Pulmonis vasa a quibus rumpi occasionibus possunt.
Pulmonis vlcus ab vlcere aspera arteria & fauciū, quomodo distinguatur.

GALENI PERGAMENI
de locis affectis, lib. V.

CAPUT I.

Cor innati caloris origo.

DEinceps autē symptomata quæ cordi primario affectu, & per cōsensum accidunt, cōsiderāda. Cor igitur innati caloris exi-

Principia nos gubernantia.

stit fons & origo: quemadmodum sensus & motus, cerebrũ: ac hepar deniq; facultatis nutricatoriæ: à quib. sanè tribus principiis animal gubernatur.

Animal mori non posse, nisi prius cor afficiatur.

Cæterũ animal omnino mori non potest, nisi prius ipsum cor afficiatur: ad cuius intemperantias immodicas mors necessariò sequitur.

Cordis temperiem esse necessariam cerebro & hepati; non autē horum, illi. Latētia nec mouere, nec sentire, nec ali.

Siquidem cùm singulæ partes peculiari temperie cordis suas actiones perficiant, hac profectò pereunte, actiones quoq; ipsarũ perire est necesse: ac proinde cerebri etiã & iecoris. Horũ verò temperie dependita, nõ oportet cordis simul actionẽ perire. Nam etsi sensu & motu voluntario sit destitutũ animal, nec nutriatur; velut in latentib. evenit, nihilominus viuere ipsum posse, quãdiu cor illæsum permanserit, haud inficiandũ est: At verò si cor respiratione priuetur, hominem ilicò perire est necesse.

Respirationi qua confirant.

Porrò ad ipsam respirationem conducũt thoracis musculi, in quos nerui à ceruicis medulla orti, motionis principiũ deferunt. Qua quidẽ facultate motrice, quæ à cerebro influit, musculi si priuentur (vt videre est per vehementes apoplexias) perit opus respirationis. At verò qua ratione homines per somnũ spirãt, reliquis musculis omnibus, præter eos qui ad thoracem pertinent, tunc feriantibus, eadem per minorem apoplexiã, atq; alios ei vicinos affectus, spirare possunt: Verum per vehementes superni principij læsiones, tota spiratio resoluitur: vnde cordis quoq; temperies corrumpitur, peritq; necessariò animal. Ex iecinoris enim affectu mori aliquãdo cõtingit, alia tamẽ ratione, * atrophia videlicet. Quare in huiusmodi affectib. vita potest longius produci. Mori etiam contingit nõnullos ob syncopam vitio stomachi ortã, ac vehementem dolorẽ, & timorẽ grauem, ac deniq; voluptatẽ immensam.

Mortem contingere posse ob timorem grauem & voluptatem immēsam, atq; etiã mœstitiã.

Etenim quibus vitale robur infirmũ est, animi verò affectiones, ob imperitiam, fortes, iis facilè animæ substantia resoluitur. Atq; horũ aliqui etiam ob mœstitiam perierunt: sed non ilicò.

Magnanimus vir ob nullam animi perturbationem succubuit vnquã.

At vir magnanimus, ob nullam animi perturbationem vnq̃ succubuit. Proprio autem affectu laborare cõtingit cor, vel ob simplicẽ intemperiem, siue inæqualis, siue æqualis ea fuerit: vel ob inflammationem, vel erysipelas, idq; dum fieri incipit. Nam ilicò, antequã augeantur huiusmodi affectus, animal ipsum corrumpitur. Quos sanè affectus cardiaca sequitur

Syncope duplex.

syncope: quemadmodũ stomachica eos, qui os ventriculi afficiũt. Hæ tamen etiam cõsentiente corde accidunt. Igitur exiguæ quidem cordis intemperantiæ, pulsus arteriarum, pro sua quæq; natura, variant: maiores verò, per proprias quidem similariũ partium intemperies, subitã mortem non inducunt: per eas autem quæ ad partes instrumẽtales pertinent, subitò enecare possunt, sed præcedentibus signis quibusdam, quorum

Repentè mori quib. cõtingat. Palpitatio cordis.

vnum ab Hippocrate est dictũ: Qui sæpe & multum exoluuntur sine causa manifesta, q̃ repentè moriuntur. Est præterea & alius affectus, palpitatio videlicet cordis, aut per se eveniens, aut cũ suspicione quadam, quòd in humore cor ipsum moueatur.

Cordis vulnus nisi ad ventrem vsq; pertingat non statim perimit animal.

Inflãmato autem manifestè corde gladiatores vidimus, haud aliter q̃ qui syncope cardiaca pereunt, obiisse. Si ad ventrem cordis, præcipuéq; sinistrum, aliquando penetrauerit vulnus, protinus cum multo sanguine vitam exhalabit animal. Si verò nõ ad ventrem vsq; pertingat, sed in cordis substantia consistat vulnus, extita affectis aliqui, nõ solùm ea die qua vulnerati fuerũt, sed sequenti quoq; nocte potuerũt viuere: qui oborta deinde inflammatione fuerunt extincti. Cæterũ quandiu vixerũt, mentis compotes inventi sunt.

Rationalis anima vis consistit in corde.

Vnde evidens testimoniũ sumere potest ea secta, quæ negat rationalem animæ vim, in corde consistere.

Palpitationi cordis conducit sectio venæ, tenuisq; victus, ac medicinæ ratio.

Palpitatio autẽ visceris huius, plurimis per integram valetudinẽ accidere est visa: quos omnes detractio sanguinis iuuit, vnà cum extenuante victus & medicinæ ratione. Eorũ tamen qui affecti sic fuerunt, nullus ad senectutẽ pervenit. Panniculus ambiens cor quomodocũq; affectus, nullũ affert periculum, nisi ipso inflammatione affecto, cor cõsortij lege afficiatur.

Cor incalescens refrigeratúmq; qualẽ edat spiritum.

Porrò supercalfactũ cor, spirationem efficit magnã, densam & celerem: calidúmq; semper spiritum reflat. Contrà refrigeratũ, exiguam reddit spirationem, & raram.

CAPVT II.

Thorax proprium respirationis organum.

Similiter etiam thorax (proprium ipsius respirationis organũ) aut primariò, aut per consensum afficitur: à cuius quidem affectibus necessariò respiratio vitiatur.

Thorax dolens exiguã densámq; edit respirationem.

Igitur vbi dolorificis affectibus infestatur, exiguam densámq; reddit spirationẽ: id quod etiã vicinis partibus, & iis quæ simul mouentur affectis solet accidere. Quippe interdum læditur respiratio, thorace non laborante proprio aliquo affectu, sed vel neruo aliquo orto à spina, vel spina ipsa affecta. Eorum verò affectuum qui propriè ad thoracem pertinent, quidam in ipsius musculis, quidã in membrana costas succingente cõsistunt. Igitur intercostales musculi, qui in ima parte consistunt, grauiori q̃ externi dolore ob inflammationes cruciantur: faciléque membranæ subditæ suam affectionẽ cõmunicant: quemadmodũ vbi ipsa primario aliquando affectu infestatur, intercostalium musculorũ partes internæ, similiter ei condolescunt.

Pleuritis exquisita quãdo fiat. Pleuritidi quæ adsint symptomata.

Verùm exquisita pleuritis fit, vbi succingẽs costas membrana primario affectu laborat. Proinde dolor, vel ad iugulum, vel ad præcordia potest extendi: ad iugulum quidem, superioribus eius partibus: ad præcordia verò, inferioribus inflãmatis. Vehemens quoq; febris, huiusmodi inflammationẽ sequitur: quia sedes affecta & parum distat à corde, & cum panniculo inuoluente ipsum, ac septo transverso, cognationẽ habet. Iam verò inflãmati intercostales musculi, minus: cingens verò membrana, magis & tendit, & indurat arteriã. At in peripneumonia, nulla apparet talis durities.

Sputorum differentia, pro varietate humorũ gignentiũ pleuritidem.

Porrò effusa in vacuitatem thoracis sanies, in asperas pulmonis arterias recipitũ: ac dein per tussim excreta, naturã humoris qui peperit inflammationẽ, declarat. Etenim si bilis abundat, pallidũ aut flauũ: si atra bilis, nigrũ: si pituita, spumosum, & candicãs: si sanguis, rubrũ sputũ reiicitur. Quòd verò ex thoracis capacitate aliquid expuat, hinc liquet manifestissimè: quòd si per vulnus thoracis penetrans, aqua mulsa infundatur, móxq; tussiẽdo expuatur, æger vel ex sapore mulsam esse deprehendet. Præterea in eo ipso spacio, quod inter pulmonẽ

atq;

atque thoracem est, purulenti & pus continere, & ipsum tussiēdo expuere, haud obscurè cernūtur. Nec verò defendi potest, sanguinem in ea vena quæ circa spinā est, contentū, regurgitare ad cor, vt inde ad pulmones feratur: quod ex Erasistrati sermone colligitur. Nā è cōtrario, vena hæc, à dextra cordis auricula exorta, sanguinē secū defert, qui omnibus thoracis partibus, quę circa octo costas * inferiores cōsistunt, alimentū præbeat. Etenim superiores quatuor nō ab * ea, sed à vena perreptante ad iugulū, nutrimentū suscipiunt. Pus itaque in thoracis capacitate contentū, expirationis tempore in pulmonis asperas arterias transmittitur. Siquidē respirationis actio ad ipsum thoracem pertinet, pulmone nullam propriam habente motionē, quippe qui per consequentiā dilatato thorace, pariter ipse attollitur: eo verò cōstricto, spongiarū manibus cōpressarum exemplo, rursus in sese residet. Proinde thorax vehementer cōstrictus, humorē qui in vacuitate subdita cōtinetur, in asperas eius arterias cōprimit. Nisi verò thorax admodum vehementer pulmonē omni ex parte compresserit, humor in asperarū arteriarū ora recipi haudquaquā poterit.

Pus in thoracis capacitate contentum, expirationis tempore, in pulmonis asperas arterias transmitti.
Pulmo nullam propriam habet motionem.

Quamobrem quò robustior fieret compressio, animali adiunxit tussim natura, quę naturale est symptoma, sternutationi, singultui & nauseæ, cōsimile. Verùm quia viribus opus est, quibus excitetur huiusmodi naturale symptoma, contingit frequenter per suppuratos affectus interire ægros, viribus antea prostratis, quòd à validissimâ celerrimaque cōstrictione thoracis fiat tussis, quam vires adeò imbecillæ præstare nequeunt.

Tussis quorsum animali indita.
Tussis naturale est symptoma.

Porrò inseparabilia lateralis morbi symptomata sunt, febris acuta, dolor, perinde ac si locus vel intendatur, vel pungatur: spiratio frequēs & exigua, pulsus paruus, arteriam & duram, & quodammodo tensam indicās, tussis magna ex parte cum coloratis sputis, nonnunquā verò sine his. Atque has sanè incoctas vocant pleuritides, quæ vel celerrimè hominē rapiunt, vel longo temporis spacio finiuntur. Sunt præterea alij laterū cū febre dolores, per quos spirationē exiguā reddi est necesse, sed nullum sputū redditur: vt in ea re nihil à pleuritide sine sputo cōstante differre videatur. Verùm hi facilè ab illis discerni possunt, quòd in his quidem nulla omnino tussis molestet (quemadmodū in illis, qui absque sputo infestantur pleuritide, in quib. sicca adest tussis) neque tensionē, neque vllā duritiē pulsus referat, nec perinde acuta febre laborent, nec denique adeò difficulter spirent. Sunt etiā nōnulli, qui extrinsecus presso inflammato loco, dolere sese fatētur. Atque ij per sputū purgantur minimè: quia ab initio nihil eius succi, qui excitauit inflammationē, peruenire ad spaciū thoracis consueuit. At inflāmatione concocta, nisi pus prius discussum fuerit, ad cutim vsque attollitur, inciditúrque.

Pleuritidis inseparabilia symptomata.
Incoctæ pleuritides.
Pseudo pleuritis.

CAPVT .III.

Terminū quo thoracis pars inferior finitur, antiqui phrenas vocarūt, fortè quia eo inflāmato mens læditur. At Plato ipsum septū appellat, quòd irascibilem animi facultatē, quæ in corde est, ab appetitoria, cuius sedes est in iecinore, distinguat, separetque. Cæterū recentiores septum transuersum id nominant, vt Aristoteles succinctură. Qui sanè musculus spirationis instrumentum cùm sit, nō immeritò, si afficiatur, ipsam lædit spirationē. Antea tamē quā quis ob affectum septum deliret, frequentē atque exiguum: infestante verò delirio, multa varietate inæqualem spiritū reddit. Delirare tamen solent nōnulli, ob vitium cōsistens in ore vētriculi: sicvti per febres ardentes, pleuritidē, & peripneumoniā. At quæ ob septum transuersum deliria oriuntur, non multū à phrenitide distant. Etenim per cæterarū partium affectus, & per ardentes febres, mitigari solet delirium, quoties morbus declinare videtur. Phrenitidis autem propria præcipuaque nota est, ne in declinatione quidem febriū, delirium quiescere, cùm nimirū non per consensum sub huiusmodi morbo cerebrū, sed primaria affectione laboret.

Phrenes. Septum transuersum separat irascibilē animæ facultatem ab appetitoria.
Deliria quibus ex causis oriantur.
Deliria ex septo transuerso orta, non multum à phrenitide differunt.
Phrenitidis nota præcipua quæ.

Proinde paulatim affectus hic gignitur, nec repentè subitòve alienātur ægri, vt in aliarū partiū affectib. quinetiā prius quā invalescat is morbus, præcedunt ipsum nō pauca accidentia phrenitica: vtpute immensæ vigiliæ, aut somnus imaginibus variis turbatus, aut denique rerum omniū quæ faciūt, agrestis quædam obliuio. Interdum etiam, qui phrenitici evadūt, maiori cum tumultu aut temeritate respondent, cùm antea tamen fuerint mansueti. Atque ij omnes, potu exiguo vtuntur. Nōnunquā occiput dolore infestatur. Cùm verò ad phrenitidem iam proximè accedunt, oculi evadunt eis vehementer squalidi, aut ex altero ipsorum acris lachryma effunditur, ac dein lippitudo innatat, & venæ intumescunt sanguine, sanguisque stillat è naribus: quo tempore nihil quod exactè ad prudentiā pertineat, respondent, & floccos vellunt, & festucas carpunt, atque aridiori febri, cui non ita magnæ in altervtram partem mutationes accedunt, torquētur. Ad hęc lingua quoque illis aspera est, nōnullique auditu falluntur, atque interdum iacēt cogitabundi. Quinetiam dispositione dolorifica affecti, vel acrius premente aliquo, eam haudquaquā sentiunt. Ergo hoc modo per cerebri affectum, paulatim phrenitis gignitur. Ab aliarū verò partium nulla, perpetuum delirium oriri potest, dempto solo septo transuerso, cuius vitio excitatū delirium, parum à continuo distat: à phrenitide tamen distinguitur, & ex symptomatis, & ex sanguinis destillatione à naribus, ex ipsáque spirationis specie. Siquidē spiratio phreniticorū est magna, & ex longis facta intervallis: inæqualis verò, vbi à septo delirium oritur. Cæterū præcordia * revelli, septi transuersi illicò ab initio affecti, propriū indiciū est: id quod affecto cerebro, posterius accidit, videlicet non incipiente affectu, sed vbi formatus iam fuerit. Calor quoque circa caput & faciem, vehemētior est iis, qui ob cerebri vitium delirant.

Phrenitidem præcedentia symptomata.
Phrenitidis iā instantis symptomata.
Delirium nullum perpetuū, excepto phrenitico, & quod oritur à septo transuerso.
Delirium à septo transuerso ortum, quomodo à phrenitide distinguatur.

CAPVT IIII.

Illius partis quæ inter fauces & os ventriculi media est, & quæ œsophagus, stomachus, & gula dicitur, duplex est vsus. Vnus, quòd velvti via sit eorū quæ devorātur: alter, quòd circa vtrunque progressum, tam devoratorū, quā eorū quæ à ventriculo in os reiiciuntur, aliquid moliri videatur. Nā cū geminæ insint ei tunicæ, altera ad cibi potúsque deglutitionē vtitur: altera ad eam, quæ vomēdo

Oesophagus. Stomachus.
Gulæ vsus duplex.
Gula cur tunica duplices sint data.

fit, expulsionem. Proinde rationi est consonum, duo esse affectuum ipsius genera: vnum quidem quod velvti viæ tum ingestorũ, tum vomitione reiectorũ, ei accidit: alterum verò, quod ei, velvti vtriusq; actionis instrumento, evenire potest, Constat itaq; eorum duorũ vsuum, alterum quidem semper esse necessariũ; alterũ propter occasiones quasdam. Igitur eorũ symptomatum quæ gulam tanq̃ viam infestat, genus vnum est, cùm ob tumorẽ aliquem præter naturam, angustior ipsius meatus redditur: alterum, cùm perficere proprias actiones nequit. Accedit etiã gulæ angustia ascititia, vbi à vertebris introrsum luxatis comprimitur. Vbi verò gula inflammata, non à vicinis partibus cõciliata, sed propria familiariq; angustia torquetur, grauissimus tunc inter deglutiendũ infestat dolor, accedente quoq; perq̃ difficili transitu, præsertim si supinus, qui laborat, iacens, deglutire quippiã conetur. Nam erecta figura transglutitio multò facilius perficitur. Nec verò puto latere vos, partiũ inflammatarũ nullã nõ dolere, vbi suo munere fungitur: contrà, mitigari dolorẽ, vbi ab agendo destiterit. Cùm autem gula sentiendi facultate sit prædita, ipsam quoq; velvti auctarium indicium, in vsum evocare oportet, quò plenius affectus illius dignoscantur. Quare iuuat ægros interrogare quidnã deglutiendo sentiant. Quippe imbecillitatẽ nõnunq̃ percipere se fatentur, vt longo vix temporis spacio per gulam transeãt ingesta. Interdũ ea in media via hærere & coërceri aiunt. Horũ primum actionis infirmitatẽ: alterum, particulæ cuiuspiam angustiam indicat. Verùm vtriusq; differentias ex reliquis accidentibus intelligere licet. Nam in imbecillitate quæ ex sola intemperie citra tumorẽ fit præter naturã, ingestorum in trãsitu tarditas, & æqualis, & sine dolore, & in supino quidẽ decubitu, maior: ceruice verò erecta, minor, sine vllo angustiæ sensu, accidere solet. Vbi verò cum tumore cõiuncta imbecillitas est, vnam quampiam particulam angustiorẽ cęteris efficiet, atq; per eam ipsam tardior erit transitus. Quòd si tumor fuerit inflammationis aut erysipelatis particeps, accedet ei dolor & sitis, & multi caloris sensus, febrisq; non admodum ardens, quæ siti proportione haudquaq̃ respondeat. Si verò tumor aliquis ex non ita calidus fuerit, tum citra febrim, & calorẽ, & sitim, deglutitionis inæqualitas aderit, retentis cibis in parte aliqua. Porrò affectus dolorificus gulæ, iuxta dorsum quoque sentitur, cùm gula incumbat spinæ. Iam verò si ob ruptũ aliquod vas ipsius gulæ, sanguis aliquando vomatur, dolor statim sentitur iuxta locum vbi talis ruptio cõtigerit. At reserato ore vasis, nullus percipitur dolor: qua re à ruptione atque erosione vasis distinguitur: ac præterea, q; neq; ictus, neq; casus hanc profusionẽ præcessit, id quod rupto vase videre est. Quanq̃ ob solam sanguinis plenitudinẽ, vasa interdum disrumpi possunt. Quæ verò per erosionẽ fit eiectio sanguinis, vlcere præcedente contingit. Fit autẽ vlcus, vel rupto vase, vel vitiosorum humorum influentia: id quod in cute quoq; sæpenumero accidit.

Gulæ affectuũ genera duo.

Gulæ inflãmatæ indicia.

Inflãmatæ omnes partes dolent, vbi suo funguntur munere: mitigatur dolor, vbi ab agendo destiterint.

Gulæ sensu, eo indicio, esse vtendum, ad dignoscendos affectus illius.

Reseratio vasis qua re à ruptione atq; erosione differat.

Vlcus vnde fiat.

CAPVT V.

Os vẽtriculi (quod veteres ob accidentia quæ inducit, cor nominabant) nõ solùm syncopam, sed cõvulsiones, sopores, morbum comitialem, atq; melancholiam inferre solet: necnõ symptomata, qualia per suffusiones infestant. Quos quidem affectus omnes, consentientibus ei cæteris partibus, in ipso fieri contingit. Quippe ad propriam eius rationẽ pertinet, * tum fastidire, tum natantes cibos corrumpere. Nam si cibi in ventriculi fundo firmentur, præcipuè si suapte natura nõ facilè corrumpantur, * neutrũ ex illis accidit. Porrò cùm grammaticus quidam nuerat, quoties vel nimis vehementer docebat, vel cogitabat, vel esuriebat, vel irascebatur, morbo comitiali, ob nimis acutũ sensum oris vẽtriculi, corriperetur, tertia vel quarta hora panẽ optimè præparatũ ei exhiberi iussi, solum quidem si nõ sitiret: si verò siti cruciaretur, ex vino madidum; & quidem albo, modiceq; adstringente. Nam huiuscemodi vinum, vt vires addit ventriculo, sic minimè tentat caput, quod solẽt vina vehementia. Dein verò singulis annis bis, aut ter, picrã ex aloë ei exhibens (quod quidem medicamen totum ventrẽ ab excrementis liberat, * ipsumq; ad actiones proprias corroborat) ita restitui hominem, vt reliquũ vitæ integra sanitate frueretur. Cõplures eũ nõ solũ insomnia & somni tumultuosi molestant, sed amentia quoq;, propter vitiosum humorẽ collectũ in ore vẽtriculi. Iam verò flatulentũ illũ hypochondriorũ morbũ, omnes professi sunt, tristitiã, desperationẽ atq; mœstitiam inducere, nihiliq; ad melancholię accidentia rebq; us facere. Laborantes autem eo morbo, post cruditates, dictis accidentibus multò vehementius cruciãtur: ac quidam ipsorũ quoq; splenetici fiunt. Quocirca coniiciendum est, ex hoc etiam viscere vitiosam saniem in ventriculũ relegari. Ergo ea accidentia quæ cerebrũ afficiunt, vel oculos, vitiosorũ humorũ vaporationem sequũtur. At syncopa quæ vitio stomachi, hoc est, oris vẽtriculi, accidit, ob dolorũ ipsius proprietatẽ exolutionẽ inducit, fortasse verò eius quoq; intemperie ad cor perveniente. Quemadmodũ vbi cor vehementer intemperatũ est, vires agminatim cadant, oportet. Similiter etiam cittæ, hoc est, picæ, mulieribus accidũt, ore ventriculi affecto. Nausea præterea, cardialgia & singultus, inter huius partis affectus debent annumerari. Afficitur autem ventriculi vniuersa capacitas, similibus dispositionibus quibus & os illius, cæterũ nõ perinde vehemẽtib. At quia coctionis opus perficitur in partib. ori subditis, necessum est eas ipsas partes, cùm malè dispositæ fuerint, cruditatis causam existere. Quòd verò sanguis à iecinore atq; liene effluens, vacuari per ventriculũ possit, sanè de hac re latius alibi sumus dicturi.

Os ventriculi quæ inferre soleat symptomata.

Oris ventriculi affectus primarij.

Vinum album, modiceq; astringens, vires addit ventriculo, & minimè tentat caput.

Picra ex aloë vsus.

Hypochõdriaca melancholiæ symptomata & signa.

Syncopa vitio oris ventriculi accidens, quomodo vires exoluat.

Citta fiunt ore ventriculi affecto.

Nausea.

Cardialgia.

Singultus.

Sanguinem à iecinore & liene vacuari per ventriculum posse.

CAPVT VI.

At iecori duplex etiam genus morborũ accidit: vnum à sola intemperie, citra tumorẽ præter naturam: alterũ, vbi vnà cum intemperie, tumor quoq; adest, vt inflammatio, erysipelas, scirrhus, inflatio, & obstructio à crassis & viscosis humoribus, in extremis vasorum partibus, quæ à vena portæ exoriuntur, facta. Verùm in iis laborans grauitatem percipit in dextra præcordiorum regione. Quòd si halituosus quoq; spiritus,

Iecori duplex genus morborũ accidit.

cui

cui nõ pateat exitus, illic concludatur, nõ solùm grauitas, sed tẽsionis quoq; sensus sequetur. Meminisse autem oportet, octo numero musculos per abdominis regionem extendi, quatuor comprehensos coniugationib. Quarũ prima ex musculis constat rectis, per totũ carneis, à pectore ad pubis ossa protensis. At reliquarũ trium cõiugationum musculi, vsq; ad rectorũ contactum, carnea substantia constant: vbi verò primũ illos attigerint, in membranas nerueas degenerant. Horum itaq; musculorũ cõiugatio vna, quæ quidem reliquis est exterior, à thorace obliqua deducitur, in anteriores partes descendens. Altera huic opposita, ab infernis exorta partibus, obliqua ad anteriores ascendit. Huic tertia musculorum cõiugatio subiicitur, qui transuersum habẽt positũ, atq; peritonæo innectuntur. Rectorũ igitur musculorũ tumores præter naturam, oblongi, ac per totũ extensi vidẽtur: quapropter haud obscura est ipsorum dignotio, sicuti & eorũ qui obliqui à thorace descendunt. At multò difficilior est notitia musculorum, qui iis sunt subiecti: difficillima verò transuersorũ.

Abdominis octo musculi, quatuor cõprehensi coniugationibus.

Iecoris situs.

Cùm igitur iecur sub peritonæo à tribus ex illis musculis contegatur, fieri nõ potest vt tactus aliquam ipsius notitiam præstet, nisi vel magna in ipso inflammatio oriatur, vel incumbentes ei musculi admodum extenuentur.

Iecur inflãmatum quæ indicent.

Iecur tamen declarant affici, in dextera præcordiorum parte grauitas, dolor tota præcordia retrahens, atq; ipsius ad iugulum vsq; extensio: exigua tussis, linguæ color, in primis quidem ruber, deinde verò niger: ingens cibi fastidium, inexplebilis sitis, vomitus tum synceræ bilis, tum eius quę ouorũ luteis assimilatur: quę aliquando æruginis quoq; colorẽ refert. Aluus quoq; astringitur, nisi vnà cum visceris huius imbecillitate, inflammatio ipsa acciderit.

Hepatis erysipelate affecti accidentia.

Erysipelatis accidentia his ferè similia sunt. Sed insuper febris quoq; cum vehementissima siti, laborantes cruciat. Etenim iecoris ac ventriculi flammeis dispositionibus, ardentes febres solent supervenire: quas etiam excitari continget in pulmonis inflãmatione participe erysipelatis: * quẽadmodum etiã per vniuersum corpus, ob putredinem biliosorũ humorũ immodicè efferuescentiũ.

Febres ardentes à ventriculo & hepate ortæ, in marasmum sæpe degenerant.

Verùm quæ aut iecoris aut vẽtriculi occasione eveniunt, eæ febres omniũ sunt vehementissimę, ac magna ex parte in marasmũ degenerãt.

Simis hepatis inflãmatis quæ adsint symptomata.

Quæ in simis iecoris partibus eveniũt inflãmationes, vt magis, q̃ illæ quæ in eius gibbo fiũt, fastidiũ, nauseam, vomitũ biliosum, ac sitim ingentem inducunt: sic è cõtrario hæ, maiori q̃ illæ inter spirandum dolore laborantẽ infestant, magisq; tussim excitant, atq; dolorem vsq; ad dextrũ iugulum, adeò vt detrahi videatur, extendunt. Vtriq; autẽ parti, cùm dolor adest, nõnunq̃ nothæ costæ cõsentiunt.

Gibbis hepatis inflãmatis quæ symptomata oboriantur.

Soli verò iecinori est proprium, vt tumoris cumulum cõprehensim habeat circunscriptum. Quare durus in ipso circa principium tumor (quem scirrhum vocant) multò evidentius ob duritiem dignosci potest, quàm inflammatio.

Hepatis scirrhum illicò sequi hydropẽ cõsueuisse.

At verò tractu temporis, q̃vis magis increscat scirrhus, nõ tamen æquè facilè deprehenditur, intercipiente scilicet indicium aqua inter cutem, quæ & illicò scirrhum sequi consueuit, & nisi afficiatur hepar, gigni minimè potest.

Hydrops gigni non potest, nisi afficiatur hepar.

Non tamẽ semper ob primariam excitatur affectionem illius, etsi hoc frequẽtissimè accidat.

Hepar est sanguificationis principium.

Etenim quia hepar facultatis sanguificatricis est instrumentum: consequens est, vt ipso viciato, actio quoq; eius vitietur. Accidit tamẽ interdũ, vt ob intemperiem alicuius particulæ, earũ quæ aut per meseraicas, aut cauam venam, cum illo cõmercium habent, ipsum quoq; refrigeretur.

Venarum hepatis explantatio.

Porrò simarũ partiũ venæ, ab ea quæ in porta est, exortæ, in tenuissimas extremitates finiuntur: ad quem similiter locũ, aliæ quoq; venarũ extremitates, à concaua vena in gibbas visceris partes distributarũ, perveniunt. Cibus igitur vniuerso corpori distributus, ex omnibus simarũ partiũ venis exiens, ad gibbas partes per dictas extremitates transumitur. In qua quidem venularũ conspiratione, nõnulli fieri obstructiones existimant. Ergo ob refrigerationẽ iecinoris, in sanguinem mutari cibus non potest, refrigeranturq; cum illo totius corporis venæ.

Hydropis causæ diuersæ.

Sæpenumero etiam, nullo tumore apparente in iecinore, æger aqua inter cutem corripitur, vel ob vitium lienis, vel ieiuni, vel alicuius intestini tenuioris, aut mesenterij, aut pulmonis, aut renũ, aut ob immodicũ hæmorrhoidum, aut mensium profluuiũ, aut ob suppressionem menstruorũ, aut ob alium vteri momentaneum affectum. Ex intempestiua præterea frigidæ potatione iecur affatim refrigeratũ, statim aquã inter cutim inducit.

Cibi desiderio vehementi teneri eos, quibus os ventriculi fuerit perfrigeratum.

Ac sic affecti, vehementi ciborum desiderio tenentur, quod solent omnes quibus os ventriculi fuerit perfrigeratum.

CAPUT VII.

Porrò vtrũ semper in morbo regio locus affectus sit hepar, an alia præterea dispositio hũc affectum efficere possit, deinceps considerandum. Siquidem videmus nonnunq̃ iecinore haud malè affecto, per morbi iudicationem effundi pallidam bilem per vniuersam cutim.

Sanguis quãdo in bilem mutetur.

Quin etiã citra morbi iudicationẽ interdũ aliena quadam corruptione, qualis ob ferarum morsum contingit, quandoq; sanguis in bilem mutatur. Fieri aũt potest, vt iecinoris naturali tẽperie mutata, humores huiusmodi vitio afficiantur, & quidem citra obstructionẽ, aut inflãmationẽ, aut scirrhũ.

Color corporis quot modis viciari possit.

Lienis, quàm hepatis, vitia, nigriorem colorem reddunt.

Ob splenis quoq; vitia, corporis color vitiatur, sed multò nigrior fit, q̃ ob affectum hepar. Cùm igitur sanguinis generatio hepatis munus existat, nullã sanè aliã causam huiusce generationis dicemus esse, à facultate ipsius visceris propria.

Essentia facultatum in propriis partium temperamentis consistit.

Hepatis intemperantiarũ singulis qui effectus tribuãtur.

Cæterùm omniũ facultatũ essentia, in peculiaribus partium temperaturis consistit. Proinde si hepar ad aliquã octo intemperantiarum aliquãdo labatur, accidit facultati ipsius noxa, quæ peculiariter illi intemperantiæ debetur. Igitur calidæ iecinoris intemperantiæ, cùm cõtentos in ipso humores, tum eos qui suggerũtur per mesenterij venas, adurũt & assant: frigidæ autẽ, succos iam in ipso cõtentos, crassos, ad fluxúmq; contumaces efficiunt. Quod verò ad ipsum suggeritur, pituitosum, crudũ & semicoctũ reddunt. Rursus aridæ intemperantiæ, sicciores crassioresq; humidæ verò tenuiores, aquosioresq; humores efficiũt.

Iecore affecto qualia excrementa excernantur.

Igitur cùm alui sedimina, aquę, in qua nuper mactatæ carnes fuerint ablutæ, similia videris,

Hepatica excrementa quæ dicantur.

iecur esse affectū existimabis. Nominātur autem præcipuè hepatica, quæ ob imbecillitatem ipsius deiiciuntur. Vt autem tenue excrementum & saniem referens, infirmi iecinoris gignere sanguinem non valentis: ita id quod simulatur fæci, superassantis sanguinem hepatis est indicium. At verò nōnulli primò quidem saniem, & cruenta quædam: dein tractu temporis, crassum ac melancholicū sanguinē: postremò atram quoqꝫ bilem, atqꝫ synceram, deiiciunt. Qui affectus interdum ob frigidam intemperiem, citra febrem, incipit: ac tunc quidem tenuis sanies excernitur: dein verò progressu temporis, corrupto in viscere sanguine, febris solet supervenire. Porrò nōnulli eorū qui ob frigidam intemperiem laborare incœperūt, nō solùm nō amittunt cibi cupiditatem, verumetiam multò magis q̃ antea appetunt. At calidas intemperies nunq̃ comitatur cibi cupiditas, sed fastidiū graue, sitis vehemens, febris insignis, atqꝫ prauorū humorū vomitus.

Calidas intemperies nunquā comitatur cibi cupiditas.

Facultates naturales quatuor inesse singulis nostri corporis partibus.

Sciendum autē est, singulis nostri corporis partibus quatuor naturales facultates inesse: quarū prima appellatur attractrix, quæ peculiares parti succos, alendi ipsam gratia, & appetere, & attrahere potest. Altera deinde est, quæ alteratrix dicit, qua succus attractus, similis evadit ei quæ nutritur particulæ. Huic aliæ duæ ministrant: retentrix nempe, quæ suo munere fungitur, quando pars succū attractum concoquit, donec eum in suam ipsius naturam cōverterit: & expultrix, quæ post absolutam coctionē, excernit id quod inutile est, atqꝫ excrementum vocatur.

Facultatū singularum læsiones in hepate, quæ signa indicent.

Signū alicuius dicitur, quod ab eo proficiscitur, tanquam à causa.

Si igitur in iecinore attractrix facultas quomodocunqꝫ afficiatur, cibum quem cōfecit ventriculus, atqꝫ in chylum convertit, relinquet, vt liquidus excernatur per aluum. Atqꝫ hoc sanè ipsius facultatis affectæ erit signū. Siquidem quicquid ab aliquo proficiscitur, tanq̃ à causa, id etiā esse illius signum constat. Vbi autem hepar integrè valet, mesaraei venis velvti quibusdam manibus, quæ ex ventriculo ei cibum afferant, vtitur. Cæterùm vbi vel inflammatio vel erysipelas afficit mesenterium, nō solùm qualia per iecinoris imbecillitatem excremēta deiici consueuerūt, planè excernuntur, sed apparet etiā velvti ab inflāmatione, sanies quædam illis admista. Vt autē nō potente ob imbecillitatē hepate succū à ventriculo attrahere, attractrix facultas afficitur: sic vbi retinere nō valet, retentrix vis infirma putāda est: ob idqꝫ primò quidem cruenta sanies excernitur, dein crassior & fæculentior. Similiter aliæ quædā excretiones contingunt, non quidem ob imbecillitatem, sed ob expultricis facultatis robur, ratione plenitudinis, idqꝫ interdum per integram valetudinem.

Partes aliquas purgari interdū per hepar.

Sic plerunqꝫ pars aliqua cùm affecta est, per hepar purgatur, viribus ipsius iam robustioribus factis. Quemadmodū autē retentrix facultas dum imbecillior est, ac rem quæ ipsam grauat, retinere nō potest, vix expultrix id quod infestat evacuat: sic infirma expultrice, retineri quędam res solēt, facultate retentrice nō vsqueadeo grauata.

Particula omnis agit secundum proprietatem temperamenti.

Nam in quolibet instrumento alias alia facultas vel fit fortior, vel imbecillior, facta relatione ad actionem. Etenim omnis particula, secundum temperamētū quod ei * perpetuo inest, agit, proprietatē.

Morbi regij causa.

Iam verò interdum etiam contingit, vt ob folliculi fellis imbecillitatē, ad se bilem minimè attrahere valentis, impurus vagetur sanguis per vniuersum corpus, aliáqꝫ oriatur morbi arcuati species præter illas, quas superius exposui. Qui folliculus sic etiam nonnunq̃ impletur, quemadmodū vrinæ vesica, aut evacuari nō possit, aut quia obstructus est, vt quia secretoria ipsius facultas est imbecillior. Velvti etiam cùm obstructis aut infirmis vasis, quę ab ipso extenduntur in hepar, biliosum humorē interdum attrahere nō potest.

Excrementorū proprietas in regio morbo cōsideranda.

Proinde excrementorū proprietatem in morbo regio considerare, perq̃ necessariū est.

Regij morbi absqꝫ febre invadentis curatio.

Porrò quibus citra febrim morbus regius accidit, vrgente in dextra præcordiorum parte grauitatis cuiusdam sensu: iis omnibus aperiens obstructiones cibis & potibus, & medicamentis extenuantibus, deinde medicamentū quod bilem ducere possit, exhibens, eorū plurimos vna die sanitati restitui. Qui verò purgatione liberari nō potuerūt, iis rursus valentiore ad aperiendum data potione, medicamentū quod vehementius purgaret, exhibui: sic, vt sub purgationis fine, cœrulea magis q̃ flaua bilis cum acri mordacitate secerneretur. Atqꝫ in iis conieci fellis folliculum similiter affici, vt solet vrinæ vesica, vbi magna humoris copia distenditur, quam excernere nequit, interdum ob excretoriæ facultatis imbecillitatē, interdum quòd ob grauē somnum, vel negocia quæpiam, vltra q̃ par est, vrinam supprimens, dein ab ea prostenatur, mirum in modū intenta. At folliculus fellis, * cùm iuuetur nihil ad excretionem à facultate animali, vni cū habet imbecillitatis principium, velvti cętera quoqꝫ naturalia instrumenta, à partis intemperie ortum.

GALENI PERGAMENI
de locis affectis, lib. VI.

CAPVT I.

Lien sanguine alitur melancholico.

Lien autē, cùm ex hepate sanguinem melancholicū trahat, quo ipse postea nutritur, sanè si in eo facultas attractrix facta sit imbecillior, sanguis ex iecore impurus in vniuersum corpus trāsmittitur, ac proinde color nigrior evadit. Quinetiam exemplo hepatis, sępenumero ex se reiicit excremēta quædā: ita vt per vomitū, cui nausea accedit, nonnunq̃ excernatur melancholicus sanguis: qui interdū etiam solet per inferna descendere. At huiusmodi vacuatione suppressa, nōnulli melancholica tristitia afficiuntur, cibósqꝫ auidissimè cōcupiscunt: idqꝫ præcipuè, si valde fuerint acida, quæ excrementa ad ventriculum trāsferuntur. Si autē alia melancholici humoris corruptio accidat, subverti, deiiciqꝫ appetentiā videbis.

Liene indurato, illíqꝫ consentiente iecinore, aqua intercutem oritur.

Regius morbus permistus.

Frigida intempestiuè exhibita solet aquam intercutem efficere, præcipuè si vitiosa fuerit.

Quòd verò indurato ipso, aqua inter cutē effundi possit, consentiente iecinore, iam antea est dictū. Quinetiā laborante aliquando vtroqꝫ viscere, regium morbum evenire conspeximus, nigriore q̃ pro cōsuetudine subsequēte colore, ita vt videretur flaua bilis esse fuligini admista. Quemadmodū autem vinosa aqua & frigida, * si confertim & intempestiuè bibatur, solet aquā inter cutem inducere (nocet enim sic ingesta interioribus partibus, maximè verò iis,

quæ

quæ tum temporis fuerint imbecilliores) sic ob refrigeratum vnà cum tumore lienem, vtputa si adsit scirrhus: vel citra tumorem, vt per iam nuper dictam aquæ potionem, aqua inter cutem etiam evenire consueuit. Cæterùm nisi ad hepar vsq; ipsa refrigeratio pervenerit, aqua inter cutẽ subsequi potest minimè.

Aquã inter cutem gigni non posse, nisi ad hepar refrigeratio pervenerit.

CAPVT II.

Dysenteria est vlcus intestinorum.

Dysenteria causa.

Dysenteria exquisita, intestinorũ vlcus existit, Qui sanè affectus, non gignitur affatim, aut subitò, vt ille quem vitio hepatis accidere diximus: sed protinus quidem ab ipsius initio, bilis mordax excernitur, quã deinde interaneorum abrasiones sequũtur: postea verò paulùm cruoris deiici simul videtur, quando videlicet ipse affectus iã esse dysenteria censetur. Cùm itaq; huiusmodi abrasiones solæ excernuntur, cõsiderandum est, num pingue quippiam simul cum eis deiiciatur: ita enim vlcus in crassis intestinis consistere, existimandum est. Vbi verò cruorem quoq; excerni videris, intueri oportet, vtrum is reliquis excrementis adeò permistus sit, vt vniuersus vniuersis misceatur, an pars eius aliqua reliquis supernatet. Etenim si admistus sit, in superiobus: si verò supernatet, in humilioribus intestinis vlcus esse portendit. Idem etiam & in abrasis excrementis videre est, verùm non ita manifestè, vt in cruore. Similiter crustula, quodnã intestinum sit vlceratum declarãt, tum ex essentiæ proprietate, tum ex modo, quo vel misceri reliquis excremẽtis, vel vni eorũ parti supernatare videntur. Nec verò mediocriter cõducit ad curationẽ, nosse in qua intestinorũ parte consistat vlcus. Nam si in superioribus intestinis sit, ab epotis medicamentis præsidium petendum est: sin verò humilioribus hæreat, clysterem subiicere magis convenit.

Intestinorum quænam exulcerata sint, crassiora ne, an tenuia, ab excrementis dignoscitur.

Intestinis supremis exulceratis, epotis medicamentis succurrere oportet: infimis, per clysteres iniectos.

At huiusmodi dysenteriæ, ab iis quæ ab hepate profluunt, sic discernũtur. Nam ab initio tenuis sanies sanguinis ab hepate excernitur: deinde aucto malo, crassus humor fæcibus vini haud absimilis. Præterea, in hepaticis excretionibus nihil abrasum expellitur, atq; interdum duorum, aut trium dierũ intervallo, supprimitur evacuatio: dein rursus malum revertitur, atq; excernuntur excrementa prioribus multò peiora. Id verò per intestinorũ vlcera haudquaq̃ apparet: quippe in iis neq; affatim, neque ex longis temporis intervallis, laborantes deiicere consueuerunt.

Hepaticum fluxum à dysenteria quomodo distinguere oporteat.

Porrò vlcera quæ in recto intestino oriuntur (tenesmũ vocant) vehementi quidem tensione, & prompta deiiciendi cupiditate infestant, paucis admodum sequentibus excrementis: quæ quidem ab initio pituitosa, & pinguia, progressu verò temporis, etiã ramenti specie deiiciuntur: sed per totum morbi spacium, iis quæ à supernis descendunt, minimè misceri videntur.

Tenesmi descriptio.

Iam verò vt doloris colici, nephriticiq; distinctio, in initio difficilis est, sic circa id tempus, non ita magna præsidiorũ differentia desideratur. Cæterũ & nausea, & vomitus, per id genus affectus vrgẽt: sed multò grauiores, & magis assidui, dolẽte colo. Evomuntq; ita laborantes pituitosa quædam, atque corrupta: hac in re longè superãtes nephriticos: ac retinent etiam magis excrementa, vt ne flatũ quidem, neq; etiam ructum excernere possunt. Sæpenumero veluti circuire videtur dolor, modò hanc, modò illam partem infestans. Nephritici verò dolores eodem in loco stabiles, infestãt iugiter. Cùm itaq; dolor in loco fuerit altiore renibus, manifestum colicæ indicium portendit: si verò circa sedem renum infestet, vrinæ considerandæ sunt. Nam nephritici ab initio dilutas puràsq; reddunt vrinas: dein sequentibus diebus, crassum aliquid in ipsis subsidere videtur: demũ arenosæ minguntur. At in colica, si quid ab aluo deiicitur, id flatuosum quodammodo est, & sæpenumero aquæ supernatare consueuit, similem habens bubulo stercori consistentiam. Quinetiã cruciatus colici, quàm nephritici, multò magis lenientibus mitigantur clysteribus. Atq; interdum evenit, vt frigido aliquo humore simul eiecto, ilicò quiescant. Quare ipsum præsidiũ mitigans, erit etiam curatiuũ atq; prognosticũ. Nephritici etiam dolores, cum vrina exeunte lapide, simul & soluuntur, & locũ affectum indicant. Vt autẽ perseuerante dolore vtraq; pars eisdem auxiliis indiget, sic tempore subsequẽte ad præseruationem oportet diuersa præsidia adhibere.

Colicũ dolorẽ nephriticumq; circa principia, eandem ferè medendi rationem desiderare.

Colici dolores à nephriticis quomodo distinguantur.

Nephriticorum vrina qualis.

Colica excremẽta qualia.

Cùm autem omnia intestina ordine quodam à ventriculo ipso descendant, atq; omnium supremum, ieiunum sit: deinde, quod tenue vocatur: postea cæcum, quod vsq; ad inferuas partes extẽditur: deinde colon, quod ad superiores revertitur partes, ita vt sæpenumero hepar & lienem attingat, satis mirari non possum, quo pacto vehementissimos quosq; dolores, quacunq; in parte cõsistant, ab omnibus colo tribuantur. Igitur ob frigidum crassúmq;, aut etiam humorẽ viscidum, aut ob flatulentũ spiritũ, in corpore crasso densóq; alicuius intestini inferioris genitum, sed egredi nequeuntẽ, excitari dolor consueuit: vehemens quidem, ob intemperiem atq; tensionẽ corporũ in quibus hæret impactus: longus verò, quia difficulter vacuatur. At dolor ille acerbissimus, quem ileon, voluulum & chordapson vocant, sublimiores intestinorũ partes infestat, adeóq; impellit ad vomitum, vt nõnulli stercus per os reddentes, miserrima tandem morte moriantur. A quo affectu vix aliquis vnquam evadere potuit. Itaq; nõ ab re visum est medicis antiquioribus, vel ab inflammatione, vel ab obstructione aridi stercoris, oriri huiusmodi tenuiũ intestinorũ affectũ. Sunt & alia symptomata, quæ & intestinis & ventriculo simul affectis evenire creduntur: vt quas lienterias cœliacas nominãt, vbi materiæ ipsæ minimè mordaces existũt. Etenim vt mordaces ob mordendi vim omnia intestina ad excretionẽ excitant, sic nõ mordaces, intestinorũ imbecillitatẽ sequuntur: quia retinere contenta ne exiguo quidem tempore possunt.

Intestinorum ordo.

Dolor colicus.

Ileos.

Voluulus.

Chordapson.

Voluulo laborantem vix aliquem evasisse.

Voluuli causa.

Lienteria cœliaca.

CAPVT III.

Igitur si nephritis repentè incidat, lapide notatu digno, vel in renũ aliquo, vel in vreteris etiã impacto, dolorem excitabit haud absimilem colico: verùm distinguetur ab eo, per illa quæ in capite præcedẽti accidere colo affecto iã diximus. Vbi verò ex iis quæ in vrinis resident, aut ex lapide excreto, discerni ipsi dolores possunt, quæstioni nullus locus relinquitur. Porrò vbi dolor alterius renis, cum horrore inordinato & vario,

Nephriticus dolor cū horrore inordinato, ac febre etiā inordinata affligens, quando abscessum significet.

necnon inordinata febre affligit, si per pronum decubitum atq; in alterū latus permutationē, in ipso rene dolente suspensi cuiusdam pōderis sensum æger percipiat, abscessum iam cōcretum esse conijcere oportet. Quo concocto, pus mictum vt laborantem à dolore liberat, sic vlceris in rene periculum affert: quòd nisi ilicò cicatrice inducatur, ægrè curationē recipiet. At persecuerantis vlceris notæ ex vrina haud obscurè deprehenduntur.

Renis exulcerati indicia.

Adde quòd laborans creberrimè in affecto rene dolorem sentit: atq; interdum cum vrina exiguum pus velvti ab vlcere excernitur. Similiter ramentū nonnunq̃ cum vrina excerni videtur: atq; interim sanguis quoq;, qui erosi iam vlceris est indiciū. Quanq̃ rupto aut reserato aliquo vase, sanguis potest etiam profluere.

Caruncula cū vrina excreta: efficacissima vlceratorum renum sunt notæ.

Verùm efficacissima exvlceratorū renum est cōiectura, si exiguæ quædam carunculæ cum vrina excernantur: vtpote quas renum essentiæ partes, casq; ob vehementē vlceris erosionē avulsas esse constat.

Pilis similia excrementa, quæ in vrina cernūtur, in venis gigni.

At quæ vnà cum lotio excernuntur pilis similia, probabilius mihi visum est, ea in venis, q̃ in renum capacitate, gigni: idq; ex crassa lentáq; materia, quam calor calfecit exiccauitq;: cuius sanè affectionis per diuretica speraui curationem futuram, nec vnq̃ spes me fefellit. Iam vesica, vbi longo tempore acres per ipsam vrinę transeunt, vlceribus affligi solet. Est & alius renū affectus, quo tenuis sanies sanguinis mingitur: cuius quidem existet causa, aut ipsorum imbecillitas renū, aut maxima relaxatio eorum meatuū, per quos ex vena caua in renes percolatur vrina.

Diabetes.
Dipsacos.

Atq; ad renes quoq; pertinere is affectus videtur, quem alij matellæ hydropem, alij profluuiū vrinæ, alij diabetem, alij dipsacon vocant: qui certè q̃rarissimè accidit. Quo morbo affecti, inexplebili siti vexantur. Quare & exvberanter bibunt: & reddunt totum id quod biberūt, minimè à sua qualitate mutatū. Hic igitur renū vesicæq; affectus, similis est lęuitati ventriculi, intestinorúmq;. Igitur vt ex ventriculo iecur per mesenterij venas, velvti arbores à terra per radices, alimentum ad sese trahit: sic etiam renes sibi quicquid in venis est aquosum, alliciunt.

Vesica non trahit à renibus. Intestina non trahunt à ventriculo.

Cæterū vesica nō trahit à renibus: quemadmodū neq; intestina à ventriculo: sed renes quidem per vreteras excernendo in vesicam mittunt: ventriculus autē in ieiunū, per intestinū ab Herophilo dictū dodecadactylum.

Diabetis causa est imbecillitas renum.

Proinde diabetis causa, renū imbecillitas, nō potentium diutius continere vrinam, censenda est. Verumenimvero obijciet aliquis: si imbecilli sint renes, qui fieri potest, vt vrinam ad sese tam celeriter attrahant? Cui quidem respondere licebit:

Appetentia canina.

quemadmodum canina appetentia, in ventriculi ore consistens, nō potente ipso sustinere pondus devoratorū, multa impetuosè ingerere, eadémq; celeriter excernere cogit: sic in renibus etiam serosi humoris cupiditatem, vnà cum virium imbecillitate accidere. Vnde & humiditatem affatim trahere, & eam mox in vesicam pellere, ipsi renes coguntur.

…etentiā ci- se animale

Quòd autē vrinæ fluor repentè evenire possit, lęuitas intestinorum nō possit, velvti nec canina appetētia: ob id fit, quia cupiditas qua cibum appetit venter, animale officium existit, quo citra sensum nostrū fungi nequaq̃ potest. Renum verò desiderium est naturale, neq; ab ipso sensus nostri afficiuntur. Proinde cùm ad statū pervenit, ne sensum quidem movet, quemadmodū appetentia canina.

Sitientes vehementer, quatuor accidentium discrimē à potione subire possunt.

Porrò laborantes vehementi siti, quatuor accidentiū discrimen à potione subire solent. Vnū, & quidem primū, vomitio est: alterū, velox per aluū excretio, aut fluore, aut læuitate intestinorū: tertium, quòd potus diutius quàm par est, in ventriculo manet: quartū deniq; est diabete, siue vrinę profluuium. Occurrit interdum affectus alius diabeti simillimus, & quidem ob ciborum multitudinem, qui nec crudi permanent, nec deijciuntur per aluum, nec plenitudinem gignunt, nec etiam probè alere possunt, sed discutiuntur, dissipantúrq;. Cuius vt crebrior est, quàm dipsaci, eventus, ita faciliorem curationē admittit. Quippe si prius quàm ad summū pervenerit, ipsum cognoueris, haud ita difficulter curabitur. Atq; is affectus, à celeri dissipatione ortum ducit, omnibus partibus attractricem, appetitricémq; facultatē seruantibus.

Sitis ingentis causa.

At verò ingentis sitis, quæ citra diabetem accidit, causa est ventriculus, aut calida, aut sicca, aut vtraq; intemperie laborans: maximè verò os ipsius: proximè ventriculo hepar, sed maximè pars eius sima, simul inflammatis meseraicis venis, & ieiuno, & ventriculo, atq; cum gula, pulmone. Quarum partium incendium marcor vt plurimū comitatur.

Diabetes, proprius renum affectus est.

Diabetes itaq; ꝓprius renum affectus existit, qui caninæ in ore ventriculi appetentiæ proportione respōdet, accedente præterea retentricis facultatis imbecillitate.

CAPVT IIII.

Ischuria.
Stranguria.

Vesicæ superveniunt symptomata, partim cōmunia cæteris, velvti omnes ipsius præter naturā tumores, dolores, & quæ hos gignunt dispositiones: partim ipsi propria, vt ischuria, hoc est, vrinæ retentio: stranguria, hoc est, stillicidium vrinæ, præterea immoderata vrinæ ꝓfusio. Quę quidem evacuationes vesica ceu meatu vtuntur, ipsa haudquaquā affecta.

Stillicidiū vrinæ quādo symptoma vesicæ, & quando affectus eius proprius existat.

At verò stillicidium vrinæ, si ob vrinæ acrimoniā fiat, symptoma vesicæ est, affectus verò minimè. Si verò aut ab vlcere, aut ab imbecillitate procedat, * in vesicæ affectu consistit. Cæterùm cùm ab intemperie vesica fit imbecillior, propria ipsius actio læditur, quæ est vrinæ excretio: ad quā animal excitari solet; cùm vel à multitudine contentæ in ipsa materiæ vesica grauatur, vel à mordacitate convellitur. Quin etiā instrumentales affectus interdum imbecillitatem inducere possunt: præterea omnes intemperantiæ, præcipuéq; illæ, quæ sæpe nōnullis eveniunt, cùm frigore corripiuntur. Ad hæc, ischuriæ symptoma supervenire solet vesicæ, tanquā meiendi instrumēto: interdū quidē, cùm circa id quod in ea cōtinetur, cōtrahi non potest, vt ipsum exprimat: interdum etiam, obstructo inferiori meatu aut à crassis humoribus, aut à lapide impacto.

Meiendi munus non vesicæ, pendet à volūtatis imperio. Deijciendi munus, nō intestinorum, est voluntarium.

Atq; accidit nonnunq̃ vel ab inflāmatione, vel ab alio id genus tumore, vt angustior reddatur meatus, vel etiam omnino obstruatur. Sciendum aūt est, nō vesicæ, sed meiendi munus, velvti etiā deijciendi, nō intestinorum officium, pendere à volūtatis imperio. Quippe vesicæ officium vnicum * est, cōtractio. At musculus qui

vrinæ

vrinæ meatum in circuitu ambit, in origine ceruicis vesicæ positus, instrumentum est, cuius opus ab electione excitatur. Similē quoq; & actionem & vsum habet musculus, qui recti intestini partem extremam ambit: proinde ipsis resolutis, neq; vrinam vesica, neq; aluus stercora, retinere potest: sed præter voluntatem, * vtraq; paulatim effluunt. Quare suppresio vrinæ fieri nequit ob affectum spinæ, aut neruorum ab illa in dictos musculos exortorum (quod nonnulli putarunt, credentes vesicæ officium à voluntate pendere) sed ipsius involuntaria excretio. Atqui vt nonnulli tum vrinarum, tum excrementorum alui deiectionem totam ab electione procedere existimantes, hallucinati sunt: sic rursus alij, his è diuerso totum hoc opus naturale putantes, ab scopo aberrarunt. Etenim cibi à ventriculo in ieiunum transmissio, tota naturæ opus est: voluntatis autem, extensio digiti. At alui deiectio, & vrinę redditio, vtroque instrumento propriis suis facultatibus operante, perficitur. Rectum enim intestinum, atque vesica, naturali facultate vtuntur: musculi verò, ea quæ animalia & voluntaria vocatur. Quippe musculi qui solent cohibere fluores, ab opere quiescunt, abdominis musculis munere suo fungētibus: maximè verò mediis.

Musculus vesica atq; sedis, agit secundum voluntatis imperium: quibus resolutis, excrementa retineri non possunt.

Ischuria quando accidat.

Quum igitur vesicæ corpus ita fuerit affectum, vt quod in ea cōtinetur exprimere nequeat, vrina supprimitur, vocaturq; symptoma id ischuria. Accidit etiam interdum, propter ipsius sensum obtusum, vt nō reddatur vrina, citra tamē expultricis facultatis læsionem: nimirum si proprij vesicæ nerui afficiantur, neruis musculi ceruicem eius constringentis, munere suo fungentibus. Qui quidem si resoluantur, vrina præter voluntatem excernitur. Ob spinæ etiam luxationem ad interiora, supprimi aliquando vrina consueuit: orta videlicet phlegmone in affecta particula. Quemadmodum vertebris ad externas partes luxatis, invito vrinam profluere vidimus, ob resolutum neruum musculi vesicam ipsam claudentis. Retenta etiā longo tempore vrina, vel ob somnum diuturnum, vel ob negocia vrgentia, ipsa vesica extenditur, atque vrina supprimitur, contractrice facultate propter tensionem immodicam læsa. Præterea ob sanguinis grumum & pus crassiusculum, interdum retinetur vrina. In pueris etiam, quos lapis in vesica cruciabat, vidimus sæpenumero ipsam vrinam supprimi. Eos itaque, resupino figurato corpore, adeò concussimus, vt à meatu lapis dimoueretur. Cæterùm grumos vocatos, non solùm eos qui in vesica, sed multò magis illos quoq; qui in intestinis, ventriculo, atque thorace nonnunquā continentur, animi defectio, & color pallidus sequi solet: pulsus verò paruus, obscurus, & frequens apparet: laboransque ipse, cum anxietate resoluitur.

Vrina suppressa causa.

Grumos in corpore præter naturam contentos, quæ sequātur symptomata.

Sunt autem ad intentionem affectæ sedis, non solùm præsentia symptomata, sed præterita etiam inuestiganda. Nonnihil etiam confert quantitatem puris (si quando excernatur) & misturam eius cum vrina, considerare. Nam si pus cum lotio exactè permistum sit, à supernis alicunde partibus effluit. Si verò sine vrina excernatur, in vesica consistere suppurationem indicat. Sed quod mediam inter hæc conditionem seruauerit, id à renibus descendisse, certum indicium est.

Pus si cum vrina excernatur, mistiona ipsius esse consideran dam.

Similiter expendendum est, si rupta vomica, cum notis affecti loci, vlceris aliquod quoque signū appareat. Nam & hoc, aut exactè, aut mediocriter, aut omnino nihil cum vrina miscetur. Atq; vocatum quidē ramentū, vlceris: essentiæ verò ꝓprietas, affectæ partis propriū indiciū est. Quippe partes à vesica avulsæ, lamis: à renib. verò, sunt carunculis similes. Similiter vbi ex sublimioribus pars aliqua affecta est, excremēta cū vrinis eiecta intueri, & ea suspectarum partium essentiæ cōparare oportet.

Ramentum est signum vlceris. Essentiæ proprietas, affectæ partis indiciū est.

Partes à vesica auulsa, lamæ, a renibus, sunt carunculis similes.

Igitur cum vrina expurgātur gibbę hepatis partes, atq; omnes quot quot his superiores existūt: per aluum verò pars iecinoris sima, intestina, ventriculus, lien. Præter has aliæ quædam fiunt purgationes, sed rarò: vt quū thorax & pulmo per aluum purgatur: quæ sub septo transuerso sunt positæ partes, per vrinas.

Partium singula per quam regionem purgentur.

Vidimus etiā nos pulmonis vomicā expurgari similiter per vrinā: reiecto videlicet pure, à pulmone quidem per læuem arteriā, in sinistrum cordis ventriculum: à corde autem, per arteriam magnā, ad renes: atque illinc tandem per vreteras ad vesicam. Etenim vt à concaua vena, ita ex magna arteria, rami ad renes descendunt.

Pulmonis vomicam aliquādo per vrinam purgari.

Arteria magna ramulos mittit ad renes.

CAPVT V.

Vteri affectuū plurima differentiæ.

Vteri affectuum plurimę differentiæ existunt: Siquidem mulierum quæ histericis dispositionibus corripiuntur, aliæ quidem sine sensu immobiles iacent, cum obscuro paruóq; pulsu, vel omnino sine vllo pulsu. Aliæ autem sentiunt, atque moueri possunt, integráq; ratione fruuntur, sed tamen deliquio animi, difficiliq; spiratione laborant. Aliæ denique crura simul & brachia contrahunt. Porrò nonnulli ad explorandum, num penitus respiratio perierit, floccu los lanę carptę, suspendi corā naribus iubent. Alij poculū aquæ plenum ori vētriculi imponūt. Quippe immotū omnino seruari humorē aiunt, si spiratio tota sit intercepta.

Respirationem perijsse omnino, aut nō prorsus, quibus modis deprehendatur.

Etenim in cōfesso est, & spirationem à vita, & vitā à spiratione separari nō posse: adeò vt viuentem non spirare, & spirantē non viuere, sit impossibile. Quòd si in animalibus, quæ in latebris delitescūt, nulla appareat respirationis nota, neq; ob id mirari debemus, quum videlicet ea animalia sint frigida.

Spiratio à vita separari non potest, nec à respiratione, ipsa vita.

Respirationis vsus.

Quippe maximus vsus respirationis est, vt intimus calor & refrigeratione & ventilatione seruetur. Quare haud ita difficile fuerit perpendere, exiguum illum calorem in eis derelictum, arteriarū cordisq; motu seruari: quę actio à quibusdā medicis transpiratio vocatur.

Latentium animalium calor, motu cordis & arteriarum seruatur.

Similiter etiam, pereunte ob vteri affectum spiratione, quoniam vniuersum corpus refrigeratur, (id quod perspicuum est) fieri potest, vt * nullo attracto per os spiritu, aut reddito, transpiratio, quæ per arterias fit, perseueret, licet adeo interdum exigua, vt sensum omnino effugiat.

Transpiratio per arterias.

Accidit autē vteri suffocatio magna ex parte viduis mulieribus: iis præsertim, quæ quum antea probè repurgarentur, parerent, atque virorum congressu fruerentur, his omnibus postea priuantur. Quare verisimile est, ob retenta menstrua, vel semen cohibitum, eiusmodi mulieres vteri dispositionibus infestari: idq; fortasse magis ob se

Vteri suffocatio quibus præcipuè accidat.

Vteri suffocatio ob retenta menstrua vel cohibitum semen solet accidere.

Semen muliebre quale.

men retentum. Nam quum muliebre semen humidius atque frigidus sit, ipsum excerni oportet, præsertim si copia redundet. Nec secus etiam in viris. Sunt quippe nonnulli eorum, quos protinus à iuuentute, concubitus imbecilliores reddit.

Semẽ retentum nonnullis viris quæ symptomata inducat.

Alij, nisi assiduè coëant, capitis grauitate infestãtur, cibos fastidiunt, febrib. sunt obnoxij, deterius coquunt & appetunt, ac denique torpore, pigritia, ac melancholicis accidentib. molestantur.

Semen retentũ quam mẽstrua quibus inferat grauiora symptomata.

Proinde ex retento semine, quàm ex suppressis menstruis, videtur mihi longè maior noxa evenire posse corporibus, eorũ præsertim, qui suapte natura vitiosis abvndãt humoribus, plenique sũt, & in ocio educati: quique quũ antea nihil fecissent ad libidinẽ reliqui, affatim cõtinere cœperunt. In quibus sanè cõncio, naturalẽ excernendi ipsum cupiditatẽ, læsionis causam existere. Etenim quũ tale & tantum ipsum semẽ evaserit, neminem nõ ad sui excretionẽ vi quadã stimulat.

Libidini indulgere multos modestos viros valetudinis gratia.

Ob idque planè constat, modestos viros, non ob voluptatem, sed vt ab impedimento præseruentur, indulgere libidini, perinde ac si nulla sit ei coniugata voluptas.

Diogenes Cynicus.

Ita Diogenem Cynicum narrant, virũ alioqui mortalium omnium (quod ad cõtinentiam pertinet) cõstantissimũ, libidini tamẽ nauasse operã, nõ à cõiuncta illi voluptate velvti bono aliquo, illectum, sed vt noxã, quæ à retento semine provenire solet, arceret. Eum nanque meretrix adire pollicita, quum diutius cessaret, ipse manu pudendis admota, semen excussit, ac venientem dein mulierculã remisit, inquiens: Manus hymenæum celebrando prævenit te.

Animalia omnia quo pacto excitentur ad venerem.

Sic etiã arbitror animalia omnia excitari ad coitum, non quòd existiment voluptatẽ boni cuiuspiã speciẽ præ se ferre, sed vt semen, quod retentum ipsa molestat, excernãt: haud secus quàm deiiciendi stercoris, excernendæque vrinæ desiderio suapte natura mouentur. Fieri autẽ potest, vt profluentibus menstruis, retineatur in viduis semen, grauissimaque inducat symptomata.

Phalãgij ictus.

Nec sanè cuipiã mirum videri debet, si exiguus humor in vna parte cõrentus, tantorũ accidentiũ sit causa: quũ à phalangij ictu affici totũ corpus videatur, exiguo veneno per minimũ foramen iniecto.

Scorpionis ictus.

Præterea scorpionis ictus breui admodum tempore grauissima symptomata inducit, quãvis in illius aculeo foramẽ nullũ videatur. Rationi tamen est cõsonum, vt vel à spiritu quodã, vel tenui humiditate iniecta, accidentia illa proficiscãtur. Sunt qui putãt, res quasdã solo tactu per qualitatis vim, ea quæ ipsis vicina sũt, alterare posse: idque planè videri in marina torpedine aiũt,

Torpedo marina, piscatoris manum reddit torpidam, per medium tridẽtem.

vtpote cui tã vehemẽs sit potentia, vt per piscatoris tridentem transmissa ad manũ alteratione, totã reddat repente torpidã.

Heraclius lapis.

Similis etiã facultas inest Heraclio lapidi: ferrum siquidẽ, quod tetigerit, ei adhæret. Deinde si aliud, id quod primò tactum fuerit, tetigerit, similiter vt primũ illi inhærebit: ac sic deinceps. Porrò iidem affectus oriri possunt & ab humoribus in corpore putrescentibus, & ab epoto veneno.

Veneno extinctus, quomodo distinguemus ab aliis qui ob prauos corporis succos interiit.

Ii tamẽ qui venenum hauserunt, ab iis qui aliter sunt affecti, discerni possunt. Quũ enim homo suapte natura probis succis abvndans, ac * salubri secundũ omnia vsus victus ratione, repentè moritur (vt letali assumpto veneno fieri contingit) deinde corpus aut liuens, aut nigricans, aut varium apparet, aut diffluẽs, * aut grauem reddit odorem putredinis, hũc venenum sumpsisse aiunt. Igitur si eiusmodi affectibus nos infestari fateamur, qui ex nobismetipsis accepto suæ originis impetu, similes sint iis qui epoto veneno eveniũt: nihil mirum fuerit, si etiã vitiatũ semen, aut menstruũ, huiusmodi, quũ retinetur, aut putrescit in corpore, grauia symptomata inducat, iis præsertim, qui vt afficiantur, sunt apti.

Afficiendæ rei aptitudo, maximã obtinet vim ad excipiendũ affectũ. Canis solus rabie corripitur: eiusque sputum rabiem excitare est potens.

Siquidem quantã vim habeat afficiendæ rei aptitudo, in canibus licet videre. Quum enim reliquorum animalium nullum rabie arripiatur, solus canis eo affectu corripitur, tantaque fit in ipso humorũ corruptio, vt vel solum eius sputum, si humanũ corpus cõtigerit, rabiẽ excitare sit potens. Quòd verò ad gignendos vteri affectus maiorem vim habeat semen quàm menstruũ retentum, vel ex hoc liquet, quòd dum supprimuntur menses mulieribus cõiugatis, etsi pluribus accidentibus infestentur, nunquã tamen aut spiratione priuãtur, aut animæ deliquio laborant: quod solent nonnullæ viduæ, licet æquè vt antea, aut paulò minus, quod pertinet ad menstrua, purgẽtur.

Plato.

Quæ sanè symptomata Plato exponere cupiens, sic in Timæo edisserit: Ea pars quæ in mulieribus & vterus & vulua nominatur, quum sit animal auidum generãdi, si intempestiuè diuque infœcundũ manserit, admodum indignatur, errãsque per totum corpus, ac meatus spirituum obstruens, respirareque non sinens, in extremã anxietatẽ adducit, & alios morbos complures excitat. Hæc Plato.

Vterum non ascendere ad regionem diaphragmatis per vteri suffocationes, sed tum ipsum, tum ipsius vasa tendi, qua ratione videtur vagari.

Cæterùm illius agitationis vteri, quam mulieres percipiunt, nõ est causa ascensus eius vsque ad regionem diaphragmatis, vt nõnulli putarunt. Nam si aliquid ex vtero videatur ascẽdere, id perexiguum est. Sed vteri ipsius tensiones esse potius in causa dixerim, cur tangentibus obstetricibus, modò sursum, modò retrahi in latus videatur. Nam simul cum vtero, ceruicẽ quoque ipsius retrahi necesse est. Quum igitur ad vterum multa admodum venarum ora perveniant, per quas ex cõcaua vena sanguinem attrahere potest, * fit ut ob plenitudinem tum earum, tum vinculorũ quæ ex illis dependent, cõtingit vterum sursum, aut etiam ad latus retrahi: Siquidem omnis con-

Conuulsio omnis fit aut à plenitudine, aut ab inanitione.

vulsio fit aut à plenitudine, aut ab inanitione. Plenitudo quippe, repleta corpora & in latum, & in profundum extendit, sed longitudinẽ reddit breuiorem. Quò autem breuiora fiunt, eò magis ad suam originem retrahuntur. Dum itaque descendens sanguis ad vterum, ingredi ad ipsius internam capacitatẽ non potest, aut quia crassior est, quàm vt vasorum ora permeare possit: aut quia clausa sunt orificia, multiplicatus in venis, eas extẽdit, atque vicina ipsis vincula madefacit: ad quorum omnium tensionem, continuò vterum retrahi est necesse. * Qui si vndique trahatur æqualiter, recta erit & sine inclinatione ipsius transmutatio: sin verò inæqualiter, ad partem vehementius trahentem intenditur. Non ergo velvti animal errabundum, aliàs ad alium locum discurrit in mulierib. vterus, sed ab extensione retrahitur. Quòd si quispiam dixerit, vteri corpus tunc minimè affectũ esse, sed peruersione laborare, haud absur-

Vteri perversiones ad suppressa sequūtur menstrua.

absurda is dixisse videbitur. Igitur peruersiones vteri, eo quē diximus modo, ad suppressa sequūtur menstrua: eas tamē ob hoc, accidentium quæ in animalis corpore apparent, causas esse, nequaquam putandum est.

Noxa quæ absque vteri perversione viduas molestāt, ob retentum semen oriuntur.

Quæ verò citra peruersionem, aut menstruorum retentionem, viduas molestant noxæ, hæ ob retentum semen evenire putantur. Cæterùm pro multitudinis, qualitatisve ratione, tum menstruorum, tum seminis, aliàs aliæ accidentium species oriri solent. Etenim noxia causa vniuersum corpus refrigerare potente, adeò vehementer omnes partes refrigerātur, vt & respiratio, & arteriarum pulsus, sensu deprehendi non possint. Quę si vel crassa fuerit, vel acris, convulsiones: si verò atræ bilis naturā referat, mœstitiā inducet: quemadmodū animi quoque deliquia, & ad fortes extensiones, & refrigerationes, & oris ventriculi affectus, subsequi cōsueuerunt.

Menstrua defecerunt mulieri, cui lac inest, nec prægnanti, nec existenti puerpera.

Porrò si mulier nec prægnans, nec puerpera, lac possideat, menstrua ei defecerunt. At nullo in mammis lacte apparente, menstrua suppressa hisce notis deprehenduntur. Grauitas totum corpus infestat, necnon fastidium, atque inæqualis horror. Quòd si citra horrorem inæqualitas aliqua fuerit, atque fastidium, appetatq; mulier quædam aliena, vt (exempli gratia) extinctos carbones, iube vt obstetrix vteri ceruicem tangat.

Menstruis deficientib. quo pacto deprehendemus, an sit grauida mulier nec ne.

Nam si citra duritiem clausa inveniatur, eam pręgnantem esse coniicies. Si verò etiam durities adsit, affectum aliquem in vtero esse portēdit. Oportet itaq; speculari obstetricem, ad quā partē vel declinet, vel retrahatur vterus: nā in ea parte affectā vteri sedē esse cōiicies. Atq; in quibusdā fœminis, eius partis dolor cum grauitate, nōnihil potest significare: quin etiā in coxā dolor interdum transit, & crus ipsum, q̄d ē regione est, per incessum claudicat. Quòd si lōgiori tempore supprimātur menstrua, nullámq; medicus mulieri vacuationē p̄moneat, tumor aliquis pręter naturā, in ilibus interdum oritur, ostendens nimirum ex internis partib. quampiā esse inflāmatā. Nonnullis panus in extrema ilium parte excitatur, velvti viris quoq; eodem in loco nōnunquā oriri solet. * Qui panus in quadam muliere fuit suppuratus, adeò vt opus fuerit sectione.*

Colon intestinum suppurari interdum iuxta bubones.

Iuxta hāc ipsam partem vidimus colon intestinum & suppuratum, & sectum: interdum ignorātib. medicis imperitis quidnā inciderent, interdum intelligentibus quoq;. * Cæterùm quoties suppurari cōtigit colum, semper facilè curationem recepit: vteri verò sectiones, ægrius cōglutinātur.

Suppressos menses quæ sequantur symptomata.

Itaq; symptomata huiusmodi consueuerunt sequi suppressa menstrua: ac præterea lumborū, & colli, & sincipitis dolor, qui ad oculorū vsq; radices extenditur: item febres ardentes, & nigricātes vrinę, cum rubra quadā sanie, perinde ac si aquę, in qua nuper mactatæ carnes ablutę fuerūt, fuliginem quis miscuisset. Quibusdam vrina aut difficulter redditur, aut omnino supprimitur. Quòd si per alium quempiā corporis locum sanguis effluxerit, aut inflāmatio, aut erysipelas excitetur, an menstrua purgentur interrogare debes. Siquidem nihil horum accidere solet, integrè repurgatis.

Menstrua fluētia immodicè, quæ sequātur symptomata.

Quum verò immodicè vacuātur menses, color sequitur fœdus, pedes molli tumore attollūtur, corporis robur prosternitur, vitiatur ciborū tum cōcoctio, tum cupiditas.

Profluuij muliebris causa.

Sed accidit interdum fœminis muliebre vocatū profluuium, vel vtero haudquaquā affecto, quū videlicet vniuersum corpus per ipsum interdum purgatur: quemadmodum per renes quoq; aliquando solet vacuari. Id verò potissimū fit, si mulier laxis sit carnibus, & pituitosa. Atq; id quod excernitur, nōnunquam rubra sanies est, interdum aquosa, & suppallida. Quòd si purus fuerit sanguis, qualis ex dissecta vena profluit, diligenter animadvertere oportet, nam erosio sit aliqua in vtero. Ea verò magna ex parte in ceruice potius quàm alibi cōtingere solet: discernitúrq; per excretā saniē, si fuerit profunda: si verò circa os ceruicis cōstiterit, non solùm per hanc, sed per tactū etiā cognosci potest. Atq; prægnātes quoq;, quū ora venarū in ceruice aperiuntur, excernunt sanguinem.

Prægnāti si extenuentur māmæ, abortus sequitur.

Ergo si mulieri vtero graui, subitò extenuentur māmæ, abortus sequitur. Atq; geminos ferens, si altera māma extenuetur, alterum amittit: & omnino si dextra māma extenuata est, marē: si sinistra, fœminā ædet.

Mares continētur dextris, fœminæ sinistris.

Mares siquidem dextris, fœminę magis cōtinentur sinistris vteri partibus: atq; rarò aliter accidit. Si mulier promptè quidem conceperit, dein secundo, aut tertio, aut quarto impnægnationis mense fœtum eiecerit, circa vteri acetabula humorē pituitosum abundare, atq; idcirco venarum arteriárumq; eius loci ad ora vasorum in vterum descendentium, nexum debiliorem esse, cōiiciendum est, vt fœtum ob grauitatē ferre nequeat, sed abrūpatur facilè.

CAPVT VI.

Colis vlcus vnde deprehendatur.

At colis vlcus deprehenditur ex dolore infestante ipsum: necnon ex iis, quę familiaria vlceri, vnà cum vrina purgantur.

Excreta à cole & vesica, quomodo discernēda.

Cæterùm hæc ab iis quæ à vesica excernuntur, miscellę modus distinguit. Nam quod ex cole defluit, in primo statim exitu excussum, vrinā prævenire cōsueuit. Quod verò à vesica emittitur, vrinæ admistum videtur. Qui etiam assiduę inter meiendū mordicus dolent pudendorū vlcera, præcipuè quum vel crustula, vel sordibus solutis, pura remanserint.

Gonorrhœa est seminis assidua profusio, et inuita, quæ fit cole haudquaquam extenso. Priapismus quid?

Porrò gonorrhœa est seminis assidua excretio, & inuita, quæ fit cole haudquaquam extenso. Priapismus verò est permanēs colis tumor extensióve in longitudinem atq; circulum, nullo stimulante ad libidinem aut desiderio, aut acquisito calore, vt quibusdam consueuit accidere, qui supini decumbunt.

Excremēta corporis duob. modis vacuari.

Igitur quemadmodum omnia corporis nostri excrementa, duobus modis vacuantur (interdum enim à cōtinentibus ipsa corporibus excernuntur, interdū spontè profluunt, eò quòd ob imbecillitatem ab ipsis retineri nequeant corporibus) ita de semine quoq; dicendum est. Nam in huiusmodi omnibus, vt excernere tēpestiuè, ita continere, naturæ est officium.

Excretio quomodo fiat.

Verùm secretio fit, aperto fluxionis meatu: ac reliquo conceptaculi spatio & contracto, & ad apertum iam meatum, quicquid intus continetur, pellente.

Retentio vt fiat.

Retentio fit, quum clausus manet meatus, & cōtentum à continente haudquaquam impellitur, sed potius per contractionem comprehenditur, & retinetur. Hoc modo cōtenti in cauis instrumentis humores, per integram valetudinem natura-

liter & excernuntur, & retinentur. In illis autem qui præter naturam se habent, retentio quidem, ob excretricis facultatis imbecillitatem: excretio verò, ob retentricis infirmitatem evenit: vel ob dispositionem aliquam, quæ haud secus quàm naturalis ipsa excretoria vis partes mouere possit. Id quòd in seminariis vasis videre licet, vbi quis vel comitiali morbo, vel convulsione violenter fuerit correptus. Cæterùm videmus alias quoq; partes, vt manus, pedes, aut digitos conuelli, modò simul cũ totius corporis convulsione, modò ipsis solis affectis. Quare minimè prę ter rationem fuerit etiam in seminariis vasis, & quidem interdum solis, eiusmodi excitari dispositionem: quemadmodum & gonorrhœam, quę vrinæ, quam quis invitus emittit, proportione respondet, quum retentricem videlicet facultatem resolui contigerit. Gonorrhœa igitur instrumentorum seminis est affectio, non pudendorũ, quibus cru via per quam excernatur, vtitur semẽ. Priapismus verò planè colis est accidẽs, quã quam ad arterias eius potest referri: vtpote quæ solæ interdum huiusmodi habeant præter naturam dispositionem, quali affici cõsueuerunt, quũ naturaliter totus coles intenditur. Atqui à spiritu ipsum in tumorem attolli, manifestè patet iis, qui celeritatem eius, &, quum iterum residet, perpendunt. Quippe nullus humor tam subitam in alterutram partem mutationem efficere posset. Quum igitur pudendi corpus sit vndique fistulosum, facilè à vaporoso spiritu per arterias affluente, vbi quis libidinis impetu stimulatur, aut dum ob supinum decubitum calfacti sunt lumbi, extenditur: glande ipsius semper magnitudinem ęqualem seruante, quòd fistulosus in ipsam neruus non ingrediatur. Natura etenim corporis partes fingens, perficiénsque, fecit vt ipsæ citra doctrinam, proprias actiones aggrederẽtur. Quippe omnium quæ à cõsilio & voluntate pendent actionum instrumenta, esse per se docta videntur: animaliáq; omnia simulatq; genita sunt, & spirant, & vocem ædunt. Quare mirum esse non debet, genitales partes, eas actiones, quarum gratia à natura sunt institutæ, protinus ab initio cognoscere. Vterus siquidem, quum semẽ genitale conceperit, donec fuerit perfectus fœtus, exactè clausus permanet: perfecto verò fœtu, plurimùm aperitur, ac deinde sic apertus excludit. Populares autem hæc, propter crebrum eventum, contemnuut: vtpote qui nihil quod re vera sit admirabile, sed ea duntaxat, quæ rara vident, prosequuntur admiratione. Quid autem in rerum natura potest admirabilius contingere, quàm quòd nouem perpetuis mensibus clauditur os vteri adeò exactè, vt ne specilli quidem acumen admittat: perfecto autem fœtu, vsque adeo distenditur, vt totum animal per ipsum egredi possit? Ne igitur dubites pudendorũ vim per se doctã esse: vt fistulosum hoc, neruosúmq; corpus, vbi ad coitum insurgit animal, à naturali facultate, quæ ipsum potest attollere, protinus distendatur. Cuius rei simile, & in corde, & arteria planè videre est: nisi q; horum motus perpetuus existit, q̃a necessaria nobis est eorũ actio: fistulosus verò neruus nõ semper mouetur, sed quũ vsus requirit. Quũ ergo sic fuerit extensus, sequitur atq; illũ repler ex arteriis spiritus: quẽadmodum pulmo thoracẽ, ob eã quam habet ad ipsius motum consequutionẽ. Atq; eam actionẽ satius est vt ad neruũ, quàm ad arterias referas: quũ prę sertim omnes functiones, ex própria partiũ essentia, non ex earum situ, ꝓvenire, rationi cõsonum sit. Arteriæ itaq; nullã aliã in pudendo habẽt actionis vim, q̃ in vniuerso corpore: licet calfactus lumbis par sit, vt arteriæ calidiores reddãtur, & magis etiã pateant ipsarum ora. Quamobrem nõ exiguã tunc spiritus essentiam, in fistulosum neruũ effundũt: qui paulatim impletus, colem extendit, ita vt tota ipsius essentia consistere in fistuloso neruo videatur. Ex dictis igitur constat, vel ob arteriarũ ora immodicè patefacta, vel vaporosum spiritũ in fistuloso neruò ortũ, priapismum oriri. Cęterùm ab vtrisq; ipsum fieri posse existimo, crebrius tamen ob arteriarũ ora patentia. Porrò medicamenta excitandæ tentiginis vim obtinentia, tum epota, tũ pubi lumbisq; admota, calida omnino, ac flatulenta sunt: quemadmodũ cõtraria omnia, minimè flatus excitãt, ac potius refrigerant, quàm calfaciant. Sunt præterea alimenta quædam, quæ, q; plurimum gignãt seminis, excitare ad libidinẽ possunt. Iĩ verò qui quum plurimo semine abvndent, à cõcubitu abstinent, ĩi interdum priapismo vexari solent, pręsertim si venereis imaginibus molestentur, nec studeãt vt multa exercitatione sanguinis abvndanã dissipent. At cantores & athletæ, qui iam inde ab initio nullam vitæ partem venereis illecebris contaminarũt, nullã admittentes eiusmodi vel cogitationem, vel imaginationem, iis pudenda & exilia, & rugosa fieri, velvti senibus, cõ sueuerunt. Siquidẽ præter cætera quæ accidere solent iis, qui protinus iuuentute prima immodicè sese permiserunt libidini, id etiã evenit, vt horum locorum vasa, amplius patentia, maiorem ad se sanguinis copiã alliciant, & coeundi cupiditas magis increscat. Ignauia siquidem (vt inquit Plato) exoluit: proprĳ autem officĳ exercitatio, robur augere solet. Sic mammæ quoq;, in iis quæ nondũ imprægnatæ fuerunt, cõtractæ permanẽt: in aliis verò à partu infantulos suos lactãtibus, vastissimæ evadunt, atq; ita magnę permanent, lac fundentes quandiu fœtũ lactauerint: quo ablato, haud ita multò pòst à lactis generatione desistunt.

Semen excerni eo vito per convulsiones.

Gonorrhœa instrumentorum seminis est affectio.

Priapismus, colis est accidens.

Colem à spiritu intendi.

Glandem penis semper magnitudinem eandem seruare.

Partes omnes citra doctrinã aggrediuntur proprias functiones.

Populares ea tantum quæ raro vident, prosequuntur admiratione.

Priapo tensionẽ ad neruum potius referẽdam esse, quàm ad arterias.

Lumbis incalescentibus, arteria penis calidiores redduntur.

Penis essentia tota in neruo fistuloso consistit.

Priapismus vnde oriatur.

Medicamenta excitandæ tentigenis qualia existant.

Alimenta venerea.

Priapismo qui soleant vexari plurimum.

Cantores olim quàm nostro sæculo erant lõgè continentiores.

Pudenda castitas reddit exilia & rugosa.

Ignauia robur exoluit.

Exercitatio vires augere solet.

Mammæ.

GALENI PERGAMENI
de differentiis febrium, lib. I.

CAPVT I.

Ropriæ ac maximè principales febrium differentiæ sunt, quæ sumuntur ab ipsa febris substantia, quæ in calore præter naturam consistit: vt si dixerimus, febrium aliæ quidem mordaces, aliæ verò sunt mites. At reliquæ differentiæ, ab accidente aliquo deducuntur: vt quũ dicimus, febrium aliæ pallidæ, aliæ rubeæ, aliæ liuidæ. Porrò differentiæ caloris præter naturam, & ex eo quod magis & minus, & ex materia in qua calor accẽditur, & ex modo motus eiusdem caloris, sumuntur. Sunt autẽ omnino evidentes, quæ

Febrium differentiæ maximè principales sunt quæ sumũtur ab ipsa febris substãtia.

Febrium differentiæ ab accidẽte desumptæ.

quæ in eo quòd magis aut minus calor est accensus, consistunt. Quo in genere differentiæ, cõsueuerunt medici magnam ac paruam febrem vocare, impropriè quidem rei quali, nomẽ quanti tribuentes.

Febrium differentiæ sumptæ à materia cui hæret calor præter naturam, sunt tres.

Quæ verò à caloris materia ducuntur, maximè propriæ differentiæ caloris præter naturam sunt. Atq; hæ sanè ternario numero ambiũtur. Nam aut incalescit ipsius cordis corpus: aut qui continentur in ventriculis eius humores: aut sola quidem aërea spiritalisq́; substantia sufficiẽter incaluit: humores autem & solida corpora incalescunt quidem adhuc, nõdum autem sunt calefacta.

Aëream substantiam esse mistã per omnia sanguini.

Mista siquidem est in arteriis omnibus spirantibus per infinita foramina, aërea substantia sanguini, ac nihilo minus in corde ipso, ceu * confluxili & conspirabili cum vniuersis arteriis. Incipit itaque hic præter naturam calor, quem nominamus febrem, aliàs ex alio eorum, quæ nuper diximus: spargitur autem, atque vnà cum patiente afficit duo reliqua genera. Facillima igitur ab humoribus ad spiritum caliditatis transumptio: nõ æquè autem promptè vnà cum spiritu, accenduntur humores. Corpus etiam solidum, humoribus atque aëreæ substantiæ facilius impartitur calorem, quàm ipsum ab eisdem suscipiat.

Tenuis substantia facilius alteratur quam crassa.

Omnis siquidẽ substantia tenuis, promptius alteratur quàm crassa. Est autem tenuissima quidem aëris: crassissima verò corporum solidorum: media humorum substantia existit. Cæterùm solidas partes, continentia: humores, contenta: spiritus, impellentia appellauit Hippocrates.

CAPVT II.

Ephemerarum causa.

Quòd igitur ex laboribus, ira, tristitia, solis ardoribus, frigore, vigiliis, cruditate, ebrietate, & crapula, nonnulli febricitare cernantur, omnib. est in confesso: quemadmodum etiam, quòd pestilens aëris constitutio febres conciliet: quódq; periculosa sit conversatio cum laborantibus pestilenti morbo, quum nimirum is non secus sit contagiosus, quàm scabies aut lippitudo.

Pestilenti morbo correptos, fugiendos esse. Tabidos, & putridum expirãtes, esse abigendos.

Sed neque tutum est cum iis qui tabe correpti sunt, cõuersari: neq; (vt summatim dicã) cum illis q spiritum putrem reddunt. Iam verò qui consueta exercitia omiserint, & aliis morborum generibus, & febribus maximè corripiuntur.

Febres quæ occasiones accendant.

Plethora etiam, vitiosi cibi, medicamenta, æstúsq; circa canis syderis ortum, atq; alia id genus complura, similiter febres accendunt.

CAPVT III.

Elementa corporum, quæ.

Igitur calidum, frigidum, humidum, atq; siccum, corporum elementa existunt: ex ipsoeumq; temperaturis primi constituuntur morbi: quorũ vnus est febris, vbi in corde quædam præter naturam caliditas generatur.

Febris est calor præter naturã in corde accensus.

At differentiæ caloris, à triplici differentia materiæ desumebantur. Siquidẽ vel in ipso corpore cordis, vel in humoribus, vel in spiritu, calor præter naturam accenditur.

Causa procatarctica.

Præincipiunt autem causæ quædam notissimæ, in omni febrium constitutione, quatenus dictum est. Sed neque sat est, si calor aliquis dicatur esse præter naturam, ad hoc vt dici febris mereatur: oportet siquidem prius vt cor illo incalescat: alioqui calor à sole aut ab igni inductus, febris esset dicendus.

Iracundia quid.

Porrò iracundia est velvti feruor quidã, ac motus vehemens potentiæ irascibilis, in corde * delitescentis. Simul autẽ cum eo feruore calfit aliquando spiritus, aliquando substantia sanguinis. Quòd si ita contigerit, vt ea corpora quæ in se admiserunt caliditatem, lõgo eam tempore retinere sint apta, licet motus cordis sedetur, in hisce tamen permanet calor præter naturam, atque inde hominem febricitare est necesse.

Febris ab iracũdia quando generatur.

Huiuscemodi autem febris habet originem à motu atque feruore natiuæ caliditatis.

Febris orta à tristitia.

Quæ autem ex tristitia fit, ex solo motu, non autem ex feruore gignitur.

Febris ab exercitio immodico

At illius quæ labores sequitur, principium est musculorum, neruorum, copularum, & articulorum motus immoderatus. Ea siquidem primò, calorem quendam concipiunt. Dein verò continuatim calor ascẽdit ad cor, ac tunc homo necessariò febricitat.

Febris à cute densata.

Quæ autem ex densitate cutis accenditur febris, qualis maximè constipatis atque astrictis corporibus accidere solet, mordaci effluxu in corpore coaceruato contingit.

Difflari animaliũ corpora duplici modo.

Semper enim corpora animalium difflantur, idq; duplici modo: nempe effusis ad exteriora vaporosis fuliginosisq; superfluitatibus, ac rursus intus attracta refrigerante ac ventilante natiuum calorem aërea substantia.

Astrictionem cutis, quomodo febris sequatur.

Quum igitur vehemẽs aliqua causa cutim ipsam condensans, meatus angustiores reddiderit, sæpius in plethoricam dispositionem incidit corpus, si & vapidum & optimum, quod effluit, extiterit. At si fuerit mordax & acre, nonnunquã febre corripitur: quo tẽpore etiã calor maximè augetur, refrigerio extrinsecus adveniente priuatus. Acris autem ac mordax superfluitas * effluit iis, qui aut natura vitiosos habent humores, aut prauis cibis vtuntur, aut sæpius cruditate vexantur, maximè si post eiusmodi cibos aquam vitiosam biberint. Idem his quoque accidit, qui supra modum laborant, aut vigilant, aut cogitant, aut medicamina acuta iugiter sumunt.

Cruditatẽ patientium, qui nam facilè in febres incidãt, & qui ægrè.

Eorum igitur qui cruditatem patiuntur, ij quidem qui prauis succis redundant, ac malè difflantur, aut intempestiuè laborant, aut balneis superfluis vtuntur, facilè corripiuntur febribus. Qui verò boni habitus sunt, integréq; difflãtur, & quiescunt, regionémq; ventriculi & hepatis calfaciũt, impossibile est vt febricitẽt. Nam in eisdem residet ventriculi & hepatis partibus, quicquid corruptum est, ac paulatim coquitur, redditúrq; optimum: sicvti & iis qui se motibus vehementioribus torquent, aut æstiuo sole, aut balneis calidis dulcium aquarum vtuntur, quicquid vitiatum est, recipitur in corporis habitum. Quibus verò corrupti cibi descenderunt in ventrem, * eos febris non corripit, nisi ob alias causas: velvti si defatigati sint ob crebriorem deiiciendi necessitatem, aut ventrem inflammatio tentauerit.

Febres oriri solent ob obstructiones meatuum.

*Porrò per obstructiones meatuum, & humorum constipationes, ob putredinem solet febris oriri.

Putrescunt facile calida & humida, si conclusa in calidis locis nec difflẽtur, nec refrigerentur.

Promptissimè nanque putrescunt omnia calida & humida, in calidis locis contenta, nisi difflari ipsa et refrigerari contigerit. *

Plenitudo ad vires.

Quinetiam in altera plenitudine quæ ad vires dicitur, succi citò ad corruptionem deveniunt, * quum nec vincantur, nec concoquantur à facultate, vtpote imbecilla existente, Propterea autem quicunque cibi

glutinosi atq; crassi sunt, * ij ratione putredinis magis morbifici existunt: quandoquidem succi ex ipsis geniti, longè promptiores sunt, vt & in meatibus hæreant, & impingantur. At acres & attenuantes cibi, quòd mali succi sint, febres etiã accendunt.

Inflammata particula cur febres succẽdant.

Partes etiã quæ experiuntur inflammationem, ratione putredinis similiter febres inducũt. Impactus siquidem in eis qui influxit humor, si natura calidus sit, nec difflatur, actutùm putrescit.

Caliditas erysipelatosa et phlegmonosa, quando insistent.

Si igitur fluxionem ipsam exquisitè amara bilis pepererit, caliditas erysipelatosa partem occupat: si verò sanguis, phlegmonosa: at si ex vtrisq; miscellaneus humoe, vel fit erysipelas inflammationis particeps, vel inflammatio erysipelatis: nomen quidem ab humore excellẽte suscipiens, cognomen autem ab altero. In hisce autem omnibus consortij lege febris accenditur. Nam proxima pars calefactæ particulæ, simul cum ea calfit, donec ad cor * dispositio ipsa pervenerit.

Carbunculi oriuntur à feruente & melancholico sanguine.

Etenim in carbunculis id quod continuum existit, similiter cõcalescit. Fiunt autem ex sanguine quidem satis calido, & ad atræ bilis naturam, propter advstionem, converso.

CAPVT IIII.

Aër impendio calidior, quid in corpora nostra, moliatur.

Calidiores aëris ambientis status, per inspirationem quidem manifestè cor calfaciunt: corpori autem extrinsecus circunfusi, totum ipsum calidius reddunt: sed præsertim arterias, vt quæ ipsius substantię aëris ambientis aliquid ad se alliciãt: * cum quibus omnibus affici etiam cor est necesse: & quum calidius impẽdiò fuerit, ipsum primùm atque præcipuè, calorem febrilem suscipere, ac dein vniuerso corpori communicare.

Pestilẽtis febris causa est inspiratio aëris vitiati & putridi. necnon vitiosi succus in corpore, ad putrescendum habilis.

Pestilentis autem febris, inspiratio aëris vitiati & putridi, maximè esse in causa videtur. Fit aliquãdo etiã ob eos qui sunt in corpore humores ad putrescendum paratos, quum exiguam aliquam occasionem ad febris originem ab aëre ambiente acceperit animal. Aëris autem putredo accidit, vel ob cadauerum multitudinẽ minimè crematorum: vel ob lacuum, vel paludum æstiuo tempore evaporationem.

Causam nullã posse agere, absque patientis corporis aptitudine.

Cæterùm nulla causarum sine patientis aptitudine agere potest: alioqui ex æquo omnes afficerentur ab eadem causa.

Pestilenti febre, qua corpora facilè, & qua difficillimè corripiantur.

Quæ igitur vitiosis succis redvndant corpora, obstructáq; sunt, atq; inerti victus & exercitij ratione educata fuerũt, ea sanè per pestilentes cõstitutiones ambientis, statim à prima inspiratione initium putredinis sument, ac plurimum in malo provelientur. Quæ verò contrario modo disposita, nonnulla quidem nihil, nõnulla verò adeò exiguũ læsionis percipiẽt, vt minimo negocio reverti ad naturalem habitũ possint. Iam verò quum aëris temperatura, ad caliditatem atq; humiditatem immodicam fuerit conversa, pestilentes morbi exoriẽtur: qui ea tantùm corripiẽt corpora, quæ vt afficiantur, prompta & idonea erunt.

Aëris constitutio calida & humida, pestifera est morbis obnoxia.

Corpora cõsentientia causis morbificis, facilè corripiũtur.

Etenim ea corpora quorum dispositiones consentiunt causis morbificis, facillimè contaminantur: quorum verò renitũtur, ac reluctantur, quantùm viribus ac magnitudine contrarietas valet, tantùm invicta cõtingit permanere ea corpora.

Corporum dispositiones dissimiles.

Quum enim corporum dispositiones dissimiles ac multiformes existant, quædam facilè alterantur, ac patiũtur à causa in ipsa operãte: quædam insuperabiles atq; impassibiles permanent: quædam ægrè patiuntur. Est autem ipsius medici opus, correctiuũ errorum omnium, qui circa humanum corpus contingunt.

Corpus contra pestilentem auram debet reddi purissimum, ac maximè tũ perspirabile, tum causæ præpotenti contrarium.

Quare in ijs omnibus prima esse deber, atque communis intentio, vt corpus qnammàximè purum sit, ac perspirabile: secunda autem, vt præpotenti causæ adversetur, qoàmmaximè fieri poterit. Nam quibus horum contraria insunt, corripiuntur celeriter, acerrimèq; laborant.

CAPVT V.

Pestiferæ febres omnes à putredine.

Igitur omnes pestiferę febres à putredine originẽ ducunt. At ephemeræ, minimè putredinem humorum sequuntur. Sed qui quidem ex solis incéndio febricitat, ab agentis causæ calidirate affici natura est aptus. Qui ex ira, huic feruorem quidem fieri caloris qui in corde consistit, est necessarium: non tamen etiam putredinem. Sic & ei qui supra modum exercitatus est, vehementior calor præter naturam sine humorum putredine in corpore accenditur. Cui autem cutis adstricta est, quum prius acriores superfluitates expirarent per eam, posteaquàm sunt retentæ coaceruatæq;, in febrem incidit, nulla interveniente humorum putredine. Porrò quæ tumoribus inguinum superveniunt febres, omnes (authore Hippocrate) perniciosæ sunt, exceptis ephemeris.

Ephemeræ supervenientes tumoribus inguinum, quomodo à putridis differant.

Sunt siquidem quædam febres è genere ephemerarum, supervenιẽtes tumoribus inguinum: quæ quidem ab eis differunt quæ ex humorum putredine eveniunt, quæq; vel in aliquo viscerũ, vel in cauis & maximis vasis radicem habẽt suæ generationis. Quandoquidem quæ inguinum tumoribus ephemeræ superveniunt, concalfaciunt semper partes vicinas, donec vsque ad cor febrilis calor perveniat: quò tamen potrida fuligo non pervenit, sed ibidem, in loco inguinis circunscripta remanet, sola alteratione per continuum facta, atque vsque ad cor ipsum extensa sola caliditate. In putredine autem quæ aut in visceribus, aut in magnis fit vasis, quidã velvti fumus, ex putrescentibus succis ad ventriculos coedis attollitur. Præterea in tumoribus inguinum omnes simul, collectiq; humores putrescunt, siue per vnum, siue per duos continuos dies, vtpote in vno eodémq; loco compacti: at qui in visceribus sunt, vasisque magnis, quum perpetuò fluant, suóque contactu vicinos ad putredinem trahant, spatio temporis putridum calorem accendunt.

CAPVT VI.

Putredo humorum quæ in vasis fit, contingit duplex.

Humorum autem putredo, quæ in vasis fit, similis est ei quæ in inflãmationibus, abscessibus, atque tuberibus accidit, duplex existens secundum genus. Nam aut fit vincente natura: aut omnimodo superata, aut adeò imbecilli reddita, ut nullam amplius in putrescente excremẽto ad optimum moliri possit transmutationem: quod quidem tertium genus putredinis ex duobus primis conflatur.

Pus laudabile quale esse debeat.

Per abscessus igitur, integrè superante natura, optimum conficitur pus, aspectui album & crassum, & quaqueuersum sibi simile: læue autem rangenti, ac minimè fœtidum. Nam si semiputridum fuerit, tertium in tali transmutatione genus, quod paulò aute diximus,

mus, fit: quódq; secundùm magis & minus, varias differentias sortitur. Quotcunque autem in abscessibus putredinis sunt differentiæ, totidem & in febribus quæ ex putredine succenduntur, sunt eorum quæ in vrinis apparent, formæ varietates. Optima verò vrina quæ ex putrescente humore perficitur, qui adhuc concoctionem à continenti vase suscipiat, est quę albam, lęuem, æqualem, & minimè fœtidâ habet hypostasim. Pessima aũt est, quę in omnibus maximè cõtrario modo se habet. Quę verò intermedia existit, quantò ad alterã propius accesserit, tantò aut melior est, aut deterior.

Vrina optima ab humorib. putrescẽtibus, qualis.

Vrina pessima.

CAPVT VII.

Porrò febrium ephemerarum hoc vnum est præcipuum atq; inseparabile indicium, quòd ab aliqua manifesta causa præincipientéque (quam procatarcticam vocant) oriatur. Non est tamen id signum earum proprium. Nam & aliarum quædam, à causa manifesta gignuntur, quæ nimirum pręcessit. Inseparabile verò ac proprium ephemerarum est, vrinæ statim prima die concoctio: pulsúsque ad magnitudinem & celeritatem effatu dignam accedens, ita vt frequentia à proportione deficiat secundum externam quietem. Est autem & magis inseparabile & proprium, quòd nullo modo ad celeritatem ea pars pulsus, quæ dicitur systole, tendit: & si aliquando contingat hoc, minimum ac vix perceptibile existit, parúmq; à naturali tenore mutatum. Sed & caliditatis suauitas, proprium atque inseparabile est huiuscemodi febrium indicium. Inseparabile quoque, æqualis atq; incompressus ascensus, in calore simul & pulsibus: non tamen proprium, quum & aliis quibusdam adsit: sicuti etiam consistente febre mediocritas. Neq; enim hoc etiam est ephemerarum proprium, quanquam eis maximè inest. Proprium pręterea inseparabiléq; ephemerarum indicium est, cum sudore, aut rore, aut aliquo optimo vapore inclinatio, quam sequatur integritas. Atq; hæc quidem est communis ephemerarum febrium dignotio. Earum verò quæ ex adverso ab ephemeris distinguuntur, quædam in putredine humorũ consistunt, quædam solidas animalis particulas occupant. Atque has sanè medici febres hecticas appellarũt, vel quia firmę atq; fixæ, perinde ac habitus, sunt: vel quia corporis habitum comprehenderunt: sic enim partes solidas vocitant. Primum autem & proprium, non tamen inseparabile, putridarum febrium est signum, quòd nulla procatarctica causa eas antecedit: id quod neutri aliorum generum inest. Quandoquidem ephemeræ omnes oriuntur à procatarcticis. Hecticæ autem, quando sine his gignuntur, minimè ab initio invadunt. Vbi quis igitur citra manifestam, præincipientémq; causam cœpit febrire, scire oportet eius febris causam in humoribus esse. Interdum tamen aliqua ex procatarcticis causis sui ratione febrem accendit ephemeram: succedit autẽ altera ex putredine humorũ, qui quod afficitur corpus, & impurum, & superflui humoris colluuie redvndãs fuerit. Successionis autem ipsius, vna quidem propria inseparabilisq; dignotio habetur, quòd febris ephemera ad integritatem non definat. Contingit verò aliquando, vt per vigorem ephemerę, ac multò magis per declinationis initium, signum aliquod permutationis cernatur: videlicet si ea trãquillitas absit, quam adesse oportebat. Initium autẽ sumere à rigore febrem, vbi nec insolatus, nec præcessit aliqua refrigeratio vehemẽs, putridarum febrium est proprium signum, non tamẽ inseparabile. Siquidem nõ inest putridis omnibus rigor: sicuti neque horror. Præterea inæqualitas pulsuum atq; caloris, siue in principiis, siue in augmento contingat, huiuscemodi febrium est signum proprium, sed ne ipsum quidem inseparabile. Multò aũt minus inseparabile existit, quòd accessiones ipsæ habeant plures velvti insultus: id quod superexacerbari vocamus: quemadmodum & pulsuum compressio, quæ putridarum febrium est propria (nisi alicuius symptomatis ratione citra febrim eo accidat) non tamen inseparabilis. Maximum etiam earum febrium quæ à putredine oriuntur indicium est, mordacitas & acrimonia caloris, quæ perinde ac fumus nares & oculos, sic ipsa erodere tactum videtur. Sed in principiis quidem accessionũ, vtpote in quibus calor adhuc suffocatur, superfluitatésque succenduntur intus, non statim ea qualitas, admota manu, discernitur. At per moram, prædicta caliditatis species effertur ex penitioribus partibus. Proprium præterea inseparabiléq; putridarum febrium est signum, velocitas systoles, quæ manifestius quidem in crescentibus febribus, non obscurè autem in incipientibus & consistentibus fit. Comitatur autem has febres, in initiis quidem, pulsus paruus ac velox: quum verò consistunt, velox simul & magnus. Sic & quæ circa externam quietem versatur frequentia, in huiusmodi febribus deprehenditur manifestè. Cuius similis neque in ephemeris, neque in hecticis cernitur. Maximum verò & harum febrium indicium existit vrinæ cruditas: earundémq; est proprium, imbecilla concoctio. Neque enim vnquam magnum aut effatu dignum concoctionis indiciũ per huiuscemodi febres in primis vrinis apparet, si quidem excipiamus eam, quæ fit ex ephemeris febribus, permutationem. At verò pulsus durus nullius generis febrium, quatenus febres sunt, est aut proprius, aut inseparabilis. Comitatur tamen magna ex parte hecticas febres: nonnunquam verò etiam duo genera alia, symptomate aliquo interveniente. Quippe durities accidit arteriarum tunicis, aut ob congelationem, aut tensionem, aut siccitatem. Congelationes igitur, vehementes algores efficiunt: tensionem verò, inflammationes, & duri tumores, & neruorum dispositio inflammationibus correspondens. At siccitatem, evacuationes diuturnæ, & longi temporis fames, & diutinæ febres ardentes. In vniuersum autem, quæcunque solidas animalis particulas vehementer exiccant, sicuti & hecticæ febres, arteriarum duritiem efficiunt.

Ephemera oẽs oriuntur à procatarctica causa.

Ephemerarum vrina et pulsus qualis.

Ephemerarum calor est perpetuò suauis.

Ephemerarum inclinatio accidit cum sudore vel rore.

Putridæ febres. Hecticæ febres occupãt solidas corporis partes.

Putridas febres nulla procatarctica antecedit causa.

Putrida febris quando succedat ephemeræ.

Ephemerã permutari in putridam, quibus dignoscatur indiciis.

Putridarum febrium calor est mordax & acris.

Putridis febribus adesse velocem systolem.

Putridarum febrium pulsus.

Putridarum vrinæ quales.

Febrium nulli, quatenus febri, adest pulsus durus.

Durities vnde accidat arteriarum tunicis.

CAPVT VIII.

At verò hecticæ febres magna quidem ex parte ardentibus febribus solent supervenire, vsque adeò productus, vt humorem in corpore cor-

Hecticæ ardentibus solent supervenire.

dis contentum absumpserint: quanquam fieri etiam potest, vt magna adhuc eius portio seruetur. Cæterùm illæ non tantùm hecticæ sunt, sed etiam tabidæ.

Tabidæ febres.

Quæ verò manente adhuc humiditate gignuntur, vbi cordis occupauerint corpus, hinc maximè succenduntur, quemadmodum lucernæ flamma ex ellychnio.

Hecticas febres interdũ ab initio invadere, similem cũ ephemeris habentes generationem.

Alio autem modo febres hecticæ oriuntur, vbi statim ab initio invadentes, similem ortum cum ephemeris habent: videlicet aut ex ira, aut tristitia, aut lassitudine insigni, aut ardore solis contractum. Quæ igitur sic gignuntur, non admodum ægrè curantur.

Hecticarum nonnullas quidem facile, alias ægrè curationem recipere.

Quæ autem peruenerunt ad tabem, iis, vbi iam exquisitè consistunt, & iamdudum inceperunt, vt medeamur est impossibile. Siquidem earum natura calida est & sicca, quum per eas tale quid perpetiatur cor, quale lucernæ ellychnium, dum plurimum est exustum. Differt autem tabida febris à tabe, siue marasmo.

Marasmus. Tabida febris à tabe quomodo differat.

Marasmus siquidem etiam absque febre in decrepita ætate solet accidere, extincto natiuo calore: id quod nihil aliud existit, quàm mors, quæ ferè sine sensu doloris, ac secundum naturam, ex siccitate contingit: sicuti & iis qui præter naturam tabescunt, altera species marasmi accidit, quæ à Philippo ex morbo senectus vocatur. Tabida verò febris non tantùm sicca, sed etiam calida est passio.

CAPVT IX.

Hectica igitur quæ in tabem incidit, febris, cognitu promptissima atque facillima existit.

Tabidæ febris indicia.

Nam priusquam pulsum atque calorem perpendas tactu, videbis oculos immodicè concauos, ac velut in foueas quasdam reconditos, exhausto iam vniuerso ipsorum humore, ita vt ossium, quibus palpebræ cohærent, eminentiæ cernantur. Sordes præterea in ipsis siccæ ostenduntur, & quędam veluti squallida dispositio, qualis maximè inest iis, qui toto die sub solis ardore per puluerem iter longum fecerunt. Quinetiam in eis est coloris flos vitalis extinctus: frontisq; & faciei cutis rigida, ex siccitate, & squallida. Ad hæc, sic affecti frequenter palpebras cõtrahunt, dormitantium instar: non tamen affectus eorum est somnus, sed potius vigilandi impotentia. Præ macie etiam sunt illis collapsa & concaua tempora: nihilq; in eorum corporibus cernitur præter cutim atq; ossa. Pulsus autem tenuis, durus, debilis, atque frequens apparet. Caliditas verò, quum primùm admouetur manus, languida est: paulatim autem acredinem, atque erosionem ostendit: ac magis, quum plus tangendo immoratus eris.

Marasmus quomodo incipiat.

Porrò marasmus tunc incipit, dum cognatus humor, qui in mediis partium similarium spaciis inspersus est, & ex quo primùm vniuersæ partes nutriuntur, periclitatur circa corpus cordis non amplius adesse. Quandiu enim pars aliqua humoris illius conseruetur, solùm febris hectica existet, nondum etiam tabida.

Tabes exquisita quando dicatur.

Vbi verò res eò discriminis iam peruenerit, vt nihil ex tali humore supersit, tunc exquisita tabes existet. Est autem hecticarum omnium dispositio difficilis, vbi præterierit principii tempus: quod non dierum aut horarum numero, sed ipso dispositionis modo determinãdum est. Cæterùm quum naturalis temperies cordis primùm inuerti inceperit, neque natiua humiditas protinus dissipatur, neque virtus laborat plurimùm: sed primò fit veluti quædam efferuescentia ipsius humiditatis: quo tẽpore facilè est eiusmodi febrem sanare, tanquam nihil adhuc virtute perpessa. Tantùm autẽ virtus laborat, quantùm siccitas & caliditas in ipso corde inualuerit. Iam verò, quæ febris æqualiter ab vtraq; distat, ab ea scilicet quæ exquisitè tabida existit, & ab illa in qua nihil est adhuc tale, mediam quodammodo sese habet ad curationem, dubio ad partes ambas momento inclinans. Quæ autem tabidæ proximior existit, est vicinior periculo, quum quæ alteri primæ magis adhæret, non paruam salutis spem possit nobis promittere.

Hectica febris inuestigatio.

Fingamus igitur aliquem esse correptũ febre, quam præcesserant conspicuæ & procatarcticæ causæ. Si enim febris ipsa ad sequentem diem extendatur, neque integrè desinat, neque exasperetur magis, ariditatem tamen maiorem in corpore repræsentet, talem hecticam fore tibi suspicandum fuerit. Quòd si & in tertio die sine cibo permanere voluerit æger, donecq; tertianæ accessionis præterierit horas suspectas, nihilq; essatu dignum priori accesserit febri, aut imminutum fuerit, sed tantummodo quædam exiguæ reliquiæ primæ febris procedant, permaneantq; cum ariditate corporis, & caliditate, quæ primo quidem tactu mitis sentiatur, processu verò acris, mordax & sicca: huiuscemodi febrem hecticam esse existimandum est. Maximum verò & indubitatum erit eius naturæ indicium, si cibum homini post suspectas horas obtuleris. Statim siquidem vna vel altera hora post cibum exhibitum, quicunque ægrotantem tetigerint, alteram febris accessionẽ opinabuntur adesse.

Hecticas febres post sumptum cibum excandescere, exacerbariq; æqualiter.

Omnibus nanq; hecticis febribus hoc proprium inseparabileq; adest indiciũ, scilicet quòd allato cibo accendatur * calor, pulsusq; ad magnitudinem & velocitatem augeatur, sic vt videatur oborta esse incompressa quædam accessio, hoc est, libera ab omni inæqualitate, qualis comitari alias febres solet. Nam tametsi in aliis nonnullis febribus huiuscemodi *insultus incompressi cernantur, ii tamen absque cibo solent accidere.

Hecticis febribus nulla adest accessio.

In febribus autem hecticis nunquam aliqua accessio conspicitur, sed perpetuò cernitur vna febris continua, vt illa quæ synochos appellatur.

Synochos febris est tota vna febris continua.

Ea tamen quandam veluti flammam plurimam admouenti manum possidet occursantem: pulsusq; ædit celerrimos, frequentissimos, atque maximos. In hecticis autem febribus, neque multa occurrit caliditas, pulsusque tantò minores, rariores, atque tardiores sunt iis, qui per synochos fiunt, quantò etiam caliditas ipsa est minor.

Hecticæ omnes pusillæ et æquales semper à principio vsque ad finem existunt.

Commune itaq; omnibus hecticis febribus est, quòd pusillæ, & semper à principio vsque ad finem æquales existant. Proprium autem est tabidarum, siccitas.

Tabidarum febrium propriũ est siccitas.

Nam sine siccitate sæpius hecticæ febres consistunt, quum minimè in tabem degenerant.

Hecticas sæpe absq; siccitate consistere.

Iam cæteras febres quæ incompressas accessiones sortiuntur, omnino compressio aliqua comitatur, dum cibus ingestus fuerit in accessionis principio. Hecticis autem,

post

post cibũ assumptũ, quendam velut incõcussum insultum fieri contingit, qui tamen non est accessio, sed incrementum caloris, atq; promotiò pulsus in magnitudinẽ atq; velocitatem, qualis cuicunq; alteri post cibũ solet accidere. Quamobrẽ alteratio ipsa tandiu perdurabit, donec distributus cibus appositúsq;, humectauerit cordis aridi tatem. Postea verò corpus ad pristinum revertetur statum, in quo antea quàm cibus exhiberet, cõspiciebatur. Quod si rursus nutrire velis, vel in diuersis temporibus, senties semper calorẽ post cibos adauctũ: pulsus aũt (vt dictũ est) alteratos: vtpote quibus idem videtur accidere, quod calci & lapidibus calefactis, quorũ nimirum caliditas arida, per aquæ affusionẽ, ab humida substantia nutritur. Humida enim caliditas, quàm sicca, vires habet non parum evidentiores. At verò siccã in hecticis febribus esse caliditatem, quas consequitur tabes, hinc constat, quòd nullus eorũ qui habitu corporis sunt humidiori, statim ab initio huiuscemodi febre correptus fuerit. Quicũq; aũt sunt natura sicciores, ac præsertim si temperiem etiam calidiorẽ sortiantur, vitámq; elegerint in laboribus, vigiliis, curis, tenuiq; victus ratione, hos statim ab initio solet hectica febris invadere, ex ira, vel tristitia: ac magis æstate, statúq; temporis calido & sicco, ac loco prӕterea consimili. Ac terminus talium hecticarum principij est, si eo tempore, quo solent ephemeræ ad integritatẽ desinere, non solùm istis nihil tale accidat, sed siccitas etiã manifestè intendatur. Alter verò cuiusdam velvti ipsius augmenti, atq; integræ perfectionis terminus, est tertiæ diei accessio. Nam si tunc nec altera accessio supervenerit, neq; ægrotus absq; febre fuerit, adaucta insuper siccitate, proculdubio hic hectica febre laborat: quæ progressu temporis citò ad tabidam cõvertetur, nisi rectè curetur. Terminus autem permutationis ipsius ad tabem est, dum pulsus debilis simul atq; durus sentietur: qui quidẽ necessariò etiã erit paruus & frequens: non tamen propterea febris dicitur tabida, sed ob id potius, quòd debilis atq; durus existit. Debilitas siquidẽ, vehementẽ sequitur febris intemperantiam: durities aũt, ariditatem. Si igitur huiuscemodi affectus cor occupauerit, hinc febre tabida necessum est animal laborare. In eandem verò incidunt febrẽ ex ardentibus atq; acutis febribus plures, qui rectè curati nõ sunt: quiq; quũ egerent potione frigidæ, non solùm eam nõ biberunt, sed nullũ etiam aliud refrigerans medicamẽ applicuerũt thoraci & præcordiis. Quluetiã hepatis ac ventriculi inflãmationibus, nisi rectè curẽtur, tabes supervenire cõsueuit, affectione ipsa cordi cõmunicata. Siquidem tabe corripitur cor, interdum quidem ex se ipso, sicvti per excandescentias, vehementésq; atque diuturnas tristitias: nonnunquam verò ex ardentibus febribus: aliquando autem ex pulmonis ac thoracis affectibus, ac præsertim ex empyemate & phthisi, atqueadeo ex diuturnis nobilium partium inflãmationibus. Similiter in lienteria & diarrhœa, si vel ab initio statim, vel progressu temporis, febris invaserit, tabidę postea febres succedunt. In vniuersum autem, quandocunq; præexiccatum cordis corpus febrilem caliditatem susceperit, & quæ cum difficultate extinguatur, tabida occupatur febre. Quare & quũ arteriæ circunstantibus partibus calidiores sentiuntur, maximum sunt hecticarum febrium indicium. Vbi igitur sola per seipsam consistit hectica febris, perspicua est, an sit absolutè hectica, an simul & marasmodes. Vbi verò hectica febris vnà cũ putrida coit, longè difficilius cognoscitur: quamvis ex arteriarum perseuerante calore, motúsq; celeritate & frequentia, eam discernere possumus.

Febri cuicunq; alterari pulsum post cibũ, in magnitudinem atq; velocitatem.

Hectica statim ab initio, qui prehendantur.

Tabida febre tunc laborabit animal, quũ calor hecticus sũ ipsum cor occupauerit.

Tabes quibus soleat supervenire.

Tabe corripi cor quib. ex causis posit.

Hecticam misceri interdum cum putrida.

CAPVT X.

Porrò qui ex feruore solis inciderũt in febrim, his cutis magis ad calorem & siccitatem, quàm pulsus ad febrilem vergit dispositionem: nam & minus sitibundi sunt iis, qui æqualem habent caliditatem: & quamprimum manus admouetur, ingens calor percipitur. Contrà res se habet in iis, qui ex cute densata & astricta laborant: nam in eis reaccenditur calor. At qui ex feruore solis ęgrotant, his maximè devri caput videtur: plúsq; ex balneis frigidis vtilitatis & delectationis percipiunt. Oculi quoq; in eis rubicundiores & calidiores cum quadam ariditate videntur, si quidem sine grauedine ac destillatione affligantur. Est autem minus calida cutis iis qui ex frigiditate febricitant, corpúsq; eis in maiorem tumorem attollitur: ac nullus in frõte squallor, qualis illis qui ex insolatu febricitant, sine plenitudine capitis. Siquidem magna ex parte his solet caput repleri; nisi quis purum, materiæq; invtilis expers corpus possideat. Solis quippe his caput calfieri contingit, siue aliqua plenitudinis noxa.

Febris ex insolatu.

Febris ex cute astricta.

Febris ex frigiditate.

GALENI PERGAMENI
de differentiis febrium, lib. II.

CAPVT I.

SVperest autem nunc, vt de differẽtiis febriũ quæ ex humorum putredine oriuntur, similiter disseramus: idq; vbi admonuerimus prius, non sat esse (quemadmodũ multi opinantur) ad omnium febrium generationem, si in corpore amara bilis redvndet. Alioqui laborantes arquato morbo, ad vnum omnes maximis corriperentur febribus: Id quod nequaquam contingit, priusquam bilis quæ in illis copiosissima est, cõputrescat. Absurdum etiam est credere, in quartanis & quotidianis febribus exquisitis, aceruari bilem amaram, quemadmodum in tertianis, atq; in causonide, quum in illis nullum talis succi vestigium adsit. Etenim febres tertianæ magna ex parte in corporibus natura magis biliosis fiunt: in ætate vigenti (quæ omnium biliosissima est:) tempore æstiuo (in quo dominatur is humor:) in locis prӕterea quæ calidam & siccam temperiẽ possident, in similíq; aëris ambientis constitutione: ac breuiter in homine qui laboribus, curis, vigiliis, æstu, tenuis victus ratione, eadémq; calida & sicca, ac deniq; medicaminum calfacientium & exiccantium immodico vsu, fuerit commaceratus. Quotidianæ verò, naturis in quibus pituita superfluit, sunt familiares: in hyeméq; præcipuè, atque in omni locorum & temporum statu frigidiori atque humidiori gignuntur. Ex ætatibus porrò, senilem atq; pueri-

Tertianæ febres quibus natura magis sint familiares.

Quotidianæ febres quibus naturis magis sint familiares.

lem infestant magis: præsertim si accedat otiosa vita, quam crapulæ comitantur: atq; etiā si post pituitosos cibos quispiam balneis vtatur. Neq; etiam ij qui quotidiana febre tenentur, amaram evomunt bilem, nec per ventrem inferiorem aut sudores illam excernunt, quod in febribus contingit tertianis: hæ siquidem flaua bile putrescente gignuntur. At quotidianæ ex pituita, quemadmodum quartanæ ex atra bile, ducunt originem. Proinde corporum naturæ magis ad atram bilem procliues, ex ętatibus, pręcipue declinans: ex anni verò tēporibus, maximè autūnus: ac breuiter victus vniuersus frigidus atq; siccus, quartanis febribus originē præstāt. Quare & rigor q vtrūq; genus febris antecedit, haudquaq̄ similis est: * sed q in tertianis quidē accidit, repræsentat sensum causæ efficiētis, velvti rei cuiusdā pungētis, feriētisq;: qui verò in quartanis, tanq̄ refrigerantis. Porrò febres intermittētes, quę nimirū ad integritatē desinūt, ortū habent ab humore qui per oēs corporis partes suo motu defertur. At in cōtinuis, humor delitescit atq; cōtinetur in venis.

Tertiana sunt à flaua bile cōputrescente.
Quotidianæ sunt à pituità.
Quartanis febribus quæ originem præstēt.
Rigor qualis tertianis, quartanisq;.
Intermittentiū febrium et continuarū discrimen.

CAPVT II.

Intermittentiū febriū tres differentiæ.

Intermittentiū igitur tres sunt omnes numero differētię, quotidiana, tertiana, et quartana: quotidiana quidē, ex pituitę: tertiana aūt, ex flauę bilis: quartana deniq;, ex atræ putredine ꝓpagata. Continuarum aūt quę ex flaua bile ꝓveniūt, duplex species habetur: vna quidē, earū quæ appellantur synochi: quarū vniuersum tēpus vnica accessio existit, à principio vsq; ad finē extensa: altera verò earū quæ idē cum genere nomen habēt, cōtinuæq; dicūtur, atq; in pluribus * particularib. circuitibus cōtinentur. Earū igitur quę appellantur synochi, tres differētiæ connumerātur. Nam earū quędā à principio ad finē vsq; perseuerāt ęquales: quędā paulatim augētur: aliæ decrescūt, atq; minuuntur. Vnde nonnulli primas quidem homotonas acmasticásq;, secundas epacmasticas, tertias paracmasticas, hoc est, vniformes, invalescentes, & decrescentes, nominant. At continuarum duæ sunt differentiæ primæ. Siquidem earum nonnullæ quidem, tertio quoq; die invalescunt exasperantúrq;, referentes naturam tertianæ febris: aliæ verò etiam die intermedio exacerbationem faciunt: neutræ tamē harum ad integritatem desinunt. Earum igitur continuarum quæ die intermedia accessionē faciunt, nonnullæ quidem formam quotidianarū seruant, duas invicem accessiones simillimas conficientes: alię verò, quum duas dissimiles faciant, simillimam primæ tertiam efficiunt, atq; secundæ quartam, instar duarum tertianarū progredientes. Hæ igitur ex bilioso magis, alterę verò quę singulis diebus similem accessionē faciunt, ex pituitoso humore consistunt. Est & tertium genus febriū continuarum, quæ perraro tamen eveniūt, quarum accessiones quartanarū figuram progredientes ostendunt, nec desinunt tamen integrè. Quemadmodum autem febris tertiana aliquando fit duplex, & aliquando triplex: sic hæc etiam non duplex modò, sed triplex potest evadere.

Continuarum species duplex.
Synochi vniuersum tempus est vnica accessio.
Synochorū tres differentiæ.
Homotona febres.
Acmastica febres.
Epacmastica febres.
Paracmastica febres.
Continuarum duæ differētiæ.
Continuā quartanam reperiri perraro.

CAPVT III.

Quæ igitur à flaua bile per sensibiles corporis partes delata oritur febris, ea cum rigore invadit, atq; ardentis febris similitudinem gerit, & biliosis vomitibus, aut deiectionibus, aut sudoribus, vel horū quibusdam, vel omnibus simul, soluitur. Huius febris accessio duodecim ad summum horarum æquinoctialium intervallo finitur. Vocamus autem ipsam exquisitam tertianā, quæ in temperatura laborantis biliosa, & anni tempore, & regione, & victus ratione, calidis & siccis cōsistit. At verò copiosior bilis, ea quæ pauca est, longiorem facit accessionē: tenuis autem, crassa breuiorē. Sic & vigor, maior quidem, breuiorem: imbecillior autem longiorem. Præterea corporis dispositio, rara quidē breuiorem, densa verò longiorem. Tempus autem intermissionis in hac febre, nullū habet humoris putrescentis ex pulsu perceptibile indicium, in die aut nocte, quæ consequitur accessionem. Quum verò parumper succenditur, vix agnosci potest in primis diei aut noctis subinde sequentis partibus: manifestius autem circa fines ipsius diei vel noctis: atq; adhuc manifestius die proxima, quæ videlicet antecedit accessionis diem vel noctē. In illa verò iam signum evidentius apparet, ac multò etiam magis accessione iam incipiēte: atq; adhuc plus, invalescente febre. Quū verò iam consistit, minus quàm quum augebatur: multóq; minus vbi iam declinauerit.

Tertianæ symptomata.
Tertiana exquisita quæ.
Accessiones febrium quæ faciāt breuiores, longioresq;.

CAPVT IIII.

Est & alia exquisitæ simplicitatis febris, quæ ex putrilaginosa pituita ortum habet, per sensiles à natura partes impulsa. Incipit autem à refrigeratione extremorum, & horrore magis quàm rigore. Cum difficultate per eam accenditur calor, ac longum cōsumit tempus dum invalescendo pervenit ad summū. Quoniā verò is ex quo constituitur humor, frigidus est & humidus, ac præterea lentus & tenax, idcirco ægrè accenditur, ac tardè mouetur, sæpisśque in foraminibus hæret. Opprimit autem atq; aggrauat aliquādo virtutem: vnde inæquales ac debiles magis, paruósq; efficit pulsus, quū primùm accessiones invadunt, atq; in primis incremēti partibus. Fiunt & in biliosa febri circa accessionum principia, singuli quos diximus pulsuū affectus: in ea tamē statim desinunt: cætera verò, necnon inæqualitas, plerunq; tali febre invadente non adsunt. At postquam cessauerit rigor, non multùm pòst calor accenditur, velvti ignis effulgens, purúsq;, omnis fumosę fuliginis expers. Pituitosi autem humoris caliditas, ignem humidum ex accensis lignis viridibus refert. Idcirco & * exiguæ evacuationes ab ipso, & accessionis spacium longius producitur: neq; intermissionis tempus est adeò vt in tertiana syncerum, sed humoris putrefacti seruat indicium. Attamen quum exquisitè suam naturam seruauerit, plerisq; & mihi nō rarò videtur habere puram intermissionem. Hęc febris, naturas cōsequitur corporum, & tempora, & loca, & status, artésque, & victus rationem, aliáq; omnia prorsus alumna pituitæ. Accenditur autem singulis diebus, etsi minus calida sit, quàm biliosa tertiana. Hæc enim, quū humorem habeat minimo negocio inflammabilē, facileq; quicqd ex eo efferbuerit, totū propter subtilitatē in accessione expurgetur, ad puriorē quandam integri-

Quotidianæ febris descriptio.
Tertianæ & quotidianæ discrimen penes sensum caloris.
Quotidiana accenditur singulis diebus, quia in accessionum declinationib. nō expurgatur integrè, vt exquisita tertiana.

integritatẽ terminari videtur: atq; exiguũ quoddam vestigiũ post paroxysmũ, putridę caliditatis relinquere. Quæ autẽ ex pituita febris accẽditur, in accessionũ declinationib. nõ expurgatur integrè, neq; parũ relinquit eius quod veluti succẽdi videtur: ac proinde intermissio eius lõgè deterior est, ac secundæ accessionis multò magis festinat insultus.

CAPVT V.

Quartana exquisita gignitur ab atra bile.

Tertiũ febriũ intermittentiũ genus est exquisita quartana, quũ ex solo atræ bilis humore gignitur, qui frigida & sicca cõstat tẽperatura. Succenditur aũt paulatim, velvti lapis aliqs, aut corpus similiter frigidũ atq; siccũ. Vbi verò aliqua ex eo flãma fuerit accẽsa, nihil fumidũ, aut semicombustum in accessione relinqt: atq; idcirco ex hoc humore, quàm ex pituita, plures evacuationes oriuntur, intermissióq; exquisitè pura videtur: quãdoquidẽ quicqd atræ bilis accẽsum fuerit, exhauritur atq; discutitur. Quamobrẽ in sic affectis talis est rigor, qualis iis, q vehemẽti gelu frigescũt. Hanc aũt febrẽ necessariò antecedũt, quæcũq; atram bilem accumulãt. Cæterùm accessio ipsius, quod quidem ad longitudinem pertinet, similis est tertianæ: nonnunquã etiam & longior, quum videlicet exquisita persistit, utpe à frigidiori humore producta. Pro multitudine autem & qualitate humoris, vigore & imbecillitate potentiæ, necnon ipsius ægrotantis dispositione, per omnes febres solet longitudo accessionum variari.

Quartanarum rigor qualis.

Si igitur neq; putrescat, neq; vehementer per partes sensiles deferatur, melancholicus humor, nũquam efficiet exquisitum quartanum circuitum. Iam verò, regij quidem morbi passionibus, diuturni melãcholiciq; splenis affectus, et colores in toto corpore fœdi: herpetibus verò atq; erysipelatibus, quæ ex flaua bile gignuntur, cancri & phagedænę, proportione quadam respondent. Verũ neq; in iis, neq; in aliis atrę bilis affectibus necessariò febricitãt, nisi prius atra bilis putrescat. Semper quippe natura suis viribus freta, quicquid *optimũ reddi potest ex succis, id nutriendis partibus conatur assimilare: excernere autem, quod talem correctionem nõ recipit. Quòd si quando ob occasionem aliquam id ipsum nequeat expellere, necessum est, vt diutius delitescens in animalis corpore, corrumpatur. Sic igitur iis qui morbo regio, atq; atræ bilis passionibus infestantur, quando biliosi humores superabvndantes, diutius corpus obsederint, febris supervenire cõsuevit. Sed neq; ob redvndantem pituitã febris vnquam accenditur, nisi prius cõputruerit. Ob pituitam aũt visum est sępius (quod impossibilè arbitrabantur veteres) oriri absq; febre rigorem.

Rigorem absq; febre aliquando ex pituita ortum.

CAPVT VI.

Hepiala est ex genere quotidianarum.

Hepiala oritur à vitrea pituita.

Ex genere quotidianarum est febris quam Hepialam vocant, vbi simul & febriunt, & rigent ægri, atq; eodem tempore in toto corpore vtrunq; sentiunt affectũ. Oritur autem hæc febris ab humore illo, quem vitreũ Praxagoras vocat, quiq; est species quædam pituitæ, satis frigidus atq; tenax existens. Siquidem omnis frigidus atq; humidus succus, ad pituitæ appellationem refertur. Cuius tamen plures sunt differẽtiæ.

Pituitæ species quatuor.

Est nanque vna species pituitæ, vsqueadeo frigida, vt quũ detinetur alicvbi, dolores acerbissimos excitet. Atq; hæc sanè vitro fuso est persimilis. Est & alia pituitæ species haudquaquã exactè frigida, quam pleriq; cum screatu expuunt, sensibilem habens dulcedinem. Accedit tertia species pituitæ, quæ sentitur expuentibus acida: éstq; minus frigida, quàm quæ dicitũ vitrea: magis verò quàm dulcis. Præter has species, est salsa aut ob putredinẽ, aut ob serosæ humiditatis mistionẽ: ex qua quidem febricitantes non rigent, sed tantummodo horrẽt. Acida verò ac vitrea pituita, si per partes sensiles deferatur, rigores citra febrem inducit. Quòd si modica aliqua in ipsis fiat putrefactio, febrem Hepialam conciliant. At si vehementius putrescant, rigor quidẽ antecedit, febris verò sequitur, à multitudine caloris frigida materia devicta. At putrescente dulci pituita, rigor minimè antecedit febrem.

Hepialam fieri etiam à pituita acida.

CAPVT VII.

Porrò si pituita putrescens misceatur amarę bili, duplex vt causa, sic etiam dispositio iungetur. Alter siquidem humor afferet quotidię accessionem, alter verò tertio quoq; die. Itaq; alter quidẽ dies duas accessiones habebit, alter verò vnam duntaxat: nisi accessionũ tempora sibi mutuò cohæreant: cohærentibus siquidem fiet vna febris confusa, quæ neq; puræ tertianæ, nec quotidianæ formã præ sese feret. Quoniã verò vtriusq; febris duplex species est, quatuor ex ipsis fient coniugationes. Vna qdẽ in qua tertiana quotidianæ intermittenti miscet. Altera, in qua tertiana quotidianæ continuæ iungitur. Tertia, in qua quotidiana intermittens, tertianæ cõtinuæ miscetur. Quarta deniq;, in qua permiscet quotidiana cõtinua tertianæ continuę. Harũ verò nuper dictarũ coniugationum omnium, duæ sunt differentiæ: quum aliquando quidem in eandem horam accessiones occurrant: nonnunquam verò diversis temporibus superveniant. Cæterùm ex accessionis forma, non ex periodorum simili proportione, cognoscenda ipsa febris venit. At quæ singulis diebus accenditur atq; intermittitur febris, ea amphimerina, hoc est, simpliciter quotidiana vocetur. Quæ verò intermissionem non habet, continua quotidiana dicatur. Idem etiam & in aliis febribus est faciendum iudicium.

Tertianæ febris & quotidianæ mistarum, quatuor cõiugationes.

Amphimerina febris.

Iam verò ex quotidiana continua, & tertiana intermittente, hemitritæi natura constat. Quum igitur tertianæ insultus cum rigore invadat: quotidianæ autem continuæ, sine rigore: sanè si ambæ in vnam horam (quod interdum per hemitritæum contingit) conspirent ex æquo, febris conflata ex vtraq;, horrorem præ se feret, rem quidem rigore minorem, sed maiorem refrigeratione. Quocirca dimidiam hæmitritæi portionem vtraq; illarum febrium (dico quotidianæ cõtinuæ, & intermittentis tertianæ) occupabit.

Hemitritæus constat ex quotidiana continua, & intermittẽte tertiana.

Hemitritæum invadere cum horrore.

Est autem hemitritęi duplex generationis modus. Nam aut illarum febriũ accessiones in vnam eandémq; horam coëunt, quòd altera quidẽ anticipet, atq; altera prorogetur: vel statim ab ipso initio ambæ febres miscentur & confunduntur. Quæ igitur fit, in vnum tempus conspirante vtraq; accessione, vnum duntaxat hemitritæi naturæ paroxysmum sortitur: altera autem omnes, à principio ægritudinis vsque ad finẽ: quę febris maximè ab

Hemitritæi duplex generationis modus.

omnib. hemitritæos vocatur. Qui aũt intermittentis tertianæ & quotidianæ cõtinuę formã per se cognorit, facilè cõplicatas per symptomata ꝓpria distinguet. Porrò quænã ex eis cõplicatis citius sit habitura finem, ex ipsarũ specie, accessionis prolixitate, magnitudineq́, præterea ex more, motu, reditu periodorum, necnon ex concoctionis & cruditatis indiciis, coniecturandum.

CAPVT VIII.

Febris igitur quæ ex intermittente tertiana, & quotidiana cõtinua, cõposita est (quam hemitritæum vocamus) aut flauam bilẽ habet exuperantem: atq; ob id, in ea fiunt tertianæ febris accidentia maiora: aut hæc quidem parcior, pituita verò abundantior existit: ob idq; quotidianæ cõtinuę affectus firmiores: aut neuter horũ humorũ alterum vincit, sed ambo æquipollere videtur, id q̃d in exquisitis hemitritęis, hoc est, semitertianis, cõtingit. Ergo si in mistione ipsa prævaluerit febris tertiana, horridior fit tota febris, & nonnihil sibi in invasione rigoris associat. Confestim verò & feruidior est huiuscemodi febris, & incendii plus habet, magisq; ad summũ festinat: & aliquid bilis per vomitũ, aut per aluũ, aut per sudores excernitur. At si altera ex pituita febris sit præpotentior, tũc frigus vehemẽtius extremas occupat partes, & pauci adsunt horrores, ac pulsus magis, & diutius cõprimitur: tardiúsq; accessio invalescit, ac longũ pòst tempus cõsistit: non tamen aut sitim, aut magnum adfert incendium: nec in ea, vt in alia, bilis excernitur. Itaq; in hemitritæo exquisita, quæ ex æquali duarum febrium (quandoquidem humorũ duorum) temperatura est composita, velvti pugna quædam inter varios affectus oritur, quum æger nonnunquã invalescente febre tertiana, atq; ad cutem humores pellẽte, incalescat vehementius, remorante interim revellenteq́ intrò ipsius motum febre quę ex pituita ortum habet: * quum nimirum is humor sit tardi ac difficilis motus, frigida & lenta existens materia. Dicitur aũt hemitritæus febris non exquisita, vbi aut bilem, aut pituitam habet vincentem. Est & alia secunda copula commistióq; duarum febrium, tertianæ scilicet & quotidianæ, ambarum intermittentium, quę similem quidem nuper dictæ accessionem facit: hoc tamen interiecto discrimine, quòd hæc quidem intermittatur, atq; necessariò ad integritatem desinat: quódq; die secunda cum rigore aut horrore, sola quotidiana febris invadat. Quamobrem huiuscemodi febris non est dicenda hemitritæus, si quidem ex numero continuarum hemitritæus existit. At si in vtroque genere hemitritæus consistat, non hæc tantùm, sed multæ præterea aliæ febres, hemitritæi dicentur. Cæterùm minimè ex duabus continuis, quarum altera ex bile, altera ex pituita oriatur, potest hemitritæus produci: quandoquidem hæc cõmistio, febrem horridam, & quæ multas habeat reduplicationes, non facit. Nam quum omnis febris continua, sui quidem ratione, si exquisita fuerit, neq; horrorem habeat, neque rigorẽ: certè quæ ex ipsis componitur, haudquaquam horrida fiet. Necessum igitur est, si horridus simul atq; continuus sit hemitritæus futurus, ex duabus ipsum febribus generari, quarum altera sit intermittens, altera verò cõtinua. Proinde tertiana mista quotidianæ continuæ, hemitritæum producit: quam febrem neque vtraque continua, neque vtraq; intermittens efficere potest. At verò si quotidiana intermittens, misceatur tertianæ continuæ, oriri poterit continua simul atque horrida febris. Hæc tamen contrario modo se habebit quàm prior: quoniam continuitatem quidem ex bile obtinebit: horrorẽ verò, ex pituita: reduplicationes autem, ex pugna mutua, ac tunc præsertim, quum humores æquas vires habuerint. Porrò quæ de biliosa & pituitosa febre simul mistis conscripsimus, ea transferentes ad * melancholicã, poterimus ipsius cum vtraq; illarum cõmistionem & confusionem similiter cõiecturari. Voco enim complexionem, dum invadunt differẽtibus horis: confusionem verò, si eodem tempore inceperint. Tres itaq; simul febres complecti quispiam & cõfundere poterit, ipse per se, ex iis quæ diximus, contemplationem exorsus. Nam horum omnium principium, fons, atque elementum est, singularium febrium formam atq; figuram exquisitè cognoscere: id quod perfacile existit, quum tres tantùm existãt numero: nempe quæ ex amara bile, & quę ex atra, & quæ ex pituita gignitur. Quare singulæ duas habent differentias, continuæ scilicet intermittentisq́: ita vt omnium quæ ex humorum putredine ortum habent, fiant sex numero differentiæ. Quòd si quæ alia accesserit particulatim præter has differentia, ea vel ex multitudine humoris, vel ex quãtitate vel ex qualitate putrefactionis, ac præterea ex modo motus, & particula in qua putredo consistit, habebit originẽ. Iam verò quæ intermissionem habuerint minorem febres, nempe accessione ipsa in longius tẽpus producta, eę sanè extensæ vocantur: quæ tamen in eo quod magis aut minus, varias differẽtias recipiunt. Ex accessionis autem & intermissionis spacio, opportunum ad exhibendum cibum tempus cognoscitur.

Hemitritæus exquisita quomodo constituatur.

Hemitritæus non exquisita quãdo dicatur.

Hemitritæus est continua.

Cõtinua febris nec horrorem, nec rigorem sentiunt.

Hemitritæi ortus.

Febrium complexio & confusio quid.

Putridarum febrium vniuersæ differentiæ simplices, senario numero absoluuntur.

CAPVT IX.

Quum autem oriri soleant ephemerę, sanguine nõ putrefacto, sed tantummodo calefacto: investigandum nobis iam est, si putrescere illum aliquando contingat, quęnam species febrium gignatur. Porrò ab aliena caliditate exoriri putredinem, rectè professus est Aristoteles. Vocat autem alienam, externam: non familiarem, neq; natiuam. Hæc siquidem coquere nata est, illa verò corrumpere, * quod est putrefacere. * Incalescit autẽ externo calore sanguis, & insolari deustione, & pestilẽti aëris statu, atq; in febribus vniuersis, quacunq; ex causa nascantur. Vbi verò in aliqua corporis parte sanguis plurimus accumulatus, eiusdem partis vim superat, corrumpi cõsueuit: præsertim si in paruis vasis propter crassitudinem constipetur, aut ob multitudinem impingatur: quemadmodum videre est in vniuersis inflammationibus: in quibus sanè duabus de causis ipse sanguis corrumpitur: & quia scilicet non diffiatur, & quia à natura non vincitur. Nõnunquam itaq; sanguis in inflammatis particulis subire potest putredinem: ex qua simpliciores quidem, quàm ex aliis humoribus febres oriuntur: similem

Ephemeras interdum oriri à sanguine calfacto.

Putredo ab aliena producitur caliditate.

Calor natiuus coquere, alienus corrumpere est natus.

Sanguis quando externo calore incalescat.

Sanguis in inflammatis particulis duplici de causa corrumpitur.

Febres à putredine sanguinis ortas, simpliciores esse quã ab aliis humorib.

similem tamen accessionũ proportionẽ seruantes, qualem tertianæ febres ostendunt. Sic enim in iis qui laterũ inflãmationes patiuntur, est obseruatum: quo tempore maximè rubidum expuunt. Quòd si sanguis supra modum assetur, pars quidem eius subtilior ac pinguior, omnino in flauam bilem convertitur: crassior autem, in atram: quod in iis tumoribus, qui carbunculi appellãtur, videre licet. Igitur pro varietate humorum in quos cõvertitur sanguis, febres fient, sola bonitate vel malitia differentes. Illæ siquidem quæ sanguinis cõsequuntur transmutatioοem, sunt simpliciores, tum in reliquis, tum in caliditatis qualitate mitiori. Nam etsi se plurima manui tangenti offert, est tamen omnino mitis: sicvti quæ in balneo cõtrahitur. Semper enim multitudo febrilis caliditatis, in multitudine effluxus consistit. Quòd verò tangenti manui calor molestus sentiatur, id provenit ex humoris acredine. Si igitur calor & vapidus, & minus insuauis videatur, á sanguine proficiscitur. Qui verò molesti, rodentes atq; mordaces existunt, coosequuntur vtrãq; bilem. At vbi in primo occursu, aliquid magis vaporosum q̃ acre, se repræsentat manui, sed per moram paulatim crescit mordacitas, eaq; admodũ inæqualis, perinde ac si per cribrum excolari videatur, ex pituitæ putredine oriri talem febrem ne dubites. Indaganti autẽ mihi, cur in febribus aliis calor æqualis occursat: quæ verò ex pituita ortum habent, talem caloris inæqualitatẽ ostendũt: tenacitas & pituitæ crassitudo, quæ dissoluitur ægrè, visa est esse in causa. Siquidem ex eo humore, sicvti ex aliis omnibus, ea pars prima omniũ expirat, quæ iam attenuata fuerit: vix autem attenuatur, quod valde crassum existit. Quòd si etiam natura frigidũ fuerit, tunc difficultas augetur: ac proinde nõ totus humor, nec ex omni parte æqualiter, sed ex illa tantũ, in qua putredo invaluerit, efflatur, atque attenuatum effertur.

Sanguinis supra modum assato partẽ pinguiorem in flauam. crassiorẽ, in atram bilẽ converti, atque vnamquanque ipsarum pro natura sua febres accendere.

Febres ortas ex permutatione sanguinis in alios humores, mitiores cæteris putridis esse.

Febres putridas ex tactu diiudicandi ratio.

Pituitosæ febres cur inæqualitatẽ caloris tactui obiiciant.

CAPVT X.

Affect' infestantes p circuitus.

Solent autẽ per circuitus affligere, quẽadmodum febres, alij etiam morbi particulares: vt lippitudines quædam, nonnulliq; aurium, capitis, necnõ articulorum dolores. Vt igitur per hosce affectus videre licet, venas quidem in partibus quæ exacerbantur in tumorẽ attolli, atq; inflammationẽ augeri, doloreśq; intendi, ac deniq; affluxum materiæ invtilis ad exteriora fieri: sic etiã in interioribus oportet imaginari ea omnia, quæ cùm minimè cadant sub sensum nostrum, eandem tamẽ cum illis perpetuò analogiam sortiuntur. Itaq; in laterum & pulmonis inflammationibus, circa accessionũ quidem priocipia, tumores increscũt: in declinationibus autem, evaporant, & submittuntur. Porrò alibi á oobis est proditũ, esse quatuor naturales potentias, á quibus dispensantur tũ plantæ, tum animalia. Quarum prima quidem est, similiũ attractrix: secunda, eorundem retentrix: tertia post has, alteratrix: quarta deniq;, alienorum expultrix. Duplex autem est in omnibus rebus alienum: alterum quidem qualitate, alterũ verò quantitate. Acervatur autem hoc, ob earum potentiarum quæ in membris sunt, vel imbecillitatẽ, vel robur. Etenim si æquè valentes ipsæ partes extiterint, & meatus qui iovtilem materiam deducunt, secundum naturam se habuerint, tunc membra sanitate fruẽtur. Vbi verò plus assumptũ fuerit, quàm alterari possit, omne id quod superfluũ est, á virtute expultrice trusum, excernitur. Quòd si hæc imbecilla fuerit, in eodem residet loco: ac si multùm sit, grauat, distenditque; si nacre, exedit, ac mordet: sicvti & quod calidũ est, calfacit: quod frigidum, manifestè refrigerat. Solet autem sæpe excrementum ab aliis in alias partes transfluere, fortioribus nempe id semper á se pellẽtibus, suscipientibus autem imbecillioribus. Qui motus nõ cessat, donec in eas qoæ omniũ imbecillimæ sint, oberrans humor inciderit. Hinc verò ad fortiores relabi est impossibile. Idcirco per plethoras atq; cacochymias, imbecilliores particulæ infestari solent variis fluxionũ affectibus. Nihil igitur mirum, vel cerebrũ, vel vniversum caput, excrementũ in se collectum, ad partes imbecilliores expellere, velvti ad aures, oculos, tẽpora, labra, dentes, malas, palatũ, gingiuas, gurgulionem, paristhmia, aut deniq; ad glandulas illic consistentes. Quòd si ex his nihil imbecillitatem patiatur, ad pectus, pulmonem, fauces, gulam, ventriculum, ipsa fluxio delabitur. Sicvti igitur causa talium omoiũ morborũ sæpenumero est caput, ita & eas quæ in iecinore ac lieoe fiunt inflammationes, aliquæ partes vicinæ, vel etiam ex remotioribus aliqua vna, vel plures, generant, augent, immittunt, ac per circuitum exasperant. Qui igitur nescius non fuerit, primam ioflammationis originẽ, ex fluxione in hepar incidente, suum ortum traxisse: ac quòd deinceps exacerbetur, causam in ipsa parte patienre consistere: vtiq; is oon mirabitur in febribus quæ accenduntur ex hepate, ordinis proportionem. Confluit autem materia invtilis interdum quidem (quatenus dictum est) impulsa ad infirmiores particulas, interdum ab illis attracta. Etenim calor natura est aptus ad conciliandas ac recipiendas fluxiones. Proinde in corporibus plenis, aut in quibus excrementa redvndant, magna portio ad eas defluit partes, quæ incaluerint vehementius. In iis autem quæ superfluitatibus vacant, admodum pauca. Nõ parum verò & ad partes dolentes humoris solet confluere. Videntur itaq; manifestè, fluxionũ causæ quæ ex ipsis partibus laborantibus originẽ trahunt, esse duplices: quarum altera est, in ipsis accensa caliditas: altera, excitatus dolor. At verò quòd melius sit, aut deterius, quod influit, ex partibus mittentibus pendet: quòd plus vel minus, tum ex iis quæ mittunt, tum ex eis quæ recipiunt. Hæ igitur sunt differentiæ fluxionũ, quæ sine partiũ, quæ fluxiones admittunt, imbecillitate consistunt. Aliæ verò, & propter harum imbecillitatem, & propter earum robur, quæ excrementa transmittunt. Cæterum omnes quæ citra vulnus & contusionẽ, partibus adveniũt inflammationes, ex recrementis quæ á fortiorib. membris propulsantur ad infirmiora, gignuntur. Vbi autem cõstipata excrementa in particula inflammata putruerint, calor quidam præter naturam accenditur, qui ab inflãmato membro in alia illi

Naturales potẽtiæ á quibus dispẽsantur tum plãtæ, tum animalia, sunt quatuor.

Alienum duplex.

Excrementa quando aceruari contingat.

Sanitate quando fruẽtur membra.

Excremẽta semper a fortiorib. ad partes omnium imbecillimas trudi.

Febres ex hepate accensa.

Fluere solẽt humores ad dolentes particulas.

Inflãmatis particulis quomodo super veniat febris.

vicina, atq; ab his in alia, successione quadã extenditur, donec ad cor aliquando ipse calor perveniat. Porrò vbi superfluitas quæ ab vna in alteram partem transfertur, adeò copiosa & vitiosa est, vt facultatem recipientis particulæ opprimat dissoluatq;, sic vt iam nequeat vincere, quæ antea vincebat: tunc certè necessum est, vt ipse etiam putrescat sanguis: idq; ratione duplici, & quia humori, qui à proprio calore nõ vincitur, nihil amplius superest, nisi vt in putredinẽ transeat: & quia cum superfluitatibus putrescentibus simul ipse putrescit. Quòd si nec tanta, nec tam vinosa ipsa superfluitas existat, vt facultatẽ omnino dissoluat, atq; feriari compellat, semiputris ac semivitiatus in tali statu reddetur sanguis, ob cõmercium quidem putrescentiũ excrementorum, ad putredinẽ raptus: tantũ verò in natura sua perseuerans, quantum ab ea, quæ exornat ipsum potẽtia, vincitur. Vtcunq; verò res habeat, qui in prima putredine accenditur calor, acrior atq; mordacior est eo, qui naturalis existit. Tantùm autem augetur, quantũ natura superfluitati suppeditat. Hæc siquidem ad eum qui ab ipsis calor augetur, ferè similem quandam rationem habent, quam ligna ad ignem. Etenim hæc mini mè in infinitũ vsq; tempus ad alterationem sufficiunt: sed est quidam transmutationis terminus, cùm tandiu possint exuri, quandiu aliquid nativi caloris habuerint. Qui vbi consumptus ex toto fuerit, tunc ardere iam desinũt: & quæ supersunt reliquiæ, cineres appellantur. Eodem igitur modo putrescentium humorũ caliditas permanet, donec prorsus fuerint assati. Parum autẽ reliquiarũ terrestriũ restare ex humoribus est verisimile, quoniam in eorũ substantia humidum & nõ siccum prævalet elementũ. Cùm itaq; feruentes in putredine humores à calore extenuentur, substantia ipsorũ, vbi febres cõsistunt atq; declinant, in ambientem aërem discutitur: superfluitas autẽ, vel exigua remanet, vel nulla penitus: ex crassioribus quidem humoribus, pauca: ex te rosioribus verò nulla. Quòd si nullam imbecilli tatem pars inflammata contraxerit, neq; iterum superfluitates accedant, ægritudo finietur, nec rursus homo febricitabit. At si illæ mittantur de nuò, aut ne mittantur quidem, sed adsit sola potentiæ imbecillitas, hominẽ secundò febrire est necesse. Fingamus enim, primũ quidem validã esse particulæ facultatẽ: interim verò easdem io partibus, quæ prius transmiserunt, aceruatas esse rursus superfluitates, & quantitate & qualitate pares, iis quas antea immiserant: certè nemini dubiũ est, quin eodem quoq; circuitu ad eas expellendas, versus imbecilliora membra, moueburtur ipsæ immittentes partes. Siquidẽ vis excretoria tunc primùm excitatur ad proprium opus, quando aut multitudine superfluitatũ grauatur, aut qualitate pungitur. At verò cùm in lippitudine quæ per circuitus accedit, medici qui se ocularios vocant, semper oculis negociũ facessant, nos aliquando purgatione, aliquando balneo, interdum meri potione, interdum missione sanguinis, atq; interdum clystere vsi sumus. Qua industria nonnunq; statim est subsecuta sanitas, nonnunq; post curationem capiti adhibitam. Nam quandiu humor qui ad caput cont fluit similis fuerit, eadẽmque dispositio capitis, tandiu superfluitates æquali tempore, & similes & æquales aceruabuntur, similesque oculorum exasperationes orientur. Quod igitur contingit in oculis, idem in pulmonia, cerebri, laterũ, & aliarum partium inflammationibus accidere potest, si illis quæ superfluitates transmittunt, autem non est, si non iisdem statis temporibus eadem excrementa aceruentur. Nam cùm is qui pro alimento sanguis defertur, non semper vsquequaq; sit similis, nec item nutriendarũ particularum eadem dispositio: alij aliud sufficit tempus ad colligendam tantam superfluitatem, à qua quidem vbi primùm membri natura læditur, cogitur eam tanquam alienum onus protru dere. Sed neq; ob accessionũ imparitatem mirari oportet. * Nam si non eadem est nec species, nec multitudo superfluitatũ, non oportet eas similiter omnibus aut accendi, aut discuti. Nam quæ plura & frigidiora, tenacioraq; & crassiora excrementa sunt, faciunt accessiones longiores: quæ autẽ pauciora, calidiora, & subtiliora, breuiores. Præterea rarior quidem corporis habitus, breuiores sui ratione accessiones reddit: densior autem, longiores. Quinetiam potentiæ robur, minus diuturnas efficit accessiones: imbecillitas autem, in longius tempus producit. Longissima itaq; accessio fiet ob materiæ invtilis multitudinem, crassitudinem, lentorem, facultatis imbecillitatem, ac meatuum angustiam. Breuissima autem, propter materiæ invtilis subtilitatem, paucitatem, potentiæ vigorem, ac laxitatem meatuum. Cùm igitur primæ accessionis tempus adeò breue fuerit, vt antequàm superveniat secunda, iam prima quieuerit, omne id temporis spacium, quod secundæ principiũ & primæ finem interiacet, sine febre est. Si verò secunda invadere anticipauerit priusquam omnino prima soluatur, nihil intervenit medium. Hoc autem fit, cùm facultas membri recipientis superfluitates, sanguinem in se contentũ, quemadmodum antea, cõvincit. Quòd si quando imbecillior reddatur, non solùm materia invtilis, sed sanguis etiam cum ea corrumpetur & putrefiet, ex eóq; accendetur febris: atque hinc orietur aliud principium earum, quæ per circuitum fiunt, accessionum. Si igitur caliditas ab excrementis orta, etiamnũ perseueret, duplex febriũ se invicem complectentium species gignetur. At si illa cessauerit, membri verò fluxionem recipientis dispositio remanserit, quæcunq; de parte mittente prius exposuimus, eadem de hac quoq; intelligantur. Nam & ipsa aliquas in se superfluitates gignet: idq; duplici ratione, quemadmodum illa, & quia vitiosum sanguinem con tinet, & quia facultas eius est imbecilla. Eodem modo si ex aliqua quavis causa membri vis adeò debilitetur, vt is qui adiacet sanguis, illi sit potius oneri, quàm nutrimento: cõtinget vt cor rumpatur, aut si calidior sit, putrefiat. Nam si frigidus fuerit, & pituitæ naturam gerat, non subitò, sed tempore ad eandem veniet dispositionẽ. Porrò si eas quæ in ipsa genitæ fuerint superfluitates,

Sanguis quãdo necessariò putrescat.

Excrementa fouẽt calorẽ præter naturam, quemadmodũ ligna ignem.

Febres per circuitum mouere, vnde accidat.

Excretrix facultas quando moueatur.

Lippitudinem accedentem per circuitus quomodo curarit Galenus.

Accessionum imparitas vnde accidat.

Accessiones longiores aut breuiores fieri, vnde accidat.

Accessio lõgissima à quib. fiat

Accessio breuissima quãdo cõtingat.

tates, nequiuerit particula aut coquere, aut ad aliam partē detrudere, tale sibiipsi febriendi principium constituet, quale ea quæ transmittit alteri, affert. Nequit autem alid superfluitates transmittere, aut ob propriam imbecillitatē, aut propter recipientis robur, aut deniq; ob constipationes meatuum, quæ fieri à lentis & crassis & multis humoribus cousueuerunt. Quæcunq; autem naturales meatus obstruxerint, hæc necessariò putrescunt tempore, atq; etiam in causa sunt, vt in ea parte multitudo coaceruetur excrementorum, cuius solitam evacuationem & difflationē prohibent. Vnà igitur cum illis putrescūt & alia quæ postremò aceruantur, statimque simul omnia in membro febrilem caliditatem accendunt. At verò, vbicunq; accenditur atq; augetur caliditas, illuc ab aliis partibus sanguis solet cōfluere. Quo igitur tempore cōfluit, illas quidem priuari sanguine est necessarium: quod verò patitur membrum, grauari & distendi: ipsúmq; confluentem sanguinem alterari, & quòd aliis quæ iam putruerunt superfluitatibus permisceatur, & quod difflari, vtpote impactum, non possit. Proinde fit, vt instar lignorum humidiorū, quæ super exiguam flammulam proiiciūtur affatim, succendatur. Quod totum est accessionis principium. Vbi autem caliditas iam materiam conuicerit, id tempus augmentū vocatur. Vbi verò calore per vniuersum corpus disperso, inflammati humores ad summum feruorem peruenerint, id accessionis tempus, dicitur consistentia. Hinc igitur, si humores fuerint tenuiores, potentia robusta, corpus rarum, maxima humorū putrescentium pars in sudorem resoluta evacuatur. Sin verò hi crassi fuerint, & vis expultrix infirma, necnon meatus angusti, nihil quidem defluit sensibile: sed id solum, quod ita est extenuatum, *vt in subtilioris vaporis naturam transierit. Atque id sanè tempus declinatio appellatur, humorum efferuescētium difflatus quidam existens. Cæterùm cùm in parte adhuc remaneat affectus, necessum est in ipsa aliam gigni superfluitatem, cùm nimirū id quod denuò ad ipsam trahitur alimentū, non conficiatur exquisitè vniuersum. Quæ quidem superfluitas rursus à putridis excrementis in parte relictis, necnon proprio ex vitio, initium putredinis suscipit: cúmq; satis caluerit, rursus ad ipsam influit, quemadmodum antea, ex reliquis animalis partibus sanguis: ac sic eodem rursus modo, principiū, ascensus, status, & declinatio, alterius fit accessionis. Nec hoc per circuitus desinit fieri, quandiu in particula gignēte superfluitates perseuerarit affectio: quæ quidem existit duplex: altera quidem, imbecillitas partis, à qua superfluitates gignuntur: altera, quæ ex iisdem quotidie genitis ducit originem. Impossibile autem est solui remanentem illam dispositionē, si vniuersum corpus multis ac variis excrementis refertum fuerit: ac multò etiam magis, si his accedat omniū, per quos excrementa membri excernuntur, astrictio meatuum. Sanitas autem succedet, si & meatus aperti sint, & facultas vegetior, & corrigatur affectus partis, vniuersúmq; corpus nec multis nec vitiosis humoribus opprimat. Nam quandiu hæc perdurauerint, tandiu accessionū circuitum perseuerare est necesse. Quemadmodum in mulieribus accidit, in quibus quandiu æquales ac similes menstruorum causæ perstiterint, idem circuitus seruabitur. Earum igitur febrium, quæ per circuitum accessiones faciunt, nescio an aliqua fuerit nobis omissa causa: aliarum autē quæ carent ordine, nonnullæ ex transmutatione humoris, nonnullæ ob victus errorem, ad talem dispositionem deveniunt. Maximè autem transmutatur, atq; in alteram transit naturam sanguis, dum putrescit. Nam pars quidem ipsius vna fit flaua bilis: alia, nigra. Quantùm verò in ægrotantiū corpore humores mutantur, tantùm etiam accessionū circuitus. Quæcunq; autem circa victus rationem errata ab ægrotantibus fiunt, ordinem circuituum peruertunt. Sæpe verò ob complicationem circuituū; quæ à medicis ignoratur, videntur absq; ordine accessiones ægrotantibus fieri. Reliquum est id febrium genus, quæ synochi nominantur, quarum vniuersum tempus vnica accessione finitur: quæ vel semper in eodem vigore persistit, vel minuitur, vel augetur, donec finiatur. Hæ verò omnes ex tali causa ortum habent, qualem Praxagoras existimabat, humorum videlicet in caua vena putrefactionem. Quanquam absolutior & verior hic erit sermo: Quæcunq; per circuitus aliquos ægritudinū accessiones fiunt, ex membrorū dispositionibus ortum habent, quæ vel mittunt, vel recipiunt, vel generant, vel attrahunt superfluitates. At quæ circuitum non habent, in his nulla est corporis pars, quæ præcipuè sit offensa. Qui autem in venis & arteriis omnibus continentur humores, præcipuè qui in maximis & plurimo calore abvndantibus delitescunt, aut ob aliam quamvis causam, quemadmodum in ephemeris, aut ob putrefactionē ferventes, febrem accendunt synocham, quæ à principio vsque ad finem nullam habet intermissionem: ac tandiu perseuerat, hominémque devrit, donec humores ipsam gignentes, aut cōsumantur penitus, aut coquantur, aut vtrunq; patiātur.

Excrementa cur nequeat pars vna ad aliam mittere.

Accessionis febrilis tempora describuntur.

Declinatio accessionis febrilis, est humorū efferuescētium difflatus.

Affectio partis duplex.

Accessionum circuitus quando desinent, & quando perseuerabunt.

Sanguis putrescēs, in aliā naturam transit.

Circuitū ordinē qua peruertant.

Synocharū vniuersum tempus vnica accessio est.

Circuitus faciētes morbi, ex membrorum dispositionib. vniuersi oriuntur.

Synochæ generatio.

GALENI PERGAMENI
de marasmo siue tabe, liber.

MArasmus est viuentis corporis interitus præ siccitate. Cùm autem interitus bifariam dicatur, tum de eo qui fit, tum de eo qui iam factus est, sanè secundum prius significatum oportet appellationem accipere. Similiter etiam marasmus, hoc est, tabes dupliciter dici poterit, nempe cùm iam aliquid tabuit, vel cùm adhuc tabescit: de qua quidem significatione secunda, impræsentiarum nobis est sermo. Porrò cùm genera viuentium sint tria, videlicet animalia, stirpes, & semina, ac propter hæc etiam fructus: tabem quidem esse horum affectum, propriè loquentes dicimus: quamvis per translationem & cæteros etiam interitus, cùm ex siccitate proveniunt, cōmuniter tabem appellent. Cùm igitur primi & simplices modi quibus omnia viuentia intereunt, sint quatuor, siquidem & elementa substantiæ eorum quaterno etiam nume-

Marasmus est viuentis corporis interitus præ siccitate.

Marasmus est duplex.

Viuentium genera tria.

Tabes quorum esse affectus dicatur.

Interitus modi sunt quatuor.

Elemēta viuentium sunt quatuor.

Tabes simplex quæ dicatur. Tabes composita quæ. Tabes simplex inediis solet supervenire. Tabes composita quib. supervenire consueuerint.

ro ambiuntur: tabescere sanè ea dicimus, quæ ex siccitate intereunt. Quòd si hæc tantùm habeant, quòd siccentur, altera verò contrarietas quæ inter calidum & frigidum intercidit, intra suos terminos maneat, simplex ea tabes erit. At si vel caloris vel frigoris accedat immoderatio, iam modus is interitus; duplex & compositus erit. Simplex itaq; tabes inediis solet supervenire, tam eorũ qui inediam spontè tolerant, quàm eorum qui præ alimentorum penuria, fame conficiuntur. Illa verò cui frigus accessit, solet senibus evenire: vel etiã illis, qui malo quodam affectu senecturi simili detinentur. Ea autem quæ cum calore est, in febribus locum habet, quæ hecticæ nominantur. Nec verò impræsentiarũ de partibus loquimur, quæ ex aliquo symptomate arescunt: sed potius cùm totum corpus hoc se habuerit modo.

Tabes fieri non potest, nisi animantis principium affectum sit.

Quocirca si tabes affectio est vniuersi corporis, ea fieri nequit, nisi animantis *principium etiam affectum sit. Quinetiam fieri non potest, vt alius affectus totum ipsum animal occupet, ab alio verò principium ipsius detineatur. Ac proinde necessum est, vt in tabidis, ipsius cordis corpus arescat. Quocirca si invenerimus causas omnes, quibus cor arescere possit, facilè tunc nouerimus, an omnes tabidi insanabiles sint, an ex iis aliqui potius sanari queãt. Optimũ autem huius instituti principium erit, si perscrutati fuerimus omnes causas senectæ:

Senecta vitari non potest. Inevitabilia esse naturæ opera.

quandoquidem ea inter omnes tabes vsqueadeo evitari minimè potest, vt esse secundum naturam videatur. Siquidem inevitabilia sunt omnia naturæ opera, vtpote habentia necessarium suæ generationis ordinem.

Naturæ opera quæ. Senectus.

At non eo modo dicimus senescere esse secũdum naturam, quo ali, & augeri (sunt enim hæc naturæ opera: senectus autem non opus, sed affectus quidam necessariò consequens illa) verùm hoc nomine,

Senio animalia orta esse omnia obnoxia.

quòd nullum vnquam sit visum animal, quod ortũ fuerit, quin idem sit senio obnoxiũ. Quanquam non defuit nostris his temporibus philosophus quidam, qui librũ ædidit, quo docebat, qua quis posset ratione seruari penitus senij expers: qui tamẽ, posteaquam ad octogesimũ vsq; annum produxit vitam, adeò gracilis & exiccatus effectus erat, vt verè faciem illam exprimeret, quam descripsit in libro prænotionum Hippocrates. Num igitur propter id siccescunt tum animalia, tum plantæ (quod nõnulli affirmant) quia insitus animantibus calor, velvti ignis quidam, ex ea materia in qua accensus est, suum incrementum sortitur? Etenim illi semper affixus est, nec vnquam inde seiungi potest, vnde etiam sua omnia habet. Plantæ igitur, animantiáq; omnia, quandiu recens genita sunt, admodum humida existunt.

Calor noster quomodo augeatur & minuatur in corpore.

*Quamobrem calor (vt illi aiũt) in ipsis tunc velvti suffocatus obrutúsq;, præ humoris copia, vix se potest exerere: nimirum caliginosus, tardus, ad motúmq; piger cùm sit. Postea verò ipsam humiditatem progressu temporis superat, & cuicunq; materiæ præest: quo tempore iam purus æthereúsque redditus, suas omnes expeditè functiones ædit. Itaq; vsq; ad ætatem vigoris relucet, augetúrq;: cuius magnitudo q̃plurimum tunc attollitur. Mox verò inopia alimenti contingit, vt contabescat paulatim: atque id ipsum existit senectus.

Senectus quid. Mors.

Sed & paulò pòst extinguitur penitus, id quod mors est. Hic itaq; sermo omnibus ferè tam philosophis, quàm medicis recentioribus placet, licet verus omni ex parte non sit.

Flammã ignis non esse comparandã cum calore animaliũ. Caloris nostri, et flammæ quæ ignis inest, dissimilitudo.

Hallucinantur itaq; dum flammã ignis omnino cum calore animalium cõferunt: idq; minimè animadvertentes, quòd ortus flammæ est ex materiæ interitu, de qua ea est accensa. Animalia verò, non sic suum, ab eo qui illa effinxit, insitum habuere calorem: sed potius vt ab eo augerentur regerenturq;. Nec vllum est tempus, quo innatus is calor per vniuersam eam materiam nõ diffundatur, vires non modò eas cõtinens, quibus animal format, verùm & alias præterea plures:

Caloris opera.

quippe & alimentũ attrahit, & materiam dispensat, apponit, vnit, assimilat, omniáq;, vt in summa dicam, circa sibi congenitam materiam perficit, contrà quàm flamma faciat. Nam quæ vnquam flamma, materiã cui annexa est, adauget? vel quæ etiam materiæ potius alimenta assimilat, quàm eam sibi? Et quæ tot excogitauit modos, vt eam tueretur materiã? Itaq;

Calorẽ natiuũ esse naturam. Calor qui genuit corpora, perimit nos. Senescit ob innatum calorem corpora.

cùm illi idem natiuum calorem esse naturam fateantur, non rectè faciunt flammis eum comparantes. Nam quòd ait Hippocrates, eum calorẽ nos interficere, qui genuit corpora: certè si liber ille referri ad Hippocratem debeat, locus is requirit expositionẽ. Verum siquidem est, corpora ob innatum calorem senescere interireq;: modus tamen, quem isti aiunt, verus nõ est. Neque enim vt flamma ligna, ita innatus animantibus calor, eorum corpora absumit. Quod fortassis exemplum illis congrueret, qui ob febrilem caliditatem intereunt. Porrò natura, quæ tum animalia, tum plantas procreat, omnino corporeũ aliquod principiũ, ad illorum generationẽ assumit:

Nihil ex nihilo fieri.

cùm nihil sit, quod vnquam possit sui ortus initium habere, ab eo, quod penitus est non ens. Inde verò exorsa, semper in eum scopum ordinatè tendit, quem in ea procreatione statim ab initio sibi proposuerat. Id autẽ est, perfectum illud reddere, quod ab ea gignitur. Sanè perfectũ est, quando nulla suarum functionum deest illi. Ipsarum autem functionũ complures durioribus instrumentis egent. Vnde postea fit, vt multæ in animantibus particulæ duræ evadant.

Principium generationis particularũ cur necessariò sit humidum.

* At principium generationis ipsarum, contrà quàm in animali perfecto, necessum est vt sit molle, vt & aptè cõpingi, efformariq; possit, & ad omnia tractabile se suo conditori exhibeat. Ac proinde, quantũcunq; semen sit durum, mollis tamen planta æditur, moderato nimirũ quodam humore prius macerata, vt pro semine fiat natura. Itaque si opus est, vt generatio animalis à substantia molli sua habeat exordia, quæ vt absoluitur, ita durescit: necesse vtiq; fuerit, vt in prima elementorum, vnde illa constituũtur, temperie, tum humidum, tum siccum præpolleat. Cæterùm humidum quidem ipsum est aqueum: siccum autẽ, naturaliter aut est terreum, aut igneum. Fieri verò minimè poterat, vt statim à primis exordiis, plus terreni cõmisceretur, cùm opus esset principium animalis fore humidum: reliquum igitur solum est igneum, quod in prima animalis generatione

ratione & formatione, obtinet principatum. Si igitur fieri posset, vt natura cùm animal, vel plantam, ad consistendi vigorem perduxerit, aliam rursus elementorũ dispositionem, proportione viribúsq; æqualem, apponeret, sic tantummodo sua illi fabrica posset expers tam senij, q̃ interitus perdurare, si tamen custodiæ sapientis alicuius viri mox demandata fuisset: alioqui si malam adhibuisset victus rationem, ab interitu immunis non esset. Nunc verò posteaquàm prima elemẽta generationis tam animalium, quàm plantarum, nec transferri, nec transmutari possunt: idcirco necessum est, post consistendi vigorem corpus semper siccescere, quamvis non amplius egeat, vt idipsum patiatur, cùm iam illi vsui non sit, vt siccescat.

Siccescere necessariò corpus post consistendi vigorem.

Verùm ætas inclinationis, quæ siccitatem quidem, quamvis exiguam, habet, multos latet, ac si nondum aliqua tabes sit. Senectus autẽ, quæ ab ea non genere, sed tantùm magnitudine differt, facilè deprehendi potest.

Senectus ab inclinante ætate, non genere, sed magnitudine differt.

Hęc igitur causa est, quæ vniuersam animantibus tractu temporis siccitatem præstet: perspicuéq; ostendit, senium nec evitari, nec etiam sanari posse.

Senium nec evitari nec sanari potest.

Etenim vniuersa ætas, quæ vigori succedit, frigida est & sicca.

Ætas vniuersa post vigorẽ est frigida et sicca.

Manifesti autem fines, inter eorũ ætatem qui iam declinant, & eorum qui senescunt, humidorum est excrementorum exvperantia.

Senes ab inclinantib', quib. notis possint distingui.

Vnde quidam decepti, statuerunt senium esse humidum. Cæterùm & omnes actiones stãtim in his fieri imbecilliores, manifestè videri possunt: atq; etiam via ad mortem, quæ latebat in inclinãtibus, iam omnibus fit cõspicua. Quamobrem senectutis tabes nequit vlla ratione dissolui, licet ipsam plurimùm remorari possimus: quod munus ad gerocomicen, hoc est, ad artem senũ curatricem, spectat.

Gerocomice.

Quæ quidem hoc sibi proponit, vt quoad eius fieri potest, obsistat, prohibeatq; quò minus ipsum cordis corpus eousque arescat, vt ab omni opere vacet. Siquidem vitæ terminus vacuitas cordis est ab actione: cùm impossibile sit mori animal, quandiu cor sua actione moueatur.

Vitæ terminus vacuitas cordis est ab actionib.

Quare si possit substantia corporis ipsius cordis humidior fieri, vel per Ioue etiã iecinoris, poterit senectuti obsisti.

Senectuti qua ratione possit obsisti.

Si verò nemo est, qui queat iecur vel cor humidiora reddere, quàm ipsa sint ex sese, sed potius semper tempore procedente ea necesse est indies sicciora fieri, cum eisq; arterias & venas, senium quidem prohiberi nõ potest: potest tamen detineri, ne citò ingruat, idq; humectante adhibita victus ratione, qua nimirum augere possumus illam humiditatem, quæ in corde iecinoréque est dispersa.

Senium detineri potest, ne citò ingruat: idque humectãte adhibita victus ratione.

Cùm autem cor (cui valentissima est attractrix facultas) sit origo pulsuum & arteriarum, quemadmodum venarum atq; sanguinis hepar: contingit vtiq;, vt hæc viscera nunquam moderatis alimentis destituantur, nisi cùm valida sanguinis penuria vniuersum occupauerit corpus.

Cor est origo pulsuum & arteriarum.

Hepar est sanguinis origo & venarum.

Vnde vbi corpus ex longo morbo extenuatum fuerit, putandum nõ est, cor quoq; atq; etiam iecur, esse pro aliorum proportione extenuata. Cæterùm vera tabes, similiter partes omnes occupat, propterea quòd etiam * principia ipsa.

Tabes vera cur ex æquo omnes partes occupet.

Atq; hæc tabes in ætatibus quidem, est senium: in iis verò qui præter naturam affecti sunt, febris tabifica, & alia præterea affectio, quam senectam ex morbo cõmodè appellauerimus, idq; longè melius quàm Philippus; qui eam etiam tabidam febrem nominat. Nam neque febris vnquam huiusmodi erit affectus, vbi cor frigidius redditum est, quàm ratio naturæ postulet.

Tabes, quã ex morbo seniũ appellant. non est tabida febris.

Senium ex morbo quomodo introducatur.

Quòd autem per eum affectum sit talis ipsius cordis temperies, indicio est pulsus rarus & paruus, similiterq; spiratio rara simul & parua, necnon qui expiratur aër, minimè calidus. Quæ sanè tabis species sit, febribus ob intempestiuã immoderatamq; refrigerationem in eam transeuntibus. Est & alia tabis species, quæ dicitur torrida, sicuti & tertia, quam syncopalem appellant: quarum illa quidem ortum habet à calore, febribúsq; ardentissimis, maximè verò vbi habitus fuerit siccior: hæc autem gignitur, quando iis qui correpti fuerint deliquio animi, vbi vehemẽtiam periculi effugerint, aliquid ex eo affectu remanet, ita vt adhuc defectum illum animi sapiant.

Tabes torrida vnde gignatur.

Tabes syncopalis quando accidat.

Est autem duplex ipsa extenuatorum affectio: vna quidem, vbi is humor solidorum corporũ perit, qui eorum proprium est alimentum, & præterea molliores carnes liquatæ sunt: altera verò, dum solidiora ená corpora sunt exiccata, quæ vtiq; & prima, & similaria appellantur.

Extenuatorum affectio est duplex.

Hæc igitur nequit curari, sicuti nec senectus. Altera verò periculo quidem non caret, non tamen eousq;, vt nullo modo curari possit.

Tabes incurabilis quænam sit.

Igitur humectare oportet tres illas species tabis iam dictas: & hoc est illis commune, quippe quæ cõmunem siccitatẽ sortiantur.

Tabes vniuersæ quomodo sint curandæ.

Sed earum vna eget vt calfiat: ea nimirũ, quam comparauimus senectuti. Altera verò, quam esse torridam diximus, refrigerari postulat. At tertia, quæ habet animi deliquium coniunctum, si nõdum facta sit, sed etiamnum fiat, ita vt humiditas solidis membris innata absumatur, miscellaneam curationem desiderat. Conspicuè autem humectare reficeréq; exiccatos videtur balneũ, vt facilè possumus in iis obseruare, qui æstate sub sole vel iter faciunt, vel alio quopiam modo exercentur, aut exvruntur.

Exiccatos manifestè videtur reficere balneũ.

Hos enim omnes, atque etiam eos qui squalosi sunt, humidos reddit, & siti liberat. Sed & alios omnes quocunque modo exiccatos, siue ex vigilia, siue ex curis, siue ex venere, siue ex edulis, vel medicamẽtis exiccantibus, siue ex ira: hos inquam omnes madefacere fouereq; balneum videtur.

Balnei vsus.

Cùm autem sint tres differentiæ febrium generalissimæ, in præsentia quidem omittamus diarias: conuertamus verò sermonem ad eas, quæ ab humoribus proficiscuntur: & ad illas etiam, quæ quòd in habitu sint, hecticæ nominantur.

Febriũ tres differentiæ generalissimæ.

Illis igitur quæ ex putrescentibus humoribus accendũtur, si concocti ij fuerint, balneum remedio est. Hecticis verò quæ solæ consistunt, nec aliud quodpiam genus febris secum habent, balnea quovis tempore cõferunt.

Putridis febribus, post concoctionem humorum, balneũ opitulatur.

Hecticis febribus, quibus alia non copulãtur, balnea quovis tempore conferunt.

Sin autem illæ secum febrem aliam habuerint, ex iis quæ ab humoribus pendent, cùm ij concocti iam fuerint. Eadem etiam tempora putandum est esse cõmoda, ad propinandam frigidam: præterquàm quòd si in hoc aberraueris, id minimè fiet sine magno incõmodo. At balnearum vsus in iam dictis febribus

procul est ab omni periculo, nisi forsitan virium imbecillitas sit suspecta.

Ephemera quadã cum hecticis habẽt necessitudinẽ: quibus aqua est intrepidè propinanda.

Cæterùm quædam ex diariis febribus, cum hecticis cõmunionẽ quandam sortiũtur, quæ sanè statim in prima die exactè discerni nequeũt, sed circa secundam, vel omnino tertiam. Quo tempore, vbi quis primũ eas nouit, intrepidè offerre aquam frigidam poterit, cùm nimirum tunc & vires validæ sint, nec desit adhuc corpori sanguinis copia. Vbi verò immoratæ diutius fuerint, tunc sanè vires imbecilliores redduntur, & sanguis exiguus fit:

Frigida potus in hecticis quæ incõmoda inferat.

vnde duplex ex potu frigidæ sequi solet incommodum. Primũ, quòd interim dum aquam bibunt, percutitur & refrigescit aliquod membrum. Deinde, quòd qui aquam exhibent, nisi debitã mensuram sint assequuti, præter alias particulas illam etiam refrigerabunt, in qua est situm principium generationis febris. Vbi verò supraquàm par sit cor refrigescit, si natiuam suam adhuc humiditatem seruet, vires concidunt. Si efficiatur siccius, ab eo affectu arripietur, qui similis senio existit.

Hectica febre cognita, refrigerantia esse extrinsecus admouenda cordi.

Hepar ventriculusq́; qua ratione febrem hecticam inferat.

Sed eodem ipso tempore, quo primùm signa febrium hecticarum fuerint conspicua, expedit vt refrigerantia medicamenta adhibeantur extrinsecus, & super ipso febris * foco, & origine. Porrò cor primũ, si plus æquo incalescat, hecticam febrem affert. Dein verò iecur: hoc tamen non habet ex se, perinde vt cor, sed ob id, quòd illud secum in consortium trahit. Mox verò ventriculus, & post hunc quæcunq; alia, consortij lege, possunt secum cor calfacere.

Pulmo cur hecticam febrem non gignat.

Hectica febris qua ratione secundũ reliqua viscera oriatur.

At pulmo hecticã febrem non gignit, propterea quòd hoc viscus humidum est, & per inspirationem assiduè refrigeratum, non facilè in similem occasionem incidit. * Vt plurimum autem secũdum reliqua viscera febris hectica gignitur, infuso bilioso humore in ventrem ipsius loci patientis. Cùm itaq; sola febris constiterit, absq; vlla alterius morbi mistura, balneum exposcit, non secus ac cæteræ siccitates, quæcunq; vel calidæ fuerint, vel frigidæ.

Balnea tam calidis, quàm frigidis siccitatib. conferunt, eósq́; siticulosos reddunt qui siti sunt vacui, atque sitim a sitibundis abigũt.

Hectica cui erysipelatosus affectus sit coniunctus, curatio.

Nam id sanè mirum balneis inest, quòd tam calidis prosint, quàm frigidis siccitatibus: quemadmodum & illud, quòd eos siticulosos efficiat, qui sitis sunt vacui: à siticulosis verò sitim abigat. Quandoq; tamen cum hectica tabificáq; febre adest etiam erysipelatosus affectus: qui exigit, vt prius cibo & potu, & iis etiam quæ apponuntur exterius, refrigeretur. Quo tempore omnino est supersedendum à balneo, frigida autem confertim in ipso morbi vigore viriliter exhibenda: à cuius tamen vsu abstinendum est in principio, nisi nos forsitan ipse cogat ægrotus, quippe qui sit assuetus potui frigidæ, nec sitim perferre velit. Exterius autẽ sunt applicanda ea quæ refrigerent: quæ si nihil profecerint, cogendi vt illa etiam intra corpus assumant. Præcipuè verò illis prosunt molles lactucæ, recentésq́;, solummodo in frigidam aquam demersæ, ac ita assumptæ: vel si placet, prius aceto diluto intinctæ. Extrinsecus etiam eiusdem lactucæ succus vtiliter adhibetur; sicvti & sempervivæ & myxi. Præstantissimum verò ad id etiam est medicamen confectum ex succo vuæ acerbæ, necnon portulacæ, cui parum albæ farinæ misceatur. Quod quidem exceptum duplici linteo, præcordiis est prætendendum, donec tepescere incipiat. Dein verò, ipso ablato, alterum admouendum est. Nonnunquã iis & oleum immaturum miscemus, vel rosaceum, præsertim verò si aliquid inflammationis detinuerit præcordia. Sciendum tamen est, fieri non posse, vt vbi erysipelatosa visceris dispositio constiterit, ea sit febris exquisitè hectica.

Hectica exquisita nec principium nec augmentum, nec statum, nec declinationẽ particularis accessionis sortitur, sed tantũmodo post assumptũ cibũ efferuescit.

Tabes torrida qua ratione obsistatur.

Siquidem exquisitè febris hectica est, quæ nullum habet particularis accessionis principium, nullum incrementum, nullum vigorem, nullam inclinationem. Solommodo autem hecticæ febres post assumptũ cibum, perinde vt calx, inspersa aqua, efferuescũt. Quod incrementum si abstuleris, semper æquales permanent. Tabi igitur torridæ, quæ ab ardentibus febribus suam ducit originem, obsistitur remediis refrigerantibus, quæ tum exterius secundũ locum affectum administrantur, tum interius accipiuntur.

Senium ex morbo absolutum quidẽ, est incurabile: non absolutum autẽ, est cibo instaurandum.

Solida corpora dum arescũt, cibus sanat.

Cùm verò senectus quæ ex morbo est, invaserit, ea quidem quæ absoluta est, nequit curari: quæ autem non est perfecta, eò tamen accessit, vt ferè iam facta sit, hunc solum habet curationis scopum, quem refectionem & nutritionem vocamus. Nam corpora solida, dum arescunt, cibus sanat. Cùm autem alimentum omne, non ipsum per se deferatur ad alendas particulas, sed potius ab eis trahatur: ob ariditatem verò atq; frigiditatem, in tabidis sint illæ ad trahendum invalidæ semimortuæq́;: vtiq; alimenta desiderant, quæ facilè possint attrahi, vt imbecillitatem attrahentium virium, suppleat promptitudo materiæ.

Tabidæ partes qualia alimenta postulent.

Alimẽta tractu facilia quæ.

At ea sunt tractu facilia, quæ tenuioribus partibus constant, súntq; natura calida: quæ sanè cum difficultate nutriunt, cùm alimentum omne debeat esse crassum & lentum, vt & permaneat diu, nec facilè possit difflari.

Alimentum omne cur esse debeat crassum & lentum.

Quare aliquod investigandum est, quod in mediocritate consistens, mediocriter vtraq; possit præstare.

Lac muliebre statim ex mamma suctum, cõmodissimum est tabidis nutrimentum.

Lac asininũ tabidis vtile.

Ptisana.

Alica.

Mel cui marcori sit vtile.

Ac mihi sanè nihil ad hæc omnia lacte videtur præstantius, præcipuè si quis ore apprehensa mamma muliebri, lactet. Quòd si id fieri nequeat, bibat saltem lac asininum, dum adhuc calet, temporéq; breuissimo aëri expositum fuerit. Quæ quidem alimentorum ratio tribus illis speciebus marcoris convenit. Quinetiam ptisana & alica illis ex vsu sunt: aceto tamen condiri debent, vt facilius distribuantur. Porrò mel, vt frigidioribus affectibus prodest plurimũ, sic calidioribus obest summopere. Quare torridæ quidem febri inimicissimum est: iis autem qui senili affectui expositi sunt, vtilissimum. At illis qui tabescunt ex defectu animi, nisi obstet ventriculi ratio, poterit coctum vel solum, vel aliis intermistum cibis offerri. Opportunus balnei vsus, optimum erit auxilium etiam ad alimentorum distributionẽ.

Balneum quando administrãdum tabidis.

Vinum cui tabi conferat.

Erit tamen administrandum, vbi cibus concoctus fuerit, nec longior inedia præcesserit. Iam & vini potus, vt summopere frigidæ tabi prodest, sic torridæ fugiendus est. At ea quæ in animi defectu consistit, sicvti affectus medius & miscellaneus est, sic in hoc mediam rationem obtinet.

GALE-

GALENI PERGAMENI
contra eos qui de typis siue circuitibus scripserunt, liber.

Periodus. Circuitus. Typus. Ordo.
Accessionem futuram cognoscere, in febribus est maximè vtile.

Bi quid specie idem, rursus æquali fit tempore: totum ipsum curriculum, Græci periodum, siue circuitum, atq; inter eos nõnulli, typum etiam atq; ordinem vocãt. Cæterùm cùm nihil vtilius sit, præsertim in febribus, quàm futurarum accessionum principia prænosse: is plurimum ægro proderit per totum ipsius morbi spacium, qui nominum disputatione neglecta, statim à morbi initio, artificiali quadam coniectura poterit idipsum assequi. Quòd si quis prima statim die pervenire ad talem cognitionem non possit, poterit certè secunda, vel tertia, vel quarta. Si quis verò sit, qui neq; in hac morbi speciem nouerit, is non exiguam artis partem ignorat. Etenim tum alia, tum febrium accessiones, vel quotidie, vel tertio, vel quarto quoq; die invadunt. In quàmplurimis siquidem morbis, vbi sanè maximè vtilis sit futuræ accessionis prænotio, ea vel alternis diebus fit, vel quotidie, in paucis verò quibusdam per quartum. Qui verò præter has tres periodos, & quintanam, & sextanam, & septimanam, aliásq; innumeras esse arbitrantur, prætérquàm quòd inania producunt, infinitósq; cogũtur dare periodorum complexus, nunq̃ poterũt futurã accessionem prænoscere. Porrò quis fuerit huiusce attonitæ sectæ autor primus, ignoro: dicam tamen, quãdo primum illam explicari audiuerim. Decesserat paulò antè de vita Antoninus, qui Adriano in Imperio successerat. Regnabat autem Seuerus, qui seipsum nomine mutato, Antoninum appellauit: Lucium verò, quem Imperij participem fecerat, Seuerum appellauit. Cæterùm præstat illorum absurditatis ne meminisse quidē, Pythici præcepti memores, Esse parcendum tempori.

Antoninus Imperator. Adrianus Imp. Seuerus mutato nomine vocatus fuit Antoninus. Lucius fuit appellatus Seuerus. Tempori esse parcendum.

Dies quod tempus sit. Annus ex quot diebus constet. Hora.

Nos verò in præsentia diem, tempus id vniuersum dicimus, quod diem atq; noctem complectitur. Qua ratione dicunt annũ constare diebus trecentis & sexaginta quinq;, & quarta vnius parte. Horæ itaq; quatuor & viginti, diem absoluunt: duos autem, octo & quadraginta: tres, duo & septuaginta. Typis autem nomina indita sunt, non ex diebus ipsos complentibus, sed ex accessionũ reditu. Tertianã quippe appellamus, vbi accessio tertio quoq; die invadit, duobus interim absolutis: quartanã, in qua videlicet quarto, in hac quoq; tribus iam perfectis: & in alijs quoq; secundum eandem rationē. Si igitur periodum inveneris typi alicuius, quatuor continentem compleros dies, illum quintanã dices. Neq; enim est idem, accessionē quinto oboriri die, & esse quinq; dierum circuitum. Siquidem numerus horarũ periodicarũ, qui inter duo initia accessionum est medius, considerandus est, atq; ex illo typus febrium metiendus. Sic enim dicimus, quotidianũ typum sortiri horas vigintiquatuor, tertianũ quadraginta octo, quartanũ septuaginta duas, quintanũ nonaginta sex. Quo similiter pacto cæteri perficiuntur ex horarum vigintiquatuor multiplicatione.

Tertiana quæ dicatur. Quartana quæ dicatur.

Typus febrium vnde metiendus sit. Febrium intermittentium typi singuli, quot expleantur horis.

GALENI PERGAMENI
de typis, lib. vnus.

Typus accessionum quid. Periodus accessionum quid.

Ypus est ordo intẽsionis & remissionis: periodus verò est tempus intensionis & remissionis, quod in morbis existit. * Pauci autem ex affectibus carent typo: vt atrophia, neruorum resolutio, elephantiasis, & quicunq; his proportione respondent. Plurimi verò affectus typum quidē præ se ferunt, verùm rarius. Porrò omnium maximè febres typos admittunt, iis continuis exceptis, quæ vel remittunt nunq̃, vel inordinatę existunt. Typorum itaq; alij quidem sunt primi, alij verò secundi, alij permanentes, alij mobiles, alij simplices, alij cõpositi. Primi igitur sunt, qui breuem habent invasionem, longam autem remissionem: quales tertiani & quartani existunt. Secundi verò, qui longam habent invasionem, breuem autem remissionem: vt quotidianus & valde extensus semitertianus. At permanẽtes sunt, qui iisdem horis perpetuò invadunt remittuntque. Mobiles verò, qui diuersis semper horis accedunt. Ex quibus qui præveniunt, & celerius horas præoccupant, proleptici: qui verò tardius morantur, hysterici nominantur. Simplices sunt, qui vnum tantummodo insultum faciunt. Compositi, qui ex pluribus invasionibus & remissionibus constant. Cæterùm compositorum quidã ex homogeneis, id est, genere similibus: quidam verò ex heterogeneis, hoc est, dissimilibus constant. Ex genere quidem similibus, cùm quotidianus typus (exempli gratia) simplex, duplici quotidiano implicatur: aut duplices tertiani, aut tres tertiani existunt: vel rursum duo & tres quartani. Ex diuersis autem genere, cùm quotidianus (exempli causa) tertiano connectitur, aut tertianus quartano.

Typus carentes febres. Typorum differentia. Typi primi. Typi secundi. Typi permanentes. Typi mobiles. Typi proleptici. Typi hysterici. Typi simplices. Typi cõpositi.

Typus quotidianus. Typus tertianus. Typus quartanus.

Etenim quotidianus est, qui quotidie vnam invasionem longitudine cõmensuratam, vnamq; similiter remissionem efficit. Tertianus autem, qui tertio quoque die, vnã invasionem & remissionem similiter cõmensuratam adducit. Quartanus denique, qui quarto quoq; die suam invasionem & remissionem molitur. Atq; eadem intelligantur de quintano & septimano, & si quis alius typorum ordo invenitur. Porrò quotidianum consequitur typum, humiditas habitus, vomitus pituitosi, sitis non admodum intensa, tonus corporis grauitas, somnus grauis atq; profundus, pulsus magnus, rarus & laxus, facies subliuida, laxa & præmollis, & quæ multã præ se ferat materiæ tum prauitatē, tum mutationem. In hoc etiam typo splen durior evadit. Quòd si protrahatur diutius, tremuli & veternosi sopores sequentur, & thoracis fluxiones, & aquæ inter cutem affusiones. Potissimum autem hi stomacho malè affecto constituuntur. Tertianum verò comitatur sitis intensa, æstus, acres atq; biliosi vomitus, inediæ inquietudinésq;. Vt plurimum autem rigores hunc præcedunt, nonnunq̃ verò etiam refrigeratio. At pulsus in his qui tertiano typo vexantur, paruus & frequens subsequitur. Noctes, quæ accessionis dies præcedunt, molestæ admodùm sunt. Vbi autem morbus producitur, non amplius molestæ

Typum quotidianum quæ consequantur. Quotidiana laborantibus febre tiduratur lien. Quotidianus typus ventriculo male affecto constitui solet. Tertianum typum quæ consequantur.

existunt, sed febrem ipsam compescũt. Qui verò ita febricitant, quandoq; à tertiano in semitertianum transeunt. Hic autem tertianus typus omnium minimè vexat, præsertim si æstate fuerit cõtractus. Quod sanè indicauit Hippocrates, dicens: Tertiana exquisita septem circuitibus, q̃d longissimũ est, iudicatur. Raro autem diuturna fit, nisi desinente autumno, adventanteq; hyeme gignatur. Vrinæ sunt flauæ, necnon vigiliæ infestant. Omnia autẽ quæ comitãtur tertianam, eadem & semitertianæ contingunt, cùm eiusdem generis ambæ participes sint, tertio quoque die moliẽtes remissionũ & accessionũ repetitiones. Propriũ autem semitertianorũ typorum existit invasionũ extensio, & quòd plerunq; cum refrigeratione, & statu nõdum completo, rursus accessiones infestent. Atqui semitertiana periculũ semper minatur, eò quòd nõ solùm os ventriculi & neruosas partes attingat, & in vniuersum eas adhuc, quæ media cõpositione cõsistunt, verum etiã veternosos inducat sopores, & cum deliriis vigilias annexas: nõnunq & resolutiones, quas syncope comitantur: linguã etiã validè siccet, atq; animi defectum efficiat, ea quæ sunt in profundo vehementius cõmouens. Vt autẽ summatim dicã, typus hic ferus est, periculúmq; vndecunq; portendens. Quandoq; autẽ primo die cõstituitur, quemadmodũ cæteri typi: interdum verò & à secundo & tertio incipit. Oritur autem nonnunq̃ à tertiana producta: nonnunq̃ etiam solutus, in tertianam degenerat: interdum verò & in duas tertianas & quotidianas, ob longitudinem invasionis, dirimitur. Plerunq; autem, q̃d attinet ad naturas, virilem corripit: quod ad ætates, florentem maximè: quod verò ad anni tempora, in autumno præsertim, quãdo & valde periculosus existit. At nõ perpetuò continuus est, sed & intermittens quandoq; invenitur. Habet autem & tres, quò ad eius magnitudinẽ, differentias: alia siquidem semitertiana est exigua, alia media, & alia magna. Exigua igitur est, quæ circa vigintiquatuor horas torquet. Media, quæ circa triginta sex. Magna, quæ circa quadraginta octo: quæ & cõtinuæ febri est propinqua. Porrò Agathinus à relatione ad tertianã, semitertianã fieri censet. Etenim tertio quoq; die vtrisq; fiunt invasiones. Quartanũ verò typum rigoris quidem validi consequũtur, & vomitus pituitosi, & lienis inflammatio, & tumor: nonnunq̃ & abolita appetentia, & saliuæ copia. Interdum etiã ex contrariis appetitus intensus. Quandoq; & tussicula simul adest, si corporis habitus corrumpatur. Idcirco typi quartani difficile solubiles sunt, cæterisq; omnibus diuturniores, ita vt vsque ad bienniũ perdurent. Cùm autem invalescit quartanus typus, ipse sibimet complicatur, vt duas & tres quartanas efficiat, aut ad aliquam etiã deveniat continuitatẽ. Rursus verò cùm moderatior fit, in vnam convertitur. Interdum autem & ob symptomata quæ complicantur ipsis, adeò periculosæ huiuscemodi febres evadũt, vt ad phthisim tandem, aut ad aquæ inter cutem affusiones perducant. Frequentiores autẽ sunt quàm aliis temporibus in autumno potissimũ, quo etiam tempore soluuntur ægrè. Quæ verò æstate fiunt, omniũ minimè infestant, & magna ex parte aliis præcedentibus morbis superveniũt inordinatè. Quandoq; etiam, sed raro, ab initio consistunt. Cæterũ pulsus eis qui tertiana laborant, nõ tantùm magnitudine exiguus fit, quantũ iis qui vexantur quartana: neq; vsqueadeo in tumorẽ attollitur, quantũ illis qui quotidiana occupãtur. Nanq; in hoc typo, pulsuũ quædam mediocritas invenitur. Est autem quandoq; & in accessionũ initiis rarior eo, qui secundum naturam est. Verùm præter has tres, inveniuntur etiã febres quę typicos dierũ motus seruant: sicuti & aliæ typorum prorsus expertes, præter vnam. Quæ igitur seruant typicos dierũ motus, vel ante horas consuetas corripiunt, vel retardant. Fiunt autẽ inordinatæ, sed præter motus formam. Quare interdum prçoccupant, interdum tardius morantur, at citra ordinẽ vtraq;: præter id tamen quòd modò inordinatè moueant, modò sistant, nusquam autẽ ordinem habeant, vbi etiam à nullo impediantur: verùm manente semper dierum figura, quam solę particulares inordinationes comitentur. Quæ verò omnino typorũ expertes sunt, & præter omnes modos enumeratos, & adhuc citra dierum ordinẽ fiunt. Quędam enim invasiones adducunt, quædam existunt prorsus inordinatæ. At speciei huius differentias plures esse cõtingit. Licet itaq; modo prædicto cuiq; speculari, necnon vtcunq; voluerit, prædictorũ typorũ proprietates complicare. Porrò ex typis duplicantur ij qui primi appellantur: vt quotidianus, tertianus atq; quartanus. Quotidianus itaq; duplex est, qui diebus singulis similiter bis invadit, & bis remittit.* Duo autẽ tertiani sunt, qui per singulos dies diuersis accessionibus sibi invicẽ succedentibus, tertio quoq; die apprehendunt. Quartani verò, cùm die vno salubri succedente, duobus deinceps sequentibus diebus contingat febricitare, in singulis invasionũ horis seruatis figuris, quæ nimirũ ex quaternario circuitu sunt æstimandæ. Quotidianus verò tertiano adiungitur, cùm primo quidem die bis invadit, & bis remittit: die autẽ sequenti, semel: tertio verò, rursum similiter primo. Quartano autem quotidianus miscetur, cùm primo quidẽ die bis invadit, duobus sequẽtibus semel: quarto verò die, bis, primo similiter. Porrò quotidianus, tertianus atque quartanus, invicem cõmiscentur, cùm dies quidem prima tres habet invasiones, & totidem remissiones: secunda vnam: tertia duas: quarta tres: quinta vnã: sex duas: septima rursum tres: atque in reliquis diebus idem cum primis ordo seruatur. Tertianus aũt quartano iungitur, vbi prima dies duas invasiones adducit, totidémq; remissiones: secũda verò nullas omnino: tertia vnã, & quarta vnam similiter: quinta vnam: sexta nullã prorsus: septima duas: atq; in sequentibus pari modo. Cõmiscentur adhuc tertianus typus, quartanus & quintanus: cum scilicet primo die accessiones contigerint, secundo quieuerint: & tertio tertianus, quarto quartanus, quinto verò tertianus simul & quintanus invaserint. Sed aliter etiã quodammodo huius typi invasio cõtingit, in eundem nihil minus typi ordinem incidente, tertiani cum semitertiano cõiugatione.

Hemitritaeo ad esse quaecunq; comitantur tertianam.
Hemitritaeorũ typorum propria.
Hemitritaeus typus est ferus, periculumq; vndecunq; portendens.
Hemitritaeus quibus magis sit familiaris.
Hemitritaeus aliquando intermittit.
Typum quartanum quae consequantur.
Quartani typi accurata descriptio.
Quartana raro ab initio incipiunt.
Typi admittunt duplicationem qui sint.
Quotidianus duplex.
Tertianus duplex.
Quartanus duplex.
Quotidianus typus tertiano iunctus.
Quotidianus typus quartano iunctus.
Quotidianus typus tertiano & quartano iunctus.
Tertianus typus quarto iunctus.
Tertianus typus quartano & quintano mistus.

GALENI PERGAMENI

Ars medicinalis.

CAPVT I.

Doctrinæ ordinalia sunt tres.

Res sunt omnes doctrinæ quæ ordini inhærent. Prima quidem ex notione finis, quæ per resolutionem fit. Secunda ex cõpositione constat eorum quę per resolutionem inventa fuerunt. Tertia ex definitionis dissolutione, cui nũc incumbimus. Ex quibus sanè primam, quę oritur à finis notione, & ex qua omnes artes via quadam atq; ordine constituuntur, neminẽ ante nos scripsisse cõperimus. Hic itaq; definitiuam faciemus doctrinã, quæ quantum ab ea quæ ex resolutione consistit, & dignitate, & ipso docendi ordine linquitur, tantum & ad totius compendium, & ad singulorum memoriam præstare invenietur. Sufficienter siquidem, ac facillimè cõmendantur memoriæ vniuersa, ex definitionis dissolutione: q̃uoniam totius artis capita in se optima definitio cõplectitur, quam quidem substantialem appellãt: ex adverso distinguentes eam ab aliis, quæ notionales vocantur. Illæ siquidem ab iis quæ accidunt rebus definitis, hæ verò ab ipsa essentia constituuntur.

Doctrinã à finis notione orsam, nemo ante Galenum exposuit.

Doctrina definitiua vtitur Galenus in arte medicinali.

Definitio optima, in se capita totius artis complectitur.

Definitio est duplex, substãtialis & notionalis.

Quid sit medicina. Cap. II.

Medicina est scientia salubrium, insalubrium, & neutrorum.

Medicina est scientia salubrium, & insalubriũ, & neutrorum. Nomen autem scientiæ cõmuniter, non propriè, accipere oportet. Porrò salubre ipsum insalubre & neutrum, vnumquodq; tripliciter dicitur: hoc quidem, vt corpus: hoc autem, vt causa: hoc verò, vt signum. Etenim corpus quod natura suscipere sanitatẽ est aptum, & causam quæ eandem efficere aut cõseruare, & signũ quod potest indicare, hæc omnia salubria Græci appellare consueuerunt. Eadem ratione & susceptiua morborum corpora, & eosdem efficientes conseruantésq; causas, & signa indicantia, insalubria vocant. Nec aliter corpora neutra, causas, signáve dixerunt. Cæterùm secundum quidem primam rationem, atq; præcipuam, causarum salubriũ est medicina scientia. Propter eas autem, & aliarum: secundo autem loco, insalubrium: & tertio, neutrarum. Et post has eodem modo corporũ, primò quidem & hîc, salubrium: secundo loco, insalubrium: tertio, neutrorum. Itidem & de signis dicendum. In actionibus autem prima quidem est corporum cognitio, quæ habetur ex signis: post hæc, earum quæ in ipsis cognitio causarum.

Salubria quæ dicantur.

Insalubria quæ sint.

Neutra quæ.

Quot modis dicatur effectiuum, indicatiuum, & susceptiuum. Cap. III.

Sed quoniam & effectiuum, & indicatiuũ, & susceptiuũ, dupliciter vnumquodq; dicitur, hoc quidem simpliciter, hoc verò vt nũc: nosse oportet, amborũ esse medicinæ scientiam. Ipsum verò simpliciter, duobus dicitur modis: & quod semper, & quod vt plurimũ: de quorum vtroq; medicina pertractat. Neutra verò, et causa, & corpus, & signum, & quod simpliciter dicitur, & q̃d vt nunc, tripliciter vnumquodq; appellatur: hoc quidem, quia neutrius contrariorum est particeps: hoc verò, quia vtriusq;: atq; hoc deniq;, q̃a aliquando huius, aliquando illius. Horum autẽ ipsorum secundum, rursus duobus dicitur modis: aut quia vtrunq; contrariorum ex æquo participat: aut quia aliquando plus alterũ. Primùm igitur de corporibus ipsis dicemus, qualia nam sint, & salubria, & insalubria, & neutra: post hæc de signis & causis disseremus.

Simpliciter dici modis duobus.

Neutra dici tripliciter.

De corpore salubri. Cap. IIII.

Salubre simpliciter corpus quod sit.

Salubre simpliciter corpus est, quod ab ipso naturæ ortu bonam temperaturã sortitur in simplicibus ac primis particulis: estq; in his quæ ex illis constant instrumentis cõmensuratum. Salubre verò nunc, est corpus, quod in pręsenti est sanum. Est verò & hoc, eo tempore quo sanũ existit, bonam habens temperaturam & cõmensurationem: non tamen optimam, at sibi propriã. Ipsius verò salubris simpliciter corporis, semper quidem est tale, quod optimè temperatũ ac maximè commensuratum existit: vt plurimum autem, quod à cõstitutione optima, non valde admodum deficit.

Salubre vt nunc, quod sit corpus.

De corpore insalubri. Cap. V.

Insalubre simpliciter corpus, quod sit,

Insalubre verò simpliciter corpus est, quod ab ipso ortu naturę, vel in consimilib. partibus malam temperiem possidet: vel in instrumẽtalibus incõmensurationem, vel vtrunq; vitium. Insalubre verò vt nunc, est illud, q̃d eo tempore, quo tale dicitur, ægrotat: vel in consimilibus prauam temperaturã, vel in instrumentalibus incõmensurationem, vel vtrunq; vitium tunc habens. Est verò & semper insalubre, quod ex ipso naturæ ortu vel pessimam temperiem possidet in simplicibus & primis particulis omnib. vel in aliquibus, vel in iis quæ obtinent principatum: vel in instrumẽtariis incõmensuratum existit, idq; vel in omnibus, vel in nõnullis, vel in illis quæ principatum obtinent. Vt multum verò insalubre est corpus, quod ab huius quidẽ vitio recedit, nondum tamen mediocritatem attingit.

Insalubre vt nunc, quod sit corpus.

De corpore neutro. Cap. VI.

Quoniam verò & neutrum corpus dicebatur tripliciter: vnum quidem, quod neutrius erat extremæ dispositionis particeps: aliud, q̃d vtriusque: aliud, quod aliquando huius, aliquando illius: iuxta primũ significatũ, neutrũ erit corpus, quod exquisitè mediũ est & saluberrimi & insaluberrimi corporis: & huius, hoc quidẽ simpliciter tale, quod ab ipso naturæ ortu, ita est cõstitutum: hoc autem vt nunc, quod in præsenti tempore, exquisitè medium existit, & saluberrimi, & & insaluberrimi corporis. Ipsius verò simpliciter, semper quidem tale est id, quod in omnibus ætatibus perdurat tale: vt multum autem, quod nonnullas recipit mutationes. At iuxta secundum significatum, neutrum erit corpus, quod ab ipso ortu naturæ, contrariarum simul est particeps dispositionum, aut scilicet in vna parte, aut in duabus differentibus. In vna quidem, si secundum alteram oppositionem effectiuarum qualitatum bonam habuerit temperiem, vel etiam secundum vtranque, sed in formatione, vel magnitudine, vel numero partium, vel situ, delinquat: aut contrà, in his quidem rectè se habeat, vel omnibus, vel quibusdam, peccet autem in ipsa temperie. In differentibus verò partibus, & iuxta omnes oppositiones potest quisq; simul

Neutrũ corpus quod sit, iuxta primum significatum.

Neutrum iuxta secũdum significatum quod sit.

eſſe particeps contrariorum. Et ſemper quidem eſt tale, quod per omnes ætates in eodem perſeuerat ſtatu. Vt multū verò, quod aliqua ex parte evariat. Ita etiam & nunc neutrū erit corpus iuxta ſecundum ſignificatū: quia vel parte in vna, hæc quidem ſibi ſalubria ſunt, illa verò inſalubria: vel in differentibus ita afficitur partibus. Iuxta tertium ſignificatum, neutrum erit corpus, quod aliquando quidem ſalubre, aliquando verò inſalubre exiſtit. In vno autē tempore, quod ita eſt neutrum, * exactè quidem conſiſtere nequit: latius verò ſi accipiatur, poteſt.

Neutrū iuxta tertium ſignificatum quid.

De ſignis ſalubribus. Cap. VII.

Sunt autem ex ſignis, ſalubria quidem, quæcunq; præſentem indicant ſanitatem, & futuram prænunciant, & præteritam memoriæ ſubiiciūt. Inſalubria verò, quæ & præſentē indicant ægritudinem, & futuram prænunciant, & pręteritam memoriæ ſubiiciunt. Eadem ratione neutra dicuntur, quæ neutram diſpoſitionem oſtendunt, prænunciant, & memoriæ ſubiiciunt: quæq; partim quidem ſalubrem, partim inſalubrem diſpoſitionem indicant: & quæ aliquando quidem ſalubrem, aliquando verò inſalubrē. & hæc quoq; ſecundum tria tempora, velvti ſalubria & inſalubria, appellantur. Dicuntur autem nonnunq̄ à vetuſtioribus medicis hæc omnia, ſigna pręnunciatiua, quamvis ſint præſentium & præteritorum indicatiua. Porrò vſus non paruus ex prænunciatiuis atq; indicatiuis accedit: minor autē ex his quæ memoriæ ſubiiciunt.

Salubria ſigna quæ ſint. Inſalubria ſigna quæ ſint. Neutra ſigna quæ ſint.

Signa prænunciatiua, indicantiaq; eſſe vtiliora iis, quæ memoriæ ſubiiciunt.

De ſignis optimæ conſtitutionis.
Caput VIII.

Salubriū autem corporū dignotiones ſumendæ ſunt ab iis quæ ſecundum eſſentiæ rationem ėis inſunt, & ab his quæ neceſſariò ſequuntur ipſa functionibus atq; ſymptomatis, quę propriè accidentia appellantur. Ab eſſentia quidem ipſa, eorum quæ optimam habent conſtitutionem, cōmenſuratione: conſimilium quidem, in caliditate, frigiditate, humiditate, & ſiccitate: inſtrumētorum verò, in quantitate ac numero eorum ex quibus cōſtant: ac præterea formatione, ſitu partium ſingularum, & totius inſtrumenti. Ex his verò quæ neceſſariò conſequuntur conſimilia, quantū quidem ad tactum attinet, à mediocritate quæ in mollitie & duritie conſiſtit: quantum verò ad aſpectum, à colore optimo, & læuitatis atq; hiſpiditatis mediocritate. In functionibus à perfectione, quam ipſarum eſſe virtutem dicimus. Ab iis verò quæ inſtrumentarias ſequūtur partes, à cōmenſuratione & pulchritudine omnium totius corporis inſtrumentorū: ac præterea, ab earū quæ ipſis inſunt, virtute operationū. Optimæ igitur cōſtitutionis corporū ſigna indicatiua ſunt hæc. Eorum autem quæ ab ipſa deficiunt, & adhuc tamen ſalubria exiſtunt, nōnulla quidem in conſimilium temperatura vitium aliquod paruum habent: nonnulla verò in inſtrumentariorū vel omnium, vel aliquorū cōmenſuratione, & hoc quoq; perexiguum. Sunt quæ in vtriſq; vitium aliquod habeant. Vitiorum verò genera, eadem ſunt his quæ virtutem perficiūt: temperatura quidem in conſimilibus: numerus aūt, & formatio, & magnitudo, & ſitus, in inſtrumentariis: vtriſq; verò cōmunis vnitas, quā ipſorum continuitatem vocamus. In his autem ipſis generibus ſunt corporū inſalubrium vitia, ſecundum vtrunq; ſalubritatis ſignificatū. Terminus autem qui vtrunq; diſtinguit, eſt operationū læſio ſenſibilis. Etenim quæ ſimpliciter inſalubria ſunt corpora, diſtinguuntur ob id, quòd facilè à cauſis morbificis ſuperantur: & quoniā in vigore operationū deficiunt plurimū. In medio autē ſalubrium & inſalubriū collocantur ea, quæ neutra exquiſitè appellantur, & cum latitudine quadam. Quo fit, vt tota ſanitatis latitudo in tres partes, quarum ſingulæ latitudinem habent nō paruam, diuidatur. Erit autem prima quidem ſalubrium corporum, ſecunda neutrorū, tertia inſalubrium. Poſt hæc deinceps ſequūtur quæ iam ægrotant corpora: quæ ſenſibilibus operationum læſionibus diſtinguuntur. Hæc autem omnia ſenſu diiudicantur, non ipſa natura rerum. Signa itaq; ſanorum corporum, ſiue ea ſalubria, ſiue inſalubria, ſiue neutra exiſtant, quantitate diſtantiæ differunt, duobus invicem contrariis terminis à nobis cōſtitutis, optima videlicet cōſtitutione corporis, & nuper genito morbo: ac deinceps conſiderantibus, vtri eorum ſint viciniora, quæ ad examen corpora veniunt. Quæ enim proximiora ſunt optimæ conſtitutioni, ſalubria: quæ verò ab hac longius diſtant, atq; ad ea quæ iam ægrotāt, magis accedūt, inſalubria: quę autem intermedia, atq; æqualiter ab vtriſq; diſtare videntur, neutra exiſtunt. Optimæ igitur conſtitutionis corporis indicia explicauimus. Eorū verò quæ ab ipſa deficiunt, totidem ſunt numero genera, quę in magis & minus ſecari poſſunt.

Salubrium corporum dignotiones vnde petendæ ſint.

Inſalubria ſimpliciter corpora facilè à morbificis cauſis ſuperantur.

Sanitatis latitudo vniuerſa in tres partes diuiditur.

Ægrotātia corpora à cæteris ſenſibilibus operationum læſionibus diſtinguuntur.

Salubria & inſalubria corpora, quomodo diſcernenda.

Quot ſint differentiæ partium. Cap. IX.

Partium vniuerſæ differentiæ ſunt quatuor. Siquidem earum nonnullæ principia quædam exiſtunt: aliquæ ab ipſis originem habent: aliquæ neq; aliarum gubernationi præſunt, neque aliunde gubernantur, cùm inſitas habeant à natura potentias, à quibus reguntur. Quædam verò ſunt, quæ inſitas ſimul & aliunde emanantes ſortiuntur. Principia igitur ſunt, cerebrum, cor, hepar, atque teſticuli. His verò & originem debent, & famulantur: nerui quidem & ſpinalis medulla, cerebro: cordi autem, arteriæ, hepati, venæ: vt teſticulis ſeminaria vaſa. Quæ autem à ſeipſis gubernantur, ſunt cartilago, os, copula ſeu ligamentum, membrana, adenes, adeps, & caro ſimplex. Reliquæ verò partes, cùm vnà cum iſtis habeant ex ſeipſis regimen, arteriis, neruis, & venis inſuper indiguerunt. Capillorum autem atque vnguium neq; regimen vllum eſt, ſed generatio tantummodo.

Partium vniuerſæ differentiæ ſunt quatuor.

Principes partes ſunt cerebrum, cor hepar, atq; teſticuli.

Capilli vnguesq; minime gubernantur, ſed gignuntur duntaxat.

De ſignis cerebri. Cap. X.

Cerebri autem naturam, quinq; iudiciorum genera oſtendunt. Primum quidem, totius, capitis diſpoſitio. Secundum, ſenſibilium operationum virtus & vitium. Tertium, actiuarum. Quartū, earum quæ principatū obtinent. Quintum deniq;, naturalium. Eſt & aliud ſextum genus præter hæc dicta, alteratio quæ extrinſecus advenit. Porrò totius capitis diſpoſitio, ex magnitudine ipſius atq; figura ſumitur, necnon ex capillis.

Cerebri naturam quinq; iudiciorum genera oſtendunt.

De par-

De paruitate & magnitudine capitis. Caput XI.

Caput magnũ quãdo sit bonũ indiciũ.

Paruũ igitur caput, vitiosæ constitutionis cerebri propriũ indicium est: magnũ verò non necessariò indicat bonam cerebri compositionem: sed si quidem ob insitæ virtutis robur, quæ multam ac optimam materiam afformarit, eueniat, optimũ signum est. At si ob materiæ tantũ multitudinem, haudquaq̃ bonum. Distinguenda verò sunt hæc, & ex figura ipsa, & ex his quæ ab eo habent ortum. Ex figura quidem, si sit cõcinna: semper nanq; hoc, bonum signum existit. Ex iis autem quæ ab eo ortum habent, si ceruici validę insideat, aliisq; ossibus optimè constet: atq; omnis præterea substãtia boni sit habitus, ac robur habeat intentum.

Capitis naturalis figura, qualis nam esse debeat.

Propria autem capitis figura est, velvti si excogitares sphæram exquisitè rotundam ex cera cõstructam, paulatimq; vtrinq; depressam. In hac enim necesse est, vt posteriores * prioresq; partes plus gibbæ fiant, q̃ sphæræ cõveniat: quæ verò vtrinq; consistunt, magis rectæ. Quòd si ea quæ secundum occiput eminentia aliquatenus minuatur, simul intueri oportet neruos, atque ceruicem, vnà cum ossibus aliis. Nam si secundum naturam cõstiterint, materiæ defectu, nõ virtutis imbecillitate, contingit. Illis verò nõ rectè se habentibus, principium est debile. Vt plurimũ verò existit optimũ signum figura concinna parencephalidis, quam nõnulli medici posterius cerebrum vocant, vt est revera posterius, distinctum labdoide sutura.

Parencephalis.

Labdoides sutura.

Cerebellum est principium spinalis medullæ.

Est verò hæc pars principiũ spinalis medullæ, ac proinde neruorum omniũ, per totũ corpus animalis, actionibus subseruientiũ. Ipsa siquidem cerebri pars posterior, per seipsam, paucos admodum sensitiuos possidet neruos, plurimos autem actiuos. Anterior verò contrà, sensitiuos quidem plurimos, actiuos autẽ perpaucos. Quare vbi vtraq; fuerit optimè affecta, robustas habebũt eas, quę ab ipsis pẽdent, deriuationes. Eædem quoq; distinctiones faciendæ sunt ad partes capitis anteriores, quæ etiã ad posteriores: earundémq; paruitatem, magnitudinem, & figuram, necnon sensus ibi collocatos, visum, gustum, & odoratum, expendere oportet: siquidem sese invicem indicant attestantúrq;, & quæ à principiis oriuntur, principij virtutem & vitium: & principium, ea quæ ab ipso nascuntur.

Principia et ea quæ ab illis oriuntur, sese inuicem attestantur & indicãt.

De operationibus obtinentibus principatum. Cap. XII.

Principalium animæ actionum singulæ quid significent.

Earum autem operationũ quæ obtinent principatum, virtus ac vitium, sunt ipsius principij seorsum tantũmodo indicia. Voco autem operationes principatum obtinentes, quæ à solo principio proveniũt. Sagacitas igitur, subtilem cerebri substantiã indicat. Tarditas verò intellectus, crassam. At discendi facilitas, formarũ facilè susceptiuam. Memoria, stabilem atq; firmam. Difficultas discendi, formarum non facilè susceptiuam. Obliuio, fluidam. Mobilitas in opinionibus, calidam: vt stabilitas, frigidam.

Signa bonæ temperaturæ cerebri. Caput XIII.

Si quidem cerebrũ sortiatur bonam primarũ quatuor qualitatum temperiem, omnia quæ diximus, habebit quàm moderata. Excrementa quoq; quæ ab eo expurgantur, moderatè se habebunt, atq; ab iis quæ extrinsecus alterando occursant, nequaquam lædetur. Talibus igitur capilli capitis, cùm adhuc sunt infantes, subrufi: cũ verò pueri, subflaui: cùm iam adoleuerint, flaui fiunt: mediiq; inter omnino crispos * & lenes. Nec verò caluescunt facilè.

Signa calidi cerebri. Cap. XIIII.

Cerebri calidi indicia.

Signa calidi cerebri sunt, in iis quę circa caput consistunt, rubor & calor maior, & quæ in oculis visuntur venę, conspicuę magis. Capilli quoque in his statim in lucem æditis * celeriter generantur: & cùm plurimum in calore à mediocri temperatura recesserint, nigri & robusti & crispi fiunt: cùm verò non multũ, subflaui quidem ab initio fiunt, deinde nigricant: ac progredientibus ætatibus, caluitiũ patiũtur: eoq; magis, quò temperies plus æquo calidior fuerit. Excrementa verò quæ per palatum, & nares, & oculos, & aures purgantur, pauca & concocta ipsis existũt, si integra sanitate fruantur. Si verò eis caput repleatur, plura quidem in ipsis excremẽta, sed nõ incocta, gignuntur. Implentur autem aggrauantúrq; eorum capita, à calfacientibus tum cibis, tũ potibus: necnõ ab odoribus, iisq; omnibus, quę extrinsecus nobis occursant: in quorum numero est aẽr circunfluus: ac tunc præcipuè, si nõ solum natura calida, sed etiã humida, ipsa corpora extiterint. Breuib. aũt somnis huiusmodi temperaturæ cõtentæ sunt, nec profundis admodum.

Cerebrum calidũ à quibus facile impleatur.

Calida & humida corpora somnis breuibus contenta sunt.

Signa frigidi cerebri. Cap. XV.

Cerebri frigidi indicia.

Frigidioris verò quàm oporteat cerebri indicia sunt plura in propriis meatibus excrementa: capilli recti, rufi, stabiles, & qui longo post natiuitatem tempore nascuntur tenues, atq; ab initio malè nutriti. Porrò quibus tale cerebrum obtigit, facilè à frigidis causis læduntur: quo sanè læsionis tempore destillationibus & grauedinibus corripiuntur. Sed nec partium quæ iuxta caput sunt calor magnus aut rubor, nec oculorum venæ illis conspicuæ insunt. Sunt autẽ quodammodo somnolentiores.

Cerebro frigido præditi facile à frigidis causis ladũtur.

Cerebro frigido præditi somnolentiores sunt.

Signa sicci cerebri. Cap. XVI.

Cerebri sicci indicia.

Siccioris autem cerebri indicia sunt paucæ superfluitates effluentes, & sensuum perspicacitas. Sunt autem ad vigilias prompti, & capillos habẽt robustos, crispos potius quàm rectos, & qui celerrimè eis genitis nascũtur. Citò autem caluescunt.

Humidi cerebri indicia. Cap. XVII.

Cerebri humidi indicia.

Humidioris verò cerebri indicia, capilli plani, quódq; minimè calui fiãt: sensus turbulenti, multitudo excrementorũ, somni multi & profundi. Atq; hæ quidem simplices sunt intemperies.

Signa calidi sicciq; cerebri. Cap. XVIII.

Cerebri calidi & sicci indicia.

Qui calido & sicco sunt cerebro, superfluitatibus carent, sensibus vigent, plurimũ vigilãt, atq; citò fiunt calui. Prima autẽ capillorũ generatio in illis celerrima est, ac plurimo alimento abvndans. Capillos verò habẽt nigros & crispos: tangentibúsque caput sentiuntur calidi, rubicũdiq; sunt, vsq; ad consistentiæ ætatem.

Signa calidi & humidi cerebri. Cap. XIX.

Si verò humiditas caliditati iũgatur, sed parũ

Cerebri calidi & humidi indicia.

vtraq; qualitas mediocritatem superet, adest color bonus calórq;, & quæ in oculis sunt venę, magnæ. Præterea excrementa plura, & mediocriter cocta, & capilli recti & subflaui; nec facilè calui fiunt. Impletur verò atq; aggrauantur eorum capita à calidis. At si humectentur, tunc multò magis: & præcipuè vbi multitudine excrementorũ redvndant. Quòd si plurimũ caliditas atq; humiditas creuerint, iis caput est morbis obnoxium, excrementisq; abvndans: ac facilè à calfacientibus & humectantibus læditur. Proinde Auster semper talibus adversatur: atq; optimè in Aquilone se habẽt. Hi nõ diu vigilare possunt, & cùm se ad somnum converterint, simul graui somno tentantur & vigilant, & somnia habent imaginationibus plena. Visus est eis turbulentus, nec satis sensibus vigent. Pro ratione autẽ ipsius qualitatis in mistione excellentis mediocritatem, solent etiam signa ipsa excellere.

Cerebro calido & humido præditis, ut aduersatur Auster, sic confert Aquilo.

Signa frigidi & sicci cerebri. Cap. XX.

Cerebri frigidi & sicci indicia.

Frigidæ verò & siccæ cerebri intemperantiæ, frigidum & minimè coloratũ, sui ratione, caput efficiunt. Qui autem sic sunt affecti, in oculis nullas habent venas conspicuas, facilèque à frigidis causis læduntur. Quare & inæquali sanitate fruũtur.

De sensibus. Cap. XXI.

Sensus autem eorũ, in iuuentute quidem omnes vigent, atq; omni vitio carent: sed progrediẽte ætate citò marcescunt. Vt autem summatim dicam, omnia quę ad caput pertinent, celerrimè illis marcescunt: quamobrem citò cani fiunt. Capilli verò ipsis quidem genitis, vix exeunt, & malè nutriuntur, & rufi sunt. In progressu autem ætatis, superante magis frigiditate caliditatem, q̃ siccitate humiditatem, non caluescunt. Contrà verò, si contigerit siccitatem quidem plurimum dominari humiditati, frigiditatem verò parum calori, calui fiunt hi.

Signa cerebri frigidi & humidi.
Caput XXII.

Cerebri frigidi & humidi indicia.

Humidæ verò & frigidæ cerebri temperaturæ, graues somnos conciliant, sensuum hebetudinem pariunt, vim excrementorum accumulãt, capútq; reddunt frigori & plenitudini obnoxiũ. Sic affecti, destillationibus & grauedinibus facilè corripiuntur: at minimè calui fiunt.

De oculis. XXIII.

Oculorum temperamẽta quomodo dignoscãtur.

Qui oculi tangentibus manifestè calidi apparent, & facilè ac crebro motu mouẽtur, & venas latas habent, ij calidi omnes sunt. Frigidi verò, his cõtrarij. Et humidi quidem, molles, multáq; humiditate referti: sicci verò, duri simul & aridi.

Oculi à similibus temperaturæ suæ causis læduntur facilè: iuuantur verò à modico contrariorum vsu.

A similibus autem suæ temperaturæ causis facilè offenduntur: iuuantur verò à modico contrariorum vsu. Sed hoc quidem commune in omni cuiuscunque partis temperiei dignotione meminisse oportet.

De magnitudine oculorum. XXIIII.

Oculorum magnitudo quid indicet.

Magnitudo oculorum quidem, vbi concinnitas adsit, & operationum virtus, multitudinẽ bene temperatæ substantiæ ostendit, ex qua sunt conformati. Quæ si desint, multam quidem substantiam, non tamen bene temperatam indicat.

De prauitate oculorum. Cap. XXV.

Oculorum paruitas quid significet.

Paruitas verò oculorũ, adiuncta quidem concinnitate, atq; moderationũ vertute, paucam quidem, sed bene temperatam substantiam ostendit, ex qua sunt conformati. Si verò inconcinnitas adsit, atq; functionum vitium, paucam simul atq; vitiosam materiam demonstrat.

De colore oculorum. Cap. XXVI.

Oculi glauci et nigri vnde fiant.

Glauci oculi, qui pura humiditate ac nõ multa præfulgẽt, tales fiunt ob splẽdidi luminis abvndantiã. Cõtrà verò nigri, & q intermediã naturã seruãt, causas quoq; intermedias sortiũtur.

De glaucedine & nigredine oculorum.
Caput XXVII.

Glaucedinis oculorum causa.

Glaucus igitur oculus fit, vel propter magnitudinem, vel propter splendorem crystallini humoris, vel propter situm prominentem, vel propter tenuis & aquei humoris, qui in pupilla existit, paucitatem & puritatem. Omnibus autẽ his in vnum coẽuntibus, fit glaucissimus oculus. Si verò aliqua adsint, aliqua desint, tunc maior minórve glaucedo contrahitur. Niger verò oculus fit, aut ob paruitatem crystalloidis, aut propter profundũ situm, vel quia splendidus ac fulgidus exquisitè non est, vel quia tenuis humor vel superabvndat, vel impurus existit, vel ꝓpter vnam ex hisce causis, vel propter omnes fieri cõsueuit. Tenuis igitur humor quò magis ad aquæ naturam accedit, & superabvndat, humidiorem ostendit oculum: quemadmodum si crassior ac minor fiat, sicciorem. Crystalloides autem humor, si quidem durior existat, sicciorem efficit oculũ: si verò mollior, humidiorem. Sic & si plus modico tenuem humorem excesserit, sicciorẽ: si relinquatur ab illo, contrarium.

Nigredinis oculorum causa.

De cordis temperaturis. Cap. XXVIII.

Cor frigidissimum erit calidius calidissimo cerebro.

Vnamquamq; partem calidiorem aut frigidiorem dicimus, nõ alicui rei alteri, sed ad seipsam, eam comparãtes. Sic enim vtcunq; extiterit cor natura frigidissimũ, multò sanè calidiorem temperiem sortietur calidissimo cerebro.

Signa cordis calidi. Cap. XXIX.

Cordis calidi indicia.

Calidioris igitur cordis, * quàm pro naturali symmetria, indicia quædam sunt inseparabilia, & propria, magnitudo respirationis, pulsus velocitas & frequentia, audacia, & ad actiones natura prompta. Quòd si multum in caliditate excesserit, tunc furibunda quædam iracundia, & temeritas adsunt. Est autem his thorax hispidus, & præsertim pectus, & quæcũq; hypochondriis partes proximiores. Magna verò ex parte calidi cordis temperies vniuersum corpus calidũ reddit, nisi hepar vehementius obstiterit. Est præterea & latitudo thoracis, caliditatis indicium, nisi & hic quoq; cerebrum plurimũ reluctetur: cui spinalis medullæ magnitudo proportione respondet. Tantæ verò erunt magnitudine vertebræ, quãta spinalis medulla: quare & spina vniuersa. Cõpingitur autẽ thorax ad eam spinæ partem, quæ * iuxta metaphrenum, hoc est, dorsum, cõsistit, tanq̃ ad nauis carinã. Quare necessariò eius longitudo æquabitur dorso. Latitudo verò erit pro vertebrarũ ratione, quando ad proportionem crassitudinis earum fuerit compactus. Cũ verò cordis caliditas superans perflauerit ac dilatauerit

Thoracis latitudo quando sit caliditatis indicium.

dilatauerit in primo sui ortu thoracem, erit eiusdem caliditati proportione respondens. Quare quũ caput paruum, thorax aũt latus extiterit, maximum hoc tibi fuerit cordis caliditatis indiciũ. Quum verò magno existente capite, paruus fuerit, propriissimum hoc tibi fit cordis frigidioris signum & argumentum. Si verò capiti fuerit proportione respondens, tunc aliis signis de corde distingues, ex ipsius thoracis amplitudine nihil iudicans.

Signa cordis frigidi. Cap. XXX.

Cordis frigidi indicia.

In frigidiore verò corde pulsus minores existunt, quàm modo naturæ conveniat: non tamẽ necessariò tardiores, vel rariores. Respiratio autem, si quidem tantò thorax minor extiterit, quãtò cor frigidius, pulsibus erit proportionalis. Si verò maior fuerit, quàm pro frigiditatis portione, non solùm minor, sed etiam tardior & rarior ipsa respiratio erit. Sic affecti, sunt naturaliter timidi, pusillanimésq;, atque tardi: pectúsque glabrum sortiuntur.

Signa cordis sicci. Cap. XXXI.

Cordis siccioris indicia.

Cor autẽ siccius, pulsus duriores efficit: irámq; non promptam excitat, sed ferinam, quæq; facilè compesci non possit. Magna autẽ ex parte sic affectus vniuersum corpus siccius existit, nisi hepar obstiterit.

Signa cordis humidi. Cap. XXXII.

Cordis humidi indicia.

Cordis verò humidioris signa, pulsus molles, & mores ad iram quidẽ procliues, sed talem, quę sedari possit: at vniuersum corpus humidius existit, nisi hepar obsistat.

Signa cordis calidi & sicci. Cap. XXXIII.

Cordis calidi et sicci indicia.

Calidi & sicci cordis pulsus duri sunt, magni, veloces, atq; frequentes: similitérque respirationes magnæ, veloces atq; frequentes. Multò autẽ magis ad velocitatem ac frequentiam vergunt, thorace cordi non aucto proportionaliter. Sic affecti, præ cunctis, pectus habẽt maximè hirsutum, & hypochondria. Ad actiones autem sunt prompti, iracundi, & * celeres, moresq; prę se ferunt tyrannicos. Sunt etenim ad furorem faciles, inexorabilésq;.

Signa cordis calidi & humidi.
Cap. XXXIIII.

Cordis calidi & humidi indicia.

Si verò caliditas cum humiditate pręcellat, minus quidem eis quos antea diximus, hi sunt hirsuti, ad actiones verò nihilò minus prompti: nõ tamen ferus ipsis est animus, sed ad iram tantùm pclivis. Pulsus verò magni ac molles, velocésq; & frequẽtes existunt. At respiratio, si thorax quidem cordi fuerit proportionalis, eandem cum pulsibus speciem seruabit. Si verò minor extiterit, tantò illis velocior atq; frequentior erit, quãtò & thorax minor extiterit. Quòd si multa facta fuerit euersio in ipsa temperatura, atq; in humiditate præcipuè, præter ea quæ diximus, contingẽt etiã ex putredine morbi, his, qui in ipsis fuerint, humoribus corruptis ac putrefactis. Expirationes autẽ maiores fient, ac velociores inspirationibus: necnon arteriæ contractio velox.

Signa cordis humidi & frigidi. Cap. XXXV.

Cordis frigidi & humidi indicia.

Qui humidiore & frigidiore sunt corde, pulsus molles sortiũtur, minimé q; audaces, sed timidi & segnes existunt. Tales etiam possident glabrum pectus: minimé q; iracundiam conseruant, ad quam etiam non sunt admodum prompti.

Signa cordis frigidi & sicci. Cap. XXXVI.

Cordis frigidi & sicci argumenta.

Frigidius verò atq; siccius cor pulsus quidem duriores reddit & paruos: respirationem autem, si quidem thorax paruitatẽ cordis frigiditati pportionalem habuerit, moderatã: si verò maior extiterit, raram & tardam. Hi verò præ omnibus minimè ad irascendum sunt prompti: quum autem coacti fuerint irasci quibusdam, retinent iracundiam. Habent autem maximè omnium pectus glabrum. * Cæterùm quæcunque de moribus, siue nunc, siue quovis alio sermone explicata sunt ad temperaturæ cognitionem: sciendum est, ea nõ de optimis moribus, aut vitiosis, qui ex philosophia hominibus adveniunt, sed de insitis vnicuiq;, naturalibúsq;, à nobis exposita fuisse.

Mores ipsi sunt duplices nempe ciuiles & naturales, siue insiti.

Signa calidi hepatis. Cap. XXXVII.

Hepatis calidi indicia.

Hepatis calidioris indicia, venarũ latitudo, flauabilis abvndantior: in cõsistente verò ętate, etiã atra: calidior ipsis sanguis, atq; eadẽ ratione vniuersum corpus, nisi cor obstiterit. His venter & hypochondria hirsuta.

Signa hepatis frigidi. Cap. XXXVIII.

Hepatis frigidi indicia.

Frigidioris verò, angustia venarũ, pituita abvndantior, sanguis frigidior, adeóq; totius corporis habitus, nisi calefiat à corde. Vẽter illis glaber est, atq; hypochondria.

Signa hepatis sicci. Cap. XXXIX.

Hepatis siccioris indicia.

Siccioris autem, sanguis quidẽ crassior, & minimè abvndans: venæ duriores, & totius corporis habitus siccior.

Signa humidi hepatis. Cap. XL.

Hepatis humidi indicia.

Humidioris autẽ, sanguis quidem copiosior, humidiórq;, atq; venæ molliores: ita verò & vniuersum corpus, nisi cor reluctetur.

Signa calidi & sicci hepatis. Cap. XLI.

Hepatis calidi et sicci indicia.

Calidioris verò simul ac siccioris hepatis sunt indicia, hypochondria plurimũ hispida, sanguis crassior & siccior, flaua bilis plurima: consistente autem ætate, etiam atra: venarum autem latitudo & durities. Sic verò & vniuersum corpus se habet. Nam quæ ex corde caliditas originem duxit, potest obtundere eam, quæ ab hepate nascitur, frigiditatẽ: sicvti & frigiditas caliditatem. Siccitatem verò non potest humidius cor ad habitum contrarium perducere. At media inter has quæ dictæ sunt, ea quæ ab hepate humiditas nascitur. Magis enim à cordis siccitate superatur, quàm siccitas ab humiditate: minus autem à caliditate: adhuc verò multò minus à frigiditate. Hęc enim inter omnes qualitates quę eveniunt ab hepate, facillimè superatur. Vbi igitur in vnum convenerint vtriusq; principij temperaturæ, totum exquisitè secundum illas afficitur corpus.

Signa hepatis calidi & humidi.
Cap. XLII.

Hepatis calidi & humidi signa.

Humidius autem, ac simul calidius hepar, minus quidem quàm calidius & siccius hispida hypochondria reddit. Plurimum verò sanguinis, et venas amplas, habitúmq; calidiorẽ, et humidiorẽ facit, nisi obstiterit cor. Si verò amplius in ambabus qualitatib. à naturę modo recedat, à morbis qui ex putredine ac vitiosis humoribus fiũt, sic affectus minimo negocio corripit, præsertim si plurimũ augeat humiditas: caliditas verò non ita. Sin aũt cõtrà, minimè humorũ vitio laborat,

Signa hepatis humidi & frigidi. Cap. XLIII.

Hepatis humidi & frigidi indicia.

Humidius autē atq; frigidius hepar habet hypochondria glabra: sanguinem verò accedentē ad pituitæ naturam gignit, cum venarum angustia. Sic & reliquum afficit corpus, nisi à corde ad contrariam transferatur naturam.

Signa hepatis frigidi & sicci. Cap. XLIIII.

Hepatis frigidi & sicci indicia.

Frigidius & siccius hepar, parum sanguinis, et exiguas venas exhibet corpori: ipsumq; frigidius reddit, & hipochondria glabra, nisi & hic cor dominetur.

Signa calidæ, frigidæ, humidæ, & siccæ temperaturæ testiculorum. Cap. XLV.

Testiculorū temperaturas significantia.

Temperatura verò testiculorum, calida quidem, procliuis ad venerem, masculorumq; productrix, atq; fœcūda. Eadem celerrimè genitales partes obsepit pilis. Frigidior verò cōtraria efficit. At humida, multo & humido semine abvndat. Sicca, paucū & modicè crassū generat semē.

Signa calidę & siccæ temperaturæ testiculorum. Cap. XLVI.

Testiculorū calidorum & siccorum indicia.

Calidior verò & siccior, crassissimū semen habet, & fœcūndissima est, ac celeriter ab initio protinus ad coitū excitat animal. Sed & his genitales partes citissimè hispidæ fiunt: atque omnes quæ circūstant, suprà quidem, vsq; ad vmbilicū: infrà verò, vsq; ad media femora. Petulca igitur est, et ad libidinem prona eiuscemodi temperatura: statim verò satiatur, & si cogatur, offenditur.

Signa calidæ & humidæ temperaturæ testiculorum. Cap. XLVII.

Testium calidorum et humidorum indicia.

Sin autem caliditas humiditati iūgatur, hirsuti quidē tales minus, plus verò semine abvndāt: non tamen plus cęteris appetunt, sed minori detrimento pręter modū venereis indulgēt. Quòd si caliditas & humiditas abvndanter exvperauerint, non sine detrimento à venereis abstinent.

Signa humidæ & frigidæ temperaturæ testiculorum. Cap. XLVIII.

Testium frigidorum et humidorum indicia.

Si verò frigidiorem & humidiorem temperaturā testiculi habuerint, partes circumpositæ glabræ sunt, & tardè rem exercere veneream incipiunt, nec proni ad actū huiuscemodi sunt. Aquosum verò & tenue ipsis est semē, infœcundūq;, & fœminarū generatiuū, uel omnino nō generās.

Signa frigidæ & siccæ temperaturæ testiculorum. Cap. XLIX.

Testiū frigidorum et siccorū indicia.

At frigidior et siccior tēperatura, similis quidē in reliquis est antedictæ: crassius tamē in ipsa semen existit, atq; paucum omnino.

De totius corporis habitu. Cap. L.

Totius corporis habitus in illis maximè cōsistere dicitur partib. q̄ primæ oculis subiiciuntur. Sunt verò hæ, musculi, qui omnia ambiunt ossa, existentes quædā carnes compositæ, ex prima & simplici carne, & pręterea fibris, quibus innascūtur.

Musculorū substantia ex quibus constet.

Propria siquidē musculorū substātia constat ex his duob. Quę verò ad ipsos vasa pertingunt, velvti riui quidam sunt, qui non substantiā complent, sed eis subministrāt, vt in vita permaneāt.

Signa moderatæ temperaturæ. Cap. LI.

Temperamenti moderati indicia.

Moderatæ temperaturæ indicia secundum totum animalis habitum, sunt: color quidem ex rubeo & albo cōmistus: capilli flaui, & vt plurimū mediócriter crispi: carnositatisq; mediocritas in qualitate et quantitate. Medium nanq; est exquisitè, ac velvti Polycleti regula, huiuscemodi corpus, inter omnes excessus, ceu ad quod ipsi & dicantur, & cognoscantur.

De corpore calidiore. Cap. LII.

Temperatura calidioris indicia.

Quæcunque autem in caliditate à medio recedunt, non tamen in humiditate, vel siccitate, hæc quātum ad carnosum genus attinet, vidētur quidem tangentibus calidiora tantùm, quantùm & eorū tēperatura calidior. Tantò verò magis hirsuta sunt, quātò et calidiora, et minus pinguedinis habent. Colorem autem rubrum, & capillos nigros sortiuntur.

Signa frigidæ temperaturæ. Cap. LIII.

Tēperatura frigidioris indicia.

Frigidioris autem tēperaturæ indicia sunt, pilorum priuatio, pinguitudo, & occursans frigiditas. Color autem, vnà cum capillis, ruffus, & vbi frigiditas excesserit, liuidus quodāmodo existit.

Signa siccæ temperaturæ. Cap. LIIII.

Temperatura siccioris indicia.

Siccior temperatura tātò gracilior & durior est bona temperatura, quanto maior est siccitas.

Signa humidæ temperaturæ. Cap. LV.

Temperamento humidioris judicia.

Humidior autē temperies, carnosior atq; mollior existit.

Signa calidæ & siccæ temperaturæ. Cap. LVI.

Tēperatura calida & sicca indicia.

Calidior simul et siccior, magis hirsuta, necnō calida & dura existit: itaque pinguedine caret, tenuisq; est, & capillos nigros sortitur. Si verò multùm in caliditate excellat, color quoque niger illi adest.

Signa calidæ & humidæ tēperaturæ. Cap. LVII.

Tēperatura calida & humida indicia.

Calidior aūt & humidior temperatura, mollior & calidior & carnosior tantò existit bona tēperie, quātùm & vtrisq; qualitatibus aucta fuerit. Quod si plurimum augeatur, citò similiter à putredinis corripitur morbis. *Si verò parum quidem humidior sit, multò autem calidior, molliores quidem parum huiuscemodi sunt, iis qui bonam habent tempertem, & magis carnosi: nō parum verò hirsutiores, & taugentibus etiā non parum calidiores. Nigri verò eis sunt capilli, & caro pinguedine caret. Sin autem paulò quidem calidior, multò verò humidior, mollis his caro est, & multa: colorq; miscellaneus, ex albo simul & rubeo: tangentibusq; paulò calidiores apparent. In summa aūt, omnibus temperaturæ coniugationibus, semper excellentis qualitatis indicia eminebunt.

Signa frigidæ & humidæ temperaturæ Cap. LVIII.

Tēperatura frigida et humida indicia.

Frigidior autem atq; humidior temperatura, si parum quidem vtraq; augeatur, capillis nuda est & alba, mollisq; & crassa, & pinguis. Si verò magis excesserit, reliqua quidem sunt secundum proportionem qualitatum auctarum: color autem, vnà cum capillis, ruffus. Quemadmodum si plurimùm vtraq; augeatur, liuidus. Si verò qualitatum augmentum inæquale fuerit, eius quę superauerit, indicia eminebunt.

Signa frigidæ & siccæ tēperaturæ. Cap. LIX.

Tēperatura frigida et sicca indicia.

Si autem frigiditas vnà cum siccitate augeatur æqualiter, natura durum ac tenue & glabrum corpus sic affecti sortiuntur, ac tangentibus frigidum: pinguedo tamen ipsis, etsi graciles sint, per carnes dispersa inest. Capilli autē & color, frigiditatis modū, ac proportionē sequūtur. Vbi verò calida & sicca temperatura, per decremen-

crementi tempus, in frigidũ & ſiccũ labitur habitum, graciles hi tunc fiunt, & duri, atq; atra bilis in eis dominatur: & ob id nigri ſimul, hirſutiq; euadunt. In vniuerſum autem, ſi membrum facilè frigeſit, vel frigiditatis, vel raritatis eſt ſignũ: ſi verò non facilè, vel caliditatis, vel denſitatis. Si à deſiccantib. offendatur, atq; aridum & ſiccũ, nec facilè mobile fiat, ſiccitatis: quemadmodum & ſi ab humectantibus grauiter ſe habeat, humiditatis. Porrò pauca ſimul & dura caro, membrũ ſiccius efficit: multa aũt & mollis, humidius. Sic & intermedia ſpacia corporũ ſimilariũ, vt plus vel minus humidæ ſubſtãtiæ in ſe cõtinent, vel craſſius vel tenuius, vel humidius vel ſiccius, mẽbrũ oſtendunt, humidius quidẽ, vbi ſubtilior & plurima eſt humiditas: ſiccius verò, vbi craſsior ſimul & minor. Ipſæ enim ſolidæ partes, quæ verè ſolidæ ſunt ac primę, nullo modo effici humidiores poſſunt: intercepta aũt in ipſis ſpacia, hac vel illa humiditate complere poſsibile eſt. Hoc verò eſt proprium partiũ ſimilariũ alimentũ quod ex appoſitione fit, & non per vaſa attrahitur.

Solidas partes non poſſe vllo modo humidiores effici.
Solidorum corporum alimentum quod ſit.

Signa ſicci ventriculi. Cap. LX.

Ventriculi ſicciores indicia.

Ventriculi indicia ſunt, eius quidem qui natura ſiccior exiſtit, ſi celeriter ſitibundi fiant, & paucus eis potus ſufficiat: à plurimo autẽ aggrauentur, fluctuationibúſq; infeſtẽtur, aut ſuperfluitet id quod abvndat, cibiſq; delectẽtur ſiccioribus.

Signa humidioris ventriculi. Cap. LXI.

Ventriculi humidioris indicia.

Humidioris aũt, ſi neq; ſitibundi fiãt, & ſuper abvndans humidũ facilè tolerent, & cibis humidioribus gaudeant.

Signa calidi ventriculi. Cap. LXII.

Ventriculi calidioris indicia.

Calidior verò natura ventriculus, melius quidẽ cõcoquit quàm appetat: & multò magis quęcunq; ſunt dura, & non facilè alterationem ſuſcipiunt. Nam quæ facilè alterantur, in eo corrumpũtur: gaudetq; calidis potibus ac cibis, nec à frigidis vllã percipit noxam, ſi modicè ipſis vtatur.

Signa ventriculi frigidi. Cap. LXIII.

Ventriculi frigidi indicia.

Frigidus natura ventriculus, ad appetẽdũ quidem plurimùm viget, ad cõcoquendum autem, minimè: tales pręſertim cibos, qui & frigidi ſunt, & non facilè alterationem ſuſcipiunt. Citò itaq; in ipſo aceſcunt: ac proinde acidis ructibus talis ventriculus abvndat plurimùm: gaudetq; frigidis, ſed ab eorum vſu immodico offenditur. Sic & ea quæ extrinſecus frigida occurſant, nequit lõgiori tempore tolerare: quemadmodum neq; calidus calida. Malę verò temperaturæ quæ morbi ratione ventriculũ occupant, hoc differunt ab iis quæ naturales exiſtũt, quoniã contraria, non autem ſimilia, appetũt, quemadmodũ naturales.

Intemperies morboſa, à naturalibus intẽperantiis quo differant.

De ſiti à corde & pulmone profecta.
Cap. LXIIII.

Nec verò tantùm ventriculus ſitibundos, miniméq; ſitientes reddit, & frigidi calidiq; potus appetentiores, ſed ea quoq; viſcera quæ in thorace ſunt, vt cor atq; pulmo. Cæterùm qui ob horum ſitiunt caliditatẽ, plus inſpirant, & longius expirant, atq; æſtum in thorace percipiunt: non ſicvti qui ventriculi ratione in hypochondriis caliditatem patiuntur. Præterea bibentes, non ſtatim quieſcunt, & frigidus potus magis eorum ſitim reſtinguit. Refrigerat autem eoſdem & frigidi aẽris inſpiratio: quæ nihil illos iuuat, qui ventriculi ratione ſunt ſitibundi. Sic qui contrariò modo ſe habẽt, ſenſibiliter à frigida inſpiratione læduntur.

Sitis à viſceribus thoracis orta quomodo diſtinguenda ab illa quam excitaunt ventriculus.

Signa pulmonis frigidi. Cap. LXV.

Pulmonis frigidi indicia.

Et hoc maximũ ſit frigidi pulmonis indicium. Vt etenim frigidum inſpirãtes, manifeſtè dolorẽ ſentiunt atq; frigiditatem, ita & caliditas eſt ipſis amica. Sed & pituitoſa excrementa tum loquentes, tum tuſsientes reiiciunt.

Signa pulmonis ſicci. Cap. LXVI.

Pulmonis ſicciorum indicia.
Vocem raucam quæ efficiant.

Pulmonis autẽ ſiccitates excrementis vacant, & pituita: vocémq; claram efficiunt: quemadmodum humiditates obſcuram eam reddunt, ac raucam. Et quum vehemẽtius aut acutius loqui ſtuduerint, tunc intercidunt excrementa.

De voce. Cap. LXVII.

Vocis magnitudo & paruitas ad quæ conſequantur.

Non tamen ipſa vocis magnitudo à caliditate, ſicvti neq; paruitas à frigiditate oritur: ſed altera quidem aſperæ arteriæ latitudinem ſequitur, & vehementiorem efflatum: paruitas verò, à contrariis procedit cauſis. Quare nec ſemper, nec primò, ſed ex accidẽti, & ſolas naturales temperaturas, nõ autem adventitias, vocis magnitudo aut paruitas ſequitur. Quia enim talia inſtrumenta temperaturę ratione ſunt facta, ad hæc autẽ conſequitur huiuſcemodi vox: ob id nimirum contingit, ex voce de naturali temperie ratiocinari.

De leni & aſpera voce. Cap. LXVIII.

Vox lenis aſperaq; quid conſequatur.

Nam lenis vox, arteriæ lenitatem cõſequitur, ſicvt & aſpera aſperitatẽ. Lenitas igitur arteriæ, moderatã temperiem ſequitur, vt aſperitas ſiccitatem. Aſperitas quippe fit à duri corporis inæqualitate. Arteriam verò duram, ſimilarium partium, ex quibus conſtat, ſiccitas efficit: at inæqualem diſperſæ in eiſdem humiditatis defectus.

De voce acuta. Cap. LXIX.

Voci acuta grauiq; quæ requirantur.
Virtus vitiũq; cuiuſlibet facultatis à temperie ipſa oritur.

Eodem modo neq; acuta naturaliter vox, ſine anguſtia fauciũ, nec grauis, ſine latitudine fieri poteſt. Anguſtia igitur ab inſita atq; innata frigiditate naſcitur: latitudo autem à caliditate. * Porrò cuiuſq; facultatis virtus & vitium, à temperie ipſa, ceu à cauſa præcedente, exoritur.

De homine pituitoſo bilem vomente.
Cap. LXX.

Vidi equidem hominem, cuius totus habitus pituitam præ ſe ferebat, quotidie tamẽ bilioſum evomebat humorem. Cenſui itaq; inſpiciũda alui excrementa eſſe, in quibus minimè apparebat bilis. Quare coniectura quadam comprehendi, eum meatũ, qui bilioſum humorem egurgitat, non minimã ipſius partem ad * imum orificium ventriculi, quod Græci pyloron vocant, effundere, vt in quibuſdam animalibus cernitur. Plurimùm itaq; ad eorum quæ latent ſenſuũ cognitionẽ cõducit, ea quæ ex ſectionis inſpectione habetur perina, operationúmq; atq; vtilitatũ invẽtio.

Bilem cur pituitoſi nõnulli aſſiduè vomant.

Quomodo cognoſcantur ægrotantia corpora. Cap. LXXI.

Aegrotãtes particulas dignoſcendi ratio.

Vbi igitur iam corpora ægrotãt, ipſorum partes quæ quidem ſubiiciuntur ſenſui, ſunt dignoſcendæ ex eorum quæ inſunt eis ſecundum naturam permutatione, in magnitudine, colore, figura, numero, ſitu: & ea quę eſt ſecũdum duritiem, mollitiem, frigiditatem, & humiditatem, differẽtia. Quæ autem viſum effugiũt, ex operationum læſionibus, aut iis quæ excernuntur, aut dolori-

bus, aut tumoribus præter naturam, aut horum quibusdam, vel omnibus.

De signis patientis cerebri. Cap. LXXII.

Cerebri morbi quomodo dignoscendi.

Igitur cerebri ægras dispositiones, aut ex desipientiæ speciebus, aut sensuum, aut imaginationum læsionibus, aut actuum qui secundum electionem fiunt, aut ex iis quæ excernuntur per palatum, vel nares, vel aures, aut ex dolorũ, qui ei eveniunt, differentiis, cognoscere oportet.

Signa cordis patientis. Cap. LXXIII.

Cordis morbi unde noscãtur.

Quæ verò in corde fiũt, ex difficilis anhelitus speciebus, & tremulis motibus, qui ipsi contingunt, & pulsibus quoq; eius & arteriarum, & ex iræ excandescẽtis celeritate vel tarditate, & ex febribus, & refrigerationibus, & in colore differẽtiis, eisq;, quibus conflictatur, doloribus.

Signa patientis hepatis. Cap. LXXIIII.

Hepatis affectus unde sint cognoscendi.

Quæ in hepate fiunt, ex defectu humorũ atq; abundantia, & alid, quod pręter naturam est, eversione, & colore malo. Sed et ex grauitatibus, & tumoribus, & doloribus, nõ modò his qui in eo ortum habent, verùm & ex illis, qui consortij lege proveniunt: vt per aliquam difficilis respirationis, aut etiam tussis speciem.

Signa patientis ventriculi. Cap. LXXV.

Ventriculi affectus quo pacto deprehendẽdi.

Sic & ventriculi affectus agnoscitur, vbi in cõcoctione, & appetitu humidi vel sicci alimẽti, vel superfluitatũ excretione, delinquitur. Nec secus ex singultibus, eructationibus, nauseis, vomitibus, & ipsis eorum quæ vomuntur, speciebus.

Signa patientis thoracis. Cap. LXXVI.

Thoracis affectus unde sint dignoscendi.

Thoracis dignoscũtur affectus ex spirãdi difficultatibus, tussibus, & dolorib. qui in ipso fiũt, & ex eorum quæ cum tussi expuuntur, differentiis. Sic & asperæ arterię ægritudines, spirationes difficiles, & tusses, & dolor in loco, & quę expuũtur, & vocis offensiones ostendũt. In vniuersũm autem, ex tumore, dolore, operationũ læsione, & excrementorum differẽtia, omnium partium affectus noscuntur. Tumores igitur præter naturam, in inflammationibus, scirrhis, atque iis quę vocantur œdemata, explorandi sunt. Dolor autem, quemcunque obsederit locum, aut solutam continuitatem, aut subitam alterationem, indicat. Soluitur autem continuitas incisione, exesione, fractione, & tensione. Alteratur verò substantia à caliditate, frigiditate, humiditate, & siccitate. Tripliciter autẽ lęditur operatio: aut quia debiliter, aut quia vitiosè, aut quia nullo fit modo. At verò quæcunque excernuntur, nonnulla quidem sunt velvti partes locorum patientium, nõnulla verò ceu excrementa. Etenim quæ in ipsis naturaliter cõtinentur, singula propriam facient indicationem.

Dolor quid indicet.

Solui vnitas quot modis possit.

Operatio tripliciter læditur.

Excretorũ differentia.

Signa futuræ ægritudinis. Cap. LXXVII.

Eorum autem indicia, quibus ægritudinis periculum imminet, mediam formam habẽt inter ea quæ sanis & ægrotantibus accidunt. Siquidẽ sanis omnia secundum naturã insunt: præter naturam verò ægrotantibus, quatenus ægrotãt. In confinio autem horum, indicia neutrorum cõsistunt. Quocirca dispositiones corporum, quę casura in morbum videntur, sunt ex neutrorum genere, simulq; etiam quæ ipsa indicant signa. Primò siquidem hæc sanitatem ostendunt, secundò autem ægritudinem. Ac proinde eadem signa secundum habitudinem, quæ ad aliquid est, neutra & insalubria dicuntur: quæ quidem præsentem dispositionem ostendunt, neutra: quæ verò futuram præmonstrant, insalubria. Eadem verò ratione, & quæcunque ęgrotãtibus signa salutaria apparent, dicẽtur quidem salubria, quia futuram sanitatem ostendunt: ęgra autem, quatenus præsentem indicant ægritudinem. Nec in ambiguo est, quòd quæ sunt vtrorumque indicatiua, neutra dicantur, secũdum vnum quoddam neutrius vocabuli significatum. Quum igitur eorũ signorum quæ futuram ægritudinem indicant, duplex sit differentia, prius ea pertractemus, quę quãtitatibus, vel qualitatibus, vel temporibus, non autem proprijs speciebus, ab eo quòd secũdum naturam, evariant: velvti ciborum appetẽtia intenta, vel dissoluta, vel quæ non seruat consuetum tempus, aut quæ ad edulia nõ vsitata fertur. Ad hoc etiam genus pertinent excretiones cibi superfluitatum, quę aut pauciores, aut plures, aut humidiores, aut duriores existunt. Sic humidiorum excrementorum vel defectus, vel pręter consuetudinẽ abvndãtia, aut in colore, aut in cõsistentia varietas, aut in excretionis tempore. Pręterea vigiliæ plures, somniq; aut nõ cõsueto tempore obiti. Eodem modo potus pluris aut paucioris, calidi aut frigidi insolens appetitus, venereorũmq; immodica aut intempestiua concupiscentia. Ad hæc plures aut pauciores sudores his qui sunt opportuni, & ad motus torpor: vel si moueri tẽtauerint, tarditas, exolutióve insignis. Huc pertinet menstruorũ suppressio, vel immodica, aut diminuta evacuatio. Similiter de fluxu hæmorrhoidũ est destinguendũ. Quòd si nõ eadẽ quę prius ex cibo potuq; voluptas capiatur, est futuræ ægritudinis signum: quemadmodum hebetudo mentis sensuũq; minimè naturalis aut obliuio insolita, somnive turbati imaginibus. In summa verò, quęcunq; secundũ naturam inerãt, hæc quidẽ supra modũ aucta, hæc verò imminuta, hęc tẽporibus quibusdã, aut qualitatibus, aut quãtitatibus immutata, futuros morbos pręnũciant. Porrò morsus ventris, vel in ore ventriculi, vel in aliquo intestinorũ, aut quum aluus subducitur, aut quum vomitus excitatur, aut quum mingitur, siue alius aliquis dolor mediocris, ex genere quidem existit eorũ quæ præter naturã: non tamẽ qui sic se habent, ægrotare dicũtur: sic vti nec qui capite grauantur, aut dolent, aut vigilant: quum nondum solitæ ipsorum impediuntur operationes. Hic siquidẽ in huiuscemodi operationibus terminus est. Atque idcirco in eo quod ad aliquid, eandem dispositionem ægram atque neutram dicemus. Nam pro vigore potentiæ, quæ vel facilè sustinet, vel vincitur, vnaquæque ex his quas antea diximus, vel morbus est, vel dispositio neutra. Sic & quæcunque in sensibus, non in eo quod magis aut minus invicem differunt, sed toto genere sunt præter naturã, signa morborum existunt, quandiu modica fuerint, ac nondum sufficiunt hominem à consuetis operibus amouere. Ea autem contingunt, vbi sensus ipsi circa sensibilia propria palàm hallucinantur.

Morbõ futurõ signa indicãtia ex neutrorũ genere existunt.

Ægritudinẽ futuram indicantium signorum natura duplex.

Morbos futuros prænũciãt quæ a natura ordine recesserunt.

Signa corporũ ægrotantiũ. Cap. LXXVIII.

At quæ iã in ęgrotantib. signa videntur, nonnulla

nulla quidem salutem, nonnulla mortem portendunt. Ac prima sanè salubria: secunda verò genere quidem ægra, secundum speciem autem, perniciosa dicuntur. Sumuntur autem, vt dicamus vniuersaliter, ex operationum virtute ac vitiis: secundum partem verò, ex particularium operationibus: quarum genera prius diximus. Porrò excrementa, quandoquidē coctionis & cruditatis signa continent, fieri nō potest quin omnino significent, aut naturam materiei, aut materiam naturæ, aut neutrum alteri dominari. Salubria igitur signa dicentur, superante natura: insalubria verò, devicta. Neutra autem, quæ pugnas habēt æquales. Cæterùm quæ manifestam coctionē indicant, ex salubribus sunt: sicuti quę cruditatem, ęgra. Quæ verò neq; coctionem nec cruditatem, ex neutrorum natura existunt. Sunt verò & neutra, quæcunq; nunc quidem hoc, nunc verò contrarium significant: veluti denigrati digiti. Ac talia sanè sunt decretoria accidentia.

Signa salubria.
Signa perniciosa.
Excrementa quid indicent.
Decretoria accidentia.

De causis salubribus, insalubribus, atq; neutris. Cap. LXXIX.

Quoniam verò causarū hæ quidem salubres, hæ autem insalubres, hæ deniq; neutræ: primùm de salubribus differemus. Cæterùm quandoquidem nonnullæ earum conseruatrices, nonnullæ effectrices existunt: suntq; & tempore & dignitate priores conseruatrices, ab illis nobis est auspicandum. Quum igitur non vnum tantùm sit sanum corpus, sed plura, in eorū singulis propria erit causa conseruatrix. Siquidem omnis causa, in eo quod ad aliquid, est. Hic igitur denuò sumēdum initium ab optima corporis constitutione: & quæ illi salubria sint, considerandum. Eorum autem inventionem ipsius rei natura indicat.

Salubriū causarum differentia duplex.

Quot modis alteretur corpus. Cap. LXXX.

Secundum quot igitur corpus nostrum alteratur modos, tot causarum conseruatricium genera habebit: quas liquet etiam correctrices existere. Alteratur autem corpus, à nonnullis quidem necessariò, à quibusdam verò non necessariò. Necessariò enim alterant, quæ nulla ratione evitari possunt: non necessariò autem reliqua. Nam aërem quidem ambientem semper attingere, comedere, bibere, vigilare, & dormire, est necesse: ensibus autem, & exitialibus feris occurrere, non item. Quare iuxta primum causarum genus versatur pars corporis conseruatrix, circa secundam autem minimè. Quot igitur sint ea quæ ex necessitate corpus alterant, distinguentes, proprium in singulis eorum causarum salubrium genus inveniemus. Inest igitur vnum ex ambientis aëris adhęsu. Alterum, ex motu & quiete totius corporis, & singularum particularum. Tertium, ex somno & vigilia. Quartum, ex his quæ assumuntur. Quintum, ex iis quæ excernuntur & retinentur. Sextum, ex animi affectibus. Ex his itaq; necesse est aliquo modo affici corpus. Ab aëre quidem ambiēte, quia vel calfit, vel frigefit, vel exiccatur, vel humectatur, vel secundum horū patitur coniugationem, aut in tota alteratur substantia. Ex motu verò & quiete, quum vtraq; modū excesserint, aut calfactum, aut frigefactum, aut humectum, aut exiccatum, vel aliquid secundum horum patiens coniugationem. Sic & ex somno & vigilia ipsum pati est necesse, iuxta eandem rationem. Præterea & ex animi affectibus, & ex iis quæ assumuntur, aut excernuntur, aut retinētur. Hęc siquidem omnia, partim quidem evidenter, partim verò per alias causas medias, alterāt corpus, & sanitatē corrumpunt. Omnia igitur nunc dicta genera, materiæ quædam sunt salubriū causarum. At vsu opportuno adhibito, causæ fiunt cōseruatrices, atq; salubres: si verò à modo aberrauerint, redduntur insalubres. Quocirca singulę earum rerum, quandoq; salubres, quandoque insalubres sunt, quū ad aliquid referantur. Quippe vbi motum corpus desiderat, exercitatio quidem salubris, ociū verò insalubre existit. Quum verò eget quiete, ocium salubre est, insalubris autem exercitatio. Eodem modo de cibis & potibus, ac de aliis omnibus statuendū. Horum nanque singula, quando vt necessitas corporis exigit, cum mensura, & opportuna qualitate adhibentur, salubria fiunt. At quum citra omnem necessitatem, ac præter modum afferuntur, insalubria. Atque hæ duæ sunt circa salubre & insalubre intentiones: rei scilicet, quæ adhibetur, qualitas, & quantitas. Non est autem rationi consonum, etiam temporis occasionem, quæ in iis quę dicta sunt, continetur, velvti tertium aliquod ab eisdem diuersum, introducere. Nam si tanta & tali re allata egeat corpus, nemini dubium est quin etiam in tempore opportuno afferatur. Siquidē inde temporis occasio est nata, quòd fluxile & transmutabile mortale corpus quum sit pro modo transmutationis, alia alio tempore auxilia postulet. Optimæ igitur corporis cōstitutioni, quū circunfusus aër optimè temperatus fuerit, omnium earum rerum, de quibus nuper sermonem fecimus, quantitas moderata conveniet. Quum verò aër à temperie recesserit, tantùm illas à mediocritate evariare oportet, quantus fuerit aëris ab optima temperatura recessus. Hi verò mediocritatis termini existunt: in aëre quidem ambiente, vt neq; horreat propter frigus, nec sudet propter æstum. In exercitiis autem, quum primùm lassari cœperit corpus, confestim quiescere. At in cibis, coctionis perfectio, & excremētorum modus, in quāto & quali cōveniens. Aequalis verò in his quodāmodo est coctione appetitus. Optima quippe natura, quantū appetit, tātùm etiā cōcoquit. Sic & somno modū ipsa natura præfinit his, qui optimam corporis constitutionem sortiuntur: nam ij tunc à somno excitantur, quum corpus ampliori quiete nō eget. Quúmq; talem victus rationem adhibuerint, nullum est in eorū excremētis delictum, quæ vel per ventrem, vel vrinæ meatum, vel per totum corpus vacuātur. Liquet igitur ipsos cauere debere ab immodicis animi affectibus, ab iracundia videlicet, tristitia, furore, timore, & invidia. Hæc siquidem alterāt, atq; à naturali statu corpus immutant.

Conseruatrices causæ quot sint.
Corpus necessario alterantia quæ sint, & quot numero.
Aër cur nos afficiat.
Motus.
Quies.
Somnus.
Vigilia.
Animi affectus.
Salubrium causarum materia quæ sint.
Intentiones circa salubre, insalubreq́ue, sunt qualitas exigēdorum & quātitas.
Occasio temporis.
Mediocritatis termini in iis quibus vti corpus debet.
Natura optima appetit tātū, quantum concoquit.

De venereis. Cap. LXXXI.

Venereorum verò iuxta Epicuri sententiam, nullus est vsus salubris. Re vera autem confert, si tantum intervalli in eorum vsu adhibeatur, vt nec resolutio aliqua percipiatur, & ipse seipso homo quodammodo levior factus, ac melius spirare videatur. Tempus autem ad vtendum opportunum, quum in omnium rerum circunstantium

Venus quatenus sit salubris.
Venereis tēpus aptū quod sit.

exquisita mediocritate corpus fuerit constitutũ, vbi scilicet nec supra modum plenum, nec vacuũ extiterit: aut in calore, aut frigore, aut siccitate, aut humiditate excesserit. Quòd si aberrare contigerit, paruus sit error. Melius autem illi calefacto magis quàm frigefacto, & pleno quàm vacuo, & humecto potius corpore, quàm exiccato, vti venereis. Horum autem singulorum quæ dicta sunt qualitas, in * optima corporis constitutione est eligẽda: exercitij quidem, in quo totius corporis partes æqua proportione mouentur, ita vt non alię quidem vltra modum fatigentur, aliæ verò citra. Cibi autem & potus optimam habeant temperiem. Eadem in reliquis etiã est ratio habenda. At si ab optima constitutioue aliquod defecerit corpus, non autem vehementer, & hæ quæ ipsius sanitatem conseruant causæ, ad proportionem mutabũtur. Sed quum multa sint huiuscemodi corpora, per singula genera est seorsum dicendũ. Quod igitur in partium similarium temperie evariat, instrumẽtariarum autem partium seruat cõmensurationem, duplicèm habet salubrium causarum formam: alteram quidẽ earum quæ ipsius conseruant temperiem, alterã verò earum quæ ad optimam transferunt. Quæ itaq; ipsius temperaturam conseruant, tantùm à causis optimè temperatæ naturæ distabunt, quã tùm & totius corporis tẽperatura ab illa evariabit. Calidiora siquidem corpora, calidiorem victus rationem postulant, frigidiora autem frigidiorem, ficciora ficciorem, & humidiora humidiorem. At secundum coniugationem, calidiora & ficciora, calidiorem simul atque ficciorem: eadem in reliquis quoque coniugationibus proportione seruata. Rectè siquidem causarum vtetur materia, qui naturales earum potẽtias agnouerit: videlicet quòd motus, alimenti penuria, vigiliæ, excretio, & omnes animi affectus, corpus exiccant: at quæ hisce contraria existunt, humectant. Ita verò & calfacientia, & refrigerantia vitæ instituta, & ciborum, ac potuum, vtq; simpliciter dicam, omuium quę corpori afferuntur, materias quis noscens atque potentias, salubribus vtetur causis, similia similibus adhibendo, si quidem eandem in qua acceperit, seruare corporis temperiem sit animus. Quòd si permutare, atq; ad melius eam traducere studeat, alterum est hic salubrium causarum genus, his quidem quas nuper diximus, contrarium: æqualiter verò declinãs ad alterã partem à bene tẽperatis & medus, quæ optimis naturis cõveniũt. Calidior siquidẽ & siccior temperatura, à calidioris ac siccioris victus ratione, ad exactissimum bonę temperaturæ habitum non transfertur. At talium erit vsus necessarius, quæ tantùm eis quæ probè temperata existunt, frigidiora atq; humidiora sint, quantùm & natura naturam, in caliditate & siccitate superabat. Nam tale causarum genus insitas corrigit intemperantias: alterum verò de quo suprà diximus, temperaturam conseruat. Est autem vtriusque vicissim apud medicos vsus necessarius Nam quum plutimum suppetit ocij, corrigere oportet, ac sensum ad meliora transferre. Neque enim natura patitur repentinas alterationes. Hominem autem occupationibus necessariis districtum, in eodem præstat habitu conseruare. Porrò quę similem habent in omnibus corporis partibus intemperiem, eadem egent procuratione: dissimili, quæ dissimilem.

Optimè constituta natura omnia requirit mediocria.

Exiccantia corpus quæ sint.

Similia similib. esse adhibenda, dum seruare corporum temperamenta est animus.

Intemperantia quando ad melius sint traducenda, & quando sic conseruanda.

De causis salubribus partium instrumentalium. Cap. LXXXII.

Instrumentariarum autem partium causę salubres, quatenus & hic ab optima cõstitutione delinquitur, ita & invicẽ distabunt. Alięq uanq; sunt salubres erroribus qui in formatioue cõsistuut: aliæ iis qui in magnitudine, vel numero, vel positu. In formatione igitur plures coutinguut errores: nã & figura partis, & si qua in ea cauitas est secũdum naturam, vel meatus, vel orificium, vel asperitas, vel lenitãs, si quidem parum à naturali symmetria recesserint, salubrium corporum retinent appellationem: si verò amplius, insalubriũ. Quòd si tantus fuerit recessus, vt operationi afferat detrimentum, iam ægrotare dicentur. Secundum quantitatem autem, excessus atq; defectus ad easdem ducit differentias. In numero verò, siue vna, siue plures, quæcunq; ex similaribus partibus fuerint, aut deficiãt, aut superabvndent. Ex hoc genere etiam sunt, quęcunque in nobis substantiæ prętor naturam consistunt. Reliquum est aliud genus, quod ad situm cuiuslibet simplicis attinet partis, in quo et ipso quatuor sunt omnes differentiæ. Prima quidem, quę optima existit. Secunda, quæ parum evariat, ob idq; salubre adhuc efficit corpus. Tertia, quæ insalubre, quãdo amplius à modo recesserit. Quarta, quæ iam ægrum recessu plurimo reddit. Quæcunque igitur partes in figura delinquunt, velvti quę blæsæ, varæ, & obliquæ appellantur, hæ, quum fœtus nuper natus atq; tenellus est, formatione & ligatura, ad naturalem habitum traducuntur. At si iam aucto infante, ad duritiem pervenerint, emendari non possunt. Si errores quidem qui ad cauitatem attineut, quum adhuc augeri perseuerãt, correctiouem admittant. Quum autem iam ad vltimum pervenerint, nullus est remedio locus. Cauitates igitur quiete atq; alligatione paruæ redduntur: magnæ verò, partium operatione, & retentione spiritus. Sic & quæcunq; foramina, oráq;. Et quidẽ quæ naturalem magnitudinẽ partes exvperãt, quiete, ac cõmoda ligatione, minores reddũtur: augẽtur aũt & naturali motu, & frictione moderata, & quibuscũq; aliis plus sanguinis cõciliare valẽtibus. Deficiẽtes aũt partes, quęcunq; ex sanguine duxerũt originem, corrigi quidem nõ est impossibile. Quæ verò ex semine, propémodum impossibile existit. Licet tamẽ aliquãdo loco earum alias facere, quæ vsum haud dissimilem præstent. Earum verò omniũ natura opifex est, medicus aũt minister. Porrò quæ numero excedũt, iis ablatio, causa salubris existit. Inspicere verò oportet, in quibus id fieri possit. Nam si impossibile appareat, transponere tentandũ est. Eadem est & eorum, quæ in situ vitia sunt, emendatio. Nec verò in ambiguo est, quòd duo sępius aut tria vitia, eandẽ possunt partẽ cõprehẽdere. Reliquũ est id morbi genus, q; similarib. & instrumentalibus partibus existit cõmune, vnitatis divortium.

Errores in formatione, quotuplicìter consistere possunt.

Partes ex sanguine cretas posse corrigi si deficiant. ex semine autem ortas, vt instaurentur, esse ferè impossibile.

Naturã esse opificem generationis particularum.

Medicum naturæ ministrum.

De causis salubribus, ceu ad eos, qui morbo tenentur. Cap. LXXXIII.

Salubrium causarum, aliæ quidem occurrunt

*intēperiei iam genitæ: aliæ illi quæ in generatione cōsistit: aliæ illi, quę futura est. Igitur harū quę sunt postremę, hę quidē in præseruatiua artis parte cōtinentur, hæ verò in salubri. Primæ aūt illæ inter oēs, in curatiua tantūmodo: at illę quas inter vtrasq; collocauimus, in præseruatiua simul & curatiua. Siquidē factā iam ægritudinē curare oportet: eam verò quæ nondū adest, sed futura est, ꝓhibere ne fiat, ab ea quę est in corpore dispositione. Eius aūt quę adhuc fit, q̄d quidē factū est, curare expedit: q̄d verò futurū, prohibere ne fiat. Prohibebit aūt, sublata ea dispositione * quā seq morbus natura est aptus. Talis etem̄ dispositio, causa antecedēs dicitur. At facta iam ęgritudo curabitur, soluta ea dispositione, à qua primùm læditur naturalis functio. Quā sanè ipsam dispositionem, morbi causam vocamus.

De communissima intentione curatiua.

Cap. LXXXIIII.

Curationis scopus.

Curatio verò vnū præcipuū cōmunissimúmq; habet scopū, nēpe tollēdę dispositioni contrariū. Ex hoc siquidē genere sunt causæ illæ oēs, quę sanitatē efficiūt: particulatim verò, ex vnicuiq; dispositioni cōtrariis. Calido igitur affectui, causa frigida cōtraria existit, frigido aūt calida: eadēq; in cęteris ꝓportione. Etem̄ si omne immoderatū præter naturā est, moderatū verò secundū naturam: necesse est omnino, vt immoderatum ab immoderato cōtrario, ad mediocritatem trahatur. Cæterùm secundum potentiam, non secundum imaginationem, calfaciens refrigeránsq;, & alia id genus, sunt accipienda. Fingamus itaq; in humoribus putrescentibus febrem accēdi. Indicatio in huiuscemodi affectu, est evacuatio simul et alteratio: hæc quidē, quæ putredinem finiat, manente adhuc substantia: evacuatio verò, quæ totam ex corpore substantiam putrem educat. Sed dicta quidem alterationis species, concoctio existit. Evacuationes autem fiunt, & per sanguinis emissionem, & clysteris vsum, & per vrinæ vias, atq; eam quę per cutim fit transpirationem: ac præterea per eam quæ fit ad partes oppositas attractionē, atq; ad alias propinquas deriuationem. Nam & ad hoc ipsum genus pertinet citare menstrua, hæmorrhoidésq; aperire, ac deniq; expurgare per palatum & nares. In vniuersum autem, si vnamquamq; prius effectricem causam resciderimus, dein verò ad illam quæ ab eadē causa facta est, ægritudinem accesserimus, causarum salubrium inventionē habebimus. At secundum compositas intemperies, ex simplicibus compositio commōstrabit salubria præcepta. Etenim si decem quidem gradibus ad caliditatem maiorē ea quæ naturæ cōveniat, labatur corpus, septem verò ad siccitatem maiorem, tunc salubrem causam in huiuscemodi affectibus esse oportebit, decem quidem gradibus frigidiorem, septem verò humidiorem. Quòd si particula affecta in penitioribus locis sit sita, machinari oporter insuper tale remedium salubre, cuius vis nequaquā in itinere antea exoluatur. Si itaq; calidius esse oportuerit eo quod est moderatū, non solùm tantam habeat caliditatem, quantam exigit morbus, sed vltra eandē mensurā tantùm adiiciatur, quātum ex situ, vt pertingere possit ad locum patientem, sit necessariū. Si verò frigidius, nō simpliciter tantùm frigiditatem oporter augere, sed & materia quoq; prius animadvertenda est. Si em̄ crassa sit, non admodū poterit penetrare ad profunda: sed potius contrariū præstabit effectū, spissando superficiem, atq; densando. At si tenuioribus partibus constet, poterit sanè plurimum subire ꝓfundum. Idem in humectantibus atq; exiccantibus accidit, in quibus crassitudo & subtilitas partiū substātiæ inspiciunda venit. A situ itaq; loci, invenit indicatio salubre remediū. A formatione aūt & situ simul, quādo effluxus sensibiles, atq; ad alium locū foraminib. patentes habuerint, aut his omnino caruerint. Quos enim effluxus ad principales efferri partes cognouerimus, avertemus, atq; ad illas impellemus, quę minimè principatū obtinent. Porrò causarum quæ intemperaturam efficiūt, curatio fit per evacuationem. Nam ipsæ intemperaturæ, sola alteratione sanantur.

Immoderatum omne est præter naturam.

Febris putridæ indicatio duplex.

Alteratio putrium humorū concoctio est.

Evacuationum species.

Affectus in alto sitos, vehementiorem medicamenti vim requirere, quā ex sua ipsi natura postulent.

Avertēdos effluxus esse à partibus principalibus, ad ignobiliores.

Curatio solutionis continui in parte carnosa. Cap. LXXXV.

Vnio in partibus instrumentariis solutis est impossibilis.

Cōtinuitatis aūt solutionis curatio, intentionem quidē habet vnionē, quæ in partibus quidē instrumētariis impossibilis est, in similaribus verò non semper possibilis. Quandoq; verò, sicuti in carnosis, sanitas cōglutinatione perficitur. Ipsam verò antecedit, si vulnus maius extiterit, partiū applicatio distantiū, quæ ex formationis genere existit. Vt aūt hęc ipsa firma & stabilis fiat, alligatio cogens in vnum, & fibulæ & suturæ vtiles sunt. Coalescere autem facit ea quę distant invicem, ac pristinam restituit vnionem, ipsa natura. Nostrum verò opus est, primò quidem applicare extrema distantiū partium: secundò autem, quæ in vnū coacta sunt, sic cōseruare. At tertiò, cauere ne quid labris intercidat vlceris. Quartò deniq; ipsam partis substantiam conseruare salubrem, id quod per mediocriter exiccātia fiet. Hęc igitur est solutę continuitatis curatio, quum ipsa sola seorsum in carnosa parte consistit.

Vnionē carnis solutæ, quæ præcedant.

Vnionem præstat natura.

Solutæ partis substantiā conseruare mediocriter exiccantia.

De solutione continuitatis in osse.

Cap. LXXXVI.

Fractura quod pertinet ad intentionem primam, est incurabilis.

At fractio est in osse cōtinuitatis divortiū: q̄d quidem quantùm ad intentionē primā, insanabile est: quò verò ad secundā, quodāmodo recipit curationē. Prima igit intētio est coalitus partiū, qui ob ossis duritiē fieri non potest. Secūda, alligatio, quæ fit callo supernato partes fractas circumligāte. Calli aūt generatio, quā quidē ex materia & à natura fit, est & ad alia cōmunis. Quatenus verò formā ossi viciniā habet, ex eiusdē fit alimento. Molle verò & puerile os coalescere potest, sed perraro fit talis affectus, q̄n associetur alteri. Magna enim ex parte adiacētes musculi, vnà cum corporibus aliis, per fracturā ossiū patiuntur. Quocirca & curationis intentio oritur duplex: quarū altera quidem circa ossa, altera verò circa corpora adiacētia versatur. Quum igitur fracturę sanitas, callo adveniente fiat, ad huius autē generationem, proprij ossis alimenti superfluitatē naturæ suggerere oporteat, quæ quidē superfluitas in qualitate & quantitate debet modū seruare, talis certè victus ratio adhibēda est, quę influxurū ossibus sanguinē tantū ac talem præparet, qualis & quātus generādo callo sit opportunus.

Calli generatio

Ossa puerilia coalescere posse.

Fracto osse simul affici musculos.

Fractura sanitas fit callo adveniente.

Fractura qualis victus ratio conveniat.

De punctura nerui & tendonis. Cap. LXXXVII.

Punctura nerui, cur ad excitandam cõvulsionẽ sit prompta.

Nerui verò & tendonis pũctura, ꝑpter sensus vehementiã, & quoniã hæc pars principio continuatur, prõpta est ad excitandã cõvulsionem neruorũ: ac tum præsertim, quũ nil extrorsum expirat, obcęcato cutis vulnere. Aperiendũ est igitur, atq; exiccandum substãtia tenui, quæ vsq; ad ima nerui oblæsi possit descẽdere.

Puncturæ curatio.

In simplicib. igitur huiuscemodi affectibus, salubriũ causarũ forma talis existit. In cõpositis verò cõplicatĩ vlceribus, prima quidem cauitas: quæ nõ differẽtia vlceris, sed est alterius ægritudinis genus, in quo facta est substãtię iactura.

Caui curatio vlceris.

Curatio aũt in morbo duplici, duplicẽ exigit intẽtionẽ. Nam cõtinuitatis solutio, vnitate: substãtiæ aũt iactura, generatione indiget. Quòd aũt primò quidẽ hunc affectũ oporteat sanare, ac dein vnitatẽ restituere tentare, ipsa natura rerũ nos docet. Vbi verò repletum vlcus iam fuerit, ad æqualitatémq; perductũ, cute inducendum est: id quod si fieri nõ possit, saltem carne quæ cuti vicina sit, cõmuniendum. Est aũt huiuscemodi, quæ & sicca, & calli similitudinem præ se fert.

Cicatrici inducendæ, siccãtia desiderari.

Ad cicatricẽ igitur inducendam, necessaria exiccantia erunt, ac sine mordacitate astringentia medicamẽta. Sic etsi sordities aliqua fuerit adnata, intentio abstergendi erit. Præterea si inflãmatio aliqua vel attritio, vel scirrhus, vel tumor mollis & laxus, vel intemperies vnà cum vlcere adsint, prius quidem eorum curationi insistendum est, ac dein ipsum vlcus curandum.

Vlceri si adsit tumor, hic prius curãdus est, quàm succurramus illi.

De speciebus morborum qui iuxta formationem contingunt. Cap. LXXXVIII.

Quod verò ad figuræ permutationem pertinet, in iis sanè qui adhuc crescũt, possibile est plurimarum partium perversionem corrigere: in eis aũt qui iam sunt aucti, minimè. *Scopus igitur in iis quæ curationẽ recipiũt, est, in contrariũ perversionis adducere. Si verò fractione aliqua nõ rectè conformata, alicuius membri figura vitiata fuerit, cui substãtia callosa innasci prævenerit, si quidem hęc adhuc recens extiterit, perfringere os compactũ oportet, ac rursus rectè afformare, deinde callum superinducere.

Perversi membri curatio.

De obstructione. Cap. LXXXIX.

Est verò & obstructio ex eodem morborum genere, fitq; ex crassis & lentis humoribus, vnũ & ipsa scopum habens morbum contrarium, videlicet apertionem.

Obstructionis curatio.

Causæ autem salubres sunt, abstergentia & incidentia medicamenta. Quæ verò fit ab stercore duro, intersepiente intestinũ, obstructio, primùm quidem habebit duritiei remediũ, ex humidis pinguibúsq; clysteribus: postea demum ab acribus evacuationem exposcet. Quæ autem à lapide fit in vesica, subitò quidem illius transpositionem requirit: integræ verò sanitatis gratia, incisionem & extractionem.

Lapidis in vesica curatio.

At humiditatis quæ præter naturam continetur sanatio, in *exacta totius evacuatione cõsistit: quẽadmodum etiam in suppuratis. Immodica autem repletio, immodica evacuatione curatur. Quæcunq; igitur in pulmone vel pectore cõtinentur, *educuntur quidem per tussim, sed à medicaminibus extenuantibus.

Pectoris excrementa educi cũ tussi à medicamentis tenuantibus.

Quæcunq; verò in hepate, vel venis, vel arteriis, vel renibus: aut per vrinã, aut per *inferiorem ventrem. Sed per vrinã quidem, ab iis quæ vehementer extenuant: per ventrem verò, ab eis quæ attrahendi aut aperiẽdi ora vim habent.

Diuretica qualia esse debeãt.

Quæcũq; in superiori ventre comprehenduntur, per vomitum: sicuti quæ in inferiori, per subductionẽ. At quæcunq; sub cute, per sectionẽ, vel ignem, vel adurentia medicamenta.

Causticis in quibus vtendũ medicamentis.

Sic aliquando etiam, quęcunq; in aliqua naturali cauitate, vt in thorace. Vt autem summatim dicam, quicquid præter naturam in aliquibus partibus continetur, eius sanationis intẽtio, est ablatio: vel si fieri hæc non possit, trãspositio. Quæ verò non sunt ex genere pręter naturam, at quãtitate damnantur, in his scopus detractio existit. At inventio eorum, quæ ad ipsorum sanationem perducunt, partim quidem ex affectu, plurimum verò ex ipsis affectis particulis sumitur.

De asperitate & læuitate. Cap. XC.

Quæcunq; verò partes, quòd exasperatæ sint, naturalem amiserint habitum, iis lęuitas naturalis restituenda est: ossa quidem læuigando, asperam verò arteriam vel linguam leniendo, humidis quæ nihil mordeant, atq; lentorem habeant.

Aspera quibus sint læuigãda.

At quibuscunq; læuitas inest non naturalis, cognata asperitas revocãda est medicaminib. quæ sufficienter abstergãt, astringántq; parum.

Læuia quibus exasperanda.

Quæcunq; verò vel obstructiones, vel angustiæ meatuũ, alios morbos sequuntur, eorũ curatio prius est perficienda. Quòd si nonnulla ex proximè dictis invicem complicentur, varias habebunt indicationes. Si igitur in particulam aliquam tãta sanguinis copia confluxerit, vt vniuersæ ipsius venæ intumescant, & distendantur, nonnihilque in spacia vacua & intermedia trãsfundant, huius quidem affectus sanatio scopum habebit evacuationem: aut, vt apertiori vtamur vocabulo, detractionem: quandoquidẽ morbus est immodica partis repletio. Itaq; necessarium est vt superfluitas vacuetur, aut retrocedens, aut per ipsam patientem particulam. Retrocedet aũt, vel impulsa, vel attracta, vel transmissa, vel vno aliquo horũm modorum, vel omnibus. Per locum verò patientem vacuabitur, partim quidem manifestè, sensibilitérq;, partim verò resoluta in vapores. Si igitur vniuersum corpus plus ęquo plenum fuerit, per patiẽtem locum minimè vacuare expedit.

Vacuationem per partem læsam nõ esse moliendã, vniuerso corpore pleno existente.

Nam si scarificationibus, aut sectionibus, sensibiliter aliquid evacuemus, plus ratione excitari doloris attrahemus in partem. Si verò calfacientibus conemur discutere, maior copia caloris vi ad partem trahetur, quàm dispergatur. Quòd si hac in re laboremus, vt retrocedat id quod influxit, corpus quum plenũ sit, non admittet. Vt igitur fieri hæc ambo possint, in primis evacuare vniuersum corpus oportet, dein autẽ id quod in partem influit, ad contraria loca retrahere.

Inflãmata partis curatio, vbi vniuersum corpus est plenum.

Quod quidẽ vbi fecerimus, prius repellemus à parte, quàm aggrediamur discutere. At quò mitiora præsidia fuerint, eò erit longè aptior vacuatio. A patiẽte verò loco repellemus, astringendo, atq; refrigerando. Quinetiam loca inanita attrahunt ad seipsa quæcũq; repercutiuntur. Vasa præterea, vi medicaminum astringentium corroborata, à se ad alia remittũt. Si igitur superfluum omne hac via retrocesserit, bene

Repercussionẽ fieri per astringentia & refrigerantia.

se res

se res habet. Si verò aliquid fuerit retentũ in parte, id lentum & crassum esse, ob idq; ægrè solubile, conijcere oportet. Potest etiam, vel si influens humor non sit eiusmodi, effusus tamẽ esse ad intermedia spatia: quo tempore evacuãdus est per ipsum locum affectum: imponẽtibus nobis particulis superiacentibus ea, quæ repellendi humorem vim habeant. Maximè verò evacuabis quod in spatiis iis delitescit, et scarificationum auxilio, & medicaminum quæ discutiendi vim habeant. At quia discutientia omnia vires calidas habẽt, effectus autem huius temperaturæ est mordere, vbi caliditatis modum excesserint: cauẽda ex eis sunt vehementissimè calida, ac tum præsertim, quum patiens locus in superficie cõstiterit. Neq; enim paruus excitabitur dolor, si præter propriũ affectum, insuper mordeatur. Taceo etiam dolorem omnem irritare fluxiones. Quod igitur mediocrẽ caliditatem obtinet, in hisce dolorem sedat, ac multò magis si humidũ fuerit. Et quidem quicquid per summa hæret, potens est id medicamen digerere, * etiamsi validas non sortiatur ad discutiendum vires. Quòd si summæ quidem partes omni noxa caruerint, id verò quod evacuari oportet in penitioribus partibus hæreat, intendendus atq; augendus discutientis medicamenti est calor: quum dubitandum sit, ne prius quàm ꝓfundas partes attigerit, interim vires amittat. Nec tamẽ ex eo superiores partes aliquem dolorem sentient, quum omnes vacent affectu. Quare duo hæc simul invitant ad calidorũ pariter atque acrium medicaminum vsum, & summæ partes quæ tolerãt, & profundæ quæ egent. Hanc igitur indicationẽ à situ partis desumebamus. Porrò affectarum partium, in quibus retinetur superfluitas fluxionis, nonnullæ quidem raræ, laxæ, & molles natura existunt: nonnullæ autem densæ, pressæ, ac duræ. Priores igitur evacuantur facilè: reliquæ autem medicamentis acrius vacuantibus, ac præterea tenuiores partibus habẽtibus, egent: atq; eò magis, quò profundiorẽ situm habuerint. Hæc igitur tibi rursus sit indicatio, vna quidẽ à particulæ patientis substantia, altera verò à formatione & situ. Fingamus enim in hepate esse proximè dictum affectum, in angustis vasorum finibus, impactis humoribus, qui vel lẽti & tenaces, vel crassi existant, vel superabundent: nónne in promptu est, primùm quidem crassitiem vnà cum lentore & tenacitate, cibis ac potibus extenuantibus, ad subtiliorũ partiũ substantiam transferri oportere? Secundò autẽ, non per angustos tantùm invisibilésq; meatus, sed per latiores etiam, quicquid inibi infestũ est, evacuandum esse? Sunt enim in hepate venæ, non minus amplitudine quàm numero, insignes. Terminantur autem, hæ quidem in gibbis, ad venam cauã: hæ verò in cauis, ad portam. Vnde haud difficilè tibi futurum est, vbicunq; pressi constipatiq; humores fuerint, eosdem expeditè evacuare: trahẽdo quidem ad ventrem, cum his quæ attrahendi vim habent medicaminibus, quicunq; ex ipsis, in venis ad caua hepatis pertinentib. aceruati sunt: ad vrinæ verò meatus promouendo, per cauam venã, quicunq; in venis ad eam pertinẽtibus hærẽt. Est & alia indicatio ab hepate sumpta, velvti à venarũ principio. Nam quum non tantùm seipsum regere natura sit aptũ, sed largiatur etiam virtutẽ venis: verendũ est, ne si eius vigor fomentis & cataplasmatis relaxãtibus exolutus fuerit, & ipsum primum ad proprium opus, & omnes subinde venæ, ratione illius, imbecilles reddantur. Quare in curationibus, eius aliqua ex astringẽtibus medicamẽtis semp miscere oportet. Sed quoniã in profundo admodum loco situm est, dubitandum erit, ne adstringentis medicaminis vis debilitetur, nisi ab aliqua altera subtiliũ partium substantia, qualis aromatũ est, traducatur. Melius verò fuerit, si & ipsum medicamen astringens, etiam aromaticum fuerit. Nam si duas habuerit natura insitas qualitates ac potestates, valentius operabitur, ita vt evacuet quidem quod præter naturam in ipsum membrũ confluxit, seruet autem humorũ modum cõvenientẽ naturæ. Exploraudũ itaq; est, num quid ab humoris confluentis qualitate, temperies eiusdem membri sit alterata: vt hanc ipsam curantes intemperiem, sanitatẽ parti restituamus. Curabimus aũt, cõtrariã ex adverso afferẽtes qualitatẽ: quantùm vnũquodq; calidius aut frigidius redditũ est, tantùm refrigerãtes, aut calfacientes. Quare & hic rursus agnoscẽda est ipsius secundũ naturã temperies.

Discutientium quæ vehementissimè calida sint, in quibus sit vsus cauendus.

Dolor omnis fluxiones excitat.

Discutientium calorem intendendum esse, vbi humor vacuãdus in penitioribus partibus hæret.

Partiũ quæ nõ vacuentur facilè, & quæ acriora medicamẽta desiderent.

Hepatis obstructis curatio.

Hepatis caua & gibba, quæ parte vacuanda sint.

Hepar venarũ principium.

Hepaticis medicamẽtis aliqua ex astringentibus admiscenda esse, & quæ aromaticã vim obtineant.

Intemperies esse per cõtraria curandas.

De morbo secundum numerum. Cap. XCI.

Quibus autem aliqua particula deficit, in iis quidem scopus est efficere alteram, subministrando naturæ, eo quo diximus modo. Quibus autem redvndat, hanc resecare oportet aut scalpello, aut igne, aut caustico medicamine. Hæc igitur omnia sanare * fermè possibile est: at generari nõ omnia possunt. Quædam verò sunt, quæ etsi generari nequeant, pro ipsis tamen licet alterum substituere: quemadmodũ osse ex toto sublato, carnosum quẽdam callum inducimus, qui processu temporis duriorẽ naturam contrahit, quũ ab initio carnis imitaretur substãtiam. Vbi verò parte quacunq; sublata, neq; eandem secundum speciem substantiam, neq; similem efficere possumus, tertius nobis scopus est, invenire decorem quendam quemadmodum in mutilationibus.

Redvndantes partes resecari tripliciter posse.

Mutilis membris arte conciliandũ esse decorem.

De morbo secundum magnitudinem. Cap. XCII.

Communicat autem hoc genus totum cum eo quod ad magnitudinẽ pertinet. Nam quodcunque ex eo est secundum naturam, illi propinquũ existit: Id verò tantùm seiunctum est, quod inter minimè naturalia cõnumeratur. In quo quidem prima intentio est ablatio. Secunda verò, si illa sit impossibilis, transpositio: quemadmodũ in suffusionibus. Quæcunq; aũt non integris partibus, sed earũ tantùm particulis, aut deficiunt, aut excedunt naturæ modum, refectio quidem, vel generatio, in iis quæ deficiunt: ablatio verò & abolitio, in his quæ superabvndant, scopus est. Quare neq; in ipsis altera intentio, neq; medicaminũ forma est diuersa.

De morbo secundum situm. Cap. XCIII.

Sed iam veniendum est ad reliquum salubrium causarum genus, quod ea corpora emendat, quæ in situ sunt vitiata: velvti luxationes, & in scroto intestinum. Quæ sanè vitia contingũt, partim ex violenta tensione atq; impulsu, partim

Luxationum causa & curatio.

ex dilatato continente, vel rupto. Quare modus etiã curationis est duplex: alter quidẽ ad oppositam partem ei * ad quã facta est permutatio, intendendo, & pellendo: alter verò, id quod continet, firmius solidiúsq; reddendo.

De causis præseruatiuis. Cap. XCIIII.

Præseruatiuarũ causarũ differẽtia triplex.

Porrò eorũ quæ præseruatiua dicũtur, triplex secundũ genus differẽtia existit. Prima quidẽ, hominis qui integra fruitur sanitate. Secunda verò, eius qui non integrè valet. Tertia deniq; eius qui iam ægrotat. Primũ igitur genus ad salubrẽ artẽ spectat, in duásq; partes diuiditur. Secundũ verò ad præseruatricem pertinet. Tertiũ ad curatiuã. Hoc aũt vniuersum genus præcipuè circa humores versatur, quos neq; lentos oportet esse, neq; crassos, neq; aquosos, neq; plurimos, neq; vehementer calidos aut frigidos, neq; mordaces, neq; putredini obnoxios, neq; veneni naturæ affines. Nam vbi aucti fuerint, generãt morbos. Augentur verò nonnunq̃ eadẽ ex causa, quæ ab initio eos generauit. Illud aũt plerũq; accidit, vt sua alteratione inficiãt illos, q̃ sunt in corpore humores. Scopus verò & horũ curationis duplex existit: alteratio scilicet, & evacuatio. Alterãtur igĩt, vel cõcocti à corpore, vel ab aliquibus facultatibus aliis, quæ vim medicamẽtosam sortiũtur. E' quorũ numero existũt ea, quæ adversant exitialiũ ferarũ venenis: quæq; etiã pharmaca virulẽta transmutant. Evacuãtur autem satis calidis medicamentis, purgationibus, clysmis, sudoribus, & vomitibus. Hæ igitur sunt ipsorum cõmunes evacuationes. Propriæ autem, ex locis in quibus coaceruantur, sumuntur. At verò promptius evacuãtur per ventrem, quæcunq; continentur in primis venis superfluitates. Quæ autẽ in iis quæ in hepate sunt, per vrinæ meatus. At quæ in toto corpore, per sudores: sicvti quæ in capite, per palatum, vel nares, vel per vtrũq;. Cæterùm quæ in spatiis pectoris laxioribus continentur, per guttur simul cum tussi: quæ in renibus sunt, vel vesica, per vrinam. Cõmunis autem in his indicatio est, * revulsio quidem ab omnibus partibus, ad quãmaximè distantia loca: deriuatio verò, ad vicina. Quæcunq; itaq; huiuscemodi curãt dispositiões, causas salubres vocamus: sicvti insalubres eas, quæ adaugent: & neutras, quæ neq; obsunt, neq; iuuãt. Pars igitur artis præseruatiua talis est.

Alteratio humorũ à quib. fiat.

Evacuationis modus multiplex.

Revulsio fit ad quãmaximè distantia loca. Deriuatio fit ad vicina.

De illa artis parte, quæ convalescentes reficit, & senibus congruit. Cap. XCV.

Quæ autem reficit atq; restaurat, in convalescentibus atq; senibus locũ habet. Cæterùm quænam horum sit dispositio, & à quibus præcipuè causis ad naturalem habitũ reducatur, in methodo medẽdi explicauimus. Dispositio igitur talis est. Optimus quidẽ, sed exiguus est sanguis: atq; vnà cum ipso spiritus animalis, vitalisq;. Ipsæ verò solidæ partes sicciores: atq; ob id, earum vires imbecilliores: proindéq; vniuersum corpus, frigidius. Causæ verò salubres quę hanc emendant dispositionem, vt vno eas comprehẽdam capite, sunt quæcunq; præsentaneum tutũmq; exhibent alimentum. Particulatim autem, in motibus moderatis, & cibis, potibúsq;, ac somnis consistunt. Sunt porrò materiæ motus, vehicula, ambulationes, frictiones, & balneæ. Vbi igitur non parum se ex his profecisse senserint, paulatim se ad consueta opera transferant. Cibos autem assumant, in principio quidem, humidos, concoctúq; faciles, neq; frigidos: in processu verò, eos qui plurimũ alimẽti suppeditãt. At potus eis opportunus est, vinũ, ętate quidẽ moderatè ꝓvectũ, substãtia aũt purũ, pellucidúmq;: quod scilicet vel subflauum, vel album existat, atq; suauiter olẽs: gustui verò neq; aqueum omnino, neq; aliquam qualitatum insignem aut dulcedinẽ, aut acritudinem, aut amarorem, aut deniq; astrictionem referens.

Convalescentium seniúmq; dispositio qualis.

Convalescentes atq; senes reficiendi ratio.

GALENI PERGAMENI de medendi methodo, lib. I.

Nter alias causas quę à cõdenda medẽdi methodo me hactenus dehortatæ sunt, charissime Hiero, hæc fuit vna & præcipua, q̃ frustra me scripturum timerẽ, quum nemo propè dixerim hac nostra ętate, veritatis inquisitioni sit deditus: sed pecuniam, & ciuilem potentiam, & inexplebiles voluptatum delicias, omnes eousq; suspiciant, vt si quis sapientiæ quodvis studium sectetur, pro insano hunc habeant: quippe qui primam ipsam, & verè sapientiam, quæ diuinarum humanarúmq; rerum est scientia, ne esse quidem omnino existimẽt: ac proinde inter eos censeatur optimus, non qui plurimis instrumentis musicis, aut etiam sermone vti philosophico noli, sed qui multos, eósq; maximos calices exiccarit. Eóq; fit, vt quum ægrotare ij cœperint, medicos advocent locupletentque, non quidem optimos, sed eos qui adulẽtur ipsis: quiq; & frigidam dabunt, si hanc poposcerint: & lauabunt, quum iusserint: & niuem, vinúmq; porrigent: ac breuiter, quicquid iubebitur, mancipiorũ ritu facient: cõtrà quàm veteres illi medici ab Aesculapio oriundi, qui velvti duces militibus, & reges subditis, imperare semper ęgris voluerũt: nequaquam verò emptitiorum Getarum more, parere & obsecundare: id quod facere Romæ erat solitus impudentissimus Thessalus, eò etiã temeritatis ꝓgressus, vt sex tantùm mensium curriculo, traditurum se totam artem medicã profiteretur, citra vllam aliarũ disciplinarum institutionẽ. Quamobrẽ ipsius facilitate allecti, sutores, textores, fabriq;, seruilibus opificiis relictis, cateruatim hodie sese sub eo pręceptore ad professionem sacratissimam conferunt, in perniciem humani generis. At verò minimè licere alicui curare cõmodè morbos, nisi prius naturã corporis vniuersi perspexerit, apud omnes sapientiæ professores est in confesso. Totius autem naturæ constitutionem, accuratissimè exposuit nobis Hippocrates. Quẽ quidem Peripatetici atq; Stoici sequuti, vtriq; sanè hoc illius dogma recipiũt, nempe, vniuersum corpus conspirabile & confluxile existere, omnésq; animalis particulas à se invicem affici: dissident tamen in eo, quòd Aristoteles quidem, qualitates tantùm inter se mutuò transire, atq; omnino misceri: Stoici verò, non has modò, sed etiã substantias ipsas existiment. Cæterùm medicinæ fuerit abvndè, si concedantur ea quæ ab vtrisq; sunt demonstrata: necnon quòd qualitates virtutésq; in mistis, totæ sint totis permistæ. Hac autem humani

Tẽporis sui mores Galenus deplorat.

Sapiẽtia est diuinarũ humanarúmq; rerũ scientia.

Medici veteres imperabant ęgris velvti duces militibus.

Thessalus pollicebatur doctorum se artẽ medicam curriculo mensium sex.

Curaturo morbos necessaria est corporis natura cognitio.

Corpus vniuersum est conspirabile & fluxile.

Mistorum qualitates et facultates, sunt totæ per totas mistæ.

mani corporis cõtemplatione posthabita, nullâque vsus demõstratione, ille sapiẽtissimus Thessalus, duos tantùm esse morbos simplices tradit in vniuersum, nẽpe fluxũ & clausum: ex quibus simul coëuntibus, gignit tertiũ vnũ cõpositum: nõ intelligẽs se differentiã quandã morborũ, nõ numerũ, in mediũ adferre.

Thessalus constituebat duos tantùm simplices morbos in vniuersum.

Atqui minimè convenit, quũ de animaliũ numero quæritur, vnã differentiarũ oppositionẽ producere: alioqui duo sic vniuersa animalia erũt: vt, gratia exẽpli, rationale & irrationale. Proinde ad species quæ in substãtia, nõ quæ in differẽtia versantur, respicere oportet eum, qui numerũ morborũ sit traditurus. Porrò nõ omnis differẽtia generi addita, ad speciei constitutionẽ cõducit aliquid: sed quę ex generis ꝓpria diuisione nascitur. Hæ siquidem differentiæ sunt, quæ species cõstituunt: reliquæ oẽs, alienæ.

Differentiæ specificæ.
Animalis differentia propria.

Etenim ꝓpriæ animalis differẽtiæ existũt, mortale & immortale, rationale & irrationale, mansuetũ & ferũ: aliáq; id genus. Molle verò ac durũ, graue & leue, rarũ & densum, magnũ & paruũ, animalis differẽtiæ nõ sunt, sed substãtiæ. Itaq; etiã si cũ animali vel molle vel durũ cõponas, ad speciem cõstituendam nihil sanè cõtulerint. Sin vel rationale & immortale, vel rationale & mortale, animali adieceris, efficitur iam illic Deus, hic homo.

Deum animal rationale immortale, definit Galenus.

Ita verò & si rationali animali duas illas differentias peculiares addideris, quæ sunt, gressile & bipes, sic quoq; hominis speciem effeceris. Vnde fieri nõ potest, vt vllius rei specificas differẽtias inveniat quis, nisi prius substantiam illius aut definierit, aut oratione circunscripserit accuratè. Si quis igitur tradere de morborum numero instituat, is nõ debet statim in prima differẽtia subsistere, sed diuisa illa procedere, donec ad aliquã infimarum specierũ, & quæ in aliam distrahi amplius non possit, perveniat: id quod facere illi tãtùm est promptum, qui in diuidẽdi arte magnopere fuerit exercitatus. Peccauit etiam vel grauissimè Thessalus, quòd ne principium quidem indemõstrabile, ac per se notum attigerit, illius rei quam pertractãdam suscepit.

Essentiam cuiusque rei esse principium à quo ordiendũ est ad exactam omnem inquisitionem.

Principium autem intelligo, quæsitæ vniuscuiusq; rei propriã essentiam: à qua necessariò est ordiendum, quũ ad inventionem specierum & differentiarum, tum vel maximè (vt ait Plato) ad diuisionem, atq; ad omnem cuiusvis rei absolutam inquisitionem.

Instrumenta inventionis duo, ratio & experientia.

Sed nec ratione, nec experientia, ad fulcienda sua dogmata vsus vnquam est Thessalus: quæ quidem duo instrumẽta, iis quæ optimè inventa fuerint, apud homines solent semper patrocinari. Cæterùm in his cõmentariis animus nobis est agere, nõ de experiẽtia quæ ratione nõ vtitur, sed de iis præsidiis, quæ methodo & ratione inveniuntur.

Methodo inquirere, quid sit.

Etenim methodo quippiã inquirere, invenireq́; ex adverso opponitur ei, q̃d est fortuitò & temerè. Est siquidem illud, cum via quadam & ordine, quippiam investigare.

Experientia amethodos, vnius fortunæ duntaxat fauorem desiderat.

Experientia autẽ amethodos, non artem, aut ordinem certum, sed tantùm fortunę vnius fauorem, ad rei inventionem desiderat. Qua quidem prorsus neglecta, nos demonstrationi insistamus, quæ à principiis indemonstrabilibus, & per se notis, intellectuiq; obiectis, nunquam non proficiscitur. Nam quod intellectui se vno occursu nõ exhibet, id protinus controversum existit, demõstrationémq; desiderat: nec artẽ vllam à tali principio incepisse convenit. Quãdoquidem igitur morbi curationem invenire est propositum, haud dubiè necesse est, prius morborum numerũ sciri. At quoniam fieri nequit, vt aut differentias generis vllius morbi, aut species invenias, ipso quod diuiditur non planè explorato: oportet profectò nunc, etiam quid morbus sit, enarremus, quò sic diuisionem eius ritè adeamus. Id verò fiet cõmodè, nobis à cõmuni notione auspicatis, sine qua invenire ꝓpositæ rei substantiam non licet.

Notio cõmunis.
Valere & ægrotare quando se dicant homines.

Vt igitur vbi citra offensam omniũ partiũ actiones obeunt, homines valere se dicunt: sic dum naturalium corporis actionũ senserint quampiam vel malè geri, vel prorsus non geri, & ægrotare se illa corporis parte existimant, cuius actionem oblæsam vident, & medicum de remedio consulunt. Ac tales sunt vniuersis hominibus notiones & sanitatis, & morbi. Ergo accepto illo, quod omnes cõfitentur, principio, nempe id in medendi methodo propositũ esse, vt ægra corpora in sanitatẽ restituamus, hoc est, naturales partium actiones, si quæ oblæsæ sint, emendemus: claritatis gratia oculum proponamus, huius nimirum particulæ opus esse vt videat, inter omnes homines convenit. Nec verò refert, partémne, an particulã, quispiam oculum dicat.

Pars quid dicatur.

Siquidẽ quicquid totũ complet, atq; integrat, id, corporis totius, quod complet, particula siue pars nominat. Est nanq; pars ex iis quæ dicuntur ad aliquid. Quippe pars totius integrique pars dicitur: æquè profectò vt totum integrúmq;, per relationem ad partes & particulas suas nominatur. Cęterùm à rerum, nõ nominum differentia, in omni cõmentatione principium sumendum est.

Visio est oculorum actio.
Actio quid.

Est itaq; visio, oculorum actio: quemadmodũ locutio, linguæ: incessus autem, crurũ. Ipsa rursus actio, motus est actiuus. At motus est prioris habitus immutatio.

Motus duplex.

Qui q̃dem actiuus dicitur, quum à se æditur: passiuus verò, quum ab alio posito extrinsecus, excitatur.

Immutatio duplex.
Latio.
Alteratio.
Instrumentum quid.

At verò immutatio prioris habitus dupliciter fit: nẽpe aut in qualitate, aut in loco. Cæterùm quæ circa locum versatur, latio dicitur: alteratio autem, quæ in qualitate consistit. Porrò instrumentum appello eam animalis partem, quæ perfectè ædere actionem potest. Qua significatione oculus pars animalis, & particula, & instrumentum vocabitur.

Oculi tunicæ.

Cornea verò tunica, particulã quidem & pars: at instrumentum nõ item. Simili modo & quæ rhagoides, & quæ arachnoides, & quę amphiblestroides dicuntur: quarum nimirum singulę, primùm quidem ac maximè, oculi particulæ sunt: & quia is etiam faciei pars est, itidem & illæ faciei sunt partes, sed secundaria ratione.

Similaris particula quæ dicatur.

At verò similarem partem appellant, quæ vndique in particulas similes diuidi potest: velvti vitreus humor, & crystallinus, & tunicarum propria cuiusq; substantia. Est itaque instrumentum oculus, actio verò visio: vna ex eius particulis similaribus, ac primum instrumentum visionis, crystallinus humor.

Crystallinus humor primũ instrumentum visionis.

Id nãq; est, quod alterari debet ab aliquo extrinsecus occurrentiũ colorum, vt animal videat. Alterari verò nõ potuit, nisi purum omnino, perspicuúmq; esset. At purum ita,

pellucidúmq; esse non posset, sine eo quod nunc obtinet tẽperamento. Quippe ostẽsum est, vnãquanq; rem talem esse, qualis est propter calidi, frigidi, humidi & sicci temperaturã. Ideóq; si qd horum magnopere immutatũ sit, aut planè nõ videbit, aut malè videbit animal. Vbi igitur neunq̃ videre oculum cernimus, qui tamen probè antea cernebat, subitò nos accingimus ad ipsius læsionis causam investigandã, quum sine causa nihil in natura rerum cõtingat. Causa inventa, necessariò fatẽdum est, aut morbũ ipsum eam esse: aut, si morbus læsio actionis existat, affectũ qui huic officit, morbi causam existere. Dubitauerit tamen aliquis, ipsúmne oculi affectum, à quo cernendi actio vitiatur, dicere morbum debeamus: an ipsum actionis vitiũ. Quodcunq; tamen elegeris, necessum est vt de sanitate enũcies, & quidem multò antea, cõtraria: nẽpe eam esse vel incolnmem oculi actionẽ: vel affectum, qui visionem absoluat. Sanitas quippe & morbus, maximè cõtraria quũ sint, sub eodem genere cõtinentur. Contraria siquidẽ sunt, quæ in eodem genere posita, plurimũ inter se dissident: velvti album & nigrum, quorũ vnum est genus, color. Ergo si sanitas actio est, quæ secundum naturã se habet: omnino morbus, actio præter naturam erit. Sin autẽ affectio quæpiam, aut cõstitutio naturaliter se habẽs, extiterit sanitas: & morbus affectio, cõstitutióve prçter naturã, necessariò fuerit. Verùm quum duo rerum genera sint, nusquã inter se similium, sed tota differentium natura: quorum alterum quidem, corpus, certo modo affectum, vocatur: alterũ verò, functio: fatendũ proculdubio est, affectũ ipsum corporis causam esse: functionem verò, id quod ab affectu ipso proficiscitur. Comitatur quippe necessariò affectũ naturaliter se habentẽ, naturalis actio. Cõtrà, si à natura recesserit, actio statim prçter naturã se habebit. Atque hoc ipsum est velvti elemẽtum primũ totius medẽdi methodi, quũ nihil aliud sit q̃d curatur à medicis, quàm ipsius affectus corporis. Contingit tamen nõ ex nominũ, sed rerum recta opinione, recta morborũ curatio. Vt autem omnia methodo compẽdiosa explicemus, quatuor in vniuersum res sunt, quç in præsenti contemplatione proximè inter se cohçrent. Ac videtur sanè ex his esse vnum genus ipsorum corporũ: alterũ verò, actionũ ac corporum quidem genus præcedere actiones, eásq; gignere: has verò sequi: idq;, si corpora se naturaliter habeãt, inculpabiles, naturalésq;: sin præter naturã sint affecta, aut nullas prorsus, aut omnino certè impeditas. Tertium prçter hæc genus est causarũ, quç hos affectus creãt. Nã quã rationẽ habet affectus ad actionẽ, hanc alterum quippiã ad ipsum affectum omnino habeat oportet: illud dũtaxat evariãs, quod affectus vnà cũ actione consistit: nec potest vsquã aut proba actio esse, sine corporis naturali affectu: aut vitiosa, nisi quũ corpus sit vitio affectũ. Ipsius aũt affectus, q actionẽ impedit, causç possunt & adesse, & abesse. Ab hoc quartũ aliud genus est eorũ, q̃ quum corporib. & naturaliter & præter naturã se habẽtibus insint, actioni nec cõmodant, neq; incõmodant: vt, exempli gratia, color niger, ob diuturnã in sole moram contractus. Affectũ igitur corporis præter naturam se habẽtis, qui actionem aliquam vitiat, morbum (si placet) vocemus. Ipsum verò functionis vitium, insigne quoddam morbi symptoma. Quæ alia ratione accidunt, ceu colores, ea symptomata etiã, sed familiaria, propriáq; possit quispiam vocare. At quarum ab his genus sit insalubriũ siue morbificarũ causarum. Quarum eas quidẽ, quç in ipso corpore animalis consistũt, internas siue antecedẽtes: quæ verò extrinsecus accidũt, externas aut procatarcticas appellabimus. Vt autem hæc exemplo clarescant, phlegmonem esse pedis morbum cõstituamus: lçsum autem ingressum, esse insigne ipsius morbi symptoma. At rubor, tensio, renixus, & tumor prçter naturã, diuersa quædam symptomata nominentur. Porrò sanguinis redvndantia, phlegmones causa interna dicatur. Sicvti externa, quæ prçcessit abvndantia ciborum. Cæterũ nullus affectus dici morbus meretur, nisi alicuius partis actionẽ vitiet. Quod aũt postulat curationẽ, aliud planè nõ est, quàm affectus qui vitiat actionẽ. Etenim q̃d primùm, maximéq; omnium desideramus, id naturalis est actio. Vt igitur totã particulã actionis tantùm gratia requirimus, eodem (arbitror) modo & ipsius partis naturalẽ constitutionẽ, etiam actionis gratia desideramus. Porrò quç cõstitutionẽ ipsam vnde actio nascitur, necessariò sequuntur, sanis quidẽ nobis, accidentia: ægrotãtibus, symptomata nuncupãtur. Atq; hæc quatuor genera sunt omnium, quæ in nostro corpore habentur, siue secundũ naturã nos, siue præter naturam habeamus: actiones, cõstitutiones, quç has præcedunt, quæq; etiam sequuntur.

Nihil sine causa contingit.

Sanitatem & morbũ sub eodem genere contineri.

Contraria quæ dicantur.

Affectus corporis existit functionis causa.

Morbus est affectus præter naturam, functionem vitians.

Symptoma duplex.

Causæ morbificæ.

Causarum differentia.

Accidentia & symptomata quomodo differant.

Rerum quæ in nostro corpore habentur quatuor.

GALENI PERGAMENI
de medendi methodo, lib. II.

Ergo affectus qui actionem vitiat, morbus vocetur. Hunc si quis sequitur, symptoma. Quod illũ excitat, causa. His ita distinctis, inspicienda diligenter est nominũ diuersitas, quç ægritudinibus imposuerunt ipsorum primi autores. Partim nanq; à læsa particula fuerunt indita, vt pleuritis, id est, punctio lateris. Peripneumonia, id est, pulmonũ phlegmone. Ischias, id est, coxendicum morbus. Podagra, id est, pedum vitiũ. Nephritis, id est, renum affectus. Arthritis, id est, articulorum vitium. Ophthalmia, id est, oculorũ phlegmone. Cephalalgia, id est, capitis dolor. Dysenteria, id est, intestinorũ tormina. Subinde ab ipso symptomate, vt Ileos, hoc est, voluulus. Tinesmus, id est, desidẽdi assidua cupiditas. Spasmos, id est, convulsio. Palpos, id est, palpitatio. Tromos, id est, tremor. Paralysis, id est, resolutio neruorum. Apepsia, id est, cruditas. Dyspnœa, id est, difficilis respiratio, vel inordinata spiratio. Apnœa, id est, spirãdi defectus. Agrypnia, id est, vigilia. Paraphrosyne, id est, deliriũ. Coma, id est, sopor. Sæpe ab ambobus simul: vt, Cephalalgia, hoc est, capitis dolor. Otalgia, hoc est, dolor aurium. Cardialgia, id est, oris vẽtriculi (q̃d veteres appellabãt cor) dolor. Odontalgia, id est, dentiũ dolor. Hysteralgia, id est, vteri dolor. Sçpenumero à causa putata, vt Melãcholia. Nõnunq̃ à similitudine ad aliqd extra positũ, vt Elephas, Cãcer, Polypus, Staphyle, id est, vua. Leuce, id est vitiligo alba.

Morbus.

Symptoma.

Causa.

Morborum nomina indita à læsa particula.

Morborum nomina sumpta ab ipso symptomate.

Morborum nomina tracta à parte affecta, et symptomate.

Morborum nomina sumpta à causa putata, vel ab aliquo simili.

go alba. Myrmecia, id est, formica. Atheroma, id est, tuber, cui pulticulæ quid simile inest. Steatoma, quod aliquid seuo simile continet. Staphyloma, id est, oculi morbus, cùm in summa tunica quiddam acino simile eminet. Meliceris, hoc est, capitis vlcera, saniē instar mellis fundentia. Anthrax, id est, carbo. Alopecia, id est, areæ in capite. Ophiasis, id est, vitium serpentis formam repræsentans. Sycosis, id est, ficus. Satyriasmi & priapismi, pudendi erectiones præter naturam. Ipsorum verò morborum, qui neq; locum affectum nomine repræsentãt, nec causam quæ eos effecit, perpauca sunt nomina, phlegmone, gangræna, scirrhus, erysipelas, apostema, œdema, empyema, vlcus, exarthrema, catagma, spasma, rhegma. Coloboma, id est, mutilatio. Dothien, id est, furunculus. Ionthos, id est, varus. Phyma, laxarum partium phlegmone. Quanquam horum quoq; nonnulla, partim locum corporis, siue particulam afflictam, subindicare videntur, partim à prægrauante symptomate nominari.

Vlcus quid.

Porrò vlceris (quod vnitatis solutio est in carnosa parte) differentiæ particulares partim ab iis qui primùm eas sanauerũt, dicuntur: partim ab ipsis qui iisdem affecti sunt, vt telephium. Cancer autem, à similitudine ad animantem. Phagedæna herpésq;, à symptomate. Verùm phagedæna quidem, vlcus depascens est. Herpes autē nõ semper existit vlcus. At quotiescunq; cum exvlceratione invadit, ritu serpentis bestiæ, ad vicinas partes progreditur, easq; depascit & populatur. Cauum verò vlcus, & sordidum, & cruentũ, & purum, & æquale, & carne excrescens, hæc magis proprias appellationes sortiuntur, non tamen similiter omnes. Nam æquabile, cauum, & supercrescens, à propria differentia: at cruentum & purum, & sordidum, non à propriis differentiis, sed ab externis symptomatis appellantur.

Vlcerum varia nomina.
Phagedæna quid.
Herpes duplex.

Tres igitur esse in corpore affectus præter naturam, ostensum iam est: causas videlicet, morbos atq; symptomata. Causas, velvti redvndantiam & corruptelam. Morbos, vt phlegmonē, vlcus. Symptomata, vt prauum colorem atq; gracilitatem. Diuersa ab his sunt quæ immodicè excernuntur à corpore, aut retinentur præter naturã, & functionũ vitia: omnia scilicet cõmuni nomine appellata symptomata, cæterũ non vni generi subdita. Quippe affectus quidam corporis est vitiosus color. Quod excernitur autem, aut retinetur, affectus non est, sed affectum sequitur. Similiter actio vel læsa, vel integra, affectus sanè non est: particulæ autem vnde editur, necessariò comitatur affectum. Ac œdema quidem & phlegmone, ex iis sunt, quæ absolutè dicuntur esse. Eodem modo & redvndantia, si ea sit sanguinis: & corporis pallor. Actio verò ex eorum numero nõ est, quæ esse absolutè dicuntur, aut certè nõ similiter sicvt iam comprehensa. Siquidem nullo temporis spacio eius partes manent, sicvti nec sermonis, nec vllius motus: sed horũ quilibet in generatione consistit. Cùm verò duplex sit ipsius motionis genus, vnum in loco, aliud in qualitate: prius latio, secũdum alteratio dicitur. Ac omnis quidem actio, motus est actiuus: omnis alteratio, eius quod alteratur, motus est passiuus: patitur nãq; quod alteratur. Ergo affectus dum alterantur, mouẽtur: vbi verò à motu cessauerint, iam alterati sunt, nõ autem amplius alterantur. Quicquid enim quocũq; modo se habet, aliquo omnino affectu est præditũ. Quod autē in constanti, ægréq; solubili affectu est, id habitu iam quòdam affectum est. Sanè alteratur is qui nigrescit: alteratus est, qui obnigruit. Itaq; alteratio, generatio est qualitatis. Nam quæ absolutè dicitur generatio, ad substantiã via quædam est & progressus. Aliqua igitur in generatione, alteratione, & vt semel dicã, motu, suam essentiam obtinent: aliqua * permanentē habent substantiam. At sanitas quidem & morbus, & quæcunq; symptomatum causarúmq; affectus vel habitus sunt, ex permanentium numero existunt. Actiones autē omnes alterationésq;, circa rem quamlibet, in generatione propriam essentiã sortiuntur. Porrò corpus ipsum, secundum quodcunq; mouetur, secundum idem patitur: motúsq; eius pathos, siue passio, est. Etenim prisci, motus omnes, etiã si naturales existant, nisi actiui sint, pathe, hoc est, passiones nominant: sicvti actiuos motus, actiones. Nos autē contrarium sanitati affectum, à quo lædi functionem diximus, tantũ morbum vocamus, siue diutinus hic sit, siue breuis, siue momento duret. Ex reliquis affectibus præter naturã, eos qui hunc præcedunt, causæq; rationē obtinent, causas tantũ dicimus, non pathe. Qui illum sequũtur, si actionũ offensæ sint, & symptomata, & pathe. Eodem modo, & immodicas vel inanitiones vel retẽtiones. Qui verò affectus sunt, velvti vitiosus color, supra affectionis & symptomatis appellationem, etiam affectus, vel affectiones vocamus: ita nimirũ vt sunt. Omniũ igitur horum cõmune id est, quòd præter naturã sunt. Propriũ autē morbi quidem est, quòd actioni incommodet: symptomatis, quod morbum sequatur: causa deniq;, quòd præcedat.

Affectus præter naturam sunt tres: morbus, causa & symptoma.
Actio cur non dicatur esse absolutè.
Motus duplex.
Actio quid.
Alteratio quid.
Habitu quid affectum dicatur.
Alteratio quid.
Generatio est ad substantiã progressus.
Pathe.
Causa symptomata.

At verò medicorũ proprium est munus, vt morbos adimant: quibus sanè sublatis, non modò actionis vitium evanescit statim, sed reliqua etiã omnia symptomata. *Quisquis igitur ex iis quæ particulis naturaliter insunt, tum eas quæ aliter accidunt, tum proprias functionis causas distinguere nescit, qui obsecro fieri potest, vt is dispositionem inveniat, à qua primũ læditur functio? Etenim quæ fortuitò corporibus accidunt, etiã si millies sint alterata, nocere actioni non possunt, quandiu à quibus fiebat, omnia naturã suã seruauerint. Horũ verò si vel vnum quodvis alteratũ fuerit, actionē quoq; ipsam statim in tantum lædi est necesse, in quantũ ab eo est, cùm secundum naturam se haberet, adiuta. Fieri autem nõ potest, vt omnium morborũ numerum methodo is comprehendat, qui numerum omniũ actionis causarum, corpore secundum naturam se habente, non norit. Qui autem omnem morborum numerum methodo non invenerit, hic maximè labatur oportet in ipsis medendi auspiciis, cùm cõstet tot esse medendi rationes, quot morborum ideæ existunt. Verumenimvero primus omnium ille affectus investigandus est, qui dicitur functionis effectrix causa. Hunc sanè eucrasiã nos diximus esse calidi, frigidi, humidi &

Medici munus.
Medẽdi tot esse rationes, quot morborũ ideæ existunt.
Functionis causa.

Functiones edita à corporibus similaribus.

sicci, ex intemperie quorum, primus morbus in particulis similaribus nascitur. Cùm autē à similaribus ipsis, corporis functiones edantur, meritò instrumentis singulis vnica tantū e... ...tributa similaris particula, à qua perfici ipsa actio possit. Reliquæ verò quæ cum hac quodvis instrumentū absoluūt, in aliquem vsum illius quæ prima existit actionis causa, sunt cōstitutæ: q̄vis & ipsæ retinēt suas peculiares actiones. Etenim instrumentū visus, est crystallinus humor. Reliquæ verò partes, eius gratia sunt factæ. Singulæ tamen earū aliquam seorsum actionē obtinent: ac vena quidē & arteria, & neruus, toti animanti cōmunem: membranulæ autem oculi omnes, cùm sint nutrimēn participes, præditæ omnino sunt naturalibus facultatibus, ac proinde etiam functionibus quæ ab ipsis proficiscuntur. Quoties igitur crystallinus humor intemperie laborat, omnino læditur oculorū functio. Non est tamen affectus is, eorum, vt organa sunt, morbus.

Crystallin' humor est instrumentum visus.

Hypochyma, oculi totius ceu instrumenti, est morbus.

At hypochyma, hoc est, suffusio, nullius similarium morbus existit, sed oculi totius, ceu instrumenti. Ad eundē modū si in finibus venarū, quæ sunt in cauo iecinoris, obstructio aliqua oriatur, digestio quidē in corpus per has morabiī: ægritudo tamen totius hepatis, ceu instrumenti censebitur, nulla similarium eius partium adhuc ægrotante. At si intemperies venas illius infestauerit, ipsarum quidem illarū morbus primū erit, ex accidenti verò etiā iecinoris. Solent autē similares particulæ, octo intemperaturis secundum nudas qualitates cruciari: nempe quatuor quidem simplicibus, quatuor autē cōpositis. Quòd si ad intemperiem accedat & humorū affluxus, totidem rursus intemperies orienē. Duplex itaq; erit morborū genus: alterum in partibus similaribus, alterum in organicis. Quod igitur ad particulas similares pertinet, circa intemperantias versaī. Quod verò ad organa, vnū quidem in figura, aliud in particularū numero, tertiū in magnitudine, quartū deniq; in positura spectatur. Vtrarunq; verò partiū, id est, similariū & instrumentalium, cōmunis affectus est, vnitatis divortium. Quare sex in vniuersum morborū genera existunt. Vnum, quod similarium est proprium, nempe intēperies. Quatuor, instrumentorum cuiusq;. Et cum his sextū, quod vtrisq; partibus est cōmune, ipsius vnitatis solutio. Porrò omnis medendi methodus, seiuncta ab experientia procēdit. At medicorū pleriq; nō tantùm experientiæ applicātes animū (per quā tamen liceret eis euadere in probos medicos) sed perfectioris etiā rationis cupidi, cùm aut iis quæ citra demonstrationem sunt enunciata, credant, aut vitiosis fallantur demonstrationibus, nō solùm nihil excogitant boni, sed etiam quæ per experientiam cognita sunt, corrūpunt. Proinde talibus experientiæ vt incumbant consulo: cùm nōl eue instet periculum iis, qui supra vires aliquid moliūtur, ne & id non consequantur, & quæ intelligere aliàs possent, omnino omittant. Itaq; cōmittendum nō est, vt vtraq; simul misceantur, & quæ per experientiam inventa sunt, & quæ sola ratione investigata: sed cùm vtrunq; seorsum sit tractatū, pòst ambo coniungantur. Etenim tota Empiricorum ars, obseruatio quædam est & memoria eorum, quæ visa sunt inter se habere consecutionem aliquam. At ex ipsa rei natura ordiri, atque ab ea, quod sequens sit, invenire citra experientiam, id est indicatione invenire. Voco autem indicationem, ipsam velvti consecutionis imaginem. Omnis itaq; medendi methodus donec ad optatum finem perveniat, per indicationes progreditur. Quādoquidem quicquid ab experientia est seiunctum, id totum indicatio vocatur. At finis propositæ tractationis est, invenire cuiusq; morbi remedia. Huius autem inventionis principium, est ipsius morbi cognitio. Ergo primū, quænam generalis, cōmunisq; morborum omnium indicatio sit, investigandū est. Ab hac deinde ad alias speciatim est descendendum, donec finem eum consequamur. Porrò quemadmodū hominibus vniuersis inest quippiā cōmune, cuius nimirū ratione omnes dicuni esse homines, ita & vsu venit in morbis. Vt enim Socrates atq; Plato, specie quidem sunt vnus homo, numero autē varij: sic, mea quidē sententia, morbus qui vtrunq; eorū infestat (sit febris, exempli gratia) genere & specie erit vnus, etsi duo numero existunt. Id quod Plato significare videtur, dicens: Multa vnum esse, & vnū multa. Rectè igitur ab antiquis philosophis dictum est, aliud numero, aliud specie, aliud genere esse, quod tum idem, tum vnū est. Cùm igitur omnis affectus præter naturā, functionē lædens, sit morbus: necessum hauddubiè est, omnes id genus dispositiones, quatenus tales sunt, vel genere vel specie vnum morbum existere. Quamobrem, vnū genere, specie ac numero dici & esse qui nō intelligunt, asino (quo nullum est animal stupidius) mihi stolidiores vidētur: nam hic, aliud esse vnū quidē specie, numero autē aliud, cognoscit. Quæcunq; verò de morbo dicimus, eadem & de optima valetudine, & de aliis etiā dispositionibus, intelligenda veniūt. Nam quemadmodū hominis nomen est vnū in vniuersis hominibus, morbiq; in omnibus morbis: sic sanitatis denominatio, vna eademq; est, in omnibus illorum cōstitutionibus, qui prospera sanitate fruuntur.

Similares particulæ solent octo intemperaturis cruciari, absq; humorū affluxu: totidemq; etiā, dū illi affluunt.

Morborū genus duplex.

Morbus instrumentalis quadruplex.

Solutio cōtinui est communis morbus similaribus & instrumentarim particulis.

Experientiæ soli qui debeant incumbere.

Empiricorum ars quid sit.

Indicatio quid.

Multa vnum esse & vnū multa.

Idem & vnum quot modis dicatur.

Morbus quid.

Asino nullū esse stupidius animal.

Asinus vnū specie, ab eo quod numero est vnum, discernit.

Morbi nomen est vnum in vniuersis morbis.

GALENI PERGAMENI de medendi methodo, lib. III.

SI igitur indicatio quæ ab ipsa rei natura primum oritur, quid agendum sit invenit, necesse est remediorum inveniendorum initium, ex morborum ipsorum natura sumi. Cæterùm indicatio ipsa, quæ à morbis sumitur, principium tantùm est, vnde medendi ratio promouet, nō autem ipsius artis medicatricis pars: quæ certè nec magna, nec propria, sed quæ etiam plebi est cōmunis. Quamobrem eum solū esse medicū existimamus, non qui nouit, quidnam morbi prima indicatio dictet, sed qui illa perficere potest, quæ à tali præscribūtur indicatione. Is igitur, si per experientiam ea invenit, obseruator & Empiricus est vocandus: sin ratione quadam & methodo, logicus, & methodicus, & dogmaticus. Empirici quippe per experientiam inveniri omnia cōtendunt. Nos partim experientia, partim ratione: cùm neq; illa invenire omnia queat, nec

Medicus quis nam solus existimandus.

Empiricus.

Logicus.

Doctrinam empiricã, logicãq́; non esse confundendas, sed seorsum vtrãq; tradendam.

Solutionis cõtinui species.

nec sola ratio. Verũ cõfusam mistamq́ tradendã esse doctrinã nõ censemus: sed seorsum empiricam, & seorsum logicã: quò facilè appareat, quã vtraq; earum vim habeat. Igitur vnitatis soluto (quæ in osse quidẽ fractura, in carnosa autẽ parte vlcus dicitur) vnitionẽ postulat: quemadmodum & vulnus, & ruptio, & convulsio. E quibus vulnus quidẽ, solutio quædã ex vulnerando in carnosa parte relicta est: ruptio autẽ atq; convulsio, citra vulnerationẽ accidũt: ac prior quidem, carnosæ partis diuisio existit: secunda autem, nervosæ. Hic itaq; omnibus vnitio molienda indicatur: quæ an præstari vbiq; possit, an in multis nõ possit, hoc vtiq; internoscere, primũ iam artificis est. Siquidem hoc ipsum primũ artis est opus, vt intelligas, speraréne id quò tendis debeas, an secus. Eius rei duplex cognitio est, nec potest addi tertia. Altera per experientiam, cui longo vsu est opus: altera per ipsius rei naturam. Hæc siquidẽ, tum cuiusque substantiam particulæ, tum actionem, tum vsum, situmq́ æstimabit. A quibus procedens, non solùm quod sanari non potest, prævidebit, sed etiam quod recipere sanitatem potest, de inveniẽdis ei remediis deliberabit. Constat aũt quòd à simplicissimis auspicabitur. Porrò nihil est simplicius vlcere, quod in summa carnosa parte consistit. Huius ergo, si quidem vlcus tantùm sit, vnus curationis scopus, vnio est.

Vlceris caui curationis duplex scopus.

Sin autem cum cauitate adsit, erit duplex affectus: nempe vlcus, quod est vnitatis solutio: & cauitas, quæ ex amissa aliqua animalis propria substãtia cõtracta est. Ac proinde duplex eriĩ propositur eius curationis scopus: nempe vt inducatur cicatrix, & impleatur cauitas. Horum tamen alterum sæpe fieri non potest: vtputa, cùm non modò carnem, sed etiam illi subiectum os, perire cõtigerit. Quippe impleri ad vnguem huiusmodi minimè potest: cicatrice induci, facilè potest. Inventionis autem, vt aliarum rerum, sic

Instrumẽta inventionis remediorũ esse duo, experientiã atque rationem.

remediorũ omnium duo nobis sunt instrumenta: videlicet experientia & ratio. Cæterùm qui sola experientia vtuntur, cùm videant, cui aristolochia vlcus carne nõ impleuit, huic thus conferre: cui autem thus nõ contulit, ei irim admotam esse vtilem: iudicant nõ omnes ab omnibus me-

Empiricos citra delectũ in vnũ medicamẽta cõtraria miscere.

dicamentis similiter affici, ac proinde quamplurima eiusdem speciei medicamenta sarcotica in vnũ confundunt, quod nulli corporis naturæ defit, qđ fit ex vsu. Atq; hi quidem quàm turpissimè hallucinantur. Primò quidem, nam solius compositionis quæ ex similibus specie medicamentis conflatur, non eius quæ ex contrariis initur, instituunt methodum. Dein autem, quia in eius miscellæ multitudine, vnũ fortasse medicamentum laboranti prodesse poterit: fortasse neque vnum quidem: contra verò septem aut octo obesse: ita vt pluribus numeris eiusmodi medicamen obsit, quàm prosit. Ac proinde, quod quidem ad hanc rem pertinet, ŋ plura mihi ignorare, quàm nouisse videntur. Etenim oleum cauo

Oleum cauo vlceri ad versissimũ medicamẽtum est.

vlceri infusum, adversissimum omnium medicamentũ est, ipsumq́; & sordidum, & fœtidum reddit. Quòd si tempus quoq; anni calidius sit, ac vitio mali succi homo laboret, aut sit natura obnoxius fluxionibus, aut in victus ratione delinquat, timendum est ne pars illi ea computrescat ex vsu olei, quæ fuerit exulcerata. Periculosus est

Ceræ vsus cauo vlceri existit periculosus.

Aeruginis vis.

etiam, & ceræ siue solius, siue in oleo solutæ, vsus. Hæc itaq; putrescere vlcus faciunt. At si æruginem, ad læuorem tusam, inspergas, ea quidem nullo modo putrefaciet, dolorem tamen & morsum nõ paruum inferet: præterea exedet, ac phlegmonem excitabit. Quòd si largius vtare, etiam convulsionem accerset. Quoniam igitur neq; oleum, neq; ærugo, neq; cera, cauum vlcus per se implere carne potest: cõstat quòd ex iis qui experientiã profitentur, nemo vsquã miscebit illa: id quod faciet rationalis intrepidè, videlicet haud

Temperamentum vnũ mediocum confici ex immodicis atq; cõtrariis posse.

Sarcoticũ medicamentũ vlceri aptissimũ cõfici ex oleo, cera & ærugine.

ignarus, ex duobus temperamentis immodicis, cõtrariisq́, confici vnum modicũ posse. Non est ergo difficile, ex oleo, cera, & ærugine, medicamentũ sarcoticũ, & moderatè siccum conficere: quale vlceri cauo est aptissimum, ceu qđ mediocriter exiccari postulet. Omnis gitur quæ præter naturã est cauitas, repleri postulat: quare & quæ in carnosa accidit parte. Ipsa verò repletio, inveniendorũ remediorũ finis, quò tenditur, est. Cæterùm vt illa quæ implent inuenias, & multa ratione est opus, & multiplici particularium indicatione, & methodo rationali exacta. Qua quidẽ destitutum vulgus medicorũ cùm sit, enam oculorum doloribus illa medicamẽta adhibet, quæ

Oculis perniciosissima esse, quæ medicamẽta ex opio, mãdragora, & hyoscyamo constant.

ex opio, mandragora, & hyoscyamo parantur, maximam planè oculorũ perniciem: vtpote quæ nulla re alia sublati ad præsens speciem doloris præstant, quàm quòd ipsum sensum extinguant. Nos verò, dolores oculorũ grauissimos, aut bal

Oculorum dolores quanã medendo ratione Galenus sanarit.

neo, aut vini potione, aut fomentis, aut missione sanguinis, aut deniq; purgatione sanauimus. Vt igitur ad caui vlceris curationẽ revertar, in eo

Carnis generãda materia est probus sanguis: opifex, ipsa natura.

sanè proponitur nobis, vt quæ periit caro restituatur. Scire autem oportet, generandæ carnis materiam, sanguinem bonum existere: opificem verò atq; autorem, naturam illius, videlicet coe-

Natura cuiusq; ex primarum qualitatũ temperie constat.

poris, cui caro superinduci debet. Porrò natura cuiusque corporis, calidi, frigidi, humidi & sicci temperatura cõstat. Quare perspicuũ est, iustum horum temperamentum in subiectis particulis, quibus deficientẽ carnem sumus restituturi, opificis habere rationem. Ac primũ quidem in omni cauo vlcere hæc duo consideranda veniunt: iustáne sit temperie id quod subiectum est: nempe an secundum naturam se habeat (similarium

Sanitas similarium partiũ est quatuor qualitatũ iusta temperies.

quippe corporum sanitas, iusta est quatuor qualitatum temperies) & an sanguis qui influit, bonus ac mediocris exsistat. Nam si horum altervtrum sit vitiosum, multi affectus præter naturam constiterint. Verùm si & sana sit pars, & sanguinis cõfluxus citra omne vitium: nihil obest quominus prima carnis generatio cõtingat prosperè, idq; nullius externi medicamenti ope. Cæterùm quia in ipsa primæ carnis generatione duplex excrementũ oritur, alterũ quidem tenuius (quod in vlcere sanies dicitur) alterũ verò crassius, quod nuncupatur sordes: atq; ex tenui quidem, vlcus humidum redditur, ex crasso autem sordidum: duplicibus sanè medicamẽtis est opus: vtique vt humidum vlcus est, siccantibus: vt sordidum, quæ ipsum expurgent. Ergo cùm nullo vnquam tempore natura cesset, certè nec

tempus vllum erit, in quo nō ambo hæc in cauo vlcere colligantur. Quare nec tempus vllū erit, in quo nō vtrunq; medicamenti genus, & siccās & expurgans, desideretur. Sed nō sat est inuenisse genus medicamenti, nisi etiā speciem eius disquiras. Cuius quidem inuentio petenda est ex cōmentariis medicamentorū simplicium, vbi nimirum omniū medicaminū temperaturas, gradus, & differentias tradidimus. Debet autē medicamen producendæ carni cōueniens, ex iis esse, quæ primo ordine tum detergunt, tum siccāt: qualia sunt, thus, hordeacea, fabacea, & erui farina, iris, aristolochia, cadmia, panax, atq; pōpholyx. E quibus aristolochia quidē & panax, tum cæteris plus siccant, tum natura magis calent. At hordeacea fabaceàq; farina, multò his minus siccant, ac minimè calida existūt. Thus verò moderatè calet, minus tamen illis siccat. Erui farinæ & iris, horum, atque aristolochiæ & panacis, medium locum sortiuntur.

Sarcoticum medicamen primo gradu debet detergere, & siccare.

Sarcotica medicamenta quæ sint.

Thuris facultates.

Cæterū thus in humida corporis natura carnem producere potest, in sicca autem non potest: vim tamen mouendi pus habet, nimirum cum mediis ac temperatis naturis consentiens. Sunt nanq; duæ differentiæ primarum indicationum: quod secundum naturam se habet, custodiam sui indicante, & propterea quæ sibi similia sunt, postulante: quod præter naturam est, sublationē sui, eóq; requirente contraria. Perit enim quidq; in contrarium, & à contrario.

Naturaliter se habentia corpora, sibi similia postulant: præter naturā autem, contraria.

Vlcus ergo, quò humidius fuerit, eò sanè medicamento quod magis siccet, indiget. Corporis verò natura, quātò est humidior, tantò quod minus siccet, medicamentum postulat. Quãobrem ex vlceribus æquè humidis, q̊d quidem in sicciori temperamento cōsistit, vtiq; magis siccari postulat: quod in humidiori autē, minus, quatenus natura naturæ interest. Siquidem productam carnē, ei quæ antea erat, similem esse oportet. Iam verò si medicamen vlceri admotum profuerit minimè, continget vtique id, aut quòd exiccarit impensius (hoc enim cognoscitur ex insigni vlceris puritate) aut quòd parcius id sit molitū: quod sanè ex ipsius vlceris sordib. facilè cōiiciemus. Quare haud magno negocio ex notis ipsis corrigemus siccitatis medicamenti & defectus, & exuperantias. Atq; hactenus de cauitatis quæ vlceri inest, curatione sit dictum. Propria autē curatio vlceris (est enim hoc cōmune similarium atq; instrumentaliū particularū vitiū) tum à laborantis particulæ temperamento, tum à medicamentorū proficiscitur facultate. Cæterùm ambo hæc à tractatione de elementis pendent, cùm nimirum genituræ corruptelæq;, quatuor qualitates sint causæ. Quocirca nec similarium, nec instrumentalium partium licet curationem attingere, absque naturali scientia.

Vlceris propria curatio vnde proficiscatur.

Genituræ corruptelæq;, quatuor qualitates sunt causa.

Sed iam ad vlceris, quod solum cōsistit, curationem transire, tempestiuum videtur. Fuerit autem solum, si neque affectus vllus simul adsit, nec symptoma. Igitur dum solutio cutis contingit, citra fluxionem, aut intemperiem, aut cacochymiam, aut cauitatem, aut aliquam ipsius cutis deperditionem (quemadmodum vbi à telo aliquo acuto ipsa cutis conuulneratur) vlcus ipsum est, & dicitur simplex, tantúmq; agglutinationem desiderat.

Vlcus simplex solam agglutinationem desiderat.

Quippe si commissæ simul sint cutis oræ, nulla intercedet cutis diuersi generis: quemadmodū in eo repleto, planóq; reddito, in quo scilicet oræ vlceris se non contingunt, sed totius vlceratæ partis cuticula amissa est: quā vtiq; prius restituere, q̃ ora iungantur, oportet. Quoniā igitur in simplici vlcere sola diuisio ꝓponitur, diducta labra coniungi, coniunctáq; manere oportet. At verò ex diductis corporibus, alia quidem per se, alia aliorum ope coniuncta manent. Per se quidem, quæcunq; secum cōcrescunt, coalescúntq;: vt caro, & quæ ex carne constant. Aliorū autem ope, tum quæ colligantur, tum quæ vinculo aliquo cōtinentur: vt ossa, & quæcūq; sunt dura. Est autē, sicuti in cauis vlceribus, vt ꝓducatur caro, ita in simplici vlcere, vt oræ ipsæ mutuò coalescant, natura opifex causa: ita, vt si quę dissident, in idem adamussim componas, citra omnē reliquam extrinsecus molitionē coalescant. Quæ diducta sunt, in idem adduces, aut vinculo ex duobus initiis circundato, aut sutura, aut fibulis impositis: aut horū quibusdam, aut omnibus.

Diducta partes in vnū quibus modis possunt adduci.

Expedit autē, quod circumiicit, nec molle nimium sit, quò videlicet tutò cōtineat: nec rursus ita durum, vt premendo offendat. Circūductio etiam ipsa, nec ita laxa sit, vt nihil efficiat: nec ita vehemens, vt dolorē premendo excitet. Hac itaq; medendi ratione, quale diximus vlcus simplex coibit. At si ob magnitudinē eius, vel ob intercidentem saniem, vel ob dolorem, aut insignem imbecillitatem particulæ, vel denique ob inclusum aērem, disiunctæ partes exactè ad imū vsq; coniungi nequeāt, eiusmodi sanè vlcus ex sola partium commissione agglutinari omnino non potest. Quare medendū prius est illis impedimentis, aliquo medicamento siccante: quòd quidem si qua sanies iam subsit, absumat eam: & si qua in vacua loca influxura est, hanc prohibeat. Etenim medicamen glutinatoriū, aut omnino carnis generatione nō eget, aut planè exigua: ac proinde plus siccet oportet, q̃ quod carnē producit. Præterea, cùm carnis productiuū medicamentū facultate extergendi opus habeat, qua non modò redundantiam humoris siccet, sed etiam expurget sordes: glutinatorium certè nec deterget, nec expurgat, sed contrà prorsus substantiam omnem in idem cogit: cuiusmodi facultatem habēt medicamenta ea, quæ austera, & astringentia vocantur.

Glutinatorium medicamētum plus siccet, oportet, quam quod carnē producit.

Quocirca, vbi carni gignendę studemus, maximè cauendum est à medicamento astringēte: vtpote quod sordes vlceribus arctius affigat, quàm vt facilè possint elui. Vinū igitur omnis vlceris, quatenus vlcus est, optimū medicamentū existit. Porrò ipsa medēdi methodus ꝓcedet nobis bellissimè, si de singulis simplicibus seorsum aliquid præceperimus: pòst verò, de cōpositis omnibus alteram aliquam methodū explicarimus.

Astringentia medicamenta cur fugiēda, vbi carnē producere est animus.

Vinū omnis vlceris optimū medicamentū esse.

Quam quidem si ingrediamur viā, omne vlcus tum siccari, tum debere astringi inueniemus, non tamen detergeri. Contrà, cauitatem in carne, siccari quidem postulare & abstergeri, minimè autē astringi. Cæterū quātò corporis natura est humidior, tantò medicamentis minus siccantibus eget. Quātò autē siccior, tantò rursum quę vehemētius siccēt, magísq; astringant,

Vlcus omne simplex tum siccari tum astringi debere.

Cauū vlcus esse siccandum & abstergendum.

Vlcus in humidiori natura minus siccandum esse, in sicciori autem vehementius.

gant, desiderat. Iam verò vlceri mediocriter cauo, statim quicquid volumus applicamus, siue siccum id, siue humidum medicamen existat. At in vulneribus quorum maior profunditas est, id nõ licet. Etenim & cerussa & lithargyros siccant, astringuntq; modicè: ad vlceris tamen fundum vis eorum nõ peruenit, nisi humori cuipiam misceantur.

Vlcus tum cauum tum plenum, quid postulent.

Porrò quemadmodũ cauum vlcus vt repleatur, carnis generationẽ (cuius materia sanguis est) postulat: sic plenũ, vt perducatur ad cicatricem, generationem cutis, quæ ex carne est, nõ vnionem tantùm, desiderat. Verùm caro eadem specie cum ea quæ periit, gigni in cauo vlcere potest.

Cutem similem ei quæ periit, restitui non posse.

Cutis talis omnino, qualis erat quę periit, prorsus restitui non potest: sed simile quiddam cuti, & quod eius officium suppleat, potest.

Cutis gignendæ ratio.

Etenim cùm cutis carne ipsa tum siccior, tum densior sit, certè si resiccarimus & astrinxerimus carnem, persimilem illam cuti reddemus.

Cicatricẽ inducturum medicamentum quale nã esse debeat.

Cæterùm multò siccius quod cicatricẽ inducat, quàm quod agglutinet, esse oportet medicamentum. Quandoquidem glutinaturo, solum id propositum est, vt eius quod secũdum naturam est, redundantiam consumat: qui autẽ cicatricem inducet, nõ hoc modò, verumetiam vt ei quod secundum naturã se habet, aliquid deradat.

Cicatricẽ inducentia medicamẽta quæ sint.

Galla igitur immatura hoc loco, & malicorium, & Aegyptiæ spinæ fructus, modicè siccantia pharmaca sunt. Chalcitis, & æs vstum, & æris squama, & misy, multò his valentiora existunt: misy quidẽ & chalcitis, pręcipuè: mitior autẽ æris squama: atq; etiã hoc mitius æs vstum, præsertim si ablutũ fuerit. Sed hoc quidẽ ad speculationẽ de cõponendis medicamentis pertinet, quæ medendi sequit methodum: quemadmodũ ipsam præcedit, simpliciũ pharmacorũ notitia. Deinceps autẽ agamus de excrescentia carnis in vlcere, quæ morbus in magnitudine existens, primò omniũ sui ablationẽ indicat.

Excrescentia carnis in vlcere à vehementer siccantibus medicamentis exeditur.

Naturæ opera quæ.

Carnẽ minuentia medicamenta.

At hæc, sola vehemẽter siccantium medicamentorũ ope perficitur, haud item naturæ opera: contrà q̃ in carne restituenda, aut glutinatione res habuit: hæc enim ipsius naturæ sunt opera, nec aliud medicamẽta moliuntur, quàm submouere illa, quæ actioni eius obstant. Porrò medicamenta carnẽ minuentia, proxima tum his sunt quæ valenter detergũt, tum iis quæ cicatricem inducunt. Cæterũ misy & chalcitis, si humidæ naturæ applicẽtur, potius carnẽ exedẽt, quàm cicatricẽ inducant: nisi fortè in pollinem admodũ tenuem redactis, parcissimè illis quispiam vtatur. Nam sic imposita, partibus cicatricem cõciliant. Quòd si minuere quæ supercreuere studemus, liberalius sunt imponẽda. Aerugo autẽ, magis adhuc q̃ hæc, minuere carnẽ potest, ita vt genus eorũ quæ cicatricẽ inducunt, prorsus egressa videat.

Carnẽ exedentia medicamenta reddis minus acria si comburãtur: minusq; adhuc, si abluta fuerint.

Iam verò si exvras hæc oĩa, vt minus acria, sic etiã ad cicatricẽ inducendam ipsa reddes aptiora. Si verò etiã laues, adhuc euadent mitiora.

Naturam ægri in primis esse cõsiderandam.

Hoc autẽ semper curantis animo hæreat, nõ omnẽ naturam eadẽ remedia requirere: sed infirmiores, molliorésq;, mitiora; validiores sicciorésq;, valẽtiora. Quare natura ægri in primis venit consideranda. Cùm autẽ cuiusq; naturæ proprietas ineffabilis sit, nec exactissima scientia cõprehensibilis, ac præterea cuiusq; hominis propria curatio habeat, is erit optimus cuiusq; particularis ægritudinis medicus, qui iam eam methodum cõparauit, ex qua & dignoscere naturas possit, & cõiectura cõsequi, quæ sint cuiusq; propria remedia.

Medicus cuiusque morbi optimus, quis sit docendus.

Verũ legitimi vlceratarũ partiũ temperamenti, quoties eas vel carne implere, vel glutinare, vel cicatrice inducere studes, maior tibi solicitudo erit. Nam si ipsa exvlcerata carò calidior sit, aut frigidior æquo, vtiq; medelam exigit, quæ nõ modò moderatè siccet, sed etiam in tantũ calfaciat, refrigerétve, in quantum subiecta caro à naturali suo recessit habitu: cùm fieri nõ possit, vt in vlcere vel carnis productio, vel sinus impletio, vel agglutinatio, vel cicatricis inductio, rectè vnquã cedat, nisi subiecta caro pro naturali modo se habeat.

Vlcus rectè curari non posse, nisi subiecta caro prò naturali modo se habeat.

Vt igitur si phlegmone vnà cum vlcere vrgeret, priusquã hæc esset discussa, nemo id vel carne implere, vel glutinare, vel inducere cicatrice tentaret; ad eundem (arbitror) modũ, etiã si sine phlegmone sola intemperies subsit, nullũ horũ fore prius sperabimus, q̃ illa fuerit sanata.

Vlcera curaturus cauere debet ab extremè calfacientibus atq; refrigerantibus.

Cauenda tamen sunt interim immodicè cùm calfacientia, tum etiã refrigerantia. Ergo hyoscyamũ, mandragorã & cicutam, ceu supra modũ refrigerantes herbas vitabis: tametsi siccãt eæ quoq;, quantũ sit vlceri ex vsu. Resina verò & pix, & asphaltus, quanq̃ modicè siccant, immodicè tamen sunt calida: ideóq; eis solis vtetur nemo, nec aliter, nisi admistis cũ leuiter refrigerantibus, vnũ ex omnibus medicamen fecerit, q̃d sit temperatũ.

Aëris temperaturam ad vlcerum curationẽ esse expẽdendã.

Inspiciunda quoq; est & aëris nos circũdantis temperies. Siquidem velvti medicamentũ quoddam is etiã corporib. nostris forinsecus incidens, vbi immodicus calore, vel frigore est, sanationẽ morat. Danda igitur opera est, vt medicamẽta eius excessui occurrant. Ideóq; Hippocrates in calidiorib. anni temporibus, iis quibus frigidior facultas sit, medicamẽtis vtitur, calidioribus per frigidiora. Iam verò quemadmodũ humidior natura, humidiora, siccior sicciora medicamenta exigebat: ita nũc, calidior calidiora, frigidior frigidiora requiret: contrariã scilicet semper iis, quæ præter naturã, & quæ secundũ naturã sunt, indicationẽ præstantibus.

Naturaliter se habentia corpora, similia sibi; præter naturã autem, contraria postulant.

Quippe quæ secundũ naturã sunt, similiũ sibi indicatiua sunt: quæ præter naturã, cõtrariorum: si modò illa seruari, hæc submoueri est necesse. Quod verò ad cõtrarias indicationes pertinet, si quantò ægri temperamentũ iusto est humidius, tantò particula iusto sit siccior, tale adhibendũ est pharmacũ, quale si vlcus in medij temperamenti particula, corporis mediocriter temperati cõsisteret, adhiberemus. Sin autẽ particula fuerit * siccior iusto, q̃ corporis temperamentũ sit æquo humidius: vtiq; in tantũ intendi siccitatem medicamẽti cõueniet, quantũ particulæ temperamentũ, totius temperamentũ excedit. Veluti si exvlcerata pars, quatuor numeris sit siccior medio temperamẽto: ægri autẽ natura gradibus tribus humidior: manifestũ est, particulam quæ nunc exvlcerata est, siccius vno gradu desideraturam medicamentũ, q̃ quæ sit temperata particula. Simili modo & de aliis excessibus licet tibi ratiocinari.

Siccæ partes quæ sint.

Porrò sicciores particulæ sunt, quæ minus carnosæ existunt: cuius generis sunt, quæ

circa digitos articulósq; habẽtur: præterea, quæ circa aures, nasum, oculos, & dentes consistunt: atq; vt semel dicam, vbi crebræ cartilagines, & mẽbranulæ, & ligamẽta, & ossa, & nerui adsunt: adeps verò & caro, vel omnino nulla est, vel perexigua.

Vlceri sordidi & caui curãdi methodus.

Ordo autẽ curandi vlceris sordidi & caui, à sorde expurgãda orietur, cùm nec glutinari quicq̃, nec carne impleri possit, priusquã purum fuerit. Secundũ locũ exiget cauitatis sanatio. Tertium, cicatricis obductio. Quòd si vnà cum illis vel phlegmone, vel erysipelas, vel gangræna, vel intemperies aliqua simplex cõpositave, partem infestet, nisi quis prius eam sanarit, vlcus implere carne nõ poterit.

Carnis generationem ex subiecta carne, si sana sit, fieri.

Carnis siquidẽ generatio, ex subiecta, quæ sana est, ortũ ducit. Ex ea verò quã premit phlegmone, quæq; intemperata est & ægrota, gigni caro noua non potest. Etenim iusta subiectæ carnis temperies, causæ rationẽ habet: vt quæ cõcrescere secũ, quod vlceratũ est, faciat, & cauitatẽ impleat. Puritas vlceris, rationẽ eius sine quo nõ, atq; hanc sordes interpellans, curationem moratur. Habet aũt & vlcus ad cauitatẽ, rationẽ eius sine quo nõ: quandoquidẽ si vlcus cicatrice fuerit obductũ, nõ amplius cauitas impleri carne poterit. Ergo si phlegmone, & cauitas, & vlcus, & sordes, in eadẽ particula simul adsint, primò phlegmonẽ, secũdo loco sordem, tertio cauitatẽ, & quarto vlcus sanare oportet. Cæterùm affectus vnde primũ maximéq; imminet periculum homini, hic debet primus curari, atq; etiã solus interdũ:

Puncto capite musculi, si conuulsio oriatur immedicabilis, scindẽdum esse totũ trãsversum musculum.

velvti si puncto capite musculi, cõvulsio, quæ cõgruentiũ omniũ medicamentorum vim respuit, accidat, præciso per transversum toto musculo, convulsionẽ quidem sanaueris, aliquẽ tamen ex particulæ motibus vitiaueris.

Sanguinẽ fluentem immodicè, supprimi, si per transversum totum vas præcidatur. vlcus tamen eius postea sanari nõ posse.

Ad eundẽ modũ, cùm ex vena, arteriáve sanguis immodicè profluit, si totũ vas per transversum præcideris, vlcus quidem eius postea sanare nõ poteris; periculũ tamen q̃d ex profluuio sanguinis impendebat, sustuleris.

Neruus quãdo transversim secandus.

Iam neruum punctum sæpe cogimur transversim præcidere, quoties vel convulsiones, vel deliria, vel ambo, magna ægréq; sanabilia, supervenire vulnerationi cernimus.

Luxatio cũ vlcere quãdo debeat insanata relinqui.

Similiter vbi luxatio cum vlcere in aliquo maiorũ articulorũ incidit, vlcus sanamus, luxationẽ autẽ insanatam relinquimus. Nam si hanc quoq; sanare conemur, cõvulsiones haud dubiè sequẽtur. Primus igitur medendi in hisce est scopus, ille qui velvti à causis sumitur, eius q̃d est futurũ: alter, qui ceu rationẽ obtinet, eius sine quo nõ. Tertius deniq; is de quo nuper diximus, qui ad id quod vrget dirigitur.

Differẽtia nullius potest, quod per se consistere potest.

Porrò quod cõsistere seorsum & per se potest, id nullius vnq̃ alterius differẽtia fuerit: sed quod alteri accidit, nec seorsum per se consistit. Quamobrem vlcus, phlegmone, gangræna, & putredo, cùm seorsum & per se consistere possint, affectus quidam præter naturam potius dicenda sunt, q̃ vlceris differentiæ.

Vlceris simplicis differentiæ propriæ vnde sumantur.

At magnitudo, paruitas, æquabilitas, inæquabilitas, tempus & figura, ex eorũ numero sunt quæ aliis accidũt: ac proinde ab iis sumũtur propriæ simplicis vlceris differentiæ. Indicatio autẽ curationis à differentiis fit, sed non omnib. Nam nec recẽs, nec vetus vlcus per se indicat aliquid. Siquidẽ quod vlcus tantũ est, omniq; alio affectu liberũ, siue recens, siue antiquum sit, eandem semper curationẽ desiderat: nihil planè proprium indicante discrimine eo, quod à tempore sumitur. At si cauitatẽ altè reconditã sub cute habeat, considerare oportet, vtrùm ea in superiore parte sit sita, vt sanies ex ea p̃na effluat: an in inferiore, sic vt illic sistatur. Eius igitur cui effluxus patet, eadem quæ aliorũ curatio est. Cui non est, huic ipsi moliamur effluxum quendam oportet.

Effluxum moliẽdi ratio in iis vlceribus quæ aptè expurgari non possunt.

Eius duplex ratio est: aliàs tota cauitate desecta, aliàs in fundo tantũ aperta. Quando verò harũ alterutra sit ineunda, docebit tum locorũ ipsa natura, tum verò vlceris magnitudo. Si nanq; & loca ipsa periculosam sectionẽ faciunt, & vlcus magnũ fuerit, in fundo aperire magis expedit. Sin contrà se habeant, perscindere præstat.

Deligando vlceri ratio.

Deligatio verò eius incipiat quidẽ supernè, sed finiat infrà, vbi scilicet patet effluxus.

Transversa vlcera diligẽtius quàm recta iungenda esse.

Iam verò trãsversa vlcera, quòd eorũ labra magis dissideãt, à seséq; absint, diligentius cõiungi postulant: ideóq; tum suturis, tum fibulis, in eis est vtendum. Quæ verò per longitudinẽ musculorũ sunt facta, hæc si duplici initio deliges, nec suturis egebis, nec fibulis. Sin aliter deligare placebit, vel fibulis, vel suturis vtere. Sufficient aũt paucissimæ omnino suturæ. Et magna quidem vlcera, iis quæ valentius siccent medicamentis curabis. Parua verò, vel quæ moderatè siccẽt, abvndè sanauerint. Cæterùm profunda vlcera, eadem etiã sunt magna, voluntq; tum à duobus initiis deligari, tum verò nec labra sua præproperè glutinari. At quæ profunda multũ, longáq; sunt, vt duplici ratione sunt magna, sic duplicem quoq; præstant indicationem. Itaq; & quæ valenter siccent postulãt, & ne immaturè labra coniungas: & vt à duobus initiis deliges, & vt altis suturis consuas.

GALENI PERGAMENI de medendi methodo, lib. IIII.

Vnitatis solutio.

Vlcus.

Fractura.

Convulsio.

Avulsio.

Ruptio.

Contusio.

Ecchymosis.

EST itaq; vnum morborũ genus, divortium continui vocatũ: quod quidem in carnosa parte, vlcus: in osse, fractura: in neruo, cõvulsio appellatur. Eiusdem generis sunt avulsio, ruptio & contusio: illa quidem in ligamẽto, hæ in vasis musculísq;, ex violento ictu, vel graui casu, vel alio quopiam valente motu excitatæ. Ecchymosis verò vt plurimũ vnà cum contusione & ruptione incidit. Fit autem aliquando & ex oris vasorum apertione, quæ anastomosis dicitur, & ex ea quam diapedesin vocant, & ipsam existentem solutæ continuitatis aliam speciem.

Anastomosis.

Diapedesis.

Iam verò & ex erosione etiam soluitur interdum in animalis partibus cõtinuitas. Verũ is iam mistus affectus est.

Erosionis causa.

Porrò erosio, si intrinsecus ab ipso animali proveniat, vitiosi succi est soboles: sin extrinsecus, aut à valentibus medicamentis fit, aut ab igni. In vniuersum autem, simplices affectus à compositis distinguere oportet, cùm simplici morbo simplex curatio adhibenda sit, composito verò non simplex. Igitur omne vlcus, aut solum atq; per se, nullo nec cum eo simul invadente, nec ipsum præcedente, aut sequente alio affectu, partem infestat: aut cum alio quopiã vno, pluribúsve coniunctum: quorum alij, non modò statim ab initio excitarunt vlcus, sed nunc

etiam

etiam maius efficiunt: alij, eius fine quo non, vt ad curandi opus, rationem obtinent. Cæterùm qui vlcus maius efficiunt, submouendi è corpore sunt, aut pervincendũ id, quod inducũt, incõmodum. Hoc autẽ, si affectus exiguus sit, fieri licebit facilè: si verò magnus, duci ad cicatricẽ vlcus nõ poterit, priusquã illi affectui subventum fuerit. Ergo omne vlcus subiectã sibi carnẽ præditam naturali dispositione, optat: & ne quid alienum inter oras cõglutinandas intersit, quod curationem morari possit. Subiectæ verò carnis affectus, causæ rationẽ obtinet, ad id quod efficitur. Quippe ex hac, & per hanc, tum quæ dissident, glutinantur: tum quæ caua sunt, carne implentur: quare pro natura sua se habeat oportet, quò hæc vtraq; cõmodè perficiãtur. Rectè aũt illa se habuerit, si propriũ temperamentũ tueatur. Itaq; necessum est ad vlcera tum glutinãda, tum carne implenda, temperatam esse subiectam carnem. Nec sat hoc ipsum videtur esse, nisi etiã qui affluit sanguis & probus sit, & quãtitate mediocris. Quippe ægrè sanabilium, rebelliúmq; vlcerum, alia ob intemperiẽ carnis exvlceratæ, alia ob affluentẽ humorẽ fiunt talia. Caro autẽ ipsa interdum solis qualitatibus naturæ modũ egreditur, interdum accedente tumore præter naturam. Iam humor confluens, aut qualitate aut quantitate, à naturæ modo discedit. Interdum verò miscentur dictorum affectuum, aut aliqui aut etiam pariter omnes. Ac carnis quidem intẽperiem, si squalens siccáq; videatur, aqua temperata fouens humectánsq;, donec rubescat, attollatúrq; in tumorem, corriges. Si verò vltra perfuderis, id quod attraxisti evocabis: ac proinde nihil profeceris. Quin etiã medicamenta humidiora, q̃ sanæ carni, adhibeantur. Si verò humidior q̃ pro naturali habitu caro fuerit, contraria ratio ineunda est, ac medicamentorum facultas ad siccius transferẽda: aqua verò nullatenus admouenda: sed si lauãdum vlcus videtur, vinum, aut posca, aut decoctũ austeræ cuiuspiam herbę, præparandum. Eodem modo & calidiorẽ q̃ par est, carnis habitum refrigerabis, & frigidiorẽ calfacies. Agnosces verò horũ vtrunq;, partim colore, partim tactu, partim laborãtis sensu. Quippe aliàs vstionem se sentire fatentur, aliàs manifestum in particula frigus: gaudéntq; vel frigidis medicamentis, vel calidis. Et aliis quidem rubor leuis insidet, aliis color magis albicat. Partiũ porrò quæ cum aliquo præter naturam tumore exvlceratæ sunt, earum prius sanandus est tumor. Vbi labra tantùm vlceris decolorata duráve plusculum fuerint, excidenda ea sunt ad sanam vsq; carnem. Cùm verò altius id malum serpit, deliberatione est opus, excidendúmne omne sit, q̃d præter naturam cernitur, an temporis spacio curandum: qua in re certè consulendus etiam est æger. Iam verò si prauus humor in particulas cõfluens exvlceratas, nec vberior sit iusto, nec multùm excellat malignitate, averti hunc, atq; repelli cõveniet: astrictis scilicet, refrigeratisq; iis particulis, quæ ante exvlceratã consistunt. Inchoanda etiam deligatio est à laborante particula, ducendáq; versus sanã. Quę autẽ vlceribus ipsis admouẽtur pharmaca, siccent valẽtius oportet, quàm quæ simplici applicantur vlceri. Quòd si sisti, cõpescíq; medicamentis influxus nequeat, causa eius investiganda est, atque hæc prius adimenda. Ac si quidem ob partis, quæ fluxum recipit, imbecillitatẽ aliquam id contingat, huic nimirum medendum est. Imbecillitas autẽ partis, omnino ab intemperie nascitur: nõ tamen ab omni, sed ab excellentiori, quæ sanè per contrariã est abigenda. Vbi igitur intemperiẽ ipsam sanaueris, te ad curandũ vlcus cõvertes: nõ aliter planè nunc curata intemperie, q̃ si incidisset citra vlcus. Si verò ab alia quavis particula, vel etiam à toto corpore, vitiosus aliquis humor influxerit exvlceratis particulis, medendum in primis est ipsius fluxionis radici. Ita igitur & varices, quæ sæpe supra exvlceratũ locum sunt, prius sanabimus, vt deinde mox vlcus sanemus. Advertendum autẽ est interim, nullam primitiuarũ causarum, quas procatarcticas vocant, nisi etiamnum affectum producant, esse curationis indicatricẽ: sed huius indicationem, ab ipso affectu initium habere. Siquidem à nullo eorũ, quæ adhuc non permanent, indicatio sumi eius quod ex vsu futurum sit, potest. Est tamen vtilis causarũ procatarcticarũ cognitio, ad noscendos affectus eos, qui tum rationẽ, tum sensum latent. Est itaq; rei quidem præsentis curatio: futuræ autem, providentia. Quòd verò nec nunc lædit, nec læsurũ timetur, id ab vtroq; artis munere, tum eo quod curat, tum eo q̃d providet, excessit. Quare nec indicatio ab hoc ad curationem vlla, nec providẽtiæ ratio sumitur. Si igitur à procatarctica causa indicatio curationis non sumitur, vtiq; manifestum evadit, quòd ab ea quæ præsens est, sumetur. Cæterùm prospectrix pars artis, est duplex: altera, quæ morbosum affectum iam præsentem submouet: altera, quæ illum qui nondum vrget, prohibet. Porrò cõtingit vlcera nõ sanescere, interdum quidem ob labra ipsa pessimè affecta, interdum ob intemperiem particulæ, absq; vllo tumore præter naturã: nonnunq̃ ob intemperantiam quidem, sed quæ cum tumore aliquo sit cõiuncta, nõ tamẽ qui omnino sibi labra excidi postulet. Fieri etiam potest, vt superiacẽs varix, vel auctior lien, vel aliq̃d vitiũ iecinoris, vel imbecillitas exvlceratæ particulæ (quæ ipsa quoq; intensa quædam est intemperies) vel totius corporis cacochymia, vel plethora, vt vlcera minus sanescant, prohibeat. Quare causa ipsa, quæcunq; illa sit, circuncidenda venit. Iam verò vlcus omne cacoẽthe, hoc est, malignantis naturæ, continuò & cauum sit est necesse, cùm ex erosione nascatur. Nunq̃ autem id genus vlcera, sicuti neq; alia vlla, calido acriq; medicamẽto exasperes, priusquam vniuersum corpus à recrementis liberes: quemadmodũ faciebat imperitissimus Thessalus. Quippe eiusmodi medicamenta omnia, cucurbitę ritu ad se trahere à toto corpore sunt habilia. Itaq; nisi id prius vacuaris, materiã fluxiõis acri medicamẽto relinques. Etenim q; nec rectè sanare oculũ ante totum caput, neq; hoc ante totum corpus, vlla ratione liceat, tum philosophis tũ medicis vniuersis, qui methodo mederi sunt soliti, est in cõfesso. Voco autẽ methodũ, certam quandam vniuersalémq; viam, quæ sit omnium

Vlceri curando quæ requirantur.

Vlcera cacoëthe cur talia euadant.

Carnis sicca intemperies, quomodo corrigenda.

Carnis humida intemperies quomodo corrigenda.

Carnis intemperies quomodo dignoscẽda.

Vlceris labra quando excidenda sint.

Æger quando sit cõsulendus.

Humor in particulas cõfluens exvlceratas, quando auertendus & reprimendus sit: et qua ratione.

Imbecillitas partis ab intẽperie nascitur.

Varices prius sanandas esse, quam vlcus ab eis fluxum recipiens.

Indicatio vtilis nulla sumitur à causa nõ permanente.

Procatarcticarum causarum vsus.

Indicatio curationis à causa præsente sumitur.

Prospectrix artis pars duplex.

Vlcera sanescere quæ prohibeant.

Vlcera exasperanda non esse prius quam corpus vniuersum sit purum.

Methodus est certa quædã et vniuersalis via, omnium particularium communis.

particulariũ cõmunis. Cæterùm notitiam quandam habeat oportet, tum similis, tum dissimilis, qui methodo quidvis molitur. At verò, etiamsi in singulis morbis priuata quædam esse methodus medendi videatur, cõmune tamen genus in omnibus vnum existit. Quippe in omnibus curationibus, vnum est methodi ipsius principiũ, quod ab affectus indicatione sumitur: viaq́ etiã quæ ab eo principio ad finẽ vsq; perducit, est in omnibus particularibus similis. Quæ igitur vlcera, omnibus ritè decenterq́ factis, nõ sanantur, ea medici cacoethe, hoc est, maligna, contumacia, rebelliaq́ nuncupant. Protrahuntur autem, vbi quis illis, perinde ac si tantũ vlcera sint, medetur. Cæterũ ex diuturnitate ipsius vlceris, indicatio curationis nõ sumitur, sed ex ipsius particulæ affectu. Si ergo tantũ exvlceratæ partes affectæ sint, si eas curaueris, continuò sanaueris vlcus. Sin verò vniuersum corpus prauo succo redundet, si hũc evacuaueris, idem haud dubiè molieris. Ac signũ quidem vitiosi succi, est ipsa diuturnitas vlceris: inventio autem eius quod expedit, nõ ex diuturnitate, sed ex succi vitio suggeritur. Quare tria hæc sibi mutuò cohærẽt, signũ, affectio, & curatio: signum quidem, ipsa diuturnitas: affectus, succi vitium: curatio, eius vacuatio. Veteres autem, vtpote breuitatis studiosissimi, prætermisso medio, interdũ tertiũ statim primo subiiciunt. Veluti Hippocrates fecit, cùm dixit: Tum ab inveteratis vlceribus confert vt assiduè sanguinẽ effluere facias, vtcunq; id opportunum videtur: non vtiq; curationem indicante diuturnitate, sed sanguinis vitio. Porrò omne vlcus, quà vlcus est, vt sanetur, mediocriter exiccari postulat. Si verò etiam habeat secum affectum alium coniunctum, primò quidem illius curationem: secundò autem, suam propriam requirit. Sed de curatione vlcerum, sic verba fecit Hippocrates: Quodcunq; vlcus cæsim, per versimve acuto telo est diuisum, medicamentũ enæmon, & siccans, & qnod suppurari vetet, admittit. Sin caro aliqua telo tum contusa, tum cæsa sit, hnic ita medendum est, vt q̃ celerrimè snppuret. Nam & minus phlegmone vrgebitur, & necessum est carnes, quæ contusæ cæsæq́ sint, putrefactas & in pus versas, liquare, postea nouam carnẽ produci. Quo quidẽ sermone nos docet, oportere omnia siccari, præter ea quæ sunt cõtusa. Porrò omnia quæ pntrefiunt, ex calido & hnmido sic afficiuntur. Ideoq́ etiã ea cataplasmata quæ ex hordei farina constant, ceu quæ calfaciant humectentq́, omnibus iis affectibus, quibus moueri pus expedit, admonemus. Hordei nanq; farina, ex aqua & oleo: itẽq; panis, ex aqua & oleo: præterea fomentũ multæ calidæ aquæ: & tetrapharmaci vis, omnia denique calfacientia simul & humectantia, pus q̃ celerrimè mouẽt. Sciendum tamen est, admoueri cataplasma calidũ atq; humidum inflãmationi, haud quidem tanq̃ remediũ ipsius (phlegmones nanq; remedia facultatẽ sicciorẽ possident, vt verbascũ coctũ, & folia trifolij cruda, & epipactis folia cocta, & polium) sed vt lenimen quoddã symptomatis. Ac proinde hordei farina, lenit quidẽ dolorem, minimè autẽ medetur inflãmationi. Igitur vel prauus succus non

Vlcera cacoëthe quæ dicantur.

Vlceris diuturnitas est succi vitiosi indiciũ.

Vlcus omne, quà vlcus est, vt sanetur, mediocriter exiccari postulat.

Putredinem oriri à calido & humido.

Pus mouentia quæ sint.

Inflãmationi cur adhibeantur cataplasmata calida et humida.

Hordei farina dolorẽ mitigat.

amplius confluit ad partẽ exvlceratã, aut etiamnum fluit. Si nõ amplius fluat, ipsi tantũ quod laborat, est succurrendum: si quidem vel liuidum, vel nigrum, vel rubrum conspicitur, scarificãdo, ac sanguinẽ emittendo, mox spongiam sicciorẽ potius q̃ humidiorẽ superimponendo: post hæc verò etiam siccantia remedia applicãdo. Ab his, si res postulat, rursus sanguinem auferendo, ac mox iterũ eadem peragendo, donec parta sanitas sit. Quòd si labra vlceris dura, callosaq́ appareant, etiam ea excindendo. At si alicvnde humor ad partẽ fluat, fluxionis est occurrendũ origini. Si verò valens aliquis morbus, vnà cum virium robore affligat, vel si redundantis sanguinis concursus nõ adsit, nemo est qui nõ sanguinem detrahat, qui vtiq; in artis operibus fuerit exercitatus. Quippe sanguinis redvndãtia haud quaq̃ sanguinẽ esse mittendum indicat, sed magnitudo morbi vnà cũ virtute vegeta: exceptis tamẽ à sermone pueris. Etenim si quis etiamnũ sanus, nec adhuc quicq̃ læsus, sanguinis redundantia grauetur, non itatim huic mitti sanguinẽ est necesse: imò alij satisfacit inedia, alij cibi parcitas, alij soluta aluus, vel pnrgatio, vel frequentius balneum: alij sola exercitatio, vel multa frictio, abvndè fuit. Sed nec purgatio in sola vitiosi succi abundãtia cõvenienter administratur, nisi etiã magnitudo ipsius morbi sit ipsi cacochymiæ, cõiuncta. Sic enim vlceribus atq; vulnerib. omnibus quoties valida sunt, purgationem esse vtilem est professus Hippocrates, quòd nimirũ & insigniter vacuet, & ad diuersum trahat. Vniversa autẽ vitia, trifariã grauia validaq́ redduntur: nempe vel propter afflictæ partis præstantiam, vel propter affectus magnitudinẽ, vel propterea quòd sint cacoëthe. Vulnus igitur quod intra thoracẽ, peritongumúe penetrat, nõ paruũ periculum adfert, præcipuè si interiorũ quicquã sit simul convulneratũ. Quinetiam cacoëthe statim fieri, quæcunq; in articulis accepta vulnera sunt, id quoq; omnes ferè sciunt. Vbi enim tendones, & nerui, & carne vacua, osculentaq́ sunt loca, hic doloris, vigiliarum, cõvnlsionis, & delirij periculũ instat. Tum hæc igitur vulnera, tum quæ adeò sunt magna, vt suturis aut ligaturis indigeaut, purgationem desiderant. Ad hæc, quibus periculum corrumpendi ossis impendet, ea vtiq; non sunt absq; magnitudine phlegmones. Quæcunq; verò exeduntur, ea tũ cacoëthe sunt, tum malorum succorũ soboles. Herpetes quoq; à bilioso excremento ortũ habent: cæteraq́ diuturna omnia, ex huiusmodi quapiam causa proveniunt. Quare in omnibus his meritò purgare per aluum iubet Hippocrates. Si igitur valenter etiamnum fluxio irruat, revellere ad cõtraria studebimus: vtique si in superioribus vlcus consistat, per inferna purgantes: sin autẽ in inferioribus sit, superiorem ventrem vacuantes. At si iam fluxio restitit, atq; in membro inhæsit, deriuare per vicina magis expedit: cũ & in propinquiora translatio, & purganti medicamento tum accessus, tum attractus, è vicino, sit promptior. Magnitudo autem morbi, ceu scopus quidam sanguinis detrahendi, aut purgationis adhibendæ, à nobis cõstituenda est. Quẽ sanè scopũ invenit primus

Sanguinẽ mittẽdum esse vbicunq; magnitudo morbi cũ virium robore cõspirauerit, vel si sanguinis cõcursus non adsit.

Sãguinis redũdantiam nõ postulare sectionem venæ.

Purgationẽ in sola cacochymia non administrari cõmodè, nisi etiã magnitudo ipsius morbi eam postulet.

Vitia omnia trifariam grauia redduntur.

Vulnera articulorum evadere cacoëthe.

Herpetes à bilioso excremento oriuntur.

Revulsionẽ esse ad cõtraria loca mobendã.

Deriuatio facienda est per vicina.

Morbi magnitudinẽ esse scopũ sanguinis mittendi purgationisq; adhibendæ.

primus omniũ Hippocrates: secundũ cuius quidem sententiam, omni recens facto vulneri, nisi in ventre consistat, expedit ex ipso statim sanguinem plus minúsve effluere.

Vlceri recenti expedire vt ex eo statim fluat sanguis.

Quippe phlegmone sic minus tentabitur tum vlcus ipsum, tum quæ circumposita ei loca sunt. Idem etiam cõfirmat, debere scilicet imitatorem esse medicum, nõ tantúm naturæ, sed eorũ etiam, quæ cùm sua sponte eveniant, conferunt: necnon conducere, si ab inveteratis vlceribus eorúmq; circũiacentibus partibus, crebrò sanguis fluere cogatur. Porrò quæ acuti sensus pars est, eam q̃maximè seruare citra dolorem tentandum, Quæ verò parum acri sensu est prædita, hæc, si affectus ita suadet, valentiora præsidia admittit. Rursus principis quidem membri robur seruari oportet. Quod tale nõ est, licet huic adhibere relaxantẽ medendi rationem. Quod verò ad positum pertinet, si ventriculus fuerit exvlceratus, medicamenta bibenda sunt.

Gula exvlcerata medicamenta esse paulatim assiduéq; lingenda.

Si gula (quæ transitus comestorũ bibitorúmq; est) nõ semel, nec tota simul sumenda, sed paulatim, assiduéq; lingenda: & sanè tum crassiora, tum magis lenta esse debent. Nam ex transitu contactúq;, vulneribus quæ illic habẽtur, emolumentũ accedit: nõ ex cõtinendo, & diutius adhærendo: sicut iis quæ in ventriculo sunt.

Intestinis exvlceratis quomodo succurrendum.

Quæ verò vlcera in crassis sunt intestinis, iis quæ per sedem iniiciũtur remediis magis egent: quippe cui magis sunt propinqua. Quæ in tenuibus habentur (quoniam & longinquiora sunt, & medio situ posita) ambo requirũt, & quæ supernè sumuntur, & quæ infunduntur per sedem. Cõmunis autem omniũ internarum partium est indicatio, vt ea eligantur, quæ animalis naturæ maximè sint familiaria, siue cibi sint, siue medicamenta: fugiantur respuantúrq; his cõtraria. Quanq̃ in iis quæ foris sunt vlceribus, innoxius etiam talium medicamentorũ sit vsus, æruginis, æris vsti, æris squamæ, cadmiæ, pompholygis, lithargyri, atq; cerussæ.

Intrò quæ propinanda non sint.

Hæc igitur & similia, interioribus exhiberi nõ debent. Eligenda verò alimenta sunt, si quidem ad cicatricem perducere, aut vlcus glutinare studemus, tũ austera, tum glutinosa, & quæ minimè rodant. Sin emundare, quæ modicè abstergeant: quod munus mel non coctum, præter cætera præstat. Ac voco sanè austerũ, id quod astringens dicitur: vt acerbum, quod impensè est austerum.

Mel crudum. Austerũ quid. Acerbum quid. Vlceribus internarũ partium quæ prosint medicamenta.

Ergo internis vlceribus opitulantur, hypocistis, balaustium, punicorum cytini, galla, malicoriũ, terra Samia, Lemniũ sigillum, rhois, rosarum succus, acacia, aliáq; id genus, quæ citra incõmodum viscerum, præsidium internis visceribus afferunt. Danda verò hæc sunt, ex aliquo astringentiũ decocto, vel mali cotonei, vel lentisci, vel clauiculorũ rubi, vitisve, vel myrtorum, vel deniq; ex vino aliquo austero.

Vinum fugiendum esse, vbi phlegmones suspicio adest.

Cauendum tamẽ à vino est, vbi phlegmones suspicio adest. Sunt autẽ & præparanda id genus medicamenta, cum eisq; miscenda etiam, tum tragacantha, tum gummi: præsertim si ob gulæ vlcera exhibeantur. Sed & gargarizare quoq; iubendus est, qui ad fauces & paristhmia his vtetur.

Aspera arteria vlceribus qua ratione medendum sit.

Ad vlcus autem quod in aspera fit arteria, vt supinus q̃diutissimè in ore teneat, ac omnes qui illic sunt musculos laxet, remittátq;, præcipiendum: influat nanque sic sensim & paulatim de medicamento aliquid sensibiliter & manifestè in ipsam arteriam.

Potionis nonnihil semper in asperam delabi arteriam.

Nam & cùm naturaliter sese habet, scire licet potionis nõnihil illuc percolari. Semper autẽ cauẽdum est, ne largius quicq̃, & per mediam spiritus viam, influat: alioqui excitabit tussim.

Mel permiscendum esse medicamentis, quæ thoracis pulmonisq; vlceribus instituuntur.

Iam verò medicamentis omnibus, quæ thoracis & pulmonis vlceribus sunt destinata, mel admiscendum est: quod quidẽ digestionis eorũ in corpus, ac celeris trãsitus, velvti vehiculũ erit, cũ eo, quòd neque nocebit vlceri.

Diureticorum aliquod melq; ipsum miscendum esse medicamentis quæ ad vesicam & renes faciunt exvlceratos.

Ad eundem modum, quoties in vesica & renibus consistit vitium, non solum mel ipsum, sed etiam diureticorũ aliquod vlcerũ medicamentis miscere oportet. Cæterùm partes exvlceratæ, tum ex earum substantia, tum functione, tum vtilitate, tum positu, tum figura, facilè discernuntur. Itaq; non modò illa quæ diximus, sed etiam complura alia, ex figura partium, posituráq; indicantur. Etenim cathetere omnino probè vti nequeas, nisi & positum, et figuram totius vesicæ planè perspectam habeas. Ergo in hisce omnibus nõ parum ad totam curationem locus affectus indicat.

Affectus in alto sitos, valentiora medicamenta requirere, quàm qui in summa superficie consistunt.

Porrò valentiora medicamenta requirunt, affectus in alto delitescentes corpore, quàm qui in summa superficie consistunt.

Ecchymosis curatio.

Ecchymosis omnis, vacuationem pro curationis remedio indicat. Quare calfacientibus huic, & modicè siccantibus medicamentis est opus.

Cucurbitulæ vsus.

Quòd si ecchymosis altius descendat, non fuerit vsus cucurbitulæ invtilis: quod quidem instrumentum fuit à medicis, ad violentam attractionem excogitatum. Ergo si evocatum celeriter ecchymoma sit, facilè coalescet rupta ipsa caro. Sin longiore spacio, sordes multa subnascẽs, medium inter vlceris labra spacium occupat, ita vt iam coire ruptio non possit, sed tantum ipsa labra propè admoueantur.

GALENI PERGAMENI de medendi methodo, lib. V.

MOnstratum igitur est, omne vlcus siccantia medicamenta requirere.

Vlcus cauũ modicè siccantia nec non detergẽtia postulat.

Cæterùm quod sinum habet, vt minus sanè quàm reliqua, sic ea quæ præterquã quòd modicè siccent, etiam abstergendi facultatem possideant, desiderare.

Glutinãtia medicamẽta quælia nam esse debeant.

Quod verò coniungi sibi labra postulat (cuiusmodi sunt cruenta) huic tum quæ magis etiam siccent, tum quæ citra abstersionem leuiter astringant, esse opus.

Cicatricẽ inducentia medicamenta qualia esse oporteat.

Iam quæ vlcera perduci ad cicatricem postulant, hæc non solum magis adhuc siccantibus, sed etiã strenuè astringentibus remediis egere.

Excrescens caro qualia requirat medicamẽta.

Quòd si caro eorum præter naturæ modum intumuit, acria, & demolientia desiderare. Si quod verò aliud symptoma vlceri adiunctum erat, ab eius natura curationis indicatio sumebatur: atque ex hac rursus petebatur remediorum facultas. Si nanq; sordes innasceretur, quæ hanc tollerent opus esse: eáque omnia abstergẽdi vim habere, multò sanè maiorem, q̃ ea quæ carne implerent. Ac si agglutinaturum medicamentũ esset, siccans, astringénsq; id esse debere. Si carne impleturum, siccans & abstergens: atq; in singulis reliquorum, vti dictum est. Si verò intemperata subiecta caro esset, primum per cõtraria succurrendũ esse illius intem-

perantiæ. Nihil siquidem redire ad propriam naturã potest, sine iis quæ ipsi facultatẽ habent cõtrariam. Considerandas præterea esse & ipsius intemperantiæ causas: ac primũ quidem medendum esse causæ quæ adhuc intemperiem fouet: post hanc verò, & ipsi quæ iam facta esset intemperantiæ. Ostendimus autẽ, tum ab vlcerum differentiis diuersas indicationes præberi, tum eas quæ à laborãtis corporis temperamento sumuntur, diuersam ab his habere rationẽ. Siquidem illæ, cùm ex iis, quæ sunt præter naturã, sumãtur, omnes cõtraria esse adhibenda dictãt: hæ, cũ ab ipsa natura capiãtur, similia. Necillud omisimus, ex præcellentia membri, aut cõtrario statu, itemq; sensu acri, hebeteve, diuersum medicandi consiliũ peti. Cùm autẽ non modò in similaribus, sed etiam in organicis partibus solutio cõtinui oriatur, remediorũ indicationes aliæ quidem à similaribus, aliæ ab instrumentalibus desumuntur. Cæterũ quandoquidẽ satis superq; de iis vlceribus, quæ in carnosis accidunt partibus, disseruimus, tempestiuũ videtur nunc de illis agere, quæ in arteria, vena, & neruo contingunt. Ergo si cui arteria, venáve magna fit vulnerata, copiosum sanguinis profluuiũ subitò supervenit, & glutinari id vulnus difficilè quidem in vena potest: in arteria autem (sicuti nonnullis medicorũ est visum) fortasse omnino nõ potest. Sanè profluit ex vena aut arteria sanguis, aut reserato earum ore, aut tunica earum diuisa, aut transcolatus, siue sudoris instar transfusus. Porrò diuiditur ipsa tunica, aut vulnerata, aut cõtusa, aut rupta, aut erosa. Anastomosis (hoc est, reseratio) accidit, propter tum vasis imbecillitatem, tum sanguinis qui ad os eius impetu ruat, copiam: ad hæc, acrem quampiã, quæ illi extrinsecus incidat, qualitatẽ. Diapedesis verò ex tunica earefacta, & attenuato sanguine oritur. Accidere tamen potest, & ob graciliũ vasorũ os adapertum. Quæ igitur vulnerant, ea sunt acuta, atq; ad secandum habilia. Quæ cõtundendo soluũt, dura grauiaq; existunt. Quę rumpũt, omnia tensionis interventu id faciũt. Idem & intensior actionis vehementia facit: tum plenitudo illa quæ respectu vasorũ dicitur, tum casus ab alto, necnon graue quippiã durumq; incidens. Ac si ex vulnere, vel clamore, vel casu, vel cõtusione, perruptũ vas sit, vtriq; in iis causa ipsa desiit. Si verò ex abũdantia, fieri potest vt vas etiam amplius rumpatur, effectrice saltem etiamnum causa manente. Quare in tali affectu, & primũ est ipsa plenitudo vacuanda, dein supprimendus sanguis: ac demũ vlcus curandũ. Vbi verò effectrix causa iam desiit, primò quidem sanguis sistendus est, ac mox vlcus sanandum: idq; obturato perrupto vase, translatoq; aliorsum quod per id ferebatur. Porrò vlcus ipsum clauderur, vel labris eius, quæ dissident, in idẽ adductis, vel osculo ipsius obstructo. Adducẽtur in idẽ labra, tum nostrarum manuum opera, vbi sic ad manus vlcus se exhibet: tum per deligaturã, tum per refrigerantia astringentiaq; remedia. Neq; enĩ fuere fas est, arteriæ venæ'ue vulnus. Obstruetur vasis osculũ & sanguine ipso cõcreto, & iis quæ foris illi admouentur emplastris linimentisq;: necnon igne, & medicamentis inducentibus crustam. Potest etiam superimponi vlceri circũiacens caro, atq; ipsa in nonnullis vulneribus cutis. Avertitur autẽ sanguis, tum ad proxima deriuatus, tum ad contraria revulsus. Deriuatio ad vicina loca fit, cùm id quod per palatum vacuatur, deriuatur per nares: revulsio autem ad contraria, cùm ad inferna revellitur. Rursus, quod per sedem profluit, id deriuamus per vuluã, sursum verò revellimus. Ita nãq; & natura ipsa facere solet. Mulieri enim (inquit Hippocrates) sanguinem vomenti, menses supervenientes remedio sunt. Hac de causa, si vel menses cõfertim eruperint, vel sanguis ab vtero quoquo modo profluxerit, sursum revelles, cucurbitã maximã suffigens mammis. Eandem ob causam, si ex dextra quidem nare profluat sanguis, eum retinet maxima cucurbitula hepati admota. Si ex sinistra autem, lieni. Quemadmodũ si per vtraq; fluat, vtriq; visceri cucurbitulæ applicãdæ sunt. Quòd si resolutus adhuc æger non sit, etiam vena ex eodem cubito incidenda est, qui profusioni è directo respõdet. Cęterùm vbi pauiũm detraxeris, mox vnam horã intermittens, rursus detrahes: pòst iterũ atq; iterum, pro laborantis viribus. Ad eundẽ modum, quæ per aluum fluunt, ea vel per vrinas, vel per vterũ deriuabis: quæ per vrinas, ea vel per vterum, vel per sedem transferes. Pari modo, quæ per vterum erumpunt, vel per vrinas, vel per aluum. Quæ verò in oculis, aure, vel palato, fluxiõnes accidunt, earũ ad vicina deriuatio per nares est. At revulsio in iis quæ suprà sunt omnibus, deorsum semper agitur: sursum in iis quę sunt infrà. Præterea à dextris ad sinistra: sicuti ab his tur sus ad illa. Similiter ex iis quæ intus habẽtur, ad ea quæ foris sunt: cõtraq; ab his, ad illa. Ergo & frictio contrapositæ partis, potissimũ per ea medicamenta quæ calfaciant, præterea vincula arctiora, iis quæ ad contrariũ revocant remediis annumeranda sunt. Non secus profectò, & naturalium meatuũ qui positi ex adverso sunt, reclusio. Porrò vinculũ ipsis profluentibus vasis iniectum, fluentẽ sanguinẽ sistit: nostriq; similiter digiti appositi: atqueadeo dissidentiũ vulneris labrorũ ligatio, quam epidesim vocant. Situs autẽ particulæ vulneratæ sit talis, vt & spectet sursum, & ipsam indolentem conseruet. Si vas vnde sanguis profluit, altius demissum sit, vnco attollendũ est, modicaq; intorquendũ. Quòd si ne tunc quidẽ sistatur, ipsumq; vas vena fuerit, supprimendus est cataplasmatis quę ex frixa resina, & farinæ triticeæ tenuissimo polline, & gypso, aliisq; id genus confecta sunt. Sin sit arteria, aut vinculo amplectẽns, aut totũ vas præcidẽs, pro fluuium sistes. Sed vinculum etiam iniicere magnis venis compellimur: interdumq; transversim totas præcidere, vbi rectè ex profundissimo loco assurgunt, ac præsertim per angustias quasdam, vel per principes partes. Tutius tamen est vtrunq; moliri, & vinculũ vasis radici iniicere, & quod deinceps habetur, præcidere. Vasis radicẽ voco priorẽ eius partẽ, quæ vel iecinori est propior, vel cordi. His peractis implendũ carne vulnus est, priusquàm vinculũ à vase decidat. Itaq; sistendo sanguini longè sunt cõmodiora emplastica,

Indicationes à laborantis tẽperie sumptas, diversam habere rationẽ illis, quæ ab vlcerũ differentiis sumuntur.

Sanguis quatuor modis à vasis effluere potest.

Anastomosis vasorum vnde accidat.

Diapedesis causa.

Secandum arteriæ aut venæ vulnus nõ esse.

Vas apertũ obstrui quotupliciter possit.

Sãguinem deriuare ad vicina, & revellere ad contraria.

Menses revelli sursum admota cucurbitula mammis.

Sanguinẽ ex dextra nare fluẽtẽ supprimi, admota cucurbitula hepati: ex sinistra aũt liene.

Sãguine per nares fluente, quãdo & qualis secãda sit vena.

Deriuandi modi diuersi.

Revellendi ratio.

Frictio.

Vincula.

Epidesis.

Vulnerata particula situs.

Sanguis profluẽs ex vasis demissis altius, quomodo supprimendus.

Sanguini supprimendo cur emplastica sint aptiora crustificis.

stica, q̃ inducentia crustas: quãdoquidem in his est verendũ, ne vbi crusta deciderit, rursum sanguinis profusio ab ipso vase excitetur, cùm vas magis nudatũ carne, q̃ pro ipsius naturali habitu, derelinquat. Siquidẽ generatio crustæ, ex subiectis fit, circumpositisq; corporibus semivstis.

Sanguini supprimendo optimum cataplasma.

Optimũ igitur omniũ quæ noui medicamentorum quo etiam ad cerebri membranarũ, necnon sphagitidum venenarũ hęmorrhagias tutissimè vtemur, est quod subiiciam. ℞, thuris partem j. Aloës partem S. misceãtur ita cum oui candido, vt perveniant ad crassitudinẽ mellis. Postea verò leporis mollissimis pilis excepta, tum vasi, tum vniuerso vlceri, liberaliter admoueãtur. Alligãdum autẽ id forinsecus fascia est ex tenui linteo: cuius fasciæ primi quatuor quinquéve amplexus, ipsi profluenti vasi iniicientur, ducẽturq; mox versus eius radicẽ: nisi in quibus partibus id nõ licet, vt in cerebri involucris. His factis, vbi tertio die solueris, si tutò adhuc medicamen vlceri adhæret, aliud rursus superimpones, deligabisq; vt antea, similiter. Quòd si prius linamentũ deciderit, impones alterum: ac sic, quoad carne munietur, curandũ ipsum vas est: necnon à principio ad finẽ vsq; vulnerata particula, mediocriter supina seruanda. Vitandũ autem est ne dolor incidat, ac rursus profluuium excitet, cùm nihil sit quod profluuium magis q̃ dolor proritet, & phlegmonas augeat.

Dolor omnium maximè tũ ipsum profluuiũ excitat, tũ phlegmonas auget.

Manna thuris.

Iam mãna thuris magis q̃ thus astringit: est autem minus emplastica. Constat verò in duris corporibus plus aloes immiscendum esse prædicto medicamento; in mollibus autẽ, plus thuris. Cæterũ vbi medicamentum id facere magis emplasticũ optas, deligere thus resinosius oportet, quod quidẽ & mollius est, & candidius, mansúmq; non cõminuitur, sed partes suas sibi cohærentes tuetur, vt mastiche.

Thus.

Mastiche.

Cauterio, caustícisq; in quib. vtgamur vti.

Maximã autem necessitatem vel crustificis medicamẽtis, vel ignitis ferramẽtis vtendi animaduerti, vbi ex erosione putrescentis alicuius, profluuiũ sanguinis excitatur: vt in pudẽdis & sede: quæ partes, & propter naturalem humiditatẽ, & quòd excrementorũ canales sint, ex leui occasione putrescũt. Vbi igitur totũ quod iam computruit sublatũ fuerit, tunc in hisce opus est radicẽ ipsam exvrere, idq; aut ferro candenti, aut medicamẽtis excitantibus crustam, sed quæ etiã facultatem astringendi possideant, qualis in chalcitide & mysi, et atramẽto sutorio visitur.

Adurentia simul et astringẽtia, quæ sint.

Porrò quę ex calce nõ extinctã cõficiuntur, ea vtiq; valẽtiora his sunt: cæterũ calx vim astringendi non habet. Excidunt igitur citius quæ ab his fiunt crustæ: hærent autẽ diutius, quæ ab astringentibus: quod vtiq; longè est vtilius. Quare nec festinare quidẽ debemus ad amoliendas crustas, vbi hæmorrhagias periculũ adest, nisi in illis tantũ affectibus depascentibus, in quibus propter putredinẽ, candẽs ferrũ admouere corpori fuimus coacti.

Crustas à causticis astringentib. excitatas, harere diutius vlceri.

Porrò qui è vasis profluit sanguis, aut propterea quòd amplius non cõfluet, sistetur: aut quia occlusa diuisio erit, aut etiã ob vtranq; causam, id quod tutissimum fuerit. At confluere prohibetur, & propter deliquiũ animi, & cùm ad contraria revellitur, & cùm deriuatur ad proxima: & per refrigerationẽ, tum corporis totius, tum præcipuè partis affectæ.

Refrigeratio totius corporis & particulæ affectæ fluentẽ sanguinem supprimit.

Hac etiam ratione, frigida tum pota, tum parti foris affusa, sæpe hæmorrhagias suppressit. Idem etiam moliũtur, & posca, & vinũ acerbum, aliáq; omnia quę vel astringendi, vel simpliciter refrigerandi vim habent. Clauditur ipsa diuisio, si vel contrahatur cõniueatq; id quod diuisum est, vel obstruatur. Sanè contrahitur tum astrictione, tum refrigeratione, tum deligatura, tum vinculo exceptũ. Obstruitur vel intrinsecus, vel extrinsecus. Et intrinsecus quidem à cõcreto sanguine: extrinsecus verò, tum ab hoc ipso, tum à linamento, & spongiis, & crustis, & medicamẽtis iis, quæ lẽtitia crassitieq; sua, meatus obserant: ad hæc, corporibus iis quæ circum iacẽt, propius admotis. Atq; hactenus de profluuiis sanguinis, quæ à partibus expositis sensui oriuntur. Nam quæ de profũdo sanguinis profluuia erumpũt, ea nec vinculo nec deligatura sanaueris, velvti neq; candenti ferro: sed per revulsionem, ac ad vicina loca deriuationẽ: necnõn per cibum atq; potionem, quæ & emplasticam vim sortiantur refrigerentq;: necnõ per medicamenta astringentia.

Sanguinis profluuiis ex profundo erumpentibus qua ratione occurrendum sit.

Pro differentia autem & proprietate partium quæ profluuium patiuntur, variis vtimur instrumentis. Siquidem per clysterem, in intestina: per metrenchytas in vterum: in vesicam deniq; per catheteras, idoneorum aliquod medicamentorũ immittimus. Equidem quaternis diebus vidi sanguinẽ è vulua profluere, nec potuisse vllo remedio sisti, quoad quarto die plantaginis succo vtentibus nobis, prorsus constiterit.

Plantaginis succus remediũ optimum est sanguinis effusionibus.

Est quippe hoc medicamen, & ad ea quæ ex erosione excitantur profluuia sanguinis vtilissimum. Cui etiam valentius aliquod hoc casu medicamentũ, aliàs aliud miscere soleo, vtiq; ad totum respiciens affectum, id quod perpetuò est faciendum. Etenim in his ipsis quæ ex vulua, vesica, & intestinis profluuia oriuntur, æstimari debebit ipsius profusionis quantitas: vt videlicet hanc ipsam, vel vt primã, vel vt secundã indicationem curationis habeamus, nec tameti negligentes affectum. Nam si perruptum vas aliquod magnũ est, aut vehementer reclusum hiat, vtiq; astringentibus medicamentis est opus, velvti balaustio, hypocistide, rhoe, omphacio, acacia, gallis immaturis & malicorio.

Astringentia medicamenta.

Sin vel exiguum vas est, quod perruptum est, vel modicè reseratum, sic vt nõ multus sit ex eo sanguis profluẽs, etiam aloe & manna, & pini cortex, & lemnium sigillũ, & spinæ Aegyptiæ fructus, & crocũ, & lapis hæmatites, aliáque id genus, ex vino nigro austero, vtilia medicamenta sunt. Quòd si nec genus id vini adsit, nec plantago, nec solanũ (quippe hæc quoq; sunt idonea) rubi, & cynosbati, & myrti, & lentisci, & hederæ, & coronæorum, & mespilorum, breuitérque, astringentium omnium decoctum ex vsu est. At si ex erosione profluuium aliquod incidit, erit vtiq; id exiguum, atque paulatim effluens. Quare Pasionis, vel Andronis, vel Polyidæ pastillis vtendum est; aut etiam nostro qui ex charta constat.

Pastilli diuersi contra profluuia sanguinis, ex erosione oborta.

Sin profusior hæmorrhagia fit, iis quæ vehementissimè astringant vtendum medicamentis, quoad vehemẽs eius frãgatur impetus. Mox deinde admiscẽdi illis pastilli sunt: postea ad ipsos solos veniẽdũ, cũ aliquo ex

Astringentium simul & refrigerantium vsum, quæ ad supprimendũ sanguinem applicantur extrinsecus, non vbiq; probat Galenus.

antè dictis succis aut decoctis. At verò quæ extrinsecus profluenti particulę admouentur, tum astringentia, tum citra astrictionem frigida, hæc ipse nõ vbiq; probo: sed mihi contrà omnino q̃ fieri res postulat, ipsum sanguinẽ intrò compellere, ac venas quæ in alto sunt implere videntur. Vidimus enim quosdam eorum, qui sanguinẽ à pulmone reiicerent, ex thorace refrigerato manifestè læsos: æquè vt qui sanguinẽ vomuerunt nonnullos, quòd venter esset foris refrigeratus. Eodem modo & eorum quibus ex naribus sanguis ꝓfluxit, aliqui ex capitis refrigeratione deterius habuerũt.

Refrigerantibus quãdo circa partes vnde fluit sanguis vtendum.

Quare nec omnino, nec sine discrimine, nec omni tempore loca quæ circa particulam vnde sanguis profluit, sunt sita, refrigeranda suaserim, sed posteaq̃ in alia diuerteris: vt exempli gratia, in naso, vbi sanguinis missione vsus fueris, vel artuum frictione, devinctioneq́;, vel ad præcordia cucurbitis defixis. Quin ne sic quidem ad frontem capitiq; refrigerantibus vtẽdum est illicò, sed revellendũ prius ad contraria: vtiq; affixa in summa ceruice cucurbita.

Cucurbitam summa ceruicẽ affixam, revellere à naribus sanguinem.

Sanguinis fluẽtis per nares, revulsio duplex.

Quippe duplex est in sanguinis è naribus profusione aversio: & quæ est ad totius corporis inferna, & quæ ad capitis posteriora: propterea videlicet q; ipsæ nares & in superiore & in anteriore parte sunt sitæ.

Diapedesis quomodo sit curãda.

Iam verò sanguinis effusio diapedesis dicta, refrigerantibus & astringentibus est curãda: necnon victu crassiori, si ob tenuitatem sanguinis accidat. Porrò quod venæ insedit vlcus, si ad manum est, eandem curationem cum iis desiderat, quę in carne consistunt.

Dura omnia ægrè consolidescere.

Enimverò quemadmodum dura omnia ægrè consolidescunt (cartilago enim cum cartilagine per coitionem haud coalescit, sicvti nec os cum osse, sed per callum tãtum coniungitur) sic etiam solutæ arteriæ cum difficultate ob substantiæ duritiem coalescunt, etsi eas aliquando conglutinari viderimus: idq; in mulierib. atq; pueris, tum circa frontem, tum circa malleolum carpúmq;, ac medium extremæ manus. Simile quiddam aliquando & agresti cõtigit iuueni, dum sanguinem sibi mittendum verno curaret tempore, quod nostratibus est maximè in vsu.

Verno tempore sanguinẽ mittere Græcis vsitatum erat consuetum.

Illi siquidem pro vena fuit secta arteria in cubito, quam postea nosipsi conglutinauimus. Est autem sanatu difficilior arteria incisa q̃ vena, tantóque siccioribus medicamentis eget, quantò ipsa est suapte natura q̃ illa, siccioris temperamenti. Cætera verò, eiusdẽ speciei ambæ medicamenta desiderant.

Vesica pro clystere Galenus vtitur.

Porrò ad ea quæ in recto intestino sunt vlcera, per vesicã, cui sit fistula recta ad finẽ annexa, iniicere liquatũ medicamen atq; tepidũ licet. Cæterũ sicca medicamenta magis sunt idonea, q̃ quæ liquabilia vocantur: quoniam facilè vel plantaginis, vel alterius eius generis succo miscentur. Eiusmodi medicamenta sunt, & crocum, & pompholyx, & aloë, & quę dicuntur cephalica. In ipso autẽ primò producendæ carnis tempore, quod suppressionem sanguinis continenter excipit, etiam Lemnia terra salutare est præsidium.

Lemnia terra.

Romã esse maximè obnoxiã fluxionibus.

Pulmonis vlcera cur difficiliora sanatu sint.

At quæ pulmoni adhæserunt vlcera (cuiusmodi sæpe in vrbe Roma visuntur, loco profectò maximè obnoxio fluxionibus) difficiliora curatu existunt, ob assiduam ipsius visceris agitationẽ. Quod quidem laxũ & spongiosum cùm sit, minimè etiam mirari convenit, si sanguis aut pus in thorace contentũ, aliquando per membranam illius transmittatur ad arteriam asperam: quandoquidem per aliam longè duriorẽ in ossiũ fracturis effũditur sanguis crassus ad calli generationem.

Pulmonis vulnus curatio indicatur. [?]

Vbi igitur vel ex casu, vel prævalida acutáq; voce vas aliquod in pulmone rumpitur, citráq; dolorẽ cõfertim sanguis feruens, floridus, multúsq; cum tussi expuitur, scire licet in viscere vulnus consistere.

Hæmoptoes morbi curatio.

Itaq; laboranti iniungendum est, vt nec respiret vehementer, ac semper silentiũ agat. Præterea vena cubiti interna protinus incidenda, à qua bis térq; postea sanguis est detrahendus, vtiq; avertendi gratia, tum artus omnes fricandi vinciendiq;.

Posca dissoluit grumos.

His peractis, primũ posca tum diluta, tum tepida, potui offerenda est, quò si quis in viscere cruor concretus latitet, solutus expuatur. Atq; hoc nihil vetat bis térve, ternis horis facere. Ab iis verò etiã aliquod eorũ quæ tum emplasticã vim habẽt, tum astringunt, medicamentũ est exhibendum: idq; aut ex posca diluta primũ, aut ex malorũ myrtorúmve decocto. Rursúsque vesperi medicamen hoc similiter dandum, circunciso (si valentior sit æger) omni nutrimẽto. Sin aliter, sorbitionis q̃d satis est exhibendũ.

Sanguinem in pueris rependũ esse missionẽ sanguinis.

Maximè verò ad rem pertinebit, si etiam postero die (modò æger robustus sit) parũ sanguinis rursus ab incisa iam vena detrahas. Victu autẽ, medicamentisq; eodem modo in quartũ vsq; diem vtatur: pectore interim, si æstas sit, vndiq; melino & rosaceo, madefacto: sin hyems, nardino vnguento. Iuuerit etiam vel maximè nõ modò ad vulnus pulmonis, sed ad alia omnia, illud medicamen emplasticũ, q̃d ex bitumine acetóq;, & aliis quæ illi misceri solent, conflatur. Quòd si mulieri puerove, aut corpori quod mollis sit carnis, medearis, quod ex chalcitide fit, satis habile medicamentũ fuerit.

Pulmonis vasis disrupto, si inflãmatio successerit, aut affectus nequeat consolidari.

Cæterũ si rupturæ vasis successerit inflammatio, exigua spes est cõglutinandi ipsius: quãdoquidẽ inflammationis solutæ pus, expurgari sine tussi nõ potest, quæ maximè rupturæ adversatur: in lõgius tamẽ tempus produci ipse affectus potest. At septi transversi vulnera, quæ foras nõ perveniũt, in carnosis quidẽ partibus subinde visa sunt coalescere, eius motu minimè obstante. Quæ in nervosis eius hærent, insanabilia sunt. Sanè difficilis grauisq; curatio est etiam eorũ quæ in carnosis sunt partibus, si has iam phlegmone obsederit, idq; non in diaphragmate solũ, verum etiã in omnibus quæ intra peritonæũ ambiũtur: quòd in ea scilicet sanies defluat. Danda tamen opera est, vt illã quacunque ratione siccemus, tum per ea præsidia quæ extrinsecus imponuntur, tum per ea quæ ex aqua, vinóve tenui bibuntur. Horum maximè idonea sunt, quæ diaspermaton vocant, & quod ex casia componitur.

Vlcerũ curationem immutari plurimũ per singulas animalis partes.

Immutatur autem plurimũ ipsa curatio vlcerum, per singulas animalis partes. Indicat siquidem, velvti vitium ipsum, vt curetur, sibi applicandum esse cõtrarium: sic particula quæq;, quod sibi sit q̃simillimum.

Aurium vlcera quibus medicamentis curentur.

Quamobrem auriũ vlcera, cùm eæ partes longè siccissimæ sint, glaucio ex aceto curantur: necnon (si valentiore sit opus) medicamine Andronio, scoriáq; ferri in pollinem tenuissimũ læuigata,

Tetrapharmacũ coquit phlegmonẽ, augetq́; affectæ partis putredinem.

lęuigata, & cum acerrimo aceto, quovſque ad lubrici mellis cõſiſtentiam deveniat, coacta. Porrò quod tetrapharmacum dicitur, ſiccare vlcera id genus prorſus nõ poteſt: at maturare phlegmonẽ poteſt, augereq́ affectæ partis putredinẽ. Itaque audiendi locus, quoniã ſiccisſimus eſt, idcirco medicamentis eget q̃ vehemẽtisſimè ſiccent.

Oculi vlcera qualia medicamẽta poſtulẽt.

Naſi vlcera quæ medicamẽta poſtulent.

Oris vlcera quæ medicamẽta requirant.

At oculo exvlcerato, collyrium fortaſſe quod ex thure cõficitur, expedit: narib. verò, quod multò ſanè magis ſiccet, quàm vt conveniat oculis minus autem quàm vt auri quadret. Vlcerum verò quæ in ore accidunt, quæcunq; admodũ humida exiſtuut, præſertim ſi proximè adhærent oſsibus, ea medicamentis egent quæ vehementer ſiccẽt: velvti diphryge, tum ipſo per ſe, tũ ex melle, & vino, & mulſo: præterea & ea quæ iris dicitur, & quę anthera: hiſque vel ſiccis, vel ex melle, vel mulſo, vel vino. Vtile verò ad talia eſt & Muſæ medicamentũ, præterea rhois ſuccus, & omphacium, aliaq; ſtrenuè ſiccantia.

Diamoron, oris vlceribus commodum.

At quæ ſimpliciora oris vlcera ſunt, hęc ſanare commodè poſſunt etiã medicamẽta quæ modicè ſiccãt: velvti quod ex moris conficitur, & quod ex rubi fructu, & q̃d ex ſucco corticis iuglãdium viridis, atq; etiã his magis, quod ex muſto & cupreſsi ſphærulis cõſtat.

Medicamẽtũ genus à ſubſtantia partis affectæ, & ab affectu eſt ſumendum.

Vtendi modus à figura & à ſitu ſumitur.

Inteſtinorum vlceribus qua ratione medendum ſit.

Clyſmos non poſſe pervenire ad inteſtina ventriculo proxima.

In vniuerſum aũt, genus quidẽ medicamenti, ab ipſa curandarũ partium ſubſtãtia & affectu eſt ſumendũ: vtendi verò modus, à figura & ſitu. Siquidẽ quæ in ventriculo, pectore, & pulmone vlcera couſtitere, per ea quæ eduntur, bibunturque curanda ſunt. Quæ verò in inteſtinis, bifariã. Nam quæ vicina ventriculo ſunt, his per comeſta bibitáque ſuccurritur. Quæ verò inferius ſunt ſita, per ea quæ iniiciũtur: quippe neq; ad ea quæ vicina ventriculo ſunt, ſubire poteſt quod per ſedẽ infunditur: nec integris virib. ad inferiora pertingere, quod per os ſit ingeſtũ.

Thoracis atq; pulmonis vlcera, valentiora præſidia requirere, quàm ſi ipſis ſtatim vlceribus admouerentur.

Quamobrẽ thoracis atq; pulmonis vlcera, tũ difficilius iis quæ in ventriculo ſunt, ſanantur, vt quorũ ſitus longius abſit, atq; idcirco medicamentorũ vis remittatur: tũ propter hoc ipſum multò valentiora ea quæ devorentur præſidia requirunt, quàm ſi ipſis ſtatim vlceribus admouerentur. Quòd igitur pulmonis atq; thoracis vlcera expurgẽtur per tuſsim, ventriculi aũt per vomitum & deiectionem, id ob ipſarum partiũ contingit formã. Cæterùm qui è ventriculo eluere pus volunt, nõ ſine periculo vomitũ ꝓvocant: ſicvti ſi aliter infixã illi pituirã per oxymeli & radiculã detergerẽt. Tutius itaq; eſt deiectione vti, quũ vomenti periculum ſit, ne & quod exvlceratum eſt dilaceret, & ſuccũ quempiã invtilẽ ex vicinis attrahat.

Ventriculi exvlcerati pus, tutius expurgari deiectione, quàm vomitu.

Pulmonis vas ruptum, quando ſit inſanabile.

Aſperæ arteriæ vlcerum medicatio.

Tabiarum lac.

Porrò ſi in pulmone ruptũ vas ſit, ſcire licet, niſi protinus, anteq̃ excitetur phlegmone, glutinetur, id poſtea inſanabile fore. At vlcera interioris tunicæ aſperæ arteriæ, & præcipuè laryngis, curationem ſanè recipiunt per medicamẽta humida quidẽ, ſed facultate exiccantia: quæ retinẽtur ore, paulatimq́; per fauces defluunt, idq; ægro iacente ſupino. Lac etiã, ad talia vlcera vnicè commendatur, ſed præcipuè q̃d Tabiis habetur, quũ nimirũ illic locus ſit ſatis æditus, & aẽr circumdatus ſiccus, & paſcuum pecoribus ſalubre. Licebit aũt tibi ſimilẽ locum etiã arte parare, inſereréq; in eo agroſtim, lotum, polygonum, meliſſophyllum, lentiſcum, arbutũ, rubũ, hederã, cytiſum, & alia id genus.

Lac bubulum.

Aſininum.

Caprillum.

Lac muliebre tabidis eſſe maximè congruũ.

Lac aſtãte animali, ſtatimq́; mulctum, bibendum eſſe.

Lacti quando ſal & mel iniiciendum.

Iam verò lac bubulũ, craſſum natura eſt: aſininum, tenue: caprillum deniq;, mediã conſiſtentiã ſortitur. Verùm muliebre lac tabidis auxiliatur eximiè, quũ naturæ humanæ ſit admodum familiare. Hoc tamen de lactis vſu, ſit maximum & cõmune præceptũ, vt ij quibus eo eſt opus, omnino id aſtante animali ſtatim mulctum ebibant: etiam melle iniecto, ſi cui cogi in ventriculo ſolet, necnon ſale, ſi ipſum citius ad aluum deſcendere cupis.

Sanguinis reiectionis à catarrho prodeuntis curatio.

Quod verò ad ſanguinis reiectionẽ ex catharrho ortam pertinet, quum olim accerſitus fuiſſem ad ſplendidã quandã matronã Romanam, tali affectu prehenſam, incidere illi venam non placuit: quandoquidem iã quatriduum ſine cibo egerat propter catarrhũ: ſed iuſſi vt acri vteretur clyſtere, tum crura manúſq; calfacienti pharmaco plurimũ perfricaret, vinciretque: mox caput raderet: cui deinde medicamen, quod ex palumbium ſtercore cõſtat, impoſui: interpoſitisq́; horis tribus, in balneum duxi, ac laui, nullo caput contingens pingui. Dein caput idoneo pilo contexi, & pro eo qui tum erat tẽporis ſtatu, nutriui ſola ſorbitione: poſt quam, ſtatim fructum aliquẽ autumnaliũ auſterum dedi. Quum aũt dormitura eſſet, theriacem propinaui, circiter quatuor menſes antè confectã.

Theriaces quadrimeſtra facultas.

Habet enim id ætatis adhuc prævalentẽ papaueris ſuccum, qui in antiquitatis ignauus redditur: ideóque & ſomniferũ eſt, & fluxiones tum ſiccat, tum leuiter craſſat. Secundo aũt die iuſsi omnes eius partes fricari, vno capite excepto: ad veſperã verò porrexi rurſus theriaces ceu fabæ noſtræ magnitudinẽ. Erat enim quod pridie acceperat, hoc lõgè amplius. Poſtea verò q̃ hac quoq; nocte ꝓbè dormĩſſet, tertio die manè mel coctũ copiosè exhibui, & in quiete ſeruaui. Procedente die totum corpus ſimiliter fricui, ac ptiſanæ cremorem cũ pane exiguo, pro cibo ſumere iuſsi. Mox quarto die mane dedi theriacen cõſiſtentẽ in ætatis vigore, idq; cũ melle copioſo. Capiti verò mulieris eodem pharmaco, quod vehementer tum ſiccat, tum calfacit, impoſito, ac dein ipſa lota, nutritáque modicè, valentius iã pulmonem expurgare ſum in quinto conatus. Ac de hinc rurſum, rurſúmq; ex intervallo, ad caput quidẽ cõſueto cerato, quod thapſiã recipit, ſum vſus. Totã verò corporis curã, in geſtatione, frictione, ambulatione, lauandiq; abſtinentia, ac victu tũ moderato, tũ boni ſucci, ad reficiendũ direxi. Qua induſtria rectè ſę habet mulier, minimè lactis opem requirens.

Sanguinem bis eadem die & ex eadem vena detraxit Galenus, reiiciento ſanguinem ob refrigerata ſpiritus inſtrumenta.

Diaſpermaton medicamen.

Ceratum ex thapſia.

Alteri verò adoleſcenti, cui ex refrigeratis ſpiritus inſtrumentis orta tuſsis fuerat, quũ ſanguinẽ ipſe reiecisſet ad dimidiã heminam, ſtatim venã incidi, ac bis eodẽ die ex ea detraxi ſanguinẽ: deinde rurſus poſtridie bis: ſed artuũ frictione & vinctura priore die vſus, ad veſperam dedi pharmacũ noſtrum, quod diaſpermaton dicitur. Secundo die poſt alterã detractionẽ impoſui toti pectori ceratũ quod ex thapſia cõficitur: mox veſperi, ne ſupra modũ calfaceret, id auferẽs. Tertio die rurſus ad treis horas impoſito, hominem laui. Cibaui aũt ſimiliter tribus his diebus: prioribus quidem duobus, ſorbitiunculis: tertio verò, ptiſanæ primùm cremore: dein, piſce ſtatim

aliquo, qui facilis concoctu esset, adiecto. Dedi quoq; medicamentũ diaspermatõ & secundo & tertio die similiter circa vesperã: qppe & somnũ cõciliat, & sensum doloris leuat, & siccandi vim habet. Vbi aũt & spiritui delegatæ partes in naturali essent temperie, & totũ corpus vacuatũ, ac nulla phlegmones suspicio iuxta ruptum vas superesset, tunc expurgare incepimus. Mox propinata theriace vigentis ætatis, illum ad Tabias dimisi. Ex iis verò qui vlcus in pulmone habent, ĩj demũ insanabiles mihi esse videntur, qui ex succi vitiosi erosione id possident. Oportet autẽ in principio nullius rei æquè esse solicitũ, quàm vt neq; tussiant, neq; ex capite aliquid in pulmonẽ defluat. Cauetur id triplici præsidio: purgatione primùm: secundò, medicamine q̃d diaspermatõ dicitur: tertiò, ipsi capiti providendo. Quod purget, diuersas facultates habeat oportet: cuius generis nostræ sunt pilulæ, quæ ex Aloẽ, Scammonio, Colocynthide, Agarico, Bdellio, & Gummi Arabico cõficiuntur, ad plures videlicet purgandas species excremẽtorum. Capiti providebitur cerati vsu quod ex thapsia cõstat. Atq; hæc quidẽ sunt peragenda in principio. Pòst verò reficiendus est æger salubriter, cibis boni succi, frictione, inambulatione, & balneo, ac præterea lacte fouendus. Quicunq; parũ habere sanguinis videbuntur, iis ad quendã succũ probiorẽ reductis, detrahere sanguinẽ poteris: tum rursus reficere: eosdẽ etiã rursus purgare, ac rursus reficere: denuóq;, si res suadeat, sanguinẽ mittere, potissimũ quibus velut limus quidã vitiosus & crassus, totus est sanguis. Ac qui sanguine abvndãt, statim iis à principio minuẽdus est. Itaq; per hæc tria, q planè deplorati non sunt, oẽs seruãtur: nẽpe per detractionẽ sanguinis, & purgationẽ, & ea quæ caput roborãt. Quare minimè à paruis incipiendum auxiliis est, in quib. morbis maximũ impendet periculũ. At in leuioribus, licet quidẽ leuiora experiri remedia. Sciendũ aũt est interim, fieri nõ posse vt glutinetur vlcus, si phlegmone pulmonem invaserit: omninóq;, si invaserit, febricitaturum hominẽ esse, ac purulenta deinde, quũ soluetur phlegmone, exputurũ tussi. Porrò vlcera quę citra phlegmonẽ in pene, sedéve cõsistunt, nullũ cataplasma desiderãt, sed medicamẽ q̃d cicatricẽ inducat: nõ tamen eius naturæ, quæ vlcera, quæ in carne sunt, inducere cicatrice possit: imò quæ tantò magis valeat siccare, quantò hæ partes carne sicciores existunt. At talia sanè medicamenta sunt, q̃d ex charta cõbusta cõstat: anethúmq; vstũ atq; respersum, ac deniq; colocynthis combusta. Verùm ipsorum, quæ in pene sunt, vlcerum, magis siccari postulãt quæ in toto cole hæserunt, & quæ solam glandùlam occupãt: minus verò quę in præputio sunt: atq; etiam his minus, quæcunque in reliqua sunt cute, quę totum colem vestit. Recentibus & sine madore tum sedis, tum pudẽdorũ vlceribus, sola aloẽ redacta in tenuissimũ pollinẽ, inspersáq;, salutare medicamen existit. Similimã huic vim habet cadmia vino elota, & sicca. Ab hac nõ longè abest lithargyros. Deinceps verò molybdęna sequitur. Cęterùm omnib. tum minus inferẽs doloris, tum nullo minus efficax põpholyx est. Sin humidiora sint vlcera, ipse per se pini cortex, itẽq; lapis hæmatites, idoneus est. Quòd si profunditas quæpiam adsit, vbi exiccata fuerint, dictorũ alicui tantũ mannæ admiscendum est, quantũ sit ad carnem gignendam satis.

Diaspermatõ medicaminis vsus.

Pulmonis vlcera contracta ex vitiosi succi erosione esse prorsus insanabilia.

Pulmonis exulcerati curatio.

Catapotia descripta à Galeno.

Pulmonis vlcera in iis qui deplorati non sunt, curari per detractionem sanguinis, purgationem, & ea quæ caput roborant.

Extremis morbis extrema remedia adhibẽda esse.

Pudendorũ vlcera qualia medicamenta postulent.

Aloẽm inspersam, esse salutare medicamentum sedis et pudendorum vlceribus.

Medicamina vlceribus sedis & pudendorum apta.

GALENI PERGAMENI de medendi methodo, liber VI.

SOlutio continui, in carne quidem, vlcus: in osse, fractura: in neruosis fibris, spasma: in musculis deniq;, vlcus atq; ruptio vocatur. Singuli verò horũ affectuũ, quatenus quidã affectus sunt, sui per contraria sublationem indicãt: quatenus autem solutiones continui, vnitionẽ. Igitur si cutis tantùm acu (exempli gratia) alicui sit puncta, facileq; in eo sanescant vlcera, etiamsi citra medicamentum, nudóque membro, ipsum ad consueta dimittas opera, nihil sentiet mali; sin verò ægrè in illo sanentur, primùm quidem dolebit, pòst etiam tum pulsu particula infestabitur, tũ phlegmone. Quare minimè imponemus medicamen q̃d glutinet, sed molle, & blandũ, & quod dolorẽ mitiget. Siquidẽ vbi magna diuisio est, ibi studium impendi debet, vt magis siccãtibus remediis labra vlceris & vniantur, & coalescãt: vbi aũt acu stylóve facta diuisio fuerit, id dũtaxat curãdũ est, ne phlegmone tentetur particula. Porrò vbi aliquis neruus est punctus, cutim ipsam apertã seruare oportet: aut (q̃d tutius est) latius incidere, vt per eã ex neruo vulnerato effluat sanies: dein verò admouẽda quæ simul dolorẽ mitigent, & exitum saniei patefaciat. Si virtus vegeta sit, sanguinis missio est expediẽs, purgatióq; vniuersi corporis, si vitiosis succis redũdet. Aqua verò calida, quanquã reliquas phlegmonas valde mitigat, vulneratis tamẽ neruis inimicissima est, quum pręsertim eorũ substantia ex refrigerata cõcretáq; humidiore materia sit cõdita. Omnis quippe eiusmodi constitutio, per ea quæ simul calfaciunt humectántq;, resoluitur, atq; putrescit. Quare præstat oleo tenuium partium, & veteri, & calido, neruos punctos fouere. Hoc siquidẽ, si frigidum applicetur, tenues meatus obstruit: sin calidum, digerit. Etenim medicamenta quæ nerui punctura auxiliantur, debent esse facultate tenuia, modicéq; calfaciẽtia, & quæ siccare citra dolorẽ possint: quãdoquidẽ sola hæc trahere ex profũdo saniem, nec demorsa, nec cõtracta particula, valent. Ego itaq; sum vsus primùm resina terebinthina, tũ per se, in iis qui molli erãt carne: tum cum euphorbio, in iis qui dura. Non secus etiã & propuli, nõ per se modò, verum etiã cum euphorbio ipsam emolliens: q; si durior esset, cum aliquo tenui oleo. Quin & sagapeno, opopanacéq;, sum in duris corporibus vsus, vtiq; cũ oleo & terebinthina id miscẽs. Sed emplastrũ ex lachryma Cyrenaica nõ inutile ad id fore mihi videt. Nec secus sulphur viuum, ac minimè lapidosũ, tenui oleo permistũ, donec sordiũ crassitudinẽ cõtrahat. Calx etiã lota, oleóq; cõmista, similiter auxiliat, pręcipuéq; si in æstu caniculę bis térve aqua marina abluat. Ego verò ad neruos punctos hoc vti consueui emplastro: Ceræ partẽ vnã: resinæ terebinthinæ, aut (loco eius) humidę pineæ, aut colophoniæ, aut abietinæ, vnius partis dimidiũ: picis tãtundẽ. Si itaq; humidã resinã

miscebis

Soluta vnitatis species.

Punctura neruo.

Puncto neruo vulnus est dilatandum.

Puncti nerui curatio.

Aquã calidam esse vulneratis neruis inimicissimam.

Neruos pũctos oleo calido fouendos esse.

Puncti nerui qualia medicamenta postulent.

Terebinthinã auxiliari punctiono.

Punctis neruis emplastrũ optimum.

miscebis, tunsum cribratūq; euphorbiū reliquis immittes liquatis. Esto verò pōdus eius, pars ceræ duodecima. Siu ficcā, ficuti quæ colophonia dicitur, vtiq; oleū pusillū desiderabit euphorbiū.

Punctis nervis qualia desiderentur medicamenta.

Nervus per directum caesi curatio.

Itaq; vulnerati nerui curatio medicamēta postulat, quæ & tepidū calorē excitēt, & valēter ficcēt: tū quæ ex substātiæ suæ natura & attrahēdi vim habeāt, & tenuiū sint partiū. At si neruus nō punctus, sed per directū sit cęsus, nudúsq; diuisa cute ostēdatur, vim euphorbij nō feret, ita vt quū interposita cutis est, ferre potest. Quare tūc optimè calce elota, & in plurimo oleo soluta vtēre. Salutare etiā est medicamē, q̄d ex pōpholyge medicamentū fit, si in largo sit rosaceo liquatū. Quod vtiq; melius fuerit, si tū rosaceū ipsum, tum oleū, salis sit expers. Porrò quę ex metallis cōstant medicamēta, ea elota oīa esse debēt, si citra morsum sint ficcatura. Salubre verò medicamentū est, q̄d ex melle soluto in oleo insulso cōstat. Cera præterea, terebinthináq;, si his misceantur, elui prius debēt. Quippe medicamētis omnib. quę laueris, acris mordeúsq; sanies eluitur, abstergitúrq;. Si verò robustus sit q vulnus accepit, & cui corpus sit à supervacuis humorib. mundū, in hoc fas est valentioribus remediis nōnullis vti: cuiusmodi sunt linamēta imbuta pastillis Polyidę, sapa solutis, & super aqua calida tepefactis. Nā eorū quæ vulneratū neruū contingūt, nihil esse frigidū debet: quādoquidem ea pars maximè sensilis est, & principū partiū primati cōtinua, et tēperamento suo frigida. Quorū omniū occasione facilè à frigido offenditur, & suam offensam impertit cerebro. Quòd si ex iis fuerit quę perueniūt ad musculos (sunt. n. hi instrumēta voluntariæ motionis) etiā conuulsionē facilè accersit. Idē fore & in tendonibus expectabis, isdē de causis. Sanè oleo perfundere tale vlcus non cōvenit: nam oleum viribus illius pastilli est aduersum, vlcúsq; sordidum reddit. Nec eī parū interest, nudóne neruo, an per interpositā cutem admoueas. Abluenda igitue à vulnere est sanies per lanam mollē specillo circūuolutā, ac in principio quidē sapa madefactam, expressámq;: postea verò eā vino dulci, sed omni mordēte qualitate carente. Nam quæcunq; dulcia pariter & fulua sunt, vt Falernum, ad id invtilia exiftunt. Quippe acria sunt omnia talia, & supra modum calida. Vlcere verò iam ad cicatricem veniente, quæ alba planè sunt, & tenuia, nec multam aquā tolerant, nec odora sunt, ea dulcibus præstant. Aquæ verò vsum ad nerū vulneratū penitùs fugies, ficuti & cataplasma relaxās. Ad iam dicti pastilli vsum proximè illud medicamentū accedit, quod diachalciteos vocant. Liquari autem id debet, æstate rosaceo, hyeme Sabino oleo. Quòd si Polyidæ pastillus nō suppetat, Andronis vel Pasionis, loco eius sumendus est: vel noster, qui etiam omnibus eis est valentior. Vbi verò neruus alicui transuersim est vulneratus, detrahere largius sanguinem expedit: ac tenui magis, quàm in illis, vti victus ratio est: tum in quiete omnino ac lectulo molli hominem continere: tum oleo calēti vbertim in axillis, collo, tendonibus, ligamētis, & capite vti. Quòd si vulneratus neruus ex iis sit qui in crure habētur, ficuti quū in manu est, alæ, ita in his bubones largo oleo imbuendi: tū per totā spinā ad collum & caput ascendendū.

Metallica medicamenta debēt elota esse, si citra morsum sint ficcatura.

Nervis vulneratis nihil debere admoueri frigidum.

Musculi sunt instrumenta voluntaria motionis.

Oleum reddit vlcera sordida.

Nervo vulnerato neque aquā, nec relaxans cataplasma admouere oportet.

Nervi transuersim vulnerati curatio.

Nervus vulneratus in brachio axillas: in crure, bubones largo oleo fouendos esse.

Contusi nervi curatio.

At contusi nerui, vbi cum eis est simul & ipsa cutis cōtusa, cataplasmate ex oxymelite et fabacea farina curātur. Qui verò absq; cutis simili affectu, contusi sunt, iis oleum calens, atq; tenuiū partium, auxilio est. At si dolor vnà cum cōtusione cutis & nerui infestet, enā picem liquidā immiscere illi cataplasmati, ac bene coquere, tum calens medicamentū imponere oportet. Vbi verò magis ficcans efficere voles, erui farinā inicies. Quòd si vt amplius quoque ficcet desideras, irim immittes Illyricā. At si totus præcisus neruus sit, metus præterea nullus instat, debilis tū remanebit particula. Curatio verò eius cōmunis est cum ea, quæ aliorū est vlcerum. Ligamenta aūt, quū simillimā habeāt speciē tendonibus, valentisśimorū remediorū vim tolerant: neq; ad cerebrum pertingant, & sensus sint experta. Nā nerui omnes, aliā ex ipso statim cerebro habent ortū, aliā spinali interueniēte medulla. Tendones quoq;, quoniā ex neruo & ligamēto cōstant, quatenus nerui participes sunt, ea tenus ex cerebro oriuntur, minus tū q ipsi nerui cōvulsionem accersunt. Ligamenta verò, quū ex osse ortū habeāt, quæcunq; rotunda sunt, ea neruis sunt cōsimilia: duritie tamen plurimum dissident. Verùm in eo quòd alba sunt, & exanguia et cauitate carentia, & in fibras diuidūtur, similitudo illis cum neruis & tendonib. cōstat. Ligamentū igitur vulneratū, si id est quod ab osse ad os permeat, & maximè sine periculo est, & si id ficces quibuslibet medicamētis, nihil hominē offenderis. Sin id q̄d se in musculum inserit, quātò est neruo & tendone minus opportunū periculo, tantò vtiq;, nisi rectè curetur, reliquis ligamentis magis terrere debet. Sed iā operæ precium est, vt de abdominis vulnere aliquid etiā dicamus. In abdomine extrinsecus cutis omnibus antestat: quæ in membranam finitur. Post cutem, medio circiter loco, neruea tenuitas musculorum gemina tenditur, membranarum ritu. Post has deinceps habētur duo musculi recti, et carnosi, qui à pectore ad ipsa pubis ossa perueniunt. Atq; hæc quidem omnia sibi mutuò cohærent, abdoménq; cōstituūt. Quòd verò deinceps hoc excipit, peritonæū vocatur, estq; ex corporibus duobus exanguibus & neruosis conflatum. Verùm alterū eorum neruosa tenuitas eorum musculorū est, qui per trāsuersum se agunt: alterum, membrana prętenuis, velvti aranea, quæ vtiq; verè est peritonæum. Ac tale quidem in medio sui est abdomen. Partes verò eius, quæ vtrinq; ad latus ad quatuor quasi digitos recedunt, hæ statim à cute obliquos musculos habent: priores quidem, qui à pectore demittuntur: secundos, qui ab ilibus ascendunt: deinde post hos, transuersum vtrinq; musculū, sub quo est peritonæum. Ergo & minus periculi in hoc loco conuulnerato est, quàm in medio: quum tenuem aponeurosim nullam habeat, & sutura in medio difficulter administretur: quum nimirum & hac parte maximè procidant intestina, & ægrè intrò cōtineri queant. Si igitur maius sit abdominis vulnus, tum plura necesse est intestina excidere, tum difficilius denuò immitti: quanquam & parua vulnera tractatu etiam sunt difficilia. Nā

Ligamenta sunt sensus expertia, neq; cum sentiunt cerebro.

Nervi oriūtur à cerebro.

Tendones constant ex ligamento & neruo.

Ligamenta oriuntur ab ossib.

Ligamenta ob noxia periculo cum vulnerantur qua sint.

Abdominis descriptio.

Peritonæum.

Abdominis partem anteriorē cū vulneratur, ægrius curari in qua consistunt ad latera.

Abdomine vulnerato, cur mediocre foramē sit salutarius angusto.

Intestinis excidentibus per abdominis vulnus quid agendum.

nisi ꝙ procidit, illicò in suum reponatur locū inflatur, surgitq; in tumorē: quo fit, vt per angustū foramē immitti nequeat. Quare minus graue ꝓ huiuscemodi vulnera, mediocre foramē est. Principiò itaq; id agendū est, vt intestina quæ exciderunt, in suum recōdantur locū. Secūdò, vt vlcus suatur. Terriò, vt medicamē imponas. Quartò, vt ne qua præstātior pars simul afficiatur, prospicias. Si ergo adeò paruū sit vulnus, vt inflatū intestinum ex frigore ambientis aëris remitti nequeat, discutiemus flatum spongia molli, & ex calente aqua madenti, móxq; expressa, intestinū ipsum calfacientes. Præparetur verò interea vinum austerū calidum: quippe id magis calfacit q̃ aqua, robúrq; intestino addit. Quòd si huic quoque præsidio, intestini inflatio nō cesserit, incidēdum peritonęi tantulum syringotomis est, quātùm ei q̃d excidit, reponēdo sit satis. Scalpelli verò quib. acies vtrinq; habetur, aut quibus cuspis acuta est, sunt omnino fugiendi. Situs sūt laborāti sit talis, vt quæ vulnerata pars est, sublimiorē semper locum obtineat. Cauendúmq; magnopere est, ne id quod exciderit, degrauetur quicquā ab intestinis aliis. Qui igitur intestina per magnum vulnus prolapsa, reponere in propriā vult sedem, is vbi totum vulnus manibus suis extrinsecus apprehenderit, debet intrò reprimere, tum cōstringere, ac exiguum semper suenti prænudare: quinetiā id ipsum quod assutum est, modicè cōprimere, quoad totum persuatur. Quoniā igitur coire coalescerécq; oportet cū peritonæo abdomen, incipiendum quidē à cute est, atq; ab externo introrsus acus iniicienda. Vbi verò tum cutim, tum rectum musculum totum transierit, prętérito quod ei subest peritonęo, per reliquum peritonæum eam ab interno extrorsus iniicies, atq; inde per reliquū abdomen ab interno extrà trāsmittes. Vbi hoc penitus penetrauerit, rursus ab externo introrsus idē abdomen est perforādum. Mox vbi peritonæum quod illi quoq; subhæret prætérieris, atq; ad contrarium veneris, hoc quoque ab interno extrorsus est perpungendum, vnáq; cum eo totum ipsi coniunctum abdomen. Deinde ab hoc incipiendum rursus, atq; id cum contrario peritonæo consuendum: ac rursus vicina quoq; cute transmissa, iterum ab ea parte acus introrsus est traiicienda, cōsuendúmq; abdomen id cum peritonæo contrario, etiam inibi vicina cute trāsmissa. Atq; hæc iterū iterúmq; faciēda, quoad totum vulnus similiter consuerimus. Quod verò ad intervallū punctionū, earundēq; altitudinem pertinet, mediocritas eligēda est. Filum etiam, inter durum & molle medium quoddam obtineat. At verò medicamenta, quibus in his vtemur, eiusdē materię sint, cū vulnera glutinantibus.

Abdomen vulneratum consuendi ratio.

Sunt qui aliter vulneratū abdomen cōsuant, ad hunc modum: Oportet à vicino nobis abdomine incipere, atq; ab externo introrsus ꝑ id tantùm acum transmittere. Pòst, prætéritis vtrisq; peritonæi labris, ex adversa parte ab externo introrsus per vtrūq; eius labrum acum revocare: dein rursus hāc revocare, atq; ab interno extrorsum per adversum abdomē traiicere. Atq; ita totū peritonæū sibi mutuò coalescēs, prorsus intra abdomē abscōditur. Deligatio verò extrinsecus, vel pręcipuè in his necessaria est. Ad hęc q̃d inter bubones & axillas est, id totū molli lana ex oleo mediocriter calido imbuta circūdare oportet. Satius itē fuerit, & si per clysterē intestinis aliud simile infūdas.

Abdomen vulneratum consuendi secundum modus.

Intestino aliquo vulnerato quid agēdum.

Intestina crassa esse sanatu facilia: difficilia autem quæ tenuia existūt.

Ieiuni intestini vulnus, cur incurabile.

Quòd si qd ipsorū intestinorū sit vulneratū, q̃ extrinsecus fieri debēt, omnia similiter vt diximus, sunt peragēda. Cęterùm q̃d iniicitur, vinū nigrū austerū, & tepēs erit. Ac crassa qdē intestina, sanatu facilia sunt: è cōtrario difficilia, q̃ tenuia existūt. Ieiunū aūt est omnino incurabile, tum ꝓpter magnitudinē multitudinēq; vasorū, tū ꝙ tunica eius neruosa, prætenuisq; sit. Adde ꝙ tum bilē synceram hoc intestinū recipit vniuersam, tum ꝙ omniū maximè est vicinū iecinori. Vētriculi aūt q̃ carnosę partes infernæ sunt, curare cū fiducia tētabis: q̃ verò in ore eius sunt, eę sensus acumē quo minus sanentur, obest: atq; hoc etiam ꝙ medicamenta illic diu hærere non possint.

Omento excidēte per vulnus, quid agēdum.

At verò omentū si per vulnus exciderit (præstat enim hæc pars animali vsum nō vsqueadeo magnum: cōstatq; ex membrana tenui, arteriis atq; venis cōtexta) si qd ex eo nigricans sit, excipiemus id vinculo, ac sic, q̃d post vinculum est, amputabimus: atq; vt in imo fine iā prædictę suturæ abdominis, pendeāt ipsius vinculi extrema, curabimus, quò nimirum ea, quum ex vulnere suppurāte evomentur, facilè recipiamus.

Fracturæ scopus vnitio.

Ossa vt coalescant nequaquā sunt.

Callum glutinandis ossibus nasci ex alimēto eorundem.

Sed iā ad fracturę curationē veniendum est: cuius quidem scopus vnitio existit. Cęterùm coalescere nequeunt ossa iuuenum, adolescentum, cōsistentiū ætate, necnō senum, ob eorum maximā siccitatē duritiémq;: tametsi interveniente alia quapiam substātia crassiuscula (quæ ex proprio eodémq; crasso ipsorum ossium alimento redvndat) concrescentéq; in labris fracturæ, possint ceu quodā glutino separatæ ossis partes connecti invicem, atque cōglutinari.

Ossa puerorū sola posse in vnū coalescere.

At verò quę abvndè sunt mollia, qualia in puerulis cōspiciuntur, ea sola vnitionem recipiunt.

Fractura curatio.

Ergo si os aliquod per trāsversum frangatur, sic dissident à se eius partes, vt è directo nō iaceant: quare primò curandum est, vt in directum & contrarium agantur, iuxta integræ exemplum: à qua nimirum certissima trāspositionis fractorum ossium indicatio sumenda est. Quæcunq; igitur retrorsum (exempli gratia) magis sunt acta, ea prorsum magis impelli cōveniet: nec minus alteram quoque fracti ossis partem modicè ad contraria retrudi. Contrà, quæ prorsum sunt emota, hæc rursus ipsa quidem retrorsum, reliquā verò partem sensim duci prorsum: nec secus de cęteris differentiis. Cauendum tamen est interim, ne in adducendis cōtrario motu partibus, extantiæ fractorum ossium frangantur. Quibus sanè confractis, non poterunt ad amussim inter se coaptari fracti ossis fines. Ob idque dissidentis ossa, è directo admota esse oportet: q̃d cōmodè fieri nequit, nisi retracta sint, idq; aut manibus, aut vinculis, aut instrumentis. Postea verò quàm abvndè revulsa fuerint, nec vllus supersit metus, ne se in adducendo tangant, tum in directū opponere, vinculáq; remittere, ac musculis ipsis diductorum in idem commissionem permittere expedit: interim verò te ipsum quoq; manib. subseruire: & sicubi aliquid paululū subsultet, corrigere atq; formare. Ab iis secundum,

quò

quò diriges, fuerit, vt immotũ prorſus membrũ cõſiſtat, ne quid eorũ quæ effinxeris, moueatur. Ne verò per motiones ipſas diſiungãtur oſſa cõmiſſa, tuta deligatura cõplecti fracturam oportet. Quam ſanè deligaturam nec adeò debemus arctare, vt eam cõprimat: nec remittere ita, vt ſit laxa. Ac pectori quidem latiſsima faſcia cõgruit: artubus aũt & iugulo, anguſta, ſed quæ tantum ex verſuum numero ſecuritatis adiiciat, quantũ ex anguſtia deficit. Ad hæc deligaturæ principiũ debet ſuper ipſam fracturam iniici, ac circũduci bis térve: hinc verò ad membrum reliquum diſpenſari. Siquidẽ qui ſic deligat, & ab integris ad laborãtem partem ſanguinis cõfluxum arcet, & quod iam collectum in ea eſt, exprimit: prohibétque circa fracturam excitari tum phlęgmonem, tum ſphacelum, quæ oſsium caries & corruptela exiſtit. Cæterùm quum duæ partes ſint, quæ & recipere aliquid à laborante particula, & tranſmittere ad eã poſsint: vtiq; quæ ſuperiacent, tum propter multitudinem, tũ magnitudinẽ, ad ambo magis ſunt habiles. Extremæ verò, ꝓpter cauſas cõtrarias, exiguum quidem aliquid vel recipere, vel tranſmittere poſſunt: at multùm nec ægris ſubminiſtrare, nec ab ipſis recipere. Sed nec ſola deligatura faſciarũ eſt ſatis ad cõmiſſorum oſsium tutelã, niſi etiã & ſplenia vnà cùm faſciis exteriorib. adhibeantur, quæ hæc quoq; ipſa ſtabiliant. Ne autem phlegmone oriatur, cerato eſt humido vtendum. Iam verò repoſitionis figura eligenda eſt, quæ à dolore maximè ſit immunis, quò nec phlegmonẽ particula cõtrahat, & æger perſiſtere in vna ea diutiſsimè immotus poſsit. Ac talis ſanè eſt quãmaximè naturalis membro, vt brachio quidẽ, angulosa: cruri verò, quę paulò minus porrecta eſt. Verùm ad dolorẽ vitãdũ, non modò naturalis habitus cuiuis inſtrumẽto eſt vtilis, ſed etiam conſuetudo quoq; cõducere nonnihil videtur. In vniuerſum autem tum extendere, tum effingere, tũ deligare, tũ reponere, vna ea figura, quæ doloris minimum habeat, eſt ſtudẽdum. Soluere autẽ deligaturã tertio die debes, ne in membro præter ſolitum cooperto, dolor aut pruritus creetur: nec eius, quod iã fracturæ eſt infixũ, perſpiratio prohibeatur. Cuius occaſione nõ modò noxius pruritus quibuſdã accidit, ſed etiã cutim ob acrimoniã ſaniei eroſam exvlcerari. In fundendũ igitur tantũ temperatæ aquæ eſt, quantũ ad evocandũ eiuſmodi ſaniem ſit ſatis. Quod ſi rurſus quoq; ſimili modo facies, vſq; ſeptimo id à primo die facere debebis. Apparuerint verò iam omnia phlegmone libera, & q̃ pro naturali habitu magis aliquãdo gracilia. Tunc igitur licebit & ferulas circũponere, & ſoluere ex maiore intervallo. Nã antea quum phlegmones periculũ eſſet, nõ erat tutum ferulis premere. Quòd ſi ex longiori intervallo eas ſoluas, callus multò felicius cõcreſcet. At vbi adeò exiccata ſunt oſſa, vt callus produci nequeat, tertio vel quarto die modicè aquam calidam infundemus, donec carnes in rubrum tumorẽ attollantur: deſiſtemúſq; prius q̃ ſubſidere incipiant. Vbi verò aliquid digerere volumus, nõ prius eſt deſiſtendum, q̃ quod ex perfuſione intumuit, ſubſidat. In quibus aũt, quo minus callus in fractura ꝓveniat, humiditas abvndãtior obſtat, ibi hanc ſiccare cõvenienti deligatura, & ꝑfuſione aquæ, quæ vel minima omnino ſit, vel plurima, conabimur. Minima quippe, humores qui in ſuperficie ſunt per ſpiritũ digerit: & qui in alto hærẽt, modicè liquat. Plurima verò, digerit plus q̃ attrahit. Cõſtat aũt, in ea q̃dem deligatura quę exprimet, minus eſſe arctãdos faſciarum fines: in ea verò quæ ad renutriendum eſt comparata, nec minus hos eſſe arctãdos, & vniuerſos circunductus laxiores faciendos. Quo tempore callus gignitur, nutriendum corpus eſt cibis optimi ſucci, & qui multùm nutriãt: ex quibus ꝓvenire ſuccus conſueuit, nõ ſolùm bonus, ſed etiã tenax, qualis deſideratur ad calli generationẽ. Magnitudo autẽ calli ea ſit, quæ & oſsibus tuto vinculo exiſtat, nec muſculos tñ cõprimat. Quare danda opera eſt, vt ſi minor iuſto ꝓveniat, augeatur: vel inhibeatur, ſi immodicè creſcat. Sunt verò quib. hæc efficies, ipſius perfuſionis quantitas, qualitáſq; præterea ciborum quãtitas, & medicaminũ quæ illi imponuntur extrinſecus, facultates. Etenim quæcunq; emplaſticã ſubſtantiã habent, ac modicè calfaciunt, ea callos tum promouent, tum verò augent. Quę verò digerendi vim obtinent, ea magnos iã callos diminuunt. Cõſeruant in proprio ſtatu, medicamenta quæ cruentis adhibentur vulneribꝫ. Atq; hactenus de tranſuerſis fracturis. Longæ aũt, ſimiliter ſunt curãdæ, cæterùm cõprimendæ magis in ipſo fracturæ loco: tũ quod receſsit, retrudẽdũ introrſum eſt. Quæ verò multifariã cõfracta ſunt, iis ſplenia circundentur faſciæ ritu incurua, vt monet Hippocrates. Medicamenta etiã omnia ex ſiccantiũ ſint numero, atq; ex iis quæ enæma vocant. Capitis aũt fracturæ ſimplices, quæ ad ſecundã vſq; laminã caluariæ perveniũt, ſcalpellis anguſtis indigent. Expedit aũt hos, vt numero multos, ſic eſſe magnitudine impares. Atq; vbi os vitiatum nudatũ fuerit, primò quidem vtendum lãtiore eſt: ſecũdo loco, eo qui ſit illo anguſtior: mox its deinceps reliquis, vſq; ad anguſtiſsimũ omnium: quo ſanè eſt in ipſa ſecunda lamina, quã diploẽn appellãt, vtendum. Poſt hæc tum pronnus, tum ad finem vſq; ſiccis eſt medicamentis medẽdum, quæ ob id cephalica vocitantur. Ea cõponuntur ex iri Illyrica, & erui farina, & mãna, & ariſtolochia, & panacis radicis cortice, & in ſumma, omnibus quæ extergere citra morſum poſſunt. Ipſa namq; generatio carnis, naturæ opus eſt. Itaq; ægro ad eam rem nihil eſt opus arte medica. Vt autem quæ ꝓvenit caro coaleſcat, circumhæreátq; omni oſsis parti, id inde maximè eveniet, ſi nec ſordes ſuper eo ſit, nec oleoſa quæpiam pinguitudo. Id igitur eſt, quod ægris medici ad carnis productionem præſtant, vt totus locus ſiccus ſit, tum quælibet oſsis vitiati pars planè pura. Ex fracturis verò quæ ad cerebri vſq; membranas pervenerunt, ſi ſimplex tantùm fractura ſit, anguſtis ſcalpellis vtendum. Sin cum contuſione aliqua, quod contuſum eſt, excidi debebit: idq; vel terebellis prius in circuitu foratum, ac mox ſcalpris admons, vel protinus ab initio cycliſcis. At quæ per terebellam quidem ratio fungitur, parum tuta eſt: propterea quòd dum audacius eam tractant, duram

Fracta oſſa deligandi ratio.

Sphacelus eſt oſsium caries & corruptela.

Splenia fractis oſsibus confirmandis requiri.

Ceratum humidum.

Figuram eam oſsis fractis eligendam eſſe, quæ minimè dolorifica ſit.

Fracta oſſa, tertio die ſoluenda eſſe.

Ferulis quando vtendum ad fracta oſſa firmanda.

Perfuſione aquæ calidæ quando vtendum circa oſſa fracta.

Callo gignendo qualis victus ratio conueniat.

Callos promouent emplaſtica medicamenta, quæ modicè calfaciũt.

Callos minuentia.

Callos in ſtatu proprio ſeruantia.

Longas fracturas curandi ratio.

Capitis fracturarũ curatio.

Cephalica medicamenta.

Carnis productio, naturæ opus eſt.

Fractis ſimul et contuſis capitis oſsis curatio. Terebella vſum in fracturis capitis, ceu parũ tutum, Galen. damnat.

membranam, quę ossi substernitur, non rarò violant. Quod verò per cycliscos opus administratur, ne id quidem omnino vitio caret, quum quatiat immodicè caput, quod potius quietem postulat. Cæterùm si magnæ sint fracturæ, & ossa quæ fracta sunt vehementer mota, mihi cycliscorum vsus perplacet. Quippe paucis excisionibus facies lenticulatis excisoriis locum. Sin firma plurimum ossa sint, foranda sunt terebella. Terebellis autem ipsis, vt mergi non possint, parum supra cuspidem, nonnulli supercilium extans efficiunt. Expedit itaq; id genus complures præparatas habere ad omnem caluariæ crassitiem. Cõmodissimè tamen cycliscis vteris: & primo quidẽ aggressu latioribus, postea magis angustis, donec ad crassam membranã perveneris. Verùm quod excidi oportet, id totum cycliscis nudandum nõ est, sed ex ea maximè parte, qua fracturã est grauissima. Nam præter alia, etiã membrana ipsa ab ossibus quæ sunt vehementer afflicta, recedit celerrimè. Si verò vnam semel partem nudaueris, atq; scalprum in cuspide, habẽs præfixam obtusámq; & læuem lenticulę speciem, aciem verò per longitudinem erectam, submiseris, vbi latam partem lenticulæ statueris super membranam, feries malleolo, ac sic caluariã quam tutissimè diuides. Neque enim qui minus cum periculo, nec qui celerius perficiatur, forandi modum alium invenias. Iam verò instrumento, quod ostagram vocant, nonnulla ossium vehementer cõminutorum vel exaltantes, vel cõvertentes, per eam potissimum partem lenticulato scalpro præparabimus aditũ. Quod quidem vbi demissum fuerit, dicere possis illud proverbium celebre: Dimidium facti qui bene cœpit habet. Igitur quod vehementer confractum est, id totum est auferendum. Si verò ab eo fragmenta quædã longius excurrant, hæc persequi ad finem non expedit: vt illud persuasum habentes, minimè futurum ex eo noxa sequatur vlla, modò reliqua ritè sint nobis peracta. Atque indicatio agendorum hic quoq; ex natura ipsarum partium affectarum subministratur. Necessum itaq; in capite nobis (quatenus dictum est) primò fracturæ aliquid denudare, quò videlicet detergere & abluere à membrana saniem possimus. Pòst verò, quum phlegmones tempus præteriit, omniáq; ad vnguem sunt sicca, carnem producere, ac cicatrice locum includere. Porrò quum vnus atq; alter homo occurrisset mihi, habens sincipitis atq; temporis os confractum, equidem superius, hoc est sincipitis, os exemi: à temporali autem abstinui, cui callum inducẽdum curaui. Nec infeliciter cessit nobis negocium. Quod verò ad medicamenta post foratum os infundenda pertinet, quandoquidem auditorius meatus (qui non solùm vsq; ad cerebri duram membranam penetrat, sed etiam neruum contingit, qui in ipsum descendit à cerebro) vehementissima medicamenta tolerat: nihil miri fit, si crassa membrana cerebri, antequam notabiliter occupetur phlegmone, valentissimis post forationes etiam medicamentis gaudeat, ceu naturaliter siccam substantiam possidens.

Cycliscorum vsum in magnis fracturis capitis quando probet Galenus.

Lenticularia scalpra.

Caluaria fora[n]da ratio.

Ostagræ vsus.

Dimidium facti qui bene cœpit habet.

Fracturas cranij admodum exporrectas & longas non esse persequendas ad finem vsq;.

Cranio forato, valentissimis & siccissimis medicamentis gaudet dura membrana cerebri.

GALENI PERGAMENI de medendi methodo, liber VII.

MEdendi Methodum, Eugeniane charissime, quam olim in Hieronis gratiam scribendam susceperam, posteaquàm illum functum vita intellexi, ipsi quoq; persequi destiti mus. Tu nãq; mihi cõscius es, neq; hoc me opus, neq; aliud vllum, popularis auræ studio fuisse aggressum: sed quò vel amicis gratificarer, vel meipsum simul vtilissima ratione ad rem propositã exercitarẽ, simul ad obliuionẽ senij (vt Plato inquit) cõmentarios mihi reponerem. Quippe multitudinis laus, cõmodũ ad vsus nõnullos instrumentum viuentibus aliquãdo est: mortuis certè nihil prodest, sicuti neq; viuentium quibusdã. Nã qui viuere in tranquillo optarunt, & fructum ex philosophia ceperunt, suntq; iis quæ corpori curando sufficiunt contenti, eis vtiq; impedimento non paruo est apud vulgum fama, vt quæ ipsos à rebus pulcherrimis plus iusto transuersos auferat. Ego verò (haud scio qua ratione) ab ipsa vsq; adolescentia mirificè siue inspiratus, siue furore percitus, & vulgi famã cõtempsi, & veritatis sciẽtiæq; studio flagraui, nullã esse hominib. neq; honestiorem, nec diuiniorem possessionem ratus: ob idq; nulli meorum librorum meũ nomen præscripsi. Quandoquidem igitur in præcedentibus cõmentariis, quemadmodũ similarium instrumentaliúmq; partium cõmunem morbum, nempe solutionẽ cõtinui, curari cõveniat, scripsi: deinceps quod reliquũ est, in tui & aliorum amicorum id flagitantiũ gratiã adiiciã, revertárq; ad eum morbum, qui omnium est primus, nempe qui in similaribus nascitur, quibus scilicet primùm animantis functiones referuntur acceptæ. Est enim hoc morbi genus cognitu maximè necessarium: nec ratione curari potest, primis elementis corporis ignoratis. Ergo quoniã vnaquæq; animalis particula propriam actionem ædit, quæ tantùm ab aliarum actionibus differt, quãtùm ipsa particula ab aliis, quæ illas ædunt, diuersa est, temperamenti ratione: sanè qui tueri partium actionem vult, hic temperiem earum custodiat oportet. Custodiet autem, si id quod ad calidius conuersum est refrigerabit: quod ad frigidius inclinatũ, excalfaciet: ac de cæteris intẽperantiis, tam simplicibus quàm compositis, eadẽ ratione. Quũ enim octo earum sint differentię, octo nimirum erunt & medendi rationes, quibus particula, per contraria eorum quæ exvperant, ad naturalem symmetriã reducitur. Erit itaque curationis vna meta communis, quò diriguntur consilia medentis, ipsius similaris corporis alteratio: quandoquidem etiã morbus, ex naturalis temperamenti alteratione est ortus. Medicatio autem particularis, ex materiæ copia, & huius congruente vsu cõficitur. Sed horum iam proponamus exẽplum, auspicari à ventriculo. Ac facillimæ quidem curatu eius alterationes sunt, quæ ex calido & frigido oriũtur, propterea quod maximè affectiuis qualitatibus corriguntur. Aegrius verò curantur, quæ in humido siccóq; habentur, quòd qualitatibus imbecillis, curatio earum perficiatur. Ac tempus quidem caloris, frigorisq; reparandi, par quodammodo est: se-

Laudem popularem mortuis nihil prodesse, sicuti nec viuentium quibusdam.

Galeni iactantia.

Galenus nulli librorum suorũ proprium nomẽ præscripsit.

Similaribus partibus primum animantis functiones referuntur accepta.

Intemperantiarum esse differentias octo, totidemq; medendi rationes.

Medicatio particularis ex materia copia & huius conueniente vsu conficitur.

Ventriculi alterationes quæ ex calido et frigido oriuntur, esse curatu facillimas.

est: securitas tñ impar. Nisi.n. cunctę q̃ ei q̃d curaĩ circũdatæ sunt particulę, validæ planè sint, verendum est, ne ab iis q̃ refrigerẽt, noxã contrahãt nõ leuẽ. In reliquis duabus qualitatib. est securitas similis. Tẽpus tamẽ curationis in sicca intẽperie multò amplius est. Quippe q̃d senium in sanis, id in ęgris sicca intẽperies existit. Itaq; etiã insanabilis est, si ,p̃rsus sit cõsummata: nẽpe vbi solida partiũ similariũ substãtia reddita fuerit siccior. Nam est & altera siccitas, vtiq; quũ ea, quorũ substãtia ex humore cõcreto constat, sicvti caro & adeps, sunt liquata. Eñã tertia, quum ,p̃pria humiditas, vnde partes nutriũtur, & quę in illis habet, velvti ros quidã sparsus, omino est absumpta. Diuersa ab iis siccitas est, quæ in ,p̃priis cuiusq; particulæ exhib. arteriis atq; venis cõsistit. Provenit aũt & hæc ex penuria sanguinis. Omnib. igiť his siccitatibus maximè cõtrarius est austerorũ vsus: q̃ppe quę si q̃d in iis superest naturalis humoris, id absumũt, partim ebibẽtia, partim in sinũ vẽtris per exiguos meatus exprimẽtia, partim ad cõtinẽtes partes trudentia. Curabis ergo ipsas, si meatus q̃ cõtracti sint, dilataueris, ac q̃d in vicinas particulas est impulsum, revellas: præterea singulas similarium partium propria humiditate, humectantis nutrimenti ope, repleas. Cui negocio lac asininum ex ipso animali suctum, vel maximè ex vsu est. Quòd si asinam sugere ęger ipse grauetur, expedit vt quamminimo tempore lac in ambiente aëre moretur, ,p̃pterea q̃ celerrimè mutari est aptum, genitalis seminis ritu, quod nec ipsum aliquandiu extra propria vasa morari patitur. Optimum aũt, vtpote cognatum, existit muliebre lac: quod quidẽ sugendũ iis tradet Prodicus, qui tabe absumũtur. Sed quoniam id exhiberi sibi ceu pueris pleriq; recusant, vtiq; ceu asinis, asininum ipsis dari conveniet. Id siquidem reliquis omnibus ad propositum affectum vtilius est, quum & tenuissimũ sit, coaguleturq; minimè, & quoquoversus ocyssimè digeratur in corpus. Est itaq; lac ipsum iis tum per se dandũ, tum pauxillũ ei tepidi mellis miscendũ. Cæterùm quod mel flauo est colore, odore suaui, tum purũ adeò, vt totũ pelluceat, ac gustanti parum acre iucundissimumq;: præterea tam sibi hærens, vt si attollatur digito, cõtinuum sibi, nec intercisum, ad humũ defluat, id omnium optimũ iudicatur. Si verò abrumpitur, nec demissum ad terram vsq; continuitatem tuet, id aut crassius iusto est, aut tenuius, aut dissimilium partium. Debet autẽ nullam penitus alterius cuiuspiam rei eminentem in se continere qualitatẽ optimum mel. Quare quod thymum planè redolet, minimè probo. Ad eundem modum & lac nullam externã qualitatem odore gustúve præ se ferat: sed esto quamdulcissimũ, & sibi ipsi continuũ, & ,p̃vt lacti cõvenit, splendens, super omnia, quoad eius fieri poterit, similes partes habeto. Quò verò tale lac fiat, & idoneis nutrimẽtis alendũ animal est, & exercitationib. mediocribus exercendum, & pullus, si quem lactat, auferendus. Quòd autem ætatis quoq; florentis esse vel maximè debeat, id neminẽ latet. Curandum quoq;, vt quamoptimè concoquat: cõtemptis videlicet iis, qui si asinis quoq; pręscribemus victus rationẽ, ridebũt. Fingamus igitur ægrum aliquẽ tum lotum esse, tum lac hausisse: hunc ad secundam vsq; lauationẽ quiescere p̃mittemus, tum modicè fricabimus, & pinguiter, vtiq; si lac quod sumpsit, iam ad vnguem confecit: id quod tum ex ructu, tum ventriculi mole, nobis licebit coniicere. Modicum verò temporis inter p̃imã & secundam lauationẽ intervallũ erit, si quatuor aut quinq; æquinoctialiũ horarum intervallum intersit, scilicet si tertiò adhuc lauare paras: sin aliter, pluriũ. Sanè tertiò lauabis, si multis lauationibus fuit assuetus. Quin etiã post quãq; lauationem hominẽ vngemus oleo priusq̃ se vestiat: ne videlicet plus digeratur ęquo, sed obstruãtur exigua cutis spiramenta. Quippe conducit ad renutricationẽ id quoq;, sicvti & frictio. Iam verò sive cuilibet parti corporis temperatam infundas calidam aquam, siue frices, siue laues, siue aliter quomodocunq; calfacias, primùm quidẽ attollitur, mox efficitur gracilis: ideóq; vbi carne implere quodlibet corpus studemus, id eatenus calfaciendum nobis est, dum intumescat: vbi verò primũ intumuerit, tunc supersedendum est. At si digerere & evacuare contendimus, eatenus continuandum est, dum q̃d prius intumuit subsidat. Si æger igiť delectetur lacte, post secundã quoq; lauationẽ id exhibebis. Sin aliter, p̃tisanã diligenter coctam, aut [illegible] p̃tisanæ ritu præparatam. Hinc vbi rursus quieuerit, ad tertiã reducendus est lauationem, aut [illegible] ad cœnam. Sit aũt præparatus illi panis purus, probè coctus in furno, quiq; tum fermenti, tum salis, quod satis est, habuerit. Opsonium quoq; sit ex saxatilibus piscibus, aut ex albo iure asellus: necnon alæ testesq; gallinacei, qui lacte sit altus. Quorũ si copia non est, aliis vtendum. Ad eundem modum & perdicibus, & montanis auiculis, quę mollem carnem sortiuntur, vescendum. Vitanda aũt & quæ palustria sunt, & q̃ carne sunt dura. In summa verò, alimentum sit coctu facilè & nutriens, minimèq; glutinosum aut excrementitiũ. Porrò omniũ ciborũ, quos nouimus, maximè nutriẽs suilla caro est, verùm nõ æquè ac prædicta, cõcoctu facilis: præterea glutinosum succum crassũmq; generat. Quare hac vti ad propositũ affectum non cõvenit. At vino vt vtantur omnes, quibus refici corpus est opus, cõsulo, modò nõ febricitẽt. Esto tamẽ id & aquosum & astringẽs leuiter. Aquosum natura appello vinum, quod tenue est, & purũ, minimáq; aquæ mistionẽ ferens. Cauendum aũt à vinoso est, q̃ feriat vires imbecilliores. Rursus nouellũ vinũ tum aquosius, tũ imbecillius quodãmodo est, q̃ vt vino cõveniat. Adde etiã q̃ ęgrius cõcoquitur, ac magis excrementosum est. Antiquius verò, vt vinosius est, ita vehementius existit, q̃ vt ,p̃positis sit ex vsu. Porrò aquæ vitia pendent ex eius frigiditate oĩa: cuius culpa & moratur in præcordiis diutissimè, & fluctuationes excitat, & in flatũ vertitur, & corrũpitur, adeóq; vẽtriculi robur resoluit, vt deterius proinde concoquat. Sed nec digerẽdo per corpus alimento magnopere videť aqua cõducere. Quib. sanè aquæ vitiis, quale nuper diximus vinũ cõtrarias virtutes obtinet. Potionis itaq; is erit modus, vt neq; in vẽtriculo innatet, nec fluctuationis vlliũs sensũ invehat: ciborũ verò, vt vel nõ grauẽt, vel grauia

Sicca intemperies in ægris est, quod seniũ in sanis.
Siccitas cõsummata est insanabilis.
Siccitatis species varia.
Austerorum vsus siccitatibus adversatur maximè.
Siccitatum curatio.
Lac asininum siccis affectibus maximè cõgruens esse.
Lac si in aëre aliquãdiu immoretur, mutari promptè.
Semen genitale extra propria vasa corrũpi.
Lac muliebre esse optimũ tabidis.
Lactis asinini prærogatiua.
Mel optimum quale esse debeat.
Lac optimum quale.
Animal cuius lacte vti volumus, optima esse victus ratione educãdum.
Vnctionẽ ex oleo obstare, quo minus digerantur ac resoluantur succi.
Carni augendæ minuẽdæq; qualis frictio perfusióve desideretur.
Testes gallinacei.
Suilla caro est maximi nutrimenti, ægrè tamen concoquitur.
Vino vtantur omnes quib. reffici corpus expedit, dummodo nõ febricitent.
Vinũ aquosum.
Vinũ vinosum.
Vinũ nouellũ.
Vinum antiquum.
Aquæ vitia proveniunt ex eius frigiditate.
Aqua distribuendo alimento per corpus non videtur vsqueadeo cõducere.

re q̃citissimè desinant. Ab hoc tensio inflatióque præcordiorũ vitandæ iis sunt. Ergo si ob affectũ ventriculi totũ corpus macrescat, exquisitior victus ratio desideratur, ꝓpter cõcoctionis imbecillitatẽ. Vbi verò æger sanior est redditus, ad refectoriã est trãsferendus. Id fiet, si pluribus & frictionibus, & gestationibus, q̃ antea, vtemur: ac ciborũ tũ qualitatẽ, tum quantitatẽ mutabimus, ita vt plures & valentiores q̃ prius exhibeantur.

Refectoria victus ratio, quomodo administretur.

Quũ verò ad sanitatis statũ ꝓpemodũ ventũ iam sit, cibandus volatilibus est: illiq; iam offerre carnes suillas licet: primum quidẽ, porcelli pedes in ptisana elixos, dein pernam: ab hac etiã reliquas partes. Quẽ porcellũ: si hyems sit, pridie fuisse iugulatũ oportet: nam hesternus, q̃ recẽs necatus, facilius cõcoquitur. At æstate sat fuerit, si porcellus manè immolatus fuerit, ac iuxta occasum solis edatur. Quippe semper alimentũ valentius ad vesperã exhibendũ est. Quũ igitur qui macilẽtissimi sunt, plurimo nutrimẽto indigeãt, nequeant autẽ vel q̃d mediocre est concoquere: paulatim eos, sed sæpius cibare erit melius. Atq; hac sanè de causa ipse eos ter cibare sum solitus. Verùm quãdo iam manifestè meliores sunt facti, etiã bis nutriuisse sit satis. Quare tantã exhiberi primã cibationẽ est rationabile, quanta prius quàm secũda sumatur, tota ꝓrsus erit cõcocta: id q̃d valẽtiori cõtingere alimẽto nõ potest, idcirco primo loco leue sumendũ eis est, secundũ aũt crassius: quandoquidẽ & quies, & somnus, & lõgius tẽpus, huius naturalẽ administrationẽ excipit. Iã verò bibendũ illicò post cœnã nõ est, anteq̃ cibus fuerit cõcoctus. Siquidẽ innatãt cibi si bibãt, ita vt eos vẽtriculi corpus, ꝓpter humorẽ interpositũ, non cõtingat. Cæterùm si magna siti torqueãtur, tantillũ est ꝓpinandũ, q̃d & molestiam soletur, & sitim leuet. Vbi verò nutrimẽtum cõcoxerint, abvndè bibere sunt sinendi. Manè autem post somnum, quum deiecerint, & paulùm inambulauerint, modicè sunt fricãdi, videlicet donec corpus incaleat: mox gestationibus vtẽdum. Deinde tũ lauãdi sunt, tum fricandi, idq; intra vel circa meridiem.

Hesternũ quàm recens necatum porcellum, facilius concoqui.
Vesperi exhibẽdum est alimẽtum valẽtius.
Macilentissimi sunt cibãdi parce, sed crebro.
Cibi cur crassiores in cœna danda.
Bibendum illicò à cœna quibus non sit.

Quum igitur cõvalescentium victus ratio media quędam sit inter eam quæ sanorũ propria est, & quæ ægrorum: difficile minimè fuerit, ex iis quæ de vtraq; sunt prodita, vt per seipsum quis mediã inveniat. Domus in qua cõvalescens nutritur, sit temperata: laborãdúmq; vt ad eos cibos reducatur quisq;, quibus insueuit: naturarũ interim proprietate obseruata, necnon regionis & temporis. Sciendum aũt est, vniuersum corporis habitum exiccari à vigiliis: ac proinde eas infestissimas esse iis qui ex siccitate laborãt. Quod verò ad nutriendi modum spectat, si corpus modicè siccum sit, vberius nutrire id licet: propterea quòd vires eius, quæ vtiq; alimentũ conficiunt, penitus nõ conciderunt. Si verò immodicè, parcius, contraria ratione. Porrò intemperies siccæ, vbi solida corpora cõtigerunt, si quidem in vna quapiam parte consistant, velvti nunc in ventriculo propositum est, nunquam integrè sanabuntur: neque in eum statum qui ante morbum fuit, revertentur: sed in reliquam vitam particula affecta laborabit imbecillitate. Quòd si intemperies sicca etiã solidas cordis partes occupet, celeriter sic affecti inarescunt: quem marasmũ, Philippus vocat ex morbo seniũ. Is itaq; breui mortem conciliat. Proximè huic, qui à iecinore inceptus est. Mox qui à vẽtriculo. Qui ab aliis partibus ortũ haber, tantò tardius, quantò quælibet harum ignobilior quàm ille existit.

Convalescentium victus ratio, media est inter eam quæ sanis, & eam quæ ægris debetur.
Consuetis cibis vtendum.
Vigiliæ quibus sint adversissimæ.
Senium ex morbo.

Cęterùm victus ratio eadẽ genere est, cùm in hac siccitate, tum in illa, quæ solam eam humiditatẽ absumit, quæ nutrit solidas partes. Pręterea etiam in tertia, quam suprà memorauimus, siccitate. Facillima verò omniũ sanatu quarta est, in qua venæ succo suo sunt inanitę. Imò hic affectus vt frigiditas potius corporis, quàm vt siccitas, est curandus: ac proinde eius sanatio est celerrima. Scire autẽ licet, solidorum corporum siccitatibus, si perdurẽt, succedere necessariò frigiditatem. Celerrimè nanq; ex nutrimenti defectu refrigerantur partes, propterea quòd ex calido sanguinis succo nutriũtur. Si igitur siccitati partiũ iuncta frigiditas sit, duplex erit medendi ratio, humectans scilicet, & modicè calfaciens. Nam quæ calfaciunt impensè, iis vehementer siccandi vis inest. Quare calfacientis materiæ humectantibus medicamentis tantùm miscendum est, quantùm particula ad frigus ratione siccitatis inclinat.

Siccitatis species quatuor.
Siccitati corporum solidorum si perduret succedere necessario frigiditatẽ.

Proponamus ergo (exẽpli gratia) ventriculum tum siccum, tum modicè refrigeratum alicui esse: huic certè simul cum lacte vberius mel exhibebimus. Vinũ verò, quod minus aquosum quam prius sit, & pluriũ annorũ, dabimus. Quinetiam esculenta omnia calidiora offeremus: idq; tum naturali temperie, tum ignis opera, sic cõparata. Nardino prætereà vnguento vngendus assiduè est venter, sic vt nunquam siccus remaneat. Eius si copia non adsit, vtere mastichino, aut opobalsamo, & p se, & misto dictis vnguentis. Quòd si cupis vt magis ea corpori adhæreãt, ceræ nonnihil est admiscendum. Si aër ambiens sit frigidus, lãnam opobalsamo aut vnguento nardino imbutã, in quibus liquata prius Chia mastiche fuerit, admouebis vẽtriculo. Præstiterit autem imbuere optimã purpuram, qualis est Tyria: quandò & astringi ipsum modicè, & cutis eius meatus obstrui expedit. Siquidem quę rarum habitum faciunt, & relaxant, ea tum digerunt succus, tum particulas frigidis extrinsecus advenientibus obnoxias reddunt. Quæ verò valenter astringunt, ea siccant. Quo fit, vt medicamentum quod eiusmodi corpora calfacit, id neque evocantem vim habere expediat, neq; astrictoriam multam sibi immistã. Memineris etiã, qualitatem acerbam, sua quidem ipsius virtute, & refrigerare & siccare: quare etiam prohibenda est in huiuscemodi affectibus. At si cum sicca intemperie multa frigiditas adsit, in nardino vnguento similiter Chiam mastichẽ quampinguissimam solues, ac purpura excipiens, vtêris. Commodissimè etiam adieceris opobalsamum. Dandum prætereà vberius cum lacte mel est, sed super prunas ex quercu vitéve, despumatum curiosè, quo & minus sit excrementosum, & magis nutriat. Quinetiam mel ipsum despumatum per se optimum nutrimentum frigido ventriculo est, vt adversissimum calido. Vinum autem eligẽdum semper antiquũ est, eóq; antiquius, quò maior fuerit frigiditas. Sed nec adeò esse debet ve

Ventriculo sicco, modicéq; refrigerato, qua medendi ratio debeatur.
Ventriculo sicco & frigido reddito, quæ vnctiones conveniant.
Purpura Tyria.
Acerbam qualitatem refrigerare et siccare.
Mel cum lacte conferre ventriculo sicco, impenséq; refrigerato.
Vinum antiquum ventriculo refrigerato ingerere.

rus,

Vina amara immodicè siccant.

tus, vt iam amaricet. Siquidē vina amara, immodicē siccãt. Saue optimũ medicamentũ talib. omnibus sit, quo picatores q̃tidie vtũtur. Ergo illinire eo totum ventrē, sicvti & alias oēs particulas, quę alimentorũ vsu nõ ꝓmouentur, cõveniet, ac pòst avelli, priusq̃ refrigeret. Quod quidē si bis vno die feceris, abvndè fuerit.

Picatione in quibus vtendũ.

Puellus admotus ventri, fouet calorem illius.

Naturalē vētriculi calorē tuetur & fouet admotus puellus qui boni habitus sit, & minimè cute humecta. Sunt qui catellos pingues in hũc habeãt vsum: qui etiã ex vsu sunt iis, qui ꝓpter siccitatē solã habēt imbecillum ventriculũ.

Fomenta calida quibus nocentia sint.

Nocēt aũt intēperantiis eiusmodi, fomēta calida: quæ quidē sicca sunt, eò ꝙ rorē similariũ depascũt corporũ: quæ verò humida, ꝙ hũc digerũt, potissimum vbi largius his vtimur: præterea ꝙ nimis rarũ, frigoriq́ opportunũ corpus efficiãt.

Ventriculo admodũ sicco, & modicè incalescẽti præter naturã, qualis victus ratio sit exhibẽda.

At si multę siccitati sit calor nõ admodum multus adiũctus, abstinendũ à melle est, vinũmq́ minimè antiquũ bibendũ. Iam cibos offeremus tepētes: sed si æstas sit, qualitate referentes aquã fontanã. Ventriculũ autem vngemus oleo tum crudo, tum melino. Ac multò sanè magis, si pluscula caliditas sit, ipsum vinum tum aquosius exhibebimus, tum sub eo frigore, quod fontis aqua per medium ver exhibet: illud nobis persuadentes, eiusmodi affectũ febri proportione correspõdere. Nam quod illa in toto animali, vel in corde est, id propositus nunc affectus est in ventriculo. Cæterùm vbi validè in ambabus qualitatibus immutata quævis particula est, omnis eius actio perit, atq́ labefactatur: nec facilè quod sic est affectũ, ad suam naturam reverti potest. Vbi verò altera tantùm qualitas plusculum immutata est (vel vti nunc siccitatem finximus) reliquarum autem aliqua se habet mediocriter: vtiq́ qui ita est affectus, sanari potest.

Ventriculus intemperie laborans calida, cũ humiditate mediocri, facilè frigida potione curatur.

Frigida potus quibus periculosus existat.

Si ventriculus intēperie affligatur calida, cui mediocris humiditas iuncta sit, facilè affectus is frigidæ potione curatur: quum minimè ex ea lædantur partes vicinæ, vtpote se habētes mediocriter. Nam in siccis ventriculi affectibus, necesse est nõ ea modò quę proxima sunt, sed etiã totum corpus gracilius reddi: ac proinde tunc potus frigidæ maiori cum periculo administratur. Sicvbi verò adeò vehemens caloris intemperies ventriculum occupet, vt vsq́ ad cor ipsum ꝑveniat, febricitare hominē est necesse.

Humida intemperies facillimè omniũ curatur.

At intemperies humida vtcunq́ accidat, facillimè omnium curatur. Cuius quidem, si sola consistat, remedia sunt cibi citra valentem calefactionem, refrigerationémve siccantes: præterea consuetę potionis parcitas. Eius autem quę cum caliditate coniuncta est astringētium tum ciborum, tum potionum minimè calfacientium vsus, necnõ potus frigidæ, quemadmodum illius quæ frigori est iuncta, optima præsidia sunt acria omnia, quibus admisceri debent quæ acerba sint, minimè tamen evidenter refrigerantia: prętereà potio exigua, eaq́ vini insigniter calidi, veterisq́.

Ventriculi intẽperãtias esse corrigendas cõtrariis.

Ventriculi intemperies frigida & sicca est omniũ pessima.

In vniversum autem, calida intemperies ventriculi refrigeranda est, frigida calfacienda, humida siccanda, sicca madefacienda. Ad eundem modum quæ ex duabus qualitatibus intemperantiæ constant, reliquis contrariis sunt retundendæ. Pessima autem omnium est intemperies, inter simplices quidem, sicca: inter compositas verò, sicca simul & frigida. Atq́ hactenus de ventriculi intēperantiis, citra humoris affluxum.

Ventriculi intẽperantias quibus copulatus est humor, qua ratione curare conveniat.

Vbi verò aliquis humor aut in ipso sinu vētriculi delitescēs, aut imbibitus in illius tunicis, autor intemperantię extiterit, expurgandus ille est. Quòd si ab aliis partibus trãsmittatur (id quod ex toto corporis habitu, ac tum singularũ partium exploratione, tum ex vacuationibus solitis retentisq́, necnon cõsueta victus ratione cognosces) primò illis est succurrēdum: dein verò roborãdus ventriculus, quò eorũ quæ ad sese confluunt, minus promptè quicq̃ admittat. Verùm si quidē ex minus momẽtaneis facta translatio sit, quod superfluũ est, rursus ad ea revelles. Sin ex iis quæ maioris momēti sunt, ambobus simul consules, eũ semper affectũ submouēs, qui fluxionē excitet. Fiet id, si omnes corporis partes ad bonam reduxeris habitudinē: omnésq́ expulsiones naturæ, fluxiles semper reddideris. Quòd si ob æqualiũ in toto corpore redvndantiã humorũ, vētriculus fluxione tentetur, totum corpus est evacuandũ. Si ꝓpter mali succi abvndantiã, ea purgãda est: atq́ hunc ad vētriculum cõvertenda curatio. Quæ igitur in sinu eius cõtinentur, cõmodè expurgantur per vomitum.

Absinthij potio quibus sit congruens præsidium.

Verùm si quòd plures dies prauus humor decubuerit in ipsum, vēter aliquid sibi vitij cõtraxerit, haud intēpestiuè, qui sic laborat, absinthij potione vtetur. Per cõtraria aũt corrigi inducta intemperies debet. Si vitiosus succus in vētriculi tunicis sit receptus, curari is affectꝰ debet pharmacis quæ modicè purgēt.

Aloëm purgare humores in tunicis ventriculi imbibitos.

Aloës elota facultas.

Hiera picra duplex.

Hieræ picra cõpositio.

Hiera sicca vsum ex aqua vnicè Galenus cõmendat, contra vitiosos succos ventriculi.

Cæterùm quę ex aloë componuntur, omniũ sunt longè aptissima: nec secus ipsa sola aloē. Quæ quidem si illota sit, valētius vacuat: elota aũt, purgat quidem minus, sed roborat ventriculum magis. Expedit ergo paratam habere hierã, tum ex aloē illota, tum ex elota confectã. Admiscentur aũt. huius drachmis cētenis, cinnamomi, xylobalsami, asari, spicæ nardi, croci, & Chiæ mastiches, singulorũ sex drachmæ. Præstãtissimũ hoc medicamē est cõtra vitiosos succos, qui in tunicis ventriculi habētur: vtiliúsq́ fuerit eo sicco ex aqua vti duûm paruorum cochlearium mensura, vbi mediocriter illo vti studemus. Siquidem maximus eius modus, est magnorum duûm cochlearium potio, in aquæ temperatæ cyathis tribus: vt minimus, vnius parui. Vtendum verò hoc tempore & ptisanæ cremore est, qui primus à balneo sumet. Nam medicamen ipsum solito purgãtium medicamentorũ tempore dabitur. Post id verò, vbi modicè inambulauerit, de reliqua victus ratione nihil est immutandum.

Hiera cum melle confecta minus ventriculũ roborat, sed magis aluum subducit.

Sunt q reponunt medicamentum, excipientes id despumato melle: & fit qdē sic durabilius, cæterùm nõ perinde ad propositos hoc loco affectus vtile, quum & minus ventriculum roboret, & magis aluum subducat.

Attenuandos esse prius crassos succos, quàm evacuandos.

Vomitus quibus & per quæ provocandus.

Verùm quib. lenta pituita est infixã ventriculo, iis prius sunt exhibenda, quęcunq́ eã dissecent: pòst deinde purgandũ. Quòd si ad vomendũ sint aptę, nõ inutile fuerit ꝑ radiculã ex oxymelite vomere. Sin verò nec lentus humor sit, nec crassus, vtiq́ abvndè fuerit à ptisanæ solius cremore vomuisse: item à mulsa. Quo casu sumendum vtriusvis plus est, q̃ vel nutrimenti, vel etiã delectionis causa sumeret. Idoneũ verò est, etsi mulsa, in q̃ coctũ absynthiũ sit,

Affectui omniũ maximè vrgenti, dirigi semper curantis consiliũ debet.

bibat. At verò si plures affectus in vnũ coẽant, ad eum qui magis vrget, dirigi primùm curantis consiliũ debet. Vbi aliud efficiẽs est, aliud quod ab eo efficitur, ipsa causa spectanda. Sin autẽ curari hoc ante illud non licet, ad id quod ordo dictat, est respiciendum. Atq; in eo quidem curationis consilio, quod ab vrgente initur, affectus magnitudo perpẽdenda est: quę sanè triplex existit.

Affectus magnitudo est triplex

Alia namq; ex læsæ actionis præstãtia spectatur, alia ex propria affectus essentia. Tertia præter has, ex facultate quæ læsum corpus gubernat. In eo verò consilio q̃d ex causæ ratione initur, animadvertẽdum est, quidnã eorũ quæ inter se sunt cõiuncta, augere aut gignere reliqua possit: quæ rursus vel gignãtur, vel incrementũ ab alio accipiant: at in eo q̃d ordo præscribit, q̃d ante q̃d, vel quid cũ quo, vel quid post q̃d, sanari possit. Fingamus igitur in ventriculum defluere ex cerebro superfluũ quendã humorẽ frigidũ: atq; eius occasione intemperiẽ quandã in vẽtriculo contractã iam esse: vel potius malũ iam succũ per totũ eius corpus media oĩa similariũ particularũ spacia occupasse: ab eóq;, si placet, etiã mordicationis sensum, ac ꝓinde tum deliquiũ animi, tum sudores, eũ syncopes quadã dissolutione excitari. Manifestũ vtiq; est, in primis esse occurrendũ ei, q̃d vires resoluit. Vbi aũt vires firmatę erunt, nec plurimũ vitiosi succi in vẽtriculo aderit, tũc nimirũ ad fluxionis causam nos cõvertemus: illud ꝓ cõperto habentes, nõ posse ad perfectionẽ vllũ affectũ sanari, manẽte adhuc ipsa, vnde natus est, causa. Ergo si sic ꝓsanarimus cerebrũ, vt sensibilẽ amplius redvndantiã non creet, velvti fontẽ fluxionis in vẽtriculũ evertemus. Cæterũ si neq; copia notabilis excrementorũ in vẽtriculo sit, nec eorũ quæ in capacitate ipsius cõtinentur, nec eorũ quæ in tunicis, sed nec mordicatio quæ officiat viribus, tũ omniũ primũ sanandũ ipsum cerebrũ est. Ab hoc, sinus ipse vẽtriculi vacuãdus, extergendúsq; est: postea expurgãdæ tunicæ. Postremò intemperiei medendũ. Ac reliquarũ etiã partiũ intẽperantiæ, similiter iis quas in vẽtriculo ꝓposuimus, sanabuntur, adhibẽtibus semper nobis remediũ affectui cõtrariũ, illiq; remediorũ indicationẽ, quę à laborãtis mẽbri natura sumitur, adiicientibus. Ea aũt indicatio est multiplex. Vna quidẽ ac prima indicatio à laborãtis loci tẽperie sumit, quæ mensurã introducẽdę qualitatis pręscribit. Secũda ex eo sumit, q; actio eius omnib. animalis partibus sit cõmunis, aut q; cõmunẽ virtutẽ subministret. Tertia, ab ipsa partis figura. Quarta, ab ipsius positura: cuius portio est ad vicinas partes societas. Tũm pręter hæc omnia, ipsa sentiẽdi vel acrimonia, vel hebetudo. Porrò quęcũq; calidiores natura partes ex frigore laborãt, hę & liberalius, & diutius calfieri postulant. Si verò calido morbo ægrotẽt, exiguã breuisve tẽporis refrigerationẽ desiderãt. Siquidẽ paruus hic est in id q̃d pręter naturam, lapsus: quare & in id quod secundum naturã, reditus. Eatenus nanq; redeat ad naturã suã vnũquodq; est necesse, quatenus à natura recessit: ac velvti quadã via retrò ferat, quæ in diuersum agat ei, quæ facta in ipso est, transmutationi. Minus itaq; periclitantur, quicũq; cognato naturæ suo morbo laborant. Quemadmodũ autem reducendã esse ad mediocritatẽ diximus calidam & frigidam intemperiem, sic reducẽtur & cæterę, siue eę simplices sint, siue cõiugatæ. Porrò in iis temperaturis quæ sunt ex humoribus ortę, si particula sibi soli inseruiat, audacter evacues licet, provt affectus suadebit, sed tamẽ etiã virtuti attentus. Sin necessariũ opus eius sit omnib. animalis partibus, velvti ventriculi & iecinoris, nõ leuis habẽda solicitudo de robore virtutis est, ne hãc, magna semel vacuatione vsus, dissoluas. Est aũt commune opus & venarũ, & arteriarum, & cordis, & thoracis, & renũ, & vtriusq; vesicæ. Cerebri verò opus, quũ sani sumus, ad voluntarias actiones est necessarium, iis scilicet instrumẽtis, quibus eiusmodi actiones obimus. Quum ægri sumus, necessariũ non est, nisi iis tantùm, quæ ad respiratũ sunt deputata. Reliquorũ verò organorum actio certè non est: ministerium tamẽ est ad vitam necessarium, velvti pulmonis, & asperæ arteriæ, & gutturis. Ergo ex eiusmodi particulis quamprimũ vacuare redvndantiam licet, provt volueris. Ex ventriculo verò & iecinore vtcunq; vacuare non licet, sed cũ cautione, vt ne quid virtuti officias. Habenda præterea est & dignitatis actionum ratio. Maxima autem est cordis officię dignitas, ægrotantibúsq; omniũ maximè necessaria. Cerebri verò ad vitam par est momentum: nõ tamen par robur eius in ægrotis requirimus, quum necesse omnibus non sit neruorum ac musculorum opera vti. At iecinoris opus omnibus particulis pernecessarium est: non tamẽ adeò saltem perpetuam necessitatem habet, sicvti ipsius cordis. Ad portionem autem iecinoris, etiã ventriculi opus se habet. Itaq; ex partium functionibus facilè intelliges, quatenus cuiusq; robur custodiri expediat. Ad eundem modũ, & quæcunq; partes aliis sunt facultatũ authores, harum quoque robur seruare decet, pro facultatis earum vsus portione. Etenim cerebrum neruis ac musculis, cor arteriis, iecur venis facultatem suppeditat. À figura verò, indicatio ipsius modi vacuandi excrementi, ad hunc modum suggeritur. Ventriculus vomitu, deiectionéq; inanitur. Intestina deiectione tantũ: sicvti & iecinoris caua. Renes verò, & vesica, & iecinoris gibba, si multo vitioso succo redvndent, per deiectiones & pharmaca deiectoria expurgãtur: sin mediocri, per vrinarios meatus. Cerebrum, per palatum, & aures, & nares. Pectus & pulmones, per asperam arteriam, & fauces. À situ indicatio dabitur, tũ ad solidarum intemperies, tum ad succorum vitiũ, non leuis. Nam qui per summa corporis intemperie laborant, iis medicamẽta quæ intemperies requirit, applicabimus. Quibus autem in summo corpore intemperies est, in iis rationẽ intervalli inibimus. Si eñ medicamentis iis vtêre, quę intemperies postulat, vtiq; multò imbecilliora, quàm pro vsu tuo, ad affectum locũ pervenient. Iam ad vacuationes quoq; situs nõnihil indicat, dum societatẽ laborantis particulæ cum aliis docet. Non spernẽda verò indicatio est, & ea quam sensus partium acuitas, hebetudóq; suppeditant. Quandoquidẽ omne medicamen contemnunt, quæ tardi sunt sensus, etiam si non leuiter mordeat. At quæ acuti sunt sensus, earũ vires dolore solun-

Ventriculi grauissimè laborãtis ob defluxum humoris à capite descendentis, curatio.

Affectum nullũ perfectè sanari posse, manente adhuc ipsa, vnde ortus est, causa.

Indicatio remediorum à natura partis laborantis desumpta, est multiplex.

Recessibus à naturali temperie exiguis, exiguas mutationes esse opus vt. corrigantur: maximis, vero, maxima.

Cognato natura sua morbo laborantes minus periclitari.

Partes affecta quando audacter, & quãdo trepidè vacuari debeant.

Partiũ officia quanã sint necessaria vitæ, & quæ duntaxat vtilia.

Cerebrum.
Cor.
Hepar.

Vacuationis modus quomodo à figura partis affecta sumatur.

Situs partis affecta quas indicationes exhibeat.

Sensus partis affecta quas præbeat indicationes.

ſoluũtur. Expedit igitur his, nec cõfertim, nec ſemel, valentibus auxilus mederl tentes, ſed tutò potius in tempore. At vbi tardus eſt ſenſus, in his etiam celeriter obire quod iuſtum eſt, licet, ſemel vſus remedio quod ſit idoneum.

GALENI PERGAMENI
de methodo medendi, lib. VIII.

Similariũ partiũ natura ex quibus conſtet.

QVòd igitur ex calido, frigido, humido, & ſicco, ſimilariũ particularũ natura cõſtet: quódq; ipſæ ſimplices atq; primę particulæ ſecundũ tales temperaturas inter ſe diſsideãt, alibi à nobis eſt traditũ:

Similariũ partiũ duo eſſe morborum genera.

quemadmodũ etiã duo eſſe morborũ genera, quæ ſimplicibus ipſis particulis accidũt: alterũ, qđ cõpoſitis eſt etiã cõmune, & dicit vnitatis ſolutio: alterũ peculiare ipſarum, qđ in calidi, frigidi, humidi, et ſicci temperie cõſiſtit.

Intemperantiarũ genus eſt duplex.

Quarũ ſanè intẽperantiarũ, quatuor diximus eſſe ſimplices, quatuor verò cõpoſitas. Simplices quidẽ, quę ſecundũ vnã qualitatẽ à naturę ordine aberrãt: cõpoſitas verò, in quib. ſecundũ oppoſitionẽ vtranq; ipſa natura variatur.

Febris quando gignatur.

Febris aũt, vnus morborũ eſt, q̃s intẽperies gignit: vtiq; quũ adeò immodicè eſt auctus calor, vt & offendat hominẽ, & eius functiones lædat.

Febrium prima differentia.

Porrò primarũ differentiarũ febriũ, vna illa eſt, in qua cauſa adhuc adeſt febrim creãs: aut febri excitata, iã deſiit. Altera verò, qua ægrè ſolubiles, à ſolutu facilibus febribus diſtinguũtur: illas hecticas, has Græci ſchiticas vocãt.

Hectica febres. Schitica febres. Febris indicationes.

At verò prima indicatio omnis febris, velvti à morbo eſt, ablationem eius præſcribẽs. Secunda aũt, velvti à tali eſt morbo, quæ certã quandã ſublationẽ indicat: nẽpe intẽperiẽ febrilẽ, quũ ſit caloris exceſſus, p occurſum refrigerantiũ tollendã eſſe.

Exceſſus omnes per cõtrarios exceſſus ſanandos eſſe.

Omnis quippe exceſſus per contrarium exceſſum ſanat. Ergo ſi febris ipſa ſit genita, cauſa aũt quæ eam excitauit, iã deſiit, huc tantum ſanãdę eius dirigetur conſiliũ, vt refrigeretur. Si verò in generatione adhuc febris eſt, cauſa q̃ accẽdit illã, eſt ſubmouenda. Sin pars eius iam genita eſt, pars etiamnũ gignitur, conſulendũ vtriq; fuerit: primùm quidẽ, ſubmouendo quæ eã accẽdit cauſam: dein extinguẽdo, quæ ab hac accenſa eſt, febrem.

Conſtipatio meatuũ quando febrem gignere poſsit. Febris à conſtipatione producta, curatio.

Excitare autem vel maximè febrem ſolet conſtipatio meatuum, in iis corporibus, quibus quod tranſpirat, halituoſum nõ eſt, ſed mordax, acre, & fuligini ſimile. His igitur corporibus ſaluberrima eſt ex aqua dulci temperatãq; lauatio, tum frictio quæ ratefaciat, & exercitationes mediocres, & victus q dulces efficiat ſuccos. Adverſiſsima verò ſunt lauatio frigida, & aluminoſa, & lauationis abſtinẽtia, & exercitatio acuta, & frictio vel planè nulla, vel dura, & victus mali ſucci, & vigiliæ, & ira, & triſtitia, & cura, vſtióq; in ſole, & fatigatio.

Biliosas naturas, ex longiori inedia febribus acutiſsimis corripi.

Grauiſsimè aũt peccare mihi vidẽtur, à carnificibúſq; nihil differre, qui medici hominibus natura biliosis, tenuiſsimam per morbos rationẽ victus iniungũt, eóſq; tridui inedia cõficiunt: quum nimirũ tales naturæ, ex longiori abſtinẽtia cibi, acerrimis acutiſsimíſq; febribus corripiantur, à quibus promptus eſt in hecticas tranſitus, atq; ab his rurſus in maraſmũ torridum, aut (ſi os ventriculi eſt iniuriis obnoxium) in eum qui ſyncopen infert. Etenim in quorum temperie ſiccum prævalet humido, & calidũ frigido: his corporis habitus gracilis, hirſutus, & nigrior eſt: ac reliquis tribus intemperãtiis, quę hac minus calidę ſunt, tactu calidior advertitur.

Calida et ſicca tẽperatura indicia.

Plurima q̃q; his flaua eſt bilis, vrinęq; ac deiectio bili ſatura, & pulſus magni, & ſomni leues & pauci, & animi impetus vehementes. Quare his tum refrigerationẽ, tum aquę potionẽ, atque adeò requiẽ & cibum largiorẽ congruere profitetur Hippocrates. Quum autẽ refrigeratio ipſa cõciliẽtur corporib. tum ex aliis quibuſdã, tum nõ minimè ex ciborũ exhibitione:

Calidis & ſiccis naturis quis in victus ratio conueniat.

cõveniet vtiq;, vbi corpus calidius ſicciúſq; ſolito eſt redditum, frigidum humidúmq; nutrimẽtum ei exhibere: ſed q̃d nec medicamẽtoſam vllam ſenſu perceptibilem facultatẽ obtineat: nec ipſum quod nutrit, plurimum: quemadmodum neq; minus quàm ſit ex vſu. Cõmodiſsimus itaq; tali corpori eſt ptiſanæ cremor ad vnguẽ coctus, in quo nullum ſit cõdimentum ſuperfluum:

Ptiſana cremoris facultas.

vtpote qui & refrigerare, & humectare, ac ſine ſiti ſeruare hominẽ poteſt, cum eo q nec halituoſum, nec humidum, nec ſiccum detinet excremẽtum: quum nec aſtringẽdi, nec obſtruẽdi, aliquã vim ſortiatur. Ac quòd nõ aſtringat quidem, vel guſtus ipſe docet, cuius vnius id iudicare eſt ꝓprium.

Guſtus quid proprium.

Quòd verò nec obſtruat meatus, hinc licet etiã coniicere, quòd non ſecus q̃ aphronitrum, ſordes cutis extergeat: vomitúq; à ventriculo mediocrem pituitam eliciat, nihilo infelicius quàm mulſa:

Ptiſana ineſſe vim deterſoriã.

quæ ſanè nec ſitim reſtinguit, vt ptiſana: & in naturis biliosis bileſcit facilè.

Mulſa in naturis biliosis bileſcit facile.

At verò ſi multa, & vehementer glutinoſa & craſſa pituita ventriculo adhæreat, hanc radicula ex oxymelite, nõ mulſa, aut ptiſana detergere eſt habilis. Optimum itaq; biliosis tẽperamentis nutrimentum eſt ptiſana.

Alica biliosis naturis conuenit.

Proximum huic, alica, cui paululum aceti ad faciliorẽ diſtributionẽ adiectum fuerit. Tertium, quæ ſine aceto liquida exiſtit. Iniecisse verò huic, dum coquitur, aliquid porri, ſatius eſt. Nam quòd tum anethi, tum ſalis aliquid neceſſariò habebit, neminẽ latet. Quinetiam panis in furno coctus, eſt vtilis cibus: ſicvti etiã omnes piſces ſaxatiles: nec ipſis minus aſelli.

Piſces biliosis naturis congruentes.

Proxime aſellos ſunt, ſolea, torpedo, lupus, mulluſq;: pòſt, mugil è pelago.

Piſces damnandi qui ſint.

Oĩs autẽ piſcis deterior eſt, q prope lacum qui mari iungitur, aut magni fluminis oſtium, paſcit.

Volucria biliosis cõgruentia.

Ex volatilibus optimi ſunt perdices, ac montanæ oẽs auiculę. Ab his, gallinacei, & phaſiani, & columbæ iuuenes. Sed nec hæ tamen intus claudendæ, quum excrementoſa ſint omnia, quæ exercitatione carẽt.

Exercitatione carẽtia eſſe maximè excrementoſa.

Excrementoſa verò non minus ſunt, tum lacuſtria, tum paluſtria omnia. Quo fit, vt ex ipſis etiã ſuillis carnibus, optima ſit montana.

Hædi biliosis apti.

Ab his deinceps ſunt hœdi.

Animalia vetula, recéníq; adita, eſu eſſe ineptiſsima.

In omnibus autem fugiẽda tum vetula, tum recens ædita ſunt: illa nanq; duriora, concoctúq; difficiliora ſunt: hæc immodicè humida, & excrementoſa. Igitur, quibus acre aliquid quotidie tranſpirat (revertamur enim rurſus ad inſtitutum) ii, ſi cutis eis conſtipetur, facilè corripiuntur febri.

Stipantia cutim quæ ſint.

Stipant verò ipſam, tum quæ aſtringunt omnia: tum quæ lentitia, craſsitudinéve ſua, in exiguis hærent meatibus. Aliquãdo etiã ipſius cutis immoderatior ſiccitas, exiguos meatus dẽſat.

Febrientes à cõſtipata cute, qualiter ſint fouendi & abluendi.

Qui ergo ex ſtipata cute febri laborant, ii inclinãte prima acceſsione, ducendi om-

nes ad balneũ sunt: tum pinguiter, molliterq; fricandi, si quidẽ ex aliquo, q̃d astrinxit cutim, laborent. Nam si ex siccitate, fricãdi quidẽ & ipsi, sed parcius: lauãdi aũt vberius. Respiciendũ verò ad virtutis modũ semper est, in huiuscemodi auxilijs. Atq; iræ quidem, tristitiæ, vigiliæ & curæ, nec frictione, nec lauatione multa indigent. Sed omnibus qui ex eiusmodi occasione febricitarint, oleũ infundendũ est tepidũ largéq;, cui minimè astringẽs vis insit: tum paululũ fricãdi, ex consuetudineq; lauãdi. Vstio verò, primus ab initio refrigerationẽ desiderat: tum crebriorẽ lauationẽ: minimè tñ aut oleũ largũ, aut frictionẽ crebrã. Sint aũt quæ refrigerent, & rosaceũ, & omphacinũ, salis omnino expertia. Efficies hęc magis frigida, si ita vas, in quo cõtinentur, in puteo suspendas, vt aquam tangat. Præterea si defluxus frigidæ aquę vasi se illidat, magis humorẽ refrigerat: magisq; adhuc nix circũposita. Infundere aũt oleũ ipsum syncipiti, sublata in altũ manu, per mediocrẽ lanæ modũ oportet. Hæc vsq; ad inclinationem faciens, in balneũ duces. Si verò qui memorato est temperamento, ex frigore febriat, etiã ducendus ad balneũ in remissione is est. Si aũt cum grauedine & destillatione febriciter, prius quàm hæc sint cõcocta, lauãdus non est. At qui ex vstione febricitãt, ij vel quum hæc adsint, lauari debebunt. Post lauacrũ verò iisdẽ quibus ante madefaciẽda amborũ capita sunt: eorũ quidẽ qui ex vstione febricitarunt, refrigerantibus: qui ex frigore, calfacientibus: cuiusmodi sunt irinum & nardinum vnguentũ. Porrò qui ex vstione febricitãt, iis intendẽda, quę ex refrigerãtibus cõstat, curatio est: iis verò qui ex frigore, quæ consistit in calfacientibus, remittenda fuerit. Omniũ autem cõditionum comprehensarũ in proposito temperamento, vbi febri diaria laborat, victus communis est iis, q & sit boni succi, & cõcoctu facilis, & qui nusquam exiguis cutis meatibus hæreat. Sed iis qui exvsti sunt, cum eo quod refrigeret, & humectet. Pari modo iis, quos ira mala habuit. Iis verò qui refrigerati fuerunt, cum eo quod calfaciat modicè. Iis qui pervigilio, & tristitia, & nimia cura cõfecti sunt, victus esse debet humectans, atq; somnum cõcilians. Ad eundem modum iis qui defatigati sunt, magis nutriens: minus aũt, iis qui refrigerati. Reliquis, qui medius sit amborũ. Vinũ verò ipse his omnibus exhibere soleo, sed quod tum aspectu, tum viribus sit aquosum. Id enim ad omnia vtilius quàm aqua est: vtpote quod & concoctionem iuuet, & vrinas ac sudores ꝓvocet. Etenim constat Hippocratem, non in diariis modò febribus, verùm etiam in acutis, vinũ porrigere. Cæterùm naturæ calidæ, magnopere frigidę potione iuuatur: neq; in diaria febri, iis quibus in vsu fuit, ipse eam circuncido. Si quis verò non assueuit, huic per febrim dare nõ inceperim, nisi pristina sanitate prius reddita. Porrò si propter obstructionem morata sit trãspiratio, si parua quidem ea sit, qui rectè deterserit, secũdam fore accessionẽ vetabit: sin momentanea, non possis ita promittere. Quòd si & multi, & crassi, & glutinosi impacti sint succi, quæ hos excipit febris, fieri non potest vt intra fines diariarum cõsistat: quandò ex necessitate huic in mali succi naturis, ea quæ ex putredine humorum accẽditur succedet. Nam in aliis saltem temperamẽtis, quæ in sequẽtibus exponam, excitari ex tali causa potest, citra humorum putredinem, aliqua cõtinentis febris species. Itaq; nisi vitiosus succus trãspiret penitus, necesse est vt putrescat: vt transpiret autem, valido auxilio est opus. Ac si quidem vel puer, vel senex sit, sanguinem detrahere nõ licet. Inter has ætates, vbi robur ægro non deest, secãda vena est, vel si plenitudinis signa non adsint. Prę̃stat enim vitiosi succi maiore parte emissa, ad detergẽdas obstructiones accedere: quum alioqui verendum sit, ne si obstructionibus liberandis, prius q̃ vacuaueris, studeas, ipsas multò magis impingas. At soluunt quidem obstructiones, quæ detersoriam obtinent facultatem, seu foris admota cuti, seu intrò in corpus accepta. Periculum verò etiam est, ne quæ foras trahunt, vnà cùm iis quæ obstruunt, etiam aliud quippiam attrahãt: & quæ ab interno sursum feruntur, aliquid secũ ex iis quæ in vasis continentur, rapiãt. Quod ipsum si tenax & crassum sit, obstructionem planè geminabit: sin aliter, multitudine certè sua, nõ parum omnino nocebit. Ne igitur hæc contingant, vtilissimum est inanissè corpus. Discernitur autẽ magnitudo obstructionis ex ipsa magnitudine febris, vt quę ex maiore obstructione, maior: ex minori, minor inciderit. Vbi verò modicè iam vacuaueris, haud multò pòst aut nutrimentum aliquod, aut pharmacum ex iis quæ detergeãt, exhibebis. Atq; in alimentorum quidem ratione sunt ptisana & mulsa: in pharmacorum, oxymeli, & quęcunq; incoquere in mulsa licet, ceu calaminham, hyssopum, origanum, serpyllum, irim, & apium. Verùm hæc omnia iusto sunt calidiora, ideóq; febres accendunt, æquè vt vinum. Oxymeli verò solum nec febres accẽdit, & strenuè deterget, sic vt ea quæ glutinosa crassáq; sunt, dissoluat, & meatus obstructos liberet. Inter mulsam & oxymeli medium locum habet quod apomeli dicitur. Nec immeritò arbitror & saccharum inter hæc numerandũ. Ex hoc victu obseruabis, quantùm de febrili calore minuitur. Etenim si tertio die manè videris minimum esse quod de febri relinquitur, ac nec putredinis humorum in pulsu nota subsit, neq; in vrina cruditatis, suspecta verò hora, qua primo die febris occupauit, extra meridiem sit: audacter hominem quamocyssimè lauabis, longè ante sextã horam. Abvndè tamẽ sit, si intra tertiam horam lauationem compleueris. Ad eundem modum & si decimam horam suspectã habueris, vsq; ad spetimã laues licet: quum tres æquinoctiales horas quatuórve, inter balneũ accessionisq; tempus interponi abvndè sit satis. Debet autem in balneo corpus prius vnctum ac moderatissimè frictũ, mox detergeri extrinsecus, abluiq;. Moderatissimè detergent tum erui, tum hordei, tum fabarum farina. Præterea mulsa quæ sit aquosa. Magis verò quàm hæc, iris, & panacis radix, & aristolochia, & mulsa quę mediocri est mistura: velvti etiã hac magis quæ meracissima est. Possunt autẽ vel hac magis detergere, tum spuma nitri, tum nitrum ipsum, tum aphronitrũ. Sapo etiam ex iis est, quæ maximè detergere valent. Egressis balneũ, præter

Febris ab animi affectibus.

Febris ab vstione inducta, curatio.

Rosaceum refrigerãdi modus.

Capitis refrigerandi ratio.

Febris à frigore orta curatio.

Diariarum febrium in bilioso temperamento, tum communis omnium, tũ cuiusq; propria victus ratio.

Diaria febre detentis vinum esse propinandum aquosum.

Vinum acutis febribus Hippocrates porrigit.

Calida naturæ, frigida potione iuuantur.

Aquam in febribus non esse propinandam iis, qui vti illa nõ cõsueuerunt.

Continentis febris speciem aliquam excitari posse absq; humorum putredine.

Sanguinẽ nec puero, nec seni detrahendum esse.

Sanguinem detrahẽdum interdũ esse, absque plenitudinis notis.

Obstructiones soluũt, quæ detersoria facultate sunt prædita.

Vacuandũ cum primis sit corpus quàm obstructionibus liberandum.

Oxymeli esse aperiendis obstructionibus quàm aptissimum.

Apomeli.

Saccharum.

Balneum initio corpora febricitãtia, primùm inungi debent, moderatissiméq; fricari, ac deinde detergeri.

Detergentia quæ sint.

ter aquā quæ parū apij incoctū in se habuerit, nihil est offerendū.

Diarias ex cruditate fieri sæpe in biliosis temperaturis. Cruditatū differentia.

Iam verò diariæ febres (de quib. tantùm in præsenti cōmentario agere est animus) in ꝑpositis corporū tēperamentis sæpenumero etiā cruditatibus solēt supervenire. Est aūt pessima in eiusmodi tēperamētis cruditas illa, citissiméq; febrem accēdit, in qua cibus in nidorulentā & fumosam qualitatē corrūpitur: quādò ea quæ in acidam vertit, vt raró talibus naturis cōtingit, ita minus nocet. Nidorosa tñ cruditas, si aluus lubrica fit, minus est noxia: sin astringit, grauis existit. Febricitāt etiā nōnulli & ex iis, qs diarrhœa ex cruditate malè habet.

Febris ex desurgendi frequentia. Febris à diarrhœa orta curatio.

Quib. vtiq; nō minimè ꝑritat febris ex desurgēdi frequentia. Est aūt eorū quibus clausa aluus est, & quib. fluēs, non eadē sanatio. Si igit ea tantùm quæ corrupta fuere, per diarrhœā vacuata esse videātur, tum lauandū, tum nutriendum in remissione febris est: sed iis quæ circa ventriculū sunt, prius cōsulto. Sin ita multa inanitio aut prius facta sit, aut nunc etiā in homine duret, vt virtus iam sit defessa, satius est omissa lauatione cibare, sed cōsulto prius iis q̄ circa ventrē sunt.

Fomento ex oleo et absinthio quādo vtendū.

Cōsuletur ita laborātibus, si modò vacuatio amplius non perseueret, fomento ex oleo & absynthio. Quòd si quis morsus, aut doloris sensus in ventriculo adhuc supersit, amiciri peniculo post fomentum debet, qui vel calidus sit, & siccus: vel ex oleo in quo absynthium incoctum fuit, vel ex vnguento nardino madens, ac plurimum expressus.

Purpura marina. Purpura Tyria. Ventriculū imbecillū quæ roborent. Tepida, si admoueantur, dissoluere ventriculi firmitudinem. Vnguenta esse calfacienda in duplici vase. Aluo fluēte quæ conferant. Romanorū luxus quæ vnguēta invenerit. Ceratum roborādo ventriculo commodum.

Iam multò etiam satius fit, si purpura marina is fuerit: atq; etiam longè optimum, si optima sit Tyria. Quòd si os ventriculi imbecillius sit, tanta portione Chiæ mastiches in nardino tunsa, vnde sordium crassitudo existat, madefactā ex eo purpurā imponemus. Esto autem abvndè calens talium quodq; quum primùm admouet. Nam quæ tepida sunt, dissoluunt ventriculi firmitudinem. Vnguenta autem ipsa calfacere in duplici vase soleo: quandoquidem aliter calfactis, vitiatur eorū facultas. Cæterùm fluente adhuc aluo, vtilius est optimo recentéq; melino, simili modo quo nardino, vti. Vtile autem ad omnia talia est & mastichinum: nec in postremis conferunt spicata & foliata vnguenta, quę Romanorum luxus invenit. Mirè etiam ventriculum roborat hoc ceratū quod subdam. Ceræ Tyrrhenicæ, vnguenti nardini, singulorum vnciam j. Aloës, Mastiches, singulorum drachmas ij. Fiat ceratum. Si verò intus vratur ventriculus, ita vt affectus quidam phlegmonæ similis consistere in ipso videatur, vtilius est ceratum quod ex melino conficitur.

Aluo fluenti victus ratio cōveniens.

Porrò cibandi sunt, fluente quidem etiamnum aluo, polenta & pane, qui pauxillum aceti receperit. Quòd si plus æquo aluus excernat, inspergere oportet polentam succo cotoneorum malorum, vel (si ægro magis arrideat) pirorum, aut malorum, aut myrtorum decocto. Sin venter non amplius excernit, suffecerit tum alica, similiter ptisanæ præparata, hoc est, aceti habēs pauxillum: tum ex ea sine aceto sorbitio: tum gallinaceorum testiculi: & saxatiles ex albo iure pisces: præterea fructuum aliquis ex iis qui astringant, vel solus, vel cum pane.

Appetentiā restitui vsu medicamento ex succo cydoniorū cōfecto.

Quòd si appetentia deiecta sit, ex medicamento quod ex succo, vel ex carne cotoneorum conficitur, vnum aut duo cochlearia exhibebis. Atq; ita sanè in prima remissione iis qui ex cruditate febricitant, ventre excernente, mederi convenit.

Diatrion pepereon esse medicamen cruditatibus ventriculi aptissimum.

At si omnino venter astringitur, si quidē in superioribus intestinis, vel etiam in ipso ventriculo cibus crudus consistat, aliquid diatrion pepereon propina, eius videlicet quod in opere De tuēda sanitate laudauimus, ceu & simplicissimum, & aptissimū iis qui cruditate laborāt. Pòst deinde præcordia, omnémq; ventrē perfundes. Hoc verò, etiam si inferius descēderint quæ vitiosa sunt, facies, pluris minorisq; ratione id varians. Siquidē plus & temporis & perfusionis exigūt ad præparationē eorū quæ deinceps sunt agenda, quib. in superioribus vētris corruptū nutrimentū adhuc manet. Sin motū id notabiliter ad inferiora fit, adiuuandum aut glande subdita, aut leui per inferna infusione est. Vtiq; si morsus simul adsit, hūc mitigantibus nobis. Sin flatus, hunc comprimētibus. Sin neutrum fuerit, ex melle, aqua, & paululo olei ipsum clysmū facientibus.

Intestinorum morsus lenientia.

Vbi verò morsus vehementior vrget, Sabinum oleum, in quo aliquid seui anserini, vel gallinacei, vel caprilli liquatū sit, est vtilius. Quorum copia si desit, iniiciendum oleo parum cerę est elotæ.

Flatus discutiētia quæ sint.

Flatus verò sanandi sunt oleo in quo ruta, & semina quæ flatus discutiunt, incocta fuere: cuiusmodi sunt, apij, cumini, marathri, sinonis, aliáq; id genus. Vacuata aluo, nutriendū protinus in cæteris quidem iis quos memorauimus similiter est, astringentibus tamen amotis. His igitur prima & secunda die obitis, si secunda die febris desiit, hominem lauari permittes: ac vbi sequenti nocte citra offensam dormierit, sanum iam hominem prorsus existimabis. Si verò qui cruditati successit dies cum sequente nocte febrim attulerit, velvti in secundo die, ita tunc & accurandus, & nutriendus homo est. Quòd si nox tertiæ diei febrile quiddam paululū afferat, ne sic quidem est formidandum, sed hos quoque postridie lauabis, nutriésq;, ac reliqua omnia in illis, vt antè definitum est, ad portionem exequeris.

Acidam cruditatem non contingere in temperaturis biliosis, nisi admodū raró: neq; accendere febrim diariam. Fumidum halitum non excitari ab acida cruditate.

Acida autem cruditas non contingit in biliosis temperamentis, nisi admodum raró, idq; ex cibis qui promptè acescunt: nec accendere febrem diariam solet, æquè vt nec concoctionis tarditas: quandoquidem sicubi ob talem cruditatem febricitant, quibus amara bilis abvndat in temperamento, obstructionis & humorum putredinis est suspicio. Ad hæc, fumidus vapor ex tarditate concoctionis, aut cruditate, in qua ructus sentiuntur acidi, nunquam excitatur. Quippe frigidi halitus abs talibus succis ascendunt, hique omnino paucissimi: minimè autem vapores multi, humidiq;, ac fuliginosi, quum neq; in iis quæ sunt extrà, aliter aut fumum edi, aut fuliginem videas,

Fumus ex materiis semivstis nascitur. Fuligo ex immodice vstis materiis gignitur.

quàm fumum ex materiis semivstis, fuliginem ex immodicè assis, vstisque. Est nanq; fuligo vapor terrestris. Fumus mistio quædam ex terrestri, aqueáq; substantia.

Intemperiē calidam atq; humidam, esse maximè obnoxiam morbis putredinis.

Absoluta iam in iis naturis, quibus amara bilis redvndat, diariarum febrium disputatione, ad aliud corporum temperamentum transeamus, in quo vt calidum frigido, sic sicco humidum prævalet. Est enim hæc intemperies omnium maximè obnoxia putredinis morbis, propterea quòd per ipsam sanitatē ad putredinem proximè accedit: id quod tum ex sudori-

bus conijcere est, qui grauiter his olent: tum verò ex vrinis, deiectione, atque adeo ipsa etiã expiratione. Etenim qualis est hircorum, talis est harum naturarum temperies. Ideóque prompta est ex qualibet occasione, tum alijs morbis, tum verò febribus corripi. Siquidem quum eorum cutis est stipata, effugere febrem non possunt. Sed nec quũ valentem cruditatem contraxerunt, aut perusti fuerunt, aut tale quippiam aliud perpessi. Iam verò à cruditatibus nidorosis obstructionibúsque naturæ calidæ & humidæ, quàm siccæ, promptius læduntur. Itaque omnes diariæ febres accenduntur promptissimè in istiusmodi temperamentis, idque ex qualibet earum causarum, quas in biliosis naturis retuli: curationémque persimilẽ illis habẽt, ac in paucis omnino dissidentem. Nam quum hæ naturæ humidiores sint, magis quàm illæ famem & sitim perferunt. Est igitur illis ex vsu balneũ, quod cutim laxet, non aũt quod corpus humectet. Quæcunque verò de eiusmodi natura sunt dicta, eadem & de acquisito habitu dicta esse censendum. Quum autem octo intemperies exstant in vniuersum, opportunissima ad febres est calida & sicca: ac nisi quis illam (vt dictũ est) cibet, ocyssimè in ea diaria febris in acutam mutatur. Propinqua huic est quatenus ad febrem spectat, quamuis sit ad alia deterior, intemperies calida & humida. Tertia ab his intemperies est, ea simplex intemperantia, in qua tantùm exuperat calidum. Huic proxima est simplex altera, in qua siccum humido præualet. Ab hac deinceps media omnium est, scilicet quæ mediocritatẽ in vtraque oppositione tuetur. Quatuor quæ reliquæ sunt intemperies, neque facilè febribus, occasione iam dictarum causarum, patent: neque diaria tentatæ, si inediam tolerẽt, in plurium dierum febres transeunt: imò aliquæ saltem earum, vbi citra corruptelam contraxerunt redundantiã humorum, vtilitatem ex inedia sentiunt, ac potissimum quæ frigida est & humida. Ab hac quæ humida est. Tertio loco quæ frigida. Quarto, quæ simul frigida & sicca. In eiusmodi ergo omnibus temperaturis, temperamenti quidem ratione, victus ratio varianda est. Nam ex eo quòd eadem febri febricitant, non diuersam, sed omnino eandem sortientur indicationem. Siquidem quod secundum naturam est, semper similia postulat. Quod autem præter naturam, contraria: quum nimirum quod se naturaliter habet, custodire: quod præter naturã est, tollere expediat. Porrò febris omnis præter naturam est: ideóque victus rationem frigidam & humidam exigit. Temperamenta verò ipsa, aliàs similia, aliàs contraria postulant. Quæ enim vitio carent, similia perpetuò: quippe quæ seruare expedit. Quæ vitium habent, aliàs similia, aliàs contraria. Similia quidẽ, tum in alijs de quibus mox dicemus, tum in vlceribus omnibus. Contraria aũt in eo victu qui per sanitatem adhibetur, dum corrigere eorum intemperantiam est animus: necnon vbi eiusmodi vitiosæ naturæ à longo tempore contrariæ victus rationi assueuerunt: gaudent enim naturæ cõsuetis semper. Duplex itaque nobis in iis qui sani sunt, finis proponitur. Nempe vel corpus sanũ in pristina eius temperie tueri: vel hanc meliorẽ efficere. In ea tamen natura quæ haud dubie in medio temperamento cõsistit, ab ipsa febri contrariorum indicatione accepta, eatenus humidum frigidumque adhibebimus victum, quatenus siccius calidiúsque quàm antea sani redditum corpus apparet. Humidus igitur victus (vt testatur etiam Hippocrates) febrientibus omnibus conuenit: maximè verò pueris, & alijs qui sic cibari assueuerunt. Etenim febrientibus, quatenus febriunt, ex ipsa contrariorum indicatione humidus victus conducit: pueris ex similiũ. Nam quũ ætas ex iis sit quæ natura nobis insunt, similem sibi victum postulat. Quæ verò à consuetudine indicatio sumitur, sic sumpta est, sicuti & quæ ab ætate. Quippe seruare quoque hanc iubet Hippocrates, perinde ac proprium ætatis temperamentum. Sed à regione etiam & anni tempore interdũ indicationes sumuntur. Cæterùm à consuetudine quidem semper est indicatio similiũ, quoad sulescet ægrotant homines. At ab ætate, natura, regione, anni tempore, & statu cœli, vbi temperata hæc sunt, similium semper præsidiorum est indicatio, siue valeant homines, siue quum ægrotent. Contrà ab intemperatis, anni tempore, statu cœli, & regione, contrariorum est indicatio. Verùm ab ætate & natura non absolutè, sed cum consuetudine. Porrò nihil in contrariis indicationibus tam conuenit expendi, quàm magnitudinem eorum quæ ad indicationem conferunt: quæ quidem duplex exsistit: altera, quæ ex * eorum dignitatibus spectatur, altera quæ ex ipsorum proprijs substantiis. Quas sane ex collatione cum mediocri, & quod secundum naturã est, esse accipiendas liquet. Omnibus igitur conspirantibus in vnum indicationibus, vnam prorsus victus rationem constituemus. Dissidentibus verò inter se, quæ valentiores & plures fuerint, eas præferemus, ita vt victus speciem, quam hæ præscribent, anteponamus: minimè tamen negligamus contrariam. Porrò quæ à febri sumitur indicatio, ea reliquis, quando omnes contrarium esse faciendum dictant, numero quidem inferior est; magnitudine tamen quæ ex dignitate spectatur, vtique superior existit, potissimum si longè à natura recessit. Quippe duplex tunc ei magnitudo accedit, & quæ ex febris genere prouenit, quæ omnib. est cõmunis: & quæ propria, suáque ipsius existit. Sin verò parua sit febris, ius est reliquas omnes coniunctas indicationes vnà cum ipsa conferri. Ac si quidem pares videantur, media victus ratio eligenda est. Sin altera indicatio exuperet, tantùm recessisse à temperato et medio victu par est, quantùm ea quæ pollent, sua contraria superant. Ac diariarum quidem febriũ indicationes ex his capiuntur generibus, raróque à laborantis virium modo. At febrium, quæ pluribus diebus affligunt, indicationes, tum virium respectum necessariò adhibent, tum causarũ quæ ipsas excitãt: exceptis tamen hecticis, vtpote quas nulla accendit causa; quemadmodum neque corpus id quod iam habitu calorem ignis in se recepit, siue id lapis sit, siue lignum. Illud namque commune cum diarijs habent, quòd videlicet non amplius fiant: differunt autem in eo, quòd diariæ in leui affectu calorẽ habent, hecticæ in habitu qui ægrè soluatur.

Natura calida & humida, magis quàm calida & sicca, famem & sitim perferunt.

Intemperies calida & sicca est ad excipiendas febres opportunissima.

Intemperãtiarũ omniũ, quænam sint magis obnoxia febrib.

Intemperies frigida & humida quando ab inedia iuuetur.

Naturalem seruantia ordinẽ, semper similia postulant: vt cõtraria, quæ à naturæ ordine aberrant.

Febris requirit victus rationẽ frigidam atque humidam.

Temperamẽta inculpata similia postulant.

Temperamẽta vitiosa, quãdo requirant similia, & quando contraria.

Natura gaudet semper cõsuetis.

Humidus victus febrientib. omnibus conuenit, maximè verò pueris.

Consuetudinem esse seruandam nõ secus ac proprium temperamentum.

Indicatio ab ætate, natura, regione, anni tempore, & statu cœli, quando similium, & quando dissimilium habeatur.

Indicationibus oppositis occurrentibus, expendendam esse magnitudinem eorũ quæ ad indicationẽ conferunt.

Indicationẽ à febri sumptam reliquis superiorem existere.

Indicationes tũ diariarum febriũ, tum earũ quæ pluribus diebus affligunt, ex quibus capiantur generibus.

Hecticas febres nulla accendit causa.

Hecticæ cũ diariis in quo conueniant, & in quo discrepent.

GALENI PERGAMENI de methodo medendi, lib. IX.

Diariarum accesio est vnica, vnico circūscripta die.

Diarias transire in putridas, hecticasq́; nisi rectè tractētur.

Putrida febres qua.

Hectica febres,

DIariarū igitur curationem præcedēti libro exposuimus. Quarū sanè febriū vnica accesio est, vnico plurimū die, ex ipsarū salutem natura, circūscripta. Cæterùm nisi qs eas commodè tractet, in reliqua duo genera febriū, nēpe in putridas & hecticas, transeūt. Putridas.n.appello, quæ ex humorū putredine: hecticas verò, q̄ ex immodica solidarū partiū nascuntur calfactione. At verò in illo trāsitu à diariis in reliqua illa duo febriū genera, alterū quoddā febriū genus mediū licet imaginari, q̄d neutri extremitatū sit idē. Cæterū mediū id, quū inciderit, nec nosse iī posaūt, nec reprimere, q extremitatū, quarū existit mediū, speciē ignorant. Ergo ex advstione, cruditate, lassitudine, vigilia, pturbatione animi, vel bubone ab euidēti causa aliqua oborto, nunq̄ ad tertiū vsq; diem ,pgredietur febris accesaio, nisi qd delictū circa laborantē fuerit. At quib. stipatio febris occasio est, iis etiā vltra hos porrigi accesio potest. Etenim stipatio fit, vel obstructis exilib. meatibus, ,pter glutinosos, vel crassos, vel copiosos succos: aut cōniuentibus, ob ea q̄ corpus siccarūt: vel deniq; improbè cōdensatis, ob occursum causarū refrigerantiū.

Stipatio quotuplicuer fiat.

Diaria febres quenā & sint, & dicantur.

Quas igit febres vel cōniuentia meatuū, vel recēs corporū densatio excitāt, hæ & post primā accesionē desistūt, si qs rectè ipsas tractet: & verè diariæ tum sunt, tum dicuntur. At q̄ ex obstructione creantur, si hæc qdē pusilla sit, solui q̄q; ipsæ similiter vt aliæ diariæ possunt, si qs eas legitimè sanet. Sin aūt adeò vehemēter sint humores impacti, vt valētius aliqd q̄d eos eximat, postulēt, id genus febres porrigi vltra vnū diē necesse est, ac ,pinde diariarū genus videri egressas. Verùm si neq; humor putrescens subsit, neq; ipsum corpus febrilē calorē susceperit tanquam habitū, vtiq; genus id febris, ab aliis duob. diuersum erit. Quare huiuscemodi febris natura quidē eadē est cū diariis, nomen verò non idem.

Synocha febres qua vocentur.

Synocharum febriū genus duplex.

Siquidē quę febres ab initio ad finē vsq; vnicā accesaionem sortiūtur, in multos dies porrectā, eæ synochi, hoc est, cōtinentes vocant. Quarū natura est duplex. Quędā nāq; earū manifestā habent putredinis notam: quædā prorsus non habent: quas nimirū ex diariarū esse genere cōstat. Quū enim accesaionis remisio ex feruentiū humorū transpiratu contingere soleat, nō transpirent aūt prorsus in stipatione vehementi: necesse hauddubie est, multorum dierum fieri accesaionē. Igitur vbi in tali febri nulla subest occasio, quæ alterius accesaionis principiū excitet, non modò multorum dierum evadit febris, sed absq; invasione vllius accesionis, ab initio ad finem vna febris persistit, nec quotidianā, nec tertianam, nec quartanam referens.

Synocharum febrium tres differentia.

Quoniam igitur ex duobus his foueri febris potest, & quòd totus vapor nō transpiret, & quòd idē vapor ea quę contingit excalfaciat: necesium est tres esse synochorum differentias in vniuersum: nempe vel pari permanente magnitudine ea, quam in primæ accesaionis vigore habuit: vel adiiciente semper exiguum aliquid, minuentéve: atq; hæc vel æqualiter faciente, vel inæqualiter. Ac si quidem quod accenditur, ei quod transpirat par fuerit, nec augeri nec minui febrilis calor cernet[?]. Verùm si eorum alterum vicerit: vtiq; si quod vacuatur, necessariū est febrim minui: sin quod adiicitur, omnino increscere. Hæc itaque est continentium febrium species vna, quæ eandem naturā cum diariis sortita, absque humorum putredine in plures dies extenditur. Altera verò contingit, vbi in omnibus vasis, ac potisimum maximis, æquabiliter succi putrescunt. Quarum sanè febrium in gracili & frigido corpore neutra solet cōsistere, sed plurimum in iis qui sanguine abvndant, & corpulentis: quandò nec obstructio citra putredinem excitare febrim valet, nisi id quod trāspirat, & copiosum, & calidum sit: nec humorum putredo in omnes quæ inter inguina & alas intersunt venas, æquabiliter ac citò porrigi in frigido habitu potest.

Putredini qua requirantur.

Cōtinens febris in quibus non posit gigni corporibus.

Debent enim quæ putrescunt, tum calida & humida esse, tum difficilem habere transpirationem. Eóq; fit, vt neq; in frigida ætate, neq; in frigido corporis temperamento, continens excitetur febris: quemadmodum neq; in gracilibus, vel qui raro sint corporis habitu: sed prorsus in temperamentis, corporibus atq; naturis contrariis. Proinde fit, vt qui ita febricitant, iis & pulsus maximus sit, & æqualis, & vehemens, arteriæq; consistentia inter molle & durum mediocris. At celeritas atque frequentia pulsus, pro ipsius magnitudine febris. Hæc itaque sunt ambarum febrium communia. Alteri tamen priuatim insunt notæ putredinis, nō modò in lotio, sed in pulsu etiam, calorisque qualitate iniucunda. Quarum sanè febrium dignotionem & curationem ipsi tum ratione, tum experientia didicimus, qui statim ab adolescentia philosophiæ studio capti, primū nos ad eam contulimus: mox patris evidenti insomnio moniti, ad medicinæ studium excolendū accesimus.

Galenus patris insomnio admonitus Medicinæ nanauit operā.

Continentiū febrium præsidiū maximum est, misio sanguinis vel ad animi deliquium vsq;.

Est porrò continentium febrium præsidium maximū, si modò vires valentes sint, sanguinis diminutio, vel vsq; ad deliquium animi. Primùm nanque in contrarium statum agitur corpus, celerrimè ex animi defectu refrigeratū. Hoc verò nihil inveniri posit neq; ipsis ægris, nec naturæ quę animantes gubernat, iucundius vtiliúsve. Postmodum in corporibus ipsis necessariò supervenit alui deiectio, nonnunquam & vomitus bilis. Quas res statim à toto corpore madores sudorésve excipiūt.

Sāguine detracto in ardentissimis febribus, interpositisq; horis duabus, esse modice alendū agrum, permittendumq; vt quiescat.

Sāguinis misio quando sit celebranda vsq; ad animi defectionem.

Etenim vel sola sanguinis detractione sic obita, restitui olim ipse quendam adolescentem ardentissima laborantem synocho. Cui sanè post duas à sanguinis misaione horas paulum nutrimenti exhibui, permisiq; vt quiesceret. Iam verò eorū quos ex sola obstructione febricitantes mihi videre contigit, nemo in putredinis febrem incidit, qui sanguinem prius detraxisset. Quem quidem, vbi valida virtus subest, & ætas permittit, vsq; ad animi defectū (vt diximus) mittere expedit. Vbi horum alterū haud satis respondet, tutius est, quantùm satis visum fuerit, tantùm principiò detrahere: quod defuit, iteratione supplere. Quo quidē præsidio omisso, in summū ægri discrimen veniunt: nisi eos vel viriū robur, vel largum profluuium sanguinis, vel sudor copiosus, ex manifesta pernicie eripiat. Agimus itaq; impræsentiarū de iis febribus, quæ ex stipatis per obstructionē meatibus oriūtur. Quas, si sine putredine

quidem consistant, ex diariarum esse genere dixi. Sin iis putredo aliqua superveniat, vbi in omnib. venis ac præcipue magnis ea consistit, synochas, siue continentes excitari febres: vbi in vnica animalis parte, exacerbationes quæ certo ambitu repetāt. Quib. igit corpus ex succorū abundātia inhabile ad transpirationē iam redditū, tantū caloris cōgessit, vt inde iam febriat, iis tantū sanguinis detrahendū est, quantū vires tolerāt. Alioqui certè verendū est, ne aut suffocent, aut corripiant syncope: nisi eos vel viriū robur, vel plurimus sudor, vel largū sanguinis profluuiū à morte liberet. Nec verò existimes de plenitudine illa, quę cōparatur ad vires: hūc à nob. sermonē fieri (quippe quæ nec sic obstruit venarū ora, vt refrigerationē prohibeat, nec tunicas earū distendit, nec ruborē, nec tumorē invehit) verùm de ea quæ contineri à vasis vltrà nō valet, quæq; ob id ipsum solet prędicta symptomata inducere. Siquidē copia hæc, dum bonitatē suā seruat, vt pariter augeri cum virium robore est nata: ita si quādo has grauat, nec de cætero augebitur, & bonitatē naturæ amittet: quare tunc fieri nequit vt nō putrescat. Ergo festinare ad sanguinē detrahendū oportet, quò vasorum natura, ex transpirādo ventilandoq; naturalem temperiē seruās, humoribus, eo quo inter initia modo, dominetur: quandò si ad intemperiē versa laborabit, metuendū est ne hi putrescāt. Excitat aūt intēperies in ea, ex febris calore. Optimū itaq; est in eiuscemodi febrib. statim nō numero dierū, sed vni viriū robori attentū esse. Quocirca nō solum sexto septimóve, sed etiā sequentib. dieb. sanguis mittēdus est. Quòd si aut alij medici, aut æger, aut propinqui ipsius, nō permittāt vt seces venā, ad frigidā exhibendā accedes, sed diligenter antè discernēs, quantum nocumentū ex ea cōtingere possit. Quippe intēpestiuè immodicéq; exhibita, lentos & crassos humores attenuari, digeriq; prohibet: imbecillas particulas corporis cōcutit. Nōnullis illicò spirandi difficultatē, convulsionem, atq; tremorē conciliat. Tum verò quibuscunq; in particula principe tumor aliquis è phlegmones, œdematos, aut scirrhi genere constitit, iis frigidā offerre nō licet. Sed neq; iis quibus obstructio, putridusve humor non concoctus incōmodat. At si per continentes febres concoctionis humorū notas videris, absq; impedimētis expositis, audacter ægris frigidā quantū appetāt, dabis: pręcipuè si tali potioni assueuerint. Porrò erysipelas verū, consistens in aliquo viscere, non aliter quàm frigidæ potu sanabis. Sin verò mistū cum phlegmonę sit, in hoc cōcoctionis expectandæ sunt notæ. Cæterùm minus tuta iis qui pauxillum sanguinis carnisq; obtinent, frigidæ potio est: celeriter nanque ad solidas animalis pervenit partes, nulli quod eius vim frangat, occurrens. Qua ratione etiā hecticæ febres nec prorsus frigidā, nec multā aquā desiderāt. At cōtinentiū febriū maxima remedia hæc duo sunt: detractio sanguinis, & potio frigida. Verùm illa nullo non tempore, modò vires sufficiāt: hæc, quum & in pulsu & vrinis, cōcoctionis evidentes cernūtur notæ, febris autem est maxima. Est etiam habenda ratio in missione sanguinis, tam eorum quæ præcesserūt, quàm quę consequentur ipsam. Nam si præcedat ciborum cruditas, tanto tempore differre venę sectionē iubebis, quantū satisfacere tum ad eorum concoctionem, tum vt excrementa descendant, videbitur. Sin sequetur necessariò vacuatio quæpiā (vt, exēpli gratia, muliebre profluuiū) tantùm illi relinquēdum est, ex eo quod superfluū existit, quantùm est per eam vacuandum. Sed nec negligēda interim natura eius qui venit vacuandus: sicuti neq; ætas, nec cœli status, sub quo & regio, & anni tēpus cōprehenditur. Sunt.n. nōnulli ad extrahendos digerēdósq; succos, natura propensi: nempe qui humidi & calidi existūt, quiq; raro sunt corporis textu. Ad hæc, quib. os vētris aut amara bile redvndat, aut imbecillū est, aut supra modum sensile. Pueri certè propter ætatē perpetuò. Cœli verò status vbi calidus nimiū & siccus est, corpus in ambientē resoluit. Atq; hi quidē scopi sunt, qui à sanguinis detractione dehortātur. Eam aūt postulāt, vnà cum affectu, cuius causa primùm requirebatur, habitus durus densúsq;, quique digeritur ægrè: tum ambiens humidus frigidúsq;. Quum autem in vniuersalibus methodus, in particularibus exercitatio consistat, fieri non potest, vt sine multiplici in ægris singularum exercitatione, quod ex vsu sit, facias: nec sine vniuersaliū cognitione, probè exercitatio procedat. Non licet siquidem vllius artis scientiam nancisci, nisi & methodum quandam habueris per vniuersalia theoremata, & in particularibus te exemplis exerceas. Vt igitur revertar ad methodum: equidem virtutis considerationem ad curationem morborum sæpe maximè necessariam arbitror, sic vt quæ circa ægrum administrantur, omnia fermè eius vnius causa fiant: aliquando mediocriter necessarium, sic vt aliquid ex hac quoque, ad ea quæ facienda sunt, consilij petatur, non tamen præcipua faciendorum ratio huc omnis dirigatur. Possum rursus ostendere, virtutem adeò exiguum ad invenienda remedia conferre, vt propter exilitatem etiam lateat: alias verò prætermitti, ac silentio præteriri, quasi prorsus ex vtiliter considerandis nō sit: vt in diariis febribus, in quibus vires nullam providentiam requirunt, vtpote validæ. Verùm quod in virtute accidit, id in reliquis omnibus quæ aliquid faciendum indicant, vsu venit. Horum autem omniū aditum Hippocrates nobis ostendit, incultum tamen, quem methodo postea nos explanauimus: perinde vt Traianus fecit, qui omnes Italiæ vias asperitate difficiles refecit, instaurauitq;. Vt verò accuratius de ipsis viribus disseram, operæprecium est scire, tribus diuersi generis facultatibus siue animis vniuersum animal gubernari. Quarum sanè prima, quæ stirpibus est communis, quámq; vocant naturalem, atq; etiam appetitricem, iecur pro fonte habet, per venásque illinc sparsas in vniuersum corpus, id alit. Secunda autem est, quæ non modò vt stirpibus, aut vita præditis, sed etiam vt animalibus anima, est insita. Hæc in corde, fonte caloris insiti, residens, ab ipso per arterias ab eodem ortas in totum corpus disseminatur: diciturq; tum vitalis facultas, tum irascibilis anima. Tertia denicq; est anima ratiocinatrix, q̃ in cerebro domiciliū habēs, voluntariis actionibus præsidet, per neruósq; ceu canales, toti corpori sensum & motū largitur. Has igitur facultates

Synochi quando oriantur.

Accessiones febriles vnde originem ducant.

Sanguis quibus detrahēdus sit.

Plenitudo secūdum vires.

Plenitudo secūdum vasa.

Sanguinem esse quo vis die mittēdum, etiā septimo, si ad morbus atque vires suadeant.

Frigida potio vtendū, si æger nō patiatur sibi secari venā.

Frigida intempestiuus atque immodicè vsus quæ accersat mala.

Frigida quibus nō offerenda, et quib. audacter danda.

Erysipelas verū cōsistens in aliquo viscere, nō aliter quàm frigidæ potu sanatur.

Frigida potus cur macilentos exsanguesq; atq; ob id hecticos lædat.

Continentium febrium detractionē sanguinis atq; potionē frigidā, esse summa remedia. at que illa quidē quovis tēpore, si vires tolerēt: hæc autem, apparentibus coctionis signis, vtendum esse.

Sanguinem detracturo quæ sint consideranda.

Sāguinis detractionē quæ prohibeant.

Sāguinis detractionē quæ postulent.

Methodus consistit in vniuersalibus.

Exercitatio in particularibus constat.

Artis cuiusvis scientiā acquisiturus, opus habet vt methodū quandā habeat per vniuersalia theoremata, & se in particularibus exēplis exerceat.

Vires in diariis febribus neglegi, quòd existentes validæ, nullam providentiam requirāt.

Hippocratis documenta inculta explanauit Galenus.

Traianus olī Italiæ vias difficiles, instaurauit.

Anima naturalis siue appetitoria sedes, est hepar.

Anima irascibilis collocatur in corde.

Anima rationalis consistit in cerebro.

cultates seruare, nihil planè est aliud, quàm vitam seruare. Siquidem qualibet earum amissa, necessum est reliquas simul perire. Ac proinde in opere De sanitate tuenda, huc omne cōsilium direximus.

Curatiua pars artis, & ea qua sanitatem tuetur, qua in re conueniant, & differant.

In hoc verò, primū propositū est, morbi sublatio. Nā cuiusmodi in illo est sanitatis tuitio, eiusmodi in hoc est morbi sublatio. Quorū vtriq; cōmunis est ipsa vitæ custodia. Hoc tamē interest, q quæ secundæ valetudinis tuendæ gratia gerūtur, eadē statim vitam tuentur: quæ verò affectiones præter naturam in morbis discutiūt, ea nō omnino vitā custodiant. Quippe aliqua eiusmodi prædita sunt facultate, vt si immoderatè aut intempestiuè vtare, vitā adimāt; q̄d solent vacuationes immodicę.

Vacuātia remedia omnia vit tutem exoluūt.

Ergo quū virtus tantopere necessaria sit, eam aūt lædāt oīa vacuātia remedia, si qs ipsis parum moderatè vtatur: vtriq; adversæ inter se faciēdorum indicationes in talibus corporib. sunt, in quib. affectus, quò expugnet, notabilē vacuationem desiderat: virtus aūt hanc ferre nō valet. Cæterùm quemadmodū nihil quod sanitatē tuet in valentibus vires corrumpit: sic in ægrotis aliquādo virtus succedit iis, quæ velvti in perniciē eius administrantur: vt si evacuemus in plenitudine q̄ est supra vires, aliquādo ab ipsis dissoluitur. Etenim in synochis febribus, ex meatuum stipatione ortis, quoniā valida plerunq; virtus est, citra periculum vacuatio adhibetur. In aliis verò quæ ex corruptela humorum gignuntur, existit maximè periculosa. Siquidē q̄d corruptū est, alienū à natura quū sit, id se auferendū dictat, vel vena incisa, vel purgatione. Horum autem præsidiorū neutrū feret imbecilla facultas, si quando cum corruptela coiuerit. Oportet igitur, vbi indicationes ita sibi adversantur, paulatim quod vitiosum est, vacuare: paulatimq;, quod salubre est, in eius locum reponere: quam curationem vitiosi succi, Medici epicrasin nominant.

Epicrasis quid.

Quum igitur sectio venæ, sanguinis fit vacuatio: sanguis aūt ipse vtilis, possessio naturæ existat: sic vtique oportet venæ sectionem fieri, vt quod invtile ex sanguine ipsi naturæ est, emittatur.

Sanguis probus est possessio naturæ.

Sanguis dupliciter invtilis redditur.

Fit porrò sanguis bifariam naturæ invtilis: vel quum propriam qualitatem ad vnguem non seruat, nec amplius nutrire, sicvt prius, potest: vel dum ita multitudine creuit vt premat vires, aut distendat vasa, vel rumpat ea, vel obstruat. Atq; in his quidem missio sanguinis vtilis est, ceu vacuantium præsidiorum vnum: in aliis autem, ceu quod humorum vehemētiorem impetum ad partem diuersam revocet, vel ad latera deriuet.

Sanguinis missio interdum est vtilis vt præsidium vacuans, interdum vt reuellens, aut deriuans.

Postulat autem semper valentes vires, quæ modo vacuationis eius respondeant. Quoties igitur virtuti notabilis ex vacuantib. auxiliis noxa incidet, toties ipsa vtile aliquid indicabit, æquè vtique, vt quum manifestè iuuabitur.

Vires quando præbeant indicationes vtiles, & quando minimè.

Vbi verò ex iis quæ affectum submouent, nec commodum illi accedit vllum, neque incommodum, ibi velvti invtilis prætermittitur. Porrò quicquid aliquam præstat indicationem, si natura id simplex sit, etiam quod indicatur, vtique simplex erit. At si illud compositum sit, & hoc erit quoque compositum. At sanè quędam custodiam sui, quædam amotionem indicant.

Virtus semper custodiā sui indicat.

Virtus itaque semper vnam rem indicabit, vtiq; sui custodiam. Custodietur autem, primò quidem, si quod ex substantia ipsius vel inanitum, vel alteratum est, correxerimus. Secundò verò, si quæ ipsius substantiam vacuare, alterareq; possunt, prohibuerimus.

Virtus quo modo seruāda sit.

Aestimari autem debebit interim, quod magnitudine, dignitatéve antecellit.

Indicantiū dignitates esse æstimandas.

Maxima igitur dignitas virium ipsarum est, quandò viuere ipsum nobis ex harum custodia constat: vtpote quum vitam, aut ipsas esse vires, aut earum actiones, necesse sit.

Vitam esse aut vires ipsas, aut ipsarū actiones

Virtus ergo omnium prima custodienda hominibus est. A virium indicatione proxima existit, quę ab affectibus, quos curare conamur, subministratur: postea deinceps reliquæ. Quicquid igitur indicationi, quam vires præbent, adversatur, id secundi est loci. Quæ verò cum iis quæ conducunt viribus, in idem competunt, hæc vtrunq; calculum referunt, & eorum quæ primæ sunt notæ, & eorum quæ secundæ. Quare citra controversiam facienda. Quę verò adversantur, aliquando administranda prorsus non sunt, aliquando paulatim. Prima igitur indicatio omnium est, quę à virtute sumitur: non tamen sic prima, vt curationem nos doceat, quum ex numero curatriciū indicationum non sit, sed vitalium.

Indicatio omnium prima est quæ à virtute sumitur, non sic tamen vt curationem nos doceat.

Nam neque vt valeamus, neque vt à morbis liberemur, ab ea quicquam primum desumimus, sed vt viuamus: quamvis ex accidenti interdum virtutis roboratio ad affectus curationem conducat. At verò medicatrices indicationes à morbo ipso sumuntur, & à temperie corporis, & ab ambiente nos aëre, qui causæ sine qua non, rationem obtinet: quum sine ipso nec tolli morbus, nec teneri sanitas possit.

Indicationes medicatrices vnde sumantur.

In omni itaque curatione agendorum, indicationes in his tribus ad summum consistunt. Reliquæ autem omnes ab his in partes diductis, oriuntur. Cæterùm affectus ipse haudquaquam in causas diduci est aptus, quemadmodum temperies atque ambiens aër, sed tantummodo in differentias. Nam aut in similaribus consistit partibus, aut in instrumentariis.

Morbi differentia.

Ac in similaribus quidem, vel simplex est intemperies, vel composita. In instrumentariis, circa simplicium partium vel posituram, vel formam, vel numerum, vel magnitudinem, tum quæ horum sigillatim traditæ sunt differentiæ, consistit. Porrò affectuum qui simplices partes occupant vnus, est intemperies calida. Quæ si in totum corpus diffusa sit, appellatur febris.

Febris quid.

Febris remedia humectatio, refrigeratioq; existit.

Ideóq; omnis febris, quà febris est, humectatio refrigeratióq; remedia sunt. Ac si sola quidem sit febris, ad refrigerādum humectandúmq;, velvti ad finem, dirigetur omne medentis cōsilium. Quare materia inventa, opportunum tempus ex quatuor febris temporibus sumes: quantitatem verò, ex conferendo cum naturali habitu morbum. Quippe quantùm is recessit à naturali habitu, tantùm opus est ægrum refrigeres & humectes. Ambiens autem aër (cuius fugere commercium non licet) si contrariam morbo temperiem habeat, è præsidiorum numero est vnum: sin similem, vna est morbificarū causarum.

Aëris commercium nos fugere haudquaquā posse.

Idcirco tunc inhibenda eius noxa est, scilicet reliquorum auxiliorum humiditate ac frigore intensis, adauctisq;. Ipse autem arte reddendus est talis, qualis ad profligandam febrim, aut aliam quampiam dispositionem, desideratur. Si igitur morbus siccus & calidus sit, humidiores frigidioresque domos

Febrientibus quales ædes eligere, præpararéq; debeamus.

& eligemus, & præparabimus. Sicuti è diuerso, si frigidus, humidúsq;, eas quæ calfaciant & siccent. Sunt itaq; deligendę quæ ex seipsis eiusmodi sint: alioqui industria nostra præparabimus ipsas, per ęstatē quidē eas subterraneas molientes, & ad Septentrionē conversas: ac pauimēta ipsarū assiduè humore aspergētes: tum vt ex euripo aliquo aura expiret, machinātes; flores præterea & germina, q̄ frigidæ humidæq; sint facultatis, per areā dissemi nantes: per hyemē verò, cōtraria horū facientes, pręsertim vbi morbus suadet: vbi non suadet, excessus tantùm vtriusq; tēporis remittentes. Poterunt rursus tres illæ indicationes prædictę ad duas tantùm reduci: nēpe ad morbū & sanitatē.

Sanatio quid.

Neque. n. aliud ipsa sanatio est, quàm morbi in sanitatem trāslatio. Qui affectus cōtrarij quū sint, necesse est per cōtraria fiat eorū alterius in alterum trāsmutatio. Atq; ita rursus vna erit sola curationum indicatio generalissima, videlicet cōtrarietas.

Indicatio curationum generalissima, est vnica videlicet cōtrarietas.

Contrariorū exhibitionis, quarum rerum desideretur cognitio.

Cęterùm ad accuratā contrariorū administrationem, necessum est curandorū corporū prius & naturas & tēperamenta cognoscere: quæ quidem tum ex iis quæ in libris temperamentorū tradita sunt, noscuntur: tum ex ætate, & tota anteacta vita, q̄ nimirū in victus & exercitij ratione consistit: præterea, in hac regione, & hoc anni tempore, & hoc cœli statu, cōversatione. Ex ipso aūt temperamento invēto, administraudorū indicatio suppeditabitur. Sed neq; paruū quid negligendúmve, ad remediorū inventionē consuetudo adfert: vel vti nec ad sanitatē tuendā, quū singulorū corporū etiā naturā ostēdat.

Cōsuetudinem ad inventionem remediorum, et ad sanitatem tuendam plurimum posse.

Nos siquidē via rationéq; ab ea procedentes, invenimus ipsarū partium affectū: deiu ex illo rursus pervenimus ad faciendorū indicationem. Consuetudo itaq; curationis rationem indicat, per corporis naturam intercedentē, quemadmodum ætas: quæ & ipsa temperamenti interventu, præstat indicationem.

Consuetudo quomodo curationis rationē indicet.

Corpora dissipatu facilia & difficilia quæ sint.

Advertere autem oportet, corpora frigida & sicca, quæq; ex terrestri natura cōstant (cuiusmodi sunt mineralia) quam ægerrimè solui. At quæ calida & humida sunt, eorum substantiā celerrimè dissipari in ambientem. Quæ verò in medio horum, ex diametro pugnantium, consistunt, ea corpora quo magis ad hæc vel ad illa accesserint, eò vel aptiora vt dissipentur erunt, vel contumacia magis. In summa, citra calorem non potest in halitum digeri corpus vllum, quandiu substātia eius coacta densaq; manserit.

Puerorū substātia cur omniū facillimè digeratur.

Puerorum autem substantia, facillimè omnium digeritur, dissipatúrque, propterea quòd est vt humidissima omnium, sic nulla frigidior.

Puerilis substātia cur minus cæteris egeat præsidio vacuante.

Quo minus vacuantis præsidij eget, quum ex se ipsa naturaliter abvndè vacuetur. Fit autem profectò & propter calidam siccámq; regionem, & tempus æstiuum, & statum cœli impensè siccum & calidum, notabilis per cutim vacuatio.

Sanguinis detractionē prohibentia.

Sanguinem detracturo quæ sint consideranda.

Itaque hac de causa, qui sanguinis detractionem desiderant, iis aut prorsus nō secabimus venam, aut parum detrahemus. Erúntq; in hac detractione quoq; spectanda, natura ab initio, consuetudo, ętas, locus habitationis, anni tempus, cœli status, necnon is, quem curamus, affectus: aliáq; ratione ante hunc, laborātis facultas. Quū verò affectus sint numerosi, cuiq; ipsorū sua est curationis per contraria indicatio.

Intēperies simplicium partiū esse octo, totidemq; illarum particulares indicationes.

Quocirca, octo intemperamenta quum sint, octo erunt etiam morborum, quibus simplicia corpora sunt obnoxia, particulares indicationes.

Solutionis cōtinui indicatio est vnitio.

Vltráq; has, vna eius affectus, qui instrumentalium cōmunis est, dicitúrq; continui divortium: cuius sanè est indicatio curationis, vnitio. Est igitur vnum morbi genus, quod similares & simplices animalis vexat particulas, quam intemperiem vocant.

Intemperies differentia.

Huius aliquæ differentiæ oriuntur, vbi corpora nudis qualitatibus alterantur: aliquæ vbi accedente etiam humorum affluxu. Qua sanè dispositione vtraq;, vel afficitur vna pars corporis, vel plures, vel vniuersum corpus.

GALENI PERGAMENI
de methodo medendi, lib. X.

Diariarum affectus simplex.

ERgo in diariis febribus simplex quidem est in corpore præter naturam affectus: vtpote causis quæ primùm eas excitarunt, iam ademptis. In quib. verò causa quæ eas accendit adhuc manet, in iis neq; affectus simplex, neq; sanatio est. Siquidem quod febris iam receptū in corpore est, id ex propria ipsius curandi indicatione discutere oportet: q̄d adhuc est futurū, id propulsare, ac ne fiat, vetare. Vetabit aūt, si quæ id excitat causa prorsus summota sit.

Indicatio ipsa quādo a febre, & quando à febris causa sumenda sit.

Itaq; in diariis faciēdorū indicationē maximè ex ipsa febre capiemus. In reliquis verò, quæ accensionis suæ causam intus habent, prima indicatio ab ipsa sumet causa.

Putredinē esse causam febriū quæ plures insistant dies: ac proinde primū tollendam esse.

Quare si febriū quæ multos dies cōtinuant, rectè ostēdimus putredinē esse causam, hæc nimirū sananda est prima. Sed nec interim extinguendæ febris, quæ per eam iam accensa est, ratio non habenda. Ac si quidem in idem consentiant, & quæ febrem extinguunt, & quæ oppugnant causam: in quod vtraq; cōspirant, quum vnum sit, sine cunctatione est agendum. Sin febris, quæ iam accensa sit, sanatio, causam quæ hanc excitauit, est auctura, aut quæ causam submouent, febrem exasperabūt, diligens habenda consideratio est de remediorum specie. Etenim si intolerabilis ægro sit magnitudo febris, committendum non est, vt per ea quibus causam adimimus, febrem augeamus. Sin ita mediocris sit febris, vt quo tempore contra causam tantùm pugnas, obruendæ interim vires ægrotantis nō sint, vtiq; contemnendus is curationis modus non est. Non contemnendus autem nec ille est, qui contra id, cuius maius momentum est, instare iubet: nec tamen alterius omnino negligentem esse.

Indicationes agēdorum in putridis febrib. sumi à febre ipsa, & ab effectrice illius causa, & à facultate.

Quum autem in examinandis iis, ad hominis salutem non parum momenti facultas habere videatur, tria nimirum erunt, quæ in propositis iam ob putredinem febribus, agendorum indicationem nobis prima largiantur: febris videlicet: eius effectrix causa: præterea naturalis facultas. Cæterùm priora duo submouenda sunt, tertium est custodiendum. Erit itaq; rursus & hic necesse, vt tum febrem, tum eius causam, cum facultate ipsa conferas. Mox si eadem ambo remedia requirāt, ea promptè exequaris. Sin indicationes pugnabunt, vnam præferas, vel quę à viribus sumitur, vel quæ à causa, vel quæ à febre: sic vt quæ cæteris sit valentior, hanc magis sequaris, nec tamen cæteras negligas. Nunc verò ad particularium præsidiorum differentias nos convertamus,

Diarias febres dum imperitè tractãtur, diuturniores fieri.

Diariarũ causa quando recedant, & quando persistãt in corpore.

vertamus, repetita tñ mentione diariarum: quũ & ipsæ, inscitia medicorum, in plurium dierum febres aliquãdo degenerent: idq; vel earum effectrice causa abeunte, vel etiamnũ persistente. Porrò abit effectrix causa, quoties ab ira, dolore, vigilia, cura, æstiuo sole, fatigatione, & bubone qui iam desiuit, citra stipationẽ febris est excitata. Manet, quoties vel ab externa causa, vel ab ipsa febre, stipatio aliqua est orta. Nã & frigiditas, & astringentium vsus, per mediã stipationem semper febrem excitãt. Vstio præterea nõnunquam cõstipat corporis habitum. Iã ipsum febris principiũ, vbi cum horrore inuasit, stipationem subinde fecit.

Stipationẽ quæ faciant.

Quin etiã glutinosi, & crassi, aut etiam copiosi succi, vbi mediocriter obstruxerunt, diariã aliquãdo febrem accendunt. Dicuntur autem id genus febres omnes diariæ, quia solui vno die sunt aptę: computata cum hoc vnã & nocte.

Diariæ febres cur sic dicãtur.

Diariarũ affectus multiplex.

Cæterùm non est idem diariarum omniũ affectus: sed ab aliquibus inseparabilis stipatio est: ab aliquibus minimè inseparabilis, sed vel vt plerunq; simul adest, vel ambigua sorte, vel rarò. Inseparabilis stipatio est iis, qui ex aluminosa aqua, vel chalcanthode, vel tali quapiam alia, aut ex frigore, aut leui obstructione febricitarunt. Plurimum verò iis adest, qui ex vstione febricitant. Ambigua sorte, iis, qui ex fatigatiõe. Quicũq; verò ex ira, vel tristitia, vel vigiliis, vel pertinaci studio, vel cruditate, vel bubone febricitant, iis rarò adiũcta stipatio est.

Ephemeræ febres cũ quibus excretionib. desinant.

Atq; harũ omniũ febriũ nulla (q̃d vtiq; ex ipsa fit) ad secundã vsq; accessionẽ perdurat, sed intra quatuor & viginti horas omnino desinit: idq; cum sudore, vel madore, vel trãspiratu quodã halituoso.

Diariæ productæ vnde accidat.

Aut si quando earum aliquæ (quod tñ rarius contingit) longius trahunt, duæ iis accedũt causæ quæ ipsas solui vetant. Earũ vna frigus est, quod vel ex ambiente aëre, vel ex vnctione quapiam extrinsecus admota ꝓueniat. Altera egregia illa diatritos, est si qui videlicet hãc transire, medicorũ inscitia coguntur.

Diatritos.

Multæ igitur apparent diariarum esse febrium differentiæ particulares. Vna, quando iam prorsus recessit ipsarum effectrix causa: veluti vstio. Altera, quãdo hæc etiam adest: sicuti stipatio. Cuius duę sunt differentiæ, nempe exiguorũ meatuum & densitas, & obstructio. Sanè densitudo ipsa, aliàs ex siccitate ꝓuenit, aliàs ex frigore, eóq; vel simplici, vel cum astrictoria vi. Iã verò obstructionum ipsarum, alia est quę abundãtia, alia quę ex qualitate succorũ, scilicet qui aut lenti, aut crassi sint, incidit.

Diariarũ multiplex differentia.

Stipatio duplex.

Densitudo meatuum vnde accidat.

Obstructionũ differentia.

Præferetur autẽ inter remedia, in ea quã copia facit, sanguinis missio: in ea quæ ex humorum qualitate cõsistit, attenuantium vsus. Cõsilium verò sumptum à viribus, vt in diariis sanè est exiguum, ita in iis qui pluribus diebus vrgent, satis magni est momẽti, eóq; maioris, quò hę sunt longiores.

Indicatio à viribus sumpta, in diariis quidem exigua, in plurium autẽ dierũ febribus, maximi solet esse momenti.

Enimvero vbi naturaliter vires se habẽt, ne minimũ quidem in diuturnis febribus vacuationum vsum morantur: vbi autem sunt infirmiores, pro magnitudine imbecillitatis, impeditur vsus auxiliorum vacuantiũ. Rarius autem accidit, vt protinus in primo, secundóve die, vires imbecillæ cernantur: id quod tamen interdũ accidit, vel propter ægrotantis malum corporis habitum vel propter senium. Nõnullis etiã fatigatio, vbi tristitia, vigiliæq; præcesserũt, & inedia per totum secuta est diẽ, dein febris prius quàm homo cibaretur, circa vesperã occupauit, & nox insomnis est acta, vires impensè resoluit.

Vires prima aut secunda die ab initio morbi vnde resolui accidat.

Porrò quibus temperies corporis ad siccum calidumq; conuersa, febrem accendit, ii interdum vel in prima inuasione accessionis nutriendi sunt, nedum ante illã. Eis autem soleo ipse sorbitionẽ ex alica exhibere, iniectis in eam mali punici granis: qui cibus bilioso stomacho est optimus. Nam & roborat hunc malum punicũ: & alica, quũ diutissimè in eo citra corruptionẽ maneat, sensim cõcoquitur, idq; nec acescens, nec etiã innatãs.

Nutriendi etiã in prima inuasione accessionis qui sint.

Punicum malum, ventriculum roborat.

Igitur mordẽs halitus, succusq;, vbi per sensibilia corpora fertur, horrores & inæquales totius corporis cõcussiones facit, in iis, quibus cute stipata, quæ prius transpirabat, iam sunt detenta. Quæ quidem, si fuliginosa sint, febres accẽdũt. Eiusmodi autem halitus, succosq;, tum multa & vehemens dimotio; tum vigiliæ, & ira, & dolor, & cura, augent: tum proximè ab istis, vnũ illud per se interdum augere eos sufficit, vtiq; si cibũ quis nõ sumpserit. Efficitur nanq; corporis halitus in iis naturis, quę facile amaram bilem gignũt, ex longa inedia biliosus.

Succos acres quæ gignant.

Cõcussio itaq; siue rigor succedet, propter eorũ quæ feruntur excrementorũ, tum multitudinẽ, tum acrimoniam, tum impetus celeritatẽ, tum laborantis virium imbecillitatem.

Rigor vnde accidat.

Horror verò fiet, vbi & qualitas eorum, & impetus velocitas est remissa: tum copia minor, ac potissimũ quũ vires tristãti obsistũt. Quòd si largius remittãtur iam dicta, ne horror quidem cõtinget: sed vel quidam ceu vlcerosus sensus, vel tantùm inæqualitas.

Horror vnde proueniat.

Vlcerosus sensus quãdo fiat.

Porrò quibuscunq; virtute existẽte imbecilla, squalidóq; ipsius corporis habitu, incipientis adhuc accessionis videri adesse symptomata, iis omnibus panem ex vino diluto & calente, maturè exhibens, horrorem statim inhibui. Quantò verò hos citius cibaueris, tantò scilicet magis febrem prohibueris.

Horrorẽ inuadentem in principio accessiõis, inhibet panis ex vino diluto & calente exhibitus.

Sin duæ horæ ab initio inæqualitatis interpositæ sint, nutries tunc quoq;, modò adhuc duret horror: prædicens tamẽ, quòd hi febricitabunt, cæterùm innoxia febre, & cui cutis mador succedet: quo facto, tum lauare, tum nutrire debebis.

Nutriri interim dum horrēt qui possint.

Quòd si horror prœterierit, ac iam planè febricitent, id tẽporis non sunt cibandi: sed decrescente iam accessione, atq; interdũ in summo vigore, nutriendi sunt, solutionis integritate nõ expectata. In nullo nanq; squallido affectu cõmodè finitur accessio, priusq̃ illi vel ex lauacro, vel humido victu, humectatio accesserit. Calidis itaq; & siccis naturis, siue à primo ortu sint tales, siue sint etiã acquisititię, maximè inedia aduersa, febriũ paratissima causa.

Inedia aduersatur calidis & siccis naturis.

Inter alia autẽ, calidus in summo, siccúsq; cœli status, iã dictã temperaturã efficit. Hic aũt status alio anni tempore, q̃ ęstate, planè incidere nequit: sicuti nec humidissimus pariter frigidissimúsque, in alio q̃ hyeme. Corpora igitur calida & sicca, ex inedia facilè in febres ardentes incidũt: à quibus, nisi prius mors occupet, in hecticas trãseunt: atq; ab his, in marasmũ: vel protinus ab initio, ardentibus præteritis abeunt in hecticas. Maximè autem siccas, calidásque dispositiones corporum, à principio febris hectica corripit: id quod olim cuidam iuueni contigit, qui ex ira febricitauit. Cui quidem, quoties nutritus est, fontanæ planè gelidæ dedimus

Hecticis febribus à principio corripi calidas & siccas dispositiones.

interim binos cyathos, interim ternos: quãdò frigidam simul multam sibi dari, qui ita sunt affecti, citra noxam non ferunt. Quocirca vtilissimũ fuerit, vbi febris ideã perspexeris, in prima statim occasione, minori cũ periculo, copiosiori frigida vti, corporibus ad validam siccitatẽ nondum perductis. Iam verò quemadmodũ in quibus febris accenditur propter mordentem acrimoniam excalfacti attenuatiq́ à Sole, inedia & laboribus, succi, maximum eius remedium est humidum nutrimentũ: sic è diuerso, vbi ob copiam, vel obstructionem, vel phlegmonem, vel humoris alicuius putredinem, febris est orta, maximo malo est cibus. Quare hos quidem, nec in febris inclinatione, citra noxã nutrias, nedum ipsa accessione invadente: illos verò, omni certè tempore, sed potissimum per inclinationem. In summa verò, illa duo à primo statim die, sunt tibi in omni ægro spectanda: morbi summus vigor, & ægrotantis vires, à quib. cibandi consilia petas. Postea si transiri summum incrementũ sine omni cibo potest, in cibi abstinẽtia hominem ipsum seruabis. Sin exiguum adminiculum requirat, abundè erit sola mulsa. Quòd si maius desiderat quàm sit ex mulsa, ptisanæ cremor satis erit. At si fas non est summũ morbi incrementum aut tenui victu, aut inedia transmitti, id agendum, vt homo statim in prima accessionis inclinatione nutriatur. Aliquos verò ipsorum, & quum in vasura adhuc est, & quũ incipit, cibabis. Sint porrò hi sicco temperamẽto & calido, oportet, tum viribus necessariò imbecillis: quũ fieri nequeat, vt abvndè siccũ calidumq́ corpus, si febricitet, viribus sit valẽtibus. Si aũt cum eiusmodi febri & corpore, momentanei membri phlegmone sit coniuncta, omnino æger morietur, magisq́ id certum est, si vel peripneumonia, vel pleuritis, vel angina, vel ventriculi, vel iecinoris phlegmone infestet. In quibus sanè affectibus vna salus est, virium robur. Nam quod ad phlegmonem quæ in iis est partibus attinet, minimè planè est cibandum. Quod ad virium infirmitatem, vtique sæpe. Ac proinde necessum est, aut resoluantur vires, aut phlegmone augeatur. Quoties igitur vel ex lassitudine, vel ira, vel pluribus curis, vel vigiliis, vel tristitia, vel longa inedia, vel vniuersis vnà coeuntibus, siccatũ corpus est, ac febris invasit, quæ & aridam reddit cutem, & igneum calorem refert: vtiq́ huuc talem timor est hectica febri correptũ iri, potissimũ in æstate, ac cœli statu sicco calidoq́. Oportet autem quamprimum ptisanæ cremore, & sorbitione ex alica nutritum, paneq́ pòst oblato, aquæ frigidæ potione hominem cures. Quippe protinus extinguitur, ac cessat omnino febris, modò nec phlegmone aliqua ei sit adiũcta, nec putridus humor. Quanquã ego etiam vel si hæc aderant, ægrotorum non paucis aquam frigidam dedi, tutius esse ratus, phlegmonas in præsens augere, quàm sinere hominem in hecticam febrem prolabi. Cæterùm si magnũ fore incõmodum, vel humori putri, vel phlegmone sit suspicio, à frigida quidem danda abstinebis: refrigerãtibus autẽ remediis, quæ foris applicantur, vteris: modò ea super os ventriculi, aut tota præcordia, modò super pectus imponens, vbi scilicet plurimum subesse caloris, maximè iudicabis. Balnea etiam iis

Nutriendi qui non sunt, ne in ipsa quidem accessionis declinatione.

Nutriendi consilium sumendum esse à summo vigore morbi, & viribus ægrotantis.

Hectica febris quando sit expectanda.

qui siccato plurimum corpore sunt, & citra humorum putredinem febriunt, non incommoda existunt. At phlegmonas subsequuntur febres propter putredinem humorum, qui in ipsis impacti habentur. Possunt tamen vel citra phlegmonem, in ipsis vasis aliqui humores putrescere: idq́ aut in vna animalis particula, in finibus ipsorum impacti: aut etiam in totis eorum capacitatibus, quę inter bubones & alas sunt, comprehensi. Vbi igitur citra putredinem squallenti corpori febricitare contigerit, caput totius curationis in iis remediis quæ refrigerent humectentq́, statuere oportet. Porrò duplex genere est harum rerum prima materia. Vna, eorum quæ foris incidunt: altera, quæ intus in corpus sumuntur. Extrinsecus corpori incidunt, tum aer ipse qui nos ambit: tum pharmaca, quæcunq́ humectandi refrigerandiq́ vim obtinent: & tertium præter hæc, dulcis aquæ balneum. Intrò in corpus sumuntur, quæ eduntur, ac bibuntur, & inspiratus aer. Ab his generibus tentandum est propositis hoc loco febribus, tum humiditatem, tum refrigerationem comparare. Verùm refrigeratio, quoniam per efficacissimam qualitatem inducitur, & parui temporis est, & periculosa. Contrà siccitatis, per ea quæ humectent, curatio, vt longi temporis est opus, ita minus est, quàm refrigeratio, periculo exposita. Si igitur tẽperatus sit aer, qualem se exhibet, tali eo est vtendũ, nihil amplius de eo nobis solicitis. Sin verò admodũ calidus, vel admodum frigidus sit, pro calido inducendus arte contrarius est, subterraneis inuentis domibus, quę & frigidissimę sint, maximeq́ perflatæ: & ad septentriona conuersæ: tum auris quibusdam suauibus opera nostra paratis, aliis ex euripis, in quos multi se aquarum fontes præcipitent: aliàs aqua frigida ex vasis in vasa transiuta, id quod etiã conciliat somnũ: præterea domo assiduè aqua, quæ prorsus frigida sit, aspersa: ac rosis plurimis humi fusis, aut vitium capreolis, aut ruborum clauiculis, aut lentisci ramis, aut denique reliquarum, quæ refrigerent, stirpium aliquibus: turba quoq́ hominum ingredi prohibita, vt quæ domũ similiter calfaciat. Ac sic quidem calidissimum aerem, qui scilicet in æstate calida & sicca accidit, refrigerare est tentandũ. Qui sanè si modicè frigidus sit, hoc esse contentos oportet, nihil de eius temperie alterãtes. Qui verò frigidissimus est, vtiq́ quatenus respirando attrahitur, admittendus est, vt qui admodum calorem cordis refrigeret: non tamen quatenus extrinsecus ægrum contingit. Quippe densat cogitq́ cutim, putrilaginosorumq́ humorum effluxum, atq́ transpirationem cohibet. Siquidem per pulmonẽ, quod rarum est viscus, difficile non est, vt tum qualitas ipsius, tum etiam substantia, facilè ad cor perveniat: per cutim verò, vtpote densatam, fieri id non potest. Cæterùm ex frigida inspiratione maius sequitur cõmodum, quàm incommodum ex cute densanda, præsertim cùm operimentis hanc nobis calfacere liceat. Porrò vtendum maximè eiusmodi aere est in iis hecticis, in quibus primũ quod afficitur, ipsum est cor: æquè vt si ventriculus primũ affligeretur, ipsi per comesta & bibita succurrendũ esset. At iecinori ex inspirato aere nulla certè accedit vtilitas: à comestis verò

Balnea quibus conueniant.

Phlegmonas cur febres sequantur.

Putredo humorum quot modis accidere possit.

Remediorum refrigerãtium humectãtiumque, duplex est materia.

Refrigeratio in febribus cur breuis sit temporis, atque periculosa.

Aedes febrientibus quales esse conueniat.

Somnum conciliari ab aquarum strepitu.

Turba hominũ incalescere ambientem.

Aer calidissimus quomodo refrigerandus.

Aeris frigidi effectus.

Iecinori ex inspirato aere nulla accedit vtilitas.

verò & bibitis, minor planè quàm ventriculo, aliqua tamen haud obscurè advenit. Cõmunis autem omniũ sanatio est, per ea quæ extrinsecus applicata refrigerãt, & humectant. Atq; ob hæc quidem viscera, magna ex parte hecticas marasmodésq; febres accidere cõtemplati sumus. Superveniunt tamen aliquãdo & pulmonũ intemperãtiæ calidę & siccæ. Incidunt præterea & pectori, & mesenterio, & ieiuno, & colo: interim verò, & vtero, & renibus. In septo aũt transuerso marasmũ nõ vidi, febrem hecticã vidi. Eiusmodi aũt affectum, & spirandi difficultas, & delirium excipere solet. Ex quibus magna ex parte prius moriuntur, q̃ hectica sit prorsus perfecta. Est autem eorũ agnitio facillima, tum ex pulsus duritia, tum ex eo ꝙ præcordia plurimum trahũtur sursum, tum ex difficultate respirationis, quæ illis est inæqualis, & varia: interdum admodum rara magnáq;, vtiq; quum delirij malum præcipuè dominatur. Frigidus itaque aër tunc vel maximè cõfert, quum quod primum afficitur, ipsum est cor: quamvis confert & in reliquis febribus non parum: quandoquidem in his quoq; necesse est cor similem intemperiem recipiat. Pulmones etiam vbi ij sunt qui primùm patiuntur, plus cæteris omnibus aërem refrigerantem postulant. Porrò ex medicamentis, quæ admota extrinsecus in eiusmodi affectibus, refrigerandi humectandiq; vim posśident, deligenda ea sunt, quæ non modò citra astrictionem refrigerent, sed etiam corporis substantia sint tenui. Ac quæ quidem absolutissimè tenuium partium sit, substantiã exactè frigidã inuenisse fortasse nõ est. Dixi exactè, propter acetum: quod quum omniũ (quæ nouimus) potestate refrigerãtium, planè tenuissimarum sit partium, admistam sibi aliquam habet caliditatem. Præterea corpora quæ contingit, siccat: quamvis ad imaginationẽ sit humidũ. Quo fit, vt ad eos affectus, quos humectari & refrigerari expedit, solo eo non vtamur, sed tanto aquæ frigidæ admisto, vt possit bibi. Hoc autẽ medicamen quod subdam, humectantium & refrigerantium omnium simplicissimum est, optimúmq; ad erysipelata, & pudendorum phlegmonas inter initia, prius quàm depascens aliqua subindicetur putredo. Olei rosacei ex omphacino oleo citra salem confecti, vncias iij. vel iiij. Ceræ albæ, & elotę vnciam vnam. Liquentur simul in vase duplici, ac fiat ceratum humidum: cui abvndè refrigerato, misceatur paulatim in mortario tantum frigidissimæ aquæ, quãtùm in se, dum cum ea mollitur, accipere possit. Quòd si aceti quoq; admodum tenuis & clari paululum adiicere velis, vtiq; magis adhuc tum refrigerans, tum humectans medicamentum efficies. Non debebit autem medicamẽtum hoc eo vsq; super ęgrum corpus manere, dum manifestè incaleat, sed assiduè subinde mutari. Aliud: Oxalidos, aut oxylapathi succus, cũ exigua polenta mistus, excipiatur duplicato & detrito penniculo, aut bysso, affatimq; frigidũ totum id admoueatur. Quinetiam portulacæ, & sempervivi, & vuæ immaturæ succus similiter polentæ miscẽtur. Ad hæc lens palustris, & viridis tribuli, & polygoni, & lactucæ, & intybi succus, aliáq; refrigerantia, cum tenui polenta miscentur. Licet etiam absq; polenta vti integris herbis tusis. Iam verò quod epithema ex pinguibus conficitur palmulis, salutare medicamentum est. Porrò coquere oportet harum carnem, omni membranoso exempto, aliàs ex solo claro aceto, aliàs aqua ipsi permista: atq; hac, vbi tenera satis reddita est, tunsa vti. Est verò salutare medicamẽ ad talia, etiam succus rosarum frigidus, vnà cum polenta. Salutares similiter sunt & ipsæ rosæ contusæ. Præterea stirpiũ quæ moderatè astringũt, germina trita. Ad quem modum vti aliquando licet herbis mediocriter astringentibus, vt iolano. Huiusmodi tamen refrigerantia omnia, illi tantùm admouenda sunt parti, quæ primariò est affecta: non aliis quæ refrigerari non postulant. Ego nanq; hominem scio, qui imposito præcordiis refrigerante medicamento, laborarit statim dyspnœa: sicvti alterum, qui tussierit protinus. Verùm ex remediis ipsis, nonnulla quidem per se, neq; intercedente alio, refrigerare sunt nata. vt, gratia exempli, frigidæ potio, necnõ succus vuæ immaturæ. Alia autem ex accidenti: vt sanguinis missio, quæ cabdam aliquando intemperiem sanat. Ad eundẽ modum & clystere, & purgatio, & fomentum, & cataplasma: ꝙ videlicet digerant, concoquántve. Vtranq; verò facultatem in se comprehensam habet dulcis aquæ balneum temperatum: vtpote ex partibus varia facultate præditis constans. Siquidem quum primùm in id ægri ingrediuntur, in aëre versantur calido: postea in calidam aquam descendunt. Mox ab hac egressi, in frigidam. Postremò sudorem detergẽt. Potest autem prima eius pars materias per totum corpus tum calfacere, tum liquare: præterea quæ inæquabilia sunt, æquare: & cutim laxare: & multa, quæ sub hac ante detinebãtur, vacuare. Secunda eius pars, vbi quis in sicco corporis affectu ea vtitur, potest madorẽ vtilem solidis partibus immittere. Tertia balnei pars potest, vbi quis frigida vtitur, & totum corpus refrigerare, & cutim densare, & vires firmare. Quarta verò, corpus per sudores, citra refrigerationis noxam, vacuare. At vbi quis intempestiuè lauatur, in horrores, cutisque densitudinem incidit. Est autem continens ipsius horroris causa, mordentium excrementorum, aut etiam crudorum humorũ, confertim actorum, citatior motus. Proinde quibus horum est abvndantia, caro verò ac cutis densæ, siue balneum sint ingressi, siue steterint in sole, siue quoquo modo vel gestati, vel perfricti, vel exercitati, vehementius dimoti fuerint, vtiq; iis horror incidit. Contrà, quibus hæc pauca sunt, & corporis habitus vt remittatur laxetúrque à balnei calore, promptus, ij non modò non horrent, sed etiã meliores redduntur, vtpote excremẽtis per id vacuatis. Quo rationabilius, neq; in primo invasionis initio, nec in incremento, quisquam ægrotantẽ lauit. Quippe densata est hoc tẽpore, coarctatáq; & cutis ipsa, & quæ sub hac habetur carnea substantia. At in febris inclinatione vel incipiẽte, vel procedente, vel amplius progressa, sæpenumero nos ægrotos lauantes, non parũ eis cõtulimus. Si quis igitur balneum ingressus, minimè inhorruit, sed laxata illi, necnon rarefacta est cutis, huic succedent planè excrementorum vacuatio, æquabilis per vniuersum corpus calor, exiguorum meatuum rarefactio, tensorum laxatio, densatorũ fusio. Ac va

Marasmodes febres ob quæ viscera maiori ex parte soleãt accidere.

Hecticam ex septo transuerso ortã dyspnœa & delirium excipit.

Hectices ex septo transuerso quomodo dignoscantur.

Aer frigidus quando maxime conferat.

Refrigerantia extrinsecus, in febribus qualia esse debeãt. Aceti facultas.

Aceto quomodo vtendum.

Refrigerantis humectãtisq; cerati descriptio.

Frigido Galeni cerato, quomodo vtendũ sit.

Refrigeratoria præsidia varia.

Refrigeratoriũ ex palmulis.

Rosarum succus.

Rosæ.

Refrigerantiũ remediorum alia quidem per se, alia ex accidenti refrigerãre.

Balnei dulcis aquæ temperatæq; facultas.

Balnei partes diuersæ.

Balneũ intempestiuũ horrores, cutisq; densitudinem gignit.

Horroris causa

Lauandũ nec in accessionis initio, nec in ipsius incremento, febrientem esse.

Balneum cõtulisse persæpe in accessionum declinationibus.

Balnei tempestiui vsus.

cuatio qdē excrementorũ, omni febri est vtilissima. Pari modo & rarefactio, & relaxatio. Fusio tñ, & calor, nõ item: sed calor omni febri inimicus est. At fundi æqualiter, id solidis qdem animalis partibus nõ est alienũ: succis certe nõ perpetuò est vtile: sed quoties in animali vel phlegmone, vel affectus phlegmonæ similis cõstitit, vel vtrius plenitudo, omniũ inimicissimũ. Nã phlegmonę quidē, quũ calfacti & liquati succi ad ipsas cõfluunt, augentur. Tunicæ verò vasorum, impares plenitudini, quæ iã ex liquatione est repleta spiritu, distenduntur, ac vires hoc nomine malè habent. Ergo calidis illis siccisq; affectibus, effusio mordennũ est salubris, liquatióq; eorũ cõtingit citra periculũ. Calfactio tñ noxa non caret. Atq; hæc qdem ex prima balnei parte optimè administrata sumuntur. In secunda aũt (quæ lauacrum erat) vt febrilia corpora ex humectatione iuuantur, sic ex calore nihil illis cõmodè accedit. At in tertia refrigerantur innoxiè quę fuerãt excalfacta, & vires firmantur. Si qua verò & laxata, & iusto plus sunt remissa, ea in naturalem redeunt mediocritatē: id quod quarta balnei pars, quæ detersio est, indicat. Quippe quibus ritè sunt omnia adhibita, ij pòst frigidæ vsum adhuc sudãt, & omnia ipsis excrementa vacuantur. A balneis igitur (vt vnam omniũ velvti summam colligã) vacuatur quicqd in corpore vel fumidum, vel fuliginosum præfuit. Reducũtur ad naturalē symmetriã, tum caro ipsa, tum cutis: corrigitur solidarũ partium ariditas: & calor nõ modò is qui ex lauacro accessit, sed qui etiã præfuit, ex frigidæ vsu extinguitur. Maximo huius rei documento est præsidiũ, quod sentiunt homines ex huiuscemodi balneo, vbi à feruenti sole exiccati, lauantur. Quippe quum accedãt ad id, ritu stipulæ aridi, egressi è frigida, illicò in naturalem habitum redeunt. Si itaq; certam febricitantium naturæ haberemus notitiã, nõ dubitaremus eorum aliquos assiduè in aquis frigidis citra balneũ lauare. Quia verò exacta nobis dispositionum nõ est notitia, ac maxima ex errore impendet noxa, vtique eiusmodi recusamus præsidia, potissimũ in febribus hecticis: quãdo per has & pauci sanguinis, & nudũ carne, & expers adipis, corpus est redditũ. Etenim iuuenis corpulentus, æstatis tempore, ac in febris summo vigore, modò nulla viscerum phlegmone subsit, sudabit, si in frigidã se coniecerit. Quòd si sit frigidæ lauationi assuetus, securè remedio vtetur. Qui aũt ex calida & sicca intemperie febricitãt hectica, ac potissimum qui iã marasmodes fiunt, iis vbi tale præsidium petunt, tutum non est in totam conijci: æquè vt nec gracilibus & imbecillis, qui æstate calida & sicca, lõga via peracta, refrigeratione indigent. Nam neq; his tutus est frigidi solij vsus, nisi prius fuerint in balneo æqualiter excalfacti. Siquidem simile quiddã nobis videtur accidere, quum in frigidum solium post balneum ingredimur, ei quod ferro accidit, quum tingitur. Etenim tum refrigeramur, tum roboramur: quemadmodum & illud, vbi candens iã redditum frigidę mergitur. Atq; huius rei causa ad imbecilla corpora inventæ sunt balneæ, quæ ea præcalfaciant, atq; ad frigidum solium pręparent. Nõ dissimile quiddam faciunt, & qui sine balneo frigida vtuntur, quum scilicet se ab exercitatione in eam saltu demittunt. Siquidē quod nobis balneũ, id præstat illis exercitatio: vt quæ non calfaciat tãtùm, sed etiam insiti caloris motum à profundo corpore extrorsum conciret, sic vt & frigidæ impetui occurrat, & quo minus viscerum aliquod feriat, adversetur atque prohibeat. Neque enim ipsam frigidæ substantiam, neque eius qualitatem omnino integram, vsque ad viscera pertingere est salubre. Imo satius & tutius fuerit, solam qualitatem, eámq; retusam calidorum occursu, descendere. Iam verò qui hectica febricitantes ad balneum accedunt, nisi in frigidam sint demissi, nihil iuuantur, contrà quàm alii correpti febribus. Nam quum iis solidarum partium affectus candenti ferro sit similis, calfecisse duntaxat eos humectasséq; haudquaquã videtur satis (sic enim alimentũ incrementúmq; præbuerimus febri) sed opus est, vt mersis in frigidam, extinguamus calorem. Quòd si ex violento ipso subitoque frigidæ vsu male fuerint affecti, vtpote in contrariam qualitatē mutati, hos licet in toto quod sequitur tempore calfaciendo sanare: quum neque par periculum sit in frigido affectu, nec in remedijs quæ illi adhibentur. Quum autem insanabilis solidarum partium summa siccitas sit, ad quam per hecticas febres via expeditissima patet, melius est hominem in frigidam intemperiem transferre, ac cui curationem adhibeamus habere, quàm tendentem rectà ad interitum sinere, desperatámq; illi salutem facere. Ergo eos qui hectica febriunt, illicò omni ratione refrigeremus, antequàm progressi in marasmum perveniant. Nam quem iã occuparit marasmus, hunc neutiquam sanare tentaueris. Ipsum tamen in alterum transferre marasmum, quem appellant ex morbo senium, licebit: ac sic superstitem, non tantùm plures dies, sed etiam menses, seruare. In cæteris autem febribus, quas vel phlegmone, vel putrescentes succi accenderunt, nihil offendes, etiam si in frigidam ægrum ipsum non merseris. At in hecticis, id quod remedium affert, calidæ solium non est, sed frigidæ. Quicunque igitur hectica febre laborant, atque ex iis præcipuè, qui iam marasmode tenentur, modò his nulla alia febris, vel ex solo putrescente humore, vel cum phlegmone sit adiuncta, eos omnes audacter lauabis: sed prorsus citra omnem laborem, ne resoluantur vires. Sint ergo tres domus balnei: in quarum primam, quæ satis esse calida debet, in lectulo cubans ducatur, ibique nudetur. Illinc autem valida sindone in secundam portari debet: quæ non tantùm situ sit media, sed etiam temperie: tantò scilicet prima calidior, quantò est tertia frigidior. In ea itaq; oleo tepido super sindone perfundatur. Hoc facto, ad tertiam ducatur domum, vbi nimirum est solium. In cuius quidem moretur aqua mediocriter: idq; sustentus sindone, nulláq; infusione aquæ, cuiusmodi in aliis vti solemus, adhibita: imò nec capiti eius quicquam infundi velim, quum sit satis id quoque, bis térve vnà cum toto corpore in aqua mergi, demissa mediocriter deorsum sindone, ac rursum per quatuor iuuenes, qui eum portant, leuata. Mox hinc eductus, in frigidam semel totus tingatur, ne vel breuissimo quidem spacio illic moratus. Protinus verò alter paratam habens

Calor omni febri inimicus est.

Phlegmonæ quando augeantur.

Balnei singulæ partes quem vsum præstent.

Balneum frigidum quibus intrepidè, & quibus cautè debeat administrari.

Balneæ calidæ ad solij frigidi vsum corpora præparant.

Exercitatio præparat corpus ad balneũ frigidum.

Exercitiorum vsus.

Hecticos, dum ad balneum accedunt, nihil iuuari, nisi in frigidam sint demissi.

Siccitatem summam solidarũ particularũ esse insanabilē.

Hecticos statim esse omni ratione refrigerandos.

Marasmum esse incurabilē.

Senium ex morbo.

Balnei partiũ descriptio.

Hecticos quomodo sint per quatuor partes balnei tractandi.

bene calentem sindonē, ipsi iniiciat. Deinde æger suo in lectulo collocatus, primū spōgiis detergeatur: dein mollibus linteis, quoad fieri potest, blandissimè. Postea verò vnctus, amictúsq; vestibus, rursus super lectulo reducatur in aliquā aliam domū vicinā, vbi cibari consueuit, inibiq; nutriatur. Porrò humidum esse ac frigidū, q̄d hecticis febribus sit cōducturum, nemo nescit. Eiusmodi verò sunt tum cremor ptisanæ, quū frigidus sumitur: tū alica, similiter ptisanę cremori condita: id verò est ex aqua, & exiguo porri, & anetho, tum sale, oleo, & aceto. Cōmodus præterea iis qui sic laborant, est & exiguus in aqua frigida panis. Cæterùm nullius horū pura frigiditas esse debebit, sicvti potionis. Quippe hæc maturè tum incalescit, tū per corpus digeritur. Illa, quū plusculum temporis in vētriculo moretur, ipsum fortassis refrigerāt, si fuerint immodicè frigida. Vbi aūt febris iam traxerit, dandum quoq; asininum lac est: sed diligenter obseruato, ne in ventre concrescat. Cauebitur aūt id, si mel illi admisceas: aut salis, quo uescimur, exiguum. Abstinendum tamen in hecticis, quoad fieri poterit, à melle est: atque idcirco etiam à mulsa: quippe protinus in bilem cōuertitur, & sicciores, acriorisq; caloris febres reddit. Dandus itaq; principiò asinini lactis est non plus cyathus: sed inducta in ipsum cubiculum asina, quò nullum tēpus interponatur: æger autē id protinus bibat. At verò si corruptū in vētre lac fuerit, pulsus paruos atque inæquales invenies, quales accidunt in compressione ventriculi. Sin aūt nō sit corruptū, & maiores & valentiores eos, q̄ pro consuetudine, invenies. Qua ratione obseruata, licebit tū lactis, tum aliorum ciborum omnium modū sensim augere. Qui igitur iam marasmo vexantur, eos, sicvti dictum est, lauabis. Quos verò hectica premit, nondum tamen marasmo tentantur, eos licet etiā laues sine subiecta sindone, vtpote viribus adhuc valentes. At qui ex his minus sunt valētes, eos nō tutum est pmittere in frigidā natationē descendere, sed foris ipsos potius perfundere, primùm tepida, secundò frigida, qualis fontana est. Ac si quidē omnia curiosè administrentur, vtiq; sanandi iam eius quem marasmus consumit, spes est. Sin error vel in vno cōmittatur, is reliqua subvertit omnia. Quippe quum exitialis horum affectus sit, ne leuissimū quidem errorē tolerat. Ac si quis talium est seruatus, huic carnosam tantùm portionē marasmus iā occupauerat. Ipsis verò solidis resiccatis, fieri nequit vt homo prorsus sanetur. Etenim primùm eiusmodi febris propriā partium humiditatē, ex qua nutriuntur, depascit: hinc transit ad genus carnosum: deinde solidas populatur particulas. Vocatur aūt caro tantùm ea quæ in musculo est. Nā quæ in visceribus cōspiciuntur, non carnes, sed parenchymata nominātur. Porrò singularū particularum substantiæ moles, ex tali maximè cōpleta est natura, q̄ & perire, & regigni possit. At verò nec fibrosa, nec neruosa, membranosáve natura eandem generationē habere cernitur: nec fas est eiusmodi singularū partiū fibras, à febrib. malignis liquari, perinde vt carnes: quandò animal ipsum, prius q̄ hæ prorsus sint exiccatæ, intereme rint. Sanè sunt & quas marasmodes febres vocāt, vniuersæ ex earū genere quæ colliquant: sed in eo differunt, q; in his, quæ portio carnis colliquatur, ea semper vaporis vice digeritur: in illis defluit in ventrem. Nam quemadmodū quo magis animal vel adipe, vel carne abvndat, eò, q̄d ab ipsius carnibus, dū in craticulis torrētur, defluit, copiosius cernitur: ad eundē modū in calidissimis, febribus, si carnes humidæ ac molles cum adipis copia fuerint, eas sensu liquari deprehendas. Sin absq; adipe & siccæ sint, insensibiliter absumuntur, & in febres marasmodes trāseunt. Hæc præmonitus, colliquantium febriū iisdem methodis curam ages, tum ad frigidā exhibendā, quamprimū properās, tum iis quæ refrigerent & humèctent, nutriens. Multam verò inimicissimam illis esse cēsebimus.

Hecticis requiro humidum et frigidum nutrimentum.
Hecticorum victus ratio.
Lac asininum cum melle sumptum non cogitur.
Mel esse inimicum hecticis.
Lactis in ventre corrupti nota.
Hecticas febres ne leuissimum quidem errorem tolerare.
Hectica febris species.
Caro quæ dicatur.
Parenchymata.
Marasmodes à colliquantibus febribus quomodo differāt.
Colliquantium febriū curatio.

GALENI PERGAMENI
de methodo medendi, lib. XI.

Modum igitur curandarū ephemerarum, in octauo huius operis cōmentario: continentium, in nono: hecticarum demum in decimo, satis accuratè exposuimus. Nunc verò, quemadmodū quæ ex putrescentibus humoribus excitantur, methodo sint sanandæ, aggredi est animus. Duo aūt sunt scopi curationis in vniuersum: affectus nempe ipse, atq; ægrotantis tēperies. Affectus quippe, ex iis quæ sibi contraria sint, adhibenda esse remedia indicat. Laborantis verò temperies, simul cum ipso morbo, mensuram contrarietatis definit. Potest etiam ambiens nos aēr (qui ex cœli statu, anni tempore, ac regionis natura suas mutationes sortitur) vnam efficere indicationem, ac vel ægritudinis causis, vel sanitatis, annumerari. Porrò auxilium, quo ad morbos tollendos vtimur, prima & vltima dicitur sanitatis causa, diuersis tamen rationibus. Dicitur quippe vltima tempore: quandoquidē & natura, & ars, & fortuna, priores, secundū tempus, eo sanitatis existunt causæ. Prima verò est, quatenus id primò laborantis corpus tangit, alteratq; eius effectū. Ars siquidem artiféxq; & fortuna, nō per se primùm, sed per auxilia morbos profligant, materiæq; interventu operantur: quemadmodum per seipsam naturæ. Quæ nimirum ex tum spiritus, tum solidarū particularum (quæ ex semine genitali oriuntur) tum carnosarum substantia, constat. Quarum trium substantiarum singulæ propriam pro natura sua tum qualitatem, tum quantitatē habent. Ac qualitas quidem earum, ex congrua temperie humidi, sicci, calidi, & frigidi efficitur. Quantitas verò solidarum partium par semper manet: sed iis qui adhuc inaugentur, numero duntaxat: qui verò absoluti iam sunt, etiam magnitudine. Carnosæ verò substantiæ magnitudó variatur, etiam si iam nō augeatur animans. Pari modo & substantia spiritus * propemodum quolibet momento tum maior, tum minor conspicitur. Ergo ad duos illos scopos prius traditos, etiā vnica virtus addetur, iuxta earum trium substantiarū enumerationem: aut temperies per se distinguetur, quę & ipsa rursus bifariā scinditur, nempe & in originalem naturam, & in acquisitiam dispositionem: sic nimirū, vt ex istis, & aliis quæ prius dicta sunt, propria quædam cuiusq; remediorū sit indicatio. Ex ætate etiam, vitæ studiis, consuetudinéq;, remediorum indicationes sumuntur. Proponatur igitur

Curationis scopi sunt duo: affectus & ægri temperies.
Temperies laborantis quid indicet.
Aër vnde suas mutationes sortiatur.
Auxiliū cur prima & vltima sanitatis causa dicatur.
Fortuna per auxiliā morbos profligat.
Natura ex quibus constet.
Solida partes ex semine generantur.
Virtutum esse vnum ex curationis scopis.
Temperies est duplex.
Indicationes remediorū vnde sumantur.

Intemperiem per cõtrariam aliam sanandam esse.

nobis intemperies quædam curanda: ea vtiq; per contrariam intemperiem sanabitur. At quoniam vniuersi febrium generis intemperies est calor, vtiq; per frigiditatem curabitur. Quemadmodum autem ab affectu ad materias præsidiorũ perveni mus, eodem etiã modo à singulis reliquorũ gene rum primorum, ad eas est descendendum: velvti à virtute, quæ morbo ceu adversatrix opponitur, & cui omni ratione opitulari & subvenire est cõsilium. Quare virtus quidem ipsa erit vnus ac primus scopus: alter aũt atq; secũdus, q̃d ab ea significatur, nempe custodia ipsius. Pari etiã ratione, morbus q̃dem dicitur esse primus scopus: secundus autẽ, sublatio ipsius. At verò custodia, similiũ indicabit exhibitionẽ: sublatio, cõtrariorũ. Quoniam verò virium substãtia tum ex spiritu, tum ex carnosa specie, tũ solidis ipsis cõpletur: ex iis quæ similia sunt, moliri cuiq; suam custodiã oportet. Spiritui, ex respiratione, transpiratione, & vapore qui ex sanguine attollitur. Solidorum verò generi, ex solido nutrimento. Carnoso generi, per eam naturam, quæ in medio humidorum ac solidorum corporum est. Porrò cuiusq; horum modum ex conseruandæ substantiæ modo invenies: qualitatem verò, ex ipsius temperie. Quum autẽ horũ cuiusq; temperies, vel optima sit, vel aliqua tenus vitiosa: quæ q̃dem optima est, semp seruari debebit. Quæ verò omnino vitio nõ caret, hæc in sanis q̃dem vel seruãda est, vel alterãda: in ægris verò secuãda. Quum aũt diuersitas non parua sit in partium animalis temperamẽto, propriã cuiq; mensurã, eorũ quæ ipsi similia sint, oportet accõmodare. Nempe ei q̃ terrea est magis, eorũ q̃ magis sint terrea: & ei quæ humidior est, eorum quæ sint humidiora: ac sic de cæteris cõstitutionibus. Hinc verò iã materiæ particulares oẽs in cibis, potione, aẽre, & omnibus peragi solitis, inveniẽdæ sunt. Quòd si mutuò inter se pugnent aliquæ indicationes, ppendenda * indicãtium scoporũ tũ magnitudo, tum dignitas est, efficiendúmq; id, q̃d tum maiores, tũ digniores scopi admonent. Quorum dignitas q̃dem indicãda est, vel vitæ, vel sanitatis respectu. Magnitudo aũt est duplex: vel propriæ substãtiæ ratione, vel declinationis à naturali habitu. His igitur præmissis methodis, iã in febrium genere exercitemur, q̃d ex putredine nascitur. Ac primum ab illa febri exordiamur, quæ ex putredine humorũ in maximis vasis, vel in omnibus simul, cõputrescentiũ oritur: quã q; necessum est synochon, hoc est, continentem existere. Fieri autem nequit, vt talis febris sanetur, nisi inhibita prius ipsa putredo sit: quę sanè inhuberi, causa manente nõ potest. Quare submouẽda ipsius causa est, si modò putredo ipsa prior, mox post ipsam, febris sanari debeat. Ostensum aũt est, illa tãtum putrescere corpora, quæ quum calida humidáq; natura sint, neq; perflata, neq; ventilata, in calido humidóq; loco includũtur. Quòd si in motu sint, ventilentúrq; ac perflentur, posse ea nõ putria, integráq; seruari: potissimũ quæcunq; corpora sua ipsorum natura reguntur, vt animaliũ, stirpiũq;. Eá nanq; ab initio cõgenitos secũ motus habent, quib. supflua excernũt. Nec minus etiã est demõstratum, quanta sit tum respirationis, tum pulsuum vtilitas, ad perflatum, ventilationémq; corporis, atq; eius natiuum calorem tuẽdum. Itaq; si quid in eo manifestè putrescere debeat, dictas trãspirationes esse impeditas oportet. Fieri aũt non potest, vt illę per totũ sistantur animal, nisi vel finibus vasorũ stipatis, vel tota cute. Porrò accidere in finibus vasorũ stipatio potest, vel ex vehementi extrinsecus refrigeratione, vel ex succorũ, qui extrorsum in ipsos confertim ruerint, crassitudine, multitudine, vel lentitia. Accidit hoc illis & ex iis exercitationib. quę in palæstra, vel aliàs obeũtur, & itinere laborioso: vel ambientis statu, quũ ex rigore in æstum mutatus est subitò. Nonnullis verò feruẽtes ex ira succi, ac foras simul impetu ruẽtes, effecerunt dictas stipationes. Quisquis igitur propositã sanaturus est febrem, hic simul causam eius oportet adimat: simul calorẽ qui in animali excitatus ab ea est, refrigeret. Ac quemadmodum quidem ille refrigerandus sit, prius est dictũ. Causam verò adimi oportebit, propria cuiusq; naturæ inventa contrarietate. Vtiq; si ex frigida causa stipatum, densumq; redditũ corpus est, relaxato eo, omniq; ratione rarefacto. Sin ex obstructione ita est affectum, hac reclusa. Quod verò recludet, hic quoq; ad cõtrarietatis indicationẽ attentus invenies. Vbi nanq; abvndantia humocum est, hos vacuabis. Vbi crassi, glutinosiq; sunt, eos tenues & fluxiles reddes. Si plures causæ aliquando coibũt, omnibus per contraria occurres. In eiusmodi aũt dictarum causarum cõplexu, cœpisse à sanguinis missione conveniet: ac abvndantia vacuata, tum ad extenuandos humores venire. Ab hoc ad remittenda quæ sunt cõstricta, & rarefacienda quæ sunt densata. Atq; hæc quidem à morbi affectu indicatiuè sumenda sunt. Quũ autem ciborum atq; potionũ, necnon spirituum decens quantitas qualitásq; virtutem ipsam custodiant: ac modus quidem quantitatis ipsorum à virtutis substantia inveniatur, qualitatis verò à temperie: nimirũ æstimari debebit, quemadmodum vires quæ corpus regunt, se habent. Quæ quidem si sint valentes, audacter vacuantibus præsidiis vtêris. Sin infirmiores sint redditæ, vacuantia remedia cautius administrabis. Sed & nutrimenti modus hinc tibi desumendus est. Quippe quum vires legitimum robur suum habent, & morbi summus vigor breui expectatur futurus, tenuissimo cibo vti licet. Vbi verò infirmiores fuerint, non licet sine graui noxa: sed adiicere ad nutrimẽta tantùm oportet, quãtùm est de robore virium detractum. At nutrimenti qualitas, ex morbi affectu, vnà cum solidorum corporum temperamento præsenti, sumenda est. Tempus autem nutriendi, quod quidem ad reliquas febres pertinet quæ ex putredine oriuntur, in progressu sermonis dicetur. Quæ verò vnicam tantùm à principio ad finem vsq; accessionem habent, synochiq; dicuntur (de quibus impræsentiarum est sermo) in iis tunc offerendus est cibus, dũ ægri melius se habent: eóque potissimum diei tempore, quo in sanitate prius cibari erant sueti. Est autem frigida quoque iis propinanda, quum succi & iam concoquuntur, & crassitudo eorum est extennata. Cæterùm iam operæprecium est explicare, quot sint febrium, quas putredo accendit, in vniuersum differentiæ. Dein, quænam sit ipsius generis earum communis vtilium auxiliorum indicatio. Mox, quæ sit singulatim cuiusque propria. Quod igitur ad differentias pertinet,

Custodiam fieri per similia. Sublatio morbi fit per contraria.

Partium singula per quæ custodienda sint.

Temperies optima semper seruanda.

Intemperies vitiosa quãdo seruãda, & quando sit alterãda.

Indicantiũ scoporum dignitates esse expendendas.

Synochos febris quæ dicatur. Synochorum curatio.

Putrescunt calida & humida, quæ in simili loco conclusa, perflari nõ possunt.

Transpirationes vnde prohiberi cõtingat.

Stipatio in finibus vasorũ vnde contingat.

Stipationis curatio.

Nutrimenti quantitatem à virtute, qualitatem à temperie sumendam esse.

Tenuissimo cibo quando sit vtendum.

Nutrimẽti qualitas ab affectu & temperie est sumenda.

Nutriendi tempus quale sit in synochis aptũ.

Frigida quando sit propinanda iis qui laborant synocho.

Putridarum febriū differētia.

net, prima sanè ex eo est, quod causæ ipsius putredinis vel adsunt, vel non adsunt. Secunda ex eo, quod per totum animal, aut eius partē aliquā, diffusa putredo fit. Tertia, quatenus cum phlegmone, aut citra hāc. Ergo ordiamur ab humorum putredine, quæ primū Indicās in diuisione fuit.

Putredo est mutatio corporis ad corruptelā à calido externo facta.

Cuius quidē natura, ad curationē erit inventionis principiū. Porrò natura putredinis est mutatio totius putrescētis corporis ad corruptelā, à calido externo. Non enim profectò à proprio calore corrumpitur quicquā: imò prorsus cōtrà, quicquid in rebus subsistit, id augetur, roboratur, sanum est, ac viuit, dum proprio calore regitur: velvti nimirū ipsa animaliū corpora, quandiu seruatur proprius eorū calor, in cordis quidem corpore, per respirationē: in reliquis omnibus partibus, tum per cōmunitatem quam habent cum corde, tum per aliam quādam respirationis speciem, quæ per totam agitur cutem, & transpiratio, perspiratióve dicitur. His verò læsis, vnà etiā calor natiuus læditur.

Calor naturalis auget atque conseruat omnia, illisq; vitā largitur.

Calor naturalis quomodo cōseruetur in corpore.

Alter verò quidā alienus, ac præter naturā in corporibus excitatus, primū quidem ipsos succos propter humiditatē putrefacit corrumpitq;. Spacio verò, tum adipem inuadit, tum etiam carnem.

Putredo quomodo sit sanāda.

Putredinē in corporibus ortam sanabimus, id quod iam corruptum est, omni ratione vacuantes: quod reliquum est, moderatis motibus, & refrigerāte perspiratu ad exactam symmetriā reducentes.

Putris humor quomodo sit vacuandus.

Ac vacuationē quidem illius per vrinam, deiectiones, sudores, vomitúmq; moliemur, si putridus humor ad os ventriculi aliquādo sua sponte impetum faciat. Post hanc dimotiones mediocres, vnà cum ambientis bona temperie adhibebimus. Causam verò putredinis, si adhuc perseueret in corpore, per cōtraria tollemus. Itaq; quoniam trāspirationis prohibitio fuit occasio putredinis, hanc submouere oportet. Quia verò ea (quemadmodū exposuimus) à varijs causis est orta, ipsarū singulis cōtraria medendi ratione occurremus. Sciendū tñ est, nō easdem omnes partes vacuationes, medicamentáve requirere: cùm & temperamentis, & posituris, & forma, & omni deniq; cōstitutione, naturáq; inter se dissideant.

Vacuantiū medicamentū maior pars febres ipsas adauget.

Vacuantia medicē quæ sint.

Cùm autem maior pars medicamentorū vacuātium, febrem ipsam adaugeant, vtpote facultate calida & sicca: deligenda medico sunt, quæ citra calfactionem siccationémq; valentem, ipsas vacuationes moliantur: cuiusmodi sunt, cremor ptisanæ, aqua mulsa, oxymeli, apomeli, & apij radix, in aqua, quæ potui datur, Incocta. Hęc autē ipsa ventri sunt quoque idonea: qui si nihil reddat, iniicienda per clysterem mulsa cum oleo est.

Rarefaciēdum non esse corpus prius, quàm sit vacuatum.

Sanè totum corpus, priusquā id vacuaris, rarefaciendum nō est. Vbi vacuatū sit, vtiq; licebit id medicamento aliquo, cui calor tepidus insit, rarefacias: cuiusmodi est quod ex chamæmelo conficitur.

Vinū aquosum promouet omnes euacuationes.

Hoc tempore si vinū quoq; aquosum bibatur, id omnes vacuationes promouerit. Idem faciet & temperatū dulcis aquæ lauacrū.

Continenti febre detentu, nec balneo, nec vino nec vnctionibus rarefacientibus esse vtendum.

Cæterū vbi magnitudo febris obstat, sicvti in cōtinentibus, nec vino est vtendum, nec lauacro, nec iis, quæ habitū rarefaciāt, vnctionib. Iam verò id genus ardentissimis febribus, potus frigidæ confert: nisi subsint putrescentes humores, per aluum, vrinas, vel sudores vacuandi. In vniuersum autē, dum plura simul coëunt symptomata, id q́d maximū omnium est, aggredi oportet, atq; ei vel soli, vel magis q̃ cæteris, subvenire. Porrò ad corrigendos putrescentes humores, non tantū requirimus vires ipsius pulsus firmas: sicvti nec eius facultatis quæ voluntariū motū largitur, sed multò magis ipsius cōcoctricis.

Frigida quādo sit propinanda intrepidè febri synocho affectis.

Ergo si & vires cūctæ valentes sint, & ardentissima febris, & cōcoctionis notæ planè evidentes, frigidā intrepidè propinabis.

Frigida natatione quando possimus vti in continentibus febribus.

Quòd si etiā æger bona corporis habitudine sit, tū status cœli calidus ac siccus, etiam si in frigidam natationē hanc dimittas, haudquaq̃ lædetur. At si mediocris est febris, & vires nō validæ, sed cum notis cōcoctionis, iis qui ita se habent, balneum prodest, & vini potio: tum verò ex vnctionibus eæ quæ rarefaciunt: idq; multò magis, cùm ambiens est frigidus.

Vinum quādo exhibere possit per continentes febres.

Neq; enim aut frigidam in balneo lotionē, aut frigidam potionē in eiusmodi cœli statu ferè expetunt, vtpote inspirationibus assiduè refrigerati: cùm si quando in frigido ambiente vehementer vri ægrotū cōtingat, exigua salutis eius habenda spes est.

Letalia signa in synochis.

Si verò nec coctionis habeat signa, nec vires validas, seruari is planè nō potest. Quo minus aut idem lauandus in balneo est, aut medicamentis iis quæ rarefaciāt, vngendus, aut vinū illi dandum, frigidáve offerenda. In quo enim desperata omnino est salus, imprudētis consilij fuerit apud vulgum infamare præsidia, quę multis fuere saluti.

Infamanda salubria medicamenta non esse vbi salus est deplorata.

Febris, vt febris, aqua frigida est perpetuò remedium.

Febris igitur, prout febris est, aqua frigida est perpetuò remedium. Quod verò ad alia pertinet, nō perpetuò. Velvti cùm ex obstructione glutinosi & crassi humoris putredo nascitur. Ponatur autem cum hoc, & redundantiam in toto esse corpore, tum virtutē nō imbecillam. In eiusmodi etenim complexionibus, cùm multa præter naturā in corpore sint, quædam eorū præcedentes causæ erunt: velvti redundantia cum glutinosis & crassis humoribus.

Obstructio quid.

Horū nanq; vitio obstructio est orta: quæ morbus Instrumētalis est, eorū quæ obstructa sunt corporū. Hanc symptoma sequutū est, ipsa transpirationis cohibitio: quā rursus putredo humorū excepit, antecedens quædā ipsius febris causa.

Putredo est antecedens ipsius febris causa.

Ergo qui febrē curare vult, necesse est inhibeat putredinem. Ac sic duæ Indicationes se exhibent, altera à febri, altera à putredine. Atq; à febri rursus duæ: scilicet vt portio febris, quæ iam accensa est, percuretur: quæ verò etiamnū gignitur, inhibeatur. Aliæ autem duæ rursus à putredine erunt indicationes: vt & quod putredinis iam factum est, sanes: & quod in generatione adhuc est, sistas. Porrò q́d in generatione est, id perspiratio impedita facit. Ita ab hac rursus aliæ duæ indicationes nascentur: tum vt quod retentum est, vacuetur: tum quod retinendum est, prohibeatur. Prohibebitur sanè, si obstructioni medeamur. Cuius quoq; ipsius, quod iam occupauit, sanandū est, per ea quę obstructa liberant: quod futurū est, propulsandum, per ea nimirū, quæ affluxum obstruentium succorum compescunt. Ergo quod vltimū in ipsa methodo resolutiua est inventum, id primū omnium in curatione tibi est peragendum. Etenim si iis auxiliis, quæ obstructiones eximant, vti, non vacuata

Obstructio non esse aperienda, prius quàm plenitudo vacuetur.

Obstructionum curatio.

prius abvndantia, velimus, nõ modò nihil proficiemus, sed maiorem etiam reddemus affectum. At si vacuata prius multitudine ad curandã obstructionem accedamus, medicamentis iis vtemur, quæ citra calorem obstructiones expedire sint apta. Vbi autem quæ obstruunt detersa, dissectáq; sunt, per aluum, vrinas, atq; sudorem, ea vacuare tentandũ, idq; medicamentis, quoad licet, minimè calfacientib. Hoc verò tempore etiã vires roborare, quo & putredinẽ superẽt, & succos concoquant, studebimus. Quod autẽ febris ipsius iam accensum est, refrigerabimus. Itaq; in auxiliorũ inveniendorũ ordine, vltima est quæ ab hac sumitur indicatio: q̃vis alia ratione sit prima, cùm à febre videlicet cœperit inveniendorũ præsidiorũ methodus. Ac si nullum quidem interim vehemẽs symptoma incidat, prohibeátq; quo minus auxilia ab initio morbi ad finem ita procedant, celerrimè febris finiet. Sin tale quippiam inciderit, quod totã ad se curationẽ revocet, ꝑducetur & curationis finis. Expendere aũt oportet medicamẽtorũ tum vsum, tum noxam.

Mulsa facultates.

Quippe aqua mulsa, quatenus crassos succos extenuat, glutinosos detẽrget, atq; excretionẽ ꝓmouet, optimũ in iis synochis medicamẽ fuerit, quos habitus coarctatior, & putredo excitarũt. Quatenus verò calorẽ febris adauget, est noxia. Quare si hic immodicus sit, parcendũ mulsæ est, vtendúmq; cremore ptisanæ. Quòd si difficiles & cõtumaces iudicaueris esse obstructiones, etiam oxymelite.

Oxymelites noxa.

At hoc ipsum rursus, si immodicè vtare, & intestina radit, & tussim excitat, & neruosa lædit. Perpetuò autem dogma illud extitit verum, Contrariorũ contraria esse remedia.

Contrariorum esse remedia contraria.

Quandoquidẽ fieri nõ potest, vt eorũ quæ præter naturã sint, quicq̃ per aliam vllam remediorum speciẽ curetur. Non tamẽ ex vsu est, semper omnibus quę pręter naturã sint, mederi: sed cùm sola per se subsistũt. Nam si cũ aliis vnà incidant, aliis sæpe est ante illa medendum: sicvti in cauis vlceribus, vbi ea simul cum phlegmone sunt cõiuncta. Siquidẽ verũ in his quoq; manet, quòd per ea quæ carne implent, curantur. Cæterũ his vti nõ licet prius q̃ curaueris phlegmonẽ. Quæ itaq; præter naturã sunt, omnia ab iis quæ ipsis sunt contraria, curantur.

Rerum præter naturam differentia duplex.

Cùm autem eorũ quæ præter naturam sunt, duplex prima sit differentia, aliis per se subsistentibus, vtputa affectibus: aliis in generatione suam essentiã habentibus, ac vmbræ ritu affectus concomitantibus, nempe symptomatis: vtriq; sanatio quidem, affectuũ sublatio est. Hanc verò symptomatũ amotio sequitur.

Cõtraria quarũ dicantur esse.

Quare affectuũ ipsorũ, qui verè & primariò curantur, potissimũ dicuntur esse contraria remedia: symptomatũ autem, ex accidenti.

Cõtraria quæ.

At verò contraria dicuntur, quæ sub vno eodémq; genere, plurimũ inter se dissident. Si autẽ in illo genere quod mediocre est, hoc est, mediũ inter duo extrema, intellexeris, infinitã quandã contrariarum rerũ multitudinẽ, quę maioris minorísq; ratione inter se dissideãt, ex eo invenies. Non enĩ in corporũ modò qualitate, verumetiã in quantitate, eiusmodi contrarietatem inuenias: quam

Oppositio quæ.

vtiq; Aristoteles nõ contrarietatem, sed oppositionem nominat. Verùm Hippocrati, omnia id genus contrariorũ habent appellationem: sicvti etiam Platoni, qui ex contrariis esse dicit generationes. Contemnere tamen nomina oportet, minimè autem scientiam rerum. Cuius nõ ignarus Hippocrates, ait: Medicina appositio est, et detractio: deficientium quidem appositio, redundantium autem detractio.

Medicina est appositio et detractio.

Porrò deficiunt, redundantq; nõnulla quidem in quantitate, quædam autẽ in qualitate. In quantitate, cùm sanguis immodicè est auctus, aut rursus minor redditus. In qualitate, cùm vel calidus, vel frigidus, vel crassus, vel tenuis, plus iusto, minúsve, est effectus. Verũ ad medendi indicationes propositi nobis febriũ generis revertamur.

Causarum genera præter naturam.

Genera causarũ quæ in nobis præter naturam oriuntur, sunt, multitudo, crassitudo, & lentor humoris. Causa simul atq; symptoma est, transpirabilis excrementi retentio. Simili modo causa pariter & affectus est ipsa putredo. Morbus verò tum obstructio, tum febris ipsa. Symptoma est, transpirabilis excrementi retentio. Ergo indicabit præcedentiũ causarum quęlibet propriũ aliquid, poscens nimirũ ablationem sui per opposita.

Causarum præcedentiũ febrẽ putridam, quid singula indicẽt.

Nempe multitudo ipsa, quæ ex eorum est numero, quæ sunt ad aliquid, in prędicamento quantitatis, vacuationẽ. Lentitis verò & crassitudo, quæ sunt in qualitatis affectu, incisionẽ & abstersionẽ. Obstructio autẽ, qui morbus instrumentalis est, reclusionẽ. At transpirabiliũ retentio, excretionẽ eorundẽ. Sicvti & humorũ putredo, excretionẽ, refrigerationem, ventilationẽ, & concoctionẽ, semiputridorum: quæ omnia illi ex adverso respondent. Ipsius verò febris, refrigeratio oppositio est. Singulæ itaq; res semper vnã indicationẽ exhibent. Ac si præter naturã ipsum indicans sit, semper indicabit contrariũ: sicvti nõ contrariũ, sed simile, si secundum naturã se habeat.

Sanguis in principio statim mittendus est, si putrida febre laborãs validis viribus sit, nec cruditas subsit. Synochos non incidere in imbecillas vires.

Igitur si vires eius qui ex putredine humorũ febricitat, valẽtes sint, mittẽdus statim morbo incipiente est sanguis, si cruditas ventris nõ adsit. Sin vires infirmæ sint, aut ætas dehortet, incidenda vena nõ est. Eiusmodi tamen febris in virtutẽ imbecillam nõ incidit. Quippe synochos, benè habiti corporis, & calentis ætatis est propria.

Pueris ante annum quartumdecimũ cur non sit sanguis mittendus, vel si laborent synocho.

At si in puerũ incidat, qui quartũdecimũ annũ hactenus nõ attigerit, mitti illi sanguis nõ debet: propterea quòd tantillis, cùm præsertim calidi & humidi sint, plurimum corporis substantię quotidie defluat, ac digeratur. Ita q̃d ex incidenda vena moliendũ nobis fuerat, id vltrò nobis ex curandi corporis natura præstatũ.

Pueris post quartumdecimum annum quando mittendus sit sanguis & quando minimè.

Quòd si corpus quartũdecimũ excesserit annũ, æstimandũ est, qualis eius natura sit, num gracilis, & spissa, & dura, & copiosi sanguinis, an contrà. Atq; ita in priori missionẽ sanguinis adhibebis: in secunda, nequaq̃. Quinetiã modus vacuandi sanguinis ex iisdẽ sumetur indicationibus. Si enĩ cui sanguis mittitur, triginta annos sit natus: sed laxus, & mollis, & pinguis, & albus, & gracilibus venis: huic aut planè sanguinẽ nõ mittes, aut parũ detrahes. Et omnino quidẽ nõ mittes ęstiuo tẽpore, regione ęstuosa, & cœli statu calido & sicco. Parũ detrahes in reliquis tum anni tẽporibus, tum regione, tum cœli statu. Iam verò si neq; obstructio, nec putredo subesset, sed sola redvndantia succorũ, protinus

nus à miſsione ſanguinis, pro naturæ ſuæ ratione homo ſe haberet. Verùm quoniã nec obſtructio, nec putredo per ſolam curari miſsionẽ ſanguinis poteſt, reponi ſanguinis aliquid ad ſpacium curationis debebit, quo minus intempeſtiuè nutrire neceſsitate vlla cogamur.

Synocham febrem requirere tenuiſsimam victus rationem.

Quantum nanq; ad huiuſmodi pertinet febrẽ, prorſus nutriendum nõ eſt. Siquidẽ oſtenſum prius eſt, ſolum virtutis reſpectũ eſſe, qui nutrimento præbeat indicationẽ.

Vires indicant formam nutriendi.

At verò evacuationis ratione, nutrire oportet. Ita neceſſum eſt duorũ alterum, aut febrem, ſi nutris, augere: aut vires, ſi non nutris, deiicere.

Sanguis cur nõ ſit in ſynochis detrahendus immodicè.

Satius itaque fuerit aliquid ſanguinis, quòd propriũ partibus animalis nutrimentum ſit, relinquas, ac ipſe paucisſimas ſorbitiones, potionéſq; exhibere cõtentus ſis: quibus vtiq; ceu medicamẽtis, potius q̃ nutrimentis egemus.

Victum instituens pars artis, ex quibus conſtet.

Porrò cùm ars ipſa tota ſit magna nõ leuiſſima eius pars eſt, ſcientia ordinãdi victus.: quæ vtiq; ex his maximè remediis conſtituitur, cibo, potione, perfuſione, cataplaſmatis & clyſterib.

Præcordiorum perfuſiones quãdo ſint perniciosa.

Cæterùm calfacere præcordia cataplaſmatis aut perfuſionibus, nõ eſt perpetuò tutum: ſed in iis tantũ ægris, quibus in toto corpore nullum errat ſuperfluũ. Cæteris omnibus extrema eſt pernicies. Nam ſiue redundantia vtravis ſit, vel ad vaſa, vel iuxta vires: ſiue etiam in vna parte pluribúſve vitioſa excremẽta habeantur, omnia ad partem excalfactam trahuntur, inibiq; ſæpe phlegmonas excitant.

Diuites quàm pauperes cur interdum ſoleant deterius curari.

Quare in eiuſmodi morbis diuites potius q̃ pauperes perperàm ſolẽt curari. Nempe & quòd raró illis mittatur ſanguis, vel ſi maximè tali egeant auxilio: & quòd medici, vt agere aliquid ſemper videantur, de perfundendis præcordiis maximè ſint ſoliciti. Itaq; accidit, vt illo ipſo tempore phlegmone incipiant diuitibus, quo iam pauperibus morbus propémodũ perductus ad finem.

Sanguinẽ mittere in omnib. putridis febrib quando ſit ſaluberrimum.

Saluberrimũ igitur eſt in febribus venam incidere, non ſynochis modò, verumetiam aliis omnibus, quas putreſcens humor concitat: vbi præſertim neq; ætas, nec vires prohibent. Leuata enim quæ corpus nòſtrum regit natura, exoneratáque eo quo velvti ſarcina premitur, haud ægrè quod reliquũ eſt, vincet: cõcoquens quod cõcoqui eſt habile, & excernens quod poteſt excerni.

Repellentia remedia eſſe idonea phlegmonis incipientibus.

Porrò vbi humor ad locũ affectum confluit, remittere repelleréq; hunc expedit, nõ ad ipſum trahere. At repellentia remedia, quæ certè aſtringendi vim obtinent, in principiis idonea ſunt duplici ratione: & quòd robur affectis particulis inferãt (vnde minus prõptè affluxũ excrementorũ in ſe recipiũt) & quòd eorũ quæ in iis iam recepta ſunt, tenuiſsimũ extrorſum exprimãt.

Relaxantibus quãdo ſit nobis vtendum.

Quòd ſi tum fluxio humorũ per ea remedia cõpeſcitur, tum denſitas quæ in affecta particula relicta eſt, craſsiora detinet, iam tempeſtiua relaxatio eſt, quò ea quæ retenta ſunt, vacues.

Aſtringentibus quãdo vtendũ.

Præcipuè autẽ aſtringentib. eſt vtendum, vbi in iecur aut ventriculũ, ſupervacuũ aliquid profluit: quandò & è primoribus admodũ hæ partes ſunt: & vt munus ſuũ obeant, vel in ipſis morbis eſt neceſſariũ, cùm alimentũ corpori vniuerſo cõficiãt. Quare ciborũ cõcoctio, ſiue ea in iecinore, ſiue in ventriculo ſit inproſpera, febres intẽdit, ac ſucci vitio exacerbat.

Ciborum cõcoctioni magnopere proſpiciendum eſſe in ſingulis febribus.

Quo magis in omni febri, ciborũ cõcoctioni proſpicere magnopere oportet. Atq; eius rei gratia, roboris quoq; inſtrumentorũ quib. perficitur, non leuis habẽda eſt cura.

Abſinthium hepati opitulatur. Abſinthij duplex facultas.

Si ergo vel minima ſit ſuſpicio iecur aut ventriculũ laborare, abſinthiũ protinus oleo incoquemus, ac eas particulas perfundemus. Cùm autẽ duplex in omni abſinthio facultas ſit, vtiq; in pontico aſtringendi facultas nõ parua eſt. In reliquis omnibus amara quidẽ qualitas eſt vehementiſsima: aſtrictio verò, aut planè obſcura, aut prorſus nulla ſentitur.

Abſinthium ponticum eſſe eligendum ad iecoris & ventris phlegmonas.

Proinde ponticũ ad iecinoris & ventris phlegmonas eligi præſtat. Eſt autẽ id tum folio, tum flore longè q̃ cætera abſinthia minore. Odor quoq; huic nõ modò nõ inſuauis, verumetiã quid aromaticum referẽs. Reliquis omnibus planè eſt fœdus. Quare hæc fugere oportet, vti autẽ ſemper pontico. Etiã reliquorũ medicamentorũ, in quibus miſta cum amaritudine aſtringendi vis eſt, aliquid in oleũ cõiicere, atq; ad eundem modũ vti licet.

Amara qualitas viam aſtringenti facit. Olei ſpecies diverſæ.

Amara ſiquidẽ qualitas præit, viãq; aſtringenti facit. Ac ſi quidẽ intendere aſtrictionẽ ſtudes, oleũ ipſum etiã aſtringendi vim habeat: cuiuſmodi eſt q̃d Hiſpanũ vocant, & quæcũq; cum oleæ frõdib. præparãtur. Sin leuiore vti aſtrictione placet, aliud olei genus præparabis, præcipuè quod tenuiũ ſit partiũ: quod genus Sabinũ eſt. Optimũ tamen vbi aſtringere vehemẽtius expedit, eſt hiſtricũ oleũ. In penuria verò abſinthij, interinina vel melinũ, vel maſtichinũ, vel lentiſcinum ſatisfecerit. Quòd ſi exigua febris ſit, etiam vnguentũ nardinũ: quod vtiq; valentius iis omnibus calfacit. Quare ſi aliorũ copia nõ eſt, invaleſcente febre roſaceũ illi admiſcebis.

Myrtinum oleũ eſſe craſsiorum partiũ, quàm vt altè deſcendere poſsit.

Sanè myrtini aſtrictio idonea nõ eſt: cùm craſsiorũ ſit partium, q̃ vt altè deſcendere poſsit. Ad eundẽ verò modũ & cataplaſma cõpoſitam vim obtineat, ex ea quæ tenuiũ ſit partiũ, ac relaxet: tum etiã ex amara, aſtringẽteq;. Superet autẽ in iis, vbi ſcilicet tum reprimere, tum robur addere ſtudemus, quod aſtringat. Vbi tenuare ac digerere, amarũ: vbi evocare, quæ ex relaxãtibus tenuiũ maximè ſint partiũ. Siquidem quæ craſſæ ſubſtãtiæ ſunt, ea pus mouentib. ſunt accõmoda.

Phlegmonis hepatis cõmodiſsimũ cataplaſma.

Cataplaſmate aũt quod ſequitur fuimus nos feliciter vſi, cõtra iecinoris phlegmonẽ. ℞. olei in quo abſinthiũ decoctũ fuerit, & cydoniorũ decocti, ſing. vnc. ij. myrobalanorũ & rad. ireos, pulueriſatorum, ſing. drach. ij. ceræ quod ſit ſatis. Fiat emplaſtrũ iuxta artis præcepta. Coquitur & in vino auſtero cydoniũ, ex ipſiuſq; carne aliqd eiuſmodi cataplaſmatis inditur: vbi videlicet et quod cõfluit copioſum eſt, & particula ipſa infirmior: tunc ſiquidem aſtringentẽ vim inaugemus.

Aſtringentibus in quarum partium affectibus non ſit vtendum.

At verò nec colo laborante, nec reliquorũ inteſtinorum quovis, nec muſculis qui in præcordiis habẽtur, aut ipſo peritonæo, miſcenda aſtringentia ſunt. Sed nec cùm veſica malè habet, vterusve: modò nihil vltrà ad locum fluat, nec ſanguinis redundantia, nec excrementorũ copia, in toto ſit corpore. Porrò renes & pectus in media prædictorum cõditione cõſiſtunt: quantũ ſcilicet à ventriculi iecinorisq; ſolicitudine abſunt, tantùm reliquis antecellentia. Siquidẽ in ventriculo iecinoreq; reſolui robur pernicioſiſsimũ eſt, minimè in

illis periculosum. In his verò est quidem periculosum, nō tamen perinde ac in illis: nisi pus educere ex pectore aut pulmone, aliquādo sit opus. At in liene curando, si vel æger ex iis sit, qui atræ bilis excrementū naturaliter congerant, vel etiā eo tempore succus is in eo redvnder, necesse est reliquis astringentia permisceas, quò visceria robur custodias: ita enim & excrementa ad se trahet, & cū corpus expurgarit, ipse rursus per ventriculū excernet. Siti atræ bilis sit omnino excrementum nullum, aut prorsus astringendum nō est, aut parcissimè.

Phlegmonas quarū calor tumorē superat, quibus curare medicamentis debeamus.

Ad hæc, si in quavis phlegmone obsessa particula, calor tumorē superet, agendum vt sensim per ea quæ tepentē calorem obtinent, digeratur: quod genus est tum lini semen, tum chamæmelū. Quibus adiici vel hordei, vel fabarū farina debet: quippe quorū neutrū excalfacit.

Artomeli.

Sæpe verò & artomelite ad eiusmodi phlegmonas vtimur: cui aquæ aliquid admiscemus. Ad lienē verò etiā aceti aliquando aliquid.

Phlegmonæ quarum tumor calorē superat, qua ratione curanda sint.

Acetum quādo miscendū phlegmonarum medicamentis.

Si verò laborantis phlegmone partis calor nō multū à natura recesserit, tumor autē ipse fuerit notabilis, digerere haud timidè sine aqua debebis, etiā fœnigræci aliquid supradictis immiscens. Si velvti scirrhosa duritie phlegmone sit, propter humoris quē cōtinet vel crassitudinē, vel lentorē, tum aceti aliquid, tum amara medicamenta, simul immiscenda curabis, potissimū in liene. Etenim viscus hoc, ꝓpterea quòd ab iecinore crassum humorē trahit, eiusmodi humoris occasione plerunq; laborat.

Lienis affectio qua medicamēta conveniāt.

Quo magis cataplasmata quæ ex oxymelite, & absinthio, & cappari fiunt, illi sunt idonea.

Putrida febre detentos, nec lavandos, nec relaxandos esse, antequàm corpus vacuatum fuerit.

Cæterū nec eorum qui ex putrescēte humore febricitāt, quenq̄ ipse lauabo: nec relaxantibus cataplasmatis, prius q̄ supervacua purgarim, vtar. His vacuatis, non solū audacter lauem, sed etiā cataplasmatis vtar: in aliis quidē membris, iis quæ relaxent: in iecinore verò ac ventriculo, additis etiam quæ astringant mediocriter.

Hepatis cataplasmatis esse miscēda astringentia.

Pectore affecto parcius miscenda esse cataplasmatis astringētia.

Parcius autē ad pectus, q̄ ad ea, vtendum astringentibus est: quandò talia humores qui phlegmonē excitāt, in pulmones & cor nōnunq̄ reprimūt. Ac cibia potius horum firmitudini est consulendū. Neq; enim sicvti in iecinore & vētriculo phlegmone laborātibus, ita hic tenuissimo victu est vtendū.

Pulmone inflāmato, abstinendum ab astringentibus.

Ac longè quidem magis in pulmonia phlegmone abstinendū ab astringētibus est: quādò in eo ipsis quoq; relaxantibus admiscendum aliquid acriū quodāmodo, & evidenter calfacientiū est. Quippe foras trabere, potius quàm reprimere, in eo debemus.

Pulmoni inflāmato, applicandam cucurbitulā esse, si prius fuerit corpus vacuatum.

Itaq; etiā cucurbitula, in iis qui sic laborāt, si prius sint vacuati, applicabit. Si verò abvndantia succorū adsit, nō magis ex pulmone in pectus aliquid excremēti transferet, q̄ ex toto corpore attrahet in vtrūq;.

Cerebri & membranarum eius inflammationibus, quando cucurbita conveniant.

Eadem ratione, neq; in cerebri & eius membranarum phlegmonis, cucurbitulis in morbi initio vtemur: verū vbi nec influit adhuc quicq̄, & totū corpus prius est vacuatū. At reprimētibus in his quoq; inter initia vtendū.

Tenuia quādo miscēda sint astringentibus.

Sed cùm per cranij ossa mediā occupātia regionē, in altū descendere reprimentiū vim cupimus, eorū quæ præire, ac deducere ea possunt, aliquid reprimētibus admiscebimus. Ea sunt, quorū substantia ex tenuibus partibus cōstat.

Aceti facultas.

Sanè acetū nō modò tenuium partiū est, sed etiā nō mediocrē reprimendi vim obtinet. Quo profectò rationabilius in principiis affectuum ipso vtimur, rosaceo admiscentes. Procedente verò tēpore, etiā spōdylij & serpylli aliquid miscēt: quo scilicet tēpore transire ad ea quæ cōcoquant, ac digerant, cōvenit. Sanè ad eum modū & castoreo vtimur: cùm tamen ipso in aliis phlegmonis minimè vtamur, q̄vis etiā in summa inclinatione consistant.

Castoreum esse calidius, quam vt conveniat phlegmonis.

Est namq; calidius id, q̄ vt phlegmonis sit idoneum.

Partium singularum meatus esse reddendos fluxiles.

Soleo autē ipse singularū particularū meatus, qui iis ad excrementorū emissionē sunt destinati, fluxiles reddere. Intestino, vētriculo, mesenterio, et iecinoris cōcauis, intestinū rectū. Renibus, vesicæ, iecinoris gibbis, venæ cauæ, arteriæ magnæ, & omnibus quæ in lumbis habent, eum qui vesicę inserunt. Pulmonibus & pectori, arteriā asperā, atq; fauces. Cerebro & eius involucris, eum qui per palatū & nares descēdit.

Fluxibilitas meatuū quibus medicamentis paretur.

Mulsa quibus non sit conveniens.

Paratur fluxibilitas us quidem quæ per sedem excerni debent, mulsa, & cibis iis qui ventrem liquant, & pharmacis quæ modicè protitare possunt. Ad ventriculum verò, iecur & lienē, si quādo phlegmone sint vexata, nec mulsa ipsa est vtilis: quoniā ilico in bilem transit, ac viscerū phlegmonas auget. Excrementa autē, vt cum vrina excernātur, divreticis promouebis: quemadmodū quæ in pectore & pulmone hærēt, iis quæ tussim excitant, evacuabis.

Balneum quando conducat.

Porrò balneū in remissione febris administratū, corpore iam mediocriter transpirāte, nō exiguū cōmodum affert, omnia ex eo tum fuligi nosa excrementa, tum humida educens.

Balneum quomodo administrandum.

Curandum tamē est primò, vt citra horrorem administretur. Secūdò, vt nullum primæ notæ viscus sit imbecillū. Tertiò deniq;, ne multitudo crudi humoris in primis venia cōtineatur. Horror siquidem & auget, & gignit febrē. Partes verò imbecillæ, per balneū liquatos humores multò facilius alliciunt: & quòd succi liquati sint, & q̄ viæ dilatatæ. At crudorū humorū copia in totū corpus digerit.

Balnei vsus duplex.

Horū si nihil obstet, ex balneis duo hæc ægro cōpendia accedēt: & quòd redundantiæ humorū vacuabitur aliquid, & quòd multū transpirabit caloris febrilis. At verò cùm particula, quā obstructio, aut putredo, aut phlegmone obsedit, febris ipsius velvti focus sit: si ei propter calorē sua sponte trahēti, alia quæpiā occasio extrinsecus, ex iis quæ potestate excalfaciūt, accesserit, necesse est affectū intendi. Si quis aūt prius toto vacuato corpore, relaxātibus curet, vbi scilicet maxima febris nō adest, vtiq; prodesse aliquādo potest. Quo tēpore enī lauare citra noxā licet. Cauendū tamē à frigido solio ita est: quādo & crudi & putrescentes succi, minus apti sic ad exalandum redduntur. Itaq; in progressu morbi, vbi & assumpta iam supervacua sunt, & tum cruda, tum putrescentia cōcocta, & cataplasmatis relaxantibus, & balneis sine periculo vtare.

Balneo aptissimū tempus in febrib. intermittentibus, quodnam sit.

Nutriendi tempus vnde sit cōiectandum.

Porrò aptissimū in febribus quæ intermittūt & repetunt, tempus est, cùm exhalare febrilis calor iam cœperit. Statim siquidem corpus ad nutrimentum præparant: huius quoq; opportuno tēpore ex duplici cōiectato respectu, nēpe summo pręcedētis accessionis vigore, & futurę principio. Ad hæc nanque spectantes, operam dabimus,

mus, vt q̃ longissimè ab vtroq; nutriamus. Verũ si febris ipsa sit cõtinens, cõstat eam breui finiendam. Si igitur vltra septimũ neunq̃ progressura videtur, prorsus cõtinendus à cibo æger est, si virtutem nõ defuturã conijcimus. Sin ad nonũ, aut vndecimũ, aut quartumdecimũ vsq; progressura videatur, aut etiam finienda septimo, cæterũ æger vires infirmiores habere, quàm vt in tantum tempus sufficiat, necessum erit nutrire, ac deligere id, quod minus sit noxium.

Continenti febre detentus, quandiu absq; cibo seruari debeat.

Etenim vbi vel iecur, vel ventriculum phlegmone prehendit, perniciosissimũ est ante accessionem cibare. Vbi hæc abest, quibus infirma est virtus, vtilissimum. Porrò summũ vigorem febrilis accessionis expendes, an circa magnitudinẽ febrilis caloris sit siccus, squalénsq;, an citra siccitatẽ vrẽs. Priorem nanq; humectante victu q̃primum ma defacere oportet. In secundo, dum plurimum se se calor remittat, manere. In principij verò accessionis more æstimabis, an corporis extrema refrigeret, & magnam sanguinis revocationẽ ad interna corporis faciat: an omnino corpus non premat. Quippe secundum hoc, ceu facilè mansuetum, contemnes. In priore distinguas oportet. Nam si absq; visceris phlegmone, aut succorum redvndantia motus ad interiora in accessionibus pollet, nihil offendes paulò antè cibans. Sin vel phlegmone, vel redvndantia subsit, cauenda est ante accessionem cibatio, ceu res maximè noxia.

Phlegmone affligẽte ventriculũ, hepár ve, perniciosissimũ esse ante accessionem cibare.

GALENI PERGAMENI
de medendi methodo, lib. XII.

QVæ cum symptomatis consistunt febres, non sunt ad febrium genus vllũ, aut species, aut differẽtias distincta. Porrò grauiorũ symptomatũ, & quæ rarẽter febrientibus incidunt, primæ differentiæ sunt tres. Aut enim in læsione actionũ cõsistunt, aut in retentorum vacuatorúmve immodico excessu, aut in corporum ipsorũ affectu. Ex quibus duæ quidem differentiæ priores, si cõtristent, ad se totã curationẽ cõvertunt, affectúmq; deserere cogũt. Tertia verò, alterius quidem quẽ curare oportet, affectus est signum: nullam tamen seorsum curationẽ exigit, vtpote cum affectu, vnde nascitur, vnà cessans.

Symptomatum grauiorum tres differentiæ.

Nullũ autẽ symptoma, quà symptoma est, nec curationis rationẽ indicat, nec primũ immutat: licet ex accidẽti interdũ id faciat, vbi scilicet causæ locũ sortitur. Porrò eorũ omniũ, vbi velvti causæ curationẽ immutant, vnũ caput est, ipsa læsio, siue virtutis sit, siue dispositionis. Lædunt autẽ vires, vigiliæ, dolor, atq; vacuatio immodica. Affectui verò eadem, nõ vtiq; semper, cæterũ magna ex parte, nocẽt: ac potissimũ cùm fuerint immodica. Qua de causa, quandoque cogimur prius submouere symptoma, q̃ morbũ, mutato videlicet instituto. Ergo si labant vires, nõ tamẽ vehementer sint resolutæ, sed adhuc resistunt, ad symptoma tantũ sumus attenti, atq; id q̃primũ tollere maturamus. Sin iam resolutæ vehemẽter sint vires, non modò symptoma sedare, sed illas etiam firmare cõtendimus. Vbi verò virium roboris fiducia est, adeò nunq̃ cõtra symptoma pugnamus, vt (quod prorsus contrariũ est) per ea nonnunq̃ præsidia, quæ dolorẽ afferũt, morbos ipsos curemus: velvti profectò dysenteriæ ipsi, mordentibus maximè medicamẽtis tum potissimũ medemur, cùm vtiq; est grauissima.

Symptomata ex se nec curationis rationẽ indicãt, nec primũ immutant.

Vires à quibus lædantur.

Symptomata submouere quãdo neglecto morbo cogamur.

Dysenteriam grauissimã curari maximè mordẽtibus medicamentis.

Est autẽ duplex medicis contra dolorẽ instandi ratio. Altera, quæ delicijs cubantiũ subseruiunt: altera, ex artis ratione. Quippe si licet ægrũ dolorib. obnitentẽ valentib. remedijs vno die persanari, q tota curatione neglecta dolori tantũ intentus est, nõ ex artis ratione, sed in gratiã ægrotantis id facit. At si ex dolore vires soluuntur, atq; ex eo impendet periculũ, mitigari dolor, & roborari vires debebunt, quò & morbo resistere, & curationis spacio sufficere valeãt. Esto igitur terminus in ægrotantibus, quem nõ transibit is, qui ex arte generosè contra morbũ pugnat, vt tutò medicetur. Ei verò qui dolorẽ mitigat, vt vires custodiat.

Doloris expugnãdi ratio duplex.

Medendum tutò esse.

Vires esse seruãdas.

Porrò dolorẽ mitigãt, quæ ex papaueris succo, vel alterci semine, vel radice mandragoræ, vel deniq; styrace cõstant. Cæterũ si fas sit, ijs remedijs quæ morbum sanent, vtendo, quod optamus efficere, cauendum ab id genus soporiferis medicamentis est. Sin verò ex vigilijs & viribus resoluẽdis, æger ad mortis discrimẽ tendat, tum profectò ipsis tempestiuè vtare: nõ ignarus scilicet corporis habitum nonnihil ex eis lædendum, eligendam tamen potius læsionẽ ipsam, q̃ mortẽ.

Dolorem quæ mitigent.

Soporifera, si fieri possit, vitanda.

Soporiferis quãdo vtendum.

Hac nimirũ persuasione ipse quoq;, tametsi omniũ maximè ab vsu grauiter sopientium abhorrens (quòd rebellem valentémq; in corpore frigiditatẽ relinquãt) aliquando tamen eã & colicis exhibeo, & ijs qui vel oculorũ, vel aurium, vel aliarũ partium vehemẽtissimo dolore cruciantur. Interim verò, & cùm æger ex tenui destillatione, vigilijs, & vehemẽti tussi vrgetur, pauxillum eiusmodi medicamenti offero: facilè noxã eius, si quis semel sit vsus, spacio emendatum iri ratus. Omnia tamen id genus magis salubria sunt, si post annũ à cõpositione sumant: velvti quod ad Philonẽ refertur, quod ad dolores *stupefaciendo sedandos, nullo minus est celebre. Id verò etiam si duorũ, triúmve aut quatuor annorũ sit, multò sanè fuerit præstãtius: sed neq; invtile tamẽ sequentibus annis, ad decimũ vsq;. Ergo sicvti cauẽdus est, quoad fieri potest, eiusmodi medicamentorum vsus: ita si necessitas vrgeat, nec admodũ recentia sunt offerenda: quòd frigida quæ in his sunt, prævalentes vires adhuc habeant: nec ita antiqua, vt spem nostrã frustrentur: sed tandiu dimittẽda sunt, quoad violentia refrigerantiũ, ab eorũ quæ calfaciunt vi mitiget.

Stupefacientibus medicamẽtis Galenus vtebatur interdũ in doloribus acerbissimis, & in tenuibus destillationibus.

Stupefacientia medicamẽta tutiora esse, si post annum à compositione sumãtur.

Philonium stupefaciens.

Stupefacientia medicamenta, cur nec recẽtia nimis, nec vetera impense exhibenda sint.

Et taliũ quidem medicamentorũ vsus, eorũ qui adversus symptoma pugnãt, est proprius, potissimũ vbi ex frigida causa dolor est excitatus. Obsunt enim talia plurimũ toti affectui, curationiq; contumacẽ eum reddunt. At sanguinis missio, quæ scilicet vires nõ deiicit, symptoma spectãtis medici opus nõ est, sed eius qui totũ affectũ adimere studet. Ad eundẽ modũ & balneũ, & purgatiò, & fomẽta calida, & vini potio. Quæ omnia, dum affectus sanant, vnà cum ipsis etiã dolores sedant. Eodem modo & nutrimentũ exhibitũ, vbi sicco & squalente morbo os ventriculi afficitur, dum affectum ipsum sanat, hominem prehẽdi syncope prohibet. Porrò qui ex copia cru-

Vacuatio per frictionem solā, quib. debeat administrari, & quomodo.

dorum humorū, vnà cum oris ventriculi offensione febricitāt, ij neq; missionē sanguinis, neq; purgationē tolerāt, cùm tamen vacuationē desiderent. Quare eis vacuatio per frictionē solā administratur. Ergo linteis mediocriter asperis statim in ipsis auspiciis morbi fricandi sunt, à cruribus supernè deorsum. Debet enim radi ab his cutis, cùm simul & calfieri per eam, & digeri corpus postulet. Dein tota brachia, simili modo ab humeris supernè deorsum. Vbi verò artus omnes abvndè calere iam videbūtur, & metus fuerit ne qs ex multitudine frictionis, contusa iam carne, superveniat lassitudinis sensus, oleo relaxāte vtēris: q̄d genus est Sabinū. Ab astringente verò abstinebis, cuiusmodi Hispanū existit. Hyems verò si fuerit, nihilo deterius sit, si ad digerentium aliquod transieris, quale Sicyoniū est, aut etiam chamæmelinū. Vbi igitur oleo membra ipsa abvndè fricueris, oleum est detergendum, atq; ad spinam dorsi transeundū: quam totā pariter fricare, primū quidē sicca frictione, pòst oleo, expedit. Ab hac rursus ad crura te conferes, & ab his ad brachia, denuóq; dein ad spinā: sic totū diem agens, in domo & lucida, & tēperata. Sanè mulsa, in qua coctū hyssopum fuerit, his est aptissima: qua sola primis tribus diebus vtētur. Ipse verò eo tantū tempore dictā intermittes frictionē, quo somnus hominē occupauerit. Ad quē etiā alliciendū, & frictio vberior facit. Cæterū somnus vberior his minimè est salutaris: cùm nec crudos succos digeri sinat, & viscera reddat grauiora. Sed si quis alius affectus est, qui somnū & vigilias modicas postulet, hic profectò in his est. Quippe somnus cōcoquit, vigiliæ digerunt. Quorum vtroq; est opus iis qui ex multitudine crudorū succorū ęgrotāt. Ac si pulsus his paruus admodū infirmúsq; sit, aut etiā supra hæc vehementer inæqualis, extremū periculū indicat: nec quicq̄, præter iam dicta, moliendū est. Sin verò mediocriter sit robustus, nihilq; intercisus videatur, si sua quidē spōte aluus cōmodè nō deiiciat, soluenda est, mulsa iniecta. Quòd si maior iusto superfluorū impetus ad aluū citetur, principiò q̄dem percoquere mulsam amplius oportet. Ea tanq; sicvt minus aluum subducit, ita magis nutrit. Post hæc, si supervacua largius descendant, ne sic quidem sistenda: sed exhibēdus pro aqua mulsa ptisanæ cremor est. Si verò fluere pergāt, alicæ sorbitione ægrū nutries. Si pulsus interim ad imbecillitatē, vel inæqualitatē, vel paruitatē mutētur, panē imbutū diluto vino porrigere cōvenit: vtiq; si nec ventriculus, nec iecur laborent phlegmone: quandò si hac infestentur, corpore crudis succis referto, salus deplorata est, pulsib. sic immutatis. Minimè autē vtendū cataplasmatis aut perfusionibus est, priusq̄ supervacua magna ex parte partim vacuata sint, partim concocta. Interimq; sola mulsa, in qua coctum hyssopum sit, vsq; ad septimum diem vtantur. Siquidem longissimā sic affecti cibi abstinentiam ferunt, corpore scilicet ex crudis ipsis, quos continet, succis cōcoquendis alto. Verùm si aluus impensè fluat, vel æger mulsam fastidiat, ad ptisanæ cremorem est transeundum. Sin hunc quoq; aversetur, alica ad eundem quo ptisana modū ei

Oleum Sabinū.
Oleū Hispanū.
Oleū Sicyoniū.
Oleum chamæmelinum.
Frictio vberior allicit somnū.
Somnus diutur nus crudos succos digeri prohibet, & viscera reddit grauiora.
Somnus concoquit.
Vigiliæ digerūt
Mulsæ exhibitio.
Cataplasmatis vtendū non esse priusquàm supervacua partim sint vacuata, partim concocta.
Inediā longissimā ferunt, quibus corpus crudis succis redundat.

pręparabitur. Neq; n. eis qui sic sint affecti, acetū incōmodum est. Imò sicvbi crudos affatim succos esse animaduerteris, oxymeli assiduè pro mulsa dabis: si quidem æstas sit, & æger frigidæ assuetus, frigidum: sin hyems aūt, omnibus calidum. Maximè verò pulsus paruus, tardus & rarus, frigidos subesse succos ostēdit. Sanè propositis adversissima sunt tum balneū, tum aër ambiens, quoties vel nimiū calidus est vel frigidus. Itaq; vt lauandi hi nō sunt, sic & reclinādi in domo sunt: æstate quidem, quę frigeat: hyeme, quę caleat. Læduntur nanq; nō parū ab vtroq; excessu. Atq; hæc quidē agenda sunt tibi, vbi à primo die curationē susceperis. Si aūt ad eos quos iam premit syncope accitus fueris, si ea quæ retuli loca phlegmone vacēt, panē exhibebis nō multū, eumq; ex vino aliquo, quod celerē in corpus digestionē adiuuet: statimq; ad frictiones venies, quas vt diximus administrabis. Ac si quidē cœli status sit vehemēter calidus, cum frigida vinum dabis: cum calida aūt mediocriter, si tēperatus. Quæ tamē secundò & tertiò dabitur potio, omnino calidam exhibendā curabis, vt quæ succorum crudorū concoctionē adiuuet. At quib. ex flaua bili, quę os vētriculi infestet, syncope incidit, iis frigida exhibenda potio est. Vinū tamen quod & calidum natura sit, et deductionē in corpus promoueat, omnib. quos syncope malè habet, offerre cōvenit. Constat aūt ex vinis ea deligenda esse, quæ & flauo colore sint, & substantia tenui, & ætate vetera. Talia nimirum & boni odoris cōtinuò fuerint. Quinetiā si paululū vbi mista sunt, gustes, senties calorē per totū corpus transmitti. Cæterū amara præ vetustate vina ne sunto, præsertim quæ iis exhibebis, quibus stomachus flaua bile vrgetur. Cōmodissima igitur his vina sunt, quæ cùm naturaliter sint austera, sensilem iam astringendi vim, propter vetustatē nō amplius exhibent: calorē tamē admodū evidentē habent. Huius igitur generis vinorū optima sunt, Surrentinū, Signinū, Sabinum, Tiburtinum, & Marsum, omnia quidē Italica, astringentiáq;. Quibus tamen ex crudis humorib. syncopes periculum imminet, sanè Falernū tantò iam memoratis pręstat, quanto tū melioris est succi, tum etiā calidius: vtpote q̄d & velocius illis digeretur per corpus, & crudis succis cōcoquēdis auxilio erit. In summa verò, quibus ex abundantia crudorū humorū syncope incidit, iis crassa vina, ceu noxia: aquosa, ceu parū efficacia, fugiēda sunt. Deligenda aūt eorū sunt media, quæq; flaua existāt & calida. Neq; enim invenias ex albo vinorū genere calidū vllum: quādo etiā austera, & mediocriter alba, cùm inveterauerint, quodā modo fuluiora reddūtur. Quotquot aūt in ipsis calidissima sunt, omnia profectò sunt flaua. Reliquorū vini generū, austera quæ mediocriter alba, crassáq; sunt, certè nullū ad digestionē in corpus est idoneum. Si tamē abvndè inveterarint, nec aliorū copia sit, vti illis licebit, quòd stomachum roborent. Cæterū vina quæ calfaciunt immodicè, iis offerenda nō sunt, quib. caput est imbecillū, facilèq; ab id genus vinis repletur. Porrò vina quæ odora fuluáq; sunt, quantū ex ipsorum est natura, oīa caput grauāt. Eóq; tū Falernum,

Oxymeli congruere illis qui crudis succis redundant.
Frigidos subesse succos quos pulsus indicet.
Syncopes à cruditate curatio.
Syncope laborantibus omnibus quale vinū sit exhibendū.
Vinorum genera varia.
Vinum album quod calidū sit, reperiri nullū.
Vina impensè calida, iis offerēda nō esse, quibus caput est imbecillum.

Vina austera ventriculũ roborant, capútque minimè tentãt: syncope tamen prehensis nõ cõferunt.

lernum, tum Tmolites, tum Lesbiũ, infirmo capiti noxia sunt. At vina austera ventriculum roborant, capútque inter omnia vina minimè tentant: digestionẽ tamen in corpus nõ promouẽt: quid magis fugienda tibi in syncope prehensis sunt, nõ secus quàm aqua. In penuria verò vini quod accõmodũ vtrique syncopę sit, ei inquã quę ex multitudine crudi succi oritur, & ei quæ ex bile incidit, coactus vti vino, vtêris aquosis, magisque si antiqua fuerint. Talia nanque, tametsi nõ valenter excalfaciant, facilè tamẽ deducũtur in corpus: quo nomine vrinas præter cætera omnia promonent. A quibus secundum locũ obtinent, quæcunque fuluorũ maximè sunt tenuia: quæ etiam ad syncopas præcipuè sunt deligenda. Est autẽ syncope, præceps virium lapsus. Cùm autẽ essentia viriũ, quibus regitur corpus, tum in spiritu, tum in solidorũ corporũ temperamẽto consistat, hæc nobis, & vbi integra sunt, seruari: & vbi corrupta sunt, ad integrũ revocari omnino debent. At verò substantia spiritus, ipsáque solida corpora, sic nobis sunt custodienda in morbis, vt tum qualitate, tum quantitate, quoad fieri licet, se naturaliter habeãt. Curandum itaque est, vt quę substantię portio ab eis defluit, hanc per appositionem sarciamus: quod in ipsis verò alterascit, in debitam temperiem per cõtrariam alterationẽ restituamus. Si igitur tum vacuatio, tũ alteratio sensim paulatimque fiant, etiã correctio vtriusque sensim administrabitur: quod munus ad artem sanitatis tuendæ pertinet. Sin cõfertim & semel, ac magna aliquando vacuatio, vel etiã adiectio incidat, sic sanè & efficietur morbus, & medendi methodum ad eorũ sanationẽ desiderabimus. Porrò animalis spiritus, à cerebro, veluti à fonte, nascitur. Qui partim ex inspirãdo, partim ex eo quod reticularis plexus suppeditat, irrigatur alitúrque. At vitalis spiritus continetur in corde, & arteriis: nutritúrque tum ex aëre inspirato, tum ex sanguine halituoso. Quòd si naturalis quoque aliquis spiritus sit, vtique cõtinebitur is in iecinore & venis. Viriũ igitur lapsus, qui quidem solidorũ corporũ substantię resolutæ succedit, in longissimis morbis subitò incidit, animante ex frequenti atrophia extenuato: præterea in colliquantibus febribus. Qui verò ex substantiæ temperie mutata provenit, is, vel vbi immodicè ipsa fuerint calfacta, frigefacta, madefacta, vel exiccata, vel horũ aliquib. copulatis affecta, provenit. At alteratio spiritus, tum ex vitiosis oritur succis, tum ex ambientis aëris malitia: præterea venenatis facultatibus, aut animaliũ quę virus eiectant, venenis. Ipsius verò essentię spiritus corruptio (quæ tum ob animi affectus, cuiusmodi sunt, timor subitus vehemẽsque, necnõ mœror, ira, curæ, atque summa voluptas, tum ob ingentem dolorẽ: pręterea ob plures motiones vigiliásque, obque immodicam ipsius tenuitatem, & continentiũ eum vasorum raritudinem, atqueadeo ante hæc omnia, ob respiratũ prohibitum, & nutrimẽti defectũ incidit) diligentius corrigi postulat. Sciendum autẽ est, in omnibus perturbationibus, ipsam per seipsam moueri animam: quæ nimirũ in aliis actiuis functionib. mouet etiã & ipsa corpus. Ob idque resoluit eius

Syncope est præceps virium lapsus.

Essentia viriũ in quibus consistat.

Spiritus animalis à cerebro nascitur.

Spiritus vitalis in corde et arteriis consistit.

Spiritus naturalis si quis sit, in iecore cõtinebitur.

Lapsus virium quibus succedere soleat.

Spiritus à quibus alterari soleat.

Spiritũ quæ corrumpant.

Animã per seipsam moueri in perturbationibus.

robur, vtroque motuũ suorũ genere, si modum excedant. Ergo nec rarefaciendũ immodicè ægrotãtis est corpus, si spiritũ retinere in ipso studes: sed nec quæ in eo sunt, per comesta & bibita valenter extenuanda. Est etiã ad viriũ robur tuendum, ciborũ atque potionũ habenda ratio, vt sint tum quantitate modici, tum qualitate exquisiti. Aër præterea quẽ inspiramus, debet esse vt optimè temperatus, sic ab omni corruptela & inquinamento alienissimus. Curandũ similiter est, vt ipsa corpora solida, in quibus vel maximè consistere virium substantia videtur, sint sano temperamento. Quippe ad conseruandum virtutis robur, & syncopalem accessionem prohibendam, singulare præsidium est temperamẽti custodia: ante omnia quidem, trium principiorũ: mox verò reliquarũ partium, quæcunque in consortium affectus, principia secũ ex facili trahunt. Cuiusmodi est os vẽtriculi, quod propter exquisitum sensum, accersit syncopas. At verò si humores crudi vires sua copia premant, ac propter multitudinẽ simul & crassitudinẽ exiguos animalis meatus obstruãt, is affectus multis nominibus exitialis est, ac syncopæ opportunos reddit. Quippe succi crudi nutrire prius quàm sint concocti, nequeunt. Quòd si nec obstruant, nec onerent, syncopen ii certè nõ inferunt, sed deliquia animi. Siquidẽ resoluuntur ægrotãtes huiusmodi, nisi frequentius nutriãtur. Sunt aũt nutriendi hi extenuantibus calfacientibúsque: idque nõ copiosè, nec semel. Medicamenta similiter sint extenuantia calfaciẽtiáque, sed moderatè. His & aquosum vinum idoneũ ab initio est, nisi tamẽ vehementer febricitent. Etenim qui laborant ex huiuscemodi succis, hos quotidie accessiones exercent, præcipuéque ad vesperã, noctúque. Qui verò ex tenuissimis succis vrgent syncope, diversa à iam dictis ratione curãdi sunt. Illos nanque paulatim et assiduè vacuamus. At qui sic se habẽt, hos paulatim & assiduè nutriemus. Quòd si viribus imbecillis, aliquod his viscus phlegmone obsessum sit, eorũ salus est deplorata: quando nec ipsos licet assiduè nutrire, sed tantũ in remissionibus: & seruari nõ possunt, si nõ nutriãtur. Nõ solùm aũt extenuatis ad eum modũ spiritu & sanguine solent sæpe vires resolui, sed etiã facultate expultrice per vniuersam corporis molẽ immoderatius concitata: id quod accidere maximè solet, ob retentricis imbecillitatem. Ergo nutrire, quicquid horum inciderit, est necesse: sicuti etiã corporis summa densare, non secus quàm priorũ rarefacere. Frigidũ itaque iis aërem astringentemque comparabimus. Vngendi præterea sunt astrictoriis vnguentis. Tum cibi iis dandi, qui nõ admodum promptè diffluant: cuiusmodi sunt, panis, sorbitio ex alica, fructus austeri, & qui nõ facilè corrumpantur, ouorũ vitelli (quandoquidem album ægrè concoquitur) gallinaccorũ, qui lacte alti sint, testiculi, ac denique suillum cerebrum diligenter assum, vel in albo iure legitimè elixũ, porro & anetho iniectis. In summa, omni ratione agendum, vt & succorum materiam crassiorem reddas, & cutim denses, & exhalationẽ inhibeas. Vinum verò ipsis aquosum, necessarium inter initia est, sumptum post cibos. Quòd si ex

Virium robore custodiẽdo quæ requirantur.

Syncopes ab ore ventriculi et ta, curatio.

Vires resolui etiam ob excretricem vim immodicè concitatam.

Vires imbecilliores redditas ob excretrices motus immoderatos, quomodo reficienda.

Albumen ouorum ægrè concoquitur.

sententia uobis omnia responderint, etiam carne iis aliquid nutrimenti post alia dabimus, potissimū post quartū diem, succis qui febrem excitauerunt, iam ad concoctionem venientibus. In omnibus autē eiusmodi curationibus, si iā adsit syncope, omnis solicitudo medentis ad symptoma vertetur. Sin expectetur, vtriusq; curam habebit, & vt symptoma non incidat, & vt paulatim discutiatur morbus: quē celerius discuteremus, si nullus symptomatis subesset metus. Quippe qui multitudine crudi succi grauat, hūc si modò iustam semel vacuationem ferre posset, nec metus aliquis syncopes impenderet, semel, arbitror, vacuatū explicaremus à morbo. Eum verò cuius spiritus & succi facilè exhalant, si ante accessionē cibare nō cogeremur, longiorem illi morbum certè non redderemus.

Syncope quibus succedat causis.

Sunt & aliæ quinq; occasiones quibus succedunt syncopæ: nempe dolor vehemens, vigiliæ, immodica ventris inanitio, motus in delirantibus, ac denique principiorum intemperantia, vel nuda, vel cum humorum affluxu. Si igitur causam ipsam vnde excitatur dolor, adimere possis, ita vtiq; contra symptoma non pugnaueris, sed curaueris ægritudinem. At si qua occasione prohibitus, affectui submouendo intentum esse non licet, vehementiam mitigabis doloris.

Doloris causæ.

Dolent porrò tantùm particulæ sensibiles, idq; vel ob continuitatis divortiū, vel ob aliquam alterationē, nō sensim, sed confertim & violenter factam. Quippe videntur corpora, nō solùm cùm in non naturalem habitum confertim aguntur, tristem mutationē sentire, sed etiam in ipso ad naturalem statum suum reditu, nisi is sensim fiat, torqueri. Ac ex alterantibus quidem dolore afficiunt, omnia vehementer calfacientia, atq; refrigerātia.

Solutio cōtinui quotuplex sit.
Ruptio.
Contusio.
Erosio.

Ipsam autem solutionē continui, necesse est vel ruptionem, vel cōtusionem, vel erosionem existere. At ruptio ex distentione quadam, contusio ex grauante aliquo, erosio ex mordente provenit qualitate. Ergo cùm nihil extrinsecus sit, quod vel distendat, vel grauet, vel erodat, sed ex seipso horum aliquod corpus sentiat, neminem latêre potest, distentionem ab aliqua intrinsecus substantia, quæ multitudine sua corpus se continens distendat, aut immodica siccitate, provenire: contusionem, ex eo quòd aliquod corpus occursatit extrinsecus, quod vel durum, vel magnū, vel graue, vel simul ambo extitit: erosionē verò, ex succo aliquo, cui mordens natura insit.

Distentio spontanea vnde accidat.
Contusionis causa.
Erosio vnde fiat.

Hiera picra expurgat humores acres tunicis intestinorū imbibitos.

Qui quidem si sit in tunicis intestinorū imbibitus, commodissimè hiera picra expurgatur. Quòd si aliquam exulcerationē pepererit, nutriendus certè æger est calente alica, sed iniectis māli punici granis. Potus autē illi offerēdus est, māli punici cremor.

Dysenteria qualis victus conveniat.
Distentionis à sanguinis copia curatio.
Revulsionē esse in cōtrariū moliendam.
Deriuatio fit per propinqua.

Porrò si sanguinis abundantia sit q̄d distendit, protinus sanguis mittēdus est, modò vires ægri non sint infirmæ. Sed si is vel sanguinis missionē timeat, vel viribus sit imbecillis, tum revellēdus in diuersum est sanguis, tum per propinqua deriuandus. Quòd si his peractis dolor etiā perstat, patet profectò in ægrotante particula impactū esse quod cōtristat. Patet verò nō minus, & quòd curatio ipsa per digerentia medicamēta molienda sit. Similiter etiā curant dolores à flatulento spiritu orti: magis tamē ij extenuantia remedia desiderant.

Doloris à flatulento spiritu orti curatio.
Doloris à mordente humore orti, curatio.

Si moles aliqua grauando, contundendóve dolorē excitet, moli ipsi est medendum. Sin mordens humor, adversissima huic sunt, quæ extenuant & calfaciunt. Postulat nanq; huius generis affectus, vt ea quæ cōtristāt vacuētur, aut alterent, aut medicamētis torporē inferētibus retundantur. Ea quippe minus hos affectus lædūt, q̄ alios, qui à crassis glutinosisq; humoribus ꝑficiscuntur. Huiusmodi tamen succos, dolor vehemens nō comitatur, nisi aliquis eis halituosus spiritus copuletur, qui ex iis corporibus quibus cōtinetur, erūpere prorsus non possit. Nam sic, grauissimi solent excitari dolores.

Intestinorum tunicas esse duplices.

Etenim cùm tunicæ intestinorum sint duplices, si in medio ipsarum spacio frigidus ac viscidus humor collectus sit, à calore liquatus in flatulentū mutatur spiritum: qui crassus frigidúsq; cùm sit, acerbissimos dolores inducit.

Stupefacientia medicamenta, obtundunt quidem dolorē, affectum tamē maiorem reddunt.

Ac ad tēpus quidē, post bibitū medicamen stupefaciens, prorsus indolentes reddūtur ægri, cæterùm affectus iis variis modis fit maior. Nam & intestinorū tunicæ medicamentorū frigiditate densiores, minúsq; flatui transmittēdo habiles redduntur: & humor ipse tum crassior, tum ad motum ineptior evadit.

Dolores intestinorum à crassis succis producti qua sint ratione curandi.

Quare id genus dolores omnes, per ea quæ incidant & concoquant, præterea flatus discutiant, desiccéntque citra valentem calfactionem, curandi sunt. A' nullo autem in eiusmodi succis tam est metuendum, quàm à calore qui & eos liquet, & in flatum vertat, sed nō valeat discutere.

Allium auxiliatur dolori colico.
Alliū flatus discutit.
Allium dictum theriace rusticorum.
Theriace quib. vtilis.

Porrò agrestis quidam, allio comesto, vinóq; ad vesperā meraciori bibito, à dolore colico fuit liberatus: neq; id iniuria: allium siquidem flatum discutit, ac minimè sitim infert. Quamobrem ipse allium theriacem agrestium appello: éstq; cōmodissimum iis omnibus, qui regionem frigidam incolunt. Quos igitur ex supradicta causa vehemens intestinorum dolor citra febrem exercet, iis & allium esse licet, & theriacem bibere.

Colici doloris cum sit iuncta febris, curatio.

At si cum febri vnà talis dolor aliquando incidat, principiò quidem, si id ferunt, fomentum siccum ex milio adhibendum est. Si ab hoc non quiescant, semen aliquod, quod flatum dissipet, in oleo quod tenuium sit partium, coquere, mox per linteū, quò purum sit, oleum colare, dein anseris, aut gallinaceum seuum, nec salsum, nec admodum vetus, in ipso oleo liquare, & per sedem infundere oportet.

Pessarū conficiendi modus ad leniēdos dolores colicos.

At si neq; ex hoc remittātur dolores, secundò rursus iniiciendum est idem, adiecta etiamnum castorei & papaueris succi, vtriusq; fabæ non amplius magnitudine. Olei verò hemina modus esto. Excipitur & lanula ex hoc medicamento aliquid: quæ appensa forti filo, quampenitissimè in rectum intestinū inseri debet, quò vtiq; & cùm libet, id facilè recipiatur, & evidentē vtilitatē cōferat.

Dolores oculorum & aurium qua ratione leniendi.
Auribus instillatum medicamē ex castoreo succo papaueris et sapa cōstans, oculorū atq; dentium dolores lenit.

Similiter & oculorū, & aurium dolores, qui ab iisdē causis in febri excitātur, sedare conveniet fomēto ex milio. Sed infundimus etiam auribus medicamentū id q̄d ex castoreo & papaueris succo conficit, sapa liquatū. Quod sanè auri instillatū, oculorū etiam ac dentiū dolores lenit.

Doloris mitigādo cataplasma optimum.

Iam verò si cataplasma imponi aliquādo res ipsa suadeat, papaueris capitibus in aqua coctis, ac fœnigræci, vel

Opium recipiẽtia collyria, vehementiſſimos oculorũ dolores laxãt, tametſi imbecilliores ex frigiditate ipſas relinquant particulas.

Cucurbitula admota, dolorẽ a flatu excitatum ſoluit.

Rutaceum oleũ auxiliari in quos dolor calidus à frigido ſucco ortus, diſcruciat.

Doloris à tenui humore excitati curatio.

Convulſiones à plenitudine quidem orta, curari poſſunt: à nervoſarum autem partiũ ariditate, minimè curationem admittunt.

vel hordei, vel lini ſeminis farina aquæ immiſſa; cataplaſma conficies. Porrò collyria ex opio cõfecta, vehementiſsimos oculorũ dolores laxant: vtendúmq; his eſt, cùm maxima neceſsitas vrget. Nam tametſi imbecilliores ex frigiditate in reliquam vitam ipſas reddant particulas, occurrunt tamen præſenti diſcrimini: ac poſtea frigiditatem ab opio relictã, licet nobis corrigere, tum oleis calidis, tum etiam collyriis. Nempe aurib. oleum id quod ſolum caſtoreum recipit, inſtillamus: oculis verò, ex cinnamomo collyriũ. Qui à ſolo ſpiritu flatuoſo cruciantur, ilicò cucurbitula admota, tum à dolore liberi, tum omnino ſani redduntur, in quacunq; corporis parte dolor ſit excitatus. Quibus verò non ſpiritus modò flatuoſus, ſed etiam humor quiſpiam, vnde is oritur, ventris dolorẽ excitat, iis ilicò ad tempus dolor ſedatur: redit tamen vel in ſequenti nocte, vel poſtridie, vel etiam tertio die ſimilis dolor. Quare in his primũ doloris acceſsio eſt curanda, admota ſcilicet cucurbitula. Poſtea vacuandus humor, infuſo per ſedem aliquo medicamento calfaciente ſimul & attenuãte. Ego verò oleo quopiã tenuis ſubſtantiæ vti aſſueui, rutam in eo præcoquens. Quo iniecto, nõnulli ægri pauló pòſt excernunt humorẽ vitreũ: atq; ex hoc protinus ſimul & à dolore, & ab affectu liberantur. Si dolor ex tenui acriq; exciret humore, qui cõvulſiones vehementes etiam inducere ſolet: ſi quidem in ventriculo talis humor conſiſtat, vomitu expellendus eſt, aqua tepida propinata: ſin autẽ in inteſtinis, iniicere per ſedẽ oportet aliquod medicamen, quod blandè eluere, detergereq; eiuſmodi humorẽ poſsit. Cõmodiſsimus itaq; ad id fuerit cremor ptiſanæ. Cibi verò exhibendi his ſunt, qui & boni ſint ſucci, nec facilè corrumpãtur. Qui ob ſiccitatem vehementem diſtenduntur, & diſcrutiantur, ſi curari ij debent, humectationẽ deſiderant. Cæterùm ſi affectus is, ſit febris occaſione cõtractus, percuratu eſt difficilis, vel potius curationem non recipit. Quippe convulſiones quæ ex plenitudine neruoſarum partium, vel ex humore mordente, vel denique ex ingenti frigore oriuntur, curari poſſunt. Quæ verò ex neruoſarũ particularum ariditate proveniunt, nullus certè iis ad ſanitatem eſt locus.

GALENI PERGAMENI
de methodo medendi, lib. XIII.

Phlegmones generatio.

Phlegmones generalis curatio.

IN hoc tertiodecimo cõmentario acturi de tumoribus præter naturam, primò quidem tractemus de phlegmone, quòd hæc & frequentius incidat, & febres inferat, grauiſsimáq; inducat ſymptomata. Gignitur autem omnis phlegmone ob confluxum ſanguinis, copioſioris ſcilicet, quàm pars poſtulet: quo tumore obſeſſa particula, auctior, quàm pro naturali habitu, calidior & rubicundior, redditur: tenditurque, ac tangenti renititur, cum dolore ac pulſatione ſenſibili. De phlegmones tamen generatione, varij vario modo opinantur, licet ipſa curandi ratio omnibus cõmunis exiſtat: nempe vacuatio ſanguinis, in particula inflammata contenti. Cæterùm phlegmones quæ etiamnũ gignitur, eſt duplex curationis ſcopus: quippe quod ex ea generatum iam eſt, id profligare oportet, præſidio illius medicinæ partis, quæ morbos curat: quod verò ſupereſt generandũ, inhibendum eſt prorſus, beneficio alterius, quam præcautricem vocamus. Porrò ſanguis copioſior influit, alia quapiam, aliiſve particulis aliquando eum mittentibus, ac ea quæ phlegmone laborare incipit, recipiente: aliquãdo particula quæ affligitur, ipſum ad ſe trahente. Sanè quæ mittunt partes, aliàs vt copia ſupervacuũ, vel qualitate moleſtum: aliàs vtroq; nomine ſuccum propellunt. Quæ attrahunt, ea morboſo calore trahunt. In doloribus, incipit quidem cauſa ab eo quod affligitur: ſed quicquid eſt phlegmones, id ſuperpoſitæ partes efficiunt.

Tumorum præter naturã varietas, pro differentia fluentium humorum naſcitur.

At verò tumorũ omniũ, qui præter naturam ſunt, varietas, ex eius quod influit, natura naſcitur. Vbi enim flatulenta materia vberior acceſsit, flatuoſi magis tumores fiunt. Phlegmonæ magis ſimiles, vbi ſanguis: ſicvt eryſipelati, vbi flaua bilis: & œdemati, vbi pituita. Similiter ſcirrhoſi, vbi vel craſſus, vel vehementer lentus humor parti fuerit infixus. Cæterùm craſſus humor quodammodo iam melancholicus eſt. Lentus autem, ex glutinoſis provenit cibis.

Phlegmonẽ curaturo quæ ſint conſideranda.

Vbi igitur particula aliqua, phlegmone vrgeri cœperit, videndum eſt, an propter calorem aliquem, qui in illa præter naturam ſit ortus, an propter dolorem vel ipſius, vel propinquæ alicuius partis, hanc ipſam cõtraxerit, quò ſcilicet adempta cauſa, phlegmone non amplius increſcat. Dein proximè expendendum eſt, nunquid vicina aliqua pars ſanguinẽ largius ad particulam phlegmone obſeſſam tranſmittat. Poſtea verò, num totũ corpus plenitudine ſuccorũ laboret.

Supervacanea expelli ſemper à fortiorib. ad imbecilliores particulas.

Glandulæ cur ſint maximè obnoxiæ fluxionibus.

Struma quid.

Bubonis curatio.

Siquidem ſupervacanea, quę expelluntur à valentioribus, ea ſemper in imbecilliores procumbunt. Vnde accidit, vt glanduloſa corpora, imbecillima omnium cùm ſint, facilè fluxiones ipſas recipiãt, tumoribúſq; præter naturam (quos bubones appellant) celerrimè corripiantur, cùm aliàs, tum vel maximè, vbi propter magnã arteriam aut venam, fuerit vlcus aliquod ortum. Quòd ſi ſcirrhoſior earum partium phlegmone aliquando fuerit, hæc & curationi renititur, & ſtruma vocatur. Ergo ſi vel totum corpus plethoricũ ſit, vel prauo ſucco redvndet, difficilis bubonum curatio redditur. Sin ſanum planè ſit, facilis. Quippe excalfacere & humectare modicè totum membrum, quò dolor mitigetur, oportet, lana quidem imbuta calente oleo, id circundantes: ipſi autem vlceri tetrapharmacum liquatum oleo roſaceo, calidum, aut etiam Macedonicum pharmacum (quod ſolo thure tetrapharmaco præſtat) ex linicinio imponentes: atq; inſuper calidum cataplaſma ex farina vel hordeacea, vel triticea, vel ambabus, aqua & pauxillo olei cõfuſis conſtans, extrinſecus applicantes. Non ſecus verò ipſi adeni, qui phlegmone vrgeri cœpit, prima quidem die imponi debet lana oleo calente madẽs, ſed citra ſalem. Cuius poſtea nõnihil indemus, vbi & tumor per totũ membrũ remiſſus fuerit, & vlceris dolor ſedatus. At ſi vel plethoricum corpus ſit, vel vitioſo ſucco redvndet, curatio per ea quæ ſic calẽt, fluxionẽ ad mẽbrũ citat;

cogimúrq; aliàs sanguinē mittere, idq; aut vena incisa, aut membris iis, quæ læsa nō sunt, scarificatis. Manu etenim laborante, scarificabis crura. Altero crure malè habēte, reliquū. Has nanq; vacuationes indicat ipsa copia: sicuti etiam succorum vitium, redvndantis succi purgationē. Sed quæ etiam græcè dicuntur phymata, glandulis, sicubi fluxio in eas procubuit, citra vlceris occasionem accidunt. Vbi ergo distentæ vehementer glādulæ sunt, aut alia quævis particula, quā premit phlegmone, cogimur, toto corpore prius vacuato, ipsam scarificare. Sanè vacuamus totū corpus, etiam cùm mediocritatem succorū contineat, si morbi magnitudo id suadeat. Siquidem dolor, & membri inflammati calor, etiam si purum ab excrementis sit totum corpus, fluxionis causæ fiunt. Tunc tamen parcius vacuare expedit: idq; habita ratione ætatis, naturæ, anni temporis, regionis, ac denique consuetudinis ipsius ægrotantis. At vbi iam phlegmones ipse velvti feruor subsedit, mitigatoriis emplastris dimissis, ad ea quæ digerunt, paulatim est transeundum. Ac primū cum mitigatoriis ipsis paulùm mellis miscendum. Mox triticea farina in totum est auferenda, contentis hordeacea cum melle vberiore. Deinde ad aliquod eiusmodi digerentium medicamentorū veniendum, quæ vel humida consistentia sint, vel cerati specie. A duris autem est abstinendum: nam & phlegmonarum reliquias contrahunt, & rursus phlegmonem in ægra particula excitāt. Quòd si pus aliquod notabile in suppurante particula sit contentū, non expedit incidere protinus, sed digestionem moliri medicamentis ad id valentibus. Cùm autem quod ex phlegmone ipsa relinquitur, scirrhosum effectum videtur, fidenter iam valentibus medicamentis vtēris. Si quādo ergo ægram partem medicamenti acrimonia irritatam videris, mitigabis eam interea fomento, quod per spongiam administrabis. Id autem aliquādo ex aqua dulci esto: aliquando etiam sal habente, vbi scilicet scirrhosiores sunt phlegmonæ. Sin aliquando puris copia medicamenta superet, nec ea videantur tibi totum digerere posse, quod sic abscessit secare, eo potissimū loco oportet, quo est editissimum: obseruata interim effluxus indicatione: quippe tenuissimam illic etiam cutim invenies. Post sectionem verò, medicamentum aliquod, eorum quæ sine morsu siccent, impone. Quòd si cōputruisse portio aliqua suppurantis partis videbit, excidi eam est necesse. Sectio igitur qua vtemur in suppurante particula, myrti imitetur folium, sitq; planè nō magna: quali nos semper cōtenti fuimus. Cæterū cùm in tali incisione longitudo maior q̄ latitudo sit, esto in inguine longitudo per transversum ducta, nō autem per rectitudinem membri. Quippe ita dum membrū inflectimus, naturaliter cutis sibi applicatur. Post excisam cutim, medicamento, quod mannā vocant, affectam partē implebimus. Est enim ea purgamentū thuris, leui astrictione prędita: quo nomine etiam thure ipso ad nonnulla vtilior. Thus siquidem puris tantū mouendi facultatem obtinet, vtpore nullam astringēdi vim habens. Magisque id facit, quod pinguius ex eo

Manu laborante scarificanda esse crura.

Crure altero affecto, reliquum scarificandum esse.

Phymata.

Phlegmone affectas particulas quando scarificare cogamur.

Vacuare quando soleamus corpus, etiam si mediocritatem succorū contineat.

Fluxionis causæ sunt dolor et membri calor.

Phlegmone quando sit digerenda.

Phlegmones curationi adversari dura medicamenta.

Phlegmonem suppurantē nō esse incidendā protinus, sed digerendā medicamentis ad id valentibus.

Abscessus quando secandus sit, & qua in parte.

Sectionis forma qualis esse debeat in suppurāte particula.

Inguinis suppurati sectionem per trāsversum esse ducendam.

Mannā thuris bubonis secto inspergēdam esse.

Thus puris mouendo idoneū nullam astringendo vim habet.

est, & magis albicans. Sicuti quod magis est flauum, potentius siccat. Mannæ verò, etiam corticis thuris paululum est admistum, vnde astrictoriam vim habet. Ipse autē cortex thuris, tum astringit, tum siccat insigniter. Itaque eo solo vtimur ad sanguinis perfusiones. Quinetiā mitigare prius incisam partē oportet, fomentis primū, dein cataplasmate, mox humectāre aliquo medicamine, aut nō siccante, singulis scilicet extrinsecus impositis. Nam in ipso vlcere tum mannam, tum pus mouentia, dein quæ expurgant, sunt imponenda. Post quę, si cauitas etiamnū adsit, quæ impleant adhibenda sunt. Sin minus, ea quæ cicatricē inducant: velvti quod ex cadmia conficitur. Vtendū verò medicamentis id genus est prius, q̄ vlcus ad æqualitatē prorsus impletū fuerit, ne ipsa fortè cicatrix circūposita sit cute eminentior. Porrò vbi æquabiliter inter se succi omnes sunt aucti, plethora, siue plenitudo is affectus vocatur. Vbi verò vel flaua bile, vel nigra, vel pituita, vel serosis humoribus refertum corpus iam fuerit, eum habitū cacochymiā vocamus. Ergo plethora tum sanguinis missione curatur, tum balneo frequenti, tum exercitatione, tum frictione: præterea digerentibus medicamentis, atq; etiam inedia. At succorū vitium, purgatione, quæ redvndanti succo sit accōmodata, corrigitur. Cæterùm si iam æger febricitet, nec exercitatione vacuare licet exvperantiam, nec vnctione quæ calefaciat, sed nec multa frictione, nec balneo: imò sanguinis missione, vnà cum inedia, vel purgatione aliqua. At si non febricitat, omnibus iam dictis vtare, optimum quodque ad id quod instat, deligens. Verùm cui crura laborāt phlegmone, ambulatione vel cursu exercitandus non est: sed nec stare iubendus. Satius quippe est, vt sedens fricetur plurimum, móxq; manuum motu exerceatur. At si quæ ex supernis partibus vrgeri videatur phlegmone, huic motus ex inambulatione aut cursu est admodum salutaris. Similiter & frictio ea tunc potior est quæ cruribus adhibetur, illis quæ in supernis partibus administrantur. Siquidem in omnibus talibus revulsio debet fieri in contrarium. Neq; igitur cùm vel circa sedem, vel aliquā huic partem vicinam, initium phlegmones incidit, aluum deiicies. Neq; cùm in vesica, vel cole, vel renibus cœpta est, pharmaca quæ vrinas provocent, bibenda dabis. Nec si mulieri in vtero, vel pudendo insedit, mēses huic provocabis, sed ad partes quæ maximè longinquæ sint, semper revulsionē molieris, æstimata tum phlegmones magnitudine, tum corporis totius statu. Nam si plurima succorū abvndantia sit, nec exercitatione, nec balneo sine periculo vtare. Sin exigua sit, licet & per hæc vacues. Iam verò, si phlegmone oborta sit ab affectu partis quam vexat, primò quidem affectus ille sanādus est: mox quicquid ex phlegmone est genitum. Quæ ambo interim iisdem præsidiis tollūtur. Cæterū ad incipientes phlegmonas, frigidis astringentibúsq; magis vtendum est, quàm iis quæ digerunt: atq; etiamnum magis, vbi crassum quod confluit non est. Sed si sanguis in inflammata particula vehemēter impactus fuerit, nō est amplius vtendū repercutientibus:

Thuris cortex astringit & siccat.

Incisam partem esse aliquo fomēto circa incisionem leniendas.

Vlceris in parte secta [illegible] curatio.

Cicatricē inducentibus medicamentis vtendum esse prius, quàm totū vlcus prorsus impletum fuerit.

Plethora quid.

Cacochymia quid.

Plethora curatio.

Cacochymiæ correctio.

Crura phlegmone obsessa quomodo sint curanda.

Phlegmone supernarum partium quomodo sit curanda.

Revulsio debet fieri in contrariū earum partium, quæ phlegmone vrgentur.

Phlegmonis incipientibus frigida & astringentia magis quàm digerentia conveniunt.

Phlegmone quādo sint digerenda.

curientibus: sed tunc digerere est tempestiuum.

Phlegmones à punctu morsúve animalis excitata curatio.

Virus à bestia relictũ, quo ratione vacuandum.

Quód si ex animalis punctu morsúve dolor incidit, à quo exorta sit phlegmone, duplex sanandi doloris ratio est, vel virus ipsum vacuãdo, vel quod dolorẽ excitat, alterando. Ac vacuabis sanè id, eorum medicaminũ ope, quæ vehementer attrahunt: alterabis iis quæ sunt contraria. Vacuant itaq; tum calfacientia omnia, tum quæ ad se citra calfactionẽ alliciũt: vt cucurbitulæ, & cornua quædã. Sunt qui & ore suo virus extrahant. Huc pertinet & cauterium, & medicamenta quæ cauteriis similiter escharam efficiunt. Alterũ auxiliorũ genus est eorum, quæ qualitatẽ per contraria alterant.

Medicationes variari pro laborantium particularũ diuersitate.

Variantur autem medicationes, pro laborantium particularum diuersitate. Vna quippe indicatio ex similaribus sumitur partibus, altera ex instrumentariis. At ea quæ ex similaribus sumitur, modum calfaciendi, refrigerandi, siccandi & humectandi determinat. Quæ verò ex instrumẽtariis, tum locũ ipsum, per quem vacuare oportet, tum vacuationis rationẽ, tum verò in similis speciei medicamentorum vsu ipsum pluris minorisq; modum. Porrò vacuationis indicatio in phlegmone, refrigerationis indicationem vincit, contrà quàm in erysipelate.

Erysipelatis curatio.

In hoc nanq; refrigerationis indicatio magis vrget, quàm vacuationis: etsi vbi refrigeratum erysipelas est, ad ea quæ digerũt medicamenta cõvertimur.

Refrigerationis vsus in phlegmone.

At in phlegmone tantisper refrigerandũ est, quatenus & ad incremẽtum eius sistendum, iuluben dúmq; est cõmodum. Quippe refrigeratio repercutit id quod affluit, & ex eo quod in laborante cõtinetur particula, aliquid in proximas partes repellit.

Calfacientia modicè, dolorẽ sedant, et cõtenta in parte inflammata digerunt.

Simili modo & quæ modicè excalfaciũt, vtraq; interdum ratione prosunt: quód & dolorem sedent, & cõtenta in parte ægra digerãt. Siquidem mitigando dolorẽ, augeri phlegmonas vetant: digerendo, quod earũ iam conceptũ est, sanant.

Hepatis inflammati curatio.

Pueri sectionẽ venæ nõ ferũt.

Si iecur inflammationẽ cõtrahere cœperit, ac totũ corpus egeat inanitione, virtúsq; valida sit, atq; æger pubertatẽ attigerit (puer enim, quæ per dissectam venam fit vacuationem non feret) pariter tum revellendus, tum educendus,

Sanguinem vacuari & revelli ab hepate, secta interna dextri cubiti vena.

qui ad ipsum fluit, sanguis est, interna in dextro cubito insecta vena: propterea quód & è directo, & ampla via, cum vena quæ caua dicitur, societatem habet.

Vena interna non apparente, mediã aut humeralem secandam esse.

Hac nõ apparente, media secanda est. Quód si nec illa se ostẽderit, reliqua & tertia incidenda venit. Ac modum quidem vacuationis, ex redundantiæ modo, ætate, natura, anni tempore, regione, consuetudinéq;, atq; ante hæc, ipsa laborantis virtute, invenies. Venæ autem secandæ electio à parte laborãte indicatur.

Revulsionẽ esse molienda quàm longissimè à tentata fluxione particula.

In vniuersum aũt, quàm longissimè à tẽtata fluxione parte quod redundat revellere, nequaquàm ad eam trahere, convenit. Hac ratione, nec si hepar, aut ventriculum, aut intestina phlegmone occupare iam cœperit, medicamine quod aluũ deiiciat, vti conveniet. Eandem cum his indicationem & vterus sortitur, sicuti cum vrinæ vasis pudenda. At vomitu vti pudibundis laborantibus, in diuersa revellens auxilium est. Eadem ratione in omnibus quæ circa caput accidunt, alui subductio in contrariũ avertit. Si qua verò circa fauces, & palatum, aut linguam, aut denique

Apophlegmatismos fugiẽdos esse, vbi partes oris sunt inflammata.

in ore phlegmone laborare cœperint, in his omnibus cauenda sunt, quæ pituitam per os evocant, Græci apophlegmatismos appellãt.

Phlegmone occupãte oris particulas, deriuãdũ ad nares esse, secandamq; humeralem in manu venam, aut mediam.

Sanus nanq; tũc fuerit deriuare ad nares, incidereq; humeralẽ in manu venã: vel, si ea nõ cernitur, mediam.

Vena secanda ratione iecoris, pulmonis, pectoris, cordis, faucium, occipitis, renũ, vesicæ, pudendi, & vteri affectibus.

Vbi iecur, pectus, pulmo, aut cor sic affliguntur, internã. In angina primas in manibus: secundas eas quæ sub lingua habent. At iis quæ in occipite sunt afflictis, etiã eam quæ in cubito est, necnõ eam quæ habetur in fronte. Renibus verò, & vesica, & pudendo, & vtero sic habentibus, eas quæ in cruribus sunt sitæ, ac potissimũ quæ sunt circa poplitẽ. Sin minus, eas quæ sunt iuxta malleolum. Ac perpetuò quidem in omnibus, eam quæ è directo est. Vbi iecur phlegmone invadit, quæ in dextra sunt manu: vbi lienẽ, cõtrà. Itaq; statim prima vacuationis diuersitas pro particularum diuersitate variatur: constátq; communẽ, quód sit vacuandum, indicationẽ, nõ magis esse vtilitatis quàm noxæ causam. Porrò vbi pectus, aut ventriculus, aut partes circa collum capútve laborant phlegmone, etiã excogitatũ est artus vincire.

Vincula non esse iniiciẽda inflammata particula, sed illi, quæ opposita est.

Quippe ipsum quod infestatur phlegmone, haudquaquàm vinciendũ est. Sed si in manibus sit phlegmone oborta, crura. Sin in cruribus, manus. Iam verò nec refrigerare inter initia, aut astringere, citra laborãtis particulæ indicationẽ, vtilitatis magis quàm noxæ sunt causæ. Nam particulis quidẽ quæ iuxta artus sunt sitæ, tutò ministrare possis frigidam aliquam fomentationẽ.

Iecinori, si phlegmone infestari cœperit, nihil actu frigidũ esse applicandũ.

Iecinori verò, si phlegmone infestari cœperit, non licet imponere actu frigidum, aut fomentum, aut cataplasma. Rursus astringens oleum, nec oculis, nec oris partibus admouebis, sicubi hæc tentari phlegmone cœperint.

Auri inflammatæ nihil nocebis, vel si acetũ cum rosaceo infundas.

Auri verò, etiam si acetum cum rosaceo infundas, nihil offendes.

Victus pro partiũ ratione variatur.

Victus etiam pro partiũ ratione variatur. Quippe iis quibus glandulæ, aut aliquid circa artus tentat phlegmone, tot & talia exhibenda sunt, quot & qualia facilimè cõcoquent.

Victus iecoris vẽtriculíq; inflãmato cõveniẽs.

At si iecur ventriculúsve infestet phlegmone (cum munus eorũ sit toti animali cõmune) victu exquisitissimo est opus, qui videlicet meatus aperiat detergatq; citra rosionẽ, ac breuiter omnis tenacitatis sit expers: qualis vtique in cibis est ptisana, & in pharmacis oxymeli, aqua distemperatũ.

Dulcibus intumescit tũ iecur tum lien.

Cæterùm dulcibus omnibus tum iecur, tum lien intumescit. Iam verò astringentia omnia, mala iecinoris phlegmonis sunt incõmoda, præsertim iis quæ in cauo eius consistunt. Similiter ea quæ mordent, phlegmonas quæ in cauo sunt visceris, quàm quæ in gibbo cõsistunt, magis irritant. Iis quippe quæ in gibbis sunt, mutata iam veniũt quæ assumpta fuerũt: et quód prius concocta sint, & quód sanguini, qui in iecinore prius erat, admista.

Cauo hepatis phlegmone obsesso, venas meseraicas similiter inflammari.

Iecur phlegmone obsessum, aut mediocriter astringendo fit, per cataplasma mista materia.

Cauo aũt iecinoris phlegmone obsesso, protinus etiã venas quæ in mẽsenterio sunt, vnà phlegmone laborare est necesse, cùm ex vena portæ exoriatur: protinúsq; etiam, quæcunque osculis earum incidunt, vim suam ostendere. Porrò vbi iecur phlegmone obsessum est, mediocriter astringi per cataplasmata mistæ materiæ debet, quód altricis facultatis principiũ animalibus sit, et venosum ab hoc exoriatur genus. Vt autẽ iecinoris cauum per aluũ

Hepatis partes per quas vias, & quibus purgãda remediis.

purgatur, sic gibba eius, per ea quæ modicè vrinas mouent. Cuius generis apium existit. Procedente autem tempore, vbi phlegmone iam concoquitur, etiam valentioribus vti licet: vt asaro, Celtica nardo, phu, petroselino, smyrno, & meo: sicvti etiam per ventrem vacuare, si cauum afficitur, cnico cibis admisto, & vrtica, & mercuriali, & epithymo, & filicula: omnibus præterea quæ modicè aluum deiiciunt. Magisq; in remissionibus, tum his ipsis audacius quàm antè vtendum: tum verò quæ iis sunt valentiora, partim in ptisana incoctis, partim tunsis, ac in mollissimum puluerem redactis. Exhibenda verò & hæc sunt vel ex ptisana, vel ex aqua. Ego nanq; etiam filiculæ aliquid in ptisana aliquando incoxi, & nigri vertari corticem.

Hepati obsesso phlegmone quales clysmi conueniant.

Sed clystere etiam ipsos vacuare expediet: inter initia quidem, vel sale, vel nitro, vel aphronitro cum mulsa distemperatis contentis: in remissione verò, potissimúmque si quid scirrhosum relictum è phlegmone est, etiã valentiora medicamenta miscentibus nobis. Quippe hyssopum eo casu aquæ incoquimus; & origanũ, & colocynthida, & minus centaurium.

Scirrho esse opportunissimum hepar lienéq;. Lienis substantiam quàm hepatis, esse rariorem. Lien crasso nutritur sanguine. Renes facile scirrhũ contrahũt.

Opportunissima nanq; ad scirrhum sunt iecur, lienq;, si quis, parum habita de his ratione, glutinosis cibis vtatur. Etenim substantia lienis, tametsi rarior quàm iecinoris sit (est enim illis substantia lutosa) crebrius tamẽ scirrhosis vitiis affligitur, propter nutrimenti, quo alitur, speciem. Siquidem crasso nutritur sanguine, qui velvti limus purioris est, facillíméq; nigra bilis efficitur. Renes etiam facilè scirrhis deprehendi, atq; idcirco nephritidas alias omnino solui non posse, alias ægrè solubiles esse, ratio docet: cùm & crassa substantia fint, & nõ careant excrementorũ vitio.

Calculos qui soleant gignere. Calculis quæ medicamenta congruant.

Quo fit, vt qui crassi sùcci cibis vescũtur, calculi vitio vexentur. Medicamina igitur horũ affectuum ea esse constat, quæ dissecent, dissoluãt & frangãt: quæ vtiq; ex eorum sunt genere, quæ obstructiones eruunt atq; detergent: cæterũ viribus valentiora. Curationẽ autem vnà coindicant, virtus, natura, ætas, anni tempus, regio deniq;, cõsuetudóq;.

Hepatis inflãmati curatio.

Iecinore itaq; laborante phlegmone, quæ extrinsecus applicanẽ, ea mistæ esse facultatis esse debent: idque non in generatione phlegmones modò, sed etiã cùm nec affluit amplius quicq̃, nec repelli quod in laborante particula cõtinetur, potest. Quo quidem tempore duplex nobis indicatio suggeritur: altera quidem à phlegmone, sui evaporationẽ poscente, nimirũ digerentia: altera verò ab affecta parte, quæ per astringẽtia robur eius seruari iubet. Quare coëuntibus vnà contrariis indicationibus, compositum quoq; esse medicamentũ oportet: nempe astringens simul atq; relaxans. Verũ tuendi roboris indicatio, in iis tantùm partibus est cõmunis, quarum munus ex vsu est vniuerso corpori.

Lien nutritur ex melãcholico sanguine, quem expurgat ab hepate. Lien obstructũ, aut inflãmatũ, qualia medicamẽta postulat.

Igitur nec lienem tantũ relaxantibus curare oportet, cùm hic quoq; ex iecinore quicquid limosum & melancholicũ est expurget, propterea scilicet, quòd ex eo humore nutritur. Idcirco quoties obstructio aut phlegmone, sed præcipuè scirrhosa, in eum incidit, tum ea quæ obstructiones eximant, tum quæ dissecent, vehementiora exigit. Nam quale medicamentum iecinori absynthium est, tale est lieni capparis cortex. Quale rursus iecinori est eupatoriũ, tale scolopendriũ lieni.

Lien hepárq; similia nutrimẽta et medicamẽta requirunt. Lien crassiore vtitur alimento quàm hepar.

Siquidem similia genere medicamẽta, quẽadmodum & nutrimenta, ambo viscera postulant: cæterùm tantò valentiora & acriora lien, quantò crassiore vtitur alimento.

Hepar per quã regionẽ vacuetur. Lien per intestina vacuatur.

Iam verò cùm gibba iecinoris expurgari per renes oporteat, sicuti caua per inferiorem ventrem: lieni sanè per renes nulla administrari potest vacuatio, sed tantummodo per intestina. Proinde vbi phlegmone premit, deiectoriis ipsum medicamentis tum detergemus, tum lacessimus, quò demittat deponátq; superflua. Est autẽ duplex ratio eiusmodi medicamentorũ vsus. Nempe, vbi partes superius sitæ laborant, per ea quæ edunt bibuntúrq;: cùm inferiores, per id quod sit per clysterem infusum. Quandoquidem quæ eduntur ac bibuntur, eorum vis, anteq̃ ad inferiores partes perveniat, resoluitur.

Clysmus nõ posse vsq; ad ieiunum ascendere. Gula affecta, cataplasma esse applicandũ super spinam dorsi.

Quæ infusa sunt, ea omnino ad ieiunũ vsq; ascendere nequeũt. Porrò gula (quæ stomachus propriè vocatur) affecta, cataplasmata super dorsi spinam imponimus: nõ autẽ in anteriori parte: quod facimus, vbi phlegmone os ventriculi vrgetur. Siquidem spinæ gula superiacet, per collum & pectus deorsum vsq; ad ventriculum exporrecta. Iam quemadmodũ lien & iecinoris caua, per intestina: gibba illius & renes per vrinas purgãtur:

Pectus per quã regionem purgetur.

sic pectus, vbi interna eius tentantur phlegmone, per succingentem membranam, aliquid in mediũ sui pulmonúmq; spacium transmittit. Id autẽ expurgari per eandem qua pulmo viam debet.

Pectori phlegmone obsesso quæ medicamẽta conueniant.

Propinãda igitur iis qui sic affligũtur, sunt, quandiu quidẽ ipsa invalescit phlegmone, medicamẽta quæ mediocriter vias aperiant, & crassos humores dissecent: vt ptisana & mulsa: in exquisita autẽ declinatione phlegmones, dum educi iam excrementa postulant, quæ id valentius moliantur: vt vrticæ semen, & mulsa, in quam fuit cõiectum paululum acrium herbarum: quales sunt, origanum, hysopum, calaminthe, pulegium, & Illyricæ ireos radix. Oxymeli etiam quod ex marrubio conficitur, crassiora pectoris pulmonisq; excrementa incidere potest.

Inflãmationi altius sitæ, cur paulò medicamenta acriora postulẽt, quàm pro ipsarum ratione.

In vniuersum autẽ quæ in alto corpore affliguntur phlegmone, eæ partes paulò acriora, q̃ pro phlegmones natura, medicamenta desiderant. Resoluuntur siquidem eorum vires, dum altè descendunt.

Cucurbitula quorsum inventa.

Hac ratione & cucurbitula (strenuum planè auxilium) est inventa, tum vt foras evocentur quæ sunt in alto, tum vt eximantur & eruantur, quæ iam in scirrhum abeunt.

Cucurbitula quando vtendum.

Verùm vtendum cucurbita in ipsa parte quæ phlegmone vrgetur, inter initia non est, sed posteaq̃ vniuersum corpus vacuaueris, * atq; ex vsu iam esse videatur, eorum quæ in inflammata particula cõtinentur, aliquid aut vacuare, aut versus exteriora revellere. Proinde vbi affectus * etiamnum in generatione consistunt, minimè ipsis membris quæ laborare incipiunt, sed iis quæ continua his sunt, cucurbita imponi debebit, avellendi in contrarium causa.

Cucurbitula quorsum ad mammas affigi soleant.

Sic nanq; ad mamillas cucurbitas imponimus, cùm sanguis ex vtero profluit, defixo maximè in ipsis cõmunibus pectoris & vteri vasis, eius ore. Sic si è naribus sanguis profunditur, præcordiis maximas cucurbitas affigimus.

Sic &

Cucurbitulas sanguinē à parte revellere, atque ad ipsam si fuerit opus, attrahere.

Sic & omne aliud sanguinis profluuium, ad contrarium per communes venas avertimus: quēadmodū rursū & sanguinē (si ita est opus) attrahimus. Siquidē quū mēses evocare in animo est, pubi & inguini cucurbitā affigimus. Ad hæc, in occipite cucurbita defixa, efficax est remediū ad oculorū fluxiones. Vacuari tamē prius totū corpus expedit. Nam si refertū sanguine corpus sit, in quacunq; parte capitis cucurbitā defixeris, totum ipsum implebis. Adverte autē, vbi dicimus, astringere incipientē phlegmonē esse opus, non quodlibet astringēs in iis q̄ devorāda sunt, exhibendū esse, sed ea tantùm, quib. nulla corruptrix admista vis insit. Nā chalcāthus inter præcipua astringit: sicvti etiā misy, & sori, & chalcitis, & diphryges, & æs vstū, & squama eius, & flos. Verū hæc medicamēta, noxia devorata sunt: quocirca stomaticis ea miscere tutū non est. Defluit nanq; interdū ex his aliquid ad ventriculū. Sed nec aloēn ,pbè miscueris iis medicamētis, q̄ phlegmones alicuius causa, quæ intus cōstiterit, devoranda sunt: quādò huic quoq; purgādi vis quædam inest. Cæterùm vbi phlegmone ,prsus inclinauerit, si quis paululū aloēs admisceat, deiiciēdi ventris gratia, qui prorsus nō deiecerit, nihil læder. Quanq̄ satius fuerit mercuriali, vt vrtica, aut cnico, aluū sic laborantiū subducere. Admodū itaq; necessaria est indicatio quę à particulis sumitur. Quę nec ipsa sat est ad curandos morbos, nisi etiā methodos de medicamētis didiceris. Vt autē ad affectus capitis iam nostra revocetur oratio, oxyrhodinū quo caput phreniticorū perfundimus, sanè vniuersos redarguit, quicūq; principē animæ partē in corde statuūt. Siquidē per id genus affectus, nō capiti, sed pectori præsidia admouēda essent. Atqui non in phrenitide modò, sed in lethargo etiā (q̄d vitiū illi contrariū quodammodo secundum speciē existit) vniuersi applicant ipsa remedia capiti, in quo scilicet princeps animi pars residet. Ergo quum humor qui in capite redvndat frigidus est, insensibilitas immobilitásq; hominem opprimunt: quū verò calidus est, ppetuus potius motus, vnà cum rationis noxa. Accidit em̄ segnitia ex frigore: ex calore, immodicus motus: ex humoris verò vitio, demētia. Igitur in eiusmodi affectibus, si virtus valida sit, ac nihil alud prohibeat, vt crudi humoris copia, vel ætas puerilis, vel anni tempus, vel regio in qua sit extremus calor, vel frigus, statim ab initio vena tundenda est. Atq; hoc quidē cōmune vtriq; vitio, & ei quod cum sopore, & ei q̄d cum vigiliis incidit. Commune præterea vtriusq; est, vt oxyrhodinum in principio admoueas. Nam repellendus à capite humor est, qùisquis is fuerit. Quę sequūtur, cōtraria sunt. Nam quæ cū vigiliis cōiuncta sunt, ea lenire expedit: quæ cū immobilitate, excitare. Iure ergo quū in summo incremento sunt, iis vitiis quæ pervigilio & delirio infestant, perfusiones ex papaueris capitib. applicabimus. Odorē quoq; naribus obiiciemus: ac narū alas intus, vel frontē ex similibus medicamētis illinemus. Quippe sopire, ac stupefacere principē facultatem oportet, cerebrū scilicet, quod supra modū incaluit, refrigerādo: in cōtrarus autem vitiis excitare: ac noxę humoris, q citra putredinē, & citra febrim, altos sopores invehit, crassitudinem incidere, excalfacereq;. Tales nimirū altos sopores, Græci apoplexias, caros, & catochas appellant. Quòd si quādo humor putrescat, vtiq; cum febri incidunt ea genera, vocatúrq; morbus græcè lethargus. Incoquentes igitur in aceto thymū, & pulegiū, & origanū, aliaq; id genus, naribus sic affectorum admouebimus, quò vapor sublatus ad cerebrū, humoris crassitudinē dissecet. Mox etiā palatū valentib. & acribus medicamētis vngemus. Ab his verò etiā sternutamētis vtemur: tū capiti similes præsidiorū facultates imponemus, adaucta semper eorū, etiā ad ipsum vsq; sinapi, vehemētia, si vitiū diu pseueret. Quinetiā cucurbitis ad vtrunq; vitiū, si diutinū sit, vtemur: itémq; castoreo, qppe q̄d ipsum ,pbe cōcoquit, debitè administratum. Quoties aūt medicamēti alicuius vim exactè ad cerebrū descēdere voles, ad coronalē vocatā suturā (cuius plurima diuersitas in hominibus est) id applicabis. Nam præter reliqua, tenuissimū, & rarissimum eo in loco est cranιū. Cōmodius etiā fuerit, si & cū infrictione id facias, aut tonsis capillis, aut etiā planè abrasis. Quòd si humidū sit q̄d applicandū est, si id ex alto effundas, ac velvti fontis ritu illidas: quippe penitus intrò ab ictu magis impellitˉ. Sicvti autē hic vehemētior humoris casus cōducit, Ita in oculis adversatur. In capite nanq; insensile os est q̄d ferit: in oculis mēbranosa quædā & imbecilla, maximéq; sensilia corpora. Et in capite qdē, aliud est q̄d ictū excipit, aliud q̄d curat: q̄dq; vt ictū nō sentit, ita facultate, quæ ex incussu ad ipsum pvenit, fruit. At in oculo, q̄d est curandū, idem valenter feritur. Quare infundere huic sensim medicamēta, liquata humoribus mitissimæ facultatis, oportet, attollentes palpebrā superiorem blandissimè. Meritò autem cōmendatur ad phlegmonem oculorū, ex oui humore, id quod tum glutinosum est, tum minimè mordēs. Cęterùm quæ terrea corpora ocularis medicamētis miscēda sunt, ea læuigari exactissimè debēt. Dolēt porrò vehemēter oculi, aut ex vehemēti acris cōfluentis humoris morsu, aut quòd eorū tunicę plenitudine distendantur, aut propter crassorum humorum, flatuosive spiritus extēsionem. At morsum quidem, tum purgantibus medicamentis, deorsum nempe revellendo, & vacuando, curare convenit: tum ipsi particulæ oui humore infuso, quò per eum acris fluxio sine offensa eluatur. Vbi autem concocta iam ipsa phlegmone fuerit, & simul corpus vācuatū, tum vtique lauationes in balneo his sunt aptissimæ. Nā & dolorem statim sedant, & fluxionem quæ ad oculos fertur, sistūt, maxima quidem eius parte inter lauandum per totum corpus excreta, reliquo verò contemperato. At distētionem quæ ex repletione ,pvenit partis, missione sanguinis, & alui deiectione, & infernarum partium frictione, curare conveniet. Quòd si necessitas aliquādo vrgeat, etiam ligandis artubus: mox fomentis ex aqua dulci modicè calida, laboranti particulæ adhibitis. Ad humorum, vel flatuosi spiritus extēsiones curabimus, vacuato prius in his quoq; toto corpore: sed & humorum momen-

Cucurbitula pubi affixa, mēses evocat: oculorum autem fluxiones revellit occipiti admota.

Cucurbitula nō esse vtendū prius, quàm vniuersum corp⁹ vacuetur.

Aloēn miscendam non esse medicamentis quæ gratia phlegmones propinantur, nisi aluum volumus deiicere.

Aluū tutò emolliens.

Lethargus est affectus contrarius phrenitidi.

Animam rationalem cōsistere in capite.

Principis animæ facultatis singula symptomata vnde profiscantur, & qua ratione sint curanda.

Oxyrhodinum quib. cōveniat affectibus.

Affectuum qui cum pervigilio & delirio infestant, curatio.

Affectuum qui cum sopore inuadūt, curatio.

Lethargus quid.

Coronali suturæ esse applicāda medicamēta, quorū vim exactè ad cerebrum descendare volumus.

Capiti infūtenta fomenta humido, esse illidēda ab alto.

Oculorum phlegmonas iuuat albumen oui.

Oculorū dolor vnde exoriatur.

Oculorum morsus curatio.

Oculorū inflāmationi quando, & cur balneum cōducat.

Oculorū distentionis à plenitudine curatio.

Oculorum à flatulenta substātia extensorum curatio.

to averso deorsum. Mox localib. remediis vtendum: nõ tamẽ medicamẽtis iis quæ repercutiãt, ac reprimant, sed potius iis quæ discun ãt. Igitur fœnograeci decoctũ iis infundendũ est: quod omnium maximè sine offensa digerat. Verùm tũ reliquos morbos, tũ phlegmonas, sicvbi curas, nullo evaporãte auxilio prius fidenter vtêris, q̃ totũ corpus, aut pars quæ excrementũ transmittit, vacuetur, aut cõtrariis qualitatib. alteretur, si aliquã intemperantiã sortiatur, quæ ipsius fluxionis existat causa. Sic.n. diutinas oculorũ fluxiones curamus, oculis ipsis dimissis, atq; ad capitis custodiã cõversi. Plurimum aũt vel frigida intemperies caput vitiat, vel humida: nec dubiũ est, quin etiam ambæ congrediantur. Rariores sunt, quæ propter calorẽ, acrem oculis fluxionẽ immittunt. In quibus oleo crudo, & Hispano, & rosaceo, vti expedit: tum frequẽti ex aqua dulci in balneo lauatione. Quòd si arteriæ, venæúe quæ iuxta oculos sunt, imbecilliores sint redditæ, adeò vt aliorũ vasorũ supervacua recipiant, aliqua earũ parte excisa, aut etiã totis abvndè altè præcisis, dura cicatrice quod interest intercipiemus. Cæterũ in reconditis vasis hoc fieri nequit, ac proinde eorũ vitia ægrè curationẽ recipiunt. Vasa verò cõspicua, vel absq; chirurgia licet corroborare, illitis medicamẽtis quæ robur inserãt. Est & quãdo calidus sanguis, ac vaporũ plenus, ad caput ascendit, ac maximimè in arteriis redundat. Cui vitio saluberrimum est remediũ, vt eæ incidãtur arteriæ, quę circa caput & calidiores apparent, & maiorẽ exhibent pulsum. Quæcunq; verò & paruæ, & prope cutem resident, harum vel si partem aliquã excideris, veluti facere in varicibus crurũ solemus, aptius erit. Quòd si inter nudandum appareat tibi vas magnũ, aut magnũ exhibere pulsum, tutius fuerit vinculo id prius excipere, mox q̃d in medio est, pręcidere. Sunto aũt eiusmodi vincula ex materia aliqua minimè putrescibili, potissimũ si iis arteriæ sint excipiẽdæ. Etenĩ quæ caro in abscissis vasorũ partib. coalescit, ea ꝓ operculo est, atq; ipsorũ oscula cludit. Quod quidẽ vbi factũ iam cernimus, decidere tunc tutò vincula possunt. Ac sic etiam varices curamus, quæ dilatatæ sunt venæ, potissimùm circa crura & testiculos.

Fœnograeci decoctum oculorum tensioni cõfert. Digerẽtibus nõ esse vtendũ fidẽter priusquã vniverso corporis, aut partis qua excrementum transmittit, consultũ fuerit.

Oculis vasa adiacentia præcidẽda tunc esse, dũ imbecilliora redita, aliorũ vasorũ excremẽta recipiũt. Vasa conspicua posse absq; chirurgia corroborari, illitis medicamentis quæ robur inserant.

Vasa excidendi ratio.

Varices qua ratione curentur.

GALENI PERGAMENI de methodo medendi, lib. XIIII.

Haud lõgè verò abest à phlegmone alius morbus erysipelas dictus: qui quidem ex succo bilioso ortus, tumorẽ calorémque cũ illa sortitur cõmunẽ. Dissident inter se tamẽ affectus ij, primũ maximéq; colore. Quãdoquidẽ si is rubet sit, vitiũ vocat phlegmone. Sin pallidus, flauúsve, vel ex pallido flauóq; colore mistus, erysipelas. Præterea pulsatio est magnæ phlegmones proprium symptoma: quippe quę copioso sanguine in aliquã particulã procũbente, orta, altè magis in corpus dimittitur: inibiq; dolorẽ pulsantẽ, cum tensione & renixu excitat. Erysipelas verò in cute potius consistit, ob tenuitatẽ ipsius pallidæ bilis. Ac corpore quidẽ ꝓ naturæ modo se habente, amaræ bilis succus exhalat insensibiliter. Vbi verò is vel longè copiosior, vel crassior, q̃ pro modo naturæ, redditus, vniuersus ad cutim cõpulsus fuerit, eam tũ pervrit, tum in tumorẽ attollit, aliquid etiã subiectæ partis occupans. Hic itaq; affectus erysipelas nuncupatur. Qui quidẽ interdũ cum exulceratione supremæ cuticulę accidit, vbi scilicet bilis ipsa crassior simul atq; acrior existit. interdũ aũt sine hac incidit. Vbi verò nec planè biliosa, nec sanguinea fluxio est, sed ex ambab. cõflata: vtiq; ab eo q̃d in miscella exvperat, nomẽ tumori inditur, dicatúrq; de eo id q̃d præpollet, sic vt vel phlegmonẽ erysipelatosam affectum ipsum vocemus, vel erysipelas phlegmonosum. Cæterùm vbi neutrũ vincit, ibi vitiũ phlegmones erysipelatósq; mediũ vocetur. Ergo omnib. q sic præter naturã cõsistunt tumoribus, cõmunis indicatio vacuatio est: quæ nimirũ administrat dupliciter: vna repellentiũ ad alias partes, altera ꝑ halitũ digerentiũ. At quoniã erysipelas nõ quantitate modo affligit, sed etiã ob vehementẽ inflãmationẽ qualitate ipsa cruciat, requirit ampliorem refrigerationẽ q̃ phlegmone. Cauendũ tamẽ est interim, ne in princeps aliquod membrũ ipsam bilẽ repellas. Ac ꝓinde, quemadmodum in phlegmones curatione, post totius corporis vacuationem auxiliis repellentib. vtimur, sic facies in erysipelate: sed ꝓ sanguinis missione medicamento q̃d bilẽ trahat purgãs, ipsam verò afflictam partẽ refrigerãs. Cuius sanè refrigerationis terminus esto, ipsa coloris mutatio. Etenim q̃d purum erysipelas est, statim cum hoc cõquiescit. Quod nõ purũ, sed quodãmodo phlegmonodes, si plusculum refrigeres, liuidã cutim pręfert: nigricátq;, si magis. Quã ob rem sanus fuerit, vbi laborãtis particulæ alteratũ colorẽ videris, à refrigerantib. astringentibúsq; ad cõtraria trãsire, prius q̃ vel liuida vel nigra prorsus fiat. Refrigerãt porrò, solanũ: sempviuũ, portulaca, vmbilicus veneris, psyllium, altercum, lactuca, intybum, palustris lenticula, cerata ex aqua admodum frigida, & alia id genus. Vbi verò inflãmatio ægrotantis membri iam desiit, cataplasma illi, prius quàm liueat, ex hordei farina imponendũ. Quòd si liuor iam occuparit, id incisa prius cute imponatur, perfundendúsq; locus plurimũ quidẽ ex aqua calida. Sed & marina aquã, & muria cõducet interim. Quinetiã ipsi cataplasmati eiusmodi aqua, vel acetũ, vel oxalme misceatur. Nullum autem valenter calfacientium est medela erysipelatis, prius q̃ id quod mutatur, desinat esse quod antea fuerat, atq; alterũ iam, illiq; contrariũ evaserit. Interdũ etiã erysipelas miscetur œdemati, dicitúrq; erysipelas œdematosum: quẽadmodum vbi ex nimia refrigeratione durũ ægréq; solubile est redditũ, erysipelas scirrhosum vocabitur. Quod igitur ad curationẽ pertinet, potissimum contra exvperans est pugnandum, non neglecta interim alterius indicatione. Sicvti autẽ ex biliosa fluxione erysipelas, ita ex pituita constat œdema, existens laxus quidam tumor & indolens. Qui quidẽ in aquę inter cutim dispositionibus, necnon in phthoẽ, solet etiã pedes affligere. In illis tamen affectibus, quum talis tumor symptoma sit, nullam seorsum ꝓpriã curationem requirit. Nam satis erit tunc perfricare

Erysipelas vnde gignatur. Erysipelas quomodo à phlegmone differat.

Phlegmones generatio & symptomata.

Erysipelas quid.

Phlegmone erysipelatosa. Erysipelas phlegmonosum.

Evacuatio in tumoribus præter naturã, duplex.

Erysipelatis curatio.

Erysipelatis refrigerãdi terminus sit ipsa coloris mutatio.

Erysipelati refrigerãdo medicamenta idonea.

Erysipelas œdematosum vnde accedat.

Oedema est humor laxus et indolens, ortus à pituita. Oedematũ curatio.

care crura, aliàs oxyrhodino, aliàs oleo cũ sale, aut etiam oxyrhodino sal habente. At si ex pituitoso humore in particulam influente œdema cõstitit, abundè aliquãdo satisfacit spongia recẽs, potabili oxycrato madidata. Deligare verò ipsam debes, ab inferiore parte incipiẽs, ac suprà desinens. Si recentis copia non sit, antiquam detergebis, expurgabisq; nitro, aphronitro, et aqua lixina.

Alumen œdemata discutit.

Quòd si sic œdema non subsidat, vbi rursus deligabis, pusillũ aliqd aluminis cõiicies, ac nouam spongiã admouebis: aut etiã ellychnion molle, madénsq; ex posca, quę aluminis nõnihil receperit. Sit aũt arctario mediocris, velvti in ossis fractura. Ac primæ quidẽ fascię iniectiones, q̃ scilicet infernè incipiũt, magis arctandæ: q̃ deinceps sunt, sensim remittẽdæ.

Glaucium & diaglaucium, œdemata, erysipelata, & phlegmonas sanat.

Idoneũ etiã medicamentũ ad hæc est glauciũ ipsum, liquatum in posca: nostrũq; medicamẽ, q̃d ex eo cõficitur: q̃dq; nõ œdemata modò, verùm multò etiã magis tũ erysipelata, tũ phlegmonas incipientes sanat, ac potissimũ calidas.

Scirrhis non cõueniunt medicamenta vehementer calfacientia et siccãtia.

Porrò scirrhosis affectibus (q̃ à glutinosis, aut crassis, aut vtriusq; rationis participibus humorib. trahũt ortũ) nullũ vehementer excalefaciẽs, siccánsve medicamentum est aptũ. Nam quę eiusmodi sunt, digerũt quidẽ subtilia: quod verò reliquũ est, multò magis impingũt.

Calculi quomodo generentur.

Qua ratione etiã calculi gignuntur in renibus, asso scilicet in his crasso glutinosóq; succo.

Scirrhis sunt admouenda, quæ molliendo digerere possunt.

Quare ea tantùm sunt admouenda tumorib. induratis, q̃ molliẽdo digerere possunt: cuiusmodi sunt, tũ ceruina medulla, tum vitulina, tũ seuũ hircinũ, taurinũ, & leoninũ. Ad hæc, ammoniacum thymiama, & bdelliũ vtrunq;, sicvti etiã styrax. Sed ex his, humẽtiora sunt præferẽda. His igitur attẽtus indicationibus, etiã cõplicatos affectus sanare poteris.

Induratos tendones qua ratione oporteat curare.

Cęterùm si tendones & ligamenta indurata fuerint, aliqd incidentiũ emollientib. admiscere oportet: cuiusmodi vel in primis acetũ est. Equidem pyriten lapidẽ, aut molarem, sed candentẽ, in aceto quamacerrimo extinguere soleo: dein scirrhosum ligamentũ, vel tendonem exponere, vt calentẽ vaporem excipiat, in eóq; dimoueatur. Postea verò medicamen q̃d emolliat impono, oleóq; aliquo tenui, à principio cura nouis, particulã laborantẽ pfundo.

Aceti vsus quãdo induratis cõferat.

Itaque curatio q̃ per acetũ administratur, vtilis est vitio iam adulto: & quũ præparata iam sub mollientibus pars fuerit. Ad ligamenta autem & tendones, nec sæpe, nec inter initia, nec longo tẽpore, medicamẽtis quæ ex aceto componuntur vtendum est: quamvis in liene & carnosis musculi partibus tutus eius sit vsus.

Ammoniacum aceto liquatũ lieni indurato cõducit: nec aliter induratis musculis.

Ac ammoniacum quidem thymiama liquatũ aceto, ad luti scilicet crassitudinem, complures lieni imponunt: idq; solum ei curando sępe fuit satis. Induratis etiam musculis, vbi emolliti per alia medicamẽta iam fuerint, ammoniacum aceto liquatum maximũ vsum pręstat. Sufficit autem eo vno alteróve die vsos, rursus ad emolliẽtia reverti. Ego verò medio tẽpore cataplasmate ex althea sum vsus.

Althea radix seuo anserino liquata, salutare ad emolliendos scirrhos medicamen existit.

Cuius radix seuo anserino, aut gallinaceo, aut suillo liquata, salutare ad emolliẽdos scirrhos medicamẽ existit. Sylvestris quoq; maluę, q̃ passim nascitur, folia, cum supradictorũ aliquo tunsa proficient. Meliora tñ crudis sunt, quæ modicè antè sunt cocta.

Curationis modum variari, pro differentiis particularum.

Variatur itaq; curationis motus pro differentiis particularũ. Quippe laborantib. pręcordiis œdemate, nemo ex posca frigidam applicuerit spongiã: nec absynthiũ oleo incoquẽs, genu quisquam perfudit. At iecinori ægrotanti & lieni, cum maxima vtilitate adhibetur.

Scirrhus quid.

Vocatur igitur scirrhus impræsentiarũ tumor durus & indolens, nõ tñ omnino absq; sensu. Talis.n. nõ est sanabilis. Reliqui oẽs, sicvti ęgrius sensilem ipsam partẽ affectam reddũt, ita oĩno insensibilẽ nõ efficiũt: vtiq; si sensilis sit natura.

Ligamenta esse insensilia.

Ligamẽta nãq; scimus insensilia esse. Sed iã ad inflãmationes nos cõvertamus, q̃ qdẽ ex flatuoso spiritu in aliqua cauitate collecto oriũtur.

Inflatio ab œdemate quomodo differat.

Differt aũt inflatio ab œdemate, q̃ ille tumor sit laxus & digitis cedẽs, vtpote à pituita exortus: inflatio aũt maximè renitatur tangẽti, sonitũmq; velvti tympanũ reddat.

Inflationũ scopi.

Scopus autem omnium inflationũ communis est, vt quod præter naturam est, vacuetur, in quocunq; id cõtineatur: ꝓprius verò, vt tenuissimis & calidis potestate medicamentis.

Inflationes viscerũ quomodo discutiantur.

Atque in ventriculo quidem, inflatisq; visceribus, oleum quod tenuium sit partium, quódq; rutã habeat incoctã, aut semen cumini, aut apij, aut petroselini, id pręstabit.

Cucurbitula flatus discutiendo est idonea.

Aliquãdo verò & cucurbita magna bis térve sine incisione medio ventri affixa.

Lixiuium ex spongia applicitũ, extremarũ partium flatus discutit.

At in artubus & musculis, qui sub cute, aut etiã membranis quæ ossa vestiunt, sunt, inflatione orta, si citra dolorem sit, lixiuium noua spongia exceptum, abundè fuerit. Sin dolor quoque vrgeat, vngenda pars est oleo, quod relaxandi, remittendiq; vim habeat.

Musculorum cõtusioni qua cõferant.

Musculi verò simul & inflati & dolentes ob contusionem, satius est, vt in principio sapa cũ vino & aceti pauxillo, mediocriq; olei portione, omnibus vnà modicè calfactis, atq; lana succida exceptis, foueãtur. Quòd si succidæ facultas nõ sit, ipsius œsypus iniiciẽdus supradictæ miscellę est.

Oesypus.

Cõtusis musculis medicamenta qualia nam esse debeant.

Ceratum etiam q̃d ex œsypo cõponitur, ad idẽ non inidoneũ fuerit. Debent enim contusi musculi leniri medicamento, cui mista facultas sit, quæ simul concoquat, digerat, & modicè astringat. Quandoquidem si nihil astrictionis sortiatur, auget aliquãdo phlegmonas, præcipuè in iis corporibus, q̃ sunt plethorica. Igitur si dolor vehemẽs vrgeat, mitigatiua magis medẽdi ratione vtêris. Sin verò ille absit, maiori vi cõtra inflationẽ instabis, ꝓ valẽtiora medicamenta: cuiusmodi sunt lixiuiũ, acetũ, & post hæc, vinũ. Quoties ergo de mitigãdo non laboras, illorũ plus in misturam cõiicies. Rursus vbi repellere studes, vini nigri, austeriq;, plus quàm ipsorũ, immittes. Ad si digerere malis, lixiuij plus indes.

Acetum mistas facultates sortitur.

Acetum verò si his miscebis, ad ambo erit vtile, propterea quòd mistas habet facultates. Quòd si musculus ꝓrsus sine dolore sit, licet in lixiuij penuria, pro illo aphronitrum immittere, idq; minimè lapidosum, sed spumosum magis.

Inflationes inveteratæ qua ratione curãdæ sint.

Inflationes aũt inveteratas, primò quidẽ aliquo ex iis q̃ ex lixiuio constant, fouebis. Secundò verò strigmẽtis gymnasiorum feruefactis, & mox colatis, pollinem calcis viuæ inspergito, vsq; ad crassitudinem luti, ac tandem cataplasma id affectę sedi admoueto. Salutare etiã his medicamen est, q̃d ex sycomoro conficitur.

Priapismus quid.

Est & alius inflationis affectus, priapismus dictus: quo detẽtis,

vel invitis, pudendum arrigitur. Etenim quum neruus propriã colis substannã constituens, natura cauernosus existat, vbi halituoso spiritu implet, eiusmodi affectũ excitat.

Halituosus spiritus gignitur ex succis sensim excalfactis.

At halituosus spiritus in animalis corpore gignitur, ex succis sensim excalfactis. In primis ergo ea vacuatione vniuersum vacuandũ est corpus, q̃ maximè videbitur ex vsu fore ægrotanti.

Priapismus curatio.

Dein verò imponendũ ipsi laborãti particulæ medicamentũ est, si ea calidior sit effecta, q̃d ad portionẽ caloris abvndantis refrigeret. Sin aliter, inter initia quidẽ, omnino q̃d modicè refrigeret: postea verò id necessum nõ est. Pari modo & q̃ circa lumbos sunt particulæ omnes, eiusdẽ facultatis medicamẽto cõprehendendæ sunt. Etiã reliquus victus exhibendus, qui & flatui adversetur, & siccet. Equidem quẽdam adolescentem sic affectum curaui, primum quidem sanguine misso: dein cerato, facto ex rosaceo simplici, imbutóq; aqua frigida, pudẽdo ac lũbis imposito. Simili modo & aliũ, qui post missum sanguinem, humido medicamẽto, quod ex chamæmelo conficitur, est vsus. Porrò istis etiam nymphææ aliquid potandum exhibeo, saltem in principio. Mox viticis semen: ac si traxerit adhuc vitium, rutæ semen copiosè comedendum.

Nymphæa. Viticis semen. Rutæ semen.

Est enim illud cõmune præceptũ omnium fermè, quos vitiosus succus creat, morborum, quòd in fine calfacientibus & siccãnbus sit vtendum. quippe hæc, quod reliquum humoris est, prorsus absumunt. At verò maximè tumefactam cuiusdam linguã curauimus, catapotiis ex aloẽ, scãmonia, & colocynthide, vesperi datis, illum purgantes: lactucæ autem succo ipsam linguam colluentes.

Linguam maximè tumefactã qua ratione curarit Galenus.

Quòd autem in priapismo vomitoriis medicamentis potius quàm subducentibus sit vtendum, in linguæ vitio contrà, id ex partium situ indicari perspicuum est. Nam aversionis in contrarium, non à substantia, sed à curandi membri positu, inventio præstatur.

Aversio est molienda in cõtrarium.

Calor tumoris, humorem à quo est ortus, declarat.

Porrò ex tumorib. rubeus quidẽ, subesse humorẽ sanguineum indicat: sicvti flauus & pallidus, persimilẽ ipsis bilem. Subalbidus verò & laxus, pituitam. Sunt & alij tumores fusci, liuidive, tactui admodũ renitentes. Quòd si membrũ sortiatur evidẽtiores venas, exaltatas eas iuxta hosce tumores à crasso & nigriore quodãmodo sanguine, videre licet.

Atra bilis generatio, & facultas.

Qui humor, vbi incaluerit impẽsius, aut propter putredinem, aut febrem phlegmonodẽ, nigram efficit bilem, quam ne mures quidem ipsi gustauerint. Terra quoq; ab ea raditur: ac partes quæ raduntur, omnes attolluntur in altum: vocaturq; is affectus tum feruor, tum fermẽtatio.

Fermentatio quid.

Est nanque is humor talis, quale esse acetum docuimus: in vomitionibusq; nõ rarò percipitur acidus: vt amarus, qui pallida dicitur bilis. Quę igitur verè dicitur atra bilis, acida certè est, atque terram fermentans, omniq; animanti iniucunda. Quę verò vt talis fiat est apta, ea dicitur melancholicus humor, vel nigra etiã bilis: ita tamen vt distinguatur ab altera quæ ex assatione oritur.

Melancholicus succus.

De nominibus tamen anxia disceptatione neglecta, nonnulli præter naturã tumores ex eiusmodi naturæ succo proveniũt, cuiusmodi est fæx in vino, & amurca in oleo. Qui quidẽ spatio temporis putrescẽte humore, propterea q; sit impact9 in vasis, exvlcerant. Atq; huiusmodi sanè affectũ cõmuniter omnes cancrũ appellant.

Cancri generatio.

Quod vitium, perinde vt reliqua omnia, plurimã habet in maioris minorisq; rationе differentiã. Igitur cõmunis cancri curatio, est melancholici succi vacuatio.

Cancri curatio

Mox ꝓhibitio, ne de cætero talis humor colligatur in venis: particulæq;, ne amplius redundantẽ succũ recipiat, corroboratio. Soluemus aũt melancholicũ succum, drachmis quaternis epithymi, in sero lactis, aut mulsa exhibitis: aut propinato medicamine nostro, q̃d ex duob. & triginta simplicibus cõstat.

Melancholicũ succum purgantia.

Post purgationẽ, dictũ iam de omnib. eiusmodi affectib. est, q; vel repellere humorẽ q in membrũ ꝓcubuit oportet, vel ipsum digerere: præterea q; in principio quidem tam in ipso purgationis tempore, q̃ ante id, repellere: vbi iam totum corpus exquisitè purgaueris, digerere. Vbi tamẽ mediocris tantùm purgatio præcesserit, mistũ esse q; applicabitur pharmacũ, ex repellente digerentéq; facultate cõveniet. Cæterũ ad discutiendos cancros, mediocriũ viriũ medicamentis est opus, quæ nec ꝓpter imbecillitatẽ vincãtur, nec ꝓpter effectus vehementiã, ipsum sanguinẽ crassent. Quia verò ipsius vitij malignitas, ab iis quæ mordẽt irritatur, & efferatur: ob id vtiq; nõ modò mediocria viribus, sed etiã minimè qualitate mordẽtia, eiusmodi affectib. sunt idonea: materia quorũ, ex vstis elotisq; metallicis desumetur. Quippe quæ medicamẽta ex his cõponũtur, ad sanandos incipiẽtes cancros, magnã vim obtinent.

Metallica medicamenta sanãdis incipientibus cancris idonea.

Maiores verò sat fuerit, si his prohibeãtur augeri. Cæterùm si quãdo cancrum per chirurgiã curare audebis, cœpisse quidem ab evacuãdo p purgationẽ melancholico humore oportebit.

Cancri per chirurgiã curatio.

Vbi verò q̃d vitiatũ est, totũ prorsus excideris, sic vt nulla supersit radix, sines effluere sanguinẽ: nec ꝓperè eum inbibebis: imò premendo potius quæ circùm sunt, venas, exprimes ex his crassiorẽ sanguinẽ: mox aliis vlcerib. similiter curabis. Est aliud vitiũ, carbunculus appellatus, q̃d ex humore crasso ferventéq; nascit. Incipit hoc plerunq; à pustula: aliquando verò & sine hac.

Carbũculi descriptio.

Cæterùm inter initia, quib. hoc instat, scabi.: omnino particulã. Mox oritur pustula quædã, modò cineris colorẽ referẽs, modò etiam nigrior: qua rupta, vlcus cũ crusta gignitur. Omnibus prætereà his circũposita caro, in summã pervenit inflammationẽ: colore, magis q̃ phlegmone, nigricãs. Necessariò aũt sic affecti febricitãt: quare ab incisa vena incipiẽda curatio est, detrahendusq; sanguis ad animi vsq; deliquiũ: nisi aliud aliquid obstet.

Carbunculum absq; febre non reperiri. Carbunculi curatio.

Impotii verò sibi ægra particula, quod ad humorũ inflammationem spectat, refrigerantia desiderat: propter crassitudinẽ tamẽ humoris, atq; etiam malitiã, nec fluxionẽ avertere vnquã poteris: & si quando id feceris, aliud quippiã, q̃d in alto sit corpore, offendes. Atqui nec affluere is permittendus est. Quin potius inquirẽda remedia sunt, quę cũ modicè reprimendo: etiã digerere possint. Tale ꝓfectò est tum cataplasma quod ex plantagine conficitur, tum quod ex cocta lente: scilicet miscentibus nobis his tenerã micam panis, & miscellanei, & in clibano cocti. Etenĩ panis omnino

Carbunculis cataplasmata idonea.

Panis puri substantia in cutis meatib. hæret.

no puri substãtia in cutis meatibus hærere est apta. Furfuraceus autem, crassiorum est partium. Super ipsum verò vlcus valēs aliquod imponēdum est medicamē: cuiusmodi est Andronis, Pasionis, vel Polyidę: liquariq; id cum vino aliquo dulci ad sordium crassitudinem debet. Quæ autem pharmaca reliquis adhiberi vlceribus solēt, nempe quæ cōcoquant & pus moueant, ea nūc adhibenda nō sunt, quandò ita particulæ putredinem auxeris.

Carbūculos post sanguinis missionem esse scarificandos.

Scarificare etiam eiuscemodi tumores post sanguinis missionē alienum non est. Sunto aūt incisiones altiores mediocribus, propter infestantis humoris crassitudinem. Inflammatione cessante, vlcus ad cicatricē similiter reliquis, est perducendum. Atq; hactenus de carbunculis.

Chœrades. Strumarum ortus.

Glandularum natura est duplex.

Nunc verò de strumis disseram, quas chœradas Græci vocant: quæq; fiunt, glandulis in scirrhosum affectum mutatis. Est autem duplex ipsa glandularum natura. Quippe nonnullæ earum in quorundam vasorum medio, diductorum in varios ramos, ad tuendum eorum robur, sunt constitutę: quarum haud magnus vsus animantibus est. Aliæ verò ad excipiendam saliuam, vel lac, vel semen, vel aliquem humorē alium gignendum, sunt fabrefactæ. Atq; harum sanè maior est vsus: nec aliter sanandæ sunt, si cōtraxerint scirrhum, quàm cæteræ omnes corporis partes. At quæ medium vasorum spaciū implent, in iis alia curationis indicatio prę stat, qua simul cum vitio etiam pars ipsa tollitur: idq; dupliciter, vel excisione, vel medicamēto quod putrefaciat. Sed tempestiuum mihi iam est, vt nōnihil de abscessu etiam dicam:

Abscessuum duplex genus.

cuius duplex est genus. Vnum, quum phlegmone in pus versa, pus ipsum tanquam in aliquo est sinu collectū. Alterum, quū nulla præcedente phlegmone, humor aliquis acris, isq; aliàs specie alius, statim ab initio in aliqua parte colligitur, circūposita corpora excorians.

Atheroma, Steatoma, Meliceris.

Frequentissima verò huius morbi sunt tria genera: nempe atheroma, steatoma, & meliceris: à similitudine contentarum in tumoribus substantiarum, sic appellata. Est enī aliud eorum velvti seuum, aliud velvti mel, aliud pulticulæ, quam atheram vocant, simile. Curationis ipsorum indicationes sunt communes: nempe id quod continetur, vel digerere, vel totū putre reddere, vel excidere. Aliqui igitur eiusmodi tumorum triplicem curationis rationem admittunt, quotquot scilicet ex tenuiore humore constant, vt meliceris. Aliqui duplicem tantùm, veluti atheroma: quippe quod tum excidere, tum putrefacere licet. Steatoma verò, sola manuū opera curatur, quum nec putrefieri possit, nec digeri.

Abscessibus qui in visceribus delitescunt, medicamēta quæ ex aromatis cōponūtur maximè sunt ex vsu.

In iis porrò abscessibus, qui in alto corpore delitescunt, ac potissimum in visceribus, medicamenta quæ ex aromatis componuntur, maximè sunt ex vsu: vtpote quorum vis collectum humorem tum in halitū resoluat, tum digerat. Theriace etiam, Athanasia, Ambrosia, medicaménque nostrum, ex Cretica calamintha confectum, vnicè commendantur.

Tumores omnes præter naturā, sui ablationem indicant.

Quicunque igitur ex tumoribus toto genere existunt præter naturam, ij sui ablationem indicant: vt, exempli gratia, myrmecia, acrochordon, calculus in vesica, hypochyma, & mola in vtero, hoc est, caro quędam informis. Siquidē omnia eiusmodi summouere in totum cōtendimus. Quorū verò etiā locus ipse affectus vna quæpiam naturaliū est partium, prima indicatio est, vt affectus sanetur. Secunda ab hac, si is insanabilis sit, vt vnà cum vitio pars quoq; ipsa excidatur: sicvti in cancro, et vlceribus omnibus, quę curationē respuūt.

Hypochymatis transpositio.

E cōtrario verò in suffusione, quod hypochyma vocāt, victi in prima indicatione, ad alium eam locū, qui minoris sit momēti, trāsferimus. Non desunt tamē, qui hanc quoq; evacuare conētur. Iam verò humor qui in hydrocelis visitur, alienus à corporis substantia, tota natura est: sicvti etiam quę in ascitis hydropib. cōtinetur aqua.

Hydroceles curatio.

Ascites curatio.

Quarū certè vacuationē vel medicamētis quæ digerāt, molimur, vel chirurgia: in hydrocele quidē, immisso siphone: in ascite verò, punctione adhibita.

Partes, quæ vnà cū affectu amputentur.

Quemadmodum aūt in iis quæ autè cōprehensa sunt, cum affectu ipso exciditur etiam affecta pars, sic & in herniosis aliquid peritonæi. Pari modo & columella aliquādo vnà cum vitio amputat: itidemq; in crurib. & in testiculis vnà cum varicibus ipsæ venę. Ad hæc tunica in naso cum polypo, & foratus dens cum foramine. Verùm ex his nullum est, quod ad naturalē habitum reduci possit.

Columella quādo sit excidēda.

In columella verò id omnino est conādum: nec properandū ad eam excidendam, sed quando ad lori videtur tenuitatē redacta, tunc auferenda est. Similiter & excrescentias carnis reducere ad mediocritatē oportet.

Medicis dandā operam esse vt citò citra dolorem & quamtutissime curēt.

Danda autē in hisce semper opera est, vt tum breui tempore, tum citra dolorē, tum quamtutissimè cures. Verùm vt tutò cures, tribus sis intentus oportet. Vnum primumq; est, vt omnino absolutionē operis cōsequaris. Alterum, vt sicvbi hanc nō consequaris, saltem cubautē non lædas. Tertium, vt vitium nō facilè revertatur. Ex horū autem consideratione facilè cognitu est, quando ipsius chirurgię, & quando medicamentorū ope pugnandum sit.

Chirurgiæ studium.

At chirurgiæ quidem studium, in iis prę sertim quę nunc sunt proposita, ad interemptionem eorum festinat. Quod verò ex medicamentis petitur, primū huc tendit, vt quod præter naturā est, tum vacuet, tum digerat: aut si per membri naturam, aut rebellionē vitij non licet, vt id tum in pus vertat, tum putrefaciat. Similem curationē desiderant iis quæ cōprehensa sunt, etiā ea quæ in numero & magnitudine convenientē naturę modum excedunt, quęq; in iis ambobus deficiūt. In quibus amputare quidem cōveniet quod magnitudine redundat vel numero: reficere autem & fingere, quod deest, vbi videlicet fieri id licet.

Naturæ opera quæ.

Quintum nanq; digitum non licet medico gignere, sed vnius naturę opus sunt omnia talia.

Obesitatis curatio.

Vt autem à prodigiosæ corpulentiæ curatione auspicemur, si quis adeò obesus existat, vt nec incedere, nec respirare possit, ei calidior ficciórq; temperies (quādoquidē hęc corpus exile reddit) est procurāda: adhibitis nimirū acutis exercitationibus, tenuāte victu, & id genus medicamētis, ac deniq; cogitationib. animi.

Extenuādis corporibus, vitiisq; articularib. cōmoda medicamēta quæ sint.

Porrò quæ ad articularia vitia medicamēta adhibent, quæ scilicet valentē incidendi facultatē habent, iis tu quoq;, quū nimiā obesitatem curabis, vtitor. Sunt aūt talia, rutæ sylvestris semen, aristo-

chia rotunda, minus centauriū, gentiana, & polium. Præterea ex vrinā cientibus, ea quę pollentes habent vires, vt petroselinū. Sed & sal quod ex cōbustis fit viperis, potenter etiam extenuat.

Sal Theriacus extenuat corpora.

Obesum iuvenē qua victus & medicinæ ratione extenuarit Galenus.

Ego verò iuuenē quendā quadragenariū, oppidò q̃ obesum percuraui, vsus tum antidoto, quę adversus articularia vitia est cōposita: tum sale theriaco, ipsáq; theriace, ac reliquo extenuante victu, & ꝓ exercitatione, cursu veloci. Præparaui tamē hominē ad cursum, perfricādo primùm linteis asperis, quoad cutis ruberet: dein stanm cū oleo, q̃d in se digerēs aliquod medicamentū habebat: qualia sunt sylvestris cucurbitæ radix, althea, gentiana, aristolochia, panacis radix, polium, atq; centauriū. Per hyemē aūt etiam à balneo revnxisse hominē iam dicto oleo profuerit. Verùm cibum exhibere non statim à balneo, sed interposito somno, expediet. Quòd si velit rursus etiam ante cibū lauari, permittes. Magis etiā ad rem pertinebit, si aquę ipsi digerēdi facultas, aut insita, aut etiā acquisititia insit. Verisimile aūt est, aliquādo ex multo simul obito motu, febri hominē corripi: quæ tamē ad rem ꝓpositā neutiq̃ erit aliena, vtiq; si medicus rectè omnia pegerit.

Vina extenuando corpori apta quæ sint.

Sanè fugere in obesis curādis cōveniet vina quæ multum nutriūt, cuius generis crassa sunt: vti verò, vel aquosis, id est, colore albis, & substātia tenuibus, vel quib. aqua marina sit mista.

Extenuata corpora reficiendi ratio.

At vbi eos qui extenuati sunt, reficere in animo est, iis vinū exhibebimus crassum, cibū verò q succū efficiat crassum, exercitationes paucas, frictionē mediocrē, ac breuiter omnia iam comprehensis cōtraria moliemur.

Picatio macilētis conducit.

His verò etiā picari est cōmodum,* idq; trib. aut quatuor diebus. Hoc quippe ad carnis generationē optimum est præsidiū, quum humectet & calfaciat, sanguinis multitudine accita. Ergo nec assiduè picari corpus ægrotās oportet, nec quū oportet, sæpe illinire: verùm in hyeme bis, in æstate semel id fecisse est satis.

Frictionis terminus, dum reficere est animus, sit tumor partis.

Itaq; quibuscunq; particulis bonā habitudinē reddere cupimus, has & fricare, & perfundere, & percutere, & picare oportebit, tantisper dum intumescāt. Hoc vbi factum est, ꝓtinus desistere cōvenit, prius q̃ digeri cœperint. Etenim quæ calfaciūt omnia, sicvti attrahere, sic sunt etiam digerere apta. Iam verò quibus totum corpus est extenuatū, iis lauari quoq; post cibū est cōgruum: quanquam timendum sic est, ne iecur eis obstruatur, potissimū propter ciborum speciem: quum nimirum aliter quoq; obstruere soleant, quæ succū crassum gignūt, si quis his liberalius vtatur. Incidit etiam ex tali victu diutius exhibito, calculi in renib. generatio. Quòd si is qui dicto modo cibatur, grauitatis sensum in dextris præcordiis aut circa lumbos pcipiat, protinus cappari ex oxymelite in pricipio cibationis donec cōstiterit grauitas, dabit.

Cappari ex oxymelite cōfert obstructionis iecinoris.

At mēbra verò quæ ægrè reficiebant, ac plusculū iam refrigerata erāt, vsus aliquādo & thapsia sum, aliàs ea ex melle membrū illinēs, aliàs etiam ex cerato. Siquidē attrahit ea quoq; partibus quibus superposita fuerit, sanguinis copiā.

Thapsia sanguinē attrahit ad partes quib. fuerit applicita.

Præputij reficiēdi ratio.

Quibus autem exiguum aliquid pudendi præputio de naturali deest quantitate, iis nō rarò sola tensione debitum modum restitui, membranulā mollem, firmámq;* ex charta, cuti gummi illitæ extrinsecus circū voluens. Ex interna tamen parte præputio ipsi rotundū aliquid ac mediocre, aut ex plūbo, aut ex charta, velvti fulcrū, supponi prius oportebit: q̃d videlicet, posteq̃ agglutinata membranula fuerit, facilè eximas.

Præputij instaurandi duplex ratio chirurgica.

Porrò imminutio præputij, duplici chirurgiæ rationi subiicit. interim ī superna pudēdi parte circulo incisa cute, quò videlicet eius vnitate soluta, catènus deorsum trahat, quoad glandē cooperiat: interim verò scalpro ex interna parte, qua glandis initiū est, excoriata, mox deorsum tracta, ac deinde molli vinculo deligata.

Colobomata.

Similiter q̃ in labiis, aut nariū alis, aut aure deficiūt (Græci colobomata vocant) curātur: primùm quidē excoriata vtrinq; cute: dein adductis, coniunctísq; inter se cutiū oris, atq; vtriusq;, quod callosum est, detracto: mox quæ reliqua sunt, assutis agglutinatísq;. Eiusdem generis sunt, & quas in maiori oculi angulo rhæadas Græci vocāt: vnq; vel impēsius minuto, vel ꝓrsus perdito ipso angulo. At ꝓrsus quidē perdito eo, omnino insanabile relinquit vitiū.

Angulorum in minutiones in oculis quo modo sint curādæ.

Minuto verò, iis quæ modicè astringunt curat, si tamen totū corpus primùm antè purgaueris, dein caput. Sunt mediocriter astringētia medicamenta, quæ ex glaucio cōponuntur, & croco, & quæ nardina vocant: itē in primis et quę ex vino sunt cōfecta. In summa verò, quib. aliquid perit substantiæ, maximè quidē curandū est, vt ei quàm simillima substituat. Si id fieri nequeat, saltē aliquid q̃d eundē præstet vsum machinabimur: vt, exempli gratia, producētes callum pro osse.

Venas sensibiles regeneratas vidit Galenus.

Porrò venas sensibiles regeneratas aliquando vidimus: verùm has, non tam similes iis quæ antea perierant, q̃ easdē renasci dixeris, velvti in cauis vlceribus carnē.

Cicatrix adnata vlceri nō est cutis.

Cicatrix verò quæ in hac, calli modo durata, gignit, ea cuti quidē est q̃ simillima, cutis tamē non est. Nunc autē ad alia transeamus morborum genera.

Herpes eiusdē est generis cum exvlcerato erysipelate.

Serpens vlcus, q herpes dicit, eiusdē est generis cū exvlcerato erysipelate.

Ramex.

Ramex verò (quā sarcocelē vocāt) cū scirrhis. Etenim herpetas biliosus ꝓcreat succus, sub cute hærens. Quo fit, vt eatenus affectus is, eiusdem sit cū erysipelate generis: atq; huius quoq; magis etiā cum eo q̃d exvlceratū est.

Herpes ab erysipelate quomodo differat.

Differt aūt ab erysipelate, humoris tenuitate. Est enī admodum tenuis q herpetē excitat. Ex eo aūt q alter humor altero sit tenuior, crassiórve, vlcerū differētiæ, quæ ex profunditate spectantur, proveniunt.

Phagedæna.

Cancri exulcerati.

Huius certè generis est, & quæ phagedæna græcè dicitur, & exvlcerati cācri. Quorū omnium communis curatio est, vt inhibeatur primùm humoris cōfluxus, pòst sanetur vlcus. Propria verò cuiusq; tum ex membri invenitur natura, tum ex humoris non solùm specie, sed etiā quantitate. At tenuissimus quidem in eiusmodi humoribus est is, qui exvlceratum herpetem excitat: crassissimus, qui cancrum. Proximum ab his locum occupat, quod ad crassitudinem attinet, qui phagedænas producit.

Chironiū vlc.

Telephium.

Herpetis curatio.

Harum species quædam sunt, quæ Chironia, & Telephia dicuntur. Si quis igitur, toto prius purgato corpore, mox quæ influentem humorem reprimant, egerantq;, medicamentis vtatur, iam curauerit herpetem. Sin neutrum horum fecerit, sed tan-

tum

tùm eã quæ cicatricē inducunt, adhibuerit, vtiq; exvlceratam cuticulam sic sanauerit: proximę tamen illi, quo minus exvlceretur, non cōsuluerit. Postmodū verò illa quoq; cicatrice inclusa, quæ ipsi continua est, exvlceratur: idq; longo spacio, ceu malo ipso serpēte, fit, donec humor, vnde oritur, sit inanitus. Vacuādus itaq; est per eiusmodi affectus semper is q̄ redvndat humor, aliquādo medicamēto q̄d flauā purget bilē: sæpe eo q̄d nigrā: modò eo q̄d mistę sit facultatis, quódq; simul bilem & pituitā educat: veluti in miliari her

Herpetis miliarii descriptio.

pete, qui nō protinus vlcus facit, quemadmodū alter: sed admodū exiguas pustulas ad speciē milij, quæ ipsa interposito spacio in vlcus etiā degenerant. Adeò non absq; ratione quibusdā est visum, in eiusmodi vitio bili esse aliq̄d pituitæ cōmistum. Cæterùm ad generationē vlceris, in iis quæ extrinsecus admouentur, exvperare debebunt, q̄ repellēdi facultatē habent. Vbi verò non amplius cōfluit in ægrotantē particulā vitiosus humor, q̄ digerūt. Siquidē exiguū vitiosi humoris etiā si quis ad viscera reprimat, leue damnum cōmittet. At si eius quantitas sit momētanea, in princeps aliquod membrū aliquādo ꝓcumbit. Ac repellūt quidē, non solùm ea quæ astringūt, sed etiā quæ sine astrictione refrigerāt: digerunt verò q̄ calfaciunt. Porrò flauę quidē bilis vacua-

Humores qui facilius & qui ægrius vacuentur.

tio est facilis: pituitæ verò & nigræ bilis, difficilior, quo magis purgātis medicamenti ope indigent. In herpere aūt, quoniā tenuis est humor q ipsum creat, abvndè est etiā aluū soluisse: vel vrinas, per eā q̄ id modicè efficiūt, citasse. Quod verò ad acrochordonas & myrmecias curādas ptinet, nō deest Romæ q eaa apprehēsas primorib. dentib. exterat.

Acrochordones. Myrmeciæ. Verrucarū curatio.

Sed & scalpro ad myrtacei folij speciē formato, & ferramēto q̄d scolòpomachęrion dicit, eas facilè quispiā excidere posit. Aeque verò & valēte aliqua pinna circulo myrmecię imposita, ipsam educimus. Debet tñ pinnę fistula esse myrmeciæ crassitudini par, vt eam vndiq; ꝓrsus cōstringat. Quę postea circū acta, ac simul deorsum impulsa, celerrimè ita myrmeciam totā etiā cum ipsa radice educet. Iam verò, q. vehemēter attrahentib. sursum myrmecia vellet, & putrefacientib. enecabit, ratione ab aliquo invētum est. Quum igitur interdum quædam partes deficiant, quæ adesse debuerāt: quædā verò redvndent, quorum non erat opus: adimere quidē q̄d supervacaneum est, sanè haud difficilè fuerit: aliud verò producere, q̄d simile ei sit, quod desit, id in quibusdā quidē est facilè, in quibusdam difficilè, in aliis planè fieri nō potest.

Carnosa refici facilè. Os instaurari non potest.

Si nāq; carnosum fit q̄d deest, haud magno negocio id reficias. Sin os sit, ipsum quidē instaurare nō licet, cęterùm aliud pro eo durum efficere. Diximus autē vidisse nos venas alias sensibiliter generatas. At si digitus desit, is restitui nō potest. Cæterùm quę in naso, vel aure, vel labio sunt curta, ea quidem vt refecisse non licet, sic decorem aliquē his adiicere licet, si quis diuisam vtrinq; cutim, mox in vnum conductam queat agglutinare. Porrò quemadmodū in sinuosis vlceribus generatio carnis, sic in capite & palpebris productio pilorum, opus naturæ existit.

Naturæ opera quæ.

Etenim ex succis qui per cutim transpirāt, quod limosum est, id pilos tum à principio gignit, tum de cætero velvti suc crescendo auget.

Pilorum generatio vnde.

Hoc igitur, quoties vel prorsus perit, vel redditū est vitiosum, toties pilos corrūpi est necesse.

Pilorum corruptela vnde accidat.

Corrūpunt nanq; & stirpes ipsæ duplici de causa: aliàs nutriēte succo destitutę, aliàs nō idoneo vsæ.

Stirpes duplici de causa corrūpi.

Ac prorsus quidem perdito eo qui pilos alat succo, caluities oritur. Eodē vitiato, ophiases & alopeciæ ꝓveniunt.

Caluities. Ophiasis. Alopecia.

In quibus & inhibere quod influit, & absumere & digerere quod iam occupauit languentem locum, conveniet. Ergo ceu in vlceribus illis purgationem nocētis succi primùm adhibuisti, eodem modo in pilis ipsis ab hac primùm exordienda curatio est:

Pilorum vitiis quomodo succurrendum.

scilicet æstimato prius cutis colore, cuius cernis corruptos pilos. Nam si is albidior quàm ꝓ naturæ habitu sit, pituitosi humoris purgationē molieris: sin pallidior, eiusmodi bilis purgationem: non secus quàm si nigrior conspicitur, quę nigram detrahunt bilem offeres. Quū autē iam planè purū ex purgatione corpus æstimas, eum qui in cute cōtinetur humorē digerentibus medicamentis discuties: sic tamen vt in his caueas, ne adeò calida, acriáq; admoueas, vt cutis exvlceretur. Quin etiā ea quę valenter siccant, cauere conveniet: ne videlicet cū vitiato humore, vtilē etiam absumas. Ego verò iis medicamentis quę alopeciam sanarent, exiguum thapsię admiscui.

Thapsia vtebatur Galenus ad alopeciam curandam.

Cæterùm vbi vel tumefactum plusculū, vel excoriatum ex ipsius vsu, pericranium conspexi, illo quidem die à medicamento abstinui: illeui autem particulā, vel galli, vel anseris liquato seuo: deinde postero die, si nihil tale apparuerat, rursus eodem medicamento sum vsus. Iam eos quibus periere ciliorum pili, similibus genere medicamentis sanabis: neutiquam tamē cōmittes, vt medicamentū intra oculorum tunicas cōfluat. Quare sicca longè tutiora existant.

Pterygij curatio.

Porrò pterygium, tametsi à sanitatis habitu sit alienum, non tamen substantiæ ratione, quemadmodū atheroma & meliceris, à natura alienum existit. Eius verò sanatio, si quidem paruum & molle sit, per ea medicamenta quæ detergent, perficitur. Vbi magnū durúmq; evasit, chirurgiam postulat. Simili ratione & aquularum quæ magnæ sunt, chirurgia curabis. Quæ paruæ existunt, siccantibus medicamentis curantur.

Aquularum curatio. Chalazij curatio.

At chalazion, quū toto genere sit à natura alienum, auferri postulat.

Oculorum pus.

Ad eundem modum & oculorū pus. Verùm id plerunq; medicamentis digeritur. Hypochyma verò iam incipiens digeritur: vbi diu constitit, nō potest.

Hypopios sanabat Iustus capitis concussione.

Iustus medicus ętate nostra concussione capitis multos hypopios sanauit. Mansit enim horū pus deorsum, propter grauitatem substantiæ. Hypochyma autem leuius quum sit, nebulæq; similius q̄ pus, haud ita dehiscere potest. Cęterùm quod serosioris naturæ est, id punctione ad præsens discutitur: interposito tamen haud longo spacio, ceu vini fæx quædā revertitur.

Hypochyma semel discussum punctione, revertit.

At quando pus oculorum digerere est animus, collyria quæ myrrham habent, maximè vtemur.

Oculorum pus collyria ex myrrha discutimus.

Quæ verò vehementer siccant, ad præsens certè valenter vacuant, sed quod reliquū est, ita cogunt, vt ægrè resolui posit. Multum autem puris vacuabimus, diuisa tunica ceratoide, paulò supra coronam.

Pus oculorum vacuari diuisa tunica ceratoide, paulò suprà coronam.

Sunt præterea ex genere eorum

Ascarides. Helminthes.

quæ tota substantia prętér naturam dicuntur,& ascarides,& helminthes,siue eæ rotundæ sint,siue latæ. Quocirca expelli prorsus eas è corpore expedit.Expelles autem,si prius enecaueris.Enecabis amaris medicamẽtis.Ac teretes qdẽ absinthiũ perimere potest.Latæ vehemẽtiora medicamẽta desiderãt,sicvti & q̃ ascaris græcè vocatur.

Vermes perimũtur ab amaris medicamentis.

GALENI PERGAMENI *de arte curatiua ad Glauconem,lib.I.*

CAP. I.

Naturã cuiusq; propriam medicum agnoscere oportet.

NOn cõmunẽ tantùm omniũ hominum naturã medicũ cognoscere oportet, sed etiã vniuscuiusq; ,ppriã. Non tñ propriã singulorũ naturã, æquè atq; cõmunẽ, posśibile est scribere.Quũ igitur ad rectè medendũ plurimũ conferte temporis occasio,& quãtitas auxiliorũ videatur,hæc aũt ,ppria in vnoquoq; ægro se contemplanda obiiciãt,nec quicq̃ propriũ posśit sermone explicari:ob id nimirũ q̃d cõmune est,scribere cogimur,q̃vis id sit vsu secundũ.Etenĩ quãtùm quisq; à naturali recesśit habitu , ad tantam morbus magnitudinẽ pvenit. Distantiã verò recessus,facilè deprehendet is,qui naturalẽ vniuscuiusq; ęgri statũ exquisitè cognorit.Quod quidem quũ nobis non liceat,confugimus ad communes notiones,in quib. artifex plus aliquid,q̃ inertes,assequit. Porrò qui omnia quæ secundũ naturam & prętér naturam sunt,diuisione artificiosa complexus fuerit, atq; ab iis omnibus,quę sufficienter diuisa erũt , indicationes sumpserit, solus is,quantũ humanis pmittitur viribus, minimè errabit medendo. Atq; illos quidem quorum habebit notitiã,melius curabit, quàm cæteros.Ignotos verò,,pximè illis,quoad fieri poterit,ad sanitatem perducet. Si quis enim primùm distinxerit differentiam ætatum:postea eam quę secundũ temperaturas,potentias,colores,calores,habitudines,pulsuum motus, assuetudines, industrias,animiq; mores habet : atq; his quoq; adiunxerit maris fœminæq; discrimen, expenderitq; regionũ,temporũ, atque adeo ambiẽtis aẽris tẽperies , hic ad ,ppriam laborantis naturam agnoscendã proximè accedet. Nunc verò de his solùm ægrotis dicere proposuimus,quorũ natura,antequã morbũ contraherent,nobis erat exquisitè perspecta.Cum quibus tamen reliqui omnes intelligentur,qui nobis erant ignoti.

Errare inter medendũ quàm minimè posśit.

De febribus ephemeris. Cap.II.

Ephemerarum causæ.

Primò igit de ephemeris febribus,vtpote simplicisśimis disseramus:quæ nimirũ ob lasśitudinem,ebrietatẽ,iram,excandescentiã,mœrorem, atq; alias vehementes animi solicitudines excitantur. Ex quarũ genere sunt,quæ ab inguinum inflãmationibus trahunt ortum, præterquàm si absq; vlcere fiant manifesto:tunc siquidem & suspectæ sunt,minimèq; mites apparent. Vigiliæ plerũq; induxerunt simplicem febrem: sicvti frigefactio,& exvstio quandoq;.Atq; hæ omnes febres soluuntur facillimè,in hunc modum.Oportet enim ipsos cõfestim ducere ad balnea,deinq; ad consuetã victus rationẽ. Nam qui triduanũ terminũ absq; cibo expectãt, sæpius acriores febres efficiunt.Quũ igitur ad ægrum accedes,primùm à maximis quæ circa ipsum sunt,est cõsideratio inchoanda : deinde & ab aliis, adeò vt nec minimũ quicq̃ omittas. Nã vt magis aut minus et q̃ fit ex maximis indicationi credamus,ex aliorum fit adiunctione.Maxima quidẽ in omnib. febriẽtib. signa in pulsibus atq; vrinis cõsistunt. His verò addere oportet,quæcunq; alia circa faciẽ scribit Hippocrates:accubitũ quoq; & respirationẽ. Item ea q̃ ab ore excernuntur,atq; alui sedimina:& si qd aliud accidere circa aliquã corporis partẽ,aut operationẽ videris.Quæ omnia cõmunia sunt omnibus febrib. Postquã itaq; ex pulsib. atq; vrinis febris naturã perceperis , quũ pulsus nullũ inflãmationis signũ habuerit, neq; omino inęqualitas in aliqua arteriæ cõpulsione se ostenderit,aut ŝi hoc adfuerit,omino sit imbecille:vrinæ aũt,aut ,prsus similes iis quæ secundum naturã se habẽt,aut nõ multũ à naturali statu recesserint:tunc sanè & ad omnia illa quæ nuper à nobis exposita sunt , accedere oportet : & quũ velvti chorus quidã oĩa cõcinnè loquũtur, tũc certè fidere oportet,ac,si libeat, interrogare, nunquid aliqua manifesta antecesserit causa. Si quid enim huiusmodi æger fateat, expectata prima febris solutione, statim oportet lauare : quũ tũc certior sit tibi facta cognitio,ex ipso solutionis modo. Nam arteriarũ motus in hoc in totũ asśimilatur ei,qui in sanis deprehenditur,quum in nulla alia febre ad naturalẽ habitũ revertaĩ. Iam verò plurimis ephemerarũ humidi qdã vapores,& quibusdã etiã sudores vtiles cõspiciuntur,accesśione cessante.Quo tempore etiã vrinę multò meliores,q̃ circa febris initia, videbũtur: & si capitis aut alterius partis dolor simul invaserit,neq; hic amplius pśistet. Aegrotãtis quoq; in tolerãdo facilitas,magnũ & ipsa signũ, febris suauitatẽ tibi indicabit.Et si dũ lauant,nec horror aliquis insolitus molestauerit,nec ąlia tristitia adfuerit, post balneũq; & deinceps bene se habere pśeueret,tunc ne verearis offerre cibũ, & vinum,adhibito tamẽ pro tempore modo.Cõmuniter aũt omnib.detentis ephemera, vrinæ rufæ excernũtur.Adiungitur verò his qui propter tristitiã febricitãt,acritudo potius q̃ abvndãtia caloris:quemadmodũ è diuerso iis,q propter furorem.Sed & extenuatio corporis in iis quos tristitia aut cura vexarunt,cõspectior existit:oculorũ prętérea cauitas,& quędã inconsueta decoloratio.Hæc quidẽ sunt & iis q q̃vis modo aliter cogitarũt,cõmunia.Maximè itaq; ex oculis distinguere oportet.Nam ex his etiam in sanis animæ mores cõiicere possumus.At eos qui diu vigilatunt, arguit quædã palloris forma, faciésq; subtumens, * necnõ ipse oculorum motus,quo vix palpebras, humore q̃dã imbutas, attollere posśunt. At qui tristantur, aut cogitationibus detinentur,iis exiccantur palpebrę.Cauitas est commune accidẽs omnibus,mœrori,vigiliis,cogitationibus,non tamen furori.In hoc enim, nec oculorũ cauitas,nec manifestus pallor, & plus caloris atq; celerius ex imo ,prumpit:nec pulsuum magnitudo destruitur,quemadmodum in vigiliis,tristitia,& cogitationibus. Eorum etiã qui ex lasśitudine in febrem inciderunt,cutis est siccior,quàm in aliqua alia ephemera.Quæ autem ex

Febres cum bubone, si absque vlcere oriantur sunt suspectæ.

Ephemerarum curatio.

Inedia triduana ex ephemeris reddit acriores febres.

Signa maxima in omnibus febribus a pulsibus et vrinis petuntur.

Ephemerarum signa.

Pulsus in nullius febris intermisśione ad naturalem statũ reuertit praterquam in ephemeris.

Diariarum solutionem quæ accedant.

Ephemeras ex tristitia & solicitudine indicat extenuatio corporis.

Mores animæ ex oculis etiam in sanis cognosci.

Vigilantium via.

Cauitas oculorum quod indicet.

Ephemeras à densata cute discernedi ratio.

ex densata cute accidunt febres (densatur enim aut ex frigore, aut ex aliqua qualitate astringente) hæ quidẽ solæ inter omnes febres passio astricta existunt: ac vel solo tactu noscuntur, tum ob densitatẽ cutis, tum ob differentiam caloris, qui mitis quidem in primo tactu sentitur, acris autem, si plusculum tardemus. Non tamẽ & his vrinę sunt ruffę: neq; moles corporis cõcidit: neq; oculi redduntur aut caui, aut aridi: sicvti nec pulsus minores, quemadmodum in mœroribus, curis, vigiliis, aut exercitiis immoderatis.

De febribus ex inflammationibus inguinum. Cap. III.

Ephemeris ex inflammatione inguinum, quæ accidant.

Febres quæ ex inguinũ inflammatione fiunt, pulsus habẽt maximos, veloces, atq; frequẽtes: plurimúsq; illis calor inest: ac postq̃ febris constiterit, statim ex profundo quędã emergit humiditas, calida quidem, sed mitis. Atq; in totum facies rubicũda illis, & magis tumẽs, vrinęq; subalbidæ. Cõmunis autem omnibus huiusmodi febribus est pulsus æqualitas.

Ephemerarum curatio.

Curare igitur oĩes quidẽ oportet balneis. Cęterum qui ex cutis dẽsitate, aut inguinis inflãmatione febricitant, si in aẽre balnei immorari iusseris, haudquaq̃ nocebis. Reliquos omnes quamcitissimè oportet ab aẽre semouere. Si verò diutius in aqua immorari voluerint, permittere. Oleo aũt multo, & tepido, & manibus mollibus perfricare quamplurimum, sed eos pręsertim, qui ex labore febricitãt. Secundo autẽ loco, qui meatus habẽt astrictos: at tertiò, qui inguinum patiuntur inflammationem, quos nimirum sępius lauare expedit.

Ephemeris victus ratio conveniens.

Cibũ autem cõcoctu facilẽ assumere qui ex labore febricitant, possunt multoties: nõ æquè tamẽ, qui ex densitate cutis, aut inguinis inflãmatione laborãt, quorũ etiã vtrisq; tenuis victus est vtilis. Sed & vinum potare quantum possunt convincere sunt permittendi, quibus labor febris occasio extitit.

Mensura ratio in exhibitione alimenti per ephemeras febres, ex quibus sumatur.

Mensuræ aũt ratio, ex viribus & ætate sumitur ægrotantis: necnon ex naturali temperie, consuetudine, anni tẽpore, & regione, aliisq; id genus.

Vini potus quibus conveniat ephemeris.

Qui verò ex inguinũ inflammatione febricitãt, arcẽdi sunt à vini potu, donec inflammationes soluantur. At qui cutis foramina habent astricta, aut refrigerati sunt, si quidem non multùm hoc affectu laborent, nec plenũ corpus habeant, non sunt à vini potu prohibendi. Qui autẽ supra modum refrigerati sunt, aut pleniore corpore, prohibere vtile est. Rursus, qui ex vigiliis, aut aliquo animi affectu febriũt, postquã balneaueris, cibo humido ac boni succi reficere oportet: vinũ verò omnibus iis qui vigiliã passi sint, intrepidè offerre, nisi capitis dolore premant, aut pulsum venarũ in temporib. sentiant. Sed & iis qui ex ira aut mœrore aliquo, aut cogitatione febricitant, vinum est exhibendum: sicvti & illis, qui furore perciti fuerunt, quando omnino pturbatio fuerit refrigerata: nam prius sanè vsus vini erit periculosus.

Ephemerarum causis contrarias esse admolimdas.

Tentare autẽ oportet semper adferre contrariũ ei quod infestat: labori quidem, quietem: vigiliis, somnum: iræ, furori & tristitiæ, sermonibus, actionibus, spectaculis, enarrationibus, animi iucunditatẽ.

Ephemera cum bubone infestans, ab vlcere originẽ duxit.

Sic qui ex cogitatione laborat, oĩno ratiocinationes omittat. Et qui ex inguinum inflammatione febricitat, eius curationi intendat: ac multò prius vlceris, vnde originẽ habuit. Atq; hactenus de ephemerarũ indiciis, remediisq;. Reliquæ verò febres, nõnullæ ex inflãmationibus, nõnullæ ex humorib. accenduntur.

Febres ex inflãmatione sunt symptomata partium inflãmatarum.

Et quæ ex inflãmationibus fiunt, sunt velvti symptomata quædam partium inflammatarum.

De febribus putridis. Cap. IIII.

At q̃ ex humorũ putredine accẽduntur febres, eæ & dicũtur putridæ, & sunt nõ morborũ symptomata, sed ipsæ morbi.

Febrium putridarum differentia.

Ex his verò nõnullę quidem absq; accidentib. accidũt, & mitissimę sunt: nõnullæ item cum accidentib. vrgẽt. Earũ igitur quæ accidentibus carent, paucæ quidem ad exactam sui congnitionem, diem quartũ desiderãt.

De signis febrium intermittentium. Cap. V.

Quæ igitur cum rigore invadunt, nõ ab re ex earum esse numero indicabis, quæ per circuitus infestant. Tertianæ enim atque quartanæ in totum cũ rigore accessiones faciunt. Sed tertianæ quidem in primo insultu cum nimio sępe rigore incipiunt: quartanam autem non vidimus cum vehemẽti rigore incipientẽ, sed procedente tempore magnitudo ei supervenit, præter id, quòd nec statim ab initio hæc febris vt plurimũ solet invadere, sed aliis quæ antecesserint, subsequi.

Quartana non solet vt plurimum statim à principio invadere, sed alias subsequi.

Quartana itaq; solet errabundis febrib. supervenire. Quotidiana verò, rarò accidit absq; lęsione oris vẽtriculi. Rursus quartana ex male affecto splene gignitur: vt tertiana ex affectu iecinoris.

Intermittentiũ singulæ, quarũ partium comitentur læsiones.

Febrem tertianam quæ arguant.

Quæ verò cũ valido rigore incipit, magis febris tertiana, q̃ aliqua aliarum febriũ fore speratur. Quòd si reliqua etiã signa attestentur, hanc dubio procul in prima statim die tertianam esse cognosces. Etenim calor multus & acris adesse debet: pulsus autẽ magni, calidi, vehementes, veloces, atq; frequẽtes, omnisq; inęqualitatis, pręterquàm febrilis, expertes. Rigor porrò, velvti si à re aliqua acuta, plus q̃ frigida, corpus perpungeretur: quum ij qui quartanã aut quotidianam intermittentem patiuntur, potius frigidum rigòrem percipiant. Tempus autem anni æstiuũ: sicvti & locus, & præsens status calidus. Sit autem & ægrotantis natura calidior, & biliosior, & ætas adolescentis: & exercitationes potius quàm ociositas antecesserint: magisq; devstio, q̃ frigefactio, & parcitas cibi, potius quàm crapulæ. Vigiliæ quoq;, mœrores, atq; labores, & intensę cògitationes, ad eundem affectũ perducũt. Quòd si multos alios eodem tempore laborantes contigerit tertianis corripi febribus, hoc quoq; maximum aliquod, præter ea q̃ nuper diximus, signum erit. Si igitur hęc oĩa adfuerint indicia, aut saltem quæ maxima sunt, & sitis quoq; vehemẽs adiũgatur, vomitúsq; bilis, aut sudor, vel vtraq; supervenerint, tunc nulla dubitatio relinquitur. Quòd si inter hęc à febri quieuerit homo, hac in quam quæ ex suo motu est omnibus nota, propria verò febrium inæqualitas in arteriarũ motu relinquatur, tũc firmiter poteris esse tertianã febrem ostendere, ac si tertio iam die accessionẽ fecisse vidisses.

De signis quartanæ. Cap. VI.

Quartanarum indicia.

Dum rigẽt qui quartana tenẽtur, pulsus habẽt satis tardos & raros. Quũ autẽ consistit febris,

atq; etiam augetur, necesse quidē est vt veloces fiant, atq; frequentes. Seruatur tamē & tunc propria ipsius tarditas raritásq;, si additā velocitatē atq; frequentiā in accessionibus mediteris. Iam quæ omnib. cōmunis est febribus, in vno pulsu inæqualitatē, in hac manifestissimè licet cōprehendere. Multò nanque velocius principium, si némq; motus invenies, q̃ medium. Præterea æstum, & devstionē, & quendā velvti feruorem, qualis in tertianis videt, in quartanis haudquaquam invenies. Sed & ægrotantis natura inspiciunda est, an atra in ea bilis abūdet: & tempus quoq; anni, an sit autūnus: & præsens status, an inæqualis. Sic verò & loci natura, et morborum pervagantiū vulgariter, & an lien intumuerit, febrisq; antecesserit inordinata, & ætas senior q̃ cōsistentiū, & an cum sudore febres desinant. In his verò bilis flauæ vomitus minimè expectandus est: quemadmodū nec in quotidianis intermittentibus. Hoc etenim tertianarū est propriū signum. At quum febris cessauerit, si adhuc vestigium febris remīserit, pulsusq; iis, qui secundū naturam rariores atque tardiores fuerint, quartana proculdubio erit huiuscemodi febris.

De signis quotidianæ intermittentis.

Cap. VII.

Quotidianarū indicia.

Quotidianæ intermittētis calorem humidiorem cum quadam acrimonia esse oportet, non quū primum manus admouetur, occurrentem, sed per moram. Nam quædam fumosa caliditas cum multo vapore cōmista, perspirare videbit. Sed & his lōgè minores sunt pulsus pulsib. quartanarum, q̃ istarum pulsus pulsibus tertianarū. Rursus verò, tanto rariores sunt in quotidianis intermittentibus pulsus, his qui in tertianis, quantò illis pulsus quartanarum. At tarditas in vtrisq; eodem modo se habet. Minus verò siticulosa hæc febris est, tantumq; eam quartana excedit, quantùm istam tertiana. Humidissimum ètiam totum corpus in his febribus est, & vomitus pituitosi. Quæcunq; aūt excernūtur per ventrem, frigidiora, humidiora, erudiora, & pituitosiora existūt. Et quidem ætatibus, naturis, anniq; statibus, & temperaturis humidioribus, hæ febres accidunt. Nam adolescentē biliosa & sicca temperatura, nunq̃ vidi quotidiana corripi febre. Pueri autē, præsertim minores natu, & ex adultis pituitosi, & habitudinis crassæ, atq; ocio plurimo dediti, necnon crapulis, ebrietatibus, balneis assiduis, post cibū præsertim, vtētes, facilè à quotidianis capiunt. Loca etiā humidiora, atq; ex anni temporib. hybernū, ex statibúsq; humidiores, hanc præcipuè cōciliāt febrē. Quòd si populariter etiā grassetur, hoc quoq; nō parum ad eam dignoscendā conducet. Non tamen harum febrium declinationes, quemadmodū tertianarū & quartanarū, sudoribus terminantur: quare neq; ad integram quietem, exceptis paucis, perveniunt. Quotidianarū vrinæ sunt albæ, & tenues, vel crassæ & turbulentæ, vel rubicundæ. Tertianarum rufæ, vel subruffæ. Quartanarum variæ quidem, sed crudæ omnes.

Quotidiana quos præcipuè soleant corripere.

Quotidianarū declinationes non terminantur sudoribus.

Vrina intermittentium singulis propria.

De signis febrium continuarum.

Cap. VIII.

Febrium continuarū indicia.

Febres autem cōtinuas hinc cognosces, quòd nullum eis adest signum, ex iis quę adesse intermittentibus diximus: & quòd intra quatuor & viginti horas nō cessent. Si verò inæquale incrementū habuerint, hoc quidem pręter alia signa, longius etiam tempus ostendit: necnon si proprium febrium signum in pulsibus manifestum adsit. Quòd si inordinatio etiam ac inæqualitas ipsis vel incōcinnitas insit, & hoc etiā indiciū simul magnitudinis atq; continuitatis. Si verò in hoc statu permanentes, tertio die maiorē accessionem ostenderint, aut excremēta & vrinę omnino crudæ apparuerint, nō possunt huiuscemodi febres ante septimū diem terminari. Ad hæc, si quarta dies tertiæ diei similis fuerit, & febris velvti devrens, nec facies, aut reliquum corpus collabitur quicquā, huiuscemodi febris ad longius extendi tempus cōsueuit. Ac tales quidem sunt differentiæ earum febriū, quę accidentibus carent. Curatio autem cuiusq; earum deinceps scribetur: primùm tamen intermittentium, dein cōtinuarum. Ex intermittentibus igitur breuissima mitissimáq; est tertiana. Longissima autē, & quantum in ipsa est, haudquaquā periculosa, quartana. Quotidiana verò, & longa, & nō sine periculo. Porrò * vbi morbi existunt acuti, celeriterq; ad statum perveniunt, etsi valde tenuem victum exhibeas, non multum lædes. Vbi verò sunt diuturniores, nisi ab initio cibo vberiore reficias, hominē simul cum morbo perimes, aut intempestiuè victus modum commutabis. Neq; ènim oportet statu accedente offerre largiorem cibum quàm prius: sed contrà, potius tenuissimum victum, qui in toto morbo exhibeatur, in statum reseruare. Distinguendum autē est, num exquisita, an minimè exquisita sit febris. Etenim exquisita tertiana, ad maximū septem circuitib. iudicatur, estq; minimè periculosa. Alteram verò non exquisitā, quandoq; vidi, quū in autumno incepisset, in vere desiisse. Quantū autem hæ natura inter se differunt, tantùm rationabile est & rationem victus mutare. Ergo si quæ in principio sermonis tertianarū febrium indicia scripsimus, omnia adfuerint, exquisitā reddunt tertianā. Cuius accessionis tempus breue, quatuor, aut quinq;, aut sex: ad longissimum, vndecim aut duodecim horas cōplectitur. Atq; huiusmodi febrium vrinę, tertio die, aut ad summum quarto, coctionis signum ostendunt. Quibus sane indiciis exquisitā, à non exquisita tertiana distingues. Eadem quoq; ratione exquisitā quartanam & quotidianam. Cui enim omnia insunt indicia, quæ in quartanis febribus antea descripsimus, hæc vera & exquisita est quartana. Cui verò minimè, spuria & nō exquisita existit. Quotidiana etiā cui omnia quæ diximus insunt, exquisita est: quæ autē eam naturā non habet, spuria. * Nō igitur quemadmodū exquisitæ quotidianæ & quartanæ, sic etiam non exquisitę, sunt lōgæ. Nam quemadmodū exquisita tertiana est breuis, sic & quotidiana & quartana diuturnæ. Cæterùm non licet nobis bene prænoscere, nisi quantitatem morbi atq; virium accuratè expendamus. Etenim si vires adeò validæ fuerint, vt morbum vincere possint, necesse est ægrotum evadere. Sin verò contrà, omnino morietur.

Tertiana est breuissima mitissimaq;.

Quartana est longissima, minimeq; periculosa.

Quotidiana est prolixa, neque vacans periculo.

Acuti & velocissimo morbi, tenuissimā victus rationē postulant: vberiorem, longiores.

Tertiana exquisita ad maximum septem circuitibus iudicatur.

Tertiana exquisita accessio, duodecim ad summū horas cōplectitur.

Exquisita intermittentes, à non exquisitis quomodo distinguantur.

Præcognoscere illis nō licet, qui morbi & viriū magnitudinem nō expenderit.

De

De cura exquisitæ tertianæ. Cap. IX.

Tertiana exquisita curatio. Contrariorum contraria remedia sunt. Flaua bilis qualis sit humor.

Exquisitam ergo tertianã, vt quæ ex flaua bile cõmota invalescat, q̃maximè fieri potest refrigerare, atq; humectare oportet. Nam cõtrariorũ cõtraria remedia sunt: quę quidem q̃d superfluũ est, reprimãt: q̃d verò deficit, suppleant. At flauæ bilis humor, omniũ qui in corpore sunt, aridissimus, calidissimúsq; existit. Hunc igitur, quũ ad ventriculũ repit, per vomitum educere oportet. Quũ verò vergit ad inferiora, eodẽ modo per aluum: id q̃d fieri solet spontè in exquisitis tertianis. Per vrinam quoq; & sudores oportet ipsum vacuare. Ac venter quidẽ, mollibus clysteribus inaniẽdus est: vrina verò, potionibus, in quibus apiũ, aut anethũ maduerit, ꝓvocanda.

Vrinã quæ provocent.

Quòd si tibi coctionis signa monstrentur, iam cũ fiducia aliq̃d absinthij exhibebis: q̃d alioqui summũ est remediũ, vbi infestauerit bilis, si præsertim ex ipsius coma, quantùm sit satis, accipiẽs, melicrato intinxeris. Balnea verò calida ex aqua potabili, ꝓsunt: tum quia aliquid bilis educunt: tum q̃a sua qualitate & humectãt, & potẽtia refrigerãt.

Absinthiũ esse remedium summum contra bilis molestias. Balnea dulcia cur tertiana febri auxilientur.

At marinæ aquæ salsæ, nitrosę & sulphureę, plus quidẽ bilis educunt, sed magis sua qualitate nocent, q̃ evacuationib. iuuẽt. Semper aũt oportet cõtrarias qualitates, illis quæ invaluerint prĕter naturã, opponere: quũ hoc multò plus iuuet, q̃ quomodolibet evacuare.

Alterare invalescentes qualitates febriles, quàm vacuare, magis cõducit.

Hic itaq; in balneis scopus sit, vt corpus madeat, vtq; humectetur. Vbi igitur plurimum olei calidi infuderis, ad aquam perducere, ac madefacere oportet. Quòd si in ea natare voluerint, quantùm id facere possunt, ꝑmittendũ. At qui balneis admodũ delectãtur, si etiã bis in die lauari ꝑmiseris, nõ aberrabis. Sed illud semper habeto in memoria, vt tẽpestiuè id faciant. Si verò etiam coctionis signa ostendantur, si sæpius laueris, nihil deliqueris. A' vino autem, antequàm morbus coquatur, ꝓrsus est abstinendum. Verùm vbi cõcoqui is cœperit, dandum est ab initio tenue, aquaticum, atq; paucũ. Vbi verò iam propè est vt morbus soluatur, amplius est offerendum.

Vinũ correptis tertiana propinandum nõ esse, antequã appareant signa coctionis.

Tertianis exquisitis quæ victus ratio conveniat.

Cibi autem quicũq; humectant, atq; refrigerant, omnes vtiles sunt exquisitis tertianis. Cæterùm quantitas in ipsis sit tãta, vt bene concoqui possint. Ex oleribus quidem, atriplex, blitum, lapathũ, malua, lactuca, & cucurbita. Ex aliis verò, ptisanæ succus, sorbitio ex alica, ex piscibúsq; saxatiles. Ex volatilib. deniq; ea, quę mollibus constant carnibus. Quę autem talia non sunt, eorum alæ: testiculi quoq; gallorum, & suum pedes, & cerebra. Paruorũ verò si etiam dederis carnes assas, nihil nocebis. Sed & oua ad sorbendum sunt offerenda, & præsertim vitelli eorum: nam hi facilius quàm pars alba concoquuntur. Ex fructibus autem illos tantùm degustent, qui nõ sunt omnino difficiles coctu: Oportet abstinere à melle, sinapi, salitis & acribus omnibus: sicuti & à vinis satis vetustis & calidis.

Suum pedes & cerebra conferre tertianis, nec non assas porcelli carnes. Vitelli ovorum facilius quàm alba cõcoquuntur.

De cura tertianæ nothæ. Cap. X.

Tertiana notha curatio.

In iis verò quæ nõ adeò exquisitæ sunt, providendũ est, ne morbus augeatur, néve ęgrotantis vires corruant, quæ laborare longiori tempore debent. Quare operæprecium est scire, ad quantam magnitudinem morbus ipse sit pervẽturus, & quãtę sint ipsius ægri vires: vt ad ea inspiciens quæ maius auxilium pŏstulant, Inedia quidẽ in valentioribus vtaris viribus, & morbo cõcoctu difficili: largiori autem cibo, vbi vires sunt infirmiores, nec morbus admodũ ad cõcoctionẽ cõtumax. Iam verò in tertianis non exquisitis, nec statim circa initia balneare expedit, sed quũ primùm coctionis signa apparuerint. Nec cibũ quotidie offerre expedit, sed alternis dieb. Quies verò & calfactio circa pręcordia iuuãt, & sorbitiones quę concoquuntur facilè, & clysteria nõ admodum mollia. Quòd si sanguinẽ mittere oporteat, neq; hoc quoq; omittendũ est: sed ab initio statim tantum sanguinis detrahẽdum est, quantum præsens status exigit. Sit autẽ totius victus ratio, non quæ humectet, atq; refrigeret vniuersum corpus: sed quæ aliquẽ modum etiam assumat, ad calfaciendũ, incidendúmq;.

Tertianis nothis victus ratio conveniens.

Plurimũ igitur eos iuuat ptisanæ succus pipere adiecto. Ad hæc, hyssopũ, vel origanũ, vel spicã nardi mulsa infundẽs, & decoquens, ad bibendum ꝓpina, & quæcunq; alia ꝓvocantia vrinã, exceptis illis, q̃ præter modum calefaciunt, exiccántq;. Maximè verò post diem septimã danda eis iugiter est absinthij coma. Et quidem oxymel potione plurimos iuuat: & aliquid ex iis quæ molliter ventrẽ subducunt. Vomitus etiam post cibum, adeò his quibus hęc febris perdurauerit, vtilis est, vt multos sciam solis vomitibus statim fuisse curatos.

Tertianis nothis confert plurimũ vomitus provocatꝰ post cibum.

De cura quartanarum. Cap. XI.

Quartanas in principio esse tractandas leniter, nullámq; tum moliendã esse fortem evacuationem.

Quartanas ab initio mediocriter, ac leniter tractare oportet, nullũ forte medicamẽ, aut evacuationem exhibentes: nisi fortè sanguis vehementer superabvndãs appareat. Cæterùm si vena incisa, is qui fluit, niger & crassus videatur (qualis in iis præcipuè visitur, qui liene laborant) audacius mittendus est. At si flauus, aut tenuis cernatur, subitò supprimendus. Venam verò secare oportet, vel interiorẽ, vel mediam, quæ est in sinistro cubito.

Sanguinis missio in quartanis quatenus celebranda.

Victum deinceps instituere sine flatibus, ac optimum: ventrémq; emollire, iis quę vsitata sunt, expedit. Quòd si hæc nihil proficiant, clysteribus vtendũ est, à principio quidem mollibus, postmodum verò acrioribus. Arcẽdi sunt autẽ à suillis carnibus, ab omnibúsq; eduliis quę tenacia sunt, & tardũ habent exitum, quæq; tum refrigerant, tum siccant corpus. Vino verò vtendum est albo, tenui, & mediocriter calido, & volatilibus q̃ boni sunt succi, nec in paludibus degunt. Pisces sunt adhibendi, qui facilè cõcoquantur, ac molles carnibus, nihilq; tenax habentes.

Quartanis victus ratio conveniens.

Vtendum est autem salsamentis, & sinapi: ac certis diebus medicamẽ diatrion peperon, vel diospoliticũ est assumendum. Quòd si quotidie piper tantùm cùm aqua biberent, rectè etiam facerent. A' frictionibus autẽ, ambulationibus, atq; balneis, nõ sunt penitus prohibendi. Quanq̃ si omnino possent à balneo abstinere, solis cõtenti frictionibus, inde plurimũ iuuarentur.

Diatrion peperon quartanis vtile. Piper cũ aqua singulis diebus bibitũ, ad quartanas facere.

Iam si quartana ipsa sit breuis, nec admodum violẽta, nihil nocuerit si dieb. interiectis ad cõsueta exercitia se trãsferant. Hæc igitur ab initio, & vsq; ad statum sunt peragenda. In statu autem subtilior victus ratio adhibenda est, q̃ ante, vel pòst. Statim verò æger cõtinendus in quiete est: ac visceribus providẽdum vnguentis & cataplasmatis,

Quartana detentis vngenda esse viscera vnguentis, cataplasmatisq; emollientibus.

quę mollire et laxare possint. Deinde medicamẽtis vtendũ, quę ciẽdi vrinã vim habeãt. Vbi verò coctionis signa apparuerint, tunc sanè purgare oportet iis quę humores atros inaniãt, nõ semel tantùm, sed sæpius, si videat necessẽ. Vtendũ aũt & vomitib. statim à cibo: & si nihil ꝓhibuerit, elleborũ album est exhibendũ: primò quidẽ, permistum radiculis: quòd si nihil profecerit, ipsum per se. Cæterùm qui nequeunt evomere, ij vehementius ꝑ inferiora purgẽtur: ac postmodũ offeratur eis in potu, medicamẽ confectũ ex viperis: necnon quod succũ cyrenaicũ recipit. Quicunq; verò ab initio aliquid ex hisce medicamẽtis exhibuerũt, aut omnino ante statũ, quartanã quæ erat simplex, duplicem reddiderũt: aut omnino maiorem, atq; difficiliorem: ex duplici autem triplicem, aut omnino ambas difficiliores.

Quartana detentos, esse plures purgãdos, sed apparentibus iam signis coctionis.

Quartanis prodesse vomitus.

Theriace in quartana principio exhibita quid moliatur.

De cura quotidianæ. Cap. XII.

Quotidianæ curatio.

Quotidianã aũt quum volueris curare, oxymelite vtitor post primos dies, & illis quæ probè possunt vrinam ciere: vniuersúmq; totius victus caput sit ad incidendũ efficacius. Circa statum verò, de ventriculo est habenda solicitudo, ac de ipsius ore præsertim. Deinceps iubendum est, vt post radiculas & cibos assumptos vomãt. His etiam quæ pituitam subducunt, vtendum.

De cura febrium continuarum, quę carent accidentibus Cap. XIII.

Febrium continuarum quæ sola citra accidẽtia infestãt curatio.

In cõtinuis autem febribus, quibus nõ vltra septimũ futurus status est, si vires validæ sint, & ætas cõsentiat, admodũ exquisitus & tenuis victus est instituendus. In quib. verò vel status totius morbi longius abest à septimo, vel vires robustæ nõ fuerint, vberiori cibo ægri sunt reficiẽdi: quemadmodũ prope statũ tenuiori. Quũ aũt iam adest status, tenuissimũ victũ seruare oportet: deinde rursus semper vberiorẽ. Sanguinẽ verò mittere oportet, & ob morbi magnitudinem. Quibus aũt rubor multò intensior, quàm ꝓ naturæ ordine, & maior, quàm pro consuetudine, totius corporis moles, venæq; eminentes, extensæq; fuerint, iis etiam est auferendus, nisi vires, aut ætas, aut aliquid cõmemoratorũ, prohibuerit. Quòd verò humidus victus in febribus acutis omnib. iuuat, rectè iam dictum est. Cremorẽ igitur ꝓtisanæ, iis quibus nõ acescit, exhibere oportet: & melicratum quibus non bilescit, & sorbitiones ex alica, & panem ex aqua. Porrò in febribus præter modum calidis, vrentibúsq;, quũ primùm coctionis signa apparuerint, tunc audacter aquam frigidam propinabis. Modus verò in quantitate seruetur, quemadmodum tempus anni, regio, ætas, natura, consuetudóq; exigunt.

Victus humidus in febribus omnibus acutis conducit.

Aquam frigidã propinandã esse in ardẽtibus febribus quum primùm apparuerint signa coctionis.

De curatione febrium cum accidentibus. Cap XIIII.

Febriũ cum accidentibus infestantium curatio.

Quæ febres cum accidentibus vrgent, non ęquè simplicem exigunt curationem: sed pro viribus metiendum est, quanta sit ipsa febris, quantúmq; ex accidẽtibus immineat periculum: atq; ad id quod vehementius fuerit & difficilius, intendendum, non postbabita omnino etiam alterius cura. Etenim vbi simul cum ipsa febre sentitur circa os ventriculi anxietas, morsus, & imbecillitas, prius sanè vacuandi humores non sunt, quàm os ipsum ventris corroboretur, etiãsi cruditate aut cacochymia ęger ipse laboret. Sed nec si fuerit febris cũ ventris profluuio, alia est opus evacuatione. Verũ hęc sola sufficit, quãvis nõ sit pro ratione ipsius plenitudinis. Iam verò si quis simul & distentione neruorũ laborauerit, & sanguinis eguerit missione, neq; huic tantùm semel mittere oportet, quantùm exigit morbus, sed aliquid etiam accidenti est linquẽdum, cuius causa sæpe sudores eveniunt, & vigiliæ molestãt, & vires ægroti debilitantur. Ita etiã si vehementes vigiliæ, aut dolor intensus ægrotũ cruciãt, cauendæ sunt subitę evacuationes, ac multę. Ipsa pręterea ambiẽtis aëris tẽperies, loco accidentis cuiusdam habẽda est, dum exquisitè calida & sicca fuerit: qualis est tẽpore medio inter Canis & Arcturi ortũ. Si etiã valde frigida fuerit, tũc quoq; sanguinem mittere formidandum. Ob hęc etiã neq; in locis admodum calidis, aut frigidis, sanguinẽ mittere audemus. Quòd si regioni temporis status cõsentiat, etiã omnino abstinemus: si verò nõ cõsentiat, evacuamus quidẽ, sed multò minus, q̃ si neutrũ prohiberet. Tolerãtia etiã ægri, ceu q̃ddam accidens, expendenda venit: nec secus ipsa tẽperatura. Nam quicunq; calidi & sicci natura sunt, hi omnes facilè ab integris evacuationib. offenduntur. Cõsuetudo quoq; nõ parui momẽti est, quũ ad omnia alia, tũ præcipuè ad evacuationis indicationẽ. Quidã enim nunq̃ prius fuere vacuati, & multis cibis sunt vsi. Nõnulli cõtrà nec multis cibis sunt vsi, & evacuationib. assueuerũt. Hos igitur intrepidè evacuare oportet, si reliqua etiã consentiant: alios verò, ne si reliqua oĩa id suaserint. Eodẽ pariter modo & corporis habitus considerandus. Nam qui dẽsa & solida carne cõstant, nõ offenduntur facilè. Quare non oportet vereri ipsos vacuare ex toto, si quidẽ & alia id iubent. At qui mollẽ, & tenellã, & diffluẽtem carnẽ sortiunt, ij mirũ in modum sunt ad patiendũ habiles. Quare vel si reliqua omnia sanguinem esse mittendũ suadeãt, non tamẽ id facere audendum est, sed vtendũ aliis evacuationib. moderatè. Eodẽ modo & in iis qui supra modũ crassi aut macilẽn sunt, ab incidẽda vena supersedendũ, cæteráſq; integras evacuationes vereri oportet. His etiã & ætas annumerãda est, velvti quoddã symptoma, q̃d prohibendi integrã vacuationem vim habet. Neq;.n. pueri, neq; seniores hãc sine noxa tolerãt. Hosce igitur omnes, si dispositiones hortent, nõ semel, nec ex toto, sed paulatim oportet vacuare, inediis moderatis, frictionibus, clysteribus mollibus, perfusionibus, atq; balneis. Quòd si duo cõtraria symptomata aut morbi coẽant, adversus id q̃d magis vrgeat instaudũ, nec interim alterũ negligendũ. Eas verò quæ habentur ex accidẽtibus & morbis indicationes, non simpliciter, sed secundũ causam à qua singula fiũt, cõsiderare oportet: qualia sunt defectus animi, & exolutio: quę duo nomina de vnica re dicũtur, cuius plures existũt causæ. Siquidem nõ solùm ꝑ varios affectus corporis, sed etiã in vehemẽntissimis perturbationibus animi, nõnulli exoluti fuerũt: præcipuéq; senes, & natura imbecilli. Etenim plures eorum tristati, aut lætati, aut irati, aïo defecerunt. Qui aũt magis robusto sunt corpore, ex immodicis evacuationibus

Febribus quæ cum alui fluore infestant, non esse alia opus evacuatione.

Evacuationes subitæ ac multæ, quando cauendæ sint.

Sanguinis missionem prohibet aëris constitutio impẽsè calida aut frigida.

Calidi & sicci offenduntur ab immodicis vacuationibus.

Cõsuetudinem plurimum posse ad vacuationis indicationem.

Habitudines corporum quænam facilè missionem sanguinis ferant, & quæ difficulter.

Pueri senésque, integras vacuationes nõ ferũt.

Animi vehementissimo affectus senes præcipuè atq; imbecilles exoluunt.

bus idem panuni. Iam verò si abscessus quispiā rumpat, vires vehemēter lædit, ac tum pręcipuè, cùm materia simul tota ad ventriculū, vel ipsius os, aut thoracē defluxerit. Quòd si quādo etiam nos abscessus secantes, totū simul emittere pus volucrimus, animi defectū subsequi est necessarium. Nec verò laborantibus aqua inter cutē, tota simul humiditas (q̄vis ea pręter naturā sit) potest sine noxa vacuari: sed tunc quoq; necessum est, hominē deficere animo. Ex dolorū etiā vehemenna, similiter dissolutiones accidunt. Quinetiā neruus percussus, & musculi caput, & maligna in articulis vlcera, & immoderata quędā frigiditas aut caliditas, vitalisq; roboris exolutio, prӕterea insignis cruditas, obstructióq;, aut inflammatio abcuius prӕcipuӕ partis, aut os ventriculi malè affectū, aut improbę evacuationes, aut deniq; alia multa, de quib. postea dicem9, inferre possunt defectū animi. Quarū sanè causam singulę ,ppriā curanonē desiderāt.

Pus per sectiones abscessuū, si totum simul vacuetur, vires deucit.
Hydropis aquā nō posse totam simul vacuari, absq; deliquio animi.
Dolor vehemēs vires exoluit.
Deliquium animi qua inducant.

Porrò eos q ex choleris, & alui ,pfluuio, & aliis tum largè, tū vno impetu factis evacuationib. dissoluunt, frigida spargere oportet, & nares cōprehendere, & os ventriculi perfricare, iuberéq; vt vomant, stomachū irritādo digito vel pennӕ immissatone, ac deniq; alligare pedes & manus. Oportet aūt nexus fieri, plures quidem ac fortiorea circa manus, quādo per inferiorē partē fiunt evacuationes. Nā si vacuatio per superiora fiat, plures ac vehemētiores ligaturӕ cruribus admoliendę sunt. Situm quoq; aliquem parti fluxionem patienti expedit invenire, in adversum tendētem, sed moderatè. Nam si nimiū tendat, atq; ex hoc fatiget, nihilo minus irritatur, q̄ si inclinaret ad eundē. In vniuersum autē, aut ad cōmunia membria patiennib. in adversum trahere oportet, aut ad ea in quib. est fluxionis origo.

Deliquiū animi à vacuatione immodica, curatio.

Atq; ideo vehementes evacuationes quӕ ex matricib. fiunt, cucurbitulӕ iuxta mămas appositӕ, statim sedāt. Quӕ verò ex naribus, hepati ac spleni, secūdum narē patientē. Quòd si ex ambabus narib. simul plurimus sanguis effluat, vtriq; visceri applicandӕ sunt. Vinū etiam aqua frigida temperatū, curat eas, quӕ ex magnis fiūt evacuationib. dissolutiones: ac tūc pręsertim, quādo humores fluūt ad ventriculū. Cӕterū si aliquod viscus sit inflāmatū, aut caput doleat vehementius, aut aliqua alienatio animi affuerit, aut febris ardēs in morbo crudo, magna & penè insanabilia ex potu vini, huiuscemodi affectib. nocumēta provenūt. Iam verò qui frigidū potare nō sunt assueti, aut manifestè ex ipso lӕdunt, quiq; natura sunt frigidiores, & qui in extrema sunt senectute, & loco degūt natura frigidiori, & tēpore hyberno, cauere à potione frigida debent. At qui cōtrario modo se habēt, iis intrepidè illā offerre licet. Sit aūt vinū, in fluxionib. quӕ ad ventriculū fiūt, calidū simul & tenue, quale Lesbiū. In sanguinis verò fluxibus, crassum & nigrū, & acerbū.

Profluuia muliebria sedant cucurbitula iuxta mammas apposita.
Sanguinis fluxum è narib. cucurbitula prӕcordiis admota compescit.
Vinum frigida temperatū, vires exolutas ob immodicas evacuationes instaurat.
Vinum quibus non dandum.
Frigida potio quib. cōveniat minimè, et quibus sit propinanda.

Ipsis aūt locia imponere oportet, velvti vētriculo, matrici, stomacho, & thoraci, quӕ corroborandi vim habent: capiti aūt & fronti, prӕter hӕc, illa etiā quę refrigerēt. Et quibus vel in superficie, vel in naribus, vena aliqua disrupta est, medicamen aliq̄d ex iis quӕ sanguinē supprimere possunt, est imponedū.

Partes per quas fit fluxus, corroborandas.
Caput esse refrigerandum, vbi sanguis fluit per nares.

Porrò balneӕ in fluxionibus ad ventriculum quidem aptissimӕ sunt: at sanguinis fluxum acriter irritāt. Et quicūq; ob sudoris copiā animi defectū patiūtur, his etiā plurimū nocēt: vt quas potius astringere oporteat, atq; refrigerare. His etiam vinū frigidum exhibendū est, ac nihil omnino calidū. Sed nec etiam artus ipsorū ligare oportet, neq; cogere ad vomitū, neq; vllo modo mouere. At venis refrigerantibus aditū prӕparare: aērem quoq; domus alterare frigida & acida qualitate, myrtorū frondibus, & vitiū capreolis, ac rosis pauimentū consternentes. Nihil verò horū confert, vbi fluxiones ad ventriculum fiunt.

Deliquiū animi ob sudores curatio.

At qui exoluunt ob plenitudinē, eorū artus q̄plurimum perfricare oportet, calfacere, ac deligare. A vino verò & cibis sunt abstinēdi, & à balneis, si febriant. Sufficit aūt, si eis dederimus melicrati potū, in quo ebullierit thymus, vel origaoū, vel pulegiū, vel hyssopus. Convenit quoq; oxymel.

Exoluti à plenitudine quomodo sint curādi.

Quę ex matrice laborāt, atq; exoluunt, non aliter sunt curandӕ, excepto oxymelite. Fricare aūt ac deligare magis earum crura oportet, quàm manus. At quibus vterus aut sursum, aut ad latus revellitur, inguinibus & coxis cucurbitulas applicamus: & naribus quidē, ea quę fœtidissimū habent odorem: matricibus autem odorata, & ea quӕ laxare calfaceréq; possunt, medicamēta offeremus.

Vteri suffocationis curatio.

Si veò ob imbecillitatē ventriculi, animi sequat deliquiū, ea, quӕ roborandi vim habent, oportet emplastra adhibere: quale est quod fit ex palmulis, vino, farina hordei, croco, aloē, & mastiche. Madefacere aūt iis quӕ cōstant ex absinthio, oleo melino & mastichino, necnō nardo, vino, & œnante. Quòd si exvrantur, miscere ex refrigerantibus aliquid cōvenit, velvti cucurbitӕ, lactucӕ, portulacӕ, solani, intybi, atq; vuӕ acerbӕ succū. Aqua etiā frigida plerunq; iuuat malè affectos stomacho, si tempestiuè, hoc est, in declinatione, exhibeatur: alioqui plurimū obest. Atq; his qui os ventriculi imbecillū habent, vinū calidū exhibere oportet, si nihil prohibeat. Plurimum verò iuuat eos qui sic laborant, etiam frictio extremorū. Quòd si ex iis remediis nihil melius se habuerint, eos quidem qui advsti sunt, quamprimū ad balneas ducere oportet. Qui verò aliquid frigoris sentiunt, medicamen diatrion pepereon, ipsumq; piper solum, atq; etiam absinthiū bibant.

Exolutionis ob vētriculi imbecillitatem curatio.
Ventriculū roborantia.
Vinum calidū propinandū imbecillo ventriculo.

At qui exitiosis humoribus os ventriculi mordicantibus exoluunt, hos post aquӕ calidӕ, aut hydrelӕi potū, fac vomere. Vacuatis humoribus, partem lӕsam oportet modis omnibus roborare, partim iis q̄ admouent extrinsecus, partim absinthij potione. Cӕterùm si humores adhuc in ventre cōsistant, minimè sanè astringere, sed tantùm cōcalfacere oportet. Vbi verò multa pituita in ore ventriculi aceruata fuerit, fouere quidem plurimū oleo, in quo ebullierit absinthiū: postea mebcratū exhibere, in quo hyssopū, vel q̄d simile infusum fuerit: itē oxymeb, & piper, & diatrion pepereon, & diospoliticon medicamen. Victus ratio in summa, incidendi vim habeat.

Exoluti ob prauos succos, ventris os infestantes, quomodo curando sint.

Quę verò ex nimia frigiditate eveniūt exolutiooes, eodem modo curandӕ sunt, quo bulimi, omnimodo calefacientibus. Vinum igitur

Exolutionis ob refrigerationē curatio.

eis exhibere oportet, calida temperatũ: ac cibos qui calfaciẽdi naturã habeãt: fricareq́ & calfacere ad ignẽ simul.

Exolutionis à calore orta curatio.

Quę ex calore nimio accidũt deliquia animi, iis quę refrigerãdi et roborãdi vim habẽt, curant. Statim igitur ipsos corroborabis, si aqua frigida sparseris, & flabellaueris, et os vẽtriculi pfricaueris, & agitaueris, vinóq; & cibo refeceris.

Exolutionis ob febris, aut phlegmones magnitudinẽ, curatio

Atqui ob inflãmationis magnitudinẽ, aut vehemẽtis febris malignitatẽ, animi defectũ patiuntur, et in principiis accessionũ refrigerant, iis artus fricare fortiter, & calfacere, cruráq; ac manus alligare, & vigilias, cibiq; & potus omnimodã abstinentiã pręcipere oportet. Optimũ verò in his, quid futurũ sit pręcognoscere.

Exolutionis ob siccitatem futurę, præcautio.

Eos etiã qui ex siccitate in principiis accessionũ, defectũ animi sunt incursuri, optimũ est pręvidere. Nam si duabus aut tribus horis ante accessionẽ exhibito cibo cõcoctu facili, manus ac pedes cõstringi iusseris, nõ interibũt. Quòd si magnũ imminere periculũ suspicatus fueris, vinũ in alicã elixam infusum, dare anticipabis: aut panẽ quoq; ex alica. At si mediocris expectatur defectus animi, parcendũ est vino: sed sufficit tunc mâla punica, aut pira, cibis ipsis miscere.

Exolutionis præter expectationem obortæ curatio.

Iis q præter expectationẽ in periculũ inciderũt, vinũ calidum, & panis est exhibẽdus: parumq; aliquid cum eo alicæ calidæ.

Exolutionis ob mẽbri præcipui obstructionẽ factæ, curatio.

Qui ob præcipui membri obstructionem linquuntur animo, iis oxymel dare oportet, atq; ex hyssopo, origano, pulegio, & melle potum: cibósq; incidendi naturã habẽtes. Sed nec deterius fuerit artus perfricare, deligaréq;. Prodest etiam hisce potibus vti, qui vrinã ciendi vim habent: velvti qui anethum, fœniculũ, apium, petroselinũ, ammi, daucum, & spicam nardi recipiũt. Quæ vbi vbi manifestè iuuerint, iam vino albo & tenui, nec admodũ antiquo, est vtendũ. Fiunt verò & in huiuscemodi dispositionibus, cùm vehementes fuerint, pulsus inæquales intercidentésq;.

Exolutionis ex immodica puris aut aquæ inter cutẽ evacuatione, curatio.

Qui ex abscessus disruptione, aut sectione exoluunt, aut ex superflua aquę inter cutim inanitione, ij quidem cõfestim optimis odoribus sunt fouendi, Pauló aũt pòst, sorbitionibus cõcoctu facilibus sunt reficiendi.

Exolutionis ob animi affectus orta, curatio.

Si verò ob tristitiã, aut gaudium, aut timorẽ, aut iram, aut terrorẽ, exolui videantur, odoribus, & narium apprehensionibus revocandi sunt, cogendiq; ad vomitũ. Eodẽ pariter modo, qui ex vulneribus, aut purgationib. aut dolorib. qui in articulis, neruis, & musculorũ chordis eveniũt, exoluũtur, revocandi statim ab eo affectu sunt: postmodum verò, cõveniens passioni cura afferenda.

Exolutionis ob dolores intestinorum, curatio

Defectus animi quæ ex intestini laxioris doloribus, aut ilei, aut similibus cruciatib. fiũt, ex patientiũ locorũ calefactione frictionéq; extremorũ curantur.

Exolutionis ortæ à virium imbecillitate, curatio.

At quæ ex propria imbecillitate viriũ, quæ regunt corpus, eveniũt exolutiones, ex intemperie videlicet ortæ, partiũ à quib. vires proficiscũtur, cõtrariis intemperaturis curandæ sunt.

Facultas vitalis, naturalis, et animalis vnde proficiscãtur, et ex quib. dignosci earum imbecillitas possit.

Virtus ergo vitalis quæ ex corde nascitur, ex pulsuũ imbecillitate cognoscit. At quæ ex hepate oritur, et naturalis dicit, ex sanguineis egestionib. ab initio aquosis atq; tenuibus, postmodũ verò crassis, ad modũ fæcis. Quæ ex cerebro originẽ ducit, quam animalẽ appellant, ex motuũ voluntariorũ imbecillitate deprehendit,

De cura capitis à variis occasionib. læsi. Ca. xv.

Igitur s . ptomatũ causæ, cõgruam curationem ostendunt.

Capitis doloris per consensum curatio.

Velvti si quis doleat caput, simúlq; fastidiat cibos, ex faméq; sentiat mordicationem, iubendus est vt evomat: nam vel bilem vomet, vel pituitam, vel vtrunq;.

Capitis dolorũ species variæ.

Porrò qui cum grauitate dolores capitis fiunt, multitudinẽ indicant. Qui autem cum mordicatione, vaporis humorisve acritudinẽ. Cum pulsu verò, inflammationem. At cum tensione, si quidem sine grauitate ac pulsu, spiritus flatulenti & crudi multitudinem. Si verò cum pulsu, inflammationẽ corporis membranosi. At si adsit grauitas, multitudo intra membranas cõtenta significatur. Cùm igitur omnia distinxeris, causam ex qua horum singula fiunt, cõsiderare oportebit. Velvti si multitudo vaporis atque humoris contineatur, advertere oportet, nũquid ob magnitudinẽ febriũ humores diffusi, ac velvti efferuescentes, ad caput ascenderint, aut propter eius partis imbecillitatẽ, aut ob totius corporis plenitudinẽ: hanc enim totius corporis evacuationib. haud difficulter curabis.

Capitis doloris ob imbecillitatẽ contracti, curatio.

Revulsionis modi diversi.

Eam verò quæ ex partis imbecillitate cõtingit, partim quidem in cõtrarium trahendo per totũ corpus, partim ipsi capiti remedia adhibendo. Atq; in contrariũ quidẽ trahes, clysterib. acribus, nexibus, frictionib. plurimis infernarũ partiũ, & si expediat, sanguinis aliquãtula detractione. Partem aũt sanabis eo tempore quo ad vniuersum corpus retrahis, iis vtens aspersionibus, quæ à capite vim repellẽdi habẽt: ac dein evacuantibus: postremò deniq; corroborantib.

Repellere humores à capite, quæ cõmode possint.

Repellit aũt oleum quod immaturũ dicitur, ac tum oxyrhodinũ, tum rosaceũ, & quæcũque ex capitibus papauerĩs, & teneris oliuæ germinibus, & hederæ corymbis, menthaq; viridi, & sisymbrio fiunt. Vtendũ verò ipsis, in multitudine crudiori & frigidiori, tepidis: in calidiori autem & biliosiori, frigidis.

Vacuare discutereque capitis humores quæ cõmode possint.

Evacuat etiã dissoluitq;, oleum calidum, ipsum per sese: & magis si antiquum fuerit, & Sicyonium, aut anethum feruefactum in ipso fuerit. Quòd si spondylion, vel serpyllũ, vel pulegij comam, vel calaminthæ, vel menthæ, vel sisymbrij, intus decoxeris, ita etiam crassiores succos vacuaueris. Hæc verò ipsa, virium etiã aliqd mẽbro imbecillo adijciũt. Quòd si etiã ex vsu videat, per nares atq; palatũ expurgatio moliẽda est, sternutamentũq; excitandũ. Si ad balneas hominẽ duxeris, siccis sindonibus caput est perfricandũ, sálq;, & nitrũ, & synapi, sine oleo imponendũ. Hæ itaq; sunt ex particulæ imbecillitate, doloris capitis medicinæ.

Capitis doloris ex magnitudine febris orti, curatio.

At quando ex magnitudine febris accidit, & medicamẽta adhibere cõvenit, frigidę qualitates ac vires, & quę ex hydrelęo & oxyrhodino, & papaueris capitulis, perfusiones cõstant, expediũt.

Capitis dolor, quarũ excretionum sit signum inseparabile.

In dolore autẽ capitis, q sanguinis fluxũ, aut vomitũ decretoriũ significat, remedia inuestigãda nõ sunt: cũ nõ accidẽs, sed talis dolor bonũ existat signũ. Siquidẽ vbi natura excretionẽ aliquã, ac præcipuè vomitum, aut sanguinis per nares fluxũ molit, hoc inseparabile indiciũ est capitis dolor.

Ardentes febres cõsueuerunt iudicari per excretiones.

Cõsiderandę igitur ad cognoscendã crisim, primũ quidẽ sunt febriũ species, an calidę sint, atq; vrentes: nã hæ per excretiones iudicari cõsueuerũt: quẽadmodum

dum quæ molliores sunt, ac velvti *fumigantes, diu durãt, & sæpius in abscessus cõtendũt. Secũdo loco, an morbus sit salutaris. Nam quis, obsecro, bonã crisim in morbo pnicioso expectauerit? Tertiõ ad hæc totius morbi tempus considerandum. Nam si principij vel augmenti adsit signũ, minimè aũt status, nec concoctionis signa in vrinis, vel sputis, vel alui excrementis cernantur, nõ est quod bonã speres crisim. Porrò difficilis tolerantia antecedere omnẽ crisim solet. Quę quidem si in die accidat, crisis sequetur noctu, si aũt noctu, in die. Si igitur tale aliquid videas, considerandum est, quotus sit ægritudinis dies.

Crisim omnem præcedit difficilis tolerantia.

Septimi dies natura.

Sexti dies natura.

Etenĩ septimus dies, etiã ex paruo naturæ apparatu, ad crisim per excretionẽ mouet. Sextus verò magno apparatu indiget, & sæpe neq; vlla in eo fit crisis, nec sine periculo, nec fideliter accidit. Ergo si dolor capitis statim ab initio nõ inuasit, sicvti quoddã ipsius morbi symptoma, sed * in ipsa ante crisim perturbatione: dein si collũ etiam aliquid cõdolescat, & præcordia retracta sint, aut repẽtè supervenerit difficilis respiratio, pulsúsq; in tumorẽ subitò elati, nõ reciderint in paruitatem, neq; debiles fuerint, statim crisis per sanguinis fluxũ è naribus expectanda est. Si verò nõ modò nõ deciderint, sed etiã in altũ attollantur, & vehementiã assumpserint, faciem iam ægrotantis inspicere oportet. Nam si quod in ea membrũ *palpitet, aut venæ quæ sunt in temporibus pulsent, aut malũ, vel nasus, vel oculus rubidior sit factus, magis etiam talis crisis est expectanda. Quòd si etiã inuiti illachrymẽt, vel imaginent se splendores cernere, ac nares ipsas scalpant, tunc nõ iam fluxurũ, sed iam fluentẽ cõspicies sanguinẽ. Nec verò ex his perterrearis, si hominem desipientẽ, aut resilientẽ videris. Nam & hæc humorũ repentiũ ad partes supernas indicia sunt. Præterea si ægrotus sit adolescens, aut alioqui natura calidus, aut multo sanguine abũdans, magis adhuc de hoc sperandũ erit. Quòd si sæpius etiã antea illi sanguis è naribus fluere est visus, hoc vel solum sufficit fluxus sanguinis spem cõfirmare. Si verò & tẽpus anni æstas sit, vel calidus cœli status, & si plures eo tẽpore crisim ex sanguinis fluxu habuerint, ægriq; corpus plenũ extiterit, & consuetæ excretiones retentę, hæc inquã omnia spem vehementius augebũt.

Sanguinis criticam excretionẽ per nares, quæ indicent.

Excretiones prænoscet facilè, qui vnde motus natura agatur, & in quam partem, inuestigarit.

Has itaq; & alias excretiones omnes prænoscere licet, si hæc duo tantũ explorauerimus, & vnde naturæ motus agatur, & in quam partem. Siquidem quæ deficiunt adiuuabimus, & quæ immoderatè feruntur, coërcebimus, si ista nouerimus. Veluti cõfestim sanguinis fluxus ex splene magnæ cucurbitæ sinistris præcordiis superpositæ, facilè retrahunt. At qui ab hepate proficiscit, dextris. Qui ab aliis membris, eadem ratione.

Sanguinẽ fluentem ab hepate & ab splene, cucurbitula admota illis visceribus retrahũt.

GALENI PERGAMENI
de arte curatiua ad Glauconem, lib. II.

CAP. I.

DE iis autẽ quæ in singulis corporis partibus fiũt passionibus, deinceps sumus dicturi, ab inflammatione auspicari: q̃d sæpius hæc accidat, plurimæq; ipsius sint differentię, ex quarũ singulis solent febres oriri. Cõmunis igitur in omnib. est immoderata caliditas, & veluti quędã efferuescentia, vnde & phlegmones nomen de ipsis efferre veteres consueuerũt.

Inflammationibus omnib. est communis caliditas.

Propriam aũt quandam in singulis differentiã invenies, ex qua eius speciem agnosces, & convenientem assequêris medelam. Porrò prima inflammationis differentia est, secundũ quã hanc quidem humidam, illam verò esse siccam cõtingit. Humidã quidẽ, quæ ex calida fluxione mẽbrum occupãte accidit. Siccã verò, quando nullo humore influente, calor naturalis efferuescit. Hæc autẽ, vsq; ad aliquid quidem, veluti febris est membri. Cùm verò iam ad immoderatã caliditatem ac siccitatẽ peuenerit, corruptio atq; extinctio omnimoda fit.

Inflãmationis prima differentia.

Rursus illius differentiæ q̃ cũ humorũ affluxu accidit, multæ species existunt. Nam fluente sanguine, altera: flaua bile, altera ambobus simul, alia tertia. Et quidem in earum singlis, vel iam putruit id q̃d influxit, vel in membro impactum putrescit. Præterea vel crassum est, vel tenue, vel optimum, vel deniq; acre.

Inflãmationis quæ cum affluxu humoris infestat, multiplex differẽtia.

Inflãmationis ortæ à sanguine indicia.

Sanguine igit optimo ac mediocriter crasso ad particulã aliquã confluẽte, atq; ob multitudinẽ cõculcato, vehemens dolor arripit hominẽ, nisi hebetis sensus ipsa fuerit particula: pulsusq; in ꝓfundo permolestus sentit, tendiq; omnino & cõrundi membrũ apparet, cum vehemẽti incendio, renitẽtia & rubore. Quæ sanè passio totius generis nomen recipit, inflammatioq; vocat, ex omni ferè occasione ꝓveniens. Quippe vulneribus, distentionibus, disruptionibus, contusionibus, scissionibus, exercitiorũ laboribus, exarticulationibus, ac pręterea fracturis, & spõtaneis vlceribus advenit.

Inflãmationis causæ.

Quinetiam si quando immodicam plenitudinẽ venę ipsæ cõtrahant, tunc id quod superfluũ est, effundũt ad aliquã partem, quæcunq; eo tempore fuerit aptior ad recipiendum. Eadẽ nanq; erit reliquis omnibus imbecillior, vel rarior, vel ad motum procliuior, vel minus nobilis.

Recipientes superuacua particulæ, quales necessariò esse debeant.

Regũ morbi productio.

Flaua verò bilis, quando propriam naturã seruans, vnà cum sanguine per totũ corpus defertur, morbum regiũ producit. Cùm autem secernit sola, in aliquamq; decumbit partẽ, herpetem gignit.

Herpetis generatio.

Cæterùm si sit cõsistentia crassa, totam exvlcerat cutim, vsq; ad carnem subiectam, qui affectus herpes exedẽs vocatur.

Herpes exedens vnde accidat.

Si verò tenuior fuerit, id quod in superficie est tantùm, velvti devrit: quæ species generis sortitur appellationẽ, quum simpliciter herpes dicatur. Nam ex reliquis speciebus duabus, * illa quidẽ cuius nuper mentionẽ fecimus, vocatur herpes exedens: altera verò, miliaris, quòd in ea pustulæ paruæ ac multæ, per summã cutem similes milio, excitentur. Fit autem herpes huiusmodi etiã ex bile quidem, sed minus calida & acri, q̃ * illæ species priores.

Herpes miliaris vnde exoriatur.

Erysipelas vnde gignatur.

Quòd si ex sanguine & flaua bile calidioribus quàm oporteat, mista ipsa fluxio fuerit: aut ex sanguine quidẽ, sed feruido, & substantia tenuissimo: erysipelas hic affectus vocatur, multò inflãmatione calidior, magisq; flauũ colorẽ referens. Non dolet tamen affectus hic, quemadmodũ inflãmatio: nec vt aliqua inflammationis species pulsum, aut cõpressionẽ, aut similem invehit tensionẽ. Cæterùm interdũ miscetur inflãmatio cum erysipelate. Si igit in mi-

Erysipelas phlegmonodes quãdo accidat.
Phlegmone erysipelatodes quãdo fiat.

scella ipsa exvperēt propria erysipelatis accidentia, affectus is erysipelas inflammationis particeps nominatur. Si verò inflãmationis accidentia prępolleant, dicitur inflammatio erysipelatodes. At si accidentia vtriusq; esse appareāt æqualia, tunc erysipelas & inflammatio ex æquo misceri dicuntur.

Erysipelas solius cutis est passio.

Exquisitum itaq; erysipelas, cutis solius est passio. Non tamē ipsa inflãmatio pertinet tantùm ad cuti subiectas partes, sed ad has quidem præcipuè: nonnunq̃ verò etiam ad cutim.

Carbunculi generatio.

At verò si sanguis influēs calidus sufficiēter fuerit & crassus, quodcunq; membrū invaserit, hoc exvrendo, vlcus cū crusta excitat: quicquid autē circūiacet, in inflammationē attollit effervescentē, grauiterq; dolentē: qui affectus carbo appellat. Similiter etiam, si sanguis influens niger extiterit, crassusq; & fæculentus, & feruēs, simul aūt & saniē quandā tenuem admistam habuerit, pustulas per summā cutis excitat, similes iis quæ ex igne fiunt. Quibus disruptis, crustosum sub ipsis vlcus invenit. Qui affectus etiā est carbo. Phlegmone itaq; in hasce species vniuersales distinguit, ad quas nimirū referuntur aliæ omnes particulares. Etenim bubo, phyma, & phygethlon, glandularum affectiones existunt:

Bubo quid.
Phyma quid.
Phygethlon.

bubo quidē, inflammatio: phyma, quod statim augetur, atq; ad suppurationē festinat. Phygethlon autē erysipelas particeps inflammationis, aut inflammatio erysipelatis particeps nominatur.

Ophthalmia quid.
Pleuritis quid.

Sic etiā & ophthalmia, eius membranæ quę corneę inhæret, est inflammatio. Pleuritis verò, costas succingentis membranæ.

Synanche.
Peripneumonia.

Quemadmodū & synanche gutturis: atq; peripneumonia, pulmonis. Eas igitur quæ in partibus apparētibus conspiciuntur inflammationes, promptū est quidem cognoscere. Quę verò in occultis, & febres omnino afferunt, non æquè discerni possunt.

De causis inflammationum. Cap. II.

Inflãmationis causa vna est fluxio.

Est autem vna quidem apparentiū inflammationum causa, eaq; non vsqueadeo occulta, quæ fluxio appellatur: nisi quandoq; eis cōiungatur, quæ aliqua alia ex causa evidente, factæ vident. Cum enim nulla ex his præcedente, repentè mēbrum inflammationē patitur, ea quæ hunc affectum gignit causa, fluxio vocatur. Affectus aūt ipse, dispositio rheumatica. In curatione cuius, duo magni committuntur errores, vbi statim in ipsis auspiciis, vel nulla de toto corpore prouidentia habetur: vel ipsum calfit, atque humectatur membrum.

Inflãmationis curatio.

At qui rationē simul & experientiam sequunt, ij totū in primis corpus vacuare quibuscunq; evacuationib. cōsulunt: ipsam verò inflammatā partē, perfundere, ac superlinire eis, quæ id quod influit repellendi vim habent: ac deniq; quod in membro patiēte cōtinetur, educere: vimq; ac robr adiungere iis, quæ iam affectæ sunt partibus.

Evacuaturo corpus quæ sint prius consideranda.

Verū vt rectè quis vacuatione vtatur, ætatem, anni tempus, regionē, pręsentem aëris statum, robur eius qui afficitur, habitumq; & consuetudinē, necnō ipsius morbi naturam oportet considerare. Ex his nanq;, quando vacuandū sit, aut minimè, et vnde, & quomodo, invenitur.

Genu inflãmati curatio.

Si igitur ad genu fluxio ferat, atq; id plurimū attollatur, præterea totū corpus sanguine plenū appareat, & valida laborantis vis, tempúsq; anni sit ver, & temperata regio: æger verò sit adolescens, aut iuuenis: is sanguinis evacuatione ex superioribus partib. indiget: oportétq; eius incidere in cubito venā, aut scilicet interiorem, aut mediā: cùm semper fluxionis motum ad contrariū revellere oporteat.

Revulsionē fluētium humorū esse in cōtrariū moliendam.
Genu inflãmato emplastrum commodum.

Ipsi autē laborāti particulæ, si quidem nō admodū doleat, emplastrū ex semperviuo, & corticibus punicorum malorum in vino decoctis, & rhu, & farina hordei cōstans, est admouēdum. Hoc siquidem repellit quod influit, atq; id quod continet exiccat, & circumiacētia membra corroborat.

Genu inflãmato dolorem magnum leniētia, hyeme quidem calida, æstate sunt admouenda frigida.

Cum magno autē dolore fluxu incidente, sufficit vehementiā doloris lenire, cum aliquo ex iis, quæ ex vino dulci, oleo rosaceo, & pauca cera, in vtroq; liquata, cōstant. Oporter aūt hæc lanis excipere pinguibus, quæ plurimū habeant œsypi; & æstate quidem frigida, hyeme autē tepida apponere. Sic etiā cataplasmata ex arnoglosso, lente, pane, & rosaceo oleo adhibere: paulò verò supra patientes particulas admouere spongiā vino austero intinctam, aut aqua frigida, cui mistum parum aceti fuerit.

Repercutientia esse applicāda paulò supra patientes particulas.
Fluxionis discutienda quæ medicamenta conveniant.

Quòd si ex hac medendi ratione magnus vsus sentiat, nec alicvbi pus se ostendat, mollibus medicamētis ad fluxiones vtendum. Optima verò ex his sunt, quæ exiccandi & repellendi q̄d fluit, sine dolore vim habent. Quemadmodū ea quæ vehementer cōtendunt, atq; idcirco dolorē afferunt, plus doloribus obsunt, q̃ exiccando proficiant. Tale igitur sit medicamen, quale est quod ex chalcitide constat, remissum oleo rosaceo. Si verò lanam mundā vino acerbo humectaueris apposuerisq;, plus iuueris. Quòd si pus se in particula ostenderit, cataplasma offerre oportet semel aut bis. Plus verò ad pręsens iuuat farina hordeacea. Adiungendum tamē aliquid vel aceti, vel vini.

Vlcus, sectlo pure, quibus sit abluendum.

At postq̃ secueris, & pus evacuaueris, cauendum est deinceps, ne oleū aut aquā imponas. Quòd si quando vulnus abluere oporteat, melicrato, vel oxycrato, & vino, & mulso est vtendū. Superponendum verò, si adhuc inflammet, ex lente cataplasma. Si verò absq; inflãmatione fuerit, aliquod ex iis medicamentis, quæ emplastica nominant, & præcipuè quod ex chalcitide cōstat. Imponenda autē super hæc extrinsecus, spongia, aut lana vino acerbo infusa: ad quæ quidem opportunā est, q̄d aquā marinā recipit. Vulneri aūt, nullum ex pinguibus medicamentis est admouendum: quandoquidē exquisitè exiccare expedit. Ac sic sanè sanare oportet inflammationes ex fluxione ortas.

Supperādis inflãmationibus conveniens cataplasma ex farina triticea, quæ in oleo & aqua ebullierit.

Quę verò alia de causa fiūt, humectare calfacereq;, nihil prohibet. Quas quidē si perducere ad suppurationē volueris, cataplasma ex farina triticea, quæ in oleo & aqua ebullierit, est apponendū.

Inflãmationes quando scarificandæ.

Quòd si quando scarificare oporteat, ne hoc quidē verendū est. Si verò eas quæ ex fluxionibus fiunt inflãmationes scarificaueris, magnū adferes malū, ac per initia præsertim. Quæcunq; aūt ex ipsis, iam inveteratæ existētes, post totius corporis evacuationē, quasdam duritie atq; nigrities retinent, ab his per scarificationē sanguinē auferre nil ꝓhibet: & emplastrū ex farina hordeacea, & ceratum, & aliud aliquod medicamen ex discutientib. admouere. Non tamen

ex vena

ex vena in talibus sanguis necessariò mittendus est: sed ventrem tantummodo expurgare sufficit, medicamine quod bilem flauam educat: vel solo clysteri acri, si affectus ipse sit paruus. Quæ verò ex vlceribus fiunt erysipelata, & quæcunque adeò manifestas causas sortiuntur, si statim volueris cataplasma apponere ex farina hordeacea, & præsertim si antè scarificaueris, nihil nocebis. At inflammationibus quæ cum erysipelate sunt coniunctæ, & erysipelatis cum inflammatione, adhibenda mista curatio est: semperq; illi, quod magis præpollet, resistendũ.

Herpetis curatio.

Herpetes autem, quantũ ad totius corporis evacuationẽ attinet, vt erysipelata curare oportet: quantũ verò ad *eam quæ patienti debetur particulæ, nõ omnibus similis cura adhibetur. Nam qui exedentes sunt, refrigerari quidem desiderant, quemadmodum alij herpetes, & erysipelata: nõ tamẽ ea ferunt medicamenta, quæ præter id quòd refrigerant, humectare etiã sunt apta: sed sola admittunt refrigerãtia, quæ maximè exiccare possunt. Quare superimponere ipsis oportet, ab initio quidẽ ex vite capreolos, & folia rubi, & rubi canini, & plantaginis. Post hæc verò & lentẽ adiũgere oportet, & aliquando mel, & hordeaceam farinam, quódq; antea scripsimus ad inflammationes quę ex fluxione eveniũt cataplasma, dempto ab eo semperviuo. Ipsas verò partes exvlceratas invnge medicamentis, quæ ad herpetas in pharmaceuticis libris descripta sunt: quę quidẽ, vbi vti volueris, ex vino dulci, aut tenui & albo, & subaustero, minimè tamen acri, liquefacere oportet. Quòd si posca aquosa vice horũ aliquando vsus fueris, nihil deterius feceris. At in longum tẽpus protractis vlceribus, ad id vina sufficienter austera cõveniunt: præcipuè verò nigra. Quo tempore ipsis etiã medicamẽta congruũt, quæ ad Polyidam, Pasionem, Musam, & Andronem relata extãt. Herpetas verò qui summa tantummodo exvlcerãt, nisi diu perdurauerint, nullo horum invngere oportet (advrunt enim fortiter, & vehementer exiccant) verùm istis sufficiunt, quæcunq; vim glaucij habent medicamenta. Quæ quidem aqua diluenda sunt, vel aceto, si nil ex aqua profecerint. Quòd si etiã solani succo intinxeris, vel arnoglossi, plus etiam cõferes.

Vlcus omne exiccari postulat.

In summa verò, omne vlcus exiccari poscit, idq; medicamento neutiquã irritante, nisi vbi malignum, putrilaginosúmq; ipsum vlcus fuerit.

Vlcera maligna qualia medicamenta postulent.

Talia siquidem, acriora medicamina postulant, & quę igneas vires posśideant: quale est misy, chalcitis, arsenicum, calx, atq; sandaracha. Sępe verò vbi ista cesserint, admouemus ignẽ.

Carbonib. qualia medicamenta conveniant.

Eadẽ ratione vocatis carbonibus, super ipsam crustam, huiuscemodi medicamentorũ est natura cõveniẽs. Non tamen loca circumiacentia tangere expedit, alioqui dissolues ea, exvlcerans quę minimè expedit.

Andronis trochisci.

Sed Androois trochiscis potius vtendũ est. Si quando verò invaluerit rubor, plurimaq; inflammatio, medicamentũ ipsum dulci diluendum est, vel succo plantaginis: quemadmodũ si magnus tumor simul infestet, vino quidem acerbo in principio, postmodum verò & aceto. Cataplasma eõam ex orobi farina & oxymelite confectum, est appoonendum: atq; ante hæc omnia, statim ab initio tantùm sanguinis auferendum, quantũ sit satis, nisi quid aliud prohibuerit. Hæc itaq; sunt passionũ per genera curationes, quæ pro naturę instrumentorũ patientium varietate mutantur.

Indicationes quatuor sumi ab affectis partibus.

Quatuor autẽ ab his indicationes sumuntur: ab eorum nempe temperie, à formatione, à situ, ac deniq; à facultate. Oportétq; in curationibus intentionem habere ad membri naturam: hæc enim, quovsq; infrigidandũ, aut exiccandum sit, docet.

Natura partis affecta quid iu docet.

Partiũ inflammatarum quænam magis, & quæ minus sint exiccanda.

Nam si carnosæ partes inflammationẽ patiantur, paulùm sunt exiccandæ. Venosæ quoq;, quamvis sint carnosis longè sicciores, nõ tamen & ipsæ multũ exiccari desiderant. Sed quæcunq; natura arteriosæ sunt, magis venosis sunt exiccandæ: atq; his amplius neruosæ: & multò magis cartilaginosæ, osseæq;. Etenim priusq̃ ad propriã naturã particula redeat, nondum curationi est impositus finis. Porrò sicciorẽ temperaturam inducunt, quæ siccissima sunt: & frigidiorem, quæ frigidissima: & secũdum alias qualitates eodem modo. Ad mediocrẽ verò habitum referũt, quæ sunt in vnaquaq; mediocria. Ac sic sanè partium temperaturę, curationes affectuum variant.

Temperatura partiũ, curationes affectuũ variant.

At formationes hoc modo. Nam quædam intra sese habent cauitates: quædam extrinsecus, quædam vtrobiq;, quædã neutra in parte.

Formationes particularum quomodo curationes varient.

Quæ igitur neutra ex parte cauitates posśident, in quas fluxio recipi posśit, eas partes fortiter exiccare oportet, vel si nõ fuerint natura sicciores: vt neruos, & præcipuè qui in artubus sunt. At quæ intus & extrà relaxare aliquid possunt inflammationis, nõ multùm huiuscemodi fortiter exiccantibus egent: si pręsertim laxam carnẽ habuerint, quemadmodũ pulmo.

Situs partis affecta quã indicationem exhibeat.

Indicatio autẽ ex positu, loca per quæ sit vacuãdum, & quo pacto, demonstrat. Fluentium ergo humorum, revulsio medela est: deriuatio autẽ, eorum quæ iam obsederunt membrum.

Revulsio est fluentiũ humorũ medela: vt deriuatio, eorũ qui iam obsederũt partem.

Vtrũq; autem evacuationis genus per cõmunes venas moliendum est. Siquidem à matrice revelles, si eam quæ in cubito est, venã secueris: aut * iuxta mamillas cucurbitas admoueris: vel manus cõcalfeceris, fricueris, deligaueris.

Revulsio et deriuatio à matrice quib. fiat modis.

Deriuabis autẽ, si eas quæ in poplitibus sunt, aut in talis, venas diuiseris, & * feminibus cucurbitas admoueris, & crura calfeceris, perfricaueris, atq; vinculo exceperis. Et si quidem in parte dextra matricis ipse affectus consistat, à dextra manu, vel crure, sanguis est detrahendus. Sin verò in sinistra, à membris quæ illi è directo sunt. Cæterũm interiores venas tũc incidere oportet, quòd viciniores, magísq; è directo sint patientibus membris.

Liene inflãmato, interiores in sinistra manu venas secandas esse: vt in dextra, si hepar affectum fuerit.

Similiter si liene inflãmato sanguinẽ vis detrahere, interiores in manu sinistra venas secato: vt si hepate, eadẽ ratione in dextra.

Superius partibus inflãmatis, externas venas directas illis secandas esse.

Si quid verò ex superioribus inflammationẽ patiatur, velvti in ophthalmia, & angina, in cæterísq; infestãtibus caput, eas quæ extrinsecus sunt, atque è directo, pertundito.

Artubus inflãmatis, à coniugatis esse mittẽdum sanguinẽ, nisi passio fuerit inveterata.

Si verò artus patiant, à * coniugatis membris sanguis detrahẽdus est, siue revellere, siue deriuare sit animus: præterq̃ vbi passio fuerit inveterata: tũc quippe à membro ipso patiente detrahimus.

Angina protrahẽte, venas sub lingua secãdas esse.

Sic ergo in angina eas quæ sub lingua sunt venas incidimus, vbi totum corpus vacuũ cùm sit,* producitur ipse affectus. Sic

Scarificatione quando vtendum.

aliud quodcunq; membrum affectum scarificamus, si non amplius humores influant (tunc enim magis irritaueris, ipsumq; duplicaueris malum) verùm vbi vniuersum corpus iam expurgatum fuerit, nec quicq; præterea influit, sed quod prius influxerat, iam hæret in membro impa-

Vacuari in quem modum singulæ partes debeant.

ctum. Et quidem laborantibus conuexis hepatis partibus, quòd per vrinam trahere oporteat: concauis autẽ, per subductionẽ alui, situs ipsius visceris indicat. Atque etiam thoracem, pulmonémq;, per tusses expurgari debere: ventriculum & stomachum, per vomitum: intestina per deiectiones: quemadmodum per vrinas, & splenem, & renes: matricem aũt, per menstrua: cerebrum atq; eius membranas, per palatũ, gargareonem, nares & aures. Sed & quòd his quæ in superficie sunt partibus, talia medicamẽta apponere oporteat, qualibus eget passio: iis autem quæ in profundo sunt sitæ, & quas per multa interposita debent eorum virtutes attingere, non qualia nunc sunt, sed qualia futura sint, ex situ membrorum agnoscimus.

Altius recondita affectus valentiora medicamenta exigunt, quàm si in superficie cõsisterent.

Tantum quippe aduentitij roboris adiungere oportet medicamentis, quantum in transitu exoluitur: vt quod relinquitur, æquale remaneat ei, quod tactu iuuat. Ob id igitur in thoracis inflammationibus, quæ in superficie consistunt, & quæ solùm laxare possunt, sufficiunt: intrinsecus autem, sicvti in costas cingente membrana, requiruntur acriora. In vniuersis autem visceribus eadem habenda est ratio. Sæpius enim ex medicamentis impositis vlceratur cutis, quamvis durior, mináque ad patiendum habilis sit, quàm viscera. Quòd si ipsis visceribus medicamenta applicare possemus, quibus frequenter indigent, tantò molliora oporteret esse, quãtò ipsorũ natura, vt afficiatur, est promptior. Quia verò hoc nequnquam nobis datur, ob id nimirum, quæ eduntur ac bibuntur medicamenta, conferenti i affectibus viscerũ, ea multò acriora & potentiora esse cõuenit iis, quibus indigent ipsæ partes affectæ: exceptis tamen illis, quæ ventriculo stomachóq; auxiliantur. Hęc siquidem sola talia exhibentur, qualia à passionibus exiguntur.

Ventriculo stomachóque affectis, sola talia exhibẽtur, qualia ab affectibus exiguntur.

Reliqua verò omnia, acriora & fortiora sint, & præsertim quæ vel renum, vel pulmonis occasione sumũtur. Sed indicatio quę à facultate sumitur, etiam curationem immutat.

Partium differentia.

Nam ex partibus corporis nonnullæ ab influentibus virtutibus gubernantur, quædam verò à propriis atq; natiuis. Atq; ex iis ipsis, quędam fibiipsis duntaxat, quędam etiam aliis fons & origo sunt facultatum. Et aliæ quidem opus peculiare habent, aliæ autem cõmune. Permutare itaque opus est curationis formam, pro ratione harum omnium differentiarum. Nam pleraque ex remediis dictis, morbum quidem finiũt, sed natiuas membrorũ facultates offendunt: quę quidem offensio ad totũ perueniet corpus, idq; ratione duplici: vel quia membrum est alicuius virtutis origo, omnibus partibus cõmunicatæ: vel quia ipsius opus vniuerso corpori est vtile.

Principia facultatum vniuerso corpori sunt, hepar, cor, cerebrũ atq; testes.

Etenim hepar, cor, cerebrum, atq; testes, cõmuniter vniuerso corpori principia sunt facultatum. At ventriculo matricíq;, propriæ facultates insunt, nulli alteri parti cõmunes. Opus tamen ventris quidem toti corpori confert, matricis autem nequaquam.

Laxãtia immodicè, exoluunt robur, atq; facultatem particulæ.

Quæ igitur immodicè laxant, exoluunt robur, quare & facultatem particulæ. Quæ autem supra modum refrigerant, natiuum calorem extinguunt, qui fortaßis substantia facultatum existit, aut certè primũ & maximè necessarium instrumentũ ipsarum.

Calor natiuus quid.

Nõnullæ etiam aliæ qualitates * immoderatæ, facultates exoluere possunt. Ad hanc autem indicationẽ, quispiam referre posset & facilem & difficilẽ sensum.

Sensu acutißimo prædita, acria medicamẽta non tolerãt, vt ea quib. sensus obtusus inest.

Etenim quæ facilẽ sentiũt partes, acria medicamenta non tolerant, sicvti neque acres humores. Ob idq; os ventriculi, atq; eo magis oculus, infestatur ab erodentibus medicamentis. At quæ sensum obtusum habent, cataplasmata grauia sustinent, atq; medicamenta mordacia.

Intẽperies simplices per cõtrarias qualitates curantur.

Qui igitur secundum solam, nudámq; intemperiem absq; humorum affluxu fiunt morbi, per contrarias qualitates curantur: vt (exempli gratia) calida intemperies, per refrigerantia, siue primò, siue ex accidenti refrigerent.

Frigida perfusio calfacit ex accidenti.

Calidum ex accidenti refrigerat.

Perfusio siquidem frigidæ, calfacit ex accidenti, vbi caloris reuocationem fecerit: calidúmq; refrigerat, vbi calorem naturalem discusserit. At quæ ob materiæ influxum laborant, si quidem fuerint optimè temperata, solam euacuationem desiderant: si verò distemperata sint, vna cum euacuatione, per contrarias qualitates alterationem postulãt. Sed iam dicamus de œdemate.

De œdemate. Cap. III.

Oedema quid.

Oedema est mollis quidam tumor, atq; doloris expers, ex pituitosa substantia, vel spiritu vaporoso ortus: qualis in cadaueribus, & pedibus hydropicorum & tabidorũ plerunq; cernitur.

Oedema in quibus symptoma existat.

Oedematis ex influxu orti, curatio.

In hisce tamen morbis œdema symptoma est, propria curationẽ nõ indigens. Sola quippe frictio ex oxyrhodino, aut ex sale & oleo, compescit ipsum. Cùm verò propter influxum pituitæ in aliquam partem gignitur is affectus, spongia recenti, imbuta oxycrato, quod posset bibi, eum sedat. Quòd si ex his non discutiatur œdema, aluminis parum est adiiciendum. Si verò in aliquo artuum tale fuerit œdema, inchoanda ligatura est ab imis partibus, finienda verò in altioribus: vniuersam iniectionẽ & compreßionem facientibus nobis, velvti in fracturis. Quòd si morbus dictis remediis non cedat, aliquid fortiorum medicaminũ adiicere oportet, cui discutiendi simul & constringendi facultas insit.

De scirrho. Cap. IIII.

Scirrhus quid.

Exquisitus scirrhus est tumor præter naturã, insensatus durúsque. Non exquisitus verò, non omnino insensibilis est, difficulter tamen omnino sentit.

Scirrhus insensilis, minimè curationẽ recipit.

Porrò insensibilis scirrhus minimè curationem recipit, Qui verò cum difficultate sentit, nec incurabilis est, nec facilem curationem admittit.

Scirrhus vnde contrahatur.

Fit autem ex humore viscido & crasso * tenacißime partib. indurato infixo. Scirrhus itaq; interdum ab initio concrescit, atq; augetur paulatim.

Scirrh' quemodo ob ineptã curationẽ gignatur.

Crebrius verò inscitia medicorum paratur, vbi vehementer erysipelata & inflammationes astringunt refrigerántque. Quòd si quis fortiter discutientia induratis medicamenta adhibeat, digeret quidem tenuiora: quod verò reliquũ est cõpactum, lapidis instar, relinquet. Non igitur

Induratis qualia medicamenta conueniãt.

igitur curandæ sunt induratæ particulæ medicamento siccãte immodicè, sed emolliẽti, quódq; calorem possideat tepidum, humiditatem verò nec multam, nec omnino minimam. Siquidem quod superfluum humorem habet, nihil omnino dissoluit: quod verò minimum, plus quàm oportet exiccat. Ergo medicamẽta idonea scirrhis sunt omnes medullæ atq; adipes. Ex medullis primas partes obtinet ceruina, dein vitulina. Ex adipibus, anserinus leoninúsq;. At verò qui ex gallina sumitur, anserinũ: qui ex paedo, leoninum sequitur: postea verò vrsinum, atque taurinum. Cæterùm qui ex capris accipit, & crassior, & siccior prædictis est: idq; magis, si ab hirco capiatur. Porrò tendonibus induratis oportet vnà cum præsidiis iis quæ simul & emolliunt & digerunt, (cuiusmodi sunt, bdellium, ammoniacum thymiama, solutũ in quàm acerrimo aceto, opopanax, chalbanúmq;) etiam pyritẽ lapidem candentẽ, aut (si eius copia non sit) molarem, acerrimo aceto aspergere, ac dein super ipsum dimouere partem affectam, vt à vapore sursum elato, scirrhus dissolui possit.

Medulla ceruina ac vitulina.

Adipis differentia.

Induratorũ tẽdonũ curatio.

De splene iecoréq; induratis. Cap. V.

Induratum splenem, nõ tantũ foris, fortibus medicamentis curare conuenit, sed intus etiam potionibus vehementissimis: nam eas sine molestia tolerat. Inter quæ sanè primas sibi vendicãt partes, cortices radicum capparis, & scolopendrij, & myricæ tum radix, tum germina, omnia videlicet hæc in aceto et oxymelite cocta. At sæpenumero splen, cùm tangitur, reniti videtur, nõ ob scirrhũ, sed ob flatulentũ tumorẽ. Tũc igitur vbi ipsum absinthij decocto fouetis, aliquod cataplasma mistis facultatibus præditum superimpones: quale est quod ex sulfure & alumine cõstat. Verùm vbi lien in scirrhum obduruit, præpollere vim digerentem oportet: parum autem eius quod astringendi possidet facultatem, est admiscendum. Meritò igitur salis flos induratos splenes sanat, si extrinsecus ipsis in vesica apponatur. Porrò hepatis scirrhũ, initiò quidẽ sanauimus: inueteratũ autem, neq; ipse potui sanare, neq; aliũ vidi qui posset. Quippe omnibus ita affectis omnino aqua inter cutem subsequitur. Nec verò perfert hoc viscus fortia medicamenta, vt splen. Quare si sit induratũ, augere oportet ea quæ ratione inflammationis illius apponuntur, in mistura emollientiũ: adhibita etiam cõgruente victus ratione, vnà cum potionibus & dissipantibus, & abstergentibus eum, qui in viscere continetur, humorem. Admiscere autem oportet, & ex iis quæ ciere possunt vrinam, aliquid. Iam verò in omni flatulento tumore, astrictum corpus est relaxandum, extenuandus aũt ipse crassus spiritus. Si igitur subtiliori aliquo medicamine anodynóq;, vbi dolor adsit, calfeceris, id quidem quod densatũ est, rarefacies: extenuabis verò, quod crassius est redditũ. At patiẽtium particularũ natura, coindicabit conueniẽtem auxiliorũ materiam, in ipsáq; maioris minórisq; rationem. Ac secundum differentiã earundem, materia etiam curationis variatur, intenditurq; atq; remittitur. Si igitur à crasso spiritu oboriatur dolor in ventre inferiore, subtile oleũ per ima, vnà cum medicamentis quæ in ipso ebullierint, per clysterem iniiciens, statim dolorem sedabis. Quæ verò debent bullire in oleo medicamenta, cum partium tenuitate calfacientia, sunt cuminũ, apij, petroselini, marathri, sinonis, anesi, libystici, seseleos, dauci, atq; spondylij semen. Quòd si coniectura comprehenderis frigidam esse dolentium partium dispositionem, rutam & marathrũ, & grana lauri intus decoques: miscebisq; asphaltum, ipsumq; oleum laurinum, & si quæ similiter calfaciũt. At si inflammationem dolori adiunctã putaueris, auferes ea quæ admodum acria sunt, quæq; calfaciunt impensius: ad relaxãtia verò, quæ vires illas mediocres possident, transibis. In oleo itaq; anethum coques, miscebisq; adipem anserinũ, vel gallinaceũ. At verò mediocres dolores extrinseca tantùm calfactione iuuantur, ea præcipuè quę ex milio fit, vel ex sale calfacto, vel ex lini semine crudo. Cucurbita etiam magna cum multa flamma absq; cutis scarificatione, sæpius statim dolorẽ amouit, vmbilico admota. Quòd si etiã tũ dolores permanserint, vti medicamẽtis ex opio ne dubites, quale est quod ad Philonẽ refertur. Sic enim hominem liberaueris à cruciatu, & sequentibus diebus noxam ex opio cõtractam, corriges. Auferunt enim id genus medicamẽta dolorẽ, non tamen dispositiones sanant, sed vim sentiendi quodammodo stupefaciunt. Vti autem oportet Philonis medicamento, omnibúsq; ex opio confectis, non statim, sed post tempus compositionis annuum, aut omnino semestre. Non modica verò fit virtutis distributio, & ex ebibitis ad inferiores intestinorũ partes, dum afficiũtur: & ex iis quæ iniiciuntur per sedem, ad superiores, vbi dolore cruciantur. Porrò discutiendo flatui in partibus carnosis collecto (qui & nõnunquã vacat dolore, & longiori tempore durat) ea medicamenta cõgruunt, quæ insigniter subtili cõstant substãtia: cum quibus misceri debent, quæ molliendi facultatem sortiuntur.

Lien vehementissimas potiones tolerat.

Lienis indurati congruentia remedia.

Lienis ob flatũ distẽti curatio.

Salis flos in vesica appositus, induratos lienes sanat.

Hepatis scirrhus inueteratus est insanabilis, cùm ei subsequatur necessariò hydrops.

Hepatis indurati curatio.

Flatulenti tumoris curatio.

Natura patientiũ particularum, auxiliorũ materiam indicat.

Doloris à crasso spiritu in ventre oborti, curatio.

Flatus discutientia medicamenta.

Dolores vẽtris mediocres vel extrinsecã tantum calfactione sedantur.

Cucurbitula vmbilico admota, ventris dolores sedat.

Opiũ recipientia medicamenta dolorem tollunt, ipsam tamen dispositionẽ relinquunt.

Opio constantibus esse vtendũ post tempus compositionis ad minus semestre.

Intestinorũ dolores vbicunque sint, iuuantur à bibitis, et per sedẽ iniectis medicamentis.

De abscessibus. Cap. VI.

Dispositiones in quibus à se inuicem distant, quæ prius se contingebant corpora, cõmuniter abscessus vocantur. Spacium igitur vacuum in medio fieri oportet, quod aliquam substantiam spirituosam, aut humidam, aut mistam ex vtrisque comprehendat. Quæ substantię vbi diutius hærent, varias alterationes suscipiunt. Nam & lapidibus, & arenis, & testis, & lignis, & carbonibus, & limo, & amurcæ, & permultis aliis id genus similia in abscessibus corpora sæpe contineri inueniũtur. Transeunt verò in abscessum inflammationes quædam, atque erysipelatosæ phlegmones: sicuti & erysipelata phlegmonosa non pauca: nimirum ab vno loco humoribus translatis in alterũ. Quæ igitur per summa, sub cute consistunt, facilè dignosci possunt: neq; est sanatio ipsorum difficilis, cùm solis medicamẽtis quæ extrinsecus applicantur, curentur, nec medicamentis intrò assumptis indigeant, veluti quæ in visceribus accidunt. Curatio igitur earũ quę in superficie cutis abscedũt inflammationũ, fit incipiente quidẽ iam abscessu, per ea quæ dolorem sedant relaxántq;: procedente verò tem-

Abscessus quid.

Abscessibus qualia soleant inesse corpora.

Abscessuum curatio.

pore,ad ea quæ cõcoquendi,ſuppurandiq; vim habere dicuntur, trãsferri oportet. Statim igitur aqua abvndanti in qua fuerint decoctæ altheæ radices,perfundere, atq; oleo calido partem inflammatam conſpergere, necnon ex farina triticea, quæ in aqua & oleo moderatè ebullierit, cataplaſma imponere oportet. Si aũt ſuppurationem prohibere ſit animus, panẽ in oleo & aqua plurimum ebullire permittito, poſtea verò ſubigens admoueto. Sit tamẽ aquæ ad oleũ proportio multiplex. Plus aũt quàm hoc ſuppurationẽ prohibet hordeacea farina, ſimiliter præparata. Si verò per ſumma cutis in parte inflãmata tenſio valida fuerit, multis ac mediocribus ſcarificationibus in ſuperficie incidere oprtet: ac poſtmodũ ex farina hordecea (vt diximus) elixata, cataplaſma apponere. Cæterũ in quib. difficulter ad ſuppurationẽ pervenit, nec facilè diſcuti tumor poteſt, ſed ſuſpicio eſt humores craſsiores & tenaciores ibi impactos exiſtere: in iis tantùm diſpoſitionib. convenit ea quæ fit per profundiores ſcarificationes curatio. Convenit etiam id quod ex caricis pinguibus, dulcibúſq; & decoctis, cõficitur cataplaſma. Quarũ ſanè decocto, aliquando hordeaceã farinam adiicimus: aliquando panẽ ſyncomiſtum, hoc eſt, miſcellaneum, ſed qui ex generoſo coofectus ſit tritico. Porrò farina triticea maximè ad ſuppurationẽ promouet: hordeacea verò reſoluit plurimum. Si igitur reſoluatur tumor, minus tamen quàm optes, cum caricis hyſſopum et origanum ſimul coquere oportet. Quòd ſi vehemẽtius exiccare tumorem volueris, ſal decoctioni adiicias: dein farinã hordeaceã, detracto prius furfure, inſperge: & poſtquã plurimũ ebullierit, appone cataplaſma. Si verearis ne tumoris reliquiæ in ſcirrhum durescãt (quod cõtingit, vbi quis fortiter exiccãtib. vtitur) radicẽ agreſtis cucumeris, aut bryoniæ, aut aſari, in aqua decoque: ſæpius quidem per ſe ſolas, nõnunquã caricas pingues adiiciens. Deinde aquæ farinam admiſce, iniiciens aliquid adipis anſerini, vel gallinácei, vel etiam ſuilli. Eædem quoq; radices, atq; etiam quæ producit altheã, ſi poſt moderatã decoctionẽ cum pane & adipe cõtundãtur, huiuſmodi diſcutiũt tumores. Fortior aũt hiſce omnibus eſt dracontij radix. Verùm fortiter reſoluentibus medicamentis ſemper ſunt miſcenda emollientia, ne tumores ipſi in pertinaces ſcirrhos degenerent.

Scarificationes profundiores quando conveniant.

Emplaſtrũ ex caricis.

Farina triticea quidem, maximè ad ſuppurationes promouet: hordeacea verò diſcutit.

Tumoris in ſcirrhum abeuntis curatio.

Diſcutientibus fortiter, cur ſemper ſint miſcenda emollientia.

De tumore ſuppurato. Cap. VII.

Tumoris ſuppurati curatio.

Porrò vbi ſuppurãdi tumorẽ amiſſa ſpes eſt, ex farina triticea vtere cataplaſmatib. Dein verò poſtq̃ ſuppurata ſecueris, ſi videris ea q̃ circa ſectionẽ ſunt omnino ab inflãmatione libera, emplaſticis medicamẽtis vtitor, ſed quibus exiccandi reſoluendiq; citra morſum facultas inſit. Equidẽ ſæpius in huiuſmodi vſus ſum madicamento ex fermẽto & oſtreis cõbuſtis cõfecto. Si verò pars aliqua circa ſectionẽ inflãmata videatur, quod ex chalciti de cõſtat, liquabis oleo: atq; vbi ſenſim refrigeratũ fuerit, infundens vinũ, in mortario emollies & ſubiges, ac deniq; vſui accommodabis. Vbi verò cutis per ſuppurationes plus q̃ par ſit, colliquata & velvti lacerata fuerit, nõ facilè ſubiectis corporib. agglutinat: quare neceſſũ eſt vt p linicinia latiora vulnus ipſum curetur.

De ſinu. Cap. VIII.

Sinus quid.

Sinus curatio.

Sin autem amplius agglutinandi cutim ſubiectis partibus creuerit difficultas (qui ſanè affectus vocatur ſinus) ſatius eſt fiſtulã directè perforatã, vel ex ære, vel ex cornu factam; habere in promptu: aut etiã aliquod ex iis inſtrumẽtis, quibus pus extrahi cõſueuit, quod foramẽ latiſsimum habeat: ac per id, exiguũ medicamenti noſtri, q̃d ex charta cõbuſta cõſtat, liquatũ oleo roſaceo in ipſum ſinũ infundere: ac deniq; linamẽto cõcerpto, ipſius os claudere. Cæterũ quę ſic liquantur medicamẽta, oportet vt ſint acriora, q̃ quæ linamẽtis excepta illinunt: qualia nimirum ſunt quæ omnib. ſunt in vſu, colore viridi. Nam cùm hęc ipſa oleo roſaceo nõ pauco ſoluere expediat, vt iniici poſsint in ſinũ, neceſſariò certè ipſorum virtus exoluit. *Quæcunq; igitur medicamenta exquiſitè emplaſtica, quale eſt Machærionis, Epigoni, & quod Iſis cognominat, vbi ad emmotorũ vſum perducunt, ceratũ indigent admiſtione, eadẽ etiam ad curandos ſinus ſunt cõmoda. Siquidem qua ratione ipſis ceratũ miſcetur (nempe quòd vires mordaces haberent, ſi per ſe ſola liqueſcerẽt) eadem ſunt ad ſinus vtilia. Vbi verò ſinus mediocriter fuerit oppletus carne, tunc agglutinantia medicamẽta apponere oportet: velvti ſi recẽti, & ſanguinolento vulneri medicareris. Sciendum aũt eſt interim, omnia metallica medicamenta ſubtiliorũ partiũ exiſtere: ſortiriq; maiorẽ vim exiccandi, vbi pluſculum ebullierint. Quantò verò ſubtiliora medicamenta fuerint, habuerintq; maiorẽ vim exiccandi, tantò plus in ſinũ operabunt. Porrò cùm ad ſuperiorem locũ ipſe ſinus extenditur, facilè per os humor vinatus elabitur. Si verò ad ima declinet, cùm retineatur intus, partem aliquam cõtinuam erodit. Quare in huiuſcemodi ſinibus, niſi prius ad effluxum ſectionẽ feceris, nihil proficies, nec cùm carnem gignere, nec cùm agglutinare volueris. In aliis verò nõ eſt opus ſectione, ſi modò cõvenientem figuram in patiente parte ſeruaueris. Ex qua figura potes aliquãdo ſinum ad partem ſuperiorem vergentẽ, facere vt deorſum incliner: ſicvti & vergentem ad ima, convertere ad ſuperiora. Adverte autem melicratũ eſſe aptum ad conglutinandas penitiores ipſius ſinus particulas. Poſt cuius vſum, prius quàm aliud glutinans medicamen adhibeam, aliquando vino ſolo, aliquando vino mulſo, ipſum ſoleo ſinum abluere. Etenim ad abſtergẽdam, expurgandámq; adhærentem ſaniem, melicratum eſt præſtantius: ad cõglutinandum verò, vinum eſt melius, & efficacius: præcipuè quod in medio dulcis & auſteri cõſiſtit. Et quidem poſt medicamenti agglutinantis appoſitionem, ſpongia recens ex mulſo, aut vino, circumiiciatur, quãmolliſsimè fieri poſsit. Atque alligatio quidem incipiat à fundo ſinus: deſinat autẽ ad os. Linteorum verò circunductiones conſtringantur quidem in fundo ſinus, ſed non ita vt dolorem inferant: paulatim autem laxentur, vſq; ad os ſinus: quod quidem habeat laxam alligationem, emplaſtrúmq;, quod ei extrinſecus admouetur, adeò diſciſſum forficibus, vt ex ore ipſo, humores

Medicamen ex charta cõbuſta.

Sinui curando vtilia medicamẽta quæ ſint.

Metallica omnia fortiri maiorem vim exiccandi, vbi pluſculum ebullierint.

Effluxui parã eſſe ſecundam ſectionẽ aptã.

Melicratum eſſe aptũ ſinum cõglutinando.

Sinus quando abluẽdus ex vino.

Vinũ ſinum glutinat.

Sinus quomodo deligandus.

humores vitiati, si qui excernuntur à sinu, facilè effluere possint, paruo aliquo alio ipsi imposito emplastro, vsq; ad solutionē: quam tertia quaq; die faciens, auferes hoc ipsum, quod velvti operculum hæret: id quod per totū sinū circumiectū est medicamentū relinquēs. Iam verò ex quantitate, & qualitate emanantis humoris, præterea ex dolore, vel indolētia, tumore, vel depressione partis affectæ, cognosces num pars ipsius sinus profunda sit probè conglutinata. Siquidē si neq; in ipso sinu dolor sentiatur, neq; tumor appareat, sed totus locus depressus, siccus, atq; expers doloris existat, viderisq; ad osculū pus exactè concoctū, necnō quantitate paucū, bene sperandum est de sinus glutinatione. Si aūt contraria se ostendant, nondū sinus cōglutinatur.

Sinum glutinatum esse ex quibus signis colligi possit.

Sit verò medicamentū quod circūlinitur sinui, vehementer siccans, citra tamē mordacitatē: quale vtiq; nostrum existit, sine cera confectū ex metallicis medicamētis elixatis, & oleo cicino, & aceto: quod nimirū vulnera cruenta cum conglutinat, sinúsque sine molestia siccat, si lixiuio priua sordes ablutæ fuerint. Porrò vbi qui abscesserūt tumores tardè secti fuerint, cutis ipsa admodū extenuatur, redditúrque laceræ vesti persimilis.

Medicamenta sinui circumlinenda, esse debent vehementer siccantia.

Quo tempore vtendum medicamētis est, substātia quidem humidis, potētia aūt siccis: quale est quod cōstat ex lithargyro, & suillo adipe antiquo, & chalcitide, quib. additū sit vetustissimū oleum. Confert etiam in lacera cute non minus mel, si vsq; ad consistentiā emplastri elixetur. Satius tamen fuerit ei myrrham subtiliter tritam, aut aloēn, aut thus, aut aliquod ex his, vel omnia simul aspergere, tum præcipuè, cùm linteo invnctum humidius apparet. Vsus etiā sum aliquando & tenui centaurio, q̄d mirū est ad eiusmodi medicamē. Post ipsum verò & symphytū vtile est: deinde ireos Illyricę radix. Postea farina ex orobis: omnia hæc & per cribrū subtile transmissa, & inspersa melli, dum ab igne amouetur.

Cutis lacera in abscessibus medicatio.

De gangrænae. Cap. IX.

Gāgrena quid.

Nunc verò opportunum videtur de gangrænis aliquid dicere. Sic enim vocant mortificationes eas, quæ ex magnitudine inflammationum fiunt, nondum tamen absolutè sunt factæ. Etenim cùm ita membrum effectum est mortuum, vt nec punctionē, nec sectionē, nec etiam vstionem sentiat, statim ipsum recidere oportet, quà vicinam sanam partem attingit. Cęterùm quod sic affectum est, denigratur. Quod verò in medio consistit vt ad mortem proficiscatur, appellatur gangræna.

Membrum mortificatum, quatenus sit abscindendum.

Gangrænæ curatio.

Curatur autem, evacuantibus quidem nobis plurimū sanguinis, qui in patiente membro compingitur (cuius causa mortificationes fiunt) reliquo autem, exhibentibus transpirationē. Igitur aut cutem vniuersam multis sectionibus profundis secare oportet, vnà cum subiecta substantia: aut plurimis scarificationibus profundis incidere. Vbi verò sanguinem effluere permiseris, imponendū aliquod medicamen est, ex iis quæ ad putrescentia conducunt: cuiusmodi est ex oxymelite farina orobi, loliive. Si verò talia non adsint, fabarū farinā adhibe, atq; ipsum oxymel solū. Quòd si fortius medicamen apponere vis, adiice sal, aut ex trochiscis aliquē exquisitissimè tritum, qualis Andronis, & Polyidæ, & Pasionis, & Musæ existit.

Putrescentibus apta medicamenta quæ.

Verùm qui duras natura carnes sortiūtur, ī fortissima medicamēta desiderant: mollia verò, qui teneras. Ad maiorem autem securitatem, quando abscindis aut circūcidis id quod iam putruit, satius est ipsius mali radicē, parti sanę coniunctā, advrere, vti sæpius cōsueuimus in pudendis facere, nōnunq̄ ipsis affectis partibus admouentes cauteria, nōnunq̄ linamentū interponentes.

Advrendā esse radicē putrescētis particulæ.

Facta verò advstione, solemus vti succo porri, aut, si is non adsit, recitatis trochiscis: ad detrahendam aūt crustam, medicamēto dicto Cephalicò, ex melle vtere: aut pane ex hydrelæo decocto. Iuuat etiā hordeacea farina similiter præparata, aut cum ipsa triticea mista, illitaq;. Præterea tetrapharmacum, & Macedonicum nominatū sunt crustarum suppurationibus, atq; earū excidentiis accōmodatissima: & quæcunq; vim habent perducendi ad suppurationē. Panis etiam cum apio, vel ocymo tusus, optimè crustas disrumpit, & à sanis partibus eximit. Ex simplicib. autem medicamentis, iris, vel radix panacis, vel aristolochiæ, vel acori ex melle. In mollibus verò corporib. sat est farina orobi, cum melle, vel thure. Aufert etiam crustas Machærionis medicamentum. Cùm verò exciderint crustæ, atque huiusmodi vlcera idoneis medicamentis carne repleta fuerint, debet induci cicatrix.

Escharam quæ detrahant.

De Cancris. Cap. X.

Cancri vbi & ex quo humore gignantur.

Carcinosi tumores in omnibus consueuerūt fieri corporis partibus, sed præcipuè in mamillis mulierū, * quæcunq; naturali sua purgatione priuant. * Nam quandiu hæc, vt oportet, adfuerit, tan diu mulier integra sanitate fruetur. Hi verò tumores omnes ex atræ bilis recremento gignūtur. Qui humor fæci vinariæ similis, dum sanguis in hepate fit, ab splene expurgatur, cui est nimirū nutriendo. Cùm igitur naturalis temperatura hunc humorē paucum genuerit, optimaq; victus ratio præcesserit, & ex ipso qui generatur, splen abvndè satis attraxerit, nulla huiusmodi superfluitas coaceruatur in venis. Si verò contraria accidant, tunc succus is melancholicus multiplicatur in venis, à quibus nonnunquam, facultate expellendi extranea præditis, per hæmorrhoidas excernitur. Sæpius autem & ad varices decūbit. Quandoq; ad cutim vniuersam expellitur, vbi gignit elephātiasim. Est cùm ad alias corporis partes, quæ cæteris imbecilliores sunt, humor iste decumbit. Quo tempore evidenter apparent quæ in loco affecto sunt venæ, crasso & nigro sanguine imbutæ. Qui quidem quāto crassior fuerit & nigrior, tanto deterior est passio. In mamillis aūt sæpe vidimus tumorē figura animali cancro persimilē.

Atra bilis expurgatur à liene, quem alit.

Atra bilis quos morbos excitet.

Hunc igitur morbū per initia sæpe sanauimus, medicamentis quæ atram bilem educerent. Vbi verò in molem insignē attollit, curari sine chirurgia non potest. At scopus in huiusmodi curatione est, totū qui circūstat tumorē præter naturā, quà partibus sanis adhæret, abscindere: ob vasorum tamen magnitudinem, præsertim si fuerint arteriæ, profluuij sanguinis statim periculū imminet. Quòd si laqueis ipsa excipias, * per consensum

Cancri duplex curatio.

Cancri medicatio periculosa.

afficient cōtinuæ particulæ. Si verò radices morbi exvrere animus sit, neq; huic rei maximū periculum deest,* si prope loca principalia insignis advstio fiat. Porrò in Alexādria plurimi, ob crassam victus rationē, atq; regionis feruorem, elephantiasi corripiūtur. At in Germania & Mysia, rarissima hæc passio videtur: & apud Scythas lactis potatores, nunq̄ ferè apparuit. Huic igitur morbo melancholici succi conferunt purgationes. Quòd si ætas atque virtus permiserint, sanguis prius mittendus est. Sed neq; in cancris invtile est, vbi nihil prohibet, primò sanguinē mittere, ac dein purgare evocareq; mēstrua, si sint mulieres, nec attigerint quinquagesimū annū. Ipsi autē patienti particulæ, succus solani imponat, vel medicamen ex pompholyge cōstans, quo vtor ad cancros exvlceratos: vel etiam quod ex chalcitide fit, si copia illius nō detur. Quod pertinet ad victus rationē, succus ptisanæ abvndanter est exhibendus, & serū lactis: at ex oleribus, malua, atriplex atq; blitum. Cucurbitis etiam, si occasio ferat, vtendum, & piscibus saxatilibus, auibúsq; omnibus, exceptis palustribus.

Elephantiasis in Alexandria innalescit plurimum.

Elephantiasim in Germania reperiri rarissimè Gal. affirmat.

Cancri exvlcerati remedia.

Cancri victus ratio cōveniēs.

De elephantiasi. Cap. XI.

At iis qui elephantiasim patiūtur, mirabile auxilium est viperarū esus. Quas quidē, vbi caput, caudámq;, vsque ad digitos quatuor absciderıs, excoriaueris q;, ac deniq; interanea exemeris, in olla prius ablutas coques, donec exquisitè molles reddant. Adiicere tamen debes aquæ, in qua illæ elixantur, porrū, anethúmq;, & olei nōnihil. Ipsum etiam medicamentū confectū ex viperis, confert in potu exhibitū, iis qui huiusmodi morbo laborant, vel cuti etiam illitum. Porrò ad sanandas strumas, optima sunt quæ astringere & exiccare, & pus etiam facere possunt. Ad meliceridas autē, quæ ipsas dissoluendi vim habent, & quæ pus discutiunt medicamenta. At verò curatio hydropū, ad has tres reducitur intentiones: vt sanemus durū tumorē, quo viscus affligiť: & apponamus ea quæ humiditatē dissoluāt: & propinemus medicamenta quæ moueant vrinas.

Elephantiacis ciduos viperarū esus.

Viperæ concinnatio.

Theriace elephantiacis cōfert comesta, illitaq;

Hydropis curationum scopi tres.

ILLVSTRISSIMO ET SAPIENTISSIMO VIRO, D. D. IOANNI FVRTADO A MENDOZZA, APVD VENETOS ORATORI CÆSAREO LONGE DIgnissimo, Andreas Lacuna Secobiensis, Doct. Med. miles S. Petri S. D.

Ix maximā ingratitudinis notam, aut declinare, aut eluere, semel inustam, possem, vir illustriss. si ex lucubratiunculis meis, sub vmbra amplitudinis tuæ ad absolutionē perductis, portionē aliquam tibi nō impertirer. Nam cùm ex mercimoniis singulis, quæcunq; inter subditos Cæsaris in hac Venetorū vrbe splendidissima cōtrahuntur, ad egregiū & consularem virum Thomam Sornozzam, vel Cæsareo decreto, nōnihil frugis pertineat, quòd perpetuò illis patrocinetur, eorúmq; vniuersas lites cōponat: multò magis, mea quidem sentētia, rationi cōsentaneū videtur, vt optima quæq; ingenia, quibus cōtigit huc suos labores aduehere, ex meditationibus suis aliquod dignationi tuæ literariū etiā tributū pendant, à qua nimirū fouentur, aluntur, locupletantur: cuiúsq; in studiosos omnes patrociniū atq; benignitatē sum ipse omniū maximè expertus. Consiliū impræsentiarū est præterire silentio immortales istas virtutes tuas, prudentiā, temperantiā, cōtinentiam, cōstantiam, animi magnitudinē, multiplicémq; doctrinā, quibus totus splendes: ne aut earū sublimitatē claudicante oratione nō assequar: aut reluctari videar singulari modestiæ tuæ, quæ vt popularem semper auram cōtempsit, sic nihil magis exosum habet, quàm huiuscemodi encomia. Amplissimū quippe integritatis tuæ, vel me tacente, argumentū est, quòd CAROLVS V. Imp. te præter expectationem vocauerit, vt in hac tam augusta Repub. vices suas gereres, grauissimaq; administrares negocia. Cùm igitur minimè cōtemnēda artis medicæ pars, in vacuatione redūdantiū consistat: ac vacuatio quidem ipsa, partim per venæ sectionem, partim per purgantis pharmaci exhibitionem, partim per hirudines, cucurbitulas, atq; scarificationē soleat administrari: haud ab re me facturū existimaui, si Galeni tres cōmentarios de phlebotomia, quorū primo titulus est de venæ sectione aduersus Erasistratū: secundo, de sectione venæ aduersus Erasistrateos Romæ degentes: tertio, de curandi ratione per venæ sectionē: ac præterea alios tres, vnum de hirudinibus, cucurbitulis, & scarificatione: secundum, de purgantiū medicamentorū facultatibus: tertiū deniq;, in quo docetur, quos nam purgare, & quando, qualibúsq; medicamentis oporteat, offerrem amplitudini tuæ: hisq; etiā veluti auctarium quoddam adiungerem libellum de ptisana, consiliúmq; à Galeno conscriptum puero cuidā epilepsia laboranti. Nihil ergo iam superesse videtur, nisi vt ipse, Pater obseruandiss. hosce octo cōmentariolos, pusillos quidem, si chartularū tantū ratio habeatur, sed mortaliū vitæ admodum salutares, pignora quædam officij erga te mei, quambenignissimè excipias, munerisq; tenuitatem non asperneris, memor eos qui thure carerent, fuisse olim diis mola salsa litare solitos. Vale, musarū hospitium amplissimum. Venetiis, ex ædibus tuis, III. Idus Aprilis, M. D. XLVIII.

GALE-

GALENI PERG. DE VENÆ sectione aduersus Erasistratum, lib. vnus.

Ihi quidem illud inquisitione q̃ diligētissima dignum esse videtur, cur nam Erasistratus, cùm cætera quæ ad artem spectant omnia, etiā minima quæq;, sans superstitiosè tractarit, de venæ tamē sectione, præsentaneo illo vnicóq; remedio, & quod apud veteres fuit maximi ponderis, ne minimū quidem, nisi obiter & per transennā, sermonē fecerit. Nam dum ait, inflammationes (exempli gratia) q̃ vulneribus superveniunt, vacuatione quæ per inediam fit, esse curandas, miror sanè, quòd auxilio expeditissimo omisso, ad tardissimū, minimèq; tutū cōfugiat. Ego verò, quandoquidē per inflāmationes necessaria vacuatio est (vel Erasistrati testimonio) eam omniū facillimā promptissimámq; venæ sectione perfici arbitror, vtpote per quā ipsas etiā phlegmonas solas, celerrimè curare possimus: cùm è diuerso inediæ, præterq̃ quòd longū tempus requirant, æqualiter etiā vniuersum corpus evacuant, id quod certè nō est expediens: vt interim alia reticeam incōmoda, quæ inedias* lōgas necessariò sequuotur: cuiusmodi sunt virtus defatigata, succi biliosiores atq; amarulentiores effecti, morsus cordis frequētes, inquietudines, deiectiones suppressæ, ac breuiter, omnia recrementa * mordaciora & acriora reddita. Quorū Erasistratus nihil animadvertens, cęcorū more, qui amplam cōpendiosámq;, & planam viam in propinquo habentes, sæpenumero angustā, prolixam, asperámq; errabundi ineunt, & ipse propinquam admodū, satisq; expeditā & amœnā se mitā aspernatus, ad impeditā illam, salebrosam, & longam se cōtulit: quippe qui hoc tantū considerauerit, num quò ipse contendit, via eò vergat: nō autē, an cōpendiosè, & sine periculo ducat. Nam quòd vel inedia ad plenitudinis vacuationem cōferat, ego nō eo inficias: verùm lōgo tempore, magnóq; cum nocumento, eam efficere id profiteor. Iam verò cùm Erasistratus perpetuò admiretur naturā, ceu artificiosam, prouidámq; animaliū gubernatricem, nusquam tamē eam imitatur. Aut cur illā plurimis morbis sanguinis evacuatione medentē cernens, ne in vno quidem, ipse tali præsidio vtitur? Itaq; mihi aut modis omnibus demēs, aut in naturæ operibus quàm minimè versatus esse videtur. At omniū bonorum, quæ ad medicam artem spectant, nobis autor Hippocrates, nos monet accuratissimè (id quod etiam Erasistratus nos monere debuisset) vt quandiu natura fortis atq; vegeta existēs, sese ad crisim accingit, nō perturbemus quidē motum ipsius, perficiamus autem ea, quæ superata morbosarū causarū vehementia, nō potest ad integritatē perducere. Quæ iudicantur, & indicata sunt (inquit) integrè, nec mouere, nec nouare, sed sinere. Istud quidē habes propriū naturæ integrè mouentis præceptū. Quod verò huic succedit, naturæ & ipsum, verū diminutè ad crisim mouenti congruit: eámq; ob rem vt illi simus auxilio iubens, ait: Quæ ducere oportet, hæc quò maximè natura vergit, p loca cōferentia, ducenda sunt. Natura siquidē tum temporis expellere adversariū conatur: cùm autē præ imbecillitate imponere operi finē nō possit, auxiliū nostrum implorat. Propterea etiā laborantes dolore lateris, iugulū affligente, aut regionē quæ supra præcordia est, secta interna cubiti vena dicit esse vacuandos. Vbi verò dolor sub septo transverso fuerit, vt subducat aluus vel nigro veratro, vel peplio, cōsulit. Similiter in quopiā tenū affectu, venam quæ in poplite est, incidendam censet. Idem etiā Margei famulam, cui ob contortū ad vertebras coxarū os, vteri purgatio suppressa erat post partum, atq; inde grauis dolor secutus, restituit, venam prope malleolū secans: q̃uis tremores totū corpus iam occupassent. Sed neq; ex iis qui rationalem empiricámq; sectam amplexi sunt, quisquā à venæ sectione abstinuit. Vt autē naturæ opera producamus, an nō ipsa cunctas mulieres singulis mensibus, quòd ob ignauiā & ociū, multitudinē humorū coaceruēt, superfluo sanguine evacuat? An nō etiam idem post partū molitur, q̃uis fœtura ipsa quędam species vacuationis existat? Ad hæc verò, postquàm fœtus æditus est in lucem, lactis generatio in mamillis non parua & ipsa evacuatio plenitudinis existit. Vna siquidem & lactis & menstruorum substantia est: amborúmq; (vt quispiam dixerit) riuorū fontes cōmunes, sunt venæ. Quamobrem quibuscunq; per ætatem menses fluere cessarunt, iis neq; in mamillis lac amplius gignitur. Quæcūq; etiam purgandi tempora adhuc habent, atq; interea lactant, eæ nō purgantur. Præterea cùm lactanti mulieri sanguis per locos erumpit, ilicò huic lac evanescit. Insuper quæ animalia non gerunt vtero, iis neq; lac vnquam adest: rursus quibus id suppetit, illa etiā ad cōcipiendum idonea sunt. Porrò si mulier per excretionē illam menstruā probè expurget, nec podagris, nec articulorum doloribus, nec pleuritide, nec peripneumonia, nec aliis deniq; ex plenitudine affectib. infestabit. At mēstruis retentis, eam cuilibet malo implicari facilè est: huicq; rursum evacuationes medent. Ex hominibus etiā, quibuscūq; pro consuetudine superflua per hæmorrhoides vacuant, ii omnes vitā morbis minimè impeditam agūt: quibus item supprimunt inanitiones, hi in perniciosissima quæq; labūtur. Ac proinde cùm vel in tremorē, vel in hydropem, vel in aliū affectum frigidum, mas quidem ob hæmorrhoidū, mulier verò ob mensiū retentionem, inciderit, Hippocrates cōmendat meritò evacuationē sanguinis, per cōvenientia loca, cùm nimirū cōtrariorum contraria remedia existāt. Natura quippe (quā ille vir imitatur) inediam adiectione, repletiones evacuationibus; frigus calfactionibus, caloréscq; refrigerationibus curat. Nam (vt alia multa subticeam naturæ miracula) frequenter conspexi canem sese provocantem ad vomitum. Vidi & auem Aegyptiam, quæ clysmū imitabatur. Grues etiā, aquilásq;, prælongo vsq; ad vltimos terrarū fines volatu, partim frigua, partim æstum vitantes, quò cōtraria cōtrariis propulsent, videre licet. Sectio itaque venæ (vt eò vnde digressa est, nostra revocetur oratio) ob

Erasistratus ne minimum quidem sermonem fecit de sanguinis detractione.

Phlegmonas vacuari facillimè promptissiméq; per sanguinis detractionem.

Inedia vt evacuent phlegmonem, longū tempus desiderant, ex æquóq; vniuersum corpus inaniunt.

Inediæ longæ quæ incommoda soleāt supervenire.

Inediā vacuare, sed longo tēpore, & cum periculo.

Natura plurimos morbos soluit per excretionem sanguinis.

Naturam non esse impediendam, sed iuuandā, monet Hippocrates.

Pleuritici quomodo sint vacuandi ex doctrina Hippocratis.

Menstrua cur mulierib. profluant singulis mensibus.

Lactis & menstruorum vna substantia est.

Lac iis non gignitur, quibus mēses cessarūt.

Lactantes non purgantur.

Lac iis non adest quæ non gerunt vtero.

Mulier cui menses probè fluūt, quib. morbis nō infestetur.

Hæmorrhoides fluētes suppressæq;, quorū bonorum atq; malorum existant causa.

Contrariorum esse cōtraria remedia.

Bruta sibi ipsis natura duce, medentur.

causas dictas perperã ab Erasistrato omittitur. Quòd autẽ mensura in venæ sectione multò facilius deprehendatur, q̃ in cæteris quibusvis auxiliis, hinc declaratur. Nam & coloris mutationem, nunc quidẽ in ipso fluente sanguine, nunc verò in ægrotantis corpore, dispicere licet. Animi quoq; defectio in plurimis affectibus vacuationis terminum obtinet: quemadmodũ sanguinis fluentis vigor languescens, & pulsus mutari.

Sanguinis detrahendi mensurã, quàm aliorum auxiliorũ, multò facilius deprehendi.

Adde quòd & medicus huius solius evacuationis liberam habet facultatem sistendæ, quandocunq; illi placuerit: aliarum autem nullius. Nam vbi propinandũ sit aliquod medicamen, prima exhibitio in tua potestate sita est: cætera verò, fortuna administratrice obtingunt.

Sanguinis evacuationis sistendæ, medicus habet liberam potestatẽ, aliarũ aũt nequaquã.

Ingens prçterea in propinationibus pharmacorum periculum est, cùm vel non commonetur purgatio, vel quod in aluũ attractum est, nõ facilè excernitur, vel cum dolore, torminibus, refrigeratione, pulsuũ evanescentia, ac defectu animi exprimit: vel cùm corpus vehementer perturbatur, interimq; paulùm admodũ evacuatur, aut evacuatio modum excedit: id quod sçpius, ceu extremũ malũ, contingit. Neq; enim vt venæ incisæ fluxũ mox digito superposito sistes, sic sistere alui profluuiũ poteris.

Purgationis supervenientia difficiima.

Cibi etiam cuiusq; in mensura erratum grauissima incommoda inducit: vt in hominibus extenuatis & imbecillibus cõstat. In quibus si quid minus, q̃ par sit, nutriat, virtutem tabidã reddet. Si verò modum exuperet, naturæ potius oneri, q̃ nutrimento, fuerit, illámq; penitus & extinguet & suffocabit.

Cibi in mensura erratũ, grauissima incommoda inducit.

Vt autem funditus Erasistrati opinionẽ evertam, solam instituentis inediam, ad evacuandas omnes inflãmationes, nemo ignorat, mea quidem sententia, inediam ipsam priuationem quãdam existere, ac proinde nec nutrire, nec evacuare posse, cùm inter inanitionem & vacuationem sit media.

Inedia, priuatio cùm sit, nec nutrire, nec inanire potest.

Nec verò existimandum est, aliquem vnquam periisse ob inopiam ciborum: alioqui animantia delitescentia in latebris sine ciborũ copia, perdurare nequaq̃ possent, quemadmodũ certè perdurãt: quia nutrimento non indigent: quandoquidem ob desidiam atq; torporem, in quo versantur, necnon ob astrictam cutem, nihil ab eorum corpore exhalat, quod cibo instaurari postulet.

Interiisse ob ciborum inopiã neminem.

Latentia absq; cibo durare.

Itaq; nõ inedia, sed raritas cutis evacuat: quam si frigore & quiete densaueris, quid commodi fuerit ex fame expectãdum? Cæterũ dum Erasistratus cuiq; instituere inediam contendit, videtur mihi ipsemet affectuum qui inedia opus habeant, autor & promotor existere.

Inediã non, sed raritatem cutis vacuare.

GALENI PERG. DE VENAE SECTIONE ADVERSUS ERASISTRATAEOS ROMAE DEGENTES, LIB. VNUS.

Vm Romam initiò venissem, incidi in medicos quosdam, qui à venç sectione tantopere abhorrebant, vt cùm aliquando çger quispiam propter plenitudinẽ iam præfocaret, ne tum quidem hoc auxilio vti vellent: idq; secuti Erasistratũ, qui nusquã venæ sectionẽ probans, omnes inflammationes sola inedia evacuandas esse censebat. Qua in re quãtopere vir ille hallucinatus fuerit, quis non cernat? Etẽim si ob id inedias probamus, quòd vacuatis per eas venis, affectũ minui cõtingat: multò hercle cõmodius fuerit, vt semel adhibita evacuatione, potissimũ quæ per sectam venã administratur, ab inediis abstineamus, vt quæ & ægrotos ingẽti molestia soleat afficere, & vigilias, & inquietudines, afflictionémq; oris ventriculi, tum corruptionẽ succorum, necnõ alui, atq; interdum vrinæ suppressionẽ inferãt.

Inediæ, quæ inducere soleant symptomata.

Inflãmationes omnes sola inedia evacuãdas esse cẽsebat Erasistratus.

Quamobrem nõnulli in Romana vrbe medici, præcipuè qui medebãtur mulierib. cùm explorassent infelicẽ cuiusdã puellæ, ob nõ sectam venã, successum, in quibus sanguis ferebatur ad superiora, tempore quo eruptio menstruorũ expectabãt, venæ sectionẽ iam vsurpabant. Nec verò quietẽ, nec inediã eis iniũgebãt, sed melicratũ propinabant: victúq; humectante ac lauacris affatim vti eis permittebãt. Ab his enim, si vel mediocri quãtitate sanguis fuerit detractus, purgationes exoriri cõfestim solent, prçsertim si infra poplitem, aut iuxta talum venç sectio fiat.

Menses evocat vena secta infra poplitem, iuxtaq; talum.

Sin autẽ quis vena secta iniunxerit ipsi mulieri inediam, menses prius fluentes cohibebit, inculpabiléq; reprimet purgationes. Sãguis nanq; ciborũ inopia arescit, ac dẽsior seipso redditur: eámq; ob rem, ad fluxum ineptus evadit. Quæ igitur tum lotæ fuerint, melicratúmq; & cibos idoneos sumpserint, ac vinum neq; austerũ, neq; crassum biberint, his purgationes proculdubio cõtingent: ob idq; ego inedias post venæ sectionem nõ frustra tantũ, verumetiam adhiberi cum magno damno profiteor.

Inedias post venæ sectionẽ cũ magno damno adhiberi.

Iam verò cùm nostra hac tempestate mulieres quædam Romanæ frigidissimã ex niue potarãt, ob idq; aut nullo pacto purgarentur, aut diminutè: eas tamen medici sectione venæ adeò incolumes seruarunt, vt nec sanguinem spuerent, nec pleuritide, peripneumonia, aut angina vnquã corriperentur.

Menstrua quibus suppressa ob niuis potionem fuerãt, vena sectione succursum fuisse.

Porrò in auspiciis inflammationum, omnis sorbitionũ ciborúmq; adiectio subtrahenda est: vtendum verò venæ sectione. Siquidem inflammationes quæ febres faciũt, vt plurimũ ex plenitudine fiunt. Quamobrem si vasa nutrimẽto impleantur, maiores ac vehemẽtiores ipsæ inflãmationes reddent.

Inflãmationũ curatio.

Cæterũ si adolescentes qui neq; de sanguinis detrahendi mensura, nec de venarum secandarũ ratione quicquã audiuerint, ad præsidium hoc sese accingant, ægros in exitium perducent. Plures nanq; ob perperàm sectam venam perierunt, q̃ quibus adhibitũ id auxiliũ nõ fuerat. Quippe seniores medici tum tẽporis venas secantes, vtebant aliis evacuatoriis auxiliis, quæ idem q̃d & venæ sectio, verũ longiore tẽpore, efficere poterãt: nisi quòd quandoq; ob principem partẽ affectã, aut ob plenitudinis exuperantiam, æger morte præoccupabat.

Vena sectione perperàm administrata periisse plures, quàm quibus adhibitum id auxiliũ non fuerat.

Verũ qui febres cunctas in principio venæ sectione indigere autumant, nõ mediocri etiã noxa ægrotos afficiunt. Itaq; minus aberrare eos consentaneum est (vt Plato ait) qui nõ aggrediunt illa quç ignorant, quàm qui ea tractant, quæ didicerunt nunquam.

Febres cunctas in principio nõ egẽt vena sectione.

Peccare qui plus aut minus dicantur.

Porrò quòd vas aliquod ruptum possit absq; inflammatione coalescere, dummodo nos cçtera ritè administrauerimus, sanguinisq; quantum nobis visum fuerit, in tempore evacuauerimus,

mus, liquidò constat. Frequenter siquidē vidimus, quū quibusdā pugnantibus singulari certamine* totū crus brachiúmve dissectū esset, coaluisse tamen vulnus, anteaquàm inflammatio oriretur: quòd quidē multò magis cōtinget, (si vt Hippocrates ait) illicò sanguis copiosus fluxerit. Sæpius etiā vulnus in cauas thoracis partes illatum, triduò cōglutinatū vidimus. Quòd autem Erasistratus nusquam fuerit vsus venæ sectione, hinc perdiscere licet, quòd in plenitudine omni semper inediam iniungat: id quod neutiquā facturus esset, si eam sanguinis detractione vacuaret: quum minimè cōsentaneum rationi sit, vt quis circa vnum eundémq; ægrū, vtraque auxilia, nempe inediam, & venę sectionem, vsurpet. Nec verò existimandum est, plethoricos omnes sanguinis esse detractione vacuandos. Prius siquidem distinguenda natura plenitudinis est, habitudóq; & ætas ægri expendēda: tempus item, regio, & aëris constitutio consideranda, necnon quęcunque antecesserunt, quæq; ipsum ægrum etiamnum infestāt symptomata. E converso alios plerosq; tibi ob oculos ponā, qui absq; repletione quum sint, nihilominus venæ sectione opus habent.

Inediam & venæ sectionem simul circa vnū eundémq; ægrū, minime esse vsurpandam.

Plethorici omnes nō egent venæ sectione.

Venæ sectione plerią; indigēt qui tamē extra plenitudinem sunt.

GALENI PERGAMENI DE curandi ratione per missionem sanguinis, liber vnus.

Sanguinem detracturo quæ consideranda.

QVi de sanguinis misione speculantur, primò quidem investigare debent, quænam corporis affectiones evacuatione indigeant. Secundò, quæ illa, quæ per sanguinis fit detractionē. Tertiò, qui innoxiè hanc ferre possint evacuationē. Quartò, quónam potissimum tempore ipsa molienda sint. Quintò, quā ex venis secare oporteat: quū nimirū haud parū intersit, hancne, an illam incidas. Porrò hac quoq; cōtemplatione absoluta, succedit de scopis oratio. Quibus mentē adhibens quis, vacuationis modū facilè per cōiecturam invenerit: necnō in quibus semel auferre præstet, & in quibus repetitam ablationē moliri: tum in quibus nam inanire vsq; ad animi expediat deliquiū: & in quib. id, ceu summū malū, vitare. Cùm aūt per omnē vitam, omnia quę in quęstionē veniunt, duo inventionis organa obtineāt, nempe rationem & experientiā: necesse esse arbitror & nunc quoq; me, aut ratione sola, aut sola experiētia, aut iunctis ambabus, quæ proposita sunt, scrutari. Si quis ergo affectiones quæ vacuatione indigēt, velit experientia collectas exponere, sola opus est ad explicationē memoria. At si via rationali id efficere instituat, necesse est, vt prius cōmune ac generale inveniat, ex illiúsq; deinde in species differentiásq; sectione, vsq; ad species vltimas, affectuū numerū, vacuationē desiderantiū, inveniat. Etenim ratio ipsa, hæc quidē, ex cōmunib. tantùm ꝓgrediēs notionibus, invenit & demōstrat: hæc aūt, etiā quæ ex istis inuēta sunt, ad demōstrationē adhibet. Ac priori sanè ratione, omnes artes, omnésq; homines vti assolēt. Secunda verò, nō omnes homines: nam propriè ad artifices ꝑtinet. Eam igit nos impræsentiarū sequuti, vtemur multis, quæ in aliis cōmentariis sunt demonstrata. Nempe cōplures esse facultates quæ animalia gubernāt: quarū alias naturales, alias animales vocari. Generationis aūt principiis ꝓ materia, quatuor elementa subiici, eáq; tota per sese mutuò misceri: esséq; invicē in se agere nata, idq; per qualitates suas effectrices, caliditatē, frigiditatē, humiditatē, & siccitatē: ex quibus vtiq; omniū temperamenta cōflantur. Præterea dari duplicē plenitudinē, nempe secundū vasa, & secundum vires: primariásq; actiones, à similaribus corporibus perfici: vt secundarias ab instrumentariis. Qum igitur plenitudo bifariā & fiat, & dicatur: vno quidem significato, vt ad vires: altero, iuxta laxitatē continentiū vasorū: vtriq; sanè opus est vacuatione, siue ea in homine valetudinario, siue etiam in valente cōtigerit. Voco enī plenitudinē iuxta vasa, magnā humorū colluuiē, ipsa vasa tendentiū. Iuxta vires autem, eam quæ vel si minimè vasa distendat, vires tamen grauat, & premit, hominémque reddit ad motiones pigrum & tardū. Quòd si simul adsit vlcerosus etiā aliquis sensus, ac potissimū dum mouemur, signum est affectū ipsum vitiosi succi esse sobolem. Quandoq; autem & in partibus quibusdam corporis, nō in tota mole, plenitudines adsunt similes iis, quę vniuersum corpus solent opprimere. In omnib. igitur id genus affectibus, maximè ex vsu sunt vacuationes humorum, aut vaporū, aut spirituū peccantiū: minimè tamē semper sectio venæ desideratur, sed sufficit interdum purgatio, frictio, balneum, invnctióq; ex aliquo digerente medicamento. Quæ autem affectiones venæ sectione indigeant, deinceps dicemus. Non solùm nutrimentū animātis partibus præstat sanguis, sed calorē etiam naturalem conseruat. Itaq; ipsius cordis calor interdum quidem seipso minor efficitur, aut propter sanguinis copiam, à qua nimirum extinguitur, aut propter ingentem inopiam, aut propter frigidam qualitatē: interim verò maior, aut propter calidā sanguinis qualitatē, aut propter exiguam inopiā. Quicquid aūt cor in caliditate frigiditatéq; perpetitur, eius quoq; & aliæ corporis partes protinus participes fiunt. At quæ mēbranam accidunt caliditates, aut frigiditates, eas quæ parti quidem affectæ vicinæ sunt, vnà alterant, in totum tamē extendi corpus, priusquàm cor immutent, non possunt. Cæterùm quandoquidē omnia simul calida & humida * citissimè computrescunt, sanè si quod nutrimentū suggeritur à ventriculo ad hepar, à natura non superetur, inq; probum sanguinem non convertatur, aliàs aliam perpetietur putredinem. Quum autem quæ ex materia putrescunt calida, quàm antea calidiora reddūtur, calidior profectò erit ipse sanguis putrescēs, ac ꝓinde etiam particula, in qua ei putrefieri contigerit. Quia verò ab insigniter calidis, simul quę vicina sunt incalescūt, vtique calor ille acris & mordax (qualis à putredine oritur) illis quæ vlterius sunt, comunicabitur. Ergo si pars quæ hoc pacto incaluit, insignis sit, aut calorem suum in cor extendere valeat, vnà & ipsum accendet, vt quod natura calidissimū sit. Quòd si semel illud accensum fue-

Facultates animal dispensantes sunt plures.

Elementa quatuor subiici principiis generationis, eaq; tota per tota misceri.

Plenitudo est duplex: nempe iuxta vires, & iuxta vasa: quarum vtraq; eget evacuatione.

Plenitudo iuxta vasa quid.

Plenitudo iuxta vires, quid.

Sanguis non solū alit animal, sed calorē eius naturalem conseruat.

Cordis calor vnde minor atq; maior reddatur.

Cordis intemperies protinus cæteris partib. cōmunicantur.

Putrescūt citissimè calida & humida.

Putrescētia reddi calidiora quàm antea.

Febris quid.

rit, facilè totũ ipsius iam corpus simul excalfiet: qui affectus vocatur febris. Nonnunquã verò, prius quàm cõputrescat sanguis, ingens ipsius vis decũbit in partẽ aliquã: quam aut extinguit omnino, ita vt actio ipsius pereat: aut illi certè noxam nõ contemnendã infligit. Hoc siquidem pacto apoplexiæ ꝓveniũt, multo nimirũ sanguine incumbente cõfertim in animãtis principiũ.

Apoplexiæ fiũt multo sanguine incũbente in animãtis principium.

Quòd si in aliam particulam ruat, tumorẽ inibi præter naturã excitat. Cuius generis phlegmone existit. Verùm si crassior sit, atræq; bilis magis naturã referat is q decubuit sanguis, scirrhosior tumor efficitur: sicvti si pituitosior sit fluxio, laxus: et si biliosus, tumor erysipelas dictus.

Phlegmones generatio. Scirrhus. Oedema. Erysipelas.

Quum itaq; plenitudo (quemadmodũ exposuimus) sit duplex: & ex ipsis, ea quidẽ quę ad vires refert, facilè in putredinẽ abeat, interdúmq; in partes quasdã ingruẽs, inibi tumores præter naturam exciter: altera aũt, quę iuxta vasa dicitur, sæpe etiã in partes quasdã decumbat, tumorésq; & apoplexias, venarúmq; ruptiones moliat: vtranq; celeriter evacuare tentandũ, prius quàm aliquã perniciẽ conciliẽt.

Plenitudo iuxta vires facilè in putredinem abit.

Si igitur qui plenitudine gravatur, aut tenditur, nec puer sit, nec senex, an illi venam secare oporteat, expendes, præ oculis habens hosce principales scopos: plenitudinis nempe tum quantitatẽ, tum qualitatem: virium robur, atq; earundẽ infirmitatẽ: naturalem totius corporis habitũ, tempus, regionem, anteactam vitam: tum, an cibi potusq; copia, & præcipuè affatim nutrientiũ, qui sic affectus est, fuerit vsus: ad hæc, cõsuetudinem, & res præter consuetudinẽ actas: quo vsq; motus exercuerit, quas excretiones habuerit, aut præter solitum compescuerit. Præter omnia sũt hæc, num gracilior, aut crassior evaserit.

Sanguinem detractiuro quæ sint prius expẽdenda.

Porrò vtriusq; plenitudinis quantitas, ex propriorũ signorũ magnitudine definiet. Quantò enim grauior sibi homo videbit, tantùm & plenitudinẽ quo ad vires crevisse constat. Ad eundem modum, quantùm auctus fuerit tensionis sensus, tantùm & auctã alteram plenitudinẽ, quæ secundũ vasa vocat.

Plenitudinis vtriusq; quãtitas qualitásq; quib. signis sit definienda.

At vtriusq; plenitudinis qualitatẽ, partim ex coloribus iudicabis, memor colorem humorũ esse, si quidẽ ab externo calore vel frigore totum corpus haud immodicè affectũ fuerit: partim ex iis, quæ humorũ naturæ cõiuncta sunt. Etenim calidiores, calidior totius corporis sensus sequit, vt frigidiores, frigidior: tum eos qui in venis quidem aceruant humores, vasorũ tumor atq; distẽsio: qui verò in carne, sensus in ea vel grauitatis, vel tensionis, vel etiã caliditatis.

Color humores indicat.

Porrò dispensantiũ nos facultatũ infirmitas atq; robur, propriis indicant functionibus: voluntariis quidẽ, illius quę in neruis cerebróq; consistit: pulsificis aũt, eius quæ in corde ac per arterias mouetur. Nam secundũ bonam nutritionẽ aut abolitam, & colorem probum, aut prauũ, tertia facultas, quæ nutrix est, & à iecore proficiscit, cognoscenda venit.

Facultatũ nos dispensantium robur imbecillitásque, ex propriis indicãtur functionibus.

Vbi ergo extantib. plenitudinis signis, valentes facultates extiterũt, incides venam: videlicet si tensiua quidẽ sit ipsa affectio, nihil distinguẽs: magisq; etiã in phlegmonode: sin verò degrauans sit plenitudo quæ infestat, haud semper sanguinis molienda detractio est.

Sanguinis detractione quãdo sit plenitudo vacuanda.

Nam fieri potest, vt crudus per corpus collectus sit humor, à quo talis affectio gignatur. Quem succũ sanguinis missione vacuare non expedit, sed frictionibus, vnctionibúsq; mediocriter excalfacientibus: necnon potionib. cibisq;, & humoris crassitudinẽ incidentibus, & calfacientibus modicè. Siquidem quæ valenter excalfaciũt, nimis subitò vires deiiciũt, sæpe etiam vires adaugẽt.

Crudus humor qua ratione vacuandus.

At verò qui sanguine reiecto ex pectore, in præsens quidẽ curati, cæterùm eam sortiti sunt thoracis pulmonisq; structurã, vt vel pauculo plus collecto sanguine, protinus aut vasis alicuius osculum reseretur, aut ipsum rumpatur: iis, vel si nullum in corpore eiusmodũ adfuerit symptoma, ineunte tamen vere sanguinẽ mittere oportet.

Sanguinis detractione quibus sit prospiciendum ineunte vere.

Similiter in iis qui promptè morbum comitialem, aut apoplexiam, aut peripneumoniam, aut pleuritidem, aut anginam incurrũt, eiusmodi affectus anteuertendi sunt sanguinis detractione. Eodem modo quibus hæmorrhoides retentæ sunt, potissimũ si natura sint atrabilaris, quiq; quotannis æstate plethoricis morbis corripi assolent, & hos quoq; veris initio vacuare expedit: nec secus eos, qui ipso etiam vere illiusmodi malis vexant. Cæterùm intemperantes & vinolentos, ventriq; & gulæ deditos, nec purgatione, nec missione sanguinis magnopere iuueris: nam per vitæ intemperantiã rursus crudorũ humorum copiam quamocyssimè colligunt. Quare iis ne manum quidem admoueas.

Intemperantibus cur medendum non sit.

Eis verò qui præceptis salutaribus obsequentur, summopere ꝓfueris, si principio veris primùm quidem evacuaueris: dein autem ad exercitia, salubrémq; victus rationẽ perduxeris. Sed nec tantùm vbi adest plenitudo, siue ea secundum vires sit, siue secundum vasa, mirificè prodest venę sectio: verumetiam citra plenitudinẽ initio phlegmones, quæ aut propter ictum, aut propter dolorem, aut partium debilitatẽ provenit: quippe dolor sanguinẽ ad se trahit, & sæpe partium debilitas phlegmonẽ, absq; corporis plenitudine, contrahit: quum videlicet partes fortiores, per venas, ceu per canales quosdam, propria excrementa semper ad imbecilliores expellant, donec tandem ad partem imbecilimã omnium defluxerint, & quæ ex se amplius propellere, quod in ipsa redundat, nequeat: id quod accidit illis partibus, quæ vim excretricẽ vicinis omnib. imbecilliorẽ possident.

Phlegmone incipiente, etiam si plenitudo nõ adsit, cõfert sanguinis missio.

Dolor sanguinẽ trahit.

Imbecilliores particulæ à fortioribus humores recipiunt.

Quamobrem omniũ primę infirmiores partes corripiũtur excremẽtitiis morbis: quemadmodũ glandulæ, quæ sunt fluxionibus excipiendis idoneæ, tum ob substantiæ laxitatẽ, tum quia inter omnes partes minimè robustas naturales facultates (excepta alteratrice) sortiunt, sicvti & pinguitudo. Post glandulas sequit pulmo, fluxioni recipiendæ promptissimus. Nam & hic tres facultates infirmas possidet, corpúsq; laxum. Deinde est lien. At cerebrum, aut perinde vt illi, aut etiam plus, excipiendo fluxui est habile: cõstructionẽ tamen habet eiiciendis iis quæ recepit, appositissimam. Quibus ergo carnoso genere pulmo, lien, ac cerebrũ, natura sunt robustiora, in iis ad glandulas carnésq; ꝓveniũt fluxiones, vbi tot⁹ nimirũ habit⁹ infirm⁹ fuerit, velvti in rheumaticis affectibus

Imbecilliores partes cur omniũ prima corripiantur excremẽtitiis morbis.

Glandulæ cur promptè excipiãt fluxiones.

Pulmo.

Lien.

Cerebrum.

ctibus accidit. Meritò igitur in his curandis scopus est, nō evacuatio, sed totius corporis roboratio: quamvis tamē curationis initiū illis oriatur à misso sanguine, & si excrementa prauā qualitatem habuerint, vnà etiam adhibeatur purgatio. Rectè aūt admonemur in libro de victus ratione in acutis morbis, vt si magnus sit ipse morbus, & æger floreat ætate, adsitq; robur, sanguinē detrahamus.

Sanguinis mittendi principes scopi qui sint.

Cæterùm principes scopi mittēdi sanguinis, sunt duo: nempe magnitudo morbi præsentis, imminētisve, & cum ea viriū robur: quibus si adiicias etiam florentē ætatē, nihil sermoni defuerit: modò sub ætate florente, præcedentem sequentemq; illam intelligant, excipianturq; distinctione, tantū senilis atq; puerorū ætas. Quamvis ætas senilis in virium verbo cōprehendi potest, quum eorum nulli adsit robur.

Senes omnes carere robore. Pueris secandā non esse venā. Crudis succis refertos nō admittere venæ sectionē, quia carent robore.

Si itaq; magnum fore morbum timemus, aut iam præsens est, aut incipit, venā secabimus, virium habita ratione, tantùmq; ex oratione exēptis pueris. Nec verò vbi tanta humorū crudorū copia accumulata est, vt secandam venam * prohibeat, sermo hic redarguitur, quū ipsis viriū robur non adsit. Estq; hoc indiciū eos haud posse sanguinis missionē perferre, * quòd præter colorē totius corporis, degenerantem in ipsis ab eo, qui solet sanguinis copiam ostendere, etiam ipsorum pulsus inæqualis in vehemētia & magnitudine existit: præpollentibus secundū ipsam inæqualitatē, imbecillis simul & paruis. Itaq; ex morbo, ætate & viribus, minuēdus esse sanguis cognoscitur.

Vacuationis quantitas ex quibus metienda sit.

At vacuationis quantitas, cùm ex istis, tum etiā ex plethorica vocata syndrome, aëris nòs ambientis tēperie (quæ in tempus & regionē diuiditur) anteacta: victus ratione, excretionibúsq; factis, aut impeditis, cōmodè deprehenditur.

Sanguis quib. sit detrahēdus.

Igitur ad hæc omnia respiciens, tum podagricis, tum arthriticis, tū morbo comitiali obnoxiis: præterea melancholicis, quiq; sanguinē antea expuerunt, aut thoracis structurā sortiti sunt ad id malum idoneā: vertiginosis etiā, quiq; assiduè corripi solent angina, peripneumonia, pleuritide, hepatitide, ophthalmia vehementi, ac breuiter morbo aliquo insigni, sanguinē detrahere consueui. Porrò in redundātia melancholici humoris, sanguinē mittere oportet, aut certè medicamento vti expurgāte atram bilem.

Crudos succos quando vacuare oporteat, & quando minimè.

At vbi crudi succi exuperāt, anteq̄ morbus invaserit, cautè evacuabis: vbi verò iam corripuerit febris, nequaquā. Indiciū aūt crudorū humorū est color plumbeus, aut albus pallescens, omniáq; potius quàm rubeus: tum inæqualis pulsus.

Crudorum humorū indicia. Hæmorrhoidibus, aut menstruis suppressis, sanguinem detrahēdū esse.

Verùm si ob hæmorrhoides suppressas cumulatus alicui sit sanguis in corpore, audacter venā incides, etiam si antea expertus grauē morbū non fuerit. Sed nec evacuatio iis proroganda est, quibus restitit menstrua purgatio. Non tamē necesse est, illis semper secare venam, quū malleolorū scarificationes quandoq; superfluitati vacuandæ sint satis. Plenitudines tamē à suppressis mensib. ortas, omnino p crura evacuabis, siue venā secare oporteat, siue etiā scarificare.

Menstrua esse evocanda per crura: revellenda per venā in cubito sectam.

Sectę quippe in cubito venæ, muliebrē purgationē revellunt. Iam verò quæ ex mulierib. albidiores sunt, aceruare tenuem sanguinē solent: quocirca scarificationibus malleolorū adhibitis, maximè solent iuuari.

Scarificatio quibus sit adhibenda mulieribus, & quib. sectio venæ.

At quæ nigriores sunt, eas vena secta curabis, quum tales crassiorē sanguinē, ac magis melancholicū gignāt, præcipuè verò si magnas habere venas appareant: id quod accidit illis, quæ graciliores simul atq; nigriores fuerint. Etenim carnosis & candidis paruæ insunt venæ, ac proinde ipsis malleolos scarificare, q̄ secare venam, præstiterit.

Venæ quibus lata, et quib. exigua insint mulieribus.

Porrò validā sanguinis eruptionem, venæ sectio solet sæpe cōpescere, tanq̄ revulsoriū auxiliū.

Sanguinis eruptionē venæ sectio compescit. Sanguinis eruptio per nares qua ratione curanda.

Secare aūt in cubito venā, si ex dextra nare prorūpat sanguis, in brachio dextro expedit: sin ex altera, in sinistro: minimè tamē vsq; ad lapsum viriū detrahendus est sanguis. Simul aūt, quū agis, artubus vincula iniicito, aut ex lana, aut canabe, hypochondrióq; directè supposito, cucurbitulā admoueto: quandoquidē his remediis semper erumpentem è naribus sanguinem cōpescuimus: quum antea q̄ inseruntur in nares, atq; fronti illinuntur, infirma omnia cōperiremus.

Quantitas remediorum præcipuè reddit artem medicā coniecturalem.

Nihil aūt æquè artem medicā in agendo cōiecturalem efficit, vt cuiusq; remedij quantitas. Siquidem interdum exploratum habemus, quidnam ægro, quale, & quādo sit exhibendū: at quantùm exhibere oporteat, non nouimus.

Sāguinis detractionis quæ commoditas insit.

Hoc tamen summum bonum in sanguinis missione habetur, quòd potes sistere evacuationē, dum opportunum videtur: ac rursus si quando animus sit, sinere vt fluat, quovsq; videbitur tibi rectè se habere negocium: id quod nō licet in purgantis pharmaci exhibitione.

Purgātia pharmaca, vbi devorata semel in ventrē sunt, revocari non posse.

Nam quod semel in ventrem devoratum est medicamē, quominus omne sit devoratū, fieri non potest: neq; possibile est, vbi plus quàm conveniat, purgetur, partem oblati auferre. At verò dum alicui sanguinem mittimus, nisi quid vrgeat, præstat priori missione minus detrahere, iterùmq; illā repetere, imò, si lubet, tertiò.

Evacuationem quādo partiri expediat. Sanguinis missio, in quibus adest crudorū humorū copia quomodo celebranda.

Vbi igitur multa evacuatione est opus, sed vires sunt imbecillæ, in iis evacuationem partiri expedit, vti & me fecisse vidisti, in iis quibus crudorum inerat humorum copia. Nam detracto pauculo sanguine, ꝓtinus exhibeo melicratum, probè coctum, cùm incidentium medicaminū quopiam velvti hyssopo, origano, nepita, pulegio: aut certè cū melicrato oxymeli, aut oxyglycy: ac sic rursum sanguinem minuo, vel ipso eodem nonnunquam die, interdum die postero: in quo rursum exhibito propositorum medicaminū quopiam, aliquid de sanguine aufero: ac rursum tertio die similiter bis.

Sanguis quando mittendus sit ad animi vsque deliquiū.

Cæterùm vbi feruescentis inest sanguinis plenitudo, acutissimā febrem accendēs, subitò ac simul vacuare expedit, eamq; priusq̄ā in principē aliquā partem ingruat, inanire tentandum, vel ad animi vsq; deliquiū: viriū tamen inspecto robore. Quare nec per noctem sanguinem detrahere verearis. Vtile autem fuerit, fluēte etiamnum sanguine, expendere pulsuum diminutiones: ne videlicet, nobis non advertentibus, pro animi deliquio mors hominem occupet.

Sanguis dum fluit, pulsus esse explorandos. Revulsio per sectā venā. quanā sit efficacior.

Quinetiam & revulsionē, non leue & ipsam auxilium, quódque sæpe secta adhibetur vena, quantò maiorem in numerum particulares auxeris detractiones, tantò efficaciorem effeceris. Ergo si magnitudo morbi, missionē sanguinis

Sanguinis detrahendi scopi. Vacuandi qui sint liberalius, & qui parcius.

postulet, adsitq; viriū robur, nulla potest esse tanta crudorū humorū copia, quæ inhibere id auxilium possit. Cæterū quib. amplæ sunt venæ, quiq; modicè graciles sunt, nec candidi, nec tenera carne prędıti, eos copiosius vacuabis: cōtrarios aūt parcius, quū exiguū habeāt sanguinis, carnémq; facilè transpirabilē.

Pueris ante quartumdecimū annum sanguinem nō esse mittendum.

Qua ratione nec pueris pertundes venā, ante quartumdecimum annū. post quē, si multus cōgestus sanguis appareat, tēpúsque anni sit vernū, & regio tēperata, puérq; natura sanguinea, aut alicuius acuti morbi discrimē impēdeat, sanguinē minues, in primis quidē ad cotylā vsq;: quòd si postea vires validæ pmanere videātur, dimidium eius adiicies iterata missione.

Vires robustas quis pulsus indicat. Septuagenariis quando mittēdus sit sanguis.

At vehemēs, ęqualis, & magnus pulsus, incorruptū viriū robustarū est signū. Quare si in septuagenariis is adsit, affectúsq; iubeat, etiā secabis venā. Proinde nō tantùm annorū numero, sed corporis etiā habitui animus intendendus est. Ad hęc, vbi incisa vena effluit sanguis, mutationē eius, & maximè quū adest phlegmone, labascēsíq; fluxionis robur, expendere oportet: sed potissimū alterationē pulsuū: quib. quidē alterascentibus, aut in magnitudine, aut in quavis inæquabilitate, cōtinuo quiescendū est.

Sanguinē fluentem per sectam venam supprimendū esse, quū alterantur pulsus.

In quib. aūt iuxta sectam venā phlegmone est ingēs, optimū est sanguinis & in colore, & in consistentia expectare permutationem. Id q̄d sentiēs Hippocrates in curatione pleuritidis, ait: Secāda verò in cubito vena interna. Nec verearis multum detrahere, donec rubrior, flauiórve multò effluat: aut, p puro ac rubro liuidus: vtrūq;.n. accidit &c. Eius siquidem trāsumptionis, qua nōnihil sanguinis à parte phlegmone obsessa rapit in vulneratā venā, constituit signū, ipsius sanguinis mutationē.

Sanguinem detrahendū per inflāmationes esse, donec rubrior, flauiórve, aut liuidus conspiciatur.

Sanguinis mutatio post sectā venam, quando expectanda non sit.

Quę tñ nō omni ex parte expectāda est, quū aliquando, priusq̄ ipse sanguis mutet, cessandū sit, nimirum duplici nomine: vel ob vires infirmas, vel ob malignitatē phlegmones, à qua interdū nihil emittit, sed inibi fortiter impactus est sanguis. At si ex vacuatione vires minimè resolui videantur (id quod ex pulsu cognosces) æger autem sit ætate florēti, expectanda mutatio sanguinis est, potissimū si ambiens sit temperatus. Minus autē detrahimus, quàm plenitudo commonet, secundum ætates quidem, in pueris: secundum corporū habitus, in cādidis, & carne mollibus, cuiusmodi Galli existunt: secundū tempora verò, sub Cane: ac similiter secundū regiones, cōstitutionésq;, in iis quæ calidiores iuxtà & sicciores existunt, quū nimirum hæc omnia, quàm maximè ad resolutionē sint apta.

Gallis parum sanguinis detrahendum.

Sanguinem esse parcius detrahendū sub Cane, & in regionibus calidis simul et siccis, vt in frigidis etiā constitutionib.

Alia autem ratione in contrarius, hoc est, temporibus & regionibus frigidis, largam fugimus vacuationē, propter insequentem refrigerationē. Quare vnum vacuationis modum in dictorum singulis definire nō licet. Memini enim quibusdam ad sex vsque libras sanguinem fuisse detractum, ita vt febris protinus extingueretur, citra vllam virium iacturā: quibusdam verò sesquilibram tantùm, nec id absq; insigni damno.

Sanguinis sex libras tutò detractas fuisse.

Porrò ex venis quæ ad magnos oculorum angulos conspiciuntur, aut sub lingua, quod certè mētione sit dignum, effluere nū solet: sicuti nec si quis summa in manu, aut pede venam secet: quemadmodum putant ii; qui lienē curari aiunt, à sectione venæ sitæ iuxta secūdum ex digitis paruis.

Salvatella vulgò appellata si dissecetur, aiūt curare lienem.

Quod verò ad differentiam venarum pertinet, quibuscunq; κατ' ἴξιν, hoc est, è directo eruptio sanguinis accidit, summum id commodum laborantibus adfert. Quibus autē contrà evenit, nihil iuuat, ant etiam interdum nocet: quòd vires scilicet, citra morbi leuamen, deiiciat. vt, si liene turgēte, dextra nare sanguis effluxerit: aut hepate, ex sinistra.

Sanguinis eruptiones è directo factæ, sunt vtiles laborantibus, aliàs non iuuant.

Sanguinis fluxus per nares, quomodo supprimendus.

Dextra igitur nare sanguis erumpēs, ad dextrū hypochondrium fixa cucurbitula, clarè, celeritérq; sistitur: sicvti ad sinistrum, si ex sinistra profluat. Similiter si venā revulsionis studio feces, secundum rectitudinem quidē secta, oppositis sanguinis eruptionibus citissimè cōspicuam vtilitatem adferet. At si cōtrà feces, nihil sanè profuerit. Quare liene affecto, perinde aduuerit vena secta in sinistra manu, iuxta anularem digitum, ac si internam cubiti venam secueris. Plurimum nanq; iuuat afflictum lienē, sanguinis ex sinistra manu interdum vsque ad libram vnam, detractio.

Lienē affectis internā sectā venā in sinistra manu iuxta anularem digitum.

Præstat autem nō semel quantùm cōveniat, detrahere: sed in duos dies ipsam evacuationem partiri. Pleuriticis etiā, quæ è directo laborātis lateris adhibita fuit sanguinis missio, clarissimam sæpe vtilitatē attulit. Quæ verò ex brachio opposito, aut omnino obscuram, aut certè post temporis intervallū. Ad hæc, oculorū persæpe dolores grauissimos è directo venæ humeralis sectio, aut medianæ, quæ ab ea deriuata est, intra horę vnius spaciū cōpescuit.

Vacuatio quādo sit in duos dies partiēda.

Pleuriticis esse secandā venā in cubito partis affectæ.

Oculorum dolores compescit secta humeralis, aut media.

Conari autem in omnibus affectibus prestat, post modicā missionē sanguinis, iteratò mittere, interim eo die, interim postridie: nisi quando ad animi vsq; deliquium, vacuationē ducere oporteat.

Iterandam esse sanguinis detractionem.

At dolente latere aut pulmone, aut septo transverso, aut liene, aut iecore, aut ventriculo, secta vena, quæ per axillas ad cubiti iuncturā pertingit, aut etiam quæ illi & humerali est communis, luculētam vtilitatem adfert.

Venarum aliæ quæ in quib. affectibus sint secandæ.

Sunt etenim eę tres venæ, ex quibus in cubito mittit sanguis, interior, exterior, & media. Inter quas sanè interior vtilis est, inius quib. inferiores collo partes patiunē. Exterior verò, in iis quibus, q̄ his superiores sunt: vt facies, aut caput. At media, medio genere ambigit: quum inter vtranq;, versus anteriorē manum, suos ramos producat.

Venæ tres in cubito conspiciuntur, interior, exterior (quæ humeralis est) & media.

Quare si vena quæ parti affectę propria est, aliquando fuerit obscurior, cogarisq; ob id aliquam mediarum incidere, conare vt quæ à propria diducitur, eam potius pertūdas.

Venis cubiti obscuris, posse secari vna ab eis diductas.

Interdum etiam, eas quæ inferiores flexura cubiti sunt, nempe quæ in vlna consistūt, nihil prohibet venas secare, sed tamē recto tramite particulis affectis correspondentes: idq; vbi venæ quæ in cubito sunt, non appareant. Equidem diuitis cuiusdam œconomum, oculorum maxima inflammatione, atq; fluxione afflictum, quamocyssimè in pristinam sanitatem restitui, detractis primùm ex humerali vena, libris sanguinis ternis: ac dein, modico interposito tēpore, alia. Qua ratione, soluta phlegmone, postea in palpebris relictā asperitatem absterfi, aliquo ex medicamētis mordacibus: quod neutiq̄ æger ferre potuisset, nisi fuisset prius* evacuatus. Siquidē acria omnia medicamenta parti cuivis admota,

Oculorum maximam inflammationem quaratione curarit Galenus.

Acria omnia parti corporis admota, fluxionẽ augent, nisi purum corpus repererint.

admota, nisi vacuũ excrementis vniuersum corpus repererint, fluxionẽ attrahũt, phlegmonémque producũt. Quemadmodũ igitur supremæ omnes iam dictæ partes, secta in cubito vena iuuantur, sic iis inferiores, incisis quę per poplites & malleolos decurrunt.

Malleolorũ poplitisque venæ dissectæ, quarũ partiũ affectib. auxilientur.

Sunt aũt inferiores dictis, coxendix, vterus, vesica. At renes, quarum collegio adscribi debeant, ambigũt. Quare misso ex cubito sanguini, interdũ auscultãt: si videlicet & recẽs ipsa phlegmone sit, & copia sanguinis adsit.

Renibus malè affectis, quæ venæ secãdæ sint.

Vbi verò ꝓpria nephritis infestat, eam quæ in poplite est, secare cõvenit venam: aut certè quæ in malleolis sunt.

Vteri inflãmationes à venis in crure sectis iuuantur.

Sed vteri inflammationes, magis etiam quàm renũ, à venis in crure sectis iuuant.

Menstrua supprimũtur secta in cubito vena.

Nam quæ ex cubito fiunt evacuationes, purgationes menstruas reprimunt, sanguinémque retrahũt ad supernas corporis partes.

Menses promouentur sectis in cruribus venis tribus quatuórve diebus ante tempus cõsueti circuitus.

At quæ fiunt ex cruribus, tantùm abest vt retrahãt, vt etiã menses promoueãt, si trib. quatuórve diebus, ante tempus cõsuetimulieri circuitus, administrentur: idque aut vena incisa, aut scarificatis vnius cruris talis, atque inde exiguo sanguinis evacuato: quod sanè postero die in altero crure similiter etiã faciendũ est, sic tamẽ vt in ipsis dieb. in quibus vacuas, atque in aliis ante eos quatuor aut quinque, mulieri extenuantẽ victũ instituas.

Menses prouocant nepeta, pulegiũ, sauina, dictamnúmque.

Sed mulierib. abvndè mensęs ꝓvocãt nepita, pulegiúmque, si redacta in pollinem, coctáque in melicrato, propinent. Conuenientissimũ autem potui tempus est à balneo, adhuc involutis linteo. Valentiora medicamẽta sunt sauina, & dictamnum: quorum vsus est antedictis similis.

Hiera picra menses promouet.

Datur autẽ hoc tempore & hiera picra, * illa scilicet in cuius cõpositione centũ aloës drachmis, cuiusque aliorũ medicaminũ senę tantùm miscent. Quod sanè medicamentũ optimũ est, vbi cinnamomũ receperit.

Ischias à sanguine orta, secta in poplite vena curatur.

Porrò ischiadas siue coxẽdices, vbi nõ à frigore, sed impletis sanguine quę in coxa sunt venis, proveniũt, secta in poplite vena curabis. Scarificatio aũt nihil perspicuè eis prodest.

Phlegmonas incipientes, revulsu: inveteratas ex ipsis affectis partibus vacuare oportet.

Igitur, vt summatim dicã, incipientes phlegmonas revulsu evacuare oportet: quæ verò inveteratæ iam sunt, ex ipsis, si fieri potest, affectis particulis: aut, si id fieri nequeat, saltem ex vicinis. Etenim in incipientibus avertere quod influit, expedit: in inveteratis aũt, ipsum tantùm, quod affectæ parti infixũ est evacuare. Atqui evacuabit optimè per venas diductas ab iis, quæ in partibus ipsis sunt sitæ.

Venas sub lingua secãdas esse in gutture & aspera arteria inflammatis, post apertã in cubito venam.

Quocirca quę in gutture & aspera arteria, graui torquentur inflammatione, iis in principio quidem aperta in cubito vena, post principium autem in ipsa lingua, magnificè prodest: incisis videlicet venis, quæ sub ea sunt ambabus.

Vena iuxta magnum oculi angulũ, & quæ in fronte est, secta, quibus auxilietur affectibus.

Sic induratæ phlegmonarum in oculis reliquiæ, incisa quæ ad magnum decurrit angulum vena, exoluuntur: sicvti capitis grauitates, & inveteratos in eo dolores ex plenitudine, leuare manifestè solet secta in fronte vena.

Cucurbitula ceruici admota, capitis sedat dolores.

At incipientes, aut etiã vigentes, per cucurbitã in ceruice procurata retractio, interim quidem solam, interim cum scarificatione. Cæterùm pręvacuatum esse corpus vniuersum oportet. Eadem ratione incipiẽtes in occipitio dolores, aut etiam vigentes, incisa frõtis vena solatur.

Revulsiones vnà cũ evacuationibus, incipientib. fluere humorib. adhibẽdæ sunt.

Quippe revulsiones vnà cum evacuatione adhiberi magis debent, in fluxionibus incipiẽtibus: eas verò quæ fiunt ex ipsis affectis partibus, aut illis vicinis, in phlegmonis, quæ velvti scirrhi naturã referunt.

Sãguinis detrahendo quãvis partẽ esse æquè appositã in iis quos solius præcautionis gratia vacuationẽ desiderãt, vt in illis qui ex æquo omnib. articulis affligantur.

In quibus autẽ corporibus nulla dum particula affecta est, cæterùm vacuatione. Vere ineunte antevertimus: in iis, siquidẽ talis sit homo, vt quotãnis æstiuo tempore corripiatur morbis febrilibus, atque in eo exvndantia evacuare studemus, æquè pars quævis, vt ex ea detrahatur sanguis, est cõmoda: quemadmodũ etiam, si arthriticus omnibus articulis affligatur. Quibus aũt eximiè pars quæpiã, vbi prius evacuati non fuerint, infestatur, haud perinde licet ex quavis parte evacuationẽ moliri, verùm sicvti in iis, q pan iam occipiunt.

Podagricos esse vacuandos ex cubito.

Epilepsiæ obnoxios, esse vacuãdos ex crurib.

Quamobrẽ podagricos * evacuabis ex cubito: comitialibus verò morbis, vertiginibúsque obnoxios, potius ex cruribus.

Hemorrhoides supprimũtur sectis cubiti venis: provocãtur autẽ, iis quæ in crurib. sunt pertusis.

At si retentæ hæmorrhoides mittendi sanguinis occasionem præstiterint, si quidẽ cohibere eas voles, quæ in brachio sunt: sin provocare, quæ in cruribus consistunt venas, secare cõvenit. In iis verò qui repressi sunt menses, semper in crurib.

Sanguinẽ detracturo, dierũ aut horarũ numerus nõ est cõsiderandus.

Iam verò ad sanguinis detractionẽ, dierum numerus cõsiderandus non est. Siquidem quocunque die mittendi sanguinis scopos in laborante inveneris (nempe morbum ingentẽ, & virium robur, excepta ætate puerili, & ambiente admodum calido) auxilium illud non prætermittes, vel si is vigesimus à principio extiterit. Nam exoluitur in plerisque morbis temporis tractu virtus, ac proinde mittendi sanguinis occasio, numero dierũ deperditur.

Sanguinẽ mitti debere ꝑ febres quidem, in ipsarũ declinatione: per inflammationes autẽ absque febre ortas, dum magis vrgent symptomata.

Poterit etiam quis sanguinem mittere vel quacunque die noctisque hora, scopum sibi proponens, in febrientibus quidẽ, particulariũ (quæ expectanda est) circuituum declinationẽ: in quibus autem aut ob oculorũ lippitudinem, aut aliud simile citra febrem, hoc est opus auxilio, magnitudinẽ aut doloris, aut phlegmones, aut totius affectus, in quo secta vena desideratur.

Sanguinẽ mitti debere, vbi nihil aliud vrget, aut prohibet, manè haud protinus ex somno excitis.

Vbi verò nihil eiusmodi aut vrget, aut prohibet, præstat manè venam incidere, haud protinus ex somno excitis, sed circiter horam vnam iam antea vigilantibus.

Sanguinis iterata vacuatio quando facienda sit.

Atque iteratæ vacuationis tempus, in quib. simpliciter quidẽ vacuare conamur, eodẽ die esto: in quib. aũt revellere, si vel post duos deinceps dies fiat, melius fuerit. Interim tamen animus sit circa laborantis vires intentus, manu iugiter arteriis illius admota.

Arteriæ in quibus secentur affectibus.

Consueuerũt etiã medici interdũ secare arterias, quæ in temporibus, & quæ secus aures consistũt: illas quidẽ, infestãtibus oculos fluxionib. tum calidis, tum spirituosis: has verò quæ secũdũ aures, in vertiginosis maximè, & iis qui calidis & diuturnis, spirituosisque capitis dolorib. infestant. Etenim vbi calidus, spirituosusque sanguis in arteriis coaceruatus infestat, illic cõmunib. parti affectæ sectis arteriis est opus.

Arteriæ vulneratæ ægrè supprimi possunt.

Verùm quia vulneratæ arteriæ ægrè supprimi possunt, ob id ipsas medici incidere metuũt, quũ si quis dum venã secat, arteriã convulnerarit, difficillimè compescere eruptionẽ sanguinis possit:

Aneurisma quãdo accidat.

aut si res optimè cedat, ad cicatricem perducta diuisione, tamen aneurisma contingat. Quanquam possumus sanè arteriã vel magnam, absque aneurismate ad cicatricẽ perducere, totam

Arteriam inter indicem pollicemq; quum fecisset Galenus ab insomnio monitus, liberatus est diuturno præcordiorū dolore.

transversim secantes. Ego verò aliquãdo monitus per quædã insomnia, secui dextræ manus arteriam, inter indicem & pollicẽ sitam: permisiq; vt inde flueret sanguis, donec sisteret sponte: subitóq; diuturnus mihi extinctus est dolor, q in illa maximè parte erat fixus, qua iecur septo trãsverso committitur. Minister etiam Dei Pergami, à diurino cruciatu lateris, similiter liberatus est, arteria in summa manu incisa, idque monitu insomnij. Porrò alteri, cui ex vulnere in malleolo inflicto, dissecta fuerat arteria, sanguinis quidem cursus haud quieuit, donec ipse dissecui totam: ac medicamẽto ex aloẽ, mãna, ouorũ albumine, & leporis pilis imposito vsus, absq; aneurismare vlcus ipsum curaui. Vir aũt ille prorsus sanus relictus est à coxę dolore, quo iam diu fuerat exiguis temporum intervallis vexatus.

Arteria in malleolo dissecta, diuturnum coxæ dolorem soluit.

GALENI PERGAMENI
de hirudinibus, reuulsione, cucurbitula, & scarificatione, libellus.

DE HIRVDINIBVS.

Hirudines asseruandi, alendi, & applicandi ratio.

Væ hirudines sunt recẽs captæ, eas diem vnum asseruare oportet, pauculo sanguine in pastum exhibito. Sic enim ꝓrsus carũ venenũ exprimitur. Pars autẽ cui iam admoueri debẽt, nitro prius perfricetur, aut vnguibus scalpatur: nam sic prõptius eam apprehendent. Iniiciendæ autẽ sunt in aquæ tepidæ vas purum, latiq; oris: deinde spongia eas comprehendentes, viscositatémq; ab eis detergẽtes, tandẽ manu applicabimus. Vbi autem adhæserint, infundendũ particulæ oleum tepidũ est, ne scilicet refrigeretur. At si manibus aut pedibus admouendę sint, ipsam partẽ, aquæ cui insunt sanguisugæ, immergere oportet. Quòd si parum depascautur, forsice caudam præcidito, secundũ rectitudinem filamentorũ. Nam effluente semper sanguine, trahere non desistent, donec salem, aut cinerẽ, ipsarum ori insperserimus. Vbi verò deciderint, cucurbita venenũ est avellendum, aut pars fouenda ex spongia. Quòd si particula emorsa lachrymet, cuminũ, aut farinã inspergito: supérq; lana madidata oleo pauxillo, involuito. Sin sanguis erũpat, lintea ex aceto iniicito, aut gallam vstã, aut spongiam liquida pice madentẽ, posteàq; vstam imponito. Sciendum autem est, hirudines haud eum qui in profundo est sanguinẽ, sed tantùm quo caro est imbuta, exvgere. Vtimur eis ꝓ cucurbitulis: detrahimúsq; ipsas, vbi dimidiam sanguinis partem iam extractã cõiicimus. Prohibemus autẽ, & nõ permittimus effluere, quovsq; quod satis est evacuetur: quandoquidẽ particula tũ à sanguisugis ipsis natura frigidis, tum ab aëre nos ambiente refrigeratur.

Hirudines vt depascantur in explobiliter, præcidendas in cauda esse.

Hirudines auelli, sale aut cinere ipsarũ ori re sperso.

Hirudine iam delapsa, cucurbitulã esse parti admouendã.

Hirudines sanguinem tãtùm carnis exugere.

Hirudines natura esse frigidas.

De revulsione.

Vehementissimos humorũ influxus remediis revulsoriis prohibemus. Qualia sunt, incumbẽte in pectus aut in ventrẽ humore, ad manus retractio. Vomitus, vbi deorsum decũbit. Sicvti in vomitu, ꝑ acriores clysmos revulsio. Duo verò hæc momenta, quæ ad superiorẽ inquam ventrem, & inferiorem vergunt, ad vrinam, sudorésq; revelles. Quin & vrina, ad sudores, & deiectionem trahitur. Revulsoriũ quoq; auxiliũ est, * iuxta mãmas cucurbitula admota. Cæterùm hypochondriis affixa, sanguinis ad nares impetũ revocat: sicvti & immodicũ ex vtero effluxũ. Porrò vergẽtes ad caput aut viscera humores ec trahunt acria in sinus imposita medicamina. In summa, revulsio moliẽda est, humorib. sursum fluctibus, deorsum: deorsum verò, in contrariũ. Rursus, intrò vergentibus, foras: sicvti si foras ruant, ad interiora. Similiter si ad dextram inclinent, ad sinistram: ad sinistrã verò abeuntibus, in partem adversam. Sic quę retrò cõcedunt, antè: quæ verò antè, retrò revocabis.

Revellendi modi diversi.

Cucurbitula hypochõdriis affixa, sanguinis ad nares impetũ revocat, immodicumq; ex vtero effluxũ.

Revulsionẽ esse semper in contrariũ moliẽdam.

De cucurbitula.

Cucurbitulæ iis qui antè evacuati sunt, cõveniũt. Nam in plethoricis, minimè sanè ipsis vtimur. Eadem ratione neq; in cerebri aut meningũ phlegmonis incipiẽtibus vtimur cucurbitulis: sicvti nec alia in parte vlla phlegmone obsessa: verũ vbi nihil pręterea etiã influat, fueritq; totum corpus antea vacuatũ, atq; opus nobis iam sit, aut mouere, aut amoliri, q̊d in phlegmone obsessa particula infixũ est, aut deniq; foras extrahere. Porrò dum affectus etiamnũ fiũt, haud in ipsis iam laborare occipiẽtib. partibus, sed in eis q̃ illis continuæ sunt, revulsionis causa est cucurbita imponẽda: in prĩcipio aũt vtendũ repellentib. est. Cucurbitula potest evacuare materiã, dolorẽ soluere, minuere phlegmonẽ, inflationẽ discutere, revocare appetentiã, ventriculo infirmo robur recuperare, animi liberare deliquio, ab alto fluxiones trãsferre desiccaréq;, sanguinis eruptiones cohibere, facultates mensium corrumptrices extrahere, ac deniq; menses ipsos leuare.

Cucurbitulis vtendũ esse vbi corp' est abunde vacuatum.

Cucurbitulis vtimur dũ evellere est animus quod in parte phlegmone obsessa est impactum.

Inflammatione incipiẽte, repellentib. est vtendum.

Cucurbitæ facultas.

De scarificatione.

Scarificamus partes corporis aut phlegmone scirrhóve tentatas, aut tensas, aut dolore vexatas, aut fluxione affectas, sed q̃ iam resiunt: aut acri imbutas materia, aut vbi extrinsecus aliqua virulẽta facultas in corpus incidit, aut vbi materiã ex alia parte in aliã traducere est animo. Velvti crura scarificamus affecto capite, aut materiã in còrpore exvndantẽ minuere statuẽtes, ponsi mũ vbi exvndãtis, ꝑvenerit à suppressa materia, q̃ solẽniter evacuari cõsueuerat. Sic suppressis hęmorrhoidib. scarificamus crura, prius ea per spõgiam fouentes calida. Nam sæpius venã incidere in anno, haud expedire arbitror, quũ vnà cũ sanguine vitalis exhauriat' spiritus. Prodest autẽ scarificatio & oculis diutina fluxione afflictis: tũ capitis affectibus, quiq; pectori atq; dorso eveniunt: ad hæc anginę, atq; impactis humoribus.

Scarificamus quas & in quẽ vsum partes solemus.

Scarificanda crura, prius esse fouẽda per spõgiam calidæ aquæ.

Venam sæpius in anno incidere non expedit.

Scarificatio quibus morbis conveniat.

GALENI DE PVRGANTIVM
medicamentorum facultatibus libellus.

Adem de causa medici vetustissimi prauas opiniones reliquisse irreprehensas vident, qua grauissima eriã delicta antiquissimi legũlatores impunita siuerũt. Quũ.n. eo tempore minor esset malitia hominũ, vt qui nec maxima crimina perpetrare aggrediebantur, nec manifestissimis impudenter cõtradicere, quomodo aliquis punitionẽ iis quæ nondum admissa erant, prę̄scriberet, vel redargueret ea quę nemo proessus

Delicta grauissima cur antiquissimi legũlatores impunita reliquerunt.

Prauitatem in dies creuisse.

ſus dixiſſet? At quia temporis ſpacio eò creuit hominũ prauitas, vt nihil nõ aut facere, aut dicere auſi ſint, legũ quidẽ latores multas punitionum rationes nouas adinueniũt, quibus facinoroſos plectant: veritatis aũt ſtudioſi, varias contra ſophiſtas reprehenſionũ ſpecies excogitant, quib. ipſos coërceant: id quod nos imprætientiarum quodãmodo facere cogimur, improbaturi eos, qui medicamẽtis purgantib. vim attractricem humorũ quos evacuãt, ineſſe negant: mutatricem verò quandã omniũ ex æquo illorũ, quę ipſis appropinquãt, eis tribuũt. Qua nimirũ facultate aiunt medicamentũ quod flauã efficit bilem, quencunq; humorẽ contigerit, hunc in propriam ſui speciẽ mutare: vocariq; medicamen id cholagogũ, quod bilem flauã & efficiat, & moueat: aliisq; ſimiliter medicamẽtis ſua eſſe indita nomina, nõ quidẽ ab humorib. quos naturaliter vacuant, ſed ab iis, quos ſuo contactu efficiunt. Ex cuius ſanè opinionis abſurditate ſequitur, ſiue bilem ducẽs, ſiue pituitã, ſiue atrã bilẽ, ſiue ſeroſam humiditatẽ, aliquis medicamentũ uſſumpſerit, vniuerſos ex venis humores vacuari. Neq; alia ratione purgatio ab huiuſmodi medicamento petita, differt à ſanguinis evacuatione per venæ ſectionẽ, quàm quòd in hac quidẽ, ille qualis prius erat, excernit: in purgationibus aũt, inalteratur, nõ colore tantùm, ſed etiã conſiſtentia: id quod maximè ridiculũ eſt.

Sanguinis detractione vniuerſi humores qui ſunt in venis, ex æquo vacuantur.

Purgatio purificat ſanguinem.

Siquidem per detractionem ſanguinis æqualiter omnes, qui in venis ſunt, humores vacuant. Per purgationem verò (quæ ſcilicet ſanguinẽ ipſum purificat) non æquè omnes, ſed unus aliquis, præcipuéq; is, ad quem naturaliter educendũ medicamen ipſum eſt aptum. Atq; hęc ſanè exiſtit optima Aſclepiadarũ ſententia, cui etiã ratio ſimul et experiẽtia patrocinant. Nam ſi ex tribus abſq; febri laborantib. morbo arquato, vni quidẽ ſanguinem detrahas, alteri aũt medicamẽ quod atram educit bilem exhibeas, tertio deniq; propines pharmacũ eliciens diffuſam illam bilem per corpus, certè duo illi priores longè deterius habebunt: tertius aũt, cui exhibitum medicamen fuerit familiaris ſucci attractiuum, natiuum colorem recuperabit. Atqui iuxta illorum inſaniã, perinde erit ſiue miſsione ſanguinis, ſiue medicamento quod bilem ducat, arquato morbo laborantẽ inanias. Idem etiam & in reliquis morbis eſt ineundũ iudiciũ.

Regij morbi curatio.

Igitur opinionib. ipſorũ valere iuſsis, ſingula medicamẽta purgantia initio familiarẽ humorem trahũt: poſtea verò illum qui vt ſequatur, habilior atq; aptior fuerit. Exempli gratia: medicamen quod flauæ bili ducendæ eſt, primo quidẽ illam expurgat: dein aquoſam humiditatẽ: pituitam tertiò: mox atrã bilem: vltimò deniq; ſanguinẽ, quòd ſit is naturæ familiariſsimus.

Purgantia medicamẽta principiò quidẽ familiarẽ humorem trahũt, poſtea verò illum, qui vt ſequatur eſt promptior.

Medicamenta nõnulla ſtatim ab initio ſanguinem ducere.

Reperiunt tamen aliqua medicamina, quę ſtatim ab initio ſanguinẽ ducant: cæterùm iis nemo vtetur, quandoquidẽ hoc iugulare eſſet hominẽ, non purgare. Siquidẽ purgantia, hoc nomine talia dicuntur, quòd repurgent ſanguinem ab illis recrementis iam dictis. Quare inter deleteria, id genus omnia medicamenta annumerant, quæ ſanguinis evacuationem, per venas ventris, & inteſtinorũ, moliunt.

GALENI PERGAMENI, QVOS purgare, qualibus medicamentis, & quando oporteat, liber Vnus.

Sani cur purgationes grauiter ferant.

QVi ſano ſunt corpore, purgationes grauiter ferunt. Nam quũ purgans medicamentũ familiarẽ ſibi humorẽ attrahere deſideret, ſanè dum eo deſtituitur, ſanguinẽ & carnes eliquat, conſumitq;, vt quod illis ꝓpriũ eſt, trahat.

Vacuandi qui ſint vere ineunte, et quomodo.

Porrò q ſani quidẽ ſunt, verùm ægrotaturi, niſi fuerint vacuati, inanirí vere ineũte debent: idq; vel ſanguinis detractione, ſi plethoricis corripiant morbis: aut purgatione, ſi factis ex corruptione affligant. At melancholia, cancer, elephãnaſis, cæteriq; id genus affectus q ab humore atro proficiſcunt, atræ bilis purgatione indigẽt: quã non vere tantũ, ſed autũno etiã ipſe moliri cõſueui.

Atra bilis purgatione qui affectus indigeãt.

Vacuationẽ pituitæ qui morbi poſtulent.

Iam comitiales morbi, apoplectici, ſuſpirioſiq;, vacuationẽ pituitæ poſtulãt. Articulares affectus, qui quidẽ vnà cum inſigni caliditate affligũt, biliosorũ: qui aũt cum tumorib. frigidis, pituitoſorũ vacuatione iuuant. Quidã æſtiuo tempore tertianis febrib. ſemper corripi ſolitus, iam multis annis nõ febricitauit, quòd bilis flauæ purgatione ad finẽ veris à nobis adminiſtrata, illi proſpectũ ſit. Sic.n. ſatius eſt tales vacuare: quemadmodum comitiales, articularios, melancholicos, quiq; ob humores craſſos ægrotant, ineunte vere melius vacuant.

Craſſos ſuccos prius tenuãdos eſſe quàm evacuentur.

Cæterùm humores craſſos & viſcidos prius attenuare et incidere oportet: meatúſq; ꝑ quos tranſumunt, atq; trahuntur, aperire, ante medicamẽta purgãtia, ſi purgatio modis omnib. optima ſit futura, præſertim in iis q veratrũ aſſumũt. At verò q ægrè ꝑ ſuperiora purgant, ij, niſi prius reddantur habiles, præparenturq; ad vomitũ, minimè aſſumãt veratrũ. Præparabunt aũt medicamẽtis vomitoriis mediocrib. necnõ cibo vberiori, & quiete.

Vomitui qualiter præparari ægri debeant.

Etenim nos radiculas ex oxymelite propinauimus, quas arũdine ꝑforatas, ac ramulis veratri albi trãsfixas, ꝑ totũ diẽ utq; noctẽ reliquimus. Atque eiuſmodi ex elleboro facta purgatio erit imbecilla. Verùm q anguſtũ habẽt pectus, eóq; etiã cõpreſſum, ineptiſsimi ad purgationes exiſtunt, quæ ꝑ vomitoria medicamẽta fiunt, ac potiſsimũ ꝑ albũ veratrũ: ſiquidẽ thoracis aliquod vas, ipſis rumpitur.

Vomendo inepti qui ſint.

Flaua bilis per ſuperiora, pituita ꝑ inferiora maiori ex parte vacuari debet; vt atra bilis ſemper per inferiora.

At bilis ſuprà, pituita ꝑ inferna vacuari debet. Eſt quãdo cõtrario modo accidat, ſi quidem in ventriculo pituitoſus, biliosus aũt in inteſtinis humor reſideat. Melancholicũ verò ſemper ꝑ inferiora vacuare oportet. Sic æſtate quidẽ ſuperiores ventres, hyeme verò inferiores mouere cõvenit, vt autor eſt nobis Hippocrates. Sed regionis etiã, anni tẽporis, ætatis, cõſuetudiniſq;, nõ exigua ratio eſt habẽda. Siquidem q (gratia exempli) vomere ſoliti ſunt, facilius purgationes ferũt ꝑ ſuperiora: q nõ aſſueuerunt, haud citra periculum: magiſq; ex veratro.

Hydropicorum vacuãdi ratio.

Morbi etiã ſpecies examinãda eſt. Nã in hydrope, leucophlegmatia, medicamẽto q̃d pituitã ducat, egemus: prius ſanè ꝑ inferiorẽ ventrẽ, dein per vomitum, tertiò per apophlegmatiſmos. Vbi.n. id quod redundat, per vniuerſum corpus diſperſum eſt, omnes vacuationes ſumemus.

Ictericos purgandi ratio.

Porró in ascite, medicamentũ aliquod aquę ciẽdæ idoneũ, exhibebimus: ficvt etiã in arquatis, q̃d bilẽ eliciat. Nam & in his etiã bilẽ multifariã suprà & infrà, per vrinas, palatũ, & nares, purgare convenit. Morbi itaq; dispositio & vacuandũ humorẽ indicat, & locũ per quẽ debet vacuari.

Hepatis partes affecta qua sint regione vacuanda.

Verbi gratia, iis qui in iecore habent inflammationẽ, vbi tumor cõcoctus fuerit, eius expurgationẽ molimur, per inferiorẽ sanè ventrẽ, vbi cauas ipsius partes affectus occupat: per vrinas autem, quũ gibbas. Accedit his omnib. tẽpus & occasio.

Tenues humores statim esse vacuãdos: crassorum & viscidorũ esse expectandã coctionem.

Per initia nanq; serosos tennésq; humores vacuabis: in crassis aũt & viscidis, expectabis coctionẽ. Ad hæc, in accessionibus quidẽ, per superiora vacuabis: in remissionibus aũt, per inferiora.

Vacuãdum in accessionib. quidem per superiora, in remissionibus autẽ per inferiora.

Atq; hæc sanè, si spõtè accidãt, iuuant: in accessionibus quidẽ, dum multi & vomunt, & per nares sanguinẽ fundunt: in remissionibus antem, dum vrinæ deiectionésq; excernuntur.

Dierum accessoriorum decretoriorúmq; tẽpus cauendum esse, dum per inferna purgamus.

At tempus dierum accessoriorum & decretoriorũ, quũ infrà copiosè purgare aggrederis, cauere oportet. Vbi enim humorum impetus sursum vergit, medicamẽti purgãtis facultas impedietur. Porrò in morbis diuturnis, semper eorũ maturatio expectanda est: in acutis autem, quum turgent, ac pruriunt, vel per initia vti medicamẽtis licet.

Purgantia omnia facultate esse calida.

Verum quũ omnia purgantia medicamenta facultate calida existant: febris autem sui ratione humectãtia & refrigerantia postulet: certè non ipsius caloris gratia purgatio à nobis administratur, sed humorum causa, qui nimirum illum accendunt. Igitur vt ij evacuentur, primùm sanè dispiciendum venit, num æger sit ad eiusmodi purgationem idoneus.

Purgationibus inepti qui sint.

Nam qui ex cruditatib. multis, aut viscosis crassisve cibis laborãt, item quibus præcordia intenta sunt inflatáq;, aut supra modũ calida & ignea, aut aliqua inflammatione laborent, omnes hi ad purgationes inepti sunt.

Humores esse tenues reddendos ad purgationẽ.

Proinde hæc abesse, & humores quãmaximè licet fluidos facere oportet, hoc est, tenues, et nullius lentoris participes, meatúsq; p qnos purgatio futura est, adapertos.

Acuti morbi rarò per initia indigẽt purgatione.

In acutis autem morbis raró per initia purgantibus medicamẽtis egebimus, eò quód nec freqnẽter noxij humores per initia turgeãt, pruriántve: nec, si hoc detur, æger sit ad purgationẽ idoneus, ac ne tempus quidem nobis præbeat præparãdi idoneum.

Turgere quando humores dicantur.

At humores prurire, seu turgere dicũtur, quum motu vehemẽtiori agitati, & à particulis in particulas transfluentes, per morbi initia molestant, hominem dolore afficiẽtes, irritantes, & quiescere nõ permittẽtes.

Humoris quãdo vacuandi.

Tales igitur evacuare convenit. Particulæ antẽ alicui infixos, nec alio quodam præsidio mouere oportet, nec medicamentis solicitare, priusquàm fuerint concocti. Tunc siquidẽ & naturam vacuationi opitulantẽ habebimus: quippe quæ post coctiones & discernere humores, & superfluum deponere apparet: quo tẽpore etiam crises accidunt.

Crises quando accidant.

Quód si natura ipsa absolutè moueatur, nihil tũc est opus medicamentis.

Naturam adiuuandã esse medicamentis.

Vbi verò imbecillius actionem obit, id qnod deest, oportet nos per medicamẽta adducere. Sciẽdum autem est, transfluxiones humorũ ab vna in alterã partem raró accidere: sed maiori ex parte ipsos in vnico loco hærere, inibiq; per totum morbi tempus ad solutionem vsq; concoqui. Si nõ acutus modò sit ipse affectus, sed etiam cum febre vehementissima accidat, medicamen purgans exhibendum nõ est, præsertim si quis non habuerit naturam ægri exploratam.

Cathartica medicamenta.

At si febris vehemens non fuerit, norisq; ægrotantis naturam minimè abhorrere à catharticis, elleboro nigro vtèris, aut hiera diacolocynthidos, q̃ elleborũ recipit, absq; scãmonio.

Pharmaco assumpto esse ptisana cremorem sorbendum.

Assumpto pharmaco, cõducit mox super sorbere cremorẽ ptisanæ: vt qui id q̃d in trãsitu affixũ applicitúmq; est, abstergere, & deorsum trahere: qualitatẽ verò medicamenti, particulis insidentem, cõtemperare & inalterare possit. At vbi purgatio fieri incipit, ptisanam amplius non dabimus, ne actio medicamenti, exoluatur.

Pharmaco aluus cur interdum nõ cedat.

Porrò aluus nonnunquam medicamento purganti nõ cedit: vel ob ægri naturæ proprietatem, vel ob medicamẽti exhibiti paucitatem, vel ob stercus durum, atq; in aliquo intestinorũ impactum, quod clystere evacuari potuisset, ante pharmaci exhibitionem. Fieri etiam potest, vt natura impetum ad vrinas faciente, pharmacum nihil proficiat. Ex ipsis, autẽ catharticis quæ sua actione frustrantur, hæc quidem interdum non modò nihil offendunt corpus, sed alimentũ illi etiam fiũt: hæc verò in corruptelam atq; exitium vertuntur.

Odorata commodè immisceri pharmacis.

Quum autem omnia purgantia medicamenta ventriculum vitient, præcipuéq; os ipsius, quód maximè sit neruosum & sensile, odoratorum mistura commodè excogitata est, ne videlicet sola, ac syncera ipsorũ facultas, os ventriculi attingat. Convenit itaq; ea quæ miscẽtur semina, eiusmodi esse, quæ & malignitatẽ possint obtundere, & actionem ipsorum non impedire, extenuatoria & incidenti facultate prædita, qua crassos humores dissecent, & vias ipsorũ aperiant.

Purgantia quũ mutuò misceantur, congenera esse oportet.

At purgantia quæ miscentur, sibi invicem congenera esse, & nulla ex parte dissidere oportet. Dissident autem, nõ quũ aliud bilem, aliud pituitam evacuat (ambo enim eodem modo vacuari possunt) verùm vbi hoc statim, illud multò pòst quàm assumptũ est, purgationẽ mouere solet. Ita enim inæqualis fit evacuatio ex illis simul assumptis. Dico inęqualem, quum vna cessante, altera vacuatio incipit.

GALENI PERGAMENI

consilium puero comitiali morbo laboranti.

TAmetsi nec filiũ tuum viderim, nec ab initio quę fuerit eius natura ante morbũ cognouerim, nec etiamnũ, vt in ipso morbo se habeat, mihi cõpertum sit, Ceciliane charissime, sed id tantùm ex te intelligã, comitialibus eum accessionibus infestari: vt tamẽ obsecundem tuis votis, curabo quàm dilucidè fieri poterit, eam tibi victus rationem pręscribere, qua si (vt par est) vtatur puer, tum non parum iuuabitur, tum ab eis etiam quæ sibi inopinatè accidunt, minus lędetur. Etenim nõnunquam necesse est homines in frigus atq; æstum incidere: ad hæc in validiores ventos, vitiosa balnea, alimenta stupefacientia, revolutiones vertiginosas, coruscationes, tonitrua, vigilias, cruditates, tristitiam, iram, lasci-

lassitudinē, atq; id genus alia, quæ vehementer cōmouent atq; perturbāt corpus, & morbi tum memoriam innouāt, tum eius accessionē accersunt. Quare omnia id genus multò ante sunt præcauenda. Quòd si quandò vbi illa præcesserint, subsequat dein morbi accessio, tum temporis puer penitus ab omni motu se abstineat, domiq; sese contineat, ac victu valde tenui vtatur, quoúsq; corpus exacerbationis molestia prorsus destituat.

Morbi qui per interualla redeunt, vere præcipuè mouētur. Epilepticos esse inter veris initia purgandos. Epileptico puero victus ratio conveniens.

Igitur inter veris initia (tunc enim propè cōtingit eos morbos moueri, qui per interualla redeunt) puerū purgandū censeo, idq; purgatione mediocri. Post purgationē autem, hac victus ratione vtetur. Manè quidē, vbi è lecto surrexerit, priusquàm ad præceptores accedat, modicè inambulet, nō admodū tamē citato gressu. Dein verò vsq; ad palæstræ tēpus, disciplinis ex eius more incumbat. Cumprimùm aūt illinc discesserit, vbi rursus inābulauerit modicùm, sic ad prudentē pędotribā commeet. Quippe totius curationis summa in hisce duob. est sita nempe vsu medicamēti olim tibi à me dati, et idoneis exercitationib. Reliqua verò, tanq̃ pręparationes quędā ad ista existūt. Cæterùm exercitationū scopi, quo ad eàrū modū, sunt hi: nempe vt prius quàm fatigetur puer, quiescat: vtq; corpus illius calfiat, necnon moderatè evacuet.

Exercitatio excedens modum colliquat corpora.

Quòd si vltra hos terminos producat exercitatio, nōnihil iam attingit solida corpora, atq; habitudinē ipsam colliquat: in articulis aūt potissimùm, atq; in musculis, colliquationes congregat: vnde virlū infirmitas sequit: deinde vlcerosus sensus, quando æger cōnatur aliquā mouere particulā. Atq; hoc est, quod lassitudo appellatur.

Lassitudo quid

Scopi aūt exercitiorū, quo ad qualitatem, in eo præcipuè consistunt, vt inde omnes corporis partes, & caput præsertim, & ventriculus, roborent: potissimūq; illæ partes, quæ ad os ipsius pertinēt. Quum igit vehementes exercitationes caput repleant, ab his illum abstinere præcipio.

Exercitationes vehementes caput replent.

Quibus si quādo sit opus, erecto capite cōstitutus partes inferiores cōmoueat, & potissimum crura. Verùm à paruis tardisq; motibus pædotriba orsus, ad vehementiores & celeriores ipsum puerū conducat. Sed & frictio exercitatio quædam existit, imbecilliorib. præsertim corporib: Imò nonnunq̃ si sola ea decenter fuerit administrata, nullis aliis præterea morib. indigēt.

Frictio est exercitatio, imbecillioribus præsertim corporibus. Fricandi epilepticos ratio.

Proinde primùm linteis corpus rubefacere oportet, à supernis ad inferiora sensim manus detrahentes, à brachiis manibúsq; sumpto initio: ita deinde ad pectus & ventrem est procedendū, Postea verò & crura exactius fricanda sunt, vt aliquid huc à superiorib. defluat. Vltimò denique ipsum caput est perfricandū, si absq; aliqua pinguitudine administret frictio. Nam ad ipsum statim accedere, admodū periculosum existit. Si verò oleum in frictione admoueris, nihil prohibet caput simul cū aliis membris fricari, ita vt hic quidem caput fricet, alij verò duo pectus & ventrē, duo item alij crura: atque eodem pariter modo post exercitationēs: imò & tūc magis simul mēbra omnia fricare cōvenier. Nanq; citius hoc pacto cōquiescit corpus, & minus refrigerat: cuius est non leuis habenda cura. A lauacris autem vt plurimum abstinere cōvenit.

Epilepticos esse abstinēdos à lauacro.

Nec palæstram cō festim puer ab exercitatione egrediat: sed vbi spiritus exactè cōquieuerit, & quæ exercitationem sequit perturbatio prorsus sedata fuerit. Tunc verò caput linteo diutius est confricandum, sæpiusq; pectine vtendū. His sic peractis, ad prandium debet accedere, in quo aliquid olerū ventrem mollientiū, aut salsamentorū, aut ptisanæ, aut oliuarū, vnà cum tertia panis parte ipsi offeratur: in cœnā tertias duas partes reliquas cum valentiorib. opsoniis reponentib. nobis. Ex oleribus itaq; nec lactuca, nec malua, nec atriplici, nec blito, vt prorsus abstineat, iubeo. Verùm nō semper idem, sed modò hoc, modò illud, moderatè sumendū est: nec diutius eorū vsui assuescēdum. Huius autē generis est & beta, & brassica. Nam & hæc modicè degustare opus erit. Pariter & porrū, & apium, & smyrniū aliquando cōducet attingere. Ita ex autumnalib. etiam fructibus, quicunq; non omnino crudi, & natura coctu difficiles sunt.

Fructus epilepticis dandi.

Igitur mora, & quæ præcocia appellant, & ficus, & si qua alia id genus sunt, citra molestiā descendūt: ad hæc & satiua cucurbita, nulli mollissimorū olerum est inferior: pari modo & syciopepones. Præterea & vuis maturis, & malis, & piris, & palmulis potest vesci nōnunquā puer: parcè tamē, & rarò. Quos fructus & in arbore, & domi maturuisse priusquàm edantur, oportet. Pituitosa aūt cibaria summopere illi vitanda sunt. A fungis etiā vt omnino abstineat, consulo: quemadmodū & à rapis, & à reliquis aliis, quorum radix est esculēta. Sunt enim hæc ex iis quæ crassos humores gignūt, & perq̃difficulter intra corpus elaborant: exceptis quibusdā, quæ nonnihil acris & calidi in seipsis cōtinent: quēadmodū pastinacæ & raphani. Verùm raphanos ex aliquo dierū interuallo degustare nō prohibeo: hortor tamē, vt pro viribus à pastinaca abstineat: & magis etiā à rapis. At eorum cibariorū copiosus vsus, salubris erit, quęcunq; acris quippiā atq; incidentis obtinent, citra insignem praui succi notam, aut odorem aliquem, capiti adferre noxam valentē.

Cibaria epilepticis apta qualia esse debeāt.

Sunt autē & in hoc genere, quæcunq; ob caliditatē caput replent, sicvti vinum, sinapi, petroselinū, pastinaca, cępa, & smyrnium. Hæc siquidem plus quàm par est, excalfaciūt, vitiososq; succos producūt. At oxymelite audacter vtendum est: ex quo etiam capparis potest sumi, paulullo olei instillato. Quòd si acetum ipsum scilliticum fuerit, oxymeli longè magis iuuabit.

Oxymeli epilepticis dandum. Capparis epilepticis congruit. Acetum scilliticum.

Cæterùm si oxymel bibere puer velit, temperet copiosiori aqua: & hyeme quidē, calidum: æstate autem, frigidum offeratur: sic siquidem præter cætera, maximè sitim sedat. Permittere autem ei palàm & in tempore cōvenit, quæcunq; nō insigni noxa ipsum possint afficere, ne clàm atque intempestiuè eis potitus, multò magis lædat.

Pueris cur permittendum sit vesci illis, quæ nō insigniter lædunt.

Quippe voracius et largius implent iis quæ desiderarūt, qui palàm eis vti prohibētur. Porrò à prandio, vbi modicum quid interquieuerit, priusquàm ad studia literarum accedat, nonnihil ipsum lentè inambulare pręcipio. A quibus vbi redierit, rursum ante cœnam deambulet modicè: ac deinceps panis offerantur portiones reliquæ: aliorum verò

Epileptici quibus vesci carnibus debeant.

vnumquodq;. Verùm carnes omnium ferè volatilium conveniẽt, exceptis iis quæ in stagnis degunt. A' quadrupedũ autem omnium carnibus abstinere debet. Quòd si & quãdoq; his opus sit

Suis extremas partes conferre epilepticis.

vti, suis quidẽ domestici extremis atq; ventre vescatur. Sed syluestris etiam suis carnibus vti poterit. Hœdos etiam gustare licebit, atq; nounun quam lepores, probè tamen conditos, aut citra

Condimentum simplex ex quibus constet.

nidorẽ assatos. Simplex cõdimentũ fit ex aqua, quæ anethum, porrum, oleum, atq; salem recepe rit. Quantũ verò ad marina pertinet, omnia testis intecta sunt perniciosa. Ex piscibus autẽ, saxatiles cæteris omnibus præstant. Torpedo autem sola ferè ex cartilagineorum genere illi con

Legumina congruentia epilepticis quæ.

veniens est. Inter legumina, ptisana quidem primum locum obtinet: deinceps lentes, alica & pisa conveniũt: reliqua noxia existunt. In vniversum autem, quæcũq; glutinosa sunt, & crassi succi, quæq; inflant, & excrementa gignunt, necnõ quę ægrè coquuntur, ea prorsus vitare debet. At

Medicamẽtum ex scilla cõfectum cõferre epilepticis.

verò medicamẽto confecto ex scilla, post purgationem, quæ adventante vere molienda est, vtetur singulis diebus, priusquàm palæstram accedat. Et sanè, nisi valde rebellis sit morbus, spero quadraginta dierũ spatio ipsum, sola eius medicamenti ope, prorsus solutum iri. Post purgationem tamẽ, antequàm eo medicamento vtatur, absinthium & semel & bis in potu accipere cõvenit.

Oxymelitos differentia.

Cæterùm oxymel quod acidissimum quidẽ est, quartã ad mel aceti portionem habet: quod verò dulcissimum, octauam recipit. At crassis & glutinosis existentibus succis, acidiori atq; meraciori est vtendum. Sin autem minus sint tales, dilutiori, atq; dulciori.

Scillæ succũ excipiendi ratio.

Quo pacto autẽ ipse scillæ succum excipiam, iam adiiciã. Primùm vase melitero præparato, in ipsum scillam frustatim manibus cõminutã iniicio: deinceps angusto operculo cooperiens, & extrinsecus corium vniverso corpori vasis circunducens, & diligenter ligans, in locum omnino ad meridiem cõversum repono: ita tamen ab aquilonius flatibus cõmunitum, vt nullatenus ab ipsis perfletur. Id autem eo anni tempore efficio, in quo exoritur Canicula: nempe ante illius quidem ortum, viginti diebus, pòstq; ipsum etiam totidẽ. Tunc igitur per aliquot dies paulatim sitũ vasis permuto, vt æquè quacunq; sui parte incalescat. Quo tempore exacto dissoluens vas, in eo scillæ corpus perinde ac decoctum invenio, atq; adhuc ex ea humorem quendam effluere, quem excipiens optimo

Scilliticum medicamẽ optimũ epilepticis.

melle condio. Et huius quotidie plenũ cochleare vnum, infantibus quidẽ paruum, adultis verò magnum, exhibeo. Quinetiã quod totius scillæ corpulentum superest, exquisitè contundens, & cum melle leuigãs, eius quoq; cochleare vnũ, vt prædictum est, porrigo: istud tamen viribus est longè inferius.

Scillã aceto incoctam, esse nõ innoxiã nervis.

Qui verò scillã in aqua coquẽtes subigũt, planè illius vires dissoluũt. Quemadmodum quicunq; ex aceto eam decoquunt, calidum quidem medicamentum abvndè efficiunt: at neruis sanè non innoxium.

GALENI PERGAMENI
de Ptisana, liber vnus.

Ptisana ex quibus constet.

Qvandoquidem cõposita quædam res est tum ptisana, tũ eius cremor (ex hordeo enim probè decorticato, & aqua, & certa quadã coctione cõficitur) prius de illius partib. summatim aliquid dicere est animus, q̃ de eius cõpositione atq; vsu disserã.

Aqua optima qualis nam esse debeat.

In primis igitur ad conficiendã ptisanam, aquam optimã deligere oportet, quæ nimirum nec olfactu, nec gustu, vllam extraneã qualitatẽ referat. Pręterea fit pellucida & pura, operæpreciũ est: miniméq; limosa, sed velvti exactè colata. Porrò huiuscemodi aqua, quo ad vsum quidẽ, satis erit accõmoda:

Elementũ nullum esse prorsus syncerum.

natura aũt ipsa, neq; hoc pacto prorsus syncera fuerit, sicvti nec vllum aliud sensibiliũ elementorum. Erit tamẽ tenuium partiũ, atq; ad cõcoctionem, distributionémq; prõpta: nec tantùm à naturali calore alterabitur facilè, verumetiam igni externo admota, protinus calefiet: quod etiam

Aqua quæ sit leuissima.

testatur Hippocrates, aquã quæ calfit citò, & citò refrigerat, leuissimã esse existimans: idq; non æstimatam pondere, sed quòd partiũ tenuitate prępolleat, faciléq; cõtrarias qualitates recipiat. Itaque huiuscemodi aqua, frigida & humida, propriéq; omnino aqua censenda est.

Hordeum refrigerat, exiccatq;

Hordeum aũt ipsum, refrigerat exiccátq;: habet tamẽ nõnihil detergentis & flatuosi. Quòd si inspiciat particulatim, illius extremus cortex furfuraceus, & siccior existit, & magis detergendo accõmodus. Quòd verò intus, ceu carnis vicem gerens, atq; nutriẽdo idoneũ habet, deterget quidẽ & id, sed furfure longè minus, & pariter quippiã flatuosi in se cõtinet. Quamobrẽ furfure quidẽ abstergit minus, valẽtius aũt hordeo.

Hordeum conficiendæ ptisanæ aptũ, quale nã esse debeat.

At verò, quod hordeum ad ptisanã conficiendã eligimus, esse plenum oportet, nec admodũ recens, neq; antiquũ valde, & quod omnis ascititiæ qualitatis sit expers: in tumorémq;, dum coquit, attollatur ingentẽ.

Hordeũ decorticandi ratio.

Vbi aquã & hordeũ delegeris, ipsum hordeum crudum in aqua præmacerato: deinde ita manibus versato, quovsq; deglubat tenuis mẽbrana. Postea rursus valentius etiam manib. covsq; cõfricato, vt quicquid paleaceũ inest, decidat:

Hordeũ haudquaquam decorticatũ ptisanam magis abstergentẽ efficit.

nisi quis fortè velit eam magis detergentem efficere: tunc siquidẽ satius fuerit ipsum vnà cũ membrana decoquere. Ipsius aũt decoctio sit talis, vt primùm quidẽ ebulliat plurimũ: posterius aũt lento igne, quovsq; abvndè in succum vertatur.

Ptisanæ facultas.

Hac em̃ ratione percocta ptisana, quicquid inerat flatuosi, deponit, restinguit sitim, deterget, abluit, facilè coquitur, atq; absq; astrictione aliqua humectat. Iam verò quum cætera viscida quo ad gustum nullam sanè suauitatẽ obtineant, ptisana gustui nescia quid suauis & blandi affert, & præsertim ægrotis. Facilè etiã in thoracis partes descendit: éstq; ad deiectionem, atq; distributionẽ, accõmodata.

Ptisana maximè ex vsu est ardentibus febribus.

His de causis maximè ex vsu est ardentibus febribus: quòd nimirũ eis quacunq; ex parte obsistat, refrigerans & humectans, necnõ putridos humores detergens, & corpori non exiguum nutrimẽtum suppeditans: eos verò humores qui ex dimidio putrue-

runt

runt concoquens, atq; in optimum ſuccum permutans. Prçter has itaq; vires omnes, nullam habet aut aſtrictionem, aut ſtomachi ſubverſionē ptiſana. Nam aſtrictio quantum ad ventriculū roborandū idonea eſt, tantū ad incraſſandos humores prōpta: at ea humiditas quæ quòd craſſeſcat non habet, facilè ſubverſionē molitur. Ptiſanæ ſic cōfectæ, læues, æquales, atq; ex æquo omnes partes continuæ & vnitæ exiſtunt. Cæterùm nec eam iis qui in diſcrimine ſunt, porrigere cōvenit: nec iis q venę ſectione, aut purgatione, aut clyſtere, aut fomento indigēt: nec eis qui excrementa plurima in regione ventriculi congeſſerūt, aut ingenti dolore vexātur. Sed neq; in ſicciſsimis etiā morbis eam dare cōveniet: quòd ſcilicet valētioribus egeāt potionibus quàm ſit ptiſana, vt humectentur vberius. Tempus ſorbitioni opportunū tunc fuerit, quando æqualiter diſpoſitum corpus redditum eſt: id quod tātùm morbo inclināte accidit. Porrò morbi ſicci ſunt, lateris pulmoniſq; inflāmationes, atque adeo qcunq; morbi in thorace fiunt, ſi nihil per excreatum excernant. At morbi qui circa iecur, & ventriculum, & inteſtina accidunt, tunc ſanè ſicci dicuntur, quum nihil excernunt, aut dura, & non vt neceſſe eſt, neq; effatu digna. Siccitates verò q in venis & arteriis conſiſtunt, ex lingua & exteriori cute noſcuntur: pariter & affectus qui in capite ſunt, ſi nihil per palatum excernatur, aut nares. Eadem etiam ratione, & inflammationes & vlcera eſſe contingit ſicca, ex quibus nihil per ſaniem excernitur. Igitur in huiuſcemodi morbis ptiſanam minimè propinare conveniet, quòd ſatis eos humectare non valeat. At verò quando corpus humidius extiterit, aut ex pulmone aliquid excreatur, tunc eis ſemper ſorbitionem augere, atq; adiicere oportet. Verùm neq; ipſam ſtatim ptiſanam offerre expedit, ſed prius ſanè eius cremorē ſolū, aut cremoris quidē plus, ptiſanæ aūt parum, mox vtriuſq; æqualiter: deinceps & ſolam ptiſanam: idq; non ignorantes, ad corporis robur & nutritionem, maximè conducere ptiſanam: ad facilē verò coctionem, atq; in corpus diſtributionem, cremorem ipſius.

Ptiſana quibus exhibēda non ſit.

Morbi ſicci qui dicantur.

Siccitates particulares quibus notis deprehendantur.

Ptiſana cur in ſiccis morbis nō danda.

Ptiſana cremor

SECTIONIS TERTIAE FINIS.

EPITOMES OMNIVM GALENI
OPERVM SECTIO QVARTA.

ILLVSTRISSIMO ET REVERENDISSIMO D. D. PETRO PACHECO, GIENENSI EPISCOPO, ATQVE S. R. ECCLESIAE SENATORI VIGILANTISSIMO, ANDREAS LACVna, Secobienſis, Doctor Medicus, Miles Sancti Petri, S. P. D.

I vt corpus erectum ſortitur homo, ſic animum ad ſublimia erigeret, neutiquā caducarum (vt ſolet) rerum teneretur admiratione, Pater obſeruandiſs. ſed perpetuò & diuina ſuſpiceret, & aſsiduè in eorum exerceretur meditatione. Cæterùm quum ita ſit natura comparatū mortalibus, vt pars quidē victi, ac veluti captiui ducti à ſuis cupiditatibus, illis tantum inſeruiant: pars autem adeò ignaui ſtupidiq; ſint, vt animā habeant nec ne, ignorent penitus: cōtingit ſanè, vt perpauci eorum ſurſum aſpicere queāt (lux enim lippos maximè offendit) ſed omnes ferè humi ſerpāt, inſtar crocodilorū. Id quod certè eſt in cauſa, vt ſi quando videant canē tranſilientē per circulum, aut tripudiantem ſimiam, aut deniq; fœdiſsimū Scytham ſupra funem ſaltantem, vniuerſi, ſui ipſorum obliti, confertim ad id genus ſpectacula confluant, atq; ea quidē admirentur ſtupefacti: negligant autē & aſpernentur cōditoris illius noſtri opera: quæ ſi, vt decet, expenderentur, omniū ſpectatorum animos in maximā admirationem ſui, cōmendationémq; conuerterent. Nam vt impræſentiarū præter eā ordinatas illas orbium cœleſtium lationes, conſtantiſsimos ortus ſyderum, viciſsitudines temporū, animaliúmq; generationes & incrementa, quæ captum humanum ſuperant, de iis autem diſſerā quæ indies calcantur pedibus, quid obſecro admirabilius poſsit vnquam cōtingere, quàm ex erucæ, naſturtij, aut alio vix perceptibili ſemine, oriri herbam bicubitalē? ex nucleóq; aliquo exiguo, naſci prodigioſæ magnitudinis arborem? Etenim poſteaquàm ſemē in terram, veluti in matricē quandam, coniectū eſt, attracti humoris copia intumeſcit, intumeſcénſq; rūpitur, ac duo de ſe emittit germina: vnum quidē, quo terræ adhæret, ab eáq; ſibi alimentū ſugit, quæ eſt radix: alterū verò, quod ſolem verſus, à quo viuificatur, erumpens, ab vno caudice in varios tandem ramos diuaricatur. Atq; hic ſanè plantarū eſt ortus: quas quidem vniuerſi Philoſophi & Medici, animatas eſſe dixerunt, neq; id iniuria: quòd nimirū animantiū ritu gignantur, creſcant, viuāt, atq; ſenio abſumātur. Primò ſiquidem ſunt molliuſculæ, ductiléſq;, & tractabiles, vt infantes. Dein proceſſu tēporis adoleſcūt, ſuiſq; articulis roborantur. Poſtea verò iam cōſiſtentes, vbi creſcere deſti-

terunt, & renituntur trahenti, & solida fructuum vbertate pinguescunt: donec tandem concedentes naturæ, hominum instar senescunt, atq; fatiscentes dehiscunt. Reperitur etiam, vt in animaliū generibus, sic sexus vterq; in stirpibus. Discernitur autem à fœmina masculus, quòd folia huius prius germinēt, foliisq; fœminæ sint minora. Quòd si masculus adeò cōiunctus sit fœminæ, vt foliis mutuò sese cōiungant: aut si ex fragrantia masculi portio aliqua ad fœminā, ventorū beneficio peruenerit, ipsius fœminæ fructus citò ad maturitatem perueniūt. Sunt aūt stirpes vt cæteris rebus omnib. longè amœniores & iucundiores visu, sic earū vsus mortalium vitæ multis numeris necessarior: vtpote à quibus non modò alimenta ipsa, sed etiā medicamenta, quibus vtimur ad profligandos morbos, multáq; alia pertinētia ad vitæ cōmoditatem, proficiscantur. Vnde nō immeritò Marcus Curius, Lucius Quintius Cincinnatus, Marcus Valerius Coruinus, Cyrus Persarū Rex, aliiq; viri grauissimi, allecti plantarū amœnitate, plurimū agriculturæ indulserunt. Quum igitur vndecim cōmentarios Galeni de viribus medicamentorum simplicium: septem, de compositione pharmacorū secūdum genera: ac deniq; decem alios de compositione medicaminū iuxta singulas nostri corporis partes (in quibus non modò vniuersæ dotes, ac facultates plantarū, sed varia etiam morborū genera, eorúmq; absolutæ curationes exaggerantur) superioribus diebus ad græcorū exemplarium fidem restituissem, restitutósq; contraxissem in methodum vt breuiorem, sic multò studiosis aptiorē: statui equidē hos ipsos vigintiocto cōmentarios, Naturæ thesauros quosdam opulentissimos, tibi, Antistes Reuerendissime, nuncupare: idq; nō vt ex hac ipsa dedicatione aliquid splēdoris accederet tuæ Celsitudini, quæ iampridē ob insignem prudentiam, variam eruditionem, raram incredibilémq; clementiā, ac deniq; summā pietatem, conciliauit sibi omniū bonorū animos, atq; extra omnē ingenij aleā est posita: sed vt tui nominis fulgore illustrati, inirent multò maiorē gratiam eruditorum hominū: sub tuóq; patrocinio, veluti sub clypeo Aiacis delitescentes, nō tam facilè impeterentur à virulentis quorundā morsibus, quibus alienæ famæ detrahere, & exercitiū, & summa voluptas est. Siquidem quum olim summi Imperatores & Principes, aduersus impendentes fluctus & tempestates fortunæ, cōmunirentur literis: nūc ingenuæ artes & disciplinæ, vt tutò prodire possint (proh dolor) fautoribus & Mecœnatibus egēt. Cæterùm si T. C. hasce nostras lucubrationes defendēdas susceperit, nulla inuidia, aut calumnia, in nos quicquā moliri poterit. Quòd si quæ barbarorum ac sophistarum cohors (hi nanq; præcipui sunt, infestissimiq; bonarum disciplinarū hostes) accedat propius, vt facessat nobis negocium, confestim in pedes se conferet, vel solius nominis tui fulmine perterrefacta. Adeò si quidem heroicas illas ac nondū satis laudatas virtutes tuas, quadam seueritate grauitatéq; prudentissima adornas (quod passim de te oēs prædicant) vt non minus tetris ac flagitiosis hominibus, terrori ac formidini sis, quàm ingenuis omnibus admirationi. Quibus quidem rebus adductus Diuus Carolus V. Imp. Tridentinæ synodo te vnum inter alios omnes præfecit, vt singulari sapiētia tua Ecclesiæ causam tuereris: sibi nimirū persuadens, te præsente, nihil transactū iri, quod non pium, non æquum, non sanctum, non deniq; vniuersæ Christianæ Reip. maximè salutare futurū esset. Quam prouinciam adeò alacriter suscepisti, eáq; fide & pietate suam pacem, religionémq; Ecclesiæ restituendā curasti, vt. S. D. N. P. III. P. M. te inter purpuratos illos Patres censuerit tandem annumerandū: sentiens hauddubiè se nō minus accessu tuo illustraturū Senatum illum Patrum amplissimorum, quàm exornaturum amplitudinem tuam tam splēdida, támq; iusta pietatis tuæ, atq; integritatis corona. Quocirca Illustrissimi illi, Reuerēdissimiq;, omnes collegæ tui, summo desiderio tenētur visendæ T. Celsitudinis, in eáq; suos pascēdi oculos: sed inter omneis præcipuè Illustrissimus & Reuerendissimus D. D. Franciscus à Bouadilla & Mendozza, Cardinalis Cauriensis, meúsq; Mecœnas maximus. Qui quidem tuarū virtutū præco, vt est studiosissimus tui, iam vellet vt morā rumperes, quò liceret sibi ac cæteris frui isto cōspectu tuo, splēdoréq; illustram exoptato. Cui nec potuissem equidem (quod certò scio) rem vnquam gratiorem facere, quàm si hosce labores meos, futuros ceu testimoniū quoddam arctissimæ illius necessitudinis, quā inter vos mutuò alitis, consecrarē tuo numini: nec poterit Tua Celsitudo, quàm si ipsos singulari suo patrocinio dignetur. Deus Opt. Max. amplitudinē istā tuā, Antistes obseruandiss. diu nobis quàm florentissimā seruet, vt tum pietas, tum religio, tum bonarū literarum studia, sub tali corypheo & protectore inualescant. Vale. Venetiis, ex ædibus Illustrissimi & sapientissimi viri, D. D. Ioannis Furtadi à Mendozza, in hac Rep. Oratoris Cæsarei vigilantissimi.

XV. Cal. Maias, M. D. XLVIII.

GALENI

PERGAMENI DE SIMPLICIVM *medicamentorum facultatib. lib. I.*

CAPVT I.

Simpliciū medicamentorum cognitio ad quod conferat.

Medicamentorū simplicium facultates exquisitè cognoscere, cùm ad variorū cōpositionē, tum ad inventorū opportunū vsum, admodum necessariū est. Porrò medicamentum omne id dicimus, quod alterare nostram naturam potest: sicvti nutrimentū, quicquid substantiam augere. Refertur enim vtrunque ad aliquid. At verò medicamentum simplex, & ipsum per oppositionem ad compositum nuncupatur. Estq́ id quod secundum naturam suam, syncerū est. At facultas, causa quædam est effectrix: eaq́ partim actu, vt calefaciendi in igne, partim potentia, siue futuro tempore: quali nimirum calefacit pyrethrum. Cùm autē singulis medicamentis propria quædam effectrix facultas insit, aut purgatoria, aut vomitoria, aut alterius generis alia: nósq́ alibi demonstrauerimus, ex calido, frigido, humido, & sicco, corpora vniuersa constari, certè facultatum effectricium essentias (de quibus neq́ inter medicos, neq́ inter philosophos convenit) tum in aliis omnibus, tum in medicamētis, has ipsas qualitates statuemus.

Medicamētum quid.
Nutrimentum quid.
Medicamē simplex quod.
Facultas quid.
Facultas est duplex, actu scilicet et potentia.
Medicamentis singulis propria quadam facultas inest.
Essentia facultatū sunt qualitates ex quib. corpora constant.

CAPVT II.

Facultatis indicandæ experimentum sumēdum esse ab ea re, ad quam dicitur.

In primis autem ac maximè sumendum est iudicandæ facultatis experimentum ab ea re, ad quam dicitur. Nam quã vim in homine aliquod medicamen habet, in alio animali eandem non necessariò sortietur. Proximū est, vt quod ex accidenti est, distinguatur ab eo quod primariò & per se. Nam aqua frigida calorem quandoq́ revocat, cutem refrigerando contrahendóq́: ad quod sanè consequitur revocatio caloris. Rursum calida quoq́ ipsa refrigerat sæpenumero, digerendo excalfacientem humorem. Quæ igitur admota corporibus nostris, primariò ac per se excalfaciunt, ea sanè facultate dicuntur calida: si verò contrà refrigerent, frigida: non autē quòd alba vel rubra sint, tali facultate sunt prædita.

Aqua frigida calfacit ex accidēti, vt calida sæpe refrigerat.
Calida & frigida facultate, quæ dicantur.

CAPVT III.

Examini medicamētorū quid requiratur.

Etenim quod ab initio ad finem vsque dum applicatum est, magis semper calfacit, aut refrigerat, id nō ex accidenti, sed ex sua natura est tale. Danda autem opera est, vt quodcunq́ medicamen in iudicium vocare velis, diutius hæreat applicitum, omnísq́ sit alienæ tum frigiditatis, tum caliditatis expers, ne natiuam facultatem illius ascititia adulteret qualitas. Porrò quædam tota substantia in sese mutuò & agunt, & patiuntur: quædam vna duntaxat, aut duabus qualitatibus. Ad hæc, alia quidem tenuiū partium sunt, alia crassarum: tenuium quidem, quæ facilè in tenues comminui partes possunt, crassarum verò, quæ contrà.

Tenuiū & crassarum partiū quæ dicātur esse medicamēta.

CAPVT IIII.

Aquam esse ad vitā maximè necessariam.

Si igitur primò aquam, quæ & cōmunissima vniuersis hominibus tam sanis quàm ægris est, & ad vitam maximè necessaria, nec frigidam insigniter, nec calidam, corpori temperato applicueris: dein iis quæ natura sint intemperata: tertiò, quæ aliquo affectu tenentur: temperato quidem admota, plusculo tempore omnino ipsum refrigerabit: intemperato verò, citius quidem refrigerabit id quod frigidius natura fuerit, tardius autem quod calidius: semper tamen refrigerabit, cùm videlicet talis existens, nequeat revocare calorē, quemadmodū summè frigida, quę si quadrato, aut iuuenilis corporis naturæ pauculo fuerit tempore admota, caloris molietur revocationem. Sin aliter vtaris, semper refrigerabit: id quod etiam facit admota iis, qui simplici laborant affectu. Nam vbi affectus compositus fuerit, contingit aliud primariò à medicamento fieri, aliud ex accidenti: vt licet cernere in phlegmone, quæ calidæ copiosæq́ fluxionis est soboles. Siquidem quæ modicè excalfaciunt pharmaca, dum superfluitatem evacuant, id quod affectum est, protinus frigidius efficiunt. Aqua itaq́ potabilis vtrobiq́ videtur frigida: id quod non licet de iis asserere, quæ sulfureę, bituminosę, atque nitrosæ existunt. Imò verò neq́ marina ipsa, priusquàm ascititium frigus summū acceperit, admodū refrigerare conspicitur. Ergo quæ exactè ac syncerè aqua est, omnis alterius substantię mistione vacans, ea necessariò ex sua facultate est frigida. Si qua verò per bituminosa, sulfurea, nitrosa, aut aluminosa loca distillans, aliquid secum eius substantiæ absterserit, mista iam ea est, nō autem exactè aqua. Quòd si etiam ipsi aquæ potabili igneam aut essentiam, aut qualitatē adieceris, sic etiam quodammodo compositam illam effeceris. Quinetiam aqua limosa, quali apud Aegyptum vtuntur, composita quadantenus est: sed ea per fictilia vasa optimè percolata, quampurissima efficitur.

Aqua summè frigida in quibus calorem revocet.
Aqua potabilis frigida existit.
Aqua omnis syncera, est naturaliter frigida.
Aqua mista quæ sint.
Aqua limosa apud Aegyptū vtuntur.

CAPVT V.

Aqua debet iudicari gustu, visu, & olfactu.

Iudicatur autē aqua gustu, visu & olfactu. Siquidem gustu est pura, si omnis qualitatis expers videatur. Visu, si syncera & pellucida fuerit. Sic nec odoratu vllam præ se ferre qualitatem debet, vt sunt quædam prauitatis extremæ, quæ aut aciditatem, aut acrimoniam, aut salsedinē, aut putredinem præferunt. Igitur aqua, quæ absq́ his est omnibus, vt ad naturā certè, ne ipsa quidem ad amussim syncera fuerit, sicvti neq́ aliud vllū sensibilium elementorū, sed vt ad sensum & vsum, syncera est. Quæ itaq́ examinanda venient medicamina omnia, omnis extraneæ qualitatis valentisq́ aliena sunto.

Elementum purum minimè reperiri.

CAPVT VI.

Aqua omnis dulcis refrigerat.

Quòd autē omnis aqua dulcis manifestò refrigeret, hinc discas licet, quòd si cerā oleo liquaueris, humidúmq́ ceratum confeceris, ac postea ipsum refrigeratū, largioriq́ affusione frigidę ablutum admoueris, valenter eos qui febre vruntur refrigeret, si hypochondriis supponatur: nec non omnem phlegmonem, herpetes, carbunculos, erysipelata, phygethla, & breuiter omnes calidos morbos: id quod non contingeret illi per aliquam nuper dictarum aquarum, quæ calidis adversantur affectibus, calidæ nimirū cùm sint.

Ceratū humidum ablutū frigida, calidos omnes affectus refrigerat.

CAPVT VII.

Cæterùm quòd aqua quoq́ potabilis sola sit

Vu

Aqua potabilis sola est humida.

inter propositas humida, ex eadem disces methodo. Nam si vlcera supra modum sicca, hac irriges, ita in admodū humida & mollia redden tur, cùm aliæ aquæ vniuersæ vlcera deficcent, nōnullaq́ etiā ob acrimoniā exasperēt. Quin etiam sinentii, dulcis aqua remedio est: cęteræ verò, acerbiorē etiam sitim relinquunt. Tum aqua inter cutem laborantibus adversissimū est & po culum & lauacrū aquæ dulcis. Salsarum verò, ni trosarum, sulfurearū, bituminosarumq́ omniū, sané peruti le. Imitari aūt potes, sicvti marinam, sic aliarū quamlibet, substantia videlicet admista, quæ in quaq; vincere cernitur.

Aqua dulcis restinguit sitim.

Hydropicis qua rū vsus aquarum sit vtilis.

CAPVT VIII.

Aqua natura.
Aquam summè humectare.

Aquæ igitur propria natura humida & frigida est. Cæterū summè quidem humectat, siue tepida, siue temperata ea sit: non aūt calfacit summé, nisi quæ extremè feruet. Quòd si corpus aliquod eucratū, calida moderatè perfundas, in ipso quidē perfusionis tempore, calidius simul atq; humidius efficies: paulò verò post, id seipso evadere frigidius, nō tamen siccius, conspicies. Nam tametsi humores qui in vasis, aliisq́ cōmu nibus spaciis sunt, per id genus perfusiones vniuersi exhauriātur, ipsa tamē vasorum corpora, & vniuersum genus carnosum seipso humidius reddit. Quale exemplū, q̄vis ratione diuersa, licet videre in senibus: qui cùm genuinas partes, quàm adolescentes, magis siccas sortiant, pluribus tamē excremēntis redundant. Hanc itaq; humectandi vim solā, nunq̄ aqua deponit: neq;.n. siue feruēs sit, siue etiā extremè frigida, partē cui affusa fuerit, sicciorē efficit: quanq̄ ob evaporationē quæ à calida perfusione excitari solet, perfusa particula nonnullis longè siccior videatur, cùm præsertim vapor, humor sit extenuatus.

Senes partibus quidem solidis sunt sicci, excrementorū autē copia humidi.

Vapor humor est extenuatus.

CAPVT. IX.

Ignis potentia est, quod facile in ignem verti tur.

Facultate aliquid, ex adverso dividitur ei quod actu.

Nec verò vsqueadeo absurdū fuerit, q̄d facile in ignem verti, id calidū facultate putare. Vnū quippe ex iis quæ facultate talia dicunt, est id q̄d ex ꝓpria eius quod dicit materia, tale est facultate. vt, si quid facilè in ignem vertitur, id nō actu, sed facultate est ignis. Nam hoc quod est facultate, ex adverso ei diuidit, quod est actu: sicvti & quod est per se, huic q̄d ex accidēti cōtingit.

CAPVT X.

At quibus cōsiliū est, tutò à rebus extraneis, ad corpora transire animaliū, videre primū debent, an tenuis sit essentiæ, an crassæ, q̄d explorā dum venit. Secūdò, an sibi continuū, densumq́ ac solidum: an intervallis interceptū, an rarum.

CAPVT XI.

Calida potesta te, vt nos calfacere possint, debēt prius in tenuia cōminui.

Eorum aūt quæ in confesso est facultate esse calida, nullum omnino apparet nos calfacere, priusquā in tenuia sit cōminutum. Nam si quis piper integrū cuti inspergat, nullā planè caliditatē percipiet: si verò pollinis instar cuti inspergatur aut linguæ, excalfaciet vtiq;, ac potissimū si fricueris. Quare multa quidem facultate sunt calida, facileq́ in ignem vertunt, quæ nos tamē haud facilè excalfaciūt. Ignis siquidē, vt qui om niū tenuissimus & calidissimus sit, minimo negocio penetrat illa, atq; vincit. Nostra aūt caliditas, præterq̄ quòd crassę est essentię, halituosaq́, adeò existit infirma, vt ægrè quod cōtingit permutet. Quare nihil eorum quæ calfacere nos vi dentur, perinde vt ignis calfacere potest, sed tan quam materia quæ accenditur facile. Siquidem mutationis principium à nostra caliditate accipientia, vt calami aridi ab igne, nos cōtrà recalfaciūt, et velvti partes fiunt quædā natiui caloris, vt ignis illi. Quare mirandū non est, si quædam medicamēta primæ quidē mutationis prin cipium à nostro calore nacta, inde iam pergant, eum quoq; qui mutabat, vincere & superare.

Piper calfacit.
Ignis omnium tenuissimus & calidissimus est, ob idq; facile penetrat.
Caliditas nostra crassa est essentia.

Calfacientia corpus, ab eo initium caloris assumere.

CAPVT XII.

Corpus vniuersum esse trāspirabile.

Porrò cutis omnis in primo statim ortu sibi continua cùm sit, temporis spacio pertundit, sic vt vniuersum corpus fiat perspirabile, arteriæq́ ipsæ (quæ in cutis meatus, quemadmodū venæ, aperiuut) vndequaq; se dilatātes, per poros attrahant, nō aērē modò, halitumq́, sed quicquid etiā trahi facilè potest, ac præ tenuitate sua, motum ipsius spiritus consequi. Quamobrem quicquid piperis ad exactissimū fuerit redactū polli nem, verisimile est, simul cum ambiente aēre, ab ipsis arteriis attrahi, proinusq́ à calore natiuo alterari, idq́ tum ob paruitatem, tum ob ingeni tam vt à calore alteretur aptitudinē. Quod quidem si semel illi insit, per totum corpus, temporis progressu, perlatum, ipsum recalfaciet. prius tamen calfaciēs ibi proximiores particulas. Vnde liquet, crassorū nullum, priusquā ad vnguem cōminuatur, neq; ipsum à nostro corpore quicq̄ perpen, nec rursus in nos posse agere. Quod verò in pipere adduximus exemplū, idem licet ad alia transferas, siue ea calefaciēdi, siue etiam refrigerandi facultatem sortiantur.

Medicamenta omnia quo pacto in corpore suas vires exerceant.

CAPVT XIII.

Rara quæ sint.
Rara quàm spissa cor accē dantur facilius.

Considerandū aūt est nō solùm, crassarúm ne sit partiū, an tenuiū, explorandorū medicamentorum substantia: verumetiam, raràne an spissa, densáve. Voco sanè rarā, cuius partes inanibus spaciis sunt interceptæ. Vbi igit spacius eiusmodi multis, quæ plena semper sunt aēre, corpus fuerit distinctū, facilius q̄ spissum accendit, etiamsi calidius illo nō fuerit. Nam qui in iis spaciis cōtinetur aēr, primo statim ignis occursu accenditur, atq; inflammat (aēr enim accensus est flamma, quemadmodū terra, carbo) vnà verò secum corpus vniuersum accēdit. Sic itaq; calamos aridos ignis exurit celeriter, tametsi minus alia substantia calidos, idq́ ob meatuū multitudinem, quos prius aēr occupabat, quorum argumentū summū, calamorū leuitas est. Nam siccū natura corpus, leue esse alioqui non posset. Quæcunq; aūt fistulosa sunt, multúmq; vacui obtinēt, pon dere existūt leuia. At calamus à nostro corpore ægrè calfieri potest, quòd essentiæ sit crassæ. Si igitur alicuius medicamēti substātia tenuis sit & cōtinua, eandem in nos naturā ostendet, quam prius in ignē: sin autē rara sit & crassa, fieri poterit vt ab igne quidē altereiur perfacilè, nō tamē à calore nostro, ac proinde nec nos recalfaciat.

Flamma est aēr accensus.
Carbo est terra succensa.

Fistulosa omnia sunt leuia.

CAPVT XIIII.

Aqua igni adversissima, nimirum frigida & humida.

Quamvis aqua ipsa tenuis substantię sit, nō tamen ob id ex sua natura nos calfacit: nec propriū est ignis nutrimentū, sed potius extinguit illum, vt quod illi sit adversissimū. Nec mirum si cū igne tum calidissimo, tum siccissimo pugnet aqua,

Oleum cur obscurè nos calfaciat.

aqua, frigida & humida existens. Porrò oleum, tametsi in flammã vertat facilè, nõ tamen admodum celeriter, nec manifestè nos calfacit, ob lentorem substãtiæ, quo tenaciter inhæret us, quæ semel cõtigit: neq; ab ambiẽte facilè aut extenuari, aut augeri valens, nec prõptè intus in corpus transumi. Aqua verò & celerrimè in halitũ solui tur, & expeditè digerit. Quòd si in idem vas con iectam aquã, oleumq; decoquas, prior aqua absumetur.

Aqua feruës simul cum oleo, citius quàm illud absumitur.

CAPVT XV.

Calfaciës actu & potētia, vnũ quodq; duplicit dicitur.

Vt autem calfacientium, aliud est simpliciter calidum, vt ignis: aliud ex vperãtia, vt qui in nobis est calor: sic eorum quę facultate sunt cãlida, aliud quidem ad id quod primò & absolutè est calidum, aliud verò ad id quod per exvperantiã refertur. Non ergo quod citius accenditur, protinus ad nos simpliciter apparet calidius.

CAPVT XVI.

Concrescentia in glaciem facilius, tēperamenti sunt frigidioris, si vtrobique eadē consistentia insit.

Sed neq; citra limitationem, ex eo quòd aliquid in glaciem cogatur, debemus frigidum esse colligere. Nam in us quæ eandem habent aut tenuitatem, aut crassitudinē consistentiæ, quod ocyus à frigore cõgelatur, temperamenti est frigidioris. Si verò alterum sit tenuius, puta (exempli gratia) vinum: alterum crassius, vt oleum: nõ est necesse aut citius aut magis cõcrescere quod est frigidius: nisi frigiditatis excessus, quæ huic inest, excessum crassitudinis, quæ inest alteri, superet.

CAPVT XVII.

Est autem refrigerari, frigidam qualitatem recipere: at congelari, durescere est præ frigore. Quæcunq; igitur corpora tenuis essentiæ sunt, promptè tum incalescunt, tum refrigerantur: at non æquè congelantur, vt aër & ignis. Nam hic planè non congelatur: ille autem, nempe aër, nõ perinde vt vitrum, pix, cera, resina & bitumen: cuius quidem tametsi calidissimũ sit, terrenitas tamen crassitiesq;, ad congelationis celeritatem adiuuat. Porrò aquam quæ celeriter & incalescet, & refrigeratur, meritò leuissimã esse dixit Hippoc. Nam quantò tenuior fuerit, tantò pati erit prõptior. At qui quæ tenuior est, minimũ habet limi terrestris. Non ergo absolutè ex materię passionib. ad ignē, cõucere eius ad nos facultatē oportet: cùm multò securius sit hoc iudiciũ, quo ad nostrũ corpus quippiã examinamus. Quòd lac similare nõ fit, nec vndequaq; sibi simile, coagulatio indicat, qua serosæ partes à caseosis faciles separant. In vniuersis etiam liquoribus, qui à fructib. exprimuntur, crassum defertur quippiã, quod spacio temporis subsidet, vocaturq; fæx in vino, in oleo autē amurca. In aceto verò est eiusmodi quippiã, ac forsan ipsum est, q̃d caloris est particeps. Nam quod frigoris, id q̃d tenue est. At acetũ maiori ex parte frigidius est, q̃ calidiᵽ.

Tenuia corpora promptè incalescunt, atq; refrigerantur. Ignis non congelatur.

Aqua quæ dicatur leuissima.

Lac non esse similare.

Fæx.

Amurca.

Acetum maiori ex parte frigidius quàm calidius existit.

CAPVT XVIII.

Perperàm igitur faciũt, qui vsqueadeò calidũ esse acetũ pronunciant, vt cauterio illud assimilent: cùm tamen nec tantã sensu percipiamus in aceto caliditatē, nec ipsum crustas, instar cauterij, excitet. Constat siquidē, vbi per cauteria cõsi lium est sanguinē sistere, crustam relinqui haud exiguã, quæ velvti operculũ sit corporibus sanguinem profundentib. Ac proinde illis cauteria planè candentia applicamus, quæ haud quidem quòd calfaciant, sed quòd vrant, atq; subiectis partibus operculum, quam Græci vocant eschara, relinquant, fluentē sanguinē suppriment. Itaq; acetũ, haud perinde vt crustas facientia medicamenta, sed potius vt astringentia, citra crustam, sanguinis fluores cohibet: qua ratione nõ excalfacere, sed refrigerare potius ipsum existimandum est.

Cauteria sanguinem supprimunt, quòd relinquãt escharam.

Acetum qua ratione sanguinē sistat.

CAPVT XIX.

Si verò idiotam aut plebeium aliquem (nam horum in istiusmodi rebus incorruptũ est iudicium, quia nulli dogmati seruiliter sunt addicti) tẽperato aceto ex spongia fouerimus, dein autē interrogauerimus, num calorem an frigus perciperet, fatebitur quidē se, primò sanè frigus percipere: postea autem, nempe spongia sublata, sensim nascentis in parte quandam caloris phantasiam sentire. Vnde perspicuũ est, omnino quidē frigidum esse acetum, obtinere tamen quēdam calorē, qui acrimoniæ ratione per accidens successu temporis corpora calfacit nisi fortè vbi laxus ac doloris expers tumor infestat. Si quis etiã illo ab illata thapsia vrat, ardor aceto restinguitur: non quòd acrimoniam & mordacitatē obtundat, vt oleum aut rosaceũ, sed quòd euidenter refrigeret. Quare nisi molesta facultatis asperitas illi inesset, non alio vtendum ad refrigerationem foret.

Idiotarum iudicium cur incorruptum.

Acetum est frigidum, quanquã caloris partic ceps.

Acetũ ardorem à thapsia excitatũ, sua refrigeratione restinguit.

CAPVT XX.

Cùm autē alij ob acrimoniam ipsius, calidissimum esse acetum contendant: alij contrà, maximè frigidum, quòd putent ipsum grumos constringendo dissoluere, verisimile est id iuxta medium cõsistere. Quippe si longè ab extremorum vtroq; distaret, non tanta incidisset de facultate ipsius controversia.

Aceti tẽperatura non longè à media distare.

CAPVT XXI.

Quia verò quæ neutra sunt, dicuntur tripliciter, secundũ diuisionē Herophili, partim ambo rum extremorũ participatione, partim neutrius, partim nunc illius, nunc huius: mihi sanè tum acetum, tum etiã rosaceũ, vtriusq; extremi necessitudine, esse neutra videtur: & quòd nũc quidem sensibiliter calfacere, nunc refrigerare cernãtur.

Neutra dici tripliciter.

Acetũ qua ratione dicatur neutrum.

Rosaceum qua ratione dicatur neutrum.

CAPVT XXII.

Quod verò ad aërē spectat, iudicatur eius tenuitas, ex sola in tenuia diuisionis celeritate. Cęterùm si ea ratione ignis sit tenuis, haud omnis ignis tenuis existimabitur, cùm ęs & ferrum fiat ignis, nõ tamen ę antea tenuius. At flãmæ, cùm aliud sint ignis genus, reuera tenues existunt. Quocirca nõ omnis ignis est tenuis, nec quicqd tenue, protinus & ignis fuerit. Nam pruna ignis quidē est, & nõ tenuis: & aër tenuis, verùm non ignis.

Aëris tenuitas vnde indicetur.

Ignem omnem nõ esse tenuem. Tenuia omnia non esse ignem.

CAPVT XXIII.

Quocirca minimè cõcedendum arbitror, acetum, quòd mordax & tenue sit, calidũ continuò esse. Nec enim quicquid mordax fuerit, id & calidum est: fortè verò, nec quicquid mordax fuerit, & tenue.

Mordacia omnia non esse calida.

CAPVT XXIIII.

Eorũ igitur medicamentorũ quæ vehemẽter aut refrigerant, aut calfaciũt, nõ sunt facultates ambiguæ. Verũ ea de quibus dubitare cõtingit, neutra omnino esse necesse est. Pleraq; autem, vt ad sensum simplicia, ex pugnantibus facultatib.

Neutra esse de quibus dubitare contingit.

cōstant: ob quas quidē fieri potest, vt acetū vim illam obscurè calfaciendi, quam ostendit, fortiatur, existens alioqui tenue, refrigeratoriū atque exiccatoriū medicamentū. Etenim quidā efflorescere rubor in partib. ab aceto irritatis cōspicit.

Aceti facultas.

CAPVT XXV.

Facultatū medicamentorum excessum & gradus discendos esse.

Cæterùm nō sat est generaliter vires medicamentorū cognoscere, quòd hoc videlicet calfaciat, illud autem refrigeret, nisi etiam ipsarum facultatum excessus & gradus, accuratissimè didicerimus. In qua quidē cognitione, tum artificialis simplicium vsus est constitutus, tum ratione proficiscens ac methodo compositio: ipsorúmq; compositorum recta vsui accommodatio.

CAPVT XXVI.

Perperàm autē superioris seculi homines à cōpositis orsi medicamētis, eorū quæ in illa ingrediuntur medicamentorū simpliciū vires diiudicabant, cùm nō liceat rectè cōposita ipsa cognoscere, priusquam simplicia sigillatim examinarimus.

Composita cognosci nō posse, simplicib. ignoratis.

CAPVT XXVII.

Atq; hi quidē, cùm citra iudiciū simpliciterq; compositis omnibus facultatibus fidem habēt, vel Empiricis ipsis reprehensionis locum & occasionem exhibent.

CAPVT XXVIII.

Cùm autem non aliunde ignem calidum esse, ac glaciem frigidam cognoscamus, quàm ex sensu ipso: omomo stupidi sunt, qui sensus esse contemnendos existimant.

Sensus cur non sint contemnendi.

CAPVT XXIX.

Oxycrati vires

Porrò æstiuo tempore oxycrati potu, quidā planè refrigerant, atq; sitis expertes permanent. At nōdum constat, an id aceti causa cōtingat. Dixerit tamen aliquis, aquā, tardioris distributionis cùm sit, ab aceto, tanq̄ vehiculo, duci digerìq; in vniuersas partes. Sic etiam si cum vino bibat aqua, sitim efficacius extingui, q̄ si sola. Refrigerationē itaq; sitísq; sanationē ab aqua prouenire, vt quæ frigidæ humidæq; naturæ sit: cæterùm adminiculo esse, ac velvti alas illi ad omnes corporis partes permeandas, tum vinū, tum acetū: quæ ipsa nequaq̄ frigida sunt & humida: alioqui ad restinguendam sitim, præstaret ea sola, q̄ cum aqua, exhiberi. Porrò vt à vino apparet homini semper sitim increscere, sic ab aceto epoto, interim quidē augeri, interim verò sedari.

Aquam ab aceto deduci per vniuersum corpus.

Aqua vino permixta, quàm sola, cur efficacius restinguat sitim.

Vinum semper adauget sitim.

CAPVT XXX.

Sitis vnde oriatur.

Cùm igitur sitis, partim humoris inopia, partim caloris copia proveniat: neq; à sicca dispositione prouenientē sitim, neq; à calida & sicca, epotum sanare vnquam potest acetū. At si quando in vnū coēant humiditas atq; caliditas, eiusce sanè sitis, acetū medela optima existit. Siquidē humectare neqt: at refrigerare, nō instrenuè. Verùm siti q̄ ex cōposita affectione, videlicet calida & sicca, nascitur, composita medela est oxycratum, quod ex aceto constat tenuium partiū, atq; refrigerante: & ex aqua, quæ non modò refrigerat, sed humidorū etiam omnium est humidissima. Nihil enim aqua est humidius.

Acetum cui siti remedium sit.

Oxycratum ex aqua & aceto constat.

Aqua humidorum omniū est humidissima.

CAPVT XXXI.

Medicamenta quæ iudicare volumus, qualiter expendere oporteat.

Per se autē solum, quod iudicandū est, expendere oportet, tum in sanis temperatisq; corporibus, tum etiam in intemperatis: ac prætereà in iis qui alicui sunt morbo obnoxij. In tēperatis quidem, vt suprà: in intemperatis autem, sicvti dixit Hippocrates: Naturis picrocholis vtilissimū esse acetum, at melancholicis adversissimū. Porrò in morbo aliquo affectus, si simplex fuerit, in simplici exploretur affectu: sin mistum alicui, necessum est id cui miscetur, temperatura sit medium. Siquidem quod medio coniunctū fuerit, ipsum eorū quæ perficient, existet causa. Quare si acetū simplici cerato cōmisceas, cerato ipso longè frigidius medicamen effeceris: eritq; tibi id remedium vel optimū, ad erysipelata, phlegmonas, herpetes, & carbunculos. Sin autem quod mistū est, tanq̄ simplex expendas, hallucinaberis. Nam quemadmodum ærugo nequit carnem producere, sed ceratum quod illam recipit: sic vlcerum glutinatorium, non acetum, sed oxycratum est. Quippe acetū per se, vlcera erodit & mordicat.

Acetum biliosis esse vtilissimū, adversissimum melancholicis.

Ceratum simplex aceto ablutum, contra tumores calidos optimū esse præsidium.

Oxycratū vulnera glutinat.

CAPVT XXXII.

Iam verò cùm liceat ex astrictoriis complura offendere, quæ minimè sanè conglutinent: sicvti ex cōglutinantibus haud etiam pauca, quæ minimè astringentia videntur, falluntur q̄ absurdissimè, qui astrictoria omnia conglutinare, cōglutinantia omnia astringere profitentur.

Astrictoria omnia haudquaquam conglutinare, neq; glutinantia omnia astringere.

CAPVT XXXIII.

Miserè etiam hallucinantur, qui astringentia omnia refrigerare dictitāt: cùm si nihil aliud, saltem chalcitis, chalcanthos, & misy, quę valenter astringunt, tantam assequuta sint caliditatem, vt nos etiam exvrant.

Astringētia omnia haudquaquam refrigerare.

CAPVT XXXIIII.

Herodotus autē & Dioscorides, quòd medicamenta quædā profluuiis alui, atq; dysenteriis medeantur, ob id astringentia ea esse colligunt: cùm tamen ne minimū quidem astrictionis sortiantur, sed potius rarefacientia & laxantia sint. Nam (exempli gratia) caprinus adeps, omnibus quæ & gustu & facultate sunt astringētia, adversissimus est: iis tamen quæ acria & mordacia per aluum fluunt, manifestè efficaciterq; auxiliatur: quòd scilicet concrescat facilè, inungatúrq; intestinis, ac plurimo tempore inhærens, illa demulceat & foueat: cùm videlicet condensare, constringere & constipare, opus sit astringentium.

Dioscoridem suggillat Galenus.

Caprillꝰ adeps cōtra succos intestina erodentes, cur sit salutare præsidiū.

Astringentium opus.

CAPVT XXXV.

Vnaquæq; sensibiliū natura, priuatim subiecta est, tactui quidem caliditas, frigiditas, durities, atq; mollities: albedo verò, nigredo, atq; vt summatim dicam, vniuersum colorū genus, visui: amaritudo, dulcedo, austeritas, acerbitas, aciditas, salcedo, acrimoniáq;, gustui. Planéque demens videat, si quis gustu colores iudicare tentet, aut sapores visu: similitérq; & de aliis sensib. Siquidē tactu iudicandæ sunt differētiæ tangibiles, auditu audibiles, odoratu odorabiles. Omnis autē inuētionis demōstrationisq; principia sunt, quæ sensui atq; intellectui evidētia existūt.

Tangibiles qualitates.

Visui quæ subiiciantur.

Gustui quæ subiiciantur.

CAPVT XXXVI.

Porrò Plato in Timæo, sapores (quos Græci χυμοὺς appellant) duos primùm assignat, eósq; vt species eiusdē, sic ratione maioris & minoris inter se differētes. Quorū sanè alterū austerū, alterum acerbum (qui ex illius intensione procedit) nominat. Secundam speciem facit, eorū qui illis

Saporum diuisiones ex doctrina Platonis.

opposita

opposita sunt, nitrosorum videlicet, salsorum & amarorũ. Et in his quoq; amarus ex nitrosi prouenit intensione. Salsus verò, aut nitroso imbecillior est, aut astrictionis quoque assumens aliquid. Deinde à Platone acris expositus est: mox acidus: postremo dulcis. At à Theophrasto additus est vnctuosus, quem nimirum omisit Plato, vt qui ad gustum nihil attineret.

Vnctuosum saporem nihil attinere ad gustũ

CAPVT XXXVII.

Sapores exactè exponere esse impossibile.

Exponere aũt hos sapores exactè, impossibile est: quando quidẽ neq; aliam vllam sensoriam passionẽ: eum tamen qui tali sensu cõmunicat, recordari fuerit possibile. Igitur quando quod linguæ nostræ fuerit admotũ corpus, vehementer desiccat, contrahit, & in multam profunditatem vsq; illam exasperat, sicuti pira syluestria immatura, & coena, eiusmodi omne appellat acerbum, ab austeris tantũ intensione diuersum. At quod astringens vocamus, idem videtur significare quod austerũ, aut etiam cõmune esse genus tum huius, tum etiam acerbi. Quæ verò linguã, dum cõtingunt, non cõtrahunt, neq; cõtipant, sed detergunt potius & abluunt, etiamsi astringentium quippiã permistum habeant, hæc omnia salsa cognominamus. At quæ his etiam magis detergũt, ita vt etiam molestè exasperent, amara vocantur. Porrò quæ mordicãt rodũtq;, idq; cum valida quadã caliditate, dicunt acria: sin hæc absit, acida: cæterum hæc fermentandi quoq; vim obtinẽt. Rursus, quæ veluti inungũt atq; implent, in statimq; suũ restituũt exasperãtas ac veluti erosas linguæ particulas, hæc, si cũ voluptate manifesta cõtingant, dulcia: sin hac sine, pinguia vocant. Quòd si ex calido, frigido, humido & sicco, coeũtibus, vniuersa constent, verisimile profectò est, dictarum quanq; qualitatum, ex horum etiam miscella constari.

Acerba quæ.
Astringens esse cõmune genus austeri & acerbi.
Salsa quæ dicãtur.
Amara quæ.
Acria quæ.
Acida quæ.
Dulcia quæ.
Pinguia quæ.
Sapores omnes ex miscella quatuor qualitatũ primarũ nasci.

CAPVT XXXVIII.

Medicamenta singula talia dici, qualia erga nos sunt.

Verùm nõ quale vnumquodq; ex se fit, & ad totam naturã, sed quale secundum corpus nostrum, cõsideramus. Alioqui nec acetũ, nec marina aqua nos exiccare possent, sicuti nec sicca dici, eum vtrunq; illorum sit actu humidũ. Cæterùm si nos exiccare appareant, sicca dicent, ad nos videlicet, & nostram naturã, parem siccandi vim obtinentia: de cæterisq; qualitatib. idem est ferendũ iudiciũ. Quare facultatum omnium quæ medicamentis insunt, experientia erit certissima iudicatrix. Quam qui relinquunt, nõ solùm falsa pro veris ducunt, sed tractationis etiã vtilitatẽ destruũt. Idcirco prius delendi sunt dispungendiq; omnes paralogismi à discẽtium animis, quàm vera disciplina imbuantur. Nam quemadmodũ corpora impura, quantò magis nutries, tantò magis lædes: sic quoq; si impuris animis nutrientes sermones offeras, nõ modò nihil profis, verumetiam magnopere obfueris.

Experientia est certissima iudicatrix facultatũ quæ medicamentis insunt.
Impuros animos prius esse à paralogismis purgãdos, quã vera doctrina imbuendos.

GALENI PERGAMENI de simplicium medicamentorum facultatibus lib. II.

CAPVT I.

NOn desunt qui nobis, mortales cùm simus, à sensibus auspicandum esse contendant, ad facultates omnes examinandas: in illis tamẽ perpetuò immorandũ non esse, sed ad partem diuiniorem accedendum, nempe rationem. Sensum quippe & animantib. inesse rationis expertibus: rationẽ autem solam, hominibus esse cum dijs cõmunem. Qui sophistæ nõ sentiũt, si à sensibus recedendum sit, demonstrationis primordia futura esse longè incertiora, quàm ea quæ demonstranda veniunt.

Rationem solam esse nobis communẽ cum Dijs.
Sensus deserendos non esse.

CAPVT II.

Equidem optarim nullas nõ res clarè sub sensus nostros cadere, nec quicq; esse quòd illos fugeret. Hoc. n. pacto nihil ambiguũ vnquam aut anceps foret. Verùm quoniã illos quædam effugiunt, rationẽ ipsis superinducere conandũ est, sic tamẽ vt nec cõfusa, nec infinita colligamus, sed ante omnia, nominum significata diligenter definiamus: deinde quòd ex se quid agit, ab eo quod per accidẽs, separet. Irridendi autem meritò sunt, qui de olei aut rosæ colore nimis anxiè ratiocinantur, cùm rebus ipsis variè vti liceat, de illisq; periculũ facere. Ac tales mea quidẽ sententia, perinde factitare videntur, atq; ij qui ex aliqua imagine cognoscere quempiam conantur, quem etiam viuũ intueri, maximè illis est licitũ.

Ambiguum nihil esse, si omnia sub sensus caderent.
Ratio cur interponẽda sensibus.

CAPVT III.

Rosas quòd rubra sint, calidas esse dicentes, quotupliciter peccent.

Tribus ergo modis in sermone peccant, qui aiunt rosas temperatura esse calidas, quòd sint rubræ. Primũ, quòd nõ demonstrata hac propositione, Omnis ignis rubet: cõvertere ex hac aliã, videlicet, Omne rubrũ est ignis, tanq̃ veram conantur. Secundò, quòd nesciunt, propositiones quæ ex mutuò veris conuertunt, non aũt simpliciter cõvertentes, veras existere. Tertiò, quòd etiamsi mutuò converterent, non tamẽ omne q̃d colore sit rubro, calidum esse, ex mutua illa conversione sequatur, sed rubrũ omne esse ignẽ: id quod minimè investigamus. Eodem errore tenent, qui ex odoribus, medicaminũ facultates cõiiciunt. Nec. n. quicquid bene redolet, calidũ est: nec quicquid calidũ est, bene olet. Quin etiã nec si quid graueolens est, calidum etiam fuerit: nec si calidum, etiam graueolens. Sic nec si quis, quicquid grauiter oleat, frigidũ dicat: nec si quicquid frigidũ sit, olere grauiter, verũ dixerit. Siquidẽ calidorũ innumera sunt, partim bene olentia, partim grauiter, partim neutra: atq; frigidorum similiter. Quanq̃ quid calida dico, ac frigida, cùm dicere debeam nos calfacientia, & refrigerantia? Etenim aliud est facultate calidũ, aliud actu. Et huius quod actu calidum est, aliud absolutè dicitur calidũ, aliud per exuperantiã, aliud ad symmetrũ sui generis, aliud ad quidvis obvium collatũ. Homo aũt non absolutè calidus, quemadmodũ ignis, sed exuperantia calidus dicitur: quòd maior in eo portio calidi sit, q̃ frigidi. Ergo & quæcũq; ad hũc modũ dicunt calida potestate, illũ dicunt excalfacere: facileq; de ipsis iudiciũ sumitur per experientiã solam, cui adiũxeris paucos quosdam epilogismos. Quare neq; à calore, neq; ab odore, neq; à consistentia, aut huius generis aliquo, de medicamentorum facultatibus est opus ratiocinari.

Propositiones quæ ex mutuò veris cõuertuntur, sunt veræ.
Odores non indicant facultates medicamentorum.
Calidũ multipliciter dicitur.
Homo non absolutè, sed per exuperantiam calidus dicitur.
Calor non satis est ad indicandas medicaminum vires.

CAPVT IIII.

Sophistæ vtuntur inductionib. & exẽplis.

Taceo sophistas minimè quidem rationibus scientificis vti, sed aut inductionibus, aut exem

plis. Differt autem, ex exemplis quippiam suadeas, an ex inductione. Siquidem qui ex exemplis fidem facit, vnum aut duo generis eiusdem affert, aut certè planè paucula, plerisque cæteris præteritis. Qui verò ex inductione, omnia comprehendere nititur, quæ per experientiam sunt cognita. Quare talis inductio vehemens est, ac plurimum persuadet.

Inductio quàm exemplum validior.

CAPVT V.

Olei effectus varij.
Oleo incocta redduntur sicca.

Quod verò ad oleũ spectat (quo de multa Archidamus citra demonstrationẽ atq; ineptissimè prodidit) quæ in ipso coquuntur omnia, sicca & friabilia efficit, contrà quàm in aqua contingit: quæ verò sunt illo imbuta, magis propriam humiditatem conseruant, q̃ si eo madidata non essent. Quinetiam scillæ & vrticæ morsus oleũ persanat: & cùm reliquũ vniuersum corpus demulceat, tantũ oculos mordicat, necnon guttur exasperat. Subducit aũt aluum, lassitudines tollit, tuetúrq; invnctos frigore, atq; lora emollit, insectáq; animalia perimit. Quorũ omniũ causam reddere debuisset Archidamus. Porrò cocti oleo tum carnes, tum pisces, interim dum assant, obliniunt, quod siccæ adustæq; extimę eorũ reddant partes, si assentur citra talem vnctionẽ. Athletas etiã oleo gymnastæ invngũt, quòd præsentẽ quidem lassitudinẽ soluat, occurrat autẽ futuris: ac breuiter frictionem tum æqualem, tum mitem efficiat, corpúsq; ad motus futuros præparet.

Oleum oculos mordicat.
Oleum aluum subducit.
Oleum insecta perimit.
Oleum lassitudinem lenit.

CAPVT VI.

Archidami opinio cõuellitur.

At Archidamus nõ solùm quæ in multis perspicuè apparent cõtemnit, sed hac etiam parte iure taxandus est, quòd dicat, meliorẽ esse frictionem siccam ea quæ cum oleo adhibet, quia corpus durius & siccius iis qui invngũtur, evadat: mollius aũt iis, qui fricantur sicci. Falli præterea mihi in hoc videtur, quòd similiter affici putet tum ea quæ in illo coquunt, tum eos qui fricantur. Neq; enim eadem agere dixerim oleum calidum, frigidum, temperatum, tepidum, aut feruens, sicvti neq; aquam ipsam. Nam qui obscuro simile fuerit, herbas in oleo feruente coquere, ac exercitanniũ corpora oleo temperato fricare? Etenim si quis velit expẽdere oleum, ab omni prius aliena qualitate (à qua semper propria obscuratur) ipsum liberum reddat, atq; ita demum ad explorandum se accingat.

Olei vires qualiter expendenda.
Qualitatẽ propriam ab aliena obscurari.

CAPVT VII.

Olei refrigerandi ratio.

Præparare oleũ solemus, nõ aliter atq; aquã, nempe prius excalfaciẽtes, ac deinde in aquam mergentes summè frigidam. Quòd si eiũ fons in ipsum cum strepitu decidat, vasculo cui inest oleum, antè diligenter occluso, magis quoq; ac magis ita reddetur frigidũ. Multum item frigefeceris, si pręcalfactum ita in puteum demittas, vt aquam contingat. Ac sic oleum reddimus frigidum: e contrario autem modo, calidum. Quo sanè vtimur in refrigeratis corporibus, in alueum olei calidi demittentes, quibus pars quæpiã obstupuit, aut qui tremuli sunt, aut cõvulsione, aut tremore, aut motus sensúsve oblæsione tentantur. Porrò fructus ex quo premitur oleũ, oliua nuncupatur: & arbor, olea: atq; hoc quidem simpliciter & primariò oleum dicitur, reliqua autẽ omnia per abvsum & translationem.

Olei perfusio calidi, quibus cõveniat.
Oliua. Olea. Oleũ simpliciter & per abvsum dici.

CAPVT VIII.

Olei differẽtiæ complures.

Cæterùm veri olei plures sunt differentiæ. Secundum ætatem quidem, cùm aut recens est, aut ætate vigens, aut inveteratũ. Secundum præparationis modum, cùm simplex atq; impermixtũ fuerit, aut præparatum cum sale. Secundum fructus diuersitatẽ, cùm is aut immaturus, aut maturus extiterit. Secundum inductam arte alterationem, cùm vt ab initio fuit, sic relinquitur, aut candidum redditur.

CAPVT IX.

Experiri quæ et quomodo medicamenta debeamus.

Experiri aũt solùm oportet, quæ impermixta sunt, & ab omni extranea qualitate aliena: eáq; primũ in optima corporis constitutione, deinde in intemperans, demum in morbis simplicibus.

CAPVT X.

Oleum lassitudini confert.

Atnonnulli medicorum non solùm in explorandis medicamẽtorum viribus hallucinantur, verumetiam in opinionibus quas habent de affectibus. Nam oleum quòd lassitudinis remedium sit, omnes propemodum confitentur, cæterùm quis affectus sit lassitudo, nõ consentiũt: ac proinde secundum ipsorum doctrinam, nihil certi de olei facultate colligi potest.

CAPVT XI.

Oleum expers salis, et salsum, qua ratione subducant aluum.

Nec verò parũ interest, an iniiciatur in ventrẽ pituita scatentẽ oleum expers salis, an quod plurimum accepit salis, in ventrem purum. Vtrunq; enim aluum subducit, facultatibus tamen diuersis: nempe illud quod sale vacat, in pituitoso vẽtre per lubricitatem: quod verò salem habet, in puro per acrimoniam, perinde vt muria, & marina aqua. Idcirco sanè hoc radet, alterũ nõ radet.

CAPVT XII.

Salsuginosa ex accidẽti nõnunquam mordicationes sanant.

Nonnunq̃ autem mordicationes ex accidenti quod salsuginosum est, sanauerit, vnà secum educens acres & mordaces humores, perinde vt cætera omnia quæ abluunt. Sed non statim vbi immissa sunt id genus medicamenta morsus sanant, quin potius tunc etiam magis exasperant. Siquidẽ evacuationis, haud mistionis ratione, sanationem moliũtur. At ceratum ex rosaceo & adipe infusum, sępenumero morsibus continuò succurrit, idq; cõmistionis ratione. Oleum etiã solum, sed dulcissimũ, idem frequenter pręstitit: sicvti certè adeps hirci, aut succus chondri, aut ceratum ex oleo dulci. Nos autem sæpenumero, quibus ex frigore torquebantur dolore interna, iniecto oleo calido liberauimus: atq; vbi maius esse frigus cõiecimus, addidimus & anethũ: si verò adhuc etiam maius, rutam quoq; & bitumen. Cæterũ occurrunt interdum quædam affectiones permistæ, ex intemperie videlicet atque mordicatione, in quibus consueuimus nos anethini, aut rutæ oleum infundere, anserino in eo liquato adipe: is si non adsit, saltem gallinaceo, aut aliquo aliorum, aut cera mordacitatis experte, qualis nimirũ est lota. Vnumquodq; autẽ medicamentorũ temperantium, vbi valentius evasit humoribus mordicantibus, morsum eorũ retundit. Verùm si aut valentioribus facultatibus, aut multis, paucũ permistũ fuerit, vnà & ipsum corrumpitur, alitq; cacochymiam. Quamobrẽ protinus evacuandi sunt, qui ab iis quæ temperandi naturam habent, exasperantur.

Dolentibus intestinis quæ soleant opitulari.
Cera elota est mordicationis expers.
Vacuandos protinus esse, qui ab iis quæ temperãdi naturã habent, exasperantur.

CAPVT

CAPVT XIII.

Sic sanè lac frequenter simulatq; sumptū fuerit, aliis acescit, aliis in nidorē vertit, priusquam probè cōcoctū, corruptionē temperet. In quib. vtiq; primum cacochymiæ pars evacuari debet: atq; inde sumendus chondrus, & ptisana, & lac, & alia: quæ vbi probè fuerint cōfecta, conferūt ad boni succi generationē. Porrò ptisana, ex sua propria natura boni quidem est succi: verùm in terdum vnà cùm iis succis, qui excitāt mordicationes, corrumpit, atq; ipsum auget symptoma.

CAPVT XIIII.

Cacochyma qua ratione mordicationes sanent.

Cæterùm cacochyma, nō temperando, sed id quod mordicat educēdo, mordicationes sanāt. Ac proinde, donec vacuent, hominē mordicare non desinunt: & insuper evacuata, in partibus asperū sensum relinquūt, aliud medicamen desiderantē: quod non faciunt quæ boni sunt succi & dulcia, cuiusmodi existunt chondrus, lac, atq; ptisana, quæ in id genus affectib. & edenda præbemus, & per sedē iniicimus, vbi aut melle, aut quopiam eiusmodi, quod infestabat exterseri-mus. Quo tempore opportunus est & adeps, & cerarū dulce, & oleū dulce. Quatuor itaq; indiciis, cùm possis quod per se leniēs est distingue re, ab eo quod per accidens, facilè cuiusq; talium medicamentorū facultatē invenies. Primum indicium est, an statim mitiget, an nō. Secundum, an simul cum lædentibus evacuetur, an nō. Tertium, an asperitatē quandam in corporib. ipsis relinquat, an non. Quartū, an nō ita affectis cōmodū vtileq; videatur. Nam cùm nec protinus mordicationē sanat, nec intus leniēdo remanet, molestiamq; asperitatem parti affectæ relinquit, quam, si denuò offeratur, exasperat: argumentū est rodentia, ac mordicantia ipsum esse naturæ, ex accidenti tamen quandoq; morsus sanare. At quod cōtinuò mitigat, & nullā excretionē provocat, sed nec exasperat dum intus manet, imò exasperatorū medela existit, ipsum quidē natura bonū est: verùm interdum à cacochymia quæ ipsum alterat corrumpitq;, mordax efficitur.

Mordicationibus cibi apti qui sint.

Lenientia per se, ab iis quæ ex accidenti id faciunt, quatuor indiciis distingui posse.

Lenitiva interdum à cacochymia victa, mordacia redduntur.

CAPVT XV.

Lavanda quæ sint medicamēta, et quomodo.

Lavanda porrò est nō modò cera, sed pix, resina, & oleū, omniaq; breviter, quæ calfieri & fundi cùm possint, aquæ misceri nequeunt. Singula igitur modicè calfacta, in vas latioris orifici & magnū, cuiq; insit aquæ copia qualitatis expertis infundito. Dein tundito & frangito, manibusq; impēsè subigito. Postea effusa priori aqua, rursus qd abluit excalfaciēs, in aliam æquè syncera aquā iniicito: rursusq; in aliam & aliam, donec aqua nullā ex eo qualitatē recipiat: qd quidē gustu datur cognoscere. At si quę sunt lapidosa & dura, vt cadmia, & æris squama, & æs vstum, ea ēmminentē exactè in tenuia plurimū terere in aqua fontana & purissima oportet, idq; fæpius aquā priori effusa, aliaq; denuò instillata, donec nihil in eo innatet, maneatq; aqua prorsus à contriti medicaminis qualitate immunis. Sic itaq; abluta omnia quæ elui possunt, expertia mordacitatis redduntur. Ac præter id sanè, oleum etiam candidius reddit: mitius tamē id verberari, q̄ alia, debet, ne videlicet aded ipsi aquæ misceatur, vt ægrè postea secerni possit.

Lapidosa abluēdi ratio.

Abluta reddi mordacitatis expertia.

Oleū ablutum cādidius reddi.

CAPVT XVI.

Oleum omphacinū astringit.

Oleum aūt quod immaturū nō fuerit (hoc.h. astringit) nec præparatū sale, nec recens, ac velvti etiamnū feruens, ad hæc adamussim lotū, id neq; epotū, neq; infusum, excitabit mordicationem. Quòd si guttur ad tussis impetū ,pvocet, nō idcirco mordax dicendū erit. Nam quicquid mordax est & acre, ad tussim incitat: nō tū quicquid ad tussim incitat, existit mordax & acre: cùm & pinguia mouere impetū ad tussim appareant. Sequit itaq;, si quid nō cieat ad tussim impetum, id haudquaq; mordax existere: nō tamen perinde cōstiterit, quicquid ad tussim impetum moueat, continuò mordax esse, nec si categoricas, nec si hypotheticas cōficiamus propositiones: quòd scilicet ex duabus vniuersalibus affirmatiuis, nihil concludi in secunda figura possit, nec conclusio ex necessitate fit vera.

Tussim excitantia non esse necessario mordacia.

Tussim minimè provocantia, esse mordacia nō posse.

CAPVT XVII.

Sternutationis vsus.

Tussis vsus.

Tussis causa.

Natura hominibus sternutandi vim indidit, vt præsidio ipsius, quæ in naribus infesta molestaque sunt, propulsarent: tussiendi verò, vt quæ in gutture. Contingit autem hæc affectio dupliciter: aut reficcata exasperatave, quę in arteria est mēbrana: aut à delato corpore, inæquali reddita. Hinc siue panis micula, aut alterius cuiuspiam edulij, nobis inuitis in spiritus meatū decidat, tussire adigimur: seu si bibentibus affatim ipsius potus quippiā ed influat, similiter ad tussim cōpellimur. Percolat tamē per asperā arteriā perpetuò in pulmonem ipsius potus tam exile quippiā, vt protinus ab instrumētis raptū, persacilè quocunq; distribuat, nec animal ad tussim irritet. At vbi vel id ipsum plusculum, vel aliud quodpiā seu liquidū, seu solidū corpus, per asperam deferatur arteriā, jam inde tussire est necesse, donec à spiritus vehemētia molestū id excutiat. Mordacia itaq; gutturis exasperatione: oleosa verò & pinguia, illitu, inæqualitatē, & ad tussim impetum faciunt. Spiritus siquidē in emmentia quædam impingēs, efficit inæqualē concussionem in gutture, ad tussimq; animal provocat. Cæterùm nō eo inficias, ex oleis esse mordicantia pleraq;, qualia tum salsa, tum recentia videntur: atq; hæc quidē non ,ppria essentia, sed quòd omnibus plantarū succis geminū excrementū insit, alterum crassius, tenuius alterū. Quæ ambo cùm reperiant etiam in oleo, ad cōcoctionē & discretionē tempus sanè postulant. Procedente verò tempore, quod crassum quidē est, nuncupatū amurca, subsidit: quod verò tenuius & velvti aquosius, & ipsum compositū quodammodo est, ex acri scilicet essentia, & tenui serosa.

Potionis desillare semper aliquid in pulmonem per arteriā asperam.

Succis plantarum omnibus duplex excrementum inesse.

Olei partes.

CAPVT XVIII.

Cæterū serosum istud rufi coloris est, à crasso illo scilicet qualitate abstersa. At oleum ipsum, tū minimè mordax, tum candidū sua natura existit. Quapropter vbi tenue hoc excrementū secretum fuerit, candidius & dulcius reddet. Separant aūt ipsum, aut insolantes oleū, cōchisq; attollentes in altū, aut vasculis in quibus est oleū, calidos subiicientes cineres, aut oliuarum nucleos, aut frumentū circa ipsa apponētes, aut de niq; medicamenta in vasa ipsa iniicietēs. In summa, quod aqueum est consumūt: reliquum verò

Oleū repurgandi ratio.

Olei dulcis natura & vires.

reponunr. Tale igitur oleum, si salis expers, lotumq; sit, medicamentorũ omniũ minimè mordax erit, maximéque humectat & mollit, si nec summè frigidũ, nec calidũ applicetur. Porrò cui iniectus sal est, nõnulla quoq; necessariò mordacitas inest.

Frictionis ex oleo vsus.

Frictio itaq; ex oleo, magis quàm sicca, lassitudinẽ tollit: emollitq; corpora, cohibẽs occludénsq; quicquid è nobis foras effluere est natum: haudquaquam digerens & exiccans.

CAPVT XIX.

Frictionem ex oleo quidem aequalem, siccam vero inaequalẽ.

Quæ autẽ ex oleo fit frictio, prorsus æqualis existit: inæqualis verò quæ sicca. Cutim siquidẽ per siccam frictionẽ manus coadducũt, ac velvti duplant, violentérq; ac præter naturã complicant. Deinde vbi nõ amplius prior velvti duplicatio labentes sequi mauus potest, ipsa quidem recurrit, atq; ad cõtinuum revellitur: manus autem semel ac vno impetu in alteram cutis partẽ transeunt, inferiorem transgressæ ipsius duplationis partem: ac proinde inæqualem, duram & laboriosam talem frictionem sentimus. Quòd si læuis lubricáq; exactè sit cutis, nec duplicari facilè poterit, nec inæquabiliter admittere ipsos manuum decursus. Quare externo aliquo medicamento indiget, quod rugas impleat, manibúsq; lubricitatẽ cõciliet: quas ad res oleo nihil aptius invenias.

Oleum frictionibus accõmodatissimũ esse.

CAPVT XX.

Oleum experiundum esse in hominibus.

Cùm autem licear in hominibus de ipso oleo periculum facere, nescio equidem quánam occasione ducti cõplures veteres, ad diuersa alia vertuntur, vt illius facultates explorent.

CAPVT XXI.

Experiendi rationes diuersæ.

At recta experinndi ratio, in primis quidẽ ea est, quę in corporibus fit temperatis: dein ea quę in intemperatis: mox, vt sæpenumero antea monuimus, quę in simplicissimis fit, hoc est, calidis, frigidis, humidis atque siccis affectibus: distinguentib. semper nobis id quod per se fit, ab eo quod ex accidenti.

Medicamenta quæ experiri volumus, debẽt esse aliena qualitatis expertia.

Curandum etiam est, vt oleũ de quo experimentũ sumitur, alienæ qualitatis sit expers: id quod est in omni medicamento obseruandum. Si igitur ita oleum adhibeas, manifestè cõperies, refrigerarè ne, an sit calfacere natum. Atq; hæc quidem summa est rationis. At opus ipsum quod perficitur, experientia cõmonstrat. Nam qui ardore tenentur, tantum abest vt à calore liberẽtur, vt etiam magis & æstuent, & processu temporis calidiores evadant. At algentibus ex òlei inunctione, perspicua nulla aut noxa, aut vtilitas conspicietur.

Oleum calfacit quidem, sed nõ evidenter admodum.

Ex quo liquet, calfacere quidem ipsum, non tamen admodum, nec evidenter, vt resina, pix, & bitumen, quæ videlicet spontè fluũt. Nam quæ sicca sunt, vt eis invngi nõ possumus, sic nec simplicia, nec spontè nata medicamẽta existũt. Cæterùm in ardoribus, si salis sit expers oleum, perfundatúrq; frigidũ, nonnullum sanè solatium affert.

Oleum quibus sit maximè fluxionibus.

In erysipelatis autem, sicvti in omnibus quæ à pura bile fiunt fluxionibus, quantumvis sit frigidum, vel maxime lædere est natũ. Quæ verò ex sanguine fiunt misto cum bile, eas fluxiones minus aliquãtulo affligit: videtúrq; calorem parem eis quibus applicatur, accendere: quandoquidem modicè calida, calfacit mediocriter: immodicè autem illa, quæ magno ardore æstuant.

Oleum videtur calorem parem eis quib. applicatur accẽdere.

CAPVT XXII.

Medicamenta facultate calida, quomodo nos calfaciant.

Igitur medicamenta omnia quæ facultate dicuntur calida, caloris sui à nobis accipiẽtia principium, partim similiter nos recalfaciũt, partim valentius. Atq; ex iis sanè quę nos æqualiter recalfaciunt, oleum esse mihi videtur: ac proinde nec cõvulsiones, nec tremores, nec sensum tum difficilẽ, tum deperditũ magnopere aut iuuare, aut lædere potest, nisi ascititium sibi compararit calorem: tunc siquidem plurimum proderit.

Oleum est velvti materia reliquorũ medicaminum.

Vnde meritò velvti materia quædam cæterorũ medicaminũ fuerit. Nam si frigida illi commisceas, frigidũ efficiet quod mistũ erit: sin calida, calidũ.

Medium temperie, vtrisq; extremis inseruit.

Quippe quod ex media temperie est, vtrisq; summis inseruit. Porrò non calfacere oleũ hac ratione quis dixerit, quòd caliditatẽ quam reperit, non augere, sed conseruare videatur.

CAPVT XXIII.

Calfacere nos quæ dicantur.

Calfacere itaq; nos dicunt, & quę energia, siue actu, sunt calida, vt ignis: & etiã quę potestate. Hæc tamẽ partim alimẽta sunt, partim medicamẽta, partim tegumẽta.

Calidum facultate et actu, vtrunq; quotupliciter accipiatur.

Sed & calidũ actu est, quod simpliciter calidũ est, vt ignis: & quod per exuperantiam, vt animal: et quod ad sui generis symmetrũ comparatur, & quod ad quidvis obvium. At quod potestate dicit, primo quidẽ distinguitur ab eo, quod ex accidenti est. Deinde totidem habet significationũ differentias, quot actu calidum. Etenim cùm sit velvti quędã apta materia ei q̃d est actu calidum, partim ad ea quę absolutè calida nuncupantur, partim ad ea quæ per excellentiam quandam, tum ad quiddam sui generis, aut speciei deniq;, & ad obvium q̃dvis collatum, propria fuerit materia. Quocirca cùm ea calida quæ ad hominẽ referunt expendimus, vt alia omnino omittant, æquum existimamus.

CAPVT XXIIII.

Oleum multifariam dicitur nos calfacere.

Accidit autem fortassis oleo, vt tanq̃ alimentum nos excalfaciat, vbi intrò in corpus assumitur: cum ꝓbatis medicis quibusdã videatur, sic vt ex cibis, ita ex oleo fieri corpori appositionem. Accidit etiam illi, vt tanquã medicamẽ, sit mediũ inter nos calfaciẽtia & refrigerãtia: tum vt ipsum nos velvti tegumentum excalfaciat.

Vestimenta à nobis calfacta, nos recalfaciũt

Nam quemadmodũ vestimẽta à nobis excalfacta, nos excalfacere cõsueuerũt, ita & oleum.

Oleo cum vestimentis collatio.

Et quemadmodũ illa excalfaciẽte corpore calidiora minimè evadũt, ita quoq; neq; oleũ. Medię siquidem aëris nos ambientis temperaturæ similis est tum qui à vestimẽtis, tum qui ab oleo proficiscit calor.

Oleum et vestes nõ propriè nos calfaciunt, sed obsistentia frigori.

Quamobrem tum vestimenta ipsa, tum oleum, calfacere nos non propriè, sed per abvsum dicunt, quòd frigori obsistant. Quemadmodum si duos æquè temperatos adolescentes, qui contingantur mutuò, sese dixerimus calfacere, tametsi haudquaqnam excalfaciant, sed duntaxat arceant frigus ambientis.

Similia corpora à se mutuò nullam mutationem accipiunt.

Quæ enim similia vndequaq; corpora sunt, à se mutuò nullam mutationẽ accipiunt. Respondet itaq; calidiori aëri pyrethrũ, & piper: moderato autem, oleum & pinguitudo: actu tamen aëres sunt calidi, potẽtia verò, medicamenta.

Medicamenta quomodo nos calfaciant.

Siquidem à nobis accipientia excalfactionis principiũ, partim nos recalfacere sunt nata, partim plus, partim minus. Oleum igitur ex genere eorũ, quæ æquè recal-

recalfaciūt nos, existens, duplici ratione vt excalfacere videatur evenit, quod nimirū instar vestimēti, aut munimenti illinat: & quòd meatus infarciat, prohibeatq; foras effluere magnam vaporosi intus caloris partem. Hac ratione, quos largius sudare volumus, nō protinus iis ab initio admouemus oleū. Verū eos quidē qui morbo laborarūt, vbi sudare inceperint, tū excalfacto perfundimus: eos verò qui etiamnū laborāt, vbi abūdè iam satis sudauerint. Porrò sanis quavis occasione exhaustis, invngi & ante sudorē permittimus. Verū quib. cruditas inest, aut corpus laborat plethora, his neq; in balneo invngi concedimus.

Oleum corpori illitum, caloris & sudoris effluvium prohibet. Oleo vngendi qui sint, & qui minimè.

CAPVT XXV.

Quemadmodū inter calfaciētia & refrigerantia, sic oleum mihi inter humectantia nos, et siccantia, mediū esse videtur. Atq; humectat quidem aqua: exiccat verò tum laurinū, tum cedrinum oleum. At expers qualitatis alienæ oleū, talem seruat nostrā temperiē, qualem scilicet accepit, vaporosas omnes expirationes vel maximè prohibens. Quòd si plusculū membra oleo frices, cōparabis ascititiū calorem: qua ratione lassos non parum iuuabis, quod videlicet in minutos corporis meatus pingue ingrediat, ac sic quę durata sunt, molliat: & quòd acrē & subtilē humiditatē, quæ latebat sub cute, per halitū digerat. Nam cùm in lassitudine similares quidē animalis partes siccent, spaciola aūt vacua, tenui, acri, & mordaci humore impleant, ea certè corpora remediis indigent, quę & siccitatē irrigent, & humorem acrem discutiant. Cui negocio aqua per se sufficeret, si inhærere posset corporibus. Quia verò facilè diffluit, ob id nimirū illi cōmodissimè oleū miscet: maximéq; ex vtroq; frictio auxiliatur siccis æqualibusq; corporibus, cùm ipsius olei ratione diutius aqua adhærescat. Quare humectantiū & exiccantiū, sicvti calfacientiū atq; refrigerantiū, oleū velvti materia existit. Nam si exiccanti cōmisceas, totum effeceris exiccās: sin humectāti, & ipsum humectās, ac plerunq; magis quàm antea reddideris: vt in aquæ exemplo docuimus. Cùm itaq; omnibus quæ sibi cōmiscent subseruiat oleū, recta ratione velvti omniū materia existit: nam licet eorū necessariò propriam actionē retundat, ac minuat, nō tamē vtilitatē: imò est vbi eam quoq; adaugeat. Quippe cōtusa cum oleo aqua, magis auxilio est lassitudinibus, quàm si esset sola: non sanè quod intendat viribus, sed quòd iis quibus opus est, diutius inhæreat.

Oleum esse medium inter humectātia et siccantia.
Oleū talem seruat nostrā temperiem, qualē illam accepit.
Lassitudini discutiendæ qualia requirātur remedia.
Frictio ex hydrelæo cur siccis corporibus auxilietur.
Oleum est aliorū medicamentorū materia.

CAPVT XXVI.

Quòd aūt, nisi mediam habeat temperiem, id quod ea quæ primariò affectib. auxiliant veluti devinciet, sæpenumero ipsorum repugnabit actionibus, generatim quidē ex ipsa rerum omnium natura: speciatim aūt, ex medicamentorū historia licet addiscere. Etenim generatim, quoniam id quod miscetur, si in contrariū retrahat, admisti sibi facultatem medicamēti vincere interim poterit, & in alteram planè speciem id quod ex ambobus miscetur, transferre. At speciatim, sic etiam id ipsum cognosces. Nam si excalfacientium resiccantiumq; medicamētorū cuipiam aquam miscere velis, non modò nihil eorum quę agere nata est, fieri videbis, sed omnino obscuratam esse, perinde ac si admista nō esset. Omnino ergo constat mediam obtinere temperaturā debere, quod vtrisque extremis tanquam materia inseruiet. Quem in ordinem si oleum statuas, vtique nihil peccaueris.

Medium esse debere, quod vtrisq; extremis est futurū materia.

CAPVT XXVII.

Cùm igitur oleum velvti media quædam materia sit medicaminum calfacientiū atq; refrigerantium, constétq; tantùm ex oleo & rosis rosaceum (quod saltem exactum & simplex est) vtique & ipsum talis temperaturæ fuerit, qualis rosarū succus existit. Quare illos qui advstione tētantur, experieris ab eo refrigerati, protinúsque aliquam vtilitatem percipere: qui verò refrigerati sunt, omnes lædi. Non tamen valida in ipso apparebit refrigeratio, sed quæ in primo refrigerantium gradu collocari mereatur.

Rosaceum ex oleo et rosis conficitur.
Rosacei temperies est, qualis succo rosarum inest.
Rosaceū in primo gradu refrigerat.

GALENI PERGAMENI
de simplicium medicamentorum facultatibus, lib. III.

CAPVT I.

Corporum vnumquodq; aut calidū, aut frigidum, aut humidum, aut siccum, & dicitur & apparet, interim quidē ex sua natura, hoc est, primariò, & per se: interim aūt adventitia qualitate assumpta, quod est per accidens. Porrò eorū quę propria sua natura calida, aut frigida, aut humida, aut sicca dicunt, quædā actu siue energia talia existunt, quædam potentia. Sed & eorum quæ actu dicuntur, aliud quidem absolutè est calidum, frigidū, humidū, siccum, velvti elementa: aliud excessu, vt homo, equus: aliud ad symmetrum, seu generis sui, seu speciei, vt leo cum homine cōparatus, homo autem ætate florens cum puero: aliud ad quidvis obvium, vt Dion ad Theonem. Quin & corpora quæ potētia talia aut talia dicunt, vnūquodque vt ad id quod est actu relatum dici necessariò monuimus: id quidem quod facilè accendit, ad id quod actu est absolutè calidum: hoc verò quod alia calfacit, ad id quod per exvperantiā.

Calidum, frigidū, humidū, siccum, quot modis vnūquodq; eorum dicatur.

CAPVT II.

In eo igitur corpore periculū est sumendū, ad quod vnumquodq; tale & est & dicit: à cæteris aūt recedendū. Elementa nanq; huiusce tractationis, in primarū quatuor qualitatū, videlicet caliditatis, frigiditatis, humiditatis, & siccitatis cognitione cōsistunt. Porrò alimentū à medicamēto differt, quòd hoc quidem alteret in qualitate, illud autem substantiæ corporis assimiletur.

Alimentum à medicamento quo differat.

CAPVT III.

Verùm cùm duplices sint in genere alterationes: aliæ specificæ, quæ propriè sanè & primariò dicunt alterationes: aliæ verò quę cōtundunt & cōtrahunt corporis nostri particulas, quas vtiq; per abvsionē potius quàm propriè alterationes cognominant: in primo sanè genere cōtineri vires medicamentorū censemus. Nec enim quicquam mutari ex specie in speciem possit citra excalfactionē, refrigerationē, humectationem, & resiccationē, etiam si cōstringatur, contundatur, cōvulneret. Dico aūt mutari ex specie in speciem, velvti cùm ex pane fit sanguis, aut ex hoc

Alterationes sunt duplices.
Medicamentorum vires sub quibus contineantur alterationibus.

caro. Itaq; nõ ab alio q̃ à calore, frigore, humiditate, ficcitatéq; specificas alterationes singuli corporis affectus accipiũt. Qua ratione quatuor eę qualitates elementares, primę & specificę nominantur. Earũ igitur quam vnumquodq; medicamentũ in mistura pollentẽ sortiatur, inuestigamus.

Qualitates specifica qua sint, et cur sic dicantur.

CAPVT IIII.

Cùm autem totius naturæ respectu bifariam vnumquodq; dicatur calidum, frigidum, humidum, atq; siccum, partim absolutè, vt singula elementorũ: partim per exuperantiam, vt homo, equus, & bos: minimè profectò nos medici inuestigamus, an in aqua marina humidi simpliciter plus sit quàm sicci (id enim clarè cõspicimus) sed an corpus humanũ facultate sua æqualiter resiccare valeat. Cuius sanè rei sumemus periculum, si eam admoueamus corpori, per fomenta aut emplastra: id quod ex accidenti, ab eo quod propria medicamenti vi proficiscitur, distinguẽtes.

CAPVT V.

Cæterũ quod per exuperantiã dicitur, id philosophi accipiunt dupliciter: aut enim secundũ substantiæ molem, aut secundum qualitatũ effectum. Atq; hi quidem calidum vincere in omnibus plantis, pronunciãt, ob incrementa earũ & germinationes id iudicantes. Quibus sanè, cùm de tota natura scrutent, rectè hæc & similia alia dicuntur: medicis aũt non rectè. Siquidem nulla planta, quòd planta sit, calida dici debet, sed quòd hominẽ calfaciat. Sic enim et salamandrã, et cicutã, ad hominẽ frigida esse dicemus: qua ratione sunt alia omnia etiã diiudicanda. Nam cicuta nõ modò sturnos non refrigerat, & enecat, vti nos, sed alit quoq;, ob idq; nimirũ etiã & calfacit. Insunt quippe omnib. rebus amicitiæ quędam, & qualitatum pugnantiæ. Præterea quod familiare est, promptissimè assimilat: quod verò contrarium, ad internicionem ducit, tum animalia, tum plantas. Cæterũ familiaritates illæ, à totius substantiæ proprietate exoriuntur. Porrò cùm acetum & rosaceum nos primariò & per se refrigerent, nemo ea calida dixerit.

Salamãdra est frigida respectu hominis.
Cicuta sturnos alit et calfacit.
Consensus quosdam & discrepãtias qualitatum inesse vniuersis rebus.
Familiaritates vnde exoriantur.

CAPVT VI.

Quod applicitũ nobis videt actu esse calidũ, eodem gradu quo nos, aut ex contactu similiter calidũ reddit, id ex media est temperie, nobiscũ collatum: ac per se etiam calidum secũdum exuperantiam, quemadmodum nos. At si quid nõdum adeò calidum est sicvt nos, nec tale admotum redditur, id temperie humana frigidius est, quantumcunq; in eo caliditas exvperet: ac proinde admotum, nostrum calorem minuet.

Media tẽperie præditum, quomodo cognoscatur.

CAPVT VII.

Ea autem est cõmunis alterabilium corporũ omniũ natura, vti in se agant & patiantur admota: quódq; minus est calidũ, à magis calido calidius reddatur: quod verò magis calidum, à minus calido remittatur. Nam id vel ex ipso tactu clarissimè discas. Etenim eadẽ subinde illi tum calida, tum frigida esse videntur: calidiori quidẽ facto, frigida: frigidiori verò, calida. Quæ sanè causa est, vt in balneis quidem frigida videatur nobis vrina, foris verò calida: cùm tamen semper ipsa reddatur tepida. Similiter dum rigemus frigore, aquã ex puteo profundissimo haustam, calidam iudicamus: quæ eadem nobis in balneo, aut balneum egressis, apparet frigida. Itaq; tactum calidi frigidiq; dignoscendi normã ponentes, atq; eius dispositioni cuivis iudicium omne tribuẽtes, meritò sanè crebrò fallimur: vt qui quod haud ex se est frigidum, id frigidũ esse dicamus: quod verò calidum ex se nõ est, id calidum pronunciemus. Absolutè antẽ & vrina, & aqua putealis, qualis ad nos optimè temperatos, atq; ab aliena qualitate immunes videtur, talis profectò & est, & dici etiam potest.

Alterabilium omnium natura quæ sit.
Vrina cur apparet nobis frigida in balneo.
Putealis aqua cur apparet rigẽtibus frigida.
Tactum debere esse ab omni aliena qualitate immunem, si sensibilia sit rectè iudicaturus.

CAPVT VIII.

Cùm igitur nec an absolutè vnumquodq; calidum sit, vt ignis: nec an per exvperantiã, vt sanguis: nec denique an cum symmetro sui generis aut speciei collatum, considerare nobis propositum sit, sed an ad hominẽ sit tale vel tale: nec rursum ad hunc, tanq̃ id quod ad aliquid aliud cõparatur: sed an admotum ipsi, eam partẽ quam tetigerit, reddat aut calidiorẽ, aut frigidiorem, aut humidiorẽ, aut sicciorem: certè in experientia omnis iudicandi & dignoscendi cõsistet ratio: per quam nimirũ docemur, & rosas (exempli gratia) & rosarũ succũ evidẽter refrigerare.

Medicamentorum facultates in quẽ modum examinentur à medicis.

CAPVT IX.

Siue enim in iis qui inculpata sanitate fruuntur, siue in iis qui laborãt simplicissimo affectu, videbis tibi planè oleũ quidem in media temperie existere: quod verò cõponit ex ipso rosaceũ, ex primo esse ordine refrigerantiũ. Siquidẽ rosarum succus frigidioris naturæ est q̃ oleum: sed nõ ita multò, cùm tepidam quandam in se caliditatẽ possideat. Eiusdem cum illo ordinis est, quod ad calorẽ quidem tepidum attinet, linospermon: ab eo tamẽ haud minimum tenuitate relinquitur. Nam rosarũ succus est exquisitè tenuis essentiæ: proinde q̃celerrimè arescit, odoresq; aliorũ vnguentorũ exoluit. Est & chamæmelum tenuitate quidem, rosæ persimile: calore verò, ad olei vires magis accedens, homini tum familiares, tum temperatas. Quapropter lassitudini, vt si quid aliud, in primis cõfert, doloréśq; sedat. Præterea tensa remittit & laxat: mediocriter dura emollit, cõstipatáq; rarefacit. Ad hæc febres quæ citra visceris inflãmationẽ infestãt, cõcoctas discutit ac dissoluit: & potissimũ quæ ex cutis densitate & humorib. biliosis ꝓveniũt: ob idq; Soli à sapiẽtissimis Aegyptiorũ est cõsecratum. Est aũt hypochondriis gratissimũ. Quibus etiã lini semẽ est gratũ: minus tamẽ q̃ chamæmelum, cum & minus calidũ sit, & essentiæ crassæ. Cæterũ ad ascensus, augmentáq; inflammationum, chamæmelo rosaceum præfertur, cùm hæ tepida caliditate cum leui astrictione indigeant. In principio siquidẽ, quæ refrigerant atq; astringunt: per incrementa verò, tepida, & mediocriter constringentia: at in vigore ac statu inflãmationum, quæcunq; tum moderatè calfacere, tum laxare possunt, magis cõpetunt: sicvti in declinationibus, quæ valenter calfacereq; & discutere.

Rosas rosarũq; succũ, evidẽter refrigerare.
Oleum esse medium temperie.
Rosaceũ esse ex primo refrigerantiũ ordine.
Rosarũ succus tepidã quandã caliditatẽ possidet, odoresque aliorũ vnguentorum exoluit.
Chamameli facultatis vires.
Chamamelũ Soli ab Aegyptiis est consecratũ.
Linospermon.
Inflãmationes qualia medicamẽta desiderẽt.

CAPVT X.

Cæterũ quæ mediæ temperaturæ sunt, & quæ vtramvis in partem declinant leuiter, interim calfacere videbuntur, rursúsque refrigerare: interim talia seruare corpora, qualia in principio accepe-

Vrina videtur in balneo frigida.
Rosaceum refrigerat & calfacit diuersa corpora.

acceperunt. Nec mirum sanè, cum aqua tepida, vrinaq; in balneis quidem frigidæ, algentibus verò calidæ appareant. At rosaceum, oleo quidem minus, succo autem rosarū magis existens calidum, refrigerat sanè exvstos, idq; suæ caliditatis tepore: algētes verò, paulatim etiam excalfacit: qui effectus etiam caloris est tepidi.

CAPVT XI.

Reducenda ad temperiem non mediocria, sed contraria, & quæ æquè à medio recedūt, præsidia postulāt.

Quocirca si aut refrigerantibus medicamentis, aut calfacientib. rosaceū indideris, sicvti nec magnopere obfueris, ita nec admodum profueris. Nam caliditas tepida, nec est sufficiens quæ refrigerata sunt lædere, nec eadē curare potens. Siquidem quod curari debet, tanq̃ quod ab immoderatione ad symmetriam reducitur, non id quod probè temperatum sit postulat, verùm id quod contrariam habet temperaturā, & æquè recedentē à media. Etenim si quod curari desiderat, multò frigidius sit, necessariò oportet quod ipsum curabit, multò etiam calidius existat: sin paulò frigidius, paulò etiam quod curabit calidius erit: ac de cæteris intemperaturis, pari iudicio. Porrò si exquisita vtamur nominū appellatione, quod medium in singulis est, id eucratum siue temperatū dicemus: quod aūt ab huius excedit modo, si ad calidius quidē, tum plus, tum minus calidum. sin ad frigidius, plus minúsq; frigidum: nec de aliis alia ratione. Quandoquidē igitur corpora humana, tum iis quas ab ortu nacta sunt temperaturis, tum iis quas ab ætate postea acquirunt, tum iis quæ ex vitæ cōsuetudine adveniunt, plurimū inter se differunt, ab iisdem ea medicamentis variè alterentur necesse est.

Eucraton.

CAPVT XII.

Medium ergo horum mihi quemplā intelligas, qui & natura sit temperatus, & moribus & consuetudine convenienti, hanc ipsam eucrasiā tueatur. Deinde hos tres optimæ temperaturæ scopos concipiens animo, secundum corpus illius, velvti secundū regulam quandā, vires omnium medicamentorū explores. Quodq; similē illius temperiei caliditatē accendit, temperatum vocetur, etiam si vel maximè excalfacere senem refrigeratū videatur. Quod verò calfacit aut refrigerat corpus eiusmodi, illud quidem calidū, hoc verò vocetur frigidū. Esto autē ipsorum excessuum ordo, ad frigidum quidem, primus, cuius esse dicas rosaceū: secundus, cuius sit ipsa rosa: post hunc tertius & quartus, quoad sermone ad frigidissima pertigerimus, nempe cicutā, succum papaueris, mandragorā, hyoscyamū. Rursum ad calidum, anethum quidem & fœnūgræcum, prima: secunda verò deinceps, tertiáq; & quarta, donec ad exvrentia perventū sit. Ad eundem modum in medicamentis humectantibus & exiccantibus est ineundum iudicium.

Gradus virium medicamētorū, quomodo inueniendi sint.
Temperatū medicamē quod dici debeat.
Rosam esse frigidam in secundo excessu.

CAPVT XIII.

Medicamenta propemodū omnia esse cōposita, contrariasq; in se facultates sortiri.

Verùm omnia propemodū medicamenta, licet sensu simplicia appareant, natura tamen cōposita sunt, diuersissimasq; in se facultates possident, excernendi, sistendi, incrassandi, extenuandi, atque alias id genus vniuersas oppositiones. Nec mirum id esse debet, cùm vni eidémq; medicamento, vim calfaciendi & refrigerandi esse appareat, aut exiccandi humectandiq;. Quæ primæ efficacissim virtutes nisi hoc pacto cōplicarent, haud sanè quæ ex illis sequunt, similiter cōplicatæ forent. At si nos ipsi rhu succum melli misceamus, quod ex ambobus conficit, astringendi simul & abstergendi vim possidet: sicvti & cohibendi ventris, atq; laxandi. In lacte aūt duas esse facultates, nempe sistendi ventrem atq; evacuandi, nō item cōcedimus: tametsi caseus quidem secretus, ventrē sistat, serum autē resoluat.

Caseus sistit ventrem. Serum aluum laxat.

CAPVT XIIII.

Quòd verò & brassica duas easq; contrarias in sese facultates obtineat, neq; id quidem promptè cōcedimus. Nam tametsi succum eius planè aut solum, aut ex melle purgare cernamus, attamen quoniā quod reliquum est, edere minimè possumus, astrictoriū esse id diffidimus. Quanq̃ si bis terve aut quater elixā, ipsam brassicam edamus, cōperiemus sanè, succum eius qui in aqua fuit relictus, purgare: ipsam verò ventrem astringere. Eadem est ratio in beta, lente, atq; in iis quę testa pro cute integunt: ac breuiter in omnibus fermè illis, quibus sapor aut acris, aut salsus, aut nitrosus inest. Gallorū etiam veterū ius, ventrē subducit, tametsi caro eundē sistere possit. In æris autē squama, sicvti duplex qualitas, ita gemina quoq; facultas inest: nam & astringit & mordicat: cæterùm si intra corpus sumat, purgat quidē ventrē, verùm non cohibet. Quippe vincitur eius astringendi facultas, ab acri purgatoriáq; potentia, quemadmodum si rhu succum scammoniæ commisceas. Sic enim cum mali cydonij carne, aut cum alio quopiam eorum quæ & astringentia & grata ventriculo sint, non pauca purgantium medicamentorū dum mista exhibentur, gustum quidem fallunt, at effectu solo quid valeant cōmonstrant. Persæpe siquidē lingua à materiæ victa est copia: at actio, pro facultatis robore, viribúsq; perficitur. Itaq; cùm substantia exigua quidem, sed validis prædita viribus, mista alteri substantiæ plurimæ, eidémq; imbecillæ, corpus ingreditur, gustū quidem fallit, at tamē effectum, q̃ illa, efficaciorē exhibet. Porrò si ab aloë quod purgat, ab eo quod est astringens, eluatur (id quod fieri potest per exactā lotionem) tunc certè aut debiliter, aut planè nihil purgabit: id quod vsu etiam venit æris squamę, æriq; vsto. Iam verò ipsius quoq; qualitatis medicaminosus sapor, primo statim gustu facultatis mistionem demonstrat. Nam si vnica semper qualitas, vnicuiq; gustu astringentiū medicamētorū inesset, haud sanè inter ipsa, alia esui apta, alia medicaminosa existerēt, sed tantū intensione aut remissione astrictionis differrent. At nō ita res habet: cū videamus æris squamā mālo cydonio astringentē minus, gustu tamē eò longè insuauiorē existere: quā gustus absurditatē proficisci à vehementia astrictionis, dicere id quidē nō possumus. Si itaq; vt astrictio, ita etiā astringens vnum perpetuò esset, sanè vnum quoquè pereniter eius esset opus. Verùm cùm prætet astrictionem insuper alias qualitates, neq; paucas, sortiatur, semper quidē omnibus illis aget: sed evidentius aliàs per aliam, nempe vincentem: idq; vt ad corporis cui admotum est affectionem. Astringens igitur hac ratione, non est

Brassica bis terve elixa succū ventrē soluere, ipsam aūt supprimere.
Gallorū veterū ius ventrē subducit, caro aūt cohibet.
Aloë lota aut nihil aut parū purgat.

Astringens non esse cõtrarium purganti.
Rosa partes quaterna.

ei quod purgat contrariũ: quanq̃ si quis illa esse cõtraria statuat, nihil inde absurdũ sequet. Etenĩ in rosæ succo, aliud quidẽ grauissimũ est, amurcæ & fæci proportionale: aliud leuissimum, & ipsũ ꝓportione respodẽs flori in quoq; succo supernatanti: aliud tertiũ, quale est quod in musto feruet: ad hæc quartũ, ipsum videlicet purissimũ ac syncerissimũ, cuius hæc tria excrementa existunt.

Succos alios acescere, aut cõputrescere: sola autem, oleum, mel & vinũ, in longum tẽpus durare.

Evenit aũt alios quidẽ succos aut acescere, aut corruptos putrescere: sola verò, oleum, mel & vinum, in longũ tempus durare. Quare nec per ebullitionẽ, nec per secretionem in aliis succis, has excrementorũ differẽtias invenire pspicuè licet: verùm protinus ab initio coctione quadã illis est opus, aut saltẽ alicuius perdurantis succi mistura.

Rosarũ succum asseruãdi ratio.

Nam sic rosæ succũ melli miscẽtes, aut totas rosas ei immergentes, reponimus. Cum aũt rosa nõ astringẽs modò, sed etiã dulcis atq; amara gustanti appareat, satis apertè ostendit, se habere illorũ succorũ quatuor miscellam. Quinetiam vel ex hoc tantùm, quòd non extremè astringat, aliorum quoq; saporũ misturã intelligere in ea possemus. Quippe si solus sapor austerus illi insit, summus inde fuerit: quo modo si sola corpori cuipiã caliditas summa inesset, id ignis vtiq; foret: at si nõ summus, sequitur quòd neq; eñã solus.

Sũmitates frangunt cõtrariorum mistura.

In vniuersum enim contrariorum misturæ, summitates ipsas frangunt.

CAPVT XV.

Similariũ inter se ac dissimilarium differẽtia vnde nascãtur.

Atq; in similaribus quidẽ corporibus calor, frigiditas, siccitas, & humiditas, particulares differentias efficiũt: in dissimilaribus verò acrimoniæ, siccitates, austeritates, acerbitates, dulcedines, amaritudines, salsedines, aquositates, et pinguitudines. Quare vnũquodq; corporũ similarium, hoc est, quæ nõ ex diuersis substantiis constant, in ipsis partibus nõ multas, sed vnã ex his qualitatẽ obtinet: quod verò totũ est dissimilare, cõplures: quarũ hæ quidẽ astringũt, hæ laxãt, aliæ aliam facultatẽ ostendũt, sic vt omnes quidem linguã partibus diuersis, pro contactus ratione afficiant: affectio tamen ipsa, ex eo quod primò affectum est, in totam eam quàm celerrimè diffundat.

Linguam secundũ diuersas partes à diuersis saporum qualitatibus affici.

Cuius simile in trãquillis aquis videre licet. Nam si in duas eius partes duos cõieceris lapides vno eodemq; tẽpore, ii sanè duos efficiẽt circulos, qui mutuò per sese ferent, cõtrariósque cernes in quavis ipsius aquæ particula motus. Quòd si vnũ pedem in calidã, alterũ verò in frigidã simul demittas, haud dissimile habebis etiã exemplũ. Quippe in totũ corpus vtriusq; affectionis motus pervadit, cõtrariiq; invicem sibi occurrunt: id quod etiam evenire autumo in lipyriis, & hepialis febribus, nisi quod in illis nõ extrinsecus, sed ex ipso corpore caliditatis frigiditatisq; affectus oritur.

Lipyriæ febres.
Hepialæ feb.

Si verò parem absinthii portionẽ melli exquisitè cõmistam, linguæ imponas, simul dulce & amarum, quod ex ambobus mistũ fuerit, videbit: cùm nõ alio tempore mellis saporẽ lingua ipsa sentiat, alio autẽ absinthii, sed vtrunq; simul. Quemadmodũ igitur ab iis lingua afficit, ita necesse est quanq; aliarum corporis partiũ ab eis similiter affici, etiam si qualitates ipsas nõ sentiat.

Saporũ qualitates afficiunt reliquas etiam partes, vt linguam, licet non perinde ab iis percipiantur.

Neq; enim in patiendo, aut non patiendo, ab aliis linguã differre est putandum, verùm eò quòd ipsam familiarium affectuũ, ob exquisitã sentiendi facultatem, nihil latêre possit.* Ad quod sanè nõnihil ipsius conducit raritas, sic.n. succi facilius penetrant.

Lingua cur sensum habeat exquisitum.

Porrò si solano & anthemide alicui parti simul applicitis, neq; ita densa, dura, tensa, liuidáq; reddatur, ac si solo vsus solano esses: neque adeò rara, mollis, tepida & rubẽs, ac si anthemide sola vsus fuisses, sed dictorũ mediã accipere affectionẽ particula cõspiciat: consentaneũ certè est, vtrunq; medicamentũ secundũ suam facultatem esse operatũ, ac proinde particulã ipsam eodẽ tempore cõtraria simul perpessam fuisse. Igitur quemadmodũ mirũ non est,* si à medicamentis cõpositis cõtrarii simul affectus corporibus infligant, ita nec si à simplicibus: cùm & ipsa sensui quidem simplicia appareant, natura autẽ cõposita sint.

Simplicia medicamẽta affectus cõtrarios gignere nõ est mirũ, cùm natura cõposita sint.

Siquidem quemadmodum nos in iis quæ indies cõponimus, sic natura in simplicibus ipsis, contrarios temperare succos consuèuit: quorũ sanè actiones, si pari facultate & portione ipsi in mistura coẽant, evadent similes: si dispari autẽ, diuersæ. At verò, vt astrictio quidẽ vna res est, ita astringens, duplex. Aliud quippe summũ existit, vt allumen & galla: aliud autem quod astrictionis sit particeps, vt pirum, vinũ, & rosa: nam huius minimum est id quod astringit, quare medela existit inflammationum.

Adstringẽs duplex.

CAPVT XVI.

Rosacẽũ quando cõveniat inflãmationibus.

Rosaceum verò (vtpote cuius natura olei rosæq; in medio est) in inflammationũ augmẽtis, hoc est, in illarum medio, optimũ est præsidum. At oleum cõmodũ est, vbi inflammationes maximè vigent.

Inflammationum curatio.

Etenim per initia repellere comprimereq; influxus oportet: in vigore autẽ ita pec halitus digerêre, vt morsus absit: at in incrementis, repellere simul ac digerere. Vtrunq; autẽ rosaceum præstare potest.

Rosacei facultas.

Nam præterq̃ quòd tenuium est partium, leuem quandam astrictionẽ sortitur, nimirum inter oleum & rosam existens medium.

Medium omne ex cõtrariis mistum existit.

Quippe medium omne ex contrariis mistum existit, iisq; totis per tota cõtemperatis, aut per exiguas particulas, sensum effugiẽtes eorum quibus admouentur. Etenim quæ magnopere austera acerbáq; sunt, primo statim contactu superficiem densantia, humorẽ ingredi prohibent. At quæ modicè astringũt, cæterùm plurimum in se continent essentiæ tum tenuis, tum tepidæ, tantùm abest vt præ astrictione ingredi altius corpora admota prohibeant, vt etiam ab ea, magis scilicet impellente, iuuentur. Quæ autem penitus tenuia calidáq; sunt, magis digerũt humores ex corporibus quibus admouentur, quàm alios ipsa apponant. At quæ frigida sunt & essentiæ crassioris, omnino nullum introducere humorẽ queunt. Quæ itaq; humida, tenuia & modicè astringentia sunt, ea inter omnia humectantia efficacissimè humectant.

Humectare quæ possint omnium efficacissimè.

CAPVT XVII.

Calor innatus ad quod conducat.

Ad hæc autem omnia non mediocriter cõfert innata nobis caliditas, & intrò ad sese attrahẽs, & cõminuendo extenuans. Hinc est quòd frigida deleteriaq; medicamenta, vtputa cicuta, papauer, hyoscyami semen, mandragora, & alia id genus, citius magisq; in calidis naturis vim suam exerant,

Frigida & deleteria medicamẽta, cur citius, magisq; in calidis naturis vim suam exerant.

exerant,

exerant. Nam quū sit impossibile vt talia interficiant, nisi prius cor refrigerēt, necessum saue est, vt intrò cōminuta ingrediātur: id q̃d ex sua natura præstare nequeunt, crassa & inepta ad motum quum sint. Quare ascititiam caliditatē requirūt, quæ in minuta extenuet, ac veluti manu ducat in subtiles meatus. Itaq; si quandò ea absit, cunctantur, in maioribus hærentia meatibus, in ipsisq; fluctuātia arteriis & venis, tēporis spatio aliquid perpetiuntur. Siquidem qualitates omnes quadantenus in sese agūt. Nam & lapis ab assiduo stillicido excauat: gladiúsq; ceram secando hebescit. Quādiu igitur solidæ partes (à quibus perficiūtur actiones) à refrigerantib. medicamentis nondū refrixerint, tandiu animās supsit, est necessariū: refrigerari aūt nequeūt, prius q̃ illa subierint ꝓprios harū meatus, id q̃d sua ex natura nō possunt. Deducit qppe succos, vt causa quidē primaria, arteriarum attractio: vt secundaria verò & materialis, ipsorū tenuitas: qua destituta quū sint, frigidiora & crassiorū partiū medicamēta iis opus habēt, q̃ præbeāt. Cæterū corpora frigidiora tractū arteriarū imbecilliorem possidēt, medicamentorūq; substātias cōminuere nequeūt: ꝓinde medicamēta ipsa cunctari est necesse, ꝓcessúq; tēporis rū immutari, tum cōcoqui: q̃d solet succus lactucę: q si integer ad cor ꝑveniret, nō secus ac cicuta perimeret. Hæc igitur & similia, nisi celeriter perimāt, nullius tādē effectus reddūtur. At quæ aut erosione aut putredine enecant, iis vt tempore vires acquirant, accidit: quū temporis spacio putrescant omnia, eóq; magis, quo fuerit humidior atq; calidior locus. Meritò ergo fit, vt quę frigore suo noxā inferūt, iis actionis celeritas ad perniciē ꝓficiat: quippe quæ alioqui spacio excalfacta, vim per quā agebant, deperdāt. At quib, in putredine actio cōsistit, iis tempus actionē adauget, quoniā et putredinem. Nullum autē animal interire potest, nisi cor ab agendi munere cesset: at fieri vt cesset nō potest, citra maximam intemperiē. Cicuta itaq; hominē è medio tollit, tum ob meatuū amplitudinem, calorisq; multitudinē, tum ob validā arteriarū in attrahendo vim, vsq; ad cor ipsum ꝑueniēs. Sturnos verò ob causas cōtrarias haud enecat, vtputa quū & retineat, & cunctet, ac sese temporis tractu concoqui, præpararíq; à corde patiat: quemadmodū & in ipsis lactucis accidit, quæ moderatè quidē sumptæ, alunt hominem; si verò quispiā expressum earū succum largiter hauriat, nō secus proculdubio morietur, quàm qui aut cicutā, aut papauer sumpserint. Ad eundem quippe modum cicuta hominem quidem celeritate distributionis interficit: sturnos antē tarditate ipsa, nutrit. Sin aūt exiguum quippiā sumatur, mortem homini haudquaq̃ inferet: id quod anus illa Atheniensis experimēto docuit, quæ ab exigua cicutæ portione auspicata nullo detrimento ad permagnā progressa est copiam: adeò consuetudo videtur esse adscititia natura.

Qualitates omnes quadantenus in se mutuò agunt.
Lapis ab assiduo stillicidio cauatur.
Gladius ceram secādo hebescit.
Succi à quibus deducātur per corpus.
Lactucæ succ⁹, si integer ad cor perveniret, non secus ac cicuta perimeret.
Deleteria quæ putrefaciēdo enecant, quomodo ab iis differant quæ sua extinguunt frigiditate.
Interire nullū animal posse, nisi cor à munere agēdi cesset.
Cicuta cur minimè sturnos enecet.
Lactuca succū liberaliter sumptū esse letalē.
Vetula quædā Atheniensis alebatur cicuta.
Consuetudo est adscititia natura.

CAPVT XVIII.

Eorum ergo medicaminū quæ frigore interimūt, nullum genere lætale est, sed sola quātitate: quū si exigua portione sumant, mortē nō inferant. At in erodētibus, putrefaciētibus, & calfacientibus, haud ita res sese habet. Ad hæc, quę admodū frigida medicamenta, nisi calorē offendant validū, qui cōminuat atq; deducat ipsa, nō perimunt: sic si quod cōminuit deducitq;, multò valentius fuerit, deuincet prorsus, mutabitq;, ac alimento vt sibi sit medicamentum, efficiet.

Necantia frigore, non genere, sed sola quantitate dicūtur letalia, contrà quàm ea quæ putrefaciendo aut erodendo interimunt.

CAPVT XIX.

Quum igitur medimenta refrigerantia quadantenus à nobis accipiāt suā refrigerādi vim, sicvti & calfaciendi calida (neq; enim quicquam moliri possent, absq; corporis patiētis auxilio) iure potestate dicūtur frigida. Nam vt actu nos refrigerēt, non prorsus ex sese obtinent. Ea propter meconiū & cicuta, si cum modico eóq; minimè generoso vino bibantur, ocyus quidē interimunt. Si quis verò papaueris succum, quantus interficere potest, hauserit, ac etiamnū tamē superſit, huic largè epotū vinum vetus generosumq; & calidum auxiliabit. Cæterùm quod tenui pellucidáq; substantia est, colore vermiculo aut flauo, odore gratū, quódq; multam aquę misturam postulat, id tum admodum excalfacere est natum, tum facilè vndiq; per corpus vniuersum deferri. Tale ergo natura vinū, ætate vetus, multū atq; impermistū, non modò perfrigeratorum omniū, sed eorū etiam qui aut ex oris ventriculi, aut cordis dolore, animi deliquiū patiuntur, præsentaneum remedium existit.

Medicamenta calida & frigida à nobis summunt initiū actionis suæ, ac proinde potestate dicūtur talia.
Cicuta si cum modico & minimè generoso vino bibatur, ocyus perimit.
Vinum vetus, generosumq; & calidum auxiliatur venenis refrigerantibus.
Vinum refrigeratis omnibus vtile quale nā esse debeat.

CAPVT XX.

At eorum medicamentorū quæ erosione atque putredine interimunt, pleraq; sanè perinde vt illorū quæ potestate dicunt calida, actu etiam calida existūt: sed idcirco nos fugiūt, quoniā aut ipsi plurimū habemus caloris, aut crassa est ipsorum substantia. In balneo quippe vrina nobis videtur frigida, quemadmodū algentibus hyeme, aqua putealis, calida: cæteris aūt frigida. In summa .n. pro suo vnūquodq; affectu, admota cōsueuit sentire corpora. Sic ergo si manum habens frigidā, eam in tritici aceruū immiseris, luculenter calorē percipies. Sin calidā nequaq̃. At si columbino stercori accumulato, potissimū columbarum syluestrium, manum inseras, etiamsi calidam, manifestam tamen senties caliditatē. Sic mysi, sori, chalcitis, ærugo, calx, aliáq; id genus innumera, si illis aceruatis manū altius iniicias, protinus videbunt excalfacere. Cæterùm si bolum ex eis vnum acceperis, cuius extrema superficies ab ambienti fuerit refrigerata, meritò nullū percipies calorē. Quam ob rem fieri etiā potest, vt quæ respectu nostri sunt potestate calida medicamenta, ea secundum alterum animātium genus calida esse actu videantur.

Quisq; pro suo affectu admota consueuit sentire.

CAPVT XXI.

Quæ igitur nos contactu per putredinē aut erosionē enecāt, ea recta quidem ratione deleteria humanæ naturæ toto genere existimant, nō vt refrigerātia, quantitate duntaxat. Hæc enim interdum vincūtur, & nutrimentū animali redduntur: putrefacientia autem, vel si sumani portione minima, omnino tamē corrumpūt, quód, videlicet quę putredini obnoxia sunt, calore humiditatéq; putrescāt, calidus autem humidúsq; fit sanguis. Proinde longo etiā pòst tempore à quo sumpta sunt, nonnulla interimunt, potissi-

Deleteria humanæ naturæ quæ sint.
Putrefacientia vel si sumantur portione minima, corrūpunt animal.

mum quæ crassa terrenáq; essentia sunt prædita.

CAPVT XXII.

Erodentia.

Interdũ aũt ipsa erodentia medicamẽta adeò exigua sumunt, vt excerni cum excrementis possint, prius quàm iniuria corpus afficiãt. Interdũ etiã q illa sumpsit, opportunis remediis vsus, asseritur. Nam vbi grauis ab iis noxa illata est, malum ipsum sisti nullis præsidiis potest. Cæterùm cãtharides medicamẽtis diureticis cõmodè permiscentur: sicvti alexipharmacis alia pleraq; letalia. Feruntur.n. alioqui spõte sua per vrinã ad vesicam cantharides, ac sic rodendo illã exvlcerãt, nisi vbi copia modica indũtur. Ex quibus patet, quæcunq; frigiditate interimũt, si exigua sumantur, nutrire corpus posse: at quæ putrefaciẽndo, nequaq̃, quum naturæ humanæ adversentur.

Cantharidas commodè misceri diureticis.
Alexipharmacis cõmodè misceri interdũ letalia.
Cantharides vesicam exvlcerant.

CAPVT XXIII.

Vt igit in alimentis mistos esse varios sapores diximus, sic in medicamẽtis intelligere oportet, multas diuersi generis mistas esse substantias: id quod invenias facilè, si consideres granum cnidium solùm hoc à cnico differre, quòd plurimũ habeat caliditatis. Porrò attractio q̃ in ipsis cernitur, à qualitatum proprietatibus, quæ sunt in substantiis, perficitur. Idcirco purgantium medicamentorum, vbi fortè purgatione frustrantur, quædam præterq̃ quòd noxam corpori nullam inferunt, etiam alimentum corpori prębent: alia verò in corruptionẽ ac venenum vertũtur. Omnino siquidẽ medicamentũ purgans, vel cum vno saltẽ humorum, qui in nostro corpore sunt, similitudinem habet: non autem perpetuò mista est vis virosa. Quamobrẽ nec perpetuò, licet nõ purget, iniuria afficiet, verùm & concoctionem admittet, talémq; producet humorẽ, qualẽ erat natum educere.

Medicamentis multas diuersi generis substantias esse immistas.
Purgãtium medicamentorum discrimina.
Purgantia, vbi à natura vincuntur, talẽ gignunt humorẽ, qualem ducturæ erant.

CAPVT XXIIII.

Pleræq; itaq; attractiones fiunt qualitatis familiaritate: ac ꝓinde singulæ animalis particulę familiare sibi alimentũ attrahũt: ad q̃ sentẽtiam sequitur, medicamenta purgãtia familiaria esse purgãdis humoribus quodãmodo efficaciora, valẽtioráq;: sicvti magnes ferro, quippe q ad ferri naturam accedat, reperiatúrq; in ferri fodinis, eiq; specie magnopere sit persimilis: verùm fortior est quodãmodo, vt attrahere sit aptior, quàm trahi. Cnicus etiam (quem carthamum vocant) colore quidẽ pituitæ similis, calore illã superat, sic vt trahere quàm trahi sit ꝓmptior. Ad eundẽ modũ granũ cnidiũ, si quando à corpore nostro vincat, vice purgationis alimẽtum efficit: velvti veratrũ semper coturnicib. Verũenimvero quoniam attractiones, substantiarũ similitudine fiunt, necessum est vt si q̃d purgat pituita est, id q̃d trahit sit non pituita, sed pituitosum. Differt siquidem similitudo ab identitate.

Purgantia medicamenta esse familiaria purgandis humoribus.
Magnes ferro est specie similis, eo tamen fortior. Cnicus est pituitæ similis.
Veratrum alit coturnices.
Attractiones fieri substantiarũ similitudine.
Similitudo differt ab identitate.

CAPVT XXV.

Ad hæc, purgantiũ medicamentorũ quædam iam actu posſident idoneam ad attrahendum similitudinẽ: quędã ab animantis illã corpore accipiũt. Præterea in vnoquoq; medicamẽto, permisti similibus sunt alij succi dissimiles, qui partim quidẽ medicamentosi sunt, partim minimè. Quare vbi purgationem haud assequũtur, quędam in perniciẽ, quædam in alimentũ vertũtur.

Purgantiũ medicamentorum differentia.

CAPVT XXVI.

Cæterùm vbi purgans pharmacũ vsqueadeo invaluit, vt in vasorum ad ventrem pertinentiũ osculis mordicationem apertionemq; multã relinquat, assidueq; irritans, cõvellensq; corpora, vasorũ facultates dissoluat, vacuationes immoderatæ contingunt: ita, vt si quod pituitam educit medicamentum exhibitum fuerit, prima quidem omniũ ipsa evacuet, dein flaua bilis, mox atra, quarto deniq; loco sanguis. At si quod flauã bilem detrahat, pituita consequetur: post quam atra bilis, quartus demum reddetur sanguis. Sin atram bilem purgare sit natum, eam quidem primam eliciet: post quam, flauam: dein pituitã, ac omnium vltimò sanguinẽ, tanquã ex manimis vasis effluentẽ, vt q̃ summa iam imbecillitas occupet, quęq; ad extremam osculorum apertionẽ pervenerint. Ex quibus manifestũ est, postremũ in immodicis purgationibus vacuari humorẽ qui familiarissimus est: aliorum autẽ singulos, prout crassi existunt, aut tenues.

Vacuationes immoderatæ quando & quomodo accidant.
Sanguinẽ vacuari omnium vltimũ, eo na tura familiarissimum.

CAPVT XXVII.

Quum igitur vascula non amplius in se continere succos possint, & oscula eorum reclusa fuerint, neq; irritare medicamentũ desinat, nec possit amplius familiarem succũ attrahere, necessũ est reliquos quoq;, q̃ diximus ordine, sequi. Fit autem orificiorum apertio, ob medicamẽti violentiã, ob quam videlicet mordicatio etiam provenit. Vasorũ autem imbecillitas, tum ob ingentem defatigationem, tum ob intemperantiam, q̃ immodicas purgationes præcedit.

Vasorum reseratio imbecillitasq; vnde accidant.

GALENI PERGAMENI de simplicium medicamentorum facultatibus, lib. IIII.

Constat igit vniuersas corporis partes ꝑpeti afficiq; ab alterãtibus qualitatibus, quemadmodũ lingua afficit: sed passionum sensum nõ exactè ꝑcipere: at linguã ob ꝑfectionem quam habet sensus, posse naturas earũ omniũ dignoscere: tametsi passionũ similitudinem invenire sit etiam in aliis partib. vniuersis, ac pręcipuè in exvlceratis: quandoquidem cutis duritas densitásq; prohibet, quo minus foris incidentium facultates intrò in carnem penetrẽt.

CAPVT I.

Sic enim & illud ab Hippocrate dictũ est, Vlceribus frigidum mordax: tametsi cuti prius q̃ exvlceraretur, mordax nequaq̃ esset. Porrò quęcunq; frigus contingit, eorũ & contrahat, & condenset, & constringat substantiam, primúmq; tenues tum excernãtur humiditates, sicvti ex oculis lachryma, ex naribus mucus, necesse est: postea verò etiã mordax appareat, licet alia ratione, q̃ in calido. Nec enim erodendo quod continuum est, sed divellẽdo, mollémq; substantiam in arctũ contrahẽdo, ac breuiter ipsius partis cõtinuitatem per divulsionem soluendo, molestũ, ac mordax est frigidũ. Cæterũ vt in his protinus contractionis cõdensationisq;: sic in illis quæ calore suo mordicant, dissolutionis et fusionis sensus percipitur. Ad hæc, in refrigerantibus quidẽ vtcunq; tardior est atq; cunctãtior mordacitas: in excalfacientibus verò quàmcelerrimè penetrat,

Vlceribus frigidum mordax.
Frigidum qua ratione fit mordax.

Mordicantium alia sunt facultate calida, alia frigida.

trat. Quam ob rem medicaminū mordicantiū, alia sanè calida facultate, alia necessariò sunt frigida. At q̃ moderatè calida sunt, quæq; temperata potius quàm calida dici deberēt, vt poculum atq; balneū, dum mediā temperiē sortiuntur, nobis grata & amica existūt. Funditur enim per ea, quod in corporibus nostris constiterat atq; concretum fuerat, vnde animātibus voluptas maxima oritur. At si quis in eis immoret diutius, sensim quidē & ipsa molesta evadunt, idq; nō quòd mordicatione infestent, sed quòd substantiā nostram soluentia digerentiáq;, deliquiū animi, ac tandem mortē inducāt. Quæ autem his calidiora sunt, secant, distrahúntq; substantiā: quare necessariò mordacia vident, vt tum aqua feruens, tum ignis. Igitur subiectam materiā contrahere condensareq;, frigidi semper est propriū: fundere autem atque liquare, calidi: vtriusq; verò immoderatius aucti, communis est mordicatio. Verùm quæ à summa frigiditate, aut caliditate absunt, minimè cutem mordicant. Plurimū autem ad id genus affectiones facit essentiæ medicamētorum vel tenuitas, vel crassitudo. Siquidē frigida quæ tenuiū partiū sunt, quum magis in profundum transeant, vehementius mordicant. Calida verò q̃ crassarum sunt partium, quoniā plus vlcerant, vehementius idcirco affligunt. Tenuiorum itaq; partium aër est: crassiorum terra: medium eorū tenet aqua. Sed aër accensus fit flamma: terra autem pruna: at aqua vehementem sanè caliditatē recipit, sed nec flamma nec pruna, propter innatam humiditatem, efficatur. Siquidem flāma & pruna ignis sunt genera: ignis autem omnis, calidus est & siccus: aqua sicca vt fit, fieri nequit. Nullum autem est adeò calidum pharmacum, vt flamma, aut pruna, aut aqua feruens. Procedit tamen vsq; ad vstionē ipsa medicamentorū caliditas, vbi in crassa consistit essentia. Quæ verò subtiliū partium sunt calida, nonnunquam omnino nō mordicant, sed calfaciūt duntaxat. Est vbi mordicent, non tamen vrant.

Cōdensare materiam, frigidi semper est proprium.
Liquare est proprium calidi.
Aër accensus fit flamma.
Terra accensa fit pruna.
Ignis genera sunt flamma et pruna.
Aqua esse sicca non potest.

CAPVT II.

Tenuium & crassarum partiū quæ esse dicantur.

Porrò quę celeriter in tenuia soluūtur, tenuiū dicuntur partiū: quæ id perpeti nequeunt, crassarum. Quòd ergo ea soluātur, calor animalis, cui applicantur, est causa: quòd in tenues crassā'sve partes comminuantur, id à propria natura obtinent. Quocirca refrigerantiū medicamiuum ea quæ crassarū sunt partium, mordicare nequeūt, quòd extimam cutis superficiem penetrare non valeant. At quæ tenuiū sunt partium, maximéq; si inæqualem temperiē sortiautur, valenter mordicant. Sed suprà demōstratum est, inæquabilia esse propemodū omnia: vbi ostenderemus, & in vino, & in oleo, quatuor reperiri succos diuersos, in summáq; vniuersa medicamēta facultatibus cōtrariis constare. Enimverò acetū, tametsi ingenitā vini caliditatem amiserit, ex putredine tamen sibi aliam adeptū est. Quippè vinosæ vini partes, dum ipsum in acetū transit, refrigerātur: at aqueum recrementū putrescens, ascititiā caliditatē acquirit, velvti quæ putrescūt omnia: fitq; acetum quiddā ex cōtrariis facultatibus mistū, partim refrigerantibus, partim calidis: sicvti vstorum lignorū oēs cineres, qui ex advstione nō nullas partes igneas conseruant, quas macerati postea solent in aquam deponere. Hanc enim aquam marinæ & muriæ per omnia correspondentem, vulgò lixiuium appellāt. In vniuersum autem, quod tantùm est acidū, quicquid id fuerit, planè frigidum est, eóq; vti cōtra omnes calidos affectus cōmodissimè poteris, vt omphacij succo. Qui quidem quū omnino acidus sit, perfectè etiam refrigerat, vnicéq; ardoribus ꝓdest, inimicus affectionibus frigidis, quemadmodū omnia exquisitè refrigerātia. Ea aūt quę quū acida sint, habent etiam saporem quendā acrē permistum, qualis planè inest aceto, haud dubiè nō nihil caliditatis possidēt. Verùm si frigiditati astrictio cōiuncta sit, aliud est frigiditatis genus. Quippe acida frigiditas tenuium est partium: at astringens, crassarum.

Mordicare quæ valeant.
Medicamenta omnia facultatibus constant contrariis.
Acetum ex contrariis facultatibus constat.
Lixiuium.
Acida omnia sunt frigida, quatenus acida.
Omphacij facultas.
Acida frigiditas tenuium est partium.
Astringens frigiditas crassarū est partium.

CAPVT III.

Sensus quo pacto exercere debeamus.

Non igitur sola ratione per methodos logicas nos exerceri oportet, sed exercere etiā sensum in saporibus singulis: quod fiet, si omnia ea sedulò experiamur lingua, quæ vnamquāq; qualitatem præ se ferunt manifestissimam. Vt, si acrimoniā cogitatione complecti velis, in allio, cæpis, atq; his similibus, ea sæpe gustando te exerceas oportet. Sin astrictionem, in galla, rhu, & similibus. Si amaritudinem, tum in nitro, tum felle. Si qualitatem saporis expertem, in aqua immuni ab omni qualitate ascititia. Nam hinc exorsus, promptius ad aliorum obscurorū omnium saporum cognitionem pervenies.

CAPVT IIII.

Emplastica medicamēta quæ dicantur.

Sin autē qualē præbet sensum aqua planè omnis qualitatis vacua, talē in re aliqua sicca invenias, ea nimirū medium constitutionem sortietur, aut certè ad frigidius paululum inclinabit. Quòd si talis quum sit in caloris & frigoris differentia, insuper consistentiā nacta sit siccam, terrestris sit, ac citra morsum desiccet, est necesse. Atq; huius generis medicamēta omnia, medici appellant emplastica.

CAPVT V.

Emplasticorum natura duplex.
Olei partes.
Adipis differentia.
Cera elota est emplastica.

Duplex autem est emplasticorum natura: altera exactè terrea & sicca: altera viscosa quidē omnino, sed ex aqua & terra, & plerūq; etiam aëre, commista, sicvti oleum dulce. Hoc siquidem ex aërea, terrea, aqueáq; essentia cōflatur. At oui album, ex iisdē quodāmodo, sed magis terreū est oleo. Quin & quod lactis est caseosum, emplasticum quoq; est: & suillus adeps. Nam tauri, & hirci pinguedo, acrimoniam & multam, & igneam possidet: bouis itē, ouisq; adeps acris existit. Porrò anseris & gallinacei calidior est pinguitudo, & siccior quàm suum: necnon subtiliorū partiū, & minimum terrestris, sicvti & auium omnium. Quæcunq; ergo pinguedines nōdum vllam nactæ sunt acrimoniam, emplasticā & illinendi poros possident facultatē, eamq; tantò efficaciorē, quantò sicciores, magísq; terrenæ fuerint. Huius modi enim est cera elota, quæ ex melle tū aquosiore, tum minimè mordaci conficitur.

CAPVT VI.

Astringentium natura.
Acidorum natura.
Fructuum sapores.

Astringēna porrò terrena sunt, & crassa corporis consistentia: qualitate verò frigida. Acida autem, tenuitate pollent corporis, sed perinde vt astringētia refrigerant. Etenim arborū fructus, quótq; nobis, vbi maturauerūt, dulces apparēt,

nuper enati, acerbi ſiccíq; ſunt cõſiſtẽtia: progreſſu verò tẽporis, humidiores reddunt, acquirũtq; ad acerbitatem, aciditatẽ quandam: quam exuẽtes ſenſim, poſtea dum perficiuntur ac maturescunt, dulces evadũt. Sunt qui nõ in arboribus; ſed poſteaquàm repoſiti aliquandiu fuerint, dulcedinem indipiſcantur. Alij nõ interveniẽte aciditate, paulatim in dulcedinẽ tranſeunt. Omnes tñ coquuntur & mareſcunt calido: quod quidem duplex exiſtit: alterũ nempe & propriũ, & cuiq; ingenitum: alterum externum; à ſole videlicet, ſed naturæ ipſorũ conveniens & familiare. Si igitur quum initio acerbi eſſent, tẽpore maturescentes dulceſcunt, ſequitur ex calore ipſis ꝓvenire dulcedinẽ: acerbitatẽ verò aciditatémq; ex frigore. Ad hæc etiam, initio quidem lignoſi quũ ſint, necnon ſicci & acerbi, poſtea vero humore adveniente reddantur acidi; palàm eſt, ſaporem acerbum acido magis terrenum exiſtere. Quinetiam, ſi ab acerbo ſapore manifeſtè linguam cõtrahi, ſiccari, aſperaríq; contingit (quæ vnius frigiditatis ſunt opera) liquet planè frigidum eſſe ſaporem acerbum. Quoniam verò inæquabiliter etiã deſiccat (id enim eſt quod exaſperat) fuerit vtiq; omnino etiam terrenus: nam aqueus, omnia æquabiliter penetrat. Præterea, velox quidem acidorũ ſaporũ tranſitus in partib. fit ſentientibus, acerborũ autem tardus: tum acida quidẽ in alto magis agere apparẽt, in ſuperficie autẽ acerba. Quæ omnia, craſſarum eſſe partium acerba indicant: acida verò tenuium. Cæterùm vtraq; dicuntur aſtringere, tum quæ acerba ſunt, tum quæ auſtera: ſed in maioris minoríſq; ratione differunt. Inſunt autem ipſis medicamẽtis qualitates complures, non diuerſç modò, ſed pugnãtes etiam, atq; interim ſubcontrariæ. Quare vbi aſtringentiũ (exempli gratia) diligẽter explorare actionẽ contendis, ea tantùm diſquiras, quæ guſtui exquiſitè acerba videntur, nullámq; ſaltem manifeſtam habẽr qualitatem admiſtam. Quæ quidẽ vbi nactus fueris, tum in optima ſanorum corporum conſtitutione, tum in affectibus ſimpliciſsimis, de illis facies periculũ. Nam ſi corpus ſanum manifeſtè cernatur refrigerare, & calidis ꝓſit affectibus, intrepidè ſanè poteris de aſtrictione ipſa, ꝙ refrigeret, ꝓnunciare. Sin cõtrà appareat, taléq; medicamen acerbũ in illis conſpicuam caliditatem inducat, calidũ natura putandũ eſt, in cęteriſq; ſaporib. pari iudicio experiundum. Ego verò, etſi facultates medicamẽtorum, vel citra ſapores, ſola experientia noſcũtur, vſus tamen prædicta methodo, omne exquiſitè aſtringẽs, frigidum perpetuò comperi: nonnulláque modicè dulcia, aut amara, aut acria, ſimul cũ aſtrictione ſum expertus etiã apertè refrigerantia. Item quæ aſtringunt pariter atq; acida ſunt, ea quoq; manifeſtè refrigerare experientia didici. Sola verò dulcia omnia ꝓ dulcedinis modo, protinus etiam calorem continent. Quocirca eorum quæ admodum dulcia ſunt, nullum omnino eſt frigidum. At amara omnia, calidam poſsident facultatem.

Fructuum differentia.

Fructus omnes coquuntur, & matureſcũt calido.

Calidũ duplex

Acerbus ſapor acido magis terrenus exiſtit.

Acerbus ſapor eſt frigidus.

Acerbi et acidi ſaporis diſcrimen.

Aſtringens omne exquiſitè, eſſe frigidum.

Dulcium eſſe nullũ frigidũ. Amara omnia calida.

CAPVT VII.

Auſterus igit̃ ſapor, exolutus acerbus eſt. Quũ autem corpus acerbum, terreum ſit atq; frigidũ, tripliciter neceſſariò exoluitur: nẽpe aut incaleſcens, aut humeſcẽs, aut vtrũq; ſimul perpetiẽs. Si ergo incaleſcat duntaxat, ſolidam dulcedinẽ contrahet, qualis caſtaneis ineſt. Sin tantùm humeſcat, ſi quidem ea craſſarum ſit partium, & aquea humiditas, auſterũ evadet: ſin verò aërea; aceſcet. Si pariter humeſcat & calfiat, humiditate quidẽ aquea, in dulcedinem: aërea verò tranſibit in pinguitudinẽ. Ac ſanè ſecundum propoſitarum qualitatũ miſturas, varias fructus mutationes ſortiunt. Cæterùm acerbus ad extremũ perſeuerat fructus ilicis, arbuti, fagi, & corni. Acerbus ſimul & dulcis, myrti fructus eſt, piri agreſtis, & roboris. Auſterus vnà & dulcis palmarũ fructus. Pinguis exactè, tũ fructus, tũ ſuccus oleæ.

Acerbũ corpus exolui tripliciter.

Acerbitatis in alias qualitates mutatio.

Saporum differentia in varijs fructibus.

CAPVT VIII.

Quicunq; ergo fructus oleoſi dũtaxat ſunt, edendo ij ſunt, & dulces. Quib. verò alteraſcentibus amaror advenit, ij edi non poſſunt. Quippe amarum omne edi nequit: taléq; efficitur à caloris exceſſu. Verùm dulce omne calidũ eſt, nec immodicè calorẽ noſtrum exuperat, ſed inter limites ſe continet fundentis, læuigantis, mollientis. Quũ autem quædam ſint quæ vna, quædã quæ duabus in ſeſe qualitatibus & agunt & patiunt, quædã verò etiam totis ſubſtantijs ſuis: in horũ certè numero medicamẽta nõn pauca ponũtur, ſicuti & nutrimẽta vniuerſa: quorũ duplex eſt genus. Siquidẽ quædam ſunt pinguia, vt ipſa pinguedo: quædam dulcia, magis minúſve, vt omnia illa quibus nutrimur.

Fructuum qui nam ſint eſui, et qui minimè.

Amara edi nequeunt.

Dulcis ſaporis natura.

Nutrimentorũ duplex genus.

CAPVT IX.

Eſt tamen & pingue ipſum, & quicquid nutrit, dulce. Nam quũ nutritio evacuati repletio ſit: quod evacuatum autem eſt, familiarẽ & benignum eſſet: certè etiam id q̃d nutrit, familiare, iucundum, & amicũ ſit eſt neceſſe: ac proinde calidum modicè, reſpectu illius q̃d nutritur. Sed in hoc non parua eſt maioris minoríſq; ratio: quandoquidem nec ad cibos accedimus exactè ſecundum naturam affecti. Corpus ſiquidem eorum qui cibos appetunt, ſit duntaxat inanitum oportet, ſi abſoluti futuri ſint familiaris ipſorum qualitatis cognitores. Nã ſi præter id calidiores q̃ cõveniat, aut frigidiores evaſerint, non ſolùm quę nutriant, verumetiam quæ refrigerent aut calfaciãt, poſtulabunt. Quocirca cibi quoq; illis alijs alij iucundiores vidẽtur. Nam quum duplex ſit genere iucundũ: alterum quod impleat id quod vacuatum eſt, cuiuſmodi eſt nutrimentum: alterum q̃d medicatur ei quod alteratũ eſt, id quod medicamentum exiſtit: evenit vtiq; cibis, vbi nõ modò vacuatis exhibentur corporibus, ſed etiã qualitate aliqua mutatis, vt duobus nominibus delectẽt, vt cibi ſcilicet, & vt medicamẽta. Quãobrem nec eduliorũ nec medicamentorum vna eſt animantib. omnibus ſpecies: ſiquidẽ pro ſua vnaquęq; familiari ſubſtãtia ſimul & affectione, tũ delectant, tum iuuant ab vtriſq;. Sed ſi hæc ſic habẽt, id quod in cibis minus erit dulce, minus quoq; erit calidũ: quod dulcius, tantò nimirum erit calidius, quantò videlicet dulcius: ſin ad immodicũ recidat calorẽ, nec eiuſmodi dulce erit, ſed iam apparebit amarum.

Nutrimentum omne eſſe dulce

Nutritio quid.

Nutrimẽta eſſe mediocriter calida.

Iucundum eſſe duplex genere.

CAPVT X.

Etenim vt à moderato calore bifariã cuiq; corpori dulcedo ꝓvenit: partim enim ſunt proprio

Dulcedo à moderato calore proveniẽs.

& insito calore dulcia, partim verò ascititio : ad eundē modum amara. Alia nanq; sunt, quæ sua pte natura excalfaciūt: aliis aūt id accidit ab ascititio calore accensis. Porrò dulcia oīa proximè accedunt ad naturam eorum quibus appetūt dulcia: idq; aut ,pprio calore, vt mel: aut ascititio, vt sunt omnia quæ ab igne præparantur. At mustum non suo modo, sed etiam ascititio calore dulce esse videtur. Siquidē haud parū velvti ardoris ex solari calore tū acinis, tū aliis inest fructibus, à quo id quod illis aqueū ac velvti semicoctum inest, ad concoctionem ducitur. Nam ex quibuscūq; pomis, si succum exprimas, eum protinus non secus atq; mustum feruescere deprehendes : tanto tamen feruoris discrimine, quanta erit vnius fructus ab alio in calore diuersitas. Cęterum vbi quod semicoctum erat, transmutatū iam fuerit, euanuerit q; is q excitabat feruorē calor, iam tum deniq; synceræ succorū proprietates cernunt, ,ppriaq; vinorū natura agnoscitur. Iam verò quę inueterant vina omnia calidiora redduntur: ac primùm quidem quandam dulcedinem acrimoniamq; asciscunt : quæ verò prius inerat illis astrictio, austeritasq;, tēpore ipsam deponūt. Dein rursus acrimonia increscēte, dulcedinem indies abiiciunt, paulatimq; amarescunt. Vnde cōstat, dulce esse calidius austero, sicvti & dulci amarum. Atqui si verū est dulcedinem ,puenire à moderatione caloris, patet astrictionem à frigido vincente perfici.

Dulcia proximè accedunt ad naturam eorū quib. talia vescuntur.
Mustum.
Succum quarūuis pomi feruescere, vt mustū.
Vina vetera calidiora.
Dulce est calidius austero.
Amarū esse calidius dulci.
Astrictio à frigido oritur.

CAPVT XI.

Vt igitur vinū acerbum, tempore dulcius primùm, mox acrius amariúsq;, vltimò verò planè amarum naturaliter redditur: ad eundem modū quod velvti rigorem pręter naturam perpessum est, protinus acidius efficitur: ac si ,prius refrigeretur, acescit penitus. Pręterea q̄d in vindemia ipsa per assiduā pluuiam, aliena humiditate fuerit imbutum, leui occasione acescit. Cōtrà verò accidit iis quæ talia quum sint, igni admouētur: nam & protinus, & ,pgressu temporis dulciora reddunt: tandemq; si perdurauerint, aliis similiter amarescunt. Quum itaque omphax sit acida, vua verò dulcis, ac fructibus omnibus maturatio à solari calore proveniat, planum est, imperfectius & frigidius esse quod acidū: pfectius verò & calidius, quod dulce fuerit. Cęterùm diuersis viribus acetum atque succus omphacis constant. Nam acetum proprio quidem vini calore, est frigidum: ascititio autē, contracto q; ex putredine, calidū. At omphacis succus calorē non habet, ac proinde nec acrimoniā. Præterea omphacis succo acetum tenuius est. Quamobrem frigiditas quæ ab aceto infligitur, excellit eam q̄ procedit à succo omphacis, idq; & vehementia, & mistione. Nam tametsi succo omphacis ne minima quidē caliditas insit, aceto autē acrimonia quędem excalfaciens: hæc tamen satis non est, ad superandam ab aciditate prouenientem frigiditatem : sed potius velvti sternēs viam, atq; aperiēs meatus, illius celeritatē promouet. Caliditas siquidem quæ à præcedente aceti acrimonia orīt, protinus à frigore insequētis aciditatis extinguitur, ita vt multò maior ex aceto frigiditas percipiat. Ad hæc aūt, si pari mole acetū melli permisceas, aceti frigiditas superabit mellis caliditatē: eóq; magis, quò fuerit maior aceti copia. Quod si multò plus mellis quàm aceti indideris, parē calorem atq; frigiditatem in ea mistura comperies. Siquidē multis numeris acetum plus ab iis quę moderatè sunt calida, ad frigiditatē recessit, q̄ mel ad caliditatem. Porrò omphacis succus, q̄ & ipse (vt omnes fructus in primo sui ortu) est acerbus, ad ardentia hypochondria longè prçstātior est, quàm acetum : quòd nec violentam, nec feruentem, nec mordaci calori iunctam frigiditatem sortiatur.

Vina igni admota, dulciora redds.
Maturatio fructibus omnib. prouenit à solari calore.
Aceti facultas.
Omphacium et acetum in quibus differant.
Acetum magis refrigerat quā mel calefaciat.
Fructus omnes in primo sui ortu esse acerbos.

CAPVT XII.

Porrò quòd vina quędā inualida verè atq; ęstate acescant: quódq; vehementius mota, in meridianis locis reposita, idem etiā patiantur: cōtrà verò hyeme atq; versus aquilonem defossa, integra & secundū suas vires seruētur: nonnulli à calore nasci aciditatem existimarunt. Se autē ij falsos esse deprehendent, vbi viderint nō calida & vetera vina, sed quę principio sunt frigidiora, sic per calorem acescere.

Vinorū quędā acescant.

CAPVT XIII.

Persimile autem quid vinis accidit, quæ naturā frigidiora aquosioráq; sunt, quale flāmis exiguis & imbecillis. Quippe si eas ad feruidū solē exponas, ,prsus obscurari, aut etiā extingui conspicies. Quòd si valido etiā flatu concutias infirmā ac paruā flammā, citius illā extinxeris q̄ inaūxeris. Natura enim infirma, validū nec motum, nec calorem sustinet. Cæterū multis in locis fortiora vina ex industria commouent & transportant, necnō soli exponunt, & calfaciunt, ac denique ad meridiē obvertunt cellas, vt citius sic maturescant, & potui idonea euadāt. Nam q̄d multo tēpore aliis, hoc iis quę sic excalfacta sunt, breuissimo accidit. Quemadmodū igitur exercitia valida & sol, calida & robusta corpora, etiā validiora efficiunt : prosternunt autem, digerunt, & refrigerāt quæ non sunt eiusmodi: sic vina natura calida, motus velvti ventilās, sol excalfaciēs, flammæq; iuxtà ardentes, celerius concoquunt: quæ verò frigidiora & aquosiora existunt, eorū arguūt omnia id genus imbecillitatē, celeriúsq; perpeti cogūt, q̄ alioqui pòst passura essent: quū nimirū res quælibet in propria natura seruēt calore ,pprio: corrūpatur autē ab immoderatione extrinseca, nō minus caloris, quàm frigiditatis.

Flammulas extingui à feruido sole.
Infirma natura validū nec motū, neq; calorem sustinet.
Vina calida à quib. citoquauntur celerius.
Calore proprio seruantur singula, corrumpūtur cōtrario.

CAPVT XIIII.

In vniuersum aūt aciditas nascīt calore quidē mutante, non aūt vincente siuē alimentum, siue medicamētum: quemadmodum videre est in acidis ructibus, qui à semicoctis cibis oriuntur. Quòd autem opus sit calore alterante, argumēto sunt lac, & ptisanę succus, quę tempore æstiuo citius acescunt quàm hyeme. Quum enim sapores acidi sint essentię simul tenuis & frigidę, quēadmodum constitutio borealis, nasci certè sine calorē nō possunt, sicvti nec ille ipse aēr: ac, pinde licet frigidi sint omnes sapores acidi, nullū tamē eorū quæ extremè refrigerando enecant, acidum est. Exploranda porrò acidi saporis natura est in oxalide & oxylapatho, vt in quib. reperiātur maximè syncerus & simplex. Etenim q̄d ,pprie in saporib. appellat acidū, à sola lingua percipi potest, sicvti & acre : cæterum quod vtrique est cōmune, nempe mordacitas, etiā à tactu sen-

Aciditas vnde oriatur.
Acidi sapores sunt essentia simul tenuis & frigida.
Acidus sapor syncerus in oxalide & oxylapatho reperitur.

Generationes omnium corporũ ex quatuor elementis cõstare.

titur. Porrò ex quatuor elemẽtis impari mistura coëuntibus, particulatim omnium corporũ constant generationes. Ex ea autem imparitate perficiũtur proprietates corporum particularium. Quippe ex elementorum inęquali mistura, plantarum: ex plãtis autem, animalium proprietates oriuntur. Ac trãseunt sanè quædam protinus in se mutuò: nonnulla mediantibus aliis: velvti terra in triticum, hordeum, & alia id genus: rursum horum singula in carnem humanam: quum tamen ipsa terra caro vt fiat sit impossibile, transiliendo eam quæ in medio est mutationẽ. At eorum quæ in sese mutuò transeunt, quædam celerem, quędam diuturnã alterationẽ obtinent.

Similium faciliorem esse trãsitum in se inuicem.

Verùm quæ maximè sunt inter se similia, celerẽ: quę dissimiliora, tardiorem. Lingua igitur exactissimo sensu prædita, oẽs qualitates diiudicat, necnon familiaria & similia, ab iis quæ sunt contraria discernit.

Lingua facultas.

Lingua cur plures neruõ tribu.

Cuius vsus gratia in hanc solã particulam complures nerui inseruntur: quũ in aliarum singulas inseratur aut vnus tantùm, aut alter, nec is magnitudine insignis. Quum igitur quædã naturæ nostrę magis sint familiaria, q̃dã minus: atq; hęc quidẽ tẽperamento huic, illa aũt illi: necessariò plures qualitates ipsius gustus existunt.

Dulcedo est cõmunis omnium quæ nutriunt.

Cæterùm omnium quę nutriunt cõmunis dulcedo est. quandoquidem quicquid nutrit, necessariò plus aut minus sit dulce oportet. Quæ verò nõ nutriunt, ea aut nõ dulcia, aut salsa esse, est dicendum.

Familiare cuique esse vnicũ: aliena autem, plura.

At verò id quod cuiq; rerum familiare est, vnũ est: nam & natura eius est vna: quæ autem aliena, complura, partim plus, partim minus à substantia eius dissidentia. Porrò quę dulcia simul & acerba sunt, ea crassioris essentiæ sunt, & temperaturæ frigidæ. Quę acida simul & dulcia, tenuiora sunt quàm acerba, refrigerãt tñ & ipsa.

Acria amaris calidiora.

At amara, calida sunt: sed acria his calidiora. Nutriunt ergo hæc oĩa, si iunctam habeant dulcedinem. Per se autem nullum dictorum nutrit, quorum saporum mistiones minimè quidẽ fiunt subitò: sed in alteratione cõsistunt. Nam iis quæ à natura mutant, sensim fiunt alterationes. Sicvti igitur quod est summè dulce, aptum esui est: quod verò exquisitè amarũ, ineptum esui: ita quæ in medio sunt eorum, nutriunt quidem, verùm minus quàm dulce. Eadẽ ratio est in cęteris qualitatibus. siquidem præter dulcem, nulla nutrire potest.

Elementa nec nutriũt, nec vllam gustui qualitatẽ offerunt.

At elemẽta multò sanè etiam minus nutriunt, nullámq; gustui qualitatem offerunt.

CAPVT XV.

Sed quemadmodum edulia quæ nutriendorum naturæ quamsimillima sunt, ea & dulcedinẽ prę se ferunt, nec vllam præparationem requirũt: sic quæ temperaturam nacta sunt remotiorem, alia condimentis, alia coctione, alia vtroq; indigẽt.

Condimentorũ vsus.

Etenim condimenta, quũ ex se edendo non sint, suauitatem tamen iis quę per ipsa præparantur, cõciliant, quòd illa reducant ad medium. Apparet etiam natura calidi, quibus admota fuerit, ea celeriter alterare, atq; in aliã mutare speciẽ. Quædam tamen suauiora, quædã insuauiora igni applicata redduntur: sicvti & quædam longo tempore, quædã minimo, vt coquant, indigent. Etenim quæ nutriendorum corporum temperaturis similia sunt, ea vel citra coctionem, aut prępa rationem, iam dulcia apparent. Quæ verò dissimilia existunt, omnia insuauia sunt, anteq̃ prępa rentur.

Alimẽta intemperata quomodo corrigenda.

Atq; ea quidẽ quæ nimis calida sunt, frigido corrigi debẽt: quę verò impensè frigida, calidorum mistura obsoniorum, & igni. Ad eundẽ modũ humiditate, quæ terrea sunt & sicca: siccitate, quæ humidiora sunt quàm expediat. Maximam eorum quæ dicta sunt, faciet fidem, quæ in ore fit transmutatio. Nam qui plusculũ sustinuerunt ieiuniũ, iis saliua salsa reddit: qui verò plurimũ, amara. Sic etiam vniuersum corpus biliosum reddit.

Humorum qui in corpore sunt sapores.

Est aũt ipsa flaua bilis amara: atra autem, acida: sanguis qui secundum naturã est, dulcissimus. At pituita linguam contingens, nunc dulcis, nunc acida, nunc salsa videtur.

CAPVT XVI.

Mel quibus in bilem vertatur.

Nihil igitur mirum, nec cur rem omnium dulcissimũ mel, succũ generet amarissimũ: nec cur id maximè ætate florentibus & calidis natura, & febrientibus accidat.

Mel plusculum igni admotum, amarescit.

Nam vt foris quum plusculum igni admouetur amarũ efficitur, ad eundẽ modum in animãtium corporibus, vbi syncerũ validúmq; nactum calorem fuerit, biliosum succum procreat. At in temperaturis & affectib. frigidioribus, facilè in moderatum sanguinem vertitur.

Mel temporis spacio amarescit.

Nec verò ab alieno tantũ calore, sed à suo etiã proprio, mel amarũ temporis spacio reddit.

Lac nunquam amarum effici.

Porrò lac, etiamsi gustu sit dulce, ex se tamen nũquam amarum efficitur. Vincitur.n. in eo caliditas à frigiditate, ac proinde acescit repositũ.

Lac ex tribus substantiis constat.

Cõstat autẽ ex tribus substantiis, qualitate diuersis: prima quidem crassa, ex qua caseus cõficitur: secunda pinguis, ex qua butyrum: tertia aquea, quã nominamus serum. Ex quibus pinguis quidem, maximè temperata est: crassa verò, paululũ ab ea declinat: excrementum autem illud serosum, frigidum est & humidum. Si igitur gustari lac posset, vbi in ventre & per venas cõcoctum est, ipso melle dulcius inveniret. Nam quod foris & ex sese mel obtinet, id dum coquitur lac accipit.

Lac incidẽs in ventriculi ingẽtem calorẽ, tantam dulcedinẽ contrahit, quantã amittit mel.

Et quum admodum ingens calor in animante extiterit, tantam acquirit lac dulcedinem, quantam deperdit mel. Rectáq; id ratione evenit. Etenim quod summè dulce est, ac proinde nihil apponi ad eius dulcedinem potest, id vt in cõsequentem verti pergat qualitatem est necesse. At cui quid deest, id per concoctionem acquirit.

Lac quomodo in alienas qualitates mutetur.

Verum lac vbi cruditatem in vẽtre perpetitur, in frigidiori qdẽ acescit, in calidiore nidorosum amarũq; efficitur: nunq̃ autem inter coquendũ mel aciditatẽ contrahit. Porrò vtraq;, tum quod acidum est, tum quod amarum, linguam mordicant. Cæterùm mordacitas ipsa, à tactu propriè, non à gustu sentitã: tribúsq; istis saporibus, acido, amaro, & acri, est mordicatio communis: verùm acido quidem, vt frigido simul atq; subtili: amaro verò & acri, vt calidis.

Mordicatio acido, amaro, & acri saporibus est cõmunis.

CAPVT XVII.

Acer sapor est calidus.

Quòd sapor acer sit calidus, non est cur in demonstrando sim anxius: quando quidẽ id nemo addubitat. & evidentia sensus, demõstrationis fidem prævertit.

Acria esculẽta necessariò habent admistam dulcedinem.

Porrò quæ ex acrib. idonea sunt esui, dulcem quandam, etsi obscuram, necessariò habẽt qualitatẽ admistam. Proinde multis ipsorum ꝓ obsonio vtimur: multis verò vt cõdimentis tantùm: at vt cibo, ipsorũ omnino nullo, idq; ob virium vehementiã. Eorum autem quæ non

eduntur,

Acrium medicaminum differentia.

eduntur, alia mortifera sunt, alia simpliciter medicamenta: ofa* tamen cuti nostræ imposita, celeriter vlcus moliuntur. Sunt & quæ ne gustare quidem audeas, cuiusmodi sunt cãtharides, thapsia, & ea quæ erosione aut putrefactione interimunt. Multa verò etiã ipso statim odore pugnãtiam cum homine indicãt: velvti & hæc ipsa quæ nunc diximus, & ex summè refrigerãtibus, cicutæ, papaueris, mandragoræ, lycopersij, & hyoscyami succus. Terminus autē siue finis saporis amari, est abstergere: acris verò, vrere: at dulcis, nutrire: vbi in sua quisq; natura absolutus fuerit, hoc est, minimè alienis qualitatibus offuscatus. Porrò quod in vlceribus nati sunt præstare amari sapores, id ipsum assumpti in corpus efficiunt. Abstergunt quippe & expurgant, quæq; in venis est crassitiē incidunt. Quamobrem menses mouent, educēdóq; ex pectore & pulmone puri auxiliantur: comitialiq; etiam competunt morbo, si modò naturã deleteriã non habeant. Iis tamē qui sanguinem expuūt, sunt noxij. Aristolochia autem, iris, & panax, adeò amara sunt, vt proximè ad saporem acrem pertingãt: ob idq; nec abstergãt tantùm, sed etiam exedant & mordicent. Staphis agria etiã, nihil ab istis amaritudine vincitur, éstq; iam adeò & acris & calida, vt non modò sordem vlceribus auferat, sed ipsam etiã carnem colliquet.

Saporum simplicium qualis sit finis aut terminus.

Amari saporis facultas.

Amara quibus morbis conveniant.

Staphis agria colliquat carnem.

CAPVT XVIII.

Acrium saporũ facultas.

Igitur sapores acres, primùm exactè esse calidos dicimus: dein exedẽtes, vrẽtes, crustam molientes, & colliquantes, si vel ipsi cuti imponantur. Nam intra corpus assumpti, si quidem tota substantia animanti adversentur, ipsum putrefacientes corrumpunt: sin verò caloris immoderatione duntaxat, si crassæ sint essentiæ atq; terreę, interna exvlcerant: sin tenuis, vrinam atq; sudores promouẽt, in summáq; incidendi & digerẽdi in halitũ obtinent facultatē. Ex quo genere quidam tum expuitionibus ex thorace, tum mensiũ motibus auxiliantur. Nec verò sola vehemẽti caliditate ab amaris acres sapores differunt: sed q amari omnes non modò calidam habeant facultatem, sed etiã siccam & fuligini assimilem: nimirum à dulcibus excalfactis & exiccatis suã suscipientes generationē: acres autem, quicunq; amari non sunt, admistã nullam humiditatē sortiantur: quo fit, vt eiusmodi corporum à nobis non pauca esitentur. Cæterùm astringentib. medicamentis non parum tenuiora sunt medicamenta amara: acribus verò, crassiora. Quare nec facilè crassos viscidósq; humores pertransẽũt, velvti ea q tenuiori essentia sunt prædita: nec ad incidendum inepta sunt, perinde vt crassiora. In medio siquidē sint vtriusq; excessus oportet, quę incisura sunt. At verò ferro lapidiq; ignito, ea quæ per erosionē interimunt medicamenta similia sunt: quæ à corporis nimirũ calore huc perducuntur: velvti chalcitis, misy, sori, arsenicũ, hydragyros, lithargyros, & alia innumera. Crassarum enim sunt partiũ id genus omnia, & potestate calida: proindéq; temporis spacio accensa, per eam quę ab animante proficiscitur mutationē, non aliter quàm lapis ferrúmq; ignitum, ventrē tum exvlcerant, tum exvrunt: quũ scilicet in corpus distribui præ grauitate nõ possint. His tamē tenuiora sunt, calx, canthanis, lepus marinus: necnõ aristolochia, & iris: quæ quidē hæc vltima duo, & magis sunt illis acria, miniméq; deleteria existunt. Cantharis autē modicè sumpta, quibúsq; oportet admista, nõ modò nihil offendit vesicam, sed renes etiam expurgat.

Acres sapores quomodo ab amaris differãt.

Incidẽtia qualia esse debeãt.

Erodentia medicamenta ferro esse ignito similia.

Erodentiũ species varia.

Cantharis cum modicè exhibita, expurgat renes

CAPVT XIX.

Quòd itaq; amarus sapor siccis temperie corporibus insit, hinc colligere est, quòd & minimè omnium amara putrescant, miniméq; tum vermes, tum animalcula illa, quæ in radicibus, herbisq; & fructibus putrescẽtibus oriri solent, producant. Maximè nanq; videmus in humidis nasci corporib. vermes ac putrilaginē. Quamobrē quæ exactè amara sunt, animantibus propemodum vniuersis sunt esui inepta: quũ nimirũ animal omne sit humidum. Porrò absinthium non solũ amarũ est, sed astringit: marina verò aqua, salsa potius est, quàm amara. At aqua quæ est in lacu Syriæ Palæstinæ, quem alij vocãt mare mortuum, alij stagnum bituminosum, alij deniq; Sodomenum, gustantibus nõ salsa modò, sed amara videtur: éstq; adeò grauis & corpulenta, respectu aliarum, vt ne si conerís quidem insiliens, in profundum deferri possis. Inest enim ei salis substantia admodum grauis & terrea: ac proinde tãtò est aqua quæ in eo lacu est, marina grauior, quantò marina fluuiali. Poteris aũt ipse aquam marinã efficere, colliquato sale in aqua fluuiali: cognoscerésq; simul quantò grauior reddatur aqua eiusmodi, quàm sit dulcis. Quin & modum iam invenerunt moderatã ad saliendũ conficiēdi salsuginē, si in ea ouũ natare videatur. Quòd si decoquere salsuginem ipsam velis, protinus amarior reddetur. Nam quicquid salsum plusculum excalfeceris, amarum evadet. Ergo in eo Syriæ lacu, quòd nimirum aqua quę in eo est amaricet, nullum neq; animal, neq; planta inesse conspicitur. Imò quũ duo in eum longè maximi fluuij confluant, pisciúmq; copia scatẽtes, præcipuè qui prope Ierichontē fluit, quem Iordanem appellant, nullus omnino piscium fluuiorum ostia excedit: & si captos quis in lacum iniciat, celeriter eos mori cõspicit: adeò est omnibus tum hominibus, tum plantis adversum, quod amarum existit. Omni autem sali obscura quædam astringendi vis inest, qua eas quæ condiuntur carnes constringit ac densat, potissimum vbi durus, & minimè fragilis fuerit. Talis est exactissimus quidem fossilis ferè omnis: minus autem illo, marinus: tum q multis in locis aquis leuiter salsis arescẽtibus provenit, tertium locum obtinet, abstergere magis quàm astringere cõtraheréq; poteos. proximas his vires Sodomiticus habet, æquè atq; marinus durus.

Amara minimè omnium putrescere.

Amara cur animalibus vniuersis sint esui inepta.

Animal omne esse humidum: Maris mortui aqua cuiusmodi sit.

Salsuginē eam esse ad saliendum optimam, cui ouum innatare videatur.

Salsa amarescere amplius, excalfacta.

Mare mortuũ, cur nec plantã nec animal vllum alat.

Amara esse hominibus atque plantis adversa.

Salis vires & differentia.

CAPVT XX.

*Propinquus est sapor salsus amaro, quum terreni sint ambo, & calidi: nõ obscura tamē diuersitate dissidẽt: quòd videlicet amarus à calore arido magis sit extenuatus, & elaboratus. Sic in genere salis, q durior, dẽsior, atq; terrestrior est, qualis ferè est vniuersus fossilis, minus existit calidus, subtiliúmq; minus partiũ: q verò rumpi facilis, laxúsq;, tenuior simul atq; calidior est: in q genere & subamarus consistit, mediã naturã inter salem durum & aphronitrũ obtinēs. At verò

Salsi & amari saporis discrimen.

Salis genera.

spuma nitri omniũ est iam dictorũ tenuissima: velvti & Asię petrę flos, qui aphronitro tamẽ minus est calidus: quare hic excrescẽtiàs carniũ minori cruciatu colliquat. Mordicat verò eas nitri flos siue spuma: mordicat etiã tum aphronitrũ, tum nitrũ. Cęterùm quę sunt crassa essentia, plus rodunt, vbi quendam fuerint calorem nacta.

CAPVT XXI.

Odores pleriq; similiter saporibus nos afficiũt.

Pleriq; odores similiter saporib. nos afficiũt. Siquidẽ acida omnia, & pręcipuè acetum, similiter odoratũ gustúmq; mouet. Tum acria quoq;, velvti allia, cæpæ, & ipsa nõ minus quàm gustũ, odoratũ offendunt, mordicántq;. Itaq; nonnullorum corporum, etiam nõ gustantes, qualitatẽ cognoscimus, velvti fimi: ꝓinde ne gustare quidem aggredimur, quòd maxima fides odoratui habeat. Quinetiã si qua boni odoris edulia putrilagine corrupta, odore nos suo offendant, ne gustare quidẽ illa dignamur: feréq; in omnibus mutuò cõsentiũt odoratus & gustus. Attamẽ in odore suauissimis, velvti rosa, plurimũ sanè dissident. Tantũ.n. abest vt gustantibus suauia sint, vt amaritudinẽ non vulgarẽ exhibeant. Tametsi quod amarum est, nunquã fit odoratum. Siquidem generatio amari saporis ex dulcibus proficiscitur à calore extenuatis: ac proinde amara calidiora simul & tenuiora sunt dulcib. Porrò sensus odoris in cerebri collocatur ventriculis anterioribus: odorabiliúmq; vaporosa est substantia. Ea quippe quæ à corporibus defluunt, aëri ambiẽti permista, in cerebrúmq; per narium inspirationẽ delata, sensum mouẽt. Rectà ergo ratione odorata omnia, eadem & calida sunt quadantenus, quũm vaporum copia à calore excitetur. At non quicquid odoratum est, suaue continuò erit: siquidem non omne id spiritui contento in vẽtriculis cerebri, familiare existit. Iam verò in beneolentia & graueolentia odorabilium pleraq; reducimus, appellãtes beneolentia quidem proportione quadã ad ea quæ linguæ sunt dulcia: graueolentia autem, ad ea quæ omnino insuauia. Cæterùm ab iis quæ exactè tum salsa, tum acerba sunt, aut nihil, aut omnino parum vaporis defluit.

Amara odorata non esse.

Odoris sensum in cerebri ventriculis anterioribus collocari.

Odorabilium esse vaporosam substantiam.

Odoratum omne non esse suaue.

CAPVT XXII.

Odor nõ perinde vt sapor sensibilium temperies indicat.

Itaq; haud solida res est, ex odore de sensibiliũ temperatura conĳcere, perinde vt gustu: nimirũ ob substantiarũ inæqualitatem & differentiam. Etenim quę odore carent, crassam quidem essentiam obtinent: cæterùm quæ sit eorum in calore & frigore cõstitutio, id nondum constat. At quæ odorata sunt, tenuia vtiq; sunt quadãtenus calidáq;. Porrò quũ in rosæ succo (pręter ipsius rosæ corpus durum terreúmq;) tria excrementa inveniantur: vnum crassum, quale est in vinis fęx: alterum aërium, quod vini flori respõdet: tertium aqueum, quod in omnibus bullitionem corruptionémq; molitur: certè gustus id genus omnia diiudicat. Siquidem rosam gustãtibus aliud quidem acerbum est: id quod terreum vt sit, & crassum & frigidũ, est necesse: aliud verò amarum, quod tenue est & calidum: tertiũ deniq; aqueũ, necessariò quidem frigidũ, sed in tenuitatis crassitudinísq; oppositione, quodãmodo extremorum, quorum vires exoluit, medium. Hæc itaq; omnia de succo rosæ per gustũ ipsum discernas: at per odorẽ, haud æquè: quũm nõ perinde omnes eius partes evaporẽt, nec ꝓinde sensum moueãt. Multò minus ex coloribus de viribus medicamentorum licet ratiocinari: quum in coloribus singulis, calida, frigida, humida & sicca reperias. In particularibus autem seminum, radicũ, aut succorũ generibus, aliquam ex coloribus licet sumere indicationẽ. Vt si dicas, cæpã, scillam, vinum, quãtò fuerint albidiora, tantò & minus calida: quæ verò subflaua fuluáq;, calidiora. Idẽ vsu venit tritico, milio, ochris, phaselis, ciceri, ireos radici, asphodelíq;, & aliis compluribus. In quoq; enim genere in vniuersum fulua, flaua, rubráq; omnia, albis sunt calidiora. Itaq; etsi hinc quoq; coniectura fieri queat, optimum tamen fuerit per experientiã discretam facultates invenire medicamentorum. Siquidẽ in hac falli non possis: licet prius quàm experientia virtutem agnoscas, gustus pleraq; indicet, pauculum etiam approbante ipso odore.

Rosa inesse excrementa tria.

Rosa partium examen.

Colores ad medicamentorum vires dignoscẽdas parũ conferũt.

Calidiora sunt albis fulua, flaua, rubráq;.

GALENI PERGAMENI

de simplicium medicamentorum facultatibus, lib. V.

Qualitates primæ quæ sint.

SVnt ergo (quatenus dictum est) qualitates primæ, caliditas, frigiditas, humiditas, atq; siccitas. Quæ verò ab illis denominant̃ corpora, ea sunt tum cõmunia omniũ elemẽta: tum ea quæ per harum excellentiam, calida, aut frigida, aut sicca, aut humida nuncupantur: tum ea quæ ad cõveniens siue symmetrum generis eiusdem, aut speciei conferuntur: quæq; ad quidvis obvium. Diximus præterea nutrimentum vinci ab eo quod nutritur: medicamentũ autem vincere ac superare alteraréq; corpus cuius fuerit medicamentũ: idq; aut vna qualitate, aut coniugatis duabus, aut vniuersa substantia, vt complura letalium medicamentorum, nec pauca etiam amuletorum: tum purgãtia omnia, & pleraq; eorum quæ attrahentia vocantur. Quæ verò vna duabúsve qualitatibus in vniuersum nostrũ corpus agũt, ea hoc in libro exponemus, hinc sumpta hypothesi, quòd simplicium medicamentorum pleraq; dissimilarium sunt partium, réq; vera cõposita, tametsi appellentur simplicia, quòd cuiusmodi sint, talia natura sint, nec quicquam ex nostra industria assumpserint.

Nutrimentum vinci ab eo quod nutritur.

Medicamẽtum vincit alteratque corpus cuius medicamentum existit.

Simplicium medicamentorum pleraq; dissimilariũ sunt partium.

CAPVT I.

Medicamentis quorsum vtantur homines.

Medicamentis frequẽter vtunt̃ homines, tum ob alterationẽ q̃ qualitatibus primis moliũtur, dum videlicet calfaciũt, refrigerant, humectant, & siccant: tum ob eam quæ à secundis proficiscitur qualitatibus: quarum nimirum ratione, alia emollientia dicuntur, alia tendentia, alia laxantia, atq; alia deniq; aliter nominantur. Siquidem quũ particulatim vnumquodq; medicamentorum non pari modo ex illis primis qualitatibus suam temperaturã acceperit, inde fit, vt hoc quidem ex iis vim laxãdi, tendendi illud, aliud aliã facultatem sortiatur. De quibus sanè siue secundis, siue tertiis facultatibus, agere in hoc quinto cõmentario est animus. Porrò ad simplices intẽperies faciléśq; affectus pellẽdos, sępe natura duce pleriq; idiotarum ipsa remedia inveniunt. At phlegmones, scirrhi, œdematis, erysipelatisque, nullus ex illis sibi remediũ ducit pervestigandũ: tanquam

Medicamentorum tãta in agendo diuersitas vnde oriatur.

tanquam vnumquodq; eorum maius iam sit, q̃ ꝓ captu hominis plebei, ac scientiã requirat venerabiliorem, quam Medicinam appellãt, sicuti & illius professorẽ, Medicũ. Atq; hucvsq; & ipsi ꝓcedunt, vt sciant vlcus cauũ impleri carne, sordidũ purgari debere, æquabile cicatrice induci: nõ tamen norunt, quid carne impleat, quid purget, q̃d cicatrice inducat: sed ea invenire, vnius opus est Medici. Cæterùm quũ ferè numerari oẽ queant omnes particulatim vires medicamẽtorum, si secundũ singula quæ ab eis perficiuntur, dum huic aut illi morbo auxiliant, imponamus ipsis deflexa nomina: multò sanè præclarius videt, missa omni ꝓlixitate, cõmodis speciebus cõpositas definire ipsorũ facultates cõpendiosissimè, sub quibus cæteræ omnes quæ dici possunt, cõprehenduntur. Vt si dixerimus, nõ puris mouendi, aut doloris sedãdi in triticeæ farinæ cataplasmate (exẽpli gratia) facultatẽ inesse, sed modicè tum humidam, tum calidam.

Idiotarum cognitio quousq; progrediatur.

Medicamẽtorum vires particulares numerari non posse.

CAPVT II.

Quæ in cõmentario hoc discutienda veniũt, iis quæ in aliis exposita sunt, magis ad medendi rationem pertinent. Igitur ab emollientibus & pus mouentibus orsi, dicamus vtraq; calida & humida existere: cæterùm hæc quidem, ceu similimum corpori in pus mouendo calorem producere, absq; vlla existentis in eo humiditatis aut cõsumptione, aut adiectione: illa verò, ceu maiorem quàm pro natura accendentia, nõnihilq; humiditatis contrahentia. Est aũt suppuratio idem quod in pus motio.

Pus mouentia ab emollientibus quomodo differant.

Suppuratio quid.

CAPVT III.

Sed nec de emollientibus medicamẽtis, nec de ipsa emollitione, simpliciter loqui licet: quando qdẽ nec de corpore duro, vel molli. Siquidẽ partim absolutè durũ dicit, vt terra: partim per excessum, vt vnguis: partim ad symmetrũ sui generis vel speciei, vt elephas nimirum ad Herculem: partim ad quidvis obvium, vt Diogenes ad Aristotelem: ac de molli pari iudicio. Omissis tamẽ significatis cæteris, de mollibus durisq; vt ad cutem hominis temperatissimi, contemplemur: q̃ sanè regulam & mensuram statuimus, omnium quæ ita dicuntur. In idem autem recidit, si quod per excessum ad totam substantiã dicitur, sic durum molléq; appellites: quandoquidẽ medium quoddam est tactus noster, vti & Aristoteli visum est, & Plato quoq; sensisse videt, vbi ait: Dura quidẽ, quibus caro nostra cedit: mollia verò, quæ cedunt carni. Quod verò in comparatione ad quidvis obvium durum ac molle est, id in eo quod magis minúsq; cedat, iudicari videtur. Porrò corporum præter naturam induratorũ ad statum naturalem reditus, emollitio est.

Cutẽ hominis temperatissimi esse regulam secundum quam omnia diiudicantur.

Tactus hominis tẽperati medius est omniũ tangibilium.

Durum quid.

Molle quid.

Mollitio quid.

CAPVT IIII.

Verùm quũ variè quidq; efficiatur durius, nẽpe aut siccescens, aut concrescẽs, aut nimia repletione, sic vt vehementer tendatur, aut deniq; aliqua coniugatione: sequitur vt & propria suaque cuiq; emolliẽdi sit ratio. Cæterùm quod in se cedit, molle est, si quidem corpus id simplex fuerit. Nam quod ex pluribus constat, ac sese invicem contingentibus, vt tritici aceruus: aut invicem implicatis, vt lana, simul & cedere potest, nec tamen esse molle. Contrà, in iis quæ summè plena sunt, vt vtres, neutrũ latus in se cedit: nec tamen quod cõtinetur est durũ, sicuti neq; id quod continet, quàm antea durius, etsi sit renisus effectũ. Ac talia sanè nõ dura, sed renitẽtia appellamus. Vt aũt non est vna induratorum natura, ita neq; vna medela. Nam quod à siccitate induratũ est, humectari postulat: q̃d à congelatione, excalfieri: quod à replenone, evacuari: quòd à siccitate simul cõcretioneq;, humectari simul & incalescere, ꝑ ea scilicet q̃ tantò sunt calidiora & humidiora, quãtò ipsa intẽperies fuerit frigidior & siccior: q̃d à cõgelatione simul & repletione, pariter & calfieri & vacuari. Siccantur porrò corpora citra cõgelationem, tum in validis exercitiis, tum in sole feruenti, tum in ingenti inedia, tum in ardenti febri, & medicamentis quę ita siccãt, vt nõ refrigerent. Congelantur à vehemẽti duntaxat frigore; sicuti & implẽtur à largi tantũ humoris affluxu. At siccantur simul & cõgelantur, coeuntibus q̃ simul cõvenire possunt causis: vt si quis supra modũ laboret in frigore. Sic quoq; replentur simul & cõgelantur ab influxu frigido ac partis refrigeratione. Frigoris rursus causa triplex est: vna, à foris incidentibus: altera est ꝓpria particulæ patientis tẽperies: tertia ab influente in ipsam humore ꝓvenit. At emollientia pharmaca peculiariter cõgruunt iis, quæ cõcretione induruerũt, magisq; si in eis collectus sit humor præter naturã, velvti in scirrhosis. Nam si à siccitate induruerint, humectanda, nõ emollienda sunt. Similiter q̃ sunt impleta, nõ molliri, sed evacuari postulãt: idq; aut refrigerãtibus, aut calfacientibus, aut resiccantibus. Vacuant siquidem frigida repellẽdo, simúlq; cum calore exprimẽdo vaporis plurimũ: excalfaciẽna autem, humorẽ contentum discutiẽdo in vaporẽ: quæ verò propriè sicca appellantur, in halitus digerendo: idq; aut ebibẽdo humores, aut totam alterando particulam. Porrò oleũ & aqua calida humectant simul & calfaciũt, idq; multò magis, in vnũ coeuntia, quàm si singula per se adhibeantur. Idem efficit eduliorũ qualitas, si similiter habeat. Quę quidẽ ob id fami caninæ auxiliatur, q affectus is sit frigiditas siccitati cõiuncta. Cæterũ cataplasma ex farina triticea in tẽperatis naturis pus mouens, nec naturalem partiũ humiditatem minuit, nec quicquã illam adauget: sicuti nec calorem intendere potest, nec hebetare, sed tãtùm illius substãtiam augere. Id igitur genus medicamẽta humida & calida dicimus, ceu similem habẽtia nobis temperiem, quæ calida existit & humida.

Durius quibus modis reddatur aliquid.

Mollĩẽdi rationes plures.

Cedẽtia omnia non esse mollia.

Renitẽtia quæ.

Induratorũ varia medendi rationes.

Frigoris causa triplex.

Emolliẽtia quibus cõveniant.

Vacuationum modi diversi.

Famis caninæ qualis sit affectus.

Cataplasmatis è triticea farina vires.

CAPVT V.

Medicamenta igitur quę pus mouent, substãtiam similariũ particularum secundum naturã se habentiũ, tueri potius quàm alterare sunt nata, quum nimirũ eis similem temperaturam obtineant: humiditatẽ aũt ipsam quæ in vacuis hęret, atque adeo etiã contusam carnem immutãt. Etenim quum tres in animaliũ corpore fiant alterationes, vna planè secundũ naturam est, qua cibi in cremorẽ nutritioni aptum vertuntur: altera contraria huic, præter naturã, qua cõputrescunt oĩa: tertia ex vtraq; mista, & media est, partim quidẽ cum prima illa cõmunicãs, partim aũt cum hac secũda, q̃ præter naturã dicimus. Siquidem alterationi secundũ naturã, duo hęc insunt,

Pus mouentia, tueri, nõ immutare substantiã partis sunt nata.

Alteratio in animalibus triplex.

Alterationi naturali, præter naturã, & media, quæ insint

* vt & ex familiari materia animantis naturæ alterario fiat, & materia ipsa à calore ingenito superetur. Ei verò quæ præter naturã est, & ab aliena caliditate mutatio accidit, & ad nihil vtile. At media earum, q̃ comitatur suppurationes, ab ingenito quidem calore fit, sed non planè vincẽte. Præterea nec ex materia prorsus benigna peragitur, nec etiã omnino aliena.

Concoctio quæ fit ab innato calore, ab externo calido iuuatur.

Itaq; quemadmodũ naturales alterationes, quæ ab innato calore ꝓueniunt, à simili iuuantur extrinsecus (nam quid æquè cõcoctioni ventris conferre nouimus, q̃ illi humanum corpus admotũ? vnde nõnulli tum puellos tum catellos, per quietẽ vẽtri imponũt) pari modo & quæ in mouẽdo pure conspicitur.

Pus mouentia qualia esse debeant.

Cæterùm tale esse debet quod mouẽdo puri adhibetur medicamentũ, qualis est in naturis temperatis calor natiuus.

Pus mouens medicamen, æqualem habet calorem cum corpore, in quo pus mouetur.

Quare si iusto calidior natura fuerit, in eo corpore, medicamen quod pus mouebit, tãtò oportet sit tẽperato calidius, quãtò & natura eius temperatam in caliditate exuperat. Quare cuiusq; singularim hominis suũ ꝓprium est mouendo puri medicamentũ. Explorandæ aũt sunt vniuersæ facultates medicamentorũ iuxta hominem optimè temperatum: quo quidem proposito canone, quæ mouendo sunt puri, calida & humida dicimus, ꝙ illius calidę & humidæ temperatæ sint cõsimilia: sicvti calidiora multò, quæ indurata emolliunt.

Pus mouentia esse calida & humida.

CAPVT VI.

Scirrhus quomodo fiat.

Initium autem sumit induratorum affectio ex fluxione viscida & crassa, paruis particulæ poris impacta. Digesto verò per halitũ q̃d in ea fluxione est tenue & subtile, ac deinde q̃d reliquum est refrigerato, ac velvti cõcreto, vocata sequil scirrhosis. In qua quidẽ quoniã cum frigiditate humor redvudat superfluus, idcirco etiam cõpositam eius esse oportet medelã: ob refrigerationẽ scilicet excalfaciẽtia poscẽte affectu, ob supervacaneam autem humiditatem, vacuãtia. Quia verò quæ immodicè tum calfaciunt, tum siccãt, fluxionem ipsam magis impactã reddunt, manifestum est sola ea quæ non admodum calfaciunt, quæq; non magnopere exiccãt (vocant enim talia emollientia) eiusmodi affectus posse sanare.

Scirrhũ tollentia qualia sint.

CAPVT VII.

Quapropter calida sunt id genus medicamẽta, nec admodũ sicca, à pus mouentibus ed dissidentia, quòd calidiora sint & sicciora.

Emollientia & pus mouentia quomodo differant.

Illa enim cognatã ac simillimã corporibus nostris caliditatem possidẽt: emollientia verò, licet validiorem habeãt, non tantã tamẽ, vt attractionis violentia desiccent reliquum. Pręterea quæ pus mouent, humorẽ qui præfuit in partibus induratis conseruãt: emollientia aũt, paulùm quidem eius absumũt. In summa, illa quidẽ quãtitate potius q̃ qualitate caloris agũt: quæ verò indurata molliunt, qualitate potius q̃ quãtitate.

Pus mouentia humorem qui præfuit in partibus induratis conseruant.

Itaq; si in parte quæ suppuratione indiget, assiduè impositas liceret seruare manus, celerrimè suppuratio ꝑficeret.

Manibus assiduè appositis perficis suppurationem celerrimè.

Porrò inter emolliẽtia cõnumeratur bdellium, styrax, galbanum, ammoniacũ thymiama, medulla tum ceruina, tum vitulina, adeps caprinus, taurinus, & quæ eiusdem sunt generis.

Emollientia.

CAPVT VIII.

Pus mouentia debere esse emplastica.

Quinetiam quòd emplasticũ esse debeat id genus medicamentũ, vt exactè puris generatiuum sit, liquidò constat. Nam si substantiam innati caloris augere, non intendere qualitatẽ ipsam conveniat, poros corporis obstrui est necesse, quò videlicet halituosos trãspiratus includãt. Siquidem ea cataplasmata q̃ aut detergentia, aut validius excalfaciẽtia halitus difflari ꝑmittunt, exiccant q̃dẽ, sed pus nõ mouẽt. Talis est hordeacea, cicerũ, fœnigræci, fabaceáq; farina: amplius etiã ærina, eruina, panici, lupinorũ, milij, omniúmq; similiter exiccantiũ. Per detergẽtia quippe, quòd meatus reserẽt, particulæ calor evolat: ab immodicè aũt calfacientibus, etiã natiui caloris substãtia minuitur, sed qualitas ipsa intenditur: quũ tamen halituosus quidã exvberánsq; spiritus desideretur, caliditate tamẽ cõmoderatus.

Pueris inesse plurimum halituosi spiritus.

Qui quidem quũ in pueris copiosissimus sit (quod nimirum intellexit Hippocrates, crescentia dicẽs plurimũ habere calidi innati) eorũ omnes actiones naturales adauget. Verũ nihil prohibet, sanguineam substantiã, simúlq; aẽreã, vnà cum spiritu, calidũ inaudire innatũ.

Innatũ calidũ. Spiritum esse aut substantiã animæ, aut primum illius instrumentum.

Qui spiritus in omnibus animãtis cõtentus partibus, licet nõ vndequaq; sui similis, si non sit essentia animę (vt Stoici q̃dẽ existimãt) at certè primũ eius est instrumentum. Continetur aũt in spaciis inanibus quędã velvti spiritus ipsius materia, etiamnũ mutationem exposcẽs leuiculã, vt spiritus innatus evadat, nihilo secius tñ conducens admodũ ad naturalia opera: ex quibus vnũ est quę in pus fit cõversio, quũ in ipsa quædã etiam perficiatur concoctio. Quũ igitur aliquid cõcoquere nobis consilium est, quamplurimũ spiritũ intus seruare oportet, non aũt discutere: quod faciũt illa q̃ nuper commemorauimus.

Puri mouendo quæ cõgruant.

Porrò oĩm ad puris generationem aptissimũ est, ex iis quidem quę irrigantur, aqua temperata, aut hydrelæũ: ex iis verò q̃ perfunduntur, oleũ temperatũ. At ex iis quæ ex hydrelæo illinuntur, farina triticea, & panis ipse, q videlicet modicè est coctus. Nã qui plurimũ coctus est, q̃dammodo siccior est, aptúsq; phlegmonis, quæ ægrius concoctionẽ admittũt: qui verò minus, iis quæ feruẽtes sunt. Et sanè quod ex pane cõficiẽ cataplasma, difficulter coctioni cedentibus phlegmonis idoneũ est. Siquidẽ pani, tum sal, tum fermentũ miscet. Quod verò ex triticea farina pręparatũ est, calidioribus vtilius est. Et ipsius etiã triticeæ farinæ quę pura est, tum panis quoq; qui purus est, puri mouendo cõgruentior existit: quũ furfur & minus sit calidum, & magis desiccet.

Furfuris facultas.

Farina autẽ pura, humida est & calida: qualia certè ad pus mouendum conferunt. Itaq; medicamẽta quę phlegmone tentatis imponuntur partibus, si calida sint & humida, ad pus mouendũ cõducunt, vti adeps suillus & vitulinus. Nam taurinus caprinúsq; illis acrior existit: quãobrem phlegmonis tum frigidioribus, tum durioribus, magis cõgruit.

Adipis differentia.

Est & adeps gallinaceorum phlegmonis coquẽdis familiarissimus, magisq; etiam anserum: quodammodo tamẽ ad digerendum potentior. At agrestium omnium animaliũ adeps, multò acrior et siccior est, quàm domesticorũ, maximéq; pardalis, atq; leonis. Quare horũ nullus mouẽdo puri est idoneus. Porrò pus mouẽt & pix, & resina: ad feruentes quidem phlegmonas, ex rosaceo: ad frigidiores verò, ex calfaciẽtiũ aliquo oleo liquatę, vtputa cicino, raphanino,

phanino, veteri, aut ſicyonio. Quū autem cera per ſe minus ſit calida, quàm vt pus mouere poſſit, ſolis feruentibus phlegmonis apta eſt, ex callidorū oleorū quopiā liquata. Igitur quæ pus mouent, naturā modicè excalfacientē & humectantem ſortiuntur. Cęterùm medicamē puri mouēdo idoneū, facultate quidē eſt tale: vbi verò corpori noſtro eſt admotum, fit actu tale, ſiue energia.

Pus mouentia modicè excalfaciunt, humectantq.

Ergo ſcirrhū vocant tumorē præter naturā, doloris vacuū, ſed durū: interdū etiā ſenſus expertē. Oritur ſcirrhus ex humore craſſo & frigido, quales ſunt duo dūtaxat: bilis videlicet atra, & ſuperexiccata pituita. Proinde tumores ſcirrhoſi omnino aut pituitoſæ ſubſtāntię ſunt, aut atrabilariæ, aut ex vtraq; miſti.

Scirrhus quid, & vnde gignatur.

Scirrhū qui gignant ſucci.

Propriè aūt emollientia dicūtur, q̃ medētur ſcirrhoſis tumoribus, ex pituita exiccata, craſsiſq; humorib. ortis. Cōſueuerūt .n. ij potiſsimū in muſculorū capitibus gigni. At q̃ ab atrabilario ſucco duruerūt, cācroſa ſunt oīa, & ab emolliētibus medicinis exaſperantur. Sed his quo pacto proſpicere oporteat, in cōmentariis methodi medendi docebimus.

Emollientia quæ.

Cancroſos ſcirrhos ab vſu emollientiū exaſperari.

Quæ verò à lento craſſóq; humore concreto indurata ſunt, calida in ſecundo aut tertio ordine, ſicca autem in primo, medicamenta deſiderant. Sed quum non exigua ſit in corporibus induratis maioris minoriſq; latitudo, neceſſum eſt medicamentorū illis medentiū non paruam etiam latitudinem eſſe.

Scirrhis à viſcida pituita ortis, qualia medicamēta conueniant.

In vniuerſum autem, ex emollientibus medicamentis præſtantiora ſunt, quæ recentia exiſtunt. Siquidem inveterata, validius quàm expediat exiccant. Porrò radix altheæ & cucumeris agreſtis, nonnullæq; aliæ plantæ, partim in oleo, partim in aqua decoctæ, emolliunt: ſicvti maluæ agreſtis folia, tum cruda, tum cocta. Atq; hoc ſimplex medicamentum eſt, ſicvt porcinus adeps inveteratus, cui ſalis nihil indere oportet, ſicvti nec emollientiū vlli. Valde ſiquidē ſal exiccat.

Emollientia.

Sal emollientibus miſcēdus non eſt, quòd exiccet valde.

In ſumma verò, quæcunq; alia emollire poſſunt, calida ſunt ex ſecūdo, & interdum ex tertio ordine: leuiter verò ſicca. Sed & his etiā emplaſtica vis inſit oportet, nō ſecus q̃ pus mouentibus: atque nō perinde meatus obſtruat, quòd magis, q̃ illa, evacuare ſint nata.

Emollientia debent eſſe etiam emplaſtica.

CAPVT IX.

At indurantia frigida ſunt, & humida, vt ſempervivū, portulaca, pſylliū, lenticula paluſtris, ſolanum: quanq̃ hoc, in medio exiccantiū & humectantiū conſiſtit, duplicem in ſe habens ſubſtantiā, nēpe terrenā, & aquea. At verò ſi quid ſimul & & refrigeret & deſiccet, ſanè & ipſum indurabit omnino: impropriè tamen, quū concretione potius q̃ evacuatione induret corpus. Illa ſiquidē potius ſiccitas eſt, ac proinde non emollitione, ſed humectatione curatur: quemadmodum tenſio relaxatione, & relaxatio tenſione.

Indurātia ſunt frigida & humida.

Solani natura.

CAPVT X.

Porrò laxatio in articulis fit, humectatis immodicè quæ circa eos ſunt ligamētis, pariter & tendonibus: tenſio verò, non etiam ſimpliciter, ſed aut pluſculum exiccatis, aut refrigeratis, aut phlegmone affectis, aut ſcirrho. In cure aūt non tantùm ita, ſed muſculis quoq; ſubditis quoquo modo in tumorē ſublatis: quemadmodū etiam in inflammationib. accidit. Quamobrē nō ſimpliciter vna eſt ſpecies remediorū laxantiū: vtpote quū alia humectando, alia calfaciēdo, alia emolliendo, quædam vacuando, nōnulla tumores præter naturam purgando, alia etiā per coniugationē, horū quippiā agendo, laxare aſſolēt.

Laxatio vbi fit & quomodo.

Tēſionis cauſa.

Laxātium ſpecies varia.

Eſt aūt emplaſticū medicamentū, quod terrea viſcidáq; ſubſtantia, miniméq; mordaci præditum, illitùm meatibus corporis tenaciter hæret.

Emplaſticorū eſſentia qualis.

CAPVT XI.

Quod emplaſtico contrariū eſt, dici queat poros repurgās, & infarctu liberans: eſtq; nec viſcidum, nec mordacitatis expers, ſed ſubtile & nitroſum. Nam in ratione tantùm maioris ac minoris differūt, tum emplaſtica ab iis quæ ſordes nutriunt, tum repurgāna ab extergētibus. Nam quæ poros obſtructos reſerant, ſubtiliora extergentibus ſunt, emplaſticiſq; cōtraria. Sunt autē hæc, tum nitroſa, tum amara.

Emplaſtici oppoſitum quale.

Cæterùm ad extergenda ea quæ in ſuperficie ſunt, requiriī vt cum eximę impoſita medicamenta ipſa, ſolam exactamq; nitroſam qualitatē poſsideāt. At intrò in corpus aſſumpta, etiā ſi adiuncta ſit quædā aſtrictio, poſsint tamen ſic quoq; magnos purgare abſtergereq; meatus, cuiuſmodi in vaſis conſiſtunt. Nam foris meatuū exiguitas prius ab aſtrictione occluſa, q̃ probè queat expurgari, nō etiā inde in altum abſtergentē ſubſtantiā recipit, nec expurgat. At quæ circa ventrē viſceráq; ſunt partes omnes, quū maximos in ſe habeant meatus, maius accipiūt cōmodum ex vaſorū corroboratione, q̃ propter oſculorū exiguitatem lædant.

Extergentia eo lim quidem, debent eſſe exactè nitroſa: viſcera autem, vel ſi aliquid aſtrictionis ſortiātur, nihil nocuerint.

Proiude intus abſinthiū repurgare poteſt, foris nō poteſt: quippe q̃d ex amara acerbáq; facultate eſt compoſitū. Quæcunq; igiī repereris nitroſa & amara, ea ad purgādos meatus omnes, valere noueris. At cutis & vlcerū ſordes, non hæc tantū, ſed & virib. minora poſſunt auferre: qualia ſunt dulcia quæ tenuiū ſunt partiū.

Abſinthium intus repurgat meatus, foris non quaquam.

Porrò ſcilla, iris, nitrū per ſe, aphronitrū, ſpuma nitri, ſeriphon, abrothonum, cum cibo potúq; aſſumpta, craſſos viſcidóſq; humores extenuādi vim obtinent. Quā ob rē lentis ac pituitoſis thoracis pulmoniſq; humotibus, aut purulentis & incidendis, & extenuādis, & educēdis, aptiora invenire alia præ iſtis medicamēta nō poſsis.

Medicamenta ad craſſos viſcidoſq; humores expectorandos commoda.

His ipſis & iecinoris obſtructiones expurges, & modicas etiā lienis. Nam quæ maiores ſunt, vehemētiora deſiderāt: nempe cappatis corticē, radices tamarices, ſcolopendrion, & ſcillā, & aſplenon. Sed tamen iſtis vtendum eſt, ad iecur quidem ipſis per ſeſe duntaxat: ad lienē verò, miſtis aceto, aut ei incoctis: ad thoracē pulmonémq;, melicrato, ptiſanæ, oxymeliti, aut dulcium vinorum cuipiam.

Obſtructiones iecoris et lienis, quæ potiſsimū tollant.

CAPVT XII.

Quum autē plurimā vrinam mouere eſt conſilium, non admodum dictis vtendum eſt pharmacis; ſed quę acriora ſunt, et magis excalfaciūt. Eſt enim omne acre calidū: cuius generis ſunt, ſemen apij, pettoſelini, fœniculi, dauci, agrioſelini, ſmyrnij, ipſúmq; ſeſeli, ammi, phu, meon, aſaron, & cum his acoron: à quib. ſanguis non extenuatur dūtaxat, ſed & funditur & ſecernit: nempe ſeroſo & tenui ſeorsū ſegregato ad renes, craſſo verò in ſeſe coēunte. Quamobrē puris ex thorace expuitioni ea oīa adverſantur, quum nimi-

Acria omnia eſſe calida.

Diuretica medicamēta quæ.

rum excalfactoria exiccatoriáq; sint, necnon secretoria & coactoria. At quæ expui debent, mediocrem caliditatē desiderāt, ne videlicet impense exiccentur: ac proinde medicamenta illis congruentia, eiusdem vtilitatis gratia cum sorbitiūculis potiombúsq; exhibentur. Quæ verò renes expurgāt, & ipsa incidendi vim possidentia, larga humiditate non indigēt. Porrò quæ callosas cõsistentias sunt incidere idonea, admodū quidem incidunt, sed minimum sanè caloris possident. Caliditas quippe callum poróve gignit, nõ incidit, nec diuidit. Cæterùm quæ & incidūt & mediocriter calida sunt, meliora existūt: vt radices regiorum asparagorum, & rubi, & betonica, & polium, tum ochra, & vitrum vstum, & ex scilla confectum acetum, & consimilia.

Expultionibus quæ sint idonea.

Callis incidēdis discutiendisque congruentia, qualia esse debeant.

CAPVT XIII.

Rarefacientia.

Quæ cutis meatus reserant, ea rarefaciētia dicimus: quæ verò vasorū oscula, aperiētia. Quin & illis contrariorū, quod poros cõtrahit, cõdensans dicunt: quod autem osculum claudit, occludens siue obstruens nominant. Cæterùm rarefacientiū quidem natura modicè calida est, ac tum minimè siccās, tum tenuium partiū: aperientiū verò, tum crassarum partium, tum acris ac mordax. His porrò contrariorum, condensannum quidem, frigida sanè & aquea: occludentium autem, tum frigida, tum partiū crassarū. Rarefacit igitur chamæmelū, & althea, quodq; ex ipsis cõficitur oleum: nec minus quod ex agrestibus cucumeribus. Quin & vetus, & cicinū, & raphanitum, ex eadem sunt nota. Aperiunt aūt cyclaminus, allia, cæpæ, fel taurinū, vnguentúmq; irinū & amaricinū, quæ & occæcatas hæmorrhoidas aperiūt. Ac cõdensantia sunt, aqua frigida, semperviuū, portulaca, tribulus viridis, psylliū, auricula muris, lenticula palustris, ac deniq; quæcūque refrigerant, sed nõ astringūt. Proinde mandragora, cicuta, altercum, papauer, si eis quis modicè vtat, cõdensandi vim obtinēt: sin liberalius, nõ modò cõdensandi, sed stupefaciendi, & necandi. Occludunt porrò meatus omnia quæ validè astringunt, nec tamen acrimoniā habent adiunctam: quum nimirum essentia talium sit simul terrena & frigida. Medicamenta verò quę frigida quidem sunt aut æquè, aut amplius, sed substantiā sortiunt aqueā, ea inquā debiliter & contrahunt & constringunt, videlicet propter ipsam mollitiē: quare cõdensantia potius quàm obstruentia dicuntur. Quippe quicquid valenter tum cõstipare, tum cõstringere debet, robur quoddam renitens, & durū, habeat oportet.

Aperientia.

Condensantia.

Occludentia.

Hæmorrhoidas aperientia.

CAPVT XIIII.

Rarefacientia.

Quæ itaq; citra molestiā excalfaciunt, ea sola omniū sunt rarefacientia. Si verò nõ modò calida fuerint, sed etiā consistētia crassa, si quidē vehementia sint, & caustica, hoc est, vrentia, ignis instar corpus colliquant, & sæpe eschara ritu cauterij inducunt. At si debilius q̄ vt vrere possint, excalfaciūt, anastomoticā, siue aperiēdi vim obtinēt. Quod aūt causticū, nõ tamē vehemēter, est, præterea essentię tenuioris, id prorsus ab omni mordacitate aberit: aut cū exiguo, tū dolore, tū morsu eliquabit partes carnosas. Nam q̄d *a* nõ cõfertim alterat, vt quæ vehemēter sunt calida, quódq; nõ ægrè penetrat, vt quæ crassæ sunt essentię, ea latentē actionē obtinēt. Porrò alterationū subitę cõfertæq; mutationes, sicvti & penetrationū quę violētæ sunt, quales proficiscunt à causticis & escharoticis, maximè sensibiles sunt. Cæterū de quib. nunc agimus, minimè faciūt escharas, vocāturq; putrefaciētia, licet impropriè, atq; ob symptomatis tantū similitudinē: quū ab vtrisq; nullo doloris sensu corruptio fiat. Nam quæ verè putrefaciētia sunt, humectant simul & calfaciūt. Multis aūt modis corrūpi quid potest. Corrūpunt siquidē plus nimio refrigerata, aut excalfacta, aut humectata, aut exiccata. Non tñ q̄cquid corrūpit cõputrescit, sed quib. id cū fœtore accidit. At medicamēta de quibus nūc sermo est, putrefacientia, qualia sunt auripigmentum (quod arsenicū vocant) sandaracha, chrysocolla, dryopteris, pityocampe, & aconitū, oīa colliquare sunt nata, & potissimum carnē tenellam, idq; absq; dolore. Ex quib. quidē nõnulla imbecilliora cæteris, vt vstæ petræ flos, extimam tantum superficiem, quam contigerint, exedēdo, vlceribus excrescētibus cicatricem inducūt: quanquam medicamenta quę verè ad cicatricem perducunt, nec detrahere, nec liquare carnē, sed durare, & siccare sunt nata: vt alumē, galla, omphacitis, æs vstum, ac maximè lotū, cū eisq; fructus spinæ Aegyptiæ, siccáq; mali granati putamina.

Colliquantia.

Anastomotica.

Corruptionis modi diuersi.

Putrefactioni fœtor necessariò accedit.

Putrefacientia quæ carnē absque dolore liquant.

Cicatricem inducentia medicamenta quæ.

CAPVT XV.

Id igitur est in planis vlcerib. ad cicatricē ducendis consiliū, vt caro alteretur, fiatq; cutis: id quod perficitur per ea quæ illam cõtrahere, constringere, cõstipare, densare, siccare, & in callum cogere valeant: quum nimirum cutis, velvti in callum durata caro sit. Ea ergo medicamēta quę sic agere possunt, primariò propriéq; dicuntur epulotica, siue ad cicatricē ducentia: cætera verò quæ exedūt carnem, secundariò, & per accidēs: sicuti & ea quæ absq; astrictione desiccandi vim habent mordacitatis expertē. Nam & hæc quoque ex accidenti cicatricem inducunt: cuiusmodi vtiq; medicamentum est, myrrha, lithargyrus, ostreum, & diphryges combusta: quandoquidē & ipsa cicatricem sæpe inducunt illita. At verò medicamenta citra morsum mediocritérq; abstergenna, cauitates vlcerum implent.

Epulotica quæ dicātur primò, & quæ secundariò.

CAPVT XVI.

Porrò attrahentes facultates sunt, quæ ex alto vehemētius extrahūt: repercutiētes verò, quę in altū occurrētes sibi succos repellunt. At essentia illis quidem calida est & tenuium partiū: his verò frigida, & crassarū. Attrahit enim perpetuò calidum: repellit verò frigidum. Verùm quod calori iunctam partium tenuitatem sortitur, trahit vehementius: quod autē crassitudinem frigori, violentius repellit. Atq; astringētium quidē nota est essentia. Attrahentium autem, alia spõtè est nata, vt dictamni, propoleos, thapsiæ, sagapeni, succiq; Cyrenaici & Medici essentia: alia verò * à putredine exasperāte suam ducit originē, qualis tum fermento, tum psorico inest. Quòd si fimis quoq; ex putrefactione generatio constat, vtiq; omnes attrahēdi facultate pollebunt: sed nõ parua illis differētia inest. Nam columbinus admodum attrahit. Ex æquo aūt vtrinq; ab eo recesserunt,

Attrahit calidū, repellit frigidum.

Attrahentium essentia duplex.

Fimus omnis attrahit.

rũt, ad calidius quidẽ anserinus, ad frigidius verò gallinaceus. Hoc etiam magis vincuntur humanus & suillus. At canum stercus simile est medicamentis extergẽtibus, maximè si vescant ossibus. Crocodilorũ autem stercus magis etiam id perficit. Est & aliud attrahentium medicamẽtorũ genus, quod qualitatis familiaritate attrahit: id quod aliud est nihil, quàm totius essentię similitudine, ceu quæ nutriũtur, familiaria nutrimenta attrahunt. Talium enim medicamentorũ sunt purgantia omnia, & amuletorum nonnulla. Cæterùm calida vt sint id genus omnia est necesse. Quinetiã inter ea quæ essentiis similia sunt, q̃d calidius fuerit, id potentius attrahet.

Trahentia similitudine essentiæ.

Calidiora trahere potentius.

CAPVT XVII.

Alexipharmacarũ facultatũ natura duplex

Iam verò facultatum alexipharmacarum natura est duplex. Quædam siquidem alterant, quędam evacuant venenũ lædens, aut deleteriũ medicamentum. Alterant igitur vna qualitate, idq; ratione cõtrarietatis: aut duarum cõiugatione: aut deniq; tota substantia. Evacuant totius substantiæ similitudine, & caliditate subtilium partiũ. Cæterùm alexipharmaca medicamẽta, sanè facultate sunt media inter corpora quę oblęduntur, & medicamẽta lædentia: vt videlicet eadem sit proportio corporis ad facultatem alexiteriĩ, quæ illius ad deleteriĩ. Quamobrẽ omnia propemodũ quæ deleteriis adversant medicamẽtis, si largius sumpta fuerint, grauiter animãtis corpus offendunt. Quapropter ea exhibeantur moderatione, vt nec copia nimia corpus oblædant, nec exiguitate sua à deleteriis vincant. Evacuatur autem omne deleterium venenũ à foris impositis medicamẽtis, nempe aut caliditate attractionem molientibus, aut totius substantię similitudine. Quũ igitur omnia deleteria medicamẽta adversissima secundũ temperiẽ sint corporib. quæ ab ipsis læduntur, certè si à similibus temperie medicamentis vacuent, erunt vtiq; & hęc corporum naturis contraria: vt sunt hauddubiè aliqua ex parte contraria, non tamen adeò vt interimant, sed in corporis perpetientis, & medicamenti lædentis medio liberentur.

Alexipharmaca esse media inter oblæsa corpora, & lædentia medicamenta.

CAPVT XVIII.

Anodyna facultatis natura.

At facultas q̃ verè & est & dicitur anodyna, eorum est, q̃ primo ordine excalfaciunt, tenuẽq; essentiam sortiuntur. Quæ verò impropriè anodyna vocatur, iis medicamẽtis inest, quæ suo ingenti frigore partem stupefaciunt. Est autem stupor paulò minus quàm insensibilitas, ac sensus priuatio. Cæterùm quæ affectum sanando dolorem sedãt, nec meritò dici anodyna possunt: nã id est omnium curantium commune. Quæ itaq; reuera sunt anodyna, partium sint tenuium, & calidiora quàm q̃ symmetra sunt, est necesse: vt scilicet evacuent, digerant, rarefaciãt, extenuẽt, cõcoquant, & æquabile reddant, quicquid partibus doloris est causa. Quare nihil prorsus astrictionis habeãt oportet, ne si pars quidem aut affectus exposcãt. Ex quibus liquet, quòd interdũ affectionem non iuuabunt, sed tantùmodo mitigabunt dolorẽ, quãdo videlicet verè anodyna dicẽtur. Interdum adiuuabũt affectũ, dicenturq; simul anodyna, & salubria. Igitur medicaminũ anodynorum quædam ex primo sunt calfacientium ordine, q̃ propriè anodyna dicunt, vt anethinũ oleum: quædã similiter vt corpus nostrũ, qualia sanè pus mouẽtia. Quæ verò soporem epota inducũt, temperiem sortiuntur vel summè adversam iis quæ re vera sunt anodyna. Refrigerant siquidẽ omnia corpus, & sensum eousq; stupefaciunt, vt si paulò liberalius bibantur, mortẽ afferant. Cæterùm ad vsum propositum optima sunt quæ desiccant. Quæ verò existentia frigida, humiditatis etiã copiã obtinent, vt cicuta, ea potui nõ sunt vtilia. Talis est mãdragora, excepto eius cortice sicco; & alterũ, pręter semẽ.

Stupor quid.

Anodynorum opera.

Anodyna nihil debere inesse astrictionis.

Anodynorum differentia duplex.

Sunt tamen & q̃ nobis tota essentia adversent. Protinde si vel minimum eorũ assumptũ fuerit, omnino lędat necesse est: ceu dryopteris, pityocampe, thapsia, solanum manicum, hydrargyros, & fungorum nonnulli: præterea saliua & fel animaliũ venenatorũ. Nam talia omnia genere sunt deleteria, nõ quantitate: ac pinde nihil eorũ in alexiterias antidotos inditur, vt solet papaueris succus, myrrha, styrax, & crocus. Nam tametsi quędam horũ dementẽt largius bibita, quædã mortem inferãt, mensura tamen convenienti permista aliis, adiuuant. Eorum porrò quę mentem lædunt, pleraq; etiam caput degrauant, vaporibus ipsum implentia. Sunt quæ id affligant, oblędentia ventriculũ. Communiter verò cerebrum vniuersa duobus modis infestãt: aut totius substãtiæ contrarietate, aut quum vna duabúsve qualitatibus illius temperaturam immutant.

Deleteria, tota substantia.

Deleteria genere quæ sint.

CAPVT XIX.

Purgans medicamen multiplex habet significatum.

Vocabulũ hoc, purgans, vna quidem, eáq; cõmuni ratione, de iis omnibus dicitur, quæ quouis modo animalis excremẽta expurgãt: alia verò de iis tantùm enunciatur per excellẽtiam, quę aut per vomitum, aut per alui deiectionem, purgationem moliuntur: ita vt ab his diuersi generis sint ea quæ tum per nares, tum per os à capite humores eliciunt. Eiusdẽ cũ istis sunt generis, quæ vuluę admota, vi quadam attractrice illius excrementa repurgant. Quæcunq; siquidẽ purgare animadvertimus, ea trahẽdi vim possidẽt; alia vnum quempiam succum, alia duos, aut etiam plures: idq; illis inter sese commune existit. Nam quæ crassos humores extenuando, aut vrinam ciere possunt, aut ex pectore pulmonéq; eiiciendis excreationibus auxiliari, aut menstruas purgationes ciere, purgant sanè & ea aliquo pacto, verùm antedictis non similiter nuncupantur, sed alia dicuntur diuretica, alia bechica, alia menses mouentia, hac re à superioribus diuersa, quòd nõ habeant vim familiariũ succorũ attractricẽ, vt illa. Bifariã autem dicũtur bechica: partim quòd tussim provocent, partim quòd eandem sedent. Atqui contrariæ horum sunt facultates. Alia enim extenuandi naturam habent, alia incrassandi. Atq; extenuandi quidẽ facultas, in calidis & tenuium partium substãtiis sita est: incrassandi verò, frigidis, & crassarum partium essentiis inest.

Purgantium alia duos trahũt humores.

Bechica dici bifariam.

CAPVT XX.

Lactis & seminis effectrices facultates sunt, partim in medicamẽtis tantùm, partim in alimẽtis. In medicamẽtis quidem, quum succos pituitosos excalfacientes in sanguinem vertimus: in alimentis autem secundum substãtiæ totius similitudinẽ, vbi videlicet boni sunt succi, & humida,

Humorum corporis humani temperies.
Lactis temperies.

& tepidè calida, ceu ipſum lac. Siquidem ſanguis eſt caloris mediocris particeps: plus verò quàm mediocris, bilis: ſicuti pituita frigiditatis. In medio autem pituitæ & ſanguinis lac ipſum conſiſtit, propius tamen ſanguinem verſus inclinãs.

Lactis gignẽdi ratio.

Vbi igitur ob penuriam ſanguinis parum lactis in mammis conficitur, humectante ſimul & calfaciente victus ratione eſt opus. Si verò quòd biliosus fuerit, in primis purgationẽ ipſe ſanguis deſiderat: mox victum quem nuper diximus. At ſi quòd pituitoſus, medicamenta requirit excalfacientia aut primo, aut ſecundo ordine, non tñ exiccantia. Verùm inter ea potiora ſunt, quæ nõ tantùm medicamẽta ſunt, ſed & nutrimẽta, velvti eruca, fœniculum, anethũ. Intelligo enim ipſas herbas etiamnũ virentes & humidas: nam quæ ſiccæ ſunt, plus quàm par ſit & excalfaciũt & deſiccant. Huius generis eſt ſmyrnion, apium, ſion, polion, eáq; prius quàm exiccentur.

Lactis generationẽ quæ prohibeant.

In ſumma verò, quæcunque calfaciunt plus quàm expediat, quæq; deſiccãt aut refrigerant, partim qualitatem ipſius ſanguinis vitiantia, partim ipſum minorẽ reddentia, lactis prohibẽt generationẽ.

CAPVT XXI.

Sanguis eſt materia menſium & lactis.

Porrò dictis adſimilẽ facultatẽ obtinent, quęcunq; ꝓvocare aut ſedare menſes poſſunt. Vtrorunq; enim cõmunis materia eſt, nempe ſanguis in venis contentus. Quare vbi hic fluxilis fuerit, & qualitate contemperatus, vtriq; abvndantem copiam ſuppeditat.

Venas eſſe communes vberib. & matrici.

Cõmunes præterea vberib. vteróq; venæ ſunt nõ exiguæ. Itaq; vbi ad alterutram partẽ ſanguis defertr, altera ſicceſcit. Proinde quibus menſes mediocriter deferuntur, iis lac minimè in mamillis colligitur. Quibus verò hoc largè ſupperit, iis planè menſes cohibentur.

Lacti menſibuſq; gignendis, eandem victus et medicinæ rationem deſiderari.

Quocirca mirandum non eſt, ſi tum victus, tum medicamenta ſimilia ſint, nempe & ea quæ gignunt, & ſedãt menſtruas vteri purgationes: & ea quæ lactis in vberibus generationẽ tum procurant, tum ſupprimunt: quanquam hactenus differãt, quòd & calidioribus, & magis incidentibus nonnunquam menſtrua purgatio indigeat: quum nimirum ea in parte ſitæ venę magis aperiri debeant, quàm quæ tendunt in mammas, & ſanguinem fluxilem magis requirãt, vtero ad delationem eius nihil conferente.

Menſes demitti in vterum, non ab illo attrahi.

Mittuntur enim in venas quæ comituntur illi, non attrahuntur menſes. At ſanguis in vbera nõ tantùm mittitur, ſed etiam trahitur: ac proinde leuiori ſubſidio medicaminum opus habet, quum non abvndè in mammas is confluit. Medicamẽta etiam quę iuuant vt ſanguis in mamillas feratur, imperfectas etiam purgationes promouent. Sin autem nimis oblæſę ſint, aut planè retentę, nullũ eiuſmodi eas ſanare poteſt:

Menſes & vrinas quæ eliciãt.

verũ ſabina, meion, iris, calaminthia, pulegiũ, dictamnum, aſarum, coſtus, caſia, cinnamomum, amomum, ariſtolochia, bunium, & eius generis reliqua, exactas vteri purgationũ retẽtiones perſanãt: taliáq; etiã vrinam promouẽt.

Menſes ducẽtia à diureticis quomodo differant.

Sed ab iis quæ diuretica tantùm dicuntur, hoc quidem differunt, quòd non vehementer deſiccent. Etenim quæ non deſiccant, & modicè calfaciunt, lacti ſunt generando vtilia: quæ verò plus excalfaciũt, non tamen valenter deſiccẽt, menſibus eliciẽdis ſunt cõgrua. Verùm & vtraq; hæc vrinas provocant, necnon in primis ea quæ deſiccantia, etiam calfaciũt. At prętet alia & reddẽdis ex pectore pulmonéq; excreationibus incõmoda ſunt deſiccantia. Poſcũt quippe & ipſæ incidi quidem, non tamen exiccari, ceu & renum veſicæq; calculi.

CAPVT XXII.

Semen quæ gignant, extinguántq;.

Semẽ generant cibi qui probè nutriunt, & flatulẽti ſunt, familiaréſq; totis ſubſtantiis: medicamenta verò flatulenta etiã & calida. Extinguũt autem deſiccantia & refrigerantia omnia, quęq; totis ſubſtantiis cõtraria ſunt.

Semẽ prouocantia ſupprimentiáq;.

Porrò provocant quæcũq; calida ſunt & flatuoſa abſq; deſiccatione: ſupprimũt verò contraria. Etenim quum ſeminis ſubſtãtia ex bona ſuperfluitate generationem ſortiatr, ſitq; etiam flatuoſa: bene nutriãt & flatulenta ſint, neceſſe eſt, quæcũq; ſemen aut ꝓcreare, aut ꝓvocare poſſunt. Quare bulbi, cicer, fabę, polypodes, cornus, edulia multi ſeminis & dicuntr & ſunt. At ſcincus & ſatyriõ medicamẽta ad id apta exiſtũt. Porrò ſimul cibi & medicamina multi ſeminis ſunt, lini ſemen, & eruca.

Semen ſupprimunt omnia refrigerantia.

Cæterùm quę refrigerare ſunt nata, tam edulia, quàm medicamẽta ſemen cogentia, incraſſantia, & ſtabile reddẽtia, vim habent ipſum ſupprimentem, non aũt corrumpentem: vt lactuca, blitum, atriplex, cucurbita, mora, melopepones, cucumeres ſiue maturi, ſiue immaturi.

Semen ne eſſe quidẽ permittũt, quæ ſiccãt.

Iam verò quæ deſiccant, ne eſſe quidẽ ſemen permittunt, etiamſi natura calida ſint: vt ruta. Quòd ſi etiã nõ calfaciant, multò minus: vt nymphęa. Eandẽ ꝓportionẽ tum eſculentorũ, tum medicamentorũ eſt inuenire, circa lac & menſtrua. Sub idem genus cadunt, q̃uis alio modo, quæ reſpirantium inſtrumentorũ reiiciendis excreationibus auxiliãtur, quæq; vrinã ciere poſſunt. Hæc enim omnia extenuandi facultatem obtinent, vti contraria incraſſandi.

CAPVT XXIII.

Ocularia medicamenta.

Tametſi collyrio diarhodon, & diapõpholygos, & cygnio, & thure, vti poſsimus ad aures, aut os, aut nares affectas, necnon ad pudendum & anum: quia tñ frequentius ad oculorũ morbos iis vtimur, ob id nimirum ocularia medicamenta vocant: ſicuti alia hepatica, alia ſplenetica, ſtomachicáve, ſecundum differentiã particularum quibus ſolent auxiliari creberrimè.

CAPVT XXIIII.

Dum aũt ij qui Methodici nominantur, metaſyncriticas quaſdã materias & facultates appellant, præterquàm quòd obſcura & falſa loquuntur, etiam ſuæ ipſorum hæreſi maximè repugnãtia aſtruunt.

CAPVT XXV.

Ex operibus autem contrarias iudicare facultates oportet: dicentes quaſdã eſſe facultates emplaſticas, & his cõtrarias, tum extergentes, tum farctu liberãtes: præterea emollientes, indurantes, laxantes, & contendentes.

Guſtus qualitates quæ ſint.

Nam aſtringẽtes, acres, amaras, acidas, atq; dulces, non facultates medicamentorũ, ſed guſtus eſſe qualitates monſtrauimus. Quanquã & harũ etiam tum actiones, tum temperaturę nobis veniunt inveſtigandæ.

Saporum temperatura.

Etenim aſtringens, terreſtre & frigidum: acidum, ſubtile & frigidũ: amarũ, terreſtre & ſubtile: q insignis qualitatis expers, frigidum ſimul & aqueũ: acre, igneum: ſalſum, terreſtre & calidum,

dum, nondũ tamen igneum: similiter dulce, calidũ, sed nondũ vrens: quę deniq; oleosa sunt, omnia aquea sunt & aërea. Sequuta sanè sunt tēperaturas eorũ, & opera. Nam astringens, contrahere, constringere, densare, repellere, incrassare, omniaq; refrigerare, exiccaréq; est natum: acidũ verò, incidere, extenuare, farctu liberare, & purgare citra calfactionem, & cum aliquãtula repercussione potest. At acre similiter vt acidum extenuátq; & perpurgat, necnõ perrũpit, attrahit, & escharam inducit: cæterùm calfaciẽs, & digerẽs. Sic amarũ quoq; meatus ppurgat, abstergit, extenuat, incidit humorũ crassitiẽ absq; manifesta excalfactione. Quod qualitatis est expers, incrassat, cogit, contrahit, extinguit, stupefacitq;. Porrò salsum cõtrahit, constringit, cõdiendo seruat, desiccat citra apertã aut frigiditatẽ, aut caliditatem. Dulce verò cõcoquit, laxat, rarefacit: oleosum deniq; humectat, emollitq;, & laxat. Ex quib. sanè facilè invenire licebit, quinã sapores temperie, & qui sint operibus contrarij.

Gustatiliũ qualitatũ facultates & opera.

CAPVT XXVI.

Symmetrum appellare medicamentum cõvenit, quod nec excalfacit, nec desiccat, nec refrigerat, nec humectat: nec calidũ, frigidũ, humidum, siccúmve existit. Quod verò aut calidius, aut humidius, aut frigidius, aut siccius est, à vincente, seu excedẽte facultate cognominatur. Porrò per vnũquenq; excessum quatuor posuisse ordines, quod ad vsum spectat, sufficit: calidum quidem, exempli gratia, nominãtes primi ordinis, quod nos excalfacit, nõ tamẽ evidẽter, sed ita vt opus sit rationali demonstratione. Quæ verò manifestè calfacere nos dicũtur, ea secundi ordinis esse dicentur. At quæ iam vehementer quidẽ, non tñ summè, tertij. Quę aũt adeò excalfacere possunt, vt escharã moliantur & vrant, quarti: similitérq; in aliis exvperantijs existimandum. Nam quę adeò vehemẽter refrigerãt, vt extinguant, & ipsa quarti sunt ordinis. Cęterùm nullũ invenire est, quod quarto desiccet ordine, quod nõ etiã vrat. At tertij ordinis exiccantium quippiam esse possit, quod minimè vrat, ceu omnia quæ vehementer astringunt: ex quibus est omphaciũ, rhus, alumen, balaustia, galla omphacitis. In his aũt ipsis quędã vicina sunt advrẽtibus, vt squama ęris, & æs vstũ, quasi inter tertiũ quartúmq; ordinẽ hæreant. In medio tertij est æs vstum, si lotum sit: in principio tertij hypocistis. Sic in secũdo & quarto differentias licet cõstituere triplices: quũ non perinde vrant cauterium & napy, licet ambo quarti sint ordinis.

Symmetrum quod dicatur.

Ordines, siue gradus excessuum quatuor.

Exiccantia quarto ordine, etiam vrunt.

GALENI PERGAMENI *de simplicium medicamentorum facultatibus, liber VI.*

GEneralis igit sermo de facultate medicamentorum simplicium, vniuersus iam superioribus libris finem suũ consequutus videtur. Tempus verò iam est ad sermones particulares, siue speciales trãsire, hoc solũmodo repetentes: primùm quidem, in natura tẽperatissima: secũdò, in intẽperata: postea deinceps in simplicibus morbis, faciẽdum esse periculum de facultate ipsorũ medicamentorũ. Cęterùm qniam medicamẽta oĩa, partim quidem sunt animaliũ partes, aut plantarũ, aut fructuũ, aut horũ liquores, aut succi: partim autẽ ex metallis sumuntur: optimũ mihi visum est de plãtis ante oĩa disserere: dein de metallicis ptractare, ac vltimò ad animaliũ partes transire, idq; obseruato literarũ gręcarum ordine. Curabimus autẽ semper, vt (quod monuit primo oraculo Hippocrates, vitã pronuncians breuem, & artem longam) festinantes quammaximo studio, viam incedamus compẽdiosissimam, per ea nempe quæ sunt in arte vtilissima. Inter oẽs porrò Dioscorides perfectissimè mihi videtur cõfecisse tractatum de medicamentorũ materia. At qui aggrediuntur figuras herbarum describere, quas ne per somniũ quidem viderunt, ij certè vident præconib. similes; qui notas ab aliis acceptas fugitiui mancipij publicant, quem ipsi nunquam viderunt, imò quẽ ne agnoscere quidẽ possint, si propè assisteret. Illos etiam nõ possum nõ accusare, qui primi herbarum formas, scriptis docere conati sunt, quũ melius existimẽ ab ipso pręceptore oculis discere, ac non assimilari iis, qui ex libris prodeũt gubernatores.

Medicamenta in quibus experiri debeamus.

Vita breuis.
Ars longa.

Dioscoridem exactissimè tradidisse historiam plantarum.

Abrotonum.

Abrotonũ calidum & siccum est facultate, in tertio recessu, aut ordine, qui ad temperatã naturam expenditur, situm. Valde siquidẽ est amarũ: qui sapor, quũ essentiæ terrenæ sit, à largo est calore extenuatus. Porrò si quibus per circuitus redeunt rigores, ante inuasionem rigorum eos abrotono confrices, minus vtiq; concutientur, subitóq; sensum caloris percipient. Quòd abrotonum etiam lumbricos perimat, par quidem est, quum sit amarum. Cæterùm & digerendi & incidendi quandã vim habet, ipsóq; absinthio maiorem: quandoquidẽ paucissimæ acerbitatis particeps est abrotonũ, haud autẽ exiguæ absinthiũ. Vnde inimicũ sanè est ventriculo abrotonũ, velvti etiam seriphium: gratũ verò & amicum absinthiũ. Per se qppe amarũ omnifariã est infensum ventriculo: austerũ verò, aut acerbũ, aut in summa astringẽs, amicũ & familiare. Abrotoni duæ sunt species: quarum alteram sanè marem, alterã fœminam vocant. Similiter & absinthij tres species, aut differentię assignantur. Quarum vnam eodem cum genere ipso nomine appellãt absinthium: cuiusmodi est Ponticum. Secundam autem Santonicum: ac tertiam deniq; Seriphum. Quibus omnibus absinthium quidẽ minus est calidum, nempe plurimam astrictionem obtinens. Non tamen minus desiccatorium existit. Cæterorum autem, Santonicũ à Santonia regione, in qua nascitur, nomen sortitum, proximam habet facultatẽ, Seripho paulò imbecillius in extenuando, calfaciendo, desiccandóque. Porrò ipsum Seriphum Abrotono minus est calidũ, verùm calidius absinthio, stomacho impendiò inimicum, nempe cum amaritudine, præ se etiam quandam ferens salsedinem. Sed nonnullam tamen, etsi minimã, astrictionem sortitur. Sic Abrotonum & Santonicum admodum sunt infesta vẽtriculo. Solũ enim inter ea absinthium, & maximè ponticum, gratũ stomacho existit. Abrotonum vstũ, calidũ siccũq; facultate est, magis etiã quàm cucurbita sicca vsta, & anethi radix. Illa

Abrotoni temperatura & effectus.

Abrotono si quis perfricetur ante inuasionem, minus à febris rigore infestabitur.

Abrotonũ vermes perimit.

Abrotonum inimicum ventriculo.

Absinthiũ ventriculo gratũ.

Astringentia sunt amica ventriculo.

Absinthij tres species.

Ponticum.
Santonicum.
Seriphum.

Cucurbita vſta preputij vlceribus cõgruit. Abrotoni cinis ex aliquo oleo calido, barbã tardius naſcentem elicit.

enim vlceribus humidis ſimul & citra phlegmonem callo induratis conveniunt: ac proinde maximè preputij vlceribus cougruūt. At cinis abrotoni vlceribus omnibus mordax eſt: atq; idcirco ex oleo aliquo tenui, cicino ſcilicet, aut raphanino, aut Sicyonio, aut vereri, & maximè Sabino, ad alopecias accõmodatur. Tum barbã tardius naſcentẽ, in eorum aliquo, nec minus leutiſcino maceratum, elicit.

Agnos, Vitex.

Agnos. Vitex.

Agnos, aut vitex, fruticoſa illa planta, calidus quidem & ſiccus eſt tertio ordine: verùm multũ tenuis ſubſtãtiæ, tum guſtu acris ſimul & aſtringens: ipſas tamẽ vitices ad medicinam habet inutiles. Cæterùm folia, ſeménq;, & flos, calida ſiccáq; ſunt facultate, necnõ tenui ſubſtãtia: quare ſepe nobis ſunt vſui. Porrò ſemen edẽdo eſt: tam perſpicuò tamen calfacit, vt capiti dolorem hoc nomine pariat: quanquã ſi id frigatur, minus caput tẽtat. Vtcunq; autem ſumatur, flatus ventris diſcutit. Pręterea tum ſemèn, tum flos, tum folia, vènereas intẽperantias compeſcunt. Quare nõ tantùm eſa potáq; conferre ad caſtitatem videntur, verumetiam ſubſtrata: vnde planta ipſa, agnos, hoc eſt, caſta vocat. At ruta quàm agnos, magis quidem excalfactoria & exiccatoria exiſtit. Ad hæc, agni quidem ſemẽ ac germina, modicam aſtrictionẽ ferunt: at ruta vbi aruerit, exactè amara eſt & acris: quandiu verò humida fuerit, ſubamara. Nulla tamen auſteritas aut acerbitas illi ineſt, aut illa certè obſcuriſsima. Quocirca & ad iecur & lienẽ indurata & obſtructa, agni ſemen potius quàm rutæ competit. Præter dicta autem agnos & menſes mouet, & indurata digerit, & laſsitudinem tollit.

Viticis ſemẽ capitis grauitatẽ parit.

Vitex venereas intemperãtias compeſcit.

Rutæ facultas.

Vitex obſtructis cõfert, menſeſq; promouet.

Agroſtis, Gramen.

Agroſtis. Gramen.

Graminis radix modicè frigida eſt & ſicca, mordacitatẽ quandã exiguã, & partium tenuitatẽ obtinens. At herba ipſa primo quidem receſſu refrigerat, in humiditate verò & ſiccitate exiſtens quammoderata.

Gramen eſculentum.

Graminis eſculẽtis radix cruẽta vlcera glutinat, frãgitq; lapides.

Eius radix eſt modicè frigida & ſicca: proindéq; cruenta vlcera glutinat. Ipſa autem herba illita non vehementer refrigerat, in medio conſtitura humiditatis & ſiccitatis. Radici porrò mordacitas & tenuitas quædam exigua ineſt, qua nimirum lapides frangit, ſi quis eam decoctam bibat. At ſemen alterius quidẽ imbecillum eſt: eius verò quæ in Parnaſo naſcitur: vrinam ciet, ac fluxus vẽtris & ſtomachi reſiccat. Vis enim eius eſt exiccatoria, tenuium partium, & ſubacerba.

Graminis ſemẽ

De quatuor Anchuſis.

Anchuſa quatuor ſpecies.

Onoclea quam vocant, radicem habet admodum refrigerantem, deſiccantem, aſtringentem, & ſubamarã, corporibus condenſandis & modicè extenuãdis idoneam: tum abſtergẽdis quoque & abluendis biliosis & ſalſis ſuccis. Quare aurigini & lienoſis eſt vtilis. Præterea cum polẽta illita, iuuat eryſipelata, & abſtergit nõ modò epota, ſed etiã admota extrinſecus: proinde aceto macerata vitiligines & lepras ſanat. At folia ipſius herbę imbecilliora radice ſunt, non tamẽ à reſiccatione & aſtrictione aliena. Itaq; profluuiũ ſanãt cum vino pota. Lycopſos nominata, refrigerãs etiam & ſiccans, ſimiliter eryſipelatis congruit. Cæterùm radicem quàm onoclea magis aſtringentẽ ſortitur. Onochilo cognominatę vis & calidior & medicamẽtoſior ineſt. Quare eos qui à viperis morſi ſunt, admodũ iuuat, tum illita, tum ſuſpẽſa, tum eſa. Reliqua verò quæ quarta eſt, & parua, cęteris eſt calidior, amarior, & medicatior: ac proinde ad latos lumbricos idonea, oxybaphi mẽſura cũ naſturtio & hyſſopo epota.

Onoclea quib. morbis conueniat.

Lycopſis.

Onochiles.

Anchuſæ quarta ſpecies anonymos, latos lũbricos perimit.

Agarici radix.

Agaricum radicem eſſe credit Galenus.

Agarici facultates inſignes.

Primò quidẽ guſtu dulcis, ſed paulò pòſt ſubamara apparet, acrimoniæq; & aſtrictionis leuiculæ quandã ſpeciẽ tẽporis ſpacio inducit: éſtq; cõſiſtentia laxa. Quare compoſita hęc radix eſt ex ſubſtantia aërea & terrea, à calore extenuata. Minimum aũt habet eſſentiæ aqueæ. Hac ratione & digerendi vim poſsidet, & craſsitudinẽ incidẽdi, tum anfractus viſcerum expurgandi. Idcirco regio morbo laborãtes ex obſtructione iecinoris, necnon morbo comitiali obnoxios, ſanat: tum rigores per circuitos recurrẽtes, ex craſſis viſcidiſq; humoribus ortos exterminat. Iuuat & morſos à beſtiis frigore lædẽtibus, aut cõpũctos, tum foris in affecta parte impoſitũ, tum intrò in corpus aſſumptum, pondere drachmæ vnius cum vino diluto. Eſt etiam & purgatoriũ.

Ageranton.

Ageranton.

Facultatẽ digerendi habet, & leuiter quadantenus phlegmone liberandi.

Adiantum, Polytrichum, Callitrichum.

Vulgò capilli Veneris.

Adianton. Polytrichon. Capilli Ven.

In calore & frigore ſymmetrũ eſt, ſiccat tamẽ, & extenuat, & digerit. Caput ex alopecia glabrũ, capillis veſtit: ſtrumas & abſceſſus digerit: epotũ lapides frãgit: viſcidorũ craſſorúmq; è pectore pulmonéq; excreationibus, nõ mediocriter confert: ac deniq; ventris profluuium ſiſtit.

Aizoon, Semperuiuum.

Aizoon. Semperuiuum.

Aizoon vtrũq;, tum maius, tum minus, deſiccat quidem leuiter, vtpote aſtringẽs modicè: eſt tamẽ ex tertio ordine refrigerantium, in eóq; aquea eſſentia præpollet. Quare ad eryſipelata, herpetes, & phlegmonas à fluxione ortas accõmodatur.

Aegilops, Auena.

Aegilops. Auena.

Digerẽdi vim obtinet, exiſtẽs leuiter acris. Vnde phlegmonas induratas, & ægilopas ſanat.

Aera, Lolium.

Aera. Lolium.

In principio tertij ordinis excalfacientiũ, ſecũdi verò extremo exiccantiũ conſiſtit, ſic vt accedere magis quàm iris, naturę acrium videatur: à qua tamen eſſentiæ tenuitate relinquitur.

Aegyrus, ſiue populus alba.

Aegyrus. Populus alba.

Populi flores calidi ſunt in primo receſſu, paulúmq; ad ſiccius declinant, ſubtiliorũq; potius quàm craſsiorũ ſunt partium. Floribus ſimilia ſunt folia, licet imbecilliora. Reſina etiam floribus ſimilem facultatẽ, ſed calidiorem obtinet. At ſemen, tum reſina, tum floribus ſubtiliorũ eſt partiũ, & exiccantius: non tamen multò calidius.

Acacia.

Acaciæ facultas.

Acacia & planta ipſa acerba eſt, & fructus, & ſuccus: qui lotus acrimoniã deponit. Porrò ſi parti illinatur, protinus eam ſicciorem atq; contractam reddit: éſtq; tertij ordinis exiccantiũ, & ſecundi refrigerantium, vbi quidem elotus fuerit: alioqui ſi illotus ſit, primi. Eſt autem conſiſtentia terreus, habétq; in ſe partes quaſdã aqueas,

necnon

necnon alias tenues & calidas.

Acalephe, Vrtica.

Acalephe.

Vrtica extimulat venerem.

Huius herbæ tum fructus, tum folia, admodũ digerẽtis sunt facultatis, adeò vt phymata & parotidas sanẽt. Sed & quiddã flatuosum exhibẽt, dum coquuntur, quo extimulant venerẽ, & maximè vbi semẽ cum musto bibitur. Quòd nõ calfaciat vehementer, sed nimis tenuium sit partiũ, testimonio est crassorũ ex pectore eductio: tum pruritus quem in partibus excitat. Porrò subducit ventrẽ titillatione magis quàm purgatione. In vniuersum, quæ exiccari citra mordicationẽ postulant, ea convenienter persanat.

Vrtica subducit aluum titillatione magis quàm purgatione.

Acanthos, Spina vulgaris.

Acanthos. Spina.

Folia quidem mediocriter digerentẽ facultatem obtinẽt: at radix exiccatoria est, & leuiter incisoria, & tenuium partium.

Acanthium.

Radix huius & folia facultatis sunt excalfactoriæ, vt & iis qui convelluntur auxilientur.

Acanthos leuce, Spina alba.

Acanthos leuce Spinæ albæ facultas.

Radix eius desiccatoria est, modicéq; astringẽs: quamobrẽ & cœliacos & dysentericos iuuat, & sanguinis reiectiones cohibet, œdematáq; illitũ cõtrahit, ac dentes dolẽtes iuuat, si decocto eius colluant. Semẽ tenuis essentiæ & calidæ facultatis est: itaq; potui dari iis qui cõvellunt cõvenit.

Spina Aegyptia.

Spina Aegyptia facultas.

Validius q̃ spina alba, tum astringit, tũ siccat. Quare profluuiũ muliebre radix eius supprimit. Fructus verò & columellæ prodest, & iis quæ in sede inflata sunt: vlceráq; ad cicatricẽ perducit.

Acoron.

Acori facultates.

Huius radice vtimur, q̃ gustu modicè amaro est, odoréq; non iniucundo. Itaq; facultatis calidæ est, & consistentiæ tenuis. Quare & vrinã mouet, & lienes induratos discutit, ceratoidisque crassitiẽ detergit, extenuátq;. Ad q̃d succus præstantior existit: calfacit .n. & siccat in tertio ordine.

Aconitum pardalianches.

Aconitum pardalianches.

Hoc putrefacientis & deleteriæ facultatis existit: quare in cibo potúq; fugiendum.

Aconitum lycoctonum.

Aconitum lycoctonum.

Est & hoc similis alteri facultatis: sed peculiariter lupos interficit, vt illud pardos.

Acte, quã sabucum: Chamæacte, quam Ebulum vocant.

Acte. Sabucus. Chamaacte. Ebulus.

Vtraq; potentiam habet & desiccandi, & conglutinandi, necnon digerendi modicum.

Alimum.

Alimum.

Semen simul & lac hæc planta gignit, éstq; gustus acris & subastringentis: ex quibus cõstat ipsam esse dissimilarẽ. Maior tamen pars eius tẽperatè est calida, cum humiditate incõfecta, & leuiter flatuosa.

Aloẽ.

Hęc herba, optima in India nascit̃, cuius liquor est id q̃d ad nos importatur, cognominatũ aloẽ, medicamentũ ad plurimas res, propter siccitatẽ mordicationis expertẽ, vtile. Quod quidẽ astringit modicè, sed fortiter amarũ est: ac proinde subducit ventrem. Est autem tertij ordinis exiccantium: calfacientiũ autem, aut primi intensi, aut secundi remissi. Ad hęc verò, gratum est ventriculo medicamen, vt si quid aliud: & sinus glutinat. Sanat vlcera quę ægrè ad cicatricem perduci possunt: & maximè quę in ano sunt & pudendo. Confert similiter si maceretur aqua, ad eorũ phlegmonas, necnon eas q̃ in ore, naribus, oculisq; oboriuntur. In summa, repellere & digerere simul potest, cum hoc vt paulũm extergeat, quãtum videlicet vlceribus puris non sit molestum.

Aloës facultates.

Aloë est grata ventriculo.

Aloë quibus affectib. conferat.

Alysson.

Alysson morsis à cane rabido, rabientémq; ipsum sanat.

Nuncupata est hæc herba Alysson, quòd mirificè iuuet morsos à cane rabido. Sed rabienti quoq; data, sæpe in totum sanauit, ob totius substantię similitudinẽ. Siccat autẽ digeritq; mediocriter, àc præterea detergit nõnihil. Qua ratione vitiliginem, & ephelim purgat.

Alsine, Auricula muris.

Alsine. Auricula muris.

Hęc quum essentiæ sit aqueæ, citra astrictionẽ tum refrigerat, tũ humectat. Quare ad feruẽtes phlegmonas & mediocria erysipelata confert.

Amaracon, Maiorana.

Amaracon. Maiorana.

Calfacit quidẽ in tertio ordine: in secũdo aũt siccat.

Ambrosia.

Ambrosia.

Illita vim habet astringentem, ac repellentẽ.

Ami.

Ami.

Eius semen est admodum vtile. Quum enim sit subamarum & acre, cõstat ipsum & digerere, & provocare vrinas. Calfacit aũt, resiccátque in tertio ordine intenso.

Amaranthum.

Amaranthon.

Facultatis est incidentis & extenuãtis. Quare coma eius cũ vino pota, menses educit: omnésq; pota fluxiones desiccat: stomacho infesta. Grumos etiam sanguinis dissoluere creditur.

Amurca.

Amurca vires.

Ex secũdo est ordine calfacientiũ: at siccantiũ intenso quodãmodo magis, terrestris substantię quum sit. Sic & vlcera corporum tẽperatura siccorũ curat, quæ verò in aliis omnibus sunt, exasperat, perinde vt resina, pix sicca, & bitumen.

Ampeloprason, Porrum agreste.

Ampeloprason.

Agrestia omnia esse acriora hortensibus.

Est enim herba hæc porrũ agreste: ob idq; acrius eo, atq; siccius, vt agrestia omnia hortensibus. Proinde stomacho quàm illud, nocentius. At crassos & lẽtos humores potẽnus incîdit, valentiúsq; infarcta organis obstructione liberat. Hac quoq; ratione sæpe provocauit vrinas, vbi à crassis & lentis renitebant humorib. Adeò verè est calidũ, vt illitũ cataplasmatis ritu, exvlceret.

Ampelos agria, Vitis agrestis.

Ampelos agria. Vitis agrestis.

Racemi eius extergẽdi vim possident: ac proinde cutis extimæ vlcera purgare possunt. Sed astrictionem quandam sortiũtur extrema germina, quæ & sale condiri assolent.

Ampelos hemeros, Vitis satiua.

Ampelos. Vitis.

Vitis cultę assimilis facultas est agresti, sed ad omnia imbecillior.

Ampelos leuce, vitis alba, Bryonia.

Ampelos leuce. Vitis alba. Bryonia.

Prima huius germina vere edi solẽt, edulium vẽtriculo propter astrictionẽ acceptũ. Cæterùm subamaram, & modicè acrẽ astrictionem possident: quare & vrinam modicè cient. At radix & abstergentem, & desiccantem vim habet, & moderatè calidã. Quamobrẽ & lienes induratos liquat epota: cum ficubúsq; foris imposita, psorã & lepram sanat. Porrò fructus eius, racemi speciem præferens, iis qui coria depsant, est vtilis.

Ampelos melæna, Vitis nigra.

Vocatur autem hæc propriè bryonia, prædi-

ctæ ad omnia similis, nisi quòd imbecillior.

Amygdala.

Amygdalorum vires.

Quæ quidem palàm amara sunt, omnino extenuādi vim possidēt. Siquidē ephelim purgāt, & excreationib. ex pectore pulmonéq; crassorū lentorúmq; humorū mirè auxiliant. Obstructiones præterea iecinoris à crassis & viscidis succis ortas expediūt. Quin & lateris, & lienis, & coli, & renū dolores, ab huiusmodi causa natos ꝓsanāt. Ipsius arboris etiā radices coctæ illitæq;, epheles purgāt. Porrò amygdala dulcia, q̄ & ipsa nōnihil sortiunt amaritudinis, moderatè sunt calida.

Ammoniacum.

Ammoniacum.

Cuiusdā ferulæ est lachryma, intēsam emolliēdi vim posſidens, adeò vt articulorū tophos dissoluat, & lienes induratos sanet, & chœradas ꝑ halitū digerat.

Amomum.

Amomum.

Acoro similē facultatē obtinet, nisi quòd acorū siccius sit, maiore aūt concoquēdi vi amomū.

Anagallis.

Anagallis vtriusq; facultates.

Anagallis vtraq;, & q̄ cœruleū, & quæ purpureū fert florē, extergentis est facultatis. Habet verò nōnihil etiā caloris, & quandā trahendi vim, qua corpori infixa extrahunt. Succus earū ex naribus purgat eadem de causa. In summa, desiccādi vim habent citra mordicationē. Quamobrē vulnera glutinant, & putrida corrigunt.

Anagyris.

Anagyri facultas.

Frutex est grauiter olēs, & digerētis, excalfaciētisq; facultatis. Cuius folia viridia tumores reprimūt: at resiccata, incidētis sunt exiccātisq; potētiæ. Similē ferè vim habet eius radicis cortex. Semē aūt subtiliorū est partiū, vomitū tñ ꝓvocat

Androsęmū, Officinis Mille pforata, Hispanis Coracōcillo, hoc est, corculum.

Androsæmon. Milleperforata.

Planta est fruticosa, natura duplex. Vnum enī dicit Ascyron, species hyperici: alterū à quibusdā appellatur Dionysias. Est autem semē eorū purgatoriū: foliorū verò facultas modicè extergens & desiccans, vt & ambusta curare credātur. Cæterùm in vino austero decocta, vinū ipsum vulnerum grandium glutinatorium efficiunt.

Androsaces.

Androsaces.

Amara & acris est herba. Potest aūt resiccata ebibitáq; tum ipsa, tū fructus eius, magnopere provocare vrinā, & nimirū etiā digerere & desiccare.

Andrachne, Portulaca.

Andrachne.

Frigida & aquea est tēperie, paucæ particeps austeritatis: ꝓinde fluxiones repellit, maximéq; biliosas & calidas. Estq; tertij ordinis refrigerantiū: humectantiū aūt secūdi. Quare maximè ęstuantes adiuuat, tum vētris osculo imposita, tū hypochōdriis: ac pręcipuè in febrib. hecticis. Præterea dentiū stuporē lenit. Quoniā aūt restringit, vtiliter dysentericis edit, & muliebri ꝓfluuio, & sanguinis reiectionib. Sed ad hæc sanè multò est quàm herba succus ipsius efficacior.

Portulacā dentium stuporem lenit.

Anemone.

Anemone.

Radix cōmansa pituitā evocat: succus è narib. purgat, & oculorum cicatrices extenuat. Insuper sordida vlcerū anemonę expurgant, & lepras detrahūt, mensésq; appositæ eliciunt, & lac trahūt.

Anethum.

[illegible] facultas

Adeò excalfacit anethū, vt habendū sit aut secundi ordinis intensi, aut tertij remissi. Exiccantis verò ordinis est secūdi incipientis, aut primi finientis. Itaq; meritò in oleo decoctum digerit, dolorem sedat, somnum cōciliat, crudos humores concoquit. Vstum autem, tertij ordinis tum calfacientium, tum exiccantiū fit. Proinde vlceribus nimis humidis ꝓdest, potissimū iis quę in pudendis cōsistunt. At quæ in præputio sunt inveterata, ea ꝓbè cicatrice inducit. Cęterùm viride humidius & minus calidū est: itaq; magis cōcoquit, & somnum conciliat, sed minus discutit.

Anethum vstū, pudēdorum vlceribus confert.

Anthyllis.

Anthyllis vtraque.

Anthyllis vtraq; modicè desiccat, vt & vlcera glutinet. At quæ chamæpityi assimilis est, subtiliorum est partium, magisque detergit, pręterea comitialibus competit.

Anthemis, Chamæmelum.

Anthemis, Chamæmelum

Calfacit, & desiccat in primo ordine, estq; tenuium partium, ac proinde digerendi, laxandi, & rarefaciendi vim obtinet.

Anisi semen.

Anisi semen.

Calfacit et siccat in tertio ordine. Proinde vrinam mouet, ac digerit, flatúsq; ventris reprimit.

Antirinum, Anarinum.

Antirinum.

Semen habet inutile, estq; cū bubonio similis facultatis.

Aparine, Philanthropos.

Aparine. Philanthropos.

Modicè extergit & desiccat, habetq; nonnihil subtiliū partiū.

Apios, Pirus.

Apios. Pirus.

Piri folia pariter & turiones, austera sunt. Ex fructu autem, pars vna terrea est, alia aquea. Cæterùm vtraq; frigida, necnō alia temperata. Proinde esu pira stomacho grata sunt, & sitim prohibent. Illita aūt desiccant, modicéq; refrigerāt. Vnde etiam vulnera glutinant.

Achrades, Pira syluestria.

Achrades. Pira syluestria.

Magis quàm pira reliqua astringunt & desiccant: ob idq; maiora vulnera glutinant, fluxúsq; reprimunt.

Apocynum, Cynocrambe, Cynomorum, Syluestris mercurialis.

Apocynum. Cynocrambe. Cynomoron.

Canibus iuxtà & hominibus est venenū, herba grauiter olens, ob idq; vehemēter calida: nō tamen proportione desiccat. Itaq; illita, admodum digerentis est facultatis.

Argemone.

Argemone.

Et huius herbæ facultas abstersoria est, & digerens.

Arisaron.

Arisaron.

Multò minus est aro. Radicē habet oliuæ magnitudine, sed multò est ipsa acrius.

Aristolochia.

Aristolochia triplex.

Radix eius est amara & subacris. Sed ex illis omniū subtilissima est, quæ rotunda. Aliarū verò duarū, quæ clematitis appellatur, fragrātior est, infirmior tamen. At longa, tenuitate quidē à rotunda vincitur, abstergendi tamen calfaciendiq; & ipsa potentiam obtinet: minus sanè quàm rotunda abstergens & digerens, sed nō minus calfaciens, imò forsan plus. Itaq; in quibus vsus est modicæ abstersionis, cōmodior est longa: vt puta in vlceribus carne implēdis. At in quibus crassum humorē validius extenuare oportet, illic vsus est rotundæ. Proinde dolores à crasso spiritu inductos, rotūda exactius persanat, extrahit spicula, putredines corrigit, vlcera sordida purgat, dētes & gingiuas splēdidas facit: auxilio est asthmaticis, singultientibus, comitialibus, podagricisq;, si cum aqua bibatur. Tum ruptis & conuulsis, vt si quid aliud, medicamen idoneum est.

Aristolochia rotunda admirāda opera.

Arceuthus,

Arceuthus, Iuniperus.

Arceuthus, Iuniperus.

Calida & ſicca eſt tertij ordinis. At fructus, ſimiliter calidus eſt: ſiccus tamẽ in primo ordine.

Arctium.

Arctium.

Quod Thapſo Verbaſco eſt ſimile, radice tenera, candida, dulci, caule oblõgo & molli, ſemine cymino ſimili, tenuiũ eſt partium: ob idq; facultatis modicè exiccantis & extergẽtis. Quamobrem radix ac ſemẽ eius in vino cocta, quadantenus dentiũ dolores mitigant. Porrò ambuſta & chymethla non horũ modò decoctũ, ſed & caules teneriores ſanare poſſunt.

Arctium aliud, Lappa maior, Bardana.

Lappa maior. Bardana.

Digerit ſimul & deſiccat: aſtringit tamẽ nõnihil: vnde folia eius antiquis vlceribus proſunt.

Arnogloſſon, Plantago.

Arnogloſſon. Plantago. Refrigerãtia ſimul & aſtringentia quibus morbis conveniant.

Refrigerat pariter & ſiccat in ſecundo gradu: habétq; nonnihil auſterum, ratione terrearũ partiũ. Porrò medicamenta, q̃ cum hoc quòd refrigerãt, vnà etiã aſtringũt, ea & ad vlcera rebellia omnia, & ad fluxiones & putredines cõveniunt, ac proinde & ad dyſenterias. Nam & ſanguinis pfluuia ſiſtunt, & ſi quid advratur, refrigerant. Tum ſinus quoq; glutinãt, & alia vlcera recẽtia ſimul & vetera. Atque in omnibus ferè id genus medicamẽtis primas tenet, aut certè nulli ſecundũ eſt arnogloſſum, ob tẽperaturę ſymmetriã & cõvenientiã. Nam ſiccitatem obtinet morſus expertẽ, & frigiditatẽ quæ nondũ ſtupefaciat. Fructus etiam & radix ſimilis ſunt facultatis, niſi q tum ſiccioris, tum minus frigidæ. Quin & ſemẽ ſubtiliũ eſt partiũ: radices verò craſsiorũ. At herbæ folia exiccata ſubtiliũ partiũ exiſtunt, & minus frigidæ facultatis. Radicibus vtunt ad dentium dolores tum mandentes, tum collutionib. incoquentes: præterea ad iecinoris renúmq; obſtructiones non has tantùm adhibent, ſed folia quoq;, & multò magis ſemina.

Plantaginis radicibus ad dolores dentium vtuntur.

Arum.

Arum.

Mediocrem extergẽdi vim poſsidet, éſtq; primi ordinis calfacientium & exiccantiũ. Radices eius comeſæ mediocriter humorũ craſsitiẽ incidunt, ita vt ſint excreationib. ex pectore idoneę.

Artemiſia.

Artemiſia vtraq;.

Duplex eſt, vtraq; tamen calfacit ſecundo ordine: intenſo autem primo, aut ſecundo remiſſo deſiccat: eſtq; tenuiũ partium: vnde calculis renum, vteriq; fomẽtationibus haud mediocriter congruunt.

Aſarum.

Aſarum.

Radices eius facultate ſimiles radicibus acori ſunt: intenſiores tamen.

Aſclepias.

Aſclepias.

Huius nondum nos periculum fecimus.

Aſpalathos.

Aſpalathos.

Acris ſimul & aſtringens eſt. Quare partibus quidẽ ſuis acribus excalfacit, auſteris verò refrigerat. Itaq; vtriuſq; ratione deſiccat: vnde ad putredines & fluxiones eſt vtilis.

Aſparagus petræus.

Aſparagus petræus.

Abſtergendi vim habet citra manifeſtam caliditatem aut frigiditatẽ. Hinc renes ac iecur infarctu liberat, & maximè radices eius, & ſemẽ: quia & dentium dolores ſanat.

Aſplenum.

Aſplenum.

Tenuium quidem partium, nõ tamen calida eſt herba. Hac vtriq; ratione lapides frangit, & lienes liquat.

Aſtragalos.

Aſtragalos.

Radices aſtrictorias ſortitur: quare nõ inſtrenuè ſiccat. Nã & vlcera glutinat, & aluum fluentem ſiſtit, ſi quis in vino decoctam radicẽ bibat.

After atticus, Bubonium.

After atticus. Bubonium.

Partim quidem digerens eſt, partim autem refrigerans: verùm id non aſtringit.

Aſtaphis, Vua paſſa.

Aſtaphis. Vua paſſa.

Culta quidem, cõcoquendi, aſtringendi, & leniter digerendi, facultatẽ obtinet. At agreſtis, vehementer acris exiſtit, adeò vt ex capite purget, abſtergátq; valenter. Itaq; ad pſoram accõmoda eſt. Sed & vrendi vim habet.

Aſphodelus.

Aſphodelus.

Huius radix extergentis eſt facultatis. Vſtę aũt cinis, calidior, exiccantior, ſubtilior, ac digerere potentior exiſtit: ac proinde alopecias ſanat.

Attractilis, Cnicus agreſtis.

Attractilis. Cnicus agreſtis.

Facultatem habet deſiccandi, & modicè digerendi; éxq; ſpinarum eſt genere.

Atraphaxis, Atriplex.

Atraphaxis. Atriplex.

Humida quidem eſt in ſecundo ordine, frigida verò in primo: éſtq; aquea ſimiliter maluæ. Quin & ventrẽ celeriter pmeat, vt illa, ob lubricitatẽ. Hortẽſes aũt atriplex & malua, q̃ agreſtes, tũ humidiores ſunt, tum frigidiores: pinde phlegmonis & phygethlis incipiẽtibus, hortẽſes: vigentibus aũt & declinãtibus, agreſtes magis cõveniũt. Semen eius abſtergendi vim habet. Itaq; ictericis ab obſtructione iecinoris ortę auxiliat.

Aphace.

Aphace.

Aſtringit, editúrq; vt ipſa lenticula: ægrius tamen cõcoquitur. Cæterùm valentius deſiccat, & moderati caloris eſt.

Abſinthium.

Abſinthium.

Aſtrictoriã, amaram, & acrem qualitatem ſortitur, excalfaciẽs, extergens, roborãs, & exiccãs. Proinde bilioſos ventris humores deiicit, ac per vrinas evacuat. Verùm contentam in ventre pituitã nihil adiuuat ſumptũ. Sic nec ſi in thorace aut pulmone cõtineatur: nam aſtringẽs in eo facultas, quàm amara, valẽtior eſt. Eſt autem calidum in exceſſu primo: ſiccum verò in tertio. At ſuccus longè quàm herba eſt calidior.

Balanus Myrepſica, Glans vnguentaria.

Balanus myrepſica. Glans vnguentaria.

Succo eius, qui calidus eſt, vnguẽtarij vtunt. Reliquię aũt vnde expreſſus eſt ſuccus, vincentẽ habẽt qualitatem amaram, cui admiſta eſt quædam aſtrictio. Proinde extergentem, incidentẽ, contrahentem, & ſtipantem effectum poſsidẽt. Quòd ſi quis carnẽ eius drachmæ pondere, cum melicrato bibat, medicamen experietur vomitorium. Sępe etiam per infernã aluum ſubducit largiter. Sed lienes liquat, iecúrq; indureſcẽtia: ad quorùm viſcerum expurgationem, ex oxycrato ipſam exhibere cõſueuimus. Ex aceto etiam lepras, pſoras, lẽtes, vitiligines, ionthos, ephelim, exanthemata, achoras, alióſq; id genus cutis affectus exterit. Abſtergentẽ itaq; & incidentẽ cũ aſtrictione obtinet facultatẽ. Cortex autem eius admodum aſtrictorius exiſtit.

Balſamum.

Balſamum.

Balſamũ deſiccat & excalfacit ſecũdo exceſſu: eſt aũt & tenuium partium; adeò vt odoratũ ſit. Eius lachryma ſubtiliorum eſt partiũ quàm ipſa

Opobalſamũ.

Carpobalsamũ

plantã:non tamẽ adeò calida vt nonnulli existimant. Fructus eius persimilis facultatis est, longè tamen in subtilitate partium inferior.

Balaustium.

Balaustium. Cytinus.

Flos est agrestis punicę, sicvti domesticarũ cytinus. Valẽter gustum astringit. At verò si omne astringẽs terrestre est & frigidũ, meritò quis dixerit ipsum valẽter & exiccare, & refrigerare. Quo nomine vlcera ad cicatricẽ perducit. Quinetiam ad sanguinis reiectiones, dysenterias, necnõ vẽtris vteriq; profluuia, nemo est qui non hoc medicamento vtatur.

Batus, Rubus.

Batus, Rubus.

Rubi folia, germina, flos, fructus, & radix, qualitate astringẽte, neq; obscura, participãt. Sed folia germinaq; recens nata plurimum in se habẽt substantię aqueæ, parũ verò astrictionis. Quare vulnera glutinãt. At fructus maturus, nõ parum habet succi calidi tẽperati, qui existit dulcis: ob idq;, & ob modicam astrictionẽ, nõ est insuauis gustui. At immaturus, acerbus est, & validè exiccatorius. Ac sanè vterq; reconditũ, validius quàm recens desiccans. Flos eandẽ vim fructui immaturo posſidet. Vtraq; ad dysenterias, vẽtris profluuium, robur deperditũ, sanguinisq; expuitio-

Rubi radix cõminuunt lapides

nem sunt idonea remedia. Radix pręter astrictionem, nõ paucam habet substantiã in sese tenuẽ, per quam & lapides renum comminuit.

Batrachium, Ranunculus.

Batrachium, Ranunculus.

Huius omnes quatuor species adeò acres existũt, vt cum dolore exvlcetẽt. Quare si cõvenienter vtare, psoras & lepras excoriãt, & vngues divellunt. Tum leprosis stigmata digerũt, & verrucas detrahunt. Quin & alopecias iuuant, exiguo tempore admotæ. Radix arefacta sternutationẽ provocat. Sed & dentes dolẽtes iuuat, sic vt eos frangat. Est itaque valde calida & sicca, tum radix, tum vniuersa herba.

Bdellium.

Bdellium.

Quod Scythicum nominant, éstq; acrius & resinosius, emolliẽtis admodum & efficacis virtutis est. Arabicũ autem, quod splendidius est, magis quàm emolliendo exiccat: videtúrq; in potu sumptũ calculos renũ frangere, tum vrinas ciere, & crudorũ flatuum discursus, præterea laterum dolores, rupturásq; sanare.

Bechion, Tussilago, Vngula caballina.

Bechion. Tussilago. Vngula caballina.

Tusses & orthopnœas iuuare creditur, si quis folia arida aut radicem in prunis vrens, ascendentem inde fuliginẽ inspiratu attrahat. Est aũt modicè acris: vt sine molestia, noxáve, omnes thoracis affectus credatur rumpere. Folia virentia partẽ recenti phlegmone obsessam illitu adiuuant.

Blitum.

Blitum.

Holus est esculentũ, humidæ frigidæq; temperaturæ in secundo ordine.

Bulbus satiuus.

Bulbus satiuus

Frigidior quidẽ & crassior agresti est, lentũq; succum pcreat. Nam & coctu difficilis est & flatuosus, & venerẽ provocans. Attamen illitus ob amaritudinem simul & astrictionem abstergit simul & glutinat, & nimirum etiam exiccat.

Bulbus vomitorius.

Bulbus vomitorius.

Multò est calidioris temperaturæ q̃ superior.

Bubonium, Aster atticus.

Aster atticus. Bubonium.

Creditur sanare bubonas & illitũ, & alligatũ inguini. Digerit enim mediocriter, quia modicè est calidum. Cæterùm non ita siccat, vt tendat.

Buglosson.

Buglosson vino iniectum hilaritatem parit.

Humidæ calidæq; temperiei est: vinisq; iniectũ hilaritatis causa esse creditũ. Sed gutturis etiã lenit aspredinem, si melicrato coctum sumatur.

Bunium.

Bunion.

Adeò excalfacit, vt & vrinas moueat, & mẽses provocet.

Buphthalmon.

Buphthalmos.

Flos eius floribus chamæmeli est tum maior, tum acrior: vehementiúsq; digerit, adeò vt & duritias sanet, cerato mistus.

Brathy, Sabina.

Brathy. Sabina.

Quãtùm in acrimonia cupressum vincit, tantùm ab eo superatᵘ in astrictione: quare illo & calidior est, & potentius digerit. Quin & similiter cupresso putredinibus accõmodari potest, maximè vbi rebelliores fuerint, & diuturniores. Carbũculos itẽ soluit: mensésq;, vt si quid aliud, essentię tenuitate provocat, & sanguinẽ per vrinas mouet. Fœtũ etiã viuentẽ interficit, & mortuum educit. Esto aũt hoc medicamẽ tertij ordinis tum excalfacientiũ, tum exiccantiũ, ex numero eorum quę vel maximè tenuiũ sunt partium.

Bretanica.

Bretanica.

Huius folia astringentia sunt, & vulnerũ glutinatoria, similia agrestibus lapathis. At expressus ex illis succus perinde natus est astringere, videtúrq; sanare iam putrescentia.

Bromus.

Bromus.

Illitum desiccat, digeritq; mediocriter & sine morsu. Temperiem autem habet paulò frigidiorem. Nonnihil etiã astrictionis obtinet, vt ventris profluuia iuuet.

Bryon thalattion, Alga.

Bryon thalattion. Alga.

Compositũ est ex terrea & aquea essentia, vtraq; frigida. Siquidem & gustum astringit, et calidis quibusvis illitum, ea refrigerat, adiuuátq;.

Bryon aut Splanchnon, Muscus.

Bryon. Splanchnon. Muscus.

Vim habet astringentẽ invalidã, cæterùm mediocriter frigidã. Nam & digerendi, & emolliendi facultatis est particeps.

Gallium.

Gallium.

Inde nomen sumpsit, q lac coagulet. Facultatem aũt obtinet exiccatoriã, & subacrẽ. Flos eius cõpetere sanguinis profluuiis videtur, & cõbustis mederi. Est autem boni odoris, & coloris lutei.

Gentiana.

Gentiana.

Huius radix efficacissimè extenuat, purgat, abstergit, liberat obstructione, vtpote impẽse amara existens.

Gigarta, acinorum vuæ nuclei.

Gigarta. Acinorum vuæ semina.

Ex secũdo exiccantiũ sunt ordine: refrigerantium verò, primo. Omnibus autem ventris cum profluuio iunctis affectibus, impẽdiò cõferunt, vtpote quum acerbi appareant.

Gingidium.

Gingidium.

Gustu amarum & astringẽs quum sit, temperie calidum frigidúmq; videtur. Secundũ vtrãq; verò qualitatẽ desiccatorium est. Cæterũ porrò stomacho amicum existit.

Glaucium.

Glaucium.

Astringit cum quodam fastidio: tum adeò insigniter refrigerat, vt solũ sæpe erysipelata, si valentia nõ fuerint, curare posſit. Constat enim ex aquea terreáq; substantia, vtraq; frigida.

Glaux

Glaux herba.

Glaux herba.

Ex lacticiniis quum sit, calida quodammodo humidáq; fuerit.

Glechon, Pulegium.

Glechon. Pulegium.

Quandoquidem acris & subamara est, valde extenuat & calfacit. Quare & illita rubricat, & exvlcerat si diutius hæreat. Quinetiam humida, crassa, & lẽta, ex thorace & pulmone excreatu facilia facit, mensésq; mouet.

Glœos, strigmenta balneorum.

Glœos. Strigmenta.

Modicè emolliendi vim obtinet.

Glycyrrhiza, Dulcis radix.

Glycyrrhiza. Dulcis radix.

Similiter radici ipse succus, dulcis leuitérq; astringens existit. Proinde non modò asperæ arteriæ, sed vesicę etiam scabritiẽ lenire potest, idq; temperaturę mediocritate. Quare fuerit sanè natura eius familiaris nostræ temperaturæ. Cæterùm tepidam quandam caliditatẽ sortitur. Porrò quoniam temperie quoque est humidum, id quod modicè est dulce, iure sanè etiam siti congruens medicamentum est, nimirum modicè humidũ, humanáq; natura frigidius. Dioscorides ait, arefactæ radicis pollinem vnguibus oculorum mederi.

Dulcia modicè esse humida. Glycyrrhiza sitim leuat.

Glycysida, Pæonia.

Glycysida. Pæonia.

Radicem habet leuiter astringentẽ, cum quadam dulcedine: at si plusculũ dentibus mandas, acrimoniam item quampiam subamarã subesse percipies. Proinde mẽses ciet ex melicrato, amygdali pota quãtitate. Expurgat porrò etiã iecur obstructũ, & renes: ventrísq; sistit fluxiones, si in aliquo austero vino cocta sumatur. Est prĕterea omnino resiccatoria: quare ex collo pueris suspensa, meritò comitialẽ morbum persanat: idq; aut aliquem à se fluorem per infantuli inspirationẽ immittẽs, aut aërem assiduè mutãs, atq; alterum reddens. Nam hoc pacto sucus Cyrenaicus columellam phlegmone affectam iuuat: & melanthium frictũ palàm catarrhos & coryzas deficcat, si quis id in calidum linteum rarum liget, assiduéq; calorẽ ex eo per inspirationem in nares attrahat. Quinetiam si compluribus linis, & maximè marinæ purpurę, collo viperæ iniectis, illis viperam præfoces, eáq; postea cuiuspiam collo obvincias, mirificè profueris, tum paristhmiis, tum omnibus iis quę in collo expullulant. Pæonia itaq; & exiccat, & tenuiũ est partium: calfacit autem mediocriter.

Pæonia appensa comitialem morbum persanat. Cyrenaicus succus. Melanthium.

Vincula quib. præfocauerit viperam, cõferre tumoribus gutturis.

Gnaphalium.

Gnaphalium.

Folia eius modicè astringũt: quare ex aliquo vino austero dysentericis prosunt.

Gongilis, Rapum.

Gongilis. Rapum.

Gongilidis semen venerẽ excitat, vtpote spiritum flatuosum gignẽs. Sic & radix coctu difficilis est: inflátq; & semen generat.

Damasonium, Alisma.

Damasonium. Alisma.

Decoctum radicis eius calculos renũ comminuit. Quare abstersoriæ facultatis est particeps.

Daucus, Staphylinus.

Daucus. Staphylinus.

Domesticus esui aptior, sed imbecillior, acrẽ calidámq; facultatem sortitur: ac proinde etiam extenuat. Ac radix sanè flatuosum quid obtinet, ac venereũ. Semen autem, domestici quidem, & ipsum quandam ad Venerẽ ciendi potentiã possidet: agrestis verò planè flatu caret, ac proinde vrinam mensésq; ciet.

Dauci semen.

Dauci semen.

Adeò vehementer excalfacit, vt inter prima, tũ vrinã, tum mẽses provocet. Multùm etiam digerere per halitũ foris impositum valet. Ipsa verò herba, moderatè calida est, similémq; etiã vim obtinet, cæterùm infirmiorem.

Daphne arbor, Laurus.

Daphne. Laurus.

Huius folia calfaciunt & siccant vehementer: at fructus adhuc vehemẽtius. Radicis cortex minus quidem acris est & calidus, cæterũ plus amarus: habétq; etiã astrictionis nõnihil. Quamobrem & calculos confringit, & iecori prodest. Bibitur ex vino fragrãte trium obolorũ pondere.

Daphne herba, quam Alexandrinã appellãt.

Daphne herba.

Evidenter est calida, acris, & subamara, potáque tum vrinas, tum menses prolicit.

Chamædaphne.

Chamædaphne.

Persimilis quidẽ est viribus daphnæ Alexandrinæ: sicvti & quod daphnoides vocant.

Dictamnum.

Dictamnum.

Tenuiori essentia constat quàm pulegium, cętera illi simile. At pseudodictamnũ ad omnia imbecillius existit.

Dipsacos.

Dipsacos.

Dipsaci spinæ radix ex secundo ordine exiccatoria est, habétq; nonnihil & abstersorium.

Dorycnidion.

Dorycnidion.

Aquea excellit frigiditate. Quamobrẽ pauculum quidem soporem conciliat: plusculum verò sumptum, perimit.

Dracuntium, Dracunculus.

Dracuntium. Dracunculus.

Quiddã aro persimile obtinet, tum foliis, tum radice. Cæterũ illo acrius est, & amarius: ac proinde calfactorium magis, & tenuioribus partib. Habet etiam & astrictionem leuiculã. Radix omnia viscera expurgat, optimúmq; remediũ est contumaciũ vlcerum. Verùm exterget etiam cætera omnia quę extersionẽ desiderant. Folia prĕterea similem facultatẽ sortiuntur, ob idq; si sint viridia, recentia vulnera glutinãt. Fructus valentior est, non foliis tantùm, sed radice. Itaq; & cancros, & polypodas credũt eliquare. Succus eius quoq; vitia oculorum expurgat.

Dryopteris, Filicula.

Dryopteris. Filicula.

Dulcis, acris, amara, & in radice etiam acerba existit. Habet aũt facultatẽ putrefaciendi: proinde pilis glabram cutim efficit.

Drys, Quercus, Robur.

Drys. Quercus. Robur. Fagus. Ilex.

Exiccandi astringendíq; possidet facultatem, cum mediocri quadam tepidáq; caliditate. Cæterùm plus cæteris eius partibus astringit, quæ in trunci cortice membrana subest: tum quæ ipsius fructus cõvestit carnẽ. Quamobrẽ ad profluuiũ muliebre, sanguinis expuitiones, dysenterias, & diuturnos ventris fluxus esse credunt accõmodam. Valentius tamen astringunt fagus & ilex. Quarum plantarũ folia tenella illita non instrenuè deficcãt, necnon vulnera glutinãt. Eandem foliis vim habet & fructus roboris: eóq; Medici nonnulli vtuntur ad incipientes atq; crescentes phlegmonas.

Ebiscus, Althea, Agrestis malua.

Ebiscus. Althea. Malua syluestris.

Facultate digerendi, laxandi, phlegmone liberandi, mingẽdi, & concoquendi difficiles coctu affectus est prædita. Cæterùm & radix & semen quàm folia, & tenuiorum sunt partium, magisq;

exiocatoriam & extersoriam facultatē ostendūt, vt & vitiligines detergant, & semē renum calculos frangat. At radicis decoctum, ad dysenteriā, diarrhœā, & sanguinis reiectionem est aptum, quum nimirum etiam nonnihil astringat.

Ebenus.

Ebenus.

Ex iis lignis est, quę trita in aqua soluunt. Vis ei inest excalfaciendi, extergendi, & tenuiū partium. Quamobrē, quę pupillas offuscant, extergere creditur: miscetúrq; aliis ocularibus medicamentis.

Elæa, Olea.

Elea. Olea.

Oliuæ rami quantū habent astrictionis, tantę sunt frigiditatis participes. Fructus verò, si qdē ad vnguē maturuit, moderatè calidus est: sin immaturus, magis tum astringit, tum refrigerat.

Elæon, oleum.

Elaeon. Oleum.

Oleum quod ex oliuis exprimit, humectatorium esse, & moderatè calidum, iam suprà docuimus. Eiusmodi est, quod est dulcissimū. fitq; potissimum ex oliuis quas druppas appellant. Cæterùm quod omotribes & ompbacinum nuncupant, quale ab Hispania vehitur, id quantū in se habet astrictionis, tantum etiam illi inest frigiditatis. Porrò oleū vetus quod quidē ex dulci inveterato efficitur, & calidius est, & potentiorib. ad evaporandū viribus: quod verò ex crudo, id, dum reliquū quippiam seruauerit astrictionis, mistæ permanet facultatis: vbi verò illam prorsus abiecerit, reliquo evadit simile. Quinetiam quicunq; in præparando ramos iniiciunt, ij omphacino simile oleum efficiunt. Porrò quòd oleum lotū minimè omnium mordacitatem contineat, suprà etiam traditum est. Sunt autem varia oleorum genera: quibus sanè cicinum & tennius, & ad discutiendum potentius est, quàm simillimū oleo ex oliua vetusto. Raphaninum autem, cętera huic est simile, sed calidius tamen. At hoc etiam calidius sinapinum: cui simile est q̄d ex melanthio conficitur. Pugnāt cum istis myrtinum & sesaminum, tum quòd astringant, tum quòd crassarū sint partium. Mistæ facultatis est lentiscinum, terebinthinū, & mastichinum. Non enim tantùm emolliūt, sed & astringunt. Amygdalinum porrò amaritudinē exuperantem possidet, cęterùm cuiusdā astrictionis est particeps: non tamen caryinum, sed id vel maximè simplicis est digerendi facultatis. Calidius eo est laurinum, & hoc etiam magis, cedrinum. Proximum ei est q̄d ex nigra pice conficitur. Dadinum, minus quidem laurino calidū, verùm valētius desiccans. Hyoscyaminū verò mistæ facultatis est, emolliendi videlicet, ac refrigerādi. Oleum porrò cicinum, ventrem subducit. Hoc verò magis, q̄d fit ex Gnidio grano. Quod ex agresti oliua exprimit, extergit, simulq; astringit. Squalidissimum enī id est ex omni olei genere: & pòst, Istricum quoq;, deinceps illis Hispanum. Pinguissimum est Lybicum, & Cilicium: simul autem pingue & tenue, Sabinum. In medio comprehensorum omniū sunt, tum id quod per Cyclades insulas nascitur, tum quod per Græciam, Asiámq;. Etenim oleum pingue æstimatur viscositate: tenue verò, si pelluceat, si purū sit, si plurimū minima eius portione invngatur, si facilè à cuti cōbibatur. Omne autem oleum ꝓ cuiusq; iniectorū natura variari contingit.

Olei differentia.

Oleum lotum est minimè mordicans.

Oleum pingue, tenueq; qua ratione æstimetur.

Elatine.

Elatine.

Modicè tum refrigerat, tum astringit.

Elaphoboscos.

Excalfacit, & tenuiū est partium: ob idq; exiccat, maximè in secundo ordine.

Elenium, Enula campana.

Elenium. Enula campana.

Radix eius calida & sicca est cum recrementitio humore. Quare eclegmatis q̄ faciunt ad educendos crassos ex pectore succos, idoneè miscetur. Iuuat etiam ad rubrificādas partes vexatas frigidis diuturnísq; affectibus.

Elelisphacos, Saluia.

Elelisphacos. Saluia.

Evidenter excalfacit, ac leuiter subastringit.

Helleborus, Veratrum.

Helleborus. Veratrum.

Tam albus quàm niger helleborus extergentis calfacientísq; est potentiæ. Quamobrē ad alphos, lichenas, psoras, leprásq;, accōmodi sunt. Quinetiā niger si in fistulā callo induratā infundat duobus tribúsve diebus, callū detrahit. Dentibus prodest cum aceto colluentibus. Sunt aūt in tertio ordine excalfaciētium & desiccantium. Porrò niger gustu calidior est, cādidus amarior.

Helxine, quam Parthenium vocant.

Helxine. Parthenium.

Abstergit, constringitq; cum humiditate subfrigida: vnde phlegmonas incipiētes vsq; ad augmentum sanat, maximè si calidæ fuerint. Incipientibus etiam phygethlis cataplasmatis ritu illinitur: ad auriúmq; dolores phlegmonosos succus eius instillatus, sicvti ad paristhmia gargarizatus, conducit.

Helxine, quam cissampelon vocant.

Helxine altera. Cissampelos.

Digerendi obtinet facultatem.

Elymus, Meline, Panicum.

Elymus. Meline. Panicum.

Facultate pauci nutrimenti est, & exiccatoria. Sistit nonnihil ventris fluxus, vt milium. Si verò foris illinatur, exiccat atq; refrigerat.

Empetron.

Empetron.

Ad solas purgationes esse videtur commodū, bilem ac pituitam educens: iuuat tamen ad alia, gustu salsum existens.

Epithymum.

Epythymum.

Thymi facultatem habet, sed omnia efficacius. Exiccat & calfacit in tertio gradu.

Epimedium.

Epimedium.

Refrigerat moderatè, cum aquea humiditate. Vberibus illitū, surrecta ea seruare potest. Aiunt verò, si potu hauriatur, sterilitatem parere.

Epimelis, Pomus syluestris.

Epimelis. Pomus syluestris.

Fructus eius acerbus est, stomacho tamen ingratus, & capitis mouens dolores.

Erebinthus, Cicer.

Erebinthus. Cicer.

Legumen est flatuosum, copiosi nutrimēti, aluo mouendæ habile, ciendæ vrinæ idoneū, lacti & semini generando aptū. Prolicit verò & menses. Cæterùm quod arietinum dicitur, efficacius vrinam provocat: cuius decoctum renum calculos frangit. Reliquū erebinthorū genus eadem vi pollet, puta attrahendi, digerendi, incidendi, extergēdi. Sunt enim calidi & modicè sicci: participes itē amaritatis, cuius vi & lienē, & iecur, & renes expurgāt, psorásq;, & lepras, & lichenes extergunt, tum parotidas & testes induratos discutiunt, tum vlcera maligna cum melle sanant.

Erebinthus agrestis.

Cicer agreste.

Calidior & siccior domestico est, quantò & acrior & amarior existit.

Erice.

Erice.

Erice. Digerendi per halitum facultatẽ obtinet: sed præcipuè flore eius ac foliis utendum.

Herpyllus, Serpyllum.

Serpyllum. Herpyllus. Vsqueadeo calfacit, vt vrinas & menses moueat. Estq; & gustu admodum acre.

Erysimum.

Erysimum, Semen eius igneum est, & calfactorium. Vtile est cũ eclegmatis ad promouendas crassorũ ex pectore expuitiones. Quin & parotidas induratas, & duritias antiquas vberum & testiculorũ, iuuat: & vt Dioscorides ait, etiã occultos cãcros.

Erythrodanum, Rubia passiua.

Erythrodanon, Rubia tinctorum. Est autẽ tinctorũ rubia, radix acerba & amara: quare lienẽ, & iecur expurgat, & vrinas crassas, multas, & interdum sanguinolẽtas promouet. Quin & menses ciet, extergitq; mediocriter, Proinde vitiligines albas cum aceto illa iuuat.

Eupatorium.

Eupatorium. Tenuium est partiũ, incidendiq; & extergendi vim, citra manifestam caliditatẽ, obtinet: quocirca obstructiones iecoris aperit. Inest ei quędã etiam astrictio, per quam robur visceri addit.

Euphorbium.

Euphorbium. Vrentem & tenuiũ partium facultatẽ sortitur.

Ephemeron, Iris agrestis.

Ephemeron. Iris agrestis. Astringit quidem, estq; suauis odoris. Quare & repellit, & per halitum digerit. Non inefficaciter autem radix eius in dentium dolore colluit. At folia cocta in vino, phymatum augmento & statui congruunt.

Echinus herba.

Echinus herba Fructus eius acerbus est, atq; idcirco repellentis facultatis & exiccatorię. Vtuntur eo ad oculorum auriũmq; fluxiones.

Zeia, Spelta.

Zeia, Spelta. Vniuersa sua facultate, quodammodo in medio est tritici & hordei.

Zingiberis radix.

Zingiberis radix. Excalfacit, sed non primo statim occursu, velvti piper: vnde sanè & minus esse subtilium partium, quàm piper existimanda. Etenim illabotam quandam, & crassam retinere in se videtur humiditatem, quemadmodũ piper longũ. Quare diutius perseuerat quæ proficiscitur à zingibere, aut pipere longo caliditas, quàm quæ ab albo, aut nigro. Porrò vbi totum corpus celerrimè calfacere cõsilium est, ea tunc exhibẽda sunt, quæ & celerrimè à caloris nostri contactu incalescant, & prõpriſsimè vndequaq; ferantur. Verum vbi partẽ quamvis refrigeratam rècalfacere studemus, contrà agendum: nimirum quę tardè calescẽtia, plurimo tempore perdurẽt, ea prębendo. Cæterùm licet zingiber & piper * longum hac ratione à nigro pipere differant, non magna tamen est differentia. At nasturtium, napy, thapsia, & agrestium columbarũ stercus, matori tẽpore perfectè accẽduntur, & plurimo tempore perdurant.

Zythus.

Zythus. Non parum est acrior hordeo, succiq; praui, quum ex putredine oriatur. Est & flatuosus, ac partim acris & calidus: parte verò plurima frigidus, aqueus, acidus.

Zyme, Fermentum.

Zyme. Fermentum. Tenuiũ est partium, & mediocriter calidum; proinde citra molestiam quæ in profundo sunt extrahit & digerit. Particeps autem est aciditatis cuiusdam frigidæ, & caliditatis ex putredine natæ. Cui accedit ea quæ à sale est, * & quæ etiã à farinæ natura.

Hedyosmos, Mentha.

Hedyosmos. Mentha. Tam mentha, quàm calamintha, gustu acris, & facultate calida est, ex tertio calfacientiũ ordine. Infirmior tamẽ est mentha, & minus excalfacit: cæterùm mediocriter ad Venerem excitat: id quod omnibus accidit, quæ humiditatem semicoctam & flatuosam continent. At calamintha, *Calamintha.* quum valentius calfaciat & exiccet, habet etiam quiddam amarum in se, atq; acerbum. Quare illo quidem lumbricos perimit: acerbitate verò, si cum oxycrato bibatur, recentes sanguinis reiectiones reprimit. Substantia est, vt si qua alia herba, tenuium partium.

Hedysarum.

Hedysarum, Huius semen amarũ & subacerbum apparet: ob idque potum stomacho gratum existit, viscerúmq; obstructiones expurgat. Idem præstãt totius fruticis germina.

Hemerocalles.

Hemerocalles. Radicem habet lilij radici similem, & figura & viribus: prodéstq; vt illa, igni ambustis, nimirũ tum leuiter digerens, tum nihil astringens.

Hæmionitis.

Hæmionitis. Astrictionem simul & amaritudinẽ possidet. Quamobrẽ cum aceto pota lienosis auxilio est.

Erigeron.

Erigeron. Refrigerat & modicè digerit.

Eryngion.

Eryngion. Calore quidem est temperatũ, nõ paruam tñ siccitatem sortitur, consistentẽ in tenui essentia.

Thalietrum.

Thalietrum. Folia habet coriãdro similia: caulẽ crassitudine rutæ. Vis eis inest citra morsum exiccatoria. Itaq; vlcera inueterata ad cicatricem perducit.

Thapsia.

Thapsia. Acrẽ habet ac valẽtem excalfacientẽ facultatẽ cũ humiditate coniunctã. Quare ex alto violenter extrahit, & quod extraxit, digerit: celeriter tñ corrũpitur.

Thermus, Lupinus.

Thermus. Lupinus. Præmaceratus aqua, amaritudinẽ exuit, ediq; potest, sed nutrimentum fit crassi succi. Vbi verò natiua etiamnũ amaritas pmanet, extergendi, digerendiq; vim obtinet. Interficit autem lumbricos, tum illitus, tum addito melle linctus, tũ ex posca epotus. Quin & decoctũ eius lumbricos eiicere potest: tum etiã foris identidẽ perfusum, vitiligines, achoras, exanthemata, psoras, gangrænas, malignáq; vlcera, iuuat. Expurgat iecur & lienẽ cum ruta & pipere suauitatis gratia sumptũ. Elicit mẽses & fœtum cum myrrha & melle impositum. Lupinorũ porrò farina, etiam mordicatione digerit: nec liuida tãtùm, sed & chœradas & phymata curat, si in aceto, aut oxymelite, aut posca coquatur. *Lupinorum farina quib. morbis medeatur.*

Thermos agrios, Lupinus agrestis.

Lupinus agrestis. Amarior est, & ad omnia valẽtior domestico, eiusdem genere cum ipso facultatis.

Thlapsi.

Thlapsi. Semen eius facultatẽ acrẽ sortitur, adeò vt internos abscessus potũ disrumpat. Menses ciet, & fœtum enecat. Per sedem infusum sanguinolẽta

evacuãs ischiadibus prodest: evacuátq; supernè & infernè bilem oxybaphi mensura epotum.

Thridax, Lactuca.

Thridax. Lactuca.

Humida & frigida est, secundum aquæ fontanæ frigiditatē. Proinde ad calidas phlegmonas, & ad parua & leuia erysipelata, est cõmoda: prçterea restinguit sitim. At semen potum, geniturç profluuiũ cõhibet. Sic & agrestis lactucç semen. Cuius holeris colligitur succus, argemas & caligines purgans, inungíq; ad advstiones cum lacte muliebri solitus.

Lactuca semen genitura profluuium cohibet.

Thymum.

Thymum.

Incidit & calfacit vehemēter, ob idq; vrinam & mēses provocat, fœtum evellit, potum viscera expurgat, educēdis ex thorace & pulmone confert, ac deniq; excalfacit exiccátq; in tertio ordine.

Idæa radix.

Idaa radix.

Admodum gustu est acerba. Quare sanguinis effusiones, lienterias & dysenterias, mēsésq; fluētes supprimit, tum pota, tum etiã admota extrinsecus.

Ixos, Viscum.

Ixos. Viscum.

Ex plurima aërea & aquea, paucissima terrena substãtia constat. Quare ex alto humores extrahit, eósq; diffundit & digerit. Tempus autem vt calfiat postulat.

Ios, Viola.

Ios. Viola.

Violæ folia aqueã & subfrigidam substantiã superantē possident. Proinde tum per se, tum cũ polenta illita, calidas phlegmonas mitigant. Imponuntur & ori ventriculi æstuanti, & oculis.

Hippuris, Cauda equina.

Hippuris. Cauda equina

Astringentē cum amaritudine facultatē possidet, ac proinde valenter exiccantē, sed citra morsum. Itaq; vulnera etiam maxima glutinat, vel si persectos esse neruos contigerit. Præterea vocatàs enterocelas glutinat: necnon sanguinis reiectiones, fluētes menses, dysenterias, cæterósq; alui fluxus coërcet. Succus verò eius prodest sanguinis eruptioni per nares, & fluxui obnoxiis in ventre passionibus, ex austerorũ vinorum quopiam epotus: ac si febre teneantur, ex aqua.

Hippomarathrum.

Hippomarathrum.

Vnà cum fœniculo & de ipso disseremus.

Isatis.

Isatis.

Domestica quidem qua vtũtur tinctores, facultatis est valenter exiccãtis, nondũ tamē mordentis: est enim simul amara & astringēs. Proinde magna vulnera corporum durorũ glutinat: & sanguinis profluuio laborãtibus partibus vtiliter illinitur: tumores laxos mirificè digerit, simul ac reprimit, & adversus omnia maligna vlcera mirabiliter resistit. At isatis syluestris manifestè iam acre quiddam, tum gustu, tum actione præfert. Proinde q̃ domestica magis desiccãs, valentius etiã putredinibus obsistit: ad cætera iam comprehensa deterior.

Isopyron, Phasiolon.

Phasiolon. Isopyron.

Semen haber amarũm & subacerbum. Extergit itaq; & incîdit humores crassos, cum hoc vt corpora contrahat, cõstringátq;. Quare excreationibus pectoris confert, & iecur expurgat, creditúrq; iuuare hæmoptoicos.

Itea, Salix.

Itea. Salix.

Salicis foliis ad cruenti vulneris glutinationē vti possis. Verũ floribus eius maximè propè omnes vtuntur ad exiccãtis emplastri præparationem. Est enim vis eorũ ita desiccatoria, vt morsu abstineat. Habet verò etiã quandam astrictionem. Porrò succus expressus medicamen exiccatoriũ existit, expérsq; mordacitatis. Nec eñ invenias aliquod medicamen ad plures res vtilius eo, quod citra mordacitatē exiccat. Arboris cortex similē facultatē obtinet, tum floribus, tum foliis, nisi quòd tēperaturæ siccioris existat, velvti omnes cortices. Etenĩ cinere corticis maceratoq; in aceto, nonnulli callos atq; myrmecias tollũt.

Salicis corticis cinere macerato in aceto, callos atq; myrmecias extern.

GALENI PERGAMENI de simplicium medicamentorum facultatibus, lib. VII.

Calamintha, Nepita.

Calamintha. Nepita.

Essentia quidē est tenui, temperie autem calida & sicca, quodammodo in tertio ordine. Est eñ acris gustu, paulúmq; amaritudinis obtinet. Extrinsecus admota, primùm quidem valde excalfacit & mordicat, cutémq; exvrgit: postremò etiam vlcus efficit. In corpus autē intrò assumpta, tum ipsa per sese sicca, tum etiã cum melicrato, perspicuò calfacit, atq; sudores ciet, omnéq; corpus tũ digerit, tum exiccat. Idcirco ea contra rigores repetētes per circuitum nõnulli vtunt, sicvti & contra ischiadicos morbos: trahit enim quæ in profundo hærent ad superficiem, totúmq; adeò articulum excalfacit, & cutem non obscurè advrit, mensésq; tum epota, tum apposita, admodũ efficaciter provocat, ac deniq; elephantiacis etiam probè auxiliatur. Prçterea cicatricibus atris candorem restituit, & sugillata digerit. Præstat autem in huiusmodi, vbi in vino decoxerimus, ipsam emplastri ritu apponere, & viridem magis quàm siccam. At sicca, ad venenatarum bestiarum morsus assumitur: velvti etiã cauteria, & quæcunq; medicamenta calida sunt & acria. Succus eius aut infusus, aut epotus, ascaridas, lumbricos, & auriũ vermes enecat. Sic & conceptum interimit, eiicitq;. Igitur incidendi quidem ei vis adest, ob calorem, tenuitatem, amaritudinem: abstergēdi verò, propter solam amaritudinem. Quare asthmaticis atque ictericis convenit. Ad omnia tamen dicta, montana efficacior existit.

Calamus odoratus.

Calamus odoratus.

Leuiculam quandã astrictionem, ac minimã acrimoniam possidet. Siquidē magna ex parte essentia quidem eius terrena est, & aëria: temperies autem, calida & sicca in secundo excessu, nisi q; valentius desiccat. Porrò moderatè monet vrinam: ac facultatib. quæ iecori stomachóq; imponuntur, necnon iis fomentis quę inflammato vtero, aut mouendis menstruis administrantur, commodissimè potest misceri.

Calamus phragmites, Canna.

Calamus phragmites. Canna.

Radix eius cum bulbis, aculeos stipitésq; infixos extrahere ex alto traditur. Etenim abstergētem, minimeq; acrem facultatem sortitur, quemadmodum & ipsa folia. Cortex verò cõbustus, admodum tenuium partium & digerentis facultatis efficitur, cum nonnulla abstersione, vt exiccet & calfaciat tertio quodammodo ordine. Cæterum eius flos est vitãdus. Nam si in aures incidat, adeò tenaciter hærens affigitur, vt avelli nõ possit, auditúmq; vitiat.

Calami flos vitiat auditum.

Canca-

Cancanus, Cacalia.

Cancanum. Cacalia.

Radix cancani, crassam, empl et ticámque & exiccantẽ habet essentiam, sed moderatius exper tem. Quare macerata vino, sicvti tragacãtha, & lincta, aut cõmansa, arteriæ asperitates sanat.

Cannabis.

Cannabis semen.

Cannabis semẽ adeò flatus discutit exiccátque, vt si largius edatur, genituram absumat.

Capnios, Fumaria.

Capnios. Fumaria.

Acris, amaræ, & acerbæ qualitatis est particeps. Quamobrẽ vrinã biliosam, multámque prouocat: sanátque tum obstructiones, tum imbecillitates iecinoris. Succus eius oculorũ aciem acuit, nõ parũ trahens lachrymarũ, velvti ipse fumus.

Capparis.

Capparis radicis cortex vincentẽ habet qualitatem amaram, proximam acrem, deinde acerbam. ob idque pugnantibus facultatibus constat: quippe abstergere, purgare, incidere, potest amaritudine: excalfacere, incidere, digerere, acrimonia: contrahere, densare, astringere, acerbitate. Quare lienes induratos, si quid aliud, maximè potest iuuare, tum foris medicamentis quæ illinuntur admistus, tum intra corpus assumptus, siue decoctus in aceto oxymeliteve, siue cõtusus atque illis permistus: cùm nimirũ crassos lentósque humores apertè hoc pacto sumptus euacuet: nec eos tantũ per vrinas, sed per ventrem etiam sæpe sanguinolentos defert: vnde & lienes adiuti sunt, & coxarum dolores. Quinetiam menses promouet, ex capite purgat, auxiliatur ruptis atque cõvulsis, necnõ malignis vlceribus, cataplasmatis modo impositus. Præterea dentium dolores adiuuat, interim cum aceto coctus, interim cum vino, sæpe solus dẽtibus mansus. Ad hæc vitiligines cum aceto detrahit, & chœradas, & duros tumores digerit, idoneis ad eas medicamentis mistus. Radicis cortici fructus proportione respondet, nisi quòd ad omnia sit imbecillior. Imò & folia, & caules similem etiã vim obtinent. Admiscemus tamen illis aliquid, quod eorum vehementiam obtundat. Nec mirum est, quòd auriũ vermes sua perimant amaritudine.

Capparis radicis cortex intus & foris adhibitus, quæ molia-tur.

Capparis fructus & folia.

Cardamum, Nasturtium.

Cardamum. Nasturtium.

Nasturtij semen advrentis facultatis est particeps, velvti napy. Proinde omnia quę rubrificationem postulant, eo excalfaciũt. Miscetur quoque remediis quæ exhibentur asthmaticis, tanquam valenter crassos succos incidere valeat. Porrò & herba arefacta, semini similem facultatem sortitur. Nam quæ humida est & viridis, multis numeris inferiorem.

Cardamomum.

Cardamomũ.

Quantò suauius magisque fragrans nasturtio est, tantò & imbecillior ei calida facultas inest. Nec enim vlcerare est idoneum. Habet autẽ adiunctũ quiddam amaritudinis, qua lumbricos interficit: & cum aceto valenter psoras detergit.

Caron.

Caron.

Cari semẽ calfacit & exiccat tertio quodãmodo ordine, moderatè acrẽ possidens qualitatẽ. Itaque & flatus extinguit, & vrinas ciet, tum semẽ, tum planta.

Casia.

Casia.

Exiccat & calfacit tertio quodammodo ordine: sed & tenuiũ admodum partium est, habétque acrimoniæ plurimum, ac leuiter nonnihil astringens. Incidit itaque simul & digerit, robúrque instrumentis addit. Quare mensibus est mouendis idonea, vbi à copia simul & crassitudine illi suppressi fuerint.

Carya, Nuces.

Carya. Nuces.

Arbor tum in foliis, tum in germinibus astrictionem quandam possidet, cæterũ evidentem multámque in nucis putamine recenti pariter & sicco. Eius autem succo expresso, ac melle decocto, nos vice stomatici medicaminis vtimur. Oleum quod ex fructu elicitur inueterato, admodum per halitum digerit. Quare nõnulli eo gangrænas, carbunculos, & ægylopas sanant. Sunt qui ad neruorum vulnera vtantur. Cæterũ si recens sit, astringentis nõnihil qualitatis obtinet. Nucleus arefactus & vitus, tenuium partium & exiccatoriũ citra morsum est medicamẽ. At pontica nux, quam λεπτοκάρυον & avellanã appellant, plus habet essentiæ terrestris ac frigidæ. Itaque anterior tum cortex, tum planta, tum fructus apparet.

Nux pontica. Avellana.

Caucalis.

Caucalis.

Excalfacit & deficcat. Præterea vrinam ciet, muriáque ad repositionem conditur.

Carpesium.

Carpesium.

Simile est valerianę, tum gustu, tum facultate: sed plus habet tenuitatis. Proinde magis ea viscerum obstructiones extergit, vrinam mouet, renésque calculis degrauatos expurgat.

Cenchrum, Milium.

Cenchrum. Milium.

Primo ordine refrigerat. Exiccat verò tertio exoluto, aut certè secundo intenso. Paululum etiam tenuitatis sortitur. Quibus de causis inter omnia frumentaria edulia minimum nutrimẽti largitur. Ventrem tamen deficcat, forísque admotum in sacculis, idoneum fomentum est iis, quæ citra morsum exiccari postulant.

Cedrus.

Cedrus.

Cedrus specie est duplex: altera fruticosa iuniperoa similis: altera arbor non exigua. Vtraque est calidæ siccǽque temperaturæ tertij quodãmodo ordinis secundũ vtrunque. Cæterũ cedrea (vocatur ita cedri oleum) quartum etiam ordinem attigisse videtur, admodum calida & tenuiũ partium. Quare mollem viuentiũ carnem promptè citráque dolorem putrefacit. Nam mortuorũ corpora exiccat, simúlque à corruptione tuetur, vtpote humiditates eorũ depascens, at solida haudquaquã attingens corpora. Nec mirum videri debet, si cùm tanta vi polleat, lendes, pediculos, tineas, auriũque vermes interficere valeat: tum fœtum viuentem quidem interimat, extinctum autem eiiciat: quẽadmodũ & ipsum semẽ, si coëundi tempore, pudendo ea circumlinatur. Proinde partui adversum est medicamen. Quod etiã dentium foraminibus instillatũ, eos & confringit, et à dolore liberat. Extenuat quoque oculorũ cicatrices, & visus hebetudini ab humorũ crassitudine ortæ medetur. Vtuntur autem ea plebei, cùm ad vulnera ouibus inter tondendum à forfice illata, tum etiam contra ipsarum scabiem & ricinos, quos κρότωνας vocant. At fructus moderatiores existunt, adeò vt comedi possint. Quanquam si liberalius vtare, capiti dolorem inferunt, ardorémque ac morsum in ventre percipies.

Cedrea.

Cedri fructus.

Centaurium maius.

Centaurium maius. Radix eius gustui acris simulq; astringens apparet, cum leuicula quadam dulcedine. Quod verò ad actiones pertinet, menses prouocat, viuum fœtū extinguit, extinctúmq; propellit. Præterea vlcera glutinat, sanguinémq; reiicientibus prodest. Exhibentur autem eius binæ drachmę, febrientibus quidem cum aqua: febri verò liberis, cum vino. Quin etiam ruptis, conuulsis, dyspnœæ, inueteratęq; tussi est auxilio. Eadem quæ radix, & succus ipsius præstat.

Centaurium minus.

Centaurium minus. Huius radix planè inefficax est: at caulis & folia, & flores, vtiliora sunt. Vincit enim in eis qualitas amara, paululum habēs & astrictionis: ob idq; admodum exiccatorium est medicamen, expers mordacitatis. Vlcera itaq; magna herbæ ipsius recentis illitu glutinātur: & vetusta, quæq; ęgrè ad cicatricem perduci queunt, cicatrice obducuntur. Arefacta verò glutinatoriis & deficcatoriis miscetur facultatibus. Miscetur etiā iis quæ rheumaticis medentur affectibus. In quibus ea medicamina præstantissima sunt, quæ vehementer desiccantia cum quadam astrictione nullam habent mordacitatē. Decoctum herbæ quidam infundūt ischiadicis, ceu biliosa & crassa extrahēs: nam & talia purgat. Succus eius prę ter dicta, cum melle oculis illinitur, mensésq; & fœtum euocat. Iecinoris quoq; obstructiones oprimè aperit, bonúmq; durato lieni est remediū, & impositum foris, & bibitum.

Cerasia.

Cerasia. Quæ dulcia sunt, magis aluū subducunt, sed minus grata stomacho sunt. Austera verò, contrario modo. At acida, pituitosis excrementosisq; stomachis sunt idonea. Siquidem austeris magis exiccant, & nonnihil etiā incidunt. Ipsius *Cerasi gummi.* arboris gūmi, arterias asperas lenit, calculisq; vexatos adiuuat. Ceratonia.

Ceratonia. Exiccantis astringentísque facultatis est, tum arbor ipsa, tum fructus. Qui quidem si sumatur humidus, magis ventrem subducit: si autem siccus, magis eundem sistit.

Cestrum, Betonica, Psychrotrophon.

Cestrum. Betonica. Psychrotrophon. Vim habet incidendi, vt gustus indicat: est enim subacris & amariuscula. Quare calculos renum frangit: pulmonem, pectus, & iecur expurgat: menses promouet: comitialibus prodest: ruptaconuulsáq; curat, omnibúsq; bestiarum morsibus illita auxiliatur. Postremò acidum ructantibus & ischiadicis, bibita prodest.

Cecis, Galla.

Cecis. Galla. Quæ omphacitis dicitur, admotū acerbum est medicamen, pleraq; sui parte essentię terrenę & frigidæ, per quā desiccat, repercutitq; fluxiones. Esto verò tertij in desiccando, secūdi autem in refrigerando ordinis. Altera autem galla, flaua illa & magna, laxáq;, & ipsa desiccat quidem, sed tantò minus, quantò minus acerbæ qualitatis est particeps. Cocta itaq; ipsa per se in aqua, aut si magis astringere vis, in vino aliquo austero, ac dein trita, cataplasma est non instrenuum sedi inflammatę, procidentiq;. Gallæ combustæ, extinctæq; in aceto aut vino, sanguinis reprimēdi facultatem acquirunt.

Cera.

Cera. Inter primas quatuor qualitates mediū quodammodo obtinet. Habet verò quiddam crassæ essentiæ & emplasticum. Quamobrem aliorum medicamentorum materia existit. Ipsa autem per se ex genere fuerit debiliter cōcoquentium. Habet tamen quiddam digerentis, calidæq; potentiæ, quæ plurima melli inerat.

Cici, Ricinus.

Cici. Ricinus. Vt fructus eius expurgat, detergit, & digerit, sic etiā foliū, sed vndequaq; debilius. Oleum quod ex semine conficitur, calidius atq; tenuius est, quàm cōmune oleum, ac proinde potentius digerit.

Cinnamomum.

Cinnamomū. Summè tenuiū est partiū, atq; ex tertio ordine calfacientiū. Nihil autem æquè desiccat, eorum quæ pariter calfaciūt, propter tenuitatē essentię.
Cinnamomu. At Cinnamomis, velvti imbecillū est cinnamomum. Circæa.

Circæa. Dioscorides ait radicem eius ex vino dulci potam, secūdas purgare. Est enim boni odoris, & calfactoria. Semen autē eius in sorbitione exhibitum, ad lactis generationem conducit.

Cisthus.

Cisthus. Frutex astringens est. Folia eius & parua germina trita adeò desiccant astringūtq;, vt vlcera glutinare valeant. Sed flores efficaciores sunt, adeò vt cum vino poti dysenterias, ventris imbecillitates, fluxúsq; & humiditates persanent. Cataplasmatis ritu illiti, vlcerū putredinosa iuuāt. Desiccant enim secūdo excessu. Hypocistis mul- *Hypocistis.* tò est magis astrictoria quàm folia, admodū efficax remedium ad omnes fluxionum affectus. Quin si quam partem roborare consiliū sit, quæ videlicet plusculo humore exoluta fuerit, robur ac firmitudinē illi haud segniter addit. Quo nomine antidoto ex viperis inditur.

Cisthos, Ladanum.

Cisthos. Ladanum. Primo excessu medicamen est quodammodo completè calidum, ita vt secundum attingat; habens etiā astrictionis nōnihil. Est præterea substantia tenui, & emolliens, necnon moderatè digerens, concoquensq;. Peculiariter igitur ad vteri vitia est aptum. Diffluentes tamen capillos retinet. Cæterùm alopecias & ophthalmias sanare nō potest, quòd hi affectus valentiora medicamenta desiderent.

Cissos, Hedera.

Cissos. Hedera. Ex contrariis facultatibus cōstat. Habet enim quiddā astringentis substantiæ, quæ terrea & frigida existit. habetq; nonnihil acris, quam calidā esse vel gustus comprobat: pręterea si viridis sit, obtinet etiam quandam aqueam & tepidam. Viridia igitur folia in vino decocta, grandia vlcera glutinant, malignáq; ad sanitatē reducunt. Igne factas exulcerationes cicatrice obfirmant: cum aceto decocta lienosis opitulantur. Flores autē quodammodo validiores sunt. Succus medicamen est errhinon: vetustas aurium fluxiones sanat, necnon vetera vlcera tum aurium, tum nariū. Lachryma hederæ perimit lendes, pilisq; nudat. Adeò quippe est calida, vt etiā obscurè adurat. Clinopodium.

Clinopodium. Calfacit simulq; siccat in tertio ordine, estq; subtilium partium.

Clematis

Clematis.

Clematis. Huius folia acrem & advrentẽ obtinent facultatem, adeò vt lepras excorient. Fuerit itaq; in quarti ordinis excalfacientiũ initio. Dicitur etiã Clematis illa herba, quam nonnulli polygonoidem appellant: quæ tantùm abest vt exulceret, vt profluuiis & dysenteriis cum vino pota auxilietur; mansáq; dentium dolores mitiget, ac deniq; doloribus vteri in pesso admota sit vsui.

Cnicos.

Cnicos. Cnici semine duntaxat ad purgationes vtimur. Estq; tertij ordinis excalfacientium, si quis foris eo vti volet.

Coccus cnidius, Granum gnidium.

Coccus cnidius. Et ipsum quoq; purgat, sed acris est, advrentísq; facultatis.

Coccus baphicus, Granum tinctorium.

Coccus baphicus. Granũ tinctorium. Astringentẽ simúlq; amarã possidet qualitatem. Vtraq; sine morsu desiccat. Proinde ad ingẽtia vulnera cõgruit, & ad neruorũ vulnerationes.

Coccymelea, Prunus.

Coccymelea. Prunus. Pruni fructus ventrem subducit, recens quidem plus, aridus minus. Minus tamen subductiua sunt Damascena pruna iis quę ex Iberia advehuntur. Quin & ipsæ arbores fructibus proportione respondẽt. Porrò quorum in germinibus astrictio quædã manifesta inesse apparet, iis decoctis phlegmonæ in columella aut tonsillis cõsistentes idoneè colluuntur. Iam verò agrestium fructus, evidenter est astrictorius, ventrémq; sistit.

Colla, Gluten.

Colla. Gluten. Gluten quod ad libros pręparant ex similagine & garo, emplasticæ, concoctoriæq; facultatis existit.

Colocynthe, Cucurbita.

Colocynthe. Cucurbita. Humida & frigida est in secũdo ordine. Quare succus eius rosaceo mistus, auriũ dolori contracto ex phlegmone, est vtilis. Præterea restinguit sitim.

Colocynthis.

Colocynthis. Gustu amara est, vehementérq; purgatoria facultate prædita. Ipsius virentis succus intritus, ischiadicis prodest.

Comarus, Arbutus: cuius fructus Vnedo.

Comarus. Arbutus. Vnedo. Fructus vnà cum arbore acerbus est. Est autem hic & infensus stomacho, & capiti dolorem concilians.

Commi, Gummi.

Commi. Gummi. Lachryma est concreta in truncis arborum ipsam ꝓducentiũ: éstq; exiccatoriæ & emplasticæ facultatis, asperitatibúsq; medetur.

Conia, Lixiuium.

Conia. Lixiuium. Omnium maximè absterforiũ exiccatoriúmq; est, quod ex cinere ficus & tithymalorum efficitur: ferèq; putrefacientis est facultatis.

Conyza.

Conyza. Conyza & maior & minor adsimilis sunt tũ temperaturæ, tum facultatis: gustu amaræ & acres. Luculenter autem excalfaciunt, siue quis sola cum teneris ramulis parti infricet, siue vbi oleo incoxerit, eo vtatur. Siquidẽ rigores per circuitum redeuntes, sanare tale oleũ videtur. Consimilis quoq; flores sunt facultatis. Quos quidem nonnulli ex vino propinant, ad educendos menses, atq; pellendũ fœtum. Est & tertium conyzæ genus in locis humidioribus nascẽs, vtrisq; illis graueolentius & imbecillius. At primę memoratæ calfaciunt & siccant in tertio ordine.

Coriannon, Corion, Coriandrum.

Coriannon. Corion. Coriandrum. Hanc herbam refrigeratoriam esse Dioscorides prodidit, quòd mista pani aut polentæ, illitáq;, erysipelas curet. Quanquam certè exactum aliquod erysipelas, quod vtiq; inflammatũ est, & flauum, haud vnq̃ à tali cataplasmate persanabitur: sed illud tantùm quod refrigeratum iam fuerit. Coriandrum itaq; ex contrariis facultatibus constat, plurimum habens essentiæ amaræ, quæ tenuium partium est & terrena. Nec parum etiam aqueæ humiditatis obtinet, quæ tepentia est facultatis. His adiunctum est quoq; astrictionis pauxillum. Quòd autem longè à refrigeratione absit coriandrum, hinc constat, quòd chœradas siue strumas, cum lomento discutiat: id quod nullum refrigerãtium medicamentorum facere est aptum.

Coronopus.

Coronopus. Coronopodis radix cœliacis prodesse creditur manducata.

Costus.

Costus. Leuiculam planè amaram, plurimam autẽ acrem & calidam in se qualitatẽ simul & facultatẽ obtinet, adeò vt etiam exulceret. Quare in quibus excalfacere partem quãvis, aut ex alto in superficiem extrahere quippiam est opus, ad costũ confugit. Eadem de causa vrinas mensésq; provocat: & ad rupta, convulsa, & laterum dolores congruit. Porrò ob amaritudinem quæ illi inest, latos lumbricos enecat, maculásq; à sole contractas exterit, illitus cũ aqua aut melle. Inest item flatuosa quædam illi temperiei humiditas, per quam & venerem excitat cum vino mulso.

Cotyledon, Vmbilicus Veneris.

Cotyledon. Vmbilicus Veneris. Humidam, subfrigidam, obscurè astringentẽ, ac leuiter amaram obtinet facultatem. Vnde refrigerat, repercutit, abstergit, & discutit. Itaque phlegmonas erysipelatodes, & erysipelata phlegmonode persanat: æstuantiq; vẽtriculo cõmodissimum cataplasma existit.

Crania, Cornus.

Crania. Cornus. Fructus eius admodum acerbus est, esuiq; aptus: proinde valenter aluum restringit, quemadmodum & mespila. Folia quoque & germina peracerba sunt gustui, valentérq; desiccant. Itaq; maxima vulnera glutinare possunt, potissimũq; durorum corporum.

Crambe, Brassica esculenta.

Crambe. Brasica esculenta. Desiccandi vim habet, tum esa, tum foris imposita: non tamen admodum acrem. Pręterea & vulnera glutinat, & maligna vlcera sanat, phlegmonásq; iam induratas, atque ægrè solubiles, necnõ erysipelata id genus, epinyctidásq; & herpetes curat. Habet quiddam etiam in se abstersorium, quo lepras elicit. Porrò semen eius potũ, amarum cùm sit, lumbricos perimit. Eadem facultate ephelidas, lentes, & quæcunq; modicam abstersionem postulant, adiuuat. Cineres cauliũ brassicæ desiccant vsqueadeo, vt causticæ facultatis participes esse videant. Quibus sanè cũ adipe mistis, cõtra inveteratos laterũ dolores vtuntur. Sic nãq; valenter digerẽs pharmacũ reddit.

Crambe agria, Brassica agrestis.

Brasica agrestis. Calidior sicciórq; & amarior q̃ domestica est: quamobrem nec citra noxam intra corpus su-

mitur. Extergit autem & digerit quàm domestica etiam valentius.

Crambe thalattia, Brassica marina.

Brassica marina. Non solũ aluũ deiicit, subsalsa & subamara existens, sed etiã est ad externos corporis vsus idonea.

Cratægonos.

Cratægonos. Fructus eius & acris gustanti est, & vtenti frigidus, similis milio.

Crethmon.

Crethmon. Gustantibus salsum est, cum paucula amaritudine: quamobrẽ vis eius est exiccatoria & abstersoria.

Crithe, Hordeum.

Crithe. Hordeum. Primi est ordinis in exiccãdo & refrigerãdo. Habet etiam abstersionis pauxillũ. Præstat in cibo fabis, quòd flatuosam naturam exuat. Quantuncunq; enim fabas coxeris, flatuosa semper illis natura remanet. Sunt quippe crassioris essentiæ quàm hordeũ, ob idq; eo plus etiam alunt. At polenta multò plus hordeo deficcat.

Crimnon.

Crimnon. Plus nutrit quàm polenta, sed ægrius concoquitur. Sorbino quæ ex eo conficitur, si ex zea fiat, leuiter ventrem sistit.

Crinos Lilium.

Crinos. Lilium. Lilij flos temperaturã mistã obtinet, partim ex tenui, partim ex terrena essentia, partim ex aquea, eaq; tẽperata. Quare quod ex eo conficitur oleum, digerẽdi, emolliendiq; citra morsum facultatem sortitur: vnde fit, vt vteri sit duritiebus aptissimũ. Porrò radix foliaq; per se trita, desiccant, abstergunt, & digerunt moderatè. Proinde quoq; ambustis competũt. Radicem ergo tostam, ac dein rosaceo contritam, ambustis quoad obducatur cicatrix, imponunt: cùm sit etiam vlcerum aliorum remedium. Emollit præterea vteros, mensesq; provocat. Cæterũ cùm aut vitiligines, aut psoram, aut lepram, aut achoras, aut aliquid id genus extergere volumus, cõmiscemus illi aliquod aliorum medicaminum validius extergentium, cuiusmodi est mel. Imposuimus verò etiam quandoq; & foliorũ succũ cum melle & aceto coctum. Eratq; respectu vtriusq;, portio ipsius succi quincupla. Atq; ita cõficiebatur insigne medicamentũ ad omnia vlcera, quæ exiccari absq; morsu postulant.

Crocodilion.

Crocodilion. Crocodilij semen acre est, atq; odoratum, vrinam mensesq; ciens: itaq; facultatem habet calidam, digerentem, & exiccantem. Succus tum caulis, tum seminis, vt quæ similis sint facultatis, nephriticos adiuuat. Radix pectoris excreationibus valenter conducit. Trahit verò etiam per nares sanguinem.

Crocus.

Crocus. Secundi quidem est ordinis excalfacientium, primi verò exiccantium. Proinde concoquendi quoq; vim obtinet, adiuuante etiam ad id, quadam exigua astrictione.

Crommyon, Cæpa.

Crommyon. Cæpa. Cæpa ex quarto est ordine excalfacientium. Essentia eius potius crassarum est partium. Vnde etiam hæmorrhoidas aperit, tum apposita, tũ cùm aceto inuncta. In sole alphos abstergit, tum alopeciis attrita pilos halcyonio citius restituit. Succus eius iis qui suffusi sunt, aut aciẽ oculorum obtusam præ crassitudine humorum habent, inunctus prodest. Ob huius temperaturã tota cæpa flatuosa est, manducata. Itaq; quæ temperie sicciore sunt, minus flatuum generant.

Cyamos, Faba.

Cyamos. Faba. Mediocriter exiccat, refrigeratq;. At caro eius paulùm quoq; abstergentis facultatis continet: sicuti putamen nonnihil adstringẽtis. Porrò vt edulium, flatulenta est, & coctu difficilis, si quid aliud: excreationibus ex pectore & pulmone idonea. Vt medicamẽtum verò, foris imposita, desiccat innoxiè. In podagricis ea sæpenumero vsi sumus ex aqua decocta, & item adipi suillo admista. Ad neruorum tum contusiones, tum vulnera, farinam eius cum oxymelite imposuimus. Ad eos quos ex ictu iam occupauerat phlegmone, cum polenta. Sed & testium & vberũ aptum est cataplasma. Quo quidem & lac ipsum extinguitur, & puerorum pubes farina fabacea illita, plurimo tempore glabra permanet.

Cyclaminus, Rapum, Tuber terræ.

Cyclaminus. Rapum. Tuber terræ. Abstergit, incidit, ora venarum aperit, attrahit, & digerit. Succus eius hæmorrhoidas reserat, violenterq; ad secessum provocat, in floccis appositus. Sic etiam facultatibus phymata, strumas, aliasq; durities digerentibus cõmiscetur: ac suffusis cum melle illitus cõpetit. Ad hæc per nares expurgat. Adeò vehemẽs eius facultas est, vt abdomine illito, subducat aluũ; & fœtũ perimat. Tota autem radix succo imbecillior est, quanquam & ipsa vehemens satis. Nam & menses siue epota, siue apposita, evocat & aurigini prodest. Modus eius bibendi est drachmarum trium siue cum melicrato, siue cum passo. Cutẽ detergit, ac tũ alopecias, ephelidas, omniaq; exanthemata curat: necnon auxilio est lieni indurato. Fructus etiam alterius cyclamini, quã nõnulli cyssanthemon nominant, cum vino pluribus diebus potus, sanat lienem, vrinas mouẽs, atq; aluum subducens. Locos quoq; eiicit, atq; asthmaticis auxiliatur. Qualitas eius gustui acris est & sublenta.

Cyssanthemon.

Cyminum, Cuminum.

Cyminum. Cuminum. Cymini semen calfacit in tertio ordine: vrinã mouet, extinguitq; flatus.

Cynosbatus, Sentis canis.

Cynosbatus. Sentis canis. Huius fruticis fructus nõ segniter astrictorius est, folia verò mediocriter. Lanugo fructus, arteriam vitiat.

Cyparissus, Cupressus.

Cyparissus. Cupressus. Cupressi folia, germina, pilulæ recẽtes et molles, magna vlcera glutinãt in duris corporibus. Quare resiccandi vim habent absq; insigni acrimonia aut calore. Tãta enim ei acrimonia inest, caliditasq;, quanta satis sit deducendæ in altum acerbitati. Proinde in alto latẽtes in flaccidis putrescentibusq; affectibus humiditates, innoxiè depascit & populatur. Sic enterocœlicos iuuat, exiccãs, robúrq; addens corporis partibus præ humiditate laxans. Quidam ea vtuntur ad carbunculos, herpetesq; polentæ miscentes. Sunt qui ad erysipelata vtantur.

Cyperus, Iuncus quadratus.

Cyperus. Iuncus quadratus. Cyperi radices excalfaciunt pariter & siccant absq; mordacitate. Itaq; vlcerib. inveteratis mirificè

rificè prosunt. Habent etiā quippiā astringens: quapropter vlceribus item oris cōveniūt. Quin & incidendi vim quampiam illis inesse testificādum est, qua & calculos exterunt, & vrinā menséscꝗ prouocant.

Cypros.

Cypros. Huius arboris folia summéqꝫ germina habēt in se quiddā digerēs cum aquea substantia modicè calida: habéntqꝫ & astrictionem quandam ex terrena substantia frigida. Itaqꝫ eorum decocto quidam ambusta fouent, necnō igneas phlegmonas, carbunculósqꝫ. Nam absqꝫ molestiis siccant. Sed sponte ortis in ore vlceribus commansa folia commodissima sunt.

Cytisus.

Cytisus. Cytisi folia digerendi facultatem obtinent, aqueæ & temperatæ mistam, vt malua.

Conion, Cicuta.

Conion. Cicuta. Quòd extremè sanè refrigeret, omnes norūt.

Conos.

Conos. Strobilus. Cocalus. Coni fructus, quem cocalum & strobilum appellant, viridis totus, habet cum humiditate amarititudinem quampiam & acrimoniam. Proinde purulentis, & iis quibus facilè expuere est opus, accommodatur. Quod esculentū est, nutrimentum est coctu difficile & validum. Vt medicamen autem asperitati leniendæ cōgruit, si præmaceratus in aqua, omnē acrimoniam exuerit. Nam reliquū sic minus mordax efficit, in medio calidæ & frigidę qualitatis cōsistens, ex aquea & terrea mistū substātia, minimū participās aëreæ.

Lagopus.

Lagopus. Facultatis est desiccantis, adeò vt fluxus alui probè exiccet.

Lathyris.

Lathyris. Esula. Et succo, & purgatoria vi tithymalum refert: nisi quòd semen apparet dulce, licet maximè sit purgatorium.

Lampsane.

Lampsane. Esa quidem succos prauos procreat. At illita, abstergendi, digerendiqꝫ nōnullam facultatem sortitur.

Lapathum.

Lapathum. Oxylapathum. Digerit moderatè. At oxylapathum nonnihil etiā repercutit. Manifestè ipsorū semen astringit, ita vt dysenterias & dyarrhœas persanet.

Limonium.

Limonium. Eius fructū, vtpote acerbū, ex vino exhibent cœliacis, dysentericis, & hæmoptoicis. Iuuat & profluuiū muliebre. Satis est oxybaphi mēsura.

Lichen.

Lichen. Lichenas curat, extergentem, modicéqꝫ refrigerantem, ac siccantem obtinens facultatē. Nascitur enim in humidis roréqꝫ perfusis saxis.

Leontopetalon.

Leontopetalon. Radix eius digerendi facultatē, & exiccandi, calfaciendiqꝫ in tertio ordine possidet.

Lepidium.

Lepidium. Ex quarto est ordine excalfacientium, simile prorsus nasturtio, nisi quòd minus desiccat.

Leucas.

Leucas. Acrem possidet qualitatem exuperantē: temperaturam verò calidam, siccámqꝫ in tertio quodammodo ordine.

Leucacanthon.

Leucacanthon. Huius radix amara est, ac proinde incidit, exiccátqꝫ in tertio ordine. Calfacit autē in primo.

Leucoion.

Leucoium. Extergit, ac tenuium est partium: plus tamen flores, ac præcipuè qui sunt sicciores: hi quippe & oculorū crassas cicatrices extenuant. Præterea menses eorum decoctum mouet: secundas, & partum emortuum elicit, bibitúmqꝫ facit abortum, maximè amarum cùm sit. Quòd si eius vires multa mistione aquę frangantur, erit contra phlegmonas, & difficilia vlcera, cōmodum medicamen. Semen etiam eiusdem est facultatis, radicésqꝫ similiter, nisi quòd hæ sunt crassioris essentiæ, terreæqꝫ magis. Cum aceto tamen lienes induratos persanant.

Leuce, Populus alba.

Leuce. Populus alba. Ex aquea, tepida, & terrena extenuata essentia constatur. Quamobrem & abstergentis facultatis est particeps.

Libanotus, Thus.

Libanotus. Thus. Excalfacit secūdo ordine, desiccat primo: habet quoqꝫ astrictionē pusillam. Cortex eius euidenter astringit, desiccátqꝫ in secūdo ordine. Est autem crassiorū partium quàm thus, & minimū acrimoniæ possidet. Quare in hæmoptoicis, stomachicis, cœliacis, & dysentericis eo vtimur. Ramus eius siccioris & calidioris est facultatis quā ipsum thus, adeò vt ad tertium vsque excessum perueniat. Habet verò etiam & absterforiū quiddam. Vnde expurgare & implere oculorū vlcera potest.

Libanotides.

Libanotides. Libanotides tres existunt: vna sterilis, duę fructum ferentes. Omnes verò emollientis, digerentis, incidentis, & abstergēns sunt facultatis. Succus tum radicis, tum herbæ mistus melli, obtusam oculorum aciem ab humorum crassitudine emendat. Decoctū eius, quam rorem marinum appellant, potum, regio morbo auxiliatur.

Lignys, Fuligo.

Lignys. Fuligo. Fuligo omnis exiccatoria est, ob idqꝫ terrenæ essentiæ, habens quisdam etiam ignis etsi pusillas reliquias: ratione quarum tenuium est partium. Cæterùm quæ speciatim in ea differentiæ sunt, eæ pro vsta materia eueniunt. Thuris fuligine vtimur ocularibus medicamētis permista, iis videlicet quæ ad oculos etiamnum phlegmone tentatos, & qui adhuc fluxione affliguntur, exulceratiue sunt, accōmodantur. Nam & illa expurgat, & carne implet. Terebinthinæ etiā myrrhæqꝫ fuligo molestiis caret, nō secus quàm thuris. Sed styracis quodammodo valentior est Magis etiam picis liquidę. Qua adhuc magis cedri. Porrò acrioribus vtuntur ad vitia superciliorū vocata psila, & erosos angulos oculorum, & citra phlegmonem humidos.

Libysticum.

Libysticum. Libystici radix & semē, ex genere excalfacientium sunt, adeò vt & mēses cieant, & vrinas prouocent, flatúsqꝫ discutiant.

Linospermon, Lini semen.

Linospermon. Lini semen. Flatuosum est esum, etiamsi frangatur. At calfacit quidem quodāmodo in primo ordine, humiditatis & siccitatis in medio existens.

Linozostis, Mercurialis.

Linozostis. Mercurialis. Ea vtuntur omnes ad subductiones alui duntaxat. Quanq̃ etiam admota, valenter digerit.

Lonchitis.

Lonchitis. Radix eius, quæ ſemen gerit triangulare, vrinam cıet. Folia eius quæ ſcolopẽdriæ ſimilis eſt, viridia quidem, vulnera glutinant: ſicca autem, & cum aceto epota, lienes induratos perſanant.

Lycion.

Lycium. Arbor eſt ſpinoſa, ex qua lycium fit, medicamen id liquidum, quo ad ſugillata, ſedis, oriſq; phlegmonas, vlcerationes, herpetas, putredines, vlcera cõtumacia, aures pure fluentes, intertrigines, & paronychias vtuntur. Eſt enim facultatis exiccatoriæ, compoſitum ex diuerſi generis ſubſtantiis, altera quidem tenuium partium, digerente atq; calida: altera terreſtri & frigida, ex qua aſtrictionem exiguã obtinet. Cæterũ digerit & ſiccat in ſecundo ordine: in calore aũt mediis eſt proximum. Eſt porrò lycium Indicũ ad omnia valentius.

Lyſimachios.

Lyſimachios. Superantem aſtrictionem ſortitur, per quam omnes ſanguinis fluxus reprimit, tum pota, tum cataplaſmatis modo admota.

Lychnis.

Lychnis. Semen eius calidum & ſiccũ eſt, ſecundo quodammodo, aut etiam tertio ordine.

Lotos herba.

Lotos herba. Trifolium. Lotos domeſtica, quam trifolium nominant, vt mediocriter concoquendi, ſic etiam exiccandi vim poſsidet, in caliditatis frigiditatiſq; coniugio media quodammodo exiſtens. Semen agreſtis loti, ſecũdi eſt ordinis calfacientium: habétq; nonnihil abſterſorium. Porrò Aegyptiæ loti ſemen etiam in panes fingitur.

Lotos arbor.

Lotos arbor. Non ita multæ aſtrictoriæ qualitatis eſt particeps: ſed & tenuium partium eſt, & exiccatoria. Cuius ſiccæ ramenta profluuio muliebri, dyſenteriis, capillorum effluuio, cœliaciſq; affectibus accõmodant, aut in vino, aut in aqua concocta.

Macer.

Macer. Cortex eſt qui ex India advehitur, guſtu multum acerbo, cum leuicula quadam acrimonia odorata. Conſtat aũt ex miſta eſſentia, pleraque terrena frigida, paucula verò calida & tenuium partiũ. Itaq; valenter deſiccat, aſtringitq;: ob idq; cœliacis & dyſentericis medicamentis miſcetur, in tertio exiccantium cõſiſtens ordine: in caloris frigoriſq; diſcrimine, neutrũ inſigniter præſtãs.

Malabathrum.

Malabathrum. Malabathri folium cum ſpica nardi ſimillimã obtinet facultatem.

Malache, Malua.

Malache. Malua. Agreſtis quidẽ, digerẽtis paululũ & emollientis leuiter eſt facultatis: hortenſis verò, quantò plus habet aqueæ humiditatis, tãtò facultate imbecillior eſt. Fructus eius tãtò validior eſt, quantò & ſiccior. Cæterũ Althea omniũ efficaciſsimè digerit.

Mandragora.

Mandragora. Refrigerat terno exceſſu. Nonnihil tñ pomis caloris atq; humiditatis ineſt. Vnde ſoporẽ conciliant. Radicis cortex nõ tantùm refrigerat, ſed etiam ſiccat. Quod eo includitꝛ, imbecillimũ eſt.

Marathrum, Fœniculum.

Marathrum. Fœniculum. Calfacit in tertio, deſiccat in ſecundo ordine: proinde lac gignit, auxiliatur ſuffuſis, menſéſq; & vrinas promouet. Radix & ſemen hippomarathri, amplius quàm domeſtici ſiccãt: quare & ventrem videntur ſiſtere. Poſſunt etiam & calculos frangere, curare ictericos, menſeſq; & vrinas mouere. minimè tamen lac gignere.

Maſtiche.

Maſtiche. Candida quidẽ & Chia, aſtringit ſimul emollitq;. Proinde ſtomachi, ventris, inteſtinorum, iecoriſq; inflammationibus competit, vtputa ſecundo ordine excalfaciens & ſiccans. Nigra verò, quæ Aegyptia dicit, magis deſiccat, minúſq; aſtringit: quamobrem aptior eſt ad ea quæ validiorem digeſtionem per halitum poſtulant. Porrò oleum, quod præcipuè ex Chia conficit, ſimilis eſt cum maſtiche facultatis.

Melanthium, Nigella.

Melanthium. Nigella. Excalfacit & ſiccat in tertio ordine, éſtq; amarum, atq; tenuium partium. Quare catarrhos ſanat in linteo admotum, atq; aſsiduè olfactum: flatus potum extinguit: lumbricos enecat, non eſum modò, ſed etiam foris applicitum: lepras, clauos, atq; myrmecias extergit: orthopnœam iuuat, & menſes provocat. In ſumma verò, vbi ſectione, exterſione, deſiccatione, excalfactione eſt opus, præſtantiſsimum id remedium exiſtit.

Melilotum.

Melilotum. Quiddã habet aſtringens, digerit tamen, concoquitq;. Copioſior enim in eo eſt ſubſtantia calida quam frigida.

Mel.

Mel. Deſiccat excalfacitq; ſecũdo ordine: ac detergentem facultatem obtinet. Porrò coctum, minus acre abſterſoriúmq; redditur. Itaq; ad ſinuoſorum vlcerum glutinationem eo vtuntur. Cæterùm quod mel eſt amarũ, miſtæ facultatis exiſtit. At Sacchoro, quod ex India & Felici Arabia convehitur, cõcreſcit in calamis, éſtq; mellis ſpecies, minus certè noſtrate dulcius, ſed ſimiles ei vires obtinens, quod ad abſtergendũ, deſiccandum, & digerendũ pertinet. Quatenus verò nec inimicum ventriculo eſt, vt noſtras, nec ſitim adferens, eatenus ab illo ſubſtantia differt.

Saccharum.

Meliſſophyllon, Citrago.

Meliſſophyllon. Citrago. Marrubio ſimilis eſt facultate, ſed plurimũ ab eo vincitur. Quamobrem nec vtitur eo quiſpiã, cùm larga marrubij copia ſuppetat.

Meſpilũ, Tricoccon, ꝙ tria grana gerat.

Meſpilum. Tricoccon. Fructus eius admodum eſt acerbus, vixq; edi poſsit, ventrem extremè coërcens. Quin & in germinibus & foliis acerba hęc qualitas nõ pauca reperitur.

Medion, Trifolium odoratum.

Medion. Trifolium odoratum. Radix quidẽ eius auſtera eſt, omnéſq; fluxiones cohibet. At ſemẽ tantũ abeſt vt id moliatur, vt etiam menſes cieat: nimirũ tenuium partium cùm ſit, & facultate incidendi præditum.

Mecon, Papauer.

Mecon. Papauer. Cùm quatuor eius inſignes ſpecies ſint, facultas omnium exiſtit refrigeratoria. Cæterùm ſatiui ſemen, mediocriter ſomnũ conciliat, viſu candidum: proinde pani ipſum inſpergunt, ac melle macerarum eſitant. At ex ſylueſtribus, eius ꝙd rhœas dicitur, quia flos ipſius celeriter defluit, ſemen validius refrigerat: itaq; nequaq̃ eo quis innoxiè ſolo vti poſsit. Illius verò quod calicem

Rhœas.

inciden-

incidentem sustinet, atrum existit semen, medicamentosúmq;, atq; impensè refrigerās. Quod autem longiorem emittit calicem, medicatissimū omnium est, admodúmq; refrigerans, idq; omnibus partibus suis. Adeò quippe refrigerat, vt stuporem ac mortem etiam inducat. Est enim ex quarto & vltimo refrigerantium ordine.

Mecon ceratitis, Papauer cornutum.

Papauer cornutum.

Vim habet incidendi extergendíq;. Itaq; radix eius in aqua ad dimidium decocta, hepaticos affectus adiuuat. Folia & flores sordidis & contumacibus vlceribus prosunt. Sed ea reticere oportet vlceribus iam repurgatis: alioqui sanam carnem exedent.

Mecon Heracleia, Papauer Herculeum.

Papauer Herculeum.

Semen habet pituitam expurgans.

Melea, Mâlus.

Melea. *Mâlus.*

Mâlus non omnis eiusdem naturæ est, sicvti nec eiusdem fructus. Succi siquidem, cortices, foliáq; arborū, etiam inter se dissident. Itaq; si acidiora austerioráque sint, illis vulnera glutinare possis, tum in phlegmonarū initio repercutere influxum, ac ventriculum exolutum & languidum roborare: at aquosioribus, mediocres phlegmonas incipiētes & gliscētes remittere. Quòd autem plurima pomis omnibus recrementitia frigidáq; insit humiditas, hinc liquet, quòd nullus eorū succus seruari possit: verū acescant corrumpantúrq; vniuersi. Solus enim cydoniorū & struthiorū (quæ propter astrictionem vehementem, cæteris minus sunt humida) succus coctus cum melle durare potest: per se autem minimè.

Succi qui seruari possunt, & quomodo.

Melea Persice, Persica mâlus.

Persica mâlus.

In germinibus & foliis vincentem habet qualitatem amaram. Proinde folia eius trita, & super vmbilicum posita, lumbricos enecant: éstq; digerens medicamen. Fructus humidior est, & temperie frigidior.

Melea Armenice, Mâlus Armenica.

Mâlus Armenica.

Fructus humidior frigidiórq; est, vtrunq; secundo quodammodo excessu.

Melea Medice, Mâlus Medica, Citrium.

Malus Medica.

Quod in fructu semen amplectitur, tertij est ordinis reficcantium atq; refrigerantium. Cortex desiccat quidem in excessu secundo, non tamen frigidus est, sed temperatus, aut paulò infrà. Caro eius pariter crassi succi est, & pituitosa, frigidáq;. Semen amarū est, digereréq; & exiccare potens, secundo quodāmodo ordine à temperatis recedens. Folia exiccandi & digerendi vim obtinent.

Meum.

Meum.

Radices eius sunt calidæ tertio excessu, in secundo siccæ. Proinde vrinas mensésq; mouent. Quòd si liberalius sumant, capiti dolorē conciliant.

Milax tracheia, Milax aspera.

Milax aspera.

Variis clauiculis suis arboribus circūvoluitur, Folia eius & acria gustātu, & vrēti calida existūt.

Milax læuis.

Milax læuis.

Quodāmodo iam dictæ similes vires obtinet.

Morea, Morus.

Morus.

Mori fructus maturus quidem aluū subducit: immaturus verò, vbi aruerit, restringit admodum. Quare ad fluentes affectus est cōmodus. At maturorū succus, propter astrictionē quam habet, ad stomatica medicamēta est vtilis. In radicis cortice purgatoria vis cum quadā amaritudine exuperat, ita vt latos vermes enecet.

Myagros.

Myagros.

Oleum quod ex semine ipsius funditur, emplasticam facultatem obtinet.

Mycetes, Fungus.

Mycetes. *Fungus.*

Frigida humidáq; admodū planta est, quare proximè ad enecantē facultatē accedit. Et sanè inter eos sunt qui interficiāt, maximè qui ex natura mistam habent qualitatē putrilaginosam.

Myle.

Myle.

Radix eius contrahentis est facultatis: quam cum farina lolij apertā vuluā sanare ait Diosc.

Myosotis, Auricula muris.

Myosotis.

Desiccat secundo ordine, cæterū nullam evidentem caliditatem sortitur.

Myrice, Tamarix.

Myrice. *Tamarix.*

Abstergit & incidentis est facultatis: absq; perspicua desiccatione. Habet verò etiam astrictionem nonnullam. Igitur cum aceto decocta prodest lieni indurato. Sanat etiam dentium dolores. Fructus & cortex non paucam possident astrictionem. At cinis myricæ, admodum desiccatoriæ facultatis est, plurimam habens abstergendi vim, astringendi pauxillam.

Myriophyllon.

Myriophyllon.

Adeò exiccat, vt vulnera glutinet.

Myrrhis.

Myrrhis.

Radix eius est odorata & dulcis, mēsésq; mouet, necnō thoracem atq; pulmones purgat. Calfacit itaq; secundo ordine, cum partiū tenuitate.

Myrrhine, Myrtus.

Myrrhine. *Myrtus.*

In hac planta vincit terreum & frigidum. Habet tamen aliquid tenue & calidum. Quare valenter desiccat. Porrò quod ramis & trunco adnascitur tuberosum, quantò siccius cæteris partibus est, tantò desiccat & astringit vehemētius. Folia item arida viridibus plus desiccant. Itaque omnes partes eius restringunt, tum foris imposita, tum intrò assumpta.

Moly, Ruta syluestris.

Moly. *Ruta syluestris*

Radicē habet nigram, & florem lacteum. Vis eius tenuium partium est, & calida tertio ordine: vnde crassos humores desiccat, digerítq; & vrinam mouet.

GALENI PERGAMENI
de simplicium medicamentorum facultatibus, liber VIII.

Nardu stachys, Spica nardi.

Nardu stachys. *Spica nardi.*

CAlfacit excessu tertio, desiccat secūdo cōpleto. Constat ex astringenti, acri, & leuiter amara substantia. Quare radix iecori & ventriculo cōvenit, & pota, & admota extrinsecus. Vrinam ciet: morsus stomachi sanat: ventris, capitis, & thoracis fluxiones desiccat. Valentior tamen est Indica, quę nigrior quàm Syriaca existit.

Nardus Celtica, hoc est, Gallica.

Nardus Celtica.

Ad omnia est imbecillior dictis, præterquàm ad provocandam vrinam. Nam calidior illis est, sed minus astringit.

Nardus orea, hoc est, montana.

Nardus montana.

Plurima in Cilicia nascitur, sed prędictis infirmior.

Narthex, Ferula.

Narthex. Ferula. Semen eius calfacit & tenuat. Medulla autem astrictionis est particeps. Vnde hæmoptoicis & cœliacis convenit.

Napy.

Napy. Calfacit desiccátq; ordine quarto.

Narcissus.

Narcissus. Eius radix desiccat adeò, vt vel maxima tendonum vulnera glutinet. Habet verò quiddam absterforium & attractorium.

Neuras, Poterium.

Neuras. Poterium. Desiccat citra morsum, adeò vt incisos neruos glutinare credat, ac præcipuè radices eius.

Nerium, Rhododaphne.

Rhododaphne. Foris quidem illitus is frutex, digerendi vim obtinet. At si intra corpus sumatur, virulentus homini & plerisq; pecudibus est.

Nymphæa.

Nymphæa. Tum radix eius, tum semen, desiccandi citra morsum vim haber. Itaq; ventris profluuia, seménq; immodicè profluēs sistit. At cui adest candida radix, ea & muliebri medetur profluuio, ex vino nigro & austero epota. Vtraq; autem abstergendi quandam vim possidet. Quare maceratæ quidem aqua, sanant alphos: liquida verò pice, alopecias. Ad hæc tamē aptior est ea, cuius radix est nigra.

Xanthion.

Xanthion. Semen eius digerendi vim obtinet.

Xyris.

Xyris. Tenuium partium, attractoriæ, digerendi & desiccandi facultatis est, cùm radix, tum multò magis fructus: qui quidem & vrinam ciet, & lienes induratos sanare potest.

Xyphion, Gladiolus.

Xyphion. Gladiolus. Xyphij radix, maximè altera quæ superior est, attrahit, digerit, desiccátq;.

Oë, Sorbus.

Oë. Sorbus. Astringentem vim obtinet, at multò q̄ mespilus imbecilliorē. Proinde fructus eius gustui iucundus est, minúsq; ventrem q̄ mespilus cōstringens.

Oenos, Vinum.

Oenos. Vinum. Ex secundo est ordine calfacientiū: sed quod admodum vetus est, ex tertio: sicvti mustum ex primo. Caliditati proportione respōdet siccitas.

Olynthi, Grossi.

Olynthi. Grossi. Acrem facultatem sortiuntur: Cocti itaq; duros tumores discutiunt: crudi myrmecias & thymos eiiciunt.

Olostium.

Olostium. Desiccādi vim obtinet cū astrictione: ideóq; propinatur ad rupta.

Olyra.

Olyra. Mediam tritici & hordei naturam possidet, tam vt nutrimentum, quàm vt medicamentum.

Onagron.

Onagron. Huius radix arefacta vinosum quiddam redolet, maximéq; ad vini facultatem accedit.

Onosma.

Onosma. Acri & amara substantia constat. Cuius folia in vino pota, fœtum extinguere expellerèq; creduntur.

Onobrychis.

Onobrychis. Rarefaciendi digerēdiq; vim obtinet. Proinde folia eius virentia illita, phymata digerunt: arefacta verò, & cū vino pota, strāgurias sanant: sudorésq; eliciunt, cum oleo inuncta.

Ononis.

Ononis. Radix eius calfacit quodāmodo in tertio ordine, abstergitq; & nōnihil incidit. Itaq; non tantùm vrinas provocat, sed & lapides frangit, & crustas detrahit. Præterea ad dolores dentium, oxycrato in quo fuerit cocta, colluuntur.

Oxos, Acetum.

Oxos. Acetum. Ex frigida calidáq; substantia cōstat: vtraq; tamen tenuium partium. Verùm calidam frigida exvperat. Desiccat porrò in tertio gradu.

Oxyacanthos.

Oxyacanthos. Vt specie, sic facultate hęc arbor piro syluestri est similis. Cæterùm piri syluestris fructus, prorsus * acerbus est: oxyacanthes verò, & tenuium est partium, & nōnihil incisorium sortitur: éstq; rubeus & rarus. Qui quidē affectus omnes fluxionum cohibet.

Opos, Succus.

Opos. Succus. Cyrenaicus quidem reliquos omnes caliditate & tenuitate exvperat: ideóq; omniū maximè per halitum digerit. Quanquā sanè & cæteri admodum calidi sint, & spirituosi. Porrò licet complures etiam sint alij succi, qui effluunt, incisa radice: ob excellentiam tamen sic dicitur Cyrenaicus, & Medicus, & Syriacus.

Origanus.

Origanus. Heracleotica quidem efficacior est onitide: agrestis tamē est valētior vtraq;. Omnes verò incidendi, extenuandi, calfaciendi, & exiccādi obtinent facultatem, in tertio nimirum excessu. At *Tragoriganus.* Tragoriganus etiam quippiam astringit.

Orobus, Eruum.

Orobus. Eruum. Desiccat quidem excessu secundo intenso, calfacit verò primo. Porrò quatenus amaritatis est particeps, eatenus incidit, extergit, atq; obstructiones expedit. Cæterùm si sumatur copiosè, sanguinem per vrinas evocat.

Orobanche, Eruangina.

Orobanche. Eruangina. Siccæ frigidæq; temperaturæ est, in primo ordine.

Oryza.

Oryza. Habet astrictorium quippiam, quare mediocriter aluum sistit.

Orchis, Testiculus canis.

Orchis. Testiculus canis. Radici eius bulbosæ & geminæ, vis inest humida & calida, gustantibúsq; dulciuscula. Cæterùm maior radix multam habere videtur humiditatem excrementitiam, & flatulentā: quapropter epota venerem excitat. Minor verò, cùm ad calidius & siccius vergat, tantū abest vt ad coitū stimulet, vt etiā cohibeat, & reprimat. Eduntur bulborum more, tostæ.

Orchis Serapias.

Orchis Serapias. Siccat vltra primum excessum. Quare non ita est ad venerem cōmodus. Oedemata illitus discutit. Vlcera sordida expurgat. Herpetes sanat. Siccatus multò amplius desiccat. Nam putrescētia contumaciáq; restituit vlcera, & subastringēs cùm sit, ventrem sistit ex vino potus.

Osiris.

Osiris. Amara est, & aperiendi vim obtinet. Quare iecur obstructum adiuuat.

Pancratium.

Pancratium. Radix huius, scillæ similem gustum refert, & vires, multò tamen imbecilliores. Ea itaque pro scilla, vbi hæc non adest, vtuntur.

Paliurus.

Paliurus. Folia eius & radix adeò perspicuè astringunt, vt fluxum ventris cohibeant, adeóque digerunt, vt mitiora phymata curent. At fructus tantam incidendi vim possidet, vt calculos vesicæ comminuat, & pectoris pulmonisq; excreationibus auxilietur.

Papyrus.

Papyrus. Oxycrato vinóve macerata, recentia vlcera glutinat, maximè in circulũ circumposita, vt materia sanantia medicamina excipiẽs. At vbi vsta fuerit, medicamen exiccatorium existit, vt chartæ combustæ cinis. *Hoc tamen cinis papyri est infirmior. *Charta cinis.*

Panax Heraclium.

Panax Heraclium. Opopanax. Ex hoc conficitur opopanax, radicibus & caulibus eius incisis. Porro opopanax ipsum cum mollit, tum digerit. At calfacit quidem in tertio ordine, in secundo autem siccat. Cortex radicis excalfacit etiam & siccat, minus tamen q̃ succus. Cæterùm abstergendi nonnullam facultatem sortitur. Quare eo vtuntur & ad nuda ossiũ, & ad vlcera contumacia. Sufficienter siquidem quæ talia sunt, carnem procreant. Fructus calidus est & ipse, ac mensibus mouendis accommodus.

Panaces Asclepium.

Panaces Asclepium. Minus est calidum supradicto panace. Quare floribus eius & semine melli mistis, ad vlcera, phymata, & phagedænas vtuntur.

Panax Chironium.

Panax Chironium. Prædicto similem facultatem obtinet.

Paronychia.

Paronychia. Paronychias & fauos sanat, digeritq; ea quæ discuti postulant. Calfacit enim & desiccat in tertio ordine, estq; tenuium partium, & sine mordacitate.

Pentaphyllum.

Pentaphyllon. Radix eius desiccat vehementer, nimirum in tertio ordine, citra mordicationem tamen. Minimum siquidem habet cùm acrimoniæ, tum conspicuæ caliditatis.

Peplos.

Peplos. Succũ habet similem tithymalia, cùm in aliis, tum quia purgat ceu illi.

Peplium.

Peplium. Etiam fruticulus hic succũ habet vt tithymali, validúmq;, non tamen admodum vtilem. Radix eius videtur supervacanea. Semẽ vtile est, & flatulentum, pepli semini similiter purgans.

Peperi, Piper.

Peperi. Piperis differentiæ. Piperis radix vires costo similes obtinet. Fructus nuper germinãtis, longũ existit piper: quare maturo est humidius. At fructus qui velvti omphax est, piper album est, nigro quidẽ acrius. Nam illud iam velvti superassatũ videt. Vtrumq; tamen valenter & calfacit, & desiccat.

Persea.

Persea. Perseæ folia modicè astringũt, ita vt nõnunq̃ sistere queant sanguinem erumpentem.

Periclymenos, Volucrum maius.

Periclymenos. Volucrũ maius. Fructus eius & folia adeò vehementer incidunt & calfaciũt, vt si diutius bibantur, vrinam sanguinolentam efficiant: principiò tantùm vrinam mouentia. Foris cum oleo illita etiã excalfaciunt. Iuuant & lienosos, & difficulter spirantes. Competens mensura est drachmæ vnius cum vino. Desiccat etiam semen, & (vt quidam tradũt) si liberalius bibatur, sterilitatem inducit.

Peristereon.

Peristereon. Vim habet hactenus desiccantem, vt & vulnera glutinet.

Petasites.

Petasites. Ex tertio est ordine desiccantiũ: quamobrem ad cacoethe & phagedænica vlcera eã adhibent.

Petroselinum.

Petroselinum. Eius semen est gustu acre, cum amaritudine. Sic & in operibus calidum, vnà cum incidendi effectũ. Hinc mẽses & vrinas affatim provocat, flatúsq; discutit. Calfacit itaq; & siccat in tertio ordine. Tota herba similem, sed imbecilliorem possidet facultatem.

Peucedanum.

Peucedanum. Succus eius admodum excalfacit & digerit, estq; tenuiũ & incidentiũ partiũ. Quare omnibus nervorũ affectibus creditur opitulari: tum morbis in pulmone & thorace ex crassitudine humorũ ortis. *Nec verò intra corpus sumptus duntaxat, sed olfactu etiam prodest. Ad hæc sæpe foratorum dentium dolores, cauitati impositus, protinus mitigauit. Quin etiã induratos lienes iuuat. Ad quæ omnia, licet etiam vti radice, quæ & squamas celerrimè ab ossibus detrahit, & arida illita vlceribus contumacibus remediũ est optimum: minus quidem quàm succus excalfaciens, nempe in secundo ordine iam completo, desiccans verò in tertio incipiente.

Peganon, Ruta.

Peganon. Ruta. Agrestis quidem in quarto ordine excalfacit, domestica verò in tertio. Est autem non solùm gustu acri, sed et amaro. Ex quo sanè digerere, incideréq; crassos & lentos humores potest, atq; mouere vrinas. Quin & tenuium est partium, flatúsq; extinguit. Quare ad inflationes competit, ac veneris appetentiã inhibet; digeritq; atq; exiccat strenuè.

Pissa, Pix.

Pissa. Pix. Sicca quidẽ siccat & calfacit secundo ordine. At plus siccare valet q̃ calfacere. Humida verò cõtrà, plus calfacit q̃ siccat: habétq; partiũ tenuitatem nonnullã, qua asthmaticos & purulentos adiuuat. Satis est autẽ cyathi linxisse mensuram melli mistæ. Abstergendi etiã cõcoquendi, digerendiq; quandam vim habent, velvti in gustũ leuem amaritatẽ & acrimoniam. Sic leprosos vngues eximunt mistæ cum cera, lichenásq; detergunt. Coquunt item duros & crudos tumores, cataplasmatis inditę. Atq; ad ea omnia, humida valentior est: arida verò glutinandis vulneribus aptior.

Pisselæon.

Pisselæon. Ex humida pice efficitur, genere quidem ei simile, sed essentiæ tenuioris.

Pistacium.

Pistacium. Fructus eius quodammodo tenuioris essentiæ est, subamarum quid & odoratum retinens. Obstructiones itaq; omniũ viscerum aperit, sed præcipuè iecinoris.

Pityides, Piceatum fructus.

Pityides. Piccarum fructus. Astringit, simúlq; acris est, cum amaritudine quadam. Vnde thoracis pulmonisq; expuitionibus confert.

Pitys, Picea.

Pitys. Picea. Piceæ cortex vincentem facultatẽ astrictoriã sortitur, sic vt intertrigines sanet, ventrémq; potus sistat. Sed & ambusta cicatrice includit. Tedq;

Teda cortex. cortex illi adsimilis est, viribus tamen moderatioribus. Vtriusq; arboris folia glutinant vlcera. In coni foliis & cortice validior facultas est, adeò vt cũ molestia mordicet. Fuligo q̃ ex dictis colligit, ad pilos superciliorũ est cõmoda, itémq; ad angulos oculorũ erosos, lippientes, & lachrymantes.

Pityusa.

Pityusa. Viribus est similis tithymalo, succúmq; sortitur similem, & similiter purgat.

Platanus.

Platanus. Humidioris frigidiorísq; est essentiæ, non ita multò quàm symmetra. Proinde folia viridia trita & illita, non obscurè nascentes phlegmonas adiuuãt. Cortex & pilulæ magis desiccantẽ vim obtinent: vt ille quidem in aceto coctus ad dentium adhibeat dolores: pilulæ verò cum adipe, ad vlcera ambusta. Vitandus est puluis foliis arboris insidens. Alioqui si attrahatur spiritu, arteriam offendit, valenter siccans, exasperánsq;. Necnon vocem lędit, sicvti & auditũ & visum, si in oculos aut aures inciderit.

Polygonon, Centinodia.

Polygonon. Centinodia. Vti astrictionis est particeps, ita in eo frigidũ, aqueum vincit: vt secũdo excessu refrigeret, aut etiam initio tertij. Itaq; æstuanti ventriculo, erysipelati, atq; calidis phlegmonis, si illinatur frigidum, auxiliatur. Sistit præterea vniuersas fluxiones: qua ratione videtur exiccatoriũ. Quare ad herpetas, vlceráq;, bonum remedium est. Quinetiam cruẽta vulnera glutinat, auriúmq; puri & vlceribus confert. Stillicidio & stranguria affectis exhibitum, vrinam mouet, vt Dioscorides ait. Fœminæ ad omnia mas præstat.

Polygalon.

Polygalon. Eius folia modicè astringũt, videntúrq; si bibantur, lac generare. Itaq; superauerit in eo calidum humidúmq;.

Polygonatum.

Polygonatum. Astrictionis pariter & acrimoniæ habet quippiam, cum fastidiosa quadã amaritudine. Quare nõ vsqueadeo est vescũ. Sunt qui radicẽ eius illinant vulnerib. Alij eo næuos in facie detergunt.

Polemonium.

Polemonium. Tenuium partium est, & desiccandi vim obtinet. Vnde quidã radicẽ eius cum vino ad ischiadas, dysenteriam, lienémq; induratũ propinant.

Polium.

Polium. Amarũ est ac modicè acre. Obstructione itaq; omnia viscera liberat, vrinámq; & menses promouet. At viride magna etiã vulnera glutinat, & maximè species eius fruticosa. Aridum sanat rebellia vlcera, præcipuè quod minus est.

Polium minus.

Polium minus. Acrius & amarius est hoc quàm maius, adeò vt ex tertio sit ordine desiccantium: ex secundo autem completo calfacientium.

Polycnemon.

Polycnemon. Desiccat & calfacit secundo excessu: itaque & ipsum vulnera glutinat.

Potamogeiton.

Potamogeiton. Astringit & refrigerat similiter polygono, sed essentia eius crassior quàm polygoni est.

Polypodium.

Polypodium. Dulcẽ simul & austerã vincentẽ obtinet qualitatem, vt facultatis sit citra morsum admodum exiccantis.

Prasium, Marrubium.

Prasium. Marrubium. Prasium amarum cùm sit, iecur ac lienem liberat obstructione, thoracem & pulmonẽm expurgat, ac menses promouet. Sed illitũ etiam detergit & digerit. Calfacit itaq; secundo excessu completo: siccat autẽ tertio ineunte; aut completo. Succo eius ad aciei oculorum claritatem vtuntur cum melle: per narésque auriginem purgat, ipsúmq; ad inveteratos auriũ dolores adlubent.

Propolis.

Propolis. Modicè quidẽ extergit, cæterũ validè trahit. Est enim essentia tenui. Excalfacit porrò ordine secundo completò, aut certè incipiente tertio.

Ptarmice.

Ptarmice. Flores eius ciendæ sternutationis vim obtinent. Sugillata & cęteras ecchymoses digerit. Viridis porrò calfacit secũdo ordine, tertio autem siccat.

Ptelea, Vlmus.

Ptelea. Vlmus. Vlmi foliis quandoq; recens vulnus conglutinauimus, confidentes astringentem simul & abstergentem inesse eis facultatem. Cæterùm cortex magis amarus est, astrictoriúsq; magis. Itaq; cùm aceto & lepras sanat. Quòd si viridis circũligetur vulneribus, ea glutinare potest. Radices etiam eandem vim obtinent. Quarum decocto sunt qui perfundant fracturas, quæ callo obduci desiderant.

Pteris, Filix.

Pteris. Filix. Radix eius latum lumbricũ perimit, si in melicrato pondere drachmarum quatuor bibatur. Quare ipsam partum viuum necare, mortuum autem expellere, non est mirum. Siquidem amara existit, paulũq; astrictionis obtinet. Vnde valdè vlcera desiccat, citra morsum tamen. Similem ei vim habet Thelypteris.

Pycnocomum.

Pycnocomum. Radix, fructus, & folia eius, digerendi attrahendiq; obtinẽt facultatẽ: acria nimirũ cùm sint. Folia eius phymata furunculósq; discutiunt. Fructus valentior est: nam & palos, & tela infixa, ad extimam cutem elicit. Radix ad supradicta est infirmior, cæterùm flauam bilem expurgat.

Pyrethrum.

Pyrethrum. Radix eius causticam possidet facultatẽ, qua dentes refrigeratos mitigat. Porrò ad rigores ante periodum cum oleo confricat: stupidósque & resolutos adiuuat.

Pyros, Triticum.

Pyros. Triticum. Foris impositum, primi est ordinis calfacientium: * cæterùm nec siccare, nec humectare manifestò potest. Habet verò etiam quiddam lentoris, obstruentísq; naturæ. Quod ex eo amylum conficitur, ipso est tum frigidius, tum siccius. Quod ex pane fit cataplasma, magis digerit, q̃ quod ex tritico, salis & fermenti ratione. Fermentum quippe vim attrahendi habet, digerendiq;, quæ in alto resident.

Rhamnus.

Rhamnus. Desiccat & digerit excessu secũdo. Refrigerat in primo cõpleto, aut secũdo incipiẽte. Proinde herpetes sanat, & erysipelata nõ magnopere calida.

Rhaphanis, Radicula.

Rhaphanis. Radicula. Excalfacit excessu tertio, desiccat verò secũdo. Agrestis in vtroq; efficacior est. Semen etiã efficacius est plãta. Ei enim inest digerẽdi facultas.

Rheum,

Rheum, Rha.

Rheum. Rha. Quiddam habet terrestre frigidum, cui indicio est astrictio: adiuncta est illi tamen quædam caliditas. Siquidem si mandatur plusculum, subacre conspicitur. Est etiam aëreæ cuiusdam substantiæ subtilis particeps: quod indicat laxitas, leuitásque. Quare cõvulsis, ruptis, orthopnœæque prodest. Sic quoque liuentia & lichenas cum aceto illitum persanat. Astrictionis ratione, sanguinem expuentibus, cœliacis, & dysentericis confert.

Rhetinæ, Resinæ.

Rhetinæ. Resinæ. Mastiche. Resinæ omnes desiccant & excalfaciũt. Lentiscinæ tamen (quam vocant mastichen) primę debentur partes. Nam pręterq̃ quód paucula ei inest astrictio, qua stomachi, ventrisque & iecoris imbecillitatibus, phlegmonisque etiam accommodatur, desiccat insuper citra mordacitatẽ. Minimũ enim acris est, & maximé tenuium partiũ. Inter *Terebinthina.* cæteras pręfertur terebinthina, manifestam quidem, nõ tamen similiter atque mastiche, astrictionem possidens. Verũ adiunctã habet quandam amaritudinẽ, per quam magis q̃ mastiche digerit. Per eandem etiam vsqueadeo abstergit; vt psoras sanet. Quinetiã quę in profundo residẽt, magis cæteris extrahit, ob maiorẽ tenuitatẽ partium. Attamen pinea, & hac etiam magis strobilina, acriores ea sunt, sed nõ magis tamen digerunt, attrahúntve. Media inter has sunt picea & abietina. Habet porró & emolliens quiddam terebinthina. Secũdum locum habet in emolliẽdo lentiscina, sicuti cyparissina in ipsa acrimonia.

Rhodos, Rosa.

Rhodos. Rosa. Ex aquea substantia calida, duabus aliis qualitatibus mista, astringenti videlicet & amaræ, composita est. Flos tamen magis, q̃ ipsa rosa, est astringens: ac proinde etiam exiccatorius est.

Rhodia rhiza, Radix rhodia.

Radix Rhodia. Tenuium partium & digerẽtis est facultatis. In calfaciendo veró secundi ordinis est censenda, aut certé tertij incipientis.

Rhododaphne.

Rhododaphne. Tota sua essentia venenũ est & homini & plerisque pecoribus. Porró calfacit excessu tertio: primo autem desiccat.

Rhœa, Mâlum granatum, siue punicum.

Rhœa. Mâlum granatũ, punicúmve. Omne mâlum granatũ astringentẽ qualitatẽ sortitur: non tamen in omnibus ea exvperat. Nam inter ea quædam sunt acida, quædam plus dulcia q̃ austera. Pro ratione quarum qualitatũ vincentium, suos vsus pręstãt. Porró acini astringentiores, & exiccantiores sunt succo. Sicuti & his putamina, quæ sidia dicuntur. Ad similem illis vim habent flores qui cytini dicuntur.

Rhus, Sumach.

Rhus. Sumach. Ad desiccandum & astringendũ coriarij hac planta fruticosa vtuntur. Medicis in vsu sunt fructus eius & succus, austeræ admodũ qualitatis. Exiccat itaque in tertio ordine, refrigerat veró in secundo.

Rhypos, Sordes.

Rhypos. Sordes. *Sordes quę à gymnasiorũ statuis æreis abraditur, digerendi emolliendíque vim obtinet: quæ autem ab iis qui in palæstra exercentur, quantũ accepit pulueris, tantũ ab ea est diuersa: atque hãc sordem πάτον Græci nominant. Prior igitur, quę ob contractam æruginem, acrior etiam existit, cruda phymata digerit. Secunda autem, optimũ est phlegmones mamillarũ remedium. Constat enim ex puluere repercutiẽte, oleo emolliente, ac denique sudore & sordibus digerentibus.

Sagapenum.

Sagapenum. Liquor est calidus & tenuiũ partium, sicuti & alij liquores. Sed absterisionẽ quandam obtinet, qua oculorum cicatrices expurgat, extenuátque. Suffusionibus etiam & hebetudinibus oculorũ, quæ à crassitie humorum proueniunt, non malum est medicamen. At planta ex qua prouenit, ferulæ assimilis, imbecilla est & invtilis.

Sampsychon, Maiorana.

Sampsychum. Maiorana. Tenuium partium & digerentis est facultatis: desiccat enim & calfacit ordine tertio.

Saprotes ξύλων, Caries lignorum.

Caries lignorum. * Caries eorum præcipué lignorum quæ participia sunt astrictionis & abstersionis, vt vlmus, expurgat, implétque vlcera humida.

Sarcocolla.

Sarcocolla. Mistam vim habet ex emplastica quadã substantia, & paucula amara. Itaque citra morsum desiccat, ac proinde glutinare vlcera valet.

Satyrion, Triphyllon.

Satyrion. Triphyllon. Humidũ calidũmque est temperie, ob idque dulce. Recrementitiam tamen & flatuosam humiditatem possidet. Quocirca ad venerem incitat.

Selinon, Apium.

Selinon. Apium. Adeó calidũ est, vt & vrinam & menses cieat. Flatus quoque digerit, & magis semen quàm herba. Oreoselini & hipposelini similis vis existit. Verùm Hipposelinum imbecillius est, oreoselinum valentius.

Seris, Cichorion.

Seris. Cichorium. Holus est subamarum, & magis quod agreste est. Id nanque est frigidæ & siccæ temperaturæ, secundo excessu. Cæterũ domestica magis quàm agrestis refrigerat. Porró vtraque astringẽtis qualitatis est particeps, vt chondrilla, quæ est etiam sereos species.

Seriphum.

Seriphum. Absinthio est tum specie, tũ gustu simile. Cæterùm nõ æqué astringit: sed calfacit valentius, necnon amaritudinem quandam salsuginosam refert, ventriculóque est infestum: magisque absinthio lumbricos enecat. Calfacit itaque secũdo ordine intenso, siccat autem in tertio.

Seseli.

Seseli. Adeó excalfacit tum radix, tum fructus, vt moueat vrinas. Est etiam tenuium partiũ, vt & comitialibus morbis, & orthopnœis competat.

Sesamum.

Sesamon. Viscosum & pingue cùm sit, emplasticũ etiam existit, emolliénsque, ac modicé calidum. Oleum quod ex eo conficitur, & ipsius herbæ decoctũ, eiusdem sunt facultatis.

Sesamoides magnum.

Sesamoides magnum. Semen eius vt helleborus purgat, similitérque abstergit, calfacit, & desiccat.

Sesamoides album.

Sesamoides paruum. Huius semen nonnullam acrimoniam sortitur, vehementérque est amarum. Excalfacit itaque, rumpit, extergitque.

Sideritis.

Sideritis. Nonnihil abstergit, sed plurima pars eius est

humida & mediocriter frigida, cum exigua astrictione, qua phlegmonē sedat & glutinat. Sideritis autem Achillea, dictam superans astrictione, sanguinis eruptioni, dysenteriæ, & muliebri profluuio est aptissima.

Sicyos, Cucumis.

Sicyos. Cucumis. Maturus, tenuioris essentiæ est: immaturus, crassioris. Sed incidendi & abstergendi facultas eis inest. Quare & vrinā mouent, & corpus splēdidum reddūt. Sunt enim humidi frigidiq; quasi in secundo ordine. At arefacta tum radix tum semen, siccant primo, aut secundo incipiente, ordine: magisq; abstergunt, q̃ ipsius melonis caro.

Sicyos agrios, Cucumis agrestis.

Cucumis agrestis. Elaterium. Tum ipse, tum eius succus, quem elateriū vocant, aut ex foliis & radicibus pressus, perutilis ad medicationes existit. Elaterium itaq; menses ciet, fœtúmq; perimit applicatū, ceu alia omnia amara & tenuium partium. Summè siquidē est amarum: calfacitq; in secundo ordine, ac proinde etiam digerit. Sic enim eo angina laborantes inungūt quidam cum melle aut oleo veteri. Bonum item est regio morbo affectis infusum cum lacte in nares: similiter dolores capitis sanat. Radicis atq; foliorū succus similem, sed imbecilliorem facultatem sortitur. Radix etiam abstergit, digerit, emollitq;. Cortex potentius desiccat.

Silphium, Laserpitium.

Silphium. Laserpitium. Silphij liquor calidissimus est. Necnon folia, caulis, & radix, strenuè etiam sunt calida: omnia tamen flatulentæ magis essentiæ sunt, ac proinde difficilia concoctu. Foris autem imposita corpori, efficaciora, liquor præcipuè, admodum trahentem facultatem possidens. Attamen & excrescentias exterit, & quandam liquandi vim possidet.

Sision.

Sision. Calidus & subamarus existit. Vnde vrinā mouet, concoquit, menses prouocat, omnésq; viscerum obstructiones reserat.

Sion.

Sion. Quantum gustu * aromaticū est, tantū etiam excalfacientis facultatis est particeps. Quare & digerit, & vrinam mouet, & calculos renū frangit, & menses euocat.

Sisaron.

Sisaron. Sisari radix cocta stomacho grata est, & vrinam mouet: secundo ordine excalfaciens, cum amaritudine & astrictione leuicula.

Sisymbrium.

Sisymbrium. Tenuium est partium, facultatisq; digerentis, calfacientis, & exiccantis in tertio ordine. Quidam semen cum vino exhibent singultientibus, tormináq; patientibus.

Sisymbrium, quod Cardaminen vocant.

Cardamine. Si siccum sit, tertij est ordinis calfacientium & exiccantium: si humidum, viridéq;, secundi.

Scandix.

Scandix. Agreste est olus, subacre & amarum. Calfacit itaq; & siccat secundo ordine intenso: valenter mouet vrinā: visceráq; liberat obstructionibus.

Scilla.

Scilla. Admodum quidem incidit: calfacit autem secundo ordine. Porrò præstat eam assam aut elixam sumere, quòd sic eius vehementia exoluatē.

Scolymos.

Scolymos. Radix eius, si quis illam in vino coctā bibat, graueolentem vrinam abundanter elicit, fœtoriq; alarum medetur. Succus enim eius est purgatorius. Calfacit porrò secundo & completo ordine, aut tertio incipiente: siccat verò secundo.

Scordion.

Scordion. Nonnihil amarum obtinet, & acerbum, & acre: ipsiúsq; acrimonia, allij acrimoniæ est persimilis. Expurgat igitur, excalfacitq; viscera: menses vrinámq; prouocat. Conuulsa, rupta, doloresq; laterum ab obstructione & frigore obortos, epotum sanat: illitum viride, magna vulnera glutinat: purgat sordida: inspersumq; aridū, contumacia ad cicatricem perducit.

Scorodon, Allium.

Scorodon. Allium. Desiccat & excalfacit excessu quarto. Porrò ophioscorodon, alliū agreste est, domestico valentius.

Scorodoprasson.

Scorodoprasson. Vt gustu & odore, sic viribus inter allium & porrum mediam naturam sortitur.

Scorpiodes.

Scorpiodes. Excalfacit ordine tertio: desiccat secundo.

Smilax, Cactus arbor.

Smilax. Facultatis est venenosæ.

Smyrna, Myrrha.

Smyrna. Myrrha. Secūdi est ordinis calfacientiū & exiccantiū. Vnde capitis vulnera glutinat. Inest illi amaritas non exigua, qua fœtum & lumbricos enecat, eiicitq;. Habet etiam & abstergendi vim moderatam. Quare ocularibus miscetur medicamentis, & his quæ ad veterem tussim, atq; anhelationem administrantur.

Smyrna Boice, Myrrha Bœotia.

Smyrna Bœotia. Vim habet calfaciendi, fundendi, emolliendi.

Smyrnium.

Smyrnium. Ex eodem genere cum apio est & petroselino: fueritq; apio quidem validius, imbecillius verò petroselino. Itaq; & vrinas & menses proritat: calidum siccúmq; tertio ordine.

Sonchus.

Sonchus. Dum viridis est, aquea terreáq; essentia constat, vtraq; leuiter frigida: nam & astrictionis cuiusdam est particeps, & manifestè refrigerat, tū illitus, tum esus. At arefactus, terrestrior redditur, modicam asciscens caliditatem.

Sparganium.

Sparganium. Desiccantis est facultatis.

Spartum, Genista.

Spartum Genista. Sparti (quo & vites alligāt) tum fructus, tum succus virgarū, valentē trahendi vim possidet.

Staphilinus, Pastinaca.

Staphilinus. Pastinaca. Satiua imbecillior, agrestis ad oīa potētior est. Vrinas mensésq; prouocat, abstergitq; nonnihil, cùm herba quidē tota, tum vel maximè semē & radix.

Stachys.

Stachys. Gustu est acri & amaro, tertiiq; calfacientium ordinis. Vnde menses rationabiliter prouocat. Facit tamen abortum, atq; secundas eiicit.

Stœbe.

Stœbe. Fructus eius & folia astringunt citra mordacitatē, desiccántq; in tertio ferè incipiēte ordine. Quare decoctum eorū iniicitur dysentericis, auribúsq; pure fluentibus: quod etiam magna vulnera glutinat, præcipuè cū vino atro & austero.

Valenter

Valenter enim deficcat omnes pręter naturã humiditates. Folia viridia illita erumpentẽ sanguinem supprimũt, suffusionibusq; oculorũ ex ictu medentur.

Stœchas.

Stœchas. Amara est & mediocriter subastringens, cùm nimirũ ex terrena essentia frigida exigua, & extenuata altera terrena copiosa, constet. Quare obstructione liberat, extenuat, extergit, roboratq; & viscera & vniuersum corpus.

Stratiotes.

Stratiotes. Aquaticus quidem humida & frigida facultate est: terrestris verò, nõnihil habet astrictionis. Proinde & vlcera glutinat.

Struthion.

Struthion. Radix eius est acris, calida, siccaque temperamento, ex quarto propemodum ordine excalfacientium. Sed & abstergit, & irritat: proinde & sternutationem prouocat.

Styrax.

Styrax. Excalfacit, emollit, concoquit. Quamobrem tussi, catarrho, pituitæ destillationibus, raucedinibusq; auxiliatur. Tum menses, seu potum, seu admotum prolicit. Combusti eius fuligo, thuris fuligini est similis.

Syca, Ficus.

Syca. Ficus. Aridæ excalfaciũt ordine primo aut secundo incipiente, habẽtq; partium tenuitatem quandam: quare tubercula dura concoquunt, digerũtq;, tum ipsæ, tum ipsarũ decoctum. Verùm vbi magis concoquere consilium est, miscenda est farina triticea: vbi verò plus digerere, hordeacea. Panis horum in medio. Porrò quæ sunt pinguiores, magis possunt concoquere: quæ acriores, magis tum extergere, tum digerere. Ficus virides, imbecilliores sunt. Vtræq; tamen & siccæ & humidæ aluum subducunt.

Syce, Ficus arbor.

Syce. Ficus arbor. Calidæ, tenuiũq; partium temperaturæ est, sicuti indicant tum liquor eius, tum foliorũ succus. Valenter enim calfacit vterq;. Itaq; nõ mordicat tantũ, aut vehementer absterget, sed & vlcerat, & ora vasorum reserat, & verrucas extirpat. Quin & vim purgatoriam habet. Porrò lachryma & succus agrestis ficus, quam caprificũ vocant, ad omnia, q̃ satiuę, valentior est. *Caprificus.* Cæterũ ipsarũ surculi adeò calidi sunt, atq; tenuium partium, vt carnes bubulas duras, si coquendis adiiciantur, friabiles ac teneras reddant.

Symphytum petræum.

Symphytum petræum. Habet quandam vim incidendi, qua collectũ in thorace pulmonéq; pus expurgare potest: ac simul contrahendi facultatis est particeps, qua eiectionibus sanguinis auxiliatur: estq; humidum, ac non immodicè calidum: vnde & dulce apparet, atq; odoratu iucundum. At hæc, manducatum sitim extinguit, & arteriæ sanat asperitates. Liquet igitur ipsum etiam & digerere, & cõstringere posse. Vnde & enterocœlus imponit, & ad conuulsa & rupta cum oxymelite bibitur.

Symphytum magnum.

Symphytum magnum. Similem dictæ vim habet. Cæterũ neq; videtur dulce, neq; odoratũ. Est verò secundũ viscositatem mordacitatémq; illæ simile.

Spondylion.

Spondylion. Fructus eius acris & incidẽs est: itaq; ad asthma & comitialem morbũ aptum est medicamẽ. Prodest & aurigini. At radix vltra iam dicta, fistularũ callos tollit, si sit circumrasa. Floris succus, ad diuturniora auriũ vlcera cõuenit̃ reponitur.

Schinos, Lentiscus.

Schinos. Ex aquea essentia leuiter calida, & terrena frigida nõ pauca, constat. Deficcat itaq; secũdo ordine cõpleto, aut tertio incipiente, in caloris frigorisq; medio cõsistens quodammodo. Astringit autem ex æquo, moderatéq; omnibus partibus suis. Succus bibitur & per se, & cum aliis medicamentis, quæ dysenterias & alui affectus sanant. Quin & ad sanguinis expuitiones, flores muliebres, necnon sedis vuluæq; procidentias idoneus est, vtpote ad hypocistida nonnihil accedens propè.

Schinu anthos, Schini flos.

Schini flos. Modicè calfacit, modicéq; etiam astringit, nec planè à tenuitatis natura est alienus. Quare vrinam & menses mouet, siue pontione, siue fomẽto adhibitus. Prodest etiã iecoris, stomachi, & ventris inflammationibus. Cæterùm magis astringit radix, quãq̃ flos etiam astringat omnibus partibus suis. Proinde medicamẽtis quę hæmoptoicis exhibentur, miscetur.

Schœnos leia, Iuncus læuis.

Schœnos leia. Iuncus læuis. Quidã oxyschœnos, alius oligoschœnos dicitur: gracilior duriórq; oxyschœnos, crassior laxiórq; oligoschœnos. Fructus huius somnũ conciliat. Oxyschœni autẽ duæ sunt species: altera sterilis, cuius nullus vsus in medicina: altera quę fert semen somni cõciliatiuũ, sed minus q̃ oligoschœni. Vtrunq;, si cum vino bibatur, ventris fluxus desiccat, & muliebre profluuiũ rubrũ sistit. Est itaq; eorum temperies composita ex terrena essentia leuiter frigida, & aquea leuiter calida.

Terminthos, Terebinthus.

Terminthos. Terebinthus. Cortex, folia, & fructus eius astringunt, & secundo ordine excalfaciũt: vnde etiã quod siccẽt, liquet. Porrò fructus aridus propinquus est tertio ordini desiccantiũ, calfacitq; valenter. Quare & vrinam prouocat, & lienibus auxiliatur.

Teutlon, Beta.

Teutlon. Beta. Nitrosæ facultatis est particeps, qua tum digerit, tum extergit, & per nares expurgat. Cæterũ cocta nitrositatẽ exuit, euaditq; leniter digerẽs. Ad detergendũ tamen digerendũq; validior est beta alba.

Teucrium.

Teucrium. Incidit & tenuium est partiũ: quare lienes sanat. Ac exiccat quidem in tertio, calfacit autem secundo ordine.

Tephra, Cinis.

Tephra. Cinis. Ex partibus cùm terrenis, tum etiã fuliginosis (quæ & tenues sunt, & cum aqua in quã maceran prius fuẽrint cineres, excolant) constat. Pro materiæ tamen cõbustæ differentia, cineris temperies variat. Quare haud scio qua ratione Dioscorides astringere cineres omnes prodiderit, *Dioscorides sugillatur.* cùm ficulneus cinis eiusmodi omnis qualitatis sit expers, nimirũ ipsa arbore nulla parte sui acerbam qualitatem reddente. At ex acerbis lignis cõfectus cinis, nõ parũ quidem astringit: meminíq; me eo aliquando sanguinis suppressisse eruptionẽ. Verũ nullus vnq̃ ad tale vn ficulneo audeat. Siquidẽ hic acrimonię plurimũ, vrẽtisq; fa-

Calx. cultatis obtinet, mistæ abstersioni. Est & calx cineris quædã species, cæterũ tenuioris essentiæ, q̃ qui ex lignis fit. Porrò elota, medicamen est citra morsum desiccans, magisq; si bis terve lauet. Cæterũ si marina aqua abluta sit, admodũ digerit.

Telephium.

Telephium. Exiccandi & detergendi facultate est, non tñ insigniter calida, sed forsan secundi ordinis. Desiccat etiã secundo, intenso tamen, aut tertij principio. Proinde ad putrida vlcera cõgruit, & cum aceto vtranq; vitiliginem sanat.

Telis, Fœnumgræcum.

Telis. Fœnumgræcũ. Calfacit secũdo ordine, desiccat primo. Proinde feruẽtes phlegmonas irritat: quę verò minus sunt calidæ, & magis duræ, eas digerẽdo psanat.

Tithymali.

Tithymalus. Tithymali omnes vincentem habent acrem, calidámq; potentiã, cum amaritudine quadam. Validissimus eorum est liquor: dein fructus & folia: postremò radix. Hæc aceto incocta, sanat erosorum dentium dolores: liquor in ipsa foramina inditur. Cæterũ si aliam partem cõtingat, cõtinuò adurit vlceratq; illam, ex quarto existẽs calfacientium ordine, qui ad exurentia pertinet. Sic pilos quoque, & verrucas, & myrmecias, & pterygia, & thymos, cum oleo inunctus succus euellit: detergitq; lichenas & psoras, propter amaritudinẽ: necnon vlcerum phagedænica, anthracode, & gangrænode, quia valenter calfacit & desiccat, aliquando iuuare poterit. Ad hæc fistularũ callos eximit. Prędicta omnia folia & fructus præstare possunt, sed imbecillius. Quibus satiè & ad pisces in aqua stagnali capiendos, vti assolent. Celerrimè enim ab illis in vertiginem acti, ac semimortui redditi, ad aquæ superficiem feruntur. Porrò cùm septem sint tithymalorũ genera, valentissimus est quẽ characiam marémq; nominant: & fœmina nuncupata myrsinites: & qui in petris nascitur arborescens. Deinceps qui phlomo assimilis est, & cyparissias. Dein marinus: ac deniq; helioscopius. Pro portione autem facultatis ipsorum, & cinis & lixiuium existet.

Pisces redduntur vertiginosi, capiunturq; facilè, foliis fructibúsq; tithymali gustatis.

Tragacantha.

Tragacantha. Emplasticam facultatem similem gummi obtinet, necnon obtusiorem acredinem. Ac sanè similiter illi desiccat.

Tragion.

Tragion. Tragij folia, fructus, lachrymáq;, trahentis digerentisq; sunt facultatis. Est verò & tenuiũ partium, & facultate in principio tertij ordinis calida. Stipites, & infixa corporibus extrahit, lapides frangit, menses mouet, drachmæ pondere potum. Porrò in Creta sola nascitur, lentisco simile. Alterum minus, cuius folia scolopendrio similia sunt, visitur quidẽ multis in locis, sed nõ parum habet facultatis astringentis, vt & ad fluxionum affectus conveniat.

Tragoriganon.

Tragoriganum. De hoc in sermone de origano diximus.

Tribolos.

Tribolus. Ex humida essentia modicè frigida, & sicca nõ mediocriter, cęterũ similiter frigida cõstat. Vnde contra phlegmonarũ generationes, & cõtra oẽs influxus cõgruit. Porrò terrestris ipsius fructus, cũ tenuiũ sit partiũ, potus renũ calculos cõterit.

Tripolion.

Tripolium. Radix huius est acris, & facultate calida in tertio excessu.

Triphyllum.

Triphyllum. Calfacit & siccat in tertio ordine, vt bitumen, cui odore est simile. Proinde potum laterũ dolores ab obstructione natos iuuat: & vrinã mensésque pvocat.

Trichomanes.

Trichomanes. Eadem præstat quæ adiantum.

Trychnon, Solanum, Strychnon.

Trychnon. Solanum. Strychnon. Halicacabum. Solanum Hypnoticum. Solanum manicum. Esculentũ quidem astringit, refrigerátq; in secundo ordine. At eorũ quæ esui nõ sunt, vnum quidem dicitur Halicacabum, fructũ habens rubeum, acino vuæ persimilem. Alterũ verò est fruticosum, à cõciliando somno Hypnoticũ appellatum. At tertiũ, quòd ad insaniam adigat, omnes Manicũ nominãt. Halicacabũ igitur, fructũ fert ciendæ vrinæ idoneũ, compluribúsq; facultatibus quæ ad iecur, vesicam, & renes accõmodantur, miscetur. Solani verò hypnotici cortex radicis, si cum vino bibatur, somnũ accersit, drachmæ pondere sumptus, existens succo papaueris similis, nisi quòd imbecillior, vtpote tertij refrigerantiũ ordinis, cùm ille sit quarti. Huius solani semen vrinã ciendi vim habet. Si plus tamẽ duodecim corymbis hauseris, dementiam asciscet. Quod reliquũ est ex solanis ppositis, est ad medicationes intra corpus invtile. Nam si quatuor eius drachmę offerantur, mortẽ inferent: si pauciores, insaniã. Vna certè innoxiè sumitur: nihil tamen vtile pręstat. At foris corpori illitũ, vlcera maligna persanat. Verùm ad talia, radicis cortex præfert, desiccans secundo ordine iam cõpleto, aut tertio incipiẽte: secũdo autẽ incipiente refrigerans.

Hyacinthus.

Hyacinthus. Radix eius bulbosa est, desiccans primo ordine: secundo autem, aut imino tertij refrigerans. Fructus leuiter extergit astringitq;: vnde & regio morbo laborantibus exhibetur in vino, ordine quidem tertio desiccans, at in medio caloris frigorisq; consistens.

Hydnon, Tuber terræ.

Hydnon. Tuber terræ. Substantiam habet vincentẽ terrestrem quidem, sed cum paucula tenuitate permistam.

Hydropeperi.

Hydropeperi. Non vsqueadeo calidum est, vt piper. Viridis ipsa herba cataplasmatis instar imposita, sugillata & tumores induratos digerit.

Hyoscyamus, Altercum.

Hyoscyamus. Altercum. Cui semen atrum est, insaniam ac soporem inducit: cui verò mediocriter flauum, propinquã ei obtinet facultatẽ. Vtriq; tamen fugiendi sunt, vt deleterij & invtiles. At cui semen & flos est candidus, sanitati idoneus existit, ex tertio quodammodo refrigerantium ordine.

Hypericum.

Hypericum. Calfacit & siccat, essentia tenui, adeò vt menses vrinásq; provocet. Illitũ viride, ad cicatricem omnia perducit vlcera. Siccum cõtusũmq; si inspergas, mollia, humida, & putrilaginosa sanabit. Sunt qui & ischiadicis bibendum propinẽt.

Hypecon.

Hypecon. Refrigerat tertio ordine, parúmq; à papauere distat.

Hypoglosson.

Hypoglossum. Radix eius & succus emolliẽdi vim possidẽt,

Hysso-

Hyssopum.

Hyssopum. Desiccat & excalfacit ordine tertio, sed tenuiũ est partium.

Phacl, Lentes.

Phaci. Lentes. Valenter astringunt, mediũq; tenent inter calorem & frigiditatẽ. Desiccãt tamen in secundo ordine. Ipsum itaq; earũ corpus, siccat & sistit aluum. Cęterũ decoctũ prouocat. Proinde prior aqua abiicitur, vbi retentionis causa exhibetur.

Pacos, Lenticula palustris.

Lenticula palustris. Humidę frigidęq; temperaturę existit, vtrinque ex secundo ordine.

Phaleris.

Phaleris. Succus, semen, & folia eius, commodè potari creduntur cõtra vesicę dolores, ceu in se habeat tenue quiddam & calidum.

Phalangites.

Phalangites. Sic dicitur, quòd morsis à phalangiis auxilio sit. Est autem facultatis tenuiũ partium, & exiccantis, quare tormina lenit.

Phlomus, Verbascum.

Phlomus. Verbascum. Huius herbę duę sunt species. Quędã enim foliis est candida, quędam verò nigra. Rursus, albę quidem mas est, cuius folia ambustiora: fœmina, cuius maiora visunt. Est & alia phlomus agrestis, flores habens aureos & luteos: necnon alia quam phlomida appellant. Priorum duarũ radix acerba gustu est, & fluxionum affectibus prodest, atqueadeo dentium doloribus: quanq; folia digerendi vim habent. Similiter & aliarum folia. Omnium quippe folia desiccandi & dergendi vim possident.

Phœnix, Palma.

Phœnix. Palma. Astrictorię facultatis est particeps omnibus partibus suis. Igitur ramorũ succus austerus est, ex aquea substantia tepida, & terrea frigida constãs. Similis facultatis est eius cerebrũ, esui aptũ. At fructus, & maximè dulcis, non paruam obtinet caliditatẽ. Qui quidem cũm edendo fit, magno est vsui, non tantùm foris impositus, vbi roborare, desiccare, contrahere, stiparéq; est consilium, sed tanquam cibus sumptus, & simul cum aliis, & per se. Porrò tenerũ palmę germen, eandem cum eius cerebro facultatẽ fortitur. At cortex astringit quidem, ac plus quàm dicta omnia desiccat: * vtpote minimũ habens humiditatis. Quare ad vlcera putrescentia, laxatos articulos, hepatis & vẽtriculi imbecillitates, eo intus & foris administrato vtuntur. Radix citra morsum desiccat, cum nonnulla astrictione.

Phormion.

Phormion. Phormij semine cum melle ad leucomata * vtuntur. Sed spicula etiã extrahere creditur, velut & ipsa herba. Quare tenuium partiũ, & attrahendi digerendiq; potentiam obtinet. *

Phu.

Phu. Odoratã quodammodo eius est radix, nardo viribus similis: ad pleraq; tamen infirmior. Mouet autem vrinam, vt nardus gallica.

Phycos, Alga.

Phycos. Alga. Ex mari exemptus & virens, siccat refrigeratq; in secũdo ordine: habet enim quiddam modicè acerbum.

Phyllitis.

Phyllitis. Acerba cùm sit, meritò & diarrhœas & dysenterias epota iuuat.

Phyllon malabathru, Folium malabathri.

Folium malabathri. Nardo simile m posƒidet facultatem.

Chalbane, Galbanum.

Chalbane. Galbanum. Succus est plantę ferulaceę, molliẽdi & digerendi vi: calfacit enim ordine tertio incipiente, aut completo secundo: siccat verò secundo incipiente.

Chamædrys.

Chamædrys. Vincentem habet qualitatem amaram. Est & quodammodo acris: quare meritò lienes colliquat, vrinas & menses prouocat, crassitudinem humorum incidit, viscerúmq; obstructiones repurgat. Calfacit itaque & desiccat tertio ordine: plus tamen calfacit quàm siccat.

Chamæcissos.

Chamæcissos. Flos eius admodũ amarus cùm sit, iecur obstructũ aperit: datúrq; & coxendice laborantib.

Chamælea.

Chamælea. Vincentem habet qualitatem amaram: quare admodum sordida vlcera, & quę maximis induc̃ta sunt crustis, purgare cum melle est potens.

Chamæleuce.

Chamæleuce. Calfacit quodãmodo tertio ordine, siccat primo.

Chamæleon.

Camæleon. Nigri quidem radix, letale quiddam obtinet. Quare foris vsus eius ad ea quę abstersionẽ postulant, administratur. Pręterea digerentibus & emollientibus pharmacis commiscetur. Etenim siccat tertio ordine, calfacit autem secundo absoluto. At albi radix quòd nõ sit perinde acris, potui datur cum vino austero, mensura oxybaphi, laborantibus aqua inter cutem.

Chamæpitys.

Chamæpitys. Magis amara est quàm actis: quare abstergit, purgátq; viscera, magis quàm calfacit. Proinde auriginosis, & quibus facilè iecur obstruitur, bonum remedium est. Quin & vrinam, & menses ducit tum pota, tum illita cum melle. Viridis vulnera magna glutinat: vlcera putrescentia sanat: duritics vberũ discutit. Est enim in siccando tertij ordinis: in calfaciendo, secundi.

Chamæsyce.

Chamæsyce. Abstergẽdi simul & acrem vim possidet. Itaq; acrochordonas & myrmecias, caules eius teneriores intriti, quiq; ex eis profluit liquor, auferunt. Cum melle crassas oculorũ cicatrices detergunt: hebetudinem visus à crassitie ortam, adiuuant: sicuti & suffusionum principia.

Chelidonium.

Chelidonium. Admodum extergit & calfacit. Succus eius ad acuẽdum visum est commodus. Quidam radicẽ eius ad auriginẽ ab obstructione iecoris ortam, in vino albo cum aniso propinant. Mansa etiam confert dentium doloribus. Chelidonium minus, cùm maiori sit actius, celeriter cutem exulcerat, vnguésq; scabros eiicit. Succus eius per nares purgat. Hęc itaq; siccat & calfacit in quarto incipiente ordine: at chelidoniũ maius in tertio.

Chondrilla.

Chondrilla. Eiusdem ferè est facultatis cum seri: nisi quòd amariuscula est, ac proinde siccantior.

Chondrus.

Chondrus. Nutrimentũ quidem est optimũ, sicvt triticũ. Vt medicamen autem, emplasticę est facultatis, tẽperie tritico similis, nisi quòd viscosior existit: qua ratione plus illo nutrit. Est porrò hoc semẽ

velvti materia quædã idonea excipiẽdis medicamentis siccantib. Ipsum verò ex numero concoquentiũ existit, vt triticũ, quæ minimè profectò desiccant.

Chrysocomo.

Chrysocome.

Radix vincẽtes habet acrem & astringentem qualitates: quare non admodum multi vsus est. Quanq̃ cocta in melicrato, peripneumoniis & morbis hepaticis auxiliat. Sed & menstruis purgandis est vtilis.

Pseudodictamnum.

Pseudodictamnum.

Vim dictamni, sed imbecillam sortitur.

Psyllium.

Psyllium.

Semen habet admodum vtile ex secundo refrigerantiũ ordine. In desiccando verò & humectando, quodammodo est symmetrum.

Ocimum.

Ocimum.

Ex secundo est ordine calfacientiũ. Habet autem recrementitiam humiditatem: proinde nec cõmodum est, vt in corpus sumatur. At foris illitum, concoquit digeritq;.

Ocimoides.

Ocimoides.

Semen tenuium est partium, & citra morsum, facultatis desiccatoriæ.

GALENI PERGAMENI de simplicium medicamentorum facultatibus, lib. IX.

QVotquot plantarũ sunt partes, fructus, succi, & liquores, suprà dicta sunt omia. Nunc aũt de reliquis medicamẽtis, quæ ex metallorum sunt genere, quæq; species ipsius terræ existunt, differere propositũ est. Post quæ deinceps nonnihil tractabitur de partibus animalium, quibus ceu medicamentis ad curationes vtimur. Meminisse autẽ in vniuersum oportet, astringentibus medicamentis facultatem inesse cum acribus pugnantissimam. Astringentia siquidem contrahunt, constipántq;, & condensant substantiã nostram: ac proinde in quamvis corporis nostri partẽ extrinsecus imposita, continuò illam & rugosam, & contractam efficiunt: contrà quàm acria, quæ admota cuti, perspicuò eam excalfaciũt, atq; in molem attollunt, rubente colore: ac si diutius immorentur, exvlcerant. Hæc itaq; evidenter apparẽt incidere, excalfacere, à viciniśq; partibus ad sese sanguinẽ trahere. At astringentia, refrigerando, cõtrahendo, constringendóq;, in illis etiam contentũ repellere. Porrò combustorum nõnulla calidiora q̃ antea reddũtur, & ad gustum, & ad tactum, & ad eam quæ in vsu cernitur, facultatẽ. Quædam contrà, ab vstione minus apparẽt calida, id quod tactu & vsu manifestè discernit. Igitur acria multũ caloris amittunt vsta: quæ verò nõ sunt eiusmodi, assumunt. Cęterũ combustorũ nullum planè est frigidũ: relinquitur enim in illis velvti acrimonia ignis, quæ per ablutiones extergitur: ita vt aqua in qua medicamentum ablutum fuerit, calidam facultatẽ comparet, eámq; tenuium partium: quod reliquũ verò est, fit terreum simul & frigidum, ac desiccare citra molestiam possit.

Astringentium facultas.

Acrium facultas.

Vstorum differentia.

Combustorum nullũ est frigidum.

De differentiis terræ.

Terra differentia.

Terra cõmuniter ac secũdum agricolas, dicitur illa quæ agriculturæ est aptissima, quæq; humore macerata, lutũ efficitur. Atq; in ea sanè plures differentias constituunt: aliam (exempli gratia) pinguẽ esse dicentes, ex qua lutum fit viscosum & lentũ: aliam cõtrario modo dispositam, hoc est, quæ lutũ efficiat friabile. Atq; hoc vnum vocabulũ terræ est omnibus vsitatũ. Alterum est solis Philosophis vsurpatũ, cùm aiunt, elementa corporũ esse terram, aquã, aërem, & ignem. Corpus nanq; extremè siccũ & frigidum, terrã nuncupant. Secundũ quos nullum compositorũ corporum terra censetur elemẽtaris. Aiunt tamen, quantò corpore fuerint duriore, tantò magis ea esse terrea: contrà quàm agricolæ, qui eam exactissimam esse terram cõtendunt, quæ q̃ longissimè à saxi consistentia recessit. Pro hoc itaq; secundo significato, quod à Philosophis celebratur, tribus clauduntur generibus differentię ipsius terræ: quorum vnum genus est lapis, alterũ corpus metallicum, tertium terra quæ colitur.

Elementa corporum.

De differentiis nominatæ passim terræ.

Terra passim vocata differentia complures.

Terra itaq; vel Latinis etiã dicitur vsitatè, quę iniecta aqua soluitur, & fit lutũ. Quæ sanè quasdam differentias sortitur: secundum propriam quidem rationẽ, vt videlicet pinguis si sit & viscosa, quæ vtique omnino & atra colore est: aut contrà friabilis, & pinguitudinis expers, quam argillam appellant, quæ quodammodo candidior existit: aut si inter has maximè cõtrarias habeatur. Secundũ misturam autẽ alienorũ corporum, vt dum dicimus lapidosam aut arenosam hanc esse terram. Porrò talis substantia admista, segregatur larga aquę affusione, macerationéq;, donec vniuersum perfluat. Sic enim quod lapidosum & arenosum est, subsidit, & terra exacta supernatat: in quẽ modum præparat etiã & terra Lemnia, quam alij sphragida Lemniã (ob impressum illi sigillum Dianæ sacrũ) cognominãt. Quæ quidem à Lemnia rubrica differt, quòd cõtactu nõ cõtaminet, perinde vt illa: quódq; secũdum collem in Lemno, qui totus colore est fuluus, & in quo nec arbor, nec saxũ, nec planta nascitur, tantũ huiusmodi terra visitur. Cęterũ eius tres differentiæ assignant. Vna quam Lemniam sphragidem diximus: quámq; alij nemini, præterq̃ vni sacerdotissæ, cõtingere fas est: altera verò eius, quæ miltos est, siue rubrica: ac denique tertia, quæ detergendi vim habet. Vtuntur autẽ priore illa ad vulnera vetera & cõtumacia, ad omnésq; ferarum morsus, sicvti adversus medicamenta letalia. Distinguere itaq; ab ea terra quæ colitur, medicamentosam oportet, qua ad curationes vtimur. Tametsi eius quoq; quæ colitur, si qua pinguis est, vtilis ad curationes existit earum omnium partium, quæ desiccari postulant. Desiccandi nanque vim terra quævis possidet. Cùm enim eius corpus natura sit siccum, omninóq; igneæ substantiæ expers, citra mordacitatẽ exiccat. Ad quod quidem etiam ablutio iuuat.

Terra purgandi ratio.

Lemnia sphragis.

Lemnia rubrica.

Lemnia tres differentiæ.

Terra quævis desiccandi vim possidet.

De terræ lotione.

Terram abluendi ratio.

Ac lauatur sanè terra omnis, vt Lemnia. Primò siquidem maceratur aqua, quæ nullã habet medicamentosæ qualitatis suspicionẽ. Dein effunditur quod innatat, colligitúrq; id quod est à lapidosis & arenosis secretũ. Gustus autem docet, quænam terra lotione indigeat, aut quæ minimè. At Lẽnia, cùm sit à sacerdote abluta, rursus elui non exigit.

De

De terra Samia.

Samia terra. Samius aster.

At Samiam ne lauari quidē est opus. Vtimur autē altera eius specie magis, quā Samiū astera cognominant, ad sanguinis expuitiones, muliebriáq; profluuia, velvti & Lemnio sigillo, necnō adversus vlcera dysenterica, priusq̄ putrescentia evadant. Quanq̄ etiā & putrescentibus, quæ depascentia vocant, interdum Lemnia ipsa profuit, iniecta quidem per arnoglossę succū, bibita verò ex oxycrato aquoso: prius tamē ablutis vlceribus: idq; primò quidem, melicrato: dein autem muria. Cæterū Lemnia terra q̄ Samia nō parum efficacioribus esse videt viribus. Quare ab ea, quæ phlegmone tentari cœperūt partes, exasperantur, cùm tamen à Samia iuuentur. Ex qua & oleo rosaceo mirifsimū conficitur pharmacū, etiā cōtra alias feruentes phlegmonas, incipientésq; bubonas & fluxiones podagricas, & ad ea breuiter, quę refrigerare cum mitigatione est animus. Vnde constat Samiā refrigerare. Quin & magis aērea eius essentia existit, collata ad Lemniā, cuius argumēto est leuitas. Aestimabis porrò omnē terram medicaminosam, tum leuitate, tum grauitate: prætereà circa gustū asperitate & lenitate: ad hæc tenacitate & abstergendi potentia. Tenax enim & viscosus est Samius aster, cum & Lemnia sphragis eiusmodi paululū quiddam habeat. Abstersoriā quoq; facultatē moderatā obtinent & Selinusia terra, & Chia: quamobrē mulieres quędā iis ad faciē vtuntur. Porrò quicquid abstergit leuiter, producendæ vlcerū carni est idoneū. Quòd si etiā siccet, cicatrici inducendę est habile. At omniū aptifsima sunt & ad vlcera quæ in summa cute consistunt, & ad ambusta, illa quæ citra morsum exiccāt, nec manifestò excalfaciūt, nec refrigerant. Quocirca terra Selinusia & Chia, pulcherrima sunt ad ambusta vlcerum remedia. Iam verò Cimolia terra cùm mistę sit facultatis, partim sanè refrigerat, partim leuiter digerit, operatúrq; pro natura illorū quibus miscet. Verū vnicè ambustis cōvenit, velvti & aliæ omnes, illitæ ex acero, aut oxycrato: nimirū bullas existere prohibentes. Advertendū tamen est, corpora mollia valentem medicaminū vim haud posse perferre: dura verò posse. Terra itaq; mistionis expers, vim habet citra morsum siccādi. Cùm aūt nullū reperire sit corpus à mistione alienum, inspiciundum est, qualem nam miscellam ipsa terra sortiat. Si qua ergo in ea astrictio sentiatur, tantū frigiditatis assumpsit, quantū habet astrictionis. Sin acrimonia, tantum scito illi inesse caliditatis, quantum & acrimoniæ. Similiter, quantò leuior terra ipsa fuerit, tantò acrior existit. Quātò grauior, tantò etiam syncerior terra. At propriū terræ est, quòd igni admota non soluitur, aut liquescit: id quod accidit plumbo, stanno, auro, & argēto. Cùm igitur audis nominare terram argenteam, aut auream, minimè intelligas ipsum argentū, aut aurum, per totū terrę corpus misceri: sed particulas quasdam exiguas tum auri, tum argenti, illi coniunctas, atq; contiguas existere: easq; ab igne in fornacibus fusas coire invicē. Eundem in modum quæ vitrū continet terra, arenosa est. Sed & auri quoq; glebulę exiguæ frequenter nō paruo numero in quibusdam reperiuntur arenis. Terrarū autē id genus omniū quę in metallis sunt, vbi ab eis separatur id metalli aut æris quod continent, reliquiæ videntur lapideæ: nec macerari, rigarive, aut humectari per totam substantiā possunt: vt medicaminosa illa, quæ cum aqua in lutum degenerat: quæq; viri circūlita nascentes in ea vermes interimit, vnde Ampelites vocatur. Cadmia etenim ex illarū lapidearū est genere, neq; rigari potest. Terra Cretica admodum imbecilla est, multū habens substantiæ aēreæ. Inest tamen ei quædā citra morsum vis extergendi. Eretriensis, q̄ Lemnia, valentiorē posſidet astrictionē, hactenus tamen vt nōdum mordicet. Expedit verò hāc terram bis terq; lauare, vt Cimoliam, quò moderatior reddatur. Eam etiam vrunt, vt subtiliorem, acriorem, & magis digerentē efficiant. Quòd si posteaq̄ combusta fuerit, abluatur, replendis & cicatrice inducendis vlceribus multò magis opitulatur. Cæterū quæ colore cineritio est, illi quæ alba existit, præfert. Est & alia terra dicta Pignites, tota quidē facultate terræ Cimoliæ assimilis, cęterū atra colore, quemadmodū Ampelites. At terra, siue lapis, siue bolus Armenus, colore est pallido, promptifsiméq; soluit in læuorē omnino æqualem, vt calx, validámq; desiccādi vim posſidet. Siquidem ad dysenterias, ventris profluuia, sanguinis expuitiones, catarrhos, & putrescentia oris vlcera, in primis cōperit. Quin & illos magnificè iuuat, quibus ex capite in thoracem fluxio decumbit. Quare & iis quibus ex tali occasione anhelitus difficilis est, valde auxiliat. Sed & eos qui tabe laborāt, adiuuat: vlcus enim ipsorū desiccat. Maximè etiā cōfert Armenus bolus contra pestilentes affectus. Ii siquidem vsu eius non persanantur, qui prius immedicabiles sunt. Cęterū bibitur ex vino albo, cōsistentia tenui, modicè diluto, si is qui morbo est correptus aut planè febri careat, aut leuiter ea teneat. Sin grauius febriat, admodum aqueo. Non sunt tamen calore vehementes febres pestilentiales.

Selinusia terra. Chia terra. Abstergētia leuiter, producendæ esse carni idonea. Cimolia terra. Ambustis quæ conferant. Corpus nullum dari à mistione alienum. Terra igni admota non soluitur. Vitrum continens terra. Aurum reperiri in arenis. Ampelites terra. Cadmia. Cretica. Eretriensis terra. Pignites. Boli Armeni descriptio. Febres pestilentes non esse vehementer calidas.

De lapidibus.

Ex corporibus spontè natis sunt lapides, hòc diuersi à vulgo nuncupata terra, quòd rigari nō sustinent. Vires habent partim secundum totius substantiæ proprietatē, partim secundū qualitates effectrices. Nunc autē sermo nobis esto de illis viribus, quæ secundū effectrices agunt qualitates: in quibus sanè est & vtendi ratio & methodus. Nam facultates quæ proprietatis totius substantiæ ratione insunt, à methodo sunt atq; ratione alienæ, & per solam experientiam noscuntur. Nam cur hic lapis tacto vulnere vnde sanguis prorumpit, cursum eius reprimat, haud nouimus. At cur hæmatites lapis in oculares facultates indatur, nouimus: quòd sit rationis inventum. Nam si in cote oculari cum aqua eum teras, donec accipiat crassitudinē mellis, astringētem facultatem percipies. At didicisti, quòd gliscentes etiamnum phlegmonas restringentibus medicamentis repercutere oporteat: vbi autem iam sanguis nō fluit, astringentibus medicamētis digerentia adiungere, & sensim ad ipsa sola transire. Itaq; de iis lapidibus prius disserā, qui mortarij aut cotis attritu, in liquorem soluunt.

Facultates quæ proprietatis ratione insunt, esse à methodo alienas. Hæmatites lapis cōmodè ocularibus medicamētis inficitur. Phlegmonarū generalis curatio.

Ciseris, Pumex.

Ciseris. Pumex. Smiris.

Pumex quidem abstergit. Sed Smiris acrimoniæ quiddam obtinet. Proinde causticis & desiccantibus facultatibus additur, eisq; quæ curant gingiuas laxas. Pumex autē si cōburatur, haud erit inferior Smire, eosdem ad vsus.

Lapides qui in spongiis reperiuntur.

Spongiarum lapides.

Frangendi vim obtinent, non tamen ita validam, vt lapides in vesica cōminuant. Rumpunt eos tamen qui coguntur in renibus: velvti qui adyehuntur ex Cappadocia.

Ostracites.

Ostracites. Geodes.

Hunc lapidem aiūt desiccandi valenter facultatem habere, temperatā ex astrictione, acrimoniáq;: vt Geodem expurgare pupillas, vberúmq; & testiū sanare phlegmonas, invnctū ex aqua. At cotis Naxię ramentum virginibus mammas prohibet tumescere: sicvti & testes puerorū: tanquam facultatis refrigeratoriæ sit particeps.

Cotis Naxiæ ramentum.

Ophites.

Ophites.

Extergēdi cōfringēdiq; vim possidet, ceu etiā vitrū. Admodū enim ipsum ex vino albo ac tenui epotū lapides vesicę conterit, atq; cōfringit.

Iaspis viridis.

Iaspis viridis.

Ventriculū adhæsu, ipsiúsq; os adiuuat. Porrò Ophitem lapidē suspensum, iuuare morsos à vipera tradit. Sed eiusmodi facultates nō cōstant methodo. Veluti etiā cùm Hieracites & Indicus profluentē ex hæmorrhoidib. sanguinē sistunt.

Hieracites. Indus lapis.

Sapphirus.

Sapphirus.

Ictos à scorpione iuuare creditur.

Aphroselinus.

Aphroselinus.

Liberat cominali morbo vexatos: id q̃d nondum sumus experti.

Dioscoridis Thyites.

Thyites.

Subviridis est vt Iaspis, soluitúrq; in succū colore quidem lacteum, gustu verò acrem: ac proinde nemo illum oculorum miscet medicamentis, nec fluxiones repercutientibus, nec vlcera sanantibus. Sed eo tantùm vtūtur ad purgandum & abstergendum, quæ pupillam absq; phlegmone offuscant: quales sunt cicatrices recentes, & pterygia non nimis dura.

Iudaicus.

Iudaicus lapis.

Colore est candido, specie cōcinna, lineas habens ceu torno ductas. Vtuntur ad vesicæ lapides in cote soluentes, & ex aquæ calidæ tribus cyathis potui præbentes. Præcipuè verò ad eos qui in renibus hærent, est efficax.

Pyrites.

Pyrites.

Validam possidet facultatē, eóq; vtimur digerenti emplastro admisto. Adicitur etiā ei & schistos. Ab hoc medicamine & pus sæpenumero, & consistentia grumosa in spaciis intermediis musculorum nata, per halitum sunt digesta. Nisi autem dum in vsum veniunt, pollinis instar cōminuantur hi omnes lapides, vt profundū corporum quibus applicantur subeant, assimiles manent istis marinis fluuiatilibúsq; arenis: quæ & ipsæ cōmunem omniū lapidum vim possident. Siquidem exiccant tumentem ab aqua inter cutem carnē, si in ipsis excalfactis decumbat æger. Non tamen ad aliud quippiam eis vtimur.

Arena quomodo exiccet tumentē ab aqua inter cutem carnem.

Phrygius.

Phrygius lapis.

Hoc semper vtor combusto quidem ad vlcera putrida, idq; ipso aut per se, aut ex aceto, aut œnomelite, aut oxycrato. Ad oculos verò ex eo permisto aliis, medicamē siccū efficio. Validè enī desiccat, habēs quiddā astrictionis simul & mordicationis.

Ageratus.

Ageratus.

Astringit simul et digerit. Atq; astrictione quidem evidēter iuuat phlegmone columellas grauatas.

Asius.

Asius lapis.

Colore & consistentia est topho similis, friabilis, laxúsq;. Innascitur ei quiddam instar farinæ tenuissimæ, qualis in molarū parietibus adhærescit. Appellant hoc medicamē petræ Asiæ florem. Est verò & tenuiū partium, vt sine morsu nimis fluidas carnes eliquet. At petra ipsa in qua nascitur, actionis vehementia est inferior. Habet etiam & salsedinē quandam ipse Asiæ petræ flos, ita vt inde videatur ducere originem: quòd ros ex mari in petram residens, à sole postea exiccetur.

Petra Asiæ flos.

Gagates.

Gagates.

Colore est atro, qui vbi igni fuerit admotus, persimilem bitumini odorē exhibet. Confert autem ad discutiendos flatulentos tumores consistentes in genu, diuturnósq; & ægrè curabiles: ac præterea cruēta vulnera glutinat. Est & lapis Thracius, cuius in hūc modū Nicāder meminit:

Thracius lapis.

Si lapis vratur candenti Thracius igne, &
Post madefiat aqua, flagrabit totus: at idem
Mox oles affuso penitus restinguitur. &c.

Nullus tamen eius in medicina vsus, nisi quòd suffitu abigit feras.

Magnitis, Heraclia, Magnes.

Magnitis. Magnes.

Assimilem hæmatiti vim obtinet.

Arabius.

Arabius lapis.

Lapis est elephantho similis, desiccātis abstergentisq; potentiæ.

Alabastrites.

Alabastrites.

Combustus in medicinæ vsum ingredit. Quidam eum bibendum dant stomachicis.

Smiris.

Smiris.

Vehementer quidem abstergit: quare ipso ad annulos exculpendos vtuntur, & ad dentes purificandos.

Hæmatites, Galactites, & Melitites.

Hæmatites. Galactites. Melitites.

Hæmatites & Galactites lapides, à colorū similitudine, quos repræsentant, sic nominantur. Ille siquidem sanguini, hic in succum solutus, lacti videtur similis. At Melitites, nō à colore, sed à sapore mellis talem nomenclaturam sortitur. Cùm igitur succus omnis dulcis à temperato calore proficiscatur, astringens verò à frigore, habebit sanè hæmatites lapis tantum frigiditatis, quantū & astrictionis: Melitites verò temperatā caliditatem: at mediam vtriusq; temperiem Galactites. Meritò itaq; ocularibus medicamentis lapis hæmatites miscetur. Ac solo eo vti possis superciliis exasperatis: si quidem cum phlegmone sint aspera reddita, ex ouo ipsum diluens: ac si magis, etiam per decoctū fœnigræci. Sin verò citra phlegmonem, ex aqua. Hic idem lapis similiter in cote contritus, sanguinis expuitioni conducit, vlceribúsq; vniuersis. Porrò siccus, redactúsq; in tenuissimū pollinē, reprimit excrescentia: ipsáq; oculorū vlcera solus p se cicatrice includit attritus, cæterū aut affusus, aut invnctus.

Dulcis succus omnis à temperato calore proficiscitur, vt ad stringens à frigore.

Schistos,

Schiftos.

Schiftos. Galactites. Melitites.

Hæmatiti perſimilem vim obtinet; ſed infirmiorē Schiſtos: ac poſt eum Galactites. At Melitites nonnihil caliditatis aſciuit. Vt igitur vnuſquiſq; leuiter ac ſenſim ab hæmatitis facultate recedit, ita in vſum oculorum accōmodatur: eſt tamen mitior. Etenim mitiora remedia partibus etiamnum phlegmone afflictis ſemper gratiora ſunt. Quæ quidem, liberis iam à phlegmone partibus, infirmiora ſunt, q̃ vt perſanare valeāt. Porrò cùm lapidibus omnibus commune ſit vt deſiccent, quotquot ex iis in ſuccū ſoluti, aut redacti in pollinē, nullam cōtinuò qualitatē in guſtu obtinent, hos putandum eſt eſſe tum infirmiſſimos, tum mitiſſimos, tum minimè mordaces. At qui manifeſtā qualitatē exprimūt, ij pro qualitatis ratione potentiā poſſident. Ac ſi quidem aſtringant, ad cōprimendū, conſtringendū, ſpiſſandum, & cōtrahendum: ſi verò mordicent, ad excalfaciendum, digerendū, & colliquandū. Medij eorum ſunt, qui abſtergent citra mordicationem. Igitur Hæmatites, Schiſtos, Galactites, & Melitites, in ſuccū vertuntur. Quanq̃ ſunt & alij in ſuccū ſolubiles, vt Moroxus qui in Aegypto naſcitur, omniū dictorū minimè qualitatis particeps. Quare tantū deſiccandi vim poſſidet.

Lapides omnes cōmuniter ſiccant.

Moroxus.

Metallica medicamenta.

Metallica quæ dicantur.

Metallica medicamēta appellare medicis mos eſt, quorū generatio in metallis cōſiſtit, ſiue ſpōtanea, ſiue per fornacē facta. Vt igitur lapidibus vniuerſis, & terræ medicaminoſæ cōmune eſt vt ſiccēt, ita metallicis quoq; medicamentis omnibus. Eſt enim eſſentia eorū terrea, ſecundum elementaris terræ ſignificatū. Porrò caliditate diutina, miſtam ex terra & aqua, nōnunq̃ etiā aēre, ſubſtantiā vniente, temperantéq;, ac poſtea deſiccante, metallicorū medicamentorū conſiſtentiæ proveniūt. Quemadmodum igitur in differētijs terræ, plurima eſſentia terræ elementaris habet, paulùm verò aēris, ita in metallicis multū igneæ ſubſtantiæ eſt immiſtū. In medio autē eorū ſunt lapides. Proinde alia metallicorū ſemel aut bis, alia frequentius lota, idonea ſunt, vt citra morſum exiccent. At locorū, in quibus hæc proveniunt, natura, prout plus minúſq; eſt frigida, alia plus, alia minus, cogit, congelátq;.

Metallica omnia ſiccare.

Metallicis plurimū igneæ ſubſtantiæ eſſe immiſtum.

Hales, Sales.

Hales. Sales.

Sal partim ex mari fit in ſalinis, partim è terra effoditur. Cæterū vtriq; vis eſt aſſimilis, impenſè videlicet exiccatrix. Porrò aphronitri ſapor amarus eſt, & abſtergēs: ſalis verò, tantò in abſtergendo inferior, quantò in aſtrictione ſuperior. In vtriuſq; medio ſapor nitri conſiſtit.

Armeniacum.

Armeniacum.

Vim habet extergentē cum leuicula tum acrimonia, tum aſtrictione. Vnde meritò miſcet ocularibus facultatibus. Præterea ipſo per ſe redacto in pollinem, atq; ſicco, vtuntur ad pilorum in ſuperciliis incrementum: vbi præ humorum acrimonia partim excidunt, partim nec creſcūt, nec nutricantur.

Arrhenicum, Auripigmentum.

Arrhenicum. Auripigmentū.

Facultatis eſt cauſticæ, tam combuſtū, q̃ vſtionis expers. Cæterùm per vſtionem tenuiorū partium efficitur. Vtuntur porrò ipſo ad denudandam pilis quamvis particulam. Verū ſi diutius hæreat, ne cuti quidem parcit.

Aphronitrum.

Aphronitrum.

Aphronitrū ab aphronitro differt. Nitri enim ſpuma medicamentū exiccatoriū exiſtit, aſpectu triticeæ farinę ſimilis. Etenim alba eſt, nō vt Aſię petræ flos cinericea. Aphonitrū verò farinæ ſpeciem non habet, neq; ſolutum eſt, ſed cōcretum & congelatum. Quod quidem adeò extergit, vt non modò ſordes expurget, ſed etiam pruritum ſanet. At ſpuma nitri, eiuſdem cum nitro eſt tum naturæ, tum facultatis: licet eſſentiæ tenuioris. Dictum autem eſt paulò antè, in medio aphronitri & ſalis, facultatem nitri conſiſtere. Aphronitro enim ſola ineſt vis detergendi: ſali verò etiā aſtringendi, ſed multò magis quàm detergendi.

Aphonitrum.

Nitrum.

Gypſum.

Gypſum.

Gypſum quidem tum deſiccat, tum vires habet emplaſticas. Quare ſiccis medicamētis quæ ad ſanguinis eruptiones accōmodantur, vtiliter cōmiſcet. Nam ipſum per ſeſe lapidoſum fit, coactum & congelatum. Ac proinde diluendum eſt oui tenui & cādida albugine, quę & ad ophthalmias eſt vtilis, admiſto illi tenuiſſimo farinæ triticeæ polline, qui reſidet in molarū parietibus. Excipere verò quod ſic maceratū eſt, tenellis leporis pilis, aut qui perinde ſint molles, expedit.

Albugo oui ad ophthalmias vtilis.

Gypſum vſtum.

Gypſum vſtum

Nō habet ęquè emplaſticā vim, cæterū tenuiorum eſt partiū, & valentius deſiccat. Quin & repercuſſoriū eſt, maximè ſi maceretur oxycrato.

Diphryges.

Diphryges.

Miſtam habet tum qualitatē, tum facultatem. Habet enim in ſeſe quiddā & mediocriter aſtringens, & mediocriter acre: vnde vlcerū rebellium optimū medicamen eſt. Eo ſiquidē ad putreſcentia oris vlcera, ſiue per ſe, ſiue cū melle, cùm detracta erat ſpuma, tum ad anginā, vbi iam per aſtringentia medicamēta cōſtitit q̃d influebat, ac breuiter ad columellam præciſam, pudendiq; & ani vlcera cicatrice obducenda, ſum q̃ feliciſſimè vſus. Porrò quo pacto adulterentur dictorū medicamentorum ſingula, non videtur preciū operæ ſcribere, cùm talia poſſe diſcere homines ſceleratiſſimi in lucro ponant.

Adulteria medicamentorum cur docenda non ſint.

Theion, Sulfur.

Theion. Sulfur.

Sulfur omne trahendi vim poſſidet, éſtq; temperamenti calidi, atq; eſſentiæ tenuis, adeò vt ad multa venenatorū animalium reſiſtat, ſi ſiccum ictui inſpergatur, aut cum ſaliua, aut vrina, aut oleo veteri, aut melle, aut reſina terebinthina illinatur. Quin & pſoras, & lichenas, & lepras, nō rarò hoc medicamento cum reſina terebinthina ſanaui. Extergit enim omnes id genus affectus, abſq; hoc vt in profundum repellat.

Ios, Aerugo.

Ios. Aerugo.

Guſtantibus acrem exhibet qualitatem, digerens, detrahens, & liquans non teneram modò, ſed & duram carnē. Hallucinantur igitur qui talia medicamēta, epulotica appellāt, hoc eſt, quæ cicatricem inducāt: cùm nimirū epulotica pharmaca contrahant, conſtipent, & in calli morem ipſam carnem indurent. Quin & guſtum mordicat ærugo, non tantùm vlcera. Quòd ſi pauculum eius cerato nō pauco admiſceas, id quod

Epuloticorum opera.

Ciseris, Pumex.

Ciseris. Pumex. Smiris. Pumex quidem abstergit. Sed Smiris acrimoniæ quiddam obtinet. Proinde causticis & desiccantibus facultatibus additur, eisq; quæ curant gingiuas laxas. Pumex autē si cōburatur, haud erit inferior Smire, eosdem ad vsus.

Lapides qui in spongiis reperiuntur.

Spongiarum lapides. Frangendi vim obtinent, non tamen ita validam, vt lapides in vesica cōminuant. Rumpunt eos tamen qui coguntur in renibus: velvti qui advehuntur ex Cappadocia.

Ostracites.

Ostracites. Geodes. Hunc lapidem aiūt desiccandi valenter facultatem habere, temperatā ex astrictione, acrimoniáq;: vt Geodem expurgare pupillas, vberimq; & testiū sanare phlegmonas, invnctū ex aqua. *Cotis Naxiæ ramentum.* At cotis Naxię ramentum virginibus mammas prohibet tumescere: sicvti & testes puerorū: tanquam facultatis refrigeratoriæ sit particeps.

Ophites.

Ophites. Extergēdi cōfringēdiq; vim possidet, ceu etiā vitrū. Admodū enim ipsum ex vino albo ac tenui epotū lapides vesicę conterit, atq; cōfringit.

Iaspis viridis.

Iaspis viridis. Ventriculū adhæsu, ipsiúsq; os adiuuat. Porrò Ophitem lapidē suspensum, iuuare morsos à vipera tradit. Sed eiusmodi facultates nō cōstant methodo. *Hieracites. Indus lapis.* Veluti etiā cùm Hieracites & Indicus profluentē ex hæmorrhoidib. sanguinē sistunt.

Sapphirus.

Sapphirus. Ictos à scorpione iuuare creditur.

Aphroselinus.

Aphroselinus. Liberat comitiali morbo vexatos: id q̊d nondum sumus experti.

Dioscoridis Thyites.

Thyites. Subviridis est vt Iaspis, soluitúrq; in succū colore quidem lacteum, gustu verò acrem: ac proinde nemo illum oculorum miscet medicamentis, nec fluxiones repercutientibus, nec vlcera sanantibus. Sed eo tantùm vtūtur ad purgandum & abstergendum, quæ pupillam absq; phlegmone offuscant: quales sunt cicatrices recentes, & pterygia non nimis dura.

Iudaicus.

Iudaicus lapis. Colore est candido, specie cōcinna, lineas habens ceu torno ductas. Vtuntur ad vesicæ lapides in cote soluentes, & ex aquæ calidæ tribus cyathis potui præbentes. Præcipuè verò ad eos qui in renibus hærent, est efficax.

Pyrites.

Pyrites. Validam possidet facultatē, eóq; vtimur digerenti emplastro admisto. Adicitur etiā ei & schistos. Ab hoc medicamine & pus sæpenumero, & consistentia grumosa in spaciis intermediis musculorum nata, per halitum sunt digesta. Nisi autem dum in vsum veniunt, pollinis instar cōminuantur hi omnes lapides, vt profundū corporum quibus applicantur subeant, assimiles manent istis marinis fluuiatilibúsq; arenis: quæ & ipsæ cōmunem omniū lapidum vim possident. *Arenæ quomodo exiccent tumentē ab aqua inter cutem carnem.* Siquidem exiccant tumentem ab aqua inter cutem carnē, si in ipsis excalfactis decumbat æger. Non tamen ad aliud quippiam eis vtimur.

Phrygius.

Phrygius lapis. Hoc semper vtor combusto quidem ad vlcera putrida, idq; ipso aut per se, aut ex aceto, aut œnomelite, aut oxycrato. Ad oculos verò ex eo permisto aliis, medicamē siccū efficio. Validè enī desiccat, habēs quiddā astrictionis simul & mordicationis.

Ageratus.

Ageratus. Astringit simul et digerit. Atq; astrictione quidem evidēter iuuat phlegmone columellas grauatas.

Asius.

Asius lapis. Colore & consistentia est topho similis, friabilis, laxusq;. Innascitur ei quiddam instar farinæ tenuissimæ, qualis in molarū parietibus adhærescit. *Petra Asiæ flos.* Appellant hoc medicamē petræ Asiæ florem. Est verò & tenuiū partium, vt sine morsu nimis fluidas carnes eliquet. At petra ipsa in qua nascitur, actionis vehementia est inferior. Habet etiam & salsedinē quandam ipse Asiæ petræ flos, ita vt inde videatur ducere originem quòd ros ex mari in petram residens, à sole postea exiccetur.

Gagates.

Gagates. Colore est atro, qui vbi igni fuerit admotus, persimilem bitumini odorē exhibet. Confert autem ad discutiendos flatulentos tumores consistentes in genu, diuturnósq; & ægrè curabiles: ac præterea cruēta vulnera glutinat. *Thracius lapis.* Est & lapis Thracius, cuius in hūc modū Nicāder meminit:

Si lapis vratur candenti Thracius igne, &
Post madefiat aqua, flagrabit totus: at idem
Mox oleo affuso penitus restinguitur. &c.

Nullus tamen eius in medicina vsus, nisi quòd suffitu abigit feras.

Magnitis, Heraclia, Magnes.

Magnitis. Magnes. Assimilem hæmatiti vim obtinet.

Arabius.

Arabius lapis. Lapis est elephantho similis, desiccātis abstergentisq; potentiæ.

Alabastrites.

Alabastrites. Combustus in medicinæ vsum ingredit. Quidam eum bibendum dant stomachicis.

Smiris.

Smiris. Vehementer quidem abstergit: quare ipso ad annulos exculpendos vtuntur, & ad dentes purificandos.

Hæmatites, Galactites, & Melitites.

Hæmatites. Galactites. Hæmatites & Galactites lapides, à colorū similitudine, quos repræsentant, sic nominantur. Ille siquidem sanguini, hic in succum solutus, lacti videtur similis. *Melitites.* At Melitites, nō à colore, sed à sapore mellis talem nomenclaturam sortitur. *Dulcis succus omnis à temperato calore proficiscitur, vt adstringens à frigore.* Cùm igitur succus omnis dulcis à temperato calore proficiscatur, astringens verò à frigore, habebit sanè hæmatites lapis tantum frigiditatis, quantū & astrictionis: Melitites verò temperatā caliditatem: at mediam vtriusq; temperiem Galactites. Meritò itaq; ocularibus medicamentis lapis hæmatites miscetur. Ac solo eo vti possis superciliis exasperatis: si quidem cum phlegmone sint aspera reddita, ex ouo ipsum diluens: ac si magis, etiam per decoctū fœnigræci. Sin verò citra phlegmonem, ex aqua. Hic idem lapis similiter in cote contritus, sanguinis expuitioni conducit, vlceribúsq; vniuersis. Porrò siccus, redactúsq; in tenuissimū pollinē, reprimit excrescentia: ipsáq; oculorū vlcera solus p se cicatrice includit attritus, cæterū aut affusus, aut invnctus.

Schistos,

Schistos.

Schistos. Galactites. Melitites.

Hæmatiti persimilem vim obtinet, sed infirmiorẽ Schistos: ac post eum Galactites. At Melitites nonnihil caliditatis asciult. Vt igitur vnusquisq; leuiter ac sensim ab hęmatitis facultate recedit, ita in vsum oculorum accõmodatur: est tamen mitior. Etenim mitiora remedia partibus etiamnum phlegmone afflictis semper gratiora sunt. Quæ quidem, liberis iam à phlegmone partibus, infirmiora sunt, q̃ vt persanare valeãt. Porrò cùm lapidibus omnibus commune sit vt desiccent, quotquot ex iis in succũ soluti, aut redacti in pollinẽ, nullam cõnnuò qualitatẽ in gustu obtineot, hos putandum est esse tum infirmissimos, tum mitissimos, tum minimè mordaces. At qui manifestã qualitatẽ exprimũt, ij pro qualitatis ratione potentiã possident. Ac si quidem astringanr, ad cõprimendũ, constringendũ, spissandum, & cõtrahendum: si verò mordicent, ad excalfaciendum, digerendũ, & colliquandũ. Medij eorum sunr, qui abstergent citra mordicationem. Igitur Hæmatites, Schistos, Galactites, & Melitites, in succũ vertuntur. Quanq̃ sunt & alij in succũ solubiles, vt Moroxus qui in Aegypto nascitur, omniũ dictorũ minimè qualitatis particeps. Quare tantũ desiccandi vim possidet.

Lapides omnes cõmuniter siccant.

Moroxus.

Metallica medicamenta.

Metallica quæ dicantur.

Metallica medicamẽta appellare medicis mos est, quorũ generatio in metallis cõsistit, siue spõtanea, siue per fornacẽ facta. Vt igitur lapidibus vniuersis, & terræ medicaminosæ cõmune est vt siccẽt, ita metallicis quoq; medicamentis omnibus. Est enim essentia eorũ terrea, secundum elementaris terræ significatũ. Porrò caliditate diutina, mistam ex terra & aqua, nõnunq̃ etiã aẽre, substantiã vniente, temperantéq;, ac postea desiccante, metallicorũ medicamentorũ consistentiæ proveniũt. Quemadmodum igitur in differẽtiis terræ, plurima essentia terræ elementaris habetẽ, paulùm verò aẽris, ita in metallicis multũ igneæ substantiæ est immistũ. In medio autẽ eorũ sunt lapides. Proinde alia metallicorũ semel aut bis, alia frequentius lota, idonea sunt, vt citra morsum exiccent. At locorũ, in quibus hæc proveniunt, natura, prout plus minúsq; est frigida, alia plus, alia minus, cogit, congelátq;.

Metallica omnia siccare.

Metallicis plurimũ igneæ substantiæ esse immistum.

Hales, Sales.

Hales. Sales.

Sal partim ex mari fit in salinis, partim è terra effoditur. Cæterũ vtriq; vis est assimilis, impensè videlicet exiccatrix. Porrò aphronitri sapor amarus est, & abstergẽs: salis verò, tantò in abstergendo inferior, quantò in astrictione superior. In vtriusq; medio sapor nitri consistit.

Armeniacum.

Armeniacum.

Vim habet extergentẽ cum leuicula tum acrimonia, tum astrictione. Vnde meritò miscetẽ ocularibus facultatibus. Præterea ipso per se redacto in pollinem, atq; sicco, vtuntur ad pilorum in superciliis incrementum: vbi præ humorum acrimonia partim excidunt, partim nec crescũt, nec nutricantur.

Arrhenicum, Auripigmentum.

Arrhenicum. Auripigmentũ.

Facultatis est causticæ, tam combustũ, q̃ vstionis expers. Cæterùm per vstionem tenuiorũ partium efficitur. Vtuntur porrò ipso ad denudandam pilis quamvis particulam. Verũ si diutius hæreat, ne cuti quidem parcit.

Aphronitrum.

Aphronitrum.

Aphronitrũ ab aphonitro differt. Nitri enim spuma medicamentũ exiccatoriũ existit, aspectu triticeæ farinę similis. Etenim alba est, nõ vt Asię petræ flos cinericea. Aphonitrũ verò farinæ speciem non habet, neq; solutum est, sed cõcretum & congelatum. Quod quidem adeò extergit, vt non modò sordes expurget, sed etiam pruritum sanet. At spuma nitri, eiusdem cum nitro est tum naturæ, tum facultatis: licet essentiæ tennioris. Dictum autem est paulò antè, in medio aphronitri & salis, facultatem nitri consistere. Aphronitro enim sola inest vis detergendi: sali verò etiã astringendi, sed multò magis quàm detergendi.

Aphonitrum.

Nitrum.

Gypsum.

Gypsum.

Gypsum quidem tum desiccat, tum vires habet emplasticas. Quare siccis medicamẽtis quæ ad sanguinis eruptiones accõmodantur, vtiliter cõmiscet. Nam ipsum per sese lapidosum fit, coactum & congelatum. Ac proinde diluendum est oui tenui & cãdida albugine, quę & ad ophthalmias est vtilis, admisto illi tenuissimo farinæ triticeæ polline, qui residet in molarũ parietibus. Excipere verò quod sic maceratũ est, tenellis leporis pilis, aut qui perinde sint molles, expedit.

Albugo oui ad ophthalmias vtilis.

Gypsum vstum.

Gypsum vstum

Nõ habet ęquè emplasticã vim, cæterũ tenuiorum est partiũ, & valentius desiccat. Quin & repercussoriũ est, maximè si maceretur oxycrato.

Diphryges.

Diphryges.

Mistam habet tum qualitatẽ, tum facultatem. Habet enim in sese quiddã & mediocriter astringens, & mediocriter acre: vnde vlcerũ rebellium optimũ medicamen est. Eo siquidẽ ad putrescentia oris vlcera, siue per se, siue cũ melle, cùm detracta erat spuma, tum ad anginã, vbi iam per astringentia medicamẽta cõstitit q̃d influebat, ac breuiter ad columellam præcisam, pudendíq; & ani vlcera cicatrice obducenda, sum q̃felicissimè vsus. Porrò quo pacto adulterentur dictorũ medicamentorum singula, non videtur preciũ operæ scribere, cùm talia posse discere homines scelerati ssimi in lucro ponant.

Adulteria medicamentorum cur docenda non sint.

Theion, Sulfur.

Theion. Sulfur.

Sulfur omne trahendi vim possidet, éstq; temperamenti calidi, atq; essentiæ tenuis, adeò vt ad multa venenatorũ animalium resistat, si siccum ictui inspergatur, aut cum saliua, aut vrina, aut oleo veteri, aut melle, aut resina terebinthina illinatur. Quin & psoras, & lichenas, & lepras, nõ rarò hoc medicamento cum resina terebinthina sanaui. Extergit enim omnes id genus affectus, absq; hoc vt in profundum repellat.

Ios, Aerugo.

Ios. Aerugo.

Gustantibus acrem exhibet qualitatem, digerens, detrahens, & liquans non teneram modò, sed & duram carnẽ. Hallucinantur igitur qui talia medicamẽta, epulotica appellãt, hoc est, quæ cicatricem inducãt: cùm nimirũ epulotica pharmaca contrahant, constipent, & in calli morem ipsam carnem indurent. Quin & gustum mordicat ærugo, non tantùm vlcera. Quòd si pauculum eius cerato nõ pauco admisceas, id quod

Epuloticorum opera.

ex ambobus mistum est, citra morsum exterget.

Cadmia.

Cadmia.

Cadmia fit, vbi in fornacibus æs paratur: nẽpe tota terra, aut lapide ex quo æs gigniĩ, in sublimem partẽ fornacis egerente, velvti fuliginem aut fauillam quãdam. In argenteis etiam metallis simili secretione efficitur. Quin & ex pyrite lapide in fornacibus vsto fit cadmia. Cæterùm absq; fornace in Cypro cadmia invenitur, quam iure quispiam lapidem vocet. At eius quæ combusta est, aliam botryitin, aliam placitin Medici nuncupant. Botryitin quidem,* quę in editioribus ipsius fornacis muris colligitur. Placitin verò, quæ in humilioribus. Ac liquet sanè botryitin partium esse tenuiorũ, crassiorum verò placitin: vtranq; autem vi desiccandi, ac mediocriter digerendi præditam. Quæ autem colligitur in fornacibus, igneæ qualitatis necessariò etiam aliquid habet. Meritò itaq; eam abluentes, medicamen efficiunt mediocriter tum desiccans, tum extergens absq; mordicatione: vtile ad caua vlcera præhumida, & putrescentia, quæ in oculis & in toto corpore habentur. Igitur respicientes ad temperatã & mediam inter omnes excessus naturã, leuiter desiccatoriã abstersoriámq; cadmiæ inesse facultatẽ dicimus. In caliditatis autẽ & frigiditatis differẽtia, cadmia quodammodo temperata existit.

Cadmia differentiæ.

Cadmia vires.

Cinnabari.

Cinnabari.

Modicè acrem facultatẽ obtinet. Habet verò & astrictionis quippiam.

Ciseris, Pumex.

Cisiris. Pumex.

In sarcotica medicamenta inditur, & ea quæ dentes extergunt, partim vstionem non expertus, partim etiã exvstus: quandoquidẽ aliis omnibus combustis similiter, substantiæ tenuioris efficitur. Cæterũ vstione quiddam acquirit acrimoniæ, quam rursum lotione exuit. Videri autẽ poterit, & conciliare splendorem, non tantũ facultate, sed etiã asperitate: velvti si smirin, aut testam tritam admoueas. Eundem in modum cornua devsta dentes reddunt splendidos.

Exvsta omnia reddi substãtia tenuioru.

Cornua devsta dentes reddũt splendidos.

Conia, Lixiuium ex cinere.

Conia. Lixiuium. Cinis.

Abluto cinere fit. Cinerem autem, vstorũ corporum reliquias Latini nuncupant. Fit ergo lixiuium pro eius quod eluitur natura. Cineris siquidem qui acrimoniã igneam habet acerrimã, ipsum quoq; acerrimũ est: eius quod tale nõ est, etiã moderatius. Quare & putrefacientibus medicamẽtis miscet, vtpote causticã facultatẽ possidens: sed propter substantiæ suę tenuitatem, citra dolorem advrens.

Cyanos, Cæruleus.

Cyanos. Caruleus lapis.

Acrem possidet facultatem, ac tum detrahendi, tum digerendi, q̃ cinnabari, potentioẽ. Inest quoq; ei nonnulla astrictio.

Lepis, Squama æris, & ferri.

Lepis. Squama.

Helitis.

Squama, alia est ęris, medicamẽ multò vtilissimum: alia ferri, & stomomatis: alia deniq; quam nonnulli vocant helitin. Atq; omnes sanè vehementer siccant. Cæterùm helites principẽ in desiccãdo locum obtinet: nam subtilissimę omniũ substantiæ est, nimirum quæ ærugini nonnihil assumpserit. Maiorem obtinet astrictionẽ squama ferri, & hac etiam maiorẽ stomomatis. Quãobrẽ ad contumacia vlcera meliores sunt quàm squama æris. Detrahit & liquat carnem potentius squama æris, & hac etiam valentius helitis. Omnes autem squamæ nõ instrenuè mordaces sunt. Quare essentia ipsarum nõ est admodũ tenuis. Siquidem inter ea quæ parem vim possident, minus est mordax quod est tenuius.

Mordacia minus esse quæ sunt tenuiora, si parem facultatẽ obtineant.

Lithargyros.

Lithargyros.

Desiccat quidẽ, sed omnium moderatissimè: & secundũ alias tum qualitates, tum facultates, quodãmodo in medio consistit. Modica tamen astringẽdi, abstergendiq; facultas ei inest. Cæterùm ad intertrigines femorũ vtilis medela est. In re itaq; medij ordinis in metallicis habebit. Proinde frequenter vtimur lithargyro ceu aliorum materia: sicvti in liquescentibus ad pleraq; medicamenta adhibemus ceram, tanquam materiam mediã eorũ quæ valentem possident facultatẽ.

Cera.

Nitrum.

Nitrum.

Inter aphronitrũ & salem vires medias sortit. Cæterũ vstum propius ad aphronitrũ accedit, vtpote ex vstione tenuius redditũ. Desiccat itaq; & digerit: q; si intra corpus sumat, secat & extenuat crassos & lentos succos, multò potentius q̃ sal. Aphronitrũ verò, nisi grauis vrgeat necessitas, devorandum nõ est, nimirũ inimicũ stomacho: quandoquidẽ plus etiã nitro incidit. Porrò, ad suffocantes fungos, nitro vsto simul & nõ vsto, & multò etiã magis eius spuma, vti cõsueuimus.

Aphronitrum inimicum stomacho.

Melauteria.

Melauteria.

Valde quidem astringit, astringentiáq; omnia propemodum tenuitate superat.

Melangraphicũ, Atramentũ scriptorium.

Atramentum scriptorium.

Admodum & ipsum desiccat aqua solutũ. Vlcera autẽ igni ambusta protinus illitum iuuat: & si acetum quoq; habeat, multò magis.

Misy.

Misy. Aerugo. Sori. Chalcitis.

In metallis ipsis, super chalcitim nascitur misy, vt ærugo super æs. Ac suspicor etiam sori longo tempore mutationem in chalcitim posse accipere. Quare mirum non est, tria hæc medicamina eiusdẽ genere facultatis esse, sori dico, & chalcitim, & misy, tenuitate & crassitudine inter se diuersa. Crassissimũ enim est inter ipsa sori, tenuissimũ misy: mediam vtrinsq; facultatem habet chalcitis. Advrũt vniuersa hæc tria, & eschareas efficiunt. Attamen nõnihil etiam astringũt. Cæterũ misy admotũ corporibus duris, minus chalcitide mordicat, tametsi ea nõ minus sit calidum: id quod beneficio tenuitatis sortitur. Porrò cùm vtraq; hæc in decoctionibus fundantur, & magis chalcitis q̃ misy, sori tamẽ nõ liquescit: nimirũ quòd lapidosius sit, & vehementius cõpactum: sicvti rursus misy, quia à congenito calore elaboratius est, ac proinde siccius chalcitide, idcirco meritò quoq; liquescit ægrius.

Molybdæna, Plumbago.

Molybdæna. Plumbago.

Similẽ lithargyro vim possidet, tantũ à media tẽperie ad frigidius paulũ quid recedẽs. Sed neq; abstergentis facultatis est particeps. Vtrũq; autẽ medicamẽtũ liquari potest, celerriméq;, vbi cũ eo nõnihil aceti est additũ. Liquant tamẽ etiã admista aqua, sed coctione lõgissima. Vidi equidẽ molybdænã proiectã plurimũ cũ multis aliis lapidibus, in ea via q̃ ad ergasteria ducit à Pergamo.

Molybdos,

Molybdos, Plumbum.

Molybdos. Plumbum.

Facultatis est refrigeratoriæ. Siquidē non modò multā habet substantiam humidam à frigore cōgelatam, sed & aëream: paucam autē terream. Igitur quòd plurimum habeat essentiæ humidæ coactæ à frigore, indiciū tibi esto, quòd vbi admotum est igni, celeriter funditur fluitq;. Quòd verò & aëreæ sit particeps, hoc habeto signum. Omniū quæ nouimus, vnicū plumbū tum mole ipsa, tum pondere augetur, si condatur in ædibus subterraneis, aërem habentibus turbidum, ita vt quæcunq; illic ponantur, celeriter sitū contrahant. Iam verò si in mortario plumbeo liquorum quemlibet plumbeo pistillo contriueris, ita vt ex pistillo ipso, atq; etiam mortario exprimat etiam aliquis succus, id quod ex vtroq; conflabitur, multò erit frigidius, q̄ liquor infusus fuerat. Cæterū si vis magis refrigeratoriū medicamen efficere, oleum omphacinū, aut rosaceū, aut melinum, aut myrtinum, sit liquor is, quem infundes: eritq; remedium optimū ad sedis phlegmonas cum vlcere aut rugis, & ad eas quæ in pudendis, testibus, vberibúsq; consistunt: similiter adversus cæteras omnes fluxiones, quæ articulis accidūt. Sed & vlceribus rebellibus etiā vtile est. Nam ad cancros eo vtens, virtutem medicamenti miraberis. Quòd si celeriter multū succi plūbei velis colligere, conare in sole terere, aut quocunq; certè modo aëre excalfacto. Multò autem vtilißimum habebis medicamērum, si affuso refrigerantium succorū aliquo teras, vt semperviui, cotyledonis, intybi, lactucę, condrilles, psyllij, omphacis, portulacæ. In laminam etiā ductum plumbū, lumbisq; admotū, pollutionē per insomnia coërcet, nimirū haud obscurè refrigerans. Sed & bractea tenuis probè ganglio illigata, ipsum dißipat. Illigabit autem probè quisquis ab Hippocrate didicerit, in ipsam noxā potius firmandū, q̄ hinc vel inde. Porrò plumbum vstum, ac dein ablutum, refrigerat, confértq; ad implenda vlcera, eadémq; cicatrice obducenda. Convenit & chironiis dictis, & omnibus cancrosis vlceribus. Ante lotionē autem, vlceribus pertinacibus etiam auxilio est.

Plumbum vnicū mole & pondere augetur.

Plumbeū mortarium cōferre ad conficienda medicamēta refrigerantia.

Plumbi laminæ admota lumbis nocturnas pollutiones coërcet.

Plumbū vstum quibus cōducat affectibus.

Ostracon, Testa.

Ostracon. Testa.

Deficcandi abstergendiq; vim poßidet, maximè quæ ex fornacibus est. Ex qua quidem præparata emplastrum, optimè cicatricem inducit.

Pompholyx, Spodium.

Pompholyx.

Pompholyx fit & in æris fornace, velvti & cadmia: fitq; & dum in fornacib. cadmia vritur, nimirum ab ipsa cadmia in tectum fornacis quadam fauilla ascendente, quæ dum colligitur est pompholyx. Nam quod reflectens in pauimentum recidit, nominatur spodium. Cui videtur similem habere facultatem, quod antispodiū appellāt. At ego illo vsus sum nunq̄, cùm largè mihi semper pōpholyx suppeteret. Nec enim quisquam vbi hæc adsit, spodio vti velit, nedum antispodio. Est autem pompholyx medicamentū propè omnium quæ citra morsum deficcant, si elota fuerit, præstantißimū. Quamobrem ad vlcera cancrosa idonea est, & ad alia omnia maligna. Itaq; inditur collyriis quæ ad oculorū imponunt fluxiones, quæq; bullas in eis natas curant. Præterea ad pudendorū & sedis vlcera optimum est remedium.

Spodium. Antispodium.

Pompholyx quibus vtilis.

Sandarache.

Sandarache.

Vrentis est facultatis, vt arseniciū. Meritò itaq; digerentibus facultatibus & extergentibus cōmiscetur.

Sandyx.

Sandyx.

Qua sit facultate prædita, in sermone de psimmythio explicabitur.

Scoria.

Scoria.

Scoria omnis reficcatoriū est medicamen, potißimū autem ferri. Siquidem ad læuorem redigens ipsam in aceto q̄acerrimo, posteáq; decoquens, ad aures iampridem fluētes pure, ea vtor pro medicamento maximè exiccatorio.

Stimmi.

Stimmi.

Cum facultate deficcatoria habet astrictionē adiunctam. Quamobrem & ocularibus medicamentis miscetur.

Stypteria schiste, & strongyle, & hygra. Alumen fissile, rotundum & humidum.

Stypteria. Aluminis differentia.

Alumen vehementißimè astringit. Cæterùm cùm sit crassarum partium, tenuius quodammodo est quod vocatur fissile. Proximum est rotundum, & astragalotum. Admodum crassum est tum liquidum, tum placites & plinthites dictum.

Titanos, Calx.

Titanos, Calx.

Viua quidē vehementer vrit, adeò vt crustas efficiat: extincta verò protinus etiā crustam molitur & ipsa: at post diem vnum & alterū minus vrit, minúsq; inducere crustam potest. At verò temporis progressu prorsum nec crustā quidem gignere valet, tametsi etiamnum calfaciat, carnémq; liquet. Porrò si lauetur in aqua, suā mordacitatem exuit, efficitq; nuncupatum lixiuium. At ipsa absq; morsu deficcat.

Hydrargyros, Argentum viuum.

Hydrargyros. Argentū viuū.

Non est ex sponte nascentibus medicamentis, sed ex iis quæ parantur: velvti psimmythiū, ærugo, psoricum, lithargyros. Cæterùm interimátne devoratū aut admotum extrinsecus, nōdum feci periculum.

Phycos.

Phycos.

Facultatem eius, vbi de psimmythio agetur, exponam.

Chalcanthos, Atramentum sutorium.

Chalcanthos. Atramentū sutorium.

Chalcanthos, qui in Cypro ex viridi quadā aqua concrescit, extima sui parte in chalcitim temporis processu degenerat. Habet autem cum astrictione maxima, caliditatem non vulgarem coniunctam. Vnde omniū maximè condire seruaréq; carnes humidas potest: nimirum caliditate humiditatem absumens, astrictionéq; substantiam contrahens, atque constipans. Constringit itaque, siccat, & contrahit in sese totius substantiam carnis.

Chalcitis.

Chalcitis.

Mistas habet astringentem acrémq; facultates. Cæterū vincit acris, vtpote adeò vehemens, vt carnem vrat, necnō inducat escharam. Vstum hoc medicamen minus mordicat, nō tamen minus deficcat. Verùm non parum astrictionis remittit. Itaq; melior est vndequaq; chalcitis tum advsta, tum lota, cùm evadat sic minus mordax,

Chalcos cecaumenos, Aes vstum.

Chalcos cecaumenos. Aes vstum.

Habet & acrimoniam quandam, sed & astrictionis est particeps. Proinde si lauetur, pulcherrimum est medicamen cicatrici inducendæ.

Chalcu anthos, Flos æris.

Chalcu anthos Flos æris.

Tenuioris essentiæ est q̃ aut æs vstū, aut squama. Quare ex eo factis collyriis extergunt, auferúntque superciliorum magnas asperitates.

Chrysocolla.

Chrysocolla.

Carnem liquat, nō tamen valenter mordicat: quāquam sit facultate admodum digerente, exiccantéque. Præparare autem hanc chrysocollā debes tempore æstiuo, aut aëre prorsus calido: vrinam pueri, mortario & pistillo, vtroque ex rubro ære, contundens. Hoc medicamentum aptissimū est vlceribus contumacibus, tum per se, tum aliis mistū. Nam quantò plus q̃ chrysocolla metallica desiccat citra morsum, tantò etiam ipsam excellit tenuitate.

Psimmythium, Cerussa.

Psimmythium. Cerussa. Sandyx. Phycos.

Si ex acri aceto soluatur, gustu tamen neque acre erit, neque mordax, sed emplasticum, & refrigeratorium. Cerussa advsta, in sandyca transit, medicamentum seipso tenuius, non tamen excalfaciens. Phycos autem seruata cerussæ frigiditate, tenuitatem assumpsit.

Psoricum.

Psoricum.

Cōficitur dupla chalcite admista lithargyro: antè tamē vtrisque acerrimo aceto solutis, sicque in ollam nouam coniectis, quam fimo æstate media diebus quadraginta obrutam sepelies. Hoc medicamē magis desiccatoriū est, minúsque chalcite mordax, cùm partibus sit tenuioribus.

GALENI PERGAMENI de simplicium medicamentorum facultatibus, liber X.

EXposuimus igitur quinque commētariis prioribus, qualitates quas secundas appellant, in medicamentis quæ effectricibus qualitatibus agunt, pro earundem effectricium specificarúmque qualitatū mistura nasci. Ostensum præterea est, quo pacto vniuersalis facultas vnica experientia inveniat: neque ea vulgari, sed quæ certis adhibeat limitationib. Porrò in sexto, septimo, & octauo libro, materiā quæ ad plantas pertinet, explicauimus: in nono autē, eam quæ circa terrena & lapidosa versatur. Reliquū verò nunc est, vt eam quæ ab animalibus sumitur, in hoc decimo persequamur materiā. Nam ad finē vndecimi agemus de iis, quę provenientia in aqua, nec plantę, nec terra, nec lapis, nec animalia sunt.

Hæma, Sanguis.

Hæma. Sanguis nullus est frigidus.

Pro natura animaliū variat. Huic siquidē animali est liquidior, siccior illi, calidior alteri. Nullus autem sanguis est frigidus.

Sanguis suillus.

Sanguis suill. tēperie est humano persimilis.

Humidus & minus calidus est, temperie humano persimilis. Siquidem & carnes suum similes humanis existunt. Vnde quidam ab hospitibus prauis appositas, auidissimè humanas carnes ederūt. Etenim ex ipso sanguine, tum generatio prima, tum postea nutritio ipsis carnibus constat. Itaque quisquis humanum sanguinem morbo alicui vtilem esse ait, in suillo primùm id comprobet. Nam etsi aliquatenus inferior is sit humano, saltem assimile quippiam efficiet: quo cognito, ab humano pleniorē fore vtilitatē sperabimus. Porrò similia efficere posse similia, experti sumus. Nam colūbæ sanguinē, qui capitis ossa cōfracta perforant, in crassum cerebri involucrū effundere assolent. Quidam autē, cùm nō esset columba ad manum, palumbi sanguine est vsus, feliciterque successit. Alius turturem eūdem ad vsum applicans, nihil hominē læsit. Similibus siquidem ad eosdem affectus vtimur, vbi quæ antea experti sumus non adsunt.

Columbinum sanguinem infundi per cranij fracturas.

Hæma peristerâs, Sanguis columbæ.

Sanguis columbinus hyposphagmatis confert.

Eo ad hyposphagmata in oculis consistentia quidā vtunt, venis ad alarū exortū incisis, quò sanguis calidus effluat, vt sic ad multos vsus idē perduret animal. Alij pullorū tenerorum extractas pennas, quæ humore redvndant, in ipsum oculum exprimūt. Quanq̃ sunt nobis collyria varia hyposphagmatis oculorū aptissima, cuiusmodi est quod plurimū recipit myrrhæ, & quod multum thuris admittit: necnon quæ ex croco constant. Quin & fœnigræci succus sanguini columbino in hoc vtique præstat. Præterea sexcentos noui eorum quibus Romæ perforata fuere capitis ossa, nec quicq̃ ab vsu rosacei, citra sanguinē columbinū, offensos. Quare id calidū sit æquè atque colūbæ sanguis, necesse est. Cæterū præter moderationē caloris (cuius fortè cōtactu iuuat) leniter etiā astringit. Itaque melius invenire nihil posse in capite psorato, q̃ vt probo rosaceo vtaris.

Hyposphagmata in qua cō veniant.

Rosaceum commodè infundi per cranij fracturas, estque nō minus calidum sanguine columbino.

Hæma nycteridos, Sanguis vespertilionis.

Sanguis vespertilionis.

Si vbi hoc sanguine axillas illeueris, postea chalcanthon aut cicutæ semen inspergas, Xenocrates quidem ait, aut sub illis prorsum pilos nō prodituros, aut certè lanuginosos. Alij verò & puerorū pudēdis sanguinem vespertilionis illinunt, vt glabras illas partes cōseruent. Ergo ex refrigeratione partis vehementi, eiusmodi quippiam posse cōtingere, nō est à ratione alienum. Nō tamen adeò frigidæ facultatis est sanguis vespertilionis, cùm in totū nullus sanguis sit frigidus. Porrò hœdinū sanguinē feruefactū cum pari aceti portione, hæmoptoicos iuuare prodidit etiā Xenocrates. Quod remediū tutò experiri poteris, vbi nullum aliorū ad manum suppetet.

Sanguis nullus in totum est frigidus.

Sanguis viridium ranarum.

Sanguis viridium ranarū.

Cùm assereret quidam, illitū hunc prohibiturum quo minus evulsi semel palpebrarū renascerentur pili, falsum esse id experimento didici.

Gala, Lac.

Gala. Lactis optimi nota.

Perfectissimū lac, nempe quod ab omni aliena qualitate est immune (hoc est, odoris expers, aut exiguū bonū odorem referens, præterea gustu suaue, pauculam habens dulcedinē: sicuti & saluberrimus sanguis, ex quo & lacti generatio constat) ad acres & mordaces fluxiones est commodissimū, non abluens modò eas ratione seri ab afflictis particulis, sed etiā ob pinguitudinē corpora illinens, vt nō in nuda cadat, quod defluit. Porrò cùm lac omniū alteretur facillimè, præsertim si ambiens fuerit calidus, multū à dicta facultate amittit, nisi protinus quis ab vberibus effuso ipso calido vtat. Maximè igitur mulieris bene habitæ & bonā victus rationē seruātis,

Lactis vsus.

Lac alteratur omnium facillimè.

Lac muliebre est homini familiarissimū.

lacte

lacte vtendum: nam id humano corpori est longe familiarissimũ. Deinde aliorũ animaliũ, quæ quidē ab humana natura nõ longissime absunt: id q̃d scies ex carniũ odore. Nam fastidiosus est eorum quę multũ diuersam habent temperiem, vt canis, lupi, leonis, pardalis, vulpis, hyænæ, vrsi, & similiũ. Non iniucundus est eorum quæ nõ porrò absunt, vt suis, capræ, equę, bouis, ouis, & asinæ. Quocirca etiam homines docti experientia, caprino, ouillo, bubulo, asininóq; lacte vtuntur, & caseos ex eis conficiunt, excepto asinino.

Lac asininum est plenum humoris serosi. Lac bubalum. Lac caprillum. Lactis substantia triplex.

Nam id planè tenue est, & plenũ humoris serosi, velvti bubulũ crassum: cæterũ consistentia medium caprillum est. At sus crudũ aqueúmq; lac obtinet. Iam vero lac omne ex tribus constat essentiis, caseosa, serosa, & pingui. Hãc plurimam habere conspicitur bubulũ, ex quo butyrũ conficitur, facultatis cõcoquentis & relaxantis. Quare maximè illo vtũtur ad parotidas & bubonas.

Serum lactis.

Serũ lactis quæ præstet.

At serum extergendi potentiã possidet, adhibetúrq; subducendi ventris gratia, ac per clysteres iniicitur, extergens & abluens sine mordacitate acrimoniam intestinorũ. Præterea si quis vlcera quæ sanie infestantͬ acri, vice aquæ sero colluat, optimè sanè fecerit. Quæcunq; etiam medicamenta digerere solent ecchymomata, & atra, ea pręstat sero quàm aqua diluere.

Caseosa lactis substãtia vsus.

At quod lactis caseosum inest, illitũ adhæret magis: ob idq; acrimoniam retũdit. Atq; vbi aliam quampiam desiccantem facultatem habuerit adiunctam, optimum est dysenterię remedium, & omniũ ventris acrium fluxionũ. Eam autē accipit à lapidibus, aut etiam ferreis cylindris, qui prędecocto lacti iniiciunt igniti.

Ferri facultas. Lactis vsus.

Ferrum siquidem astringētis facultatis etiam est particeps. Porrò lac totum ad acres oculorum fluxiones tum per se, tum cum mollium collyriorũ quopiam, est vtile: præterea ad hypopia & hyposphagmata. Quinetiam palpebris extrinsecus, vbi qui ophthalmia laborãt, somno sese dabunt, impositũ simul cum rosaceo & ouo, phlegmonas eorum cõcoquet. Sed hoc esto lac mulieris recens ex mamillis expressum. Infundimus ipsum & vtero exvlcerato. Sic eo & ad sedis & pudendorũ vlcera vtimur, & ad omnia breuiter, quæ leniri postulant. Ea propter & cancrosis applicatͬ vlceribus, medicamentis anodynis commistum, qualia sunt quæ constant ex pompholyge.

Lac collutum anginam lenit.

Collutũ etiam, oris phlegmonas mitigat: necnon tonsillas, columellam, antiadas phlegmone affectas, ac proinde etiam anginam lenit. Est itaq; medicamen leniēs, totam quidem substantiam habens mordacitatis expertem, sed multò magis vbi concoctione moderata, potissima pars seri consumpta fuerit.

Lac auxiliari iis qui venena erodentia vorarunt.

Sic mihi videntur etiã medici ad venena quæ erosione interimunt, lac propinare: velvti sunt lepus marinus, & cantharis. Sunt etiam qui & meritò id exhibent, iis qui aconitum & thapsiam devorarunt.

Caseus.

Caseus.

Vbi pinguitudo cum toto lacte concrescit, seroso duntaxat humore per coagulationē secreto, pinguis caseus efficitͬ. Qui quidē qualiscunq; sit, temporis spacio acrimoniam acquirit, quam deprehendes gustu & olfactu.

Caseus inueteratus est acrior.

Cæterùm impense acris inveteratúsq; iam redditus, maceratúsq; decocto suillarum carnium, tophos arthriticorum discutit. At recēs caseus & mollis, mirè vulnera glutinat: nam repercutiendi vim possidet, leuiter nimirum refrigerans. Cæterùm oxygalactinus, pręter hæc, digerendi etiam quandã vim lenem obtinet.

Butyrum.

Butyri facultas.

Facultatis est cõcoquentis, paulùm etiam habens digerentis potentiæ, in mediis nimirũ corporibus secundũ duritiem atq; mollitiem. Nam corporum planè durorum tumores præter naturam, hoc nequit medicamen digerere. At quæ in mollibus sunt phlegmonæ, eas & cõcoquit & digerit facilè. Nam parotidas, & bubonas, & oris inflãmationes, prorsus illo solo curamus: nimirum puerilibus corporibus, muliebribúsq; eas perpetientibus.

Butyrum extenuat infantiũ exitum dentibus.

Sed & gingiuis puerorũ dentientium assiduè illitũ, nihilo imbecillius melle, extenuat exitũ dentibus: cæterósq; omnes oris phlegmonosos affectus, posteaq̃ fluxio restiterit, digerit pariter, concoquitq;. Proinde cataplasmatis inditur quę extrinsecus imponuntur parotidibus, hypochondriis, bubonibúsq;.

Butyrum voratum pleuriticis expuitionibus cõfert.

Devoratũ etiam, distributúmq;, magnificè confert expuitionibus ex pulmone, idq; in pleuriticis peripneumonicisq; affectibus: cum hoc quòd eos etiam concoquat. Quòd si solum lingatur, magis quidē concoquit, verũ educit minus: sin cum melle & amaris amygdalis, plus educit, sed minus cõcoquit.

Pytia, Coagulum.

Pytia. Coagulum. Coaguli leporini facultates insignes.

Coagulũ omne acris & digerentis potentiæ est, atq; etiam exiccatoriæ: nam necessariò id superiora comitatur. Ac leporis quidem coagulũ comitialem morbum, si cum aceto bibatur, pręterea profluuium muliebre sanare proditum est: necnon coactũ in ventre lac dissoluere: id quod nos sumus hauddubiè experti, non solùm in leporino, sed in aliorum etiam omniũ animalium coagulo.

Coagulum omne dissoluit lac, & sanguinem in ventre concretum.

Sed & sanguinem in ventre cõcretum simili modo epotum coagulum leporinũ dissoluit, ac efficacius quidem cæteris: verùm non solum, cùm hoc omni sit commune coagulo.

Coagulum phocæ.

Huic nonnulli vires castorij tribuunt.

Chole, Fel.

Chole, Fel.

Hic succus omniũ qui in quoq; sunt animaliũ calidissimus est. Cæterũ pro varia animaliũ temperie, calor eius variatur.

Humores sanguine præditorum animaliũ communes, quatuor sunt.

Sunt autem in vniuersum quatuor in singulis animaliũ sanguine pręditorum humores: sanguis videlicet, pituita, & bilis tum flaua, tum atra. Verũ dum absolutè dicimus bilem, semper intelligimus flauam, quę in iecoris vesica colligitur. At ipsam flauam bilem interdum medici pallidam nominãt.

Flaua bilis pallidaq;, discrimen.

Sciendũ tamen est, flauã tantò esse pallida calidiorē, quantò & crassiorē. Nam seroso recremento flauæ bili permisto, pallidam constitui cõtingit: sicvti & flauam plusculum excalfactã, consistentia reddi crassam, colore autē flauam. Quin & in animalibus apparet flaua quidem, iis quæ magis sunt calida: quę verò minus, pallida. Et vbi animalia calida, aut fame, aut siti torquentur, ad atrum colorem vergit, interim illũ habens ærugino sum, interim cæruleũ, interim accuratè fuscũ. Porrò vbi

ocularia medicamenta præparant, callionymi, scorpij marini, hyænæ, galli, perdicis, & aliorum quorũdam animalium bilem admiscent. Quare color eius est explorandus. Iam verò taurorum bilis calidior & siccior est, q̃ boum castratorum: nam castratũ animal semper simile redditur fœminæ, & iis quæ sunt ætatis minoris. Itaq; vt hęc humore superãt adulta & perfecta, vincuntúrq; ab iisdem caliditate: ad eundem modum bos castratus à tauris. Vt igitur vrina à modica potione modicè pallere: & sitim famémq;, & multum laborem perpessis, flaua esse cõspicitur: impletis verò atque inebriatis, albicans: ita bilis colores mutat. At verò quòd hic humor sit acris, hinc discas licet, quòd reserat hęmorrhoidas, quódq; illis ipsis qui vtuntur, mordicare percipitur. Ac proinde cauemus, ne ad alium morbũ, aut symptoma, bilẽ vsurpemus solam, atq; per se. Quippe dum oculis ipsam accõmodamus, miscemus illi tum mel, tum fœniculi succum, tum opobalsamũ. Domesticarum suum bile (quæ imbecillima omnium, ac maximè aquea existit) vtuntur quidam ad aurium vlcera: medicamentũ certè non reprobo. Cæterùm vbi vlcus diuturnũ fuerit, ac multam saniẽ & pus cõtineat, etiã sicciorẽ bilem perferet, puta ouium, quæ paulò est acrior suilla: hac etiã magis caprarum, cui adsimilis quodãmodo est vrsorum & boum. At taurorũ his valentior est: inferior tamen bile hyęnarum: & hæc quoq; inferior bile callionymi, & scorpij marini, & marinę testudinis. Volatiliũ biles omnes tum acriores sunt, tum sicciores q̃ quadrupedum: & inter ipsas quoq; volucres, gallinarũ & perdicum biles ad medicinæ vsum probatiores habentur. Miluiorum verò & aquilarum, impendiò acres sunt, erodentésq;: quamobrem colore ærugineo videntur, ac nonnunquam atro. Licebit itaq; tibi secũdum exigentiam affectuũ, hasce differentias bilis methodo ad experientiã reducere.

Castratum animal reddi simile fœminæ.

Bilis quo pacto accõmodetur oculis.

Aures pure fluentes, qua specie bilis iuuentur.

Bilis differẽtia pro animaliũ diuersitate.

Hydros, Sudor.

Hydros. Sudor.

Eandem quam vrina & materiam & modum generationis sortitur. Siquidẽ vtriq; generatio ex bibito humore constat, excalfacto simul in corpore, & biliosę nõnihil substãtiæ adepto. Verùm sudor plus est elaboratus, vtpote qui ad cutem vsq; permeatis omnibus quæ intersunt partibus, peruenit. Sudores autẽ inter sese & vrinas differre necesse est, tum pro animalium temperaturis, quę & natura, & ætatum ratione non parũ à se inuicẽ sunt diuersæ: tum pro ambientis nos aëris temperie. Quòd sudor salsuginosæ qualitatis sit particeps, gustus testimonio probat. Nam sæpenumero volentibus in os defluens, dictam qualitatẽ indicat. Sæpe verò etiam nõ obscuram præfert amaritudinẽ. Sed color etiam eius naturam designat. Nam sicuti vrina naturalis modicè est pallida, sic & sudor. Porrò tenues exercitatorum sordes, plus repercutiunt q̃ sudor: minus aũt digerũt. At vbi sudor illis permistus est, multum facultatis digerẽtis acquirũt. Quare tumores præter naturam discutiũt; ad phlegmonásq; vberum, præstantissimo sunt remedio. Quòd si sicciores esse sordes videantur, cyprinum superungito: aut eodem ipsas, si valde sint siccæ, subigito. Si verò cyprinũ ad manũ nõ fit, rosaceũ bonum miscuisse sufficit. Hoc medicamentũ est admodum vtile, ad restinguendum & discutiendũ lac à partu in mammis concrescens.

Sudorẽ esse salsuginosum.

Sordes exercitatorum.

Vrina.

Quanta est in animalibus bilis diuersitas, tanta item est in vrinis. Atq; omnes quidem facultate sunt calidæ, sed plus tamen animalium calidorum, minus autem frigidorum.

Vrina omnis facultate est calida.

Vrina humana.

Vrina humana.

Hæc aliarũ omniũ est imbecillima, excepta illa quam reddunt porci domestici, quibus exacti sunt testes: quorum vt temperies, ita vrina similis humanæ existit. At montanorũ aprorum valida est, vt vel ex odore acerrimo cõstat. Sed & in animalibus cæteris ex odore vim eius conijcere licet. Nam degustare ipsorũ vrinas, planè fuerit abominandũ: cùm ne pueri quidem vrinam vir quidam honestus vita pariter & moribus, ebibere sustinuerit, etiãsi pestiferè ægrotaret in Syria, vbi multi ab humanæ vrinæ potione sese liberatos profitebãtur. Etenim vrina hominum, vt si quid aliud, extergendi vim obtinet: id quod fullones indicãt, qui sordida vestium expurgant vsu illius, atq; extergũt. Quod cõspicati nõ nulli medici, ad psoras & lepras detergunt, perfundũtq; vlcera præhumida & sordida, multóq; magis cõputrescẽtia. Sed & pudendis vbi sic afficiuntur, vrinã infundunt, & auribus pure fluentibus. Quin & achoras & furfures ea curant, caput identidem perfundentes. At nos hæc facere odimus, cùm ad manũ sint alia, quæ illis conducant, medicamenta. Quanq̃ vlcera digitorũ pedis, maximè quæ ex illisione inflicta essent, sæpe numero, vbi carerent phlegmone, & ipse vrina curaui: idq; in seruis, & hominibus rusticis. Cæterùm medicamentũ quod ex vrina pueri conficitur, quod quidem Chrysocollam appellant, quia eo ad auri glutinationẽ vtuntur, ad vlcera difficilia sanatu optimũ esse assero. Fit autẽ id, vbi in mortario æris rubei, pistillo etiã ex rubeo ære cõfecto, puerilis vrina tandiu sub calido sole tunditur, donec ob eliquationẽ attritionémque pistilli & mortarij, mellis crassitudinẽ cõtrahat.

Vrina humana potione multi sese liberatos à pestilẽti morbo professi sunt.

Vrina humana facultas.

Chrysocolla faciendæ ratio.

Sielon, Saliua.

Sielon.

Vt vrina & bilis, sic etiam saliua, sumpto quidem cibo, imbecilla est: valida & acris eorũ qui ingenti aut siti, aut inedia premuntur: in medio vtriusq; est, eorum qui probè concoxerunt quidem, nondũ tamen cibum potúmve hauserunt. Hac ergo saliua nutrices pueris lichenas curãt, paruũ videlicet digitum rigantes, ac deinde cutem affectam confricantes. Sed & triticum mandentes rustici non pauci furunculis imponunt: nam celeriter eos digerit, concoquitque: cùm si macerarent aqua, non æquè prodesset. Ex quo liquet, saliuam iuuandi robur adferre. Atq; corporibus mollibus, aut puerorum, panem, nõ triticum, imponunt ore commansum. Porrò commansa omnia digerunt & sugillata, & cætera ecchymomata omnia, maximè vbi panis simul cum pauco radiculæ fuerit cõmansus. Iam verò vniuersa substantia sua vel maximè adversa est saliua bestiis hominem interficientibus.

Saliua ieiuni ventriculo ad quæ conferat.

Triticum mansum furunculos quamcelerrimè concoquit.

Saliua humana adversatur bestiis hominẽ perimentibus.

Stercus caninum.

Stercus omne vim maximè digerentem obtinet.

net. Cæterũ canis, qui solis ossib. fuerit integrũ biduum nutritus, durum, candidũ minimeq́ fœtens stercus est: quod quidem exiccatum, redactúmq́ in pollinem, ad anginam, dysenteriã, & summè in veterata vlcera optimè accõmodatur. Ad anginam quidẽ, iis mistum, quę alioqui huic affectui coveniunt: ad dysenteriam autem, iniectum lacti decocto, & quod silices candẽtes, aut cylindros ferreos extinxerit.

Stercus caninũ quibus affectibus conferat.

Stercus humanum.

Stercus pueri siccũ, & cũ melle Attico ad lęuorem tritũ, illitúmq́, sanat guttutia phlegmonas.

Stercus humanum.

Stercus lupinum.

Quidã lupinum stercus candidum, quale vbi ossa ederint, lupi solent excernere, quódq́ nõ decidisset in terram (lupi enim vt canes suspensó altero posteriorum crurum, & meiunt & cacãt, in ẽminẽte quopiam ex terra loco) aut vino albo, aut aqua distemperatum, colicis potandum dabat: nec tantùm in ipsis paroxysmis, sed etiam intervallis, si quidem vacarẽt phlegmone: feliciśsiméq́ cedebat illi negociũ. Verùm illud etiã in eo mirabar, quod vel appensum illis vinculo cõfecto ex lana ouis à lupo laniatæ, aut ex ceruina pelle, evidenter aliquoties iuuisset.

Stercus lupinũ quibus cõferat.
Lupi & canes quomodo & meiãt, & cacent.

Stercus caprillum.

Omniũ creberrimè vtimur caprillo stercore, digerentis & acris facultatis: adeò vt induratis scirrhorũ in modũ tumorib. congruat, nõ lienis modò, sed etiam aliarũ partiũ. Miscere tñ illi solemus farinã fabaceã, necnõ oxycratum. Quin & ad aquam inter cutem, & ad splenenicos, variè caprillo stercore vtimur. Sed & vstum tenuioris quidẽ essentiæ, verùm haud manifestò redditur acrius. Quamobrẽ sanè ad alopecias congruit, & omnia vitia, quæ extergentia medicamẽta postulant, vt psoras, lepras, lichenas, & hoc genus alia. Miscetur & digerẽtibus cataplasmatis, qualia sunt quæ accõmodantur ad parotidas, & diuturniores bubonas. Est enim vis eius tum vsti, tum non vsti, abstersoria & digerẽs: nec eam paruam habet digerendi potentiam. Nam eo etiam ex aceto quidã medicus vtebatur in agris ad viperarum morsus, ac multò magis aliarũ bestiarum: ac profectò ex iis complures seruauit. Idem etiam ad suriginem spyrathos ipsas propinauit ex vino: & ad profluuiũ muliebre cum thure apposuit. Acrius tamẽ est medicamẽ, quàm vt mulieres vrbanas, aut pueros, aut omnino qui tenera sunt carne, sanare posśit. Iam verò animaliũ temperatura sicciorũ, exiccantius stercus est: sicuti & calidiorum, magis excalfactoriũ. Verùm nullũ omnino stercus refrigerat, sicuti neq́ vllũ humectat. Pro natura etiam eorũ quæ eduntur, multa reperitur diuersitas. Proinde in hominib. maior est, quàm in cæteris animalibus: quandoquidem hoc animal diuersisśimis maximéq́ variis vtitur cibis.

Stercus caprillum.
Morsu à vipera stercus caprillum auxilio est.
Stercus nullum nec refrigerat, nec humectat.

Stercus bubulum.

Facultatẽ habet exiccatoriã, atq́ attractoriã etiam, vt sanè ostendit, dum apũ, vesparúmq́ morsibus auxiliatur. Quidam autem medicus aqua inter cutem laborãtes bubulo stercore oblinẽs, in solem exponebat. Idem partibus rusticorum phlegmone obsesśis, humidum illud vere collectum, dum herbam boues pascuntur, admouit. Est enĩ id moderatius alio, quod à paleis comestis excernitur: ac proinde accommodatius ad phlegmonas.

Stercus bubulũ vesparũ morsibus auxiliatur.

Stercus ouillum.

Ille idem medicus, ouiũ vtebatur stercore ad acrochordonas, & myrmecias, & thymos, & furũculos durós, aceto videlicet diluens. Quin & vlcerum ambusta, ad cicatricem illo ducebat, id cerato rosaceó commiscens.

Stercus ouillum.

Stercus columbinum.

Stercore columbarũ nomadũ siccó, trito & cribrato, vnà cũ nasturtij semine, vice napyos vtor ad ea quę rubrificari postulãt: nẽpe ad omnes inveteratos affectus, cuiusmodi sunt coxendix, hemicrania, scotomata, vertigines, cephalæa, & in lateribus, scapulis, ceruice, ac lumbis, antiqui dolores: necnõ nephritides, affectus cœliaci, & podagricæ arthritides, quando in articulis nondũ concreti sunt tophi. Est autem hoc stercus minimè fœtidum, præcipuè si sit arefactum.

Stercus columbinum quibus auxilietur usui habetur.

Gallinaceum stercus.

Tritum, propinatúmq́ cum tribus quatuórve oxycrati aut oxymelitis cyathis, eos celeriter iuuat, qui à comestis fungis anguntur: nimirũ per vomitum crasśisśimos humores eliciẽs. Est autẽ hoc stercus minus calidũ columbino. Porrò vt animalia quę exercitantur, ociosis sicciora sunt: & quæ cibis vtuntur calidioribus sicciorib́usq́, iis quæ frigidis atq́ humidis: sic etiam eorum & excremẽta, & partes. Quare columbarum domesticarũ stercus multò imbecillius est eo, quod à montanis excernitur. Gallinarum prætereà quæ conclusę seruantur, & furfuribus aluntur, longè etiam infirmius stercus est, quàm earum quæ in agris pascuntur.

Stercus gallinaceum.
Exercitata ociosis sicciora sunt.

Stercus anserum, & ciconiarum.

Anserinũ stercus prę nimia acrimoniã inutile est. Colligo etiã ita esse & accipitrũ, & aquilarũ. Sunt qui ciconiarũ stercus morbo comitiali mederi scriptitẽt. Quo epoto credulus quidã nihil adiutus est.

Stercus anserinum.
Stercus ciconiarum.

Stercus murium.

Sic enĩ & muriũ stercus alopecias curare proditum est.

Stercus muriũ.

Stercus crocodilorum terrestrium.

Crocodilorũ terrestrium stercus, & sturnorũ, quum solam oryzam ederint, vtrunq́ abstergendi, desiccandiq́ moderatam facultatem sortitur: ac multò moderatiorem sturnorũ stercus. Porrò crocodilorum stercus, quod mulierum luxus preciosum reddidit, vt à facie ephelin tollit, ita & vitiliginem, & lichenas.

Stercus crocodilorum.
Stercus sturnorum.

Rhypos, Sordes hominum.

Quòd auriũ sordes paronychiis sit vtilis, proditum est. Quæ verò in tota cute provenit, illius sordis quam paton vocant, nonnihil actionem adiuuat: vtpote desiccandi vim habens, cum nõ nulla caliditate. Porrò ea sordes quæ lanis ouiũ inhæret, ex qua œsypon conflatur, similẽ butyro concoquendi vim posśidet: paulùm etiam digerentis facultatis sortita.

Rhypos.
Sordes hominũ.
Oesypon.

GALENI PERGAMENI
de simplicium medicamentorum facultatibus, liber XI.

PLeræq́ partes sunt animalib. vniuersis cõmunes: nulla tamẽ est æquè cõmunis vt caro: hanc enim habet omne animal. Cæterũ

Carnem omne animal posśidet.

Caro propriè quæ dici mereatur.
Parenchyma.

eam quæ reperit in musculis, solam Medici carnis appellatione dignantur. Nam carnem viscerum nonnulli parenchyma vocandam censent, propterea q; ex venis effusus sanguis, circū vasa omnia (vt ipsi arbitrātur) concrescat. Sed nos nominū contentione neglecta, persequamur ꝓprietates particularum.

Caro viperæ.

Carnis viperea facultas & concinnanda modus.
Elephantiasis curatio.

Non oēs animaliū carnes hominem nutriūt, sed quorūdam etiam letales sunt. Tum inter eas quæ hominē nutriunt, quędam tantùm sunt nutrimentum, quædam etiam medicamentū. Nam viperarū carnes palàm videre est excalfacientes & exiccātes, vbi condiuntur, ceu anguillæ, oleo, sale, anetho, porro, & aqua: horum omnium servato modo. Quòd autem totum corpus per cutim vacuent, vel hinc tibi discere licet, quòd elephantici quidā prorsus sint restituti, ex potu vini, in quo vipera quędā fuerat extincta. Pręterea nos elephāticum quendā, misso prius sanguine, atráq; bile medicamēto purgata, viperis quas capiebat vti iussimus, præparatis in olla, anguillarum more. Atq; ita sanatus est, evaporato per cutem affectu.

Viperarum esus sitim maximam infert.
Vipera cur appellentur dipsades.

Porrò viperarū caro adeò valētem obtinet desiccandi vim, vt quidam qui eam esitarunt, vehementissima fuerint siti cruciati. Quāobrem eas dipsadas nominant. Sunt tamen qui dicāt demorsos à viperis satiari potu non posse, sed dirumpi potius q̄ liberari siti. Cauendū autē est, ne in locis mari ꝓximis, salsuginosisue, venemur viperas, seu ad esum, seu ad Theriaces antidoti pręparationem: quum verisimile sit, earum quæ in id genus locis capiunt, carnes salsas existere.

Carnes animalium cum cibis mutari.
Vipera caput nō caudam abiicere oportet ad conficiendos artiscos theriacos.
Artiscos theriacos conficiendi ratio.

Siquidem cum cibis etiam animalium mutantur carnes. Porrò quoniam ex more dum artiscos Theriacos paramus, nō tantùm caput, sed earū etiam caudā abiicimus, subiit mihi frequenter rationabile fortassis esse, caput qdē totū abiici, ob venenum quod ore continent: verùm à ratione alienū esse, adimere & caudam. Theriacos aūt ipsos artiscos sic præparamus. Purgatas illas in aqua cū anetho elixamus tandiu, donec à carne separari facilè possint spinę. Mox pani purissimo, probè cocto in clibano, salisque & fermenti quod sit satis habēti, ac breuiter resiccato, & ad læuorem trito, necnon macerato cum ipso viperarum decocto, carnē prius in mortario tusam miscemus. Postea verò paruos artiscos fingētes, atq; in ædibus calidis & siccis siccantes, in talib. eos tandem reponimus. Hos ergo ineunte æstate cōficimus, sicvt & salē ex devstis viperis, quo ponsiimum tempore optima ipsarum est caro. Vtimur eis postea cōtusis denuò & cribratis, rursúsq; ad læuorem redactis, adiicientes nonnihil & salis, ad suauitatem compositi, cuius etiam aliquid ipsi theriacę iniicimus.

Carnis viperea vires.

Itaq; caro viperę siccat, valentérq; digerit: excalfacit verò mediocriter. Properat enim vis eius ad cutem, per eam videlicet, quę in corpore sunt recrementa exigens.

Cacochymia symptomata.

Quibus igitur copia mali succi in corpore abundat, iis pediculorum numerosa multitudo exoritur: & à cute ceu quædam squama abscedit, decidiq; cuticula extrema, ad quam vtique solent fi sti crassi terrosiq; humores: à quib. sanè psoræ, lepræ, & elephantes nascuntur. Quòd autem ad animalia cætera pertinet, ꝓportione qua in temperatura excedunt, & carnes quoq; eorum differunt atq; exvperant. Proinde talium animalium carnes perpetuò exhibere oportet, quale volumus corpus humanum reddere. Nec parua existit carnium differentia, dum quasdam sale cōdimus. Nam interdū animalis temperie humidissimi caro salita, longè exiccantior evadit ea, quæ sicca natura existit.

Carnes assa sicciores sunt elixis.
Mustela caro epilepticis auxiliatur.

Verùm inter eas q̄ salitæ non sunt, siccior est assa, quàm quæ in aqua est elixa. At verò caro mustelæ arefacta, valenter digerit, desiccatq;: proinde morbo comitiali afflictos iuuat epota. Salitorum etiam αἰλούρων carnem ad læuorem contritam, palos & spicula educere aiūt, impositam: sicvti & murulorum carnem vlceribus à mordente cane inflictis congruere.

Cochlearū carnes, & succus.

At cochlearū caro, prius in mortario cōtusa, ac postea ad læuorem redacta, omniū valentissimè desiccat partes superfluo humore grauatas, adeò vt conveniat hydericis. Ipse autem humor solus, thuri, aut aloē, aut myrrhę ꝑmistus, quoad cerati accipiat crassitiē, medicamē fit tenax, desiccatque purulētos auriū humores. Sed & frōti impositum hęret, oculorum fluxiones exiccans. Quidam etiam ad palos eximēdos vtuntur totis vnà testis, ad lęuorē tritis: alij ad sistendos mēses. Carnes etiam solæ cum farinę polline tritę, contusorum vulnera glutinant. Ipsa cochlearum humiditas pilos superciliorum præter naturam habentes glutinat.

Pinguedo & adeps.

Pinguedo.
Adeps.

Differt à pinguedine adeps, quòd crassior sit: ac propterea animātibus totam naturam terrosiorē habentibus, vt bobus & capris, adeps provenit: humidioribus autem, vt suibus bene habitis, ipsa pinguedo. Proinde pinguedo celeriter in ignē posita colliquescit: nec facilè vbi semel liquata fuerit rursus concrescit, aut cogitur. At adeps nec facilè funditē liquescitve, & fusus celerrimè cōgelatur. Porrò adeps suillus, aliorū omnium est humidissimus, ob idq; actione sua vicinam oleo vim possidet: quanq̄ oleo magis tum emolliat, tū cōcoquat: quamobrē cataplasmatis quæ ad phlegmonas accōmodari solent, miscet. Qui verò mordicationes ꝑpetiunt aut in recto intestino, aut in colo, iis potius caprillum adipē quàm suillum iniicimus: nō q; plus acrimonias obtūdat, sed quòd cōcrescat citius, suillus aūt instar olei defluat.

Dysenteria auxiliatur caprillus adeps.

Quare caprillus potius dysentericis & tinesmosis iniicitur, quādo morsum eorum mitigare est consiliū. Quanq̄ ob tenuitatē essentiæ nōnulla magis acrimonias retundunt, vbi in alto mordicatorum corporū, quod molestū est, hęserit.

Adipū differentia.

Hac ratione adeps anserinꝰ magis obtundit quæ in alto corpore mordicāt: præterea suillo calidior est. Horum tamen in medio est gallinaceorū & gallinarū adeps. Porrò calidior semper & siccior est masculorum animalium adeps: & horum ipsorum exectorum minus tum calidus, tum siccus: quippe mas castratus eiusdē semper generis fœminæ assimilatur.

Castratus masculus eiusdē generis fœminæ assimilatur.

Omnis igitur pinguedinis facultas est humectatoria & excalfactoria humanorū corporum. Cæterùm pinguedo suis, vt ad nos quidē, largius humectare potest, sed nō æquè excalfacere, sicvti neq; oleū: talem quippe caliditatē obtinet, qualis spectat in nobis. Taurorū adeps suillo multò calidior & siccior

ficcior eft. Sic & adeps vitulinus taurino minus tum calidus eft, tum ficcus: & hœdorũ quàm caprarum. At caprarũ minus quàm hircorũ. Rurfus taurorũ minus q̃ leonum. Nam horũ adeps omnium propémodum adipe potẽtius digerit: quippe & caliditate exvperat, & partiũ tenuitate. Qnare nimis vlcera & phlegmonas irritat. Inveteratis tñ tumoribus, atq; fcirrhi in morẽ duratis, tũ neruorũ curuaturis aptifsimus eft: in q-bus fanè fuillus videẽ minimè efficax. Taurinus aũt quãtò calidior ficciórq; fuillo eft, tantò fufperatur à leonino. Itaq; tanquam in medio confiftens, meritò vtriq; medicamentorũ mifcetur generi, & ei fcilicet q̃d fcirrhofis medeẽ, & ei quod phlegmonas ad fuppurationem perducit: cuiufmodi eft tetrapharmacũ, ex cera, refina, pice, & adipe cõftans. Verũ omnibus quib. caro eft mollior, adeps fuillus convenit magis. Duram autẽ & ficcam habentibus, taurinus. At verò adeps dum inveterafcit, feipfo & calidior, & acrior, & tenuior efficitur: ac proinde valentius ficcans & digerens, id quod omnibus inveterafcentib. accidit, nifi interim computrefcant. Porrò vrforũ adipem alopecias curare verè eft proditum: quũ tamen ad eum affectum probatiora remedia habeamus.

Myelos, Medulla.

Myelos. Medulla.

Vim habet corpora indurata & fcirrhofa emolliendi. Optimam femper fum expertus ceruinã: dein vitulinam. At hircorum & taurorum, tum acrior eft, tũ ficcior: itaq; durities fcirrhofas mollire nequit. Ex vitulina igitur & ceruina pefsi cõponuntur ad emolliẽdos vteros. Et extrinfecus vteris medicamenta imponunẽ, quę ex medulla parantur, vim emolliendi habẽtia. Accipitur aũt non folùm medulla ex ofsibus, quæ fanè revera eft medulla: fed ex fpina etiam, quæ tũ durior, tũ ficcior eft altera. Vtranq; autem hyeme collectã, in ficca editáq; domo cum foliis lauri ficcis repono, ne videlicet cõputrefcat. At fi quãdo ambiente exiftẽte calido, auftrinóq;, medullas aut adipẽ velis reponere, vtẽris ad id cubiculo quammaximè fieri poterit temperato, quódq; ad aquilonẽ obverfum, apertas habeat paruas feneftras, vt perpetuò flatus infpirantes excipiat.

Medullas reponendo ratio.

Caput mænidum.

Caput mænidũ

* Mænidũ fale inveteratarũ capitibus vftis, ad fedis fiffuras vtebatur quidã: & ad columellam diu induratam. Videtur ergo vis illarum effe deficcatoria, non admodum acris. * Nam vt acrimonia advftarum nonnullis ineft, fic omnibus vis exiccandi.

Caput leporinum.

Caput leporis.

Alius capite leporis vfto vtebaẽ ad alopecias cum adipe vrfino.

Caput faurarum.

Caput faurarũ

Sauræ caput contritũ quidã palos & fpicula extrahere prodiderũt memoriæ: tũ myrmecias, acrochordonas, & clauos eximere.

Cerebrum leporis.

Cerebrũ leporis

Id attritũ & efum, vtile dicimus effe pueris dentientibus. Quidã etiã adverfus tremores vtiliter edi cerebrum hoc prodidere.

Cornua ceruina & caprina, vfta.

Cornua ceruina & caprina vfta.

Dentes candidos reddũt, fluidáfq; gingiuas cõtrahunt. Quòd fi ceruinum ab vftione lauetur, dyfenteriam, & fanguinis excreationẽ, præterea cœliacos affectus fanat. Aurigini etiam dicũt id effe vtile. Ex quo quidẽ duo exhiberi cochlearia ad oĩa ifta pręcipiunt. Quidã etiã ipfum mifcuerunt collyriis deficcãtibus oculorum fluxiones.

Pulmo agninus & porcinus.

Pulmo agnin⁹, porcinus, vulpinúfq;.

Intertrigines à calceamentis curare crediẽ. At vulpinus fi bibatur ficcatus, afthmancos iuuat.

Iecur canis rabidi.

Iecur canis rabidi.

Si affum edaẽ, remediũ exiftere iis q ab ipfo rabiente cane fuerint emorfi, quibufdã ꝓditũ eft.

Iecur caprinum.

Iecur caprinũ.

Quidam ipfum affantes, faniémq; excipiẽtes fluentem, ea vtuntur ad nyctalopas. Vaporẽ aũt eius, dum elixatur, oculis apertis excipiendum præcipiunt. Quin & affum fi edatur, & ad eofdẽ affectus accommodari aiũt, & eos qui comitiali morbo funt obnoxij, coarguere. Idem poteft hircinum hepar.

Iecur lacertæ.

Iecur lacertæ.

Erofis impofitum dẽtibus, eos dolore liberare nonnulli fcriptis mandarunt.

Venter mergi.

Venter mergi.

Qđ de hoc & de interna tunica vẽtriculi gallinarum proditum eft, id vanam effe promifsionem, comperimus.

Caftorinm.

Caftorij vires.

Tefticulos caftoris, vocãt caftoriũ medicamẽ & celebre & multi vfus. Evidenter fiquidem calfacit. Quum aũt calfaciẽtia omnia, quæ cõfiftentia funt ficca, vbi cõtactæ fubftãtiæ quippiã digerunt, continuò etiam illã deficcent: manifeftum vtiq; eft, caftoriũ etiam deficcare haud obfcurè: id quod illi cum multis eft medicamentis cõmune. Quia verò impẽsè fubtilium eft partium, ob id plus valet quàm alia, quæ fimiliter vt ipfum tum calfaciunt, tum ficcant. Nam quæ tenuium funt partium medicamẽta, iis quæ funt craffarũ, efficaciora funt, etiam fi parem fortita fint facultatem: nimirũ quia magis penetrãt. In cõvulfione igiẽ à plenitudine, quę in neruis eft, orta, & bibendum caftoriũ exhibe, & cuti foris etiam impone. Vbi verò ex ficcitate nimia cõvulfio obvenerit, fcito hoc medicamẽ illic effe adverfifsimũ. Ad eundem modum iis qui præ plenitudine aut tremũt, aut fingultum patiuntur, eft vtilifsimũ: adverfifsimũ verò iis, quibus id ab inanitione, aut acrium humorũ morfu accidit: Vbi itaq; excalfactione, aut reficcatione, aut vtraq; fimul actione eft opus, maximã in vfu caftorij experiere commoditatem: nec vllam parti alicui noxã afferet, potifsimũ fi homo nõ febriat, aut febrim non admodũ calidam perpetiatur, fed tepidam, qualis maximè in cataphoris & lethargis accidit. Ac multis fanè caftoriũ vnà cũ pipere albo, vtriũq; menfura cochlearij, ex melicrato propinauimus: nec quifquã vllam percepit noxam. Sed & retentis menfibus, vbi per venam quæ in talo eft, modicè evacuaffem fanguinẽ, oblato caftorio vnà cum pulegio, aut calamintha, femp medicamẽ hoc fum expertus purgationẽ ciere, citra vllã affumentis læfionẽ. Præterea locos moriẽtes eiicit: eáq; oĩa ex melicrato potũ efficit. At quib. ab occafione frigida ita venter flatu diftenditur vt ægrè curationẽ admittat, eos ex oxycrato potum caftorium adiuuat. Quæ porrò iuuat in corpus intrò fumptũ, iis prodeft quoq; cuti impo-

Lethargicorum febres effe tepidas.

Menfes educendi ratio.

situm, cum Sicyonio, aut veteri oleo. Quæ verò ampliori calore indigẽt, iis etiam per se infricari debet. Iuuat etiam, si quis suffitũ eius prunis impositi, inspiratione hauriat: illos præcipuè affectus, qui in pulmone consistunt, aut capite Attamẽ lethargicos & catap horicos affectus, q quidem habent adiunctã febrim, præstat non dictorum oleorum aliquo macerantes curare, sed potius ex rosaceo capiti collóq; imponere.

Lumbi scincorum.

Scincorũ lũbi. Semen quæ promoueant & arceant.

Quæ circa renes scincorum sunt, bibunt, tanquam pudenda intendere valeant. Contrarium aũt moliri videtur semẽ lactucę potum ex aqua.

Vngues caprarum & asinorum.

Vngues caprilli, asininiq;.

Quidam vngues caprarum devstos, móxq; aceto perfusos, alopeciis illinunt. Itaq; fuerit & talis cinis facultatis exiccatoriæ. Sunt qui combustos asinorum vngues comitialem morbum curare dicant, si scilicet assiduò bibant. Si verò macerati oleo applicentur, digerere chœradas. Sed & ipsum cinerem, si siccus inspersus fuerit, sanare perniones.

Ossa combusta.

Ossa combusta

Admodũ digerentem, exiccantémq; vim obtinent, maximéque (vt quidam ferunt) humana. Noui siquidem nostratiũ quosdam * combusta ossa humana potui exhibuisse, ac multorũ sic epilepsiam & arthritim curasse.

Ossa humana.

Senecta serpentis.

Exuuiũ serpentis.

Hanc scripsere quidam in aceto bullitam, dentium mederi doloribus.

Pellis ouina recens detracta.

Pellis ouilla.

Circũposita verberatis, eos die ac nocte vna persanat. Concoquit eñ & discutit sub cute concretum sanguinem.

Equorum lichenes.

Equorum lichenes.

Eas aceto tritas comitiales curare scriptũ quibusdam est. Alij verò & ad cuiusvis ferę morsum adhiberi consulunt.

Tela aranei.

Tela aranei.

Hanc scribũt nõnulli à phlegmone tueri summæ cutis vlcera.

Coria vetera vsta.

Coria vetera vsta.

Eorũ cinis exiccatorius existit. Quare vlcera ex attritione, & ambusta, & intertrigines quæ in feminibus sunt, persanat.

Ostreia.

Ostreia.

Ostreia quidã nuncupant testacea omnia: ostreum aũt, vnam tantùm testaceorum speciem.

Buccinæ & purpuræ.

Buccinæ. Purpuræ.

Buccinarum & purpurarũ testa vsta, redactáque in tenuissimũ pollinem (quod sit tibi cõmune pręceptum in testaceis & lapidosis omnibus) desiccandi vim obtinet, ac ꝓinde vlceribus malignis opitulatur: id quod etiam cõmune est omnium quę citra insignẽ morsum vehementer desiccant: quippe quum alioqui fluxionum causa existant. Hoc etiam est omnium id genus commune, quòd ex aceto, aut oxycrato, aut œnomelite, aut oxymelite, idonea fiunt vlceribus putrescentibus.

Ostrea.

Ostrea.

Ostreorum testa vsta similis est facultatis buccinarum testis, tametsi minus crassæ. Etenim oĩa id genus cogẽdi quandã in se facultatẽ obtinẽt, per quam cõdensata eorum essentia, dura terreáq; sunt reddita. Quã vbi pervstionẽ posuerint, digerentẽ facultatem ascìscunt. * Quòd si ea, vbi vsta fuerint, laueris, quicquid habebãt igneum, in aqua ponũt. Quare aqua sanè ipsa excalfaciẽs cum tenuitate reddit, adeò vt putrefaciat interdum: reliquũ verò terrosum, morsus expers efficitur: maximéq; implẽdis & cicatrice claudẽdis humidis vlceribus auxiliatur. Cæterùm vlcerib. cauis & fistulosis, fluxioniq; obnoxiis vlcerib9, ex suillo adipe inveterato foris circũpono ipsũ: in sinũ aũt aliquid eorũ quę talia carne implent, impono, quale existit diaphanes vstum. Quin & dentes splendidiores testarũ cinis efficit, nõ tantùm extergẽdi potentia, sed & asperitate substantiæ: velvti & pumex, & testa clibani. Verùm in vsu eiusmodi, non est necesse quæ sic vsta sunt admodum læuigare, sicvti dum inspergunt vlceribus. Porrò excrescentiam mediocriter exterunt, cõprimúntq;. Ad hæc, vsta omnia id genus cum sale, dentium smegma efficacius reddunt, vt nõ modò laxitatem mollitiémq; gingiuarum desiccet, verumetiam vlcera putrescentia adiuuet.

Testarum cinis

Sepiæ testa.

Sepiæ testa.

Sepiarũ testa admodũ laxa est, non vt ostreorum lapidosa. Itaq; abstersio illi cũ aliis testis cõmunis est, velvti & desiccatio: cæterùm partium tenuitas eximia illi prę cęteris inest. Quocirca vsta ea vtimur ad vitiligines, ephelim, lẽtes, & psoras. Quin & fossili sali mista, in oculis existentes vngues, & sycoses vocatas eliquat. At anteq̃ vratur, dentib. splendorẽ cõciliat, & vlcera desiccat.

Opercula purpurarum.

Purpurarũ opercula.

Ea quidam prodiderunt memoriæ turgidos lienes sanare: suffitu eas q̃ vteri suffocatione periclitanť, iuuare: pręterea retentos educere locos.

Lana succida.

Lanæ succidæ vsus.

Idoneè excipit irrigationes quæ adhibentur contusis, aut quovis modo percussis, vt quæ vtilitatem ex illis proficiscentem promoueat: idq; propter œsypon. Lota verò, apta est humoribus qui irrigãtur, excipiendis. Porrò vsta vim habet acrem, pariter & calidam, vnà cum partium tenuitate. Itaq; molles prælumidásq; vlcerum carnes celerrimè eliquat. Inditur & in medicamen desiccatoriũ. Vrito eam tanquam alia plurima, ollã implens nouam, quam tegat operculũ multis foraminibus pertusum.

Oesypus. Lana vsta.

Lanam vrendi ratio.

Pili vsti.

Pili vsti.

Similiter vstæ lanæ excalfaciendi exiccandiq; possident facultatem.

Ouorum facultates.

Ouorum facultates.

Oua partes animalium non sunt, sed proportione respondent iis quę adnascunť. Sunt aũt facta ad propagationẽ generis, perpetuitatémq;: ac sunt vtilia, ceu nutrimenta. Porrò ouorum album & tenue illud, quo item ad ophthalmias vtimur, ex numero est medicamentorum minimè mordicantiũ. At vnam prauitatẽ solùm patiũtur oua, quã scilicet affert vetustas: eámq; facillimè effugias, si vtaris recẽtibus. Est autem ouũ symmetro temperie frigidius. Vtendũ autem est oui albumine, nõ tantùm ad oculos, sed ad alia omnia, quæ medicamenta requirunt suauissima: vt sunt vniuersa sedis & pudendorũ vlcera cõtumacia. Miscetur quoq; idoneè medicamentis profluuiũ sanguinis ex cerebri involucris reprimẽtibus,

Oui temperies. Albumen oui quibus affectibus conferat.

tibus, quæ nimirum citra morsum illinuntur, astringũtq́. *Vitellus oui.* Cęterũ & ipse vitellus assimilis est naturæ, ac proinde miscetur ceratis morsus expertibus. Verùm quantò plus desiccant quæ sunt assa oua, tantò minorẽ mitigandi vim obtinent. Miscetur & cataplasmatis phlegmonem extinguentibus. *Ouo toto ad quæ vtamur.* Iam verò crudo toto ouo vtimur admisto rosaceo, ad palpebrarũ, aurium, mammarũ, aliarúmq; omniũ partiũ phlegmonas. Ad hęc, in aceto coctũ ouũ si edat, ventris fluxiones desiccat. *Ouum in aceto percoctũ esũmque, dysenteriæ auxiliatur.* Quòd si etiam eorum quippiã, quæ ad dysenteriam aut cœliacum affectum conueniunt, adiunxeris, atq; in igne modicò, fumiq; experte frixeris, edendúmq; ita prębeas, non minimè sanè ita laborãtes adiuueris. *Ambustis ouũ optimè impositum.* Ad ambusta etiam ouũ est, protinus impositũ, vtile: siue quis seorsum albumen duntaxat ipsum molli lana excipiat: siue etiam cum vitello confundẽs, cõmiscẽnsq́, applicet. Mediocriter enĩ refrigerat, & citra morsum desiccat. *Anacollemata.* Tale quum sit, & ad anacollemata vocata, quæ fronti imponunt, eo vtimur, & pilos palpebrarũ agglutinamus: nimirũ admisto idoneorum q̃piã, cuiusmodi est thus, potissimũ pingue, ac nõ inueteratum & siccum. Ouum igitur medicamẽtis quæ humiditates desiccant, aut elixũ, aut assum, aut frictum, tanquam materia miscet: *Ouum sorbile quib. cõueniat.* iis verò quæ lentorem humorum in pectore pulmonéq; incidũt, sorbile: id quod in aqua eousq; elixari debet, donec incalescat. Simili modo sumptum, gutturis, stomachi, ventris, intestinorum, atq; vesicæ medetur asperitatibus.

Echinus, hoc est, erinaceus, combustus.

Echinus. Erinaceus. Erinacei vtriusq; tum marini tũ terrestris corpus vstum, cinerem efficit facultatis tũ extergentis, tum digerentis, tum extrahentis.

Cochleæ, siue limaces.

Cochleę. Limaces. ×Cochleæ si totæ cùm testis vrant, admista galla omphacitide, simúlq; pipere albo, mirè ꝓsunt dysentericis, in quib. vlcera cõputrescere nõ cœperunt. *Dysenteriæ optimum medicamen.* Cõuenit aũt vt piperis sit pars vna, gallę verò duæ, quatuor cochlearum. Hæc vbi ad vnguem lęuigaueris, cibis inspergito, bibendúmq; aut ex aqua, aut ex vino albo & austero, præbeto. Cæterùm absq; gallę mistione cinis cochlearum admodũ resiccantis est facultatis, obtinens item nonnihil ex vstione calidum. Porrò cochleę quę vstionem non sunt expertæ, si vnà cum testis tritæ imponantur, & toti ventri aqua inter cutem laborantium, & in articulorum tumoribus, ęgrè quidem diuelli poterunt, cęterùm impensè desiccant, vel si viscidus crassúsq; humor in alto cõtineat. Et sanè inhęrere sinere oportet, donec spõtè decidant. Idem faciendũ in tumoribus ex ictu natis, difficile solubilibus.

Carcini, hoc est, cancri vsti.

Carcini. Cancri vsti. Fluuiatilium cancrorum cinis, quamsimiliter prædictis exiccatorius est: substantię tamen proprietate mirabilis est eius in iis qui à rabiẽte cane sunt morsi, effectus: isq; tũ solus, tum cũ gentiana & thure, multò præstãtior. At thuris partẽ esse vnã oportet, quinq; gentianæ, cancrorũ decem. *Galeni præceptor fuit Aeschrion Empiricus.* Ex quo quidẽ medicamine Aeschrion Empiricus, cõcinis atq; præceptor meus, iis qui à rabido cane emorsi fuerãt, quotidie dieb. quadraginta mensuram cochlearis magni cum aqua bibendam dabat. At si nõ protinus ab initio, verũ aliquot pòst dies, curã cœpisset demorsi, tũc q̃tidie duo cochlearia aquæ inspergebat. Ad ipsum verò vulnus applicabat emplastrũ, quod ex pice brutia, opopanace, acetóq; cõficitur: habens picis libram vnam, aceti acerrimi sextarium vnũ Italicum, opopanacis verò vncias tres. *Morsos à rabido cane curandi ratio.* Hęc itaq; monita volui de cancris, quũ nullus eorum qui vsi illo medicamento fuerunt, extinctus sit.

Chelidones, siue hirundines vstæ.

Chelidones. Hirũdines vstæ Sed & hirundinũ cinere permisto melli permulti vtuntur, contra omnes affectus gutturis. Vtuntur & ad acuendum visum nonnulli hoc cinere. At alij eas arefactas drachmæ pondere bibendas exhibent.

Tettiges, hoc est, cicadæ.

Tettiges, Cicadæ. Cicadis etiam nõnulli vtuntur ad colicos affectus, cum paribus numero piperis granis. Alij assas edendas offerũt, quibus affecta vesica est.

Corydos, Galerita.

Corydos. Galerita. Corydalis. Galerita, auis illa pusilla, quę in capite velvti galerũ ex pilis habet conflatũ, in iure elixa colicos adiuuat, velvti & ipsa herba corydalis appellata. Verũ assiduè eã simul cũ iure esse necesse est.

Alectorides, Gallinæ.

Alectorides. Gallinæ. Gallorum ius. Gallinarum ius simplex retinendi vim possidet, vti gallorũ subducendi. Concoquendi autẽ sunt cum salè diutissimè.

Gale, hoc est, mustela.

Gale. Mustela. Eius cinerẽ cum aceto illitum podagricos iuuare est proditũ: ipsam verò arefactã ꝓdesse comitialibus morbis.

Ranæ vstæ.

Ranæ vstæ. Ranarũ inspersum cinerẽ sanguinis eruptioni mederi referunt: cum liquida autẽ pice sanare alopecias.

Hippocampus.

Hippocampus. Huius etiã cinerẽ alopeciis prodesse est proditũ, facultatisq; exiccantis & extenuantis existere.

Tellinæ salsæ.

Tellinæ salsæ. Salsas tellinas vstas, adeò vrentẽ efficere cinerẽ aiũt, vt is cũ cedria euulsos radicitus ex palpebris pilos, instillatus in locum eos renasci prohibeat.

Intestina terræ, siue lumbrici.

Intestina terræ. Lumbrici. Cõtrita ... imposita, mirũ in modum ea prodesse est proditum. Præterea cum vino pota, medicamen esse ... vtring idoneũ.

Cimi...

Cimices. Eas cum ace... bibitas, ... hirudines aiũt: quas nos semp... ...

Can...

Cantharidarũ facultas. Cũ idoneis emplastris imposirę, adeò scabros vngues educũt, vt toti cadãt. Præceptorũ meorum q̃idã, earum nonnihil solet diureticis medicamẽtis iniicere. At nõnulli solas alas & pedes iniiciũt: alij cõtrà. Cæterùm nos totas indimus. *Cantharides eligendi ratio.* Porrò aptiores sunt eæ cantharides, q̃ inuẽtæ in frumẽto, lutea trãsuersim in alis cingula obtinẽt.

Buprestis.

Buprestis. Animal est cãtharidi tũ specie, tũ virib. simile.

Pityocampe, Eruca picearum.

Eruca picearũ. Eiusdem sunt facultatis.

Salamandra.

Salamandra. Salamãdrę cinerẽ quidã septicis, lepricis, psoricisq; miscent facultatibus.

Narce, Torpedo marina.

Narce. Torpedo marina. Si applicet viua cui caput dolet, fieri põt vt dolore liberet similiter aliis q̃ sensũ obstupefaciũt,

Draco marinus,& Trigle,& alia id genus.

Draco marinus. Trigla.

Viuas etiamnum hasce animantes apertas,& protinus partibus affectis appositas, ꝓdesse traditum est. Nempe draconem marinum in suum ipsius ictum impositũ: similiter & Triglã in draconis: mures domesticos in ictum scorpij, vel vti & sauram: mygalẽ in suum ipsius: & saurã Chalcidicam, quam ex vino bibendam præbent, tanquam suum ipsius morsum sanet. Porrò scorpium suũ ipsius morsum curare, si tritus imponai, necnon si assus edatur. Congruere autem aiunt & iis qui à vipera sunt emorsi: ascalaboram verò iis qui à scorpio. Referunt etiam & in Aegypti regionibus arefactum asiracum exhiberi iis qui à scorpio percussi sunt: & vocatum cibiũ, vtiliter vulneri à cane inflicto adhiberi. Cæterùm in oleo frictis totis animalibus, ipso oleo vtebantur nostratiũ medicorum quidam: sed & superiorum nõnulli ad pilorum effluuium: nempe pityocãpis, vrticis marinis, lepore marino, & scolopendro marino: ad aurium verò dolorẽ, silphus in oleo coctus, & iis quos Græci oniscos, Latini multipedes vocant.

Mus. Saura. Mygale. Scorpius. Ascalabota. Asiracus. Cybius. Pityocampe. Vrtica marina. Lepus marinus. Silphe. Onisci.

Vulpes,& hyænæ.

Vulpes. Hyæna.

Oleum in quo elixa vulpes est, nõ est potẽtioris in digerendo facultatis, quàm in quo hyæna: quæ si similiter in oleo elixetur, oleum ipsum lõgè potentissimæ facultatis in digerendo reddit. Talia autem medicamẽta vim habent, ea quæ in alto corpore delitescunt, ad extimam cutem trahendi, atque eo nomine quãdoque dolores sedãdi. Quare qui vtuntur vulpibus, & ipsi oleum digestoriũ efficiũt, atque inde impletis eo alueolis, totos arthriticos in eos demittũt, multo tempore inibi immorari iubentes. Ex quo fit, vt nõ tantũ qui circa articulos sunt tumores vacuentur, sed etiam vniuersum corpus. Vnde certè magnũ cõsequi commodũ, quum nihil præterea amplius in affectas partes sit defluxurum, nimirum euacuato iam corpore.

Oleum vulpiũ summè auxiliari morbis articularibus.

Adarcion.

Adarcion.

Essentia quidem sua velvti spuma est aquæ salsæ cõcreta, idque circa arundines & farragines. Est autem acerrimũ, simúlque calidissimum pharmacum: proinde & per se invtile. Verùm cõmisceri solet iis quæ vim eius retundunt: sicque fit multò vtilissimum in iis affectibus, qui excalfieri postulant, foris impositum. Nam id intra corpus sumi impossibile est.

Alcyonia.

Alcyoniorũ facultates & differentia.

Alcyonia omnia detergunt ac digerunt, qualitatem habentia acrem & calidam. Est aũt eorũ vnũ densum & graue, odoris praui. Olet enim pisces putridos, spongiæ in specie simile. Alterũ verò figura lõgiuscula, leue, & rarum, odorem habens similem phycis. Aliud tertiũ vermi simile specie existit, colore purpureo, cõsistentia molli: vocant id Milesium. Post quæ quartum, secundo quidem iam posito similiter & lene & rarum, verùm lanis succidis simile. Denique & quintũ, extima superficie læui, cæterùm interna substãtia asperum, nullius odoris, gustu tamẽ apparens acre. Quod sanè omnium alcyoniorũ est calidissimũ, adeò vt pilos devrere possit. Itaque quũ duo prima lichenas, alphos, psoras, leprásque adiuuent, præterea cutem splendidiorẽ efficiant, idẽ præstare non potest hoc vltimo loco positũ. Nec enim perinde vt illa cutem duntaxat summã extergit, sed etiam excoriat, ita vt vlcera inducat. Porrò quod tertio ordine recensuimus, omniũ tenuissimũ est. Quare vstum alopecias curat illitũ cum vino, colore quidem fuluo, tenuis tamẽ essentia. Quartũ autẽ eiusdem cum hoc speciei vires obtinet, verùm haud parum imbecilliores.

Sal.

Salis differentia.

Sal eiusdẽ generis facultatis est, siue fossilis sit, siue marinus: verùm hoc differũt, quod salis è terra effossi substãtia magis compacta sit, ac proinde in eo maior partiũ crassities, & astringẽdi potentia. Marinus itaque affusa aqua liquescit protinus: id quod non accidit fossili. Eiusdem speciei cum marino est qui in stagnis quibusdã salsuginosis nascitur, æstate videlicet aquis ex iis æstu absumptis: cuiusmodi est Tragasius, nõ procul à Sminthio. Igitur quum qualitas salsa digerat simul, & contrahat contactam ab ipsa substantiã, aphronitrum in hoc differt, quòd in ipso vnum saporẽ exuperantem sit videre, quem vocãt amarũ, vim habentem digerendi, haud item cõtrahendi, vti sal. Nam hic, quicquid in corporibus humidum est, id totum absumit: & quod reliquum est substantiæ solidæ, astrictione contrahit: ac proinde etiam cõditura sua carnes seruat, à putredinéque tuetur. Quippe quæ putrescunt, excrementitiũ humorem cõtinent, substantiámque tum dissolutam, tum minimè cõpactam. Quibus ergo corporibus nulla prorsum inest superflua humiditas, ceu melli optimo, & substãtia solida & compacta est, vt lapidibus, ea vt putrescãt est impossibile. Quare in iis salis non probatur vsus: sed in illis tantùm, in quibus suspecta est putredo.

Salsæ qualitatis facultas. Aphronitrum. Salis facultas. Putrescentium substantia. Putrescere quæ nullo modo possint.

Sal vstus.

Sal vstus.

Digerit quidem potẽtius, quàm vstionis expers, quantò scilicet subtilius ipsius corpus accepta ab igne facultate, redditur.

Litrum, Nitrum.

Litrum. Nitrum.

Ostensum est hoc medicamen in medio salis & aphronitri vires habere.

Halos anthos, Flos salis.

Halos anthos. Salis flos.

Liquidum est medicamen, tenuiúsque quàm sal vstus: præterea qualitatis acris, facultatísque admodum digerentis.

Halos achne, Spuma salis.

Halos achne. Spuma salis.

Spumosa est salis efflorescẽtia, multò tenuioris naturæ, quàm ipse sal. Quare & extenuare, et digerere quàm ille multò plus potest. Verùm quod substantiæ est reliquũ, contrahere vt sal nequit.

Asphalton, Bitumen.

Asphalton. Bitumen.

Vnum & ipsum est ex iis quæ in aqua marina proueniunt, & in alia quapiam quæ non est marinæ dissimilis, vt in Apollonia Epiri, vbi reperitur hoc medicamen in aquis spontè nascẽtibus, veluti spuma quædam innatans. Quo sanè tempore est molle: postea verò resiccatum, pice sicca durius efficitur.

Bitumen proueniens in mari mortuo.

Bitumen quod in mari mortuo nascitur.

Optimũ verò bitumẽ in mari quod mortuũ vocant, prouenit. Cuius medicaminis vis est tũ resiccatoria, tum excalfactoria in secundo excessu. Meritò itaque vtuntur eo ad cruentorum vulnerum glutinationẽ, & ad alia omnia quæ exiccari debent, ceu modica excalfactione.

Spongos,

Spongos, Spongia.

Spongia vsta.

Spongia vsta, acris est & digerentis potentię. Vtebatur ea præceptorum meorũ quidã ad sanguinis eruptiones, quę manuali opera indigent. Porrò admouebat eam partibus sanguine profluentibus etiamnũ ardentẽ, vt & crusta partẽ induceret, & ipsum spongiæ corpus, ceu operculũ adhęreret. At verò spongia noua, non sicvt lana aut linamentũ, materia duntaxat est quæ humores irrigandos excipiat, sed etiã manifestè desiccat. Quare vulnera glutinat, si aqua, aut oxycrato, aut vino admoueatur imbuta: aqua sanè, q̃ antiqua est, longo spacio relinquatur.

Spongiam ardentẽ auxiliari eruptionibus sanguinis.

Garus.

Garus.

Facultatem habet admodũ calidam atq; siccam. Proinde eo quidã ad vlcera vsi sunt putrescentia: tum dysentericis ischiadicisq; iniiciunt.

Halme, Salsugo.

Halme. Salsugo.

Similiter garo ad putredines accõmodatur: & ad ischiadas & dysenterias iniicitur. Etenĩ acrimonia sua humores coxã infestãtes attrahit: ob idq; per intestina evacuat: putrescẽtia verò vlcera in dysenteria colluit, & siccat. Maximè tamen salsugine salsorum silurorum & mænidum ad talia Medici vtuntur.

GALENI LIBER DE *substitutis.*

SVbstituta medicamenta dicunt, quę in alterius locum substitui possunt: quorũ sanè cognitio, plurimum ad medẽdi vsum cõfert. Plerunq; siquidẽ destituti Medici iis q̃ ad morbũ exterminandũ maximè expedire arbitrantur, neque expendentes ea quæ similẽ ferè vim obtinẽtia, vice illorum assumi possunt, ægris opitulari nesciunt. Quod ne tibi aliquando contingat, en subdimus omnia pharmaca substituta, ordine literarum disposita.

PRO	SVBSTITVES
ABrotono	Origanum.
Absinthio	Abrotonum.
Acacia	Succum lentisci.
Acoro	Radicem asari.
Aerugine	Atramentum sutorium.
Amianto	Aphronitrum.
Agallocho	Calamum odoratum.
Agarico	Euphorbium, aut epithymum.
Alga	Anchusam.
Aloe Indica	Aloës viridis folia, folium, vel glaucium, vel fimum Ibis, vel Lyciũ, vel cẽtaurium.
Alumine	Selem fossilem.
Ammi	Anisum.
Ammoniaco thym.	Propolim.
Ammoniaco sale.	Cappadocum salem.
Amomo	Acorum.
Amylo	Gyrin siccam.
Amygdalis amaris.	Absinthium.
Anchusa	Hyacinthum.
Aniso	Daucum.
Arace	Sesamum.
Aristolochia rot.	Aristolochiam longam.
Argemone	Sisymbrium.
Armenio lapide	Atramentum Indicum.

PRO	SVBSTITVES
Asbesto	Adarcem.
Aspalatho	Ericis semen, aut viticis.
Asphodelo	Succum betæ.
Asaro	Zingiber.
Asio lapidẽ	Gagatem, aut salem ammoniacum tostum.
Auripigmento	Sandaracham.
BAlaustio	Malicorium.
Bdellio	Sphagnum odoratum.
Bitumine	Picem Brutiam humidam.
Brutia pice	Picem in aceto feruefactã.
Buccina	Ostreum.
Bupresti	Laser, aut hirudinem.
Butyro	Lac bubulum coactum.
CAdmia	Leucographin Aegyptiã.
Calamo odorato	Sphagnum.
Canchri	Baccas lauri.
Cantharidibus	Phalangia.
Capparis radice	Ericæ radicem aut myricæ.
Cardamomo	Fructum myrti.
Casia	Cinnamomi dimidium.
Castorio	Silphium.
Cedria	Ladanum.
Ceraunio	Leucographin.
Ceruina adipe	Anseris adipem.
Cera	Fabam fresam cum propoli coctam & tritam.
Cerui cornu	Caprinum.
Cerussa	Scoriam plumbi.
Chalbane	Sagapenum.
Chamædry	Lapathi radicem.
Cicuta	Semen coriandri.
Cinerula Cypria	Cinerem foliorum oliuæ.
Cinnabari	Rosaceos pastillos.
Cinnamomo	Cassiæ duplum.
Clinopodio	Heliotropium.
Cnico	Viticis semen.
Colocynthide	Ricini semen.
Colophonia pice	Apochyma.
Corallio	Moly, aut symphytum.
Costo	Cedri fructum.
Cotyledone	Anagallin.
Crinanthemo	Aphrodisiam.
Croco	Crocomagma.
Crocomagmate	Agallochum Indicam.
Crocodili adipe	Canis marini adipem.
Cumino	Brassicæ semen.
Cynosbato	Solani vesicariæ semen.
Cyperi	Iuniperum magnam.
Cyphi	Caricam vstam.
DAmasonio	Eryngium.
Dauci semine	Sij semen.
Dictamno	Saluiam.
Diphryge	Phrygium lapidem.
Dorycnio	Alterci semen.
Dracontio	Aron.
EBeno	Loti arboris lignum.
Ebisci radice	Folia mori.
Elaterij succo	Eiusdem herbæ succum.
Elleboro nigro	Papyri radicem.
Enneaphyllo	Potamogitonem.

PRO	SVBSTITVES
Epithymo	Colocynthidis semen.
Ericis fructu	Gallam immaturam.
Erini foliis	Stercus Ibis.
Erucæ semine	Erysimi semen.
Erucis pini	Vespas cum cedria.
Erysimo	Struthij succum.
Euphorbio	Stercus columbæ agrestis.
Eupatorio	Chamæpityn.
FElle cameli	Fel Ascalaboti.
Felle mustelæ	Fel cameli.
Felle hyænæ	Fel perdicis.
Felle viperæ	Fel ichneumonis.
Flore æris	Squamam æris.
GAlla	Palæstræ sordes.
Gentiana	Radicem apij odorati.
Glycyrrhizæ succo	Mori succum.
Hederæ succo	Perseæ succum.
Hedychroo	Amaricinum.
Hyacintho	Florem Isatidis.
Hyænæ adipe	Vulpis adipem.
Hyoscyamo	Solani vesicariæ semen.
Hippuri	Aiugam.
Hyperico	Anethi semen.
Hypocistide	Acaciam.
Hyssopo	Thymum.
IRi Illyrica	Helenium odoratum.
Iunco odorato	Cardamomum.
Iunco palustri	Polygoni radicem.
LApathi radice	Pyrethri radicem.
Lapide phrygio	Lapidem argyritem.
Lapide asio	Gagatem lapidem.
Lapide pyrite	Lapidem pyrobolon.
Lauri baccis	Serpyllum aridum.
Lathyri	Granum Gnidium.
Lentisco	Terebinthum.
Lepidio	Rubiam.
Lepidij radice	Folia capparis.
Lepore marino	Leporem fluuialem.
Lini semine	Fabulum.
Loti semine	Betæ semen.
Lupi adipe	Vrsi adipem.
Ligustico	Pastinacæ semen.
Lysimachio	Spinæ Aegyptiæ semen.
MAgnete	Hematitem lapidem.
Malabathro	Nardum Indicam.
Malo cydonio	Melilotum.
Malua	Fœnumgræcum.
Mandragora	Dorycnium.
Manna	Thuris corticem.
Mastiche	Lentisci caulem.
Medulla cerui	Vituli medullam.
Meliloto	Lotum herbam.
Melle	Sapam.
Melle Attico crudo	Mel despumatum.
Meo	Myrobalanum.
Myrsinite	Succum mori.
Molybdæna	Lithargyron.
Mori succo	Rubi folia.
Myrobalano	Glaucium.

PRO	SVBSTITVES
Myrrha Troglodyti- (de	Calamum odoratum.
Myrthi oleo	Mori succum.
Misy Cyprio	Ochram Cypriam.
Misy tosto	Diphrygem.
Nardo Syriaca	Iuncum odoratum.
NApi	Rapæ semen.
Nepita	Agrestem mentham.
Nucleis pineis	Cucumeris semen.
Nuce pinea	Gallam.
OChra	Misy Cyprium.
Ocimo	Sisymbrium.
Ocimoide	Mentham agrestem.
Oenanthes succo	Virgineum succum.
Oesypo	Vituli medullam.
Oleo Cicino	Laurinum, aut vetus oleũ.
Oleo veteri	Ferue factum duplum.
Olinæ lachryma	Hypocistidis succum.
Omphace	Gallam immaturam.
Opobalsamo	Guttam myrrhæ.
Opopanace	Lac sycamini.
Oryza	Farinam hordei.
Orminio	Lini semen.
Ornithogali	Anthyllin.
PApaueris succo	Mandragoræ succum.
Phu	Sphagnon.
Pipere	Zingiber.
Pipere albo	Nigri duplum.
Polij semine	Erucæ semen.
Polypodio	Chamæleonis radicem.
Polytricho	Absinthium.
Pompholyge	Cadmiam vstam.
Populi gemmis	Sampsuchum.
Propoli	Ladanum.
Psyllio	Lentem palustrem.
Pumice	Terram Creticam.
Pyrethro	Zingiber.
QVercus visco	Chamæleonis viscum.
RApa	Heliotropium.
Raphanino oleo	Ricini oleum.
Resina pini	Terebinthinam.
Roseis pastillis	Sinopidem.
Rosis siccis	Perseæ folia sicca.
Rhu Syriaco	Oxyacanthæ fructum.
Rubigine	Squamam ferri.
SAgapeno	Resinam pini siccam.
Saluia	Calamintham.
Salamandra	Lacertam viridem.
Sale ammoniaco	Salem Cappadocium.
Sambuco	Spinæ viridis folia.
Sampsucho	Rhus coquinarium.
Santonico	Abrotonum.
Satyrio	Erucæ semen.
Scammonio	Ricini semen.
Scilla	Bulbum esculentum.
Scoria plumbi	Plumbum productum.
Scoria Cypria	Melanteriam Aegyptiam.
Semperviuo	Lactucam.
Sepiæ crusta	Pumicem.
Sesamo	Lini semen.

PRO	SVBSTITVES
Sesamoide	Amaranthi cremorem.
Sinapi	Nasturtium.
Sisone	Anisum.
Sisymbrio	Ocimum
Solano vesicaria	Semen solani hortensis.
Sphagno	Iuncum odoratum.
Spondylio	Folia oliuæ.
Stercore vulturis	Columbinum stercus.
Stercore turturis	Stercus columbi.
Stercore felis	Ichneumonis stercus.
Stibio	Aeris squamam.
Struthij radice	Ellebori nigri radicem.
Succo calpasi	Succum myrti.
Succo peucedani	Glycyrrhizæ succum.
Succo rhododaphnes	Viscum quernum.
Succo cyrenaico	Syriacum succum.
Succo papaueris	Mandragoræ succum.
Succo salicis	Hederæ nigræ succum.
Succo gallæ	Succum mori.
Succo panacis	Lac sysamini.
Succo polygoni	Succum plantaginis.
Sulfure viuo	Sandaracham.
Symphyto	Centaurium.
Seri	Lithargyrum.
TErra Samia	Leucographen terram.
Terra eretria	Calcem Thebaicam.
Terra alana	Plumbaginem.
Terra asteri	Cimoliam.
Terebinthina	Mastichen.
Thaphiæ succo	Chamæleonis nigri succũ.
Thymo	Satureiam.
Tithymalo	Chamæleon.
Thure	Ampelitin terram.
VErbenaca	Chamæleucen.
Viola	Florem radiculæ.
Vino Rhodio	Austerum vinum.
Vino Falerno	Vinum Mendesium.
Visco quercino	Chamæleonis albi viscum.
Vulpis adipe	Vrsinum adipem.
Vulturis stercore	Columbinum stercus.
Vua domestica	Pulpam palmularũ Syriacarum.
XYlobalsamo	Radicem violarũ albarum.
ZIngibere	Pyrethrum.

GALENI PERGAMENI
de compositione medicamentorũ secundum genera, lib. I.

QVandoquidẽ ex commẽtario quem iampridem de cõpositione medicamentorũ conscripsi, priores duo libri, q exierant in lucẽ, vnà cum alijs in apotheca, quæ ad viã sacrã est, perierunt, dum Pacis delubrum totum, & ingentes Palatij bibliothecæ maximo conflagrarunt incendio: equidẽ amicorũ precibus victus, cogor nunc illos eosdẽ recudere: idq; ab eodẽ initio auspicatus, à quo in illis exorsus fuerã. Siquidẽ statim in auspicijs primi cõmentarij monebã, esse exterminãdos sophistas, qui traditionem medicaminum compositorũ è medio tollunt: nonnulliq; simpliciũ peculiares quasdã facultates inesse inficiant: eos etiã excipiẽtes scõmate, qui de illis aliquid prodiderunt. Qui quidem adeò vires medicamentorũ ignorant, vt nesciant prorsus, à marino lepore pulmonẽ solum exulcerari: vesicam solam à cantharidibus. At verò Empirici cognoscunt quidem ex ęrugine cerato simplici admixta, confici optimum sarcoticum medicamẽtũ tametsi neutrum eorũ per se, carnẽ gignere possit: qua autem ratione id contingat, ignorant.

Pacis delubrũ conflagrasse olim & cum eo bibliothecas palatij, et nonnullos cõmentarios Galeni. Sophistas exterminandos esse.

Sarcoticum optimum confici ex ærugine cerato simplici admista.

Sunt igitur vires medicamentorũ simplicium, non generatim tantùm, sed particulatim etiã investigandę. Siquidem non sat est nosse hoc pharmacum calfacere, nisi etiã quo gradu id efficiat, noris. Calfaciunt quippe resinę omnes: attamen maioris minorisq; ratione plurimum inter se earum calores differũt. Atqui in curatione particulæ impẽsè refrigeratę, medicamẽ admouebimus admodum calfaciens: illi verò quę paululum ab habitu naturali recessit, calore modico præditũ. Meritò itaq; nos quatuor excalfacientium ordines statuimus, separãtes à modicè calidis ea quę evidẽter eiusmodi qualitate pręcellunt: tum quę magna, tum q̃ vehementi adeò, vt vrere iam videãtur: atq; in singulis hisce ordinibus latitudinem momẽtaneam constituentes: similiq; in excessibus reliquarum qualitatum, ratione. Porrò medicamẽtorum materiæ, quædam sanè à plantis, quædã à metallis, nõnullæ ab animalib. proficiscuntur. Iam verò, præter simpliciũ omnium medicaminum facultates, omnium etiam pręter naturã affectuum differẽtias ad vnguem nouisse expedit.* Quippe primus curationis scopus à morbificis dispositionib. nascitur: cum quibus simul indicat curationẽ natura particulę affectę. Sed aëris etiam nos ambientis temperiem, constitutionémq; : prӕterea ætatem, tempus, regionem, vitæ studia, & mores, multi præstantissimi Medici vnà cum illis inspiciunt. Ergo si simplicibus tantùm medicamentis, vniuersos præter naturam affectus curare liceret nobis, nunquã egeremus compositis. Quum autem sæpenumero aliquatenus calfacere corpus volentes, simplex nullum, quod pręstare id possit habeamus, ex variis vnum cõficimus medicamẽ, quod eodem, quo affectus, gradu à mediocritate recedens, id quod ex vsu est, moliatur. Taceo nonnulla simplicia, citra alterius medicamẽti miscellam, non posse adhiberi in emplastrum: alia, nisi retundant, aut mitigentur, administrari nõ posse. In morbis etiam qui contrarias simul facultates desiderant, vt, repellendi & digerendi, detergendi ac læuigandi, vel attenuandi simul & incrassandi humores, maximus compositionis medicamentorum est vsus: nec secus vbi vnicũ medicamen habere cupimus, quod multis venenum eiaculantibus feris, ac pharmacis exitialibus adversetur.

Resinæ omnes calfaciunt.

Calfacientium ordines quatuor: quos etiã reperire est in cæteris qualitatibus.

Medicamentorũ materia vnde proficiscantur.

Scopus curationis prim' à morbificis dispositionibus nascitur.

Compositis medicamentis cur vtamur.

Quum autẽ oleum vetus & adeps, vim digerendi sortiantur: chalcitis autem & palmæ succus, repellẽdi, astringendiq;: ex his ipse pharmacum phœnicinum dictum composui, glutinandis vlceribus, cicatrice obducendis, & phlegmonis curandis accommodum: quo iam complures vtuntur. Etenim ratio compositionem inve-

Phœnicini pharmaci cõpositio & vsus.

nit:experientia,de invētorum virture decernit. Cum prædictis autem debet coqui lithargyrus, donec consistentiam consequatur emplasticam. Adeps porrò ipse sit tū insulsus,tum vetus, quēadmodū etiam oleum: quæ sanè quò vetustiora fuerint,eò digerēt prōptius,phlegmonæq́ diuturniori atq́ contumaciori erunt magis accommodata. Verùm ad incipientes atq́ augescentes phlegmonas,vt quas astringere atq́ refrigerare oportet,præstat emplastrū ipsum ex vino,vel aceto, vel aqua, vel oleo immaturo,vel astringente,liquare. Cōmunis autem compositionis modus est talis. Vetusti adipis lib.2. olei veteris li.3. Lithargyri tantundē. Chalcitidos vnc.quatuor. Liquato adipi reliqua eleganter atq́ artificiosè misceant, ferueścántq́ simul, ac rudicula palmæ viridi & succulenta moueantur, donec sibi emplastri consistentiam cōtraxerint. Quo quidem medicamine, ad vlcera quæ non facilè cicatrice obducuntur,& ad cruenta est vtendum. Auxiliatur etiam inflammationibus,articulorum morbis,bubonibus,phymatis, ambustis, pernionibus,fracturis,contusionibus, rheumaticisq́ vniuersis constitutionibus, cuiusmodi plures solent Romæ invalescere.

Roma invalescere cōplures dispositiones rheumaticas.

Phlegmonarū curatio.

Cęterùm in phlegmonarum principiis vim repulsoriam esse validiorem oportet:in incrementis verò,hæc imminuenda: q̄ digerit virtus,augenda est. Vigente phlegmone,pares invicem esse cōvenit facultates, nisi vehemens dolor pharmacum leniens requirat. At inclinante phlegmone, vim digerendi augebis. Qua ex methodo licebit tibi secundū varias indicationes vti prædicto emplastro, variis oleis atq́ succis liquato. Ego verò ad phlegmonas erysipelatodes soluto ipso ex rosaceo vtor. Cui etiā si æstas fuerit, vuę acerbę simul & portulacæ, vel sempervivi succū immisceo.

Omphacij facultas.

Quippe vuæ acerbæ liquor per se, plus q̄ oportet astringit: tanta aūt astrictio lędit erysipelata,vt q̄ calorē ipsorum,cutē densando,includat.

Erysipelatis curatio.

Igit in exactis erysipelatis, ea q̄ advētitia sua frigiditate auxiliant, vbi cœperint incalescere,sunt mutāda. Postea verò quàm incendium conquieuerit, aut si nec perfectū planè ab initio erysipelas fuerit, *haud amplius ascititiam frigiditatem desiderabimus: verùm iis succis diluemus phœnicinū emplastrū, qui moderatè refrigerēt. Ab his iam & lini seminis,& chamæmeli succū miscebimus: ipsóq́ solo, sed fuso postea vtemur emplastro, nihil aliud illi miscentes.

Liuentis erysipelatis curatio.

Quòd si quando liuidū, ob refrigerantium vsum, erysipelas ipsum euaserit, solū phœnicinum emplastrum, veteri oleo liquatū, id discutere potest: quo tēpore partes liuidæ, aqua fouent calida, atq́ etiā scarificant. Sunt qui calcis viuæ oo nihil ipsi pharmaco immisceāt.

Emplastri phœnicini facultas

Intrepidè itaq́ in rheumaticis affectionib. hoc vtitor medicamine: vtpote quod tum astringat, tum digerat, tum robur particularū confirmet.

Fluxionū causa.

Etenim non semper ob calorē immodicum fluxione affliguntur particulæ: sæpe siquidem ob propriam imbecillitatem, quę ab intemperie frigida vt plurimum proficiscitur, tali corripiūtur affectu. Quare si humectet eas qspiā, calfaciátq́ medicamētis laxātibus, dissolutę prorsus & imbecillæ fient. Sin tumores vehemēter astringat, initio quidem iuuare videbitur: cæterū quod ex eis reliquum est, contumax atq́ scirrhosum reddiderit. Sed neq́ id genus dispositiones ferūt nimis astringentia medicamenta, vt à quibus dolore & tensione affligantur. Atqui omnis dolor inflāmata exacuit,irritátq́,& fluxionibus occasionem præbet, vel si rheumatica intēperie æger non afficiatur.

Dolor inflāmata exasperat, fluxionibúsque occasionē præbet.

Sunt autem complura medicamenta, q̄ pharmaco cui miscentur, vim nullam aut perexiguam exhibent: cōmoditatem verò materiæ pręstāt, vt vel emplastri, vel cerati speciē referat. Atq́ ex eorum sanè genere existit argēti spuma, nullam insignem possidens facultatē, præter siccandi modicā.

Lithargyri facultas.

Qua ratione attrita femora ex itinere adiuuat. Est aūt ex iis pharmacis quæ liquefieri possunt, etiam argenti spuma, quam Græci lithargyron vocant: vt chalcitis quoq́, & misy.

Chalcitis omnium celerrimè funditur.

Cęterum chalcitis quidem omniū celerrimè funditur: tardissimè argēti spuma: at in horum medio ęrugo & misy cōsistunt.

Candidum medicamen Galeni.

Porrò candidū medicamē, quo ad parua vlcera vtor, ex oleo, aqua & argēti spuma conficit, ita vt libris duabus aquę, tres quàm purissimi splēdissimiq́ olei, totidémq́ spumę argenti inijciātur. Debent aūt simul coqui ad ignē minimè fumidū, idq́ in loco sub dio atq́ soli exposito.

Aërem nubilū denigrare pharmaca, syncerū conferre ad eorum candorē.

Siquidē vt aer nubilus pharmacū ipsum denigrat, sic syncerus ad candorē eius plurimū cōfert. Hòc aūt fiet glutinantius id medicamen, quò plus liquoris indideris.

Aquæ propria facultas.

Aqua etenim substātia propria semper humectat, refrigerátq́. At oleum si recens sit, pharmaco minimè reluctatur. Permanet itaq́ humidum, ac modicè frigidum, quali maximè tenera corpora & cacochyma indigēt.

Cādidi emplastri Galeni facultas.

Ergo huiuscemodi emplastrum, pruritus, desqoamata, & vt vno verbo expediam, vlcera exigua persanat: vtpote exulceratis partibus ne quid influat, impediens: & quod iam influxit, denuò ad partes circumstantes retrudens. Adverte autem, nullum humectans nec propria ratione, nec ex accidenti esse vlceribus vtile.

Vlceribus nihil humectans esse vtile.

Conficitur etiam pharmacum id ex oxelęo & lithargyro. Cęterùm medicamē mediocriter siccās fit, si vtriusq́, nēpe olei & aceti, duplo maior portio quàm argenti spumæ misceat. Copiosior verò duplo vtriusq́ mensura, valētius facit pharmacum. Ipse enim triplam vtriusq́ nonnunquā miscens, tota die medicamē coquere soleo. Atq́ hoc sanè modo confectū, colore atro splēdescit, maximáq́ siccādi potentia pollet, ita vt curet vlcera cōtumacia, cruenta glutinet, fistulásq́ in callum non induratas, adducat: ac breuiter, citra morsum exiccet.

Lithargyri præparandi ratio.

Ex œnelæo etiam lithargyróq́ similiter medicamen paratur. Equidem per æstatē sub sole ardenti, ex vino Falerno, aut alio tenuiū partium, lithargyrum conterere soleo, idq́ cōtinuis quindecim diebus. Quib. exactis, medicamē ipsum exiccans, repono: quo postea ex oleo soluto, in rheumaticis affectibus vtor, necnon ad vulnera glutinanda.

Lithargyri facultates.

Cruda itaq́, ac per se, argēti spuma, attritiones corrigit. Ex aceto aūt aut vino trita, siccatáq́, vlcerū quæ ob humiditatē ægrè cicatricem recipiūt, remediū fit. Quòd si ipsā cupis rosionis expertē, elota vtitor. Ac minimū quidem rosionis exhibet, si vino vel aceto abluat. Cōvenit tū curiosè toto die contritā, cū liquore p no-

Lithargyrus redditur expers rosionis, si ex vino vel aceto abluatur.

ctem

tem relinquere: quem postero die manè effundemus, aliũ denuò instillãtes, ac postea rursus tundentes: id quod singulis diebus facere sub feruẽti sole (hoc enim fit cõmune præceptum in lapidosis omnibus) minimè desistemus, donec vnà cum humore ceu quidam flosculus ipsius argenti spumæ cernatur.

Lapidosa omnia quæ abluimus, sub ardenti sole sunt ex humore aliquo lauganda.

Molybdænæ facultas.

Quæ ex lithargyro cõponuntur, fieri possunt etiam ex molybdęna. Cęterùm molybdęna substãtiæ crassioris ac frigidioris quàm lithargyrus est: ac medicamenta quæ ex ipsa parantur, cineritia redduntur. Quum igitur discutere quid volueris, lithargyro potius q̃ molybdæna vtitor.

Cerussæ vsus.

At cerussam vel coloris causa ad emplastra cãdidã conficienda medici lithargyro immiscent: vel vt quandam astringendi refrigerandiq; vim medicamẽto concilient. Sed resinam etiam iniicere assolent, quò sequax ac sibi continuum fiat pharmacum. Verùm quũ mitissimæ omniũ resinæ sint tum terebinthina ipsa, tum illa quæ larix dicitur, has miscere præstiterit, dum conficere tale medicamẽ est animus. Multò etiam leniora tactu omnia fiunt, tum quæ resina constant, si cerę quid adiiciatur: tum quæ ex cera, si modicũ resinæ recipiãt. At candido emplastro alba cera desiderat: quam, si spõte sit nata, prius abluere oportet: nimirum liquãtes ipsam, ac mox in aqua fontis mergentes, cõmouentes, & repurgantes: qua ratione etiã pix, resina & physema, abluẽda sunt.

Terebinthina.
Larix.
Cera abluẽda ratio.

Vbi igitur cerussæ, spumęq; argenti, adeò prę coctis vt minimè inficiãt manus, cera simul cum resina fuerit admista, candidum emplastrum habebis, cui aquã aut oleum miscere poteris. Ex oleis autẽ omphacinum, Hispanicúmq;, pharmacò vim astrictoriam adiiciunt. Istricũ verò cum exigua astrictione quãdam amaritudinẽ refert. Atq; principio vlceris, finiq;, potiora sunt astringentia: dulcia autem in mediis. Pondus ergo huiusce emplastri fit tale: Cerussæ, lithargyri, singulorũ lib. j. olei lib. 2. ceræ lib. S. Terebinthinę vnc. 3. Quibus omnibus licebit tantùm thuris, quantùm & terebinthinę, aut etiã dimidiam portionẽ addere. Qua industria medicamen maximè anodynum reddetur, sed ad cicatricẽ inducendã ineptius: quandoquidẽ ex ipsius vsu caro vlceri excrescet, quũ thus sit facultate sarcoticum. Tacto laxãtia medicamenta corporibus plenis & cacochymis admota, fluxũ ad affectas partes citare. Satins itaq; fuerit, tum ad cicatricẽ inducẽdam, tũ ad digerendũ exactiua, aluminis scissilis, candidiq;, vnciam vnam, piperis semunciã miscere.

Vlceribus incipientibus potiora esse astringẽtia.
Anodynũ pharmacum.
Thus carnem gignit.
Laxantia plenis & cacochymis admota, fluxũ ad affectas partes cõciliãt.

Candidi ex pipere medicamẽti, quod ad senũ vlcera, & eorũ qui mollem sortiũtur cuticulam; persanãda est efficax, quódq; refertur ad Attalũ regem nostrum, qui olim Pergamensibus imperabat, compositio habet in hunc modum: Argẽti spumæ, cerussæ, sing. lib. j. olei lib. 2. ceræ lib. S. terebinthinæ vnc. 3. thuris vel tantundẽ, vel media pars, aluminis drach. 6. piperis drach. 3. Verũ apud Romanos librari quidem dicũtur solida, vt mẽsurari humida. Metallica in primis sub sole coquuntur, donec duriusculam consistentiam adipiscantur: quibus reliqua postea misceri debent artificiosè. Hoc pharmacũ vlceribus humidioribus, atq; abrasis medetur.

Attalus Rex Pergami, patria Galeni.
Candidi ex pipere cõpositio.
Librantur solida.
Mensurãtur humida.

Alba quę oleo recẽti & aqua citra piperis atq; thuris misturam confici docuimus, vehementer cõmorsas partes offendunt. At minus illis Attalicum lædere solet, eò quòd terebinthina, oleũ vetus, thus, & piper, adiecta sunt. Ad commorsa nanq; minimè alumẽ conducit: quum opus hic sit non astringentibus, sed abvndè extrahentib. ea, quæ in alto neruos punctos affligunt, & venenatam animalium saliuam. Distinguenda autem sunt cacoëthe vlcera, ab iis quæ nõ facilè ad cicatricem perveniunt: quum non omnia cacoëthe vlcera ægrè cicatricẽ admittãt. Porrò si blandius medicamentum, ad sedandúmq; dolorem cõmodius, cõficere vis, aliquid adipis anserini, vel gallinacei, vel porcini immiscebis. Sic nanq; magis anodynum effeceris: minus tñ idoneum cicatrici inducendę. In vniuersum autem, nemo probè vti possit medicamẽto cõposito, qui simplicium vires prius non accuratè didicerit.

Cõmorsis quæ conueniãt medicamenta.
Cacoëthe vlcera nõ omnia esse dysepulotica.
Compositis rectè nemo vti poterit, qui simplicium vires prius non didicerit.

Aliud albũ Andromachi. Lithargyri, cerussæ, sing. minam Atticam. j. cerę partem quartam, resinæ terebinthinæ tantundem, olei heminas 3. aquę heminas duas. Cõficito. Nõnulli porrò vncias 20. minam continere tradunt: nonnulli sexdecim. Atqui miretur quispiã, quomodo Romę degens, pro libris nominarit heminas: cui vrbi sunt familiaria vocabula, libra, sextarius, & vncia. Ex multis aũt medicamentis iampridem cõscriptis, priusquàm potentia Romanorũ vsque adeò creuisset, sum cõiectura assequutus, quã illi vocarent heminam, fuisse æqualem nouẽ vncias vnius libræ Romanæ.

Candidum Andromachi.
Heminã fuisse æqualẽ nouem vnciis libræ Romanæ.

Aliud album Andromachi.

Argenti spumę drach. 160. cerussæ drach. 200. ceræ drach. 50. terebinthinę drach. 24. olei heminam S. aquæ cyathos 6. Conficito.

Candidũ aliud Andromachi.

Aliud candidũ ab Hera descriptum. Ceræ albæ Pont. lib. 2. lithargyri chrysitidis lib. j. cerussę tantundem: myrrhæ, medullæ ceruinæ, singul. vnc. 2. thuris insecti vnc. j. olei veteris sextarium vnum. Lithargyrus oleo incoquit: vbi verò sordium crassitudinem acquisierit, cera, mox cerussa, aspergitur, mouetúrq;. Vbi vnita fuerint, nec iam polluãt, ab igne extractis medulla iniicitur. Postquàm refrixerit medicamentum, myrrha & thus aliis miscent. Deinde emollitũ, subactúmq; manibus, ad vsum seruatur. Etenim rabidorum morsibus auxiliatur, tum vulneri impositũ, tum mole auellanæ nucis, catapotij instar exhibitũ, quadraginta diebus. Ad hæc, abrasa, suggillata, & vlcera quæ difficulter admittunt cicatricem, persanat: ad aliáq; pleraq; est vtile. Ego tamen propinare pharmacum hoc contra canis rabidi morsus, nunquam fui ausus: quum haberem aliud, nempe ex cancris confectum medicamentum, ad sanandos illos maximè efficax. Ita enim remedia ipse vti semper, conatus sum, quæ licet nonnunquam præsidij quod allatura essent, dubiam spem promitterent, neutiquam tamen obesse possent. Porrò Heras cum heminam scribit, sextarij Romani dimidiũ indicare videtur, continẽtis vncias viginti, quas cornibus maiori ex parte metiunt, incisis extrinsecus lineis quibusdam orbicularibus. In vniuersum aũt, nisi metallica medicamẽta plenius coquant, emplastrũ ex eis constans adeò friabile edetur, vt adhęrere cuti absq; deligatura non possit. At coquuntur

Candidũ Hera
Morsui rabidi canis auxiliaris medicamen ex cancris cõfectũ.
Sextarium Romanũ continere vncias 20.
Metallica plenius coquenda esse, vt adhæreant.

largius, dum maiorum liquidorum mensurā in mistura cōtinent. Quod verò ad adipis differentias pertinet, in omni animantium genere iuvenilia perfectis humidiorem, minúsq; calidum adipem possident.

Candidum Mnasæi.

Album quod ad Mnasęum refertur, ad diuturna & difficilia cōferens. Lithargyri, cerussæ, singulorū drach. centū: cerę drach. 50. terebinthinę, thuris, sing. drach. 25. aluminis fissilis drach. 12. olei heminas 2. Nec verò differre putetis, si drachmas centū alicubi scriptas loco vnius librę inventaris. Libra siquidem drachmas sex habet ad nonaginta. Selibra, octo & quadraginta. Sic & huius rursus dimidium, vigintiquatuor.

Libram constare drach. 96.

Dysepulotica vlcera quæ dicantur.

Porrò quæ vlcera ex humorum confluxu, vel multorum, vel acrium oriuntur, ita tamen vt locus affectus huiuscemodi in se dispositionē non habeat, qua influentem humorē, quamvis bonū, corrumpat: ea dysepulotica, hoc est, ægrè pervenientia ad cicatricem appello. At quæ dictam dispositionē sortiuntur, singulari vocabulo cacoēthe, hoc est, malignantis naturæ vocantur. Quibus sanè omnibus illa medicamēta conveniūt, quæ absq; rosione & morsu desiccēt: quæq; præterquàm quòd nō erodant, aut manifestò astringant, detergere etiam possint. Siquidē plurima eius generis vlcera, ceu ab exesione malignorū humorū sinu caua rēddita, impleri postulant. Atqui omnia quæ carnē gignunt medicamēta, detergendi facultatem sortiūtur. Multa etiam alia siccā possident vim, vlceribus id genus curādis cōmodam. Eorū tamen meminisse imprę sentiarum oportet,* q̄ aut tueri cōfecti emplastri candorem possunt, aut nō vsqueadeo vitiare. Talia autem sunt, cadmia, pompholyx, calx, ostrea cōbusta, purpura, buccina, & sepiæ pars ossea. Parū officiet colori, & æris squama: & exvsta chalcitide, id quod cinereū est, aut subalbidum. At verò dictorū quodq;, si lauetur, totā rosionē amittet: quemadmodū rū cera, quę medicamini cōficiendo admiscebit, tum resina. Cęterum vt cera Tyrrhenica vel Pōnca est ad candidi emplastri præparationē præstantior: sic resina, tum quæ larix, tum quæ terebinthina appellatur, ad vlcera malignātia magis cōducunt. Sed thuris aliqua portio etiam indēda est, vt vlcerum malignorū ipsa dispositio coquatur, & ad suppurationē perveniat. Iam verò ad prætumida vlcera, ex aceto & marina curionē læuigari debēt metallica. In quibus autem acre & mordax est quod in vlcera fertur, ex aquā potius macerāda singula sunt: quēadmodū magis ex vino, vbi copiosus humor vlceribus influēs apparet. Vbi igitur lithargyri cerussæq;, vtriusq; libram vnam cum tribus olei, & selibra aquę simul & accuratè coxeris, resinę terebinthinæ, aut eius quæ larix dicit, ternas vncias iniicito: ceræ autem duplum sufficit: nam thuris sat erit si vnciā & semissem post ceram & resinā indideris. Deinde metallicorum tres vncias addes, quas drachmæ quatuor & viginti cōstituūt. Impones aūt duorū, trium, plurium, atq; omniū quæ numeravi: ita vt si omnia habeas, ęquā singulorum portionē iniicias, cadmię nempe, pompholygis, buccinarum cineris, vel ostreorum, & æris squamæ, singulorū denarios septē, qui tres vncias absoluūt. Quòd si calcē lotā immisceas, singulorum drachmę quinæ ponentur. Si vstam chalcitidem, singulorum drachmę quaternæ: sic, vt ex omnibus in vnum coëuntibus, tres tātùm vnciæ consłentur.

Cera Tyrrhenica.

Metallica abluendi modi diversi.

Vnciā constare octo drachmis.

Candidum Democratis.

Candidum emplastrū Damocratis, ad abrasa, ambusta, & vlcera summa in cute suborta.

Cerussę lib. j. lithargyri, trypherę, sing. vnc. 16. ceræ Pōticæ vnc. 5. terebinthinæ purissimæ vnc. j. thuris mānæ, vel thuris vnc. 5. olei candidi lib. j. aquæ sextarius. Conficiat vt decet. Porrò in iis qui molli sunt carne, in senibúsq;, aut iis q̄ malo sunt prędıti corporis habitu, aluminis licebit etiam quatuor vncias miscere.

GALENI PERGAMENI
de compositione medicamentorū secundum genera, lib. II.

VT igitur si quādo perdiderimus librū, cui inscriptæ insint medicaminum consuetorum compositiones, similia reficere amissis valeamus, necessariū in primis est, nos vniuersalem quandā viæ formulam didicisse, qua propositum inveniamus: dein verò secundum hanc in multis particularibus exerceri, scientes absq; tali exercitio nullū posse rectè opus absolui. Proponatur itaq; nobis cauum vlcus curandum. Etenim docti ab ipsa ratione, cauorum vlcerū curationē subministrari succrescente alia carne loco deperditæ, ex ea videlicet quæ subiecta est: cogitamus fieri hoc non posse, si in vlcere sordes, aut copiosa humiditas subsit. Verùm sordes medicamina detergētia auferūt; humorē, exiccātia discutiūt. Quocirca necessū est huiusmodi pharmacorum materias cognoscere, idq; non simpliciter secundum genus eorum facultates considerantes, sed invenientes etiam quo ordine, quóve gradu, aut excessu, singula suas vires sortiantur. Fingamus ergo nobis ad manum tantùm adesse cerā, ęruginemq;, quibus cauū vlcus repleamus. Quum enim compertum habeamus, ceram quidem solam, vlceris sordes minimè prohibiturā esse, vt quæ nec detergere, nec exiccare possit: ęruginem aūt per se adhibitam, excitaturam tum rosionem, tum phlegmonē: vtriq; horum vtrūq; vitabimus, mediū aūt ex ambobus cōstituemus, vt imbecillius ęrugine, sic cera valētius. Quia verò paulo hæc intervallo relinquitur, ab eo quod cōmodè administrari possit, ærugo autē magno id ipsum excedit, ob id sanè multæ ceræ modicā æruginē admiscebimus. At quantā quātæ miscere oporteat, certè ante experientiā exactè quidē nemo invenire poterit: conicere autem poterit, iudicaréq;, & ita cōficere pharmacum, vt primò nullum infelicē successum sit habiturū: quemadmodum aliquando ego in quodam vico confeci, cum cerę fusę ex oleo rhodino libra vnica, vnciam vnam æruginis temperans. Cæterùm valida corpora validiora medicamenta sustinent; q̄ verò imbecilliora existunt, hoc est, humido & molli habitu prędita, haud itē talia perferūt. Dura itaq; corpora ex copiosiori ęrugine cerato admista, recipiūt carnē; mollia ex pauciori. Quare ipsa experiētia docebit, quatenus vel augere, vel remittere, vel tueri pharmaci facultatē expediat. Sunt nanq; omnia medicamenta ei optima, qui affe-

Caui vlceris generalis curatio

Ceram per se nō cōgruere vlceribus sordidis

Aerugo per se adhibita, rosionem & phlegmonē excitat.

Corpora valida, validiora medicamenta perferre posse.

Medicamenta omnia ei esse optima, qui affectus quibus exhibētur, cognoscit.

affectus quibus singula offeruntur, cognoscit.

Viride medicamen Galli.

Viride medicamẽ Galli, ad glutinanda maiora vulnera potentissimum, ab Andromacho scriptum. Resinæ strobilinæ drach. ccc. ceræ drach. c. æruginis rasæ drach. L. thuris drach. xxv. Aceti quod sit satis. Hæc Andromachus. Cæterùm quum strobilina resina aliarum omnium longè calidissima sit: ambabus autẽ qualitatibus moderatissima, quæ terebinthina vocał: certè multò satius videł hanc omnibus medicamẽtis, quæ rectè curabũt vlcera, permiscere: quandoquidẽ primus, præcipuusq; in eis scopus est, vt id quod offertur, non mordicet. Cõmendanda est autẽ ipsius thuris cõmistio, quòd emplastri consistentiam adiuuet, dolorẽ simul leniẽs & cõcoquens. Quare si in ea cõpositione æqua ipsius portio coniuncta ærugini esset, tenacius & mitius ipsum redderetur medicamentum: æruginis tamen exiccantem facultatẽ exolueret, quæ vlceribus ægrè admittentibus curationẽ desideraɫ. Meminisse aũt oportet, fortium medicamẽtorum ex aceto diebus pluribus contritorũ, morsum & acrimoniã obtũdi, vires augeri. Eadẽ ratio est in metallicis medicamentis cõbustis. Hæc tamen ex ignis cõmercio nõnihil mordax siue erodens perseruãt: quod elota deponunt, ac lenia prorsus redduntur. Proposito itaq; emplastro, si ex rosaceo liquefacto vtaris, proderit sordidis, humidisq; vlceribus. Pura verò erodit: ac proinde miscendũ ei est ceratum liquidum ex cera & resina confectum, vel ex rosaceo, vel oleo liquatum. Est autem olei nomẽ vnum, qualitas & facultas diuersa. Quippe omphacinum frigidius est: ex maturis oleis pressum, calidius. Temporis aũt progressu, calfaciendi vim auget. Sic etiam quod salem habet, quantũm ex illo sumpserit, tantò calidius est: magisq; siccat, quàm quod ipsius est expers. Iam quod surculos oleæ cõtinet, valentius astringit. Indicabit autẽ quod vtilius est, & vlceris forma, & corporis ægri natura. Vlcus siquidem cõtrariis remediis curabit: corpus vlceratum, similibus. Rosaceum verò præstantissimũ esse nosti, quod solis rosis pluribus, oleo citra salẽ præparato, plenius maceratis confectum est. Quæ omnia si quis memoriter teneat, nec oblitus sit viriũ medicamentorum simplicium, is & varia emplastra viridia componet, & compositorũ singulis quàm rectissimè vteł. Porrò durioribus corporib. magis exiccantia medicamenta exhibẽda sunt: minus aũt, mollioribus. Ad hæc intendemus exiccãtis medicamenti vim, vbi opus esse videatur, admisto melle: remittemus aũt & mitigabimus, ex oleo, & cerato, vel oleoso quopiam. Igitur cauũ vulcus in sano corpore, viridi emplastro, quod ex ærugine, cera & resina conficitur, liquato ex rosaceo, curabitur. In cuius medicamenti compositione, equidem ceræ & resinæ soleo portiones pares miscere: æruginis aũt duodecimã, vel decimã, vel octauam, nimirũ pro vlcerum corporumq; diuersitate. Atq; erit sanè duodecima, si ceræ põdo, & resinæ tantũdem, æruginis vncias duas temperemus, decimáq; & octaua ad portionem.

Terebinthinæ prærogatiua.

Thuris facultas

Fortium medicamẽtorum ex aceto tritorum, morsum quidẽ obtundi, vires autem augeri.

Elota acrimoniam amittere

Olei differẽtia.

Vlcus esse curãdum cõtrariis: vlceratum corpus similibus.

Rosacei optima præparatio.

Exiccantium vim intẽdi per mellis miscellã, remitti aũt oleo aut cerato.

Viridis medicamenti optima temperatura,

Viride Hecatõdrachmõ dictũ

Viride Hecatóndrachmon dictum, quod centum drachmas medicamentorũ recipiat, ad magna vulnera glutinãda, & purgãda sordida, maximè vtile. Ammoniaci drach. viij. squamæ drac. xij. mannæ drach. viij. resinæ siccæ drach. xij. æruginis drac. viij. seui vitulini drach. xiiij. resinæ terebinthinæ drach. viij. ceræ drach. xxx. olei quartam cyathi partem, aceti quantũ satis esse videatur. Conficito.

Viride Epigoni, ad carnẽ gignendã efficax.

Viride Epigoni

Aeris squamæ, æruginis, guttæ ammoniaci, aristolochiæ, thuris, sing. vnc. j. Aloës, myrrhæ, chalbani, sing. vnc. s. Aluminis rotundi drach. vj. resinæ colophoniæ drach. cc. ceræ drach. c. olei heminæ dimidium. Misceto.

Viride Pasionis ad extrahendũ & digerendum vtile.

Viride Pasionis

Resinæ colophoniæ drach. ccc. ceræ drach. cl. æruginis drach. viij. aluminis rot. tantundẽ: squamæ æris drach. xij. thuris drach. xvj. æris combusti drach. viij. Salis Ammoniaci tantũdem. Olei dimidium cyathi: aceti quod satis esse videatur. Conficito.

Viride Lite dictum.

Viride Lite appellatum. Resinæ lib. xij. ceræ lib. viij. æruginis rasæ lib. ij. Seui vitulini lib. ij. aceti lib. 50. Ego autem mannæ libram iniicio. Liquet igitur acetum cum duabus æruginis libris, & vna ipsius mannæ, læuigandum esse, ac dein liquida ipsis miscẽda. Hoc medicamentum emollit, concoquitque, adipis atque mannæ ratione.

Viridia cõficiẽdi ratio.

Porrò ad efficiẽda viridia medicamenta, æruginem non modicam immittere oportet, vt cætera in suum colorem permutet. Quare quæ pertinaciter proprium colorem tuentur, ea simplicia ab hac miscella abigenda sunt. Sed neque inter coquendum est iniicienda ipsa ærugo: verum vbi in mortario vnitas facta est, tunc miscenda.

Vlcerum curandorum vniuersalia consilia,

Consilia igitur curandorũ vlcerum sunt, sordidis adhibere abstergentia medicamenta: profluentibus exiccantia: atq; id quod in fluxu est, repellẽtia. At si copiosum & contumax sit quod fluit, fluoris causa prius est amputanda. Constat autem, inflammatorum vlcerũ prius esse sanandam phlegmonem: carnem intemperatam, reducendam esse ad temperiem: cui sanè quatuor modis simplicibus, totidémq; cõpositis, per contrarias qualitates succuritur.

Vlceris inflammati curatio.

Sinus implendi ratio.

Porrò vbi sinum implere proponimus, medicamentum Isis vocatum, aut Machærionis emplastrum liquatũ ex copiosiori oleo, per foratũ cornu infundendum est: ad quod etiam pyulcis vtimur. Est autem ipso medicamento tunc meraciori vtendum, quum sinus oppletus est sordibus: vt soluto ex oleo largiori, dũ magis purus existit. Cæterùm si paruæ adhuc phlegmones sinum infestantis suspicio adsit, medicamentũ ex rosaceo liquabitur. Pari modo & medicamentum siccũ, quod ex charta combusta constat, rosaceo copiosiori diluẽtes, ipsi sinui infundimus. Quemadmodũ verò sinus liquidioribus pharmacis indigent: ita quæ superficiem corporis caua vlcera infestant, crassius medicamentum postulant. Meritò igitur in id genus vitiis, ceratum validè abstergẽtibus admiscemus: in sinibus oleum, vel rosacei plurimum. At verò medicamẽta quæ ex salibus constant, vbi animus est carnẽ gignere, offerẽda non sunt. Sal quippe magis astringit quàm purget: siccat verò nihilo minus quàm nitrum ac aphronitrum.

Sinus liquidiora pharmaca postulant.

Salis facultas.

CC

Melina emplastra.

Melinorum atque viridiũ discrimen.

Quemadmodum viridium emplastrorũ plurima, propter æruginem pręppollentē talia fiunt, ita quoq; melinorum nonnulla. Sed viridia ęruginem incoctam habent: melina verò coctã, sed mediocriter.

Melinum Andromachi.

Andromachus igitur cõplura melina scripsit, ad glutinanda vlcera, carnem gignendam, inducendámq; cicatricem idonea: quale est quod subdam. Lithargyri drach. ciiij. olei heminam quidem æstate, hyeme aũt tres cyathos: ceræ drach. xlviij. colophoniæ tantundem: ammoniaci thymiamatis drach. xxiiij. æruginis rasæ, chalbani, myrrhæ, sing. drach. viij. Conficito. Aliud simplex. Lithargyri drach. c. axungiæ drach. lxxv. olei veteris tantundem. Misce. Cõvenit eiũ carne molli præditis, digeritq;.

Melinum Heraclidis.

Aliud Heraclidis, interiores abscessus sine dolore discutiens. Lithargyri, cerussæ, sing. drach. c. ceræ drach. lxxx, resinæ aridæ drach. lx. ammoniaci thymiamatis drac. l. chalbani drach. xvj. olei veteris heminas ij.

Melinum Menæti.

Melinũ Menæti

Lithargyri li. iiij. olei lib. iij. terebinthinę lib. ij. cerę lib. j. ęruginis, thuris, chalbani, sing. vn. iiij. ammoniaci thymiamatis vnc. vj. Conficito.

Melinum Serapionis, ad vulnera, & ad resoluendum.

Melinum Serapionis.

Lithargyri drach. c. ammoniaci thymiamatis drac. xxviij. cerę drac. lvj. ęruginis Cypriæ drac. ix. myrrhæ drach. j. colophonię drach. lvj. chalbani drach. viij. olei heminã s. Quòd si æstas sit, quartam partem heminæ. Adverte autem, myrrham non sustinere coctionem: quam nec thus, nec aloë feruint.

Coctionem nõ sustinet myrrha nec thus, nec aloë.

Hygieni emplastrũ multis vsui

Hygieni emplastrũ ad multa: q̊ ad vlcera vix cicatricem ducentia nullum melius extat. Lithargyri chrysitidis minam: ceræ tantundē: chamæleontis nigri radicis drach. xxxvj. æruginis rasæ drach. xviij. chrysocollæ drach. xl. olei veteris heminas iij. Conficito. Præparatur optimè argenti spuma, si intrita vino Falerno sub æstu Caniculæ, dein assiceiur.

Lithargyri præparandi ratio.

Emplastrum ex chamæleonte.

Emplastrũ ex chamæleonte, quod cicatricem vlceribus difficillimis, callosis, & inveteratis inducit. Lithargyri minam j. ceræ minas vj. æruginis minas iiij. chamæleõtis minas viij. olei minam vnam. Conficito vt decet.

De ruffis emplastris.

Ruffa emplastra fieri per lõgam coctionem æruginis.

Quemadmodum propter crudam quidem ęruginem fiũt viridia emplastra: propter mediocriter aũt coctam, melina: sic ruffa evadunt, vbi liberalius ea coquitur. Manifestum igitur est, melina ruffáq; oleum copiosius, quàm viridia, recipere.

Ruffum emplastrum Galeni.

Ruffum porrò, quo semper mea industria parato vtor, in hunc modum coquitur. Argenti spumæ cũ oleo prius coctæ, metallica ex aceto lęuigata immitto, & sic coquo, donec amplius manus non polluat. Impono itaq; olei vetustioris libras quatuor, argenteæ spumæ lib. iij. aceti q̃ acerrimi lib. ij. Horum trium metallicorũ, squamæ æris nigri, æruginis, chalcitidis, sing. vnc. ij. Cæterùm hyeme plus olei quàm per æstatē miscendũ est. Ac sanè hoc medicamē cruenta vulnera glutinat, magísq; in duris corporibus: curatúque difficillima vlcera concoquit. In summa verò, solũ hoc sinus glutinat, astringit fistulas, exiccat, & prorsus claudit. Ipsum tñ iuuat spongia recens veteri vino respersa. Deligatura in sinibus ab imo fiat, versus vlceris osculum.

Deligatura qualis sit adhibenda sinibus.

De iis quæ cicatricem obducunt.

Cicatricem obducentia.

Quãtò autem glutinãtia sarcoticis magis dicuntur siccare, tantò glutinantibus epulotica, siue cicatricē facientia. Ea tamen ex aliquo astringenti oleo (cuiusmodi rosaceum, aut myrteũ est) solent administrari. Porrò inter ea quę apud omnes magnificè cõmendantur, inducendæ cicatrici præstantissimũ est quod ex cadmia, quódq; ex ladano constat.

Emplastrum ex cadmia.

Epuloticum ex cadmia.

Cadmiæ vstæ, & ex vino præparatę, chalcitidis tostę, sing. drach. lxxx. picis colophoniacę vnc. viij. vini Phalerni quod satis est. Conficito vt decet.

Aliud etiam ex cadmia.

Cadmię tostę, chalcitidis tostę, diphrygis, sing. drach. xvj. cerę, resinę frictę, olei myrtei, sing. selibram. vini Italici quod sit satis.

Aliud ex cadmia.

Argenti spumę, cerussę, cadmię, diphrygis, resinę, singul. drach. viij. chalcitidis drach. ij. cerę, drach. viij. myrtei olei, & vini Aminęi quod satis esse videatur.

Emplastrum ex ladano.

Emplastrum ex Ladano.

Chalcitidis, argenti spumæ, ladani, singulorũ drach. xxiiij. bituminis drach. viij. ceræ vnc. ix. myrti heminam, vini tantundem.

Emplastrum Pyricauton dictum.

Emplastrũ pyricauton.

Olei heminã, aluminis fissi, mannæ, thuris, argenti spumæ, chalbani, singulorum drach. l. ceræ drach. xxiiij. anchusæ drach. viij. medullæ ceruinæ, adipis suillæ, æruginis, cerussę, sing. drach. ij. ouorum trium lutea. Conficiatur vt decet.

Medicamē Magnę dictum.

Medicamē Magne dictum, ac verè magnũ cõtra vlcera quæ difficulter cicatricem admittunt: quod ex rosaceo dilutũ, etiam sedis affectus sanat. Argenti spumę drach. c. cerę drach. l. Cerussæ drach. c. terebinthinę drac. xxv. thuris tantundem: aluminis fissi drac. xij. olei heminas duas. Conficito.

Emplastrũ Thelamonis.

Aliud Thelamonis, accommodatum carbunculis, sinusq; exiccans. Pityinę, cerę, calcis viuę, lithargyri, sing. drach. l. cerussæ drach. xxv. olei tres cyathos.

Emplastrum Moschionis.

Aliud Moschionis vnicè cõferens ad amouēdum vlceris callum, sanandosq; sedis affectus. Argēti spumæ, cerussę, calcis viuę, sing. drac. viij. medullę ceruinę, cerę, vtriusq; drac. xvj. olei myrtei quantum sit satis.

Epuloticum medicamen Andromachi.

Emplastrum Andromachi.

Cadmiæ lib. j. chalcitidis vstæ, ceræ, sing. tantundem: resinæ aridæ lib. iij. myrtei tantundem. Vinum siccis immiscetur.

Aliud eiusdem candidum epuloticum.

Argenti spumæ minam j. cerussæ tantundem: ceræ, resinę, sing. minas iiij. olei heminas iij. aquę heminam.

Candidum Telephanis.

Candidum Telephanis.

Argenti spumæ drac. lxxx. cerussæ drach. cxx. myrrhæ drach. iij. obo. ij. Sagapeni drach. v. thuris drach. vj. obo. iiij. olei heminas ij. s. Omnia simul coquito.

Aliud ad herpetas, carbunculos, cõdylomata

&

& rhagadas maximè valēs: quod etiā phlegmonas arcet. Adipis suilli drach. lxxxviij. ceræ candidæ drach. xlviij. cerussæ drach. xij. argenti spumæ tantundem. Conficito.

Cephalica pharmaca vnde dicta, et qua facultate prædita.

At verò nōnulla emplastra cephalica, & catagmatica nominant, potissimū à caluariæ fracturis, quibus solent opitulari. Sunt autem talia, abstergendi, digerendi, & siccandi potestate prædita. Pleriq; tñ paululum ex astringentibus pharmacis eis admiscēt: vt id quod affectis partibus influit, repellatur, & abstergentium facultas in altum vsq; descendat. Cæterùm nisi astringentia conterantur in tenuissimū pollinem, magis obsunt, quàm prosint, iis quæ trahēdi vim obtinēt.

Catagmaticū optimum ab Asclepiade traditum, ad confirmanda fracta ossa.

Catagmaticū Asclepiadis.

Argēti spumæ, bituminis, sing. drach. cc. picis aridæ, ceræ, sing. drach. c. terebinthinæ drach. L. aluminis scissilis, propoleos, sing. drac. xxx. ammoniaci thymiamatis drach. xxiiij. æruginis drach. x. olei sextarios quatuor.

Catagmaticū Moschionis.

Moschionis catagmaticum ad fracturas, contusiones, atque recentia vulnera, aliósq; affectus complures celebre. Argenti spumæ minam j. picis tantundem: seui vitulini tantundem. Terebinthinæ drach. octoginta: mannæ thuris tantundē: ceræ drach. xl. æruginis, opopanacis, chalbani, sing. drach. viij. olei cicini, aceti, liquoris sycamini, sing. heminam: picis liquidæ heminæ dimidium. Conficiatur vt decet. Pro mina impræsentiarum intelligo vncias viginti: quarum singulæ pendent octo denarios. Sic itaq; continebit mina, centum sexaginta denarios. Propriè autem dicuntur emplastra cephalica, ea quibus Medici in iis capitis fracturis, quæ ad diploēn penetrarūt, vtuntur, ad extrahenda ex alto, superficiem versus, nō ossa modò, sed his multò magis humores crassos & viscidos, intus delitescentes. Quare acrimoniam quandam sortiantur oportet. Itaq; catagmaticis cephalica generosiora existunt: quæ quidem mista cerato, carnem possunt producere. Quocirca sarcoticis quodammodo sunt similia.

Mina continet vncias xx.
Vncia constat viij. denariis.
Cephalica ad qua Medici vtantur.

Cephalicū optimum ad capitis fracturas ab Hera descriptum.

Cephalicum Heræ.

Squamæ æris drac. xxv. aluminis, aristolochiæ longæ, sing. drach. xx. ammoniaci thymiamatis, thuris, sing. drach. xxv. myrrhæ drac. xij. seui taurini, terebinthinæ, pityinæ, sing. lib. iij. olei heminam: aceti quantum sit satis. Conficito.

Aliud eiusdē, arcēs phlegmonē, maximéq; ad fracturas, & puncturas neruorum conducens.

Argēti spumæ drac. xxv. bituminis aridi drac. c. picis aridæ drac. L. ceræ drach. L. resinæ pityinæ drac. xxv. ammoniaci thymiamatis, æruginis, aluminis fissi, propoleos, sing. drach. xv. olei veteris lib. iij. Conficito.

Andromachi catagmaticum.

Catagmaticū Andromachi.

Argenti spumæ, picis, ceræ, seui taurini, thuris, sing. minam: picis liquidæ, heminæ dimidium: liquoris sycamini heminā: terebinthinæ minam: opoponacis, chalbani, æruginis, sing. drach. viij. ricini heminam. Ammoniaci thymiamatis drac. xxv. Ex vino austero diluitur.

De emplastribus glutinantibus.

Quidam hæc ἔναιμα & τραυματικὰ nominant: éstq; opus eorū cōiungere, & diuisas partes conglutinare, reducereq; ad pristinam integritatē. Sunt autem sarcoticis ipsa glutinatoria sicciora. Ad hæc, sarcotica quidē detergendi vim, sed absque rosione possident. Glutinantia autem, tantùm desiccantia esse debent. Cæterùm cicatricē inducentia medicamenta, præterquàm quòd astringunt, sicciora etiā sunt glutinantibus. Etenī glutinantiū est finis, nullā inter coitura subnasci humiditatē pmittere: cicatricē verò inducentiū, nō modò hanc prohibere, sed consistentē etiā in iis q̄ cicatricē sunt receptura, cōsumere: præterea callo obducere, & astringēdo obdurare. At sarcotica sanguinē ad refectionē idoneum tam quantitate, quàm qualitate tuētur. Iam quòd nullius sit mordicationis particeps medicamen, purū vlcus conseruat, si quidem tale illud acceperit. Porrò molliora humidioráq; corpora, imbecillioribus medicamentis indigēt: vt vehemētioribus, quæ prorsus contraria existunt.

Glutinantium medicaminum vsus.
Sarcoticorū facultas.
Epuloticorum opus
Molliora corpora imbecillioribus medicamētis indigent.

Glutinatoriū ab Andromacho scriptum, nomine Barbarum.

Glutinatoriū Andromachi, Barbarum nomine.

Picis, resinæ, bituminis, sing. drach. cc. thuris drach. xxiiij. olei heminam. Conficito.

Aliud eiusdem.

Picis lib. ij. bituminis, ceræ, sing. lib. j. Ammoniaci thymiamatis, mannæ, sing. vnc. vj. cerussæ vnc. iij. olei heminæ dimidiū: aceti heminas iij.

Aliud enæmon Iuliani.

Enæmon Iuliani.

Argenti spumæ, bituminis, ceræ, picis brutiæ, singul. drach. L. resinæ frictæ drach. xv. æris squamæ drach. xij thuris drach. xiij. chalbani drach. viij. chalcitidis drach. iiij. aloēs drach. vj. gallæ drach. iiij. myrrhæ tantumdē: aristolochiæ longæ drach. vj. aristolochiæ rot. drach. iiij. olei veteris heminas iij.

Nigrum enæmon ab Hera conscriptum.

Enæmon nigrū ab Hera.

Ceræ, picis, bituminis, pityinæ, sing. lib. j. mannæ vnc. vj. cerussæ vnc. iij. chalcanthi tantundē: opopanacis vnc. ij. olei semiminam: aceti heminas duas. Conficito vt decet. Valet ad diuisiones notatu dignas, maximè capitis: ad fistulas, sinus, fracturásq;. Cohibet mirificè sanguinem erumpentem. Canum hominúmq; morsibus auxiliatur: ac prorsus phlegmonem arcet.

GALENI PERGAMENI *de compositione medicamentorū secundum genera, lib. tertius.*

Putrescentiū curatio per quæ fieri debeat medicamenta.

QVandoquidē quæ putrescunt omnia, ex humiditate & calore id patiunt: certè in vulnerib. obnoxiis putredini, curationem p siccātia & refrigerātia moliendā esse, semper mecum existimaui. Rursum apud me cōtemplatus, frigidū neruis ab Hippocrate inimicū dici: optimum fore medicamen neruorum vulneribus intellexi, quod & siccaret, & medium esset inter ea quæ calfaciūt & refrigerāt: vel quod parum ad calfacientiū latus ab ipso medio recederet. Posse etiam calidum abundè esse pharmacū, modò siccandi facultate polleret. Quippe calor citra humiditatē humectare non potest. Cæterū vbi nudatis neruis medemur, tunc prædictā auxiliorum integram indicationē assumi ratio est. Vbi verò punctis, ita vt partes interiacētes sint

Nudati nerui quam medendi rationē requirant.
Puncti nerui qualia medicamēta postulēt.

sanæ, tenuius pharmacum inveniendũ est, cuius virtus intenacentes particulas permeando non dissoluatur, sed in altum penetret. Hoc autem facere poterit pharmacum vehementer exiccans. Quod quidem, etiamsi non sit in calore & frigore symmetrum, offendere neruum læsum nõ poterit: quum facultas calfaciendi aut refrigerandi (quæ illi inest) admodum imbecillior reddatur, dum particulas neruoso corpori præpositas ꝑmeat.

Aceti facultas.

Porrò inter omnia quę refrigerãdi vim habent, tenuiorum partium acetum est quamacerrimũ: quod etiã caloris modici est particeps.

Succorũ calfacientium differentia.

Inter calfacientes aũt liquores, qui partium tenuitate sint præditi, primæ tribuuntur partes Cyrenæo succo. Cæterùm si eius facultas non detur, vtemur Medico, vel sagapeno vocato, vel euphorbio. Panacis etiã, & tithymalorũ liquores, & opobalsamũ, tenuãdi facultatẽ sortiuntur.

Terrestria, partium tenuitate prædita.

Ex terrestribus etiam nitri spuma, aphronitrum, beroniceũ nitrũ, petra asia, eiúsq; flos, partiũ tenuitate insigniunt. Ex metallicis auripigmentũ, & sulfur, tũ subtilia, tũ calida sunt. Quibus succedit misy, ęris squama, & chalcitis, parũ simul astringentia. Citra calorẽ verò manifestũ tenuis essentiæ metallica sunt, spodiũ, pompholyx, & psoricum. Subtilis abvndè est & chrysocolla. Ex succis, laurinus valenter calfacit, ac prętere a tenuãdi vim possidet. Nihil autem minus eo cedrinus calfacit: calore tamen qui sensibus subiicitur, ꝓpter substantiæ tenuitatẽ, illi cedit. Eiusdẽ generis cum cedrino est lixiuia, quam stacten vocãt. *Quę quidẽ si ex tenuiorũ partium materia vsta fiat, cedrinũ oleũ virtute superat. Iam ex cerealibus, subtilissimus est eruus, sine insigni calfaciẽdi vi: lolium verò, cum insigni. Hordeum nequaquam calfacit. Mediã inter ea materiã obtinent, qualitatib. amara: vt quę multum tenuibus substantia cedãt, & crassi nihil possideãt. Igitur medicamentorũ materiæ non semel aut bis, sed frequenter sunt explorandæ:

Sensibilium rerũ cognitio, inspectione sedula confirmatur.

quandoquidem sensibiliũ rerũ cognitio, inspectione sedula cõfirmatur. Cuius rei indicium evidentissimũ est, quòd gemelli per oĩa similes esse nobis visi, differẽtes appareant iis, q non ꝑ transennã, atq; obiter, sed accuratè inspicere eos cõsueuerunt. Itaq; herbarum, fruticũ, arborúmq; materiam, prius quàm è terra eximant, contemplari pulcherrimum est, dum fructus videlicet futuri sunt, dum ędũtur, dum augescũt, dum vigent. Ex hac nanq; speculatione assequêris, quãdo excerpendi sint, in siccisq; domunculis reponendi.

Medicamenta reponẽdi ratio.

Etenim commodè reponũtur in locis nec subterraneis, nec sub tegulis cõstitutis: sed mediis, atq; ostia ad meridiẽ cõversa habentibus: prope quæ tñ reponi medicamẽta nõ debẽt.

Galenus ex omni regione curabat sibi adferri omnigena medicamenta.

Amicos aũt omnes adhortor, si artis opera pulchrè obire voluerint, vt me imitentur, qui ex omni natione quotannis præstantissima medicamẽta vt mihi adferantur curo, eò quòd perditi illi omnigenarũ rerum coẽmptores, illa indies adulterio cõtaminãt. Cõvenit pręterea medicum, nõ modò affectionis, quam singula medicamẽta inducunt, qualitatem, sed etiã ipsius (vt ita dixerim) quantitatem cõiecturare. Quippe quod humore copioso est auctum, non simpliciter humectari postulat, sed opus est vt siccitatis quãtitas, copię humiditatis respõdeat.

Neruosarũ partium doloribus quid medeatur.

Porrò neruosarũ partiũ doloribus à frigore obortis, vnicè opitulatur emplastrum ex euphorbio, oleo, & liquata cera confectũ:

Putrescentium circa articulos partiũ curatio.

ad computrescentes autem circa articulos partes, cõfert cataplasma ex hordei farina & stillatitio lixiuio paratum. Perfundendæ aũt liberaliter partes circũiacentes sunt oleo calẽte: postea verò, vbi lana sicca, totus mador fuerit exhaustus, humido cerato, & cui euphorbiũ admistũ sit, illinendę. Porrò secũda die, ꝓ hordeacea farina, miscere eruinam cõsueui: atq; vbi iam totũ quod cõputruit exemptum sit, paulatim primò quidem ad carnem gignẽtia, dein ad obducẽtia cicatricẽ trãsire.

Nerui vulnerati curatio.

Quãdo aũt mihi neruus aliquis vulneratus occurrit, interim ꝑ liquida pharmaca curationẽ molior, interim per emplastra: lanã extrinsecus quãmollissimã, imbutamq; oleo calẽte, applicãs. Quòd si medicamentum ex aceto vsurpem, aceti modicum oleo admiscẽs, bis terve quotidie soluo, & oleo calente foueo. Si noctes longæ fuerint, etiã in his soluere consueui: idq; magis, dum vlcus à medicamentis eroditur. Oleum autẽ quo fouebimus, satis calẽs esto: verùm ita, ne vulneratam partẽ offendat.

Tepidum oleũ casis neruo nõ congruit.

Nam vt frigidũ huiuscemodi affectibus adversissimum est, sic tepens nõ omnino vtile. Nam quemadmodum aqua ipsa, quatenus calet, aut friget, maximè contraria facere nata est, ita quoq; oleũ. Frigidum siquidem corpori admotum, perspiratum ipsius obstruit, & prohibet: calidũ verũ digerit, extenuatq;.

Aquæ vsum vulneratis esse nervis inimicissimum.

Porrò ab aquę vsu in tota curatione ita tẽpero, vt ne attingat quidẽ vlcus. Proinde, quũ sanguis initio statim à vulnerata parte abstergẽdus est, ex oleo id facere expedit. Iam verò acetum, si quando ipso ad affectos neruos vtamur, in se nihil vinosum contineat. Oleũ autem omni astrictione vacet, sitq; omni ex parte tenuissimum: quale Sabinũ existit. Memini aũt me, quum alia remedia deessent, neruorũ vulnera propoli recẽti curasse, interdum etiam antiquiori fermento: quæ ambo aliquando commiscui.

Euphorbiũ ad punctos tendines facere.

Vetus etiam euphorbiũ oleo lætigãs, instárq; cataplasmatis adhibens, aliàs tendinem punctũ sanaui: id quod, euphorbio recẽti adhibito, neutiquam successisset, quum calorẽ magnum, mordicationémq;, atq; dolorẽ excitet. Eorum tamen euphorbium est, quæ calorem caducum, atq; statim evanescentẽ sortiuntur.

Euphorbij vim cito evanescere.

*Cæterùm aliis multis pharmacis accidit, vt pauculis annis eorum vis resoluatur: id quod, post thapsiam, nullo minus euphorbio cõtingit.

Thapsiã bimulam expirare prorsus.

Quippe thapsia bimula expirat penitus, quũ euphorbij vires ad sextũ vsq; annũ seruari possint. Porrò vbi pharmacũ consistentia simile acopis dictis vnctionibus habere volueris, oleum sit quadruplũ cerę. Vbi verò emplastri speciem referet, parem ceræ portionem oleo expedit tẽperare, maximè si sicca & vetusta fuerit: ac tum sanè ipsi cerę sic tẽperatæ, poteris sextam partem euphorbij recentis adiicere: ita vt illius sex drachmæ, cerę sex, atq; itẽ olei sex misceantur. Licebit etiã resinæ aut picis aliquid emplastro ipsi adiicere, vt glutinosius evadat: tunc tamẽ minus infundendum est olei.

Resinarum differentia.

Ac resinarum quidem omniũ siccissima est, quam alij phryctam, alij colophoniã appellant. Huic succedit quæ ex figulinis impura sumitur: quam si purges,

porges, in phryctem mutabit. His ambabus siccior est, quæ dicitur pityinon physema. Ego tamen ad rem propositam phrycte vtor, & liquidis. Harum rursus nonnullæ diutius liquidę permanēt, quemadmodū terebinthina: aliæ citò inarescūt, vt strobilina: media vtriusq; est abietina. Quinetiā facultate calidior est quidē strobilina, mox verò abietina, deinde terebinthina. Poteris autē medicamen quod euphorbiū receperit, experiri in tuo crure, vel brachio: atq; ita ex affectu quē inferet, aut remittere ipsum, aut eius vires intendere: remittere quidē, mistura cerati: intendere verò, apposito euphorbio.

Propolis vires.

Quòd si propolim pinguē habueris, eam omnibus resinis acriorem fore tibi intelligito: vt quæ vaporosam spiritus crassitiem, humorésq; superfluos eliciēdi, atq; ex alto foras extrahēdi, à natura vim habeat: quæ facultas veteri etiā fermēto inest.

Fermenti facultas.

Iam verò ad vulneratos neruos nonnunquā sum vsus sulfure viuo, sicuti & arsenico, & sandaracha, & calce tum viua, tum extincta, lotáq; & illota: singulis nimirū horū per se cum tetrapharmaco temperatis. Porrò Empirici ex casu vnū aliquod simplex medicamentum vtile ad proposita inveniūt: at rationalis methodus plurima simul inuenit, & varias ipsorum compositiones.

Neruis vulneratis cōferre, quæ humores ex alto educere, ac digerere possūt.

Etenim quæ ex alto humores educere, digererέq; possunt, neruorū vulneribus sunt ex vsu. Quandoquidem verò non nulla horū qualitates habent immoderatas, alia eis immiscēda sunt, quæ ipsorū excessus, illæsa facultate, retundant. At rectè hoc fieri nequit, nisi cuiusque medicamenti non modò qualitatis genus, sed ipsius etiā qualitatis gradum, quantitatémve cognoscas.

Empirici cur similia tantum medicamenta commisceant.

Quocirca Empirici, quòd ignorēt naturā simpliciū, homogenia tantùm, atque similia commiscēt: quemadmodum alii plerique, quòd excessus quantitatē non assequantur. In vniuersum autē, pharmaca liquidiora minus molesta sunt, cùm aliis, tum vel maximè neruorum vulneribus.

Aquā neruis læsis esse inimicā.

Cauendum tamē perpetuò est, ne aquis læsa particula respergatur. Verùm qui pulchrè neruorū vulneribus prospecturus est, etiam particularum naturæ sit peritus oportet.

Tendinum atq; neruorum affectus æquè periculosos esse, eandemq; medendi rationē desiderare.

Est autem curatio communis, sicuti & periculum par, tum in contusis ac vulneratis neruis, tum in sic affectis tendonibus. Porrò in vulnerib. iuxta femoris longitudinē factis, deligatura vulnerati musculi partibus in vicē cōtrahendis sufficit.

Femoris vulnera glutinandi ratio.

Per trāsversum vulneri accepto, nihil deligatura cōtulerit, sed sola sutura totū opus absoluit. Has igitur nisi quis altas faciat, musculi partes permanebūt inglutinatæ. Consuendæ etiam sunt membranæ ipsę cum musculis quibus cohærēt.

Tendines non absq; periculo consui.

At tendines, membranarum instar extensos, & dilatatos, nō mediocri cum periculo consues.

Ligamentorum affectus cur periculo vacent.

Ligamenta autem quomodocunq; afficiātur, ab omni sunt remota periculo: vtpote insensilia existentia, & ex ossibus, non ex musculis, vt tendines, orta: neq; ex cerebro aut spinali medulla, vt nerui.

Medicinæ partes mutuā opē desiderant.

Igitur medicinę partes mutuam opem requirunt, tum quę manu, tum quę medicamentis, tum quæ victu medetur: maximéq; illa quę manu curat, reliquis duabus indiget.

Punctiones neruorum angustæ non iisdem medicamētis curātur, quibus nerui nudati.

Porrò punctiones neruorum augustam cutis diuisionem habentes, non eodem curantur medicamento, quod nudato neruo auxiliatur: sicuti neque id quod puncturis medetur, neruo nudo est ex vsu. Quippe multò calidius est magisq; mordet, quàm vt nudus neruus ipsū perferre possit. Pręcipuè autem danda opera est, vt orę angustiorum punctuum apertæ sint, quò calidum medicamen admotum extrinsecus, per eas vapores eliciat, attrahēs humiditatem circa affectum locum intus delitescentē.

Punctionū angusta ora quomodo dilatāda.

Quamobrē orificium duabus in cute sectionibus ad rectos angulos diuidere oportet.

Confectiones medicamentorum ad neruorum vulnera.

Neruis vulneratis qualia medicamenta congruant.

Ex metallicis astringētia vitanda sunt, præsertim vbi nerui sunt puncti. Detergentia autē conferunt: quæ tamē sub ęstiuo sole, ex acerrimo, vetustissimo, substantiáq; tenuissimo aceto læuigare oportet, quò felicius crassitudo partium, qua omnia metallica prædita sunt, auferatur. Quantò autem longiori tempore attrita fuerint, hòc tenuiorem cōsequentur substantiā: eruntq; aptiora angustis vulneribus: quemadmodum in neruis carne nudatis, admodum tenuia, exedētiáq; cauēda sunt: quib. sanè pastilli Andronis, Polyidæ, & Pasionis congruunt, ex sapa, quam Siræū vocant, applicitò. Ad punctos autē neruos equidem cōpositis medicamentis omnib. illud præstātius semper esse vsu ipso comperi, cui copiosa æris squama inesset: deinde chalcitis combusta, postea misy. Porrò vbi neruus qui nudus erat, ab imposito medicamēto iam tectus fuerit linamētis extrinsecus, vnū aliquod ex iis quæ ad angusta conveniūt vulnera, superponendū est: aliúdq; eiusdem materię toti affectæ particulę circundandum, ita vt sanas quoque partes, præsertim superpositas, plurimū comprehendat. Quum autem permagna differentia humanorum corporum sit, ob idq; vnicum medicamentum omnibus cōvenire non possit, duo semper in promptu habeto: alterum nempe valentius, sed ex similibus genere cōfectum: alterum mitius & blandius: quæ invicem temperās, dum postulabit vsus, pro varietate misturę, permulta alia media inter ipsa cōstitues.

Medicamenta duo, eiusdē quidem generis, sed facultatib. differētia, ad vulnerates neruos cur in promptu habere semper oporteat.

Esto igitur valētissimum metallicum tale: Chalcitidis crudę partē j. misyos crudi partes ij. ęris squamę partes tres. Mitissimū hæc recipiat: Misyos, chalcitidis, vtriusq; cōbusti partem j. squamę partes quatuor. Mediū sit tale: Misyos, chalcitidos, ęruginis, cuiusq; vsti partē vnā: æris squamæ partes tres. Pręterea cerę in valētissimo duplū: in mitissimo duplū, atq; ipsius dupli dimidium miscetur: at in medio, duplum, ac ipsius dupli quartā partem miscere oportet. Quum igitur validissimum ex sex partibus cōstet, duodecim illi ceræ partes miscebis. Imbecillimum autem, quandoquidē ex senis etiā constabat, octodecim (quod duplū, ac dupli dimidium est) recipiet. Mediocri verò dimidiū harū partium omniū inderetur. Atqui octodecim & duodecim, triginta partes constituūt: cuius numeri dimidiū continet quindecim partes. Tot igitur mediocri medicamento adiicientur ceræ portiones (id quod erat duplum, & dupli pars quarta) siue eę drachmæ sint, siue vncię, siue etiam libræ.

Mensura olei erat olim apud Romanos cornea.

Porrò mensura qua Romani metiuntur oleum, est cornea, discretáq; circularib. lineis, totam ipsam diuidētibus in duodecim partes. Atq; integra quidem mēsura ab eis appellatur libra: vt eius duodeci-

ma portio, vncia. Iam verò prędictis pharmacis omībus, iuxta ceræ portionē, addatur oleū essentiæ tenuioris, minimèq; astringēs, quod quidem cerā ipsam dimidio superet: ita vt octo illius vnciis, duodecim olei misceantur. Quin etiam vbi metallica plurib. diebus in mortario trita ex aceto fuerint, commodè illis thus candidissimū atq; pingue miscetur. Cuius quantitas medię omnium portioni sit par: q̄ licebit tibi augere aut minuere, prout volueris efficere medicamētum mitius, aut acrius.

Resinarum differentia.

Cerę etiam oleo liquatæ, poteris aliquā resinā ex prędictis inijcere: sciēs acrius futurū pharmacū, strobilina iniecta: mitius, terebinthina: mediū vtriusq;, abietina. Ex harum genere quoq; est larix, cæterū prædictis humidior, liquidæ piceæ substantia similis. Miscebis igitur cerę, sextam vnius dictarum resinarum partem, si vis vt medicamentum emplastri formam retineat. Chalbani verò æquale thuri pōdus indes, vbi mitissimum reddere statuis: dum valentius, dimidium: quando ipsorū medium, id quod inter æquale & dimidiū est.

Emollientibus omnibus inesse putrificū quid. Chalbanū punctis neruis cōducit.

Metallica omnia dolorem excitant.

Adeps tenuium partium, lenit dolorem.

Inest porrò chalbano, vt emolliētibus omnibus, etiā putrificū qd: quare nudatis neruis non vsqueadeo cōuenit. At si nudus neruus nō sit, haud mediocriter pmistio ipsius ad dolorē leniendū confert. Omnia quippe metallica exasperāt, dolorémq; excitant: vt ex humidis etiā, acetum. Quare dolori ab his excitato, plurimum auxiliat fotus ex oleo & chalbano mistis administratus. Nihil autē minus chalbano dolorē lenit adeps tenuitate substātię prędirus: qualis à feris, & agrestibus animalibus sumitur. Nam animalium quæ cōclusa in vrbibus degunt, adeps est & humidior, & crassior. Ex his igitur quæ leniant dolorem, habere aliquod medicamen expedit, quod ex metallicis composito possis interdum miscere.

De medicamentis ex euphorbio cōfectis.

Euphorbiū vetus recētiori esse inferius.

Vetus euphorbiū recētiori lōgè est inferius. Si igit anniculū sit, etiā Cyrenęo succo, quē nūc habemus, & cuius irrigatione stirpes augēt, & succulentas reddūt, magis excalfacit. Porrò colore quidē vetus recēti flauidius pallidiúsq; apparet: substātia, durius & siccius.

Medicamen ex euphorbio ad neruorum punctiones commodum.

Conficit aūt ex recēti euphorbio calfaciēs medicamentū in hunc modū. Euphorbij vn.j. cerę vn.iij. olei vn.xij. q̄ smegmate intrepidè vti ad pūcturas poteris, dū vereris ne oscula ipsa* cōniueāt. Quòd si imbecillius fuerit euphorbiū ipsum, augenda eius mensura est, pro imbecillitatis ratione. Cęterùm cōfectura ceram euphorbij triplicatam continens, aliarum est valentissima, quum illud recens miscet: quincuplam autem recipiens, invalidissima. At quadruplā capiēs, medio inter vtrasq; gradu cōsistit.

Medicaminum varias consistētias parādi ratio.

Quòd si vnguēta proponas facere, qualia ἄκοπα nuncupantur, oleum ceræ quadruplū immiscebis: si verò, vt in fracturis, liquidum ceratū parare, duplū. At emplaston medicamen cupiēs conficere, oleum pari mensura ceræ immisceatur, si quidem ambiēs fuerit calore temperatus. Sin autem ille frigidus sit, cera autem vetus & arida, paulò ampliori misceri debet. Vt autē tenacius hæreat, terebinthinā, aut colophoniam, soleo emplastro adijcere. Pix etiā, cerati consistentiam tuetur. Multò autem præstiterit medicamentum, si resinæ, picisque loco, propolim ceræ parē adiunxeris. Quę si pinguitudine careat, cupimúsq; vt adhæreat pharmacū, terebinthinam, vel laricem, vel syncomistem pineā, vel resinas sua sponte fluentes, miscebimus.

Medicamen cōfectum ex liquabilibus.

Liquandi medicamenta in duplici vase, ratio.

Ex aceto citra ignē liquescit ammoniacū thymiama, sagapenum, & opopanax. Igni verò soluuntur, propolis, cera, resina, & consimilia. quæ in duplici vase liquare est melius: nempe quū in cacabo aquam calidam continente, incumbentéq; prunis, alterū vas consistit, præter liquabilia etiam chalbanū continens. Valentissimū igit ad vulneratos neruos medicamentum sit huiusmodi. Opopanacē ex aceto dissolutum diutius cōterito. Postea liquefacta illi super igne, propolim, chalbanum, & resinam terebinthinam misceto. Singulorū itaq; aliorum pars vna esto, propoleos recētis pinguisq;, sex. Qua si careas, eius loco picē pinguē indes, qualis est brutia. Quòd si hęc non adsit, vtèris terebinthina.

Medicamen ex pice, vtile ad canu rabidi morsus.

Ego nōnunquam vel solum medicamentum ex pingui pice confectū imposui, quo etiam ad canum morsus vtimur. Id autem recipit, picis lib.j. opopanacis vn.iij. aceti, in quo illa coquūtur, sextarium Romanum. Etenī puncturæ oras cōniuere non sinit. Sic tñ composito, in duris tantū vtemur corporibus. Nā in mollioribus, ex aliquo molliori, sed digerēte, vnguento vel oleo liquandum est. Quòd si loco opopanacis, sagapeno prius in pila trito ex aceto, liquefactā retinā, propolim, & adipē quandam acriorē adiicias, eiusdē generis medicamē habebis. Mollius tñ est q̄d ex resinis, ꝓpoli, seuis, ac cera colliquatis, absq; aceto, conficitur. Cęterùm q̄d inderur seuum, sit acre: quale est q̄d ab agrestibus animalib. sumit, quódque vetustū existit. Porrò ex medullis, ceruina, vitulináq; antecellunt.

De pharmaco ex columbarū stercore confecto.

Medicamen ex columbino stercore.

Columbarū turricolarū stercus acre est: quo interim ruri sum vsus in adolescēte, nerui vulnere affecto. Cuius sanè tū cōpositio, tum vsus, idē est, q medicamini ex euphorbio inest: aliis quidem eodem modo se habentibus, sed euphorbij loco, stercore indito.

De medicamento ex herbis confecto.

Medicamen ex herbis confectū.

Ex herbis etiam tenuiū partium, amaritudinem absq; astrictione, aut acorē modicum, referentibus gustu, haud inidoneum ad vulneratos neruos cōfici medicamē potest. Tales enim sunt dictamnū, amaracum, aristolochia, polium, argemone, chamæpitys, centaurium, atq; id genus aliæ: quemadmodū etiam radices omnium aristolochiarū, dracūculi, cucumeris agrestis, bryonię, althęę, iridis, acori, mei, asari, phu, gentianę, & panacis: q̄ omnes, perinde vt collyria arida, lęuigari in tenuissimum pollinem debent. Nam quod crassa est substāna, neruis vulneratis conducit nihil. Læuigatum autem medicamen, alio q̄d cerati modū habeat, est excipiendum: idq; ea tēperatura, quę in euphorbio prius indicata est.

De sumptuosis pharmacorū cōpositionibus, vulneratis neruis congruentibus.

Medicamina sumptuosa vulneratis neruis congruentia.

Iis autem qui odoratis & preciosis oblectanī medicamentis, in hunc modum illa soleo conficere. Cinnamomi, dictamni, mari, singulorum drach.

drach.xl.amaraci pauxillum.Hæc redacta in tenuissimmū pollinem,cum cerato ex opobalsamo optimo,& cera Tyrrhenica facto,cōfundo. Debent autem ceræ partes octo,opobalsami decē, in id ceratū coire.Adiicio etiam partem vnā terebinthinę odoratæ, vt medicamē non sit friabile, sed sibi mutuò cohęreat. Sed ex eodē cerato,& liquore Cyrenaico,similiter aliud medicamen cōpono,mistura ꝓ portione euphorbio facta:tertiúmq; aliud ex vtrisq; temperatis conflatū:quartum deinde,quod in se myrrhā stactē recipit. In quibus autem neruus est nudus, ibi ceratū ex cera q̄ vocatur myrepsice,& vnguentis apud Romanos foliatis & spicatis dictis,compono, duodecimam partem pompholygis ei admiscēs. Licet autem ex Tyrrhenica cera id conficere: q̄ solam nihil etiā prohibet ex nardo optima liquefacere, idq; in duplici vase:quod in omnibus vnguentis sit cōmune præceptū. At raso cerato,spicæ nardi,amomi,folij malabathri,& elotæ pompholygis, pares singulorū portiones miscebis. Etenim in puncturis, acriora pharmaca ex vsu sunt, quæ vulnus apertū conseruent.Denudatis autem,mediocri astrictione,cum digerendi virtute absq; morsu prædita offerre convenit. At amomū,astrictionis cuiusdam est particeps. Magis autem ipso nardi spica,& malabathri foliū.

Vnguenta omnia liquāda esse in duplici vase.

Puncti nerui, q̄uàm nudi, acriora pharmaca postulant.

Quæ alij scripserint ad sananda neruorum vulnera.

Quidā nostræ ætatis Medicus vtebatur medicamento,similiter meis cōfecto,ex metallicis. Recipiebat eīn ceræ vnc. vj. olei vnc. ix. misyos drach.vj chalcitidis drach.j.squamæ æris vn.ij. s.thuris vn.j.s.chalbani vnc.j. Cera & chalbanū liquata,metallicis aceto intritis superfundūtur. Porrò si neruorum vulnera non comitetur phlegmone,molliora humidioráq; statim à prīcipio sunt potiora medicamētis durioribus,ac ficcioribus:pręstátq; liquata ipsa in digerente quopiā, vel mitigatorio medicamine administrare. Voco digerētia quidem,vetus oleū,& ricininum,& sicyonium:mitigatoria autē,rosaceum,chamæmelinū,& quod ex althea conficit. His fortiora, eóq; durioribus corporibus magis idonea sunt, quod ex cucumeris agrestis radice oleo decocta exprimit:& quod ex iride,bryonia,& aro parat. His valentius est,ex dracunculo,aristolochia,& panace factū. Nos frequenter vsi oleo sumus ex abietis semine,populiq; flore confecto.

Digerētia quæ, Mitigatoria.

Claudij Philoxeni Aegyptia,neruorum vitiis, aliisq; congruens affectibus.

Aegyptia Claudij Philoxeni.

Argenti spumæ,cerę,sing.drach. lx.ammoniaci thymiamatis drach.lxxx.propoleos drach.xl. resinæ siccæ,terebinthinæ, squamæ æris,thuris, sing. drach.xviij. lanæ succidæ exvstæ, squamæ stomomatis,sing. drach. viij.opopanacis drach. iiij.ricini heminas tres.Conficito artificiosè.

Fuscum Andromachi, contra puncturas.

Ammoniaci,cerę,terebinthinę,ęris combusti, sing.drach.viij.picis aridæ drach. xl. lithargyri drach.iiij.aloēs Indicæ, aristolochiæ, chalbani, sing.drac.ij. æruginis drach.j.thuris drac.ij. olei hyeme quartā heminæ partem,æstate octauam: aceti tres cyathos,quibus ammoniacum dissoluatur.Conficito.

GALENI PERGAMENI
de compositione medicamentorū secundum genera, lib. IIII.

QVandoquidē ex dysepuloticis quędā, saniei humorúmq; vlceratis partibus influentiū vitio,ægrè cicatricē admittunt: quędā ipsa affecta sede influentē succum quamlibet probum corrumpente,secunda ratione vlcera dysepulotica & cacoēthe propriè nomināt: in quibus interim totam partem affectam excindere,vel adurere nōnulli coguntur,aut medicamentis crustam inducentibus, aut igne vtentes. Quum autem ampla vtrinque latitudo sit, in eo quòd alterum altero magis dysepuloticum malignúmq; est,tot sanè desiderant auxiliātia pharmaca,quot fuerint ipsorum vlcerum differētiæ. Quare duo vt minimū, quæ idem polliceantur, eandémq; facultatem ostendant,differant tamē maximi minimiq; ratione,in promptu adesse illi cōvenit,qui omnia id genus vlcera constituerit curare. Cæterū vbi nullus vitiosus succus vlceratas partes infestat, tale requirit pharmacū, quod influentē quidem humorē repellat, infixū aūt parti,discutiat. Atq; hæc sanè vires contrarię pręstant. Siquidem influxū reprimūt astringentia:impacta digerūt, quæ trahēdi potestate sunt prędita. Porrò quę astringūt, maiori ex parte exasperāt,atq; hac occasione molesta sunt. Trahētia verò ac digerētia ex alto humores, non citra acrimoniā id faciūt. Ac acrimoniā dolor aliquis necessariò sequitur, mordens vlceratam particulam:vnde influētes humores irritari cōtingit,ac proinde in vlcere phlegmonem excitari. Ex quibus liquet, medicamēta dysepuloticis malignisque vlcerib. cōgrua, esse q̄ difficillima inventu. Invenienda tamē aliqua eorum materia est,qua vlcus citra dolorem siccescat : quod accuratè fieri nulla ratione licet, ignorāte medico, quem effectum admotum medicamen ostenderit. Quippe ex erodente simul & astringente, validū conficitur pharmacum. Cæterùm sordes humórq; vlceri incumbens, pharmaci rosionem exoluunt. Itaq; perpendendū est, quantū primus vsus humiditatis ac sordium in vlcere desiccauerit : atq; ita secundùm,tertiúmq; vn illo debemus,donec siccum & purū vlcus ipsum appareat. Vbi verò id tale conspexeris,ad aliud medicamentū te cōferes,eiusdem quidem speciei,sed priore imbecillius. Scire autem oportet,medicamenta ipsa nō alia ratione mederi vlceribus, quàm q̄ in exvlcerata particula eam siccitatem inducant, quam sortiebatur quū se haberet secundum naturam: id quod factū intelligimus, vbi neq; tenuis amplius sanies influit,nec pus ꝓducitur. Revocanda igitur ad memoriā sunt ea quæ citra morsum exiccāt,cuiusmodi compluta metallica existunt. Meminisse etiam oportet,combusta,& lota, acrimoniā, quam prius habebāt,amittere:ac proinde ipsis vtendum esse,in iis qui molli carne sunt præditi,admodúmq; ad sentiendū prompti, nec non cacochymi. Nam in aliis corporib. illita etiam vsurpari licebit. Siccāt igitur modicè. Lemnia sphragis, cadmiáq;,præsertim quę spontè nascitur : quam sub æstiuo sole pluribus diebus ex aceto,aut vino giluo pellucidóq; interēs,exiccā-

Dysepuloticorū differentia.

Vlceribus tot desiderari pharmaca, quot ipsorum sunt differētiæ.

Vlceratarum partium, quas non infestat vitiosus succus, curatio.

Dysepuloticis cōgruentia medicamenta,cur sint difficillima inventu.

Vlceribus qua ratione medicamenta medeantur.

Vsta et lota medicamēta,acrimoniā quam prius habebāt amittere,& ob id ipsis vtendū esse in mollioribus & cacochymis corporibus.

tiorem reddo. Chalcitis cõbusta, quàm cadmia, valentius siccat. Per se autẽ, nec combusta, si administretur, crustas excitat Lotam igitur ipsam, deinde siccatã habere est satius. Minus enim lota quàm combusta desiccat, tum lõgè mitior est, minúsq; mordax. Persimile huic medicamẽtum est etiam ærugo combusta. Nam quæ ignem nõ est experta, fortissimũ medicamentum est, sicvt chalcitis. Verùm hæc nõnihil etiã astringit, & ea multò magis chalcãthum, quod inter metallica maximè siccat. Misy sũt & sori chalcitidi sunt cognata: tenuius tamẽ misy apparet, minúsq; mordax & vrens: crassius sori, & vtrisq; siccat imbecillius: quemadmodũ & stimmi maiorem astringendi, siccandiq; vim, ac sori, possidet. Porrò diphryges vlcerib. ægrè humoris vitio ad cicatricem veniẽtibus, aptissimũ medicamẽ existit: validè nanq; siccat, etsi sit mordax modicè. Ad hęc, præter acrẽ tum qualitatem, tum potentiã, vim astrictoriã possidet. Iam omnes differentiæ aluminis, vlcera satis exiccãt, generosè astringẽtes: quare nemo solis iis ad vlcera vtatur. Igitur quę plethora, vitiosóq; succo laborãt corpora, quęq; tenera carne prædita, & ad sentiendum maximè prõpta sunt, facilè ex morsu, rosioneq; phlegmonem cõtrahunt: quare miniora medicamẽta desiderant: cuiusmodi sunt, sarcocolla, ichthyocolla, chrysocolla, plumbũ vstum, sori, stimmiq; similiter etiam combusta. Insuper plumbi scoria, probè siccat: quemadmodum ferri squama, quæ etiã abstergit, purgátq;: vnde pura vlcera reddit, quod reliquę squamę non possunt. Quare si hæc omnia medicamẽta arida vlcerib. malignis contumacibúsq; inspersens, mirificè videbis citra rosionem ea desiccari: sicvti vbi buccinorũ testas cõcrematas, purpurarum, ostreorum, aliorúmq; id genus similiter adhibueris. Lapis etiam diaphanes, siue specularius dictus, leniter ac sine morsu exiccat. Eiusdem facultatis est vitru vstũ. Quinetiam Aegyptię spinę fructus, galla immatura, rheon, malicorium, siccandi & astringendi facultatem sortiuntur. Aristolochia etiam, iris, acorũ, artemisia, panacis radix, argemone, chamæleontis nigri radix, cyperus, dracunculus, & gladiolus, affatim siccant. His evidentius adhuc centauriũ & polium: quibus paulò imbecillior est terra eretrias dicta: vti valentior, vocata ampelitis. Porrò ærugo ignem non experta, calx viua & illota, & molle aphronitrum (quod revera aphronitrum est) sola per se non admouentur vlceribus. Nihil autem nobis in prædictis vlcerib. tam evitandum est, q̃ tum oleosa & mollia medicamenta, cuiusmodi sunt omnes adipes, & quæ scirrhos emolliũt: tum acria, vt piper, zingiber, sinapi, & alia id genus.

Chalcitis crustas excitat. — *Chalcanthum.* — *Diphryges.* — *Alumine solo cur nõ sit ad vlcera vtendum.* — *Siccantia citra rosionem quæ sint.* — *Siccãtia simul et astringentia* — *Vlceribus cõtumacibus adversari tũ oleosa, tum acria.*

Medicamentis prædictis quomodo sit vtendum.

Vlcera quomodo sint tractanda.

Vbi igitur siccum aliquod pharmacum vlceri imponere est animus, sordes prius sunt exprimẽdæ, molli, puro, atq; sicco linteolo. Medicamento iam indito, platysma ex emplastro labris attenuandis cõmodũ, extrinsecus superdatidum est. Huic rursus linamentũ vndiq; æquale foris iniiciendum: cui spongiã ex aqua aut vino tinctam applicabimus: quæ vt frigida maneat perpetuò, per assiduum frigidæ fotum curabimus. Porrò deligàtura ipsa in vlcere inchoanda est, atque illinc ducenda versus partes supernas: quã tertio quoq; die, nõ singulis, soluere expedit. Tunc autem si ambientes vlcus partes aliquid phlegmones referant, meo Phœnicino emplastro liquato ex oleo, cui plurimum vini astringentis permistum sit, externas platysmatis partes quãlatè imbuere expedit. * Verùm non ex obvio quovis oleo phœnicinũ liquare oportet. Sed si rubor quidem, atq; omnino caliditas dominetur in adiacentibus vlceri partibus, ex aliquo astringentiũ atq; refrigerantiũ id solues: cuiusmodi sunt myrteũ, melinum, & omphaciũ. Sin durities aliqua cõspiciatur, oleo veteri, vel ricinino liquãdum est. Tutius autẽ fuerit, vel si nihil in ambiente vlcus loco vitiosi appareat, superpositę regioni ipsum medicamen apponere, vt repellat si qd prius vel prauum, vel plus q̃ par est, influat: maximè quũ in crure vlcus obortũ, superpositam habet varicem. Quæ dum sanguine melancholico turget, excidenda venit: q̃vis iuxta excisionẽ ipsius, vlcus malignũ & cõtumax interdũ oriri solet. Igitur in id genus vitiis præstat, viribus ęgri consultis, à sectione venę auspicari: dein pharmaco purgare melancholicum succum, simúlq; etiam pituitosum vacuare: quoniã is quoq; interdũ vnàcũ melancholico influit, dum varices gignunt. Postea venã vlceri suprapositam in longum scarificare cõmodum est. Vbi abvndè vacuaris, et ipsi venæ sectæ prius medendum. Postq̃ exactè iam cicatricẽ videtur recipere, tunc aggredere maligni vlceris curationem. Iam verò lien nonnunq̃ malè affectus, vitiosi talis humoris est autor: sicvti & iecur: quibus vbi in primis cõsultũ fuerit, sic tandẽ accedere ad curandum vlcus oportet. Pari modo si vniuersũ corpus plethoricũ, cacochymúmve existat, id prius vacuare, expurgaréque expedit, q̃ vlceri medicamentũ admoueas. Cui quidẽ dum mederis, à valentioribus abstersoriis pharmacis ad minora, lenioráq; digredere, si vlcus adamussim esse purũ videat: quemadmodũ in sordidis ad magis abstergentia transire cõvenit, nisi ex rosione medicamẽti sint facta sordida. Sæpe siquidẽ ab acri medicamento colliquata & soluta caro, in vitiosam saniẽ degenerat. Cęterùm cauitas vlceris maior, oræq; rubentiores, & calidiores effectæ cernuntur, quum ob medicamenti acrimoniã ipsæ sordes acrescunt.

Deligatura vlcerib. qualis sit adhibenda, & quando soluenda. — *Repellentia esse applicanda regioni suprapositæ vlceri.* — *Varices quãdo excidenda sint.* — *Vlceris cui varix incũbit, curatio.* — *Sordes ab acri medicamẽto excitata, quomodo discernenda ab iis quas vlcus propria ratione producit*

Compositio emplastrorum.

Vlceribus contumacibus, cur oleum & aqua adversentur.

Quãdoquidem malignorũ & difficulter admittentium curationẽ vlcerum, summus scopus est, vt medicamentũ citra morsum exiccet, aqua verò & oleum maximè omnium humectant, ab eis abstinere oportet. At cera deligẽda est recens & pinguis: qua in sole emollita, aut apud ignem subacta, & in calidã aquam immersa, arida medicamenta prædicta excipimus. Medioere autẽ medicamentum fiet, si quarta pars metallicorũ ipsi cerę adiiciatur: valentius autem si tertia. Etenim quũ haud exiguo discrimine invicẽ corpora differãt, vnum omnibus medicamẽtum rectè præparari non potest. Erit ergo temperati pharmaci cõpositio huiusmodi. Vtriusq; æruginis, æris combusti, sing. drach. j. aluminis scissi drach. s. ceræ drach. x. Conficito. Minus autem mordebit, si loco aluminis integrã diphrygis drachmã adiicias,

Vlceribus cõtumacibus pharmacum temperatum describitur.

adiicias. Quòd si expurgare sordes cõsilium sit, sic conficiemus. Aeris, æruginis vstæ, diphrygis, sing. drach. j. æris squamæ drach. s. ceræ pinguia drach. x. Misceto. Cæterùm si cera ipsa sit siccior, emolliẽda est aliquo astringente oleo, vel larice, vel terebinthina.

Ad chronia & difficilia vlcera medicamẽ ab Asclepiade proditum.

Vlceribus difficilibus, pharmacũ Asclepiadis.

Aeris squamæ vnc. j. æruginis rasæ tantundẽ: ceræ selibram: resinæ laricis vnc. s. Quæ liquari possunt, aridis affunduntur: quibus exceptis, ac curiosè emollitis, vtitor. Cæterũ platysma exiguũ soli affectæ parti, vt vlcus tantùm cõprehendat, imponito. Ambiẽtes autem particulas pharmaco quod phlegmonẽ arceat, circũdare oportet. Inter curandum tertio quoq; die soluere, dein fomentis mitigare, ipsúmq; emplastrum quod platysma vocatur à latitudine, abluẽdo emollire, ac rursus imponere, donec cicatricem inducere incipiat. Ego certè Attico nonnunq̃ œsypo cerã tẽperaui. Meminisse autẽ oportet, qualitates omnium vicinorum corporum, mutuò in se agere, etiamsi alterũ ipsorum multò validius sit. Vnde processu temporis quodãmodo euadũt similes. At vbi qualitas medicamẽti curãdo corpori specie similis fuerit, maior vtilitas sequit. Porrò diphryges, si vel solum inspergatur vlceribus quæ difficulter cicatricem admittunt, ꝓbè illis medetur: item & æs cõbustum. Aerugo autem exedit atq; mordet insigniter. Itidẽ calx ignẽ nõ experta, quũ insigniter mordicet, exigua portione aliis medicamẽtis à nõnullis miscet. Extincta mediocre est pharmacũ. Elota prorsus lene, & mordacitatis expers.

Vicinorum corporum qualitates in se agere mutuò.

Aeruginis facultas.

Calcis vires.

Pharmacũ ad mitiora vlcera cicatrice inducenda, ab Andromacho scriptum.

Cadmię tostæ lib. j. chalcitidis vstę tantundẽ: cerę lib. iiij. resinæ aridæ lib. iiij. myrtei lib. iiij. Vinum miscetur aridis. Quum autẽ ad maligniora vlcera valẽtioribus vtendũ remediis sit, vt imbecillioribus ad mediocria: aliud medicamentũ subdam, quo vtor ad dysepulotica. Aeruginis, & squamæ, sing. vnc. j. ceræ vnc. viij. misceantur. Si igitur cauũ sit vlcus, indito medicamẽto repleatur. Post hoc rursus aliud platysma super accommodabitur, quod & labra comprehendat. Huic deinde linteus frigida madẽs tantus vndiq; obiicit, vt medicamentũ occultet. Postremò spongia mollis, fascia ex linteo excepta, vel semel, vel bis, affectã partẽ orbiculariter ambiẽte, tantę magnitudinis, quò totũ vlcus cum labris, ac superpositorũ ipsis aliquid, subiectorũq;, cõplectat.

Vlcera maligniora, valentioribus egẽt remediis: imbecillioribus autẽ, mitiora.

Deligatio ex vlceratis particulis qualis molienda sit.

Deligatio autẽ ipsa à duobus initiis fiat. Vocant sic quoties tota pars media vinculi affecto loco incumbit: vtrunque autem crus in oppositam regionẽ deducitur. Vbi hæc primo die peregeris, altero aquam frigidã per spongiam irrigato. Si ambiẽs aẽr calidus & siccus fuerit, bis hoc térve in dies singulos est faciendum, ac deligatura tertio quoq; die soluẽda: per hyemẽ, quarto. Affectus autem ipse indicabit, num fortius, vel mollius, vel simile sit imponendum pharmacũ. Emollies ipsum paululo myrtini, aut rosacei, aut melini, aut lentiscini, aut mastichini, aut cyprini instillato. Validius reddes, aliqd squamæ, aut æruginis addens.

Aliud ad obducenda dysepulotica aptissimum.

Chrysocollę, squamę, sing. drac. ij. cerę drach. vj. diphrygis drac. ij. lithargyri drach. viij. Confundito. Aduertendũ autem est, mitia pharmaca mihi dici sarcocollam, chalcitidem vstam, æs, æruginémq; combustam, atq; chalcanthon: quæ ignem nõ experta, acria omnia sunt: combusta, moderata: lota post combustionem, lenia, rosionisq; expertia.

Mitia medicamẽta quæ sint.

Aliud mitissimum.

Eloti plumbi drach. ij. spodij, cadmię, diphrygis, sing. drac. iiij. terebinthinæ qua excipiuntur drach. vj. Zeno addit chalbani drac. s. Etenim satius est modica portione misceri pharmaca id genus, quũ nimirum confestim sibi saxeam duritiẽ cõtrahant. Porrò in hisce omnibus, illa q̃ liquari possunt, liquefacta & refrigerata, abrasáq;, siccis diligẽter redactis in pollinẽ, admisceto. Nam si liquida ipsis affundas, in grumos concrescẽt, maximè vbi inualuerit frigus. In sole aũt feruenti si mistura fiat, licet ea superfundere, mouendo rudicula primùm, dein cochleario: præstat tamẽ ad omnia hæc, ramusculus palmæ.

Aliud ad desperata vlcera ex collectaneis Primionis.

Soreos drac. xxiiij. aluminis scissilis, malicorij, calcis viuæ, sing. drac. xvj. thuris drach. xxxij. gallæ omphacitidis tantundem: cerę drach. cxx. seui vitulini (aut eius loco, adipis porcini & vetusti) drac. lx. olei veteris heminã. Conficito. Porrò sori, alumen, malicoriũ, galla, nõ digerendi facultate, sed astringendi eximia, sunt prædita. Etenim sub astringentiũ genere cõtinent austera & acerba: sed illa quidẽ astringũt mediocriter, hæc aũt, hoc est, acerba, vehemẽter. Oĩa igitur astringentia cõtrahunt, ac dẽsant meatus, vinciũtq; & cõtinent partiũ sibi cohærentiũ substantiã: quo fit vt altius ipsorũ virtus penetrare nõ possit, nisi ab aliis acribus, atq; subtiliũ partiũ ducantur: id q̃d ipsis calx in præscripto medicamẽto præstat. At vero induratis vlcerũ labris multò vtilis medulla ceruina adhibet: quæ si non adsit, vitulina. Porrò inueteratũ oleũ ab adipe suillo (quẽ oleo cõmuni liquatum institores pro oleo vendunt) ex odore & cõsistentia discernes. Vtrunq; tamen inueteratũ, rosionẽ quandã acquirit: quo nomine ad vlcera præter modũ maligna conueniunt. Talia enĩ appello, in quibus aut pars affecta tam vitioso habitu est prędita, vt vel optimũ sanguinẽ, qui nutritionis gratia confluit, corrũpat: aut id quod influit, adeò peruersum existit, vt etiãsi pars rectè se habeat, ab ipso tñ solo erodatur. Igitur vt citra rationalem methodũ medicamenta cõponere, ita vim illorũ certò & accuratè cognoscere sine experientia nemo potest.

Astringentiũ genus cõmune austeris & acerbis.

Astringentium facultas.

Vlcera maligniora quæ sint.

Epuloticũ διὰ λαδάνου à Critone conscriptum, quod prætumidis, durisq; & cauis vlceribus cõuenit. Picis aridæ drach. c. æruginis rasæ drach. xxiiij. ęris combusti drachmas xv. squamę rubrę drach. xxiiij. ladani vn. ix. argenti spumæ lib. iij. olei sextarium j. s. Etenim arida pix euidẽter siccat. Calfacit autem modicè: ob idq; pus mouentibus medicamentis miscetur. At quum aliquid calidum, frigidum, humidum, aut siccum dicimus, cũ optimo corporis temperamẽto id con-

Epuloticũ Critonis ex ladano.

Picis aridæ facultates.

Vlcus cauũ & purũ, à quibus sanetur medicamentis.

ferimus. Igitur cauum & purum vlcus, à mediocriter siccantibus medicamentis curatur: sordidum verò & malignum, & oris duris & prętumidis quidẽ, sed carne iuxta cutem fluida, validissimè siccãtia requirit.

Metallica diutius cocta, magis siccãt, et minus rodunt.

Verùm quę metallica, vt siccent sine vllo morsu, præparas, coquere diutius oportet. Sic siquidẽ magis siccant, ac minus erodunt. Porrò ladanũ ipsum solũ ex vino tritũ, vlceribus ægrè ad cicatricẽ venientibus auxiliat.

Medicamẽ Critonis ex chamæleonte.

Lentiscini olei facultas.

Medicamẽ ex chamæleonte à Critone descriptum, inducẽs cicatricem periculosis & callosis vlceribus. Lithargyri drach. c. ceræ drac. L. æruginis drach. xxiiij. chamæleontis drach. xij. olei minam. Cõficito. Ego tamen huiusce modi emplastris adiicere lentiscinum consueui, q emolliat nõnihil, digerat, & astringat: quæ omnia, difficilia vlcera cum labris induratis, desiderant.

Aliud Heraclidis Tarentini adversus vlcera vetera.

Squamæ drach. j. æruginis rasæ drach. iiij. excipiantur drachmis octo myrtei cerati. Misce. Etenim metallicorũ facultas à quis cerato resoluit.

Aliud. Squamę tritæ acetum affundito, eámque sub Caniculæ exortu læuigato vsque ad crassitudinẽ mellis: vel etiã incoquito. Postea exiccatæ, redactæque in puluerem, cerati partes octo misceto. Valet adversus recentia vulnera, & vlcera inveterata. Licebit etiam ad ignem exiccare ipsam squamam, si alio tempore medicament id conficiamus.

Subtiliora fieri quæ læuigãtur aceto: quæ ex vino, magis cicatricem obducere.

Porrò subtiliora fiunt quæ ex aceto lęuigantur: atque ob id melius purgant, attenuant, & siccãt. Verùm ad cicatricem inducendam sunt ex vino trita meliora.

Aliud Andromachi cicatricem ducens.

Ossium vstorum drach. ij. mãnæ drach. j. cadmiæ obolos iiij. tritis vtitor.

Aliud eiusdem, quo malignis cicatrix inducitur.

Picęs corticis drac. vj. cornu ceruini vsti drac. iiij. cadmię drach. xviij. mannæ drach. iiij. æruginis rasæ drach. ij. siccis vtitor.

Aliud ad excrescẽtia vlcera cicatricem absque morsu ducens.

Sandarachæ, chrysocollæ, arsenici, singulorũ partibus æquis confusis, aridisque vtitor.

Ad vlcera quibus callus obduci non potest. Ex Archigene.

Archigenis ad vlcera cõsumata, remedia.

Cõmuni quodam oleo expurgatis, vetustissimum cũ linamẽtis imponit. Aerugo rasa cerato rosaceo, q̃d paulũ resinæ habeat, excepta, imponitur. Item squamæ æris rubri quamplurimũ cerato myrteo exceptum vsurpatur.

Eiusdem ad putrida & nomas.

Sori crassiusculè tritum, inspersúmque, conducit. Vel aristolochiã rotundam, & gallam, ęquali pondere ex oleo invngito. Vel cucumeris agrestis radicẽ cum foliis illigatã, calido cinere recõdito: quum aũt emollierit, contritam imponito.

Eiusdem ad cancrosa.

Cancri fluuiatilis vsti, & cadmię, pares portiones tritas inspergito. Vel cinerem cancrorũ cum cerato imponito.

Eiusdem ad callosa.

Nitrũ torrefactum & calcem viuam cum lotio pueri impubis lęuigata circumlinito. Conferunt etiam caustica medicamenta.

Andreæ emplastrum faciẽs ad excrescentia vlcera.

Andreæ emplastrũ ab Asclepiade scriptũ, omnem excrescentiam reprimens, atque arcens inflãmationem. Argenti spumæ lib. iij, squamæ æris, chalcitidis, æruginis rasę, sing. vnc. vj. aceti heminam: olei veteris lib. viij. Misce.

Asteris medicamen ad idem.

Asteris medicamen.

Lithargyri lib. j. olei veteris lib. ij. s. æruginis, chalcitidis, squamæ rubrę, sing. vnc. j. aceti heminam. Conficito.

Isis emplastrum rufum, ad fluida, diuturna & maligna vlcera.

Isis emplastrũ.

Argenti spumæ drach. c. minij sinopici drach. viij. diphrygis, ceræ, chalcitidis combustæ, sing. vnc. j. chalcitidos crudę drach. ij. olei heminas ij. Conficito vt decet.

Aliud Scribonij Largi, ad eadẽ accõmodatũ.

Ceræ drach. c. lithargyri drach. L. olei myrtei heminam j. misyos cõbusti, chalcitidis vstæ, aluminis scissi vsti, cerussę, resinę terebinthinę, sing. drach. xij. Conficito.

Aliud ex chamæleonte, ab Asclepiade scriptũ ad fluentia & ægre curabilia vlcera. Lithargyri lib. j. olei veteris lib. ij. chamæleõtis radicis trientem: aristolochię tantundẽ: chalbani vnc. ij. gallæ vnc. ij. thuris tantundem. Conficito.

Aliud ab Asclepiade scriptum ad vlcera quę vix curationem recipiunt.

Squamę ęris, ęruginis rasę, sing. vnc. j. cerę selibram, resinæ laricis vnc. s. Conficito.

Cephalicum ossa corrupta educens.

Decleõtis cephalicon ab Asclepiade scriptũ, à quo educunt ossa corrupta. Aeris squamæ, mannæ thuris, resinæ siccæ, sing. drach. c. aceti heminas xij. Terito squamã ex aceto, & quũ læuis facta fuerit, thus in pollinẽ redactum adiicito, resinámque: atque pastillos fingito: quorũ assiccatorũ in vmbra miscens partẽ vnã cũ cerati ex rosaceo cõfecti pari portione, ipsa vtitor. Aliud Hygieni scriptum ab Hera, vtile vlceribus ægrè ad cicatricem venientibus, necnon paronychiis. Lithargyri chrysitidis, cerę, sing. minam j. chamæleontis nigri radicis drach. xxxvj. æruginis rasę drac. xviij. chrysocollæ drac. xl. olei heminas iij. Cõficito vt decet. Aliud egregium. Cerę, picis, bituminis, sing. lib. j. mannæ, æruginis, gallæ, spinæ Aegyptiæ, iridis Illyricæ, aristolochiæ rotundæ, chalcanthi, singulorũ vnc. iiij. aristolochiæ lõgę, ęris cõbusti, vtriusque vn. ij. Conficito. Aliud. Bituminis, aluminis liquidi, sing. lib. j. picis, resinæ pityinæ, ceræ, sing. lib. ij. mâli terræ rotũdi, gallę, spinę Aegyptiæ, sing. vnc. viij. malicorij, ęris vsti, mãnæ, mali terræ lõgi, sing. vnc. iiij. olei ricinini, aut veteris, lib. ij. Conficito ꝓ dignitate. Aliud q̃ vtor in molli carne prędiris. Cerę lib. j. rosacei tãtundẽ, cerussę vnc. viij. salis ammoniaci vnc. iiij. squamæ Cypriæ vn. ij. thuris, calcis viuæ, aluminis, æruginis, malicorij, sing. vnc. j Conficito diligenter.

GALENI PERGAMENI *de compositione medicamentorũ secundum genera, lib. V.*

Polychresta pharmaca ex contrariis constare.

Qualitates primæ & secundæ quæ dicantur.

POlychresta medicamẽta, siue ad multos vsus vtilia (de quibus agere in pręsenti commẽtario est animus) ex contrariis pharmacis cõstant, etiã iuxta qualitates secũdas, nõ tantùm primas. Etenim primas appello, caliditatẽ, frigi-

frigiditatem, humiditatem, & siccitatem: tum ex harum coniugatione compositas: secundas autem, quæ has ipsas primas sequuntur.

Panacia Heræ.

Ex iis est emplastrum descriptum ab Hera, boni coloris, epuloticum, glutinans, implens, valénsque ad Chironia vlcera: cuius temperies est talis. Ceræ lib. ij. phryctæ lib. iij. æruginis rasæ vnc. vj. mannæ vnc. iij. olei heminas v. aceti sextarium. Conficito.

Panacia Heræ, ad omnem malignitatem vlcerũ mirè cõducens. Rumpit atque dissoluit quicquid corruptũ est: omnem sanguinis eruptionẽ supprimit: hæmorrhoidas ipsas consumit & tabefacit: omnique vlceri imposita, quãvis agresti, mitius ipsum statim reddit. Chamæpityos, chamæleontis, symphyti, marrubij, singulorũ drachmas iiij. polij, centaurij tenuis, singulorũ drachmas vj. helenij, aristolochiæ, singulorũ drac. iiij. thuris drach. xij. s. myrrhę drach. iij. aloës drach. vj. chalbani drach. vj. obolum vnum: olei drac. clxxx. mellis drach. xxx. propolis drac. xij. s. aluminis scissi, terebinthinæ, chalcitidis, sing. drac. vj. obo. s. bituminis, terræ ampelitidis, lithargyri, drach. L. gallæ & pulueris iridis sing. drach. iij. Conficito diligẽter. Porrò marrubio vel solo vti etiam queas in iis qui carnẽ abvndè humidã & sordidam circa vlcus habent. Helenion verò haud item convenit solum inspersum: sicvti nec aliud quodvis acre. Nosti siquidem acria irritare, mordere, calfacere, & fluorem concitare ad affectas particulas: amara verò exiccare citra morsum atque calorẽ: eóque exvlceratis conducere. Iam verò thus cõcoquit, & pus mouet intemperatis naturis: nam in corporibus humidioribus carnem producit. Nullum autem eorum quæ cõcoquunt, ac pus mouent, valenter digerens est: sicvti neque acre. Siquidẽ eiusmodi mediocriter excalfaciunt: emolliúntque magis, quàm exiccẽt. Oleum lenit, ac valida pharmaca obtundit. Terra ampelitis tum siccat, tum digerit. Chalbanũ emollit, concoquit, lenit, atque dolorem sedat: quas vires thus, licet imbecilliores, fortit. Terebinthina detergit, discutit, & quodammodo cõcoquit. Bitumen cũ calore non admodũ vehementi, etiã siccat. Propolis attrahit. Mel siccat, & digerit, putrescentibúsque est maximè congruens, ex iis existens quæ minimè computrescunt: quare cõposita huiusmodi à putredine seruat, præterquàm extremè ad putrescendum prõpta, quæ humida sunt & calida. Myrrha & aloë citra rosionem siccant. Cęterùm aloë astringit: myrrha tenuiorum est partium, magisque siccat.

Acriũ facultas. *Amara cur exulceratis cõducant.* *Thuris facultas.* *Pus moventium facultas.* *Olei facultas.* *Chalbani vires.* *Terebinthina.* *Bitumen.* *Propolis.* *Mel non putrescere, putrescentibúsque maximè congruit.* *Putredini quæ sint aptissima.*

Isis Epigoni, ad multa vtile medicamen.

Isis Epigoni ab Hera traditum, valens contra oĩa vulnera, puncturas neruorum, hominúmque atque canũ morsus. Venenũ à bestiis illapsum extrahit: curat fracturas artuũ cum vulnere, fistulásque & omnes abscessus sanat: atque omnẽ fluxionem sistit. Ceræ drach. c. terebinthinæ drach. cc. squamę rubri ęris, ęruginis rasæ, aristolochię rotundę, thuris, salis ammoniaci, guttę ammoniacæ, sing. drac. viij. aluminis vsti drac. vj. æris vsti drach. viij. myrrhæ drach. xij. chalbani tantundem: olei veteris heminã: aceti acris heminas ij. Cõficito. Etenim hoc medicamine Epigonus conclusus in carcere, curauit quendam ex valde potentibus, vnde confestim dimissus est. Ego verò prędictis etiam radicem dracunculi adiicio, quę vel per se, in orbiculos secta, assiccatáque & redacta in pollinem, si inspergatur, malignis vlceribus auxiliatur.

Emplastrũ ex Dictamno ad eadem faciens.

Emplastrũ ex dictamno ad multa vtile.

Olei veteris heminas ij. lithargyri drac. c. æruginis rasæ drac. viij. squamæ drach. vj. colophoniæ liquidę drac. L. mannæ drach. xij. ammoniaci thymiamatis drac. xxvj. æris combusti drach. viij. diphrygis drac. vj gentianę tantundẽ: aloës drac. viij. chalbani drach. xij. propolis drac. viij. ceræ drach. xxv. aristolochiæ drach. x. dictamni Cretici tantundem. Conficito accuratissimè.

Emplastrum ex vtraque aristolochia, cephalicũ enæmum, callosis vlceribus congruens, atque articulos solutos confirmans. Picis, ceræ, bituminis, terebinthinæ, sing. lib. j. mãnę, æruginis rasę, cerussæ, sing. selibrã: chalcanthi, aristolochię longæ, iridis Illyricæ, sing. vn. iij. malicorij, gallę immaturæ, ęris combusti, sing. vnc. ij. spinę vnc. iiij. aristolochiæ rot. drac. iij. aceti heminam. Ricinini, vel olei cõmunis tantundem. Cõficito. Porrò manna exiguã astringendi vim possidet. Vocãt enim sic quod à thure excutitur, nonnihil etiã illius corticis obtinens.

Mãna quid sit.

Emplastrum Azanitæ, malignis vlceribus, necnon ambustis conveniens.

Emplastrum Azanitæ.

Picis aridę vnciã: cerę, adipis suilli, seui taurini, œsypi, sing. vn. iij. resinæ piceæ vnc. v. Conficito.

Emplastrũ Haliei ex sinopide, nihil minus quàm priora vtile.

Cerę, lithargyri, vtriusque minam: mannæ, terebinthinæ, chalbani, sinopidis, sing. drac. viij. olei veteris heminas duas. Conficito.

Emplastrũ Machærionis.

Emplastrũ Machærionis à Critone descriptũ, phlegmonẽ arcens, mirèque cõducens vlceribus. Aristolochiæ rot. chalbani, opopanacis, æruginis, iridis Illyricę, ammoniaci thymiamatis, myrrhę, sing. vn. j. terebinthinę vn. vij. s. cerę vn. lx. s. olei omphacini vnc. vij. s. Conficito.

Emplastrum ex salicibus à Critone in multos vsus descriptum.

Misyos, chalcitidos, ęruginis, cerussę, gallę, aluminis scissi & rotundi, cretæ sutorię, sing. vn. vj. cerę, resinę pityinę, picis, bituminis, salicis foliorũ, sing. vn. ij. olei heminas ij. vn. iiij. chalcãti vn. vj. malicorij tãtundẽ: aceti sextarios sex. cõficito.

Emplastrũ venatorũ, ad quadrupedum ictus, morsúsque, & ad reliqua venenata. Argẽti spumæ minã: olei veteris, squamę æris rubrę, cerę, resinę phryctę, sing. lib. ammoniaci thymiamatis trientẽ: chalbani, minij sinopici, sing. vn. ij. Cõficito.

Viride Alcimionis, cõveniens fistulis, educens ossa, & strumas discutiens.

Viride Alcimionis.

Chalbani drac. xvj. æris vsti drach. viij. squamæ drac. xxiiij. cerę drach. L. seui caprilli, vel vitulini, drac. xxx. thuris, resinæ siccę, ammoniaci thymiamatis, terebinthinæ, nitri, aristolochiæ, sing. drac. xxv. bryonię drach. xij. orcheos drac. xij. iridis aridę drach. iiij. aloës Indicę drach. xij. sesseleos drac. viij. fellis taurini tantundem: aceti, olei, vtriusque heminam. Conficito.

Viride ad herpetas, & ad Chironia vlcera ab Andromacho scriptum.

Hordei combusti drac. x. ęruginis drac. xx. cerę drac. lxxx. cyprini heminã. Cęterũ hoc medi-

dicamen æruginem multam cõtinet. Porrò com bustum hordeum, vel si per se inspergatur, chiro nia vlcera iuuat.

Pastilli Aristarchi.

Pastilli Aristarchi πολύχρηστοι, hoc est, ad multos vsus. Nã præter alia vtiles sunt in principio phthisicis, lienosis, cœliacis, & dysentericis, trib. obolis in potu datis. Myrrhæ drach. vj. croci, crocomagmatis, sing. drach. iiij. citinorum, chalcanthi, aluminis scissilis, aloës, sing. drac. vj. excipiantur vino Falerno, fingantúrq; orbiculi, & assiccati in vmbra seruentur.

Polydæ Sphragis.

Malicorij drac. vj. myrrhæ drac. viij. aluminis scissilis drac. v. thuris drach. iiij. chalcãthi drach. iiij. fellis taurini drach. vj. Vino dulci excipiũtur.

Pastillus Threpti ad aures pure fluẽtes, carnis excrescentias, & narium vlcera.

Malicorij drach. x. gallæ omphacitidis drach. viij. aristolochiæ tantundẽ, aloës drach. iiij. myrrhæ drach. viij. fisi drach. ij. thuris drach. iiij. passo excipiuntur.

Pastillus διὰ τῶν χυλῶν ad nomas & scabiosos affectus.

Pastillus dia chylon.

Licij Indici, aloës Indicæ, myrrhæ, æris, aluminis scissi, citinorum, thuris, sing. drach. iij. succi myrti heminæ dimidium. Conficito.

Pastillus niger, quo vtor.

Malicorij drach. x. aristolochiæ, gallæ, singul. drac. viij. aluminis fissi, aloës, sing. drac. iiij. myrrhæ, chalcãthi, sing. drac. ij. thuris drac. iiij. Vino excipiũtur, & quũ res exigit, vino dulci diluũtur

Ad erysipelata.

Acaciæ drach. viij. misyos drac. iiij. opij. drac. ij. thuris drach. iiij. cũ aceto excipiuntur. Faciunt etiam ad herpetas.

Ad herpetas, Tiberij Cæsaris.

Diphrygis, meconij, aluminis fissi, acaciæ, sing. vnc. iij. aceto vel aqua diluens vtitor.

Aridum putrefaciens absq; morsu, ex descriptione Andromachi.

Putrefaciẽs absque morsu.

Sandarachæ, arsenici, sing. drach. ij. calcis viuæ drach. iiij. tritis vtitor.

Pastillus sanguinem comprimens.

Chalcitidis, misyos, mannæ, sing. drach. iiij. tritis vtitor. Ad ani vitia, alumine liquido nucis magnitudine cum mellis cyathis duobus cocto vtitor.

Aridum cephalicum ab Asclepiade scriptum, quod tollit squamas, ossa corrupta educit, & caua implet. Iridis Illyricæ, panacis, sing. drac. iiij. Aristolochiæ drach. ij. mannæ tantundem: cõtusis cribratisq; vtitor.

Aridum Asclepiadis, cicatricem inducens.

Calcis viuæ drach. vj. mannæ thuris, squamæ, sing. drach. iiij. redactis in pollinem vtitor.

Crustas inducens, Asclepiadis.

Chalcitidis crudæ, cadmiæ, sing. drach. iiij. ieiunus ex saliua excipito.

Medicamen Diatessaron.

Medicamẽ diatessaron.

Chalcitidis tostæ, misyos tosti, diphrygis, chalcanthi, sing. drach. iiij.

Ad nomas Asclepiadis pharmacum.

Sulfuris viui, auripigmẽti, squamæ, sing. drac. j. æris combusti quantũ color exigit. Arido & ex melle vtitor. Etenim putrida vlcera, quũ ambiẽtes partes depascunt, nomas propriè appellant. Qui affectus vehementissimis medicamẽtis indigent, vt sæpe in eis etiam cauteriis vtamur.

Nome quales vlcera sint, & qualia medicamenta postulet.

Apellis medicamentũ διὰ χάρτης, quod nomas nõ solùm sistit, sed incipientes prohibet. Chartæ combustæ, plumbi vsti, æris vsti & loti, arsenici, squamæ stomomatis, singulorum æquas portiones, sulfuris viui dimidium: tritis vtitor, vel cum melle, vel ex rhodino.

Medicamen ex charta combusta, nomas compescens.

Ad carbunculos.

Nitri rubei, arsenici, sandarachæ, chalcitidis, atramẽti sutorij, diphrygis, singulorũ parem mẽsuram aceto læuigãs, exiccansq; postea eis tritis vtitor. Etenim carbunculus vlcus est crustam cũ tõ cum valida phlegmone circunstantiũ particularum excitans: adeò vt febres vehemẽtes, & extrema pericula inferat. Quare ipsi crustæ validum medicamẽtum imponere expedit, & ex iis quæ ad nomas conducunt.

Carbunculus quid, & qualibus egeat medicamentis.

GALENI PERGAMENI

de compositione medicamentorũ secundum genera, lib. VI.

In præsenti cõmentario ad ea πολύχρηστα, hoc est multi vsus medicamenta, me cõuertere est animus, quæ tum ad alia multa singulariter faciunt, tum ad putrescentes particulas alter quidem affectas quàm illa vlcera, quæ difficulter curabilia appellantur. In putrescentibus siquidem ipsa putredo vagat, ob idq; tales dispositiones cõplures Medicorũ νομὰς, hoc est, depastiones appellant. In illis aũt, affectus secundũ vnum locũ est circũscriptus, absq; vlla putredine: ita vt phagedænæ vocetur, exedant quidem partes vicinas, non tamen putrefaciãt ipsas, nec febres inferãt, quæ cõsequi ad depascentes affectus cum putrilagine, consueuerunt. Hæc igitur quæ nunc scribentur omnia, mordacia sunt, si quis ipsis solis nõ cerato tẽperatis vtatur. At quæ cerato miscẽtur, purgare quidẽ vlcus sordidum, & carne replere possunt, atq; etiam duritiẽ quandã & tensionẽ discutere: nõ tamẽ difficilia curare. Quocirca tum plurimũ cerati miscemus medicamentis acribus, quũ vlcus purum & siccũ est: corpus autem curandũ, & molle, & ad sentiendũ promptum: paucissimum verò, si vlcus quidẽ ipsum sordibus, humiditatéq; redundet plurima, ægri autem corpus sit durum, & parum sensile.

Noma.

Phagedæna.

Cerati plurimum quando acribus medicamentis miscendum sit, & quando paucissimum.

Aniceros Critonis, quasi dicas insuperabile pharmacum.

Aniceros Critonis.

Extrahit, rumpit, purgat, glutinat, pus educit, duritias discunt, lassitudines lenit, fracturis cũ vulneribus auxiliatur, curat hominũ atq; ferarũ morsus, ad innumeráq; alia cõducit. Squamæ æris drach. lviij. pyrethri, staphisagriæ, cocci gnidij, sinapi seminis, cachryos, columbini stercoris, aristolochiæ tenuis, æruginis, cyperi, erucæ seminis, cumini, singulorũ drach. xvj. nitri, salis ammoniaci, singul. drach. xxxij. baccarũ lauri, mannæ, iridis, singul. drach. cxx. aceti acris sextarios sedecim, decocti caricarũ cyathos iiij. & semis. Tusa cribratáq; omnia simul cũ aceto sub æstu caniculæ læuiganrur. Vbi siccũ & viride euaserit, ficuũ decoctio adiicitur, & simul emollita tolluntur, & in olla æris rubri asseruãtur. Vtẽris

autem

autẽ vna ipsius medicamẽti parte aceto diluta, vsq; ad consistentiã sordium, permista sex resinę portionibus, cui nõnihil cerę sit temperatũ. Scribitur etiã impetigini agresti cõgruere. Sic enim vocant, quę à medicamentis imbecilliter siccantibus nihil iuuatur: irritatur autẽ à validis. Porrò caricarũ decoctum lenissimũ est, & maximè concoquit, simúlq; digerit. Acetũ verò efficaciã aliorum medicaminũ iuuat. In quo quidem quę macerantur sub sole æstiuo, tenuẽ substantiam acquirunt, eóq; altius virtus ipsorum penetrat.

Impetigo agrestis.
Caricarum decoctum.
Aceti facultas.

Serapionis emplastrum.

Emplastrũ Serapionis, cõtra omnia vulnera, punctus & parotidas maximè valens. Educit etiã pus, glutinat, seniliáq; & chironia persanat. Olei veteris heminas iij. argẽti spumę drach. cc. ammoniaci thymiamatis drach. clxviij. resinæ colophoniæ, pityinæ, singul. drach. lxviij. ceræ drach. clxviij. chalbani drac. xx. æruginis tantundem, myrrhæ drach. viij. Conficito.

Humidum Andromachi ad nomas.

Humidum medicamẽ Andromachi.

Cerę, resinę terebinthinæ, vtriusq; drach. viij. adipis taurini curati, drach. iiij. chalcitidis drac. ij. squamæ æris drach. iij. mannæ thuris drach. ij. gallæ immaturæ drach. iiij. olei myrtei heminas v. Arida aceto & melle excipiunt, dein liquida superfunduntur. Porrò quòd auxiliorũ quędam à ratione sola inveniantur, quędã ab experientia, *quæ ad id ratione nõ indiget, nõnulla vtriusq; opem desiderent, persæpe iam vobis est demonstratũ: sicvti & quòd ratione & experientia comperta, coniecturali via ad eorum quæ inquirunt inventionẽ perveniunt: quæ verò per rationem sperata sunt, confirmentur experientia. Cùm igitur omnia artium opera frequenti exercitio absoluantur, non satis profectò est generalia duntaxat ipsorũ addiscere, sed etiam in particularibus subinde exerceri oportet. Nam actionũ vsus exercitatióq;, ad perfectorũ possessionẽ est via.

Artium opera frequenti exercitio absoluuntur.

Aegyptia Andromachi.

Aegyptia Andromachi.

Argẽti spumæ drac. xliiij. ricini heminas vj. ceræ drach. cxliiij. ammoniaci thymiamatis drac. lxxij. terebinthinę drach. xxxvj. lanæ vstę drach. xviij. squamæ stomomatis, squamæ æris, aristolochiæ, thuris, singul. drach. viij. myrrhæ drach. iiij. opopanacis drach. ij. marinæ aquæ, ad conspergendam ceram, drach. L. Conficito. Etenim argenti spuma, quum medij temperamenti sit, quod pertinet ad calorẽ & frigus, paululum ad siccitatem inclinat. At cera, materiæ locum obtinet, non virtutis efficaciam adiuuat: tametsi vis quædam ei perexigua emolliendi insit. Iam terebinthina, q̃ cera, magis mollit, calfacit, & digerit. Porrò ammoniacũ inter emollientia principatum obtinet: in digerentibus mediũ est. Quare compositum ex oleo ricinino & gutta ammoniaca medicamẽtum, abvndè potest digerere, emollire, & nimirũ etiã siccare. Iam lana cõbusta, aristolochiáq; plurimũ digerũt, exiccántq;, thus autẽ digerit cõcoquitq;. Myrrha etiam nõ ignauiter calfacit & exiccat: sed vtrunque opopanax præstat multò absolutius. Cæterũ squama æris, stomomatisq;, pręterq̃ quòd validè siccant, vim etiam astringendi sortiuntur. Consentaneũ aũt est, Andromachum pro hemina vncias nouem mensurales accipere, ita vt sex heminæ vncias quinquaginta quatuor mensurales absoluant: quod idem est ac si dicas, mensurę Romanæ lib. iiij. s. Ego verò olei Romanã libram, quam per dissecta cornua metiunt, ponderaui quandoq;, discere cupiens quantũ grauitatis pondus contineret, inveniq; duodecim mensurales, decem vnciis ponderis æquales existere. Præscriptum igitur medicamẽ, cruentis vulneribus, vlceribusq; aliis nõ paucis bonum medicamẽtum redditur: sicvti & ad abscessus, & omnia quæ discuti postulant. Nec ignoratis, medicamentá quæ simul cum digerentibus etiam astringentia recipiunt, longè tutiora esse: quæ verò absq; adstringentibus digerũt, efficaciora quidem, non tñ perinde tuta. Sæpe siquidẽ fluxiones attrahunt, dum corpus quod curatur, plethoricũ est, aut prauis succis redvndat. Adeò itaq; digerit generosè prædictum pharmacum, vt etiã pus, si non admodum copiosum sit collectum, discutiat, absq; incisione cutis: emollirèq; callosa, & quomodocũq; indurata possit. Cõgruit etiam nudatis neruis, & si in parte quapiam absecti fuerint. Etenim præcisi nerui, tametsi periculo q̃d cõsortij lege oboriri solet, careant, tamen eas partes, in quas inseruntur, sensu destituũt: taleq; medicamen desiderant: nam quæ humectãt, facilè eos putrefaciũt.

Ammoniacum inter emollientia principatũ obtinet.

Hemina

Libram mensuralem olei, continere vnc. x. põderales, Gal. expertus est.

Digerentia quibus adstringentia sunt mista, esse longè tutiora, sed minus efficacia illis quæ tantũ digerunt

Humectantia, præcisos neruos facilè putrefaciunt.

Medicamen fuscũ Andromachi, Athene dictum, ad difficilia vlcera congruens.

Athene Andromachi.

Argenti spumæ drach. c. terebinthinæ drach. xxxvj. ceræ drach. xxv. minij sinopici drac. xxiij. ammoniaci thymiamatis drach. xxxvj. chalbani drach. xij. aloẽs drach. viij. diphrygis tantundem, æris combusti, mastiches, sing. drach. vj. aristolochiæ drach. v. propolis tantundem, mannæ drach. vj. squamæ æris tantundem. Lapidis asij drach. iij. trifolij seminis drach. ij. symphyti radicis drach. j. & obolos iiij. olei heminas iiij. Conficito.

Hellespontia Andromachi.

Hellespontia Andromachi, propulsans phlegmonem, strumas, panos, & parotidas curans: necnon pus maturans, abscessúsq; rumpens & glutinans. Argẽti spumæ drach. c. picis drach. L. ladani drac. xxv. æruginis rasæ drachmas viij. æris combusti tantundem, squamæ drach. ij. olei veteris drach. cc. Conficito.

Tyria Damocratis, vlceribus ac morsibus quadrupedũ congruens.

Tyria Damocratis.

Lithargyri lib. v. ceræ lib. ij. pityinæ pinguis lib. ij. æruginis, chalbani, æris combusti, squamæ, singulorum vnc. iiij. pinguis olei lib. xvj. curiosè conficito.

De emplastris digerentib. & attrahentib.

Attrahentium digerentiúq; discrimen.

Attrahentia medicamẽta nõnihil etiam discutiunt: & quę discutiunt, pariter etiam attrahunt. Verùm in digerentibus medicamentis, discussoria virtus: in trahentibus, attractrix præpollet.

Salsum Andromachi, digerens, extrahens, ad multáq; vtile.

Salsum Andromachi.

Salis cõmunis lib. iiij. squamę ęris vnc. iiij. magmatis lib. s mannæ lib. j. ceræ lib. xiiij. olei Cyprini lib. xvj. quibus acetum affunditur.

Aliud Ctesiphontis, partim discutiens, partim evocans, atq; detergens.

Aphonitri lib. mãnæ thuris tantundẽ, lixinæ stactæ lib. Sunt qui addant etiam libram aceti.

Aliud ex baccis lauri.

Medicamen ex baccis lauri.

Resinæ, nitri rufi, ceræ recentis, baccarum lauri, colophoniæ, seu vitulini, ammoniaci thymiamatis, sing. drach. lxx. Cyprij decimamsextã heminæ partem. Conficito.

Aliud attrahẽs & digerẽs, ad multa vtile.

Digerens Alexandri.

Argenti spumæ, cerussæ, chalbani, sing. librã: salis fossilis, æruginis rasæ, sing selibram: olei sextarios tres, atramenti sutorij vnc. ij. Conficito.

Aliud digerens meliceridas, Alexandri.

Salis Hispani, argenti spumæ, cerussæ, sing. libram. Ceræ, terebinthinæ, vtriusq; vnc. j. chalbani, vel opopanacis vn. ij. sinapios vnc. vj. olei veteris lib. iij. aceti sextarium. Confundito.

Aliud epispasticũ, discutiens strumas, parotidas, atq; omnes abscessus, conferensq; ad articulorum vitia. Salis fossilis lib. strigmenti purissimi lib. iiij. Chalbani drach. L. Conficito.

Aliud, quo vsus est ad eadẽ Andromachus.

Cerussæ, salis fossilis, sing drach. lxxx. chalcanthi drac. xij. olei veteris heminas ij. aceti heminas iiij. Aliud Asclepiadis ad eadem, quod valenter etiam mammarum abscessus digerit. Ceræ, terebinthinæ, nitri, olei veteris, singulorum libram, aquæ heminam. Nitrum in aqua solutũ igni admoueto, vaséq; cooperto, coquito, mouens ex intervallis. Cùm autẽ strepere adeò desierit, liquida infundito, mouens assiduè, donec non coinquinent. Postea in mortarium transfusa, rursus tundito: inde excipiens, vtitor.

Digerens Asclepiadis.

Aliud ad eadem.

Ceræ, terebinthinæ, singul. drach. c. nitri spumæ, olei veteris, mannæ thuris, sing. libram: lapidis asij floris selibram: chalbani, propolis, ammoniaci thymiamatis, sing. drach. xij. aquæ lixinæ quod sit satis. Conficito.

GALENI PERGAMENI de compositione medicamentorũ secundum genera, lib. VII.

Malagmata quæ dicantur.

MAlagmata siue emollientia vocant Medici, quæ partes præter naturam induratas emolliunt, calido omnia tẽperamento prædita: non tamen exiccantia, quemadmodum nec manifestò humectantia. Nam cùm exactè emollientia medium quendã ordinem inter humectantia siccantiáq; sortiantur, indurescentium substantiæ velvti fusionẽ quandã moliuntur. Vbi verò fusa durities fuerit, digerentiũ medicamentorum vsus succedit. Porrò leoninus adeps valentissimè tum calfacit, tum digerit. Proximum locum habet pardi adeps, vt qui modicè emolliat. Vim minorem in calfaciendo ac digerendo habet anserinus: habet tamen aliquatenus maiorẽ in molliendo. Pari spacio ab hoc recedit gallinaceus. Suillus adeps, mollissimus, humidissimus, atq; aliorũ imbecillimus est: quare teneris corporibus convenit. Capranus & boum adeps quãtò suillo est validior, tantò magis corporibus & natura durioribus, & inter duriora scirrhosioribus congruit. Taurinus hircinúsque adeps validioribus tum corporibus, tum affectibus auxiliatur. Est autem commune tum phlegmone, tum scirrho particulis laborãtibus, renitẽ prementibus digitis: distinguunt tamen affectus ij sensu doloris & indolentia. Igitur magna phlegmone cataplasmatis & humidis quibusdã medicamentis sanatur: parua, cui scirrhosa duritiẽs permista fuerit, tum cataplasmatis, tũ medicamentis cerati modo cõfectus: liquidisq; emplastris atq; emollientibus.

Digerentibus quãdo vtendũ.

Adipis differentia.

Phlegmone quibus medicamẽtis indigeat.

Medicamen Parygron Heræ, quod medetur particulis exigua phlegmone afflictis, non multo post cõfectionem tempore. Si verò duritiem absq; dolore pars affecta contraxerit, aut si phlegmonode affectu sit libera, paulò etiam recenti vetustius vtile fuerit. Eius itaque compositio est talis; Adipis suilli recentis curati vnc. xliiij. ceræ vnc. xxiiij. cerussæ vnc. vj. argenti spumæ tantundem. Conficito. At duritiem in scirrhum abeuntem, valentiora præsidia persanant: cuiusmodi sunt, tum medullarum genus, tum bdellium vtrunq;, Arabicum nempe, & Scythicum: necnõ styraces, ex quibus eligendus est pallidus: nam niger deterior est. Iam ammoniacũ thymiama, inter ea quæ emolliunt durities annumeratur, præcipue quod pingue est & recens. Medullarũ optima est vitulina. Ex resinis aptissima est, Chia vocata, & larix. Post has pinea. Inde abietina. Strobilina verò vehemẽter est acris. Pityina, quã propriè physema vocant, pinguitudinis expers, exiccat admodum. Has igitur fugere, Chia verò & abietina vti oportet, non ipsis per se, sed cum cera, & aliquo aliorum, q̃ cõducere affectui videãtur. Brutia pix & ipsa eãdem obtinet vim, nõnihil pinguis & tenax. Pix alia nõ est miscẽda, sicvti nec bitumẽ, vtpote iusto sicciora. Exiccantia quippe, mollientibus sunt cõtraria. Quoniã vero & piceã, & phryctẽn resinã, & colophoniã appellare cõsueuerũt, sciendũ est & aliã colophoniam quandam haberi, Chiæ mastichæ similem, quæ nonnihil molliens sortitur, quemadmodũ ipsa mastiche & thus. Ad hęc Aegyptia mastiche nõnihil emollit. Thus etiam quandam molliendi vim obtinet: verùm hoc quidem coctum ex vsu est, velvti & fœnigræci semen: hoc etenim probè coctum emollit, ac magis adhuc, si adipi temperetur. Quæ citra coctionẽ liquari, diluiq;, ob consistentiæ siccitatẽ, nõ possunt, oleoso aliquo indigent, cuiusmodi sunt, tum oleũ ipsum, cui nihil astringẽs inest: tum balneorũ strigmenta, & quod vocatur Susinũ, & hoc multò magis Comagenũ. Huius generis est butyrũ, altheæq; & fœnigræci decoctũ. Porrò inter ea quæ sic emolliũt, & ea quę validissimè (cuiusmodi existũt styrax, & bdelliũ) ammoniacũ thymiama idem potest quod propolis. Cæterùm Scythicũ bdellium Arabico est multò ad emolliendũ pręstantius. Chalbanũ & opopanax, præterq̃ quòd digerũt, etiã aliquid molliens sortiuntur. Opopanax tamen digerendo, chalbanũ molliendo, coquendóq; præcellit. Ex his igitur quæ produximus, valida validis, imbecilla imbecillis sunt adhibenda affectibus. At vbi post primã pharmaci impositionẽ, denuò ipsum applicas, oleo pingui partẽ affectam fouere convenit. Ex iis autẽ quæ ἐχέκολλα (quòd tenacius hæreant) vocantur, nullum auferẽdum est prius, q̃ sua sponte abscedãt: * sed vt adhæreant semper sinenda sunt, etiamsi ægrotans lauetur. Vitanda autem omnino sunt medi-

Parygron Heræ.

Styracis differentia.

Medullarũ optima est vitulina.

Resinarum differentia.

Colophonia duplex.

Mastiche.

Thus.

Fœnigræci semen.

Bdellium.

Ammoniacum thymiama.

Chalbanum.

Opopanax.

Tenacia medicamenta nõ esse amouenda prius, quàm sua sponte excidãt.

medicamentoſarũ aquarum lauacra : præſertim quæ chalcanthum, alumen, & ſulfur referunt. Cùm igitur malacticorum ſint varij gradus, & differẽtiæ, certè malacticis primi ordinis ad exiguas durities, atq; in mollibus vtemur corporibus : vt ſecundi, ad fortiores tum affectus, tum corporum habitus : ac ſimiliter tum tertij, tum quarti, nimirum pro illorum ratione.

Malactica primi ordinis.

Malactica primi ordinis.

Butyrum, vel reſina colophonia, & cera candida non vetuſta, ſingula pondere æqualia, inuicem liquata, primi ordinis malactica ſunt. Liquidum ſimiliter medicamen, quod Parygron vocant, primi ordinis eſt. Emollientiũ imbecillimũ eſt cera cum butyro ſoluta, aut ex ſuſino, aut comageno. Athis imbecillius cerelæon dictum. Iam ex ouis cerata facta, exiguam quandam relaxandi vim poſsidẽt. Valentiora his, verùm imbecilla adhuc & ipſa, cerata ex œſypo, reſina, & cera pari pondere liquefactis.

Malactica ſecundi ordinis.

Malactica ſecundi ordinis.

Emplaſtrũ quod ad Mnaſæũ refertur, rectiſsimè ſecundo malacticorũ ordini aſcripſeris: nimirum conſtans ex oleo veteri, argenti ſpuma, & ſuillo adipe. Cæterùm ſi omnia illa fuerint recentia, imbecillimũ pharmacum fiet. Validius autem, oleo quidem exiſtente veteri : adipe autem recente. At validius adhuc, ex vetuſtis ambobus conſtiterit. Quocirca ſecundum vetuſtatem quidem olei & adipis, pondus autẽ ſingulorũ quæ induntur, varias differẽtias ipſum medicamentum ſuſcipiet. Copioſa ſiquidem argenti ſpuma iniecta, medicamen poteſtate mollius euadet: pauciore, validius: ac magis emolliet, ſi plus adipis immittamus: digeret fortius, ſi augeamus oleũ.

Amythaonis malagma ab Aſclepiade ſcriptum.

Amythaonis malagma.

Ammoniaci thymiamatis vnc. xxxvj. ceræ tãtundem : terebinthinæ vnc. viij. bdellij tantundem: chalbani, thuris, myrrhæ, ſing. vnc. iiij. Cyprini heminas iiij. Conficito. Diſcutit omnẽ duritiem. Valet contra præcordiorũ tenſiones, impeditóſq; articulorum motus.

Malagma Dioſcoridis, ad eadem.

Malagma Dioſcoridis.

Ceræ minã vnam : reſinæ phryctæ, chalbani, iridis Illyricæ, ſing. minæ dimidium: irini fæculę quod ſatis eſt. Vini quantũ volueris. Conficito.

Malagma Lucij omnẽ duritiem digerens, articulóſq; impeditos relaxans.

Malagma Lucij.

Bdellij, ſeu vitulini, ammoniaci thymiamatis, iridis Illyricæ, ſing. drach. xvj. opopanacis, chalbani, cachryos, ſtyracis, thuris, ſing. drach. viij. piperis grana clx. irinæ fæculæ quod ſit ſatis: ceræ, reſinæ terebinthinę, ſing. ſelibram. Vini quod ſatis eſſe videatur. Conficito. Eſt enim extremi emollientium ordinis, vt quo nullum dureſcentia magis emollire comperias.

Malagma Neapolita.

Malagma Neapolitę ab Aſclepiade ſcriptũ, cõtra omnes durities : q̊d etiã pleuriticis auxiliat. Vini paſsitę ſextarios ſex: ceræ lib. vj ammoniaci thymiamatis, phryctæ, vtriuſq; vnc. iij. terebinthinæ, thuris, myrrhæ, aloẽs, aphronitri, lapidis Aſij floris, gentianæ radicis ſucci, ſing. vnc. vj. ſagapeni, ſulfuris viui, propolis, ſing. vnc. iiij. panacis rad. ſampſychi, piperis albi, ſing. vnc. iij. Conficito, & vtitor.

Malagma Andromachi.

Malagma Andromachi.

Picis lib. iij. ceræ lib. ij. reſinæ libram: chalbani vnc. ij. ammoniaci thymiamatis tantundẽ: mannæ vnc. iiij. aceti ſextarios iij.

Malagma Andromachi ex meliloto.

Emplaſtrum ex meliloto.

Nardi Gallicæ drach. x. cyperi, cardamomi, ireos Illyricæ, myrrhæ, ſing. drac. viij. croci drac. iiij. meliloti drach. xxv. ammoniaci thymiamatis drach. viij. terebinthinæ drach. l. ceræ recentis drach. c. cyprini heminæ dimidiũ: aceti quod ſit ſatis. Conficito.

Malagma ex baccis lauri, Andromachi.

Malagma ex baccis lauri.

Ceræ, picis brutiæ, baccarũ lauri, nitri, reſinæ phryctæ, ſing. drach. lxxv. chalbani, ammoniaci thymiamatis, cachryos, ameos, ſing. drac. xij. piperis albi drach. xvj. cyprini hem. vj. Conficito.

Ad iſchiadicos generoſum.

Iſchiadicis cataplaſma.

Rutæ agreſtis ſeminis, ſilphij, baccarũ lauri, aphronitri, abrotoni, colocynthidis, cardamomi, ameos, ſing. drach. iiij. Rutæ viridis, picis, terebinthinæ, ammoniaci thym. ceræ, ſeui, ſing. minæ partem octauã: chalbani drach. vj. opopanacis drach. iiij. ſulfuris viui tantundẽ. Conficito.

Ad lienoſos.

Lienoſis optimum cataplaſma.

Ceræ minam: ammoniaci thymiamatis minę dimidiũ: aluminis liquidi drach. l. ſtrigmenti heminam. Capparis rad. calaminthæ rad. myrobalani fæcis, quod magma vocãt, ſing. drach. l. aceto aridis, oleo adiecto liquidis, vtitor.

Malagma ad hepaticos.

Hepaticis conueniens malagma.

Ammoniaci thymiamatis, bdellij, ſing. drach. cxlvij. croci, myrrhæ, ſing. drach. xij. ceræ drach. cxliiij. aceti quartam partẽ heminæ : cyprini heminam. Conficito.

Malagma ad rheumatiſmum ſtomachi & inteſtinorum.

Rheumatiſmis ventriculi et inteſtinorum, malagma.

Oenanthæ vnciam: omphacij vnc. iiij. phœnicobalani carnis vnc. ij. acaciæ, roſarũ, aloes, ſingul. vnciam : gallæ, aluminis, picis, ſing. vnc. iiij. ceræ vnc. iij. Vinum aridis affunditur.

Ad hydropicos & flatuoſos.

Hydropicis conueniens malagma.

Picis liquidæ, ceræ, vtriuſq; librã : nitri, ſulfuris viui, aluminis ſiſsi, ſing. vnc. vj Permiſceto.

Malagma Antipatri ad colicos.

Colicis malagma Antipatri.

Silphij drach. ij. elelispaci, caſiæ, melanthij, ſtaphidis agriæ, chalbani, ſtruthij, ſulfuris viui, ſing. drach. iiij. panacis, propolis, pyrethri, ammoniaci thymiamatis, nitri, ſing. drach. vj. Aſij floris drach. xxv. ceræ drach. cl. reſinæ tantundẽ; olei heminam. Conficito.

Anodynon Nicoſtrati ad podagram.

Anodynon ad podagram.

Ceræ libram : ammoniaci thymiamatis vnc. iij. opopanacis vnc. iiij. s. meconij vnc. ij. cyprinum ad contuſionem eorum adlubetur.

Aureum malagma ad arthriticos.

Arthriticis aureũ malagma.

Reſinæ ſtrobilinæ lib. ij. chalbani drach. xij. axungiæ porcinæ tantundem : ceræ drach. xxiij. baccarum lauri drach. xij. Incoquito vt decet.

Aliud ad laterum dolores.

Pleuritidi conueniens malagma.

Cyperi, cardamomi, mannæ, ammoniaci thymiamatis, terebinthinæ, ceræ, irini, ſing. libram. Miſceto. Porrò phlegmones, ſcirrhiq;, eadẽ quodammodo generatio & curatio eſt. Naſcitur enim ex confluxu humorum vterq; affectus: curatur iiſdem vacuatis: quanquã euacuationis mo-

Inflãmationis curatio.

dus vtrobiq; idem non est. Quippe inflammatis quidẽ particulis tum repulsoria medicamentorum qualitas, morbi initio, tum discussoria, semper ex vsu est.

Scirrhi curatio

Scirrhus autẽ sola discussoria, sine repellente. Itaq; summè indurata scirrho, prorsus insanabilia sunt.

Scirrhi incurabiles, ab iis qui possunt curationem suscipere, quomodo discernantur.

Dignosces autem ipsa hinc, quòd nullus sensus partibus affectis supersit. At in quibus sensus quidẽ est, sed obscurus, hæc curantur pharmacis digerentibus incrassatum humorẽ: non tamen validè, ac vniuersim hoc agentibus: quod epispastica solent.

Phlegmona quando in scirrhũ degenerent

Quocirca minimè sanè oportet mirari, si partes inflammatę scirrhum interdum contrahant, dum videlicet humor quidẽ influens est simul crassus & viscidus: curatio autẽ medicamentis valde exiccantibus administratur. Nam quemadmodũ in externis rebus, permulta corpora quæ ignẽ contingunt, ab ipso torrentur, atq; rursus ab aqua emolliuntur: ita in particulis inflãmatis, ex humore ipso, à calfacientibus & exiccantibus acerrimè deficcato, relinquitur quippiã crassum & viscidum, nimirum omni tenui discusso.

Pori quomodo generentur.
Calculi vt gignantur in renibus.

Atq; hac sanè ratione in morbis articularibus pori gignuntur: nec secus per nephritidas calculi. At si fluxio, quę phlegmonẽ gignit, tenui substantia sit, curatióq; eius per siccantia & calfacientia pharmaca administretur, nihil scirrhosum relinquitur:

Refrigerantia quãdo scirrhos producant.

imò refrigerãtia vehementer, astringentiaq;, scirrhos procreare tunc solent. Vnde multis per erysipelata vehementer refrigeratis, occallescere solent humores.

Inflammationibus quæ medicamenta cõuenire videãtur.

Igitur optimus vsus in dolentibus inflammationibus est, qui medicamentis abvndè humidis simul & modicè calfacientibus administratur. Alter pauló crassioribus & siccantioribus constat. Tertius relaxantib. nominatis, quæ nõnulli inter malagmata collocant. Sunt autem inter ea, maximè emollientia quidem, quæ cõsistentiam cerati referũt, cùm ex butyro, cera, adipibus, oleóq; relaxante conflantur. Temperatur ipsis œsypi, resinæ, & picis, modicũ: sicvti & thus & chalbanum, & nonnihil ireos Illyricæ.

De acopis, siue labores lenientibus.

Acopa medicamina qualia nã esse debeant

Acopa medicamenta omnia, liquidæ cõsistentiæ necessariò esse debent. Inter quæ sanè oleum per se, eos labores qui summam cutem infestãt, persanat: altius autem ingruentes, vehementioréisq;, alicui relaxanti, & mediocriter calfacienti cõmixtũ: vt chalbano, resinæ terebinthinæ, colophoniæq; phryctæ appellatę.

Resinarũ differentia.

Quibus calidiores sunt abietina, & strobilina. Terebinthinã veró larix nõnihil calore superat. Cæterũ id genus omnia relaxantibus oleis miscentur, quale est Sabinum, iniecta interdum & cera. Iam verò ἄκοπον vnguen est, vbi dolor altius infestat, medicamẽ ex semine abietis, chamæmeli, anethi, & floris populi: pręterea susinum, gleucinum, & comagenum,

Adipis differentia.

& quæ tum ex medulla, tum adipe componuntur: suillo quidem, moderatissimè relaxãte: gallinaceo autẽ, his vehementiua: & hoc adhuc magis anserino. At adeps leoninus, & pardi, validior est, vt iam vehemẽter calfaciat, eóq; discutiat insigniter. In medio horũ, bubuliq; & caprilli, consistit vulpiũ atq; hyænæ adeps.

Dura corpora valentiora medicamenta postulant, quàm quæ molli carne sunt prædita.

Meminisse autẽ oportet, dura corpora requirere valentiora pharmaca: mollia verò & humida, minimè talia medicamenta perferre posse. Nec ignoratur quæ dicuntur myraeopa medicamenta, ex acoporum eum vnguentis temperatura fieri, nihilo cæteris præstantiora, nisi odoris fragrantia.

Acopon Themisonis ab Asclepiade scriptũ.

Sampsuchi, rorismarini foliorum, fœnigræci, sing. sextariũ vnũ: cardamomi, brathyoa, sing. sextarij dimidium: vini dulcis sextarios tres: olei venefrani trepõdo: ceræ lib. ij. Cõficito vt decet. *Acopon Themisonis.*

Acopon ex melle.

Mellis, irini, rosacei, cyprini, gleucini, ceræ, terebinthinæ, sing. vnc. iij. Conficito. *Acopõ ex melle.*

Acopon Aphrodæ Ἀφρώδης, hoc est, fœtidum appellatum.

Ceræ, terebinthinæ, sing. drach. viij. chalbani drach. vj. olei veteris heminas duas: medullæ ceruinæ drach. viij. Conficito. *Acopon Aphrodæ, fœtidum.*

Aliud ad omnem neruorum dolorem.

Resinæ terebinthinæ drach. lvj. ceræ drach. xxviij. ammoniaci thymiamatis drac. xxxij. chalbani tantundem: medullæ ceruinæ drach. xxiiij. olei veteris heminas duas. Conficito. *Acopon ad omnem neruorum dolorem.*

Aliud διὰ τοῦ καστορίου, hoc est, ex castorio: quod solutis, & omni diuturno malo auxiliatũ.

Oesypi vnc. iij. medullæ ceruinæ vncias iiij. terebinthinæ vncias iij. ammoniaci thymiamatis, chalbani, castorij, piperis albi, euphorbij, adarces, nitri spumę, opopanacis, sing. vnc. ij. olei styracia vnc. j. olei irini vnc. ij. olei veteris heminã vnam: ceræ selibram. Conficito. *Acopon ex castorio.*

Vnguentũ dolores articulorũ discutiens.

Thuris, piperis albi, sing. drach. x. aphronitri drach. viij. myrrhæ drach. iiij. ammoniaci thymiamatis drach. vj. aceti quod sit satis: oli Cyprini heminam vnam. *Acopon ad articulares dolores.*

Medicamen ex populo.

Populi nigræ surculorum minam: cucumeris agrestis rad. lib. iiij. casiæ fistulæ lib. ij. vnguenti crocini lib. ij. croci vnc. iij. vini odorati sextarios xij. olei Sabini sextarios x. sampsuchi, ceræ, sing. lib. iiij. Surculoa populi diligenter cõtusos in vase duplici vnguentario cõtineto: quibus sampsuchum, cucumerisq; radices cõcisas adiicito. His vinum superfundito. Omnia diebus nouem macerari finito. Sequenti die oleum adiiciatur, & rursus accuratè tunsa, igne non acri incoquito. Postea liquori expresso ceram subactam, & medullam læuem factam indito. Igni imposita coquito. Vbi liquata fuerint, ab igne tollens, crocinum adiungito, mouetóq; continuè. Crocinum verò læue factum, terrestris testudinis sanguine excipito, vt olei veteris crassitudinẽ habeat. Liquata croco iniecta rursus tũdito, atq; exceptia vtitor. Arthritide & ischiade liberat. *Medicamen ex populo ad articulares dolores.*

Aliud Flauij Clementis, cuius vsu nouimus homines toto distortos corpore, conualuisse à podagra, chiragráq;. Olei Sabini lib. xij. cucumeris agrestis rad. lib. xij. ceræ, terebinthinę, medullæ ceruinæ, chalbani, sing. lib. j. Oleũ diuidimus, & seorsum in eo ranas, seorsum item radices incoquimus. Dein liquore percolato, ad pharmaci confectionem vtimur. *Podagricũ medicamẽ Flauij.*

Acopon viride Haliei.

Ceræ, terebinthinæ, olei veteris, sing. selibrã: aphronitri vnc. iiij. chalbani, ęruginis rasæ, sing. vnc. *Acopon Haliei*

vnc.iij. opopanacis vnc. vj. ammoniaci thymiamatis, mannæ, sing. vnc.iij. aceti, melini, cyprini, irini, sing. vnc.ij. seui caprilli vnciam. Conficito.

Casti Acopon, ad diuturnos affectus & convulsiones.

Acopon Casti.

Pysselęi, Syriaci vnguenti, vtriusq; sextarium: ireos Illyricæ parem modum: terebinthinæ lib. axungiæ tantundē. Rasuræ naualis vnciam. Incoquito, ruta viridi mouens.

Gleucini confectio Andromachi.

Gleucini confectio.

Myrrhæ, nardi Indicæ, cuiusq; lib. ij. costi lib. iij. styracis libram: bdellij, sampsuchi, xylobalsami, iunci odorati, cardamomi, spathæ, ireos Illyricæ, misyos, asari, sing. lib. ij. meliloti, nardi Gallicæ, sing. libram: aspalathi, calami, sing. selibrā: aristolochiæ longæ tantundem: rorismariui seminis sextarios duos: thuris, casiæ, sing. lib. iij. fœnigręci sextarios duos: sphagni, amomi, sing. lib. ij. corticis thuris libram: rosarū siccarū lib. ij. carpobalsami tantundem: croci vnc. iij. baccarū lauri libram: piperis albi tantundem: opobalsami vascula tria: malabathri foliorum lib. ij. nucleos pineos virides duos: rutæ viridis vnc. ij. salis ammoniaci, nitri, cuiusq; vnc. iiij. vini veteris sextarios duos: musti boni vascula duo. s. olei veteris lib. v. præparato diebus quinquaginta. Ad dolorem lassitudinémq; tollendam, medicamē est longè accommodatissimum.

Acopon Heræ.

Acopon Heræ, ad diuturnos dolores coxendicis, articulos impeditos, & paralysin, admodum efficax. Olei veteris, irini, laurini, pyracini, ceræ, sing. lib. vj. terebinthinæ, piperis, euphorbij, sing. vncias ij. ammoniaci thymiamatis vnc. iij. castorij, opopanacis, chalbani, medullæ ceruinæ, sing. vnc. ij. Liquabilia liquata siccis affundito, & vnitis vtitor.

GALENI PERGAMENI

de compositione medicamentorū secundum loca, lib. I.

Curationē quæ indicent.

Vòd non modò affectus ipsi, sed etiam ægri temperies, naturáq; partis affectæ, ipsam curationem commonstrent, alibi à nobis est demonstratum. In hisce aūt commentariis, de compositione pharmacorū ad singulas corporis partes cōgruente, disserere est animus: ad quod iam negocium accingimur, à vitiis capillorum exorsi. Porrò generatio pilorum, eadem est quæ plantarum. Nam quemadmodū ex istis quædam arte & arbitrio agricolæ, quædam iuxta naturales causas proueniunt: eodem modo & in animaliū corporibus, aruo quidem alicui triticum, aut hordeū, aut aliud quoddam cerealium seminū in se insita habenti, caput assimilatur: aliis verò herbis quæ in aridioribus crescūt regionibus, reliqui totius corporis pili similem generationem sortiuntur. Siquidem non secundum primam rationem, sed per accidens quoddam natura ipsos consueuit gignere. Igitur affectus pilorum sunt, tum deperditio omnimoda: tum coloris mutatio, qualis in vitiligine alba, quā leucen vocāt, fieri cōsueuit. In id genus autē affectibus, sicvti in aliis omnibus, summè curandum est, vt quæ præsidia adhibebimus, aut iuuent, aut certè non noceant. At qui vsus pharmacorum amethodos, non modò non prodest, sed etiam obest frequenter.

Pilorum generatio eadem est quæ plantarū.

Pilorū affectus.

Medicamenta sint semper talia, vt si non prosint, non lædant.

De alopecia, caluitie, & ophiasi.

Quemadmodū ex plantis ipsis, nōnullę quidem ob humorum inopiam resiccatæ extabescunt: nonnullæ autem, quòd humoribus à sua natura alienis imbuantur: eodem etiā modo capilli, aut propter penuriam humorum à quibus consueuerunt nutriri, aut propter prauitatē, corrumpi assolent. Ac propter inopiam quidem, caluities accidit: propter vitium autē succorū, alopecia, & ophiasis. Etenim læsa capitis pars, serpenti similis in ophiasi apparet. Alopecias autē, ob id ita appellari ferūt, quòd vulpibus frequenter accidant. Iam verò quales tandem sint ipsi corrupti humores, ex colore cutis in capite facilè licebit tibi discernere. Aliis nanq; albidior apparet, aliis nigrior, atq; pallidior aliis. Quare in istis primū totius corporis purgationem molieris, aut pharmaco pituitā ducente exhibito, aut quod bilem pallidam, aut nigram eliciat: coniectura redvndātis humoris, ex colore cutis inita. Ego verò hiera exhibita semper ipsos purgaui: aliquādo nigro veratro adiecto, vbi melancholicum succum vacuare erat animus: aliquando scāmonio, si amara bilis purganda esset. Vbi verò pituitosiorem exvperare humorē conieci, nihil admiscui. Tales siquidem, præsertim ex capite, hiera ex colocynthide purgare humores consueuit: simúlq; cum iis alios quosdā, etiāsi scammoniū, aut veratrū nigrum, aut epithymū, non addatur. Catapotia etiam ex aloē, quę tum scammoniū, tum colocynthidem admixtam habent, cōmodius ita affectos purgare solent. Post totius autem corporis purgationē, apophlegmatismis pituitam è capite detrahere præstat, ac dein localibus vti auxiliis. Cæterùm incipiētes ophiases & alopecias, per astringentia & refrigerantia præsidia cohibere cōvenit: adultæ autē, digerentibus discutiendæ sunt. Ego verò quendā adolescentē in principio affectionis curaui sola purgatione ex hiera diacolocynthidos. Prius tamē catapotia ex aloē vndecim ei exhibueram, cicerū magnitudine. Habent autē catapotia hæc, colocynthidis partem vnam: aloës & scammonij, vtriusq; partes duas: quibus partem vnam succi absinthij addo. Antea verò etiam mastichem Chiam, & bdelliū immiscebā. Porrò pharmacū extrinsecus adhibendū, si præter hoc quòd vitiatos humores discutiat, etiam idoneū sit ad probum sanguinem attrahēdum, velvti est thapsia, censendum sanè est optimū medicamen. At verò cùm thapsia longè calidior sit, quàm affectus postulet, meritò eius per se vsum vitamus. Exvlcerationes quippe excitare consueuit, ac omnino quosdam inflammatos tumores. Quamobrem quædā quæ illius vehementiā mingent, necessariò admiscemus: id quod ceratum ex oleo aliquo tenuium partium (cuiusmodi Sabinum est) præstare cōmodè poterit. Vsus quādoq; sum etiam sola thapsia, sed vehemēti illius facultate, larga aquæ affusione exoluta. Porrò ex pharmacis prædicto affectui congruētibus, vehementer quidem calfacit euphorbiū: sufficiēter aūt laurinū,

Capilli à quibus causis corrumpi soleant.

Caluities.

Alopecia.

Ophiasis.

Color cutis qualitatem humorum subtus putrescentium indicat.

Pilorum corruptorum curatio.

Hiera ex colocynthide.

Catapotiorum ex aloë compositio.

Thapsia facultas.

Euphorbium.

Laurinum.

fiue oleum, fiue vnguen. Licet igitur ipfis per fe vti, euphorbio quidem, oleo intrito, ac læuigato: laurino verò folo, citra alterius admiftionem illito. Si tamen nimis fluidum appareat, parum ceræ ipfi addatur. Cùm verò multò calidius fit recēs euphorbium, fi quidem bimo, aut trimo ipfo vtaris, ad libram vnam Romanā olei, euphorbij vnciam vnam inucies: recenti autem euphorbio, ficvti & thapfia, & omnibus fortibus pharmacis, parcius vtendum eft.

Peccata infra modum nō adferūt detrimentum.

Peccatū fiquidem infra modum, nullum detrimentum adfert: fupra verò, aliquando exafperat, exvlceràtq; cutem, atq; inflammationē excitat.

Vetufta pharmaca fuas facultates amittere.

Similiter etiā fugienda funt omnia valde vetufta pharmaca: quandoquidem vel metallica ipfa, vbi nimis antiqua funt, fuas facultates amittūt.

Vigor medicamentorum ex quib. notis expendi queat.

Vniufcuiufq; autem medicamenti vigorem, iis qui fæpe ea confpexerunt, licet cognofcere, tum ex odore, tum ex guftu, atque adeò interdū ex colore confiftentiaq;.

Alopeciis congruentia medicamēta fimplicia.

Eft itaq; inter ea quæ alopeciis conferunt, calidifsimum medicamen euphorbium: eo autem minus calidum eft thapfia: poft hanc, finapi nafturtiúmq;.

Limnitis.
Adarcium.

Iuxta alium autē modum limnitis (quæ adarciū & adarce vocatur) nulli horum fecundum eft. Poft hæc fuccedunt fulfur, & nitri fpuma, ipfúmq; nitrum molle, vftum, & quod Berenicariū vocatur: quemadmodum & aphrolitron albū, leue, atq; laxū. Deinde veratrum vtrunq;, & erucæ femen, & laurinū vnguentum, aut oleum: ad hæc alcyoniū vtrunque, vftum, & non vftum: calamiq; tum radices, tum cortex, ambo vfta. Quin & pix liquida, & cedrinum, quod cedriam vocant, & muriū ftercus, vrfæq; adeps. Hyænæ etiam, leonis, pardalis, anferifq; adipes congruunt: & quicunq; tenuium partiū fubftantiam fortiuntur. Amygdalæ etiam amaræ totæ vftæ, cōmodę funt: & thus aceto acerrimo maceratum. His itaq; omnibus pharmacis licet vtaris, fortibus quidem, ceratū liquidum temperans: debilibus verò, laurinum oleum immifcens. Rurfus inveteratas quidem, ac difficulter curabiles, cum fortibus perfanare conaberis: incipientes autem & paruas, cum imbecillis.

Ad Alopecias compofita.

Alopeciis inveteratis optimū medicamen.

Euphorbij, thapfiæ, laurini, fing. drach. ij. fulfuris viui, veratri, vtriufq; drach. j. ceræ drach. vj. Mifceto, vtitórq; hoc, ceu fortifsimo pharmaco, ad inveteratas, ægréque curabiles alopecias. Si thapfia non adfit, pro ipfa licet tantundem adiicere feminis nafturtij, aut erucæ, aut ipfiufmet nafturtij. At loco laurini, picē liquidam pones. Admifcui etiam aliquando mel, nec deterius euafit pharmacum. Porrò quæ ex adipibus, ac modica item thapfia conftant, fimiliter profunt, præfertim fi euphorbium & adarcium addatur. Sit autem adipis leonini, pardalij, & hyænæ, cuiufque pars vna, quibus mifcere anferinum atq; vrfinum poteris: ita vt ad duodecim adipum vncias, thapfiæ aut ephorbij vnciam vnam iniicias: quanquam ambo etiam potes adiicere, fi efficere fortius pharmacum velis.

Leuioribus medicamentis effe in primis vtendū, quādo alopecias medemur.

Aufpicari autem femper à leuioribus cōvenit, & refpectu effectus, quem pharmacum primò admotum produxerit, fic facultatem eius aut lenire, aut augere. In alopecia igitur, primū quidem capillos nouacula tollere expedit: dein affectam cutem per linteolum nec afperum, nec molle nimis, confricare: ac videre ad quantum ruborem per huiufmodi motionem pervenit.

Alopeciæ facilis curabilis argumentum.

Magnā nanq; fpem fucceffuræ curationis tibi iniicies, fi per modicas defrictiones rubefiat: quæ moderatæ affectionis fignificatio exiftit. Si verò per multas frictiones tandem fuccedat rubor, grauiorem tum affectionem, tum curationem indicat: præfertim fi quædam cuniculæ, etiam fi multùm confrices, non rubefcant. Præ omnibus autem cauendum eft, ne in fortium pharmacorum admotione, cutis vltra quàm par fit, concalefcat: id quod tum ex colore ipfius, tum tactu deprehendes. Colore nanque flauior apparebit, & digitorum contactu fatis calidam agnofces. Quare tunc ad molliora tranfeundū: aut eodem vtendum quidem, fed cerati, aut adipis, aut liquoris cuiufpiā oleofi, vi ipfius exoluta. Vtendum eft & olei calidi dulcis irrigatione, & cataplafmate ex pane, fomentifq; & fcarificationibus: necnon cucurbitis, & cerati inunctionibus.

Alopeciæ rebellis curatio.

Cæterùm perfeuerante affectione, vtendum eft afsidua rafura, & rubificatione ex finapi, præfcriptifq; frictionibus: fequentibus autem diebus, illita pice, aut oleo cedrino, & poft frictionem, fcarificatu. Quidam verò acicularū aceruo affectam cutim compungunt. Poft hæc omnia, pharmacis quæ ex alto evocare, & meatus tranfmutare pofsint, vtendum. Curandum autē perpetuò eft, vt in aëre calido, infolatóq; (fi id fieri pofsit) omne pharmacum applicetur. Hyemis verò tempore, præftiterit in balneo his pharmacis vti.

Alcyonium.

Porrò alcyoniū vftum, illitúmq; ex lucernarum oleo, mediocres difcutit alopecias, pharmacum mediocre cùm fit.

Lucernarum oleū eft tenuius communi.

Eft autem lucernarum oleum communi magis tenuium partium.

Aliud Heræ, ad molli carne præditos.

Sem. erucæ, & nafturtij, nitri, fing. partē vnā: contritis affundito picem liquidam, vtitórq;.

Aliud à Critone defcriptum.

Erinaceorum cinere permifto vrfino adipi, vtitor. Aliud. Calami radices vftas, adipéq; vrfino exceptas, impone.

Aliud ad inveteratas.

℞ Mufcerdæ, thuris, cuiufque drach. ij. aceto acerrimo diffolutis vtitor. Aliud. Cinerum ranarum minimarum in ollula vftarum, mufcerdæ, veratri albi, radicis calami vftæ, piperis albi, fingulorum æquis portionibus aceto exceptis, fricato.

Aliud ex libris Cleopatræ.

Sandarachā tritam, largóq; vifco querno exceptam, loco per nitrū prius præparato, imponito. Aliud. Scillæ, veratri albi, vtriufq; drach. ß. ex aceto trita, prærafis & nitro confrictis, imponito. Aliud. Mufcarum capita contrita affrica. Aliud præcellens. Murium domefticorū vftorum, panniculi ampelini vfti, dentium equinorū vftorum, adipis vrfini, medullæ ceruinæ, corticis calami, fingulorum ęquis portionibus fimul exceptis melle, vtitor.

Aliud Archigenis, ad alopecias in altum progreffas. Cum aceto, nitri gleba, aut fici foliis,

Alopeciis altius progressis remedia Archigenis.

lis, vsque ad dilaniationem defrica: deinde deterso sanguine, betam ex vino coctam impone. Aut caricas vstas, cum vino, aut lenis farinā ex vino, pro cataplasmate adhibe. Aut cantharidas vstas, pice liquida exceptas, ad cerati liquidi formam redactas, impone. Aut testudinis marinæ sanguinem illine. Aut thapsiæ succum cerato exceptum illine.

Aliud Asclepiadis Bithyni.

Spumę nitri partes duas: salis ammoniaci partem vnā: quibus tum vstis, tum tritis, acerrimóque aceto dilutis, prę̈scalptā leuiter alopeciā illinito.

Aliud Sorani.

Stercoris felis aut crocodili drach. viij. sinapis drach. iiij. ex acri aceto læuigatas imponito.

Aliud. Fici folia cū aceto, donec lanugo prodierit, affrica: dein strœbes succū illine. Aliud. Locū p pumicē proritato, & sulfuris, spumę nitri, ammoniaci, sing. ęquas partes mixtas cū aceto illinito.

Ad caluescentes præterea item, & ad menti pilos nō nascentes, remedium.

Caluescentibus maturius, remedium.

Adipis taurini insolati lib. j. adarces vnc. j. succi thapsiæ vnc. j. s. myrrhæ vnc. j. polytrichi, callitrichi, sing. lib. s. membri asinini, splenis asinini, ladani, sing. lib. j. Ladanum in modico vino conterito: adipem ad aquæ vaporem liquefacito: dein asininum membrum assatum, donec infumatur, radito: splenem verò cum polytricho & callitricho in noua olla torrefacito: omnia denique contusa gleucino, aut sabino excipito, & ante balneum iis vtitor. Sciendum autem est, ladanum sordes esse ab hircorū barbis desumptas, quas illi sibi ex cisthi madore contrahunt.

Ladanū esse sordes ab hircorū barbis desumptas.

De capillorum defluuio.

Capillorum defluuij causa.

Est & alia pilorum affectio, quæ ad raritatem cutis, inopiámque substantiæ pilos gignentis, consequitur, maximè superueniens à morbo conualescentibus. Quapropter curatio etiam hoc modo læsoꝛ non eundem scopum, quem alopeciæ, habet. In alopeciis siquidem, vt vitiatus humor consumatur, primariū scopum habemus: in his verò, vt capitis habitum roboremus, & alimentum boni succi attrahamus, cutisque densitatem & raritatem moderatā restituamus. Quamobrem ad pharmaca humectantia aliquid moderatè astringens admiscere oportet, quale est ladanum, quod vtraque in se moderatè complectitur, quę ad hoc symptoma conueniunt: caliditatem nempe mediocrem, & astringendi vim moderatam. Quare si capiti prius raso, perfricatóque, aliquo mediocriter astringenti oleo (cuiusmodi Hispanum, & lentiscinum est) illinatur, maximè ex vsu est. Nam quæ vehementer astringunt, omnia etiam refrigerant, & alimenti influxū reprimunt: propter cuius inopiam capilli defluūt. Atqui intentio nostra est sanguinem affluentem non modo non præpedire, sed etiam prolectare: cogere autem sensim, & astringere rarefactam cutem. Quare ad defluuios capillos omniū præstantissimum medicamentū est, quod ex ladano, & lentiscino oleo conficitur. Quòd si largè defluant capilli, maióque videatur esse raritas cutis, pro lentiscino, myrteo vtendum. Licebit aliquando vnguentum adhibere nardinum, in ætate frigida, & hyemali tempore: sicut in diuitibus foliatū, & spicatum. Debet autem ladanū liquari in duplici vase, ac reliqua postea illi misceri. Atque hæc sanè medicamenta mihi suffecerunt, vnà cum refectoria, salubrique victus ratione, quæ in plerisque etiam sola suffecit.

Capillorum defluuij curatio.

Astringentia vehementer refrigerāt, alimentique influxū reprimunt.

Defluuiis capillis optimū medicamen est, quod ex ladano & lentiscino oleo constat.

Archigenis remedium contra defluuios capillos.

Ladani & absinthij æquales partes, & iuniperi baccas x. tritas, in linteolū illigato, & in oleo per dies quinque macerato, ex eóque caput illinito, & neque capilli decident, neque gignentur furfures.

Aliud Cleopatræ, capillos augens citò, densánsque & denigrans.

Ladanum ex oleo, vinóque dulci læuigatū incrassatúmque, præfrictis illinito.

Comptoria ab exornatoria medicinæ parte, quomodo differat.

Comptoria & exornatoria artis pars quomodo differant.

Comptoriæ quidem scopus est, inducere pulchritudinē. Exornatoriæ medicinæ partis, quicquid secundum naturam est, id omne in corpore custodire: ad quod etiam naturalis pulchritudo cōsequitur. Indecoro enim aspectu est caput alopecia vitiatum: sicuti etiam oculi ciliis & superciliis nudati. Non solùm verò ad pulchritudinem, sed multò prius ad ipsam partium sanitatem, pili conducunt. At faciei colorem per pharmaca nitidiorem, aut rubicundiorem reddere, aut pilos capitis crispos, aut fuluos, aut nigros, aut auctos, hæc inquam comptoriæ prauitatis, non medicæ artis sunt opera.

Pili ad quid conferant.

De tincturis capillorum.

Quandoquidem tamen iam consuetudo hæc inualuit, vt vetulæ quidem passim capillos denigrent, tanquam turpe sit canos habere: mariti autem id probent, spectaculum permolestum censentes, vxorem aniculam cano capite habere. sanè quæcunque præ deliciis seipsas ornant, earum nulli tale quippiam à me petenti, exhibui: quæcūque verò honestiores, tum vt notæ culpam effugerent, tum vt molestias maritorū vitarent, capillos suos nigros reddere optarunt, iis certè, ne ex astrictoria vi nigrorem inferentiū oblæderentur, consului, vt cedri liquore vterentur, ita vt tribus aut quatuor horis ante balneum illinerent, & postea detergerent: idque per quatuor aut quinque dies facere pergerent. Cedria siquidem non modò nihil lædit, sed etiam cōmoda est eis quæ facilè offenduntur à frigore, ab vnde videlicet calfaciens. Ad hæc, defluentes capillos corrigit, & non defluentes, auctiores reddit. Contrà verò, quæ ex austeris & acerbis composita sunt, magnoperè lædunt. Cæterùm materia ex qua constant hæc, etiam quippiam tenuium partium habeat oportet, quò non in superficie tantùm, sed in profundo etiam cutem permutent, progrediendo vsque ad capillorum radices. Non solùm autem in periculo versatas sæpe scio fœminas, sed & mortuas, ex perfrigeratione capitis ab huiusmodi medicamentis inducta. Offenduntur tamen citius, quæ frigidius capitis temperamentum sortiuntur. Frigidæ namque particulæ frigidis affectionibus, calidæ calidis corripiuntur facilius. Verùm minus periculum subeunt, vtpote cùm à minori causa lædantur, quæ frigidius habent temperamentū. At calidæ,

Aniculā & cano capite vxorem habere spectaculum fastidiendum censetur.

Capillos denigrari cedri liquore.

Similibus affectionibus facilius singula corripi, minus tamen periclitari

propterea quòd ægrè & vix tandem lædi à frigidis cauſis poſſunt, ſi quando à magnis fuerint exvperatę cauſis, maiorem læſionem incurrunt.

Periclitari in morbis minus, quib. cõtingat.

In morbis ſiquidem minus periclitant illi, quorum naturæ, ætati, habitui, ac tempori, ipſa ægritudo congruit.

Tingentia capillos, ab Archigene prodita.

Capillos tingẽtia, ab Archigene prodita.

Radicem capparis cum muliebri lacte vel aſinino ad tertias cõcoquito, & ad noctem pro cataplaſmate imponito. Aut vrina canis in quinque aut ſex dies aſſeruata lauato. Aut corticia ſalicis ſuccum ex oleo affricato. Summè nanque denigrat. Denigrant barbam ſuber aridum & plumbum vſtum, cum betæ crudæ ſucco mellis ſpiſsitudine illita. Fuluos autem reddunt capillos lupini crudi cum aqua & nitro illiti.

Criſpos reddes capillos, ſi ſpuma ſalis cum myrrha confricaueris.

De pharmacis corrumpentibus pilos.

Pilos corrumpẽtia pharmaca.

Ex pharmacis corrũpentibus pilos, quædam propriè pſilothra nominantur: quædam capillorum attenuatoria: quædam penitus extirpantia. Atq; hæc ſanè vltimò nominata, periculoſi ſunt vſus. Ex liquidis igitur eſt lixiuium tali vi præditum. Ex aridis autẽ & metallicis, arſenicũ, & ſandaracha, & calx non extincta. Manifeſtum itaq; eſt, vehemẽtem ipſorum vim, per admiſtionem imbecilliorum pharmacorum frangi: quorum congruentem miſcellę modum coniiciet primò, qui ipſorum vires cognorit. Dein verò per experientiam defectum corriget, aut etiam addet.

Pſilothra Critonis.

Pſilothra Critonis.

Calcis viuæ partes duas: auripigmenti partẽ vnam. Hęc in mortariũ plumbeũ coniecta, aqua aut ptiſanę ſucco affuſo terito: atq; vbi nigra reddẽtur, calfacta illini, maximè in balneo, iubeto.

Aliud. Amyli, calcis viuæ, auripigmenti, ſing. vnc. j. contritis vtitor ex aqua dilutis.

Quæ pilos diſperdant.

Pilos diſperdentia.

Diſperdentia pilos componunt ex lepore marino, hepate thunni putrefacto, cedria, ranarum cruore, marinę teſtudinis ſanguine, lachryma vitis albæ, lachryma hederæ, ſimiliterq; bryoniæ, atq; oleo inſulſo. Ex marinis item ſcolopendris, vrticaq; marina, & ſtellis marinis, nitro, & amurca, ad hæc admiſtis. Quin & fortiora his ex erinaceis & ſalamandra cõponunt, in oleo coctis. Admiſcent autẽ ipſis alcyonia, & ſandarachen.

Quæ pilos attenuant.

Attenuantia pilos, deterſoriæ ſunt facultatis.

Pilos attenuantia.

Igitur hordei, fabarũ, atq; erui farina, ſpuma nitri, atq; ipſum nitrum, familiaria pharmaca ſunt, omnibus ad tollẽdas ſordes vſurpata. Aſsiduus autem eorum vſus etiam pilos attenuat. Quæcunq; verò fortius detergent, in iis qui valde duros & magnos pilos habent, adhibere oportet. Ac talia ſanè ſunt, nitrum vſtum, nitri ſpuma, & aphrolitrum ſpumoſum, pumex, teſtæ vſtæ, os ſepiæ, vtrunq; veratrum, ſtruthium, bryoniæ & dracunculi radix, ariſtolochia vtraq;, canchry, radix panacis, atque id genus alia. Quòd ſi hæc ipſa odorata facere vis, cyperum, melilotum, roſas ſiccas, iunci odorati florem, iridem Illyricã, meliſſophyllum, & cydoniam herbam eis admiſcebis. Si verò pro diuitibus pharmacum præpares, ſpicam nardi Indicam, Celticamq;, & montanam iniices: necnõ Eretriada terram, folium malabathri, amomum, myrrham, crocum, coſtum, & hedychroum.

De furfuribus.

Furfures capitis à ſeroſis ſuccis oriuntur.

Quibuſdam ſe ſcalpentibus, furfuribus ſimilia ex capitis cute decidũt: ob idq; medici hoc ſymptoma furfures vocant, à vitioſis iiſdémq; ſeroſis ſuccis proveniens: quos abſumere propoſitũ eſt, iis qui huic malo mederi volũt. Manifeſtum igitur eſt, diſcuſſoria & exterſoria pharmaca adhibenda eſſe, præparato prius vniuerſo corpore, ſi vitioſis ſuccis redvndet.

Furfurum capitis curatio.

Admiſcuerũt quidam huiuſcemodi pharmacis etiam aſtringẽtia nõnulla, quibus partẽ læſam ita corroborarent, vt non facilè influentes humores ſuſciperet.

Remedium Archigenis contra furfures.

Nitri ſpumã, & atramentũ ſutoriũ æquis partibus, cum vino tundito, vtitórq; ter aut quater in menſe. Aut vini Rhodij fæcem, & pumicis, & nitri, pares portiones, cum lupinis affrica.

De phthiriaſi, hoc eſt, morbo pediculari.

Pediculi in capite à quib. cauſis oriantur.

Pediculi nõnullis in capite aceruatim gignuntur, ex multis humoribus calidis quidem, ſed nõ ad tantam caliditatem progreſsis, ad quantam perveniũt acres atq; ſeroſi humores. Quare manifeſtum eſt, in profundo cutis, pedicularis morbi affectionem fieri, vbi etiam animalcula huiuſmodi gigni poſsibile eſt: nõ in ſuperficie, in qua ipſi conſiſtunt furfures. Pharmaca itaq; ipſorum neceſſariò exiccantia ſunt, & quæ ex alto trahere & evacuare poſſunt, magis vtique quàm ea, quæ conveniunt furfuribus.

Remedia Archigenis contra morbum pedicularem.

Pedicularis morbi remedia.

Staphidis ſylueſtris partes ij. ſandarachæ & nitri, vtriuſq; partem j. cum aceto & oleo capiti illine. Aut oxylapathi radicem cum oleo. Aut veratrũ album, & ſtaphidem ſylueſtrem, & nitrũ, pari pondere cum oleo in balneo adhibe.

De achoribus, hoc eſt, vlceribus capitis manantibus.

Achores.

Inter affectus invadẽtes capitis cutẽ, achor annumeratur, ex genere tumorum præter naturam exiſtens: quo affectu infeſtata particula, foraminibus quibuſdam tenuibus eroditur, tenui humore modicéq; viſcido redvndantibus. Ad ſimilitudinẽ verò eius proximè accedit alia cutis affectio, quæ Cerion Græcis, Latinis fauus vocatur,

Cerion.

habẽs maiora foramina, in quib. humor hymettio melli ſimilis continetur. Generatio ipſis ex humore mixto eſt, qui partim tenuem, ſeroſúmq;, ac mordacẽ, partim craſſum ſuccũ in ſe habet. Tenuis itaq; humor, vtpote mordax, primũ quidem ad ſcalpẽdum ipſos impellit: progreſſu verò temporis, ad ſcalpturam tum tumor augeſcit, tum foramina circa ipſum erumpunt. Manifeſtum igitur eſt, humores qui affectionem gignunt, debere vacuari.

Achorum, fauorumq; curatio.

Qui ſi etiam fluant amplius, prohibendus in primis eſt ipſorũ influxus per capitis atq; vniuerſi corporis evacuationẽ. At verò ſi affectio ipſa ſit parua, ſola remedia localia ſufficiũt, vel ſi minimè totũ corpus vacuet. Ea igitur pharmaca idonea erunt, quæ craſſum humorem

Aceti facultas.

humorem incidant, quæq; facultate sua necessario discutiant repellantq;. Atqui acetum ex incidentium ordine existens, vltra hor quòd discutit, etiā reprimit, depellitq; id quod influit: cùm nimirū secundum substantiam suam habeat exiguum quid ralidi: plurimū autem frigidi, sed tenuium partium. Esse autem debet acetum exquisitè acidum, in quo nulla penitus vini qualitas persentiatur. Ar tali profectò pharmaca metallica imbues, achoribúsq; ex ipsis medeberis. Incipere autē ab imbecillioribus præstat, præsertim si simul dolor infester. Apta igitur ad hanc rem sunt, Cimolia, Cretica, Lemnia, Samiáq; terra: præterea pompholyx, spodiū, lithargyros, & radmia tenella. Quòd si his remediis malum non cedat, pharmacū ex charta firrū, areto dilutū illinito. Prius tamen capillos abrades. Quòd si quādo in vlcus manans inflammatum simul & afflictum dolore incidas, lenies primū dolorem ipsum per humectum concoctoriúmq; & emolliens pharmacū, & quod acrimoniā arcere possit: cuiusmodi sunt tum vocatū Parygron, tum quæ sedis vlceribus, & cancris opitulantur.

Remedia Archigenis ad achoras.

Cadmiā cum oleo veteri illinito. Aut cinnabari similiter tritū imponito. Aut chalcitidem cū myrteo oleo, vel suillo felle liquido invngito

Remedia Apollonij ad arhoras.

Caput succo betæ illinito, aut laurino oleo, aut crocino vnguēto, aut taurina, aut camelina vrina. Vel furfurū chœticem dimidium in aquæ heminis duabus madefacito, posteáq; terito, cremorémq; exrolato, cúmque dimidia aceti hemina ad lini spissitudinē roquito, & ex eo caput fricato. Vel cucumeris agrestis radicū coctarum sucrū partē læsam illinito. Vel argenti spumę drarh. viij. foliorū rutæ tenerorū drac. v. olei drach. viij. aceti quartam partem heminæ, simul trita capiti illinito.

Quæ Crito ad achoras prodidit.

Ficulneæ surculos, aut folia tenera trita cum aqua imponito. Aut recrementi ferri, & rosarū par pondus rum vino tundito, imponitóq;. Vel lithargyri drach. L. foliorū rutæ teneroꝝ drach. xxv. areto diluito: & rosaceo, aut myrteo excepta, cum penna illinito. Vel, si affectio fuerit inveterata, ladani, cerussæ, sing. drach. viij. sulfuris viui drachmas iiij. vino & myrteo oleo subactis vtitor.

Ex libris Cleopatræ ad achoras.

Fœnogræco tenui cocto, & in betæ nigrę succo macerato, caput eluatur. Post ablutionē verò mytto cum vino & oleo trita, illinat: supernéq; betæ folia imponant. Vel cerussæ, thuris, sing. drach. ij. sulfuris drach. j. trita ex oleo illinito,

Remedia Sorani contra achoras.

Plumbaginis, sulfuris viui æquales partes terito, & affuso rosaceo, aut myrteo, aut lentiscino, illinito. Vel sulfuris viui, lithargyri, rerussæ sing. æquas portiones, croci dimidiā, trita cum passo Cretico illinito.

Ad psydracia & acboras, pustulásq; vlcerosas, & eruptiones in rapite.

Pustularū capitis medicatio.

Ad affectiones præscriptas, convenienti vti oportet victus ratione: corpúsq; atq; caput purgare, catapotiis ex aloē, rolocynthide, & scāmonio, succo brassicæ roactis. Dein localia remedia adhibenda sunt: cuiusmodi existit adiantum ex rosaceo illitum: aut fœnigręci decoctum affrictum: aut malua cum farina hordeacea pro cataplasmate imposita: aut melilotū cum farina fœnigræci, cicerúmq; decocto impositū: aut ipsummet cirer decoctum, impositúmq;: aut amarę nuces cōmansæ & illitæ. Discutit autē maximè & lilij radix affricta: & thus cum vino & aqua, & lupinorum amarorū decoctū, & bulbi cum nitro affricti: thus præterea ex aceto illitum, putamen mâli punici cum laurino illitum, & anchusæ radix vsta, tritáq; cum oleo, & per pinnā invncta.

GALENI PERGAMENI de compositione medicamentorū secundum loca, lib. II.

Capitis doloris discrimina, & generationes variæ.

QVi citra distinctionem scripserūt auxilia doloris capitis, maius detrimētum q̄ emolumentū attulerūt iis, q eis fidē adhibuerunt. Nec .n. omnes ob vnā affectionē caput dolent: sed tum ipsę affectiones plures sunt, tum curatio ipsatum singulatim propria existit. Vna etenim affectio est iuxta intemperiem simplicē citra humoꝝ affluxum: alia iuxta humorū qualitatem versatur: tertia secundum eorum solam multitudinem acridit: quibus accedit quarta, cùm transitus liquorum atque vaporum ipsi humores obturāt: ac præterea quinta, dum in quibusdam capitis partibus, propter imbecillitatē spiritus flatuosus innascitur. Est cùm ob causam aliquam procatarcticam (cuiusmodi sunt ardor extrinsecus, aut refrigeratio, aut ebrietas, aut ictus) dolor rapitis accidit. Vehementissimi igitur capitis dolores fiunt iuxta caliditatē & frigiditatem, maximè cùm inæquales fuerint: moderati autē iuxta siccitatē: ad humiditatē verò nullus consequitur dolor. Eodem modo cùm ob redundantes humores capitis dolor oritur, vehementior quidem ob calidos & frigidos accidit: moderatior autē, ob exirrantes citra calorē aut frigus. Humectantes verò, penitus nullū dolorē inferūt, quantū ad qualitatē quidem ipsorū attinet: nam ob multitudinē sanè, instrumentalium partiū morbos efficiūt, non tñ similarium particularū vllum aliquē: rùm nimirū earū morbi in pura intemperie consistant. Ad hær affectiones ob ropiā humorū ortæ, citra quidē obturationē caput grauāt: cum obturatione verò, si quidē ea moderata fuerit, moderatè dolorificæ fiunt: sin fortes, vehementer affligunt. Qudd si etiā mordacem qualitatē multitudo humorū sortiatur, etiam iuxta hanc dolorē augebit. Quod verò ad naturam affectarū particularū pertinet, interdū quidem extra raluariam affectio fit, aliquando intra: & interdum quidem omnes externas, aut internas partes infestat: interdū autem non omnes, sed vnam tantū speciem corporis, arteriam nempe, aut venam, aut neruum, aut membranā, aut cutem, aut ipsum deniq; rerebrū. In vniuersum igii, singularū affectionū curationis scopū ratio nos docet: materię verò facultates experiētia cōmonstrat. Porrò aliquādo sola intemperie

Dolor capitis null' ad humiditatem consequitur.

Similarium particularū morbi in pura intempere consistunt.

Capitis dolorū discrimina, secundum differentiam affectarum particularum.

calida ex insolatu laborat caput: aliquādo cum ipsa intemperie accedit etiam humorū affluxus, pręcipuè cùm vniuersum corpus laborat plethora, quæ fit ipsis quatuor humoribus ex æquo auctis: aut etiā sanguine solo. Nam cùm alius quispiā humor redvndarit in corpore, nō plethorā, nec simpliciter plenitudinem, sed pituitæ, aut bilis flauæ, aut atræ, tunc plenitudinem dicimus.

Plethorā fieri, quatuor ex æquo humoribus auctis, aut etiā sanguine solo.

Doloris capitis ab ardore contracti indicia, & curatio.

Igitur eius q ex ardore caput dolent, cutis tactui aridior ad primū contactum apparet: oculósq; rubros habent, ac frigidis tum perfusionibus, tum illitionibus, oblectantur. Principio itaq; repulsoria curatione est vtendum, ex refrigerantibus, astringentibúsq; cōstante. Postea verò mitigatoria & concoctoria pharmaca, ad repulsoria miscere oportet. Deinde etiā ex discussoriis qppiam addendum, paulatim detractis phaemacis quæ repellunt. Optima sunt autem cēsenda, quę substantia tenuiū partiū sunt prædita. Quapropter in principio quidē melius est frigidissimū rosaceū perfundere, iuxta frontē nēpe, & tēpora, & occiput: nō tamē longè inferius. Neq; enim facilè exvritur ea pars: neq; etiam citra noxam, refrigerantia sustinet, propterea quòd isthic principium medullę spinalis existat, ad stipitis modū in ramulos cōplures diuisę, videlicet in sexaginta (vt existimo) neruos. At verò regiò capitis iuxta sinciput, propter laxitatem coarticulationis ad coronalem suturā, & ob ossium tenuitatē & raritatem, facilè tum caliditatem, tum frigiditatem omnium quæ adhibentur pharmacorū, intrò distribuit. Quare siue refrigerare oporteat ex caliditate ardorē, siue calfacere frigiditatē, aptissimus est capitis iuxta sinciput locus.

Occiput nec facilè exvri, nec citra noxā refrigerari, principium spinalis medulla cū sit.

Spinalem medullam in sexaginta neruos distribui.

Sinciputis regionem esse aptissimam ad transmittēdas vires applicādorum medicaminum.

Rosaceū autem ipsum, quo in exvstis vtemur, ex oleo crudo (quod omphacinū appellant) citra salis admistionē, cōfici debet: nempe rosis q̃plurimis in eo maceratis. Sit autem rosaceum nō vetus, sed eo ipso anno cōfectum. Proximū à rosaceo chamæmelinum existit, quo vtendum in iis corporibus est, quibus inducere vehementem frigiditatem veremur: qualia sunt fœminarum, eunuchorū, puerorúmq;, ac breuiter eorum omniū, qui molli carne sunt præditi, albúmq; colorem sortiuntur.

Rosaceum exvstis commodū, qualiter cōfici debeat.

Chamæmelino oleo in quibus sit vtendū corporibus.

Refrigerabis autem quæcunque adhibere voles, in aqua vehemēter frigida collocata: quæ si non adsit, niuem vasculo circumpones. Etenim frigidorum fontium & niuis maxima Romæ est vbertas, quemadmodū apud nos in Pergamo. In regionibus autem calidis, qualis Aegyptus est, vbi maxima fontiū frigidorū atq; niuis penuria, sub dio rosaceū per integrā noctem exponi debet: eiq; semperviui, aut portulacæ, aut lactucę, aut psyllij, aut polygoni succum inijcere oportet: sicvti & solani aliquando paululum, & pampinorū vitis, & vuarum immaturarū.

Refrigerandi medicamenta ratio.

Pergamus Galeni patria.

A papaueris verò & mandragoræ succo abstinendū, cùm non citra damnū refrigerent. Vitanda etiā sunt, quæ cum refrigeratione manifestè astringunt: aut perexiguū quid ad refrigerantia miscēdum, si quando necessitas postulet: propterea sanè & solani succū aut nunq̃ penitus, aut modicè certè admiscemus: sic etiā & mâli punici, & mâli cydonij, & mespili. Ad hanc tamen rem mâlorū punicorum acidorum succus pręstantior est: magis enim refrigerat. Equidem aliquando cucurbitæ cremorem permiscui omphacio. Poterit etiam quis similiter seridis succo vti, necnon tum hortensis, tum syluestris lactucæ. Quin & mororum non admodū maturorū succus est aptus ad refrigerandum. Si igitur caluus sit æger, aut breues habeat capillos, vberrimè refrigerari poterit, tum per iam dicta, tum per omnia illa quæ erysipelatis auxiliant.

Stupefacientia, et quæ vehemēter astringūt refrigerando, vitāda in capitis doloribus esse.

Refrigerātium sylua, quib. tutò vti in capitis dolorib. possumus.

Qui ex frigore caput dolent, iis facies decolor, miniméq; arefacta cōspicitur: & frigidis neq; gaudent, neq; item iuuant. Si igitur frigiditas ipsa sit recens, solum rutaceū oleum, si calidum affundatur sincipiti, perfectè hominē liberat. Si verò vehementiori calore sit opus, euphorbiū oleo indat, & pharmaca quæcunq; constant ex pipere. Invngenda autē est facies, ac tum aures, tum nares, præcipuè irino, amaricino, & nardino vnguentis: necnō foliatis spicatisq; vocatis.

Doloris capitis ortu à frigore indicia, & curatio.

At opobalsamū sæpe experti sumus ad nullā affectionē calore indigentē, euidenter opitulari. Sampsuchinū autem, laurinū, & serpyllinū cōmendo. Propinandum præterea iis est vinum tenuium partiū: & motus corporis præcipiendus, lauacráq; calida: & quandoq; à raphano vomitus.

Opobalsamum ad affectiones indigentes calore, non magnopere opitulari.

In capitis autem inveteratis affectibus necessariò pilos radimus, aut præsecamus ad cutim vsq;: ac rasis quidem admouemus pharmaca emplastica: liquida verò iis, qui breuissimè habēt capillos pręsectos. Ac sanè medicamenta refrigerātia, ex iis quæ erysipelata curant, sunt transferenda: calfaciētia verò, ex pharmacis calfacientibus conficienda: quorū simplicissimū est ex euphorbio compositū. Sufficit autem vnciam euphorbij vnam, ad tres ceræ liquefactæ in olei libra vna, cōiicere. Atq; vtendū quidem astringenti oleo, ad affectiones quæ indigent calore, non est: sed aliquo tenuiū partiū, cuiusmodi Sabinū existit.

Dolorum capitis inveteratorum curatio.

Quibus autem ob potionem calidiorū vinorum, caput repletum vaporibus aut humoribus calidis (solent enim hi vel absq; vini potu, suapte natura ad caput attolli) dolore affligitur, iubendi ij sunt, si crudū adhuc in eis vinū permaneat, vt hausta aqua tepida vomant. Quòd si etiam post concoctionē caput doleant, refrigerantibus ac repellentibus est vtendum: quale est rosaceum per se, & cum aceto, aut hederæ & brassicæ cremore. Quin & ipsa brassicæ folia calida macerata, capitiq; circūposita, ac obligata, naturaliter ebrietati resistunt. Cæterū somni quietisq; cura in primis habenda est: vbi verò per totū diem quieuerint, ad vesperam loti, cibis boni succi nutriendi sunt, non tamen calfacientibus. Sūt autē tales, ptisanæ succus, & sorbitio ex alica, & panis ex aqua, & oua sorbilia absq; garo. Admisceatur autē eis ex melle, vel ex sale condimentis aromatū præparato, quantum sit satis ad suauitatē saporis. Ex oleribus congruit illis lactuca, vtpote boni succi atq; refrigeratoria: necnon brassica, vt quæ vapores resiccet: sic & ex leguminibus lens. Potu verò omnino aqua vtendū est. At quia nōnullis ventriculus à frigidæ potu subvertitur, mâlum punicū ipsis superedendū est, aut solū per se, aut cum alica flaccida calida, probéq; cocta. Quin & mâla Cestiana appellata in vrbe Roma, citra cocturā

Dolorum capitis ab ebrietate curatio.

Cestiana mâla

quidem

quidem ſunt auſtera: poſt cocturã verò, ſtomacho evadunt commoda. Coquenda aũt ſunt ad vaporẽ aquæ ſuſpenſa. Abſtinendum verò à palmulis eſt, vt quæ ex proprietate dolorẽ capitis excitent. Quòd ſi moderatè iam habeant, & aquam bibere nequeant, permittendus eſt eis potus alicuius vini diluti & aquoſi, quale eſt in Italia Sabinum, in Aſia Titacazenum. Quin & moderatè habentibus, gallorũ teſticuli & alæ, & ſaxatiles piſces, molleſq;, exhibendi ſunt: necnon columbarũ pulli. Hæc verò omnia, citra garum & vinum, in albis ſimplicibuſq; coquantur iuribus, quæ ex aqua, oleo, anetho, ac modico porri conſtant, ad coctur fine, ſalis pauxillo adiecto. Cæterum ante cibũ quidem pluribus deambulationibus eſt vtendum: poſt acceptũ verò cibũ, breuibus ac lentis. Oportet tamen nec multa edisse, nec ſtatim poſt cibũ ſumptũ inambulare, ſed poſt duas, aut tres, aut plures horas. Quòd ſi quando à vaporibus aut humoribus in caput ſublatis, reliquię quædã ſuperſint, in poris ipſis, meatibuſq; anguſtis impactæ, & ob id etiã perſeueret capitis dolor, non roſaceo, ſed vtendum primũ chamæmelino eſt, moderatè calido: poſtea verò irino. In balneo verò caput calida perfundatur, non modò vt aliquid eorum quæ circa ipſum conſiſtunt, diſcutiatur, ſed ſomni etiam conciliandi gratia. Quapropter ſecundũ etiam, aut tertium, ad veſperam, balneum apparãdum eſt: poſt quod exhibendæ lactucæ ex aceto, cui pauxillum, aut omnino nihil gari additum ſit: verùm aqua affuſa multa, ita vt acetũ exæquet: niſi acetum ſit planè aquoſum, quale vtique illi deſiderant: quandoquidem quod acerrimũ eſt, aliquem calorem ſortitur. Poſt hæc verò poſtera die, quæ magis caput calfaciant, adminiſtranda ſunt: ita vt ad irinum, aliquãdo amaricinum vnguentum, aliquando nardinum addamus.

Palmulas ex proprietate excitare dolorem capitis.

Albi iuris compoſitio.

Balneum conciliat ſomnum.

At capitis dolor ob plagam conſpicuam ortus, nihil eſt aliud quàm inflammatio, quæ non ex plaga ſolùm aut caſu, ſed abſq; manifeſta etiã cauſa, iuxta omnes partes fieri ob affluxum humorum conſueuit. Si igitur plaga vulneris aut contuſionis exiſtat cauſa, plures ſcopi erunt ad invenienda præſidia. Vnus qui circa vulnus verſatur, quod, poſteaquàm fuerit conſtrictum fibulis, glutinãtia & arcentia phlegmonem medicamenta poſtulat. Secũdus contuſioni eſt intentus. Tertius totus in doloribus eſt: qui interdum quidem in ipſis ſolis percuſsis partibus fiunt, plurimum autem ad vicinas etiam partes ſe extendunt. Etenim pericranium, & eius cutis exterior, propriam continuámque ſubſtantiam habent, per totum caput extenſam: ob idque ſanè contingit vniuerſum caput dolore affici, pręſertim ſi ad perioſtion membranam, quæ cranio eſt adhærens, plaga ipſa penetret: cui medebimur diuidentes pericranium membranã, ſubditũmq; illi os radentes, vtq; illic rurſus concreſcat caro, curantes. Quòd ſi ob commerciũ illud quod per ſuturas perioſtion habet cum duro cerebri involucro, etiam intra caluariam diſtribuatur phlegmone, non abſque periculo talis dolor contingit. Contingit autem non rarò, vbi quis ex ſublimi cecidit, vt aliquid circa cerebrum, aut membranas eius, rumpat: quod vbi cõtigit, adhuc amplius invaleſcit ipſe capitis dolor, affectióq; tota ægrè curabilis redditur, & periculum maius, magiſq; præceps imminet. Optimum itaq; fuerit in his, niſi ætas prohibeat, vitalisve facultas appareat debilis, curationem à venæ ſectione auſpicari: & cõvenientibus capitis irrigationibus ſubinde vti, oleo dulci imbuẽtes lanam, capitiq; illam circumponentes. Quòd ſi aut per ætatem, aut vires, non liceat ſanguinem ipſum detrahere, deiicienda aluus per clyſmum eſt, tum vt eius excrementa vacuentur, tum multò magis vt revellantur humores ij, qui conſueuerunt ferri ad affectas particulas. Poſtea verò auxiliis vtemur ad inflammationes congruentibus. Si igitur membrana cerebri vulnerata fuerit, egregiè ipſam conglutinat (vt ait Archigenes) calaminthæ ſuccus infuſus, & farina milij arida inſperſa: deinde butyrum & roſaceum, ac adeps ſuillus inſulſus, vetuſq;, omnia in vnũ cõmixta, tepefactáq;, & infuſa. Hoc modo affectos, à vino & cibis craſsioribus abſtinere oportet, maximè ſi correpti ſint febri. Etenim affectio ipſa nobis auxilia indicat: quantitatem autem ſingulorũ, particularémq; materierũ differentiam, tum affecta particula, tum ægri temperamentum cõmonſtrat: necnon vitalis facultas, deinde ætas, ambientiſque nos aëris temperies, iuxta regiones, anniq; tempora, & prædominantem anni conſtitutionẽ evarians. Porrò ad phreniticos, quando quidem omnia, quæ extra caluariam circa cutem atq; ipſum pericraniũ conſiſtunt, immunia ab affectu ſunt, rectè, mea quidem ſententia, aliis pharmacis acetum miſcuerunt veteres. Siquidem ad affectiones in profundo deliteſcẽtes, pharmaca diuerſa ab iis, quæ affectibus in ſuperficie hærentibus congruunt, debent adminiſtrari. Exoluitur nanq; omnium ipſorũ vis in tranſitu per profundum: & ob id ad propria affectioni auxilia, aliquando contrarię, & nocentis facultatis pharmaca temperamus. Quippe acetum ex ſe, cùm nec mitigandi, nec laxandi vim habeat, præter rationẽ miſcetur auxiliis iis, quę ad dolentem inflammationẽ adminiſtrantur. Quia verò per ſinciput pharmacũ penetrare volumus, ob id ſanè aliquod eorũ, quæ in profundum deducunt, miſcemus: interdum quidem frigida facultate, ſed tenuium partium, præditũ, cuiuſmodi acetum exiſtit: interdum verò calida, quale eſt euphorbiũ. Quocirca, dum craſſæ membranæ cerebri nudæ inſtillamus roſaceum (quod fieri ſolet, vbi oſsiculum aliquod eſt exemptum) ſolum ipſum leuiter tepefactum infundimus. Cùm verò citra denudationem, integra exiſtente caluaria, roſaceum cupimus vt per ſinciput ad membranã cerebri penetret, acetum illi, vt ipſum perducat eò, temperamus: cuius vehemens facultas, tum per viarum tranſitum, tum per roſacei miſcellam, exoluitur. Iam verò inflammationes quæ in capitis cute, aut etiam in pericranio conſiſtunt, ſi quidem citra vehementem dolorem accidant, per modici aceti ad roſaceum miſtionem iuuari poſſunt: lædentur autem, ſi & magnæ fuerint, & dolorẽ vehementẽ induxerint. Ad hæc, roſaceũ cum aceto,

Capitis dolor ob plagã ortus, quos medendi ſcopos largiatur.

Dolor capitis ex ictu obortus, cur ſæpe extendatur per vniuerſum caput.

Capitis dolor ex plaga, quando exiſtat periculoſus.

Meningem cerebri vulneratã cõglutinantia.

Affectiones ſitæ in profundo, diuerſa pharmaca ab iis quæ hærẽt in ſuperficie, deſiderant.

Acetum cur miſceatur roſaceo ad phreniticos.

Fracto cranio, commodè inſtillari roſaceũ tepidũ in craſſam meningem.

Acetum quando ſit roſaceo miſcendũ ad affectiones capitis.

Acetũ roſaceo miſtum, quibus proſit, & quib. obſit inflammationibus.

incipientibus: in vigore verò consistentibus, rosaceum solũ administramus: quemadmodũ etiã in induratis, absinthium ei atq; pulegium miscemus: nam quæ absq; duritie iam decrescunt inflammationes, pharmaca laxantia desiderant. Porrò ad dolores capitis, in quibus exiccare est animus, commodissimũ cataplasma ex lolij farina & adipe anserino conficitur. Sciẽdum autem est, myrrhæ odorem plurimis etiam sanis dolorem capitis conciliare: vnde eos ipsos qui iam caput dolent, non parum offendet. Opio autem eo tantùm tempore vti cogimur, dum præ doloris vehementia æger de vita periclitatur. Extinguit siquidem sensus, maximéq; solidas partes offendit, adeò vt postea correctione sit opus. Cùm autem difficile sit, vt qui homo est nõ in multis hallucinetur, quædam videlicet penitus ignorando, quædam malè iudicando, quædam negligentius scriptis tradendo: mirũ cuiquam esse non debet, si aliquando deliquisse cõperiatur Archigenes, in iis quæ de curatione capitis doloris conscripserit.

Myrrha odorẽ conciliare dolorem capitis.

Opio quando ad capitis dolorem vti debeamus.

Hominem in multis hallucinari.

De capitis dolore à ventriculo exorti.

Capitis doloris ob ventriculi consortiũ oborti, & indicia, & curatio.

Nonnulli autẽ vel si modicus humor in eorũ ventriculo colligatur, & præsertim circa os eius, statim caput dolent: atq; ob id, si diutius à cibo abstineant, offenduntur. Augetur quippe esurientibus eiusmodi humorum malitia. Cùm igitur huiusmodi affectus capiti proprij non sint, sed ab humorum noxiis vaporibus à ventriculo volitantibus exoriantur: quemadmodum etiam ob id genus succos, aliis suffusorum symptomata eveniunt: capiti adhibenda remedia nõ sunt, sed q̃celerrimè qui in ventre cõtristant succi, vacuandi. Vacuantur autem in iis qui ad vomitum sunt procliues, facilè ab aquæ potu: ægrè verò vomentibus, difficilius. His igitur conabimur q̃primum cibum boni succi, ac ventriculo commodum exhibere, si res ita ferat, à balneo: si non, ante balneum tantum cibi offeremus, vt non lædantur inde postea lauantes. A cœna autem modicum absinthij in potu dabimus: postridie verò, in posterúmq;, similem victus rationem illis instituemus, donec exactissimè concoquant. Quo tempore iam licebit illis modicum panis præbere circa tertiam aut quartam horam, aut citius, aut tardius: sic tamen, vt sans amplum spacium ad consuetam balnei horam intersit. Quòd si qui panem absque obsonio edere nequeant, his oliuas, aut palmulas, aut vuas, aut tale quippiam addemus, iuxta naturæ cuiusq; proprietatem. Cæterùm ad prauorum in ventre colligendam succorum copiam, plurimũ conducit tum imbecillitas cõcoctricis potentiæ, tum oris ventriculi infirmitas: quemadmodũ etiam ad capitis hinc dolores gignendos, tum facilitas sensus, tum caput ad eiusmodi humorum vapores suscipiendos promptum: sicvti etiam & in nõnullis oculi. Qui igitur propter acres humores caput dolent, mordacem dolorem, non tensiuum, percipiunt: at fames in tensionibus commoda est: contraria autem iis, qui mordaces humores collegerunt in ore ventriculi. Quum itaque hic mordax humor fuerit amarus, pallida & flaua bilis vocatur: quæ ob leuitatẽ insitam sursum fertur, ad os ventriculi: cùm verò pituitosus, aut acidus, aut salsus fuerit, magis in fundo ventris spacio cõtinetur: ac fuerit sanè optimũ, si in fundo ventris is contineatur. Omniũ autem est pessima constitutio, dum vitiosi humores, ventris tunicis indissolubiliter sunt defixi, & imbibiti: quibus educẽdis optimum remediũ est hiera picra, cuius talis fit compositio: Aloës drach. c. cinnamomi, spicæ nardi, xylobalsami, chiæ masticheς, asari, & croci, sing. drach. vj. Præstantius autem est pharmacũ, vbi minus de aloë additur, minúsq; etiã ex croco: quandoquidem nonnulli ex vsu ipsius oblæduntur capite, id quod sæpe ex solo eius odore perpetimur. Quare optima erit ea compositio, quæ aloës drach. xc. croci quinas receperit: qua sanè ipse vtor. Præstat etiam pro asaro carpesiũ coniicere. Propinatur ad summũ ex pharmaco drachma vna cum aquæ calidæ cyathis tribus: minimũ verò, dimidiũ eius præbetur. Cõfert autem hoc pharmacum iis qui suffusorũ afficiũtur symptomatis, & mulieribus quæ nõ pro dignitate purgãtur. Quemadmodũ autem in ventris & intestinorũ regionibus ob caloris quidẽ inopiam, interdum ex cibo ac potu vapor flatulentus producitur: propter imbecillitatẽ verò facultatis comprehensiuæ, adeò inflantur atq; replentur ea organa, vt ipsius quidem repletionis ratione tendantur: ob tensionem aũt impensè doleant: sic etiam in partibus quæ ad caput pertinent, possunt hæc eadem cõtingere. Etenim ob dissolutionẽ continuitatis partium dissimilariũ dolor oritur. Dissoluunt autem ipsam, erodentia, dissecantia, distendentia, vehementer calfacientia, atq; refrigerantia. Si igitur erosionis, aut punctionis sensum percipiant ægri, acredo vel humorũ, vel flatus, causa putanda est. Si verò citra morsum tendantur, tensio ipsa vel ab spiritu flatulento, vel ab humoris colluuie, oboritur: quo in genere phlegmone erysipeláśq; consistit: phlegmone quidem, vbi plurimũ sanguinis affectam particulam occupat: erysipelas verò, vbi biliosus fuerit is humor. Quòd si ab vtrisque redundantibus aliqua pars repleatur, aut inflammatio erysipelatosa, aut erysipelas inflãmatũ talis affectio erit. Maximè itaq; artis curandi coniectura in affectionũ cognitione consistit: quæ vbi inventæ fuerint, curationẽ nõ coniecturaliter, sed scientificè indicant: cum hoc quòd etiam cognoscere datur, q̃ ægrè aliquæ affectiones medelis cedant: in quibus vt vtamur semper remediis ab indicatione profectis, rationi est consonum, tametsi nihil iuuare in principio videantur. Aliquando enim adeò vehementer in angustiis meatuũ flatus vaporosus, atq; eo adhuc magis viscidus crassúsve humor impingitur, vt multo tempore ad curationẽ sit opus. Ac sanè quæ sic infarcta sunt, attenuare oportet, dilataréque meatus per quos excernantũ, habita simul prouidentia, ne quid aliud amplius influat: vtq; pars affecta corroboretũ, ne ipsa etiam flatulentum gignat spiritũ. Qui igitur primi ad eiusmodi affectiones pharmaca cõposuerũt, meritò habuerũt opus materia varia: si quidem influentẽ substantiam, siue humor, siue vapor ea sit, repellere necessarium

Vitiosis succis in ventriculo colligendis, quæ conferant.

Famem ad versari iis qui mordaces humores collegerũt in ore ventriculi.

Hiera picra optimi medicaminis ad expurgãdos humores tunicis ventriculi infixos, descriptio.

Croci odorem ferire caput.

Hiera picra quibus cõgruat affectibus.

Dolor vnde oriatur.

Cõtinuitatem quæ soluunt.

Phlegmone fit à sanguine.

Erysipelas oritur à flaua bile

Tumores cõpositi.

Coniectura artis medicæ, in affectuũ cognitione consistit.

Præsidia optima cur sæpe in principio nihil iuuare videantur.

Impacta esse coquenda, attenuanda, discutiendáq;.

cessariũ existit: impactã verò cõcoquere & attenuare, eandemq; ipsã discutere: ac nihilominus, imò longè magis, affectæ parti robur inducere, ne videlicet q̃d influit, suscipiat: vtq; attenuatum excernat, impactúmque concoquat, atque subtilius reddat. Ergo in proposita dispositione, si dolorificus calor vnà cum spiritu flatulẽto præpolleat, in principio quidem repulsoria curatione est vtendũ, quæ ex facultate refrigerante constat. Quod vbi factum moderatè est, ex mitigatoriis & cõcoctoriis quippiam ad repulsoria miscere oportet: dein discussoria addenda, ita vt paulatim repulsoria detrahamus, donec pharmacum ipsum plurimum quidem digerẽs attenuatoriúmq; reddatur, minus autem concoctorium & mitigatorium, minimum verò repulsorium. Portulaca igitur refrigerantis & aquosæ substãtiæ est: minus ea polygonũ: in solano tantum crassæ & terreæ est admistum, quantũ astrictionis. Acetum repulsoriam simul & attenuatoriam, imò & discussoriam facultatẽ sortitur: vtpote quod secundũ temperiem, frigiditate quadam tenuium partiũ præpolleat, nõ secus q̃ exquisitè serenus boreas. Rosaceum porrò, repulsoriæ, cõcoctricis, mitigatricis, ac deniq; discussoriæ facultatis est particeps. Vt ergo sermonem iam habitũ repetam: neq; in biliosis causis iniungenda est inedia: neq; vtendum venæ sectione, si puer aut senex sit æger, aut viriũ imbecillitas adsit. Licebit autem vti validis clysmis, quòd maximè hi possint revellere à capite, vacuareq; non modò quæ circa ventrem & mesenterium consistunt, sed etiã quæ in simis hepatis hærent. Commendat autem Archigenes irrigationes ex ruta, oleo, & aceto intrita, ad dolores capitis: sicvti & succum baccarum lauri cum aceto & ruta. Sciendum verò est, aridam rutam esse multò acriorẽ, & calidiorem viridi.

Aceti facultas.

Boream frigiditatem esse tenuium partium.

Rosacei facultas.

Inediam non esse vtendũ in causis biliosis.

Vena in quib. nõ sit secanda.

Clysmos fortes valde revellere à capite.

Capitis dolẽtis remedia.

Capitis doloris à bile orti, iudicia & curatio.

Qui caput ob humorem biliosum dolent, iis signa similia sunt eis quæ ab ardore proficiscuntur. Accedit his maior morsus, & faciei pallor, & nonnunquã oris amaritudo. Aetati autem vigoris, & temperaturis calidioribus, & vitæ solicitæ, & iis qui flauam bilem accumulant, hæc affectio præcipuè contingere solet. Itaq; balnea temperata, & vnctiones, & potus dilutus, eis exhibenda sunt, omnisq; victus ratio tum *humidior, tum boni succi, cõstituenda. Evacuandus item biliosus humor per absinthij cremorem est, aut per aloẽ, & per ipsam picram antidotum, per se datam, aut modico scammonij adiecto: vel per cataporia ex aloẽ confecta. Illinenda frons pastillo croceo, aut appellato Trigono, aut aliquo alio his simili. Si cum vniverso corpore caput consortij lege afficiatur, prospiciendum illi est. Igitur si plenitudo humorum, ac maximè circa venas constiterit, tundemus venam. Si verò magis qualitas invaluerit, vtemur purganti pharmaco. Si caput vni tantũ parti condoleat, vt hepati, ventri, aut ipsius ori, illis in primis opitulabimur: nempe calida in ipsis præpollente intemperie, panem ex diluto vino exhibentes, sorbitionésq; ex alica: ac foris etiam vtentes irrigationibus, quæ tum refrigerent, tum firmitudinẽ addant. At si ob viscidos & crassos in vẽtriculo cõtentos humores caput quis doleat, etiã hos exturbabimus, acetũ mulsum in potu præbendo. Ex hyssopo etiam origanóq; potionibus, & quæ his adhuc valentiores sunt, magisq; incidendi vi præditæ, vtemur: nec non à radiculis vomitu, irrigationibúsq; & cataplasmatis calidioribus.

Bilis quibus medicamentis purganda.

Capitis dolorũ cũ febri ab initio affligẽtium curatio.

In doloribus antẽ capitis qui ab initio invaserũt cũ febribus, vẽna secanda est, post primã aut secundam remissionẽ, nisi quid impediat: & præsertim in corporibus bonæ habitudinis, & multo sanguine redvndantibus. Quòd si serius post septimã diẽ dolor ipse prehenderit, aluo prius abvndè per clysterem soluta, cucurbitulæ ad occiput, aut ceruicem, sunt affigendæ: capútq; irrigationibus ex oleo fouendum: rosaceo quidem, & cum modico aceto, in calidioribus, & tempore æstiuo: chamæmelino verò, in frigidioribus habitudinibus, ac hyeme; quinta parte aceti illi adiecta. Illinenda frons in frigidioribus quidem est, ex cyphi: ex crocomagmate autẽ, in calidioribus. Porrò vitandæ sunt in omnibus capitis affectionib. ea quæ subduntur: nẽpe viticis semẽ, absinthij succus, lac in potu, glandes quercinę in cibo, oliuæ nigræ, arbuti fructus, eruum, quod etiã exoluit articulos: amplius autem offendunt myrrha, thus, hederæ cacumina. Mentẽ etiã perturbant lentisci fructus, crocus, peucedanũ, ciclaminus sicca cum vino epota. Styrax modicus quidẽ potatus, tristitiam vultus discutit: multus verò, somnos turbulentos conciliat.

Cucurbitula quãdo affigenda occipiti.

Capitis in omni dolore quæ sint vitanda.

Crocus perturbat mentem.

Styracis facultas.

De Cephalæa.

Cephalæa, inveteratus & ægrè cedens capitis dolor vocatur, qui ex levi occasione maximas exacerbationes habet, adeò vt neq; strepitũ, neq; voces vehementiores, neq; lumen splendens, neq; vini potum, neq; odoramenta caput replentia, ægri perferre possint, neq; itẽ motũ: sed in quiete & tenebris decumbere ob doloris magnitudinem velint. Etenim tanquã à malleo percuti sibi videntur. Sunt qui velvti contundi ac distendi sibi ea quæ circa caput sunt, sentiunt: non paucis verò vsq; ad oculorum radices ipse dolor progreditur. Habet autẽ hæc affectio aliquãdo quidem continuos dolores, aliquando verò exacerbationes, & intervalla. Manifestũ igitur est, hanc affectionẽ consimilẽ aptitudinẽ capitis, vt oblædatur facilè, habere; quemadmodũ in cephalalgia. Verùm ad maiorem imbecillitatẽ deveniũt in hac affectæ particulę capitis. Ac sanè quidã ex sic affectis, cerebri involucra dolitant: quidã pericraniũ duntaxat. Dolores igitur cum grauitate, multitudinem humorũ significant: cum mordacitate verò, aut humorũ, aut vaporũ acredinẽ: vt cum pulsu, obortã inflammationẽ: at cum tensione, si quidẽ citra grauitatẽ & pulsum accidat, spiritus tenuis ac flatulẽti multitudinẽ indicant: cum pulsu verò, membranosi corporis inflammationem: at si cum grauitate distentio accidat, humorũ multitudinẽ intra membranas contentam arguit. Rursus, dolores quidẽ in superficie hærentes, pericranij affectionem significãt: qui verò in profundo sunt, cerebri involucrorum. Quibuscunq; autẽ affectio intra caluariã est, iis vsq; ad oculorũ radices dolor extenditur, propterea quòd oculorũ tunicę ex cerebri involucris suam

Cephalæa describitur.

Cephalæa magis deiicit facultatẽ, quàm cephalalgia.

Cephalææ varia symptomata à causis diversis producta.

Dolor capitis intra caluariã situs, cur extendatur ad oculorũ vsq; radices.

ducunt originē. Si verò putrefactus humor calidior fiat, cum febri capitis dolor invadit. Febricitant aūt omnino, & qui dolent propter inflāmationem. Si igitur totius corporis plenitudo fit in causa doloris, sanabis ipsum, corpore vniuerso vacuato. Si verò imbecillū existens caput, sublatos ad se humores ac vapores susceptet, materiā revellere oportet in totū corpus, atq; ita mederi particulæ.

Revellendi à capite modi diversi.

Revellemus itaq; & clysmis, & vinculis extremoꝝ, & pluribus infernarū partium frictionibus, interdum etiam sanguinis ex cubito detractione.

Venam reseratam in narib. conferre ad dolorem capitis.

Quòd si amplius redvndare sanguis videatur, etiam reserata in naribus vena, & sanguine, quantū par sit, vacuato. Dein hieram dabimus exacutam: posteáq; apophlegmatismis elicientibus pituitam, & medicamentis quæ naribus inferuntur, vtemur:

Errhina.

qualia sunt quæ ex elaterio, & cyclamino, cum lacte & porro apparant. Caput aūt curabis, quando quidem revulsoriis vti oportet, per repulsorias irrigationes.

Caput esse vacuandū post totius corporis vacuationem.

Cęterū post totius corporis evacuationē, vtēris caput vacuātibus: dein iis qui firmitudinē addant.

Repellentia.

Repellit igitur immaturum oleum, rosaceúmq; per se, & cum aceto, & ex papaueris capitulis, & oleę teneris germinibus, & hederæ cacuminibus, & menthα viridi præparatū. Applicentur autem remedia tepida quidem, vbi frigidior & crudior multitudo humorū extiterit: frigida verò, vbi calidior, biliosiórq;.

Digerentia.

Digerit autē oleū dulcissimū calidum, & magis inveteratū, itémq; sicyonium. Si verò crassior sit copia humorū, spondylium, aut serpylium, aut pulegij comam, aut calaminthen, aut mentham, oleo incoquēs, multitudinē evacuabis. Eadem hæc parti etiam firmitudinē addunt: quapropter vsq; ad perfectam curationem ipsis vtendum est.

Verbenaca recta facultas.

Omniū porrò longè maximè discutit, ac perfectè corroborat, verbenaca recta oleo incocta. Cōiicienda etiā ad eā crocodiliadis, præsertim iuxta aquas nascentis, radix.

Aselli.

Maximè etiā conferunt sub hydriis aselli nascentes, si oleo incoquant.

Papaueris capitibus quādo sit vtendum.

Adverte autē, capitum papaueris vsum, tempestiuum esse incipiente affectione: nocere antē, si iis in dolore inveterato vtantur.

Sal est ad capitis fomenta ineptum.

Iuuant verò non instrenuè fomenta tum ex semine lini & rosaceo, tum etiam confecta ex milio: nam quæ ex sale fiunt, ob grauitatē capiti negocium facessunt. Archigenes inter cataplasmata varia, viticis semen, perseæ viridis folia, & myrrhā æquis portionibus mista, exceptáq; Aegyptio vnguēto, fronti admouere præcipit.

Perseæ fructum in Persis letalē esse, in Aegypto autē innocuū.

Cæterùm in sola Alexandria ipse perseam arborē vidi, cuius fructū in Persis quidem letalem esse, in Aegypto autē innocuū, sunt qui cōtendant. Porrò sanguinis à locis affectis detractiones cōvenire in affectibus inveteratis, non Archigenes modò, sed omnes ferè medici confitentur.

Cucurbitulis in affectibus capitis quādo vtendum.

Verū cucurbitæ occipiti affixæ, ex revulsoriis auxiliis sunt, cùm humores ad oculos, aut ad anteriorē capitis partem ferri cōsuetos, avertere properamus.

Cohibitio spiritus.

Iubet autem Archigenes vt sternutatoriis quatiamus caput, fasciolásq; circumposita collo, spiritus cohibitionē moliamur. Iam verò ad affectiones frigidas inveteratas, equidē medicamēta ex thapsia & sinapi soleo adhibere: minimè autem ad calidas. At chamæmeli (quā anthemiden vocāt) florem quidem, olfactu auxiliari dolenti capiti, ait Archigenes: folia autem nocere.

Sternutatoriū ab Asclepiade scriptum.

Sternutatoriū ab Asclepiade scriptum.

Veratri albi, rad. cucumeris syluestris, struthij, sing. partes ij. castorij, acori, nitri rubei, euphorbij, cumini Aethiopici, sing. partē j. trita insufflato.

Medicamen ab eodem traditū, quod mansum caput purgat.

Apophlegmatismus Asclepiadis.

Piperis albi, origani, staphidis syluestris, casię, sing. drach. ij. excipiant passularum exacinatarū, aut caricarū carne, & mandenda exhibeant. Cæterùm nō statim à principio efficacissima adhibere cōvenit, sed à debilioribus auspicari. Porrò fortia pharmaca, quibus ad mouenda sternutamenta vtimur, mitigatoriorū admistione lenita, moderata fiunt.

Errhina quib. lenire debeās liquoribus.

Ob id quædā ipsorū muliebri lacte recēti & aqua diluo: post hoc oleo dulci: dein betæ succo: & anagallidis quæ florē cœruleū habet, itidem succo: atq; ita sensim in vsu eorū progredior, donec postremū etiā per opobalsamū talia dissoluo. Ego autē melanthiū soleo infundere naribus: aliquando quidem aceto acri præmaceratū, aliquādo oleo veteri intritū.

Os aqua replēdum esse, dum quis errhinis vtitur.

Interim verò dum æger errhinis vtitur, habeat os aqua plenum.

De hemicrania.

Hemicrania descripta.

Hemicrania verò affectio dolorifica est, dimidiam tantū capitis partē infestans, interdū quidem dextram, interdum autē sinistram: quæ sutura extensa secundum illius longitudinē, terminatur. Vt plurimū autē per circuitus exacerbaī, influxu vaporū, aut humoꝝ, causam dolori suggerente. Quidā igitur ipsorū circa temporū musculos vehemēter dolitāt: quidam dolorē longè vlterius progredientē habent. Sunt qui adeò vehementer cruciē̄ꝫ, vt ne manus quidē contactū facilè ferant: in quibus palàm est, pericraniū affectum esse, neq; eius cutē omnino immunē ab affectione existere.

Hemicrania causa.

Rationi igitur cōsentaneū est, vaporū aut humorū, aut vtrorumq; influxū, aut à cerebro & illius involucris, aut ab vniuerso corpore illuc trāsmitti.

Hemicrania curatio.

Quapropter vbi quis hemicraniam curare aggreditur, prius quali purgatione, aut venæ sectione æger indigeat, considerettatq; ita deinde ad capitis auxilia progrediendo, tum per digitos suæ manus, tum per linteū, dimidiā frontis partē, & eam maximè quæ circa temporis musculū est, confricando excalfaciat: id quod ante exacerbationis tempus faciūdum est. Post exacerbationē verò, pharmacis hemicranicis dictis vtendum: si quidem multa caliditas in doloribus percipiaī, iis quę refrigerans quippiam habent: citra verò hanc, eis quę* sufficiēter excalfaciūt. Vtrisq; tamen aliquid ex iis quæ robur & firmitudinē addunt, misceaī, quod astringentem videlicet facultatē sortiaī.

Hemicraniis inveteratis remedium.

Porrò ex meis præceptoribus quidam ad hemicranias inveteratas vtebaī piperis albi, & crocomagmatis, singulorum drachmis duabus, mistis cum euphorbij drachma dimidia. Cùm autē citò facultas euphorbij exoluatur, in huiuscemodi sanè medicamentis nō est vtendū veteri.

Euphorbiū recens quidē esse cādidum, pallidius autem inveteratum.

Est autē candidius, quod recēs est: nam q̄d inveteratū existit, flauiorem aut pallidiorē sibi colorē cōtrahit. Similiter etiā & columbarū turricolarū, sibiq; victū quærentium, stercoris, & atramenti scriptorij, licebit

addere

Pergamus patria Galeni.

addere vtriusq; dimidiam drachmam, ex ipsisq; omnibus aceto acerrimo dilutis, cõficere medicamen hemicraniæ sanãdæ idoneũ. Ad hanc autẽ rem, Pergamenũ nostrum atramẽtum multò est præstantius. Aliud pharmacũ, ad hemicraniã; & omnẽ inveteratam capitis affectionẽ summè vtile. Croci drach. xv. chalcanthi drach. x. aluminis scissilis drach. xiij. myrrhæ, opij, omphacij, sing. drach. iij. gummi drach. xv. omnibus tritis vinum Falernum adiice, & rursus tanquam collyrium tere, deindéq; in pastillos redige. Postea verò ex posca dilutis vtere. Sæpe simpliciter euphorbij illitione misti cum oleo & cera, sum vsus. Sufficit autem ad libram olei cuiuspiam tenuis, ceræ quadrantem iniicere, & euphorbij vnciam vnam: quo quidem medicamine vtendum in ea tantùm hemicrania est, quæ à frigidis caussis oritur. Iuuat etiam hos, si oleum tepidum instilletur in aurem, euphorbij vncia, cum librã olei prius temperata.

Hemicrania frigida quæ opitulentur.

GALENI PERGAMENI de compositione medicamentorũ secundum loca, lib. III.

De affectibus aurium.

Dolores auriũ qua causa excitare possunt.

AVrium dolores nõnulli quidem fiunt ex frigiditate: nõnulli ob inflammationem, vel cutis meatũ auris ambictis, vel etiam nerui auditorij. Qua verò ratione inflammatio ipsa partes inflammatas distendens, dolorẽ excitat, eadem flatulentus spiritus, transitũ non habens, dolore cruciat. Consimilis etiam fit dolor à serosis humoribus * in toto corpore genitis, ei qui ex mordaciũ humorũ forinsecus advenientium illapsu cõtingit. Dolores igitur à sola ortos frigiditate, calfacientia quamcelerrimè curant. In quem vsum solent nonnulli rustici exenteratas cæpas oleo replere, & in feruenti cinere modicè calfacere, atque ita auribus ipsum infundere. Alij nõ cæpas modò, sed alium etiam oleo frigentes postea ipsum instillãt auribus. Egò verò euphorbio omnino modico; ad multũ vetus oleum admisto vtor, velvti etiam pipere exquisitissimè trito. Prodest etiã amaracinũ oleum ipsis infundi, & optimã nardũ. Quòd si aliquod oleum tenuiũ partiũ, in quo rutã præcoxeris, auri infundas, magnopere iuueris. Magnificè autẽ eos mitigat oui candidũ: quo etiã ad lippitudines vtimur: itémq; lac muliebre. Plurimũ iuuant item ex adipe anserino, vulpinóq;: infundi tamẽ omnia debent mediocriter calida.

Doloris auriũ à frigiditate orto remedia.

Aurium inflãmatarum curatio.

Basilicon pharmacum.

Tetrapharmacum.

At si inflãmatio adsit, nardinũ vnguentũ, cum pharmaco appellato Basilico, cõmodissimè infundit. Porrò medicamen Basilicon, alio nomine dicitur tetrapharmacũ. Est etiã & Comagenum pervtile, & ex adipibus pharmacũ. Cogẽte verò dolore, necessum est etiã iis quæ sensum stupefaciãt, vti. Miscet autẽ opiũ muliebri lacti, & oui candido: quæ ipsa per se, sæpe auriũ inflãmationibus contulerunt. Miscetur etiam & castorio opium: verùm multo ante vsum tempore, præparatũ id esse oportet: & miscetur quidẽ, in vehemẽtissimis doloribus, pari: in minoribus autem, duplo. Liquor quo hæc diluẽtur, fit sapa ex musto: multò nãq; magis hęc, q̃ dulcia vina, dolorẽ sedat. Verũ ego nullum pharmacũ dolore vexatis infundo, neq; etiã per lanam instillo: nimirum experiẽtia edoctus, quòd præstet neq; omnino contingere doloris tempore auditoriũ meatum.

Opium quibus misceri debeat ad aures inflãmatas.

Sapa ex musto dolorem sedat.

Dolore affligente, præstat omnino non tangere auditoriũ meatum.

At remisso dolore, per auriculare specillum, obvolutũ lanã mollissima, partẽ dolentẽ foueo, pharmacúmq; initio modicè repefactum in aurifusorio specillo: postea verò forinsecus tum orificio auditorij meatus, tum vniuersę auri, mollem lanam impono. Iam quæ ex fomentis crassa & spissa fuerint, cuiusmodi sunt spicata & foliata vnguẽta, diluẽda sunt vnguẽto nardino: vel (si æstas sit, & caloris sensus ægrum in aure inflãmata infestet) rosaceo, vel amygdalino. Conficitur bonũ rosaceũ ex oleo immaturo, salisq; experte, in quo plurimæ rosæ sint maceratæ.

Rosacei optimi compositio.

Dolorum auriũ à flatulento spiritu, aut à crassis humoribus excitati, curatio.

Si verò flatulentũ spiritũ, aut humorẽ crassum & viscidũ, qui transitũ non habeat, inclusum esse conieceris, etiam ex pharmacis liberantibus ab obstructione, quippiam admisce. Porrò frigiditate antegressa, spiritus flatulentus colligitur: grauitate verò capitis, cibisq; pituitosis & mali succi, frigidi & crassi humores: quibus si accedat frigiditas, dolores contingunt. In his igitur spuma nitri, & nitrũ ipsum molle, eiusmodiq; aphrolitrũ, & oleum amygdalinũ, rationabiliter in pharmaca auricularia miscentur. Ex hoc genere est vtrunq; veratrum, & struthium, & amygdalæ amaræ, & ex tribus aristolochiis, quęcunq; fuerint ad manũ, & iris Illyrica. Iniicies autem & cinnamomũ si habueris: aut, si id non habeatur, casiam, tum eam quæ Zigir, tum quæ Motos vocatur: ac præterea Carpesium.

Aristolochia triplex.

Casia duplex.

Auriũ meatus obstructos quæ reserent.

Aurium etiam meatus ab obstructione liberant, quæ lapides in renibus atterunt: atq; omnia breuiter, quæ tenuium partiũ substantiam absq; mordacitate sortiuntur. Ex quorũ numero est etiam cucumeris syluestris radix, itémque bryonię, & ari, & dracunculi, & centaureæ, & polij, & omnino amarorũ omniũ.

Aurium moderatæ inflammationes rosaceo & aceto simul temperatis curantur.

Pastilli ex glaucio, ad inflãmatas aures.

Rursus, moderatæ aurium inflammationes, & nõ pulsantes, rosaceo & aceto simul temperatis, tepefactisq;, atque infusis curantur. Glauciũ etiam ex aceto in cote medica tritũ, doloribus à modica inflãmatione ortis opitulatur. Præstat autẽ pastillum ex glaucio, multæ sanè vtilitatis pharmacum, prius præparatũ habere: qui fit ex glaucio probè cum aqua pluuiali trito, deinq; in pastillũ coacto, exiccatóq;. Licebit verò decimãquintã gummi ad glauciũ portionẽ addere, vt melius compingi in pastillũ possit. Quin & collyria ex glaucio codẽ modo cum aceto trita, eis prosunt, aurib. instillata: atq; his nihil minus collyria ex croco.

Aurium vlceratarũ remedia.

Vlcera auriũ recentia, tum glauciũ solum cum aceto tritum curat, tum collyria ex eo omnia, & collyria ex croco & ex rosis cõfecta: quemadmodũ etiã quod Nili dicitur. Curat itẽ ea Damocratis collyriũ ex myrrha.

Auriũ purulentarum curatio.

Quæ verò pure manãt citra dolorẽ, atq; id moderatè patiuntur, iisdẽ medicamentis curant. At q̃ fortiter affliguntur, per eiusmodi qualis est pastillus Andronis, & q ad Musam refert, sapa, modicóq; aceto dilutus. Quòd si hæc ab ipso morbo vincant, scoria ferri ad plurimos dies in sole ex acerrimo aceto cõtrita, læuigatáq;, est intrepidè vtendũ. Huiuscemodi etiã vlcera pastillo meo ex charta combusta, ipse ali-

Pastill⁹ ex charta combusta.

Papaueris succus aurium dolores mitigat: affectionem autem non sanat, nisi ex accidenti quodam.

quando curaui. Porrò per papaueris succum mitigantur aurium dolores: haud item affectiones iuuantur: nisi fortè ex accidenti quis eas iuuari dixerit, quòd nimirum sedato dolore, atq; inde somno sequuto, natura ipsa affectus dolorē gignentes concoquat. Per aurium autē inflammationes, gallinaceus atq; anserinus adeps, si quidem evacuatum corpus invenerint, & humorē, qui inflammationē excitat, nō amplius influentem, dolorem leniunt, affectioniq; auxiliantur. Si verò humore adhuc fluente adhibeantur, affectioni quidem nihil opitulantur, leniunt tamen doloris symptoma: vt si ob humorū acredinem aliquis morsus contingat. At pharmaca ex papaueris succo omnia, sensum stupefaciunt: & ob id sanè tunc solùm illis cogimur vti, vbi nullum aliud mitigatiuum doloris contulit. Miscetur autem castorium papaueris succo, vt vehementem eius frigiditatē retundat: quo nomine etiam meconium ipsum, & quidem rectè, nōnulli torrēt: quanq̃ satius mihi videtur vti illo minimè torrefacto, inveterato tamen, & cum castorio permisto. Porrò galbanum susino vnguento dilutum, melliq; & rosaceo cōmistum, discutit citra molestiam aurium inflāmationes, in quas nihil fluit iam amplius, doloribúsq; à frigore opitulatur.

Stupefacientibus quando cogamur vti medicamentis.

Ad vehementes aurium dolores medicamen ab Andromacho scriptum.

Castorij drach. ij. succi papaueris drach. iiij. opopanacis drach. ij. spumæ lycij drach. j. passo excipito, & tepefactis vtitor.

Aliud eiusdem ad purulentas aurium & veteres affectiones.

Fabæ Aegyptiæ internæ amaræ, aluminis scissi, piperis albi, spumæ nitri, croci, opij, malicorij, myrrhæ, thuris, nardi, sing. drach. ij. castorij drachmam j. aceti & mellis quod sit satis. Cōficito.

Aliud eiusdem, ad dolores flatulentos, & aurium sonitum congruens.

Nitri, myrrhæ, sing. drach. j. rosacei cyathū j. aceti tantundem: simul tritis vtitor.

Aliud ad aurium sonitus.

Veratri albi drach. j. castorij obolum j. spumæ nitri sesquiobolū: tritis cum aceto optimo vtere

Aliud ad purulentas aures.

Alumen scissum vstum, & myrrham cum melle terito, & prælotæ auriculæ pharmacum lana exceptum imponito.

Auricularis compositio probata, ex Apollonij libris.

Myrrhæ, thuris, sing. drach. ij. nucum amararum drach. j. spumæ nitri drach. ij. aluminis scissilis, malicorij, sing. drach. j. spicæ nardi drach. ij. aloës drac. iij. vini mulsi veteris cyathos iij. Arida trita vino mulso admisceto, & cocta in stanneo vase reponito, ac tepido vtitor.

Ad carnem excrescentē in auditorio meatu, quo vsus est Heraclides Tarentinus.

Aurium excrescenti vlceri remedium.

Aeruginis rasæ drac. viij. squamæ æris drach. iiij. mellis heminæ dimidiū. Arida trita, ac melle excepta, donec rubefiāt, coquito, & ablatis vtitor.

Aliud ad sanguinis ex auribus eruptiones, Heraclidæ Tarentini.

Auriū sanguinem effundentium remedia.

Marrubij succum exprimito, & aceto dilutum infundito. Aut mâli punici in aceto cocti succū exprimito, infunditóq;. Aut polygoni succum cum modico aceto.

Auriū vermes exterminātia.

Ad vermes innatos auribus, veratrum album cum melle immitte, aut aridum insuffla: aut rubi succum infunde.

De sonitu aurium.

Sonituum in aurib. causa.

Ex sonitibus auriū, alij quidem, spiritus flatulenti sunt soboles: alij verò ob exquisitā sensus audiendi subtilitatem fiūt: quemadmodū etiam in oculis oriri solent suffusorū imagines, ob vapores exhalantes ab ore ventriculi. Cæterū neutrius affectionis exacta cognitio haberi in principio potest. Porrò si in febribus sonitus fiāt, minimè interturbādi sunt: vt plurimū nanq; statim sedantur. Si verò ob flatulentū spiritum, cui non pateat exitus, sonitum fieri suspicatus quis fuerit, & ob hanc rem dissecantibus, attenuatoriis, ac discussoriis admotis pharmacis, nihil cōtulerit: simúlq; apophlegmatismis vsus sit, & vniuerso prospexerit capiti: huic meritò in hāc suspicionem inclinatus animus erit, videlicet sensus audiendi exquisitam facilitatē, causam eius rumoris existere, præsertim si acuto audiēdi sensu præditus esse æger appareat. In talibus igitur, ex sensum stupefaciētibus quippiam soleo admiscere: cuiusmodi est mādragoræ, & papaueris succus.

Sonitus auris per febres, non esse cōpescendos.

Sonituū auris ob exquisitam sentiendi facilitatem ortorū, curatio per stupefacientia.

Ad sonitum remedia ab Archigene prodita.

Sonitui auriū remedia varia ab Archigene prodita.

In sonitibus repentinis acetū cum rosaceo instilla. Aut cuminum, & oleum, crassitudinem mellis. Aut radicis syluestris cucumeris succū. Si verò protrahatur, omnibus amaris, acribus, attenuatoriis & discussoriis, quibus vtimur ad dolorem ex crassis humoribus ortum, vtaris, singulis in aceto coctis, admistóq; melle. Aut reclinato ægro, & nitro trito in aurem insperso, acre acetū infunde tepidum, ac postquàm seruere desierit, exterge lana, & nucū amararū succū infunde, lanáq; obtura. Cæterū quibus ob maximā ad audiendum facilitatē id genus sonitus fiunt, castorium & cicutæ semen cum aceto trita instilla.

Ad auditus grauitatem.

Auditus grauitatis curatio.

In surdastris, qui exiguas quidem voces omnino non audiunt, magnas autē vix percipiunt, hoc ipsum symptoma valde suspectū habere oportet: paulatim nanq; temporis progressu augescens, perfectā surditatē inducit. Quapropter per hieram purgādi sunt, & per catapotia ex colocynthide: pituitáq; eis per apophlegmatismos detrahenda, & caput resiccandum est, eiq; vt robur addatur, omni studio curandum. Vtendum etiā attenuatoria victus ratione. At in ipsam aurem pharmaca iniicienda sunt, quæ crassos viscidósq; humores cōminuant, & dissecent. Cuiusmodi existunt hæc, quæ Apollonius prodidit: Cæparū succo & resina oleo dilutis, vtitor. Aut oleo nucum & resina mistis pariter vtitor. Vel adipem anserinū, & fel bubulum, ac taurinū, ex æquo mista instillato. Porrò surdastri cōtrariis præsidiis habent opus, iis qui aurium doloribus infestantur. Quippe in doloribus affectæ partes exquisitam quietem desiderant: surdastri verò, vehemētem motū postulāt, transmutationémq; in contrariam ei, quæ iam adest, dispositionem.

Fomenta ad aurium dolorem ab Apollonio scripta.

Aurium dolori fomenta.

Fomentis porrò vtendū est per spōgias aqua

calida

calida imbutas, ac sufficienter expressas: itémq; per cucurbitas affixas. Amplius verò & per vaporem ex arundinibus perforatis allatũ. Oportet autem alteram arundinis oram, auriculæ cauitati adaptari: alteram verò in ollam perforatum habentem operculum, & vndiq; obturatũ, incumbere. Sit autẽ in olla absinthium in aqua feruefactum, quò vapor inde sublatus perferatur ad auditoriũ meatum. Confert etenim hoc fomentum etiam auditui graui.

Archigenis ad surditatem remedia.

Surditatis remedia ab Archigene scripta

Chalbanũ cum aceto & melle feruefactum instilla. Aut collyrio ex nitro, ficu, & sinapi immisso, per triduum id non extrahimus. Postea verò assiduis acutisq; vocibus, & vicissim grauibus inclamamus: & per tubam sonitu incusso, conamur malum depellere. Post hæc & asphodeli radices oleo veteri incoctas, commodè infundimus, caprináq; assiduè eluimus vrina.

Eiusdẽ de corpusculis quæ auribus illabunt.

In aures illapsa corpora quo modo ab eis excutienda.

Quòd si aqua illabatur aurẽ, auxiliatur acetũ, & cum altero pede, qui respondet affectæ auri, exilire, aliqualiter se ipsum inclinãdo: hoc enim modo facilè excernitur. Quin & exustio simplex per os, aut etiã per stipulã, egregiè aquam extrahit. Si verò calculus, aut fabę, aut consimile quid in auditoriũ meatum illapsum fuerit, eluito: aut lana circa auriculariũ specillum obvoluta, & resina tincta, extrahito. Idem & per glutinosum aliquod pharmacum fieri potest. Quòd si neque sic sequatur, sternutatorio in nares iniecto, os ac nares obturato. Facta nanque spiritus inclusi extensione, id quod est illapsum, efflabitur: idq; assiduè, donec excidat, facito. Nam si intus manserit, aure inflãmata conuulsiones inducet. Optimè etiam confert ad eorum quæ illapsa sunt eiectionem, cõcussio. Si itaq; puer fuerit, pede comprehensum, & in caput sublatum, concutiens ipsum, vibrabis. Si verò perfectę ætatis quispiam ita fuerit affectus, ipsum in tabulam secundum affectam aurem reclinatum, caput ad tabulam firmare iubeto: dein leuata tabulæ iuxta caput parte, deferri finito, idq; sæpius facito. Monebit enim sic quod incidit, & ad expeditiores meatus partes progredietur. Atque ita angusta & concaua specilli parte immissa, scitè extrahito. Si verò faba, aut cõsimile quippiam in aurem illapsum, in ea hæreat, madefactúmq; & tumefactum dolores inferat, impossibile quidem est integrum ipsum eximere. Quare per specilli concauum diuidere id industriè expedit, atq; ita particulatim extrahere: deinde sapam, aut vinum dulce calidum infundere, ac lenire meatum ex lancinatione oblæsum. At verò si animal aliquod sit illapsum, scammoniũ aceto dilutum, aut absinthij, aut peucedani succum, nitrúmq; ac sulfur, cum radiculæ succo instillato.

De parotidibus.

Parotidas esse glandularũ secundum aures inflãmationes.

Inflammationum incipientium curatio.

Parotides è genere quidem inflammationum existunt. Fiunt autem, glandulis secundum aures affectis. Cæterũ prima parte curationis partium inflammatarũ in eis minimè vtimur. In illis siquidẽ plurimum curatione reprimente, repulsoriáq; vti conuenit, præcipuè cùm nec malignum sit, nec multum quod influit: nec vniuersum corpus plethoricum. Sic nanq; spongia sola ex posca imposita, incipientes inflãmationes repressit. Verùm in parotidibus contrariam curationẽ molimur, nẽpe pharmaca attractoriã adhibẽtes: & si hæc nihil memorabile efficiant, etiã cucurbitulas affigentes, aut fomenta assidua adhibentes, conantésq; vt infestans humor ad cutim ipsam trahatur, præsertim si affectio in capite hæreat. Similiter cùm natura per acutas febres, redvndantes humores ex vasis ad regionẽ inter cutem & subiecta corpora pellit, quandoquidem illis etiam glandulæ imbuuntur, multò satius videtur tunc opitulari naturæ, febres per abscessus curanti. Verũ si vehemẽti impetu influant humores, nihil nos curiosius agẽtes, omnia permittemus naturæ. Nam siue cucurbitã, siue aliud pharmacũ humores ex alto eliciẽs, admouerimus, vehemẽs dolor hominẽ apprehendit, vnde & vigiliæ & febres oriuntur, atq; exoluuntur vires. Mitigare itaq; tunc, & non influxum provehere, oportet, per cataplasmatũ maximè lenientiũ vsum: cuiusmodi est quod ex frumenti, aut hordei, aut seminis lini farina, cum mulsa, aut fœnigræci, aut altheæ, aut chamæmelorum decocto conficitur: & quæcunq; nõ modò humectam habent caliditatẽ, per quam mitigare dolores valent, sed etiam influentes succos possunt cõcoquere, suppuraréq;. Quòd si etiam sanguis redvndare videatur, per venæ ipsum sectionẽ vacuabimus, pręsertim si liceat per vires.

Parotidũ medicatio.

Naturæ impetus quando minimè sit iuuandus.

Cataplasma dolorẽ leniens,

Suppuratio quãdo & quibus medicamẽtis molienda.

Pus suppuratarum parotidũ quib. modis vacuandum.

Ergo si humor non discutiatur, suppurantibus pharmacis est vtendũ: cuiusmodi est frumenti farina cum oleo & caricarũ decocto: item quod ex polline & fermento conflatur pharmacum. At si suppuratæ fuerint parotides, tunc aut per sectionem pus elicere oportet, aut per pharmacũ abscessum rumpere, quale est Smiliũ vocatũ, & q̃d ex alliis constat: aut tentare, vt ipsum per attractoria & tenuãtia medicamẽta discutiamus, bis in die iisdẽ ablatis, & fomentis admotis, donec dolores remiserint. Vbi verò iam plurimũ puris discussum fuerit, tunc iam primùm semel soluere ea medicamenta, & fomenta adhibere oportet: dein verò neque ex re est id facerę, sed ipsis pharmacis permittere, vt si quid reliquũ in profundo hæreat, ipsum discutiant. Quòd si durities adsit, ea ipsa quoq; mollienda est, emollientibus medicamentis ad attractoria admistis.

Archigenis ad parotidas.

Parotidibus varia remedia ab Archigene prodita.

Plantago constat ex facultate discussoria simul et repulsoria.

Repulsoria quando miscenda medicamentis parotidum.

Rumicis radices in vino tenuium partium coctas, applicabis parotidibus citra vehementem dolorem ortis. Aut buccina marina, aut purpuras vstas, melle aut axungia exceptas imponito. Aut ficũ aqua marina muriáve incoctã, admoue: aut lanã etiã butyro imbutã. Cõmendat etiã vsum plãtaginis, tametsi ex mistis facultatibus, discussoria nempe & repulsoria constet. Ego verò nunquam pharmacis ad parotidas destinatis repulsoria admisceri operæprecium existimo, nisi fortè aliquando pauxillũ repulsorij multo discussorio addatur: idq; vbi citra vehementẽ dolorem ipsæ irruunt parotides.

Aliud Archigenis ad discutiẽdas parotidas.

Lupinorum amarorũ farinam cum melle coctã, modica calce viua addita, pro cataplasmate im-

ponito. Aliud. Picis brutiæ, mannæ thuris, vtriusq; drach. j. terebinthinæ, palmularũ Syriacarum non vetustarum, pinguium, carnis puræ, vtriusq; drach. ij omnibus simul vnitis vtitor.

Aliud. Caricarũ, chalbani, nitri, sing. drach. j. sulfuris tertiam vnius drachmæ partẽ: terebinthinæ, opopanacisq;, vtriusq; pauxillum: simul vnitis vtitor. Quòd si medicamentis parotis nõ cedat, Archigenes consulit esse confugiendũ ad cucurbitulam, adhibita scarificatione. Porrò simplices parotidas curant, emplastrũ Musaicæ, & quod ex succia cõstat, & quod ex ptisana. Hia molliora adhuc sunt, cerati forma, tum ex butyro, tum ex œsypo conflata, ostreis, aut buccinis, aut purpuris vstis additis, adipéq; porcino salis experte, singulis quadrantis pondere. Sic ipsum etiam licet conficere: Butyri vnc. j. ceræ vnc. ij. s. ostreorũ vstorũ, redactorúmq; in pollinẽ, vnc. ij. Cõficito & vtitor: efficacissimũ nanq; est ad parotidas.

De affectibus narium.

Polypodes.

Ex genere tumorũ præter naturã polypodea in naribus generãtur, vt ozænæ ex genere vlcerum. Secundũ genus aũt excretionum pręter naturam, sanguinis effusiones contingunt in morbis acutis. Primũ itaq; de ozænis sermonem faciam, quæ ex humorum acrium, putrilaginosorúmq; influxu gignuntur: nam si ij duntaxat sint acres, ægrè curabilia vlcera inducũt, graueolentia verò non item. Cæterùm cura cõmunis tum his ambobus, tum etiam polypo est, primùm caput siccare, corroboraréq;: cùm palàm sit ob redundantiam vinosorũ humorum, fieri ab eo in ipsas nares defluxum. Capite roborato, naribus adhibenda curatio est, scopo in ozænis proposito, vt affecta pars per mixtæ facultatis pharmaca tum repellentia, tum discutientia, exiccet. Repellunt itaq; tum austera, tum acerba, quę cõmunem astringẽtium appellationẽ sortiuntur. Discutiunt calidam & siccam vim obtinentia.

Ozæna à quibus gignantur humoribus.

Ozænæ atque polypi communis curatio.

Repellẽtia quæ.

Discutientia quæ.

Archigenis remedia ad ozænas.

Ozænarum remedia.

Obline eoa chalcinde, vel atramento sutorio, vel psorico, ex melle tritis. Vel iridem & sandaracham cum melle illinito.

De polypo narium.

Polypi descriptio, causa, remedia.

Polypus tumor est qui præter naturã in naribus generatur, polypodis carni assimilis. Quæ affectio ex crassis & viscidis humoribus gignitur: ob idq; mista medicamentorũ materia indiget, quæ partim astringat, partim secet & tenuet, partim etiam discutiat, condensétq;.

Asclepiadis ad ozænas remedium.

Ozænarum remedia varia.

Aluminis scissi drach. ij. myrrhæ, sandarachæ sing. drach. iiij. gallæ drach. j. æris vsti tantundẽ. Tritis vtere, naribus prius vino odorato elotis, & pharmaco per specilli extremum admoto.

Lamponis ad ozænas, ægilopas, polypos, & quæcunq; velis citra sectionem, vstionémve extirpare, remedium. Scobis æris rubri vnc. j. salis ammoniaci sextantẽ: ammoniaci thymiamatis tantundẽ: aluminis rotũdi quadrantẽ: aceti acerrimi heminas sex. Arida terito, & affuso aceto, omnia in vas æris rubri cõiicito, in eóq; ad solem sub ardore Caniculæ cum rubri æris radio agitato, donec exarescat pharmacum: quod postea in mortariũ translatum, diligẽter terito, in fictilíq; recõdito. Vsu verò exigente, aquam sorbendam dato, quæ vt ore contineat, præcipito: dein pharmacum per fistulam insufflato, vel etiam melle exceptum immittito. Cæterùm post huiusmodi pharmacorũ adhibitionem, etiam sternutatoriis vtimur, quò videlicet tectoria vlceri obducta excutiamus, quæ tribus aut quatuor diebus ferè excidere consueuerũt. Vbi verò exciderint, adipe anserino, ac butyro cum cerato curantur.

Eschara ingenitas naribus, excutiẽdas sternutatoriis esse.

Porrò ipse in ozęnis polypisq; pręstantissimũ pharmacũ reperi succũ ex mãlis punicis tum dulcibus, tum austeris, acidisq;, & maturis & integris, pariq; magnitudine & numero maceratis, expressum. Cæterũ si humectior esse polypus videatur, plus ex austeris mãlis est cõtundendum. At ex aridis pharmacis, diphryge citra mordacitatem aliquando per multũ tempus consumptũ polypum noui. Probatur etiam prædictũ ex mãlorum succis collyrium, si vbi exaruerit, redigatur in pollinem, indéq; ex vsfletur, aut etiam per specilli nucleum indatur. Omnia autẽ hæc assiduè facere oportet, vt nunq̃ ab affecta parte absit pharmacũ, cùm facilè ab humiditate eluatur.

Punicorum succum ad ozænas polypósq; magnifice commendat Galenus.

Iam verò rosæ siccæ cõtusę, inditæq; in iis qui molli carne sunt prædit, citra noxam curare aliquando solent polypos. Nam pleraq; eorũ quæ polypodas exterunt, eos exacerbant, si quando ab scopo aberrarint. Cæterùm vlcera in narium meatibus semper per pastillos curaui, Andronij videlicet, & Pasionis, & Polyide, & Bithynum, & per eum quem ipse composui. In diuite verò quopiam, qui odoratum pharmacum exigebat, hedychroi vsum excogitaui, ipsúmq; Falerno veteri dilui, & mirum quàm breui affectio ipsa est curata.

Rosarũ puluis in quibus curare polypos soleat.

Nariũ vlcera quibus medicamentis curẽtur.

Heraclidæ ad sanguinis è naribus eruptiones remedia.

Sanguinis è naribus eruptionum remedia.

Vbi grumos sanguinis eduxeris, lanam specillo obvoluito, eámq; in lycio aqua diluto imbuito, & sanguine manantẽ locum illinito. Aut linamentũ ex ellychnio contortũ, madidatúmq; aqua, & chalcitidis polline inspersũ inserito. Aut menthã tritam indito. Iuuat etiam frontẽ spongiis refrigerare, extremáque vinculo excipere, qua parte magis cõtracta videntur: obturaréq; aures, & os pluuiali aqua & frigida opplere.

Asclepiadis remedia ad sanguinis effusionem è naribus.

Spongiã cruda pice imbutã, & linamento exceptã indito. Aliud. Putaminis oui, & gallę omphacitidis, vtriusq; partẽ vnam. Trita linamẽto intorto, aqua aut aceto madefacto, excipito, inditóq;. Andromachi ischæmon.

Chalcitidis drac. c. chalcãthi drac. l. misyos assati drac. xxv. æris vsti drach. xij. & s. tritis vtere.

GALENI PERGAMENI de compositione medicamentorũ secundum loca, lib. IIII.

DE oculorum affectibus, ocularijsq; medicamentis, agere in præsenti cõmentario est cõsiliũ. Pompholyx igit' lota nulli pharmacorũ mordacitatis expertiũ inferior est: atq; ob id ea vtimur ad tenues & acres oculorum fluxiones, sed vacuato prius capite & vniuerso corpore.

Pompholyx optimũ est medicamẽ oculorum fluxionibus.

pore.

pore. At vacuamus quidem corpus venę sectione, purgationeq́: caput autem per apophlegmatismoa vindicamua à pituita. Potest tamen pompholyx lota, quemadmodum etiam spodium, atq; amylum, simul & moderatè resiccare humores: simúlq; ne per tuniculas evacuetur ea quæ in magnis oculorum venis superflua humiditas continet, prohibere.

Oculorũ fluxionibus cur non sint admouenda obstruentia pharmaca ante capitis vacuationem.

Quare si quis prius q̃ caput ab humoribus ad oculos defluentribus purget, vtatur obturantibus pharmacis, vehemẽtes dolores ob tunicas distentaa inducet, & ob multitudinẽ influentiũ humorũ, aliquando ipsarũ rupturam aut erosionẽ pariet.

Albumen oui,

Eiusdẽ generis cum prædictis pharmacis subtenuis ouorum liquor existit, abvndè valens humiditates oculorũ abluere, & exasperata lenire: obturandi autem tenues meatus non parẽ illis facultatẽ fortiũ, sicvti nec similẽ vim resiccandi.

Fœnigræci decocti facultas.

At fœnigræci succus, q̃d ad viscositatẽ attinet, similis est ouorũ albugini: discussoriam tamen possidet facultatem, & moderatè calfactoriam: ob idq; multos dolores mitigare cõsuevit. Maximè prędictis cõtrarij secundum genua existunt liquores acres, vt Cyrenaicus, Medicus, ac tum sagapenũ, tum euphorbium, omnésq; breuiter, qui citra exasperationẽ calfaciunt vehementer.

Extergẽtia medicamẽta quæ sint.

Forti autẽ facultate sunt prædita extergentia medicamẽta, cuiusmodi est æris squama, chalcitis vsta, æs vstũ, flos æris, misy, sori, atq; stibium. His adhuc aliud genua adiacet, erodentium videlicet, siue putrefacientium:

Putrefacientia medicamenta.

quale est auripigmentum, & sandaracha, & Asiæ petræ flos: cuius facultatis misy etiam paululum particepa est. Est & aliud genus pharmacorum, quod in oculares cõpositiones iniicitur, eorum videlicet quæ natura astringunt. Quę igitur mediocriter hanc vim habent, influxus repellunt: quæ verò vehementer, ampliorem dolorẽ infligunt, tunicas exasperando, q̃ iuuent influxionũ impetũ repellẽdo.

Lippitudini cõuenire, quæ astringũt mediocriter.

Porrò quæ mediocriter astringunt, lippitudinibus cõmodissima existunt: conferunt autem & reliquis ferè omnibua affectionibus vlcerum, pustularũ atq; fluxionum. Sunt verò huiusmodi, folia rosarum, & flores, & succus: ericæ fructus, spica nardi, malabathri foliũ, crocus, lycium, & hypocistis.

Astringentia vehementer quæ sint.

Vehementiorẽ his astringendi vim acacia & omphacium habent, quę & ipsa in succorum genere numerantur. Balaustiũ etiam, & cytini, & gallæ omphacitides, ex genere eorum sunt quæ multùm astringunt.

Ocularia medicamenta.

Inflãmationes & alias affectiones concoquunt, myrrha, crocus, castorium, thus, & cremor fœnigræci decocti: quæ etiam discussoria facultate sunt prædita, & præsertim ex ipsis myrrha. Hæc itaq; sylua ocularium medicamentorũ existit.

Emplastica medicamẽta quæ & sint, et dicãtur,

Porrò quæ medicamenta substantia terrestri sunt, citra manifestũ calorem aut frigus, ea emplastica nominantur, vim habentia contrariam iis, quę ab obstructione liberant: quali facultate insigniunt samius aster, pompholyx lota, eiúsq; cinis elotus, atq; etiam cadmia tum vsta, tum lota, cui detersorij etiã nõnihil inest. Pompholygi verò & spodio parũ quid inest astringens, quemadmodum etiam plumbo post exvstionẽ. Nam & hoc pharmacum omnis mordacitatis est expers, parum tamen quid astrictionis sortitur.

Amylum.

Amylum etiam exactè lotum, q̃ mitissimũ est, & medium, vt nec astrictionem nec acredinem habeat: hoc est, nec calorem, nec frigus. Quin & cerussa lota proximè accedit ad facultatẽ plumbi vsti atq; loti: manifestè tamẽ astringit: amylum autem & samius aster, quatenus ex gustu & odore licet colligere, sunt penitus qualitatis expertes. Igitur vniuersum huiusmodi pharmacorum genus, siue modicã in gustu aut odore qualitatẽ exhibeat, siue penitus nullã ostendat, velvti aquę purissimę, expers qualitatis vocatẽ, moderatéq; p solã terrestrẽ substantiã secundũ propriã naturã siccat.

Aqua purissima sunt qualitatis expertes.

Cornea tunica erosa, quæ medicamenta congruant.

Ac sanè sola hęc medicamẽta cõveniunt in erosionibus corneæ tunicæ, ipsiúsq; rhagoidis prolapsibus, ob influxũ tenuiũ atq; mordacium humorum ortis: cum nimirum astringentia cohibeant effluentes humores, atq; ob id dolorem ex mordacitate ipsorum ortum intendant: acria verò affectionem simul adaugeant. In vniuersum tamen ipsi particulæ affectæ, quò facilius curationem recipiat, prospicimua, tum vniuersi corporis purgationibus, tum revulsionibua: primùm quidem ad infernam corporis partem: dein etiam ad occiput, & ad capitis cutem.

Arteriæ secus aures, et temporũ, quando incidenda sint.

Vtimur etiã sectionibua arteriarum, interdum quidem incidentes eas quæ retro caput iuxta aures sunt exporrectę: interdum autẽ earum partem, quæ temporibus inest: idque vt medeamur dispositioni, quæ tunicis oculorum est genita, ob quã etiã optimus sanguis ad tunicas ipsas delatus corrumpitur. Ad has igitur solas dispositiones convenire videtur prædictorũ medicamentorũ genus, citra mordacitatem exiccans in affecta parte cacochymiã, à qua id quod influit corrumpitur.

Collyria Libiana & Cygni.

Vocant autẽ collyria quæ ex eiusmodi medicamentis cõstant, tum Libiana, tum Cygni: nempe ob candorem, qualem cygni possident. Prævalet quippe in ipsis amylum, & terra Samia, & cerussa Rhodia, quæ præstantior est & candidior.

Collyria lauiganda modus.

Sunt qui collyria id genus in cotibus terant, lacte boni succi ex nutricis vberibus instillato: vt astrictoriam vim quæ ouillo inest, effugiant.

Lactis muliebris vsus cõmodissimus vlceribus corneæ tunicæ.

Etenim cùm in lacte serosa quędam extersoriáq; facultas insit, eius vsus congruens est ad propositam curationẽ: quippe vlcera explenda, extergentibus citra acrimoniã habent opus medicamẽtis.

Fœnigræci decoctum,

Quòd si huiusmodi haberi lac nequeat, per fœnigræci decoctũ terere collyria prę stiterit, vtpote quod extersoriã quandã vim habet, qua oua omnino sunt destituta.

De aspritudinibua palpebrarum.

Cùm ægrè curabiles prædictæ dispositiones existant, adhuc earum difficultatẽ adaugent palpebrarum asperitates: à quibus etiam in lippitudinibus, tunicæ oculorũ commorsæ, affliguntur dolore. In illis tamen audemus ad pharmaca inflãmationi cõgruentia, nonnihil ex detergentibus immiscere: velvti est collyriũ ex vino, aspritudinibua accommodatũ, quò primùm ea quæ ad palpebras succreuere, deprimantur.

Collyrium ex vino.

Nam vbi oculi minus infestantur inflammatione, ea quæ aspredines expurgare possunt, administramua. At dum cornea exvlcerata est cum mordaci influxione, impossibile est tali aliquo vti pharmaco. Cornea siquidem ipsa amplius exasperabi-

tur : vuea verò impensius procidet, hominémque vehemēs dolor corripiet, augebitúrque ipsius fluxionis malignitas. In huiusmodi itaque affectionum miscella, solent medici, præ inopia consilij, palpebras ipsas revertere, atque absque medicamentis purgare, idque tum specilli concauo, tum molli spongia. Quidam ex præceptoribus meis, ex pumice læuigato, cum tragacantha aut gummi, collyrium faciebat, eóque ab extentis atque reversis palpebris, aspritudines deradebat. Vbi verò temporis progressu per prædicta collyria fluxio fuerit sedata, audemus tunc iam ea quæ palpebras extergūt, paulatim adhibere medicamenta: quēadmodum vbi fluxus omnino fuerit iam resiccatus, & palpebræ moderatè habuerint, caua vlcera sunt collyrio ex thure complenda.

Aspritudinis palpebrarum curatio.

De lippitudine, siue ophthalmia.

Lippitudo.

Ophthalmia est inflāmatio periostij tunicæ, quā barbari coniunctiuā appellant.

Ophthalmia est inflammatio periostij membranę, quam etiam agnatam vocant, quòd alijs, quæ oculum ipsum constituunt, tunicis forinsecus agnascatur, ligamentum existens toti oculo, ad circumsita ossa. Ob id enim omnia quę circum oculos sita sunt, vsque ad malas quandoque simul per vehementē lippitudinem intumescūt. Igitur pharmaca omnia huiuscemodi affectionem curantia, ex genere eorū sunt quæ medentur inflammationibus: assumunt tamen necessariò nonnihil, pro ipsius partis natura, quæ excellentem mollitiem, atque eximiam quandam supra omnē totius corporis cutem, ad patiendum facilitatem est nacta, ob sensus subtilitatē, ac raritatem substantiæ. Adhibenda itaque sunt pharmaca repellentia, minimè tamen exasperantia, hoc est, non vehementem astrictionem sortita: sed quæ tum propria sua substantia moderatiora sint, tum lenitiui liquoris admistione adhuc magis talia reddantur. Voco autem lenitiuos liquores, oui candidum, & fœnigræci decoctum, magisque adhuc ipsum lac. Vt plurimum verò album en oui cum accōmodatis pharmacis lippitudines curare sufficit, per collyria videlicet vocata monohemera, hoc est, diaria. Sæpe siquidem magnas inflammationes, hæc adeò mitigauerunt, vt in vesperam quidem homo balneo vteretur : in sequenti verò die, nardino collyrio ad instaurationem & corroborationem inungeretur. Admiscere autem ei circa primā inunctionem minimum quiddam acrium & sistentium medicamentorum oportet : vt circa secūdam paulò amplius quiddam priore. Sufficiūt nanque hæ duę pharmaci adhibitiones, & deābulatiuncula aliqua nō multa ante balneū. Foueri tamen oculi per spongiam debent ex meliloti & fœnigræci decocto, semel quidē aut bis in die, si mediocris sit dolor: sæpius autem, si vehementior.

Ophthalmiæ cōgruentia medicamēta quaelia esse debeant.

Lenientes liquores.

De vlceribus oculorum.

Oculorum vlcera, qualia medicamenta postulent.

Oculorū vlcera eandem secundum genus curationē requirunt, quā reliqua omnia: ob ipsius tamen partis naturam, quā lenissima eis adhibenda sunt, quale est, quod ex lota pompholyge cōstat. Admiscentur ipsis etiam succi quidam non solùm mordacitatis expertes, sed qui etiam vehementissimos mitigare dolores possint, velut mandragoræ succus. Quidam etiam polygoni succum miscuerunt, vt alij ipsorum ouorum candidum. Quæ omnia, dum tempus vtendi instat, miscenda sunt, propterea quòd facilè acescunt: quo tempore etiam rosarum additur succus. Eorum autem omniū esse debet scopus, vt vlcus mundum seruetur : vtpote partium natura ipsum replente, atque ad cicatricem ducente. Si itaque inflammatio adhuc oculū vrgeat, aut quispiam etiam dolor, collyria ex thure, & metallicis lotis, & succis mordacitatis expertibus, adhibenda sunt. Vbi verò sordida reddita ob eorū vsum vlcera fuerint, ex repurgantibus quippiam miscendum est : quale existit Paccianum croceum, ex vino: quod etiam aspritudines exterit, pterygiáque attenuat. At verò vlcera quæ per erosionē tunicæ corneæ fiunt, ita vt aliquid ex ipsa rhagoide procidat, repellentibus & astringentibus pharmacis opus habent. Discussoria autem postulant tum pustulæ, tum pus intra rhagoidem contentum. Recentia igitur & adhuc inflammata, pharmacis ex myrrha, thure, & croco sedantur: vetustiora autem, nōnihil ex discussoriis desiderant, quemadmodum etiam induratæ tunicarum inflammationes.

Paccianum collyrium.

De ocularium pharmacorum viribus.

Ocularium medicamentorum vires.

Igitur omnimodæ acrimoniæ sunt expertes hi tres liquores, fœnigræci decoctum, lac, & candidum oui: ex quorum genere existimare oportet tum gummi, tum tragacantham. Quippe nisi prædicta illa tria, tum copia, tum vsu, prompta & expedita essent, possemus vtique parum gummi, aut tragacanthæ in multa aqua maceratum, in eundem vsum velvti illa assumere: & per ipsa etiam in medica cote collyria terere : & per sola infusa, serosos in affectis oculis generatos humores eluere. Ocularium itaque pharmacorum vnum genus in illis tribus liquoribus, atque etiam in tragacantha, gummi, metallicísque eloris consistat. Alterum verò genus eorum sit, quæ modicam mordacitatem sortiuntur, propterea quòd quędam eis sunt admista, quæ parum astringunt detergúntque: qualia sunt, rosę, & thus: illæ quidem, pauculam astrictionem: thus verò modicam extergendi vim possidentes. Habet tamen ob moderatum calorem thus etiam & concoctorium quid, ac doloris mitigatorium. Ex eodem genere cum ipso, quantū ad concoctionem & discussionem attinet, censendus est crocus & myrrha: quæ inter se in eo differunt, quòd crocus quidem moderatè astringat : myrrha verò citra astrictionē non instrenuè discutiat, & resiccet humiditates. Súntque hæc viribus præstantiora thure, & ob id etiam maiorem discutiendi vim habent: cùm autem careant vi detergendi, ad vlcerum curationem thure inferiora existunt. Huius generis medicamentorū, cōcoctorij inquam & discussorij, lycium quoque est, & castorium. Sarcocolla etiam concoctoriū & discussoriū medicamentum existit : ac magis quàm ipsa, chalbanū. Melilon verò decoctum ad concoctoriam facultatem assumpsit etiam quid astrictoriū, eiusdem ferè generis cum croco existens. Iniicitur etiam in oculares compositiones lapis hæmatites vocatus, humores resiccandi vim habens, velvti & cadmia. Mitius tamen pharmacum lapis ipse quàm cadmia existit, vtpote ex humida substantia,

Gummi.
Tragacantha.

Ocularium medicamentorum genera varia.

Thus dolorem leuat, concoquítque.

Crocus moderate astringit.

Myrrha citra astrictionē discutit, resiccatque.

Lycium.
Castorium.
Sarcocolla.
Chalbanum.
Meliloti decoctum.

Lapis hæmatites.

Cadmia.

stantia, non terrestri, velvti cadmia, generationē indeptus. *Schistus lapis. Stibium.* Huic similis est lapis Schistus dictus, sed fortiorem obtinet facultatē. Quod verò stibium vocatur, illotū quidem, fortem astringendi facultatem ostentat: lotum autem, exoluitur, vt propè ad vim mordacitatis expertium accedat. *Aes vstum. Aeris squama, flosq́.* At æs vstum vehementem extergēdi possidet facultatem, itémq; squama eius, & flos. Nec minus efficax, sed minus mordacitatis expers, *Chalcitis vsta.* chalcitis vsta est. *Lota euadere imbecilliora.* Quòd si lauentur talia pharmaca, extersoria quidem adhuc manent: tantò tamen imbecilliora, quantum amiserunt mordacitatis. *Misy. Aerugo. Galla.* Huius generis sunt etiam misy, & ærugo, fortissima pharmaca, iis quæ sycosi & callis conveniunt, admista. Sunt qui etiam gallas admisceant, vehemēter astringens pharmacum: sunt *Chalcanthum.* qui etiam chalcanthum, quod vnà cum acredine vehementissimè astringit. Moderatius tamē redditur vstum, & lotum. Ad hanc syluam pertinet & stomomatis squama. *Stomomatis squama. Thuris cortex & manna.* At thuris cortex, astringit quidem & ipse admodum, prædictis tamen est longè inferior. Porrò māna thuris à thure ipso differt, quòd exiguum quid astrictionis sortiatur, ratione corticis thuris, cuius nonnihil contraxit. Quæcunque igitur ex astringentibus multam terream compagem habent, aspritudines, & sycoses, & callos consumunt. Cæterùm *Omphacium Hypocistis.* quę ex succorum genere sunt, velvti omphaciū, & hypocistis, eluunt facilè in sublitionibus, difluentia simul cum lachrymis. Ex hoc genere est *Glaucium. Acacia. Cerui cornu vstum.* glaucium & acacia. Citra mordacitatem verò extergit ceruicornu vstum, velvti etiam caprinū: non tamen dolorem sedant, nec concoctoria facultate sunt prædita, vt thus, frigidi nimirum & sicci temperamenti existentia. *Aloës facultates.* Mixtæ facultatis est aloē, quemadmodū rosa. Habet enim quod extergere est natum, aliquid in se amarum: sicvti & astrictorium quippiam, vt & cōmittat, & ad cicatricem perducat.

Quæ ad scabras affectiones conveniant.

Scabris palpebris quæ opē ferāt medicamēta. Ex iis quæ ad scabras palpebrarum affectiones cōveniunt, sunt sales ammoniaci, & lapis Asius, tum ipse, tum eius flos: & quod psoricū appellatur, nō simplex, neq; spontè natum, sed præparanonis modum indeptum. Admiscetur iis & misy vstum, & sandaracha, & arsenicum. Ex medicamētis verò aromaticis, casia, malabathri folium, & amomum, cinnamomúmq;.

Quæ induratis auxilientur.

Induratis tunicis oculorū quæ conferant. Compositiones quæ ad induratas oculórum tunicas congruunt, ex succis constant, & ammoniaco thymiamate. Miscentur autē eis myrrha, thus, chalbanum, & consimilia.

Quæ suffusis medeantur.

Suffusorum remedia. Ad suffusos habetur compositū medicamen, ex succo fœniculi, hyænæ felle, ac melle Attico constans: cui nōnulli caprillum fel addiderunt. Nunc autē in precio habetur pharmacum ex felle scarorū compositū: sicvti & quod ex myrrha stacte conficitur: quorum omniū promissa magna, effectus autem interdum nullus.

Pharmacum aridum ad tuendam oculorū valetudinem à me compositum.

Oculos roborās pharmacum. Lapidis phrygij ter vsti, totiésq; extincti: sed prima quidem extinctione, butyro: secunda, vino odorato: tertia Attico melle, ad ipsum extinguendum, iniecto lib. j. æris vsti, piperis albi, folij malabathri, sing. vnc. j. stibij drach. xij. Postquàm verò omnia fuerint læuigata, & reponere medicamentum velis, adiice opobalsami Syriaci vnc. j. s. Porrò vsus ipsius ad solas palpebras competit cum specillo inductu, citra tunicarum ipsius oculi contactum.

Aridum ad circunrosos oculorū angulos ab Asclepiade scriptum.

Ocularia medicamēta varia, à medicis variis conscripta. Spodij Cyprij drach. iiij. omphacij aridi drachmas ij. nardi obolos tres: piperis fricti grana xv. tritis vtere.

Pharmacū calliblepharon, exornandis palpebris accōmodatū. Facit & ad lippitudines inveteratas. Stibij vsti ac vino extincti drach. xvj. plumbi vsti & loti drac. viij. fuliginis thuris, spicæ nardi, myrrhę torrefactę, croci, squamę æris, sing. drach. j. omnibus tritis ac repositis vtitor.

Aridum Philoxeni ad pruriginosos & circunrosos angulos. Facit & ad obtusum visum. Cadmiæ drach. iiij. salis ammoniaci drach. ij. piperis albi drach. j. tritis & læuigatis vtitor.

Liquidæ oculares compositiones ad omnē extuberantiam carnis tollendam, & ad incipientem lippitudinem.

Cōpositio qua vsus Philippus est in Cæsaria. Misyos assan drach. viij. myrrhæ drach. iiij. cadmiæ drach. viij. croci drach. ij. salis ammoniaci tantundem: nardi Indicæ, piperis albi, vtriusque drach. j. mellis Attici cyathum vnum. Misceto.

Panchrestos Erasistrati ad lippitudines omnes, & ad purulentas aures.

Aeris vsti, myrrhæ, sing. drach. j. piperis obolos ij. misyos tosti drach. j. croci obolos iij. vini Chij heminam j. passi cretici heminæ dimidiū. Coquantur ad lentum ignem, vt decet.

Philoxeni liquida exacuens visum, ac cicatrices & callos exterens.

Ammoniaci thym. drach. iiij. æruginis drac. ij. vino diluta, & contrita, melle Attico excipito.

Compositio Largi exacuens visum.

Succi radicis fœniculi partē vnā: mellis tantūdem. Misceto. Alia. Succi radicis fœniculi, succi chelidoniæ, mellis Attici, sing. drach. j. Misceto.

Ad tingendas albugines.

Gallam tritam per specilli nucleū calfactū imponito: dein chalcanthū aqua dilutū admoueto.

Ad glaucos oculos, quò pupillæ nigræ reddantur.

Malicorij dulcis succum infundito: dein post temporis intervallū hyoscyami florem cum vino tritum instillato.

Ad paruos instar hordei oblongos circa pilos palpebrarum abscessus.

Chalbani partem vnam cum modico nitro mixtam imponito.

Cataplasma Heraclidis Tarentini ad vehementes oculorum dolores.

Oculorū vehementes dolores soluentia cataplasmata. Rosarum viridium, aut siccarū drach. iiij. croci drach. j. opij tantundem: excipito meliloti decocto, aut passo, vtitórq;. Aliud. Rosarū, violarum albarum, meliloti, capitū papaueris, sing. drach. ij. croci, opij, myrrhæ, sing. drach. j. oui assati vitellum, Tritis & passo subactis vtitor.

Agglutinatorium ad repellendas fluxiones ab oculis.

Oculorum fluxionibus repellẽdis agglutinatoriũ pharmacum.

Pollinis, myrrhæ, mannæ thuris, singulorum drach. j. candido oui excipito, temporibúsque & fronti admoueto.

Collyrium Moschionis, ad epiphoram, dolores, atq; fluxiones congruens.

Glaucij drach. vj. sarcocollæ drach. viij. croci drach. iiij. gummi drach. ij. tragacanthæ, succi mandragoræ, singul. drach. ij. opij drach. j. Aqua pluuiali excipito, vtitórq;.

Paccij sphragis.

Cadmiæ vstæ, & lacte caprillo, siue muliebri, extinctæ ac lotæ, assiccatæq; in vmbra, drach. x. æris vsti ac loti, acaciæ, vtriusq; drachmæ x. opij drach. vj. croci tantundem: gummi drach. xv. aqua pluuiali excipiantur.

Collyriũ ad acerbissimós oculorũ dolores.

Cadmiæ vstæ & lotæ, acaciæ, stibij vsti & loti, aloës Indicæ, sing. drac. viij. croci, myrrhæ, opij, sing. drach. iiij. gummi drach. viij. aqua excipe, vterq; ex ouo. Ego etiam pompholygis & thuris, vtriusq; drach. iiij. adieci.

Malabathrinum nostrum ad vexationes dolorum.

Malabathrinũ medicamẽtum vehementib. oculorum doloribus.

Cadmiæ drach. xvj. acaciæ drac. xl. æris vsti & loti drac. xiiij. opij, lycij Indici, malabathri, nardi Indicæ, castorij, croci, aloës, sing. drac. ij. myrrhæ drach. iiij. cerussæ drach. viij. stibij loti tantundẽ: gummi drach. xl. aqua excipito, & vtitor ex ouo in principio affectionũ, & etiã in declinatione, * vbi panchrestum ab ipsa parte remoueris.

Collyriũ albũ tryphera dictum, admodũ lene, ad epiphoras maximè cõgruens.

Collyrium tryphera nominatum.

Cadmiæ lotæ drach. xvj. cerussæ drach. viij. amyli, gummi, tragacanthæ, sing. drach. iiij. opij drach. ij. aqua excipito, & cum ouo vtitor.

Cygnus inscriptus Reginæ, ad maximos oculorum dolores.

Cadmiæ drach. xvj. cerussæ lotæ drach. viij. amyli, tragacãthæ, acaciæ, opij, sing. drac. ij. gũmi drac. xij. excipe aqua pluuiali, & dum vti voles, adiice candida ouorum quatuor recentium.

Aerianũ pharmacũ ad veteres ac recentes affectiones accommodatum.

Aerianũ pharmacũ affectionibus oculorũ accõmodatum.

Cerussæ drac. xxiiij. cadmiæ vstæ & lotæ, stibij vsti & loti, thuris, singul. drach. x. squamæ æris drach. v. opij drach. iij. myrrhæ tantundẽ: gummi drac. xij. aqua pluuiali exceptis, vtere ex ouo.

Collyriũ ex cornu ceruino, ad vlcera & pustulas, quod cicatrices exterit.

Cornu ceruini vsti & loti, thuris, plumbi vsti, sing. drach. iiij. squamæ æris lotæ drach. ij. opij drach. j. gummi drac. iiij. excipe ex aqua pluuia.

Collyriũ diarhodon, ad fluxiones atq; dolores oculorum congruens.

Rosarũ drach. c. croci drach. j. opij, myrrhæ, sing. drach. viij. gummi drach. L. vino odorato excipito, vtitórq; ex ouo. Ego verò pro foliis rosarum, tantundem earundem florum inieci, feliciterq; successit.

Lynceus, ad affectiones callosas, exacuens visum.

Cadmiæ, æris vsti & loti, ammoniaci thymiamatis, sing. drach. xij. myrrhæ drach. xvj. lapidis hæmatitæ drach. vj. opij tantundem: aloës, fellis taurini, chalbani, sing. drach. iiij. æruginis drac. j. opopanacis drach. iiij. salis ammoniaci drach. ij. gummi drac. vj. Aqua omnia pluuiali excipito.

Melinũ Lucij præceptoris, ad scabros & corrosos angulos, intẽsos prurit9, oculos humectos, omnémq; hebetudinẽ visus, cicatrices etiã & callos exterens. Cerussæ, croci, sing. drac. xxiiij. ammoniaci thymiamatis, salis ammoniaci, nardi Indicæ, opij, myrrhæ, omphacij, sing. drach. vj. gummi drach. xxiiij. Excipiantur aqua pluuiali.

Quæ Archigenes ad oculos affectos scripserit.

Oculorum affectibus remedia ab Archigene scripta.

In fluxionibus oculorum primo cõvenit cibi atq; potionis parcitas, aquæ potus, ac maximè rei venereæ abstinentia. Subducatur aluus, & facies assiduè primũ multa frigida, dein oxycratõ abluatur. Fugiant odores acres, & pulueres, fumúmq;, & tum solis, tum lucernæ splendorem. Si augescat fluxio, dolórq; accedat, cõfert etiam phlebotomia. Circa frontem porrò & tempora conveniunt medicamẽta astringentia. At super oculos lana pura oui candido madefacta imponatur: aut oui assi luteum, aut melilotum in passo coctum. Omnia enim ex astringentium genere in principiis conferunt. Ad plagas illatas oculis facit columbinus sanguis instillatus, & præsertim is qui ex teneris pennis exprimitur. Candidum etiam oui eodem modo in oculum instillatum, ac præterea lana exceptum, & supernè impositũ. Prodest etiam melilotum coctum cum vino, impositúmque. Ad tumores ex plaga in oculis ortos valde cõvenit fomentum per mollem spongiam aceto diluto madentem.

Oculorum plagis quæ opitulẽtur.

Ad palpebrarum defluuia, æruginis tritæ partem vnam, ammoniaci thymiamatis tantundẽ, trita imponito. Ad inutiles atque pungentes palpebrarũ pilos. Vbi avulsi fuerint, illinito sanguinem cimicum, & non renascent: aut chamæleonem albam & tritam, cui viridium ranarum sanguis sit mistus, invngito. Offuscationẽ omnem, incipientémq; suffusionẽ, sanat fel omne, cum marrubij succo ac melle Attico. Ad pterygia, Chalcanthi, & salis ammoniaci æquales partes: gummi dimidium. cum aceto in collyria formato, illinitóq;.

GALENI PERGAMENI de compositione medicamentorũ secundum loca, lib. V.

De suggillatione, quam Græci hypopion nominant.

Hypopion. Suggillatio quid sit.

HYpopion ex genere effusionum existit, estq; affectio cutis ipsi oculo subditę, vbi cõtusis venis quæ in ea sunt, sanguis per fissuras effunditur: qui quidem nisi discutiatur citò, interdum progressu temporis liuescit & denigratur. Quare meritò ad eius curationem statim festinant medici. Cæterùm quum tunicula venarum, ex quibus sanguis exilit, rumpatur, parum quiddam ex astringentibus ad discutientia admiscent. Vbi verò ad propriam naturam redierint venulæ, tunc discussoriis solis vti admodum opportunũ videtur: ex quibus tamẽ imbe-

Suggillationis curatio.

imbecilliora quidem in primis sunt adhibenda, fortiora vero inveteratis & denigratis conveniunt. Ego igitur Nili collyrio diarhodon, in ocularioru coticula ex aqua trito, partẽ suggilatã illino, ferulæ campanæ ac fœnigræci decocto prius pro fomento vsus: quo ipso decocto, postea etiã collyriũ dissoluo: ac dein etiã ex solius fœnigræci decocto. Quòd si quæpiã affectionis reliquię restitẽt, in fœnigręci decocto collyria ex myrrha dissoluo, illinóq́. Vbi verò affectus his remediis nõ cedit, collyriũ ex sandyce est cõmodum. Archigenis pharmaca ad suggillata.

Suggillatis pharmaca ab Archigene prodita.

Summè facit ad recentia & liuida suggillata, spõgia muria intincta, & assiduè imposita, sublataq́: post quam, fomentũ ex aqua calida prodest. Cataplasmate autẽ vtere faba fresa cõtrita, absinthio, hyssopo, origano, raphani cortice, vua passa exacinata, vnoquoq́ per se cum melle, aut aceto, aut aqua. Minimè tamẽ rectè mihil videtur pręcipere, vt indifferenter vno aut alio vtamur. Aqua quippe acrimoniæ omnis expertissima est. Mel autẽ vlceribus mordax, cutẽ haudquaq̃ offendit: acetum verò vtrisq́ mordax existit. Aliud. Aut fabam fresam cõmansam, cum melle imponito. Etenim fabæ lomentũ, etiam citra manducationẽ cum melle subactũ, liuida discutit. Ex manducatione autẽ, summè discussorium efficitũ, nimirũ viribus à saliua assumptis.

Lomentum fabaceum.

Aut cerusæ & lithargyri partes æquas cum melle terito, atq́ admissa faba fresa, ad cerati formam reducito, vtitóq́. At hordeaceã farinam cum aceto mulso coctã imponito. Aut thus & thapsiã æquis portionibus cum rosaceo cerato. Hæc Archigenes. Dictũ autẽ à nobis est, quòd ex discussoriis medicamẽtis in principio præstãtiora sunt, quæ modicũ astringẽdi vim posidẽt: qualia sunt rosę, melilotũ & crocus. Apollonius autẽ ad inveterata suggillata, ari radicẽ rasam, melléq́ subactã imponiáq́ cõmendat. At Crito bryonię radicẽ tritam cum melle, aut rosaceo cerato exceptã, inter remedia suggillatorũ recẽset.

Medicamẽ Heræ conscriptũ ad suggillata.

Suggillatis medicamẽ ab Hera scriptum.

Succi cicutæ obolos ij, croci drach. ij. myrrhę, acaciæ, sing. drach. j. opij drach. ij. succi thapsiæ, gummi tragacãthæ, sing. drac. j. cũ aqua cogito. Tribus enim horis (vt inquit Heras) suggillata dispungit. Ego verò nucẽ per ætatem iam oleaginosam effectam expertus sum aliquando ad cruentatos facientem.

De ægilope.

Aegilopis descriptio et curatio.

Inter nasi os & magnũ oculi angulũ, paruum quoddam exiguo abscessui persimile tuberculũ nascitur: quod iamẽ sæpe in ipsum angulũ rumpitur, ægréq́ curationẽ admittit, ni maturè illi occurratur. Igitur mederi ipsi oportet medicamentis quæ absq́ mordacitate discutiãt. Quippe coafficitur ab acribus oculus, ac sic inflammatio particulæ augetur.

Heræ ad ægilopas.

Maluę folia cum sale & melle trita imponito. Alica etiã in aceto cocta, incipiẽti ægilopi opitulatur. Archigenis redia ad ægilopas.

Aegilopas eruo cum melle integimus, aut cinere viticis cum aceto subacto. Probè facit & thus cum recenti columbino stercore impositũ,

In nondum foratis, staphidem syluestrem, & ammoniacũ thymiama cũ melle veluti spleniũ, imponito: aut alumẽ scissile cum terebinthina.

Si morbus his remediis nõ cedat, diuiso angulo, osséq́ nudato, cauteriũ admoue: sic siquidem decedunt squamulę, atq́ ipsum malum curatur.

De varis.

Vari descriptio & curatio.

Tumor paruus & durus in faciei cute oboriẽ, varus Latinis, Gręcis ionthos dictus, à crasso cõcretus succo, ostendénsq́ meritò suiipsius curationẽ futurã per emollientia & discussoria pharmaca. De ficosis tumoribus.

Ficosus tumor à varo quomodo differat, & qualia medicamẽta postulat.

Vna quædã hæc affectio est ex iis quę in mento enascunt, differens à varis in eo, quòd nõ solùm crassus sit qui hos tumores excitat humor, sed serosa etiã tenuitate particeps, ob quã exulcerantur citò, si nõ, vt decet, curent: & ob id magis exiccantibus pharmacis q̃ vari opus habẽt.

De lichenosis in mento tumoribus.

Lichenes à quibus gignantur, humoribus & qualia medicamẽta desiderẽt.

Et hæc affectio ex mixto quopiã generat humore, serosis nimirũ tenuibúsq́ & acribus succis cum crassis mixtis: quapropter facilè etiã in psoram ac lepram transit: indigétque etiam ipsa pharmacis fortiter exiccantib. Vbi verò in psorã aut lepram transierit, vltra hoc quòd resiccantibus indiget, etiã repurgantia & extersoria desiderat. De menti eruptionibus.

Exanthemata resiccantib. medicamentis indigent.

Hoc eruptionum, siue exanthematũ nomen, quidam in cõmuni vsurpant de affectionibus vlcerosis & asperis in mento sua sponte oborientibus. Indiget verò & hæc ipsa affectio resiccantibus medicamentis.

De furunculis.

Dothienes.

Furunculi, Dothienes Græcis vocati, ex similibus humoribus, velvti vari, gignuntur, per vniuersum corpus duplices existentes: nonnulli quidem varosi, duri, & ægrè concoctiles: aliqui verò inflammati: in quibus aliquando febres cõsistunt, & tumor excrescit in magnitudinẽ, & in pus transmutatur. Vnde curatio ipsorum vt plurimum eadem quæ inflammationum existit.

Furunculorum species.

Critonis ad varos remedia.

Varis remedia scripta à Critone.

Mellis Attici, & acerrimi aceti, sing. cyathum vnum misceto, ipsisq́ varos illinito, cum digito perfricando. Vel amaras amygdalas aceto intritas, faciei illine. Aut alumen scissile probè læuigatum terebinthina excipito, imponitóq́.

Ad varos callosos.

Saponis gallici drac. iiij. ammoniaci thymiamatis drach. j. thuris drach. j. aqua dissoluito, & cerati spissitudinem facito, eóq́ illinito, & post horæ interstitium calida abluere iubeto.

Ad affectiones eminentiores, ac principium elephantiasis.

Elephantiasi incipiẽti medicamen egregiũ.

Gummi albi, spumę nitri, thuris, sulfuris viui, sing. æquales partes aceto dilutas ac probè tritas, in pastillos redige, eósq́ in vmbra exicca: vsu verò expetẽte, aceto dilutos illine: atq́ vbi resiccati fuerint, subscripta compositione deterge. Saponis gallici li. j. ammoniaci thym. tantundẽ: thuris, mastiches, spumæ nitri, sing. vnc. iij. Saponem & ammoniacũ in fictile vas cõiecta, & aquę sextariis duobus affusis, coquito: atq́ vbi dissoluta fuerint, arida contusa atq́ cribrata adiicito: deinde in mortariũ trãsfusa, & probè conquassatã

in vase vitreo reponito. Vsu verò postulante, faciem ex eo smegmate inquinato, et post modicū tēporis larga aqua molliter perfricādo abluito.

Eiusdē ad ficosas menti papularū eruptiones.

Papulis in mento erumpētibus medicamēta cōgruentia.

Spumæ argenti; misyos crudi, æquas partes tritas insperge. Aliud. Atramenti sutorij, sulfuris viui, sing. drac. ij. æruginis drach. j. nitri rubri drach. ij. trita insperge.

Andronis pharmacū ad idem accōmodatū.

Chalcāthi, myrrhæ, sing. drac. ij. thuris, aluminis scissi, sin. drac. iiij. malicorij, gallarū, aristolochię, sing. drac. viij. vino austero exceptis vtitor.

Citronis remedia ad lichenas.

Lichenum remedia scripta à Critone.

Tritici grana multa imponito in incudem: deinde laminā æris candentē tritico superponito: & resolutū ab eo liquorē, calidū adhuc, auferto, illinitóque. Aut portulacæ succum assiduè illinito. Quòd si inveterati sint lichenes, capparis folia trita cū aceto imponito. Aut corticē radicis hortensis rumicis, similiter ex aceto tritam.

Pastilli lichenici.

Glutinis fabrilis, chamæleonis, sing. drach. iiij. sulfuris viui, thuris, sing. drach. ij. aceti heminæ dimidium. Glutinum aceto dissoluitur, deinde aridis affunditur. Vsus tepore, quantū satis est, aceto diluo, calidúmque impono.

Humida ad impetiginosos affectus.

Impetigini congruentia remedia.

Misyos peregrini, thuris, myrrhæ, aluminis scissi, sing. drac. viij. aloës, sulfuris viui, vtriusque drach. iiij. Passo excipito, ad spissitudinem strigmenti, & bis aut ter in die perfrictis illine.

Emplastrum lichenicum.

Ceræ, picis coctæ, terebinthinę, sulfuris viui, sing. libræ dimidium: liquida cōmittito aridis.

Excoriatorium lichenum.

Lichenas excorians.

Squamæ æris drach. vj. auripigmenti, sandarachæ, vtriusque drach. iiij. æris vsti, veratri albi, sing. sesquidrachmā: ventrium cantharidū tantundem. Singula per se terito: dein simul mista, cedria excipito, & ad strigmenti spissitudinē reducta, pyxide æris cyprij reponito. Cæterū antequàm excoriatoria imponātur, circumsitas & vicinas licheni partes pharmaco aliquo inflammationem arcente in splenio excepto, integere ac tueri oportet. Post excoriatoriorū vsum emplastra viridia & alba sunt imponenda.

Emplastrū viride Pamphili ad lichenas.

Ceræ libram: æruginis rasę quadrantē: resinę phryctæ lib. ij. olei cyathos iiij. aceti acerrimi quod sit satis. Conficito vt decet.

Viridē Herophili.

Aeruginis drach. ij. mannæ drach. iiij. adipis vitulini drach. xij. chalbani drach. iij. cerę drac. lxxx. resinæ drach. xx. aceti quod sit satis.

Emplastrū album, quo Magnus circulator est vsus ad excoriatos lichenas.

Lichenas excoriatos sanātia medicamenta.

Lithargyri, ceræ Tyrrhenicæ, sing. lib. j. olei sextariū j. cerussæ lib. j. aquæ sextariū j. Conficito.

Aliud. Lithargyri, cerussæ, plumbaginis lotæ, sing. drach. xxv. ceræ, terebinthinæ, sing. drach. xvj. olei hem. j. aquæ tantundem. Conficito.

Compositio Menecratis squamas decidere faciens, & corpora attenuans.

Picis brutiæ pellucidæ, siccæ, & electæ, drach. ij. s. resinæ pinus pellucidę lib. j. & quadrantē: ceræ ponticæ tantundem: chalbani quadrantē: aceti heminam vnam. Conficito diligenter.

Heraclidæ Tarentini ad capitis & menti ficosos tumores.

Elaterij salisque pares portiones cōfundito vtitóque.

De dentium affectibus.

Dentes dolere & pulsare.

Equidem in meipso manifestè aliquādo percepi, nō dolentē modò, sed etiā pulsantē dentē: quemadmodū carnosæ partes inflāmatione vexatæ consueuerūt. Quare mirabar sanè, quòd in dente oriri inflāmatio posset. Atqui cùm etiam alio tempore dentem dolerem, perspicuè sensi, nō ipsius dentis, sed gingiuarū inflammatarum, eum dolorem existere: ita vt etiam citra coarctationem dolerent, ob vicinitatē tamen durorum dentium illis inaugeret dolor. Vtriusque itaque doloris sensum expertus, aliū quidem in gingiuæ, alium in ipsius dentis substantia esse, clarè scio.

At verò, & quòd neruus quidem ad radicem dentis substratus, aliquando etiam doleat: imponat autē nobis, vt credamus ipsum dentē dolere, consentaneū rationi est. Etenim quòd dente exempto remaneat adhuc exigua quædā portio doloris, id ob nerui inflammationē contingit: cùm tamē tunc dolor nerui leuior tantùm reddatur, eò quòd nō amplius ab osse, cui cohærebat, tendatur: & quòd iam liberius perspiret, fruatúrque medicamentis quæ illi adhibent. Neque enim per contactū, neque per distributionē possibile fuerit inflāmato neruo mederi, vtrinque à dētium locellis coarctato, & ab anteriori parte ab ipso dente. *Iam verò cùm liuidi tota substantia sua interdū reddant nerui, nihil mirū fit, si phlegmone simile quid patiātur. Cui rei hinc maior accedet fides, quòd tum nutriant, tum augeātur per totū ferè ipsius vitæ curriculū: id quod euidenter sæpenumero in iis dentibus liquet, qui sunt exemptis oppositi, vtpote qui semper augescūt. Siquidē quantū augentur dētes, tantū in ciborū læuigatione atterūtur. Cùm igitur illis absque nutrimento augeri nō liceat, vtrique duabus affectionibus, & his contrariis, obnoxij erūt, inopiæ scilicet & redvndantiæ alimēti, quod ipsis suppeditatur. Inopia ergo, aridiores & tabidiores, atque ob id tenuiores eos efficit: redvndantia verò, consimilē in eis excitare affectionē potest, qualis est circa carnosas partes phlegmone: ac proinde curandū est, vt redvndantia euacuet, partim discutiendo, partim eam repellēdo. At tenuitatis dentium ob alimenti inopiā, nullū remediū est, cùm tunc necessariò laxent moueantúrque: nempe cōpage ipsorū laxiori reddita, ob tenuitatē nō modò dentiū, sed locellorū etiā eos amplectentiū. Hæc itaque affectio senibus accidit citius aut serius, velvti etiam magis aut minus. Quæ verò phlegmonē refert, magis iuuenes corripit. Auxiliari tamē etiā oportet senibus, auxilio gingiuis adhibito. Eas autē astringentib. medicamētis robustiores, & magis circa dentem astrictas facere cōuenit: tanquam ipsæ ad stabilitatem & firmitudinem dentiū, aliquid etiam conducant. Porrò forantur dentes ab humorū acrium & erodētium influxu: quemadmodum etiam cutis citra externam causam solet exvlcerari. Verū cutis exvlceratur assiduè & multis: ossa aūt rarius, quòd ob duritiem

Dentes interdū nonnihil simile inflammationi perpeti.

Dentes augeri et nutriri, quod liquet ex iis qui sunt exēptis oppositi.

Dentes duabus sunt obnoxij affectionibus.

Dentium tenuitatē ob alimenti inopiam esse incurabilem.

Dentes à quib. forentur humoribus.

Dentium foratorum curatio.

duritiem ægrius quàm cutis ipsa patiantur. Igitur corporum erosorũ medela, erit resiccatio vitiati influentis humoris: qui si paucus fuerit, per localia exiccantiáq; auxilia absumetur. Si verò multus, vniuersi capitis prouidentia est habẽda; quod quidem si ob vniuersum corpus affectum fit, huic etiam est prospiciẽdum. Etenim erosos ob mollitudinem dentes, duriores impatibilioresq; per austera & acerba medicamenta reddendi sunt. At liuidos redditos, per siccantia curare oportet, vt qui ex vitiosorum humorum influxu id patiantur: vnde similem cum foratis curationem desiderant.

Dentium liuidorum causa & curatio.

De gingiuarum medela.

Gingiuas inflãmatas oleũ lentiscinum persanat.

Gingiuis ex inflãmatione dolentibus, optimũ pharmacum est oleum lentiscinum recens, calfactúmq; in duplici vase, atq; ore retentũ. Repellit enim citra molestiã, discutitq; absq; mordacitate, cuius rei inflammatis præcipuus est vsus.

Quæ Archigenes ad dentium dolores conscripsit.

Dentium dolorib. medicamina ab Archigene prodita.

Dolẽtes dentes colluant acri aceto calido cũ galla. Aut pinguibus tedis in aceto feruefactis. Aut myrti ramulis cum pice in aceto tepefactis. Aut hyoscyami cum aceto. Aut agrestis cucumeris radice, vel marrubio, singulis cũ aceto, pipere, & nitro. Aut pulegij decocto. Mirificè facit dens caninus vstus & tritus, deinde cum aceto coctus, & ore retentus. Aut scillam, aut radicem hyoscyami in aceto coctã colluito. Aut pyrethrum cum hyssopo, & colocynthidis medulla similiter coquito, liquorémq; ex eis longo tẽporis spacio in ore teneto. Hæc Archigenes. Porrò solanũ stupefaciendo sensum duntaxat, auxiliatur dentium doloribus.

Ad foratos atq; dolentes dentes remedia ex Archigene.

Foratorũ atq; dolentium dentium remedia.

Sory Aegyptium resina terebinthina exceptũ obline, indéq; intra dentis cauernulã. Aut senectam anguis dentib. apprimito, & excident. Aut vermes terrenos tostos cauernulæ præmundatę inspergito. Aut piper, vel rorismarini semen opio exceptum, in cauernulam inde. Aut in aurem denti vicinam oleum sesaminũ, in quo vermes terrestres concocti fuerint, instilla. Ipso autem dolente dente hyoscyamum cõterant. Erosis etiam atq; dolentibus dentibus, candens admoueto cauterium. Præstat ad eliciendam pituitam, staphidem agrestem per se, & cum pulegio mandere.

Fomenta ad dentiũ dolores extrinsecus fiunt ex sale & milio, simul & torrefactis, & coniectis in sacculos. Dolenti autẽ denti affricetur origani ramulus, oleo feruido intinctus. Aut opopanacem & peucedani succũ vnita, linteolo illigato, & intra oleum feruefacta, denti dolẽnti apprimito. Aut bene contecto, & hiare iusso, hyoscyami semina in suffimentum adhibe.

Ad eximendos absq; dolore dentes.

Dentibus eximẽdis citra dolorem remedia.

Pyrethrũ acerrimo aceto ad dies quadraginta condito, terito, & reponito. Vsu verò exigẽte, reliquis cera obruratis, dolentẽ ipso pharmaco integito. Deinde hora interposita, digitis extrahito, aut scalpello exigito. Dentes educunt fortiter tithymali succus, & sori, cum chalbano imposita. Apollonius autem radicis betę succum per se iubet instillari in nares, ad soluendum dentiũ dolorem.

Eiusdem, ne erosi dentes vacillent, néve fœtorem edant, remedium.

Dentium fœtori remedium.

Veratrum nigrũ erui magnitudine, melle cõcto exceptum, cauernis inde.

Eiusdem ad dentes denigratos optimum dentifricium.

Dentifricium optimum.

Alabastritæ vsti drach. viij. pumicis vsti drac. iiij. salis torrefacti drach. iij. tritis vtitor. Ab horum vsu collutione vtendũ est, ex vino odorato, in quo ad multũ tempus iris sicca fuit macerata.

Asclepiadis remedium ad dentes motos.

Dentes confirmans remediũ.

Cornu cerui vsti drac. viij. Rhois rubri drach. iiij. omphacij drach. ij. balaustij drach. iiij. corticis pinus, myrrhæ, sing. drach. j. tritis vtitor.

Collutio eiusdem ad molarium dolores.

Radices smyrnij cum aceto mulso coquito, & excolatum liquorem ore tenendum dato.

Ad erosos dentes præseruatiuum.

Zingiber cum aceto mulso coquito, ac ꝓbè terito, indéq; in cauernã indito, forisq; dentem ex eo integito. Aut hederæ lachrymam chalbano misceto: aut tithymali, vel ficus syluestris succo dissoluito, ac vtitor.

De mobilibus & prominentibus dentibus.

Vbi dentes absq; ictu præcedente mouent, verisimile est neruos radicibus eorũ adnatos, præ nimia humiditate laxatos esse: ob idq; siccantib. medicamẽtis eis esse opus. Quum autem emori dentes prominẽtiores sint reliquis, præcipuè vbi ex plaga mouentur: sanè semper optimũ iudicaui fore, si sic affecti, in tantum attererentur lima, quantùm super reliquos prominent: idq; ne oppositos sibi offenderẽt, in loquendo, mandendóve: quod consilium semper mihi satis feliciter cessit. Oportet autem gingiuis linteolum molle vsq; ad radices dentium circundare: dein digitis sinistrę manus leniter amplecti, simúlq; tutè, & citra compressionem, ne cõcutiatur cui limulam adhibemus, chirurgiã ipsam aggredi: eámq; nõ vna vice absoluere, sed pluribus. Imperãdum etiam est ægro, vt nec loquatur, nec durum aliquem cibum accipiat: vtatur autem alimẽto succo ptisanæ, & sorbitione ex alica, & pane madido, atq; aliis id genus mollibus.

Dentes prominentes exterendi ratio.

Ad firmandos dentes, ex Archigene.

Myrrhæ, pompholygis, aluminis scissi, amyli, æquales singulorum partes tritas admoue. Postea asininum lac colluant calidum, aut acetum, aut vinum, in quo malicorium & galla sint cocta. Ad dentium autem stuporem portulacam manducent.

Dentium stupori portulaca auxiliatur.

De dentitione puellorum, eiusdem.

Dentitioni puerorum cõgruentia medicamenta.

Dentienti infantulo, si doluerit, canino lacte gingiuas obline. Aut si leporino cerebello gingiuas eius illeueris, citò dentes prouenient. Mulcet gingiuas dolẽtes acetũ cui hyoscyami radix incocta fuerit. Quòd si enascẽs dens ægrè erumpat, & cõpungat gingiuam, cyperum ex butyro & vnguento susino iuxta exortum illinito.

Præseruatiua dentium ab Archigene prodita.

Dentes praeseruantia cõtra erosionem.

Alumine scisso & modica myrrha confricato, nec erodent vnq̃. Aut irim Illyricã mandito.

Compositio Andromachi eadem hora dentium dolorem sedans.

Piperis, pyrethri, succi tithymali, chalbani, singul. drac. j. chalbano excepta in cauernā indito.

Alia. Seminis hyoscyami, opij, nitri, myrrhæ, pyrethri, piperis, sing. drac. j. chalbani drac. ij. tritis ex vino vtitor.

Collutio ad motos dentes, Critonis.

Lentiscum, myrtum, gallā, in vino cocta colluenda præbeto. Eiusdem ad corrosos dentes. Capparis radicē cum acri aceto ad dimidias coquito, & colluito tepidum.

Dentifriciū ad gingiuas madore laxatas, putrescentes, & cruentatas, concussos dentes, ozænas, parulidas, dolores, & omnia oris vlcera.

Dentifriciū ad omnia gingiuarum & oris vlcera faciens.

Perdicij recētis drach. x. mellis, aluminis scissi, iridis Illyricæ, sing. drac. iiij. piperis albi drac. viij. nigri drach. iiij. pumicis, pyrethri, hyssopi, pulegij, seminis apij, sing. drach. ij. myrrhæ, menthę siccæ, herbę sideritidis, singul. drach. iij. salis fossilis drach. liij. Perdicium, sideritidem, mel, & salem, mista vrito: alumē verò per se vstū vino extinguito: dein omnibus simul contusis vtitor.

Smegma dentes reddēs candidos, eósq; ab erosione defendēs, oriq; bonum odorem cōcilians.

Dentifriciū insigne.

Nitri, testę sepię, myrrhę, sing vnc j. tritis vtitor. Aliud ad idem. Aluminis scissi sescuncē: mastiches vnc. j. comæ rosarum quadrantem: iridis trientem. Tritis vtere, indéq; aquā tepidam colluendam præbe.

GALENI PERGAMENI de compositione medicamentorū secundum locos, lib. VI.

QVamvis plurimū interest, ex viuáne aliquis voce, an ex libris discat, non tñ paruum cōmodū studiosis ex cōmentariis accedit: ob idq; ad hosce cōscribendos me accinxi, quem rationalis auxiliorum inventio pręstet illi, quæ soli experientiæ innitit. Igitur in stomaticis pharmacis, de quibus agere in præsenti cōmentario est animus, primus medēdi scopus est communis omnium partium inflammatarum: secundus autem, proprius illius cui medemur.

Inventionē rationalem auxiliorū præstare illi, quæ soli experientia innititur.

Inflāmationis causa, & curatio.

Porrò inflammationes, ex influxu calidi sanguinis fiunt: qui repellendus est, nisi vereamur ipsum ad partē aliquam principem recursurum, atque illic grauiorem aliquem morbum excitaturum. Vtimur igit venæ sectione, & purgatione, & clysteribus, etiam inedia, vbi totū corpus plethoricum, aut cacochymum extiterit. Si verò neutrum sit horum, statim properamus ad curationem per localia remedia. Impossibile autem est, pharmaco ritè vti eum, qui vim ipsius nō cognorit, secundum quam auxiliatur. Porrò medicaminum repellentium genus, quibus vtimur in principiis inflammationum, in materia refrigerantium consistit: quorum sanè ea quæ astringēdi natura prædita sunt, efficaciorem vim habent, ad ocyus repellendum influxum. Inest quippe ipsis statim etiā facultas cogendi & densandi superficiem corporis cui admouentur.

Astringentium facultas.

Communis itaque scopus in oris inflammationibus est, prohibendi eos dum incipiunt. Secundus autem ab ipsa particula sumitur, quum sciamus longè rariorem atq; molliorem esse oris tunicam, cute qua vniuersum integitur corpus. Taceo tunicam oris, medicamentorū insuauitatem percipere: posséq; medicamēta ori indita defluere in ventriculum & pulmones: quorū neutrum cuti reliquæ adest. Quare fortibus medicamētis, cuiusmodi chalcanthos existit, quęq; venenosam facultatem sortiuntur, vti ad oris affectiones nō licet, nisi magna vrgeat necessitas: Ergo succus mororum solus, recensq; à fructu ipso expressus; ad incipientes oris inflāmationes est melior illo, qui, vt asseruari diutius possit, ex melle coquitur: quanquam ad sequentia inflammationis tēpora, vtilior est qui ex melle est coctus.

Oris affectionibus cur exhibenda non sint fortia, hæc venenosa medicamenta.

Oris inflammationibus quæ opitulentur medicamenta.

Nam quemadmodum in principio vtilia sunt pharmaca repellentia id quod influit: sic post principiū vsq; ad finem, pharmaco opus est ex vtrisq; misto, repellente videlicet facultate, & discutiente prædito: ac primo quidem tempore, astringens præcellere oportet: ad finem verò discutiens: atque interposito tempore æquales vtrorunq; partes esse convenit. Quando verò veluti induratū quippiam ex ipsa inflammatione relinquitur, penitus non convenit astringēs ad discussorium miscere, * si prius vniuersum corpus fuerit vacuatum. Similiter neque in principio bonum est discussoria miscere astringentib.

Digerentibus solis vtendum esse, vbi durities aliqua ex oris inflammatione relinquitur: cæterùm prius corpore vniuerso vacuato.

Meritò autem qui pharmacum diamoron composuit, parum ex croco & myrrha ei cōmiscuit, quòd communem habeant facultatem concoctoriam inflāmationum: priuatim verò crocus quidem astringat: myrrha autem calfaciat in tantum, vt sufficienter discutiat, tenuium partium etiam substantiā possidens, qua facilè in altum subire possit, virésq; aliorum medicamentorum deducere.

Croci facultas.

Myrrhæ facultas.

Soleo autem ipse in principio ad pharmacum diamoron miscere rhois succū, aut omphacium, aut florem rosarum, aut ipsas rosas siccas, necnō balaustium, cytinos, malicorium aridum, gallam omphacitin, pini, thurisq; corticē, hypocistidem, lentisci succum, ac breuiter astringentia omnia, pręter ea quę corrumpentem possident facultatem, quę & deleteria dicitur, & letalium species quædā existit: quippe cùm non omne letale, necessariò etiam deleterium, hoc est, venenosum existat.

Diamoron medicamen.

Letalia omnia non esse deleteria.

At vbi inflammatio iam constitit, sufficit ad mororum succum addidisse tātum crocum & myrrham, vt ipsa inflammatio coquatur. Quæ vbi concocta fuerit, addere aliquid ex discussoriis licet, cuiusmodi sunt nitri spuma, nitrum Berenicarium, sulfur viuum, sapa, origano interdum incocto, aut hyssopo, aut pulegio, aut thymbra, aut thymo, aut calamintha hortensi & agresti.

Oris inflammationes concoctæ quæ digerant.

At verò Erasistratus, quum mororū succus illi ad manum non esset, rubi cremore vsus, seipsum curauit.

Rubi cremor.

Ego autem pharmacum ex succo nucum viridium confeci, facultate ad oris inflammationes cæteris omnibus stomaticis plurimum antecellens. Cuius compositio est huiusmodi. Succum externi nucum viridium corticis cū mellis iusta portione coquo, donec ex vtroque mellis crassitudo consistat. Hinc autem liquet, qualis sit eorum corticū succus, quantaq; astringendi vis, quòd ne per fortissima quidem exteriora, nigredo elui possit ab eorū manibus

Stomatici ex succo nucū viridiū, ad oris inflāmationes cōvenientissimi cōpositio.

Nucum succo viridium adest adstrictio penetrans.

qui

qui virides nuces decorticant. Atqui nisi in profundum manuũ illa facultas descẽderet, non certè ægrè eluibilia esset. Quum autẽ descendat, indicat planè substantiam succi, tenuium partium esse.

Astrictionẽ tenui substantiæ iunctã, esse maximè ex vsu ad repellendas inflammationes.

At rationi est consonum, astringendi vim esse maximè ex vsu, vbi in eiusmodi cõtineatur substantia: ineptam autem existere, quæ crassarũ partium substantiæ est cõiuncta. Optimum itaq; ac simul suauem esse nucum succũ mihi persuadẽs, eum in quatuor partes diuido: & ad primam statim aliquid ex astringentibus misceo: ad secundam, ex croco & myrrha: ad tertiã, sulfuris & nitri nonnihil. Quartam verò solam synceram seruo, ob dulcorẽ futuram vtilem pueris, mulieribúsq;, & viris effœminatis.

Stomatici ex succo nucũ quadruplex compositio.

Est autẽ quod ex succo rubi cõstat, fortius eo quod ex moris conficitur: quemadmodũ hoc eo, quod ex musto paratur: omnib. tamen præstat quod ex succo fit nucum.

Stomaticum ex succo nucum, cæteris omnibus præstare.

Porrò in pharmacis quæ deglutiunt, maximè coniectare oportet naturam eorum qui ipsa sument. Nam q̃d cum molestia aut fastidiosè accipitur, os ventriculi evertit. In stomaticis autem medicamẽtis, eiusmodi synceritatem interdum contemnere licet. Si quis igitur medium aliquod medicamen cõficere omnibus aptũ velit, vt (exempli gratia) quod constat ex succo mororum, ad quinq; libras succi, vnam mellis adiiciat. croci autem & myrrhæ, vtriusque drach. j.s. Vini item austeri heminã vnam: omphacij, drac. j. Quod si non adsit, pro ipso rhois succum iniicies: & si volueris par põdus vtriusq; imponere, nihil peccaueris. At Hera drachmam vnam scissilis aluminis addit.

Stomatici diamorum compositio apta omnibus.

Quod verò ad coquẽdi modum spectat, ego sanè censeo succum ipsum solum esse per se præcoquẽdum vsque ad crassitudinem strigmẽtitiam: dein verò adiiciendũ mel: atque vbi iam cacabum ab igne velis auferre, reliqua imponenda esse. Etenim vt spuma argẽti, & plumbago, aliáq; multa metallica, per coctũram meliora evadunt, sic vis cõplurium aromaticorum exoluitur.

Aromaticorum complurium vires, per coctură exolui.

Cęterùm ad induratas inflãmationes, quum iam præterierit vigor, nec amplius influat quicquam, prędicto pharmaco discussoria miscere oportet: cuiusmodi sunt, spuma nitri, nitrũ, petrę asiæ flos, sulfúrq; viuum. Ac sufficit sanè nitri vnciã semis, sulfuris vncias duas, si addideris. Quòd si nihil horum sit pręstò, in sapa aut mulsa origanum feruefacito, ipsámq; stomatico pharmaco adiicito, & gargarizare iubeto. Nihil autem refert, etiam si hyssopum coniicias pro origano, aut pulegium, aut thymũ, aut thymbram, aut calaminthem, aut hedyosmũ.

Oris induratis inflammationibus qualia sint apta medicamenta.

In vigore autem inflammationũ collutionibus & gargarismis concoquere inflammationẽ oportet, pinguium caricarum decocto, lẽtiscinóq; oleo tepefacto in duplici vase. Quin & ipsum stomaticum pharmacum in vigoribus gargarizare convenit mulsæ dilutiori permistum, aut calidæ sapæ, aut etiam aquæ calenti. At meum ex succo nucum medicamentũ, aliorum omnium est validissimum, vtilissimúmq;.

Oris vigentes inflãmationes quibus sint coquenda medicamentis.

Quum aũt tres sint Punicorum mâlorum species, austerorũ nempe, dulciũ, & acidorũ, ęquas singulorũ partes, vnà cũ corticib. soleo ipse etiã cõtundere, expressúq; succũ cum melle coquere, ac sic cõficere medicamẽ nõ solùm stomaticũ, sed ad multa alia vtile.

Punicorum malorum species tres, austerorũ, dulcium & acidorum.

Stomaticum ex punicorũ succo.

Contunditur etiã cum illis & rubi fructus: cuius succus similiter pręparatus succo mororũ, melius illo pharmacum redditur, sed minus validum eo, quod ex nucum succo paratur. Quin & mâlorum cotoneorũ, & pirorum sylvestrium, ac mespilorum succus, similiter præparatus, stomaticum pharmacũ redditur, aptúmq; etiã vt devoretur: quum hoc q̃d ex nucibus cõstat, devorare nõ liceat.

Stomaticum ex nucib. devorandum non esse.

Verũ quod ex punicis constat pharmacum, aptũ est exoluto & cibos fastidiẽti ventriculo: deficit tamen ab eo q̃d ex mâlis cõstat. Innocuus est etiã rubi mororũ succus voratus, velvti & ipsorũ mororũ: sed succus rubi mororũ habet quid quod stomachũ roborat; quod ipsum, mororum cremor non habet.

Rubi mororum succus os ventriculi roborat, id quod succo mororũ non inest.

Iam verò succus nucum plurimo melle opus habet: & post eũ, rubi mororum: modico autem, mâlorum & punicorum, & pirorum sylvestrium. Medius inter hos est mespilorũ succus. Ex cornis etiam, brabylisq; & prunis, stomatica præparantur. Cęterũ si crassus esse videatur succus, statim mel admiscere oportet: sin liquidior, præcoquatur. Suscipit autem pirorum atq; mâlorum succus parem mensuram mellis. Succus verò eorũ quæ nimis acerba sunt, velvti est corni fructus, aliquando duplum, aliquãdo triplum mellis desiderat.

Succorũ quidã plus, & qui minus requirant mellis.

Porrò si atramentum sutorium admistum sit, non admodum deglutire oportet confectum pharmacum, pręterquàm si iuxta stomachum aut aluum vlcerosam affectionẽ fieri vereamur. Quin & si in ipso ore maligna vlcera fiant, pręstant ex atramento sutorio medicamenta. Sufficit aũt drach. ad prędictam compositionẽ admista, in qua vnã mellis librã coniici dicebamus.

Calcanthon quando stomaticis miscere expediat medicamentis.

Iam verò quum rhus sit duplex (alter enim obsoniis inspergitur, stomacho commodus: altero coriorũ tinctores vtuntur) vterq; sanè musto incoctus, stomaticũ efficitur medicamen.

Rhus duplex.

Mustum etiam solum, citra mellis misturam in mellis compagem redactũ, bonum fit pharmacum in principiis, augmẽtis, atq; vigoribus. Ad declinationem autem præstiterit, si in ipso diem integram tedas pingues præmaceraueris. Quòd si preciosius efficere pharmacum vis, iniicies etiam casiæ corticem, aut nardũ Indicam, aut malabathri folium, singulorũ nempe vnam drachmam.

Musto quando et qualiter præparato vtendũ in oris inflãmationibus.

Ad induratas autem inflãmationes cõiiciuntur quæ generosius discutere possint, tusa videlicet, & cribrata: idque vbi olla ab igne est exẽpta. Ac talia sanè sunt, costus, amomũ, macer, Cyrenaicus succus, Medicúsq;. Pauperibus tamen pro sumptuosis discussoriis pharmacis, aut dictamnũ, aut acoron, aut meon, aut pyrethrum, aut cardamomũ, aut sinapi iniiciendũ censeo, pari pondere: ita vt ad triũ drachmarum pondus, eorum mistorum moles perveniat ad prædictã symmetriã, in qua mellis libra habebatur. Verùm pro cõstitutionis affectuũ proportione augeri ac minui pharmacorum vehementiam oportet.

Discutientia pharmaca quænam sint.

Ergo pharmacũ cõficientes ex musto, ad decẽ musti heminas, tres iniiciemus heminas rhois coriariorũ, aut eius q obsoniis inspergitur. Si verò vtrunq; iniiciamus, vtriusq; vna & dimidia iniiciẽda est. Iuxta proportionẽ etiam, ex discussoriis, quodcunq; tandẽ in promptu habeamus. Quòd si vnum tantùm suppetat nobis astringẽdi vim habẽs, quod in principio iniicia-

Stomatici ex musto compositio.

mus: aut vnicũ discussorium, quod iuxta finem: ex illo totum pondus explebimus, q̃d ex omnibus alioqui fuisset cõflandum. In vniuersum autem, austeriora quidẽ, in principiis, & vehementibus influxionibus congruunt: moderatiora in vigoribus: vt magis discussoria in declinationibus. Porrò ex astringentibus facilia paratu sunt, rosæ, baccę myrti, myrtus, lẽtiscus, rubus, caniru bus, galla omphacitis, fructus Aegyptiæ spinæ, oĩa aluminis genera, vnus & alter rhus, glauciũ, omphaciũ, cytini, & balaustia. Ex discutientibus moderatè, facilè parãtur caricarum furfurúmq; decoctum: aut mulsa, in qua origanum, aut hyssopũ, aut thymus, aut calamintha, aut pulegiũ, aut hedyosmum cõcocta sint: quæ si diutius coquantur, fortiora redduntur: amplius autem & nitri spuma, aut ipsum nitrum vstum. Fortius verò his est sulfur viuum. Rectè autem Andromachus medicamini ex succo mororũ confecto addidit glycyrrhizam, vt exasperata leniret, asperitatémq; astringentium mitiorem redderet.

Inflammationi incipiẽti, austeriora: vigenti, moderatiora: inclinanti, magis digerentia conueniunt.

Astringẽtia paratu facilia.

Digerentia mediocriter.

Digerentia valenter.

Stomaticum Andromachi ex musto, quo vtor.

Stomaticũ Andromachi ex musto.

Gallas xxx. Rhois coriarij sex. ij. musti sex. vj. Gallas confractas per diem & noctem in musto macerato: dein coqto, donec ex toto quarta supersit portio: quam per linteolũ colatam, expressámq;, in olla ad mellis crassitudinẽ spissato: dein trita addito, aluminis scissi, croci, myrrhæ, singul. drac. j. permista reponito, tandémq; eis vtitor. Iam verò, quod ex dulci cõfectum est musto, magis mitigatorium & moderatum erit, sed minus efficax: id autem quod ex acerbis fit vuis, vehementius quidem astringit, leniendi vim tamen non habet: ex medio vino paratum, mediã facultatem sortitur.

Stomaticum ex besasa, anginis congruẽs, ab Andromacho scriptum.

Stomaticum ex besasa Andromachi.

Sem. anisi, apij, smirnij, floris iunci odorati rot. aluminis scissi, iridis Illyricę, besasa (hoc est, seminis rutæ syluestris) cinnamomi, myrrhę, Troglodytycæ, aristolochię longę, casiæ, rosarũ siccarũ, crocomagmatis, sing. vnc. j. croci, cineris hirundinũ tenellarũ, vtriusq; quadrantẽ: croci sesquivnciam: nardi Indicę, amomi, vtriusq; vnc. s. gallas viij. tritis cum melle vtitor.

Stomaticum Asclepiadis.

Hirundinũ syluestriũ vstarũ cineris drac. iiij. croci, nardi Indicę, vtriusq; dra. j. melle excipito.

Aliud Andromachi, ad collumellam laxatã.

Columellæ laxatæ remediũ.

Aluminis liquidi lib. j. florum rosarum lib. s. succi hypocistidos quadrantem. Alumen in melle coquito, dein sicca inspergito, vtitórq;.

Aliud eiusdem ad omnia vitia oris.

Stomaticũ ad omnia vitia oris.

Crocomagmatis drach. ij. iridis drac. iiij. sandarachæ drach. s. terebinthinæ drach. ij. lycij Indici drach. j. vuæ passæ drach. viij. aloẽs, omphacij, singul. drach. j. nucum pinearum tostarum drac. viij. succi glycyrrhizæ, aluminis scissi, balaustij, singul. drach. j. floris rosarum drac. ij. mellis hem. ij. s. Conficito.

Stomaticum Asclepiadis.

Stomaticum Asclepiadis.

Succi hypocistidos drac. ij. balaustij, lycij, acacię, sing. drach. j. excipito oliuæ immaturę succo, & postea melle subactis vtitor.

Si verò ęger stomatica id genus fastidiat, in moderatis quidem inflammationibus sufficiẽt succi soli fructuum iam dictorum, vt rubi, & mororum, punicorúmq; mâlorũ, & cotoneorũ. Quin & succus nucum vbi cum solo melle paratur, gustui suauis existit: itémq; mustũ ex vuis acerbioribus pressum, si rhus in id cõiiciatur, optimum pharmacum redditur. Ad eas verò inflammationes quę multa astrictione indigent, austerorũ punicorũ, aut cotoneorũ, aut vtrorunq; succus, melli admistus, sæpe mihi fuit satis. Singulis aũt horũ succorũ licet omphaciũ adiicere. Vehementissimũ medicamen reddet, si punica integra tundas vnà cum corticibus, indeq; succũ exprimas: atq; hoc magis si acerba fuerint. Acerbissimum etiam fiet, si ad punicorum austerorum ita tusorum succũ, omphacium superaddatur cum moderato melle. Præstantius adhuc reddes pharmacum, si tota cõtusa punica mâla, passo cocta excolaueris. Ne verò valde exasperet, glycyrrhizæ succum admiscens, conficies optimũ pharmacũ. Si quid verò induratũ appareat, iis succis q̃ medias facultates sortiuntur, iniicies aliquid, dum coquuntur, ex pulegio, aut thymo, aut origano, hyssopo, mẽtha, aut calamintha: dein colabis, & habebis optimũ medicamẽ. Quòd si calidius efficere velis, piper addes. Omnib. tamen si glycyrrhizæ succus addatur, melius pharmacũ efficiet.

Acerbissima stomatica cõfectio ratio.

Induratis inflammationib. apta stomatica.

De crustis.

In calidis & humidis corporis partibus, qualis est os, ex quacũq; tandem causa fuerit exulceratum, citò putredo oboritur. Ad cuius vlcera fortissimis sæpe vti cogimur medicamentis. Atqui fortissima sunt, quæ escharam instar cauterij excitant. In externis igitur corporis partibus, vbi parti curandæ crusta fuerit inducta, à fortib. supersedemus pharmacis, trãsgredientes ad detersoria, quę eschăras tollunt. In iis verò quę in ore excitatæ sunt escharis, tutius mihi videt esse admiscere ad exteriora pharmaca, alia quædã fortiora, & quę per se admota, crustas etiã inurerẽt. Melli itaq; maxima extergẽdi vi prędito, crustifica medicamẽta immiscemus: quemadmodũ ad sordida quæ in corporis cuticula oriunt, miscere illi leuiter extergẽtia solemus, vt thus, eruum iridem, aristolochiã, & alia id genus. Porrò Andromachus, ad oris crustas, ex nucib. pineis, amylo, alumine scisso, flore rosarũ, croco, & melle, composuit optimum stomaticum.

Glycyrrhiza stomaticis addita, ipsa meliora reddit.

Putredo oboritur citò in calidis & humidis partibus.

Oris pustulis extirpãdis miscenda exterioribus esse vehementissima pharmaca, et quæ per se admota, excitare possent eschăras.

Critonis ad oris crustas medicamentum.

Oris crustis delendis remedia varia.

Misyos torrefacti drac. iij. mellis optimi cyathos sex: miscero & vtitor. Idem etiam præstat chalcitis assata cum melle.

Archigenis ad crustas oris remedia.

Commodissimũ est stercus canum, altorum ossibus, ex melle illitum: quod etiã in angina auxiliat. Aut rhus Syriacus ex melle. Aut hirundinum vstarũ & stercoris humani par modus cum melle illitus. Aut hepatis lupi aridi cochlearia duo trita bibenda dato. Ego verò medicamẽ ex rhoẽ damno, quòd astringẽtis sit facultatis, quæ minimè crustis cõuenit. At hepar lupinũ eupatorio mistum, ad hepaticas etiã bibit affectiones.

Crustis nõ conuenire astringẽtia.

Hepar lupinũ confert hepaticis.

Sorani stomaticum ad crustas, fœtentésq; gingiuas & humore prægnantes.

Stomaticum Sorani.

Misyos vsti drachmas viij. iridis Illyricæ drachmas iiij. croci drach. j. Trita in pyxide lignea reponi-

reponito, & tum per se, tum ex melle vtitor.

Aliud nomine Anthera.

Anthera.

Iridis Illyricæ, sandarachæ, cyperi, sing. drac. iiij. aluminis scissi, croci, crocomagmatis, sing. drach. ij. tritis & mistis vtitor.

Stomaticum Heraclidis Tarentini ad vehementes putredines oris atque reliqui corporis.

Chalcitidis partem j. calcis viuæ tantundem: auripigmenti partem dimidiam: tritis & mixtis vtitor. Aliud. Florum rosarum drach. iiij. aluminis scissi, gallæ, sing. drach. ij. myrrhæ drach. j. trita melli misceto, vtitórque. Quidam sale macerato in aceto, resiccatóque, vtunt. Si hæc remedia putredo ipsa respuat, vtendũ cauterio est: postea verò colluendũ vlcus prædictis, imponẽdáque anthera, donec crustæ abscedant.

Cauterio vtendum in putrilaginosis oris vlceribus, vbi reliqua incassum administrãtur.

De columella.

Columella. Gargareon. Cion. Columna.

Staphyle.

Caruncula illa quæ ad extremum oris dependens cernitur, à veteribus quidem gargareõ, & cion, hoc est, gurgulio & colũna: à neotericis autem cionis, hoc est, columella, vocat: cuius sanè affectionem quandam, staphylen, hoc est, vuã, dicimus. Raro tamen affectio hęc circa columellam contingit, licet ea sæpe inflammetur. Et sanè quemadmodũ in aliis omnibus, in quib. ex humorum influxu contingit morbus, sic etiam hic prima auxilia debẽt fluxionem ipsam repellere: quare astringẽtis sitit facultatis oportet: verùm si quidẽ influxus sit moderatus, moderatè astringentis, quam priuatim austerã vocãt: si verò vehementior, acerbę. Ambę qppe facultates astringunt, sed debilius austera, vehementius acerba. Porrò moderatæ collutiones fiũt ex palmularũ, rosarum, pampinorum vitis, rubi, canirubi, aspalathi, cyperi, cytinorum, siliquarum, radicũ mori, hypocistidis, malorum austerorum, pirorum acerborũ, ac sorborũ decocto. His fortiora sunt myrti & baccarum eius decoctum, & ex acerbis cotoneis malis, & virgultorum tenerorũ ilicis, arbuti, smilacis, fagi, & ipsarum glandium: mespilorum item, & cornorum, & fructus memęcili. Generosissimũ autem est decoctum gallarũ, & rhois culinarij, & coriarij, fructúsque myricę, & Aegyptię spinę. Ex his singula tũ per se, tum etiã mixtim cocta ex aqua, gargarizare oportet. Mirũ.n. quàm mixturæ ipsorum vtiliores sępe fiũt ipso simplici vsu. Quin & arida etiam columellę insperguntur. Iam verò moderatè astringũt etiã lapis Ageratus, aloë, cyperus, flos iũci odorati, radixque nardi Indicę. Eximiè astringũt omnia aluminis genera: scissũ verò inter ea tenuiorũ est partium, & ob id vtilius. At atramentũ sutoriũ vehementem astringendi vim possidet: nõ est tamẽ expers calfactoriæ: ob idque putrilaginosis vlceribus cõuenit. Cæterùm gurgulionem exasperat, etiamsi iã scirrhũ contraxerit. Corrumpuntur autẽ succi omnino, si absque melle reponãtur, aut resiccantur, si plurimũ fuerint cocti. Nõnulli tantam ariditatẽ asciscunt, vt conteri queant. Tales sunt hypocistidis, vuæ acerbę, glycyrrhizę, & cẽtaurij succus. Ridiculum aũt est quærere, inter duo eiusdẽ generis pharmaca, vtrũ sit ipsorũ prę stãtius. Omnia siquidẽ medicamẽta respectu ad aliquid tum vtilia, tum noxia dicunt. Quocirca si pronũciaueris pharmaca nihil esse sola per se, rectè dixeris: nihil enim sunt, nisi tracta fuerint vtentẽ rectè. Si verò cõtrà, pharmaca deorũ esse manus fatearis, similiter rectè dices. Iuuant quippe maximè, si is q eis vtit, in rationali methodo fuerit exercitatus, atque natura prudẽs. Porrò mistura pharmacorũ eiusdẽ generis, mediorũ pharmacorũ vsus sit gratia: ob idque semper duo contraria medicamẽta in vnoquoque affectu vos habere operæprecium duco: quę quidẽ permiscendo, multis pharmacis abvndabitis. Quũ autem raro quis affectionẽ inveniat, quæ (exempli gratia) solis discussorus, aut repulsoriis indigeat, cogimur etiam sæpe diuersi generis medicamenta miscere: quemadmodum vbi cum repellentibus aut anodynis discussoria cõfundimus: vt si gurgulione inflãmato, ad alumẽ tridem misceamus Illyricam, aut farinam eruinã, aut thus, aut myrrham. Etenim quũ discussoria sint multa, est semper à mitioribus auspicandum: quandoquidem inflammata exasperantur ab acribus.

Columella inflammata curatio.

Acerba & austera facultates vt differant.

Collutiones moderatæ ex quibus fiant.

Collutiones valde astringẽtes.

Miscellas medicamentũ aliquãdo esse vtiliores simpliciũ vsu.

Aluminis omnia genera eximiè astringũt. Chalcanthi facultas

Medicamenta omnia respectu ad aliquid tũ vtilia tum noxia dici.

Pharmaca nihil sunt sola. Pharmaca esse deorũ manus.

Discussoriis mitioribus cur sit in principio vtendum, vbi digerere est opus.

Quæ Archigenes scripsit ad gurguliones inflammatos.

Gurgulioni inflãmato remedia secundũ Archigenem.

Vua laxata, succum Cyrenaicũ dissolutũ illine: aut gallam tritã cum sale: aut ipsum sal dissolutum: aut lycij radicẽ tritam: aut omphaciũ cũ melle. Si fortius medicamẽtum vis, atramenti sutorij, squamæ æris, aluminis scissi, misyos, myrrhę, gallę, ęquas partes tritas, ac vino exceptas illine. In principio tamen sale non est priuatim vtendũ, sicvti nec Cyrenaica lachryma: sed vbi columellę inflãmatio indurata iã fuerit. De gurgulionis aũt inflãmatione sic Hippocrates disserit: Gurguliones cum periculo excindunt, vrunt, ac resiccant, quãdiu rubri fuerint & magni: q tempore aliis artib. graciles sunt reddendi. Quũ verò totũ id quod appellant vuã, abscesserit, extremum autẽ gurgulionis maius, liuidúmque redditum fuerit, superior verò pars tenuior, tunc sanè intrepidè curationi admoliendæ sunt manus.

Gurgulionis affecti curatio secundum Hippocratem.

Quę scripserit Archigenes ad vigentẽ inflammationem gurgulionis & tonsillarũ.

Gurgulionis inflammati curatio secundum Archigenem.

Si verò in vigorẽ affectio pervenerit, subducatur aluus, aut calidam lotionem furfurum gargarizet, aut prisanæ succum, aut passum tepidũ, aut radicis dulcis decoctum cum passo & hyssopo: aut ficus vino incoctas: aut succum ptisanæ, in quo vuę sint passę incoctę. Magnopere iuuantur, si amygdalinum oleum in aures infundens, forinsecus spõgiis expressis leniter foueris. Quin & omelysis ex cruda hordeacea farina imponenda: aut ex farina seminis lini aut fœnigræci. Quòd si iam ppè ad suppurationẽ accedere tonsillę videant, coadiuuare assiduè per ficuũ decoctũ oportet, ppemodũque incessanter id gargarisma exhibere, similitérque aquã mulsam calidã. At si nihil tale apparuerit, augescat autẽ malum ita, vt ægri vix transglutire possint, ac suffocationis principiũ sit nobis suspectum, aluus forti clystere, aut glande subducenda est, & secanda cubiti vena, cucurbitæque cũ scarificatione collo ac mento affigendæ. Fomentis etiã & cataplasmatis robustioribus est frequentius vtendum, gargarismisque assiduis. Quòd si ne his qdẽ remediis mitescat morbus, sed augeatur indies, venæ sub lingua secent, aut iuxta angulos oculorũ, atque illa q in fronte consistit. Illinatur autẽ assiduè fel tau-

Tonsillarum inflammatarũ curatio secundum Archigenem.

Vena sub lingua, vel iuxta angulos oculorum, inflãmatis tonsillis quãdo incidenda.

ri,& elaterium cum melle: aut ſal cum oleo veteri, melléq; & aceto: aut centaurea cum melle: aut abſinthium cum nitro & melle.

Heræ medicamen ad columellam laxatam.

Columellæ laxatæ medicamen Heræ.

Gallæ omphacitidis, aluminis ſciſsi, ſalis ammoniaci, ſing. pares portiones contérito, inſpergitóq;. Vel ageratum lapidem deraſum in pollinem ſimiliter columellæ imponito. Porro Heraclides Tarentinus rectè ſanè poſt vſum medicaminum exacerbantium, iubet colluamus fauces lentium decocto, ad tollendam vehementem illam aſtringentium aſpredinem.

Ab Aſclepiade prodita.

Faucibus inflammatis remedia ab Aſclepiade deſcripta.

Roſarum ſiccarum ſextarium j. nardi Celticę vna cũ radicibus, & adhærente terra, faſciculum j. nidi hirundinũ ſylueſtriũ aridi drach. iij. myrrhę drach. viij gallas omphacitidas numero xv. cõtuſa & trita digitis apprime. Eſt enim hoc miſtæ potentiæ pharmacũ. Aliud. Piperis albi, myrrhæ, ſing. drach. i. aluminis ſciſsi drach. ij. gallæ omphacitidis tantundem: tria admoue. Hoc tamen vtendum non eſt in gurgulione vehemẽter rubente. Aliud eiuſdẽ facultatis, quo & nos ſumus vſi. Lapidis agerati, Aſiæ petræ, terrę ſamiæ, ſingul. drach. iiij. aluminis ſciſsi, croci torrefacti, gallarũ omphacitidũ, ſing. drach. ij. tritis vtitor.

Critonis medicamentum digerens.

Oſsium palmularum, nucũ tenerarum immaturarum, ſiccarũ, vtrarunq; drach. iiij. Vrito, atque in puluillum terito, vtitórq; arido admoto.

Aliud Sorani, maximè mitigatoriũ, ac proinde convenientiſsimum ad vigentes inflammationes. Glycyrrhizam contundito, & mel & aquam pari menſura affundito: dein coquito, & liquorem ipſum gargarizandum præbeto.

De pharmacis ad vlcera oris aphthas appellatas.

Aphthæ ſunt oris vlcera, præcipuè inuadentia infantes.

Vlceratiões in ſuperficie oris obortas, aphthas appellant, habentes quippiam igneę caliditatis. Fiunt aũt plurimũ pueris lactentibus, quum aut vitioſum fuerit lac nutricis, aut nõ probè ipſum cõcoxerit infans. Curant facilè, vtpote quę vel à moderatè aſtringẽtibus compeſcãtur. Quandoque tamẽ diuturnæ fiũt, ægréq; ſolubiles, & progreſſu tẽporis nonnihil putrilaginoſum acquirũt: atq; hæ ſanè fortiora medicamẽta poſtulãt.

Aphtharũ curatio per moderatè aſtringentia.

Andromachi medicamẽ ad aphthas malignas.

Aphthis varia remedia à variis deſcripta.

Aluminis ſciſsi, vſti, drac. ij. fructus ericæ drac. i. oleo excipito, & per digitum locis apprimito.

Eiuſdem ad aphthas leuiores.

Lycium Indicũ vino tritum, circumlitũ, & ericæ fructus tritus, aut roſæ ſiccæ cum melle, auxiliantur. At Crito, adipem ſuillum, & mel, ſimul liquefacta, commẽdat: vt collutionem etiam ex aſinino lacte mãducationémq; portulacę intinctæ melle: quæ omnia & ſimpliciſsima ſunt, & pueris maximè idonea.

Quæ ſcripſerit Apollonius ad aphthas.

Ad aphthas albas, chalcitidẽ oleo tritã penna illinito. Poſtquàm verò puræ factæ fuerint, myricæ fructũ tritum, aut aqua mulſa, aut vino dilutum, illinito, maximè infantibus. Ad nigras aphthas, vuam paſſam exacinatam, & aniſum, trita cum melle illinito. Vel atramento ſutorio trito cum melle vtitor. Vel æruginis vermiculatæ obolos tres in vini quarta heminæ parte gargarizandos præbe. Vel muriam oliuarum & acetum pari mẽſura miſta, colluenda dato. Mandendæ ſunt etiam oliuæ muria conditæ. Hæc Apollonius. Etenim oliuæ ſic aſſeruatæ, diſcutiũt, atq; vehementer aſtringunt.

Oliuæ muria conditæ diſcutiunt & vehementer aſtringunt.

Quæ Archigenes ad aphthas ſcripſerit.

Ad aphthas faciunt collutiones ex decocto foliorum oleæ, aut myrti albæ. Facit & amurca, & marrubij ſuccus, aut lentis decoctũ. Aut fęx vini dulcis cum melle illita. Sũmè facit ad depaſcentes, fœniculi radicis vſtæ cinis. Porrò ex colore ipſo facilè licebit colligere, quinam humores ipſas aphthas produxerint. Rubicundiores ſiquidem, ſanguinem præcellere indicant: flauiores, amarã bilem: albeſcẽtes, pituitoſum humorem: quemadmodum nigreſcẽtes, melancholicũ ſuccum. Qui autem hęc ritè diſcreuerit, noueritq; facultates ſingulorũ medicamentorũ ſimpliciũ, is vnicuiq; aphthę ſpeciei, propriũ ſciet adminiſtrare remediũ. Expẽdet aũt ſimul ipſas naturas corporũ. Fortioribus quippe corporibus fortiora medicamenta adhibẽda ſunt: debilioribus imbecilliora.

Aphtharũ cauſas ex colore dignoſcẽdi ratio.

Fortiora corpora validioribus egent medicamentis, vt imbecilliora mitioribus.

Ego porrò infantibus qui adhuc à nutricibus aluntur, lentem cum modico pane, & medulla cerui, aut vituli exhibeo. Admiſceo etiã cibis nonnihil ex aſtringentibus fructibus. Quandoq; etiã de lactuca, ſeride, ſolano, & portulaca cõcio aliquid, ſi aphtha ſit inflammata. Quòd ſi cibum aſſumere nequeant, nutricem eiuſmodi victu alo, vtiq; cõcoquat rectè, proſpicio. Verũtamen etiã infantes illino, ſi quidẽ ſubrubras videro aphthas: in principio quidẽ, iis quæ moderatiſsimè aſtringunt, & frigefaciũt: dein verò, eis quæ citra mordacitatẽ diſcutiunt. Si verò ſubflauas videro, iiſdẽ vtor, ſed magis refrigerãtibus. At ſi pituitoſiores, aſtringentib. vt ſi nigreſcẽtes, diſcuſſoriis generoſiorib. Cæterũ in maioribus pueris, eiuſdẽ generis facultatibus pharmacorũ vtor, auctis tantùm ipſorũ viribus: quemadmodũ etiã in perfectis & duris corporibus, ſingulis relatis facultatibus fortiſsimis vtor. Suffecit autem mihi in his per omnia miſyos vſus cũ vino aſtringẽte, quod tum intendit, tum remittit vim ſuam, provt magis aut minus vinũ fuerit aſtringens: & provt craſsius aut liquidius efficit pharmacum ex miſyos ac vini miſtura. Quòd ſi ſordida appareat aphtha, miſy cum vino mulſo tero. Iis verò qui fortiora quàm miſy, medicamenta poſtulãt, ærugo ſimiliter diſſoluta, eſt vtilis. Cõmodum eſt etiam pharmacũ ad hanc rem, chalcitis oleo trita. Atq; hæc quidem efficaciora. Moderata verò, & maximè ad incipientes affectus, omphacium cum vino & œnomelite: ſimiliter etiam rhus. In pueris ſufficit roſarũ flos, & ipſæ etiã roſę ſiccę. In ſumma verò, moderatę aphthę, maximè in corporib. teneris, moderatis pharmacis opus habẽt: fortes verò & maximè in duris corporibus, curantur à validioribus. Fortia pharmaca intelligo, tum quæ aſtringunt vehementer, tũ quę etiam mordicãt: ſicvti moderata, quę prorſus ſunt mordacitatis expertia, nonnihilq; aſtringũt. Porrò oleũ per ſe, infeſtiſsimũ eſt aphthæ affectui: velvti etiam chalcitis: quandoquidem alterum quidem humectat, & ſordes gignit: mordet autem vehementer chalcitis. Verùm moderata miſtura ipſorũ, optimum pharmacum

Aphthæ infeſtãt infantes, curatio.

Aphthæ moderatæ moderata medicamenta deſiderant: vt maligniores, fortiora.

Aphthis ſit optimũ medicamẽ ex chalcitide et oleo moderatè commiſtis.

macum

Sarcoticum optimum fit ex cerato & ærugine.

macum efficit. Nam quemadmodũ ex cerato & ærugine incarnans effici pharmacũ solet, tamet si ambo per se sint contraria carni gignendæ: eadem ratione ex oleo & chalcitide aptum medicamentum conficitur.

GALENI PERGAMENI

de compositione medicamentorũ secundum partes, lib. VII.

De affectionibus contingentibus circa respirationis organa.

Arteriaca pharmaca quæ dicantur.

Aspera arteria ex quibus constet particulis.

ASperæ arteriæ pharmaca, mos est appellare arteriaca. Vocãt enim arteriã asperam, viã illam q̃ ducit à larynge ad pulmones, ex cartilaginosis corpusculis, brõchus dictis, cõflatam: vnde etiã tota arteria, interdum dicitur bronchos. Vestit autẽ ipsam intrinsecus quædã crassa membrana, quã ob crassitudinẽ nonnulli tunicã nominãt. Scripserũt porro veteres multa & diuersa medicamẽta ad affectus organorum respirationis: ad vocémq; tum interceptã, tũ raucã. Etenim vbi instrumẽta vocis ab humiditate vehemẽtius atq; tenacius impacta fuerint imbuta, vox intercipitur: quũ verò moderatius humectã sunt, oboritur raucedo. Organa vocis quũ dico, intellige arteriã, et laryngẽ, & pharyngem, siue epiglottida. Qui igit ex vehemẽti clamore vocẽ amplius oblæsam habẽt, iis similis quædã affectio cõtingit in illa tunica asperæ arteriæ interna, ei q̃ manibus, cruribúsq;, & musculis, vbi plurimũ laborarũt. Cæterùm curationis genus euariat. Siquidẽ crura & manus confricare per oleũ licet, quũ per cutem in adiacẽtes musculos penetrare ipsius possit facultas. Iuxta asperã verò arteriã cartilagines post cutẽ sitæ, prohibent in subiectã pelliculã trãsitum facultatis vnguẽtorũ mollientium. Itaq; auxiliorum materia cõgruentiũ respirationis organis, quũ ab aliis petẽda est, tum etiã à balneis dulciũ aquarũ, cibísq; & lenibus, & laxantib. Si qua verò aspredo sentiatur, cibis vtendũ est ✱ qui diutius hæreãt partibus quæ cum loco affecto cõmercium habẽt: Est enim vna, eadémq; sibi cõtinua & cohærens tunica, quæ pharyngem, laryngem, gulã, & interna ipsius asperæ arteriæ vestit, obducitq;. Quare cibi cõgruentes tũc erũt, qui ex lacte, amylo, alica, ouis, & libis dulciariis cõstant. Si vero per hæc nõ curetur affectio ipsa, invẽta sunt à medicis pharmaca sub lingua tenẽda, ob idq; hypoglottides appellata: q̃ eadem facultate cũ arteriacis vocatis prædita, ex vino Theræo, gummi, tragacantha, & glycyrrhiza cõflantur: quæ læuigãt quidem reprimuntq; oẽs asperitates, quicq̃d verò reliqui est ex inflãmatione, cõcoquunt, & citò persanãt. Qui autem pharmacũ linguæ subdet, patiens sit laboris oportet, vt ipsum paulatim liquescens, in laryngẽ excipiat, renitens interim tussi, si qua excitari videatur. Impossibile tñ est, vt hi clarã vocem edant, citra vsum pharmacorũ absq; acrimonia extergentiũ: qualia sũt faba fresa elixa, ptisana, ac semẽ lini torrefactũ. His magis detergunt resina terebinthina, thúsque, ac despumatum mel, & amygdalæ amaræ: quemadmodum istis rursus fortiora sunt farina erui, semẽ hormini, radix iridis, panacísq;. Cæterùm his omnib. vina mollia, & passum Creticũ, & Theræum, & Scybelites, & sapa, & decoctũ caricarũ, cõveniunt. Est autem ab affectionis principio, vsq; ad finem eiusdẽ, paulatim progrediẽdum à leuissimis tũ cibis, tum medicamẽtis, ad ea q̃ descutiãt detergántq; vehementius. Igitur primi ordinis sunt tragacantha, gummi, samius aster, amylũ, sorbitio ex alica & trago, lac, panes dulciarij, oua sorbilia, sesama, & nuces pineæ, quas strobilos vocãt. Ab his aũt deinceps est butyrũ, & glycyrrhizæ decoctum: id q̃d præstiterit ad sapã ex musto, vel ad Creticũ passum miscere, rursúsq; coquere. Hæc itaq; in affectionib. inflãmatis circa arteriã atq; laryngem ortis cõmoda in principio sunt, donec moderata inflãmatio fiat: ac præ omnib. à vini potu hoc tempore abstinendum est. Quùm verò moderatior facta inflammatio fuerit, vinum dulce Theræum, aut Scybelite bibere licet: quo tempore etiã butyrũ est aptum, & sorbitio ex amygdalis, necnõ ex lacte & melle diutius coctis, amylóq; iniecto, aut siligine. Qua sanè victus ratione inflãmatio quidem ipsa sedatur: relinquitur tñ humiditas multa, ob quã impossibile est clarã vocem proferri. Quare transire tunc convenit ab his eduliis, ad omnia ex melle cocta, & ad fabã fresam elixã, & ptisanã, & brassicã, & porrum probè coctum. Similiter etiã pharmacorum vsus idoneus est, quo tempore inflãmatio aut aspredo præcellunt, eorum quæ detinentur sub lingua: post hæc magis detergentia & reficcantia exhibemus: idq; gradatim facimus, donec ad ea quæ acredinis nonnihil sortiunt, perveniamus. Deinceps igitur ex arteriacis quæ à veteribus prodita sunt eligens præstantiora, huic methodo adiiciã: quæ quidẽ nec discernere, nec iis probè vti poterit, qui in cõmentariis simplicium medicamentorum accuratè non fuerit exercitatus.

Vox quando intercipiatur.

Raucedo quando gignatur.

Vocis organa quæ.

Respirationis organis male affectis remedia vnde petenda.

Tunica eadem vestiri gulam, pharyngem, laryngem, & internã asperæ arteriæ.

Hypoglottides ex quibus conficiantur.

Hypoglottidib. quomodo sit vtendum.

Extergentia ad vocis puritatẽ facientia, quæ sint.

Voci aut impedita, aut raucæ, ob inflammatas affectiones circa laryngem, aut asperam arteriam obortas, qualis victus & medicinæ ratio conueniat.

De arteriacis ab Andromacho scriptis.

Arteriaca, hoc est, ad affectus organorum vocis & respirationis congruentia, pharmaca Andromachi.

Thuris, myrrhæ, croci, sing. drac. j. scillæ drac. ij. passi Cretici sextar. iij. Scilla in passo coquit, donec inspissetur passum: deĩn scilla abiecta, inspergũtur reliqua: fitq; eclectõ, hoc est, delingibile pharmacum.

Alia arteriaca confectio.

Aloẽs sextãtem: croci vnc. j. mastiches tãtundem. Conficito. Soluit enim aluũm, cõcoquitq; (croci ratione) ea, quorum gratia exhibetur.

Alia leniens exasperata, concoquénsq; & extergens.

Thuris, succi glycyrrhizæ, sing. vnc. j. tragacãthæ drac. vj. nardi drachmã j. myrrhæ, amomi, croci, sing. drac. iiij. mellis Attici quod sit satis. Conficito.

Tabidis arteriacũ optimũ.

Alia arteriacà, optima ad tabidos, & oẽs inveteratos pulmonis & thoracis affectus. Cinnamomi, thuris, vtriusq; vnc. j. succi glycyrrhizæ, myrrhæ, tragacãthæ, nardi Indicæ, amomi, sing. drach. iiij. croci drach. j. Melle Attico excipito.

Hæmoptoicis arteriaca confectio.

Alia ad arteriã affectã, vlcera pulmonis, puris & sanguinis reiectiones, fluxionésq; in thoracẽ, & ad ea quæ ægrè educi possunt vehementer efficax. Resinæ terebinthinæ, croci Cilicij, thuris, myrrhæ Troglodyticæ, cinnamomi, amomi, nucis pineæ, glycyrrhizæ absque medulla, asteris samij, chalbani, costi, singul. drach. iiij. nardi Sy-

riacæ drach.ij.s. casiæ nigræ drach.ij. tragacanthæ, palmularum Syriacarum carnis, sing. drac. iij. Mellis Attici heminas iij. Conficito.

Hypoglottides, hoc est, orbiculi sub lingua te nẽdi, ad aspredines gutturis, interceptã vocem, & sanguinem reiectantes. Tragacanthę drac.vj. gummi drach.v. thuris drach.j. obol.j. myrrhæ drach.j. obol.ij. croci tantumdem: succi glycyrrhizæ drach.j. obol.iij. aut rad. drach.ij.s. piperis albi grana xxv. palmularum pinguium carnis drach.iij. Tragacantham passo maceratam & tritam reliquis tritis cõmittito, fingitóq; catapotia magnitudine fabæ.

Hydropi recenti optimum medicamen.

Arteriace delingibilis, ad tabescẽtes, purulentos, atq; hydropas incipientes, & tusses inueteratas cõgruens. Datur per diem & noctẽ cochlearij mẽsura. Succi scillæ sext.iij. pasśi Cretici sext. iij. vini Falerni sext. viij. mellis Attici sex. iij. myrrhæ trientẽ: croci, thuris, vtriusq; sextantẽ: aristolochiæ oblõgæ minam j.s. glycyrrhizæ minam vnam: radicis eryngij sextantẽ: casię, nardi Celticæ, singul. vnc.j. xylobalsami bessem. Lignosa illa contusa in vino macerato per triduũ, dein ad lentũ ignem ad tertias coquito, atq; ita exprimito, & tettimentis abiectis, passum, mel, & scillæ succum cõiicito, & ad mellis crasśitudinem coquito. Crocum verò, thus, & myrrham, cum vino terito, atq; vbi optimè habuerit pharmacũ, addito: postquã verò fuerint modicè fusa, ab igne tollito, & reponito ad vsum.

Alia arteriaca media, mediis congruens arteriæ affectibus.

Croci, vuæ passæ exacinatæ, vtriusq; drach.j. amygd. dulcium drac. viij. myrrhæ obolos iiij. tragacanthæ drach. iiij. piperis albi obolos iiij. melle cocto excipiantur.

Critonis Arteriaca, ad vocem interceptam.

Voci interceptæ arteriaca Critonis.

Ficum & eryngium probè coquito, & ad decoctum ipsorũ gummi addito, vt melle durior confectio fiat: exhibetóq; ad noctem.

Vlceribus aurium pudendiq; medicamentum.

Alia eiusdẽ, faciens ad affectus arteriæ, & vlcera tum aurium, tum etiam pudendi. Thuris obolos iiij. myrrhę drach. ij. pasśi cyathos iij. Passum ad mellis spisśitudinem coquito. dein myrrham & thus cũ passo semicocto ablato, misceto. Facit etiam ad dysentericos & cœliacos. Rectisśimè autem fecerit, qui arteriacas concoquẽtes atq; lenientes, in duplici vase coxerit: nempe vasculum quod coquendum pharmacum cõtinet, in aliud plenum aquæ feruentis imponens.

Coquenda esse arteriaca lenientia in duplici vase, & quo modo.

Diacodyon Critonis.

Confectio Critonis ex capitibus papaueris, diacodyon dicta, ad affectus organorum respirationis conducens. Capita papaueris agrestis octingẽta: aquæ sextarios lxxx. Coquito ad tertias, hoc est, donec flaccida appareãt: atq; expressis addito mellis lib.x. Si verò variã efficere vis, adde croci, myrrhæ, succi hypocistidis, singul. drach. xij. thuris drach. vj. acaciæ drach. xij. Optima tamen est simplicisśima.

De vsu confectionis ex papaueris capitibus.

Diacodyon, hoc est, ex capitibus papaueris confectum medicamentũ, quibus conueniat.

Vsus eius est in iis qui somno opus habẽt: q[illegible]bus etiam ex opio confecta sæpe exhibere c[illegible]mur. Opus habent maximè h[illegible] cis ij, quib. tenuis fl[illegible] riã destillat [illegible]

[illegible]tẽ tusśim. In talib. ego etiã ex sapa, hoc est, hepsemate, siue musto cocto, quod etiã siræon vocãt, pharmaci cõpositionem parare soleo. Quin & per passum aut Theræũ Creticũ melius est q̃ per mel cocturã fieri, vbi fluxus valdè tenuis extiterit. Mel siquidem fugiendum tunc est, quum tenues fluxiones augeat, facultate tenuandi præditum. Admiscetur etiam huiuscemodi pharmaco glycyrrhiza, ita vt simul cũ ipso coquatur. Si verò in pulmone consistat copia humoris delapsi à capite, cõfectio ex melle est præstantior. Datur cõmoderata mensura duorum cochleariorũ satis magnorum copia. Augebis autẽ & minues hanc copiam, respiciens ad magnitudinẽ corporis cui exhibiturus es, necnon ætatem, anni tempus, atq; regionẽ. In omnibus enim his, frigidioribus minimũ dabis, calidioribus amplius.

Mellis vsum fugiendum esse, vbi tenuis fluxus à capite ad asperam arteriam destillat: recipiendum autem dum crassus.

Diacodyon medicamine vtendi modus.

Arteriacæ ab Asclepiade scriptæ.

Arteriaca medicamenta ab Asclepiade relicta.

Brasśicæ succum melle coctum lingendũ exhibe. Alia. Cremoris eryngij in aqua cocti, heminas ij. Cremoris caricarũ similiter coctarum, tantundẽ. His adde gummi subtilisśimè dissoluti drac. viij. coquito diligenter ad arteriacæ spisśitudinem, & inde cubitum ituris ad cyathi mẽsuram lingendum dato. Alia. Chalbini drach. vj. piperis drach. j. nitri tãtundem, mellis Attici cyathos vj. Chalbanum & mel coquito, densatáq; adiicito cæteris, vtitórq;. Alia insignis. Croci, myrrhæ, succi glycyrrhizæ, thuris, casiæ, sing. drach. j. piperis grana xxiiij. pasśi Cretici sex. iij. mellis Attici cyathos vj. vtere.

Hypoglosśis Dioscoridæ.

Hypoglossis, hoc est, medicamen sub lingua tenendum, Dioscoridæ.

Croci, myrrhæ, tragacanthæ, succi glycyrrhizæ, sing. drac. j. nuces pineas repurgatas, contusásq;, numero. lx. amygdalas mundas totidem. Excipiantur melle decocto. Datur nucis ponticæ magnitudine sub lingua tenenda.

Alia Mithridatis.

Hypoglottis Mithridatis.

Myrrhæ, croci, vtriusq; drac. iiij. nardi Indicę, terebinthinæ, vtriusq; drach. ij. thuris, casiæ, cinnamomi, sing. drach. j. pasśi Cretici heminas iij. Passum & terebinthinã ad perfectã compagem coquito, & cum siccis cõmittito: indéq; ad nucis ponticę magnitudinẽ sub lingua tenendũ dato.

Alia mirificè faciens ad affectiones thoracis.

Hypoglottides variæ, multiq; vsus.

Farinæ fabaceæ tostæ hem. j. iridis Illyricæ quadrantẽ, nucum pinearũ tostarum sextantẽ, pulegij aridi cõtusi sesquidrachmam: seminis vrticæ drac. j. piperis vnc. s. Mellis boni sext. ij. Farinã cum melle ad densitatem coquito. Seminis lini etiã tusi, tosti & cribrati heminam vnã in promptu habeto, cum cæterisq; adiicito.

Alia ad tusśim & spiritus prolationem, valde probè expurgans.

Hysśopi, pulegij, vtriusq; sextantẽ: iridis, sem. sinapis, nasturtij, anisi, piperis, sing. vnc. j. tusa & cribrata, melle cocto excipito. Datur cochlearis boni mensura.

Confectio ex marrubio Platonis.

Marrubio constans medicamentum.

Harmonia dictum medicamen destuxui ad pectus conferens.

[illegible]yrrhę, styracis, opij, succi marrubij, chalbani, [illegible] ęquales partes Vtere melle cocto exceptis. [illegible]armacum Harmonia dictũ, ad destillatio[illegible] insuperabilémq; defluxum conducens. Sty[illegible]s, castorij, piperis, cardamomi, singulorum [illegible]ch. iij. opij, myrrhæ, seminis hyoscyami albi, sing. drach. iiij. passo excepto in catapotia redu-

cito,

cito, datoq; ciceris magnitudine ad somnum.

Medicamen Andromachi, Ambrosia dictũ, ad phthisicos & febres repetentes per circuitus,

Ambrosia Andromachi, febribus repetentibus per circuitus conferens.

Nardi, croci, myrrhæ, costi, casiæ, cinnamomi, iunci rotundi odorati, piperis nigri & albi, castorij, chalbani, terebinthinæ, styracis, succi papaueris, seminis hyoscyami, sing. drac. j. tragacanthę drach. vj. anisi, sem. lini, sing. drach. j. mellis q̃d sit satis: vini Falerni heminam. Tragacantham vino sufficienti macerato, & reliqua simul cum melle cõmittito. Datur febrientibus sesquidrachma ex aqua mulsa: febre carentibus vncia dimidia cum melle & aceti cochleario vno, & vini Falerni cyathis duobus.

Aliud ad omnem tussim.

Anisi drac. ij. costi obolos iij. myrrhę, castorij, chalbani, piperis albi, sem. hyoscyami, opij, succi glycyrrhizæ, sing. drac. j. passo excipito, redigitóq; in catapotia, ciceris magnitudiue.

Aliud ad omnem tussim, & fluxionem, & abscessus internos.

Tussi omnigenæ medicamen optimum.

Sagapeni, gẽtianæ, myrrhæ, opopanacis, piperis albi, sing. drach. ij. baccarũ lauri mund. drac. iiij. trita, & aqua excepta, exhibeto ad græcę magnitudinem fabæ: ischiadicis tamen paulò plus, ex vini diluti cyathis tribus.

De reiectatione sanguinis.

Hæmoptoicorũ curatio.

In reiectatione sanguinis primũ periculũ est, ne immoderata eius vacuatio fiat. Vbi verò supressus est, curatio eius quidẽ, quæ ex reseratione osculi alicuius vasis contigit, p obturationẽ fit osculi dilatati: eius verò quæ ex vasis ruptura, p cõglutinationem eiusdem: quemadmodũ eius quæ ex erosione, p erosorũ renutritionem. Obturatur igitur osculum reseratum, per astringentia: conglutinatur autem ruptum, per eadem, & quęcunq; ipsis in compositione miscentur, citra mordacitatem resiccantia, & glutinosum quiddam habentia, velvt est Lemnia terra, & Samius aster. Renutriũtur corrosa per cibos boni succi, & pharmaca carnem gignentia. Igitur iuxta primam rationem, ex talibus pharmaca cõponuntur congruentia ad curandã sanguinis eiectionem: iuxta secundã verò, in iis qui ex pulmone, aut thorace, aut arteria, aut larynge reiectãt sanguinem, miscentur prædictis cõgruenti mẽsura calida & tenuiũ partiũ medicamenta, quæ infestissima sunt tribus illis affectionibus dictis: miscentur inquã gratia distributionis, vt videlicet astringentibus medicamẽtis præparẽt, ac velvti sternãt viam. At quum ex locis circa stomachũ, aut aluũ, aut aliquod intestinũ, sanguis educit, huiusmodi pharmacorũ mistura nõ est opus. In festissimũ tamẽ his est id genus pharmacorum, quod in tantũ refrigerat, vt affectũ stupefaciat: quamvis & hæc misceãtur medicamentis ad sanguinis reiectationes cõgruentibus: quũ aliorẽ somnum conciliant, & cõmodissima sint iis qui tussi lancinantur, sistentia nimirũ sanguinẽ qui ad vas affectum defertur: atq; hoc per suã frigiditatem. Atq; hi sanè sunt compositionis scopi.

Obturatio vasorum à quibus fiat. Glutinatio ruptorum vasorũ à quibus fiat. Renutritio erosorum à quibus fiat.

Distributionis ratione misceri astringentibus medicamenta contraria dispositioni hæmoptoicæ.

Stupefacientia medicamenta qua ratione pharmacis congruentibus ad sanguinis reiectationes misceantur.

Quæ Andromacho ad sanguinis reiectationem scripta sunt.

Hæmoptoicis remedia ab Andromacho scripta.

Acaciæ drac. iiij. rosarum siccarum, balaustij, sing. drach. viij. gummi drach. ij. tragacanthæ, drac. j. cum aqua pastillos facito, quorũ singuli pendeant drachmã vnam. Dato ex aqua pluuia: habet enim vim astringendi. Aliud sistens sanguinẽ. Croci Cilicij, myrrhæ, iridis, nardi Indicę, thuris, acaciæ, sing. vnc. j. succi papaueris, costi, piperis, sing. vnc. s. rosarũ siccarũ trientẽ. Melle excipito. Datur fabæ Aegyptiæ magnitudo.

Aliud. Succi hypocistidos, balaustij, acaciæ, gallæ, cytinorũ, sing. drach. xij. succi papaueris drac. vj. croci tantundem. Redigito in triobolares pastillos. Aliud egregium. Balaustij, acaciæ, opij, myrrhæ, sing. drac. ij. tragacanthæ, succi hypocistidos, florum rosarum, seminis hyoscyami, singul. drach. iiij. thuris drach. ij. excipito succo polygoni.

Aliud ad hæmoptoicos & dysentericos.

Dysenteriæ remedium.

Floris rosarũ, opij, acaciæ, gummi, balaustij, hypocistidos, sing. quadrantẽ: gallæ vnc. j. seminis plantaginis, eiusdémq; succi, vtriusq; sextãtem: lycij Indici, succi rosarum, vtriusq; vnc. j. redigito in pastillos drachmales.

Quæ Asclepiades ad sanguinis reiectationes scripserit.

Hæmoptoicis remedia ab Asclepiade scripta.

Radicis polygonij manipulũ: rad. symphyti tantundem: rhois rubri acetabulum: aquę sextarios iij. coquito ad tertias, & expressi liquoris cyathũ vnum dato, cum gummi tenuissimè triti & dissoluti drachma vna. Aliud. Mororũ rubrorum nõdum maturorũ lib. xvj. aquæ pluuiæ sextarios xvj. coquito ad tertias, & expressum liquorem reponito. Idẽ licebit facere etiã de [illegible] fructu. Aliud. Balaustij, terræ Samiæ, [illegible] thuris, gummi, singulorũ æquale pondus. Trita & cribrata exhibe cochlearis mẽsura in aquæ frigidæ cyatho vno. Aliud. Succi hypocistidos, succi acaciæ, succi rhois Syriaci, balaustij, [illegible] gummi sing. drach. iiij. Vini myrtitis quod satis est. Conficito, & vtitor.

Pastillus ex succino, hæmoptoicis, [illegible] & recenti tussi, phthisicis, sanguinẽ [illegible], purulentis, cœliacis, dysentericis, & [illegible] conferens. Psyllij mundi drach. xiv. [illegible], masticheS, ramentorũ succini, croci, sing. drach. xxx. opij drach. xv. Psyllium in aquam calidã cõiectum macerari sinito. [illegible] & mucilagine ipsam aquam [illegible] comprimito, & cum eo pharmacum in pastillos cogito: ex quibus obolos [illegible] dato. [illegible] autem aquæ [illegible]

Pastillorum ex succino Conficiendi [illegible] de Charitate [illegible]

Pastillus ex corallio.

Corallij, terræ Samiæ, [illegible] drac. viij. Balaustiorum, [illegible] terræ Lemniæ, sing. drach. iiij. seminis hyoscyami, [illegible] opij, hypocistidos, singul. drach. s. Excipe [illegible], [illegible] in pastillos, & exhibe.

[illegible]

Astringentia esculenta potulentaq; maximè lædũt dispositiones ventriculi à prauis succis obortas: [illegible] quã à multo nõ prauo trahunt ortum.

Alia iucunda appellata.

Iridis Illyricæ, succini, croci, mastiches Chiæ, sing. drac. xxx. psyllij drach. xlv. succi papaueris drach. xv. cum aqua pluuia pastillos, quorũ singuli pendeaut drach. j. s. conficito, & exhibeto. Psyllium tamen per diem ac noctẽ aqua pluuiali macerato: dein coquito, & exprimito, cremorémq; cum aliis misceto.

Alia dolorem sedans ad oẽs internos affectus & sanguinis reiectiones, vndecũq; erumpãt. Facit & ad nephriticos & hepaticos. Hãc ne prius dederis, quàm mercedẽ accipias. Cinnamomi, casiæ, vtriusq; drach. ij. myrrhæ, piperis vtriusq; chalbani, sing. drach. j. opij drach. ij. Trita cũ melle pauco, in catapotia redigito, partim magnitudine fabæ, partim quãtitate araci. Dato iuxta cuiusq; vires cum aqua, aut pro iudicio tuo.

Alia ad eadem, Mysterium dicta.

Croci, costi, castorij, asari, sem. hyoscyami, opij, styracis, sing. drach. j. Excipito melle, vti tórq;.

Anodyna ad easdem affectiones ab Asclepiade scripta.

Anodyna ad internos affectus ab Asclepiade scripta.

Seminis cucumeris hortẽsis decorticati drac. viij. amyli drac. iiij. sem. lini, sem. papaueris albi, vtriusq; drac. ij. Tusa & cribrata excipe tragacanthæ cremore, & in drachmales pastillos redige. Dantur oboli iij. nõ febrientibus quidem, ex vino: febrientibus verò, ex succo rhois. Faciunt ad fluxiones thoracis.

Panchrestos Asclepiadis, multi vsus ad varios internorũ affectus.

Cõfectio Panchrestus dicta, hoc est, multi vsus, ad tussim antiquam, purulẽtos, orthopnoicos, tabescentes, ad omnesq; inflationes. Pellit secundas & mẽses, medetúrq; vesicę affectibus. Terebinthinę drach. viij. styracis drach. vj. myrrhę, drac. v. croci, iridis, chalbani, sing. drach. iiij. Seminis hyoscyami, corticis mandragoræ, ırionis torrefacti, opopanacis, sing. drach. ij. piperis, spumæ nitri, vtriusq; drach. j. passo excipito.

Antidotus Aristarchi admiranda.

Antidotus Aristarchi admirãda, cõferẽs ad affectiones prædictas, renitẽntésq; venenis, externinantésq; febres repetẽtes p circuitus, vna hora ante exacerbationẽ exhibita. Cinnamomi, costi, chalbani, castorij, succi papaueris, piperis nigri & longi, styracis, sing. vnc. j. mellis sextariũ vnũ. Arida teruntur & cribrãtur. Chalbanũ coquitur cũ melle: excolatis verò reliqua adduntur, reponitúrq; in vitreã pyxidem, argenteãmve. Datur fabæ Aegyptię magnitudine, cum aquę mulsæ cyathis duobus, instillatis digito guttis aceti nouẽ.

De orthopnœa.

Asthmatici cur sic dicantur. Orthopnoici cur sic dicãtur.

Qui citra febrem dense respirant, ob symptoma id dicuntur asthmatici, hoc est, anhelosi. Eosdem etiã ob symptoma aliud orthopnoicos appellant, quòd thorace recto spirare cogãtur, metu suffocationis. Minus est autem quod hi inspirant, quàm pro vsu respirationis, etiamsi thorax

Orthopnœæ causa.

ipsis plurimũ dilatẽ. Ex quo manifestũ fit, internã capacitatẽ coarctatã ipsis esse præter naturã: id quod ægri etiã haud obscuro sensu perceptãt.

Purulenti.

Fit etenĩ & purulentis locorũ coarctatio, ob collectũ inter thoracẽ & pulmones humorẽ. Fit etiã

Peripneumonici.

peripneumonicis, ob pulmonis inflãmationẽ.

Respirationis organorum angustiã quæ efficere possunt.

Restant autem adhuc affectiones duę, quę angustiam locorũ faciunt in viis per quas aẽr inspiratur: quũ aut humorũ crassorum & viscidorũ multitudo pulmonis brõchiis fuerit impacta, aut tumor abscessui similis in ipso cõstiterit. Cæterùm curatio ambarũ affectionũ aliquid cõmune habet, aliquid priuatũ, & alteri tantũ propriũ. Cõmune quidem vtrisq; est, vt ab sumat redundãtia humoris affectiones gignẽtis: propriũ, affectioni quidem viscidorũ humorum, vt per attenuantia & extergentia pharmaca dissipentur: ei verò quæ propter tumorem accidit, vt per attenuãtia & exiccantia eadem consumptio fiat: quæ curatio rursus omnibus in profundo abscessibus cõmunis existit. Vini itaq; potus ambabus competit.

Potum esse debere modicũ in quibus organa respirationis ab aliquo tumore angustãtur: cõtra multũ illis, quibus bronchia à crassis et viscidis succis obstruuntur.

Omnis antẽ potus modicus fit in iis qui alicubi abscessum habẽt: multus cõtrà, in illis quibus viscidis & crassis succis sunt obturata bronchia. Quippe pharmaca eiusmodi repurgãtia humores, tusses necessariò excitant: nõ verò facilè per sputum reiicitur, quod expurgatum est, nimirum ob crassitudinẽ: quapropter humectatione multa opus habet, quò efferatur facilè.

Quæ scripserit Asclepiades ad dyspnoicos.

Dyspnœæ remedia ab Asclepiade scripta.

Scillæ crudæ succũ exprimito, eiq; parem Attici mellis mensurã addito, & ad prunas admotas coquito. Dato inde & ante & post cibũ mystri mensurã. Aliud. Origani drach. viij. comæ thymi, iridis Illyricæ, calaminthę siccæ, piperis albi, anisi torrefacti, sing. tantundem. Cribrata melle cocto excipito. Dato nucis ponticæ magnitudinem. Aliud. Vuæ passæ Rhodiæ, exacinatæ, acetabulũ: fœnigræci loti tantundem: aquæ pluuiæ sextarium j. Coquito donec dissoluantur, & liquorem excolatum reponito. Ex hoc præbeto assiduè, & iuxta singulas irritationes, cyathi mẽsuram calfactã. Aliud. Anisi, sulfuris viui, vtriusq; quadrantem: ammoniaci thymiamatis, castorij, melanthij, singul. drach. iiij. aqua diluta in catapotia cogito, vnũq; in aceti mulsi cyathis tribus pppinato. Hæc omnia sunt ab Asclepiade scripta illis, quibus pulmonis bronchia crassis & viscidis humorib. sunt referta. At verò abscessus qui attenuantibus & reficcantibus opus habẽt, maximè gaudent aromatum facultatibus, quę & tenuium partium sunt, & reficcatoriæ, præter hoc quòd calfaciũt. Porrò iis qui propriè orthopnoici & asthmatici nominantur, pharmaca conueniunt secantia citra calfactionem: ob idq; iuuantur maximè ab scillitico aceto, necnõ ab scilla, & ab aceto mulso, eodémq; scillitico. Quemadmodum autem in hac affectione vehemẽter cauendum est, ne calfaciamus, propterea quòd viscidi & crassi succi non modò nõ iuuantur, sed offenduntur etiam vsu calfacientiũ: eodẽ modo quæ valde refrigerant sunt omnino vitanda.

Scillinum acetum orthopnoicis & asthmaticis maximè opitulatur.

Quæ pharmaca scripserit ad eiusmodi affectiones Andromachus.

Dyspnœæ remedia Andromachi.

Ad dyspnœã. Sulfuris viui drach. j. Sem. rutæ syluestris tantundem; aristolochię, absinthij, ammoniaci thymiamatis, abrotoni, sing. drach. iiij. trita cum aceto in catapotia fabarum instar redigito. Dato mane tria, & vesperi totidem. Aliud. Ammoniaci thymiamatis, abrotoni, sing. drac. ij. sulfuris viui drach. j. formato cum aqua pastillos, & cum aquæ mulsæ cyathis tribus præbeto.

Aliud. Scillæ, sulfuris viui, bituminis, sing. partem vnam. Dantur obol. iij. in aceto mulso.

GALE-

GALENI PERGAMENI

de compositione medicamentorũ secundum partes, lib. VIII.

De pharmacia congruentibus ori ventriculi.

Instrumenta duo nobis fuisse data à natura, necessaria ad vitæ actiones: experientiã nẽpe & rationẽ, quorũ semper ad perfectã disciplinam alterum indiget altero.

Inflãmationes oris ventriculi et hepatis, cum relaxantibus, miscellã astringentium pharmacorũ desiderant.

PORRÒ difficillimũ est, ad veritatẽ eos revocare, q̃ sese alicui sectæ seruiliter addixerũt. At qui prudentes sunt, veritatisq́ ardẽti desiderio tenentur, ij (vt spero) custodient ea quæ à natura nobis veluti iudicandi instrumenta concessa sunt, ad actionum vitę cognitionem, Experientiã nempe & Rationem: quorum semper alterum, ad perfectam disciplinam, altero indiget. Etenim falsæ opiniones animos hominum præoccupantes, non solùm surdos, sed adeò etiã cęcos efficiunt, vt videre nequeant, quæ ab aliis cõspicuè cernuntur. Proinde fit, vt complures Empirici, nec pauci etiam ex iis qui sese Methodicos iactant, per pharmaca relaxantia curantes inflammationes oris vẽtriculi & hepatis (quæ miscellã astringentium desiderant) ægros omneis ad vnum occidant, atq; in exitum adigant. Quippe nisi facultatẽ quæ firmitudinẽ addat, in illarum partium affectibus ad relaxantia permisceas, vita in discrimẽ vocatur. Igitur astringẽtia omnia quæ ad illarum partium affectus, partim emplastris atque ceratis mista adhibentur extrinsecus, partim intus vorantur, impræsentiarum ea ipse indicabo, auspicatus ab iis quæ conveniunt inflammationibus: quòd maximè in ipsis ægri periclitentur.

Ceratum Galeni ad inflãmationes oris ventriculi & hepatis maximè cõgruum.

CERATVM ergo quo assiduè vtor, ex aloë, mastiche, cera pontica, & vnguento nardino constat. Cęterùm ad vnciã vnam mensuralem nardini olei, hyeme quidem octo, æstatè autem septem ceræ partes induntur. Liquatis igit. in duplici vase, refrigeratisq; & derasis, addes aloës & mastiches, reductorum in pollinẽ, vtriusq; drach. j. & quandoq; plus, sic tamen vt ad sesquidrachmã non ꝓgrediaris. Quòd si ampliori opus sit astrictione, nimiæ tanta imbecillitate existente, vt ventriculus retinere cibos nõ possit, adde drachmã vnam omphacij: id quod primò iniici debet in cerati præparatione. Similiter licebit absinthij succum miscere, quandoq; etiam ambo: sicuti & ternã hypocistidis, & quartam œnanthes. Quin & rhois succum non raro admiscui. Cerati tamen augenda est copia, iuxta proportionem numeri aliorum pharmacorum. At inveteratis atq; induratis inflãmationibus, magis varia conveniunt pharmaca, & quæ ex aromatis quippiam habeant, nonnihilq; etiam emollientium atq; digerentium sortiantur: cuius modi est quod ex meliloto conficitur, cõgruens omnibus iuxta præcordia inflãmatis.

Os ventriculi, quod olim cor nominabant, nonnulli hodie stomachum vocant.

Porrò os ventriculi, nonnulli hodie cõmuniter stomachũ nominant: quam partem olim frequentius cardiam, hoc est, cor, appellabant: vnde vox cardialgia est deducta, q̃ minimè quidẽ cordis, sed oris vẽtriculi dolorem & mordicationem significat. Fiunt quippe in ipso tũ morsus, tum inexplebilis fames, vt interdũ etiam nauseosæ dispositiones: in quib. omnibus cõmunis quidam adstringentium pharmacorum vsus inventus est: admista autem sunt plerisq; ipsorum calfaciẽtia simul & resiccantia. Verùm affectus in profundo sitos vt cognoscamus, maximis vtamur coniecturis est opus: ob idq; vtilissima Medicę artis pars est, quæ cognitionẽ ipsorum indicat.

Affect. interni vt cognoscãtur, opus est cõiecturis.

Intemperantiæ particularum sunt octo, quas per contrarias qualitates reducere ad mediocritatẽ oportet.

Quum igitur octo sint in singulis partibus intemperãtiæ corporis: atq; hæ omnes aut secundum solas nudas qualitates gignantur, aut accedente alicuius humoris complexu: certè earum singulæ per contrarias qualitates sunt reducendæ ad mediocritatem. Quia verò plurimæ intemperaturę hominibus ex redvndantia humorũ, magis quàm ex inopia fiunt, pharmaca resiccãtia plerosq; magis iuuant. Quum autem resiccãtia ipsa partim quidem astringãnt, cogendo astringendóq; substantiam eorum quæ contingunt: partim verò discutiant, & in hoc substantiam eorum dissoluãt: ob hoc ipsum sanè plures sunt qui astringẽtibus indigẽt. Verùm si humida intemperies coëat cum frigiditate, læduntur qui per sola astringẽtia curantur, quę frigidæ facultatis existũt. Quare meritò plurima pharmaca per experientiã inventa, ex miscellanea materia constituuntur, astringente videlicet atq; calfaciente: quorum omniũ differentiam cognosces, si simplicium pharmacorũ facultates memoria tenueris.

Confectiones stomachicæ Andromachi.

Stomachicæ cõfectiones Andromachi.

Hiera picra varia cõpositiones.

Hiera ad stomachicos. Floris iunci odorati, xylobalsami, mastiches, croci, nardi Indicæ, asari, cinnamomi, singulorum drachmas vj. aloës lotę drac. centũ. Simul trita repone, præbéq; ieiunis cochlearia ij. Sunt tamẽ qui ad aloës drachmas centũ, singulorũ aliorũ octo drachmas adiiciãnt. Non desunt qui absq; flore iunci odorati conficiant.

Aloës lota & illota facultas.

Aloë est infestissima iis qui citra vitiosos succos intẽperie affligũtur calida & sicca.

Aloës vsus. laborantes intemperie citra redvndantiam humorum, deducit in tabem.

Porrò ad ventris subductionem illota aloë est aptior: elota autem multùm de medicamentosa vi amittit: quam etiam febricitantib. dare aliquis possit, si febris sit valde mitis. Infestissima autẽ est aloë, vel lota, iis qui citra vitiosos succos intemperie affliguntur calida & sicca. Proximam ab his cladem percipiunt, qui siccam intemperiem hãbent, vel frigiditati etiam implicitam: & in vniuersum, qui ex sola qualitate particulam aliquam affectam ac læsam possidẽt. Etenim intemperãtiæ in humoribus consistentes, pharmacis ipsas evacuantibus egent: quæ verò absq; his infestant, penitus cõmigrant in tabem, ob pharmaci huius ex aloë constantia exhibitionem.

Hiera picra quibus vtilis.

Hiera ex aloë imbecillior est, quàm vt totũ corpus purgare possit.

At vbi vitiosa humiditas perrigat ventriculi tunicas, hiera ex aloë est vtilis. Omnino autẽ sic affectis plus aut minus adsunt nausęę quędam symptomata. Iam verò purgatio quã aloë molitur, imbecillior est, quàm vt vniuersum corpus purgare queat.

Mastiche ventriculo grata.

Cinnamomi facultas.

Aloë biliosarũ dispositionũ ventris optimũ est medicamen.

Addidi illi mastiche, vt vires eius refringat, ventriculo existens etiam grata, & odora. Cinnamomũ verò, quum ob easdem causas, tum etiam vt partium suarum tenuitate aperire vẽtris meatus possit, extergeretq; atq; attenuare, si quid viscosum aut crassum in humoribus insit. Crassos quippe succos ob purgatorię facultatis imbecillitatẽ aloë trahere non potest. Quapropter biliosarum ventris dispositionũ optimum pharmacum est. Ad hæc cinnamomum vim obtinet alteratricẽ vitiosorum humorum, in id quod naturæ modo respondet.

Astringentia esculenta potulentaq;, maximè lædũt dispositiones ventriculo à prauis succis obortas: iuuãt autẽ eas quæ à multitudinè prauis trahunt ortum.

Scire itaq; licet, eas dispositiones q̃ à prauis succis circa ventrem stomachúmq; oboriuntur, maximè per medicamenta ex aloë iuuari: mirum autem in mo-

dum lædi, ab eduliis, potionibus, & pharmacis aſtringētibus. Cōtra verò, vbi humores nō qualitate, ſed copia os ventriculi afflixerint, vtiliſsimus aſtringentiū eſt vſus, nimiæ languida tunc exiſtente ipſa particula affecta, inſtar laxatorũ articulorum, quorum etiam per aſtringentia affectio corrigit. Porrò polychreſta, ſiue multi vſus medicamenta apparantur, quū vnum habere viginti affectionibus congruum malumus, quàm tot numero alia: quum tñ ad ſingulas affectiones vnum aliquod deſtinatum, eo quod ad plures paratum eſt, melius exiſtat.

Polychreſta, hoc eſt, multi vſus medicamenta, relinquis ab iis quæ ad ſingulas affectiones parantur.

Ad ſtomachicos hiera Antipatri.

Hiera Antipatri facta ad ſtomachicos.

Aloës electę drach. iiij. maſtiches drac. ij. aſari drach. iiij. roſarum ſiccarum, iunci odorati, mei, phu, caſiæ, ſing. ſemunciam. Tritis vtitor.

Stomachica Galli, affectionibus quę calfieri & ſiccari poſtulant, vtilis.

Stomachica Galli.

Corticis radicis fœniculi lib. s. aceti acris ſextarium vnum s. aloës quadrantem. Mellis Attici lib. j. Radices lotas ad triduum aceto macerato, deinde coquito: atq; vbi coctę fuerint expreſſas proiicito, & affuſo ad acetum melle, ſimul coquito. Dein aloën inſpergito, & cochlearia tria cum aqua dato. Etenim vbi per profundum ventriculi, hoc eſt, altius, copioſa, ſed non praua, fuerit defixa humiditas craſſa ſimul & viſcida, opus eſt miſtura pharmaci attenuatorij, perroſiuique, quale eſt tū acetū, tū oxymeli. Si verò nec talis ſit humiditas, nec altius imbibita, ſola ad curationem aſtringentia ſuffecerint. Eſt aūt ſufficiens ſignum frigidę affectionis ventriculi, ſi æger ſe nō ſitire percipiat.

Ventriculi tunicis humores craſſis altius imbibiti, qualia medicamēta deſiderent.

Ventriculi frigidam affectionē ſignificat, prorſus nihil ſitire.

Aſclepiadis ſtomachica, ad roborandū vētriculū, exprimendaſq; illius adventitias humiditates cōgruentia.

Stomachica ab Aſclepiade ſcripta.

Ad ſtomachi ſubverſiones. Nucleorum mâli punici tuſorū ſucci ſextarios iij. ſucci menthæ ſextar. j. mellis Attici tantundē. Coquito in fictili vaſe, aſsiduè agitando: & vbi denſata fuerint, ab igne ablata reponito: porrigitóq; myſtra vnum, aut duo, ante cibum.

Cōfectio ex fructibus, ad ſtomachi ſubverſionem, cœliacos, & dyſentericos faciens.

Cōfectio ex fructibus Aſclepiadis, ſubverſioni ventriculi, cœliacis & dyſentericis faciens.

Mâla cotonea numero x. ſorba numero L. meſpila totidem. Rhois rubri ſextariū vnum. Aquę congios vij. fructus tuſos & in aquā coniectos, diligēter coquito: & vbi diſſoluti fuerint, liquorem exprimito, ac rurſus coquito. Quū verò tertia pars liquoris ſuperfuerit, addito mellis Attici lib. iiij. & ad prunas aſsiduè agitādo coquito, ac ſpiſſata reponito.

Catapotia ad ſubverſionē ventriculi.

Catapotia ad ſubverſionem ventriculi.

Roſarum recētium deſectis vnguibus, drac. viij. ſem. papaueris albi drach. iiij. ſem. hyoſcyami drach. ij. aloës obolos iij. aſari tantundem. Cū aqua diluta in pilulas redigito, præbetóq; ciceris magnitudinem.

Ad ardorem ſtomachi catapotium reſtinguens ſitim.

Catapotia ad ardorē ventriculi cōferentia, ſi ſub lingua teneantur.

Seminis ſatiui cucumeris drac. viij. ſem. portulacæ tantundē: tragacanthę drach. iiij. Tragacantam ouorum crudorũ recentium candido diſſolutam, pbè tritis reliquis addito, & ex eis miſtis fingito catapotia, quorū aſsiccatorū in vmbra, ſub lingua vnum tenēdum dato. Hæc Aſclepiades. In vniuerſum aūt fugiēda ea pharmaca ſunt in ventriculi affectibus, quæ chalcanthon, mandragorámve, aut alia id genus recipiunt.

Ventriculo affecto fugienda eſſe ea pharmaca, quæ chalcāthon, mandragorámve recipiunt.

Ad voluuloſas ſtomachi ſubverſiones paſtillus Amazonum ab Aſclepiade ſcriptus. Seminis apij, & aniſi, vtriuſq; drach. vj. abſinthij drac. iiij. piperis, myrrhę, opij, caſtorij, ſing. drac. ij. cinnamomi drac. vj. cū aqua paſtillos fingito, & ſummum drachmā vnā dato, ſtomachicis cum protropi diluti cyathis iij. cholericis & vomentibus cibum, cum frigida: cœliacis & dyſentericis cum baccarū myrti decocto: ſpleneticis, cum hydromelitos cyathis tribus. Ego verò, quòd myrrha aliquid medicamētoſum cōtineat, ſine illa maioris ſecuritatis gratia hoc pharmacum pręparare conſueui, piperis quantitatem adaugens. Porrò per eiuſmodi voluuloſas diſpoſitiones, aliquando ſtercus per vomitū reddit: vbi videlicet particulę affectę, à ſeroſis medicatiſq; humoribus affligtutur magnopere. Quòd ſi etiā imbecilliores ſint, geminat malum. Erit itaq; in iis curationis ſcopus, vt ad affectas partes odorata admoueamus, cuiuſmodi ſunt, aniſum, apiū, daucus, cuminum, & ſeſeli. Nam quemadmodum graueolentia omnia ſtomachū ſubvertere ſolēt, ſic odorata corroborare. At abſinthiū miſcet in præſcripto pharmaco, quòd habeat vim extergēdi, repurgādi, & ſubducendi vitioſos ſtomachi humores: quódq; conſtringat, & dēſet, robúrq; affectę particulę addat. Cinnamomū autem fœtidis omnibus, putrilaginoſiſq; humoribus adverſatur. Cæterùm ſi cinnamomū non adſit, licebit caſiam pro illo aſſumere.

Paſtillo Amazonum, ad voluuloſas ventriculi diſpoſitiones.

Myrrha vſum non eſſe admodum tutum.

Voluuloſas ventris diſpoſitiones eſſe per odorata curādas.

Graueolentia ſubvertunt ſtomachum.

Abſinthij facultas.

Cinnamomi facultas.

Caſia licet vti pro cinnamomo.

Alia ſtomachica Aſclepiadis compoſitio, vtilis ardorē ſentientibus, & ad intenſos ſingultus, & ſtomachi voluuloſas diſpoſitiones. Coſti, ſpicæ nardi, chryſobalanorũ, roſarum viridiū, maſtiches, ſing. drac. iiij. aloës, aſari, vtriuſq; drach. ij. opij drac. j. ſucco pſyllij excipito, atq; ad paſtillorum formā reducito, obolóſq; tres exhibeto.

Dictum mihi tamē iam eſt, impoſsibile eſſe vt inveniamus pharmacum, ad affectiones multas optimum: multóq; præſtantius eſſe, quod ſingulis earū deſtinatur. Porrò Hippocrates fieri convulſionē prodidit ex repletione ſimul & evacuatione: quemadmodum etiam ſingultum. Quanquam hic aliquādo excitari citra plenitudinem aut inanitionē ſolet, vbi ventriculus ab acribus, ſeroſis, medicamentoſiſq; humoribus mordicatur: quos vbi quis vomitu eiecerit, ſingultu ſubitò liberatur. Multi etiā devorato pharmaco diatrion pepereon, ſi vinū inſuper bibant, omnino ſingultiunt. Similiter ex cibo in mordacē qualitatem corrupto, nōnulli ſingultiūt, confeſtimq; à vomitu liberantur: vt alij ex rigore oris ventriculi corripiuntur ſingultu. Verùm pueros maximè ſingultire contingit, tum ob alimenti corruptionem in ventre, tum ob partis frigiditatē. In vniuerſum autem, vomitus eſt ſufficiēs medela eorum, qui ob copiā, aut mordicationē ſingultiunt: vt caliditas, eorum qui ob frigiditatē. Ex medicamētis quæ pharmacum illud cōſtituunt, opium, roſæ, & pſyllij ſuccus, refrigerant. Spica nardi & chryſobalanus, digerūt & corroborāt. Aſarum per vrinas deducit vinoſos ſuccos Aloë prauos humores purgat. Crocus concoquit, & partes

Pharmacū vnum multis affectib. optimū, reperiri nō poſſe.

Cōvulſio fit ob repletionem ſimul & inanitionem.

Singultꝰ à quibus fiat cauſis.

Singultus quomodo medeantur.

Stupefacientib. misceri calfacientia, vt eorũ malignitatem corrigant, eorumq; vires deducant.

partes corroborat. Costus calfacit abundè, astringitq; mediocriter. Stupefacientib. miscẽtur calfacientia, vt eorum malignitatem corrigant, eisq; fiut instar vehiculi. Quippe viuentiũ corpora mortificationi simile quid perpetiũtur ab eorũ medicaminum vsu, quæ ex opio, hyoscyamo, & mandragora constant, ita vt infestantes causas nõ sentiant. Quare multi qui talibus assiduè vtuntur, particulas ad immedicabilem frigiditatem perducunt.

Hiera quibus conueniat.

Hieræ moderata exhibitio ad quatuor drachmas extẽditur.

Descripsit etiam Asclepiades Hieræ compositionem, in hoc ab Andromacho dissidẽs, quòd ille quidem aloës drach. c. ac reliquorũ singul. indiderit drach. vj. hic autẽ octo drachmas scripserit, florémq; iunci odorati omiserit, quẽ alijs miscuit Andromachus: quódq; non xylobalsamo (vt Andromachus) sed pro illo sit carpobalsamo vsus. Confert autem huiuscemodi pharmacũ iis qui ob vitiosos humores, & præcipuè biliosos, tardè concoquunt. Siquidẽ quibus bilis altius tunicas ventriculi infestat, ij præstantius pharmacum non invenient. Cuius moderata exhibitio ad quatuor vsq; drachmus extenditur. Similiter auxiliatur viscerũ iam cõcoctis inflãmationibus. Rectè aũt hoc pharmacũ tardè concoquentibus, aut bilem vomẽtibus propinatur ex aqua cyathis quaternis: vt ex aqua mulsa, ad viscerum inclinantes inflãmationes: ac deniq; ex vino mulso, dum aut vrinas ciere, aut promouere menses est animus. Adverte autem nos appellare drachmã, quod Romani vocant denarium.

Drachma & denarius Romanus est idẽ.

Stomachicum Asclepiadis, dictum Aster inexpugnabile.

Stomachicum dictum Aster inexpugnabile, ab Asclepiade proditum, sedans dolorem, inducens somnũ, ac varios affectus sanans. Myrrhę, styracis, nardi Indicæ, casiæ fistulæ, terræ Lemniæ, corticis mandragoræ, piperis, singulorum drach. iiij. Croci, succi papaueris, singul. drach. vj. seminis dauci Cretici, anisi, seselis, seminis apij, sing. drachmas octo. Myrrha, styrax, & opium, vino dissoluuntur odorato, & teruntur: arida verò cribrata miscẽtur, subiguntúrq;, atq; in pastillos coguntur, quorum singuli drachmã dimidiam pendeant.

Quæ scripserit Archigenes ad affectus ventriculi.

Ventriculi affectibus congruẽtia medicamẽta ab Archigene prodita.

Vbi ructus acidus editur, coriandrum cochlearij mensura edendum ante reliquũ cibum dato: insupérq; merum bibendum. Ad exolutũ vẽtriculum absque febri, menthæ ramulũ contritum bibendum dato. Aut œnanthen similiter tritam cum nardo Indica bibendam dato. Aut marrubij succũ cum melle: & vbi paululũ quieuerint, vinum cum polenta exhibeto. Aut Chię mastiches cochlearium ex aqua frigida dato. Aut glaciem ieiunis quotidie porrigito. Dolores oris ventriculi lenit, ac maximè iis quibus tristitia aut desperatio accedunt, lac asininũ, aut muliebre, aut bubulum, silicibus incoctis, potatum. Si vnà cum humectatione ventriculi etiã inflammatio adsit, œnãthen cum meliloto, aut rosam siccam cum cerato rosaceo, parum resinę vstæ habente, imponito. Quibus autem ob atram bilem, quam gignunt, stomachus inflatione tentatur, spongias aceto acerrimo calido imbutas ad stomachum ipsum imponito. Quòd si tensio adhuc perseueret, alumen liquidum cum atramento sutorio trito, melle exceptum imponas. Aut hæc & aloëm pari portione mista, & myrteo cerato excepta. Aut armentariæ bouis stercus aridum vino incoctum. Aut polij fasciculum coquito, & bibendum dato. Aut calaminthæ decoctũ per noctem sub dio expositũ, modico melle & piperis drachma admistis, porrigito. Soluit aute dolores cuminum apiũmq; tosta, si modica portione cum aqua bibantur.

Cucurbitulas admouendas esse dolenti vẽtriculo, monet Archigenes.

Deliquium animi patientes ex fame sũfigus, quomodo sint revocandi.

Aut aloës obolos duos, cũ vino mulso, aut vino, aut aqua, bibendos dato. Aut abrotoni & thymi, vtriusq; obolos duos, ex vino præbe bibendos. Ligaturas insuper extremorũ fortiter adhibe, & circa ipsum stomachũ cucurbitulis & fomẽtis varijs vtere. Quòd si vehemens sit distẽtio, etiam venæ sectio efficax erit auxilium, & alui solutio per glãdem suppositiam. Porrò eos qui ex ingẽti fame linquuntur animo, revocabimus odoramentis aceti aut pulegij, aut malis, aut piris. Excitantur etiã ad carnẽ suillam assatam, & ad omnia quæ multùm alunt; præsertim ea quæ nidorosum odorem exhibent. Instaurabis autem ipsos iis quæ cõfertim vires reficere possunt: cuiusmodi sunt oua sorbilia, bulbi, cochleæ.

Singultientibus qua ispitulentur.

At singultientibus rutam cum vino dato, aut nitrum in aqua mulsa, aut opium, aut castoriũ, aut abrotonum, aut aristolochiam.

Medicamen ex cydoniorum succo, sanans mediocres oris ventriculi affectus.

Diacydonion medicamen.

Succi cydoniorum malorum sextarios ij. mellis Attici tantundem: aceti sesquisextarium, vel sextarium vnũ. Zingiberis quadrantẽ: piperis albi vnciam j. Arida insperges, vbi malorum succus cum melle & aceto coctus ad mellis crassitudinem fuerit.

Quæ pharmaca Asclepiades scripserit ad affectus oris ventriculi.

Oris ventriculi affectib. pharmaca ab Asclepiade scripta.

Emplastrum ad subversiones oris ventriculi, doloresq;, atq; etiam inflãmationes. Oenanthes drach. vj. croci, myrrhæ, floris rosarũ, meliloti, mastiches, aloës, corticis mandragoræ, singul. drach. iiij. Carnis palmularũ quadrantẽ. Omnia cerato ex rosaceo confecto excipito, admouetóque.

Aliud Nicerati, cœliacis, dysentericisq; admodum generosum.

Oenanthes vn. ij. rosarũ siccarum, mastiches, aloës, gallarum omphacitidum, aluminis rotũdi, acaciæ, sing. vnc. j. cerę lib. j. picis brutiæ quadrantem: olei myrtei lib. j. Arida cõmittito liquidis. Aliud ad radẽ insigne. Oenanthes, omphacij, gallæ omphacitidis, aluminis scissi, acaciæ, cytinorũ mali punici, balaustij, mastiches, sing. vnc. j. Vini myrtitis, quãtum satis est his subigẽdis. Carnis phœnicobalanorum sescuncẽ, exceptis lẽtiscino cerato vtitor. Etenim in his, quę sint stomachica, meritò astrictoria vis dominatur. At in medicamentis hepaticis relaxantia misceri astringentibus debent: quemadmodum fit in his quæ iam sub dĩ, etiã ab Asclepiade prodita.

Stomachica medicamenta debẽt habere adstrictoriã vim præpollentem.

Hepatica medicamenta mista esse debent ex astringentibus & relaxãtibus.

Malagma Nilo inscriptum, faciens ad præcordiorum dolores, dissoluénsq; omnem duritiem, spleneticis atq; hepaticis maximè salutare. Ceræ, ammoniaci thymiamatis, olei cyprini, sing.

lib.j. croci semunciā: aceti quod sit satis. Ammoniacum dissoluito, deinde arida adiicito.

Aliud Nili Crocerum, prædictis affectionibus accommodatum, faciens etiam ad erysipelata.

Nili Crocerum.

Ammoniaci thymiamatis, ceræ, rosacei, sing. lib.j. croci unc.j. aceti quod sit satis. Conficito.

Malagma Hieraticon ex meliloto, viscerum doloribus accōmodatum.

Malagma ex meliloto, Hieraticō dictum, ad viscerum dolores accommodatum. Nardi Celticæ, cyperi, myrrhæ, sing. drachmas x. cardamomi drach. viij. meliloti drac. xl. croci, amomi, vtriusq; drach. viij. cypheos sacrificulorum drac. xvj ammoniaci thymiamatis drach. xl. resinæ terebinthinæ drach. octo: ceræ minam vnam: olei cyprini drac. cxx. Vini odorati Italici heminam vnam: præpara, & vetere.

Malagma Polyarchion.

Malagma Polyarchiō, peripneumonicis, stomachicis, lienosis, hydropicisq; maximè ex vsu: faciens etiā ad affectiones circa vesicam aut vterum, ad omnémq; neruorū per consensum affectionē. Ceræ, terebinthinæ, bdellij, ammoniaci thymiamatis, cardamomi, cyperi, sing. minā vnam: meliloti, amomi, nardi Indicæ, croci, myrrhæ, thuris, xylocinnamomi, sing. drac. xxv. olei cyprini heminam j. Vini Italici quod sit satis. Cōficito & vtitor.

Malagma Andromachi ex meliloto.

Malagma Andromachi ex meliloto.

Nardi Celticæ, cyperi, iridis Illyricæ, myrrhę, sing. drac. viij. croci drac. iiij. meliloti drac. xxv. ammoniaci thymiamatis drac. L. terebinthinæ tantundem: ceræ drac. c. Cyprini heminæ dimidium. Aceti quod sit satis.

De hepatis affectibus & facultatibus.

Pleriq; idiotæ quemadmodū stomachicas, sic hepaticas affectiones, vocant cōplures dispositiones iecinoris, tametsi maximè inter se contrarias, hoc est, sub eodem genere plurimū inter se distantes. Non peccauerit autem quispiam dicens, propémodum omnia contraria eidem esse generi subdita. Cæterùm contrariorū notio cōtingit, vbi plurimum inter se distant. Atqui plurimum in quoque genere vtrinque distant à mediis extrema. Porrò ipsius imbecillitatis iecinoris licebit nobis vicinā assignare dispositionē, ceu causam, nēpe intemperiem: quæ qdem quū in octo intemperantias distribuatur, rursus nō malè dixero, intemperiem ipsam non vnam, sed octo dispositiones existere. Ad hæc iuxta aliā sectionem duæ intemperierum differentię fiūt, ac iuxta aliam tres: dum videlicet aut secundū qualitates tantùm alterātue partes affectę. aut accedente etiam humorum affluxu, qui aut spacia tātùm occupent in particulis affectis cōtenta: aut etiam substantiam ipsarum imbuāt. Igitur circa ventrem & intestina quidem, vna in singulis cauitas est, quę possit vitiosam humiditatem suscipere: circa hepar autē tot numero sunt, quot habentur arteriæ & venæ. Etenim quū hæ omnes oscula angusta possideāt, qua parte huius visceris sima cum gibbis coeunt, obstructiones ab illis vitiosis succis aliquādo oboriuntur, breui in frigidis intemperaturis, vt tēporis progressu in calidis: ad quas tandem obturationes putrefactio consequitur. Quum autē hoc viscus tot facultates sortiatur, quot actionum species, contingit sæpe vnam ipsarum præcipuè lædi, sæpe duas & tres, atq; omnes quatuor simul. Est itaq; actio ipsius vna quidem, ad se cibum & alimentū attrahere: altera verò, ambire, cōtineréq;, donec alterans ipsum, sui ipsius illud partē efficiat. Atq; hæc sanè dicitur alteratrix facultas, inter alias principalissima existens, & cui ferè primę debentur partes. Quæ verò iuxta hāc alterationē remanent excrementa, ea per excretricē facultatem exterminantur. Ostensum autē est has quatuor facultates, vniuersis, quādiu viuunt, inesse corporis partibus. Vocatur autē alteratio ipsa, donec alimentū parti quæ nutritur assimiletur, concoctio. Vbi verò iam parti apponitur, nutritio. Quum igitur hepar prę imbecillitate ex ventre & intestinis alimentum trahere nō potest, liquida per sedem, & nondum exquisitè exuccata excernuntur: simulq; cruda, si etiam cum hoc viscere ventriculus imbecillius existat. Si verò traxerit quidem alimentum hepar ex ventre simul & intestinis: in sanguinem autē ipsum nequeat convertere, ob facultatis languorē: quemadmodum in ventre multiformis corruptio cōtingit, eorum quæ cruda remanent, sic etiam circa hepar. Est enim peior transmutatio in peregrinā qualitatem, iuxta cruditatem facta: moderatior verò, in qua alimentum diu propriam naturam retinet, nullam dum alterationem iudeptum. Atqui & tertia præter has, species frustratæ concoctionis existit, vbi semicoctum alimentum relinquitur. Ac per hanc sanè dispositionem, quæ ab hepate deiiciuntur, referunt prorsus aquam, in qua victimæ recens mactatæ carnes ablutæ fuerint. Aucto autē affectu, nihil tale amplius excernitur, sed multiformes aliæ qualitates consistentiæq; expurgantur, velut à ventre dum cruditate laborat. Calida igitur intemperies si viscus affligat, colliquationes accidunt, primùm quidem humorū, dein carnis ipsius hepatis: deiicitúrq; bilis crassa, graueolens, atq; admodum colorata: quemadmodum contingit in pestilentibus febribus. Si verò frigida intemperies præpolleat, neque assiduæ excretiones, neq; multæ fiunt: durat tñ affectus diutius, & per aliquos dies profluit ipsis venter confertum magis: neque fœtor excrementorum similis est iis quæ ex calore sunt liquefacta: neque color aut consistentia similis: verùm minus graueolentia ab his excernuntur, speciem putrefacti sanguinis, non colliquatę carnis, habentia. Aliquando verò id q̃d deiicitur, nigrum sanguinem refert: diligēter tamen consideranti, nec sanguis niger est, nec grumus, sed velut limus quidam sanguinis crassi, qui propè ad atram bilē accedat: in summa, plures, ægréq; indicabiles colores circa huiusmodi affectionē cernuntur in alui excrementis. SCOPVS igitur curationis in huiuscemodi affectibus, communis quidem fit iuxta cōtrarietatem intemperantiæ: peculiaris autem vniuique, per cuiusque contrarietatem. In vniuersum autem, affectio hepatica peculiariter appellata, velut etiam cœliaca, stomachicáq;, citra tumoris præter naturam circa ipsas partes ortum, contingit. Siquidem quum citra manifestū aliquod in viscere malum, in actionibus propriis languescit hepar, tum ægrum vocant hepaticum.

Contraria esse quæ sub eodem genere plurimum inter se dissident.

Extrema plurimum vtrinque distant à mediis in quoque genere.

Hepatis imbecillitatis intemperies est causa.

Intemperies est octuplex.

Hepatis obstructiones fieri qua parte eius sima cum gibbis coeunt.

Hepatis facultates.

Alteratrix facultas hepatis est inter alias principalissima.

Facultates quatuor naturales inesse vniuersis, dum viuūt corporis partibus.

Hepatis languidè ab intestinis trahentis symptomata.

Mutationem ciborum per cruditatem in peregrinam qualitatem, esse aliarum omnium deterrimam.

Hepate imperfectè mutante chylum in sanguinem, qualia excrementa excernantur.

Hepatis intemperiem calidā quæ sequantur symptomata.

Hepatis frigidæ intemperiei signa & symptomata.

Hepatis intemperantias, per contrarias sanandas esse.

Hepatici qui dicantur.

Quæ

Quæ pharmaca ad hepaticos ab Andromacho sint conscripta.

Hepaticis remedia cõgruentia ab Andromacho scripta.

Antidotus cyphoides, ad hepaticos & omnia thoracis vitia. Vuæ passæ carnis drach. xxv. croci drach. j. calami drach. ij. s. bdellij tantundem: casiæ sesquidrachmam: cinnamomi obolos iiij. spicænardi drach. iij. floris iunci odorati drach. ij. s. myrrhæ, terebinthinæ, sing. drach. iiij. ramẽtorũ aspalathi drachmas duas: mellis drachmas xvj. vini quod sit satis. Conficito. Etenim cinnamomum omnes putrilaginosas, virulentásque corrigit facultates, quemadmodũ casia, & post hãc omne aromatum genus. Crocus astringens & cõcoctorium pharmacum, etiam putrefactiones corrigit. Vua passa astringit quidem quantùm requirit affectum viscus: habétque vim aliquam cõcoquendi crudos humores, & coercẽdi maligna, existens etiam secundum totam substantiam iecori familiaris. Quippe ad intemperantias viscerum ea pharmaca optima sunt, quę præterquàm quòd intemperiem corrigunt, etiã alimentum largiuntur. Quo nomine vinum conuenientissimum est, citra inflammationem, aut erysipelas, aut abscessum, aut intemperiem calidam, laborantibus. Nam & nutrit, & cõcoquit, & roborat, & putrefactioni adversatur, & si intẽperies ab humiditate & frigiditate proficiscatur, eã citra omnem molestiam, atque tutò persanat. Eadem est & mellis facultas, præterquàm quòd non condensat substantiam cõtracti corporis: sed pro hoc vim extergendi, & aperiendi, & puros reddendi meatus, vrinámque ciendi, non parua sanè auxilia, possidet. At bdellium sufficienter emollit, cõcoquitque, necnon moderatè discutit. Cõsimilem fermè vim terebinthina sortitur, supra hoc quòd angustos meatus extergit, expurgatque: quibus auxiliis viscus curãdum indiget. Siquidem obstructio meatuũ solet putrefactiones efficere. Nonnulli autem huiuscemodi pharmacis opium, aut hyoscyamum, aut aliud quippiam refrigerãtium miscendo, ad calidas intemperies vtilia medicamenta efficiunt: quanquam ex hepaticis pharmacis nullum esse debet vehementer refrigerans.

Putrefactiones quæ corrigant.
Vua passa facultates.
Viscerum intẽperãtiis ea esse optima medicamenta, quæ nõ modo intemperiem corrigunt, sed etiã alimentum largiũtur.
Vini facultas.
Mellis facultas.
Bdellium.
Terebinthina vires.
Hepaticũ pharmacum nullũ esse debet vehementer refrigerans.

Alia ad hepaticos & ictericos.

Ictericis optimum medicamen.

Amygdalarum amararum drach. ij. anisi, absinthij, cumini, seminis apij, sing. drach. j. cornu cerui obolos iij. Trita cum aqua in pastillos triobolares redigito, ex eisque vnũ manè ac vesperi, cum vino mulso dato.

Hepatica Athanasia, ad nephriticos & ictericos, copiosè sudorem promouens.

Athanasia hepatica, nephriticis ictericisque conueniens, copiose sudorem promouens.

Croci drach. ij. nardi tãtundem: cinnamomi, casiæ, myrrhæ, iunci odorati, sing. drach. j. Melle Attico excipito: datur fabæ Aegyptiæ magnitudine: febricitãtibus ex aqua mulsa.

Potio hydropis, aliisque internorum affectibus summè vtilis.

Potio ad hepaticos, spleneticos, nephriticos, hydropicos, stomachicósque. Auxiliatur etiã molestiis ex partu, & cõvulsis. Prodest & cõvalescẽtibus: necnõ ad humores vitiosos, ictericos, tussientes, pleuriticos, atque ad letalia venena, & ferarum ictus. Nardi Indicæ, costi, vtriusque drac. ij. casiæ, croci, vtriusque drach. j. piperis albi obol. v. seminis apij drach. j. obolos iij. iridis Illyricæ tantundẽ: acori drac. j. obol. j. opobalsami drac. j. succi ati masculi drach. tres: vuæ passæ exacinatæ drach. vj. Terito cũ passo, aut melle excipito, ac drachmã vnã cum vino dulci dato, aut cum aquæ mulsæ cyathis iiij. Nullum tamen horum medicamentorum calidis intemperaturis cõvenit, sed aut humidis, aut frigidis, aut ex vtrisque compositis.

Confectiones hepaticæ ab Asclepiade proditæ.

Hepatica cõpositiones ab Asclepiade scripta.
Cichorium.
Seris.

Succi cichorij cyathum vnum cum aquæ calidæ cyathis tribus, et mellis Attici cochleari vno, porrigito. Aut filicis, aut seridis succi cyathum vnum, cum aquæ mulsæ cyathis trib. dato. Porrò chicoriũ & seris ex genere cibariorũ existũt. Facultas autẽ ipsorum subfrigida & subamara est, moderatéque astringens: quarum qualitatũ ratione, calidis hepatis intemperantiis summè cõveniunt. Nam vltra hoc quòd moderatè refrigerãt, visceri firmitudinẽ addunt. Sed nec frigidas intemperies magnopere lædunt, quemadmodũ quæ frigidã humiditatem absque astrictione aut amaritudine possident, facere solent. Iam, ob miscellã mellis, humores per vrinas eliciunt. Quare si siccata & tusa quis potioni inspergat, itidem iuuãt. Ad visceris autem expurgationem, apertionémque meatuum, citra manifestã calfactionem aut refrigerationẽ, filix optimum pharmacum est, amarã qualitatem habens prędominantem.

Catapotion hepatites.

Hepaticum catapotium.

Radicis chamæpityos drac. viij. rad. cichorij drach. iiij. contunde, & excipe melle cocto, præbeque nucis ponticæ magnitudinem: & aquę calidæ cyathos iij. insuper bibendos dato.

Pastillus hepaticus.

Hepaticus pastillus.

Anisi, sem. apij, asari, amygd. amar. mũd. absinthij, sing. drac. iij. macerata ex aqua in pastillos redigito, exhibetóque drachmã vnã cũ vini diluti cyathis iij. febrientib. tamen cum hydromelite.

Eclegma hepaticum Paulin. auxiliatur confestim.

Hepaticum eclegma.

Chamæpityos siccæ lib. j. myrrhæ vnc. j. passi protropi sextarios iij. Chamæpityn & vinũ dulce coquito ad tertias. Postea liquorẽ exprimito, eique mellis Attici librã dimidiã adiicito, ac rursus coquito. Dein verò myrrhã addito assiduè agitãdo: quæ vbi dissoluta fuerit, ab igne ablata reponito, & ante cibum mystrum propinato. Adhæc cochleatũ trium carnẽ probè tritã, & cũ tribus vini nigri cyathis calfactam porrigito. Hæc .n. iuxta totã substantiã sunt efficacia, nõ secundum vnã aut alterã qualitatẽ. Similiter & lupini hepatis drachma vna læuigata cũ vino aliquo dulci, exhibitaque, manifestè hepaticis auxiliatur.

Hepar lupi auxiliatur hepaticis.
Diureticum medicamen.

Cõfectio ciens vrinas. Facit ad induratas hepatis affectiones, ad spleneticos, et ęgrè se à morbo recuperãtes: necnon ad hydropicos. In vniuersum, probum colorem conciliat. Croci, nardi casiæ, sing. drach. ij. costi floris iunci odorati, cinnamomi, myrrhæ stactæ, sing. drach. j. mellis cocti drac. xxvj. datur fabæ Aegyptiæ magnitudine, cum vini mulsi cyathis iiij.

Alia eadem cõmoda præstans, ad aliásque internas affectiones, citra tussim, cõducẽs. Rad. gentianæ, chamæpityos, marrubij, seminis petroselini, fellis vrsi, sinapis, sem. cucumeris, scolopẽdrij panacis, rubricæ sinopicæ, rubiæ, seminis bras-

Compositio Andromachi eadem hora dentium dolorem sedans.

Piperis, pyrethri, succi tithymali, chalbani, singul. drac. j. chalbano excepta in cauernā indito.

Alia. Seminis hyoscyami, opij, nitri, myrrhæ, pyrethri, piperis, sing. drac. j. chalbani drac. ij. tritis ex vino vtitor.

Collutio ad motos dentes, Critonis.

Lentiscum, myrtum, gallā, in vino cocta colluenda præbero. Eiusdem ad corrosos dentes. Capparis radicē cum acri aceto ad dimidias coquito, & colluito tepidum.

Dentifriciū ad gingiuas madore laxatas, putrescentes, & cruentatas, concussos dentes, ozænas, parulidas, dolores, & omnia oris vlcera.

Dentifriciū ad omnes gingiuarum & oris vlcera faciens.

Perdicij recētis drach. x. mellis, aluminis scissi, iridis Illyricæ, sing. drac. iiij. piperis albi drac. viij. nigri drach. iiij. pumicis, pyrethri, hyssopi, pulegij, seminis apij, sing. drach. ij. myrrhæ, menthę siccæ, herbę sideritidis, singul. drach. iij. salis fossilis drach. iiij. Perdicium, sideritidem, mel, & salem, mista vrito: alumē verò per se vstū vino extinguito: dein omnibus simul contusis vtitor.

Smegma dentes reddēs candidos, eósque ab erosione defendēs, oríque bonum odorem cōcilians.

Dentifriciū insigne.

Nitri, testę sepię, myrrhę, sing. vnc. j. tritis vtitor. Aliud ad idem. Aluminis scissi sescuncē: mastiches vnc. j. comæ rosarum quadrantem: iridis trientem. Tritis vtere, indéque aquā tepidam colluendam præbe.

GALENI PERGAMENI
de compositione medicamentorū secundum locos, lib. VI.

Inventionē rationalem auxiliorū præstare illi, quæ solis experientiæ innititur.

QVamvis plurimū interest, ex viuáne aliquis voce, an ex libris discat, non tñ par uum cōmodū studiosis ex cōmentariis accedit: ob idque ad hosce cōscribendos me accinxi, quem rationalis auxiliorum inventio pręstet illi, quæ soli experientiæ innitit. Igitur in stomaticis pharmacis, de quibus agere in præsenti cōmentario est animus, primus medēdi scopus est communis omnium partium inflammatarum: secundus autem, proprius illius cui medemur.

Inflāmationis causa, & curatio.

Porrò inflammationes, ex influxu calidi sanguinis fiunt: qui repellendus est, nisi vereamur ipsum ad partē aliquam principem recursurum, atque illic grauiorem aliquem morbum excitaturum. Vtimur igit venæ sectione, & purgatione, & clysteribus, etiam inedia, vbi totū corpus plethoricum, aut cacochymum extiterit. Si verò neutrum sit horum, statim properamus ad curationem per localia remedia. Impossibile autem est, pharmaco ritè vti eum, qui vim ipsius nō cognorit, secundum quam auxiliatur. Porrò medicaminum repellentium genus, quibus vtimur in principiis inflammationum, in materia refrigerantium consistit: quorum sanè ea quæ astringēdi natura prædita sunt, efficaciorem vim habent, ad ocyus repellendum influxum.

Astringentium facultas.

Inest quippe ipsis statim etiā facultas cogendi & densandi superficiem corporis cui admouentur.

Communis itaque scopus in oris inflammationibus est, prohibendi eos dum incipiunt. Secundus autem ab ipsa particula sumitur, quum sciamus longè rariorem atque molliorem esse oris tunicam, cute qua vniuersum integitur corpus. Taceo tunicam oris, medicamentorū insuauitatem percipere: posséque medicamēta ori indita defluere in ventriculum & pulmones: quorū neutrum cuti reliquæ adest.

Oris affectionibus cur exhibēda non sint fortia, hoc venenosa medicamenta.

Quare fortibus medicamētis, cuiusmodi chalcanthos existit, quęque venenosam facultatem sortiuntur, vti ad oris affectiones nō licet, nisi magna vrgeat necessitas. Ergo succus mororum solus, recénsque à fructu ipso expressus, ad incipientes oris inflāmationes est melior illo, qui, vt asseruari diutius possit, ex melle coquitur: quanquam ad sequentia inflammationis tēpora, vtilior est qui ex melle est coctus.

Oris inflammationibus quæ opitulentur medicamenta.

Nam quemadmodum in principio vtilia sunt pharmaca repellentia id quod influit: sic post principiū vsque ad finem, pharmaco opus est ex vtrisque misto, repellente videlicet facultate, & discutiente prædito: ac primo quidem tempore, astringens præcellere oportet: ad finem verò discutiens: atque interposito tempore æquales vtrorumque partes esse convenit. Quando verò veluti induratū quippiam ex ipsa inflammatione relinquitur, penitus non convenit astringēs ad discussorium miscere, * si prius vniuersum corpus fuerit vacuatum.

Digerentibus solis vtendum esse, vbi durities aliqua ex oris inflammatione relinquitur: cæterùm prius corpore vniuerso vacuato.

Similiter neque in principio bonum est discussoria miscere astringentib. Meritò autem qui pharmacum diamoron composuit, parum ex croco & myrrha ei cōmiscuit, quòd communem habeant facultatem concoctoriam inflāmationum: priuatim verò crocus quidem astringat: myrrha autem calfaciat in tātum, vt sufficienter discutiat, tenuium partium etiam substantiā possidens, qua facilè in altum subire possit, virésque aliorum medicamentorum deducere.

Croci facultas. Myrrha facultas.

Soleo autem ipse in principio ad pharmacum diamoron miscere rhois succū, aut omphacium, aut florem rosarum, aut ipsas rosas siccas, necnō balaustium, cytinos, malicorium aridum, gallam omphacitin, pini, thurísque corticē, hypocistidem, lentisci succum, ac breuiter astringentia omnia, pręter ea quę corrumpentem possident facultatem, quę & deleteria dicitur, & letalium species quædā existit: quippe cùm non omne letale, necessariò etiam deleterium, hoc est, venenosum existat.

Diamoron medicamen.

Letalia omnia non esse deleteria.

At vbi inflammatio iam constitit, sufficit ad mororum succum addidisse tātùm crocum & myrrham, vt ipsa inflammatio coquatur.

Oris inflammationi concocta quæ cōgruant.

Quæ vbi concocta fuerit, addere aliquid ex discussoriis licet, cuiusmodi sunt nitri spuma, nitrum Berenicarium, sulfur viuum, sapa, origano interdum incocto, aut hyssopo, aut pulegio, aut thymbra, aut thymo, aut calamintha hortensi & agresti. At verò Erasistratus, quum mororū succus illi ad manum non esset, rubi cremore vsus, seipsum curauit.

Rubi cremor.

Ego autem pharmacum ex succo nucum viridium confeci, facultate ad oris inflammationes cæteris omnibus stomaticis plurimum antecellens. Cuius compositio est huiusmodi. Succum externi nucum viridium corticis cū mellis iusta portione coquo, donec ex vtroque mellis crassitudo consistat. Hinc autem liquet, qualis sit eorum corticū succus, quantáque astringendi vis, quòd ne per fortissima quidem extersoria, nigredo elui pōssit ab eorū manibus qui

Stomatici ex succo nucū viridiū, ad oris inflāmationes cōvenientissimi cōpositio.

Nucum succo viridium adest adstrictio penetrans.

qui virides nuces decorticant. Atqui nisi in profundum manuũ illa facultas descẽderet, non certè ægrè eluibilis esset. Quum autẽ descendat, indicat planè substantiam succi, tenuium partium esse.

Astrictionẽ tenui substantia iunctã, esse maximè ex vsu ad repellendas inflammationes.

At rationi est consonum, astringendi vim esse maximè ex vsu, vbi in eiusmodi cõtineat substantia: ineptam autem existere, quæ crassarũ partium substantiæ est cõiuncta.

Stomatico ex succo nucũ quadruplex compositio.

Optimum itaq; ac simul suauem esse nucum succũ mihi persuadẽs, eum in quatuor partes diuido: & ad primam statim aliquid ex astringentibus misceo: ad secundam, ex croco & myrrha: ad tertiã, sulfuris & nitri nonnihil. Quartam verò solam synceram seruo, ob dulcorẽ futuram vtilem pueris, mulieribúsq;, & viris effœminatis. Est autẽ quod ex succo rubi cõstat, fortius eo quod ex moris conficitur: quemadmodũ hoc eo, quod ex musto paratur:

Stomaticum ex succo nucum, cæteris omnibus præstare.

omnib. tamen præstat quod ex succo fit nucum. Porrò in pharmacis quæ deglutiunt, maximè coniectare oportet naturam eorum qui ipsa sument. Nam q̃d cum molestia aut fastidiosè accipitur, os ventriculi evertit. In stomaticis autem medicamẽtis, eiusmodi synceritatem interdum contemnere licet. Si quis igitur medium aliquod medicamen cõficere omnibus aptũ velit,

Stomatici diamoron compositio apta omnibus.

vt (exempli gratia) quod constat ex succo mororum, ad quinq; libras succi, vnàm mellis adiiciat. croci autem & myrrhæ, vtriusque drach. j.s. Vini item austeri heminã vnam: omphacij, drac. j. Quod si non adsit, pro ipso rhois succum iniicies: & si volueris par põdus vtriusq; imponere, nihil peccaueris. At Hera drachmam vnam scissilis aluminis addit. Quod verò ad coquẽdi modum spectat, ego sanè censeo succum ipsum solum esse per se præcoquẽdum vsque ad crassitudinem strigmẽtitiam: dein verò adiiciendũ mel: atque vbi iam cacabum ab igne velis auferre, reliqua imponenda esse. Etenim vt spuma argẽti, & plumbago, aliáq; multa metallica, per cocturam meliora evadunt, sic vis cõplurium aromaticorum exoluitur.

Aromaticorum complurium vires, per cocturã exolui.

Oris induratis inflammationibus qualia sint apta medicamenta.

Cęterùm ad induratas inflãmationes, quum iam præterierit vigor, nec amplius influat quicquam, prędicto pharmaco discussoria miscere oportet: cuiusmodi sunt, spuma nitri, nitrũ, petrę asiæ flos, sulfúrq; viuum. Ac sufficit sanè nitri vnciã semis, sulfuris vncias duas, si addideris. Quòd si nihil horum sit pręstò, in sapa aut mulsa origanum feruefacito, ipsámq; stomatico pharmaco adiicito, & gargarizare iubeto. Nihil autem refert, etiam si hyssopum coniicias pro origano, aut pulegium, aut thymũ, aut thymbram, aut calaminthem, aut hedyosmũ.

Oris vigentes inflãmationes quibus sint coquenda medicamentis.

In vigore autem inflammationũ collutionibus & gargarismis concoquere inflammationẽ oportet, pinguium caricarum decocto, lẽtiscinóq; oleo tepefacto in duplici vase. Quin & ipsum stomaticum pharmacum in vigoribus gargarizare convenit mulsæ dilutiori permistum, aut calidæ sapæ, aut etiam aquæ calenti. At meum ex succo nucum medicamentũ, aliorum omnium est validissimum, vtilissimúmq;.

Punicorum malorum species tres, austerorũ, dulcium & acidorum.

Stomaticum ex punicorũ succo.

Quum aũt tres sint Punicorum mãlorum species, austerorũ nempe, dulciũ, & acidorũ, ęquas singulorũ partes, vnà cũ corticib. soleo ipse etiã cõtundere, expressúq; succũ cum melle coquere, ac sic cõficere medicamẽ nõ solùm stomaticũ, sed ad multa alia vtile. Contunditur etiã cum illis & rubi fructus: cuius succus similiter pręparatus succo mororũ melius illo pharmacum redditur, sed minus validum eo, quod ex nucum succo paratur. Quin & mãlorum cotoneorũ, & pirorum sylvestrium, ac mespilorum succus, similiter præparatus, stomaticum pharmacũ redditur, aptúmq; etiã vt devoretur: quum hoc q̃d ex nucibus cõstat, devorare nõ liceat.

Stomaticum ex nucib. devorandum non esse.

Verũ quod ex punicis constat pharmacum, aptũ est exoluto & cibos fastidiẽti ventriculo: deficit tamen ab eo q̃d ex mãlis cõstat. Innocuus est etiã rubi mororũ succus voratus, velvti & ipsorũ mororũ: sed succus rubi mororũ habet quid quod stomachũ roborat; quod ipsum, mororum cremor non habet.

Rubi mororum succus os ventriculi roborat, id quod succo mororũ non inest.

Succorũ quinã plus, & qui minus requirant mellis.

Iam verò succus nucum plurimo melle opus habet: & post eũ, rubi mororum: modico autem, mãlorum & punicorum, & pirorum sylvestrium. Medius inter hos est mespilorũ succus. Ex cornis etiam, brabylisq; & prunis, stomatica præparantur. Cęterũ si crassus esse videatur succus, statim mel admiscere oportet: sin liquidior, præcoquatur. Suscipit autem pirorum atq; mãlorum succus pareni mensuram mellis. Succus verò eorũ quæ nimis acerba sunt, velvti est corni fructus, aliquando duplum, aliquãdo triplum mellis desiderat. Porrò si atramentum sutorium admistum sit, non admodum deglutire oportet confectum pharmacum, pręterquàm si iuxta stomachum aut aluum vlcerosam affectionẽ fieri vereamur.

Calcanthon quando stomaticis miscere expediat medicamentis.

Rhus duplex.

Quin & si in ipso ore maligna vlcera fiant, pręstant ex atramento sutorio medicamenta. Sufficit aũt drach. ad prędictãm compositionẽ admista, in qua vnã mellis librã coniici dicebamus. Iam verò quum rhus sit duplex (alter enim obsoniis inspergitur, stomacho commodus: altero coriorũ tinctores vtuntur) vterq; sanè musto incoctus, stomaticũ efficitur medicamen.

Musto quando et qualiter præparato vtendũ in oris inflãmationibus.

Mustum etiam solum, citra mellis mistutam in mellis compagem redactũ, bonum fit pharmacum in principiis, augmẽtis, atq; vigoribus. Ad declinationem autem præstiterit, si in ipso diem integram tedas pingues præmaceraueris. Quòd si preciosiꝰ efficere pharmacum vis, iniicies etiam casiæ corticem, aut nardũ Indicam, aut malabathri folium, singulorũ nempe vnam drachmam. Ad induratas autem inflãmationes cõiiciuntur quæ generosius discutere possint, tusa videlicet, & cribrata: idque vbi olla ab igne est exẽpta.

Discutientia pharmaca quænam sint.

Ac talia sanè sunt, costus, amomũ, macer, Cyrenaicus succus, Medicúsq;. Pauperibus tamen pro sumptuosis discussoriis pharmacis, aut dictamnũ, aut acoron, aut meon, aut pyrethrum, aut cardamomũ, aut sinapi iniiciendũ censeo, pari pondere: ita vt ad triũ drachmarum pondus, eorum mistorum moles perveniat ad prædictã symmetriã, in qua mellis libra habebatur. Verùm pro cõstitutionis affectuũ proportione augeri ac minui pharmacorum vehementiam oportet.

Stomatici ex musto compositio.

Ergo pharmacũ cõficientes ex musto, ad decẽ musti heminas, tres iniiciemus heminas rhois coriariorũ, aut eius q obsoniis inspergitur. Si verò vtrunq; iniiciamus, vtriusq; vna & dimidia iniiciẽda est. Iuxta proportionẽ etiam, ex discussoriis, quodcunq; tandẽ in promptu habeamus. Quòd si vnum tantùm suppetat nobis astringẽdi vim habẽs, quod in principio iniicia-

Inflammationibus incipiẽtibus, austeriora: vigenti, moderatiora: inclinantib, magis digerentia conueniunt.
Astringẽtia paratu facilia.
Digerentia mediocriter.
Digerentia valenter.

mus: aut vnicũ discussorium, quod iuxta finem: ex illo totum pondus explebimus, ꝙd ex omnibus alioqui fuisset cõflandum. In vniuersum autem, austeriora quidẽ, in principiis, & vehementibus influxionibus congruunt: moderatiora in vigoribus: vt magis discussoria in declinationibus. Porrò ex astringentibus facilia paratu sunt, rosæ, baccę myrti, myrtus, lẽtiscus, rubus, caniru bus, galla omphacitis, fructus Aegyptiæ spinæ, oĩa aluminis genera, vnus & alter rhus, glauciũ, omphaciũ, cytini, & balaustia. Ex discutientibus moderatè, facilè parãtur caricarum furfurúmq; decoctum: aut mulsa, in qua origanum, aut hyssopũ, aut thymus, aut calamintha, aut pulegiũ, aut hedyosmum cõcocta sint: quæ si diutius coquantur, fortiora redduntur: amplius autem & nitri spuma, aut ipsum nitrum vstum. Fortius verò his est sulfur viuum. Rectè autem Andromachus medicamini ex succo moroꝝ confecto addidit glycyrrhizam, vt exasperata leniret, asperitatémq; astringentium miriorem redderet.

Sromaticum Andromachi ex musto, quo vtor.

Stomaticũ Andromachi ex musto.

Gallas xxx. Rhois coriarij sex. ij. musti sex. vj. Gallas confractas per diem & noctem in musto macerato: dein coqto, donec ex toto quarta superfit portio: quam per linteolũ colatam, expressámq;, in olla ad mellis crassitudinẽ spissato: dein trita addito, aluminis scissi, croci, myrrhæ, singul. drac. j. permista reponito, tandémq; eis vtitor. Iam verò, quod ex dulci cõfectum est musto, magis mitigatorium & moderatum erit, sed minus efficax: id autem quod ex acerbis fit vuis, vehementius quidem astringit, leniendi vim tamen non habet: ex medio vino paratum, mediã facultatem sortitur.

Stomaticum ex besasa, anginis cougruẽs, ab Andromacho scriptum.

Stomaticum ex besasa Andromachi.

Sem. anisi, apij, ammij, floris iunci odorati rot. aluminis scissi, iridis Illyricę, besasa (hoc est, seminis rutæ syluestris) cinnamomi, myrrhę, Troglodiæycæ, aristolochię longę, casiæ, rosarũ siccarũ, crocomagmatis, sing. vnc. j. croci, cineris hirundinũ tenellarũ, vtriusq; quadrantẽ: croci sesquivnciam: nardi Indicę, amomi, vtriusq; vnc. s. gallas viij. tritis cum melle vtitor.

Stomaticum Asclepiadis.

Hirundinũ syluestriũ vstarũ cineris drac. iiij. croci, nardi Indicę, vtriusq; dra. j. melle excipito.

Aliud Andromachi, ad collumellam laxatã.

Columella laxata remediũ.

Aluminis liquidi lib. j. florum rosarum lib. s. succi hypocistidos quadrantem. Alumen in melle coquito, dein sicca inspergito, vtitórq;.

Aliud eiusdem ad omnia vitia oris.

Stomaticũ ad omnia vitia oris.

Crocomagmatis drach. ij. iridis drac. iiij. sandarachæ drach. s. terebinthinæ drach. ij. lycij Indici drach. j. vuæ passæ drach. viij. aloës, omphacij, singul. drach. j. nucum pinearum tostarum drac. viij. succi glycyrrhizæ, aluminis scissi, balaustij, singul. drach. j. floris rosarum drac. ij. mellis hem. ij. s. Conficito.

Stomaticum Asclepiadis.

Stomaticum Asclepiadis.

Succi hypocistidos drac. ij. balaustij, lycij, acacię, sing. drach. j. excipito oliuæ immaturę succo, & postea melle subactis vtitor.

Si verò ęger stomatica id genus fastidiat, in moderatis quidem inflammationibus sufficiẽt succi soli fructuum iam dictorum, vt rubi, & mororum, punicorúmq; mâloꝝ, & cotoneorũ. Quin & succus nucum vbi cum solo melle paratur, gustui suauis existit: itémq; mustũ ex vuis acerbioribus pressum, si rhus in id cõiiciatur, optimum pharmacum redditur. Ad eas verò inflammationes quę multa astrictione indigent, austeroꝝ punicoꝝ, aut cotoneorũ, aut vtrorunq; succus, melli admistus, sæpe mihi fuit satis. Singulis aũt hoꝝ succoꝝ licet omphaciũ adiicere. Vehementissimũ medicamen reddet, si punica integra tundas vnà cum corticibus, indeq; succũ exprimas: atq; hoc magis si acerba fuerint. Acerbissimum etiam fiet, si ad punicorum austerorum ita tusorum succũ, omphacium superaddatur cum moderato melle. Præstantius adhuc reddes pharmacum, si tota cõtusa punica mâla, passo cocta excolaueris. Ne verò valde exasperet, glycyrrhizæ succum admiscens, conficies optimũ pharmacũ.

Acerbissima stomatica cõficiendi ratio.

Si quid verò induratũ appareat, iis succis q medias facultates sortiuntur, iniicies aliquid, dum coquuntur, ex pulegio, aut thymo, aut origano, hyssopo, mẽtha, aut calamintha: dein colabis, & habebis optimũ medicamẽ. Quòd si calidius efficere velis, piper addes. Omnib. tamen si glycyrrhizæ succus addatur, melius pharmacũ efficiet.

Induratis inflãmationib. apta stomatica.

Glycyrrhiza stomaticis addita, ipsa meliora reddit.

De crustis.

In calidis & humidis corporis partibus, qualis est os, ex quacũq; tandem causa fuerit exvlceratum, citò putredo oboritur. Ad cuius vlcera fortissimis sæpe vti cogimur medicamentis. Atqui fortissima sunt, quæ escharam instar cauterij excitant. In externis igitur corporis partibus, vbi parti curandæ crusta fuerit inducta, à fortib. supersedemus pharmacis, trãsgredientes ad detersoria, quę escharas tollunt. In iis verò quę in ore excitatæ sunt escharis, tutius mihi videt̃ esse admiscere ad exteriora pharmaca, alia quædã fortiora, & quę per se admota, crustas etiã invrerẽt. Melli itaq; maxima extergẽdi vi prędito, crustifica medicamẽta immiscemus: quemadmodũ ad sordida quæ in corporis cuticula oriunt̃, miscere illi leuiter extergẽtia solemus, vt thus, eruum iridem, aristolochiã, & alia id genus. Porrò Andromachus, ad oris crustas, ex nucib. pineis, amylo, alumine scisso, flore rosaꝝ, croco, & melle, composuit optimum stomaticum.

Putredo oboritur citò in calidis & humidis partibus.

Oris pustulis exterpãdis miscenda exterioribus esse vehemẽtissima pharmaca, et quæ per se admota, excitare possent eschar as.

Critonis ad oris crustas medicamentum.

Oris crustis delendis remedia varia.

Misyos torrefacti drac. iij. mellis optimi cyathos sex: misceto & vtitor. Idem etiam præstat chalcitis assata cum melle.

Archigenis ad crustas oris remedia.

Commodissimũ est stercus canum, altorum ossibus, ex melle illitum: quod etiã in angina auxiliat̃. Aut rhus Syriacus ex melle. Aut hirundinum vstaꝝ & stercoris humani par modus cum melle illitus. Aut hepatis lupi aridi cochlearia duo trita bibenda dato. Ego verò medicamẽ ex rhoẽ damno, quòd astringẽtis sit facultatis, quæ minimè crustis cõvenit. At hepar lupinũ cuparo nio mistum, ad hepaticas etiã bibit̃ affectiones.

Crustis nõ conuenire astringẽtia.
Hepar lupinũ confert hepaticis.

Sorani stomaticum ad crustas, fœtentésq; gingiuas & humore prægnantes.

Stomaticum Sorani.

Misyos vsti drachmas viij. iridis Illyricæ drachmas iiij. croci drach. j. Trita in pyxide lignea reponi-

reponito, & tum per se, tum ex melle vtitor.

Aliud nomine Anthera.

Anthera.

Iridis Illyricæ, sandarachæ, cyperi, sing. drac. iiij. aluminis scissi, croci, crocomagmatis, sing. drach. ij. tritis & mistis vtitor.

Stomaticum Heraclidis Tarentini ad vehementes putredines oris atq; reliqui corporis.

Chalcitidis partem j. calcis viuæ tantundem: auripigmenti partem dimidiam: tritis & mixtis vtitor. Aliud. Florum rosarum drach. iiij. aluminis scissi, gallæ, sing. drach. ij. myrrhæ drach. j. trita melli misceto, vtitórq;. Quidam sale macerato in aceto, reficcatóq;, vtunt. Si hæc remedia putredo ipsa respuat, vtendũ cauterio est: postea verò colluendũ vlcus prædictis, imponẽdáq; anthera, donec crustæ abscedant.

Cauterio vtendum in putrilaginosis oris vlceribus, vbi reliqua incassum administrãtur.

De columella.

Columella. Gargareon. Cion. Columna.

Caruncula illa quæ ad extremum oris dependens cernitur, à veteribus quidem gargareõ, & cion, hoc est, gurgulio & colũna: à neotericis autem cionis, hoc est, columella, vocat: cuius sanè affectionem quandam, staphylen, hoc est, vuã, dicimus. Rarò tamen affectio hęc circa columellam contingit, licet ea sæpe inflammetur. Et sanè quemadmodũ in aliis omnibus, in quib. ex humorum influxu contingit morbus, sic etiam hic prima auxilia debẽt fluxionem ipsam repellere: quare astringẽtis sint facultatis oportet: verùm si quidẽ influxus sit moderatus, moderatè astringentis, quam priuatim austerã vocãt: si verò vehementior, acerbę. Ambę qppe facultates astringunt, sed debilius austera, vehementius acerba. Porrò moderatæ collutiones fiũt ex palmularũ, rosarum, pampinorum vitis, rubi, canirubi, aspalathi, cyperi, cytinorum, siliquarum, radicũ mori, hypocistidis, malorum austerorum, pirorum acerborũ, ac sorborũ decocto. His fortiora sunt myrti & baccarum eius decoctum, & ex acerbis cotoneis malis, & virgultorum tenerorũ ilicis, arbuti, smilacis, fagi, & ipsarum glandium: mespilorum item, & cornorum, & fructus memęcili. Generosissimũ autem est decoctum gallarũ, & rhois culinarij, & coriarij, fructúsq; myricę, & Aegyptię spinę. Ex his singula tũ per se, tum etiã mixtim cocta ex aqua, gargarizare oportet. Mirũ.n. quàm mixturæ ipsorum vtiliores sępe fiũt ipso simplici vsu. Quin & arida etiam columellę insperguntur. Iam verò moderatè astringũt etiã lapis Ageratus, aloë, cyperus, flos iũci odorati, radixq; nardi Indicę. Eximiè astringũt omnia aluminis genera: scissũ verò inter ea tenuiorũ est partium, & ob id vtilius. At atramentũ sutoriũ vehementem astringendi vim possidet: nõ est tamẽ expers calfactoriæ: ob idq; putrilaginosis vlceribus cõvenit. Cæterùm gurgulionem exasperat, etiamsi iã scirrhũ contraxerit. Corrumpuntur autẽ succi omnino, si absq; melle reponãtur: aut reficcantur, si plurimũ fuerint cocti. Nõnulli tantam ariditatẽ asciscunt, vt conteri queant. Tales sunt hypocistidis, vuæ acerbę, glycyrrhizę, & cẽtaurij succus. Ridiculum aũt est quærere, inter duo eiusdẽ generis pharmaca, vtrũ sit ipsorũ pręstãtius. Omnia siquidẽ medicamẽta respectu ad aliquid tum vtilia, tum noxia dicunt. Quocirca si pronũciaueris pharmaca nihil esse sola per se, rectè dixeris: nihil enim sunt, nisi nacta fuerint vtentẽ rectè. Si verò cõtrà, pharmaca deorũ esse manus fatearis, similiter rectè dices. Iuuant quippe maximè, si is q eis vtit, in rationali methodo fuerit exercitatus, atq; natura prudẽs. Porrò mistura pharmacorũ eiusdẽ generis, mediorũ pharmacorũ vsus sit gratia: ob idq; semper duo contraria medicamẽta in vnoquoq; affectu vos habere operæprecium duco: quę quidẽ permiscendo, multis pharmacis abvndabitis. Quũ autem rarò quis affectionẽ inveniat, quæ (exempli gratia) solis discussoriis, aut repulsoriis indigeat, cogimur etiam sæpe diuersi generis medicamenta miscere: quemadmodum vbi cum repellentibus aut anodynis discũssoria cõfundimus: vt si gurgulione inflãmato, ad alumẽ iridem misceamus Illyricam, aut farinam eruinã, aut thus, aut myrrham. Etenim quũ discussoria sint multa, est semper à mitioribus auspicandum: quandoquidem inflammata exasperantur ab acribus.

Columella inflammata curatio.

Staphyle.

Acerba & austera facultates vt differant.

Collutiones moderata ex quibus fiant.

Collutiones valde astringẽtes.

Miscellas medicaminũ aliquã do esse vtiliores simplicitũ vsu.

Aluminis omnia genera vehemẽ astringũt. Chalcanthi facultas

Medicamenta omnia respectu ad aliquid tũ vtilia tum noxia dici.

Pharmaca nihil, aut sola. Pharmaca esse deorũ manus.

Discussoriis mitiora cur sit in principio vtendum, vbi digerere est opus.

Quæ Archigenes scripsit ad gurguliones inflammatos.

Gurgulioni inflãmato remedia secundũ Archigenem.

Vua laxata, succum Cyrenaicũ dissolutũ illine: aut gallam tritã cum sale: aut ipsum sal dissolutum: aut lycij radicẽ tritam: aut omphaciũ cũ melle. Si fortius medicamẽtum vis, atramenti sutorij, squamæ æris, aluminis scissi, misyos, myrrhę, gallę, ęquas partes tritas, ac vino exceptas illine. In principio tamen sale non est priuatim vtendũ, sicuti nec Cyrenaica lachryma: sed vbi columellę inflãmatio indurata iã fuerit. De gurgulionis aũt inflãmatione sic Hippocrates disserit: Gurguliones cum periculo excindunt, vrunt, ac reficcant, quãdiu rubri fuerint & magni: q tempore aliis artib. graciles sunt reddendi. Quũ verò totũ id quod appellant vuã, abscesserit, extremum autẽ gurgulionis maius, liuidúmq; redditum fuerit, superior verò pars tenuior, tunc sanè intrepidè curationi admoliendæ sunt manus.

Gurgulionis affectu curatio secundum Hippocratem.

Quę scripserit Archigenes ad vigentẽ inflammationem gurgulionis & tonsillarũ.

Gurgulionis inflammati curatio secundum Archigenem.

Si verò in vigorẽ affectio pervenerit, subducatur aluus, aut calidam lotionem furfurum gargarizet, aut ptisanæ succum, aut passum tepidũ, aut radicis dulcis decoctum cum passo & hyssopo: aut ficus vino incoctas: aut succum ptisanæ, in quo vuę sint passę incoctę. Magnopere iuuantur, si amygdalinum oleum in aures infundens, forinsecus spõgiis expressis leniter foueris. Quin & omelysis ex cruda hordeacea farina imponenda: aut ex farina seminis lini aut fœnigræci. Quòd si iam ppè ad suppurationẽ accedere tonsillę videant, coadiuuare assiduè per ficuũ decoctũ oportet, ppemodũq; incessanter id gargarisma exhibere, similitérq; aquã mulsam calidã. At si nihil tale apparuerit, augescat autẽ malum ita, vt ægri vix transglutire possint, ac suffocationis principiũ sit nobis suspectum, aluus forti clystere, aut glande subducenda est, & secanda cubiti vena, cucurbitæq; cũ scarificatione collo ac mento affigendæ. Fomentis etiã & cataplasmatis robustioribus est frequentius vtendum, gargarismísq; assiduis. Quòd si ne his qdẽ remediis mitescat morbus, sed augeatur indies, venæ sub lingua secent, aut iuxta angulos oculorũ, atq; illa q in fronte consistit. Illinatur autẽ assiduè fel tau-

Tonsillarum inflammatarũ curatio secundum Archigenem.

Vena sub lingua, vel iuxta angulos oculorum, inflãmatis tonsillis quãdo incidenda.

ri, & elaterium cum melle: aut sal cum oleo veteri, melléq; & aceto: aut centaurea cum melle: aut absinthium cum nitro & melle.

Heræ medicamen ad columellam laxatam.

Columellæ laxata medicamen Heræ.

Gallæ omphacitidis, aluminis scissi, salis ammoniaci, sing. pares portiones conterito, inspergitóq;. Vel ageratum lapidem derasum in pollinem similiter columellæ imponito. Porro Heraclides Tarentinus rectè sanè post vsum medicaminum exacerbantium, iubet colluamus fauces lentium decocto, ad tollendam vehementem illam astringentium aspredinem.

Ab Asclepiade prodita.

Faucibus inflammatis remedia ab Asclepiade descripta.

Rosarum siccarum sextarium j. nardi Celricę vna cũ radicibus, & adhærente terra, fasciculum j. nidi hirundinũ sylvestriũ aridi drach. iiij. myrrhę drach. viij. gallas omphacitidas numero xv. cõtusa & trita digitis apprime. Est enim hoc mistæ potentiæ pharmacũ. Aliud. Piperis albi, myrrhæ, sing. drach. i. aluminis scissi drach. ij. gallæ omphacitidis tantundem: tria admone. Hoc tamen vtendum non est in gurgulione vehemẽter rubente. Aliud eiusdẽ facultatis, quo & nos sumus vsi. Lapidis agerati, Asiæ petræ, terrę samiæ, singul. drach. iiij. aluminis scissi, croci torrefacti, gallarũ omphacitidũ, sing. drach. ij. tritis vtitor.

Critonis medicamentum digerens.

Ossium palmularum, nucũ tenerarum immaturarum, siccarũ, vtrarumq; drach. iij. Vrito, atque in pulvillum terito, vtitórq; arido admoto.

Aliud Sorani, maximè mingatoriũ, ac proinde convenientissimum ad vigentes inflammationes. Glycyrrhizam contundito, & mel & aquam pari mensura affundito: dein coquito, & liquorem ipsum gargarizandum præbeto.

De pharmacis ad vlcera oris aphthas appellatas.

Aphthæ sunt oris vlcera, præcipuè innadentia infantes.

Vlcerariões in superficie oris obortas, aphthas appellant, habentes quippiam ignec caliditatis. Fiunt aũt plurimũ pueris lactentibus, quum aut vitiosum fuerit lac nutricis, aut nõ probè ipsum cõcoxerit infans. Curant facilè, vtpote quę vel à moderatè astringẽtibus compescãtur. Quandoque tamẽ diuturnæ fiũt, ægréq; solubiles, & progressu tẽporis nonnihil putrilaginosum acquirũt: atq; hæ sanè fortiora medicamẽta postulãt.

Aphtharũ curatio per moderatè astringentia.

Andromachi medicamẽ ad aphthas malignas.

Aphthis varia remedia à varus descripta.

Aluminis scissi, vsti, drac. ij. fructus ericæ drac. i. oleo excipito, & per digitum locis apprimito.

Eiusdem ad aphthas leuiores.

Lycium Indicũ vino tritum, circumlitũ, & ericæ fructus tritus, aut rosæ siccæ cum melle, auxiliantur. At Crito, adipem suillum, & mel, simul liquefacta, commẽdat: vt collutionem etiam ex asinino lacte mãducationémq; portulacę inunctæ melle: quæ omnia & simplicissima sunt, & pueris maximè idonea.

Quæ scripserit Apollonius ad aphthas.

Ad aphthas albas, chalcitidẽ oleo tritã penna illinito. Postquàm verò puræ factæ fuerint, myricæ fructũ tritum, aut aqua mulsa, aut vino dilutum, illinito, maximè infantibus. Ad nigras aphthas, vuam passam exacinatam, & anisum, trita cum melle illinito. Vel atramento sutorio trito cum melle vtitor. Vel æruginis vermiculatæ obolos tres in vini quarta heminæ parte gargarizandos præbe. Vel muriam oliuarum & acetum pari mẽsura mista, colluenda dato. Mandendæ sunt etiam oliuæ muria conditæ. Hæc Apollonius. Etenim oliuæ sic asseruatæ, discutiũt, atq; vehementer astringunt.

Oliuæ muria conditæ discutiunt & vehementer astringunt.

Quæ Archigenes ad aphthas scripserit.

Ad aphthas faciunt collutiones ex decocto foliorum oleæ, aut myrti albæ. Facit & amurca, & marrubij succus, aut lentis decoctũ. Aut fęx vini dulcis cum melle illita. Sũmè facit ad depascentes, fœniculi radicis vstæ cinis. Porrò ex colore ipso facilè licebit colligere, qui nam humores ipsas aphthas produxerint. Rubicundiores siquidem, sanguinem præcellere indicant: flauiores, amarã bilem: albescẽtes, pituitosum humorem: quemadmodum nigrescẽtes, melancholicũ succum. Qui autem hęc ritè discreuerit, noueritq; facultates singulorũ medicamentorũ simpliciũ, is vnicuiq; aphthę speciei, propriũ sciet administrare remediũ. Expẽdet aũt simul ipsas naturas corporũ. Fortioribus quippe corporibus fortiora medicamenta adhibẽda sunt: debilioribus imbecilliora. Ego porrò infantibus qui adhuc à nutricibus aluntur, lentem cum modico pane, & medulla cerui, aut vituli exhibeo. Adiiiceo etiã cibis nonnihil ex astringentibus fructibus. Quandoq; etiã de lactuca, seride, solano, & portulaca cõiicio aliquid, si aphtha sit inflammata. Quòd si cibum assumere nequeant, nutricem eiusmodi victu alo, vtq; cõcoquat rectè, prospicio. Veruntamen etiã infantes illino, si quidẽ subrubras videro aphthas: in principio quidẽ, iis quæ moderatissimè astringunt, & frigefaciũt: dein verò, eis quæ citra mordacitatẽ discutiunt. Si verò subflauas videro, iisdẽ vtor, sed magis refrigerãtibus. At si pituitosiores, astringentib. vt si nigrescẽtes, discussoriis generosiorib. Cæterũ in maioribus pueris, eiusdẽ generis facultatibus pharmacorũ vtor, auctis tantùm ipsorũ viribus: quemadmodũ etiã in perfectis & duris corporibus, singulis relatis facultatibus fortissimis vtor. Suffecit autem mihi in his per omnia misyos vsus cũ vino astringẽte, quod tum intendit, tum remittit vim suam, prout magis aut minus vinũ fuerit astringens: & prout crassius aut liquidius efficit pharmacum ex misyos ac vini mistura. Quòd si sordida appareat aphtha, misy cum vino mulso tero. Iis verò qui fortiora quàm misy, medicamenta postulãt, ærugo similiter dissoluta, est vtilis. Cõmodum est etiam pharmacũ ad hanc rem, chalcitis oleo trita. Atq; hæc quidem efficaciora. Moderata verò, & maximè ad incipientes affectus, omphacium cum vino & œnomelite: similiter etiam rhus. In pueris suffieit rosarũ flos, & ipsæ etiã rosę siccę. In summa verò, moderatę aphthę, maximè in corporib. teneris, moderatis pharmacis opus habẽt: fortes verò & maximè in duris corporibus, curantur à validioribus. Fortia pharmaca intelligo, tum quæ astringunt vehementer, tũ quę etiam mordicãt: sicut moderata, quę prorsus sunt mordacitatis experria, nonnihilq; astringũt. Porrò oleũ per se, infestissimũ est aphthæ affectui: velvti etiam chalcitis: quandoquidem alterum quidem humectat, & sordes gignit: mordet autem vehementer chalcitis. Verùm moderata mistura ipsorũ, optimum pharmacum

Aphtharũ causas ex colore dignoscẽdi ratio.

Fortiora corpora validioribus egent medicamentis, vt imbecilliora mitioribus.

Aphtharu quæ infestãt infantes, curatio.

Aphtha moderata moderata medicamenta desiderant: vt maligniores, fortiora.

Aphthis fit optimũ medicamẽ ex chalcitide et oleo moderatè commistis.

Sarcoticum optimum fit ex cerato & ærugine.

macum efficit. Nam quemadmodū ex cerato & ærugine incarnans effici pharmacū solet, tamet si ambo per se sint contraria carni gignendæ: eadem ratione ex oleo & chalcitide aptum medicamentum conficitur.

GALENI PERGAMENI de compositione medicamentorū secundum partes, lib. VII.

De affectionibus contingentibus circa respirationis organa.

Arteriaca pharmaca quæ dicantur.

Aspera arteria ex quibus constet particulis.

ASperæ arteriæ pharmaca, mos est appellare arteriaca. Vocāt enim arteriā asperam, viā illam q̃ ducit à larynge ad pulmones, ex cartilaginosis corpusculis, brōchis dictis, cōstatam: vnde etiā tota arteria, interdum dicitur bronchos. Vestit autē ipsam intrinsecus quædā crassa membrana, quā ob crassitudinē nonnulli tunicā nomināt. Scripserūt porro veteres multa & diuersa medicamēta ad affectus organorum respirationis: ad vocémq; tum interceptā, tū raucā. Etenim vbi instrumēta vocis ab humiditate vehementius atq; tenacius impacta fuerint imbuta, vox intercipitur: quū verò moderatius humecta sunt, oboritur raucedo. Organa vocis quū dico, intellige arteriā, et laryngē, & pharyngem, siue epiglottida. Qui igit ex vehemēti clamore vocē amplius oblæsam habēt, iis similis quædā affectio cōtingit in illa tunica asperæ arteriæ interna, ei q̃ manibus, cruribúsq;, & musculis, vbi plurimū laborarūt. Cæterùm curationis genus euariat. Siquidē crura & manus confricare per oleū licet, quū per cutem in adiacētes musculos penetrare ipsius possit facultas. Iuxta asperā verò arteriā cartilagines post cutē sitæ, prohibent in subiectā pelliculā transitum facultatis vnguētorū mollientium. Itaq; auxiliorum materia cōgruentiū respirationis organis, quū ab aliis petēda est, tum etiā à balneis dulciū aquarū, cibisq; & lenibus, & laxantib. Si qua verò aspredo sentiatur, cibis vtendū est ꝗ qui diutius hæreāt partibus quæ cum loco affecto cōmercium habēt: Est enim vna, eadémq; sibi cōtinua & cohærens tunica, quæ pharyngem, laryngem, gulā, & interna ipsius asperę arterię vestit, obducitq;. Quare cibi cōgruentes tūc erūt, qui ex lacte, amylo, alica, ouis, & libis dulciariis cōstant. Si vero per hæc nō curetur affectio ipsa, inuēta sunt à medicis pharmaca sub lingua tenēda, ob idq; hypoglottides appellata: q̃ eadem facultate cū arteriacis vocatis prędita, ex vino Theræo, gummi, tragacantha, & glycyrrhiza cōflantur: quæ læuigāt quidem reprimuntq; oēs asperitates, quicqd verò reliqui est ex inflāmatione, cōcoquunt, & citò persanāt. Qui autem pharmacū linguæ subdet, patiens sit laboris oportet, vt ipsum paulatim liquescens, in laryngē excipiat, renitens interim tussi, si qua excitari videatur. Impossibile tñ est, vt hi clarā vocem edant, citra vsum pharmacorū absq; acrimonia extergentiū: qualia sūt faba fresa elixa, ptisana, ac semē lini torrefactū. His magis detergunt resina terebinthina, thúsque, ac despumatum mel, & amygdalæ amaræ: quemadmodum istis rursus fortiora sunt farina erui, semē hormini, radix iridis, panacísq;. Cæterùm his omnib. vina mollia, & passum Creticū, & Theræum, & Scybelites, & saps, & decoctū caricarū, cōueniunt. Est autem ab affectionis principio, vsq; ad finem eiusdē, paulatim progrediēdum a leuissimis tū cibis, tum medicamētis, ad ea q̃ descutiāt detergántq; vehementius. Igitur primi ordinis sunt tragacantha, gummi, samius aster, amylū, sorbitio ex alica & trago, lac, panes dulciarij, oua sorbilia, sesama, & nuces pineæ, quas strobilos vocāt. Ab his aūt deinceps est butyrū, & glycyrrhizæ decoctum: id q̃d præstiterit ad sapā ex musto, vel ad Creticū passum miscere, rursúsq; coquere. Hæc itaq; in affectionib. inflāmatis circa arteriā atq; laryngem ortis cōmoda in principio sunt, donec moderata inflāmatio fiat: ac præ omnib. à vini potu hoc tempore abstinendum est. Quùm verò moderatior facta inflammatio fuerit, vinum dulce Theræum, aut Scybelite bibere licet: quo tempore etiā butyrū est aptum, & sorbitio ex amygdalis, necnō ex lacte & melle diutius coctis, amylóq; iniecto, aut siligine. Qua sanè victus ratione inflāmatio quidem ipsa sedatur: relinquitur tñ humiditas multa, ob quā impossibile est clarā vocem proferri. Quare transire tunc conuenit ab his edulíis, ad omnia ex melle cocta, & ad fabā fresam elixā, & ptisanā, & brassicā, & porrum probè coctum. Similiter etiā pharmacorum vsus idoneus est, quo tempore inflāmatio aut aspredo præcellunt, eorum quę detinentur sub lingua: post hæc magis detergentia & resiccantia exhibemus: idq; gradatim facimus, donec ad ea quæ acredinis nonnihil sortiunt, perueniamus. Deinceps igitur ex arteriacis quæ à veteribus prodita sunt eligens præstantiora, huic methodo adiiciā: quæ quidē nec discernere, nec iis probè vti poterit, qui in cōmentariis simplicium medicamentorum accuratè non fuerit exercitatus.

Hypoglottides ex quibus conflentur.

Hypoglottidib. quomodo sit vtendum.

Extergentia ad vocis puritatē facientia, quæ sint.

Voci aut impedita, aut raucæ, ob inflammatas affectiones circa laryngem, aut asperam arteriam obortas, qualis victus & medicinæ ratio conueniat.

Respirationis organis male affectis remedia vnde petenda.

Tunica eadem vestire gulam, pharyngem laryngem, & interna aspera arteria.

De arteriacis ab Andromacho scriptis.

Arteriaca, hoc est, ad affectus organorum vocis & respirationis congruentia, pharmaca Andromachi.

Thuris, myrrhæ, croci, sing. drac. j. scillę drac. ij. passi Cretici sextar. iij. Scilla in passo coquit, donec inspissetur passum: dein scilla abiecta, inspergūtur reliqua: fitq; eclectō, hoc est, delingibile pharmacum.

Alia arteriaca confectio.

Aloēs sextātem: croci vnc. j. mastiches tātundem. Conficito. Soluit enim aluūm, cōcoquítq; (croci ratione) ea, quorum gratia exhibetur.

Alia leniens exasperata, concoquénsq; & extergens.

Thuris, succi glycyrrhizæ, sing. vnc. j. tragacanthæ drac. vj. nardi drachmā j. myrrhæ, amomi, croci, sing. drac. iiij. mellis Attici quod sit satis. Conficito.

Tabidis arteriacū optimū.

Alia arteriacā, optima ad tabidos, & oēs inueteratos pulmonis & thoracis affectus. Cinnamomi, thuris, vtriusq; vnc. j. succi glycyrrhizæ, myrrhæ, tragacanthæ, nardi Indicæ, amomi, sing. drach. iiij. croci drach. j. Melle Attico excipito.

Hæmoptoicis arteriaca confectio.

Alia ad arteriā affectā, vlcera pulmonis, puris & sanguinis reiectiones, fluxionésq; in thoracē, & ad ea quæ ægrè educi possunt vehementer efficax. Resinæ terebinthinæ, croci Cilicij, thuris, myrrhæ Troglodyticæ, cinnamomi, amomi, nucis pineæ, glycyrrhizæ absque medulla, asteris samij, chalbani, costi, singul. drach. iiij. nardi Sy-

riacæ drach. ij.s. casiæ nigræ drach. ij. tragacanthæ, palmularum Syriacarum carnis, sing. drac. iij. Mellis Attici heminas iij. Conficito.

Hypoglottides, hoc est, orbiculi sub lingua tenēdi, ad asperitudines gutturis, interceptā vocem, & sanguinem reiectantes. Tragacanthę drac. vj. gummi drach. v. thuris drach. j. obol. j. myrrhæ drach. j. obol. ij. croci tantumdem: succi glycyrrhizæ drach. j. obol. iij. aut rad. drach. ij.s. piperis albi grana xxv. palmularum pinguium carnis drach. iij. Tragacantham passo maceratam & tritam reliquis tritis cōmittito, fingitóque catapotia magnitudine fabæ.

Hydropi recenti optimum medicamen.

Arteriace delingibilis, ad tabescētes, purulentos, atque hydropas incipientes, & tusses inveteratas cōgruens. Datur per diem & noctē cochleariј mēsura. Succi scillæ sext. iij. passi Cretici sext. iij. vini Falerni sext. viij. mellis Attici sex. iij. myrrhæ trientē: croci, thuris, vtriusque sextantē: aristolochiæ oblōgæ minam j.s. glycyrrhizæ minam vnam: radicis eryngij sextantē: casię, nardi Celticæ, singul. vnc. j. xylobalsami bessem. Lignosa illa contusa in vino macerato per triduū, dein ad lentū ignem ad tertias coquito, atque ita exprimito, & retrimentis abiectis, passum, mel, & scillæ succum cōiicito, & ad mellis crassitudinem coquito. Crocum verò, thus, & myrrham, cum vino terito, atque vbi optimè habuerit pharmacū, addito: postquā verò fuerint modicè fusa, ab igne tollito, & reponito ad vsum.

Alia arteriaca media, mediis congruens arteriæ affectibus.

Croci, vuæ passæ exacinatæ, vtriusque drach. j. amygd. dulcium drac. viij. myrrhæ obolos iiij. tragacanthæ drach. iiij. piperis albi obolos iiij. melle cocto excipiantur.

Critonis Arteriaca, ad vocem interceptam.

Voci interceptæ arteriaca Critonis.

Ficum & eryngium probè coquito, & ad decoctum ipsorū gummi addito, vt melle durior confectio fiat: exhiberóque ad noctem.

Vlceribus aurium pudendique medicamentum.

Alia eiusdē, faciens ad affectus arteriæ, & vlcera tum aurium, tum etiam pudendi. Thuris obolos iiij. myrrhę drach. ij. passi cyathos iij. Passum ad mellis spissitudinem coquito. dein myrrham & thus cū passo semicocto ablato, misceto. Facit etiam ad dysentericos & cœliacos. Rectissimè autem fecerit, qui arteriacas concoquētes atque lenientes, in duplici vase coxerit: nempe vasculum quod coquendum pharmacum cōtinet, in aliud plenum aquæ feruentis imponens.

Coquenda esse arteriaca lenientia in duplici vase, & quo modo.

Diacodyon Critonis.

Confectio Critonis ex capitibus papaueris, diacodyon dicta, ad affectus organorum respirationis conducens. Capita papaueris agrestis octingēta: aquæ sextarios lxxx. Coquito ad tertias, hoc est, donec flaccida appareāt: atque expressis addito mellis lib. x. Si verò variā efficere vis, adde croci, myrrhæ, succi hypocistidis, singul. drach. xij. thuris drach. vj. acaciæ drach. xij. Optima tamen est simplicissima.

De vsu confectionis ex papaueris capitibus.

Diacodyon, hoc est, ex capitibus papaueris confectum medicamentū, quibus conueniat.

Vsus eius est in iis qui somno opus habēt: quibus etiam ex opio confecta sæpe exhibere cogimur. Opus habent maximè huiusmodi pharmacis ij, quib. tenuis fluxus à capite ad asperā arteriā destillat, nō permittens dormire ob cōsequentē tussim. In talib. ego etiā ex sapa, hoc est, hepsemate, siue musto cocto, quod etiā siræon vocāt, pharmaci cōpositionem parare soleo. Quin & per patium aut Theræū Creticū melius est quàm per mel cocturā fieri, vbi fluxus valdè tenuis extiterit. Mel siquidem fugiendum tunc est, quum tenues fluxiones augeat, facultate tenuandi præditum. Admiscetur etiam huiuscemodi pharmaco glycyrrhiza, ita vt simul cū ipso coquatur. Si verò in pulmone consistat copia humoris delapsi à capite, cōfectio ex melle est præstantior. Datur cōmoderata mensura duorum cochleariorū satis magnorum copia. Augebis autē & minues hanc copiam, respiciens ad magnitudinē corporis cui exhibiturus es, necnon ætatem, anni tempus, atque regionē. In omnibus enim his, frigidioribus minimū dabis, calidioribus amplius.

Mellis vsum fugiendum esse, vbi tenuis fluxus à capite ad asperam arteriam destillat: recipiendum autem dum crassus.

Diacodyon medicamine vtendi modus.

Arteriacæ ab Asclepiade scriptæ.

Arteriaca medicamenta ab Asclepiade relicta.

Brassicæ succum melle coctum lingendū exhibe. Alia. Cremoris eryngij in aqua cocti, heminas ij. Cremoris caricarū similiter coctarum, tantundē. His adde gummi subtilissimè dissoluti drac. viij. coquito diligenter ad arteriacæ spissitudinem, & inde cubitum ituris ad cyathi mēsuram lingendum dato. Alia. Chalbani drach. vj. piperis drach. j. nitri tātundem, mellis Attici cyathos vj. Chalbanum & mel coquito, densatáque adiicito cæteris, vtitórque. Alia insignis. Croci, myrrhæ, succi glycyrrhizæ, thuris, casiæ, sing. drach. j. piperis grana xxiiij. passi Cretici sex. iij. mellis Attici cyathos vj. vtere.

Hypoglossis Dioscoridæ.

Hypoglossis, hoc est, medicamen sub lingua tenendum, Dioscoridæ.

Croci, myrrhæ, tragacanthæ, succi glycyrrhizæ, sing. drac. j. nuces pineas repurgatas, contusásque, numero. lx. amygdalas mundas totidem. Excipiantur melle decocto. Datur nucis ponticæ magnitudine sub lingua tenenda.

Alia Mithridatis.

Hypoglottis Mithridatis.

Myrrhæ, croci, vtriusque drac. iiij. nardi Indicę, terebinthinæ, vtriusque drach. ij. thuris, casiæ, cinnamomi, sing. drach. j. passi Cretici heminas iij. Passum & terebinthinā ad perfectā compagem coquito, & cum siccis cōmittito: indéque ad nucis ponticę magnitudinē sub lingua tenendū dato.

Alia mirificè faciens ad affectiones thoracis.

Hypoglottides variæ, multique vsus.

Farinæ fabaceæ tostæ hem. j. iridis Illyricæ quadrantē, nucum pinearū tostarum sextantē, pulegij aridi cōtusi sesquidrachmam: seminis vrticæ drac. j. piperis vnc. s. Mellis boni sext. ij. Farinā cum melle ad densitatem coquito. Seminis lini etiā tusi, tosti & cribrati heminam vnā in promptu habeto, cum cæterisque adiicito.

Alia ad tussim & spiritus prolationem, valde probè expurgans.

Hyssopi, pulegij, vtriusque sextantē: iridis, sem. sinapis, nasturtij, anisi, piperis, sing. vnc. j. tusa & cribrata, melle cocto excipito. Datur cochlearis boni mensura.

Confectio ex marrubio Platonis.

Marrubio constans medicamentum.

Myrrhę, styracis, opij, succi marrubij, chalbani, croci, ęquales partes Vtere melle cocto exceptis.

Harmonia dictum medicamen defluxui ad pectus conferens.

Pharmacum Harmonia dictū, ad destillationes, insuperabilémque defluxum conducens. Styracis, castorij, piperis, cardamomi, singulorum drach. iij. opij, myrrhæ, seminis hyoscyami albi, sing. drach. iiij. passo excepto in catapotia redu-

cito,

cito, datóq; ciceris magnitudine ad somnum.

Medicamen Andromachi, Ambrosia dictũ, ad phthisicos & febres repetentes per circuitus.

Ambrosia Andromachi, febribus repetẽtibus per circuitus conferens.

Nardi, croci, myrrhæ, costi, casiæ, cinnamomi, iunci rotundi odorati, piperis nigri & albi, castorij, chalbani, terebinthinæ, styracis, succi papaueris, seminis hyoscyami, sing. drac. j. tragacanthę drach. vj. anisi, sem. lini, sing. drach. j. mellis q̃d sit satis: vini Falerni heminam. Tragacantham vino sufficienti macerato, & reliqua simul cum melle cõmittito. Datur febrientibus sesquidrachma ex aqua mulsa: febre carentibus vncia dimidia cum melle & aceti cochleario vno, & vini Falerni cyathis duobus.

Aliud ad omnem tussim.

Anisi drac. ij. costi obolos iij. myrrhę, castorij, chalbani, piperis albi, sem. hyoscyami, opij, succi glycyrrhizæ, sing. drac. j. passo excipito, redigitóq; in catapotia, ciceris magnitudine.

Aliud ad omnem tussim, & fluxionem, & abscessus internos.

Tussi omnigena medicamen optimum.

Sagapeni, gẽtianæ, myrrhæ, opopanacis, piperis albi, sing. drach. ij. baccarũ lauri mund. drac. iiij. trita, & aqua excepta, exhibeto ad græcę magnitudinem fabæ: ischiadicis tamen pauló plus, ex vini diluti cyathis tribus.

De reiectatione sanguinis.

Hæmoptoicorũ curatio.

In reiectatione sanguinis primũ periculũ est, ne immoderata eius vacuatio fiat. Vbi veró suppressus est, curatio eius quidẽ, quæ ex reseratiõe osculi alicuius vasis contigit, p obturationẽ fit osculi dilatati: eius veró quæ ex vasis ruptura, p cõglutinationem eiusdem: quemadmodũ eius quæ ex erosione, p erosorũ renutritionem. Obturatur igitur osculum reseratum, per astringentia: conglutinatur autem ruptum, per eadem, & quęcunq; ipsis in compositione miscentur, citra mordacitatem resiccantia, & glutinosum quiddam habentia, velut est Lemnia terra, & Samius aster. Renutriũtur corrosa per cibos boni succi, & pharmaca carnem gignentia. Igitur iuxta primam rationem, ex talibus pharmaca cõponuntur congruentia ad curandã sanguinis eiectionem: iuxta secundã veró, in iis qui ex pulmone, aut thorace, aut arteria, aut larynge reiectãt sanguinem, miscentur prædictis cõgruenti mẽsura calida & tenuiũ partiũ medicamenta, quæ infestissima sunt tribus illis affectionibus dictis: miscentur inquã gratia distributionis, vt videlicet astringentibus medicamẽtis præpatẽt, ac velvti sternãt viam. At quum ex locis circa stomachũ, aut alnũ, aut aliquod intestinũ, sanguis educit, huiusmodi pharmacorũ mistura nõ est opus. Infestissimũ tamẽ his est id genus pharmacorum, quod in tantũ refrigerat, vt affectũ stupefaciat: quamvis & hæc misceãtur medicamentis ad sanguinis reiectationes cõgruentibus: quũ altiorẽ somnum conciliant, & cõmodissima sint iis qui tussi lancinantur, sistentia nimirũ sanguinẽ qui ad vas affectum defertur: atq; hoc per suã frigiditatem. Atq; hi sané sunt compositionis scopi.

Obturatio vasorum à quibus fiat.

Glutinatio ruptorum vasorũ à quibus fiat.

Renutritio erosorum à quibus fiat.

Distributionis ratione miscẽri astringentibus medicamenta contraria dispositioni hæmoptoica.

Stupefacientia medicamenta qua ratione pharmacis congruentibus ad sanguinis reiectationes misceantur.

Quæ Andromacho ad sanguinis reiectationem scripta sunt.

Hæmoptoicis remedia ab Andromacho scripta.

Acaciæ drac. iiij. rosarum siccarum, balaustij, sing. drach. viij. gummi drach. ij. tragacanthæ, drac. j. cum aqua pastillos facito, quorũ singuli pendeant drachmã vnam. Dato ex aqua pluuia: habet enim vim astringendi. Aliud sistens sanguinẽ. Croci Cilicij, myrrhæ, iridis, nardi Indice, thuris, acaciæ, sing. vnc. j. succi papaueris, costi, piperis, sing. vnc. s. rosarũ siccarũ trientẽ. Melle excipito. Datur fabæ Aegyptiæ magnitudo.

Aliud. Succi hypocistidos, balaustij, acaciæ, gallæ, cytinorũ, sing. drach. xij. succi papaueris drac. vj. croci tantundem. Redigito in triobolares pastillos. Aliud egregium. Balaustij, acaciæ, opij, myrrhæ, sing. drac. ij. tragacanthæ, succi hypocistidos, florum rosarum, seminis hyoscyami, singul. drach. iiij. thuris drach. iij. excipito succo polygoni.

Aliud ad hæmoptoicos & dysentericos.

Dysenteriæ remedium.

Floris rosarũ, opij, acatiæ, gummi, balaustij, hypocistidos, sing. quadrantẽ: gallæ vnc. j. seminis plantaginis, eiusdémq; succi, vtriusq; sextãtem: lycij Indici, succi rosarum, vtriusq; vnc. j. redigito in pastillos drachmales.

Quæ Asclepiades ad sanguinis reiectationes scripserit.

Hæmoptoicis remedia ab Asclepiade scripta.

Radicis polygonij manipulũ: rad. symphyti tantundem: rhois rubri acetabulum: aquę sextarios iij. coquito ad tertias, & expressi liquoris cyathũ vnum dato, cum gummi tenuissimé triti & dissoluti drachma vna. Aliud. Mororũ rubrorum nõdum maturorũ lib. xvj. aquæ pluuiæ sextarios xvj. coquito ad tertias, & expressum liquorem reponito. Idẽ licebit facere etiã de corni fructu. Aliud. Balaustij, terræ Samiæ, corticis thuris, gummi, singulorũ æquale pondus. Trita & cribrata exhibe cochlearis mẽsura in aquę frigidæ cyatho vno. Aliud. Succi hypocistidos, succi acaciæ, succi rhois Syriaci, balaustij, opij, gummi sing. drach. iiij. Vini myrtites quod satis est. Conficito, & vtitor.

Pastillorum ex succino Confectio, quos Barbari trociscos de Charabe appellant.

Pastillus ex succino, hæmoptoicis, diuturnæ & recenti tussi, phthisicis, sanguinẽ reiiciẽtibus, purulentis, cœliacis, dysentericis, & inflatis cõfereus. Psyllij mundi drach. xlv. iridis Illyricæ, mastiches, ramentorũ succini, croci, sing. drach. xxx. opij drach. xv. Psyllium in aquam calidã cõiectum macerari finito. Vbi veró suo glutine & mucilagine ipsam aquam infecerit, liquorẽ exprimito, & cum eo pharmacum in pastillos cogito: ex quibus obolos tres ad somnũ dato. Sint autem aquæ sextarij terni.

Pastillus ex corallio.

Pastillus ex corallio.

Corallij, terræ Samiæ, vtriusq; drac. viij. Balaustiorum, amyli, terræ Lemnij, sing. drach. iiij. seminis hyoscyami albi, opij, hypocistidis, singul. drach. ij. Excipe succo arnoglossæ, cogéq; in pastillos, & exhibe.

Anodyna Andromachi, ad affectus organorum respirationis, aliasque internas dispositiones congruentia.

Cõfectiones sedantes dolorẽ, tabescentib. & sanguinẽ reiectãtibus, internorúmq; affectibus cõmodæ, ab Andromacho scriptæ. Radicis panacis, seminis dauci, castorij, sem. hyoscyami, opij, sing. drach. iiij. Mellis quod sit satis. Dantur oboli quatuor, cum aquæ cyathis tribus.

Alia sedans dolorem, valens ad torminat, & dysenterias.

Sem. apij drac. ij anisi drach. j. piperis albi tantundẽ: myrrhę, castorij, vtriusq; obolos iiij. opij, croci, sing. obolos iij. gentianæ drac. ij. Pastillos triobolares conficito, variéq; vtitor.

Alia iucunda appellata.

Iridis Illyricæ, succini, croci, mastiches Chiæ, sing. drac. xxx. psyllij drach. xlv. succi papaueris drach. xv, cum aqua pluuia pastillos, quorũ singuli pendeant drach. j. ß. conficito, & exhibeto. Psylhum tamen per diem ac noctẽ aqua pluuiali macerato: dein coquito, & exprimito, cremorémq; cum alijs misceto.

Alia dolorem sedans ad oẽs internos affectus & sanguinis reiectiones, vndecũq; erumpãt. Facit & ad nephriticos & hepaticos. Hãc ne prius dederis, quàm mercedẽ accipias. Cinnamomi, casiæ, vtriusq; drach. ij. myrrhæ, piperis vtriusq;, chalbani, sing. drach. j. opij drach. ij. Trita cũ melle pauco, in catapotia redigito, partim magnitudine fabæ, partim quãtitate araci. Dato iuxta cuiusq; vires cum aqua, aut pro iudicio tuo.

Alia ad eadem, Mysterium dicta.

Croci, costi, castorij, asari, sem. hyoscyami, opij, styracis, sing. drach. j. Excipito melle, vtitórq;.

Anodyna ad easdem affectiones ab Asclepiade scripta.

Anodyna ad internos affectus ab Asclepiade scripta.

Seminis cucumeris hortẽsis decorticati drac. viij. amyli drac. iiij. sem. lini, sem. papaueris albi, vtriusq; drac. ij. Tusa & cribrata excipe tragacanthæ cremore, & in drachmales pastillos redige. Dantur oboli iij. nõ febrientibus quidem, ex vino: febrientibus verò, ex succo rhois. Faciunt ad fluxiones thoracis.

Panchrestos Asclepiadis, multo vsui ad varios internorũ affectus.

Cõfectio Panchrestus dicta, hoc est, multi vsus, ad tussim antiquam, purulẽtos, orthopnoicos, tabescentes, ad omnésq; inflationes. Pellit secundas & mẽses, medetúrq; vesicę affectibus. Terebinthinę drach. viij. styracis drach. vj. myrrhę, drac. v. croci, iridis, chalbani, sing. drach. iiij. Seminis hyoscyami, corticis mandragoræ, ironis torrefacti, opopanacis, sing. drach. ij. piperis, spumæ nitri, vtriusq; drach. j passo excipito.

Antidotus Aristarchi admiranda.

Antidotus Aristarchi admirãda, conferẽs ad affectiones prædictas, renitẽnsq; venenis, exterminánsq; febres repetẽtes p circuitus, vna hora ante exacerbationẽ exhibita. Cinnamomi, costi, chalbani, castorij, succi papaueris, piperis nigri & longi, styracis, sing. vnc. j. mellis sextariũ vnũ. Arida teruntur & cribrãtur. Chalbanũ coquitur cũ melle: excolatis verò reliqua addunt, reponũtúrq; in vitreã pyxidem, argenteámve. Datur fabæ Aegyptię magnitudine, cum aquę mulsæ cyathis duobus, instillatis digito guttis aceti nouẽ.

De orthopnœa.

Asthmatici cur sic dicantur. Orthopnoici cur sic dicãtur.

Qui citra febrem dense respirant, ob symptoma id dicuntur asthmatici, hoc est, anhelosi. Eosdem etiã ob symptoma aliud orthopnoicos appellant, quòd thorace recto spirare cogãtur, metu suffocationis. Minus est autem quod hi inspirant, quàm pro vsu respirationis, etiamsi thorax ipsis plurimũ dilatet. Ex quo manifestũ fit, internã capacitatẽ coarctatã ipsis esse præter naturã: id quod ægri etiã haud obscuro sensu perceptãt. Fit etenĩ & purulentis locorũ coarctatio, ob collectũ inter thoracẽ & pulmones humorẽ. Fit etiã peripneumonicis, ob pulmonis inflãmationẽ. Restant autem adhuc affectiones duę, quę angustiam locorũ faciunt in viis per quas aër inspiratur: quũ aut humorũ crassorum & viscidorũ multitudo pulmonis brõchiis fuerit impacta, aut tumor abscessui similis in ipso cõstiterit. Cæterùm curatio ambarũ affectionũ aliquid cõmune habet, aliquid priuatũ, & alteri tantũ propriũ. Cõmune quidem vtrisq; est, vt absumat redvndãtia humoris affectiones gignẽtis: propriũ, affectioni quidem viscidorũ humorum, vt per attenuantia & extergentia pharmaca dissipentur: ei verò quæ propter tumorem accidit, vt per attenuãtia & exiccantia eadem consumptio fiat: quæ curatio rursus omnibus in profundo abscessibus cõmunis existit. Vini itaq; potus ambabus competit. Omnis autẽ potus modicus fit in iis qui alicubi abscessum habẽt: multus cõtrà, in illis quibus viscidis & crassis succis sunt obturata bronchia. Quippe pharmaca eiusmodi repurgãtia humores, tusses necessariò excitant: nõ verò facilè per sputum reiicitur, quod expurgatum est, nimirum ob crassitudinẽ: quapropter humectatione multa opus habet, quò efferatur facilè.

Sub-notes:

Orthopnœæ causa.

Purulenti.

Peripneumonici.

Respirationis organorum angustiã quæ efficere possint.

Potum esse debere modicũ in quibus organa respirationis ab aliquo tumore angustãtur: cõtrà multũ illis, quibus bronchia à crassis et viscidis succis obstruantur.

Quæ scripserit Asclepiades ad dyspnoicos.

Dyspnœæ remedia ab Asclepiade scripta.

Scillæ crudæ succũ exprimito, eiq; parem Attici mellis mensurã addito, & ad prunas admotas coquito. Dato inde & ante & post cibũ mystri mensurã. Aliud. Origani drach. viij. comæ thymi, iridis Illyricæ, calaminthę siccæ, piperis albi, anisi torrefacti, sing. tantundem. Cribrata melle cocto excipito. Dato nucis ponticæ magnitudinem. Aliud. Vuæ passæ Rhodiæ, exacinatæ, acetabulũ: fœnigræci loti tantundem: aquæ pluuiæ sextarium j. Coquito donec dissoluantur, & liquorem excolatum reponito. Ex hoc præbeto assiduè, & iuxta singulas irritationes, cyathi mẽsuram calfactã. Aliud. Anisi, sulfuris viui, vtriusq; quadrantem: ammoniaci thymiamatis, castorij, melanthij, singul. drach. iiij. aqua diluta in catapotia cogito, vnũq; in aceti mulsi cyathis tribus ꝓpinato. Hæc omnia sunt ab Asclepiade scripta illis, quibus pulmonis bronchia crassis & viscidis humorib⁹. sunt referta. At verò abscessus qui attenuantibus & resiccantibus opus habẽt, maximè gaudent aromatum facultatibus, quę & tenuium partium sunt, & resiccatoriæ, præter hoc quòd calfaciũt. Porrò iis qui propriè orthopnoici & asthmatici nominantur, pharmaca conveniunt secantia citra calfactionem: ob idq; iuuantur maximè ab scillitico aceto, necnõ ab scilla, & ab aceto mulso, eodémq; scillitico. Quemadmodum autem in hac affectione vehemẽter cauendum est, ne calfaciamus, propterea quòd viscidi & crassi succi non modò nõ iuuantur, sed offenduntur etiam vsu calfacientiũ: eodẽ modo quæ valde refrigerant sunt omnino vitanda.

Scillinum acetum orthopnoicis & asthmaticis maximè opitulatur.

Quæ pharmaca scripserit ad eiusmodi affectiones Andromachus.

Dyspnœæ remedia Andromachi.

Ad dyspnœã. Sulfuris viui drach. j. Sem. rutæ syluestris tantundem: aristolochię, absinthij, ammoniaci thymiamatis, abrotoni, sing. drach. iiij. trita cum aceto in catapotia fabarum instar redigito. Dato mane tria, & vesperi totidem. Aliud. Ammoniaci thymiamatis, abrotoni, sing. drac. ij. sulfuris viui drach. j. formato cum aqua pastillos, & cum aquæ mulsæ cyathis tribus præbeto.

Aliud. Scillæ, sulfuris viui, bituminis, sing. partem vnam. Dantur obol. iij. in aceto mulso.

GALE-

GALENI PERGAMENI de compositione medicamentorū secundum partes, lib. VIII.

De pharmacis congruentibus ori ventriculi.

PORrò difficillimū est, ad veritatē eos revocare, q sese alicui sectæ seruiliter addixerūt. At qui prudentes sunt, veritatisq; ardēti desiderio tenentur, ij (vt spero) custodient ea quæ à natura nobis velut iudicandi instrumenta concessa sunt, ad actionum vitę cognitionem, Experientiā nempe & Rationem: quorum semper alterum, ad perfectam disciplinam, altero indiget. Etenī falsæ opiniones animos hominum præoccupantes, non solùm surdos, sed adeò etiā cęcos efficiunt, vt videre nequeant, quæ ab aliis cōspicuè cernuntur. Proinde fit, vt complures Empirici, nec pauci etiam ex iis qui sese Methodicos iactant, per pharmaca relaxantia curantes inflammationes oris vētriculi & hepatis (quæ miscellā astringentium desiderant) ægros omneis ad vnum occidant, atq; in exitium adigant. Quippe nisi facultatē quæ firmitudinē addat, illarum partium affectibus ad relaxantia permisceas, vita in discrimē vocatur. Igitur astringētia omnia quæ ad illarum partium affectus, partim emplastris atque ceratis mista adhibentur extrinsecus, partim intus vorantur, impræsentiarum ea ipse indicabo, auspicatus ab iis quæ conveniunt inflammationibus: quòd maximè in ipsis ægri periclitentur. CERATVM ergo quo assiduè vtor, ex aloë, mastiche, cera pontica, & vnguento nardino constat. Cęterùm ad vnciā vnam mensuralem nardini olei, hyeme quidem octo, æstatè autem septem ceræ partes induntur. Liquatis igitur in duplici vase, refrigeratisq; & derasis, addes aloës & mastiches, reductorum in pollinē, vtriusq; drach. j. & quandoq; plus, sic tamen vt ad sesquidrachmā non ꝓgrediaris. Quòd si ampliori opus sit astrictione, nimirū tanta imbecillitate existente, vt ventriculus retinere cibos nō possit, addes drachmā vnam omphacij: id quod primò iniici debet in cerati præparatione. Similiter licebit absinthij succum miscere, quandoq; etiam ambo: sicuti & tertiū hypocistidis, & quartum œnanthes. Quin & rhois succum non raro admiscui. Cerati tamen augenda est copia, iuxta proportionem numeri aliorum pharmacorum. At inveteratis atq; induratis inflāmationibus, magis varia conveniunt pharmaca, & quæ ex aromatis quippiam habeant, nonnihilq; etiam emollientium atq; digerentium sortiantur: cuiusmodi est quod ex meliloto conficitur, cōgruens omnibus iuxta præcordia inflāmatis. Porrò os ventriculi, nonnulli hodie cōmuniter stomachū nominant: quam partem olim frequentius cardiam, hoc est, cor, appellabant: vnde vox cardialgia est deducta, q minimè quidē cordis, sed oris vētriculi dolorem & mordicationem significat. Fiunt quippe in ipso tū morsus, tum inexplebilis fames, vt interdū etiam nauseosæ dispositiones: in quib. omnibus cōmunis quidam adstringentium pharmacorum vsus inventus est: admista autem sunt plerisq; ipsorum calfaciētia simul & resiccantia. Verùm affectus in profundo sitos

Instrumenta duo nobis fuisse data à natura, necessaria ad vitæ actiones: experientiā nempè & rationē, quorū semper ad perfectā disciplinam alterum indiget altero.

Inflāmationes oris ventriculi et hepatis, cum relaxantibus, miscellā astringentium pharmacorū desiderant.

Ceratum Galeni ad inflāmationem oris vētriculi & hepatis maximè cōgruum.

Os ventriculi, quod olim cor nominabant, nonnulli hodie stomachum vocant.

vt cognoscamus, maximis vtamur coniecturis est opus: ob idq; vtilissima Medicę artis pars est, quæ cognitionē ipsorum indicat. Quum igitur octo sint in singulis partibus intemperātiæ corporis: atq; hæ omnes aut secundum solas nudas qualitates gignantur, aut accedente alicuius humoris complexu: certè earum singulæ per contrarias qualitates sunt reducendæ ad mediocritatem. Quia verò plurimæ intemperaturę hominibus ex redvndantia humorū, magis quàm ex inopia fiunt, pharmaca resiccātia plerosq; magis iuuant. Quum autem resiccātia ipsa partim quidem astringant, cogendo astringendóq; substantiam eorum quæ contingunt: partim verò discutiant, & in hoc substantiam eorum dissoluāt: ob hoc ipsum sanè plures sunt qui astringētibus indigēt. Verùm si humida intemperies coëat cum frigiditate, læduntur qui per sola astringētia curantur, quę frigidæ facultatis existūt. Quare meritò plurima pharmaca per experientiā inventa, ex miscellanea materia constituuntur, astringente videlicet atq; calfaciente: quorum omniū differentiam cognosces, si simplicium pharmacorū facultates memoria tenueris.

Affect. interni vt cognoscātur, opus est cōiecturis.

Intemperantiæ particularum sunt octo, quas per contrarias qualitates reducere ad mediocritatē oportet.

Confectiones stomachicæ Andromachi.

Hiera ad stomachicos. Floris iunci odorati, xylobalsami, mastiches, croci, nardi Indicæ, asari, cinnamomi, singulorum drachmas vj. aloës lotę drac. centū. Simul trita repone, præbéq; ieiunis cochlearia ij. Sunt tamē qui ad aloës drachmas centū, singulorū aliorū octo drachmas adiiciāt. Non desunt qui absq; flore iunci odorati conficiant. Porrò ad ventris subductionem illota aloë est aptior: elota autem multùm de medicamentosa vi amittit: quam etiam febricitantib. dare aliquis possit, si febris sit valde mitis. Infestissima autē est aloë, vel lota, iis qui citra vitiosos succos intemperie affliguntur calida & sicca. Proximam ab his cladem percipiunt, qui siccam intemperiem habent, vel frigiditati etiam implicitam: & in vniuersum, qui ex sola qualitate particulam aliquam affectam ac læsam possidēt. Etenim intemperātiæ in humoribus consistentes, pharmacis ipsas evacuantibus egent: quæ verò absq; his infestant, penitus cōmigrant in tabem, ob pharmaci huius ex aloë constantis exhibitionem. At vbi vitiosa humiditas perrigat ventriculi tunicas, hiera ex aloë est vtilis. Omnino autē sic affectis plus aut minus adsunt nauseę quędam symptomata. Iam verò purgatio quā aloë molitur, imbecillior est, quàm vt vniuersum corpus purgare queat. Additur illi mastiche, vt vires eius refringat, ventriculo existens etiam grata, & odora. Cinnamomū verò, quum ob easdem causas, tum etiam vt partium suarum tenuitate aperire vētris meatus possit, extergeréq; atq; attenuare, si quid viscosum aut crassum in humoribus insit. Crassos quippe succos ob purgatorię facultatis imbecillitatē aloë trahere non potest. Quapropter biliosarum ventris dispositionū optimum pharmacum est. Ad hæc cinnamomum vim obtinet alteratricē vitiosorum humorum, in id quod naturæ modo respondet. Scire itaq; licet, eas dispositiones q à pravis succis circa ventrem stomachúmq; oboriuntur, maximè per medicamenta ex aloë iuuari: mirum autem in mo-

Stomachicæ cōfectiones Andromachi.

Hiera picra varia cōpositiones.

Aloës lotæ & illotæ facultas.

Aloë est infestissima iis qui citra vitiosos succos intēperie affligūtur calida & sicca.

Aloës vsus laborantes intemperie citra redvndantiam humorum, deducit in tabem.

Hiera picra quibus vtilis.

Hiera ex aloë infirmior est, quàm vt totū corpus purgare possit.

Mastiche ventriculo grata.

Cinnamomi facultas.

Aloë biliosarū dispositionū ventris optimū est medicamen.

Astringentia esculenta potulentáq;, maximè iuvāt dispositiones ventriculi à pravis succis obortas: iuvāt autē eas quæ à multum prauum trahunt ortum.

dum lædi, ab edulijs, potionibus, & pharmacis astringētibus. Cōtra verò, vbi humores nō qualitate, sed copia os ventriculi affixerint, vtilissimus astringentiū est vsus, nimirū languida tunc existente ipsa particula affecta, instar laxatorū articulorum, quorum etiam per astringentia affectio corrigit.

Polychresta, hoc est, multi vsus medicamenta, relinquit ab iis quæ ad singulas affectiones parantur.

Porrò polychresta, siue multi vsus medicamenta apparantur, quū vnum habere viginti affectionibus congruum malumus, quàm tot numero alia: quum tñ ad singulas affectiones vnum aliquod destinatum, eo quod ad plures paratum est, melius existat.

Ad stomachicos hiera Antipatri.

Hiera Antipatri faciēs ad stomachicos.

Aloēs electę drach. iiij. masticħes drac. ij. asari drach. iiij. rosarum siccarum, iunci odorati, mei, phu, casiæ, sing. semunciam. Tritis vtitor.

Stomachica Galli, affectionibus quę calfieri & siccari postulant, vtilis.

Stomachica Galli.

Corticis radicis fœniculi lib. s. aceti acris sextarium vnum s. aloēs quadrantem. Mellis Attici lib. j. Radices lotas ad triduum aceto macerato, deinde coquito: atq; vbi coctę fuerint expressas proiicito, & affuso ad acetum melle, simul coquito. Dein aloēn inspergito, & cochlearia tria cum aqua dato.

Ventriculi tunicis humores crassis altius imbibitis, qualia medicamēta desiderent.

Etenim vbi per profundum ventriculi, hoc est, altius, copiosa, sed non praua, fuerit defixa humiditas crassa simul & viscida, opus est mistura pharmaci attenuatorij, perrosiuique, quale est tū acetū, tū oxymeli. Si verò nec talis sit humiditas, nec altius imbibita, sola ad curationem astringentia suffecerint.

Ventriculi frigidam affectionē significat, prorsus nihil sitire.

Est aūt sufficiens signum frigidę affectionis ventriculi, si æger se nō sitire percipiat.

Asclepiadis stomachica, ad roborandū vētriculū, exprimendásq; illius adventitias humiditates cōgruentia.

Stomachica ab Asclepiade scripta.

Ad stomachi subversiones. Nucleorum mâli punici tusorū succi sextarios iij. succi menthæ sextar. j. mellis Attici tantundē. Coquito in fictili vase, assiduè agitando: & vbi densata fuerint, ab igne ablata reponito: porrigitóq; mystrū vnum, aut duo, ante cibum.

Cōfectio ex fructibus, ad stomachi subversionem, cœliacos, & dysentericos faciens.

Cōfectio ex fructibus Asclepiadis, subversioni ventriculi, cœliacis & dysentericis faciens.

Mâla cotonea numero x. sorba numero L. mespila totidem. Rhois rubri sextariū vnum. Aquę congios vij. fructus tusos & in aquā coniectos, diligēter coquito: & vbi dissoluti fuerint, liquorem exprimito, ac rursus coquito. Quū verò tertia pars liquoris superfuerit, addito mellis Attici lib. iiij. & ad prunas assiduè agitādo coquito, ac spissata reponito.

Catapotia ad subversionē ventriculi.

Catapotia ad subversionem ventriculi.

Rosarum recētium desectis vnguibus, drac. viij. sem. papaueris albi drach. iiij. sem. hyoscyami drach. ij. aloēs obolos iij. asari tantundem. Cū aqua diluta in pilulas redigito, præbetóq; ciceris magnitudinem.

Ad ardorem stomachi catapotium restinguens sitim.

Catapotia ad ardorē ventriculi cōferentia, si sub lingua teneantur.

Seminis satiui cucumeris drac. viij. sem. portulacæ tantundē: tragacanthę drach. iiij. Tragacantam ouorum crudorū recentium candido dissolutam, pbè tritis reliquis addito, & ex eis mistis fingito catapotia, quorū assiccatorū in vmbra, sub lingua vnum tenēdum dato. Hæc Asclepiades.

Ventriculo affectis fugienda esse ea pharmaca, quæ chalcāthon, mandragoramve recipiunt.

In vniuersum aūt fugiēda ea pharmaca sunt in ventriculi affectibus, quæ chalcanthon, mandragorámve, aut alia id genus recipiunt.

Pastilli Amazonum, ad voluulosas vētriculi dispositiones.

Ad voluulosas stomachi subversiones pastillus Amazonum ab Asclepiade scriptus. Seminis apij, & anisi, vtriusq; drach. vj. absinthij drac. iiij. piperis, myrrhę, opij, castorij, sing. drac. ij. cinnamomi drac. vj. cū aqua pastillos fingito, & summum drachmā vnā dato, stomachicis cum protropi diluti cyathis iij. cholericis & vomentibus cibum, cum frigida: cœliacis & dysentericis cum baccarū myrti decocto: spleneticis, cum hydromelitos cyathis tribus.

Myrrha visum non esse admodum tutam.

Ego verò, quòd myrrha aliquid medicamētosum cōtineat, sine illa maioris securitatis gratia hoc pharmacum pręparare consueui, piperis quantitatem adaugens. Porrò per eiusmodi voluulosas dispositiones, aliquando stercus per vomitū reddi: vbi videlicet particulę affectę, à serosis medicatisq; humoribus affliguntur magnopere. Quòd si etiā imbecilliores sint, geminat malum.

Voluulosas vētris dispositiones esse per odorata curādas.

Erit itaq; in iis curationis scopus, vt ad affectas partes odorata admoueamus, cuiusmodi sunt, anisum, apiū, daucus, cuminum, & seseli.

Grauolentia subvertunt stomachum.

Nam quemadmodum graueolentia omnia stomachū subvertere solēt, sic odorata corroborare.

Absinthij facultas.

At absinthiū miscet in præscripto pharmaco, quòd habeat vim extergēdi, repurgādi, & subducendi vinosos stomachi humores: quódq; constringat, & dēset, robúrq; affectę particulę addat.

Cinnamomi facultas.

Cinnamomū autem fœtidis omnibus, putrilaginosisq; humoribus adversatur.

Casiæ licet vti pro cinnamomo.

Cæterùm si cinnamomū non adsit, licebit casiam pro illo assumere.

Alia stomachica Asclepiadis compositio, vtilis ardorē sentientibus, & ad intensos singultus, & stomachi voluulosas dispositiones. Costi, spicæ nardi, chrysobalanorū, rosarum viridiū, mastiches, sing. drac. iiij. aloēs, asari, vtriusq; drach. ij. opij drac. j. succo psyllij excipito, atq; ad pastillorum formā reducito, obolósq; tres exhibeto.

Pharmacū vnum multis affectib. optimū, reperiri nō posse.

Dictum mihi tamē iam est, impossibile esse vt inveniamus pharmacum, ad affectiones multas optimum: multóq; præstantius esse, quod singulis earū destinatur.

Cōvulsio fit ob repletionem simul & inanitionem.

Porrò Hippocrates fieri convulsionē prodidit ex repletione simul & evacuatione: quemadmodum etiam singultum.

Singult⁹ à quibus fiat causis.

Quanquam hic aliquādo excitari citra plenitudinem aut inanitionē solet, vbi ventriculus ab acribus, serosis, medicamentosisq; humoribus mordicatur: quos vbi quis vomitu eiecerit, singultu subitò liberatur. Multi etiā devorato pharmaco diatrion pepereon, si vinū insuper bibant, omnino singultiunt. Similiter ex cibo in mordacē qualitatem corrupto, nōnulli singultiūt, confestimq; à vomitu liberantur: vt alij ex rigore oris ventriculi corripiuntur singultu. Verùm pueros maximè singultire contingit, tum ob alimenti corruptionem in ventre, tum ob partis frigiditatē.

Singultiētes quo medeantur.

In vniuersum autem, vomitus est sufficiēs medela eorum, qui ob copiā, aut mordicationē singultiunt: vt caliditas, eorum qui ob frigiditatē. Ex medicamētis quæ pharmacum illud cōstituunt, opium, rosæ, & psyllij succus, refrigerant. Spica nardi & chrysobalanus, digerūt & corroborāt. Asarum per vrinas deducit vitiosos succos Aloē prauos humores purgat. Crocus concoquit, &

partes

partes corroborat. Costus calfacit abvndè, astringitq́ mediocriter. Stupefacientib. miscētur calfacientia, vt eorum malignitatem corrigant, eisq́ sint instar vehiculi. Quippe viuentiū corpora mortificationi simile quid perpetiūtur ab eorū medicaminum vsu, quæ ex opio, hyoscyamo, & mandragora constant, ita vt infestantes causas nō sentiant. Quare multi qui talibus assiduè vtuntur, particulas ad immedicabilem frigiditatem perducunt.

Stupefacientib. misceri calfacientia, vt eorū malignitatem corrigant, eorumq́; vires deducant.

Descripsit etiam Asclepiades Hieræ compositionem, in hoc ab Andromacho dissidēs, quòd ille quidem aloës drach. c. ac reliquorū singul. indiderit drach. vj. hic autē octo drachmas scripserit, florémq́ iunci odorati omiserit, quē aliis miscuit Andromachus: quódq́ non xylobalsamo (vt Andromachus) sed pro illo sit carpobalsamo vsus. Confert autem huiuscemodi pharmacū iis qui ob vitiosos humores, & præcipuè biliosos, tardè concoquunt. Siquidē quibus bilis altius tunicas ventriculi infestat, ij præstantius pharmacum non invenient. Cuius moderata exhibitio ad quatuor vsq́ drachmas extenditur. Similiter auxiliatur viscerū iam cōcoctia inflāmationibus. Rectè aūt hoc pharmacū tardè concoquentibus, aut bilem vomētibus propinatur ex aqua cyathis quaternis: vt ex aqua mulsa, ad viscerum inclinantes inflāmationes: ac deniq́ ex vino mulso, dum aut vrinas ciere, aut promouere menses est animus. Adverte autem nos appellare drachmā, quod Romani vocant denarium.

Hiera quibus conueniat.

Hiera moderata exhibitio ad quatuor drachmas extēditur.

Drachma & denarius Romanus est idē.

Stomachicum dictum Aster inexpugnabile, ab Asclepiade proditum, sedans dolorem, inducens somnū, ac varios affectus sanans. Myrrhę, styracis, nardi Indicæ, casiæ fistulæ, terræ Lemniæ, corticis mandragoræ, piperis, singulorum drach. iiij. Croci, succi papaueris, singul. drach. vj. seminis dauci Cretici, anisi, seselis, seminis apij, sing. drachmas octo. Myrrha, styrax, & opium, vino dissoluuntur odorato, & teruntur: arida verò cribrata miscētur, subiguntúrq́, atq́ in pastillos coguntur, quorum singuli drachmā dimidiam pendeant.

Stomachicum Asclepiadis, dictum Aster inexpugnabile.

Quæ scripserit Archigenes ad affectus ventriculi.

Ventriculi affectibus congruētia medicamēta ab Archigene prodita.

Vbi ructus acidus editur, coriandrum cochlearij mensura edendum ante reliquū cibum dato: insupérq́ merum bibendum. Ad exolutū ventriculum absque febri, menthæ ramulū contritum bibendum dato. Aut œnanthen similiter tritam cum nardo Indica bibendam dato. Aut marrubij succū cum melle: & vbi paululū quieuerint, vinum cum polenta exhibeto. Aut Chię mastiches cochlearium ex aqua frigida dato. Aut glaciem minutis quotidie porrigito. Dolores oris ventriculi leuat, ac maximè iis quibus tristitia aut desperatio accedunt, lac asininū, aut muliebre, aut bubulum, silicibus incoctis, potatum. Si vnà cum humectatione ventriculi etiā inflammatio adsit, œnāthen cum meliloto, aut rosam siccam cum cerato rosaceo, parum resinę vstæ habente, imponito. Quibus autem ob atram bilem, quam gignunt, stomachus inflatione tentatur, spongias aceto acerrimo calido imbutas ad stomachum ipsum imponito. Quòd si tensio adhuc perseueret, alumen liquidum cum atramento sutorio trito, melle exceptum imponas. Aut hæc & aloēm pari portione mista, & myrteo cerato excepta. Aut armentariæ bouis stercus aridum vino incoctum. Aut polij fasciculum coquito, & bibendum dato. Aut calaminthæ decoctū per noctem sub dio expositū, modico melle & piperis drachma admistis, porrigito. Soluit autē dolores cuminum apiúmq́ tosta, si modica portione cum aqua bibantur.

Aut aloës obolos duos, cū vino mulso, aut vino, aut aqua, bibendos dato. Aut abrotoni & thymi, vtriusq́ obolos duos, ex vino præbe bibendos. Ligaturas insuper extremorū fortiter adhibe, & circa ipsum stomachū cucurbitulis & fomētis varijs vtere. Quòd si vehemens sit distētio, etiam venæ sectio efficax erit auxilium, & alui solutio per glādem suppositiam. Porrò eos qui ex ingēti fame linquuntur animo, revocabimus odoramentis aceti aut pulegij, aut malis, aut piris. Excitantur etiā ad carnē suillam assatam, & ad omnia quæ multum alunt; præsertim ea quæ nidorosum odorem exhibent. Instaurabis autem ipsos iis quæ cōfertim vires reficere possunt: cuiusmodi sunt oua sorbilia, bulbi, cochleæ.

Cucurbitulas admouendas esse dolenti vētriculo, monet Archigenes.

Deliquium animi patientes ex fame insignis, quomodo sint reuocandi.

At singultientibus rutam cum vino dato, aut nitrum in aqua mulsa, aut opium, aut castoriū, aut abrotonum, aut aristolochiam.

Singultientibus qua opitulentur.

Medicamen ex cydoniorum succo, sanans mediocres oris ventriculi affectus.

Succi cydoniorum malorum sextarios ij. mellis Attici tantundem: aceti sesquisextarium, vel sextarium vnū. Zingiberis quadrantē: piperis albi vnciam j. Arida insperges, vbi malorum succus cum melle & aceto coctus ad mellis crassitudinem fuerit.

Diacydonion medicamen.

Quæ pharmaca Asclepiades scripserit ad affectus oris ventriculi.

Emplastrum ad subversiones oris ventriculi, doloresq́, atq́ etiam inflāmationes. Oenanthes drach. vj. croci, myrrhæ, floris rosarū, meliloti, mastiches, aloës, corticis mandragoræ, singul. drach. iiij. Carnis palmularū quadrantē. Omnia cerato ex rosaceo confecto excipito, admouetóque.

Oris ventriculi affectib. pharmaca ab Asclepiade scripta.

Aliud Nicerati, cœliacis, dysentericísq́ admodum generosum.

Oenanthes vn. ij. rosarū siccarum, mastiches, aloës, gallarum omphacitidum, aluminis rotūdi, acaciæ, sing. vnc. j. ceræ lib. j. picis brutiæ quadrantem: olei myrtei lib. j. Arida cōmittito liquidis. Aliud ad radē insigne. Oenanthes, omphacij, gallæ omphacitidis, aluminis scissi, acaciæ, cytinorū mali punici, balaustij, mastiches, sing. vnc. j. Vini myrtitis, quātum satis est his subigēdis. Carnis phœnicobalanorum sescuncē, exceptis lētiscino cerato vtitor. Etenim in his, quæ sint stomachica, meritò astrictoria vis dominatur. At in medicamentis hepaticis relaxantia misceri astringentibus debent: quemadmodum fit in his quæ iam subdā, etiā ab Asclepiade prodita.

Stomachica medicamenta debēt habere astrictoriā vim præpollentem.

Hepatica medicamenta mista esse debent ex astringentibus & relaxātibus.

Malagma Nilo inscriptum, faciens ad præcordiorum dolores, dissoluénsq́ omnem duritiem, spleneticis atq́ hepaticis maximè salutare. Ceræ, ammoniaci thymiamatis, olei cyprini, sing.

lib. j. croci semvnciã: aceti quod sit satis. Ammoniacum dissoluito, deinde arida adiicito.

Aliud Nili Crocerum, prædictis affectionibus accommodatum, faciens etiam ad erysipelata.

Nili Crocerum.

Ammoniaci thymiamatis, ceræ, rosacei, sing. lib. j. croci vnc. j. aceti quod sit satis. Conficito.

Malagma Hieraticon ex meliloto, viscerum doloribus accõmodatum.

Malagma ex meliloto, Hieranicõ dictum, ad viscerum dolores accommodatum. Nardi Celticæ, cyperi, myrrhæ, sing. drachmas x. cardamomi drach. viij. meliloti drac. xl. croci, amomi, vtriusque drach. viij. cypheos sacrificulorum drac. xvj ammoniaci thymiamatis drach. xl. resinæ terebinthinæ drach. octo: ceræ minam vnam: olei cyprini drac. cxx. Vini odorati Italici heminam vnam: præpara, & vtere.

Malagma Polyarchion.

Malagma Polyarchiõ, peripneumonicis, stomachicis, lienosis, hydropicisque maximé ex vsu: faciens etiã ad affectiones circa vesicam aut vterum, ad omnémque neruorũ per consensum affectionẽ. Ceræ, terebinthinæ, bdellij, ammoniaci thymiamatis, cardamomi, cyperi, sing. minã vnam: meliloti, amomi, nardi Indicæ, croci, myrrhæ, thuris, xylocinnamomi, sing. drac. xxv. olei cyprini heminam j. Vini Italici quod sit satis. Cõficito & vtitor.

Malagma Andromachi ex meliloto.

Malagma Andromachi ex meliloto.

Nardi Celticæ, cyperi, iridis Illyricæ, myrrhę, sing. drac. viij. croci drac. iiij. meliloti drac. xxv. ammoniaci thymiamatis drac. L. terebinthinæ tantundem: ceræ drac. c. Cyprini heminæ dimidium. Aceti quod sit satis.

De hepatis affectibus & facultatibus.

Contraria esse quæ sub eodem genere plurimum inter se dissident, Extrema plurimum vtrinque distant à medio in quoque genere. Hepatis imbecillitatis intemperies est causa. Intemperies est octuplex.

Pleríque idiotæ quemadmodũ stomachicas, sic hepaticas affectiones, vocant cõplures dispositiones iecinoris, tametsi maximé inter se contrarias, hoc est, sub eodem genere plurimũ inter se distantes. Non peccauerit autem quispiam dicens, propémodum omnia contraria eidem esse generi subdita. Cæterùm contrariorũ notio cõtingit, vbi plurimum inter se distant. Atqui plurimum in quoque genere vtrinque distant à mediis extrema. Porrò ipsius imbecillitatis iecinoris licebit nobis vicinã assignare dispositionẽ, ceu causam, nẽpe intemperiem: quæ qdem quũ in octo intemperantias distribuatur, rursus nõ malé dixero, intemperiem ipsam non vnam, sed octo dispositiones existere. Ad hæc iuxta aliã sectionem duæ intemperierum differentię fiũt, ac iuxta aliam tres: dum videlicet aut secundũ qualitates tantùm alterãtur partes affectę, aut accedente etiam humorum affluxu, qui aut spacia tãtùm occupent in particulis affectis cõtenta: aut etiam substantiam ipsarum imbuãt. Igitur circa ventrem & intestina quidem, vna in singulis cauitas est, quę possit vitiosam humiditatem suscipere: circa hepar autẽ tot numero sunt, quot habentur arteriæ & venæ. Etenim quũ hæ omnes

Hepatis obstructiones fieri qua parte eius sima cum gibbis coeunt.

oscula angusta possideãt, qua parte huius visceris sima cum gibbis coeunt, obstructiones ab illis vinosis succis aliquãdo oboriuntur, breui in frigidis intemperaturis, vt tẽporis progressu in calidis: ad quas tandem obturationes putrefactio consequitur. Quum autẽ hoc viscus tot facultates sortiatur, quot actionum species, contingit sæpe vnam ipsarum præcipué lædi, sæpe duas & tres, atque omnes quatuor simul. Est itaque

Hepatis facultates.

actio ipsius vna quidem, ad se cibum & alimentũ attrahere: altera verò, ambiee, cõtineréque, donec alterans ipsum, suipsius illud partẽ efficiat.

Alteratrix facultas hepatis est inter alias principalissima.

Atque hæc sané dicitur alteratrix facultas, inter alias principalissima existens, & cui feré primę debentur partes. Quæ verò iuxta hãc alterationẽ remanent excrementa, ea per excretricẽ facultatem exterminantur.

Facultates quatuor naturales inesse vniuersis, dum viuũt corporis partibus.

Ostensum autẽ est has quatuor facultates, vniuersis, quãdiu viuunt, inesse corporis partibus. Vocatur autẽ alteratio ipsa, donec alimentũ parti quæ nutritur assimiletur, concoctio. Vbi verò iam parti apponitur, nutritio.

Hepatis languidi ab intestinis trahentis symptomata.

Quum igitur hepar prę imbecillitate ex ventre & intestinis alimentum trahere nõ potest, liquida per sedem, & nondum exquisité exuccata excernuntur: simulque cruda, si etiam cum hoc viscere ventriculus imbecillus existat. Si verò traxerit quidem alimentum hepar ex ventre simul & intestinis: in sanguinem autẽ ipsum nequeat convertere, ob facultatis languorẽ: quemadmodum in ventre multiformis corruptio cõtingit, eorum quæ cruda remanent, sic etiam circa hepar.

Mutationem ciborum percruditates in peregrinam qualitatem, esse aliarum omnium deterrimam.

Est enim peior transmutatio in peregrinã qualitatem, iuxta cruditatem facta: moderatior verò, in qua alimentum diu propriam naturam retinet, nullam dum alterationem indeptum. Atqui & tertia præter has, species frustratæ concoctionis existit, vbi semicoctum alimentum relinquitur.

Hepate imperfecte mutante chylum in sanguinem, qualia excrementa excernantur.

Ac per hanc sané dispositionem, quæ ab hepate deuciuntur, referunt prorsus aquam, in qua victimæ recens mactatæ carnes ablutæ fuerint. Aucto autẽ affectu, nihil tale amplius excernitur, sed multiformes aliæ qualitates consistentiæque expurgantur, velvti à ventre dum cruditate laborat.

Hepatis intemperiem calidã quæ sequantur symptomata.

Calida igitur intemperies si viscus affligat, colliquationes accidunt, primùm quidem humorũ, dein carnis ipsius hepatis: deiicitúrque bilis crassa, graueolens, atque admodum colorata: quemadmodum contingit in pestilentibus febribus.

Hepatis frigidæ intemperiei signa & symptomata.

Si verò frigida intemperies præpolleat, neque assiduæ excretiones, neque multæ fiunt: durat tñ affectus diutius, & per aliquos dies profluit ipsis venter confertum magis: neque fœtor excrementoeum similis est iis quæ ex calore sunt liquefacta: neque color aut consistentia similis: verùm minus graueolentia ab his excernuntur, speciem putrefacti sanguinis, non colliquatę carnis, habentia. Aliquando verò id q̃d deiicitur, nigrum sanguinem refert: diligẽter tamen consideranti, nec sanguis niger est, nec grumus, sed velvti limus quidam sanguinis crassi, qui propé ad atram bilẽ accedat: in summa, plures, ægréque iudicabiles colores circa huiusmodi affectionẽ cernuntur in alui excrementis.

Hepatis intemperantias, per contrarias sanandas esse.

SCOPVS igitur curationis in huiuscemodi affectibus, communis quidem fit iuxta cõtrarietatem intemperantiæ: peculiaris autem vnicuique, per cuiusque contrarietatem. In vniuersum autem, affectio hepatica peculiariter appellata, velvti etiam cœliaca, stomachicaque, citra tumoris præter naturam circa ipsas partes ortum, contingit.

Hepatici qui dicantur.

Siquidem quum citra manifestũ aliquod in viscere malum, in actionibus propriis languescit hepar, tum ægrum vocant hepaticum.

Quæ

Quæ pharmaca ad hepaticos ab Andromacho ſiut conſcripta.

Hepaticis remedia cõgruentia ab Andromacho ſcripta.

Antidotus cyphoides, ad hepaticos & omnia thoracis vitia. Vuæ paſſæ carnis drach. xxv. croci drach. j. calami drach. ij. s. bdellij tantundem: caſiæ ſeſquidrachmam: cinnamomi obolos iij. ſpicæ nardi drach. iij. floris iunci odorati drach. ij. s. myrrhæ, terebinthinæ, ſing. drach. iiij. ramẽtorũ aſpalathi drachmas duas: mellis drachmas xvj. vini quod ſit ſatis. Conficito.

Putrefactiones quæ corrigant.

Etenim cinnamomum omnes putrilaginoſas, virulentáſꝙ corrigit facultates, quemadmodũ caſia, & poſt hãc omne aromatum genus. Crocus aſtringens & cõcoctorium pharmacum, etiam putrefactiones corrigit.

Vua paſſa facultates.

Vua paſſa aſtringit quidem quantùm requirit affectum viſcus: habétque vim aliquam cõcoquendi crudos humores, & coercẽdi maligna, exiſtens etiam ſecundum totam ſubſtantiam iecori familiaris.

Viſcerum intẽperãtiis ea eſſe optima medicamenta, quæ nõ modo intemperiem corrigunt, ſed etiã alimentum largiũtur.

Quippe ad intemperantias viſcerum ea pharmaca optima ſunt, quę præterquàm ꝙ intemperiem corrigunt, etiã alimentum largiuntur.

Vini facultas.

Quo nomine vinum conuenientiſsimum eſt, citra inflammationem, aut eryſipelas, aut abſceſſum, aut intemperiem calidam, laborantibus. Nam & nutrit, & cõcoquit, & roborat, & putrefactioni adverſatur, & ſi intẽperies ab humiditate & frigiditate proficiſcatur, eã citra omnem moleſtiam, atque tutò perſanat.

Mellis facultas.

Eadem eſt & mellis facultas, præterquàm ꝙ non condenſat ſubſtantiam cõtracti corporis: ſed pro hoc vim extergendi, & aperiendi, & puros reddendi meatus, vrinámꝙ ciendi, non parua ſanè auxilia, poſsidet.

Bdellium.

At bdellium ſufficienter emollit, cõcoquítꝙ, necnon moderatè diſcutit.

Terebinthinæ vires.

Cõſimilem fermè vim terebinthina ſortitur, ſupra hoc ꝙ anguſtos meatus extergit, expurgátꝙ: quibus auxiliis viſcus curãdum indiget. Siquidem obſtructio meatuũ ſolet putrefactiones efficere. Nonnulli autem huiuſcemodi pharmacis opium, aut hyoſcyamum, aut aliud quippiam refrigerãtium miſcendo, ad calidas intemperies vtilia medicamenta efficiunt:

Hepaticũ pharmacum nullũ eſſe debet vehementer refrigerans.

quanquam ex hepaticis pharmacis nullum eſſe debet vehementer refrigerans.

Alia ad hepaticos & ictericos.

Ictericis optimum medicamen.

Amygdalarum amararum drach. ij. aniſi, abſinthij, cumini, ſeminis apij, ſing. drach. j. cornu cerui obolos iij. Trita cum aqua in paſtillos triobolares redigito, ex eiſꝙ vnũ manè ac veſperi, cum vino mulſo dato.

Hepatica Athanaſia, ad nephriticos & ictericos, copioſè ſudorem promouens.

Athanaſia hepatica, nephriticis ictericiſꝙ conueniens, copioſè ſudorem promouens.

Croci drach. ij. nardi tãtundem: cinnamomi, caſiæ, myrrhæ, iunci odorati, ſing. drach. j. Melle Attico excipito: datur fabæ Aegyptiæ magnitudine: febricitãtibus ex aqua mulſa.

Potio hydropis, aliiſꝙ interaneorum affectibus ſummè vtilis.

Potio ad hepaticos, ſpleneticos, nephriticos, hydropicos, ſtomachicóſꝙ. Auxiliatur etiã moleſtiis ex partu, & cõvulſis. Prodeſt & cõvaleſcẽtibus: necnõ ad humores vitioſos, ictericos, tuſſientes, pleuriticos; atque ad letalia venena, & ferarum ictus. Nardi Indicæ, coſti, vtriuſꝙ drac. ij. caſiæ, croci, vtriuſꝙ drach. j. piperis albi obol. v. ſeminis apij drach. j. obolos iij. iridis Illyricæ tantundẽ: acori drac. j. obol. j. opobalſami drac. j. ſucci ari maſculi drach. tres: vuæ paſſæ exacinatæ drach. vj. Terito cũ paſſo, aut melle excipito, ac drachmã vnã cum vino dulci dato, aut cum aquæ mulſæ cyathis iiij. Nullum tamen horum medicamentorum calidis intemperaturis cõvenit, ſed aut humidis, aut frigidis, aut ex vtriſque compoſitis.

Confectiones hepaticæ ab Aſclepiade proditæ.

Hepaticæ cõpoſitiones ab Aſclepiade ſcriptæ.

Succi cichorij cyathum vnum cum aquæ calidæ cyathis tribus, et mellis Attici cochleari vno, porrigito. Aut filicis, aut ſeridis ſucci cyathum vnum, cum aquæ mulſæ cyathis trib. dato.

Cichorium. Seris.

Porrò chicoriũ & ſeris ex genere cibariorũ exiſtũt. Facultas autẽ ipſorum ſubfrigida & ſubamara eſt, moderatéꝙ aſtringens: quarum qualitatũ ratione, calidis hepatis intemperantiis ſummè cõveniunt. Nam vltra hoc ꝙ moderatè refrigerãt, viſceri firmitudinẽ addunt. Sed nec frigidas intemperies magnopere lædunt, quemadmodũ q̃ frigidã humiditatem abſꝙ aſtrictione aut amaritudine poſsident, facere ſolent. Iam, ob miſcellã mellis, humores per vrinas eliciunt. Quare ſi ſiccata & tuſa quis potioni inſpergat, itidem iuuãt. Ad viſceris autem expurgationem, apertionémꝙ meatuum, citra manifeſtã calfactionem aut refrigerationẽ, filix optimum pharmacum eſt, amarã qualitatem habens prędominantem.

Cataporion hepantes.

Hepaticum catapotium.

Radicis chamæpityos drac. viij. rad. cichorij drach. iiij. contunde, & excipe melle cocto, præbeꝙ nucis ponticæ magnitudinem: & aquę calidæ cyathos iij. inſuper bibendos dato.

Paſtilius hepaticus.

Hepaticus paſtillus.

Aniſi, ſem. apij, aſari, amygd. amar. mũd. abſinthij, ſing. drac. iiij. macerata ex aqua in paſtillos redigito, exhibetóꝙ drachmã vnã cũ vini diluti cyathis iiij. febrientib. tamen cum hydromelite.

Eclegma hepaticum Paulin. auxiliatur confeſtim.

Hepaticum eclegma.

Chamæpityos ſiccæ lib. j. myrrhæ vnc. j. paſſi protropi ſextarios iij. Chamæpityn & vinũ dulce coquito ad tertias. Poſtea liquorẽ exprimito, eiꝙ mellis Attici librã dimidiã adiicito, ac rurſus coquito. Dein verò myrrhã addito aſsiduè agitãdo: quæ vbi diſſoluta fuerit, ab igne ablata reponito, & ante cibum myſtrum propinato. Ad hæc cochleatũ trium carnẽ probè tritã, & cũ tribus vini nigri cyathis calfactam porrigito. Hæc .n. iuxta totã ſubſtantiã ſunt efficacia, nõ ſecundum vnã aut alterã qualitatẽ.

Hepar lupi auxiliatur hepaticis.

Similiter & lupini hepatis drachma vna læuigata cũ vino aliquo dulci, exhibitaꝙ, manifeſtè hepaticis auxiliatur.

Diureticum medicamen.

Cõfectio ciens vrinas. Facit ad induratas hepatis affectiones, ad ſpleneticos, et ęgrè ſe à morbo recuperãtes: necnon ad hydropicos. In vniuerſum, probum colorem conciliat. Croci, nardi caſiæ, ſing. drach. ij. coſti floris iunci odorati, cinnanomi, myrrhæ ſtactæ, ſing. drach. j. mellis cocti drac. xxvj. datur fabæ Aegyptiæ magnitudine, cum vini mulſi cyathis iiij.

Alia eadem cõmoda præſtans, ad aliáſꝙ internas affectiones, citra tuſsim, cõducẽs. Rad. gentianæ, chamæpityos, marrubij, ſeminis petroſelini, fellis vrſi, ſinapis, ſem. cucumeris, ſcolopẽdrij panacis, rubricæ ſinopicæ, rubiæ, ſeminis braſ-

sice, aristolochiæ lōgæ, piperis albi, spicæ nardi, costi, sem. erucę, eryngij, baccarū iuniperi, sē. fraxini, chamædryos, dictamni Cretici, seminis cestri, sem. dauci. sing. vnc. j. mellis Attici q̄d sit fatis. Cōficito. Datur nucis pōticæ magnitudo, ex passi Cretici cyathis duob. Hæc Asclepiades ad indurata viscera.

Discutientibus medicamentis qua ad indurata viscera propinantur, cur miscenda emollientia.

Miscenda tñ in hisce affectib. sunt cum discutientib. etiam mollientia pharmaca, quæ præparēt indurata corpora, aptáq; prædictis medicamentis excipiendis efficiāt. Siquidem citra præmollitionem diffundūtur quodāmodo ea ipsa corpora, et evestigiò manifestā imminutionem habent: sed quod reliquum ex affectu est, vbi exiccatū improbè fuerit, immedicabile pmanet.

Hepatis corpus moderatis emollientibus eget.

Cæterùm quū hepatis corpus sit cōsistentia humidū, moderatis emolliētibus eget.

Quæ Archigenes scripserit ad hepaticos.

Hepatica medicamenta ab Archigene scripta.

Vnguenti nardini cochlearia iiij. quotidie bibēda dato, & maximè in induratis. Aut aristolochię obolos iij. ex aqua quidem, febrientibus: febre autem carentibus, ex vino porrigito. Aut fel vrsinum in vase leniter feruefacito, & in sole assiccato, atq; ex eo hepaticis cochleare vnū dato

In magna duritia abrotoni succū quam crassissimum da bibēdum. Aut acori obolum vnū, panacis tantundem, propinato ex aqua. Aut spicæ nardi decoctū assiduè exhibeto.

Hepatica cataplasmata ex quibus constentur.

Cataplasma hepaticū fit ex malis cotoneis cū farina hordeacea, & fœnogræco concoctis. Aut ex semine lini trito cum polenta vino incocta. Aut ex capparis radice in aceto mulso pcocta. Aut ex farina hordeacea cum ficubus. Aut ex palmularū carne tusa, mistáq; pari rosacei cerati portione.

Malagma Andromachi ad hepaticos.

Hepatica malagmata.

Ammoniaci thymiamatis drac. cxliiij. bdellij drach. xxiiij. aceti heminas iiij. Cyprini heminā vnam. Conficito.

Malagma Apollophanis.

Ceræ drac. lxxx. ammoniaci thymiamatis tātundem. Terebinthinæ drac. xl. mannę thuris tātundem. Cum irino contudito.

GALENI PERGAMENI DE *compositione medicamentorum secundum loca, lib. nonus.*

De Ictericis.

Ictericia per morborum iudicationes orta, curatio.

Fiunt etiā icterici, ratione optimæ iudicationis in febribus, proruēte nimirū ad cutem biliosso humore: ac facilè sanè hi curant balneis potabilium aquarū, & olei discussorij affrictu, omniumq; rarefacientiū cutē: quale est anethinum oleum, chamæmelinū, atq; cicinū. Post hæc etiam vnguenta faciunt, gleucinū, & comagenum: dein irinū atq; amaracinū. Verùm alias confectiones priuatim ictericas appellatas, ne putes ad huiusmodi ictericos cōvenire, sed ad eos, q vasorū iuxta hepar obstructione laborāt, necnō ad illos qui ex inflāmatione icterici fiūt.

Ictericia ex obstructione orta, absq; febre permanet: quod non contigit illi qua ab inflammatione ducit originem.

Cæterùm qui in regium morbum ex obstructione inciderūt, absq; febre permanēt. Qui verò ex inflāmatione, omnino febricitāt. Quæcunq; igitur admodū medicamētosa existūt, indēq; facultate calida, febriētes magnopere lædunt. Talia sunt gētiana, struthion, heleniū, costus, aristolochia, poliū, cētaurea. Cōveniunt aūt ictericis ex inflāmato hepate, quæcunq; sanāt inflammationes: quemadmodū etiā iis qui ex obturatione, omnia q̄ strennè extergēt, etiā si medicamentosam substantiā, calidāq; facultatem sortiātur.

Ictericis qua medicamenta conveniant.

Si verò obstructio simul & inflāmatio coeant, laxātibus simúlq; extergentibus opus erit.

Ad ictericos absq; febri, medicamen Andromachi.

Ictericorum remedia varia, à diversis conscripta.

In colocynthidis calicem vinum fundito, calfacitóq; & bibendū dato: subducit enim aluum.

Aliud. Adianti obolos iij. nardi obolos ij. absinthij. drach. j. myrrhæ obol. iij. Passo excipito, instárq; auellanæ nucis ex aquę cyathis duobus porrigito.

Asclepiadis remedia ad ictericos.

Cichorij succi cyathos vj. febriētib. per se dato: febre verò carentibus, cū vini cyathis tribus.

Aliud. Anchusæ tenuissimè tritę cochlearia ij. cum aqua potabili exhibe. Aliud Nicerati, vtriqū ciens. Cicerum siccorum sextariū j. roris marini manipulum: aquæ sextarios vj. fœniculi manipulum j. rad. asparagorū palustriū manipulū j. Decoctū excolatum porrigito assiduè, febrientib. quidem simpliciter, febri aūt carentib. ex vino diluto. Aliud. Asari, absinthij, vtriusq; drach. viij. seminis anisi, fœniculi, apij, amygdalarū amararū repurgatarū, sing. drac. iiij. Aqua subigito, atq; pastillos formato, ex quib. drac. j. cū vini mulsi cyathis tribus nō febrientibus exhibeto.

Errhinon trahens bilem per nares.

Errhinon trahens bilem per nares.

Nasturtij & roris marini viridiū succum, aut elaterium cum lacte muliebri tritum, infundito naribus, atq; attrahere iubeto.

Archigenis remedia ad ictericos.

Chelidoniæ herbæ succum cū vino aut aqua mulsa propina. Vel adiāti, vel rubię radicis obolos tres, cū aqua mulsa exhibe. Aut fellis vrsini cyathum bibendū dato. Aut stercoris canini albi sextantem, cum mellis quadrāte ad triduum bibendū dato. Aut adianti, & menthæ, & rubiæ parē mensuram in aqua feruefacito, & heminā inde bibendam exhibeto, diutius ad solē insolato, sitientiq; & anheloso, quò post acceptum potum exudet: quippe statim transmutat colorem.

De splenis affectibus.

Partes singulas familiare sibi alimentum trahere, lienem atra sanguinis sedimenta.

Quum autem omnes corporis partes familiarem sibiipsis ex venis humorē trahāt, lien certè id q̄d velvti fæx sanguinis est, ex qua gignitur atra bilis, ad sui alimoniam ascascit: vnde hoc visceus minimo negocio cōtrahere sibi scirrhū est natum, sanguine nimirū in venis ipsius obturato, & ob crassitudinē nec excerni, nec discuti facilè potente.

Lien cur induretur facilè.

Lieni affecto qualia conveniant medicamenta.

Attenuātib. igitur opus habet pharmacis, citra manifestā caliditatem, ne impactus in ipso succus impingatur vehemētius. Quò verò actiones ipsius cōseruentur, ex austeris aliqd eis admiscetur: quale etiā astringentium genus existit. Porrò quum vniuersæ particulæ, proprię incolumitatis gratia, certas quasdam facultates possideant, attractricem videlicet familiarium, ac tum alienorum expultricem, tunc assimilatricem eorum quæ sibi attraxerunt: aliquibus ipsarum insuper inest, vt ex accidenti sint vniuerso corpori ex vsu. Ex horū itaq; est genere lien, qui ex hepare ad se velvti limū sanguinis trahit, quēadmodū fellis vesica bilē, atq; renes vrinā:

Liene trahente languide, faculentus sanguis per vniuersum corpus digeritur.

Si igitur præ imbecillitate eiusmodi sanguinem ad se attrahere sit minimè potēs, p vniuersū corpus vitiosus humor dispergit. Ob id itaq; naturalē ipsius firmitudinem custodire oportet, quò cōveniens sibi alimentū alliciat: per quā actionem vniuerso corpori ad humorū bonitatē cōducit, & excrementa genita in ipso demittere in ventrē potest, vt vnà cū excrementis alui excernātur. Igitur hac ratione ipsi valdè amara medicamēta exhibemus: quibus miscemus etiam ex austeris nonnulla: sicvti & alia quædā, ceu materiā cōgruentem ad vnguentorū & cataplasmatū cōpositionē: cuiusmodi sunt cera, resina, pix, & bitumen. Nam primaria ratione acetū & oxymeli, visceri cōmoda existūt, vtpote secare & attenuare crassos humores valētia, citra calfactionem. Deinceps itaq; eorum pharmacorū mentionem faciam, quæ lieni indurato auxiliantur.

Lieni cur amara, quib. astringentia sint mista, medicamenta conueniant.

Pharmaca potabilia ab Andromacho ad spleneticos conscripta. Potio Antipatri.

Lieni congruentia pharmaca, ab Andromacho scripta.

Carnis myrobalani drac. ij. scolopēdrę drac. vj. cort. rad. cap. costi, siog. drac. iiij. chamędryos drac. vj. polij drach. ij. rad. cotyledonis drac. ij. corymborū hederæ nigræ grana xxv. ammoniaci thymiamatis drac. iiij. sem. hyperici drach. ij. chalbani tantundem: sem. periclymeni drach. j. aut rad. drach. iij. cardamomi nigri sesquidrach. succi scillæ drac. xvj. Dentur oboli duo in aceto mulso. Aliud stomachicum, spleneticúmq;. Myrrhæ, nardi Indicæ, cort. rad. capparis, radicis panacis, rad. peucedani, dictamni, cort. rad. periclymeni, sing. drac. iiij. costi drac. v. polij. drac. ij. rubiæ drac. ij. s. ammoniaci thymiamatis drac. iiij. s. iridis tantundem. Excipito aceto mulso, datóq; obolos ij. cum oxymelite.

Pharmaca potabilia ab Asclepiade ad splenem conscripta.

Lieni pharmaca ab Asclepiade scripta.

Cynoglossi manipulum cum vini cyathis iij. terito, & expressum liquorem ante cibum bibendum dato. Colligere tamen opōrtet herbā sinistra manu ante solis exortum. Aliud. Trixaginis manipulū cum vini sextario vno coquito, & expressum liquorē reponito: atq; ex eo cyathos ij. ante cibū dato. Catapotiū spleneticū, Myricæ fructū tusum & cribratū chalbano excipe, in catapotiáq; redige, q exhibebis pro viribus. Pastillus spleneticus. Fructus ericæ drac. iiij. piperis albi, nardi Syriacę, ammoniaci thymiamatis, sing. drac. ij. arida tundūtur & cribrātur. Ammoniacū dissoluitur aceto scillitico, & aridis additū in pastillos cogitur, quorū singuli pendeāt drachmā. Datúrq; drac. j. ex oxymelitis cyathis trib.

Epithemata & emplastra eiusdem Asclepiadæ.

Lieni epithemata cataplasmataq; ab Asclepiade scripta.

Foliorū tenerrimorū sambuci arboris lib. iij. aloës lib. j. cum aceto subigito, & linteolo infarcta admoueto. Vel: Ceræ, resinæ pinus, & frictę, sing. lib. ij. arsenici, aluminis scissi, calcis viuę, singulorum sextantem: aceti, olei, vtriusq; cyathos viij. Conficito & admoueto.

Malagma Antiochidis, ad spleniticos, hydropicos, ischiadicos, arthriticósq; cōveniens. Ceræ lib. iij. resinæ terebinthinæ tantundem: retrimētorū ab expressa myrobalano reliquorū, spumæ nitri, floris lapidis Asij, ammoniaci thymiamatis, sing. lib. j. olei Cyprini lib. iij. aceti q̄d sit satis ad ammoniacum dissoluendum.

Malagma aurei coloris.

Auripigmēti vnc. j. aluminis scissi, calcis viuę, sing. sextantē. Ceræ, resinæ frictæ, & pinus sing. lib. ij. myrrhæ sextantē. Arida increta, lęuigatáq; per affusionem aceti cyathorū viij. liquidis excipiuntur.

Pharmaca ad spleneticos ab Archigene scripta.

Lieni pharmaca optima ab Archigene scripta.

Potus sit aqua quę ferrū cādēs extinxerit: sola quidē, febrientibus: vino sūt immista, iis q febre carent. Aut corticis radicis periclymeni, & seminis eius, quantū trib. digitis apprehendi possit, in vino albo meraco calido, ieiunis curriculo xl. dierū bibendū dato. Aut vulpis hepar siccū ex oxymelite ppinato. Aut folia capparis arida et trita exhibeto. Cataplasmata aūt eadē spleneticis & hepaticis admouebis, ampliusq; cinerem ex ferraria officina cū aceto. Aut nasturtiū & fœnumgræcū, & calcē viuā, & nitrū, cum melle emollita imponito. Aut fæcē acris aceti, aut capparis radicem cum aceto imponito. Perseuerante malo cucurbitas cū scarificatiōe affigito. Aut venam retro sinistram aurem secato, et detracto sanguine confricato affectum lienem.

Lienosis eadem cataplasmata opitulari, quæ hepaticis.

Lieni, si malum sit pertinax, cucurbitulas affigendas esse, cū scarificatio.

Remedia ad hydropē ab Asclepiade scripta. Malagma aut poteriū, resorbēs humiditates ab alto, simúlq; doritias discutiēs. Cerę, picis aridę, vtriusq; lib. j. aluminis liquidi, sulfuris viui, mannæ, nitri rubri, sing. lib. j. resinæ frictę lib. iiij. olei veteris heminam. j. Arida liquidis permisceto.

Malagma ex baccis lauri ad eadem.

Hydropicis congruentia malagmata ab Asclepiade scripta.

Ceræ, resinæ pinus, picis brutiæ, baccarū lauri siccarū, nitri rubri, ammoniaci thymiamatis, adipis vitulini subacti, sing. lib. j. Liquescibilia liquentur, & frigefacta misceātur aridis redactis in tenuissimum pollinem.

Emplastrū Tonsoris, ad spleneticos & hydropicos, quo etiam ischiadicos liberauit.

Picis aridæ lib. iiij. ceræ, resinę pinus, ammoniaci thymiamatis, nitri rubri, baccarū lauri aridarum, sing. lib. ij. adipis taurini lib. j. Iridos lib. ij. canchryos vnc. xviij. farinæ fœnigræci, pollinis, radicis chamæleonis nigræ tenuissimè tritæ, singol. sextariū vnū: cumini tenuissimè triti sesquisextariom: passi sextar. j. Conficito & vtitor.

Cleophanti cataplasma ad hydropicos.

Ceræ, resinæ, spumę nitri, sing. drac. c. chalbani, ppolis, ammoniaci thymiamatis, sing. drac. xij. s. cyprini cyathos ij. aceti tantundem. Cōficito cataplasma.

Archigenis remedia ad hydropicos.

Hydropicis remedia ab Archigene scripta.

Stercus bouis armētariæ tritū, coctūq; in posca, inspersáq; solfuris viui qoarta portione, redigito in cataplasma, idq; toti ventri admoueto. Aot elaterij, staphidis syluestris, hyssopi, fellis taurini, æquales omniū partes ficub. cōtusis excipiens, mulsóq; læuigās, similiter applicato. Aut veratrū nigrū, fel taurinū, nitrū, piperq; ex ęquo mista, melléq; excepta, per semihoræ tēpusculū ventri imponito. Per omne autē curationis tēpus cotyledonis, scillæ aridę, sing. drach. j. in vino mulso diluto quotidie exhibe. Aut corticis rad. ari, similiter drach. j. Aut radicem calaminthæ coctā propina. Ad hæc hydropicos diutius ad solē, sed cōtecto capite, invngito ex oleo, cui

Hydropicos esse sub ardenti sole fricandos oleo sal ngmoso, perfundendosq; muria necnon talos illis scarificandos.

multũ ſalis admiſtũ fit: ex multáq; ꝓfundito ſalſugine calida. Inflatos verò maximè locos, veſicis magnis ꝓbè inflatis quondie cõtinenter pulſato. Inciſis itẽ aut ſcarificans ipſorũ talis, & vulnuſculis impactis, in ferculo ipſos aut lectica circumvehito. Summè etiã faciũt Theriacæ oẽs vrinã cientes, inſuperq; potiones aquã ducentes.

De pharmacis dolorem ſedantibus, anodynis, & colicis appellatis.

Anodynis vti quibus de cauſis ſoleamus.

Huiuſcemodi pharmacis, ob dolores ingẽtes, aut vigilias, aut ne per violentã tuſsim lancinemur, vti conſuevimus. Ad quas quidẽ affectiones, ſi modicę ſint, cõfectiones ex ſeminibus, priuatim tuſsiculares dictæ, ſufficiunt: quæ & ipſæ aliquid ex ſoporiferis ſeminibus poſsident, verùm modicũ inter multa adeò ſemina, quæ odorata, & tenuium partium, ac vrinam mouentia exiſtunt: cuiuſmodi ſunt, cuminum, daucũ, ſeſeli, apiúmq;, & aniſum.

Philonis Antidotus, ad omnes graues dolores viſcerum, ad aliáq; multa conveniens.

Philonis antidotus ad graues interaneorum cruciatus conferens.

Opij vires.

Croci drac. v. pyrethri, euphorbij, ſpicæ nardi ſing. drac. j. piperis albi & hyoſcyami, vtriuſq; drac. xx. opij. drac. x. Melle Attico excipito. Etenim opiũ validiſsimũ eſt inter ea quę ſenſum ſtupefaciunt, atq; ſoporẽ conciliant. Operatur autem hæc etiã ſolum, ſapa dilutũ, tomentóq; exceptum ac ſedi inditum, necnõ illitum fronti & naribus. Si verò cum alio quopiã vim ipſius moderante miſceatur, moderatius hęc facit. Verùm quæ admiſcentur ipſi, aut cõcoquant, aut mitigent dolorificã affectionem oportet, aut humores affectionem gignentes diſcutiant, aut diſſecent, aut atrenuent, aut iuxta totã ſubſtantiã alterent. Quum igitur optimus cõpoſitionis ſcopus, tria ſibi proponat: nimirũ vt & ſenſus ſtupefiat, & nullum in poſterũ circa particulã inde detrimentum remaneat, ampliúſq; vt affectio ipſa inde iuuetur: ad hæc omnia reſpiciẽs Philo, prædictum cõpoſuiſſe videtur pharmacum: ex opij quidem, hyoſcyamiq; miſtura ſoporẽ, ſenſitriciſq; facultatis ſtuporẽ inducere volens. Quò verò hæc cinus diſtribuerẽtur, & totã affectarũ partium penetrarent profunditatẽ, calfacientia admiſcuit, pyrethrũ, euphorbiũ, & piper, q̃ nocentes humores diſcutere poſſunt, extergere viſcidos, incidere craſſos, ac deniq; flatulẽtos attenuare & diſſoluere. Eſt aũt nõ modica cõcoctoria vis omnium frigidarum affectionum in nardo ſita: quæ aut Indica, aut Celtica iniiciẽda eſt. At crocus humorum crudorum eſt cõcoctoriũ, atq; item affectionum virulentarum.

Opis miſcenda qualia eſſe debeant medicamenta.

Compoſitionis medicamentorum opio conſtantium optimum ſcopum tria ſibi proponere.

Nardi facultas

Croci facultas.

Colica medicamina Andromachi.

Colica medicamina Andromachi.

Aniſi drac. vj. ſeminis apij drac. xij. nardi drac. iiij. caſtorij. drac. iij. petroſelini drac. iiij. piperis albi & longi, vtriuſq; drac. v. myrrhæ drac. vj. iũci odorati drach. tres: ſucci papaueris drach. vj. croci drac. iij. Melle excipito. Datur ad ſummũ, nucis regiæ paruæ magnitudo ex aquæ calidæ cyathis tribus: minimum, nucis ponticæ magnitudo.

Aliud admirabile colicum ad voluuloſos, & ſtercus per os reddentes.

Piperis, albi, ſem. hyoſcyami, vtriuſq; drac. xl. opij drac. xx. croci drach. x. ſpicę nardi, euphorbij, pyrethri, ſing. drach. ij. Excipe melle cocto.

Datur magnitudine fabæ in aquæ frigidæ cyathis iij. aut iiij.

Colica Iſotheos dicta, ad ſtomachicos, oculorũ dolores, vteriq; labores, ex aqua mulſa, vbi ruta fuerit incocta. Croci ſeſquidrachmã: nardi drac. ij. myrrhæ drac. viij. coſti, piperis albi & lõgi, chalbani, ſing. drac. j. opobalſami drach. iiij. cinnamomi, ſucci mandragoræ, caſtorij, ſingul. drach. ij. ſeminis dauci drac. iiij. ſ. ſagapeni drac. iij. caſiæ drac. iiij. Excipe melle Attico. Alia nõ minus admirabilis. Succi cẽtaureæ, caſtorij, ſcillæ ſatæ, piperis albi & lõgi, myrrhę, rutæ hortẽſis, hyſſopi, abrotoni, iridis Illyricæ, ſing. drac. ij. croci, ammoniaci thymiamatis, rad acori, phu pontici, zingiberis, veratri albi, ſing. drachmã j. Oxymelite excipito. Datur etiam drachma vna ex aceto mulſo.

Chariclis, ad coli inflationes remedium.

Cumini Aethiopici drac. vj. ſem. apij drac. v. ſeminis dauci Cretici drac. ij. piperis albi drac. j. Tuſa & cribrata reponito. Dantur cochlearia duo, cum aquæ mulſæ cyathis tribus.

Cõfectio Lingonis colica, quæ data ex frigida, ſtatim ſoluit dolores.

Sem. hyoſcyami albi drac. xx. opij, ſeminis dauci Cretici, vtriuſq; drach. x. petroſelini drach. vj. croci, ſpicę nardi, pyrethri, ſing. drac. iiij. euphorbij, opobalſami, cinnamomi, ſing. drac. ij. Excipito melle cocto, ac fabæ Aegyptiæ magnitudinem exhibeto, cũ aquæ tepidæ aut frigidæ cyathis tribus, in irritationibus.

De Dysentericis.

Dyſenterici veri ſunt, quibus eſt aliquod inteſtinum exulceratum.

Deinceps medicamenta ſcribemus, quæ verè dyſentericis auxiliantur, quos nulla alia infeſtat affectio, præter vlcus inteſtinorũ, aut nudũ, aut cum putredine obortum, quã nomen appellãt.

Quæ ab Andromacho ad dyſenteriam ſcripta ſunt.

Dyſentericis remedia ſcripta ab Andromacho.

Potio ad dyſentericos & hæmoptoicos. Florũ roſarum, opij, acaciæ, gummi, ſing. drach. iij. balauſtij tantundẽ: ſucci hypociſtidos tantundem: gallarũ, ſeminis plãtaginis, ſucci eius, ſing. drac. ij. lycij Indici, ſucci roſarum, ſing. drach. j. Confice paſtillos drachmales, & variè vtere.

Ad dyſentericos & cœliacos confectio ex fructibus.

Mala punica integra xx. cydonia totidẽ: erui ſextarium j. prunorum ſylueſtrium ſextarios ij. Sorborum Epheſinorum tãtundem. Rhois Syriaci ſextar. iij. pira Terẽtiana xx. Ceſtiana xxx. ſiliquas xl. baccarũ myrti nigrarũ ſextarios iij. muſti aminęi ad tertias decocti ſextar. xl viij. Coquito ſimul ad mellis ſpiſsitudinem, & in figulino reponito. Alia. Nardi croci, vtriuſq; drach. viij. aloẽs, thuris, ſingulorũ drac. ij. acacię, myrrhæ, ſucci hypociſtidis, roſarum ſiccarum, lycij Indici, tragacanthæ, opij, ſing. drach. iiij. piperis drach. ij. Aqua excipito, paſtillóſq; duarum drachmarum facito, & cum vino myrteo exhibeto.

Ad dyſentericos, cœliacos, & hæmoptoicos, ex Cornelio medico.

Hæmoptoicis medicamen Cornelij.

Myrrhę, thuris, aloẽs, croci, opij, rhois Syriacę & coriarię, lycij Indici, acacię, malicorij, ſucci hypociſtidis, gallæ, balauſtiorũ, ſingulorũ par pondus in paſtillos cogito, & ad noctẽ febre carentib. ex vino, febrientib. verò ex frigida ꝓpinato.

Potio

Potio Apollonij ad fluxum muliebrem sistendum.

Fluxui muliebri sistendo potio Apollonij.

Corallij, balaustij, vtriusq; obol. iij. gummi obol. j. Excipe oui crudi candido, & dimidiũ totius cum aquæ cyathis quatuor propina.

Infusa dysentericis cõmoda. Infusum Athenæi ad recti intestini vlcera.

Clysmi dysentericis apti.

Omphacij, aluminis scissilis, calcis viuæ, squamæ æris, sing. drach. vj. auripigmẽti drach. viij. sandarachæ drach. iij. chartæ vstę drach. xv. cum vino myrteo pastillos drach. iiij. aut triũ, formato. Infunde autem cum vini diluti cyathis iiij. & aquæ tepidæ cyathis duobus.

Infusum Heræ.

Chartæ vstæ, cadmiæ, auripigmenti, singulorum vnc. j. calcis viuæ extinctæ succo plantaginis, vnc. s. Omnia redigito in pollinẽ, & cochlearia duo, cum decocto baccarum myrti, aut vino myrteo, infundito.

Infusum Nicostrati.

Calcis viuæ drach. j. gypsi drach. viij. acaciæ drach. ij. omphacij drach. j. stibij drach. iij. thuris drach. j. gallæ drach. iiij. tragacanthæ drach. ij. cum vino myrteo in pastillos redigito.

Asclepiadis ad dysentericos remedia.

Dysentericis remedia ab Asclepiade scripta.

Rhois Syriaci, farinæ polẽtæ, vuę passæ, sing. drach. ij. malicorij tusi & cribrati drach. j. Excipito melle cocto, atq; mystrum vnũ ante cibum porrigito. Aliud probatum. Gallarum redactarum in pollinem cochleare vnum: piperis albi, rhois rubri, malicorij tenuissimẽ triti, singulorum tãtundem. Omnia oui luteo excipito, & in vacuam mâli punici testam conijcito, atque obturato cum farina osculo ipsius, ad prunas torre: depurgata mâli punici testa, cochlearium vnum edendum dato.

Pastillus Philippi ad dysentericos inueteratos, dolorẽ sedans, qui bibiturq; & infunditur. Balaustij, acaciæ, succi hypocistidis, rhois, apij, thuris, myrrhæ, baccarum myrti nigrarũ, croci, gallarum, lycij, aloẽs, rhei põtici, malicorij, sing. drac. iiij. Excipito vino Italico, cogitóq; pastillos pondere obol. iij. ac porrigito non febrientibus quidẽ, ex vino: febrientibus verò, ex mulsa.

Epithema cœliacis dysentericisq;.

Dysentericis epithema commodum.

Seminis hyoscyami albi, apij, vtriusq; trientẽ: anisi, floris rosarũ, succi hypocistidis, balaustij, rhois Syriaci, sing. sextantem: succi papaueris, croci, vtriusq; vnc. j. Singula cum vino myrteo terito: dein mista in pastillos redigito, quos in vmbra assiccato. Inde verò quantũ sufficit tundens & cribrans, palmulis passis excipito, ac tãdem linteolo imposita, ventri admoueto.

De affectibus sedis.

Sedis vlcera cur ægrè curationẽ recipiant, & qualia pharmaca postulẽt.

Sedis vitia, ob ipsius partis sensum exquisitissimum, & ob crebrum per ipsam excremẽtorum decursum, ægrè curationem recipiunt. Aptissima autem ipsis pharmaca sunt, quæ absq; asperdine astringunt: qualia maximẽ sunt, quæ ex metallicis neq; acria, neq; acerba existunt. Hæc siquidem lota, citra mordacitatem (id quod requiritur) operantur.

Medicamenta sedis ab Andromacho scripta.

Sedis medicamẽta ab Andromacho scripta.

Cerussæ, lithargyri, vtriusq; drach. v. thuris aluminis scissi, vtriusq; drach. iij. croci obolos iij. Vini & rosacei quod sit satis. Conficito. Aliud. Butyri, ceræ, vtriusq; sescunciam: medullæ ceruinæ, œsypi, thuris, singul. vnc. j. aluminis scissi quadrãtem: lycij sextantem: vini & rosacei quod sit satis. Misceto. Aliud. Adipis anserini curati, ceræ, thuris, medullæ ceruí, florum rosarũ, pompholygis, cadmiæ, plũbi loti, sing. drach. iiij. cerussæ drach. viij. cerebri gruis drac. ij. succi papaueris sesquidrachmam: œsopi drach. v. succi seridis heminam j. rosacei heminam s. Confundito.

Pinguis compositio ad achoras & psoras.

Psoris vtilis compositio.

Spumæ argenti, cerussæ, vtriusq; drach. xxxij. atramenti sutorij drach. xvj. sulfuris viui drach. viij. Olei myrtei & aceti quod sit satis. Misceto.

Ad prolabentem sedem.

Sedis prolapsæ remedium.

Recrementi plumbi drach. viij. Rhois Syriaci tantũdem: floris rosarum drach. iiij. myrrhæ Minnçæ drach. ij. Insperge siccum, vbi prælueris vino austero, aut vini decocto. Aliud. Gallæ omphacitidis, rhois coriarij, sing. drach. ij. plumbi vsti drachmas iiij. spumę argenti drachmas viij. trita inspergito.

Hæmorrhoidibus extrahendis pharmaca ab Asclepiade scripta.

Hæmorrhoidibus ab Asclepiade scripta remedia.

Piperis, nitri, vtriusq; drach. j. terito admouetóq;. Aliud. Spumæ nitri, fellis tauri, staphidis syluestris, sing. drach. j. Trita, exceptáq; modico melle, adhibeto. Postea verò quàm eminentes fuerint, atq; in propatulo, accipe cerussæ vnc. j. spumæ argenti quincuncẽ: pompholygis vnc. j. olei myrtei bessem: vini boni tantũdem: butyri vnc. j. Confunditóq;, & applicato. Cæterum ad ardentes sedis dolores, oui assati vitellum vino albo terito, & cerato myrteo exceptum illinitò.

Ad pudendorum affectus.

Pudendorum vlcera dignoscendi ratio.

Exvlcerati pudendi cognitio, ex manifesto circa ipsum dolore paratur: vnà cũ hoc, quòd etiã circa mictiones excernitur quid ex corpusculis vlceri ipsi insidẽtibus. Discernuntur autẽ hæc ab iis quę ex vesica ferũtur, quòd statim in ipso primo lotij exitu appareant: quę verò à vesica excernuntur, deferantur cũ vrinis permista. Cæterum vlcera pudendorũ, & circa sedẽ citra inflãmationem cõsistentia, resiccãtibus valde indigẽt pharmacis: qualia sunt quod ex charta combusta cõstat, & anethũ vstũ, & cucurbita vsta. Verùm siccis & recẽtibus vlceribus, etiam aloẽ bonum est medicamen. Omniũ autem maximẽ dolorem sedat, nec vllo minus efficax est pompholyx. Si verò humectiora sint vlcera, pinus cortex per se, & lapis hæmatites: vt si profunda, manna etiã prędictis addatur. Porrò quę circa vterũ aut vesicã consistunt vlcera, eisdẽ medicamẽtis indigent, sed instrumẽtis insuper opus habent, quæ ipsa intromittant, vt sunt metreuchytę, & catheteres vocati. Aptiora itaq; sunt arida, qualis est crocus, põpholyx, & aloẽ, quæ facilẽ plãtaginis, aut alteri tali succo miscẽtur. Ad scroti & pudẽdi dolores. Butyri & resinæ pari mẽsura vtere. Aut semen lini cũ aqua coquito, & admista myrrhę fermè decima parte, & resinæ tantundẽ, imponito.

Pudendorũ vlcera valde resiccãtibus pharmacis indigẽt.

Pudendorum vlceribus siccis & recentibus, quæ pharmaca opitulentur.

Vteri vesicæ vterię, iisdem quibus pudendi vlcera medicamentis indigent.

Metreuchitæ. Catheteres.

Ad pudendum intumescens.

Pudendo tumescenti remedia.

Foliorum vitis tenerorũ drac. j. cerussę drach. v. trita cataplasmatis vice impone. Aut lẽticulã in aqua coquito, & cum mâli punici cortice tritam imponito. Si verò è sudoribus vlcera in

ſcroto fiant, gallã tritã cum alumine inſpergito.

Pudendi fiſſuras, tuberculaq́; quæ ſanent.

Ad tubercula in pudẽdis naſcẽtia, piri ſemen inſpergito, & fel hircinum oblinito. Fiſſuras & rimas iuuat roſaceum, amylum, & thus, paribus portionibus miſta. Aut foliorum hederæ aridorum vſtorúmq; cinis, cum oleo in plumbeo mortario triti.

Pudendorum inflammationibus quæ opitulentur.

Ad pudendorum inflammationes, farinam hordeaceã hydromelyte incoquito, & vitis folia tenera cũ polenta terito, ſimulq; omnia imponito. Excreſcentem teſticulorum carnem cinis ſarmẽtitius cum nitro & aqua ſubactus ſanat, cataplaſmatis vice impoſitus.

De Priapiſmo.

Priapiſmus eſt auctio colis permanens in latitudinẽ longitudineq́; citra rei venereæ appetentiam. Priapiſmi curatio.

Priapiſmus eſt auctio colis permanẽs, in longitudinẽ atq; orbem tumefacti, citra rei venereę appetentiã. Cuius affectionis eſt cauſa, flatulentus ſpiritus ex humoribus craſsis & viſcidis genitus per moderatã caliditatem. Debent igitur refrigerari leniter partes per ceratum roſaceũ in aqua maceratum, itémq; per chamæmelinum ceratum, tum pudendo ipſi, tũ lumbis impoſitum. Victus & pharmaca eſſe debent attenuatoria, citra manifeſtam calfactionẽ. Præterea nymphæa in potu eſt danda, & viricis ſemen: necnon ruta viridis obſoniis miſceatur, poſt aliorum tenuantium vſum. Quòd ſi evacuatione vti libear, adminiſtretur per vomitum.

Mingentibus inter dormiendum remedia.

Ad eos qui ſe in ſomno permingunt, veſicam caprillã, aut ouillam vſtam, ex poſca bibendam dato: & ad veſperã ſiticuloſos inire ſomnum iubeto. Facit & teſticulus leporis in vino odorato ſeruefactus, atq; ita potus. Aut calamintham & myrrhã in vino ante cœnam bibendam dato. Oblinant autẽ pudendum cimolia terra cum perdicij ſucco.

Ad vteri affectus.

Vteri ſuffocationes quæ ſequantur ſymptomata.

In vteri ſuffocatione contingit ſenſus ac motus priuatio, & pulſus obſcurus, & paruus, & penitus interceptus. In aliquibus verò tum ſenſus, tum motus adeſt, ratióq; cõſtat, cæterùm vix reſpirant. Aliquibus etiam vox intercipitur. Aliis contrahuntur artus.

Vteri ſuffocatione affligẽtes, per arterias tãtùm fieri perſpirationes. Vteri ſuffocationis cauſa.

Fiunt igitur viduis ſenſus & motus & reſpirationis interceptiones, ob frigiditatẽ: perſpirãtibus ipſis tunc per arterias totius corporis, neq; vtẽribus illa quę per os fit reſpiratione. Etenim quũ prius probè repurgarentur, conciperent, atq; coirent viris, veriſimile eſt, poſtea quũ omnibus his priuãtur, humidum & frigidum in ipſis ſemen totum corpus perfrigerare.

Vteri ſuffocationis remedia.

Ad vuluæ itaq; ſtrangulatus convenit agarici drach. j. in potu accepta cum vino: & plantaginis ſemen & ſuccus cum vino: necnon acetum ſcillinum abſorptum. Olfactu excitant ſtrangulatas, bitumen, caſtorium, chalbanum, pix liquida, cedria, pili vſti, ruta, allium, cæpa. Eandem in rem & cornu cerui ſuffitus: & ruta cum melle lana excepta in anum inditur.

GALENI PERGAMENI DE *compoſitione medicamentorum ſecundum loca, lib. X.*

Nephriticorum medicamentorum differentia.

EX nephriticis antidotis, hoc eſt, renalibus quędam calculoſos renes iuuant: quędam verò inflammatos & vlceratos, quæ etiam ad veſicam affectã conveniunt. Maximè autem contrariæ inter ſe ſunt prędictorum pharmacorum facultates. Siquidem quæ ad inflãmatas & exvlceratas affectiones componũtur, mitigatoriis medicamentis indigent.

Renum inflammationib. quæ ſint medicamenta convenientia.

Cæterùm quum impoſsibile ſit hæc citò penetrare ad regionem renum, ob id ipſis miſcemus diuretica.

Calculoſis congrua medicamẽta, omnia ferè eſſe amara.

At quæ calculoſis opitulantur, vnicam facultatẽ poſtulant, quæ ſecare & extergere eſt nata, cum conſpicua caliditate. Sunt autem talia ferè omnia amara.

Veſica vlceri, & vrinæ difficultati remedium.

Confectiones Andromachi ad renum & veſicæ affectiones. Pono ad veſicam exvlceratam, & vrinæ emittendæ difficultatem. Seminis lini, ſem. papaueris albi, ſem. cucumeris, tragacãthæ, ſing. drach. ij. amyli drach. iiij. Cum aqua in paſtillos redigito, exhibetóq;.

Alia ad eadem, & veſicæ dolores.

Croci, ſeminis rutæ ſylueſtris, ſeminis maluæ ſylueſtris, ſing. drach. vj. ſem. hyoſcyami drach. xij. opij drach. vi. ſem. apij drach. xij. nuces auellanas xij. amygdalas xx. ſem. cucumeris drach. xij. mellis Attici quod ſit ſatis. Datur magnitudo ponticæ nucis cum vini mulſi cyathis iij.

Alia ad profluuia ſanguinis ex veſica.

Sanguinem è veſica fluẽtem remedium ſupprimens.

Aluminis drach. j. tragacanthæ drach. ij. gummi obolum j. Dato ex paſſo quãdoq; obolum j. quandoq; duos.

Alia calculos frangẽs, ita vt nõ renaſcantur.

Calculos frangens medicamentum.

Caſiæ, piperis albi, ſem. paſtinacę, aniſi, ſem. papaueris albi, ſpicę nardi, ſem. ſmyrnij, cyperi, ſin. drach. ij ſeminis apij, thuris, ſtyracis, iridis Illyricæ, amygd. amar. aſari, ſin. drach iij. myrrhę minnæ drach. iiij. mellis Attici quod ſit ſatis. Cõficito, & quondie exhibeto nucis põticę magnitudinẽ ex aquę cyathis tribus, idq; ieiuno ſtomacho.

NEPRITICAS compoſitiones ab Aſclepiade conſcriptæ.

Nephritica cõpoſitiones ex Aſclepiade.

Seminis ſatiui cucumeris toſti drach. iij. ſeminis maluæ drach. v. nucum pinearum drach. vi. ſem. apij drach. vij. ſeminis lini drach. i. amygd. amararum mund. drach. ix. Excipe paſſo, & exhibe nucis ponticæ magnitudinẽ cum protropi cyatho i. & aquæ calidæ cyathis duobus. Alia. Maluæ ſylueſtris, & rutæ ſylueſtris, & apij montani radicęs in vino coquito, & expreſsi liquoris cyathos ij. cum pari aquæ portione exhibeto. Alia. Seminis balſami, lapidis qui ſpongiis ineſt, pulegij aridi, ſeminis maluæ ſylueſtris, ocymi aridi, ſing. pares portiones tundito, incernitóq; & reponito. Propinato autem cochleare vnum cum vini diluti cyathis duobus.

Paſtillus ciens vrinas, atq; expellens lapillos.

Aſari, petroſelini, phu, mei, ſing. drac. iiij. acori, ſem. aniſi, ſem. dauci, apij montani, carpobalſami, tragacanthæ, ſingulorum drach. ij. Tragacantham paſſo diſſolutam aridis adiicito, & paſtillos formato, indéq; obolos iij. cum paſsi diluti cyathis ij. exhibeto.

De iſchiade, podagra, & arthritide.

Arthritis. Iſchias. Podagra.

Ex genere arthritidis eſt tum iſchias, tum podagra. Quod enim in omnibus articulis eſt arthritis, hoc in vno iuxta coxẽdicem quidẽ, iſchias da, iuxta pedẽ verò, appellãt podagram. Incipit igitur plerunq; podagræ generatio ex vno articulo, tẽporéq; in omnes progreditur.

Articularium morborũ communis cauſa.

Cõmunẽ habent hi tres affectus redundantiam humoris. Cæterùm aliquando irruens humor ſanguineus eſt, vt

est, vt plurimum autē pituitosus, aut ex pituitoso & bilioso mistus: quibus etiam interdum miscetur sanguis. Porrò vbi pituitosus humor, qui propriè appellatur crudus, in articulis delituerit diutius, crassior atque viscosior efficitur, tofisq; aut callis dictis præbet generationem. Qui quidem postquā producti fuerint, non est quòd speres illos posse exactè dissolui. Differētia affligentium humorū facilè ex colore dignoscitur. Præterea biliosus sanguis multę caliditatis sensū exhibet ægrotāti, à calorificisq; remediis exacerbatur, quemadmodū remittitur rursus à frigidis.

Toforum generatio fit à pituitoso humore impacto in articulis, ob idque sunt incurabiles.

Articulares dolores à quibus gignantur humoribus, quæ nota indicent.

Articularis morbi curatio.

Curatio autē ipsa exordiēda est ab evacuatione affligentis humoris: si quidē ex æquo humoribus redundarit corpus, venæ sectione primò omnium administrata: dein purgatione: quibus accedat pharmacorū dicendorū cōveniens atq; opportunus vsus, ita vt in manibus pedibúsque pharmacis repellentibus fluxionē vtamur: iuxta coxēdicem verò, ea minimè administremus. Quū enim iunctura ea in profundo sit sita, sanguis ex vicinia & ambientibus vasis à musculis ad illā truditur. Mitigatoriis igitur in principio medicamētis vtendū est ad dolores coxendicū, & quæ nec refrigerent multùm, nec fortiter calfaciant. Exacerbantur enim per ipsa fluxiones, caliditate nimirum plus attrahente ipsas, quàm impediente. Rarò itaq; fit coxendicum dolor ex sanguinis multitudine: citissiméq; curatur, venis circa poplitē aut malleolos pertusis. Quemadmodū autem sola sæpe sanguinis evacuatio sufficiens auxiliū existit, sic contrà in omni dolore coxendicū, & præsertim eo, qui ex humorū copia est exortus, si quis ante evacuationē totius corporis acribus pharmacis circa affectam partem vtatur, affectū ægrè curabilē reddet, copia videlicet indissolubiliter ibidem condēsata. Ob idq; ab evacuatione incipiēdum est, non solùm à cruribus, sed à cubito etiā sanguinis detractione facta. Auxiliātur etiam vomitus ipsis ischiadicis, magis vtiq; quàm evacuationes per vētrē, vt qui revellant humorem repentem deorsum. Mouendi itaq; sunt vomitus in principio ab accepto cibo: postea verò, etiā per vomitoria medicamēta, initio à mediocribus facto. In quibus autem vehemens humorum densatio, quę ægrè dissolui possit, à medicis intempestiuè vtētibus acribus phamacis facta est, iis maximè cucurbita affixa auxiliatur, & purgatio per clysmos efficaciores, qualis est qui ex colocynthide constat.

Repellentibus quidem vtendum esse, si humores fluant ad articulos pedum aut manuum: minimè autem, si in coxendicem irruant.

Ischiadi quæ sint remedia in principio conueniant.

Ischias rarò oritur à sanguine, facillimeq; curatur tunc poplitis venis aut malleorum incisis.

Ischiade vrgente, acribus medicamentis nō est vtendum, ante totius corporis euacuationem.

Ischiadicis confert vena secta in cubito, vomitusq;.

Compositiones ab Andromacho scriptæ ad ischiadicos. Emplastrum è profundo extrahens humores affligentes coxendicem, Seminis rutæ syluestris, silphij, spumę nitri, baccarum lauri, abrotoni, colocynthidis medullæ, cardamomi, ammij, singul. drach. iiij. rutæ viridis minæ octauam partem. Quidam horum singulorū drach. xx. accipiunt: necnon picis, adipis taurini, terebinthinæ, myrtei, ceræ sing. tantundem: chalbani, ammoniaci thymiamatis, vtriusq; drach. vj. opopanacis, sulfuris viui, sing. drach. iiij. Conficito, & admoueto.

Aliud ad coxendicum, capitisq; dolores, atq; ad alios omnes antiquos.

Ceræ drach. xxiiij. ammoniaci thymiamatis drach. viij. terebinthinæ tantūdem: succi thapsiæ drach. viij. olei cyathum vnum. Aliud. Ceræ drach. c. visci quercini drach. xvj. myrrhę drach. vj. terebinthinæ drach. xxv. chalbani drach. vj. iridis Illyricæ tantundem: ceræ heminam s. Cyprini tantundem.

Asclepiadis malagmata ad ischiadicos.

Myrrhæ stactæ, bdellij onychis, medullæ ceruinæ, ammoniaci thymiamatis, iridis Illyricæ, sing. lib. ij. opopanacis, chalbani, styracis, mastiches, floris lapidis Asij, succi sycomororum, canchryos, piperis albi, sing. lib. j. ceræ, terebinthinæ, vtriusq; lib. v. Tundendum est pharmacum ita, vt qui tundit, fæcem vnguēti irini adhibeat, quò mollius reddatur.

Aliud mirè iuuans ischiadicos, discutiénsq; omnem duritiem.

Ceræ, visci quercini, terebinthinæ, iridis siccę, myrrhę, chalbani, sing. drac. xlviij. Olei cyprini, aut vnguēti Aegyptiaci quod sit satis. Cōficito.

Aliud. Picis liquidæ brutiæ lib. iij. fæcis aridæ vstæ lib. ij. nitri rubri lib. j. s. resinæ pini, ceræ, staphidis syluestris, sulfuris viui, sing. lib. j. pyrethri lib. s. cardamomi sextariū vnum. Picem, ceram, atq; resinam, soluito: arida tundito, cribratóq;, & liquefactis cōmittito. Porrò Damocrates, Archigenésq; plurimum ad ischiadicos commendant malagma ex iberide herba (quam nasturtium syluestre vocant) cum adipe porcino tusa confectum: quod sanè imponi iubent ad horas tres, indéq; ad balneum accedere.

De podagricis & arthriticis affectionibus.

Scopus in hisce affectibus est, si quidem adhuc fluant humores, ipsos per astringētia repellere: si verò amplius non influant, discutere qui sunt iam impacti.

Epithema Asclepiadis, ad arthriticos, mirè dolorem sedans.

Succi papaueris drach. iiij. croci drach. j. cum lacte bubulo, caprillóve, & panis medulla contundito, læuigatóq;, ac demùm ex rosaceo emolliēs, cōficito cataplasma. Aliud. Styracis drach. ij: opij drach. j. Confice, vteréq;. Aliud tofos & duritias discutiens. Farinæ fœnigræci, floris lapidis Asij, lomenti fabæ nigræ, farinæ lupinorū, singulorū sext. j. Omnia mixta & aqua subacta calida, imponito. Pastillus podagricus. Aloës lib. j. succi cētaurij sescuncē, thuris masculi trientem: myrrhę tantundem: floris lapidis Asij, opij, succi mandragoræ, aluminis scissi, singulorum sextantē: passo excepta in pastillos redigito. Vsu expetente, lacte dissolutos cum pēna illine, & supra illitionem linteolū passo imbutū impone.

Arthriticis congruentia epithemata ab Asclepiade scripta.

Aliud, quod auxiliatur confestim. Visci, terebinthinæ, vtriusq; lib. j. adipis taurini, floris lapidis Asij, calcis viuæ, mannæ, singulorum quadrantem: cyprini lib. j. Conficito, vtitórq;.

FINIS.

Ex industria omisimus libellum de facilibus parabilibus remediis, quòd omnia quæ in illo habentur, reperiantur in hisce commentariis longè cumulatoria.

ILLVSTRI ADMODVM, ATQVE ORNATISSIMO VIRO, D. D. ARIO GONZALO, COMITI PVGNI IN ROSTRO, ANDREAS LACVNA SECOBIENSIS, DOCTOR Medicus, Miles S. Petri, Salutem.

Aleni cõmentarios de Theriaca & de antidotis, hoc nomine dicare tuæ Dignationi statui, Vir citra controuersiam splendidissime, vt generosum istum animũ tuum, ex tam longa lite & controuersia defa gatum, varia eorum lectione, dulcissimáq́ꝫ, oblectarem: contra iudiciariásq́ꝫ molestias, atqꝫ ingentes difficultates (quæ optimorum ingeniorum veluti deleteria & exitialia venena existunt) salutari alexipharmaco cõmunirem, atqꝫ corroborarem. Quanquam hercle adeò inuicta, insuperabilisq́ꝫ tua ista est animi magnitudo, vt nullus tormentis succussa possit vnquam euerti, aut quoquo modo labefactari. Nam tametsi varij fortunæ fluctus, acerbissimæq́ꝫ procellæ, & quæ vel fortissimũ quenqꝫ prosternere minimo negocio potuissent, iam ante multos annos in te maximũ impetum fecerint, adeò tamẽ fortiter sustinuisti omnes eius insultus, tam heroicè restitisti afflictionibus vndiqꝫ tua mœnia circumuallantibus, vt ob nullam tempestatem ingruentem, vultum vnquam, aut colorem, mutaueris. Quam sanè tam insignem constãtiam, animiq́ꝫ raram serenitatem, non aliunde quàm à philosophia comparasti: cuius nimirum amator longè indulgentissimus es. Siquidẽ præter alias virtutes quibus te exornauit Deus Opt. Max. etiam inseuit tibi ardentissimũ quendam omnium disciplinarum amorẽ: quo accensus, adeò illis perpetuò indulges, vt ab ipsis reuocari non possis. Id quod ipse exploratum habens, non posse me Dignationi tuæ rem vllam gratiorẽ facere existimaui, quàm si ad eam mitterem hosce cõmentariolos Galeni, vt mole exiguos, sic plenos eruditione, varijsq́ꝫ naturæ mysterijs auctos. Tuum igitur fuerit, Vir Clarissime, hoc nostrum quantulumcunqꝫ munusculum, illius feruentissimi amoris, quo optimus pater meus prosequebatur olim totam familiam vestram, officiiq́ꝫ mei in tuam Amplitudinem, futurum veluti monumentũ quoddam perenne, æqui boniq́ꝫ consulere. Vale. Venetijs, Calend. April. M. D. XLVIII.

GALENI PERGAMENI DE Theriaca ad Pisonem, lib. vnus.

Edicamentum ex viperis meritò est apud homines inter alia omnia celebratissimũ, Optime Piso, & quòd vim habeat efficacissimam, & quòd neminẽ promissis frustretur. Siquidem nullum à feris commorsum, hac statim epota antidoto, periisse, memoriæ proditũ est. Nullus etiã eadẽ præsumpta, vel si paulò pòst impeteretur, morsu interiit: id quod in dies experiuntur prætores, in hominib. capitali supplicio damnatis. Cæterùm si epota theriaca nõ purgetur qui hausit medicamentum purgãs, id tibi erit indicium, antidotum præstãtissimam esse, quæ sæpissimè solet adulterari. Porrò Diuus Marcus Aurelius, qui legitimè aliquãdo gessit habenas Imperij, assiduè, & veluti alimento quodam hoc vtebatur medicamento: primúsq́ꝫ fuit, qui ipsius existimationem fidémq́ꝫ auxit. Verùm illius quidẽ principis tempore, ad familiarium tantùm notitiã, theriaces perveniebat opus: sub hisce autẽ monarchis maximis, vsus eius prodiit in publicũ. Siquidem nobis omnib. licet eorum bonis probè vti, liberalitérq́ꝫ aliis mederi, alio ab alio medicamentum capiente: quum nõ solùm hoc nomine cæteris omnibus antecellant, quòd Imperium à Diis sint adepti, sed quòd etiam vniuersa bona cunctis libenter impartiant, ac non secus quàm Dij ipsi, tantũ ex æquo gaudij concipiãt, * quantum illi qui ab ipsis seruantur: quum nimirum censeant maximã regni esse partem, cõmunem omnium salutem. Quo sanè regio cãdore præditi, adeò exquisitè & diligenter theriacẽ præparãt, vt ipsi quidem nihil prorsus omittãt: antidotus autem, admirãda opera exhibeat. Igitur morbi cuiusq́ꝫ natura cõperta, differentiáq́ꝫ simplicem pharmacorũ penes temperamentũ, cognita singulis morbis quod cõgruũ sit medicamen cõpositum præparabimus. At simpliciũ medicaminum vires sensu & experientia cognoscimus: quibus postea rationem iungentes, eáq́ꝫ ceu ducem sequentes, hallucinari nõ possumus. Etenim quum cernamus liquidò, scammoniã bilem flauã educere: epithymum, atram bilem: ac deniq́ꝫ coccum gnidium, pituitã: nec credamus medicamenta ipsa purgãtia, in suam naturã humores transmutare & conuertere (id quod Asclepiades somniauit) sanè persuasum habemus, quemadmodum magnes trahit ferrum, sic medicamenta singula, sua insita facultate cõuenientẽ sibi succum attrahere: nimirum id ratione comprehendentes, quod proprietatem facultatis naturę cuiusq́ꝫ pharmaci verè attestari atq́ꝫ exprimere potest. Medicamentorũ itaq́ꝫ alia per totas substantias agunt: alia in substãtia sua miscellaneã facultatẽ sortiuntur, adeò vt sæpe in corpore effectus maximè contrarios producant. Siquidẽ lapathi folia comesta subducunt aluum, quum sumptum eius semen astringit. Similiter & succus brassicæ, & vetulorum gallorũ ius, & cochlearum marinarum cremores, ventrem commouent: olus autem ipsum, atque illarũ carnes comestæ,

Theriaces commendatio.

Theriaca perfecta purgantiũ pharmacorum operationem supprimit.

Marcus Aurelius Imp. auxit fidem Theriaces.

Seuerum et Lucium eiusdem Imperij moderatores collegásq́ꝫ magnifice commendat Galenus.

Regni maximã esse partẽ, communem omnium facultatem.

Simplicium vires cognosci sensu experientiáq́ꝫ, quibus adiũcta sit ratio.

Scammonium trahit flauam bilem.

Epithymum atram bilem expurgat.

Coccum gnidiũ soluit pituitã.

Medicamenta singula propriũ sibi succum attrahere.

Medicamenta plura, secundũ diuersas sui ipsorum partes, varios effectus producere.

mestæ, eundem comprimũt. Aloë, squamáque æris, excrescentes vlcerum carnes astringunt: assumpta verò p os, vniuersum corpus expurgãt. Lac vbi à nobis diuiditur, contrarias facultates ostendit. Nã serum ipsius bibitum, ventrẽ resoluit. Caseus ingestus, ipsum cohibet exactè. Trifoliũ herba decocta, impositáque, ferarũ morsib. auxiliatur: quæ si sanæ parti affricetur, nõ secus quàm ferarum morsus eam affligit. Cicuta sturnos quidem alit, nos autem è medio tollit. Veratrum coturnicib. cibus, homines malè perimit. Nõnulla prætera partes quasdam certas corporis vitiant. Nam lepus marinus pulmonẽ exulcerat. Cantharis vesicam peculiariter afficit. E cõtrario, affecto iecinori sæpe fuit herba eupatoria ex vsu. Myrobalanus lienem adiuuat. Saxifragon & Betonica, renes optimè afficiũt. Quũ igitur veteres illi Medici reputarent secũ, inevitabiles esse noxiarum ferarum morsus: necnon deleteriorum pharmacorũ symptomata esse omnino letalia: quúmque etiã perpenderent, hominũ naturas differre inter se plurimũ, aliúdque alij medicamentũ idoneũ esse, meritò ipsius theriaces accuratã, exquisitã, & variã, sunt moliti præparationẽ: vt hoc nomine ipsa in omnibus suũ finem assequeretur, & ob vsus necessitatem magno studio eam mortales omnes expeterent. Nihil siquidem inter vitæ incõmoda difficilius mihi videtur deleteriis medicamẽtis, ac feris noxiis. Primus autem qui antidoto cõtra ferarũ morsus immiscuit feras, fuisse perhibetur Andromachus, vir mehercule memorabilis, nec multò ante nos natus: quippe qui Neroni (cuius assecla fuit) ipsius vires atque compositionẽ dicarit. Summa autem descriptionis habet in hunc modum.

Lactis substantia diuersa. *Trifolium affligit sanas particulas.* *Cicuta sturnos alit, nos perimit.* *Veratrum alit coturnices, homines enecat.* *Lepus marinus pulmonem exulcerat.* *Cantharis vesicam afficit.* *Difficilius in vita nihil reperiri posse deleteriis medicamentis, ferisque virus eiaculantibus.* *Andromachi commendatio.*

Andromachi senioris, Neronis archiatri Theriace ex viperis, cui nomen est Galene, maximè salutaris ad serpentium atque omnium ferarum ictus, pharmaca deleteria, affectionis vẽtriculi, anhelationes, dolores colicos, morbũ arcuatũ, hydropem, phthisim, omnimodã convulsionẽ, pleuritidem, vesicæ vlcera, suppressiones vrinæ, cruciatus renũ, pestiferos morbos, ac denique canis rabidi morsus, si pondere fabæ Aegyptiæ sumatur, cũ ternis aquæ calidæ cyathis. Igitur captas vere ineunte viperas, ceruices illis atque caudas præcidito, quantũ arcta Pygmæi manus extenditur: nam vtraque parte venenũ gerunt. Postea verò excoriatas evisceratásque, ab ipsisque omni adipe amoto, in fictile vas cõiicito, affundẽs aquæ quod satis esse videatur, addénsque germẽ anethi, ac pauxillũ salis recẽtis, & sinito coque, donec facilè à carne ipsæ spinæ amoueãt. Tũc itaque carnes ipsas exemptas, cum sufficienti ad pastillos fingendos medulla panis purissimi, cõtundito & læuigato, affusóque iusculi quod satis esse videatur, manib. opobalsamo intinctis, conficito orbiculos, eósque in vmbra reponito ad totius antidoti compositionem. Dein fermento illine scillam recentem, non admodum magnã, eámque in furno vel in patina coque, vt torreantur omnes eius partes ex æquo. Id vbi factũ fuerit, partes eius internæ & tenerrimæ cum pari portione optimæ farinæ eruinæ contundantur & læuigẽtur, atque in orbiculos digerãtur. Verùm Andromachus duplicem portionẽ eruinæ farinæ adiiciendam censet, quũ tamen æqualis modus fingendis pastillis sit optimus. Hæc vbi facta fuerint, accipies pastillorum Theriacorũ drachmas xxiiij. pastillorum scillinorum drachmas xlviij. piperis longi, succi papaueris, magmatis, hedychroi, singulorũ drach. xxiiij. rosarum siccarũ, iris Illyricæ, glycyrrhizæ, seminis napi syluestris, quẽ buniada appellant, scordij, opobalsami, cinnamomi, agarici, sing. drach. xij. myrrhæ, costi, croci, casiæ, nardi, schœni, id est, iũci odorati floris, thuris, piperis albi & nigri, dictamni, prasij, rheu, stœcados, petroselini Macedonici, calaminthæ, terebinthinæ, zingiberis, quinquefolij radicis, singulorũ drachmas vj. polij, chamæpityos, styracis, amomi vuæ, meu nardi Gallicæ, Lemniæ sphragidis, phu pontici, chamædryos Creticæ, foliorũ malabathri, chalcitidis tostæ, gentianæ, anisi, hypocistidis succi, carpobalsami, gũmi, marathri seminis, cardamomi, seselis, acaciæ, thlaspis, hyperici, sagapeni, ameos, sing. drach. iiij. castorij, aristolochiæ tenuis, dauci seminis, bituminis Iudaici, opopanacis, cẽtauri tenuis, chalbani, sing. drac. ij. mellis lib. x. Vini Falerni quod sit satis. Conveniebat tñ prius hedychroum vnguentum describere, cuius apud Magnũ talis est præparatio.

Theriace quib. conueniat affectibus. *Artiscorum theriacorũ præparatio.* *Pastillorum scillinorum præparatio.* *Theriaces antidoti secundum Andromachũ compositio*

Aspalathi radiculæ corticis, calami aromatici, schœni floris, phu, costi, asari, xylobalsami, sing. drach. vj. cinnamomi drac. xxiiij. amomi tantundem: amaraci drac. xx. nardi Indicæ drac. xvj. foliorũ malabathri drach. vj. myrrhæ drach. xxiiij. mastiches drac. vj. croci drach. xix. Excipiuntur vino Falerno, manibúsque opobalsamo intinctis, in pastillos coguntur, & assiccantur. Elegit porrò Andromachus ex aliis feris solas viperas ad huius præparationẽ antidoti, quòd hæ minus aliis tabificam vim obtineant. Nam basiliscus, belua subflaua, & triplici frõtis apice munita, vel si cernatur tantùm, aut sibilus eius audiatur, actutùm hominẽ perimit. Quòd si ex cæteris animalib. aliquod attigerit animal à basilisco extinctum, subitò etiam exanimatur. Drymus serpens tam esse perniciosus proditur, vt si qui ipsum per imprudentiam calcarint, eis pedum plantæ excorientur, totáque crura intumescant, periclitentúrque etiam illorum manus, qui ipsis auxilium tulerint. Hæmorrhus, & hæmorrhois, adeò inimici sunt homini, vt qui ab ipsis percussus fuerit, sanguine per os & nares, ac per vniuersum corpus effuso, vita fungat. Cõmorsi à dipsade, cõficiuntur causonide. Nam & inexpugnabili siti, & æstu vehemẽti cruciari, interdũ & disrupti, diẽ obeunt. Acontias serpens, vbi se multùm extenderit, ceu iaculum quoddam insiliẽs corporibus, ita perimit. Inter aspides nominata Ptyas, ceruicẽ exporrigens, longitudinẽque intervalli metitã, venenum corporibus inspuit: Etenim harum ferarum vna (tres quippe aspidũ sunt species, hæc videlicet, & chersæa, necnõ chelidonia) perhibent reginam Cleopatrã, quũ vellet latẽre custodes, citra suspicionem sibi mortẽ subitò cõsciuisse. Nam quum Augustus devicto Antonio eam capere incolumem vellet, ac viuere, studiosissimeque (sicvt par erat) seruare, vt Romanis tam insignem mulierem in triumpho ostenderet, hæc, re intellecta, optauit regina adhuc ex humanis potius decedere, quàm priuata Ro-

Hedychroi vnguenti præparatio. *Viperas aliis feris minus obtinere tabificæ facultatis, ob idque ad antidotum ab Andromacho electas.* *Basiliscus conspectus audituſve, hominẽ perimit.* *Drymus serpens.* *Hæmorrhus.* *Hæmorrhois.* *Dipsas sitim infert inexpugnabilem.* *Acontias serpẽs vt perimat.* *Ptyas venenũ corporibus inspuit.* *Aspidum tres species.* *Cleopatra post victum Antonium, ne viua duceretur Romã à Cæsare, aspide sibi mortem consciuit.*

manis cõspici. Quo cõsilio duas mulieres fidissimas, Naẽrã nempe & Carmionẽ, quas ad pulchritudinẽ corporis mundo subministrãdo habebat, ad se vocauit, eisq; iussit vt ferã vuis ficubúsq; tectam importarẽt, quò (vt dixi) custodes falleret, prius factura periculum in ipsis mulieribus, an subitò perimere posset. Quæ quidẽ quũ actutùm periissent, ferunt ipsam postea sibi exitium pariter cõciliasse: fuisseq; tandem inuentã, manu dextra capiti admota, et diadema, sicvt est consentaneum, tenente, vt vel eousq; spectatoribus videretur esse regina: quemadmodum Polyxenã scribit Tragicus, quæ & ipsa moriens, accuratè tamen dedit operã, vt cum decoro caderet.

Polyxenam dedisse operã, vt cum decoro iã moribunda caderet.

Qua ex re Augustum vehementer fuisse attonitum memorant, partim ob ancillarum erga reginã amorem, vt cum ea mori nõ dubitarint: partim q; illa generosam potius mortem maluerit oppetere, quàm viuere in seruitute. Recitaui hãc historiam, vt ex ipsa intelligeremus, q̃ subitam id genus feræ nobis perniciem concilient. Cæterum vipera inter reliquas oẽs feras caput habet ad inferendum exitium promptius. Aiũt autem ipsam os aperire ad excipiendam genitură à mare, qua excepta, illius caput absciudere: atq; hunc ipsis esse praui cõplexus modũ: deinde prolem ex semine genitam, matris ventrẽ erodere, forásq; erumpere, ac sic iniuriæ paternæ vindices, propriã matrem perimere. Mirum autem esse nõ debet, si capitibus & caudis præcisis, reliquæ viperarum partes efficacius medicamẽtum reddant: præcipuè carnes ipsarum quib. ad seruandum facultas quædã est insita, quum reliquorum animalium etiã pleræq; partes, multis morbis opitulentur.

Viperam ore excipere genituram à mare, eiusq; caput abscindere post semen exceptum.

Viperam prolem iniuria paterna vindicẽ, matris ventrẽ perscindere, atque sic nasci.

Muriũ capita.

Nõnullis quippe murium capita vsta, ex melleq; illita, alopeciã sanare possunt.

Milui caput.

Milui quoq; caput absq; pulmis cõbustũ, si quis ex eo quantùm tribus digitis cõprehendi potest, bibat, aiũt podagræ opitulari.

Cameli cerebrum.

Hirundinis cerebrum.

Cameli cerebrum arefactũ, potúmq; ex aceto, comitialib. morbis medetur: & mustelæ similiter. Hirundinis cerebrum ex melle, ad suffusiones oculorum cõducit: vt ouillum ad dentitiones infantium.

Cornu taurinũ

Taurini cornu rasura cum aqua pota, sanguinis eruptionẽ cohibet: femoráq; combusta, etiã sanguinẽ supprimunt, vt sæpenumero aluum solutã.

Cornu ceruinũ

Ceruini cornu ramentũ advstum, & cum vino tritum, circumlitúmq;, vacillantes dentes cõfirmat: id quod bouis talus etiã facere perhibetur: qui etiã ex lacte potus, educit rotundos lũbricos: ex oxymelite, lienem cõsumit: & leucas tollit illitus, mediocritérq; venereus existit.

Castorium.

Stercus bubulũ

Testiculi castoris poti, cõvulsionib. auxiliatur. Stercus bubulum aridum cõbustúmq;, trium cochlearium mẽsura iuuat hydropicos.

Muscerda.

Muscerda ex aceto trita alopecias persanat: In potu aũt sumpta, lapides vesicæ cõminuit. Adeps anserinus inflãmationib. cum rosaceo medetur. Cerui medulla mitissimum medicamen existit.

Lac vaccinum dysentericos sanat.

Vaccini lactis potus dysentericos adiuuat. Fel hyænæ, visum exacuit. Hippopotami cutis vsta, & læuigata ex aqua, illitaq;, digerit phymata: quemadmodum pellicula viperæ redacta in pollinẽ, alopeciisq; imposita, mirè pilos regenerat.

Viperæ pellicula mirè pilos regenerat.

Exuuiũ aspidis ex melle tritũ, illitumq;, acutissimũ visum cõciliat.

Cãcer fluuialis.

Cancer fluuiatilis tritus, illitúsq;, spicula & surculos extrahit.

Cantharis.

Cãtharis similiter læuigata, cũ bryoniæ radice pota, educit vermes. Scorpius assus, atq; ex pane comestus, vesicę lapides cõterit.

Terræ intestinum.

Terræ intestinũ ex vino assumptum, idẽ molitur. Tritum & ex melicrato bibitum, arcuatum morbũ explodit. Ex rosaceo cerato impositum, podagricis inflãmationibus cõvenit. Accipiter in susino vnguẽto decoctus, hebetudini oculorũ medetur. Scarabeus in oleo frictus, auriq; instillatus, dolorib. ipsius auxiliatur.

Alauda.

Alauda vsta si edatur, mirificè colicos iuuat. Multa etiam vel cõspecta duntaxat, vim suã ostendunt. Stellio quippe visus à scorpionibus, substringit ipsos & perimit.

Stellio visus à scorpionibus, eos perimit.

Amphisbenã si q̃ mulier grauida supergrediatur, facit aborsum. Itaq; nõ est mirabile, si viperarum corpora, amputatis partib. illis, auxiliandi etiã robur obtineant: imò nec si morsib. ab ipsismet factis solę viperæ succurrere possint, vel si nobis inimicissimæ sint.

Viperæ sola morsibus ab ipsismet factis opitulantur.

Traditur siquidẽ nonnulla animalia, si sanguinem qdem humanum ex vulnere manãtem cõtingant, eõ morsos occidere: si verò vorentur, nec sanguinẽ degustarint, vulneratos seruare incolumes posse, quemadmodum et de Helenio etiã proditum est, quo nimirum Dacas, Dalmatásq; aiunt cuspides telorum imbuere, q; videlicet postquàm sanguinẽ vulneratorum attigerit, ipsa occidere possit: quum ab ipsis tñ citra vllã noxã edatur, ceruiq; à sagittariis per cõtactum eius enecti, tuto etiã comedi possint.

Heleniũ succo infectas sagittas, esse letales.

Iã verò à crocodilo oblæsis, ipsius adipem vulneri impositum, summo esse præsidio nouimus: murisq; aranei morsus æquè letales, ab ipso redacto in puluerem, suppositóq;, citra dolorem iuuari.

Muris aranei puluis sanat ab ipso emorsos.

Similiter qui à vipera sunt percussi, effugiunt periculum, si trita ipsarum corpora vulneribus imponantur. Etenim si qd veneni in viperea carne est relictum, id multiplex ea præparatio delet: plurimum aũt illi facultatis auxiliatricis largitur.

Cantharis per se vesicam exulcerat, aliis aũt admista salutaris redditur medicamẽ.

Cantharis nãq; sola exhibita, vesicã exulcerat, & inimicum est ipsi medicamentum, sæpenumeróq; sua facultate vehemẽti, hominem iugulat: mista verò q̃busdã aliis, salutaris vesicæ redditur, vrinámq; vehementer provocat.

Papaueris succi facultas.

Succus etiam papaueris, q; potus per se admodum perniciosus existat, latere neminem arbitror: sin autem cum nõnullis aliis sit præparatus, ægros ita subinde iuuat, vt maximè salutiferum esse ipsis medicamẽtum videatur. Itaq; phreniticorũ deliria sæpe generosè curauit: destitutósq; robore, ob diuturnas vigilias, cõcilians illis somnũ, manifestè restituit.

Aranei triti potiq; ex vino, morsus ab ipsis afferunt.

Quinetiã ab araneis cõmorsos ipsi aranei triti, & cum vino poti, malo liberant. Si igitur solum vinum feris mistum, à periculo reddit securos, nimirum theriaca maximè salutare medicamen existet, vtpote ex tot talibusq; cõfecta pharmacis, quorũ qualitates totæ per totas miscẽtur, & alterantur, cõspirantesq; in vnam eandemq; naturalem temperiem, cõmunem quandam facultatem atque naturã acquirunt, ab ea diuersam, quę antea singulis inerat.

Theriacam cõstituentium pharmacorum qualitates, totas per totas misceri, conspirareq; in naturalem quandam communemq; omnium temperiem.

Eligenda tamen sunt, explorandáq; singula medicamenta, prius quã antidoto indãtur: solent quippe à fraudulentis hominibus quam creberrimè adulterari. Vnius autem cuiuspiam vitium, subinde vniuersa contaminat. Porrò quũ varii variè hanc antidotum

præpa-

Theriaca Andromachi præfertur cæteris. *Vipera quando venanda.*

præparent, nos compositione Andromachi, ceu omniũ præstantissima vtimur, in regióq; vsus eam præparamus. Venari autẽ oportet viperas initio veris, cùm latebris relictis, foras in apricũ prodeunt, & non adhuc virus tam exitiale retinent. Intus nanq; delitescentes, cùm nulla ex parte distentur, magis sunt perniciosæ. At egressæ, exuuium, crassum tegumentũ solent deponere. Quare non statim ipsas capere oportet, sed permittere vt aëre aliquandiu fruantur, consuetóq; vescant cibo, hoc est, herbis, buprestibus, canthariditus, & pityocampis. Eligendæ autẽ sunt colore subflauæ, eximia quadã agilitate mobiles, ceruices admodum extensas habentes, oculósq; tum inflãmatos, tum impudẽtes, atque adeo intuentes ferinũ. Sint etiã latiore capite, corpore aũt atq; ventre crassiori, meatũq; habeãt magis ad extremũ caudæ locatũ: quę non in voluta, sed potius cõuersa esse debet: ac deniq; trãquillũ incedãt: qua sanè re à masculo distinguit fœmina, quódq; caninos dẽtes habeat plures duob. Iam verò si caudis capitibúsq; amputatis, exanguia protinus, immobiliáq;, ac prorsus mortua, ipsa animalia cernant, ad medicaminis cõpositionẽ nõ conferũt. At si motũ, sanguinémq; cõseruare aliquãdiu possint, tunc eas, ceu præstantissimas coques ad cõficiendos trochiscos, quatenus dictum est. Porrò medicamenta reliqua cõtundere, cribróq; incernere q̃subtilissimo oportet: nã læuia insigniter admodũ mihi iuuare videntur, quód facilius apponant corporibus. Quæ conspergenda læuigandáq; sunt, ea vino Falerno læuigeni & conspergãtur. Deinde omnib. in hunc modum contritis, Hymettij mellis mediocriter cocti, libras denas adiicies. At resinam chalbanúmq;, seorsum prius eliquata, in mortario postea ipsi medicamento immiscebis: omniáq; tandem manibus modicè opobalsamo intinctis, simul atq; accuratè confundes: atq; ita antidotũ in vitreis aut argenteis vasis repones. Non autẽ vehementer ipsa replebis, sed relicto quodã spacio, quò medicamentũ perspiret. Quare frequenter operculum detrahes, vt & liberius exhalet, & maturior tibi ipsius vsus cõtingat. Quippe haud modico tẽpore ad concoctionẽ indiget, vt quãdo vsus postulet, antidotus probè sit cocta. Concoquitur aũt plurimũ duodecim annorũ spacio. Cæterũ qui vigentiore ipsa vti volunt, etiã quinto anno, septimóq; eam exhibent: præsertim iis qui à virulentis bestiis, & à cane rabido sunt cõmorsi: necnõ in medicamentis letalibus. Est autem potẽs medicamentũ advsq; triginta annos. Nam in aliis affectibus, vbi tanta noxę causa nõ est, sufficere videtur, cùm vsus exigit, etiã sexagenariũ. Etenim vbi huius antidoti facultas est valida, si sumatur post pharmacũ purgãs, eius operationẽ supprimit: si verò imbecilla, minimè purgationem impedit. Iuxta differẽtias autem affectuum, ipsius medicamẽti quantitatẽ metimur, congruúmq; misturæ modũ administramus. Siquidẽ præter affectus dictos, capitis diuturnos dolores atq; vertigines sanat, auditúsq; difficultatem, & oculorũ hebetudinẽ corrigit. Comitialibus etiam opitulatur: reiicientésq; sanguinem plurimũ iuuat, si quis ipsam cum symphyto decoctã, dilutámq; ex aqua exhibuerit. Insuper intestinorũ vermes exterminat, hepaticos & lienosos restituit, dysenterias, lienterias, voluulósq;, præsertim cùm intestina vacant inflammatione, persanat. Præterea cùm corpus multis & copiosis sudoribus diffluit, ipsiúsq; robur est exolutũ, nec morbus vini potionẽ admittit, theriace epota sudorẽ sistit, & collapsas vires corroborat. Iã verò in mulieribus etiam menses educit, & vteri sedisq; suppressas hæmorrhoidas subinde aperit. Nam cùm varia mistáq; facultate sit prædita, ideo alia diffundẽs extenuánsq;, cogit vt excernantur: alia ob virtutis imbecillitatẽ præter modum fluentia, solet, vires instaurans, cohibere. Quinetiam vniuersis articularibus morbis auxilio est, cùm prætenerit augmenti tempus, vigórisq; status accesserit: tunc nanq; fomentis dolorem leniens, antidotũ propinabis: quæ sanè fluxiones infarctas discutiet, & irruentes arcebit. Prodest Theriace & sanis, si crebrò ipsam assumant. Hoc auxilio vsi sæpe succurrimus elephantiacis. Nec verò corporis tantũ, sed animi quoq; affectibus auxiliat. Quippe melãcholicis vitiis, si sæpe exhibeat, medetur, ipsam atram bilem exhauriens: quare pulchrè ad febrem etiam quartanam cõvenit, quandoquidem ab atra bile trahit ortum. Ego igitur multos laborantes quartana, hoc præsidio facilè liberaui. Nam vomitu prius secundũ cibum ipsos evacuans, deinde insequẽti die succũ absinthij exhibẽs, ita horis duabus ante accessionẽ propino antidotum, protinúsq; ęger frequẽter liberat ab accessione. Aquæ etiã pauorẽ, omniũ morborũ pessimũ, qui morsos à cane rabido sæpe invadere solet, tollere hoc medicamen consueuit. Quo quidẽ morbo correpti, aquã timent, ac propter multã ariditatem, humidi desiderio tenentur, cęterùm à potu abstinent, quia mente alienati, id quod auxiliari possit, non considerant. Proinde fit, vt aquã fugientes, inarescant, & convellantur, ob febrim qua intus vrunt: miserrimóq; tandem mortis genere intereãt. Canẽ porrò furentẽ & rabidũ, ab eo qui nihil tale perpessus sit, facilè dignoscere licet. Siquidẽ si audieris gracilem corpore, siccũ, oculis inflãmatis, cauda demissa, spumante ore, lingua exerta, eáq; bilis colore infecta, obvium quenq; insiliisse, citráq; rationẽ cucurrisse: deinde rursus subitò volentẽ cõsistere, furore quodã insano percitũ, momordisse nõ sibi antea prævisos: hæc inquã si in eo sic habere intellexeris, statim rabidũ esse canẽ intelliges. Quare vulnus ab ipso illatũ longè vastius efficies, carne multo intervallo orbiculatim præcisa, ne facilè ad cicatricem perveniat: sed foramen diu, quadraginta vt minimũ diebus, patescat, vt per ipsum canis virus emanet. Cauteriis igitur admodũ candentibus locũ solemus advrere, & aliis vti medicamẽtis, quę extrahendi vim obtinent. Ego verò antidotum ipsam rosaceo mistam aliquando in vulnus indidi, vt cucurbitulæ instar exvgeret, ab altóq; virus ipsum extraheret: vt quæ nõ modò epota, sed etiã admota extrinsecus rabidorũ morsibus præsentaneũ remediũ existat. Sed neq; ad pestilentẽ luem (quæ & ipsa velvti fera quædam existens, ab aëris putredine exorta, per inspira-

Vipera quales sint deligendæ.

Vipera fœmina masculiq; discrimina.

Theriaces conficiunda ratio.

Theriacam reponendi ratio.

Theriacã duodecim annorũ ad perfectionẽ concoqui, esséq; validam vsq; ad annos triginta, innuereq; etiã sexagenariam.

Theriaces probanda ratio.

Theriace quib. opitulетur affectibus.

Theriace corporis & animi affectibus auxiliatur.

Quartanæ febris curatio.

Aquæ pauoris omniũ morborum pessimi descriptio.

Canis rabidi nota.

Morsus à rabido cane contracti curatio.

Morsum rabidi canis esse cicatrizandum apertum, vt minimũ quadraginta dies.

Theriacã etiã admotã vulneri, auxiliari canis rabidi morsui.

Pestilentẽ luem esse velvti ferã quandã, ab aëris putredine exortã, ei q; nihil efficacius Theriaca.

tiones insiliens, haud vnum aut alterũ hominẽ, sed plures quoq; ciuitates depascit, vastat, & populatur) reperire est aliud efficacius remedium. Nam quemadmodũ cõstat diuũ illum Hippocratem, per solam alterationẽ aëris, discussisse olim ab Athenis pestilentẽ eius constitutionẽ, nimirũ per totam vrbem ex aromaticis lignis, & suauissimis floribus, variis pyris extructis, vt aërẽ purum hoc modo redditũ, inspirarent homines in mali subsidium: simili ratione theriace, ceu ipsa quoq; ignis quidam purgatorius existat, præsumentes quidẽ ipsam in pestilenti aëris statu, neutiquã malo corripi sinit; correptis autem mederi potest, malitiã inspirati aëris inalterãs, nec ipsã amplius grassari permittens. Quare in prospera quoq; valetudine, vt crebrò vtaris hac antidoto, cõsulo, sed præcipuè dum per horridam hyemẽ iter facturus es. Iam verò antidotus hæc sensus omnes cõfirmat, acuit mentẽ, adeóq; ob varietatẽ miscellæ, ab iniuriis corpus securũ facit, vt ne à deleteriis quidem evinci possit: vt fertur de Mithridate, qui nõ theriace (vt quæ nondum erat) sed alia antidoto, quã Mithridation appellauit suo nomine, præmunitus, nõ potuit veneno interire. Cùm enim à Pompeio victus, in extremis cogeretur sibi sano per venenũ mortẽ cõsciscere, medicamẽto copioso epoto, ipse quidẽ ob præsumptã antidotũ defungi vita nõ potuit: filiæ autẽ, quæ ob eximiũ erga patrem amorem, oppetere cum eo mortẽ volentes, idem medicamentũ hauserũt, subitò animã exhalarũt. Quod Mithridates sentiens, Pysto suo familiari iniunxit, vt ipsum iugularet: q pharmaci opus absoluens ferro, eum mori violenter coëgit. At verò theriace vtendum est post absolutã coctionem, interdum quidem instar Aegyptiæ fabę, cum binis aquæ cyathis, vbi exiguum ad concoctionẽ ipsius intervallũ erit: interim verò avellanæ nucis magnitudine, ex tribus aquæ cyathis, cùm plus temporis ad pharmaci distributionẽ es habiturus. Cæterũ per æstatẽ neutiq̃ id pharmacũ capere consuluerim. Similiter ætate florentibus, calidissimisq; naturis, nec multũ, nec sæpe id exhibendum censeo: iis verò qui iam inclinant, & plurimum, & crebrò, nõ ex aqua, sed ex vino, vt propinetĩ, suadeo. In pueris omnino vitandũ id medicamen est, vt quod facilè corpora eorũ dissoluat. Memini siquidem aliquando puellum ex intempestiuo vsu antidoti dissolutum fuisse.

Pestilentiã ab Athenis abegit Hippocrates p totã vrbem varias pyras ex materia aromatica extruẽs.

Theriaca, ceu ignis purgatorius existit.

Mithridates præmunitus antidoto, vinci à veneno non potuit, ac proinde opus medicamenti perfecit ferro.

Theriace vtendũ esse post absolutã coctionẽ.

Theriaces propinanda quantitas.

Theriaces vsus quib. ætatibus et tẽporibus cõgruat, & quib. minimè.

Theriace corpora puerorũ dissoluit.

De salibus theriacis.

Sales theriaci ad prædictos etiam affectus faciũt, modicè tamẽ ac longo tempore. Neq; enim evanescit ipsorũ facultas, tametsi ex cõbustis viperis conficianĩ. Multa siquidem evadunt ignis cõmercio meliora, aut latentẽ naturã edunt. Aurum quippe indicamus per ignẽ: adulteratúmq; igne coarguitur: ac flamma exactè purgatũ, esse probum apparet. Ferrũ igne mollescit, flexúmq; nobis ad multos vitæ vsus est aptum. Nunquid etiam plurima quæ ingeruntĩ in corpus, nutriendis nobis ignis beneficio idonea redduntĩ? Etenim (vt alia prætereã) vinũ statim ab vuis pressum, est crudum: à Solis autẽ igne concoctũ, suauissimũ & maximè potabile redditur. Chalcitis etiam cruda quidem corpora exvrit; cocta verò cicatricẽ inducit corporib. Lapis Phrygius crudus acerimus est: ignitus & cum aliis quibusdã tritus, fit oculorũ præsentaneũ remedium. Spongiæ combustæ cinis, sanguinis fluxionem potẽter inhibet. Viperæ itaq; simul omnes integræq; combustæ, insitã prauitatẽ deponunt, ab ignéq; salutares redduntur. Peculiariter autẽ sales medentur maximè affectibus per summam cutem obortis, leucis dico, lepræ, atq; agresti impetigini: abigúntq; pedunculos, propriè ex corruptione enascentes. Præterea dentes optimè abstergunt, erodiq; non permittunt, ac flaccidas gingiuas condensant, earúmq; fluorem atq; putrilaginem reprimunt. Præparatio autem eorum est talis: Viperæ prædictis similes, & eodem tempore captæ, numero quatuor, non plus biduò post venationem sumantur. Præstiterit tamen si eodem die quo sunt captę, iis vtaris. Deinĩ salis ammoniaci, vel cõmunis, colore albi, & leniter splendentis, modius Italicus. Cum quo tunduntur minutatim, gentianę Creticæ lib. j. s. aristolochiæ rotundæ tantundẽ. Centaurij tenuis comę lib. ij. cardamomi, Armeniaci prasij, sing. vnc. vj. Scordij mõtani, selini, chamędryos Creticę, sing. lib. j. rutæ satiuæ seminis tantundem. Melle Attico hæc vniuntur, & selibra ipsorum in ollam fictilem vacuam conijcitur. Postea quatuor serpentes viuæ: mox scillæ teneræ, admodúmq; recentes, quinq; numero, conciduntur minutim: ita reliqua aliorũ pars dimidia adijcĩ: atq; vbi cooperueris ollam, lutóq; diligenter obleueris, quatuor foraminibus ipsam pertundes, vt per eam vapor coctionis mensurã indicet. Nam primùm fumus copiosus, obscurus, turbidúsq; expirare videbitur, notãs ignem iam invasisse bestias: quẽ quidem ne inspires ipse, tibi summè cauendũ est. Postea vbi vapor cessauerit, & tenuẽ quandam flammam per foramina exhibere conspexeris, tunc ipsa exquisitè esse cocta censeto: atq; ita ollam ab igne tollito, tota eam die ac nocte refrigerans. Deinde exemptos carbones, diligẽter eos tundito, & cum his quæ sybdam, incernito. Rutæ agrestis seminis, hyssopi Cretici, sing. vnc. ix. agrestis fœniculi seminis, nardi Celticæ, stachyos Scythicæ, sing. vnc. vj. petroselini Macedonici vnc. iiij. amomi vuę vnc. iij. origani heracliotici summitatũ vnc. ix. hormini seminis torrefacti vnc. iij. thymi Attici summitatũ vnc. ix. Malabathri Indici fol. vnc. iiij. baccarũ iuniperi Laconici carnis lib. ij. coriandri satiui sem. vncias vj. piperis albi & nigri, sing. vnc. ij. silphij rad. vnc. x. zingiberis lib. ij. satyrij sem. vel rad. pulegij montani, seselis Massaliotici rufi, tortili mõtani seminis, menthæ, sing. vnc. vj. casiæ optimæ vnc. ij. cinnamomi vnc. j. Rursus omnia cõtũdito, cõcernitóq;, & reponito in vitreis vasis: neq; vtaris ipsis nisi post dies ferè denos. Porrò ego sales ipsos aliàs pręparaui, non viperas, sed earum loco tantundem theriacorũ pastillorũ, vnà cum aliis medicamentis combvrẽs: qua industria ipsos longè præstantissimos feci.

Aurum indicatur per ignem.

Ferrũ igne mollescere.

Viperas combustas. salutares ab igne redd.

Sales Theriaci quib. auxilientur affectibus.

Sales Theriacos præparandi ratio.

Quæ habentur in libello de theriaca ad Pamphilianum, ea omnia hunc qui ad Pisonem inscribitur, insunt longè cumulatiora. Quare illum ex industria reliquimus.

GALE-

GALENI PERGAMENI
de antidotis, lib. I.

Antidoti quæ dicantur.

Antidotorum tres differẽtiæ.

Edicamenta quæ non extrinsecus corpori imposita, sed intra ipsum assumpta, affectibus auxiliant, antidotos Medici appellant. Tres autem in vniuersum differentiæ ipsarum existunt. Nonnullæ siquidem lætalium medicamentorũ gratia offerunt: quædam cõtra virulentas feras opitulant: aliç affectibus ex praua victus ratione obortis succurrũt.

Theriace, Mithridatium ab vsu expulit:

Sunt quæ tres hosce polliceant vsus, vt theriace ab Andromacho præparata, quç Mithridation dictam ab vsu hominum relegauit. Siquidẽ cùm theriace haud exiguã viperarũ carnẽ cõtineat, hoc nomine ad viperarũ morsus præstãtior q̃ Mithridation existit. Ad alia verò Mithridation nihilo minus valet: imò est etiã in quibus prçstãtius se exhibeat.

Antidotos dum post venenum dantur, liberalius esse exhibẽdas quàm si præsumerẽtur.

At uõ easdem vires obtinẽt ipsæ antidoti, & post noxia medicamẽta, & ante eadẽ assumptæ. Nam quæ ipsarũ quantitas, cùm prçsumunt, sufficit vt hominem illæsum custodiat, ea quadruplo, aut quincuplo aucta, cùm post venenũ datur, auxilio est: idq; non semel quotidie, sed bis. Quòd si quis etiã singulis diebus, quemadmodũ nostro seculo Imperator Aurelius Antoninus, vel vt ipse Mithridates, medicamentũ capiat, omnino à deleteriis venenis erit securus:

Mithridates cõmunitus antidoto, perimere se veneno nõ potuit.

Antoninus Imperator singulis diebus vtebatur theriace, instar Aegyptiæ fabæ.

vt Mithridatẽ ferunt, cùm exitiali hausto medicamento, potius mortẽ oppetere, q̃ subiici Romano Imperio, elegisset, nihil reperisse q̃d perimere ipsum potuerit. Porrò Antoninus summo studio singulis diebus ex ipsa theriace, instar fabç Aegyptiæ, deglutiebat citra vllum liquorẽ: à qua postea, cùm in quotidianis actionibus premeretur sopore, detraxit papaueris succũ. Rursus autẽ cùm cruciaretur vigiliis, coactus fuit ex theriace inueterata, cçterum ex opio confecta, aliquantulũ addere.

Antidoti vetustiores, papaueris lachrymam longè mitiorem possident.

Quippe eiusmodi medicamenta, si vetustoria sint, ipsam papaueris lachrymam longè mitiorẽ obtinent. Danda autẽ maximè opera est, vt medicamenta ex quibus huiuscemodi antidoti prçparantur, q̃ exploratissima sint: quandoquidem passim solent adulterari.

Galenum medicamentorũ conquirẽdorũ gratia, varias perlustrasse regiones.

Quæ quidem vt exquisitissima haberẽ, ipse inuisi aliàs tum Cyprũ, tum Palæstinã Syriæ: nauigauiq; in Lemnũ.

Medicamenta explorandi ratio

Porrò in quo singula medicamenta aliis gustu aut odore præstãt, in illo sanè, id quod validũ est, principẽ inter similia specie, sibi vendicat locũ.

Mel optimum quale nam esse debeat.

Sic enim mel dicimus præstantissimũ esse, quod dulcissimũ & acerrimũ inter omnia alia fuerit: quódq; colore pallidum, media sit cõsistentia, defluénsq; sensim, suam cõtinuitatem tueatur. Danda autẽ opera est, vt quod vinũ hisce medicamentis miscetur, validũ atq; firmissimũ sit, ita vt nõ immutetur amplius.

Vina quæ celerrime omniũ inveterentur.

Etenim imbecillima & aquatissima vina, aut vehementer austera, maximéq; omnium vinorũ acescentia (hçc enim sunt alba & tenuia) vbi prçvenerint primis annis acescere, reliquo tempore permanẽt. Hçc autẽ vt caput minimè feriũt, sic nec corpus manifestè calfaciũt, nec cõcoctioni in vẽtriculo & venis quicq̃ perspicuè conferũt, nec alendo corpori subministrãt: q̃vis inter omnia vina celerrimè inueterent, hoc est, promptè in veterascẽtium qualitatem mutẽtur:

Veterascẽtium vinorum qualitas est acrimonia cum perspicuo calore, cui postea succedit amaritudo.

quæ qualitas, acrimonia est cum perspicuo calore: postea verò, amaror, in quem acrimonia mutatur.

Vina reponendo ratio

Cæterũ vt vina ipsa vel acorem, vel amaritudinẽ contrahãt, locus in quo asseruãtur reposita cõfert. Qui quidẽ optimus initio est frigidus: postea verò calidus: aut è contrario, calidus per initia.

Tepidus locus vina in acorẽ vertit.

Nam tepidus, facilè ipsa in acorem vertit. Nonnulla autem sunt adeò imbecilla & aquosa, vt ne initio quidẽ frigus tolerent.

Stœben conducere ad celerem concoctionem vinorum.

Ac taliũ custodiendorũ gratia, Pater meus stœbe copiosa calidáq;, in calidissimã domum coniecta, vasa repleta occultabat: qua industria vsus, nunquam habuit acidum vinum, sed celerrimè omnia veterascentia. Quò autem nunquã ab scopo aberraret, vasis infundebat vinũ non nouis, sed ex quibus aliquod iam vetus vacuasset: curabátq; vt furni, fociq; in propinquo ipsi thecç vinariæ essẽt: qua ratione etiã in multis Italiæ locis vinum calfieri intellexi.

Vina quæ maturuerunt præsidio ignis, capitis dolorem conciliant.

Verùm quæ in hunc modũ parantur vina, vt firma durabiliáq; sunt, sic capitis dolorem conciliant, propter fumi qualitatẽ quam contraxerũt.

Vina antidotis emplastrisq; cõmoda, qualia esse debeant.

Itaq; eiusmodi omnia vina in medicamentis cõponendis, quç intra corpus sumenda sunt, evitabis. In emplastris verò, & aliis quæ extrinsecus imponuntur medicamentis, etiam talibus vti, si meliora desint, nihil prohibet. Ad antidotos ergo Falernũ vinum, quod nõdum præ vetustate amaricet, optimũ est. Præstat autem ad theriacen deligere id quod dulcius fuerit, gratia gustus gratioris: cuius solicitudo in medicamentis quæ deglutiũtur, habenda est.

Mel vetustum ex coctione amaricat, id quod tempore vel citra coctionẽ perpetitur,

Iam verò mel omne vetustũ, redditur ex coctione amarum: neq; id mirũ est, cùm vel citra cocturam, tẽpore amarius ex dulciori reddatur. Quare quod fuerit inveteratũ, fugiendum ad antidotos est. In vniuersum autẽ, Medicum debere esse peritũ omnium stirpium, aut plurimarũ, oportet.

Compositorum virtus, vires simplicium sequitur.

Siquidem compositorũ medicaminũ virtus, vires simplicium sequitur, exigua quadam in ipsa cõposituræ ratione differentia obveniẽte.

Stirpium differẽtiæ quæ sint.

Differentiæ autem stirpium sunt, arbores, frutices, herbæ, spinæ, virgulta. Porrò theriaces cõpositio quam descripsit carmine Andromachus, habet in hunc modum.

Hinc recitat Galenus carmina Andromachi, ac deinceps rationem cõficiendæ Theriaces explicat: quæ omnia consultò reliquimus, quòd sint prorsus eadem quæ habẽtur in cõmentario ad Pisonẽ. Itaq; ea tantũ annotabimus impræsentiarũ, quorum in illo non meminit.

GALENVS.

Viperas venandi ratio.

Quod pertinet ad viperarũ capturas, neq; iuxta marina loca, aut aquas salsuginosas venandæ sunt. Quippe antidotũ ex huiuscemodi compositũ viperis, sitim conciliat. A fœtis etiã est abstinẽdum. Iam verò, dum coquuntur, salis iniici debet, si quidẽ convenienti tempore viperas ceperis, modicũ: sin autem æstate, nihil.

Artiscos Theriaces conficiendi ratio.

Panis ad cõficiendos artiscos soleo miscere ipse vipereis carnibus quartam aut quintam partem. Qui nisi probè sit tostus, verendum est ne pharmacum ipsum acescat. Satius autem est vt multò citius siccentur, aridum panem cum ipsis carnibus accuratissimè læuigare, ac si tenues orbiculos fin-

gere, quàm si etiam brodium viperarum affundas. Reponi aũt debent vbi assiccati fuerint, in vase stanneo, vitreóue, aut aureo. Cæterũ vitreũ quidem & aureum, nullum dolum admittit: stãneum verò adulterari plumbi mistura. Tale igitur vitare cõvenit in vniuersis antidotis: velvti & quod argento nõ purgato confectũ est. Celerrimè nanq; & huic ærugo oboritur. Durat vigor ipsorũ orbiculorũ, si curiose sint exsiccati, & repositi, tribus & quatuor annis. At scillini trochisci, ex tribus scillæ optimè tostæ partibus, & duab. tenuissimæ farinæ erui, similiter cõficiunt.

Vasa vitrea vel aurea nullum dolum admittere, stannea autem adulterari plumbo mistura, ac proinde ableganda ab antidotis.
Scillinorũ confectio.

Post hæc subdidit Galenus descriptionem magmatis Hedychroi, quam habes in commentario de Theriaca ad Pisonem.

GALENVS.

Ex medicamentis quæ theriacem cõstituunt, longum piper solet adulterari. Cæterùm adulteratum quidem, affusa aqua soluitur: quod verò adulterio caret, insolubile permanet. Contrà autem, verum sagapenum statim aqua rigatum soluitur: quod uõ tale est, eliquescit minimè. Sciendum autem est, chalbani partem in sagapenum degenerare. Similiter etiam optima casia in cinnamomum transit. Nec secus in optima myrrha opocalpason reperitur, ab ipsa myrrha diuersum. At opocalpason est letale: multisq;, ob inscitiam myrrhæ, quæ opocalpason continebat, cõciliauit exitium. Nam de industria nonnulli antidotum præparantium, ipsam vt laudatissimam iniecerunt: quòd collyriis inditam, optimũ esse medicamentum viderent. Quemadmodũ igitur in pueris gemellis invicẽ similibus, qui quidem non eis assueuerunt, alterum ab altero nequeũt discernere: iis autem qui vnà vixerunt, facillima est ipsorum dignotio: ita qui inter singula medicamenta est versatus, facilè vel minimas eorũ differentias cognoscit: quæ latent illos, qui ipsa semel tantũ aut bis cõspexerint. Rosæ ad theriacem eligẽdæ sunt aliis omnibus rubentiores, atq; odoratæ magis. Vnũquodq; siquidem præstantissimũ est, quod proprium generis sui odorem valentissimum possidet. Præstant etiam in quolibet genere, nõ rugosa, neq; exilia, sed quæ probè nutritam, solidamq; cõsistentiam sortiuntur. Scordium optimum, ex Creta nobis advehitur: quod quidem cadauera supra ipsum iacẽtia, diutissimè tueri à putredine proditur. Opobalsamũ adulteratur plurimis modis, quos premoneo, ne qs fortè doctrina mea abutat. Quare neq; eos probo, qui scripturas letalium medicamentorũ invulgant. Porrò cinnamomũ optimũ debet odoratissimũ esse, gustanti calidũ: colore autẽ tale, vt si quis lactis colorẽ fusco admiscuerit, cum cœrulei pauxillo. At agaricũ (quod sanè adulteriũ nullũ admittit) laudatissimũ est, quod leuissimũ: vt densum, graue, & lignosum, deterrimum. Crocus optimus est, qui flauissimus, odoratissimúsq; existens, longo tempore in vigore perdurat. Iam verò in cinnamomi penuria, duplicata casiæ portio iniiciẽda est. Carpesio etiam sæpe loco phu vtimur: est enim similis generè cum eo facultatis, sed valẽtioris, nõnihilq; odoratum refert. Sunt enim tenues festucæ, surculis cinnamomi persimiles. Nardus Indica, quæ radix quidem est (licet ob similitudinẽ formæ quã cũ spicis habet, spica nardi vocetur) non est emenda elota. Vnguentarii quippe, coquẽtes prius eam, vt ad alia ipsius decocto vtantur, postea invtilem vendũt. Rheon quoq; ipsum adulteratur. Quandoquidẽ statim in regionibus vbi gignitur, recens nõnulli capientes ipsum, decoquunt, donec totum cremorẽ reddat: quem postea cremorẽ, vbi accuratius percoxerint, ceu purum, atq; ab aquæ mistura alienũ, ad nos transmittunt: sicvti & rheon ipsum siccatũ, tanq̃ neq; id prius cocturam fuerit expertũ. Cognoscetur tamẽ facilè dolus: nam eiusmodi rheon nec densam, cõpactámve substantiam possidet, vt quod integrũ est, sed rarius apparet, astrictionẽq; aut obscurã, aut planè nullam gustanti exhibet: quã tamen rheon vigens validissimam possidet.

Piper longum adulteratũ affusa aqua soluitur.
Sagapenum aqua rigatũ soluitur.
Chalbani pars transit in sagapenum.
Casia in cinnamomum cõuertitur.
Opocalpasum est letale, reperitúrq; in myrrha.
Præstantissimũ esse medicamẽtum quod proprio generis sui odorẽ valentissimũ posidet.
Scordiũ cadauera incorrupta tuetur.
Letaliũ medicamẽtorum descriptionem inuulgãdam nõ esse.
Cinnamomi optimi nota.
Agarici optimi nota.
Croci optimi nota.
Carpesij facultas.
Spica nardi radix est, sed ob similitudinem quam cum spicis habet sic appellatur.
Rheon adulterandi modus.
Rheon esse vehemẽter astringens gustu.

Deinceps Galenus modum præparandæ Theriaces tradit: qui quidem iam expositus est in cõmentario ad Pisonem. Subiungit etiam compositiones eiusdem antidoti, à Damocrate, atq; etiam Critone proditas: quas quidem (quia descriptionem Andromachi vnicè commendat Galenus, eiq; esse inhærendum censet) studiosi breuitatis omittimus.

GALENI PERGAMENI de antidotis, lib. II.

Qvandoquidem de Theriace toto priore libro tractauimus, in præsenti de cæteris antidotis dissseramus, ab iis quæ Andromachus descripsit, exorsi.

Antidotus Mithridatia, ad letalia peculiariter efficax, ad omnésq; internos affectus. Dulcis radiculæ drach. vij. s. obolos iiij. opij drach. iiij. obol. ij. castorei drach. vi. polij drach. v. obol. ij. costi tantundẽ: spicæ nardi drach. vi. obol. ij. casiæ drac. v. obol. ij. thuris drac. vi. seseleos drach. v. obol. ij. hypocistidis succi drac. vi. acori drac. ij. scordij drach. vi. obol. ij. folij drach. iiij. salis drach. vi. cypheos drach. vi. obolos ij. myrrhæ drach. vi. croci drac. vij. obol. ij. cinnamomi tantundem: styracis drac. v. obol. iiij. dauci seminis drac. vi. obol. iij. zingiberis drac. vi. obol. ij. phu Pontici drach. ij. petroselini drach. iiij. obol. iij. nardi Gallicæ, fœniculi seminis, nardi Indicæ, singul. drach. iiij. hyperici, acaciæ, vtriusq; drach. ij. gentianæ drach. iiij. anisi drach. iij. Thlaspi drac. vi. obol. iiij. meu athamãtici drach. iiij. rosarum siccarum, cardamomi, singul. drach. iiij. gummi drach. ij. iunci odorati rotundi drach. vi. obol. ij. opopanacis tantundem: opobalsami drach. vi. obol. iiij. chalbani drach. vij. semini drac. ij. obol. ij. resinæ terebinthinæ drac. vi. obol. ij. vini Chij quod sit satis: mellis Attici cocti quantum sat esse videatur. Conficito.

Antidoti Mithridatiæ descriptio.

Antidotus Aelij Gaij, ad letalia & virulenta omnia: quæ, si inspergatur vbi frequentãt serpentes, eos fugat. Facit ad omnẽ oculorũ fluxũ, & reliquarũ partium. Discutit omnes molestias animi, febrésq; longas & circuitu repetẽtes persanat. Ad hæc, menses, fœtúsq; absq; difficultate educit, auxiliatúrq; phthisicis, auellanæ nucis instar epo-

Antidotus Aelij fugans serpentes ad complurésque affectus perutilis.

ſtar epota, cum aquę cyathis quaternis. Ad vipereos tamen morſus, ex vino exhibetur. Myrrhę drach. xij. croci, nardi, vtriuſq; drach. xij. iunci odorati rotundi drach. xij. cinnamomi drach. ij. amomi drach. iiij. chalbani drach. ix. reſinæ terebinthinæ drach. v. piperis albi drach. x. longi drach. xxxij. coſti drach. viij. thuris drach. xij. lachrymę papaueris tantundē: ſcordij drach. L. polij drach. iiij. hypociſtidis ſucci drach. xij. petroſelini drach. viij. ſeſelis drach. xiiij. dauci ſeminis drach. xvj. opobalſami drac. xij. opopanacis tantundē: caſtorei drach. viij. mellis Attici ſextar. ij Conficito.

Damocratis Antidotus ex ſanguinibus ad venena.

Antidotus ex ſanguinibus à Damocrate ſcripta.

Sanguinis anſerini, & marinæ teſtudinis, & anatis, & hœdini, ſiccorū omniū, ſing. drach. ij. Myrrhæ ſtillatitiæ, ſpicę nardi, ſing. drach. x. cinnamomi drach. vj. roſę fol. ſic. drach. viij. iunci rotundi, thuris, coſti, ſing. drach. j. amomi, piperis albi, vtriuſq; drach. iij. piperis longi drach. j. s. croci drach. xij. caſiæ drach. viij. trifolij radicis drach. v. polij tantundē: opobalſami drach. iij. petroſelini drach. iiij. baccarū iuniperi, acori, rheu pontici, meu, dictāni, phu, ammoniaci thymiamatis, fœniculi, ſing. drac. ij. agarici drac. ij. s. ſaxatilis rutæ drac. iij. dauci drach. ij. aniſi, aſari, ameos, cumini, ſing. drach. j. s. ſem. napi ſylueſtris drach. iij. ſcordij Cretenſis drach. v. mellis optimi duplū omnium. Detrita omnia, coctóq; melle excepta, vaſis indito.

Roſacei paſtilli confectio ex Damocrate.

Roſaceorū paſtillorum confectio ex Damocrate.

Roſæ virentis foliorum lib. iij. iunci rotundi drach. xx. myrrhæ drach. xij. croci drac. viij. Cōtuſis roſis atq; per ſetaceum tranſmiſsis, addantur reliqua cōminuta: ac poſtea rurſus ſimul tundantur, redigantúrq; in prægrandes orbiculos.

Crocomagmatis præparatio.

Crocomagmatis præparatio.

Croci Cilicij drach. c. myrrhæ pinguis, roſarū ſiccarū, amyli, gummi, ſing. drac. L. Omnia vino odorato, marinæ aquæ experte, excipiantur & læuigentur, ac deniq; in trochiſcos fingantur.

Antidotus quā Praſagontē nominant.

Antidotus Præſagiens nomine: qua ebibita, venenū cum cibo ſumptum, prorſus reddet vomitu. Lemniæ terræ drach. j. obol. ij. baccarum iuniperi drach. ij. læuigētur exactē cum olei dulcis pauxillo. Propinatur ex mulſa, nucis ponticæ magnitudo.

Aſclepiadis, ad eos qui letalia biberunt, remedia.

Remedia ab Aſclepiade ſcripta ad eos qui letalia biberunt.

Papaueris lachryma epota, cōfert mouere vomitū ex hydrelæo calente, vel ex oxycrato calido, aluúmq; clyſmis ſubducere. Opio epoto, merum copioſius ſtatim bibiſſe iuuat: aut piper cū vino. Conducit etiam lac aſininū hauſtum: atq; clyſmi mitiores. Sumpto aconito, iuuat manipulum rutæ, læuigatū vino meraciori, ebibere.

Si alterum nocuit, lac aſininū, vel quodvis aliud, cū mulſa calida opitulat. Si viride coriandrum, auxiliat vinū meracū potū, & pingue ius gallinarum. Lepore marino aſſumpto prodeſt lac aſininū bibere: ſin minus, vaccinū, aut caprillum. Si toxicū potum ſit, vinum dulce adiuuat, oleum roſaceū, ſanguis caprillus, ſemēnq; napi contritum ex vino. Quibus fungi obſunt, dari debēt raphani crudi quamplurimi: itē vinū meracū, & cineris ſarmentarij lixiuium: præterea nitrum aceto dilutum, aut fæx vini cōbuſta, tritáq; cum aqua: aut abſinthium ex aceto, aut denique ruta ex aceto trita exhibetur. Si ixia fuerit ingeſta, ſuccurrit abſinthium potum cum vino, caſtoreo, & ruta. Proderit & oxymeli potare, & vomitiones ciere. Bupreſti aſſumpto, paſsi plurimi potus, ac dein vomitus opitulatur: necnō lac calidum bibitum, decoctúmq; ficuum in potu datum. Si cantharides hauſtæ ſint, conducit paſſum ex oleo bibere, plurimúmq; etiā lactis haurire, & plures nucleos pini eſſe: aut cātharidum alas, pedéſq; cum melle detritos linctu aſſumere. Pſilothro hauſto, prodeſt calētis olei potio, & vomitio excitata: necnō lac caprillū, & maluæ coctæ ſuccus, ſi cum oleo hauriatur. Spuma argenti pota, auxiliatur, piper, apiū, myrrha, cum vino læuigata, bibitáq;. Gypſo ingeſto, dari debet potui, cineris ſarmentarij lixiuiū, & thymus ex aqua tritus. Lacte in grumos coacto, iuuat aceti potio. Item coagulum ex aqua fontana bibitum. Vel ſulfuris, ſilphiiq; æqualis portio, læuigata ex poſca, bibitáq;. Hirudinē devoratā, alij muriæ, alij niuis, alij aceti potu expellere tentāt.

Aſclepiades ſpongiam teneram frigida imbutam faucibus demittere iubet, vt hirudo ſpōgiæ infixa extrahat. Qui ceruſſam hauſerint, iis confert olei calidi potus, vomitúſq;: necnon lactis aſinini hauſtus. Cùm autē ignorat ſpecies deleteriorū quæ aut comeſta, aut bibita ſunt, aquam affatim calidā cum oleo propinare convenit, ad vomitúmq; incitare. Vtile etiam fuerit, & circuncidere ſomnum, ſubſcriptiſq; cōfectionibus vti.

Apollonij pharmacum præſeruatiuum veneni.

Antidotus Apollonij a veneno præſeruans.

Rutæ folia xx. nuces iuglādes ij. ſalis grumus vnus, caricæ duæ. Offerātur ſimul ieiuno ſtomacho: noxā quippe à letalibus prohibēt. Aliud. Baccarū iuniperi drach. ij. lemnij ſigilli drach. ij. & obol. ij. trita exceptáq; oleo, reponito. Porrigitur ex hydromelite inſtar auellanę nucis. Hac antidoto Nicomedes rex vtebatur, ſi quando eorū qui conuiuaſſent ipſum, habebat fidem ſuſpectā.

Athanaſia Mithridatis.

Antidotus Mithridatis, Athanaſia dicta, ad letalia medicamēta, & cuiuslibet virulenti ictum. Auxiliatur etiam ventriculo, in quo cibus aceſcit: necnon ſanguinē ſpuentibus, diuturna tuſsi infeſtatis, ac breuiter iecorariis & lienoſis, veſicæq; & vteri affectibus. Piperis albi grana xl. coſti, meu, aſari, acori, dauci Cretici ſeminis, petroſelini, nardi Indicæ, lapidis Neſtoritis, ſing. drach. iiij. croci, myrrhæ, ſing. drach. viij. cinnamomi, caſiæ, ſing. drach. xij. mellis Attici cocti quod ſit ſatis. Datur nucis auellanæ magnitudine, ex mulſo temperato.

Antidotus Zopyria vocata, ad prædicta omnia, ad alioſq; affectus efficaciſsima.

Antidotus Zopyria.

Opobalſami drach. iij. nardi Indicæ, myrrhæ Troglodyticę, iunci rotundi floris, cinnamomi, characij, coſti recentis, piperis longi, hypociſtidis, polij, piperis Perſarici, ſcordij, meu Cretici, cardamomi, ſing. drach. iiij. thuris maſculi, carpobalſami, dictamni, ſing. drach. vj. petroſelini, caſiæ rubentis, ſingul. drach. vij. croci Corycij

drach. viij. mellis Attici quod sit satis. Datur nucis auellanę instar, si febris abest, ex vino: febrientibus, ex hydromelite.

Mithridatis regis theriace, qua præmunitus, cum postea veneno extingui non posset, sese gladio peremit.

Mithridatis Theriace, qua rex Mithridates vtebatur perpetuò, vt se à letali veneno assereret. Cùm itaq; à Romanis captus esset, nec bis epoto veneno mori posset, gladio sibiipsi mortẽ intulit. Confectio ipsius secundũ Andromachum habet in hunc modum. Pastillorũ scillinorum drach. xlviij. pastillorũ theriacorũ, piperis nigri, hedychroi magmatis, lachrymæ papaueris nigri, sing. drach. xxiiij. rosarum siccarum, iunci rotundi odorati floris, polij, scordij, seminis napi, iridis Illyricę, agarici, cinnamomi, dulcis radiculæ succi, opobalsami, sing. drach. xij. roris marini drac. viij. myrrhæ, croci, zingiberis, rheu pontici, quinquefolij radicis, nepitæ montanę, marrubij, petroselini, stœchados, costi, piperis albi, thuris, sing. drach. j. obol. ij. casię nigræ drac. iiij. piperis nigri drach. j. longi tantundem: meu, asari, acori, dauci seminis, anserini sanguinis sicci, anatis sanguinis, sing. drach. iij. Excipiãtur melle Attico, & cocto.

Theriaca Aelij admodum efficax.

Theriaca Aelij.

Bryoniæ radicis drac. xvj. trifolij seminis, opopanacis, sing. drac. viij. aristolochiæ tennis drac. xij. roris marini radicis, iris Illyricæ, zingiberis, opij, sing. drach. viij. rutę syluestris seminis drac. xij. cumini Aethiopici drac. xvj. myrrhę, casię, castorei, seselis, eryngij radicis, serpylli, lachrymæ Cyrenaicæ, sing. drach. vj. Medicæ drach. xij. sagapeni drach. vj. croci drach. v. erui farinæ drac. xxiiij. Finguntur pastilli ex aqua triobolares, dautúrq; cum vino.

Theriaca Euclidis.

Theriaca Euclidis, ad internos dolores, aspidum morsus, pleuritidésq;, & quartanã febrem, si post vomitum, instar auellanæ nucis sumatur. Castorei drach. vj. opopanicis, sagapeni, seselis, cachryos, chamædryos, chamæpityos, marrubij, sing. drach. xvj. styracis, bituminis Iudaici, myrrhæ, singul. drach. vij. lachrymæ papaueris drach. viij. mellis lib. j. Conficito.

Alia ad febres omnes repetentes per circuitus, Harpalo autore.

Myrrhæ drach. iiij. piperis longi vel albi, opij, sing. drac. ij. castorei obol. ij. s. cardamomi drac. iij. sagapeni drach. ij. Trita cum aqua in pastillos cogũtur, qui obolos duos pendeant. Propinentur singuli cum cyathis duobus Adriani vini, & aquæ fontanæ coctæ, quaternis. Si febris vrgeat, cum hydromelite.

Potio Cratippi ad morsus rabidi canis.

Morsui rabidi canis potio Cratippi.

Cancrorum vstorum drac. xx. myrrhæ drac. ij. croci drach. j. s. gentianæ drach. j. piperis albi grana x. vini quod ad excipienda sit satis. Datur drachma vna, cũ vini cyathis tribus tẽperati.

Candidum Baphulli.

Album emplastrum Baphulli, quod rabidorum morsibus cõmodissimè extrinsecus admouetur: datúrq; etiam catapotiũ ex eo nucis auellanæ instar, ad dies xl. Est autem alternis diebus amouendũ à vulnere, ac rursus, vbi elueris sordes, imponendũ. Ceræ ponticæ lib. ij. spumæ argenti, cerussæ, sing. lib. olei veteris sextariũ: myrrhæ, medullæ ceruinæ, vtriusq; drach. ij. thuris drachma. Argenti spuma oleo coquitur, & cùm mutata fuerit, cerussa inspergitur, ac cera miscetur. Vbi tam spissum euaserit, vt manus non inficiat, ab igne sublato, medullam, myrrham, & thus iniicito.

Diophanti medicamentũ, ad scorpionum ictus, & phalangiorum morsus.

Diophanti medicamẽtum ad scorpionum & phalangiorum ictus.

Aristolochiæ drach. iiij. piperis drach. ij. opij drach. i. pyrethri drach. iiij. Fingantur pastilli fabæ Aegyptiæ magnitudine, dentúrq; duo deglutiendi, & vini meraci cyathi duo.

Aliud ad periculosos scorpionum & phalangiorum ictus.

Rutæ syluestris seminis, erucæ seminis, pyrethri, styracis, sulfuris viui, sing. drach. vi. castorei drach. ij. Excipito testudinis sanguine, ac ternos obolos ex meraco vino exhibeto.

Aliud ad eadem optimum, conferens etiam parturientibus ægrè.

Parturientibus ægrè, medicamen conueniẽs.

Myrrhæ, castorei, styracis, singulæ drachmæ. Opij drach. ij. chalbani drach. iij. Apij seminis acetabulũ. Anisi tãtũdẽ. Piperis grana xxx. Fingitur ex vino, datúrq; drach. vna, ex vini hemina.

Viperarum morsibus pharmacum.

Epithema ad phalangiorũ ictus, & omnis serpentis: quod etiã in potu auxiliatur. Sulfuris viui, chalbani, vtriusq; denarij iiij. Liquoris Libyci, nucũ auellanarũ purgatarũ sing. drac. ij. vino dissoluta, & melle excepta imponũtur. Ad viperarum morsus optimum pharmacũ ab Apollodoro compositũ.

Apollodori pharmacum.

Cumini syluestris seminis acetabulũ, testudinis marinę sanguinis drac. iiij. coaguli hinnuli, vel leporini, drach. iij. hœdini sanguinis, drach. iiij. Omnia mista, vinóq; optimo excepta, reponito: atq; oliuæ magnitudinẽ, ex vini optimi cyatho dimidio, dum vsus postulabit, porrigito. Heræ antidotus, qua Marcus Cathegetes est vsus. Trifolij bituminosi seminis, aristolochiæ rotũdæ, rutę syluestris, erui insolati, sing. drach. vi. Vino excipiũtur, fiuntq; pastilli drach. iiij. datúrq; vnus ex vino & oleo.

Alia ad letalia, iecinorosos, inflationes ventris, & incipientes aquæ subter cutẽ suffusiones efficacissima. Myrrhæ drach. v. nardi Syriacæ drach. v. s. iunci rotundi floris drach. ij. s. casiæ drac. iiij. cinnamomi drac. iij. piperis albi sesquidrach. thuris drachma & obolus: costi drachma. Excipiuntur Attico melle, finguntúrq; nucis auellanæ instar, ac dantur ex mulso vel aqua.

FINIS.

Complura alia ad eosdem affectus, ex diuersis autoribus congerit Galenus remedia. Nos verò ex omnibus ea in tuam gratiam, Cãdide Lector, elegimus, quæ & præstantissima videbantur, & facilius parari possunt. Habes itaq; omnes commentarios Galeni, in compendiũ enchiridionq; redactos, excepto fortè vno vel altero, ex quibus nihil succi exprimi potuit. Nã quod pertinet ad commẽtaria in Hippocratem, quicquid in eis cõtinetur cremoris (nisi fatalia decreta consilij nostrum hoc intercipiant) hoc est, vniuersas sententias, instar Indicis atq; alphabeti digestas, breui in lucem edemus. Tuum igitur est, illis bene precari, qui in hoc sunt toti, vt tuis commodis seruiant, rectèq; tuis studiis consulant.

AD

AD ORNATISSIMVM VIRVM, D. D. GASPAREM DE LAHOZ, CANONICVM SECOBIENSEM, SCRIPTOREM APOSTOLICVM, ac bonarum literarum cultorem maximum, ANDREAE LACVNAE Secobiensis, Militis S. Petri, de ponderibus & mensuris medicinalibus commentarius.

Vetus prouerbium, & quamuersissimũ est, mi Gaspar, Vir ornatissime, optimã esse, mensurã in rebus omnibus: cùm nimirum omnia quæ in vita & sunt & geruntur, ab ea suã absolutionem, suam lucẽ, suúmq; ornamentũ sortiantur: nihilq; iustum, rectũ, aut inculpabile sit, quod mensura (quæ sola virtus inest omnib. rebus) destituatur. Quamobrẽ si exquisitè expendamus singula, quæ cœlesti illa machina ambiuntur, quæq; supra cœlos consistunt, omnia certè inueniemus exactã quandam mensurã, cõmoderationémq; à suo conditore accepisse, quam perpetuò tuentur, dum naturæ leges non transgrediuntur. Quippe vniformes illæ orbium cœlestiũ lationes, perennes astrorũ cursus, ordinatæ vicissitudines tẽporũ, conspirationes elementorũ, generationes deniq; omniũ quæ supra terram & subter illã fiunt, non aliunde quàm à symmetria quadã, quæ in accurata partium mensura consistit, proficiscuntur. Iam verò, quòd sanitas quidẽ corporum, aliud sit nihil, quàm debita & absoluta mensura eorum ex quibus constantur: morbus aũt, ab hac symmetria recessus quidã & lapsus, quis ambigit? Nemini etiam est dubium, decreta & leges Reip. mensuras quasdã existere, quæ singulis suum ius dispensant. Vt autem ipsius mensuræ summam efficaciã & vim, exemplo familiarissimo exponam, poemata optimis documentis & sententiis exculta: si metro claudicent, hoc est, mensura non constent, confestim stomachum mouent, nauseámq; & fastidium gignunt. Contrà verò, quæ symmetra existunt, etiamsi pudicitiã offendant, moresq; iuuentutis corrumpãt, magnificè ab omnibus celebrantur: tantum autoritatis vendicare sibi videtur emmetron. Ceterùm cùm in aliis omnibus humanis actionibus, si rectè perfici debeant, mensura quædã exquisita desideretur, tum vel maximè in arte Medica ea ipsa requiritur: vt in qua, vel minima à pondere ac mensura aberratio soleat semper ægris perniciosa & piacularis existere. Nam cùm generatio nostra, incolumitásq;, miscellæ quatuor elementorũ debeatur, certa quadã mensura confluentiũ & conspirantiũ in vnã eandemq; temperiẽ: sanè si quãdo rhythmus huius soluatur, necessum est ad recuperandum habitum pristinũ, reducamur eò, iusta etiam, exploratissimáq; mensura eius, quod lapsum corrigere possit, administrata. Qua neglecta, si quispiam admoliatur præsidia corpori, morbi seminarium augebit, aut affectum alium maligniorem inducet: ita vt non minus cauendum à tali medico sit, quàm à morbo ipso. Cùm igitur inter alia Galeni opera, redegissem nuper in succinctam periochen cõmentarios illos de cõpositione medicamentorum κατὰ γένη & κατὰ τόπους, ditissimos naturæ humanæ thesauros: persuasúmq; haberẽ, neutiquã ex eorum lectione percepturos aliquid frugis, qui in ratione ponderũ & mẽsurarũ nõ essent adamussim exercitati: sed potius occasionẽ capturos, qua sibi ignominiæ notam, ægris conciliarent summam internicionem: precium operæ me facturũ existimaui, si quæ veteribus, ac præcipuè Galeno, circa pondera & mensuras medicinales conscripta sunt, aggerans, ea omnia paucis exposita, sub præfatione nominis tui, in publicam studiosorũ cõmoditatem ederem: vt vel ex hoc argumento, amicitia nostra, & nunquam peritura necessitudo, omnibus innotesceret: tibi autem, si quis hinc fructus ab aliquo hauriendus esset, prorsus acceptus ferretur. Nec verò collectanea hæc de mensuris cuiquã aptius quàm tibi nuncupari potuissent, qui (vt cæteras ingenuissimas tui animi dotes impræsentiarũ subticeam) diu noctúq; astronomicis studiis indulgens, in eisq; felices tuas horulas haud oscitãter collocans, non modò plagas has inferiores, sed cœlos etiam ipsos metiris, mentéq; supra illos eueheris: cõtrà quàm faciunt pleriq; alij, qui vbi semel quæ pertinent ad cutem curandã sunt nacti, adeò ingenuarũ artium, bonorúmq; omniũ institutorũ infelices obliuiscũtur, vt ne inesse quidem sibi animã recordentur: ac proinde obruti, demersiq; cœno suarũ cupiditatũ, corporisq; mole depressi, eam quocunq; tandem irruat, sequantur: tantum abest vt exemplo tui) cœlum vnquam suspectent, aut in meditatione rerũ pulcherrimarũ asininas suas cogitationes exerceant. Hi tamen mancipia vmbilici sunt: à quorum ingenio tam abes ipse, quàm qui longissimè. Quippe ita vteris fortunæ bonis, quæ tuo marte acquisita, tibi quam largissimè suppetunt, vt eorũ quidẽ quæ ex vsu sunt, nihil desit corpusculo, amicisq; omnia communia fiant: animus autẽ ipse minimè ab eis præpediatur, sed ad altiora aspirans, excolatur atq; locupletur aliis ornamentis & opibus, quæ tantò illis splendidiores & augustiores sunt, quantò mens nostra corpori dignitate antecellit. Quo sanè tam admirabili amore sapientiæ

accensus, etsi fluctibus negociorum nunquam non obruaris, quæ maxima cum dexteritate administras: semper tamen philosophiæ studiis incumbis, in eisq; tam feliciter promoues, vt diuinum istud ingenium tuum sæpenumero admirari compellar. Ne autem huic nostro commentariolo contingat, quod patriæ vtriusq; nostrum communi Secobiæ accidit, cuius quidẽ sub vrbia sunt ciuitate ipsa ampliora, non agam hic tecum pluribus, cùm tempestiuum iam sit, vt promissis satisfaciamus.

Orum quæ metiri homines solent, quędam solida, corpulenta, grauia, & sibi continua sunt, vt lapis, cera, lignum, & ferrum: quædã solida quidem & sicca, sed dissoluta & minutula, qualia accumulare cõsueuimus, vt hordeũ, oryza, & triticum: quædam demum in liquidis fluidisq; consistunt, è quorũ numero est oleum, vinum, & mel. Quæ igitur sub prima differentia comprehenduntur, grauitate diiudicantur: cui negocio statera est inuenta. Quę verò humidam consistentiam possident, vasculi cauitate expenduntur. At ea quæ cùm sint arida, aggerari in cumulum possunt, medio genere ambigũt: modò quippe ipsa librare, modò vasculis mensurare consueuimus: quemadmodũ liquores fluentes. Quanq̃ hi quoq; sæpenumero revocant ad stateram. Liquida quippe omnia quæ corpori administrant, vniuersi ferè iam ponderãt, si Hispanos pharmacopolas excipias. Hi nanq; nõ pondere, quẽadmodũ in Italia, Gallia, Germania, & Anglia mos est, sed vasculi cauitate liquida medicamenta metiũtur: id q̃d equidẽ probare vllo modo non possum. Nam cùm ex liquoribus, hi quidem grauiores sint, illi autẽ leuiores, atq; tenuiũ partium: certè necessum est, dum eos omnes ex æquo pari vasculi cauitate dispensant, grauissimè interdum hallucinentur, capitaliq; errore labant. Nemini siquidẽ in ambiguo est, quæ crassarum sunt partium, ea contracta & exigua mole plurimũ continere substantiæ: vt pauxillum sub tumore laxiori, quæ raram consistentiã sortiuntur. Etenim si accipias vnam heminam olei, vini aliã, ac tertiam deniq; mellis: cõperies planè oleum quidẽ ipsum, vncias ix. pendere, vinum autem x. mel tredecim cum dimidia: ita vt hoc ad vinũ sit sesquiplum. Quod verò aiunt, se nõ vna eadémq; mensura, oleũ, mel, atq; vinũ metiri, sed eorum liquorũ singulis haliere suã destinatã: id illos non reddit à culpa immunes. Nam cùm in generibus singulis non paruum discrimen sit penes grauitatẽ & leuitatem (omphacinũ enim oleum, exempli gratia, quod oliuæ immaturæ fuderunt, hyoscyaminúmve, tenuitate partiũ & leuitate, multis numeris ab irino relinquitur) contingit sanè, vt dum cuiusq; indiuidui vnciã vnã sese administrare arbitrant, alterius quidẽ plus, alterius autem longè minus exhibeãt, ac sic artis præcepra evertaut. Deberent itaq; aut liquores vniuersos librare, aut singulis eorum speciebus, mensurã peculiarẽ præscribere: quam quidem investigare, esset nimis operosi negocij.

Porrò mensura olei erat Galeni tẽpore apud Romanos cornea, pellucidáq;, & lineis quibusdam orbicularibus, quibus vnciæ discernetentur, incisa. Sunt autẽ innumera ponderũ ac mensurarum genera, secundũ varietates regionũ ac

morũ. Quamobrẽ ea describemus impræsentiarum duntaxat, quæ vrbi Romæ, antiquissimæ totius orbis metropoli, semper fuerunt familiarissima: cùm præsertim Galenus vniuersas ferè pharmacorũ compositiones, ad mensuras Romanorũ, ponderáq;, reduxerit: cum quibus, vbi exposita fuerint, facillimum cuiq; erit, quæ apud alias ciuitates in vsu habentur, conferre.

De ponderibus.

Nomina ponderũ medicinaliũ, in quę medici passim incidunt, sunt, minà, libra, vncia, drachma, scriptulus, obolus, siliqua, & granũ. Romana igitur mina continet libras xx. Nam Aegyptia, & Attica, xvj. tantùm constant. Libram autem xij. vnciæ constituunt, quarũ singulę ex drachmis octo cõstantur. Porrò drachmã Galenus idẽ esse vult cum Romano denario: quãvis contendant aliqui, eam esse partem septimã vnciæ. Constat autem drachma scriptulis tribus, quæ à Græcis γράμματα, scrupuli à neotericis, corrupta voce, appellant. Quorũ quisq; duos obolos continet: vt horum singuli, siliquas tres, quæ & cerатia dicunt. At verò vnaquęq; siliqua, grana quaterna pendet. Reperiuntur etiã creberrimè inter nomenclaturas ponderum, faba Græca & Aegyptia: ac præterea nux iuglans, & Pontica. E quibus Græca quidẽ faba, duos obolos pendit: Aegyptia autem, drach. j.s. At iuglans nux, siliquas lxxij. vt Pontica xviij. Quæ omnia ordine resolutorio explicata, facilè ex hac tabella discernes.

Mina Aegyptia	vnc. xvj.
Mina Romana	vnc. xx.
Libra Romana	vnc. xij.
Vncia	drach. viij.
Drachma, siue denarius, siue olca,	script. iij.
Scriptulus, siue scrupulus	obolos ij.
Obolus	siliquas iij.
Siliqua	grana iiij.
Faba Græca	obol. ij.
Faba Aegyptia	drach. i. s.
Nux iuglans	siliquas lxxij.
Nux Pontica	siliquas xviij.

Si igitur vbiq; locorũ & gentiũ, libræ, vnciæ, & drachmæ, essent inter se eædem, liceret profectò nobis, iuxta Galeni dogmata, in quavis orbis plaga & regione, medicamenta citra discrimen præscribere. Cùm autem evariẽt passim ea pondera, certè nisi quis omnia illa ad tabellam præscriptã revocet, singuláq; adamussim expendat, priusquã alicui phãrmacũ catharticũ porrigat, fieri vllo modo nõ potest, quin ab scopo aberret, videlicet aut plus q̃ sit ex vsu, propinans, aut minus quàm morbus postulet. Equidẽ experiẽtia didici, Hispanicã vnciã Romana esse obolis duobus maiorẽ. Parisiensem, ferè integra drachma. Coloniẽsis, Bruxellensis, atq; Antuerpiensis vncię, sunt similes: quarũ singulæ Romanam tribus

tribus obolis superat. Ab hac vncia Veneta (quã experiundi gratia, nuper in officina quadam libraui) propemodũ sesquidrachma relinquit. Siquidẽ Veneta libra medicinalis, Romanæ libræ vncias x. cum dimidia, plus minus, pendet. Pro ratione itaq; harũ differentiarũ possem ipse iam in singulis horũ locorũ, numerũ drachmarũ intrepidè & augere, & detrahere: Id quod mihi nõ perinde liceret absq; summa ægrotantiũ clade, si proportionem ponderum quam habent inter se mutuò, accuratè prius nõ explorassem. Quam cùm haberem perspectam, cuidam adolescenti, quem in ædibus illustrissimi D. D. Ioãnis à Mendozza, Cæsarei apud Venetos Oratoris splendidiss. suscepi curandum, vnciam vnam soluentis pharmaci exhibui: cuius in vrbe Roma propinare drach. vij. ausus non fuissem.

De notis ponderum quibus Medici in officinis vtuntur.

Vt autem Græcorũ charactêres, quibus pondera exprimunt, impræsentiarũ prætercam, ceu nihil ad nos pertinẽtes: Medici recentióres pro vncia, hanc notam ℥. vsurpant: quemadmodum hanc, ʒ pro drachma: similitérq; illam ∋ pro scriptulo: subdentes postea numerũ quem expedire arbitrantur. Vt si ori ventriculi confirmando huiuscemodi vnguen instituerimus: ℞. olei absinthij, & cydoniorũ, ana. ℥. ij. nardini vnc. s. ceræ elotæ drach. v. pul. coralij, & menthæ, ana ∋. i. perinde sonant ac si scribamus: Olei absinthij & cydoniorũ, sing. vnc. ij. Nardini vnciam dimidiam: ceræ elotæ drach. v. pulueris corallij & menthæ, singulorum scriptulum vnum, &c. Quippe vox, ana, quæ aliquando etiam in Galeni cõmentariis occurrit, cuiusq; partes æquas significat. Præstaret autem medicamẽta ipsa, quæ in se humani generis vitam, necémq; gerunt, minimè quidem notis aut numeris, sed literis extensis exprimere. Quandoquidẽ iota vnum sublatum aut additum, imò verò etiam apiculus vnus, sæpe ægros ipsos in exitiũ atq; internecionẽ adegit. Porrò vt flores solẽt dispensari pugillis, sic manipulis herbæ. Cõmuniter autem volunt esse pugillũ, quantum tribus digitis apprehendi possit: manipulum verò, quantũ tota manu. Ac pugillum quidem hac nota, P. manipulũ autem hac, M. nostri Medici exprimunt.

Græcæ liquidorum mensuræ (quæ maximè sunt in vsu etiam apud Latinos Medicos) partim ex Galeno, partim ex cõmentariis Iacobi Syluij, Medici hac nostra ætate clarissimi, excerptæ.

Cadus, siue Ceraunium, capit choas, hoc est, Romanos cõgios xij. vel libras mẽsurales cviij.

Choa siue Cõgius, sextarios sex capit, seu Atticas cotylas xij. seu libras ix.

Sextarius cotylas ij. seu libram vnam & dimidiam, seu cyathos xij. continet.

Cotyla, quam nonnulli heminam appellant, quartarios ij. seu vncias mensurales ix.

Semicotyla recipit acetabula duo, vel vncias iiij. cum dimidia, existens quarta sextarij pars.

Acetabulũ (Græci ὀξύβαφον vocant) sesquicyathum, seu vncias ij. & drach. ij. pendet.

Cyathus conchas ij. seu mystra iiij. seu chemas v. seu cochlearia x. seu sescunciam.

Concha mystra ij. seu chemas ij. cum dimidia, seu drachmas sex.

Mystrũ chemen vnam, & quartam eius partem, seu cochlearia ij. cum dimidio, seu drach. iij.

Cheme cochlearia ij. seu drach. ij. script. j. & grana iiij. & quatuor quintas grani.

Cochlearium drach. j. scriptulum dimidium. grana ij. & duas quintas grani.

Porrò vinum nona parte pondus olei excedit. Mellis autem ad vinum proportio est sesquipla: hoc est, tertia parte mel ipso vino est grauius, vt liquet ex tabella subdita.

Ceraunũ Italicũ habet	Olei lib. xc.	Vini lib. c.	Mellis lib. cl.
Congius	lib. vij. & semissem	lib. viij. vnc. iiij.	lib. xij. & semissem.
Sextarius	vnc. xv.	vnc. xvi. drach. v. script. i.	lib. ij. vnciam vnã.
Cotylà	vnc. vij. drac. iiij.	vnc. viij. drach. ij. script. ij.	lib. j. drach. iiij.
Oxybaphũ	sescunciã drach. iij.	vnc. ij. scrip. ij.	vnc. iij. drach. j.
Cyathus	drach. x.	vnciam j. drach. iij. siliquas iiij.	vnc. ij. scrip. ij.

Mensuræ aridorum quibus Medici maximè vtuntur.

Medimnus capit chœnicas xlviij.

Chœnix cotylas iij. vel sesquisextarium, seu libras ij. & quadrantem vnum, & vnc. iij.

Sextarius cotylas ij. seu vnc. xiij.

Cotyle oxybapha iiij. seu vnc. ix.

Oxybaphum, sesquicyathum, seu vnc. ij. & drach. ij.

Cyathus cochlearia x. seu secunciam.

Cochleariũ drach. i. script. s. grana ij. & duas quintas grani.

Crebrò autem vsurpat Galenus hanc vocem Bessem, quæ quotiéscunque occurrerit, pro vnciis octo accipiatur.

Hæc sunt itaq;, Vir Ornatissime, quæ sub tuo nomine volui vt omnibus fierent communia studiosis: quare pro tua feceris dignitate, si ea cõtra vitilitigatorum morsus defenderis. Vale feliciter, plurimumq; saluta meo nomine communes vtriq; nostrum amicos, atque integerrimos viros, D. Berrocalem, Scriptorem Apostolicum: necnon D. Falconæum à Gueuara, Iuris prudentiæ licentiatum absolutissimum.

Venetiis, III. Idus Aprilis, M. D. XLVIII.

CLARISSIMO ET SAPIENTISSIMO VIRO, D. D. IOANNI AQVILERIO, MEDICO PONTIFICIO, BONARVM literarum fautori maximo, ANDREAS LACVNA Secobiensis, Doctor Medicus, Miles S. Petri S. P. D.

Vod accidere vniuersis parturientibus solet, vt dum in labore quidem versantur, se iurent amplius non pariturας: postea verò extra discrimen positæ, rursus & concipiant, & pariant: id nũc mihi planè contigisse videtur, Vir clariß. Nã cùm haud ita pridem Epitomen omnium Galeni operum, verè laboriosissimum partum, exarandam in publicam studiosorum commoditatem curarē: ac partim quidem immensis laboribus fractus, partim præli difficultates ac molestias summas pertæsus, constituissem, ac propémodum apud me deierassem, non futuram mihi amplius rem cum typographis: posteaquàm fœtus iam editus est in lucē, violare iusiurandum compellor, Galeniq; Pergameni vitam toti Operi, ceu colophonem quendam, apponere. Reuocauit siquidem me ab instituto, cùm illius Viri dignitas, amplitudóq;, tum mea in eum obseruantia, adeoq; ipsius vtilitas operis. Sciebam quippe Galenum, iis qui vitam illius, mores, atq; instituta prælegerent, incredibilem quendam amorem sui excitaturum, vt multò ardentius, maioriq; cum voluptate, in Epitome sese nostra exercerent. Quocirca illum quidem ad viuam formam exprimere, expressumq; vnà cum operibus suis edere, statui. Cæterùm quia verendum erat, ne Galenus noster, hospes & peregrinus cùm sit, si in quempiam nebulonem incideret, contumelia aliqua afficeretur, (sunt enim exteri maximè iniuriis obnoxij) haud perperàm me facturum existimaui, si ductorem illi & protectorem aliquem iungerem, qui eum cōtra insultus Arabum, ac Barbarorum insidias, tueretur. Cui muneri subeundo, dum quoqueuersus dispicerem, neminem te aptiorem inueni, Vir ornatissime, qui adeò illius semper fuisti studiosus, vt vel meipsum etiam impuleris, ad condendam illam omnium operum eius periochen: quam prouinciam, nisi victus instigatione tua (id quod ingenuè fateor) neutiquã suscepissem. Nam cùm de nulla re sis æquè solicitus, ac de salute publica (quæ tua summa bonitas, atq; animi integritas est) semper aliquid meditaris, quod in communem omnium vsum redũdet. Quo nomine vniuersi tibi debemus plurimum. Taceo singulares tuas istas animi dotes, prudentiam, temperantiam, lenitatem morum, constantiam, multiugámq; omnium disciplinarum peritiam, quæ nos adducũt, vt non minori admiratione, quàm amore, te prosequamur. Meritò igitur ob hasce tam insignes virtutes, quibus conspicuus eras, reuerendiß. & illustriß. in Christo Pater D. D. Ioannes à Toleto, Cardinalis Burgensis (iudicio cuius exquisitissimo non solent placere nisi optima) ex Salmanticensi Academia, in qua olim cum maxima laude & gloria profitebaris artem Medicam, simul & Astronomiam, te allectum, nec vulgari conditione honestatum, vnà secum abduxit Romam. Qua in vrbe, quanta cum dexteritate, studio & pietate, artem Medicam exerceres, abundè exploratum habens Paulus III. P. M. vltrò accersiuit te, ascripsitq; inter primarios Medicos suos, summisq; tandem vitæ ornamētis auxit, atq; locupletauit. Qui quidem non secus tua dicta amplexatur, acquiescitq; consiliis tuis, ac si illa ab Apolline acceperit. Vt igitur eò vnde digressa est, nostra reuocetur oratio, En mittimus tibi ceu strenulam quandam, Galeni Pergameni vitam, per quem ipse tantum honoris & dignitatis es consequutus. Quam quidem vbi diligenter perlegeris, non modò non pœnitebit te propensionis, qua in illum hactenus indulgentissimus fuisti, sed etiam multò ardentius posthac amore illius inflammaberis. Vale vir ornatiß. pergéq;, vt cœpisti, de ingenuis artibus ac disciplinis mereri optimè. Venetiis, quarto nonas Aprilis,

M. D. XLVIII.

GALENI PERGAMENI VITA, CVM EX IPSO GALENO, TVM EX HIERONYMO GEMVSÆO, aliisque variis autoribus, per ANDREAM LACVNAM Medicum, militem S. Petri, summo studio collecta.

ON possum non excandescere in viros quosdam nouarum opinionum autores, qui Galenum, Pergamenum fuisse inficiantur. Cuius rei non modò apud varios historicos, sed etiam apud ipsum Galenum, innumera testimonia extant. Nam vt cõplura alia omittam, certè libro primo de Compositione medicamentorum secundũ genera, apertissimè patriam suã Pergamum esse testatur, hunc in modũ pronũcians: Hoc medicamentũ nõ ex eorum numero est, quæ à me primũ cõposita sunt: sed iam annis multis antè, à rege nostro, Pergamensibus imperante, Attalo, viro omnigenorum medicaminũ studioso, etc. Similiter libro secundo de Pharmacorũ cõpositione secundum partes, sic ait: Nam & frigidorum fontiũ et niuis, multa Romæ est vbertas, quemadmodũ apud nos in Pergamo. Eodem libro sic rursus subdit: Atq; ad hanc rem nostrũ Pergamenum atramentum scriptorium præcellit, etc. Fuit autẽ Pergamus Asiæ ciuitas nobilissima, ingeniorúmq; optimorũ altrix: quæ diu quidem sub regib. Attalicæ familiæ florescens, postea Romanorum legib. paruit. Quare Galenus meritò ab illa oriundus gloriatur, cõtra quàm faciunt Normani, qui declinaturi ignominiæ notã, passim nomen patriæ cõmutant. Porrò patrem habuit diuitem, Niconem nomine, geometram & architectum insignem, studiisq; philosophicis deditum: qui ob modestiam suam & æquitatẽ, probis omnibus erat semper admirationi. Mater eius fuit pudicissima, admodúmq; circa augendam rem familiarem solicita: adeò tamen iracunda & viperea, vt vel ex leui occasione, mordicus ancillas impeteret: nec minus cõtumeliosè cũ Nicone viro suo contenderet, quàm Xantippe, nequissima quidem illa, cum Socrate: quemadmodum ipsemet Galenus testatur libro de Cognoscendis curandisq; animi affectibus. Fuit autem Galenus vsq; ad annũ decimumquintũ, arithmeticis, grãmaticis, logicisq; disciplinis sub Nicone patre institutus: at quas quidem capessendas, adeò erat natura promptus, vt vel ex primis illis auspiciis, de se maximam exhiberet expectationem. Dein verò ad philosophiam, seuerioráq; promotus mathemata, audire philosophos optimos quosq; cœpit, qui haberentur Pergami: quorum omnium doctrinam & mores, vt rectè consuleretur filio, explorabat pater, assiduè ad illos vnà cum eo ventitans. At verò vbi iam annũ decimumseptimũ attigit, euidenti patris insomnio admonitus, studiis Medicinæ se dedidit, eiq; adeò strenuam nauauit operam, vt pauculis quidẽ annis, facilè commilitones omnes, postea verò etiam præceptores suos superauerit. Quem feruorem augebat summa liberalitas patris, largè illi omnia suppeditantis, quæ ad studia eius videbantur ex vsu fore. Sæpe siquidem ob inopiam & egestatem optima quæq; ingenia elanguescunt, & collabuntur. Nam, vt rectè ille monuit Poeta,

Haud facilè emergunt, quorum virtutibus obstat
Res angusta domi, etc.

Præceptores habuit in philosophicis & medicis musis, primò quidem, Satyrum: dein Pelopem, apud Smyrnam. Post quos Numesiano Corinthii sedulam operam dedit. Cæterum quamuis eorum omniũ amantissimus esset, eósq; ceu parentes quosdam summa reuerentia obseruaret, noluit tamen eorum cuiquam addictior esse, quàm veritatis ipsius studiosior. Quocirca nec sectæ villi se addixit: & ob id sæpe hominũ rusticorum iudicium in plurimis esse sequendum monuit, quòd incorruptum esset, ac liberum, vtpote ab hæresi nulla occupatum. Postquam verò in Græcia neminem iam haberet, ex quo discere quicquã posset: maximéq; expedire Medico existimaret, varias orbis oras ac regiones lustrare, omnimodásq; hominum temperaturas, ac vires medicamentorũ cognoscere, incredibilis tandem incessit illum peregrinandi cupiditas. Quare primò quidem ad Alexandriam se contulit. Qua in vrbe cùm aliquandiu hæsisset, totámq; Aegyptum illi adiacentem lustrasset, ad Palæstinã Syriæ, exportandi opobalsami gratia, contendit. Nauigauit etiam in Lemnũ insulam, necnon in Cyprum, vt ex illa quidem, sphragidem terram: ex hac autem, cadmiam, pompholygem, diphrygem, aliáq; metallica innumera, in vsum Pergamensium adduceret. A quibus peragrationibus iam annos octo & viginti natus, in patriam rediens, omnia medicamẽta quæ attulerat, amicis est impertitus, vt de illis periculum facerent. Pòstea verò ex omni natione curabat sibi asportari pharmaca exquisitissima, habens suspecta ea omnia, quæ ab institoribus venderentur. Cognita igitur summa peritia illius,

atque in curandis ægris rara quadam dexteritate, pontifex Pergamenus prouinciam gladiatores curandi soli ipsi credidit, quum vix annum vigesimum nonum attingeret: quod sanè munus antea iis tantùm delegabatur, qui ætate, ac longo rerum vsu prouecti essent. Cæterùm non diu illic commoratus, quòd seditio quædam esset inter Pergamenses oborta, Romam profectus est: vbi ob incomparabilem doctrinam suam & probitatem, fuit statim notus & familiaris totius ciuitatis primoribus. In primis siquidem Eudemum Peripateticum, magni nominis virum, laborātem quartana triplici, ob pessimè administratam theriacem ab aliis Medicis, iámque ingrauescentem ætate, ac media hyeme, restituit, tempestiuo vsu eiusdem antidoti adhibito: prædixitque omnia quæ euentura essent: id quod nomen illius, existimationémque per totam vrbem plurimum auxit, sic tamen vt inuidia pari etiā gradu cresceret. Postea ad Iusti vxorem vocatus, quæ absque manifesta occasione consumebatur, ex pulsu eam non modò amare, sed quem deperiret etiam, miro quodam artificio deprehendit. Simili etiam industria diuitis cuiusdam seruum, non ex morbo, sed metu, quòd eorum quæ administrauerat, pro dignitate reddere rationem non poterat, contabescere agnouit. Restituit etiam Boethi vxorem, diutino fluore muliebri, & quem alij Medici non potuerant cohibere, laborantem. Ob quam quidem solicitudinem, aureos quadringentos, æquipollentes mille coronatis solaribus, Boethus ad illum misit, ipsúmque per totam vrbem summis laudibus extulit.

At verò annum iam tricesimumseptimum agens, vbi audiuit patriæ seditionem sedatam, partim quidem vt suos necessarios inuiseret, partim vt Romanorum Medicorum declinaret odia & insidias, simulans se proficisci in Campaniam (ne fortè ab amicis detineretur) reuersus Pergamum est. Sed non multò interiecto tempore, à Marco Aurelio & Lucio, Romanis Imperatoribus, reuocatus, eo nomine vt sequeretur expeditionem, quam instituerant aduersus Germanos, Romam inuitus rediit. Quò dum peruenit, multis tandem precibus impetrauit à Marco Aurelio Antonino (qui æquus, pius, facilis, & clementissimus erat) vt liceret sibi manere Romæ, expectaréque illic reditum ipsius Antonini à bello: intelligens nimirum quātopere abhorrerent Musæ ab strepitu armorum. Memor autem prauitatis Medicorum atque philosophorum Romæ degentium, quandiu Marcus Aurelius abfuit, apud Commodum, filium illius primogenitum, sese continuit, qui extra vrbem educabatur sub Pitholao: cui etiam fuerat ab Imperatore iniunctum, vt si quando puer ægrotaret, Galenum accerseret, quò illi ferret manus auxiliatrices. Eo igitur tempore plurimū ocij nactus, varios commentarios conscripsit, ad philosophiam Medicinámque spectantes. Quum autem interim febre corriperetur Commodus, ex pulsu agnouit faucium inflammationem causam illius extitisse: ac proinde congruis remediis vsus, à phlegmone & febre confestim eum liberauit. Qua ex re Faustina matrimonio Imperatori coniuncta, cœpit Galenum ipsum laudibus vsque ad sydera euehere, aliisque omnibus anteponere: quæ tamen commendatio, apud præcipuos Medicos illum magis exosum reddidit. Sexto etiam, alteri ipsius Imperatoris filio, quùm similiter in febriculam incidisset, prædixit crisim, ac tum horam, tum solutionis modum, tum recidiuam.

Postea autem, quum reuersus ex bello Marcus Aurelius, crederet se aliquando febrire, nec minus Medici qui peregrinationis suæ comites fuerant, initium febrilis accessionis illi adesse putarent: ascitus Galenus, iussúsque arteriam contingere, dixit se nihil tale percipere, sed potius à cibo assumpto eius ventriculum opprimi. Quam agnitionem quanti fecerit Imperator, significauit ter repetens, Ita est vt dicis, Profectò idipsum, Vt dixisti res habet. Ventriculum igitur fouens nardina, bibénsque Sabinum vinum cum pipere, quemadmodum Galenus suaserat, minimo negocio fuit restitutus, Galenúmque postea magnopere commendare non desistebat, eum Medicum præstantissimum esse, ac tum virum ingenuum, tum summum philosophum prædicans. Nec verò argumentum vulgare Galenianæ doctrinæ, atque morum integritatis est, quòd à Marco Imperatore, omnium qui illum præcesserant, iustissimo simul & sapientissimo, quique ob singularem sapientiam suam est nomen Philosophi indeptus, celebratus encomiis fuerit, ascitúsque in suorum Medicorum clientelam. Taceo eundem ipsum Imperatorem, quum singulis diebus vteretur theriace, quam summa fide præparabat illi Demetrius, primarius Medicus, postea vita Demetrio functo, soli credidisse Galeno antidoti ipsius compositionem. Antonino è viuis sublato, successit ei filius Commodus, certè incommodus Romanorum reipub. vtpote iuuenis omni pollutus libidine, omníque flagitiorum genere obsessus atque contaminatus. Quo quidem imperante

cessauit

cessauit compositio atque vsus theriaces, vt aliorum omnium optimorum institutorum: donec postea Imperator Seuerus iussit Galeno (quem diligebat vnicè) vt antidotum rursus ipsam in communem omnium vsum conficeret. Quod autem ad Galeni salubritatem pertinet, vsq; ad annum quidem vicesimum octauum sæpius correptus est morbis: reliquum verò ætatis, saluberrima victus ratione vsus, sese conseruauit sanissimum, ita vt nullum morbum contraxerit, præter febrem ephemeram, in quam aliquando ob labores immodicos incidit.

Fuit autem perpetuò iam inde à pueritia sua, moribus innocentissimis præditus, adeóq; blandus & mitis, vt nunquam propria manu famulos verberarit, ne lapsos quidem: sed tum minis, tum paternis admonitionibus, peccata semper eorum correxerit: irascentis impetum nihil differre ab insania & furore prædicans. In disputando tamen adeò grauis atque seuerus extitit, vt nunquam non suis antagonistis pudorem, sibi gloriam maximam conciliarit. Præterea admirandam illam docendi facilitatem, puritatem atque elegantiam sermonis, sententiarum pondus & altitudinem, creberrimam historiarum atque exemplorum copiam, summum denique diuidendi, demonstrandiq; artificium: quibus nimirum omnibus adeò accuratè Naturam rerum expressit, adeò illam oratione exornauit, vt verus interpres eius solus ipse dici mereatur. Fuit porrò adeò cõstans atque inconcussus animo, vt ob nullam fuerit vnquam rerum vicissitudinem consternatus: sed fortunam & infortunium, honorem & contumeliam, sanitatem & morbum, pari semper alacritate exceperit. Gloriam & popularem auram sic perpetuò neglexit, vt ne libris quidem suis præscribi suum nomen sit passus. Quippe multitudinis laudem, commodum instrumentum nonnullis viuentibus aliquando esse dicebat: mortuis autem, nihil omnino prodesse: imò verò nec viuentium quibusdam: quum eis qui plurimum philosophiæ indulgerent, non paruo impedimento esset apud vulgus fama, ipsos videlicet à rebus pulcherrimis plus iusto transuersos auferens. Quocirca, ceu diuino quodam afflatus numine, vulgarem illam gloriam contempsit, veritatisq; solo studio flagrauit, nullam esse nec honestiorem, nec diuiniorem possessionem existimans. Tam studiosus autem fuit humanæ salutis, vt quum vel maximè optaret insignem illam sapientiam atque doctrinam suam facere vniuersis communem, veritus tamen fuerit exprimere, describereq; pharmaca deleteria, ne quis fortè pessimus sycophanta in perniciem nostram illis abuteretur. Quo etiam nomine varios modos adulterandi medicamenta, sibi notos suppressit, ne videlicet ansam & occasionem circumueniendi nos imposturis, daret flagitiosis & fraudulentis hominibus: si qui id genus artem in lucro ponerent. Extant eius pietatis amorisq; argumenta complura, in deos, in parentes, in patriam, in artem ipsam, in vniuersum denique humanum genus. Dei quippe iustitiam, vim, & prouidentiam agnoscit, suspicit, maximáq; cum reuerentia admiratur, quum aliàs, tum præcipuè in commentariis de vsu particularum humani corporis, quos tanquam hymnos quosdam, Deo consecrauit: hoc esse sacrificium illi acceptissimum censens, non si ei hecatombas, victimásq; offerret quispiam cruentas, aut casiam & thura accenderet, sed si mysteria illius, operáque, primùm quidem ipse cognosceret, expenderétque, postea verò aliis communicaret: in quorum ignoratione profitebatur summam impietatem consistere. Iam verò parentis sui cùm in aliis plerisque locis mentionem honorificentissimam faciat, tum vel maximè in commentario de cognoscendis, curandisq; animi affectibus, illum commendat vnicè: quod sanè opus, veluti encomiasticum paternarum virtutum est. Patriam autem, conciuésq; suos, tanto est prosequutus amore, vt quò eorum vsui inseruiret, fauores Imperatorum, amplissimaque stipendia neglexerit: idq; meritò. Nam quum maiori ex parte nemo sit patriæ acceptus (sic siquidem natura comparatum hominibus est, vt peregrina quidem & aduentitia ingenia admirentur: sua verò, domesticáque, ob familiarem vsum, despiciant) Galenum certè Pergamenses tam studiose colebant, & obseruabant, vt ipsum & seruatorem suum, & Patrem patriæ, omnes communi ore vocarent: neque id iniuria. Siquidem non modò curabat sedulò, vt suorum ciuium rectè valerent corpora, sed quemadmodum legulator atq; philosophus summus, etiã erat solicitus, vt eorum animi optimis documentis instituerentur. Quocirca varios commentarios conscripsit, ad excolenda iuuentutis ingenia admodum salutares. Conciliauit autem sibi maximè plebis animos, quòd medicamentis simplicibus, vulgaribúsque, & quæ minimo negocio parari apud quemuis possent, plurimum vtens, eorum quos suscipiebat curandos, minimè facultates opprimeret: contrà quàm faciunt hac nostra ætate plurimi pharmacorum aggeratores eximij, qui

vt admirandam suam illam sapientiam ostentent, adeò miscere sacra profanis assolent, vt quem morbum facilè depellere posset interdum radicula vnica commodè administrata, eum sæpenumero varia indigestáq;, ac longè petita medicamentorum congerie, alant, foueant, adaugeant. Quòd si æger fortè bona quadam fortuna sua, vel Dei potius, quàm pharmaci, beneficio, aliquando ab affectu recuperetur, necessum hauddubiè est, si tenuioris fortunæ is sit, in alium rursus morbum, priori longè grauiorem, incidat: videlicet egestatem extremam: quum nimirũ pro tot gemmis & margaritis, vel (quod plerunque contingit) calculis ex fluento aliquo allatis, satisfacere pharmacopolæ vrgenti non poßit: ac proinde si quid reliquum illi supellectilis fuit, totum id exponatur sub hasta, cogatúrq; tandem miser, exosam habens vitam, medicinam, & medicos, in angustiam maximam rei familiaris adactus, vnà cum vxore & liberis, fame acerbißima contabescere: cui quidem præstitisset longè, si seruatus non fuisset. At Galenus noster, id genus aromatariis, institoribúsq; non indigebat: quippe qui propria manu singula medicamenta conficeret, confectáque officiosißimè semper ægris administraret: in egenos interim non exiguam suarum facultatum portionem erogans artémque ipsam, non auaritia ductus, aut quapiam cupiditate, sed propter solam virtutem, piè simul & religiose exercens. Fuit autem erga ægros semper moribus placidißimis præditus, quibus adeò illos exhilarabat, vt vel solo sermone videretur eos restituere, Quæ sanè gratia & venustas maximè desideratur in Medicis. Sunt quippe nonnulli etiam in aulis Principum, adeò tetrico aspectu, fastidiendóque, vt ex quartana simplici duplicem suo accessu reddant, solóque visu, basiliscorum instar, interimant. Nec verò cuiquam pharmacum admouit aut propinauit Galenus, cuius prius in seipso non fecisset periculum. Quæ omnia reddiderunt illum semper adeò inculpabilem, vt calumnia in ipsum moliri nihil vnquam potuerit. Scripsit autem Attico sermone & purißimo permulta opera & varia, non ad artem Medicam tantùm, sed etiam ad Philosophiam, grammaticen, rhetoricen, mathematicen, atque geometriam pertinentia: quorum non contemnenda pars, dum templum Pacis, simúlque omnes Bibliothecæ Palatij, olim conflagrarunt incendio (ô iacturam irreparabilem) nobis intercidère. Quæ verò extant, atque inter eruditorum manus versantur, non secus suspiciuntur ab vniuersis, quibus mens falsis dogmatis corrupta & deprauata nõ est, ac si planè diuina oracula sint, ex tripode pronunciata. Nam qui in sophistarum scholis sunt alti, nugisque & paralogismis referti, iis certè nec placet, nec prodesse vera Galeni doctrina potest. Siquidem quemadmodum corpora impura, quò magis quispiam solido alimento nutrierit eò magis læserit: sic animum opinionibus prauis imbutum, nisi prius ab eis expurgetur, ne Musæ quidem ipsæ recta docere poßint: id quod fuisse in causa videtur, vt Galenus semper in operibus suis, primò quidem exterminarit iniqua dogmata, postea verò ipsam veritatem tradiderit: optimi agricolæ exemplo, qui prius quàm terræ sua semina mandet, spinas, herbas, sentes, radicésque omnes euellit, omniáque breuiter, quæ poßint tritici germinationem extinguere. Fuit autem tam acris & vehemens in refellendis aliorum tam Medicorum, quàm philosophorum erratis, tantúmque valuit suadela, vt eorum quos persequutus est, vniuersa scripta perierint. Hippocratem verò ita semper & reueretur & colit, vt paßim eum & prudentißimum, & sapientißimum senem, summúmque Medicinæ parentem, autorémque & largitorem bonorum omnium institutorum, prædicet. Cæterùm quemadmodum Traianus olim omnes Italiæ vias inaccessas, præruptásq;, aut rupib. inuias, refecit, instaurauitq;, quò facilius peruadi possent: sic etiam fatetur se non quidem artem condere (quam laudem tamen iurè sibi vendicare potuisset) sed iam ab Hippocrate inuentam, incultã tamen & asperam, explanare, vt ab omnibus intelligi ac percipi queat. Vixit sub Marco Aurelio Antonino, Commodo, Lucio, & Seuero, Cæsaribus. Præcipuè tamen Marco Aurelio Antonino fuit summa familiaritate coniunctus. Quo extincto, tametsi postea esset Seuero Imperatori acceptißimus, detineri tamen diu apud vrbem Romam non potuit, quo minus in dulcißimam sibi patriam reuerteretur. In qua quidem iam factus septuagenarius, imperantéque eodem Seuero, requieuit, magnam apud homines gloriam cõsecutus: maiorem etiam apud Deum habiturus, si CHRISTI institutis, cuius semel atque iterum meminit, credere atq; obsecundare voluisset.

Sunt tamen qui Galenum tradant vixisse annos CXL. Siquidem Ludouicus Cælius, lectionum antiquarum lib. xvi. sic ait: Galenum Philosophum & Medicum singularem, cuius scientißima & plurima extãt ingenij monumenta, quæ geminam sapiunt eruditionem, memoriæ proditum

à non

à nonnullis est, C X L. vixisse annos, tantáq; in cibo & potu abstinentia vsum, vt ad satietatem nunquam comederit, biberit ve, nec crudum quicquam gustarit. Vnde sit factum, vt odoriferū semper anhelitum spiraret: sed, quod longè apud me mirabilius est, citra vllam omnino affectionem, sola defecerit senectute, quod est in humanis rarissimum.

Magis tamen testimonio Suidæ acquiescendum est, qui sic de Galeno pronunciat: Γαληνὸς ὁ διασημότατος ἰατρὸς περγαμηνὸς γεγονὼς, ἐπὶ Μάρκου καὶ Κομμόδου, καὶ Περτίνακος τῶν Καισάρων ἐν Ῥώμῃ, υἱὸς Νίκωνος γεωμέτρου, καὶ ἀρχιτέκτονος, πολλὰ συντάξας ἰατρικά τε καὶ φιλόσοφα, ἔτι τε γραμματικὰ καὶ ῥητορικά, ἅτινα διὰ τὸ πᾶσιν εἶναι γνώριμα, καταλέγειν ἄκαιρον ἡγησάμην ἐν τῷ παρόντι. ἐβίω ἔτη ο. σημαίνει δὲ καὶ τὸν ἡσύχιον. *Quæ sonant: Galenus Medicus celeberrimus, Pergami natus, Marci, Commodi, & Pertinacis temporibus, vixit Romæ. Patrem habuit Niconem, geometram, architectúmq; Plurima non in arte Medica tantùm, sed in philosophia etiam, condidit: imò verò & in grammaticis, rhetoricisq;. Quæ quidem quòd omnibus obuia & notissima sint, non videtur mihi operæprecium vt recitentur impræsentiarum. Vixit annos L X X. Porrò hæc vox Galenus, tranquillum, serenúmq; significat.*

VITAE GALENI FINIS.

ANNOTATIONES IN GALENI INTERPRETES: QVIBVS VARII LOCI, IN QVOS HACTENVS *impegerunt lectores, & explicantur, & summa fide restituuntur: Andrea Lacuna Secobiensi, Doctore Medico, milite sancti Petri, autore.*

ILLVSTRISSIMO ET SAPIENTISSIMO VIRO, D. D. Didaco, Furtado à Mendozza, apud Paulum III. P. M. Oratori Cæsareo, longè vigilantissimo, Andreas Lacuna Secobiensis, Doctor Medicus, miles S. Petri, S. P. D.

VOD non perinde nostros lapsus cernamus, ac errata aliorum perspicimus, in causa est quidem ἡ φιλαυτία, Vir illustriss. Nam cùm vnusquisq; cæcutiat erga eam rem quam amat (vt sensisse diuinus ille Plato videtur) cuncti autem se omnium maximè diligant: optima ratione contingit, vt de se nemo rectè iudiciũ ferat. Idcirco pulchrè, mea quidem sententia, dictum est illud, Gestare nos duplicem manticam è collo suspensam: vnam quidem antè, alienorum: alteram verò pòst, nostrorum errorum plenã: ac proinde nos, peccatis propriis relictis, ad aliena, quæ obiecta semper oculis sunt, examinanda inclinari. Quanquam sanè qui studio veritatis inuestigandæ, non autẽ lædendi quẽpiam, id faciunt, adhibitáq; omni moderatione: ij certè non venia modò, sed summa etiam laude sunt digni. Non desunt tamen nonnulli malè feriati, qui ex alienis contumeliis gloriam sibi aucupãtes, in viros eruditos & candidos, quiq; nihil vnquam tam habuerunt in votis, quàm vt reipub. literariæ prodessent, vel vti in proditores patriæ, in contemptores diuorum, communésq; humani generis hostes, acerbè simul & impudenter, vel leuissima ex occasione inuehũtur: cùm deberent potius illis bene precari, ob egregiè in communem vsum nauatam operam. Inhumanum quippe, maximéq; ferinum est, eos qui vt communia studia iuuarent, sese obiecerunt sycophantarum calumniis, ob multa quidem ac varia, quæ ex Græcis in Latinam linguam fidelissimè transtulerunt, non cumulare suis iustis laudibus: ob paucula vero in quibus sunt lapsi humanitus, probris & conuiciis opprimere. Vt autem reliquos omnes præteream, qui sua industria artem Apollineam locupletarunt, certè Ioannes Guinterius Andernacus, in quem plurimi præter meritum debacchãtur, vnus ex primis fuit, qui Galenum introduxerunt nobis latinè, purè, atq; ornatè loquentem. Quòd si ex iis quæ iampridem vertit, nonnulla offendant aures delicatiores, id cuiquam mirum esse non debet: quandoquidẽ superioribus annis, cùm Lutetiæ Parrhisiorum politiores disciplinæ inciperent iã renasci & florescere: primúmq; ipse ad transferenda Græca se accingeret: tum vt tyronũ votis obsecundaret, qui sitiendissimi Galenianæ doctrinæ, quemadmodum famelici pueri, qui semicrudas carnes deuorant, priusquàm accuratè coquantur, inconfectos commentarios illi extorquebamus è manibus: tum vt satisfaceret importunis typographorum precibus, coactus fuit tantũ singulis diebus vertere (id quod ipse testari possum) quantum premi duplici torculari poterat: atq; ita suas tralationes, nondum integrè elaboratas, præcipitare. Quare (vt idem repetam) perperàm mihi videntur facere, qui virum in vtraq; literatura absolutum, exquisitissimúmq; Medicum & Philosophũ (cuius studiis omnes debemus plurimum) tam insolenter infestant: cùm nullus extiterit hactenus adeò fidus Galeni interpres, qui interdum hallucinatus non fuerit: ac proinde ad veritatẽ ipsam inuestigandam, præsertim in rebus arduis & maximis, cuiusmodi ars Medica existit, necessariò ingenia plurium desiderentur: vt videlicet quæ hunc fugiunt, ille cernat exactius. Sunt enim difficilia semper, quæ optima. Cùm igitur superioribus diebus vniuersa Galeni opera in methodum longè breuiorem, ac faciliorem contrahens, obiter reperissem complura, hactenus animaduersa à nemine, in quæ lector facilè impingere poterat: rem haud inutilem me facturũ existimaui, si omnia loca præcipua, quæ, iudicio meo, aliam requirebant expositionem, pauculis annotarem, arbitriúmq; studiosis relinquerem, aut sequendi versionem nostram, aut consulendi Græca exemplaria. Neq; enim tantum mihiipsi tribuo, vt velim illis ita meam sententiam probari, ac si Lycurgi, aut Solonis decretum esset. Nam & insitam mihi fragilitatem agnosco, & iudico omni ex parte difficile, vt qui homo sit, passim non decipiatur: id quod Galenus secundo libro de Compositione pharmacorum se-

cundum partes, non minus verè quàm eleganter confirmat, dicens: χαλεπὸν γὰρ ἄνθρωπον ὄντα μὴ διαμαρτάνειν ἐν πολλοῖς, τὰ μὲν ὅλως ἀγνοήσαντα, τὰ δὲ κακῶς κρίναντα, τὰ δὲ ἀμελέστερον γράψαντα: quemadmodum certè aliquando mihi accidisse fateor, qui iuuenili pruriens olim scribendi libidine, nonnulla paulò maturius edidi, quæ optarem nunquam produisse in lucem. Quanquam animus haud dubiè est, vbi ocium fuerimus nacti, quæcunq; à nobis conscripta citra perfectum iudiciũ sunt, ea omnia recoquere, reuocaréq; ad limam accuratiorem: idq; patrũ grauissimorum exemplo, qui vel in sacris literis, in quibus maiori cũ periculo erratur, retractare propria scripta non dubitarunt. Quòd si quis interim vir doctus iuxtà & syncerus, vel in hisce nostris annotationibus, vel in aliis omnibus, quæ aliàs à nobis sunt exarata, meliora in medium produxerit, ego primus omnium illa amplexabor, eiq; immortales gratias habebo, nec minores, quàm si mihi laboranti graui ophthalmia, oculorum aciem restituisset: modò eo vtatur candore & modestia, quæ viros philosophos decet, veritatisq; amantissimos. Semper nanq; à moribus Erasistratæorum abhorrui: qui adeò pertinaciter suam tuebantur hæresim, vt censerent patriam potius prodendam esse, quàm proprium dogma. Quòd verò hic præsens labor mihi institutus non fuerit, vt ostentarem ingenium, aut vigiliis hominum doctissimorum detraherem, sed vt publicæ vtilitati consulerem, rationémq; redderem diligentiæ præstitæ in condenda Galeni Epitome, nouit quidem ille, qui animorum est scrutator, Deus opt. max. Porrò vt idipsum lucubrationũ quod est, sub splendore nominis tui publicarem, me occasiones variæ impulerunt; vir clarissime. Vna & potissima, vt amor ille ardentissimus, qui inter Excellentiam tuam, & illustrissimũ atq; reuerendiss. D. D. Franciscum à Bouadilla & Mendozza, Cardinalem Caurien. patronúmq; meum nõ vulgarem, indies magis consolidescit, ex hoc argumento innotesceret cunctis, simúlq; obseruãtia mea in vtrunq;. Secunda, vt vitiligatorum calumniis ianuam detrectandi obserarem, tutúmq; à rabidorum me canum morsibus redderem. Quippe verisimile est, quæ tibi semel sunt consecrata, tuæq; protectioni se crediderunt, ea vel vti in asylo quodam intemerato iam esse: cùm nemo futurus sit adeò temerarius aut impudens, vt istam Amplitudinem tuam, autoritatémq; summam, non reuereatur. Tertia quæ me illexit causa est, qua ducti studiosi omnes, te vnicum protectorem Musarum, doctorum hominũ patrem, promotorémq; ingenuarum omnium discip narum, nunquã non confitentur: nempe multiiuga ista eruditio tua, feruentissimúsq; sapientiæ amor, claritudini generis, prudentiæ, humanitatíq; coniunctus: vt interim singularem ad omnia ingenij tui promptitudinem, admirandámq; in agendis rebus dexteritatem præteream. Quas insignes virtutes (quæ rarò in vnum conspirant) in te cumulatas sentiens CAROLVS V. Cæsar, indies cõcredit tibi maxima molimina rerum: quæ adeò feliciter consilio & sapientia tua illis confecta & expedita reddis, vt diuino planè ingenio præditus esse videaris: id quod etiamnum prædicare de te illustrissimus hic Venetorum senatus non desinit: qui & lugeret hodie recessum tuum, nisi illustriss. vir D. D. Ioannes à Mendozza, aureum quoddam tuarum virtutum exemplar, dolorem ipsum foueret, leniret, ac mitigaret. Siquidem in eo præsente (cui eadem mens, idem candor, prudentia eadem, vt cognomentum idem) desiderium tui absentis exatiant: in eo suos oculos pascunt: qui tanta cum grauitate, sapientia, fide, studio, atq; sedulitate, fungitur Oratoris munere, vt minimè iam ipse hinc abesse videaris. Ne igitur diutius quàm par est, suspensam tuam Amplitudinem teneam, en offerimus tibi, vir illustriss. in Galeni interpretes hasce nostras annotationes Quas quidem si tuo patrocinio dignatus fueris, ipsæ quidem omnes insultus atq; incursiones respuent: ego verò tuam semper Excellentiam suspiciam, quã in multos annos Christus nobis seruet incolumen. Venetiis ex ædibus illustriss. Viri, D. D. Ioannis Furtadi à Mendozza, apud Venetos Cæsarei Oratoris splendidissimi. Decimo Calen. Decemb. M. D. XLVIII.

AD LECTOREM.

ADVERTAS Candide Lector, numerum illum qui passim occurret tibi in nostris annotationibus, referre paginas eorum Galeni commentariorum, qui in octo classes digesti, repurgatiq; ab innumeris mendis, anno 1541. sub formula octaua fuerunt Venetiis excusi: idq; industria clarissimi & eruditissimi viri, Victoris Trincauelij, Doct. Mad. necnon diligentia Augustini Ricci, Medici etiam absolutissimi. Quod sanè minimè omittandũ esse censuimus, quo tibi indicaremus: ne & illi, quibus aliorum exemplariorum copia esset, sua commoditate fraudarentur: & illi, quibus etiamsi hæc nõ esset, aliquam tamen & in suis inquirendi occasionem sibi præbitam esse, cernerent.

SECTIONIS PRIMAE, PARTE PRIMA,

pagina prima.

STatim in auspiciis libelli De exhortatione ad artiū liberaliū studia, sic habet dictio Galeni: *εἰ μὲν καὶ λόγου μέτεστι τοῖς ἀλόγοις ὀνομαζομένοις ζώοις, ἄδηλόν ἐστι. τάχα γὰρ, εἰ καὶ μὴ τοῦ κατὰ τὴν φωνὴν, ὃν καὶ προφορικὸν ὀνομάζουσιν, ἀλλὰ τοῦ γε κατὰ τὴν ψυχὴν, ὃν ἐνδιάθετον καλοῦσι, μετέχει πάντα, τὰ μὲν μᾶλλον, τὰ δ' ἧττον.* Quę sanè sic vertit Erasmus Roterodamus: An animātia q̄ dicūtur bruta, prorsus expertia sint rationis, nōdū satis liquet. Fortassis enim, tametsi nō habēt eā rationē, quę iuxta vocē intelligitur, nobiscū cōmunem, quā vocāt enunciatiuā, certè eā quæ secundum animā accipitur, quam rationem appellāt affectuū capacem, habent nobiscū cōmunem omnia, licet alia magis, alia minus, etc. Cōstat itaq; *τὸν ἐνδιάθετον λόγον*, ab Erasmo verti rationē affectuū capacem: cùm potius internā, siue intus delitescentē, vertendū fuisset. Siquidē eo in loco Galenus, tā brutis q̄ ipsis hominibus, rationē videtur tribuere: hoc interiecto discrimine, q̄ illorum quidem ratio sit muta, reconditáq;, id quod est *ἐνδιάθετος λόγος*: nostra autē, explicetur sermone. Cuius opinionis videtur etiā fuisse Fabius Quintilianus, qui secundo suarum Institutionū libro sic disserit: Et hercle Deus ille princeps, parēs rerum, fabricatórq; mūdi, nullo magis hominem separauit à cæteris, quæ q̄dem mortalia essent, animalibus, q̄ dicendi facultate. Et paulò pòst: Sed ipsa ratio nec tā nos iuuaret, nec tā esset manifesta in nobis, nisi quę cōcepissemus mente, promere etiā loquendo possemus: quod magis deesse cæteris animalibus, q̄ intellectum & cogitationē quandā videmus. Nā & moliri cubilia, & nidos texere, & educare fœtus, & excludere, quinetiā reponere alimenta in hyemē, opera quædā nobis inimitabilia, qualia sunt cerarum, ac mellis, efficere, nōnullius fortè rationis est: sed q̄a carēt sermone, quæ id faciunt, muta atq; irrationalia vocātur. Deniq; homines quib. negata vox est, quantulum adiuuat animus ille cœlestis? Quare si nihil à diis oratione melius accepimus, q̄d tam dignum esse cultu, ac labore ducamus, aut in quo malimus præstare hominibus, q̄ quo ipsi homines cæteris animalib. præstāt? Hæc Fabius. Non defuerunt tamen qui rationem illam enunciatiuam, etiā brutis tribuerent. Quippe inter Græcos Porphyrius libro *περὶ ἀποχῆς τῶν ἐμψύχων*, duplicem, vt Galenus & ipse rationem exprimit. Quarum vnā quidem vocat *προφορικὸν λόγον*, hoc est, rationem vocalem: alteram verò, *ἐνδιάθετον*, quod est, recōditā, siue, vt nos vertimus, intus delitescentem. Ac sanè illius rationis primo assignatę, participes etiā esse feras p̄nūciat. Neq; enim mirandum esse, si earum sermonem minimè percipiamus, cùm nec Persarum, nec Scytharum idioma vllus Gręcus intelligat. Huic sententiæ subscribere videtur palàm etiā Lactātius Firmianus libro de ira Dei, sic disserens: Nā cætera quæ videntur hominis esse propria, etsi nō sint talia in mutis, tū similia videri possunt. Proprius homini sermo est, tamē & in illis quædā similitudo sermonis. Nā & dignoscunt invicem se vocibus: & cùm irascuntur, edunt sonum iurgio similem: & cùm se ex intervallo vident, gratulādi officium voce declarāt. Nobis quidē voces eorum vidētur incōditæ, sicvti & illis fortasse nostræ. Sed ipsis qui se intelligunt, verba sunt: deniq; in omni affectu certas vocis notas exprimunt, quibus habitum mentis ostendant. Et paulò pòst. Quid tam homini propriū quàm ratio, & providētia futuri? Atqui sunt animalia quæ latibulis suis diuersos & plures exitus pandant, vt si quod periculum inciderit, fuga pateat obsessis. Quod non facerent, nisi inesset illis intelligentia & cogitatio. Ac postea subdit: Quòd si horum omniū, quæ adscribi homini solent, in mutis quoq; deprehenditur similitudo: apparet solam esse religionem, cuius in mutis nec vestigium aliquod, nec vlla suspicio inveniri solet. Huc pertinent quę Plin. lib. x. cap. xxiij. Naturalis hist. ait de Luscinijs: Certant inter se, palámq; animosa contentio est. Victa, morte finit sæpe vitam, spiritu prius deficiente, quàm cantu. Meditantur aliæ iuniores, versúsq; quos imitentur, accipiunt. Audit discipula intentione magna, & reddit, vicibúsq; reticent. Intelligitur emendatæ correctio, & in docente quædā reprehensio, etc. Recedere tū hæc iam ab instituto videntur: cuius prorsus eram oblitus, nimirū delinitus historiæ naturalis dulcedine, perinde ac si lotō arborem, suauissimam quidem illam, gustassem. Galenus itaq; *τὸν ἐνδιάθετον λόγον* quodammodo opponit *τῷ προφορικῷ*: ita vt illa quidem, quæ sola inest brutis, sit ratio occulta reconditáq;: hæc autē qua nosipsi, velvti auctario quodam, prædīti sumus illustretur sermone. Quòd autē hæc ita habeant, nō alium testem, sed Galenum producamus in medium, qui seipsum interpretatur, cōmentario primo in librū Hippocratis *κατ' ἰητρεῖον*, sic disserens: *τῶν αἰσθήσεων ἁπασῶν τὴν γνώμην ἐφεξῆς ἔταξεν, ὅπερ ἐστὶ, τὴν διάνοιαν, ἣν τι καὶ νοῦν καὶ φρένα κοινῶς οἱ ἄνθρωποι καλοῦσιν. ἐπειδὴ καὶ ὁ κατὰ φωνὴν ἐστί τις λόγος, ἀφορίζοντες ἀπὸ τούτου τὸν προειρημένον λόγον οἱ φιλόσοφοι, καλοῦσιν ἐνδιάθετον, ᾧ λόγῳ τά τε ἀκόλουθα, καὶ τὰ μαχόμενα γιγνωσκόμενα ἐπιγινώσκεται, καὶ διαίρεσις, καὶ σύνθεσις, καὶ ἀνάλυσις, καὶ ἀπόδειξις, ὅσα τ' ἄλλα τοιαῦτα.* Quæ omnia fideliter simul & eleganter à Victore Trincauelio, viro citra cōtrouersiam doctissimo, sic sunt in sermonem Latiū cōuersa: Post oēs sensus statim intelligentiam collocauit, hoc est, cogitationem, seu rationē, quā homines cōmuniter mentem & intellectū nominare cōsueuerunt. At verò quoniā & in voce quędā ratio reperitur, ideo philosophi, vt hanc ab illa discernerent, interiorem hāc appellarunt, qua & consequentia, & repugnantia cognoscimus: quibus diuisio, cōpositio, resolutio, ac demōstratio, cæteráq; id genus cōprehenduntur. Atq; hactenus circa hanc primā annotationem: quam pertractaui, minimè quidem vt suggillarem Erasmum, qui tam illustrauit bonas artes & disciplinas, quàm qui maximè, sed vt Galeni mentē exactè illius studiosis exponerem, id q̄d videor abundè iā præstitisse.

Libro de optima secta.

Pag. 57.

IVnius Paulus vertit: Et ægrotantes non multo in conficiendis cibis labore indigere. Græcè habetur: καὶ ὅτι οἱ νοσοῦντες δέονται τῶν μὴ πολλῆς κατεργασίας δεομένων σιτίων. Hoc est. Et quòd ægri egeant cibis, qui non admodum difficulter coquantur: vel qui longam elaborationem non postulent.

Pag. 58.

Ab huiusmodi præceptum nascitur: liquidi cibi omnes febricitantibus bene faciunt. Græcè legimus: ἐπὶ τούτοις γίγνεται τὸ θεώρημα τοῦτο· αἱ ὑγραὶ δίαιται πᾶσι τοῖς πυρέττουσι συμφέρουσι. Quod est. Ex his tale oritur theorema: Cibi humidi omnibus febrientibus conferunt.

Pag. 61.

Aiunt enim, antequàm adhibendorum remediorum vires quis didicerit, nihil aliud vtile ab experientia provenire. Græcè legitur: φασὶ γὰρ πλὴν ἢ τὰς δυνάμεις τῶν προσφερομένων ἰαμάτων, ἕτερον οὐδὲν χρήσιμον ἐκ τῆς πείρας παραγίνεσθαι. Quod est: Aiūt enim, præter hoc quod facultates exhibendorum per eam cognoscuntur, nihil aliud vtile ab ipsa experientia accedere, etc. Fefellit autē interpretem vocularum πλὴν ἢ πρίν, affinitas atque similitudo.

Pag. 86.

Quandoquidem non ab effectis, sed ab efficientibus (quemadmodū & ipsi profitentur) indicationes accipiendæ sunt. Græcè legitur: οὐ γὰρ ἀπὸ τῶν ἀποτελούντων, ἀλλ' ἀπὸ τῶν ἀποτελουμένων, ὡς καὶ αὐτοὶ ὁμολογοῦσι, χρὴ τὰς ἐνδείξεις γίγνεσθαι. Quę cōtrario modo vertenda erāt: sic scilicet: Nō enim ab efficiētibus, sed ab effectis (quemadmodum & ipsi fatentur) indicationes sumendæ sunt.

Pag. 95.

τὰς κοινότητας semper cōmunia vertit, nō communitates: vt sanè vertendum est, si velimus veram Galeni phrasim atque sententiam exprimere.

Lib. de constitutione artis medicæ.

Ad calcem libri.

BArtholomæus Syluianus vertit: quod labefactat. Aldinus codex habet: ὅτι διαφθείρεται. Hoc est, quia corrumpitur: Basiliensis autem: ὅτι διαφορεῖται. & rectè quidem: quod vertendum est: quia digeritur & resoluitur.

Lib. I. de elementis.

Pag. 190.

LEonicenus: Vel secundum substantiā quibus cōtigit esse elemēta. Cui versioni suffragātur cæteri interpretes. Gręcè tamē legitur: εἰ κατὰ τὰς οὐσίας, ἃς συμβέβηκεν αὐτοῖς εἶναι στοιχείοις. Hoc est: An secundum substantias, quarū ratione cōtigit ipsis esse elementis. Cęterū loco ἂν crediderim esse legendum ἂς nisi quis fortè dicat Galenū vti latina phrasi, vtpote diu in vrbe Roma versatum.

Lib. III. Pga. 285.

Linacer: Vt si carnosi quis iuuenis in frigida lauatione corpus eius ex accidenti, nō ex ppria potestate, calfacere dicat. Græcè: οἷον εἰ τὴν ψυχρὰν εἰς ἀπόλουσιν θερμαίνειν τις φαίη τὸ σῶμα ἀνδρὸς νεανίσκου σαρκώδους κατὰ συμβεβηκός, οὐ κατ' οἰκείαν δύναμιν. Quod sonat: Vt si quis dicat frigidam lauationē calfacere corpus carnosi iuuenis ex accidenti, non facultate propria.

Lib. de inæquali intemperie.

Pag. 314.

LInacer: Calfit quidem sanguis aliquando vniuersus, quicunque non naturalem illum calorem, qui ex humoris putredine est obortus, recepit. Gręcè legitur: θερμαίνεται μὲν ἐνίοτε σύμπαν τὸ αἷμα, καὶ δέχεται τὴν παρὰ φύσιν ταύτην θερμασίαν, τὴν ἐκ τῆς σηπεδόνος τῶν χυμῶν ἐγγενομένην. Quod vertimus: Calfit quidem sanguis quandoque vniuersus, recipitque illum calorem præter naturam, qui ab humorum putredine proficiscitur.

Pagina 318.

In qua alterum sit comprehensum. Græcè habetur: ἐν ᾧ θάτερον οὐχ ὑπάρχει. Hoc est, in quo etiam non adsit alterum.

Lib. de animæ morum, & corporeæ temperaturæ mutua consecutione.

Cap. III.

BArtholomæus Syluianus: At incorporeæ substantiæ, cúm per se ipsa esse possit, neque qualitas aut species corporis sit, differentiam nullam intelligo. Cui versioni alij subscribunt interpretes: Græcus tamen codex habet in hunc modū: ἀσωμάτου δ' οὐσίας, αὐτῆς καθ' ἑαυτὴν οὔσης δυναμένης, οὐδὲ ποιότητος, ἢ ἄλλου σώματος, οὐδεμίαν τοῦ διαφοράν. Quod sic sanè vertendum est: Incorporeæ verò substantiæ, quæ ipsa quidem per se consistere valeat, nec corporis qualitas aut species sit, equidem nullam differentiam invenio, etc. Quibus nimirum verbis convellens opinonem Platonis, qui animam cōstituebat incorporéam quādam subsistātiam, & quę posset per se subsistere, conatur Galenus ostendere, illam esse aut qualitatem, aut aliquam speciem corporis: cùm alioqui, si esset quid alienum & abstractam à corpore, neutiquam illam diuisionem admitteret, quā in tres species, seu differentias, vel à Platone ipso distinguitur.

Lib. III. de naturalibus facultatibus.

Pag. 444.

LInacer: Siquidē interna arteriæ tunica. Græcè legitur: ὁ γὰρ ἔνδον χιτὼν τῆς γαστρός. Quod est: Etenim interna ventriculi tunica.

Lib. I. de motu musculorum.

Pag. 504.

Codices latini sunt deprauati: in quibus habetur: At reliquum, & quartum, & motum trāsgressi, consideremus, etc. Græcè nanque habetur: ἐπὶ τὴν λοιπὴν καὶ τετάρτην μεταβάντες κίνησιν, ἐπισκεψώμεθα καὶ τὸν ταύτης τρόπον. Hoc est: Ad reliquū autem & quartum motum transgressi, modum ipsius expendamus.

Libro secundo. Pag. 521.

Leonicenus: In quacunque autem talium constituens membrum, musculis circa ipsum tonicè agentibus commiseris, figuram sic seruāt, adeò vt sedentes quidam dormiuerint, etc. Græcè legimus: ἐν ᾧ γὰρ ἂν τῶν τοιούτων καταθῇς τὸ κῶλον, τοῖς τονικῶς ἐνεργοῦσιν ἀμφ' αὐτὸ μυσὶν ἐπιτρέψας τὴν φυλακὴν τοῦ σχήματος, οὕτω φυλάττουσιν, ὥστε τινὰς καθεζομένους πολλάκις ἐγκοιμηθῆναι τινάς. Quod sic vertimus: In quacunque enim talium constituens membrum, si musculis

sculis circa ipsum tonicè agentibus commiseris figuræ custodiam, adeò illam tuentur, vt sedentes sæpe quidam dormiuerint.

Pag. 522.

Itaq; & supinum iacere, & hiare, stertoris, aut exolutionis, aut ebrietatis, aut ignauiæ sunt signa. Græcè: καὶ τὸ χάσκειν ἐκ αὐτὸ τῷ ῥέγχειν. Quod est: & hiare cum stertore.

Pag. 524.

At (dicet fortè quispiam) nō assequimur mente ea fieri: nam nec palpebrarū motum semper, etc. Quo in loco Galenus respōdet ad obiectionem tacitam. Ac proinde ita debemus legere. At (dicet fortè quispiam) nō assequimur mente ea fieri. Neque etiam (supple, dicemus nos) palpebrarum motui semper adhibes mentem, etc. ac sic sanè sententia illa euadit perspicua. Tu interim consule græcum exemplar.

Lib. I. de semine.

Pag. 557.

IAnus Cornarius: Attractoriam quidem familiarium, per quam attractur ū, & alteraturum, alimentumq; sibi factur ū erat: expulsoriam autē alienorum & superfluorum. Sic autē habet græcus vetustus codex: nam impressi sunt deprauati: ἑλκτικὴν μὲν τῶν οἰκείων, ᾗ δ' ἕλξειν τε καὶ ἀλλοιώσειν ἔμελλε καὶ ἐξ αὐτῶν θρέψειν ἑαυτὸ πεφυκέναι, τῶν ἀλλοτρίων δὲ καὶ περιττῶν ἐκκριτικήν. Quod est vertendum: Attractricem quidem, familiarium: & qua etiam retenturum erat, quāq; alteraturum, & sibi nutrimentū facturum: ac deniq; alienorum, superfluorūmq; excretricem. Galenus siquidem impræsentiarū quatuor illas facultates, maximè inter se distinctas, ascribit semini: nec vult ipsum per attractricem, aut alterare, aut sibi alimentum conficere: id quod dictu esset planè ridiculum: cùm nimirū singulis earum facultatum sit suum munus proprium, nullāq; alterius operationē vsurpet. Attractricis quippe, est attrahere: retētricis, retinere & constringere: alteratricis, alterare & concoquere: expultricis deniq; aliena & superuacanea expellere: id quod satis superq; à Galeno demonstratum videtur, quum in aliis locis, tum vel maximè in commentariis de naturalibus facultatibus.

Pag. 567.

Vertit in hunc modum: cui cæteri interpretes suffragantur: Et ob id sanguini facillimū est carnem fieri: difficillimum verò membranæ, & neruo, & venæ, & arteriæ, & tunicæ. Græcè legitur: καὶ διὰ τοῦτο τῷ αἵματι ῥᾷστον μὲν γενέσθαι σαρκί, χαλεπώτερον δ' ὑμένι, καὶ νεύρῳ καὶ φλεβὶ καὶ ἀρτηρίᾳ καὶ χιτῶνι. Quod est vertendum: Idcirco facillimum quidem est sanguini, fieri carnem, difficilius autem membranam, & neruum, & venam, & arteriam, & tunicam. Docet quippe eo in loco Galenus, ipsas particulas solidas vix posse confici ex sanguine, carnem autem facillimè: cùm nimirum illę quidem, à semine: hæc autem à sanguine, originem nanciscantur.

Pag. 582.

Continetur autem in testibus seminarius humor. Et paulò pòst: Trahunt igitur etiam testes seminarium humorem. Vtrobique autem græca exemplaria habent: ὀρρώδης ὑγρόν. Hoc est: humor serosus: qualis certè genitura ipsa existit, & præcipuè quæ in sinistrum descendit testem: cùm videlicet sinistrum vas seminariū oriatur ab emulgente vena, quæ serosissimū sanguinem vehit ad renem sinistrum, vt illic expurgetur.

Lib. II. de semine. Pag 590.

Corn. Posse autem Hippocrates etiam opinatus est, ex vtrisq; permistis vnum perfectum semen fieri, etiā si hoc ita esse impossibile sit. Græcè legimus: δύνασθαι δὲ καὶ ὁ Ἱπποκράτης ὑπέλαβεν, ἐξ ἀμφοῖν κεραννυμένων ἓν τέλειον γίγνεσθαι σπέρμα, καὶ τίς ἂν δυνατὰ, εἰ μὴ ταῦτα. Quod nos vertimus: Potest autem (quemadmodum existimauit Hippocrates) ex ambobus mistis, etiam vnum semē perfectū fieri. Et quæ obsecro possibilia essent, si hæc talia nō forent? Itaq; nō refellit opinionē Hippocratis, sed illam potius (quod solet semper) ceu Dei oraculum, & recipit, & amplexatur.

Pag. 602.

Non tamen impossibile est animo concipere tale temperamentū animalis corporis, vt perfectum animal generet absq; alterius cōmistione. Græcè autem legitur: εἰς γεννῆσαι ἀτελές. Hoc est: vt imperfectum generet. Quam lectionem probandam esse indicat sequens dictio, quæ ita habet: Animal tamen perfectum in seipso concipere, verè difficile est. Aduertat item candidus Lector, passim in cōmentariis de semine, Cornarium τὸ θῆλυ, quod est in Græco, quódq; fœmineū significat, vertere nobis muliebre.

Pag. 610.

Apparet ex his quatuor vasis, quæ appellatū vmbilicū, simulq; meatum iuxta vragon constituunt, etc. Græcè legimus: φαίνεται γὰρ τῶν ἀγγείων τεττάρων ἀγγείων, ἃ κατὰ τὸν ὀνομαζόμενον ὀμφαλὸν, ἅμα τῷ κατὰ τὸν οὐραχὸν πόρῳ συνίστασιν, etc. Quæ sonant: Apparet enim ex his quatuor vasis, quæ iuxta appellatum vmbilicum, vnà cum meatu, qui ad vrinaculum est, coëunt.

Lib. de instrumento odoratus.

Pag. 654.

LVdouicus Bellisarius: Eaq; quæ de foraminibus dixit aperiri solitis, quanq; nō intelligentiā fugiunt, etc. Græcus codex habet: ἀλλὰ καὶ τὰ λεγόμενα ὑπ' αὐτοῦ περὶ τῶν ἀναπνεύσεων τῶν πόρων, ἀδύνατον μὲν ἐστί. Quæ ita vertenda sunt: Cæterùm q̄d ab eo dictum est de reseratione meatuum, impossibile quidem non est.

SECTIONIS PRIMAE PARTIS SECVNDA.

Lib. II. de anatomicis administrationibus.

Pag. 64.

ANdernacus: Quòd vngues igitur ex prædictis omnibus coalescant. Græcè: ὅτι μὲν ἐξ ἁπάντων φυομένων τῶν εἰρημένων ἔχουσιν οἱ ὄνυχες. Hoc est: Quòd igitur prædictis omnibus ipsi vngues accrescāt.

Lib. III. Pag. 76.

Andernacus: Amplæ magnitudinis porrigi-

nervos diximus. Græcè: *ὁ φορὰ τῶν μεγάλων ὅθι νεύρων*. Hoc est: magni feruntur nervi.

Pag. 78.

Detectis enim plurimis iam brachij partibus, reliquos duos nervos, propter internam ipsius regionem, conspicis: in quam etiam prædicti tres paulò inferius, quàm tertius nervus est, inseruntur. Græcè legitur: *γεγυμνωμένων γὰρ ἤδη τῶν πλείστων μερῶν ὅλου τοῦ βραχίονος, ἐπισκέψαι λοιπὰ δύο νεῦρα κατὰ τὴν ἔνδον αὐτοῦ χώραν (ἐν ᾗ καὶ τὰ προειρημένα τρία τὴν ἔμβασιν ἔχει) ὀλίγῳ τινὶ κατωτέρω τοῦ τρίτου νεύρου.* Quod est: Nudatis enim iam plurimis brachij partibus, reliquos duos nervos iuxta ipsius regionē internam (in quam etiam prædicti tres inseruntur) expende, paulò inferiores, q̃ situs sit tertius nervus.

Pag. 90.

Manu autem immissa, intercipienda est. Græcè: *καθιέναι δὲ τὴν χεῖρα, καὶ διαλαμβάνεσθαι.* Hoc est: Demitti autem manum, intercipiq;: éstq; subaudiendum, oportet. Vult siquidem, vt manum liberé demittamus, ac sic pendulā excipiamus vinculo, ad hoc vt venæ exactè promineāt: id quod hodie etiam in quotidiano est vsu.

Pag. 102.

Omnia latina exemplaria ob typographorū inadvertentiam sunt depravata. Habent enim: Mox alia penitus grandis: cùm penitius legendum sit: quandoquidem græcè legitur, *διὰ βάθους μᾶλλον*.

Lib. VI. Pag. 175.

Andernacus: Quam possibile est solius peritonæi facere. Græcè: *ὡς οἷόν τε τὸ περιτοναίῳ μόνῳ ποιῆσαι.* Quod equidem verterem: Quam possibile est à solo peritonæo fieri. Constat namque eam suturam abdominis, à nerveis illis peritonæi filamentis constari.

Pagina 185.

Gulosis verò & timidis inest magnum iecur & multifidum, aliter quidem affectis. Græcus codex excusus habet: *τοῖς μὲν τολμηροῖς, καὶ δειλοῖς μέγα τ' ἐστὶ, καὶ πολυσχιδὲς ἧπαρ, ἐναντίως πρὸς δὲ τοῖς ἐναντίοις*, &c. Sed in quodam antiquissimo legimus: *ἐναντίως δὲ τοῖς ἐναντίοις.* Hoc est: Diversum autem contrariis. Atq; ita legendum esse, nemo tam obtuso ingenio est vt non videat.

Pag. 187.

Hoc autem sub tenui tunica aperiri evidenter apparet. Græcè: *ἐναργῶς δὲ ὁρᾶται τοῦτο ἀνοιγόμενον ὑπὸ λεπτῷ τῷ χιτῶνι.* Quæ sic verterem: Perspicué autem hoc sub tenui comprehensum tunica apparet.

Lib. VII. Pag 197.

Andernacus: Non tamen ipsi cordis corpori pericardios hæc tunica connexa est, verùm in aliis omnibus haud parva quædam regio intermedia est, motui cordis accommodata, ad basim ipsius, quæ, vt est expositum, orbicularis est, prodeuntibus ex ea vasis connexa. Græcè legimus: *οὐ μὴν αὐτῷ γε τῷ σώματι τῆς καρδίας ὁ περικάρδιος οὗτος χιτὼν συμπέφυκεν, ἀλλ' ἐν μὲν τοῖς ἄλλοις ἅπασιν οὐ μικρά τις ἐστὶν ὁ μεταξὺ χώρα, τῆς καρδίας κινουμένης κινεῖσθαι· κατὰ δὲ τὴν ἑαυτοῦ βάσιν, ἥ τις (ὡς εἴρηται) κύκλος ἐστὶ, τοῖς ἐκφυομένοις αὐτῆς ἀγγείοις συμπέφυκεν.* Id quod vertimus: Non tamen ipsi cordis corpori pericardios hæc tunica connexa est: verùm circa alias quidem omnes illius partes, haud parva quædam regio intermedia est, motui cordis accommodata: ad basim verò suiipsius, quę sanè (vt iam exposuimus) est circulus, exortis ab illo vasis annectitur.

Lib. VIII. Pag. 232.

Andernacus: Quemadmodum etiam si in contractione thoracis per sectiones inaniti, aëre extrinsecus illapso, eas obturaveris, respirabit confestim animal. Græcè: *ὥσπερ γε καὶ ἐάν ἐν τῇ συστολῇ τοῦ θώρακος κενωθέντος διὰ τῶν τομῶν τοῦ παρεμπεσόντος ἔξωθεν ἀέρος, φράξῃς αὐτὰς, ἀναπνεύσει τε καὶ φωνήσει παραχρῆμα τὸ ζῶον.* Quod sic clarius vertitur: Quemadmodum si in cōtractione thoracis inaniti, aëre per sectiones elapso, obstruxeris ipsas sectiones, respirabit, vocémq; edet confestim animal.

Pag. 241.

Nam intercostalibus musculis vehementer hoc tempore protensis. Græcè autem legitur: *προσταλλομένων*. Hoc est: Contractis, aut, concidentibus.

Pag. 248.

Quæ manifestam sui inspectionē efficit. Gręcè legitur: *σαφῆ τὴν δι' αὐτοῦ θέαν ἐργαζόμενος*. Hoc est: Manifestam per se inspectionem faciens. Quibus verbis Galenus significat, vbi per anatomen, costas succingens membrana, sola & simplex relicta fuerit, nempe liberata à costis & musculis: facilé nos per ipsam, ceu per cornu quoddam aut vitrum, inspecturos interna viscera.

Ibid.

At manifestior adhuc speculatio fit, quum in diaphragmate nudato, peritonæi vertex avellitur. Græcè: *σαφεστέρα δὲ ἔτι τοῦδε γίγνεται θέα κατὰ τὸ διάφραγμα γυμνωθὲν, ἀποδερομένης τῆς κορυφῆς τοῦ περιτοναίου.* Nempe: Manifestior autem adhuc fit speculatio per diaphragma nudatū, vbi peritonæi vertex avulsus fuerit.

Lib. IX. Pag. 251.

Andernacus: Dum igitur membranæ cerebri plexus ossibus quæ ambiunt detegis, subinde quippiam abrumpitur. Græcus codex habet: *ἐν αὐτῷ μὲν ἐν τῷ γυμνοῦσθαι τῶν περικειμένων ὀστῶν τὰς διπλώσεις τῆς μήνιγγος, πολλάκις ἀπορρήγνυταί τι καὶ διασπᾶται.* Quod est: Interim enim dum exuuntur à circumiectis ossibus, ipsius meningis plexus, sępenumero quippiam abrumpitur, divellitúrq;.

Pag. 253.

Atq; ipsius vsum simul inspiciendo nudabis. Græcè legitur: *καὶ τὴν χρείαν αὐτῆς ἅμα τῷ θεᾶσθαι γυμνωθήσεται*: qui locus est depravatus: planéq; constat, nō *γυμνωθήσεται*, sed *γνωθήσεται*, legendum esse: vt reddatur ita Galeni sentētia: Atque ipsius vsum simul inspiciundo exploraveris.

Lib. IIII. de vsu particularum.

Pag. 404.

Nicolaus Regius: Cùm autē nulla iam supersit. Gręcè: *ὄντος δ' οὐδενὸς ἔτι.* Quod est: Nulla aūt iam supersit. Quam lectionem si non recipias, tota Galeni sentēna abrumpitur, vixq; intelligi poterit.

Pag. 414.

Ad ilia. Græcè legitur: *κατὰ τὰς λαγόνας*: quod est: per ilium regionem.

Pag. 428.

Et paulò minus alba. Græcè habetur: καὶ μικροῦ δεῖν, λευκά. Hoc est: Et parum abest, quin alba.

Pag. 403.

Cùm tamen neq; intestinorum quodvis coquendi alimenti, neq; venæ sanguinis gignendi gratia extiterint. Græcè legimus: [illegible]. Quod est vertendum: Neq; verò vllum intestinorum gratia concoctionis est conditũ: neq; gratia sanguificationis, vlla venarum.

Pag. 434.

In transuersos & rotundos villos dissoluendam. Vbi græcè legitur: ἀναλυθεῖσαν. Hoc est: resolutam.

Lib. V. Pag. 447.

Omnes Latini codices sunt mendosi, in quibus legitur: Ne quod inferiorum intestino externo aliquando indigeret auxilio. Est siquidem legendum, intestinorum.

Lib. VI. Pag. 477.

Quod verò deinceps est: Simul cum particulis quæ ipso thorace cõtinentur, agemus: satius esse scribere arbitrati, in hunc librũ distulimus. Græcè legitur: [illegible]. Quod sic sanè vertendũ est: Quod verò reliquum erat, satiùs esse putantes, si id inter eas partes conscriberetur, quæ in thorace ambiuntur, ipsum in præsentem cõmentarium distulimus.

Pag. 479.

Cõcentum esse respirationis. Græcè habetur: τὸν αὐτὸν ῥυθμόν. Hoc est: Eundem concentum.

Pag. 481.

Molles enim quum sint hi, ac tenues, longóque intervallo secundum rectitudinem tendantur, maximámq; præterea particulam à seipsis pendentem, ventriculum scilicet, habeãt, quem cibo compleri subinde oportebat: ab ipsius tum mole, tum pondere tensi assiduè, facilè disrumperentur. Græcè habetur: μαλακὰ γὰρ ὄντα ταῦτα, καὶ λεπτά, [illegible]. Quæ sic nobis transferenda videntur: Hi enim molles ac tenues quũ sint, si etiam longo intervallo secundum rectitudinem tenderentur, maximam præterea particulam à seipsis pendentem habentes, ventriculum scilicet, quem subinde compleri cibo oportebat: certè ab ipsius tum mole, tum pondere assiduè tensi, facilè disrumperentur, etc. Nam quòd ij nerui minimè secundum rectitudinem producantur, indicat sermo superior, vbi Galenus sic ait: Adde huc, quòd neruis qui à cerebro in vẽtriculum iuxta stomachum deferuntur, obliqua via tutior multò erat futura, quàm recta.

Pag. 492.

Quem sanguinem appellant. Græcè habetur: ἣν αἱματικὴν ὀνομάζουσιν. Hoc est: quem sanguificum vocant.

Pag. 511.

Post autem idipsum. Græcè μετ' αὐτό. Cæterùm cùm τὸ αὐτὸ nihil aliud quàm spiritum referat, nos certè (quem postea) vertimus.

Pag. 532.

Per anastomosin applicuisset. Græcè legitur: ἀναστομώσειεν. Hoc est: aperuisset.

Lib. VII. Pag. 545.

Nicolaus Reg. Si omni natura cartilago fuisset nudata. Græcè habetur: εἰ φύσει γυμνὸς ἦν ὁ χόνδρος. Sed legendũ est φυσικῶς, vt vertamus: Si cartilago naturaliter esset nudata.

Lib. IX. Pga. 635.

Nicolaus Reg. Quęq; in ea est, membranam pericranium. Græcè: καὶ τὸν κατ' αὐτῆς περικράνιον ὑμένα. Quod vtiq; vertendum erat: Quæq; ex ea oritur pericranion membranam. Nemo siquidem nescit ex crasso cerebri involucro, per cranij suturas elapso, pericranium ducere originem.

Pag. 637.

Atq; ita rursus superiori parte diuisis vnitionis ipsorum. Græcè: [illegible]. Quod nos vertimus. Atque ita rursus diuisis post eam, ante vnitionem quidem ipsorum, etc. Galeni quippe sententia est, neruos illos visificos, priusquàm crassa meninge excidant, conspirare in vnum: diuaricari autem, vbi illam fuerint elapsi: præterea, ante coitionem ipsorum, pleuim quandam constituere.

Pag. 647.

In omnibus animalibus primi hi neruorũ omnium sunt iam durissimi. Græcè legimus: [illegible]. Hoc est: In vniuersum autem, ex neruis ipsis, hi existunt primi, qui iam exquisitè sunt duri, etc. Nam dicere neruos septimæ coniugationis esse neruorum omnium durissimos, hominis planè est in anatome minimè exercitati: cùm liquidò constet, neruos omnes, qui ab spinali oriuntur medulla, eis longè duriores existere.

Pag. 650.

Neque perforatum. Græcè: καὶ [illegible]. Sed [illegible] est legendum, vertẽdúmq; : Et quod comminui non possit.

Pag. 653.

Qui verò ad ossa maxillæ inferioris magnos dentes scilicet penetrant, etc. Græcè habetur: [illegible] τοὺς μεγάλους. Quæ sonant: Quantùm verò ex ipsis ad ossa maxillæ inferioris magnos prætergrediuntur dentes. Quæ lectio ex sententia subdita etiam colligi poterit.

Ibidem.

Propagines recipiunt per eam quidem viam, quæ per genam fert, quàm paulò antè indicauimus, malæ conspicuas & magnas: gingiuarúmq; aliæ quidem maiores, aliæ verò minores: omnes tamen tenues ac vix cõspicuas accipiũt, velvti & longi dentes. Græcus codex habet: [illegible]. Hoc est: Recipiunt propagines per genæ regionem, quam paulò antè indicauimus: cæterùm molæ quidem, conspicuas & magnas: ex gingiuis autẽ, hæ quidẽ, minus: hæ verò, magis

conspicuas: omnes tamen tenues, obscuráque, tum gingiuæ, tum reliqui dentes.

Pag. 658.

Tres enim sunt omnino capitū figuræ. Græcè: τρία γὰρ αὐτῶν ἐστι τὰ πάντα σχήματα. Quod est: Ipsorum autem vniuersæ figuræ sunt tres, &c̄. Agebat autem de capitibus fastigiatis, quorum figuras ait esse tres: nempe vnam, vbi vtraque eminentia, anterior videlicet & posterior abest: secunda, vbi anterior tantùm: tertia denique, vbi posterior duntaxat est exoluta. Quòd si de vniuersis capitis figuris Galenus impræsentiarum egisset, præter has tres, annumerasset etiam naturalem figuram, atque adeò complures alias se præter naturam habentes.

Lib. x. Pag. 664.

Nicolaus Reg. Quocirca medius is vehitur ad ipsum crystallinū. Græcè habetur: ὅτι διὰ τοῦτο μέσον ὀχεῖται κατ' αὐτὸ τὸ κρυσταλλοειδές. Quod nos vertimus: Ac proinde medius in ipso vehitur crystallinus humor, &c̄. Ait itaque non vitreum humorem in crystallino, sed crystallinū in vitreo, velvti semisectam sphærā in aqua (hac enim vtitur Galenus analogia) natare: id quod licet videre manifestissimè. Siquidem crystallinus humor instar glaciei est cōpactus: vitreus autem humidior est, ipsámque aquam refert. Ob idq; in eo crystallinus vehitur, velvti globus semisectus in aqua.

Ibidem.

Atq; etiam ophthalmia laborantes lux quidē offendit, eósq; deprehendit. Græcè: ἀλλὰ καὶ τοὺς ὀφθαλμιῶντας ἐξελέγχει μὲν καὶ βλάπτει τὸ φῶς. Quod clarius vertitur: Quin & lippitudine laboraotes redarguit quidem splendor, ac lædit.

Pag. 671.

Cùm igitur opifex nostri providere vellet, vt quà est foramen hoc, tunica cornea humorem crystallinum aliquando non contingeret. Græcè legitur: ὅπως ἂν μηδὲ κατὰ τοῦτο τὸ τρῆμα ψαύοι ποτ' ὁ κερατοειδὴς χιτὼν τοῦ κρυσταλλοειδοῦς ὑγροῦ, προνοήσας ὁ ἡμέτερος δημιουργός. Quod est vertendum: Vt igitur nec per hoc foramen cornea tunica aliquando crystallioum humorem tangeret, cùm prospexisset conditor noster, &c̄. Non prospexit siquidem vt aliquando non tangeret, sed vt nunquā crystallinum cornea contingeret: quemadmodum revera non tangit, nisi dum ipsius oculi fabrica omnino labefactatur.

Pag. 679.

Aceruati hi omnes suis aponeurosibus. Græcè: ἀπεσχισμένοι δὲ πάντες. Quod est: Dissoluti autem omnes in filamenta neruosa.

Lib. xi. Pag. 713.

Nicolaus Reg. Quòd si magni sint. Græcè: ὅτι μεγάλοι. Hoc est: Quoniam magni existunt.

Pagina 724.

Omnia Latina exemplaria habent, ad palatū columnam. Græcè legitur: κατά τε τὴν ὑπερῴαν καὶ τὸν κίονα. Quod est: iuxta palatum atq; columnā.

Pag. 743.

Qui igitur hic quoque natura contraria vniri inter se posse desperauit? Græcè: πῶς οὖν ἡ φύσις ἐνταῦθα, τοῦ μὲν ἑνοῦν ἀλλήλοις τὰ ἐναντία κατέγνω; Quod ego sanè verterem: Quo pacto igitur hic quoque natura contraria inter se mutuò vnire constituit?

Pag. 746.

Tum quod ex basi capitis est, quæ dura esse oportet. Græcè: ἔτι τε γὰρ τοῦ ἐκ τῶν βάσεως ὄντος τῆς κεφαλῆς, σκληρῶν ὄντων δεομένων. Quæ sonant: Quódq; ex iis sit, quæ basi capitis insunt, quæq; dura esse expediebat.

Pag. 747.

Ante hos verò tertium. Vbi legendum est: ante hæc verò tertium: cùm ille articulus referat duo nasi ossa. Similiter paululò inferius, vbi vertit Nicolaus Regius: supra quos alij sunt duo: legendum est: supra quæ alia sunt duo: cùm nimirum etiā illi articuli manifestè referātur ad ossa.

Lib. xii. Pag. 767.

Nicolaus Regius: Ob idq; erat necesse quosdam ei parte anteriore apponere. Græcus codex habet: καὶ διὰ τοῦτο ἀναγκαῖον ἦν ἐπιτεθῆναι τινὰς αὐτοῖς ἔμπροσθεν μῦς. Quod vertimus: Ac proinde necessum erat quosdam ipsis parte anteriori opponere musculos.

Pag. 773.

Motus enim & sensus omnium partium infernarum læduntur læso spondylo. Græcè clarius habetur: κινοῦσί τε γὰρ καὶ αἰσθάνεσθαι ἁπάντων βλάπτονται τῶν κάτω τοῦ πεπονθότος σπονδύλου μορίων. Hoc est: Motus enim & sensus omnium particularū, quę sub læso spondylo consistunt, vitiantur.

Pag. 778.

Via autem omnis, quæ est inter primam productionem, & fineo vltimæ. Græcè habetur: ἡ δὲ μεταξὺ τῆς τε πρώτης ἐκφύσεως, καὶ τῆς ἐσχάτης τελευτῆς ὁδὸς. Quod nos vertimus: Via autem quæ est inter primam productionem, & insertionem vltimam, &c̄. Quaodoquidem eo in loco Galenus summam viæ securitatem commendat, quę ducit neruos à prima productione ipsorum, quæ fit ab spinali medulla, vsque ad particulas in quas inseruntur.

Ibidem.

Ad posteriores siquidem partes spinæ os attinet: quo loco cartilago quàmplurima ei circumiacet. Græcè legitur: ἄχρι μὲν δὴ τῶν ὀπίσω περάτων ἐφ' ὧν ἐστιν ἡ ἄκανθα, κατὰ ταῦτα δ' αὐτῷ χόνδρος περίκειται πάμπολυς. Quod sic potius verterem: Quatenus autem ad posteriores fines vergit os quod acantham vocāt, eatenus ei cartilago plurima circunducitur.

Pag. 782.

Nisi quòd in thorace quum costæ non solùm eis sint, &c̄. Græcè: ὅ ἐστι κατὰ μὲν τὸν θώρακα τῶν πλευρῶν οὐ μόνον διηρθρωμένων αὐτοῖς. Quod est: An quód in thorace, quum costæ non solùm eis essent articulatæ, &c̄.

Lib. xiii. Pag. 795.

Nicolaus Regius: Apparet enim perspicuè, quòd nō præsiterit ab vtroq; ipsius fine neruos quosvis producere, ob id fuisse pertusum. Græcè habetur: φαίνεται γὰρ ἐναργῶς, ὅτι καθ' ἑκάτερον αὐτοῦ τὸ πέρας, ἵν' ἔχοι ἐκφῦναί τινα νεῦρα. καὶ διὰ τοῦτο τέτρηται αὐτό. Quæ sonāt: Apparet enim perspicuè, quòd nō prætiterit per vtrunq; ipsius finem aliquem

neruum

neruũ producere: ob idq; ipsum fuisse pertusum.

Pag. 797.

Quemadmodum & aliis omnibus eius loci spondylis propagines quasdam exiguas mittit, quomodo & reliquis cõiugationibus neruorũ qui sunt in collo. Græcè: ὥσπερ καὶ τοῖς ἄλλοις ἅπασι τοῖς τῇδε σπονδύλοις, ἀποφύσεις τινὰς μικρὰς σμικρὰς, ὁμοίως [illegible] κατὰ τὸν τράχηλον. Quod est vertendum: Quemadmodum & aliis omnibus eius loci spondylis propagines quasdã exiguas mittit, quo modo & reliquæ coniugationes neruorum qui sunt in collo.

Pag. 800.

Quas à spinali medulla neruos recipere præstiterat. Græcè legimus: [illegible] τὰ νεῦρα λαμβάνειν. Hoc est: Quas à spinali medulla colli præstiterat neruos recipere.

Pag. 813.

Porrò à scapulæ processibus superna quidẽ, quæ est ad summitatem humeri (quam quidem à coruini rostri forma κορακοειδῆ nominant) interna verò, etc. Codex quidam vetustus habet: [illegible] κορακοειδῆ [illegible]. Quæ sonant: Porrò ab scapulæ processibus superioribus, eo quidem, qui est ad summitatem humeri (quem illi coruiformem appellat) externo verò, etc.

Pag. 814.

Qui ortus maxima ex parte costæ imæ scapulæ. Græcè: [illegible] Quod nos vertimus: Qui ortus à maxima parte inferioris, quod in scapula est, lateris.

Ibidem paulò inferius.

Qui ex inferiore fine costæ imæ scapulæ proficiscitur. Græcè: [illegible]. Quod est vertendum: Qui ex inferiori ora lateris humilioris, quod in scapula est, proficiscitur.

Pag. 816.

Fertur ad humerum. Græcè legitur νῶτον. hoc est, dorsum. Et paulò inferius, Nicolaus Regius vertit: hoc quidem maximè trahit: cùm vertendum fuisset: hunc, scilicet humerum, maximè trahit.

Lib. XIIII. Pag. 821.

Nicolaus Regius: Quæ propter corporis imbecillitatem, aut vitam omnino breuissimam. Græcè legitur: [illegible] βραχυχρόνια, [illegible]. sed legendum nõ [illegible], sed [illegible], vt vertamus: Quæ ob corporis imbecillitatem vitam exquisitè breuem sortiũtur. Quippe sententia Galeni est: quæ ob corporis imbecillitatem, admodum breuis vitæ futura erant, aut præda etiam fortioribus; iis animalibus remedium assidui interitus excogitasse naturam, nempe fœcunditatem generationis.

Pag. 828.

Verùm (quod nuper diximus) fœmina in motu est imperfectior, mas verò perfectior. Græcè: ἀλλ' (ὡς ἄρτι [illegible]) [illegible] ἀτελέστερον [illegible] πλειότερον [illegible] γίνεται. Quod est: Cæterùm (quemadmodũ est nuper dictum) quod imperfectius mouetur semen, fit fœmina: quod verò perfectiùs, mas.

Pag. 823.

Habet enim is dextro plures flexus variciformes. Græcus codex antiquus: [illegible] ὁ ἀριστερὸς τοῦ δεξιοῦ. Quod est: Etenim sinister dextro est frigidior.

Pag. 833.

Siquidem fieri potest, vt etiam si initium à fœmina sit profectum. Græcè: [illegible] ἀρχῆς, ἐνδέχεται [illegible], etc. Hoc est: Procedente enim principio à fœmina, fieri aliquando potest, etc.

Pag. 836.

Propagines quædam ad matricem rectà feruntur. Græcè: πρὸς τὴν κατ' ἰθὺ μήτραν. Hoc est: ad matricem quæ è directo est sita.

Pag. 838.

Fieri non potuit quin naturæ artem admiretur. Græcè: ἀδύνατον [illegible] τὴν τέχνην τῆς φύσεως. Hoc est: Impossibile est, quin ibidem artẽ naturæ admiretur.

Pag. 842.

Insunt autem matrici & corpora musculosa. Græcè. [illegible] τὰ μυώδη σώματα. Quod est vertendum: Insunt autem ei vasi musculosa corpora. Quandoquidem articulus ille, non matricẽ, sed spermaticum vas, de quo nimirum Galenus agebat, refert.

Lib. XV. Pag. 857.

Nicolaus Regius: Hæc membrana omnibus matricis partibus, quæ sunt intra orificia, subiicitur. Græcè: [illegible]. Quod est: Atq; omnibus matricis partibus, quæ inter orificia consistunt, duplex subiicitur.

Eadem pagina.

Eę verò paululùm progressæ. Gręcè [illegible]. Quod est: progressa autem parum: vt sensus sit, matricis vasa (non radices arboris, quemadmodum arbitratur interpres) paululũ progredientia, per coniugationem coalescere.

Pag. 868.

Ac si ter aut quater non cõcinnè excidens nõ suffocaretur, eo certè modo accideret ex quadringentis, verbi gratia, fœtibus centum impediri. Græcè legitur: ἀλλ' [illegible]. Quę dictio videtur esse corrupta. Ego verò sic illam verterem: Cæterùm si ex tribus aut quatuor nõ cõmodè excidentibus fœtibus, vnus impediretur, contingeret vtiq; sic, ex quadringentis, verbi gratia, centum prorsus extingui.

Lib. XVI. Pag. 879.

Nicolaus Reg. Affusa autem siccis corporibus ac tenuibus, vt ipsa perpetuò pinguedine natiua humectet, quę celeriter in diuturnis inedus, ac vehementib. laboribus, & caloribus immodicis exiccatur, atq; indurescit, etc. Quo in loco interpres id pinguitudini tribuit, quod de corporib. tenuibus & siccis intelligendũ est. Ait nãq; Galenus: quandoquidem talia corpora facilè per labores & exiccãtur & indurescunt (id ẽ[illegible] verba illa, [illegible]) planè nobis

declarant) naturam illis ceu remedium quoddam, pinguitudinem adiunxisse.

Pag. 904.

Quocirca & arteriæ productio, quæ in dextrũ renem prorumpit, producitur ab arteria superiore ea quæ ad sinistrum it. Græcè habetur: καὶ ὡς ἡ ἀπὸ τῆς μεγάλης ἀρτηρίας ἀποφύσεως ἐπὶ τὸν δεξιὸν νεφρὸν ἰοῦσα ... Quod verti debet: Atq; arteriæ productio, quæ in dextrũ renem fertur, superiorem habet exortum, quàm illa quæ ad sinistrum tendit.

Pag. 913.

Tum à parte posteriore in anteriorẽ. Græcè: ἐκ τῶν ἔμπροσθεν εἰς τὰ ὀπίσω. Hoc est, ab anteriore ad posteriora.

Lib. XVII. Pag. 918.

Nicolaus Reg. Quòd si ipsum primũ mouẽs (quod est princeps animæ facultas) respexeris, musculi rationem instrumenti habebunt: sin ad os quod ab ipsis mouetur, non, sed hanc effectoris habebunt rationem. Græca dictio accuratius mentem Galeni exprimit: πρὸς μὲν γὰρ τὸ πρῶτον κινοῦν (ἐστὶ δὲ τοῦτο ἡ ψυχικὴ δύναμις) ὀργάνου λόγον οἱ μύες ἔχουσι, πρὸς δὲ τὸ κινούμενον ὑπ᾿ αὐτῶν ὀστοῦν, οὐ τοῦτον μὲν, ἀλλὰ καὶ τὸν δημιουργοῦ. Hoc est: Ad primũ igitur mouens (quæ princeps animæ facultas existit) musculi comparati, instrumenti rationem obtinẽt: ad os autẽ, quod ab ipsis mouetur, & illã, & rationẽ etiã opificis.

Pag. 919.

Quoniam autem nõnulli corporũ elementa ea substantiis omnino posuerunt, vt naturæ artificio coniungi nequeant, Græcè habetur: ἐπεὶ δ᾿ ἔνιοι τοιαῦτα στοιχεῖα τῶν σωμάτων ὑπέθεντο τὰς οὐσίας, ὡς συναφθῆναι μὴ δύνασθαι τέχνῃ φύσεως. Quæ sonant: Quandoquidem nõnulli elementa corporum talia substantiis initio constituerunt, vt coalescere naturæ artificio non possent.

Pagina 924.

Licet autem ipsam perspicias naturam vel ex ipsis hominibus. Græcè: ἰδεῖν δὲ ἔστι τῶν φύσιν λογικήν τινα καὶ ἐπ᾿ αὐτῶν τῶν ἀνθρώπων. Quod est: Cernere aũt nunc licet quandam ratiocinatricem naturam, vel in ipsis etiam hominibus.

Pag. 925.

Neq; (quod dixi) contraria de ipsius vniuersi elementis opinio, quam temerè quidam posuerunt, inhæseris. Quæ oratio aures grammaticorum offendit. Græcè autem legimus: πλὴν εἰ (καθάπερ ἔφην) ἀντιβαίνοι τις δόξα περὶ τῶν στοιχείων τοῦ παντός, etc. Hoc est: Nisi (quemadmodum dixi) refragetur aliqua opinio, de elementis vniuersi concepta, etc. ἀντιβαίνειν siquidem est resistere, refragari, reluctariq;.

Eadem pagina.

Non igitur soli medico opus de Vsu partium est vtile, sed multò certè magis medico philosopho, qui totius naturæ scientiã studeat sibi comparare, eùmq; oportet his sacris initiari. Græcè legitur, ᾧ κατ᾿ αὐτὴν χρὴ τελεσθῆναι τὴν τελετήν. Quod nos vertimus: Iuxta cuius indagationẽ nos consenescere oportet. Licet etiam ad verbum reddere: In cuius quidem indagine oportet nos diem vltimam claudere.

Pag. 928.

Omnia latina exemplaria habent, vel iaculis infixæ: fortè ob inaduertentiam typographi. Legendũmq; est, infixis.

Lib. III. de placitis Hippocratis & Platonis. Pag. 970.

ANdernacus. Cõmuniter reliqui huc ferri videntur. Felicianus: Pleriq; omnes verò in hãc sententiam propendere ac ferri mihi videntur. Græci codices impressi habent: κοινῇ δὲ μοι δοκοῦσιν οἱ ἄνθρωποι φέρεσθαι ἐπὶ τοῦτο. Cæterũ vetus quidam habet nõ κοινῇ, sed ἄνθρωποι. Hoc est: Cõmuniter autem mihi videntur homines. Atq; ita legendum esse, in primis docet illa Galeni præcedens dictio, κοινὴν ἐκάλεσε φορὰν ὁ Χρύσιππος ἔφην, τὴν κοινὴν πάντων ἀνθρώπων δόξαν. Hoc est, Cõmunem impræsentiarum inclinationẽ appellauit Chrysippus, cõmunem hominum opinionem.

Pag. 977.

Nisi clarè Homerus in his percenset. Felicianus: Nisi his carminib. Homerus exprimit. Græcè: εἰ μὴ σαφῶς ἐν τούτοις Ὅμηρος ἐνδείκνυται. Sed corruptè legitur εἰ μὴ, αὐτὶ τοῦ οἶμαι. Itaq; vertendum est: Clarè Homerus (vt arbitror) in his percenset.

Lib. VI. Pag. 1090.

Andernacus. Sed temporis spacio animal offenditur, iecore in totius corporis tabem (quam atrophiam vocant) & pallorem elanguescente. Felicianus: Iecore, n. debilitato, seusim animal, moráq; temporis, læsionem in alimento & colore contrahit. Græcè: ἀλλ᾿ ἐν τῷ χρόνῳ βλάπτεται τὸ ζῷον εἰς ἀτροφίαν τε καὶ ἀχροιαν, ἥπατος ἀσθενοῦντος. Quæ nos vertimus: Sed tẽporis spacio animal læditur, nutrimentiq; vsu non promouetur, ac pallidũ cõtrahit colorem, iecore malè affecto.

Pag. 1099.

Maxima autem fides, iecur nullum humorem in animalis particularum nutritionẽ cordi præparare, sed ipsum vniuersam eius speciem absoluere, quòd vna sit vena quæ ex iecore aut corde procedat, altera verò nõ item contrà enascatur ex alia ipsorum parte, quæ elaboratũ humorem in totum corpus deducat. Felicianus: Iecur verò nullum humorẽ in alimentũ membrorũ animalis cordi præparare, sed ipsum totã humoris formam perficere, inde argumentũ maximũ haberẽ possumus, quòd vna tantũ vena cernitur à iecore ceu à corde exoriri: neq; alia quæpiã ex alia parte seu iecoris seu cordis extat, quæ humorem ipsum & succum iã cõcoctum in totum corpus semel traducat. Vterq; aũt ipsorum coactus est cum mendoso codice hallucinari. Legitur autem in vetustissimo quodã, τὸ μίαν εἶναι φλέβα τὴν ἐξ ἥπατος ἢ τῆς καρδίας ἐκφυομένην, ἑτέραν δὲ μηδεμίαν ἀντιπεφυκέναι κατ᾿ ἄλλο μέρος αὐτῶν ἐκ θατέρου ἅπαξ φέρουσαν τὸ αἷμα, etc. Quæ nos conuertimus: Quòd cùm vna sit vena quæ ex iecore in cor procedit, nulla alia enascatur ab altera ipsius cordis parte, quæ elaboratum humorẽ in totum corpus deducat.

Lib. VII. Pag. 1136.

Andernacus. Meritò igitur generatur hic spiritus in cerebri ventriculo. Felicianus: Verisimilius igitur est spiritum hunc in cerebri ventriculis oriri. Græcè legitur: εὔλογον οὖν γεννᾶσθαι μὲν, ἔτι τὸ πνεῦμα κατὰ τὰς κοιλίας τοῦ ἐγκεφάλου. Hoc est: rationi autẽ est consonum, hunc spiritũ gigni iuxta ventriculos cerebri, etc. Etenim animalis spiritus,

non

nō in ventriculis cerebri, sed in plexu retiformi, qui iuxta illos est, gignitur: vnde in ventriculos eructatur, vt illinc, velvti ex quibusdam fonticulis emanans per neruos, vniuersis animalis particulis motum atq; sensum largiatur.

Pag. 1146.

Quemadmodū gustus humores. Felicianus: Sicvti succos gustatus. Græcè legitur: καθάπερ ἡ γεῦσις τῶν χυμῶν. Hoc est: Quemadmodum gustus sapores. Ait enim visum colores sentire, perinde vt gustus sapores percipit.

Ibidem.

At coloratum corpus simul cum eo cognoscit, quemadmodum gustus quod humores obtinet. Felicianus: Cùm illis verò postea coloratū corpus, sicvti gustus id quod succos in se habet, Græcè: καθάπερ ἡ γεῦσις τὸ τοὺς χυμοὺς ἔχον. Quod est: Quemadmodum gustus id quod sapores cōtinet: χυμὸν siquidem, non modò humorem, sed saporem etiam crebrò significat.

Pag. 1151.

Quemadmodū & tactilis sensus instrumenta sensus renixu. Felicianus: Quemadmodū verò sensus tactus sensilia per cōcursum. Græcè ὥσπερ δὲ τὸ τῆς ἁφῆς αἰσθητήριον αἰσθάνεται δι' ἀντιτυπίας. Quod est: Quemadmodum tangendi sensus sensilia, per renixum.

Ibidem.

Humorum dignotio corrūpitur. Felicianus: Succorum dignotio etiam interit. Græcè: διαφθείρεται τῶν χυμῶν ἡ διάγνωσις. Quod est: Corrumpitur saporum dignotio.

Pag. 1166.

Qui clarius manifestiúsq; sanè quemadmodū & alij complures, quasi non habita illius duntaxat ratione, qui à me illum accepturus erat, sed tanq̄ aliorum quoq; imperitiorū illo manus esset perventurus, à me esset scriptus. Cui etiam suffragatur Feliciani tralatio. At græcus codex habet in hunc modum: ὁ σαφέστερον ἢ ἂν ἐγέγραπτο, καθάπερ καὶ ἄλλα πολλά, μὴ πρὸς μόνον ἀποβλέποντα τὸν ληψόμενόν μου τὸ βιβλίον, ἀλλ' ὡς καὶ τοῖς ἀμαθεστέροις ἴσως μέλλοντος ἐμπίπτειν αὐτοῦ. Quæ perspicuè magis conuerti possunt, in hunc modum: Qui manifestius sanè mihi conscriptus est, quemadmodum alij plures: idq; non habita eius tantum ratione, qui à me illum accepturus erat, sed aliorum etiā imperitiorum eo, quibus debebat item cōmunicari.

Lib. ix. Pag. 1238.

Andernacus: Itaq; scopi secundum quos singula hæc rectè aliqs aggrediatur, omnino pauci sunt: nempe in ipsis exercitatio, quæ non parum temporis requirit. Felicianus: Fines igitur quibus singula hęc rectè aliquis tractare posset, prorsus pauci sunt: exercitatio scilicet, quæ tamen non paruo tempore videtur indigere. Græcè legimus: οἱ μὲν οὖν σκοποί, καθ' οὓς ἕκαστα τούτων ὀρθῶς ἄν τις μεταχειρίζοιτο, παντάπασιν ὀλίγοι· τὸ δὲ κατ' αὐτὰ γυμνάσιον, οὐκ ὀλίγου χρόνου δεόμενον. Quod sic verterem: Scopi igitur secundum quos singula horum rectè tractare quis possit, omnino sunt pauci. In ipsis autem exercitatio, haud exiguum tempus desiderat.

SECTIONE SECVNDA.

Lib. Num ars tuendæ sanitatis ad medicinalem artem spectet.

Pag. 4.

IVnius Paulus: Ad neruorum sutorem. Græcè: τὸν νευρορράφον, Hoc est: ad illum qui neruis cōsuit.

Pag. 33.

Sic vertit, aut pervertit potius carmē Homeri:

Dignior est cunctis medicus mortalibus vnus.

In alijs tamen exemplaribus legitur, doctior. Vtrobique autem sententia poetæ est corrupta. Græcè siquidem legitur:

ἰητρὸς δ' ἱκανὸς εἷς ἐὼν ἀμφὶ πάντων.

Cuius sententia est:

Vnicus existens, vir tamen omnia callens.

Pag. 44.

Duabúsq; artibus præpositis hæ singulæ deseruit. Græcus antiquus habet: καὶ δυοῖν ταῖν ἐφεστηκυιῶν τέχναιν ἀφωρισμέναιν ἑκάτερον ὑπηρετοῦν. Hoc est: Duabúsq; artibus separatis harum singulæ inseruiunt.

Lib. I. de alimentorum facultatibus.

Pag. 59.

MArtinus Gregorius: Deinde affigentes. Græcè: κἄπειτα περιπλάττοντες Hoc est: Ac deinde circunlinentes. Monet siquidem illic Galenus, vt posteaquàm cauitatem cydonij mâli repleuerimus scammonio, malum ipsum obducamus, atque circunlinamus, luto videlicet, aut fermento: ac dein assemus. Qui modus obseruatur hodie in præparando scammonio.

Pag. 63.

Et omnium maximè per aluum subsidet. Græcè: καὶ μάλιστα τῶν ἄλλων ὑπέρχεται κατὰ γαστέρα. Quod verterem: Inter cæteròsq; maximè per aluū descendit.

Lib. II. Cap. de fugacibus fructibus.

Pag. 102.

Martinus Gregorius: Vtuntur autem omnes ipsa (cucurbita scilicet) magis quàm alio quouis fructuum esculentorum: quòd cæteris fructibus sint aridiores ac sicciores. Hoc tamen non reperitur in græco exemplari: nec videtur etiā rationi cōsonum: cùm cucurbitæ, nulli aut certè paucis aliorum fructuum, humiditate cedant.

Pag. 128.

Læditur autem maximè ab ipsorum esu, quòd aut inflammetur, aut scirrho obsideatur. Græcè: βλάπτεται δὲ καὶ φλεγμαῖνον, καὶ σκιρρούμενον ἰσχυρῶς ὑπὸ τῆς ἐδωδῆς αὐτῶν. Quod est: Extremè autem ab ipsarum (palmularū videlicet) esu læditur, si obsessum phlegmone, aut scirrho fuerit. Neq; enim tam perniciosum ait esse fructum palmarū Galenus, vt ex solo ipsarum esu possit hepar aut inflammationem, aut scirrhum contrahere: at iam inflammatum, aut scirrho induratum hepar, ab vsu phœnicum maximè oblædi pronunciat.

Lib. III. Pag. 169.

Martinus Gregorius: Quoniam non temerè in ventriculo cuiusquā coagulatur. Græcè: διὰ τὸ μὴ ῥᾳδίως τυροῦσθαι κατὰ τὴν γαστέρα. Quod est: Ac

proinde rarò alicui fuit coagulatum in ventre.

Lib. de euchymia & cacochymia.

Pag. 207.

Ferdinandus Balamius: Haud sanè exquisitis admodum cibis vtatur. Græcè: [illegible] Hoc est: Nec cibis admodum exquisitis indiguit.

Lib. de cognoscendis curandisq́ animi affectibus. Pag. 275.

Bernardinus Donatus: Nec tamen illud dixerim melius esse, etc. Est tñ codex corruptus, qui sic instaurari debet: [illegible] etc. Quod nos vertimus: Nisi fortè melius esse videatur, initio, etc.

Pag. 281.

Magnum quippe fuerit credo, si nullus eorũ moderatior in cibo & potu sumendo sit visus. Quòd si teipsum hoc honore afficere decreuisti, etc. Græcè habetur: [illegible] Quod est: Magnum quippe nou fuerit si in cibo & potu illis temperantior videaris. Sed si te hoc honore afficere decreuisti, etc. Vult nanq; eo in loco Galenus (id quod paulò pòst subdit) vt nõ cæteros modò, sed nos etiã ipsos vincamus, modestius nempe, & continentius viuentes hodie, quàm heri. Pag. 293.

Ac per hoc ipsum præceptum singulis diebus in singulis huiusce operis partibus, nos ipsos exerceamus. Quod quidem cùm cæteris ex puerili disciplina cõtingat, aliis illis, quibus in hoc fortuna non fuerit, serò tandem ea ratione quam exposui, continget. Græcè habetur: [illegible] Quod est vertendum: Cæterùm si operibus particularibus circa hæc præcepta singulis diebus se exerceant, quod quidem ex prima educatione contingit cæteris, id infelicibus illis postea tandem cõtinget ea, quam exposui, ratione.

Pag. 296.

Etenim ex iis in quibus ipsa se exercuerit, multò existit generosior. Quo in loco reddendo, interpres est græcam phrasim secutus, quæ habet: [illegible]: id quod præstiterit vertere: Eo quòd se exercuerit.

Lib. I. de sanitate tuenda.

Pag. 345.

Linacer: Nempe per nares genasq;. Græcè: [illegible] Hoc est: Iuxta nares & palpebras. Ait nanq; Galenus, oculum explodere quicquid in eo excremẽti gignitur, nõ per nares, sed per foramen quoddam, quod in angulo interiori oculi, iuxta nares, intra palpebras consistit: id quod in oculorum anatome satis superq; iam demonstrauerat.

Lib. II. Pag. 355.

Linacer: At procedẽte tempore, vbi iam adoleuit. Græcè: [illegible] Quod est: Vbi iam adolescit.

Pag. 441.

Frigidi oanq; succi marcorem. Græcè: [illegible] Hoc est: Frigidi enim, sopores ac prolixiores somnos inducunt.

Lib. V. Pag. 476.

Linacer: Hæc facies, vbi naturalem planè habitum crura receperunt. Græcè: [illegible] Hoc est: Hæc tibi perficienti, si exactè secundum naturam se habeant crura.

Lib. I. de simplicium med. facultatib.

Pag. 282.

Theodoricus Gerardus: Verũ ei q eodẽ sensu cõmunicat, licet suggerere. Græcè: [illegible] Hoc est: Recordari autẽ eum, cui talis sensus fuerit cõmunicatus, possibile est. Galenus itaq; ait, impossibile quidẽ esse, vt exactè quis interpretetur differentias astringẽtis, austeri, atq; acerbi saporis: fieri autem posse, vt recordetur illorum, vbi talia semel gustarit.

Lib. III. Pag. 658.

Theod. Quòd si ad id nõnihil faciat ipsius raritas. Græcè: [illegible] Hoc est: Cõducit itaq; ad hoc etiã ipsius raritas.

Lib. IIII. Pag. 698.

Theod. Diuersis tamẽ hactenus viribus omphacis acetiq; succus constant. Græcè habetur: [illegible] Quod est: Eatenus autẽ facultate differt ab aceto omphacium. Pag. 699.

Etenim ad hypochondria ardentia, præstantior est succus omphacis, quàm aceti. Græcè: [illegible] Hoc est: Præstantior est ipso aceto. Nam aceti succus non datur præter ipsum acetum. Exprimitur autem ex vua immatura, cuius cremor appellatur omphacium.

Pag. 704.

Ac partim in hac coniugatione. Græcè: [illegible] Hoc est: Atque hæc quidem, in hac temperamenti coniugatione.

Pag. 711.

Omnia saltem cuti nostræ imposita. Græcè: [illegible] Quod est: Omnia igitur, etc.

Lib. V. Pag. 732.

Theod. Tantòq; siccius, quantò vincit siccitas. Græcè habetur: [illegible] etc. Quod est: Eatenus autem humidius, quatenus siccitas superat.

Pagina 734.

Ex familiari animantis natura fiat alteratio. Græcè: [illegible] Quæ sonant: Ex propria animalis materia ipsam alterationem fieri.

Pag. 754.

Alia verò ex putrescente arescentéq; generationem fortita. Græcè: [illegible] Quod est: Hæc autem, à putredine exasperante ducit originem.

Lib. VI. Pag. 793.

Theod. Idcirco mihi videntur veteres coronis ex eo plexis vti solere. Græcè additur: [illegible] Hoc est: in conuiuiis.

Pag. 807.

Equidem vidi puellum, quando q; octo totis mensi-

mensibus morbo comitiali liberum. In græco exemplari additur: ἐξ ὅτου τὴν ῥίζαν ἐφόρει. Hoc est: Ex quo tempore, vel quandiu radicem ipsam gestauit.

Pag. 819.

Cæterùm licet zingibet & piper album. Græcè legitur: καὶ τὸ μακρὸν πέπερι. Hoc est: Et piper longum. Pag. 820.

Cui accedit & ea quæ ex salis est farinæ natura. Græcè: καὶ προσέτι τὸ ἀπὸ τῶν ἁλῶν, καὶ τὸ ἀπὸ τῆς ἀλεύρου κατὰ φύσιν. Hoc est: Et ea quæ ex salis est, & ea quę ex farinæ natura.

Pag. 834.

Sicuti sanè etiam coitus semen pudendo circunlita. Grçcè legitur: κατὰ συνουσίαν. Hoc est: Coitus tempore.

Pag. 843.

Sed quæ illi amaritudinis dũ potatur adsunt opera. Græcè: ἀλλ' ὅσα πικροτάτῳ ἔργα πρόσεστι πινομένῳ φαρμάκῳ. Hoc est: Sed quæcunque amarissimo pharmaco, dum bibitur, adsunt opera, etc.

Pag. 850.

Quinq; partibus succi plus erat. Græcè: πενταπλάσιον δ' ἦν ὁ χυλὸς ἑκατέρου. Quod magis appositè vertitur: Ad vtrunq; autẽ succi portio erat quincupla. Pag. 866.

In semine quidem viuentẽ habens qualitatẽ acidam. Græcè habetur. κατὰ γε τὸ σπέρμα. Hoc est: Iuxta semen, vel circum semen. Ait quippe Galenus id q̃d res est: nempe quicquid in mâlo Medico, siue citrio, iuxta semẽ adhęret, & vnde exprimitur succus, cum acore quodã siccare. Quã doquidem semen citrij minimè talem facultatẽ sortiri, vel ex gustu intelligi poterit.

Lib. VIII. Pag. 873.

Theod. Piri quidẽ syluestris prorsum atq; absolutè amarus est: scilicet fructus. Græcè habetur: στρυφνός. Hoc est: Acerbus.

Pag. 875.

Velvti & chartæ combustæ cinis, nisi quatenus infirmior est, q̃ papyri. Græcè: πλὴν ὅσον ἀσθενεστέρα ἡ τῆς παπύρου. Quod est: Nisi quatenus cinis papyri est infirmior. Cui lectioni suffragatur Paulus, cuius verba sunt hæc: Ad singula tamen papyri cinis multò inferior est.

Pagina 884.

Non tamen nec resiccare, nec refrigerare manifestò potest, Græcè: οὐ μὴν οὔτε ξηραίνειν, οὔθ' ὑγραίνειν ἐναργῶς δύναται. Quæ sonant: Cæterùm nec resiccare, nec humectare manifestò potest.

Pag. 887.

Caries lignorũ, & maximè quæ particeps est astrictionis. Græcè: σαπρότης ξύλων, καὶ μάλιστα ὅσα μετέχει στύψεως. Hoc est: Caries lignorum, eorum maximè, quæ astrictione sunt prædita.

Pag. 889.

Nõnullã item amarã qualitatẽ obtinet. Græcè: τινὰ καὶ δριμεῖαν ποιότητα. Quod est: Nonnullam item acrem qualitatem.

Pag. 899.

Sion quantùm gustu odoratum est. Græcè: σίον δὲ ὅσον ἀρωματίζει πως κατὰ τὴν γεῦσιν. Quę sonãt: Sion quatenus gustui vtcunq; aromaticum est, etc. Nihil siquidem est odoratum gustui, sed ipsi tantũ olfactui. At quæ aromatica sunt, ea simul mouent olfactum & gustum.

Pag. 905.

Et nimium habet humiditatis. Græcè habetur oppositum: καὶ ἐλάχιστα μετέχων ὑγρότητος. Hoc est: Et minimum habens humiditatis.

Pag. 906.

Phorbij semine ad leucomata cum melle applicant. Græcè legitur χρῶνται. Hoc est: Vtuntur.

Pag. 936.

Cæterũ vtriusq; in medio est spuma litri. Græcè habetur: ἐν τῷ μέσῳ δ' ἀμφοῖν ἐστὶν ἡ τοῦ λίτρου. Hoc est: In medio autem amborum est nitri sapor. Nam cùm paulò superius disputasset de sapore tum aphronitri, tum salis, postea subdidit, inter illos mediam nitri saporem consistere.

Pag. 938.

Dictum tamen paulò antè est, aphrolitrum in medio cõsistentem habere facultatẽ aphronitri & salis. Corrigi tñ codex græcus mendosus debet, qui habet: ἀφρόλιτρον: quandoquidẽ esse legẽdum λίτρον, hoc est, nitrũ, ex capite de sale liquido cõstat. Pag. 942.

Quæ in editioribus domorũ, in quibus fornaces extructæ sunt, partibus colligitur. Græcè: ἐν τοῖς ὑψηλοτέροις μέρεσι τῶν οἴκων (sed legendum τοίχων) ἀθροιζόμενον κατὰ τὰς καμίνους. Hoc est: Quæ in editioribus partibus parietũ ipsius fornacis colligitur. Pag. 981.

Quod patientis inguinibus. Græcè legitur: τοῖς ἀρχοῖς. Hoc est. Iliis.

Pag. 1000.

Capitibus mænidum sale inveteratarum, ad sedis fissuras vtebatur quidam. Græcè additur: καύσαντες. Hoc est: Vstis.

Pag. 1004.

Noui autẽ nostratiũ quosdam ossa potui exhibuisse. Græcè legimus: ἔγνων δέ τινας τῶν καθ' ἡμᾶς, ἀνθρώπων ὀστᾶ κεκαυμένα πιπίσκοντας. Quod est: Noui equidem nostranũ quosdã, propinantes humana ossa cõbusta. Pag: 1006.

Porrò si laueris ea, vsserisq;, ignea in aquã natura deposita, ipsam efficiunt cum tenuitate calefacientem, adeò vt & putrefaciat. Sed nõnunquàm reliquum terrenum est, morsus expers: id quod maximè implendis, cicatriceq; claudendis vlceribus humidis est vtile. Græcus codex manuscriptus habet in hũc modum: ὁ δὲ πλύνων αὐτὰ καυσαμένα, τὸ μὲν εἶον πυρῶδες πᾶν ἐναποτίθεται τῷ ὕδατι, καὶ τοῦτο γε ἐργάζεται θερμαῖνον λεπτομερῶς, ὡς καὶ σήπειν ἐνίοτε· τὸ δὲ γεῶδες ὑπόλοιπον, ἄδηκτον γίγνεται, χρήσιμον μάλιστα εἰς σαρκοῦν τε ὑγρὰ ἕλκη καὶ χρήσιμον. Quæ sic nos vertimus: Quod si ea, vbi exvsta fuerint, laueris, quicquid habebant igneum, id totum in aqua ponunt. Ac proinde aqua quidem ipsa, excalfaciens cũ tenuitate redditur, adeò vt putrefaciat interdum. Reliquum verò terrosum, morsus expers efficitur, maximeq; implendis, & cicatrice claudendis vlceribus humidis auxiliatur.

SECTIONE TERTIA.

Libro de causis respirationis.

Pag. 25.

CORnarius: Sic etiã circa costas musculi, quorũ in medijs ipsius regionibus duo et viginti

numerantur, duo quidem primarum costarum. Græci codices antiquissimi habent in hunc modum εἰσὶ δὲ καὶ οἱ κατὰ τὰς πλευρὰς μῦες, οἱ μὲν ἐν ταῖς μέσαις χώραις αὐτῶν δύο καὶ εἴκοσιν τυγχάνοντες· καὶ δύο μὲν οἱ τῶν πρώτων πλευρῶν, &c. Quæ in hunc modum nos vertimus: Sic etiam costarum musculi, qui quidem in mediis regionibus ipsarum cõsistunt, numerantur vigintiduo: ac præterea duo alij primarum costarum, &c.

Ibidem.

Ex dictis verò circa spinam musculis. Græcè: τῶν δ' ὀρθίων τῶν κατὰ τὸν τράχηλον. Quod est: Ex rectis verò, qui iuxta collum consistunt.

Ibidem.

Qui demum circa superiorem ventrem sunt musculi. Græcè: οἱ δὲ κατὰ τὸ ἐπιγάστριον. Hoc est: Qui verò in abdomine, siue epigastrio sunt musculi. Etenim superiorẽ ventrẽ Galenus sẽper vocat ventriculum: Epigastriũ autem, est tota illa mẽbrana carnosa, quæ molem intestinorum continens, ex cute, pinguitudine, quatuor obliquis, duobus transuersis, totidémque rectis musculis constat,

Ibidem.

Violentæ verò, tum sima humerorum, tũ interna mediarum costarum pars. Græcè legitur: βιαίας δὲ, ἔτι κατὰ τὰ σιμὰ τῶν ὠμοπλατῶν, ἔτι ἐντὸς τῶν μεσοπλευρίων μοῖρα. Quæ sonant: Violentæ verò, tum sima scapularum, tum musculorum intercostalium interna pars.

Ibidem.

Similiter autem & expirationis, inviolentæ quidem, musculi circa superiorem ventrem: violentæ verò, externa mediarum costarum pars. Græcè habetur: ὡσαύτως δὲ καὶ τῆς ἐκπνοῆς, ἀβιάστου μὲν, οἱ κατὰ τὸ ἐπιγάστριον μύες· βιαίας δὲ, τῶν μεσοπλευρίων, ἡ ἐκτὸς μοῖρα. Quod est: Similiter etiam & expirationis, inviolentæ quidem, musculi abdominis: violentæ verò, musculorum intercostalium exterior pars.

Lib. I. de difficili respiratione.

Pag. 28.

Cornarius: Iuxta quas, aut veloces, aut tardæ appellãtur. Græcè: καθ' ἃς ἤτοι ταχεῖαι, ἢ βραδεῖαι λεχθήσονται. Quod nos vertimus: Iuxta quas, veloces aut tardi dicentur motus. Quippe voces illæ, ταχείας καὶ βραδείας, referũtur πρὸς τὰς κινήσεις, hoc est, ad motus de quibus Galenus paulò superius egerat.

Similiter vbi paulò inferius Cornarius vertit.

Secundum quas aut magnas, aut paruas appellant. Vertendum erat: Aut magni, aut parui appellantur.

Pag. 33.

Vtilitate multum vrgente. Græcè habetur: ἱκανῶς ἐπειγούσης. Quod est: Sufficienter vrgente.

Pag. 35.

Sed si vtilitas multum sit exoluta. Græcè: ἀλλ' εἴπερ ἐκλελυμένα τὰ τῆς χρείας ἱκανῶς. Quod est: Cæterùm si quæ ad vsum pertineut, exoluta sufficienter fuerint.

Ibidem.

Eius videlicet: quæ circa expirationem consistit Græcè: αὐτῶν τῶν περὶ τὴν ἐκπνοὴν συνισταμένων. Quod est: Earum videlicet, quæ circa inspirationem consistunt.

Ibidem consequenter.

Quare immodicitia. Græcè: ὥσπερ γε καὶ ἡ ἀμετρία. Quæ sonant: Quemadmodum etiam immoderatio.

Ibidem.

Atque ita sanè esse, ratio ipsa poscit: repugnat autem quippiam eorum, quæ evidenter apparent. Græcè legitur: καὶ εἰ μὲν λόγος οὕτως αἱρεῖ, μάχεται δέ τι τῶν ἐναργῶς φαινομένων: Quod est: An igitur sic ratio poscit, repugnat autem quippiam eorum quæ evidenter apparent? Sic autem esse legendum, atque vertendum, indicat oratio subdita, vbi Galenus ait: Ego quidem omnia hæc consentientia reperio.

Pag. 42.

Nulla est autem differentia, quod ad id quod coarctatum est attinet, vt pulmo nõ possit, &c. Græcè: διαφέρει δ' οὐδὲν πρός γε τὸ συγχωρῆσαι τὸν πνεύμονα μὴ δύνασθαι. Quæ clarius vertuntur sic: Perinde autem est, ad hoc vt pulmo compressius non possit, &c.

Pag. 49.

Contractiones itaque thoracis citra horum concitationem, nonnunquam magnam inspirationem facere possunt. Græcè habetur: αἱ μὲν χωρὶς τῆς τούτων συντονίας συστολαὶ τοῦ θώρακος οὐκ ἄν ποτε μεγάλην ἐκπνοὴν ἐργάσαιντο. Quę sonant: Contractiones sanè thoracis citra horum concitationem, nunquam magnam expirationem facere possint.

Pag. 54.

Quanquam & adhuc eximium quiddam ad inæqualitatis erat generationem respiratio habebit, præter pulsuum rationem. Græcè: καὶ περιττὸν, ὥσπερ τι ἐς ἀνωμαλίας γένεσιν ἕξει ἡ ἀναπνοὴ πρὸς τοὺς σφυγμούς. Quod est: Quinetiã abundans quid, ac veluti auctarium, ad inæqualitatis generationem respiratio habebit, præter pulsuum rationem.

Pag. 55.

Nimirũ quòd & visa aliquãdo plus, aliquando minus, rationem ab eo quod secundũ naturam est, amoueant. Ego verò, non visa, sed cum græco potius phantasmata verterem.

Lib. III. Pag. 105.

Cornarius: Propterea quòd per distantiã organorum respirationis fit motus. Gręcè magis perspicua est sentẽtia: διότι κατὰ διάστημα ἡ τῶν ἀναπνευστικῶν ὀργάνων κίνησις. Quod vertimus: Quia per distantiam organa respirationis mouentur.

Pag. 112.

Densus & magnus fit spiritus. Græcè: πυκνὸν καὶ μικρὸν γίνεται τὸ πνεῦμα. Hoc est: Densus & paruus fit spiritus.

Pag. 122.

Densum autem & magnũ eum, qui inflammationem respiratoriorũ organorũ indicat, haudquaquàm quis dixerit, nisi etiã calidus effletur. Græcè legimus: τὸ δὲ πυκνὸν καὶ μέγα, τὸ τῆς φλεγμονῆς τῶν ἀναπνευστικῶν ὀργάνων ἐνδεικτικὸν, οὐκ ἂν ὀρθῶς τις λέγοι, &c. Quod vertimus: Densum autem & magnũ, indicare incendium organorum respirationis, nemo rectè dicere possit, &c.

Lib.

Lib. de vsu pulsuum.

Pag. 141.

Linacer: At quomodo igitur ex pulsu maximè præsagimus. An inquies, minimè quidem vt ex causis id genus, quæ plurimum momenti habeant: imò vt ex opportunis signis. Græcè: πῶς οὖν ἐκ σφυγμῶν τὰ μέγιστα προγινώσκομεν, ἐκ δὲ ἢ αἰτίων πάνυ δυναμένων, φήσει τις, ἀλλ' ὡς ἐκ σημείων ἐπιτηδείων. Hoc est: Quomodo igitur ex pulsibus maximè præcognoscimus? Minimè quidem vt ex causis admodũ efficacibus, aliquis dicere posset: sed velvti ex opportunis signis.

Pag. 142.

Quo minus mirum est, quum exiguũ illi cõmodum ex corde suggeratur, si iugularibus venis vinculo exceptis, exiguum quoq; sentiat incõmodum. Græcè legitur: τῶν καρωτίδων λεγομένων ἀρτηριῶν βρόχοις διαληφθεισῶν. Hoc est: Carotidibus vocatis arteriis, vinculo exceptis.

Lib. I. de differentiis pulsuum.

Pag. 185.

HErmannus Cruserius: Atque inter septendecim hos pulsus, qui ex trinis dimensionibus constant. Græcè legitur: ὄντων δὲ τούτων ἑπτὰ καὶ εἴκοσι σφυγμῶν, τῶν κατὰ τὸ ποσὸν ἐν ταῖς τρισὶν ἅμα διαστάσεσι συνισταμένων. Quæ nos vertimus: Quum itaque hi septem & viginti pulsus habeantur, qui secundum quantitatem in trina dimensione consistunt.

Pag. 190.

Certis bifariã, aut triplici proportione. Græcè: ἢ ὅτι ἐν πολλαπλασίῳ λόγῳ. Quod est: Aut multiplici proportione.

Pag. 202.

Cuius delapsum à primo distentionis termino, nulla dirimit manifesta quies: Græcè legitur: καὶ τὴν καταφορὰν αὐτῆς ἀπὸ τοῦ πέρατος τῆς πρώτης διαστολῆς, etc. Quod est: Eius autem delapsum à primæ dilatationis fine, etc.

Pag. 212.

Si iam moueri omnes simul cœperint. Græcè: εἰ μὲν οὖν. Quod est: Si igitur.

Ibidem.

Non tamen in secunda contineatur, sicvt nec ipsum rhythmum. Græcè: ὃ μὴν ἐν τῇ γε δευτέρᾳ τὴν ὑπαρξιν ἔχοι, ὥσπερ οὐδὲ ὁ ῥυθμὸς αὐτός. Hoc est: Non tamen in secunda consistat, sicvti neq; ipse rhythmus.

Ibidem.

Tempus enim partis quæ præter cæteros prima motu deficitur minimũ est. Græcè habetur: ὁ μὲν γὰρ τοῦ πρώτου πάντων παυομένου τοῦ κινεῖσθαι μορίου χρόνος, ἐλάχιστος ἔσται. Quod est vertendum: Tempus enim partis, quæ prima omniũ moueri desinit, minimum erit.

Ibidem.

Et item rhythmus in singulis cõmutatur. Græcè: καὶ οὕτως ὁ ῥυθμός, etc. Quod est: Atque in hunc modum rhythmus, etc.

Pag. 213.

Iam verò, vbi vnà omnes partes moueri cœperint, motæq; æquo sint tempore, si alteræ distentionis non idem omnes initium partes ordiantur, etc. Græcè tamen magis perspicua est sententia: τῆς δευτέρας διαστολῆς μὴ ἅμα πάντα τὰ μόρια τὴν αὐτὴν ἀρχὴν ποιήσαιτο. Hoc est: Secundæ autem dilatationis non idem omnes initium partes ordiantur.

Pag. 214.

Non potest esse in vtroque genere inæqualitas. Græcè: ἀνάγκη καθ' ἑκάτερον τῶν γενῶν γίνεσθαι τὴν ἀνωμαλίαν. Quod est: Necessariò in vtroque genere fit inæqualitas.

Ibidem.

Non fit autẽ prioris finis distentionis in omnibus æqua. Græcè: ὁ δὲ τελευτὴ τῆς προτέρας διαστολῆς μὴ ἴση πᾶσι γίνεται. Quæ sonant: Finis autem prioris dilatationis non fit omnibus æquus.

Lib. II. de differentiis pulsuum.

Pag. 232.

Herm. Siquidem quantitas vnius dimensionis, nõ magnitudo, sed longitudo est. Græcè habetur: τὸ γὰρ κατὰ μίαν διάστασιν ποσόν, etc. Quod nos sanè maluimus vertere: Etenim quantitas vnius extensionis, etc.

Pag. 239.

Nam longum quidem pulsum, nisi aliqua cõiuncta sit profunditas & latitudo, non esse posse, nemo causam dicit. Clarius id græcè habetur: ὅτι μὲν οὖν αὐτὸ τοῦ ἔχειν βάθος καὶ πλάτος ὁ δύναται μακρὸς εἶναι σφυγμός, οὐδεὶς ἀντιλέγει. Nempe: Quod igitur absque aliqua tum altitudine, tum latitudine, pulsus longus nequeat consistere, contradicit nemo.

Lib. III. de differentiis pulsuum.

Pag. 254.

Herm. Quã in secũdo libro inuentorũ. Græcè legitur: ἐν τῷ τρίτῳ. Quod est: In tertio.

Ibidem.

Etenim nõ mutatas oportebat nominũ significationes. Græcè habetur: οὐ γὰρ ἔδει μετατιθέναι τὰ σημαινόμενα τῶν ὀνομάτων. Hoc est: Etenim retractare oportebat significata nominum.

Lib. I. de dignotione pulsuum.

Pag. 375.

HErm. Quinetiam caloris qualitatẽ, occursus arteriæ motu excitatus apertius animaduertit. Græcè: καὶ μὲν δὴ καὶ τὴν τῆς θερμασίας ποιότητα, σαφέστερον ἡ διὰ τῆς κινήσεως προσβολὴ τῆς ἀρτηρίας γνωρίζει. Quod est: Quinetiam qualitatẽ caloris, impulsus ille, qui in motione arteriæ contingit, apertius indicat. γνωρίζειν siquidem non modò cognoscere, sed ostendere, & indicare significat. Vnde γνωρίσματα semper accipiuntur pro indiciis & notis. Adhæc arteriæ occursus nunq̃ animaduertit differentiam aliquam pulsus, sed intercedente ipso, tactus noster singulas deprehendit.

Lib. II. de dignotione pulsuum.

Pag. 375.

Herm. Etenim si quo videtur arterias maiores habere homo qui cõparatur, hoc maiorẽ etiã habeat distentionẽ. Græcè legitur: εἰ μὲν γὰρ ὅσῳ, τοσούτῳ. Hoc est: Si enim quantò videtur arterias maiores habere, tantò maiorem etiam, etc.

Ibidem.

Aut sit maior, Græcè: ἢ ἐλάττων ἦν. Quod est: Aut sit minor.

Lib. III. de dignotione pulsuum.

Pag. 383.

Herm. Quæ cùm ita sint, optimam rationē dabimus operam vt monstremus dignoscēdarum singularum dimensionum: ac de prima dicemus longitudine. Græcè habetur: ἐπεὶ δ' ἐν τούτοις ἔχει ταῦτα, πειρατέον ἐκδιδάσκειν τὸν ἄριστον τῆς διαγνώσεως ἐν ἑκάστῃ διαστάσει, καὶ περὶ πρώτης γε λεγέσθω τῆς κατὰ τὸ μῆκος. Hoc est: Quandoquidem igitur hæc ita habent, danda opera est, vt demonstremus modum optimæ dignotionis in dimensionibus singulis. Ac primò sanè de illa dicamus, quæ versatur circa longitudinem.

Lib. I. de causis pulsuum.

Pag. 418.

HErm. Causæ quę pulsus variant, pártim generationis eorū sunt, partim tantū alterationis. Græcè habetur: τῶν τοὺς σφυγμοὺς ἀλλοιούντων αἰτίων, τὰ μὲν, τῆς γενέσεως αὐτῶν ἐστιν αἴτια· τὰ δὲ τῆς ἀλλοιώσεως μόνον. Quæ sic multò aptius vertuntur: Causarum quæ immutant pulsus, hæ quidem generationis ipsorum sunt causæ, hæ verò tantū alterationis.

Pag. 419.

Et quæ his succedunt externæ. Græcè: καὶ τὰ τούτων ἔτι τὰ προκατάρχοντα. Hoc est: Et præterea quæ harū sunt procatarcticæ, præincipientésve.

Ibidem.

Ac quæ nunc commemorauimus, externæ appellantur. Græcè: ταυτὶ μὲν ὂν τὰ νῦν εἰρημένα, προκαταρκτικὰ λέγεται. Quod est: Hæ igitur, quas nunc recitauimus, procatarcticæ causæ appellantur.

Ibidem.

Quæ has etiam præcedūt, quæ quidem in humoribus sunt, præcedentes. Græcè: τὰ δ' ἔτι τούτων ἐμπροσθεν, τὰ κατὰ τοὺς χυμοὺς, προηγούμενα. Quod est: Quas verò ante has, illæ nempe quæ circa humores versantur, antecedentes, &c. Multò autem clarius assequêris Galeni sententiam, si hanc orationem cum superiori coniunxeris, in hunc modum: Hæ igitur quas nunc recitauimus, procatarcticæ causæ appellantur. Quas verò ante has, scilicet exposuimus, antecedentes, &c. Nam putare quòd præcedentes vocatæ, procatarcticas vnquam præcedant, hominis planè fuerit in Galeni dogmatis minimè exercitati. Siquidem ut præcedentes causæ vocatas coniunctas gignūt, sic ipsæ gignuntur à procatarcticis.

Ibidem.

Breuiter sic habeto: Quæcunque extra corpus positæ quicquam in corpore alterāt, externæ vocantur. Quæ has etiam antecedunt, præcedentes causæ corporū affectuum. Hi affectus vbi continentes moueant, evadunt præcedentes illarum causæ. Græcè: καθόλου γὰρ εἰπεῖν, ὅσα μὲν ἔξωθεν ὄντα τοῦ σώματος, ἀλλοιοῖ τι τῶν κατ' αὐτὸ, προκαταρκτικὰ λέγεται, προκαταρχόντων γε δὲ τῶν ἐν τῷ σώματι διαθέσεων· αὗται δὲ αἱ διαθέσεις, ὅταν τὰ συνεκτικὰ κινῶσι, προηγούμεναι γίνονται αὐτῶν αἰτίαι. Quæ sonant: In vniuersum autem, quæcunq; extra corpus positæ, aliquid in corpore immutant, procatarcticæ causæ, siue præincipientes vocantur: vtpote incipientes prius quàm ipsæ dispositiones corporum. Quæ quidem dispositiones, si quando excitauerint continentes, ipsarum antecedentes causæ redduntur.

Pag. 421.

Quum ex his causis pulsus proficiscantur, omnes illorum variationes, causarum necesse est comites sint alterationum. Græcè: κατὰ ταύτας δὲ τὰς αἰτίας, τῶν σφυγμῶν γινομένων, ἀνάγκη πάσας τὰς τροπὰς αὐτῶν ἕπεσθαι ταῖς αἰτίαις ἀλλοιώσεσιν. Quæ clarius interpres in hunc modum potuisset reddere: Cùm autem secundum has causas fiant pulsus, necessum est vt omnes mutationes ipsorū, consequantur ad alterationes causarum.

Pag. 422.

Sed de his qui ambigunt, perinde ac Archigenes errant, qui in Magnum disputat de pulsus celeritate. Nam à robore nō potius quàm ab imbecillitate proficiscitur facultatis. Græcè: ἀλλ' οἱ περὶ τούτων ἀμφισβητοῦντες, ὁμοίως ἁμαρτάνουσιν Ἀρχιγένει, πρὸς Μάγνον διαφερομένῳ περὶ τάχους σφυγμοῦ, ὡς οὐχ ὑπὸ ῥώμης μᾶλλον, ἢ ἀῤῥωστίας γίνεται τῆς δυνάμεως. Hoc est: Cæterùm qui de his dubitant, in eundem cum Archigene errorem incidunt, qui in Magnum disputat de pulsus velocitate, quòd scilicet nō à robore potius, quàm à languore facultatis proficiscatur. Sic autē esse vertendū, colliget Candidus lector ex alia castigatione quā subdam.

Ibidem consequenter.

Nam neutrum sequitur necessariò, attamen peculiaris celeritas robori facultatis est. Vbi legitur Græcè: μᾶλλον μὲν ὅμως οἰκεῖον τάχος μὲν, ῥώμῃ τε δυνάμεως, καὶ πλήθει θερμασίας, &c. Quod est: Magis tamen est familiaris celeritas quidem robori facultatis, atque caloris copiæ. Itaque Galenus Archigenem impræsentiarum causatur, quòd contenderet pulsuum velocitatem non magis à robore, quàm ab imbecillitate virium procedere: quum ipsa pulsus celeritas facultati vegetæ, quàm imbecillæ, magis sit familiaris atque genuina.

Pag. 429.

Celeres dicimus pulsus, itémque tardos esse, non ægrotis modò, verum etiā valentibus nonnullis. Quod naturaliter quidem iis confirmamus suppeditare. Clarius tamen percipitur sententia Galeni ex græco exemplari: ταχεῖς γὰρ δὴ λέγομεν εἶναι τοὺς σφυγμοὺς, ὡσαύτως δὲ καὶ βραδεῖς, οὐ τοῖς νοσοῦσι μόνον, ἀλλὰ καὶ τῶν ὑγιαινόντων ἐνίοις, οἷς καὶ φύσει γε τοῦτο αὐτοῖς ὑπάρχειν φαμέν. Hoc est: Celeres itaque, ac similiter tardos pulsus, noo ægris modò, sed inter sanos etiam, naturaliter nonoullis adesse dicimus.

Pag. 430.

Semel quidem certè tardi, vel parui, si valida facultas sit, vt multum sit vsus remissus, nunquā fiant. Græcè: τελέως γὰρ βραδεῖς, ἢ μικροὶ, τῆς δυνάμεως ἐρρωμένης, οὐκ ἄν ποτε γένοιντο, κἂν τὰ τῆς χρείας ἱκανῶς ἐκλυθῇ. Quod est: Absolutè enim tardi, vel parui, haud vnquam evaserint pulsus, facultate vegeta existente, vel si quæ ad vsum pertinent, admodum exoluta fuerint.

Pag. 434.

Paulò enim celerior pulsus est, ex mollitudine perfectus instrumentorum. Legendum tamen est iuxta græcam veritatem, non perfectus, sed profectus. Quippe ob in advertentiam typogra-

pographorum (quod verisimile est) omnes latini codices eo in loco sunt deprauati.

Lib. II. de causis pulsuum.

Pag. 448.

Herm. Crebrior nō nunc primum, sed statim à primo fiet. Græcè: πυκνότερος δ' ἄρ, οὐ νῦν πρῶτον, ἀλλ' εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς ἐγένετο. Quod est: Crebrior autē, non nunc primum, sed statim ab ipso initio euaserat.

Pag. 449.

Tum longioribus coguntur intervallis inæquales pulsus interpolare æquales. Quæ oratio gignit quandam ambiguitatem. Græcè legitur: διὰ μακροτέρων οὕτως ἀνάγκη χρόνων τοὺς ἀνίσους σφυγμοὺς παρεμπίπτειν τοῖς ἴσοις. Hoc est: Ac sic necesse est, per lōgiora intervalla inæquales pulsus intercidere æqualibus.

Pag. 451.

Iam verò intercurrentes quos vocāt pulsus, alia ratione ac intermittentes dignoscūtur. Græcè legitur: ἡ δὲ τῶν παρεμπιπτόντων καλουμένων σφυγμῶν διάγνωσις ἐναντία τῇ τῶν διαλειπόντων ἐστίν. Hoc est: Vocatorum autem intercidentium pulsuum dignotio, contraria est illi, quæ debetur intermittentibus.

Pagina 460.

Quod paruis intervallis tum contentio vincatur. Græcè: ἐν μικροῖς διαλείπει διαστήμασιν ἡ δύναμις κινουμένη τότε. Id quod equidem verterem: Quod videlicet tunc per exigua intervalla ipsa facultas moueatur.

Pag. 463.

Accidit autem tale quippiam, dum distendūtur arteriæ, vt superficiem earum motarum clarius sentiamus, etc. Græcè: καὶ αὐτὴν περιφέρειαν αὐτῆς μᾶλλον αἰσθανόμεθα κινουμένης, etc. Hoc est: Supernam superficiem ipsius, dum mouetur, magis percipimus, etc.

Ibidem.

Et cōgrediatur minus multis interpositis corporib. Græcè: καὶ δι' ἐλαττόνων ὁμιλεῖ σωμάτων. Quod breuius & elegantius sic vertitur: Et tactui per pauciora corpora occurrit.

Pag. 467.

Siquidem robur facultatis diximus esse tantùm debere in altis pulsibus, vt maximā distentionem posset moliri, nec loca cingētia arterias capere eam valeant. Græcè habetur: ἀλλὰ δὲ τὴν ῥώμην τῆς δυνάμεως τοσαύτην ἐλέγομεν ἀναγκαῖον ἐν τοῖς ὑψηλοῖς σφυγμοῖς, ὡς δυνασθαι μὲν ἐργάσασθαι μεγίστην διαστολήν, μὴ κωλύεσθαι δὲ ὑπὸ τῶν περιεχόντων τὰς ἀρτηρίας χωρίων. Quæ sonant: Si vtique facultatis robur in altis pulsibus tantum dicebamus esse debere, vt posset maximam quidem dilatationem moliri: minimè autē à locis arterias ambientibus coërceri.

Pag. 468.

Quid iam si hoc verum est, num longus continuò is pulsus est? Græcè: τί δ' ἄρ, εἰ τοῦθ' οὕτως ἀληθὲς ἔχει, καὶ βραχὺς εὐθέως ὁ ταχὺς γίνεται σφυγμός; Quæ sic sunt reddenda. Quid igitur? An si hoc verum est non continuò is pulsus etiam breuis existit?

Pag. 470.

Longè hic maior est contractionis tempore distentionis tempus. Græcè: παρὰ πολὺ πλείων ἐνταῦθ' ὁ τῆς συστολῆς ἐστι χρόνος τῆς διαστολῆς. Hoc est: Multò enim hic est maius cōtractionis tempus tempore dilatationis.

Lib. III. Pag. 471.

Herm. Postq̄ de pulsuū alterationibus quę ex primis & præcipuis causis proficiscuntur, satis primo in libro disputauimus. Græcè: τὰς μὲν ἀπὸ πρώτων τε καὶ κυριωτάτων αἰτιῶν ἀλλοιώσεις τῶν σφυγμῶν, ὁ πρόσθεν λόγος αὐτάρκως ἐξηγήσατο. Quod est: Alterationes quæ à primis & principalissimis causis proficiscuntur, ab vnde præcedens sermo exposuit.

Pag. 472.

Viri mulieribus pulsum ferè habent lōgè tum maiorem, etc. Græcè habetur: οἱ ἄρρενες μὲν οὖν γυναικῶν ὡς ἐπίπαν μείζονα πολλῷ, καὶ σφοδρότερον ὀλίγῳ, καὶ βραδύτερον ὀλίγῳ, καὶ ἀραιότερον ἱκανῶς τὸν σφυγμὸν ἔχουσιν. Hoc est: Igitur viri mulieribus in vniuersum pulsum habēt longè tum maiorem, tum vehementiorem: paulò autem tardiorem, vt sufficienter rariorem, etc.

Pag. 473.

Bis rursus τὸ ὡς ἐπίπαν vertit (ferè) cūm, in vniuersum, potius vertendum fuisset.

Pag. 475.

Qui pulsum non diuturnum statim etiam velocem arbitrantur esse. Græcè habetur: τὸν βραχύχρονον. Hoc est: Pulsum, cuius motus breui absoluitur tempore. Atqui non omnis pulsus qui nō diuturnus existit, est breuis tēporis: cùm is qui in mediocritate consistit, nec sit diuturnus, nec brachychronus.

Pag. 485.

Tandem ad remissionem & paruitatem redeunt. Græcè: χρονίσαντες δέ, πάλιν τρέπονται εἰς ἀμυδρότητα. Quod est: Vbi autem diuturni fuerint, vertuntur in remissionem.

Lib. IIII. Pag. 499.

Herm. Planū autē est hæc intelligi debere de lætitia quæ per se, & modicè pulsus mutat. Græcè: δῆλον δ' ὅτι περὶ τῆς μετρίας ἡδονῆς καὶ κατὰ τὸν ἴδιον λόγον ἀλλοιούσης τοὺς σφυγμούς, καὶ συμμέτρως εἴρηται ταῦτα. Hoc est: Liquet autem de lætitia modica, & quæ propria ratione pulsus immutat, hæc dicta fuisse.

Ibidem consequenter.

Nam si nimia quidem lætitia sit, vt facultatē opprimat, pulsus sæpe per accidens cōtrarij existunt. At tunc oppressæ facultatis sunt pulsus. Græcè: πολλάκις γὰρ κατὰ συμβεβηκὸς καὶ οἱ ἐναντίοι γίνονται σφυγμοί, εἰ ἄμετρος ἡ ἡδονὴ γενομένη, καὶ διὰ τοῦτο καταλύουσα τὴν δύναμιν· ἀλλὰ τότε γε οἱ ἐπὶ καταλυομένης δυνάμεως γίνονται σφυγμοί. Quod est: Sæpenumero enim ex accidenti, contrarij pulsus oriuntur, si sit voluptas immoderata, ac proinde facultatem exoluat. Cæterùm tunc sanè tales pulsus contingunt, quales solēt viribus resolutis accidere, etc. Plurimum autem differt resolutio facultatis ab oppressione. Opprimitur siquidem à maxima humorum colluuie: resoluitur autem ab exhalatione benignorum humorum, maximéq; spirituum vitalium, qui euanescere solent, tum ob alias causas, tum etiam ob lætitiam & voluptatem insignem. Vnde multos legimus repentino gaudio perfusos, animam exhalasse.

Pag. 507.

Quæ difficultate nutrimenti extinguuntur,

Græcè: ἐνδείᾳ δ' αὐτοῖς φθορὰς ἀποσβέννυνται. Quod est: Penuria enim ipsæ nutrimenti extinguũtur, etc. Non autem omnis difficultas nutrimenti, eiusdem penuria existit: quum alimẽtum vitiosum, difficultatem quidem importet, penuriam verò non item.

Ibidem.

Quem marcorem Philippus vocat ex morbo senium: quem ferè habent senescentes, & interim iuuenes etiam. Græcè: καλεῖ δὲ τοῦτον, μαρασμὸν ὁ φίλιππος, ἐκ νόσου γῆρας· καὶ συμπίπτει μάλιστα μὲν τοῖς παρακμάζουσιν, ἐνίοτε, καὶ τοῖς ἔτι ἀκμάζουσι. Hoc est: Philippus hunc marasmum vocat ex morbo senium. Atque inuadit præcipuè quidem, iam senescentes. Interdum autem, & consistentes ætate.

Pag. 511.

Iam verò etiam magis inæquales eos meritò esse, ne hoc quidem est obscurum. Græcè additur: διὰ τὴν γειτνίασιν. Quod est: Ob viciniam.

Ibidem.

Longè enim frigidior, & vt ita dicam, letalior peripneumonia est morbus lethargicis. Græcè: ὡδὶ πολὺ γὰρ ψυχρότερον, καὶ, ὡς ἄν τις εἴποι, ὀλεθριώτερον τῆς περιπνευμονίας ἐστὶ τὸ τοῦ ληθαργικοῦ νόσημα. Quæ sonãt: Longè enim frigidior, atq; (vt quis dixerit) perniciosior est morbus lethargicus peripneumonico.

Ibidem.

Si item hoc teneas, lethargum ex ipso potius cerebro, phrenitim præcipuè gigni ex tenui meninge, & ex septo transverso. Græcè habetur: εἰδείη τι δὲ, ὅτι καὶ κατὰ μὲν αὐτὸν τὸν ἐγκέφαλον ὁ λήθαργος μᾶλλον ἔχει τὴν γένεσιν· ὁ φρενῖτις δὲ κατά τε τὴν λεπτὴν μάλιστα μήνιγγα, καὶ τὸ διάφραγμα. Quod est: Si noris autem, quòd lethargus quidem gignitur potius in cerebro: phrenitis verò, pręcipuè in eius tenui meninge, atque etiam in diaphragmate. Lethargus itaque non ex cerebro, sed ex pituitoso humore collecto in cerebro: vt phrenitis non ex tenui meninge, sed ex bile in illa aceruata, suam ducit originem.

Pag. 513.

Conniuent ferè oculis. Græcè: τὰ μὲν πολλὰ μύουσι τοῖς ὀφθαλμοῖς. Quod est: Vt plurimum conniuent oculis.

Pag. 518.

Vteri suffocati pulsus. Græcè: ὑστερικῆς πνίξεως. Hoc est: Suffocationis inductę ab vtero, pulsus. Vterus quippe minimè suffocatur, sed vbi ex plenitudine vel inanitione conuellitur, respirationis organis plurimum facessit negocij, animalque in maximam anxietatem perducit.

Lib. I. de præcognitione ex pulsibus.

Pag. 523.

HErmannus: Non esse venientiũ tantùm pręscientiam. Græcè legitur: τῶν μελλόντων. Quod futurorum, quàm venientium, aptius interpretabimur.

Pag. 525.

Postea in corporibus quæ ægrotant tantùm. Græcè legitur: τῶν νοσούντων ἁπλῶς. Hoc est: Quæ ægrotant simpliciter.

Ibidem.

Nec aliter in ægrotantibus, si quidem ægrotant tantùm, indicabit magnus pulsus morbi calidum affectum esse. Grçcè: ὥσπερ δὲ καὶ ἐπὶ τοῖς νοσοῦσιν, εἰ μὲν ἁπλῶς, ὁ μέγας σφυγμὸς ἐνδείξεται θερμὴν εἶναι τὴν διάθεσιν. Quod est: Similiter etiam in ęgrotantibus, si ęgrotent quidem simpliciter (hoc est, si morbo simplici sint correpti) magnus pulsus indicabit calidam ipsius morbi dispositionem.

Ibidem consequenter.

Sin recens aliqua adsit alteratio. Græcè additur illa particula, ἔξωθεν. Hoc est: Adveniens extrinsecus.

Pag. 538.

Non tamen vbi contracta pręter proportionem profunditatis est. Græcè: οὐ μὴν ὅταν γε μειωθῇ παρὰ τὴν ἀναλογίαν τοῦ βάθους. Quod est: Non tamen vbi imminuta fuerit infra proportionem profunditatis.

Pag. 539.

At enim crassior fit, si quo homo evaserit seipso crassior, hoc fit pulsus minor. Græcè habetur: ὅσῳ μὲν ὅσον περ ἑαυτοῦ παχύτερος ὁ ἄνθρωπος ἐγένετο, τοσούτῳ καὶ ὁ σφυγμὸς μικρότερος. Hoc est: Si quidem, quãtùm se ipso homo crassior fit redditus, tantò etiam pulsus minor videatur.

Pag. 549.

Habes primas & simplicissimas pulsuum mutationes in celeritatẽ & tarditatem: harum causas præcedentes & externas eadem inveniuntur ratione atque illæ, etc. Græcè: αὗται μὲν αἱ πρῶται καὶ ἁπλούσταται φύσεις τῶν σφυγμῶν ἐς τάχος καὶ βραδύτητα, καὶ τούτων αἰτίαι προηγούμεναί τε καὶ προκατάρχουσαι, κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον εὑρισκόμεναι ταῖς, etc. Quæ sic sunt vertenda: Atque hæ sanè sunt primæ & simplicissimæ mutationes pulsuum in celeritatem & tarditatem, causæq; earum antecedentes & primitiuæ, simili methodo inuentæ ac illæ, etc.

Pag. 552.

Ac quo sit vehementior. Græcè: καὶ ὅσῳ γε σφοδρότερος. Hoc est: Et quantò vehementior fuerit. Ibidem paulò inferius (vbi legitur: Quò sit languidior) Quantò sit languidior, legendum est.

Ibidem.

Alterationes pulsuum, quædam in remissionem & vehementiam, & solæ fiunt frequenter, & ab vna causa. Græcè habetur: αἱ δ' ἀλλοιώσεις τῶν σφυγμῶν, αἱ μὲν εἰς ἀμυδρότητα, καὶ σφοδρότητα, καὶ μόναι γίνονται πολλάκις, καὶ ὑφ' ἑνὸς αἰτίου. Quæ sic nos vertimus: Alterationes autem pulsuum, quæ quidem in remissionem & vehementiam fiunt, illæ certè & solæ frequenter fiunt, & ab vna causa.

Lib. II. de præcognitione ex pulsibus.

Pag. 556.

Herm. Magna enim copia ex putrescentibus humoribus aceruatur. Græcè habetur: κατὰ τὰς σήψεις. Hoc est: In humorum putrefactionibus.

Ibidem paulò antè.

Fuliginosorum excrementorum ingentẽ colligi numerum. Græcè legitur: πλῆθος. Quod rectius vertitur: multitudinem. Numerus quippe nõ de cõtinua, sed dicitur de quãtitate discreta.

Pag. 562.

Robur validorũ, omnẽ excipit causam paruã. Græcè: ἡ δ' ἰσχυρῶν ἡ ῥώμη πρὸς ἅπαν ἀντιμάχεται τὸ μικρὸν πάθος. Quod est: Validorum robur, reluctatur omni affectui exiguo.

Pag.

Pag. 564.

Est autem eorum pulsuum ingens frigiditas causa generandorum, quæ occupet vel corpus cordis, vel spiritum & sanguinem, quem continent eius sinus: vel partem aliquam vicinam. Græcè legimus τῶν ὁμιλούντων. Hoc est: Consentientium particularum, vel aliquod commerciũ habentium. At multa consentiunt mutuò, atque in vnum conspirant, quę minimè sibi vicina existunt. Quemadmodum cor & cerebrũ, quæ neruorum & arteriarum ratione iunguntur tanta necessitudine, vt affectio vnius, alteri consortij legę communicetur.

Pag. 565.

Siquidem generantur hi producta raritate: ac quum procurantur, revertunt per raritatẽ ad pristinum statum. Græcè: ἥ γε ἦ ἡ γένεσις αὐτῶν ἐπιτεινομένης τῆς ἀραιότητος· καὶ ἡ λύσις, ἐπάνοδός ἐστι τῆς ἀρχαίας συμμετρίας ἐπὶ δὲ ἀραιότητος. Quod nos vertimus: Siquidem generatio ipsorum fit raritate producta: solutio autem est reditus quidam per raritatem ad commoderationem pristinam.

Pag. 573.

Quem primò equidem vnum ferire iterum putaui. Clarior tamen est in græco hæc sententia: ὃν δὲ καὶ μόνον ἡγούμην τότε κατ' ἀρχὰς ἅπαξ πλήττοντα δίς. Hoc est: Quem solùm primò sanè putauerã bis ferire.

Pag. 580.

Reciprocantur modò ex vltima pulsus abolitione: modò ex paruo pulsu & languido. Quorum quidem vocantur etiam reciproci vtrique: sed hoc interest inter, quòd illi decurtati sint reciproci, hi deficientes reciproci. Græcè legitur: ἐπανέρχεται δὲ ποτὲ μὲν, ὡς ἀσφυξίαν ἐσχάτην ἡ κίνησις ἀφικομένη· ποτὲ δὲ, ὡς μικροσφυξίαν τε καὶ ἀμυδρότητα, ἢ τοίνυν καὶ καλοῦνται παλινδρομοῦντες μὲν ἀμφότεροι, διαφέρουσι δὲ τῷ, τοὺς μὲν, μειοῦρους ὄντας παλινδρομοῦντας· τοὺς δ', ἐκλείποντας παλινδρομοῦντας. Quæ sic nos vertimus: Reuertitur autem motus arterię, interdum quidem, ab vltima pulsus abolitione ad quam peruenerat: interdum autem, à paruo pulsu & languido. Quorum sanè vtrique pulsus, recurrentes dicuntur: hoc tamen interiecto discrimine, quòd illi quidem, deficientes recurrentes existunt: hi autem, imminuti recurrentes, seu decurtati.

Lib. III. de præcognitione ex pulsibus.

Pag. 589.

Hermãnus: Cordis calor, pulsus (vt diximus) variat. Verùm quia duorum generum est, aut à putribus genitus humoribus, cuius acris qualitas & fumosa est: aut cum humiditatis defectu, à natura remotus sola quantitate: ille prior constans & obfirmatus est, etc. Græcè legitur: ἡ γὰρ τοι θερμότης ἐν τῇ καρδίᾳ φθάνει μὲν ὡς εἴρηται τοὺς σφυγμοὺς· ἀλλ' ἐπεὶ διττὴ κατ' εἶδος ἐστίν, ὁ μὲν ἐπὶ σηπομένοις γεννώμενος χυμοῖς ἔγγονος, ὡς ὁ ποιότητα δριμεῖάν τε ἔχει καὶ καπνώδη· ὁ δὲ ἑτέρα, μεθ' ὑγρότητος ἐλάττων αὐτῷ μόνον τῷ ποσῷ τοῦ κατὰ φύσιν ἀποκεχωρηκώς, μόνιμος μὲν ἐστι, καὶ δυσλυτος ὁ πρότερος ... Hoc est: Cordis calor, pulsus (quatenus dictum est) immutat. Cæterùm quandoquidem duplex is secundum speciem est: vnus quidem, soboles putredinis humorum existit, cuius nimirum qualitas acris est, & fuliginósa: alter autem, cum benigna humiditate cõiunctus, sola quantitate à naturæ modo recedit. Est autem constans & ægrè solubilis, quem primò diximus loco.

Ibidem.

Verecũdiæ etiã atq; irę comitatur. Græcè: αἰδοῖ καὶ θυμῷ συνεπομένη. Quod mallem equidẽ vertere: Timorẽ atq; iracundiam concomitatur. Quãdo quidem pudor, haud quidẽ tanti momẽti est affectus, vt pulsum vsqueadeò immutare possit. αἰδὼς ἦ, cum pudorẽ, tum etiam metũ significat.

Pag. 592.

Nec si pestilentem animã. Græcè: οὐδ' εἰ λοιμώδη τὴν ἀναπνοήν. Hoc est: Nec quũ pestilentẽ respirationem, etc. Nam tametsi per translationem interdum anima sumatur pro spiritu, ac pręsertim apud poëtas: Medica tamen ars admodum seuera cùm sit, minimè oblectatur metaphoris.

Pagina 599.

Iam os etiam attendunt. Græcè: συνεπισκοποῦντες δέ ποτε καὶ τὰ κατὰ τὸ στόμα μόρια, etc. Hoc est: Contemplantur simul etiam partes ori adiacentes.

Pag. 602.

Qui putredini humorũ comitatur, etiam par est perpetuò huius magnitudo, nõ tamen vt naturalium, neq; aliorũ generũ, verùm cùm de natura parum desciuit, etc. Gręcè: τῆς δ' ἐπὶ σήψει χυμῶν, ἴσον μὲν ἀεὶ καὶ τοῦτο τὸ μέγεθος, οὐχ ἴσον δὲ τῶν κατὰ φύσιν, οὐδὲ τῶν ἄλλων γενῶν, ἀλλ' ἑκατέρων μὲν ὀλίγον ἐξιστάμενον τῆς κατὰ φύσιν, etc. Hoc est: Eius autem febris quæ humorũ putredinem sequitur (scilicet proprium iudiciũ erit) par semper magnitudo in pulsu: non tamẽ vt in iis quę pro naturæ modo se habent, neque vt in aliis generibus. Cæterùm vbi exiguũ quid à naturæ modo recessit, etc.

Pag. 603.

Tardi nõ perinde, sed si vicinis sibi frigidius fit corpus cordis. Gręcè: βραδεῖς δ' οὐχ ὁμοίως σαφεῖς, ἀλλ' ὅσον ἐπὶ πλέον ἐψύχθη τὸ σῶμα τῆς καρδίας τῶν φαινόντων ἑαυτῇ, etc. Hoc est: Tardi autẽ nõ vsqueadeò conspicuè, sed pro ratione excessus, quo vicinis partibus est cordis corpus frigidius.

Pag. 604.

Neq; scilicet alij sensui tribuunt album, nigrũ, flauum, rufum, pallidum, fuscum: cęruleum, reliquáq; colorum nomina, præter oculis obiecta. Græcè legimus: οὔτ' ἂν ἐπ' ἄλλην φέρουσιν αἴσθησιν τό τε λευκὸν καὶ μέλαν, καὶ ξανθὸν καὶ πυῤῥὸν, ὠχρὸν, τε καὶ φαιὸν, καὶ κυανοῦν, ὅσα τ' ἄλλα χρωμάτων ἐστὶν ὀνόματα, πλὴν τῆς ὁρατῆς. Quod est: Neq; igitur ad alium referunt sensum, album, nigrum, flauum, rufum, pallidum, fuscũ, cæruleum, & quæcũq; alia colorũ nomina, præterquam ad visibilium sensum.

Ibidem consequenter.

Neq; etiam aliis austerũ, dulce, amarum, acerbum, astringens, salsum, salsuginosum, præterq̃ quæ gustantur. Græcè: οὔτ' αὖ πάλιν ἐπ' ἄλλα τὸ αὐστηρὸν καὶ γλυκὺ, καὶ πικρὸν, καὶ στρυφνὸν, καὶ δριμὺ, ἁλυκόν τε, καὶ ἁλμυρὸν, ὅτι μὴ τὴν γεῦσιν: Quæ sic sunt vertenda: Neque rursus ad alios sensus, austerum, dulce, amarum, astringens, acerbum, salsum, & salsuginosum, præterquàm ad gustum.

Ibidem.

Neque iam vllis aliis calidum, frigidum, siccum; humidum, molle, durum, verùm his quæ

tanguntur, omnes attribuunt. Græcè legitur: οὐ μὴν δὲ ἐν ἄλλαις τισὶν αἰσθήσεσι τὸ θερμὸν καὶ ψυχρὸν, ξηρόν τε καὶ ὑγρὸν, καὶ μαλακὸν καὶ σκληρὸν, ἀλλ' ἐν τῇ ἁπτικῇ ἁπάσῃ. Quod est: Sed neq; in aliis sensibus collocant calidum, frigidum, siccum, humidũ, molle & durum, prę-ter quam in tactilium sensu.

Pag. 605.

A propriis ad impropria. Græcè legitur: ἀπὸ τῶν ἀκυρίων ἐπὶ κύρια. Hoc est: Ab impropriis ad propria.

Pag. 610.

At febris hectica, rarissima à primo existit. Græcè: σπανιώτατα μὲν ἐν ἀρχῇ εὐθὺς συνίσταται πυρετὸς ἑκτικός. Quæ vertimus: Rarissimè igitur statim ab initio oritur hectica febris.

Pag. 611.

Si adiecerimus sermoni quandam distentionem. Græcè habetur: διάτασίν τινα, Hoc est: Distinctionem quandam.

Pag. 614.

Cor ipsum ad intemperiem inducit victus, si diutius sicco vtaris. Græcè: ἐν αὐτῇ δὲ τῇ καρδίᾳ τὴν κατὰ ξηρότητα δυσκρασίαν ἀποτελεῖ, καὶ ἡ δίαιτα μὲν πολυχρόνιος ἐπὶ τὸ ξηρότερον ἀχθεῖσα. Quod est: In ipso autẽ corde siccã intemperiem producit etiam victus ratio siccior, si diu fuerit administrata.

Pag. 615.

Durorum pulsuum antè demonstrauimus esse paruitatem, mollium magnitudinem. Græcè habetur. τοῖς μὲν ἐν σκληροῖς σφυγμοῖς ἐδείκνυτο πρόσθεν ἑπομένη ἡ μικρότης, ὥσπερ τοῖς μαλακοῖς τὸ μέγεθος. Nempe: Duris igitur pulsibus demonstrauimus antea esse paruitatem comitem, quęmadmodum mollibus magnitudinem.

Lib. IIII. de præcognitione ex pulsibus.

Pag. 619.

Herm. Genus igitur respirãdi, omnes fluxiones idem habẽt: at nõ eadem omnib. suffocatio, sed omnib. calidioribus comitatur potius. Græcè habetur: ἡ μὲν ἐν ἰδέα τῆς ἀναπνοῆς ὁμοία πᾶσι ῥεύμασιν ἅπασιν ὑπάρχει· τὸ πνῖγος δὲ, οὐχ ὁμοίως ἅπασιν, ἀλλὰ τοῖς θερμοῖς ἅπασι μᾶλλον ἕπεται. Quæ sic sunt vertenda: Igitur species respirationis, similis omnibus fluxionibus adest. Suffocatio autem ipsa, non similiter omnibus, sed magis calidas omnes fluxiones sequitur.

Ibidem.

Alia præterea varietas erit, quòd interim affecta pars thoracis sit, interim succingẽs costas tunica. Codex græcus vetustus habet: διαλλάξουσι δὲ κἀν τῷδε ποτὲ μὲν, μυῶν ὄντος τοῦ πάσχοντος μέρους τοῦ θώρακος, ποτὲ δὲ, τοῦ ὑπεζωκότος τὰς πλευρὰς χιτῶνος. Quæ sonant: Variabũt etiam vel hac ratione, quòd interdum quidem pars affecta thoracis sit musculus: interdum autem, costas succingens membrana.

Pag. 620.

Ac si ab solis excrementis citra febres intendatur. Græcè: εἰ μὲν ἐκ μόνων τῶν ἐν αὐτῷ περιττωμάτων διατείνοιτο χωρὶς πυρετῶν. Quod est: Si igitur à solis excrementis in ipso genitis distendatur.

Pag. 624.

In statu arteriæ sunt moderati. Græcè: ἐν μὲν τῇ συστάσει τῶν ἀρτηριῶν. Quod est: In consistentia quidẽ arteriæ.

Pag. 625.

Qui ex multa bile feruente ob putredinem, hoc patiuntur: Græcè habetur: ὅσοι δὲ ὑπὸ μελαίνης χολῆς ζεούσης διὰ σηπεδόνα τοιοῦτόν τι πάσχουσι. Hoc est: Quicunq; autem ob atram bilem efferuescentẽ ratione putredinis, tale quid perpetiuntur.

Pag. 626.

Sin frigiditas morbosa cerebrũ afficiat, cùm illi cor consentiat, tardiores atq; rariores æquo pulsus erunt. Græcè: ψυχρότητι δὲ νοσώδει ἐν ἐγκεφάλῳ γενομένης, ἐὰν συμπαθῇ κατὰ κοινωνίαν ἡ καρδία, μικρότεροι, καὶ βραδύτεροι, καὶ ἀραιότεροι τῶν κατὰ φύσιν οἱ σφυγμοὶ γενήσονται. Quæ sonant: Frigiditate autẽ morbosa in cerebro genita, si cor etiam consortij lege afficiatur, minores, tardiores, atq; rariores iis, qui pro modo naturæ habebant, gignentur pulsus.

Pag. 627.

Subtilis meninx, quæ cerebrum amplectitur. Græcè legitur: ὁ διαζευγνὺς τὸν ἐγκέφαλον. Hoc est: Quæ disiungit cerebrum. Etenim liquet ex consectionibus, per illam tenuem membranam, quæ mista arteriis & venis totum cerebrum permeat, distingui planè dextrã à sinistra ipsius cerebri partem, atque adeò ab vtraq; cerebellum, quam vocant parencephalida.

Pag. 629.

Vnum etiam reliquum est, de testibus vt dicamus. Nam hæ partes etsi intra inguina sint, statim febres propter vasorum vicinitatem accendunt. Græcus vetustissimus habet: καίτοι γὰρ ἐν ταῖς ἔξω βουβώνων, αὐτίκα πυρετοὺς ἀνάπτουσι φλεγμαίνοντα, etc. Quod est: Quàmvis enim extra inguina sint, subitò febres accendũt vbi inflammati fuerint.

Ibidem.

Nam venientium sumi præsagia ex præsentibus. Græcè legitur: ὅτι δὲ καὶ ἡ τῶν μελλόντων πρόγνωσις, ἐκ τῶν ἐνεστώτων γίνεται. Quod sic rectius interpretabimur: Quod autem futurorum etiam prænotio ex præsentibus conciliatur.

Ibidem.

Hæc omnia ex affectibus præsagiũtur. Græcè habetur: ἐκ τῶν διαθέσεων. Ex dispositionibus.

Pag. 630.

Morbus enim cognoscitur ex loco affecto, eiúsq; affectu. Græcè: καὶ τῆς ἐν αὐτῷ διαθέσεως. Hoc est: Et eius dispositione.

Ibidem.

Cùm morbum semel superatura est natura. Græcè: ἐν ᾧ ἂν ἡ φύσις ἐκνικήσῃ τελεώτατα τὴν νοσώδη διάθεσιν. Hoc est: Quo tempore natura superauerit absolutissimè morbosam dispositionem.

Ibidem.

Propter quos cibum non sentiant. Græcè: ἐφ' ὧν ἀτροφοῦσι. Quod est: Ob quos ciborum vsu non promouentur.

Ibidem.

Iam verò etiam animalis facultatis imbecillitates, cerebri ingenti intemperiei comitãtur, eiusdem quasi suffocationes impletionibus eius ventriculorum, & obstructionibus meatuũ qui in eos penetrant. Græcè habetur: ὥσπερ δὲ καὶ τῆς ψυχικῆς δυνάμεως αἱ μὲν ἀρρωστίαι ἐγκεφάλου μεγάλαις ἕπονται δυσκρασίαις, αἱ δὲ οἷον πνιγμοῖς τισιν πληρουμένων τῶν κοιλιῶν αὐτοῦ, καὶ ταῖς ἐμφράξεσι τῶν εἰς αὐτὰς ἰόντων πόρων. Quæ sic nos vertimus: Similiter autem animalis facultatis imbecillitates, magnas cerebri in

bri intemperies sequũtur. Quæ verò velvti suffocationes sunt, succedunt tum repletionibus ventriculorũ ipsius, tum obstructionibus meatuum qui ad eos pertinent.

Pag. 633.

Alterius quàm vitalis. Græcè: [illegible]. Quod est: Quemadmodũ alterius vitalis.

Lib. I. de diebus decretoriis.

Pag. 646.

ANdernacus: Cum bonis signis accidit, quæ à contemplatorio prius indicata est. Græcè: [illegible]. Quod equidem maluissem sic vertere: Insignem autẽ, quæ ab indice præostensa fuerit. Fieri siquidem potest, vt crisis aliqua prius indicata iam fuerit ab indicatorio die, quę tamen cum bonis signis nõ accidat. Crisis quippe, quæ septima die in exitiũ desinit, omnia secum habet signa exitialia; tametsi fuerit à quarto die præostensa.

Pag. 651.

Fœtida multa tum deiiciunt. Græcè: καὶ δυσώδη τὰ πολλὰ διαχωρεῖν. Hoc est: Et fœtida vt plurimum deiiciuntur.

Ibidem consequenter.

Sudores rari quidem æquales toto manãtes corpore, & calidi: quales si quando oboriuntur, plurimum afficiunt ægros. Græcè: [illegible]. Quod est: Sudores autem, rari quidem ij, qui æquales, & per vniuersum corpus, & calidi existũt. Quòd si tales aliquando exoriantur, vt plurimum intercipiuntur.

Pag. 654.

Prope hos verò tertiusdecimus. Græcè: [illegible]. Hoc est: Decimusseptimus.

Pag. 671.

Hęc igitur quatuor genera, quorũ partes etiã sunt diuersæ, dum naturæ motibus incidũt, subinde circuituum ordinem destruunt. Græcè habetur: [illegible]. Hoc est: Hæc igitur quatuor genera, quæ varias habent species particulares, si naturæ motus præpediant, sæpenumero circuituum ordinem destruunt.

Ibidem.

Septimo die necessariò futura est. Græcè additur: κρίσις. Hoc est: Crisis.

Pag. 674.

Quippe cùm secundus, excẽpli gratia, & quartus, vehementissimam accessionem afferat, vel primus, tertius & quintus, ad sextũ diem mors prædicetur. Græcus antiquus habet: [illegible]. Quæ sic videntur esse vertenda: Si enim secunda dies (si sic contingat) & quarta vehementiorem accessionem inducat, quàm prima, tertia & quinta; hauddubiè ad sextã diẽ ipsa mors prænũciatur.

Pag. 677.

Et iudicia. Græcè: καὶ σημεῖα. Hoc est: Et indicia.

Ibidem.

Decimusoctauus autem, vigesimiprimi. Græcè: [illegible]. Nempe decimusoctauus autẽ, solius vigesimiprimi.

Lib. V. Pag. 693.

Andernacus: Hac ratione omnes acuti particulares fiunt. Postq̃ verò omnes coiuerint, diuturni. Græcè habetur: [illegible]. Quæ iudicio meo sic sunt vertẽda: Atq; ita sanè omnes ipsius morbi partes, acutæ redduntur: totus autẽ morbus, diuturnus, etc. Agit quippe de morbis imperfectè solutis, & quorũ recidiuæ in diebus decretoriis tum incipiũt, tum iudicãtur. Ad quarum sanè ortus, solutionésq; si respexerimus, vnaquæque ipsarũ videbitur esse nobis morbus quidã acutus, cũ tñ pars vnius morbi diuturni existat.

Pag. 694.

Igitur accessiones ipsæ ex acutissimis morbis per quatuor in viginti auctæ finiuntur. Græcè: [illegible]. Hoc est: Ii igitur iam copulati per quaternariũ, multiplicatiuę, adiectionis ratione perveniunt vsq; ad vigesimum.

Pag. 711.

Obscuratur omnino, cùm Solis lumen circa eam emergit. Græcè legitur: καὶ ἀφανὴς παντάπασιν, [illegible]. Quæ sonant: Obscuratur omnino, vbi sub illo, hoc est, sub Sole, illustratur.

Pag. 712.

Item comitialiũ circuitus custodit, inde quòd Solis plus, vel minus participat. Gręcè legitur: [illegible]. Hoc est: Quatenus plus vel minus ex ipso Sole participat.

Ibidem.

Capitis dolorem conciliat. Græcè: [illegible]. Quod est: Capitis grauitatem cõciliat, vel grauedinosos reddit.

Lib. I. de crisibus.

Pag. 731.

LEonicenus: Statim in tẽpore accessionis hominem occidunt. Græcè: ἐν τῷ τῆς ἐπιδόσεως χρόνῳ. Hoc est: Augmenti tempore.

Pag. 756.

Quæ verò extrà conturbatur, debet incipere concoqui, quare & longiori tempore, & virtute forti indiget ad coctionẽ. Gręcè: [illegible]. Quod est: Quæ verò extrà conturbatur, nondum incœpit concoqui. Quare meritò hæc est deterrima. Etenim vt coquatur, prolixũ tempus, robúrq; facultatis desiderat.

Ibidem.

Hęc venosæ naturæ passionẽ significat. Græcè: [illegible]. Quod est: Talis enim vrina, venosi generis affectus existit: sicuti et exacta cruditas, ventris.

Ibidem.

Cùm verò etiã statim mingit in vas vrinarũ. Gręcè: [illegible], etc. Quæ sonãt: Cũ autẽ etiã celeriter diffluit, vocat affectus is à quibusdã in matulã

hyderos, etc. Agit nanque impræsentiarũ Galenus de diabete, seu de stillicidio vrinæ præter voluntatem effluẽtis. Qui affectus alteratricis & retẽtricis facultatis, velvti extinctio est: vt ibidem idem Galenus testatur. Quare per talem fluorẽ, impropriè sanè dicemus vrinam mingi, cùm citra imperiũ voluntatis, atque inuito homine delabatur: id quod explicat τὸ ταχέως διεξέρχεσθαι.

Pag. 760.

Color verò viridis fit in transitu ad nigrum, & quoddam velvti principium nigri. Græcè legitur: καὶ ἔστιν οἷον προοίμιον τοῦ μέλανος. Quod sonat; Estque velvti quoddam principium nigri.

Pag. 771.

Quòd si ab eo quod est nihil expuere, aut expuere, verùm liquida, & omnino cruda fiat trãsmutatio. Græcè: εἰ δ' ἐκ τοῦ μηδ' ὅλως πτύειν, εἰς τὸ πτύειν μὲν, ἀλλ' ὑγρά τι καὶ τελέως ἄπεπτα μεταπέσῃ, etc. Hoc est: Si verò ab eo quod est nihil prorsus expuere, ad expuere quidẽ, sed liquida & omnino incocta fiat transmutatio, etc. Fieri tamen potest, vt is error nõ à Leoniceno, sed à typographo sit commissus.

Pag. 777.

Si qua verò vniuersa fiat permutatio, & multò magis adhuc eam quæ antecedit agitationẽ. Græcè habetur: καὶ πολὺ δὲ μᾶλλον ἔτι τὴν προηγουμένην αὐτῆς ταραχὴν, etc. Hoc est: Ac multò magis illam perturbationem, quæ permutationẽ ipsam præcedit: scilicet crisim appellare consueui.

Pag. 786.

Tertianam itaque febrem fieri cõtingit absque rigore vehementi. Græcè: τὸν ἀκριβῆ τριταῖον, οὐκ ἐνδέχεται μὴ οὐ μετὰ ῥίγους σφοδροῦ γίνεσθαι. Quod est: Igitur exquisitã tertianã haud licet fieri absque rigore vehementi, etc. Est enim Atticis familiare, vt pro vna, duabus negationibus sæpe vtantur.

Pag. 799.

Sed nihilominus hoc, si multa quiete ægrotãti adveniente. Græcè habetur: μηδεμιᾶς ἀπυρεξίας γενομένης περὶ τὸν κάμνοντα. Quod est: Nulla prorsus explicatione, siue absolutione à febri, in ægrotãte facta.

Lib. III. de crisibus. Pag. 814.

Leonicenus: Si verò tantùm febricitent, sine alicuius visceris passione, aut inflãmatione hepatis, vel renum, vel vesicæ, vel splenis, maximè vrinis oportet animũ adhibere. Græcè: πυρέττωσι δὲ μόνον, ἄνευ σπλάγχνου τινὸς διαθέσεως, ἢ ὄντος τῶν κατὰ ἧπαρ, ἢ νεφροὺς, ἢ κύστιν, ἢ σπλῆνα φλεγμαινόντων, etc. Quę sonãt: Si verò tantũ febricitent, absque alicuius visceris passione: aut si quę etiam inflãmatio adsit in aliquo eorũ quæ ad hepar, vel renes, vel vesicam, vel splenem pertinent, vrinæ sunt spectandæ. Quòd autẽ ita legendum sit, indicant Galeni verba, quę statim subdit in hunc modũ: Semper enim cùm febris affuerit, vel ex sola humorum putredine accensa, vel ex membro inflãmationem patiente: censeo præcipuè esse inspiciundas vrinas, atque inde agnoscendas coctiones.

Pag. 818.

Febris enim quæ propriè synochus nominatur, longus est status. Magis autẽ tota hęc febris status est. Græcè: ὁ γὰρ ἰδίως ὀνομαζόμενος πυρετὸς σύνοχος, πολυχρόνιος ἀκμή· μᾶλλον δ' ἀκμὴ πᾶς ὅλος ὁ τοιοῦτος ἐστί. Quod nos vertimus: Eius autẽ febris, quæ propriè dicitur synochus, diuturnus status est. Imò verò tota eiusmodi febris, status quidam existit.

Pag. 827.

Tres quidẽ hi sunt modi perturbationis morborum. Græcè legitur: μεταβολῆς. Hoc est: Permutationis.

Pag. 831.

Tu itaque supponens aliquam esse vitalem potentiam, stude vt agnoscas eorum ita in robore, sicvti in imbecillitate dispositionẽ. Græcè legitur: αὐτῆς. Hoc est: Ipsius facultatis videlicet.

Pag. 832.

Moriturus autẽ, ad declinationis tempus pertingere minimè potest: nõ tamen necessariò etiã non ad statum. Græcè habetur: οὐ μὴν δὲ δὴ ἀναγκαῖον ἀποθνήσκειν ἀκμῆς. Hoc est: Sed nec necessariò etiam ad tempus vigoris. Sic autẽ legendum esse, indicant verba Galeni sequentia, quæ talia sunt: Cõtingit enim ipsum in augmẽti & principij etiam tempore mori.

Pag. 843.

Si igitur prȩter rationem aluus comprimitur, vel vrinæ: iam propè crisi existente, rigorem sperare oportet. Si non, distinguendum est. Græcè legitur: εἰ δὲ τοῦτο, διορίσασθαι, etc. Quod est: Qui si acciderit, distinguendum, etc.

Ibidem.

Si enim multa, etc. Grȩcè: εἰ μὲν γὰρ πλείω. Hoc est: Si enim plura. Quæ lectio illustratur à superiori, vbi Galenus ait: Considerare oportet nunquid alui excrementa plura quàm priora, vel pauciora, ante crisim exierint. Cui orationi subdit: Si enim plura.

Pagina 846.

Si verò ad abscessus convertantur, cõmunia quidem omnia indicia sunt, vbi de ægri salute non desperatur, quòd neque morbus soluatur, neque vrina multa & multum habens subsistentiã, sed cruda & tenuis appareat: propria verò morbi nõ futuri valde diuturni sunt, subita difficultas anhelitus superveniens, móxque quiescẽs, quam grauitas capitis, ac dolor subseqtur, & grauis somnus, ac surditas, his in glãdulosis carnib. post aures, necessum est abscessus fieri. Grȩcè legitur: εἰ δὲ ἐς ἀποστήματα τρέποιτο, κοινὰ μὲν ἅπαντα γνωρίσματα, ὅταν τῆς σωτηρίας τοῦ κάμνοντος ἐλπὶς ἔχοιτο, τὸ μήτε λύεσθαι τὸ νόσημα, μήτε οὖρα πολλὰ καὶ πολλὴν ὑπόστασιν ἔχειν, ἀλλ' ὠμὰ καὶ λεπτὰ φαίνεσθαι· τὰ δ' ἴδια, νῦν μὲν δὴ τῶν οὐ χρονιζόντων, εἰ δυσπνοία ὁ κάμνων ἐξαίφνης γενόμενος, ἀποπαύσοιτο μὲν ἐν τάχει τῆς δυσπνοίας, διαδέξαιτο δὲ αὐτὸν ὀδύνη καὶ βάρος τῆς κεφαλῆς, καὶ κῶμα, καὶ κώφωσις, ἐς τὰς ὑπὸ τοῖς ὠσὶν ἀδενώδεις σάρκας ἀνάγκη τοῦτο γενέσθαι τὴν ἀπόστασιν. Quę nos sic vertimus: Si verò morbi ad abscessus converti videantur, cõmunia quidem omnia indicia sunt, vbi ægri salus non est deplorata, quòd nec morbus soluatur, nec vrina multa, & multam habens subsistentiam, sed cruda & tenuis appareat. Propria verò nõ admodum diuturnorum morborũ, si ęger in difficiliorẽ respirationẽ repentè incidẽs, breui quidem liberetur à tali respirandi difficultate, sed excipiat ipsum statim dolor atque capitis grauitas: prȩterea inexpugnabilis dormiẽdi necessitas, surditásque. Huic autẽ, in glãdulosis post aures partibus, necessum est abscessum oriri.

Ibidem.

Ibidem.

Vel inflãmatio. Græcè legitur: ἢ φλεγμονή. Quod nos, vitandæ amphibologiæ studio, vertimus: Vel incendiũ. Siquidem hæc vox Inflammatio, est vulgo medicorum recepta pro tumore quodam rubeo, renitenteq; & calido, vtpote orto à sanguine: φλεγμονὴ autem, siue efferuescentia caloris, aliquando potest accidere citra talem affluxum sanguinis.

Lib. de præcognitione.

Pag. 860.

LEonardus Iachinus: Ego enim posthac sedulò cauebo, tum ipsis cedens, tum inscitiã pate faciens. Græcus vetustus habet: [illegible]. Quod nos vertimus: Tum inscitiam eorum dissimulãs. Cui lectioni subscribit sequens sententia, quæ est talis: Hæc cùm facere decreuissem, inscitiam eorum & prauitatẽ redarguere destiti. Habetur quippe in codice græco ἐλέγχειν, quod non tam detegere, vt vertit interpres, quàm redarguere significat.

Lib. de præsagiis ex insomniis.

Pag. 889.

IOannes Ficardus: Phlegmatis humidi plenus est. Græcè habetur: φλέγμα ψυχρόν. Quod est: Pituitæ frigidæ.

SECTIONE
QVARTA.

Libro III. de symptomatum causis.

Pag. 152.

COpus: At quoniam cõplures sunt intestinorum circũuolutiones, necesse est, vt alimenta per singulas, ex superioribus ad inferiora deferantur. Deinde, quod grauitatis præsidio fieri nõ potest, nempe vt propellãtur ea quæ per intestinorũ circumuolutiones fixa cõtinentur, id potentiæ haud difficile est. Quippe habẽt intestina insitam vim, qua expellant ea quæ sibi molesta sunt. Cui versioni suffragatur etiã & Linacri translatio. Græca tamen dictio sic habet: [illegible]. Quæ ita vertenda censeo: Cùm autem cõplura sint intestinorum volumina, per quæ à superioribus ad inferiora deferri alimẽta est necesse: cibi sanè ipsi, ob grauitatem diu immorari nõ possunt. Quòd si eorum quippiam hæreat in spiris ipsis impactum, id ab actione intestinorum (quibus inest facultas quædam expellendi infestantia) propellitur. Itaq; sensus Galeni est, excrementa alui, quæ ex cibis reliqua sunt, tum suo pondere delabi, tum facultate expultrice ab intestinis exterminari.

Lib. de morborum temporibus.

Pag. 322.

ANdernaeus: Etenim inflãmationis affectus calidior quàm prius euadit, cum tumore maiori, item dolore simul & tensione. Græcè: [illegible]. Quod est: Calidior itaq; se ipsa euadit cum tumore maiori, doloreq; & tensione, pars phlegmone obsessa.

Pag. 334.

De complexis postea differam. Græcè: περὶ δὲ τῶν ἐπιμίκτων ἐφεξῆς ἐρῶ. Quod est: De mistis autem deinceps dicam.

Lib. de totius morbi temporib.

Pag. 339.

ANdernacus: Vnum quidem & princeps generationi eorum attribuitur. Græcè legitur: καὶ πρῶτον. Hoc est: Et primum. Agit enim illic Galenus de ipsius morbi temporibus. Inter quæ vnũ & primũ ordine, nõ dignitate, tribuit ipsi generationi. At cùm princeps aliquid dicimus, de ipso excellentiã quandam, prærogatiuámq; enũciamus.

Pag. 346.

Post quod rursus augmenti tempus est, non æquè manifestum ita in omnibus; neque illud quod à vigore sequitur tempus omnino sensile. Græcè: [illegible]. Quod est: Post quod rursus augmenti tempus est, ne ipsum quidem similiter sensibile in omnibus. Post hæc vigoris sequitur tempus, idq; omnino sensibile.

Pagina 348.

Vel amarum vehementer. Græcè: ἢ πυῤῥὸν ἰσχυρῶς. Hoc est: Aut fuluum vehementer. Disputat nanq; illic de sputi coloribus.

Lib. I. de locis affectis.

Pag. 373.

COpus: Itaq; quot modis cõtingat vrinæ meatum stipari. Græcè habetur: [illegible]. Hoc est: Itaq; quot modis cõtingat obstrui meatum colli vesicæ.

Pag. 380.

Essentia quidem nondum læditur. Græcè, [illegible]. Quod est: Substantia autem nondum est læsa. Aliud quippe dictu est non lędi, atq; aliud nõ esse læsam. Siquidem quod nõdum est læsum, fieri potest vt iam lædatur.

Pag. 381.

Quòd si antequã vlcus induxerit, egredi desinat, affectus ipse nondum dysenteria dicetur. Græcè habetur: [illegible], etc. Hoc est: Si verò priusquàm exulceret, perfluere desinat, etc.

Pag. 388.

Igitur si in ventriculo cibi non suapte natura in fumũ transmutantur, efficientem causam calidam: si verò saporem acidum referunt, eam frigidam esse necesse est. Græcè legitur: [illegible]. Quod est: Si igitur in ventriculo cibi in fumum nidorosum vertãtur, idq; non ex sua ipsorũ natura, efficientem causam calidam: si verò acescant, frigidam esse necesse est.

Ibidem.

Quippe vbi igneo calore ventriculus infestatur, panem, aut chondrum, sine humore

deiici videbis, perquã exigua in ipſis facta tranſmutatione. Græcè legit: ἐπὶ καρδίας γὰρ αὐτῇ ἀνοιχθέντι γεγενημένης κατὰ θερμότητα πυρώδη χωρὶς χυμοῦ, τὸν ἄρτον καὶ τὸν χόνδρον ἰδεῖν διαχωρούμενα, βραχυτάτας ἐν αὐτοῖς μεταβολῆς γεγενημένης. Quæ ſic vertimus: Etenim vbi igneo calore, citra humoris affluxum, ventriculus infeſtatur: videbis tum panem, tum chondrum deiici, perquàm exigua in ipſis facta trãſmutatione. Cui lectioni ſubſcribit ſequẽs in Galeno ſententia, quam etiam interpres pervertit.

Ait enim ibidem.

Quòd ſi humor quoq; deiiciatur, qui cibum corrumpere poſsit, videntur cibi in huiuſmodi humore ſubmerſi. Græcè habetur: ὁ δὲ χυμὸς τις ἐν μοχθηρὸς, ὁ φθάρων τὴν τροφὴν, &c̃. Quod nos ita vertendum duximus: Quòd ſi humor quoq; in ventre prauus conſtiterit, qui nimirum cibos corrumpat, &c̃.

Pag. 398.

Quocirca coniecturam feci, neruorũ qui primi à ſeptima vertebra procedunt, partẽ quampiam ob ictum fuiſſe inflammatam. Græcè legimus: ἐτεκμηράμην ἐν τῇ πρώτῃ τῶν κατὰ τὸν ἕβδομον σπόνδυλον νεύρων διεκπτώσει, μόριόν τι ἐπὶ τῇ πληγῇ φλεγμῆναι, &c̃. Quod ita vertendum eſt: Coniecturam feci, nerui poſt ſeptimam vertebram excidentis, ſtatim in primo exortu partem aliquam, ob ictum, fuiſſe inflammatam.

Pag. 399.

Ergo neruorũ qui à ceruice prodeunt, vltimi exigua pars, ad minores pervenit digitos. Græcè: τὸ τελευταῖον ὁ ταπεινὸν μέρος. Hoc eſt: Vltimi humilior pars.

Ibidem.

Illi præcipuè ſpinæ parti, quæ in affecta particula principatum obtinebat. Græcè: ἐκείνῳ ἀρχὴν ἄρχει τὸ πάσχοντος μορίου. Quod eſt: Quæ principiũ affectæ partis in ſe continebat.

Pag. 404.

Verũ animalibus inſtrumentis omnibus naturale quoq; munus debetur. Græcè: ἡ φυσικὴ διοίκησις ὑπάρχει. Hoc eſt: Naturalis quoque diſpenſatio adeſt.

Lib. II. Pag. 405.

Copus: Quippe vt dolor triſtis ſenſus eſt, ita voluptas blandus eſt ſenſus. Græcè: ὁ γάρ τοι πόνος, αἴσθησίς ἐστιν ἀνιαρὰ, καθάπερ ἡ ἡδονὴ προσηνὴς αἴσθησις. Hoc eſt: Dolor enim eſt triſtis ſenſus, quemadmodum ipſa voluptas, blandus.

Ibidem.

Quòd ſi rem accuratius inſpexeris, haudquaquàm doloris ſpecies dicendus eſt ſtupor. Græcè: οὐδὲ διαφορά τις ἐν πόνοις ὁ ναρκώδης ἐστίν. Quod eſt: Ne differẽtia quidem inter dolores eſt, ſtupidus dolor.

Pag. 408.

Morbus verò lateralis, membranæ coſtas ſuccingentis eſt morbus. Quæ vbi coſtis quidem vicina eſt, neceſſariò cõprimitur. At media ipſius pars, comprimi non poteſt. Græcè: ὅσον ἐν οὖν τῆς ὑμένος τοῖς ὀστοῖς ἀνάγκη θλίβεσθαι τὸ μεταξὺ δὲ, καὶ ἄθλιπτον τ' ἴσον αὐτῷ, &c. Hoc eſt: Quæ vbi coſtis quidẽ adhæret, neceſſariò cõprimitur. Quòd verò ex ea inter coſtas eſt ſitum, incompreſſum remanet.

Pag. 410.

Alius, qui ob tenſionem fit, non ſoli affectæ parti proprius, vt qui vicinas partes interdũ afficiat. Græcè legitur: ἕτερος δὲ, ὁ κατὰ τὴν τάσιν, οὐκ ἔτι ἴδιος μόνου τοῦ πάσχοντος, ἀλλ' ἔστιν ὅτε καὶ διὰ τὰ πλησιάζοντα μόρια γενόμενος, &c. Quæ ſic vertimus: Alius verò qui fit ob tenſionẽ, non amplius ſoli affectæ parti proprius, ſed ob vicinas partes etiam interdũ accidens.

Pag. 411.

Neq; enim vt à tenui corpore, breui temporis ſpacio exire poterat, ſed à profundo quodã. Græcè: ἀλλ' ὡς ἐκ βάθους τινός. Hoc eſt: Sed velut ex profundo quodam.

Pag. 422.

Quemadmodum in bene valentibus, qui liberã vtuntur reſpiratione. Græcè: καθάπερ ἐν ταῖς ἀβιάστοις ἀναπνοαῖς. Hoc eſt: Quemadmodum in reſpirationibus haud violenter factis.

Pag. 425.

Ipſa enim omnes pelli ſubiacẽtes partes, ſpiſſitudine ſuperat. Græcè: ὅτι πυκνότερον τῶν ὑποκειμένων αὐτῷ τὸ δέρμα ἐστίν. Hoc eſt: Quòd nimirũ cutis omnes ſibi ſubiectas partes ſpiſsitudine ſuperet.

Pag. 432.

Quinetiam calidam ſentiunt reſpirationem. Græcè legitur: τὴν ἐκπνοήν. Hoc eſt; Expirationem.

Pag. 436.

Verumenimvero, quòd principium ſenſus & motionis ab impetu prodeuntis, ſedem in cerebro habeat, &c. Græcè: ὅτι μὲν ἐν ἀληθέστατόν ἐστι, τὸ καθηγεμονικὸν αἰσθήσεώς τε καὶ κινήσεως τῆς καθ' ὁρμὴν, ἐν ἐγκεφάλῳ καθιδρῦσθαι, &c. Hoc eſt: Quòd igitur q̃ veriſsimũ eſt, nempe ducem ſenſus & motus ab imperio prodeuntis, in cerebro collocari, &c. Differt ſiquidem plurimũ ipſius motionis & ſenſus dux ab earum operationum principio. Quippe omnium functionũ animalium principium eſt cerebrũ: at dux eſt ipſa facultas, quæ in illo gignitur, & ab ipſo emanat, hoc eſt, animalis ſpiritus.

Lib. III. Pag. 455.

Copus: Præterea quamvis iam dictæ temperies ſint cõtrariæ. Græcè legitur: δυσκρασίαι. Hoc eſt: Intemperies.

Pag. 458.

Si verò ſimul cum vniuerſo corpore facies quoq; convulſa videatur, non ſolùm eam partẽ, quę ex ſpina procedit, verumetiã cerebrũ ipſum curamus. Græcè legitur: οὐ μόνον τὴν ἐκφύσιν τοῦ νωτιαίου. Hoc eſt: Non modò ſpinalis medullæ exortum.

Pag. 462.

Igitur quemadmodũ phreniticis, febris vnũ quoddam accidens diſpoſitionũ cerebri cenſetur: ſic è converſo in ardentium febrium dementia, multis elatis ad ipſum vaporibus. Græcè habetur: καθάπερ οὖν ὁ τῶν φρενιτικῶν πυρετὸς ἕν τι τῶν συμπτωμάτων ἐστὶ ἐγκεφάλου διαθέσεως ὑπάρχων, οὕτω τῶν διακαῶν πυρετῶν ἡ παραφροσύνη, πολλῶν ἀτμῶν θερμῶν ἀναφερομένων εἰς αὐτόν. Quod eſt: quemadmodũ igitur phreniticorum febris, vnum quoddam eſt cerebri diſpoſitionum ſymptoma: ſic delirium, ardentium febrium ſymptoma exiſtit, ad cerebrũ elatis multis vaporibus calidis.

Pag. 465.

Fitq; interdum vt rufo colore homines affatim in melancholicã temperiem decidant. Græcè legitur: οἱ ἐρυθροὶ τὴν χροιὰν αὐξηθέντες. Hoc eſt: Admodum rubicundi.

Ibid.

Quippe in his venis ſanguinem cõtineri conſtat

ftat, vel hoc argumento, quod alimentum corpori nõ distribuitur, sed in vẽtriculo manet incoctũ, cùm ipsum meatus antea susciperent, magnam ipsius partẽ in imum ventrẽ excernerent: tum quod postero die vomitu reiiciantur, vtpote non digestis per corpus cibis. Græcè habetur: *δῆλοι γὰρ, ὅτε μὲν, ἐστι ἐμπεφράχθαι περὶ ταύτας τὰς φλέβας, τὸ μὴ καταδίχεσθαι τὸ σῶμα τὴν τροφὴν, ἀλλ' ἐν τῇ γαστρὶ διαμένειν ἀκατέργαστον, πρότερον τῶν πόρων τούτων ἀναλαμβανόντων τὰ δὲ πολλὰ ἀποκρινόντων ἐς τὴν κάτω κοιλίαν, καὶ τὸ τῇ ὑστεραίᾳ ἐμεῖν αὐτὴν, ἐκ ἀναδιδομένων ἐς τὸ σῶμα τῶν σιτίων.* Hoc est: Obstructas autem esse eas venas, hinc constat, quòd alimentum corpori minimè distribuatur, sed in ventriculo inconfectum remaneat, cùm ipsum hi pori antea susciperẽt, magnámque eius partem in imum ventrem excernerent: quódque postero die cibi vomitu reiiciãtur, vtpote non digesti per corpus.

Pag. 474.

Tamen sola spiratio, quæ musculorũ pectus mouentium munus est, seruatur. Græcè: *τῶν κινούντων τὸν θώρακα.* Hoc est: Mouentiũ thoracem. Etenim pectus (quod Græci vocant *στῆθος*) thoracis pars anterior existit.

Pag. 477.

Quemadmodũ in ore stomachi accidit. Græcè: *ὥσπερ ἐπὶ τοῦ στόματος τῆς κοιλίας.* Quod est: Quemadmodum in ore vẽtriculi. Nam stomachũ semper accipi aut pro gula, aut pro ipsius ori ventriculi, apud omnes tũ Græcos, tum Latinos, si tamen excipias barbaros, est in confesso.

Pag. 479.

Quemadmodum & reliquarum quoque partium interdum aliquę. Græcè tantũ legitur: *ὥσπερ γε καὶ μέρος ἔστι τι.* Hoc est: Quemadmodũ pars aliqua ipsarum.

Lib. IIII. Pag. 483.

Copus: Cùm enim nullo in oculo malo apparente, cernendi sensus deperditus est, demissus à cerebro neruus causam, vt vel inflammationẽ, vel duritiem in se cõtinet, aut ex humorũ defluxu, aut aliter quomodolibet foramen ipsius obturatur. Atque huiuscemodi affectus oculo, vt instrumentali parti accidere necesse est. Græcè. *ἐπ' ἂν μὲν μηδενὸς φανερῶς κακοῦ περὶ τὸν ὀφθαλμὸν, ἀπόλλυσθαι τὴν ὀπτικὴν δύναμιν συμβῇ, τὸ καθῆκον δ' ἐγκεφάλου νεῦρον ἐς αὐτὸν ἔχει τὴν αἰτίαν, ἤτοι φλεγμαῖνον, ἢ σκιρρούμενον, ἢ ὁπωσοῦν ἄλλως δ' ἐκ ῥεύματος ὑγρῶν βεβλαμμένον· ἢ ὁπωσοῦν ἄλλως ἐμπεφραγμένου πόρου τοῦ καθ' αὐτό· καὶ ταῦτα δ' ὡς ὀργανικῷ μορίῳ συμβαίνειν ἀναγκαῖον αὐτῷ.* Quæ ad verbum sic vertimus: Cùm igitur nullo malo apparente in oculo, perire cernendi sensum contigerit, neruus à cerebro in ipsum descendens, est cuasa, idque vel inflãmatus, vel scirrho affectus, aut vtcunque aliter ex humorum affluxu læsus, aut quouis alio modo obstructo ipsius meatu. Quæ sanè omnia, ceu parti organicæ, necessum est illi accidere.

Pag. 491.

Quorum alij quidem cõmunes sunt per cerebri neruorúmque consensum. Græcè: *διὰ τὴν πρὸς τὸν ἐγκέφαλον, καὶ τὰ νεῦρα κοινωνίαν.* Hoc est: Ob cõmercium quod habet cum cerebro & neruis.

Pag. 493.

Proinde & tertiæ, & quartæ cõiugationis nerui. Græcè: *καὶ διὰ ἔτι τὰ τι κατὰ τὴν δευτέραν, καὶ τὴν πρώτην συζυγίαν.* Hoc est: Proinde secundæ & primæ coniugationis nerui. Arbitror tamen legendum: Secundæ & quartæ: id quod colligo ex superiori sententia, vbi Galenus ait: Sanè affecto in vtraque parte, tam dextra quàm sinistra, cerebro, in eo videlicet spacio, vnde tertia neruorũ cõiugatiò prodit, omnes vicinę partes simul affici consueuerũt. Hæc Galenus. Atqui regiones eæ, à quibus oriũtur secunda & quarta neruorũ copula, proximæ sunt origini tertiæ coniugationis.

Ibidem.

Id autem per neruos non à tertia coniugatione, sed à ceruicis vertebris procedẽtes, efficitur. Nam hi per totam ferè faciem sparguntur, exigua ipsius parte excepta, quæ à quinta coniugatione prodeuntes neruos suscipit, in suprema videlicet lati musculi parte. Gręcè legimus: *οὐκ ἐν αὐτῷ τοῖς παρὰ τῆς τρίτης συζυγίας τὰ νεῦρα ἐκείνου, ἀλλ' ἐκ τῶν κατὰ τὸν τράχηλον σπονδύλων, ὡς ἅπαν ὀλίγου δεῖν, ὅτι μὴ κατὰ μέρος τι μικρὸν αὐτοῦ τῶν παρὰ τῆς πέμπτης συζυγίας ἐμφυομένων νεύρων, ἔνθα τὸ πλάτυσμα τὴν ὑψηλοτάτην ἔχει χώραν.* Quæ sic nos vertimus: Cæterùm latus ille musculus non recipit neruos à tertia coniugatione: sed nerui à ceruicis vertebris procedentes, in illum ferè totum disseminantur, exigua ipsius parte, sublimioríque excepta, in quam deferuntur nerui à quinta coniugatione, etc. Sic autem esse vertenda hæc, colliges ex lib. XVI. de Vsu partium, pag. 893.

Pag. 498.

Sed in lumbis totus neruus ex superiori excidit vertebra. Vbi si transuersa eueniat vertebrarum luxatio, eadem secum trahens & spinam & neruum, illæsum seruat ipsius secundum naturã ortum. Gręcè legimus: *ἐν δὲ τῇ ὀσφύϊ ὅλον τὸ νεῦρον ἐκπίπτει κατὰ τὸν ὑψηλότερον σπόνδυλον. ὥστε ἐνταῦθα μὲν, ὅσα τὰ πλάγια ῥεπεῖ τῶν σπονδύλων, ἑαυτῇ συναπάγοντα τόν τε νωτιαῖον αὐτὸν, καὶ τὸ νεῦρον, ἀβλαβῆ φυλάσσει τὴν κατὰ φύσιν ἔκφυσιν αὐτοῦ.* Quod sic clarius interpretabimur: In lumbis autem totus neruus ex superiori excidit vertebra. Quare in eis sanè, transuersa spondylorum luxatio, vnà secum abducens & spinalem medullam & neruum, illæsum seruat ipsius secundum naturam ortum.

Pag. 502.

Nam in iis magna ex parte totus thorax dilatari consueuit. Græcè: *οὗτοι πλεῖστον γὰρ αὐτοὶ τὸν θώρακα διαστέλλουσιν ὅλον.* Quod est: Nam ij plurimũ distẽdunt vniuersum thoracem.

Pag. 510.

Quin etiam vitiari vocem haud obscurè contingit, cùm vel acutior, vel maior redditur, ob id quod fauces à suis musculis nequeant distendi. Gręcè: *βλάπτεσθαι δ' ἔτι συμβαίνει τὴν φωνὴν ἐς ὀξύτητά τε καὶ μέγεθος, οὐκ ἀφανῶς, ἡνίκα ἂν οἱ τῆς φάρυγγος μύες ἀδυνατοῦσι συντείνειν αὐτήν.* Hoc est: Contingit quoque haud obscurè lædi vocem in acumen & magnitudinem, vbi etiam fauces à suis musculis contendi non possunt.

Pag. 514.

Quòd si per inspirationem cuipiam narium pinnæ manifestè cõtrahi videantur, id verò efficax prostrati roboris indicium est. Græcè: *ὅτι δὲ καὶ τὰς ἀναπνοὰς ἐναργῶς ἔχει προσανασπώμενα τὰ τῆς*

φύγια, σημεῖον καὶ τοῦτο μέγα δυνάμεως ἀῤῥωστούσης. Hoc est: Quæ nares, per inspirationes habent pinnas admodum dilatatas: id quod etiam magnū imbecillæ facultatis est signum.

Ibidem.

Ob spiritalium verò instrumentorum angustiam, totus quidem thorax magna ex parte & celeriter, & frequēter dilatatur. Sed qui sic laborant, exufflare omnino nō cōsueuerunt. Græcè: ἐπὶ δὲ ταῖς στενοχωρίαις τῶν πνευματικῶν ὀργάνων, ὅλος μὲν ὁ θώραξ ἐπὶ πλεῖστον διαστέλλεται ταχέως καὶ πυκνῶς· τὴν δὲ ἐκπνοὴν χωρὶς ἐκφυσήσεως οἱ κάμνοντες ὅταν ἴσχωσιν. Quę sonant: Ob spiritalium verò instrumentorum angustiam, totus quidem thorax plurimum dilatatur, celeriterq́ & frequenter. Expirationē tamen, qui sic laborant, absq; efflatu perficiunt.

Pag. 515.

Ac licet continenter spirare cogatur, non tamen exufflare solet: id enim aucti caloris proprium est. Græcè: καὶ διὰ τοῦτο συνεχῶς αἰεὶ ἀναπνεῖν ἀναγκάζεσθαι χωρὶς ἐκφυσήσεως. ἴδιον γὰρ τοῦτο θερμασίας πολλῆς. Hoc est: Ac proinde continenter spirare cogetur, absque efflatione aliqua: id quod aucti caloris est proprium.

Lib. v. Pag. 528.

Copus: Iam ex iecinoris quoque affectu mori accidit, sed alia ratione, inedia scilicet. Græcè legitur: διὰ γὰρ ἀτροφίαν. Hoc est: Ob atrophiam. Quo affectu detenti, edunt quidem, sed ciborū vsu non promouentur.

Ibidem.

Verùm hæ consentiente corde eveniunt. Græcè: ἀλλὰ καὶ αὗται γίνονται δηλονότι συμπασχούσης τῆς καρδίας. Quod est: Sed & ipsæ etiam fiunt corde, lege consortij, affecto.

Pag. 540.

Respirationis tēpore. Græcè: κατὰ τὴν ἐκπνοήν. Hoc est: Expirationis tempore.

Pag. 544.

Ita rursus intendi præcordia. Græcè: καθάπερ γε πάλιν ἀνασπᾶσθαι μὲν τὰ ὑποχόνδρια. Hoc est: Quemadmodum rursus revelli quidem præcordia.

Ibidem.

Non incipiente videlicet affectu, sed cùm paratus iam fuerit. Græcè: ἤδη κατεσκευασμένου τοῦ πάθους. Quod est: Iam constituto affectu.

Pag. 548.

Nam ad propriam eius rationem pertinet, & appetentiam prohibere, & natantes cibos corrumpere, quemadmodum id haudquaq̄ fieri solet, cùm cibi in ventriculi fundo firmantur. Græcè: ἐπεί τοι κατὰ τὸν ἴδιον λόγον ἀνορεξίας τε καὶ διαφθορᾶς τῶν ἐπιπολαζόντων ἐργάζεται σιτίων, ὡς τά γ' ἐν τῷ πυθμένι τῆς κοιλίας στηρίζεσθαι πεφυκότα, καὶ μάλιστα εἴ γ' ἂν ᾖ δυσδιάφθαρτα, τοιοῦτον οὐδὲν πάσχει. Quæ ad verbum sonant: Quandoquidem propria quidem ratione fastidit cibos, eósque natantes corrumpit. Nam qui cibi in fundo ventriculi confirmantur, ac potissimum si corrumpātur ægrè, nihil taliū patiuntur.

Pag. 549.

Totum enim ventrem purgat, virésque reparat. Græcè: καὶ ῥώννυσι πρὸς τὰς οἰκείας ἐνεργείας. Hoc est: Atq; ad proprias actiones corroborat.

Pag. 553.

Atque in pulmonis inflammatione erysipelatis participe, ardentes febres excitantur: quemadmodum vbi in vniuerso quoque corpore biliosi humores ad immoderatum feruorem perveniunt. Græcè: ὥσπερ γε καὶ καθ' ὅλον τὸ σῶμα, διὰ σηπεδόνα χυμῶν χολωδῶν εἰς ἄμετρον ζέσιν ἀφικομένων. Hoc est: Quemadmodum etiam per vniuersum corpus, ob putredinem biliosorum humorū immodicè efferuescentium.

Pag. 568.

At fellis folliculus, vtpote cui nullum succurrit ab animali facultate præsidium, &c̄. Græcè: ὡς ἂν οὐδὲν εἰς τὴν ἔκκρισιν βοηθούμενον ὑπὸ δυνάμεως ψυχικῆς. Hoc est: Ceu, qui nihil iuuetur ad excretionem à facultate animali.

Lib. VI. Pag. 570.

Copus: Neque aliarum partium vlla afficietur, in his qui aqua frigida vitiosa epota, mox aqua inter cutem corripiuntur. Græcè legitur: ἐπὶ τῶν ἀθρόως καὶ ἀκαίρως ψυχρὸν ὕδωρ μοχθηρὸν πιόντων. Hoc est: In iis qui cōfertim, intempestiuéq; aquam frigidam singulatq; vitiosam bibunt.

Pag. 577.

Verùm cùm primùm eos vidissem, curationem à medicamentis, quæ vrinam ciere possent, tentaui, quam postea experientia comprobauit. Græcè: ἀλλὰ τήν γε θεραπείαν ἐλπίσας πρῶτον ἰδών, ἔσεσθαι διὰ τῶν διουρητικῶν φαρμάκων ἐγένετο. καὶ οὕτως ἀπέβη. Hoc est: Cæterùm curationem, vbi primùm eos vidi, per diuretica medicamenta speraui futurā. Atque ita successit.

Pag. 584.

Paucis omnino intervallis vtraq; excernuntur. Græcè: ἀλλὰ ἐκρεῖ κατ' ὀλίγον ἀμφότερα. Quod est: Sed paulatim vtraq; effluunt.

Pag. 589.

Quæ mulieribus ad pariendum à natura data est. Græcè legimus: τὸ πρὸς τὴν κύησιν. Hoc est: Ad conceptionem.

Pag. 590.

Itaque pereunte ob vteri affectum spiratione, quoniam vniuersum corpus refrigeratur, id enim manifestè videtur, fieri potest, vt nulla prodeat ab ore spiratio, quamvis ea quæ in arteriis fit, nequaquam intercipiatur. Græcè: ἐγχωρεῖ τοίνυν ἐπὶ τῆς ὑστερικῆς ἀπνοίας, ἐπειδὰν καταψύχηταί τε πᾶν σῶμα (φαίνεται γὰρ ἐναργῶς τοῦτο) τὴν μὲν διὰ τοῦ στόματος ἀναπνοὴν μὴ δῆλον γίγνεσθαι, τὴν δὲ διὰ τῶν ἀρτηριῶν γίγνεσθαι. Quod sic ad verbum reddidimus: Fieri autem potest, vt pereunte ob vteri affectum spiratione, quandoquidem tūc totum corpus perfrigeratur (id quod evidenter apparet) minimè quidem fiat per os respiratio: transpiratio autē, quæ fit per arterias, servetur.

Pag. 593.

Ac sanorum modo educatus. Græcè: διαιτηθέντι κατὰ πάντα δίαιταν ὑγιεινήν. Hoc est: Salubriq; secundum omnia vsus victus ratione.

Pag. 594.

Aut præ marcore fœdum, molestúmque reddit odorem. Græcè: ὁ σηπεδόνος ἀηδῆ ἔχων τὴν ὀσμήν. Quod est: Aut putredinis grauem odorem referens.

Pag. 597.

Eam esse censetur vasorū ad ipsum perveniē-

tium

tium & plenitudo & suspensio. Græcè legitur: τῶν πρὸς αὐτὰς καθηκόντων ἀγγείων ἡ πλήρωσις, ἅμα τοῖς ἀρτήμασιν αὐτῶν. Hoc est: Vasorũ ad ipsum pervenientium, appendicúmque eorum, plenitudo. Sic hanque legendum esse, indicat dictio sequens, quæ est talis: Itaque multiplicatus sanguis in venis, eas extendit, atque vicinas ipsis appendices. Nam vbi interpres convertit vincula, codex græcus habet, ἀρτήματα.

Ibidem.

Igitur si æqualiter vndique trahãtur, recta erit, & sine inclinatione ipsorum transmutatio. Si verò inæqualiter, ad partem vehementius trahentem intenduntur. Græcè: ἐπεὶ δ' ἂν ἰσοῤῥόπως ἀνασπᾶται πανταχόθεν, ἀπαρέγκλιτος αὐτῆς ἡ μετάστασις γίγνεται· εἰ δὲ ἀνισοῤῥόπως, πρὸς τὸ μᾶλλον ἀνασπῶν τείνεται. Quæ sonant: Si igitur æqualiter vndique trahatur vterus (apud Græcos. n. αἱ μῆτραι in plurali significant vterũ) recta erit ipsius transmutatio. Si verò inæqualiter, ad partem vehementius trahentem, intenditur.

Pag. 599.

Nonnullis panus in extrema ilium parte excitatur, velvti viris quoque eodem in loco nõnunquàm oriri solet. Qui vbi suppuratus aliquando fuerit, secari debet. Atque hanc partem siue membrũ suppuratum dissectúmque vidimus, interdum ignorantibus medicis inexpertis quid inciderẽt: interdum verò intelligentibus quoque. Atque omnia membra ita suppurata facilè curantur. Græcè legimus: ἐνίοις δὲ καὶ φυματῶδης ἐγείρεται ὄγκος κατὰ τὸ πέρας τοῦ λαγόνος, οἷος καὶ τοῖς ἀνδράσι γίγνεται κατὰ τὸ χωρίον τοῦτο. ἐπεὶ δὲ ἐξεπύησε καὶ τομῆς ἐδεῖτο. κατὰ τοῦτο γὰρ τὸ μέρος, καὶ κόλον εἴδομεν ἐκπυήσαντά τε καὶ τμηθέντα, ἐνίοτε μὲν ἀγνοούντων τῶν ἀπείρων ἰατρῶν ὅ τι ἔτεμνον, ἔστι δ' ὅτε καὶ γιγνωσκόντων. καὶ πάντ' ἰᾶται τὰ οὕτως ἐκπυήσαντα κῶλα ῥᾳδίως. Quę sic nos vertimus: Nonnullis autem panus in extrema ilium parte excitatur, quales viris quoque eadem in parte nõnunquàm oriri solẽt. Cuidam verò fuit suppuratus, ac proinde sectione fuit opus. Iuxta hanc ipsam partem vidimus colõ intestinũ & suppuratum, & sectum, interdum ignorantibus medicis inexpertis, quid inciderẽt: interdum verò intelligentibus quoque. Quoties autem sic suppuratum fuit colon, facilè curationem recipit, etc. Miror autẽ Copum, alioqui virũ citra cõtrouersiam doctissimum, hoc in loco pervertisse Galeni sentẽtiã, cuius nimirum similem, libro tertio de locis affectis, pag. 371. q̃rectissimè in hunc modum transtulerat. Iam ortum supra inguina panũ, ac suppuratum, cùm medicus incideret, stercus subsecutum, in colo abscessum esse declarauit.

Pag. 606.

Quippe eodẽ tempore omnes totius animalis arteriæ, inter sese similiter producuntur. Græcè: διαστέλλονται. Hoc est: Dilatantur.

Lib. I. de differentiis febrium.

Pag. 611.

LEonic. Ac nihilo minus in corde ipso, vt quæ ad idem cõfluat cũ omnibus ipsis. Gręcè: ὡς ἂν σύῤῥουν ὑπάρχον πάσαις αὐταῖς. Quod est: Ceu confluxile & conspirabile cum vniuersis arteriis.

Pag. 613.

Ex quarũ numero febris est vna, quoniam in corde quædam præter naturam caliditas generatur. Græcè legitur: ἐνταῦθα ἐν τῇ καρδίᾳ. Hoc est: Vbi in corde, etc.

Pagina 614.

Ira autem est velvti quidam feruor ac vehemens motus potentiæ irascibilis in ipso cordis corpore sita. Græcè legitur: καθιδρυμένης. Hoc est, Collocatæ: sic vt participium hoc referat nõ iracundiam, sed irascibilem facultatem, quæ in corde suam sedem sortitur.

Pag. 615.

Quoniam autem constringi terminum exteriorem, aut obstrui penitiorum partium meatus contigerit. Græcè legitur: ἐπεὶ δ' αὖ δέ. Sed legendum est: ἐπειδὰν δέ. Hoc est: Vbi verò, etc.

Pag. 616.

In obstructionibus quidem foraminum. Gręcè legitur: τῶν πόρων. Hoc est: Meatuum.

Ibidem.

Quoniam nõ bene continentur. Græcè: μηκέτι κρατῶνται. Quod est: Cùm neque amplius vincantur.

Ibid.

Propterea autem, quicũque cibi glutinosi sunt ac crassi, sunt magis morbis obnoxij. Gręcè: διὰ τοῦτο καὶ ὅσα γλίσχρα, καὶ παχύχυμα τῶν ἐδεσμάτων, νοσωδέστερα. Hoc est: Idcirco quicunque ex cibis lenti & crassi sunt succi, ij magis morbifici existunt, etc. Humana siquidem corpora dicuntur obnoxia morbis: cibi autem, vel morbifici, vel salubres.

Pag. 617.

Ex quibus omnibus simul cor affici est necessarium. Græcè: οἷς ἅπασι συνδιατίθεσθαι τὴν καρδίαν ἀναγκαῖόν ἐστι. Hoc est: Cum quibus omnibus simul cor affici est necessarium.

Pag. 630.

Sicvti in his qui nõ tempore frigidam bibũt. Græcè: ἀκαίρως. Hoc est: Intempestiuè.

Pag. 633.

Et quidem sępius commouent, dormitantiũ more. Græcè legitur: καὶ μέντοι καὶ μύουσιν ὡς τὰ πολλά. Hoc est: Ac sanè sæpius conniuent.

Pag. 635.

Omnibus siquidem hecticis febribus hoc inseparabile adest indicium, allato cibo quidem, febrem accendi. Græcè legitur: αὐξάνεσθαι μὲν τὴν θερμασίαν: Hoc est: Caliditatem quidem accendi.

Pag. 636.

In omnibus siquidem febribus aliis, huiuscemodi introitus etiam pręter cibum assumptum, fiunt Incompressi. Græcè legitur: ἀσάλευτοι ἄσειστοι. Hoc est: Inconcussi insultus.

Pag. 637.

Si enim aquam frigidissimam miscueris. Græcè legitur: καταχέῃς. Hoc est: Infuderis.

Lib. ii. de differentiis febrium.

Pag. 644.

Leonicenus: At in tertianis quidẽ, causam à qua provenit, rei quodãmodo pungentis, ac ferientis sensum repræsentat: in quartanis autẽ, refrigerantis. Græcè: ἀλλὰ τὸ μὲν ἐν τοῖς τριταίοις ῥῖγος οἷον νυττόντων καὶ τιτρωσκόντων, τὴν αἴσθησιν ἐνδείκνυται τοῦ ποιοῦντος αἰτίου· τό γε ἐν τοῖς τεταρταίοις, οἷον ψύχοντος. Hoc est: Sed qui in tertianis accidit rigor, ceu rei cuiusdam pungentis atque ferientis, sensum causæ

repræsentat: qui in quartanis autem, tanquàm refrigerantis.

Ibidem.

Atque in pluribus circuitibus continentur. Grçcè additur: ταῖς καθ' μέρος. Hoc est: in pluribus particularibus circuitibus.

Pag. 646.

Ac secundæ accessionis festinat inuasio. Græcè: καὶ ἡ δευτέρα παροξυσμοῦ πρωϊαίτερον ἡ εἰσβολή. Hoc est: Multò magis festinat insultus: siue, anticipat.

Pag. 647.

Quicquid optimum fieri contigerit. Græcè: ὅσον ἂν ἐγχωρῇ γενέσθαι χρηστόν. Hoc est: Quicquid potuerit corrigi.

Pag 657.

Sic & hemitritæus, dimidiam eius partem habet tertianam. Græce habetur: ἑαυτοῦ. Hoc est: Sui ipsius.

Pag. 661.

Estq; tardi ac difficilis motus, frigida ac lenta existens materia. Grçcè legitur: ἀργοῦ καὶ δυσκινήτου, καὶ ψυχροῦ, καὶ βραδυπόρου τὴν φύσιν ὑπάρχοντος. Quod est: Quum nimirum is humor piger, ægrè mobilis, frigidus, ac naturaliter tardè permeans existat.

Pag. 663.

Nam ex his quæ de biliosa & pituitosa febre simul commistis conscripsimus; licet & hæc ad atræ bilis humorem transferentem, eius cum vtraque illarum complexionem ac confusionem pariter coniecturari. Græcè legimus: ἐπὶ τὸν μελαγχολικόν. Hoc est: Ad melancholicam febrem.

Pag. 665.

Externa autem corrumpere, quod est putrescere. Græcè: ὅπερ ἐστὶ σήπειν. Hoc est: Quod est putrefacere.

Ibidem.

Calor autem extrinsecus, sanguinē opprimit. Græcè: θερμαίνεται δὲ θύραθεν ἐπιγιγνομένῃ τῷ αἵματι. Hoc est: Incalescit autem externo calore sanguis.

Pagina 666.

Quod ex his humoribus, qui carbunculi appellantur, contingit. Græcè: ὥσπερ ἐπὶ τῶν καλουμένων ἀνθράκων, etc. Nempe: Quemadmodum in vocatis carbonibus.

Pag. 668.

Inflatur. Græcè: ἐκφυσᾶται. Hoc est: efflatur.

Pag. 669.

Ita & in interioribus quçcunq; non videntur eandem proportionis similitudinē seruare, fieri concipiendum. Græcè: οὕτω χρὴ νοεῖν κἀπὶ τῶν ἐντός, ὅσα μὴ φαίνεται, τὴν αὐτὴν ἀναλογίαν φυλαττόμενα ἔχοντα. Hoc est: Sic oportet imaginari etiam in interioribus, quæcunq; cùm non sint obiecta visui, eandem tamen analogiam perpetuò seruant.

Ibid.

Et meatus, qui materiam inutilem excernūt: Græcè legimus: ἀποχετεύοντα. Hoc est: Deducentes. Si quidem non meatus, sed facultas ipsa expultrix excernit.

Pag. 673.

Quia videlicet humor, quē proprius calor nō obtinet, nihil habet reliquū. Grçcè: ὅτι τοῦ μὴ κρατουμένου ὑγροῦ ὑπὸ τῆς οἰκείας θερμότητος οὐδὲν ἔχει, etc. Hoc est: Et, quia humori qui à proprio calore nō vincitur, nihil amplius superest, nisi etc.

Pag. 677.

Neq; etiā omnibus çqualiter accendi aut dissolui cōtingit. Græcè legitur: προσήκει. Hoc est: Oportet.

Pag. 678.

Vt febris accendatur. Græcè: καὶ πυρετὸν ἀνάψαι. Hoc est: Ac febris accendatur.

Pag. 679.

Sed id solùm quod ita est extenuatum, & in subtilioris vaporis naturam transierit. Græcè: ὡς ἐς ἀτμοῦ λεπτοῦ μεταβῆναι φύσιν. Hoc est. Vt in tenuis vaporis naturam transierit.

Pag. 680.

Quidam feruentium humorū difflatus. Græcè additur: ὄντα. Hoc est: Existens.

Pag. 681.

Quod qui putrescere incipit humor, in aliquo membro consistit. Græcè legitur: ἕτερον ὑπάρχον. Hoc est: Alter, siue diuersus, existit.

Libro de arte medicinali.

Pag. 706.

LEonicenus: Et insalubrium. Græcè: καὶ νοσωδῶν. Hoc est: Et morbidorum.

Pag. 709.

In vno autem tempore, quod ita est neutrum, consistere nequit. Græcè additur: ἀκριβῶς μέν. Hoc est: Accuratè quidem nequit consistere.

Pag. 713.

In hac enim necesse est: vt posteriores, prioresve partes. Græcè legitur: τά τε ὄπισθεν, καὶ τὰ ἔμπροσθεν. Hoc est: Posteriores prioresq; partes.

Pag. 715.

Mediiq; sunt inter eos qui omnino sunt crispi, & simplices. Græcè corruptè legitur: καὶ ἁπλῶν, pro ἁπαλῶν. Hoc est: Lenes.

Pagina 716.

Capilli quoq; in his statim in lucem editis, habent in capite ortū. Græcè habetur: ταχέως αὐτοῖς ἐν τῇ κεφαλῇ φύονται. Hoc est: Celeriter generantur.

Pag. 718.

Implentur verò atq; aggrauantur eorum capita à calidis. At si humectentur, tunc multò magis excrementorum habent multitudinem. Grçcè: εἰ δὲ καὶ ὑγραίνοιντο, πολὺ δή τι μᾶλλον ἐπὶ καὶ πλῆθος ἰσχυρὸν περιττωμάτων. Hoc est: Quod si humectētur etiam, tunc multò magis, præcipuè dum excrementorum copia redundant.

Pag. 720.

Paruitas verò oculorū, adiuncta quidem cōcinnitate, ac virtutum operatione. Græcè: καὶ τῇ τῶν ἐνεργειῶν ἀρετῇ. Hoc est: Et operationum virtute.

Pag. 723.

Ad actiones autē prompti sunt, & iracundi, & impudentes. Græcè legitur: καὶ ταχεῖς. Hoc est: Celeres: nō impudentes, quod interpres vertit.

Pag. 725.

Sed de insitis vnicuiq; ac naturalibus nos exposuisse. Legendū tamen est: sunt à nobis exposita. Alioqui non rectè fluit oratio, sic illinc eam deducas, vbi Galenus ait: Quod quæcunq; etc.

Pag. 735.

Dictum verò est in tertio de causis accidentium, quòd cuiusq; potentiæ virtus & vitiū, temperatura principalis existit. Græcè habetur: εἴρηται δὲ ἐν τῷ τρίτῳ περὶ τῶν ἐν τοῖς συμπτώμασιν αἰτιῶν, ὡς τῆς ἑκάστης

ἐνδείας δυνάμεως ἀρετή τε καὶ κακία, ὁ προηγουμένην κράσεως ἔχειν. Quæ iudicio meo sic sunt vertenda: Dictum autem est in tertio de symptomatum causis, quòd ipsius potentiæ virtus & vitium, à temperie præcedente oritur.

Pagina 736.

Ad imum ventriculi locum, quem Græci pyloron vocant. Græcè: εἰς τὸ πυλωρόν. Hoc est: Ad imum orificiũ ventriculi, qui ianitor appellatur.

Pag. 746.

Horum autẽ singulorũ, quæ dicta sunt, qualitas in ipsa corporis constitutione est eligenda. Græcè habetur. ἐν τῇ ἀρίστῃ κατασκευῇ. Hoc est: In optima constitutione.

Ibidem.

Alteram verò eam quæ ad optimã transferũt. Græcè: ἑτέραν δὲ τὴν εἰς τὴν ἀρίστην ἀγόντων Hoc est: Alteram verò, earum quæ ad optimam ducunt.

Pag. 751.

Alias quidem esse salubres causas eius temperaturæ. Græcè legimus: δυσκρασίας. Hoc est: Intemperantiæ.

Pag. 754.

Atq; ad illas impellemus, quę nullum habent principatum. Græcè: ἐρεθιοῦμεν δὲ τάς, ὡς μὴ κυριώτατα. Hoc est: Irritabimus autem illos, qui ad partes minimè principes, scilicet ducunt.

Pag. 757.

Intentio tamẽ, quoad fieri potest, curationẽ adhibere, ad cõtrarium euersionis adducendo. Græcè habetur: ὅσα μὲν ἂν ἐν πνεύμονί τι καὶ θώρακι περιέχηται, μετὰ βηχὸς μὲν ἐκκαθαίρεται, ὑπὸ δὲ φαρμάκων λεπτυνόντων. Quod est: Quæcunq; igitur in pulmone atq; thorace ambiuntur, cum tussi sanè expurgãtur, sed à medicaminibus extenuantibus.

Ibid.

Aut per vrinam, aut per ventriculum. Græcè: ἢ γαστρός. Hoc est: Aut per aluũ. Nam ventriculus, siue ἡ κοιλία, ventrem superiorem significat: quẽadmodum ἡ γαστήρ, inferiorem.

Pag. 760.

Prius à parte repellẽdum: mox dispergendũ. Græcè: ἀπωθεῖσθαι τοῦ μέρους πρότερον, ἢ διαφορεῖν ἐπιχειρεῖν. Hoc est: Prius debes repellere à parte, quàm aggrediaris discutere.

Pag. 764.

Hæc igitur omnia sanare possibile est. Græcè legitur: σχεδὸν δυνατόν ἐστιν. Hoc est: Propemodum est possibile.

Pag 765.

Quare & duplex sanandi modus. Alter quidẽ ad oppositã partẽ ei à qua facta est permutatio, intẽdendo atq; impellendo. Alter verò, id quod cõtinet, firmius solidiúsq; reddendo. Græcè: ὥστε καὶ ἡ ἴασις τῷ μὲν εἰς τοὐναντίον τι καὶ ἐπὶ τοὐναντίον, ὃ παρήλλαξεν, ὥσπερ τῷ δὲ, ἐκ τοῦ ῥωννύναι ἐργάζεσθαι τὸ περιέχον. Hoc est: Quare & curatio ipsa, in illa quidẽ (hoc est, in luxatione) fiet ad oppositã partem ei, ad quã facta fuit permutatio, impellentibus nobis. In altera verò (hoc est, in enterocele) id quod continet, firmius solidiúsq; reddentibus.

Lib. Quomodo simulantes morbum sint coarguendi. Pag. 771.

FIcardus: Quando ex indigestione. Græcè: ἐξ ἀπεψιῶν. Hoc est: Ex cruditatibus.

SECTIONE QVINTA.

Lib. II. de medendi methodo.

Pag. 45.

LInacer: Nyctilopa dicunt. Græcè legitur: νυκτάλωπα. Hoc est: nyctalopa. Dicitur autẽ nyctalops, qui noctu cæcus est, cùm clarè interdiu cernat. Plin. lib. 8. cap. 50. huius voculæ meminit, dicens: Restituit vespertinam aciem his, quos nyctalopas vocant.

Pag. 67.

Quippe ipsam sequentis siue agendi insinuationem. Gręcè: τὴν γὰρ οἷον εἰκόνα τῆς ἀκολουθίας. Hoc est: Ipsam velvti consecutionis imaginem.

Lib. III. Pag. 115.

Linacer: Sin siccior debito particula tantò fuerit, quantò corporis temperamentũ iusto est humidius. Græcè habetur: εἰ δὲ ξηρότερον εἴη τὸ μόριον τοῦ μετρίου ξηρότερον, ὅσον τοῦ σώματος ἡ κρᾶσις ὑγροτέρα. Hoc est: At si particula fuerit siccior iusto, quàm corporis temperamentum sit iusto humidius.

Lib. IIII. Pag. 144.

Linacer: Exiguorum status mutatio. Græcè: μεταποροποιήσεως. Hoc est: Trãsmutationis meatuũ

Lib. V. Pag. 171.

Linacer: Pręsertimq; per angustas, vel principes particulas. Gręcè: καὶ μάλιστα διὰ στενοχωρίας τινάς. Hoc est: Et præcipuè per angustias quasdam:

Lib. VIII. Pag. 285.

Linacer: Itaq; si iã præsens febris est, etc. Græcè: εἰ μὲν ἂν ἤδη γεγονότες ὦσιν οἱ πυρετοί. Hoc est: Si igitur genitæ iam febres fuerint.

Pag. 317.

Alterã quæ ex ipsorũ quę indicãtur, dignitatibus censeatur. Græcè: ἑτέραν μὲν αὐτοῖς τοῖς τῶν ἐνδεικνυμένων ἀξιώμασι μετρουμένην. Hoc est: Alteram, quæ ex indicantiũ dignitatibus spectatur. Huic versioni nostræ subscribit quod habetur lib. XI. pag. 394. Perpensis scilicet indicãtium scoporũ tum magnitudine, tum dignitate.

Pag. 394.

Perpensis scilicet eorum quæ indicent. Græcè additur: σκοπῶν. Hoc est Scoporum.

Lib. XII. Pag. 433.

Linacer: Quod ad dolores ex sensus torpore sedãdos, nullo minus est celebre. Gręcè: ὁ πρὸς τὰς ὀδύνας ἔνδοξον ἰάσεως τρόπον ναρκώσει τῆς αἰσθήσεως. Hoc est: Quod ad dolores sedandos stupefaciendo sensum, nullo minus est celebre.

Pag. 442.

Nam si imbecillum illi caput est, & quod facilè calentibus vinis impleatur, etc. Gręcè legitur: καὶ τῶν θερμῶν οἴνων. Hoc est: Et calidis vinis. At multa frigida vina facilè incalescere possunt, si videlicet igni admoueantur.

Lib. XIII. Pag. 490.

Linacer: Imò posteaq̃ vniuersum corpus vacuaueris, ac necessariũ est, eorũ quę in inflãmata parte cõtinentur, aliquid educas. Gręcè: ἀλλὰ κενώσαντα ὅλον τὸ σῶμα πρότερον, καὶ χρὴ ... καὶ ἐκμοχλεύειν τι τῶν κατὰ τὸ φλεγμαῖνον. Hoc est: Sed posteaq̃ vniuersum corpus vacuaueris, vtiléq; fuerit, eorũ quæ in inflãmata parte cõtinẽtur, aliquid etiã

educere. Ibidem.

Generandis autem adhuc vitiis. Græcè: γεννωμένων δ' ἔτι τῶν παθῶν. Hoc est: vbi verò affectus etiānum in generatione constant.

Lib. XIIII. Pag. 529.

Linacer: His verò etiam picari cōmodum est: idq; tertio aut quarto quoq; die. Græcè: δι' ἡμερῶν τριῶν, ἢ τεττάρων. Quod est: Curriculo triū, aut quatuor dierū. Cum qua lectione in vnum conspirat sententia illa, quæ pauló pòst habet in hūc modum: Ergo neq; assiduè id ægrotanti corpori admouere conveniet: nec cùm conveniet, sæpè illinire: verùm in hyeme bis, in æstate semel id fecisse, est satis. Vnde liquet ex sententia Galeni, minimè quidē tertio, aut quarto quoq; die, illos ægros picandos esse, sed semel quidem æstate, bis autē hyeme: sic tamen vt singulæ vices triduum, aut quatridiuum occupent.

Pag. 531.

Membranulam mollem firmámq; cuti gummi illitæ circumvoluens. Græcè additur: χάρτου. Hoc est: Ex charta membranulam.

Lib. I. de arte curatiua ad Glauconem.

Pag. 7.

LEonicenus: Et oculorū motus manifestus. In excusis exemplaribus græcis legitur: δῆλα. Vetustissimus autem manuscriptus habet: δηλοῖ. Vt sit sensus: Oculorū etiam motus indicat, etc. Nā qui fieri potest, vt manifestus sit in eis oculorū motus, cùm vix possint (quod postea subditur) palpebras ipsas attollere?

Pag. 14.

Nam quæ velociter fiunt, ac celeriter ad statū veniunt, etc. Græcè legitur: τὰ μὲν γὰρ ὀξέα. Hoc est: morbos acutos.

Pag. 17.

Non igitur notæ, minimèq; exquisitæ febres diuturnę sunt, vt quotidianę & quartanę. Gręcè: ἐπεὶ οὖν οὐδὲ χρόνιοι ὁμοίως τοῖς ἀκριβέσιν, ἀμφημεριναὶ καὶ αἱ τεταρταῖαι. Hoc est: Non igitur quemadmodū exquisitæ quotidianæ & quartanæ, sic etiam nō exquisitæ sunt longæ. Pag. 29.

Atq; ideo vehementes evacuationes, quæ ex matricibus fiunt, cucurbitulæ mamillis appositæ statim sedant. Græcè: αἱ παρὰ τοὺς τιτθοὺς προσβαλλόμεναι. Hoc est: Iuxta mām̄as applicitę. Debēt itaq; dum sic revellere est animus, nō ipsis mamillis, sed radici earū, cucurbitulę ipsæ applicari, si qua fides medicorum decretis sit adhibenda.

Pag. 37.

An calidæ sint, ad vrentes. Græcè: καὶ διακαεῖς. Hoc est: Atq; vrentes:

Ibidem.

Ac submersæ quodammodo. Gręcè: οἷον σμυχόμεναι: Quod est: Velvti fumigantes.

Pag. 38.

Sed ante crisis perturbationē. Græcè: ἀλλ' ἐν τῇ πρὸ τῆς κρίσεως ταραχῇ. Hoc est: Sed in ipsa ante crisim perturbatione. Ibidem.

Nam si quod in eo membrū agitatur. Gręcè: ὁ γὰρ καὶ πάλλοιτό τι τῶν ἐν αὐτῷ μορίων. Hoc est: Etenim si quæ in ipsa facie pars palpitet.

Lib. II. Pag 42.

Leonic. Nam ex duabus speciebus, quæ quidem nuper dictæ sunt, altera, etc. Græcè legitur: τῶν γὰρ ἄλλων δυοῖν εἰδοῖν, τὸ μὲν ὅδε προειρημένον. Hoc est: Aliarum verò specierum duarum, hæc quidem, cuius nuper mentionem fecimus.

Ibidem.

Sed minus calida & acri, q̄ sit prior. Græcè: ἢ τὰ πρότερα. Hoc est: Quàm illæ species priores.

Pag. 46.

Sufficit autem in huiuscemodi affectibus, ve lenitatem doloris mitigare, cum aliquo ex his quod ex vino dulci, & oleo rosaceo, & paucâ cera, quæ in vtroque sit liquata, conficitur. Græcè legimus: ἔστι διὰ γλυκέος τε καὶ ῥοδίνου, καὶ κηροῦ βραχέος ἐν ἀμφοῖν τηκομένου, σύγκειται. Hoc est: Quæ ex passo, & oleo rosaceo, & pauca cera, quæ in vtroq; liquata sit, constant.

Pag. 48.

Herpetes autem, quantùm ad totius corporis evacuationem attinet, vt erysipelata curare oportet. Quantùm verò ad ipsius particulæ patientis locum, etc. Græcè: τὰ δὲ περὶ τὴν αὐτοῦ τοῦ πεπονθότος μέρους. Hoc est: Quantùm verò ad eam, quæ patienti debetur particulæ.

Pag. 51.

Aut mamillis cucurbitas apposuerit. Græcè: ἢ παρὰ τοὺς τιτθούς. Quod est: Aut iuxta mamillas.

Ibidem.

Et cucurbitulas coxis applicueris. Græcè legitur: μηροῖς. Quod equidē mallem vertere, inguinibus, aut fœminibus.

Pag. 52.

A coniunctis evacuatio facienda est. Græcè: ἀπὸ τῶν ὁμοζύγων. Hoc est: à coniugatis.

Pag. 54.

Iam verò, & qualitates quædam extraneæ. Græcè: ἄηθεις. Hoc est: Insolentes.

Pag. 71.

Igitur emplastica omnino medicamēta, quale est Machærionis, & Epigoni, & quod Isis cognominatur, vbi ad emmotorū vsum deducūtur, cerati indigent admistione. Nempe hæc ad sinus vtilia sunt. Græcè legitur: ὅσα τοίνυν ἐμπλαστικὰ φάρμακα τελέως ἐστι, καθάπερ τό τε τοῦ Μαχαιρίωνος, καὶ τὸ τοῦ Ἐπιγόνου, καὶ τὸ προσαγορευόμενον Ἶσις, ἐπὶ τὴν τῶν ἐμμότων χρῆσιν ἀγόμενα, κηρωτῆς μιγνυμένης δεῖται· ταῦτα γὰρ ἐπιτήδεια τοῖς κόλποις ἐστί. Hoc est: Quæcunq; igitur exquisitè emplastica medicamenta cùm sint, quale existit quod ad Machærionem, Epigonémq; refertur, quódq; Isis cognominatur, vbi deducuntur ad emmotorum vsum, cerati miscella indigent: ea enim ad sinus vtilia sunt.

Pag. 78.

Quæ à natura purgationem nō habent. Gręcè: ὅσαι μηνῶν καθαίρονται τὴν κατὰ φύσιν κάθαρσιν. Hoc est: Quæ naturali sua purgatione priuantur.

Pag. 80.

Passiones insequūtur. Græcè: συμπάσχειν ἕπεται. Hoc est: Per cōsensum afficiūtur cōtinuę partes.

Ibidem.

Cùm propè loca mortalia fit insignis adustio. Gręcè legitur: ὅταν ἐγγὺς καιρίων μορίων. Sed legendū est, κυρίων. Hoc est: Prope principales particulas.

Pag. 82.

Hæc quidem ad te missa, qui longè peregrinaturus eras, mediocriter se habere visa sunt. Græcè:

cè: [illegible]. Hoc eſt: Atq; hæc quidem arbitror tibi eſſe abvndè, qui ad longam profectionem accingeris.

Lib. de curandi ratione per venæ ſectionem. Pag. 90.

THeodoricus Gerardus: Quoniam autem calida ſimul, humidaq; omnia, facillimè putreſcere apparent. Græcè: τάχιστα. Hoc eſt: Celerrimè.

Pag. 98.

Neq; enim vbi tanta crudorũ humorũ copia accumulata eſt, vt ſecandam venam præcipiat, ratio redarguitur. Nam iſtis viriũ robur nõ adeſt. Eſtq; hoc indiciũ eos haud poſſe ſanguinis miſſionẽ perferre, quando vnà cum colore corporis totius, qui tum viſitur, ſanguinẽ abvndãtem indicãte, pulſus adeſt inæqualis, aut in vehementia & magnitudine per inæqualitatẽ eius, obſcurus & paruus exvperant. Græcè legimus: [illegible] &c. Cæterũ vbi legitur [illegible], legendũ eſt [illegible]. Vt ſic totã illã orationẽ (quæ velut reſponſio quædam ad obiectiones tacitas eſt) convertamus. Neq; verò vbi tanta crudorũ humorũ copia accumulata eſt, vt ſecandã venã prolubeat, ſermo hic redarguitur. Nam iſtis viriũ robur nõ adeſt. Eſtq; indiciũ eos haud poſſe ſanguinis miſsionem perferre: quòd præter colorem totius corporis degenerantẽ in ipſis ab eo, qui ſolet ſanguinis copiã oſtendere, etiam eorũ pulſus inæqualis in vehemẽtia & magnitudine exiſtit, præpollentibus ſecundũ ipſam inæqualitatẽ imbecillis ſimul & paruis, &c̃. Hãc verſionẽ confirmãt quæ Galenus paulò pòſt ſubdit in hunc modum: Habebis eorũ indiciũ, tum colorem plumbeum, aut ex pallido album, omniaq; potius quàm rubrum.

Pag. 99.

Geminam me vacuationis viã proponere noſtis. Per vacuationẽ quidem, &c̃. Græcè legitur: διὰ φλεβοτομίας μὲν. Hoc eſt: Per venæ quidem ſectiones.

Pag. 105.

Nec verearis multũ detrahere, ſi rubrior flauiórq; multò fluat: aut pro puro aut rubro, liuidus. Græcè habetur. [illegible]. Hoc eſt: Nec verendũ eſt multũ detrahere, donec rubicundior, longéq; flauior effluat: aut pro puro & rubro liuidus, &c̃. Siquidẽ cõſtituit ſignum Hippocrates (vt idẽ Galenus teſtatur) quòd aliquid ſanguinis è phlegmone in venã ſectam aſſumptũ ſit, per mutationẽ ipſius.

Pag. 107.

Sic affecto liene, haud æquè adluuerit circa medium digitũ ſiniſtræ manus inciſa vena. Græcè: [illegible]. Quod eſt: Similiter etiam laborante ſplene, ſectio venæ quæ iuxta annularem digitum eſt in ſiniſtra manu, contulerit. Huic lectioni ſubſcribit quod habetur pag. 106. in hunc modum: Quemadmodũ putant, qui lienem curari aiunt, à venæ ad ſecundum paruum digitum ſitæ, ſectione.

Pagina 109.

Niſi prius expurgatus foret. Græcè: [illegible]. Hoc eſt: Niſi prius vacuatus fuiſſet. Siquidem non agit illic Galenus de evacuatione quæ fit per medicamenta, quam rectè aliquis purgationem vocauerit: ſed de illa quæ perficitur per venæ ſectionem, & quæ minimè purgatio dicenda eſt.

Pag. 111.

Datur autẽ & hoc tempore medicamentũ quod propriè amarũ appellatur, centum habens drachmas, mixtis aliorum medicaminũ cuiuſq; ſex. Græcè legitur: [illegible]. Hoc eſt: In quo ad centum aloës drachmas, cuiuſque aliorum medicaminum drachmæ ſenæ miſcentur, &c. Eſt enim Andromachi compoſitio, cuius Galenus meminit octauo de compoſitione medicamentorum ſecundum loca.

Pag. 112.

Quamobrem podagricos ex cubito purgato. Græcè: χρὴ κενοῦν. Hoc eſt: Vacuare oportet.

Cap. de revulſione. Pag. 119.

Vberibus admota. Græcè: παρὰ τοὺς τιτθούς. Hoc eſt: Iuxta mammas.

Lib. de venæ ſect. adverſus Eraſiſtratũ.

Pag. 126.

IOſephus Tectander: Vt interim noxas reticeã, quæ ex inediis neceſſariò evenire ſolẽt. Græcè: τῶν μακρῶν ἀσιτιῶν. Hoc eſt: Ex longis inedus.

Ibidem.

Acerbiora, malignioráq; effecta. Græcè: [illegible]. Hoc eſt: Acriora effecta.

Lib. de venæ ſect. contra Eraſiſtrataos.

Pag. 145.

IOſephus: Ego verò, quanquã antea ſermonẽ cum medicis inſtituere opus habebam, quo ea conſiderarem, quæ illi pro non admittendo venæ ſectionis vſu, dicturi fuiſſent, &c̃. Græcè: [illegible]. Hoc eſt: Primò igitur veritus fueram cum medicis ſermonẽ conferre, coniectans quæ dicturi eſſent de non admittenda venæ ſectione.

Lib. de maraſmo.

NIcolaus Lauachius: Hinc liquidò apertũ eſt, quòd ſi corporis totius ſit affectus tabes, affici animal ſine principis membri paſsione nequeat. Græcè habetur: [illegible]. Quod nos vertimus: Minimè quidẽ fit, niſi ſit etiam principium animantis affectũ. Pro quo principio intelligendum ſanè eſt cor: vtpote quod vnum præcipuè in maraſmo afficiatur.

Eodem lib. iuxta finem.

Cæteris autẽ ex viſceribus vtplurimũ ab affecto loco in vẽtrẽ redvndãs biliosus ſuccus hecticas ciere febres poteſt. Græcè: [illegible]

σίαν. Hoc est: Vtplurimũ autẽ secundum reliqua viscera gignitur hectica febris, infuso bilioso humore in ventrem visceris malè affecti.

SECTIONE SEXTA

LIBRO PRIMO, DE COMPOsitione pharmacorum secundum genera. Pag. 25.

ANdern. Docti pariter estis primæ curationis consiliũ à morbosis dispositionibus suggeri. Græcè. ἐμάθετε δὲ καὶ ὡς ὁ πρῶτος σκοπὸς τῆς θεραπείας ἐκ τῶν νοσωδῶν εὑρίσκεται διαθέσεων. Hoc est: Didicistis autẽ primum curationis scopum à morbificis proficisci dispositionibus. Pag. 35.

Non adhuc extremũ frigus admoliemur. Græcè: οὐδὲν ἔτι δεόμεθα τῆς ἐπικτήτου ψύξεως. Hoc est: Nõ amplius egemus adventitia frigiditate.

Lib. II. Pag. 79.

Andern. Hæc sanè sed & prius ostendimus, in tertio Therapeutices commentario, diximus, quod præscientes ea ex demõstratione cõvenienti ad reliqua deducã. Græcè legitur: ταῦτ' ἂν εἴρηται μὲν ὀλίγον καὶ πρόσθεν, εἴρηται δὲ καὶ νῦν τῷ τρίτῳ τῆς θεραπευτικῆς μεθόδου, ὥστε προεπιστάμενοι δι' αὐτὰ μετ' ἀποδείξεως τῆς προσηκούσης ἐπὶ τὰ λοιπὰ προάξω, &c. Hoc est: Hæc igitur dicta nobis iam antea sunt, expositáque etiam in tertio lib. De medẽdi methodo. Quare præsciẽtes ipsa cũ decenti demõstratione, ad reliqua promouebo, &c. Cæterũ diminutè legitur in impressis codicibus, ὡς ἀντὶ τοῦ ὥστε, id quod fefellit interpretem.

Lib. III. Pag. 143.

Andern. Huius generis est lixiuia quæ stacte dicitur. Atque hanc ipsam quæ ex materia subtili vsta est, cedrinũ oleũ virtute superat. Græcè: ἐκ τούτου δὲ γένους ἐστὶ τῷ κεδρίνῳ καὶ ἡ σταχτὴ καλουμένη κονία. καὶ ταύτης αὐτῆς, ὅσαι ἂν ἐξ ὕλης λεπτομεροῦς γίνωνται κατακαέντος, ὑπερβάλλει τῇ δυνάμει τὸ κεδρινὸν ἔλαιον. Hoc est: Eiusdem cum cedrino est generis lixiuia stillatitia vocata. Atque inter species lixiuiæ, illa est potentior oleo cedrino, quæ ex materia tenuiorũ partium combusta, confecta fuerit.

Pag. 153.

Iam aliis multis pharmacis potentiã pauculis annis retinere cõtingit: attamen euphorbiũ alio nullo sanè minus post thapsiã. Sed clarius in græco exemplari: συμβαίνει μὲν οὖν καὶ ἄλλοις πολλοῖς τῶν φαρμάκων ὀλίγοις ἔτεσιν φυλάττειν ἰσχυρὰν τὴν δύναμιν, οὐδενὸς δὲ ἧττον τὸ εὐφόρβιον μετά γε θαψίαν. Cæterũ aliis etiam compluribus pharmacis accidit, vt pauculis annis eorũ vis evanescit: id quod post thapsiam, nullo minus euphorbio contingit.

Pag. 172.

Tale igitur consecutus, & hanc ipsam cõmemoratam vnctionẽ audacter puncturis imponito, vbi oras hiare metus est. Cuius contrariũ habent prorsus codices Græci: ἐφ' ὧν ἂν δείσῃς μῦσαι τὸ στόμιον. Hoc est: In quibus veritus fueris ne conniueant atque occludãtur oscula. Siquidem vt hiare Græcis est χάσκειν, sic μύειν claudi, & orificia obstrui: id quod in punctis neruis est summũ malum. Ac proinde Galenus, vt omni ratione apertiantur, ducit esse magnum operæprecium.

Pag. 180. Vbi agitur de sumptuosis pharmacis.

Vbi enim quispiã pharmacorũ medicorũmque studiosus nõ plura quingẽtis myriadibus haberet, nullo simpliciori dignabatur vti: multò magis vel diues aliquis vel monarcha odoratum simul, & quod multa cõstet pecunia volet habere pharmacũ. Illa tamen sentẽtia prior clarius ex dictione græca percipitur. ἐπεὶ γάρ τις ὁ πλείους ἔχων τῶν πεντακοσίων μυριάδων αὐτὸς φιλοφάρμακός τε καὶ φιλίατρος, ὁ δὲ οὐδὲ τῶν εὐτελῶν ἠξίου χρῆσθαι, &c. Quæ sonant: Quandoquidem enim quidam pharmacorũ & medicinæ studiosus, tametsi non haberet plures quinquaginta myriadibus, dedignabatur tamen vti medicamentis vulgaribus: multò certè magis, &c.

Lib. IIII. Pag. 197.

Andern. Non tamen cum refrigeranti oleo liquare ipsum oportet. Græcè legitur: ὁ μὴν οὐδὲ διὰ τοῦ τυχόντος ἐλαίου τήκειν αὐτὸν προσήκει, &c. Quæ sunt vertenda. Non tamen obvio quovis oleo ipsum liquare oportet. Quam lectionem confirmat sequens sententia, quæ talis est: Sed si quidem rubor aut calor aliquis in circumpositis vlceri partibus præpollere videatur, ex quopiã astringentium simul & refrigerantium: cuiusmodi myrtinum atque melinum est.

Lib. VI. Pag. 329.

Andern. Quòd auxiliorũ quædam ratio sola invenit, quædam experientia, quæ & ipsa rationem requirit: nõnulla vtriusque opem postulant, subinde nobis est declaratum. Græcè habetur: ὅτι τῶν βοηθημάτων, ἔνια μὲν ὁ λόγος εὗρε μόνος, ἔνια δὲ ἡ πεῖρα, καὶ αὐτὴ τοῦ λόγου μὴ χρῄζουσα, &c. Hoc est: Quòd auxiliorum quædam à ratione sola inveniantur: quædam ab experientia sola, nec desiderante rationem, &c. Multa siquidem sola experientia citra rationis opem invenit.

Lib. VII. Pag. 380.

Andern. Porrò ex iis quæ à glutinatione ἐχέκολλα nominãtur, nullum auferendum est prius, quàm sua sponte abscedãt. Atqui si laueris, permittenda sunt. Græcè legimus: ἀλλὰ κἂν λούηταί τις, ἐᾶν ἐπικεῖσθαι. Hoc est: Imò verò etiam si quispiam lauet, sinenda sunt vt adhæreant. Monet itaque tenacia medicamenta, quę applicamus corporibus, ne in balneis quidem esse amouenda, donec vltrò ipsa decidant.

Lib. I. de compositione pharmacorum secundum partes.

Pag. 433.

IAnus Cornarius: Aliis verò herbis quæ iuxta humiliores regiones provenijũt, reliqui totius corporis pili similem generationẽ habent. Græcè legitur: ταῖς δ' ἄλλαις πόαις, ὅσαι κατὰ τὰ αὐχμηρὰ χωρία φύονται. Hoc est: Reliquis autem herbis quæ in marcidis exuccisque proveniunt regionibus, &c. Nempe, alij totius corporis pili similem generationem sortiuntur. Comparauerat siquidem primò ipsos capitis pilos tritico, aut hordeo crescenti in aruo aliquo præpingui & fœcundo. Nunc verò lanuginem reliqui corporis, similem iis herbis habere generationẽ ait, quæ in aridis locis, sterilibúsque provenijũt. Confirmat hanc lectionẽ nostram Galenus lib. xj. de Vsu partiũ humani corporis, vbi agit de pilis ciliorũ. Cæterũ codices qui excusi habentur, nõ αὐχμηρά, sed mutata ο, in υ, ἀνώτερα, hoc est, superiores, habent:

quan-

quaoquam interpres non superiores, sed inferiores vertit.

Pag. 463. De aceto.

Vtpote quod substantia sua modicè calidum est, plurimũ verò frigidum, & paruũ tenuium. Græcè habetur : ὡς ἂν ἔχοντι μὲν κατὰ τὴν οὐσίαν ὀλίγον θερμότητα, ἔχοντι δὲ τὸ πλεῖστον αὐτῆς ψυχρὸν λεπτομερῆ. Quę mallem sic reddere ad verbũ: Vtpote quod substantia quidem sua obtineat pauxillum calidi plurimum autem frigidi, atq; tenuium partium.

Lib. II. Pag. 526.

Corn. Quę Archigenes cõsequẽter scripsit, in quibus est etiam Galeni censura. Græcè: ἐν οἷς καὶ Γαληνοῦ διορισμός. Hoc est: In quibus etiam habetur Galeni distinctio.

Pag. 535.

Itaq; balnea tẽperata, & vnctiones, & potus dilutus eis exhibenda sunt: omnisq; diæta liquidior & boni succi cõstituenda. Græcè habetur: καὶ ἡ σύμπασα δίαιτα ὑγροτέρα τε καὶ εὔχυμος παραληπτέα. Hoc est: Omnisq; victus ratio humidior, & boni succi eligenda. Atqui non omnis victus ratio liquida, est humida: cùm plurima sint cõsistentia fluida, quæ maximã tamen exiccãdi vim posśidẽt: vt, exempli gratia, tum mel, tum acetũ.

Pag. 555.

Post exacerbationem verò pharmacis hemicranicis est vtendum: si quidem multa caliditas percipiatur, his quæ refrigerans quippiam habent: citra verò hanc, his quę multũ excalfaciãt. Vbi Græcè legitur: τοῖς ἱκανῶς θερμαίνουσι. Hoc est: Iis quæ sufficienter calfaciant.

Lib. III. Pag. 56.

Cornarius: At verò consimilis dolor est ex ferosis & saniosis humoribus in corpore aurium generatis, et qui ex mordacium humorum illapsu forinsecus facto contingit. Græcè tamen nõ habetur, in corpore auriũ generatis: sed simpliciter: In corpore genitis. Vt sensus sit, cõsimilem fieri dolorem humoribus ex toto corpore in aures illapsis, ei qui ex mordacium humorũ insultu forinsecus facto, contingit.

Lib. V. Pag. 703.

Cornarius: Si verò liuidi per omnẽ suam substantiam facti appareant dentes, nihil mirũ est, ipsos inflammationi aliquid simile pati. Græcè legimus: εἰ δὲ πελιδνοὶ δι᾽ ὅλης ἑαυτῶν τῆς οὐσίας οἱ ὀδόντες φαίνοιντ᾽ ποτὲ γενόμενοι, θαυμαστὸν οὐδὲν ὅτι πάσχειν αὐτοὺς τι καὶ τῇ φλεγμονῇ παραπλήσιον. Quæ sonant: Cùm autem liuidi aliquando tota substantia videantur dentes, non est quòd miremur, si perpeti etiam posśint aliquid inflammationi simile.

Lib. VI. Pag. 741.

Cornarius: Quando verò velvti induratum quiddam de inflãmatione relinquitur, penitus non conuenit, astringens ad discussorium misce re, nisi prius totum corpus sit evacuatum. Contrarium Græci codices dictant : ὅταν δὲ οἷον σκιρρῶδές τι λοιπὸν ᾖ τῆς φλεγμονῆς, οὐδ᾽ ὅλως χρὴ μιγνύειν τὸ στύφον τῷ διαφοροῦντι, ἂν μὴ κεκενωμένον ᾖ τὸ σύμπαν σῶμα. Quod est: Cùm verò ex inflammatione quippiã velvti induratum reliãum fuerit, penitus nihil astringens miscendum discutientibus est, si vniuersum corpus sit evacuatũ. Galenus itaq; præcipit, vt post totius evacuationẽ corporis, si phlegmone in scirrhum degenerauerit, solis digerentibus, discussoriisq; vtamur: quando quidẽ tunc verendum non est, ne humores coocitemus ad partes: nimirum corpore ab omni redundantia libero & immuni existente, ob præcedentem evacuationem.

Lib. de Theriaca ad Pisonem.

Pag. 1045.

ANdernacus: Quoniam non solùm hoc nomine cæteris omnibus præcelluit, q; imperiũ à diis sint adepti, sed etiam quòd vniuersa bona, vniuersis libenter impartiant: sicuti & dij ipsi tãtùm ex æquo gaudij cõcipiunt, quantus eorum numerus extiterit, qui ab ipsis reddũtur incolumes. Hæc tamen posterior sententia videtur esse longe diuersa in græcis codicibus, qui sic habẽt: ἅπερ καὶ αὐτοὶ οἱ θεοί, καὶ τῷ ἴσῳ καὶ τοσούτῳ τῶν ἀγαθῶν μετέχοντες ἴσασιν καὶ οἱ ἀπ᾽ αὐτῶν διασωζόμενοι. Quod est: Non secus quam dij ipsi, tantũ ex æquo gaudij cõcipientes, quantùm illi qui ab ipsis seruantur.

Pag. 1049.

Nos verò cùm hæc videamus, sciamúsque id quòd posśit ratione vniuscuiusq; medicaminũ naturæ virtutis proprietatem verè agnoscere. Græcè legimus: ἡμεῖς δὲ ταῦθ᾽ ὁρῶντες καὶ τῷ λόγῳ τὰ καθ᾽ ἑκάστου τῶν φαρμάκων τὸ ἴδιον τῆς δυνάμεως φιλαλήθως ἐκλέγειν τὸ δυνατὸν ἀσκεῖν, etc. Quem locum difficilem ego sanè sic verterẽ: Nos verò cùm hæc cernamus, assequamúrq; ratione id, q́d verè posśit exprimere proprietatem facultatis naturæ cuiusq; pharmaci, etc.

Pag. 1067.

Ad hunc enim peculiariter verba potius habeo, quoniã manifestiores etiam in corpore cõversiones, mutationésq; nõ indicat. Gręcè legit: ἐπεὶ καὶ φανερωτέρας ἐν τῷ σώματι τροπάς τε καὶ μεταβολὰς οὐκ ἐνδείκνυται. Hoc est: Quoniã manifestiores in corpore cõversiones, mutationésq; indicare potuisset.

Pag. 1074.

Porrò erunt animalia colore subflaua, corpore robusta. Græcè habetur: καὶ ἐξαίρετα ἐλαφρά. Hoc est: Eximia quadam agilitate mobiles: viperę scilicet.

Lib. II. de antidotis.

Pag. 1171.

Andernacus: Hac Nicomedes rex vtebatur, si quando eos qui eum vocauerant, in suspicione haberet. Græcè legitur: ἔστιν ὅτε τῶν ἀξιούντων καλεῖν. Quæ sonant: Si quando eorum, qui inuitassent ipsum, habebat sibi fidem suspectam. Siquidem τὸ καλεῖν, tum vocare, tum invitare, ad conuiuiumque hortari significat.

ANNOTATIONVM AND. LACVNAE IN GALENI INTERPRETES, FINIS.

EPITOMES GALENI RERVM

MEMORABILIVM, QVAE in illa cõtinentur omnium, Index perquàm copiosus: cuius prior numerus columnam, posterior verò eiusdem columnæ versum denotat.

A

Acido-

Anale-

an-

arte-

B

bra-

causa

crudi-

dentium

F

G

H

bydro-

Iracun-

lum-

M

medio-

N

nutri-

O

quod

phre-

S

T

Pro-

uesi-

ulcera

FINIS.

BASILEAE PER THOMAM GVARINVM, ANNO SALVTIS HVMANAE M. D. LXXI.

FINE